

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Dansk biografisk Haandleksikon

VED

SVEND DAHL OG P. ENGELSTOFT

TREDIE BIND

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

DANSK BIOGRAFISK HAANDLEKSIKON

REDIGERET AF

SVEND DAHL OG P. ENGELSTOFT

TREDIE BIND

NORDEN—ØSTRUP

GYLDENDALSKE BOGHADEL - NORDISK
FORLAG - KØBENHAVN - MCMXXVI

PRINTED IN DENMARK
GYLDENDALS FORLAGSTRYKKERI
KØBENHAVN

FORORD

VED Afslutningen af Værket takker vi *Carlsberg-fondet* og den *Hjelmstjerne-Rosencrone'ske Stiftelse* for den os til det bibliografiske og personalhistoriske Arbejde ydede Støtte.

Foruden de i Forordet til første Bind nævnte Enkeltpersoner ønsker vi endvidere med Tak at nævne Fuldmægtig i Finansministeriet, Cand. juris *A. Falk-Jensen*, Cand. mag. *Carl Lindhardt-Hansen*, Arkivar *S. Nygård* og Landsarkivar *G. Saxild*.

København, i Juli 1926.

Redaktionen.

Norden, Frederik Ludvig (^{22/10} 1708—^{22/9} 1742), Søofficer, arkæologisk Rejsende. F. i Glückstadt. Forældre: Oberstløjtnant Jørgen

N. og Cathrine Henriksen. Kom paa Søkadetskolen, hvor han udmærkede sig i Tegning, blev 1732 Sekondløjtnant, sendtes derefter med kgl. Understøttelse til Udlandet for at søge Uddannelse i Skibsbyggeri, var i Holland i 2 Aar og rejste derfra til Marseille og Livorno. I

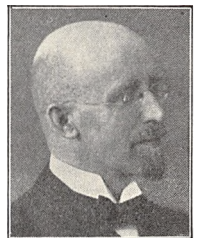
Italien (1734—37) studerede han ivrig Kunst. Her vaagnede hans Interesse for Ægypten, og da han 1737 blev Premierløjtnant, opnaede han at blive sendt til Ægypten for Christian VI's Regning. Efter at have ligget syg i Kairo rejste han op ad Nilen og undersøgte Ruinerne ved Karnak (Theben), Elefantine, Syene, paa Øen Filæ og naaede langt op i Nubien. Alle Vegne udførte han omhyggelige Tegninger og Studier af hvad han saa og førte nøjagtige Dagbøger. Maj 1738 forlod han Ægypten og rejste hjem over Venezia, blev 1739 Kaptajn i Marinen og Medlem af Skibsbygningss Kommissionen. N. A. gik han i den engelske Marines Tjeneste for at deltage i den østrigske Arvefølgekrig, men en ondartet Brystsyge bragte ham tilbage til London. Hans arkæologiske Rejse havde her skaffet ham et anset Navn, og under Opholdet i London 1741—42 udgav han som Prøve paa sit store Rejseværk sine „Drawings of some Ruins and colossal Statues in Egypt“. For at søge Helbredelse for sin Sygdom rejste han til Syden, men døde paa Vejen. N.s Optegnelser og Dagbøger bragtes til Danmark, og hans Velynder Fr. Danneskjold-Samsø udvirkede, at Værket skulde udgives paa Statens Bekostning. Papirerne laa dog længe hen, uden at der udrettedes noget. Frederik V overlod dem da til Videnskabernes Selskab med Forpligtelse til at fuldføre og udgive Værket paa egen Bekostning, hvorefter det endelig udkom i et ringe Oplag: „Voyage d'Égypte et de Nubie“ (1755), en nu yderst sjælden Bog. Værket udgaves ogsaa paa Engelsk ved

Templeman (1757), paa Tysk ved G. F. E. Steffens (1779) og forkortet paa Dansk ved J. Stauning (1775); en fransk Udgave i 3 Bd. fremkom 1802 i Paris. N.s Bidrag til Ægyptologien fik for deres Tid stor Betydning ved det ypperlige Billedmateriale, der for første Gang aabnede Europas Øjne for Nillandets Oldtidskultur. Foruden Tegnningerne skyldes kun Værkets 3 første Afsnit omhandlende Alexandria og Kairo, N. selv, Resten udarbejdedes paa Grundlag af Dagbøgerne. Ved Siden af Niebuhr slaar N. som en værdig Repræsentant for den Stat, der blandt de første paabegyndte den nyere Tids videnskabelige Udforskning af Oldtidslandene i den nærmere Orient. D. i Paris. — Ugift.

F. de F.

Litt.: „Athene“ VII 1816, 533 ff.; Molbech: „Vidensk. Selsk. Hist.“ 1843; „The monthly Review“ XV og XVII 1756—57.

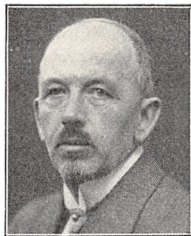
Nordentoft, Johannes (f. ^{20/9} 1868), Provst, Journalist. F. i Brabrand ved Aarhus. Forældre: Sognepræst Peter Nordentoft Thomsen og Vincentia Christiane Michelsen. Navneforandring 1901. Blev Student 1885, Cand. theol. 1891, studerede Dansk og Historie og underviste 1891—92, var Adjunkt paa Herlufsholm 1892—98, Sognepræst ved Nathanaelskirken i Kbh. 1899—1905, ved Hellerup Kirke 1905—13 og Provst for Smørum-Sokkelund Herreder 1912—13. Han var en af de Præster, der omkring 1900 tog et Arbejde op mellem Arbejderne, mødte ved deres Møder og betonede Kristendommens sociale Opgaver. Han var overhovedet levende interesseret i Samfundsspørgsmaal og Politik, Bestyrelsesmedlem i det 1909 stiftede nationale Fremskridtsforbund; han krævede en aktiv Indgriben fra Kristenhedens Side og brød Staven over Ydmyghedens Passivitet. 1913 opgav han sit Præsteembede for at blive Redaktør af „Hovedstaden“, først sammen med Erik Hansen (s. d.), efter en Konflikt paa det islandske Spørgsmaal alene 1914—17. Bladets økonomiske Stilling var i

Krigsaarene ofte vanskelig, og N. kæmpede med ujournalistisk Aabenhed for sine Idealer, hvorfor han ikke undgik voldsomme Konflikter. $\frac{1}{3}$ 1914 søgte han ved personlig Henvendelse at bevæge P. Munch til at udtale sig om Regeringens Planer for Landets Forsvar eller Ikke-Forsvar og krævede derefter Mobilisering. I afgørende Spørgsmaal som Grundloven og Kirkelovene stod Bladet udenfor Parterne; overhovedet stræbte N. at gøre det til et selvstændigt, nationalt-kristeligt Organ og viste her baade Energi og Offervillighed. 1917 fratraadte han Redaktionen og blev Sognepræst i Søborg og Provst for Strø-Holbo-Herreder, 1922 residerende Kapellan ved Garnisons Kirke i Kbh. Han har udgivet en Rejsebeskrivelse fra Amerika (1906) og et Par religiøse Smaa-bøger. — Gift 1899 Karen Henriette Charlotte Munck. P. E.

Litt.: Hustrus Slægt se Vilhelm Munck; Erindringer i „Studenternes Julebog“ 1921 og „Hovedstadens Historie i store Træk“ 1916; „Studenterne fra 1885“ 1910; „Ugens Tilskuer“ $\frac{2}{1}$, $\frac{9}{1}$ og $\frac{19}{1}$ 1914.

Nordentoft, Thomas Severin Johannes ($\frac{24}{11}$ 1866— $\frac{20}{9}$ 1922), Læge. F. i Brabrand ved Aarhus. Forældre: Sognepræst Peter

Nordentoft Thomsen og Vincentia Christiane Michelsen. Navneforandring 1901. Blev Student 1883, Cand. med. 1890. Efter Uddannelse væsentlig paa københavnske Hospitaler nedsatte han sig 1894 i Thisted, blev 1899 Dr. med. („Uretrogenitalfistler hos Kvinden“) og flyttede 1901

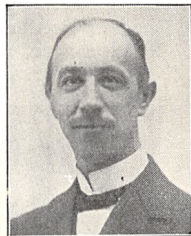
til Aarhus, hvor han blev Læge ved Sct. Josefs kirurgiske Afdeling, tillige Korpslæge 1902 og Overlæge 1908—13. I Aarhus havde N. en ret stor kirurgisk Virksomhed, arbejdede ihærdig og deltog 1906 i Konkurrencen om Overkirurgposten ved Frederiks Hospital efter Wanscher („Den tuberkuløse Peritonitis“). 1920 blev han Leder af Aarhus' Kommunehospitals Röntgen- og Lysafdeling samt Radiumstationen for Jylland, men flyttede 1922 til Kbh. og oprettede en Röntgenklinik. N. var en begavet Mand, et skarpt og kritisk Hoved, i Besiddelse af utrættelig Arbejdsvilje og en brændende Ærgerrighed, men noget stejl og kantet i Formen. Han har udfoldet en meget stor litterær Virksomhed paa snart sagt alle Felter af Faget, især Kirurgien, har desuden skrevet populær-medicinske Skrifter („Vore Sygdomme“) samt politiske Brochurer og æstetiske Bøger. Da han som Kirurg ikke naaede den Position, han attraaede, kastede han sig med Energi og Talent over Röntgenologien, især Terapien og har paa dette Omraade ydet sit bedste Arbejde, om han end saa noget for optimistisk paa sine Resultater. 1917 udgav

han en „Haandbog i Röntgenbehandling“ og har skrevet adskillige kasuistiske Meddelelser. Hans intense Beskæftigelse med Röntgenbehandling fremkaldte den Sygdom, der førte til hans Død. D. i Kbh. — Gift 1894 Marie Ingerslev Qvistgaard. F. L.

Litt.: Hustrus Slægt i E. Qvistgaard: „Stamt. over Slægten Qvistgaard“ 1923; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1889; „Berl. Tid.“ $\frac{24}{7}$, 1923; Nekrologer i „Ugeskr. f. Læger“ 1922 og „Hospitaletid.“ s. A.

Nordmann, Valdemar Johan Heinrich (f. $\frac{23}{2}$ 1872), Zoolog, Geolog. F. i Kbh. Forældre: Smedemester Adolph Valdemar Louis

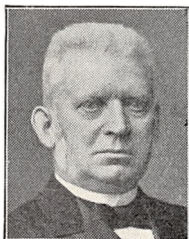
N. og Andrea Margrethe Hagemann. Blev Student 1893, tog Magisterkonferens i Zoologi 1899 og blev s. A. Assistent ved Danmarks geologiske Undersøgelse, ved hvilken Institution han 1917 blev Afdelingsgeolog, 1919 Statsgeolog. Den

Opgave, der her tilfaldt ham, var navnlig Bearbejdelsen af de hidtil ret forsømte, skalførende Havaflejringer fra Kvartærtiden, og i Aarenes Løb lykkedes det ham, ikke mindst paa Grundlag af sit ualmindelig omfattende Kendskab til den nulevende Havfauna og dennes Livsvilkaar, at fremskaffe en Række betydningsfulde Resultater paa dette Omraade. Han paaviste saaledes i sin Afhandling „Molluskfaunen i Cyprinaleret og Mellemevropas andre Eem-Aflejringer“, der 1908 skaffede ham Dokortitlen, at Cyprinaleret hører sammen med interglaciale Aflejringer i Preussen og Holland; endvidere har han fastslaaet, at vore yngre, alluviale Aflejringer kan deles i de ældre, egentlige Tapeslag og de yngre Dosinialag, af hvilke de sidste maa være dannede mod Slutningen af Bronzealderen. For ved Selvsyn at skaffe sig Kendskab til samtidige Aflejringer andetsteds har han foretaget en Række Studierejser: til Sverige 1905, til Tyskland, Holland og Belgien 1906, til England 1909 og til Italien 1912; desuden undersøgte han 1911 Nordre Strømfjord i Vestgrønland og viste bl. a., hvor ringe en Virkning de store Masser af Smeltvand har paa den marine Fauna, et Forhold, der sikkert ogsaa har Betydning for Forstaaelsen af vore hjemlige Istidsdannelser. Hans Virksomhed ved D. G. U. har iøvrigt sat sig Spor i talrige Bidrag, spredte i Undersøgelssens forskellige Publikationer; endvidere har han deltaget i Arbejderne ved Optagelsen af en Række Kortblade. Som et Værk, der har Bud til en større Læsekreds, kan nævnes hans „Danmarks Pattedyr i Fortiden“ (1905), en paa samme Tid videnskabelig og dog let læselig Skildring af vor Pattedyrværdens Historie. — Gift 1900 Vilhelmine Margrethe Hansen. R. H. S.

Litt.: Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1909; „Studenterne fra 1893“ 1918; Svend Dahl: „Bibl. Zool. Dan. 1876—1906“ 1910.

Nordsten, Peter Nielsen (18 $\frac{1}{2}$ 1840—10/7 1918), Landbrugsmaskinfabrikant. F. i Rør-bæk ved Frederikssund. Forældre: Smede-

mester Niels Petersen og Karen Andersen. Lærte Smedefaget i Faderens Værksted, hvor han hurtig forstod, hvilke Krav Landbrugets Udvikling naturlig stillede til Maskinindustrien. Var paa Hindholm Højskole og grundlagde 1870 en Maskinfabrik i Græsted i Nordsjælland og oparbejdede den stærkt. 1877 overtog han Hille-rød Jernstøberi og Maskinfabrik, som under hans Ledelse vandt et anerkendt Navn ud over Landets Grænser (Eksport af store Damptrøskværker til Italien). N. arbejdede i nøje Kontakt med Landbrugets førende Mænd og var i stigende Grad i Stand til at fabrikere saadanne Maskiner, som Landbruget til de forskellige Tider trængte til, som f. Eks. Tærskemaskiner, Hakkelsemaskiner, Bredsaamaskiner, Skrælleplove, Halmresser, Røfresaamaskiner og Radsaamaskiner. Selv om Priserne ikke altid har været de billigste, har Maskinernes Kvalitet og praktiske Anvendelighed vundet Anerkendelse overalt (mange Medailler og Hædersdiplomer, saaledes Guldmedaille paa Verdensudstillingen i Paris 1900 og Grand Prix paa Verdensudstillingen i Bryssel 1910). N. tog iøvrig levende Del i det offentlige Liv i Nordsjælland, hvor hans besindige Samfundssyn gjorde sig gældende saavel i Hille-rød Byraad som i forskellige Organisationer, der varetager Industriens og Grundbesiddelsens Interesser. D. i Hillerød. — Gift 1875 Oline Olsen.

P. P. S.

Litt.: „Hillerød Industriforening 1872—1912“ 1912; „Ill. Tid.“ 2 $\frac{1}{2}$ /2 1915; „Maskinkonsulent“ 1917; Nekrologer i „Dagens Nyh.“ 11/7 1918 „Dsk. Arbejde“ s. A., „Vort Landbrug“ s. A., „Ugeskr. f. Landm.“ s. A. og „Frederiksborg Amts Avis“ 11/7, 14/7 og 16/7 s. A.

Nordstrøm, Patrick (f. 10/3 1870), Kerami-ker. F. i Höganäs, Sverige. Forældre: Snekermester Per N. og Sophie Charlotte Reimer. Lærte Dekorations-

billedhuggeriet og uddannede sig ved Siden af paa egen Haand som Keramik. Hans Lyst til Eksperimenter paa dette Omraade vakttes i hans Drengaar, medens han færdedes blandt Höganäs' Ovne, og han udførte allerede den Gang Smaaarbejder, som vakte

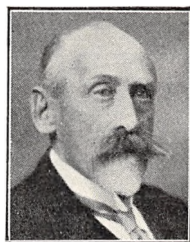
Opmærksomhed. En Aarrække levede han som Modelør i Tyskland og Frankrig, men efter at han 1900 havde slaet sig ned i Kbh., helligede han sig udelukkende Keramikken. Han begyndte i en Kælder i Bakkegaards Allé at brænde glaseret Stentøj, og da han senere i Vanløse fik indrettet sig en Ovn, hvor han foruden Porcelæn kunde brænde Stentøj, tog hans Virksomhed fart. Direktør Dalgas fik ham 1912 knyttet til Den kgl. Porcelænsfabrik, og i de elleve Aar, han var ansat her, udgik fra hans Haand en Række Arbejder, der befæstede hans Ry som en af Tidens fineste, mest originale Keramikere. Det er ikke i Arbejdets Form, han har skabt noget nyt; han holder sig i sine Vaser, Krukker og Dunke til de simpleste logiske Former, hans væsentligste Indsats er en Opdyrking af Glasurerne til en teknisk Fuldkom-menhed, der sjælden er set hos og næppe overgaaet af Nutidens Keramikere. Han behersker i sine Glasurer de simpleste graa og brune Toner saavel som de mere sammen-satte og festlige Shatteringer, ikke mindst de meget lunefulde Rødglasurer (sang de boeuf), Overfladen i hans Arbejder veksler fra det glatte, glashaarde til det gryede ligesom fint porøse til det helt bløde og lune, ferskenhudsagtige. Ved Islebø, hvor han har sit Hjem, har han indrettet selvstændig Virksomhed med Værksted og Ovn. — Gift 1906 Christina Elida Gudmundsson. G. N.

Litt.: „Svenska slöjdföreningens tidskrift“ X 1914; „Svenska dagbladet“ 22/11 1914; „The Studio“ 15/6 1915; Henning Brøchner i „Skovvirke“ VIII 1922; „Berl. Tid.“ 17/11 1923; „B. T.“ 24/11 s. A.

Norman-Hansen, Carl Martin (f. 7/1 1861), Forfatter, Læge. F. i Helsingør. Forældre: Overlæge Johan Martin H. og Anna Marie Tauson. Blev Student

1878 og Cand. med. 1885, opholdt sig i Chi-cago 1890—92 som Læge ved Illinois Eye In-firmary, hvor han gjorde sig afholdt som Læge for de fattige. 1893

—1905 havde han Pri-vatklínik paa Frbg. og var 1898—1902 Afde-lingslæge ved Polikli-nikken. Siden 1905 har han stadig ligget paa Rejser, bl. a. som Deltager i en russisk

Øjenlægeekspedition til Volga-Landene og en lignende Undersøgelsesrejse til Island og Grønland, hvor han har opholdt sig i læn-gere Tid. Som Forfatter begyndte han med to Bd. „Chicago-Noveller“ (1892—93) og nogle Fortællinger: „Doktor Pedersen Skals“ (1893), „Styrmand Brøsen“ (1894) og „Dok-tor Tavsen“ (1895). Hans følgende Produk-tion er ligeledes bygget over hans Rejser og Studier i Øjenlægekunstens Historie, men faar efterhaanden mere bevidst kunstnerisk Maal og Præg: „Nordost til Øst“ fra Rusland og Finland (1900), „Stærstikkeren“ (1902), „Toumân“, Skildringer fra Rusland (1907, paa Fransk), „Lø glade Smils Boplads“

(1909), hans bedste Bog, en etnografisk Roman fra Grønland, og „I Jøklens Favn“ (1912). For Teatret begyndte han at skrive med en Samling Dialoger „Mands Ansvar“ (1903) og „Aina“ (1904), et Skuespil om Folkeundertrykkelsen med Emne fra Finland, uden større kunstnerisk Værdi. Interessantere er de tre Skuespil „Guldnaalen“, „Liden Karen“ og „Don Miguel“, samlet i „Friluftsspil“ (1919). Endelig har han med „Kaddara“ (1921) af sine grønlandske Folkelivs billeder i Forbindelse med Hakon Børresens Musik skabt et virkningsfuldt og smukt Teaterstykke. — Gift 1) 1887 Anna Kathrine Jensen, d. 1891. 2) 1896 Anna Elisa Jacobæus, d. 1902. O. F.

Litt.: „Hver 8. Dag“ 20/3 1904; M. Salmonsens: „Brogede Minder“ 1913; „Berl. Tid.“ 9/1 1921; „Teatret“ s. A.

Normann, Carl Otto Emil (4/5 1839—7/3 1899), Søofficer. F. i Tønning. Forældre: Kaptajn i Flaaden Emil Vilhelm N. og Ottonie Christiane Høegh.

Blev Løjtnant 1861, Premierløjtnant 1868, Kaptajn 1877, traadte udenfor Nr. 1887, fik Afsked med Kommandørs Karakter 1891. Han deltog i Krigen 1864 om Bord i „Rolf Krake“ og i Affæren ved Als. Gik derefter til Koffardis og førte Briggen „Elna“

paa Grønland paa en saa djærv og dristig Maade, at det vakte berettiget Opsigt. Han deltog i Fregatten „Tordenskjold“s Togt til Østasien 1870—72, førte Postdampskib Korsør—Kiel 1874—76, var 1881—87 Chef for Marineministeriets Admiralitetskontor og 1884 Chef for Skonnerten „Fylla“ paa en videnskabelig Tur til Vestgrønland. N. besad en ualmindelig djærv, frisk og dygtig Sømandsnatur; han var dertil en fint uddannet Kender paa mange Omraader, specielt paa de arktiske og besad stor Litteraturkundskab. 1887 modtog han Tietgens Tilbud om at træde i Spidsen for det Forenede Dampskibsselskab som administrerende Direktør, først sammen med C. P. A. Koch, fra 1892 alene. Han blev Selskabet en ihærdig, dygtig og human Direktør, som satte sig det bedste Minde. 1896 tvang Sygdom ham til at træde tilbage. N. har udgivet flere literære Arbejder, særlig angaaende arktiske Forhold. D. i Kbh. — Gift 1869 Camilla Dorothea Ingeborg Hoppe, d. 1913. V. G.

Litt.: Slægt i Adelsaarbogen 1906, Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“ og samme: „Haandb. over den ikke-nat. Adel“ 1917; Schovelin: „Det forenede Dampskibsselskab“ 1906; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 7/3 1899, „Politiken“ 8/3 s. A.; „Tidskr. f. Søvesen“ s. A. og „Ill. Tid.“ 19/3 s. A.

Norrie, Anna Petterson, se Petterson
Norrie, Anna.

Norrie, Helga Charlotte (f. 12/10 1855), Kvindeorganisator. F. i Altona. Forældre: Generalmajor Johannes Harbou (s. d.) og Hustru. Levede som Barn i Altona og Rendsborg, fra 1863 i Kbh. Hun satte sig tidlig det Maal at blive Sygeplejerske, var først Lærerinde paa en fynsk Herregaard, var saa 1880—81 paa Almindeligt Hospital under L. I. Brandes og lærte her sin senere Mand at kende.

1881—82 var hun ansat paa Dronning Louises Børnehospital, og 1883 begyndte hun og hendes Mand at undervise i Sygepleje og Nødhjælp. Hun holdt siden en Række Foredrag herom, arbejdede navnlig med Iver for Oprettelsen af en Sygeplejerskeskole, et Maal, der først naaedes ved Rigshospitalets Aabning 1910, og begyndte 1920 Ejra-Skolen med kortvarig Sygeplejeuddannelse for unge Kvinder. 1899 var hun Medstifter af „Dansk Sygeplejersaad“ og af „International Council of Nurses“. Hun har endvidere paa forskellige andre Maader taget levende Del i Arbejdet paa at organisere Kvinderne i Danmark; hun var 1898 Medstifter af „Danske Kvindeforeningers Valgretsforbund“, Forløberen for de senere Valgretsforeninger, 1899 af „Dansk Kvinderaad“ (Formand 1899—1904), 1904 af „International Woman Suffrage Alliance“, 1915 efter Valgretssejren af „Kvinde-Vælger-Klubberne“ (Formand 1915—20), der vilde dygtiggøre Kvinderne til Brug af Valgretten. Hun har endvidere 1898—1904 været Bestyrelsesmedlem i „Dansk Kvindesamfund“, 1903—06 i „Kbh.s Venstreforening“, 1906—07 Formand i „Danske Kvinders Nationalraad“. Et stort Arbejde nedlagde hun i den af hendes Initiativ fremgaaede „Danske Kvinders Forsvarsforening“ (12/1 1907—21), hvis Formand hun var 1907—15 og i hvis Tjeneste hun virkede som Agitator og Organisator. — Gift 1885 Stabslæge Gordon N. (s. d.). P. E.

Litt.: Slægt se H. W. Harbou; „Husmoderens Blad“ 1896, S. 257; „Fædrelandet“ 1/11 1910; G. Lemche: „Dansk Kvindesamfunds Hist.“ 1912; „Berl. Tid.“ 19/10 1915; „Tidens Kvinder“ 3/7 1920.

Norrie, Gordon (f. 9/5 1855), Læge, Medicinalhistoriker. F. i Helsingør. Forældre: Skibsklarerer, Vicekonsul, Kaptajn William Gordon N. og Fanny Thea Marie Wright. Blev Student 1873, Cand. med. 1880 og uddannede sig væsentlig som Oftalmolog hos Edm. Grul, praktiserede derefter som Øjenlæge i Kbh. og blev 1902 Læge

ved Blindeinstituttet. 1882—83 var han Reservelæge ved Garnisons Sygehus, blev 1891 Korpslæge, 1907 Overlæge, 1911 Stabslæge og blev nu Chef for Garnissionssygehuset til sin Afsked 1920, fungerede altsaa som saadan under Krigen. N. har været en meget interesseret Militærlæge og har haft en Mængde Hverv i Elaten, bl. a. været meget virksom ved Opførelsen og Indretningen af det militære Epidemisygehus. Ogsaa civile Hverv har han haft mange af som Medlem af Kommissioner o. l.; 1901—09 var han Dekanatssekretær i Sundhedskollegiet og derefter Næstformand i Sundhedsstyrelsen. Trods hele denne Virksomhed har N. dog ihærdig og med stort Udbytte fra sin Ungdom dyrket Studiet af Medicinens Historie og har udgivet mange dygtige og førstehaands Arbejder paa dette Felt. De betydeligste er: „Georg Heuermann (1723—68)“ (1891), „Jødernes Adgang til Universitetet osv.“ (1892), „Okulister og Oftalmologer i gamle Dage“ (1893) og navnlig „Kirurgisk Akademis Historie“ (3 Bd., 1896—1923); desuden har han skrevet adskillige oftalmologiske Afhandlinger og populær-medicinske Arbejder. — Gift 1885 Charlotte Harbou (s. d.). F. L.

Litt.: Jul. Petersen i „Hist. Tidsskr.“ VI 3 1891—92; J. A. Friidericia i „Politiken“ 9/12 1896; „Ugeskr. f. Læger“ 9/10 s. A.; Sv. Dahl: „Bibl. Zool. Dan. 1876—1906“ 1910.

Norrie, Olivia Johanne Margrethe (f. 22/11 1869), Skuespillerinde. F. i Kbh. Forældre: Instrumentmager Jørgen Adolf Jørgensen og Poulina Christiane Engelund. Blev i Efteraaret 1879 antaget paa det Kgl. Teaters Balletskole og fik som 16aarig 1885 en Debut i Skuespillet som Puk i „En Skærsommernatsdrøm“, udførte 1888 Kadetten Edvard i Balletten „Fjernt fra Danmark“ og 1889 Phantasus i „Syvsoverdag“. Af Helbredshensyn opgav hun Dansen, gennemgik 1888—91 det Kgl. Teaters Elevskole og modtog derpaa Engagement ved Folketeatret, hvor hun fra 1891—94 nydelig og elskværdig spillede en Række Ungpigeroller og især gjorde Lykke som Phrynette i Pantomimen „Den forlorne Søn“, et Parti, hun ogsaa udførte paa Dramatiska Teatern i Stockholm. Efter i Sæsonen 1894—95 at have være knyttet til Kasino kom Fru N. 1895 til Dagmartheatret, hvor hun blev til Udgangen af Sæsonen 1905—06 og kom til at udføre en lang Række Roller, der viste hendes smidige Talent. Saaledes var hun Cathinka i „Familien Jensen“, Gurli, Skovmærkelil i „Klokken, der sank“, Cyprienne i „Lad os skilles“, Gerd i „Brand“. I Sæsonen 1905—06

deltog hun i „de 8's Turné til Kria“, Trondhjem, Gøteborg og Stockholm, hvor hun bl. a. udførte Signe i „Alexander den store“, var derefter ved Folketeatret 1906—08, ved Kasino 1909—11, ved det Ny Teater 1911—20, ved det Lille Teater 1920—22 og paa ny ved Dagmartheatret fra 1922. Blant hendes senere Roller maa nævnes Hilde i „Et Folkesagn“, Gervaise i „Faldgruben“, Agnes i „Lovens Arm“, Værtinden i „Flamme“, Hustruen i „Min Far havde Ret“, Guvernanten i „Bunbury“, Værtinden i „St. Hans-aftenspil“. Hun har gennem Aarene vundet megen Sympati hos Publikum, og medens hun i yngre Aar gjorde sig gældende ved sin gennem Balletuddannelsen vundne stil-sikre Ynde, har hun i sin seneste Virksomhed røbet et friskt og djærvt Lune, der dog allerede mærkedes i hendes Spil som Cathinka Jensen. — Gift 1) 1896 Skuespiller Jacob Jacobsen (s. d.). Ægteskabet opløst 1907. 2) 1909 Direktør William Good N., tidligere gift Sangerinden Anna Petterson N. (s. d.). C. Bs.

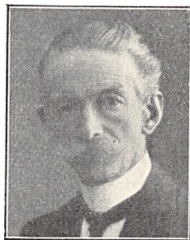
Litt.: 2. Mands Slægt i N. V. Lange: „Stamt. over Slægten Salling“ 1895; „Masken“ 19/12 1911; „Politiken“ 22/3 1915; „Vore Damer“ 1/2 1916; R. Nørlund: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919; „Nationaltid.“ 2/10 1921.

Norstrand, Carl Claus Heinrich (13/6 1852 —23/10 1912), Handelsmand. F. i Bergen. Forældre: Købmand Hans N. og Diederiche Catharina Steineger.

Rejste efter ophørt Skolegang i Bergen til Kbh. for at bryde sig en Bane. Efter at have besøgt Grüners Handelsakademi fik han Kontorplads hos Nyeland & Benzou, tog 1874 Grossererborger-skab og oparbejdede ved stor Flid og Paapasselighed en meget betydelig Forretning i Kul- og Jernbranchen. I Aktieselskabsbestyrelser o. l. ses N. kun sjældent at være indtraadt. Han var i en Aarrække til sin Død norsk Generalkonsul, men traadte ellers ikke meget frem i det offentlige Liv; han var kunst- og musikinteresseret. D. i Kbh. — Gift 1875 Caroline Agnete Brorson Christensen. A. R.

Litt.: „Dsk. Byrhverv“ 1904—11; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 23/10 1912 og „Politiken“ 24/12 s. A.

Norvin, Karl Peter William (f. 7/6 1878), historisk og filosofisk Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Snedkermester Peter Georg Nielsen og Anne Marie Knudsen. Navneforandring 1905. Blev Student 1897, Cand. mag. med Græsk som Hovedfag 1904, ansattes 1905 i Rigsarkivet, gjorde nogle Aar Tjeneste ved Landsarkivet i Odense, fra 1911 i Hovedarkivet. Han har 1906—10 og senere foretaget Studierejser til Udlandet, bl. a. Tyskland, Italien og England. Indenfor dansk Historie har han bl. a. dyrket Topo-

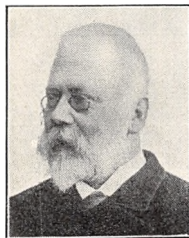
grafi, udgav 1909—11 sammen med E. Nyström „Fyns historiske Herregaarde“, hvori han selv (1911) skrev om Holckenhavn, er Medarbejder ved „Danske Herregaarde ved 1920“ og udgav 1915—19 „Kilder og Hjælpe-midler til Studiet af Lolland og Falsters Historie“. Større videnskabelig Betydning har hans Studier over græsk og middelalderlig Filo-

sofi; han besørgede 1913 en for sikker Metode anerkendt ny Udgave af Olympiodoros' Kommentarer til Platons Faidon og tog Doktorgraden 1915 med Afhandlingen „Olympiodoros fra Alexandria og hans Kommentarer til Platons Faidon. Studier i den græske Filosofis Historie“. Han har endvidere bl. a. skrevet en Afhandling i „Teologisk Tidsskrift“ (1921) om Platonismen i 12. Aarh. og en Række Artikler i Salmonsens Leksikon om klassisk og middelalderlig Filosofi. Hans filosofiske Arbejde vidner om nøjagtig Indsigt i Materialet og sikkert Herredømme over Stoffet forbundet med klart Blik for, hvad der i hvert enkelt Tilfælde er typisk og væsentligt. — Gift 1916 Wilhelmine Dorothea Schwartz. P. E.

Litt.: Selvbioграфи i Univ. Progr. Novb. 1915; H. Ræder i „Nord. Tidsskr. f. Filologi“ 1914; H. Mutschmann i „Deutsche Literaturzeitung“ s. A. P. Bokowne i „Archiv f. Gesch. d. Philosophie“ s. A.; J. L. Heiberg i „Nord. Tidsskr. f. Filologi“ 1916—17; „Hist. Tidsskr.“ VIII 2 1909—10, S. 278 og 3 1910—12, S. 431.

Nutzhorn, Carl Ludvig Vilhelm v. (⁹/₅ 1828 —²⁰/₁₀ 1899), Embedsmand. F. i Fredericia. Forældre: Major, Branddirektør Bendix Conrad Heinrich v. N. og Anna Buhl. Blev Student 1844, Cand. juris 1850, Assistent i Indenrigsministeriet 1851, Kancellist 1856, Fuldmægtig 1857, Kontorchef 1859, Departementschef 1862. Han indtraadte Dec. 1863 som Indenrigsminister i Ministeriet Monrad, var

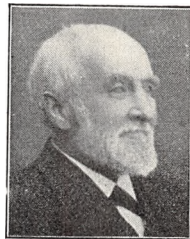

Febr. 1864 sammen med Casse imod Konference uden Vaabenstilstand og afgik ¹⁰/₅, fordi han var imod Vaabenstilstandsbetingelserne. Han blev derefter igen Departementschef, 1866 Amtmand i Thisted og Aug. 1868 Justitsminister under Frijs efter Rosenorn-Teilmann. Resultaterne af hans vidtløftige Forhandlinger med Tingene var ikke store, bl. a. Lov om Udlaan i faste Ejendomme af Umyndiges Midler 1869. Han gjorde det til et Kabinetsspørgsmaal at faa den længe omtumlede Værnepligtslov vedtaget, men maatte for at naa det (Marts

1869) slaa af paa Regeringens og Landstingets Standpunkt med Hensyn til Præsternes Værnepligt. I det islandske Spørgsmaal trykkes han af Leunings Indrømmelser, opløste 1869 Altinget og opgav til sidst helt at føre nogen Ordning igennem. I Fæstesagen stod han til venstre i Ministeriet. 1869—70 var han Folketingsmand for Aalborg. Han afgik med det øvrige Ministerium Maj 1870 og blev Lehmanns anden Efterfølger som Amtmand i Vejle, hvor hans forstaaende Frisind og jævne bon sens gjorde ham skattet. Baade i Ministeriet og i Amtsraadet virkede han oplivende ved sin muntre Humor. Oprindelig næppe ægte nationalliberal stod han i sine senere Aar den Estrupske Politik ret fjern. Afgik 1898. D. i Kbh. — Gift 1873 Emilie David, f. Aarestrup, d. 1920. P. E.

Litt.: Om Slægt se „Vejle Amts Folkebl.“ ³¹/₅ 1895; Hustrus Slægt se Emil Aarestrup; „Berl. Tid.“ ²⁹/₁ og ³/₂ 1869; Bille: „Tyve Aars Journalistik“ III 1877, S. 303, 588; „Vejle Amts Folkebl.“ ³¹/₅, ¹/₆ og ⁴/₆ 1895 (bl. a. af Heinr. v. Nutzhorn og P. Ejsing) og ²²/₉ 1898; David i „Hist. Tidsskr.“ VIII 5 1914 S. 63; „A. F. Kriegers Dagb.“ III 1921, S. 40; IV s. A. S. 208, 216, 220, 229, 233—35, 238—40, 268, 271, 277, 286—87, 296—97, 299, 308, 310, 312, 324, 328—29, 331 f., 334, 336, 341, 354, 371, 381, V. 1923, S. 14, 64 f., 114; Neergaard: „Under Junigrundloven“ II 1916; Nekrologer i „Vejle Amts Folkebl.“ ³⁰/₁₀ 1899; „Ill. Tid.“ ¹²/₁₁ s. A. og „Nationaltid.“ ³⁰/₁₀ s. A.

Nutzhorn, Bendix Conrad Heinrich Andersen v. (f. ²⁰/₂ 1833), Højskolelærer, Komponist. F. i Kbh. Forældre: Læge Ditlev Andersen v. N. og Charlotta Cathrine Feilberg. Blev Student 1850, Cand. theol. 1860 og fulgte 1862 sin Studiefælle fra Borchs Kollégium, Ludvig Schrøder, til Rødding for at overtage en Lærergerning ved Højskolen der i Nordens Historie og Sang. 1865 flyttede Schrøder og N. til Askov, og ved Højskolen her havde N. sin Gerning til langt ud over Støvets Aar. Som Fortæller af Nordens Historie var N. kyndig og paalidelig, hans Fremstilling hvilede paa indgaaende Granskning: hans rolige, noget brede Fortælling kunde vel nok for en og anden falde lidt tør, men den, der var historisk interesseret, fandt altid Berigelse ved hans Undervisning og opfangede de aandfulde Glimt over Tider og Skikkelser, som hans Tale ejede. — N., der var Elev af Berggreen, har haft meget stor Betydning for dansk Folkesang. Han har udgivet Sangbøger og Melodisamlinger, og som Udgiver forener han Lærdom og Punktlighed med stort Frisind. Hans egen Tonedigtning har særlig søgt sine Emner i Grundtvigs Salmer og i hans folkelige og historiske Sange; som Tonekunstner har N. haft Evne til at skabe den Tone, der kunde gøre et

Digt kendt og kært i Folkets brede Lag. Som Lærer var N. i sjælden Grad afholdt af sine Elever, de skattede ham for hans danske Lune og hans store Vennessæthed. I nær Forbindelse med N.s Gerning som Komponist og Sanglærer staar hans Studier over den danske Menigheds Salmesang (to Bind, der handler om Tiden indtil 1670). N. har været virksom for Missionsarbejde, navnlig for den skandinaviske Søndagsmission i Kalkutta; han oprettede Udvalget for denne Mission 1896 og var dets Formand i en lang Række Aar. — Gift 1866 Ane Johanne Bertelsen. F. N.

Litt.: Om Slægt se Carl v. N.; Mødrene Slægt se Aage Feilberg; Erindringer i „Højskolebl.“ 1914; Rosendal; „Bidrag til Rødding Højskoles Hist.“ 1894; Arsbø i „Højskolebl.“ 1903; „H. N. 1833—1903“ s. A.; H. Begtrup i „Højskolebl.“ 1913; Povl Hansen i „Fra Vallekilde Højskole“ s. A.; „Tiden“ 2^{1/2} s. A.; „Askov Folkehøjskole 1865—1915“ 1916; G. Lyngø: „Dsk. Komponister“ 1917; J. Richter i „Dsk. Adelsbl.“ 1916; P. Bjerger i „Askov Lærlinge“ 1917; „Højskolebl.“ 2^{3/2} 1923.

Nutzhorn, Henning Frederik Feilberg v. (15/11 1834—20/2 1866), klassisk Filolog. F. i Kbh. Forældre: Læge Ditlev Andersen v. N.

og Charlotte Cathrine Feilberg. Blev Student 1851, tog filologisk Eksamen 1858, virkede som Lærer ved de københavnske Borgerdyskoler og skrev Afhandlinger i „Tidsskrift for Filologi og Pædagogik“, af hvilke den betydeligste handlede om Karaktertegningen i den antike Tragedie. Han tog Doktorgraden 1863 med Afhandlingen „De homeriske Digtes Tilblivelsesmaade“, hvori han, til Dels under Paavirkning af Madvig, kritiserer de nyere Forsøg paa at vise de homeriske Digtes successive Opstaaen (udkom paa Tysk 1869). Vinteren 1863—64 tilbragte han i Rom, og 1865 rejste han paa ny til Italien, hvor han døde. Efter hans Død udgaves hans Oversættelse af Apulcius' „Amor og Psyche“ (1867) med et Forord af hans Ven G. Brandes. D. i Venedig. — Ugift. H. R.

Litt.: Om Slægt se Carl v. N.; mødrene Slægt se Aage Feilberg; Selvbibliografi i Univ. Progr. Nov. 1863; G. Brandes: „Saml. Skr.“ II 1899 og XIV 1904, S. 422 ff.; samme: „Levned“ I 1905, S. 97, 110 o. fl. St.

Nyblom, Helene Augusta (f. 7/12 1843), Forfatterinde. F. i Kbh. Forældre: Maleren Jørgen Roed (s. d.) og Hustru. Modtog i Barndomshjemmet Indtryk af Tidens højeste æstetiske Kultur. Rejste 1861—62 med Forældrene til England, Frankrig og Italien, hvor hun traf sin senere Mand. I sit ny svenske Hjem kom hun ind i en litterært interesseret Kreds og begyndte selv at skrive. 1895 lod hun sig optage i den katolske Kirke. I 70'erne og 80'erne skrev hun en Række Noveller, der oversattes til

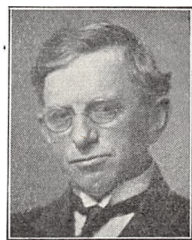
Svensk i „Ny illustrerad tidning“ og udkom samlet i 5 Bd., der ogsaa senere fremkom i Danmark (1881—89). Samtidig udkom hendes første Bind „Digte“ (1881), der efterfulgtes af endnu to Samlinger (1886 og 1894) og „Nye og gamle digte och dikter“ (1910). Hendes senere Forfatterskab tilhører den svenske Litteratur, men er oversat til

Dansk; bl. a. kan nævnes „Digt og Virkelighed“ (1891), „Der var en Gang, — Eventyr for smaa og store“ (1897—98) og „En Eventyrkrans“ (1903). Af hendes Skuespil er „Portrættet“ opført paa det Kgl. Teater. I forskellige Tidsskrifter har hun skrevet kritiske og æstetiske Afhandlinger; hertil slutter sig „Sveriges skam, et ord om och til Svenskarne“ (1893) og „Den svenska och danska nationalkarakteren“ (1900). Endelig har hun 1922 udsendt sine „Levnedsminden“, af hvilke første Bind indeholder værdifulde Bidrag til Billedet af københavnsk Kultur i 60'erne. — Gift 1864 Professor i Æstetik Carl Rupert N. O. F.

Litt.: Erindringer i ovenn. Værk og „Nord. tidsskr.“ 1897; Herman Bang i „København“ 20/12 1889; „Politiken“ 20/12 1922 og 3/1 1923.

Nyebøe, Marius Ib (f. 23/7 1867), Ingeniør. F. i Koldby ved Thisted. Forældre: Proprietær Johannes Conrad N. og Else Marie Korsgaard. Tog polyteknisk Afgangseksamen 1886 og Eksamen for Ingeniører 1892. Med en kortere Afbrydelse opholdt han sig i N. Amerika 1892—98 og samlede her et stort Fond af Erfaringer som Konstruktions-Ingeniør og som Tilsynsførende ved Ingeniørarbejder.

1898 nedsatte han sig som Ingeniør i Kbh. og stiftede et halvt Aars Tid senere sammen med Ingeniør N. F. Nissen (s. d.) Ingeniørfirmaet N. & Nissen i Kbh., af hvilket han blev Eneindehaver 1915, hvorefter Firmaet fik Navnet M. I. N. & Co. N. har desuden deltaget i Dannelsen af en betydelig Række tekniske Virksomheder, men har særlig gjort sig fortjent ved sit Arbejde for Udnyttelsen af Danmarks Tørvemoser og Grønlands Mineralier. 1905 fik han Præmie for Den tekniske Forenings Prisopgave om Tørvs Anvendelse til Fremstilling af Elektricitet (trykt 1906 under Titelen: „Moseringens Udnyttelse“). Han har indført Forbedringer i Tørvfabrikationen og været virksom i forskellige Selskaber til Moseindustriens Fremme, saaledes Moseselskabet og

Det danske Hedeselskab, af hvis Repræsentantskab han er Medlem. Fra 1907 har han været Direktør for Grønlands Minedrifts A/S og fra 1916 Medlem af Bestyrelsen for A/S Grønlandsk Grafit Co. Under Verdenskrigen var han Medlem af Brændselsnævnet, og senere blev han Medlem af Dansk Brændsels- og Kontrolforening (1919) og af Indenrigsministeriets tekniske Udvalg (1920). N. har med største Energi søgt at bane nye Veje for dansk Teknik og Erhvervsliv. — Gift 1895 Dagmar Nikoline Helms.

M. C. H.

Litt.: Slægt i L. C. Th. Frølund: „Stamt. over Slægten Nyboe“ 1876 og i „Familien Nybos Stamt.“ 1907; Hustrus Slægt i „Stamregister over Familien Helms“ 3. Udg. 1911.

Nyebølle, Victor August Johan Vadsted (f. ²⁸/₃ 1862), Arkitekt. F. i Lyngby. Forældre: Postmester Jens Gerhard Carl August N. og Caroline Albine Antoinette N. Uddannedes som Murersvend og gik paa Kunstakademiet 1881—92, da han fik Afgang. Han har rejst i Udlandet 1882—84, 1892—96, 1901 og 1906 og siden. Hans væsentligste Arbejder er Nazaretkirken i Ryegade, for hvilken han fik Char-

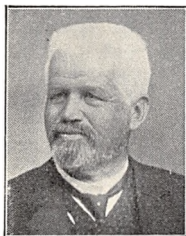

lottenborgudstillingens Aarsmedaille 1904. Bygningen paa Hjørnet af Nytorv og Frederiksberggade, Løveapoteket paa Amager-torv, som opførtes i Stedet for Harsdorffs smukke Empirehus, Straffeanstalten i Nyborg og Kommuneskolen i Bryggervangen. Hans kunstneriske Betydning er ikke stor; men han har skabt sin en Virksomhed som praktisk Arkitekt. — Ugift.

Litt.: „Politiken“ ⁷/₆ 1913.

C. L.

Nyegård, Lavrids Ludvig Gundelak (²²/₀ 1849—⁵/₃ 1916), Præst, Forfatter. F. i Skive. Forældre: Sognepræst Conrad Sophus N. og Caroline Margrethe Schiødt. Blev Student 1867, Cand. theol. 1872, var Lærer ved Grundtvigs Højskole 1872—73, et Aar Manuduktør i Kbh., 1874—78 præsteviet Medhjælper hos Svigerfaderen Birkedal; 1878—84 Sognepræst i Andum, 1884—98 i Ølsted, 1898—1908 i Gim-

linge, boede siden i Sorø. N. var en dyb og skarp Natur af polemisk Tilslut; han var fra Hjemmet grundtvigsk vakt og prægedes siden især af Birkedal, hvis Historiker han blev og hvem han fulgte og fortsatte som Repræsentant for den konservative Grundtvigianisme, der vendte sig baade mod det forenede Venstre og mod Nyrationalismen.

Foruden en Mængde Artikler i Blade og Tidsskrifter („Dansk Kirketidende“, „Højskolebladet“, „Nationaltidende“, „Sorø Amtstidende“, „Teol. Tidsskrift“, „Ugens Tilskuer“ osv.) udgav han bl. a. „Hvorfor jeg ikke følger. Til Venner af det forenede Venstre“ (et Digt 1877), „Et Ord til Overvejelse“ (1886), „Evangeliet med Evangeliets Alvor“ (om Harbøre-Sagen 1894), „Vilhelm Birkedal“ (3 Bd. 1895—1912), „Jobs Bog i fri Efterdigtning“ (1907), „Eskil og Absalon“ (Skuespil 1907), „Den grundtvigske Anskuelses Dannelseshistorie o. a. Afh.“ (1911), „Trosbekendelsen“ (1913) og „Den kristne Kirke. En kirkehistorisk Vurdering af Grundtvigs „Kirkens Genmæle““ I (1916). Sammen med P. E. Glahn udgav han P. C. Kierkegaards „Samlede Skrifter“ (6 Bd. 1902—05). N. var en rationel og uforfærdet Aand med vide Horisonter; hans Kritik, der i de sidste Aar bl. a. vendte sig mod Højskolens Svagheder, vilde sikkert have sat sig dybere Spor, om ikke hans Fremstilling havde været tyngt af et ofte dunkelt Sprog og hans klare Tanke og varme Hjerte sløret af en noget for stor Verdensfjernhed. D. i Kbh. — Gift 1875 Augusta Charlotte Johanne Hartmann, f. Birkedal, d. 1917.

P. E.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll og Hiort-Lorenzen: „Patriciske Slægter“ III 1915, „Stamt. for Familien Jersin“ 1875, A. Th. Schiødt: „Ærten Schiødt“ 1880, Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“ og Domela Nieuwenhuls Nyegaard: „Stamtabel van het geslacht N.—Nieuwenhuls“ 1909; Hustrus Slægt se U. Birkedal; „Søndagsbl.“ ¹⁹/₆ 1900; „Otto Møller og Skat Rørdam“ II 1916; Nekrologer i „Nationaltid.“ ⁴/₃ s. A., „Sorø Amtstid.“ ⁹/₃ s. A., af Litzthof i „Kirke- og Hjemmet“ ¹⁹/₃ s. A. og af Glahn i „Kirke-Tid.“ ²/₆ s. A.

Nyeland, Stephan Peter (¹²/₀ 1845—¹¹/₁₂ 1922), Havebrugsteoretiker. F. i Korsør. Forældre: Grosserer Thomas N. og Marie Elisabeth Munch. Fik praktisk Uddannelse i Havebruget og tog 1866 Havebrugseksamen paa Landbohøjskolen, 1870 Eksamen i Plantedrivning og Sirgartneri. 1869—74 var han Assistent paa Landbohøjskolen for Lærerne i Botanik og Havebrug. Under sin Virksomhed her fik han 1870 Understøttelse til en Rejse til Udlandet og besøgte England og Belgien. Sidstnævnte Sted studerede han ved Statskolen for Havedyrkning i Vilvorde, hvor han ved et senere Besøg tog Eksamen i Frugttræbeskæring. 1875 stiftede han Havebrugsskolen Vilvorde, som han bestyrede til 1905, da han paa Grund af Svagelighed trak sig tilbage; efter den Tid drev han litterære Sysler; bosat paa Kristiansø drev han her og ved Gudhjem Forsøg med for-

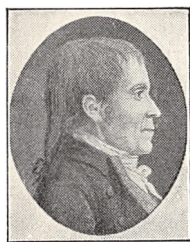

skellige Planters Haardførhed. N. kæmpede med Iver for den praktiske Havebrugsundervisnings Virken Haand i Haand med den teoretiske, og efter dette Princip blev Skolen paa Vilvorde ledet. Han har ogsaa stræbt at popularisere Havebruget herhjemme, hans Havebrugsskole har for en stor Del haft Bud til Husmandssønner, og han har ved talrige Foredrag omkring i Landet virket for en udvidet Frugtavl i Danmark, ligesom han arbejdede for en mere udstrakt Anvendelse — Henkogning, Tørring, Vinfabrikation — af vore hjemlige Havebrugsprodukter. Han havde upaatvivlelig ypperlige Evner som Foredragsholder og forstod at faa Tilhørerne til at lytte. N. har skrevet en lang Række Havebøger, som har vundet en vid Udbredelse i Folkets brede Lag. Hans større Havebøger er „Frugthavedyrkning“ (1877), „Køkkenhavedyrkning“ (1877), „Blomstervennen“ (1878). I 90'erne skrev N. flere Smaaskrifter om Frugtanvendelse, og senere gjorde han betydelige Studier over Havebrugs Historie i Danmark; heraf er dog kun Smaapluk udkommet paa Tryk. D. i Rønne. — Gift 1877 Marie Isabelle Caroline Willems Ramann, d. 1901.

Litt.: Om Slægt i Bokkenheuser: „I gamle lænest“ — 1919, S. 48; „Norsk Havetid.“ 1893, S. 179; „Hver 8. Dag“ 1898; „Haven“ 1905; H. Olrik: „Danmarks Lærerhøjskole 1856—1906“ 1906; „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; C. Christensen: „Den dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 12/12 1922, „Politiken“ 12/12 s. A., „Dagens Nyh.“ 12/12 s. A. og „Gartner-Tid.“ s. A., S. 609.

Nyerup, Rasmus (12/3 1759—28/6 1829), Biblioteksmand, Litteraturhistoriker. F. i Nyerup, Fyn. Forældre: Fæstebonde Christen

Rasmussen og Karen Simonsdatter. Blev Student 1776, tog 1779 filologisk Eksamen, 1780 teologisk Attestats og 1784 Magistergraden. 1778 var han blevet Medhjælper ved det Kgl. Bibliotek, 1796 blev han ekstraordinær Professor ved Universitetet i Litteraturhistorie

og s. A. adjungeret Universitetsbibliotekar; 1803 blev han Chef for dette Bibliotek og virkede som saadan til sin Død; 1802 blev han Regensprovst. Udpræget Bogmenneske, i lige Grad receptiv og produktiv har N. udfoldet en overordentlig omfattende Forfattervirksomhed, af hvilken store Dele den Dag i Dag er uundværlige for Litteraturhistorikeren. Af hans Udgiverarbejder fik det Udvalg af danske Folkeviser fra Midtalderen, som han sammen med Abrahamson og Rahbek besørgede 1812—14 i 5 Bd., stor Betydning for den nye romantiske Digterskole; som Fortsættelse udgav han sammen med P. Rasmussen „Udvalg af

danske Viser fra Midten af 16. Aarh. til henimod Midten af det 18.“ (2 Bd., 1821), der endnu ikke har faaet nogen Afløser; 1829 kom Udgaven af Peder Laales Ordsprog med Anmærkninger, der har bevaret deres Værdi. Blandt hans litteraturhistoriske Arbejder kan hans sammen med Rahbek forfattede „Bidrag til den danske Digtekunsts Historie“ (4 Bd., 1800—08) endnu benyttes som en righoldig, orienterende Antologi; den fortsattes 1819 med „Udsigt over den danske Digtekunst under Frederik V“ og 1828 „Bidrag til en Udsigt over den danske Digtekunst under Christian VII“; for den, der beskæftiger sig med Universitetets og de lærde Skolers Historie, er hans „Historisk-statistiske Skildring af Tilstanden i Danmark og Norge i ældre og nyere Tid“ (4 Bd., 1802—06) stadig den Bog, han først gaar til, og enhver Litteraturforsker og Biblioteksmand staar i Gæld til hans „Almindeligt Litteraturlæxikon for Danmark, Norge og Island“ (1818—20). Med stor Kynighed har han i „Almindelig Morskabslæsning i Danmark og Norge gennem Aarhundreder“ (1816), hans maaske smukkeste Arbejde, gjort Rede for den brogede Skare af Folkebøger, der har tjent Almuen til Underholdning Slægtled efter Slægtled, og i adskillige større og mindre Skrifter har han givet Bidrag til den nordiske Arkæologis og Myteforsknings Litteraturhistorie. Han var imidlertid ikke blot en Mand af boglig Lærdom, men trods den megen Læsning et friskt Gemyt med nye og livkelige Idéer. Det er ham, der fattede Tanken om et Museum for Fædrelandets Oldsager, ved et Opraab til Almenheden 1807 førte den ud i Livet og med sikkert Instinkt udpegede C. J. Thomsen (s. d.) som sin Efterfølger. Som Menneske var N. jævn, ligefrem og beskedet, som Regensprovst elsket af Ungdommen og som Biblioteksmand en utrættelig Hjælper for enhver Videnskabsdyrker. Hans store Brevsamling findes paa Universitetsbiblioteket. D. i Kbh. — Gift 1783 Elisabeth Margrethe Clausen, d. 1818. C. S. P.

Litt.: „Iris“ 1791; Rahbek: „Erindringer“ V 1829, S. 324; Molbech: „Videnskabernes Selsk. Hist.“ 1843; Hindenburg i „Dsk. Maanedsskr.“ 1859 I; L. Daae: „Udv. af Breve til R. N.“ 1861; „Hist. Tidsskr.“ III 3 1862—64; Steenstrup: „Historieskrivningen i Danm. 19. Aarh.“ 1889; Soph. Müller: „Vor Oldtid“ 1897 og „Nationalmuseet“ 1907; N. Bøgh: „Chr. Winther“, 1893—1901; Rønning: „Fire fynske Bondesønner“ 1898; „Gemt og Glemte“ I 1915; K. Fabricius: „Regensen i 100 Aar 1923; Breve i „Blandinger fra Sorø“ IV 1832; Horsens Skoles Progr. 1844, „Ill. Nyhedsbl.“ 1865; „Breve fra og til C. C. Rafn“ 1869; Birket Smith: „Til Belysning af litt. Personer og Forhold i Slutn. af 18. og Beg. af 19. Aarh.“ 1884, „Brieftwechsel der Gebr. Grimm mit nord. Gelehrten“ 1885 og „Breve til H. C. Andersen“ 1877; Nekrologer i „Dsk. Litteraturlid.“ 1829, Molbechs „Nord. Tidsskr.“ III s. A. og J. Møller: „Nyt teol. Bibl.“ s. A.

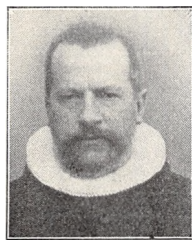
Nygaard, Axel (f. 15/5 1877), Tegner. F. i Kbh. Forældre: Skomagermester Carsten

Gulliksen N. og Andrea Christine Rømer. Stod i Malerlære og besøgte samtidig Teknisk Skole, opholdt sig derefter 1895—1902 i Udlandet, hvor han arbejdede som Maler og Tegner og besøgte forskellige Kunst- og Kunstindustri-skoler. Hjemkommen blev han Medarbejder ved flere Dag- og Ugeblade og har fra 1908 været knyttet til „Politiken“ som Tegner. Han har illustreret en Række Bøger (Pios Vignetbøger, Fredmans Epistler, „Københavnerven“ af Frejlif Olsen) og dyret Bøgen samt tegnet Plakater. Som Dagbladstegner forstaaer N. med et Par Linier at give et kvikt Udtryk for en tilfældig, ofte lidt kaad Stemmning („Politiken“'s Rubrik „Dag til Dag“). Som Illustratør raader han over en kapriciøs Fantasi og et muntert Lune og forstaaer til fulde en velvalgt Begrænsnings Kunst. — Gift 1912 Marie Rosenquist.

I. M. O.
Litt.: Slægt i Jul. Bidstrup; „Stamt. over Familien Koefoed“ 1886, S. 100; C. E. Jensen: „Karikatur-Album“ II 1912, S. 494 ff.; Kongstad i „Aarb. f. Bogv.“ 1920, S. 123.

Nygaard, Frederik Sextus Otto Alfred Petersen ($\frac{1}{5}$ 1845— $\frac{29}{8}$ 1897), Præst, kirkehistorisk Forfatter. F. i Holbæk. Forældre: Borgmester Christian

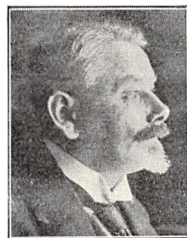
Poulsen Norbom Petersen (s. d.) og Emilie Scavenia Ringsted, senere gift Prokurator K. O. N. Blev Student 1864, Cand. theol. 1870, modtog som ung stærk Paavirkning fra Rud. Frimodt, kom senere i Forbindelse med grundtvigske Kredse og sluttede sig helt

til denne Retning. 1870 blev han Lærer ved Ryslinge Højskole, 1872 Forstander for en ny Højskole i Sønderholm ved Nibe, 1875 residerende Kapellan for Karby, Hvidbjerg og Redsted paa Mors og 1878 Sognepræst i Frøslev og Møllerup. Han deltog i det stærke grundtvigske Kirkeliv paa Mors og skrev flere Indlæg til Fordel for kirkelig Frihed (Rasmus Lunds Sag), var ligeledes virksom for Askovadressen. 1882 modtog han Kaldelse til at være Præst for Valgmenigheden i Sønder Næraa, der oprindeligt havde været en Filial af Ryslinge, men nu havde faaet Anerkendelse som en selvstændig Valgmenighed, og her virkede han til sin Død; fra 1883 havde han tillige et Anneks i Odense. Han var en flittig Forfatter, der foruden Artikler i forskellige Blade skrev en Række Biografier af kendte Mænd (Th. Thaarup 1878; P. K. Algreen og J. K.

Sørensen 1883; Edv. Storm 1886; Fr. Sneedorff 1893; Christen Kold I—II 1895; J. C. Lindberg 1897) og et Par Skildringer af Protestantismen i Rhinlandene („Luthers Venner, kirkehistoriske Nutidsskitser fra Vesttyskland og Elsass“ 1892 og „Mellem Protestanter og Katolikker, Skitser fra Kirkelivet i Tyskland og Elsass“ 1893). Hans Hovedværk er en Skildring af den fynske Opvækkelse (1897), der skulde danne Indledningen til et større Arbejde om „Kristenliv i Danmark gennem 100 Aar 1741—1840“; Døden hindrede ham imidlertid i at faa dette fuldendt. D. i Sønder Næraa. — Gift 1) 1871 Elise Henriette Christiansen, d. 1885. 2) 1887 Øllegaard Refslund. *H. M.*

Litt.: „Morgenbl.“ $\frac{31}{8}$, $\frac{1}{9}$, $\frac{4}{9}$ og $\frac{5}{9}$ 1889; Poul Bolsen: „Minder om F. N.“ 1897; C. Appel i „Fyns Tid.“ $\frac{27}{9}$ s. A.; L. Schrøder i „Højskolebl.“ 1898; Nekrologer i „Fyns Tid.“ $\frac{4}{9}$ 1897 og af L. Schrøder i „Højskolebl.“ 1898.

Nygaard, Georg Christian (f. $\frac{18}{10}$ 1871), Journalist, Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Skomagermester Carsten Gulliksen N. og Andrea Christine Rømer. Tog Præliminæksamen 1888, gennemgik Teknisk Skoles Tegneundervisning 1886—89 og var 1888—1903 ansat ved Det Forenede Dampskibsselskab. Han dyrkede samtidig Journalistik fra 1890, først ved „København“, blev Sept. 1905 ansat ved „Ekstrabladet“ og er fra 1907 dettes Redaktionssekretær, han har navnlig behandlet Kunst, Litteratur og Teater og i sin Tid skrevet en Mængde Vers. N., der har foretaget Rejser til Tyskland, Østrig og Italien, er en kyndig, belæst, rolig og forstaaende Journalist, og han og Frejlif Olsen (s. d.) har paa udmærket Maade suppleret hinanden. Sine indgaaende Kundskaber indenfor Kunstindustri, Bibliografi, Bog- og Billedhistorie har han yderligere lagt for Dagen i en Række Arbejder, de to Bibliografier med biografisk Indledning „Emil Aarstrup“ (1918) og „Carl Bagger“ (s. A.), en Bibliografi over J. P. Jacobsen (1919), det skarpsindige „Ewald-Portrætter“ (s. A.) og det bibliofile „Smaatryk“ (1920). Et større utrykt J. P. Jacobsen-Materiale vil blive anvendt i Litteraturselskabets Jacobsen-Udgave, ligesom N. er opfordret til at skrive Portræthistorien til dets Ewald-Udgave. N. var endvidere 1919—22 Redaktør af „Jule-roser“, fra 1919 af „Skønvirke“ og har skrevet om bibliofile Emner i „Bogvennen“ og „Verden og vi“, om Kunst i „Illustreret Tidende“ og „Forskønnelsen“ („Grønne-gaarde og Gaardhaver“, „St. Petri Urte-gaard“ o. fl.), om Litografiens Historie i Danmark i Festskriftet 1921. Paalidelig Viden, behersket Smag og behagelig nøg-

tern Fremstilling præger N.s Produktion. — Gift 1897 Thyra Valborg Elnén. P. E.

Litt.: Slægt se Axel N.; „Journalisten“ ¹⁵/₆ 1911, Novb. 1919 og 1921; „Nationaltid.“ ¹¹/₅ 1918 og ¹⁰/₃ 1919; „Dagens Nyh.“ ¹⁰/₁₁ 1918; „Berl. Tid.“ ³/₁₁ og ¹²/₁₂ s. A.; „Politiken“ ¹⁰/₁₁ s. A.; „Ekstrabl.“ ⁶/₁₂ s. A. og ¹⁷/₁₀ 1921; „Dagens Ekko“ ³⁰/₅ 1918; „Aarh. Amtstid.“ ¹⁹/₁₁ s. A.; „Aalb. Stiftstid.“ ²⁷/₂ 1919; „Aalb. Venstrebl.“ ¹³/₁ s. A.; „Randers Dagbl.“ ²⁷/₂ s. A.; „Tilskueren“ ¹/₄ s. A.; „Verden og vi“ ¹⁰/₁₀ 1921.

Nygaard, Peder Hansen (f. ²/₃ 1857), Journalist. F. i Ullebølle mellem Svendborg og Faaborg. Forældre: Gaardejer Hans Nielsen N. og Maren Hansdatter. Af gl. ansat Bonde-slægt, lærte Landbrug og Mejeri i Hjemmet, var 1874—75 paa Testrup Højskole, 1876—77 paa Tune Landbrugs-skole og 1881 paa Askov. En Tid bestyrelse han en Gaard i Vendsyssel og var senere i nogle Aar Leder af det den-

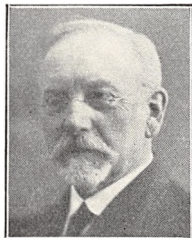
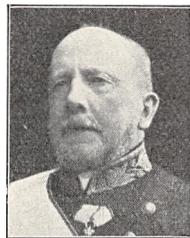
gang store Slagelse Mejeri. Han begyndte at dyrke Journalistik i „Vort Landbrug“ og „Sorø Amtstidende“, blev 1885 ansat ved „Fyns Tidende“ og skrev der navnlig om Teater, Landbrug, Litteratur, derefter ogsaa om kommunale Emner og endelig fra omkring Aarhundredskiftet ogsaa om Politik. 1898 blev han Jørgen Pedersens Medredaktør og 1902 ansvarlig Redaktør, hvad han var til 1922, da han fratraadte Redaktionen og blev Medarbejder. I sin Politik stod N. naturlig oprindelig Jørgen Pedersen (s. d.) nær, men med en bestemt udtalt Tendens til Forsoning mellem det forhandlende Venstre og Venstrereformpartiet; „Fyns Tidende“ fik under hans Ledelse en betydelig Del af Fortjenesten for, at Udviklingen gik i denne Retning og afsluttedes efter 1908. Iøvrig har han altid næret stor kirkelig Interesse; i Begyndelsen af 1912 førte han en større Fejde til Forsvar for Folkekirken, som vakte megen Opsigt rundt om i Pressen. Med sin jævne Soliditet har han været ypperlig paa sin Plads ved „Fyns Tidende“, der 1902—22 satte sit Holdertal op fra 9—19,000. — Gift 1893 Caroline Sørensen.

P. E.

Litt.: Erindringer i „Tune Elevers Aarskr.“ 1914, S. 15 og „Fyns Tid.“ ¹¹/₆ 1922 og ¹/₅ s. A.; C. C. Clausen: „Odense“ 1900; „Journalisten“ ⁹/₆ 1907; „Provinjournalister“ 1913; „Vejle Amts Folkebl.“ ¹/₃ 1917; S. P. Qvist og Kr. Olesen i „Fyns Tid.“ ¹/₅ 1922; „Sorø Amtstid.“ ³⁰/₅ s. A.

Nyholm, Carthon Kristoffer Valdemar (³⁰/₆ 1829—¹⁹/₅ 1912), Jurist, Politiker. F. i Nyborg. Forældre: Sognepræst Christopher N. og Jacobine Christiane Høyberg. Blev Student 1847, Cand. juris 1853, Auditor 1856, Assessor i Kriminalretten 1863, i Overretten i Kbh. 1876, i Højesteret 1881, Justitiarius i samme 1907, afgik 1909 og blev ekstrordinær Assessor i Retten. Medlem af Pro-

ceskommissionerne 1868 og 1892. N.s juridiske Forfatterskab var ikke af systematisk videnskabelig Art, men væsentlig bestemt af hans praktiske Samfundsinteresse og Sans for Popularisering; foruden Pjecer mod Dødsstraffen (1858), om den offentlige Anklagemyndighed (1862), Lægens Vidnepligt (1863) og militær Rettergang (1870) udgav han bl. a. Haandbogen „Danmarks Statsforfatning og Statsforvaltning“ (4. Udg. 1891—93) samt en Række politiske Skrifter („Hvor vidt er vi naede?“ 1874, „Om Udstedelsen af provisoriske Love“ 1883, „Provisorieset“ 1886) og skrev Artikler i „Tilskueren“ o. a. St. om Rigsretten, Stridspunkterne i Grundloven og Ministeransvarlighed. Disse Arbejder staar i nær Forbindelse med N.s politiske Virksomhed. Han valgtes 1864 til Rigsraadets og Rigsdagens Folketing i Nyborg, tilhørte de nationalliberales venstre Fløj og erklærede 1864 sammen med nationale Venstremænd som Birkedal, Dinesen o. fl. at ville arbejde for Junigrundloven; overfor den voksende Modstand slap-pedes dog hans Energi, og Sept. 1865 var han til Venstres store Harme Ordfører for en Dagsorden, der opgav Kravet om en Afgørelse i Rigsdagen. Han nærmede sig siden Højre sammen med de „bevægelige Bønder“ og „de syv vise“ og stemte Ja 1866. I de følgende Aar stod han som en af Mellem-partiets Førere og salte et stort og interesseret Arbejde ind paa Reformer, men delte Partiets Skæbne, Gliden mod Højre og manglende Tillid, faldt 1872 med Halvdelen af sit Parti. Han stillede sig 1873 mod Thomsen i Helsingør, s. A. mod Berntsen i Assens, stod derefter i ti Aar uden for aktiv Politik. Den først i 80'erne begyndende liberale Højrebewægelse i Kbh. samledes for en Del om ham, han stillede sig 1883 ved Suppleringsvalg paa Frbg. som den første Kandidat for en samlet anti-estruups Koalition, Modstander af baade Provisorieset og Visnepolitik og bestemt Forsvarsven. Hans Valgkampagne da og hans Valg 1884 gav det antiministerielle Højre en kortvarig Opblussen, de liberale Vælgerforeninger dannedes og 1887 den private Klub „Martsforeningen“, hvis Formand N. var til sin Død. I Tinget søgte N. at mægle i Finanslov- og Arbejdslededsspørgsmaal, han talte 1885 varmt for Forsvar og stemte for Fler-tallets Adresse til Kongen, men overfor de skærpede Modsetninger maatte de liberale Højrestromninger vige, og 1887 faldt N. Som et Enhedsmærke fra gammel Tid og som Forsvarsven var han Aug. 1909 indenfor Venstre paa Tale som Konsejlspræsi-

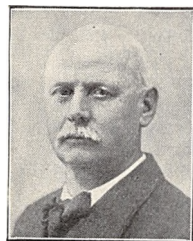

dent. Han var et udpræget Følelsesmenneske, engelskpræget Idealist og Samfundsborger, kundskabsrig, human og retskaffen. D. i Kbh. — Gift 1) 1857 Rozaline Schrøder, d. 1865. 2) 1867 Jenny Augusta Risting, d. 1921. P. E.

Litt.: Slægt hos Lengnick, i Guldbrandsen: „Stamt. over Familien N.“ 1870, „Vierteljahrschr. f. Heraldik“ 1880, Elvius og Guldbrandsen: „Nyholm“ 1893, C. K. V. Nyholm: „Optegnelser om Familien N.“ 1897 og Hauch-Fausbøll: „Slægt-haandbogen“; „Pennetegninger af Folketings Medl.“ 1870; „Dagbl.“ 8/5, 21/5, 25/5, 26/5, 28/5, 29/5; 30/5 og 1/6 1883, 24/6 1884 og 27/1 1887; „Nutiden“ 4/1 1885; „Folketings Forhandl.“ 1885—86, S. 702 ff.; F. Oldenburg: „Opførte Forhold“ 1886, S. 145 ff.; „Politiken“ 22/6 1907; „Ill. Tid.“ 7/11 1909; Neergaard: „Under Jungerundloven“ 1916; „A. F. Kriegers Dagb.“ III 1921, S. 227, 229, 268, 275, 298 f., 312 f., 338, 344, IV s. A., S. 54, 57, 76, 155, 203, 207, 214, 232, 235, 237, 287, 316, 355, 363, 363, V 1923, S. 6, 10, 99, 102, 120, 128, 134, 139, 141, 146, 159, 223, 237; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 17/6 1912, „Nationaltid.“ s. D., „Vort Land“ (af N. Lassen) 18/5 s. A., „Politiken“ 17/5 s. A., „Gads dsk. Mag.“ 1911—12 (af A. Hvass), „Tidsskr. f. Retsvid.“ s. A. og „Ugeskr. f. Retsvæsen“ s. A. (af Munch-Petersen).

Nyholm, Holger Vilhelm (f. 28/2 1862), Landmaaler. F. i Nibe. Forældre: Sognepræst Lars Christian Christopher N. og

Anna Nicolette Brodera Wibroe. Tog Landinspektørekseamen 1882, valgte først Officersvejen og tjente som Premierløjtnant i Fodfolket i 1885—93. Derpaa blev han Assistent ved Landbohøjskolen, to Aar efter Lektor i Landmaalingsfagene, 1903 Professor sst. og 1914 Sekretær for Landbohøjskolens Undervisningsraad. Desuden har hans Arbejdskraft været benyttet mange andre Steder. Fra 1908 var han Censor ved Polyteknisk Lærestalt, fra 1914 Medlem af Bestyrelsen for Fond til Landmænds Uddannelse og endvidere Medlem af Meterudvalget og fra 1901 Redaktør af „Tidsskrift for Opmaalning og Matrikulvæsen“. Sin Indflydelse paa Landmaalingsfagernes Udvikling ved Landbohøjskolen har han støttet ved Udarbejdelse af et System af fortrinlige Lærebøger. Hans religiøse Livsopfattelse har ladet ham lægge et interesse-

ret, initiativrigt og varm hjertet Arbejde ind for Diakonissestiftelsen og Louisestiftelsen. Desuden er han Medlem af Mariendal Sogns Menighedsraad og fra 1912 Formand for Østerlandsmissionen. Han var Medlem af Udvalget for Gennemførelsen af Præstelønningsloven for Kbh. og Frbg. — Gift 1) 1895 Thora Laura Vilhelmine Strandgaard, d. 1902. 2) 1905 Emmy Julie Valentiner. P. H.

Litt.: Slægt se C. K. V. N. og Grandjean: „Stamt. over P. J. Deichmanns Efterk.“ 1905; I. Hustrus Slægt i „P. R. Langes Efterk.“ 1888, S. 7; 2. Hustrus Slægt i L. Valentiner: „Stamt. over Slægten Valentiner“ og Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; „Den kgl. Veterinær- og

Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; N. Nielsen: „Matematikken i Danm. 1801—1908“ 1910; „Berl. Tid.“ 27/2 1922.

Nyholm, Johannes (f. 27/1 1858), Søofficer. F. paa Valdemarstund ved Helsingør. Forældre: Kgl. Skovrider Joachim Gudske N. og Henriette Møller. Blev Sekondløjtnant 1879, Premierløjtnant 1881, Kaptajn 1897, Kommandør 1907, Kontreadmiral 1915, afgik 1920. Han hører til Marinens mest benyttede Officerer; blev som ung særlig anvendt i Torpedobadstjenesten; var 1897—1900 Postdampskibsfører paa Ruten Korsør—Kiel, senere Chef for Krigsfyr- og Mærkevæsenet, var tilforordnet Forsvarskommissionen 1902—08, Chef for Konstabeleevskolen 1909—15, Panserskibschef og endelig Eskadrechef i Sikringsperiodens første Aar. 1915—20 var han Chef for Orlogsværftet. N. er en anset og dygtig Officer med en klar Forstand, en hurtig Dømmekraft, et betydeligt Administrations-

talent og trods sin Trang til Polemik og sin Skarphed i Replikken en human, hjælpsom og afholdt foresat. Han førte i Forsvarskommissionen en haard og ofte bitter Kamp for at faa de konservative til at erkende Flaadens Betydning og søgte i den Anledning Støtte hos Venstre. — Gift 1884 Dagmar N. V. G.

Litt.: Slægt se C. K. V. N.; „Berl. Tid.“ 5/6 1919 og 11/6 1920; „København“ 12/9 s. A.; „W. Christmas“ Krydstogt gennem Livet“ 1923, S. 190.

Nyrop, Agnes Flemmine (21/11 1841—10/6 1903), Skuespillerinde. F. i Aarhus. Forældre: Teaterdirektør H. V. Lange (s. d.) og Juliane Marie Michelsen. Havde allerede 2/2 1849 paa Kasino sin første Rolle som Charles i „Munterheds Triumf“, og da Folketeatret 18/6 1857 aabnedes under Faderens Ledelse, fremsagde Datteren baade Prologen og udførte Fanchon i „En lille Heks“. Hun vandt en fremskudt Plads i Repertoiret paa den nye Scene, thi Høedt saa hurtig, hvad der boede i den temperamentsfulde og skønne unge Pige. Han instruerede hende i de store Folkekomedieroller og banede senere Vej for hendes Engagement ved det Kgl. Teater, hvor hun optraadte 1. Gang 3/6 1864 i Titelrollen i „Charlotte Corday“. Men hendes egentlige Glansperiode var endt med Folke-teatertiden. Hun blev aldrig Primadonna paa det Kgl. Teater, skønt hun i enkelte Roller spillede med et brusende og æggende Temperament, der bragte et Pust af den

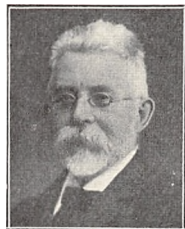

store Kunst. Mindes vil især Hjørdis i „Hærmændene paa Helgeland“, hvor hun fandt betagende Udtryk for Kvindens haanske og stridbare Sind, Pauline i „Et Vintereventyr“, Ragnhild i „Dronning Margareta“, i hvilken Rolle hun fejrede sit 25 Aars Jubilæum paa det Kgl. Teater, Lady Macbeth og Virginie i „Lady Tartuffe“. Endvidere spillede hun Moer Ingeborg i „Elverhøj“ og Fru Krans i „Eventyr paa Fodrejsen“, næsten de eneste Roller i hendes sidste Teateraar, der i det hele bragte hende store Skuffelser. Teatret forstod ikke ret at anvende denne evnerige Kunstnerinde, og det var, som om Skuffelserne fik noget koldt, haardt og goldt til at spire frem i hendes Fremstilling. 1896 forlod Fru N. Scenen, spillede ved sin Afskedsforestilling $\frac{3}{8}$ 1896 endnu en Gang Hjørdis og Pauline. D. i Skodsborg. — Gift 1868 Operasanger J. L. N. (s. d.). Ægteskabet opløst; han d. 1904.

C. Bs.

Litt.: Om Slægt se H. V. Lange; Erindringer i „Jule-Kalender“ 1887 og „Dannebrog“ $\frac{19}{8}$ 1892; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ VII 1876; Herm. Bang: „Kritiske Studier“ 1880; „Morgenbl.“ $\frac{3}{8}$ 1889; „Berl. Tid.“ $\frac{2}{8}$ s. A.; „København“ $\frac{3}{8}$ s. A.; „Nuttiden“ s. A.; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; N. J. Berendsen: „Af en gl. Journalists Erindringer“ 1918; R. Neliendam: „Folke-teatrets Hist. 1857—1908“ 1919 og „Det kgl. Teaters Hist.“ I—II 1921—22; Nekrologer i „Ill. Tid.“ $\frac{28}{8}$ 1903, „Politiken“ $\frac{20}{8}$ s. A., af O. B. i „Dannebrog“ $\frac{29}{8}$ s. A. og af C. H. i „København“ $\frac{19}{8}$ og $\frac{23}{8}$ s. A.

Nyrop, Camillus ($\frac{31}{7}$ 1843— $\frac{9}{8}$ 1918), Industrihistoriker. F. i Kbh. Forældre: Instrumentmager Camillus N. (s. d.) og Hustru.

Blev Student 1861, Cand. juris 1867, var Sagførerfuldmægtig 1869—73, men var allerede 1869 blevet knyttet til Industriforeningen som Medlem af Bestyrelsen. Hans tidlig nærede Interesser for Haandværk og Industri, navnlig deres Historie, knyttede ham stedse fastere til denne

Forening. 1872 blev han Sekretær for den nordiske Udstilling, 1876—94 var han Sekretær i Industriforeningen, og i samme Egenskab knyttedes han til den store nordiske Udstilling 1888 og til Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk 1880—93. Saa længe Industriforeningen udgav „Tidsskrift for Kunstindustri“ (1885—99), var han dette Tidsskrifts Redaktør, ligesom han redigerede Fællesrepræsentationens „Meddelelser“ og „For Industri og Haandværk“ til 1893. 1903—15 var han Formand for Østifternes historisk-topografiske Selskab og Redaktør af dets Tidsskrift „Fra Arkiv og Museum“. Paa mange Maader, som Bestyrelsesmedlem i forskellige Selskaber, som stærkt benyttet Foredragsholder, som Medlem af utallige Kommissioner, Udvalg og Komiteer, som utrættet Bidragyder til Blade

og Tidsskrifter, arbejdede han for dansk Haandværks og Industris Fremskridt. Sine flittige Studier og udstrakte Kundskaber nedlagde han i en meget lang Række Værker og Afhandlinger af industrihistorisk Art, navnlig vedrørende Laugsforhold og Kunstindustri. Som de betydeligste i dette omfattende Forfatterskab kan nævnes „Bidrag til den danske Boghandels Historie“ (2 Bd., 1870), „Kbh.s Tømmerlav“ (1887), „Joh. Fr. Classen“ (1887), „Industriforeningen i Kbh. 1838—88“ (1888), „Ny Carlsberg“ (1896), „Niels Lunde Reiersen“ (1896), „Det Suhrske Hus i Kbh.“ (1899), „Danmarks Gilde- og Lavsskraaer fra Middelalderen“ (1895—1904) o. m. a. Til „Tidsskr. f. Kunstindustri“ var han en flittig Bidragyder med værdifulde Afhandlinger. Da Tanken om et Kunstindustrimuseum opstod, var N. særlig virksom, allerede 1877 udgav han sit Skrift „Om Kunstindustri og kunstindustrielle Museer“, og da Museet endelig 1890 blev til Virkelighed, valgtes han til dets første Bestyrelse. 1908—15 var han dets Formand. Ogsaa for Haandværkerundervisningen nærede N. den største Interesse. Allerede 1875 var han valgt til Medlem af Bestyrelsen for den nye Haandværkerskole, og da denne sammen med det tekniske Institut gik op i „Det tekniske Selskabs Skole“, blev han 1877 Medlem af dennes Bestyrelse, hvori han sad til 1910. Da der blev Tale om Oprettelse af Teknologisk Institut, var N. en af denne Sags varmeste Forkæmpere, og han var selvskreven som Institutets første Formand (1907). Da han 1915 traadte tilbage, udnævntes han n. A. til Æresformand. N.s hele Liv var præget af en aldrig træt Kærlighed til dansk Haandværk og Industri. Han var som Industrihistoriker en overordentlig flittig og alsidig Mand, hvis omfattende Værk behandler alle Tidsaldre af Danmarks Haandværkerhistorie. Arkivstudier og Kendskab til den foreliggende Litteratur er Grundlaget for hans uhyre store Forfatterskab, der mere udmærker sig ved Fylden af Kendsgerninger end ved blændende ydre Form. D. i Kbh. — Gift 1871 Josefine Agnes Fleron, d. 1923.

G. N.

Litt.: Slægt i C. Nyrop: „Slægten N.“ 2. Udg. 1908, samme: „Fra Holland? Nledorp—Nierop—Nyrop“ 1910, Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“ og G. Hellmann: „Slægten Hellmann“ 1893—95; Erindringer i „Mit Hjem“ 1912, „Industrikongressen“ 1913 og „Loll.-Falst. hist. Samf.s Aarbog“ 1914; „Ill. Tid.“ $\frac{18}{10}$ 1905; Hendriksen: „Mennesker og Oplevelser“ 1910; „For Industri og Haandv.“ $\frac{29}{8}$ 1915; „Tidsskr. f. Ind.“ $\frac{1}{8}$ s. A.; C. A. C. i „Nationaltid.“ $\frac{31}{7}$ 1918; E. Nystrom: „C. N.“ 1922; Nekrologer i „Berl. Tid.“ $\frac{6}{8}$ s. A., „Nationaltid.“ s. D., „Ekstrabl.“ $\frac{6}{8}$ og $\frac{9}{8}$ s. A., „Politiken“ $\frac{7}{8}$ s. A., „Personalh. Tidsskr.“ s. A., „Tidsskr. f. Ind.“ s. A., „Ill. Tid.“ s. A., „Farmac. Tid.“ s. A., „Rig.“ s. A. (af J. Olrik), „Hist. Tidsskr.“ IX 1 1919 (af Joh. Steenstrup) og „Det dsk. Kunstindustrimuseums Virksomhed 1918“ 1919.

Nyrop, Camillus ($\frac{18}{2}$ 1811— $\frac{24}{12}$ 1883), Instrumentmager. F. i Riserup, Falster. For-

ældre: Provst Christopher N. og Cathrine Elisabeth Magdalene Heilmann. Fik en nød-

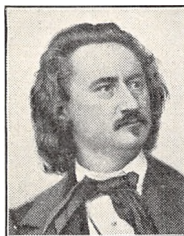

tørfvig Skolegang og kom i Kunstdrejlerøse hos J. G. Schwartz (s. d.), hvor han gennemgik 6 strenge Læreaar 1826—32. Han lærte her bl. a. at forfærdige kunstige Tænder og kirurgiske Instrumenter og kom derved i Forbindelse med flere af Datidens ansete Kirurger, som

fattede Interesse for ham og æggede hans Lyst til det kirurgiske Instrumentmageri. For at lære at arbejde i Jern og Staal gik han et Aar i Lære hos J. H. Hüttemeier (s. d.) og søgte samtidig Uddannelse paa Polyteknisk Læreanstalt under H. C. Ørsted. 1834—38 i Berlin, Wien og Paris, arbejdede i Paris hos de berømteste Instrumentmagere og for de mest fremragende franske Kirurger. Straks efter sin Hjemkomst etablerede han sig som Bandager og Instrumentmager. Støttet af Tidens mest ansete Læger uddannede han sig yderligere i sit Fag, særlig paa det anatomiske og teknisk-kirurgiske Omraade, og foretog flere mindre Rejser til Udlandet. Krigen 1848 stillede ham store Opgaver navnlig med Forfærdigelsen af kunstige Lemmer til de mange amputerede, og han indførte paa dette Omraade mange sindrige Forbedringer af egen Opfindelse. I stadig Samvirken med Lægerne søgte han at udvikle de ortopædiske Hjælpeapparater. Der foreligger fra hans Haand flere velskrevne mindre Afhandlinger om de af ham konstruerede Instrumenter og et større Arbejde, „Bandager og Instrumenter“ (3 Bd. 1864—77), der har vundet Anerkendelse som Grundlag for en kirurgisk Instrumentlære. N.s Virksomhed fortsættes af Sønerne Johan Ernst N. (f. 1850) og Louis N. (f. 1861). D. i Kbh. — Gift 1839 Karen Christine (Kamma) Andersen, d. 1893. G. N.

Litt.: Slægt se C. N.; Rawert: „Kongeriget Danmarks industrielle Forhold“ 1850; C. Nyrop: „C. N. og det kirurgiske Instrumentmageri i Danmark“ (med Selvbioografi) 1884; „Til Minde om C. N.“ 1911; C. Nyrop i „Mit Hjem“ 1912; E. Nystrøm: „C. N.“ 1922; Nekrolog i „Ill. Tid.“ $\frac{6}{10}$ 1884 (af A. Bauer).

Nyrop, Jens Larsen ($\frac{14}{10}$ 1831— $\frac{9}{10}$ 1904), Operasanger. F. i Nyrop, Refsnæs. Forældre:

Gaardejer Lars Jørgensen og Margrethe Pedersdatter. Var Vogterdreng og deltog i Arbejdet paa Gaarden; i sin Fritid fulgtes han med Onkelen, der var Egnens Dansespillemand, til Baller og sang Dansemelodierne til hans Violin; siden drog han selv

rundt som Musiker. Flere Gange rejste han, Faderen uafvendende, til Hovedstaden for at blive Orkestermusiker, meldte sig engang hos Lumbye for at komme til Tivoli, men hans beskedne Midler og mangelfulde Uddannelse gjorde, at han hver Gang kom til kort. 1857 lykkedes det ham at blive ansat under C. C. Møller i Folke-teatret; det var denne Gang atter Violinen, paa hvilket Instrument han i sin Værnepligtstid havde øvet sig bl. a. under Toftes Vejledning, han søgte at basere sin Eksistens paa. Ved at overvære Forestillingerne paa Teatret vakttes hans Lyst til at komme til Scenen, og han aflagde Prøve for forskellige Kapaciteter paa Skuespillets Omraade. Under en Prøve, hvor han havde et Par Strofer at synge, blev man opmærksom paa hans smukke Sangstemme; man raadede ham til at søge til det Kgl. Teater, han blev Elev her og fik Vejledning i Sang af Helsted. 1862 debuterede han som Masaniello i „Den stumme i Portici“ og gjorde straks stor Lykke. Publikum var stærkt betaget over hans skønne Røst, hans fine og sikre Øre og det friske, nye Grøb, han rent dramatisk set havde paa Tingene. Aftnerne, hvor N. optraadte som Masaniello — og især naar han sang den kendte Bravurarie „En nyfødt Sol i Østen gløder“ — betegnes som nogle af de mest bevægede i Teatrets Historie. N. var i en Aarrække en af de faste Støtter for Operaen; Stemmen fik hans yderligere uddannet hos Vartel i Paris; hans bedste Roller var foruden Masaniello Arnold i „Wilhelm Tell“, Faust, Eleazar i „Jødinden“, Robert af Normandiet og Joseph i „Joseph og hans Brødre“. Allerede omkring 1872 mistede Stemmen en Del af sin Kraft og Klang, mulig paa Grund af Overanstrengelse, og N. gled efterhaanden over i et andet Plan, forsøgte sig endnu en Gang i Skuespillet og tog sin Afsked 1882. Efter en Koncertturné Landet rundt slog han sig ned i Kbh. som Sanglærer og Klasselotterikollektor. D. i Kbh. — Gift 1) 1856 Margrethe Nielsen, d. 1867. 2) 1868 Skuespillerinde Agnes Lange (s. d.). Ægteskabet opløst; hun d. 1903. E. A.

Litt.: C. Thrane i „Ill. Tid.“ $\frac{23}{10}$ 1868; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ VII 1876; „Nutiden“ 1882; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; Børge Janssen: „Masaniello“ 1892; R. Neitendam: „Det kgl. Teaters Hist.“ I—II 1921—22; Nekrologer i „Politiken“ $\frac{6}{10}$ 1904, „Dannebrog“ (af L. R.) $\frac{6}{10}$ s. A. og (af Børge Janssen) $\frac{7}{10}$ s. A. og „Ill. Tid.“ (af G. Hetsch) $\frac{16}{10}$ s. A.

Nyrop, Kristoffer (f. $\frac{11}{10}$ 1858), Filolog. F. i Kbh. Forældre: Instrumentmager Camillus N. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1875 og begyndte romanske Studier; under et Ophold i Paris 1877—78 paavirkedes han især af Gaston Paris, af hvem han senere (1906) har givet en smuk Skildring. 1879 blev han Magister, vandt 1882 Uni-

versitetets Guldmedaille, blev Dr. phil. 1886, Docent 1888 og 1894 Professor ved Uni-

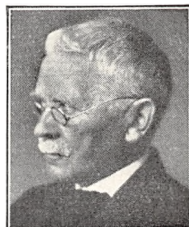

versitetet i romansk Sprog og Litteratur. N., der ved hyppige Rejser har holdt sig i levende Kontakt med de romanske Landes Sprog og Aandsliv, er skattet som en livfuld og interessevækkende Universitetslærer; gennem hans betydelige pædagogiske Evner har store Kredse

(ikke blot Studerende) herhjemme faaet deres første Indvielse i romansk Kultur. Trods en alvorlig Øjensygdom, der siden 1907 har tvunget ham til altid at arbejde med Sekretær, har N. med sjælden Tapperhed formaaget baade at bestride sine akademiske Pligter og fortsaette sit videnskabelige Forfatterskab; han har kunnet foretage adskillige Rejser og har bl. a. 1911 holdt Forelæsninger ved Collège de France i Paris, 1918 ved Universitetet i Gøteborg og 1921 ved Sorbonnen i Paris. For Udbredelsen af Kendskab til de romanske Lande og Folk har N. virket som Formand for Alliance Française's danske Afdeling (1897—1901) og som Formand i Italiensk Selskab (1922—23). Under Verdenskrigen havde de Allieredes Sag i N. en trofast Talsmand („Frankrig“ 1915; „Er Krig Kultur?“ 1916; „De arresterede Professorer og Universitetet i Gent“ 1916). — N.s meget omfattende litterære Produktion vidner overalt om stor Flid, sikker Virkelighedsans og betydelig Fremstillingsevne; den er snart af rent videnskabelig Karakter, snart mere praktisk eller populær; den behandler oftest sproglige Emner, dog indtager litterære og kulturhistoriske samt folkloristiske en betydelig Plads. — Blandt de sproglige bør nævnes foruden mindre Afhandlinger, („T + R en provençal“; „Participle passé i ældre Fransk“, begge 1879) Disputatsen 1886 „Adjektivernes Kønssbøjning i de romanske Sprog“, hvis Indledning om Lydlov og Analogi gav en klar Oversigt over den junggrammatiske Sprogteori. Hovedværket paa dette Omraade er den store „Grammaire historique de la langue française“, hvoraf 4 Bd. foreligger (I 1899, 3. Udg. 1914; II 1903, 2. Udg. i Trykken; III 1908; IV 1913), medens det 5., Syntaksen, er under Forberedelse. „Kongruens i Fransk“ (Univ. Progr. 1917) ligesom flere mindre „Études de grammaire française“ (1918 ff.) er Forarbejder hertil. Det er et Værk, som ved sit omfattende, paalidelige Stof og sin store Overskuelighed har opnaaet at blive brugt som Haandbog ved Universiteter Jorden over. Af mere populær Art er „Sprogets vilde Skud“ (1882) og „Ordenes Liv“ (1901, paa Tysk

1903), begge yderst let læste og tiltrækkende Fremstillinger af Sprogets indre og ydre Forskydninger. Rent pædagogiske Formaal tjener en Række Antologier, Lærebøger (herunder fransk Lydlære, Verslære, Stile) og Grammatikker, hvortil slutter sig praktiske Ordsamlinger og Rejseledsagere. — Indenfor oldfransk Litteraturhistorie har N. gjort sig kendt dels som Udgiver (sammen med E. Picot) af „Nouveau recueil de farces françaises des XV. et XVI. siècles“ (1880), dels som Forfatter af Guldmedailleafhandlingen „Den oldfranske Helledigtning“ (1883, paa Italiensk 1886). Af mere kulturhistorisk Indhold er Rejseskildringerne „Romanske Mosaiker“ (1885), „En Teaterforestilling i Middelalderen“ (1896) og „Norske Forhold i 13. Aarh.“ („Aarb. f. nord. Oldk.“ 1907). N., som tidlig har udviklet en stærk Interesse for Folklore („Odysseus og Polyfem“ 1881, „Nyere Folklore-Litteratur“ 1883, begge i „Nord. Tidsskr. f. Filol.“), har ogsaa paa dette Felt et betydeligt Forfatterskab bag sig. I „Dania“ (1890—1903), hvis Medredaktør han var, findes saaledes adskillige Bidrag fra hans Haand; ogsaa et større Publikum har paa dette Omraade nydt godt af hans Viden og Fremstillingskunst („Nej“ 1891; „Kysset og dets Historie“ 1897, ogsaa paa Svensk, Engelsk og Russisk; „Fortids Sagn og Sange“ I—VI 1907—09). — Det er N.s Fortjeneste i fuldt Omfang og i fuldt moderne Sikkelse at have indført den romanske Filologi i Danmark. Ved sin Produktion har han tillige faaet Betydning for det øvrige Norden, ja for den internationale romanistiske Verden. Udmærkelser herfor er i rigt Maal blevet ham til Del. — Gift 1888 Margrethe Schielderup. V. B. Litt.: Slægt se C. N.; Selvbiodrag i Univ. Progr. Novb. 1886; Univ. Aarb. 1881—82, S. 254, 1887—88, S. 274 f. og 1894—95, S. 671; Holger Pedersen i „Tilskueren“ 1906; „Il Giornale d'Italia“ 22/3 1908; „Argus“ (Helsingfors) 16/5 1910; Georg Brandes: „Saml. Skr.“ XVIII s. A.; J. de Cousange i Indl. til Krf. Nyrop: „France“ 1915; H. Nielsen: „Jøden, Filisteren og Holsteneren“ 1917; „Verden og vi“ 25/1 1918; J. P. Jacobsen i „Politiken“ 19/1 s. A.; P. Levin i „Berl. Tid.“ 20/12 1919; „Association amicale des anc. élèves du Lycée Molière, Bull. mens.“ Marts—April s. A.; E. F. i „Politiken“ 1/1 1920; F. Brunot i „Bull. de l'All. Franç. de Copenhague“ 19/1 s. A.; „Hver 3. Dag“ 2/6 1922; „Nationaltid.“ 3/7, 1923.

Nyrop, Martin (11/II 1849—18/5 1921), Arkitekt. F. paa Holmsland ved Ringkøbing. Forældre: Sognepræst Christopher N. og Helene Ahlmann. Gik 1859—65 paa Sorø Akademi, kom saa i Lære hos Tømrermester Kayser i Kbh., blev Svend 1869 og derefter Konduktør ved et Brobygningsarbejde ved Karrebæksminde. N. A. blev

han Elev paa Kunstakademiet, hvor han navnlig sluttede sig til Hans J. Holm. Han tegnede 1871—74 hos F. V. Tvede og 1874—79 hos V. Dahlerup, hvem han 1878 fulgte til Paris og hjalp med at ordne den danske Afdeling paa Verdensudstillingen. 1876 fik han Afgang og 1877 Akademiets lille Guldmedaille. I Aarene før 1880 udførte han nu sammen med Kampmann, Arnold Krog, Martin Borch m. fl. en Række smukke Opmaalingstegninger af Kronborg, hvad der fik ikke ringe Betydning for ham. Hans første selvstændige Byggearbejde, „Bakkehave“ ved Rungsted udførte han ogsaa i disse Aar og enkelte andre dekorative mindre Arbejder. 1880 fik han den store Guldmedaille og rejste n. A. over Wien, Venedig og Florens til Rom, derfra gennem Syditalien til Grækenland, tilbage igen over Italien, Spanien, Sydfrankrig til Paris og var 1883 atter hjemme. Straks efter Hjemkomsten blev han Lærer paa Akademiet under Hans J. Holm. 1884 byggede han Gymnastikhuset ved Vallekilde Højskole, hvor hans Personlighed først slog igennem; han indledede hermed den Renaissance i Benyttelsen af Træet som Bygningsmateriale, han i de nærmest følgende Aar paa epokegørende Maade fortsatte ved Opførelsen af Bygningerne for Udstillingen i Kbh. 1888. Disse Udstillingsbygninger vakte stor Opsigt ikke alene ved deres Skønhed og hjemlige nordiske Udseende, byggede som de var over Motiver fra gammel, nordisk Træbygningskunst, men ogsaa ved Konstruktionernes Dristighed og Detaillernes Fylde og Farverigdom. Tømrersvenden og Kunstneren var her smeltet sammen i Bygmesteren. N. glemte aldrig, at han var Tømrersvend; Haandværket havde han ligesaa kært som Kunsten. Desværre maatte Bygningerne forsvinde med Udstillingen; men kort Tid efter begyndte N. paa Skitserne til en anden Bygning, som kom til at ligge paa samme Plads, hvor Udstillingen laa, Kbh.s ny Raadhus, som blev ikke blot hans Hovedindsats, men langt det betydeligste Arbejde i Danmarks nyere Bygningskunst og øvede sin Virkning paa de følgende Aartiers Arkitektur i hele Skandinavien. Man genfandt i Raadhuset den samme Skaberkraft, Dristighed og Detaillrigdom som i Udstillingsbygningerne; men her stod Værket i Sten og bevarede til Glæde for Eftertiden. Af N.s øvrige Arbejder skal her nævnes Landsarkivet paa Jagtvejen i Kbh. 1891—92, Stormbroen 1899, Eliaskirken paa Vesterbros Torv 1905—08, Tilbygning til Vallekilde Højskole 1907, Bispebjerg Hospital 1908—18, Lutherkirken paa Østerbro 1914—18, N.s eget Hus i Gentofte 1918 og Grosserer Th. Jensens Bolig i Ordrup 1919. Hans mest kendte Restaureringsarbejder er Bispegaarden i Kbh. og Tersløsegaard ved Sorø. Denne lange

Række Arbejder er næsten alle betydelige, særlig Kirken paa Vesterbros Torv, som er langt den smukkeste Kirke i den nyere Tid, fuldt præget af N.s Kunstnerpersonlighed og Bygmesterdygtighed. Han var et stort dekorativt Talent og udførte mange dekorative Arbejder, Sokkelen til Absalons Rytterstatue paa Højbroplads, et Brøndhus ved Sorø Akademi, Mindetavle over Thor Lange, Mindetavle for Stormen paa Kbh. 1659, en Del Gravstene og Mindesmærker (Fr. Rung, Skat Rørdam m. fl.), Tegninger til broderede Arbejder o. m. a. Foruden alt dette udførte N. for Regeringen et stort kulturelt Arbejde ved Udgivelsen af Tegninger til Præstegaarde, Skoler, Gymnastikhus m. m. paa Landet i den Hensigt at forbedre Smagen og yde teknisk Vejledning paa et Omraade, hvor det i højeste Grad tiltrængtes. Han udfoldede en stor Lærervirksomhed paa Kunstakademiet, først som Lærer 1884—93 og senere som Professor 1906—19, hvorved han paa en udmærket Maade kom til at paavirke en lang Række nulevende Arkitekter. Han var Medstifter af Akademisk Arkitektforening og 2 Gange denne Forenings Formand. 1888 blev han Medlem af Kbh.s Borgerrepræsentation, men udraadede, da han blev Raadhusets Arkitekt. N. betegner Kulminationen af den Bevægelse indenfor den danske Arkitektur for stærkere Fremhævelse af Materiale og Konstruktion, som paabegyndtes af Bindsbøll og Herholdt og fortsattes af Hans J. Holm for derigennem at bringe Liv og Fornyelse i Arkitekturen, der omkring 1850 var kørt fast i en stiv og kold Eksercisen med klassiske Motiver. Mod de Kaldsfæller, som ikke vilde slippe Klassicismens Teorier (Meldahl), kæmpede N. en haard Kamp for at faa Liv, Varme, Folkelighed og Danskhed ind i den danske Arkitektur; men da Kbh.s Raadhus stod færdigt, var hans Ideer ført til Sejr, og han stod ubestridt som den moderne Arkitekters Førstemand til sin Død. D. i Kbh. — Gift 1885 Louise Frederikke Laub. C. L.

Litt.: Slægt se C. N.; Hustrus Slægt se O. Laub; „Kunst“ II 1900; Beckett: „Kbh.s Raadhus“ 1908; „Kunstbl.“ 1909—10; Hendriksen: „Mennesker og Oplevelser“ 1910; Jackstein i „Dsk. Ark. Tidsskr.“ 1916; „Politik.“ 2° 1919; A. Rafn og Jul. Smith i „Arkitekten“ s. A.; „Arkitekten M. N. 1849—1919“ s. A.; Th. Oppermann i „Berl. Tid.“ 19° 11 s. A.; „København“ 11° 11 s. A.; Møller Jensen i Katalog ved Malerlavets Jubilæumsudstilling 1922; Ellsabeth Thornam i „Gøteborgs Handel- og Sjøfartstidn.“ 2° 1923; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 18° 1921 (af Th. Oppermann, M. Borch og Carl Petersen), „Dagens Nyheder“ 2° 1921 s. A. (af Fibiger), „Politik.“ 19° 1921 (af Emil Jørgensen, Arnold Krog og V. Wanscher) og 21° 1921 s. A. (af Møller Jensen), „Snedkermestrenes Medlemsbl.“ 21° 1921 s. A., „Arkitekten“ s. A. (bl. a. af M. Borch), „Højskolebl.“ s. A. (af Hønsing Hansen), „Sorøner-Bl.“ (af Carl Petersen o. fl.), „Bygmesteren“ s. A. og „Forskønnelsen“ s. A. (af Varming).

Nyrop-Nielsen, Ada Louise Margrethe (19/1 1874—18/11 1909), Skuespillerinde. F. i Kbh.

Forældre: Operasanger J. L. Nyrop (s. d.) og Agnes Lange (s. d.). Blev i en ung Alder

Elev ved det Kgl. Teater og vakte ved sin Debut som Ragnhild i „Svend Dyrings Hus“ ^{23/5} 1893 Opmærksomhed ved ildfuldt Temperament og karakteristisk Ydre. Med sit mørke Blik og sin smidige Skikkelse egnede hun sig for bestemte

tragiske Roller. Blandt hendes øvrige Opgaver i den korte Tid, hun optraadte paa det Kgl. Teater, maa fremhæves Antigone i Sofokles' Tragedie og Jessica i „Købmanden i Venedig“. 1895 blev hun knyttet til Dagmarteatret, hvor hun optraadte 1895—97 og 1898—1905 og bl. a. som Lindelin i Jonas Lies Skuespil, Herodias i „Johannes“ og Vasantasena bestyrkede det Indtryk, at hun var en Kunstnerinde af særegent Talent. 1897—98 virkede hun ved Folketeatret og spillede bl. a. sin Moders Debutrolle i „En lille Heks“. Hun, der ejede en meget smuk Altstemme, forlod Scenen i den Hensigt senere at gaa til Operaen, tog Sangundervisning og forberedte en Debut som Amneris i „Aida“, da Døden uventet bortrev hende. D. i Kbh. — Gift 1905 Læge Eiler Emanuel Malte Nielsen, d. 1923. C. Bs.

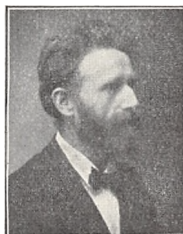
Litt.: Slægt se C. Nyrop; R. Neliendam: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919; Nekrologer i „Nationaltid.“ ^{19/11} 1909, „Dannebrog“, „Politikeren“ og „Vort Land“ ^{20/11} s. A. og „Sorø Amtstid.“ ^{25/11} s. A.

Nysted (Neopolitan), **Hans Oluvsøn** (^{14/3} 1664—^{31/12} 1740), Sprogmand. F. i Trondhjem. Forældre: Skipper Oluf N. og Cathrine Christensdatter Sehsted. Blev immatriculeret ved Universitetet 1684, Huslærer i Jylland, 1691 Rektor i Horsens, 1693 Præst i Løsning. Han var en belæst Mand og underviste unge Mennesker til Studenterdimission i sit Hjem, men var iøvrig, som ogsaa hans Skrifter vidner, en Original, hvis Særheder dog ikke hindrede ham i at være afholdt baade af lærde og sine Sognebønder. Foruden en opbyggelig Bog („Bidræt af Engeddi Plantebed“ 1702) har han kun udgivet den lille „Rhetorica laica et pagana, Det er Læg-Mands Tale-Kunst og Bondens Vel-talenhed“ (1708), som maa have gjort nogen Lykke, da den atter udkom 1727. Heri har han — ligesom langt tidligere Olav Thordson — givet en Fremstilling af sproglige Mærkværdigheder og Talens Troper og Figurer, oplyst ved Eksempler fra Modersmaalet. Disse Eksempler tager han særlig af Ordsprog og Talemaader fra den daglige Tale, som han aabenbart har haft et aabent Øre for. Man forstaaer efter Læsningen af den, at han maa

have været en udmærket Bidragyder til Moths Ordbog, som han da ogsaa var. Utrykt er hans „Athena Cimbrica“, der er af samme Art som Badens „Roma Danica“ og Aquilonius' „Diatribæ“. D. i Løsning. — Gift 1) 1693 Else Holgersdatter, d. 1714, Enke efter Sognepræst Tøxen. 2) 1714 Marren Jensdatter Juel, d. 1738, Enke efter Sognepræst Gjødesen. M. K.

Litt.: G. Treschow: „Dsk. Jubel-Lærere“ 1753; Wolfs Journal 1816; Bendz: „Bidrag t. Horsens lærde Skoles Hist.“ 1848.

Nystrøm, Frants Eiler (f. ^{2/3} 1874), Historiker. F. i Kbh. Forældre: Skomager Johan Magnus N. og Anna Cicilia Pedersdatter. Forældrene svenske. Kom paa Kontor, studerede paa egen Haand i Biblioteker og paa Universitetet, læste til Artium, blev Student 1897, Cand. phil. s. A. Fra Sept. 1897 til Foraaret 1898 opholdt han sig i Paris og har siden foretaget talrige Studierejser til nordiske, tyske og østrigske Arkiver; 1912 var han paa en længere Rundrejse til tyske, østrigske, schweiziske og italienske Arkiver og Biblioteker (ialt ca. 25) for at indsamle Breve og Aktstykker til den store Udgave af Tyge Brahes Værker, hvis sidste Bind han skal udgive. Han var 1898—1907 og er atter fra 1919 ansat i Rigsarkivet; er fra 1913 Kommissionsnær for det norske Rigsarkiv. Han har et omfattende personalhistorisk, topografisk og teaterhistorisk Forfatterskab bag sig; han udgav 1907 „C. F. v. Beck og hans Slægt“, 1909 „Guldsmed Anton Michelsen“, 1910 „Biografiske Efterretninger om P. M. Brun og A. Munchs Slægt“, 1910—13 „Offentlige Forlystelser i Frederik VI.s Tid“ (2 Bd.), 1911 „Søllerød Sogn“, 1916 „Gentofte Sogn“ (hertil vil senere knytte sig en Bog om Lyngby Sogn) og 1922 „Camillus Nyrop“. Med opnaaet Tilladelse disputerede han 1918 for den filosofiske Doktorgrad med „Den danske Komedies Oprindelse“. Han har endvidere udgivet „Luxdorps Dagbøger“ (1915 ff.) og „Skuespiltekster fra Komediets Hus i Lille Grønnegade“ (1920—23, 5 Bd.), med Norvin udgivet „Fyns historiske Herregaarde“ (1909—11) og endelig skrevet mange Tidsskriftartikler. N. er en flittig, grundig og nøjagtig Forsker, der især i Bogen om offentlige Forlystelser og i sin Disputats har givet selvstændige Bidrag til dansk Kulturhistorie; hvad det 18. Aarhundredes Teater angaar, er han vor første Autoritet, og hans Kendskab til Kbh.s og Omegns ældre Historie er betydeligt. I sin Udgave af Luxdorps Dagbøger har han med stor Ihærdighed og Indsigt givet en Fylde af Oplysninger af politisk, juridisk,

litterær og social Natur. — Gift 1900 Ida Maren Gottfriede Petersen. P. E.

Litt.: Selvbograft i Univ. Progr. Novb. 1919; Fridericia i „Hist. Tidsskr.“ VIII 2 1909—10, S. 434; K. Fabricius i „Riget“ 9/10 1911; „Vort Land“ 9/7 1912; „Berl. Tid.“ 19/12 1918; Jul. Clausen sst. 18/12 s. A.; „Nationaltid.“ 19/12 s. A.; „Berl. Tid.“ 24/10 1922.

Næsgaard, Sigurd (f. 25/2 1883), Filsof. F. i Ø. Svenstrup ved Hjørring. Forældre: Gaardejer Martin N. og Else Margrethe

Larsen. Tog Lærereksamen 1905, var en kort Tid Lærer paa Vraa Højskole, blev Student 1908, Magister i Filosofi 1915, underviste som Student indtil 1910 ved Kbh.s Kommuneskoler og har siden virket som Manuduktør i Filosofi, blev Dr. phil. 1922 og deltog s. A. i Konkurrence

om et Professorat. Han har skrevet nogle psykologiske og pædagogiske Afhandlinger, især i „Vor Ungdom“, og et Par usædvanlig voldsomme Pjecer mod Professor Starcke i Anledning af dennes Psykologi 1916—17, med den Virkning, at en ny revideret Udgave af Bogen maatte udsendes. N.s egen Indsats ligger indenfor den beskrivende Psykologi, der netop siden 1900 har haft en frodig og endnu ikke afsluttet Gæringsperiode. Ved Studiet af den eksperimentale Behandling af Tænkningen førtes han 1912 ind paa en Række Analyser, gennem hvilke det er lykkedes ham at naa vidt i Retning af en naturlig sammenhængende Beskrivelse af Bevidsthedslivets Grundforhold og deres Sammenspil uden fysiologiske Mellemed (først fremstillet i hans „Kortfattet Sjelærelse“ 1919). Midlet hertil er den af ham opstillede Teori om „Bevidsthedens Form“, i hans Disputats af samme Navn (1922) og i „Fantasien“ (s. A.) og „Viljen“ (1923). Visse fra tysk Side indledede Synsmaader afrundes gennem denne Teori paa naturlig Maade, om end den medfører en Terminologi, der afviger lovlig meget fra den sædvanlige. Hans Arbejder er underbyggede med et omfattende Kendskab til Nutidens Psykologi, baade beskrivende og eksperimental. — Gift 1913 Anna Christensen Gade. J. C. K.

Litt.: Selvbograft i Univ. Progr. Novb. 1922; Erindringer i Vraa Højskoles Jubilæumsskrift 1922; „Nationaltid.“ 18/10, 18/10 og 19/10 1916, 12/4 1922; „Politikken“ 12/4 1922 og 3/6 1923; „København“ og „Berl. Tid.“ 11/4 1922; „Folketskolle“ s. A.

Nør, Prinsen af, se Frederik Emil August.

Nørgaard, Frederik (f. 4/8 1861), Bankdirektør. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Jens Peter N. og Sophie Dorthea Margrethe Bierring. Fik en alsidig bankmæssig Uddannelse og gennem Ophold i Udlandet stor Indsigt i fremmede Bankforhold, var 1886

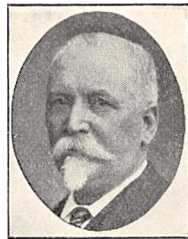
—88 Korrespondent i Landmandsbanken og blev 1888 Direktør i Aarhus Privatbank,

1896 dens Førstedirektør. Her udfoldede han jævnsides med sit Arbejde for Banken en udstrakt offentlig Virksomhed til Aarhus' Bys Trivsel, som Medlem af Byraadet, som Formand for Handelsforeningen m. v., og disse kommunale Interesser førte ham 1903 ind i Overskyldraadet. Under denne forskelligartede Virksomhed kom hans store Forhandlingsdygtighed og hans alsidige Dannelse ham til megen Nytte og bidrog til at bringe ham frem i første Række mellem Landets Bankmænd. 1909 udnævntes han til Direktør i Kbh.s Handelsbank, hvis Førstedirektør han blev 1918 efter P. N. Damms (s. d.) Død. N. har her grundfæstet sit Renommé som en kyndig og solid Bankmand, hans Sprogkundskaber og hans Personlighed har muliggjort ham at knytte mange for Banken nyttige Forbindelser, og han har gennem disse forskellige Egenskaber kunnet videreføre Handelsbankens fremragende Traditioner. — Gift 1892 Mary Logan.

E. C.
Litt.: Johan Hansen i „Verden og vi“ 7/8 1921; „Berl. Tid.“ og „Børsen“ 4/6 s. A.

Nørgaard, Frederik (f. 13/8 1878), Højskolemand, Politiker. F. i Aarhus. Forældre: Folkeskolelærer Peter Christian N. og Ane Cathrine Frederiksen. Lærte Mejeri 1894

—95 paa Brunbjerg Mejeri ved Vallekilde, var derefter paa Størring Højskole og 1896 —98 paa Askov, endelig Efterskolelærer i Vester Vedsted. Han begyndte nu at læse til Artium, blev Student 1902 og studerede Teologi, maatte afbryde Læsningen et Par Aar og var en Tid Huslærer hos Carl Koch, Ubberup. Han blev Cand. theol. 1908, var en kort Tid Lærer ved Brøderup Højskole og blev derefter s. A. Lærer ved Frederiksborg Højskole, hvad han var til 1920, da han overtog Antvorskov Højskole. Han har i mange Aar været en skattet Foredragsholder Landet over. Endvidere har han udgivet flere historiske Skrifter, 1914 Termansens Breve til Fru Skibsted, 1918 en Bog om D. G. Monrad og 1920 en kort Fremstilling af Danmarks Historie 1864—1920; med A. Uhrskov er han Udgiver af „Folkets Førere“ og har her skrevet om Chr. Berg (1915) og H. P. Hanssen (1919); med Povl Engelstoft udgav han 1922 „Hovedtræk af Verdens-

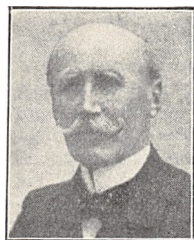

historien fra 1866 til vore Dage". Som Politiker stillede han sig 1910 til Folketinget i Kalundborg mod Ove Rode, valgte 1913 i Nørresundby og deltog i Tinget især i Debatten om Skolesager, var Venstres Ordfører for Loven om Seminariekommision (1916) og det Klausen'ske Forslag om Ungdomsskolen (1918); han forfægtede her med Styrke Frivilligheden som Grundlag for denne Skole. Stemte mod det vestindiske Øsalg 1916. Han trak sig tilbage i Nørresundby 1918, stillede sig s. A. og April og Juli 1920 i Kerteminde uden at blive valgt. Han er Medlem af den store Skolekommision af 1919 og har flere Tillidshverv indenfor Højskolen. Som Højskolemand vandrer N. ad de gamle Grundtvig-Kold'ske Veje, politisk staar han fast paa det historiske Venstres Stade, men hans sunde Ligevægthed og rolige Humor gør ham Samarbejdet til flere Sider let. Som Forfatter er han objektiv i en for en Partipolitiker sjælden Grad, som Lærer har han en ualmindelig Evne til at vinde de forskelligste Gemytter, og han har, udmærket bistaaet af sin Hustru, hurtigt gjort Antvorskov til en af Landets største Højskoler. — Gift 1914 Gerda Victoria Liljenqvist.

P. E.

Litt.: „Kalundborg Folkebl.“ 2/9 1910 og 16/1 1911; „Holbæk-Posten“ 9/9 s. A.; „Viborg Stifts Folkebl.“ 8/9 s. A.; „Aalborg Stiftstid.“ 9/12 1912; „Tiden“ 23/5 1913; „Vordingborg Dagbl.“ 24/5 s. A.; „Fyns Tid.“ 4/1 1918; „Højskolebl.“ 16/7 1920; Jensen-Senderup sst. 17/12 s. A.; „Sorø Amtstid.“ 31/7 s. A., 26/1 1921 og 4/11 1922; „Ringssted Folketid.“ 29/7 1920; „Antvorskov Højskole“ 1921—22.

Nørgaard, Peter Christoffer (9/11 1835—23/2 1917), Generaldirektør. F. i Ousted ved Roskilde. Forældre: Sognepræst Poul Moth Thestrup N. og Margrethe Johanne Sødring. Blev Student 1855, Cand. juris 1861 og traadte 1863 ind i Indenrigsministeriet, hvor han 1872 blev Fuldmægtig og 1878 Kontorchef. 1872—84 var han desuden Sekretær ved Kbh.s Borgerrepræsentation. 1880 blev han Assessor i

Overretten, men vendte 1884 tilbage til Indenrigsministeriet som Departementschef og Generaldirektør for Telegrafvæsenet og Statsbanerne, hvilken sidste Etat dog allerede udskiltes n. A. 1883—84 var han Docent i Landboret ved Landbohøjskolen. 1884 blev han kgl. Kommissarius ved de lolland-falsterske Jernbaner, 1897 ved den bornholmske Jernbane, 1900 ved Nørre Nebel Jernbanen og 1901 ved de jyske Statsbaner. 1901 tog han sin Afsked som Departementschef og Generaldirektør. S. A. blev han Kommissarius ved Horsens-Odder Jernbanen og ved Thisted-Fjerritslev Jernba-

nen. N., der forbandt en næsten utrolig Arbejdskraft med en sjælden Indsigt og Erfaring i administrative og praktiske Spørgsmaal, var Typen paa den retlinede, altid retfærdige Embedsmand, for hvem der kun eksisterede ét Hensyn: Statens Tarv. I den stærke Udviklingsperiode, som Telegrafvæsenet gennemgik under hans Ledelse, var han den rette Mand paa den rette Plads, og som Kommissarius var han i Besiddelse af den nødvendige Fysik for at kunne være baade her og der. D. i Kbh. — Gift 1865 Charlotte Cecilie Marcher, d. 1919.

H. H.-N.

Litt.: Slægt 1 „Stamt. over Familien Frisch“ 1872 og „Stamt. over Familien Marcher“ 1888; Hennings: „Studerterne fra Sorø Akademi 1821—1908“ 1909; Hauch-Fausbøll: „Personaln. Saml.“ I 1900—07, S. 495; „Politiken“ 21/7—24/7 1906; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 21/2 1917, „Nationaltid.“ s. D. (bl. a. af Nordliten og Harhoff) og „Politiken“ s. D.

Nørgaard, Poul Peter Christian (5/6 1866—9/7 1923), Forretningsmand, Politiker, Gesandt. F. i Tingstrup ved Thisted. Forældre: Gaardmand, Handeltgartner Jens N. og Mareren Østergaard. Tog

Præliminæreksamen 1881, blev s. A. ansat hos Magnus Kjør paa Holstebro Svineslagteri og var siden hos Firmaet G. W. Burrows, London. 1888—91 var han Direktør for Horsens Andelssvineslagteri og oprettede 1891 en Smøreksporthoretning i Horsens. 1893 blev han tillige administrerende Direktør for Randers og Holstebro Svineslagterier og udvidede efterhaanden sin Virksomhed til et betydeligt Omfang indenfor Branchen Smør, Flæsk og Æg; dens Hovedsæde var i Hellerup, og den havde Afdelingskontorer i flere jyske Byer. 1907 blev han britisk Vicekonsul, 1914 Konsul for Japan og 1919 Generalkonsul for samme. Som praktisk og arbejdsom Mand med mange Interesser kom han ind i adskillige samfundsnyttige Foretagender, var en Støtte for Børnehjælpsdagen, Fiskeristillingen, Radiuminstitutionen og Vesselsminde Børnehjem. Han var meget teaterinteresseret og var 1910 en af Starterne af Friluftsteatret, 1911 af Selskabet til Scenekunstens Fremme, der et Par Aar drev Dagmar- og Folketeatret. 1914—20 var han Medlem af Landstinget for 2. Kreds, sluttede sig til Venstre som en af dets faa Bymænd og var Ordfører i flere væsentlig økonomiske Love (1914—15 Varemærkeloven, Teaterloven og Vekselloven, 1915—16 Mundkurvloven, 1916—17 Love om Handelsagenter, Retshandeler og Afbetaling, 1917—18 om Forligsmanden, Salg af Skibe og Angivelse af Varers Værdi, 1918—19

Postlov). Bag Kulisserne øvede han megen Indflydelse, bl. a. ved sine Forbindelser til radikal Side; 1918—20 var han en af de ledende i Teaterspørgsmaalet. Han var imod Dobbeltscenen paa Kongens Nytorv og saa helst Opera og Ballet udskilt til Privatdrift; 1918 købte han dog for Staten Kasino til Operateater og solgte det, da Planen opgaves. Han var 1918—19 Ordfører for Lovene om faste Gesandtskaber og om et Pressebureau i Udenrigsministeriet, var 1919—21 Medlem af Kommissionen angaaende Danmarks Udenrigsrepræsentation og havde her sammen med H. Scavenius en Hoveddel i Nyordningen ved Loven 1921, hvorefter han selv overtog Gesandtskabet i Prag. D. i Kbh. — Gift 1888 Julie Knudsen. P. E.

Litt.: „Masken“ ¹¹/₆ 1911; „Politiken“ ¹¹/₇ 1914 og ¹⁰/₆ 1921; „Berl. Tid.“ ⁹/₅ s. A.; Nekrologer i „Politiken“ ⁷/₇ 1923, „Nationaltid.“ s. D. og „København“ ⁷/₇ og ¹²/₇ s. A.

Nørhave, Jens Peter Christensen (f. ²²/₈ 1854), Politiker. F. i Vust, Vester Han Herred. Forældre: Gaardejer Christen Pedersen

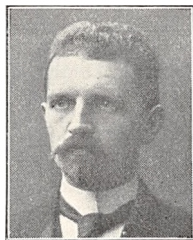
og Margrethe Jacobsdatter. Var paa Galtrup Højskole 1873—74 og paa Askov 1875—76, overtog 1876 sin Hustrus Fødegaard Nørhave ved Vust, øgede dens Tilliggende og drev den, til han 1920 solgte den til sin Svigersøn; 1892—1901 ejede han yderligere Mosegaard,

borthyttede den med Vust Mølle, som han solgte 1904. Han var Sogneraadsmlem 1880—92, 1897—1901 og 1908—17 og Formand i 9 Aar. Han valgtes 1895 til Folketinget i Bjerget (fra 1905 Frøstrup) mod Agraren Poulsen-Nørbjerg og genvælgtes, til Kredsen nedlagdes 1918, hvorefter han 1918—20 valgtes i Thisted. Han var oprindelig Tilhænger af Berg og holdt sig som Medlem af Venstrereformpartiet nær til J. C. Christensen, sad 1901—18 i Finansudvalget. I Overensstemmelse med Kredsens Interesser tog han især Del i Drøftelsen af Fiskeri-, Klitbeplantnings- og Strandkontrolspørgsmaal, var 1899—1900 væsentlig medvirkende til Thisted-Fjerritslevbanens Gennemførelse og hørte 1914 til det Mindretal, der gik imod Tyborøkanalens Uddybning. Af mere almene Sager gav han, delvis som Ordfører, Bidrag til Forhandlingen om kommunal Valgret 1899 og 1910—11, Ligsyn 1900—01, 1906 Jords Udstykning og Sammenlægning, 1912 Diplomat- og Konsulatsvæsenet; 1906—09 var han Ordfører for Andragender. Han var en udpræget Landborepræsentant, der bl. a. 1915 udtalte sig mod Bevillinger til Teater og Musik og s. A. fra nordjyske Synspunkter var

imod Valgloven. — Gift 1876 Mariane Nørhauge. P. E.

Litt.: Erindringer i J. Lykke: „A. K. Povlsen Dal og Galtrup Højskole“ 1914, S. 56 ff., „Tiden“ ²⁵/₆ 1915 og „Fra Galtrup Højskole“ 1919; Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Tiden“ ⁶/₆ 1913.

Nørlund, Niels Erik (f. ¹⁶/₁₀ 1885), Matematiker. F. i Slagelse. Forældre: Apoteker Alfred Christian N. og Emma Ottine Sophie Holm. Blev Student 1903 og delte ved Universitetet snart sine Interesser mellem Matematik og Astronomi. 1908 besvarede han en Guldmedailleafhandling over et matematisk og 1909 over et astronomisk Emne. 1908—12 var han Assistent paa Observatoriet, og 1910

tog han Magisterkonferens i Astronomi. Imidlertid havde hans matematiske Interesser faaet Overtaget, saa han kort efter Konferensen tog Doktorgraden med en Afhandling „Bidrag til de lineære Differential-ligningers Teori“. 1911—12 foretog han en længere Studierejse i Udlandet og blev kort efter sin Tilbagekomst Professor i Lund. 1922 overtog han et Professorat i Matematik ved Kbh.s Universitet. Blandt hans astronomiske Arbejder kan nævnes den senere paa anden Maade verificerede Forklaring af Bevægelsesforholdene ved Dobbeltstjernen ξ Ursae majoris, hvor han afleder Uregelmæssigheder i den ene Komponentens Bevægelse deraf, at den anden Komponent selv bestaar af to tætstaaende Stjerner. Hvad der imidlertid særlig bragte hans Navn frem i den videnskabelige Verden, ogsaa udenfor Norden, var hans Studier over de lineære Differensligningers Teori; det lykkedes ham her ved omfattende Kundskaaber i den højere Analyse at komme til Bunds i Problemets fundamentale Natur. 1908 blev det overdraget ham at deltage i Udgivelsen af den afdøde franske Matematiker Poincarés Værker, som han har ledsaget med overordentlig værdifulde Noter. Han har paa mange Punkter kunnet føre Poincarés Teorier videre. — Gift 1912 Agnete Wæver. P. H.

Litt.: Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1910; Univ. Aarb. 1907—08, S. 301 og 1908—09, S. 757; N. Nielsen: „Matematikken i Danm. 1801—1908“ 1910; „Politiken“ ³⁰/₁ 1919; „Nationaltid.“ ²¹/₁ s. A.; „Berl. Tid.“ ¹⁴/₆ 1922; „Politiken“ ¹³/₆ s. A.; Bonnesen Smt. ⁹/₁₁ s. A.

Nørlund, Poul (f. ⁴/₁₁ 1888), Historiker. F. i Slagelse. Forældre: Apoteker Alfred Christian N. og Emma Ottine Sophie Holm. Blev Student 1906 og tog 1912 Magisterkonferens i Historie. Han interesserede sig under Studiet for Samfundets Udviklingshistorie og for Kulturhistorie i videste For-

stand. 1912 blev han knyttet til Nationalmuseets 2. Afdeling, hvor han 1917 blev

Underinspektør. 1913—14 studerede han i Wien, hvor han bl. a. hørte Historikeren og Sociologen Ludo Moritz Hartmann og Kunsthistorikeren Max Dvčrak; siden har han bl. a. rejst i Sverige og Norge. 1913—18 udgav han for Sprog- og Litteraturselskabet Hans Mogensens

Oversættelse af Philippe de Commines' Memoirer, og 1920 disputerede han for den filosofiske Doktorgrad med den retshistoriske Afhandling „Det romerske Slavesamfund under Afvikling. En Analyse af Underklassens Retskaar i Oldtidens Slutning“, et Arbejde, der vidner om stor Lærdom og Skarpsindighed og Anlæg for nøgtern tids-historisk Forskning. Han har endvidere været Medarbejder ved „Illuminated Manuscripts now or formerly in Danish Collections“ (1921). 1921 var han udsendt paa en Ekspedition til Østerland for at undersøge Nordboruiner i Østerbygd. — Gift 1916 Nanna Irene Møller. P. E.

Litt.: Selvblografi i Univ. Progr. Novb. 1921; „Berl. Tid.“ og „Politiken“ 2/11 1920.

Nørregård, Jens (^{13/11} 1838—^{9/1} 1913), Højskoleforstander. F. i Kbh. Forældre: Fuldmægtig i Skiftekommissionen Frederik

Christian N. og Cæcilie Cathrine Salterup. Blev Student 1856, Cand. theol. 1861, var nogle Aar Lærer ved Frk. Zahles Skole og Blaa-gaard Seminarium. Alle-re i sin Studentertid blev han stærkt paa-virket af den grundt-vigske Bevægelse. Han

deltog som frivillig i Krigen 1864, blev Løjtnant (1882 Kaptajn i Forstærkningen). Indtrykkene fra den sørgelige Krig skabte hos ham en Trang til at deltage i Genrejsningsarbejdet, 1866 oprettede han Testrup Højskole ved Aarhus med Ungdomsvennen C. Båge (s. d.) som Medhjælper. N.s Skole voksede op i Kampens Tegn. Han var en Stridsmand for de grundt-vigske Skoletanker, og ved mange og store Møder brød han en Lanse med Lars Bjørnbak (s. d.), der havde megen Indflydelse paa Aarhusegnens og ledede sin Højskole i Viby efter helt andre Grundsætninger end de grundt-vigske. I 42 Aar, indtil 1908, virkede N. og Båge i Testrup, og ikke mindst N.s Virksomhed gav Skolen en førende og anset Stilling. N. var ikke saa dyb, men ej heller saa tung som Ungdomsvennerne Båge og Schrøder. Han tog den filosofiske

Doktorgrad 1886 („Ingemanns Digterstilling og Digterværld“); egentlig Videnskabsmand var han dog ikke, men faa eller maaske ingen inden for Højskolens Kredts var ham jævnbyrdig i Veltalenhed. Hans Tale ejede baade Skønhed, Klarhed og Ild. Han var modig og tapper, kunde fængsle og fænge gennem sin Tale, og Tusinder af unge fik et levende Indtryk af hans stærke og tapre Personlighed, fik gennem hans Tale og Færd Tilskyndelser til Dygtighed og Mod. I Aarene 1886—90 holdt N. en Række Forelæsninger ved Universitetet om centrale Emner for Højskolearbejdet; han højnede udadtil den danske Højskoles Anseelse, førte Bondehøjskolen hen mod andre Kredse. Med Iver deltog han i Drøftelsen af brændende Skole- og Kirkespørgsmaal, arbejdede for Skyttesagen, skabte nærmere Samvirke mellem nordiske Højskolemænd, da han indbød til det første nordiske Højskolemøde i Testrup 1883. D. i Holte. — Gift 1) 1864 Anna Christine Marie Caroline Fabritius-Tengnagel, d. 1880. 2) 1881 Elisabeth Alexandra Ida Augusta Regine Fabritius-Tengnagel, d. 1912. F. N.

Litt.: Hustruers Slægt i Adelsaarbogen 1920; Selvblografi i Univ. Progr. Novb. 1886; bst. Okt. 1883, S. 55; J. Nørregaard: „Testrup Folkehøjskole 1866—91“ 1891; „Ved Testrup Højskoles 25 Aars Jubilæum“ s. A.; „Dsk. Skolebl.“ Jan. 1901; „Hørup i Skrift og Tale“ II 1903; „Højskolebl.“ 1908 og 1914; „Vort Land“ ^{13/11} s. A.; „Nationaltid.“ ^{13/11} s. A.; Testrup Folkehøjskoles Aarskr. 1913—14 og 1922; „Otto Møller og Skat Rørdam“ 1915—16; Tårup: „Testrup Folkehøjskole 1866—1916“ 1916; Jørgen Nielsen i Aarskr. f. Sørsløv Højskoles Elevforening s. A.; Hans Jensen: „Lars Bjørnbak“ 1919; Breve I „Højskolebl.“ 1916; Nekrologer i „Fædrelandet“ 1913 (af Ingv. Kteler), „Højskolebl.“ s. A. (af Mar. Kristensen og Alfr. Povlsen), „Tiden“ s. A., „Politiken“ 2/11 s. A. (af V. Cavling), „Berl. Tid.“ s. D. (af L. Moltesen), „Nationaltid.“ s. D. og ^{14/1} s. A. (af H. St. Helms), „Riget“ 2/11 s. A. (af J. D.), „Aarhus Amtstid.“ 2/11 (af N. J. Laursen) og ^{16/1} s. A., „Sorø Amtstid.“ 2/11 s. A., „Vejlø Amts Folkebl.“ s. D. og „Hovedstaden“ s. D. (af H. Rosendal og Olaf A. Barfod).

Nørregaard, Lauritz (døbt 8/7 1745—^{13/} 1804), Lovkyndig. F. i Kbh. Forældre: Ølhusejer Peder Larsen N. og Johanne Marie Mikkelsdatter. Blev Student 1760, Cand. juris 1772, 1775 Protokollsekretær i Højesteret, 1779 Adjunkt ved det juridiske Fakultet, 1782 Professor designatus sst., 1787 General-auditor ved Søetaten, 1795 tillige Deputeret i Admiralitetskollegiet, 1803 fritaget for Eksaminationspligten ved juridisk Eksamen. N. har sikkert været en i det juridiske Studium interesseret Mand, og hans „fortræffelige dona docendi“ fremhæves ogsaa af G. L. Baden, men som Forfatter repræsenterer han kun den rene Marsch paa Stedet.

Hans „Natur- og Folkerettens første Grunde“ (1776, i ændret Skikkelse under Titel „Natur-Rettens første Grunde“ 1784) er et fladt og udtraadt Wolf'sk Epigonarbejde; det blev iøvrig oversat paa Svensk af L. P. Wählin 1796 og blev ikke lidet læst i Finland. N.s. „Forelæsninger over den Danske og Norske Private Ret“ (I—VI 1784—97 med Register — VII Bd. 1799 — en Del af Bd. VI (Processen) forfattet af Jacob Viborg) fulgte i alt væsentligt i Edv. Colbiørnsen's Spor, i Anlæg og Gennemførelse helt igennem præget af den gamle Tids Aand; til dette Værk, som længe ogsaa benyttedes ved Retsundervisningen i Norge, knyttede A. S. Ørsted sit „Supplement“ (I 1804, II 1806, III 1812). 1782 udgav N. H. Stampes og F. C. Sevels „Svar paa nogle Spørgsmaale til det juridiske Fakultet i Kiøbenhavn“. D. i Kbh. — Gift 1793 Anne Henriette Hagenau, d. 1824. *Fz. D.*

Litt.: J. J. Gudenrath 1 „Kbhvske lærde Efterretninger for Aaret 1804“, S. 125—27; L. N. Fallesen 1 „Theologisk Maanedsskrift“ 1804 III, S. 358—60; G. L. Baden: „Den danske og norske Lovkyndigheds Historie“ 1809, S. 101.

Nørregaard Hansen, Ingeborg (f. ^{25/6}1874), Operasangerinde. F. i Kbh. Forældre: Fuldmægtig, Cand. juris Sophus Vilhelm Hansen og Alvida Christine Nørregaard. Studerede Sangkunsten hos Fru Keller, senere hos Kutschbach i Dresden og hos Spiro. Debuterede 1899 paa det Kgl. Teater som Senta i „Den flyvende Hollønder“ og fik fast Ansættelse ved Teatret 1901.

Obel, Christian Winther (^{7/5}1862—^{5/12}1921), Tobaksfabrikant. F. i Aalborg. Forældre: Tobaksfabrikant Frederik Christian O. og Charlotte Vilhelmine Emilie Schertiger.

Tilhørte 4. Generation af den kendte Tobaksfabrikantslægt fra Aalborg, og hans Uddannelse var derfor naturlig knyttet til den gamle ansete Fabrik, der fra Grundlæggelsen 1787 havde haft Ord for altid at levere gode reelle Varer. 1888 blev han Med- og 1914 Eneindehaver af Virksomheden, der under hans Ledelse voksede stærkt, endogsaa i de vanskelige Krigsaar. De gamle Lokaler var hurtig for smaa, der blev 1897 bygget en stor ny Fabrik udenfor Byen, og denne er senere atter udvidet. O., der stadig har forstaaet at skaffe sig den bedste Raatobak direkte fra Producenterne, fabrikterer Cigarer, Cigarillos, Snus og Skraatobakker. Det meste sælges her i Landet, dog er der en betydelig Eksport af Cigarillos, og O.s Skraatobak har vundet Ry blandt Sømænd Verden over. O. har stadig bestræbt sig for

Bortset fra en Række Studierejser (Berlin, München, Bayreuth) har Frk. N. H. stedse været optaget af Teatergerningen, ved hvilken hun paa den smukkeste Maade har knyttet sit Navn til Nationalscenen. Hendes Rolerepertoire omfatter et ret anseligt Antal Partier i baade ældre og yngre, fremmed og dansk Operakunst, som hun har sunget og spillet med sikker dramatisk og sanglig Teknik og med fin og afdæmpet Kunst, saaledes Aase i „Drot og Marsk“, Elvira i „Don Juan“, Grevinden i „Figaro“, Violette i „La Traviata“, Santuzza i „Cavaleria rusticana“, Agathe i „Jægerbruden“; ogsaa i en Del Wagnerpartier har hun med meget Held optraadt: Elsa i „Lohengrin“, Elisabeth og Venus i „Tannhäuser“, Sieglinde i „Valkyrien“; af Wagnerskikkelserne staar dog Eva i „Mestersangerne“ som den mest afrundede og ejendommelige Præstation, hvor Frk. N. H. har fundet ægte og prægnante Udtryk for den romantiske og sværmeriske og samtidig dog saa barnlige og uberørte Ynde, hvormed Wagner i Tekst og Toner har karakteriseret denne Nürnberg-Datter. Kgl. Kammersangerinde 1919. — Ugift. *E. A.*

Litt.: „Publikum“ 1908—09, Nr. 4.

at staa i et godt Forhold til sine mange Hundrede Medarbejdere og oprettede 1906 en Pensionskasse for Arbejderne. I Aalborg blev hans Dygtighed og Retsind snart almindelig anerkendt, og dette førte til, at han blev Næstformand i Aalborg Diskontobanks Bestyrelse og Medlem af Forsikrings-Aktieselskabet Absalons Bestyrelsesraad. Efter hans Død føres Virksomheden videre af hans to Sønner. D. i Nørresundby. — Gift 1891 Asta Halle. *P. P. S.*

Litt.: Slægt i „Stamt. over Slægten Frlls“ 1865, Secher: „Den Grøtum'ske Legatstamtavle“ 1875, A. H. Nielsen: „Stamt. over Familien Berlin“ 1880, A. H. Wulff: „Descenderter efter J. Schibbye og A. Herskind“ 1903 og Elvius: „Rektor H. J. Hansen og hans Slægt“ 1909; „Dsk. Byerhverv“ 1904—11; Bokkenheuser: „I gl. længst —“ 1919, S. 65; Th. Stauning: „Dsk. Tobaksarbejderes Organisation“ 1921, S. 60 ff.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ^{5/12}1921, „Politiken“ ^{7/12} s. A. og „Aalborg Amtstid.“ ^{5/12} s. A.

Oe, se under Ø.

Ohlsson, Frederik Vilhelm (f. ^{3/5}1870), Jernbanemand. F. i Kbh. Forældre: Maskinassistent Åke O. og Hannah Cederberg. Blev 1886 Aspirant, 1890 Assistent ved Statsbanerne og forrettede indtil 1905 Tjeneste dels i Kbh., dels ved nogle jyske Stationer. Han har fra sin tidligste Ungdom været stærkt politisk, litterært og musi-

kalsk interesseret. 1889—95 var han Medarbejder ved „Nordstjernen“, og 1895 udgav han „Stationshistorier“ og n. A. Digtsamlingen „Fyraften“; begge Bøger viser O.s varme, menneskelige Forstaaelse af den danske Tjenestemandsstands Smaa-kaarsliv. Da Jernbanekommissionen nedsattes 1898, kastede O., der er i Besiddelse af glimrende agitative Evner og glødende Tro paa Organisationens Betydning, sig ud i aaben Kamp for sin Stands Interesser, fik Jernbaneforeningen omdannet til en faglig Forening, stiftede Bladet „Vor Stand“ og gjorde et stort Arbejde for Lønningssagen, ligesom han virkede stærkt for Samarbejdet mellem Etagens tre største Foreninger. 1900—05 var han Næstformand i Jernbaneforeningen. Da han Marts 1901 optraadte som ordførende Stiller for Venstremanden Johan Ottosen, blev han af Ministeren Juul-Ryssensteen (s. d.) forflyttet til den afsides liggende Station Sparkær. Dette skadede dog ikke hans Arbejde for Organisationen, hvis Medlemmer stod tæt fylkede om ham, og han vedblev at redigere „Vor Stand“, hvis Redaktion flyttedes til Viborg. Efter Systemskiftet forflyttedes O. atter til Kbh., hvor han 1903 stiftede „Jernbanenbladet“, som han redigerede til 1905 og atter 1910—19. Fra Aarene 1903—05 foreligger en lang Række faglige Artikler fra hans Haand, saaledes en Serie om en disciplinær Retsordning for Personalet, der blev den umiddelbare Aarsag til Ansættelsen af en Auditor ved Statsbanerne. Han havde megen Indflydelse paa Lønnings- og Organisationslovene af 1903. S. A. var han Medstifter af og Medlem af Bestyrelsen for den radikale Klub og senere Medstifter af det radikale Venstre. 1905 tog han sin Afsked fra Stats-tjenesten for at blive Medredaktør og økonomisk Leder af „Jysk Morgenblad“ i Aarhus og redigerede ved Siden heraf „Jysk Ugeblad“. 1906—09 var han tillige, sammen med P. Sabroe (s. d.) indehaver af Firmaet „De kommunale Pølsefabrikker“ i Aarhus. 1911 indtraadte han atter i Statsbanernes Tjeneste og blev 1917 Fuldmægtig. Siden 1913 har han ledet Banernes Pressebureau. 1912—20 var han Sekretær ved Jernbaneskolen og Statsbanernes Eksamenkommission. Han udgav 1914 „Statsbanernes Ordning 1874—1914“. — Gift 1903 Ingeborg Andersen.

H. H.-N.

Litt.: „Jernbanenbl.“ 1910, S. 227—30; „Vor Stand“ 1916, S. 211 f.; „Politikken“ ^{21/2}, ^{1/4} og ^{3/4} 1901 og ^{1/6} 1905; „Soc.-Dem.“ ^{21/2}, ^{2/4}, ^{2/4} og ^{6/4} 1901

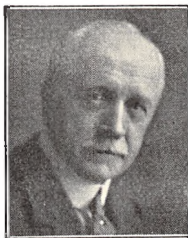
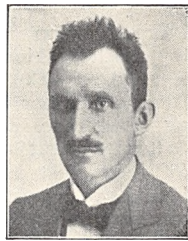
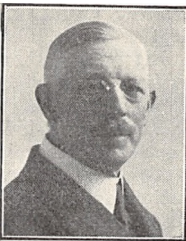
Ohrt, Ferdinand Christian Peters (f. ^{17/11} 1873), Folkemindeforsker. F. i Sandbjerg,

Sundeved. Forældre: Godsinspektør Andreas O. og Christine Koch. Blev Student 1892, Cand. theol. 1898, Cand. mag. 1901, var Adjunkt i Sorø 1902—14, blev Dr. phil. 1922. Han har siden 1920 holdt Forelæsninger og Øvelser ved Universitetet over finsk Sprog og Litteratur. Allerede i sit Rusaar var han begyndt at interessere sig for finsk Sprog og Folkeminder.

Han foretog 1906 Viseindsamlinger i Finsk- og Russisk-Karelen (senere optaget i Samlerværket „Suomen kansan vanhat runot“) og udgav 1907 „Kalevala“ I—II, dels en Oversættelse i Udtog, dels en historisk Fremstilling af Kalevala som Folkedigtning og Nationalepos; sidste Del deraf blev oversat paa Finsk 1909. I „Sønderj. Aarb.“ 1912 gav O. den første eksisterende fyldige Oversigt over Forholdet mellem Finsk og Svensk i Finland, ligesom han har foretaget Undersøgelser over Sprogforhold i sønderjyske Sproggrænseegne („Da. Studier“ 1919). Sammenhæng med O.s finske Studier har hans Interesse for Trylleformularer. Han har foreløbig udgivet den velordnede Materialsamling „Danmarks Trylleformularer“ (1917—21) samt Oversigtsarbejdet „Trylleord“ (1922) og Disputatsen „Vrid og Blod“ (1922). O. hævder de kristne Forestillingers overordentlige Betydning for mytologiske og magiske Overleveringer fra Overgangstiden mellem Hedenskab og Kristendom. Han holder paa Lignelsernes lavkirkelige naive Oprindelse (opfatter dem ikke som lærd Symbolik). O. har tillige udgivet et populært Skrift om „Israels Profeter“ (1915) og et lille Udvalg „Sønderjyske Folkesagn“ (1919). — Ugift. H. G. N.

Litt.: Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1923; Ax. Olrik i „Dsk. Studier“ 1908; „Studerterne fra 1892“ 1917; „Berl. Tid.“ ^{2/11} 1922; „Politiken“ ^{2/11} s. A.

Olesen, Janus Frederik (f. ^{17/10} 1857), Gesandt. F. i Rønne. Forældre: Landmand Frederik O. og Nikoline Larsen-Møller. Udvandrede 20 Aar gammel til Kina, blev Assistent i den internationale Søtoldadministration (Maritime Customs) og gjorde Tjeneste paa en Række Pladser: Tsjifu 1877, Svatov 1881, Shanghai 1886, Wuhu 1887 og Kiukiang 1889, indtil han blev Chefsekretær paa Hovedkontoret i Koreas Hovedstad Søul 1889. Han var fungerende Toldinspektør for Korea 1889—1900, udnævntes 1900 til

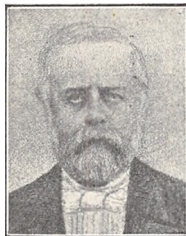

Toldinspektør i Kina med Ansættelse i Santuao, Lappa (Macao) Grænsedistrikt 1904, Futsjov 1908, Kanton 1909, Tientsin 1911—15 og Hankov 1916—18. Under sit Ophold i Korea var han engelsk Prokonsul og varetoget samtidig kinesiske Undersaatters Interesser der. Virkede 1904—05 i Peking som Generalsekretær for hele Kinas Toldvæsen og fungerede som Generalinspektør for Saltkatten 1912—13, men kunde ikke faa Stillingen fast paa Grund af Stormagtsmakinationer om Indflydelsen i Kina. Endelig var han Generalsekretær for det statistiske Bureau 1918—19. Gennem sit mangeaarige Ophold i Kina erhvervede O. et indgaaende Kendskab til kinesiske Forhold, og hans Dygtighed og Arbejdskraft er ofte blevet anvendt i betydningsfulde internationale Foretagender. Saaledes var han 1911—15 administrerende Bestyrelsesmedlem af den internationale Kommission til Forbedring af Haihoflodens Sejlbarhed og 1912—13 Præsident for den internationale Komité til Bekæmpelse af Hungersnøden i Provinsen Tsjili. Efter at være udtraadt af den kinesiske Regerings Tjeneste overtog O. Posten som dansk Gesandt i Peking 1921—23. — Ugift.

F. de F.

Litt.: „Politiken“ 2°/₂ 1907, 2°/₁ 1913 og 2°/₄ 1921; „Nationaltid.“ 2°/₄ 1909; „Berl. Tid.“ 2°/₁₁ 1920 og 7°/₁₀ 1923; „Nordlyset“ 1°/₄ 1920.

Oldenburg, Frederik (Fritz) (v.) (1°/₃ 1828—2°/₈ 1890), politisk Forfatter, Forstmand. F. i Højbjerg ved Viborg. Forældre: Sognepræst Frederik (v.) O. og Christiane Sophie Elise Melchior. Blev Student 1846, deltog frivillig i Krigen 1848, blev Forstkandidat 1852, var 1853—60 ansat ved Forstvæsenet i Nord-slesvig, købte 1868 Oretorp og Hyngarp i Skaane, levede fra 1880 mest i Kbh. 1860—63 rettede

han i Skrift og Tale voldsomme Angreb paa Statsskovenes Styre, dog uden at naa større Resultater. Efter i mange Aar at have studeret Politik og Historie og læst Søren Kierkegaard fremtraadte han 1881 som politisk Forfatter med Pjecen „Strategi og Politik“ under Pseudonymet C. v. Haller. Hans Hævden af, at Danmark burde sikre sin Fremtid ved at slutte sig til Tyskland og derfor befæste Kbh., vakte megen Modstand, og som Svar paa Angreb skrev han endnu s. A. under Navn tre Pjecer, hvori han ogsaa kom ind paa indre dansk Politik (bl. a. „Aanden i Folket“). Han udgav nu aarlig en Pjece („Forlig eller Revolution“ 1884, „Statskup“ 1885, „Opløste Forhold“ 1886, „Vor Opløsning fortsat“ 1887, „Estrupiatet og Demoralisationen“ 1888, „Tre politiske Problemer“ 1889), der behandlede

Forfatningsstriden; han stillede sig paa et Stade over Partierne som Tilhænger af en stærk Kongemagt, rettede i Begyndelsen sin Kritik mest mod Venstre, skrev i „Dagens Nyheder“ og toges til Indtægt af Højre, men Begivenhederne 1885, da Estrup hverken vilde vove det fulde Statskup eller vige, nærmede ham til Oppositionen, han skrev i sine senere Aar i „Politiken“, var Medlem af Martsforeningen og stod liberale Politikere nær. Utvivlsomt sprogligt Talent og hensynsløs, noget virkelighedsfjern Logik gør O.s Skrifter læseværdige, hans Orientering i Dagens Polemik giver dem historisk Interesse; nogen stor praktisk Betydning fik de ikke. I sin arrogante Overlegenhed skød han over Maalet; han skaffede sig en Række Processer paa Halsen og var ved sin Død dømt til Fængsel for Fornærmelser mod Hof- og Stadsretten. D. paa Oretorp. — Gift 1) 1864 Mikkeline Christiane Schmidt, d. 1869. 2) 1871 Thora Sybilla Cathrine Melchior, d. 1872. 3) 1874 Marie Caroline Frederikke Bjørnson. P. E.

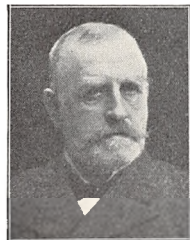
Litt.: Slægt 1 „Goth. Geneal. Taschenbuch der adel. Häuser (Uradel)“ 1905 og „Geneal. Tidsskr.“ Juli 1913; Anmeldelser citeret 1 „Statskup“ S. 1—8, „Vor Opløsning fortsat“ S. 4—42 og „Estrupiatet og Demoralisationen“ S. 5 ft.; „Morgenbl.“ 2°/₁ 1882; N. Neergaard 1 „Tilskueren“ 1885, S. 270; „Berl. Tid.“ 2°/₉ og 1°/₇ s. A. og 17°/₈ 1886; Oppermann: „Bidrag t. d. dsk. Skovbrugs Hist. 1786—1886“ 1889; „Politiken“ 2°/₅ 1888, 2°/₅ 1889, 22-2°/₉ s. A., 2°/₇ 1890, 1°/₅ s. A. og 2°/₅ s. A.; Th. Graae: „Moderne Profiler“ 1892; „Tidsskr. f. Skovvæsen“ VIII 1890; Nekrologer 1 „Ul. Tid.“ 2°/₁₀ 1890 (af Carl Levin), „Politiken“ 8°/₈ 1890, „Dagbladet“ s. D., „Berl. Tid.“ 27°/₉ s. „Dagens Nyh.“ 2°/₉ s. A. og „København“ s. D.

Olesen, Carl Ludvig Ivar (f. 1°/₇ 1863), Grosserer. F. i Kbh. Forældre: Sognepræst Frederik Christian Ditlev O. og Charlotte Marie Seidelin. O. fik i Odense sin første Handelsuddannelse, som derefter fortsattes i det kendte københavnske Manufakturfirma S. Seidelin. Allerede 29 Aar gl. etablerede han sig i Kbh. under Firma C. O., der med Held arbejdedes godt frem og snart fik et meget betydeligt Omfang. Firmaet er senere omdannet til et Aktieselskab, hvis Leder O. vedblivende er. I Aarenes Løb udvidede O. sin Virksomhed ogsaa til Sverige, og han indskrænkede sig ikke til Handel alene, men grundlagde flere industrielle Virksomheder i sin Branche (Tæpper, Plys- og Møbelstoffer, Manufaktur en gros). Han anlagde saaledes Fabrikker i Kbh. og i Gøteborg og etablerede Firmaer i Stockholm og Malmø. Foruden at være Medlem af Bestyrelserne for de af ham grundlagte Virksomheder i Sverige er O. Medlem af Bestyrelsen for Korkvarefabrikken Danmark. — Ugift. C. T.

Litt.: Slægt i F. E. Seidelin: „Stamt. over Familien Seidelin“ 1877, S. 28; „Nationaltid.“ 21/8 1917 og 18/7 1923.

Olesen, Chresten Andreas (27/6 1845—20/6 1920), Handelsmand, Fabrikant. F. i Hjørring. Forældre: Brøderiejer Niels O. og Mette Kathrine Nielsen. Blev Cand. pharm. 1866, var Underdirektør ved Aalborg Spritfabrik 1871—78 og Medejer af Roskilde Spritfabrik 1878—81. I disse Stillinger saa han, hvor uøkonomisk den danske Spiritusproduktion i de mange smaa Fabriker var, og han arbejdede derfor stærkt

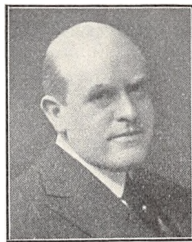
for den Sammenslutning, der blev dannet 1881 under Navnet A/S De danske Spritfabrikker. Han blev straks dette Selskabs administrerende Direktør og gennemførte en Modernisering af Produktionen, hvorved Arbejdet samledes paa faa større Virksomheder. Da det nye Selskab var kommet i god Gang, kunde han efterhaanden i ret høj Grad ofre sig for sine samfundsmæssige Interesser. Han var Medlem af Grossererforeningens Komité 1899—1912 og dens Formand 1907—12; i samme Tidsrum var han Formand for den danske Handelsstands Fællesrepræsentation. Efter at han havde trukket sig tilbage fra disse Stillinger, var han 1914—19 Formand for Nationalbankens Repræsentantskab. Foruden i de nævnte Stillinger har der været lagt Beslag paa O.s Arbejdskraft i Sø- og Handelsretten, Industriraadet, Akkordretten, Udvalget for Femernruten og forskellige Kommissioner. Da Verdenskrigen udbrød, kunde det danske Samfund i høj Grad gøre Brug af hans Dygtighed og Fremsyn. Som Handelsmand kunde han karakteriseres som en Mand med mange Impulser; de kom først frem efter lang Tids grundig Overvejelse, men havde O. bestemt sig for et eller andet, gennemførte han det ogsaa med hele Vestjydens stædige Energi. Som Menneske var han en Mand af den gamle Skole, helt ud gentleman og præget af patriarkalsk Familiefølelse. D. i Kbh. — Gift 1880 Christiane Cathrine Nicoline Nielsen.

P. P. S.

Litt.: J. H. Nielsen: „Stamt. over Efterk. af Chr. Nielsen i Hjørring.“ 1908; „Dsk. Byerhverv“ 1904—11; „Politiken“ 4/7 1918; „Spritfabrikkernes Festskrift 1921; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 21/6 1920 (af J. Rambusch), „Politiken“ s. D. (af Yde), „Tidsskr. f. Ind.“ s. A., „Ingeniøren“ s. A. (af J. Rambusch), „Farmaceut. Tid.“ s. A., „Ill. Tid.“ 4/7 s. A. (af H. Tegner) og „Nationaltid.“ 21/6 s. A.

Olesen, Christian Henrik (f. 31/1 1885), Fabrikant. F. i Kbh. Forældre: Fabrikant C. A. O (s. d) og Hustru. Blev Student 1903, Cand. phil. 1905, var derefter i Handelslære i Præstø, Hamborg, Bordeaux og London,

hvorefter han blev ansat i Kreditorforeningen af 2/8 1905. 1910 blev han Sekretær i A/S De danske Spritfabrikker, avancerede 1914 til Underdirektør og 1916 til Direktør. Han interesserede sig stærkt for alle Spørgsmaal vedrørende den danske Industris Fremme. Han er Medlem af Industriraadets staaende Udvalg og det af Industriraad og

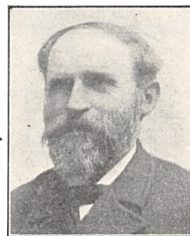

Arbejdsgiverforening nedsatte socialpolitiske Udvalg. Hans Interesse for at skaffe unge Handelsmænd en god Uddannelse og senere gode Kaar førte ham ind i forskellige Bestyrelser, bl. a. Engageringskontoret for Handel og Industri og Pensionsforsikringsanstalten. Mest kendt er hans Virksomhed som Formand for „Dansk Arbejde“, i hvilken Egenskab han har kæmpet energisk for at faa danske Fabrikata anerkendt lige med Udlandet, naar de var lige saa gode. Under Industrikrisen 1920—22 har han været virksom for, at Statens Arbejde skulde overdrages til danske Virksomheder. O.s vidtstrakte Interesser og store Arbejdsevne har medført, at han er valgt til Bestyrelsesmedlem i Foreningen „Norden“, i „Fransk Dansk Skolesamvirke“, til Komiteen til Belysning af Statsmonopoler. Han sidder yderligere i adskillige andre Bestyrelser, og han har altid været villig til Arbejde for at lette Industriens og Handelens Kaar. — Gift 1921 Anna Claritte Louise Caroline Hertha de Mylius.

P. P. S.

Litt.: J. H. Nielsen: „Stamt. over Efterk. af Chr. Nielsen i Hjørring.“ 1908; „Politiken“ 18/10 1919 og 7/11 1923; „Spritfabrikkernes Festskrift 1921; „Ekstrabladet“ 22/3 1923.

Olesen, Søren (18/7 1842—20/7 1902), Missionær, Politiker. F. i Ugilt Sogn ved Hjørring. Forældre: Husmand, Skomager Ole Christian Sørensen og Ane Marie Frantsdatter. Udlærtes som Skomager og nedsatte sig 1867 som Sko- og Sadelmager i Høgsted ved Vrejlev, deltog i forskellige Sommerkursus og blev efter Forberedelse i Galtrup Friskole Friskolelærer i Dragstrup 1868, kom derfra

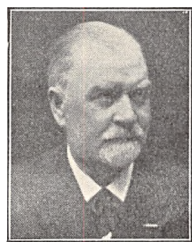

1869 til Galtrup Friskole, som han ledede til 1876, da han blev Lærer ved Galtrup Højskole. 1882 begyndte han den Virksomhed som grundtvigsk Rejsepræst, som han betragtede som sit egentlige Livskald og som han fortsatte til sin Død. I Begyndelsen rejste han paa egen Bekostning, samtidig med at han fra 1884 var Lærer ved Salling Højskole, 1889 dannedes en Kreds af Præster

med Fr. Nygård (s. d.) som Leder, der støttede ham, og 1890 fratraadte han Højskolen. Fra 1898 var han udsendt af Kirkeligt Samfund af 1898 og levede som Husmand og Missionær. Han tilhørte den gamle grundtvigske Vækkelse, men stod fordragelig overfor andre kirkelige Retninger, ogsaa indre Mission. Hans Forkyndelse var jævn og indtrængende, og han blev meget skattet især paa Mors. Han stillede sig til Folkeetinget 1873 imod Bagger i Vestervig, 1881 mod Jagd i Thisted, valgtes 1894 til Lands-tinget for 8. Kreds og sluttede sig til Venstre-reformpartiet. Hans Deltagelse i Forhandlingerne var stærkt præget af hans religiøse Standpunkt, 1895, 1900 og 1901 talte han mod Prostitutionen, 1896 og 1899 for Friskoler og 1897 for tvungent borgerligt Ægteskab; 1902 hævdede han med Styrke Kirkens Frihed. Han var 1899 Partiets Ordfører i Saltvandsfiskerisagen, men stod iøvrig aldrig i forreste Række. D. i Skanderborg. — Gift 1869 Marie Eriksen (Findinge), d. 1907. P. E.

Litt.: Bransager og Rosenkrantz: „Den dansk Regering og Rigsdag“ 1901—03; J. Lykke: „A. K. Poulsen Dal og Galtrup Højskole“ 1914, S. 51 ff.; „Højskolebl.“ ¹/₉ 1916; J. Damsgaard: „Præsten Rasmus Lund og Frimenigheden paa Mors“ s. A.; Thomas Larsen: „En Gennembrudstid“ I 1917, S. 127 ff.; Nekrologer i „Morsø Folkebl.“ ²⁹/₇ 1902, ³⁰/₇ s. A. (med Citater af andre Blade) og ⁴/₈ s. A.; „Højskolebl.“ ²⁶/₉ s. A. og „Skive Folkebl.“ ²/₈ s. A.

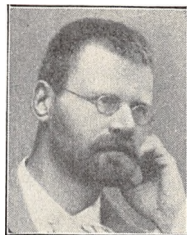
Ollendorf, Johan Ernst Frederik (f. ¹/₃ 1846), Vandbygningsingeniør. F. i Holbæk. Forældre: Købmand Carl Adolf O. og Fran-

ciska Christophine Plesner. Tog polyteknisk Adgangseksamen 1865 og Eksamen i Ingeniørfaget 1870, var 1870—72 beskæftiget ved Udstikningen af den nordvest-sjællandske Jerbane og som Sekretær ved Kommissionen til Bedømmelse af Projekterne til Limfjordsbroen ved Aalborg, gik derefter i Vandbygningsvæsenets Tjeneste, hvor han fik fast Ansættelse 1882. I sin lange Virksomhed her — til 1922, da han tog sin Afsked — har O. faaet betroet Udførelsen af en Række vigtige Arbejder, saaledes den store Havneudvidelse i Frederikshavn 1882—94, Molen ved Hirtshals, Diger ved Gl. Skagen og Uddybninger og Opmaalinger i Limfjorden til Fremme af Besejlingsforholdene. Han har endvidere projekteret og ledet Bygningen af Skagens Havn. O. har paa Grund af sin faglige Dygtighed og store Erfaring været selvskrevet Medlem af forskellige Kystkommissioner i Hjørring Amt. — Gift 1873 Hulda Rosalia Marzetta. M. C. H.

Litt.: Mødrene Slægt og Hustrus Slægt hos Lengnick (Plesner og Götze).

Olrik, Axel (³/₇ 1864—¹⁷/₂ 1917), Folke-mindeforsker. F. i Kbh. Forældre: Møleren Henrik O. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1881, vandt Universitetets Guldmedaille 1885 (Eddakvadernes Alder), blev Mag. art. i nordisk Filologi 1887, Dr. phil. 1892 („Tvedeling af Kilderne til Sakses Oldhistorie“), Docent ved Universitetet 1897, Forstander for „Dansk Folkemindesamling“ 1905—15, ekstraordinær

Professor i nordiske Folkeminder 1913. Efter Svend Grundtvigs Død 1883 blev han udpeget til at fortsætte den store Udgave af „Danmarks gamle Folkeviser“; han udgav Bd. V—VIII (1889—1912), i Modsætning til Grundtvig stærkt fremhævende Nutidstraditionens Fortrin overfor den ældre langtrukne, halvt litterære Adelsoverlevering; han opdagede ogsaa Visevarianternes Sammenhæng med Opskrifternes topografiske Udbredelse. O.s Hovedinteresse var dog vist dansk Heltedigtning og nordisk Mytologi, som han havde lært at beundre i sit Barn-doms hjem; i Skoletiden læste han Worsaaes og Bugges Polemik om denne Digtningens Oprindelse. I sin Disputats og i „Sakses Oldhistorie“ (1894) lykkedes det O. at adskille dansk og norrøn Overlevering hos Sakse. De danske Heltesagns Udviklingshistorie belystes udførlig i „Danmarks Heltedigtning“ I—II (1903—10). O. paatænkte i sine senere Aar at give en samlet Oversigt over den nordiske Gudetroes Oprindelse og har efterladt sig et ufuldendt populært Arbejde, „Nordens Gudeverden“ (jfr. „Nordisk tidskrift“ 1917). Forarbejder til Mytologien er det store Værk „Ragnarok“ I—II og talrige Afhandlinger, især i „Da. Studier“ og „Dania“ (f. Eks. „Odinsjægeren“, „Løke“, „Gefion“, „Guldhornene“, „En Oldtidshelligdom“, „Nordisk og lappisk Gudsdyrkelse“). Overalt fremfører O. nye mytologisk-historiske Synspunkter og forsøger en fra Grunden af ny Vurdering af de enkelte Kilder. Vidnesbyrd om hans kulturhistoriske Overblik er hans Skildring af „Nordisk Aandsliv i Vikingetiden og den tidlige Middelalder“ (1907). Til Brug for sin Universitetsgerning udarbejdede O. en folkloristisk Metodelære, senere udgivet under Titlen: „Nogle Grundsætninger for Sagnforskning“ 1921 (jfr. „Episke Love“ i „Da. Studier“ 1908), hvor han bl. a. skaber tekniske Benævnelser for de hyppigst forekommende Virkemidler i den folkelige Digtning. Af O.s litterære Værker kan endnu fremhæves folkelige Arbejder som „Danske Folkeviser i Udvalg“ I—II (1899 og 1909), „Danske Sagn og Æventyr“ I—II (1913 og 1918), „Danske Oldkvad“ (1898) og „Danske Heltesagn“ (1900); jfr. H. Ellekil-

des Udgave: „A. O.: Folkelige Afhandlinger“ (1919). O.s Sans for Organisation har givet sig Udslag i hans Medvirken ved Stiftelsen af „Dansk Folkemindesamling“ (1904), Foreningen „Danmarks Folkeminder“ (1908), Foreningen „Folklore Fellows“ (1907), „Navnekommissionen“ 1898 (jfr. Kommissionsbetænkningen: „Dansk Navneskik“ 1899) og „Stednavnekommissionen“ (1910); han var Medredaktør af „Da. Studier“ (1904 f.). O. søgte at slaa Bro mellem moderne nordiske Folkeminder og den gammelnordiske Gude- og Sagndigtning og brød derved nye Baner for Forskningen. Med sine mangesidige Kundskaber, sin videnskabelige Metode og kritiske Sans, sin rastløse Flid forenede O. en sjælden kunstnerisk Evne og Fantasi til at se det væsentlige og Udviklingsgangen i de mange overleverede Smaatræk og overallt at faa fat paa det almeninteressante. D. i Øverød ved Holte. — Gift 1893 Margrete Sofie Eleonore Hasselquist, d. 1911.

H. G. N.

Litt.: Slægt I „Familien O.s Stamtafle“ 1866, „Personalh. Tidsskr.“ VI 1885 og II 1-2 1886-87, H. Olrik: „Familien O.s Slægtetog“ 1901, „Slægtetog for Familien Hvidt“ 1881, L. Valentiner: „Stamt. over Familien Valentiner“ 1888, Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“, Hostrup-Schultz: „Høisingers Embeds- og Bestillingsmænd“ 1906 og G. F. Heiberg: „Slægten Heiberg“ 1907; Hustrus Slægt i H. C. A. Lassen: „Stamt. over Familien Lassen“ 1907; Selvbioграфи i Univ. Progr. Novb. 1892; Erlindringer i „Dsk. Studier“ 1915; udførlig Bibliografi og Litteraturangivelse i Axel Olrik: „Nogle Grundsatninger for Sagnforskning“ udg. af H. Ellekilde 1921; Tilføjelser hertil: Univ. Aarb. 1885-86, S. 184; „Studenterne fra 1881“ 1906; Georg Christensen i „Hovedstaden“ 16/4 1913; Arthur Christensen i „Berl. Tid.“ 20/10 1922.

Olrik, Dagmar (f. 26/6 1860), Væverske. F. i Kbh. Forældre: Maleren Henrik O. (s. d.) og Hustru. Uddannedes til Malerinde

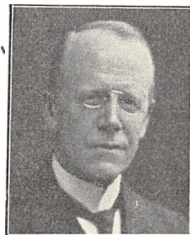

paa Tegneskolen for Kvinder 1879-80, derefter hos Faderen, blev efter hans Død 1890 Elev af Viggo Pedersen. Udstillede første Gang paa Charlottenborg 1891, særlig Blomsterbilleder, Landskaber, dekorative Tegninger og Gobelin, og har ligeledes deltaget i forskellige Udstillinger for dekorativ Kunst. Broderede 1890 Kbh.s Universitets Banner. Hun har foretaget Studierejser til Tyskland, Italien og Frankrig. Gobelinvævning lærte hun i Rom og Florens 1900. 1902-21 havde hun Vævestue paa Raadhuset, hvor hun bl. a. udførte Gobelinerne til Frølich-Salen, først under kunstnerisk Medvirkning af Frølich selv og Malthe Engelsted, efter Frølichs Død af sidstnævnte alene. Hun har tillige været en Række Gobeliner efter egen Tegning og restaureret gamle Gobeliner tilhørende Nationalmuseet, Universitetet, Frede-

riksborgmuseet o. fl. Som Gobelinvæverske har Frk. O. lagt overlegen Dygtighed for Dagen, hun mestrer til Fuldkommenhed den gamle Teknik og har haft stor Betydning som kunstnerisk og praktisk Opdrager for en Række Elever i Gobelinvævningens før hendes Tid herhjemme glemte Kunst. — Ugift. G. N.

Litt.: Slægt se Axel O.; „Lorenz Frølich-Bogen“ 1920-21; Th. Faaborg i „Skønvirke“ 1920; „Nationaltid.“ 20/10 s. A.; „Berl. Tid.“ 20/10 s. A.; „Politiken“ 16/8 1919 og 21/8 1920; „Nationaltid.“ 28/4 1916.

Olrik, Eyvind Gunnar (f. 2/10 1866), Højesteretsdommer. F. i Kbh. Forældre: Maleren Henrik O. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1883, Cand. juris 1888, 1891 Assistent i Justitsministeriet, 1905 Fuldmægtig sst., 1905 Assessor (Dommer) i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1913 i den kgl. Lands-Over- samt Hof- og Stadsret, 1917 i Højesteret, Censor ved de juridiske Examina 1915.

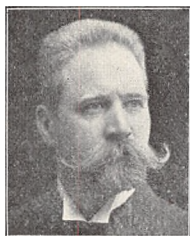

Medlem af Overvægeraadet 1908, Formand for de jyske Sager til 1916, Medlem af Overfredningsnævnet 1923. Udrustet med en ualmindelig Arbejdskraft har O., samtidig med med nidkær Iver at bestride sit Dommerembede og andre offentlige Hverv, udfoldet en rig Virksomhed som kriminalistisk Forfatter og Udgiver. Selvstændig og kritisk ønsker han at se Tingene med sine egne Øjne uden at fanges eller bedaares af Slagord eller Formler; han kaster ikke Vrag paa det gamle, blot fordi det er gammelt, eller sværger til det ny, blot fordi det er nyt. Et af O.s vægtigste Arbejder er hans Afhandling „Om Sondringer indenfor Forbryderne med særligt Hensyn til Modsætningen mellem Lejligheds- og Vaneforbrydere“ („Tidsskr. f. Retsv.“ VI 1893), en indgaaende Analyse af et Emne, der hidtil ikke var tilstrækkelig paaagtet i nordisk Retslitteratur; den efterfulgtes af „Lægens Tavshedspligt“ („Ugeskrift f. Retsvæsen“ 1905) og en lang Række Afhandlinger og Anmeldelser o. l. i „Tidsskrift f. Retsvidenskab“, deriblandt „Meddelelser fra den danske Højesterets Praxis“, „Ugeskrift f. Retsvæsen“, „Tilskueren“, „Gads danske Magazin“ og „Nordisk Tidsskrift f. Strafferet“, af hvilket sidste O. har været Medredaktør siden dets Stiftelse 1913, og som han har ofret megen Tid og Interesse. Et af Strafferettens vanskeligste Problemer behandlede O. i „Studier over Tilregnelighedsspørgsmaalet i Strafferetten“ (1897). Af stort Værd er O.s kommenterede Udgaver af „Almindelig borgerlig Straffelov af 10/2 1866“ (1902 og 1912) og af „Midlertidig Lov af 1/4 1915 om nogle Ændringer i Straffelovgivningen“ (1915); med C. D. Rump ud-

gav han 1916 „Systematisk Oversigt over Domme i kriminelle Sager 1895—1914“. O. havde Sæde i Straffelovskommissionen af 7/11 1917; i dens 1923 afgivne Betænkning har han paa adskillige vigtige Punkter som Mindretal fremstillet sit kriminalistiske Syn. — Gift 1) 1891 Margrethe Laura Christiane Sofie Olsen. Ægteskabet opløst 1923. 2) 1923 Ida Kall. Fz. D.

Litt.: Slægt se Axel O.; Erindringer i „Gads dsk. Mag.“ 1909—10 og „Barndomshjemmet“ 1914; Chr. Ottesen: „Biografier og Portrætter af Studenterne fra 1883“ 1908.

Olrik, Hans Thorvald (f. 12/7 1862), Historiker, Skolemand. F. i Kbh. Forældre: Male- ren Henrik O. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1879, Cand. theol. 1885, dyrkede tidlig Lærergerning (Lyceum 1880—90, Vesterbros Seminarium 1885—91, Frk. Kruses Skole 1885—98), først mest i Zoologi og Botanik, siden i Religion, endelig i Historie. Gennem Kirkehistorien kom han ind paa videnskabeligt historisk

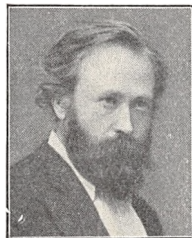

Studium og fremtræder her nærmest som præget af A. D. Jørgensen. Han har behandlet Danmarks Middelalder i en Række Arbejder, bl. a. „Knud Lavards Liv og Gerning“ (1888), „Biskop Valdemar og den danske Krone“ (1892), „Konge og Præstestand i den danske Middelalder“ (1892—95; 1. Bd. Disputats for den filosofiske Doktorgrad 1892, 2. Udg. 1905), „Bidrag til Belysning af Valdemarsønernes Tidsalder“ (1897), „Danske Helgeners Levned“ (1893—94), „Abbed Vilhelm af Ebelholt“ (1912). Hovedværket er „Absalon“ (2 Bd. 1908—09), en bred og vægtig Skildring af en stor Personlighed, opbygget ud fra et intimt Kendskab til Kilderne og til Tidens hele Fysiognomi. I „Folkenes Historie“ III (1908) skrev han om Norden i Oldtid og ældre Middelalder, i „Verdenskulturen“ IV (1907—08) om Riddervæsen og Korstogskultur og om Stat og Kirke. Fra 1896 er han dansk Redaktør af „Nordisk tidskrift“; af hans levende fællesnordiske Følelse udsprang 1911 Svaret paa Prof. Sundbårgs Angreb paa Danmark. 1911—20 var han Formand for Dansk historisk Fællesforening. — O. fik tidlig Ry som udmærket Skolemand, sendtes 1893 til Udlandet for at studere Seminarieundervisning, sad 1891—1900 i Kommissionen for Skolelærereksamen og var 1895 udsat til Forstander for Jonstrup Seminarium, men opgav dette for s. A. paa Ministeriets Opfordring at overtage Forstanderskabet for Statens eetaarige Lærerkursus, 1896 for Statens Lærerkursus som Helhed. Efter en af ham udarbejdet Plan nyorganiseredes de hensygnende Etaarskur-

sus og fik under hans Ledelse en rivende Opgang, Fagrækken firdobledes 1894—1904, 1895 indrettedes faste Lokaler, og Deltager- nes Antal steg i de ti Aar fra 12 til 200. 1904 indviedes den ny Bygning paa Østerbro. Statens Lærershøjskole er i sin nuværende Form i høj Grad præget af O.s Initiativ og paa en Gang myndige og forstaaende Ledelse. — Politisk tilhører O. Venstre og stillede sig 1909 til Folketinget i Svendborg som Tilhænger af J. C. Christensen's Forsvarsplan. — Gift 1) 1887 Elisabeth Cathrine Bruun d. 1896. 2) 1898 Dagmar Knudine Caroline Hansen. P. E.

Litt.: Slægt se Axel O.; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1892; Erindr. i „Tiiskueren“ 1919; „Det ny Aarh.“ II 1 1905, S. 273; H. Olrik: „Danmarks Lærershøjskole 1856—1906“ 1906; Mackeprang I „Politikken“ 9/3 og 11/11 1909; „Svendborg Avis“ 4/5 og 19/5 s. A.; „Svendborg Amtstid.“ 14/5 s. A.; Steenstrup i „Hist. Tidsskr.“ VIII 2 1909—10; „Nord. Ugebl. f. kat. Kristne“ 9/12 og 12/12 1909; Mar. Kristensen i „Højskolebl.“ 29/1 s. A.; „Svenskt hist. tidskr.“ s. A., S. 65; „Hist.-pol. Bl. f. d. kath. Deutschl.“ 1909 og 1910; „Tiden“ 14/3 1913; „Nationaltid.“ 26/6 1920; „Verden og vi“ 1922, S. 876; „Folkeskolen“ s. A.

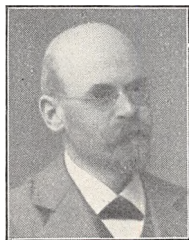
Olrik, Ole Henrik Benedict (21/5 1830—2/1 1890), Maler, Billedhugger. F. i Kbh. Forældre: Toldkontrolør Johan Henrik Ludvig O. og Benedicte Marti- nette Heiberg. Kom 1844 paa Akademiet og beskæftigedes i Bissens Værksted, ikke mindst med Modeleringen af Porcelængengivelserne efter Thorvaldsens Figurer; ogsaa som Dekorationsbilledhugger arbejdede O. meget for de forskellige Keramikfabrikker og for Guldsmedene. 1853 fik han med L. Vieth den Neuhausenske Præmie for en Sølvstukkarskaal. Forsøg paa at vinde den lille Guldmedaille kronedes ikke med Held. Med offentlig Støtte rejste O. 1854 til Paris for at fortsætte sin Uddannelse; benyttede Lejligheden til at studere som Maler i Coutures Atelier. Han vakte hurtig Opmærksomhed herhjemme og blev en meget søgt Portrætmaler. 1871 blev han Medlem af Akademiet, 1887 af Akademiraadet. Foruden Portrætter har han malet nydelige Genrebilleder („En Brud pyntes af sin Veninde“ (1860; Kunstmuseet) og store religiøse og historiske Billeder (Bjergprædiken paa Muren i Mathæuskirken, seks Apostle i Marmorkirken). O. var en dygtig Tegner og solid i sit Haandværk, men hans Portrætter kan synes noget matte og upersonlige i deres næsten fotografiske Detailering og elskværdig korrekte Opfattelse. D. i Kbh. — Gift 1859 Hermine Valentinier, d. 1917. O. A.

Litt.: Slægt se Axel O.; Sig. Müller: „Nyere dsk. Malerkunst“ 1884; N. Bøgh: „Minder og Melodier“ 1890; Bergsøe: „Eventyr i Udlandet“ 1905; Eyvind Olrik: „Barndomshjemmet“ 1914; Nekro-

loger 1 „Ill. Tid.“ 19/1 1890, „Dagbl.“ 4/1 s. A. „Aaret rundt“ s. A. (af Hans. O.), „Tidskr. f. Kunstindustri“ s. A. (af P. Johansen) og „Danskeren“ s. A. (af S. Constantin-Hansen).

Olrik, Jørgen (f. 10/8 1875), Museumsmand, arkæologisk Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Maleren Henrik O. (s. d.) og Hustru.

Blev Student 1892, Cand. mag. i Historie 1898, ansattes 1894 som Assistent ved Dansk Folkemuseum, hvis administrerende Inspektør han blev ved dets Indlemelse i Nationalmuseet 1920. 1897 blev han ekstraordinær Medarbejder ved Nationalmuseets 2. Afd., Inspektør

og Bestyrelsens Sekretær ved Dansk Folkemuseum 1910. Som Museumsmand har O. navnlig gjort et stort Arbejde for at gøre Folkemuseets Skatte kendt af en større Offentlighed, bl. a. ved Afholdelsen af en Række Særudstillinger. Hans omfattende og flittige historiske Forfatterskab er ogsaa for en stor Del knyttet til Folkemuseet og Danmarks Folkeminder. Han er Forfatter til „Borgerlige Hjem i Helsingør for 300 Aar siden“ (1903), „Drikkehorn og Sølv-tøj fra Middelalder og Renæssance“ (1909), „Gamle Jærnovne“ (1912), „Danske Sølvbejder fra Renæssancen til vore Dage“ (1915). En Række fortrinlige Oversættelser, der vidner om sikker Sans for den sproglige Tone i de forskellige Værker, idet de nøje gengiver Originalens Stil, foreligger fra hans Haand: „Krøniker fra Valdemars-tiden“ (1901), „Saktes Danesage“ I—IV (1908—12), „Kilder til Valdemar Sejrs Søners og den store Ærkebispesteds Historie“ (1908), Chr. Falsters „Lærdoms Lystgaard“ I—III (1919—20), Erik Pontoppidans „Fejekost“ (1923). Han har endvidere udgivet F. L. Grundtvigs „Livet i Klokkergaarden“ (1909) og et Par Bind af „Danske Folke-bøger“ (IV—V 1919—21). Desuden foreligger talrige historiske og kulturhistoriske Tidsskrift-Afhandlinger og Smaastykker fra hans flittige Pen, Arbejder, der viser ham som en kundskabsrig Forsker og en Skribent, der forstaar at give sin Lærdom Udtryk i en tiltrækkende Form. — Gift 1898 Hedeveg Louise West. G. N.

Litt.: Slægt se Axel O.; „Danske Studier“ 1912, S. 196 ff.; „Ugens Tilskuere“ 19/5 og 23/5 1913; „Studenterne fra 1892“ 1917; „Nord. tidskr.“ 1921.

Olsen, Rasmus Ulrik Bernhard (9/6 1836—17/7 1922), Museumsmand. F. i Kbh. Forældre: Portner ved Borchs Kollegium Christen O. og Ane Lisbet Rasmussen. Gik i Efterslægtens Skole, paa Teknisk Skole og Kunstakademiet og blev Tegner hos Kitten-dorff og Aagaard. Han deltog i Krigen 1864 som Løjtnant, var 1868—85 artistisk Direk-

tør for Tivoli og samtidig Kostumier, først ved Kasino og senere ved det Kgl. Teater;

1885—98 var han artistisk Leder af Panoptikon, som han selv havde grundlagt. S. A. 1885 aabnedes imidlertid i samme Bygning som Panoptikon Dansk Folkemuseum, og det er som Skaber og Leder (1885—1920) af dette og af det dermed forbundne, 1901 aabnede Fri-

luftsmuseum i Folevad ved Lyngby, O.s Navn vil bevares for Efterslægten. Hans Museumsinteresse var allerede vakt i Barndommen ved C. J. Thomsens Omvisninger, og ved sin xylografiske Virksomhed var han kommen i Berøring med Museumsfolkene, men først sent begyndte hans egen Museumsbane. Paa Verdensudstillingen i Paris 1878 lærte han af Arthur Hazelius' svenske Almuesamling, at de danske Museer savnede et Led, som det var paa høje Tid at søge tilføjet. Det lykkedes ham at vække Worsaaes Interesse og faa overdraget Indsamlingerne til og Ordningen af Landboafdelingen ved en kulturhistorisk og kunstindustriel Udstilling i Kbh. n. A. Dette blev Grundstammen til Dansk Folkemuseum. O. opgav Hazelius' trevægede Opstillinger for det mere virkelighedstro firvægede Rum, hvor man træder ind i selve Stuen; men efter Museets Oprettelse arbejder han i Tanken videre fra det enkelte Rum til hele Gaarden, en Tanke, som han efter et Forsøg 1897 paa Rosenborg Eksercerplads gennemførte ved Friluftsmuseet i Folevad. — Mange Betingelser havde O. for at skabe just et Museum som dette: gennem Forældrene, der begge var af dansk Bondeæt, havde han nær Tilknnytning til dansk Landboliv; hans Virksomhed som Kunstner og Arrangør førte ham naturlig fra Suiteopstillingen mod det livfuldere Interiør, og han havde den Lykke at virke paa et af de faa Feller, hvor Interiører lader sig fremstille; men med Sorg har han sikkert i sine senere Aar set, hvorledes den rige Stofmængde ved Pladsmangelen ødelagde Interiørets Virkning. Nederlaget 1864, der bragte mange af Datidens Mænd til at værne Minderne om et større Danmark, har ogsaa præget O.s Sind; hvad Troels-Lund skabte i Litteraturen, har O. skabt i sit Museum, der omfatter saavel de skaanske Provinser som Sønderjylland, Færøerne og Norge. — Det nye i O.s Tanker gjorde, at han maatte lære mere af Livet og mundtlig Fortælling end af Litteratur; større samlede Arbejder har han heller ikke faaet Stunder til selv at skabe; men i talrige Afhandlinger i Tidsskrifter o. l. har han nedlagt en Del af, hvad han havde lært, Afhandlinger om de

forskelligste Emner, djærvt skrevne og vrimlende af Enkeltheder. D. i Kbh. — Gift 1865 Laura Maria Nathalia Glad, d. 1899.

Th. Th.

Litt.: „Dannebrog“ ^{1/2} 1897; „Nationaltid.“ ^{9/6} 1906; Nekrologer i „Politiken“ ^{18/7} 1922 (af E. Hannover), „Ekstrabl.“ s. D., „Højskolebl.“ s. A. (af Rosendal) og „Tidsskr. f. Landøk.“ s. A.

Olsen, Bjørn Magnússon (^{12/7} 1850—^{16/1} 1919), Filolog. F. paa Thingeyrar, Nord-island. Forældre: Klostergodsadministrator Rúnólfr Magnús Ó. og Ingunn Jónsdóttir. Blev Student 1869, men kom først 1872 til Kbh., hvor han blev Cand. philol. 1877. 1878 var han paa Rejse i Italien og Grækenland, men derefter gik han væsentlig over til Studiet af nordisk Filologi. 1879 blev han ansat ved Reykjavík lærde

Skole, hvor han virkede til 1904, fra 1895 som Skolens Rektor. 1911 blev han Professor ved det nyoprettede islandske Universitet; han tog sin Afsked 1918 paa Grund af Svagelighed. Skønt Ó. ogsaa tog Del i det offentlige Liv, bl. a. som Altingsmand (1905—08), og i en Aarrække var Formand for det isl. litterære Selskab, faldt langt den største Del af hans Arbejde indenfor den nordiske Filologi. Sammen med sin yngre Ven Finnur Jónsson er han Arvtageren efter Sv. Egilsson og Konråd Gislason som Tolk af Skjaldekvad. En hel Række Afhandlinger i forskellige Tidsskrifter vidner baade om hans grundige Kendskab til Emnet og om Skarpsindighed som Kritiker. I den nærmeste Forbindelse hermed staar hans Arbejde med Sgaerne, deres Kilder og Forfattere, som ogsaa har affødt en Række Afhandlinger. Værdifuld er ogsaa hans Udgave af „Den 3. og 4. grammatiske Afhandling“ (1884) med sin grundige Redegørelse for den evropæiske Baggrund, hvorpaa den islandske Sprogvidenskab i Middelalderen skal ses. Endvidere kan nævnes kulturhistoriske Undersøgelser, bl. a. om Kornavl paa Island, og hans Doktorafhandling om Runerne i den oldislandske Litteratur (1883), som vidner om selvstændig lagttagelse og Bedømmelse, selv om Hovedresultatet maa anses for forfejlet. D. i Reykjavík. — Ugift.

M. K.

Litt.: Selvbjografi i Univ. Progr. Novb. 1883; „Sunnarfari“ Aug. 1895; „Óðinn“ Julit 1910; „Islandica“ VI 1913, S. 43; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ^{18/1} 1919 (af Finnur Jónsson), „Vidsk. Selsk. Overs.“ 1918—19 (af samme), „Skírnir“ 1919, „Arkiv f. nord. filol.“ s. A. (af Kr. Kálund) og „Fhdl. i videnskapselsk. i Krla.“ s. A. (af M. Olsen).

Olsen, Birgitte, se Andersen, Birgitte.

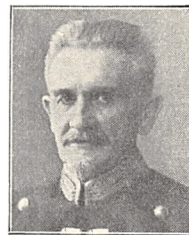
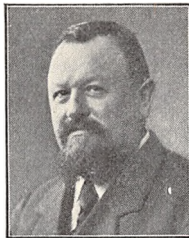
Olsen, Claus Jørgen (f. ^{18/8} 1864), Malermester. F. i Arnakke ved Holbæk. Forældre:

Arbejdsmand Claus Jørgen O. og Mette Kirstine Nielsen. Faderen faldt i Krigen, O. opdroges i Holbæk, var ^{3 1/2} Aar Mælerlærling sst., gik i Teknisk Skole i Kbh., arbejdede en Tid i Tyskland, gik 1882—84 fire Kvartaler i Kunstakademiets Forberedesskole, 1885—88 fem Kvartaler i Dekorationsklassen. Som Mester gjorde han sig hurtigt gældende ved sine Bestræbelser for at modernisere det gamle Malerlaug, og dette førte til, at han 1905 blev valgt til Oldermænd. I denne Stilling gjorde han et energisk Arbejde for Fagets Interesser i Arbejdsgiverforeningen og Fællesrepræsentationen for Haandværk og Industri; da dette snart blev almindelig anerkendt, fik han ansete Tillidshverv i disse Organisationer. Lærlingeuddannelsen har stadig haft hans levende Interesse, og han er da ogsaa valgt til Formand for Lærlinge-foreningens Repræsentantskab. Overalt, hvor der iøvrig kan være Lejlighed til at hæve Haandværkerstanden gennem organisatorisk Samarbejde, er O. en interesseret Medarbejder, og dette har bl. a. resulteret i, at han er Medlem af Haandværkerbankens Bankraad og Formand for Haandværkerforeningens Repræsentantskab. I politisk Henseende har han været virksom for et nært Samarbejde mellem alle Haandværkere, og i faglig Henseende har han taget Initiativet til Haandværksfagene i Kbh., der dog kun udvikler sig ganske smaat. Trods denne stærke organisatoriske Interesse har O. ikke glemt, at Malerfaget er beslægtet med Kunsthaandværket, og ved Malerlaugets 300 Aars Jubilæum 1922 tog han Initiativet til en stor Udstilling af, hvad Faget nu kan præstere. — Gift 1891 Jensine Christine Hansen.

P. P. S.

Litt.: C. A. Clømmensen: „Haandværkerbanken og dens Mænd 1867—1917“ 1917; „Nationaltid.“ ^{2/1} 1919; „Politiken“ ^{23/1} 1922.

Olsen, Fritz Johannes Jacob (f. ^{20/6} 1854), Postmand, Historiker. F. i Kbh. Forældre: Hushovmester Ole Nielsen O. og Caroline Christiane Juliane Henriksen. Indtraadte i Postvæsenets Tjeneste 1869, blev 1873 Assistent i Generaldirektoratet, 1874 Postekspedient, 1889 Postkontrolør i Kbh., 1902 Postmester i Thisted og 1905 Overpostkontrolør i Kbh. og Chef for Kbh.s Brevpostkontor. Siden 1912, da Centralpostbygningen toges i Brug, er han Chef for Købmagergades Postkontor.

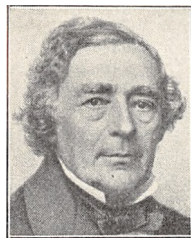

O. er en meget dygtig og samvittighedsfuld Postmand, med levende Kærlighed til sin Etat og dens Historie. Han har ved Siden af sit betydningsfulde Embede faaet Tid til flittige historiske Studier, der har sat Frugt i Arbejderne: „Det danske Postvæsen, indtil 1711“ (1889), „Postvæsenet i Danmark 1711—1808“ (1903), „Postvæsenet i Danmark 1808—1848“ (1908) og „Det københavnske Postvæsen 1624—1912“ (1912). O.s store Arbejdssevne er desuden blevet beslaglagt ved, at han har haft Sæde i talrige Kommissioner indenfor Postvæsenet. Han er Medlem af Bestyrelsen for Postmuseet og Bestyrer af Kbh.s Postbudes Enke- og Begravelseskasse, hvis Historie gennem 100 Aar han har skildret i Skriftet: „Kbh.s Postbudes Enke- og Begravelseskasse 1818—1918“ (1918). — Gift 1890 Emilie Louise Andersen.

H. H.-N.

Litt.: G. L. Wad 1 „Hist. Tidsskr.“ VI 2 1889—90; „Aarb. f. d. danske Postv.“ 1919, S. 269; „Dsk. Postbl.“ 1903, S. 172 ff., 1908, S. 251 ff. og 1912, S. 394 ff.; „Berl. Tid.“ 25/2 1919.

Olsen, Frederik Christian (23/4 1802—24/10 1874), Skolemand, Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Toldbetjent Anders O. og Sophie Charlotte Flemming.

Blev Student 1819 og tog 1827 filologisk Embedseksamen, blev efter at have beklædt forskellige Lærerposter 1844 Rektor ved Viborg Katedralskole; paa Grund af Sygelighed tog han Afsked fra dette Embede 1866. Vår i sine yngre Aar aktiv Delta-

ger i det litterære Arbejde for Folkevækelse og Folkeoplysning i Trediverne og Fyrrerne, blev 1838 Formand i Trykkefrihedsselskabet og var 1839—41 Redaktør af det af Selskabet udgivne „Dansk Folkeblad“. 1835 havde han udgivet den smukke lille Bog „Johannes Ewalds Liv og Forhold 1774—77“, der for første Gang gav Læseverdenen Indblik i Digterens intime Liv gennem Offentliggørelsen af hans Breve; men mest bekendt er han ved sin Biografi af Poul Møller (1843), i hvilken han leverede en Person- og Livsskildring, der læses med Behag og Udbytte den Dag i Dag trods senere fremkomne udførligere Levnedstegninger. Ved Udgivelsen af Poul Møllers Skrifter besørgede han den videnskabelige Del. D. i Kbh. — Gift 1) 1827 Helene Andrea Schütte, d. 1853. 2) 1866 Margrethe Christiane Eulalie Frisenberg, d. 1914.

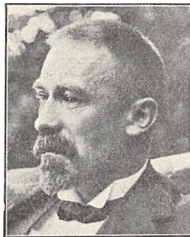
C. S. P.

Litt.: Selvbibliografi i Progr. for Metropolitanskolen 1840; Progr. for Viborg Katedralskole 1867; Jøhma Olsen: „Fra grundtvilgske Kredse“ 1915; Dalberg og Plum: „Metropolitanskolen“ 1916; „Aarsskr. f. Metropolitansamf.“ 1918, S. 24; Nekrolog i „Almuevennen“ 9/12 1874.

Olsen, Frejllif Møller (f. 9/2 1868), Journalist. F. i Lyngby. Forældre: Teglbærder

Jeppe O. og Bengta O. Fik allerede som Dreng Smaaing optaget i „Lyngby Avis“, „Morgenbladet“ og

„Dags-Avisen“, forsøgte sig i forskellige Fag, var paa Blaagaard Seminarium, i Lære paa Ly Mejeri paa Lolland, ansat ved „Demokraten“ i Aarhus, i fire Aar paa et københavnsk Trykkeri og blev efter en Rejse til Berlin 1889 ansat ved Ernst Brandes'

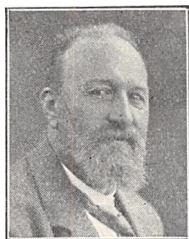

„Kbh.s Børstidende“, hvor han var til 1892, da han knyttedes til „Politiken“. Han forblev her til 1905 (1892—99 som Folketingsreferent) og var desuden fra 1897 ansat ved „København“; 1905 overtog han Redaktionen af „Ekstrabladet“, samtidig med at Broderen H. Cavling (s. d.) blev Redaktør af „Politiken“. O.s Navn er knyttet til „Ekstrabladet“, der journalistisk set er skabt af ham, og hvori han gennem Aarene har skrevet en for en Redaktør usædvanlig stor Del af Stoffet. I Spidsartiklen behandler han Politik og Samfundets Begivenheder, skriver iøvrig bl. a. under Mærker som „Mefisto“, „Pind“, „Claus Hoff“ osv. Anmeldelser og drastisk-humoristiske Serier („Den dovne Dreng“), Billedtekster m. m. Han er den fødte Journalist, for saa vidt han med ualmindelig Lethed omsætter sine Indtryk i et paagaende og personligt Præg, der koger af Indignation, larmer i Patos eller dirrer af Rørelse. Han lader haant om Viden og skolet Stilkunst, han spiller paa Inspirationen og Følelsen og en lykkelig Forening af journalistisk Ærgerrighed med menneskelig Forstaaelse. Naar hans Journalistik trods sin utvetydige Ensidighed ikke sjældnen har ramt i Prikken, skyldes det denne hensynsløse og bevidste Menneskelighed, der i godt og ondt kaster sig selv i Grams for Læseren og i sin Patos aldrig taber Kontakten med de manges jævne Instinkt og robuste Fornuft. Han staar i Øjeblikkets danske Presse som noget for sig. I sine Erindringer i „Tilskueren“ (1921—23) og især i „En københavnsk Journalist“ (1922) har han sat sig selv og sine Journalistik et Minde, der vil blive staaende. Iøvrig har han bl. a. udgivet „Min Fængselsdagbog“ (1918) fra en 4 Maaneders Fængselstid for Injurier mod Biskop Ostenfeld. — Gift 1895 Harriet Abrahams, d. 1914.

P. E.

Litt.: Erindringer se ovenfor; „Politiken“ 27/2 1892; „København“ 29/2 s. A.; V. Koppel 1 „Politiken“ 14/11 1907; „Vore Herrer“ 24/8 1916; „Ekstrabl.“ 4/10 1917; „Politiken“ 6/10 og 7/10 s. A.; Jul. Magnussen og Aage Hermann 1 „Ekstrabl.“ 8/2 1918; Anker Kirkeby 1 Forord til „Min Fængselsdagbog“ s. A.; Thorkil Barfod 1 „Sort paa Hvidt“ 14/2 s. A.; Sv. Leopold 1 „Verden og vi“ 5/6 1919; G. N. 1 „Ekstrabl.“ 2/10 1922; P. Levin 1 „Tilskueren“ Novb. s. A.; H. K. 1 „Politiken“ 5/10 s. A.; „B. T.“ 12/10 s. A.; Ranulf 1 „Tilskueren“ Dec. s. A.; P. E. 1 „Bogens Verden“ Novb. s. A.

Olsen, Gregers Christian ($12/3$ 1857— $2/12$ 1923), Journalist. F. i Nykøbing F. Forældre: Snedkermester Rasmus O. og Christiane Elise Holm. Blev Snedkervend 1875, kom til Kbh. og tog Del i den faglige og politiske Arbejderbevægelse, medvirkede 1881 ved Stiftelsen af den første socialdemokratiske Vælgerforening (i Kbh.s 5. Kreds), begyndte samtidig at skrive i „Social-Demokraten“, ved hvis

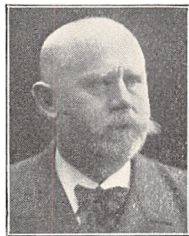

Ekspedition han var ansat, blev fast Medarbejder 1889, Folketingsreferent 1890, Højesteretsreferent 1893, har endvidere refereret talrige faglige Kongresser. 1888—1913 redigerede han „Ravnen“. 1901 stillede han sig til Folketinget i Hillerød mod Lars Dinesen. Indenfor den faglige Bevægelse blev han Medlem af Bygningsnedkernes Bestyrelse 1882, var Medstifter af Snedkerforbundet i Danmark (det første danske Fagforbund) 1885 og var dets Formand 1885—88. Endvidere tog han overordentlig virksom Del i de kooperative Foretagenders Oprettelse og Ledelse, Bageriet, Kødforsyningen og Bryggeriet, overtog efter Sigv. Olsens (s. d.) Død Styret af dette sidste og blev dets Direktør 1920, hvorefter han opgav Referentvirksomheden. O. var endelig 1911—20 Næstformand i Journalistforeningen og fra 1912 Medlem af Landsoverskatteraadet. Han vandt i alle sine Hverv Agtelse som en paalidelig, overbevisningsstro og uforfængelig Mand. D. i Kbh. — Gift 1891 Petrea Susanne Anna Johanne Hørdum. P. E.

Litt.: C. Gran: „Snedkersvendenes Organisations Hist.“ 1910, S. 151, 353 f.; „Journalisten“ $15/7$, 1914 og $15/8$, 1915; „Soc.-Dem.“ $1/7$, 1914, $7/8$, 1916 og $14/2$, 1920; Wilnblad og Alsing Andersen: „Det dsk. Socialdemokratis Hist.“ II 1921, S. 307 f.; Nekrolog i „Soc.-Dem.“ $4/12$ 1923.

Olsen, Johanne Cathrine, se Rosing.

Olsen, Christian Martin (f. $5/2$ 1853), Politiker. F. i Vejle. Forældre: Snedkervend, senere Skriver paa Herredskontoret Christian Martin O. og Hansine Rasmussen. Blev Snedkervend 1872, rejste 1873 til Udlandet og opholdt sig der til 1878, idet han delvis gennemvandrede Tyskland, Schweiz, Italien og Frankrig og arbejdede paa sin Profession. Hjemkommen oprettede han 1885 et lille Værk-

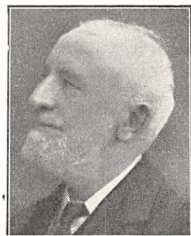

sted, men maatte opgive det af Pengemangel, var siden Formand hos en Mester. I Tyskland var han blevet Socialdemokrat og traadte snart frem i Ledelsen hjemme, var

1888—96 Formand for Bygningsnedkernes Fagforening og 1892—98 for Snedkerforbundet i Danmark. Ved Oprettelsen af de samvirkende Fagforbund 1898 blev han Sekretær og samvirkede som saadan til 1903 med J. Jensen (s. d.), hvem han heldig supplerede ved sit stærkere og festligere Gemyt. 1903 fulgte han Jensen som Formand og beklædte denne Stilling til 1909 i en ret rolig Udviklingsperiode. Imidlertid var han 1897 valgt til Borgerrepræsentationen, hvor han sad til 1909, 1904—09 som Gruppens Fører og fra 1900 som Medlem af Budgetudvalget; han trak sig tilbage, da han 1909 blev Kommunalrevisor, og afgik fra denne Stilling 1923. Til Folketinget stillede han sig i Kbh.s 8. Kreds 1895 og 1898, valgtes 1901, 1903 og 1906, faldt 1909, genvalgtes 1910, 1913 og 1915, valgtes 1918 til Landstinget og tingvalgtes her 1920. Hans første Tale gjaldt Lønningerne ved Orlogsværftet, og for denne Sag saavel som for Holmens Arbejderes Vel overhovedet førte han siden en uafladelig tapper og resultatrig Kamp. Iøvrig har han taget livlig Del i Debatten og Udvalgsarbejdet, især i Arbejderspørgsmaal, var saaledes 1902—07 og 1912—13 Partiets Ordfører for Forslagene om anerkendte Arbejdstøshedskasser og Arbejdsanvisning, 1908—09 for Forslag om Hjælp mod Arbejdstøshed, 1913—14 Tingets Ordfører for Forslag om Arbejdstid, 1917—18 for Forslag om overordentlig Hjælp til arbejdsløse o. s. v. Ogsaa i Landstinget har han talt Partiets Sag i vigtige Spørgsmaal. O. bærer den berejste, zünftige Haandværkers Præg i sit Ydre og sin Tale. Hans Ord kan være drøje, men er underbyggede af saglig Tilforlidelighed, hans Gemyt har baade Lune og Styrke; blandt Arbejderrepræsentanterne staar han som en sjælden helstøbt og ægte Skikkelse. — Gift 1883 Marie Emilie Rasmussen. P. E.

Litt.: Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; C. E. Jensen og Borgbjerg: „Socialdemokratiets Aarh.“ 1902—04, S. 469, 471; V. Rubow 1 „Politiken“ $28/5$ 1906; „Soc.-Dem.“ $30/3$ 1901, $8/10$ 1908, $16/5$ 1909, $8/5$ 1910 og $14/5$ 1918; C. Gran: „Snedkersvendenes Organisations Hist.“ 1910, S. 200 ff., 354; Wilnblad og Alsing Andersen: „Det dsk. Socialdemokratis Hist.“ II 1921, S. 218.

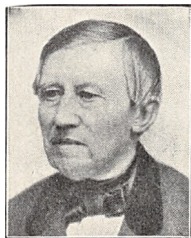
Olsen, Ole Christian (f. $21/4$ 1840), Bogtrykker. F. i Kbh. Forældre: Værtshusholder Hans Olsen Wilkestrup og Johanne Larsen. Blev Bydreng, siden Sætterlærling hos J. H. Schultz, 1860 Faktor hos Ferd. Fjeldsøe & Co., indtil han 1867 med pekuniær Støtte af Vekselerer G. Rubin etablerede sig selvstændig. Han begyndte med een Mand og kun en enkelt Haandpresse, men fik snart saa mange Kunder, at

han kunde udvide baade Personale og Materiel; 1877 optog han Axel Henriques (s. d.) som Kompagnon. O. fik efterhaanden overdraget Trykningen af en Række Dagblade, saaledes „Nyt Aftenblad“, senere „Dags-Avisen“, og efter at Trykkeriet 1887 var flyttet til en stor nyopført Ejendom i Linnésgade, „Morgenbladet“, „Dannebrog“, „Riget“, „Folkets Avis“, „Børsen“, „Hovedstaden“ m. fl., i Tidens Løb ialt 16 foruden forskellige Ugeblade og Tidsskrifter. Denne store Virksomhed, hvortil ogsaa kom Trykningen af mange Bøger (bl. a. „Vejviseren“) og merkantile Tryksager, krævede stadig mere Plads, og der er nu Arbejdslokaler i 8 Etag'er; ogsaa Personalet forøgedes og tæller nu over 100 Mand. O. har bestandig fulgt med den tekniske Udvikling indenfor Faget, ligesom han har indrettet sit eget Skriftstøberi. 1915 udraadte Henriques af Firmaet, og 1922 trak O. sig tilbage. Ved sin store faglige Dygtighed, ualmindelige Arbejdskraft og Flid havde han fra en saare ringe Begyndelse skabt et af Byens mest produktive Trykkerier, anlagt særlig paa Trykning af store Oplag og paa hurtig Udførelse af Arbejdet. Desuden var han fra sin tidligste Ungdom med i Arbejdet for Bogtrykfagets Organisation. Han var 1875 en af Medstifterne af „Dansk Bogtrykkerforening“, i 24 Aar Medlem af dens Bestyrelse og i 14 Aar (til 1901) dens Formand, fra 1920 Æresmedlem, og han førte med stor Smidighed de langvarige og besværlige Forhandlinger med Typograferne om Løn og Arbejdsvilkaar; ogsaa for Lærlingeuddannelsen har han interesseret sig levende og har i 40 Aar indtaget en ledende Stilling i „Foreningen til Lærlinges Uddannelse“. O. er skønt ikke Akademiker Medlem af Studentersamfundet. I en sjælden Grad har han i sin høje Alderdom bevaret sin aandelige og legemlige Vivacitet. — Gift 1870 Rasmine Larsen, d. 1887. S. D.

Litt.: „Avisen“ ^{12/3} 1893; „Dansk Bogtrykker-Tid.“ Novb. 1907, Okt. 1917 og Marts 1920; „Fædrelandet“ 1910; „Bogtrykkerbl.“ ^{12/11} 1917 og ^{12/7} 1918; „De grafske Fag“ ^{17/4} 1920 og ^{29/12} 1922; „Politiken“ ^{21/4} 1920; „Dsk. Bogtryk“ 1922.

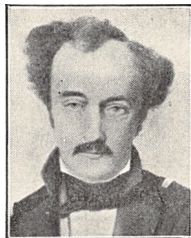
Olsen, Ole Ferdinand (^{12/5} 1805—^{10/1} 1887), Tekstfabrikant. F. i Kbh. Forældre: Skipper Ole Christian Frederik O. og Christiane Fischer. Voksede op i smaa Kaar, udlærtes i Kunstdrejerfaget, men forlod dette og blev Handelsbetjent hos H. C. Duus, der bestyrede Udsalget fra Statens Linnedfabrik i Køng. Efter Duus' Fallit (1830) blev O. Udsalgets Bestyrer og forpagtede 1836 Fabrikken i Køng, som Staten havde drevet med Underbalance.

Han arbejdede Virksomheden stærkt op, erhvervede flere andre Fabrikker og moderniserede Produktionen bl. a. ved Indførelse af Maskiner. Da dette en Tid førte til økonomiske Vanskeligheder, tjente han meget ved at udparcelere en større Ejendom paa Vesterbro. Sine personlige Interesser dyrkede han som Administrator af det forenede Understøttelsesselskab, som Inspektør i de Massmann'ske Søndagsskoler og som en af de højeste i Frimurerordenen. Han udgav 1878 anonymt „Kristelige Betragtninger til hver af Aarets Dage af en Lægmand“. D. i Kbh. — Gift 1828 Laurine Rerup, d. 1853. P. P. S.

Litt.: Rawert: „Danm. industrielle Forh.“ 1850; E. Collin: „O. F. O.“ 1885; Nekrologer 1 „Nord. Frimurertid.“ I 1888, „Nutiden“ 1887 (af A. Bauer) og „Berl. Tid.“ ^{17/1} 1887.

Olsen, Oluf Nicolai (^{4/3} 1794—^{10/12} 1848), Officer. F. i Køge. Forældre: Købmand, Brandinspektør, senere Brygger Lars O. og Anna Botelene (Bothilde) Bech. Blev Artillerikadet 1808, Stykjunker 1810, Sekondløjtnant 1812, Premierløjtnant 1821, Kaptajn 1830 og Kommandør ad interim for Minør- og Sappørkompagniet, Divisionskvartermester à la suite 1836, virkelig dito 1838, Major i Generalstabens 1839, Oberstløjtnant 1848 og fik Obersts Karakter s. A. 1815 tog han Landmaalereksamen, gennemgik 1817—19 Kunstakademiets Tegneskole og udfoldede tidlig stor Virksomhed som Topograf og Korttegner (1824: „Plantegeografisk Atlas“ og s. A. „Esquisse orographique de l'Europe“, prisbelønnet af det geograf. Selskab i Paris); 1830 blev han Lærer i Tegning og Topografi paa den militære Højskole, udgav 1830—32 „Ledetraad ved Forelæsninger i Topografi og Geodæsi“ og 1832—36 sin for Udførelsen af alle Generalstabens Kort grundlæggende „Topografisk Tegnekunst“. Stor Betydning har ogsaa hans „Atlas især m. H. t. Ungdommens Undervisning“ (1842—44) haft ved de klare, smagfulde og let læselige Kort. Blandt hans øvrige Kortarbejder maa særlig fremhæves hans Kort over Island efter Bjørn Gunlaugssons Opmaalinger og den af ham ledede Udarbejdelse af Generalstabens Atlasblade over Danmark. Han var Medudgiver af „Militært Repertorium“ 1837—40 og skrev deri bl. a. en større Biografi af General Albrecht Borgiaard (s. d.). Var en grundig og meget omhyggelig Topograf, lige udmærket ved Kundskaber og ved kunstnerisk Smag og Sans. D. i Kbh. — Gift 1826 Louise Magdalene Schultz, d. 1880. K. C. R.

Litt.: „Generalstabens 1808—1908“ 1908; N. Ntelsen: „Matematikken i Danm. 1801—1908“ 1910; Nekrolog i Selmer: „Nekrol. Saml.“ I 1849.

Olsen, Ole (f. $\frac{9}{11}$; 1849), Landmand, Politiker. F. i Skrodsbjerg ved Køge. Forældre: Fæster Ole O. og Ane Kirstine Andersdatter.

Var paa Karise Højskole to Vintre 1869—70 og derefter et Aar ved Landbohøjskolen, blev 1876 Gaardejer i Tjæreby ved Haslev og købte 1882 en anden Gaard sst., saa han drev ca. 14 Tdr. Hartkorn; han oprettede yderligere Mejeri og Dampmølle og var en Tid

Medindehaver af en Købmandsforretning i Haslev. 1907 solgte han Gaarden og flyttede til Haslev. O., der 1882—85 var Formand for Terslev Sogneraad, fik tidlig Navn som en dygtig og handlekraftig Landmand med megen Sans for at gøre Landbruget rentabelt; en lang Række Tillidshverv indenfor Landbrugs- og Andelsorganisationer har dannet Rammen for en energisk og skattet Virksomhed. 1891—1906 var han Formand for Haslev Landboforening, 1896—1918 for Haslev Andelssvineslagteri, 1901—11 Næstformand i de samvirkende sjællandske Landboforeninger (som den første Gaardmand), til 1919 i mange Aar for Statsdyrskuekommissionen, ledede 1905 det store Jubilæumsdyrskue i Kbh. Han er fra 1906 Direktør i Østifternes Land-Hypotekbank og var 1915—22 Formand for de samvirkende danske Andelssvineslagterier. Under Krigen gjorde han et meget stort Arbejde i en Række Organisationer. Politisk stod han oprindeligt det radikale Venstre nær, var 1891 Medstifter af „Venstres Folkeblad“, sluttede sig dog til Agrarerne og var Formand for den sjællandske Afdeling af Agrarforeningen. Han stillede sig 1895 til Folkeetinget i Køge som Hørunder mod Alberti; valgtes 1898 i Maribo som Fælleskandidat for de to Venstregrupper og Agrarerne og sluttede sig til Venstrereformpartiet, tog i Tinget overvejende Del i Debatten om lokale og Landbospørgsmaal, stemte 1902 mod Toldændringsloven af sinen til Mellassetolden, talte 1905—06 for Femern-Ruten og var Ordfører for Lov om Serumlaboratorium; 1901—06 var han Medlem af Finansudvalget og nød i det hele megen Anseelse i Partiet. Han fulgte ikke, som af mange ventet, de radikale 1905, faldt 1906, stillede sig 1910 i Fakse som Venstre-Løsgænger af radikal Farve. — Gift 1876 Marie Jensen.

P. E.

Litt.: „Maribo Amts Avis“ $\frac{31}{3}$ 1898; Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Politiken“ $\frac{1}{7}$ 1905; „Østsj. Folkebl.“ $\frac{11}{5}$, $\frac{12}{5}$ og $\frac{19}{5}$ 1910; „Ugeskr. f. Landm.“ $\frac{6}{11}$ 1919; „Andelsbl.“ $\frac{7}{11}$ B. A.; „København“ $\frac{8}{11}$ S. A.

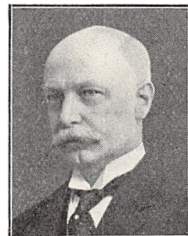
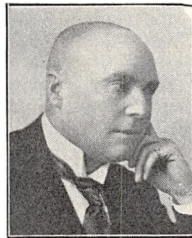
Olsen, Ole Andersen (f. $\frac{5}{5}$ 1863), Filmfabrikant. F. i Starcklint ved Vallekilde.

Forældre: Husmand Ole O. og Karen Margrethe Scheer. Begyndte som Vogterdreng, men kom paa Grund af sit livlige Sind snart i Forbindelse med Markedsfolk og blev Impresario 1883. Han forstod snart, hvad Publikum vilde se, og tjente sine første Penge ved et forstørret Billede af Attentatet paa Estrup, 1897—1901 var han Direktør for Malmø Tivoli, og her forsøgte han 1898 at fremvise de første Film. Publikum interesserede sig imidlertid ikke for det, og O. tog derfor tilbage til Kbh. Da de levende Billeder alligevel kom frem, fik han Bevilling til at drive Biografteater i Vimmelskaflet, og han kom ret hurtigt ind paa at lade fremstille Films, som de danske Tilskuere kunde interessere sig for. Sin første Anerkendelse vandt han ved Billeder af Christian IX's Begravelse 1906, og fra den Tid gik det hurtigt frem mod Anerkendelse fra alle Sider. O. blev 1911 Generaldirektør for A/S Nordisk Filmskompagni, som han havde stiftet 1905, og efterhaanden lykkedes det at faa Filmene afsat over hele Verden. En af de berømteste Filmsoptagelser er Løvejagten paa den lille Ø Elleore i Roskilde Fjord (1907), der bevirkede, at hans Bevilling blev frataget ham. O. har gennem sin Virksomhed hjulpet adskillige danske Filmskunstnere som Psilander og Asta Nielsen frem til Verdensberømmelse. Han er i Besiddelse af meget værdifulde Kunstsamlinger, som han 1923 tilbød Gentofte Kommune, mod at denne købte hans store Villa Heslehøj. Kommunen var dog ikke i Stand til at modtage Tilbudet. — Gift 1893 Anna Ludovika Hendriksen, d. 1916.

P. P. S.

Litt.: „Verden og vi“ $\frac{24}{8}$ 1917; Muusmann: „Halvfemsernes glade Kbh.“ 1921, S. 129; „Eks-trabl.“ $\frac{7}{1}$ 1922; „Politiken“ $\frac{5}{5}$ og $\frac{6}{5}$ 1923.

Olsen, Peter Christian (f. $\frac{15}{3}$ 1866), Forsikringsdirektør. F. i Kbh. Forældre: Fuldmægtig i Skifteretten Peter O. og Kirstine Christensen. Fik sin første Uddannelse hos Rubin & Bing, derefter i Nye danske Brandforsikringselskab, opholdt sig saa i 4 Aar (1887—91) i Zürich, München og Hamborg, etablerede derefter en Assuranceforretning i Kbh. og stiftede endelig 1894 Nordisk Genforsikringselskab, hvis Direktør han stadig er. Endvidere var han Medstifter af Nordisk Brandforsikring 1897. Hans Selskab er kendt for

sin gennemførte Orden og Akkuratesse. — Gift 1893 Eugénie Neckelmann. V. E. G.

Litt.: „Assurandøren“ 15/6 1919 og 1/1 1923.

Olsen, Sigvald Conrad Christian (27/8 1854—10/12 1919), Politiker. F. i Kbh. Forældre: Skomager Vilhelm Otto O. og Vilhelmine Andrea Nielsen. Opholdt sig 1861—68 i Sønderborg, kom i Smedelære i Kbh., men maatte siden af Helbredshensyn opgive dette Fag for Cigarmageriet og anlagde 1886 en lille Cigarfabrik i Kbh. Paa en Rejse i Tyskland 1875 var han blevet Socialdemokrat, var 1884

—95 Formand for Cigarmagernes Fagforening „Enigheden“ og deltog 1887 i Oprettelsen af Tobaksarbejderforbundet for Danmark, hvis Forretningsfører han var til 1900; senere blev han Viceformand i Socialdemokratisk Forbund, Medlem af Hovedbestyrelsen og fik flere andre Tillidshverv. Som midlertidig ansvarshavende for „Social-Demokraten“ ramtes han 15/10 1886 af den Højesteretsdom, der godkendte det provisoriske Straffelovstillæg. Han tog ivrig Del i det kooperative Arbejde og valgtes 1902 til Leder af Bryggeriet „Stjernen“, hvad han var til sin Død. Han stillede sig 1892 til Folketinget i Odense, valgtes 1895 i Kbh.s 11. Kreds (ydre Nørrebro) og genvalgtes siden. Hans første Ordførerskab var som Stiller af et af de mange uigennemførte Lovforslag om hemmelig Afstemning; siden var han Partiets Ordfører i Toldsagen 1897—1900 og 1906—07, medens han 1907—08 veg for Borgbjerg. Som Industrimand havde han protektionistiske Tendenser, der ikke altid passede i Partiets Taktik. Ogsaa i de senere Aar bestred han flere Ordførerskaber i Told- og Skattespørgsmaal, var 1915 og 1918 Formand for Skatteudvalget. I Staunings Ministertid fra 1916 var han som Gruppens Næstformand politisk Ordfører. En afdæmpet, solid Mand, overbevist gammeldags Marxist, uden større parlamentariske Evner, men en dygtig Arbejdskraft; midt i sin Stilfærdighed kunde han til Tider bruge forbøffende stærke Udtryk. D. i Kbh. — Gift 1887 Ludovica Caroline O.

P. E.

Litt.: Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Soc.-Dem.“ 26/6 1912 og 21/8 1914; Wiinblad og Aising Andersen: „Det dsk. Socialdemokratiske Hist.“ II 1921, S.307; Stauning: „Dsk. Tobaksarbejderes Organisation“ 1921, S. 26; Nekrologer i „Soc.-Dem.“ 17/12 og 22/12 1919, „Politiken“ 17/12 s. A. og „Berl. Tid.“ s. D.

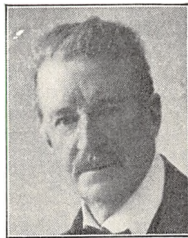
Olsen-Ventegodt, Peter (f. 31/5 1863), Maler. F. paa Ventegodt ved Kbh. Forældre: Koholder Jens Olsen og Anne Marie Nielsen. Navneforandring 1893. Kom i Porce-

lænsmaletlære, tegnede hos C. F. Andersen, besøgte Akademiet 1881—83; vandt 1892 Aarsmedaillen. Hans

Maleri „Juleaften paa Landet i forrige Aarhundrede“ (1888) købtes af O. Wandel og skænkedes Kunstmuseet. 1896—1903 levede O. i Italien. Han har udført en Del Arkitekturbilleder især fra Italien samt en Del Portrætter, hovedsagelig fra sin Familiekrede. Han tilhører den ældre Skole med solid naturalistisk Gennemførelse af Motiverne. — Gift 1893 Hilda Josepha Simonsen.

O. A.

Litt.: Hustrus Slægt I E. Henriques: „Stamt. Henriques“ 1903; „Berl. Tid.“ 30/5 1923; „Nationaltid.“ og „Politiken“ 31/5 s. A.

Olshausen, Theodor (10/6 1802—31/3 1869), Politiker. F. i Glückstadt. Forældre: Superintendent Detlef Johann Wilhelm O. og Ida Gabriela Friederike Wilhelmine Hoyer. Studerede Jura i Kiel og Jena, maatte 1824 for Deltagelse i Burschenschaftbevægelsen flygte til Schweiz, siden Paris, vendte hjem 1827 og nedsatte sig 1829 som Sagfører i Kiel, hvor han 1830 grundede

„Kieler Korrespondenzblatt“ og ledede det med stor Dygtighed. Han var ultraliberal, stod en Tid i Forbindelse med Hiort-Lorenzen (s. d.) i dennes slesvig-holstenske Periode, støttede først i 40'erne den nyholstenske Bevægelse, men gik efter 1844 over til Slesvigholstenismen og var 1848 blandt de mest yderliggaaende. 18/3 1848 raadede han i Rendsborg til Oprør og betegnede Danskerne som et dovent, dorst og usammenhængende Folk, deltog derefter i Deputationen til Kbh. og kom efter Hjemkomsten ind i den provisoriske Regering, hvor han repræsenterede yderste venstre Fløj. 1851 stemte han for at nægte Afvæbning, maatte efter Oprørets Nederlag flygte, drog til Amerika, hvor han udgav et tysk Blad og skrev nogle Bøger, kom hjem 1865. Han var en stor journalistisk og politisk Begavelse, en skarp Forstand med gløddende Lidenskaber. D. i Hamborg. — Ugift.

P. E.

Litt.: Schleiden: „Erinnerungen eines Schleswig-Holsteiners“ 1890—94; Neergaard: „Under Junigrundloven“ I 1892; „Zeitschr. d. Gesellsch. f. schlesw.-holst. Gesch.“ 1898; „Von Kieler Professoren“ 1914; Nekrolog i „Nationalzeitung“ 8/4 1869.

Oluf (1370—3/8 1387), Konge. F. i Norge. Forældre: Kong Haakon VI og Dronning Margrethe (s. d.). Han var født Arving til

Norge og stammede paa fædrene Side fra det svenske, paa mødrene fra det danske Kongehus. Efter Morfaderen Valdemar Aftredag valgtes han Maj 1376 til Konge i Danmark; 1380 tiltraadte han efter sin Fader Regeringen i Norge; 1385 erklæredes han for myndig og for „sand Arving til Sverige“. Det var Moderen, den store Margrethe, der helt regerede for denne Barnekonge, det sidste Skud af det gamle Nordens forenede Kongestammer. D. i Falsterbo. — Ugift. *H. Js.*

Litt.: Behrtmann: „Beretning om Oluf Haakonssens Død“ 1846; Krarup 1 „Hist. Tidsskr.“ IV 5 1875—77; Kr. Erslev: „Dronning Margrethe“ 1882; „Dsk. Mag.“ IV 5 1884. Iøvrig se Margrethe.

Oluf Hunger (d. ^{28/8} 1095), Konge. Fader: Kong Svend Estridsen (s. d.). Besteg Tronen 1086 efter sin Broder Knud den Hellige, hvem han var optraadt imod, og som havde sendt ham som Fange til Flandern. O. var Repræsentant for den Retning, der vandt Sejr ved Knud den Helliges Drab; hans Regering betegnede derfor en Reak-tion mod den foregaaende Tid og ikke mindst med Hensyn til Kirkens Magt. Til Gengæld skabte Præsterne historiske Tradition det bedrøvelige Billede af ham som Hungerkongen, der med sit Folk maatte udstaa bitter Sult gennem den Misvækst, der var Himlens Straf for Mordet paa den hel-lige Knud. — Gift 1087 Ingegerd af Norge.

H. Js.

Litt.: Ræder: „Danmark under Svend Estridsen og hans Søner“ 1871; A. D. Jørgensen: „Den nord. Kirkes Grundlæggelse“ 1874—78; H. Olrik: „Konge og Præstestand“ I 1905. Iøvrig se Knud den Hellige.

Olufsen, Christian Friis Rottbøll (^{15/4} 1802—^{20/5} 1855), Astronom. F. paa Næs-gaard, Falster. Forældre: Statsøkonomen

Christian O. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1819 og studerede Mate-matik og Astronomi hos Degen og Thune. En Tid tænkte han paa at gaa Officersvejen, men vendte tilbage til Astronomien, besvarede 1824 en Prisopgave om Formørkelser og blev Assistent ved Observa-

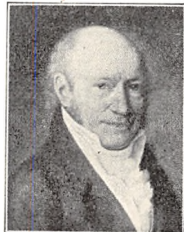
toriet. Efter en to-aarig Videreuddannelse hos Bessel i Königsberg arbejdede han en Tid under Schumacher ved Opmaalingerne i Holsten, var en kort Tid Direktør for Observatoriet i Hamburg og blev 1829 Observator ved Observatoriet i Kbh. 1831 blev han Lektor, 1832 Direktør for Observatoriet og Professor i Astronomi ved Universitetet, først ekstraordinær, senere kort før Schumachers Død 1850 ordinær. Desuden blev han 1832 Medlem af Landmaaler-Eksami-nationskommissionen. 1834 var han i Paris ved Afvejningen af et „Normalkilogram“.

1840 tog han Doktorgraden for en Afhand-ling „De parallaxi lunae“. 1851 deltog han i Observatorierne af en total Solformør-kelse. O. har offentliggjort mange Afhand-linger og Observationer i forskellige Fag-tidsskrifter og Artikler i „Maanedsskrift for Litteratur“, hvoraf han var Medredak-tør 1836—38, han har skrevet en astrono-misk Lærebog og beregnet Almanakker 1833—56. Hans Hovedværk er dog de ny Tabeller over Solens Bevægelse („Tables du soleil“, planlagt 1826, udk. 1853), som han udarbejdede i Forbindelse med P. A. Hansen. Desuden deltog han paa ypperlig Maade i Udarbejdelsen af et for Planetoide-forskningen vigtigt Ekliptikal-Stjernerkort, som fremkom paa Initiativ af Berliner Aka-demiet. D. i Kbh. — Gift 1833 Magdalene Frederikke Ernestine Sophie Münter, d. 1873. *P. H.*

Litt.: Mødrene Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægt-haandbogen“; Hustrus Slægt se Balthasar Mün-ter, d. 1793; Selvbioografi i Univ. Progr. ved Sal-vings- og Kroningsfesten 1840; Nekrolog i „Overs. over Vidsk. Selsk. Phd.“ 1856.

Olufsen, Oluf Christian (^{20/1} 1764—^{19/5} 1827), Digter, Land- og Statsøkonom. F. i Viborg. Forældre: Raadmand, tidligere

Godsejer Hans O. og Christine Testrup. Var som ganske ung paa Stiftamtmandens Skri-verstue i Viborg, tog dansk-juridisk Eksamen 1783, Landmaalereksamen 1784 og var derefter i nogle Aar beskæf-tiget ved Opmaalinger i Jylland. Han havde me-get alsidige Interesser og godt Kendskab til Sprog og europæisk Skøn-litteratur. Han var knyttet til Digteren Chr. Pram og blev selv Digter. Han skrev Digtet „Rosen“ i „Minerva“ 1791, og ^{2/5} 1793 op-førtes hans Komedie „Gulddaasen“ første Gang paa det Kgl. Theater. Den skildrede humoristisk og realistisk et dansk Milieu og danske landlige Typer (Hovedfiguren er „Prokurator Faldsmaal“). Den gjorde med Rette voldsom Lykke og er blevet genop-ført mangfoldige Gange lige til Nutiden. — „Gulddaasen“ fremkom anonymt, da O. hverken vilde anses for eller i det lange Løb være en Skønlitteraturens Mand. Han vilde blive til noget i Livets praktiske For-hold. Efter en længere Udenlandsrejse vendte han hjem 1796 som „fuldkommen Økonom“ og begyndte nu at virke som Landbrugslærer for det Classenske Fidei-kommis, først paa Næsgaard paa Falster, kort efter i Kbh., fra 1807 kun gennem Forelæsninger. 1815 udnævntes han til Pro-fessor i Statsøkonomi ved Universitetet. — O.s faglige Forfatterskab strakte sig over Landbrug, Havebrug, Skovbrug, Statsøko-

nomi, Samfundshistorie, teoretisk Naturvidenskab. Han udgav 1797—1810 „Økonomiske Annaler“, 1812—20 „Nye økonomiske Annaler“. I et Skrift 1821 fremførte han, som den første Forsker paa dette Omraade, banebrydende Undersøgelser over det gamle danske Landsbyfællesskab og dets Oprindelse. 1822 viste han sig i en Afhandling „Om Menneskets Rolle i den fysiske Verden“ under Paavirkning af Lamarck som en Forløber for Darwin. Af talrige andre Skrifter nævnes det økonomisk-statistiske „Bidrag til en Oversigt over Nationalindustrien i Danmark“ (1819). — O. var typisk for det daværende Danmark ved sin nøje Forening af land- og nationaløkonomisk Interesse. Typisk for hele sin Tids Tankegang var han ved som Økonom at være konsekvent Frihedsmand, Tilhænger af Adam Smith. Han ønskede ogsaa Frihed i Jordbesiddelsen, ingen særlig Bondebeskyttelse i Form af Forbud mod Gaardes Sammenlægning. Ved Siden af de typiske Træk fremtræder hans stærke Ejendommelighed; han er forbløffende alsidig, men frem for alt frisk, talentfuld, original. Selvraadig, maaske ogsaa lidt urolig og svingende gik O. fra Opgave til Opgave. Han lagde stadig nyt Land under sin Aands Herredømme, men til enhver Tid satte han hele sin Begavelse ind paa den Sag, han netop havde med at gøre. Den æstetiske og den praktiske Sans forenedes i denne Personlighed, Evnen til at se det smukke gik Haand i Haand med Evnen til at forstaa det nyttige. O. var en Digter, der digtede ud fra Virkeligheden, en Videnskabsmand, der gennem hele sit Studium tragtede efter frugtbart Berøring med Tingene, Livet selv. D. i Kbh. — Gift 1801 Mette Christine Rottbøll, d. 1846.

H. Js.

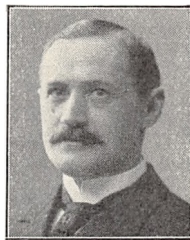
Litt.: Hustrus Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægt-haandbogen“; H. Schwanenflügel i „Ude og Hjemme“ II 1878 og I „Dagbl.“ 9/11 1887; „Zeitschr. f. d. ges. Staatswissensch.“ XXXVII 1881; „Jahrb. f. Gesetzgebung im deutschen Reich“ N. F. s. A.; Oppermann: „Bidrag t. d. dsk. Skovbrugs Hist. 1786—1886“ 1889; A. D. Jørgensen i „Dagbl.“ 14/11 1887; Joh. Steenstrup i „Fra Fortid og Nutid“ 1892, S. 175 ff.; „Goethe-Jahrbuch“ 1897; „Dannebrog“ 2/12 1898; A. la Cour: „Den Classenske Agerbrugsskole paa Næsgaard“ 1899; „Domproveten i Roskilde“ 1909 („Mem. o. Br.“ X); N. Nielsen: „Matematikken i Danm. 1528—1800“ 1912; Efterskrift til Schumachers Udg. af „Gulddaasen“ 1916; Breve I „Nogle Blade af J. P. Mynsters Liv og Tid.“ 1875 og „Personalh. Tidsskr.“ V 2—4 1905—07; Nekrologer i „Litt. Tid.“ 1827 (af P. E. Müller), 2. Udg. af „Gulddaasen“ s. A. og „Kbh.s Skilderi“ s. A., S. 652.

Olufsen, Ole (f. 24/1 1865), Geograf. F. i Bjødstrup, Djursland. Forældre: Gaardejer Jens O. og Kirsten Marie Sørensen Fiig. Tog Præliminæreksamen 1883, blev Sekondløjtnant 1885, Premierløjtnant i Fodfolket 1889, traadte udenfor Nummer 1894, afgik 1907. Han studerede Geografi, specielt Topografi og astronomisk Geografi, Klimatologi og Meteorologi samt Etnografi i Kbh.,

senere i Berlin (fysisk Geografi under Richt-hofen), London og Paris. 1896—97 ledede han den første danske Pamir-Ekspedition og 1898—99 den anden: rejste 1899—1900 i Persien og Kaukasus, 1912 og 1922—23 i Sahara, 1914 i Tunisien. 1903 blev han Sekretær ved Geografisk Selskab og Redaktør af „Geografisk Tidsskrift“, i hvilken Stilling han har udfoldet en betydelig Virksomhed, bl. a. ved at faa oprettet Selskabets Bibliotek og Læsestue. Som Selskabets Repræsentant deltog han 1912 i den transkontinentale geografiske Ekspedition i U. S. A. og 1913 i den internationale geografiske Kongres i Rom, hvor Verdens-Unionen af de geografiske Selskaber stiftedes paa hans Forslag. Paa sine Rejser i Asien har O. udført vigtige Udforsknings- og Kortlægningsarbejder i tidligere helt eller delvis ukendte Egne i Pamir, især (1896) i Provinserne Vakhana og Garan (1896) og (1898—99) i russisk Øst-Pamir, i Bokharas Provinser i Vest-Pamir og i Khiva. Resultaterne af sine Rejser har han nedlagt i forskellige selvstændige Skrifter paa Dansk og Engelsk („Through the unknown Pamirs (Vakhana and Garan)“ 1904, „Vocabulary of the Dialects in Bokhara“ 1905, „Meteor. Observations from Pamir“ 1903, „Gennem Pamir“ 1906, „The Emir of Bokhara and his Country“ 1911, „Sahara“ 1914, „Yellowstone National Park“ 1916 o. fl.) og en lang Række Afhandlinger i „Geografisk Tidsskrift“. — Gift 1900 Hansine Henriette Emilie Hansen. J. K.

Litt.: Bibliografi 1 „Geografisk Tidsskrift“ XX 1910, S. 198—99 og XXIV 1918, S. 185, „Gennem Pamir“ S. 235, „The Emir of Bokhara“ S. 583, „Sahara“ og „Yellowstone Nat. Park“; „Dannebrog“ 19/2 og 21/2 1897; „Politiken“ 30/11 1912; „Nationaltid.“ 20/5 1914; „Politiken“ 28/4 1923; „Berl. Tid.“ 23/5 og 31/5 s. A.; „København“ 29/5 og 31/5 s. A.; „Geografisk Tidsskrift“ XXVII 1923, S. 1.

Opffer, Emil (f. 17/2 1863), Journalist. F. i Køge. Forældre: Redaktør Søren Christian O. og Julie Cathrine Tronhjem. Gik to Aar paa Sorø Akademi, blev Typograf og ansat ved Faderens Blad „Køge Avis“, 1883 Redaktionssekretær ved „Jyllandsposten“, derefter ved „Næstved Avis“ og 1885—90 Medarbejder ved „Avisen“, rejste 1890—92 Jorden rundt for at undersøge Emigrantforhold, var 1893—1900 Redaktør af „Nyborg Avis“, som han med barok Fantasi og Foretagsomhed gjorde til en journalistisk Mærkværdighed. 1901—02

redigerede han „Næstved Avis“ og 1902—05 Formiddagsbladet „Klokken tolv“ i Kbh., rejste derefter til Amerika, hvor han 1905 redigerede „Pacific Scandinave“ i San Francisco, 1905—07 „Nordlyset“ i New York, 1907—10 „Dansk-Amerikaneren“ sst. og fra 1911 ejer og leder „Nordlyset“ sst. En saare urolig og iderig Natur, der kan opvise en lang Række besynderlige Hændelser og Foretagender, han lod sig $\frac{9}{10}$ 1900 hænge op i Nyborg Kirketaarn, sprang s. D. i Vandet fra Storebæltfærgen for at prøve Redningsmateriellet, styrtede sig af lignende Motiver ud fra 4. Sal i Stockholm, blev sprængt i Luften af en tysk Undervandsbaad 1915 osv. Med sin sprælske Bevægelighed og sin uberegnelige Fantasi repræsenterede han allerede inden sin Omplantning til Amerika en Blanding af københavnsk Gemytlighed med transatlantisk Revolverjournalistik. — Gift 1893 Johanne Vilhelmine Schönheyder.

P. E.

Litt.: Slægt i Fr. Opffer: „Familien O.“ 1898—1900; Erindringer i „Soranerbl.“ 1922; „Hver 8. Dag“ 1897—98, S. 511; William Petersen: „Bohømeliv“ 1912, S. 47 ff.; „Medlemsbl. for Provinsjournalistforeningen“ $\frac{1}{3}$ 1913; „Salomons Almanak“ for 1916, S. 203; „Pressens Mag.“ $\frac{1}{2}$ 1919; „Berl. Tid.“ $\frac{1}{6}$ 1921; „Politiken“ $\frac{1}{2}$ og $\frac{3}{8}$ 1923.

Oppermann, Adolf (f. $\frac{14}{1}$ 1861), Forstmand. F. i Nyrup ved Holsteinborg. Forældre: Skovrider Adolph Carl Nicolaus Mathias O. og Amalie Nicoline Rasbech. Tog 4. Klases Hovedeksamen, var 1876—77 i Handelslære, men opgav denne Vej, blev Student 1879, Forstkandidat 1883 og s. A. Assistent ved Skovbrugsundervisningen paa Landbohøjskolen. 1887 blev han Lærer i Skovbrug sst., 1892 Lektor

og 1895 Professor. Allerede som Studerende begyndte O. sin litterære Virksomhed, idet han var P. E. Müller behjælpelig med Redaktionen af dennes „Forelæsninger over Skovdyrkningslære“, og i det af Müller udgivne „Tidsskrift for Skovbrug“ skrev han „C. V. Oppermanns Egeskovsdyrkning“ (Bd. VIII), „Beregning af Egehøjskovens Udbytte og finansielle Omdrift“ (Bd. VIII) og „Bidrag til det danske Skovbrugs Historie 1786—1886“ (Bd. X). 1889 stiftede han sammen med C. V. Prytz „Tidsskrift for Skovvæsen“, men fra traadte Redaktionen 1893; han har her skrevet en stor Mængde Afhandlinger, der vel mest vedrører de Fag, han underviste i paa Højskolen. Vare- og Handelslære, Historie og Statistik, Taksations- og Tilvækstlære, men dog ofte gaar uden for, navnlig til Emner vedrørende Forholdet mellem Skovene og Samfundet, der tillige behandles i andre Tidsskrifter, navnlig i „Tilskueren“ („Et Stebarn i Admini-

strationen“ 1894, „Dalgas og Hedeplantningen“ 1894, „Skoven, Skovbruget og det Skønne“ 1897). O. er en glimrende Foredragsholder og livfuld Lærer, der har let ved at fange de unge Forstmænds Interesse. Hans Undervisning støttedes dels til autograferede Forelæsningshefter, dels til den trykte Bog: „Træ og andre Skovprodukter“ (1911—16). Foruden som Lærer har han paa Landbohøjskolen gjort sig fortjent ved at lede Omordningen af Skolens Bibliotek. Da Statens forstlige Forsøgs-væsen etableredes 1901, blev O. fast Forsøgsleder og Redaktør for de udsendte Meddelelser, og ved Omordningen 1910 blev han Forstander for Forsøgsvæsenet og Formand for „den forstlige Forsøgskommission“. 1917 blev han fritaget for sin Lærerstilling paa Landbohøjskolen for i højere Grad at kunne røgte Forsøgsvæsenets Arbejde, men han vedblev dog i 5 Aar at undervise i „Skovbrugets Historie og Statistik“. I „Det forstlige Forsøgsvæsen i Danmark“ har han publiceret en Række Afhandlinger om forstlige Undersøgelser og Forsøg, saaledes: „Vrange Bøge i det nordøstlige Sjælland“, der paaviser, at arvelige Tilbøjeligheder til daarlig, „vrang“ Vækst er langt almindeligere hos Bøg og rimeligvis ogsaa hos andre Skovtræer, end man hidtil har antaget, hvorfor der maa vises den største Omhu og Kritik ved Indsamling af Skovtræernes Frø, „Tilvirkning og Anvendelse af dansk Gavntræ“, „God dansk Bøgeskov, belyst ved tre Tilvækstoversigter“, „Skovfyrr i Midt- og Vestjylland“. Fra „Dansk Skovforening“ blev stiftet 1888, har O. udrettet et meget stort Arbejde som Medlem af Bestyrelsen og af talrige Udvalg med særlige Opgaver, saaledes Skovlovgivningen, Udmaaling og Sortering af Skovprodukter, Vedtægter for Handel med dansk Træ, Metersystemets Indførelse i Skovbruget, Skovfogedelevers Uddannelse m. m. — 1898 udgav han sammen med L. A. Hauch: „Haandbog i Skovbrug“, og han redigerede sammen med J. E. V. Boas Festskriftet ved Landbohøjskolens Jubilæum 1908. — Gift 1889 Agnes Elise Marie Johansen.

J. H.

Litt.: Slægt i „Slægten Ronne“ 1905; „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; N. Nielsen: „Matematikken i Danm., 1801—1908“ 1910; F. Brammer i „Tidsskr. f. Skovvæsen“ 1912.

Oppermann, Johann Carl Vincent ($\frac{31}{12}$ 1784— $\frac{17}{10}$ 1861), Forstmand. F. i Laufenförde, Hannover. Forældre: Præst Mathias Heinrich O. og Caroline Elisabeth Bredenbeck. Fik ingen systematisk teoretisk Uddannelse, men var vel kendt med Skovbruget paa flere af de hannoveranske Skovdistrikter, da han 1803 maatte bryde af for at melde sig som Frivillig under Krigen mellem Frankrig og England. Hans Korps skiltes fra Hovedarmeen; en stor Del af dets Medlemmer udvandrede til England, men

O. tog til Danmark efter Indbydelse af Grev Ditlev Reventlow, som paa den Tid studerede i Göttingen. 1806 blev O. Skovrider paa Brahetrolleborg, hvor han virkede, til han 1857 tog sin Afsked. Han var ikke alene en dygtig Distriktsbestyrer, en flittig Kultivator og indsigtfuld Handelsmand, men fik tillige Betydning langt uden for sit Distrikt, bl. a.

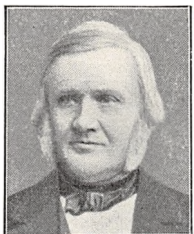

som Medlem af Skovkommissionen af 1850, der skulde undersøge Statsskovenes Tilstand, og ved i Tale og Skrift at virke for sin særlige Skovbehandling, navnlig for en stærk Udhugning, der hurtig kunde give store Træer, og for Mærkning af Hovedtræer, som der under Bevoksningens Behandling skulde tages særligt Hensyn til. Han har bl. a. skrevet: „Nogle Bemærkninger om Forholdet mellem Skovens Tilvækst og vor Rentefod samt om Skovbrug i Almindelighed“ (1836) og „Om Opelskning af Egetræ“ (1851). D. i Kbh. — Gift 1809 Johanne Margrethe Oxenbøll, d. 1865.

J. H.

Litt.: A. Oppermann: „Bidrag til det dsk. Skovbrugs Historie 1786—1886“ 1889; „Tidsskr. f. Skovvæsen“ 1892.

Oppermann, Ludvig Henrik Ferdinand ($\frac{7}{9}$ 1817— $\frac{17}{8}$ 1883), Matematiker, Sprogmand. F. paa Dillevslyst ved Brahetrolle-

borg. Forældre: Skovrider Carl Vincentz O. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1834, studerede en kort Tid paa Polyteknisk Lærestanstalt, men gav sig derpaa til at studere Filologi, tog 1843 Embedseksamen. 1846—51 var han Overlærer i Aarhus (Sprog), 1849—52 og 1854—58

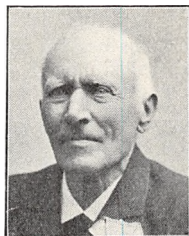
var han Medlem af Folketinget (national-liberal), og han, der allerede i sine unge Dage havde beskæftiget sig med Forstvæsen, gav her meget vægtige Bidrag til Lovarbejdet paa dette Omraade. Nogle Aar var han Statsrevisor. 1852 tog han Forsteksamen med Henblik paa en Skovriderplads, som han dog ikke fik. Derimod blev han s. A. Lektor i Tysk ved Universitetet, fra 1855 til sin Død med Titel Professor. O. var en ualmindelig alsidig Begavelse, som med en hurtig Opfattelsessevne forbandt Grundighed, Skarpsindighed og Hukommelse. Disse Evner kom for hans filologiske Virksomhed særlig den formelle Side til gode. Han havde erhvervet sig omfattende Kundskab til gotisk, oldhøjtysk og gammel-frisiske Sprogform. Hals Fordring til Præci-

sion gjorde ham til en frygtet Eksaminator. De nyere Strømninger i Filologiens Opfattelse af sine Maal stod han derimod noget fjernt, maaske ogsaa fordi Interessen for Matematik imidlertid fik en stadig voksende Plads. Allerede 1845 skrev han en for sin Tid udmærket „Elementær Plangeometri“. Han fordybede sig med Forkærlighed i Skrifter af Arkimedes, Newton og Gauss, men stod derimod den nyere Analyse fjernere. I formelt set omhyggelig gennemarbejdede Afhandlinger har han særlig beskæftiget sig med Emner fra Talteori, Sandsynlighedsberegning og numeriske Beregningsmetoder. Ogsaa paa Udviklingen af den danske Aktuarmatematik har han haft betydelig Indflydelse, dels ved Afhandling og Dødelighedstavler paa Grundlag af danske Erfaringer (benyttede ved Statsanstaltens Tariffer af 1871) dels ved Impulser, han i Samtaler gav den følgende Generation — særlig Gram og Thiele. 1861—70 var han matematisk Direktør for Statens Livrenteanstalter, 1872—83 teknisk Konsulent for Hafnia. D. i Kbh. — Gift 1847 Helga Borghild Alvilde Faber, d. 1905.

P. H.

Litt.: Hustrus Slægt se Frederik Faber; Barfod: „Dsk. Rigsdagskalender“ 1856; A. Oppermann: „Bidrag t. d. dsk. Skovbrugs Hist. 1786—1886“ 1889; „De garanterede dsk. Livsforsikringsanstalter 1842—92“ 1892; Zeuthen I „Nyt Tidsskr. f. Mat.“ 1899; A. D. Jørgensen: „Redegørelse“ 1901, S. 78; N. Nielsen: „Matematikken i Danm. 1801—1908“ 1910; Nekrologer i „Tidsskr. f. Mat.“ 1883 (af J. P. Gram), „Nord. Tidsskr. f. Filol.“ 1883—84 (af J. L. Heiberg) og „Dagbl.“ $\frac{20}{8}$ 1883.

Oppermann, Ludvig Valdemar ($\frac{6}{3}$ 1833— $\frac{20}{6}$ 1908), Veterinær. F. paa Frederikslust ved Holsteinborg. Forældre: Skovrider Georg Heinrich O. og Magdalene Benedicte Clausen. Brodersøn af C. V. O. (s. d.). Tog Veterinæreksamen 1852, var derefter Assistent ved Veterinærskolens stationære Klinik og blev 1854 ansat som Dyrslæge ved Grevskabet Holsteinborg, hvor han snart skabte sig en stor Praksis. 1870 blev han Medlem af Statshingsteskue-Kommissionen for Sjællands Distrikt og 1891 Konsulent i den lettere Hesteavl, i sidstnævnte Stilling virkede han indtil 1904. O. var en ypperlig Foredragsholder og god Skribent. Han interesserede sig i høj Grad for sit Fag og alt vedrørende Landbruget, navnlig Husdyrbruget (Hesteavl), og har udøvet en stor og gavnlig Virksomhed. Han var meget anset i vide Kredse. Foruden talrige Artikler i „Ugeskrift for Landmænd“ har han udfoldet en ret betydelig Skribentvirksomhed. Han har saaledes udgivet: „Om Kolik hos Hesten“ (1859), „Kælvningsfeberen“ (1872), og har

behandlede Settegasts „Husdyravlen“ (1875). 897 udgav han „Stambog over Heste af flere Race“. D. i Randers. — Gift 1858 Andrea Lorentze Olsen, d. 1919. L. Ba.
Litt.: Nekrolog i „Maanedsskr. f. Dyrlæger“ 908—09.

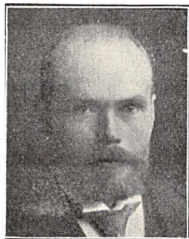
Oppermann, Carl Rudolph Theodor (f. $\frac{7}{10}$ 1862), Kunsthistoriker. F. i Kbh. Forældre: Kontorchef i Justitsministeriet Rudolph Theodor O. og Christiane Margrethe Wolff. Blev Student 1881, studerede Mineralogi og vandt Akcesit 1886, lagde sig efter Modelering hos V. Bissen og i Kunstnernes Studieskole under Schwartz, udstillede fra 1887; men gik snart over til Kunsthistorien,

knyttedes til Glyptoleket og var 1897—1915 Inspektør der; 1921 blev han Direktør for Thorvaldsens Museum. Hans Arbejder indenfor Kunsthistorien har især beskæftiget sig med Skulpturen („H. E. Freund“ 1916, „Kunsten i Danmark under Frederik V og Christian VII“ 1906), men han har ogsaa skrevet om Italiens (1895) og Nederlændenes (1898) Kunst og Kulturhistorie. Han er en flittig og skarp Kunstrecensent til „Berlingske Tidende“. Spillede en Overgang en Rolle i Kunstforeningen (Næstformand 1902—10); Medlem af Søllerød Sogneraad 1917—21. — Gift 1895 Marie Franziska Thomsen. O. A.

Litt.: „Univ. Aarb.“ 1885—86, S. 185; „Studenterne fra 1881“ 1906; Carl Jacobsen i „Berl. Tid.“ $\frac{8}{13}$ 1913; Leo Swane i „Klingen“ 1918; „København“ $\frac{8}{10}$ 1922; „Politiken“ $\frac{19}{1}$ 1923.

Orla-Jensen, Sigurd (f. $\frac{28}{11}$ 1870), Gæringsfysiolog. F. i Kbh. Forældre: Grossefor Jens Jensen og Alethe Cathrine Walther. Blev Cand. polyt. 1893, studerede først Ølgæring, men fik derigennem Interesse ogsaa for andre Gæringsindustrier, specielt Mejeribakteriologi, han satte sig ind i det praktiske Mejerivæsen ved Ophold paa flere af Landets bedste Mejerier, var 1897—98 i Udlandet for at studere Mejerivæsen. 1899—1902 var han Assistent ved den schweiziske Landbrugsforsøgsstation i Bern, 1903—07 Forstander for den schweiziske Mælkerforsøgsstation sst. 1904 blev han Dr. phil. i Kbh. 1906 ansattes han som Docent ved Polyteknisk Lærestanstalt og blev 1908 Professor sst. i bioteknisk Kemi. Hans Speciale er vedblivende Mælkeribakteriologi, og han har publiceret en Række Afhandlinger

om de forskellige Ostersorters Modning, om Smørrets Harskningsproces, om Mælkens Pasteurisering, om forskellige Mælkebedømmelsesmetoder. Hans Hovedarbejder er dels Arbejderne over Ostens Modning, bl. a. Doktordisputatsen „Studier over de flygtige Syrer i Ost og Bidrag til Ostebakteriernes Biologi“, dernæst „Hovedlinierne i det naturlige Bakteriesystem“ („Vid. Selsk. Overs.“ 1907), hvor han har opstillet et nyt Bakteriesystem, endelig „The acid lactobacteria“ („Vid. Selsk. Skr.“ 8. Rk. 1919), hvor han har beskrevet og ordnet en Del Mælkesyrebakterier, som tidligere udgjorde en ret kaotisk Gruppe. I Aarenes Løb er hans Indsigt og Arbejdskraft taget stærkt i Brug af det praktiske Livs Folk. Under Krigen var han Næstformand i det af Staten nedsatte Husholdningsudvalg og Formand i Surrogatudvalget, og senere har Husmoderforeningen paa forskellig Maade gjort stærk Brug af hans Indsigt. Han er Medlem af Statens Mejeriudvalg, Formand for Mejerifondens Osteudvalg og for det internationale Mælkeriforbunds danske Afdeling og Medlem af danske Hygiejnikeres Fællesrepræsentation og har flere andre lignende Hverv. Han er for Tiden Formand for kemisk Forening. — Gift 1) 1901 Lea Hürst. Ægteskabet opløst. 2) 1910 Anna Dorthea Lund Gjerulff. H. J.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1904; Univ. Aarb. 1907—08, S. 364; B. Bøggild: „Mælkeribrug i Danm.“ 4. Udg. 1916.

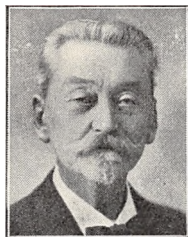
Orlamundt, Hans Christian Andreas ($\frac{6}{4}$ 1837— $\frac{1}{7}$ 1912), Skuespiller. F. i Aalborg. Forældre: Skuespiller, Teaterdirektør Carl Vilhelm O. og Petrine Larsen. Optraadte 1. Gang paa Kasino $\frac{31}{12}$ 1850 og fik sin egentlige Debut $\frac{5}{10}$ 1856 som Jokum i „En Søndag paa Amager“ ved Faderens Provinselskab. I den følgende Menneskealder var han en meget yndet Skuespiller i Provinserne, alsidig i sin Kunst, virkende ved et livfuldt, elskværdigt Humør. Da M. V. Brun 1883 aabnede Dagmartheatret, var O. en af de Skuespillere, han straks sikrede sig. Nu, da han var nær de 50 Aar, indlededes et nyt betydningsfuldt Afsnit af hans Teaterlivsophold i Hovedstaden, hvor han forblev Resten af sit Liv og vandt et stort og paaskønnende Publikum. O. var foruden til Dagmartheatret i Tidens Løb knyttet baade til Kasino og Folketeatret; han optraadte sidste Gang $\frac{29}{3}$ 1911 paa Dagmartheatrets Scene som Postmester Kaas i „Betroede Midler“. Blandt hans øvrige Roller erindres især to saadanne frødige Komediepræstationer som Kammerherren i Otto Benzons Lystspil „Sportsmænd“ og

Kammerherren i Gustav Wieds Satyrspil „En Mindefest“. O. spillede iøvrig en lang Række Farce- og Lystspilroller, hvor hans klare og nuancerede Replik i Forbindelse med vittige Udtryk for Forvirring og Dumhed tilvejebragte den muntreste Virkning. Baade gennem Alder og Udvikling var han en Repræsentant for den Skuespiller-Generation i det 19. Aarhundredes Midte, der lagde Vægt paa den nøjesende Udarbejdelse af alle Enkeltheder og den samvittighedsfuldeste Behandling af Dialogen. Hans Konversationsstone i Lystspillet blev Eksempel til Efterfølgelse for yngre medspillende. D. i Espergærde. — Gift 1) 1866 Victoria Nathalie Agnes Olivia Thorberg. Ægteskabet opløst. 2) 1883 Dagmar Lydia Hansen. Ægteskabet opløst. C. Bs.

Litt.: K. Schmidt: „Odense Teater“ 1896; S. L. I. „Politiken“ ^{6/10} 1911; „Ekstrabl.“ s. D.; R. Neltendam: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919; Nekrologer i „København“ ^{3/7} 1912 (af C. H.), „Riget“ ^{3/7} s. A. og „Politiken“ ^{2/7} s. A. (af J. C. Jørgensen) og ^{3/7} s. A.

Orth, Albert Frederik Leopold (f. ^{6/2} 1849), Pianist, Klaverpædagog, Komponist. F. i Kbh. Forældre: Viktualiehandler Johan

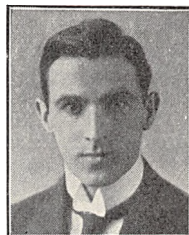

Heinrich O. og Saira Sophy Haines. Blev fra tidlig Barndom opdraget i Musik, havde Fr. Schram til Lærer i Violinspil og J. P. Carsten sen i Klaver. Kom 1869 ind paa Musikkonservatoriet, hvor han havde Neupert som Vejleder i Pianospil, og debuterede 1876 som Pianist med

en Koncert i Kasino. O. har optraadt paa dette sit egentlige Instrument adskillige Gange; det er dog mest i sin Egenskab af Klaverpædagog, at han har fæstnet sig i Offentlighedens Bevidsthed. 1883 blev han Lærer ved Konservatoriet, hvor en Skare af unge Klaverspillere har været hans Elever. Foruden sin Gerning ved Konservatoriet har han endvidere været Organist ved Helligaandskirken (1900—21). Som Komponist har han udgivet en Række Arbejder, især Klaverstykker (Barcaroler, Capricer, Etuder, Humoresker, Skizzer, Impromptu, Tonebilleder etc.), hvoraf igen Studieværket „Sonate uden Oktaver“ (Op. 8) er meget spillet. En Række af Gades Værker har han bearbejdet i 4hdg. Arrangement, og fra hans Haand foreligger desuden nogle Sange („Fire Sange“ Op. 3, „Sommerliv“ (Hertz) Op. 4, „Paa Fjeldet“ (Drachmann) Op. 6 Nr. 1, „Ørkenens Søn“ (H. C. Andersen) Op. 6 Nr. 2) og Orkesterstykket „Før Turneringen“ (Op. 2), der alt, sammen med Klaverstykkerne, røber den smagfulde og dygtige Musiker. — Gift 1876 Anna Sophie Schram. E. A.

Litt.: A. Hammerich: „Det kgl. dsk. Musik-konservatorium 1867—92“ 1892; G. Hetsch: „Det kgl. dsk. Musik-konservatorium 1867—1917“ 1917; „Musik“ ^{1/2} 1919; „Politiken“ ^{6/2} s. A.

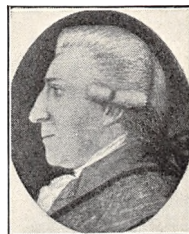
Osiier, Ivan Joseph (f. ^{10/12} 1888), Læge, Fægter. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Martin O. og Hanne Ruben. Blev Student 1907, Cand. med. 1915 og s. A. Assistent ved Universitetets farmakologiske Institut, 1916 udsendt som Delegeret for „Røde Kors“ til Fangelejr i Rusland, 1918—19 Overlæge paa S/S „Primula“ ved Hjemsendelsen af engelske og franske Krigsfanger. Fra 1906 har O. dyrket Fægtning,

og allerede 1908 og 1909 deltog han med Held i Turneringer i London, Stockholm, Kria. og Lübeck. I Stockholm vandt han 1910 ved International Turnering paa Fleuret 1. Pr., 1911 ved Nordisk Studenteridrætsstævne 1. Pr. og Mesterskabet, 1912 ved de Olympiske Lege 2. Pr. i Kaardefægtning, 1913 ved Nordiska Spelen to 1. og en 2. Pr. i Fleuret-, Kaarde- og Sabelfægtning og s. A. et Par Præmier ved International Konkurrence i Gent og Ostende. Til den sidste Tid har O. fortsat sin Sejrsgang som Fægter, idet han 1922 vandt sit 15. Mesterskab. Han har syv Gange været Mester paa Sabel, tre Gange paa Kaarde og fem Gange paa Fleuret. Ogsaa som Organisator har O. virket. Han er saaledes Medstifter af Fægteklubben af 1907, stiftede 1915 Akademisk Idrætsforenings Fægteafdeling og er siden 1917 Næstformand for og Leder af denne Afdeling. 1916 Formand for Akademisk Idrætsforening. Foruden Fægtning har han ogsaa dyrket Roning, og 1906—12 har han været 10 I. Præmier. — Ugift. F. K.

Litt.: „Fægteklubben af 1907“ 1917.

Osten, Adolph Siegfried v. d., Greve (^{21/10} 1726—^{2/1} 1797), Statsmand. F. i Sorø. Forældre: Amtmand Jacob Frants v. d. O. og Eleonore Christine Basse. Slægten var pommerisk, men O. altid udpræget dansk Patriot. Christian VI lod ham uddanne gennem Studier og Rejser, og han blev først Hofjunker, siden Kammerjunker. Novbr. 1755 sendtes han som Diplomat til St. Petersborg, hvor han fra Nytaar 1757 overtog Posten som Gesandt. Under de meget vanskelige Forhold ved det russiske Hof viste O. stor diplomatisk Dygtighed. Han blev nær Ven af Katharina II, endog hendes Tillidsmand i Forholdet til Stanislav Poniatovski. Derved kunde

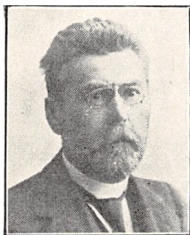

han vel ikke hindre Peter III.s fjendtlige Optræden mod Danmark efter hans Tronbestigelse 1762, men har bidraget væsentlig til, at Katharina efter selv at have taget Magten søgte Forlig i den gottorpske Sag. Af Hensyn til Kejsersinde Elisabeth, som han aldrig vandt, maatte man 1761 forflytte ham til Warschau. 1763—65 var han atter Gesandt i St. Petersborg, men i denne Tid blev han ganske uden Grund, til Trods for sine Fortjenester, sin Troskab mod Danmark, behandlet med den største Mistillid af sin Chef, J. H. E. Bernstorff, der kontrollerede hans Færd bag hans Ryg og endog drev Forhandlinger med den russiske Regering udenom ham. Det var O. selv, der under disse Forhold søgte bort fra Rusland, og 1766—70 var han Gesandt i Neapel. Dec. 1770 blev O. Bernstorffs Aføser som dansk Udenrigsminister og tillige Direktør for Øresundstolden. Struensee vilde i ham skaffe sig en anset og erfaren Mand som Redskab paa et særlig vanskeligt Omraade. O. undgik ikke Struensees egenmægtige Indgriben i Udenrigspolitikken og havde Moje med at hævde sin Stillings Selvstændighed. Han blev ikke draget med i Struensees Fald 1772, men, modarbejdet af mange i Danmark, uden nogen Støtte fra Udlandet, maatte han gaa af $13/3$ 1773. Han blev derefter straks Stiftamtmand i Aalborg, 1782 Justitiarius i Højesteret; 1788—94 var han Overpræsident i Kbh. O. har, foruden et særlig stygt Ydre, vel ogsaa haft indre Egenskaber, der kunde frastøde Folk. Men Samtidens Beskyldninger imod ham for at være intrigant og upaalidelig er ikke godt hjemlede. Han har i det hele været en ikke blot dygtig, men ogsaa retsindig Mand. D. i Kbh. — Ugift.

H. J. s.

Litt.: Slægt 1 Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ VII 1906 og Hauch-Fausbøll: „Haandbog over den ikke naturaliserede Adel“ 1917; Tauber og Nielsen: „Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg“ 1879—80; „Hist. Tidsskr.“ IV 1—2 1869—72 og VI 5 1894—95; E. Holm: „Danm.-Norges Hist. under Frederik V“ 1897—98 og „Danm.-Norges Hist. under Christian VII“ 1902—06; A. Friis: „Bernstorfferne og Danm.“ 1903—19 og „Bernstorffske Pap.“ 1904—13; H. Hansen: „Kabinetstyrelsen i Danm.“ 1916—23; Reverdlil: „Struensee og det dsk. Hof“ 1917.

Ostenfeld, Asger Skovgaard (f. $13/10$ 1866), Bygningsingeniør. F. i Hvirring ved Horsens. Færelde: Sognepræst Søren Rasmussen O. og Ingine Hansine Skovgaard. Blev Student 1884, polyteknisk Eksaminand 1885 og Cand. polyt. 1890. Han var indtil 1896 i Praksis, først ved Jernbaneanlæg, senere hos Stadsingeniøren i Kbh. og fra 1893 ved Kbh.s Havnevesen, hvor han bl. a. var beskæftiget ved Projektering og Ud-

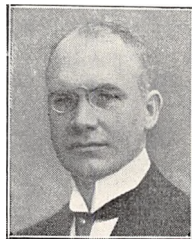

førelse af Broerne i Frihavnsomraadet. 1896 begyndte han sin Lærervirksomhed ved Polyteknisk Læreanstalt som Docent i Teknisk Mekanik. 1900 omdannedes Stillingen til et Professorat, og Faget kom fra 1905 til at hedde „Bygningsstatik og Jernkonstruktioner“. I denne Stilling har O. udfoldet en fortrinlig Lærervirksomhed og gjort Bygningsstatikken til et vigtigt Hovedfag for Ingeniører. Han har skrevet en Række stærkt brugte Lære- og Haandbøger i sit Fag: „Teknisk Elasticitetslære“ (1898), „Teknisk Statik I—II“ (1900—13), „Jernkonstruktioner I—III“ (1906—12) og „Jernbetonbroer“ (1917), desuden en stor Række Afhandlinger i Fagtidsskrifter. O. nyder stor Anseelse her hjemme og i Udlandet som Bygningsstatiker; 1923 udnævnte den tysksprogede tekniske Højskole i Prag ham til Æresdoktor. Fra 1913 har han været Medlem af „The American-Scandinavian Foundation“'s danske Komité og var 1917—21 Formand for Nævnet for elektriske Stærkstrømsanlæg. — Gift 1896 Johanne Elisabeth Pontoppidan.

M. C. H.

Litt.: Slægt 1 „Slægterne Tinglev og Wiuff“ 1917; Hustrus Slægt 1 „Slægten Pontoppidan“ 1905 og Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; Brammer: „Studerterne fra 1887“ 1912.

Ostenfeld, Carl Emil Hansen (f. $3/8$ 1873), Botaniker. F. i Randers. Forældre: Sliftsfysikus Carl Emil Hansen og Karen Marie Ostenfeld. Blev Student 1891, Mag. scient. 1897 og Dr. phil. 1906, var 1900—18 Inspektør for Universitetets botaniske Museum, 1918—23 Professor i Botanik ved Landbohøjskolen og er fra 1923 Professor i Botanik ved Universitetet og Direktør for Botanisk Have. Siden 1900

er han Medlem af Kommissionen for danske Havundersøgelser, fra 1902 Leder af disses Planktonafdeling og fra 1912 Planktonassistent ved de internationale Havundersøgelses Centralbureau. 1921 blev han Medlem af Carlsbergfondets Bestyrelse. Han har foretaget adskillige betydningsfulde Rejser til forskellige Egne af Jorden: med „Ingolf-Ekspeditionen“ til Grønland 1895—96, Rejser til Færøerne 1897 og 1903, i Ungarn 1905, i Schweiz 1908, deltog i Havundersøgelsestogtet med „Thor“ i Middelhavet 1910 og i „Dana-Ekspeditionen“ i Atlanterhavet 1922, var 1914 i Vestaustralien. O.s videnskabelige Arbejde gaar væsentligst i tre Retninger, for det første systematiske Undersøgelser over Blomsterplanterne, særlig den arktiske og danske Flora, samt floristisk Plantegeografi, f. Eks. Havgræssernes Udbredelse og Vest-Australiens Vegetation; dernæst har han anstillet eksperimentelle

Undersøgelser over Artsdannelsen, særlig Høgeurternes Kønsforhold, og endelig har han arbejdet meget med Undersøgelser over Plankton, særlig Havets Plankton. Af hans videnskabelige Publikationer kan nævnes „Iagttagelser over Overfladevandets Temperatur, Saltholdighed og Plankton“ (1898—1900, sammen med C. F. Wandel og Martin Knudsen), „Flora Arctica“ I (1902), „Plantevæksten paa Færøerne“ (Disputats 1906), „De danske Farvandes Plankton i Aarene 1898—1901“ (1913—16), „Aalegræssets Vækstforhold og Udbredelse i vore Farvande“ (1908), „Further studies on the apogamy and hybridization of the Hieracia“ (1910), „Contributions to West-Australian Botany“ I—III (1916—21), mange Bidrag til den danske Flora i „Botanisk Tidsskrift“. O. er en af de bedste Kendere af arktiske og danske Planter, hvilket paa flere Maader er kommet mange til Gode, hans Planktonundersøgelser har skaffet ham et anset Navn i Udlandet, og ved sine Undersøgelser over Artsdannelsen og Arvelighed er han med i nyinddragne Arbejdsomraader. Som Stifter og Leder af den topografisk-botaniske Undersøgelse af Danmark har han gjort et stort og betydningsfuldt Arbejde. — Gift 1900 Inga Nyquist. H. J.

Litt.: Slægt i Elvius: „Rektor H. J. Hansen og hans Slægt“ 1909; Selvbioграфи i Univ. Progr. Novb. 1906; Sv. Dahl: „Bibl. zool. Dan. 1876—1906“ 1910; C. Christensen „Dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913; „Studerterne fra 1891“ 1916; „København“ 15/3 1918; „Politiken“ 4/4 1923; „Berl. Tid.“ 2/8 s. A.

Ostenfeld, Aage Hjalmar (12/12 1862—20/11 1917), Handelsmand. F. i Kbh. Forældre: Assistent i Overretten Frants Ludvig Otto Harald O. og Clara Andrea Aagaard. Var nogle Aar i Udlandet og blev, da den store Suhrske Virksomhed 1897 omdannedes til Aktieselskabet „Det danske Kulkompagni“, valgt til administrerende Direktør for dette. Med stor Dygtighed bestred han under vekslende Forhold

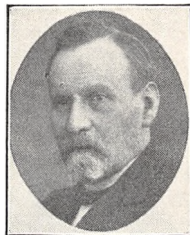
denne Stilling til sin Død, og allerede før Verdenskrigen var Kompagniet under hans Ledelse blevet stærkt konsolideret. Dertil kom, at Krigsaarenes Konjunkturer var Kompagniet gunstige; ikke blot var Avancen paa Kullene god, men Kompagniet ejede selv Skibe og blev derved i Stand til ogsaa at tjene paa de høje Fragter. Ved sin Død var O. sikkert ogsaa en rig Mand. Han skildres som en brav og retlinet Karakter. Som Forretningsmand var han klar og kulant og som Privatmand meget elskværdig. D. i Kbh. — Gift 1895 Catharina Maria Arntzen.

C. T.

Litt.: Slægt hos Lengnick og i „Stamt. over Købmand H. Ostenfelds og Købmand N. C. Linds

Descendenter“ 1875; Nekrologer i „Børsen“ 30/11 1917; „Politiken“ 30/11 s. A. og „Berl. Tid.“ 29/11 s. A.

Ostenfeld, Harald (f. 6/10 1864), Biskop. F. i Hvirring ved Horsens. Forældre: Sognepræst Søren Rasmussen O. og Ingine Hansine Skovgaard. Blev Student 1882 og Cand. theol. 1887. En Udenlandsrejse 1888—90 gav ham særlig et stærkt Indtryk af engelsk Kirkeliv, og straks efter sin Hjemkomst blev han Kapellan i Bandholm; 1893 forflyttedes han til Frbg., hvor han 1897 blev St. Lukas' Kirkes

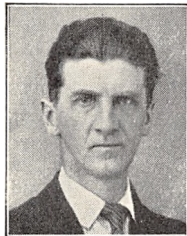

første Sognepræst; i denne Stilling virkede han for Opførelsen af Solbjerg Kirke, hvis første Præst han blev 1908, s. A. blev han tillige Provst for Frbg. Provsti, og 1911 udnævntes han til Biskop over Sjællands Stift, efter dettes Deling 1923 over Kbh.s Stift. Denne Udnævnelse kom overraskende for de fleste og brød med den gamle Tradition om, at Kirkens Primas skulde være en lærd Teolog; O. er i langt højere Grad det praktiske Kirkearbejdes Mand. Som Præst var han med til at bane Vej for den omfattende og mangeartede Virksomhed, der nu udgaar fra de fleste københavnske Kirker, og som Biskop er han vedblevet at følge dette Arbejde med den største Interesse. Han har let ved at finde Ord for sine Tanker, men kaster Vrag paa alle retoriske Virkemidler, og hans Prædikener har altid et jævnt, naturligt og tilforladeligt Præg; ogsaa som Biskop prædiker han ofte. Han nærer megen Interesse for sociale Spørgsmaal (1899—1900 Medredaktør af „Vor Tid“) og for de kirkelige Enhedsbestrelser, som udfoldes især fra engelsk og amerikansk Side, og han er Formand i det danske Udvalg, som skal arbejde for international Forstaaelse mellem de forskellige Kirkesamfund, som Verdenskrigen bragte i fjendtligt Forhold til hinanden. 1907 oversatte han George A. Coe's Bog „Det religiøse Liv“ til Dansk, og han har skrevet forskellige Tidsskriftartikler, men iøvrig ikke givet sig af med teologisk eller kirkeligt Forfatterskab. Som Biskop har han færdedes meget omkring i sit Stift, og hans jævne og ligefremme Væsen har sikkert skaffet ham mange Venner; men han har næppe altid kunnet øve den Indflydelse, som hans høje Stilling egentlig berettigede ham til. 1921 var han Næstformand i det da nedsatte kirkelige Udvalg, 1923 foretog han en længere Rejse til Amerika for at besøge de danske Menigheder derovre, og ved Domkirkejubilæet i Lund s. A. udnævntes han til Dr. theol. h. c. — Gift 1) 1890 Johanne Seidelin, d. 1901. 2) 1905 Karen Bolvig Dall. H. M.

Litt.: Slægt se A. O.; 1. Hustrus Slægt i F. E. Seidelns „Stamt. over Familien Seidelns“ 1877, s. 99; „Dsk. Tidsskr.“ 1904; „Studenterne fra 1882“ 1907; „Berl. Tid.“ 12/9 1911, 9/8 1916 og 21/6 1922; Chr. Sørensen 1 „Kristeligt Dagbl.“ 12/9 1911; Lomholt Thomsen 1 „Nationaltid.“ s. D.; „Hovedstaden“ 19/8 1916; „Politiken“ 5/8 1916, 29/8 s. A., 5/10 1917, 7/10, 29/10, 23/10 s. A.; „Roskilde Tid.“ 20/4 1917; „Ekstrabl.“ 4/10 og 5/10 s. A.; „København“ 31/7 1923.

Ostensen, Christen, se Vejle.

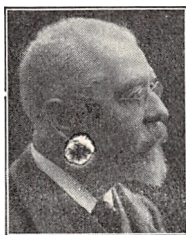
Otterstrøm, Carl Vilhelm Theodor (f. 23/1 1881), Fiskeribiolog. F. i Nordby, Samsø. Forældre: Sognepræst Carl Erasmus O. og Sophie Catharine Flensborg. Blev Student 1899, tog Magisterkonferens i Zoologi 1906 og studerede derpaa Vinteren 1906—07 Ferskvandsfiskeri, navnlig Fiske sygdomme, i München. 1907—17 var han Privatassistent hos Statens Tilsynsførende ved Ferskvandsfiskeriet, Chr. Løf-

ting, 1907—11 forestod han en Forsøgsstation for Ørreddambrug, og fra 1914 er han Leder af Landbrugsministeriets paa hans Initiativ iværksatte Undersøgelser af vore ferske Vandets Fiskeriforhold. Som Resultat af disse har han 1919 offentliggjort „Fiskeriundersøgelser i Furesø og Hampen Sø“ og 1922 „Helling og Helt i Danmark“. Fremdeles har han i Salmonsens Leksikon og andetsteds skrevet talrige Artikler og Afhandlinger om Ferskvandsfiskeri og Fisk, ligesom han i „Danmarks Fauna“ i 3 Bd. (1912—17) har givet en længe tiltrængt, let tilgængelig Fremstilling af de forskellige danske Fiskearter. — Paavirket af sin Broder Andreas O. fik han tidlig Interesse for Folkedans, og i de Beskrivelser af gamle Danse, som udgives af Foreningen til Folkedansens Fremme, hvis Formand han har været siden 1909, skyldes 1. og 3. Hæfte væsentlig ham. I Foreningen „Danmarks Folkeminder“ har han været Bestyrelsesmedlem lige fra dens Stiftelse 1908. — Gift 1914 Julie Sofie Louise Haar. R. H. S.

Litt.: Slægt 1 „Medd. om Familien Ammtzøll og Descendenter“ 1902.

Otterstrøm, Christian (11/11 1833—9/10 1913), Vandbygningsingeniør. F. i Viborg. Forældre: Landsoverretsprøkurator, senere Kasserer ved Nationalbankens Filial i Aarhus Christian Erasmus O. og Agnete Marie Elisabeth Blom. Blev Student 1854 og Cand. polyt. i Ingeniørfaget 1862; derefter beskæftiget i Vandbygningsvæsenets Tjeneste til 1864, Lærer ved Borgerdydskolen i Kbh. til 1866 og Assistent ved

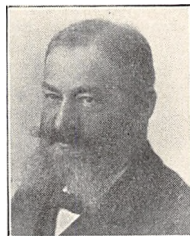

Kbh.s Brolægnings- og Vejvæsen til 1869, hvorefter han paa ny gik ind i Vandbygningsvæsenet, som han vedede hele sin senere Livsvirksomhed, og hvis Chef han var fra 1889, til han tog sin Afsked 1906. En betydelig Række store Havnearbejder udførtes i hans Embedstid og under hans Ledelse, saaledes Havneanlæg ved Frederikshavn, Esbjerg og Gilleleje. Han forestod Istandsættelsen af bornholmske Havne efter Stormfloden 1872 og Kystsikringsarbejder paa Halskov. O. udtalte sig med megen Dygtighed, men tillige med stor Bestemthed om Spørgsmaal indenfor sit Omraade. Navnlig hævdede han med stor Skarphed, at Gennemskæringen af Hvide Sande blev udført paa Trods af Sagkundskaben og under snævre politiske Hensyn. 1881 vandt han Den tekniske Forenings Præmie for en Prisopgave om Uddybningsmateriel for mindre Havne. Hans faglige Dygtighed gjorde ham til Medlem af en Række Kommissioner og til Censor i Vandbygning ved Polyteknisk Lærestanstalt (1891—1913). D. i Kbh. — Gift 1868 Anna Caroline Clausen.

M. C. H.

Litt.: „Vort Land“ 30/4 1912; Nekrologer 1 „Ingeniøren“ 1913 af C. Bech og „Berl. Tid.“ 9/10 1913.

Ottesen, Carl Johannes (f. 2/5 1868), Fabrikingeniør. F. paa Tranekær, Langeland. Forældre: Materialforvalter, Exam. jur. Sofus Marius Andreas O. og Emily Charlotte Damm. Tog polyteknisk Adgangseksamen 1888 og Eksamen som Kemiker 1894, var derefter Assistent ved Danmarks geologiske Undersøgelse til 1899. Da det skortede paa Stillinger for Kemikere, tog O. resolut fat paa andet Arbejde, var saaledes en Tid Gasværksarbejder i Rudkøbing, Kedelsmed paa Orlogsværftet, Mejerist i Tranekær og Gasværksassistent i Aarhus, indtil han 1901 blev Inspektør ved Arbejds- og Fabriktilsynet, med Bolig i Horsens til 1905, senere i Kbh. O. har udført et stort banebrydende Arbejde for Arbejderbeskyttelsen i Fabrikkerne, er Stifter af og Forstander for den permanente Udstilling for Arbejderbeskyttelse og siden 1915 Medlem af Arbejderforsikringsrådet; han har repræsenteret Danmark ved flere Kongresser for Arbejderbeskyttelse (Lugano 1910, Milano 1912) og er Forfatter til et prisbelønnet Skrift: „Foranstaltninger til Forebyggelse af Ulykkestilfælde ved mekanisk drevne Maskiner“. — Ugift.

M. C. H.

Litt.: „Tekn. Tidsskr.“ XXXIII, s. 129; „Soc.-Dem.“ 18/12 s. A.

Ottesen, Johannes (f. 28/3 1875), Maler. F. paa Refsnæs. Forældre: Inspektør ved Kyst-

hospitalet Niels Christian O. og Julie Kathrine Unmack. Sønneson af Rasmus O. (s. d.).

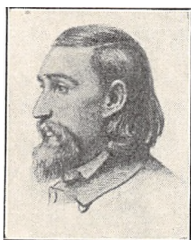

Var Elev af Kunstakademiet og Zahrtmanns Malerskole (1894—1900), har udstillet paa Charlottenborg (fra 1900) og paa den Frie (1901—02). Han dyrker Figur-, Portræt- (Hovedværk: „Min Moder“ 1904) og Landskabsmaleriet og har særlig i sine Blomsterstudier

og Billeder af Børn lagt kultiveret Farvesans for Dagen. Hans Interiører bl. a. fra Frederiksborg Slotskirke udmærker sig ved lysende Kolorit og virtuos Penselføring. Er bosat i Hillerød, hvorfra han har hentet Motiverne til flere af sine Billeder. Han fik 1909 den Hertzog'ske Legatpræmie for „Orestes og Elektra“. Billeder i Johan Hansens Samling og i Ribe Stiftsmuseum. Oktober 1922 udstillede han sine nyeste Arbejder hos Winkel og Magnussen. — Gift 1907 Ellen Henriette Johansen. I. M. O.

Litt.: Chr. Engelstoft i „Vor Tid.“ April 1918; „Ekstrabl.“ 19/4 s. A.; „Berl. Tid.“ 27/4 1920; „Politiken“ 8/10 1922; „Berl. Tid.“ 11/10 s. A.

Ottesen, Otto Didrik (3/4 1816—2/10 1892), Blomstermaler. F. i Broager. Forældre: Husmand Otto Didrik O. og Bothilla Jensen.

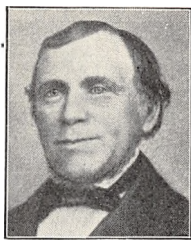
Kom i Malerlære i Kbh. 1834, besøgte Akademiet, blev Svend 1839, udstillede fra 1842 sine Blomsterbilleder og Frugtstykker, som beundredes meget og bl. a. skaffede ham Støtte fra Kongen. 1845, 1847 og 1849 vandt han Neuhausens Præmie, fik 1855—56 Rejsestøtte fra Akademiet, 1866 blev han Akademiedlem, 1887 Medlem af Akademiraadet, 1874 havde han Anckers Rejselegat. Udenfor Blomstermaleriet præsterede O. intet betydeligt; men indenfor sit Fag har han udført en Række meget naturlige og vel karakteriserede Arbejder, hvoraf Kunstmuseet ejer flere. Hans tekniske Dygtighed og Kendskab til Blomsternes særlige Egenskaber overvejede hans kunstneriske Sans for Farve og Virkning. D. i Kbh. — Gift 1) 1843 Louise Vilhelmine Børresen, d. 1853. 2) 1857 Sophie Henriette Møller, d. 1864. 3) 1867 Vilhelmine Amalie Bützow, d. 1903.

O. A.

Litt.: Sig. Müller: „Nyere dsk. Malerkunst“ 1884; „Ill. Tid.“ 4/4 1886; Nekrologer i „Nationaltid.“ og „Berl. Tid.“ 3/10 1892.

Ottesen, Rasmus (19/4 1803—15/10 1862), Lægprædikant, Politiker. F. i Allerup ved Odense. Forældre: Husfæster, Væver Otto

Adrian Sørensen og Ane Margrethe Knudsdatter. Kom tidlig ud at tjene, fik i Sommeren 1822 ved et Ulykkestilfælde sit Knæk knust og maatte derfor tilbringe tre Aar i Hjemmet. Han blev da stærkt religiøst grebet og begyndte at tale ved de gudelige Forsamlinger i Nordfyn, hvorfor han 1824 blev sat under Tiltale. 1830 fik han af Grev F. A. Holstein

(s. d.) en Gaard i Venslev i Fæste paa billige Vilkaar, men 1836 købte han selv en Gaard i Hyllested og 1839 en anden i Tingjellinge; i disse Aar var han en af Lederne for den religiøse Vækkelse i Vestsjælland, men hans Virksomhed som Lægprædikant bragte ham jævnlig i Konflikt med Mynighederne, og 1841 flyttede han da atter, og denne Gang til Fredericia, hvor han købte et Avlsbrug; her tog han ivrig Del i det kommunale og politiske Liv; 1847 valgtes han som Suppleant til Stænderforsamlingen, men det lykkedes ham ikke at opnaa Valg til den grundlovgivende Rigsforsamling; 1849—52 og 1853—54 var han Folketingsmand for Fredericia, talte navnlig for Trosfrihed og Fæstevæsenets Aflysning og støttede iøvrig Helstatspolitikken; fra 1854 til sin Død virkede han som Op-synsmand ved Esrom Kanal. D. i Esrom. — Gift 1) 1830 Kirsten Andersdatter, d. 1832. 2) 1835 Christiane Sybille Hvalsøe, d. 1836. 3) 1840 Marie Nielsdatter, d. 1892. H. M.

Litt.: 2. Hustrus Slægt i D. Hvalsøe: „Slægtten Hvalsøe-Walsøe“ 1914; Fr. Barfod: „Dsk. Rigsdagskalender“ 1856; L. Schrøder: „O. F. H. Larsen“ 1875; L. Koch: „Den dsk. Kirkes Hist. 1817—54“ 1883; H. F. Rørdam: „Peter Rørdam“ I 1891, S. 105; Nekrolog i „Berl. Tid.“ 21/10 1862.

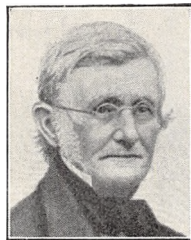
Otto (—1334—), Prins. Forældre: Kong Christoffer II (s. d.) og Euphemia (s. d.) af Pommern. Som sin Faders ældste Søn gjorde han et Forsøg paa at vinde det opløste og pantsatte Rige efter hans Død, men tabte Slaget paa Taphede 9/10 1334, levede derefter først i holstensk Fangenskab, senere hos en tysk Slægtning, Johan af Werle, og endelig i Estland som Medlem af den tyske Ridderorden. — Ugift (?).

H. Js.

Litt.: C. E. F. Reinhardt: „Valdemar Atterdag og hans Kongegerning“ 1876; „Valdemar Atterdag, Udvalg af Kilder oversat af Ellen Jørgensen.“ 1911, S. 20, 121.

Otto, Carl (20/5 1795—23/4 1879), Læge. F. paa Sct. Thomas. Forældre: Garnisonskirurg, senere Universitetskasserer Johan Traugott Lebrecht O. og Albertine Vilhelmine Frederikke Conradi. Blev Student 1813, fik 1818 Universitetets Guldmedaille, tog s. A. Lægeeksamen og blev 1819 Dr. med. („De actione hydrargyri medica“). Efter Uddan-

nelse ved Frederiks Hospital og Fødselsstiftelsen studerede han i Udlandet til 1822.

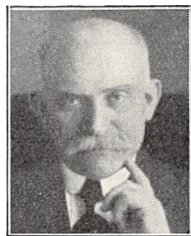

Allid litterært virksom startede han sammen med Repp Tidsskriftet „Ny Hygæa“, senere „Hygæa“, udgav forskellige Skrifter om sin Rejse, var Redaktør af „Bibl. f. Læger“ 1828—46, skrev Lærebøger om Toksikologi o. l. og en Mængde mindre Artikler ikke mindst om

Frenologi, hvorover han ogsaa holdt Forelæsninger, ligesom han skaffede sig en stor frenologisk Samling. 1832 blev han ekstrordinær, 1840 ordinær Professor i Farmakologi og Medicina forensis. 1832—62 var han Medlem af Sundhedskollegiet og desuden af adskillige faglige Kommissioner etc. O. var utvivlsomt en meget samvittighedsfuld og flittig Mand, men han var uden egentlig videnskabelig Dygtighed og Skarpsindighed og kom til at staa fremmed for den mere eksakte naturvidenskabelige Retning. 1862 tog han sin Afsked som Professor under Tryk af de studerendes aabenlyse Misfornøjelse. Han helligede sig nu sine andre Interesser, blandt hvilke Frimureriet var blevet hans kæreste. D. i Kbh. — Gift 1827 Anna Elisabeth Friis, d. 1875. F. L.

Litt.: Selvbibliografi i „Solennia Acad. Univ. Havn.“ 1819; Erindringer i „For Romantik og Historie“ 1871, 1872 og 1877, i „Livserindringer fra mine Rejser“ 1873 og „Af mit Liv, min Tid og min Kreds“ 1879; E. Collin: „Dsk. Frimurere“ II 1875; „Ugeskr. f. Læger“ 4/5 1889; Nekrologer i „Ill. Tid.“ 4/5 1879 (af E. Collin) og „Hospitalstid.“ 1880.

Ottosen, Jacob Carl (f. 20/7 1864), Læge. F. i Holmen ved Frederikshavn. Forældre: Gaardejer, Sognefoged Otto Christian Jensen-Vangen og Ane Johanne Christensen. Studerede først Veterinærvidenskab, blev Student 1889, Cand. med. 1896.

Han interesserede sig straks for fysisk Terapi, uddannede sig ved det store Battle-Creek Sanatorium (Michigan) og ved Badesanatorier o. l. i Europa. 1897 fik

han oprettet Vandkuranstalten Frydenstrand ved Frederikshavn, og n. A. blev han Læge ved Skodsborg Sanatorium, hvis Direktør han siden 1900 har været. Ogsaa i Kbh. leder han en Kuranstalt. Blandt danske Kolleger har O. været en Outsider, men han har drevet sin lidt fremmed-farvede Sanatorie-Virksomhed med Energi og Omsigt; navnlig Skodsborg Sanatorium har naaet store Dimensioner og besidder udmærkede Badeindretninger. Diætetisk hyl-

der O. en ikke helt ensidig Vegetarisme. Han har været meget interesseret for hygiejnisk Oplysning og for Afholdssagen, indenfor hvilken han har haft flere større Hverv. — Gift 1) 1897 Johanne Pauline Norderhaus, d. 1921. 2) 1923 Carla Rasmussen. F. L.

Litt.: „Husmoderens Blad“ 1898, S. 233; „Studenterne fra 1889“ 1914; „Berl. Tid.“ 28/8 1921; „Tidens Kvinder“ s. A.; „Sundhedsbl.“ s. A.; „Nationaltid.“ 2/1 1922.

Ottosen, Søren Johan (31/1 1859—10/3 1904), Skolemand, historisk Forfatter, Politiker. F. i Hylke ved Skanderborg. Forældre: Skolelærer Knud

O. og Ane Sørensen. Blev Student 1878, studerede først Teologi, tog saa 1885 Skoleembedseksamen i Historie og blev Lærer, 1885—99 ved Efterslægtsselskabets Skole, hvor han fra 1893 var Inspektør, til han 1900 blev Leder af det nordiske Forlags Skolebogsafdeling. Han var en fortrinlig, livlig og praktisk Pædagog, der med Energi og Interesse kæmpede for en forbedret Skoleordning med saa nær Forbindelse mellem Folkeskolen og den højere Skole som muligt. Han udgav en Række historiske Lærebøger, der hører til vore bedst fortalte og som bidrog meget til den Reform af Undervisningen i dette Fag. Nutiden har set („Nordens Historie efter 1814“, 1891, „Lærebog i Nordens Historie“ 1893, 7. Udg. 1920, „Børnenes Verdenshistorie“ 1897, 10. Udg. 1920, sammen med L. Schmidt: „Lærebog i Historie“ 1899—1900, 2. Opl. 1901—03). 1901—04 udgav han i „Frem“ „Vor Historie“, en fyldig og frisk Fremstilling af de tre nordiske Rigers Historie, der maaske mangler nogen Skarphed i de store Linier; den fuldendtes efter hans Død af P. Munch. Den store „Folkenes Historie“, som han begyndte at redigere, svarede næppe helt til den oprindelige Plan; den fuldførtes af Niels Møller. Stærkt nationalt følende var O. ivrig for nordisk Samarbejde, og den sønderjyske Sag havde i ham en varm Ven; paavirket baade af A. D. Jørgensen og Hørup var han et betydningsfuldt Mellemed mellem Venstrekredse og Sønderjyderne; stiftede 1887 med H. V. Clausen (s. d.) 4 S., skrev flere Afhandlinger om sønderjyske Forhold og en Bog om Hiort Lorenzen (1896) og syslede med Studier over Slesvigholstenismen. O., der 1882 var en af Hovedmændene for Studentersamfundets Stiftelse (dets Formand 1896—97), var fra Ungdommen Venstremand, afsløg flere Opfordringer til at stille sig til Folketinget, til han 1901 efter en hidsig Valgkampagne valgtes paa Frbg. mod Ellinger. I Tinget virkede han navnlig

for Skolesager og for Sprogrensning, var Ordfører for Almuekololeven af 1903 og prægede denne stærkt. Da Forholdet mellem Venstre og Socialdemokrater blev vanskeligt, faldt han 1903 og oplevede ikke det radikale Venstres Dannelse. Han var et lyrisk Stemmingsmenneske, næppe egentlig Politiker. Hans Hustru, Datter af Gustav Johannsen, har fortsat hans Arbejde for Sønderjylland. D. i Kbh. — Gift 1) 1885 Augusta Carstens, d. 1886. 2) 1890 Forfatterinden Martha Johannsen. P. E.

Litt.: „København“ 12/2 1892; Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; P. Munch 1, „Politiken“ 9/2 1903; sst. 1°/6 s. A.; J. Lindbæk 1, „Dsk. Tidsskr.“ 1905, S. 926; Niels Møller 1, „Studentersamfundet i 25 Aar“ 1907; V. Vedel: „Firsernes Førere“ 1923, S. 3; Nekrologer i „Politiken“ 11/3 1904 (af P. Munch), „Nationaltid.“ s. D., „København“ s. D., „Nordslesv. Søndagsbl.“ 1904 (af V. Dahlerup), „Ill. Tid.“ 20/3 s. A. (af Niels Møller), „Det ny Aarh.“ I 2 s. A. (af Martha Ottsen) og „Sprogforeningens Almanak“ 1905 (af H. P. Ilanssen).

Outzen, Nicolaus (31/1 1752—5/12 1826), sproglig og antikvarisk Forfatter. F. i Terkelsbøl, Tinglev Sogn, Tønder Amt. Forældre: Gaardejer Jens Nissen og Hustru af Slægten O. Blev Student 1774, Cand. theol. 1779 og kaldedes 1787 til Sognepræst i Breklum, i det frisiske, et Par Mil Nord for Husum. Med stor Iver studerede han sit Fødelands blandede etnografiske og sproglige Forhold, men først som gammel Mand optraadte han som Forfatter. 1819 udkom „Die dänische Sprache im Herzogthum Schleswig“, 1826 „Untersuchungen über die Alterthümer Schleswigs und des Danewerks“ og efter hans Død „Glossarium der friesischen Sprache“, Værker, der viser megen Lærdom og god Dømmekraft. D. i Breklum. — Gift 1) Catharina Elisabeth Franzen. 2) Sophia Magdalena Petersen, d. efter 1826. C. S. P.

Litt.: Lübker: „Rückblick auf N. O.“ 1826; „Schlesw.-holst. Prov. ber.“ 1827 I; Fortale til „Glossarium der fries. Sprache“ 1837; Nekrologer i Thaarup: „Fædrenelandsk Nekrolog for 1826“ 1844 og „Kgl. priv. Wochenbl.“ Husum“ 10/12 og 17/12 1826.

Owen, Joseph (15/5 1789—7/6 1862), Fabrikant. F. i Chelsea (London). Forældre: Advokat Charles O. og Mary Newman. Gik i Skole i Westminster og kom, da han havde Lyst til Købmandsvejen og Faderen havde giftet sig igen efter Moderens Død, til Danzig og derefter til Manchester. 1813 eller 1814 fik han Ansættelse i Handels-huset Ryberg & Co. i Kbh. Her følte han sig snart vel og begyndte en selvstændig Virksomhed som Vinhandler for senere at anlægge en Mølle for Tilvirkning af alle Slags Gødningsstoffer. 1831 anlagde han den før-

ste Svovlsyrefabrik i Norden, og 1846 tog han Initiativet til A/S Fredens Møllers Fabrikker, for hvilket han blev Direktør. O., der var en af de ledende ved det industrielle Genrejsningsarbejde efter Pengekrisen, havde hurtigt forstaaet at vinde Anerkendelse saavel blandt Borgerne i Kbh. som blandt Bønderne. Hans frisindede engelskprægede Synspunkter bevirkede, at han 1834, 1840 og 1846 blev valgt til Stænderdeputeret for Kbh. og 1840—46 til Medlem af Borgerrepræsentationen. Han søgte Valg til det nye Landsting, men blev trods stærk Støtte fra Bondevennerne ikke valgt. D. i Ordrup. — Gift 1816 Susanne Christine v. d. Pahlen, d. 1884. P. P. S.

Litt.: Rawert: „Danm. Industrielle Forhold“ 1849, S. 699; „Almuevennen“ 1850, Nr. 1; C. Nyrop: „Fredens Mølle“ 1905; Nekrolog i „Dagbl.“ 1862, Nr. 208.

Ovens, Jürgen (Jurian) (1623—9/12 1678), Maler. F. i Tønningen. Forældre: Købmand, Raadmand Ove Broders og Agneta. Sendtes som Søn af meget velhavende Forældre til Amsterdam for at uddannes som Maler og skal have arbejdet hos Rembrandt; hans Værker viser dog, at andre Kunstnere (f. Eks. van Dyck) har haft større Betydning for ham. Hans tidligste kendte

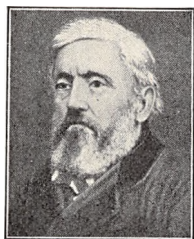

signerede Billeder er fra 1641; fra 1642 er et gennemført, solidt og overmaade karakterfuldt Mandsportræt (Wien), men ellers er hans Produktion ukendt fra de følgende Aar; han synes at have gjort store Rejser, mulig ogsaa besøgt Rom; omkring 1649 træffes han atter i Holland, i Stand til at præstere ypperlige Arbejder (Dameportræt, 1650, Metropolitan Museum, New York); han fik Arbejde for Hertugen af Gottorp og kaldtes 1652 tilbage til Holsten, hvor han slog sig ned i Frederikstad og fandt rig Beskæftigelse hos Hertug Frederik III; han sendtes 1654 til Stockholm, 1656 til Mecklenborg og var ofte paa Rejser til Amsterdam, hvorhen han, da den dansk-svenske Krig udbrød 1657, helt flyttede over og hvor han hurtig fik overmaade stor Anseelse, blev den foretrukne Maler for det rige Bourgeois og stod Malere som Govert Flinck og F. Bol nær. Han gjorde Rejser til England og til Anvers; 1663 vendte han tilbage til Frederikstad; Frederik III var imidlertid død, Christian Albrecht overvældede O. med Bestillinger, og i de følgende Aar dekoreredes „Enkehertugindeens Gemak“ paa Gottorp med de store Billeder med Motiver fra Gottorpslægtens Historie, som nu for en Del findes paa Frederiksberg; desuden smykkedes Lysthuset Amalienborg i Gottorp

Slotshave med store allegoriske og mytologiske Malerier. 1667 kaldtes O. til Hamborg til Dronning Christina af Sveriges Hof, 1674—75 opholdt han sig i Amsterdam og malede bl. a. Michael de Ruyter, og endelig kaldtes han 1677 til sin landflygtige Landsherre i Hamborg for at male hans Portræt. O. var en meget produktiv Kunstner med et vidtspændende Talent; man har fra hans Haand baade religiøse og mytologiske Billeder, Portrætter, store historiske Kompositioner og smaa Landskabs- og Dyrebilleder. Hans oprindelig sunde og fintfølede Instinkt sløvedes under Masseproduktion, og hans senere historiske Billeder, der i Manér og Farve er paavirkede af Jordaens, er ofte kun Vrængbilleder af Kunst; ogsaa hans Kirkebilleder kan virke frastødende ved deres Manierisme; men hans Portrætter giver ofte baade en fast og god Karakteristik, og der kan over dem være udbredt virkelig Fornemhed og Monumentalitet. Han er teknisk dygtig, men med slet Farvesans og usalig Lyst til at sauce Billederne ind i en rødbrunlig, ulden Tone. Samtiden foretrak ham for Rembrandt, og hans Ry var længe betydeligt; repræsenteret paa mange europæiske Museer, Budapest, Genf, Gent, Hannover, St. Petersborg, Holland (Rijksmuseum, Haarlem, Kgl. Palais i Amsterdam), dog mest som „Springbrædt“ for de betydeligere Kunstnere. Rig Repræsentation i Sverige (Nationalmuseum, Gripsholm, Drottningholm) og herhjemme (Galeriet, Frederiksborg, Gaunø). O. var en overmaade rig Mand og lønnedes fyrstelig; ogsaa som Kunsthandler virkede han. D. i Frederiksstad. — Gift 1652 Maria von Mehrings, d. 1690. O. A.

Litt.: Sach: „Carstens' Jugend und Lehrjahre“ 1881 og „Neuere Gesch. des Schlosses Gottorp“ 1866; „Gehejmeark. Aarsberetn.“ VI 1883; „Kieler Zeitung“ ⁹/₈ og ¹⁰/₈ 1885; D. Schnittger 1 „Reportorium für Kunstwissenschaft“ X 1887; Haupt: „Bau- und Kunstdenkmäler der Prov. Schleswig-Holstein“ III 1889; Karl Madsen: „Fort. over Billeder af gl. Kunst“ 1891, S. 39; „Zeitschr. f. schlesw.-holst. Gesch.“ 1908 og 1910; Harry Schmidt: „J. O.“ 1922; O. Andrup 1 „Berl. Tid.“ ¹⁰/₁₀ 1923.

Overby, Ulrik Peter (¹⁷/₁ 1819—⁷/₁ 1879), Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Snedkermester Stephen Peter O. og Marie Kirstine

Knudsen. Vilde være Skolelærer, men hindredes af smaa Kaar, kom paa Handelskontor i Norge, var en Tid Skuespiller, for til Søs og blev endelig Kopist i Krigsministeriet, men afskedigedes 1875 paa Grund af socialistisk Agitation. Under Pseudonymet Johannes Bardonner udgav han en hel Del Digte, Eventyr, Fortællinger og Vaudeviller, fik 1853 Vaude-

villen „Karens Kæreste“ opført paa det Kgl. Teater, hvor den ved sin Udpibning gav „Duftvaudevillen“ det sidste Stød. 1860 gik Syngestykket „Cyprianus“ med Tekst af O. og Musik af H. Rung paa det Kgl. Teater. O. huskes nu mest som Forfatter af en Mængde Arbejdsange, især Socialisternes March fra 1872 til Joseph Rasmussens Melodi, endvidere „Proletarens Vise“, „I Flugt gaar Tiden“, „Internationalisternes Kor“ o. fl. Han levede sine sidste Aar i smaa Kaar. D. i Asminderød. — Gift 1848 Ane Sophie Madsen, f. Petersen, d. 1873. P. E.

Litt.: Overskou: „Den dsk. Skueplads“ VI 1876; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ III 1896; C. E. Jensen og Borgbjerg: „Socialdemokratiets Aarb.“ II 1904, S. 252 ff.; A. C. Meyer 1 „Soc.-Dem.“ ¹⁷/₁ 1918; sst. ¹⁸/₁ s. A.; H. Weltmeyer 1 „Hist. Medd. om Kbh.“ VI s. A.; Nekrolog 1 „Soc.-Dem.“ ¹²/₁ 1879.

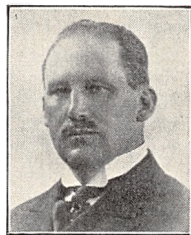
Overgaard, Christen (f. ¹⁰/₅ 1876), Ingeniør. F. paa Hindsels ved Hvidbjerg. Forældre: Proprietær Jacob O. og Ane Kirstine Willadsen. Tog polyteknisk Adgangsksamen

1897 og Eksamen for Maskiningeniør 1902, var 1902—06 Ingeniør ved Maskinafdelingen hos A/S Burmeister & Wain, Kbh., hvor han derefter blev Værkstedsleder til 1915 og samtidig fra 1908 Leder af Selskabets Byggeafdeling ved Projekteringen af dets Staalværk m. m. Efter i et Aars Tid at have været Leder af „The Burmeister & Wain Oil Engine Co.“ i Glasgow vendte han tilbage til Burmeister & Wain, Kbh., som Driftsbestyrer. 1919 udnævntes han til Selskabets Fabriksdirektør. Det store Støberi i Sydhavnen er projekteret af O. og har ved sin praktiske Indretning vakt almindelig Opmærksomhed i og udenfor Landet. Han har i sin Virksomhed forstaaet at forene Teori og Praxis og har derved skabt en rationel Drift af Selskabets Maskinværksteder. — Gift 1913 Koncertsangerinden Ellen Otilia Simmelkiær. M. C. H.

Litt.: „Berl. Tid.“ ¹¹/₅ 1919; „Nationaltid.“ ¹¹/₅ 1919; „Ingeniøren“ ¹/₁ 1922.

Overgaard, Jesper Christensen (f. ⁸/₁₂ 1880), Landbrugsskoleforstander. F. paa Overgaard, Gullestrup ved Herning. Forældre:

Gaardejer Christen Jensen O. og Else Kirstine Hansen. Uddannedes ved praktisk Landbrug og ved lokal Forsøgsvirksomhed, var to Vintre paa Askov og senere ³/₄ Aar paa Tune Landboskole, tog Landbrugseksamen 1905 og senere uddvidet Eksamen i Plante-

avl. Han var Lærer ved Borris Landbrugsskole 1907—08, Konsulent i Planteavl for Ribe Amts vestre Landboforening 1908—09, er Forstander for Ladelund Landbrugs- og Mejeriskole fra 1909. Han har adskillige Tillidshverv indenfor Landbruget, er Formand for Koldings Omegns Landboforening, Ribe Amts Mejeriforening og Udvalget for det landøkonomiske Driftsbureau, Medlem af Foreningen af jyske Landboforeningers Planteavlsudvalg, Danske Landboforeningers Frøforsyning og Fællesforeningen af Danmarks Brugsforeningers Kontroludvalg som Repræsentant for Landboforeningerne. Først og fremmest er han dog Skolemanden, som leder den store og ansete Landbrugsskole med Interesse, Orden og Dygtighed, foruden at han selv deltager i Undervisningsarbejdet. O. har en fortrinlig Fremstillingsevne, og hans Foredrag udmærker sig ved Klarhed og Overskuelighed. — Gift 1910 Hedevig Leegaard. A. C.

Litt.: N. Esbjerg 1 „Ladelund Elevforenings Aarskr.“ 1909.

Overskou, Thomas (^{11/10} 1798—^{7/11} 1873), Forfatter, Teaterhistoriker. F. i Kbh. Forældre: Mestersvend paa Sukkerraffinaderi

Jens Renssen (O.) og Margrethe Jørgensdatter. Voksede op under trange Kaar, skildret af ham selv i den fængslende Bog „Af mit Liv og min Tid“ (1868; ny Udg. ved R. Neiiendam 1915—16), blev tidlig færdig med Almuekolle, kom ud at tjene, blev sat i Snedkerlære,

men higede efter at blive Student, siden efter at komme til Scenen. Han var saa heldig at vinde Frydendahls Bevaagenhed, saa han 1817 blev Elev ved det Kgl. Teater. Han udførte nu forskellige ubetydelige Smaaroller, indtil han ^{25/4} 1821 fik sin egentlige Debut som Jasmin i „Den paadigtede Galsskab“. Han blev nu Skuespilelev med Gage, 1823 kgl. Skuespiller, men førte i den Snes Aar, han virkede aktivt paa Scenen, kun en Skyggetilværelse. Betydeligere blev hans Gerning som Lystspilforfatter. I „Tre Maaneder efter Brylluppet“ og „Misforstaaelse paa Misforstaaelse“ anslag han straks den Tone, der fik sin Kulmination i Lystspil som „Østergade og Vestergade“, „Capriciosa“, som han skrev sammen med A. L. Arnesen, „Pak“ og „En Valgdag“, de af hans mange dramatiske Arbejder, der har overlevet ham og endnu i vore Dage ret ofte er blevet genoptagne, især paa Privatteatrene, medens O. paa det Kgl. Teaters Plakat nu kun figurerer som Oversætter. Efter sin Afgang som Skuespiller var O. et Aarstid Sceneinstruktør ved det Kgl. Teater, syslede med Tanken om at grundlægge et

Folketeater i Kbh., men da Heiberg 1848 blev Direktør, udnævnte han paa ny O. til Sceneinstruktør. Han var Heibergs og hans Hustrus haandgangne Mand, der snart efter H.s Afgang blev afskediget. Dermed var hans Teaterbane egentlig endt, om end han uden Held et Par Maaneder 1864—65 forsøgte sig som Direktør for Kasino. — O.s varige Livsværk er ikke hans Lystspil, med hvor sikkert Blik for folkelig Effekt de end er formede. med Appel til Menigmands Instinkter og med Kritik over den „fine Portion“. Hans Hovedværk „Den danske Skueplads“ og hans statistiske Arbejde over alle de dramatiske Arbejder, der fra 1748 har været opførte paa det Kgl. Teater, har sikret hans Navn mod Glemself. Skuespilleren Fr. Schwarz's (s. d.) Fortællinger og Optegnelser om Teatrets svulnede Dage fik stor Betydning for dette Forfattereskab; 1854 begyndte det store, af E. Collin tilendebagte Værk „Den danske Skueplads, i dens Historie, fra de første Spor af danske Skuespil indtil vor Tid“ at udkomme — ialt 7 Bd. (1854—76). Som Kildeskrift og Materialsamling er det saa værdifuldt, at man bærer over med Misforstaaelser, Skødesløsheder, Partiskhed og Fremstillingens tit fremtrædende trættende Bombast og naive Sladderagtighed. O.s Liv var ingen Dans paa Roser. Han maatte altid kæmpe haardt for Udkommet, og selv om han hædredes med Titel Professor, led han hele sit Liv under Daidens Ringeast for Autodidakten. D. i Kbh. — Gift 1) 1823 Juliane Adolphine Knub, d. 1856. Ægteskabet opløst 1849. 2) 1850 Johnine Margrethe Lund, d. 1869. 3) 1871 Marie Georgine Thostrup, d. 1889.

C. Bs.

Litt.: Erindringer 1 „Af mit Liv og min Tid“ udg. af Neliendam 1915—16, „Danmarks Ill. Aln.“ 1859 og „I Hjemmet“ s. A.; Stambogsblade 1 „Julekalender“ 1885; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ IV—VII 1862—76; „Ill. Tid.“ ^{7/6} 1871; G. Betzontich i „Nyt Ill. Ugebl.“ 1873; Bournoville: „Mit Teaterliv“ III 1 1877; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; R. Neliendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ II 1912 og Efterskrift til ovenn. Erindringer; Grandjean: „Spredte Minder“ 1919; Karl Mantzlius: „Min Far og Jeg“ 1919; Brev 1 „Dania“ 1902; Nekrologer i „Dagbl.“ ^{8/11} 1873 og (af P. Hansen) 1 „Nær og Fjern“ s. A.

Øxe, Peder (^{7/1} 1520—^{24/10} 1575), Righofmester. Fødested ukendt. Forældre: Rigsraad Johan O. og Mette Mogensdatter Gjõe. Brodersøn af Torben O. (s. d.). Var i Udlandet 1532—37 og besøgte en Række Universiteter, overtog 1538 Ravensborg Len paa Lolland og samlede sig med stor Energi og Forretningsskøgt store Godser rundt om i Landet, vandt 1541 Gisselfeldt for sig og sine Søkende ved Proces, siden Torsø

i Skaane; var fra 1546 Eneejer af Gisselfeld. Samtidig fik han en stor Stilling i Riget, blev 1552 Rigsraad og benyttedes i flere vigtige Sendelser til Udlandet. 1558 skete en ikke fuldt opklaret Katastrofe, der paavistes Uregelmæssigheder i hans Lensstyrelse, en Krænkelse af Dronning Dorothea synes ogsaa at have gjort sig gældende; han nægtede at møde for Rigsraadet og flygtede til Tyskland, hvorefter hans Godser inddroges. Han opholdt sig nu væsentlig i Lothringen hos Christian II.s Datter og konspirerede paa forskellig Maade mod Frederik II, ønskede dog stadig at vende hjem og naaede det uden at bryde sin lothringske Forbindelse 1566, da Syvaarskrigens Ulykker gjorde Danmarks Stilling vanskelig. Han blev paa ny Rigsraad, 1567 Statholder i Kbh. og Righofmester, erhvervede igen store Godser og var i sine sidste Aar Landets mægtigste Mand. Med glimrende Dygtighed sikrede han Danmark økonomisk, fik Adelen til at bevilge nye Skatter, øgede Øresundstolden osv. Han støttede Videnskab og Kunst og optraadte som storslaet Bygherre. P. O. synes at have været den største Begavelse indenfor det 16.—17. Aarh.s danske Adel, man hans Historie har store Huller; Troels-Lund har nyttet dens Fakta til en psykologisk, halvt romanagtig Skildring. D. paa Frederiksborg. — Gift 1567 Mette Olufsdatter Rosenkrantz, d. 1588.

P. E.

Litt.: Slægt i Adelsaarbogen 1907 og „Geneal. og biogr. Arkiv“ 1840—49; mødrene Slægt se Birgitte Gjøe; Hustrus Slægt se Erik Ottesen Rosenkrantz; Ryge: „P. O.“ 1765; Orloff: „Gesch. der Grumbachischen Händel“ 1868—70; O. F. C. Rasmussen: „Optegn. om Gisselfeld“ 1868; Fr. Krarup i „Hist. Tidsskr.“ IV 2 1870—72; L. Daas i „Norsk hist. Tidsskr.“ 1872; Bricka: „Frederik II's Ungdomskærlighed“ 1873; Joh. Grundtvig: „Frederik II's Statshusholdn.“ 1876 og „P. O.s Finansstyrelse“ s. A.; Troels-Lund: „Hist. Skitser“ s. A., „Om P. O.s Finansbestyrelse“ s. A., „Afsluttende Bemærkninger om P. O.s Finansbestyrelse“ s. A., „P. O.“ 1906 og i „Gads dsk. Mag.“ 1906—07; „Dsk. Saml.“ II 6 1877—79; H. P. Rørdam: „Mon. Hist. Dan.“ II 1—2 1884—87; Heise i „Hist. Tidsskr.“ V 5—6 1885—87; Møllerup sst. V 6 1887; Wad: „Breve til og fra Herluf Trolle og Birgitte Gjøe“ 1893; Schäfer: „Gesch. v. Dänem.“ V 1902; A. Friis i „Politikken“ 17²/₂ og 18²/₂ 1907; K. Fabricius i „Nord. tidsskr.“ s. A., „Vor Fortid“ 1917, S. 267 og „Troels-Lund“ 1921, S. 91 ff.; J. A. Fridericia og Povl Engelstoff i „Hist. Tidsskr.“ VIII 1 1908; „Dsk. Mag.“ VI 2 1916; O. Andrup og Jul. Clausen i „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Gisselfeld og Tølløse); V. Lorenzen: „Studier i dsk. Herregaardsarkitektur“ 1921.

Oxe, Torben (ca. 1486—²⁰/₁₁ 1517), Slotsbefalingsmand. Forældre: Rigsraad Johan O. og Inger Torbernsdatter Bille. En voldsom og ustyrlig Karakter med sin Tids Præg. Købte 1509 Part i Næsbyholm af Kongen og aftvang siden med Magt Gaardens tidligere Ejer et Skødebrev paa hele Gaarden, hvilket dog 1513 blev dømt ugyldigt. Om Besiddelsen af Mogenstrup fejdede han med en anden Adelsmand. Han var 1512 Hofsinde og udnævntes ca. 1514 til Befalingsmand paa Kbh.s Slot. En Beskyldning, der her rejstes imod ham for Voldtægtsforsøg mod Dyveke (ved gangang at kaste hende om paa Kongens Seng), førte til Henrettelse af Angiveren, Slotsskriveren Hans Faaborg, men blev ulykkebringende for T. O., da Dyveke pludselig døde. T. O. blev mistænkt for at have sendt hende forgiftede Kirsebær, men i den Anklage, Christian II rejste imod ham for Rigsraadet, synes dog det formentlige Voldtægtsforsøg at have spillet Hovedrollen. Rigsraadet frikendte ham, men under Paaberaabelse af den kgl. Gaardsret lod Christian II ham derefter dømme fra Livet af 12 Bønder fra Kbh.s Len. Ubøjelig i sin Vrede og i sin Haardhed mod Adelen lod Kongen Dødsdommen udføre, skønt en hel Herredag og selv Dronningen bad om Naade for den dømte. D. i Kbh. — Ugift.

H. Js.

Litt.: Slægt se Peder O.; mødrene Slægt se Adelsaarbogen 1890 og Meidell og Møllerup: „Bille-Ættens Hist.“ 1887—93; „Kbh.s lærde Efterretn.“ 1804, S. 616 ff.; „De la Gardiska Arkivet“ II 1832; C. Molbech, J. L. Rohmann og J. L. Kolderup-Rosenvinge i „Hist. Tidsskr.“ III 1842; C. F. Allen: „De tre nord. Rigers Hist.“ II 1865; Paludan-Müller: „De første Konger af den oldenb. Slægt“ 1874; C. F. Bricka i „Hist. Tidsskr.“ IV 5 1875.

Oxelberg, Ferdinand Daniel Gottlieb (¹²/₁ 1833—¹⁸/₇ 1890), Snedkermester. F. i Kbh. Forældre: Snedkermester Peter O. og Kirstine Malvig. Lærte paa de Thielemanske Værksteder, som hans Fader bestyrede, blev Mester 1853 og rejste derefter med Understøttelse fra Staten og det Reiersenske Fond til Tyskland, hvor han navnlig arbejdede paa større Værksteder i Berlin og Wien; her lærte han Maskinsnedkeriet at kende og forstod straks dets Betydning. Efter at være kommet hjem arbejdede han sit Værksted op og fik efter et Besøg paa Verdensudstillingen i Paris 1859 en Plan om Anlæggelse af et Maskinsnedkeri gennemført (1871). Den nye Fabrik vandt straks Anerkendelse, og O. kunde udvide den den ene Gang efter den anden. Han havde ogsaa Interesse for Snedkerfagets kunstneriske Udvikling og opnaaede Guldmedaille for Bygningsnedkerarbejde paa Verdensudstillingen i Paris 1878. Han arbejdede stadig sammen med de bedste Arkitekter og var altid rede til at underordne sig deres Tegninger til de mindste Enkeltheder. Til den store nordiske Udstilling i Kbh. 1888 udførte han Kongeværelset efter Borchs Tegning og vandt Guldmedaille derfor. Blandt Fagfæller nød han almindelig Anerkendelse, blev 1876 Medbestyrer af Kbh.s Snedkerlaug, 1877 Næstformand og 1886 Formand for Snedkernes Tegnefor-

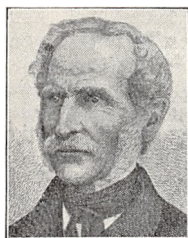

ening. — O. var en self-made Mand og som saadan ogsaa ret selvbevidst. I politisk og social Henseende var han yderst konservativ og stærk Modstander af den fremtrængende Socialisme. Som Menneske var han hjælpsom og rettænkende og afholdt af dem, han kom i Forbindelse med. D. i Hellerup. — Gift 1861 Anne Hansen, d. 1906.

P. P. S.

Litt.: A. Bauer: „Snedkernes Tegneforening af 1837“ 1887; R. Berg: „Snedkerlauget 1554—1904“ 1904; Krak: „Danm. ældste Forretn.“ 1915; Bygningsnedkernes Fagforenings Jubilæumskrift 1922; Nekrolog af E. Schledte i „Ill. Tid.“ 27/7 1890; Ligtale af P. D. la Cour.

Oxholm, Waldemar Tully (^{11/11} 1805—^{3/8} 1876), Diplomat, Overhofmarskal. F. i Kbh. Forældre: Generallojtnant Peter Lotharius

O. og Ann O'Neill. Blev Student 1820, Sekondlojtnant 1821, stilledes 1841 i la suite som Major, blev 1848 Generalmajor. 1822—34 opholdt han sig hovedsagelig paa St. Croix, hvor Faderen ejede Plantager, og blev 1827 Adjutant hos Generalguvernøren.

1834 blev han Guvernør hos Prinserne Christian (IX) af Glücksborg og Frederik af Hessen og ledsagede dem 1839 til Universitetet i Bonn. 1841 blev han Kommitteret i Generaltoldkamret og var 1842—47 Hofchef hos Kronprins Frederik (VII). Ved Dannelsen af Martsministeriet 1848 spillede O. en Rolle, idet han raadede Kongen til at „tilkalde Skandinaverne“, s: de nationalliberale; A. V. Moltke paa-tænkte først at gøre O. til Udenrigsminister. 1848—49 havde han flere vigtige diplomatiske Sendelser, var 1849—53 Landstingsmand for Fyn, opstillet af Bondevennerne og tilhørende den konservativ-bondevenlige Alliance, Medlem af Helstatsklubben. 1845 købte han Taarnborg, som han 1866 solgte og købte Smidstrup. 1854—57 var han Gesandt i London, omtales som Tilhænger af Scheele og Modstander af Grevinde Danner, blev efter sin personlige Ven Christian IX.s

Pacht, Laurids Vilhelm (^{23/11} 1843—^{20/5} 1912), Genremaler. F. i Kbh. Forældre: Bogbinder, Kasketfabrikant Laurids Adolf P. og Marie Caroline Jørgensen. Kom i Bogtrykkerlære, arbejdede hos Marmørhugger Ronci og besøgte Teknisk Skole, kom i Porcelænsmalerlære paa Hetschs Foranstaltning, arbejdede fem Aar paa Kgl. Porcelænsfabrik,

Tronbestigelse 1863 Overhofmester og spillede 1863—64 en vis Rolle som „ministeriel Fødselshjælper“; Dec. 1863 tænkte Kongen paa at lade ham danne Ministerium til Fællesforfatningens Suspension. O., der var en personlig vindende og velvillig Mand, nød ikke stor Agtelse hos Politikere som David og Krieger. D. paa Smidstrup ved Vedbæk. — Gift 1) 1841 Anna v. Rudloff, d. 1841. 2) 1846 Marie Sophie Frederikke v. Krogh, d. 1899.

P. E.

Litt.: Slægt 1 Adelsaarbogen 1887; 1. Hustrus Slægt i Dreyhaupt: „Beschreibung des Saalkreises“ II 1750; 2. Hustrus Slægt se Carl v. Krogh; O. Müller i „Hist. Tidsskr.“ III 6 1867—69; O. Lehmann: „Efterl. Skrifter“ II 1873; Leth og Wad: „Medd. om Dmitterede fra Herlufsholm“ 1875; Neergaard: „Under Junigrundloven“ I 1892; „Fru Andras polit. Papirer“ 1914—20; C. N. David i „Hist. Tidsskr.“ VIII 5 1914; „A. F. Kriegers Dagbøger“ bl. a. I 1920, S. 7, II 1921, S. 345, 348, III s. A., S. 9, 13, 25 f., 29, 32, 35, 39, 52, 72, 93, 100, 215, V 1923, S. 123, 125, 156; Brev I „Udv. af Breve til P. Hjort“ 1869; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 4/8 1876 og „Ill. Tid.“ 13/8 s. A.

Oxholm, Waldemar Henry Theodor (f. ^{22/11} 1868), Stiftamtmand. F. i Bogenes. Forældre: Postmester, Kaptajn Lorentz Lotharius O. og Henriette Olivia Wolder. Blev Student 1886, Cand. juris 1892, var Fuldmægtig hos Højesteretsadvokat Zahle, blev Assistent i

Indenrigsministeriet 1896, Fuldmægtig sst. 1909, Kontorchef 1910, var konst. Stiftamtmand i Aalborg 1908—09, i Sjælland 1910—11, paa Lolland-Falster 1911—12, udnævntes i sidstnævnte Embede 1912. Marts—April 1920 var han Indenrigs- og Landbrugsminister i Ministeriet Liebe. Han har udgivet den nyttige, af Ministeriet anbefalede „Haandbog i dansk Kommunalvæsen I. Landkommuner-nes Styrelse“ (1916), hvortil senere skal knyttes 2 Bd. om „Købstadkommuner-nes Styrelse“ og „De kommunale Anliggender“. — Gift 1918 Muriel Monrath O. P. E.

Litt.: Ch. Mourier: „Studerante fra 1886“ 1911; „Sogneraadstid.“ 30/9 1916; „Ugeskr. f. Retsvæsen“ 1917 B, S. 51 ff.; „Roars Kilde“ Maj 1923.

besøgte Akademiet, hvorfra han tog Afgang 1866, vandt 1869 den lille Guldmedaille og den Neuhausen'ske Præmie, men havde senere ikke Held med sig ved Konkurrencen om den store. Hans Malerier, hovedsagelig Genrebilleder og religiøse Malerier (f. Eks. Altertavle i Agri Kirke), har ikke større Betydning, men hans rent haandværksmæssige Evner blev taget i Brug af Marstrand, der benyttede P. som Medhjælper ved Udførelsen, især af Arkitekturen, i det mægtige Billede „Den store Nadver“. P. var en paa mange Omraader virksom Mand. Han sys-

lede med Reproduktionsteknik og fandt en Maade, som muliggjorde Anvendelsen af Heliotypi til Bogtryk; paa denne Idé startede han 1874 et Etablissement, som senere ogsaa beskæftigede sig med „Fototypier“ og Ætsninger, og som han 1882 solgte (det kendte „P. & Crones Etablissement“). 1887 startede han en Fabrik for Fremstilling af ægte Malerfarver og Bogtryksværte; den blev senere ført videre som „Danske Bogtrykkeres Farvefabrik“ med P. som Direktør. 1897 indførte P. de „levende Billeder“ i Kbh., og fra 1898 var han 3 Aar Direktør for Panoptikon. D. i Holte. — Gift 1) 1871 Ambra Maurelle Brandtberg. Ægteskabet opløst; hun d. 1918. 2) 1901 Oline Olesen.

O. A.

Litt.: „Dags-Avisen“ ²³/₂ 1885; „Verden og vi“ ¹⁰/₁₁ 1917; „Politiken“ ¹⁷/₆ 1922; Nekrologer sst. ²¹/₅ 1912 (af —) og „Riget“ s. D.

Pade, Henrik Waldemar (f. ⁹/₁ 1880), Elektrotekniker. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Waldemar Oscar P. og Olga Barbara Elise Johansen. Stod i Lære i C. P. Jürgensens mekaniske Etablissement, Kbh., der i sin Tid var det ledende Firma i Danmark paa Elektroteknikkens Omraade. Efter udstaaet Læretid blev han 1898 teknisk Assistent i samme Firma. 1900—04 uddannede han sig videre i Tysk-

land og blev ved sin Hjemkomst ledende Ingeniør i A/S Nordiske Kabel- og Traadfabrikker, Kbh. Her arbejdede han sig frem til at blive teknisk Direktør fra 1917. Samtidig har han ved sin Dygtighed vundet en smuk Position indenfor danske Elektroteknikeres Kredts. Han blev optaget i Dansk Ingeniørforening 1917, Medlem af Bestyrelsen for Elektroteknisk Forening 1916 og Formand for samme 1920, ligesom han er Censor ved polyteknisk Eksamen. P. er Medlem af Bestyrelsen for flere industrielle Selskaber og var Medlem af Gentofte Sogneraad 1917—21. — Gift 1909 Rosa Braun.

M. C. H.

Litt.: Slægt i Ellytus og Guldbrandsen: „Nyholm“ 1893 og Baumgarten: „Arkiv f. Genealogi og Heraldik“ 13.—16. H. 1915 ff.

Pagh, Christian Lehmann (¹⁷/₁ 1841—⁸/₄ 1912), Politiker. F. i Fredericia. Forældre: Snekermester Niels P. og Anna Margrethe Windeleff. Kom i Bogtrykkerlære ved „Fredericia Avis“, blev siden ansat i Redaktionen og redigerede Bladet 1864. 1865 overtog han „Bogense Avis“, der da havde 79 Holdere; han ejede den til 1904 og arbejdede den solidt op. 1869 blev han Byraadsmedlem og var det lige til sin Død; med sin Flid, Grundighed og praktiske Sans erhvervede han sig i denne lange Tid et be-

tydeligt Kendskab til alle kommunale Forhold, og delte kom ham til Gode, da han 1902 valgtes til Landstinget som Højremand, genvælgt 1910. Han var Partiets Ordfører ved adskillige kommunale og administrative Lovforslag, 1902—03 Ulykkesforsikringsloven, 1906—07 Rotteloven, 1911—12 Beværterloven. Han hævdede altid Kommunernes Ret overfor Staten; i Automobilspørgsmaalet gik han 1907—08 og 1909—10 mod Landborepræsentanterne. I Toldsagen var han adskillig mere Protektionist end Hey og stemte 1908 mod Loven; i Beværterspørgsmaalet gik han imod Kroatstemning. Udenfor Rigsdagen havde P. flere vigtige Tillidshverv som Købstadsmand, sad i Næringslovkommissionen 1890 og i Toldraadet og var 1909—12 Formand for Købstadforeningen. Han var Sjælen i Organisationen af Varelotteriet 1837. Uden at besidde store Evner paa noget Felt var P. en ualmindelig solid og vel funderet Arbejder. D. i Bogense. — Gift 1876 Ida Elisabeth Mikkelsen, d. 1908. P. E.

Litt.: Slægt 1 „Udkast til en Stamt. over Slægten P.“ 1910; Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Bogense Avis“ ⁴/₁ og ¹/₆ 1909; „Dsk. Vare- og Industrielotteri 1887—1912“ 1912; Nekrologer i „Nationaltid.“ ⁹/₄ 1912; „Politiken“ ⁹/₄ s. A., „Bogense Avis“ ⁹/₄ og ¹³/₄ s. A., „Vort Land“ ¹⁰/₄ s. A. (af J. Wulff), „Fyns Stiftstid.“ ⁹/₄ s. A. og „Fyns Tid.“ ⁹/₄ s. A.

Pagh, Henrik Pagh Mortensen (²⁷/₉ 1859—²⁸/₈ 1922), Handelsmand. F. i Fredericia. Forældre: Slagtermester Morten Mortensen og Pouline Kirstine P. Uddannedes i større Firmaer i Vejle og Randers (P. Justesen & Co.) og etablerede sammen med Grosserer Quist-Pedersen 1889 i Esbjerg en Kornforretning, som i Aarenes Løb blev en af vore betydeligste Storforretninger indenfor Kornbranchen. For Ud-

viklingen af Forretningslivet i det stærkt fremadstræbende Esbjerg blev det af stor Betydning, at P. etablerede sig her; det Pionerarbejde, han udførte, satte stærke Spor. Med en virksom Natur forbandt han Evnen til at sætte sig de rette Maal og at vælge de rigtige Midler til at naa disse, og derfor trivedes ogsaa de mange Foretagender, han var med til at sætte i Gang. I en lang Aarrække startedes ikke mange Virksomheder indenfor Handel og Skibsfart i Esbjerg, uden at P. var med dertil. Han var Medstifter af: Firmaet Erichsen & Christensen, Esbjerg-

Fanø Bank, Esbjerg Salt- og Cindersfabriker, Esbjerg Dampskibsselskab m. fl., og han var Medlem af Landmandsbankens Esbjerg Afdelings Delegation og af Bestyrelsen for de forenede sydjyske Telefonselskaber. I Byens kommunalpolitiske Liv deltog han i en Aarrække aktivt; han var 1894—99 Medlem af Sogneraadet, 1899—1905 og 1913—22 Medlem af Byraadet, ligesom han sad i Havneraadet 1899—1905 og 1911—22; i Arbejdet for Esbjerg Havns Udvidelse var han utvivlsomt den førende Kraft. Der var ikke mange Omraader indenfor Byens kommercielle, kommunale og sociale Liv, hvor P. ikke gjorde sin Indsats; han var Formand for Esbjerg Arbejdsgiverforening og for Esbjerg Handelsstands Hjelpekasse og Kasserer for Esbjerg Børnehjem. Han var endvidere Formand for Foreningen af jyske Kolonial-Grossister, for Handelsskoleforeningen for Danmark og for Sammenslutningen af Havne- og Købmandsorganisations i Danmark, ligesom han var Medlem af Arbejdsgiverforeningens Bestyrelse og Forretningsudvalg samt af Hovedbestyrelsen for Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring. D. i Kbh. — Gift 1888 Sophie Caroline Michelsen. C. T.

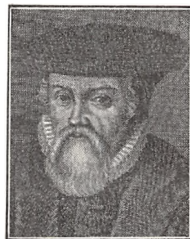
Litt.: Slægt se C. P.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 29/8 1922, „Politiken“ s. D. og „Børsen“ 30/8 s. A.

Palladius, Niels (ca. 1510—17/8 1560), Biskop. F. i Ribe. Fader: Skomager(?) Esbern Jensen. Broderen Peder P. (s. d.) hjalp ham frem til Studering. 1534 kom han til Wittenberg, hvor han hørte Luther og Melancthon, 1540 erhvervede sig Magistergraden og n. A. udgav: „En liden Bog, som indeholder den rette Skilsmisse mellem den rene kristelige, evangeliske Lære og den ugudelige papistiske Lærdom“. 1544 kaldte Biskop Jørgen Jensen Sadolin i Odense ham hjem, for at han skulde være Læsemester og Prædikant for de katolske Klosterdamer i Maribo Kloster; men da dette var en lidet behagelig Stilling, vendte han efter et Aars Tids Forløb tilbage til Wittenberg. Senere, rimeligvis 1550, blev han dog kaldet til Sognepræst ved Frue Kirke i Kbh., og i denne Stilling vandt han i den Grad Menighedens Hengivenhed, at den — forgæves — søgte at hindre, at han overtog Stillingen som Biskop i Lund, hvortil han 1551 blev valgt af Stiftets Gejstlighed. Som kirkelig Tilsynsmand i dette store Stift, der omfattede baade Skaane, Halland, Blekinge og Bornholm, virkede han med stor Dygtighed; han var en flittig Visitator og en betydelig Prædikant, og han udgav desuden en Række teologiske og opbyggelige Skrifter, som i Datiden nød en ikke ringe Yndest, f. Eks. „Tractatus de articulo prædestinationis“ (1554), „Oratio de vera et catholica ecclesia“ (1556), „Concionator, s. regulæ quædam utiles et necessariae concionatoribus observandæ“ (1556), „Drukkenskabs Aflysning

eller Aarsage, hvorfor en Kristen aldeles bør sky og fly den formæledede Drukkenskab“ (s. A.), „Commonefacio de vera invocatione Dei et de vitandis idolis“ (1557), „Det hellige Ægteskabs Ordensregler, efter hvilke alle Ægtefolk bør at leve“ (1557) og „Hvorlunde et Kristenmenneske skal paa sin Sotteseng beskikke sig til Døden“ (1558). Under Broderens Sygdom kronede han 1559 Frederik II i Frue Kirke, og senere indviede han Hans Albertsen til Sjællands Biskop. D. i Lund. — Gift 1) Ca. 1540 Barbara, Datter af Veit Kötzelitz. 2) efter 1551 Elisabeth Pedersdatter, Enke efter Frands Vormorsen (s. d.). H. M.

Litt.: Cavallin: „Lunds stifts herdaminne“ I 1854; H. F. Rørdam: „Kbh.s. Univ. Hist.“ I 1868; Carl S. Petersen I „Kirkeh. Saml.“ V 4 1908.

Palladius, Peder (1503—3/1 1560), Biskop. F. i Ribe. Fader: Skomager(?) Esbern Jensen. Om hans Ungdom vides kun lidt; 1531 opgav han en Stilling som Skolemester i Odense for som Ledsager af en ung Studerende at begive sig til Wittenberg; her kom han i et nært Forhold til Reformatorerne og tilbragte 6 Aar med flittige Studier; 1533 tog han Magistergraden, 1537 blev han Dr. theol., og kort

efter begav han sig i Følge med Bugenhagen til Danmark for s. A. at blive indviet til Superintendent over Sjællands Stift og tillige at virke som Professor i Teologi ved Universitetet. Med stor Energi tog han fat paa de mange Opgaver, hans nye Stilling medførte; i Løbet af 5—6 Aar fik han visiteret alle Stiftets 390 Kirker, hvor Præsterne maatte undervises og prøves, eventuelt afsættes og erstattes med andre bedre egnede; allerede i Nov. 1537 prædikede han saaledes 14 Dage i „den papistiske Stad Roskilde“ og holdt samtidig hver Dag Forelæsninger paa Latin for 125 Tilhører, vistnok for største Delen sjællandske Landsbypræster. Endvidere maatte Kirkerne renses for Helgenbilleder, hvad der jævnlig bragte ham i Strid med Præster og Menigheder; og han maatte formane Folk til at yde deres Skyldighed overfor Præst og Degn, Forældrene til at lade deres Børn lære den kristelige Børnelærdom og alle til at beflitte sig paa en god og smuk kristelig Livsvandel — en Formaning, som paa Grund af Datidens Raahed og Usædelighed maatte faa særlig stor Betydning. Om disse Forhold faar vi Oplysninger gennem hans „Visitatsbog“, der ikke blot har den allerstørste Interesse i kirkelig Henseende, men tillige er et kulturhistorisk og sproghistorisk Dokument af høj Rang (udg. af A. C. L. Heiberg 1867, af

Svend Grundtvig 1872 og af C. Rosenberg 1884, 2. Udg. 1911). 1543—45 lod Kongen afholde Disputationer mellem Universitetets Teologer og de katolsksindede Kannikker i Kbh., Roskilde og Lund; her havde P. Ledelsen, og hans katolske Modstandere faldt tilføje, rimeligvis dog især fordi de ellers havde mistet deres Indtægter; ligeledes hævdede han den strænge Lutherdom overfor Calvinister og billige Kongens Bortvisning af den polske Adelsmand Jan Laski 1553. Litterære Arbejder lagde ogsaa i høj Grad Beslag paa hans Tid; som Censor maatte han gennemlæse alle samtidige teologiske Arbejder af danske Forfattere, forinden de kunde trykkes, og paa Revisionen af Christian Pedersens Bibeloversættelse („Christian III.s danske Bibel“ 1550) ofrede han saa meget Arbejde, at han i flere Aar ikke kunde holde Visitatser eller Forelæsninger. 1556 udgav han den „Alterbog“, der i væsentlig samme Skikkelse har ligget til Grund for den danske Kirkes Gudstjeneste lige til vore Dage, og for at fremme Undervisningen i Latinskolerne besørgede han ogsaa elementære Lærebøger; han udgav ialt over 60 større og mindre Skrifter, ikke mindst efter at han 1555 var blevet ramt af et Slagtilfælde, der rimeligvis har nødsaget ham til at holde Sengen den meste Tid i hans senere Aar; blandt hans Værker kan nævnes: „Brevis expositio catechismi pro parochis Norvegianis“ (1542), „En ny evangelisk Rimstok“ (1554), „En nyttelig Bog om St. Peders Skib“ (1554), „Formula visitationis provincialis“ (1555), „Om den ukristelige, forskrækkelige og gruselige Gudsbespøttelse, som er Sværger og Banden“ (1556), „Advarsel om den lappede og forkludede Hosedjævel, som er opvakt mod al Tugt og Ære“ (1556) og „Sagoge ad libros propheticos et apostolicos“ (1557). Hans danske Skrifter udgives fra 1911 af Lis Jacobsen. D. i Kbh. — Gift Kirstine (Pedersdatter), d. efter 1566.

H. M.

Litt.: Wandall: „P. P.s Levnet“ 1783; A. C. L. Heiberg: „P. P.“ 1840; C. Bruun i „Dsk. Saml.“ I 1865—66; H. F. Rørdam: „Kbhv. Univ. Hist.“ I 1868 og i „Kirkeh. Saml.“ V 6 1911; „Hist.-polit. Blätter f. d. kath. Deutschl.“ 1878; VIII. Bang i „Saml. t. jysk Hist. o. Top.“ 1889 og „Nationaltid.“ ³¹/₁₂ 1905 og ⁶/₁ 1906; L. Schrøder i „Fra Ribe Amt“ 1903; Carl. S. Petersen i „Kirkeh. Saml.“ V 4 1908; Lis Jacobsen i „Teol. Tidsskrift“ 1918; G. Jørgensen: „P. P.“ 1922.

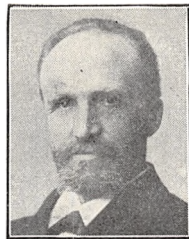
Paludan, Christian Frederik (f. ¹⁰/₁ 1850), Slotsgartner. F. i Nepsager ved Horsens. Forældre: Provst Janus August P. og Camilla Augusta Kipnasse. Var i Lære paa Fuglsang og ved Rosenborg kgl. Have- og Gartnerlæreanstalt og studerede derefter Havebrug ved Landbohøjskolen med afsluttende Eksamen 1871; n. A. tog han yderligere Eksamen i Plantedrivning og Sirtgartneri. Videre Uddannelse søgte han i Udlandet, særlig i Finland, hvor han en Tid drev selvstændig Virksomhed, og han var derpaa

1875—83 Handelsgartner i Randers. Da Stillingen som Undergartner ved Rosenborg 1883 blev ledig, fik P. Ansættelse her, hvor han kom til at virke lige til 1909 — da Have og Læreanstalt blev nedlagt — først som Undergartner og fra 1887 som Slotsgartner. Efter et Par Aars Hvile blev han Slotsgartner paa Bernstorff, hvor han forblev til 1922. P. har i sin Egenskab som Leder af Rosenborg Gartnerlæreanstalt uddannet en lang Række unge Gartnere, og han har ved Medarbejderskab ved forskellige større gartneriske Værker (f. Eks. „Nordisk illustreret Havebrugsleksikon“) og ved at afslutte den af T. Rothere paabegyndte „Grundlag for Vejledning i Plantedrivning“ virket for den teoretiske Uddannelse i Gartnerstanden. Hans Interesse for den teoretiske Uddannelse gjorde ham selvskreven til Censor ved Havebrugs-eksamen ved Landbohøjskolen. Ogsaa Standens Sammenslutninger stod hans Hjerte nær, og dette bragte ham frem til at blive Medlem af Kgl. danske Haveselskabs Bestyrelse og til Bestyrelsesmedlem af Standens Hovedorganisation „Almindelig dansk Gartnerforening“, hvis Formand han var 1906—09. P. sad i Kbh.s Borgerrepræsentation 1892—98. — Gift 1888 Caroline Elisabeth Kirketerp.

A. L.

Litt.: Slægt 1 Glesning: „Dsk. Jubellærere“ II 1 1781, hos Lengnick (Paludan og Lomborg), „Stamt. over Slægten Paludan-Müller“ 1895, „Personalh. Tidsskr.“ V 4 1907 og „Kommandor Paludans Erindringer“ („Mem. o. Br.“ IX) 1908; Hustrus Slægt se M. E. Kirketerp: „Aftenposten“ ⁶/₁ 1906; „Nationaltid.“ ¹⁵/₁ 1920; Bruun og Lange: „Danm. Havebrug og Gartneri til 1919“ 1920.

Paludan, August Frederik (¹¹/₁₂ 1792—³/₁ 1872), Søofficer. F. i Kbh. Forældre: Sognepræst Peder P. og Margrethe Benedicte Thillerup. Blev Maanedsløjtnant 1809, Premierløjtnant 1819, Kapitajn- løjtnant 1827, Kommandørkapitajn 1846, afgik med Kommandørs Karakter 1852. Han hørte som ung til den norske Flaadeafdeling, førte 1843 Kadetskibet „Flora“ og nogle andre Skibe til Tanger i Anledning af Uroligheder der. 1848 var han Eskadrefchef i Østersøens vestlige Del og 1849 Chef for Linieskibet „Christian VIII“; han ledede den ulykkelige Ekspedition til Eckernførde ⁴/₁ 1849, hvor Linieskibet sprang i Luften og Fregatten „Gefion“ maatte overgive sig, blev senere trods sin modige og rolige Optreden under Affæren stillet for Krigsret og dømt

til 4 Maaneders Fæstningsarrest, fordi han havde gennemført Ekspeditionen trods uheldige Vindforhold m. m. Hans Motiver hertil maa søges i de Beskyldninger, som rettedes mod Marinen, for Uvirksomhed, og i Datidens Forestilling om, at et Linieskib med Lethed kunde tage det og med Landbatterier. 1850 var han Militærgouvernør paa Femern, blev efter sin Afsked Overlods. D. i Kbh. — Gift 1818 Elise Christence P., d. 1866. V. G.

Litt.: Slægt se C. F. P.; A. Abrahams: „Minde fra mine Forældres Hus“ 1894, S. 45; H. B. Dahlerup: „Mit Livs Begivenheder 1815—48“ 1909; „Den dsk.-tyske Krig“ II 1870; „Nyt Ark. f. Søværnet“ 1850.

Paludan, Julius (f. $\frac{11}{8}$ 1843), Litteraturhistoriker F. i Allinge. Forældre: By- og Herredsskriver Hans Jacob P. og Sophie

Jacobine Lønborg. Blev Student 1862, Cand. theol. 1868 og rejste 1869 til Paris for at studere fransk Sprog og Litteratur. Efter Hjemkomsten Lærer; virksomt Medlem af Studenterforeningen; tog Del i 70'ernes litterære Kampe med Indlæg i „Nær og Fjern“ 1877

mod G. Brandes; Dr. phil. 1878 („Om Holbergs Niels Klim med særligt Henblik til fremmede Satirer i Form af opdigtede og vidunderlige Rejser“). 1884 midlertidig Docent i Litteraturhistorie. 1885 udgav han „Det højere Skolevæsen i Danmark, Norge og Sverige, en sammenlignende historisk Fremstilling“ og 1887 1. Del af sit videnskabelige Hovedværk „Fremmed Indflydelse paa den danske Nationallitteratur i det 17. og 18. Aarh.“, omfattende Renæssancebevægelsen; 2. Del, den fransk-engelske Indvirkning i Holbergs Tidsalder, udkom 1913. 1888—1906 Medlem af Undervisningsinspektionen for det højere Skolevæsen. Udnævntes 1892 til Prof. ord. i Æstetik, en Plads, der havde staaet ubesat siden Hauchs Død 1872, og som var blevet G. Brandes forment; Ansættelsen føltes ikke med Urette som en Udfordring, og P. har ofte siden været Genstand for litterær Forfølgelse, hvilket han har taget med den ham egne urokkelige Ro. 1896—1913 udkom i 3 Bd. hans Lærebøger i dansk Litteraturhistorie (til 1750); en Frugt af Forelæsninger var ogsaa: „Emile Zola og Naturalismen“ (1897) og Dele af Essay-Samlingen „Mellem Semestrene“ (2 Bd. 1910—22). Afsked som Prof. $\frac{31}{3}$ 1918. — Sine Embeder som Universitetslærer og Undervisningsinspektør har P. røgtet med Samvittighedsfuldhed og Interesse; hans strengt konservative Anskuelser har ikke hindret Billighed mod anderledes menende, og hans Karakters Retlinethed har skaffet ham Agtelse hos dem, der

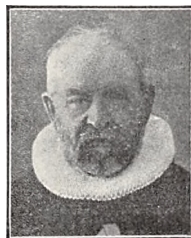
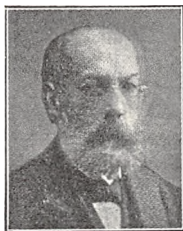
kom i Berøring med ham. Om han end som Litteraturhistoriker savner den Medfølelse med svundne Tider, der gør N. M. Petersens Fremstilling saa tiltrækkende, har hans Arbejder over det danske Aandslivs ældre Perioder lige fuldt udvidet vor Horisont ved at efterfølge de Strømninger fra Udlændets Litteratur, som har virket ind paa vor egen, noget, hans Forgængere N. M. Petersen og C. Rosenberg havde ladet sig være mindre magtpaaliggende. — Gift 1884 Gerda Puggaard. C. S. P.

Litt.: Slægt se C. F. P.; Hustrus Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1878; Erindringer i „Bornh. Saml.“ III 1920; „Dagbl.“ 20. 22/1, $\frac{3}{2}$ og 10. 18/2 1880; Univ. Aarb. 1883—84, S. 3 ff.; „Den uafhængige“ 1884, Nr. 1 og 5; „Horsens Folkebl.“ $\frac{2}{7}$ 1892; „Soc.-Dem.“ $\frac{4}{10}$ s. A.; „Vort Land“ $\frac{11}{8}$ 1897; „Nationaltid.“ $\frac{11}{8}$ 1913; V. J. v. Holstein-Rathlou i „Vor Fremtid“ s. A.; E. Rindom i „Ill. Tid.“ $\frac{10}{8}$ s. A.; N. J. Berendsen: „Af en gl. Journalists Erindr.“ 1918, S. 50; Niels Møller i „Nord. Tidskr.“ 1923; P. Læssøe Müller i „Nationaltid.“ $\frac{10}{8}$ s. A.; „Ill. Tid.“ $\frac{12}{8}$ s. A.; „Berl. Tid.“ $\frac{10}{8}$ s. A.

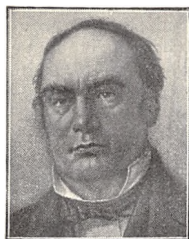
Paludan-Müller, Bernhard Lucian (f. $\frac{9}{10}$ 1845), Præst. F. i Sorø. Forældre: Adjunkt, senere Provst Jens P.-M. (s. d.) og Hustru.

Blev Student 1863, Cand. theol. 1869 og var i de følgende Aar som Alumnus paa Borchs Kollegium væsentlig beskæftiget med Undervisning. 1871 blev han Kapellan i Krummerup og Fuglebjer, 1872 i Ugilt og Taars; 1876 udnævntes han til Sognepræst i Vadum, hvorfra han 1882 kom til Hillerød og Herløv, fra hvilket Embede han 1920 tog sin Afsked. Han har staaet den grundtvigske Retning nær og ud fra et konservativt teologisk Standpunkt gennem en Række Skrifter søgt at bekæmpe det moderne Bibelsyn og i det hele nyere Tanker („Den prophetiske Inspiration“ (1872), „Det synlige og det usynlige“ (1877), „Aabent Brev til Hr. A. C. Larsen“ (1877), „Den humane Tro og den kristne Tro, Sendebrev til H. Høffding“ (1892), „Bibelhistorien og den gammeltestamentlige Kritik“ (1893), „Det kirkelige Skel overfor den gammeltestamentlige Kritik“ (1895), „Evangeliekritikens Vanskelighed“ (1905) „De grundtvigske Menigheder og de folkekirkelige Menigheder“ (1923)) og desuden offentliggjort forskellige Prædikener samt Artikler og Anmeldelser i kirkelige Blade. — Gift 1873 Emmy Louise Jacobs Hagemann. H. M.

Litt.: Slægt se C. F. Paludan samt Fred. Lange: „Fr. P.-M.“ 1899, S. 11 ff., O. M. Giessing: „Stamt. over Efterk. af B. Hagen og A. M. Cöllner“ 1884 og Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; mødrene Slægt hos Lengnick, i „Stamt. over Familien Tryde“ 1878 og G. C. Tryde: „Saml. til Tryde-Slægten Hist.“ 1912 ff; Erindringer i „Til Minde om J. P.-M.“ 1900 og i Begtrups „Tidskrift“ II 1906.

Paludan-Müller, Caspar Peter (²⁵/₁ 1805—¹/₆ 1882), Historiker. F. i Kerteminde. Forældre: Biskop Jens P.-M. og Marie Benedicte Rosenstand-Goiske.

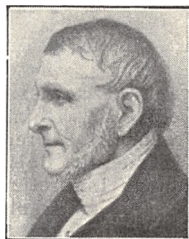
Blev Student 1822, Cand. theol. 1827, Adjunkt i Odense 1829, Overlærer sst. 1843, Rektor i Nykøbing F. 1853. Han var en dygtig og myndig Skolemand og en Lærer, hvis Undervisning prægede sig dybt i Elevernes Minde. Fra Ungdommen dyrkede

han Historien, 1831 udgav han en Bog om St. Hans Kloster i Odense, 1836 en Biografi af Jens Andersen Beldenak, 1838 kom „Cola de Rienzo“ og 1839 „Undersøgelse om Machiavelli“. Efter disse lærde og skarpsindige Undersøgelser fra fremmed Historie vendte P.-M. sig til Nordens; 1841—45 udgav han en Samling Aktstykker til Danmarks indre Historie i ældre Tid, og 1840 tog han Doktorgraden med en Afhandling om Kalmarmødet 1397, hvor han fastslog Retningslinien for senere Tidens Studier over Margrethes Unionspolitik. 1852—53 udgav han en Samling Aktstykker til Grevefejdens Historie, og 1853—54 kom hans største samlede Værk „Grevens Fejde“, en paa strengt Kildestudium hvilende Fremstilling. 1869—72 fremkom i Videnskabernes Selskabs Skrifter en Række Studier over Danmarks Historie i 13. Aarh., paa flere Punkter grundlæggende, saaledes angaaende Valdemars Jordebog; og denne optog P.-M. en Fejde med Joh. Steenstrup („Stridskrift“ 1874). Efter Allens Død 1872 udnævntes P.-M. til Professor Rostgardianus; han var da gammel og næsten stokdøv, og han fik ikke den Betydning, han paa et tidligere Tidspunkt vilde have haft. 1874 kom som Frugt af hans Forelæsninger „De første Konger af den oldenborgske Slægt“, hans Hovedværk, spredt og brudstykmæssigt i sin Fremstilling, men rigt paa nye Synspunkter og kritisk og psykologisk Skarphed. 1877 kom hans i lang Tid grundlæggende Afhandling om Sakske og hans Værk. Politisk var P.-M. konservativ; stemte dog 1849 som Rigsforsamlingsmedlem for Grundloven. — Sammen med A. D. Jørgensen og Erslev staa P.-M. blandt det 19. Aarhs. største Kritikere i dansk Historieforskning. Han manglede Jørgensens fra Grundtvig og Kierkegaard sammentvundne dybe folkelige og sjælelige Forstaelse, og hans metodiske Sikkerhed kom ikke paa Højde med Erslevs. Han virkede ved sin stærke, klart brændende Personlighed, sin helstøbte Tanke og klassisk-fornemme Aand. Han undgik ikke at præges af Provinsbyens Snæverhed, og den stort anlagte, beaandede Fremstilling naaede han ikke. Hans Sprog

var vægtigt, kunde løfte sig til plastiske Billeder som Broderen Frederiks, men kunstnerisk Helhed evnede det ikke. Hans Resultater mærkedes ofte af den lidt livsfjerne Forskers Egenvillie, men ved deres Fylde og ved hans Tænkningens rene Sandhedssøgen staa han højt blandt vore nyere Historikere, og skønt han ingen egentlige Elever havde, er den Erslev'ske Skoles Gæld til ham utvivlsom. D. i Kbh. — Gift 1829 Henriette Erichsen Rosenstand-Goiske, d. 1877. P. E.

Litt.: Slægt se B. P.-M. og Lengnick: Rosenstand-Goiske; Selvbiografi i Univ. Progr. ved Salvingen 1840; Fr. Zeuthen: „Mine første 25 Aar“ 1866; Fr. Barfod i „Ill. Tid.“ ²⁰/₆ 1870; H. Schwanenflügel i „Ude og Hjemme“ ²²/₁ og ²⁹/₁ 1882; Joh. Steenstrup: „Historieskrivningen i Danm. i 19. Aarh.“ 1889; Kr. Erslev i „Hist. Tidsskr.“ VI 3 1891—92; G. Brandes: „Levned“ I 1905; L. Koch: „En gl. Præsts Erindringer“ 1912, S. 18; C. P.-M.: „Jens P.-M.“ 1914 (fra 1865); Aage Frils i „Tilskueren“ 1923, S. 22; Breve i „Udv. af Breve til P. Hjort“ 1869; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ²/₆ 1882, „Morgenbl.“ ⁴/₆ s. A. (af J. A. Fridericia), „Dagbl.“ ²/₆ s. A. og „Nutiden“ ¹⁹/₆ s. A. (af H. Schwanenflügel).

Paludan-Müller, Frederik (⁷/₂ 1809—²⁸/₁₂ 1876), Forfatter. F. i Kerteminde. Forældre: Biskop Jens P.-M. og Marie Benedicte Rosenstand-Goiske. Arvede fra en gammel Slægt af Præster og Lærde sine høje intellektuelle Evner, men samtidig sit uhyre modtagelige, uligevægtige Nervesystem. Blev Student 1828, Cand. juris 1835, gjorde aldrig Brug af sin Embedseksamen. Som Student deltog han ivrig i Selskabslivet i Kbh. og hjemme, smuk, ivrig Danser, kaad og overgiven. Brevene fra denne Periode viser en anden Side af hans Væsen, Splittetheden, „sin egen Gaade og Modsætning“. Han var tidlig begyndt at skrive Vers, men debuterede først 1831 i „Kjøbenhavnsposten“ med „Raab til Polen“, der straks vidner om Formsans. N. A. kom hans Besvarelse af Prisopgaven „Fire fædrelandske Romancer“ og det shakespeareske Lystspil „Kærlighed ved Hoffet“, der bragte ham en lille Teatersucces. Først med „Danserinden“ (1833) slog han dog afgørende igennem, og dette i Forbindelse med „Amor og Psyche“ (1834) gjorde ham til Tidens mest yndede Digter. Heiberg støttede ham kraftig, og Mølbech anmeldte ham med overstrømmende Ros. De ældre frastødet af Formens Glæthed (Oehlenschläger), Mangelen paa Alvor (Hauch), Poul Møller og Aarestrup satiriserede over ham i Epigrammer. De følgende Aar bragte intet nyt større Arbejde, men de to Bd. „Poesier“ (1836—38) med romantiske Dramer: „Fyrste og Page“, „Eventyr i Skoven“ og „Alf og Rose“, Byron'ske Fortællinger paa Vers: „Zuleimas Flugt“, „Beatrice“, „Slaven“.

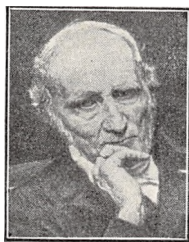
„Vestalinden“, „Grevens Død“ og en betydelig Refleksionslyrik. Som Svar paa en nedsettende Kritik i „Maanedsskrift for Litteratur“ skrev han det polemiske Digt „Trochæer og Jamber“ (1837). Gennem de lyriske Digte faar man et kraftigt Indtryk af den indre Brydning, P.-M. gennemlevede i disse Aar, især Digte som „Billedet“, „Tilbagefald“, „Perlen“, „Dansemusik“ og „Den ottende Kunst“. De vidner om Ægtheden paa Bunden af den Zerrissenheit, der karakteriserer Ungdomsdigtningen i moderne, Heine-Byron'sk Toneart. 1838 fik den indre Delthed Karakteren af en Krise, der yderligere forstærkedes af en tilstødende Sygdom, en Tyfus kaldtes den. Det blev Vendepunktet i P.-M.s Liv. Udadtill markeres dette Vendepunkt ved hans Ægteskab. Charite Borch havde uden Hensyn til Folkensnak under Sygdommen taget P.-M. hjem til sig og sin Moder, og under den sjælelige Krise blev hun hans Støtte. Ægteskabet er blevet karakteriseret som „en Slags Klostergang“. Saa meget er sikkert, at P.-M. ønskede dette Klosterliv. Ud fra det inderste i sit Væsen havde han valgt hende, og det Liv, han kom til at føre, optoges af det, „som udgør Tilværelsens Grund og giver Livet dets Værdi“. Hele hans Manddomsdigtning bærer hendes Præg: det faste Sind, det i sin Fasthed villiestærke Hjerte. Efter Brylluppet rejste han, med offentlig Støtte, i to Aar til Tyskland, Nederlandene, Frankrig, Schweiz og Italien. Paa Rejsen skrev han det mytologiske Drama „Venus“ og 1. Del af „Adam Homo“ (1841). Hans Liv er fra nu af, bortset fra to Udenlandsrejser (1863 og 1870), helt helligt Digtning og Tænkning. Værkerne følger tæt efter hinanden i store Grupper: „Tithon“ (1844), „Dryadens Bryllup“ (1844) og „Abels Død“, der først fremkom i Heibergs „Urania“ for 1845, men senere sammen med „Kalanus“ og „Ahasverus eller den evige Jøde“ i „Tre Digte“ (1854). Arbejdet paa „Adam Homo“ genoptog han 1845, og i Dec. 1848 udsendtes de to sidste Delc og n. A. en samlet revideret Udgave. Efter en lang Standsningsperiode, forarsaget af sjælelig Depression, kom 1861 „Nye Digte“, indeholdende „Kain eller Vredens Barn“, „Benedikt fra Nursia“ og 1. Del af „Paradiset“, der afsluttedes n. A. som „Paradiset, bibelsk Drama“. Endelig maa nævnes „Ungdomskilden“ (1865), „Ivar Lykkes Historie“ (1866—73), Skuespillet „Tidernes skifte“ (1874) og „Adonis“ (1874). „Adam Homo“ I gjorde ved sin Fremkomst ikke Lykke, man frastødtes af „Realismen“, og selv Heiberg forstod ikke Hensigten. Men efterhaanden tiltvang P.-M. sig Respekt og en høj litterær Plads. Som offentlig Anerkendelse fik han 1851 højeste Digterunderstøttelse paa Finansloven. — P.-M.s Digtning er en Idédigtning. Stoffet, hvad enten han tager det fra Samtidens Danmark, fra græsk

Mytologi eller fra Biblen og Historien, er kun „Rammen om evige Ideer“. Hans Digtning er en storslaet Diskussion af de store Grundmodsatninger i Tilværelsen: Glæde og Sorg, Livsnydelse og Betragtning, der i sin sidste Konsekvens stiller ham overfor Spørgsmaalet Liv og Død. I Figurer som Alma, Benedikt og Kalanus har han forherliget Villien og Offervenen, Lidelsen og Døden. I „Adam Homo“ er Tankebilledet udtrykt i Modstillingen af de to Hovedfigurer Adam, hvis Personlighed udviskes i Livet, og Alma, der gennem Sorgen lærer „Villiens Skaber-evne“. Ideen er i „Kalanus“ ført ud i sin Konsekvens i Scenen, hvor Alexander, Verdensherskeren, bøjer Knæ for Kalanus, Villiens Offerpræst, Dødens og Lidelsens Elsker. Allerede i Ungdomsdiget „Sorgen“ (1835) havde han viet sig til Sorgen og Freden, og i det sidste Digt, „Adonis“, bringes hele Forfatterskabet til fuldkommen Hvile og Harmoni ved Dødsgrundens, Proserpina's Fødder. P.-M.s Aandsretning gjorde ham ensom i Tiden som Søren Kierkegaard. I „Danserinden“ havde han i en elegant Form, som Alvoren stundom bryder igennem, „skot“ Tiden. Men i „Adam Homo“ blev han Samtidens og den danske Folkekarakters strenge Tugtemester. Tidens begyndende politiske og sociale Bevægelser stod P.-M. uforstaaende overfor, og han karakterer dem i Billeder af Klublivet, „Pauperismen“, „Kvindeemancipationen“ osv. I Adam har han rettet sit Angreb mod Tidens højeste Dannelseform, og i den nationale Satire er han naaet ned til et Grundtræk i Folkekarakteren: „den blide Aand“. Endelig i „Ahasverus“ er denne Pessimisme steget til Livsfornægtelse. — Som Kunstner naar P.-M. i Virkelighedsdigtningen sit højeste i Situationsbillederne og Portrætterne, der udmærker sig ved Fyndighed i Karakteristikken. Trods sin elegante Form har han den lille, ubarmhjertige Streg, der hensynsløst blotter Karikaturen. I de bibelske og mytologiske Digte har han dyrket en idealiserende Stil, der ofte naar højt ved sin rene Skønhedsvirkning. Hans Sprog har Klassicismens Særmerke: Renhed og Harmoni, men undgaar heller ikke Faren: det for afglatte og slidte Udtryk. Hans Versbehandling bliver ofte monoton, og hans Digtning lider under en Bredde, der gør den vanskelig tilgængelig for den moderne Tid. I dansk klassisk Litteratur er han Oehlenschlägers store Modstykke. De to betegner Mulighederne indenfor dansk Aand. Men P.-M.s Manddomsdigtning er Negationen af Oehlenschlägers nordiske Romantik. Adam Homo er Aladdin-Figuren afklædt til Skindet. Hans Idédigtning fører over i den nyere Litteratur. Ibsen i Værker som „Per Gynt“ og „Brand“ er hans store Arvtager. Pontoppidan er hans beslægtede i moderne dansk Litteratur. P.-M.s Digtning er enestaaende i Nationallitte-

aturen ved sin høje etiske Alvor og sit Præg af ren Aand. D. i Kbh. — Gift 1838 Charite Borch, d. 1884. O. F.

Litt.: Slægt se C. P.-M.; G. Brandes: „Saml. Skr.“ II 1899 (fra 1868 og 1877); Fr. Lange: „F. P.-M.“ 1899; Indledning til I. Bd. af Carl S. Petersens Udg. af „P.-M.s poetiske Skrifter i Udvalg“ 1909; udførlig Litteraturfortegnelse sst. samt under de enkelte Værker; endvidere Vilh. Andersen: „P.-M.“ 1910; samme i „Riget“ 22/12 1910, „Dsk. Studier“ s. A. og „Tider og Typer“ II 1915—16; Carl S. Petersen i „Riget“ 21/12 1910 og „Dsk. Studier“ s. A.; Niels Møller i „Nord. tidsskr.“ 1911; H. Brix i „Politiken“ 1/1 s. A.; Josepha Martensen: „H. L. Martensen“ 1918, S. 78; Troels-Lund: „Bakkehus og Solbjerg“ II 1921; H. Nyblom: „Mine Livserindringer“ 1922; H. Martensen-Larsen: „P.-M. og Martensen“ 1923; Sejer Kühle: „Kilderne til P.-M.s Kalanus“ s. A.; H. Kehler i „Politiken“ 17/11 s. A.

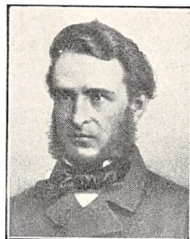
Paludan-Müller, Jens (8/2 1813—29/6 1899), Præst. F. i Kerteminde. Forældre: Biskop Jens P.-M. og Marie Benedicte Rosenstand-Goiske. Blev Student 1831, Cand. theol. 1837 og blev kort efter Adjunkt i Sorø, hvor han fortsatte sine filosofiske Studier, som han allerede forinden sin Embedseksamen havde beskæftiget sig med. 1847 blev han residerende Kapellan ved Budolfi Kirke i Aalborg og oprettede

der tillige en Forberedelsesskole til Latinskolen. 1855 forflyttedes han som Sognepræst til Thisted, og 1856 blev han tillige Provst; for at faa mere Tid til Studier flyttede han 1864 til Marvede og Hyllinge paa Sjælland og 1874 til Snesere, hvorfra han 1888 tog sin Afsked og bosatte sig i Kbh.; ved Universitetets Jubelfest 1879 udnævntes han til Dr. theol. h. c. I den kirkelige Strid indtog han en mæglende Stilling mellem Grundtvigianismen og denne Retnings Modstandere; han lagde megen Vægt paa Sakramenterne, men tog Afstand fra den grundtvigske Lære om Trosbekendelsens Oprindelse. Foruden talrige Tidsskriftartikler, bl. a. „Den apologetiske Bestandel i Biskop Mynsters Prædiken“ og „Dr. Søren Kierkegaards Indøvelse i Kristendom“ (i „Nyt teologisk Tidsskrift“ 1854—55) samt forskellige Digte og Sange har han offentliggjort „Om Dr. Martensens kristelige Dogmatik“ (1850), „Om Guds Ord“ (1869), „Skriften og Overleveringen i deres evangeliske Sammenhæng“ (1871), „Evangelisk Alliance og luthersk Bekendelse“ (1884), „Folkekirke og evangelisk Tro“ (1890), „Guds Rige og evangelisk Tro“ (1891) m. fl. D. i Kbh. — Gift 1841 Charlotte Christine Birgitte Petrine Tryde, d. 1874. H. M.

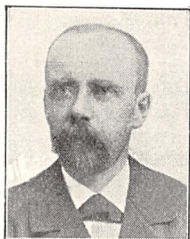
Litt.: Slægt se C. P.-M.; Hustrus Slægt se B. P.-M.; Selvbiografi i „Levnedsbeskrivelser af de ved Kbh.s Univ.s 400aarsfest promov. Doktorer“ 1879; „Nationaltid.“ 4/8 1917; „Til Minde om J. P.-M.“ 1900; Brev i „Breve til og fra Ingemann“ 1879; Nekrolog i „Præste Amts Avts“ 2/7 1899.

Paludan-Müller, Jens (10/3 1836—9/2 1864), Historiker. F. i Odense. Forældre: Professor C. P.-M. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1855, Can. theol. 1862, studerede tidlig Historie- og Litteratur og levede dybt optaget med i Tidens aandelige Liv, var paa- virket baade af Grundtvig og Skandinavismen, men stod kritisk prøvende overfor dette som alt andet. G. Brandes, Jul. Lange og Fr. Nutzhorn hørte til hans Omgangsfæller. 1863 vandt han Universitetets Guldmedaille for en Afhandling om Gullands Forhold til Danmark og Sverige. Han deltog i Krigen 1864 ved I. Regiment og gik med Tapperhed og inderlig Overbevisning op i Kampen for Fædrelandet, faldt paa Tilbagetoget fra Danevirke i Træfningen ved Oversø. Faderen satte sin højt begavede og lovende Søn et Minde i Indledningen til hans 1865 udgivne Bog om Gulland og i et større Mindeskrift, der først udgaves 1914. D. ved Oversø. — Ugift. P. E.

Litt.: Slægt se C. P.-M.; Faderens ovenn. Mindeskrifter; Univ. Progr. Okt. 1863, S. 59; G. Brandes i „Politiken“ 18/6 og 23/6 1897, I „Saml. Skr.“ II 1899 og i „Levnet“ I 1905; „Nord-slesv. Søndagsbl.“ 1908; Nekrologer i „Ill. Tid.“ 9/2 1864 og af Jul. Lange i „Nord. Univ.-Tidsskr.“ s. A.

Paludan-Müller, Johannes Nathanael (f. 10/11 1853), Forfatter. F. i Aalborg. Forældre: Provst Jens P.-M. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1872, Cand. theol. 1878, var nogle Aar Huslærer og blev 1882 Kapellan hos sin Fader i Snesere. Efter tre Aars Præstegerning i Mov ved Aalborg blev han 1888, da Faderen tog sin Afsked, Præst i Snesere, og her samlede han, til han 1920 tog sin Afsked, en taknemmelig Tilhørerkreds om sit ægte og ejendommelige Vidnesbyrd. For en større Kreds er P.-M. blevet kendt ved et omfattende og smukt Forfatterskab. Allerede 1880 udsendte han sin første Bog „Aarstidene. Fire Fortællinger“, senere fulgte bl. a. „Margrethe Thorsen“ (1883), „Studier over Goethes Dramaer“ (1884), „Lessings religiøse Livsanskuelse“ (1888), „Memento mori, Fortællinger“ (1897), „Gennem Eventyret“ (1905) og de omfangsrige Fortællinger „Marie Fergusonson“ (1908), „Drøm og Daad“ (1912), „Alt dette vil jeg give dig“ (1915) og „To Verdenner“ (1922), der alle har de store Verdensbegivenheder paa Napoleonstiden som virkningsfuld Baggrund. — P.-M. er den fint dannede, livserfarne Fortæller; hans Frem-

stilling er rolig, i høj Grad fængslende trods sin Bredde. Navnlige Napoleonstidens Tyskland er P.-M. en fortrolig Kender af, og man mærker overalt hans rolige Fordybelse i Tider og Egne og i de Personers Sjæleliv og Karakterer, der skildres; hans Bøger virker uden Prædiken og Moraliseren ofte dybt religiøst. I kristelig Henseende har P.-M. navnlig faaet Paavirkning af sine Forældre og senere af P. Chr. Kierkegaard; litterært staar han i Gæld til Jonas Lie og den unge Henrik Ibsen, og Goethe, Lessing, W. Scott og Dickens har han beskæftiget sig meget med. — Gift 1882 Anna Eliza Henriette Jensenius.

F. N.

Litt.: Slægt se J. P.-M., d. 1899; „Dsk. Kirketid.“ 1888, N. 15; Leth og Wad: „Dimitterede fra Herlufsholm“ 1875—87.

Panum, Hortense (f. $\frac{14}{3}$ 1856), Musikhistoriker. F. i Kiel. Forældre: Fysiologen P. L. P. (s. d.) og Hustru. Var Elev i Klaver af V. Bendix og A. Winding, i Musikteori af

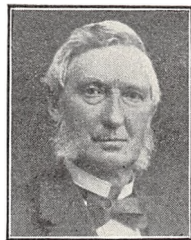

Rosenhoff, studerede senere Musikhistorie hos Tappert i Berlin, foretog med Statsstøtte yderligere Studierejser til Leipzig, Paris, Bryssel, London, Dublin, Edinburgh, Stockholm. Har siden 1885 udfoldet en omfattende pædagogisk Virksomhed som Musiklærerinde: Musikteori ved Glass' Konservatorium, Musikhistorie ved Folkeuniversitetsforeningen; ogsaa pædagogisk-organisatorisk har hun virket, idet hun sammen med Glass 1888 stiftede „Musikpædagogisk Forening“, hvis Formand hun var 1901—03. Som et Resultat af denne Undervisningsgerning foreligger fra hendes Haand en lang Række musikhistoriske Arbejder, der dels danner det trykte Grundlag for hendes Foredrag, dels er beregnet paa fortsat Undervisning, saaledes om Musikkens Klassikere, om Romantikerne, om dansk Musik, om middelalderlige Musikinstrumenter og en „Musikhistorien i kortfattet Fremstilling“ (1910, 2. Udg. 1920). Sammen med Will. Behrend udgav hun „Illustreret Musikhistorie“ (1897—1905), den første og foreløbig eneste i sin Art i Danmark, og udgiver med samme fra 1923 et Musikleksikon. Frk. P.s egentlige Forskningsfelt er imidlertid de ældgamle Strenginstrumenter. Paa Grundlag af et overmaade flittigt og fortjenstfuldt Kilstudium i norron, irsk og angelsaksisk Litteratur og i plastiske Levninger (Billedskæringer, Illuminationer, Helleristninger etc.) undersøger hun Nordeuropas gamle Strenginstrumenter, deres Grundformer, Afarter og Overgangsformer („Nordeuropas gamle Strenginstrumenter“, 1903, „De folkelige Strenginstrumenter i Nordens Middelalder“, 1905)

i gennemtrængende og ædruelig Analyse, — Studier, der ogsaa i Udlandet har vakt betydelig Opmærksomhed („Harfe und Lyra im alten Nordeuropa“, „Sammelbände der intern. Musikgesellschaft“ VII 1905). I det smukke Arbejde „Middelalderens Strenginstrumenter og deres Forløbere i Oldtiden“ (1. Halvbind 1915) fremkommer sammenfattende Betragtninger over de nævnte Emner. De senere Aar har bragt Frk. P. ind paa Studiet af det gamle danske Folkeinstrument Langelegen, som hun slaar til Lyd for atter at gøre til folkeligt Hovedinstrument, paa samme Maade som den finske Kantele er blevet finsk folkeligt Nationalinstrument efter en længere Perodes Forglemmelse. To overordentlig heldige Fund har gjort Frk. P.s Navn kendt i videre Kredse i Udlandet: Fundet af Melchior Schild'ske Kompositioner optegnet i Tabulatur og indhæftede i et Eksemplar af Voigtländers „Oden und Lieder“ 1642 (Kgl. Bibliotek) samt Corsis Bidrag til den ældste kendte Opera, Peris „Daphne“ (fundet i Konservatoriets Bibl. i Bryssel). — Frk. P.s livfulde Stil, baade som Foredragsholder og som Skribent, hendes videnskabelige Evne, hendes store Omhu og Hjælpsomhed overfor Elever og Kolleger har gjort hende til en skattet Personlighed indenfor Musikverdenen. — Ugift. E. A.

Litt.: Mødrene Slægt hos Lengnick (Drewsen og Sobøtker).

Panum, Peter Ludvig ($\frac{19}{12}$ 1820— $\frac{2}{5}$ 1885), Læge, Fysiolog. F. i Rønne. Forældre: Regimentskirurg Jens Severin Nathanael P. og Johanne Caroline Louise Charlotte Lahde. Blev Student 1840 i Kiel, Cand. med. 1845 i Kbh. og s. A. Kandidat paa Almindeligt Hospital. 1846 sendtes han sammen med A. H. Manicus til Færøerne i Anledning af en svær Mæslingeepidemi. Hans fortræffelige Arbejde her og de udmærkede Iagttagelser over Sygdommens Epidemiologi og Inkubation („Bibl. f. Læger“ 1847 og Virchows „Archiv“ I) henledte yderligere Opmærksomheden paa ham, og 1850 udsendtes han for at bekæmpe Kolerapepidemien i Bandholm. Hans faste Optræden her var meget virkningsfuld, men stødte de medicinske Autoriteter, der ikke delte P.s kontagionistiske Synspunkt. Under Krigen var han Skibslæge paa „Gejser“. 1851 disputerede P. („Fibrinen og dens Koagulation“) og studerede derefter Fysiologi i Tyskland og i Paris som Elev af Claude Bernard og senere hans Assistent indtil 1853, da han blev Professor i Fysiologi og alm. Patologi i Kiel. Her udfoldede han en betydelig videnskabelig Virksomhed, der gjorde hans Navn kendt

overalt, saaledes fremkom her de fundamentale Undersøgelser om Emboli, Transfusion og Blodmængde m. m., men ogsaa fra ganske andre Felter af hans Videnskab som det store Arbejde „Synet med 2 Øjne“, Undersøgelser om Misfostre o. s. v., og her begyndte han sine Forsøg over Forraadnelse og putride Gifte. 1864 blev P. Professor i Fysiologi i Kbh., men havde stillet Fordringer om Oprettelsen af et fysiologisk Laboratorium som Betingelse. Med stor Energi bragte han Undervisningen og Studiet af Fysiologi, der herhjemme hidtil mest havde omfattet komparativ Anatomi, ind paa nye og frugtbare Veje, støttet til Laboratoriet, som han ogsaa gæstfrit aabnede for anden nærstaaende Forskning (Bakteriologi). Han arbejdede selv ivrig videnskabelig, men meget af hans Arbejde tog dog tillige Sigte paa praktiske Spørgsmaal som Fødemidlernes Næringsværdi, Stofskifte, Kostspørgsmaal o. s. v.; for hygiejniske Forhold som Mælkeforsyning, Ligbrænding m. m. og for Standsinteresser gjorde han et stort Arbejde, fik oprettet „den medicinske Læsestue“ 1871 og virkede med Iver for Sammenslutningen af det kgl. med. Selskab og Filialen, blev ogsaa det nye Selskabs 1. Præsident. For skandinavisk Samarbejde var han en ivrig Talsmand, oprettede med Key „Nordisk medicinskt Arkiv“ 1869 og fremmede skandinaviske Lægemøder. Ved hans Initiativ blev den internationale Lægekongres 1884 henlagt til Kbh., og han var dens Præsident. Af en Mængde videnskabelige Selskaber var han Æresmedlem, og Formand eller Medlem af adskillige hygiejniske eller industrielle Komiteer o. s. v. P.s Skarpsindighed, Lærdom og Alsidighed som Fysiolog var beundringsværdig, og han var en af sin Tids største Autoriteter. Hans Flid og Samvittighedsfuldhed som Lærer var enestaaende, men han stillede store Fordringer til de studerende, for hvem han havde den varmeste Interesse. Veltalende var han ikke, og hverken hans Foredrag eller litterære Arbejder fremtraadte i nogen smuk Form; men han gav sine Elever en Lærebog, der var overordentlig fuldstændig og udarbejdet med ægte videnskabelig Kritik og Ædruelighed. Hans egne videnskabelige Undersøgelser har alle, med Undtagelse af de medicinsk-historiske, været overordentlig vægtige, og han forstod at vække Respekt og Interesse for sit Fag og drage dygtige Elever til sit Laboratorium. Stærkt nationalt følende virkede han efter 1864 med Iver og Takt for de Danske i Nordslesvig. D. i Kbh. — Gift 1853 Hortense Susanne Hagen, d. 1899.

F. L.

Litt.: Hustrus Slægt se Hortense P.; Selvbio-graaf i Univ. Progr. ved Ref.fest 1851; „Ill. Tid.“ 8/5 1878; Dr. Bonifacius (o: P. Nansen); „Lægekongressens Heroer“ 1884; „Nutiden“ s. A.; Jul. Petersen; „Køleraepidemierne“ 1892; L. Kraft i „Berl. Tid.“ 19/12 1920 og „Hospitallid.“ s. A.;

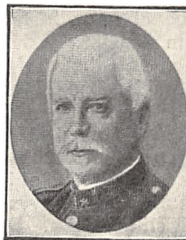
Johnsson i „Ugeskr. f. Læger“ s. A.; H. Kaarsberg: „Memoirer“ 1921; A. Frllis: „Den dsk. Regering og Nordslesvigs Genforening med Danm.“ I 1921, S. 272 ff.; Dan. Jacobsen: „Jeg husker —“ 1923, S. 124 f.; Nekrologer i „Ugeskr. f. Læger“ 1885 (af J. Buntzen), „Nord. med. Arkiv“ s. A. (af Jul. Petersen), „Tilskueren“ s. A. (af samme), „Hygiea“ s. A. (af Tigerstedt), „Hospitallid.“ s. A. (af F. Triier), „Bibl. f. Læger“ s. A., „Berl. Tid.“ 2/5 s. A., „Politiken“ 8/5 s. A. og „Dagbl.“ 4/6 s. A.

Panum, Peter Munk Rudolph (f. 22/8 1854), Læge. F. i Kiel. Forældre: Professor P. L. P. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1872, Cand. med. 1878, var 1878—83 Kandidat og Reserve-medikus ved Frederiks Hospital og indtil 1886 Amanuensis hos A. G. Drachmann, hvorved han kom ind paa Studiet af Ortopædi, som han siden trofast har dyrket. Han var fra 1885 i mange Aar som Læge knyttet til Samfundet og Hjemmet for Vanføre, som Overlæge 1908—19, og han har her gjort et betydeligt og uegennyttigt Arbejde og erhvervet sig stor Indsigt og Erfaring. 1889—1921 har han tillige været Læge ved Klampenborg Vandkuranstalt og 1907—11 ledet den fysikalske Behandling paa Garnisons Sygehus. Foruden adskillige Arbejder i udenlandske og danske Fagtidsskrifter har P. skrevet en kortfattet Lærebog i Ortopædi 1895 og en illustreret Lægebog 1895 og 1914 (ogsaa i svensk Udgave). — Gift 1883 Laura Nielsen, d. 1919.

F. L.

Litt.: Mødrene Slægt se Hortense P.; „Samfundet, som antager sig vanføre og lernæstede 1872—97“ 1897; „Folketingets Forhandl. 1914—15“, Sp. 863.

Parkov, Hans Peter (f. 22/8 1857), Officer, Politiker. F. i Kbh. Plejeforældre: Restauratør Hans Petersen og Inger Larsdatter. Blev Sekondløjtnant i Artilleriet 1879, Premierløjtnant 1881, Kaptajn 1891, Oberstløjtnant 1906, Oberst 1913, afgik 1919. Han blev 1888 ansat ved Laboratoriet og gjorde flere større Tjenesterejser, bl. a. 1891 til Rusland for at lære Fabrikation af Skydebomuld, ledede derefter Fabrikken i Frederiksværk og kontrollerede Danmarks Krudtindkøb i Udlandet. 1901 foretog han en Tjenesterejse for at undersøge Militærmusikken, og 1902 blev han Medlem af en Automobilkommission. 1902—05 bestyrede han Frederiksværk Krudtværk, blev 1906 Chef for 3. Artilleribratillon, 1916 Chef for Tunestillingens Artillerikommando og 1918 Stabschef hos Generalinspektøren for Artilleriet. I de dan-

ske Skytteforeninger har han været Formand for Overbestyrelsen fra 1922, han er fra 1909 Formand for Gentofte Kommunalbestyrelse og fra 1922 Medlem af Amsrådet for gl. Kbh.s Amt. I Politik kom den arbejdsdygtige og omgængelige Mand ind 1906, da han valgtes af Højre til Folketinget i Frederiksværk; han stod Dinesen nær og hørte altid til de forhandlingsvillige Højremænd; 1907—08 var han Ordfører for Lønningsloven, 1910—11 for Militærmusikken. Mest bemærket gjorde han sig som Højres Ordfører for Forsvarslovene 1909, da han strakte sig videre for at opnå Forlig, end mange af hans militære Kolleger billigede. Hans Optræden ved Danelsen af Ministeriet Holstein Aug. 1909, da han fortav for Størstedelen af sin Gruppe, at Greven havde afvist direkte Forhandling med ham, vakte ved Ministeriets Fald i Okt. nogen Misstemning i Partiet. Han stod efter 1910 i den moderate Højregruppe, men faldt 1913, valgtes igen 1918 og kom en Tid frem i første Række, blev s. A. Medlem af Partibestyrelsen og 1920 2. Viceformand og var 1919—20 Højres Ordfører ved Loven om Nedlæggelse af Landbefæstningen, som han stemte imod; maatte derimod under Forsvarsdebatten 1922 vige for Pärshel som Ordfører. — Gift 1885 Esther Margrethe Petersen.

P. E.

Litt.: „Frederiksborg Amtstid.“ 13/10 1905, 17/6 1906, 30/6 1907 og 16/4 1918; „Nordsjæll. Venstrebl.“ 25/6 1907; „Vort Land“ 2/11 1907 og 28/6 1909; „Nationaltid.“ 26/6 1909 og 11/10 1919; „Folketingets Forhandl.“ 1909—10, Sp. 95—193; „Agradagbl.“ 22/6 1910; N. P. Jensen; „Livserindringer“ II 1916, S. 175 ff.; „Politiken“ 14/6 1918; „København“ 16/6 1923.

Parvus, Peder (d. 27/8 1553), Universitetslærer. F. i Roskilde. Blev i en tidlig Alder grebet af de nye humanistiske Ideer, som han særlig tilegnede sig under Studieophold i Udlandet (Rostock, Paris, Wittenberg). Ved Kbh.s Universitets Genoprettelse 1537 ansattes han, der var gaaet over til Lutherdommen, som Professor for at vejlede Ungdommen særlig ved Udarbejdelsen af latinske Breve og Vers; at dømme efter de Lovtaler, flere af hans Disciple holder om ham, maa han have været en fortræffelig Lærer. Hans Forfattervirksomhed er ikke betydelig. Under hans Navn udgav Historikeren Hans Svaning (s. d.) 1560 sit Modskrift mod Svenskeren Johannes Magnus' Fejdeskrift mod de Danske. D. i Kbh. — Gift Anna. C. S. P.

Litt.: Slægt i M. Rosenkilde: „Stamt. over Familien Rosenkilde“ 1883; Gamst: „De Petro Parvo Rosfontano schediasma“ 1755; Rørdam i „Ny kirkeh. Saml.“ II 1860—62 og „Kbh. Univ. Hist. 1537—1621“ I 1868—69; Vilh. Andersen: „Tider og Typer. Erasmus“ I 1907.

Patursson, Jóannes (f. 9/5 1866), Politiker. F. i Kirkjubæ, Færøerne. Forældre: Kongsbonde Paul P. og Kathrina Djóneson. Sendtes af Faderen, der var Foregangsmand for et rationelt Landbrug paa Færøerne, til Norge, hvor han blev Agronom fra Stend

Landbrugsskole 1884 og Landbrugskandidat 1891; han overtog 1892 den fædrene Kongsgaard og har siden paa Rejser studeret Landbrug i Skotland og Norge. Han var tidlig stærkt nationalt vaagen og tog Del i færøiske Kulturforetagender af forskellig Art, ligesom han fik flere Tillidshverv, var Forstanderskabsformand 1890, Forsøgs- gaardsleder 1892—98,

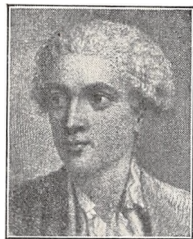
Medlem af Overlandvæsenkommissionen 1891—1906. Han stillede sig til Folketinget 1898 som moderat Nationalfæring og valgtes 1901 som Venstrereformmand med skarp Front mod det danske Embedsmandsstyre. I Tinget rettede han flere Gange Angreb paa dette, men tog iøvrig Afstand fra Separatismen (bl. a. 3/3 1903 overfor Harald Jensen), talte for Udskiftning af Odelsjorden, Skolereformer, Landbrugets Forbedring (3/3 1905) og Anlæg af Telefon. 1906 gennemførtes en ny Lagtingslov med ham som Ordfører, og P. fik Albertis Tilsagn om endnu videregaaende Reformers. S. A. faldt han imidlertid mod Efferesøe, der repræsenterede det nydannede Sambandsparti mod Selvstyrepartiet, hvis Formand P. er. 1918 valgtes han af Lagtinget til Landstingsmand og var det til 1920; han stod i Valggruppe med det radikale Venstre, men fik ikke Zahles Støtte til sit 1920 forelagte Forslag om at give Lagtingets Beslutninger Lovskraft. Han stod nu som udpræget Separatist og udtalte sig 1923 for Færøernes Tilslutning til Norge. Han er en begavet og fremadstræbende Mand med stærke Interesser og lyrisk Temperament; han har udgivet flere Pjecer, saaledes „Færøsk Politik“ (1903), talrige Afhandlinger i Blade og en endnu ufuldendt Samling af færøske Folkeviser. — Gift 1902 Gudny Eriksdóttir Bjørnson.

P. E.

Litt.: „Dimmalætting“ 20/4, 27/4, 4/5, 11/5, 18/5, 25/5, 20/7 1901, 18/9 1902, 11/7, 18/7 1903, 12/4, 10/4, 20/6 1906; „Vort Land“ 18/6 1903; Efferesøe: „Folketingsvalg og Lagtingsvalg“ 1918; A. Samuelson: „Til Vælgernes“ 1921; „Politiken“ 28/6, 18/6, 25/6 (af Kn. Poulsen), 26/6, 31/6, 6/7, 13/7, 16/7 1923; „Dagens Nyh.“ og „Nationaltid.“ 24/7 s. A.; „København“ 12/8 s. A.; „Berl. Tid.“ 17/8 og 17/9 s. A.; „Nationaltid.“ 3/11 s. A.

Paulsen, Erik (14/10 1749—20/2 1790), Maler. Formentlig født i Bygom, Østerbølle Sogn, Viborg Amt. Forældrenes Navne ukendte. Vandrede tidlig hjemmefra, kom i Malerlære i Kbh., besøgte Akademiet og vandt 1775 den lille, 1777 den store Guldmedaille, 1780—83 rejste han med Støtte fra Akademiet til Italien, Frankrig og Tyskland, blev 1784 agreeret og kort efter Medlem af Akademiet paa et allegorisk Maleri om Kalmarunionen, 1788 rejste han i Norge for at male Prospekter til Kronprinsen.

Allerede tidlig under sit Kbh.sophold begyndte P. at male Portrætter, mærkelige ved deres naturlige og afdæmpede Holdning og med et sart og fint Tonevalg (paa Frederiksborg: Struensees 1771, Selvportræt 1775), og efterhaanden som han paa Akademiet og i Udlandet lærte mere Teknik, viser Portrætterne bedre Formfølelse, friere Bevægelighed og fuld-

dere Farvevirkning, uden dog at sætte de første Egenskaber til (Ewalds Billede 1779, N. Lunde Reiersens 1784, C. F. Stanley). Paa et andet Omraade har P. ogsaa betydet noget for dansk Malerkunst; hans Landskabsmalerier kan i Tone og i Stemningsfinhed betegne et Maal ud over det konventionelle Prospektmaleri, som ellers dyrkedes paa den Tid. En Række norske Landskaber udgav han i Stik. Som Historiemaler var han afgjort svag. Gruppering og Komposition er daarlig, Pointen i Beretningen altfor groft understreget, men dog blev Stikkene efter hans Malerier til Danmarks Historie (Rolf Krake, Anna Colbjørnsdatter, Præsten Hans Madsen) meget yndede i alle Kredse. Selv raderede han 1782 „Knud den Store dadler Hofmændenes Smiger“ og arbejdede med kgl. Støtte paa Farvetrykning af Stik. Han har dekoreret en Del Værelser i københavnske Bygninger med store Figur- og Landskabsbilleder. Trods megen Beundring og en vis Medbør følte han sig tilsidesat og endte sit Liv ved at springe ud af Vinduet i sin Lejlighed i Kbh. — Gift 1777 Anna Elisabeth Lobeck, d. 1840.

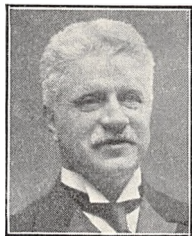
O. A.
Litt.: Hustrus Slægt hos Lengnick; „Minerva“ 1785, 1786, 1788, 1790; Wilsø: „Rejselegatagelser“ V 1798, S. 163; „Kbh.s Skilderi“ 1819, 1828, 1830; Rahbek: „Erindringer“ IV 1827, S. 27; Oehlenschläger: „Erindringer“ 1872, S. 13; Werlauff I „Hist. Tidsskr.“ IV 4 1873-74; F. J. Meier: „Wiedevelt“ 1877; O. Nielsen: „Efter. om Skodborg og Vandfuld Herreder“ 1894; Oppermann: „Kunsten i Danm. under Frederik V og Christian VII“ 1905; „Berl. Tid.“ 29/10 1920; Carl W. Schnitler: „Norges kunstneriske Opdagelse. Maleren E. P.s norske Landskaber 1788“ s. A.; V. P. Christensen I „Skenvirke“ 1921.

Paulli, Daniel (23/5 1640—7/11 1684), Avisudgiver, Boghandler. F. i Rostock. Forældre: Botanikeren Simon P. (s. d.) og Hustru. Uddannedes ved Boghandelen, bl. a. i Nürnberg, fik 1665 kgl. Bevilling som Boghandler i Kbh., hvor han bestyrede den store Boglade, der var grundlagt af Joachim Moltke, efter hvis Død 1664 den ejedes af hans Enke og Svigerdatter. Da disse blev uenige indbyrdes og med P., begyndte han sin egen Forretning i et Hus i Skindergade. Han købte en Del af det Moltke'ske Bos Forlagsartikler og udgav ogsaa selv flere Bøger, bl. a. Kingos Aandeligt Sjungekor;

ogsaa i Frankfurt a. M. drev han Forlag. 1667—77 var han Auktionsdirektor. P. er Grundlæggeren af den danske Presse. 1672 fik han Avisprivilegium og udgav dels en tysk Avis „Extraordinaire Relationes“, der under Svenskekrigen ledsagedes af en „Oeresundische Relation“ med Krigsefterretninger, dels en dansk Avis „Maanedlige Relationer“, der fortsattes 1685; fra 1675 udgav han desuden et Ugeblad i Folio „Dansk Advis“. P.s Blade indeholdt ikke alene ligesom Tidens andre Aviser Referater fra Udlandets Presse, men ogsaa et betydeligt selvstændigt Stof. Han havde Korrespondenter i Ind- og Udland og vidste at skaffe sig paalidelige Efterretninger, ogsaa fra officielle Kilder; indførte endvidere Meddelelser om udenlandske Vekselkurser, Handels- og Skibsefterretninger, og som Tillæg til Maanedsavisen en Fortegnelse over nye Bøger „Mercurius librarius Danicus“. Ved Siden af Nyhedsstoffet bragtes der ogsaa underholdende Stof, Anekdoter o. l., og i „Maanedlige Relationer“ findes af og til kobberstukne Illustrationer. P.s Aviser betegner saaledes i flere Henseender en ny Epoke i den danske Presses Historie. D. i Kbh.(?) — Gift 1667 Margrethe Würgers, d. efter 1684.

S. D.
Litt.: Slægt I Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“ og ved samme I „Politiken“ 3/6 1915; C. Nyrop: „Den dsk. Boghandels Hist.“ I 1870; Stolpe: „Dagspressen I Danmark“ II 1879.

Paulli, Hugo (f. 10/6 1859), Ingeniør. F. i Kbh. Forældre: Overlæge Emil Theodor P. og Augusta Jacobson. Brodersøn af Holger P. (s. d.). Blev Student 1877 og Cand. polyt. 1883, var 1883—87 Ingeniørassistent ved Kbh.s Havnevæsen, rejste derefter til Nordamerika, hvor han var beskæftiget i 2 Aar som Ingeniør, dels ved „The Philadelphia Bridge Works“ i Pottstown, dels hos Coffrode & Ewans sst. Efter

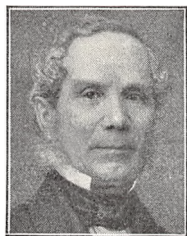

sin Hjemkomst var han paa ny ansat som Ingeniørassistent ved Kbh.s Havnevæsen, indtil han Aaret efter (1890) sammen med L. V. Nohr (s. d.) stiftede Ingeniørfirmaet Nohr & P., Kbh. 1895 blev han Eneindehaver af Firmaet og fortsatte dette under sit eget Navn. P. er en teoretisk og praktisk dygtig Ingeniør. Fra 1899 har han været Censor i Bygningsstatik ved polyteknisk Eksamen og i to Perioder, 1906—08 og 1911—14, Formand for Foreningen af Privatingeniører af 1904. — Gift 1899 Emma Frederikke Mathilde Hedemann.

M. C. H.
Litt.: Slægt se Daniel P.; Hustrus Slægt se Hans Hedemann.

Paulli, Simon Holger (22/2 1810—23/12 1891), Kapelmester, Komponist. F. i Kbh. Foræl-

dre: Kontrolør ved Assistentshuset Richard August P. og Dorothea Margrethe Orlamundt.

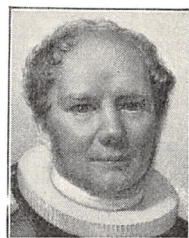
Kom som ganske ung ind paa den „kgl. Violinskole“ (Schall), ansattes 1828 i det kgl. Kapel, var paa Studierejse 1839—41 og udnævntes, efter en Aarrække (uden Gage) at have fungeret som Balletrepetitor, 1842 til dette Embede, steg 1849 til

Koncertmester, for endelig ved Glæzers Død 1861 at blive konstitueret som Kapelmester og — efter at Gade havde givet Afskald paa denne Post — 1863 at blive kgl. udnævnt i Embedet, i hvilket han virkede til 1883. Det arelange opslidende Teaterarbejde, som den arbejdsvrige, pligtopfyldende P. altid udførte til Bunds, hæmmede ham ikke i at deltage ogsaa i andre Sider af Musiklivet. I en Aarrække ledede han Paaskekoncerterne i Frue Kirke, 1865—70 Musikforeningens og 1872—77 Cæciliaforeningens Koncerter; ved Konservatoriets Oprettelse 1866 kom han ind i dets Bestyrelse og var yderligere Lærer i Ensemble- og Orkesterspil. Endelig var han ivrig Kammermusikspiller (Bratsch), dels i de fornemme musikinteresserede Hjem i Kbh., dels paa Koncerter; desuden var han Lærer ved Blindeinstituttet og udgav et musikpædagogisk Værk: „Teoretisk-praktisk Violinskole“ (1838) og en Række Etuder, der røber det grundige Kendskab til Violinen. Som Dirigent var P. af vidtspændende Aand. Selv om han inderst inde var Klassicismens Mand, veg han ikke tilbage for Opførelser som „Lohengrin“, „Tannhäuser“ og „Mestersangerne“, ligesom ogsaa yngre danske Komponister (Hartmann, Heise, Lange-Müller o. a.) under hans Regime fandt Optagelse paa Kgl. Teater. En ejendommelig, stærkt udpræget rytmisk Sans gjorde ham iøvrig til den fødte Balletkapelmester. P.s Ballet-Orkester er i Sikkerhed og Prægnans at sammenligne med Bournonvilles Balletindstillinger. Det er ogsaa paa Balletmusikkens Omraade P. har gjort sin største kompositoriske Indsats. Til ikke mindre end en halv Snes af Bournonvilles Balletter satte han i Perioden 1842—58 Musik; sammen med Gade og Helsted: „Napoli“ (den berømte Tarantel er af P.), endvidere „Konservatoriet“, „Kermessen i Brygge“, „Brudefærden i Hardanger“, sammen med Helsted „Blomsterfesten i Genzano“ o. fl. P.s Balletmusik udmærker sig ved udpræget Melodiositet, Livfuldhed og fremragende rytmisk Tegning, der paa det nøjeste dækker Dansens mimiske og koreografiske Udtryk. En Del andre Kompositioner (Syngestykke, Musik, Orkester, Kor, Klaver, Romance: „O, lad dem flage“) leder ofte ved deres karakteri-

stiske, korte, næsten afsnuppede Sætningsbygning, deres skarpe rytmiske Diktion og melodiose Ynde Tanken hen paa Danse-tonernes Stil. D. i Kbh. — Gift 1842 Nielsine Albertha Schouw, d. 1891. E. A.

Litt.: Slægt se Daniel P. og R. Volf: „Stamt. over Anders Colding fra Skraves Slægt“ 1906, S. 5; Bournonville: „Mit Teaterliv“ 1848—78; „Søndags-Posten“ 1873, Nr. 506; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ VII 1876; A. Hammerich i „Ill. Tid.“ 18/10 1882; Fr. Bendix i „Ude og Hjemme“ s. A. (efter P.s egne Optegnelser) og „Af en Kapelmusikers Erindringer“ 1913; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; R. Henriques i „Dannebrog“ 4/1 1894; C. Thrane: „Cæciliaforeningen og dens Stifter“ 1901 og „Fra Hofviolonerens Tid“ 1908; Ch. Bournonville: „Erindringer“ 1903; „Ill. Tid.“ 2/2 1910; E. Neliendam: „Det kgl. Teaters Hist.“ I—II 1921—22; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 24/12 1891, „Politiken“ (af Ch. K.) s. D. og „Musikbl.“ 1892.

Pauli, Just Henrik Voltelen (9/3 1809—11/1 1865), Præst. F. i Kbh. Forældre: Kontrolør ved Assistentshuset Richard August P. og Dorothea Margrethe Orlamundt. Blev Student 1827, Cand. theol. 1833, 1835 Kateket ved Helligaandskirken, hvor Prins Christian og Prinsesse Caroline Amalie kom til at sætte Pris paa hans Forkyndelse; allerede 1837 blev han Præst ved Kristiansborg Slotskirke og 1840 tillige Hofpræst.

Her samlede han en meget stor Menighed; efter et Udsagn af hans nære Ven Martensen prædikede han „det rene Evangelium, Hjerterlighed og Enfoldighed, i dette Ords bedste Betydning. Hans Foredrag var simpelt og naturligt, med et velklingende Organ, Sproget let og smukt som en roligt fremskridende Strøm“; og hans Forkyndelse virkede særlig ved „en stor Personlighedsmagt, som ledsagede Ordet“. Og endnu større Betydning fik han ved sine sjældne Evner til at sætte sig ind i de forskellige Menneskers Forhold og tage Del i deres Glæder og Sorger. En lille Samling „Prædikener om Kirken og Sakramenterne“ udgav han selv (1844), og efter hans Død samlede C. L. N. Mynster nogle af hans Lejlighedstaler („Taler i Kirken og ved særegne Lejligheder“, 1866), men størst Udbredelse fandt hans lille Bønnebog „Kristelige Bønner“ (1845; 11. Opl. 1888). Han vedblev stadig at beskæftige sig med videnskabelige Studier, 1851 erhvervede han den teologiske Doktorgrad ved et Arbejde om „Dr. Niels Hemmingsens Pastoratologi, et Bidrag til den praktiske Teologis Historie“, og fra 1854 virkede han som Lærer i Homiletik ved Pastoralseminariet. 1841 blev han Medlem af Bibelselskabets Direktion, 1844 af Kbh.s gejstlige Konvents Salmebogskomite og 1853 af den da nedsatte Kirkekommission. 1857 blev han Stiftsprovst og Sogne-

præst ved Frue Kirke, hvorhen en stor Del af hans Menighed fulgte ham, 1864 kgl. Konfessionarius, men allerede tidligere havde han staaet Kongehuset nær; fra 1853 havde han været Lærer for Christian IX.s Børn og konfirmeret Kronprins Frederik, Prinsesse Aleksandra og Kong Georg. D. i Kbh. — Gift 1) 1838 Martine Vilhelmine Hagen, d. 1839. 2) 1843 Marie Elisabeth Mynster, d. 1909.

H. M.

Litt.: Slægt se Daniel P.; 2. Hustrus Slægt se C. Mynster; Selvbograft i Univ. Progr. ved Reformationsfesten 1851; „Ill. Tid.“ 28/10 1860; „Teol. Tidsskr.“ 1872; H. L. Martensen: „Af mit Levnet“ II 1883; Nannestad: „Portrætter fra Kirken“ III 1899; Jakob Paulli i „Mit Hjem“ 1912; Breve i „Udv. af Breve til P. Hjort“ 1869 og „Teol. Tidsskr.“ 1887; Ligtale af Martensen 1865; Sommer: „En bedrøvelig Ihukommelse om Provst P.s Jordførd“ s. A.; Nekrolog i „Berl. Tid.“ 12/7 s. A.

Paulli, Joachim Richard (1691—³¹/3 1759), Komedieforfatter. Forældre: Købmand, religiøs Forfatter Holger P. og Elisabeth v. Geldern. Brodersøn af Daniel P. (s. d.). Blev Student 1709, Sekretær i Hofretten 1717, Konsumptionsinspektør ved Kbh.s Toldbod 1729, Kammerraad 1730 og Justitssekretær i Kammerretten og Brevkammerskriver (Arkivar) 1734. Hans Løbebane som Embedsmand frembyder ingen Interesse, det er hans Forhold til Holberg og den første danske Skueplads, der har bragt hans Navn til Eftertiden. Foruden Holberg var han den eneste, der skrev originale Komedier for det nye danske Teater, hvoraf i hvert Fald een, „Den seende blinde“, blev opført og behagede Publikum; den kom ogsaa paa Repertoiret efter Skuepladsens Genoprettelse under Frederik V. Mest kendt er P. blevet ved sin Omstøbning af Holbergs „Politiske Kandestøber“, et Eksperiment, Holberg lønnede med svidende Svøbeslag i „Tvende splinternye Breve“. Allerede tidligere var deres Veje krydsedes. Skuepladsens Aktører havde bedt P. skrive et Stykke over Emnet Julestue og Maskerade, men da Komедien faldt saa elendig ud, at Aktørerne undsaa sig for at spille den, gik Opfordringen videre til Holberg, og P. gav saaledes paa en Maade Foranledning til de to af Holbergs Stykker, der gjorde størst Lykke i Datiden. Endnu een Komédie, „Naturen over Optugtelsen“, vides P. at have skrevet, men om den er opført, er usikkert; en Vejledning for Publikum ved Opførelsen af Komédier tillægges ogsaa P. og rimeligvis med Rette. Paa Baggrund af Holberg er P.s Komédieidngning det bare Vand, men Samtiden evnede næppe klart at se Forskel paa Mesteren og hans Medbejler; da „Den politiske Kandestøber“ 1729 oversattes paa Svensk, blev ikke Holbergs Original, men P.s Omstøbning lagt til Grund. P. var Søn af en religiøs Sværmer, og hans egen ekscentriske Natur dokumenterede sig i hans senere Forfatterskab (systemede ogsaa med Arkæologi) og Foretagender, bl. a. oprettede han et Pensionsssociet,

hvori Pengene gjordes frugtbringende ved Lotterispil. Hans samtlige Komédier og Vejledninger er trykt i „Skuespiltekster fra Komédiehuset i Lille Kongnegade“ IV. Trods alt er P. en ejendommelig Figur i dansk Dramatiske Historie. D. i Kbh. — Gift 1) Mette Lavridsdatter Aagaard. 2) Henrica Cathrine Aspach, d. 1773. E. N.

Litt.: P. E. Müller: „Antikvariske Undersøgelser over de ved Gallehus fundne Guldhorn“ 1806, S. 22; Bætzmann i Udg. af P.s „Politiske Kandestøber“ 1867; Stolpe: „Dagspressen i Danm.“ II og IV 1879—82; Fr. Sander: „Gullhornene från Gallehus“ 1888, S. 10 f.; Jul. Martensens Udg. af Holbergs Komédier II 1897; E. Nystrom: „Den dansk. Komédies Oprindelse“ 1918.

Paulli, Jakob Peter Mynster (²⁴/3 1844—³⁰/9 1915), Præst, Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Stiftsprovst J. H. P. (s. d.) og Marie

Elisabeth Mynster. Blev Student 1862, Cand. theol. 1868, var nogle Aar Lærer, blev 1871 residerende Kapellan i Asminderød og Grønhold, forflyttedes 1876 til Frue Kirke i Kbh., hvor han virkede først som 2. residerende Kapellan og fra 1892 til sin Død som Sognepræst og

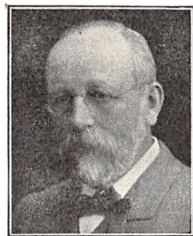

Stiftsprovst; fra 1884 var han tillige kgl. Konfessionarius, fra 1887 ledede han den homiletiske Undervisning ved Pastoralseminariet, og fra 1892 havde han Sæde i Kbh.s Skoledirektion; 1880—1911 var han Bestyrelsesmedlem i Foreningen for Indre Mission i Kbh., ligesom han ogsaa havde Sæde i talrige andre kirkelige og filantropiske Foreningers Bestyrelser. Størst Betydning har han dog haft som Prædikant, hvortil han i en ualmindelig Grad besad de rent ydre Gaver: smukt Organ, værdig Fremtræden og Evne til at fremstille sine Tanker i et velformet og billedrigt Sprog, der dog alligevel virkede naturligt og tilforladelig. Ogsaa fra Indholdets Side var hans Prædikener ypperlige, altid klare og vel disponerede; han forstod at gøre de gamle Sandheder nye og i en ganske særlig Grad at stemme Sindet til Andagt og gøre Gudstjenesten højtidstfuld. Han samlede da ogsaa stadig en meget stor Tilhørerkreds, der for en ikke ringe Del hørte hjemme blandt Befolkningens intellektuelle Lag. Talrige af hans Prædikener, kirkelige Lejlighedstaler og opbyggelige Betragtninger er udgivne, saaledes „Religiøse Betragtninger“ (1877, 2. Opl. 1887), „For Syge og Sorgfulde“ (1879, 3. Opl. 1886), „Bibelske Skitser“ (1881), „Frelsens Vej“ (1885, 2. Opl. 1887), „Fra Naadens Rige“ (1885, 2. Opl. 1886), „Gennem Kamp til Fred“ (1888), „Fader vor“ (1890, 2. Opl. 1896), „Livet i Gud“ (1890, 2. Opl. 1891), „Rigdommen i Kristus“ (1891), „Paa Helliggørelsens Vej“ (1894), „Herren

og Tjenerne" (1895), „Af Jesu Lignelser" (1901), „Skygger og Lys" (1901, 2. Opl. 1902), „Søndagsminder" (1903), „Maalet og Vejen" (1904), „Brudte Straaler" (1907). Endvidere skrev han Bidrag til „Kristelig Kalender", som han sammen med H. Stein udgav 1869—76; han er ogsaa Forfatter til den bekendte Bryllupssalme „Jert Hus skal I bygge". D. i Kbh. — Gift 1871 Frederikke Christiane Johanne Jürgensen, d. 1882. H. M.

Litt.: Slægt se Daniel P.; mødrene Slægt se C. Mynster; Erindringer i „Gads dsk. Mag." 1908—09 og „Mit Hjem" 1912; Vilh. Møller i „Nuttiden" 2°/8 1880; A. S. Poulsen i „Ill. Tid." 1°/5 1901; „Nationaltid." 1°/6 s. A.; O. Ricard i „Ill. Tid." 2°/3 1914; Steen og Hoffmeyer: „Kirkelig Forening for indre Mission i Kbh. 1865—1915" 1915; „Fru Heibergs Breve til Krieger" II s. A.; Nekrologer i „Berl. Tid." 3°/9 1915 (af H. Ostenfeld, H. M. Fenger, D. Prlor, O. Ricard, A. T. Jantzen), 4°/9 s. A. (af H. Scharling), 5°/9 og 6°/9 s. A., „København" 4°/9 s. A. (af Henning Jensen og E. E.), „Nationaltid." 3°/9 s. A. (af O. Ricard), „Hovedstaden" 4°/9 s. A. (af samme), „Politiken" s. D., „Ill. Tid." 1°/2 s. A. (af H. Hoffmeyer), „Dsk. Kirketid." (af C. Ludwiga) og „Kirken og Hjemmet" 1916 (af H. Lützhøft, Just Christensen og O. Rothe).

Paulli, Richard August Simon (18°/7 1846—7°/1 1911), Gynækolog. F. i Kbh. Forældre: Stiftsprovst J. H. V. P. (s. d.) og Marie Elisabeth Mynster. Blev Student 1864, Cand. med. 1871, var Kandidat paa flere Hospitaler, Reservekirurg ved Frederiks Hospital 1876—78 og Underakkuchør ved Fødselsstiftelsen 1878—80. 1873 havde han vundet Universitetets Guldmedaille for en kirurgisk Afhandling og blev

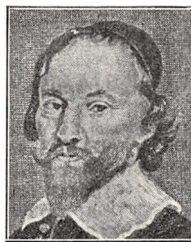

1879 Dr. med. („Urethrotomia interna"). 1880—1908 var han Overlæge ved Diakonissestiftelsen, hvis Hospital han ved sin store Dygtighed og Samvittighedsfuldhed hævede til den største og mest ansete gynækologiske Afdeling i Landet. I det hele har P. ved sin Virksomhed ogsaa som Lærer og litterært bidraget meget til sit Fags Fremme, og hans ædruelige Vurdering, Sikkerhed som Operatør, overordentlig humane Væsen og store Kollegialitet gav ham en meget anset Position og adskillige hædrende Tilidshverv indenfor sin Stand, bl. a. var han 3 Gange Dommer ved Universitetskonkurrencer. D. i Kbh. — Gift 1878 Barbara Abigael Kolderup-Rosenvinge, d. 1909. F. L.

Litt.: Slægt se Daniel P.; Hustrus Slægt se J. L. A. Kolderup-Rosenvinge; Selvbtoget i „Levnedsskildringer af de ved Kbh.s Univ.s 400-årsfest promoverede Doktorer" 1879; Univ. Aarbog 1873—75, S. 270; „Ill. Tid." 2°/7 1905; Dalhoff: „Den dsk. Diakonissestiftelse 1863—1913" 1913; Nekrologer i „Hospitaltid." 1911, „Ill. Tid." 1°/4 s. A., „Ugeskr. f. Læger" s. A. (af Fenger Just) og „Berl. Tid." 9°/1 s. A.

Paulli, Simon (6°/4 1603—23°/4 1680), Læge, Botaniker. F. i Rostock. Forældre: Professor

medicinæ Heinrich P. og Catharina Papk. Kom i sit 2. Leveaar til Danmark, idet Faderen blev Livlæge hos Enkedronning Sophie, der senere understøttede P. under Studieophold i Rostock og paa en længere Rejse til Holland og England. Han var derefter nogle Aar Hovmester for unge Adelsmænd paa Sorø Akademi og var her under Paavirkning af den

dygtige Botaniker Joachim Burser. Rejste atter udenlands, viste paa disse Rejser ikke særlig Interesse for Botanik, men mere for Anatomi (Riolan i Frankrig). 1634 blev han Professor i Medicin i Rostock, 1639 i Anatomi, Kirurgi og Botanik i Kbh., efter Hoffets Villie og under Modstand fra Universitetet. 1648 trak han sig tilbage fra Professorstillingen og var i sine sidste Aar kgl. Livmedikus. Som Anatom var han overvejende Praktiker; videnskabelig levede han paa den Galen'ske Anatomi, som han havde lært af Riolan, og forbigik Harveys Opdagelse. Fortjensfuld var Oprettelsen af Domus anatomica 1644. P. har haft en ikke ringe Betydning for Botanikkens Udvikling i Danmark, mere dog som Universitetslærer i Botanikkens nye Fag end som Forfatter. Han forstod gennem hyppige Ekskursioner i Naturen at interessere sine Elever, bl. a. Ole Borch, for Botanik, og han lagde Vægt paa Selvsynet. Hans Hovedværk er „Flora Danica eller Dansk Urtebog" (1648), der dog ikke fuldt fik den Betydning, den var anlagt til at faa. Det er ikke nogen egentlig Flora, den var udarbejdet med praktiske Formaal for Øje, læggende Vægt paa Planternes medicinske Anvendelse, den var meget lidt original og giver kun faa Bidrag til dansk Floristik, og den var ikke populær nok til at vinde Udbredelse i videre Kredse. Et andet Værk af P. er „Quadripartitum Botanicum" (1639, ny meget øget Udg. 1667); det er en Lærebog over Lægeplanternes Brug. Var saaledes P.s personlige Indsats med Hensyn til Kendskab til dansk Plantevækst ringe, har han faaet Betydning som Pioner, som en af Grundlæggerne af Botanik i Danmark, og hans navnkundigste Elev Ole Borch aflægger gunstigt Vidnesbyrd om hans Lærervirksomhed. D. i Kbh. — Gift 1) 1635 Elisabeth Fabricius. 2) 1657 Anne Dideriksdatter Bartsker, Enke efter Raadmand Laurids Mikkelsen Tunge.

H. J.

Litt.: Slægt se Daniel P.; Østs Arkiv 1827—28; Cold: „Lægevæsenet under Christian IV." 1858; Ingerslev: „Danm. Læger og Lægevæsen" 1873; Panum: „Det med. Fakultets Oprindelse og Barndom" 1879; Jul. Petersen: „Bartholinerne og Kredsen om dem" 1898; Carl Christensen i „Naturens Verden" 1921; Ligtale af Bråmer; Nekrolog i Univ. Progr. 1680.

Paulli, Simon (f. $23\frac{1}{2}$ 1865), Anatom. F. i Kbh. Forældre: Overlæge Emil Theodor P. og Augusta Jacobson. Brodersøn af Jakob P. (s.d.). Blev Student

1882, Cand. med. 1889, tog 1893 Veterinæreksamen. 1890 var han blevet Assistent i Anatomi og virkede som saadan, til han 1902 blev Lektor i samme Fag ved Landbohøjskolen, Professor 1903. 1899 blev han Dr. med. med et betydningsfuldt Arbejde

„Om Pneumaticiteten af Kraniet hos Pattedyrene“. Sammen med J. E. V. Boas udgav han 1908 det ligeledes betydningsfulde og vigtige Arbejde „The Elephant's Head (I)“. Endvidere har han i „Tidsskr. for Veter.“ 1894 offentliggjort „Om Forholdet imellem Knæskalleddets og det egentlige Knæleds Kapselbaand hos Hesten“. Alle P.s Arbejder vidner om hans betydelige Indsigt i Anatomi; dette gælder ogsaa hans fortrinlige „Lærebog i Huspattedyrenes Anatomi“ (til Brug for Landbrugsstuderende) (1914). P. er opraget i den moderne anatomiske Skole, hvori Histologiens og Embryologiens Betydning som Basis for Anatomi i væsentlig Grad fremhæves (Elev af Gegenbaur i Heidelberg og Flemming i Kiel); der opnaas da ogsaa paa denne Maade en lettere og bedre Forstaaelse af Anatomi. Af Betydning er ligeledes den komparative Anatomi, og at Læreren — saaledes som det er Tilfældet ved P.s udmærkede klare og anskuelige Foredrag — lægger megen Vægt paa den topografiske Anatomi og bestræber sig for at tilvejebringe en nøje Tilknytning af Anatomi til den patologiske Anatomi og de øvrige veterinære Fag. Da P. blev Lærer, tiltrængtes der i høj Grad Forandringer i Anatomi-Undervisningen ved Veterinærskolen, og P. har Æren af at have indført gode Reformers i denne Henseende (bl. a. Formalinpræparationsmetoden), saaledes at Undervisningen nu maa betegnes som fuldt ud moderne. — Gift 1905 Thérèse Emilie Henriette Lund, d. 1913.

L. Ba.

Litt.: Slægt se Daniel P.; Hustrus Slægt se E. F. S. Lund; „Aftenposten“ 12° 1902; „Studenterne fra 1882“ 1907; „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; „Politiken“ 27° 1913; „Maanedsskr. f. Dyr læger“ 1914; „Hovedstaden“ 23° 1915; B. Bang: „Biografier af Lærerne ved Veterinærskolen“ 1923.

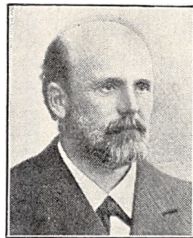
Paul-Petersen, Bartholdus ($23\frac{1}{2}$ 1845— 21° 1906), Gymnastiklærer. F. i Søborghus Kro ved Kbh. Forældre: Maskinmester Andreas William Petersen og Anna Elisabeth Rotberg. Gennemgik Hærens Gymnastikskole 1861—64, deltog i Krigen i Forsvaret af Dybbøl, garnisonerede derefter i Kbh., hvor han 1871 blev Lærer i Gymnastik ved en Latin-skole, stiftede 1874 Gymnastikforeningen

„Hermes“, der i Begyndelsen væsentlig bestod af hans egne Elever fra Skolen, oprettede Kursus i Gymnastik for Piger, og idet han prøvede sig frem, forbedrede og ændrede i Samraad med ansete Læger, samlede han snart et System af Øvelser, vel skikket til Kvinders legemlige Uddannelse. Ud af denne Undervisning spirede saa naturlig Tanken om at uddanne Lærerinder i Faget, og han oprettede da sit Kursus til Uddannelse af Lærerinder i Gymnastik. Uddannelsesstiden blev først sat til en Varighed af $1\frac{1}{2}$ Aar, og 1886 dimitterede han sit første Hold, men snart steg Fordringerne til Kursus, der nu blev 3aarigt, og foruden egentlig Gymnastik optog man efterhaanden Svømning, Fægtning, Roning, Dans og Plastik. Ialt uddannede P.-P. i Aarenes Løb 224 Lærerinder. Kursuset fortsattes af hans to Døtre. — P.-P. besad en ualmindelig Arbejdsevne og stor Dygtighed som Lærer. Med ukuelig Energi ledede han sin Undervisning, og den Alvor og Iver, hvormed han gik op i sit Arbejde, sikrede ham hans Elevers Hengivenhed. Men han maatte bestaa haarde Kampe, og da den svenske Gymnastik holdt sit Indtog her i Landet i 90'erne, stillede han med Urette noget i Skygge. Paa Boldspilletts Omraade har han arbejdet for Udviklingen af det danske Langboldspil. D. i Kbh. — Gift 1871 Anna Marie Sophie Vilhelmine Restorff.

F. K.

Litt.: „Berl. Tid.“ $26\frac{1}{1}$, $10\frac{2}$ og $15\frac{2}$ 1899; „Nationaltid.“ $23\frac{1}{1}$ s. A.; E. i „Politiken“ $23\frac{1}{2}$ 1905; „København“ $24\frac{1}{2}$ s. A.; „Gymnastik- og Svømmeforeningen Hermes“ 1909; Illeris og Trap: „Grundtræk af Gymnastikkens Hist.“ s. A.; „Meddelelser fra P. P.s Institut“ Juli 1911; Nekrologer i „Dannebrog“ $22\frac{7}{7}$ 1906, „København“ $23\frac{7}{7}$ s. A. (af A. Diemer), „Politiken“ $22\frac{7}{7}$ s. A. (af E. A.), „Berl. Tid.“ $23\frac{7}{7}$ s. A., „Søndagsbl.“ s. A. og „Gymnastisk Selskabs Aarsberetn.“ s. A.

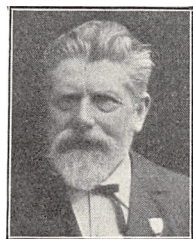
Paulsen, Adam Frederik Wivet ($2\frac{1}{1}$ 1833— $11\frac{1}{1}$ 1907), Fysiker. F. i Nyborg. Forældre: Oppebørselskontrolør Johan Aarsleff P. og Sophie Charlotte Wivet. Vilde først være Officer, var en Tid Huslærer, derefter ansat i Matrikelkontoret, fik saa Hjælp til at studere, blev 1859 Student og tog 1866 Magisterkonferens i Fysik. I en Aarrække var han Lærer ved Metropolitanskolen, 1882—83 var han Leder af en Ekspedition, der (som Led af en Række internationale Polarekspeditioner) skulde undersøge de meteorologiske og magnetiske Forhold i Grønland, og 1884 blev

han Hoffmeyers Efterfølger som Direktør for Meteorologisk Institut, hvis Virkefelt under P.s Ledelse udvidedes stærkt; bl. a. oprettedes der en særlig Afdeling for Jordmagnetisme, og P. udførte selv omfattende Maalinger paa dette Omraade. P.s store Virkelyst og utrættelige Energi gav sig Udtryk ikke blot i Organisationen af Institutets Arbejde, men ogsaa i hans Beskæftigelse med forskellige geofysiske Opgaver. Hans Hovedinteresse var Nordlyset; 1894 opstillede han som den første den Teori, at Nordlyset skyldtes Katodestraaler, og i Vinteren 1899—1900 drev han, skønt gammel og næsten blind paa det ene Øje, med største Iver Studiet af Nordlys paa Nordisland. Om end P.s Teori for disse udviklede Forhold var behæftet med nogen Uklarhed, og den Teknik, han anvendte ved Nordlysmaalinger, ikke kunde give sikre Resultater, har han dog her gjort en Indsats, som sammen med hans øvrige videnskabelige Arbejde skaffede ham et anset Navn. Foruden Beretninger om de nævnte Ekspeditioner og Afhandlinger i Vid. Selsk. Skr. har P. skrevet talrige Artikler i danske og udenlandske Tidsskrifter. Endvidere var han Forfatter af det store og udbredte populære Værk „Naturkræfterne“ (1874—79, 2. Udg. 1891—95), et Par Meteorologier, en nautisk Meteorologi (1886) og en Lærebog i Meteorologi og Jordmagnetisme for Skoler (1890). D. i Kbh. — Ugift. *H. H.*

Litt.: Slægt i I. Barfod: „Stamt. over den Svenborgske Familie Graae“ 1882; Dahlberg og Plum: „Metropolitanskolen“ 1916; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 12/1 1907, „Politiken“ 13/1 s. A.; „Tekn. Forenings Tidsskr.“ 1906—07, „Ill. Tid.“ 20/1 1907, „Tidsskr. f. Søvesen“ 1908 og „Fysisk Tidsskr.“ 1906—07 (af D. la Cour).

Paulsen, Andreas Stephan Mygind (18/12 1836—19/1 1915), Billedhugger. F. i Haderslev. Forældre: Drejermester Niels Mygind

P. og Anne Cathrine Thaisen. Oplærtes af Faderen i Drejerhaandværket, kom 1857 til Kbh. og blev Elev af H. V. Bissen. Han debuterede som Udstillere paa Charlottenborg med et Portrætreliet og en Buste. I sine første Arbejder med mytologiske Emner viser P. Afhængighed af Bissens Kunst; mere selvstændig er han i Marmorrelieffet „En ung Kvinde giver en omvandrende Savoyarddreng en Drik Vand“ (1866). Han har udført en Statue af Sprogforskeren R. Rask og Mindesmærker for Generalerne Rye, Schleppegrell og Lunding (Kbh., Aalborg og Fredericia), Relieffet i Bronze til Minde om de i den første slesvigske Krig faldne Krigere (Kolding), Mindesmærket over A. S. Vedel (Ribe Domkirke) samt A. P. Bernstorffs Statue i

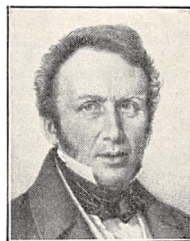
Bernstorffs Slotspark. Besøgte 1883 Italien paa det Ancker'ske Legat. Var af Karakter tilbageholdende og beskedne, hvilke Egenskaber ogsaa præger hans Kunst. D. i Kbh. — Gift 1871 Anna Erenst Krogh, d. 1890.

I. M. O.

Litt.: „Ill. Tid.“ 30/12 1906; Nekrolog i „Berl. Tid.“ 19/1 1915.

Paulsen, Paul Detlev Christian (10/1 1798—28/12 1854), Retslærd, sønderjysk Fører. F. i Flensborg. Forældre: Købmand Christian

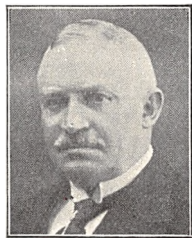
Detlev P. og Ingeborg Sophie Gadebusch. Gik i Skole i Tyskland og studerede ved tyske Universiteter, bl. a. i Göttingen og Berlin, men følte sig tidlig som Dansker og studerede med Iver dansk Sprog, Historie og Retsvidenskab. 1821 tog han juridisk Eksamen paa Gøttrup, blev 1822 Licentiat i Kbh., tog 1823 juridisk Eksamen der og blev 1824 Dr. juris. S. A. overtog han et Professorat i dansk, slesvigsk og holstensk Ret i Kiel, og han saa nu nærmest som sin Opgave at bræde Kendskabet til dansk og slesvigsk Rets Historie. Lornsens (s. d.) Bog 1830 kaldte ham frem til Kamp for det danske Sprogs Ret; i det betydningsfulde Skrift „Über Volkstümlichkeit und Staatsrecht des Herzogtums Schleswig“ rejser han for første Gang Kravet om dansk Sprog i Kirke, Skole og ved Retten, hvor Talesproget er dansk. Han, der af Naturen var fredelskende og blid, fortsatte med Styrke og maalbevidst Energi denne Kamp for Danskhedens Ret, dels personlig ved Henvendelse i Kbh., dels i Værker som „Bidrag til Sprogets Historie paa den jyske Halvø, fornemmelig i den søndre Del“ (1832), „Für Dänemark und für Holstein“ (1836) og „Det danske Sprog i Hertugdømmet Slesvig“ (1837), dels endelig i Samarbejde med Flor (s. d.) som Medstifter (1838) og Støtte for P. C. Kochs „Dannevirke“. Her og andensteds skrev han en Mængde Artikler for den danske Sag, og hans Stilling i Kiel blev baade socialt og økonomisk mere og mere trykket. 1848 flygtede han til Kbh., var derefter selvdannede Medarbejder i tyske Kancelli og holdt Forelæsninger ved Kbh.s Universitet. Paa Novemberministeriets Opfordring udarbejdede han et Udkast til en slesvigsk Forfatning. 1850 blev han Medlem af Overjustitskommissionen i Flensborg, 1851 Medlem af Notabelforsamlingen, til hvis Forslag han skrev Motiverne. — P. udgav en lang Række juridiske Værker, overvejende retshistoriske, behandlende især slesvigsk Stats- og Privatret (en Lærebog i Slesvigs og Holstens Privatret 1834, 2. Udg. 1842). Han erindres som en af Danskhedens Pionerer. Selv op-

rindelig Tysker blev han den „første Sønderjyde“; politisk var han Grænsebo mellem Absolutismen og Revolutionen. I hans hjertemilde, retfærdstørstende Sind var dansk Aand, dansk Sprog og Sønderjyllands Fremtid uløselig forenet i et stort Syn paa Folkets Opgaver; i sine Skrifter opridsede han et Program for en lempelig Sprogpolitik, der i Tide vilde have flest meget for Danmark. D. i Flensborg. — Gift 1) 1826 Thora Alvilde Bloch, d. 1834. 2) 1835 Margrethe (Grethe) Christiane Marie Thrige, f. Bloch, d. 1866. P. E.

Litt.: Slægt I „Stamt. over C. D. P. og I. S. Gadebuschs Efterk.“ 1897 og Jürgensen og Hennings; „Slægtreglster over Slægterne Sangaard m. fl.“ 1910; Hustrus Slægt se S. N. J. Bloch; Selvbibliografi i Progr. ved Doktorpromotionen 1824; H. N. Clausen i „Chr. P.s samlede mindre Skrifter“ I 1857; M. Mørk Hansen i „Ny Folkekal. f. Nordslesv.“ 1876; „Nordslesv. Søndagsbl.“ 1888 og (af Ellen Jørgensen) 1907; S. B. Thrige i „Museum“ 1891 I; Neergaard: „Under Junigrundloven“ I 1892; Erslev: „Frederik IV og Slesvig“ 1901, S. 53; Lauridsen: „Da Sønderjylland vaagnede“ 1909 ff.; Rosendal: „Træk af Danskhedens Hist. i Sønderjylland“ I 1911; „Von Kieler Professoren“ 1916; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 19, 43, 62; Breve hos Lauridsen; Ligtale af G. F. A. Graae; Nekrolog af Flor i „Dannevirke“ 15-16/6 1855.

Paulsen, Frederik (f. 27/6 1861), Bankmand. F. i Aarhus. Forældre: Købmand Paul P. og Josephine Caroline Kronberg.

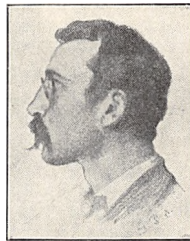
Fik sin første Uddannelse i sin Fødeby, hvor han 1887 ansattes i Handelsbankens Filial. Efter et Ophold i Hamborg (1891—92), hvor han arbejdede i Donners Bankierforretning, blev han Bestyrer af Handelsbankens Filial i Esbjerg. Sammen med J. Hassing Jørgensen (s. d.)

stiftede han 1903 Revisionsbanken i Kbh., et i sit Anlæg meget beskedent, men paa sunde og delvis nye Principper grundet Institut, som P. i Forening med sin Medstifter i de følgende Aar sindig og sikkert førte frem til at blive et Foretagende af ikke ubetydeligt Omfang og Anseelse. At P.s Virksomhed i Handelsbankens Filialer og i Revisionsbanken havde skabt Tillid til hans solide Egenskaber og til hans Duelighed som Leder af et større Pengeinstitut, viser ikke blot den Omstændighed, at han 1909 efter Albertikatastrofen valgtes til Direktør for den sjællandske Bondestands Sparekasse, men ogsaa at han allerede n. A. kaldtes til et større Virkefelt — og en mere udsat Post —, idet han 1910 indtraadte i Direktionen for Kbh.s Laane- og Diskontobank. Efter Revisionsbankens Sammenslutning med denne Bank 1919 stod P. i Direktionen for den ved Sammenslutningen skabte Storbank, A/S Kbh.s Diskontobank og Revisionsbank, indtil 1921, da de af de

sammensluttede Banker under Krigsaares Højkonjunkturer truffne Dispositioner under Indflydelse af den efter Krigen følgende økonomiske Depression nødvendiggjorde Bankens Rekonstruktion og foranledigede P.s Udtræden af Direktionen. — Gift 1911 Petrea Birgitte Kristine Stidsen. C. T.

Litt.: „Politiken“ 30/1 1922.

Paulsen, Julius (f. 22/10 1860), Maler. F. i Odense. Forældre: Købmand Knud Christian P. og Betzy Christiane Petersen. Stod 2½ Aar i Malerlære, gjorde 1879 Svendestykke i Odense og kom fra Teknisk Skole her til Akademiet, hvis Klasser han gennemgik Okt. 1879 til Udgangen af 1882 uden at tage Afgang. Allerede 1879 debiterede han paa Charlottenborg Foraarsudstilling, hvor han siden har udstillet. Samtidig deltog han i den Frie Udstilling 1891—1905, ligesom han var uundværlig ved alle større Repræsentationer af dansk Kunst i Udlandet. Af hans talrige Særudstillinger fremhæves Kunstforeningens 1898, 1909 og 1914. Adskillige Gange har P. i længere Tid opholdt sig i Italien og Paris. Akademiet tildelte ham 1883 Neuhausens Præmie for „Portræt af Kunstnerens Fader. Knæstykket“, 1887 Aarsmedaillen 1. Gang for „Adam og Eva“ (Kunstmuseet) og 1893 Thorvaldsens Medaille for Portræt af Lensgrevinde Ahlefeldt-Laurvig. 1902 valgtes han til Medlem af Akademiraadet, 1908—20 var han Professor i Malerkunst, og 1905—11 sad han i Galerikommisionen. — P. har frem for nogen været Aladdinnaturen i dansk Malerkunst. Man lagde hurtigt Mærke til hans rige Evner, de bedste Kunstkribenter fejrede ham tidlig, og Portræt-Bestillinger væltede ned over ham fra Privatfolk og offentlige og private Institutioner. P.s Malerbe-

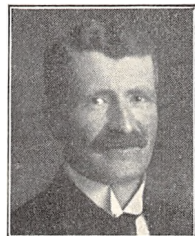

gavelse er nøje knyttet til det Materiale, den arbejder med: Oliefarven, er især rettet mod de denne iboende maleriske Værdier: Farvernes Lysholdighed (Valører), deres Toneskønhed, de skarpe koloristiske Klange. Mere eller mindre er alle hans Billeder maleriske Stemninger, ofte en Vekselvirkning mellem Lys og Skygge. Oprindeligt har hans Begavelse vistnok manifesteret sig i hans Landskaber, Smaabilleder malede af een Gang, der giver Essensen af en Stemning, med Forkærlighed de flygtige Omskiftelser ved Aften og Nat. P.s vidtspændende Modtagelighed og intense Følsomhed i Forbindelse med skarp Iagttagelsesevne har været bestemmende for hans Portrætmaleri. Dette tager væsentlig Sigte paa Karakteristik af Modellernes Ydre, men ogsaa her træder de maleriske Momenter ofte i før-

ste Række. Endelig har P. fastslaaet sig som en af vore mest fremragende Modelmalere, dels i store Billeder (Hovedværket „Modellerne vente“, Göteborgs Museum), dels i smaa Studier („En Nymfe“, Kunstmuseet; „Eva“, Kbh.s Kunstforening). Billeder i de fleste danske og de store skandinaviske Kunstmuseer. — Gift 1900 Esther Lange, d. 1923. S. S.

Litt.: „Politiken“ $\frac{4}{10}$ 1886 (af Karl Madsen), $\frac{10}{10}$ 1889 (af L.—h), $\frac{11}{10}$ 1891 (af Emil Hannover), $\frac{2}{10}$ 1898 (af Myllus-Erichsen), $\frac{5}{10}$ 1908 (af Jens Thils), $\frac{13}{10}$ 1920, $\frac{29}{10}$ 1922; „Tilskueren“ 1887, S. 384 f. (af Emil Hannover), 1898, S. 289 ff. og S. 412 ff. (af Karl Madsen); „Gazette des Beaux-Arts“ tome 38 1888, S. 399 (af Maurice Hamel); „Nordisk tidskrift“ 1888, S. 98 ff. (af Karl Madsen); „Ill. Tid.“ $\frac{1}{10}$ 1898 (af Francis Beckett); „Ord och Bild“ 1897, S. 326 f. (af N. V. Dorph); „Kunstbl.“ 1898, S. 119 f. (af Emil Hannover), 1909—10, S. 67 ff. (af Vilh. Wanscher) og S. 251 ff. (af Nic. Lützhøft); „Det ny Aarh.“ 1908—09, S. 951 ff. (af Kristoffer Nymand); „Gads dsk. Mag.“ Nov. 1909 (af N. V. Dorph), Dec. 1915 (af Sigurd Müller); „Fædrelandet“ $\frac{30}{10}$ 1909 (af A. Ipsen); F. Henriksen; „Mennesker og Oplevelser“ 1910; Katalog til „Exhibition of contemporary Scandinavian art. New York 1912“; „Hovedstaden“ $\frac{19}{4}$ 1915 (af Vilh. Wanscher); „Zahrtmann. Mindebog“ udg. af F. Henriksen 1919; „Frølich“ udg. af F. Henriksen 1920—21; „Nationaltid.“ $\frac{21}{10}$ 1920 (af Pbg.), $\frac{29}{10}$ 1922; Jens Thils; „Nordisk Kunst“ 1920, S. 150 f.; „Vore Herrer“ $\frac{9}{11}$ 1922 (af Ib Lange); „Berl. Tid.“ $\frac{6}{10}$ 1919 og $\frac{28}{10}$ 1923 (af Kai Flor).

Paulsen, Ove Vilhelm (f. $\frac{22}{3}$ 1874), Botaniker. F. i Aarhus. Forældre: Ritmester Carl August Frederik Christian Ludvig P. og Jenny Christine Pind. Blev Student 1892, Mag. scient. 1897 og Dr. phil. 1911. 1900—20 var han ansat ved Universitetets botaniske Museum, 1902—16 Assistent ved Planktonafdelingen under Kommissionen for Havundersøgelser, Amanuensis ved Botanisk Have 1912—18, 1918—20 In-

spektor for Botanisk Museum, er fra 1920 Professor ved Farmaceutisk Lærestanstalt. Han har deltaget i talrige Rejser og Ekspeditioner, var i Dansk-Vestindien 1895—96, deltog i Olufsens 2. Pamirekspedition 1898—99, som Planktolog i Havundersøgelseskibet „Thor“'s Togter 1903—07 og i „Den internationale plantegeografiske Ekskursion i Amerika“ 1913. Hans Speciale er dels Salturterne, hvorover han særlig gjorde Studier i Transkasiens Lavland, dels Planktonundersøgelser. Hans vigtigste litterære Arbejder er: „Om Vegetationen paa de dansk-vestindiske Øer“ (1898, sammen med F. Børgesen), „Studies in the vegetation of the trans-caspian lowlands“, hans Doktordisputats (1911), en Del Arbejder over planktologiske Emner; endelig har han i Meddelelserne „Plants collected in Asia-media and Persia“ og andetsteds publiceret Bestemmelserne af sit Materiale. Siden 1917 er han Redaktør

af „Naturens Verden“. — Gift 1902 Lucie Søltoft. H. J.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“, Bidstrup: „Stamt. over Slægten P.“ 1888—90 og Elvius og Hiort-Lorenzen I „Dsk. patr. Slægter“ 1891; Hustrus Slægt hos Lengnick; Selvbografi i Univ. Progr. Novb. 1912; C. Christensen: „Dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913; „Studenterne fra 1892“ 1917; „Berl. Tid.“ og „Politiken“ $\frac{9}{1}$ 1920; „Akad. Ugebl.“ s. A.

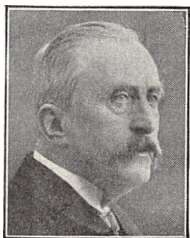
Pechlin, Friedrich Christian Ferdinand v., Baron ($\frac{22}{1}$ 1789— $\frac{28}{10}$ 1863), Diplomat. F. i Nordborg. Forældre: Amtmand, Baron Nicolaus Otto v. P. og Christiane Sophie Polylxene Henriette v. Löwenstern. Faderen fik senere Stilling i Holsten, og P.s Opdragelse og Uddannelse blev rent tysk. Ved Protektion fra den augustenburgske Hertugfamilie kom han i dansk Statstjeneste.

1825—48 var han Forbundsgesandt i Frankfurt, hvor han støttede den østrigske Retning imod Preussen og spillede en betydelig Rolle. 1846 var han Medlem af den i Kbh. nedsatte Kommission om Arvefølgen, og han tilraadede Udstedelsen af det aabne Brev. Efter 1848 brugtes han til vigtige Sendelser, navnlig ved Fredsforhandlingerne med Preussen 1849—50 og ved Forhandlingerne med den russiske Kejser om Anerkendelse af Prins Christian som Tronfølger 1851. 1852—56 var han Guvernør i Lauenborg. I sine sidste Aar var han plaget af Skruper, nærmest sindssyg. Han har udgivet nogle Digtsamlinger. — P. var en dygtig Diplomat, typisk for sin Tid. Han tjente trofast den danske Konge og Stat, uanfægtet af nationale Strømninger, men sproglig og kulturelt dog med Tyskland som sit rette Fædreland. D. paa Dragsholm. — Gift 1827 Komtesse Adelheid Henriette Louise Caroline Eyben, d. 1882. H. Js.

Litt.: Slægt i Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ IX 1922, S. 423; Hustrus Slægt i Hauch-Fausbøll: „Haandb. over den ikke-naturaliserede Adel“ 1917; M. Rosenørn: „Løsevrne Blade og Livsminder“ 1888, S. 56; „A. F. Kriegers Dagbøger“ I 1920, S. 40, 65, 67 f.

Pechüle, Carl Frederik ($\frac{8}{6}$ 1843— $\frac{28}{10}$ 1914), Astronom. F. i Kbh. Forældre: Naalemagermester Christian Vilhelm P. og Theresese Götze. Gik 1856—63 paa det katolske Propagandakollegium i Rom og blev Student i Kbh. 1865, studerede Astronomi ved Kbh.s Universitet under d'Arrest og uddannede sig særlig til observerende Astronom. 1870—75 var han ved Observatoriet i

Hamborg, og i denne Tid tog han 1873 Magisterkonferens i Astronomi i Kbh.; 1874—75 deltog han i den tyske Venus-Passage-Ekspedition til Mauritius og var fra 1875 til sin Død knyttet til Observatoriet i Kbh., efter 1880 ved en aarlig Statsunderstøttelse, indtil han 1888 blev Observator. Ved et langt, flittigt Observationsarbejde naaede P. megen Anseelse i Udlandet som praktisk Astronom. Han har i „Astr. Nachr.“ publiceret et stort Antal Observationer af Kometer og Planetoider og har foretaget mange Baneberegninger. 1882 ledede han den danske Venus-Passage-Ekspedition til St. Croix og anstillede samtidig spektroskopiske Undersøgelser af Sydhimlens Stjerner, paaviste herved lyse Linier i det kontinuerte Spektrum hos γ Velorum. Han udgav „Expédition danoise pour l'observation du passage de Venus 1882“ og beregnede Almanakken fra 1889 til sin Død. Under en total Maaneformørkelse 1880 opdagede han en Komet, og han medvirkede 1911 til Opdagelsen af Planetoiden Albert. D. i Kbh. — Ugift.

P. H.

Litt.: Stægt hos Lengnick; „Politiken“ $\frac{8}{10}$ 1913; Johs. Jørgensen: „Det usyrede Brod“ 1918; Nekrologer i „Nord. Ugebl. f. kat. Kristne“ 1914, „Vidensk. Selsk. Fhbl.“ s. A. (af H. G. Zeuthen), „Fys. Tidsskr.“ 1914—15 (af Luplau-Janssen), „Politiken“ $\frac{20}{100}$ og (af Raph. Meyer) $\frac{1}{10}$ 1914 og „Berl. Tid.“ $\frac{20}{100}$ s. A.

Pedersen, Absalon (1528— $\frac{2}{4}$ 1575), historisk Forfatter. F. paa Skirdal, Sogn, Norge. Studerede i Kbh. og Wittenberg og blev 1552 Lektor ved Bergens Skole, 1566 tillige Slotspræst hos Lensherren paa Bergenshus, den danske Adelsmand Erik Ottesen Rosenkrantz. Efter Opfordring af ham skrev han „Om Norges Rige“, et Skrift, i hvilket Kærlighed til Fædrelandet og Sorg over dets Fornedrelse giver sig hjertelige og gribende Udtryk. Siden 1552 førte han Dagbog over samtidige Begivenheder i Bergen, og dette Arbejde, der af nyere Udgivere har faaet det lidet betegnende Navn „Bergens Kapitelsbog“, giver et livfuldt og malende Billede af Forholdene, som de udformede sig i en By i det 16. Aarh. D. i Bergen. — Gift Anne Pedersdatter, der 1590 blev brændt som Troldkvinde i Bergen.

C. S. P.

Litt.: „Suhms Saml.“ II 1784; „Norske Saml.“ I 1849—52; „Bergens Kapitelsbog“ udg. af N. Nicolaysen i „Norske Magazin“ I 1858; „Om Norges Rige“ udg. af G. Storm i „Hist.-topograf. Skrifter om Norge“ 1895.

Pedersen, Peder Benjamin Theodor ($\frac{4}{4}$ 1851— $\frac{6}{4}$ 1908), Skuespiller, Direktør. F. i Kbh. Forældre: Mel- og Grynhandler Rasmus P. og Henrikke Marie Henriksen. Begyndte sin Teaterbane allerede 1869 paa Kasino, optraadte 1875 i Bergen og kom 1876 til Folketeatret, hvor Høedt interesserede sig for ham og vejledede ham. Blandt hans Roller i de 13 Aar, han virkede her, kan nævnes Prokuratoren i „En Skærsild“

og Ossipij i „Familien Danischeff“, men iøvrig tilfaldt der ham et anseligt Repertoire. Han blev især Bravhedens og Uegennyttighedens Repræsentant, den, der afslørede Skurkene og bandede Vej for de hæderlige Mennesker i Folkekomedierne. Da P. 1889 knyttedes til Dagmar-teatret, aabnede der sig en anselig Virkekreds for ham. Her udførte

han saadanne Roller som den gamle Moor i „Røverne“, gamle Strange i „Dansen paa Koldinghus“, Mester Anton i „Marie Magdalene“ og især Føreren i „Wuthhorn“, en af hans dygtigste Menneskefremstillinger, hvor han overbevisende udtrykte Naturmenneskets naive Hæderlighed. Derimod forsøgte han sig forgæves i et ham usædvanligt Fag som Jago i „Othello“. P., der ofte af sine Kolleger anvendtes til Tillidshverv og 1891 indtraadte i Bestyrelsen for Studenter-samfundets fri Teater, hvor han navnlig vandt Anerkendelse for sin Iscenesættelse af et Udtog af Bredahls dramatiske Scener, forlod 1897 Dagmar-teatret, virkede de nærmest følgende Aar som Oplæser og blev 1900 Direktør for det nye Aarhus Teater. Han løste med Dygtighed den Opgave, der her stilledes ham: at skabe et fast Byteater, og med sin litterære Kultur og dramaturgiske Indsigts evnede han at opbygge et Repertoire, der straks angav denne Scenes kunstneriske Standard. I Aarhus Teaters Historie vil P. altid blive nævnt med Hæder. D. i Aarhus. — Gift 1880 Alma Rosenstand, d. 1916. C. Bs.

Litt.: „Søndags-Posten“ $\frac{5}{2}$ 1888; „Hver 8. Dag“ $\frac{23}{100}$ 1900; R. Nøllendam: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919; Nekrologer i „Politiken“ $\frac{7}{4}$ 1908, „Aarhus Stiftstid.“ $\frac{7}{4}$ og $\frac{8}{4}$ s. A. og af J. C. i „Berl. Tid.“ $\frac{6}{4}$ s. A.

Pedersen, Christiern (ca. 1480— $\frac{10}{1}$ 1554), opbyggelig og historisk Forfatter. F. i Helsingør. Gik i Roskilde Skole, træffes 1505 som Kannik i Lund og opholdt sig 1510—15 i Paris, hvor han til Gavn og Ære for Fædrelandet udfoldede en overordentlig Forfattervirksomhed i Skolens, Kirkens og Statens Tjeneste: 1510 udkom en latinsk-dansk Ordbog, den første i sit Slags i vor Litteratur, 1515 den kommenterede Udgave af Peder Laales Ordsprog, 1514 Bønnebogen „Vor Frue Tider“, 1515 den berømte „Jærtegnspostil“ med Gengivelse paa Dansk af Evangelier og Epistler samt oplysende Eksempler fra den snart yndefulde, snart djærvt skæmtende Legendelitteratur, 1514 endelig Udgaven af Saxo, der frelste dette vor Midalders historiske Størværk fra Undergang. Hjemvendt fra Paris syslede han, der, selv en folkelig anlagt Mand, havde sluttet

sig til Christian II med en Hengivenhed, som stod sin Prøve i onde som i gode Dage, efter Kongens Opfordring med Oversættelse og Fortsættelse af Saxo, men afbrødes i denne Virksomhed ved de politiske Begivenheder. Da Kampen for den fordrevne Konge 1525 rejstes af Søren Norby, sluttede han sig til ham, og 1526—31 delte han Landflygtighedens Kaar med Kong Christian; i disse Aar gik han over til Reformationen og udgav 1529 i Antwerpen sin Oversættelse af det nye Testamente, der 1531 efterfulgtes af Davids Salmer og en Række Smaaskrifter efter Luther. Med Christian II vendte han 1531 hjem, og efter Kongens Tilfængtagelse levede han nogle Aar i Malmø som Bogtrykker; fra disse Aar stammer foruden to Lægebøger Folkebøgerne „Karl Magnus' Krønike“ og „Kong Holger Danskes Krønike“, der begge udkom 1534. S. A. udbrød Grevens Fejde, og igen træffes han mellem dem, der forgæves kæmpede for Christian II.s Sag. Efter Freden 1536 fik han Amnesti, og Regeringen tog hans øvede Pen i Brug ved Oversættelsen af Christian III.s Bibel. Sine sidste Aar, der til Tider formørkedes af Sindsforstyrrelse, levede han i Helsing i Nordsjælland. Som den, der aldrig søgte sit eget, men altid stillede sig i en større Sags Tjeneste, Guds, Fædrelandets og Kong Christierns, staar hans Skikkelse smukt og rent for Eftertiden, og var han end ikke nogen overlegen eller selvstændig Aand, har han dog som Skribent en Fremstilling saa jævn og ædruelig, saa klar og let fatteligg, at den læses med Fornøjelse den Dag i Dag. D. i Helsing, Nordsjælland. — Gift ca. 1533 Else Jacobsdatter, d. 1539, Enke efter Christoffer Madsen. C. S. P.

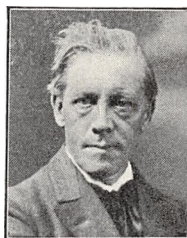
Litt.: J. Langebek i „Dsk. Mag.“ I 1745; J. C. Lindberg i „Den nord. Kirke-Tid.“ 1833; „Saml. t. d. dsk. Medicinal-Hist.“ I 1835; C. Molbech i „Hist. Tidsskr.“ III 1842 og „Hist. Tidsskr.“ II 5 1854; „C. P.s dsk. Skrifter“ udg. af C. J. Brandt og R. Th. Fønger 5 Bd. 1850—56; C. Sonnenstein Wendt i „Ny kirkeh. Saml.“ I 1857—59; H. F. Rørdam sst. V 1869—71, „Dsk. Mag.“ IV 4 1878 og „Kirkeh. Saml.“ V 5 1909—11; C. J. Brandt i „Nord. månedsskr.“ 1879 I og „Om Lundekanniken C. P.“ 1882; L. Schrøder i „Højsskolebl.“ 1883; L. Weibull i „Skånska Saml.“ 1894—95; H. F. Rørdam og Fr. Nielsen i „Kirkeh. Saml.“ IV 4 1897; P. Severinsen i „Kirkeh. Saml.“ V 2 1903; Vilh. Andersen: „Tider og Typer. Erasmus I“ 1907; Laur. Nielsen i „Nord. tidskr. i bok- och biblioteksväsen“ 1918 og „Dsk. Bibliografi 1482—1550“ 1919; P. Hauberg i „Tidsskr. f. hist. Botanik“ s. A.

Pedersen, Jens Christian (¹⁹/₁ 1848—⁷/₆ 1916), Havebrugshistoriker. F. i Nyborg. Forældre: Murermester Iver P. og Jensigne Jørgensen. Uddannedes som Gartnerlev hos D. Eltzholtz, Glorup, og derefter ved Rosensborg Gartnerlæreanstalt, hvorfra han 1869 kom som Undergartner til Sorgenfri. Senere blev han Gartner paa Ravnholt, derefter nogle Aar paa Stokkerup ved Klampenborg og var endelig 1880—1909 Herregaardsgartner paa Lerchenborg. Sine sid-

ste Aar tilbragte han dels i Ringsted, dels i Ørsted ved Roskilde. Det, som prægede P. gennem hele hans Liv, var en brændende Kundskabstørst og en Iver for at gøre sin Viden frugtbart for andre ved at fremstille de indvundne Erfaringer paa Prent. Kæmpende med vanskelige Forhold, som hindrede ham i at naa sine Ønskers Maal i de unge Aar, at komme til at studere paa Landbohøjskolen, søgte han i Læreaarene at udvide sine Kundskaber ved at studere Sprog og Naturvidenskaber i den knapt tilmaatte Fritid, og tidlig levede han Artikler om gartneriske Emner til Datidens mest ansete Havebrugsblad „Tidsskrift for Havevæsen“. Senere slog han ind paa Studier over Havebrugets Historie i Danmark, et paa den Tid næsten uopdyrket Felt, og talrige er de større og mindre Artikler (for en stor Del baserede paa Arkivstudier), som han har publiceret i Fagpressen. Nogle enkelte af disse er fremkomne som særskilte Skrifter paa Foranstaltning af Lensgreve Lerche. P.s vedholdende Flid og dybe Interesse, hans Grundighed og Taalmodighed gjorde ham skikket til at løse de Opgaver, han saaledes stillede sig selv. Foruden at passe den store og ejendommelige Have ved Lerchenborg fik han ogsaa Tid til at virke paa andre Omraader og paatog sig forskellige stedlige offentlige Hverv. D. i Ørsted ved Roskilde. — Gift 1874 Karen Marie Andersen, d. 1912. A. L.

Litt.: Frits Heide: „Herregaardsgartneren C. P.“ 1919; Nekrolog i „Gartner-Tid.“ ²⁰/₆ 1916.

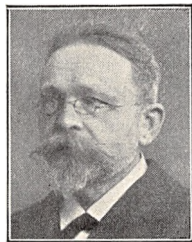
Pedersen, Hans Henrik Christian (f. ⁷/₂ 1862), Nationaløkonom. F. i Helsted ved Randers. Forældre: Gaardejer Peder Hansen og Maren Kirstine Henriksdatter. Blev Student 1894 efter at have været paa Bjørnbaks Højskole, derefter Huslærer og Journalist forinden. 1900 blev han Cand. polit., ansattes 1902 i Statistisk Departement, blev Kontorchef her 1913 og afgik 1923; 1918 udnævntes han til Lektor i Landbopolitik ved Universitetet. Hans Omraade i Departementet har været Landbrugsstatistikken; udenfor Departementet har han i Afhandlinger i „Historisk Tidsskrift“ ydet grundlæggende Bidrag til det danske Landbrugs Historie i det 17. Aarh. og i „Nationaløk. Tidsskrift“ skrevet om engelske Landboforhold. Til „Verdenskulturen“ IV (1908) har

han bidraget med en Studie over „Bønder og Landbrug i Middelalderen“. I denne lidet omfattende litterære Produktion er hver Ting formelt og reelt uden Lyde, i hver Enkelthed præget af sin Forfatters store Indsigt og fine Personlighed. Denne Indsigt i Forbindelse med hans sjældne Uselviskhed har gjort P. til en søgt Raadgiver ogsaa i saadanne statistiske og økonomisk-videnskabelige Spørgsmaal, der ligger udenfor hans Specialomraade. P. har paa denne Maade faaet en ganske særegen og meget stor, om end naturligvis vanskelig paavelsig, Betydning for sin Samtids økonomiske Studier. — Gift 1901 Poulina Marie Kristensen. E. C.

Litt.: „Verden og vi“ ^{5/12} 1913; „Studenterne fra 1894“ 1922; „Politiken“ ^{7/2} s. A.; „Berl. Tid.“ s. D.; O. H. Larsen 1 „Ugeskr. f. Landm.“ 1916, S. 46 ff., 72 ff. og 87.

Pedersen, Holger (f. ^{7/4} 1867), Sprogforsker. F. i Gelballe ved Lunderskov. Forældre: Lærer Christen P. og Dorthe Lauridsen. Blev Student 1885

og kom tidlig ind paa omfattende sprogvidenskabelige Studier. Efter Skoleembedseksamen 1890 og et længere Studieophold i Udlandet 1892—96 (dels ved tyske Universiteter, dels i Østeuropa og Irland) erhvervede han 1897 Doktorgraden med Afhandlingen „Aspirationen i Irsk“. 1900 blev han knyttet til Universitetet som Docent i sammenlignende (og tillige slavisk) Sprogvidenskab; 1903 blev han ekstraordinær Professor og 1914 Vilh. Thomsens Efterfølger som ordinær Professor. Medens P.s Virksomhed som Universitetslærer efter Sagens Natur kun er kommet en mindre Kreds til gode, har han ved sin omfattende og originale Produktion virket og skabt sig et anset Navn i den internationale Verden af Indogermanister. Denne Produktion har dels angaaet fællesindoeuropæisk Lydhistorie („R-n-stämme“ 1891; „Das Praesens infix n“ 1892), dels Slavisk („Das indogermanische „s“ im Slavischen“ 1897; „Zur Lehre von den Aktionsarten“ 1900; „Den bøhmiske Udtale“ 1903), dels flere af de mindst kendte indoeuropæiske Sprog som Albanesiske („Albanesische Texte mit Glossar“ 1895; „Zur albanesischen Volkskunde“ 1898), Armenisk (flere større Afhandlinger trykt paa Armenisk) og Keltisk (foruden Disputatsen Hovedværket: „Vergleichende Grammatik der keltischen Sprachen“, 1—2, 1909—13). Ogsaa til vanskelige indoeuropæiske Grænseproblemer har P. givet interessante Bidrag („Lykisk“ 1898; „Fra vor Sprogats Grænseegne“ 1903; „Die indogermanische-semitische Hypothese“ 1908). I enkelte tempera-

mentsfuldt skrevne Afhandlinger har P. givet videre Kredse et Indblik i sin Videnskab og dens Historie („Sprogvidenskabens“ i „Sønderjyske Aarbøger“ 1899; „Et Blik paa Sprogvidenskabens Historie“ 1916); for Undervisningen i Russisk har han udgivet en Grammatik og Læsebog (1916) af stor Værdi. — Gift 1900 Jenny Sophie Mathilde Dahl. V. B.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1897; „Zeitschr. f. celt. Philol.“ II 1899, S. 193, 403; „Anz. f. indogerm. Sprach- u. Altertumskunde“ VII 1896, S. 233 f., IX 1898, S. 42, 190, XXVI 1909—10, S. 24, XXVII 1910, S. 13, XXXIII 1916, S. 23; „Litt. Zentralblatt“ ^{23/11} 1895; „Revue critique“ ^{20/4} 1896 og ^{21/4} 1917; „Albania“ Nr. II 1898, S. 192, Nr. 16 s. A., S. 68; „Zeitschr. des Vereins f. Volkskunde“ s. A., S. 352 f.; „Deutsche Litteraturzeit.“ ^{24/9} s. A.; „Univ. Aarb.“ 1899—1900, S. 363 f., 1902—03, S. 435 f. og 1913—14, S. 41 f.; Hauch-Fausbøll: „Studenterne fra 1885“ 1910; „Revue celtique“ XXX 1909, S. 204, XXXI 1910, S. 512, XXXII 1911, S. 475, XXXV 1914, S. 361; „Aika“ 1916, S. 461; „Berl. Tid.“ ^{9/4} 1917.

Pedersen, Jens Johan (f. ^{1/3} 1873), Aktuar. F. paa Lundegaard ved Præstø. Forældre: Parcellist Kristoffer P. og Ane Kirstine Larsdatter. Var først Møllersvend, men forlod, dreven af en stærk Kundskabstrang, Mølleri for at læse til Præliminæreksamen, tog Adgangseksamen til Polyteknisk Læreanstalt 1893; men da han snart blev klar over, at det var Matematikken, der fængslede ham mest, læste han samtidig til Artium og til Magisterkonferens i Matematik, tog den første af disse 1896 og den sidste 1897, Dr. polit. 1915. 1897 blev han Beregner i det nystiftede „Nordisk Livsforsikrings-A/S af 1897“, dette Selskabs Aktuar 1905 og Medlem af dets Direktion 1917. Han har ved Siden af sine matematiske og forsikringsvidenskabelige Studier ogsaa dyrket Nationaløkonomien og redigerede 1900—10 „Finanstidende“. 1898 udgav han en matematisk Opgavesamling og har skrevet: „Über die Versicherung minderwertiger Leben“ (1906), „De økonomiske Perioders Indflydelse paa Vielser, Fødsler og Børnedødelighed i Danmark 1870—1900“ (1912), „Om et Livsforsikrings-selskabs Økonomi“ (Doktordisputat, 1915), „Om Livsforsikringsvirksomhed“ (1916) og „Über die technische Grundlage der Versicherung minderwertiger Leben“ (1918); desuden en Mængde forsikringstekniske Afhandlinger bl. a. til de internationale Aktuarkongresser. P. er ubetinget en af Danmarks mest fremragende Aktuarer og var da ogsaa efter J. P. Gram Formand for Foreningen af danske Aktuarer 1917—19, er det paa ny fra 1922. Hans Begavelse i Forbindelse med en overordentlig Energi har ført ham frem til en af Førstepladserne in-

denfor dansk Forsikringsvæsen. — Gift 1898 Bertha Jørgensen. V. E. G.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1915; „Assurandøren“ ¹⁵/₂ 1917 og 1922; „Assurance-tid.“ 1922; „Dsk. Forskringstid.“ s. A.; „Politikens Distrikteblad Frbg.“ ²³/₂ 1923.

Pedersen, Jens Christian (⁷/₁₀ 1870—¹¹/₁₀ 1921), Forfatter. F. i Assens. Forældre: Manufakturhandler Peder P. og Wilhelmine Seligmann. Blev Student 1887, Cand. phil. 1888, studerede Jura og Fransk uden at tage Eksamen, forsøgte sig som Instruktør (Erik Waage: „Evide Mure“ ¹⁴/₅ 1901) og Skuespiller (Krogstad paa Odense Teater ²³/₁ 1900), var Journalist ved forskellige Blade, bl. a. „Folkets Avis“, „Middags-

posten“, „Vort Land“, i sine sidste Aar en Tid Kunstanmelder ved „Social-Demokraten“ og ved sin Død knyttet til „Berlingske Tidende“. Under gentagne Ophold i Paris dyrkede han fransk Sprog, Litteratur og Teater, med P. Oesterby udgav han „Parlez vous Français?“ (1896, 2. Udg. 1900) og med Ellen Nørregaard „Do you speak English?“ (1897, 2. Udg. 1906). Han kom i Forbindelse med Lugné Poë, var en Slags Impresario for ham ved en af hans Optrædender i Kbh. og fra 1911 nogle Aar Sekretær ved hans Teater L'Oeuvre i Paris. 1901—02 redigerede han „Teatret“, 1907 det kortvarige, hvas-tandede Vittighedsblad „Gnisten“, 1906—07 optraadte han med Held som Konferencier. Han fik kun to Bøger udgivet, 1905 „Motivet ubekendt“, en stærk og egenartet Skildring af en fra Hjemmet forkvaklet ung Mands Kapitulation overfor det erotiske Problem, og 1909 „Hjerter“, en Samling følgende Noveller. P. levede med Forkærlighed Bohémens Liv; uden produktivt Kraft og sjælelig opreven blev han ved sin Intelligens, sit hvasse Vid og sin kræse Kritik Midtpunktet i en vekslende Kreds af unge Forfattere og Kunstnere og fik Betydning for adskillige af dem, selv om hans stærkt udviklede Forfængelighed som Regel hurtigt stødte dem bort. Han arbejdede paa en Bog om Maleren P. A. Schou, da han paa Hjemrejsen fra Paris sprang over Bord fra et Skib i Østersøen. — Ugift. P. E.

Litt.: „Verdensspejlet“ ⁵/₈ 1906; Rimestad i „Det ny Aarb.“ 1905—06 I, S. 509; Brammer: „Studerterne fra 1887“ 1912; „Ekstrabl.“ ⁷/₁₀ 1915 og ⁷/₁₀ 1920; „B. T.“ og „Politiken“ ⁷/₁₀ 1920; Nekrologer i „Politiken“ (af V. K.) ¹²/₁₀ 1921; „Ekstrabl.“ ¹²/₁₀ s. A. (af F. O.), „Soc.-Dem.“ ¹³/₁₀ og ¹⁴/₁₀ s. A. (af gw.) og „Berl. Tid.“ ¹²/₁₀ s. A. (af E. Bønnelycke).

Pedersen, Johannes Peder Ejler (f. ⁷/₁₁ 1883), Orientalist. F. i Illebølle, Langeland. Forældre: Lærer Søren P. og Ida Noisen. Blev Student 1902, vandt 1906 Universitetets Guldmedaille for Afhandlingen „Hvorvidt har de nyere Undersøgelser over de

israelitiske Stammers Indvandring i Kanaan bidraget til at kaste Lys over denne Periode af Israels Historie?“, blev Cand. theol. 1908. Tidlig interesseret i semitisk Filologi studerede han islamisk Sprog og Kultur hos F. Buhl (s. d.), rejste til Udlandet 1909—12 og fik en fortrinlig Uddannelse hos den fremragende islamiske

Forsker Ignaz Goldziher i Buda-Pest. Samtidig udarbejdede han sin Doktordisputats: „Den semitiske Ed og beslægtede Begreber samt Edens Stilling i Islam“ (1912; tysk 1914). Sine grundige Studier i arabisk Filologi udnyttede han som Bidragyder til Buhls Oversættelse af det Gl. Testamente, som Medarbejder ved det store i Leipzig redigerede arabiske Leksikon (1913—19) og ved Behandlingen af Islam baade i Lehmanns „Textbuch zur Religionsgeschichte“ (1912) og i S. Fengers „Religionshistoriske Tekster“ (1919). I sit Hovedværk „Israel. Sjæleliv og Samfundsliv“ (2 Bd. 1920) giver P. den første sammenhængende Skildring af det israelitiske Folks Aandsliv fra dets første primitive Begyndelse. Med nøgtern, videnskabelig Kritik forener han her indtrængende psykologisk Forstaaelse og omfattende sproglig Viden. 1916 udnævntes P. til Docent i gl.-testamentlig Eksegese, blev 1919 Medlem af Konsistorium og efter en Studierejse til Ægypten, Palæstina og Syrien F. Buhls Efterfølger som Professor i semitisk-østerlandsk Filologi 1922. Æresdoktor i Lund 1923. — Gift 1921 Thora Karoline Gertz. F. de F.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1912; „Univ. Aarb.“ 1905—06, S. 561 f.; „Akad. Ugebl.“ ²⁸/₈ 1916; „Ill. Tid.“ ⁷/₁₀ s. A.; J. C. Jacobsen i „Teol. Tidsskr.“ 1921; S. A. Pallis i „Nord. tidsskr.“ s. A.; „Nord. Tidsskr. f. Filol.“ IV 9 1922.

Pedersen, Jørgen (¹⁶/₁ 1841—⁶/₇ 1920), Journalist, Politiker. F. i Nørrelyndelse ved Odense. Forældre: Fæstehusmand Peder Jørgensen og Kirstine Henriksdatter. Var 1855—59 ude at tjene, kom paa Kolds Højskole i Dalby 1859, var Lærer 1860—61, paa Blaagaard 1861—63, tog Lærereksamen 1863 og var derefter Lærer hos Kold i Hjallesø til 1868 og fra 1869, styrede Skolen efter Kold 1870—72.

1873 overtog han Redaktionen af den Aaret før grundede „Fyns Tidende“ og viste sig, efter at den første trænge Tid var forbi, som en usædvanlig dygtig Journalist, klart og jævnt berettende i sin Form og med stor

Evne til Samarbejde. Bladet voksede fra 500 Holdere 1873 til 9.000 1902, da P. trak sig tilbage fra Redaktionen, men vedblev som Udgiver og Medarbejder; baade økonomisk og journalistisk udvikledes det under P.s Ledelse til et fast funderet Foretagende. P. stillede sig til Folketinget i Assens 1873, valgtes 1876 og genvalgtes, til han 1886 gik over i Landstinget, hvor han sad til sin Død; han tilhørte altid det moderate Venstre, om han end i Kamptider som 1884—85 kunde bruge stærke Udtryk mod Højre. I Folketinget fik han ingen fremskudt Stilling, var en Tid Ordfører for Andragender og gennemførte 1880—81 med H. Holm Assens—Tommerupbanen mod Berg; i Landstinget kom han ret snart frem i første Række, hævdede $\frac{1}{4}$ 1889 med Skarphed Venstres Synspunkter overfor Matzen, tog levende Del i Forligsarbejdet og blev efter Thomas Niensens Død 1895 de Moderates Ordfører. Han var Medlem af Finansudvalget 1902—20, dets Sekretær 1910—14, Formand 1914—20. I Toldspørgsmaalet talte han baade 1890—91, 1897—98 og 1902 Frihandelsens Sag, men tog ikke Ordet 1907—08. Forsvarssagen laa ham stærkt paa Hjerte; allerede sidst i 80'erne raadede han til at beholde Fæstningen, tog 1902 som Medlem af Forsvarskommissionen Særstandpunkt for dens Bevarelse, udtalte sig 1909 skarpt mod Bestemmelsen om dens Nedlæggelse, men ansaa dog $\frac{3}{4}$ 1919 denne for forsvarlig. Med sin tilbageholdende, for al Pose fremmede Natur var han af dem, der vandt frem med Aarene, efter Venstres Ening 1910 og Madsen-Mygdals Frafald blev han Partiets Fører i Landstinget og Finanslovdorfer, efter Broberg 1913 Gruppetfører, 1910—18 2. Viceformand. Hans mæglende, overlegent saglige Natur gjorde sig i disse Aar stærkt gældende, ikke mindst under Grundlovs-kampen, da han fra 1914 var Formand for Landstingets Udvalg og Underudvalget og arbejdede stadig for en Afgørelse uden Kamp. — Med dyb Rodfæstethed i de grundtvigske Frihedsidealer forbandt P. kølig Skepsis og en smidig Samlingsevne, der gjorde ham til Realiteternes Mand, men ikke fik ham til at slaa af paa Idealerne. Ud fra sin Ungdoms Faneord: „Del jer efter Anskuelser!“ gik han imod den fynske Agrarismes Interessepolitik omkring 1900; paa den anden Side viser hans Ord til Modstanderne 1894 og 1915 en afklaret politisk Visdom, for hvem Arbejdet er over Partierne. Uden at eje glimrende Egenskaber staar han i dansk Venstre som en Midtens Mand i Ordets gode Betydning. D. i Odense. — Gift 1869 Ursula Hansine Olsen, d. 1876.

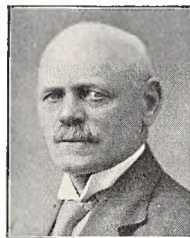
P. E.

Litt.: Erindringer i Martin: „Hvorledes jeg blev Politiker“ 1912 og „Tiden“ $\frac{2}{4}$ 1915; Wulff: „Den dsk. Rigsdag“ 1882; „Dagbl.“ $\frac{9}{6}$ 1885; „Berl. Tid.“ $\frac{25}{9}$ 1889; „Venstrebl.“ $\frac{28}{5}$ 1891; „Fyns Tid.“ $\frac{1}{6}$ 1897; C. C. Clausen: „Odense“

1900; Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Vejle Amts Folkeblad“ $\frac{24}{4}$ 1901; „Bavnen“ 1916; „Politiken“ $\frac{19}{5}$ 1920; P. H. Nygaard, Quist, J. A. Hansen (Langeland), Kr. Olesen, Klaus Berntsen og Neergaard i „Fyns Tid.“ $\frac{3}{6}$ 1922; Militærkommis. Beretn. s. A.; Nekrologer i „Fyns Tid.“ $\frac{6}{7}$ 1920 (af P. H. Nygaard) og $\frac{8-11}{7}$ s. A. (Citater af andre Blade), „Ringkøbing Amts Dagbl.“ $\frac{7}{7}$ s. A. (af J. C. Christensen), „Løll.-Falst. Folketid.“ $\frac{7}{7}$ s. A. (af O. Kragh), „Vejle Amts Folkebl.“ $\frac{7}{7}$ s. A. (af Søndergaard), „Bornholms Tid.“ $\frac{7}{7}$ s. A. (af H. V. Maegaard) og $\frac{17-18}{7}$ s. A. (af M. M. Smidt), „Politiken“ $\frac{7}{7}$ s. A. (af C. C. Clausen) og „Sorø Amtstid.“ (af Hans Jensen) $\frac{6}{7}$ s. A.

Pedersen, Kristjan (f. $\frac{13}{10}$ 1857), Politiker. F. i Sandby ved Holbæk. Forældre: Gaardejer Peder Jørgensen og Ane Marie Mogensdatter. Var paa

Hindholm Højskole 1873—74, paa Tune Landboskole 1880—81, overtog 1882 sin Fædre-gaard, som han afstod 1886 for at overtage sin Hustrus Arvegaard og-saa i Sandby. 1895—98 og 1903—13 var han Sogneraadformand. Politisk paavirkedes han af Tscherning'sk Tradition og af sin Lærer og Ven Fogtmann (s. d.) i radikal Retning, valgtes 1895 til Folketinget i Svinninge og er siden genvalgt (fra 1918 opstillet i Nykøbing S.). P. er teoretisk og politisk overbevist Demokrat; hans Hovedinteresse i Politik er Jordspørgsmaalet, hvor han hørte til de mest radikale i Venstre. Han staar Georgeismen nær uden helt at slutte sig til den; han ønskede tidlig Ejendomsskylden afløst af Grundskyld, en Grundværdistigningsskat indført og Ekspropriation af Jord til Hvermand. Han betegnede gentagne Gange ($\frac{8}{12}$ 1903, $\frac{19}{3}$ 1906, $\frac{20}{11}$ 1908) Jordspørgsmaalet som Tidens største, talte 1896, 1901, 1904 og 1906 for en betydelig Udvildelse af de paatænkte og gennemførte Love om Jord til Landarbejdere. 1905 sluttede han sig til det radikale Venstre og var Partiets Ordfører i flere herhen hørende Sager (Debat med Anders Nielsen 1908—09). Som Medlem af Lenskommissionen foreslog han 1913 Majoraternes Ret over Fæstegodset overdraget Staten og vilde betinge Besiddernes Overtagelse af Majoratet som fri Ejendom af en 1% Jordskyld til Staten. 1913—20 var han Landbrugsminister i Ministeriet Zahle, men havde her vanskeligt ved at opfylde de Forventninger, der stilledes til ham; i sit Forslag til Husmandslov 1913—14 tog han ikke Stilling til Ekspropriationsspørgsmaalet, og siden hindrede Krigens Tryk paa Landbrug og Priser større Reforme. 1916—17 gennemførtes Love om Saltvands- og Ferskvandsfiskeri, 1918—19 om Fæstes Overgang til Selveje; her undlod han af opportune Hensyn at foreslaa Statens Overtagelse af det frigjorte Fæste-

gods, og hans oprindelige Forslag om en 10 % Afgift til Staten udgik. Forslaget om Erhvervelse af Jord til mindre Ejendomme lykkedes det ikke at gennemføre, derimod gjordes ved Jordlovene $\frac{4}{10}$ 1919 et lille Skridt i Retning af Statsfæste. P., der ikke er fremragende som Taler eller Administrator, nyder almindelig Anseelse for sit humane Frisind og sin udoktrinære Demokratisisme. — Gift 1882 Birgine Cathrine Sandby.

P. E.

Litt.: Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Holbæk Amts Venstrebl.“ $\frac{30}{4}$ 1907 (bl. a. af Ove Rode) og $\frac{13}{10}$ 1917; „Politiken“ $\frac{22}{8}$ 1913 og $\frac{13}{10}$ 1917; L. V. Birck i „Nationaltid.“ $\frac{21}{6}$ s. A.; „Ret“ Juli s. A.; „Ill. Tid.“ $\frac{24}{10}$ 1915 (Interview); „Østsjæll. Folkebl.“ $\frac{9}{5}$ 1920.

Pedersen, Laurits Oluf (f. $\frac{26}{4}$ 1873), historisk Forfatter. F. i Frølund ved Korsør. Forældre: Skolelærer Hans Frederik P. og Marie Petrine Sørine

Jespersen. Tog Præliminæreksamen 1891, Lærereksamen 1893, var Lærer ved Tarm Realskole 1893—94, ved Ribe Borgerskole 1894—95, er fra 1895 ansat ved Helsingørs kommunale Skolevæsen, fra 1917 Overlærer. Han har udgivet en Aritmetik for

Begyndere og en Logaritmetabel; iøvrig ligger hans Forfatterskab paa By- og Skolehistoriens Omraade. Han begyndte med Skolevæsenet, kom herunder ind paa Kildestudier i Raadstuearkivet o. a. St., blev hjulpet af Camillus Nyrop og har efterhaanden udviklet sig til en baade kyndig og forstaaende Forsker af ældre Kulturforhold. Foruden den indholdsrige „Almueundervisning i en dansk Kbstad [o: Helsingør] fra Reformationen til vore Dage“ (1909) har han udgivet „Snedkerlavet i Helsingør 1881—1906“ (1906), „Helsingørske Haandværkerlav i 16. Aarh.“ (1910), „Helsingør“ (1912, med Billeder af Kongstad), „Haandværkerskik i helsingørske Lav“ (1918) og „Kronborg Have“ (1920); endvidere har han skrevet en Del Afhandlinger. Han forbereder en Fremstilling af Helsingørs Historie, der skal komme ved 500 Aars Jubilæet for Byens Privilegier 1426, og en Skildring af Frederik IV's Skoler; endelig samler han Stof til en Bog om sjælelig Drivkraft og Retningskraft. — Gift 1899 Karen Marie Pedersen. Ægteskabet opløst 1910. 2) 1914 Anna Kirstine Marie Jacobsen.

P. E.

Litt.: C. Nyrop I „Fra Arkiv og Museum“ III 1905—08, S. 173; H. Olrik i „Nord. tidskr.“ 1912 og 1921; „Lærerne og Samfundet“ (bl. a. af H. Olrik) I og III 1913—1914; „Forfatterforeningens Festskr.“ 1919, S. 250; N. Nielsen, „Matematikken i Danmark 1801—1908“ 1910; „Politiken“ $\frac{1}{6}$ 1914; „København“ $\frac{4}{8}$ og $\frac{9}{8}$ 1921; „Børsen“ $\frac{12}{8}$, $\frac{1}{9}$, $\frac{2}{9}$ og $\frac{8}{9}$ s. A.

Pedersen, Mogens (d. ca. 1623), Komponist. Var Elev af Melchior Borchgrevink, af Giovanni Gabrieli i Venedig (1599, 1605—09) og af engelske Mestre (London 1611—14). Uddannedes paa Christian IV's Bekostning, blev 1603 Instrumentist i det kgl. Hofkapel, 1618 Vicekapelmester, fik 1621 et Vikariat i Roskilde. Han er Komponist til Madrigaler (en større Samling paa 21 Numre udg. i Venedig 1608) samt til Værket „Pratum spirituale“ (1620) tilegnet den udvalgte Prins Christian (V), hvis Lærer P. var. Det indeholder 31 Salmeudsættelser, 3 Kyrier, Responsorier, en større Part af en Messe samt 3 Motetter. I P.s Musik afspejler en Del af 17. Aarh.s righoldige Tonestilarter sig paa ret fyldig Maade, idet P. har mestret ikke alene den italienske Madrigalstil, men ogsaa den tyske Korallstil, baade i sin enkle Node-mod-Nodeform („Aleneste Gud i Himmerig“) og i den mere figuralt udbyggede Sætning a la Eccard („Nu bede vi den hellig Aand“), samtidig med at den gængse polyfone Messetil ikke syntes at have voldt ham Besværligheder. Hans Tonesats er imidlertid ikke altid udformet med lige lykkelig Haand; omend hans Komposition stedse er livfuld, oftest fyldt med rigt afvekslende Passager, skæmmes den hyppig af lidet slebne Perioder, ligesom en Mangel paa Konsekvens i Gennemførelsen af Stemningsbilledet ikke kan undgaa Opmærksomheden. Hans Kirkemusik bærer det begyndende 17. Aarh.s koncenterende Manerer (efter veneziansk Mønster), dets friere Omgang med Kroma og dissonerende Spring tydelig til Skue. Kompositioner af P. er sammenstillet i Partitur i Hammerichs nedenn. Værk (1892), Laub: „Om Kirkesangen“ (1887) og Hagen og Bricka: „Fra Cæciliaforeningen“ (1891). E. A.

Litt.: A. Hammerich: „Musikken ved Christian IV.s Hof“ 1892, S. 60 og „Dsk. Musikhist. indtil ca. 1700“ 1921, S. 176; Hagen i „Hist. Tidsskr.“ VI 4 1892—94, S. 425.

Pedersen, Niels (f. $\frac{20}{8}$ 1872), Statskonsulent i Mejeribrug. F. i Bramdrup ved Kolding. Forældre: Husmand Peder Christian P. og Else Marie Mik-

kelsen. Tog Præliminæreksamen 1889, var derefter Elev paa Ladelund Landbrugsskoles Mejeri 1889—91, aftjente sin Værnepligt 1891, var Løjtnant 1892—93, paa Ladelund Mejeriskole 1893—94, er Instruktør i fersk Smør under Det kgl.

danske Landhusholdningsselskab fra Okt. 1894, siden Nov. 1895 Statskonsulent i Mejeribrug. I Vinteren 1895—96 gennemgik han et Kursus paa Landbohøjskolen i Mælkerilære, Kemi og Bakteriologi og blev derefter

fast ansat 1896 som Mejerikonsulent for Vestjylland. P. har solid Indsigt i Mejeribrug; han beskæftiger sig fortrinsvis med Opgaver, som har nærliggende praktisk Interesse. Ved sin jævne, bramfri Optræden og sit sunde Omdømme er P. blevet en velset og afholdt Mand i Landbo- og Mejerikredse, hvor han mødes med Tillid. — Gift 1897 Margrethe Christine Marie From. A. C.

Litt.: „Mælkeritid.“ 1921, S. 203.

Pedersen, Niels (¹⁵/₈ 1851—¹⁰/₁₁ 1911), Landbrugs- og Mælkeriskoleforstander. F. i Tolstrup ved Horsens. Forældre: Gaardejer

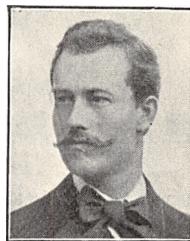
Peder P. og Inger Marie Nielsdatter. Fik almindelig Landsbyskoleundervisning, men hans Sind higede mod mere Oplysning. 17 Aar gammel kom han paa Gedved Højskole og var to følgende Vintre paa Askov, senere paa Tune Landboskole, læste endelig ved Landbohøjskolen, hvor han tog Landbrugseksamen 1877. De følgende to Aar var han Lærer paa Askov samtidig med, at han bestyrede Forstander Schrøders Gaard. 1879 købte han Ladelund i Malt Sogn, en den Gang lille og forfalden Gaard; her faldt hans egentlige Livsvirksomhed, der fik stor Betydning for den danske Landbostand. Han begyndte med at holde Landbrugsskole; det kneb med Pladsen, til han fik indrettet en større Skolestue. I Tilknytning til Gaarden drev han Mælkeri, hvor han modtog Elever, der oplæres i Praktis og desuden fik teoretisk Undervisning. I Forbindelse med Mælkeriskolen blev der afholdt Kursus, hvor der undervistes i og indøvedes Kontrolering efter Fjords Metode. P. var ogsaa en ivrig Forkæmper for Indførelse af Kontrol med Besætningernes Ydelser, han arbejdede stadig med nye Forbedringer i Mælkeribrug og har en ikke ringe Del af Æren for dets hurtige Udvikling. I Andelsmejeriernes første Dage var P. en søgt og utrættelig Raadgiver ved Mejeriernes Oprettelse, Organisation, Indretning, Antagelse af Bestyrer m. m. Skønt han levede i forholdvis beskedne økonomiske Kaar, var han altid rede til at drøfte hvert Forslag om Forbedringer ved Skolen, og fandt han Forslagene gode, var han ogsaa Mand for at skaffe Udvej til Gennemførelsen. Bl. a. indførtes der paa Ladelund tidligere end paa noget andet dansk Mejeri elektrisk Belysning. P. var en dygtig Skolemand, der baade kunde bibringe Tilhørerne Interesse og Kundskab. Hans Evne til at iværksætte nye Foretagender til Landbrugets Fremme var utvivlsomt større end hans Evne til at holde det oprettede i Gang. Han var Med-

lem af De jyske Landboforeningers Mælkeriudvalg, Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesudvalg, Formand for den stedlige Landboforening; desuden var der ham betroet en Mængde Hverv særlig i Mælkeribrugets og Andelssagens Tjeneste. P.s litterære Produktion var ikke særlig stor; han har bl. a. skrevet de samvirkende jyske Landboforeningers Mejeriudvalgs Historie 1872—97. D. paa Ladelund. — Gift 1880 Karen Andreassen Hesselund, d. 1896.

A. C.
Litt.: „Ugeskr. f. Landm.“ 1896, S. 479; „Mælkeritid.“ Okt. s. A.; „Ladelund Elevforenings Aarskr.“ 1909, 1913 og 1920; J. Appel 1 „Askov Lærlinge“ 1912; B. Bøggild: „Mælkeribrug 1 Danmark“ 1916; Hertel: „Andelsbevægelsen i Danmark“ 1917; Nekrologer 1 „Ladelund Elevforenings Aarskr.“ 1912, „Mælkeritid.“ 1911, „Tidskr. f. Landøkonomi“ s. A. (af B. Bøggild), „Højskolebladet“ s. A. (af J. Johansen), „Vort Landbrug“ s. A., „Sprogforeningens Alm.“ 1913 (af J. P.) og „Kolding Folkebl.“ ¹¹/₁₁ og ¹⁷/₁₁ 1911.

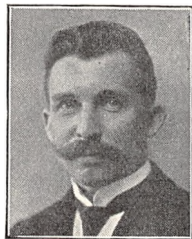
Pedersen, Ole (²⁹/₃ 1856—¹¹/₄ 1898), Kunstmaler. F. i Farum. Forældre: Husmand Peder Olsen og Gertrud Bertelsdatter. Søgte forgæves Optagelse paa Hærens Elevskole og blev efter et Par Aars Virksomhed ved Landvæsenet Smedelærling, udlært 1877. Han arbejdede i sit Fag og aftjente sin Værnepligt som Søfrybøder, var fra 1880 Landpostbud i Kongens Lyngby, men tegnede og malede i sin Fritid. Hans Arbejder vakte Opmærksomhed, og Brygger J. Tvede foranledigede, at han blev optaget paa Teknisk Skole. Han besøgte senere Kunstakademiet, hvorfra han fik Afgang 1886 som Maler. 1887—88 var han i Paris, fik 1888 den Sødringske Opmuntringspræmie for „Fra en Hedemark“. Han virkede som Lærer ved Teknisk Skole 1889—98. Hans Billeder, af hvilke Hirschsprungs Samling ejer syv, har et noget fremmedartet Præg og kan i Koloriten minde om samtidig fransk Kunst. Han har særlig opdyrket Motivets lyrisk-vege Farvestemning, som i „Foraarsdag ved Tiberen“, „To Køer paa en Mark“ (begge hos Hirschsprung) og „Kørerne vandes“ (1885) (Johan Hansens Samling). Odense Museum ejer „Fra en Faarefold“ (1888). D. i Kbh. — Gift 1880 Laura Catharina Maria Schack. I. M. O.

Litt.: Hustrus Slægt hos Lengnick; Nekrologer i „Nationaltid.“ ¹⁴/₄ 1898 og „Ill. Tid.“ ²⁴/₄ s. A. (af Otto P. Balle).

Pedersen, Peder Jørgen (f. ⁹/₄ 1870), Skolemand, Politiker. F. i Veterslev ved Ringsted. Forældre: Uddeler Jørgen P. og Sofie Nielsen. Tog Lærereksamen 1888 og var 3 Aar Hjelpepædagog i Lønborg, 1893 kom han til det københavnske Skolevæsen, hvor han fik Ansættelse ved Skolen i Øhlenschlægers-

gade, hvis Inspektør han blev 1919. P. besidder betydelige administrative Evner, der tidlig blev taget godt i Brug, dels i faglige, dels i politiske Foreninger. Især kom han til at udføre et stort og frugtbringende Arbejde i Sygekassernes Tjeneste. Han var 1905—19 Formand i Sygekassen „Fremtiden“, blev 1907 Medlem af Forretningsudvalget for De sam-

virkende Sygekasser i Kbh. og er fra 1914 dets Formand; 1913—19 og fra 1921 Medlem af Forretningsudvalget for De samvirkende Centralforeninger af Sygekasser i Danmark. Han var virksom for at skabe faste og sikre Rammer for Sygekassernes Arbejde, var bl. a. med til at gennemføre, at kronisk syge kunde blive Medlemmer, virkede for Sygeforsikring og kom derefter stærkt med i Forberedelsesarbejdet for adskillige sociale Love vedrørende Ulykkesforsikring, Invalidforsørgelse osv. Medlem af Sygekassenævnet og forskellige Kommissioner vedrørende Sygekasserne. 1913 blev han Medlem af Borgerrepræsentationen og blev snart Socialdemokratiet mest benyttede Ordfører. Han er Formand for Budgetudvalget og Medlem af saa at sige alle Udvalg, der beskæftiger sig med Skole- og Hospitalssager. I April 1920 var han Undervisningsminister i Ministeriet Friis; kort forinden havde Storkøbenhavns Kommunalbestyrelse efter mange Aars bitre Kampe ordnet Spørgsmaalet om den højere Undervisning, og det blev P., der som Minister kom til at underskrive Cirkulæret om den offentlige Optagelsesprøve til Mellemskolen. — P. er en dygtig Taler, slagfærdig og grundig, han kan tale i Timevis uden at trættes og har ofte været sine Modstandere en haard Hals. I Udvalg og ved Indendørs-Forhandlinger er han først og fremmest den praktiske Mand, den saglige Dygtighed, som mere ser paa praktiske Resultater end paa Principper. Han værdsættes højt af de øvrige Partier. — Gift 1896 Gerda Bechmann.

K. K.

Litt.: „Soc.-Dem.“ 7/3 1913; „Kbh.s Kommuneskole“ 14/4 1920; Sygekassen „Fremtiden“s Festskrift 1923.

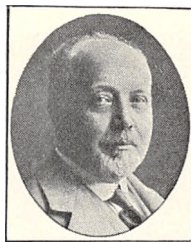
Pedersen, Peder Oluf (f. 19/6 1874), Elektroingeniør. F. i Sig ved Varde. Forældre: Gaardejer Peder P. og Ane Villadsen. Blev ved Christian IX.s, Julius Thomsens og S. C. Borchs Hjælp sat i Stand til at studere ved Polyteknisk Læreanstalt, hvor han tog Adgangsksamen 1892 og Eksamen som Bygningsingeniør 1897 med en fin Udmærkelse. Var derefter beskæftiget til 1899 ved Udstikning af Ods-herrerbanen for Alfred Lütken, ved Projektering af Fiskerihavne ved Odden og i

Nexelø Bugt for Ingeniør Muus og som assisterende Ingeniør hos Stadsingeniøren i

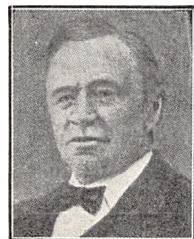
Kbh. 1899 begyndte han et overordentlig frugtbringende Samarbejde med Valdemar Poulsen (s. d.) til videre Udvikling af dennes Opfindelser: Telegrafonen og senere Poulsons System for traadløs Telegrafi. Paa fortrinlig Maade har de to suppleret hinanden og opnaaet ypperlige Resultater. Da Polyteknisk Læreanstalt 1909 oprettede et Docentur i Svagstrømselktroteknik, var P. selvskreven til denne Stilling, der 1912 omdannedes til et Professorat, og det skyldtes ham, at Læreanstalten før nogen anden teknisk Højskole kunde indføre Svagstrømselktroteknik som obligatorisk Fag i Undervisningen. En stor Række betydelige Resultater har Videnskaben ham at takke for. Han har saaledes gennemforsket Poulsen-Buens Teori og Virkemaade, endvidere foretaget en Række Undersøgelser over Mikrofoner, hvorved der for første Gang er givet en nogenlunde udtømmende Fremstilling af Mikrofonkontaktens Virkemaade. Hans vigtigste Arbejder fra de senere Aar er en Undersøgelse over elektriske Udladninger, derunder af de Lichtenbergske Figurer og af elektriske Gnister. I Forbindelse hermed har han udarbejdet en opsigtvækkende Metode til Maaling af meget smaa Tidsrum. Arbejderne er offentliggjorte dels i Videnskabernes Selskabs Publikationer, dels i engelske og amerikanske Tidsskrifter. I Kraft af disse Arbejder og af sin Betydning for Poulsen-Systemets Udvikling nyder P. Rang blandt de første Svagstrømselktroteknikere i Verden, hvad der er af ikke ringe Betydning for de Svagstrømsingeniører, der som hans Elever udgaar fra Polyteknisk Læreanstalt. I sin Virksomhed ved denne har han lagt saa gode administrative Evner og fortrinlige personlige Egenskaber for Dagen, at Valget naturligt faldt paa ham som Læreanstaltens Direktør ved H. I. Hannovers Afgang 1922. En stor Række Tillidsposter og Æresbevisninger er tilfaldet P., af f. Eks. Formandsstillinger i Elektroteknisk Forening og Dansk Ingeniørforening, Videnskabernes Selskabs Guldmøddaille for en Prisopgave, Fortjenstemedaillen i Guld. Han er Medlem af Telefonkommissionen, af Rask-Ørsted Fondens Bestyrelse og af Dansk elktroteknisk Komité samt Formand for Statslystnet med de koncessionerede Telefonselskaber. — Gift 1899 Maria Theodora Lihme.

M. C. H.

Litt.: „Berl. Tld.“ 8/5 1912; „København“ 19/6 1914; A. W. Marke 1 „Opfindernes Liv“ II 1915; „Nationaltid.“ 25/2, 21/5 og 17/12 1921; „Soc.-Dem.“ 28/2 1921; „Bløen“ 10/2 1922; „Ingeniøren“ 1/3 1923 (af Abs. Larsen, S. C. Borch, Vald. Poulsen, A. W. Marke o. d.).

Pedersen, Rasmus ($7/7$ 1849— $27/2$ 1921), Landmand. F. i Gislev, Fyn. Forældre: Gaardejer Peder Rasmussen og Mette Sophie Stephansdatter. Opdroges ved Landbruget; kom i 20 Aars Alderen til sin Morbroder i Gislev. Denne var barnløs og fæstede Gaarden til P., der nogle Aar efter købte den. P. var blandt de første, der erkendte Nødvendigheden af at omlægge Produktionen fra Kornsalg til Mejeridrift, og 1883 tog han Initiativet til Oprettelsen af et Andelsmejeri i sit Sogn. Mejeriet oprettedes 1884, og P. var Formand til 1917. I en Aarrække var han Medlem af Bestyrelsen for Svendborg Amts Landøkonomiske Selskab, Eksportslageriet i Odense, De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift og siden 1916 for De samvirkende danske Landboforeninger. P.s offentlige Virksomhed har dog særlig været knyttet til Hesteavl. Foruden sin Dommervirksomhed saavel ved de lokale Skuer som ved Statshingsteskuerne var han gennem en Aarrække fast Kaaringsmedlem ved den aarlige Kaaring af svære Heste paa Fyn, Formand for Statshingsteskuekommissionen for Fyns Stift og siden 1904 Formand for De samvirkende fynske Hesteavlsforeninger. P. var alsidig interesseret. Foruden de faglige havde han stærke baade aandelige og politiske Interesser. Han var stilfærdig og beskedet, men naar han i en Forsamling fremsatte sin Mening, blev der altid lyttet til den. D. i Gislev. — Gift 1877 Sofie Hedeveg Rasmussen, d. 1902. A. C.

Litt.: „Fyns Stifts Landbrugstid.“ 1919, S. 306, 1921, S. 84; Nekrologer i „Vort Landbrug“ 1921, S. 120 og „Fyns Stiftstid.“ $1/3$ 1921.

Pedersen, Rasmus ($29/3$ 1840— $2/3$ 1905), Plantefysiolog. F. i Marslev ved Odense. Forældre: Gaardejer Peder Christian Mortensen og Ane Rasmusdatter. Blev Student 1860, Cand. med. 1869, interesserede sig allerede som Student for Botanik, studerede 1872—76 i Tyskland, hvor Plantefysiologen Sachs blev hans Lærer. Var Laboratorieførstander paa Carlsberg 1876—77, blev 1879 Docent i Plan-

tefysiologi og 1887 Professor ordinarius. Hans første Arbejder beskæftigede sig med morfologiske Spørgsmaal, men snart vendte han sig udelukkende mod Plantefysiologien. Hans bedste eksperimentelle Arbejde er om Temperaturens Indflydelse paa Væksten i Sachs' „Arbeiten des botanischen In-

stituts in Würzburg“ (1874). Han har endvidere publiceret nogle gæringsfysiologiske Undersøgelser. 1883 kom „Forelæsninger over Plantefysiologi, holdte ved Kbh.s Universitet I. Planternes Næringsmidler. Historisk Indledning“. P. havde meget omfattende Kundskaber, hans Litteraturkendskab, navnlig til den ældre Litteratur, var betydeligt. Han virkede ivrig for Plantefysiologien som Fag ved Universitetet, interesserede sig iøvrig meget for Landbrugets Udvikling og søgte at vække Landmændenes Sans for Plantefysiologiens Betydning, hvorom Artikler i Landbrugstidsskrifter og hans Medarbejderskab ved Møller-Holsts Landbrugs-Ordbog vidner. D. i Kbh. — Gift 1888 Frederikke Caroline Møller. H. J.

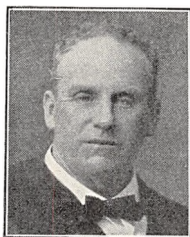
Litt.: „Bot. Tidsskr.“ XII 1880; Emil Petersen i „Politiken“ $14/10$ 1884; C. Christensen: „Den dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913; J. C. Bay: „R. P.“ 1919; Nekrologer i „Bot. Tidsskr.“ 1905 (af W. Johannsen), „Nord. Univ. Tidsskr.“ s. A. (af C. J. Salomonsen), „Berl. Tid.“ og „Politiken“ $3/5$ s. A. og „Ill. Tid.“ $14/5$ s. A.

Pedersen, Thorolf Frederik Paludan-Müller (f. $1/5$ 1858), Marine- og Teatermaler. F. i Kbh. Forældre: Tegneren Vilhelm P. (s. d.)

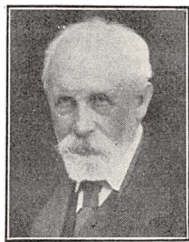
og Hustru. Besøgte Akademiet 1875—83; udstillede 1882 og de følgende Aar Figurbilleder, men arbejdede derefter som Marinemaler og vandt 1885 den Neuhausens'ske Præmie („Skibe i Kattegat, Mærsejlskuling“); han hørte til den frie Udstillings Kunstnere; 1895 blev han ansat ved det Kgl. Teater som Dekorationsmaler, 1897 Teatermaler. Af hans Arbejder er „Brede Sejl over Nordsjø gaar“ (1895) købt af Statens Museum for Kunst. Hans Marinebilleder viste en egenartet djærv Friskhed. Som Teatermaler har han været overmaade stærkt beskæftiget og er meget anset; blandt hans bedste Teatermalerier skal nævnes „Den lille Havfrue“. — Gift 1) 1887 Karen Margrethe Janssen. Ægteskabet opløst. 2) 1916 Margrethe Luplau Møller, d. 1917. O. A.

Litt.: Slægt i „Stamt. over Slægten Paludan-Müller“ 1895; og Vahl: „Slægtebog over Chr. Nielsens Afkom“ I 1879—86, S. 209; J. Hustrus Slægt i Hauch-Fausbøll: „Personahist. Samlinger“ I 1900—07, S. 287; Erindringer i „Berl. Tid.“ $28/1$ 1920; „København“ $1/5$ 1918.

Pedersen, Viggo Christian Frederik Vilhelm (f. $11/3$ 1854), Maler. F. i Kbh. Forældre: Tegneren Vilhelm P. (s. d.) og Hustru. Blev Elev af Kunstakademiet 1871, debuterede som Udstiller paa Charlottenborg 1876, modtog 1877 den Sødrings'ske Opmuntringspræmie for „Udenfor et Bryghus“. I Foraaret 1882 rejste han til Paris og besøgte s. A. sammen med J. Skovgaard Norditalien. Han har studeret Farveteknik og deltog med

Statsunderstøttelse i „Deutsche Gesellschaft zur Beförderung rationeller Malverfahren“s

Kongres i München 1893. Medstifter af den Frie Udstilling 1891, har iøvrigt haft Arbejder paa flere internationale Udstillinger, bl. a. Chicago 1893 og Paris 1900. Medlem af Akademiets 1908—11. Hans tidlige Billeder er malet under Paavirkning af hans første Lærere, P. C.

Skovgaard og la Cour, efter Opholdet i Paris blev hans Kolorit rigere. Han har malet oprigtig følte Interiører i J. Skovgaards Aand („Den lilles Middagsøvn“, 1889, Hirschsprung), bibelske Billeder som det farvelødende „Isak ser Rebekka komme“ (1891), men har dog fortrinsvis dyrket Landskabsmaleriet. Det yppige i Natursceneriet fremhæves i hans Billeder, der i Farve og Opbygning er af en egen, næsten Rubensk Festlighed. Han har malet meget i Egnen om Frederiksborg, hvor han i en Aarrække har boet. Kunstmuseet ejer bl. a. „En opkørt Vej under gamle Træer“ (1882), „Solskin i Dagligstuen“ (1888) og „Maaneskin i Skoven“ (1889). — Gift 1) 1884 Elisabeth Bella Marie Borup, d. 1905. 2) 1908 Johanne Louise Aagaard. I. M. O.

Litt.: Slægt se Thorolf P.; 1. Hustrus Slægt se Johan Borup og Ernst Trier; Erindringer i „Berl. Tid.“ ^{23/1} 1920 og „Borups Højskole“ Aug. 1923; Slg. Müller: „Nyere dsk. Malerkunst“ 1884; Karl Madsen i „Nord. tidskr.“ 1888; „Gaz. des beaux arts“ T. XXXVIII s. A., S. 398; N. V. Dorph i „Ord och bild“ 1897; Wanscher i „Dsk. Tidsskr.“ 1906, S. 431; Jens Thits i „Politiken“ ^{26/4} 1908; „Berl. Tid.“ ^{28/1} 1920, ^{15/2} 1921 og ^{4/10} 1922; S. Michaëlis i „København“ ^{28/4} 1920; „Politiken“ ^{20/2} 1921; „Nationaltid.“ ^{3/10} 1922; „Magasinet“ ^{8/7} 1923; Brev i „Zahrtmann. Mindebog“ 1919.

Pedersen, Thomas Vilhelm (^{28/1} 1820—^{13/3} 1859), Tegner, Maler. F. paa Karlslundegaard ved Køge. Forældre: Kommandør Ove Christian P. og Oline Henriette Barfred. Gik Søofficersvejen, blev Kadet 1834, Sekondløjtnant 1841, Premierløjtnant 1850; var 1849 tjenestgørende paa „Gefion“ under Affæren ved Eckernförde og faldt i tysk Fangenskab. — Tidlig havde han vist Evner og Lyst til Tegning, og

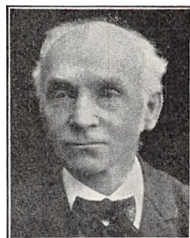
han fik 1842 fire Aars Orlov for at uddanne sig som Kunstner, arbejdede i Marstrands Atelier og fik Adgang til Akademiets Model-skole. Han malede ogsaa og udstillede 1847 nogle Folkelivsbilleder; et Par ualmindelig farvede Skitser af Slaget ved Eckernförde hænger paa Frederiksborg. Men det er som Tegner, specielt som Illustratør til H. C. An-

dersens Eventyr, at P. har vundet sit Ry. Disse beskedne og enkle Tegninger er fulde af den fineste Forstaaelse og Medfølelse og træffer paa en vidunderlig Maade Eventyrenes særlige Tone og Stemning; de hører til de bedste Illustrationer i vort Land. P. var fra Barnsben sygelig, han angrebes af Brystsyge og sygnede hen i de sidste Aar. D. i Kbh. — Gift 1851 Adolfine Marie P., d. 1892. O. A.

Litt.: Slægt se Thorolf P.; J. Krohn i „Ude og Hjemme“ III 1880; Viggo og Thorolf P. i „Berl. Tid.“ ^{28/1} 1920; Nekrolog af Paludan-Müller i „Ill. Tid.“ ^{1/4} 1860.

Pedersen-Bjerggaard, Jens (f. ^{20/3} 1843), Landøkonom. F. paa Bjerggaard, Søvind ved Horsens. Forældre: Gaardejer Peder Sørensen og Kristiane Hans-

datter. Var fem Aar Handelslærling under meget daarligt Forhold, gik 1862—63 paa et handelsakademisk Kursus og tog Afgangseksamen med Udmærkelse, førte derpaa i ti Aar en meget omtumlet Tilværelse i Amerika under de forvirrede For-

hold, der paa det Tidspunkt herskede i U. S. A. Paa Grund af Malaria maatte han opgive en god Kontorstilling og rejste 1876 tilbage til Danmark, hvor han tog fat paa Indførelse og Afprøvning af nye og forbedrede Kartoffelsorter i Tilknytning til „Markfrøkontoret“. Imidlertid blev det ham klart, at Fjerkræholdet her i Landet var i en temmelig daarlig Forfatning, og han begyndte under store Vanskeligheder at indføre og udbrede nye forbedrede Fjerkræracers, som vedblivende hører til vore bedste. 1887 paa-begyndte han et banebrydende Arbejde for Avl og oversøisk Udførsel af Frø af enkelte Sorter af Kaalarterne, særlig Blomkaal. — P.-B. har udfoldet en stor litterær Virksomhed. Sine Oplevelser i Amerika har han livlig og fængslende skildret i Bogen „Et Ungdomsliv i Bølgegang. Hinsides Atlanten 1866—76“ (1917). 1897—1912 var han Redaktør af Bladet „Hønsedaarden“ og siden 1913 af „P.-B.s Fjerkræavls- og Binærings-Tidende“, som ophørte 1921. Af hans Skrifter kan nævnes: „Vejledning til praktisk Fjerkræavl“, „Hønsedaarden“ og „Vort Fjerkræ“ samt „Dansk Fjerkræ-Standard“. For Øjeblikket arbejder han paa Planlæg-gelse og Udarbejdelse af en fælles „Skandinaviske Fjerkræ-Standard“, gældende for Danmark, Norge og Sverige. Nogle af P.-B.s Bøger er udkommet paa flere Sprog og i flere Oplag; de vidner om stor Sagkundskab og er skrevet kvikt og fornøjelig, saa selv Ikke-Fagmænd kan have Glæde af at læse dem. I enkelte af P.-B.s Tidsskriftartikler forekommer ejendommelige Vendinger og

Udtryk, som ikke er prægede af rolig Klarhed, men gennem hele hans mangeaarige Virksomhed mærkes foruden Indsigt en brændende Iver for at fremme de Sager, han arbejder for; hans varme og uegennyttige Interesse har bl. a. givet sig praktisk Udslag i Oprettelsen af et Legat til Opmuntring af særlig fremragende Virksomhed paa Landbrugsbinæringens Omraade. — Ugift. A. C.

Litt.: Erindringer i „Minder fra et Bondehjem i Jylland“ 1893, „P. B.s Fjerkraavls- og Binæringstid.“ 1916—17 og 1921 og ovenn. Bog; W. A. Kock i „P.-B.s Fjerkraavls- og Binæringstid.“ 1918; „Aftenposten“ 26/3 s. A.; „Landekon. Binæringstid.“ 1920.

Pedersen-Dan, Hans Peder (f. 1/8 1859), Billedhugger. F. i Itzehoe. Forældre: Overvagtmaster Ole P.-D. og Elisabeth Sophie

Johansen. Uddannedes paa Kunstakademiet og Scuola artistica industriale i Rom efter først at være udlært som Stenhuggerisvend. Efter et femaarigt Ophold i Italien foretog han en Rejse til Ægypten, Palæstina og Grækenland, har senere flere Gange været i Italien bl. a.

paa det Ancker'ske Legat, og har opholdt sig to Aar i Paris paa Akademiets Stipendium. Hans Hovedværker er „Ismael“ (1887), „Foran Kobberslangen“, „Udfriet fra Ægyptens Trældom“, Christian IX's Statue i Nyborg, „Den lille Hornblæser“ (1899), Statuen af M. Drewsen paa Torvet i Silkeborg (1892), Døbefontenerne i Frederikshavns Kirke og i Esaias Kirken i Kbh., Granitefanterne ved Carlsberg Bryggeri (1901). Hans Kunst er udpræget populær. — Gift 1892 Billedhuggerinden Johanne Agnete Theresia Betzonich. I. M. O.

Litt.: „Silkeborg Avis“ 16/10 1892; „Nationaltid.“ 12/9 1899; „Dannebrog“ 13/9 s. A.

Pedersen Mols, se Mols.

Pedersen-Nyskov, Niels (9/4 1850—30/3 1922), Politiker. F. paa Damgaard ved Grenaa. Forældre: Gaardejer Peder Larsen og Anne Jensdatter.

Forældrene var fra Fyn, N. var paa Ryslinge, Askov og Skovgaard Højskoler, overtog 1870 Nyskov ved Torsager og drev den til 1917. Usædvanlig tidlig kom han frem i offentligt Liv, var Sognefoged 1877—80, Amsraadsmedlem 1877—1901 og Sogne-

raadsformand 1883—88, havde endvidere en mere end almindelig lang Række Tillidshverv i økonomiske og kulturelle Foreta-

gander. Til Folketinget stillede han sig 1881 i Æbeltoft, men trak sig tilbage, 1887 sst. og 1892 i Mariager, valgtes 1895 i Grenaa og blev siden genvalgt. Han var 1897 Medstifter af „Randers Venstreblad“, tilhørte Venstrereformpartiet og hørte opfindelig til dets mere radikale Elementer. Stilfærdig og grundig, som han var, tog han aldrig udstrakt Del i Debatten, men øvede personlig og i talrige Udvalg megen Indflydelse. Hans to Hovedinteresser var Jordspørgsmaalet og Skolesager; i det første stod han ret radikalt, har flere Gange (bl. a. 22/3 1906 og 27/11 1908) udtalt sig for offentligt Fæste og var Tilhænger af Ekspropriationsbestemmelser. Som Ordfører for Landarbejderloven 1896—99 gjorde han et stort Arbejde for Enigheden i Folketinget, og han blev som Formand for Kommissionen for Randers Amt en af Lovens dygtigste og ivrigste Udnytttere. Han var Ordfører for de senere Love om Sagen 1903—04, 1908—09 og 1909—10, ved hvilken sidste Lejlighed Debatten med Kr. Pedersen (s. d.) angav Udviklingens Gang. 1901—02, 1907—08 og 1912—13 var han Ordfører for Høj- og Landbrugsskolelove og udtalte sig imod en afgrænset Husmandsskole. Efterhaanden fik han en stærk Position i Partiet, var 1901—13 Medlem af Finansudvalget, 1904—09 Ordfører for Til lægsbevillingsloven, 1910—11 for Kultusministeriets Budget, 1910—13 Formand for Finansudvalget, 1912—13 2. Viceformand, 1914—18 og 1919—22 Statsrevisor. 1913 valgtes han til Tingets Formand efter A. Thomsen og røgtede med sin noble, lidt spinkle Værdighed længe dette Hverv til alles Tilfredshed; under de voldsomme Efterkrigsdebatter var hans Helbred svækket, og han vakte flere Gange sit Partis Mishag ved Eftergivenhed, lod dog 26/10 1921 under Arbejdslededsdebatten Tilhøverspladsen rømme. Under ham begyndte de lange Møder, der kulminerede med 20-Timersmødet 16. 19/11 1921. D. i Skodstrup ved Aarhus. — Gift 1875 Marie Bønneløkke. P. E.

Litt.: Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Dansk Aand“ I 1912, S. 343; „Tiden“ 24/10 1913; „Berl. Tid.“ 7/4 1920; „Aarhus Amtstid.“ 8/4 s. A.; „Næstved Tid.“ 14/10 1921; „Politiken“ 10/10 s. A.; „Sorø Amtstid.“ 20/10 s. A.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 30/3 1922 og „Politiken“ s. D.

Peschcke Kødét, Andreas (f. 22/0 1845), Forretningsmand, Politiker. F. i Flens-

borg. Forældre: Skibsfører Matthias Matthiesen Kødét og Anne Marie Peschcke. Uddannedes ved Handel i Flensborg, var fra 1864 Korrespondent i Manchester og etablerede 1875 her sammen med P. A. Paulsen (d. 1901) og A. Hilligsøe (d. 1896) et en

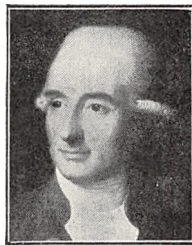

gros Manufakturfirma (Paulsen, Køedt & Co.), s. A. et tilsvarende i Kbh. (Hilligsøe, Køedt & Co.); samtidig rejste han selv for S. Seidelin. 1881 grundlagdes under sidstnævnte Firmanavn Detailforretningen „Messen“ i Kbh., der i Aarenes Løb er betydelig udvidet og staar i Forbindelse med et Bomuldsvæveri og en Gardinfabrik. Forretningen, hvoraf P. K. nu er Eneindehaver, har et stort Provisorklientel og nyder Ry for Soliditet. Iøvrig har P. K. gjort sig kendt ved en overordentlig Virksomhed med Ord og Pen for Frihandelen. Han var paavirket af sit Ophold i England (fra 1890 Æresmedlem af Cobden-Klubben) og rejste fra midt i Firserne, omtrent samtidig med den københavnske liberale Bevægelse, en Agitation for Nedsættelse af Tolden paa Livsfornødenheder og af den industrielle Beskyttelse. 1887 fik han stiftet Toldreformforeningen, hvis Formand han var til 1903; med „Tolden og Tiderne“ (1887) indledte han en lang Række toldpolitiske Pjecer (bl. a. „Guld og Sølv“ 1893, „Tysklands Toldpolitik“ 1902, „En Samfundsfejende“ 1908, „Dansk Arbejde“ 1912), han optraadte ved Handels- og Landbrugsmøder og skrev lange Artikler serier i Aviserne. Han har i Aarenes Løb ført en Mængde Polemikker med Beskyttelsens Mænd og andre, bl. a. Jul. Wulff, Chr. Sonne, M. Rubin, N. Neergaard og Birck; han er en Kampens Mand, der altid har tilstræbt den yderste Loyalitet og Saglighed, i det hele en idealistisk Natur med et lyrisk Sving over sin Tale og et godt Humør. Han var Venstremand, før 1894 nærmest Bojsenianer, stillede sig 1895 i Slagelse som Samlingskandidat for begge Venstregrupper og sine Antipoder Socialdemokraterne, valgtes og var s. A. den egentlige Stifter af Venstrereformpartiet, hvis Navn han skabte. Hans Særstandpunkter: Forsvarssagen og Brændevinsskatten, som han begge vilde fremme, og hans Naturels hele Uegnethed for Rigsdagen gjorde Samarbejdet med Partiet svært; i Næringsloven 1895—96 vilde han gennemføre vidtgaende Frihed, men hindredes af stærke Dele af Venstre, bl. a. Alberti, 1896 rettede han i Pressen stærke Angreb paa Agrarernes Krav om Statsgaranti og var ved at miste Fodfæstet i sin Kreds. Paa Toldspørgsmaalet var han Ordfører 1896—97 og 1898—99; han vilde et helt nyt Venstreforslag, men da dette af opportune Grunde ikke lod sig gøre, tilvejebragte han med personlig Resignation et Forlig med Landstinget, der skar ret dybt i Frihandelsprincipperne. Han vilde imidlertid den Sammenkobling af de direkte og indirekte Skatter reformer, som Venstre var imod, han ønskede Brændevinsskat, men Nederlaget 9/3 1900, da kun fire Venstremænd fulgte ham, slog Fødderne fra ham. Han var allerede Febr. s. A. udtraadt af Venstrereformpartiet og søgte ikke Genvalg 1901. Siden har han

kun sporadisk taget Del i politisk Drøftelse, skrev 1908 i „Politiken“ mod Lassens, Neergaards og Heys Toldlov, var 1914 imod Venstres Grundlovsforslag og rejste under Krigen heftige Protester mod Ministeriet Zahles Handelspolitik („Strejflys“ 1918, „Det radikale Tvangsstyre“ 1919), bl. a. Kædehandelsforordningen af 10/5 1917, ifølge hvilken han selv 1919 blev dømt til en Bøde paa 200,000 Kr. P. K., hvis første Bog 1875 var af religiøs-filosofisk Art, har iøvrig i sin Produktion strejft adskillige Emner; „En Frihavn“ er en i novellistisk Form holdt Hymne til Hjemmet, „Staa op!“ (1907) hylder Morgenens Poesi, „Skandinavismen“ (1916) vil nordisk Samarbejde. I det hele gaar P. K.s Register mere i Vidden end i Dybden, ved Siden af sin pletfri Idealisme er han Opportunist og Forretningsmand, en Blanding af en Handelsfyrste og en Lyriker. — Gift 1879 Elisabeth Ellen Duval. P. E.

Litt.: Erindringer 1, „Mit Hjem“ 1912 og „Tiden“ 17/10 1915; „Borstid.“ 7/2 1890; „Berl. Tid.“ 8/12 1892; „Avisen“ 3/3 1894 og 13/10 1896; „Sorø Amtstid.“ 1/4 1895, 20/8 1896, 5/1 1898, 17/2 1900, 23 11 s. A. (Åtskedsord) og 9/3 1915; „Dagbl.“ 20/1 1897 og 20/9 s. A.; „Vort Land“ 17/4 1897; „Samfundet“ 17/2 1900; „Politiken“ 17/2, 22.25/2, 27.28/2 og 1/12 s. A.; „Maanedsmag.“ 1911; Madsen-Mygdal: „Polit. Erindr.“ 1912, S. 156; Rubin cit. 1 „Dansk Arbejde“ s. A., S. 148; „Nationaltid.“ 20/7 1914, 8.10/1 1919, 22/9 1920 og 10/4 1922; L. V. Birck sst. 21/9 1915; „Ill. Tid.“ 2/3 1919 og 10/9 1920; „Højesteretstid.“ 22/10 1919; „Vore Herrer“ 20/9 1920; „København“ 22/9 s. A.

Peschier, Pierre (1/11 1739—10/1 1812), Handelsmand. F. i Genf. Forældre: Apoteker Pierre P. og Marguerite Blisson. Oplærtes til Handelen og blev efter at have besøgt Portugal, Holland, England og Frankrig kaldt til Danmark af de Coenick, i hvis Handels-hus han først arbejdede, nedsatte sig siden selvstændig i Kbh. og fik dansk Indfødsret 1776. P. blev en af „den glimrende Handelsperiode“s store Forretningsmænd og Pengefyrster. Han handlede med ostindiske Produkter og med Korn og skal i sin Glanstid have afsat for 2 Mill. Kr. aarlig af Asiatick Kompagnis Varer. Han blev protegeret af Finansminister Ernst Schimmelmann og fik af Staten Forskud til sine Forretninger. Det var ogsaa Statskassen, der maatte hjælpe ham, da hans Virksomhed, haardt ramt af Krisen 1799, begyndte at faa store Vanskeligheder. 1804 gjorde Staten sig ligefrem til P.s Kompagnon, og Forretningen blev efterhaanden en ren Statsforretning, der bl. a. ogsaa handlede med norsk Tømmer. Først nogle Aar efter at den fordem rige P. selv var død som fattig Mand, afvikledes endelig helt det uheldige Handelshus. Om P. personlig er der kun godt at sige: „han var steds-

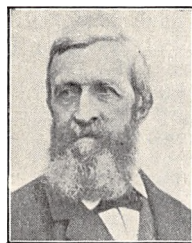

virksom, god og velgørende, men ikke stedse lykkelig". D. i Kbh. — Gift 1784 Marie Susanne Grodttschilling, d. 1816. *H. J. s.*

Litt.: Slægt i Haag: „La France Protestante“ VIII 1858; Hustrus Slægt hos Lengnek; Manthey: „Ridderes Levnedslob 1809—17“ 1818; „Kommander Paludans Erindringer“ 1908 („Mem. o. Br.“ IX); C. Bruun: „Kbh.“ 1887—1901; Rubin: „1807—14“ 1892; Børge Janssen. „De Reformerte i Danm.“ 1922.

Peter III, Kejser, se Carl Peter Ulrich.

Peters, Christian Carl (²⁶/₇ 1822—¹⁷/₆ 1899), Billedhugger. F. i Dalover ved Vejle. Forældre: Papirmager Joachim Hartvig (Ulrik)

Carl P. og Anna Margrethe Helene Lütken. Opdroges i Odense, fik 1836 Adgang til Kunstakademiet og arbejdede fra 1839 i Bissens Værksted, konkurrerede uden Held til den lille Guldmedaille 1846, men vandt s. A. den Neuhausen'ske Præmie og opnaaede 1849 Rejsestøtte fra Akad-

demiet, hvorefter han 1850 rejste til Holland, Belgien, Frankrig og Italien, hvor han blev en Aarrække. Hjemkommen blev han 1856 agreeret, men først 1866 Akademimedlem, 1868 Professor ved Modelskolen, fik 1870 det Ancker'ske, 1883 det Treschow'ske Legat; tog 1889 sin Afsked. Allerede 1845 vakte han Opmærksomhed ved sin morsomme „Herkules kvæler som Barn to Slanger“, der i Marmor købtes til Kunstmuseet, som desuden besidder de to Statuetter „Faun med Dobbeltfløjte“ (1854) og „Barn, som leger med Blomster“ (1853). I det hele taget er hans smaa Statuetter den bedste Del af hans Produktion („Diogenes“ i Studenterforeningen), fornøjelige og nydelige, fast karakteriserede Værker. Foruden en Del Buster (C. Bloch, Hostrup) har han udført Statuerne af Wessel og Ewald i det Kgl. Teater, Frontonen til Teknisk Skole og tre af Figurerne (Paulus, Kryssostomus, Gregor) foran Marmorkirken. P. tog ivrig Del i Arbejdet for Kunsthaandværket; han har saaledes givet Tegningen til Guldhornet til Ingemann og til Drikkehornet til Grev Holstein-Holsteinborg (Frøderiksborg). D. i Espergerde. — Gift 1868 Prebia Rasmussen, d. 1915. O. A.

Litt.: Mødrene Slægt se Alfr. Lütken; J. E. Cart I „Dannebrog“ ²¹/₄ 1894; „Bogen om Frølich“ II 1921; Nekrologer i „Politiken“ (af N. V. D.) ¹⁹/₆ 1899 og „Ill. Tid.“ (af Ph. Weilbach) ⁸/₁₀ s. A.

Petersen, Adolf Carl Vilhelm (¹⁴/₁₂ 1856—⁵/₁₂ 1912), Forsikringsmand, Aktuar. F. i Kbh. Forældre: Cigarmager Tønnes Ferdinand P. og Johanne Kathrine Elisabeth Pedersen. Blev Cand. polyt. 1881 og s. A. Medhjælper hos Beregneren i Statsanstalten for Livsforsikring, blev Assistent 1882, Beregner 1888 og blev i denne Stilling, til han

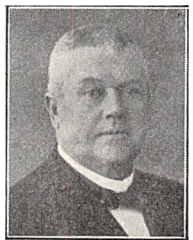
1904 blev Formand for Forsikringsraadet. Han var en meget dygtig Aktuar, der var uddannet under Fr. Bings (s. d.) udmærkede Vejledning. Hans hele Virken kom til at ligge paa det praktiske Omraade og fik sin bedste Udfoldelse, da han havde overtaget den ved

Livsforsikringsloven af 1904 oprettede Stilling som Raadsformand. Han fik her den ikke lette Opgave at gennemføre den nye Lov overfor de mange danske saavel som udenlandske Livsforsikringsselskaber, af hvilke adskillige maatte foretage Ændringer i deres Forhold efter Raadsformandens Anvisning. Den Opgave, der stilledes P. ved Loven, løste han paa saa fortrinlig Maade, at han fik Ære og alles Anerkendelse derfor. Hans rolige, sagkyndige Optræden i Forbindelse med stor personlig Elskværdighed og et levende Ønske om at hjælpe salte ham i Stand til at gennemføre sit Arbejde uden Antydning af Bureokratisme. Han var Medlem af den skandinaviske Kommission om en Livsforsikringslov og af Invaliditetskommissionen. D. i Kbh. — Gift 1884 Thyra Maria Bindseil, d. 1911. V. E. G.

Litt.: „De statsgaranterede dsk. Livsforsikringer“ 1892; „Assurandøren“ ¹⁸/₆ 1904.

Petersen, Axel Georg Valdemar (²²/₅ 1863—¹³/₁₁ 1923), Ingeniørofficer. F. i Holbæk. Forældre: Købmand, Konsul Hans Peter P. og Frederikke Louise Petersen. Blev Student 1881, gik Militærvejen og blev Premierløjtnant i Ingeniørkorpset 1894, Kaptajn 1897. Hans vigtigste Indsats i det offentlige Liv var imidlertid hans Virksomhed ved Dansk Ingeniørforening, for hvilken han blev Sekretær 1896;

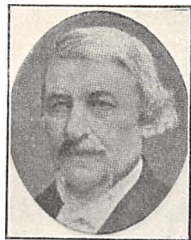

samtidigt blev han Redaktør for Foreningens Blad „Ingeniøren“. I begge disse Stillinger fortsatte han til 1922. Ved Organisationen af den nye Forening udførte P. et betydeligt Arbejde og var i sin lange Funktionstid det faste Bindeled mellem Foreningens Medlemmer og en stærkt interesseret Leder af dens daglige Anliggender. I sin Egenskab af Ingeniørforeningens Sekretær blev han naturlig udset til Generalsekretær for den nordiske teknisk-hygiejniske Kongres i Kbh. 1903, til Bureauchef for den internationale Kongres for Materialundersøgelser sst. 1909 og til Vicepræsident ved den baltiske Ingeniørkongres i Malmø 1914. Fra 1903 var han i Kbh. og Nordre Birk Politiets Tilsynsførende med Automobil-

kørslen og fik 1913 justitsministeriel Autorisation i denne Stilling for Kbh. og Kbh.s Amts Vedkommende. D. i Kbh. — Gift 1889 Marie Elisabeth Borchsenius. M. C. H.

Litt.: „Studenterne fra 1881“ 1906; P. O. Pedersen, H. Ulrich, Alex. Foss, Ib Windfeld-Hansen, H. C. V. Møller, Fr. Johannsen og V. M. 1 „Ingeniøren“ 1922, S. 463—66; Nekrologer sst. 1923 og i „Politiken“ og „Berl. Tid.“ 14/11 s. A.

Petersen, Anders (^{22/12} 1827—^{13/8} 1914), statistisk og historisk Forfatter. F. i Bjevskov ved Køge. Forældre: Avlsbruger Peder Nicolaisen og Marie

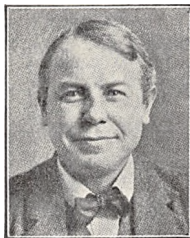

Bech. Kom ud at tjene, men gik kort efter i Væverløse og blev ved Professionen i 7 Aar. 1850 meldte han sig frivillig som Soldat og blev snart derefter Underofficer ved Artilleriet. 1852 kom han med Understøttelse fra Grev Brockenhus Schack paa

Giesegaard paa Jonstrup Seminarium, tog Eksamen 1855 og blev 1857 Lærer i Valløby ved Køge, først som Hjælpe lærer, derefter som Lærer og Kirkesanger; tog sin Afsked 1886. — P. var en meget virksom Mand, der passede sit Embede godt og desuden udførte et betydeligt Arbejde for sin Egn. I nogle Aar var han Sogneraadsformand og tillige bl. a. Sekretær hos Stiftsforvalteren paa Vallø. Han interesserede sig meget for Selskabet „De danske Vaabenbrødre“; han var Formand for den stedlige Kreds og senere, som Pensionist, Hovedforeningens Assistent i Kbh. Hans Hovedindsats var de Bøger, han udgav: historiske, personalhistoriske, skolehistoriske og statistiske. Han vandt her megen Anerkendelse, og Departementschef Asmussen benyttede ham i en Aarrække som Korrekturlæser til „Gejstlig Stat.“ „Meddelelser om de lærde Skoler“ o. l. Værker. P. udgav „Skolestatistik for Danmark“ (1877, 1887 og 1897), der bringer Oplysninger om samtlige Lærerembeder og Lærere i Danmark, „Folkeskolen i Danmark“ (1902), „Vallø og Omegn“ (1877), „Køge Byes Historie“ (1888), „Den jonstrupske Stat“ (1884 og 1891), „Sjællands Stifts Degnehistorie“ (1900), „Landeværnet og Slaget ved Køge Landevej 1807“ (1907). sin Slægts Stamtavle (1911) og flere mindre Skrifter. Endvidere skrev han Artikler i pædagogiske og personalhistoriske Tidsskrifter og redigerede 10. og 11. Aarg. af „Danmarks Lærerforenings Medlemsblad“. Arkæologi interesserede ham en Del, og han gjorde sig fortjent ved Undersøgelser vedrørende Valløfundet. D. i Kbh. — Gift 1857 Olivia Vilhelmine Annine Ømann, d. 1916. K. K.

Litt.: Slægt 1 A. P.: „Stamt. over min nærmeste Slægt“ 1911; „Østsjæll. Aarb.“ VIII 1908; „Lærerne og Samf.“ I, III, IV 1913—14; Nekrologer i „Østsjæll. Folkebl.“ 19/8 1914 og „Folkeskolen“ 27/8 s. A.

Petersen, Johan Carl Christian (^{17/1} 1874—^{19/6} 1923), Arkitekt. F. i Kbh. Forældre: Guide Pavia P. og Nicoline Buch. Gik nogle Aar paa Kunstakademiet, men forlod det uden at faa Afgang og kastede sig over Pottemagerkunsten 1902—07, blev derpaa atter uddøvende Arkitekt og opførte Museet i Faaborg for Fabrikant Mads Rasmussen (s. d.). Denne Bygning vakte ikke ringe Opsigt ved Arkitektens talentfulde Benyttelse af C. F. Hansen'ske Motiver, hvad der var et afgjort Brud med den herskende Smagsretning indenfor Arkitekturen og bevirkede, at mange unge Arkitekter samlede sig om ham. Han byggede enkelte andre Huse i Faaborg og ogsaa lidt i Kbh., f. Eks. Restaureringen af Dansk Kunsthandels Hus i Vingaardsstræde, som navnlig viste hans Talent for Rumforhold og Interiør, og hvorved yderligere hans Ry befæstedes. Det var derfor naturligt, at han ved Kampmanns Afgang 1919 valgtes til Professor ved Akademiet. Siden da har han restaureret Slotskirken med stor Pietet og Thorvaldsens Museum, men blev afbrudt i dette sidste Arbejde ved sin Død. D. i Kbh.

— Gift 1901 Ingeborg Sophie Borgen. C. L. Litt.: Hustrus Slægt se Carl Borgen. „Politiken“ 11/10 1918; „Berl. Tid.“ 12/10 s. A.; „Arkitekten“ 11/2 og 25/2 1922; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 19/6 1923 (af K-r), „Politiken“ 20/6 s. A., „Nationaltid.“ 22/6 s. A. (af Seedorff Pedersen), „Ill. Tid.“ 1/7 s. A. (af S. Schultz) og „Borups Højskole“ Sept. s. A. (af Chr. Engelstoft).

Petersen, C. G. Joh., se S. 91.

Petersen, Carl Christopher Maglekilde (^{25/3} 1843—^{29/1} 1908), Forfatter. F. i Ruds-Vedby. Forældre: Støberiejer Ole P. og Johanne Didrikke Christiansen. Navneforandring til M. P. 19/1 1887. Var i Lære hos Løwener, Kbh., overtog 1866 Faderens Støberi og rejste 1868 til Roskilde, hvor han indtil 1887 drev Maskinfabrikken Maglekilde. Derefter bosatte han sig i Kbh., tog Grossererborgerskab og rejste meget rundt i Landet, bl. a. til Herregaardene for at vurdere Møbler og Løsøre. Han var en jovial og gemytlig Mand, Lhombrespiller, Hestekender, begavet med Øre for alskens Dialekt og Pudsighed og Evne til at gengive det. Som Fortæller og Dilettantskuespiller var han kendt i ret vide Kredse, da Ernst Bojesen opdagede ham som litterær Mulighed; han udgav sine første „Fortællinger“ (1894, 4. Opl. 1895), der fulgtes af „Fortællinger. 2. Samling“ (1895), „Udvalgte For-

tællinger" (1896), „Fra Land og By“ (1900, 2. Opl. (s. A.), „Ny humoristiske Fortællinger“ (sammen med P. Kronborg 1898, 2. Opl. s. A.), „Læs og fortæl“ (med samme 1899), „Maglekilde fortæller“ 1.—7. Saml. (1901—07, illustreret af Alfr. Schmidt) og „M.s udvalgte Fortællinger“ (3. Udg., 3 Bd. 1908, ligesaa). De bedste af disse Fortællinger („Den lille Kat“, „Da Gothersgades Mølle brændte“ osv.) naaede for deres Tid ret vidt i naturtro Gengivelse af Zünftighed og Enfold. D. i Kbh. — Gift 1877 Charlotte Louise Theodora Boalth, d. 1921. P. E.

Litt.: Hustrus Slægt i H. Maaløe: „Slægtreglister over Familien Maaløe“ 1884; Orla Bock: „Den lille Humor“ 1919; Nekrologer i „Politiken“ 30/1 1908 og „Middagsposten“ 30/1 og 31/1 s. A.

Petersen, Carl Sophus (f. 29/1 1873), Biblioteksmand, Litteraturhistoriker. F. i Købelev ved Nakskov. Forældre: Gaardejer Peter

Christopher P. og Laura Christine Larsen. Blev Student 1891, Cand. mag. (Dansk) 1899, var Lærer ved forskellige københavnske Skoler og blev 1901 Assistent ved det Kgl. Bibliotek, 1907 Underbibliotekar, 1915 Bibliotekar. P. har paa det geografi-historiske Omraade sammen med

A. A. Bjørnbo (s. d.) 1904 udgivet et stort Værk om Nordens ældste Kartograf Claudius Clavus og 1908 under Titlen „Anecdota cartographica septentrionalia“ en Samling hidtil uudgivne Nordenskort fra Middelalderen og 16. Aarh. Som Litteraturhistoriker har han foruden Tidsskriftafhandlinger 1908 med sin Udgave af Brevvekslingen mellem N. M. Petersen og Carl Sæve givet et Bidrag til den nordiske Filologis og Skandinavismens Historie; 1909 udkom hans, med Indledning, Bibliografi og Kommentarer forsynede Udgave af Fr. Paludan-Müllers poetiske Skrifter, en af vore bedste Klassikerudgaver, og 1913 paabegyndte han en Monumentaludgave af Holbergs Samlede Skrifter (hidtil 6 Bd.), et Udslag af hans mangeaarige Beskæftigelse med Holberg. En Fremstilling af den danske Litteraturs Historie indtil Udgangen af 17. Aarh. begyndte P. at udgive 1916. Med en Sympati, der uvilkaarlig meddeler sig til Læseren, behandler han her vort Aandslivs ældste Perioder med Vægt lagt paa Personskildringen; for første Gang træder en Række fremragende Skikkelser særlig indenfor den videnskabelige Litteratur lyslevende frem i vor Bevidsthed, og samtidig er der skabt en Haandbog af stor folkelig Værdi. Som Biblioteksmand har P. ydet en betydningsfuld Indsats ved sin Ledelse af det Kgl. Biblioteks Udlaan, hvor han har vist en sjælden Forstaaelse af en Bibliotekars Op-gave som Vejleder for Publikum og kunnet

nyttiggøre sit ualmindelige Kendskab til den danske Litteratur. 1921—23 stillede P. af Ministeriet til Raadighed for Statens Bibliotekstilsyn for at forestaa Ordningen af Biblioteksvæsenet i de sønderjyske Landsdele; ikke uden Myndighed bag sit jævne og ligefremme Væsen og med Evne til at omforme Teori efter Virkelighed er det lykkedes ham i Landsbiblioteket i Aabenraa at skabe en ny Type indenfor det offentlige Biblioteksvæsen og at faa oprettet Biblioteker paa Landet praktisk talt overalt i Sønderjylland. — Gift 1902 Agnes Marie Bertelsen, d. 1906. S. D.

Litt.: A. A. Bjørnbo i „Riget“ 28/12 1910; Henderiksen: „Mennesker og Oplevelser“ 1910; „Studenterne fra 1891“, 1916; „Politiken“ 21/2 1918, 17/4 og 20/4 1921; „Bogens Verden“ 1921—22; Jakob Petersen i „Heimdal“ 28/4 og 31/5 1923; L. Vest Hansen i „Flensborg Avis“ 24/1 s. A.; „Politiken“, „Berl. Tid.“ og „Fyns Venstrebl.“ 28/4 s. A.

Petersen, Carl Vilhelm (f. 3/0 1868), Kunsthistoriker. F. i Slagelse. Forældre: Købmand Julius Theodor P. og Louise Frederikke

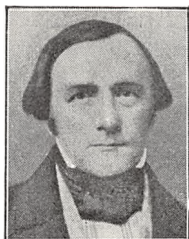
Emilie Hooge. Blev Student 1887, Cand. phil. 1888, dyrkede Journalistik og gjorde flere Rejser, bl. a. til Frankrig, Italien og Spanien, blev 1923 Direktør for Hirschsprungs Museum. Hans Speciale er nyere fransk Kunst — fortrinsvis Impressionismen og de efterfølgende saakaldte

„moderne“ Retninger — og den nye danske Kunst fra Willumsen til Dato, det vil i væsentlig Grad sige den Kunst, som han omfatter med personlig Sympati, eller med hvilken han har kunstneriske Idealer til fælles. Foruden Afhandlinger til Fagtidsskrifter („Kunstmuseets Aarskrift“, „Fra Ny Carlsberg Glyptoteks Samlinger“) foreligger fra hans Haand Monografien „Niels Larsen Stevns“ (1917). 1909—10 redigerede han „Kunstbladet“ sammen med V. Wanscher. Først og fremmest er P. dog Kritiker og som saadan en skarp og uforfærdet Stridsmand, hvis rette Element er Polemikken, og for hvem ingen Autoritet er sakrosankt. Den aggressive og kritiske Side er nok saa fremtrædende hos ham; men den positive, værdipaepagende mangler ingenlunde og betegner vistnok hans Indsats. Med Artikler til Dagblade („Politiken“) og Tidsskrifter („Tilskueren“, „Ill. Tid.“, „Ord och Bild“) har han i en Aarrække staaet og staar som den unge kæmpende Kunstnergenerations fremmeste Talsmand, idet han i saa Henseende har fulgt med i Udviklingen. 1923 ordnede han Danmarks Deltagelse i den nordiske Kunst-udstilling ved Jubilæumsudstillingen i Göteborg. — Gift Anna Ihlen, født Bjerke. S. S.

Litt.: Hustru i „Norske Slægter“ 1915, S. 107; Th. Oppermann i „Berl. Tid.“ 28/12 1917; „Politiken“ 19/0 og 22/11 1923; „Berl. Tid.“ 10/2/11 s. A.

Petersen, Christian Poulsen Norbom (²⁶/₁₁ 1799—¹²/₁₂ 1873), Retskyndig. F. i Kbh. Forældre: Styrmand Nicolai Pedersen Norbom

og Christine Poulsen; adopteret af sin Stedfader Kontorchef Nicolai Christian P. Blev Student 1818, 1821 Cand. juris, 1825 Lic. juris, 1826 Auditor, 1831 Overauditor, 1839 Borgmester og Byfoged i Holbæk, 1848—59 Birkedommer i Kronborg vestre Birk. Medens P.

i sin Licentiafhandling „De collatione bonorum, ad heredes ab intestato restricta, secundum jus romanum et patrium“ (1825) satte sig videnskabelige Maal, er hans efterfølgende frugtbare Forfattervirksomhed af overvejende praktisk Karakter, uden systematisk Sammenhæng og savnende videnskabelig Aand, en Del deraf beregnet for Lægmænd. Størst praktisk Betydning havde vistnok P.s Hovedværk „Lovlexikon eller alphabetisk Repertorium over den danske Lovgivning og dertil hørende offentlige Aktstykker“ (I—XI 1837—70), det første i sin Art i Danmark og en Forløber for Emil Jürgensens (s. d.), og „Exegetisk Fremstilling af den danske Sportellovgivning for Forligelsesvæsenet, Retsplejen og de dermed forbundne Forretninger“ (1834); P.s „Haandbog i den danske Militairret“ (I—III 1—2 1829, 1831, 1832, 1833) og „Den danske Medicinal-Lovgivning“ (I 1833, II 1—2 1834 og 1836) endgik ikke en temmelig hvas Kritik henholdsvis fra A. W. Scheel og F. V. Mansa. Foruden en Del Lovrepertorier og Lovsamlinger og kommenterede Lovudgaver udgav P. endvidere bl. a. „Fremstilling af det danske Sportel- og Afgiftsvæsen ved den judicielle Retsforvaltning eller Retsplejen og de dermed i Forbindelse staaende Forretninger“ (1856), „Bygningsretten efter den danske Lovgivning“ (1862 med Tillæg 1863, 2. med to Tillæg forøgede Udg. 1862—68) og „Testamenter efter den danske Lovgivning“ (1870). D. i Kbh. — Gift 1) 1826 Karen Marie Lassen, d. 1826. 2) 1829 Emilie Scavenia Ringsted. Ægteskabet opløst 1846; hun d. 1878. 3) 1847 Signe Abildgaard, d. 1913.

Fz. D.

Litt.: „Højesteretstid.“ 1861, S. 540, 1862, S. 578.

Petersen, Clemens (Klemmen) Christoffer Mathias (²/₁₀ 1834—²¹/₅ 1918), Forfatter. F. i Svinninge, Ods Herred. Forældre: Mølle-ejer Peter P. og Elisabeth Kirstine Bentzen. Blev Student 1851 og studerede først et Par Aar Teologi, men hans æstetiske Interesser sejrede. Han forsøgte sig først som Skue-spiller, men efter en mislykket Debut (1854) paa det Kgl. Teater som Elskerens i Scribes „Den første Kærlighed“ forstod han — hvad

ogsaa Heiberg sagde ham — at det var Kritikerens i ham, der duede. 1857 tog han Magisterkonferens i Æstetik og blev kort efter Lærer ved Kbh.s Skolevæsen. Han var tidlig blevet knyttet til „Fædrelandet“, og heri skrev han i Aarene 1857—69 under Mærkerne „106“ og „Xu-Zx“ en lang Række Kritikker, der gjorde hans Navn lige saa fryglet som respekteret. Som Kritiker og som Konsulent ved Gyldendal udøvede han en meget stor Indflydelse paa Samtidens Litteratur. Hans glimrende Bane afbrødes brat, da han 1869 paa Grund af private Forhold, der af hans Modstandere blev brugt til at ramme ham offentligt, pludselig forlod Kbh. og ved Venners Hjælp rejste til Nordamerika. Her begyndte han som Korrekturlæser eller Avisbud, avancerede til Redaktør af et Fagblad for Farvere („The Hub“), indtil han blev litterær Medarbejder ved Tidsskrifter og Aviser og et Konversationsleksikon. 1904 kom Timen for Hjemrejsen. Sine sidste Aar levede han under beskedne Kaar med to Søstre. Han var en glemte Mand. Hans Produktion maa for største Delen søges i „Fædrelandet“s Spalter. I Bogform foreligger „Dramaturgisk Kritik“ (1860), der giver det bedste Billede af hans Forhold til og Betydning for 60'erne. Endvidere har han udgivet „Om den græske Tragedies Opførelse“ (1863) og „Om Forholdet mellem det Gamle og det Nye ved Oehlenschlägers Fremtræden“ (1867). Den sidste er hans lødige Værk. Hans Kritik er ejendommelig ved Synspunkternes Originalitet og Principialitet. Hovedvægten for ham ligger i Kravet om det etiske. Han er Moralist, Forkynder af Villien og Pligtfølelsen, Samvittigheden, „Guds Røst“. Som aktual Kritiker er det hans Fortjeneste at have opdaget den nynorske Digterskole, især Bjørnson, der var hans nære Ven. Heiberg og Hegel danner den første Forudsætning for hans Kritik, men hans egentlige Lærer er Rasmus Nielsen. Dennes Filosofi danner Horisonten for hans Kritik. Hans Stil er fængslende og æggende, aandfuld, helt personlig, men undgaar ikke det maniererede, der hænger sammen med det uligevægtige i hans Temperament, der ofte gør hans Domme ensidige og giver hans Etik dens Præg af anspændt Overdrivelse. Han tilhører efter sin Aandsform Overgangsperioden i 60'ernes Litteratur, er denne Perodes betydeligste kritiske Begavelse. D. i Kbh. — Ugift. O. F.

Litt.: Overskou: „Den dsk. Skueplads“ VI—VII 1876; Schandorph: „Oplevelser“ I 1889, S. 143; Rud. Schmidt I „Husvennen“ 1892—93; G. Brandes: „Leyned“ I 1905, S. 254; L. C. Nielsen: „F. V. Hegel“ II 1909; Bjørnson: „Grottid“ 1912;

Salmonsens: „Brogede Minder“ 1913, S. 69 ff.; Sig. Müller i „København“ 17/8, 22/8, 30/8, 1/9, 12/9, 13/9, 23/9, 4/10 1918; „Dagens Nyh.“ 16/7 s. A.; „Politikken“ 24/7 s. A.; P. Rubow: „Dsk. litt. Kritik i 19. Aarh.“ 1921; Nekrologer i „Politikken“ 22/6 s. A., „Ekstrabl.“ 21/5 s. A., „Nationaltid.“ (af O. Borchsenius) 23/5 s. A., „Berl. Tid.“ (af Jul. Clausen) 22/5 s. A., „Vort Land“ (af Vilh. Madssen) 22/5 og 25/5 s. A., „Teatret“ s. A. (af Rob. Nøllendam) og „Ill. Tid.“ 2/6 s. A.

Petersen, Edvard Frederik (1/2 1841—9/12 1911), Maler. F. i Kbh. Forældre: Skibbygmester ved Holmen, Tegnelærer Zacharias P. og Emilie Sofie Thorsen. Kom 1850 paa Akademiet, som han gennemgik. I sine yngre Aar var han væsentlig beskæftiget som Landskabsmaler, senere mest som Genremaler. 1875 rejste han for flere Aar til Italien, hvor han ogsaa opholdt sig 1883—85. 1890 og 1891 vandt

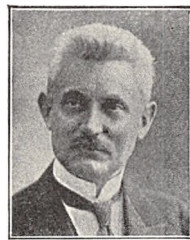

han Aarsmedaillen og blev 1892 Akademiraadsmedlem. Hans „Hollandsk Kanalparti“ (1876) og „Ved Kapucinerklostret i Rom“ (1878—1911) erhvervedes til Statens Museum for Kunst. Hans mest kendte Arbejde er „Vaskepiger forstyrres af en Flok Svin“ (1880) og „Udvandrere ved Larsens Plads“ (1890). P. hørte til den gammeldags Skole; hans Arbejder var solidt gennemførte, kunde ofte gøre sig gældende ved P.s Særegenhed, Opfattelsen af Motivet; hans Tegning er upaaklagelig, men han var ikke nogen betydelig Kolorist. Han har ogsaa syslet med Skulptur og bl. a. modeleret „Storke-springvandet“ i Kbh. D. i Kbh. — Ugift.

O. A.

Litt.: Wellbach i „Ill. Tid.“ 29/1 1899; „Riget“ 4/2 1911; Nekrologer i „Berl. Tid.“ og „Riget“ 6/12 s. A., „Politikken“ (af N. L.) 7/12 s. A. og „Ill. Tid.“ 17/12 s. A.

Petersen, Egmont Harald (3/10 1860—5/8 1914), Bogtrykker. F. paa Fødselsstiftelsen, Kbh. Uddannedes som Typograf og begyndte

1878 under meget smaa Forhold et Bogtrykkeri, hvortil der senere knyttedes et Bogbinderi. P. var en stærkt interesseret Fagmand med et levende Initiativ, og han skabte sig efterhaanden et af Byens i teknisk Henseende mest fuldkomment og moderne indrettede Trykkerier; da Virksomheden stadig krævede mere og mere Plads, købte han 1911 en stor Grund i Vognmagergade og opførte her Bygningen „Gutenberghus“, hvis Fuldførelse han ikke oplevede, men hvis Indretning han i alle Enkeltheder havde planlagt; kort efter hans Død flyttede Trykkeriet til dette

Byens største Bogtrykkerhus. Her findes ogsaa et Kobbertrykkeri og en Reproduktionsanstalt samt Redaktionslokaler for de Bladvirksomheder, P. knyttede til sig, og af hvilke især „Damernes Blad“ (senere „Hjemmet“), som han overtog 1901, arbejdedes op til et omfattende Foretagende. 1909 oprettede han en Filial i Kria. Han var altid meget lydhør overfor alle tekniske Fremskridt og var bl. a. den første, der herhjemme udførte det saakaldte „Dybtryk“. Indenfor Fagorganisationerne indtog P. en fremskudt Plads, var bl. a. i Bestyrelsen for og en Tid Formand for Kbh.s Bogtrykkerforening. En energisk og altid virkelysten Mand med Forretningssans og stor teknisk Dygtighed. Jævn og stilsfærdig i sin Fremtræden var han en human Principal for sit store Personale. D. i Kbh. — Gift 1890 Anna Elisabeth Abel.

S. D.

Litt.: „Berl. Tid.“ 12/4 1920; Nekrologer i „Bogtrykkerbl.“ 12/8 1914 (af C. Græbe og H. E.), „Dsk. Bogtrykker-Tid.“ Aug. s. A. og „Politikken“ 6/8 s. A.

Petersen, Eigil Thorsten Oswald (11/7 1875—15/1 1917), Tegner. F. i Klaksvig, Færøerne. Forældre: Distriktslæge Oswald Emil Reingaard-P. og Ane

Grethe Thomasine Jensen. Opdroges i Thy, kom 16 Aar gl. i Skole hos Sig. Müller, Kolding, gik paa Zahrtmanns Malerskole, besøgte 1893 et enkelt Semester Akademiet, havde iøvrigt Arbejde paa Flydedokken. Han vilde være Maler, men da

han var farveblind, uddannede han sig til Tegner, beskæftigede sig i sine senere Aar lidt med Billedhuggerkunsten. Han har kun udstillet paa Kunsternes Efteraarsudstilling 1905. Som Tegner er P. noget af en Løsgænger, hans usminkede Karakteristiker af det brede Folk, Havnens og Storstadens Arbejdere er rammende og udpræget virile; hans Streg er spids og fejende sikker. En vis Sindets Bitterhed kommer ofte til Syne i hans Tegninger, som han med ødsel Haand spredte omkring (i „Ekstrabladet“, „Verdensspejlet“, „Klods-Hans“ m. m.). 1907 kom Samlingen „Mennesker“ med Tekst af Frejlif Olsen. D. i Kbh. — Gift 1908 Rigmor Thallund, f. Lønsmann Iversen, d. 1917. I. M. O.

Litt.: Selvbibliografi i „Journalisten“ 1/3 1912; C. E. Jensen: „Karikatur-Album“ 1906—07 II, S. 487 f.; „Politikken“ 14/11 1907; Nekrologer i „Gads dsk. Mag.“ 1917, S. 508 (af Sig. Müller), „Politikken“ 10/1 1917 og „Ekstrabl.“ 15/1 og 16/1 s. A.

Petersen, Christian Emil Ulrich (12/4 1856—2/7 1907), Kemiker. F. paa Kustrup Mølle ved Middelfart. Forældre: Møller

Jens P. og Marie Jakobsen; adopteret af Farbroderen Købmand Mads P. og Andriette Marie Magdalene Thrane. Gik 1872—74 paa Søofficersskolen, tog derefter polyteknisk Adgangseksamen 1874 og Eksamen i anvendt Naturvidenskab 1879, var Bestyrer af en Vanadinfabrik i Sverige 1879—80, Lærer ved Horsens lærde Skole 1880—81, Assistent ved Polyteknisk Læreanstalts kemiske Laboratorium 1881—82 og ved Universitetets kemiske Laboratorium 1885—93. Fra 1895 var han midlertidig Docent i Kemi ved Universitetet, indtil han 1901 afløste Julius Thomsen som Professor i nævnte Fag. Under sin Virksomhed i Sverige udarbejdede han en meget anvendt Metode til Fremstilling af Vanadinsyre af Slagger fra Taberg og kom derved ind paa en videnskabelig Undersøgelse af Vanadinet, der senere gav ham Stof til hans Doktordisputats (1888): „Vanadinet og dets nærmeste Analoger“. Efter at være blevet Julius Thomsens Medarbejder kastede han sig med Iver og Dygtighed over en ny Gren af Kemien: den fysiske Kemi, der netop i disse Aar var ved at kæmpe sig frem. Han holdt Forelæsninger over det nye Fag ved Universitetet og Polyteknisk Læreanstalt, udgav en Lærebog deri og offentliggjorde en Række videnskabelige Undersøgelser over fysisk-kemiske Emner; et af disse Arbejder belønnedes med Videnskaberens Selskabs Sølvmedaille 1894. Han kan med Rette betegnes som den første egentlige Videnskabsmand i fysisk Kemi i Danmark. D. i Kbh. — Gift 1885 Hedvig Jensine Caroline Bernbom-Johansen. Ægteskabet opløst.

M. C. H.

Litt.: Selvbograft i Univ. Progr. Novbr. 1889; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 9/7 1907, „Ill. Tid.“ 14/7 s. A. og „Politiken“ 3/7 s. A.

Petersen, Esben, se **Esben-Petersen**.

Petersen, Eugen (f. 11/4 1840), Politidirektør. F. i Holstebro. Forældre: Birkedommer Carl Nicolai P. og Augusta Alexandrine Flensborg. Blev Student 1858, Cand. juris 1864, var Fuldmægtig i Søndre Birk 1864—71, i Nordre Birk 1872—77, var samtidig 1869—77 ansat i Justitsministeriets 1. Department. 1877 blev han Vicepolitidirektør i Kbh., 1887 Politidirektør og beklædte denne Stilling til sin Afgang 1917. P.s Udnævnelse i Stedet for den af andre Kredse ønskede V. Oldenbjerg vakte

ogsaa hos Oppositionen Tilfredshed, og har havde i flere Henseender gunstige Forhold at arbejde under; Crone (s. d.) havde taget de værste Stød under Provisorierne og skabt et godt Forhold indtil i Etaten, P.s lidt reserverede, strengt diskrete og korrekte Personlighed gjorde en Tid Samarbejdet mindre glat, men hans loyale og ihærdige Kamp for sin Etat, bl. a. i Løn- og Talsspørgsmaal overfor Borgerrepræsentationen, vandt efterhaanden Paaskønnelse hos de menige. Udadtil manglede P. maaske nogle af de specifikt københavnske Egenskaber og blev, ofte med Urette, angrebet for Forbudssyge og Politistramhed; den Korn'ske Affære 1895 gav ogsaa Anledning til stærke Angreb. Det kan dog ikke betvivles, at P. ejede adskillige af de Egenskaber, en Storbys Politichef bør besidde, Ro, Fasthed, human Kultur, eminent Arbejdskraft; til Gengæld var han maaske vel meget Bureaukraten. — Gift 1881 Claudia Caroline Cathrine Hansen, d. 1915.

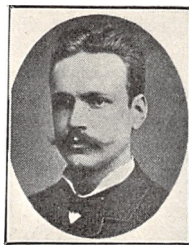
P. E.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; mødrene Slægt se C. J. Flensborg; „Nationaltid.“ 16/8 1887 og 11/4 1910; „Politiken“ 18/8 1887, 23/4, 24/4, 27/4, 30/4, 2/5, 4/5, 8/5 1895, 11/4 1910, 15/8 1912, 11/4 1915, 27/7, 22/7 1917 og 11/4 1920; „Nutiden“ 23/8 1887; „København“ 27/8 1890; Herman Bang i „Ill. Tid.“ 3/10 1902; „Politivenen“ 18/8 1912 og 2/8 1917; „Berl. Tid.“ 11/4 1915, 27/7 1917 og 11/4 1920; „Verden og vi“ 17/8 1917; „Ill. Tid.“ 9/8 s. A.; „Vore Herrer“ 18/5 1920.

Petersen, Frederik Christian (9/12 1786—20/10 1859), klassisk Filolog. F. paa Antvorskov. Forældre: Forpagter Hans P. og Maria Willumsen. Blev Student 1803, tog teologisk Eksamen 1811, var i 1½ Aar Huslærer i Holsten, tog den filosofiske Doktorgrad 1814 med Afhandlingen „De Aeschylei vita et fabulis“, blev Adjunkt ved det filosofiske Fakultet 1815, Professor extraordinarius i klassisk Filologi 1818, ordinarius 1842, var Regensprovst 1829—59. Han har udgivet „Almindelig Indledning til Arkæologiens Studium“ (1825), „Haandbog i den græske Litteraturs Historie“ (1826—30) og „Om Epheterne og deres Dikasterier i Athen“ (i „Vidensk. Selsk. Skr.“ 1847). Som Lærer var han flittig og omhyggelig, men tør. Han var Redaktionssekretær ved „Maanedsskrift for Litteratur“ 1829—38 og Redaktør af „Tidsskrift for Litteratur og Kritik“ 1839—42. D. i Kbh. — Gift 1821 Bolette Sophie Bruun, f. Jürgensen, d. 1881.

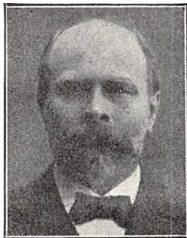
H. R.

Litt.: Hustrus Slægt i Jürgensen og Hennings: „Slægtregister over Familierne Sangaard m. fl.“ 1910; Selvbograft i „Acta Sol. ved Kroningsfesten“ 1815; „Breve fra J. P. Mynster“ 1860, S. 128, 139, 229; Reinhardt i „Hist. Tidsskr.“ III 3 1862—64; „Udv. af L. Engelstofts Skrifter“ III 1862, S. 342 f.; Madvig: „Livserindringer“ 1887, S. 82; F. Bokkenhuser: „Det var

i — 1909; K. Fabricius: „Regensen“ 1923; Breve i „Af efterl. Breve til J. P. Mynster“ 1862 og „Regensen“ Juli 1916; Nekrologer i „Tidsskr. f. Filol. og Pædagogik“ I 1860 (af Madvig) og „Overs. over Vidsk. Selsk. Fhdl.“ s. A.

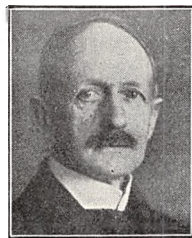
Petersen, Frederik (^{22/4} 1853—^{27/4} 1917), Politiker. F. i Saltnæs, Østerø, Færøerne. Forældre: Lærer Johannes P. og Susanne Olsdatter. Blev Student 1875, Cand. theol. 1880, Sognepræst paa Sandø s. A., paa Østerø 1900, Provst for Færøerne s. A. Han var valgt Medlem af Lagtinget 1890 og 1892—1900, fra 1900 Medlem som Provst. Han valgtes 1894 til Landstingsmand for Færøerne og sluttede sig til Højre, faldt 1902

for Bærentzen, men valgtes igen ved dennes Mandatnedlæggelse 1906. Indenfor sit Parti stod han ret selvstændig og brød ofte ud, han stemte 1908 for den kommunale Valgretslov og meldte sig ^{28/2} ud af Højre, indmeldte sig igen n. A. Han var fraværende ved Afstemningen om Forsvarslovene 1909, sluttede sig derefter til den Gruppe, der stemte imod, og ved Sammenslutningen af Grupperne ^{23/11} 1910 gik han kun i Valgruppe med Højre, hvad han siden var. 1911 stemte han for Venstres og de frikonservatives Forslag i Menighedsraadssagen, var n. A. Ordfører for Forslaget og gennemførte det mod Holstein-Holsteinborg og Estrup. Da han 1913—14 gik imod Venstres Grundlovsforslag, erstattede Lagtinget ham 1914 med Effersøe, men n. A. valgtes han paa ny og sad til sin Død. Han fulgte sig inderlig knyttet til Færøerne, og digterisk begavet som han var, skrev han deres Nationalsang; skønt færøsk Patriot trods nogen (jfr. hans Protest ^{18/3} og ^{25/3} 1899 mod Landfogedudnævnelser) sluttede han sig 1906 til Sambandspartiet og var dets Formand til sin Død. D. i Kbh. — Gift 1880 Sofie Amalie Wensberg, d. 1919. P. E.

Litt.: „Dimmalætting“ ^{28/8} 1915; Knud Poulsen i „Politiken“ ^{29/8} 1923; Nekrologer sst. ^{2/5} 1917, i „Berl. Tid.“ ^{29/4} s. A., „Politiken“ og „Nationaltid.“ s. D.

Petersen, Frederik Valdemar (f. ^{4/5} 1868), Embedsmand. F. i Kbh. Forældre: Hovedrevisor ved Statsbanerne Carl Peter P. og Anna Gamborg. Blev Student 1887, Cand. juris 1893, var i en halv Snes Aar Sagførerfuldmægtig, blev 1896 Assistent i Ministeriet for offentlige Arbejder, Fuldmægtig 1909, Kontorchef 1913 og traadte 1915 over i Statsbanernes Tjeneste i det da oprettede Embede som Generalsekretær. Denne

Stilling forlod han 1919, blev Departementschef i Statsministeriet, hvortil Forretningerne som Statsraadsekretær er knyttede. P. var under sin Tjeneste i Trafikministeriet Ekspert i Privatbanesager, og hans anselige Værk „Om Jernbane- og Sporvejskoncessioner efter dansk Ret“ (1915) vidner om hans indgaaende Kendskab til alle her hørende Forhold. I Tidsskrifter o. l. har han offentliggjort forskellige Afhandlinger om administrative Forhold. Han har været Sekretær i Limfjordskommissionen af 1907 og i Statsbaneudvalget af 1911, desuden Formand for og Medlem af en Række Kommissioner og Udvalg. F. T. er han Næstformand i Lønningsraadet. — Gift 1) 1900 Ellen Baché, d. 1921. 2) 1922 Christiane Habelien. H. H.-N.

Litt.: G. Brammer: „Studenterne fra 1887“ 1912; „Jernbanebl.“ XIII 1916, S. 209 f.; „Berl. Tid.“ ^{29/7} 1915; „Politiken“ ^{16/6} 1920.

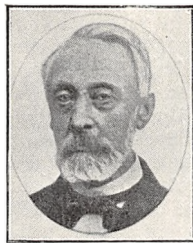
Petersen, Fritz Cato (^{11/3} 1877—^{28/3} 1911), Skuespiller, Teaterdirektør. F. i Kbh. Forældre: Ritmester, senere Grosserer Hans Ludvig P. og Baronesse Frederikke Augusta Caroline Adeler. Var oprindelig i Boghandlerlære, men gik til Scenen og spillede i Provinserne, kom derfra til Kasino, hvor han virkede som Direktør Richard Schrøders Sekretær. 1903 blev han Direktør for Etablissementet „Sommerlyst“, som han skaffede stort Tiløb ved de aktuelle Konferencer, han engagerede Gustav Esmann til at holde. Fra „Sommerlyst“ kom han som Direktør tilbage til Kasino, hvor han havde det Held i Léhars Operette „Den glade Enke“ at finde et langvarigt Kassestykke, som efterfulgtes af lignende populære Operetter og Folkeskuespil. Sammen med Vilh. Herold og Aug. Liebmann blev han 1910 ogsaa Direktør for Dagmar-teatret, men denne hans sidste Sæson blev stormfuld og bevæget for ham, der rettedes heftige personlige Angreb paa ham, han fratraadte Nov. Ledelsen af Teatrene, og kort efter endte Døden hans urolige og omskiftende Tilværelse. D. i Kbh. — Gift 1909 Johanne Caroline P. C. Bs.

Litt.: Mødrene Slægt i Adelsaarbogen 1906; „Politiken“ ^{9/11—1/12} 1910; Gerda Christophersen: „Memoirer“ 1919; Nekrologer i „Politiken“ ^{28/3} 1911, „København“ ^{29/3} s. A. (af B. B.), „Berl. Tid.“ ^{28/3} s. A. (af J. C.), „Riget“ ^{29/3} s. A. (af Gnutzmann) og „Masken“ ^{9/4} s. A. (af Ch. Kjerulf).

Petersen, Harald Georg (^{20/6} 1819—^{5/3} 1898), Postmand. F. i Kbh. Forældre: Skibsfører Peter P. og Louise Marie Bauch. Ansattes 1834 i Postrevisionen, hvor han 1843 blev Kopist, blev 1850 Postkontrolør i Kbh., 1857 kst. og n. A. udnævnt til Postinspektør i

Østifterne og Slesvig, 1876 Overpostmester i Kbh. P. er uden

Sammenligning den betydeligste Skikkelse indenfor dansk Postvæsen i 19. Aarh., og hans Navn er saa næyttet til ethvert Fremskridt gennem det halve Aarhundrede, hvor han virkede, at en Skildring af hans Embedsgerning vil blive ensbetydende med at skrive Postvæsenets Historie i det nævnte Tids-

rum. I Besiddelse af en uhyre Arbejdsevne og levende interesseret for Postvæsenet tildrog han sig snart de styrendes Opmærksomhed, og allerede 1852 som ganske ung Postkontrolør fik han overdraget selvanden at udføre en Plan til Oprettelsen af en Række mindre Posthuse, Brevsamlingssteder. Dette Arbejde fortsatte han som Postinspektør den videre Udformning af, idet han med stor Energi virkede for Brevsamlingsstedernes Forøgelse og Oprettelsen af Landpostbudgange. Landpostvæsenets Indførelse i Danmark vil for bestandig bevare P.s Navn fra Forglemmelse. Ideen til det var hentet fra Preussen, men P. gik langt videre, end man havde gjort det der; han forstod i det hele at høre og at se, og af hvad han under sine hyppige Forhandlinger med udenlandske Poststyrelser erfarede, drog han Lære og benyttede det til Gavn for sin Etat. I en Simplificering af Ekspeditionsformerne havde han sin store Del. 1873 overdroges det ham at organisere det islandske Postvæsen. Hans Ledelse af Overpostmesterembedet var udpræget patriarkalsk. Hele Fuldmægtig- og Assistentpersonalet var dengang privat ansat af Overpostmesteren og lønnedes af hans Kontorhold. P. tog sig varmt og faderlig af disse unge. I sine sidste Aar var han opslidt, og han døde kort efter at have taget sin Afsked. Ved Siden af sin Livsinteresse nærrede P. stor Kærlighed for Filantropi og Nationaløkonomi. Han var fra 1892 Formand for Nationaløkonomisk Forening, endvidere Formand for Laane- og Spareforeningen for Embeds- og Bestillingsmænd, Næstformand i Foreningen til Søndagens rette Brug o. a. m. D. i Kbh. — Gift 1851 Hanna Maria Heitmann, d. 1854. H. H.-N.

Litt.: V. Secher i „Nutiden“ 1884: „Aarborg f. d. d. Postv.“ 1896 og 1905; „III. Tid.“ 19/10 1897; Nekrologer i „Nationaløk. Tidsskr.“ 1898, S. 241 ff., „Aarb. f. d. d. Postv.“ 1899, „Nationaltid.“ 5/8 1898 og „Politikken“ 5/3 s. A.

Petersen, Henning Eiler (f. 22/8 1877), Botaniker. F. i Glostrup. Forældre: Fængselslæge Carl Sophus Emil P. og Albertha Wi-berg. Blev Student 1895, Mag. scient. 1902 og Dr. phil. 1914, Assistent ved Universitetets botaniske Laboratorium og ved Polyteknisk Læreanstalt 1909, Lektor i Mikroskopi og

Rendyrkning af Gæringsorganismer ved Polyteknisk Læreanstalt 1916; tillige Lærer ved Universitetets marine biologiske Sommerkursus. P. har dels beskæftiget sig med lavere Planter,

Ferskvandsalgesvampe og marine Alger, dels ogsaa med højere Planter, f. Eks. skærmbloomstredede, her specielt Artsvariation. Han har taget Initiativet til den 1911 paabegyndte Vegetationsundersøgelse af Magle-Mose i Grib Skov, hvilken Undersøgelse, der stadig ledes af ham, tilsigter en Redegørelse for de Forandringer, en saadan Lokalitet er underkastet. Hans vigtigste Arbejder er: „Danske Arter af Slægten Ceramium“ (1908), „Studiet over Ferskvands-Phykomycter“ (1909), „Indledende Studier over Polymorphien hos Anthriscus silvestris“ (1914), „Magle-Mose i Grib Skov, Undersøgelser over Vegetationen paa en nordsjællandsk Mose“ (1917). — Ugift. H. J. Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1915; C. Christensen: „Den dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913; Cortsen: „Studenterne fra 1895“ 1921.

Petersen, Karl Nikolaj Henry (1/8 1849—21/8 1896), Arkæolog. F. i Kbh. Forældre: Skoleinspektør Johan Christian Ludvig P. og Augusta Reitzel. Blev Student 1868, fik gennem Faderens Odsagssamling tidlig udviklet sine Interesser for Arkæologien, som han gjorde til sit Studium. Fra 1871 arbejdede han en Del i Museet, og 1873 tog han Magisterkonferens i nordisk Oldtidsvidenskab.

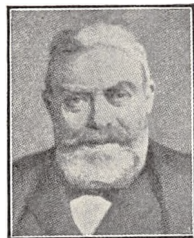
S. A. paabegyndtes den systematiske Beskrivelse og Kortlægning af samtlige Mindesmærker i Landet, og i dette Arbejde var P. i en Arrække en ivrig Deltager; det var for ham en naturlig Fortsættelse af de arkæologiske Strejftog, han fra sin tidlige Ungdom paa egen Haand havde foretaget; Friluftslivet og den nære Berøring med Befolkningen laa for hans lyse Temperament, og selve Opsporingen af Fortidsminderne voldte ham en Jægers Glæde. Hans lille Afhandling „Om Helleristninger i Danmark“ („Aarb. f. n. Oldk.“ 1875) er ved Siden af talrige utrykte Beretninger et Resultat af disse Rejser. 1876 tog han Doktorgraden med en Afhandling om „Nordboernes Gudedyrkelse og Gudetro i Hedenold“, et i mange Henseender banebrydende Arbejde. I disse Aar opholdt han sig meget paa Broholm paa Fyn, hvor han hjalp Kammerherre F. Sehested (s. d.) med Udgivelsen af hans to store arkæologiske Værker. Først 1879 knyttedes han fast til Museet for de nord-

Oldsager som Assistent. 1885 blev han Inspektør for Mindesmærkernes Bevaring og Medlem af det særlige Kirkesyn og 1892 Direktør for Nationalmuseets historiske Afdeling. Det blev kun en kort Virketid, han fik i denne Stilling; men med Energi tog han i de faa Aar fat paa det store Arbejde, der forelaa ved de danske Samlingers administrative Tvedeling: Udgravningerne af Ruinerne fik et større Omfang, og en Række værdifulde Bygningsværker lykkedes det at frede, undertiden paa Trods af stærk Modstand, som Helligaandshuset i Randers; endvidere udvidedes paa hans Initiativ de arkæologiske Rejser ogsaa til tabte danske Landsdele. P.s Produktion rummer vel ikke mange omfangsrige Værker, men et stort Antal dygtige mindre Skrifter. Indtil hans Udnævnelse til Direktør falder mange Afhandlinger indenfor den forhistoriske Arkæologi; en Række Arbejder findes i „Aarb. f. nord. Oldk.“, 1888 udkom „Vognfundene fra Dejbjerg Præstegaardsmose“, og i „Nord. Fortidsminder“ I (1890—1903) findes „Gravpladsen ved Nordrup“. Senere drages han naturlig helt over paa historisk-arkæologisk eller rent historisk Felt. Hovedværkerne her er „Danske gejstlige Sigiller fra Middelalderen“ (1883—86) og det først efter hans Død af A. Thiset fuldførte: „Danske adelige Sigiller fra 13. og 14. Aarh.“ (1897). Ikke vidtspændende Problemer, men omhyggelig og indgaaende Behandling af begrænsede Emner var P.s Omraade, paa hvilket hans Evne til at finde nye Synspunkter ofte førte ham til smukke Resultater. Hans aabne Karakter og lyse Syn paa Mennesker og Forhold har været ham en god Hjælp overfor de mange, han som Direktør for den historiske Afdeling kom i Berøring med. D. i Hornbæk. — Ugift.

Th. Th.

Litt.: J. Steenstrup og Møllerup: „Til Minde om H. P.“ 1898 (med Bibliografi); Magnus Petersen: „Minder“ 1909; Nekrologer i „Politiken“ 2²/₃ 1896, „Dannebrog“ s. D., „Berl. Tid.“ 2¹/₉ og 2⁰/₉ s. A., „Nationaltid.“ 2¹/₉ s. A. og „Ill. Tid.“ 1⁰/₁₀ s. A. (af Møllerup).

Petersen, Holger (2⁰/₆ 1843—2⁹/₅ 1917), Handeldsmand, Fabrikant, Politiker. F. paa Laagegaard ved Vejle. Forældre: Proprietær Holger Vilhelm P. og Rosalie Vilhelmine Philipsen. Mistede tidlig sine Forældre og kom efter Konfirmationen i Manufaktur-lære. Efter at have deltaget som frivillig i Krigen 1864 grundlagde han 1868 sin egen en gros Forretning i Sy- og Beklædningsartikler. Under Arbejdet med at udvikle denne saavel her som i Sverige kom han til at forstaa Betydningen af en Kombination af Handel og Industri, og 1878 startede han sammen med en Broder et Baand-

fletteri med Farveri og Appreturanstalt, der efterhaanden udvidedes (Fabrik paa Tagensvej 1880) til at omfatte Fremstilling af Genstande, der anvendes til Damekonfektion (1884 vævede Baand, 1887 Kamgarnsspinderi). 1887 overtoges Kbh.s Knapfabrik, 1906 Rosengaards Fabrikker, 1909 et Kamgarnsspinderi i Fredericia. Under Bestræbelser for at tage stadig flere Produktioner op mødte P. en skarp udenlandsk Konkurrence, der førte ham til offentlig at tage Ordet for en højere Toldbeskyttelse til Gavn for dansk Industri. Herved kom han ind paa Politik, og dette førte til, at han 1898 blev valgt til Landstinget af Højre i Kbh. og 1910 til Medlem af Toldraadet. P. var hele sit Liv besjælet af en varm Fædrelandskærlighed og et levende Ønske om at se Fædrelandet vokse. Han interesserede sig derfor for Sønderjylland, for Bevarelsen af de vestindiske Øer, for Beplantningen af Hederne og særlig for det østasiatiske Kompagni, der ligesom hans egen Virksomhed var grundlagt paa Principet om Samarbejde mellem Handel og Industri. Hans hjælpsomme Sind gav ham Anseelse og en patriarkalsk Stilling i hans egen Virksomhed, og det førte ham til at gøre et meget betydeligt Arbejde for unge Handelsmænds Uddannelse. D. i Ordrup. — Gift 1872 Augusta van Aller, d. 1878. P. P. S.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“, „Min Slægtebog“, udg. af H. P. 1918, J. Fischer og Hauch-Fausbøll: „Famillen Philipsen i Pilestræde“ 1920 og P. F. Rist: „Stamt. over S. C. Schiødt's og A. K. Harboes Efterk.“ 1907; Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Dsk. Byerhverv“ 1904—11; „For Ind. og Haandv.“ 1⁵/₂ 1912 og 2⁰/₉ 1923; „Danm. ældste Forretn.“ 1915; C. Nyrop: „Det dsk. Hedeselsk.“ 1916; „Tidsskr. f. jød. Litt. og Hist.“ I 1917—19; „Politiken“ 6⁰/₉ 1923; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 2¹/₅ 1917 (af A. Foss), „Politiken“ 2⁷/₅ s. A., „Tidsskr. f. Ind.“ s. A., „For Ind. og Haandv.“ s. A., „Finans-tid.“ s. A., „Købmandsskolens Elevsamfund Medlemsbl.“ s. A., „Hedeselsk. Tidsskr.“ s. A. (af Dalgaard), „Højskolebl.“ (af Fr. Schrøder) s. A., „Ill. Tid.“ 3⁰/₉ s. A. og „Den dsk. Handels-skole“ s. A. (af Sachs).

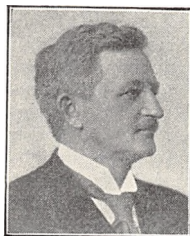
Petersen, Peter Immanuel (1²/₂ 1836—2⁴/₆ 1903), Bogbinder. F. i Kbh. Forældre: Kobberstikker Søren Henrik P. og Ane Hedvig P. Lærte Bogbinderiet og arbejdede som Svend i Kbh. og i Udlandet, til han 1860 gjorde Mesterstykke og nedsatte sig som selvstændig Bogbinder. Allerede tidlig havde han lagt særlige Evner for Dagen i Haandforyldningens vanskelige Kunst, og paa Udstillingen 1872 vakte hans smukke Præstationer paa dette Omraade Opmærksomhed. Da D. L. Clément (s. d.) døde, overtog P. 1877 dette Byens største Bogbinderi og udviklede efterhaanden dets tekniske Indretning med Henblik

paa en Massefabrikation, der skaffede ham en omfattende Forretning; mangfoldige komponerede Bind med presstrykt Dekoration udgik fra hans Værksted, og han optog gerne nye Fremgangsmaader (Relieftryk, Farvetryk o. s. v.), ligesom han altid var meget interesseret i alle tekniske Fremskridt paa Maskinernes og Værktøjets Omraade. Det, som har bevaret P.s Navn, er dog de haandgjorte Bind, som han ved Siden af Fabrikationen vedblev at dyrke, og af hvilke mange indbragte ham Medailler paa Udstillinger i Ind- og Udland. Han tegnede selv adskillige af disse Bind, der viser hans Evne til at sammenstille gamle Stempler paa en virkningsfuld Maade, og han udførte desuden mange efter Kunstneres Tegninger. Ogsaa Lædermosaik o. l. dyrkede han, men sine største Triumfer fejrede han dog i de haandforgyltde Bind; navnlig blandt hans ældre Ting fra 80'erne og 90'erne er der mange Eksempler paa en smuk Indramning af Bogsidene, udført med smaa Stempler og Konturer. Det var naturligt, at P. deltog i den fra „Forening for Boghaandværk“ udgaaende bogkunstneriske Bevægelse; han var til sin Død Medlem af Foreningens Bestyrelse, desuden Bisidder i Bogbinderlauget og i Bestyrelsen for Teknisk Skole. For sit store Personale var han en myndig og afholdt Chef; mange af vore Bogbindere fik deres Uddannelse paa hans Værksted og lærte at skatte hans gode menneskelige Egenskaber. Forretningen førtes videre af hans Enke, der 1923 overdrog den til den mangleaarige Bestyrer Henry Andersen. D. i Kbh. — Gift 1) 1863 Elina Louise Müller, d. 1869. 2) 1873 Ida Charlotte Müller. S. D.

Litt.: Nekrologer af Anker Kyster i „Bogvennen“ 1901—03 og af F. Henriksen i „Tidskr. f. Industril.“ 1903.

Petersen, Carl Georg Johannes (f. ^{24/10} 1860), Zoolog, Fiskeribiolog. F. paa Østrupgaard, Fyn. Forældre: Proprietær Emil

Hugo Bernhardt P. og Johanne Møller. Blev Student 1879, studerede Zoologi, men blev, endnu inden han 1885 havde underkastet sig Magisterkonferensen, af sine Lærere, Steenstrup og Lütken, ført ind paa de specielle, biologiske Undersøgelser, der senere helt skulde optage

ham; han blev nemlig opfordret til om Sommeren, ombord paa Kanonbaaden „Hauch“ at foretage Undersøgelser over de danske Haves hidtil meget mangelfuldt kendte Dyreliv og dets Betydning for Fiskeriet. Det righoldige Materiale, som derefter i Løbet af Somrene 1883—86 blev skaffet tilveje, danner Grundlaget for det statelige Værk

„Kanonbaaden Hauchs Togter“ (1893), der stadig er Hovedkilden for vort Kendskab til dansk Havfauna. Et andet Resultat er Afhandlingen „De skalbærende Molluskers Udbredningsforhold“ (1888), der skaffede ham Dokortitlen og som ved Paavisningen af en Klimatforandring i vore Haves siden Stenalderen bl. a. har haft Betydning for Forstaaelsen af Østersens nuværende Udbredelse. — Under Arbejdet paa „Hauch“ blev det samtidig klart for ham, at hvis Fiskeriundersøgelserne virkelig skulde kunne bringe tilfredsstillende Resultater, var det nødvendigt at faa oprettet en særlig Station, der udelukkende kunde virke for dette Formaal. Dette lykkedes 1889, da „den danske biologiske Station“ blev oprettet i en af Marinens gamle Transportbaade; denne, der som Regel har Stade i Nyborg, kan ogsaa, naar Forholdene kræver det, bugseres andetsteds hen. Alt i alt er den dog kun lidt bevægelig; for at raade Bod herpaa erhvervedes 1899 en lille Damp, der nu benævnes „Japetus Steenstrup“. Paa Stationen er der, hvad der kan ses af de, dels i „Fiskeriberetningen“, dels som selvstændige Beretninger udgivne Meddelelser, i Aarenes Løb fuldført en lang Række Undersøgelser, der til Dels har været af stor praktisk Betydning og oftere har givet sig Udslag i Lovgivningen, dette gælder saaledes om de talrige Arbejder over Rødspøtens Biologi, der er foretaget, f. Eks. ved Mærkning og ved Maaling, og som bl. a. har vist, at kunstig Udvlækning er overflødig, medens „Omplantning“ af unge Fisk til andre Arealer kan give stort Udbytte. Nævnes kan ogsaa de forskellige Undersøgelser over Aalen, dens Alder og Yngledragt, samt over Østersen; sidstnævnte har medført en meget stærk Stigning i Udbyttet af dette Fiskeri. I de senere Aar har Opmærksomheden særlig været rettet paa de højst interessante „Boniteringsundersøgelser“, der gaar ud paa at bestemme de forskellige Dyreformers eller rettere „Dyresamfundes“ Udbredelse paa Havbunden og samtidig Mængden af Dyr eller, hvad der er det samme, af Fiskeføde paa hver Fladeenhed af Bunden. Til Brug ved Undersøgelserne har han oftere konstrueret nye, særdeles praktiske Apparater, saaledes et Skovlvaad til Brug paa dybt Vand, en Yngeltrawl til Fangst af pelagisk Fiskeyngel og en „Bundhenter“ til kvantitativ Undersøgelse af Bunden Dyreliv; disse Redskaber har ogsaa fundet Anvendelse i Udlandet og har, sammen med Beretningerne, vakt Interesse for den danske biologiske Station og dens idérige og utrættelige Stifter og Direktør. — Gift 1909 Adolphine (Adja) Wilhelmine Mørch, f. Berg. R. H. S.

Litt.: Sv. Dahl: „Bibl. zool. Dan. 1876—1906“ 1910. C. G. Joh. P.: „Om Biologisk Stations Virksomhed“ uden Aar; „Politiken“ ^{24/10} 1920; „Vore Herrer“ ^{9/12} s. A.; „Dsk. Fiskeritid.“ s. A.

Petersen, Johannes, se Hjelmlev.

Petersen, Peter Christian Julius (^{16/8} 1839—^{5/8} 1910), Matematiker. F. i Sorø. Forældre: Farver Jens P. og Anna Cathrine Viuff.

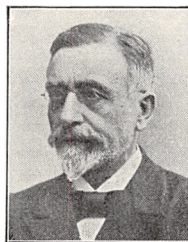

Gik til sin Konfirmation i Sorø Skole, men de økonomiske Forhold til lod ham til en Begyndelse ikke at følge sit Ønske, at blive Polytekniker. Efter at have været i Handelslære i Kolding blev han ved en lille Arv sat i Stand til at vende tilbage til Sorø, tage Realeksamen 1856 og studere ved Polyteknisk Læreanstalt. 1860 tog han 1. Del, men derpaa vendtes hans Interesse mere og mere mod Matematikken. 1862 tog han Artium, 1866 Magisterkonferens i Matematik og 1871 Doktorgraden. Han maatte undervise meget, bl. a. paa det v. Westenske Institut, 1871—86 var han Docent ved Polyteknisk Læreanstalt, 1881—87 Lærer ved Hærens Officersskole, 1886—1909 Professor i Matematik ved Kbh.s Universitet. Desuden var han 1887—1900 Medlem af Undervisningsinspektionen for de lærde Skoler. Det var i Tidens Løb meget forskelligartede Emner, han kastede sig over. Naar først hans Interesse var vakt, kastede han sig med stor Energi over Stoffet og naaede ved sin Opfindsomhed ofte til originale Løsninger paa gamle eller ny Problemer af betydelig Vanskelighed. Den tilhørende Litteratur interesserede ham ved Undersøgelsernes Begyndelse i Reglen mindre. Allerede i Skoletiden havde Problemet om Vinklens Trodeling fanget hans og hans senere Studiefælle og Kollega Zeuthens Interesse. Blandt den Kreds af unge Matematikere, som stiftede Matematisk Forening og som gav Bidrag til „Tidsskrift for Matematik“ var han den førende i Interessen for geometriske Konstruktionsopgaver. 1863 kom hans „Metoder og Teorier til Løsning af geometriske Konstruktionsopgaver“ (senere gennem mange Aar benyttet som Lærebog til Artium og oversat paa talrige Sprog). Problemet, hvilke Opgaver der kunde løses ved Passer og Lineal, førte til Doktorafhandlingen, og Beskæftigelsen med det algebraiske Grundlag, som havde været nødvendigt hertil, resulterede i „De algebraiske Ligningers Teori“ (1877). 1881—87 kom hans Forelæsninger paa Polyteknisk Læreanstalt over Mekanik. Ved hans Opfindsomhed spillede hans geometriske Intuition en stor Rolle, og dette blev ret skæbnesvangert for hans senere Produktion, da han ved Universitetet skulde foredrage Funktions-teori. Hans Fremstilling af de Riemannske Flader er et lige saa udmærket Bidrag til Topologien som hans Teori for Grapherne,

men den stærke Aritmetisering af Funktionsteorien, som netop fandt Sted paa den Tid, fjernede Matematikerne mere og mere fra de geometriske Synsmaader og Fremstillinger, som maatte ligge P. nær. — Hans Evne til at trænge ind til Kærnen og fremstille denne klart præger hans mange Bøger, i hvilke den knappe Stil dog kan berede den mindre begavede Læser Vanskeligheder. Som Medlem af Undervisningsinspektionen og ved sine mange matematiske Skolebøger har han udøvet en meget betydelig Indflydelse paa Matematikundervisningen i de lærde Skoler. Ved Skolereformens Forberedelse virkede han sammen med Gertz for Afskaffelse af Græsk som Skolefag. D. i Kbh. — Gift 1862 Laura Kirstine Bertelsen, d. 1901. P. H.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1871; „Ill. Tid.“ ^{20/8} 1909; N. Nielsen: „Matematikeren i Danm. 1801—1908“ 1910; Eivlius: „Studenterne fra 1862“ 1912; N. J. Berendsen: „Af en gl. Journalists Erindr.“ 1918, S. 33; Dan. Jacobson: „Jeg husker —“ 1923, S. 44; „Hafnia. Mindeskrift“ 1922, S. 44 f. (af Chr. Thorsen); Nekrologer i „Politiken“ ^{6/8} 1910 (af N. C. H.), „Nationaltid.“ ^{5/8} s. A., „Nyt Tidsskr. f. Mat.“ s. A. (af C. Juul og V. Trier), „Overs. over Vidsk. Selsk. Fhdl.“ s. A. (af Zeuthen) og „Ill. Tid.“ ^{14/8} s. A.

Petersen, Jacob Julius (^{20/12} 1840—^{28/5} 1912), Læge, Medicinalhistoriker. F. i Rønne. Forældre: Urmager Jeppe Findanus P. og Kirstine Margrete Tranberg. Blev Student 1861 og Cand. med. 1865. Oprindelig stærkt interesseret i Tuberkulose-spørgsmaalet disputerede han 1869 om „Lunge-svindsolens og Tuberkulose-omtastede Kontagiositet og Inokulabilitet“. Efter en Studierejse og Kandidattjenesten praktiserede han i Kbh., var Læge ved Gasværket, Kommunelæge 1870—78 og Læge ved Regensen fra 1891. 1874 holdt han sine første Forelæsninger ved Universitetet, de udgaves senere som „Hovedmomenter i den medicinske Lægekunsts historiske Udvikling“ (1889), en aandfuld og kritisk Fremstilling af de forskellige Skolers og Systemers Udvikling. Bogen oversattes til Tysk og vakte ogsaa i Udlandet megen Opmærksomhed. 1889 blev P. ekstraordinær Docent og var 1893—1911 Professor i Medicinens Historie. Af hans betydelige litterære Produktion maa foruden en Del Journalartikler og Skrifter om Koleraens og Vaccinationens Historie nævnes hans udmærkede Fremstilling af „Den medicinske Kliniks ældre Historie“ (1889), „Den danske Lægevidenskab 1700—1750“ (1893) og „Bartholinerne og Kredsen om dem“ (1898), et af hans kæreste Emner; desuden den historiske Indledning til den store „Handbuch der

Ernæringsterapie und Diätetik" (1897) og den store Mængde Skildringer af danske Læger i „Dansk biografisk Lexikon“. Mendens P. ikke var egentlig veltalende, var hans litterære Fremstilling ypperlig, malende og træffende, med en bred kulturhistorisk Basis og et usædvanligt Overblik over Samtiden. Al Pralen med Lærdom laa den beskedne Mand fjern; han skrev for Praktikere og med et stadigt Henblik paa praktisk Lægevirkksomhed. Han havde stærk Standsinteresse og fik adskillige Tillidshverv, var saaledes Medlem af Bestyrelsen for den alm. danske Lægeforening 10 Aar, dens Formand 1877—79, Formand for Lægeforeningen for Kbh. og Omegn 1886—91. Han var en Tid Medredaktør af „Ugeskrift for Læger“ og var Medredaktør af „Janus“. Ved hans 70 Aars Fødselsdag hædredes han med et Festskrift udgivet af „Dansk Klinik“. P. nød med Rette stor Anseelse i Ind- og Udlandet, og for Studiet af Medicinens Historie i Danmark har han haft den største Betydning. D. i Kbh. — Gift 1866 Olivia Christine Munch, d. 1903. F. L.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll; „Slægthaandbogen“; Selvbioграфи i Univ. Progr. Novbr. 1869; Arntzen: „Fra yngre og ældre Dage“ 1886, S. 195; J. Carlsen i „Ill. Tid.“ 10/4 1899; „Nationaltid.“ 28/12 1910; „Politiken“ 8/12 s. A. og (af C. J. Salomonsen) 29/12 s. A.; C. M. Fürst: „Til J. P.“ s. A.; J. Pagel i „Janus“ s. A. og „Deutsche med. Wochenschrift“ 1911; Nekrologer i „Mittell. z. Gesch. d. Med.“ 1912, „Janus“ s. A. (af Johnsson), „Ugeskr. f. Læger“ s. A. (af samme), Univ. Progr. Novb. s. A. (af V. Maar), „Ill. Tid.“ 7/6 s. A., „Hospitalltid.“ s. A., „Berl. Tid.“ 28/5 s. A. og „Politiken“ 29/5 s. A.

Petersen, Julius Christian (f. 29/2 1865), Kemiker. F. i Odense. Forældre: Snedkermester Hans Christian Georg P. og Karen Sophie Nielsen. Blev Student 1884 og tog polyteknisk Eksamen for Kemikere 1889, blev straks efter Ekstraassistent ved Polyteknisk Læreanstalts kemiske Laboratorium; 1892 blev han Assistent, 1902 tillige ekstraordinær Docent i Kemi ved Universitetet og 1903 Docent i

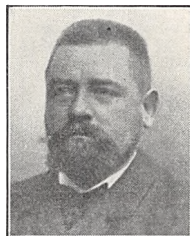

Elektrokemi ved Polyteknisk Læreanstalt. 1908 afløste han S. M. Jørgensen som Professor i Kemi ved Universitetet og Bestyrer af Polyteknisk Læreanstalts kemiske Laboratorium. Fra 1896 var han i en Aarrække Lærer i Kemi ved Statens Feriekursus paa Lyngby Landboskole, og fra 1899 har han været Lærer i samme Fag ved Lærerskolens Kursus for Skolekøkkenlærerinder. P. var den første Videnskabsmand herhjemme, der særlig gav sig af med Elektrokemien. Resultatet af hans Studier var bl. a. to større Afhandlinger: „Electrolyse des sels alcalins d'acides organiques I“, der beløn-

nedes med Videnskabernes Selskabs Guldmedaille 1897, og „Electrolyse af organiske Syrer Alkalisalte II“, der skaffede ham den filosofiske Doktorgrad 1899. Senere er hans Virksomhed navnlig gaaet i pædagogisk Retning. Hans Forelæsninger i Kemi udmærker sig ved en usædvanlig Klarhed og ledsages af fortrinlig tilrettelagte Eksperimenter. De samme gode Egenskaber spores i hans mange Lærebøger. Af disse er „Kemi for Melleskolen“ og „Kemi for Gymnasiet“ udkommet i henholdsvis 7 og 4 Udgaver og har gjort udmærket god Nytte i en vanskelig Overgangstid, da Kemi var et nyt Undervisningsfag ved de højere Almenskoler. Hans Interesse for de studerende har gjort ham til Formand for Hjelpeforeningen for polytekniske Eksaminander og til Medlem af Bestyrelsen for G. A. Hagemanns Kollegium. — Gift 1895 Ida Astrup. M. C. H.

Litt.: Selvbioграфи i Univ. Progr. Novbr. 1899; „Politiken“ 1/2 1908 (af N. C. H.); „København“ 1/2 1908; „Studerterne fra 1884“ 1909; Univ. Aarbog 1907—08, S. 123 f.

Petersen, Jørgen (7/6 1854—19/6 1908), Landbrugsskoleforstander. F. i Baarse ved Præstø. Forældre: Gaardfæster, Sognefoged Peder Nielsen og Ane Pedersdatter. Var kun 17 Aar, da Faderen døde, og han kom tidlig til at styre Fødegården. Han besøgte Brøderup og Testrup Højskoler og var to Gange paa Tune Landboskole. 1880 kom han til Landbohøjskolen og tog 1882 Landbrugseksamen med

Udmærkelse. Efter at have virket dels som Lærer ved Ladelund Landbrugsskole og dels som Assistent ved N. Fjords Fodringsforsøg overtog han 1886 sammen med Hans Appel (s. d.) Kolds gamle Højskole i Hjallesø ved Odense; med de dygtige Medarbejdere N. A. Hansen og Jakob E. Lange fik han snart oparbejdet en stor Skole, hvortil Elever fra hele Landet søgte. P. havde baade Besindighed og Myndighed til at lede den store Flok af unge Mænd, han var en ypperlig Lærer, der forstod at lægge det, han vidste, frem for sine Elever paa en klar og anskuelig Maade. Ved Siden af sin Skolevirksomhed udfoldede P. en livlig Foredragsvirksomhed og havde flere Tillidshverv; han var saaledes Formand for Odense Omegns Landboforening, for Statsryskue-Kommissionen i Fyns Stift, Medlem af Landhusholdnings-selskabets Bestyrelsesraad og Landbohøjskolens Tilsynsraad. Endelig var han en søgt Dommer ved de forskellige fynske Dyrskuer. P. er Forfatter til en Række Smaaskrifter navnlig om Husdyrbrug og Mejeri-drift, bl. a. Vejledning for Mælkeleverandø-

rer, Malkearbejdet o. fl. P. var en anset og afholdt Mand, hvis store personlige Elskværdighed og tillidvækkende Fremtræden banede Vej for ham hos Folk fra alle Samfundslag. Han var en initiativrig og frodig Natur, der med Iver og varm Begejstring arbejdede for landbrugsfaglige Fremskridt; med sin travle Virksomhed i praktiske Foretagender havde P. et blødt Gemyt og stemningsrigt Sind; han havde et lyst Syn paa Tilværelsen og god Tro til Menneskene; med disse Egenskaber forenet med en aaben, hjertelig og jovial Optræden er det forstaaeligt, at han blev en fortrinlig Ungdomsleder. D. i Dalum. — Gift 1886 Jensine Thyesen.

Litt.: Hans Appel: „Dalum Landbrugsskole 1886—1911“ 1911; C. Christensen i „Vort Landbrug“ s. A.; Nekrologer i „Fyns Stifts Landbrugstid.“ 1908, „Mælkeritid.“ s. A., „Højskolebladet“ s. A. (af N. P. Madsen og Hans Appel), „Tidsskr. f. Landøk.“ s. A., „Ugeskr. f. Landmænd“ s. A., „Dalum Elevers Aarskr.“ 1909, „Dsk. Ungdom“ ¹/₈ 1908 og „Tune Elevers Aarskr.“ 1909.

Petersen, Peter Lauritz (f. ²⁰/₁₂ 1878), Forfatter. F. i Sakskøbing. Forældre: Kurvemager Christian P. og Ane Kirstine Rasmussen. Var først ved Handelen, saa Haandværker, begyndte at læse til Artium, men standsede ved 4. Klases Hovedeksamen 1902, blev s. A. ansat paa Indre Missions Forlag i Kbh. og var der til 1919, hvorefter han er Fuldmægtig paa Chr. Erichsens Forlag. Han udgav

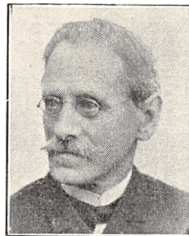
1904 „Kaptajnens Hustru“ og har siden udsendt „William Brandt“ (1905), „Grete fra Voldgaarden“ (1907), „En Præstefrues Historie“ (1908), „Unge Hjertel“ (1908), „Sigrid“ (1910), „Præstefolkene paa Nordenø“ (1911), „Arnd Grupe“ (1913), „Døden og Livet“ (1914), „Den gaadefulde Magt“ (1917), „En Krise“ (1918), „Korsfæstet“ (1919) og „Evas Pilgrimsfærd“ (1920). Hans første ti Bøger tilhørte den religiøse Litteratur og gav med voksende kunstnerisk Styrke Sjælebilleder, især af Kvinder, og syslede med Forkærlighed med Ægteskabets Psykologi. Med „En Krise“ og især med „Korsfæstet“ indtraadte en Vending i P.s Produktion; paa den ene Side staar han nu fuldt udviklet som en Forfatter af ualmindelig Dybde og Alvor, paa den anden Side stiller han sig tvivlende og kritisk overfor det af Missionen prægede Kirkeliv, som han før stod nær. „Evas Pilgrimsfærd“ staar udenfor hans øvrige Produktion ved sin fantastiske, visionære Symbolik. I sine bedste Bøger, især „Korsfæstet“ viser P. rig menneskelig Forstaaelse og en digterisk Ærlighed, der kan virke knugende. — Gift 1908 Johanne Christine Oline Christensen. P. E.

Litt.: Carl Hornbech i „Indre Miss. Tid.“ ¹¹/₁₂ 1910 og ¹⁹/₁₂ 1920; „Folkelæsning“ ²⁷/₁₂ 1914; N. P. Madsen i „Kristeligt Dagbl.“ ⁹/₁₂ 1913; Jul. Clausen i „Berl. Tid.“ ²⁷/₁₀ 1918 og ²²/₁₂ 1919; F. O. i „Ekstrabl.“ ¹⁷/₁₁ s. A.; H. Brix i „Nationaltid.“ ²³/₁₂ s. A.; A. Thuborg i „Vestjyll. Soc.-Dem.“ ²⁰/₁₂ s. A.; R. G. i „Politiken“ ²⁰/₁₂ s. A.; Carl Christensen i „De Unges Blad“ ¹/₁ 1920; „Aalb. Amtstid.“ ²¹/₁₁ s. A.; „Jyllandsposten“ ⁶/₁₂ s. A.; O. Geismar i „Fyns Venstrebl.“ ¹⁰/₁₂ s. A.

Petersen, Louise, se Phister.

Petersen, Julius Magnus (⁶/₉ 1827—¹/₂ 1917), Konservator, Arkæolog. Forældre: Tegnelærer Johan Daniel P. og Charlotte

Amalie Kiær. Kom 11 Aar gammel paa Akademiet og senere i Malerlære, blev Hetschs Elev i Dekorationsfaget og arbejdede med ved Lofterne i Thorvaldsens Museum, uddannede sig som Figurmaler paa Akademiet, men havde intet Held i Konkurrencerne, hvorimod han

1857—64 blev Lærer ved Akademiet. Han havde arbejdet som Dekorationsegner for Marinen. P.s væsentligste Indsats blev gjort, da han kom i Forbindelse med de nordiske Arkæologer; til deres Publikationer tegnede og raderede han med betydelig Forstaaelse og Grundighed Museumsgenstandene, og paa Rejser med Museernes Embedsmænd vakte hans Forstaaelse og Interesse for arkæologiske Spørgsmaal; Restaureringsarbejdet med gamle Altertavler og Kirkeinventar betroedes ham, og skønt hans Løsning af de stillede Opgaver næppe tilfredsstiller Nutidens Krav, betød de dog en betydelig Fremgang; et særligt Speciale havde han i sit Kendskab til de kirkelige Kalkmalerier, hvorom han 1895 og 1900 har skrevet. Han har ogsaa stukket adskillige Portrætter efter gamle Malerier. Hans Memoirer („Minde om min Virksomhed paa Arkæologiens Omraade 1845—1908“) udkom 1909. D. i Kbh. — Gift 1857 Camilla Hansigne Hansen, d. 1896. O. A.

Litt.: Erlindringer se ovenfor; E. Schlødtte i „Dannebrog“ ⁴/₉ 1907; „Ill. Tid.“ ¹⁵/₉ s. A.; Arne-Petersen i „Nationaltid.“ ²⁸/₁₂ 1915 og ⁴/₈ 1917; Nekrolog af H. A. Kjær i „Berl. Tid.“ ²/₂ s. A.

Petersen, Anna Margrethe (f. ²⁰/₈ 1878), Skoleinspektør. F. i Ballerup. Forældre: Sadelmager Lars P. og Ellen Christine Nielsen. Tog Lærerindeksamen 1899 og var 1899—1902 Lærerinde ved Plenges Realskole i Viborg, kom 1902 til Kbh.s Skolevæsen, hvor hun fik fast Ansættelse 1905. Hun fik i de følgende Aar Faguddannelse i flere Fag og foretog adskillige Studierejser til Sverige, Tyskland og Holland. 1913 fik hun Kirstine Frederiksen Mindelegat til en længere Studierejse i Tyskland, hvor hun

studerede Arbejdsskolen, som hun — ogsaa paa senere Rejser — gjorde sig nøje kendt med. I Sverige har hun især studeret Smaabørnsundervisning,

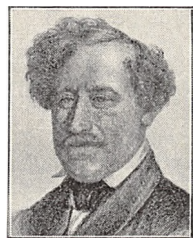
Smaasløjd og Anskuel-
sesundervisning. Hun
har været meget virk-
som for at fremme Sam-
arbejdet mellem Nor-
dens Pædagoger og er
en af de førende i For-
eningen „Norden“. I
Foreningslivet har Frk.

P. spillet en betydelig Rolle, bl. a. som For-
mand for „Kbh.s Kommunalærerindefor-
ening“, i „Pædagogisk Selskabs“ Repræsen-
tantskab og i „Danmarks Lærerforenings
pædagogiske Udvalg“. Hun har ogsaa udført
et anseligt Arbejde paa det politiske og so-
ciale Omraade: i „Dansk Kvindesamfund“
og især for „Børnehjælpsdagen“. — Frk. P.
er en af de Pædagoger, der i særlig Grad har
præget det danske Skoleliv under og efter
Verdenskrigen. Hun er ensidig moderne;
med Talent og Energi har hun paa Møder
og i de pædagogiske Blade og Tidsskrifter
kæmpet for de moderne Skoleideer, især
tyske og amerikanske, først og fremmest
Arbejdsskolen og Bibliotekssagen. Hun har
en brændende Interesse for Børn, Skole
og Pædagogik, er rig paa Initiativ, i Besiddelse
af en Veltalenhed, der begejstrer og river
med, og har baade Æren og Ansvaret for,
at saa mange af de udenlandske Skoleideer
har slaaet an hos os. — 1919 blev hun Sko-
leinspektør paa Ny Carlsbergvej Skole, som
hun leder med Dygtighed, saa den nu er
Kbh.s Kommunes Forsøgsskole og tillige —
paa visse Omraader — dens Mønsterskole.
— Ugift.

K. K.

Litt.: „Kbh.s Kommuneskole“ 21/10 1919; „Tid-
dens Kvinder“ s. A.; „Købstadskolen“ s. A.;
„Vor Skole“ (Norge) s. A.; „Kvinden og Sam-
fundet“ s. A.

Petersen. Christopher Knudsen Mozart
(4/5 1817—20/2 1874), Klarinettist. F. i Kbh.
Forældre: Klarinettist i kgl. Kapel Peter

Christian P. og Diderica
Claudine Knudsen. Blev
Elev af to af Kapellets
Klarinettister Krag og
Braunstein og ansattes
i Kapellet 1832. P. næv-
nes som en af de ypper-
ste Repræsentanter for
Klarinetkunsten. En
blændende Teknik, en
blød, rund og sjælfuld
Tone, mættet med den

ægte fyldige Træklang, var Kendemærket
paa hans Spil, dertil kom hans fine Frase-
ringsevne, hans udprægede Sans for den
nøje Reproduktion af Komponistens Inten-
tioner og hans skarpe musikalske Opfat-

telse især af Solopartiernes Stemningsgehalt
og hele Betydning (f. Eks. i Operaen) for
Ensemblet. Om hans Person verserer en lang
Række Anekdoter; han var et uroligt Ho-
vede, til Tider af kvæulerende Natur, der
gentagne Gange kom i Strid med Kapel-
chefen, og hvem det faldt svært (saaledes
ogsaa i Kammermusik) at underordne sig.
Ikke des mindre var han en af sin Samtid
meget skattet Personlighed; hans fremra-
gende Evner som Musiker gjorde ham saa
at sige uundværlig og skaffede ham Paa-
skønnelse fra hele den betydende danske
Musikverden ved Midten af Aarhundredet.
D. i Kbh. — Gift 1841 Agnete Marie Linder-
strøm, d. 1843. E. A.

Litt.: Hustrus Støgt i „Familien Langs Stam.“
1909, S. 20 øverst; Fr. Bendix: „Af en Kapelmus-
kers Erindringer“ 1913; C. Thrane: „Fra Hof-
violonernes Tid“ 1908; „Musik“ 1917; Nekrolog i
„Berl. Tid.“ 20/2 1874.

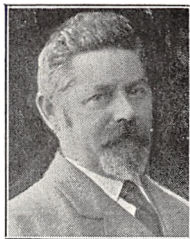
Petersen, Niels Matthias (24/10 1791—11/5
1862), Sprogmand, Historiker, Litteraturhi-
storiker. F. i Sanderum ved Odense. For-
ældre: Skrædder Matthias P. og Ane Kir-
stiine Danielsdatter. Blev Student 1808, 1815
Lærer ved Brahetrolleborg Seminarium, 1830
Registrator ved Gehejmearkivet, forlod
ugerne 1845 denne Stilling for at overtage
det for ham oprettede Professorat i nord-
ske Sprog ved Universitetet; 1847, da Ge-
hejmearkivarposten blev ledig, søgte han
forgæves tilbage til Arkivet. Allerede i Skole-
tiden førtes han under Paavirkning af sin
lidt ældre Kammerat Rask ind paa Beskæf-
tigelse med Nordens gamle Historie, Litte-
ratur og Sprog, og skønt hans Hu egentlig
stod til at blive Digter, blev han en Viden-
skabsmand, der mere end nogen før eller
siden beherskede alle den nordiske Filo-
logis forskellige Grene og i dem alle har
frembragt Værker, som ikke alene for deres
Tid var overordentlig betydningsfulde, men
for en Del endnu ikke har faaet deres Af-
løser. 1829—30 udkom i 2 Bd. „Det dan-
ske, norske og svenske Sprogs Historie un-
der deres Udvikling af Stampsproget“, med
hvilket han lagde Grunden til de nordiske
Sprogs historiske Studium, 1833 Afhandlin-
gen „Bemærkninger om danske og norske
Stednavnes Oprindelse og Forklaring“, der
for første Gang og en Gang for alle opstil-
ler Kravet om de ældste Former som Ud-
gangspunkt for Tydningen, og 1834 „Haand-
bog i den gammelnordiske Geografi“ med
en endnu ikke overflødiggjort Redegørelse
bl. a. for Eddadigternes og særlig Saxos
geografiske Synskreds. Jævnside med disse
Arbejder gik hans Deltagelse i Fordanskn-
ingen af de i Publikationen „Fornmanna-
sögur“ paa Originalsproget udgivne island-
ske Sagaer (4.—10. Bd. af „Oldnordiske
Sagaer“, 1831—36), og denne Side af sin
Virksomhed afsluttede han med den be-
rømte Bog „Historiske Fortællinger om Is-

lændernes Færd hjemme og ude" (4 Bd. 1839—44; 4. Udg. 1923 under Forberedelse), der indeholder Oversættelser af de ypperste blandt de islandske Slægtssagaer. Som sin egentlige Livsopgave betragtede han det dog at give en paa Kilderne hvilende, i Form og Fremstilling for alle tilgængelig Skildring af Fædrelandets Historie; i 3 Bd. udkom 1834—38 (2. Udg. 1854—55) „Danmarks Historie i Hedenold“, hvis 3. Bd. tegner et Billede af Kulturlivet i Norden med Fremhæven af, hvad der var særlig dansk Skik, men en Fortsættelse hindredes til hans store Sorg af Universitetsgerningen, der stillede ham overfor nye Opgaver. En Frugt af Forelæsninger er hans „Nordisk Mytologi“ (1849; 2. Udg. 1862), der i sin Stræben efter en Helhedsopfattelse lægger Hovedvægten paa Myten som Udtryk for Menneskers Følelser og Livsopfattelse, og hans „Bidrag til den danske Litteraturs Historie“ (5 Bd., 1853—61; 2. Udg. 1867—71), der for første Gang gennemgaar hele Litteraturstoffet, den videnskabelige Litteraturs ikke mindre end Skønlitteraturens, og er blevet Grundlaget, paa hvilket alle senere Fremstillinger i større eller mindre Udstrækning hviler. Med Romantikerens Syn paa Oldtiden som den fjærne, straalende Top, hvorfra vi er sunkne, tegner han det danske Aandsliv nærmest som en nedadgaende Bevægelse, men med aabent og kærligt Sind for alt, hvad der af smukt, rent og uselvsk mødte ham paa hans trælse Vandring gennem Aarhundrederne. Ogsaa ellers gav denne romantiske Opfattelse i Forbindelse med et tungt Sind ham et mørkt Syn paa Fædrelandets Fremtid, og kun i Troen paa et nordisk aandeligt Samarbejde fandt han Trøst for sine mismodige Tanker. Selv søgte han at lede Tiden ind paa den efter hans Mening rette Vej ved at rejse Kravet om Oldnordisk som Fag i Skolen, og for at nærme det danske Skriftsprog saa nær som muligt til Svensk gjorde han sig til Talsmand for gennemgribende Reformen paa Retskrivningens Omraade. Hans „Samlede Afhandlinger“ udkom 1870—74 i 4 Bd. D. i Kbh. — Gift 1816 Sophia Magdalena Lund, d. 1862.

C. S. P.

Litt.: C. E. Secher i „Dansk Konversationslexikon“ VII 1856; J. J. Egli: „Geschichte der geographischen Namenkunde“ 1886; Joh. Steenstrup: „Historieskrivn. i Danmark“ 1889; N. W. T. Bondesen: „Små mindeblade om N. M. P.“ 1891; Nutzhorn i „Danskeren“ 1892; F. Rønning: „Fire fynske Bønderøner“ 1898; A. D. Jørgensen: „Redegørelse“ 1901; Marius Kristensen i „Dsk. Studier“ 1905; G. Schütte: „Oldsagn om Godtjod“ 1907; Sv. Gundel og Marius Kristensen i „Dsk. Studier“ 1909; Vilh. Andersen: „Goethe“ II 1916; P. Levin i „Berl. Tid.“ 4/10 1919; Paul V. Rubow: „Dansk litterær Kritik“ 19. Aarh. 1921; Breve i „Udv. af Breve til P. Hjort“ 1869 og „Brevvexling mellem N. M. P. og Carl. Såve udg. af Carl S. Petersen“ med Indledning, 1908; Nekrologer i „Nord. Univ. Tidsskr.“ IX 1863 (af C. Rosenberg) og „Fædrelandet“ 12/6 1862.

Petersen, Niels (f. 13/7 1858), Politiker. F. i Luumbaas ved Nykøbing S. Forældre: Gaardejer Lars Pedersen og Kirstine Nielsen. Blev Student 1877, Cand. juris 1883, Overretssagfører i Kbh. 1887. Han sluttede sig straks til det radikale Venstre og blev ved Stiftelsen af „Politiken“ 1884 Bladets udenrigske Medarbejder, hvad han i større eller mindre Udstrækning var lige til 1921. 1908—17 var han Medlem af Frbg.

Kommunalbestyrelse, i mange Aar dens eneste radikale Medlem, 1908—09 Formand. Hans Hovedindsats ligger paa Fredssagens Omraade; han var en af Danmarks første Fredsvenner, blev 1895 Næstformand i Dansk Fredsforening og 1910 efter R. P. Rasmussen Formand og Redaktør af „Fredsbladet“. 1913 valgtes P. til Folketinget i Frederiksværk, hvor han siden er genvalgt; han har deltaget en Del i Debatten bl. a. om kommunale, sociale og militære Anliggender og har paa sidstnævnte Omraade altid staaet paa Afrustnings Side. 1917 var han Ordfører for Loven om civil Værnepligt, i Samlingerne 1918—20 Tingets eller Partiets Ordfører for Lov om Tilskud til kommunale Arbejder, om Pressebureau i Udenrigsministeriet og om Nedlæggelse af Befæstningen, 1920—21 for Lov om Udenrigstjeneste og Huslejeloven. Bemærkelsesværdigt var hans Ordskitte med Prof. Axel Møller under Fæstningsdebatten 20/1 1920 angaaende Danmarks Neutralitet. P. var Medlem af Militærkommissionen af 1919 og Kommissionen om Udenrigstjenesten af s. A. Han har udgivet „Tysklands nyeste politiske Historie“ (1885), „Gladstone som Fredsven“ (1892), „Militarismen og Historieundervisningen“ (1893), „Den moderne Kolonialpolitik“ (1900) og „Verdenskrigen og de økonomiske Fællesinteresser“ (1915). P. har sin Styrke i en rolig og vederhæftig Saglighed; fjern fra Fantasteri og overspændt Agitation har han været Fredssagen i Danmark en solid Støtte. — Gift 1886 Anna Wilhelmine Jensen.

P. E.

Litt.: „Politiken“ 9/3 og 1/10 1909, 9/3 1913 og 13/7 1918; „Nordsjæll. Venstrebl.“ 18/6 1910; „Politikens Distriktsbl. Frbg.“ 13/7 1923.

Petersen, Nielsine Caroline (10/7 1851—26/11 1916), Billedhuggerinde. F. i Nyrup ved Nykøbing S. Forældre: Skibsfører Mads P. og Kirstine Madsen. Viste tidlig kunstneriske Anlæg, men paabegyndte først sin Uddannelse 24 Aar gl., tegnede hos Kyhn og blev senere Elev af Saabye. Hun debuterede som Udstillere 1880, modtog 1883 den Neuhausen'ske Præmie for „Dansende Faun“ og fire Aar senere den mindre Guldmedaille for Relieffet „Naomi siger Farvel til sine Sønne-

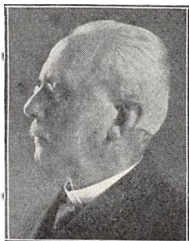
koner" (Gentofte Kirke). „Ismael“, der udstilledes paa Salonen i Paris, indbragte hende den Eibeschtz'ske Præmie. Hun har udført adskillige Portrætbuster, bl. a. af Kongehusets Medlemmer (Christian IX og Dronning Louise i Fredensborg Slotspark).

Kunstmuseet ejer „En Krabbefisker“ (1884), Frederiksborgmuseet en Marmorbuste af Dronning Louise (1900). Hendes Arbejder udmærker sig ved soigneret Udførelse og solid Karakteristik, men savner kunstnerisk Beandelse. D. i Kbh. — Ugift. I. M. O.

Litt.: „Husmoderens Blad“ 1900; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 27/11, 28/11 og 1/12 1916 og „Politiken“ 27/11 s. A.

Petersen, Otto Georg (f. 26/3 1847), Botaniker. F. i Tersløse ved Sorø. Forældre: Sognepræst Jens Christian P. og Marie Christine Jespersen. Blev Student 1866, Mag. scient. 1875 og Dr. phil. 1882, var 1878—82 Assistent ved Botanisk Museum, 1882—86 Docent i Planteanatomi ved Universitetet, 1886—93 Docent i Botanik for Farmaceuterne og blev 1893 ansat som Lektor (fra 1903 som Professor) i Botanik ved Landbohøjskolen, i hvilken Stilling han virkede til 1918. Hans Færden i Sorøegnens Skove i Dreng- og Ynglingearene fik Betydning for hans senere botaniske Interesse. Han beskæftigede sig i Begyndelsen med Anatomi, om saadanne Emner handlede allerede hans første Afhandlinger og hans Doktordisputats. Paa Landbohøjskolen, hvor han bl. a. underviste Skovbrugere, var Vedbygning Genstand for hans særlige Interesse. Han kom gennem sin forstbotaniske Undervisning ind paa vigtige Undersøgelser som „Stivelsen hos vore Løvtræer under Vinterhvilen“ (1896), „Undersøgelser over Træernes Aarringe“ (1904), „Nattefrostens Virkning paa Bøgens Ved“ (1905), flere Afhandlinger om Røddernes Bygning og Udviklingsperioder. Han har arbejdet meget med Spørgsmaalet om anatomiske Egenskabers Anvendelse til Bestemmelse af Skovtræer, 1901 udkom „Diagnostisk Vedanatomi af N. V. Europas Træer og Buske“, 1906 „Forstbotaniske Undersøgelser“. 1908 kom hans „Forstbotanik“ og 1916 det store Værk „Træer og Buske. Diagnoser til dansk Frialdstrævækst“, den første samlede Dendrologi herhjemme. P. har gennem sin mangeaarige Virksomhed som Lærer og ved sine videnskabelige Arbejder faaet stor Betydning

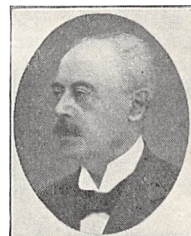
for Studiet af Vedplanterne, selv om andre Studier, saaledes historiske, heller ikke har været ham fremmede. — Gift 1) 1878 Agnes Julie Josepha Lisette Louise Mariane Jacobine Rauch, d. 1880. 2) 1886 Anna Sophie Dorothea Dorph. H. J.

Litt.: Slægt 1 Baumgarten: „Borgerlige Familier“ 1910—12; mødrene Slægt 1 Groshønnig: „Stamt. over Slægten Jespersen fra Skanderborg“ 1919; 2. Hustrus Slægt se A. Dorph og 1 Grandjean: „Stamt. over P. J. Delchmanns Efterk.“ 1905; Selvblografi i Univ. Prog. Novb. 1882; „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; C. Christensen: „Den dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913.

Petersen, Otto Gert Julius (2/6 1858—25/5 1923), Handelsmand. F. i Kbh. Forældre: Urtekræmmer Franciscus Emil P. og Gertrude Ottoline Kramer. Tog Præliminæreksamen 1873 og kom straks i en for hans praktiske Uddannelse udmærket Skole, hvor han fandt sin Livsgerning, idet han ansattes som Lærling i det ansete Handelshus N. F. Høffding, til hvilket han siden forblev knyttet i 46 Aar. Ved sine udmærkede merkantile Anlæg, sin Flid og Grundighed fik han hurtig en betroet Stilling indenfor Firmaet, af hvilket han 1898 blev Medindehaver efter at have haft Prokura siden 1888. Som Chef var det ham ikke nok at se Forretningen vokse; det var ham magtpaaliggende, at Husets gode Traditioner hævdedes. 1919 trak han sig tilbage fra den praktiske udøvede Forretningsvirksomhed, og i de faa Aar, han endnu levede, ofrede han al sin Interesse og hele sin Arbejdskraft paa de mangfoldige Tillidshverv, hans Standsfæller efterhaanden havde overdraget ham. Ved sin Død var han 1. Viceformand for Grosserer-Societetets Komité, som han havde været Medlem af siden 1912 (2. Viceformand 1915—19), og i hvis Kontor for dansk Udenrigshandel han som Formand for Kontorets Bestyrelse i Krigsaarene udførte et stort og fortjenstfuldt Arbejde. Fra 1919 var han Medlem af Fondsbørsbestyrelsen, og af Bedømmelses- og Voldgiftsudvalgene for Frøhandelen og for Jern- og Metalbranchen var han menigt Medlem henholdsvis fra 1895 og 1902, medens han var Formand i de to Udvælg henholdsvis 1912—21 og fra 1912. Fra 1920 var han Næstformand i den danske Handels Fællesrepræsentation, fra 1910 Formand for Foreningen af Grosserere i Jern- og Metalbranchen i Kbh. o. s. v. løvrig var han bl. a. fra 1918 Medlem af Bestyrelserne for Skandinavisk-Amerikansk Petroleum A/S og for A/S Dampskibsselskabet Vendila, af Repræsentantskaberne for A/S Pensionsforsikringsanstalten (fra 1917), for Arbejds-

Petersen, Oda, se Nielsen, Oda.

Litt.: „Berl. Tid.“ 27/11, 28/11 og 1/12 1916 og „Politiken“ 27/11 s. A.

for Studiet af Vedplanterne, selv om andre Studier, saaledes historiske, heller ikke har været ham fremmede. — Gift 1) 1878 Agnes Julie Josepha Lisette Louise Mariane Jacobine Rauch, d. 1880. 2) 1886 Anna Sophie Dorothea Dorph. H. J.

gavernes Ulykkesforsikring (fra 1921) og for Nationalbanken (fra 1916), og i en kortere Periode 1922 sad han i Landmandsbankens Bankraad som Grosserer-Societetets Tillidsmand. Det, der længst vil bevare P.s Navn, er dog maaske hans levende Interesse for og hans betydelige Indsats af Tid og Penge i Arbejdet for vore unge Handelsmænds Uddannelse. Fra 1912 var han Medlem af Bestyrelsen for Niels Brocks Handelsskole, fra 1913 Medlem af Eksaminationsopgave-Kommissionen for de statskontrollerede Handelsdagsskoler, fra 1917 Formand for Stipendieudvalget for Understøttelse til Udenlandsrejser for unge Handelsmænd, fra 1920 Medlem af Komitéen for Dansk-Fransk Skolesamvirke og af Handelsskoleraadet, fra 1922 Medlem af Bestyrelsen for Foreningen til unge Handelsmænds Uddannelse o. s. v. Personlig var P. meget hjertevindende og havde derfor ogsaa en talrig Vennekare. D. paa „Købmandshvile“, Hørsholm. — Gift 1892 Jessy Margrethe Knauer. C. T.

Litt.: Nekrologer 1 „Berl. Tid.“ 2¹/₆ 1923 og „Politiken“ 2¹/₆ s. A.

Petersen, Ove (15/1 1830—18/2 1892), Arkitekt. F. i Kbh. Forældre: Bud i Finansministeriet Niels P. og Ane P. Uddannedes som

Tømrer og blev Svend 1847, men da Krigen begyndte 1848, afbrød han sin Uddannelse og gik frivillig med. Efter Krigen tegnede han hos N. S. Nebelung og besøgte Kunstakademiet, hvor han vandt den store Sølvmedaille 1853, den lille Guldmedaille 1855 og den store 1860. 1859

og 1861 rejste han i Udlandet og opholdt sig navnlig i Paris og Italien. Hans mest kendte Arbejder er Hirschsprungs Tobaksfabrik i Tordenskjoldsgade, Orebygaard paa Lolland, det Kgl. Teater, som han i Forening med V. Dahlerup vandt i Konkurrence 1872, Dagmartheatret 1881—82 og Hotel National. P. var en talentfuld Arkitekt af den hændende klassiske Retning. Selv om han maa dele Æren for det Kgl. Teater med Dahlerup, vil hans Arbejde her og ved Dagmarkomplekset dog være tilstrækkeligt til at bevare hans Navn for Efterverdenen. D. i Kbh. — Gift 1854 Frederikke Kirstine Nielsen, d. 1903. C. L.

Litt.: V. Bergsøe: „Eventyr i Udlandet“ 1905, S. 197 ff.; R. Neltendam: „Det kgl. Teaters Hist.“ I 1921; Nekrologer 1 „Berl. Tid.“ og „Politiken“ 1¹/₂ 1892 og 1 „Ill. Tid.“ 2³/₂ s. A.

Petersen, Jens Peter (29/7 1804—7/6 1848), Slotsgartner. F. i Lyngby. Forældre: Løber hos Arveprins Frederik Matthias P. og Maren Borch. Uddannedes som Gartner hos Slotsgartner Vothmann i Sønderborg (3 Aar) og Slotsgartner Lindegaard ved Ro-

senborg (2 Aar), tog 1823 Gartnereksamen med bedste Karakter og foretog flere Udenlandsrejser til Dels med kongelig Understøttelse.

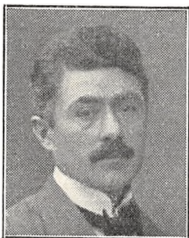
1828 ansattes han som Undergartner ved Rosenborg og indtraadte efter Svigerfaderen, P. Lindegaards (s. d.) Død 1832 i dennes Embede som Slotsgartner ved Rosenborg. De Erfaringer, P. havde erhvervet ved sine Udenlandsrejser, kom ham til Gode i denne vigtige Stilling, og han indførte mange betydelige Forbedringer i denne ledende Driverihave; saaledes blev her den gammeldags Opvarmning ved Røgkanaler erstattet med Varmtvandsledninger, flere af Drivhusene blev i hans Tid ombyggede, Champignonkulturen genindførtes, og andre Kulturer saavel af Nyteplanter som af Prydplanter forbedredes.

Under ham uddannedes mange unge Gartnerne ved Rosenborg Driverihave. Han var en streng Læremester, men mange af hans Elever blev netop ved denne haarde Skole dygtige Mænd i deres Fag. P. følte sig forpligtet til til en vis Grad at hemmeligholde sine Erfaringer, for at Resultaterne i første Linie kunde komme de kongelige Herskaber til Gode, og dette har vel paa sin Vis skabt nogen Misstemning imod ham blandt Kollegerne, som dog ikke kunde frakende ham stor Fagkundskab og Dygtighed. P. var 1835—37 Medredaktør af „Dansk Havetidende“. D. i Kbh. — Gift 1829 Louise Lindegaard, d. 1855. A. L.

Litt.: Om Herkomst se „Vor Fortid“ III 1919, S. 39; Thaarup: „Materialier til den dsk. Havekulturs Hist. og Stat.“ 1844; „Tidsskr. f. Havevæsen“ VIII 1874, S. 198; Brock: „Hist. Efterrettn. om Rosenborg“ 1881—83; Bruun og Lange: „Danm. Havebrug og Gartneri til Aar 1919“ 1920; F. Heide 1 „Vor Fortid“ III 1919; Nekrolog 1 Selmer: „Nekrol. Saml.“ I 1848—49, S. 213.

Petersen, Per Mayntz (f. 12/10 1874), Ingeniør. F. paa Fogdarpgaard, Bosjø-Kloster Sogn, Skaane. Forældre: Forvalter ved Øresundshospitalet Henry August P. og Caroline Birgitte Sophie Møller.

Blev Student 1892 og tog polyteknisk Eksamen for Fabrikingeniører 1898, tænkte først paa at gaa ind i Bryggerivirksomhed og var ansat en kort Tid paa et gæringsfysiologisk Laboratorium i Leeds og derefter Elev paa Bryggeriet „Djursland“ i Grenaa; men 1900 blev han Assistent ved Statsprøveanstalten og har senere været knyttet til denne Institution, fra 1909—12 som Afdelingsingeniør og fungerende Un-

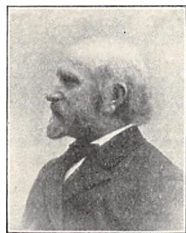

derdirektør og derefter som Direktør og som Medlem af Anstaltens Bestyrelsesraad. Han har projekteret og ledet Indretningen af den nye Statsprøveanstalt paa Amager Boulevard og har med megen Dygtighed udarbejdet en Metode til Bestemmelse af Mængden af de fineste Korn i Portland Cement som et Led i en Række Undersøgelser over Cement, som er foretaget paa Foranledning af „Internationaler Verband der Technik“. — Gift 1910 Julie Johanne Vøtz.

M. C. H.

Litt.: Slægt se Holger P.; „Studenterne fra 1892“ 1917.

Petersen, Peter Nielsen (^{11/10} 1846—^{18/8} 1916), Præst. F. i Jejsing ved Tønder. Forældre: Gaardejer, Sognefoged Peter Nielsen P. og Anna Nielsen.

Blev Student 1866 og Cand. theol. 1872. Efter nogle Aars Manuduktør-virksomhed blev han 1877 Sognepræst i Alslev og Hostrup, 1886 i Agerup og Kirkerup, 1901 ved Trinitatis Kirke i Kbh., hvor han virkede til sin Død. Han tilhørte helt og fuldt den

grundtvigske Retning; i Landsognene var hans Virksomhed meget paaskønnet og satte, især i Vestjylland, dybe Spor; derimod formaaede hans langsomme Forkyndelse, hvori Tankerne ofte syntes at kæmpe for at finde Udtryk, ikke at samle nogen stor Tilhørerkreds i Kbh.; her øvede han vistnok større Indflydelse ved Samtaler paa Tomandshaand og i mindre Forsamlinger af Venner og Meningsfæller. I Alslev var han Formand for „Jernbanekonventet“ og „Det sydvestjydske Konvent“, i Agerup for „Det frie Broderkonvent i Sjællands Stift“, og fra 1912 var han Bestyrelsesmedlem i „Kirkeligt Samfund af 1898“. Han var meget belæst og sad paa forskellige Omraader inde med en omfattende Viden, men skrev kun yderst lidt. D. ved Helsingør. — Gift 1) 1878 Anna Susanne Cathrine Fog, d. 1887. 2) 1894 Nanna Dahlerup.

H. M.

Litt.: 1. Hustrus Slægt i Bartod; „Stamt. over Familien Graae“ 1882 og Hlort-Lorenzen: „Slægten Fog“ 2. Udg. 1906; 2. Hustrus Slægt se H. B. Dahlerup; „Til Minde om Sognepræst P. N. P.“ 1917; G. Engberg i „Berl. Tid.“ ^{18/1}, 1924; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ^{19/3} 1916, „Højskolebl.“ s. A. (af N. Dael og A. Vedel), „Tiden“ s. A. og „Liselundbogen“ (af C. Koch) s. A.

Petersen, Peter (døbt ^{23/7} 1754—^{24/1} 1826), Slotsgartner. F. i Bro, Als. Forældre: Peder Christensen og Marie Lisbeth Christendatter. Var 1782 Gartnersvend i Frbg. Have og blev s. A. ansat som Slotsgartner sst. Han kom til at øve en betydelig Indflydelse paa denne Have, dens Pleje og Omlægning. Han fremkom med Forslag om Udgravning af Kanaler omkring i Haven for at „trække det overflødige Vand til sig, der nu staar og

fordærver Træerne“, og han udarbejdede en Plan til hele Havens Omdannelse fra fransk til engelsk Stil, hvilken Plan blev Grundlaget for den endelig approberede, efter hvilken Omlægningen 1799 paabegyndtes. Han røgtede tillige den store Køkken- og Frugthave og virkede ivrig for Indførelsen af ny Frugtsorter, saaledes at Træfrugtsamlingen ved Frbg.

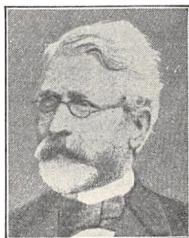

Have i hans Tid var den største ved Kbh. D. paa Frbg. — Gift 1782 Maren Weidemann, d. 1815.

A. L.

Litt.: Hustrus Slægt se L. F. H. Weidemann: „Stamt. over Slægten Weidemann“ 1892, S. 49; „Tidsskr. f. Havevæsen“ VIII 1874, S. 198; Helde: „Fra Frederiksberg Have til Bakkehuset“ 1918; „Gartner Tid.“ 1896, S. 123—125; Bruun og Lange: „Dann. Havebrug og Gartneri til 1919“ 1920; Ligtaler af Liebenberg og J. M. Thiele.

Petersen, Richard (^{28/1} 1838—^{3/8} 1905), Præst, litteraturhistorisk Forfatter. F. i Glostrup. Forældre: Godsforvalter Ferdinand Edvard P. og Karen Marie Toftegaard. Blev Student 1852, Cand. theol.

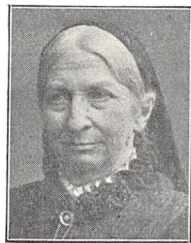
1863 og fik 1864 Præstekald, først i Jylland, siden 1878 paa Sjælland, fra 1886 i Grevinge i Ods Herred. Som Præst tilhørte han den grundtvigske Retning, og som Forfatter stod han de grundtvigske

Kredse nær ved sin gode, fortællende Stil og sin Forkærlighed for det biografiske, „Livsbilledet“. Sine Emner valgte han gerne, hvor dansk og tysk Aandsliv mødes, og helst bevægede han sig paa Overgangen mellem 18. og 19. Aarh. Af hans Bøger, der alle har fundet en stor og taknemmelig Læsekreds, er de betydeligste: „Henrik Steffens“ (1881), „Mathias Claudius og hans Vennekreds“ (1884), „Georg Forster. Et Blad fra Oplysnings- og Revolutionstiden“ (1885), „Thomas Kingo og hans Samtid“ (1887), „Mindeskrift om B. S. Ingemann“ (1889), „Jung Stilling. Et kirkeligt Levnedsløb“ (1890), „Frederika Bremer“ (1892), „Fra det svenske Kirkeliv i de sidste hundrede Aar“ (1895), „Mme de Staël Holstein“ (1889), „Jens Baggesen og Sofie v. Haller“ (1902) og „Johan Kaspar Lavaters Liv“ (1903). Sine egne „Erindringer fra Barndom og Ungdom“ udgav han 1904, og ved sin Død syslede han med en Levnedsskildring af Carl Ploug. Hans Forfatterskab vil sikre ham en smuk Plads mellem dem, der havde Evne og Villie til at skrive for den dannede Læseverden. D. i Grevinge. — Gift 1864 Johanne Margrethe Petri.

C. S. P.

Litt.: Hustrus Slægt hos Lengnick, 1 Elvius og Guldbrandsen; „Nyholm“ 1893 og „Stamt. over Familien Petri“ 3. Udg. 1913; ovenn. Erindringer; „Politiken“ 8/5 1891; „Berl. Tid.“ 4/12 1897; „Tidens Krav“ 7/12 s. A.; Barfod: „Minder fra gl. grundtvigske Hjem“ III 1923; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 7/8 1905; „Nykøbing Amts Dagbl.“ 6/8 og 11/8 s. A.; „Nykøbing Avis“ 10/8 s. A. og af Jørgen Nielsen i „Højskolebl.“ 1906.

Petersen, Rosalie Mariane Augusta (¹²/₆ 1835—¹/₃ 1924), Børnehjemsforstanderinde. F. i Assens. Forældre: Toldinspektør Michael

Christian P. og Henriette Augusta Philipsen. Var ca. 40 Aar i Huset hos sin Mormoder, der døde 1873; begyndte allerede 1869 i et lejet Værelse at optage ulykkelig stillede Børn og udvidede efter Mormoderens Død ved Vennerens Hjælp Virksomheden. 1875 overtog

hun en Lejlighed i Ravnsborggade, hvor der var Plads til 25 Børn, og 1877 fik Hjemmet eget Hus i Ryesgade 80. Snart efter begyndte P. at udvide Virksomheden til Optagelse af spæde Børn, 1885 lejedes hertil Lokaler i Ryesgade, og 1890 opførtes en særlig Bygning i Helgesensgade 2. Fra 1905 omfatter „Børnehjemmet af 1870“ udelukkende spæde Børn; 1920—21 optoges 176 Børn og 55 Mødre. P., der 1907 trak sig tilbage fra den direkte Ledelse af Hjemmet, har ved sin Idealisme, sin sjældne Energi og sin Evne til at sætte Velgørenheden i Arbejde udrettet overordentlig meget for Børnehjemssagen i Danmark. D. i Kbh. — Ugift. P. E.

Litt.: Slægt se Holger P.; „Tidskr. f. jød. Litt. o. Hist.“ I 1917—19; Aarsberetninger fra Børnehjemmet af 1870 for 1895 og 1902.

Petersen, Søren Peter (¹⁷/₂ 1852—⁵/₄ 1915), Landbrugskonsulent. F. i Lemming ved Aarhus. Forældre: Gaardejer Peter S. og Ane Jensen. Var paa

Testrup Højskole og tog Skolelærereksamen 1878, Landbrugseksamen 1880, var Lærer paa Grejsdalens Højskole 1880—82, paa Sørslev Højskole 1882—85, Forstander for Klank Højskole 1885—89, Lærer paa Malling Landbrugsskole 1889—

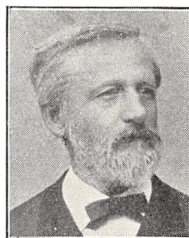
98. 1888 blev han Konsulent i Husdyravl ved Foreningen af jyske Landboforeninger, i hvilken Egenskab han udrettede et stort og fortjenstfuldt Arbejde og fik uvurderlig Betydning for den jyske Kvægavl. Han satte mest Pris paa den gode Mellemform, der gav et tilfredsstillende Mælkeudbytte, og som paa den anden Side havde nogle af Kødqvægets gode Egenskaber; ensidig Ud-

vikling af Malkeracer var han ingen Tilhænger af. — 1908 blev P. Sekretær i Foreningen af jyske Landboforeninger, en Post, han i Kraft af sin store Anseelse og sit Bekendtskab blandt jyske Landmænd og ved sine fremragende taktiske Evner var vel egnet til. Han var den fødte Journalist, der egentlig skrev en eller flere Artikler; hans Mærke „p. p.“ var kendt over hele Jylland. Af hans øvrige litterære Arbejder maa nævnes en lang Række Stambøger over jyske Tyre (sammen med A. Appel), Bogen „Svინets Avl og Pleje“ (sammen med R. P. Gommesen) og „Landbrug før og nu. Blade af den danske Bondestands Historie“ (1892). D. i Aarhus. — Gift 1) 1889 Jensine Jensen, d. 1892. 2) 1893 Anne Johanne Rasmie Christiansen. A. C.

Litt.: Nekrologer i „Ugeskr. f. Landm.“ 1915, „Andelsbl.“ (af A. Appel, And. Nielsen o. fl.) s. A., „Vort Landbrug“ s. A., „Tidskr. f. Landøkon.“ (af H. Hertel) s. A., „Dsk. Landbrug“ s. A., „Fyns Stifts Landbrugstid.“ s. A., „Dsk. Land.“ s. A., „Højskolebl.“ s. A. (af A. Højmark), „Aarhus Amtstid.“ 6/4, 8/4 (bl. a. af Jensen Toustrup, And. Nielsen (Svejstrup) og Har. Branth) og 10/4 s. A., „Horsens Folkebl.“ 6/4 s. A. og „Vejle Amts Folkebl.“ 6/4 s. A.

Petersen, Lorents Christian Severin (f. ¹⁷/₆ 1840), Botaniker. F. i Borum ved Aarhus. Forældre: Sognepræst Jens Christian

P. og Marie Christine Jespersen. Tog Skolelærereksamen 1861 i Skaarup, hvor E. Roststrup var hans Lærer, var Lærer i Slotsbjergby ved Slagelse 1872—1907. Fra Hjemmet havde han faaet Interesse for Naturstudiet ligesom Broderen O. G. P.

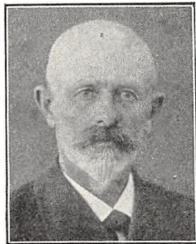

(s. d.), og han drev gennem Aarene ivrig naturhistoriske, særlig botaniske Undersøgelser. Han har forfattet populære Afhandlinger om Sangfugle og om Sommerfugle i Skrifter ved Udvalget for Folkeoplysningens Fremme, men hans vigtigste Interesse blev dog Svampestudiet. Her blev Bladsvampene, Agaricaceerne, hans Speciale, og han behandlede denne store Gruppe i Rostrups „Blomsterløse Planter“, 2. Del af „Vejledning i den danske Flora“ (1904). Hans Hovedværk er det 1907—11 udgivne Værk: „Danske Agaricaccer, systematisk Fremstilling af de hidtil i Danmark iagttagne Bladsvampe“. — Gift 1876 Catharine Marie Moltesen. H. J.

Litt.: Slægt se O. G. P.; Carl Christensen: „Den dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913; „Søndagsbladet“ 17/1 1909; „Medd. fra Foren. til Svampeskundskabens Fremme“ I 1915, S. 95—97; „Højskolebladet“ 11/6 1920; „Lærerne og Samfundet“ III 1913.

Petersen, Thade Hans Marius (f. ²²/₁₁ 1866), Frimenighedspræst. F. i Toftum, Rømø. Forældre: Gaardejer Christen P. og Kjestine Ingeborgline Manø. Studerede ved Præsteseminariet Krop ved Slesvig 1886—

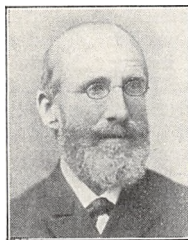
91, i Kbh. 1891—92. Efter et Par Aars Huslærervirksomhed var han 1894—1905 (de

sidste fem Aar bosiddende i Rødning) Redaktør ved „Hejmdal“ og deltog baade med Mund og Pen i den nationale Kamp. Til kongerigske Aviser og Blade (særlig „Højskolebladet“) skrev han Afhandlinger og Artikler om sønderjyske Spørgsmaal, kirkelige, politiske og nationale; de var altid prægede af stor Paalidelighed og nøgtern Vurdering af Forholdene. 1905 blev han Frimenighedspræst i Haderslev og indtager ogsaa efter Genforeningen, da der indtraadte vanskelige Forhold for flere sønderjyske Frimenigheder, denne Stilling. 1907—19 var han Redaktør af de sønderjyske Frimenigheders Blad: „Den nordslesvigske Kirkesag“; nu er han Medredaktør af „Menighedsbladet“. — Gift 1898 Ida Helene Andresen. F. N. Litt.: Dahl og Ltnvald: „Sønderjylland“ II 1919, S. 151; „København“ 17/10 1923.

Petersen, Tom, se Tom-Petersen.

Petersen, Vilhelm Valdemar (5/4 1830—3/7 1913), Arkitekt. F. i Kbh. Forældre: Tegnelærer Johan Daniel P. og Charlotte Amalie

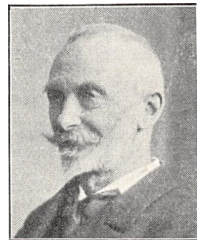

Kiær. Kom paa Akademiet 1843 som Elev paa Dekorationsskolen, men gik senere over til Arkitekturen. 1853 vandt han den store Sølvmedaille og 1857 og 1860 den lille og den store Guldmedaille. 1860—63 rejste han derpaa i Mellemuropa og Italien. Under et Ophold i Flo-

rens vandt han 2. Præmie i en Konkurrence om Udsmykningen af Domkirken's Façade. Efter Indbydelse blev han i Florens og deltog i en ny Konkurrence, hvor Resultatet dog blev det samme, og Arbejdet tildeltes en italiensk Arkitekt. Han konstitueredes 1892 som kgl. Bygningsinspektør. Hans væsentligste Arbejder er Toldkammerbygningen, Meteorologisk Institut, Vestre Hospital, Almindeligt Hospital, Bygningerne om Søtorvet ved Dronning Louises Bro og det kgl. Videnskabernes Selskabs Bygning lige overfor Glyptoteket, alle i Kbh., Ting- og Arresthuset i Roskilde og Sindssygeanstalterne i Middelfart og Oringe. Han var en dygtig Arkitekt, en af de sidste ældre Arkitekter her i Landet, som arbejdede med klassiske Forbilleder; men hans Talent var for spinkelt til at kunne forny den klassiske Linie i Arkitekturen. D. i Kbh. — Gift 1874 Henriette Louise Lindegaard. C. L. Litt.: Ph. Wellbach 1 „Arkitekten“ II 1899—1900; sst. XII 1910; V. Bergsøe: „Eventyr i Ud-

landet“ 1905, S. 198 ff.; Nekrologer 1 „Arkitekten“ 1913, „Berl. Tid.“ 4/7 s. A. (af P. Johansen) og „Politiken“ 5/7 s. A.

Petersen, Jens Vilhelm (f. 9/1 1851), Arkitekt. F. i Odense. Forældre: Tømrermester Rasmus P. og Bolette Jørgensen. Tog Præliminæreksamen, uddannedes som Tømrer og gik paa Kunstakademiet, hvorfra han fik Afgang 1875, rejste i Italien og Frankrig 1877, vandt den Neuhausen'ske Præmie 1879 og Akademiets mindre Guldmedaille 1881. Han konstitueredes 1889 som kgl. Bygningsinspektør

for Fyn med Vejle og Ribe Amter, 1921 for Fyn og de sønderjyske Landsdele og har i denne Egenskab opført en Mængde Bygninger for Told- og Postvæsenet i sit Distrikt. Hans betydeligste Arbejder er Katedralskolen og Toldkammeret i Odense og Herregaardene Skovsgaard og Holstenshus paa Fyn. Desuden har han restaureret den kendte Ejler Rønnows Gaard i Odense. Han er en dygtig Elev af Hans J. Holm, men uden noget udpræget selvstændigt Kunstnerfysiognomi. — Gift 1887 Marie Gottschalt. C. L.

Litt.: C. C. Clausen: „Odense“ 1900, S. 47; „Fyns Stiftstid.“ 9/1 1921.

Petersen, Andreas Peter Vilhelm (f. 2/3 1852), Skuespiller, Teaterdirektør. F. i Kbh. Forældre: Isenkræmmer Emil P. og Andrea Frederikke Vilhelmine Bjerg. Debuterede 7/10 1870 i Helsingør som Herløv i „Eventyr paa Fodrejsen“ hos Ferdinand Schmidt og rejste i Sæsonen 1870—71 med dennes Selskab. Han var herefter i Aarene 1871—75 knyttet til Folketeatret og blev derpaa Teaterdirektør i Provinserne, hvor han selv spillede i et broget Repertoire, medens han om Sommeren i en Aarrække ledede Frbg. Morskabsteater. 1873 forfattede han sammen med Skuespiller Carl Wulff den første københavnske Sommerrevy, som hans tidligere Direktør bragte til Opførelse paa Vesterbros Teater. Fra 1892 ledede han Nørrebros Teater i den første Sæson sammen med Ferdinand Schmidt, ved hvis Død 1893 Bevillingen gik over til ham som Eneidirektør. Under hans Direktorat udviklede den københavnske Sommerrevy sig i den Skikkelse, der særlig skaffede denne Døgnflue-Dramatik dens store Popularitet i vide Kredse. 1911 trak P. sig tilbage fra Nørrebros Teater, men virkede fra 1915 som Instruktør ved Tivo-

lis Teater i Glassalen og fra 1917 i Tivolis nye Sommerteater, til hvis Hovedsæson som Vinterpaladsteater han 1920 fik Bevilling. Han er en behændig Iscenesætter, en Teatermand af den gamle Skole, der har øvet ikke ringe Indflydelse paa de Former, det københavnske Teaterlivs aktuelle Genrer har antaget i den sidste Menneskealder. — Gift 1) 1874 Theodora Marie P. Ægteskabet opløst 1884. 2) 1884 Fanny Adelaide Adolfine Dall, f. Kruse. C. B.

Litt.: K. Schmidt: „Odense Teater“ I 1896; „Politiken“ ³/₆ 1905; „Riget“ ¹⁴/₅ 1911; R. Neftendamm: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919; „Berl. Tid.“ ⁶/₁₀ 1920; „København“; „Berl. Tid.“ og „Politiken“ ²/₅ 1922; „Politiken“ og „Berl. Tid.“ ⁶/₈ 1923; „Politiken“ ²/₉ 1923; Maria Spiers: „Teaterminder“ s. A., S. 110, 126.

Petersen-Dalum, Johannes Thyge (f. ⁴/₀ 1887), Landbrugsskoleforstander. F. paa Dalum Landbrugsskole. Forældre: Forstander Jørgen Petersen (s. d.) og Hustru. Oplærtes ved praktisk Landbrug paa saavel Herre- som Bøndergaard, var en Tid ved praktisk Mejeri- og Rejser i Udlandet og ved Arbejde der har han lært fremmed Skik at kende. 1904—05 var han paa Testrup Højskole,

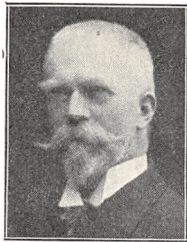

1906—07 paa Dalum og 1909 paa Tune Landbrugsskole, 1913 blev han Landbrugskandidat og var 1913—15 Lærer paa Næsgaard. 1915—20 var han Konsulent i Husdyrbrug for Viborg Amts landøkonomiske Forening og samtidig Lærer paa Asmildkloster Landbrugsskole, hvor han 1918—20 var Medforstander. Fra 1920 er han Forstander for Dalum Landbrugsskole, der nu er en selvejende Institution. P.-D. har udført et dygtigt og anerkendt Arbejde i de Stillinger, han har haft; baade som Konsulent og som Landbrugslærer har han vundet sig et godt Navn. Han er en søgt Foredragsholder og har i Aarenes Løb skrevet en Række Artikler, særlig om Husdyrbruget, der har hans specielle Interesse; han er Medforfatter af Bogen „Kvægavl og Kvægopdræt“. Han har Sæde i Kommissionen angaaende den højere Landbrugsundervisning af 1919. — Gift 1915 Ingeborg Madsen. A. C.

Litt.: „Vort Landbrug“ 1918 S. 277, 1920 S. 440; „Fyns Stifts Landbrugstid.“ 1920, S. 388; „Aarskr. for Elevforeningen Asmildkloster“ s. A.

Petersen-Studnitz, Otto Alexis (f. ²⁶/₂ 1846), Nationaløkonom. F. i Holstebro. Forældre: Birkedommer Carl Nicolai P. og Augusta Alexandrine Flensborg. Blev Student 1866, Cand. polit. 1870, er siden 1889 Foretningsfører for Embedsmændenes Laaneforening og var 1873—1901 Sekretær i „Nationaløkonomisk Forening“ og Redaktør af „Nationaløkonomisk Tidsskrift“. I denne lange Aarrække fulgte P.-S. videnskabelige

og praktisk-økonomiske Bevægelser i Ind- og Udland og gjorde dem til Genstand for Behandling i Tidsskriftet. Hans Syn var fra først til sidst Manchestertheoriens; han skrev 1873 som 1897 (i Foreningens Festskrift) imod „Katedersocialisterne“, og i Aarenes Løb, efterhaanden som Udviklingen løb fra ham, blev hans Hævden af de gamle Friheds-Doktriner stadig voldsommere, hans Skrivemaade omstændeligere. Hans litterære Fortjeneste er, at han i 30 Aar var en arvaagen og modtagelig „Udkig“ for „Nationaløkonomisk Tidsskrift“s Læsere og dermed for den almeninteresserede økonomiske Læserveden i Danmark. — Gift 1881 Antonie Emilie Agnes v. Studnitz. E. C.

Litt.: Slægt sø Eugen Petersen; Hustrus Slægt I „Kurzer Abriss der Familiengesch. der v. Studnitz“ 1899 og „Jahrbuch des deutschen Adels“ III 1899; Erindringer i „Gemma P.-S.“ 1902; „Berl. Tid.“ ²⁴/₂ 1916.

Petrus (Philomeni) de Dacia (ca. 1300), Matematiker. Da Betegnelsen de Dacia knyttet til Navnet paa Student er ved Paris' gamle Universitet kun betegner, at de hører til Kirkeprovinns Dacia, er det vanskeligt at holde flere danske og svenske Studenter med dette Navn ude fra hinanden. Foruden en kendt svensk Forfatter, der var Dominikaner, er der en Kannik fra Ribe, som 1326 (eller 1337) var Rektor ved Pariseruniversitetet og som skal have levet 1347. Det er dog næppe den samme som Matematikeren. Denne skrev 1291 en Kommentar til Sacroboscus „Algorismus vulgaris“ (udg. 1897 af Curtze), for sin Tid et dygtigt Arbejde, der giver et godt Billede af de da benyttede Regnemetoder. Et Kalenderværk med Paaskeberregning er ogsaa knyttet til hans Navn. De forskellige Manuskrifter, af hvilke flere paa Kgl. Bibl. i Kbh., er af noget vekslende Indhold og omregnede til forskellige Tider. En samlet Undersøgelse af dem er ønskelig. P. H.

Litt.: Eneström I „Öfversikt af kgl. Vetensk. Ak. Fh.d.“ 1885 III; Vidensk. Selsk. Overs. 1896; Indledning til Curtzes ovenn. Udg. 1897; Ellen Jørgensen I „Hist. Tidsskr.“ VIII 4—5 1912—15.

Petterson Norrie, Anna Hilda Charlotta (f. ⁷/₂ 1860), Operettesangerinde. F. i Stockholm. Forældre: Læge Axel Könnsberg og Anna Petterson. Var Elev af Musikalska Akademien (Prof. Günter), senere af Sangeren Fr. Arlberg og (i Deklamation) af Skuespilleren Hillberg og endelig af Signe Hebbe. Hun debuterede 1882 i et Talestykke paa Nya Teatern (nu Svenska Teatern), til hvilket hun var knyttet til 1884, og hvor hun allerede optraadte i de Roller, som senere skulde gøre hendes Navn kendt over Skandinavien. 1884—87 var hun knyttet til Södra

Teatern og foretog i de følgende Aar adskillige Rejser med Gæsteoptræden som

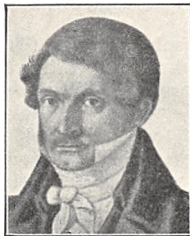

Maal, kom saaledes i Udstillingsaaret 1888 ogsaa til Kbh. og sang „Nitouche“ paa Dagmar-teatret, hvor hun — skønt Oda Nielsen allerede dengang ogsaa i denne Rolle havde vundet Københavnernes Hjerte — havde stor Succes. Med eget Selskab spillede hun n. A. igen paa Dag-

mar-teatret („Skønne Helene“, „Hertuginde af Gerolstein“), senere paa Folketeatret hos Abrahams og paa Kasino hos Esmann („Niche“, „Euridice“, „Clairettes 28 Dage“), steds med største Held. Ved sine ubestridte Evner som Skuespillerinde, sin Sangbegavelse og sin overordentlig nydelige Apparition vakte hun Begejstring hos det danske Publikum. Sin Position hævede hun yderligere ved den udstrakte Række Viseaftener, der for lange Tider vil bevare Billedet af én med et fintmærkende, rigt nuanceret Gemyt udstyret Kunstnerinde. 1914 startede Fru P. N. „Edderkoppen“ i Kbh., men trak sig 1916 tilbage. Ved hendes Afskedsforestilling 1920 paa Operaen i Stockholm stiftedes „A. P. N.s Hædersfond“ paa 100.000 Kr., ved hvilket det svenske Publikum har søgt at give Udtryk for Taknemlighed overfor en af dets mest yndede dramatisk-sanglige Begavelser. — Gift 1) 1891 William Good Norrie. Ægteskabet opløst 1909. 2) 1909 Skuespiller Anton de Verdier. Ægteskabet opløst 1919. E. A.

Litt.: 1. Mands Slægt 1 „Stamt. over Slægten Salling“ 1895; Andrén og Nordensvan: „Från Stockholms teatren“ 1889; „Berl. Tid.“ 9/11 1919; „Politiken“ og „Soc.-Dem.“ 2/2 1920; „B. T.“ 9/12 1921 (af C. Houmark).

Pettoletti, Filippo (2/3 1783 el. 84—1/2 1845), Artist, Teaterentreprenør. F. i Venezia. Fader: Musikeren Carlo Giovanni P.

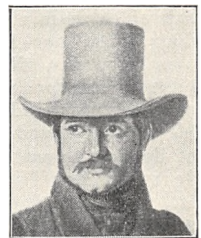
Hadde som ungt Menneske været her ca. 1800 med det saakaldte Store italienske Selskab, der oprindeligt bragte den Casortiske Pantomime til Danmark. Giuseppe Casorti (s. d.), der var blevet tilbage og knyttedes til Price'nes Teater paa Vesterbro, indkaldte 1816

Familien P., og fra dette Tidspunkt tog P. fast Ophold i Danmark. Han virkede ved Morskabsteatret og var Medinteressent, indtil han i Slutningen af Tyverne trak sig ud. 1827 fik han selv Bevilling til at drive Pantomimeteater uden for Stadens Porte, og paa hans Initiativ rejstes — ved Ombyg-

ning af Blaagaards gamle Hovedbygning — et Teater paa Nørrebro, der for sin Tid var et Sersyn, paa Størrelse med selve den daværende kgl. Skueplads. Fra Nov. 1828 gaves her Linedans og Casorti'ske Pantomimer, senere ogsaa Berlderforestillinger, indtil det i April 1833 ved en heftig Brand blev lagt i Aske. N. A. lod P. bygge et nyt Teater tæt ved Frihedsstøtten, der hvor senere Panoptikonbygningen blev opført. Her fik han tillige Lov til at give egentlige dramatiske Forestillinger, og efterhaanden fik det lettere Skuespil Indpas paa Vesterbros nye Teater, saaledes kaldt i Modsætning til det længere ude liggende Morskabsteater. Det bestod længe efter P.s Død, først 1875 blev det nedbrudt. P. er Pioneren for de københavnske Privatteater; ved lidt efter lidt at liste Skuespillet ind paa Forstads-teatret fik han efterhaanden Bugt med Skuespildirektionens Uvillie mod dramatiske Forestillinger uden for det kgl. privilegerede Skuespilhus. D. i Kbh. — Gift Johanne Laurentze Kobben, d. 1848. E. N.

Litt.: E. Nystrom: „Offentlige Forlystelser“ I 1910 (Reglster i II).

Petzholdt, Ernst Christian Frederik (Frits) (1/1 1805—1/8 1838), Landskabsmaler. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Johan Jakob P. og Josefine Marie Fontaine. Kom i Malerlære, besøgte Akademiet og kom 1825 i Eckersbergs Atelier; det var dog ikke saa meget som Figurmaler som i Landskabsmaleriet, at P. uddannede sig. 1828 begyndte han at udstille, 1829 rejste han i Nordtyskland, 1830

drog han til Italien. 1835—36 var han i Kbh. Atter gik Rejsen til Syden, og over München drog han til Italien og Grækenland, hvor han pludselig døde, vist for egen Haand. Flere af hans store Arbejder som „Udsigt ved Hadrians Villa i Tivoli“ og „Parti af den sicilianske Kyst“ ejes af Akademiet. „Parti af de pontinske Sumpe med en Flok Bøfler“ (1837) vakte betydelig Opsigt i München og solgtes der (nu i Hirschsprungs Museum). P. var en af Eckersbergs mest begavede Elever. Hans smukke Evne til at understrege Landskabets dekorative Karakter, hans lette og lyse Farver og følsomme — om end stundom lidt „tyske“ — Opfattelse af landskabelig Skønhed tydede paa, at han vilde være blevet en meget betydelig Kunstner. D. i Patras, Grækenland. — Ugift. O. A.

Litt.: Been og Hannover: „Dann. Malerkunst“ I 1902, S. 70, 127.

Peymann, Hinrich Ernst (22/5 1737—28/1 1823), Officer. F. i Rotenburg, Hannover. Forældre: Obereinnehmer ved Matrikelvæs-

net Nicolaus P. og Henriette Margarethe Gebhardt. Blev Musketer i Dronningens Liv-

regiment, Værkbas reformé ved Fortifikationen i Holsten 1755, Underkonduktør 1756, virkelig Værkbas 1757, havde Tilladelse til at deltage i Syvaarskrigen paa fransk Side 1760—62, fik Ingeniørkaptajns Karakter i den danske Hær 1762 og blev Aide hos Fellingeniøren de Biellart. Han blev Konduktør ved det nyoprettede Ingeniørkorps 1763, Kaptajn 1770, Medlem af Defensionskommissionen 1777. Generalkvartermester ved Fortifikationen 1783, Ingeniørmajor 1793, Kommandant i Kastellet 1794, Generalmajor af Infanteriet 1795, Deputeret i Generalitets- og Kommissariatskollegiet 1796. Til sin Ulykke fik han, da General Gedde 1807 blev syg, Kommandoen i Kbh. og paa Kronborg, en Post, hverken hans Uddannelse, Kvalifikationer eller Alder gjorde ham skikket til, og maatte over Hals og Hoved forlade Rendsborg for at drage til Kbh. Han havde aldrig før ført Tropper, og Forholdene var mere end vanskelige. Det er senere blevet bebrejdet ham, at han modtog Kommandoen, men der fandtes ingen, han kunde overdrage den til. Hvad hans egen Opfattelse var, derom vidner hans Ytring til Lægen, der forbandt ham, efter at han var blevet saaret ved Udfaldet i Classens Have, at det havde været bedre, om Kuglen havde ramt hans Hjerte. Efter Bombardementet afsluttede den gamle Mand den ydmygende Kapitulation, hvorved han overskred sin Kompetence, hvilket medførte, at Overkrigskommissionen dømte ham fra Ære, Liv og Gods. Dommen formildedes til simpel Afsked og tvungent Ophold i Kastellet. 1816 toges han atter til Naade og døde i Rendsborg. — Ugift. K. C. R.

Litt.: Ræder: „Danm.s Krigs- og polit. Historie“ I 1845; Blom: „Krigstildragelserne i Sjælland 1807“ s. A.; A. S. Ørsted: „Af mit Livs og min Tids Hist.“ III 1855, S. 378 ff.; Werlauff I „Hist. Tidsskr.“ IV 4 1873—74; „Meddelelser fra Krigsarkiverne“ I—III 1883—88; J. G. Rist: „Lebenserinnerungen“ 2. Udg. 1884; C. Th. Sørensen I „Hist. Tidsskr.“ VI I 1887—88; Tychsen: „Fortifikations-Etaterne og Ingeniørkorpsset 1684—1893“ 1893; „Hist. Medd. om Kbh.“ I 1907—08; E. Holm: „Danm.-Norges Hist. 1720—1814“ VII 1912.

Pfeil, Anna Doris, se Hansen, Doris.

Philibert, Claude (1709—²⁰/₁₀ 1784), Boghandler, Bogtrykker. F. i Genève (?). Forældre (?): Boghandler Jean P. og Marguérite Huguétan. Uddannedes ved Boghandelen og drev sammen med en Broder en Forretning i Genève, hvorfra han senere kom til Danmark paa Foranledning af sin herboende Frænde Grev Jean Henri Huguétan,

der var blevet adlet med Navnet Gyldensteen. P. fik et fornemt Klientel, Kongehusets Medlemmer og Adelen hørte til hans Kunder, og han erhvervede sig en Gaard paa Hjørnet af Kongens Nytorv og Lille Kongensgade. Han handlede særlig med fransk Litteratur og blev efterhaanden Byens største Boghandler; 1755 anlagde han tillige sit eget Bogtrykkeri, der udfoldede en stor og fortjenstfuld Virksomhed. Bl. a. trykte han Mallets „Histoire de Danemarck“, dennes og Reverdils „Mercure Danois“ o. m. a. franske Værker; af danske Bøger kan nævnes Johs. Ewalds „Adam og Eva“. P. er den første, der herhjemme udelukkende anvender Antikvaen, og hans Tryk er blandt de bedste fra denne Periode, der betegner en Blomstring i vort Boghaandværk. I et Tidsskrift, han udgav under Titlen „Choix de nouveaux opuscules“, fremsatte han 1772 en Plan til et offentligt Læseselskab under Navn af „Bibliotheca publica civitatis Hafniensis“, en Plan som dog ikke blev virkeliggjort. Heller ikke hans Indførelse af Antikvaen i dansk Bogtryk satte blivende Spor. D. i Kbh. — Gift 1) Elisabeth Maria Bordier, d. 1772. 2) 1775 Charlotte Elisabeth Jean, d. 1797. S. D.

Litt.: Slægt (?) i Haag: „La France Protestante“ VII 1858; C. Nyrop: „Bidrag til den dsk. Boghandels Hist.“ 1—2 1870; Clément: „L'église réformée française“ 1870; L. Bobé I „Nord. tidsskr. f. bok- og biblioteksvæsen“ VII 1920, S. 14—18.

Philippa (⁴/₇ 1394—⁵/₁ 1430), Dronning. F. i England. Forældre: Kong Henrik IV og Dronning Mary Bohun. Ægtede allerede 1406 det forenede Nordens udvalgte Konge, Erik af Pommern (s. d.). Hun blev sin Mand en god og klog Støtte, bl. a. som Rigets Styre under hans Fraværelse 1423—25. Hun skal have været virksom ved Kbh.s Forsvar mod Hanseaterne 1428. D. i Vadstena Kloster. — Gift se ovenfor. H. J.

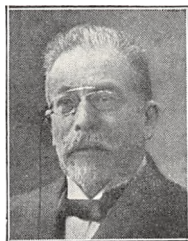
Litt.: Jahn: „Danm.s Hist. under Unionskongerne“ 1835, S. 478 ff.; L. Daae I „Norsk hist. Tidsskr.“ II 2 1880, S. 332; Wylle: „History of England under Henry IV“ 1884—98; Erslev: „Erik af Pommern“ 1901; Ellen Jørgensen og Johanne Skovgaard: „Dsk. Dronninger“ 1910.

Philipsen, Christian Jacob Adolph (²³/₁₀ 1808—¹¹/₁₀ 1848), Biblioteksmand, Litteraturhistoriker. F. i Kbh. Forældre: Silke- og Klædehandler Aaron P. og Sophie Warburg. Blev Student 1827, tog livlig Del i Studenterlivet og begyndte at studere Jura, men fik Lyst til Landvæsen og lærte dette paa forskellige sjællandske Gaarde, hvorefter han 1834—36 rejste udenlands. Han dyrkede ogsaa Sprog og blev 1845 Translatør i Tysk, Engelsk, Fransk og Italiensk. 1838 var han blevet ansat som Volontær ved det Kgl. Bibliotek, hvor han 1844 avancerede til Amanuensis. Siden 1843 koncentrerede han sin Interesse om Holberg; ved Rejser og gennem Brevveksling lykkedes det ham at blive kendt med en Mængde

Oversættelser af Holbergske Skrifter, som var undgaaet tidligere danske Bibliografers Opmærksomhed, og han anlagde selv en Samling af Holbergtryk, der i Omfang overgik alt, hvad der indtil den Tid fandtes. Det var hans Hensigt at give en saa vidt mulig fuldstændig historisk og kritisk Udsigt over alle eksisterende Udgaver og Oversættelser af Holbergs Skrifter tilligemed en Fremstilling af den Indflydelse, de havde ved deres Fremkomst, og et Prøvehæfte paa dette Værk, som han 1847 lod trykke som Manuskript, vakte stor og berettiget Opmærksomhed. Hans Død n. A. i Trearskrigen gjorde Ende paa alle Forventninger, og hans efterladte haandskrevne Samlinger overgik til det Kgl. Bibliotek tilligemed de Holbergtryk, som Biblioteket ikke havde i Forvejen. D. i Horsens. — Ugift. C. S. P.

Litt.: Slægt i J. Fischer og Hauch-Fausbøll: „Slægten P. fra Pilestræde“ 1920; Molbeck: „Hist.-biogr. Saml.“ 1847—51, S. 457 ff.; Lorck: „75 Aar“ 1885, S. 51 f.; A. Abrahams: „Minder fra min Barndom og tidlige Ungdom“ 1895, S. 66 ff.

Philipsen, Gustav (f. ²⁷/₁₀ 1853), Boghandler, Politiker. F. i Kbh. Forældre: Boghandler P. G. P. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1871, Cand. juris 1875, var derefter Volontær i Justitsministeriet og ansat paa C. S. Henriksens Kontor. Ved Faderens pludselige Død 1877 indtraadte han som Prokurist i Forretningen og var 1880—95 dens Ejer sammen med Broderen Ludvig P. (1855—95); den førtes

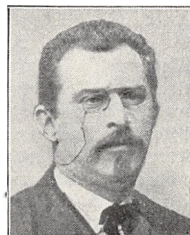

af Brødrene videre i samme Spor som Faderens, og til en Række populærvidenskabelige Værker føjedes en voksende Part af den moderne Skønlitteratur. 1895 overgik Forretningen til det nordiske Forlag, hvor P. var Formand 1896—1903, og da dette 1903 forenedes med Gyldendal, blev P. Medlem af dets Bestyrelse, er fra 1919 dens Formand. 1888 var han Medstifter af Forening for Boghaandværk, hvis Formand han blev 1922. Politisk var P. oprindelig nærmest Højremand, blev Venstremand gennem Læsning af Tscherning og sluttede sig til 80'ernes liberale Bevægelse i Kbh. Han stillede sig mod W. Scharling i 4 Kredse 1887, 1890, 1892 og 1895, valgtes 1898 og 1901 som Venstrereformmand, men faldt 1903. P., der oprindelig var en tilbageholdende Bogens Mand, tilegnede sig efterhaanden agitatorisk Øvelse og tog Del i Debatten ud fra omfattende Læsning og levende social Interesse. Et skarpt Sammenstød med Hørring Okt. 1898 var hans egentlige Debut; 1898—99 var han Ordfører for Lov om Børns erhvervs-mæssige Beskæftigelse, 1899—1900 for et af ham selv m. fl. fremsat Forslag om Børn og Straffeloven og for

Fabrikloven; af den sidstes Gennemførelse n. A. havde han stor Fortjeneste overfor visse Landborepræsentanter i Partiet, og han var 1901—10 Arbejdsraadets første Formand, 1901—19 Dommer i den faste Voldgiftsret. 1900—02 var han Ordfører for Loven til Forbedring af Alderdomsunderstøttelsesloven, blev 1901 Medlem af Finansudvalget og var 1901—02 Ordfører for midlertidigt Lønningstillæg og Statsbanernes Takster, 1901—03 for Tillægsbevillingsloven. Han var betænkelig ved Skattelovene (der „mere havde Adresse til forgældede Proprietærer end til Husmændene“) og stemte 1903 mod Tiendeloven. Efter Bruddet mellem Socialdemokraterne og Venstre i Kbh. ¹⁰/₅ 1903 faldt han i sin Kreds, tilhørte fra 1905 det radikale Venstre. Han var 1893 valgt ind i Borgerrepræsentationen og blev s. A. Oppositionens Budgetordfører, 1894 Medlem af Budgetudvalget og dets Ordfører 1898. 1904 gik han over i Magistraten som Raadmand i 4. Afdeling; der var Novb. 1909 Tale om at vælge ham til Fattigborgmester efter Jacobi. Fra 1910 er han Formand for Arbejderforsikringsrådet. 1923 kom en Samling Artikler og Afhandlinger under Titel „Af min Urtegaard“. Stor Kundskabsfyldte, sikker Hukommelse, Grundighed, rig Almensans og Jernflid har skabt og bevaret P.s Position i de mange Organisationer, hvor han har arbejdet, og hvor han altid har været en mæglende og forbindende Kraft. Der er noget af det 18. Aarhundredes Borgeraand og Alsidighed over ham. Politisk er han Grænsebo mellem Radikalisme og Socialisme. — Ugift. P. E.

Litt.: Erindringer i ovenn. Værk, Metropolitænersamfundets Aarsskr. 1918 og „Aarb. f. Bogvener“ 1919; „Politiken“ ²³/₃ 1893, ³⁰/₃ 1895, ³/₄ 1901, ²/₂ 1904, ¹⁸/₁₁, ²¹/₁₁, ²³/₁₁ 1909, ²⁷/₁₀ og ¹/₁₂ 1923; „Vort Land“ ²⁸/₃ 1898; Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „København“ ²²/₁ og ¹⁸/₆ 1903; „Samfundet“ ²²/₁ s. A.; Hendriksen: „Mennesker og Oplevelser“ 1910; Hauch-Fausbøll: „Studenterne fra 1871“ 1911; Johs. Jørgensen: „Taarnet“ 1916, S. 36; Karl Madsen i Forord til „Af min Urtegaard“ 1923; „Nationaltid.“, „Berl. Tid.“ og „B. T.“ ²⁷/₁₀ s. A.

Philipsen, Harald Aron Peter (³⁰/₃ 1839—¹¹/₆ 1892), Læge. F. i Kbh. Forældre: Silke- og Klædehandler Frederik Philip Vilhelm P. og Else Marie Juliane Ibsen. Brodersøn af C. J. A. P. (s. d.). Blev Student 1857 og Cand. med. 1864, deltog i Krigen. Efter at have gjort Kandidattjeneste i 2 Aar studerede han navnlig Oftalmologi i Udlandet og disputerede 1868 med „Om Insufficiens af de indre Øjenskaber“. I Udlandet var han blevet kendt med den antiseptiske Saarbehandling og

henledte herhjemme Opmærksomheden paa den. 1869—72 var han Reservekirurg paa Kommunehospitalet og praktiserede derefter, overvejende som Øjenlæge; var Kommunelæge 1872—84. P. var en usædvanlig lærd Læge, og hans Kundskaber var langt fra indskrænkede til hans Specialfag; han har navnlig skrevet en Del fortræffelige Oversigter især over kirurgiske og oftalmologiske Emner og har indlagt sig Fortjeneste ved Udgivelsen af sin Haandbog om Øjets Sygdomme (1874, 2. Udg. 1880), et meget fuldstændigt og videnskabeligt Arbejde. Han har ogsaa flere Aar holdt Forelæsninger som Privatdocent, og selv hans langvarige, pinefulde Sygdom hindrede ham ikke i videnskabeligt Arbejde. D. i Kbh. — Gift 1) 1877 Johanne Elisabeth Schiøtte P., d. 1881. 2) 1882 Elisabeth Therese Gedde, d. 1884.

Litt.: Slægt se C. J. A. P. og Lengnick: C. M. Præm; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1869; Nekrologer i „Ugeskr. f. Læger“ 1892 og „Bibl. f. Læger“ s. A.

Philipsen, Philip Gerson (27/7 1812—15/3 1877), Boghandler. F. i Kbh. Forældre: Vekselerer Gerson Philipsohn og Frederikke Goldschmidt. Kom

1828 i Lære hos Boghandler G. Bonnier og etablerede sig 1834 som Boghandler, men kunde paa Grund af sin Ungdom først faa Borgerskab 5 Aar efter. I Begyndelsen drev han især Sortimentsboghandel, men mere og mere kastede han sig over

Forlagsvirksomhed, og han, der var begyndt i smaa Kaar, blev efterhaanden en velstaaende Mand. Mindst interesserede han sig for Skønlitteraturen; kun enkelte originale danske Bøger paa dette Felt kom hos ham, saaledes et Par Digtsamlinger af Chr. Winther, Bergsøes „Fra Piazza del Popolo“ og Drachmanns „I Storm og Stille“; det bør ogsaa nævnes, at den yndede Børnebog, Kaalunds Fabler med Lundbyes Tegninger, skyldtes hans Initiativ. I særlig Grad lagde han sig derimod efter populær Oplysningslitteratur, navnlig indenfor Landbrug, Handel og Naturvidenskab, baade Oversættelser, som Tschudis „Dyrelivet i Alperne“, Flammarions „Beboede Verden“ og Brehms „Dyrenes Liv“, og originale Værker, som Vaupells „De danske Skove“, Rostrups Flora, Paulsens „Naturkræfterne“ o. m. a. Fra 1854 udgav han det ansete „Tidsskrift for populære Fremstillinger af Naturvidenskabene“. Han havde Blik for Bøgernes Udstyrelse, interesserede sig for nye Illustrationsmetoder uden dog at svigte Træsnittet; kun de mange „Pragtbind“, han lod udføre i Tyskland, vidner om en usikker Smag. P., der var en stille,

tilbageholdende Mand, besad utvivlsomt uden at være særlig litterært kyndig et ikke ringe Instinkt for en Bogs salgsmæssige Værdi, tillige et virksomt Initiativ og en nøgtern og solid Forretningsdygtighed. 1837 var han blandt Stifterne af Boghandlerforeningen, men deltog ellers ikke synderlig i Foreningslivet. Forlaget førtes efter hans Død til 1895 videre af Sønnerne Ludvig og Gustav P. (s. d.). D. i Kbh. — Gift 1851 Bella Nathansen, d. 1912.

Litt.: C. Nyrop: „Bidrag til dsk. Boghandels Hist.“ II 1870; Delbanco: „Boghandlerforeningens Festskrift“ 1887; Dolleris: „Danmarks Boghandlere“ 1893; „Bogvennen“ 1895, S. 41; Hendriksen: „Mennesker og Oplevelser“ 1910; Gustav P. I „Aarbog for Bogv.“ III 1919, S. 103; Nekrolog I „Nord. Boghandlertid.“ XI 1877.

Philipsen, Sally Nikolaj (f. 29/1 1879), Maler. F. i Kbh. Forældre: Bogtrykker Ferdinand P. og Sophie Wagner. Gik paa

Teknisk Skole og stod 2 Aar i Malerlære, gennemgik derefter Akademiet, hvorfra han tog Afgang 1901. Han har opholdt sig kortere Tid i Frankrig og er i sit Farvesyn noget paavirket af fransk Impressionisme. I sine yngre Aar har han malet flere

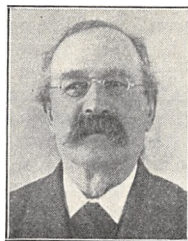

Portrætter, men dyrker nu fortrinsvis Landskabsmaleriet. Han vælger oftest Motiver, der i sig selv er „male- riske“, fra Kristianshavn og Byens nærmeste Omegn (Brønshøj, Dragør), han er udpræget Kolorist, og hvad Farven mangler i Finhed opvejes ved Penselføringens Verve. Hans bedste Arbejder er aabenbart blevet til under Indflydelse af Fridolin Johansens Kunst. Han har udstillet paa Kunsternes Efteraarsudstilling fra 1904 og paa Charlottenborg fra 1902. Udstillinger: Hos Chr. Bach Febr. 1918; i Kunstboden Febr. 1923. Selvportræt i Johan Hansens Samling. — Gift 1906 Juliane Louise Fanny Hvilson, tidligere gift Skuespiller Emmanuel Larsen (s. d.).

Litt.: „Ekstrabl.“ 1/3 1918 og 15/1 1921; „Berl. Tid.“ 18/1 s. A.

Philipsen, Theodor Esbern (10/6 1840—3/3 1920), Dyremaler. F. i Kbh. Forældre: Silke- og Klædehandler Frederik Philip Vilhelm P. og Else Marie Juliane Ibsen. Kom til Landbruget og var 1859 Forvalter paa Hillerøds- holm, besluttede senere at bliveBilledhugger, besøgte Akademiet fra 1862, deltog i Kriger og var med ved Sankelmark, blev Reserve- løjtnant. 1865 udstillede han første Gang paa Charlottenborg (Voksgruppe af Køer), 1869 tog han Afgang. Han havde imidlertid lagt sig efter Maleriet, lærte hos Carl Bøgh, paavirkedes dog mere af Lundbyes Tegninger og Malerier. Efter 1873 at have vundet Neuhausens Præmie drog han n. A. til Pa-

ris, 1877 til Italien, 1882—84 til Spanien, Tunis og Italien, var atter 1887 i Italien paa

det Ancker'ske Legat og rejste i de følgende Decennier ofte til Syden. Hans Rejser fik meget stor Betydning for ham, idet den moderne franske Malerkunsts Teknik paavirkede ham stærkt. 1890 vandt P. Aarsmedaillen, han sluttede sig n. A. til de frie Udstillere.

1906 gjorde en voksende Synssvaghed sig gældende; en Operation 1909 bragte kun delvis Hjælp. P. har malet en Del Landskaber, helst med kraftige Lufttoner eller med rige brogede Efteraarsfarver, Billeder som er mærkelige ved deres Fylde af Luft og Lys. Men det var som Dyremaler, at han vandt sig en Plads blandt vore mest fremragende Kunstnere; et ihærdigt Studium af og Leven mellem Husdyrene lærte ham deres Egenhed i Bevægelser og Udtryk, dertil kom en fremragende Karakteriseringsevne og en fin Sympati for de firbenede Modeller; uden Overdrivelse og uden sødlig Appel til Beskueren giver han mandig og fast sine Skildringer af Kalve, Køer og Heste. Hans Teknik vandt efter Rejserne i Djærvhæd og i Klarhed; men hans Farvesammensætninger kan i Rens Kamp for at bevare Friskheden blive grelle. Tidlig lagde han Vægt paa den faste Komposition i Billederne, og hans Arbejder har et særligt Fortrin ved den Omhu, hvormed Interessen knyttes saavel til den landskabelige Baggrund som til Dyrestaffagen. P. har ogsaa udført en Mængde Pasteller og Farvetegninger. Sin oprindelige Interesse for Skulptur svigede han ikke. Ofte arbejdede han med Dyrestatuetter („Romersk Tyr“ 1892 er særlig fremragende); han har i Tilslutning til Skovgaard'ernes Forsøg med glasseret Lertøj udført flere dekorative Fade og en Række Husdyr. Et Udkast til Dekorationen af Blaagaardsplads „To Bryggerknægte“ (1892) var ved at blive gennemført, men da Projektet mødte Modstand, trak P. sig tilbage. Næsten alle danske Museer og flere nordiske ejer Arbejder af ham. Han skildres som en djærv, egenartet Personlighed og var en Kunstner, der gik sine egne Veje og valgte sine Paavirkninger fjernet fra Moderetninger. D. i Kbh. — Ugift.

O. A.

Litt.: Slægt se Harald P.; Karl Madsen i „Af Dagens Krøniker“ 1889, „Maleren Th. P.“ 1912 og i „Kunstmuseets Aarskr.“ 1921; Hendriksen: „Mennesker og Oplevelser“ 1910; Ernst Goldschmidt i „Det nye Kunstbl.“ 1911; „Ugens Tilskuer“ 24/2 s. A.; Faaborg i „Ord och Bild“ 1919; P. Abrahams: „Mit Ungdomsliv“ 1924; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 3/3 og 5/3 1920, „Politiken“ 4/3 s. A., „Soc.-Dem.“ 4/3 s. A., „Gads dsk. Mag.“ s. A. (af K. Flor) og „Klingen“ s. A. (af Ernst Goldschmidt).

Phister, Louise Amalie Petrine (21/1 1816 — 12/1 1914), Skuespillerinde. F. i Kbh. Forældre: Naalemagermester William Valerius

Petersen og Christine Andersen. Opdroges i fattige Kaar, søgte 1834 Ansættelse som Koristinde ved det Kgl. Teater, hvor Siboni fik Interesse for hende og anbefalede hende til N. P. og Anna Nielsen. Sidstnævnte ikke alene underviste hende, men op-

tog hende i sit Hjem, hvad der blev af største Betydning for hendes kunstneriske Udvikling. 10/4 1835 debuterede hun som Anna i „Fornuftgiftermaalet“ og tilhørte derefter i 60 Aar det Kgl. Teater. Hun blev hurtigt Holbergs Pernille — første Gang 3/3 1837 i „Henrik og Pernille“ — en slagfærdig og mundrap Kammerpige. Hun lagde just ikke Vægt paa at særtegne de forskellige Kammerpiger i Komedierne, men spillede dem ud fra sin egen Gang for alle fastslaaede Hovedopfattelse, supplerende sin Mands Henrik, særlig udmærket i alle Oprin, hvor den gamle Komedies Teatertricks kunde anvendes. Fra Pernille gik hun i de senere Aar over til Magdelone, hvor hun understregede og karikerede stærkt, ofte med Overgange i Diktionen, som hos Efterfølgerne forgrovedes yderligere. Under sin lange Teatervirksomhed spillede hun endvidere Terentia i „Den forvandlede Brudgom“, Harlekins Usynlige i „De Usynlige“, Geske i „Den politiske Kandestøber“, Nille i „Erasmus Montanus“ og Drengens Moder i „Den pantsatte Bondedreng“. Som Holberg-Fremstillende hævdede hun længe en eksklusiv Plads, men udvidede sit Felt til hele den danske Komædie, især efter Fru Sødrings Afgang. Men hendes kolorerede og haandfaste Spillemaade dannede en Modsætning til Forgængerindens mere menneskelige og psykologisk underbyggede Kunst. Man husker især hendes Madam Smidt i „Genboerne“ og hendes Madam Rust i „Sparekassen“, i hvilken Rolle hun 28/3 1895 tog Afsked. Blandt hendes andre Fremstillinger var Hertuginde i „Hvor man keder sig“, hvor hun som Repræsentant for den sunde Sans og for den Ungdom, der ikke svinder med de graa Haar, viste sit Talents Frodighed. Efter sin Afgang fra det Kgl. Teater viste Fru P. sig endnu en Gang paa Scenen, nemlig i April 1901 paa Kasino ved Festforestillingerne i Anledning af 100 Aarsdagen for Slaget paa Reden, og spillede sin gamle Rolle i „Den forvandlede Brudgom“. Hun bevarede en mærkelig Aandslivlighed til det sidste. Som sin Mands Medspillende havde hun været med til at skabe en Kunstens Guldalder.

D. i Kbh. — Gift 1846 Skuespiller L. P. (s. d.), d. 1896. C. Bs.

Litt.: Ægtefælles Slægt se Ludvig P.; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ V—VII 1864—76; „Nutiden“ 1883; „Den ny Tid.“ $\frac{9}{4}$ 1885; „Ill. Tid.“ $\frac{5}{4}$ s. A. (af O. Zinck), $\frac{21}{4}$ 1895 (af samme) og $\frac{28}{1}$ 1906 (af H. L.); Jubeludg. af Holbergs Komedier III 1888; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; Julie Sødring: „Erindringer“ I—II 1894—95; E. Brandes: „Holberg og hans Scene“ 1898, S. 226 ff.; O. Borchsenius i „Dannebrog“ $\frac{21}{1}$ 1906; R. Neilendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ II 1912 og „Det kgl. Teaters Hist.“ I—II 1921—22; Fristrup: „Scenens Navne“ 1913; E. Reumert: „Louise P.“ 1914; Nekrologer i „Ill. Tid.“ $\frac{25}{1}$ s. A. (af P. Jerndorff), „Berl. Tid.“ $\frac{12}{1}$ s. A. (af S. P.) og $\frac{13}{1}$ s. A. (bl. a. af V. Kolling og E. Reumert), „Politiken“ $\frac{13}{1}$ s. A. (bl. a. af S. L. og Anna Poulsen), „Nationaltid.“ $\frac{13}{1}$ s. A. (bl. a. af Betty Hennings, V. Kolling og Mathilde Nielsen) og $\frac{14}{1}$ s. A. (af O. Borchsenius) og $\frac{14}{1}$ s. A. (af E. Reumert). Iøvrigt jfr. Ludvig P.

Phister, Joachim Ludvig ($\frac{23}{5}$ 1807— $\frac{16}{9}$ 1896), Skuespiller. Forældre: Førstelærer, Klokker Ludvig Harboe P. og Christine Marie Zartmann. Viste tidlig dramatiske Evner og blev 1817 Balletlev ved det Kgl. Teater; fik forskellige Smaaroller og henledede som Bondedrengen i Thaarups „Høstgildet“ saa stærkt Opmærksomheden paa sig, at han nu ogsaa blev Skuespilelev. Lindgreen (s. d.) blev hans

Lærer, og ham skyldte han sin Kærlighed til Holberg. Fra smaa Roller steg han snart til en virkelig Opgave i Holberg — den pantsatte Bondedreng $\frac{9}{5}$ 1825. Hans friske Lune og Dygtighed til at tale sjællandsk Bondedialekt fandt straks Anerkendelse, men foreløbig maatte han alligevel langsomt kæmpe sig frem gennem Dubleringer i Skuespillet og Syngepartier (endog Leporello i „Don Juan“), indtil han 1829 blev fast ansat som Skuespiller og n. A. kgl. Skuespiller. Han blev nu som Holbergs Henrik, Arv og Oldfuks en Forvandlingskunstner af enestaaende Smidighed, med en Klarhed i Diktionen, et Vid i Betoningen, der har gjort ham til det uopnaaelige Forbillede for alle følgende Holbergfremstillere. Selv den, der kun har set P. som gammel Mand, da han i Sæsonen 1884—85 først ved Holbergjubelæet spillede Oldfuks i „Den stundesløse“, derpaa ved sin Hustrus 50 Aars Jubilæum Arv i „Henrik og Pernille“, bevarer et Indtryk af hans Tungefærdighed og klassiske Mesterskab i Dialogen. Han spillede i sit lange Teaterliv — indtil Maj 1873 — ialt 649 Roller. Sit Holberggaleri forøgede han med Jeppe, komisk og rørende paa en Gang, han blev den Heibergske Vaudeville en glimrende Støtte med Klokker Link, Mikkil og Vinter, han var hos Hostrup den evige Jøde og Skriverhans,

hos Overskou Per Qvit i „Pak“, hos Hertz Robertson i „De deporterede“ og August i „Sparekassen“, han sang med dramatisk Kraft Don Bazile i „Barberen i Sevilla“ og mange andre Partier i det klassiske Syngespilrepertoire, desuden talrige Roller i oversatte franske Stykker, var Aften efter Aften paa Scenen, morende Slægt efter Slægt ved sit tindrende Geni, en enestaaende dramatisk Kunstner med en Evne til Omskabelse, som giver ham en Særplads i dansk Teaterhistorie. Han blev uvurderlig for det Kgl. Teater, som han ofrede hele sin Livsgering, og han har ved at blive Lærer for Olaf Poulsen sikret Arvefølgen i den Holbergske Komedie, paa samme Maade som Lindgreen havde formaaet 40 Aar tidligere. P., der bevarede sin Aandslivlighed op i den høje Alder, tog 1893 i sin Pjece „Et Nødværg“ til Orde mod de Beskyldninger, Fru Heiberg i „Et Liv genoplevet i Erindringen“ havde rettet mod ham fra den Heibergske Strids Dage. Han vedblev at følge den yngre Generation af Kunstnere med arvaagen Interesse og kunde derfor de enkelte udvalgte, der besøgte ham i hans Hjem, fremmane Mindet om sine ypperste Fremstillinger ved at gengive hele Scener, støttet til sin ypperlige Hukommelse. En stor Epoke i dansk Teater sank med P. i Graven. D. i Kbh. — Gift 1) 1832 Charlotte Oehlenschläger, d. 1835. 2) 1839 Christiane Holst, d. 1841. 3) 1846 Louise Amalie Petrine Petersen (s. d.), d. 1914. C. Bs.

Litt.: Slægt hos Lengnick og i „Nationaltid.“ $\frac{18}{9}$ 1896; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ V—VII 1864—76 og i „Ill. Tid.“ $\frac{10-26}{5}$ 1867; G. Brandes: „Kritiker og Portrætter“ 1870; „Ill. Tid.“ $\frac{4}{2}$ 1872 og $\frac{1}{6}$ 1873; C. St. A. Bille i „Nær og Fjern“ 1874; E. Brandes i „Dsk. Skuespillkunst“ 1880 og „Holberg og hans Scene“ 1898; J. Nivelle i „Nutiden“ 1886; Jubeludg. af Holbergs Komedier III 1888; E. Collin i „Da Capo“ 1889—90; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; J. L. Heiberg: „Et Liv“ 1891—92; H. Bang i „Teatret“ 1892; J. L. Phister: „Et Nødværg“ 1893; Abrahams: „Minder fra mine Forældres Hus“ 1894; „Nordsjæll. Søndagsbl.“ 1896; O. Zinck: „J. L. P.“ s. A.; E. Reumert i „Tilskuerven“ 1897; Charlotte Bournoville: „Erindringer“ 1903; O. Zinck: „Fra mit Studenter- og Teaterliv“ 1906; E. Agerholm i „Gads sk. Mag.“ 1910—11; R. Neilendam: „Scenen drager“ 1915 og „Det kgl. Teaters Hist.“ I—II 1921—22; Grandjean: „Spredte Minder“ 1919; „Ill. Tid.“ $\frac{14}{12}$ s. A.; „Vore Herrer“ $\frac{28}{10}$ 1920; Lindstrøm: „Fra den gl. Vinkælder til det kgl. Teater“ 1924, S. 34 ff.; „Breve fra og til Hertz“ 1895; „Teatret“ 1908—09 og R. Neilendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ 1912; Nekrologer i „Ill. Tid.“ $\frac{27}{9}$ 1896 (af E. Collin), „Politiken“ $\frac{10}{9}$ s. A. (af S. Schandorph), „Dannebrog“ $\frac{10}{9}$ s. A. (af O. B.) og $\frac{17}{9}$ (af O. Zinck), „Berl. Tid.“ $\frac{15}{9}$ s. A., „København“ $\frac{10}{9}$ s. A. (af A. A.) og „Nationaltid.“ $\frac{15}{9}$ s. A.

Phønixberg, Poul (Povel) Johannes (Johansen) (1679—begr. $\frac{8}{5}$ 1729), Bogtrykker. Om hans Herkomst og Ungdom foreligger intet sikkert. Ifølge Langebek skal han have været „Hore-Vært i Hamborg“, medens Holberg siger, at han har været Øltapper paa Landet og faaet Afsked som Bosseskytte. Fra 1710 bor han i Kbh. som Lejligheds-

digter; man har bevaret en Del Gadeviser fra hans Haand og kan deraf se, at han kun var en yderst maadelig Versemager. 1720 fik P., der maa have lært Typografi, ved Laan indrettet et Bogtrykkeri. Mulig har han for Holberg trykt 2 Udgave fra 1720 af „Peder Paars“ og utvivlsomt de to første Bind af Komedieme, og det er Holberg, som har sikret hans Navn mod Forglemmelsen ved sin besk-ironiske Dedikation til ham i 3. Bd. af Komedieme. Holberg anklager ham her for i meget fejlfuld Form at have eftertrykt „tvende Tomer af mine Comedier“ og for at have gjort „anseelige Tilskud til de Skrifter, han har trykket for Betaling og gode Ord for mig“, o: P. har trykt mere end det aftalte Oplag og bag Holbergs Ryg solgt disse Overskudseksemplarer. P. benyttede adskillige Vittigheder fra de Holbergske Komedier i det kulturhistorisk interessante Vittigheds- og Skandaleblad, han 1726—28 udgav under Titel „Den forkerte Mercurius“, og hvori Dagens Begivenheder behandles i plump-spøgende Form. Ved Branden 1728 gik P.s Trykkeri op i Luer. D. i Kbh. — Gift; hun d. 1754.

S. D.

Litt.: Werlauff i „Hist. Tidsskr.“ III 2 1860; Stolpe: „Dagspressen i Danm.“ IV 1882; Holbergs Komedier ved Jul. Martensen I 1897, S. 224 ff.; „Kbh.s Huse og Indvaanere efter Branden 1728“ 1906, S. 387; Carl S. Petersen i „Nord tidskr. f. bok- og bibl.väsen“ I 1914; Emil Selmar: „Povel P.“ 1919.

Piil, Christian Actonius Theodorus (20/1 1804—²/₁₀ 1884), Kemitypist. F. paa Løjtved ved Svendborg. Forældre: Forpagter Rudolf

Frederik P. og Else Birgitte Nyholm. Uddannede sig som Guldsmed og nedsatte sig i Aarhus, men maatte efter at have knust en Tommelfinger opgive dette Haandværk. Han begyndte da at sysle med det dengang aktuelle Problem: ved kemiske Processer at frem-

stille Billeder til Bogtryk, og det lykkedes ham at finde en brugbar Metode, Kemitypien, idet han lod Tegneren radere sin Tegning paa en Zinkplade, hvorefter Raderingen sædeses fordybet i denne. For at kunne benytte et saadant Billede til Bogtryk indsmeltede han en af Syre uangribelig Lege- ring i de sædsede Linier og borttædsede derefter den mellemliggende Zink. 1843 flyttede P. til Kbh. og udstillede Billeder paa Industristillingen 1844 og paa Charlottenborg 1845, og Christian VIII gav ham en Rejsunderstøttelse, mod at han offentliggjorde sin Opfindelse, hvilket skete i „Berl. Tid.“ ¹⁴/₈ 1845. N. A. drog han til Tyskland og arbejdede i forskellige Trykkerier med Billedfremstilling, bl. a. forsøgte han i Stats-

trykkeriet i Wien at sætse Daguerrotypier til Bogtryk. P.s Metode slog dog ikke igennem, især fordi han ikke kunde sætse dybt nok, og snart efter lykkedes det i Udlandet at naa til andre, mere brugbare Metoder, som ganske vist byggede paa samme Princip som hans. Efter at han 1855 var vendt tilbage til Kbh., virkede han væsentlig som Fotograf og udgav en fotografisk Haandbog (1861, 2. Udg. 1864). D. i Kristianstad. — Gift 1832 Jensine Zarette Lindbom, d. 1853.

S. D.

Litt.: Slægt i S. Elvius og V. A. Guldbrand- sen: „Nyholm“ 1893; „Skand. Bogtrykker-Tid.“ 1875, S. 167—71; F. Hendriksen i „Haandbog i Bibliotekskundskab“ 2. Udg. 1916, S. 449.

Pilloy, Frederik Daniel (døbt ²⁰/₁ 1702—³/₂ 1755), Aktør ved Komediehuset i Lille Grønnegade. F. i Kbh. Forældre: Kgl. Danse- mester Frederik P. og Anna Cornelia Coffre. Medvirkede som Barn og ungst Menneske ved den franske Hoftrups Forestillinger og hørte til den oprindelige Stamme i den af Montaigu (s. d.) samlede danske Aktørtrup. Han var Truppens Elsker og gav i Holbergs Stykker tillige Spradebassen og den fornemme Mand, saaledes Antonius i „Politi- ske Kandestøber“ og Leander i „Julestue“ og „Maskerade“, Sparenborg i „Vægelsin- dede“, Baron Nilus i „Jeppe“, Jøden i „Ara- biske Pulver“, Skyldenborg i „Ellevte Juni“ og Jean de France. I „Barselstuen“ spillede han Barselkvinden, som langt ned i Tiden gaves af en mandlig Aktør. P., der i det hele hørte til Truppens stærkest benyttede Kræfter, maa i de oversatte Stykker anta- ges at have haft et vidtløftigt Repertoire. Han stod ved Skuepladsen under alle dens Omskiftelser lige til dens Undergang 1728. I de følgende Aar flakkede han snart om som Aktør ude i Europa, snart bjergede han Livet hjemme ved Skriveri; siden gik han i Tjeneste hos Komedianernes gamle Kro- vært og var i flere Aar i Kompagni med en anden af Stadens franske Traktører. Først 1741, da han ægtede en Vinhandlerdatter, der bragte ham Ejendom og Bedrift, faldt han til Ro i en borgerlig Stilling; han fik da Privilegium og Borgerskab og nedsatte sig som Vinhandler. Da Skuepladsen gen- oprettedes under Frederik V, knyttedes P. til den som Direktør og overtog tillige den indbringende Drift af Vinkælderen under Komediehuset. Han var den eneste af de gamle Aktører, der fik med den nye Skue- plads at gøre; det var P., der oplærte de nye Komedianter og paa den Maade blev Bindeleddet mellem Lille Grønnegade og Skuepladsen paa Kongens Nytorv, gennem ham opretholdtes og forplantedes Traditio- nen. P. sad dog kun en kort Tid i denne Stilling, han var nu ældet, affældig og næ- sten blind. Hans Fader var adlet af Frede- rik IV, men P. efterlod sig intet mandligt Afkom, og Adelslægten P. uddøde 1798

med hans Datter. D. i Kbh. — Gift 1741 Anna Floren, d. 1781.

E. N.

Litt.: Slægt ved L. Bobé i „Personalh. Tidsskr.“ VI 3 1912; Nystrom: „Den dsk. Komædies Oprindelse“ 1918.

Pilo, Carl Gustaf (¹⁹/₃ 1712—²/₃ 1792), Portrætmaler. F. i Runtuna, Södermanland. Forældre: Portrætmaleren Olof P. og Beate Sahlstedt. Var Elev af sin Fader og Crisman i Stockholm, skal tidlig være rejst til Wien (1734) og arbejdede efter sin Hjemkomst i Skaane, drog 1741 til Kbh., blev Tegnelærer for Landkadetterne, kom i Forbindelse med Hofet, blev Hofmaler (1745, i hvert Fald 1747), 1748

Professor ved det gamle Akademi, gik over i det nye og blev efter Saly dets Direktør 1771; allerede ved denne Tid synes et tve-tydigt Forhold til Christian VII, hvem han havde undervist i Tegning, at have skaffet ham Modstandere ved Hofet; han søgte f. Eks. om 2000 Rdl.s Honorar for sin Information, men fik kun 400; 1772 kom det til et Brud, og P. forlangte og fik sin Afsked. Senere søgte han uden Held tilbage til Akademiet, levede nogle Aar i Nyköping i Sverige, blev 1773 Medlem af det svenske Akademi og kom 1777 i Forbindelse med Gustaf III, som kaldte ham til Stockholm, hvor han 1778 blev Direktør for Akademiet. P. har malet Dørstykker og været Billedrestaurator, men hans Hovedvirksomhed var Portrætmaleriet. I overmaade høj Grad syssel-sattes han af Frederik V.s Hof og gentog sine Portrætter af Monarken i det uendelige. Han udførte ogsaa Pasteller. Hans Karakteristik af Modellerne var ikke meget dybtgaaende, i hvert Fald ikke i hans senere Tid; men hans udprægede Sans for Billedernes dekorative Holdning, hans virtuose Teknik og lette Elegance samt enestaaende Evne til at give Billederne en fin og raffineret Enhed i Farvetonerne vil altid bevare hans Arbejders kunstneriske Værdi. Hans Hovedværk er Alderdomsarbejdet, det ufuldendte Billede af Gustaf III.s Kroning (Stockholm). Paa Frederiksborg hænger en Del Billeder af ham (Juliane Marie, Grevinde Moltke), ligesaa paa Statens Museum for Kunst (Grev Jørgen Scheel, Frederik V). D. i Stockholm. — Gift 1) Eva Maria Malmgren. Ægteskabet opløst 1747. 2) 1748 Charlotte Amalie Dorothea Desmarez. O. A.

Litt.: Rahbek: „Erindringer“ I 1824, S. 132; „Kbh.s Skilderi“ 1829, Sp. 715; Thiele: „Kunstakademiet og Heststatuen“ 1860; „Dsk. Saml.“ II 1866—67, S. 331; F. J. Meier: „Wiedewelt“ 1877 og „Fredensborg“ 1880, S. 189 ff.; „Tilskueren“ 1886, S. 522 f.; Oppermann: „Kunsten i Danmark under Frederik V og Christian VII“ 1906.

Pindstoft, Anders Andersen (f. ²/₁ 1859), Opfinder. F. i Tommerup, Odense Amt. Forældre: Gaardmand Anders Andersen og Inger Davidsdatter. Kom som ung Maskinarbejder til Kbh., hvor han senere begyndte en lille Forretning for Ølftapningsapparater af egen Konstruktion. Heraf udviklede der sig i Aarenes Løb en betydelig Virksomhed med Fabrikation af Apparater til Aftapning, Flaskepropning, Flaskeskylning og Pasteurisering for Bryggerier og Mineralvandsfabrikker. P. har efterhaanden i Danmark og Udlandet udtaget over 400 Patenter, eller sikkert flere end nogen anden dansk Opfinder, og hans Apparater, af hvilke nogle er i høj Grad automatiske og imponerende saa vel ved deres Størrelse som ved deres Sindrighed, har vundet Udbredelse over hele Europa. P. har ved Udstillinger faaet flere Udmærkelser; men da han aldrig har deltaget i det offentlige Liv, er hans Navn lidet kendt. I det stille har han øvet en betydelig Velgørenhed. — Gift 1) 1885 Sara Marie Beuschel, d. 1887. 2) 1888 Henriette Marie Jensen. H. H.

Litt.: H. I. Hannover 1 „Den tekn. Forenings Tidsskr.“ 1900—01, S. 211 f.; „København“ ¹/₄ 1909.

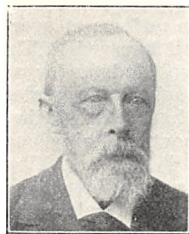
Pingel, Christian (²⁰/₂ 1793—²²/₁₂ 1852), Geolog. F. i Kbh. Forældre: Tærtbager, Te- og Porcelænshandler Hans Henrich P. og Anne Marie Sebath. Blev Student 1810, tog n. A. filosofisk-filologisk Eksamen, 1813 juridisk Eksamen og rejste n. A. til Tyskland, hvor han i 3 Aar studerede Naturvidenskab og Filosofi og 1817 blev Doktor i Jena. Efter et Besøg i Hjemmet foretog han 1818—20 en geologisk Rejse til de mellemtyiske Bjerger, Schlesien og Galizien. Sine geologiske Studier fortsatte han efter Hjemkomsten paa Udflugter i Skandinavien og paa en Rejse til Grønland 1828—29. Hjemkomsten derfra tiltraadte han Stillingen som Assistent ved Naturhistorisk Museum, hvor han 1842 blev Inspektør for den mineralogiske Afdeling og 1845 ved den ældre Reinhardts Død Overinspektør. Det var i særlig Grad de dengang lidet paaagtede løse Jordlag, der tiltrak sig hans Opmærksomhed (se hans Afhandling om Diluviet og Aluviet i det nordlige Jylland i „Tidsskr. f. Naturvidensk.“ 1828), men desværre tvang forskellige Forhold ham til at give sig af med andre Opgaver. Som et af Resultaterne af hans Grønlandsrejse maa nævnes det Foredrag, han holdt paa det skandinaviske Naturforskermøde i Kbh. 1840, om Sænking af Grønlands Vestkyst; det vakte berettiget Opmærksomhed ved at pege paa et Fænomen, der indtil de nyeste Tider har

været Genstand for Undersøgelse og Diskussion. Ogsaa om de store røde Sandstenslag i Sydgrønland skrev han (Vidsk. Selsk. naturvidensk. Afhdl. 1843). Endvidere kan nævnes Afhandlinger af arkæologisk Art offentliggjorte i Oldskriftsselskabets Tidsskrifter samt Arbejdet „Om de vigtigste Rejser, som i nyere Tid er foretagne fra Danmark og Norge for igen at opsoge det tabte Grønland“ („Grønl. hist. Mindesmærker“ 1845). D. i Kbh. — Gift 1832 Ophelia Drewsen, d. 1895.

V. N.

Litt.: Hustrus Slægt hos Lengnick (Drewsen); Gosch: „J. C. Schiøtte“ 1898—1915; Brev i „Breve til og fra F. C. Sibbern“ 1866.

Pingel, Johan Victorinus (²⁵/₂ 1834—¹⁸/₅ 1919), Filolog, Geolog, Politiker. F. i Kbh. Forældre: Geologen Christian P. (s. d.) og

Hustru. Blev Student 1850, Cand. philol. 1858, delte sine Interesser mellem klassisk Filologi og Geologi, disputerede 1864 med en Afhandling om Giganterne og dyrkede derefter en Tid Geologi, var Lærer i Græsk og Historie 1854—64, tog 1865—69 Del i Styrelsen af Strandmøllen og

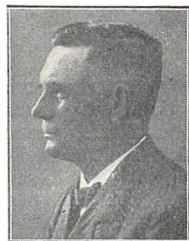
blev 1871 Lærer ved Metropolitanskolen, 1882 Overlærer. Han tog Del i Debatten om Skolereformen, skrev iøvrig kun et Par mindre Afhandlinger og populære Skrifter. Han var en fortrinlig Lærer og besad en sjælden Evne til at vække Elevernes Interesse og Intelligens, impulsiv Idealist som han var. Han tog Stilling paa det ny litterære Venstres Side, tog Del i Nytaarsfejden 1879—80 i „Morgenbladet“ især mod Ploug, var Medstifter af og første Formand for Studentersamfundet (1882—84). Da han afslog Rektors og Ministeriets Forlangende om at moderere sine Udtalelser, blev han afskediget ²¹/₆ 1883, hvad baade han og hele Oppositionen ansaa for en Uretfærdighed. Han valgtes 1884 som Venstres og Socialdemokraternes Fælleskandidat til Folketinget i Aarhus og genvalgtes 1887 og 1890. Han tilhørte Hørups og det københavnske Venstres Gruppe; med sit iltre, i klassisk Storlinethed skabte Temperament vilde han ved Provisorietidens Begyndelse tage Konsekvensen af Venstres Politik ved aaben Revolution, ¹⁰/₁₀ 1885 kaldte han i Folketinget Ministrene Forbrydere og Indbrudstve og prægede Oprør. Han var blind for opportunistiske Hensyn, savnede Interesse for Taktik og lededes ved Gruppepolitikken. Fra Hørup vendte han sig snart til Berg og fra denne til de forhandlende, hvor navnlig Holstein drog ham; han vilde nu et bredt Mellemparti. Ved sin Svingning og ved sin hele voldsomme og personlige Idealisme kom han til at staa isoleret i Partiet og sin Kreds; Juni 1890 erklærede han ikke at

ville stille sig mere, holdt ²²/₃ 1892 sin stolte Afskedstale („Folkegunst og de mægtiges Gunst er mig kun en Kartoffelskræl eller en udbrændt Cigar“). Han havde 1888 været Ordfører for Universitetets Byggelov, var iøvrig s. A. Ophav til Stiftelsen af Danmarks geologiske Undersøgelse. I Pjecen „Et politisk Tilbageblik“ (1891) gav han en Oversigt over sin Politik med bitre Angreb paa Venstreførerne, især Hørup og Berg, ikke uden psykologisk Skarpsyn, men alt for abstrakt-filosofisk i en Politikers Mund. Efter sin Udtræden af Tinget levede han i Kbh. for sine Studier uden at producere synderligt. — En rig, varm og brændende Natur som P. var, blev han utvivlsomt i sin politiske Historie noget af en Dom over Venstres Taktik. Men den Folkets Fører, der kunde have baaret Fanen til Sejr, var han selv mindst; han manglede megen Samfølelse med dansk Gemyt, hans Glød gjorde ham ustøt, og hans højtsvungne Idealisme hindrede ham i jævn Gang. D. i Kbh. — Ugift.

P. E.

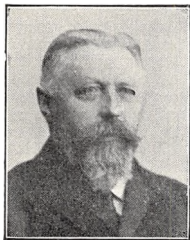
Litt.: Mødrene Slægt hos Lengnick (Drewsen); Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1864; Erindringer i ovenn. Pjece og „Aarhus Amtstid.“ ¹/₁₀ 1916; Metropolitanskolens Progr. 1872; „Morgenbl.“ ⁷/₁₁, ²⁴/₁₁, ²⁵/₁₁ 1880, ²⁷/₆ 1883, ²⁶/₁₁ 1892; „Dagbl.“ ²⁹/₆, ³⁰/₆ 1883; „Dagens Nyh.“ ²²/₇ 1883; „Avisen“ ²⁴/₁₁ 1885; Arentzen: „Fra ældre og yngre Dage“ 1886, S. 196 ff.; „Politiken“ ⁸/₁₂ 1888, ¹⁵/₁₂ 1889, ³¹/₁₀ 1891, ²²/₁₁ 1892; „Berl. Tid.“ ²⁴/₁₀, ²⁵/₁₀, ²⁷/₁₀, ³¹/₁₀ 1888; Schandorph: „Oplevelser“ I 1889, S. 71 f.; „Aarhus Amtstid.“ ¹⁷/₆, ²³/₆ 1890; „Venstrebl.“ ¹²/₄ 1891; „København“ ²⁷/₁ 1892; „Studenterbogen“ 1896; Godske Nielsen: „Udv. Bladartikler“ 1899; „Vort Land“ ²⁵/₂ 1904; „Studentersamfundets Hist.“ 1907; A. B. Drachmann I „Aarskr. f. Metropolitansamt.“ 1913; Rubin: „Nogle Erindringer“ 1914, S. 99 ff.; Erik Henriksen: „Mændene fra Forfatningskampen“ II s. A.; „Politiken“ ²⁵/₂ s. A. (af —); Dahlberg og Plum: „Metropolitanskolen“ 1916; Vilh. Andersen: „Goethe“ II 1916, S. 305 ff.; Frejllif Olsen: „En københavnsk Journalist“ 1922, S. 94 ff.; V. Vedel: „Firsernes Førere“ 1923; Edv. Brandes I „Politiken“ ²²/₅ s. A.; Nekrologer I „Berl. Tid.“ ²⁰/₅ 1919 (af Klaus Bernstns) og ⁸⁰/₅ s. A. (af Alfr. Ipsen), „Politiken“ ¹⁹/₅ s. A. (af C. C. Clausen), „Tilskueren“ Juni s. A. (af H. Olrik), „Ekstrabl.“ ¹⁹/₅ s. A. (af Frejllif Olsen), „Nord. Tidsskr. f. Filologi“ 1920 (af A. B. Drachmann) og „Medd. fra geol. Forening“ 1919.

Pinholt, Anton Vilhelm (f. ²³/₁₁ 1869), Overklitfoged, Politiker. F. i Husby ved Nissum Fjord. Forældre: Lærer Jens P. og Thora Frederikke Starck. Lærte Gartneri paa „Vilvorde“, tog Gartnerekamen 1888, uddannede sig derefter særlig i Klitplantning. Han var Elev paa Askov 1890—91 og paa Lyngby Landboskole 1891—92. 1894 blev han Klitfoged ved Vejers Klitplantage og 1919 Overklitfoged for Ribe Amt. P. er en sympatisk, initiativrig og veltalende Mand, og der er fra flere Sider overdraget ham en Række betydningsfulde Tillidshverv. Han er i Be-

styrelsen for Foreningen af jyske Landboforeninger og for De samvirkende danske Landboforeninger, var Formand for Ribe Amts vestre Landboforening 1906—21 og for Foreningen af jyske Landboforeningers Planteavlsudvalg 1908—16. Desuden er han Medlem af Bestyrelsesraadet for Landhus-holdningsselskabet, er Formand for Statens Planteavlsudvalg, var 1916—22 Medlem af Ribe Amtsråd, af Andelsudvalget, Tilsynsraadet for Varde Sparekasse, Varde—Nørre Nebel Jernbane o. fl. a. Siden 1918 er han Folketingsmand (Venstre) for Ribe Amts 1. Valgkreds. Foruden en Række Artikler af faglig og politisk Natur har han skrevet „Læ- og Hegusplantning“ (1907). — Gift 1) 1894 Helga Rosendal, d. 1912. 2) 1924 Ellen Margrethe Müller, f. Johansen. A. C. Litt.: „Berl. Tid.“ 23/11 1919; H. C. Larsen: „Statens Planteavlsudvalg“ 1923.

Pinstrup, Peder Pedersen (f. 14/12 1861), Landmand, Politiker. F. paa Godensgaard ved Nibe. Forældre: Gaardejer Jens Peder Pedersen P. og Dorothea Kirstine Sørensen. Gik i Realskole til 1875, uddannedes paa Fødegaarden, var 1878—79 paa Sønderholm Højskole, 1883—84 paa Faurbogaard Landbrugsskole, 1886—87 paa Askov, var 1888—96 Ejer af en Gaard i Binderup, ejer fra 1896

Fødegaarden. Fra 1897 er han Medlem af Vokslev Sogneraad, har iøvrig i Tidens Løb faaet en Række Tillidshverv indenfor Landbruget, var 1893—1902 Repræsentant i Agrarforeningen, 1902—24 som den første Bonde Formand for Aalborg Amts Landboforening, blev 1913 Næstformand i Foreningen af jyske Landboforeninger, 1918 Formand i samme, 1919 Formand for de samvirkende danske Landboforeninger. Politisk var han oprindelig Bergianer, deltog i Kampen mod Limfjordspolitikerne og skrev i „Aalborg Amtstidende“, som han stadig har staaet nær. 1901 opstilledes han i Bælum mod Jensen-Bælum (s. d.), der havde gjort sig mistænkelig i store Dele af Venstre, men blev ikke valgt. 1903—09 repræsenterede han Kerteminde i Folketinget, trak sig tilbage 1909, da han og Kredsen divergerede i Forsvarsspørgsmaalet, og stillede sig s. A. som Tilhænger af J. C. Christensens Forslag mod Jensen-Sønderup i Nørresundby, valgtes 1910 i Sæby og genvalgtes til 1924. P. er indenfor det grundtvigske Bondevenstre en af de konsekventeste Overbevisninger og sejgeste Villier. Bondestanden er for ham Folkets Kærne, baade økonomisk og kulturelt, og han indbefatter i den baade Gaardmænd og Husmænd. Han har Gang paa Gang i Tinget hejst Bondekulturens Fane

som den egentlig danske modsat den „franske“ Kultur, han ser repræsenteret i specifikt københavnske Lejre. Hans Hovedindlæg var her Talen 28/10 1907; senere har han bl. a. 10/3 1913 og 21/6 1919 angrebet „Politiken“ og Jan. 1922 modarbejdet Bergstedts og Thit Jensens Forfatterunderstøttelser. I Traad hermed faldt hans Modstand mod Ægteskabsloven 1920 og hans Fejde mod Officersraahed Febr. 1909 og Okt. 1910. Andre Hovedemner har været Gaardmænd og Husmænd (17/10 og 10/12 1903, 21/1 og 20/10 1905, 10/3 1906, 14/3 og 28/10 1907, 23/10 1917 osv.) og Frihandel (7/2 1907, 23/10 1922 osv.); udprægede Bondestandpunkter indtog han ogsaa med Hensyn til Kbh.s Postvæsen (Marts 1911), Automobileer (9/4 1913), Dyreværn (1916), Naturfredning (1917) og Folke-registret (1923). Under Krigen, da han som Medlem af en Række Nævn udførte et overordentlig stort Arbejde, stod han ved P. Th. Nielsens Side som en skarp Modstander af Regeringens Maksimalprispolitik, og under Ministeriet Neergaard tog han 1922—23 bestemt Stilling mod Importregulering og Kriseværn. Hans Position i Parti og Ting har indtil de sidste Aar været i Vækst, fra 1917 Medlem af Venstres Bestyrelse, fra 1920 af Finansudvalget og fra 1921 Ordfører for Forsvarsministeriets og Landbrugsministeriets Budgetter. Naar han i de sidste Par Aar ud fra sin stærke Betoning af Danmark som Landbrugsland nu og da er kommet i fronderlige Modsætning til det borgerlige Samarbejdes Regering, bunder dette ikke dybt i hans Gemyt. Han er i udpræget Grad Traditionens og Helhedens Mand, og som Politiker vender han sig ogsaa indenfor Bondestanden mod videregaaende Separatisme, saaledes Landmandsforeningen i dens senere Udvikling. — Gift 1888 Mette Marie Sørine Sørensen.

P. E.

Litt.: Erindringer i „Tiden“ 24/12 1915; „Aalborg Amtstid.“ 20/3 og 1/4 1901, 1/5 1909, 14/6, 16/6, 17/6 1910, 16/6, 21/6 1913, 18/12 1921; „Fyns Tid.“ 26/6 1903 og 14/4 1909; „De 1000 Hjem“ 24/1 1904; „Folkelæsnings“ 8/12 1907; „Politiken“ 18-14/6 1911, 14/12 1921 og 21/4 1924; „Tiden“ 23/6 1913; A. Rasmussen: „Aalborg 3.“ 1915, S. 68; „Fyns Stifts Landbrugstid.“ 1920; „Ugeskr. f. Landm.“ 15/12 1921; Clausager 1. „Verden og vi“ 11/12 s. A.; „Berl. Tid.“ 19/12 s. A. og 12/4 1924; „Nationaltid.“ 9/8 1922.

Pio, Frantz Emil (f. 9/1 1870), Nationaløkonom. F. i Kbh. Forældre: Oberstløjtnant Frantz Christopher Bülow P. og Olavia Gammeltoft. Blev Student 1886, Cand. juris 1891, Cand. polit. 1894, foretog 1894—97 en Studierejse i Udlandet for at studere Arbejderspørgsmaal, og Resultaterne heraf nedlagde han i den 1903 udkomne Afhandling for Doktorgraden i Statsvidenskab „Den fri Konkurrencens Gennembrud i England“.

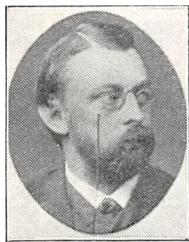

Hverken dette Skrift eller det til en Docent-konkurrence n. A. udarbejdede „Økonomiske Depressioner“ førte dog P. frem i første Række i videnskabelig Henseende, og han synes derefter at have opgivet den videnskabelige Virksomhed. 1898—1904 var han Assistent i Justitsministeriet, 1902—18 Sekretær i Borgerrepræsentationen, 1908 nedsatte han sig som Overretssagfører, blev siden Medlem af Industriraadet og deltog med Styrke og Dygtighed i den offentlige Diskussion om Beskatnings- og Lønsørgsmaal ud fra overvejende konservative Synspunkter. — Gift 1905 Martha Christiane Borch.

E. C.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1902; „Bogen om Studenterne fra 1886“ 1911.

Pio, Jean Frédéric Guillaume Emile (1/7 1833—12/1 1884), Sprogforsker, Skolemand. F. i Toksværd. Forældre: Kaptajn Vilhelm

Emil Laurent P. og Anna Marie Brix. Blev Student 1850, Cand. philol. 1857, var nogle Aar Lærer ved københavnske Skoler, senere efter et Studieophold i Grækenland (1864—65) Huslærer hos Grev Frijs-Frijsenborg. Fra 1868 til sin Død var han Bestyrer af Borgerdyd-

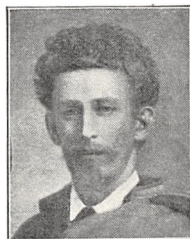
skolen i Kbh. og i det hele stærkt optaget af pædagogiske Interesser; han var bl. a. i Bestyrelsen for „Pædagogisk Selskab“ og var med til at stifte Tidsskriftet „Vor Ungdom“. Han var kendt og skattet som en fremragende og livfuld Lærer. Hans litterære Arbejder vedrører Nygræsk, Fransk og Pædagogik. Paa den nygræske Filologis Omraade, som P. næsten er ene om at repræsentere i vor Litteratur, har han beskæftiget sig baade med Sprog og Litteratur, Folkeminder og Skoleforhold og herom skrevet en Række værdifulde Afhandlinger („Konjugationen“ 1865, „Charonmythen“ 1877, „Præpositioner“ 1879, „Contes populaires grecs“ 1879, „Sprog- og Skoleforhold“ 1883, Overs. af D. Bikélas „Lukis Láros“ 1883). Mest kendt er P. som Forfatter af en Række pædagogiske Hjælpebidler især for Undervisningen i Fransk (Fransk Formlære og Ordføjningslære 1863, Læsebog 1864, Stiløvelser 1866, Lectures og Contes 1869, „Lærebog i Fransk“ 1871, „Ord til Udenadslæren“ 1876); 1869 besørgede han en Udgave af L. Launy's tyske Læsebog, og 1869—70 udkom i. Udg. af en siden meget benyttet „Dansk Læsebog“, udarbejdet i Fællesskab med L. Wimmer. Om P.s videregaaende Interesser for Skoleforhold og Opdragelse vidner hans Udgivelse af J. A. Comenius' „Moderskole“ (1874), hans „Bemærkninger og Forslag ang. en Forbindelse mellem Almueskolen og den højere Skole“

(1876) og „Sundhedslære til Brug for Skoler“ (1878, svensk Udg. 1883). D. i Kbh. — Gift 1868 Rigsrevinde Elisabeth Susanne Sophie Sponeck, d. 1905.

V. B.

Litt.: Slægt i Kiltgaard: „Slægtnes Saga“ 1898; Hustrus Slægt i Adelsaarbogen 1916 og Bidstrup: „Stamt. over Familien Koefoed fra Koefoedgaard“ 1887; H. Lund: „Borgerdydsskolen i Kbh. 1837—87“ 1887; „W. Christmas' Krydstøt gennem Livet“ 1923, S. 34; Kyrre: „Pædagogisk Selskab“ 1920; Nekrologer i Borgerdydsskolens Progr. 1884 (af S. G. Møller), „Vor Ungdom“ s. A. (af H. Trier) og „Berl. Tid.“ 14/1 s. A.

Pio, Louis Albert François (12/12 1841—8/7 1894), Politiker. F. i Roskilde. Forældre: Kaptajn Vilhelm Emil Laurent P. og Anna Marie Brix. Blev Student 1859, studerede Polyteknik, deltog i Krigens og blev 1867 Løjtnant. Et Par Aar studerede han Folklore og udgav 1869 en Bog om Holger Danske og 1870 „Cyprianus“. 1870 blev han Postskriver i Kbh., men afgik 1871 for helt at kaste sig over socia-

listisk Agitation. Den smukke, begavede og temperamentsfulde Mand var blevet grebet af Lassalle og Kommunen i Paris, han udgav 1871 et Par „Socialistiske Blade“ og begyndte i Forbindelse med H. Brix (s. d.) 21/7, s. A. Ugebladet „Socialisten“, der 2/1 1872 blev Dagblad, den senere „Social-Demokraten“. Her og i den i Efteraaret 1871 dannede danske Internationale spillede P. en fremtrædende Rolle; støttet af Kammerherreinde Berling opholdt han sig 1871—72 nogle Maaneder i Genf og Tyskland og knyttede Forbindelse med Bebel og Liebknecht. Hans romantiske Gemyt prægede hans Ledelse af Bevægelsen; han lod sig kalde Stormester for Internationale. Da han under Murerstrejken Maj 1872 sammenkaldte til Folkemøde paa Fælleden i Kbh. og opretholdt Opfordringen trods Politiets Forbud, fængsledes han, Brix og Geleff (s. d.) 5/7, og P. dømtes 6/8 1873 til 5 Aars ensomt Fængsel, løslodes 1875. Han havde 1872 fra Fængslet stillet sig i Kbh.s 5. Kreds og opstilledes igen 1876. Efter Løsladelsen søgte han at lede Partiet videre, men stødte an ved sine despotiske Tendenser, en Dom over Brix 1877 truede ogsaa ham, hans Pengeforhold kom i Uorden paa Grund af Bladets Vanskeligheder, Regeringen, der stod overfor Provisoriet, ønskede ham bort, og ved en endnu ikke fuldt oplyst Intrige lykkedes det 29/3 1877 Politiet at bevæge P. og Geleff til at rejse til Amerika med en Sum af 10.000 Kr. til et længe paatænkt Koloniseringsarbejde. P. søgte nu først at skabe en Koloni i Kansas, kom saa til Chicago, blev Sætter, udgav en Kogebog, en Tolke, redigerede talrige Tidsskrifter, var Tegner og Toldmand, men afskedigedes som saadan 1888. Til sidst ar-

bejdede han paa at skabe en dansk Nybygd i Florida og skrev herom bl. a. i „Politiken“. — Tidlig vakt Følelse for Underklassen modsat de nationalliberale styrende i Forbindelse med et revolutionært Temperament gjorde P. til fuldtrøstet Marxist. Han æres som det danske Socialdemokratis Stifter, skønt den over Fagforeningsbevægelsen efter 1878 opbyggede Organisation maatte kæmpe sig frem ad andre Veje. Hans Aske førtes 1921 til Danmark. D. i Chicago. — Gift Augusta Jørgensen. P. E.

Litt.: Slægt se Jean P.; „Erindringer fra Redaktionskontoret og Fængslet“ 1877; „L. P.“ 1873; Kringelbach: „Kendsgæringer i den ved Højesteretsdom af 9/8 1873 paakendte Justitssag“ s. A.; E. W. Klein: „Socialismen og dens Ledere“ 1876; „Hr. P., Brix og Geleff som Arbejdskøbere“ s. A.; Geleff: „Den rene, skære Sandhed om L. P. og mig selv“ 1877; „L. P.s Færd imod J. Liljenkrantz“ s. A.; „Detaljeret Beretning om P.s og Geleffs Afrejse“ s. A.; „København“ 6/8 1889; Th. Graae: „Moderne Profiler“ 1892 (fra 1886); C. E. Jensen og Borgbjerg: „Socialdemokratiets Aarh.“ II 1904, S. 234 ff.; G. Brandes: „Saml. Skr.“ XV 1905 (fra 1902); Salmønsen: „Brogede Minder“ 1913, S. 71 ff.; Wiinblad og Alsing Andersen: „Det dsk. Socialdemokratis Hist.“ I 1921, S. 18 ff.; „Politiken“ 4/5 1920 og 17. 18/7 1921; „Soc.-Dem.“ 18/7 og 24/7 s. A.; „Kbh. Amts Soc.-Dem.“ 28/7 s. A.; P. Nørsgaard I „Socialisten“ 1921; „A. F. Kriegers Dagbøger“ V 1923, S. 175, 183, 185, 187, 208, 213, 235 ff., 281, 290, 314 f., 356; P. Abrahams: „Mit Ungdomsliv“ 1924, S. 54; Nekrologer i „Politiken“ 10/7 1894 (af H. Cavling), „Soc.-Dem.“ s. D., „Nationaltid.“ s. D. og „Tidens Strøm“ s. A.

Pio, Valdemar Vilhelm (3/6 1829—9/10 1902), Boghandler. F. i Kbh. Forældre: Murmester Vilhelm Jean P. og Else Marie Andersen. Lærte Boghandelen hos H. Chr. Bakke 1841—52 og etablerede sig kun 23 Aar gammel 1852 med en lille Sortimentsboghandel og tilhørende Antikvariat. Efterhaanden udviklede den sig til et betydeligt Omfang, og P. begyndte ogsaa at drive Forlagsvirksomhed, idet han navnlig gjorde sig til Specialitet at opkøbe Restoplæg af andre Forlags ældre Artikler og realisere dem til stærkt nedsatte Priser. Efterhaanden udviklede dette sig til, at han ligefrem købte hele Forlag, saaledes 1883 Imm. Rées Forlag, 1885 Borchorsts og s. A. Chr. Steen & Søns. Samtidig med dette sidste Køb optog han sin Svigersøn T. C. Branner som Associé, og 1889 solgte han Sortimentet og helligede sig helt Forlaget. Blandt de mest kendte i den meget brogede Samling af Bøger, der udkom paa eller overgik til P.s Forlag, maa nævnes Carit Etlars Romaner og Marryats værker og blandt Skolebøgerne Eibes „100 Timer“. P. var en meget driftig Forretningsmand; personlig var han beskeden, munter og ligetil i sin Fremtræden. Hans Svigersøn fortsatte Forlaget, der nu ledes af Povl Branner (s. d.). D. i

Kbh. — Gift 1855 Wilhelmine Emilie Clausen, d. 1904. S. D.

Litt.: Dølleris: „Danm. Boghandlere“ 1893; „Nord. Boghandlertid.“ 17/8 1877 og 16/8 1902; „Nationaltid.“ og „Vort Land“ 19/8 s. A.; „Søndags-Posten“ 24/8 s. A.; Nekrologer i „Nord. Boghandlertid.“ 10/10 s. A. og „København“ 11/10 s. A.

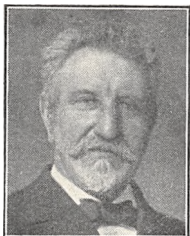
Pio, William Frederik (27/5 1850—22/10 1909), Skuespiller. F. i Kbh. Fader: Cand. juris, senere Borgmester William Carl Frederik Lipke; adopteret af Instrumentmager Peter Jean P. og Ane Marie Svendsen. Blev Student 1871 og debuterede paa Kasino 25/10 1872 i „Rabagas“, var 1875—81 ved Folketeatret og vendte derefter tilbage til Kasino, hvor han forblev til sin Død bortset fra Sæsonen 1884—85,

da han optraadte paa Dagmartheatret. For Kasinos folkelige Scene blev P. en betydelig Kraft. Med et uopslideligt Humør tog han fat paa de utallige, højst forskelligartede Opgaver, der tilfaldt ham i Teatrets brogede Repertoire. Han havde ikke noget bestemt Fag, men anvendtes i alle, han bevægede sig som Skuespiller mellem saadanne Yderpunkter som Prins Pipo i Operetten „Lykkebarnet“ og Coupeau i Folkekomedien „Faldgruben“. Med et virkningsfuldt Lune forbandt han en distinkt Replik og især megen Karakteriseringssevne. Der var Stof i ham til en virkelig Karakterfremstilling, hvis Forholdene havde aabnet ham Adgang til en kunstnerisk ledet Scene. Paa Kasino blev han en Fremstiller efter det store Publikums Hjerter og nød den Popularitet, som hans utrættelige Arbejde — ofte i Kriseaar — fortjente. D. i Kbh. — Gift 1) 1883 Anna Henriette Winsløv. Ægteskabet opløst; hun d. 1913. 2) 1893 Laura Henriette Diedericksen, f. Ohlendorff. C. Bs.

Litt.: Hauch-Fausbøll: „Studerterne fra 1871“ 1911; R. Neltendam: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919; „Verden og vi“ 3/5 1918; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 22/10 1909, „Politiken“ 23/10 s. A., „København“ s. D. og „Dannebrog“ (af N. J. B.) s. D.

Piper, Emil Georg (f. 13/1 1856), Politiker. F. i Kbh. Forældre: Bagermester Gottlieb Ludvig Vilhelm P. og Emilie Marie Juul. Gik i Latinskole 1866—71, var paa Tune Landboskole og blev 1876 efter Faderen Ejer af Holmegaard i Virum, købte 1883 Hummeltofte ved Lyngby. Han blev 1886 Medlem af Lyngby Sogneraad og sad der til 1913, fra 1892 som Formand; 1892—1922 var han Medlem af Kbh.s Amsraad. Han opstilledes 1898 af Højre til Folketinget i Lyngby og valgtes efter en

voldsom Valgkamp, hvorunder ogsaa Højre var splittet, faldt 1901, genvalgtes 1903, faldt paa ny 1906, men valgtes s. A. til Lands-tinget, hvortil han siden er genvalgt. P., der kom ind i Politik i nær Tilslutning til Niels Andersen (d. 1911, s. d.), sidder inde med stor kommunalpolitisk Erfaring, og det var fra først af overvejende Sager af kommunal Interesse, han viede sit Arbejde; i Folke-tinget fik han dog ingen fremskudt Stilling. Indenfor Landstingets Højre blev han snart førende og blev 1908 A. Hages Eftermand som Formand for Højres Repræsentantskab og for Landstingsgruppen, hvilke Stillinger han 1915 beholdt for det konservative Folke-partis Vedkommende. 1908—09 var han en af Tingets Sekretærer, fra 1910 Medlem af Finansudvalget, 1910—14 dets Formand, fra 1915 Højres Finanslovdorfer, fra 1918 2. Viceformand, fra 1921 Sekretær i Finans-udvalget. Han har i de senere Aar bestredet Ordførerskabet for sit Parti i en lang Række Sager (bl. a. Enkelov 1912—13); uden at være nogen Talerbegavelse virker han ved vægtig Saglighed. Han var 1906 paa Højres Delegeretmøde og 1908 i Tinget stærkt imod den udvidede kommunale Valgret og 1912—14 mod Grundlovsforlaget, som han 1915 antog i den fra hans Synspunkt forbedrede Skikkelse. Som praktisk mindre Landmand staar han Bønderne nær, og han har længe været Talsmand for borgerligt Samarbejde uden stejl Partiegoisme, udtalte ^{18/12} 1911, at Højre burde spille 2. Stemme i Regerings-orkesteret. Hans rolige, tillidvækkende Personlighed har tjent Partiet godt i de sidste vanskelige Aar. Ved Forhandlingen ^{5/8} 1914 var han modsat de andre Venstre- og Højreførere straks stemt for Nedlægningen af Minder, i Paaskedagene 1920 ønskede han oprindelig Ministeriet Liebe bevaret. — Gift 1878 Caroline Bauer.

P. E.

Litt.: Erindringer i „Tiden“ ^{22/7} 1915; „Militærkommissionens Beretn.“ II 1922, S. 164; „Berl. Tid.“ ^{4/4} 1923 (bl. a. af V. Pürschel, N. Neergaard, O. Kragh, Ellinger og Pitzner), „Nationaltid.“ s. D.; „København“ ^{3/4} s. A.; „Sorø Amtstid.“ s. D.

Pitzner, Johannes Ernst Ludvig Markus (f. ^{7/8} 1865), Bagermester, Politiker. F. i Kbh. Forældre: Bagermester Johannes Heinrich Ludvig P. og Anna Johanne Rasmussen. Overtog selvstændig Forretning i Kbh. 1890 og blev Direktør for de for-enede Bagermestres Rugbrødsfabrik 1905. Han tog allerede som ung livlig Del i Organisationslivet og blev 1898 valgt ind i Bagerlaugets Bestyrelse; 1899—1903

var han Viceoldemand og 1903—18 Oldemand for Kbh.s Bagerlaug. I disse Stillinger virkede han i saa høj Grad til sine Kollegers

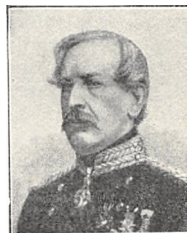
Tilfredshed, at de ved hans Fratræden ud-nævnte ham til Æresoldemand og 1919 valgte ham til Formand i den danske Bagerstands Fællesorganisation. P. nyder megen Anseelse i alle Haandværkerkrese og har 1911—15 været Formand for den københavnske Afdeling af Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk og fra 1915 for den danske Fællesrepræsentation. Endvidere er han i Bestyrelsen for Stiftelsen for gamle Haandværksmestre og deres Enker i trange Kaar, Formand for bestandig borgerlig Forening, Medlem af Dansk Arbejdsgiverforenings Hovedbestyrelse, Formand for Kontrolraadet i Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring, Formand i Haandværkerbankens Bankraad, Medlem af Bestyrelsen for Teknologisk Institut. Hans afgjort konservative Samfundssyn bevirkede, at han tidlig blev et virksomt Medlem af Højre; han var 1906 Partiets Kandidat i Kbh.s 5. Kreds, 1913 i 8. 1918 valgtes han til Folke-tinget for Kbh. og blev straks Medlem af Finansudvalget; 1920—22 var han Partiets Formand i Folketinget og var som saadan virksom for Samarbejdet mellem de borgerlige Partier. Da mange Haandværkeres Uvillie mod den konservative Politik 1920 førte til Erhvervspartiets Oprettelse, modarbejdede han dette. — Gift 1890 Karen Helene Bendtsen.

P. P. S.

Litt.: C. A. Clemmensen: „Haandværkerban-ken“ 1917; „Ekstrabl.“ ^{24/11} 1920.

Plade, se Palladius.

Plat, Peter Henrik Claude du (^{28/9} 1809—^{18/4} 1864), Officer. F. i Kbh. Forældre: Generalmajor Johan Henrik Christian du P. og Emilie Wilster. Blev Volontør ved Landkadet-akademiet 1818, Sekond-løjtnant à la suite i In-fanteriet 1823, Premier-løjtnant 1829, kar. Kap-tajn 1839, Kaptajn 1842. Paavirket af private Sorger valgte han 1847 at gaa i russisk Krigs-tjeneste, hvor han under Feltoget i Kaukasus ud-mærkede sig og modtog Guldkaarden for Tapperhed. Forsattes s. A. til Livgarden til Fods og vendte hjem, da Krigen stod for Døren. Han deltog i Feltoget 1848 som Stabschef ved 2. Infanteribrigade (Bov og Slesvig), blev Major s. A. og Adjutant ved Overkommandoen. Under Feltoget 1849 var han Kommandør for 2. Forstærkningsbataillon og blev saaret ved Ullerup. 1850 blev han Oberstløjtnant, udmærkede sig ved Isted og ansattes som Kommandant i Slesvig By, som Pladskommandant i Altona 1852. Oberst 1856, Generalmajor og Chef for 3. Brigade 1860 og Pladskommandant i Rendsborg. Under Krigen 1864 havde han Kommandoen over 2. Division, deltog i Dybbøls Forsvar

og kom til den Overbevisning, at det vilde være rettest at rømme Stillingen, inden det kom til en Storm. Han tilbød derfor Overgeneralen, der var syg, at overtage Kommandoen og tage Ansvar for at rømme Dybbøl Natten ¹⁰⁻¹⁷/₄, idet der kun efterlodes en ringe Styrke som Maskering for Tilbage-toget. Forslaget afvistes, og ¹⁸/₄ toges Stillingen, og P. faldt selv under sit Forsøg paa at ordne Forsvarskampen og Tilbagegangen. Var en fornem og repræsentativ Personlighed, en højsindet og retsindig Karakter, en tapper Soldat og streng, men velvillig Forsat. D. ved Dybbøl. — Gift 1848 Elisabeth Catharine v. Scholten, d. 1859. K. C. R.

Litt.: Hustrus Slægt i Eggers: „Die von Scholten“ 1883 og C. M. Scholten: „Dengang“ 1921; „Vort Forsvar“ ¹⁸/₁₀ 1885 og ¹⁴/₄ 1889; „Den dansk-tyske Krig 1864“, udg. af Generalstaben 1890—92; Høyer-Møller: „Livs- og Krigserindringer“ 1894; Brammer: „Livgarden 1658—1908“ 1908; F. v. Rosen: „Den gl. Majorinde fra Færgegaarden“ 1913 („Memoirer og Breve“ XVIII); P. Abrahams: „Mit Ungdomsliv“ 1924 (do. XLI).

Plesner, Johan Ulrik (¹²/₅ 1857—¹⁷/₂ 1922), Pædagog. F. i Vedersø ved Ringkøbing. Forældre: Sognepræst Johan Frederik P. og Lucie Marie Hastrup.

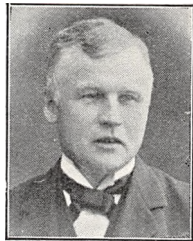

Blev Student 1876, Cand. theol. 1882, dyrkede Malerkunsten, gik paa Zahrtmanns Skole og naaede saa vidt, at han med Held udstillede paa Charlottenborg. For at leve maatte han imidlertid give Undervisning, og Lærergerningen tiltalte ham saa meget, at han sagde baade Teologien og Penselen Farvel og blev Pædagog. 1893—1905 var han Forstander for Birkerød Kost- og Latinskole og gik op i sin Gerning, saa Skolen genvandt sit gamle Ry, og kom til at udføre et Arbejde, der har vundet megen Anerkendelse. P. havde let ved at vinde de ofte ret vanskelige Elever, som kom paa Skolen. Hans smukke Ansigt, den høje, ranke Skikkelse gjorde straks et godt Indtryk paa Drengene, der snart opdagede, at deres Forstander stadig bevarede noget af det rigtige „Drengesind“. Friluftslivet kom til at spille en stor Rolle, og Kunsten holdt sit Indtog paa Skolen. P. underviste selv i Historie og var en fortræffelig Lærer, der gav Eleverne en levende og blivende Interesse for Faget. 1905 blev P. Forstander for Blindeinstituttet (efter Moldenhaver). Ogsaa her var han en heldig Leder. Hans personlige Elskværdighed, Ret-sindighed og Bramfrihed vandt alle, han kom i Berøring med. Han fik Forskolen gjort til en selvstændig Anstalt (1918) og har især gjort sig fortjent ved en Reform af de blindes Haandværkeruddannelse. Han fik gennemført, at afgaaede Haandværks-elever fik fortsat Uddannelse hos øvede Mestre, blinde eller seende, medens de tidli-

gere efter 3 Aars Uddannelse blev overladt til sig selv. Sygdom svækkede de sidste Aar i høj Grad P.s Arbejdskraft. Fra 1908 var han Redaktør af „Nyt Tidsskr. f. Abnormvæsenet“. D. i Kbh. — Gift 1895 Dora Marie Alberta Schiødt. K. K.

Litt.: Slægt hos Lengnick; Hustrus Slægt sst. og i A. Th. Schiødt: „Ætten Schiødt“ 1880; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ¹⁷/₂ 1922, „Birkebladet“ Okt. s. A., „Nyt Tidsskr. f. Abnormvæsenet“ s. A. og Progr. f. Birkerød Skole s. A.

Plesner, Ulrik Adolf (f. ¹⁷/₅ 1861), Arkitekt. F. i Vedersø ved Ringkøbing. Forældre: Sognepræst Johan Frederik P. og Lucie Marie Hastrup. Tog Præliminæreksamen 1878 og kom i Murerlære i Kbh., begyndte 1880 at gaa paa Kunstakademiet,

hvorfra han fik Afgang 1893. Blandt hans lange Række Byggearbejder skal særlig nævnes Borgmesterbolig, Alderdomshjem og Skole i Ringkøbing, Posthus, Havnemesterbolig og Kirke i Skagen, Posthus i Esbjerg, Højskolen ved Roskilde, „Klitgaarden“ ved Skagen samt i Kbh. Aarhusene paa Aaboulevarden, Krøyers Villa i Bergensgade, Bygninger paa Vodroffsplads, Studenterforeningens Bygning, Kvindelig Læseforeningens Bygning, „Hafnia's Ejendom i Holmens Kanal og Østiftens Kreditforeningens Bygning. Han var oprindelig Elev af Hans J. Holm; men hans talentfulde Kunstnerpersonlighed gik snart sine egne Veje. Han optog i sine Bygninger simple og kraftige, hjemlige Former fra Barokken og den paafølgende Tids landlige og borgerlige Arkitektur og fulgtes snart af mange navnlig yngre Arkitekter, som efter P.s Forbillede ivrig kastede sig over Studiet af Barok og Empiretidens Landbygninger og borgerlige Bygningskunst særlig i Sønderjylland og Købstæderne. Dette har sat sit stærke Præg paa den danske Arkitektur siden Aar 1900. — Ugift. C. L.

Litt.: Slægt se Joh. U. P.; A. Schwartz: „Skagen“ 1913.

Plessen, Carl Adolf v. (¹⁸/₃ 1678—³⁰/₁ 1758), Statsmand. F. i Meklenborg (?). Forældre: Statsmanden C. S. v. P.

(s. d.) og Sophie Agnes v. Lepel. Knyttedes som ung til Christian V.s Søn Carl, med hvem han rejste i Udlandet 1696—99, blev snart efter Hofmarskal og 1708 Overkammerer hos Prinsen. Fra 1721 styrede han Hof-fet paa Vemmetofte for Prins Carl og hans Søster Sophie Hedevig, efter Prinsens Død 1729 alene for den sidste. Han var knyttet til det

fyrstelige Søkendepar ved et trofast Ven-
skab, og han blev en god Mand for Stiftel-
sens Vemmetofte, der blev oprettet efter So-
phie Hedevids Død 1735. Som uforsonlig
Fjende af Dronning Anna Sophie stod han
Frederik IV noget paa Afstand, men efter
Christian VI's Tronbestigelse blev han Med-
lem af Statsraadet (ved Siden af Broderen
C. L. P. (s. d.)) og Overkammerherre ved det
kgl. Hof 1730. Han var foretagsom og dyg-
tig, men ikke pietistisk nok for Dronningen,
i sin hele Holdning ikke underdanig nok for
Kongen. 1733 afskedigedes han. — P. var en
aandelig interesseret Mand med Sans for
lærde Studier. Af praktiske Interesser dyr-
kede han ikke mindst Handelen som Del-
tager i de store Kompagner. Som Godsejer
var han human og godgørende. Han ejede
paa Sjælland Godserne Førlev, Harrested,
Gunderslevholm, Saltø, Kastrup, Fuglebjerg
og Fodby, desuden Dronninglund i Jylland.
D. i Kbh. — Ugift. *H. Js.*

Litt.: Slægt i J. Meyer: „Origines et antiqui-
tates Plessenses“ 1713. „Versuch einer geneal.
Beschreibung der Familie derer v. P. in Meeck-
lenburg“ ca. 1730. Bobé: „Reventlow'ske Pap.“
VIII 1917 og „Goth. Geneal. Taschenbuch der
adeligen Häuser“ 1903; mødrene Slægt sst. og i
Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ IX 1922. C. H.
Brasch: „Vemmetoftes Hist.“ 1860—63; P. Friis:
„Brødrene C. L. v. P. og C. A. v. P.“ 1876—77;
L. Koch: „Christian VI's Hist.“ 1886; E. Holm:
„Danm.-Norges Hist. 1720—1814“ I—II 1891—94;
„Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Førlevgaard,
Harrested, Gunderslevholm, Saltø, Vemmetofte);
Breve i „Hist. Tidsskr.“ IV 1843 og „Dsk. Mag.“
VI 3 1918.

Plessen, Christian Ludvig Scheel v. (20/12
1676—30/a 1752), Statsmand. F. i Meklen-
borg. Forældre: Statsmanden C. S. v. P.

(s. d.) og Sophie Agnes
v. Lepel. Var Hofjunker
hos Christian V's
Søn Vilhelm, 1702—25
Stiftamtmand i Aarhus
og blev 1725 Medlem af
Statsraadet, hvor en af
hans Kolleger 1730—33
var Broderen C. A. v. P.
(s. d.). Han var som den-
ne Modstander af Dron-
ning Anna Sophie. Chri-

stian VI udnævnte ham efter sin Tronbesti-
gelse 1730 til Overdirektør for Finanserne.
Som sin Fader blev han en meget dygtig
Finansminister med Sparsommelighed og
Orden som Grundprincipper. Han viste sig
forud for sin Tid som Modstander af alt for
høje Toldsatser. I Udenrigspolitikken saa
han en Hovedopgave i at opretholde den
størst mulige Sikkerhed for det hertugelige
Slesvigs Indlemmelse i det kongelige. Han
havde Mistillid til Sverige, og ligesom i sin
Tid hans Fader foretrak han Tilnærmelse
til England frem for Forbund med Frank-
rig. Han var utvivlsomt en meget begavet og
dygtig Mand, men han havde et meget van-
skeligt Sind. Han var lunefuld, stivsindet, op-

farende og havde en vis stødende aristokra-
tisk Selvfølelse, havde ikke let ved at om-
gaas eller forhandle med Folk, var slet ikke
Hofmand. 1734 udtraadte han af Regeringen.
— P. ejede Godserne Fusingø, Odden, Stens-
bæk, Holbækgård, Selsø, Lindholm, Glo-
rup, Eskildsø, Torp Ladegaard og Salsau.
Karakteristisk for ham, som for den ind-
vandrede Slægt P. i det hele paa denne Tid,
var en varm Følelse for Danmark og den
danske Nation. D. i Kbh. — Gift 1702 Char-
lotte Amalie Skeel, d. 1729. *H. Js.*

Litt.: Slægt se C. A. v. P.; mødrene Slægt se
samme; Hustrus Slægt se Adelsaarbogen 1901;
P. Friis: „Brødrene C. L. v. P. og C. A. v. P.“
1876—77; E. Holm: „Danmark-Norges Hist. 1720
—1814“ I—II 1891—94; „Dsk. Herregaarde ved
1920“ (bl. a. Fusingø, Selsø).

Plessen, Christian Sigfred v. (1646—22/1
1723), Statsmand. F. i Meklenborg. Foræl-
dre: Landraad Daniel v. P. og Dorothea v.

Blumenthal. Studerede
paa lange Rejser, særlig
i Frankrig, arvede 1670
sin Faders Godser, blev
ansat ved Regeringen i
Schwerin, men gik 1678
i dansk Tjeneste som
Kammerjunker hos Prins
Jørgen. Han styrede
dennes store Privatfor-
mue, nævnes fra 1680
som Amtmand over Vor-
dingborg Amt, blev 1683 Gehejmerraad. Ved

Prinsens Giftermaal med Prinsesse Anna
var han med ham i England 1683—84, vare-
tog siden altid med bestandig Troskab hans
Interesser her i Landet. 1692 overtog P. som
Præsident i Rentekamret Styrelsen af Fi-
nanserne. Skønt svagelig og pirrelig, besad
han stor Dygtighed, ligesom han vistnok
var meget uegennyttig. Han vilde ikke paa-
lægge overordentlige Skatter, men lettede i
det hele Skattetrykket og samlede de almin-
delige Landskatter i en enkelt Skat, der blev
Grundlaget for den senere Gammelskat.
Han ryddede op i allehaande Misligheder
ved Finansvæsenet, han saa som den nød-
vendige Forudsætning for den lemfældige
Skattepolitik, at der skulde spares, men var
her magtesløs paa eet afgørende Punkt:
Militæruddgifterne. Der maatte derfor skaffes
det ene Laan efter det andet, og endelig
1699 maatte han bryde med sit eget Grund-
princip og paalægge Hartkornet og Bøn-
derne ekstra Skatter. Hans Finanspolitik
var dermed i Virkeligheden brudt sammen.
— Ved Hoffet maatte P. kæmpe en haard
Kamp for sin Stilling og Magt med Th. B.
v. Jessen og hans Kliike. Udenrigspolitik
holdt P. paa Forbund med England, Jessen
paa Forbund med Frankrig. Jan. 1700 af-
skedigedes P. af den nye Konge som Fi-
nansminister. Fra 1704 levede han i Ham-
borg, hvor han døde. — Gift 1) 1673 Sophie
Agnes v. Lepel, d. 1684. 2) 1685 Clara Eleo-

nore v. Bülow, d. 1689. 3) 1692 Magdalene Heidevig v. Halberstadt, d. 1702. *H. Js.*

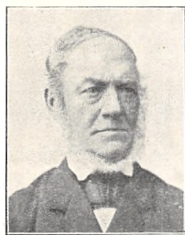
Litt.: Slægt se C. A. v. P.; mødrene Slægt 1 „Goth. Geneal. Taschenbuch der adeligen Häuser“ 1905; 1. Hustrus Slægt sst. 1903 og 1 Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ IX 1922; 2. Hustrus Slægt se B. Bülow; E. Holm: „Danm.-Norges Hist. 1660—1720“ 1885—86; C. H. Brasch: „Prins Georg af Danmark“ 1890.

Plett, Peter (²⁰/₁₂ 1766—²⁹/₃ 1823), Vakcinator. F. i Klein Reide ved Slesvig. Forældre: Væver Hans P. og Garderuth. Var som ung Huslærer i Holsten og blev kendt med Kokoppernes beskyttende Evne. Senere udførte han en Vakcination paa 3 af sine Elever — 5 Aar før Jenner, og Børnene viste sig under en paafølgende Koppepidemi uimodtagelige for Smitte. Forud havde han henvendt sig til Sundhedskollegiet i Kiel om sin Viden paa dette Punkt, og senere, da de vakcinerede Børn havde undgaet Smitten, indsendte han atter en Meddelelse, og Professor Hegewisch i Kiel forsvarede hans Optræden. Senere — efter Jenner — kæmpede han stadig for Vakcinationen. Efter at have taget Lærereksamen i Kiel blev han Landsbylærer, til sidst i Stakendorf. P. var imidlertid ikke den første, der udførte en Inokulation fra Kokopper, den er vistnok gjort flere Steder i Verden længe før, sikkert i alt Fald 1774 i Gloucester i England af en Landmand Benjamin Jesty. D. i Stakendorf ved Kiel. — Gift Elisabeth Magdalene Heyck, d. 1851.

F. L.

Litt.: „Nord. Archiv f. Naturkunde, Arznelwissenschaft und Chirurgie“ III 2 1803, S. 68; „Neue Schlesw.-Holst. Prov. Ber.“ 1815; „Bibl. f. Læger“ IV 15 1859; „Ugeskr. f. Læger“ 1894; Jul. Petersen: „Kopper og Kokoppeindpodning“ 1896, S. 209 f.

Ploug, Parmo Carl (²⁹/₁₀ 1813—²⁷/₁₀ 1894), Digter, Journalist, Politiker. F. i Kolding. Forældre: Adjunkt Christian Frederik P. og Parmone Caroline Petersen. Blev Student 1829 og begyndte at studere Filologi, men mere og mere, især efter at han 1833 var kommet ind paa Regensen, gik han over til Historie og nyere Litteratur, samtidig med at Kammeratlivet og de offentlige Forhold tog meget af

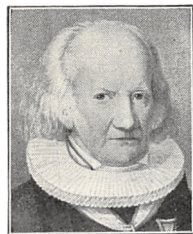
hans Tanker. Da han 1836 maatte forlade Regensen, og Adgangen til Regensens Læseforening samtidig blev spærret for alle andre end Regensens Beboere, blev han en af Hovedmændene ved Oprettelsen af den billige „akademiske Læseforening“, der for mange jævne Studenter blev, hvad den dyre og fornemme Studenterforening ikke kunde være. Omtrent samtidig saa han sig ved sin Faders Død nødsaget til at tjene til sit eget og delvis sin Families Ophold; han opgav at tage Embedseksamen og erhvervede det fornødne

ved Privatundervisning og Oversættelsesarbejde, og i nogle Aar kneb det haardt med Udkommet, især da Sygdom stødte til. Imidlertid havde hans Studenterkomedier og en Polemik mod Regensens Viceprovst givet Lehmann den Tanke, at han var brugelig som Journalist, og da Lehmann fandt sig tvungen til at gaa af som Redaktør af „Fædrelandet“ (¹²/₅ 1841), blev P. ansvarshavende Redaktør for dette Blad og ledede det, sammen med Giødwad, i de 40 Aar, det endnu udkom. Som Redaktør af det betydeligste Oppositionsblad var han i Christian VIII.s Regeringstid udsat for mange Fortrædeligheder (Beslaglæggelser og Retsager, som ofte endte med en Bødestraf), men med Støtte af Kbh.s Handelsstand lykkedes det ham at holde ud, til Sejren blev vundet 1848. Han tog hverken da eller senere mod Tilbudet om at faa „Fædrelandet“ gjort til officielt Organ; han vilde bevare sin frie Stilling som Bladleder. Han var i længere Tid Rigsdagsmand (1848 i den grundlovgivende Rigsforsamling, 1854—57 i Folketinget, fra 1859 næsten uafbrudt til 1890 i Landstinget) og tog kraftig Del i det liberale Lovgivningsarbejde til Værn om den personlige Frihed, men var allerede fra først af ingen Tilhænger af den almindelige Valgret og blev især efter 1864 mere og mere Modstander af det ny Venstre, saa han fra ca. 1870 maatte regnes til Højre og snart blev Formand for det forenede Højres Fællesbestyrelse. I enkelte Tilfælde, hvor det gjaldt den personlige Frihed, kunde han endnu efter 1864 gaa imod sine Partifæller (Valgmenighedsloven), men med Aarene stivnede han i Konservatisme, og i sine sidste Leveaar stod han næsten som et Symbol for Modstanden mod alt Fremskridt. Efter 1881 at have opgivet „Fædrelandet“ og 1890 at have trukket sig tilbage fra Landstinget stod han endnu et Par Aar som Formand for Højres Arbejder- og Vælgerforening og for alle Landets Højreforeninger, men ogsaa denne Post opgav han Aaret før sin Død. — I Studenteraarene blev han Fører for de yngre Akademikere og deres Digte; hans Studentersange og Studenterkomedier („Atellanerne“) gav Liv i Kammeraternes Kredse, og hans Atellaner er Forløbere for Hostrups Komedier, som i deres oprindelige Form knyttede sig direkte til P.s, selv om de senere udfoldede sig paa en rigere Maade. Sin Digtning fortsatte han gennem største Delen af sit Liv, og baade en stor Del af hans Sange, i Reglen Lejlighedssange til nationale Fester, og hans Mindedigte og stærkt personlig prægede Kærlighedsdigte har bevaret deres Livskraft; ogsaa hans faa fortællende Digte fortjener at nævnes. — Skandinavismen og Kampen for Danskheden i Sønderjylland havde i P. sin maaske mest fremskudte Mand. Især skal her nævnes hans Deltagelse i Studentertogene til Upsala

1842 og 1856 og i Skamlingsmøderne 1844 ff. Dog skal det fremhæves, at P. oftere holdt igen, hvor praktiske Hensyn gav Grund til det, ligesom han i Slutningen af Christian VIII.s Regering støttede Enevældens Forsøg paa at standse den slesvig-holstenske Bevægelse. Katastrofen 1864 gav P. et Knæk, som han aldrig forvandt. D. i Kbh. — Gift 1854 Elisabeth Frederikke Michelsen, d. 1902. M.K.

Litt.: Erindringer i „Vor Fortid“ II 1917—18; P. L. Møller: „Kritiske Skitser“ II 1847; „III. Nyhedsbl.“ 1861; „III. Tid.“ 29/12 1861 og 2/10 1881; „Hist. Tidsskr.“ III 3 og 6 1862—69; O. Borchaenius: „Fra Fyrrerne“ I 1878 og I „III. Tid.“ 14/2 1904; V. Topsee: „Polit. Portrættudier“ 1878; Zodiacus I „Nær og Fjern“ 2/11 1879; „Politiken“ 1.2/10 1881, 19/3 1882, 18/1 1883 og 20/3 1885; „Dagbl.“ 12/10 1882; A. Cantor I „Dagsav.“ 12/3 1883; „Aarb. Amtstid.“ 29.30/3 1887; V. Birke-dal: „Person. Oplev.“ 1890—91; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; J. Michaelsen: „Fra min Samtid“ II 1893; N. Bøgh: „Chr. Win-ther“ 1893—1901 og „Til Minde om C. P.“ 1895; E. v. d. Recke I „Efterl. Digte“ af C. P. s. A.; Johs. Clausen I „Berl. Tid.“ 27/7 s. A.; „Nord-slesv. Søndagsbl.“ 1896; Duus I „Berl. Tid.“ 29.30/10 1896; Abrahams: „Minder fra min Studenter-tid“ s. A.; Schandorph: „Oplevelser“ II 1898; H. Ploug og Schandorph I „Politiken“ 10/6 s. A.; „Højskolebl.“ 1899; Jul. Clausen: „Skand-inalvismen“ 1900; H. Ploug i V. Malling: „Fra Holberg til Chr. Richardt“ 1901; N. C. Frederik-ken I „Tilskueren“ s. A.; N. Zahle i „Kvinden og Samfundet“ 1904; H. Ploug: „C. P.“ I (1813—48) 1905 og I „Mit Hjem“ 1911; P. Lauritsen: „C. P.“ 1908; P. Lauridsen: „Da Sønderjylland væg- nede“ 1909—22; E. Elberling I „Journalisten“ 15/12 1913—1/1 1914 og „Fyns Tid.“ 9/6 1920; I. Kieler I „Fædrelandet“ 1913; Mar. Kristensen i „Ugens Tilskuer“ 24/10 s. A.; Mar. Sørensen i „Sørø Amtstid.“ 29.24/10 s. A.; C. C. C. I „Polt- tiken“ 29/10 s. A.; Schovelin, H. Wulff, Johs. Hage og H. L. Møller I „Nationaltid.“ 28/10 s. A.; Henriette Skram sst. 29/10 s. A.; sst. 30/10 s. A.; Jul. Clausen, Vilh. Andersen, Lars Dine- sen, N. P. Jensen og Anna Poulsen i „Berl. Tid.“ 28/10 s. A.; „Fædrelandet“ 21/1 1914; Steen- strup: „Den dsk. Kvindes Hist.“ II 1917; H. Ploug I „Hovedstaden“ 9/8 1918; Peder R. Møller: „Slægt efter Slægt“ 1918; Mantzius: „Min Far og jeg“ 1919; „Breve fra Rigsarkivar Birkeland“ 1920; „A. F. Kriegers Dagbøger“ 1920 ft.; Norvin i „Gads dsk. Mag.“ 1923; Fabricius: „Regensen“ s. A.; „Politiken“ 18/11 s. A.; H. Lund: „Høgs- bros Brevveksling og Dagb.“ I 1924; Breve i „Bre- ve fra og til Hostrup“ 1897 og „Af Orla Lehmanns Papirer“ 1903; Nekrologer i „III. Tid.“ 4/11 1894 (af V. Vedel), „Studentertbl.“ 1894, „Avisen“ 28/10 s. A.; „Dagbl.“ 28.29/10 s. A.; „Politiken“ 28/10 s. A.; „Berl. Tid.“ 27/10, 3/11 og 24/11 s. A.; „Dannebrog“ 28/10 s. A. (bl. a. af O. B.) og 30/10 s. A. (af Carl Møller) og „Nationaltid.“ 27.29/10 s. A.; Ligtale af Skat Rørdam s. A.

Plum, Frederik (12/10 1760—18/1 1834), Bi- skop. F. i Korsør. Forældre: Sognepræst Claus P. og Elisabeth Amalie Rohn. Blev Student 1778, delte paa Regensen Værelse

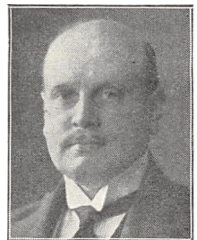
med Baggesen. Han studerede først østerland- ske og klassiske Sprog og udgav 1790 en Over- sættelse af Juvenals og Persius' Satirer; 1788 tog han teologisk Em- bedseksamen, blev 1789 Præst ved Arresthuset i Kbh., 1791 i Korsør og Taarnborg, 1794 Provst

for Slagelse Herred og 1796 Sognepræst ved St. Mikkels Kirke i Slagelse. I disse Stillin- ger virkede han energisk for Fattigvæsenets Ordning og for Reform af Skolevæsenet efter Pestalozzis Metoder; han blev derfor 1803 forflyttet til Kbh. som Stiftsprovst og Sogne- præst ved Frue Kirke. Her fortsatte han sit Arbejde for Skolevæsenet bl. a. som Med- lem af flere Kommissioner og 1804—08 som Medudgiver af „Egeria, Fjerdingaarsskrift for Opdragelses- og Undervisningsvæsenet i Danmark og Norge“; 1809 blev han Med- direktør for Pastoralseminariet og 1811 Bi- skop over Fyns Stift. Hans store Initiativ- rigdom og mangesidige Interesser gav sig her Udslag i et Regulativ for Skolevæsenet i Fyns Købstæder, i Oprettelse af en Borger- skole, Aftenskoler for Tjenestepiger og Lære- drenge samt en Søndagsskole for Haand- værkssvende i Odense, Grundlæggelsen af Fyns Stiftsbibliotek 1813 og det fynske lit- terære Selskab 1815 samt i Udgivelse af „An- ders Kjerby af Vissenberg Sogn, en Læse- bog især for Fynboer“ (1821). Blandt hans øvrige litterære Arbejder kan nævnes: „Haandbog for Lærere og Opsynsmænd ved Borger- og Almuekolerne“ (1802), „Pesta- lozzis Læremaade, et Forsøg til Elementær- undervisningens Forbedring“ (1803), en Ud- gave af Persius' Satirer med Kommentar (1827) og 1. Hefte af en græsk Antologi (1828). 1790 blev han Dr. phil., 1792 Dr. theol. fra Göttingen. D. i Odense. — Gift 1792 Marie Sophie Hviid, f. Munk, d. 1829.

H. M.

Litt.: Slægt hos Lengnick, i G. L. Grove: „Slægten P.“ 1903, P. Ellskov: „Stamt. over Slægten Ellskov“ 1869, L. Nielsen: „Familien Blødel“ 1901; Hustrus Slægt hos Lengnick (Munk); „Kirkeh. Saml.“ III 3 1881—82, S. 708 ft.; Joak. Larsen: „Bidrag t. d. dsk. Folkeskoles Hist. 1784—1818“ 1893; Vilh. Bang: „Fyens Stifts Biskopper efter Reformationen“ 1903; N. Faber: „Mindetale over F. P.“ 1834; Breve i „Breve fra og til C. C. Rafn“ 1869 og „Kirkeh. Saml.“ IV 6 1899 og V 3 1905; Nekrolog i „Fyns Stiftstid.“ (Hempel) 20/1, 22/1, 28/1, 3/2 og 4/2 1834.

Plum, Harald Skovby (f. 30/1 1881), Han- delsmand. F. i Assens. Forældre: Købmand Niels Munk P. og Agnes Skovby. Blev Stu- dent 1899, Cand. juris 1905, Overretssagfører 1908, var en Tid Leder af et juridisk Manuduk- tionsfirma, men kastede sig iøvrig tidlig efter Slægtens Tradition ind i praktisk Forretnings- liv. 1908 stiftede han Selskabet „The Crown Butter Export Co.“ med det Formaal at eksport- ere Smør i „tins“ til oversøiske Pladser. Til dette P.s første Handelsselskab, der gen- nem Aarene har bevist sin Livskraft og stadi- g trives under P.s Ledelse, knyttedes se- nere flere andre Smøreksporthandlinger,

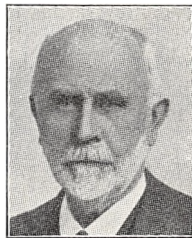
og efter en 1922 afsluttet Overenskomst med „De danske Mejerforeningers Mælke Export“ optog Selskabet som Repræsentant for den nævnte Landsorganisation Eksporten ogsaa af Mælk i „tins“. — 1911 stiftede P. „The United Export Co.“ som generelt Eks- og Importhus med Hovedsæde i Kbh. og Filial i Hamborg, og dette Selskab, der allerede var i god Gang før Verdenskrigen, fik i dennes første Aar en meget omfattende Eksportforretning, væsentligst paa Tyskland. Voksende Vanskeligheder for denne Eksport, Forholdenes Udvikling i det hele taget og ude fra kommende Tilskyndelser vakte Selskabets Opmærksomhed for de Chancer, en Bearbejdelse ogsaa af det russiske Marked bød, men af Hensyn til Tyskland kunde „United Export“ ikke godt direkte optage Virksomhed i Rusland, og det besluttedes derfor 1915 at oprette et særligt russisk Selskab, „Russisk Handelskompagni“, der i Løbet af et Par Aar voksede frem til at blive et af Ruslands største Handelsforetagender. Paa den russiske Forretning og dennes Fremtid byggede man i væsentlig Grad ved Oprettelsen 1916 af „Det Transatlantiske Kompagni“. Dette det mest omdebatte-rede og i sine endelige økonomiske Konsekvenser mest indgribende af P.s talrige Selskaber stiftedes af P. i Forening med Landmandsbanken, for hvilken denne Forbindelse efterhaanden blev meget bekostelig og følgesvanger. Kompagniet var planlagt som et saakaldt „holding company“, og i de følgende Aar forfulgtes dets Formaal med Finansieringen af en Mængde udenlandske Datterselskaber. 1919 gik „United Export“ helt op i Transatlantisk og deler derefter Skæbne med dette. De ydre Rammer for en verdensomspændende Virksomhed fik P. vel saaledes gennem Kompagniet bygget op, men de mangfoldige udenlandske Datterselskaber, hvis lokale Ledere næppe alle var udvalgt med fornøden Kritik, og hvis Administration sikkert var for kostbar, savnede den nødvendige indre Modstandskraft, da Verdenskrisen 1920—21 for Alvor satte ind. Særlig skæbnesvanger for Transatlantisk-Koncernet blev det, at de i 1920 indledte Forhandlinger om en Handelsoverenskomst med Rusland (Krassin) afbrødes uden positivt Resultat, derved mistede Koncernet Raadigheden over russiske Værdier til en af Kompagniets daværende Ledelse anslaaet Sum af ca. 75 Mill. Kr. Verdenskrisens Følger og Tabet af de russiske Værdier førte med sig, at P. traadte tilbage fra Ledelsen af Transatlantisk-Koncernet, og dettes Bo overtoges af det nydannede Selskab „Externa“. Som Direktør for „United Export“ og „Transatlantisk Kompagni“, der i nogle Aar faktisk havde en stor og vidtomspændende Omsætning, spillede P. en Tid en ikke ubetydelig Rolle i det internationale Forretningsliv. Man kan næppe heller frakende P. betydelige mer-

kantile Evner. Naar det desuagtet ikke lykkedes ham at realisere sin Kongstanke: At gøre Kbh. til et af Verdenshandelens Centre, men hans derpaa stilende storslaaede Planer tværtimod mundede ud i et økonomisk Sammenbrud, der er uden Sidestykke i vor Handelshistorie, diskulperer Verdenskrisens Voldsomhed og flere andre sammenstødende, delvis uberegnelige Omstændigheder vel i nogen Grad P., men det kan dog med Rette bebrejdes ham, at hans storslaaede forretningsmæssige Fantasier ikke har været tilstrækkelig afbalanceret af nøgterne Overvejelser; og kan P. end med Rette — som han gør det — hævde, at han rettidig har forudset de økonomiske Omvæltninger, som den Depression, der maatte følge efter Krigsaarenes Højkonjunktur, vilde føre med sig, saa har han jo i hvert Fald savnet Evnen til at gennemføre sine Synspunkter med Hensyn til en rettidig Realisation af T. K.-Koncernets Varebeholdninger. — Den efter Landmandsbankens Sammenbrud nedsatte Bankkommission fik ogsaa Transatlantisk's Forhold overdraget til Forundersøgelse, og paa Grundlag af Kompagniets Regnskab for 1919 dekreterede det offentlige Tiltale mod P. Ved Østre Landsrets Dom af ^{10/11} 1923 kendtes P. skyldig i Overtrædelse af Aktieselskabslovens § 55 og idømtes herfor en Bøde paa 4000 Kr., men frifandtes iøvrigt for Rigsadvokatens Anklage. — Ugift.

C. T.

Litt.: Slægt sø Frederik P.; Erik Plum: „Russisk Handelskompagni A/S 1915—22“ 1923; „Nogle Avisartikler 1911—23 om det transatlantiske Kompagni (United Export Compagni)“ s. A.; „Politiken“ ^{7/8} og ^{26/8} s. A.; „Berl. Tid.“ ^{10/10}, ^{19/10} og ^{11/11} s. A.

Plum, Peter Andreas Julius (^{10/5} 1829—^{2/3} 1915), Læge. F. i Kbh. Forældre: Sognepræst Peter Andreas P. og Anna Louise Heger. Blev Student 1848, Cand. med. 1854, var 1850—51 Underlæge i Krigen. Efter Uddannelse ved københavnske Hospitaler og Studierejse i Udlandet (1856—57) nedsatte han sig i Korsør, men vendte tilbage til Kbh. og var 1863—66 Reservekirurg ved Frederiks Hospital, gjorde dog en kortere Tid 1864 Tjeneste som Overlæge ved Lasarettet paa Kronborg. 1866 blev han Dr. med., og Disputatsen: „Om Brokin-carceration“ var et ualmindelig lædigt Arbejde, bygget paa et meget stort Materiale. S. A. rejste han som Livlæge med Prinsesse Dagmar til Petrograd, men vendte n. A. tilbage til Kbh., hvor han 1868 oprettede en kirurgisk-gynækologisk Klinik sammen med sin Ungdomsven Howitz. 1869 ansattes han som ekstraordinær Docent i Kirurgi ved Univer-

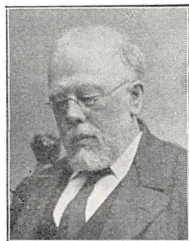

sitetet, blev 1872 Lektor, 1876 Overkirurg ved den mindre kirurgiske Afdeling paa Frederiks Hospital og Professor ordinarus 1880—99. Større litterære Arbejder har P. ikke skrevet, men en Del Journalartikler især i „Hospitalstidende“, af hvilken han var Medredaktør 1866—73. Han var en dygtig Docent og en overordentlig samvittighedsfuld og human Overlæge; men trods sine udmærkede Evner som Operator og sine store Kundskaber fik han ikke som Kirurg nogen fremskudt Position, dertil var hans Selvtillid og Ærgerrighed for ringe, heller ikke stoledede han paa, trods sin vel gennemførte Antiseptik, at kunne neutralisere de uheldige Forhold paa det gamle Hospital. Ved sine fortræffelige Egenskaber som Læge, sit lysende Vid og sin noble og humane Tænkemaade efterlod P. sig et smukt Minde blandt Kolleger og Elever. D. i Kbh. — Gift 1864 Ellen Mathilde Hansen, d. 1913.

F. L.

Litt.: Slægt se Frederik P.; mødrene Slægt se Elline Heger; Hustrus Slægt se A. N. Hansen; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1866; „Ill. Tid.“ 2/3 1909; Dan. Jacobson: „Jeg husker —“ 1923; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 2/3 1915 (af E. A. Tscherning), „Nationaltid.“ 2/3 s. A., „Politiken“ 2/3 s. A., „Hospitalstid.“ s. A. (af Th. Rovsing), „Ugeskr. f. Læger“ s. A. (af E. A. Tscherning) og Univ. Progr. Novb. 1915 (af Th. Rovsing).

Plum, Thorvald (26/3 1844—6/9 1923), Smørekseportør. F. i Roslev ved Skive. Forældre: Sognepræst Niels Munk P. og Charlotte Elisabeth Blædel. Blev Student 1863, Cand. phil. 1864, brød saa af fra den akademiske Bane og søgte merkantil Uddannelse. 1872 løste han Grossererborgerskab i Kbh. og etablerede sammen med en Broder Sophus Munk P. (1847—1904) Smørekseportfirmaet T. & S. P., som det

i Aarens Løb lykkedes Indehaverne at faa arbejdet frem i første Række blandt Branchens Forretninger. P. var en meget flittig og dygtig Købmand, der indenfor sin Branche nød megen Tillid, hvilket bl. a. gav sig Udslag i hans Valg til Medlem af Branchens Voldgiftskomiteé. Han vedblev at tage aktiv Del i Eksportforretningens Ledelse lige til 1916, da han trak sig tilbage og overdrog Firmaet til Sønnen Erik P. Fra nu af kunde P., der var stærkt religiøst præget, udelukkende ofre sig for filantropiske Formaal og for det kristelige Vækkelsesarbejde, som laa ham stærkt paa Sinde, og som han allerede længe havde deltaget aktivt i. Han udgav paa egen Bekostning det lille Blad „Kirkeklokken“, som han sammen med andre Vækkelsesskrifter personlig uddelte paa Gader, i Sporvogne og i Lokaltogene. D. i Kbh. — Gift 1884 Helga Antonie Secher.

C. T.

Litt.: Slægt se Frederik P.; Hustrus Slægt se V. A. Secher; „Medd. om Slægten Secher“ 1885; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 7/9 1923, „Politiken“ s. D. og „B. T.“ s. D.

Pløtz, Hans Henrik (6/1 1748—26/12 1830), Maler, Mekaniker. F. i Rellingen, Holsten. Forældre: Tømrermester Hans P. og Cathrine Dorothea Sivers.

Havde udprægede musikalske Evner og blev efter Forældrenes tidlige Død hjulpet frem til deres Uddannelse. Var 1768—71 ansat i det kgl. Kapel og kom derefter paa en Udenlandsrejse. Han maatte blive tilbage i Schweiz paa Grund af Sygdom, og da Lægen forbød ham at spille paa Fløjte, der var hans Hovedinstrument, lagde han sig efter Emaillemaleri, hvad der bragte ham i Forbindelse med Naturforskeren og Filosofen Charles Bonnet. Han kom til at bo i dennes Hus og hjalp med sin Tegne- og Malekunst ved Udarbejdelsen af hans Værker; samtidig syslede han med mekaniske Opfindelser. Nogle Aar efter Bonnets Død 1793 vendte han tilbage til Danmark, hvor han blev Hofmekanikus og fik Hjælp fra Staten til Indretningen af et Maskinværksted. Paa dette fremstillede der særlig Præcisionsinstrumenter, som uden Sammenligning var bedre end andre Samtidig. Han opfandt ogsaa forskellige Maskiner, bl. a. en til at stemple Bankosedler med. D. i Kbh. — Gift 1801 Anna Marie Petersen, d. 1825.

P. P. S.

Litt.: „Iris og Hebe“ 1809 III, S. 158 ff., 249; „Efterretninger fra Selsk. for indenlandsk Kunstflid“ I 1816, S. 422, 432, 559, 615; Rawert: „Danm. industrielle Forhold“ 1849, S. 167; Wellbach: „Eckersbergs Levned“ 1872, S. 78 f. og 191 f.

Podebusk, Henning (d. ca. 1388), Drost. F. paa Rygen. Forældre: Borante van Putbusse og Catharina Starkow. Var fra 1350 i Tjeneste hos Valdemar Atterdag, hvem han trofast hjalp i indre og ydre Politik. Som Drost styrede han i Spidsen for Rigsraadet Landet, efter at Kongen 1368 var draget i Landflygtighed, og han sluttede Freden i Stralsund 1370. Efter Valdemars Død 1375 førte H. P. en kort Tid igen Styrelsen paa lignende Maade. For den unge Dronning Margrethe blev han en lige saa tro Støtte som for hendes Fader og har vistnok sat Præg paa hendes første Regeeringstid. — Gift Gisela (Henningsdatter van P.) von dem Sunde.

H. Js.

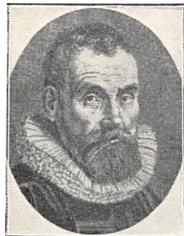
Litt.: Slægt i V. Loebe: „Mittellungen zur Genealogie und Geschichte des Hauses Putbus“ 1895 og Adelsaarbogen 1908; Reinhardt: „Valdemar Atterdag“ 1880; Erslev: „Dronning Margrethe“ 1882.

Pontanus, Johan Isaachsen (21/1 1571—7/10 1639), Historiker. F. paa Havet udfor Helsingør. Forældre: Generalstaternes Agent

Isaac Pietersz og Margarethe van Delen. Broder til Maleren Pieter Isaacsz (s. d.).

Fulgte med de hollandske fødte Forældre til Holland, vedblev dog altid at betragte og benævne sig som Dansk. Han studerede i Franeker og Leiden, var 1593 i Rom og siden et Par Gange i Danmark, hvor hans Fader nu atter var bosat i Helsingør som hollandsk

Agent, og hvor P. fik Lejlighed til at stifte nært Bekendtskab med baade Tyge Brahe og Arild Huitfeldt. 1604 blev han Professor ved Harderwijk Gymnasium i Geldern, hvor han vedblev at virke, ogsaa efter at han 1618 paa Foranledning af Christian Friis (s. d.) til Krogerup var blevet udnævnt til kgl. dansk Historiograf. Som saadan havde han den Opgave at give en latinsk Fremstilling af Danmarks Historie fra de ældste til de nyeste Tider. Han naaede at faa skrevet et Værk, der efter Tidens Skik vil gøre Danmarks Historie saa gammel og saa berømmelig som mulig, ikke mindst ved gennem fantastiske Kombinationer at gøre Danmark til et „Folkenes Moderskød“. Ogsaa ellers er P. optraadt som lærd Forfatter og Digter. D. i Harderwijk. — Gift 1606 Anneken van (den) Heede. H. Js.

Litt.: „Vita et obitus J. I. P.“ 1640; J. T. Bodel Nyenhuis i „Bijdragen voor vaderl. Geschiedenis en Oudheidkunde uitg. door Is. An. Nijhoff“ II 1840; H. F. Rørdam: „Hist. Saml. og Stud.“ III 1896—98; van Doornick og Molhuysen: „Brieven van en aan J. I. P.“ 1909 (med Biografi).

Pontoppidan, Clara (f. $\frac{23}{4}$ 1883), Skuespillerinde. F. i Kbh. Forældre: Urtekrammer Edvard Heinrich Rasmussen og Sara

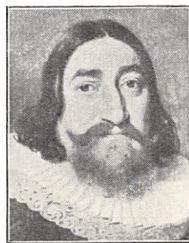
Vilhelmine Caroline Brammer. Kom som lille Pige ind paa det Kgl. Teaters Balletskole, spillede forskellige Barneroller og optraadte første Gang 1900 som en Alf i „En Skærsommernatsdrøm“, vedblev i de følgende Aar at udføre Balletpartier som Bruden i „Brudfærden i Hardanger“ jævnsides mindre Skuespilroller — f. Eks. den ene af Prinserne i „Richard III“. 1905 blev hun engageret til Dagmartheatret, hvor hendes første Rolle var Jane de Simerose i „Damerne Ven“, og hvor hun snart kom til at spille et stort Repertoire, der omfattede baade Lystspilletts unge Damer og forskellige Karakterroller, i hvilke hendes følelsfulde Spil gjorde Indtryk — f. Eks. den forvoksede Pige i „De umyndiges Røst“.

1914—17 var Fru P. knyttet til Alexandra-teatret, hvor hun yderligere befæstede sin Position, optraadte siden bl. a. som Gæst paa Folketeatret og er fra 1923 atter ved Dagmartheatret. Her har hun bl. a. med Held udført Eliza i „Pygmalion“. Hendes Register er vistnok ikke stort, men hun ejer i sin Kunst en Inderlighedens Charme, et gratiøst og fint Udtryk for Kvindehertets sarte Rørelser, der har vundet hende Popularitet i vide Kredse og bragt hende i første Række blandt yngre danske Skuespillerinder. — Gift 1) 1906 Skuespiller Carlo Wieth (s. d.). Ægteskabet opløst. 2) 1920 Læge Povl Vilhelm P. C. Bs.

Litt.: 2. Ægtefælles Slægt (yngre Slægt P.) se Erik P., d. 1678; „Dagens Nyh.“ $\frac{10}{11}$ 1918; C. Rimestad: „Clara Wieth“ s. A.; „Politiken“ $\frac{23}{10}$ 1921; „Teatret“ s. A.; „Nationaltid.“ $\frac{2}{3}$ 1922; „Søndag“ $\frac{27}{8}$ s. A.; „Vore Damer“ $\frac{16}{11}$ s. A.

Pontoppidan, Erik Eriksen ($\frac{21}{1}$ 1616— $\frac{12}{6}$ 1678), Biskop, Sprogmand. F. paa Bjerregaard, S. Broby Sogn, Fyn. Forældre: Ridefoged Erik Knudsen og Anne Lauridsdatter. Blev Student

1635 og sluttede sig nær til den Brochmandske Familie, tog 1639 teologisk Attestats, var Hovmester for unge Adelsmænd og rejste i Udlandet, blev 1649 Slotspræst paa Antvorskov, 1665 Sognepræst

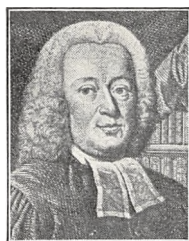
i Køge og Provst og 1673 Biskop i Trondhjem. Som opbyggelig Digter rager han ikke op over sin Samtid, men baade hans Digte og hans andre opbyggelige Skrifter viser ham som en Forløber for de kommende Bevægelser i Kirken, Pietismen og Herrnhutismen. Som Biskop var han tjenstvirrig og venlig, saa han i sin korte Bispetid vandt stor Yndest. Mærkeligst er han dog ved sit Arbejde til Oplysning om Modersmaalet. Foruden nogle Retskrivningsbetænkninger i hans Søstersøn Erik Olsen Marslevs Bearbejdelse af Commenii „Op-ladne Dør“ (1650), som formodentlig skyldes ham, har han forfattet en stor „Grammatica Danica“, som udkom 1668, men i det væsentlige er forfattet 20 Aar tidligere, inden han blev Præst, selv om en Del, saaledes de vigtige Tilføjelser til Lyd- og Bøjningslæren er et senere Tillæg, som til Dels skyldes Indflydelse fra hans Nabopræst og Ven Peder Syv. Denne vor ældste danske Sproglære er et fortjenstfuldt Værk, som rummer mange gode Iagttagelser; det er før Høysgaard langt den vidtløftigste Fremstilling af Sprogets Bygning, vi ejer, og gennem sine rigelige Eksempelrækker giver den mange Oplysninger om sin Tidens Sprog, som vi ellers vilde savne. Den vidner helt igennem om stor Omhu, flittig Iagttagelse

og varm Kærlighed til Modersmaalet. D. i Trondhjem. — Gift 1653 Karen Valentinsdatter Køler.

M. K.

Litt.: Slægt (ældre Slægt P.) i Gtesing; „Dsk. Jubellærere“ II² 1783, hos Lengnick, i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“, „Stamt. over Slægten P.“ 1905, „Stamt. over Familien Sidenius“ 1890 og „Stamt. over Familien Lacoppidan“ 1914; „Vita Erici P.“ 1679; Brandt og Helveg; „Den dsk. Salmeligting“ i 1846; Daae; „Trondhjems Stifts gejstlige Hist.“ 1863; H. F. Rørdam; „Kirkeh. Saml.“ IV 2 1891—93; Kvam; „Den norske Kirkes Biskopper“ 1909; Brøndum-Nielsen; „Sproglig Forfatterbestemmelse“ 1914, S. 142; Jacobæus: Univ. Progr. ved hans Død.

Pontoppidan, Erik (²⁴/₈ 1698—²⁰/₁₂ 1764), Teolog, Historiker. F. i Aarhus. Forældre: Stiftsprovst Ludvig P. og Else Sophie Spend.

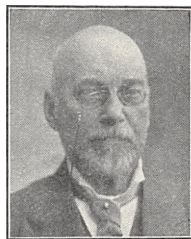
Blev Student 1716, tog teologisk Attestats 1718, rejste udenlands som Hofmester for en ung Adelsmand til Holland og England, blev 1723 Præst paa Als, 1735 Hofpræst i Kbh., 1747 Biskop i Bergen og 1755 Prokansler for Universitetet i Kbh. Som Teolog tilhørte han Pietismens moderate Fløj og har i „Menoza“ (3 Bd., 1742—43), der i Formen efterligner Montesquieu's „Lettres persanes“, givet sin Tidsalders religiøse Karakteristik i Udlandet som i Danmark; i Udviklingen herhjemme greb han praktisk ind med sin Katekismusforklaring (1737) og sin Salmebog (1740), der var i Brug et Par Menne-skealdre igennem. En fortræffelig Pastoralteologi udgav han 1757; 1741—52 udkom i 4 Bd. hans paa Tysk skrevne „Annales Ecclesiae Danicæ“, et Hovedværk indenfor vor kirkehistoriske Litteratur. Men P. spændte langt videre end til sit egentlige Fagomraade. Livet mellem Bønderne paa Als affødte hans „Everriculum fermenti veteris“ (1736; dansk Overs. ved J. Olrik 1923), der er en vigtig Kilde til Kundskab om Fortids Folketro og Folkevaner; Opholdet i Norge fremkaldte „Glossarium Norvegicum“ (1749) og, som det første Arbejde af denne Art, „Forsøg til Norges naturlige Historie“ (2 Bd., 1752—53), der viser ham stærkt paavirket af Linné. Med stor Iver samlede han til Fædrelandets topografiske Beskrivelse; 1730 kom „Theatrum Danicæ“, en paa Tysk skrevet Beskrivelse af Kongeriget og Slesvig, 1739—41 i 2 Bd. „Marmora Danica“, indeholdende Indskrifter fra alle Dele af Landet, og 1760 „Origines Hafniensis“, en paa Dansk skrevet Københavnshistorie, men Hovedværket her er dog „Danske Atlas“ (7 Bd.), der begyndte at udkomme 1763, og som afsluttedes 1781 af Svogeren Hans de Hofman, et Værk, der vil bevare P.s Navn til sene Tider. Endelig gav han Stødet til en Række

national- og socialøkonomiske Afhandlinger og udgav dem 1757—64 i 8 Bd. under Titlen „Danmarks og Norges økonomiske Magazin“, i hvilket Skrift Grundtrækkene af saa godt som alle de senere Reformers i Landbovæsnet er indeholdt. Som Samler har Eftertiden ofte nok ladet ham høre for Mangel paa Nøjagtighed; han var imidlertid ikke blot Samler, men ogsaa Videnskabsmand og har dokumenteret det gennem de to metodisk beundringsværdige Afhandlinger, han 1745 offentliggjorde i Vid. Selsk. Skrifter: „Det danske Sprogs Skæbne i Sønderjylland“ og „Efterretning om en ved Jægerspris fundet Jættestue“; Gram kunde ikke have gjort det bedre og Holberg ikke nær saa godt. Som Menneske var han myndig af Væsen og selvbevidst indtil Forfængelighed; Præster og Professorer led ham ikke, men de norske Bønder syntes, at han var en „gemejn“ Mand. D. i Kbh. — Gift 1) 1723 Francisca Toxwerd, d. 1730. 2) 1731 Helene Danielsen, d. 1744. 3) 1745 Johanne Maria de Hofman, d. 1809.

C. S. P.

Litt.: Slægt (ældre Slægt P.) se Erik P., d. 1678; 3. Hustrus Slægt se Hans de Hofman; Selvbibliografi og Dagbøger i „Tidsskr. f. Kirke og Teol.“ 1834 (ved Jens Møller), „Ill. Nyhedsbl.“ 1865 og med Indledning af C. Paludan-Müller udg. af N. E. Hofman (Bang) 1874; „Dän. Bibl.“ VI 1745; „Københavnse nye Tidender“ 1750; „Mag. f. Religionslærere“ VI—VIII 1797—99; O. Vig i „Folkevennen“ 1857; E. Carstens i „Jahrb. f. d. Landeskunde“ II 1859; J. F. Lampe i „Ill. Nyhedsbl.“ 1866; „Kirkelig Kalender for Norge“ I—II 1875—76 og „Bergens Stifts Biskopper og Præster“ I 1895; A. Skavlan i „Folkevennen“ 1875; D. Thrap i „Teol. Tidsskr. f. d. ev.-luth. Kirke i Norge“ 1877; Prytz; „Livsbilleder fra den nyere Kirkehist.“ 1883; L. Koch; „Kong Christian VI's Hist.“ 1886 og i „Kirkeh. Saml.“ III 6 1887—89; H. F. Rørdam i „Kirkeh. Saml.“ IV 4 1895—97 og V 3 og 5 1905—11; Soph. Müller; „Vor Oldtid“ 1897; O. Olafsen i „Naturen“ 1897; Bisgaard; „Den dsk. Nationaløkonomi i 18. Aarh.“ 1902; Kvam; „Den norske Kirkes Biskopper“ 1909; Rosendal i „Lyngby Elever“ 1914; J. Olrik i Indledning til „Everriculum“ 1923; M. Neitendam; „Bastholm“ 1922; Nekrolog i „Københavnse nye Tidender“ 1765.

Pontoppidan, Erik Jansen (¹⁰/₆ 1847—²¹/₁₁ 1919), Læge. F. i Ribe. Forældre: Sognepræst Dines P. og Birgitte Christine Marie Oxenbøll. Blev Student 1865, Cand. med. 1872, Dr. med. 1876 („Om Lupus“), uddannede sig paa Kommunehospitalet som Kandidat og Reservelæge paa 4. Afdeling, praktiserede 1876—81 paa Sci. Thomas, fra 1882 i Kbh. 1904 blev han Overlæge paa Vestre Hospital, tog sin Afsked 1916. P. havde en stor Virksomhed som Specialist i Hud- og Kønssygdomme og interesserede sig varmt for Samfundsspørgsmaal vedrørende sit Fag, var en Tid Formand i Foreningen til Kønssygdommenes Bekæmpelse,

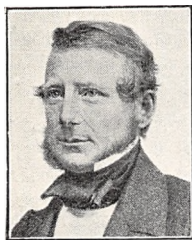

var Medstifter af Dermatologisk Selskab og blev meget benyttet i Kommissioner vedrørende Spørgsmaal om Ordning af Sundhedsplejen paa det venerologiske Omraade. Han har udgivet en Lærebog om Hud- og veneriske Sygdomme 1885 og adskillige andre litterære Arbejder fra sit Speciale, ogsaa om Forebyggelse af veneriske Sygdomme o. l. D. i Kbh. — Gift 1886 Johanne Jensine Hansen.

F. L.

Litt.: Slægt (yngre Slægt P.) se Erik P., d. 1678; Selvbiografi i Univ. Progr. 1877; „Nationaltid.“ 22/2 1916 og 16/6 1917; „Berl. Tid.“ 22/10 1916; Ehlers sst. 15/6 1917; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 22/11 1919, „Politiken“ 23/11 s. A., „Hospitaltid.“ s. A. og (af C. E. Jensen) i „Ugeskr. f. Læger“ s. A.

Pontoppidan, Hen(d)rik (21/3 1814—21/2 1901), Handelsmand, Landmand. F. i Rør ved Thisted. Forældre: Sognepræst Børge

P. og Mette Magdalene Glahn. Voksede op i Thisted, var som 12—13 Aars Dreng en kort Tid til Søs med en lille Skude, kom saa i Handelsløse hos M. W. Sass i Kbh. og blev her snart en dygtig og højt skattet Medhjælper. Som Kommiss kom han til Altona, hvor han var 1837—40;

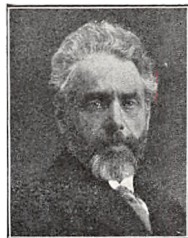
senere opholdt han sig i nogen Tid i Manchester. 1841 aabnede han i Hamborg den Købmandsforretning, der blev Grundstenen til det store Handelsfirma Huset H. P. Ved sin Dygtighed, Retsindighed og Flid vandt han Tillid ude som hjemme; allerede i 40'erne benyttede Nationalbanken ham som Kommissær, og 1851 blev han dansk Generalkonsul. Under Handelskrisen 1857 vakkede Forretningen, men kyndige Folk undersøgte Forholdene og fandt Grunden god, og man viste Huset Tillid derved, at Staten og Nationalbanken ydede det et Millionlaan, som i Løbet af faa Aar kunde tilbagebetales. 1867 købte P. Constantinsborg ved Aarhus, som han forbedrede paa alle Omraader; der blev ryddet, drænet og brakket, Bygningerne blev restaurerede, og Constantinsborg blev snart et søgt Lærested for unge Landmænd. Herigennem kom P. i Forbindelse med danske, specielt jyske Landmænd. Han fik Indblik i Landbrugets Produktions- og Omsætningsforhold, saa dets Kaar og dets Brøst, og snart gik hans Landbrugsinteresser langt ud over Constantinsborgs Grænser. Det var særlig Hedeselskabets og Landboforeningernes Virksomhed, som tildrog sig hans Opmærksomhed, og her har hans store Offervillighed og vidtskuende Blik sat meget dybe Spor; men ogsaa det mindre Landbrug og Bierhvervene fandt i P. en Ven, og han spredte med rund Haand af sine rige Midler til mange forskellige Formaal; men aldrig i Blinde.

Det var saaledes ham, der gav Stødet til Oprettelse af „Foreningen for Danmarks Fjerkræavl“, og han var medvirkende ved „Det jydskes Haveselskabs“ Oprettelse. Hans Princip var Hjælp til Selvhjælp, hvis gode Virkninger han selv havde lært at kende, og han stiftede adskillige mindre Legater med dette Formaal. Mange af disse har endnu ikke naaet den Størrelse, som Stifteren har sat som Betingelse for deres Uddeling, men de kommer frem efterhaanden, naar Summen er vokset ved Renteopsparingen. D. i Hamborg. — Gift 1844 Klara Averdieck, d. 1877.

A. C.

Litt.: Slægt (yngre Slægt P.) se Erik P., d. 1678; Hustrus Slægt se Hauch-Fausbøll: „Slægt-haandbogen“ og Grandjean: „Familien Glahns Slægtetog“ 1907; Galschiøt: „Landbrug og Landmænd i Danmark“ 1888; „Ill. Tid.“ 6/4 1891; „Ugeskr. f. Landm.“ 1891 I; S. P. Petersen: „Blade af Landbrugets Hist. i Aarhus Amt“ 1892; Festskrift ved Foreningen af jyske Landboforeningers 25 Aars Jubilæum s. A.; A. Christensen: „H. P.“ 1914; „Fædrelandet“ 25/3, 1/4, 25/4 1914; Nekrologer i „Ill. Tid.“ 3/3 1901 (af L. Schrøder), „Hedeselsk. Tidsskr.“ s. A. (af Claud Westh), „Ugeskr. f. Landmænd“ s. A., „Haabet“ s. A., „Politiken“ 24/2 s. A., „Berl. Tid.“ 23/2 s. A., „Jyllandsposten“ 24/2, 28/2, 2/3 s. A.

Pontoppidan, Henrik (f. 24/7 1857), Forfatter. F. i Fredericia. Forældre: Sognepræst Dines P. og Birgitte Christine Marie Oxenbøll. Tilbragte sin Barndom i Randers, gik i Latinskolens Realklasse og rejste 1873 til Kbh., hvor han n. A. tog Adgangseksamen til Polyteknisk Læreanstalt og 1877 1. Del af Ingeniørekksamen. For en lille Arv efter sin Morfar foretog han 1876 en eventyrlig Rejse til Schweiz, senere prøvede han forgæves at komme med paa en geologisk Rejse til Grønland. Studierne havde han mere og mere tabt Interessen for, og i sidste Øjeblik efter skriftlig Del af den afsluttende Eksamen trak han sig tilbage. Han vilde være Digter; allerede paa Udenlandsrejsen havde han skrevet et nu tabt Skuespil „Hjemve“. Et Par Aar var han Lærer ved sin Broder Mortens (s. d.) Højskoler, 1880—81 i Hjørulunde. Han kom herved for første Gang i nærmere Berøring med Bonden. Men ogsaa Højskolevirksomheden opgav han, flyttede til Østby i Hornsherred, hvor han giftede sig med en sjællandsk Bondepige af Højskolekredsen. 1887 flyttede han til Havreholm ved Hornbæk, indtil Ægteskabet og dermed Hjemmet opløstes. 1890 rejste han for det Ancker'ske Legat, og efter Indgaaelsen af sit 2. Ægteskab foretog han en længere Rejse til Tyskland og Italien. Efter Hjemkomsten slog han sig ned i Fredensborg, senere i Kbh., hvor han efter nogle Aar i Snertinge ved Kalundborg og Hille-

rød har haft fast Bopæl siden 1910. Ved Siden af sit Forfatterskab har han nu og da maattet gøre journalistisk Arbejde, i Slutningen af 80'erne i „Børstidende“ (under Mærket „Urbanus“), hvor et Par Artikler bragte ham Sagsanlæg, og i 90'erne en kortere Tid ved „Politiken“. Han fik Nobelprisen sammen med Gjellerup for 1917. — P. debuterede som Forfatter med „Stækkede Vinger“ (1881), fire Fortællinger, der er ejendommelige ved at angive Udgangspunkterne for hele Forfatterskabet. „Kirkeskuden“ anslaa Grundmotivet i hans Digtning: Oprøret mod Præstegaarden, mod Sidenius-Kulturen. „Et Endeligt“ indleder hele Rækken af „Landsbybilleder“, og de to Skitser „Efter Ballet“ og „Tête à tête“ aabner Rækken af By- og Kulturromaner. Til Folkelivsskildringerne hører: „Landsbybilleder“ (1883), „Fra Hytterne, nye Landsbybilleder“ (1887) og „Skyer, Skildringer fra Provisoriernes Dage“ (1890). De to første Samlinger blev udgivet sammen („Fortællinger“ 1899) med en afsluttende Epilog „Vandrerens“. Som en Slags Negativer her til staar de Bøger, hvori selve Længslen mod Naturen, Sværmeriet for Bonden fremstilles ironisk og afsløres som en Illusion: „Sandinge Menighed“ (1883) og „Isbjørnen“ (1887). „Natur“ (1890) med de to Fortællinger „En Bonde“ og „Vildt“ rummer paa en Gang det positive Billede og det ironiske, Negationen. Højdepunktet og Afslutningen paa Rækken af Landsbybilleder danner Trilogien: „Muld“ (1891), skrevet i Berlin, „Det forjættede Land“ (1892) og „Dommens Dag“ (1895), gennemarbejdet og samlet 1898 under Titlen „Det forjættede Land“, det første af hans store Tidsbilleder. Landsbybilledet er her udvidet til et Danmarksbillede, Danmark i 80'erne med Provisoriet og Bondedemokratiets foreløbige politiske Nederlag. Emanuel Hansted, Bogens centrale Skikkelse, er den første af de P.ske „Fantaster“, en hjemløs i Virkelighedens Verden. Den anden Hovedgruppe i P.s Forfatterskab, Københavnerskildringerne, bæres af en fælles Tankegang, Diskussionen af „Lykken's Ide og „Lidenskabernes og de store Følelsers Ret“. Indledningen betegner en Del „små Romaner“ og „Skildringer fra Alfarvej“: „Ung Elskov“ (1885), „Mimoser. Et Familjeliv“ (1886), „Spøgelse“ (1888), „Minder“ (1893), „Nattevagt“ (1894), „Den gamle Adam“ (1894) — den sidste har sammen med „Minder“ faaet Undertitlen „Af Magister Glob's Papirer“ i „Fortællinger I“ (1899), der bl. a. indeholder „Ørneflugt“ — og endelig „Højsang“ (1896). Afslutningen danner det andet af P.s Hovedværker: „Lykke-Per“, der først fremkom i 8 Hæfter (1898—1904) og derefter i 3 Bd. (1905). Det er den moderne Litteraturs betydeligste og mest omfattende Forsøg paa at sammentrænge Samtidens aandelige Liv i store

Typebilleder. Det er Danmark mellem 1864 og 1900, med Hovedvægten paa det sidste Tiaar af Aarhundredet. Brydningerne i denne Periode mellem gammelt og nyt, mellem europæisk-jødisk Dannelse i Hovedstaden og den landsbyforvede Nationalkultur er givet i Pers Forhold til Dr. Nathan, et paa en Gang beundrende og begrænsende Portræt af Georg Brandes, og Jakobe Salomon, en stort tegnet om end lidt romantiseret jødisk Kvindeskikkelse. I Per Sidenius har P. skabt en national Type. Ogsaa han er en Fantast, taber i sin Kamp for at faa Tag i Virkeligheden, men finder Lykken, da han finder sig selv i Ensomheden. Produktionen efter 1900 har et mere spredt Præg. P. forsøger sig som Dramatiker uden at slaa igennem: „De vilde Fugle“ (1902) og „Asgaardsrejen“ (1906). De „små Romaner“ fortsættes med „Det ideale Hjem“ og „Lille Rødhætte“ (1900), „Borgmester Hoeck og Hustru“ (1905), „Hans Kvast og Melusine“ (1907), „Det store Spøgelse“ (1907), en Tilbagevendt til Landsbybilledet, „Den kongelige Gæst“ (1908, dramatiseret af Svend Leopold 1919) og endelig fra 1920 „En Vinterrejse. Dagbogsblade“. Hovedværket fra denne Periode er Fortællingskredsen „De Dødes Rige“ (1912—16 og samlet 1917). Det er det tredje og sidste af hans Tidsbilleder, Danmark mellem Systemskiftet og Verdenskrigen. For de nye Værdier i Tiden har P. ikke Øje, han ser kun Ruinerne af det frie og mandige Danmark, han vilde skabe. Fra Tidens uhyggelige Maskefest vender han sig bort for at søge Frelse i Ensomheden og Naturen. Billeder og Ideer samler sig ogsaa her i Hovedfigurerne: Torben Dihmer, Jytte Abildgaard og Enslev. — P.s Forfatterskab, hans over 30 Prosabøger, giver samlet vor Tids fyldigste Danmarksbillede, Landet, baade Øboer og Jyder, og Byen, fra den mindste Provinsby til Hovedstaden. Hans Portrætkunst naar højt ved sin Præcision, han omskriver sine Figurer helt rundt, saa de staar der, individuelle ved deres karakteristiske Træk, men ved deres „Idé“ Tidstyper og store nationale Figurer. Hans Prosa er enestaaende blandt den megen moderne lyriske Prosa ved sin rene episke Holdning, fuldkommen saglig og sober. Dens Svagheit er det for skrevne og akademiske, men naar den er bedst, bliver den det rene Udtryk for den Tankens Klarhed og Sindets maskuline Ligevægt, der er P.s Ideal. — P. er udgaaet fra 70'ernes Realisme. Men han har intet af det „skolemæssige“, der saa hurtigt har gjort Schandorph forældet. Hans Naturalisme er „Kritisk Naturalisme“. Ved Dybden i sin Menneskeskildring og ved sin Prosas Renhed bliver han den moderne Realismes Klassiker. Hans store Forgængere i nordisk Litteratur er Paludan-Müller og Ibsen. Han har deres Skarphed i Dom-

fæddelsen af Tidens Slaphed og Halvhed, deres moralske Indignation, der er saa blodig, fordi den har Brod mod Forfatteren selv. Hos sig selv har han først mærket Sidenius-Naturen. Hans Moral er en Personlighedsmoral. Her ligger hans dybe Slægtsskab med Brandes. Det er ikke blot Pers Lykke, men ogsaa P.s egen, at han har levet i en Tid, der kaldte paa Personligheden. — Gift 1) 1881 Mette Marie Hansen. Ægteskabet opløst. 2) 1891 Antoinette Kofoed. O. F.

Litt.: Slægt (yngre Slægt P.) se Erik P., d. 1678; „Morgenbl.“ ⁵/₁₀ 1887; „Østsjæll. Folkebl.“ ¹⁰/₅ 1891; „Studentertid.“ ²⁴/₁₂ 1896; C. E. Jensen: „Vore Dages Digtere“ 1898; „Hver 8. Dag“ ¹⁰/₉ 1905; O. Geismar: „Nogle Digterprofiler“ 1906, 1 „Sore Amtstid.“ ¹³/₁₀ 1915 og „Digterprofiler“ 1916; A. Ipsen: „Litterære Portrætter“ 1906; Sv. Lange i „Det ny Aarh.“ III 1 1906 og „Politiken“ ²⁹/₃₀ 1917 og ²³/₇ s. A.; Vilh. Østergaard i „Ill. Tid.“ ²³/₁₀ s. A.; C. Gulmann i „Ord och Bild“ 1907; „Politiken“ ²²/₁ s. A.; A. Garde: „Dansk Aand“ 1908, S. 178 ff.; Hendriksen: „Mennesker og Oplevelser“ 1910; H. Brix i „Tilskueren“ 1911 II; L. C. Nielsen: „F. V. Hegel“ s. A.; G. Brandes i „Neues Jahrb. f. das klass. Altertum“ 1912; A. Schwartz: „Skagen“ 1912—13; A. Schack i „Vor Fremtid“ 1913; J. Oscar Andersen i „Nationaltid.“ ²⁹/₁ 1914 ff.; Vetterlund i „Nord. tidskr.“ s. A.; Vilh. Andersen i „Nationaltid.“ ¹⁵/₁₂ 1915, „Goethe“ II 1916, „H. P.“ 1917 og „Folk og Mennesker“ 1919; Borchenius i „Nationaltid.“ ²³/₇ og ²⁵/₇ 1917; G. C. i „Politiken“ ²⁴/₇ s. A.; Th. Bredsdorff i „Højskolebl.“ s. A.; G. Gunnarsson i „Bogvennen“ s. A.; W. Thulstrup i „Ill. Tid.“ s. A.; Rimstad i „Spectator“ s. A.; N. Møller i „Nord. tidskr.“ s. A.; „Berl. Tid.“ ²⁹/₂₄ s. A.; Leopold: „Tres Talenter“ 1913; „Højskolebl.“ s. A.; R. Faugen i „Litteraturen“ s. A.; Chr. Høirup i Skovrup: „Hovedtræk af nord. Digtning i Nytiden“ i 1920; Vilh. Madsen: „Georg Brandes og dansk Aandsliv“ 1923, S. 41, 129, 145.

Pontoppidan, Knud Børge (¹⁰/₇ 1853—²¹/₁₀ 1916), Læge. F. i Ribe. Forældre: Sognepræst Dines P. og Birgitte Christine Marie Oxenbøll. Blev Student 1870, Cand. med. 1876, vandt 1879 Universitetets Guldmédaille for en juridisk Opgave („Om den ufuldstændige Tilregnelighed og dens Behandling i nyere Straffelove“). Efter en lang Uddannelse paa Sct. Hans Hospital og især

Kommunehospitalet,

hvor han blev Reservelæge paa 6. Afd., blev han 1888 Overlæge her og Universitetets Docent i Psykiatri. 1883 havde han disputeret („Den kroniske Morfinisme“). Som Overlæge paa Hospitalet her havde han sin lykkeligste Tid; han indførte den nyttige Forbedring at faa kvindelig Sygepleje overalt paa Afdelingen og gjorde i det hele et stort Arbejde. Som Kliniker stod P. meget højt, og han var en ypperlig Docent, hvis fængslende Skildring, Klarhed og Skarpsindighed gjorde Forelæserne uforglemmelige for hans Tilhørere. En Pressekompanie indledet af tidligere Patienter bragte

ham, bittert skuffet, til at forlade Stillingen paa Kommunehospitalet 1897, og han var nu 3 Aar Overlæge ved Aarhus Sindssygeanstalt, indtil han 1901 blev Professor i Retsmedicin. Ogsaa i denne Stilling fik han stor Betydning, ikke mindst ved Udgivelsen af sine „Retsmedicinske Forelæsninger og Studier“ (1907—09), og han havde den Glæde at faa oprettet et fortræffeligt retsmedicinsk Institut ved Rigshospitalet; men allerede 1914 tvang vaklende Helbred ham til at søge Afsked, dog vedblev han at være Formand for Retslægeraadet. P.s litterære Produktion er betydelig; foruden det nævnte har han udgivet sine Forelæsninger over Nerve- og Sindssygdomme (1891—98) og ca. 100 større og mindre Afhandlinger i forskellige Tidsskrifter, mærkede af hans store Indsigt, klare Tanke og ypperlige Fremstillingsevne. Han var en nobel og højt begavet Mand med en fast, lidt stejl Karakter, og han var en ualmindelig pligtopfyldende Læge og Lærer. D. i Hillerød. — Gift 1893 Johanne Elise Segelcke. F. L.

Litt.: Slægt (yngre Slægt P.) se Erik P., d. 1678; Hustrus Slægt i V. A. Secher: „Den Grotumske Legatstamt.“ 1875; Erindringer i „Hospitaletstid.“ 1905 og „6. Afdelings Jammersminde“ 1897; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1883; Univ. Aarbog 1878—79, S. 723; „Højesteretstid.“ 1897, S. 688 ff.; P. M. Brun: „Dr. P.s 6. Afd. Jammersminde“ s. A. og „Højesteretsdommen osv.“ 1898; C. C. Clausen: „Aarhus“ 1899; „Nationaltid.“ ¹/₂ 1914; V. Christiansen i „Politiken“ ⁴/₉ 1919; D. Jacobson: „Jeg husker“ 1923, S. 120 ff.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ²²/₁₀ 1916, „Politiken“ ²²/₁₀ s. A. (af V. Christiansen), „Tilskueren“ s. A. II (af Brünnliche), „Ugeskr. f. Læger“ s. A. (af Friedenthal), „Ill. Tid.“ s. A. (af W. Thulstrup), „Hospitalstid.“ s. A. (af Wimmer), Univ. Progr. s. A. (af V. Ellermann) og „Nord. Tidsskr. f. Strafferet“ s. A. (af E. Olrik).

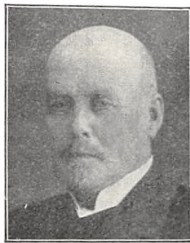
Pontoppidan, Jens Kraft Peter Ludvig (f. ²²/₁₁ 1841), Officer. F. i Nebel ved Horsens. Forældre: Proprietær Odin P. og Marie Charlott Christiane Krebs. Blev Landkadet 1858, Sekondløjtnant 1861, deltog i Krigen 1864, blev Elev ved den mil. Højskole 1866, Premierløjtnant 1867, var Adjutant ved 1. Generalkommando 1871—75, blev Kaptajn 1878, Stabschef ved 1. Sjæll. Brigade 1885, Oberstløjtnant 1890, Chef for Livgardens Forstærkningsbataillon 1893, Oberst og Regimentschef 1897, stilledes til Raadighed for 2. Generalkommando 1899, afgik 1901. Han var Lærer ved Officerskolen i Krigskunst 1886—96. Foruden en Række Lærebøger for Officerskolen („Udtag af Krigskunstens Historie“ 1888, „De forenede Vaabenarters Taktik“ 1890, „De enkelte Vaabenarters Taktik“ 1893) har han udgivet flere krigshistoriske Værker, der alle bærer Mærke af hans udprægede Personlighed og livlige Fremstil-

lingsevne: „Den preussiske 10. Infanteri-division i Slaget ved Wörth“ (1875), „18. Bataillons Historie 1785—1885“ (sammen med E. Neergaard 1885), „General de Meza 1864“ (1907). En meget repræsentativ og kundskabsrig Officer, en velvillig og rettænkende Forsat med en retliniet og nobel Karakter. I Anledning af sin Kontrovers 1898—99 med de overordnede Myndigheder udgav han Redegørelsen „Marketenderi- og Kirkesagen i Odense 1898—99“ (1902). — Gift 1873 Frederikke Henriette Suhr. K. C. R.

Litt.: Slægt (yngre Slægt P.) se Erik P., d. 1678; mødrene Slægt i „Slægter af Navnet Krebs“ 1889; Hustrus Slægt hos Lengnick, i C. Nyrop: „Det Suhr'ske Hus“ 1899, „Stamt. over Efterkommere af O. B. Suhr“ 1901 og Lobedanz: „Stamt. f. J. H. Schous og S. Beckmans Stiftelse“ 1903; ovenn. Redegørelse; „Generalstaben 1808—1908“ 1908.

Pontepidan, Morten Oxenbøll (f. $\frac{31}{1}$ 1851), Præst, Forfatter. F. i Ribe. Forældre: Sognepræst Dines P. og Birgitte Christine Marie Oxenbøll. Blev Student 1868 og Cand. theol. 1873. Allerede fra 1869 var han stadig Kirkegænger i Vartov og folte sig efter sin Embedseksamen helt som Grundtvigianer. Et Par Aar virkede han som Lærer og uordine-ret Medhjælper hos Faderen, og 1876 blev han

personel Kapellan ved St. Olai Kirke i Helsingør; men da det dengang ikke tiltalte ham at blive Præst for et Sogns „store døde Masse“, tog han allerede 1878 sin Afsked for at blive Forstander for Frerslev Højskole ved Hillerød. I Løbet af et Par Aar voksede Elevantallet saa stærkt, at Lokalerne maatte udvides, og 1880 flyttede han da Skolen til Hjørnlunde, hvor den i den første Tid havde stor Fremgang; men hans Interesse for den dengang moderne „Gennembrudslitteratur“ bevirkede, at man i ledende grundtvigske Kredse betragtede ham med nogen Mistillid som en Mand, der vilde „indføre en ny Moral“; og i Ugebladet „Tidens Strøm“, som han 1884—99 udgav sammen med Falkenstjerne (s. d.), tog han paa flere Punkter Afstand fra grundtvigske Synsmaader, 1887 endog fra Læren om den apostolske Trosbekendelses Oprindelse fra Jesus selv. Det kom derved til et Brud med Retningens førende Mænd, og Besøget paa hans Højskole tog af; 1887 var han blevet Præst for en fri Kreds i Hjørnlunde, der agtede at søge Anerkendelse som Valmenighed; men han trak sig allerede 1888 tilbage fra denne Virksomhed, og 1891 solgte han Højskolen og rejste til Kbh. 1887—88 havde han maattet udstaa en 3 Maaneders Fængselstraf for Injurier mod Ministeren Estrup. Han forsøgte nu forgæves at faa en Høj-

skolevirksomhed i Gang i Kbh., samtidig begyndte han at slaa igennem som Forfatter. Allerede tidligere havde han udsendt „Tolv Prædikener“ (1888, 2. Opl. 1892) og „Taler til Ungdommen“ (1889); nu fulgte bl. a. „De forenede Staters Historie I“ (1892), „Lydig til Døden, Billeder fra Passionstiden“ (1893), og fra 1893 udgav han det religiøse Fjortendagsblad „Frit Vidnesbyrd“. For den alm. kirkelige Bevidsthed stod han som en udpræget Rationalist, der ikke burde betræde nogen Prædikestol; men Bishop Fog var mere vidtskuende og foranledigede, at han 1894 blev Sognepræst i Hagedsted og Gislinge, hvorfra han 1898 forflyttedes til Greve og Kildebrønde; 1902 kom han til Stenløse og Vikso; 1921 tog han Afsked og bosatte sig i Gandløse. — P. er en af vor Tids betydeligste og mest særprægede Præsteskikkelser. Ganske vist raader han ikke over stor Veltalenhed, og han har vel næppe heller betydet særlig meget som Prædikant; men gennem talrige opbyggelige Skrifter er hans Forkyndelse naaet ud til vide Kredse. Ikke blot er han som Stilist en Formens Mester, men han har ogsaa en sjælden Evne til at fremstille kristelige Værdier paa en saadan Maade, at de maa gøre Indtryk paa Nutidslæsere; hans Forfatter-skab er tillige et Vidnesbyrd om, at alvorlig og dyb Fromhed meget vel lader sig forene med et moderne Kristendoms-syn. En Række af hans Bidrag til „Frit Vidnesbyrd“ udkom 1899 under Titlen „Aldrig fortvivle!“, og den nyder med Rette Ry som en af vore bedste Ophbyggelsesbøger fra nyere Tid (5. Opl. 1912); endvidere kan nævnes „Breve om Kristus til min Gudson“ (1913; 3. Opl. s. A.), „Paradisets Have“ (1906, 4. Opl. 1919), „Efterfølgelsen“ (1907), „Teologiske Breve til min Gudson“ (1915), „Gamle Stier“ (1917) samt „Stenløse Kirkepostil. Prædikener et Kirkeaar igennem“ (1909). Om kirkepolitiske Spørgsmaal har han jævnlig udtalt sig og fører som Polemiker ofte en meget hvæs Pen; i de sidste tyve Aar har han været den mest nidkære og uforfærdede Talsmand for Folkekirketanken herhjemme („Folkekirk-kristendom“, 1901; „Kirkelig Appel“, 1910; „Det gamle Hus“, 1910; „Det ringer tredje Gang“, 1911; „Vor Folkekirkens Undergraver“, 1914; „Excelsior“, 1917). Paa en næsten uovertræffelig Maade har han genfortalt „Bibelske Historier“ for Børn (I—III 1909—11; 2. Opl. 1913) og ligeledes „Odyssevs' Rejser og Eventyr“ (1902; 2. Opl. 1913) og skrevet en Række stærkt personlig prægede historiske og biografiske Arbejder: „En dansk Præst. Studie over Peter Rørdam“ (1898; 2. Opl. s. A.), „Morten Luther“ (1902), „Fru Elise Hoskiær“ (1906; 2. Opl. 1914), „Anno 13“ (1913), „En dansk Landmand. Laurits la Cour til Skjærso“ (1914; 2. Opl. 1915), „Dansk Kirkelig i Mands Minde“ (1916). 1918 udkom „Troen. En Vejledning

til evangelisk Erkendelse“, 1922 „Minder og Oplevelser“, og endelig har han under Pseudonymet Martinus ogsaa skrevet „Den gamle Dame med Buklerne“ (1906). — Gift 1875 Julie Marstrand.

H. M.

Litt.: Slægt (yngre Slægt P.) se Erik P., d. 1678; Hustrus Slægt se Jacob Marstrand; Erindringer i „Frit Vidnesbyrd“ $\frac{3}{2}$ 1899, „Dsk. Kirkellv i Mands Minde“ 1916, „Minder og Oplevelser“ 1922 og „Højskolebl.“ $\frac{3}{1}$ 1923; „København“ $\frac{4}{1}$ 1903; Johs. Jørgensen: „Essays“ 1906, S. 109 ff. (fra 1903); „Vejle Amts Folkebl.“ $\frac{24}{9}$ 1907; „Politikeren“ $\frac{29}{9}$ 1910 og $\frac{3-4}{1}$ 1911; „Dagens Nyh.“ $\frac{1}{1}$ 1921; J. Marstrand i „Politikeren“ $\frac{3}{1}$ s. A.; Edv. Lehmann sst. $\frac{11}{10}$ s. A.; G. Himmelstrup i „Højskolebl.“ $\frac{29}{12}$ 1922 og $\frac{12}{1}$ 1923; sst. $\frac{2}{9}$ s. A.; Breve i Bondo: „B. J. Fog“ 1897, S. 173, 182, 188, 190.

Poppo, efter Krønikeskriveren Widukind fra Corveys Meddelelser (i de ca. 970 forfattede Annaler til den sachsiske Historie) en Gejstlig, som under et Gilde, hvor Kong Harald Blaatand var til Stede, erklærede sig villig til Jernbyrd som Bevis for, at Kristendommen var den eneste sande Tro, og virkelig ogsaa den følgende Dag bar glødende Jern, uden at hans Hænder tog Skade, hvad der foranledigede Kongen til at lade sig døbe. Selv om denne Beretning skulde være et senere Indskud i Krøniken, kan den dog meget vel stamme fra Widukind selv; da der faktisk ca. 960 skete et Omslag i Danskerne's Holdning overfor Kristendommen, især ved Harald Blaatands Virksomhed, og da en saadan Gudsdom ganske stemmer med Tidens Tankegang, er der megen Sandsynlighed for, at hvad der fortælles om P., forholder sig rigtig. Derimod er der i de gl. Kilder Uenighed om, hvor Begivenheden skal stedfæstes (Ribe, Slesvig, Isøre m. fl.), og det er ligeledes tvivlsomt, hvorvidt denne P. kan identificeres med en i Bremens Domkirke begravet Biskop P. af Slesvig eller om han, som Sakso meddeler, har været Biskop af Aarhus.

H. M.

Litt.: A. D. Jørgensen: „Den nord. Kirke“ 1874—78, S. 228 f.; H. Orlrk: „Konge og Præstestand“ I 1892.

Porse, Niels Rask Olesøn (f. $\frac{11}{6}$ 1880), Landmand. F. i Porskær ved Aarhus. Forældre: Proprietær Ole Rasmussen P. og Sidsel Marie Rasmussen. Uddannedes ved praktisk Landbrug, dels paa Faderens Gaard, dels ude, og besøgte Testrup Højskole (1898) og Tune Landboskole (1900).

1903 tog han Landbrugseksamen, gjorde derefter Rejser til England og Tyskland og var 1904—05 og 1905—06

Lærer paa Malling Landbrugsskole. I 1906 forpagtede han sin Fødegaard og overtog den som Ejer 1916. Han kom tidlig til at deltage i det landøkonomiske Foreningsarbejde og var bl. a. Formand for Høver og Omegns Landboforening 1920—22. Det er

dog særlig i Mejerisagens Tjeneste, at han har gjort sit Navn kendt. Han har som Formand for Aarhus Omegns Mejeriforening og særlig som Formand for Mejeriforeningernes Fællesrepræsentation 1914—23 udført et stort og fortjenstfuldt Arbejde til Gavn for det danske Mejeribrug. Under de yderst vanskelige Forhold i Krigsaarene gjorde han gentagne Gange Rejser til England og andre Lande for at forhandle om vor Samhandel med Udlandet. Foruden disse Hverv er P. Formand for Statens Mejeriudvalg, for Dansk Andels Kulforretning, Næstformand i Andelsudvalget, Medlem af Landbrugsraadet, 1915—20 Medlem af Dansk Kulbureau, af Statens Kultfordelingsudvalg, af Erhvervenes Eksportdelegation, af Mælkeudvalget og af Osteudvalget samt Formand for Smørekseportudvalget; 1919 Medlem af Komitéen til Belysning af Statsmonopoler. 1923 fraartraade han Stillingen som Formand for Fællesorganisationen for helt at ofre sig for Ledelsen af Mejeriforeningens Mælkeeksport, for hvilken han er Direktør. Trods megen Modstand og trods mange personlige Vanskeligheder og Sygdom sætter P. alle Kræfter ind paa at fremme denne Sag. Naar P. allerede i en ung Alder er kommet i forreste Række blandt Landbrugets Tillidsmænd, skyldes det ikke alene hans gode Indsigt i landøkonomiske Spørgsmaal, men ogsaa hans elskværdige Væsen, hans tilforladelige Optræden og lyse Syn paa Forholdene. — Gift 1) 1907 Sophie Askgaard, d. 1919. 2) 1921 Gerda Jensen.

A. C.
Litt.: Slægt i T. Baumgarten: „Borgerlige Familier“ 1910; „Vort Landbrug“ $\frac{19}{7}$ 1923.

Porsild, Morten Pedersen (f. $\frac{1}{6}$ 1872), Botaniker. F. i Glibstrup ved Lunderskov. Forældre: Husmand, Snedker Peder Pedersen og Jensine Marie Jensen. Navneforandring 1902. Voksede op i Sønderjylland, blev Student 1893 og Mag. scient. 1900, Assistent ved Botanisk Studiesamling 1899. 1898 deltog han i K. J. V. Steenstrups Ekspedition til Vestgrønland og ledede selv en anden 1902. Han agiterede siden 1898 for Oprettelsen af en fast naturvidenskabelig Station i Grønland, bl. a. ved en Artikel „En national Opgave for Danmark“ i „Dansk Tidsskrift“ 1903. 1906 oprettedes Stationen paa Diskoøen, hvis Leder han er, og hvor der tillige har været Arbejdspladser for en Række andre Forskere paa kortere eller længere Besøg. P. har i „Arbejder fra den danske arktiske Station paa Disko“ skrevet en Række Afhandlinger af botanisk, zoologisk, klimatologisk og etnografisk Art; af disse kan særlig nævnes „Studies on the material Culture of the

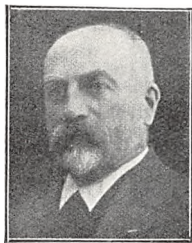
Eskimo in West Greenland". Han har endvidere 1899—1901 skrevet en Række populære Avisartikler til Studentersamfundets Korrespondanceudvalg og har deltaget ivrig i grønlandsk Politik; herom Pjecen: „Foran Revisionen af Loven om Grønlands Styrelse“ (1920). — Gift 1897 Johanne Kirstine Nielsen (Stevens). *H. J.*

Litt.: „Medd. om Grønland“ XXV—VI 1902—04, XXXIV 1910, XLVII 1911, L 1912; G. Brandes: „Saml. Skr.“ XV 1905 (fra 1903); „Aftenposten“ 7/4 s. A.; Carl Christensen: „Danm. bot. Litt. 1880—1911“ 1913; „Studenterne fra 1893“ 1918; „Nordlyset“ 11/5 og 18/6 1922.

Potter, Thomas (1746—¹²/₁₀ 1811), Industridrivende, Handlende. Vistnok født i Skotland og ret ung kommet til Danmark, hvor han 1769 fik Bevilling til at anlægge et Smelteværk for Jerngyder og derved blev vor første Jernstøber. 1771 udvidedes Bevil­lingen, saa at han kunde udføre alle Slags Messing- og Jernarbejder. Han støbte Gryder, lavede Søm og smedede Ankere og var samtidig Handelsmand i stor Stil, idet han blandt andet eksporterede sine Fabrikata til Øst- og Vestindien. Han nævnes mellem de „Grosserere i Kbh., som ikke er i Grosserersocietetet“. D. i Kbh. — Gift 1) 1782 Gertrud Marie Spengler, d. 1785. 2) 1789 Inger Marie Wismer, d. 1789. 3) 1794 Inger Dorothea Hertz, d. efter 1812 *P. P. S.*

Litt.: „Iris og Hebe“ 1808 I, S. 180; Rawert: „Danm. industrielle Forhold“ 1849, S. 159; C. Nyrop: „J. F. Classen“ 1887; „Museum“ 1892 II.

Poulsen, Axel August Vilhelm (f. 5/7 1855), Vandbygningsingeniør. F. i Rorup ved Roskilde. Forældre: Provst Vilhelm Burkhard

P. og Thora Nathalie Paulli. Blev Student 1872 og Cand. polyt. i Ingeniørfaget 1879, arbejdede en Tid ved Kbh.s Brolægnings- og Vejvæsen og kom 1880 til

Vandbygningsvæsenet, hvor han har haft hele sin senere Virksomhed. Som assisterende Ingeniør (1880—92) var han

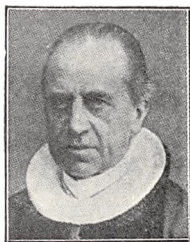
beskæftiget 1880—82 ved Kystsikringsarbejder paa Jyllands Vestkyst, 1882—88 ved Udvildelsen af Frederikshavns Havn og 1888—92 i Vandbygningsvæsenets Direktorat. 1892 blev han tilsynsførende Ingeniør ved de førnævnte Arbejder paa Jyllands Vestkyst og ved Thyborøn Kanal. S. A. konstitueredes han som Overklitfoged i Ringkøbing Amt. 1905 udnævntes han til Ingeniør af 2. Grad, 1906 til Ingeniør af 1. Grad og 1916 til Distriktsingeniør. 1920 forflyttedes han fra Lemvig til Kbh. og opgav samtidig Overklitfogedstillingen. P.s omfattende Sagskunds­kab er blevet benyttet i adskillige Kommissioner vedrørende Vandbygningsarbejder. Han er en meget alsidig interesseret Ingeniør, som har skrevet en lang Række Af-

handlinger i tekniske Tidsskrifter om Jern, Cement, Sandpumpning, Havneanlæg o. I. Emner og gjort flere praktiske Opfindelser. Hans Metode til Diatoméjordens Anvendelse som Puzzolan til Cement ved Vandbygningsarbejder skaffede ham 1915 „The Trevithick premium“ fra „The Institution of Civil Engineers“, London. Han var Medstifter af Dansk Ingeniørforening og Medlem af dens første Bestyrelse. — Gift 1883 Ella Paulli.

M. C. H.

Litt.: Mødrene og Hustrus Slægt se Daniel Paulli; „Studenterne fra 1872“ 1897 og 1912.

Poulsen, Alfred Sveistrup (¹⁴/₁ 1854—²⁷/₁ 1921), Biskop. F. i Roskilde. Forældre: Manufakturhandler Janus Christian P. og Hanne Lemmine Marie Sveistrup. Blev Student 1871 og Cand. theol.

1878; foretog derefter med offentlig Understøttelse en 2-aarig Studierejse til Udlandet (Erlangen, Leipzig, Rom) og blev ved sin Hjemkomst 1880 Præst ved St. Hans Hospital og Medhjælper hos Domprovsten i Roskilde; 1883 blev han Slotspræst i Kbh., men vendte 1896 tilbage til Roskilde som Domprovst; 1901 blev han Biskop i Viborg og virkede i denne Stilling til sin Død. 1886 erhvervede han den teologiske Licentiatgrad for en Afhandling om „Det gamle Testamente i Christi Taler“, og fra 1885 virkede han som Sekretær i det danske Bibelselskab. Han nærede megen Interesse for en forbedret Bibeloversættelse; 1892 blev det ham og Prof. J. L. Ussing overdraget at foranstalte en Revision af den nytestamentlige Oversættelse, som udkom 1895 og i forbedret Skikkelse 1897, uden dog at opnaa at blive autoriseret; i sine sidste Aar organiserede han Arbejdet paa at tilvejebringe en bedre Oversættelse af det gl. Testamente. Hans Navn blev særlig kendt under den Arboe Rasmusens'ske Sag, idet han i Begyndelsen holdt paa den angrebne Præsts Forbliven i Embedet, men senere slog om og som Medlem af Landemodet vovede for hans Afskedigelse. Fra 1890 var han Formand for den danske Israelsmission, 1895—1903 Censor ved teologisk Embedseskamen og 1888—93 Medredaktør af „Kirkelig Litteraturtidende for de skandinaviske Lande“. Han har desuden skrevet en hel Del mindre Skrifter, ofte polemisk rettede mod moderne Opfat­telser: „Fra Kampen om Mosebøgerne“ (1890), „Jesu Barndom og Ungdom; i Anledning af Henning Jensens kritiske Angreb“ (1891), „Liv og Lære“ (1916; rettet mod F. C. Krarups „Livsforstaelse“) og „Hvad er evangelisk-luthersk?“ (1917); endvidere: „Den jødekristelige Bevægelse i Sydrusland“ (1886), „Philip Melancthon i Aaret 1521“

(1897), „Det nye Testaments Opfattelse af den kristelige Fuldkommenhed“ (1899), „Moses, Udlægninger og Betragtninger“ (1903), „Lutherminder“ (1917), „Dr. Martin Luther's Udsagn om Ordet og Sakramenterne i deres indbyrdes Forhold“ (1919) samt tre mindre Prædikensamlinger og forskellige Taler. D. i Viborg. — Gift 1881 Karen Marie Gude.

H. M.

Litt.: Hustrus Slægt i Bottiger: „Stamt. over Slægten Wolf“ 3. Udg. 1912, S. 90; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1886; Just Christensen i „Ill. Tid.“ 24/11 1901; „Plovfuren“ Juli 1913; „Berl. Tid.“ 21/7 s. A.; „Nationaltid.“ 23/5 1914; Nekrologer i „Politiken“ 29/1 1921, „Viborg Stifts Folkebl.“ 27/1 og 3/2 s. A., „Bibelselsk. Aarsberetn.“ s. A. (af J. F. Fenger), „Nord. Missions Tidsskr.“ s. A. (af F. Munck), „Kirken“ s. A. (af G. Krohn og O. Rothe) og „Menighedsbl.“ s. A. (af R. P. Rasmussen).

Poulsen, Adam (f. 19/11 1879), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Skuespiller Emil P. (s. d.) og Hustru. Gik som 14aarig til Søs, men opgav det, blev 1899 Student, Cand. phil. 1900 og forberedtes derefter til Scenen af sin Fader. Hans Debut fandt Sted samme Aften som Broderen Johannes' 9/11 1901 paa Dagmartheatret som Nat i „Renaissance“. Fra Dagmartheatret gik han til Folkeetheatret 1903—05, tog saa til

Udlandet for at uddanne sig videre i Berlin ved Deutsches Theater og i Wien ved Burgtheater, var atter ved Dagmartheatret 1906—09, engageredes 1909 til det Kgl. Teater, som han dog paa ny forlod 1911, men vendte tilbage til 1915—16. I Mellemtiden var han Direktør for Dagmartheatret sammen med Johannes Nielsen, sad i Bestyrelsen for det 1910 grundede Friluftteater, som han med Held ledede som Eneidirektør i Somrene 1922 og 1923. 1916 rejste han til Helsingfors, hvis Svenska Teatern han dygtigt styrede under de af Krigen og Revolutionen fremkaldte vanskelige Forhold til 1919, hvorefter han har været Gæst paa Betty Nansentteateret og Odense Teater, ledet Provinsturnéer og optraadt i Stockholm. I Efteraaret 1923 rejste han til Nordamerika, hvor han foretog en Turné til danske Foreninger i forskellige Byer. Som Skuespiller har han baade i klassiske og moderne Roller ydet en smuk Indsats som lyrisk Elsker og Karakterfremstiller. Blandt hans Oehlenschläger-Roller maa nævnes Axel i „Axel og Valborg“, Giulio Romano i „Correggio“, Hagbarth i „Hagbarth og Signe“, Harald Haarderaade i „Væringerne i Miklagard“. Han har været Chevalieren i „Ninon“, Alexander den Store i „Kalanus“, Vølund Smed, Gregers Werle i „Vildanden“ og Helmer i „Et Dukkehjem“ og vist stærk og storliniet Karakteristik som Bratt i

„Over Evne“, Bjerg-Eivind og Anthio i „Fædreland“. Ironisk Lune har han udfoldet i „Min Ven Teddy“ og som des Prunelles i „Lad os skilles“. Blandt hans øvrige Roller kan endnu fremhæves Henrik II i „Bertran de Born“, Kreon i „Antigone“, Henrik Percy i „Kong Henrik IV“, Romeo i „Romeo og Julie“, Sigurd Jorsalfar i Bjørnsons Skuespil, Orlando i „Livet i Skoven“, Hamlet, Prinsen af Danmark i „Der var engang —“, Borgmesteren i „Borgmesteren i Stilmonde“. P. er en Skuespiller, der alvorsfuldt fordyber sig i sine Roller og ejer særlige Evner for den store Stil, saa han vil fremtidig let hævde en fremskudt Stilling i dansk Teaterverden. Han har som Forfatter udsendt en Bog paa Svensk „Skådespelarekonst“ (1919) og i Pjeccer øvet en noget hardhændet Kritik af det Kgl. Teaters Virksomhed og af den foreslaaede Dobbeltscene (1921). — Gift 1) 1906 Ellen Rimestad. Ægteskabet opløst. 2) 1920 Nathalie Olivia Kathrine Krause (s. d.).

C. Bs.

Litt.: Slægt ved Hauch-Fausbøll i „Politiken“ 5/11 1922, mødrene Slægt i samme; „Slægt-Haandbogen“; 1. Hustrus Slægt sst. og i Grohshennig; „Slægten Jespersen fra Skanderborg“ 1919; 2. Hustrus Slægt se Bertel Krause; Erindringer i „Verden og vi“ 12/4 1918; S. L. i „Politiken“ 19/11 1901; Borchsenius i „Teatret“ 1907; Fristrup: „Scenens Navne“ 1913; Sv. Dahlström i „Nationaltid.“ 19/6 1917; B. Estlander i „Teatret“ s. A.; „Verden og vi“ 9/6 1919; R. Neiiendam: „Folke-theatret 1857—1908“ s. A.; „Politiken“ 2/1 1921; „Hver 8. Dag“ 2/6 1922.

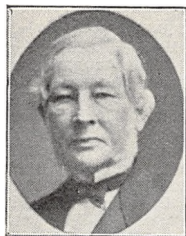
Poulsen, Richardt Axel (f. 1/12 1887), Billedhugger. F. i Kbh. Forældre: Snedkermester Hans P. og Maria Malmberg. Besøgte Kunstakademiet 1909—11, modtog 1912 Akademiets lille og n. A. dets store Guldmedaille og tilbragte de følgende 4 Aar paa Studierejser i Italien, Grækenland og Frankrig. Hans første Arbejder vandt en sjælden Paaskønnelse og vakte store Forhaabninger, som P. dog endnu ikke helt har virkeliggjort. „Den første Kærlighed“, som 1914 hjemsendtes i Gips fra Italien, er vel et saare dygtigt og følt Arbejde, men vidner ikke om ualmindelige Evner (stærkt paavirket af Vigeland), og hans senere Arbejder, en Altertavle i Eg, „Kongernes Tilbedelse“ (Ansgarskirken i Odense) 1917—18, en Kalkstensfrise til K. F. U. K.s Bygning (1919) og Bronzedørene til Andelsbanken ligeledes i Kbh., betegner en kendelig Tilbagegang. P.s Talent er imidlertid af en saadan Art, at det godt i Fremtiden kan berede glædelige Overraskelser. — Gift 1917 Elisabeth Bergstrand:

I. M. O.

Litt.: „Politiken“ 12/5 1913; „Ill. Tid.“ 10/3 s. A.; „Fyns Venstrebl.“ 21/4 1918.

Poulsen, Christian Marinus ($14/3$ 1818— $20/4$ 1885), Højskolelærer, Botaniker, Politiker. F. i Aalborg. Forældre: Kordegn Hans

P. og Mette Sophie Bergmann. Blev Cand. pharm. 1838, var i 4 Aar Laboratoricassistent hos Pfaff i Kiel, blev 1843 paa en Udenlandsrejse Dr. phil. i Heidelberg og var 1845—46 Lærer i Geografi og Naturhistorie ved Rødding Højskole, hvor man

satte store Forventninger til hans ypperlige Lærerevner. 1846—48 var han Fabrikkontrolør for Hertugdømmerne, 1851—54 Kommittet i Bestyrelsen for Toldvæsenet, 1854—67 dansk Repræsentant for det engelske Firma, der byggede Baner paa Halvøen, en Tid ogsaa for det dansk-engelske Gaskompagni. Handels- og Samfærdselsspørgsmaal var en Hovedinteresse for den virksomme og praktiske Mand; sammen med Fr. Klee udgav han 1850 en Pjece, hvor han tog til Orde for en tæt Forening af Hertugdømmernes og Nørrejyllands Jernbanenet, sigtende bl. a. til at fremme direkte Kvægdørsførsel fra de slesvigske Byer. Denne Plan spillede en stor Rolle i de kommende Aars Jernbaneforhandlinger og lagdes i det hele til Grund for Anlæggene, indtil de forandrede Forhold efter 1864 gjorde sig gældende. Som Politiker stillede P. sig 1848 i Bælum til Rigsforsamlingen, var 1849—53 Medlem af Folketinget for Hjerting, 1858—63 af Rigsraadet. Han tilhørte i Tinget den konservervative Fløj og deltog 1850 i Dannelsen af den jyske Klub, som Spønneck stod bagved og som især vilde fremme jyske økonomiske Interesser. 1850 rejste han Kravet om direkte Dampskibsforbindelse med England, spillede iøvrig ingen fremskudt Rolle paa Rigsdagen. Som Naturhistoriker var han Malakolog og en udmærket Kender af Naaletræer; som Ejer (fra 1862) af Linæa Vesterkov ved Silkeborg foretog han betydningsfulde Forsøgsplantninger. D. i Skovhuset ved Silkeborg. — Gift 1852 Anna Cathrine Aschehoug, f. Aschehoug, d. 1902.

P. E.

Litt.: *Hustrus Slægt i „Norske Slægter“* I 1912; Bille: „Tyve Aars Journalistik“ I 1873, S. 131; „Botan. Tidsskr.“ 1880—81; „Højskolebl.“ 1890, S. 616, 643; Neergaard I „Under Junigrundloven“ I 1892; Rosendal: „Bidrag til Rødding Højskoles Hist.“ 1894; R. Berg i „Nationaløk. Tidsskr.“ III 6 1898, S. 334 ff., 425 ff.; C. Christensen: „Den dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913; A. Rasmussen: „Aalborg 3.“ 1915; *Kriegers Dagb.* II 1921, S. 23; *Nekrologer i „Nationaltid.“* $21/4$ 1885, „Medd. fra bot. Foren.“ 1886 (af Joh. Lange), „Gartner-Tid.“ $30/4$ 1885 (af L. Helweg) og „Berl. Tid.“ $23/4$ s. A.

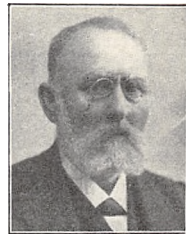
Poulsen, Dorus Theus (f. $29/11$ 1850), Handelsgartner. F. paa Kjærsgaard ved Silkeborg. Forældre: Proprietær Dines P. og Mette Marie Elisabeth Demuth. Tog efter

forberedende gartnerisk Uddannelse 1872 Havebrugseksamen og rejste derefter i Udlandet, hvor han bl. a. opholdt sig i London, 1874—78 var han Assistent paa Landbohøjskolen hos Lærerne i Botanik og Havebrug og har siden 1878 drevet den af ham grundlagte Planteskole paa Roskildevvej, til hvilken der i indeværende Aarhundrede er knyttet et meget betydeligt Anneks ved Kvistgaard. Ved Siden af sin Virksomhed som Planteskolemand har P. virket med megen Iver i sin Stands Tjeneste. Ved Sammenslutningen af de to Foreninger Almindelig Gartnerforening og Dansk Gartnerforening 1887 til Almindelig dansk Gartnerforening blev P. dennes Næstformand og var 1898—1906 dens Formand. P. lagde i al sin betydelige Virken for Alm. dansk Gartnerforening en sjælden Kraft og Arbejdsevne for Dagen, og han prægede i høj Grad denne Forening, saa længe han var Formand. Sin Interesse for kommunale Spørgsmaal har han vist som Medlem af Frbg. Kommunalbestyrelse (1890—95) og Ligningskommission. P. er en indsigtfuld og kundskabsrig Gartner, og som Planteskolemand har han været blandt de førende her i Landet, baade hvad Orden i Planteskolen og Værernes Kvalitet angaar. Han afsluttede den af Dybdahl paabejgndte „Jordbær og vore vigtigste Frugtbuskarter“ (1879) og har i Fagskrifter, navnlig „Gartner-Tidende“, skrevet adskillige faglige Artikler. — Gift 1878 Johanne Kirstine Møller.

A. L.

Litt.: Slægt i Barfod: „Slægterne P. og Dinesen“ 1877; „Søndags-Posten“ $30/6$ 1894; „Gartner-Tid.“ 1920, S. 229; Bruun og Lange: „Danm. Havebrug og Gartneri til 1919“ 1920.

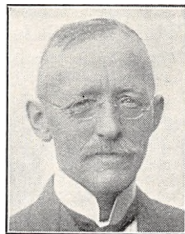
Poulsen, Christian Emil ($0/7$ 1842— $8/6$ 1911), Skuespiller. Forældre: Postbud Hans P. og Sophie Henckell. Blev Student 1860 og studerede Filologi uden at tage Embedseksamen. Han forberedte sig selv til Scenen og debuterede i Titelrollen i „Erasmus Montanus“ $10/4$ 1867, samme Aften som Broderen Olaf (s. d.) debuterede som Jacob. P. viste sig at være langt udover det Elevstandpunkt, Broderen endnu stod paa, og hurtigt kom han til at gøre sig gældende i Repertoiret. Det blev typisk for hele hans senere Gerning, at da Ibsens „Kongsemnerne“ omsider opførtes 1871, blev hans Fremstilling af Bisp Nicolas Forestillingens store Begivenhed ved den

fantastiske Kraft, hvormed Rollen blev givet. P. befæstede hurtigt sit Ry som en af Teatrets ledende Kunstnere. „Bertran de Born“ forøgede hans Popularitet, og da 1874 den ny Teaterbygning indviedes, overtog han Sceneinstruktionen efter Fru Heiberg. Ved sin vindende Personlighed, sin Intelligens og Kultur blev P. lige til Aarhundredets Udgang en Hovedstøtte for Scenen. Han spillede henved 250 Roller, først Elskerroller baade i den klassiske Komædie og det moderne Lystspil, ogsaa saadanne nyromantiske Opgaver som Ambrosius og Prinsen i „Der var engang —“. Til hans Roller i 70'erne hørte desuden Prins Henrik i „Kong Henrik IV“, en sprudlende Repræsentant for den svulmende og overmodige Ungdom. I dette Aarti spillede han endvidere to af sine store Ibsenroller: Konsul Bernick i „Samfundets Støtter“ og Helmer i „Et Dukkehjem“, der viste ham som en moderne Kunstner i fuld Forstaaelse med Digteren. I den følgende Tid føjede han Ekald i „Vildanden“, Eilert Løvborg i „Hedda Gabler“, Allmers i „Lille Eyolf“ og Borkman i „John Gabriel Borkman“ til de tidligere Fremstillinger. I moderne dansk dramatisk Digtning spillede han Vølund i „Vølund Smed“, Malcolm i „Puppe og Sommerfugl“, Arthur i „En Skandale“, Flose i „Asgerd“. Hos Bjørnson havde han saa forskellige Roller som Advokat Berent, Tygesen, Riis og Kong Sverre. Blandt hans klassiske Karakterfremstillinger maa fremhæves Tartuffe og Arnolphe hos Molière, Shylock, Romeo, Hamlet og Macbeth hos Shakespeare, og hos Oehlenschläger var han som ung allerede Bisp Popo i „Palnatøke“ og Sortebroder Knud i „Axel og Valborg“, senere Abel i „Erik og Abel“ og Abbed Mogensen i „Dronning Margarete“. I det nyere franske Repertoire var Her-tugen af Septmonts i „Den fremmede“ og de Ryons i „Damernes Ven“ hans betydeligste Roller. Under vanskelige Teaterforhold, under besværligt Arbejde som Sceneinstruktør fra 1893, under Kamp med haardnakket Sygdom holdt P. en stolt Fremgangslinie i sin Kunst, som spændte vidt og stadig blev baaret af ideel Stræben. Alt for tidlig maatte han 1900 efter forgæves at have søgt Bedring i Syden forlade Teatret, hvor han i en Menneskealder havde vundet Beundring og været bestemmende. Ved sin Afskedsforestilling $\frac{4}{11}$ aflagde han i Drachmanns Epilog ligesom en Bekendelse om sit Livs kunstneriske Stræben. I sine senere Leveaar virkede P. som Oplæser over hele Landet og var 1906—09 æstetisk Konsulent ved Dagmar-teatret, 1903—04 Sceneinstruktør ved Folketeatret. I forskellige Tidsskriftartikler har han fremsat sit Syn paa Sceneinstruktion og moderne Teater. D. paa „Ørnæs“ ved Helsingør. — Gift 1871 Anna Augusta Vincentine Dorothea Margrethe Næser. C. Bs.

Litt.: Slægt se Adam P.; Hustrus Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; Selvbio-grafi i „Ill. Tid.“ $\frac{26}{12}$ 1897; Erindringer i „Gads dsk. Mag.“ 1906—07; Overskou: „Den dsk. Skue-plads“ VII 1876; „Nationaltid.“ $\frac{25}{9}$, $\frac{2}{10}$, $\frac{9}{10}$ 1881; C. Thraane i „Ill. Tid.“ $\frac{12}{1}$ 1879; E. Brandes i „Dsk. Skuespil-kunst“ 1880; „Holberg og hans Scene“ 1898, i „Politiken“ $\frac{30}{1}$ 1900, $\frac{9}{6}$ 1911 og $\frac{25}{2}$ 1923; A. Falkman i „Nutiden“ 1885; Jubeludg. af Holbergs Komædier III 1888; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; Aumont i „Ill. Tid.“ $\frac{17}{4}$ 1892 og i „Ord och Bild“ 1903; A. Henriques i „Ill. Tid.“ $\frac{28}{2}$ 1892; E. Skram sst. $\frac{17}{4}$ 1892; „Politiken“ $\frac{10-18}{4}$ s. A.; E. G. i „Ord och Bild“ s. A.; „Henrik Ibsen“ udg. af „Samtiden“ 1898; „Politiken“ $\frac{4}{11}$ 1900; „E. og O. P. Album“ 1901; „Hver 8. Dag“ $\frac{30}{6}$ 1903; C. Behrens: „E. P.“ 1911 og i „Revue Scandinave“ s. A.; Houmark i „Teatret“ s. A.; Frstrup: „Scenens Navne“ 1913; Vilh. Andersen: „Kritik“ I 1914; Sig. Müller i „København“ $\frac{17}{6}$ — $\frac{4}{8}$ 1918; Gerda Christophersen: „Memoirer“ 1919; R. Neilendam: „Det kgl. Teaters Hist.“ I—II 1921—22; Nyblom: „Lefnads-minnen“ 1922; „Politiken“ $\frac{20}{12}$ s. A.; Breve I „Breve fra og til Hostrup“ 1897; Nekrologer i „Politiken“ $\frac{9}{6}$ 1911 (af N. Hoffmeyer, V. Koppel og E. Brandes), „Riget“ $\frac{9}{6}$ s. A. (af Gnutz-mann), „Berl. Tid.“ $\frac{8}{6}$ s. A. (af J. Clausen), $\frac{9}{6}$ s. A. (af Sig. Müller) og $\frac{16}{6}$ s. A., „Nationaltid.“ $\frac{8}{6}$ s. A. (af Gulmann og Betty Hennings), „København“ $\frac{9}{6}$ s. A. (af Herman Bang og B. Bing), „Masken“ $\frac{18}{6}$ s. A. (af Borchsenius), „Jysk Morgen-bl.“ $\frac{11}{6}$ s. A. (af H. H.), „Jysk Maanedsskrift“ s. A. (af Gnutzmann), „Tilskueren“ s. A. (af A. Henriques), „Ill. Tid.“ $\frac{18}{6}$ s. A. (af P. Levin og J. Paulli), „Højskolebl.“ s. A. (af P. A. Rosenberg) og „Sorø Amtstid.“ $\frac{19}{6}$ s. A. (af Borchsenius).

Poulsen, Poul Frederik Sigfred (f. $\frac{7}{3}$ 1876), klassisk Arkæolog, Museumsmand. F. paa Dalsgaard ved Ryomgaard. Forældre: Proprietær Peter Johannes P. og Nicoline Juliane Johnsen. Broder søn af D. T. P. (s. d.). Blev Student 1894, studerede dels i Kbh., dels ved tyske Universiteter, tog Skoleembedseksamen 1899, var Huslærer i Polen 1901—02 og studerede senere Arkæologi i Berlin og ved „Ecole française“ i Athen (1905—07). Han tog Doktorgraden i Kbh. 1904 med Afhandlingen „Dipylongravene og Dipylonvaserne“, der 1905 udkom paa Tysk i udvidet Skikkelse. Blev Assistent ved Ny Carlsberg Glyptotek 1910, Inspektør 1915. Hans videnskabelige Hovedværker er „Der Orient und die frühgriechische Kunst“ (1912) og „Oraklet i Delfi“ (1919). Navnlig i det sidstnævnte behandler han i en klar og livlig Stil saa vel kunsthistoriske som almindelig kulturhistoriske Emner. Ved Siden deraf har han dels skrevet adskillige populærvidenskabelige Værker, „Den græske Kunst“ (1905), „Kristusbilledet i den ældste Kristentid“ (1911), „Den dekorative Stils Historie“ (1913), „To romerske Kejsersindeprofiler“ (1915), „Møbelkunstens Historie“ (1918) m. m., dels Artikler i danske og udenlandske Tidsskrifter. Ved Glyptoteket har han arbejdet dels for Samlingernes For-

øgelse, dels for gennem Foredrag at gøre dets Skatte kendte for videre Kresse. Ogsaa ellers har han som Foredragsholder, navnlig inden for Folkeuniversitetsforeningen, udfoldet en betydelig Virksomhed. Endelig har han udgivet flere Romaner, Fortællinger og Rejsebeskrivelser, „Mors Dreng“ (1900), „Race“ (1901), „Fra Latinerkvarteret“ (1903), „Under hellenisk Himmel“ (1908), „Rejser og Rids“ (1920), „Folkesind i Nord og Syd“ (1921), „Et Midas-Døgn gik over Landet“ (1923). Han viser sig her som en ypperlig Iagttagger, der træffende og anskuelig forstaar at skildre, hvad han har set og oplevet i de forskellige Lande, hvor han har opholdt sig. — Gift 1908 Ellen Nonny Ørting-Møller.

H. R.

Litt.: Slægt se D. T. P.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1904; Erindringer i „København“ 28/10 1917, 27/6, 29/6, 30/6 1919; E. B. i „Politikken“ 21/10 1901; „Tilskueren“ 1913 II; Sam Wide i „Nord. Tidsskr. f. Filol.“ 1913—14; „Politikken“ 11/3 1915; Forfatterforeningens Festskr. 1919, S. 255; H. Kehler i „Ill. Tid.“ 1921; A. Windting i „Politikken“ 29/10 s. A.; „Gyldendals Juleavis“ s. A.; Rimsted i „Hver 8. Dag“ 14/4 1922; „Bognyt“ Novb. 1923; „Studerterne fra 1894“ 1922.

Poulsen, Johannes (f. 17/11 1881), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Skuespiller Emil P. (s. d.) og Hustru. Blev Student

1899, Cand. phil. 1900, debuterede 9/11 n. A. paa Dagmar-teatret som Dag i „Renaissance“, samme Aften som Broderen Adam P. (s. d.) debuterede som Nat. 1905 —06 deltog han i „De ottes“ Turné til Norge og Sverige, var derefter atter ved Dagmar-teatret, engageredes 1909 til det

Kgl. Teater, hvor han 1917 yderligere blev ansat som Sceninstruktør, og hvor hans store og omfattende Virksomhed kun er bleven afbrudt dels ved en Rejse Jorden rundt 1915 (hvormod han 1916 udgav „Gennem de fagre Riger“), dels ved en aarlig Orlov, der er blevet benyttet til talrige Gæstespil i Provinserne og i Skandinavien. I de 22 Aar, P. nu har tilhørt Scenen, har han spillet et rigt og alsidigt Repertoire, gennem hvilket han har udviklet sig til en Karakterskuespiller af høj Rang baade i klassiske og moderne, alvorlige og komiske Roller. Han har hos Holberg været Jean de France, Erasmus Montanus, Den Stundesløse, Apicius i „Den vægelsindede“, Henrik i „Det lykkelige Skibbrud“ og „Den politiske Kandestøber“, Troels i „Barselstuen“, hos Oehlenschläger Vilhelm i „Axel og Valborg“, Georgios i „Væringerne i Miklagård“, Aladdin, Correggio, Helge i „Yrsa“, Anders Mogensen i „Dronning Margareta“, Tordenskjold. Hos Shakespeare har han løst saa forskelligeartede Opgaver som Narren i „Hellig Trekongers Aften“, Julius Cæ-

sar, Prins Henrik i „Kong Henrik IV“ og Shylock. I den klassiske danske Komedie har han med Liv og Humør været Vandby i „Gulddaasen“ og Klint i „Genboerne“, med stor Karakteriseringskunst fornyet Skriverhans i „Eventyr paa Fodrejsen“ og Adolph i „Sparekassen“. I det moderne Lystspil træffes han som Sørensen i „Tante Cramers Testamente“ og Jacob Levin i „Indenfor Murene“, men samtidig har han skabt saadanne alvorfulde og gribende Fremstillinger som Fedja i „Det levende Lig“, Enhver, Dr. Vitus i „Munken gaar i Enge“, for en følgende Aften at være ung og lyrisk som Prinsen i „Der var engang“ eller lidenskabelig som Erik XIV hos Strindberg. I Ibsenrepertoiret har han været Peer Gynt, Relling og Steensgaard. Ogsaa koreografiske Roller som Arlequino i „Pierrettes Slør“, Scaramouche og Bjørn i „Valkyrien“ har han skabt med Fantasi og voldsom Kraft i Udtrykket. Som Iscenesætter har P. især tumlet med store og brogede Forestillinger som „Aladdin“ og „Enhver“, ogsaa enkelte Operaer som „Komedianter“ skylder ham en livfuld og koloreret Indfatning — han er som Instruktør paavirket af Max Reinhardts sceniske Reformers. Han staar nu som en af den danske Scenes moderne og originaleste Kunstnere, der stadig arbejder paa at forny og udvide sit Omraade og ved Rejser at vinde nye Indtryk til Gavn for sit vaagne Initiativ. — Gift 1) 1908 Ingeborg Hauge. Ægteskabet opløst. 2) 1917 Sylvia Knuth, f. Pio. Ægteskabet opløst 1921. 3) 1924 Ulla Iversen.

C. Bs.

Litt.: Slægt se Adam P.; 2. Hustrus Slægt se Jean Pio; Erindringer i „Gads dsk. Mag.“ 1908—09 og „Nationaltid.“ 25/12 1915; „Politikken“ 10/11 1901; Borchsenius i „Teatret“ 1907; „Folkelesning“ 25/4 1909; „Masken“ 9/8 1911 og 23/5 1915; Frstrup: „Scenens Navne“ 1913; „Teatret“ Februar s. A.; „Berl. Tid.“ 17/10 1916; H. Falkenfløth: „J. P.“ 1917; „Ugens Tilskuer“ 1/3 1918; H. Nathansen: „J. P. og Poul Reumert“ s. A.; L. Levy i „Tilskueren“ April 1919; Leopold: „Tres Talenter“ s. A.; Fallström i „Stockh. Tidn.“ 4/5 1923; A. Gauffin i „Politikken“ 24/5 s. A.; A. Windting i „Ord och Bild“ Maj s. A.; Bjørn Bjørnson i „Politikken“ 27/10 s. A.; sst. 20/10 s. A.

Poulsen, Knud (f. 16/8 1881), Forfatter, Journalist. F. i Kbh. Forældre: Højesterets-assessor Jonas Nicolai Johannes P. og Marie Elisabeth Lemming. Blev Student 1900, Cand. phil. 1901, valgte Juræen som Brødstudium, men en spredt æstetisk og litteraturhistorisk Læsning interesserede ham mere. Han foretog forskellige Studierejser og 1907—12 en Rejse Jorden rundt med længere Ophold i Australien og Kalifornien, hvor han var beskæftiget som Guldgraver, Faareklipper, Skov- og Landarbejder og „Jack of all trades“

Senere har han i længere Tid opholdt sig paa Færøerne og i Norge. Medarbejder ved „København“ (1905—20) og ved „Politiken“ fra 1921, især som Kroniker. Som Forfatter debuterede han med „Breve fra det Fjærne“ (1915), der indeholder Skildringer fra den store Rejse, især fra Australien. Senere har han udgivet en Fortælling „Ungdom“ (1918) og „Breve fra Danmark“ (1922). Han er usædvanlig fintmærkende overfor Skønheden i alle Dagliglivets kendte Ting, især dog Naturen. Han har Vandrersindet, eller maaske snarere: han „slentrer“. Selv i Naturen er han Bymennesket og Æstetikeren, Betragteren, i hvis Sind med dets kraftige Lune og vemodige Ironi alle de gammelkendte Ting faar nyt Liv. Hans Omraade er ikke de store og stærke Følelser, men det fine, en egen skærpet, ligesom sildig Glæde. I de tre smaa Bøger har han givet Udtryk for noget genuint dansk, en særlig dansk-københavnsk Tone. — Gift 1915 Alvida Kayser. O. F.

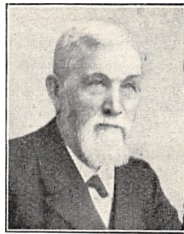
Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; „Politiken“ 1⁶/₈ og 14¹/₁₂ 1922, 7¹/₁₁ 1923.

Poulsen, Kristian Louis Johan (f. 13¹/₂ 1854), Læge. F. i Kbh. Forældre: Snødkermester Carl Ludvig Harforth P. og Emilie Kirstine Seiersen. Blev Student 1873, Cand. med. 1881, var 1882—84 anatomisk Prosektor og disputerede 1884 med et dygtigt Arbejde om „Fascierne og de interfasciale Rum paa Halsen“. Derefter udnannede han sig som Kirurg ved Kommunehospitalet og i Udlandet, var Reservekirurg 1887—91 og Leder af Kommunehospitalets kirurgiske Poliklinik 1897—1907. 1899 konkurrerede han med Th. Rovsing og J. Schou om Professoratet i operativ Kirurgi og var 1908—24 Overkirurg ved Sundby Hospital. Hans solide Kundskaber, Besindighed og Erfaring har givet ham en smuk Position som Kirurg, og han har dertil været en fortræffelig Lærer i klinisk Kirurgi for de studerende. Foruden en elementær Lærebog i Anatomi for Sygeplejersker og adskillige Artikler i Fagskrifter har han udgivet to Serier meget lærerige klinisk-kirurgiske Forelæsninger (1919 og 1922). — Gift 1881 Asta Marie Elisabeth Frijs Grundtvig. F. L.

Litt.: Hustrus Slægt se F. L. Grundtvig og C. E. Frijs; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1884; „Politiken“ 7-8¹/₉ 1899 og 13¹/₂ 1924; „Berl. Tid.“ 1⁷/₇ 1917 og 12¹/₂ 1924.

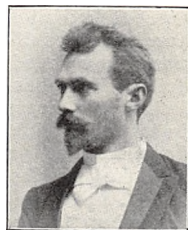
Poulsen, Laurits Bertelsen (20¹/₂ 1840—21¹/₃ 1919), Frimenighedspræst. F. i Hundebøl ved Rødding. Forældre: Husmand Hans P. og Margrethe Conradsen. Tog 1862 Lærereksamen i Tønder; navnlig under Paavirkning af Cornelius Appel, der var Lærer ved

Seminariet, fik han et stærkt Indtryk af Grundtvigs kirkelige og folkelige Anskuelse. 1862—67 var han Lærer i Rangstrup, deltog som frivillig i Kriegen 1864, blev afskediget fra sit Embede af de preussiske Myndigheder, da han nægtede at aflægge Ed paa den preussiske Forfatning. 1868—70 var han Forstander for Vejstrup Højskole, Fyn, men vendte 1870 tilbage til Sønderjylland og købte en Gaard i Bovlund. P., der i sin tidlige Ungdom var blevet kristelig vakt, havde Trang til at vidne om det, han selv levede, og paa hans Gaard samlede en lille Kreds til fælles Andagt. Kredsen voksede, og den opfordrede P. til at blive dens Præst; 1879 blev han præsteviet af Cornelius Appel, og Frimenigheden samledes til Gudstjeneste i en Stue i P.s Gaard, indtil den fik Midler til at bygge Bovlund Frimenighedskirke 1896. Kirken blev straks lukket af de preussiske Myndigheder, og først 1900 kunde Menigheden og dens Præst tage den i Brug. I denne Kreds og viden om i Sønderjylland lod P.s jævne og troværdige Vidnesbyrd. Efter Cornelius Appels

Fratræden som Præst for Rødding Frimenighed 1889 var han den naturlige Leder inden for Frimenighedsbevægelsen i Sønderjylland. Han deltog ogsaa med Fynd og Kraft i den folkelige og nationale Kamp. D. i Bovlund. — Gift 1) 1866 Kjestine Refslund, d. 1877. 2) 1879 Marie Refslund, d. 1899. 3) 1900 Hanne Outzen Lebeck. F. N. Litt.: Erindringer i „Højskolebl.“ 1914; Thade Petersen sst. 18¹/₂ 1910 og i „Haabets Mænd“ 1923; „Tiden“ 17¹/₉ 1915; „Bavnen“ 1916; J. Eriksen i „Den nordlesv. Kirkesag“ 1919; Dahl og Linvold i „Sønderjylland“ II s. A., S. 148; II. Lund: „Høgsbros Brevveksling og Dagb.“ I 1924; Nekrologer i „Nationaltid.“ 27¹/₄ 1919 (af Rosendal), „Grænsevagten“ s. A., „Bavnen“ s. A. og „Højskolebl.“ s. A.

Poulsen, Martin Poulin Christian (10¹/₂ 1867—3¹/₃ 1918), Veterinær. F. i Skjærring ved Randers. Forældre: Gaardejer Søren P. og Mette Bang Ebbestrup. Tog Dyrslægeeksamen 1886 og nedsatte sig i Ringsted, hvor han virkede hele Resten af sin Levetid og skabte sig en stor Praksis. Han skrev, navnlig i „Maanedsskrift for Dyrslæger“, flere udmærkede Afhandlinger, bl. a. om Dysenteri hos Kvæget, om Meningitis, Fedtlever og Fordøjelselidelser hos Kvæget. Et stort og dygtigt Arbejde, der dog mødte en Del Kritik, udførte han med Hensyn til

Drægtighedsundersøgelser og Ufrugtbarheden hos Koen. Flere af hans Arbejder er prisbelønnede. Han var en højtbegavet og praktisk Mand, der var meget anset — saavel blandt Standsfæller som i Landbokredse. D. i Ringsted. — Gift 1891 Ellen Kirstine Jacobsen.

L. Ba.

Litt.: „Maanedsskr. f. Dyrk.“ XVIII 1906—07 og XXI 1909—10; Nekrologer sst. XXIX 1918 (af A. Petersen), i „Medlemsbl. f. d. dsk. Dyrklægeförening“ I s. A. og i „Ringsted Folketid.“ 4/3 s. A.

Poulsen, Nathalie Olivia Kathrine (f. 15/4 1884), Skuespillerinde. F. i Kbh. Forældre: Kgl. Kammermusikus Olivo Krause (s. d.)

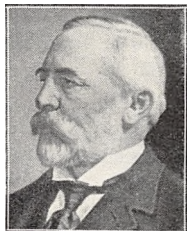

og Helga Neubert. Blev 1902 Elev ved det Kgl. Teaters Elevskole, debuterede 8/10 1903 som Marianne i „Tartuffe“ og spillede senere en Holddame i „Der var en Gang“ og den unge Pige i „Landlov“, men fandt sit egentlige Virkefelt paa Folketeatret, Dagmarteatret og

det Ny Teater. Til hendes bedste Roller her hører Rose i „Den bestovlede Kat“, Leonora i „Den Stundesløse“, Hildur i „Husmandstøsen“, Abigael i „Ambrosius“ og Mathilde i „Under Snefog“. Hun lagde en smuk og kultiveret Fremstillingsevne for Dagen baade i Lystspil og Folkeskuespil, hun evnede i særlig Grad at illudere som Verdensdame paa Scenen. Men allerede 1918 trak hun sig tilbage til Privatlivet, og hendes tidlige Resignation belød et virkeligt Tab for Hovedstadens Teaterliv. — Gift 1920 Skuespiller Adam P. (s. d.). C. Bs.

Litt.: „Publikum“ 1910—11, Nr. 1; „Teatret“ 1915 og 1916; „Berl. Tid.“ 17/1 1915.

Poulsen, Niels (27/2 1843—3/5 1911), Fabrikant, Legatstifter. F. i Aas ved Horsens. Forældre: Husmand, Murer Poul Rasmussen og Ane Marie Nielsdatter. Kom 16 Aar gammel som Murerlærling til Kbh. og var paa Teknisk Skole Elev af Bissen, rejste 1864 til Amerika og arbejdede først som Murerarbejdsmand, hvorefter han blev Tegner paa et Arkitektkontor, derefter i

Landets Bygningskommission i Washington. Han fik dernæst Ansettelse ved Firmaet The New York Architectural Iron Works, hvor han var i 8 Aar og arbejdede sig op til Leder af den arkitektoniske og ingeniørvidenskabelige Afdeling. 1876 gik Firmaet fallit, og P. grundede da sammen med Nordmanden C. M. Eger en lille Forretning for Jernbyggeri og Jernarbejde, som efterhaanden voksede til et imponerende Omfang. En Mængde

Kunstnere knyttedes til Firmaet, der har opført en stor Del af New Yorks Kæmpebygninger, ligesom al Slags industrielt og kunstindustrielt Jernarbejde er leveret i stort Omfang. P. var levende interesseret i sine Arbejdes Velfærd saa vel som i New Yorks Trafikforhold; for Skandinaverne i Amerika var han altid virksom. Før sin Død og ved Testaments skænkede han over 1/2 Million Dollars til The American-Scandinavian Foundation, der virker for at fremme aandeligt Samkvem mellem de Forenede Stater og Skandinavien, udgiver „The American-Scandinavian Review“ og støtter skandinaviske Studerende under Studieophold i Amerika. D. i Brooklyn. — Gift 1873 Lizzie Clausen, f. Brown, d. 1901.

P. E.

Litt.: Karin Michaëlls i „Nationaltid.“ 5/11 1910; samme og Joost Dahlerup: „Dsk. Foregangs-mænd“ 1911; Thor Bech i „Riget“ 22/5 s. A.; „The American-Scandinavian Review“ 1913, S. 19 ff. og (af Joost Dahlerup og C. D. Groth) 1915; K. M. Møller i „Vort Land“ 20/6 1918; Cavling: „Fra Amerika“ II 1897, S. 111.

Poulsen, Olaf Rye (20/4 1849—20/3 1923), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Postbud Hans P. og Sophie Henckell. Havde medfødte sceniske Anlæg fra Faderen, der var en Teaterentusiast, og næppe havde han taget

Præliminæreksamen, før han meldte sig til Debut hos Direktionen for det Kgl. Teater uden dog at blive antaget, før Phister, der havde hørt, at en ung Mand havde prøvet i en Holbergs Rolle, lod ham prøve for sig og senere sagde god for ham ved at indstille ham til Debut som sin Elev. 16/4 1867 fandt den berømte Dobbeltdebut af de to Brødre E. og O. P. Sted, og P. spillede Jacob i „Erasmus Montanus“ som udpræget Elev af Phister. Denne gennemgik nu nøje det Holbergske Reper-toire med ham og indprentede ham Traditionen i Komediens og yderligere Respekt for Talens Kunst og for den komiske Meneskefremstillings Virkemidler. P. blev Phisters Elev, hans eneste navnkundige, men kunde desværre efter 50 Aar ikke selv give sin Kunst i Arv til en ny Elev. I et halvt Aarhundrede tilhørte P. den danske Skueplads, lidt efter lidt sikrende sig en enestaaende Position. Han spillede i Tidens Løb alle de store Henrikroller, men da Alderen meldte sig, blev han ogsaa Kandestøber, Peer Degn og Corfitz. Han fornyede Chilian i „Ulysses v. Ithacia“, Henrik i „Abracadabra“ og Harlekin i „De usynlige“, men formaadede i en enkelt Holberg-Rolle Oldfox i „Den stundesløse“ ikke at tage Arven op efter Phister. Derimod lykkedes det ham, da han 1902 efter megen Tvivl og Tøven besluttede at spille Jeppe i „Jeppe paa Bjerget“, at skabe no-

get nyt og gedigent uden at følge den Gjelstrup-Phister'ske Tradition. 300 Roller udførte P. under sit virksomme Teaterliv. Hans Omraade var vidtstrakt — Karker i „Hakon Jarl“, Faldsmaal i „Gulddaasen“, Klokke Link, Mikkel, Blase, Vinter, Hummer i Heibergs Vaudeville, Birkerodmer Krans i „Eventyr paa Fodrejsen“, Løjtnant v. Buddinge i „Genboerne“ og Købmand Sønderlund i „Karens Garde“ hos Hostrup, Skaarup i „Sparekassen“, Bjørn i „Elverhøj“. I det nyere Repertoire var han bl. a. Svartalf i „Vølund Smed“, Etatsraad Hansen i „En Skandale“, Friis i „Den kære Familie“, Theodor Beering i „Mellem Brødre“. Karakteristiske Præsteprofiler tegnede han i „En Fallit“, „Lindows Børn“ og „Under Snefog“, han fremstillede en saa gribende Skikkelse som gamle Ekdal i „Vildanden“ jævnsides Syngespilpartier som Marquisen i „Fra Diavolo“ eller Bonden i „Hans Heiling“ — saa alsidigt og broget var hans Repertoire. Ogsaa hos Molière og andre franske Komedieforfattere ydede han værdifulde Fremstillinger. Og selv om hans Gerning under Alderens og Tidsforholdenes Tryk svækkedes i de senere Aar, vedblev han dog lige til 1914 at spille nye Roller — hans sidste var Mammon i „Enhver“, hvor hans mønstergyldige Diktning endnu en Gang viste ham som den store Kunstner, der suverænt beherskede sine Udtryksmidler. For Mindet staar nu P. som den frodige Skuespiller, der var født til sin Kunst. Et rigt Galleri har han skabt i Samarbejde med sin Broder, medens han befæstede den Holberg'ske Komædie, hvis trofaste Tjener han vedblev at være til sin Afskedsforestilling ^{29/4} 1917 paa 50 Aarsdagen for hans Debut. Endnu en Gang — paa Holbergs Fødselsdag ^{3/12} 1919 — viste han sig paa det Kgl. Teater som Peer Degn i „Erasmus Montanus“, og sidste Gang han overhovedet virkede som Skuespiller var i samme Rolle under det Kgl. Teaters Gæstepil i Sønderborg ^{1/10} 1920. D. i Fredensborg. — Gift 1872 Emilie Henriette Bryde, d. 1909.

C.Bs.

Litt.: Slægt se Adam P.; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ VII 1876; Bournonville: „Mit Teaterliv“ III 1 1877, S. 62; Edv. Brandes: „Dsk. Skuespilkonst“ 1880, „Holberg og hans Scene“ 1898, I „Ill. Tid.“ ^{1/6} 1890 og „Politiken“ ^{16/4} 1917; Carl Møller i „Norden“ 1887; „Jubeludg. af Holbergs Komædier“ III 1888; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; A. Henriques i „Ill. Tid.“ ^{21/1} 1892; „Politiken“ ^{16.16/4} s. A.; E. Skram i „Ill. Tid.“ ^{17/4} s. A.; Aumont sst.; E. G. i „Ord og Bild“ s. A.; „Vort Land“ ^{26/4} 1899; S. Michaëlls i „Teatret“ 1901—02; Johs. V. Jensen sst. s. A.; „E. og O. P. Album“ 1901; V. Østergaard i „Ill. Tid.“ ^{1/11} 1903, „Ord og Bild“ 1911, „Tilskueren“ 1916 og „O. P.“ 1917; Hendriksen: „Mennesker og Oplevelser“ 1910; „Jule-Album“ 1912; Fristrup: „Scenens Navne“ 1913; Vilh. Andersen: „Kritik“ I 1914 og „Folk og Mennesker“ 1919; „Fjerkræavl og Binæringsstid.“ 1915; „O. P. Album“ ved Vidar Bruun 1916; Gulmann i „Teatret“ s. A.; Johs. V. Jensen o. fl. i „Politiken“ ^{8/10} 1916; „Berl. Tid.“ ^{16.17/4} 1917; R. Neliendam i „Poli-

tiken“ ^{14/2} s. A. og „Det kgl. Teaters Hlst.“ I—II 1921—22; Kirkeby: „O. P.“ s. A.; „Teatret“ s. A.; „Ill. Tid.“ s. A. (af E. Reumert og V. Østergaard); Sødring i „Tilskueren“ 1922; P. Levlin i „Berl. Tid.“ ^{17/6} s. A. og ^{16/5} 1923; E. Reumert: „O. P.“ 1923; Lindstrøm: „Fra den gl. Vinkælder til det Kgl. Teater“ 1924, 25 ff.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ^{26/3} s. A. (af Jul. Clausen, W. Bloch, O. Benzon, Poul Nielsen, Betty Hennings, H. Malberg, Anna Bloch), „Politiken“ ^{27/3} s. A. (af Brockenhuus-Schack, V. Østergaard, E. Brandes), „København“ (af J. C. Normann) ^{31/3} s. A., „Nationaltid.“ ^{27/3} s. A. (af V. Seger), „Sorø Amtstid.“ ^{27/3} s. A. (af Borchsenius), „Berliner Tageblatt“ ^{5/4} s. A., „Dagens Nyh.“ ^{1/4} s. A. (af V. Østergaard), „Akad. Ugebl.“ ^{4/4} s. A., „Teatret“ s. A. (af Sv. Lange) og „American-Scandinavian Review“ s. A. (af C. Behrens).

Poulsen, Poul Christian (f. ^{19/6} 1866), Bryggeridirektor. F. i Kbh. Forældre: Politibetjent Frederik P. og Inger Sophie Larsen. Tog Præliminæksamen, blev Apotekertørling 1881 og Cand. pharm. 1888, s. A. Underinspektør ved Ny Carlsberg. Carl Jacobsen blev hurtig klar over hans udmærkede Evner, og han avancerede 1894 til Inspektør, 1901 til Overinspektør, 1906 til teknisk Underdirektor for Carlsberg Bryggerierne, 1912 til eneste Underdirektor og endelig 1914 til administrerende Direktør for samme. Ikke mindst under Krigen til Tider meget vanskelige Forhold har han udført et værdifuldt Arbejde for Carlsberg som for Bryggerierne som Helhed, og han er da ogsaa valgt til Medlem af Bryggerforeningens Bestyrelse og af Industriraadet. I sidstnævnte Egenskab har han særlig virket for det paa Grund af den engelske Rationering og de vanskelige Tilførselsforhold aktuelle Brændselsørgsmaal og har gjort sig til Talsmand for en bedre Udnyttelse af det indenlandske Brændselsmateriale, hvorfor han er valgt til Formand for Dansk Brændsels- og Kontrolforening. — Den Dygtighed, han har lagt for Dagen, og den Interesse, han har vist for en besindig Udvikling af Samfundslivet, har medført saa forskelligartet Anerkendelse som, at han er valgt til Medlem af Bestyrelsen for A/S Krystalliseret, for A/S Kristiansholms Fabrikker, for A/S Kastrup Glasværk samt endvidere til Formand for Nævninge-Grundliste Udvalget for 14. Kres, til Medlem af Komiteen til Belysning af Statsmonopoler 1919 og endelig 1922 til Medlem af Landmandsbankens Bankraad, 1923 til dets Næstformand. — Gift 1892 Anna Julie Hansen.

P. P. S.

Litt.: „Bryggeritid.“ Jan. 1913.

Poulsen (Gjønge), Svend (d. 1676?), Officer. Antagelig f. i Gjønge Herred, Skaane. Har, ifølge et Brev fra ham 1675 til Christian V, tjent under Christian IV i Krigen

1643—45 som Fører for et Kompagni Dragoner. 1657 var han Købmand og Ejer af et Hus i Halland, da det i April overdroges ham at hverve et Kompagni Dragoner, som han stillede med i Engelholm og med hvilket han deltog i Kampene paa Hallands Aas (Genevad Bro og Katstrup). Han fik Bestalling som Kaptajn s. A. N. A. sendtes han ud paa Sjælland for at samle Almuen til Kamp, og talrige Sagn melder om hans kække Bedrifter med sine „Snaphaner“. Efter Freden overdroges Lundbygaard ved Vordingborg ham kvit og frit, men hans pekuniære Forhold var stadig slette. Han skal senere være benyttet som hemmelig Agent i Skaane. 1675 var han Landmajor i Stevns Herred med Kommando over Skansen ved Hultug. 1676 fik han Patent som Major til Fods og udsendtes for at hverve Soldater under Landskronas Belejring, vendte syg hjem i Novb. s. A. og er vistnok død kort efter.

K. C. R.

Litt.: P. D. Faber I „Ny Minerva“ 1807 II; T. Becker i „Orion“ IV 1841; „Aarsb. fra Gehejmeark.“ VI 1876—82; „Blad for Boghandlermedhjælperne“ 1876; P. Jensen: „Optegnelser om Snesere Sogns Hist.“ 1883; Kjær: „Gøngehøvdingen S. P. og Snaphanerne“ 1892 og I „Fra Arkiv og Museum“ II 1903; „Aarb. f. Præst. Amts hist. Selsk.“ 1900; K. Fabricius: „Skaanes Overgang til Danm.“ I 1905, S. 48, 133; Rockstroh i „Kbh. Amts Aarb.“ 1911 og „Den nationale Hær“ II 1916; „Nordslesv. Søndagsbl.“ 1913; „Fædrelandet“ s. A.

Poulsen, Svend (f. 1/9 1872), Journalist. F. i Kbh. Forældre: Skuespiller Emil P. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1890, tilbragte en Del Aar med Sport og frie Studier, blev Cand. juris 1902, var Sagførerfuldmægtig 1903—07 og blev Overretssagfører 1912. I nogle Aar var han Sekretær i Danmarks Fiskehandler- og Havfiskeriforening, 1906—10 Formand for Studenternes Afholdsforening. Imidlertid var han kommet ind paa Journalistik, blev 1900 Korrektor ved „Berlingske Tidende“, 1902 Medarbejder (først som Politireporter), 1909 Chefsekretær og 1913 Redaktør sammen med Chr. Gulmann (s. d.). Hans Hovedindsats i Journalistik ligger i Korrespondancen; han har i Tidens Løb skrevet en Række Rejsebrev til sit Blad, der har vakt Opmærksomhed, saaledes fra Tyskland ved Krigens Udbrud og Afslutning. Iøvrig har han udgivet „Kædeordenen og Blindesagen i 100 Aar“ (1911) og sammen med H. Rosenberg „Islandsfærd“ (1907). — Gift 1908 Margrethe Tuxen-Meyer.

P. E.

Litt.: Slægt se Adam P.; „De 1000 Hjem“ 18/9 1912; „Studerterne fra 1890“ 1915; H. P. Hanssen: „Fra Krigstiden“ 1924, S. 42.

Poulsen, Viggo Albert (31/5 1855—17/10 1919), Botaniker. F. i Kbh. Forældre: Hof-

betjent Søren P. og Signe Cartensia Bodholt. Blev Student 1874, mag. scient. 1880

og Dr. phil. 1888, var Assistent ved Universitetet til 1893, undtagen 1882—86 under Warmings Ansættelse i Stockholm. 1893 blev han Docent, 1902 Professor ved Farmaceutisk Læreanstalt. Han begyndte tidlig at publicere, og hans videnskabelige Publikationer vedrører mest morfologiske og anatomiske Emner, bl. a. „Studier over ekstratorale Nektarier“ (1879, 1881, 1897), „Anatomiske Studier over Eriocaulaceerne“ (Disputats 1888), „Anatomiske Studier over Xyris Slægtens vegetative Organer“ (1891). Tillige har han behandlet de lavere Planter i flere Afhandlinger, dels rent videnskabelige, dels populære. 1884 kom „Vore usynlige Fjender. En almenfattelig Skildring af Bakterierne og deres Forhold til Forraadnelse, Gæring og smitsomme Sygdomme“. Hans System med Mikroskopet bar gennem Aarene Frugt i en Mængde omhyggelige og til Undervisningsbrug overordentlig nyttige Præparater, og hans lille „Botanisk Mikrokemi“ har ved sin Udbredelse i adskillige Lande bevist sin Betimelighed og sit praktiske Anlæg. — Til Undervisning følte P. sig i Kraft af sin livlige, udadvendte Aand altid stærkt tiltrukket, og han virkede meget for Botanikundervisning baade ved sin egen Lærergerning, ved sine tidligere meget udbredte Lærebøger og ved pædagogisk Agitation i det hele. Baade ved sin Gerning paa Universitetet, ved Farmaceutisk Læreanstalt og ved Skolerne viste han sig som en dygtig Pædagog, klar og livlig og altid stærkt interesseret. Af hans litterære Arbejde for den elementære Undervisning kan nævnes hans „Botaniske Vægtavler“ (1879) og hans Lærebog i Botanik (1885) samt hans 1887 udkomne „Lille Plantelære“, alt omhyggeligt udarbejdet og praktisk tilrettelagt. Af hans mange Rejser maa særlig nævnes den, han 1894—95 foretog til Indien og Java, hvor han navnlig studerede tropiske Raadplanter. Ogsaa i sine senere Aar udsendte han enkelte videnskabelige Afhandlinger, særlig om anatomiske Emner, men han forstod stadig at forene videnskabeligt Arbejde med Interesse og Bestræbelse for at udbrede botanisk Kendskab. D. i Kbh. — Ugift.

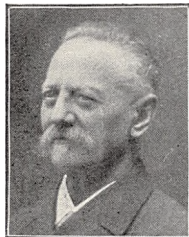
H. J.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1889; C. Christensen: „Den dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913; Farmac. Læreanstalts Festskrift 1917; „Berl. Tid.“ 1/5 1913; „Farmac. Tid.“ s. A., Nekrologer I „Nationaltid.“ 17/10 1919; „Berl. Tid.“ (af C. H. Ostenfeld) 18/10 s. A.; „Farmac. Tid.“ s. A.; „Arkiv f. Farmac. og Kemi“ s. A.; „Naturens Verden“ (af Ove Paulsen) s. A.; „Vidensk. Med-

delelser fra Naturhist. Foren.“ (af A. Mentz) 1920 og „Bot. Tidsskr.“ (af Kolderup Rosenvinge) s. A.

Poulsen, Vilhelm Burkhard (f. ²⁶/₁₁ 1853), Møntmester. F. i Rorup ved Roskilde. Forældre: Provst Vilhelm Burkard P. og Thora Nathalie Paulli. Blev Student 1871, begyndte at studere ved Polyteknisk Lærestalt 1873 og tog Ingeniøreksamen 1879, var 1880—81 beskæftiget ved Byggearbejder under Ingeniørkorpset og 1882—84 Bestyrer af en Gærfabrik ved Linkøping. Fra 1884 var han Assistent

ved Vandbygningsvæsenet, indtil han 1888 blev knyttet til den Kgl. Mønt, som Fuldmægtig til 1893 og derefter som Møntmester, til han tog sin Afsked 1918. 1896—1904 var han Medlem af Dansk Ingeniørforenings Bestyrelse og 1900—07 Medlem af Patentkommissionen. P. var en meget samvittighedsfuld Møntmester; han er en jovial Mand, meget yndet af sine Fagfæller. — Gift 1882 Anna Helene Maria Nohr, d. 1916.

M. C. H.

Litt.: Mødrene Slægt se Daniel Paulli; Hauch-Fausbøll: „Studenterne fra 1871“ 1912.

Poulsen, Valdemar (f. ²³/₁₁ 1869), Ingeniør. F. i Kbh. Forældre: Højesteretsassessor Jonas Nicolai Johannes P. og Rebekka Magdalene Brandt. Blev Student 1889 og begyndte det medicinske Studium, men hans Interesse for Fysik og Kemi, stærkt næreret ved Julius Thomsens mesterlige Forelæsninger i Kemi, gav ham en Overgang Lyst til at blive Polytekniker. Han forlod dog snart de

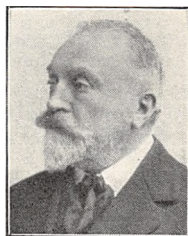
rent teoretiske Studier og gik i Lære paa en Maskinfabrik i Aarhus. 1893 blev han Assistent ved Kbh.s Telefonselskabs tekniske Afdeling under den højt begavede Overingeniør J. L. W. V. Jensen (s. d.), og Arbejdet her var i høj Grad udviklende for ham. Ved sin System med Telefonapparaterne fik han den idé at kombinere Telefon og Fonograf og naaede 1898 til at konstruere sin genialt udtænkte elektromagnetiske Fonograf: Telegrafonen, der registrerer den menneskelige Tale ved vekslende Magnetisering af en Staaltraad, opvunden paa en Valse, og gengiver den langt renere end Fonografen. Da Lyden imidlertid var svag og man ikke dengang havde de nu kendte Forstærkere, fik Telegrafonen ikke den udstrakte Anvendelse, som den uden Tvivl ellers vilde have faaet. Det til Eksploiterin-

gen af Opfindelsen 1902 dannede A/S Telegrafonen, der 1909 afødtte A/S Dansk Telegrafonfabrik, opløstes 1916. Opfindelsen blev belønnet med Grand prix paa Verdensudstillingen i Paris 1900. 1899 begyndte P. et Samarbejde med Ingeniør P. O. Pedersen (s. d.), hvorved de to Ingeniører paa udmærket Maade supplerede hinanden, og som omfattede den videre Udvikling af Telegrafonen og navnlig af P.s næste Opfindelse: Buegeneratoren og dens Anvendelse i Radiotelegrafien. Manglerne ved Marconisystemets diskontinuerlige Gnistbølger fremkaldte ganske naturlig Ønsket om at afløse dem med kontinuerlige Bølger. P. løste Problemet 1903 ved at anbringe en elektrisk Lysbue i et kraftigt Magnetfelt i en brintholdig Atmosfære. Derved opnaaede han at faa kontinuerlige Bølger med bestemt Svingningstal, der vilkaarlig kan ændres. Opfindelsen var epokegørende og har dannet Grundlaget for Udviklingen af den traadløse Telegrafi og Telefoni. Efter Overvindelsen af en Række Vanskeligheder, navnlig økonomiske og kommercielle, vandt Systemet Indpas i de fleste Lande, og Stationer for traadløs Telegrafi efter P.s System findes nu rundt omkring i Verden. P. ejer den geniale Opfinders fantasirige Kombinationsevne og Evnen til helt at gaa op i den Opgave, hvis Løsning han har foresat sig. Han er tillige fuld af Humor og Interesse for Livet omkring sig, navnlig for Kunstens forskellige Grene; han er selv en god Tegner og elsker Musik. — Hans videnskabelige Fortjenester er bl. a. belønnede med Fortjenestmedaillen i Guld med Krone, Videnskabernes Selskabs Guldmedaille og Æresdoktorgraden fra Universitetet i Leipzig. — Gift 1) 1894 Mary (Marie Frederikke) adopt. Rasmussen, d. 1921. 2) 1923 Asta Stoltz Nielsen.

M. C. H.

Litt.: Slægt se Knud P.; Erindringer i „Jule-Album“ 1908; J. H. Christensen i „Ill. Tid.“ ³⁰/₉ 1906; J. L. W. V. Jensen sst. ²⁹/₁₀ 1912; Helge Holst: „Opfindernes Liv“ II 1915, S. 236—50; „Berl. Tid.“ ²²/₁₁ 1919 (af P. O. Pedersen); „Politiken“ ²³/₁₁ s. A.; „Dagens Nyh.“ s. D.

Povlsen, Harald Alfred (f. ¹⁰/₁₁ 1852), Højskoleforstander. F. i Randers. Forældre: Lærer, Kantor Hans Christian Henrik P. og Mette Marie Stabell. Tog Realeksamen og søgte 17 Aar gammel om at maatte af tjene sin Værnepligt med det samme for siden at uddanne sig til Officer, men det blev afslaaet. Han var en kort Tid Huslærer, et Par Vintre Elev paa Testrup Højskole, under Paavirkning af Båge og Nørregaard modnedes hans Lyst til at blive Højskolemand. Uden at have været Elev paa noget

Seminarium tog han Skolelærereksamen og opholdt sig derefter i Kbh. i fem Aar optaget af frie Studier. 1877—84 var han Lærer ved Lyngby Landboskole, navnlig ved dens Højskoleafdeling. 1884 overtog han Ledelsen af Ryslinge Højskole, og den voksede navnlig ved hans Arbejde til en af Landets største og mest ansete. De første Aar var trænge nok. P.s faste Optræden mod Provisoriet og hans førende Deltagelse i Riffelbevægelsen medførte, at Regeringen fratog hans Højskole dens Statsunderstøttelse, og mange, der havde støttet den økonomisk, blev nu dens Modstandere. Gennem Brydninger og Vanskeligheder voksede dog Skolen under P.s myndige og sikre Ledelse. Som Højskolemand hører han til de betydeligste. Tusinder af Elever har han paavirket ved sin Tale og Færd, ved sin Personlighed Adel og Kraft. I en Række af Aar har han haft en Førers Stilling inden for Højskolens Verden, og tit har han mandig og myndig talt og skrevet om Øjeblikkets brændende Spørgsmaal. Han hører til de Højskolemænd, som har givet Højskolen Anseelse ogsaa uden for dens egen Kreds og uden for vort Lands Grænser. 1922 overdrog han den daglige Ledelse af Ryslinge Højskole til Johannes Monrad (s. d.), men han virker stadig som Lærer ved Skolen i samme Omfang som før. — Gift 1) 1878 Hedeveg Jork, f. Just, d. 1918. 2) 1922 Else Sophie Sundberg. *F. N.*

Litt.: Erindringer i „Ryslingebogen“ 1900 og 1922; „Højskolebl.“ 1909, Nr. 26 og 27 (af J. Borup, 1916, Nr. 25 (af A. Vede), 1922, Nr. 46; „Folkelæsnings“ 23/5 1909; „Ryslingebogen“ 1916; „Soro Amtstid.“ 9/11 1922.

Povlsen, Karl (¹³/₁ 1851—¹⁵/₅ 1918), Valgmenighedspræst. F. i Randers. Forældre: Lærer, Kantor Hans Christian Henrik P. og Mette Marie Stabell.

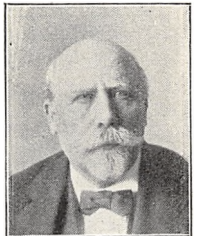
Blev Student 1869, hørte med Udbytte navnlig Rasmus Nielsen, H. N. Clausen og Fr. Hammerich og fik i Vartov et stærkt Indtryk af Grundtvig og grundtvigsk Menighedsliv. Ogsaa Samvær med begavede jævnaldrende, F. Rønning, Johan Borup,

Vilh. Hansen, Morten Pontoppidan og Broderen Alfred, gav hans Ungdom Indhold. 1877 blev han Cand. theol., var derefter et Par Aar Lærer ved Gedved Seminarium og Højskole og 1880—83 Kapellan i Tørring og Heldum ved Lemvig. 1883 modtog han en flere Gange gentaget Opfordring til at blive V. Birkedals Kapellan ved Ryslinge Valgmenighed, og da Birkedal til Aar efter trak sig tilbage, blev han hans Efterfølger. I Ryslinge Valgmenighed, Landets største, med Medlemmer i over 50 Sogne, fik P. sin

lange og frugtbare Virksomhed. Han fik efter J. H. Monrads Død Opfordring til at blive Præst ved Marmorkirken, ved V. J. Hoffs Død til at søge til Vartov, men begge Gange sagde han Nej. Han følte sig med stærkere og stærkere Baand knyttet til Ryslinge, til Menigheden og til Højskolen, hvis Forstander var Broderen Alfred P., og ved hvilken han var en i høj Grad skattet Lærer i Litteraturhistorie. P.s Præstegerning i Ryslinge betegnede ikke en Kursændring og endnu mindre en Gentagelse af Birkedals betagende evangeliske Forkyndelse, men en frisk og fornyende Fortsættelse. P.s stemningsbevægede og klare Forkyndelse var ikke alene rig paa kristelig Alvor, men ogsaa paa dyb menneskelig Forstaaelse, og hans Tale bar altid Præg af hans store Skønhedssans. I sit Slægtled var han den grundtvigske Præst, hvis Virke naaede videst ud paa Fyn. D. i Ryslinge. — Gift 1878 Marie Jacobsen. *F. N.*

Litt.: Optegnelser i „Ryslingebogen“ 1918; Breve sst. 1919; „Fyns Tid.“ 23/12 1918; „Mindeblade om K. P.“ s. A.; Nekrologer i „Ryslingebogen“ 1918; „Fyns Tid.“ 16/5 s. A. (af A. J. Rud) og 23/5 s. A.; „Fyns Venstrebl.“ 16/5 s. A. (af O. Geismar); „Soro Amtstid.“ 16/5 s. A.; „Berl. Tid.“ 16/5 s. A.; „Nationaltid.“ 16/5 s. A. og „Højskolebl.“ s. A. (af J. Borup, A. Vedel og Jørgen Nielsen).

Povlsen, Thorvald Valdemar (f. ²⁸/₆ 1868), Præst, Politiker. F. i Skaade ved Aarhus. Forældre: Lærer Bent Kylltrup P. og Cathrine Elisabeth Greger. Blev Student 1886, var Stenografassistent i Rigsdagen 1888—93, blev Cand. theol. 1894 og var Lærer ved Dalby-neder Højskole 1894—95, Medforstander for Elev Højskole 1895—98, Sognepræst i Elsted og Elev 1898—1906, i Hvilsager og Lime 1906—16.

Politisk tilhørte han Venstrereformpartiet, men sluttede sig tidlig til den radikale Side af det og deltog 1905 i Dannelsen af Folketingets Venstre. Han stillede sig til Folketinget i Hornslet 1909, valgtes 1910 og er siden genvalgt. P. er kirkelig og folkelig præget af grundtvigsk Aand og mærket heraf ogsaa som Politiker; han vil en taalssom Folkekirke og er Modstander af de Bestræbelser baade inde- og udefra, der vil sprænge den uden at kunne sætte noget bedre i Stedet. Han er som Menneske og Taler jævn, djærv og tilforladelig. Han tog i sine første Rigsdagsaar bl. a. til Orde for en stærkere Betonning af Hjemstemet i Behandling af forsømte Børn (¹⁰/₁₀ 1910), for Bibliotekssagen (²⁶/₁ og ¹⁴/₃ 1911, ¹⁶/₁₀, ²²/₁₀ 1912, ³/₃ 1913) og for den frivillige Ungdomsskole (²⁰/₅ 1912) og stod under Behandlingen af de kirkelige Lovforslag 1911—12 som Modstander af en Statskirkefor-

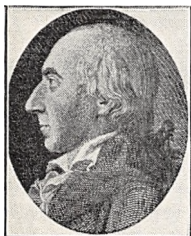
fatning; han var sit Partis Ordfører for Skoleloven 1912 og Lov om Forfatterret s. A. Efter Ministerskiftet 1913, hvor han var paa Tale som Kultusminister, blev han 1914 Medlem af Finansudvalget og Ordfører for de militære Budgetter og Finansministeriet samt Formand for Rigsdagsgruppen og 2. Viceformand i Tinget. Da den Arboe Rasmussen'ske (s. d.) Sag April 1916 truede med at fremkalde en Kirkekamp, overtog P. Kirkeministeriet efter Keiser-Nielsen (s. d.) og beholdt det til det samlede Ministeriums Afgang $29/3$ 1920. Han gennemførte Kollatsloven for Vaalse som et Kompromis med Venstre, senere Præstelønningslovene 1918, 1919 og 1920 og Lov om Salg af Præstegaardsjorder 1919, medens Lovforslaget om Alhjælp af Præstenød først blev gennemført under Efterfølgeren. Efter sin Afgang som Minister var han 1920 sit Partis Ordfører for Loven om det kirkelige Udvalg og 1922 for Kirkelovene; han hævdede her paa ny sit Program, der i Hovedpunkter faldt sammen med Odense-Mødernes $17/3$ 1920 og $23/3$ 1922: ingen Kirkedag, intet Bispevalg, Valgret til Menighedsraad for alle Folkekirkenes Medlemmer. — Gift 1898 Jensine Jensen. P. E.

Litt.: „Studenterne fra 1886“ 1911; „Jysk Morgenbl.“ $23/6$ 1911 og $18/6$ 1913; „Politiken“ og „Sorø Amtstid.“ $28/4$ 1916; „Soc.-Dem.“ $29/4$ s. A.; A. S. Poulsen i „Politiken“ $16/2$ 1917; sst. $22/8$ 1918; Skovmand i „Højskolebl.“ $16/4$ 1920.

Pram, Christen Henriksen ($4/6$ 1756— $28/11$ 1821), Socialøkonom, Forfatter. F. i Lesje Præstegæld, Gudbrandsdalen. Forældre:

Præst Henrik Frederik P. og Olava Maria de Stockfleth. Tilbragte sidste Del af sin Barndom i Danmark, blev Student 1772, 1781 paa anbefaling af Grev E. Schimmelmann, hans Velynder, Fuldmægtig i Økonomi- og Kommercekollegiet, hvor han 1786 blev Arkivar, 1797

Kommitteret og 1812—16 Deputeret. Af økonomiske Grunde søgte han og fik 1819 Embedet som Toldforvalter paa St. Thomas, men han kunde ikke taale Klimaet og døde straks efter. Hans Forfatterskab deler sig gennem hele hans Liv mellem Økonomien og Poesien. Han var Medudgiver af *Handelstidenden* (1782—87) og „Borgervennen“ (1796—1804 og 1818—19). Sammen med Rahbek startede han Maanedsskriftet „Minerva“, der blev Samlingsstedet for Tidens liberale og patriotiske Skribenter virkende for Almenvellet. Hertil leverede P. Bidrag af socialøkonomisk, historisk, moral-filosofisk og æstetisk Art. Som Digter vandt han først Anerkendelse for sin Heroide „Philippa til Erik“ (1779). Navnkundigst i Samtiden var

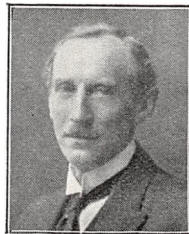

hans Heltedigt „Stærkodder“ (1785) med nordisk Emne, men i Tidens moralsk allegoriserende Façon. For Teatret prøvede han sig med de historiske Dramer „Lagertha“ (1789), „Damon og Pythias“ (1790) og „Frode og Fingal“ (1790). Bedre lykkedes Lystspillet for ham, især „Ægteskabsskolen“ (1795). Rahbek udgav hans „Udvalgte digteriske Arbejder“ (I—VI 1824—29). Ved sin vidtspredte og flittige Forfattervirksomhed vandt P. Anerkendelse og Ry i Tiden, men intet af hans Poesi lever nu. Endnu huskes i Litteraturhistorien kun hans Digt „Emilies Kilde“ (Det Schimmelmanske Landsted Sølyst) som et Skoleeksempel paa det 18. Aarh.s naturbeskrivende, mytologiserende Poesi, dog ikke uden en vis Blidhed og Ynde. D. paa St. Thomas. — Gift 1782 Maria Magdalene Erichsen, d. 1819.

O. F.

Litt.: Slægt ved Thomle i „Personalh. Tidsskr.“ II 1 1886; mødrene Slægt i Adelsaarbogen s. A.; Selvbiografi i Østs Arkiv I 1824; Testamente i „Hesperus“ VII 1822; J. K. Høst i „Hesperus“ II 1820 og „Erindringer“ 1835; Rahbek: „Erindringer“ I, III og IV 1824 ff.; Østs Arkiv IX 1828; Oehlenschläger: „Levnet“ I 1830; C. Molbech i „Dsk. poet. Antologi“ II 1832; Østs „Minerva“ I 1837; Østs Materialier s. A.; „Hist. Tidsskr.“ IV 1843, S. 360; „Portrætter af mærkelige Nordmænd“ II 1853; Overskou: „Den dsk. Skuepads“ III—IV 1860—62; F. Rønning: „Rationalismens Tidsalder“ II—III 1890—99; „Museum“ 1891 I; „Personalh. Tidsskr.“ IV 1 1898; Vilh. Andersen: „Erasmus“ II 1909; E. Marquard i „Personalh. Tidsskr.“ VI 1 1910; „K. L. Rahbeks Ungdomskærlighed“ („Mem. o. Br.“ XV) 1911; Breve i Østs Materialier 1835—37; „Personalh. Tidsskr.“ II 1881, IV 4 1901 og V 2—4 1905—07; „Ill. Tid.“ $7/6$ 1891 og „Hist. Saml.“ II 1907; Nekrologer i „Statsvennen“ 1822 (af J. K. Høst); „Dansk Litt.-Tid.“ s. A. (af P. E. Müller); „Tilskueren“ s. A. (af Rahbek) og Thaarup: „Fædrenelandsk Nekrolog for 1821“ 1835.

Preisler, Folmer (f. $10/6$ 1874), Fabrikant. F. i Odense. Forældre: Købmand Peter Carl Henrik P. og Petra Rasmine Margrethe Møller. Blev 1898 ansat i A/S H. E. Gosch & Co. Tændstikfabrikker og i Aktietændstikfabrikken „Godthaab“, Direktør for Selskabet 1900. Hans Navn er særlig knyttet til Blyantsfabrikationen, idet Blyantsfabrikken „Viking“ væsentlig er oprettet og oparbejdet paa hans Initiativ. Skønt de danske Blyanter var lige saa gode som de udenlandske, maatte der dog føres en hard Kamp, inden dette blev almindelig anerkendt. Efterhaanden lykkedes det P. at erobre største Delen af Hjemmemarkedet og at trænge ind paa forskellige udenlandske Markeder. Alligevel har den Dumpingkonkurrence, der er paaført den danske Industri i Aarene efter Verdenskrigen, vanskeliggjort den danske Blyantsindustri.

og det skyldes for en væsentlig Del P.s Energi, at det nu er gaadt ind i den almindelige Bevidsthed, at man lige saa godt kan købe danske som udenlandske Blyanter. P. er Medlem af Industriraadet, af Industriereningens Repræsentantskab og af Dansk Brandværens Komité. — Gift 1899 Kamma Gosch.

P.P.S.

Litt.: „H. E. Gosch & Co. Tændstikfabriker 1898—1923“ 1923; „Politiken“ 30/6 s. A.

Preisler, Joachim Daniel (¹⁸/₁₁ 1755—²/₄ 1809), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Kobberstikker. J. M. P. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1772, studerede Teologi, men skejede ud, opgav Studiet, forsøgte sig som Kontorist og Kancellist, men forlod den slagne Livsvej, da han blev forelsket i sin senere Hustru. ²⁰/₁ 1779 debuterede han paa det Kgl. Teater som Leander i „Det unge Menneske paa Prøve“. Han

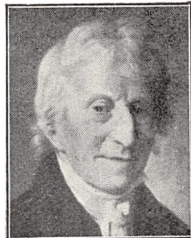
ejede en vindende Personlighed, og lidt efter lidt vandt han frem, illuderede som ung Laps og Galning og viste undertiden i hastige Glimt Evne til komisk Karakteristik. Han spillede med Held Tartuffe, Løjtnant v. Aberwitz i „De Vonner og Vanner“ og Loke i „Balders Død“. Han blev en ihærdig Dyrker af sin Kunst, søgte at uddanne sig videre ved at studere F. L. Schröders Virksomhed i Hamborg og fik 1788 af Teatrets Direktion Stipendium til en længere Udenlandsrejse, som han senere skildrede i det to Binds Værk „Journal over en Rejse gennem Frankrig og Tyskland“, et Arbejde, der endnu har Værdi ved sine Meddelelser om europæiske Teaterforhold. Slutningen af hans Liv formede sig uheldig. Han forlod pludselig 1792 Kbh. med Skuespillerinde Jfr. Fredelund, opholdt sig de følgende Aar i Tyskland, optraadte som tysk Skuespiller, men vendte omsider tilbage til Kbh., hvor han en kort Tid var Sufstør ved det Kgl. Teater. 1804 blev han knyttet til Wedel-Jarlsbergs Teater i Odense, men hans Helbred var nedbrudt, han var kun en Skygge af den gamle Charmeur. Som Romanforfatter havde han i Aarhundredets Begyndelse forsøgt sig med den ufuldendte selvbiografiske Roman „Ferdinand Braun, der Gothe“. D. i Kbh. — Gift 1) 1778 Skuespillerinde Marie Cathrine Devegge (s. d.). Ægteskabet opløst 1795; hun d. 1797. 2) ca. 1795 Frederikke Wilhelmine Caroline Reimann, d. 1821.

C. Bs.

Litt.: Slægt i L. Bobé: „Reventlowske Pap.“ VII 1906, S. 393; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ III 1860; E. Brandes: „Dsk. Skuespilkunst“ 1880; „Grandmamas Bekendelser“ („Mem. o. Br.“ IV) 1906; „Personalh. Tidsskr.“ V 6 1909; R. Neilendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ I 1911; „K. L. Rahbeks Ungdomskærlighed“ („Mem. o. Br.“ XV) 1911;

„Gemt og Glemte“ III 1916; Breve i Birket Smith: „Til Belysning af litt. Personer og Forhold“ 1884, S. 185; „Skuespillerforeningens Julebog“ 1893 og hos Neilendam.

Preisler, Johan Georg (⁷/₇ 1757—²¹/₄ 1831), Kobberstikker. F. i Kbh. Forældre: Kobberstikker J. M. P. (s. d.) og Hustru. Besøgte Akademiets Skoler, lærte Kobberstikkunsten hos Faderen og vandt 1780 den store Guldmedaille for „Kristus og Samaritanerinden“, hvad der forresten førte til Carstens' Brud med Akademiet. Ved Kongens Indgriben sendtes P. 1781 til Paris for at arbejde under Wille;

han boede i dennes Hus i næsten 6 Aar, og hans Uddannelse bar Frugt, 1787 blev han Medlem af det franske Kunstakademi. 1788 vendte han tilbage til Kbh. og blev Akademimedlem og Hofkobberstikker. Af hans Arbejder kan nævnes de tidlige Stik „Hans Madsen og Daniel Rantzau“ efter E. Pauelsens Maleri og „Susanne i Badet“. Senere stak den lidet produktive Kunstner Gerners og Stampes Portrætter efter Juel. Han raderede ogsaa og arbejdede i Rødkridtsmanner. P. var utvivlsomt baade en fremragende Tekniker og en fin Kunstner, typisk for sin Tid, men maaske mindre „elegant“, end man maatte vente af en Mand med hans Uddannelse. D. i meget beskedne Kaar i Lyngby. — Gift 1788 Anna Rebekka Pflueg, d. 1817.

O.A.

Litt.: Slægt se J. D. P.; Suhms nye Saml. IV 1795; Fernow: „Carstens“ ved Riegel 1887; Meier: „Wiedewelt“ 1877, S. 136; F. F. Leitschuh: „Die Familie P. und Markus Tuschler“ 1886; „Gemt og Glemte“ III 1916.

Preisler, Johan Martin (¹⁴/₃ 1715—¹⁷/₁₁ 1794), Kobberstikker. F. i Nürnberg. Forældre: Akademiinspektør, Maleren Johan Daniel P. og Anna Felicitas Riedner. Lærte hos Faderen og sin Broder, Kobberstikkeren Georg Martin P. Allerede hans første Arbejder var saa lovende, at L. Cars i Paris 1739 tilbød at være hans Lærer, og snart fik han der Arbejde for Regeringen; bl. a. har han stukket

nogle Plader efter Lebruns Malerier paa Versailles; fortrinligt og med straalende Glans er det lille Portrætstik af Kardinal Bouillon efter P.s faderlige Ven Hyacinthe Rigaud udført. Bernstorff skaffede P. en Kaldelse til Danmark, og 1744 indtraf han i Kbh., hvor han fik en Aarpenge, n. A. blev Hofkobberstikker, 1754 Professor ved Akademiet. Han har udført en Del Stik efter samtidige og ældre Figurmalerier (Bacha-

nalet, Loth og hans Døtre, Gangen til Gollgatha, Jonas hos Niniviterne, Madonna della Sedia, Arvehyldingen), desuden en Del Portrætter (Christian VI efter Wahl, Wiedewelt efter Als, de danske Konger til Schlegels Værk, Klopstock efter Juel). Hans største og utvivlsomt mest populære Blad er Stikket efter Salys Heststatue af Frederik V. Han er i sine tidligere Arbejder en overordentlig dygtig Kunstner, klar i Stregen, koncis i Opfattelsen og evnende at give Bladet en Helhed, men set mod Clemens mangler han i nogen Grad Smidighed, Fasthed og Ynde. — Hans senere Arbejder er slappe og svagere. D. i Kbh. — Gift 1748 Anna Sofie Schuckmann, d. 1800. O. A.

Litt.: Slægt se J. D. P.; Büsching: „Nachrichten“ I 1754, S. 609; Hennings: „Essai sur les arts“ 1778; Rahbek: „Erindringer“ I 1824, S. 289; Thiele: „Kunstakademiet og Heststatuen“ 1860; Meier: „Wiedewelt“ 1877; Leitschuh: „Die Familie P. und Markus Tuscher“ 1886; Mindetale af Cornelius Hoyer i „Minerva“ 1795.

Preisler, Marie Cathrine (¹⁹/₁₂ 1761—²⁸/₅ 1797), Skuespillerinde. F. i Kbh. Fader: Bud ved Hof- og Stadsretten Devegge. Antoges 1777 som Elev paa det Kgl. Teaters Syngeskole og fik allerede ²⁷/₂ 1778 sin første Debut som Pyrrha i „Deucalion og Pyrrha“.

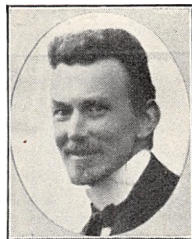
Hun var æggende af Ydre og havde en smuk Stemme, men hendes uordentlige Privatliv var hende en Hæmsko. Lidt efter lidt lykkedes det

hende dog efter Caroline Walters Bortrejse at vinde en Plads i Repertoiret, og i Komædien og Lystspillet blev især den unge Pige, der narrer Faderen eller Formynderen, den unge Frue, der dominerer sine Omgivelser og faar dem til at bøje sig for hendes Luner, det Felt, hun suverænt beherskede, saa meget mere som hendes smukke Udvortes og straalende Blik virkede besejrende. Blandt hendes Roller maa navnlig nævnes Rosina i „Barberen i Sevilla“, Susanne i „Figaros Giftermaal“, Lady Teazle i „Bagtalelsens Skole“, Birgitte i P. A. Heibergs Syngespil „Kinafarerne“ og Frk. Sommer i hans „De Vonner og de Vanner“. Heiberg blev hendes Ridder, idet han for hendes Skyld kastede sig ind i den saakaldte „Dyvekefejde“, da hun var bleven forbigaaet med Sigbrits Rolle i Samsøes „Dyveke“, som Sørgespillets afdøde Digter havde bestemt for hende, og som hun nu fik Lejlighed til at udføre som Dublant for Madam Rosing. Hun optraadte sidste Gang ²⁵/₄ 1797 som Constance i „De forlieble Haandværksfolk“. Hendes sidste Dage efter Skilsmisken var kummerlige — hun blev et af Scenens Meteor, der lyste kort og slukkedes brat. D. i Kbh. — Gift 1778 Skue-

spiller Joachim Daniel P. (s. d.). Ægteskabet opløst 1795; han d. 1809. C. B.

Litt.: Overskou: „Den dsk. Skueplads“ III 1860; „Dsk. Penning-Magasin“ I 1834—35; „Personalh. Tidsskr.“ III 5 1896 og V 6 1909; „Grandmamas Bekendelser“ („Mem. o. Br.“ IV) 1906; „K. L. Rahbeks Ungdomskærlighed“ („Mem. o. Br.“ XV) 1911; R. Neliendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ I 1911; Breve sst. og I „Ill. Tid.“ ³⁰/₈ 1891.

Preisler, Oscar Christian Strange (⁶/₁ 1879—¹⁶/₅ 1920), Læge, Bibliograf. F. i Aarhus. Forældre: Fabrikant Bruno P. og Nielsine Christiane Strange. Blev Student 1897, Cand. med. 1905 og gjorde Kandidattjeneste ved forskellige Hospitaler. Efter en Studierejse til Udlandet (Børnesygdomme) nedsatte han sig 1907 som praktiserende Læge paa Frbg. og flyttede n. A. til

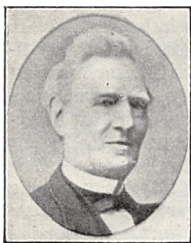

Lynghby, hvor han virkede til sin Død som en meget afholdt Læge. P. var et stærkt religiøst Gemyt og havde Tidknytning til indremissionske Kredse. Tidlig interesseret i Lægevidenskabens litterære og Biblioteksforhold gjorde han den medicinske Bibliografi til Speciale og arbejdede i 9 Aar med stor Flid og Omsigt paa en Bibliografi over dansk lægevidenskabelig Litteratur indtil 1913, et navnlig for den nyere Tids Vedkommende værdifuldt Værk. Det afsluttedes 1919 og foreligger i 4, af ham selv maskinskrevne Eksemplarer, som opbevares i det Kgl. Bibliotek, Universitetsbiblioteket, Statsbiblioteket i Aarhus og Universitetsbiblioteket i Kria. P. leverede tillige i en Aarrække den aarlige Fortegnelse over nordisk medicinsk Litteratur i „Bibliotek for Læger“ og var Medarbejder ved „Dansk biografisk Haandleksikon“, hvor han viste Evne til i faa Ord at give en rammende Karakteristik. 1912 udgav han en lille, meget benyttet Fortegnelse over medicinske Fagudtryk med Forklaringer (7. Udg. 1919) og 1921 paa Tysk en bibliografisk Oversigt over den medicinske Litteraturs vigtigste Haandbøger. D. i Kbh. — Gift 1906 Ruth Bahnson P. S. D.

Litt.: Slægt (og Hustrus Slægt) se J. D. P.; Nekrolog i „Bibl. f. Læger“ 1920 (af K. K. K. Lundsgaard).

Price, Johan Adolph (²¹/₆ 1805—⁵/₂ 1890), Mimiker. F. i Kbh. Forældre: Artisten James P. (s. d.) og Hustru. P. maatte som yngste Barn og født efter Faderens Død med Artistfamiliens andre Medlemmer tidlig medvirke ved Forestillingerne. Efter Stefaderen, Frantz Kuhns Død 1832 blev han sammen med den ældre Broder James Truppens Leder og fortsatte indtil Aarhundredets Midte Familiens vidtløftige og besværlige Rejseliv. De to Brødre var gift med to Søstre, to Artistinder af engelsk Afstam-

ning, lige beundrede for deres Skønhed og rene Sæder. Familien P. havde overhovedet

i den Hensende et grundfæstet Ry. De to Brødre drog viden om, navnlig i Rusland, hvor man naaede helt ud til Kasan. Børneflokken fulgte med og øgedes, flere af de unge P. er saa Dagens Lys i Udlandet. Men Familien vendte jævnlig hver Sommer tilbage til Mor-

skabsteatret paa Vesterbro, og dens Yndest steg Aar for Aar. Her havde P. som Yngling studeret Casortis mimiske Kunst og arvede Pjerrotrollen efter sin Svoger, J. F. Winther, der atter havde overtaget den efter Casorti. Paa Vesterbro viste han sig første Gang i Rollen ^{27/7} 1834 i „Harlekin mekanisk Statue“. Hans Opfattelse af Figuren var finere og mere smagfuld end Forgængerens, den kom op mod Casortis; han havde et fuldkomment Herredømme over sine Bevægelser og forstod med Mesterskab at anskuelliggøre Skikkelsens snu og barokke Lune. Efter Morskabsteatrets Nedlæggelse optraadte P. bl. a. paa Pettolettis Teater, paa Kasino og paa Hofteatret, sidste Gang i Begyndelsen af 70'erne. D. i Kbh. — Gift 1830 Flora Lewin, d. 1863. E. N.

Litt.: E. Nyström: „Offentlige Forlystelser i Frederik VI's Tid“ 1910; J. Davidsen: „Fra det gl. Kongens Kbh.“ II 1881; Børge Janssen i „Ill. Tid.“ ^{27/2} 1910; E. Nyström sst. ^{9/3} s. A.; Th. Overskou: „Af mit Liv“ ved R. Neiiendam I 1915.

Price, Ellen Juliette Collin (f. ^{21/6} 1878), Danserinde. F. i Snekkersten. Forældre: Skuespiller Carl Nicolai Andreas P. og Helga Collin. Kom som lille Pige ind paa det Kgl. Teaters Balletskole, hvor hun bl. a. undervistes af Waldemar P., udførte som Elev nogle smaa Roller i Skuespillet og optraadte første Gang 1886 som en Alf i „Alferne“, men fandt sit egentlige Omraade i Balletten. Hun var ikke

Karakterdanserinde, men formaaede at illudere i nordiske Partier hos Bournonville, især som Astrid i „Valdemar“, ved sit indtagende melankolske Smil, ved Alvoren i sit Blik og ved sin Dans' jomfruelige Ynde. Til hendes allerbedste Partier, hvor hun virkede illuderende, maa regnes Sylfiden (1903), der blev typisk for Arten af hendes koreografiske Kunst, som ofte kunde minde et ældre Slægtled om den uforglemmelige Juliette P. Desværre blev E. P.s Bane ikke saa langvarig og betydningsfuld, som hendes fine og pastelklare Kunst havde for-

ljent. Allerede 1913 trak hun sig tilbage fra Teatret. Senere har hun spillet et Par Aar i Aarhus og deltaget i forskellige Provinsturneer, lever nu ved Kbh. som Lærerinde og Instruktør i Dans. — Gift 1) 1902 Cand. phil. Jean Louis Eugen Etienne Xavier de Plane. Ægteskabet opløst. 2) Skuespiller Aage Colding, d. 1921. C. Bs.

Litt.: Se Adolph P.; 1 Mands Slægt i Hauch-Fausbøll: „Haandb. over den ikke-nat. Adel“ 1917; Erindringer i „Hver 8. Dag“ Jul 1904; „Masken“ ^{9/4} 1911; „Nationaltid.“ ^{4/6} s. A.; „Vore Damer“ ^{28/11} 1923.

Price, James (^{31/10} 1761—^{25/2} 1805), Artist. F. i London. Hørte rimeligvis til en engelsk Kunstberiderfamilie, som i 18. Aarh. flakkede om i Europa. Med Hustru og Børn kom han 1795 til Danmark og optraadte i Kildetiden i Jægersborg Dyrehave. I de følgende Aar berejste Familien ogsaa Jylland og Norge, viste Linedans og andre Artistkunster og høstede Anerkendelse som „Virtuoser“, der „kendeligen hæver sig over Markskriger-Klassen“. Fra 1798 nedsatte P. sig i Kbh. og tog Borgerskab som Ridelærer, en Forretning, der dog ikke kastede synderlig af sig. Med utømmelig Energi forsøgte han at bryde sig en Bane. Han indrettede et offentligt Kunstkabinet i sin Bolig i Stormgade, arrangerede sammen med Casorti Pantomimer paa Hofteatret og fandt blivende Sted, da han i Juni 1801 i „Storehaugen“ paa Vesterbro, lige over for den kgl. Skydebane, kunde aabne sit eget Brædeteater — den første Begyndelse til det velkendte „Morskabsteater“. Her optraadte „det lille danske Kunstnerselskab“ Aar efter andet i sit „Danske National-Sommerteater“ til Glæde for Stadens Indvaanere, som villig strømmede til. P. forstod i disse lidet engelskvenlige Tider at dække over sin Oprindelse og slaa paa de nationale Streng. Han forstod ogsaa hvad han skyldte sit Publikum, idet han 1802 engagerede Giuseppe Casorti (s. d.) og satte den italienske Pantomime paa sit Program. Ganske vist varede Samarbejdet kun kort, men hans Virksomhed var dermed konsolideret. Frugterne kom han ikke til at nyde. Enken, der 1810 giftede sig med Artisten Frantz Kuhn, drev Teatret videre. P. er Stamfader til den i Teatrets Verden næsten gennem et Aarhundrede kendte Kunstnerslægt P. D. i Kbh. — Gift Hanne Todd, d. 1826. E. N.

Litt.: Se Adolph P.; „Personalh. Tidsskr.“ V 6 1909.

Price, Elise Juliette Christiane (^{13/8} 1831—^{2/4} 1906), Danserinde. F. i Kbh. Forældre: Artisten Adolph P. (s. d.) og Hustru. Hørte til Pricesslægtens 3. Generation og voksede op paa et Tidspunkt, da Familien søgte at frigøre sig for Artisttraditionerne og naa op i Kunstens Rige. Hun havde aldrig produceret sig paa Linen, hun var selv i sin Barndom udelukkende „Gulvdanserinde“.

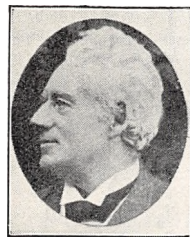
Allerede 1839 dansede hun paa Morskabs-teatret sammen med Amalie og Sophie P. den senere saa beundrede „Pas des trois cousines“. Bournonville havde set P. børnene danse paa Kasino, og skønt han betragtede disse „Terpsichores Stebørn som sin Stræben aldeles uvedkommende“, fik han dog snart Øjnene op for deres smukke Anlæg og gav efter for

Forældrenes lønlige Ønsker om at faa dem ind ved Balletten. Juliette fik først Foden indenfor (1848) og blev hurtig B.s kæreste og dygtigste Elev. $\frac{9}{10}$ 1849 debuterede hun som Eliza i „Konservatoriet“, blev Danserinde i Aug. 1850 og Solodanserinde i Dec. 1851. Som ingen anden før og næppe nogen siden evnede hun at give Udtryk for den uberørte Uskyld, de ubestemte Længsler, det poetiske, fint stemte Følelsesliv hos den unge Pige paa Overgangen fra Barn til Voksen. Som Sylliden og Psyche, som Hilde i „Et Folkesagn“ og Ragnhild i „Brudfærden i Hardanger“ naaede hun det fuldkomne. Men hendes straalende Kunstnerbane blev brat afbrudt, da hun $\frac{22}{11}$ 1865 som Eleonora i „Kermessen i Brugge“ kom til Skade med sin ene Fod; hun genvandt ikke sin Styrke og kom aldrig mere paa Scenen, afgik Novbr. 1866. Juliette P. var Inkarnationen af den Bournonvilleske Ballet, dens levendegjorte Idé, og stod i Virkeligheden paa Højde med sin Samtids ypperste Danserinde, Maria Taglioni. D. i Kbh. — Ugift.

E. N.
 Litt.: Se Adolph P.; Erindringer i „Hver 8. Dag“ Jul 1904; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ V—VII 1864—76; R. Neliendam i „Teatret“ Novb. 1914; Nekrologer i „Politiken“ $\frac{3}{4}$ 1906 og (af O. B.) i „Dannebrog“ s. D.

Price, Adolph Frederik Waldemar ($\frac{1}{10}$ 1836— $\frac{3}{1}$ 1908), Danser. F. i Kbh. Forældre: Artisten Adolph P. (s. d.) og Hustru. Medvirkede fra 5 Aarsalderen ved Forestillingerne paa Morskabsteatret, hvor han 1840 i. Gang fremtraadte som Amor i Pantomimen „Pygmalion“. Ligesom sine Søskende og Fætre kom han under Bournonvilles Vejledning, blev Elev ved Balletten 1849, Balletdanser Juli 1856,

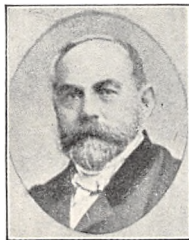
Sekonddanser Sept. 1861 og Danser Okt. 1866; Solodanser-Graden naaede han ikke, han brød sig ikke om de store Partier. Sammen med de andre unge P. er foretog han flere Kunstrejser og optraadte ogsaa i Kbh. uden for det Kgl. Teater, bl. a. paa „Alhambra“ 1857—58, kort efter Etablis-

mentets Aabning. Fra $\frac{10}{12}$ 1857, da han optraadte som Ditleif i „Valdemar“, daterer sig hans egentlige Virksomhed ved det Kgl. Teater. Hans mandige Skikkelse og kække Fremtræden kom til sin Ret i de romantiske Partier, og her fandt han efterhaanden sin rette Plads, først i en senere Alder overgik han til de mere sammensatte Karakterroller. Skønt en sikker og smagfuld Danser laa hans Fortrin dog i det mimiske — han var i hele sin Virketid Ballettens ypperste Mimiker. Af hans mange Partier, i de yngre Aar bl. a. Odin i „Valkyrien“, Edouard i „Livjægerne paa Amager“, Fiskeren i „Napoli“, i de ældre bl. a. Ola i „Brudfærden i Hardanger“ og Bjørn i „Valkyrien“, stod dog hans Udførelse af Junker Ove i „Et Folkesagn“, en Rolle som hans stærktbyggede, smukke Ydre kraftigt understregede, længst i Eftertidens Erindring. Afsked 1901. D. i Kbh. — Gift 1883 Cathinca Balle. E. N.
 Litt.: Se Adolph P.; Hustrus Slægt se N. E. Balle; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ VII 1876; „Morgenbl.“ $\frac{9}{12}$ 1876; Bournonville: „Mit Teaterliv“ III 1. 1877, S. 12; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; „III. Tid.“ $\frac{10}{3}$ 1901; R. Neliendam: „Det kgl. Teaters Hist.“ I—II 1921—22; Nekrologer i „Politiken“ $\frac{9}{1}$ 1908 (af Peschcke Køedt), „Dannebrog“ s. D. (af O. B.), „København“ $\frac{1}{1}$ s. A. (af C. H.) og „Berl. Tid.“ $\frac{1}{4}$ s. A. (af A. G. Ø. Hauch).

Prieur, Paul (ca. 1620—ca. 1681), Emaillemaler. F. i Paris. Forældre: Juveler Paul P. og Marie de Mahis. Var i Lære hos Guldsmed Planchant i Genève 1635—38 og drog ca. 1640 til sin Fødeby. Han havde lagt sig efter Emaillemaleriet, som netop i disse Aar ved Jean Toutin og Petitots Opfindelser kom i Mode; han synes hurtig at have fundet Beskæftigelse, og af hans tidlige Arbejder havde den tyske Kejser et Billede af en Feltmarskal fra 1645, medens forskellige Portrætter af Finansmanden Fouquet fra 1658 findes i engelske Samlinger; fra s. A. kendes et Maleri af Philip IV af Spanien. 1663 indkaldtes han af Frederik III og arbejdede nu i en Aarrække for denne Konge og hans Søn og udførte blandt andet den 23 cm store Miniature paa Rosenborg med Kongens Billede, et teknisk Kunststykke af betydelig Kvalitet. 1669 sendtes han til England for at male Carl II og Lady Castlemaines Portrætter, n. A. udførte han den polske Konge Michael Wisniowieckys Billede. Fra 1671 er Billedet af Frederik III.s Børn, fra 1673 det store Billede af Griffenfeldt og fra 1675 de smaa af Griffenfeldt og Leth (Rosenborg, Frederiksborg). Paa Frederiksborg findes ogsaa hans sidste kendte Billede Ulrikke Eleonore af Sverige fra 1680. Med 1681 forsvinder hans Navn. — P. var en meget dygtig Kunstner med betydelig teknisk Færdighed. Hans kraftige Farver, dristige Pointillering og fortrinlige Evne til at træffe de Maleriers Karakter, han kopierede i Emaille, gør ham til en af Europas betydeligste Miniaturister. O. A.

Litt.: Suhms nye Saml. IV 1795; Brock: „Rosenborg“ 1884; „Tidsskr. f. Kunstind.“ V 1889; E. F. S. Lund: „Dsk. malede Portrætter“ IV 1912, S. 19; Borge Janssen: „De reformerte i Danmark“ 1922; Krohn: „Frankrigs og Danmarks kunstnæriske Forbindelse“ II 1923, S. 209.

Prior, Hans Peter (⁹/₁₀ 1813—²⁸/₁₀ 1875), Handelsmand, Dampskibsreder. F. i Nakskov. Forældre: Skomagermester Andreas P. og Ellen Sophie Holm. Kom 1826 i Handelslære i Stege, hvor han fik sit Virkefelt i en lang Aarrække. En Tid var han ansat i Handelshuset C. Hage & Søn, 1839 etablerede han sig som Købmand i Kornbranchen og fik efterhaanden en ikke ubetydelig Forretning, men Konkurrencen var haard, og den lille Provinsbys smaa Forhold bød i det hele ikke paa store Chancer. 1847 flyttede P. til Kbh, men led her i Begyndelsen Tab. Da han havde et klart Blik for Dampskibenes voksende Betydning for Søfarten, besluttede han at kaste sig over Rederivirksomhed. Gennem sit Pionerarbejde for Skibelsen af en dansk Dampskibsflaade gjorde han en Indsats i Udviklingen, som vil bevare hans Navn. Han gik frem ad den ny Bane med megen Energi og Forstaaelse af Tidens voksende trafikale Krav. I Løbet af faa Aar erhvervede han sig en Dampskibsflaade paa en halv Snes Skibe i regelmæssig Fart paa indenlandske Ruter, men rastløs og energisk som han var, gik han lovlig rask til Værks i Forhold til den Kapital, han raadede over, og da han tilmæd led et betydeligt Tab, maatte han en Tid lade sin Virksomhed sætte under Administration. Denne gav et godt Resultat, og hans Flaade udvidedes yderligere. Paa Grundlag af den P.ske Dampskibsflaade, Rederifirmaet Koch & Hendersons samt „Det alm. danske Dampskibs-Selskab“'s Skibe stiftedes 1866 „Det forenede Dampskibs-Selskab“, og P. var Direktør for dets indenlandske Afdeling til 1872, da han trak sig tilbage fra Forretningslivet. Forinden havde han ved Tuborg faaet gennemført et Havneanlæg, som han ved sin Tilbagetræden afhændede til Aktieselskabet „Tuborg Fabrikker“. D. i Kbh. — Gift 1839 Anna Regine Elisabeth Malling, f. Schmith, d. 1869. C. T.

Litt.: Erindringer I „En kort Optegnelse af mit Livs vigtigste Begivenheder“ 1861; Chr. Nielsen: „H. P. P.“ 1878; J. Schovelin: „Det forenede Dampskibsselskab“ 1891 og 1906; „A. F. Kriegers Dagbøger“ IV 1923, S. 30; Nekrologer I „Berl. Tid.“ ³⁰/₁₀ 1875 og „Fædrelandet“ s. D.

Prior, Hans Peter (f. ²⁵/₁₀ 1866), Industridrivende. F. i Kbh. Forældre: Skibssingeniør Johannes Andreas P. og Fernanda Ekman. Blev som ung knyttet til A/S Nordisk Kabel- og Traadfabrikker og blev dette Sel-

skabs administrerende Direktør 1898. Dels ved sin tekniske og organisatoriske Dygtighed, dels ved et nøje Samarbejde med Landmandsbanken lykkedes det ham at føre Virksomheden frem til at være en af Landets største og teknisk bedst indrettede Fabrikker, hvis Produkter er anerkendt langt ud over Landets Grænser. P.s Dygtighed blev snart anerkendt i videre Krese, og han kom ind i Bestyrelsen for en Række store Aktieselskaber, saaledes De forenede Automobilfabrikker, Nielsen og Winther, Transatlantisk Kompagni og Landmandsbanken og adskillige andre. Som Tekniker manglede han Blik for Krigsinflationens Væsen, hvorfor man næppe kan fritage ham for noget Medansvar for, at disse Virksomheder udvidedes mere, end der under normale Forhold kunde være naturlig Basis for. Der blev ogsaa tidlig lagt Beslag paa P.s Evner i organisatorisk Henseende; han var Formand for Industriforeningen 1910—11 og for Elektroteknisk Forening 1908—12, men det var dog væsentligst Industriraadet, han interesserede sig for. Særlig under de vanskelige Tilførselsforhold i Krigsaarene havde han Held til at overvinde forskellige af de Vanskeligheder, der truede med at standse det industrielle Liv og gøre Landet stor Skade. Han opnaede derigennem saa megen almen Anerkendelse, at han ganske naturlig blev Industriraadets Formand efter Foss' Sygdom samt Handelsminister i Ministeriet Friis April 1920. Som Formand for Industriraadet har han gjort et betydeligt Arbejde for at gennemføre en Beskyttelse for den danske Industri under den store Krise efter 1920, hvilket dog ikke lykkedes. 1918 dannede P. sammen med to af Landmandsbankens Direktører (Ringberg og Glückstadt) et Konsortium til Indkøb af Aktier i Nordisk Kabel- og Traadfabrikker, idet man derigennem vilde værne Selskabet mod at blive erobret af en Spekulantgruppe. Da Konsortiet imidlertid gav store Tab, blev disse ad forskellige Veje overført til Selskabet og Landmandsbanken. Det har været omstridt, hvorvidt P. har været klar over, at der herved foretoges noget retsstridigt, og Mænd som Foss og Harald Bing har offentlig taget ham stærkt i Forsvar. Højesteret har dog ved Dommen i Landmandsbanksagen ²⁹/₁₀ 1923 kendt ham skyldig og idømt ham Fængselsstraf, hvorefter han maatte træde tilbage som Direktør. P. har sjældent været retfærdigt bedømt; han var den fremragende Tekniker, der ved at vove sig for langt udenfor sit egentlige Felt har ødelagt det gode Navn,

han rettelig burde have. — Gift 1903 Margarethe Cathrine Bergh.

P. P. S.
Litt.: „Tekn. Tidsskr.“ 1916; „For Industri og Haandv.“ s. A.; „Politiken“ 10/3 1923 og (af N. C. Borberg og A. Foss) 9/10 s. A.; „Nationaltid.“ og „Ekstrabl.“ 22/3 s. A.; H. Bing og A. Foss i „Tidsskr. f. Ind.“ 18/6 s. A.; „B. T.“ 17/10 s. A.; Folketingets Forhandl. 23. 24/10 s. A.

Prip, Einar (f. 5/2 1868), Missionær. F. i Egense ved Svendborg. Forældre: Sognepræst Rasmus P. og Sophie Frederikke Høyberg. Blev Student 1886 og Cand. theol. 1894; allerede forinden havde han følt Kald til at virke som Missionær, men paa Grund af legemlig Svaghed maatte han foreløbig 1895 lade sig ordinere som Medhjælper hos Faderen i Svendborg; han fastholdt dog stadig sit

Ønske om at komme ud og forkynde Evangeliet for Muhammedanerne i det hellige Land og søgte at faa den erfarne Missionskyndige, Pastor Sørensen i Husby, til at godkende Planen; 1897 lykkedes det virkelig P.s brændende Iver at overbevise denne forsigtige og kritiske Mand om, at man burde begynde et saadant Arbejde, og med hans Støtte dannedes der en Vennekreds om „Østerlandsmissionen“, som 10/3 1898 udsendte P. til Palæstina. Han drog først til Jerusalem for i det syriske Vajsenhus at stifte nærmere Bekendtskab med Sprog og øvrige Forhold i Landet; han indsa imidlertid, at for at kunne udrette noget blandt Beduinerne maatte han have en Læge som Medarbejder, hvorfor han sluttede sig sammen med Dr. Fox Maule, og 1903 begyndte disse to en Evangelisations- og Lægegerning i Distriktet Kalamun i Syrien, senere kom dertil et Skolearbejde ved Frk. Svanenskjold og Alfred Nielsen, og Virksomheden blev efterhaanden udvidet, saaledes at den i Øjeblikket omfatter 7 Stationer, hvoriblandt en i Damaskus; siden 1905 har P. selv virket paa Stationen i Deir Atiyeh. Ved sine Besøg i Danmark har han bidraget meget til at vække Missionsinteressen. — Gift 1908 Komtesse Asta Bertha Julie Moltke.

H. M.

Litt.: Om Slægt i „Pastor Prips Erindringer“ („Mem. o. Br.“ XIV) 1911; Hustrus Slægt se A. G. Moltke; „Studerterne fra 1886“ 1911; Chr. Stegumfeldt; „Østerlandsmissionen“ I 1923.

Prosch, Ferdinand Victor Alphon (25/11 1820—29/7 1885), Veterinærhygiejniker. F. i Kbh. Forældre: Lærer, Kancellist Johan Henrik William P. og Caroline Sophie Brément. Blev Student 1837, Cand. med. 1843, var 1843—46 Prosektor ved Universitetets zootomiske Museum, 1847—48 Skibslæge i Flaaden og 1849 Overskibslæge. Efter Kri-gen praktiserede han nogle Aar som Læge

i Kbh., var samtidig Lærer og studerede Naturhistorie og komparativ Anatomi og

Fysiologi. 1853 konstitueredes han som Lektor i de hygiejniske Fag ved Veterinærskolen, blev 1858 Lektor i Diætetik, Husdyrhold, Husdyravl og Beslaglære ved den nyoprettede Veterinær- og Landbohøjskole og n. A. Professor sst.; Beslaglæren afgav han

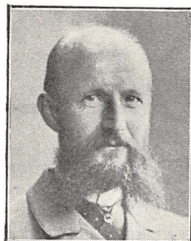

1879. 1855—83 var han tillige Lærer ved Ride- og Beslagskolen i Hestens Ydre lære og dens Pleje samt i Beslaglære. — P. har haft overordentlig stor Indflydelse paa dansk Husdyrbrug i 19. Aarh. Datidens Anskuelse om, at de hjemlige Racer kun lod sig forbedre ved Krydsning med fremmede, bekæmpede han af al Magt i Skrift og Tale, og at vor Husdyravl blev forskaanet for ødelæggende Eksperimenter, er en af P.s største Fortjenester. Hans Ideal var Renavlsprincippet, derfor tilraadede han Forbedring af de hjemlige, stedvante Husdyracer ved rationelt Udvalg blandt det Materiale, der fandtes. Han mødte meget kraftig Modstand, men til sidst vandt hans Ideer en afgørende Sejr. Desværre manglede P. Evnen til at samarbejde med praktiske Landmænd og Sans for at popularisere sine Tanker; derfor naaede han ikke altid de Maal, han satte sig. Han var en ret sej og utilgængelig Natur, en udpræget og stærk Personlighed, men ofte vanskelig at samarbejde med. I Aarenes Løb blev han bitter, følte sig skuffet og trak sig mere og mere tilbage fra Samarbejdet med praktiske Landmænd. Han har sikkert været en udmærket Lærer, hans Forelæsninger var meget søgte, meget interessante og tankevækkende; men for at forstaa krævede de en ret omfattende Fordannelse hos Tilhørerne, og en saadan havde kun faa af dem, hvorfor mange vistnok ikke fik det Udbytte deraf, som de under andre Forhold havde kunnet faa. — P. har udfoldet en overmaade stor litterær Produktion. Foruden flere — i sin Tid meget benyttede — Lærebøger i Naturhistorie (1847—52) har han i Videnskabernes Selskabs Skrifter (1845 og 1847) offentliggjort nogle zootomiske Undersøgelser, men hans Hovedværk er de fortrinlige Haandbøger i Husdyrbrug („Avlens almindelige Love“, Hestens, Kvægets samt Faarets og Svinets Avl og Pleje) samt Husdyrenes almindelige Sundhedspleje og Hestens Ydre lære (1855—63). Af Betydning er ligeledes hans Beslaglære og af stor historisk Interesse „Uddrag af de frederiksborgske Stutteriers Aarbøger“ (1856) og „Frederiksborgs Stutteri, en historisk Undersøgelse“ (1866). Foruden „Nutidens Strøm-

ninger i Husdyravlen“, Foredrag holdt i jyske Landboforeninger (1879) har han udsendt mange mindre Arbejder, væsentlig omhandlende Husdyravl. Den mest „populære“ af P.s Bøger er vistnok hans Bog om Landhestens Behandling (1880). Han var Medlem af talrige Kommissioner, Dommer ved Landmandsforsamlings-Dyrskuer, Medlem af Stutterikommissionen samt Landhusholdningsselskabets Delegerede og Jury-medlem i Paris 1878. Personlig var P. aandfuld og vittig, kunde være ironisk og bidende sarkastisk. De Elever, der forstod ham, forgodede ham. Fysiske Lidelser nedbrød hans Arbejdskraft i hans sidste Aar. D. i Kbh. — Gift 1847 Emilie Henriette Gram, d. 1890. *L. Ba.*

Litt.: „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; „Ugeskr. f. Landm.“ 1920; Schwarz-Nielsen i „Vort Landbrug“ s. A.; B. Bang i „Politikens Distriktsbl. Frbg.“ ^{9/11} 1923; P. Abrahams: „Mit Ungdomsliiv“ 1924; Nekrologer i „Landmands-Blade“ 1885, „Ill. Tid.“ ^{9/3} s. A., „Ugeskr. f. Landm.“ s. A., „Vort Landbrug“ s. A., „Tidsskr. f. Veterinærer“ s. A. og „Tidsskr. f. Landok.“ 1886.

Prytz, Carl Wilhelm (f. ^{21/3} 1857), Forstmand. F. i Aarup ved Fjerritslev. Forældre: Sognepræst Peter Christian P. og Anna Eline Garben. Tog Forst-

eksamen 1879, var beskæftiget med Opmaaling og Planlægning af Skov og med Manuduktion til Forsteksamen, til han 1882 blev konstitueret som Lærer i Skovbrug ved Landbohøjskolen efter P. E. Müller; fik fast Ansættelse 1885, blev Lektor 1892 og Professor 1893. Han har foretaget Studierejser; 1884 til Skotland, 1885 til Tyskland og 1889 til Frankrig. 1888 var han Medstifter af Dansk Skovforening og er endnu Medlem af Foreningens Repræsentantskab. 1889 paabegyndte han sammen med A. Oppermann (s. d.) Udgivelsen af „Tidsskrift for Skovvæsen“, hvis Eneudgiver han var 1893—1918, 1908—14 med Fr. Brammer (s. d.) som Medredaktør. Af Bøger til Brug ved Undervisningen har P. skrevet „Skovbrugets Driftslære“ (1895 og 1914), „Skovbrugsøkonomi“ (1919) og „Træmaalings- og Tilvækstlære“ (1920). Han har navnlig interesseret sig for Skovadministration og Skovbrugsøkonomi og har skrevet talrige Arbejder om Emner, der hører her under, saaledes 1889 „Skovinddeling“, 1891 „Skovens Vedforraad“, 1897 „Skovadministration“ og 1896 sammen med A. Hauch og K. E. Mørk-Hansen „Forslag til Driftsplanens Udarbejdelse og Benyttelse“; 1922 i „Dansk Skovforenings Tidsskrift“ flere Afhandlinger om Skovens og Skovjordens Værdi. Desuden har han skrevet talrige mindre Artikler og Notitser vedrørende

Skovbrug i Faglitteraturen og i Dagspressen. Ved Siden af sin forsligle Virksomhed har P. udført et stort Arbejde i Skolens, Kirkens og Velgørenhedens Tjeneste, bl. a. for den københavnske indre Mission. — Gift 1895 Marie Warming. *J. H.*

Litt.: Slægt hos Lengnick (Prytz, Smith og Winstrup) og i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; Hustrus Slægt i „Stamt. over den bornholmske Familie Jespersen“ 1909; C. Christensen: „Den dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913; Steen og Hofmeyer: „Kirkelig Forening for Indre Mission i Kbh. 1865—1915“ 1915.

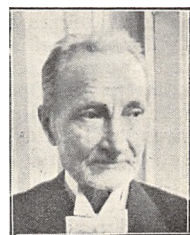
Prytz, Emanuel (^{27/4} 1846—^{24/6} 1922), Officer. F. i Aarup ved Fjerritslev. Forældre: Sognepræst Peter Christian P. og Anna Eline Garben. Blev Student 1865, Cand. phil. 1866. Sekondløjtnant i Artilleriet 1867, Premierløjtnant i Podfolket 1870, gennemgik Stabsafdelingen og forsatte til Generalstaben 1873, blev Kaptajn 1881, Chef for Skydeskolen 1889, Oberstløjtnant 1893, Oberst og Regiments-

chef 1901, afgik 1906. Som Premierløjtnant tog han Del i Generalstabens topografiske Arbejder og skrev i Serien Folkelæsningskrifter „Vort Lands Opmaaling“ (1893); endvidere udgav han „Haandskydevaaben i Fortid og Nutid, deres Virkning og Brug i Kampen“ (1882), „Skydeteori med Hensyn til samlet Skydning i Marken“ (1885), „Kort Udsigt over Forsøg med røgfrit Krudt“ (1890) og skrev en Del Afhandlinger i „Militært Tidsskrift“ og som Medarbejder ved Salmonsens Konversationsleksikon. Han var Medlem af Udvalget for Folkeoplysnings Fremme fra 1909, Formand i Bestyrelsen for Foreningen af 17. Januar 1908 1910—13. Han var en mangesidig interesseret, kundskabsrig og karakterfast Personlighed, en trofast og uegennyttig Fædrelandsven. D. i Charlottenlund. — Gift 1874 Christine Margrethe Stenstrup, d. 1912. *K. C. R.*

Litt.: Slægt se C. V. P.; Hustrus Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; „Generalstaben 1808—1908“ 1908; „Nationaltid.“ ^{20/4} 1916; Nekrolog i „Berl. Tid.“ ^{25/6} 1922.

Prytz, Holger (f. ^{9/4} 1848), Officer, Matematiker. F. i Aarup ved Fjerritslev. Forældre: Sognepræst Peter Christian P. og Anna Eline Garben. Blev 1868 Sekondløjtnant i Rytteriet, var 1874—78 ved Generalstaben, blev 1880 Ritmester, 1885 Stabschef hos Generalinspektøren for Rytteriet, 1890 Souschef ved 2. Generalkommando, 1896 Oberstløjtnant og tog Afsked

1902. Fra 1890 er han Formand i Frbg. Fat-tigkommission. Ved Siden af sin militære Virksomhed, som ogsaa har sat sig Spor i Diskussionen om Forsvarsordningen, har P. udnyttet sine matematiske Evner og er her gaet sine egne Veje. Han har udarbejdet Tabeller til Brug ved numeriske Beregninger („Antilogaritmer“, stereotyperede med Understøttelse af Vid. Selsk. 1890, „Summeringstavle“ 1914) og har i et Par Smaaskrifter („Om Tal og Linier“ 1903—04) skit-seret en Undervisningsgang, der søger en Snarvej, grundet paa Intuition, fra Regne-undervisningen til den anvendte Matema-tik. Paa en særlig smuk Ide hviler hans 1879 opfundne, meget enkelt virkende „Stangplanimeter“ til Arealbestemmelse. — Gift 1876 Antonia Betzy Philiberta Briand de Crèvecoeur. P. H.

Litt.: Slægt se C. V. P.; Hustrus Slægt i Hauch-Fausbøll: „Stamt. over den ikke-nat. Adel“ 1917 og Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ IX 1922; „Generalstaben 1808—1908“ 1908; N. Niel-sen: „Matematiken i Danmark 1801—1908“ 1910.

Prytz, Peter Kristian (f. $\frac{26}{2}$ 1851), Fysi-ker. F. i Aarup ved Fjerritslev. Forældre: Sognepræst Peter Christian P. og Anna

Eline Garben. Blev Student 1869, Mag. scient. i Fysik 1875 og 1886 Docent ved Polyteknisk Læreanstalt, hvor han var Professor 1894—1921. Tillige har han været Lærer ved for-skellige Skoler, 1887—90 ved Officerskolen. P.s Felt var Eksperi-mental fysikken og sær-

lig de fysiske Maalinger. Hans videnskabe-lige Forsøg er udført med stor Omhu og Nøjagtighed og under Anvendelse af smukke, originale Kunstgreb, og ved flere af hans Maalingsarbejder er der skabt nye Præcisionsmaalemetoder eller-maaleapparater; indenfor denne Gruppe af Arbejder kan nævnes Konstruktion af et forbedret Dybde-lod (sammen med G. A. Rung, 1886), Smaa-tidsmaaling ved Stød, Maaling af Absorp-tionskoefficienter, Konstruktion af et nyt Præcisionsbarometer og et nyt Manometer til Maaling af meget smaa Trykforskelle med en ny Indstillingsmaade, „optisk Kon-takt“, samt en ny Metode til Maaling af Opløsningers Frysepunkt. Af andre Arbej-der kan anføres Indførelse af en paa flere Maader varieret Anvendelse af porøse Stof-fer („porøs Kontakt“) ved Forsøg med Luftarter og Opfindelsen af en uafbrudt virkende, ventilløs Slangepumpe, som P. anvendte til Udvinning af Argon af Luf-ten. Som Lærer ved Polyteknisk Lærean-stalt har P. med megen Dygtighed organi-seret det fysiske Laboratorium, hvor ogsaa de studerende ved Universitetet fik deres

Undervisning i eksperimentel Fysik, og hans Lærervirksomhed var præget af stor Samvittighedsfuldhed og Interesse for Op-gaverne og Eleverne. Af Bøger har P. skre-vet en populær Fremstilling af Elektrici-teten (1884), en meget anvendt lille Lære-bog i Naturlære (1. Udg. 1885), en udmær-ket Lære- og Haandbog, „Maalemetoder“ (1901—02, 2. Udg. 1914) og „Læren om faste Legemers Bevægelse“ (1918—20), der be-handler Stoffet paa en ny, mere fysisk Maade; tillige var han Medudgiver af „Hverdagsfysik“ (1898). For de danske fy-siske Tidsskrifter har han betydet meget som Redaktør eller Medarbejder. P. har i mange Aar været Danmarks Repræsentant i den internationale Komité for Maal og Vægt, og han har ved Indførelsen af Meter-systemet udført et stort Arbejde, særlig med at skabe danske Normaler for Justervæsenet. P. var 1921 en Tid konstitueret som Direktør for Polyteknisk Læreanstalt, og han har haft flere repræsentative Hverv (f. Eks. ved Ørstedmødet 1920), som han — uden at være i Besiddelse af egentlige repræsentative Evner — ved sin rolige, be-skedne og forstandige Optræden har vare-taget paa en god Maade. — Gift 1879 Anna Cathrine Steenstrup. H. H.

Litt.: Slægt se C. V. P.; Hustrus Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; N. Niel-sen: „Matematiken i Danmark 1801—1908“ 1910; „Berl. Tid.“ $\frac{25}{2}$ 1921; H. M. Hansen i „Natu-rens Verden“ s. A.

Psilander, Valdemar Einar ($\frac{9}{3}$ 1884— $\frac{6}{3}$ 1917), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Han-delsagent Gustav Henrik P. og Emma Axel-line Eggertsen. Kom som 16aarig paa et Vin-handlerkontor, men vil-de være Skuespiller, op-traadte første Gang $\frac{26}{12}$ 1901 paa Kasino i „All for Fædrelandet“, spillede Sommerkomedie og blev 1903 engageret af Jens Walthers. I Provin-sen udførte han lyri-ske Elskere — Prinsen i „Der var engang“, Oluf i „Hr. Oluf han rider“, — blev derpaa knyttet til Frederiks-berg Teater, hvor han vakte Opmærksom-hed som Sikes i „Oliver Twist“ og blev hentet ind til Dagmar-teatret. Hans vigtig-ste Roller her var „Solsorten“ i „Guldhjel-men“ og Sømanden i „Bonifaciusskæret“. Da hans Teaterbane her sluttede 1909, gik han til Filmen og vandt hurtig paa det hvide Lærred den Popularitet, han ikke havde erobret gennem Talens Kunst. Han blev et internationalt Navn i Filmen, kendt baade i Verdensbyer og Ravnekrogene, hans Dumdristedighed og Elegance beundredes i lige Grad. I Roller som den unge Mand i „Foran Fængslets Port“, Greve Lion i

„Hjertekampen paa Ravnsholt“, Evangelie-
manden og Joe Higgins i „Klovner“ ydede
han sit bedste. Selv efter hans Død dukker
hans Ansigt nu og da op i Biografteatrene.
D. i Kbh. — Gift 1911 Edith Buemann, f.
Groth. C. Bs.

Litt.: Helge Wamberg: „V. P.“ 1917; Nekro-
loger i „Teatret“ (af Betty Nansen) s. A. og i
„Politiken“ 7/3 s. A.

Puggaard, Hans Christopher Wilhelm (23/5
1823—19/8 1864), Geolog. F. i Kbh. Forældre:
Grosserer Hans P. (s. d.) og Hustru. Blev
Student 1840, tog n. A. filologisk-filosofisk Eksa-
men og 1843 Adgangs-
proven til Polyteknisk
Læreanstalt, hvorfra han
1846 tog Eksamen i „An-
vendt Naturvidenskab“. Som Søn af velhavende
Forældre kunde han an-
vende en stor Del af sin
Tid paa Rejser; allerede
1843—44 besøgte han

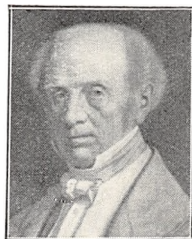

Tyrol, Rom, Neapel og Sicilien, senere rejste han til Rusland, England, Skotland, Frankrig, Schweiz og atter til Italien, 1851 overdrog Faderen ham Godset Hjuleberg i Halland, hvis Bestyrelse voldte P. mange Bekymringer. Paa sine Rejser var han væsentlig beskæftiget med geologiske Studier, hvis Resultater var enkelte Smaaafhandlinger i fremmede Tidsskrifter om Alpernes og Italiens Geologi. Han frembragte kun et betydeligt Arbejde, nemlig „Møens Geologi“ (1851), der tilkendtes Universitetets Guldmedaille, og for hvilket han blandt Fagfolk har høstet særdeles stor Anerkendelse. Dette Arbejde er endnu paa Grund af dets dygtige og detaljerede Fremstilling vort geologiske Hovedværk om Møen, om end naturligtvis flere Afsnit nu er forældede. Et Uddrag af Værket oversatte P. paa Tysk og erhvervede dermed den filosofiske Doktorgrad 1851 i Bern. En større tysk Udgave udkom 1852 under Titlen „Geologie der Insel Møen“; heri hævdede P. endnu stærkere sin Mening om Klintens Dannelsesmaade, nemlig at Forstyrrelserne skyldes Sidetryk fremkomne ved Spændinger i Jordskorpen, hvad der dengang og senere blev stærkt bestridt. Det store og smukke, af P. selv tegnede og af Vilh. Kyhne raderede Profil af Møens Klint, som ledsager Værket, vidner ikke blot om en for en saa ung Mand forbausende god Indsigt i Geologien, men ogsaa om den Sans og Interesse for Kunst, som han nærde hele sit Liv; han udgav det 1853 sammen med et Profil af Stevns Klint og ledsagede dem med en kort forklarende Tekst paa Fransk og Dansk. D. i Caen, Nordfrankrig. — Gift 1851 Louise Henriette Amalie Wormstrup, d. 1911. V. N.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausball: „Slægthaandbogen“, Vahl: „Chr. Nielsens Afkom“ I 1879—86 og Heilemann: „Geneal. og personalb. Medd.“

1893; mødrene Slægt se Alfred Hage, d. 1872; V. Hintze i „Natures Verden“ 1923.

Puggaard, Hans (3/0 1788—8/4 1866), Handelsmand. F. i Kbh. Forældre: Underkantor Thomas P. og Cathrine Marie Svane. Opdroges i smaa Kaar, blev Skriver og tog Landmaalereksamen.

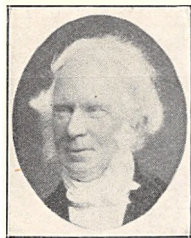

1809 blev han Kopist i Frederiksværks Administration, hvor hans Handelstalent udvikledes gennem forskellige Kommissioner. Fra 1810 brugtes han i Spiontjeneste i Sverige, men optraadte her ikke blot som Spion, men som virkelig Forretningsmand. 1812—13 gjorde han under mange Eventyr en Rejse til England, hvor han knyttede værdifulde Forbindelser. 1813 tog han Grossererborgerskab og grundede en Kommissionsforretning i de forskellige Varer (Brædder, Sild osv.); efterhaanden blev Kornhandel den vigtigste Bestanddel. Fra 1832 var Svogeren Alfred Hage (s. d.) hans Kompagnon (indtil 1842 som Bestyrer af en Filial i Nakskov). Firmaet lededes selvfølgelig efter rent forretningsmæssige Principper, men fik dog Betydning for Landbrugets Udvikling, idet det opmuntrede til Brug af nye engelske Rensningsmetoder og indførte engelske Kornsorter til Udsæd. P. og Svogeren kunde kun daarlig forliges, og efterhaanden trak P. sig ud af Forretningen til Fordel for den yngre Hage. P. interesserede sig for Kunst, ligesom hans Hjem blev et Samlingssted for Politikere, især efter at Orla Lehmann var blevet hans Svigersøn. Selv egnede han sig slet ikke for Politik, men var dog Folketingsmand 1854—58 og 1861—64 og sad i Rigsraadets Landsting 1864—66. P.s Formue var efter Tidens Forhold meget betydelig; han stiftede store Legater til trængende Børns Opdragelse. D. i Kbh. — Gift 1816 Bolette Cathrine Frederikke Hage, d. 1847. H. Js.

Litt.: Slægt se Christopher P.; Hustrus Slægt se Alfred Hage, d. 1872; H. Lehmann: „H. P.“ 1888; „Medd. fra Krigsarkiverne“ V 1892; C. C. Clausen: „Vore store Mænd“ 1897; E. Nystrom i „Tilskueren“ 1915; Krak: „Danm. ældste Forretn.“ s. A.; Nekrolog i „Fædrelandet“ 9/4 1866.

Puggaard, Rudolf Christopher (7/1 1818—9/12 1885), Handelsmand. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Hans P. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1837, uddannedes i Hamborg og London, indtraadte 1839 i Faderens Forretnings Nakskovafdeling, 1842 i Københavnsafdelingen, hvor han vandt en ledende Stilling ved Siden af Alfr. Hage. Hans Søn Hans P. (1845—95) var Kompagnon 1868—82. Foruden ved „det københavnske Skibsrederi“ var Firmaet H. P. & Co. Forretningsfører for „De danske Sukkerfabrikker“ i deres første Tiaar. P. hav-

de personlig en anset Stilling i Kbh. (en Tid Medlem af Sø- og Handelsretten, af

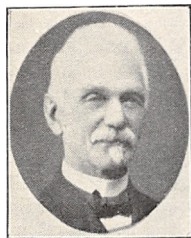
Borgerrepræsentationen og af Grossersocietetets Komité). Firmaet holdt sig længe paa den gamle Højde, men paa Grund af skiftende Konjunkturer og forskellige Uheld kom der en Nedgang. Ved P.s Død overgik Forretningen til Svigersønnen Henry Tegner, indehaves nu

bl. a. af dennes Søn Hans Tegner (s. d.). D. paa Hjuleberg, Halland. — Gift 1843 Signe Andréa, adopt. Brandt, d. 1897. *H. Js.*

Litt.: Slægt se Christopher P.; Breve 1 „Af Orla Lehmanns Pap.“ 1903; Nekrolog i „Politiken“ 11/12 1885.

Puy, du, se Du Puy.

Pyndt, Ole Peder (f. 14/6 1854), Landbrugskonsulent. F. i Tingsted, Falster. Forældre: Gaardejer Peder Olsen P. og Ma-

ren Hansen. Tog Dyrælgeeksamen 1879 og har derefter virket som Dyrælge, Konsulent og Landbrugslærer. Særlig er hans Navn knyttet til Gedeavl, for hvis Fremme han har arbejdet og fremdeles arbejder utrættelig. Man har med Rette kaldt ham Gedeavlens Fader, thi

før P. begyndte sin maalbevidste Agitation, omfattede Gedeavl kun nogle enkelte, som oftest tarvelige Individer, fortrinsvis i smaa Hjem paa Landet. P. indsaa, at hvis Sagen skulde nyde Fremme, maatte der skaffes bedre Avlsdyr, og han fik indført de første Saanegeder her til Landet. Paa hans Initiativ har Landhusholdningsselskabet nedsat et Udvalg til Gedeavlens Fremme, som han er Formand for; ligeledes har han paa Landhusholdningsselskabets Opfordring skrevet en Bog om Gedeavl og Gedehold. Ved Møder, i Tidsskrifter og Blade finder man stadig P. som Gedeavlens ivrige Forkæmper. P. har i en lang Aarrække været i Bestyrelsen for Viborg Amts landøkonomiske Forening, redigeret Medlemsbladet samt været Foreningens Konsulent; er nu Landbrugsministeriets Konsulent i Gedeavl. En Aarrække var han Lærer paa Asmildkloster Landbrugsskole. P. har desuden varetaget en Række Tillidshverv. Personlig er han en meget elskværdig, beskedent Mand, der uegennyttig og med varm Interesse varetager sine Hverv. Han har skrevet „Vore Husdyrs Fødsels-hjælp“ (1888), „Hestens Beslag og Beskæring af Kvægets Klove“ (udg. af Landhusholdningsselskabet 1901), „Gedeavl og Gede-

hold“ (udg. af Landhusholdningsselskabet 1912, 2. Udg. 1919). — Gift 1882 Louise Augusta Angelica Nielsen. — A. C.

Litt.: A. Krabbe: „Festskrift i Anl. af V. A. L. F. 75 Aars Jubilæum“ 1921, S. 84.

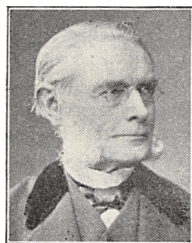
Pürschel, Victor August Alexander (f. 28/8 1877), Politiker. F. i Kbh. Forældre: Fabrikant August Carl Christoph P. og Adolphine Pedersen. Blev Student 1895, Cand. juris 1901, gik 1903 paa Sekondløjtnantskolen, var 1903—06 Amtsfuldmægtig i Rønne, 1906—08 Byfuldmægtig i Hasle, 1908—12 Politiasistent i Lyngby, 1912—19 Fuldmægtig ved Nordre Birk, 1911—19 Auditor, er fra 1919 Landsdommer i Viborg. 1917—19 var han Lærer i Retslære ved Officersskolen, 1914—19 Lærer ved Politiskolen. Han har taget livlig Del i Studenterforeningspolitik og var 1917 og 1919 i kortere Tidsrum ledende Senior. 1900—02 var han Bestyrelsesmedlem i Akademisk Skytteforening; om denne udgav han 1911 Jubilæumsskriftet „Akademisk Skytteforening 1861—1911“, ligesom han 1916 skrev „Akademisk Skyttekorps 1866—1916“. P., der valgtes til Folketinget i Viborg April 1920 som Tilhænger af det konservative Folkeparti, har haft et hurtigt politisk Avancement, fik straks flere Ordførerskaber (1921 for Lov om Sindsygeanstaltens Overbestyrelse og om Pantelaanervirksomhed) og var 1922 Partiets Ordfører for Forsvarslovene, hvis Gennemførelse indbefattede Landstormen han fik en Del af Æren for. 1922 valgtes han til Partiets Formand efter Pitzner (s. d.) og er som saadan dets politiske Ordfører (bl. a. 1/2 1923 om det „personlige Offer“ fra Venstre i Landmandsbankaffæren); 1922—23 var han endvidere bl. a. Partiets Ordfører i Garnisonsspørgsmaalet og paa Beværterloven (Forbudsmodstander). P. er skolet som Studenterforeningstaler og bærer Mærke deraf; hans Replik er klar og skarp. Som Politiker er han Praktiker mere end Teoretiker; staaende paa den almindelige Valgrets Grund vedgaar han i økonomiske og nationale Spørgsmaal Arv og Gæld efter det gamle Højre. Han har stærkt betonet Konservatismens Selvstændighed i Samarbejdet med Venstre, og hans Modsætning til dets udprægede Landboside fremgik bl. a. af hans Ordveksel med Pinsstrup 26/3 1923. — Gift 1906 Ragnhild Hastrup. *P. E.*

Litt.: „Viborg Stiftstid.“ 24/4 1920; „Politiken“ 4/5 s. A.; Corlsen: „Studenterne fra 1895“ 1921; „Sund Sans“ 1/7 1923; „Tilskueren“ Juli s. A.; Vanggaard: „Med Gertrud Rask i Grønland“ 1923.

Pätges, Johanne Luise, se Heiberg, Johanne Luise.

Quaade, George Joachim (^{30/8} 1813—^{7/4} 1889), Diplomat. F. i Helsingør. Forældre: Generalmajor Peter Friedrich Q. og Christiana Gustava de Tuxen. Blev Student 1831, Cand. juris 1836, arbejdede en Tid i Overrettens Justitskontor og ansattes 1838 som Kancellist i Departementet for udenlandske Sager.

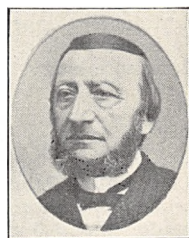

Han gjorde sig hurtigt bemærket ved sin Flid og Nøjagtighed, Takt og Diskretion og en betydelig Evne til at redigere med fin Sans for sproglige Nuancer og med Undgaaelse af al smagløs Fraseologi (P. Vedel). Dec. 1847 sendtes han som Legationssekretær ad interim til Berlin og blev efter Krigens Udbrud udnævnt til Ekspeditionssekretær Aug. 1848. Skønt ingen Ven af Martstministeriet og Ejderprogrammet gjorde hans Arbejdsdygtighed ham vel anset hos de skiftende Ministre, og han var en betroet Medarbejder hos Bluhme i dennes Ministerium 1851—54 og under de internationale Forhandlinger om Øresundstoldens Afløsning 1856—57. Ved Udenrigsministeriets Omorganisation blev han Chef for 2. politiske Departement. Blixen-Fineckes kortvarige Regime i Ministeriet Rottwitz (1859—60) var en vanskelig Tid for ham, og Marts 1860 gik han som Gesandt til Bryssel og Haag, hvorfra han Okt. s. A. forflyttedes til Berlin. Han fik her i de vanskelige Aar inden Krigens den umulige Opgave, medens de dansk-preussiske Modsætninger tilspidsedes, at skulle forfægte den danske Regerings usikre Ejder-Politik og tage Kampen op med Bismarcks underfundige Spil. At han som alle andre Diplomater i Samtiden ikke gennemskuede Bismarcks Planer, kan ikke med Rette bebrejdes ham, hans objektive Indberetninger gengav samvittighedsfuldt de Bismarck'ske Udtalelser og kan ikke, som paastaet, siges at have bidraget til Krisen i Efteraaret 1863. Ledet af sin stærke Pligtfølelse og meget mod eget Ønske overtog han Udenrigsministerposten i det Monrad'ske Ministerium Jan. 1864 og deltog April—Juni sammen med Krieger i Londonkonferencen. I Ministeriet Bluhme (Juli 1864) blev han Minister u. P., men sendtes snart efter som Forhandler til Wien, undertegnede Freden ^{30/10} 1864 og akkrediteredes paa ny som Gesandt i Berlin Maj 1865. Han haabede utvivlsomt her, at det skulde lykkes ved direkte Forhandlinger med Preussen at genvinde den væsentlig danske Del af Nordslesvig. Men efter Pragfreden ændredes Bismarcks Hold-

ning, og hans gennem Lothar Bucher med Q. førte Forhandlinger 1867—68 var kun et Led i hans storpolitiske Spil og havde næppe noget reelt Formaål, hvorfor de ogsaa gik i Staa i Foraaret 1868. At Bismarck endelig kort før Berlinkongressen i Forening med Østrig ophævede Pragfredens Artikel 5 (^{13/4} 1878, urigtigt dateret ^{12/10} og bekendtgjort efter det Cumberlandiske Bryllup), var for Q. et meget haardt Slag efter saa mange Aars ihærdige Anstrengelser og virkelig loyal Politik overfor Preussen, f. Eks. i Tiden omkring den fransk-tyske Krig. Som Følge af Alder og Sygdom tog han sin Afsked Maj 1884 og levede sine sidste Aar i Kbh. — Selv om Q. langtfra var nogen betydelig Personlighed, vandt han megen Anerkendelse blandt Kolleger for sin Pligtroskab, Redelighed og Ordholdenhed. Bag hans lidt smaatskaarne forbeholdne Væsen og Opræden gemte sig en nøgtern Opfattelsesvegne og en sund, taktfuld Dømmekraft. Fra nationalliberal og nordslesvigsk Side stemples han paa Grund af sin Forsigtighed med Urette som „tyskvenlig“. Hans politiske Standpunkt havde været moderat konservativt, nærmest helstøbt, og han saa meget kritisk paa Ejderpolitikken forskellige Faser. D. i Kbh. — Gift 1) 1851 Baronesse Caroline Amalie Selby, d. 1862. 2) 1863 Baronesse Caroline Selby, d. 1906. *F. de F.*

Litt.: Hustruers Slægt i Adelsaarbogen 1888; Optegnelser i „Personalh. Tidsskr.“ VII 6 1921; Madvig i „Hist. Tidsskr.“ V 4 1883—84; „Ill. Tid.“ ^{14/4} 1889; v. Dockum: „Livserindringer“ 1893; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; Bajer: „Danmarks Neutralitet under Krimkrigen“ 1908; A. Friis: „D. G. Monrad 1864“ 1914, „Den dsk. Regering og Nordslesvigs Genforening med Danmark“ i 1921, „Det nordslesvigske Spørgsmaal 1864—79“ I s. A. og „Danm. ved Krigsudbrudet 1870“ 1923; „A. F. Kriegers Dagb.“ 1920 ff.; „Dsk. Mag.“ VI 2 1916; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ^{8/4} 1889 og „Dagbl.“ ^{9/4} s. A.

Qvade, Carl Anthon (^{1/12} 1818—^{24/7} 1900), Handelsmand. F. i Græshave ved Nakskov. Forældre: Parcelist Carl Ludvig Q. og Dorteia Wiinholt. Nedsatte sig 1843 som Købmand i Maribo, oprindelig baade i Kolonial og Manufaktur, udskilte 1861 sidstnævnte Branche og lagde fremtidig Hovedvægt paa Eksport af Korn og Smør og Import af Kul. Hans Forretnings Opblomstring faldt sammen med Landbrugets Fremgang paa Loland-Falster i 40'erne og 50'erne, og Q.s Firma blev efterhaanden Øernes største. Personlig tog han Del i Startningen af en

lang Række lolland-falsterske Foretagender, bl. a. Maribo Sukkerfabrik 1897, og var i 24 Aar Medlem af Maribo Byraad. Med Svogeren J. R. Lange (s. d.) grundede han 1850 et Jernstøberi og en Maskinfabrik i Svendborg, der 1860 overgik til Lange alene. Forretningen i Maribo overgik efter Q.s Død til A/S C. A. Q., Rasmussen & Faber, der 1912 omdannedes til A/S C. A. Q. & Søn; i begge disse Selskaber var Q.s Søn Carl Q. (1850—1920) Direktør. D. paa Holtegaard ved Maribo. — Gift 1844 Susanne (Sanne) Elisabeth Lange, d. 1893. P. E.

Litt.: Hustrus Slægt i „Slægten Lange fra Faaborg“ 1923; „Loll.-Falsters Stiftstid.“ ¹/₅ 1893 og ³/₄ 1918; „Hver 8. Dag.“ ¹⁸/₁₂ 1898; „Nationaltid.“ ¹/₅ 1918; Chr. Sonne i „Loll.-Falsters Stiftstid.“ ⁴/₁₀ 1920.

Qvist, Jens Christian Jensen (f. ¹⁰/₁₀ 1865), Officer. F. i Kongsted ved Fredericia. Forældre: Snedker, Husmand Niels Jensen Q. og Ane Hansdatter.

Blev Sekondløjtnant i Fodfolket 1887, Premierløjtnant s. A. Elev i Officerskolens ældste Klasses Stabsafdeling 1890, Lærer paa Skydeskolen 1893, forsat til Generalstaben 1899, Kapitajn af Fodfolket 1902, atter forsat til Generalstaben 1906, gennemgik

s. A. et Kursus ved den franske Skydeskole i Lejren ved Châlons. Han var Chef for Skydeskolen 1907—14, gennemgik et Kursus ved den Norske Skydeskole 1908, blev Oberstløjtnant 1911, Oberst og Chef for 2. Rgt. 1917 og Kommandant paa Kronborg Slotsforvalter sst. 1924. 1896 udgav han „Det danske Gevær 89“ og har skrevet Læreboeger og Artikler om Skydning og Haandvaaben, er Medarbejder ved Salmonsens Konversationsleksikon. En samvittighedsfuld og grundig Officer, en elskværdig og pligtro Karakter, afholdt og anset af Forestatte og Undergivne. — Gift 1900 Mathilde Augusta Marie Petersen. K. C. R.

Litt.: „Generalstaben 1808—1908“ 1908; „Berl. Tid.“ ²³/₈ 1917.

v. Qvoten, Salomon Paulsen (d. ca. 1750), Teaterentreprenør, Tandmedikus. Var rimeligvis en Tysker, der var kommet til Danmark som hvertet Soldat. Stod otte Aar ved

Fodgarden, rejste derefter rundt som Tanddokter og Stærstikker og opnaaede 1716 kgl. Privilegium som „Oculist, Sten- og Broksnider samt Tandbrækker“. Fra gammel Tid havde saadanne „Empirici“ i deres Markedsbod en Bajads, og Q. drogess paa den Maade over i dramatisk Virksomhed. Nogle Aar turede han om med tyske Komedianter og Marionetter og fik 1718 kgl. Bevilling til at give Komedier i Hovedstaden. Fortrinsvis spillede han paa Skrædernes Lavshus (Teatret i Brolæggerstræde), men gav ogsaa i Forening med Capion (s. d.) Forestillinger paa Gæthuset. Opretelsen af en dansk Skueplads 1722 betød et stærkt Skaar i hans Næring, og skønt han i den følgende Tid navnlig holdt til i Provinsen, vovede han sig dog af og til ind i Brolæggerstræde med sine tyske Komedier. Holberg parodierede hans Kunst i sin udødelige „Ulyssens von Ithacia“ og satte Manden med Navns Nævnelss ind i „Hekseri eller Blind Allarm“, en Komædie, der dog aldrig kom paa Scenen i Lille Grønnegade. Ved Ildebranden 1728 brændte alle Q.s Teatereffekter, og i Christian VI.s Tid maatte han atter slaa sig paa Tandbrækkerkunsten; han vaagede strengt over, at Konkurrenter ikke gik ham i Næringen, men sad dog fattig og smaat i det. Straks ved Frederik V.s Tronbestigelse søgte han og Sønnen Julius Henrik — der var oplært i Faderens Haandtering og 1743 havde faaet Ret til at praktisere paa Lolland og Falster — at opnaa kgl. Bevilling til atter at spille Komædie, men forgæves. Sønnen forenede sig da med General Arnoldt, Ejer af Capions gamle Privilegium, og aabnede i Novb. 1747 i St. Kongensgade en Skueplads, hvorpaa der afvekslende spillede tysk og dansk Komædie, ogsaa Holbergs Stykker. Herligheden varede kun kort, i Maj tog de danske Aktører Teatret i Besiddelse. Omkring 1750 træffes den unge Q. atter som Tandmedicus i Kbh., den gamle er forsvundet, rimeligvis død. — Gift Agnete Meitman, d. 1748.

E. N.

Litt.: Werlauff: „Hlst. Antegn. til Holbergs Lystspil“ 1838; O. Nielsen: „Kbh. paa Holbergs Tid“ 1884; Jul. Martensens Udg. af Holbergs Komædier I 1897; „Museum“ 1890 og 1894 I; Holger Hansen I, „Tandlægebl.“ Jan. 1907; „Personalh. Tidsskr.“ V 6 1909; E. Nystrøm: „Den dsk. Komædies Oprindelse“ 1918.

Raaschou, Peter Esch (f. ⁴/₁₀ 1883), Kemiker. F. i Charlottenlund. Forældre: Vinhandler Hans Georg R. og Villumine Caroline Andrea Nielsen. Blev Student 1901 og tog Eksamen for Fabrikingeniører (Kemikere) 1905, studerede Gæringsfysiologi en kort Tid hos Alfred Jørgensen, Kbh., men søgte derefter videre Uddannelse i Udlandet,

først i Edinburgh, hvor han var ansat som Assistent i teknisk Mykologi ved Heriot Watt College, senere i Fresenius' kemiske Laboratorium i Wiesbaden. 1910—12 var han Driftsbestyrer ved „Weimarfarbe G. m. b. H.“ i Weimar. 1913 blev han efter afholdt Konkurrence Professor N. G. Steenbergs Efterfølger i Professoratet i Teknisk

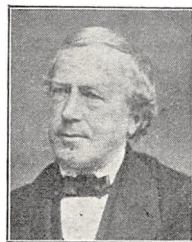
Kemi ved Polyteknisk Lærestanst. R. har meget energisk fortsat den under hans For-

gænger paabegyndte Udvikling af Undervisningen i Teknisk Kemi og navnlig søgt at nærme den Praktis saa meget som mulig. Han har skrevet en Række Afhandlinger over tekniske Emner og et større Værk: „Teknisk Varmelære og Kemisk Teknologi“ (1920). Hans faglige Dygtighed har ført ham ind i en Række Udvalg og Kommissioner; han er Justitsministeriets Konsulent i Sager vedrørende brandfarlige Stoffer og var Formand for den under Landbrugsministeriet sorterende „Dansk Kvælstofindustri Forsøgsvirksomhed“ (1918—21). Han er Sekretær i Polyteknisk Understøttelsesforening og Formand for „Den polyt. Lærestanstals Fond for teknisk Kemi“, i hvis Dannelse han tog ivrig Del. — Gift 1906 Astrid Sofie Charlotte Engel. M. C. H.

Litt.: Slægt hos Lengnick (Wedege); „Hovedstaden“ 8/3 1913.

Raasløff, Harald Iver Andreas (⁴/₁₀ 1810—⁴/₁₁ 1893), Embudsmand. F. i Kbh. Forældre: Kaptajnlojtnant Andreas R. og Johanne Catharine Hansen.

Tilbragte sin Barndom i Altona, blev Student 1828, Cand. juris 1834, Volontær i Kancelliet 1838, Kancellist 1841, Kancellisekretær 1845, Assessor i Kriminalretten 1847, Medlem af Overjustitskommissionen for Slesvig 1851, Departementschef i sles-

vigske Ministerium 1854, s. A. slesvigske Minister under Scheele. Hans Betydning ligger indenfor den slesvigske Sprogning; opdraget i Holsten stod han tidlig mæglende mellem Nationaliteterne, han var politisk Helstatsmand og ansaa modsat de national-liberale det nationale Spørgsmaal for underordnet. Slesvig var for ham efter 1852 først og fremmest selvstændigt, først derefter dansk; allerede 1848 havde han i en Pjece under sit ofte siden benyttede Mærke „Theophilus“ talt for en Deling ved Sli-Husum; siden gik han stærkt imod Sprogordningen af 1850—51 og den nationalliberale Embedsstands Tagen Parti for Danskheden. Som Minister kom han derfor i Modstrid til Regenburg og Krieger, hvilken sidste han havde gjort til Ministeriets Direktør. Han afgik 1856, udgav 1858—59 tre Pjeecer om Sprogsagen og de tyske Krav. Febr. 1860 indtraadte han som Minister for Holsten og Lauenborg under Hall, modtoges venlig

af Holstenerne og haabede at kunne mægle i Forfatningsspørgsmaalet, men Sagen var da allerede sat paa Spidsen; som kgl. Kommissær i Itzehoe Stænder gik han imod Halls bestemte Instruks uden at opnaa noget som helst hos Tyskerne og maatte tage sin Afsked. I Pjeecerne „Mit Tilsvar“ (1863), „Den slesvigske Politik“ (s. A.) og „Den Hall'ske Politik“ (1864) forsvarede han sine Synspunkter; efter Freden forfægtede han en udpræget Konservatisme i „Londonerkonferencen etc.“ (1865) og „De konservative, Kongedømmet og Demokratiet“ (1868), ligesom han var Medstifter af Augustforeningen. 1873 kom „Min Politik“ med hans politiske Erindringer. Han stillede sig uden Held til Rigsraadet i Aalborg 1865 som konservativ-bondevenlig. Ligesom Broderen V. R. (s. d.) havde han indsugtet en vis Kosmopolitisme fra sin holstenske Barndom, men han var en tungere og vegere Natur end Generalen. D. i Kbh. — Gift 1842 Agnete Cathrine Thora Toft, d. 1891. P. E.

Litt.: Hustrus Slægt hos Lengnick; Erindringer i ovenn. Pjeecer; Barfod: „Dsk. Rigsdagskal.“ 1856; „Soransk Tidsskr.“ II 1 1875; Steenstrup i „Dsk. Maanedsskr.“ 1861 I, S. 397 ff.; „Peter Rørdam“ II 1892, S. 197; „A. F. Kriegers Dagbøger“ I 1920, S. 155, 169, 171—78, II 1921, S. 14, 151, 166 f., 169, 204, 206, V 1923, S. 321 f.; „Hist. Tidsskr.“ IX 2 1921—24; Hjelholt: „Den dsk. Sprogordning og det dsk. Sprogstyre mellem Krigene“ 1923; „Nekrologer i „Nationaltidning“ 6/11 1893 og „Politikken“ 7/11 s. A.

Raasløff, Valdemar Rudolf (⁶/₁₁ 1815—¹⁴/₂ 1883), Officer, Diplomat, Politiker. F. i Altona. Forældre: Kaptajnlojtnant Andreas R. og Johanne Catharine Hansen.

Kom 1832 paa den militære Højskole, blev 1838 Sekondlojtnant i Artilleriet og tjente 1840—41 i den franske Hær i Algier; om sine Oplevelser her skrev han de livlige „Skildringer af de politiske og militære Forhold i Algier i Aarene 1840 og 1841“ (1846; tysk 1845). 1841 blev han Premierlojtnant, deltog med Ære i Kriegen 1849—50 og rejste 1851 til Amerika, hvor han virkede som Civilingeniør. Praktisk og verdenskyndig Mand, fra Barndommen præget af Grænseboens Uheldethed, med stærk dansk Nationalfølelse og med Forhandlingsevne og økonomisk Sans maatte R.anse diplomatisk Virksomhed for sig nærliggende og kom ogsaa til at yde Landet væsentlige Tjenester paa dette Omraade; hans urolige Blod og hans mangleaarige Forbindelse med Tietgen'ske finansielle Kredse ledte ham imidlertid nu og da ind i Blindgader. Ved en Række Artikler i „New York Daily Times“ bidrog han 1855 til at berede Stemningen i Amerika for Sundtoldens Afløsning, blev 1857 Chargé

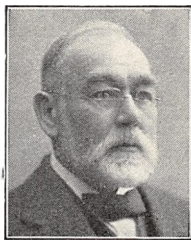
d'Affaires og Generalkonsul i Washington, 1859 Ministerresident sst. 1861—63 var han overordentlig Gesandt i Kina og afsluttede den endnu gældende Handelstraktat af 13/7 1863. 1866 fik han Karakter af Generalmajor og blev Okt. s. A. af sin Skolekammerat Grev Frijs udnævnt til Krigsminister. Han stod helt udenfor dansk Politik, og Udnævnelsen vakte Overraskelse; Opgaven at skabe en Hærorrdning, der sikrede Danmarks Stilling efter 1864, løste han imidlertid i Løbet af 3/4 Aar med utvivlsom Dygtighed, om end Fortjenesten maa deles med Krieger og Fenger. Ved sin personlige Charme, sin oratoriske Begavelse og sin Fasthed i afgørende Øjeblikke neutraliserede han Modstanden baade fra Hæren og Kongehuset og fra store Dele af Venstre, saa at Loven vedtoges 1867 mod væsentlig kun det Winther'ske Partis Stemmer. Høgsbro anerkendte R. som „begavet og mere end almindelig fordomsfri“, og han nævnedes i første Række i Tidens talrige Regeringskombinationer. Flere Momenter virkede dog svækkende, hans Smaaskibs-Program som Marineminister ad interim 1869—70 vakte Uvillie i Marinen, han stod i indrepolitiske Spørgsmaal uden fast Overbevisning og Tilhold, og det vestindiske Spørgsmaal fældede ham. Han havde allerede under Bluhme bragt Salgsspørgsmaalet paa Bane; som Minister tog han det op, en Traktat underskrevtes 1867, men det lykkedes ikke R. under et fire Maaneders Ophold i Amerika 1868—69 at faa den ratificeret af Senatet; ud fra hans personlige Interesse i Salget talte man om Bestikkelse, og R. mente at maatte afgaa Apr. 1870. S. A. optraadte han ved den fransk-tyske Krigs Udbrud som uofficiel dansk Udsending i Paris og vilde en snarlig dansk Tilslutning til Frankrig. 1874 var han det store nordiske Telegrafsekskabs Delegerede i Kina og Japan, levede iøvrig i Udlandet, nævnedes i 70'erne (som i 60'erne) som Guvernør i Vestindien og deltog 1880—81 for Tietgen i de gentagne Bestræbelser for Salg af Øerne. Gennem sin Forbindelse med C. A. F. Thomsen (s. d.) øvede han samtidig en vis Indflydelse paa Hærloven af 1880. — R., der 1869—70 var Folketingsmand for Helsingør, besad utvivlsomme politiske Evner, og i sin Respekt for Parlamentarismen og sin i Kødet baarne Forsvarsinteresse ejede han Aktiver fremfor sin Modsætning, Estrup, men han var trods alt rodløs i dansk Politik, og hans Ministergerning blev kun en af det Frijs'ske Kabinetets mange isolerede Episoder. D. i Passy ved Paris. — Gift 1842 Marie Anne Christine Caroline Smith, d. 1891.

P. E.

Litt.: Erindringer i ovenn. Bog; „Ill. Tid.“ 14/10 1866; Bille: „Tyve Aars Journalistik“ III 1877; Folketingets Forhandl. 1879—80, Sp. 7652; van Dockum: „Livserindringer“ 1893; Rovsing: „Tre Vønner“ 1891, S. 118; H. Holbøll i „Ill.

Tid.“ 7/1 1915; „A. F. Kriegers Dagbøger“ bl. a. I 1920, S. 191, IV 1921, S. 48, 59, 66, 69 ff., 75, 81, 99 f., 101, 104 f., 119, 122, 139, 153, 156, 162 f., 204, 223 f., 240, 260, 262, 278, 285, 290 ff., 298, 327, 336, 338, 342, 345, 348 ff., 381, V 1923, S. 24, 27, 29, 32, 37, 40, 73, 311, 380; A. Friis: „Danm. ved Krigsudbrudet 1870“ 1923 og „Den dsk. Reg. og Nordlesvig“ I 1921, S. 336, 340; Brev i „Breve til og fra H. C. Andersen“ 1877; Nekrologer i „Nutiden“ 25/2 1883 og „Dagbl.“ 16/2 s. A.

Råvad, Alfred Jensen (f. 10/7 1848), Arkitekt, politisk Forfatter. F. paa Raavad ved Kbh. Forældre: Murmester Jens Christian Jensen og Andrea Louise

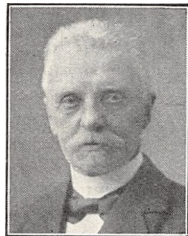
Martens. Lærte Haandværket hos Faderen, gik paa Teknisk Skole og var 1873 i Tyskland, 1875 i Bryssel og Paris. Han nedsatte sig derefter som Arkitekt og deltog bl. a. i Opførelsen af Martinskirken og af Privatboliger som Rørholm. I „Tidsskrift for Kunstindustri“ og egne Pjecer virkede han for en Nationalisering af Kunsten og for Reformer af Byggelov og Kbh.s Bebyggelse, ligeledes var han et ivrigt Medlem af den frivillige Selvbeskatnings Forretningsudvalg og var Medarbejder ved „Vort Forsvar“. 1890 rejste han til Amerika, hvor han efterhaanden fik en Virksomhed i Staalarkitektur og Staal konstruktioner. 1908—09 deltog han i en Konkurrence om Kbh.s Bebyggelse og fik Præmie; snart efter vendte han tilbage til Danmark og fortsatte her en politisk Skribentvirksomhed, som han havde begyndt i Amerika. Som Medarbejder ved „Arkitekten“, „Vore Landsmænd i Udlandet“ og „Fædrelandet“ samt i Pjecer som „Et større Danmark“ (1915) og „De danske Rigslande. Nationalt Program for et større Danmark“ (1916), fremsatte han ret fantastiske Planer om et dansk Imperium af Hovedlandet og Atlanterhavserne og planlagde bl. a. en grønlandsk Hovedstad Eriks-havn. 1917—22 var han Formand for Foreningen til Fremmedelementernes Begravelse. — Gift 1876 Annette Hastrup. P. E.
Litt.: Erindringer i „Fædrelandet“ 21/6 1914 og „Arkitekten“ 10/1 1915; „Soc.-Dem.“ 9/5 1909; „Arkitekten“ 15/5 s. A.; „Fædrelandet“ 3/2 1915 og 12/8 1917; Civis: „I hvor bærer det hen?“ 1923.

Raben, Peter (ca. 1661—20/9 1727), Søofficer. F. i Haderslev (?). Blev Lærling ved Flaaden 1681, var derefter i hollandsk Orlogstjeneste, sejlede 1683—84 med franske Handelsskibe og var 1684—87 atter ved den hollandske Flaade, siden i spansk og fransk Tjeneste. Han blev Premierløjtnant 1685, Kaptajn 1691, Kommandørkaptajn 1694, Kommandør 1701 og adlet s. A., Schoutbynacht 1703, Viceadmiral 1710, Admiral 1714. Han tjente som Skibschef under Kbh.s Bombardement 1700, stod i nært Forhold til Ulrik Christian Gyldenløve og var dennes Flagkaptajn 1709. Han førte selvstændig

Eskadre 1710 og endelig den danske Hovedflaade i Slaget ved Rygen $\frac{3}{8}$ 1715 mod Svenskerne under Sparre. De svenske beholdt Valpladsen, og Slaget fik betydelige Følger for Krigens videre Forløb, men R. er blevet stærkt kritiseret for sin overdrevne Forsigtighed, som medførte, at Svenskerne slap bort uden egentlige Tab. 1717 kommanderede han atter Flaaden i Østersøen, men var senere ikke til Søs under Krigen. Efter dennes Afslutning blev han Øverstbefalende over Island og Færøerne og var en kort Rejse deroppe. Iøvrig spillede han en stor Rolle i de mange Intriger og Kommissionsundersøgelser efter Fredsslutningen og anses almindelig for en mindre tiltalende Karakter. D. i Kbh. — Gift Elline Marie Røbring, d. 1735. V. G.

Litt.: E. Holm: „Danm.-Norges indre Hist. 1660—1720“ II 1886 og „Danm.-Norges Hist. 1720—30“ 1891; „Store nordiske Krigs Hist.“ II—VI 1903—23.

Raben, Thomas Aggesen (f. $\frac{7}{8}$ 1852), Ingeniør, Banedirektør. F. i Vonsild. Forældre: Gaardejer, Landstingsmand Simon Peter R. og Marie Christine Aggesen. Blev Student 1871, Cand. polyt. 1878, var 1878—79 Ingeniørassistent ved Anlægget af Frbg. Kommunes Vandværk og sidstnævnte Aar tillige ved Genopførelsen af de nedbrændte Crome & Goldschmidts Fabrikker i Horsens, indtraadte

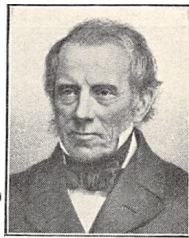
1880 i Statsbanernes Tjeneste som Ingeniørassistent, men gik 1883 ud som Driftsbestyrer ved Vemb-Lemvigbanen, hvilken Stilling han beklædte til 1889. 1890 blev han Ingeniør ved Statsbaneanlægene, 1893 Kontorchef, 1909 Statens tekniske Tilsynsførende ved Privatbaneanlægene, 1913 Direktør for Statsbanernes Baneafdeling. I den sidste Tid af R.s Embedsgering var hans Afdeling Genstand for stærk Kritik fra Rigsdagens Side paa Grund af store Overskridelser af de givne Bevillinger til Jernbaneskolens nye Bygning. Han søgte Orlov i Slutningen af 1921 og faldt for Aldersgrænsen 1922. Som Embedsmand var R. solid og grundig, som Tekniker paa Højde med sin Tids Krav. — Gift 1892 Asta Melbye.

H. H.-N.

Litt.: Hustrus Slægt i C. C. Melbye: „Stamt. over Familien Melbye“ 1882; Hauch-Pausbøll: „Studenterne fra 1871“ 1912; „Nationaltid.“ $\frac{23}{8}$ 1922; „Berl. Tid.“ $\frac{7}{4}$ s. A.

Raben-Levetzau, Carl Vilhelm ($\frac{10}{8}$ 1789— $\frac{18}{5}$ 1870), Legatstifter. F. paa Dronninggaard ved Holte. Forældre: Godsejer Frederik Sophus Raben og Sophie Magdalene v. Qualen. Blev Student 1807, Cand. juris 1811, var 1817—21 Legationssekretær i Haag, arvede 1820 Beldringe efter Faderen og blev

1828 Besidder af Fideikommisgodset Bremersvold og Substitutionen for Stamhuset Restrup; antog 1834 Navnet R.-L. Han var en Del Aar Medlem af Roskilde Stænder, men er iøvrig nu kun kendt gennem det Fond, det R.-L.'ske, til Fremme af sociale, velgørende, kunstneriske og videnskabelige Formaal, som han og Hustruen stiftede ved Testamenter af 1868 og 1869 (Fundats 1871), og hvis Størelse nu er ca. 1,800,000 Kr. D. i Kbh. — Gift 1830 Julia Adelaide Bornemann, d. 1888. P. E.

Litt.: Slægt i Adelsaarbogen 1896 og „Ill. Tid.“ $\frac{10}{8}$ 1878; modrene Slægt i Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ VII 1903 og ved samme i „Personalh. Tidsskr.“ VII 1 1916; Hustrus Slægt se Henrik Bornemann; Richardt og Becker: „Dsk. Herregaarde“ VIII 1856.

Raben-Levetzau, Frederik Christopher Otto, Greve (f. $\frac{27}{5}$ 1850), Udenrigsminister. F. paa Lekkende ved Præstø. Forældre: Lensgreve Josias R.-L. og Siegfriede Victoire v. Krogh. Blev Student 1870, Cand. polit. 1877, Attaché ved Gesandtskaberne i Paris og Wien 1877—80 og var Generalkommissær ved Verdensudstillingen i Paris 1900. Han afløste 1905 Deuntzer (s. d.) som Udenrigsminister i

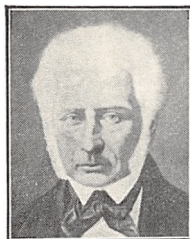

det andet Venstreministerium J. C. Christensen; i hans Ministertid faldt Prins Carls Overtagelse af Norges Krone (1905) samt Afslutningen af Konventionen med Preussen 1907 og af Nord- og Østersøkonventionerne. Efter Albertis Fængsling $\frac{8}{8}$ 1908 tog R.-L. Konsekvenserne, indgav sin Demissionsbegæring og bragte derved Ministeriet til Fald. Han har ikke siden deltaget i aktiv Politik, men i Kraft af sin fremtrædende Stilling beklæder han en Række forskellige Æres- og Tillidshverv, saaledes var han Repræsentant for det geografiske Selskab og blev 1918 Ordenskatmester. Som Ejer af Godserne Bremersvold, Beldringe, Lekkende og Besidder af Grevskabet Christiansholm indtil dets Afløsning 1921 ifølge Majoratsloven var R.-L. en af Landets største Jorddrotter og er siden Afløsningen Ejer af Aalholm Gods. — Gift 1886 Lillie Suzanne Moulton.

F. de F.

Litt.: Slægt se C. V. R.-L.: „Berl. Tid.“ $\frac{9}{8}$ 1892; „Politiken“ $\frac{14}{10}$ 1905; „Ekstrabl.“ $\frac{20}{10}$ 1907; Chambellan: „Dsk. Jorddrotter“ 1911; „Fremtiden“ $\frac{1}{10}$ 1919; „Berl. Tid.“ og „Loll.-Falst. Stiftstid.“ $\frac{20}{8}$ 1920; „Politiken“ $\frac{27}{8}$ s. A.; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Aalholm, Bramsløkke); Ernst Günther: „Från ministertiden i Köpenhamn, Aren 1908—14“ 1923.

Rafn, Carl Christian (^{16/1} 1795—^{20/10} 1864), Oldforsker. F. paa Brahesborg ved Assens. Forældre: Kunstmaler, Høllænder Christian

R. og Christiane Kiølbye. Blev Student 1814, Cand. juris 1816, tog s. A. Officerseksamen, blev 1820 Lærer ved Landkadetakademiet, men fratraadte 1826 og var uden Embede Resten af sit Liv. Allerede i Skolen interesseret for Nordens gamle Sprog stiftede han 1825 „Det

kgl. nordiske Oldskriftsselskab“, hvis Sekretær han var til sin Død. Praktisk anlagt og virkelysten drev han det frem til en enstaaende Stilling; han søgte Tilknytning Jordkloden over, og ad diplomatisk Vej blev Europas Fyrster, Indiens Rajaher og Amerikas Præsidenter „stiftende“ Medlemmer; de modtog til Gengæld de af ham udgivne Pragtværker „Antiquitates Americanae“ (1837), „Antiquités Russes“ (2 Bd., 1850—58) og „Antiquités de l'Orient“ (1850), i hvilke Oldskrifternes Vidnesbyrd om Nordboernes Færd i fremmede Lande bragtes frem for et Verdenspublikum. Ved hans Foranledning og delvise Medvirken udgav Selskabet Sagarækker i Grundsproget og i dansk Oversættelse til Brug for den dannede Almenhed; 1830 satte det efter hans Forslag tillige Studiet af Fædrelandets Oldsager og Mindesmærker paa sit Program, og dets Tidsskrifter („Annaler“ 1836—63, „Aarbøger“ siden 1866, de vigtigste Afhandlinger oversatte paa Fransk i „Mémoires“ siden 1836) er blevet den danske Arkæologiske Hovedorganer. Paa hans Initiativ grundlagdes 1818 det islandske Landsbibliotek i Reykjavik, 1827 et Bibliotek i Thorshavn paa Færøerne og 1829 et i Godthaab paa Grønland. Mod hans egne videnskabelige Arbejder (Tekstudgivelse, Runestudier) rettedes ofte og ikke uretfærdig Kritik; den internationale Propaganda mishagede mange, men alligevel var hans Stilling i Selskabet, som han ved sin Død havde skaffet et urørligt Fond paa 170.000 Kr., urokkelig og med Rette. Oldskriftsselskabets Arkiv fra hans Tid og hans egen omfattende Korrespondance findes i Kgl. Bibliotek. D. i Kbh. — Gift 1826 Johanne Catharina Kiølbye, d. 1878. C. S. P.

Lit.: Slægt i Hauch-Fausboll; „Slægthaandbogen“; mødrene og Hustrus Slægt i A. E. Rønne; „Slægten Rønne“ 1905; L. E. Borrings; „Notices of the life and writings of C. C. R.“ 1864; Worsaae i „Aarb. f. nord. Oldk. o. Hist.“ 1866 og 1875; J. Steenstrup; „Historieskrivningen i Danm. i 19. Aarh.“ 1889; Wimmer; „Om Undersøgelsen af vore Runemindesmærker“ 1895; Magnus Petersen; „Minder“ 1909; „Landsbókasafn Íslands 1818—1918“ 1920; Breve i B. Grøndal; „Breve til og fra C. C. R.“ 1869, „Dsk. Saml.“ II 2 1872—73, „Breve til og fra B. S. Ingemann“ 1879 og „Briefwechsel der Gebrüder Grimm mit nord. Gelehrten“ 1885; Nekrolog af Fr. Algreen-Ussing i „Ill. Tid.“ ^{9/11} 1864.

Rafn, Carl Gottlob (^{31/7} 1769—^{17/5} 1808), Botaniker. F. i Viborg. Forældre: Landstingsprokurator Hans Severin R. og Dorothea Sædolin. Blev Student 1788,

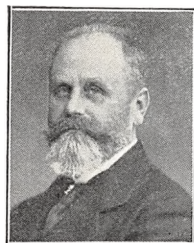
studerede Medicin og blev paavirket af Botanikeren Rottbøll og Veterinæren Abildgaard. Mest helligede han sig dog botaniske Studier og underviste i Skoler i Naturhistorie. Han var stærkt optaget af Tidens oplysende Tendenser og var 1794 Medstifter af Tidsskriftet „Fysikalsk-økonomisk og mediko-kirurgisk Bibliotek“, ved hvilket Tidsskrift og dets Efterfølgere han var en flittig Medarbejder. 1797 blev han Assessor i Kommercekollegiet, 1801 Medlem af Fabrikkdirektionen, 1804 Kommitteret i Kommercekollegiet. R. har ud fra sin Iver for at sprede Oplysning skrevet om mange forskellige Emner, mest dog om botaniske og indenfor disse atter om Plantefysiologi, og hvad der har Tilknytning dertil. Efterhaanden som hans praktiske Virksomhed voksede, gik ogsaa hans litterære Virksomhed mere og mere i praktisk Retning. 1796 udkom 1. Del af hans „Danmarks og Holstens Flora“, et Prisskrift; 2. Del kom 1800, men Værket blev aldrig afsluttet. I 1. Del findes hans Plantefysiologi, som er et for sin Tid fremragende Arbejde i en ny Videnskab og grundet til Dels paa egne Eksperimenter og Iagttagelser; det udkom ogsaa særskilt. Ogsaa i senere Afhandlinger behandler R. dygtig fysiologiske Emner, saaledes: „Fysiologisk Undersøgelse over Livskrafterne i den organiske Natur, især med Hensyn til det vegetative Liv“ i „Vid. Selskabs Skr.“ 1805 vandt han en af det franske Nationalinstitut udsat Pris for en Afhandling om Dyrs Vintersøvn. Som Bevis paa hans Mangesidighed skal nævnes Afhandlinger om: „Høravlens Vigtighed for Danmark“, „Hvorledes man bedst forvandler Ben til en nærende Føde“, begge Prisskrifter for Landhusholdningsselskabet (1800 og 1805), „Sammenligning mellem Forsøg anstillede i Danmark og Frankrig for at bestemme, hvor meget Mel og Brød en vis Mængde Korn kan give“ („Skandinavisk Selskabs Skrifter“ 1806), endvidere om de vigtigste bornholmske Lerarter, om Behandling af Uld, om Rensning af Skibe. For Landbruget havde han stor Interesse; i Følge sit Embede havde han ogsaa med Landbrugssager at gøre, men allerede 1794 bevarede han det af Videnskabernes Selskab udsatte Prisspørgsmaal om den bedste Plan for en praktisk Agerdyrknings-skole. For Brændeovnsbrændingen i Danmark fik han en særlig Betydning ved at foreslaa indført en mere rationel Behandling, han blev selv

senere, 1805, Leder af et kgl. Mønsterbrænderi. R. var saaledes en meget virksom Mand, han havde en Mængde Kundskaber paa de forskellige Omraader, og hans Stil er ualmindelig klar. Mest betydningsfulde og ogsaa mest originale er hans plantefysiologiske Arbejder. D. i Kbh. — Gift 1798 Anna Catharine Lorenzen, d. 1861. *H. J.*

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; mødrene Slægt hos Lengnick og i „Slægten Sadolin“ 1924; Ekkard: „Krit. og antikrit. Journal“ 1 1796, S. 407; „Lærde Efterretn.“ 1798 og 1808; „Kbh.s Skilderi“ 1808, Nr. 64; Molbech: „Vidsk. Selsk. Hist.“ 1843; L. V. Scheel: „Brændevisbrænderiet i Danm.“ 1877; „Bot. Tidsskr.“ 1880—81.

Rafn, Johannes Hendrik (f. $\frac{30}{3}$ 1854), Skovfrøehandler. F. paa Eskemosegaard ved Birkerød. Forældre: Proprietær Hans Bastian Edvard R. og Marie Cathrine Elisabeth Krebs. Uddannedes paa Rosenborg Gartnerlæreanstalt og i Planteskoler i Indland og Udland. Hos Gartner G. J. Bøgh i Horsens, hvor han opholdt sig 1874—75, stiftede han Bekendtskab med og fik Interesse for Frøavlskul-

turer indenfor Havebrugets Omraade, 1877 var han i en engelsk Planteskole, 1878 i en Planteskole i Orléans og 1879 i Frøavlsmarkerne i Erfurt. Efter sin Hjemkomst begyndte han Planteskoleforretning ved Kolding, men det var paa et meget uheldigt Tidspunkt, da hele Landet hærgedes af Oldenborrer. Efter betydelige Tab blev denne Virksomhed opgivet, og R. slog sig paa Frøhandel. Efter i kort Tid at have været i det gamle Skovfrøfirma Valdemar Schiødt paa Hauserplads oprettede han 1887 „Skovfrøkontoret“ og førte nu Handelen med Skovfrø ind i et helt nyt Spor. Tidligere Tidens primitive Bestemmelser af Frøets Spireevne blev afløst af grundige Undersøgelser, som han nu kunde faa udført i „Dansk Frøkontrol“, der var oprettet af E. Møller-Holst (s. d.), men senere gik over til at være Statsvirksomhed. Det solgte Frø udsendes nu med Oplysninger om Spireevnen; Skovbruget har derved faaet nyttig Oplysning til Brug i Driften, men det er tillige ad den Vej naaet, at det Frø, der gaar i Handelen, er langt bedre end i tidligere Tid. R. har skrevet flere Artikler om Frøanalyseres Betydning i Skovbrugets Tidsskrifter i Indland og Udland. Aar efter Aar har han i „Dansk Skovforenings Tidsskrift“ givet Meddelelse om den enkelte Frøsesøns Analyseresultater, og ved Forretningens 25 Aars Jubilæum udsendes Bogen „Skovfrøanalyser gennem 25 Aar“. — Gift 1881 Oluf Nielsine Dillevine Olsen. *J. H.*

Litt.: Slægt se C. G. R.; mødrene Slægt se C. E. B. Krebs; Erindringer i ovenn. Værk; „Politikken“ $\frac{15}{11}$ 1912 og $\frac{29}{3}$ 1924; C. Christensen: „Den dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913.

Rahbek, Knud Lyne ($\frac{18}{12}$ 1760— $\frac{22}{4}$ 1830), Digter, Litteraturhistoriker. F. i Kbh. Forældre: Toldinspektør Jacob R. og Johanne Riis. Blev Student 1775 og tog 1777 filologisk Eksamen. Æstetiske og dramaturgiske Interesser drog ham bort fra fortsat Eksamenslæsning; navnlig grebes han af sand Lidenskab for Teatret, og da han ikke egnede sig til at blive virkelig Skuespiller, stiftede han drama-

tiske Selskaber, hvor han optraadte med mere Iver end Held. 1782 udgav han de fingerede „Breve fra en gammel Skuespiller til hans Søn“, der modtoges med Bifald; han hævdede heri, at ingen kunde være en god Skuespiller uden ogsaa i borgerlig Forstand at være et godt Menneske, en Anskuelse, han vedkendte sig til sin Dødsdag. For at faa ham ind i regelmæssige Baner sendte Faderen ham paa Udenlandsrejse til Tyskland og Paris; han kom uhelbredet tilbage og stiftede 1785 sammen med Pram Maanedsskriftet „Minerva“, i hvilket han bl. a. skrev den maanedlige historiske Oversigt; paa egen Haand begyndte han 1791 Udgivelsen af „Den danske Tilskuer“, der behandlede Dagens forskellige Spørgsmaal. De to Tidsskrifter indtager for den første halve Snes Aarganges Vedkommende en Førsteplads i vor periodiske Litteraturs Historie. R. forstod at skrive underholdende, var livlig med i alt, hvad der var oppe i Tiden, og blev gennem sin Journalistik selv en Forgrundsskikkelse i Datidens litterære Liv; den Vennesælhed, hvormed han færdedes i Klublivet, øgede hans personlige Popularitet, men gjorde ogsaa i Længden hans Domme ufri og intetsigende, da han ikke nænnede at støde nogen. En Mængde Fortællinger, Skuespil (deraf adskillige med fædrelandshistorisk Emne) og Digte flød fra hans altid flittige Pen, men kun paa Drikkevisens Omraade, hvor han i enkelte Øjeblikke naaede det klassiske, ydede han noget, som har overlevet ham og hans Tid. 1788 holdt han under stor Opmærksomhed de første æstetiske Forelæsninger i Danmark og blev 1790 knyttet til Universitetet som ekstraordinær Professor i Æstetik; han fratraadte 1799, men vendte 1816 tilbage som Professor i dansk Sprog og Litteratur. Efter Aarhundredskiftet, da hans Indflydelse i Tiden var i stadig Nedadgaende, fik hans litterære Virksomhed en mere tilbageskuende Karakter og satte sin bedste Frugt paa Litteraturhistoriens Omraade. Sammen med R. Nyerup (s. d.) udgav han de Forelæsninger over dansk Digtkunst, i hvilke han leverede de æstetiske Betragtninger; med den lille Bog „Bidrag til den danske Skueplads“

Historie" (1822) er han den første i Rækken af vore Teaterhistorikere, og af Holbergstudiet er han Grundlæggeren med sin Udgave af Holbergs udvalgte Skrifter, hvis 6. Bind er litteraturhistorisk stadig værdifuldt, og det store Værk „Om Ludvig Holberg som Lystspildiger og om hans Lystspil" (3 Bd., 1815—17). Hans Erindringer indtil 1801 udkom i 5 Bd. 1824—29. Hans Brevveksling findes i Kgl. Bibliotek. D. i Kbh. — Gift 1798 Karen Margrethe (Kamma) Heger (s. d.), d. 1829. C. S. P.

Litt.: Slægt i A. C. Fabricius og P. C. B. Bondesen: „Slægten Fabricius fra Faaborg" 1884; C. C. Danielsen: „Stambog over den R.ske Slægt" 1916 og ved Kronstrøm i „Ill. Tid." 13/1 1918; Erindringer i „Hesperus" 1823 og ovenn. Værk; „Athene" III 1814; G. L. Baden: „Bidrag til Prof. R.s Karakteristik" 1821; Beeken: „K. L. R.s og K. M. R.s Mindekrans" 1830; A. E. Boye: „Saml. af Skrifter til Erindring om K. L. R. og K. M. R." 1831; O. Thomsen: „Den fuldenkte Broder K. L. R.s Murerinde" s. A.; C. Molbech: „Dsk. poet. Antol." II 1832; J. K. Høst: „Erindringer" 1835; Steffens: „Was ich erlebte" 1840—44; P. L. Møller i „Figaro" 1841 I; F. C. Olsen: „Poul Møller" 1843; „Nord. Telegraph" II 1850; Oehlenschläger: „Erindringer" 1850—51; J. P. Mynster: „Medd. om mit Liv" 1854; F. Barfoed: „K. L. R." 1860; P. C. Zahle: „K. L. R. og hans Samtid" s. A.; „Breve fra J. P. Mynster" s. A.; Overskou: „Den dsk. Skueplads" III—IV 1860—64 og „Af mit Liv" II 1915; C. Otto i „For Romantik og Historie" II 1869; Thiele: „Erindringer fra Bakkehuset" s. A.; E. Collin: „Fremragende dsk. Frimurere" I 1872; J. Kr. Madsen i „Dsk. Kirketid." 1873; Kringelbach i „Nær og Fjern" 1877; „Personalh. Tidsskr." II 1881; Winkel Horn i K. L. R.: „Vers og Prosa" 1883; Vilh. Andersen: „Poul Møller" 1884; „Adam Øhlenschläger" 1899—1900 og „Erasmus" II 1909; E. Holm: „Den offentl. Mening" 1888; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads" 1889—96; F. Rønning: „Rationalismens Tidsalder" III—IV 1896—99; J. Clausen i „Museum" 1895 I og „Vort Folk i 19. Aarh." I 1897; „Museum" 1895 II; Wroblewski i „Museum" 1896; „Bakkehusstillingen" 1903; Borchsenius i „Ill. Tid." 31/5 s. A. og „Ord och Bild" 1904; Bobé i „Nordslesv. Søndagsbl." s. A.; Werlauff: „Erindringer" 1910 („Mem. o. Br." XIII); „K. L. R.s Ungdomskærlighed" („Mem. o. Br." XV) 1911; Kyrre: „K. L. R., Kamma R. og Livet paa Bakkehuset" 1914 og i „Hist. Medd. om Kbh." s. A.; P. Levin i „Tilskueren" s. A.; „Gemt og glem" II 1916; Kronstrøm: „R.s Bakkehus" 1917; Fr. Heide: „Fra Frbg. Have til Bakkehuset" 1918; „Bogen om Bakkehuset" s. A.; Pauline Petersen: „Erindringer" 1919 („Mem. o. Br." XXXI); Troels-Lund: „Bakkehus og Søbjerg" I 1920; Rubow: „Dsk. litt. Kritik i 19. Aarh." 1921; Breve i „Hesperus" 1819 og 1821, Horsens Skoles Progr. 1844, „Ill. Tid." 10/12 1860 og 18/12 1910, „Af efterladte Breve til J. P. Mynster" 1862, „Udv. af Breve til P. Hjort" 1869, „Af Jonas Collins Pap." 1871, C. L. N. Mynster: „Nogle Blade af J. P. Mynsters Liv og Tid." 1875 og „Mindebl. om Øhlenschläger" 1879, „Breve til og fra Inge-mann" 1879, E. Collin: „H. C. Andersen og det Collin'ske Hus" 1882, Birket Smith: „Til Belysning af litt. Pers. og Forh." 1884, „Jule-Kalender" 1886, „Soraner-Bl." 1920 og „Euphorion" s. A.; Nekrologer i „Dsk. Litt.-Tid." 1830 (af J. Møller), „Tritogenia" s. A. (af Fr. Thaarup); Ligtale af J. P. Mynster. Sml. iøvrig Kamma R.

Rahbek, Karen Margrethe (Kamma) (10/10 1775—21/1 1829), Skønaand. Forældre: Assessor i Hof- og Stadsretten Hans Heger og Anna Louise Drewsen. Arvede sin mangesidede Begavelse fra Faderen, som hun i Barndommen følte sig stærkt knyttet til og under hvis Paavirkning hun voksede op,

idet de i Fællesskab studerede Astronomi og Sprog, dyrkede Havevæsen og lavede Paparbejder. I Barndomshjemmet kom mange af Tidens fremtrædende Mænd, bl. a. Thorvaldsen, der var hendes Lærer i Tegning. Gennem sin Broder, Carl Heger, lærte hun Knud Lyne R. at kende 1794, og de blev gift 31/8 1798. Traditionen og Gæstfri-

hjemmet fra Barndomshjemmet førte K. R. med sig over i det nye Hjem, idet hun gennem en Menneskealder gjorde „Bakkehuset" til Tidens litterære Samlingssted, vor Litteraturs berømteste „Kreds", rækkende fra Rahbeks litterære Venner fra de sidste Aar af det 18. Aarh. over Oehlenschläger og Guldalderforfatterne til den yngre Slægt med J. L. Heiberg og Poul Møller. K. R. var det egentlige Midtpunkt, Skaberen af Fæstligheden og Munterheden, om hvilken Traditionen med den bekendte Bakkehus-Jargon, Øgenavnene o. s. v. kun giver en svag Forestilling. De sidste Aar var triste. Svageligheden tog til og blev til en slem Brystsyge. Det fremtrædende Træk i K. R.s Karakter er „det levende bevægelige Væsen", der aldrig lader hende uvirksom, men altid optaget af at dyrke sine forskellige Interesser og Talenter. Hun var dygtig med sine Hænder, hendes Paparbejder var lige saa berømt som Bakkehus-Haven. Hun tegnede, malede, musicerede, læste Latin og Græsk og de moderne Sprog. Det er denne vide Almendannelse, der gjorde hendes Samtaler saa interessante; de bevarede Breve giver en Forestilling om deres Vid og Ynde. Bag det spillende og intelligente ligger et varmt Kvindesind, som det barnløse Ægteskab vel ikke helt udløste, men som viser sig i Ømheden overfor „Plejesønnerne" og i de trofaste Venskabsforbindelser. Under Mynsters Indflydelse modnes K. R. til en alvorlig og tapper Kvinde. Hendes Dannelse er det 18. Aarh.s, selv om hendes større Oprindelighed gjorde hendes Sympatier videre end Rahbeks. D. i Kbh. — Gift 1798 Forfatteren Knud Lyne R. (s. d.), d. 1830. O. F.

Litt.: Slægt se Ellise Heger; „Aftenlæsning" 1868; G. Brandes: „Kritiker og Portrætter" 1870; Konow: „Barndoms- og Ungdomsindr." 1902; Fl. Larsen i „Nationaltid." 24. 25/11 1903; Steenstrup: „Den dsk. Kvindes Hist." 1917; O. C. Molbech i „København" 9/9 1921; Breve i Østs Materialier 1835; „Breve fra og til J. L. Heiberg" 1862, „Af efterl. Breve til J. P. Mynster" s. A.; C. L. N. Mynster: „Nogle Blade af J. P. Mynsters Liv og Tid" 1875 og „Mindeblade om Øhlenschläger" 1879, „Breve til og fra Inge-mann" s. A.; „Nær og Fjern" s. A.; P. H. Boye: „Om K. M. R.s Brevveksling og hendes Korrespondenter" 1881, Collin: „H. C. Andersen og det Collin'ske Hus" 1882, C. K. F. Molbech: „C. Molbech og K. M. R." 1883, „Personalh. Tidsskr." VI 1885, „Jule-Kalender" 1886, „Vor Ungdom" 1897, „Kirkeh. Saml." IV 6 1900 og „Tilskueren" 1918. Sml. iøvrig K. L. R.

Rahbek, Knud, (f. $14/11$ 1891), Elektrotekniker. F. i Kbh. Forældre: Stabssergent Peter R. og Kirsten Rasmussen. Tog polyteknisk Adgangsksamen

1906 og Eksamen for Elektroingeniører 1912, var en kort Tid beskæftiget hos Ths. B. Thrige, Odense, men blev derefter ansat som Assistent ved Polyteknisk Lærcanstalls elektrotekniske Laboratorium. 1917 opdagede R. og Ingeniør Frederik Alfred Johnsen (f. $3/3$ 1887, Eksamen for Elektroingeniører 1911), at der opstaar en meget betydelig Tiltrækning ved Overgang af en elektrisk Strøm mellem Overfladerne af to glatte Flader, der berører hinanden, og hvoraf den ene er af Metal, medens den anden er en saakaldt Halvleder, f. Eks. Skifer, litografisk Sten osv. De forfulgte dette Fænomen, navnlig i Retning af praktisk Anvendelse, og offentliggjorde de første opsigtvækkende Resultater paa Det Nordiske H. C. Ørsted Møde i Kbh. 1920. N. A. tog R. sin Afsked paa Polyteknisk Lærcanstalt for helt at kunne hellige sig yderligere Forsøg. Disse har bl. a. ført til Fremstillingen af et meget praktisk Lommeelektroskop og en Hurtigskriver til Telegrafbrug (alm. kendt i Tyskland under Navnet „Johnsen-R. Schreiber“). Det R.-Johnsen'ske Fænomener kan ogsaa bruges i højtaltende Telefoner og vil sikkert i Fremtiden finde talrige Anvendelser saavel i Stærkstrøms- som Svagstrømsteknikken. — Gift 1920 Anna Methea Olesen.

M. C. H.
Litt.: „Nationaltid.“ $3/9$ 1920; „Berl. Tid.“ $5/11$ s. A.

Rahbek, Mathias ($8/5$ 1840— $11/9$ 1910), Moseindustri drivende. F. i Hastrup Mølle, Thyregod Sogn ved Vejle. Forældre: Møller Jakob Peter R. og Christine Nielsen. Kom i Husset hos Pastor Sveistrup (s. d.) i Nørup; dette udmærkede Hjem salte sit Præg paa ham, saa han traadte ud i Livet med Tankegang, Idealer og Livsbetragtninger, der, om end maaske ubevidst, var i Slægt med den humane og

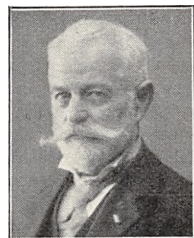

patriotiske Aand, der raadede saavel i Præstegaarden som i Bakkehuset hos Digteren Knud Lyne R., Farfaderens Broder. R. blev Sekondløjtnant 1861 og tog som Officer ved 5. Dragonregiment Del i Krigen 1864. 1867 blev han Premierløjtnant og tog Landinspektøksamen under et Ophold paa Ride- og Beslagskolen i Kbh. Af Helbredshensyn gik han ud af Kavaleriet og blev

1868 Intendant; 1887 blev han karakteriseret Ritmester. 1878 opgav han Stillingen som Intendant og overtog 1880 Bakkegaarden i Sparkær. Det er særlig til Mosebruget, at R.s Navn er knyttet. Netop i de Aar var der mange, som tog Tørveindustrien op, og mange gik i Stykker. Sporene skræmmede dog ikke R., og ved energisk og ufortrødent Arbejde lykkedes det ham at føre Tørvefremstillingen ind i et fast Spor. Han gjorde forskellige Opfindelser og udformede nye Arbejdsmetoder, konstruerede bl. a. to Ælteværker til Fremstilling af Æltetørv, der bærer hans Navn; R.s faste Tørveværk og R.s Flydeværk benyttes nu i høj Grad og karakteriseres af sagkyndige som de bedste. R. var Sekretær i Moseselskabet, der er oprettet paa hans Initiativ, og adskillige velskrevne Artikler foreligger fra hans Haand i Selskabets Medlemsblad, „Mosebladet“. — Efter at Moseselskabet var opløst i Hedeselskabet, virkede R. fra $1/1$ 1910 som Afdelingsleder for den moseindustrielle Afdeling. Politisk tilhørte R. Højre, stillede sig til Folketinget 1887 i Løvel, 1898 i Viborg. D. i Viborg. — Gift 1869 Johanne Cordelia Jensen, d. 1923. A. C.

Litt.: Slægt se K. L. R.; „Fædrelandet“ 1912; C. Nyrup: „Det dsk. Hedeselskab 1866—1916“ 1916; Bertelsen: „Viborgkredsens Folketingsmænd“ 1918; Nekrologer i „Hedeselsk. Tidsskr.“ 1910, S. 351 og 387, „Viborg Stiftstid.“ $12/9$ s. A., „Viborg Stifts Folkebl.“ $12/9$ s. A., „Berl. Tid.“ $14/9$ s. A. (af N. Steenberg) og „Politiken“ $17/9$ s. A. (af A. Mentz).

Rambusch, Edvard Johan Carl (f. $7/5$ 1846), Officer, Politiker. F. i Korsør. Forældre: Stationsforstander Carl Anton Georg R. og Helene Johanne Amalia Wetche. Var Telegrafist 1863—64, meldte sig som Officersaspirant 1864 og var derefter ved Landvæsenet, til han 1868 gik ind i Hæren, blev Sekondløjtnant 1870, Premierløjtnant i Ingeniørkorpset 1874, Kaptajn 1883, fik Afsked med Oberstløjtnants Karakter 1898. Han var særlig virksom for Hærens Telegraf- og Signalfæsen, konstruerede et Feltelefonapparat og en Blinklatterne til Natsignaler og indførte en Række Forbedringer ved vort Telegraf- og Signalmateriel. Han organiserede Hærens Ballontjeneste og har bl. a. ledet Arbejderne ved Opførelsen af Fortun- og Bagsværdfortet, Hvidørbatteriet m. m. Er en varm og sjældent uegennyttig Fædrelandsven, der har ofret baade sin Person og sine økonomiske Midler for Forsvarssagens Fremme; Aar igennem skænkede han saaledes hele sin Kaptajnsge til Forsvaret. Medlem af Centralkomiteen for 1904 og af Komiteen for Garderhøjfortet. Han har udsendt en Række Skrifter om Forsvarssagen, saaledes

„Vort Værn“ (Forsvarets Historie 1864—84), „Folkevæbning og Militarisme“ (1891); endvidere har han udgivet „Luftballoner og Luftsejlsads“ (1893) og „Luftskibet eller den styrbare Luftballon“ (Særtryk 1907). Politisk slutter han sig til Højre, stillede sig til Folketinget i Kbh. 1895 og 1898 og var Landstingsmand sst. 1903—18. En mangesidig interesseret og kundskabsrig Mand, en idealistisk Karakter, der aldrig gaar paa Akkord med, hvad han holder for ret og rigtigt. — Gift 1877 Julie Theodora Kjeldsen. K. C. R.

Litt.: Slægt hos Lengnick (Gjellerup) og i P. Eilskov; „Stamt. over Slægten Eilskov“ 1869; Erindringer i „Tiden“ ^{22/10} 1916 og i „Nationaltid.“ ^{21/4} 1918; „Nationaltid.“ ^{6/5} 1922; „Medlemmerne af Landstinget“ 1915.

Rambusch, Fritz Henrik Johannes (f. ^{27/6} 1857), Officer, Tekniker. F. i Nørre Lyndelse ved Odense. Forældre: Sognepræst

Edvard Vilhelm August R. og Anna Olufine Posthuma Olufsen. Blev Sekondløjtnant 1880, Premierløjtnant 1883, Kaptajn 1895 og s. A. Chef for Laboratorieværkstederne og fung. Underdirektør ved Artilleriet. Han tog sin Afsked 1905 og gik over i privat Erhverv som administrerende

Dirrektør for A/S Nielsen og Winthers Værktøjsmaskinfabrik, Kbh. Denne Stilling forlod han 1921, men fortsatte sin Forbindelse med Selskabet som Medlem af Bestyrelsen og som teknisk Konsulent. Desuden har der været Bud efter R. til Arbejdet i en stor Række af Industriens Organisationer; han har saaledes været Medlem af Industrieforeningens Repræsentantskab fra 1908, af Industriraadet fra 1912, af Bestyrelsen for Teknologisk Institut fra 1909, af Skoleraadet for den tekniske Undervisning som Jernindustriens Repræsentant fra 1916 og af Bestyrelsen for A/S Centralanstalten for Revision og Driftsorganisationer i Handel, Industri og Landbrug, i hvis Oprettelse han tog Del, og for hvilken han har været Næstformand fra 1918. 1921—24 var han Formand for det nyoprettede Erhvervsraad. Han har været en ivrig Talsmand for Fremme af dansk Arbejde og var 1914—19 Formand for Landsforeningen Dansk Arbejde. — Gift 1885 Emilie Theodora Spang. M. C. H.

Litt.: Slægt se Edv. R.; Povl Drachmann: „A/S Nielsen og Winther 1867—1917“ 1917.

Rambusch, Johanne (f. ^{25/7} 1865), Kvindepolitiker. F. i Nykøbing M. Forældre: Købmand Niels Faartoft og Abalone Lassen. Var i sin Ungdom paa Askov Højskole, blev som gift bosat i jyske Hedeegne og fik indgaende Kendskab til Befolkningen her. Begavet med organisatorisk Evne og øvet Ta-

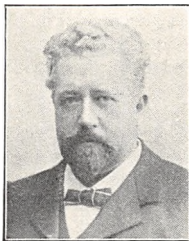
ler blev hun en af de ledende i Bevægelsen for Kvindens Valgret og var Formand for Landsforbundet for Kvinders Valgret fra dets Stiftelse 1907 til dets Ophør 1915. Politisk tilhører hun de radikale, har skrevet adskillige Artikler i „Jysk Morgenblad“, „Aalborg Venstreblad“ og „Kvindevalgret“. — Gift 1888 Distriktslæge Sigurd R. (s. d.), d. 1919. P. E.

Litt.: Ægtefælles Slægt se Edv. R.; Erindringer i „Kvindevalgret“ Juni 1913; Elna Munch i „Politiken“ ^{6/5} 1915.

Rambusch, Sigurd Harald Alfred (^{25/5} 1861 —^{14/1} 1919), Læge, Zoolog. F. i Sønder Omme ved Vejle. Forældre: Sognepræst Edvard

Vilhelm August R. og Anna Olufine Posthuma Olufsen. Blev Student 1880, medicinsk Kandidat 1888, 1889 Distriktslæge i Sjørup. Hele hans Virksomhed blev knyttet til Midt- og Nørrejylland, med hvis Beboere og Natur han følte sig stærkt beslægtet, og til hvis Kendskab

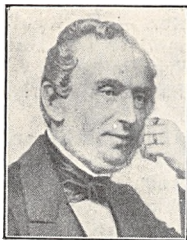

han har givet udmærkede Bidrag baade som Læge og Naturforsker. Dels har han beskæftiget sig med hygiejniske Spørgsmaal: Boliger, Skolebørns fysikalske Forhold og har offentliggjort et større medicinsk-topografisk Arbejde fra Midtjyllands Hedeegne („Maanedsskr. f. Sundhedspleje“ 1906), dels har han leveret smukke og moderne Bidrag til Kundskaben om Natteblindhedens Arvelighed („Vidsk. Selskabs Forhdl.“ 1909) og Farvesansens Fysiologi; endelig har han i det i Samarbejde med flere andre udgivne, større Værk „Studier over Ringkøbing Fjord“ (1900) givet en indgaende Skildring af denne Egns Topografi og Historie samt af dens Fugleliv. 1910 blev han Stiftsfysikus for Aalborg-Hjørring Amter og 1915 Amts- og Kredslæge for Aalborg, tog sin Afsked 1918. D. i Skørping ved Aalborg. — Gift 1888 Johanne Faartoft (s. d.). F. L.

Litt.: Slægt se Edv. R.; Nekrologer i „Politiken“ ^{20/1} 1919 (af J. Aakjær), „Ugeskr. f. Læger“ s. A. (af K. Nørregaard), „Hospitallstid.“ s. A. (af O. Thomsen), „Viborg Stifts Folkebl.“ ^{17/1} s. A. (af A. Mentz) og „Aalborg Amtstid.“ ^{16/1} s. A.

Rames, Carl Andreas (^{18/4} 1808—^{17/11} 1869), Industridrivende. F. i Kbh. Forældre: Blikkenslagermester, Major Joseph Ferdinand R. og Elisabeth Margaretha Peper. Skulde være Blikkenslager, og der tænkte ikke paa anden Undervisning end Værkstedets, da Drengen i 11 Aars Alderen forlangte at komme i Skole. Da han var blevet Svend,

rejste han til Udlandet og opholdt sig bl. a. flere Aar i Mexiko. Efter sin Hjemkomst

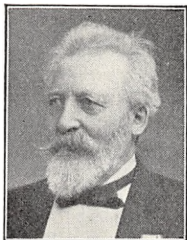

fik han 1839 5 Aars Eneret paa at forfærdige Søm paa nogle nyopfundne Maskiner. I Kompagni med Bøsemager J. F. Hansen anlagde han et Jernvalseværk ved Karlskrona i Blekinge, og Fabrikationen gik i det hele saa godt, at man forsøgte at anlægge Filialfabrikker i Nordtyskland; det lykkedes dog ikke at drive disse med Fordel. R. interesserede sig stærkt for Afholdelsen af en nordisk Industriudstilling i Kbh., og han blev i den Anledning Formand for Industriforeningen 1865, men af Helbredshensyn trak han sig tilbage som saadan 1868, og inden Udstillingen 1872 blev til Virkelighed, var han død. D. i Kbh. — Gift 1851 Julie Martine Kofod, d. 1862.

P. P. S.

Litt.: „Ill. Folkebl.“ 3/11 1872; C. Nyrop: „Industriforeningen i Kbh.“ 1888.

Ramm, Christian Julius (28/7 1831—1/7 1913), Forsikringsmand. F. i Rabøl ved Kappel, Slesvig. Forældre: Skomager Christian Frederik R. og Auguste Christina Margaretha Beckmann. Kom til Kongeriget 1853, traadte ind i den danske Hær, hvor han blev Stabssergent og deltog i Krigens 1864. Efter denne fik han Ekstraarbejde ved Livsforsikringsselskabet „Caisse Générale des Familles“, en Om-

stændighed, der blev af afgørende Betydning for ikke blot ham, men ogsaa dansk Livsforsikringsvirksomhed. R. saa nemlig med skarpt Blik, i hvilken Grad Livsforsikringen blev forsømt af den danske Statsanstalt, der overlod Agenturer for udenlandske Selskaber at udbrede Livsforsikringen i Befolkningen. Han tilbød først Statsanstalten at indrette en Agenturvirksomhed for den; men da han blev afvist, gik han i Gang med at starte et nyt Selskab og fik efter forskellig Modgang „Hafnia“ sat i Virksomhed. Dermed kom der Liv i Arbejdet blandt Publikum, og R. fik en Betydning for sit Land, der maa sættes meget højt. Han var en meget mærkelig Personlighed, paa visse Omraader genial, paa andre smaatskaaren og kortsynet; uden nogen Art af boglig Viden eller Uddannelse havde han rent instinktmæssig erhvervet sig et indgaaende Kendskab til Livsforsikringsvæsenet, ja endog til dets teoretiske Hemmeligheder. D. i Kbh. — Gift 1) 1862 Meta Maria

Brøcker, d. 1886, 2) 1888 Josephine Brünninghausen. V. E. G.

Litt.: Festskrifter ved „Hafnia“'s 25 og 40 Aars Jubilæum 1897 og 1922; V. E. Gamburg i „Politiken“ 28/7 1901; Nekrologer i „Politiken“ 9/7 1913 og „Assurandøren“ 15/7 s. A.

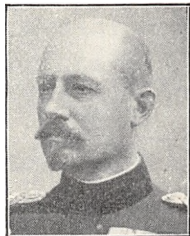
Ramsing, Christian (12/2 1845—9/12 1914), Opvarmningsingeniør. F. i Andsgar ved Varde. Forældre: Provst Werner Jasper Andreas R. og Anna Margrethe Borgen. Blev Student 1862, begyndte at studere ved Polyteknisk Læreanstalt 1865 og tog Eksamen i Ingeniørfagene 1872. Efter at have været Assistent ved det danske Hedeselskab 1872—74 og ved Kbh.s Havnevæsen 1874—75 overtog han 1875 sammen

med E. P. Bonnesen (s. d.) ved N. Chr. M. Krarups (s. d.) Død dennes Opvarmnings- og Ventilationsforretning, som han drev som Eneindehaver fra 1881 til sin Død. R. har udført et overordenlig stort Antal Opvarmnings- og Ventilationsanlæg i offentlige Bygninger i og udenfor Kbh., f. Eks. Alm. Hospital, Kunstmuseet, Glyptoteket, Universitetets kemiske Laboratorium, talrige Skoler og Amtssygehuse, Ribe Domkirke, Epidemisk Sygehus i Göteborg, danske Kirker osv. Hans talrige Arbejder udmærker sig ved en vel gennemtænkt og omhyggelig Udførelse, for hvilken han høstede megen Anerkendelse; han fik saaledes tildelt 1. Klasses Medaille paa Udstillingen i Kbh. 1888. Han var Ministeriets Konsulent fra 1886 og Lærer i Opvarmning og Ventilation ved Polyteknisk Læreanstalt 1885—90. Han deltog som Delegeret i flere internationale Hygiejne-Kongresser og var Dommer ved Landsudstillingen i Aarhus 1909. D. i Kbh. — Ugift. M. C. H.

Litt.: Slægt i Hundrup: „Stamt. over Slægten Borgen“ 1877; Elvius: „Studerterne fra 1862“ 1912; Nekrolog i „Ingeniøren“ 1914, S. 711.

Ramsing, Holger Utke (f. 15/3 1868), Officer, Arkæolog. F. i Kbh. Forældre: Oberst Peder Erhard Marius R. og Sophie Hedeved Utke. Brodersøn af C. R. (s. d.). Blev Student 1885, Cand. phil 1886, Sekondløjtnant i Ingeniørkorpsen 1888 og Premierløjtnant s. A., 1895—1900 gjorde han Tjeneste ved den vestindiske Hærstyrke, blev 1901 Kaptajn og Chef for Telegrafkompagniet, 1907—18 var han Chef for Vestfrontens Bygningsdistrikt; fra 1908 har han tillige været Lærer ved Officersskolen. Efter 1918 at være blevet Oberstløjtnant var

han til 1920 Chef for Telegrafbataillon; derefter Chef for 1. Ingeniørbataillon. Med megen Interesse omfattede R. vore vestindiske Øer; under Opholdet paa St. Croix foretog han lejlighedsvis mindre Udgravninger i Skaldynger ved Salt River, hvis Udbytte er kommen vort Museum tilgode. 1901 udgav han: „Vore vestindiske Øers Fremtid under dansk Flag“, og i Forening med „De danske Atlanterhavsoer“ virkede han energisk for Forbedringer og udfoldede et stort Arbejde for Plantageselskabet Dansk Vestindien. Han er nu Formand for Selskabet under Likvidation efter Øernes Salg. Som Frugt af hans Virksomhed ved Officersskolen foreligger Lærebøgerne: „Fæstningskrigen“ (1909 ff.) og „Lærebog i Krigsbygningskunst“ (1911 ff.). Ved Siden af sin øvrige Virksomhed har R.s store Arbejdsevne levnet ham Tid til at dyrke Studiet af sin Fødebys Arkæologi. De mange Grundgravninger i Kbh. fjerner de gamle Spor, men aabner tillige Lejlighed til et Indblik i ældre Byggeforskel. H. N. Rosenkjær (s. d.) var den første, der satte sin Energi ind paa at overvaage disse Udgravninger; men efter hans Død overtog R. dette Arbejde og har gennem de mange Aar tilvejebragt et stort Stof angaaende Kbh.s ældre Bebyggelse. Resultatet har han nedlagt i Afhandlinger i „Hist. Medd. om Kbh.“ Grundig og detaljeret Redegørelse for det iagttagne findes i disse arkæologiske Arbejder. Den Omstændighed, at R. ikke selv kan vælge Stedet for sin Iagttagelse og supplere den efter Behov, hemmer Læseligheden for den uindviede; men R. har frelst fra Fortabelse et vigtigt Materiale, der, naar det har vokset sig tilstrækkelig stort, vil give Fremtiden en Oversigt over vor Hovedstads middelalderlige Bebyggelsesforhold. — Gift 1895 Julie Vallentin. Th. Th.

Litt.: Slægt se C. R.; Hauch-Fausbøll: „Studenterne fra 1885“ 1910.

Ramsøe, Emilio Wilhelm (7/2 1837—17/4 1895), Musikdirigent, Komponist. F. i Kbh. Forældre: Hoboist Emilio Wilhelm R. og

Ane Rasmussen. Blev tidlig uddannet til Musiker og var fra det 17. Aar Musikdirektor ved rejsende Skuespillerselskaber. I sin Fritid arbejdede han ivrig videre paa sin Uddannelse, kastede sig især over Studiet af Musikteori og Instrumentation og vandt ved Be-

skæftigelse med dette sidste Omraade en ikke ringe Indsigt i Blæseinstrumenternes Karakter og Ydeevne. 1857 blev han Dirigent i „Alhambra“, herefter (1865—75) ved Folketeatret. Derefter forlod han Landet og rejste efter nogen Tids Ophold i Stockholm

til St. Petersburg, hvor han virkede som Kapelmester i ialt en halv Snes Aar, først ved det italienske Operakapel, dernæst (fra 1887) ved det franske Teater. — En Række Kompositioner fra R.s Haand er fremkommet i Tilknytning til Virksomheden ved Folketeatret, for hvilket han komponerede og arrangerede en Del Folkekomedie- og Sangspilmusik, saaledes „Gøngehøvdingen“, „Svantevits Datter“ (Op. 17), „Kanarieflugten“ (Op. 31), „Rosas Farvel“, „I Pensionsanstalten“. Foruden en Række Sange, Danse og en Kroningsmarsch for stort Orkester (ogsaa i firh. Bearbejdelse) er R.s Navn kendt endvidere ved en Samling Kvartetter (Solo-Kvartetter) for Kornet, Trompet, Tenorhorn og Tuba (Op. 20, 29, 30, 38), hvor Kammermusikstilen med dens snart koncerterende Sættemaade, snart strengt selvstændig førte Stemmegange med megen Smag er søgt overført paa Blæsernes Omraade. D. paa St. Hans Hospital ved Roskilde. — Gift 1863 Marie Mathilde Strandmann Petersen, d. 1891. E. A.

Litt.: „Søndags-Posten“ 1872, Nr. 426; R. Nielsen: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919; Nekrologer 1 „Berl. Tid.“ og „Politiken“ 20/4 1895.

Ramus, Christian (5/12 1806—10/6 1856), Matematiker. F. i Nykøbing F. Forældre: Amtsforvalter Frants R. og Margrete Helene Hincheldej. Blev Student 1826 og efter nogle Aars Universitetsstudium Lærer i Matematik ved Polyteknisk Læreanstalt 1831, sejrede n. A. i Konkurrencen med Jürgensen og Fallesen om Professoratet i Matematik ved Universitetet. 1832 tog han Magistergraden, 1833 blev han

Lektor, 1834 ekstraordinær og 1850 ordinær Professor i Matematik ved Universitetet. Desuden var han stadig Lærer ved Polyteknisk Læreanstalt, fra 1838 med fast Ansættelse. R.s Produktion bærer Præg af Grundighed og Eksakthed, men samtidig af en vis Tørhed, som bl. a. røber, at Forfatteren er uden Erfaring som Lærer i Skolen. Dette ytrede sig ogsaa i den ubarmhjerlige Haardhed, hvormed han opretholdt sine meget strenge Eksamenskrav og praktiserede dem uden Forstaaelse af, hvad Eleverne fandt let og svært. Han erhvervede sig et vidtstrakt Kendskab til Udlandets videnskabelige Matematiklitteratur og nedlagde Hovedresultaterne i et stort Lærebogssystem (1837 „Trigonometri“, 1840 „Algebra og Funktionslære“, 1844 „Differential- og Integralregning“, 1848 „Analytisk Geometri“, 1852 „Analytisk Mekanik“). Disse Bøger virker vel ved deres Grundighed, Nøjagtighed og Størrelse noget tungt, men har som Haandbøger netop ved de samme Egenskaber haft

stor Betydning som Gennemgangsled i Udviklingen. — Ikke alene ved Læreruddannelsen, men ogsaa ved Forelæsningerne til 2. Eksamen og som Eksaminator til Artium har R. øvet stor højnende Indflydelse paa Skolematematikken; trods den bristende pædagogiske Erfaring og den unødige Haardhed virkede hans Fasthed inciterende. Hans Skolelærebøger (1850 „Geometri med Stereometri“, 1855 „Elementær Algebra“) præges af de samme Fordele og Mangler. Mens dansk Matematik i den første Del af 19. Aarhundrede væsentlig præges af Degen og hans Arbejde for at hæve Universitetsniveauet fra et rent elementært Standpunkt, er Tiden 1833—56 præget af R., som da var eneste Universitetslærer i Matematik, og som med fast Haand styrkede det vundne. D. i Kbh. — Gift 1835 Sophie Louise Charlotte Fistine, d. 1879. P. H.

Litt.: Slægt i Giessing: „Dsk. Jubellærere“ I 1779, hos Lengnick (R. og Hincheldey) og i H. A. Møller: „Stamt. over Slægterne Stampe og Thestrup“ 1910; Selters Akad. Tid. I 1833 S. 145 og 369; „Tidsskr. f. Mat.“ 1873, S. 171 ff.; Hostrup: „Erindringer fra min Barndom og Ungdom“ I 1891, S. 76 f.; N. Nielsen: „Matematikken i Danmark 1801—1908“ 1910; Nekrolog i „Berl. Tid.“ 10/6 1856.

Ranch, Hieronymus Justesen (1539—³/₁₂ 1607), Digter. F. i Vinkel ved Viborg. Forældre: Sognepræst Just Lauridsen og Karen Jacobsdatter. Studerede i Wittenberg, hvor han erhvervede Magistergraden. Blev 1572 Præst ved Graabrødrekirken i Viborg og 1591 Provst i Nørlyng Herred. Til Christian IV.s Kroning i Viborg forfattede han Festskuespillet „Kong Salomons Hyldning“ og optraadte selv i Narrens Rolle; 1599 udkom Syngestykket „Samsons Fængsel“ og uvist naar Farcen „Karrig Nidding“. Med disse Stykker indtager han ubevidst Førstepladsen mellem vore dramatiske Forfattere i Tiden før Holberg; han har et godt Haandelag til at lægge et Stof dramatisk til Rette, formaar at tilspidse en Situation og raader over et ikke ringe Lune i Replikbehandlingen. Sammen med hans i sin Tid yndede „Fuglevise“ er hans Skuespil udg. 1876—77 af S. Birket Smith med udførlige Indledninger. D. i Viborg. — Gift Karen Olufsdatter Skytte. C. S. P.

Litt.: Birket Smiths Udgave; O. Thomsen i „Nyt Aftenblad“ 1826; Birket Smith i „Dsk. Saml.“ II 6 1877—79; „Danskeren“ VIII 1892; Paludan i „Hist. Tidsskr.“ V 2 1880—81 og „Danmarks Litt. mellem Reformationen og Holberg“ 1896.

Rantzau, Christian, Rigsgreve (²/₅ 1614—⁸/₁₁ 1663), Overstatholder F. paa Haderslevhus. Forældre: Statholder Gert R. og Dorothea Brockdorff. Uddannedes paa Sorø Akademi og ved Udenlandsrejser, blev 1634 Hofjunker, men trak sig ved sit Giftermaal tilbage fra Hoffet for at vie sig til Styrelsen af sine store Godser i Holsten (især det fædrene Breitenburg) og Jylland. Men Konge-

huset fik dog atter den rige og fornemme Undersaat i sin Tjeneste. Efter at have beklædt forskellige Stillinger og Hverv i Christian IV.s sidste Tid udmærkedes han 1648 af Frederik III til Statholder i Hertugdømmerne. 1661, efter Enevældens Indførelse, blev han Assessor i alle de ny Kollegier og Præsident i Statskollegiet. Han blev Kongens Førsteminister, men med Titel af Overstatholder. Han havde oprindelig været knyttet til Ulfeldt, men kom nu til at deltage i hans Domfældelse. Om hans almindelige Evner som Statsmand er det ikke muligt nu at have nogen afgørende Mening. D. i Kbh. — Gift 1635 Dorothea Rantzau, d. 1662. H. J.

Litt.: Slægt i Noodt: „Versuch einer unparteilichen hist. Nachricht etc. der R.schen Familie“ 1733, I „Neue Schlesw.-Holst.-Lauenb. Provinzialberichte“ 1833—34, ved F. Barfod I „Brage og Idun“ IV 1841, I C. v. Rantzau: „Das Haus R.“ 1866, ved L. v. Ahlefeldt I „Vierteljahrsschr. des Berliner herald. Vereins Herold“ 1872, ved C. L. E. v. Stemann I „Zeitschr. f. Schlesw.-Holst.-Lauenb. Gesch.“ II s. A., ved L. v. Ahlefeldt I „Vierteljahrsschr. f. Heraldik“ 1881, I A. Meyer: „Die Medaillen der Familie R.“ 1885, ved L. Bobé I „Personalh. Tidsskr.“ IV 2 1899 og „Slægten Ahlefeldts Hist.“ I 1912, I „Geneal. Taschenb. der adeligen Häuser“ 1903 og I V. Lorenzen: „R.ske Borge og Herresæder I 16. Aarh.“ s. A.; mødrene Slægt se Frederik Brockdorff; „Dsk. Mag.“ V 1751; Birket Smith: „Grevinde Ulfeldts Hist.“ II 1881; Rockstroh i „Hist. Tidsskr.“ VII 6 1905—06; Laursen: „Danm.-Norges Traktater“ V 1920; Ligpræken af Hudemann 1684.

Rantzau, Christian, Greve (²³/₁ 1683—¹⁶/₄ 1771), Vicesatholder, Stiftamtmand. Forældre: Greve Otto R. og Sophie Amalie Krag. Var fra ca. 1711 Deputeret i Søetatens

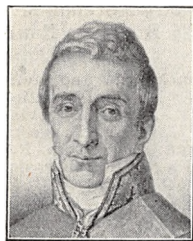
Generalkommissariat, men afskedigedes 1721 af Frederik IV, der ikke kunde lide den danske Adel; blev dog Medlem af den 1726 nedsatte Marinekommission og 1729 titulær Gehejmeraad. Af Christian VI fik R., der imidlertid havde faaet store Godser ved Arv og Ægteskab, straks høje Embedsstillinger, blev 1731 Vicesatholder i Norge, men afskedigedes 1739, da Christian VI havde fattet Uvillie mod ham personlig, var 1740—60 Stiftamtmand paa Fyn. Der er især Grund til at mindes R. for hans varme Kærlighed til Videnskabelighed. Han var baade litterært og historisk interesseret og i nær Forbindelse med Mænd som Gram og Falster og med selve Holberg (man har endog villet udpege ham som den virperillustris, hvem Holberg tilegnede sin Selvbibliografi). Han skænkede Universitetsbiblio-

teket en kostelig Samling af Haandskrifter til den danske Middelalders Historie. D. paa Brahesborg, Fyn. — Gift 1) 1716 Charlotte Amalie Gjøe, d. 1724. 2) 1726 Eleonora Heidevig v. Plessen, d. 1770. *H. Js.*

Litt.: Slægt se Christian R., d. 1663; mødrene Slægt se Otte Krag; 1. Hustrus Slægt se Birgitte Gjøe; 2. Hustrus Slægt se C. A. v. Plessen; E. Holm: „Danm.-Norges Hist. 1720—1814“ I—II 1891—93; „Hist. Tidsskr.“ VI 5 1894—95; C. Bruun: „Om L. Holbergs trende Epistler“ 1895; Richardt og Becker: „Dsk. Herregaarde“ 1844 ff. flere Steder; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ do.; „Breve fra Hans Gram“ 1907—10; A. Friis: „Bernstorfferne i Danm.“ II 1919; Breve i „Ill. Nyhedsbl.“ 1864, „Falsteriana“ 1869 og „Dsk. Saml.“ II 2 1872—73.

Rantzau, Andreas Conrad Peter, Rigs-greve (²/₁₀ 1773—³/₈ 1845), Statsmand. F. paa Breitenburg, Holsten. Forældre: Rigs greve Frederik R. og Rigs-grevinde Friedrike Louise Amoena Castell-Remlingen.

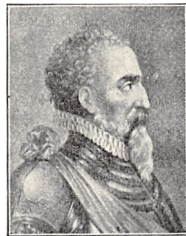
Studerede fra 1792 flere Aar i Kiel, blev 1804 Kammerherre, overtog 1806 Breitenburg. 1802 blev han Medlem af Landbokommissionen i Slesvig, 1814 af Kommissionen til Hertugdømmernes Genbesættelse og

Reorganisation, 1826 Rejsseledsager for Prins Frederik (VII) til Genf, Italien og Sydfrankrig, 1828 Overskænk med Ophold i Kbh., 1831 Gehejmestatsminister uden særlig Portefølje. Som saadan søgte han efter Christian VII.s Tronbestigelse sin Afsked, men opnaaede blot at blive fri for Deltagelse i Statsraadets Forhandlinger; han boede derfor paa Breitenburg og i Udlandet. — R. var helt igennem den gammelsteds Aristokrat. Han var udpræget Holstener og samtidig en tro Undersaat af den danske Konge. Han var Grandseigneur, human og hjælpsom overfor sine undergivne, en rundhaandet Mæcen, naar det gjaldt aandelige Formaal. Navnlig til Kunstindkøb brugte han langt flere Penge, end han havde Raad til. De to berømteste Danske i hans Samtid, H. C. Andersen og Thorvaldsen, havde ham at takke for virksom Støtte. D. i Wiesbaden. — Ugift. *H. Js.*

Litt.: Slægt se Christian R., d. 1663; Erindringer i L. Bobé: „Statsminister Conrad Greve R. Breitenburgs Erindringer fra Frederik VI's Tid“ 1900; H. Biernatzki i „Volksbuch f. d. Jahr 1847“; H. C. Andersen: „Mit Livs Eventyr“ 1855; „Sønderj. Aarb.“ 1895; Brev i „Udv. af Breve til P. Hjort“ 1867.

Rantzau, Daniel (1529—¹¹/₁₁ 1569), Felt-herre. F. i Holsten (?). Forældre: Kgl. Raad Godske R. og Margrethe Marquardsdatter Buchwald. Studerede i Wittenberg, var med Hertug Adolf af Holsten i kejserlig Tjeneste 1547—54, deltog i Toget mod Ditmarsken 1559 og traadte 1562 i dansk Tjeneste som Oberst. N. A. kaldtes han til Kbh., deltog i Krigsforberedelserne mod Sverige og førte

en Hærafdeling under Toget mod Elfsborg. Da Forholdene ved den danske Hovedhær stadig forværredes, baade finansielt og hvad Overkommandoen angik, udnævnte Kongen ham til Feltherre, og nu afløstes den tidligere Uvirk-somhed af kraftig Hand- lelyst. Han undsatte Elfs- borg og var ved Belej- ringen af Varberg, da en overlegen svensk Hær rykkede ind i Halland

for at afskære hans Tilbagetog. Med sin vante Raadsnarhed og Uforfærdethed tog han den raske Beslutning med sine 8000 Md. at kaste sig over den mere end dobbelt saa stærke Fjende, og ved sine geniale Disposi- tioner, sin glimrende Evne til at finde og udnytte Fjendens svage Punkter tilføjede han Svenskerne et grundigt Nederlag paa Axtorna Hede (eller Svartrå) ²⁰/₁₀ 1565. Størst Ry og uvisnelig Hæder vandt hans berømte Vinterfelttog til Östergötland 1567 —68. Ved Skinangreb længere mod Øst skulde Svenskernes Opmærksomhed afledes fra Hovedangrebet, der skulde føres over Jön- köping til Vadstena og videre. Hæren var kun 6000 Mand, men han førte den fra Sejr til Sejr i uafbrudte Kampe. Trods voldsom Modstand trængte han gennem Holaveden, det snævre Pas øst for Vettern, indtog Vad- stena, Linköping og Skeninge og slog den overlegne svenske Hær ved Norrbyhus ¹⁵/₁ 1568. Men Hæren svandt ind, og ingen Hjælp kunde faas hjemmefra, saa R. til sidst maatte vende om, skønt Sverige laa ham aabent lige til Stockholm, om han havde faaet Undsæt- ning. Med glimrende Dygtighed og Omsigt førtes Tilbagetog, til han atter ¹⁴/₂ passe- rede Grænsen med sine Fanger og sit rige Bytte. Under Felttoget Efteraaret 1568 le- dede han Varbergs Belejring, men faldt her. — Ugift. *K. C. R.*

Litt.: Slægt se Christian R., d. 1663; mødrene Slægt i Adelsaarbogen 1913; Chytræus: „Memoria D. R.“ 1570; J. Boye: „Lovtale over D. R.“ 1819; J. A. Fibiger: „Lovtale over D. R.“ s. A.; Soldin: „Lovtale over D. R.“ s. A.; Tetens: „Lovtale over D. R.“ s. A.; Jens Møller: „Mindeskrift over D. R.“ 1818; O. H. Mynster i „Skand. Litt. Selsk.s Skr.“ 1820; J. A. Fibiger i „Mag. f. ml. Vidsk.“ V 1822; V. K. Hjort i „Ny Saml. af Skr. udg. ved Selsk. t. d. skønne Vidk.s Forfremmelse“ I 1824; „Hist. Tidsskr.“ V 1844, S. 432 ff.; „Den dsk. Bondeven“ 1852; „Hist. Tidsskr.“ II 4 s. A.; F. Barfod i „Folke- kal. f. Danm.“ 1855; „Aarsberetn. fra Geh. Ark.“ II 1866—70; Westling: „Det nord. Sjuårskrigrs Hist.“ 1879—80; Rørdam: „Mon. hist Dan.“ II 1884; „Hist. Tidsskr.“ V 5—6 1885—87; Vaupell: „Den nord. Syvaarskrig“ 1891; A. Moltke: „D. R.s Tog til Östergötland“ s. A. og „Slagene ved Marekær og Axtorna“ 1896; „D. R. (Soldaterlæsning)“ 1898; Schäfer: „Gesch. v. Dänem.“ V 1902; Emil Madsen i „Hist. Tidsskr.“ VII 1 og 5 1897—1905; „Die Helmat“ 1913; „Dsk. Mag.“ 1916; Fabricius i „Vor Fortid.“ 1917, S. 267 f.; Haupt i „Quellen u. Forsch. zur Gesch. Schleswig-Hol- steins“ VI 1918; Hedemann-Heespen i „Personal- hist. Tidsskr.“ VII 4 1920.

Rantzau, Henrik (¹¹/₃ 1526—³¹/₁₂ 1598), Statholder. F. paa Steinburg, Holsten. Forældre: Feltherren Johan R. (s. d.) og Hustru.

Immatriculeredes 1538 under Melanctons Rektorat ved Universitetet i Wittenberg, hvor han deltog i Sammenkomsterne ved Luthers Bord. Sammen med sin Fader fulgte han 1548 Hertug Adolf af Gottorp til Karl V.s Hof i Bryssel og blev hos Kejseren til 1553, traadte 1554 i den

danske Konges Tjeneste og blev Amtmand paa Segeberg. Ved Ægteskab og Arv blev han en uhyre rig Mand, der ikke blot kunde forstrække sin egen Konge, men f. Eks. ogsaa Filip II af Spanien med Laan. Han var i Hertugdømmerne paa een Gang den førende Godsejer og Kongens fornemste Tilidsmand, blev 1556 Statholder. Han gjorde Frederik II væsentlige Tjenester; bl. a. sørgede han for, at Kongen og Hertug Hans kom til at deltage i det Ditmarskertog, der oprindelig var planlagt af Hertug Adolf alene. Under Syaarskrigen 1563—70 var han Kongen en god Hjælper i diplomatiske Ærinder og ved sine Pengelaan. I Striden med Gottorp om Slesvigs Lensforhold var han sikkert som i alle andre Sager fuldkommen tro mod Danmark. Efter Frederik II.s Død 1588 kom han imidlertid i Modsetning til Enkedronning Sophie, hvis Plan om Hertugdømmernes Deling han bekæmpede. Heller ikke Christian IV kom han i noget godt Forhold til, og kort før sin Død trak han sig tilbage som Statholder. — R. vil fremfor alt mindes som en af de ypperste Repræsentanter for sit Aarhundredes Kultur i de nordlige Lande. Han var en Banebryder for Renæssancens Aandsstrøm, som han selv var blevet stillet overfor ved Kejsar Karl V.s Hof, men som dengang kun i ringe Grad havde virket befrugtende i hans Hjemstavn. Som Godsherre opførte han prangende Slotsanlæg og udstyrede dem rigt med Statuer og Malerier. Han var en stor Mæcen for Kunstnere og Videnskabsmænd (bl. a. Tyge Brahe og Niels Hemmingsen), med hvem han førte en omfattende Brevveksling. Paa sit Hovedsæde Breitenburg samlede han et Bibliotek paa 6300 Bind (ødelagt af Wallensteins Tropper 1627). Lidet dybtgaende som Aand, men forfængelig og mangesidig interesseret har han forfattet eller ladet forfatte Skrifter om Astrologi, Sundhedspleje, Krigsvæsen, Historie og Geografi. Han saa ret overlegent paa sin Tids kirkelige Stridigheder. Midtpunktet i hans Livsanskuelser var en Tro paa Stjernernes Herredømme over Menneskene. D. paa Breitenburg. — Gift 1554 Christina v. Halle.

H. Js.

Litt.: Slægt se Christian R., d. 1663; Lindenberg: „Hypotyposis arclum“ 1591; Frobenius:

„Epistolæ consolatoriæ“ 1593; Macropeus: „Immortalitas H. R.“ 1599; „Dsk. Mag.“ I 1745; „Schlesw.-Holst. Prov. Ber.“ 1798 og 1820; Falcks Samml. II 1822; H. Ratjen: „Johann R. und Heinrich R.“ 1862; „Zeitschr. f. schlesw.-holst.-lauenb. Gesch.“ 1878, 1880, 1881, 1888, 1891 1892, 1905 og 1917; R. Haupt I, „Schlesw.-Holst. Jahrb.“ I 1884; Troels-Lund: „Christian IV's Skib paa Skanderborg Sø“ 1893; „Sundhedsbegreber“ 1900 og „Dagligt Liv i Norden“, III. Udg. III—V og XIII 1908—10; Schäfer: „Gesch. v. Dänem.“ V 1902; „Compte rendu de la commission royale d'histoire“ V 4 1894; „Bulletin de la commission royale d'histoire de Belgique“ 1908; Johanne Skovgaard i Festskrift til Johs. Steenstrup 1915.

Rantzau, Johan (¹²/₁₁ 1492—¹²/₁₂ 1565), Feltherre, Statsmand. F. paa Steinburg, Holsten. Forældre: Lensmand Henrik R. og

Øllegaard Ditlevsdatter Buchwald. Gik tidlig i kejslerlig Tjeneste, gjorde lange Rejser. Ved sin Hjemkomst blev han af Hertug Frederik (I) udnævnt til Hofmester for Hertug Christian (III), hvem han ledsagede paa Rejser; Amtmand over Gottorp og Hertugdømmernes

Hofmester 1522. Da den misføjede danske Adel s. A. tilbød Hertug Frederik Danmarks Krone, tilraadede R. at modtage Tilbudet, blev Fører for Hertugens Hære og tvang Kbh. og Malmø til Overgivelse. Efter at have slaaet Bondehæren 1525 nedkæmpede han Søren Norbys Opstand i Skaane. Efter Frederik I.s Død var det for en stor Del hans Indflydelse, der medførte, at Danmark brød med Lybæk, sluttede sig nærmere til Nederlandene og indgik en formelig Union med Hertugdømmerne som en politisk jævnbyrdig Stat. Under Grev Christoffers Indfald i Holsten slog R. ham tilbage og tvang 1534 Lybæk til Fred med Holsten, drog derefter i 27 Dage de 62 Mil mod Nord op mod de oprørske jyske Bønder under „Skipper“ Clement, tog Aalborg med Storm og brød med Jernhaand Jyllands Modstand, samlede en Hær paa Als og satte over til Fyn, hvor han ved Øksnebjerg ¹/₆ 1535 knuste Modstandernes Magt. 1535—36 ledede R. Belejringen af Kbh. Snart efter Krigen opgav han al sin offentlige Virksomhed, tilfreds med Kongens Beslutning 1544 at dele Hertugdømmerne med sine to Brødre. Efter Christian III.s Død gjorde R. endnu en Gang sit Krigernavn berømt ved sin geniale og gennemtænkte Ledelse af Toget mod Ditmarsken 1559. Var en klog og haard Mand, snarraadig og koldblodig, en født Feltherre, hvis hensynsløse Energi og skarpe Blik hurtigt fandt Modstanderens svage Punkter og knuste hans Modstand. Som Statsmand var det de samme Egenskaber, der gjorde ham til sin Stands Fører, en mægtig Personlighed, hvis Betydning for Landets Fremtid

var saare stor. D. paa Breitenburg. — Gift Anna Walstorp. K. C. R.

Litt.: Slægt se Christian R., d. 1663; mødrene Slægt i Adelsaabogen 1913; Epistolæ ad Hænder. Rantzovium consolatoriæ 1567; Vita et res gestæ J. R. s. A.; „Dsk. Mag.“ IV 1750 og IV 3 1871; Paludan-Müller: „Grevens Fejde“ 1853—54; Waitz: „Lübeck unter J. Wullenwever“ 1855—56; H. Ratjen: „J. R. und Heinz. R.“ 1862; Allen: „De tre nord. Rigers Hist.“ V 1872; A. Heise 1 „Hist. Tidsskr.“ IV 3 og 6 1872—78; A. Larsen 1 „Vort Forsvar“ 1892 og „Dsk.-norske Heltehist. 1536—1648“ 1893; Schäfer: „Gesch. v. Dänem.“ IV—V 1893—1902; Laursen: „Dsk. Traktater“ I 1907; „Die Heimat“ 1920.

Rantzau, Josias (¹⁸/₁₀ 1609—¹⁴/₉ 1650), Feltherre. F. paa Bothkamp, Holsten. Forældre: Breide R. og Øllegaard Sophie

v. Qualen. Var frivillig Rytter i Moritz af Nassaus Hær; derefter i kejserlig Tjeneste (Mantua 1630), senere i dansk og svensk, hvor han under Gustaf Adolf tjente sig op til Generalmajor (1632) og Guvernør i Strasbourg. 1635 gik han i fransk Tjeneste, deltog i Felttogene ved

Rhinen og i Flandern, udmærkede sig ved sine enestaaende Soldateregenskaber, sin Tapperhed, sin hensynsløse Dristighed, der bragte ham saa glimrende Resultater, at han af Kongen udnævntes til Marskal af Frankrig (Belejringen af Mardick 1645) og af Menigmand ansaas for at have vundet sig Vaabenlykken og sikret sit Liv ved overnaturlige Midler. Han fik i sine Felttog 60 Saar, mistede en Arm, et Ben, et Øje og et Øre. 1646 blev han Guvernør over Fæstningen Dunkerque, fængsledes under Frondens Uroligheder paa Mazarins Foranledning, men blev snart frikendt og løsladt. Var en typisk og glimrende Repræsentant for Tidens højadelige Eventyrere: elegant, hensynsløs, begavet, fuld af Livslyst og Dødsforagt, paa en Gang ridderlig og brutal af Tankegang, lige uimodstaaelig som Kavalere og Kriger. Han var en fremragende Ingeniør, talte 8 Sprog og var kendt for sin glimrende Vaabenfærdighed. D. i Paris. — Gift Helvig Margrethe Elisabeth R., d. 1706.

K. C. R.

Litt.: Slægt se Christian R., d. 1663; mødrene Slægt i Bobé: „Reventl. Pap.“ VI 1903 og ved samme i „Pers. Tidsskr.“ VII 1 1916; „Nord. Ugeskrift“ I 1837; J. J. E. Roy: „Le maréchal de R.“ 1866 (3. Udg. 1889); F. L. Rantzow 1 „Vort Forsvar“ 1892; „Lettre de J. R. à Msgr. le Duc d'Orléans“ 1649; F. Hedelin: „Panegyrique funèbre de J. de R.“ 1650.

Rantzau, Jørgen (ca. 1652—¹⁰/₃ 1713), Officer. Forældre: Oberst Frands R. og Elisabeth Rosenkrantz. Stod 1676 som Kaptajn i Baudissins Regiment i Helsingborg, blev 1677 Major i Jyske Rostjeneste, nævnes i Wismar 1678, blev Oberstløjtnant 1679, tog

sin Afsked 1680 for at gaa i fremmed Tjeneste. Efter Hjemkomsten blev han Oberstløjtnant i Garden til Hest 1682, Oberst 1691, Brigadér 1701. I engelsk Sold var han i Brabant 1702, blev saaret ved Höchststedt 1704, Generalmajor 1705, førte Avantgarden i Slaget ved Oudenarde 1708, deltog i Toget til Picardiet og Artois s. A., udmærkede sig som Rytterfører ved Lens ²⁰/₇, blev Generalløjtnant 1709, hjemkaldtes s. A. som Næstkommanderende under C. D. Reventlow (Felttoget i Skaane). Under dennes Sygdomsforfald havde han Kommandoen i Slaget ved Helsingborg 1710, hvor den hensynsløse og voldsomme Dristighed, der var hans Styrke som Rytterfører, blev hans og Hærens Ulykke. Da Svenskerne under Stenbock gik frem først mod den danske venstre Fløj, dernæst mod den højre, kastede R. sig selv med sit Rytteri frem. Ledelsen af Helheden slap ham dermed af Hænde, og det lykkedes Fjenden at omgaa den danske Hær. Han blev selv saaret og maatte forlade Valpladsen, før Slaget var endt. N. A. fik han Lejlighed til at vise sine Førerevner under Forhold, der passede bedre til hans energiske og kække Natur, da han blev Leder af Wismars Belejring og med stor Dygtighed knuste det store svenske Udfald ⁵/₁₂ 1711; han blev General til Hest som Løn for sin Bedrift. Under det paafølgende Slag ved Gadebusch laa han syg. D. i Lybæk. — Gift 1685 Marsille (Margrethe) v. Gabel, d. 1733.

K. C. R.

Litt.: Slægt se Christian R., d. 1663; mødrene Slægt i Adelsaabogen 1910; Hustrus Slægt sst. 1893; Jahn: „Den spanske Successionskrig“ 1841; Løvenskold: „Livgarden til Føds“ 1858; „Kgl. Krigsvetenskapsakad. tidskr.“ 1889; „Vort Forsvar“ 1893; „Bidrag t. d. store nord. Krigs Hist.“ 1899 ff.; Rockstroh: „Den nationale Hær“ II 1916.

Rantzau, Melchior (d. 1539), Statsmand. Forældre: Kgl. Raad Hans R. og Margrethe Brockdorff. Omtales fra 1524 og blev omtrent samtidig Landmarskal i Hertugdømmerne, Amtmand paa Femern fra ca. 1527, fra 1529 ogsaa paa Flensborghus, 1527—30 tillige forlenet med Gulland, der i disse Aar stod under tysk Overhøjhed. „Næst efter Johan Rantzau var han utvivlsomt den mest fremtrædende af de holstenske Raader, der fik saa stor Indflydelse under Kongerne Frederik I og Christian III“ (A. Heise). R. spillede navnlig en stor Rolle som diplomatisk Forhandler, deltog i Forhandlingerne om Christian II 1532 og forberedte og afsluttede 1533 i Gent den Forbundstraktat med Nederlandene, som medførte Danmarks Brud med Lybæk og gjorde Banen sikker for Christian III til den danske Trone. 1534 forhandlede han med de nordtyske Fyrster og Nederlandene og medvirkede 1536 ved Afslutningen af Traktaten i Schmalkalden. R. samlede sig en

stor Formue og kunde forstrække Christian III med store Laan. — Ugift.

H. Js.

Litt.: Slægt se Christian R., d. 1663; mødrene Slægt se Frederik Brockdorff; „Dsk. Mag.“ IV 3 1871; Paludan-Müller: „Grevens Fejde“ 1853—54; Waitz: „Lübeck unter J. Wullenwever“ 1855—56; A. Helse i „Hist. Tidsskr.“ IV 3 og 6 1872—78.

Rantzau, Anthon William (Wilhelm) Theobald ($\frac{7}{2}$ 1832— $\frac{23}{4}$ 1897), Viseforfatter. F. i Kbh. Forældre: Urmager Thomas

Vilhelm Christian Andresen og Frederikke Antoinette Rummelhoff. Kaldtes R. i Lighed med to Halvsøstre. Uddannedes som Isenkræmmer, begyndte fra 1859 at skrive Viser for det Valentin'ske Selskab, hvortil hans senere Hustru hørte, udgav 1868 „Gemyttige Viser“ og

senere en Mængde „Døgnfluer“, ialt flere Tusinde, aktuelle og sangbare Viser, hvortil han for en Del selv komponerede Melodier („Tingelingeling“, „Lad Hønen gaa“, „En Sekstur“ osv.). Omkring 1864 arbejdede han en Tid sammen med Emil Horne-mann („Stolt med oprejst Pande“). 1866 overtog R. Ledelsen af en Sangerindepavillon i Boldhusgade og var siden Direktør for en lang Række saadanne, „Kisten“ i Tivoli, „National“, „Over Stalden“, „Store Ravensborg“ osv.; især er hans Navn dog knyttet til „Kisten“, hvor bl. a. Amanda Nielsen (s. d.) hørte til hans Personale. D. i Kbh. — Gift 1865 Karen Sophie Valentin, d. 1919.

P. E.

Litt.: Om Slægt se Neliendam i „Personalh. Tidsskr.“ VI 6 1915, S. 216; „Gamle R.“ 1897; Lindstrøm: „Kbh. i 60'erne“ 1913, S. 172 ff.; Carl C. Christensen i „København“ $\frac{11}{10}$ 1920 og „Fra Grønnegade-Kvarteret“ 1922, S. 50 f., 63; G. Lund i „Ekstrabl.“ $\frac{11}{12}$ 1921 og $\frac{3}{1}$ 1922; Muusmann: „Kbh. i 90'erne“ 1921, S. 18 ff.

Rantzau-Ascheberg, Schack Carl, Rigsgreve ($\frac{11}{3}$ 1717— $\frac{21}{1}$ 1789), Statsmand. F. paa Ascheberg, Holsten. Forældre: Rigsgreve, Overpræsident Hans R. og Margrethe Hede-ving Brockdorff. Hans Fader var en eksentriske Natur, der imidlertid vandt Berømmelse ved de Reformere, han gennemførte paa sit Gods. Selv var han fra Dreng en frisk og fantasifuld, men vel ogsaa noget urolig og letsindig Natur. Han har været Soldat med Liv og Sjæl og traadte 1734 som Fændrik ind i den danske Hær, blev Sekondløjtnant s. A., karakteriseret Kaptajn 1735, Kaptajn reformé 1736, virkelig Kaptajn 1740 og vandt som Officer Vidnesbyrd om ogsaa teoretisk Dygtighed i sit Fag. 1742 og 1747 deltog han i Felttogene i Finland og Nederlandene og blev 1750 Chef for det fynske geworbne Kronprinsens Regiment; han bevarede imidlertid ikke i Længden

Magthavernes Tillid og fik af ukendte Grunde sin Afsked med Generalmajors Titel 1756. Derefter levede han nogle Aar forskellige Steder i Udlandet, sidst i Danzig, hvorfra han 1762 som ekstraordinært dansk Sendebud drog til St. Petersburg for at forhandle med Peter III, der paa denne Tid truede Danmark med sit Angreb. R. opnaaede intet andet derved end den russiske Regerings Fjendskab og den danske stærkt forøgede Mistillid. Siden slog han sig ned i Altona og stiftede to værdifulde Bekendtskaber: med Struensee og med Saint-Germain. I Kraft af sin Tilknytning til den sidste var han 1766—67 kommanderende General i Norge, medens Struensee $\frac{15}{4}$ 1770 hævdede ham op til at være Medlem af Statsraadet. Han var nu efter sine Fjenders Fald selv ledende Statsmand og skulde ogsaa beholde en saadan Stilling efter Statsraadets Ophævelse i Dec. 1770. Ed. Holms Dom om hans Holdning i denne Periode er meget haard („han var overfladisk og letsindig og uden nogen som helst Arbejdsevne“). Struensee lod ham i Virkeligheden ikke have nogen Magt, og sammen med Bering-skjold planlagde han da den Sammensværgelse, der førte til Struensees Fald $\frac{17}{1}$ 1772. „Hans Hovedbedrift var Fængslingen af Caroline Mathilde, ved hvilken Løjlighed han viste ualmindelig Uforsømmethed“ (Holm). Han blev derefter General i Infanteriet og Medlem af det ny Statsraad, men afskedigedes allerede $\frac{9}{7}$ 1772 efter Forlangende af Rusland. 1767 havde han overtaget Godset Ascheberg, men levede sine sidste Aar mest i Sydfrankrig. D. i Menerbes. — Gift 1748 Catharina Rantzau, d. 1792.

H. Js.

Litt.: Slægt se Christian R., d. 1663; mødrene Slægt se Frederik Brockdorff; „Politik og Hist.“ II 1820; „Chronos“ 1822; „Neues Staatsbürgl. Mag.“ I 1833; „Hist. Tidsskr.“ III 4 1865—66; P. Vedel i „Dsk. Saml.“ IV 1868—69; Hiort-Lo-renzen i „Hist. Tidsskr.“ VI 3 1892; L. Koch sst. VI 4—5 1892—95 og VII 3 1900—02; A. Friis: „A. P. Bernstorff og O. H. Guldberg“ 1899; „Bernstorff'ske Pap.“ I—III 1904—13, „Bernstorfferne i Danm.“ II 1919 og i „Hist. Tidsskr.“ IX 1 1920; Holm: „Danm.-Norges Hist. 1720—1814“ III—V 1902—06; Reverdl: „Struensee og det dsk. Hof“ 1917; Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ VIII 1917 Tilt. S. 47; Arup i „Hist. Tidsskr.“ VIII 4 1913 og IX 2 1921; Brev i Friis: „Bernstorff'ske Pap.“ II 1907.

Rasch, Carl Emanuel Flemming (f. $\frac{7}{2}$ 1861), Læge. F. i Kbh. Forældre: Bogbinder Carl Julius Ferdinand R. og Cecilie Fleming Lange. Blev Student 1879, Cand. med. 1885, fik en grundig og alsidig Hospitalsuddannelse, disputerede 1889 („Læren om de syfilistiske Arthropatier“) og studerede $\frac{1}{2}$ Aar sit Specialfag, Dermatologi,

i Udlandet. 1893—97 var han Reservelæge paa Kommunchospitalets 4. Afdeling og 1902—06 Chef for Frederiks Hospitals dermatologiske Poliklinik. 1906 blev han Overlæge paa den dermato-venereologiske Afdeling paa Kommunehospitalet og Universitetets Docent i Faget, og 1911 overtog han den tilsvarende Afdeling paa Rigshospitalet og blev 1916 Professor ved Universitetet. Som vor kundskabsrigeste og alsidigste Dermato-Venerolog har R. haft stor Betydning for Studiet af Faget i Skandinavien. Oprindeligt mest paavirket af engelsk og især fransk Videnskab har han arbejdet uden Ensidighed og har, støttet til den udmærkede Universitetsklinik, paa hvis Etablering han har haft stor Indflydelse, givet sin Skole et Præg ved sin indgaaende Diagnostik og grundige, individualiserende Behandling, og han har strengt opretholdt sit Fags Kontinuitet med de øvrige medicinske Discipliner. I Dermatologien er det ikke mindst Mykoserne og Hudsygdommenes Forhold til de endokrine Organer, der har haft hans Interesse ligesom den tidlige intense Syfilisbehandling. Han har i en Mængde Artikler behandlet Emner snart sagt fra alle Grene af Specialiteten, af større Arbejder har han udgivet „Hudens Sygdomme“ (1905; 3. Udg. under Arbejde) og Af-snittet „Syfilis“ i den skandinaviske Haandbog i intern Medicin. Han har været Medstifter af „Dansk dermatologisk Selskab“ og „Nordisk dermatologisk Forening“, hvis Generalsekretær han er. Endnu skal omtales hans store Interesse for og Kundskab til Kunst og Kunstindustri. — Ugift. F. L.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1890; „Politikken“ $\frac{6}{2}$ 1921.

Rasch, Gertrud Nielsdatter (ca. 1673— $\frac{21}{12}$ 1735), Præstehustru. F. i Kvæstad (?), Norge. Forældre: Gaardbruger, Lensmand Niels R. og Nille Nielsdatter. Hun var oprindeligt stærkt imod sin Mand, Hans Egedes Plan om at rejse til Grønland, men da hun havde ladet sig overbevise om, at det var Guds Villie, at de skulde af Sted, var hun ham siden en trofast Støtte, ikke mindst under den store Koppeepidemi 1733—34, der kostede hende selv Livet. Hendes Død var en medvirkende Aarsag til, at Egede forlod Landet. D. i Grønland. — Gift 1707 Præsten Hans Egede (s. d.), d. 1758. P. E.

Litt.: se Hans Egede; endvidere Schultz-Lorentzen i „Grønlandsk Selskabs Aarboeg for 1920 og 1921“ 1922; P. Lauritsen; „Hans Egede“ 1921; „Tidens Kvinder“ $\frac{8}{5}$ s. A.

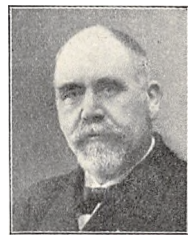
Rasch, Viggo Herman (f. $\frac{17}{5}$ 1868), Landmand. F. i Rønne. Forældre: Købmand,

Konsul Herman Bohn R. og Jacobine Frederikke Marie Hanson. Arbejdede fra sin Ungdom ved Landbrug, først som Lærling, senere som Forvalter paa forskellige Herregaarde paa Sjælland og Fyn. 1894 købte han St. Hallegaard ved Aakirkeby, som han fremdeles besidder og driver. Siden 1909 har han været Formand for Bornholms landøkonomiske Forening og har med Dygtighed og Energi varetaget sit Hverv til Foreningens Bedste. Som Repræsentant for det bornholmske Landbrug møder R. i De samvirkende danske Landboforeningers Bestyrelse samt til adskillige Landbomøder omkring i Landet. Ved sin sunde, praktiske Sans, sit gode Humør og sin elskværdige og repræsentative Optræden er han velset i alle Kredse. Ogsaa uden for det rent landøkonomiske Omraade beklæder R. Tillidshverv, han er saaledes Formand for Afløsningen af Jagtretten i Bornholms Amt. — Gift 1894 Anna Johanne Rønne. A. C.

Litt.: Slægt ved K. Thorsen i „Personalh. Tidsskr.“ VII 6 1922; „Bornholms Avis“ $\frac{16}{5}$ 1918.

Rasch, Frederik Jørgen Vilhelm (f. $\frac{27}{10}$ 1866), Sømandsmissionær. F. i Thisted. Forældre: Garvermester Frederik R. og Olivia Dalhoff. Tog Præliminæreksamen 1882, gik derpaa til Søs og tog Styrmandseksamen 1886. I de følgende Aar sejlede han som Styrmand i oversøisk Fart, indtil han 1893 blev Lærer ved Aalborg Navigations-skole. 1897 blev han Rejsesekretær for den kristelige Ungdomsvægelse og den begyndende Indenlandske Sømandsmission. 1899 stiftede han „Broderkredsen paa Havet“ (kristelig Sømandsforening) og Sømandsbiblioteket for Danmark. 1906—21 var han Forstander for den ved hans eget Initiativ oprettede Sømandshøjskole i Svendborg; fra 1905 er han Sekretær for Indenlandske Sømandsmission (Hovedsæde Aarhus), der nu har over 30 Sømandshjem og over 60 lønede Arbejdere, samt fra 1899 Redaktør af „Redningsbaaden“ og fra 1911 af „Brevduen“. Han har oversat en Del engelske Bøger og skrevet enkelte Smaaskrifter og Sømandsfortællinger („Naar Vejret blæser“ (1915), „Til Søs med Apostelen Paulus“ (1919), „Guds gode Haand“ (1921), „Over saltet Sø“ (1922)). — Gift 1) 1896 Johanne Dinisgaard, d. 1920. 2) 1922 Kate Sørensen. J. K.

Litt.: Selvbibliografisk Stof 1 „Over saltet Sø“ 1922.

Rask, Rasmus Kristian Nielsen (^{22/11}1787—^{14/11}1832), Sproggransker. F. i Brændekilde ved Odense. Forældre: Skrædder og

„klog Mand“ Niels Hans Christiansen Rasch og Birthe Rasmusdatter. Blev Student 1807, Volontær ved Universitetsbiblioteket 1808, Amannensis 1812, Underbibliotekar 1814, titulær Professor 1818, ekstraordinær (ulønnet) Professor 1825, Universitetsbibliotekar 1829, lønnet Professor i østerlandske Sprog 1831. 1812 foretog han sin første videnskabelige Rejse til Sverige sammen med Nyerup, Sommeren 1813—Januar 1816 den anden til Island og Efteraaret 1816—Maj 1823 den tredje over Sverige, Finland, Rusland, Kaukasus, Persien til Indien og ad Søvejen hjem til Danmark. — Sine selvstændige Sprogstudier havde han allerede begyndt i Odense Skole, opmuntret af Skolens Lærere (Rektor L. Heiberg, Konrektor Bloch) og Landsdommer G. L. Baden; ligeledes mærkes allerede da hans Evne til at gøre sin Indflydelse gældende paa andre, idet han blev Midtpunktet i en videnskabelig interesseret Kammeratkreds. Straks efter Studentereksamen benyttede Nyerup ham som Hjælper ved sin Oversættelse af „Den yngre Edda“ (1808), og han indlod sig i sproglig Polemik med Molbech og Grundtvig. 1811 kom hans „Vejledning til det islandske eller gamle nordiske Sprog“, bygget væsentlig paa hans Studier i Skoletiden, som med eet Slag grundlagde et virkeligt Kendskab til det oldislandske Sprogs Bygning og skaffede den unge Forfatter en saadan Anseelse, at H. C. Ørsted raadspurgte ham med Hensyn til sine nydannede kemiske Navne. Han hjalp ogsaa til ved Udgivelsen af Björn Halldórssons islandske Ordbog (afsluttet 1814) og besvarede en af Videnskabernes Selskab udsat Prisopgave. Efter sin Hjemkomst fra Island 1816 var han nogle Maaneder i Kbh. og gennemgik i denne Tid sammen med Grundtvig en stor Del af Beowulf. Et Resultat heraf (og af Studier, der gaar tilbage til Skoletiden) er det banebrydende Værk „Angelsaksisk Sproglære“, som han udgav i Stockholm 1817, og hvori han atter klarlægger et Sprogs Bygning; denne Bog er desuden den første, hvor han gennemfører og motiverer Brugen af danske Benævnelser paa grammatiske Begreber. Medens han var i Stockholm, underviste han paa Foranstaltning af det götiske Forbund i Islandsk og udgav sin forberedte Udgave af den islandske Sproglære: „Anvisning till Isländskan“, en islandsk Læsebog („Sýnishorn“) og (med Afzelius) den ældre og yngre Edda i Oldsproget.

Samtidig kom i Kbh. den fire Aar gamle Prisaafhandling „Undersøgelse over det gamle nordiske eller islandske Sprogs Oprindelse“ (1818), som sammen med Bopps Afhandling om Verbalbøjningen i Sanskrit (1816) grundlægger den historiske Sprogvidenskab (to Aar senere udkom en 1815 udarbejdet Afhandling: „Den danske Grammatiks Endelser og Former af det islandske Sprog forklarede“, som førte Undersøgelsen op til Nydansk). Endnu samme Aar (1818) skabte R. den finske Sproglæres System i Samarbejde med Renvall, og n. A. skaffede han i Petersborg Midler til Veje, saa Renvall kunde udarbejde og udgive en finsk Ordbog. I Petersborg virkede han desuden ivrig for Udbredelsen af Kendskab til nordisk Litteratur, samtidig med at han selv studerede slaviske og østerlandske Sprog. Paa sin Rejse sydpaa forvissede han sig om, at der ikke længer var nogen Rest af Goterne tilbage paa Krim, og i Persien aftegnede han Kileindskrifter. I Indien skrev han paa Engelsk sin vigtige Afhandling om Zend-sprogets og Zendavestas Ælde og Ægthed (trykt paa Dansk 1826) og lod i Colombo (paa Dansk) trykke en singalesisk Skriftrøbe (1821, men først udkommet efter hans Død), et Led i hans Arbejde paa at finde en fælles Lydbetegnelse for alle Sprog. Efter Hjemkomsten udgav han Sproglærer i Spansk (1824), Frisisk (1825), Italiensk (1827), Akra-Sproget i Guinea (1828), Dansk (paa Engelsk, 1830), Oldnordisk og Engelsk (1832), men havde desuden mere eller mindre fuldstændig udarbejdet saadanne i en Række andre Sprog. Hans Arbejde med at skabe fælles Lydbetegnelse fik endnu et Udtryk i hans Universitetsprogram fra 1832 (hans sidste trykte Arbejde) og i et Par udgivne Afhandlinger paa Engelsk. Men desuden fandt han som Formand for det nordiske Oldskriftselskab Tid til at udgive en Række Sagaer og Selskabets Tidsskrift, hvor bl. a. hans Retskrivningslære udkom (1826). Han tilbød Videnskabernes Selskab at skrive en dansk etymologisk Ordbog, men Selskabet nægtede at trykke noget med hans Retskrivning, og hans Samlinger til Ordbogen er forsvundne fra Selskabets Arkiv. Og dette Arbejde, og mere til, udførte han, skønt han kæmpede med legemlig og sjælelig Sygdom, Pengetrang og Menneskers Vrangvillie. I den allersidste Tid af hans Liv lysnede dog Forholdene, og hans Sind kom igen i Ligevægt. Som Sprogforsker er R. banebrydende; sine lige saa omfattende som grundige Kundskaber satte han i et System, der tillod ham fuldstændig at beherske dem. Langt forud for sin Tid var han ved sin Trang til ikke at nøjes med Skriften, hvorfor han ogsaa med særlig Forkærlighed syslede med levende Sprog, og ved sin skarpe Skelnen mellem Kendsgerning og Hypotese. D. i Kbh. — Ugift. M. K.

Litt.: Østs Arkiv V 1826; N. M. Petersen i Rask: „Saml. Afhdl.“ I 1834; Depping: „C. R.“ 1838; Liebenberg og Schram: „Biogr. Arkiv“ I 1841; Henriksen i Odense Skoles Progr. 1861; „Suomi“ II s. A.; Raumer: „Gesch. der german. Philol.“ 1870; E. Collin: „Fremrag. dsk. Fri-murere“ I 1872; K. Verner og V. Thomsen i „Nord. Tidsskr. f. Filol.“ 1874; Lund: „Borgerdydskolen“ 1877; O. M. Møller i „Nordsl. Søndagsbl.“ 1886; Begtrup i „Højskolebl.“ 1887; F. Rønning: „R. K. R.“ s. A. og „Fire fynske Bondesønner“ 1898; V. Thomsen i „Nord. tidsskr.“ 1887; Wimmer: „R. K. R.“ s. A.; B. M. Olsen: „R. K. R.“ „Politiken“ 22/11 s. A.; B. M. Olsen: „R. K. R.“ 1888; Bondesen: „Små Mindeblade om N. M. Petersen“ 1891; „Medd. fra Krigsarkiverne“ V 1892; C. C. Clausen: „Vore store Mænd“ 1897; Kålund i „Dania“ s. A.; C. S. Petersen sst. 1903; „Brevveksling mellem N. M. Petersen og Carl Sæve“ 1908 og „Dsk. Studier“ 1909; C. Reimer i „Wisbechs Alm.“ 1914; O. Jespersen: „R. R.“ 1918; F. Jónsson i Univ. Progr. s. A.; Angelica Axelsen i „Dagens Nyh.“ 17/1 1923; Breve i „Athene“ II 1814; „Mag. f. Rejselagt.“ 1820—23, Østs Materialier 1836, Rask: „Saml. Afhdl.“ II 1836, „Dsk. Saml.“ II 2 1872—73, C. L. N. Mynster: „Mindebl. om Øhlenschläger“ 1879, Birket-Smith: „Til Belysn. af litt. Pers. o. Forh.“ 1884, „Briefw. der Gebrüder Grimm mit nord. Gelehrten“ 1885, „Museum“ 1891, „Dania“ 1902, „Tfmarit hins isl. bókmentafélags“ 1903, „Dsk. Studier“ 1907 og 1919, „Eimreidín“ 1911 og „Fys. Tidsskr.“ 1920; Nekrolog af P. E. Müller i „Dsk. Litt. Tid.“ 1833.

Rasmusen, Poul Gundersen (16/3 1869—9/6 1917), Politiker. F. i Korsør. Forældre: Købmand, Konsul Thorvald Julius Emil R. og Ane Marie Cordelia Harboe. Var i Sorø i Huset hos Maleren Dalsgaard, blev Student 1888, Cand. juris 1895, var Assistent i Finansministeriet 1896—99 og blev Overretssagfører 1899. Ret ukendt i Politik stillede han sig til Folketinget som Højremand mod P. Knudsen i Ran-

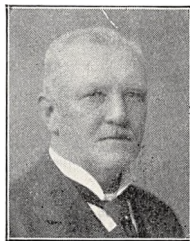

ders 1901 og valgtes efter en usædvanlig livlig Kampagne, der viste R.s store Slagfærdighed i Debatten; han genvælgtes 1903, men faldt 1906. I Tinget var Højres Ordfører i Sager som Folkeforsikringskommissionen, Helligdagsloven, Statstidende, borgerligt Ægteskab osv., gjorde sig især bemærket ved det Forslag om anerkendte Arbejdsløsheds-kasser, han efter Samarbejde med sin nære Forbindelse L. V. Birck og med Westergaard og Th. Sørensen forelagde 1903 og siden i to følgende Samlinger; det gennemførtes ikke, men vakte en vis Opsigt som Udslag af en ny social Interesse i Højre, og i flere Hovedpunkter lignede det det 1907 gennemførte Kommissionsforslag. 1909 og 1910 stillede R. sig til Folketinget i Kbh.s 5. Kreds, valgtes 1910 til Landstinget og sad der til sin Død, var hele Perioden en af Tingets Sekretærer. Han fik efterhaanden en fremskudt Plads i Debatten, havde megen Fortjeneste af Beværterloven 1912 og Stempelloven s. A. og gav under Krigens væsentlige Bidrag til Boligspørgsmaalets Løsning. Medens R. oprindeligt stod det yderliggaa-

ende Højre nær (stemte 1903 med Hamme-rich mod Skattelovene), var det 1915 ham, der tog Initiativet til de Forhandlinger om Grundloven, hvori ogsaa Abrahamsen og Ellinger deltog, og som førte til Forliget Marts s. A. 1909—17 var han Medlem af Kbh.s Borgerrepræsentation. R. var ingen dyb Begavelse; han ejede social Forstaaelse, For-handlingsevne, hurtig Opfattelse og agitatorisk Sikkerhed og var en overmaade brug-bar Mand i et Parti (Eksempler paa hans Slagfærdighed i Folketinget 19/2 1901 overfor Alfr. Christensen, 25/3 1902 overfor K. M. Klausen, 9/12 1903 overfor Mart. Olsen og 7/12 1905 overfor Sabroe). D. i Kbh. — Gift 1896 Hansigne Frandsen. P. E.

Litt.: Slægt I, Fru Anna Harboes Descenden-ter 1914; Erindringer i „Tiden“ 1/10 1915; Brans-ager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Studenterne fra 1888“ 1913; L. V. Birck i Folketingets Forhandl. 1906—07, Sp. 2465 og 2573; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 10/9 1917 (af Ellinger og Fischer), „Nationaltid.“ s. D. (af Birck og Piper), „Politiken“ s. D., „Vort Land“ s. D. og „Sorøerbl.“ Aug. (!) s. A.

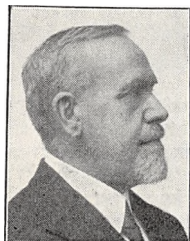
Rasmusen, Thorvald Julius Emil Gunder- sen (f. 8/6 1862), Købmand. F. i Korsør. For-ældre: Købmand, Konsul Thorvald Julius Emil R. og Ane Marie Cordelia Harboe. Fik som ung teoretisk Han-delsuddannelse paa Grü-ners Handelsakademi, medens han lærte Han-delspraksis dels i et Næstvedfirma og dels under et 1 1/2 Aars Op-hold i England. Som 28-aarig løste han 1890 Købmandsborgerskab og indtraadte i den af Faderen 1856 grundlagte og til et ikke ubetydeligt Omfang oparbej-dede Forretning (Kul, Korn, Foderstoffer, Gødning, Trælast etc.), som derefter af R. i Forening med Broderen, Konsul Hans R., førtes videre under Firmaavnet: Th. R.s Sønner. Under Broderens dygtige og energi-ske Ledelse tog Forretningen et stærkt Op-sving og blev en af Provinsens største inden-for Branchen: Kul, Korn og Foderstoffer. I nær Tilknytning til Firmaet stiftedes A/S Korsør Margarinefabrik, for hvilken Firmaet var Forretningsfører, og Udviklingen førte med sig, at Hans R. 1918 for udelukkende at kunne hellige sig Margarinefabrikken, i hvis Direktion han vedblivende er Formand, udtraadte af Firmaet Th. R.s Sønner, som R. nu er Eneindehaver af. R., der nyder An-seelse som en dygtig og driftig Forretnings-mand, har ikke blot i sin egen Forretning forstaaet at bevare de gode Familietraditio-ner og at tage Initiativet til formaalstjenlige Udvidelser, men har ogsaa herudover øvet Indflydelse paa Erhvervslivet i sin Fødeby. Han er Formand i Bankraadet for Land-mandsbankens Korsør Afdeling og er Med-

lem af Bestyrelsen for A/S Korsør Elektricitetsværk og af Bestyrelsen for danske Korn- og Foderstofimportørers Fællesorganisation. 1905 blev han russisk Vicekonsul. — Gift 1891 Ellen Lundh. C. T.

Litt.: Slægt se Poul R.

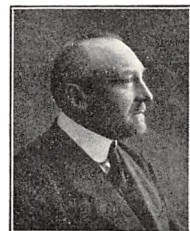
Rasmussen, Aage Henning Michael (f. ^{24/5} 1855), Direktør for Maskinistundervisningen. F. i Halk, Sønderjylland. Forældre: Sprogmanden Sognepræst Harald Valdemar R. og Hulda Karen Marie Amalie Arniel. Broder til A. F. Halk (s. d.). Blev Sekondløjtnant ved Sømillitæret 1876. Efter forskellige Udkommandoer med Orlogsskibe begyndte han at udanne sig i teknisk Retning, tog til England og

gennemgik 1878—81 Maskinafdelingen ved Royal Naval College i Greenwich. 1878 fremmedes han til Premierløjtnant. Efter sin Hjemkomst blev han 1881 ansat som Værftingeniør og 1883 som Underdirektør ved Orlogsværftet. S. A. blev han Chef for Skolen for Skibsbygning og Maskinvæsen, der 1904 omdannedes til Ingeniørelevskolen. Det var R.s Fortjeneste lidt efter lidt at have højet Undervisningen i denne Skole, saa at han kunde efterlade den paa et højt udviklet Standpunkt, da han 1911 tog sin Afsked fra Orlogsværftet. Fra 1886 var han Formand for Maskinisteksamenskommissionen, indtil Tilsynet med Maskinistundervisningen 1912 blev lagt om, hvorefter R. blev udnævnt til Direktør for samme. Ogsaa denne Undervisning har han bl. a. ved flere fortrinlige Lærebøger bragt ind under betryggende og tidssvarende Former. Hans faglige Dygtighed er blevet udnyttet paa flere andre Maader, saaledes som Handelsministeriets Konsulent og som Formand for Skibsmaskin-nævnet. — Gift 1882 Anna Sophie Adelaide Mathilde Søderberg. M. C. H.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“.

Rasmussen, Rasmus Alexander (f. ^{20/2} 1868), historisk Forfatter. F. i Grandslev ved Langaa, Midtjylland. Forældre: Gaard-ejer Søren R. og Anne Thomasdatter. Blev Student 1886, Cand. theol. 1892, var en Tid Lærer ved Aalborg Katedralskoles Forberedelsesklasse og er fra 1894 Sognepræst i Nørre og Sønder Kongerslev samt Komdrup. R. er levende historisk interesseret, var 1912 Medstifter af Aalborg Amts historiske Samfund og dets Formand 1912—16. Han har udgivet flere

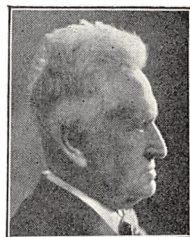

Bøger og skrevet en Del Tidsskriftartikler; 1905 kom en med Noter forsynet Oversættelse af Josephos' Værk om Jødekrigen, 1907 en kirkehistorisk Fremstilling af Unitarismens Historie, 1917 en Samling Aktstykker angaaende Reformationsjubelæet 1917 og 1919 en Nyudgave af J. D. W. Westenholz' Prisskrift om Folkemængden i Bondestanden (fra 1772). Hans lokalhistoriske Afhandlinger samler sig dels om hans fædrene Slægts Vilkaar (bl. a. „Klausholms Bønder“ 1911—14), dels om Grevskabet Lindenborgs Historie. I „Danske Herregaarde ved 1920“ har han behandlet bl. a. de himmerlandske Gaarde, ligesom han har udarbejdet Registret til Værket. Han har liggende en Fortsættelse af Klaus Gjerding's Bog om Høllum Herred delvis færdig og arbejder iøvrig paa et større Værk om Biskop Fr. Münter. — Gift 1895 Dagmar Kjær. P. E.

Litt.: „Studenterne fra 1886“ 1911; Palle Rosenkrantz i „Den nye Litt.“ 1923, S. 86.

Rasmussen, Paul August (^{22/10} 1838—^{5/5} 1922), Skuespiller, Teaterdirektør. Forældre: Bogholder Paul Niels R. og Vilhelmine Augusta Vogel. Blev Elev af

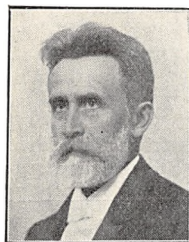
Høedt og Bournonville og debuterede ^{10/6} 1860 paa Odense Teater som Lindahl i „Abekatten“, spillede senere Ingo i „Hr. Lauge med den tunge Haand“, Georg Bernard i „En Brud ved Erobring“, Eibæk i „Eventyr paa Fodrejsen“, Stig Hvide i „Svend Dyrings Hus“, Nikolai Reiersen i „Sparekassen“ og Landry i „En lille Heks“. Efter at han i Sæsonen 1866—67 havde været Skuespiller ved Kasino, blev han 1868 selv Direktør i Provinserne og gav i Forsæsonen 34 Forestillinger paa Odense Teater, 1870—76 var han Direktør for Bergens nationale Scene, og her blev „En Fallit“ opført Aftenen før Førsteopførelsen i Kbh. R. gik derpaa tilbage til de danske Provinser, og 1878—84 havde han sin Hovedsæson i Odense. Til hans betydeligste Forestillinger i dette Tidsrum hørte „Samfundets Støtter“, „Et Dukkehjem“ og „Ambrosius“. Han hævdede Provinsscenens Anseelse ved sin omhyggelig gennemførte Teaterledelse, og Henrik Ibsen satte sig ofte i Forbindelse med R., naar han forberedte Udgivelsen af et nyt Skuespil. 1884—87 var han Direktør for Kasino, hvor han bl. a. opførte store, moderne iscenesatte Feerier, derpaa turnerede han 1890—1900 paa ny i Provinserne med Odense som Hovedstation, vendte 1905—06 tilbage til Kasino og sluttede sin Virksomhed ude i de Provinser, for hvis sceniske Kunst og Kultur han har haft saa stor opdragende Betydning. Han var en Teatermand af den gamle Skole, og i hans Personale har ad-

skillige senere kendte Skuespillere tjent deres første Sporer. Fra hans Haand foreligger en Række Oversættelser og Bearbejdelser af franske, tyske, engelske og svenske Arbejder. D. i Kbh. — Gift 1) Laura Tychsen. Ægteskabet opløst, hun d. 1892. 2) 1896 Valborg Nielsine Hansen. C. Bs.

Litt.: Karl Schmidt: „Odense Teater“ 1896—1914; „Nationaltid.“ ²⁸/₈ 1906; Ch. Kjerulf: „Gift og hjemfaren“ 1916; „Politiken“ ¹⁸/₈ og ²¹/₁₀ 1918; „Masken“ ¹⁷/₁₀ s. A.; J. Walther i „Teatret“ s. A.; Rob. Neliendam: „Casino“ 1923; Nekrologer i „Politiken“ ⁸/₅ 1922 (af Hj.-Cl.), „B. T.“ ⁸/₅ s. A. (af C. H.), „Sorø Amtstid.“ ⁶/₅ s. A. og (af J. Walther) i „Teatret“ s. A.

Rasmussen, Peter Bertel (f. ²/₀ 1854), Veterinær. F. i Saksbøbing. Forældre: Smedemester Peter R. og Charlotte Marie Gleie.

Tog Dyrlægeeksamen 1876, var en kort Tid Assistent ved Landbohøjskolens ambulatoiske Klinik, praktiserede 1877—81 som Dyrlæge i Saksbøbing og 1883—87 i Kbh. Han studerede samtidig patologisk Anatomi og Mikroskopi (paa Kommunehospitalet) og medicinsk Bakteriologi

(hos C. J. Salomonsen) og blev 1889 Dyrlæge (af 1. Kl.) ved Kbh.s Kvægtorv, 1905 Overdyrlæge ved samme. 1910—20 ledede han Kødkontrollen som Overdyrlæge ved Kbh.s Torve- og Slagtehall, og fra 1889 har han undervist Veterinærstudenterne i Kødkontrol. Han har udført et stort og betydningsfuldt Arbejde for den københavnske Kødkontrol indtil sin Afgang 1920. I 9 Aar har han været Medlem af Bestyrelsen for „Kødkontrolforeningen for danske Dyrlæger“, og han har været en virksom Medarbejder ved Udarbejdelsen af „Vejledning til Bedømmelse af Kød og Undersøgelserregler for Kødkontrol“ (1908). Hans litterære Produktion er ikke ret stor; men han har i „Maanedsskrift for Dyrlæger“ offentliggjort flere værdifulde Afhandlinger om Kødkontrolsspørgsmaal; en af disse: „Bedømmelse af slagtede tuberkulose Dyr“, blev prisbelønnet af Landbohøjskolens Jubilæumsfond. Han har i ca. 20 Aar været Konsulent ved Kreaturforsikringselskabet „Pan“s Slagte-Forsikringsafdeling og var 1912—22 Medlem af Voldgiftsdomstolen for Tvistigheder angaaende Handel med Husdyr. Han har foretaget flere Udenlandsrejser for at studere Kødkontrol. I sine yngre Dage beskæftigede han sig en Del med Undersøgelser vedrørende Fjerkræsygdomme. — Gift 1887 Henriette Kristiane Dankier. L. Ba.

Litt.: Hustrus Slægt hos Lengnick; „Maanedsskr. f. Dyrlæger“ 1920—21.

Rasmussen, Jens Erik Carl (³¹/₈ 1841—¹/₁₀ 1893), Marinemaler. F. i Ærøskøbing. For-

ældre: Skræddermester Johan Arndt R. og Caroline Sophie Kaas. Kom i Manufakturhandlærer, men dyrkede i sin Fritid Tegne- og Malekunsten, opmuntret af H. J. Holm, kom 1862 paa Akademiet og gik der til 1866, arbejdede ogsaa hos C. F. Aagaard, udstillede fra 1863, havde 1865, 1867 og 1872 Rejsestipendier fra Akademiet. 1872 var han i Syden, 1878

i London og Paris. Han havde tidlig rejst til Søs med en Slægting og havde derfor særlig lagt sig efter Marinemaleriet. Efter et Besøg 1870 i Grønland vakte han en Del Opmærksomhed med Malerier, ogsaa Figurbilleder med Emner fra dette Offentligheden til da næsten ukendte Land. Senere malede han ogsaa Billeder fra Syden, historiske Søstykker („Absalon besejrer Venderne Flaade“), religiøse Søstykker („Kristus sover paa Genezaret Sø“, 1877). Ikke uden Dygtighed og Særprægethed, men ret almindelig og ufrisk i sit malende Syn. Efter i flere Aar at have lidt af religiøs Melankoli døde R. ved at falde over Bord paa en Hjemrejse fra Grønland. — Gift 1874 Anna Ægidia R. O. A.

Litt.: Sig. Müller: „Nyere dsk. Malerkunst“ 1884; E. Bodenhoff: „Lyse Minder“ 1915, S. 177 ff.; Nekrolog af E. Schiøtte i „Ill. Tid.“ ⁶/₁₁ 1893.

Rasmussen, Carl Niels Gotfred (f. ¹⁰/₁₀ 1863), Bronzestøber. F. i Kbh. Forældre: Metalstøber Lauritz R. (s. d.) og Hustru.

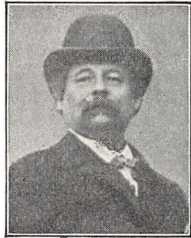
Kom i Lære paa Faderens Værksteder og i Teknisk Skole og søgte derefter videre Uddannelse i Udlandet, hvor han opholdt sig 1883—84 og bl. a. arbejdede i Berlin, hos Bierling i Dresden, de store Turbain'ske Bronzestøberier i Wien og i München. Efter sin Hjemkomst arbejdede han hos Faderen, hvis 40 Aar gamle Virksomhed han overtog ved hans Død 1893. Værkstederne laa den Gang i Læssøgade, men R. foretog store Udvidelser og flyttede 1896 Virksomheden til Raadmandsgade. Fra disse Værksteder er i Aarenes Løb udgaaet en Mængde større og mindre Værker, bl. a. ikke faa offentlige Monumenter. R. lagde navnlig stort Arbejde i Udviklingen af Bronzestøberiet. Det første større Værk, der udgik fra hans Støberi, var Statuen af Hall til Søndermarken, derefter fulgte Suenson-Monumentet til Nyboder. Han opnaaede efterhaanden Samarbejde med de mest betydede danske Kunstnere; bl. a. er fra R.s Bronzestøberi udgaaet Absalons Rytterstatue, Gefion-Springvandet ved

Langelinie og Dragespringvandet paa Raadhuspladsen, men ogsaa til Norge, Sverige, Finland og Amerika har han udført Arbejder, saaledes at hans Bronzestøberi nu staar paa Højde med Udlandets bedste. R. nyder stor Anseelse ikke blot indenfor sit Fag. Han er Oldermænd for Gørtlerlavet, Medlem af Haandværkerforeningens og Industriforeningens Repræsentantskab, foruden at han har Sæde i flere Bestyrelser. Sønnen Poul Lauritz R. (f. $\frac{7}{8}$ 1897), der er optaget i Virksomheden, er uddannet som Bronzestøber paa Faderens Værksted og Teknisk Skole og som Billedhugger paa Kunstakademiet. Har udstillet paa Charlottenborg. — Gift 1888 Frida Eilertsen. G. N.

Litt.: „Berl. Tid.“ $\frac{9}{10}$ 1923; „Nationaltid.“ $\frac{9}{10}$ og $\frac{10}{10}$ s. A.; „Politiken“ $\frac{10}{10}$ s. A.; „Ekstrabl.“ $\frac{10}{10}$ s. A.

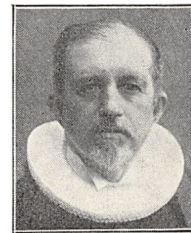
Rasmussen, Christian Joseph ($\frac{28}{6}$ 1845— $\frac{6}{10}$ 1908), Komponist. F. i Slagelse. Forældre: Brolægger Rasmus Pedersen og Anna Maria Sørensdatter. Efter sin Overgang til Katolicismen 1867 kaldte han sig mest med sit nye Døbenavn Joseph. Han var Elev af Hans Mathison-Hansen i Roskilde, studerede Musik i Udlandet og var derefter nogle Aar Organist ved det katolske Kapel i Ny Kongensgade i Kbh.,

samtidig med at han underviste i Orgel og Piano. Han var ogsaa Skuespiller og optraadte som saadan nu og da i Provinserne. Hans Navn er kun kendt gennem den Melodi, som U. P. Overby 1872 benyttede til sin „Socialisternes March“, og som R. oprindelig skal have komponeret til en Lejlighedssang over en Romance af Weyse. Han, der i sine senere Aar ogsaa komponerede en Fanemarch for Socialdemokratiet, færdedes iøvrig ikke meget i Partiet, men hædrede af det ved sin Begravelse. D. i Kbh. — Gift 1879 Jacoba Petra Rudmose, d. 1904. P. E.

Litt.: C. E. Jensen og Borgbjerg: „Socialdemokratiets Aarh.“ II, S. 254; Nekrolog i „Soc. Dem.“ $\frac{9}{10}$ og $\frac{11}{10}$ 1908.

Rasmussen, Christian Vilhelm ($\frac{25}{11}$ 1846— $\frac{10}{11}$ 1918), grønlandsk Missionær og Sprogmand. F. i Skrodsbjerg ved Køge. Forældre: Skolelærer Lars R. og Ane Kirstine Lange. Blev Student 1865, Cand. theol. 1872, var Missionær i Nordgrønland og Forstander for Lærerseminariet i Jakobshavn 1873—96, Sognepræst i Lyngø-Uggerløse fra 1896 til sin Død, fra 1904 tillige Lektor i Grønlandsk ved Universitetet. Var en djærv, virksom Missionær

med stor Kærlighed til Grønland og Grønlænderne, en Kærlighed, som næredes ved hans Ægteskab med en i Grønland født Dame, i hvis Aarer der flød eskimoisk Blod, og som udmærkede sig ved Intelligens og stor Kærlighed til Grønlænderne. Han vilde næppe have forladt Grønland og søgt Embede i Danmark, hvis ikke Sygdom havde tvunget ham dertil. Han har med Understøttelse fra den Kgl. grønlandske Handel og Kirke- og Undervisningsministeriet udgivet en Række grønlandske Arbejder, bl. a. Oversættelse til Grønlandsk af Balslevs Bibelhistorie (1887), en grønlandsk Sproglære (1888), en Oversættelse til Grønlandsk af det nye Testamente (1893), en dansk-grønlandsk Ordbog (s. A.) i Forbindelse med fhv. Missionær J. Kier, et Arbejde, som afhjalp et stort Savn ikke alene hos Danske i Grønland, men hos mange Grønlandsinteresserede, en Oversættelse til Grønlandsk af sidste Halvdel af det gl. Testamente (1897), en ny Psalmebog og Koralebog paa Grønlandsk (1907), en gennemgribende Revision af den grønlandske Udgave af det nye Testamente sammen med C. V. Schultz-Lorenzen (1913) og endelig i sine sidste Aar den ufuldførte Omarbejdelse af Kleinschmidts grønlandsk-danske Ordbog. D. i Lyngø. — Gift 1) 1873 Karen Henriette Vilhelmine Clausen, d. 1874. 2) 1874 Sofie Louise Susanne Fleischer, d. 1917. V. G.

Litt.: 2. Hustrus Slægt 1 „Stamt. over Familien Winding“ 1913 og hos Lengnick; Leth og Wad: „Dimitterede fra Herlufsholm“ I 1875; „Hver 8. Dag“ $\frac{14}{8}$ 1898; Nekrologer i „Grønland. Selsk. Aarsskr.“ 1918 (af Schultz-Lorenzen og H. Kjær), „Nationaltid.“ $\frac{12}{11}$ s. A. (af Schultz-Lorenzen).

Rasmussen, Christian ($\frac{13}{6}$ 1858— $\frac{21}{11}$ 1916), Politiker. F. i Helsingør. Forældre: Arbejdsmand Jørgen R. og Maren Christensen. Lærte Maskinsmedefaget, arbejdede hos Tvede i Helsingør, 1880—81 i Kbh., 1881—94 igen hos Tvede og overtog 1894 Ekspeditionen af „Social-Demokraten“ i Helsingør, var senere Redaktør af „Nordsjællands Social-Demokrat“. 1886—1907 var han Formand for Helsingørs socialdemokratiske Forening, 1891—97 for Smede- og Maskinarbejdernes Fagforening i Helsingør, som han var Medopretter af. 1894 valgtes han til Byraadet og var Medlem til 1915, anerkendtes ogsaa af Modstandere som en betydelig kommunal Kraft, flittig og kyndig. Han opstilledes til Folketinget i Helsingør 1895, valgtes n. A. ved Suppleringsvalg og genvalgtes til sin Død. Han fik paa Rigsdagen ikke Plads i første Række og talte saa godt som aldrig Storpolitik, men skabte sig enkelte Specialer, hvor han ydede godt Ar-

bejde, saaledes Fiskerispørgsmaal, Lods-væsenet, Kommunalforhold, Jernbanevæsen og Børnesagen. Han var sit Partis Ordfører bl. a. for Saltvandsfiskeriloven (1899, 1903, 1905 og 1907), for Lov om Valg af Borgmestre (1899 og 1905) og af Byraadsformænd (1910), Statsbanernes Ordning (1903 og 1914) osv. Han var en rolig og saglig Taler, men kunde rette skarpe Angreb, som paa Rigshospitalets Styrelse (^{18/10} 1915), Samfundet for Vanføre (s. D.), Statsebedsmændenes Ben (^{30/1} 1908) osv.; Kystbanen og Nordsjællands Naturskønheder (^{15/10} 1912) havde hans stadige Interesse. 1901—06 var han Sekretær i Tinget. D. i Kbh. — Gift 1) Olga Laurine Larsen, d. 1900. 2) Thora Mine Nielsine Holm, tidligere gift Folketingsmand P. Holm (s. d.), d. 1898. P. E.

Litt.: Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Soc.-Dem.“ ^{28/5} 1906; „Journalisten“ ^{1/8} 1911; Nekrologer 1 „Soc.-Dem.“ ^{21/11} 1916 (bl. a. af Th. Stauning), ^{2/11} (efter andre Blade) og ^{20/11} s. A., „Helsingør Avis“ ^{21/11} s. A. og „Politiken“ s. D.

Rasmussen, Eiler Christian (^{15/1} 1849—^{4/11} 1910), Officer. F. paa Langø ved Bogense. Forældre: Husmand Rasmus Eilersen og

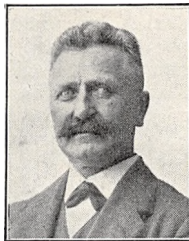
Susanne Dorihea Christensdatter. Blev Sekondløjtnant i Fødfolket 1872, Premierløjtnant 1875, Elev i Officerskolens ældste Klasse 1878—80, Adjutant ved 2. sjæll. Brigade til 1882, da han forsatte til Generalstaben, hvor han blev Kaptajn 1883.

Efter praktisk Tjeneste 1884—90 atter til Generalstaben; 1893 Oberstløjtnant og Chef for 21. Bataillon, 1901 Chef for Generalstabens topogr. Afd., 1903 Oberst og 1905 Chef for 3. Regiment, Generalmajor og Chef for 2. jyske Brigade 1906, for 1. sjællandske Brigade 1908 og for 1. Division 1909. Formand i Overkrigsretten 1908—10. 1885—1910 var han knyttet til den Danske Gradmaaling, for hvilken hans energiske og pligtro Personlighed, store Administrations-evne og praktiske topografiske Forstaaelse blev af stor Betydning. Hans Hovedværk paa dette Omraade blev Ingangsaetelsen af Islands Opmaaling og Kortlægning. Han var en begavet og meget kundskabsrig Mand, slagfærdig i Tale og Diskussion, hurtig og radsnær i Gerning, en rettænkende og velvillig Foresat, der ved enhver Lejlighed var i Stand til at danne sig sin egen Mening ud fra sine egne, ofte originale, altid solidt underbyggede Synspunkter. D. i Kbh. — Gift 1888 Anna Dorothea Jung. K. C. R.

Litt.: Nekrologer 1 „Berl. Tid.“ og „Nationaltid.“ ^{4/11} 1910, „Politiken“ ^{9/11} s. A. og „Ill. Tid.“ ^{20/11} s. A.

Rasmussen, Emil (f. ^{10/4} 1870), Husmandsfører, Politiker. F. i Ruehed, Vigerslev Sogn, Fyn. Forældre: Indsiddet Rasmus Jensen

og Maren Andersdatter. Arbejdede ved Faderens Husbrug, byggede efter sit Giftermaal eget Hus i Ruehed og drev Mælkekørsel og Træhandel. Han forøgede efterhaanden sin Ejendom til ca. 20 Tdr. Land, solgte den 1915 og købte Hovedparcellen af en gammel Gaard, Kalørgaarden ved Odense, som han siden har drevet. Ved Siden af et betydeligt

Arbejde for egen Bedrift har R. ydet en stor Indsats i Husmandssagen, navnlig paa Fyn. Ved Stiftelsen af de samvirkende fynske Husmandsforeninger 1904 kom han ind i Bestyrelsen og var Formand 1906—11; endvidere har han været Formand for Fyns Stifts Husmandsskole og er Medlem af Bestyrelsen for Husmandsbrandkassen, Husmændenes Ulykkesforsikring og Sjællands og Fyns Stifts Udstykningsforening. Han er endvidere Medlem af Statens Planteavlsvudvalg og Jordlovudvalg. Politisk var han Venstremand, sluttede sig 1905 til det radikale Parti, i hvis Hovedbestyrelse han sad, stillede sig til Folketinget i Bogense 1909, i Ribe 1910, valgtes 1913 i Præstø, genvalgtes 1915 og 1918, men faldt Apr. 1920. Han tog i Tinget navnlig Del i Drøftelsen af Husmandssager og Fiskeriforhold, saaledes 1914 i Debatten om Fyns Stifts Husmandsskole, var 1915 Ordfører for den ikke gennemførte Kapitelstakstlov, 1916 for Lov om Udlaan af Statslaanefonden til Udstykning, 1918 om Driftslaan til erhvervsdrivende. Mærkes kan hans Debat med Jensen-Sønderup om Udstykningsforeningerne ^{24/10} 1917. 1915 blev han Medlem af Finansudvalget, var 1916—18 Ordfører for Indstilling angaaende Andragender og 1919—20 for Indenrigsministeriets og Landbrugsministeriets Budgetter. Afholdsmænd. — Gift 1892 Johanne Marie Jørgensen. P. E.

Litt.: „Husmanden“ ^{21/6} og ^{4/6} 1911; „Præstø Venstrebl.“ ^{3/5} 1913, ^{9/4} og ^{11/4} 1918, ^{20/4} 1920.

Rasmussen, Lauritz Emil (f. ^{10/6} 1873), Forfatter. F. i Bro mellem Middelfart og Bogense. Forældre: Grosserer Rasmus R. og Johanne Kirstine Rasmussen. Blev Student 1891, Cand. theol. 1897. Han mente ikke at kunne fortsætte sin teologiske Løbebane; havde i Studieaarene systet med Filosofi, især æstetiske Problemer, og Italiensk og Spansk. Efter 1½ Aars Ophold i Italien udgav han sine „Æstetiske Studier“ (1899), og n. A. erhvervede han Doktorgraden for en Afhandling

om Giacomo Leopardi, som han havde elsket fra Skoletiden. Under Opholdet i Recanati havde han samlet Stof og Iagttagelser, som forenede sig til et Billede af Livet i en moderne italiensk By, en Art Roman: „Anita“ (1900). Den indleder hans skønlitterære Forfatterskab, der paa et enkelt Drama nær: „Mod Tinderne“ (1906) bestaar af en lang Række Romaner: „Frants, Historien om en Præst“ (1902), „Skorpionen“ (1902), „En Kristus fra vore Dage“ (1904), „Mafia“ (1906), „Den kolde Eros“ (1908), „Camillo Cantori og hans Koner“ (1909), „Sultana“ (1909), „Hvad Kvinder vil“ (1910) og „Hvad Kvinder høster“ (1912), „Søster Ingeborg“ (1913), „Via del Inferno“ (1913), „Skrifte-maalsdjevlen“ (1915), „Donna Linda“ (1916), „Barbarkvinder“ (1917), der blev beslagnet af Censuren, „Det polske Blod“ og „Bag gyldne Mure“ (1918), „Det store Kaos“ og „De fjerne blaa Bjerge“ (1919 og 1921) og endelig „Paa flygtende Fod“ (1923). Han røber et indgaaende Kendskab til italiensk Provinsliv og visse Kredse, især Kunstnerkredse af det kosmopolitiske Europa. Han skriver flot, med Fart og Flugt. Men hans Sprog er traditionelt, ikke kunstnerisk formet. Han ynder spændende Scener af enhver Art; især indenfor det erotiske har han dyrket en saakaldt „litterær Verisme“, der har gjort ham til en celeberr Specialist i Udmalningen af erotiske Perversiteter. Han mangler baade kunstnerisk og moralsk Disciplin. — Gift 1908 Lilli Høyer. O. F.

Litt.: Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1900; Jul. Clausen i „Berl. Tid.“ 13/12 1913; P. Levin i „Tilskueren“ s. A. I; „Studerne fra 1891“ 1916; „Akad. Ugebl.“ 1917; Sv. Leopold i „Verden og vi“ 12/4 1918 og „Tres Talenter“ s. A.; „Gyldendals Juleavis“ 1921; H. Kehler: „Kronik og Kritik“ 1922; Chr. Gulmann i „Berl. Tid.“ 14/12 1923.

Rasmussen, Frederik (f. 18/7, 1876), Landøkonom. F. paa Østerheden ved Hals. Forældre: Gaardejer Niels R. og Ane Kirstine

Jensen. Tog Præliminæreksamen 1892, arbejdede ved Landbruget paa Fødegården og var et Aar Elev paa Egeskov Avlsgaard paa Fyn. 1899 udvandrede han til Amerika, kom efter at have haft tilfældigt Arbejde ved Jernbane og paa en Mejerifarm paa Iowa State Agricultural Col-

lege, Ames, hvorfra han tog Landbrugseksamen 1905. S. A. blev han Bestyrer af Universitets-Mejeriet ved Podue Universitetet, Lafayette, Indiana, og underviste tillige i Smørtlivirking. 1906 blev han „Assistent-Professor“ i Mejeribrug ved Iowa State College og n. A. Professor i Mejerilære ved Landbohøjskolen og Forsøgsstationen i Durham, New Hampshire. Forinden han overtog denne Stilling, havde han som Repræ-

sentant for United States Department of Agriculture besøgt Danmark, Norge, Sverige og andre europæiske Lande for at studere Mejerivæsenet. Han naaede paa forbavsende kort Tid en saadan Færdighed i at behandle det engelske Sprog, at han blev, saavel faglig som sproglig set, en af de dygtigste Lærere, der er udgaaet fra Skolen i Ames, og staaer værdig ved Siden af de to andre fremragende Danske, Mejerimanden M. Mortensen ved samme Skole og C. Larsen i Brookings, South Dakota. R. nyder stor Anseelse ikke blot som Mejeri-Fagmand, men ogsaa som Organisator. I 4 Aar har han været Landbrugsminister i Staten Pennsylvania; han blev opfordret til at fortsætte, men foretrak at overtage en Stilling som Leder af en stor Bank i Harrisburg, Pennsylvania, hvor han nu virker. — Gift 1919 Faith Winifred Elliott.

Litt.: „Danske i Amerika“ 1908—09, S. 285; „Salomons Almanak“ 1916; „Vort Landbrug“ Aug. 1922.

Rasmussen, Hans Jørgen (f. 4/8 1868), Landbrugsskoleforstander. F. i Kuditze ved Nakskov. Forældre: Gaardejer Jørgen R. og Dorte Christoffersen.

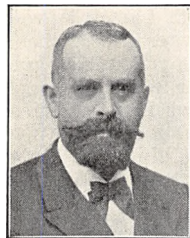
Oplært ved praktisk Landbrug, kom paa Landbohøjskolen og blev Landbrugskandidat 1890, var Lærer paa Grejsdalens Højskole 1890—91, paa Nysted 1891—95. 1896—98 var han Konsulent paa Lolland-Falster og blev derefter knyttet til Den Classenske Agerbrugsskole paa Næsgaard, først som Overlærer, saa som Inspektør for Skolens Landbrug 1907 og fra 1916 som Agerbrugsskolens Forstander. R. er ikke ensidig, selv om hans Hovedinteresse er Husdyrbruget, og han forstaaer paa en udmærket Maade at forene Teori og Praksis. Hans store landøkonomiske Viden kommer ikke alene Skolens Elever men ogsaa videre Kredse til Gode, idet R. med sin betydelige Fremstillingsevne er en skattet Foredragsholder. R. beklæder en Række vigtige Tilsposter; han er Formand for Statens Husdyrbrugsudvalg, for Fællesudvalget for Statens Planteavl- og Husdyrbrugsforsøg samt for Foreningen af danske Landbrugskandidater. En Aarrække var han Formand for De samvirkende Lolland-Falsterke Landboforeningers Planteavlsudvalg. Desuden er han Medlem af Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Bestyrelsesraad og af Bestyrelsen for Nordiske Jordbrugsforskeres Forening samt Æresmedlem af Østlollands Landboforening, som han 1894 var Stifter af. En Mængde velkrevne Artikler foreligger fra hans Haand i Fagblade og Haandbøger; han var 1905—07 Medredaktør af „Vort Landbrug“, Medarbejder ved Land-

brugets Ordbog, Formand for Redaktionen af „Ugeskrift for Landmænd“. Han har udgivet „Vore Fodermidler“ (1913) og „Fodringsslære“ (1915; 4. Udg. 1923). — Gift 1894 Christine Marie Jepsen. A. C.

Litt.: „Næsgaards-Bogen“ 1920, s. 11.

Rasmussen, Harald (²⁸/₈ 1853—²⁵/₁₂ 1904), Orientalist. F. i Halk ved Haderslev. Forældre: Sprogmanden, Sognepræst Harald Valdemar R. og Hulda Karen Marie Amalie Arnkiel. Broder til A.F. Halk (s.d.). Kom, da Faderen 1864 blev forðrevet af Preusserne, til Kbh., blev Student 1871 og Cand. theol. 1877. Allerede som Student var han 1875 blevet Lærer ved de forenede Kirkeskoler, hvor han 1882 blev Overlærer, 1889 Inspektør. Han fælte sig tidlig dragen af orientalske Studier, særlig Persisk og Sanskrit, vandt 1886 Universitetets Guldmedaille for en Afhandling, som han forkortet udgav n. A. under Titlen „Østerlandsk Mystik efter persiske Digtere“. 1892 disputerede han for Doktorgraden med „Studier over Háfiz med Sideblik til andre persiske Digtere“ og giver i disse to Arbejder en nyttig og overskuelig Tilrettelægning af nogle af den persiske Sufismes Hovedpunkter. 1893 udgav han „De ældste indiske Æventyr og Fabler, kaldet Fembogen, og saa kaldet Pantchatantra“ oversat fra Sanskrit. Med sin Hustru foretog han Okt. 1893—April 1894 en Rejse til Indien, hvor han besøgte Ceylon, Himalajabjergene og gennemrejste Hindustan. Sine Indtryk fra Rejserne skildrede han i den livlige skrevne „Mellem Singhalesere og Hinduer“ (1895). 1900 kom „Dragende Egne“, en Samling Smaafortællinger fra Østen, og 1903 en Oversættelse af „Nala og Damajanti“. D. i Kbh. — Gift 1888 Julie Petra Rübner-Møller. F. de F.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1892; Univ. Aarb. 1885—86, S. 183; Hauch-Fausbøll: „Studerterne fra 1871“ 1912; Nekrolog af R. B. i „Nationaltid.“ ²⁷/₁₂ 1904.

Rasmussen, Poul Johan Holger Christian (f. ¹¹/₃ 1870), Forfatter, Teaterdirektør. F. i Nyborg. Forældre: Sergeant, Gymnastiklærer Johan Jørgen R. og Stine Nielsen. Begyndte som Tambour og Elev ved Livgarden, prøvede derpaa at bryde sig en Vej som Journalist og debaterede omsider som Skuespiller som Beppo i „Fra Sorrento“ i Arendal 1893. To Aar efter blev han knyttet til Kasino, som han forlod 1900 for at gaa til Dagmartheatret. Her blev

han i fem Aar, var atter ved Kasino 1905—10, ledede en Tid Nordisk Filmskompagnis Optagelsesteater, men Kasino lokkede ham tilbage, og 1914—19 virkede han igen her som Direktør og Sceneinstruktør. Senere har han været Direktør for det sønderjyske Teater og sidst ledet Turnéer i Provinserne, bl. a. med sit Folkeskuespil „Kong Frederik af Danmark“. Blandt de Roller, han i Tidens Løb har udført, skal mærkes: Franz Moor i „Røverne“, Bothwell i „Marie Stuart i Skotland“, Flamm i „Rose Bernd“, Lefébvre i „Madame Sans-Gêne“, Vagtmester Helbig i „Tappentreg“, Majtreja i „Vasantasena“, Morten Kiil i „En Folkefjende“, fremdeles adskillige kolorerede Folkekomedieroller og sidst Kong Frederik i hans eget Folkeskuespil. Han er en Skuespiller, der ejer Udtryk for æggende Haan og bisk Trods, men ogsaa for blidere og blødere Stemninger. Jævnslid sin Teatergerning har R. udfoldet en stor litterær Virksomhed. Han har baade udgivet Digte som „Farvel til min Ungdom“ (1911) og Romaner som „Lykken fra Landevejen“ (1902), „Hendes Hjerte“ (1905) og især „Vor Ungdom i Garden“ (1909). For Kasino skrev han Folkeskuespillet „Den sorte Panter“; ogsaa som Komponist af populære Sange har han forøgt sig. — Gift 1897 Ingeborg Utenthal.

C. Bs.

Litt.: „København“ ¹⁹/₁ 1903; „Politiken“ ³¹/₁₂ 1910, ⁵/₁ 1911 og ¹²/₁₀ 1918; R. Neilendam: „Casino“ 1923.

Rasmussen, Jens Lassen (²²/₈ 1785—³⁰/₃ 1826), Orientalist. F. i Vestenskov, Lolland. Forældre: Sognepræst Michael R. og Dorte Sophie Busch. Blev Student 1802, Cand. theol. 1806. For en historisk Prisopgave angaaende Roms Historie efter Karthagos Fald vandt han 1809 Universitetets Guldmedaille. Han nærede i det hele stor Interesse for Historie og underviste en kort Tid deri ved Borgerdydskolen i Kbh.; han var en fortræffelig Lærer. De orientalske Sprog blev dog hans Hovedstudium, han tog Doktorgraden 1811 ved en Afhandling om Bjerget Caf og fik derpaa Rejseunderstøttelse til videre Studier i orientalske Sprog, særlig Arabisk. Hjemkommet blev han 1813 Lektor, 2 Aar efter Professor ved Universitetet i østerlandske Sprog. Udover at skrive en hebraisk Grammatik til Brug for Undervisning ved Universitetet beskæftigede han sig kun lidet med Sprog, men vendte sine Interesser mod Orientens, navnlig Islams Historie. 1814 erhvervede han Videnskabernes Selskabs Sølvmedaille for et Arbejde om „Arabernes og Persernes Handel og Bekjendtskab med Rusland og Skandinaviens i Middelalderen“ (offentliggjort i „Athene“, II, 1814). Det solide og grundige Værk vakte stor Opmærksomhed og oversattes paa Svensk, Engelsk og Fransk, medens R. selv omarbejdede det til Latin og udgav det som Univer-

sitetsprogram („De Orientis commercio cum Russia et Scandinavia medio ævo“ 1825). R.s handelshistoriske Studier paa dette hidtil udyrkede Omraade var for sin Tid meget fortjenstfulde og er først blevet genoptagne i nyere Tid, saaledes at R.s Værk endnu har sin Værdi. Til den paa R.s Tid begyndende videnskabelige Forskning og Udgivervirksomhed paa den islamiske Histories Omraade ydede han værdifulde Bidrag i sine to latinske Værker om de vigtigste arabiske Rigers Historie før Islam (1817, med „Additamenta“ (1821) og „Annales Islamismi sive Tabulæ synchronistico-chronologica chalarum et regum Orientis et Occidentis“ (1825) indeholdende synkronistiske Tabeller over de muhammedanske Kalifer og Konger. Til begge Værker benyttede han hidtil utrykt Materiale fra Haandskrifter paa det Kgl. Bibliotek. R. var herhjemme en af den islamiske Videnskabs Pionerer med solide Kundskaber baseret paa omfattende Læsning. Endelig kan nævnes, at han skrev „Det danske afrikanske Kompagnis Historie“ (1818), og at han paabegyndte en Oversættelse af 1001 Nat (Bd. I, 1824). D. ved Selvmord i Kbh. — Gift 1814 Johanne Jacobine Christiane Henriette Kall, d. 1860. *F. de F. Litt.*: Hustrus Slægt se Abraham Kall; L. Engelstoft i „Udv. Skrifter“ III 1862, S. 343; „Borgerdydskolen“ 1887, S. 109 f.; Schwänenflügel: „J. P. Mynster“ 1900; Werlauff: „Erindringer“ 1910, S. 116 („Mem. og Br.“ XIII); Nekrolog i Thaarup: „Fædrenelandsk Nekrolog 1821—26“ 1844.

Rasmussen, Joseph, se **Rasmussen, Christian**, d. 1908.

Rasmussen, Knud Johan Victor (f. 7/6 1879), Polarforsker, Forfatter. F. i Jakobs-havn, Nordgrønland. Forældre: Missionær

Christian R. (s.d.) og Sofie Louise Susanne Fleischer. Barndomslivet i Jakobshavn sammen med den grønlandske Ungdom, Slæde- og Baadrejserne i den storslaaede grønlandske Natur, Vejledningen af en Moder, i hvis Arer der fød eskimoisk Blod, og som talte og i mange

Maader følte og tænkte grønlandsk, dette tilsammen maatte naturnødvendig give den intelligente, fantasifulde og eventyrlystne unge R. baade et udpræget eskimoisk Tanke- og Følelsesliv og en dyb Kærlighed til Grønland og dets elskværdige og livlige Befolkning. Trangen til at blive Grønlandsforsker og Talsmand for Grønlandernes kulturelle Udvikling og dermed følgende Frigørelse var derfor tidlig vaagen hos ham, og straks efter at han 1900 var blevet Student, begyndte han da ogsaa den lange Række Færder, som ventelig vil blive fortsat, saa længe han ser sig i Stand dertil. 1900—01 var han i Lapland, hvor Lappernes Liv og særlig

Rénavlen studeredes med det Formaal senere at faa indført systematisk Rénavl i Grønland. 1902—04 fulgte Deltagelsen i den litterære Grønlandsekspedition sammen med Mylius-Erichsen (s.d.), Harald Moltke og Jørgen Brønlund. Allerede paa denne dristig gennemførte Rejse langt ud over, hvor danske Forskere hidtil havde færdedes, hvor den frygtede Melvillebugt passeredes, og hvor der overvintredes ved Kap York under de mest eventyrlige Forhold hos en Del af vor Jordklodes nordligste Beboere, lagde R. enestaaende Anlæg for Grønlandsforskningen for Dagen. Hans fuldstændige Beherskelse af eskimoisk Sprog og Tankegang, hans Kendskab til de grønlandske Sagn, hans Evne til ligesom Eskimoerne at kæmpe sig frem i den haarde arktiske Natur og leve af Jagten uden det Paahæng af europæisk Udrustning, som har været en Livsbetingelse for de allerfleste af Civilisationens Pionerer i det høje Nord — med andre Ord: Forenelsen i hans Person af Eskimoen og den civiliserede, intelligente Europæer gav ham saa mange Fortrin fremfor mange andre arktiske Forskere, at han maatte drive det til noget ganske fremragende. Dette lod da heller ikke længe vente paa sig, thi hans fængslende litterære Fremstillinger af Eskimoens Liv og det nordligste Grønlands Natur („Nye Mennesker“ 1905; „Under Nordendvindens Svøbe“ 1906) skaffede ham efterhaanden den nødvendige Støtte til Udførelsen af sine dristige Planer, som i store Træk gik ud paa at gennemrejse Grønland fra Syd til Nord og arktisk Amerika fra Øst til Vest — hovedsagelig for at løse de interessante Spørgsmaal, som knytter sig til Eskimoernes Herkomst og Vandringer. Blandt alle R.s Rejser skal, foruden de foran omtalte, nævnes: Rejse til Sydgrønland 1905 med 2 Lapper for at undersøge Betingelserne for Rénavl; Rejse til Lapland 1906; til Smithsundeskimoerne 1906—08 med Sagnindsamling for Øje; Oprettelsen 1909—10 af Handels- og Missionsstationen Thule ved North-star-bay ved Smithsund; 1. Thule-Ekspedition 1912—13 over Indlandsisen til Independence-Fjord, Peary-Land og til Mylius-Erichsens Vendepunkt; 2. Thule-Ekspedition 1917 til Grønlands Nordkyst, 3. Thule-Ekspedition 1919 (ledet af Godfred Hansen (s.d.), men organiseret af R.) til Udlægning af Støttepunkter paa Grants Land for Roald Amundsen; 4. Thule-Ekspedition 1919 til Ammassalik paa Grønlands Østkyst med Sagn- og Eskimovandringsstudier for Øje og endelig 5. Thule-Ekspedition, som paabegyndtes 1921 og gaar ud paa at gennemforske arktisk Amerika og studere de der omvandrede enten helt ukendte eller kun ganske flygtig kendte Eskimostammer. Denne Rejse, hvorfra R. allerede har sendt saare interessante Korrespondancer, ventes afsluttet 1924; den gennemføres lige-

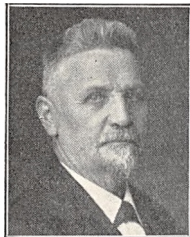
som de tidligere Rejser med Minimum af Omkostninger og Udrustning, og R. optræder ved sine Møder med Eskimoerne som deres Ven og Landsmand; han vinder derved deres Fortrolighed og trænger dybere til Bunds i deres Levevis og Overlevering end andre ikke-eskimoiske Forskere, der maa betjene sig af Tolke. At Eskimoerne er et Folk, hovedsagelig af indiansk Afstamning, men med mongolsk Indblanding, er, saa vidt vides, det Resultat R. foreløbig er kommet til. Deres interessante Indvandring til Grønland mener R. er gaaet over Smithsund og derfra først mod Syd og derefter via Kap Farvel mod Nord og Øst. Blandt R.s senere Forfatterskab skal nævnes „Lapland“ (1907), „The people of the polar north“ (1908), „Min Rejsedagbog“ (1915), „Foran Dagens Øje“ (1915), „Grønland langs Polhavet“ (1919), „Myter og Sagn“ (1921). Flere af disse Bøger er tillige udkomne paa Grønlandsk. — At R. med sit livlige, umiddelbare Temperament ofte ønsker et noget hurtigere Tempo i Grønlændernes kulturelle Udvikling og Frigørelse, end det passer Styrelsen af Kolonierne i Grønland at anlægge, er forstaaeligt; dog maa man sige, at begge Parter har det samme Maal, nemlig Grønlændernes Udvikling til at kunne styre deres egne Anliggender under dansk Overhøjhed. — Gift 1908 Dagmar Theresia Andersen.

V. G.

Litt.: Mødrene Slægt se Christian R., d. 1918; ovenn. Værker; Joha. V. Jensen 1 „Pressen“ 18/7 1906, „Politiken“ 9/11 s. A. og 23/9 1907; „Nationaltid.“ 25/5 1915; W. Thalbitzer 1 „Politiken“ 23/11 1919; „Medd. om Grønland“ LI, LX og LXI 1915—21.

Rasmussen, Lauritz (f. 22/11 1862), Politiker. F. i Højrup ved Fredericia. Forældre: Husmand Rasmus Lauritzen og Ingeborg Dorthea Hansen Bie. Uddannedes som Typograf, arbejdede først ved „Demokraten“ i Aarhus og var Formand for de stedlige Fagorganisationer, var 1898—1918 Redaktør af „Horsens Social-Demokrat“ og 1900—17 Medlem af Horsens Byraad. Han stillede sig til Folketinget

i Fredericia 1892, 1895, 1898, 1901, 1903, valgtes 1906 og 1909, faldt 1910, men valgtes igen 1913 og fremdeles. R. er erfaren Kommunalmand og en dygtig Journalist, der under Mærket — s skrev politiske Artikler i den socialdemokratiske Presse; han ejer sejt agitatorisk Veltalenhed og en baa-de saglig og djærv Form. Han har tjent sig op i Partiet til en fremskudt Plads; fra Begyndelsen forfægtede han Statsbanefunktionærernes Sag, tog 1906—07 ivrig Del i Angrebene paa Flakkebjerg-Anstalten og var bl. a. Partiets Ordfører for Forslaget om

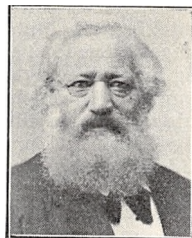

uægte Børn. 1913 valgtes han til Finansudvalget og blev 1917 Socialdemokraternes Finansordfører efter K. M. Klausen som den første Provinsmand paa denne Post. Efter Sigv. Olsens Død 1919 blev han Rigsdagsgruppens Næstformand og var i Staunings Ministertid hans Stedfortræder som Formand. Han var Medlem af Militærkommissionen af 1919 og sit Partis Ordfører under Forsvarslovens Behandling 1922. 1918 blev han Direktør for Statens Døvstummeinstitutter, s. A. Statsrevisor, 1924 Forsvarsminister. Han er Afholdsmænd, men Forbudsmodstander. — Gift 1886 Marie Honoré. P. E. Litt.: „Soc.-Dem.“ 23/5 1906, 22/11 1922 og 24/4 1924; „Klokken fem“ 21/11 1922; „Politiken“ 22/11 s. A., 23/4 og 22/5 1924; „Berl. Tid.“ 11/10 1923.

Rasmussen, Niels Laurits (f. 14/1 1885), Landbrugskonsulent. F. i Skovby ved Aarhus. Forældre: Gaardejer Laurs R. og Ane Marie Frederiksdatter. Uddannedes ved praktisk Landbrug samt paa Høj- og Landbrugsskole, tog Landbrugseksamen 1909 og Tillægseksamen i Planteavl 1912. 1909—10 og 1912—13 virkede han som Landbrugslærer. var Assistent paa Studsgaard Forsøgsstation 1913—14 og 1914—19 Konsulent i Planteavl for Frederiksborg Amts Landboforening. 1919 udnævntes han til Konsulent i Planteavl for De samvirkende sjællandske Landboforeninger. R., der har foretaget Studierejser i Tyskland, Sverige, Norge og flere Steder gør udmærket Fyldest som Konsulent; han behandler i Foredragsform de landøkonomiske Emner med Klarhed og søger fortrinnsvis at løse de Opgaver, som har direkte Interesse for det arbejdende Landbrug. Han har skrevet en Del Artikler i Fag- og Dagspressen samt en Række Beretninger fra Planteavlsforsøg. — Ugift. A. C. Litt.: „Vort Landbrug“ 1919, S. 177; „Ugeskr. f. Landm.“ 1919, S. 187.

Rasmussen, Lauritz Godtfred (12/6 1824—24/3 1893), Metalstøber. F. i Kbh. Forældre: Høker Niels R. Møikjøb og Ane Nielsdatter. Kom i Lære hos J. B. Dalhoff (s. d.) og rejste 1843 til Udlandet. Over Berlin kom han til Warschau, Dresden, Meissen, München, Wien og Konstantinopel og drog derfra tilbage til München, hvor han i det Stieglmayerske Bronze-støberi bl. a. arbejdede med paa Kæmpestatuen Bavaria. Da han 1853 kom tilbage til Kbh., begyndte han under smaa Forhold, i en

Kælder i Aabenraa, et Metalstøberi, der vandt G. F. Hetsch's Opmærksomhed, og gennem ham knyttedes andre Kunstnere til Virksomheden, som efterhaanden voksede i Omfang og Anseelse. 1883 fik R. Prædikat som Hof-Zinkstøber. Han var 1875 blevet Medlem af Industriforeningens Repræsentantskab og var ved sin Død tillige Næstformand i Foreningen til Lærlingenes Uddannelse. D. i Kbh. — Gift 1855 Augusta Emilie Rost, d. 1885. G. N.

Litt.: „Tidsskr. f. Kunstind.“ 1888, S. 106, 203 og 1897, S. 213; Erik Schiødtte i „Ill. Tid.“ 26/7 1891; C. A. Clemmensen: „Haandværkerbanken 1867—1917“ 1917; Nekrolog i „Avisen“ 26/4 1893.

Rasmussen, Laurs (15/3 1849—27/6 1919), Friskolelærer. F. i Emborg ved Skanderborg. Forældre: Gaardejer Rasmus Mathiasen og Maren Christensdatter. Voksende op i et interesseret og anset Bondehjem; hans Fader var i flere Valgperioder Folke­tingsmand for Bræstrupkredsen og sluttede sig politisk til J. A. Hansen. R. blev Seminarist fra Blaagaard 1873, var en Tid Huslærer i Ringe, og stærkt grebet som

han var af de grundtvigske Skoletanker, gik han i Friskolens Tjeneste; 1875 begyndte han under meget smaa Kaar som Lærer ved den nyoprettede Ringe Friskole og virkede her til 1915; 1886 knyttede han en Fortsættelsesskole til Friskolen, og 1902 oprettede han en Uddannelsesskole for Lærere og Lærerinder ved Friskolen og stod nu som Leder af en stor og mangeartet Skolevirksomhed. 1886 fik han dannet „Dansk Friskoleforening“ og var dens dygtige og iderige Formand til 1915. Gennem denne Forening arbejdede han energisk for godt Sammenhold mellem Friskolens Venner og for bedre økonomiske Kaar for Friskolens Lærere og Lærerinder; han fik aarlige Friskolekursus i Ferietiden i Stand, var Leder af de store Friskolemøder i Odense. R. var ikke alene en betydelig Lærer, men viste ogsaa som Leder af Friskolebevægelsens fælles Sager stor samlede Evne. D. i Silkeborg. — Gift 1875 Hansine Jensen, d. 1923. F. N.

Litt.: „Højskolebl.“ 1900, S. 1167, 1911, S. 1561; Nekrologer i „Bavnen“ 9/10 1919 og „Aarsberetning fra Dansk Friskoleforening“ for 1919—20.

Rasmussen, Laurids (Laust) (f. 21/11 1850), Politiker. F. i Nollund ved Grindsted. Forældre: Gaardejer Rasmus Lauridsen og Ellen Marie Iversdatter. Vogtede Faar og arbejdede hos Faderen, kom 1870 i Snedkerlære, ejede 1877—1912 et Hus i Grindsted, som han drev godt i Vejret. 1886—92 var han Medlem af Grindsted Sogneraad og har flere Tillidshverv paa Egnen. Han valgtes 1890 til Folketinget i Bække og genvalgtes,

til han 1918 faldt for en yngre Partifælle. Han var oprindelig Tilhænger af Berg, gik 1894 mod Forliget og sluttede sig 1895 til

Venstrepartiet, fulgte 1909 J. C. Christensen i Forsvarsspørgsmaalet, men stod et Stykke til venstre for ham og tænkte en kort Tid paa at udmelde sig af Partiet. Baade 1903 og 1916 var han imod de vestindiske Øers Salg. Hans Hovedinteresse i Tinget var Jernbanesager; han tog nogen Del i deres Drøftelse og havde Fortjeneste af de talrige Baner, der gjorde Grindsted til et Knudepunkt. 1907—12 var han flere Gange Ordfører for Loven om Skolebespisning, 1909 for Masnedøbroen; han var Formand for Fællesudvalget om Retsplejeloven ved dens Gennemførelse 1908 og Medlem af Forsvarscommissionen 1902—08. Mærkes kan hans Sammenstød med Sabroe 13/11 1908 og hans Jernbanetale 21/4 1896. Afholds- og Forbudsmand. — Gift 1) 1877 Else Thomsen. 2) Andrea Hansigne Andersen. P. E.

Litt.: Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Kolding Folkeblad“ 20/1 og 22/1 1915, 3/4 og 4/4 1918.

Rasmussen, Louise, se **Danner, Louise**.

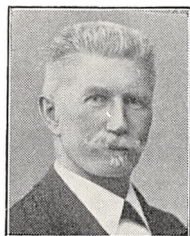
Rasmussen, Mads (9/6 1856—24/4 1916), Kervesfabrikant, Mæcen. F. i Stegsted ved Odense. Forældre: Teglværksejer Rasmus Jørgensen og Mette Marie Nielsdatter. Lærte Kervesfabrikation i Amerika og startede 1888 en Fabrik for Frugtkonservering og Frugtvinsfabrikation i sin Fødeby og n. A. et Andelsforetagende af samme Art i Faaborg. Dette brød sammen, R. erhvervede ved Landmandsbankens Hjælp Komplekset og drev for egen Regning Fabrikationen stærkt i Vejret. 1906 sammensluttedes Foretagendet med J. D. Beauvais' (s. d.) Fabrikker, under Ledelse af R., der først 1915 tvunget af Sygdom opgav Direktionen. Under hans Styre var Foretagendet vokset til en betydelig Industri af stor økonomisk Virkning for hele Egnen; selv skabte han sig en betydelig Formue. I det lokale politiske Liv arbejdede R. meget (Medlem af Faaborg Byraad 1900—09), og da han 1909 var flyttet til Kbh., tog han fremtrædende Del i at skabe en københavnsk Venstregruppe („Riget“, Venstreklubben). Sin største Indsats gjorde han dog, da han 1910, væsentlig paa Broderen Overretssagfører Jens R.s Initiativ stiftede et Museum i Faaborg for „de

fyenske Malere". I en fortrinlig Bygning (Carl Petersen) samlede han en udsøgt Repræsentation af disse særprægede og typisk nationale Kunstnere (Johs. Larsen, Syberg, Peter Hansen). Paa Torvet i Faaborg lod han Kaj Nielsens „Ymer" rejse. D. i Kbh. — Gift 1895 Christine Petersen.

O. A.
Litt.: „Politiken" 20/6 1913; Nekrologer i „Faaborg Avis" 26/4 1916, „Berl. Tid." s. D. (af Carl Petersen), „Politiken" s. D., „Nationaltid." s. D. og „Ill. Tid." 14/5 s. A. Iøvrig se Henviisningerne til Faaborg-Bladene under Kaj Nielsen.

Rasmussen, Niels Hansen (f. 27/9 1854), Gymnastiklærer. F. i Birkende, Fyn. Forældre: Gaardejer Rasmus R. og Susanne

Larsen. Tog 1872 Adgangseksamen til Polyteknisk Læreanstalt og blev 1880 Exam. polyt., var derefter til 1885 Lærer ved Vallekilde Højskole. Allerede 1877 havde han vist sin Interesse for Gymnastik, idet han da var Medstifter af Kbh.s Gymnastikforening; han

studerede Gymnastik i Stockholm 1883 og indførte derefter n. A. svensk Gymnastik paa Vallekilde, hvormed den Lingske Gymnastik holdt sit Indtog her i Landet. 1885—87 studerede R. atter Gymnastik ved Centralinstituttet i Stockholm og oprettede ved sin Hjemkomst sit Institut for svensk Gymnastik i Kbh., der 1898 fik sin egen Bygning, Gymnastikhuset paa Vodroffsvej. R. underviste fra 1887 i Gregersens og fra 1889 i en Aarrække ogsaa i Slomanns Skole, ledede 1889 og de følgende Aar Delingsførerkursus i Gymnastik for de danske Skytteforeninger, deltog 1889—98 i Gymnastikkommissionens Arbejde; fra 1899 er han Medlem af og fra 1904 Formand for Bestyrelsen i Gymnastisk Selskab. Han udgav 1889 „Dagsøvelser til Brug for Gymnastikundervisningen i Skytteforeninger" og „Grundsaetninger for Gymnastikundervisningen" samt 1907 „Studenter paa Høstarbejde" og Sangbogen „Syng". R. har gjort et stort Arbejde for at fremme Interessen for Gymnastik i Befolkningen særlig ved Arbejdet paa sit Institut, og dette har i Aarenes Løb været meget besøgt og vundet betydelig Anerkendelse. — Gift 1895 Mette Marie Agnete Elisabeth Otterstrøm.

F. K.

Litt.: Hustrus Slægt se C. J. Flensborg; Chr. Fenger: „Kbh.s Gymnastikforening" 1902; „Søndagsbl." 2/12 1905; Kr. O. Lange: „Den Lingske Gymnastik i Danmark gennem 25 Aar 1884—1909" 1909; Illeris og Trap: „Gymnastikens Historie" 1909, S. 154; „B. T." 22/10 1918; „Hovedstaden" 27/9 1919.

Rasmussen, Otto Frederik Christian (23/3 1814—7/12 1888), Historiker. F. paa Espe ved Skelskør. Forældre: Forpagter Anton Vilhelm Frederik R. og Inger Dorothea Jør-

gensen. Blev dansk Jurist 1831, var 1833—40 Fuldmægtig paa Bregentved-Gisselfeld Birkekøntor, 1840—43 paa Præsto Amtskøntor, 1843—44 Godsforvalter paa Gunderslev

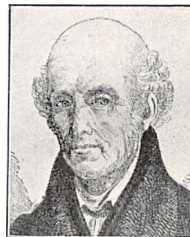

holm, 1845—88 paa Gisselfeld, 1857—88 tillige paa Holmegaard. I 33 Aar Medlem af Broby Sogneraad. Var en dygtig og anset Mand, hvis Navn er kendt gennem hans mangeaarige historiske Studier, der satte Frugt i Bogen „Optegnelser om Gisselfeld" (1868), hvori han giver adskillige gode Bidrag til det ældre Landbrugs Historie. Han har endvidere skrevet nogle Afhandlinger; i sin Diskussion med E. Holm om Stavnsbaandets Oprettelse i „Hist. Tidsskr." 1885—87 havde han ikke Held med sig. D. paa Jettehøj ved Gisselfeld. — Gift 1) 1845 Frantsine Vilhelmine Holm, d. 1866. 2) 1875 Dorothea Vilhelmine Elisabeth Baumann, d. 1910.

P. E.

Litt.: Nekrolog i „Næstved Avis" 9/12 1888.

Rasmussen, Poul Edvard (29/10 1776—18/7 1860), Komponist. F. i Farum. Forældre: Gaardmand Rasmus Nielsen og Ane Hansdatter. Digteren Edv. Storm sørgede for, at R. kom til Kbh. og blev Student 1794, juridisk Kandidat 1801, Auditor ved Søetaten 1802 og 1804 tillige Assessor i Politiretten. Et skarpt Forhold til Kancelliet og Utilfredshed med de ofte urimelige Straffe, der paalagdes Søetatens

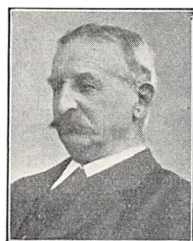

Folk, gjorde, at han allerede 1809 trak sig ud af sin Embedsvirksomhed. 1810—13 levede han hos en Søster paa Karlholm ved Knardrup, flyttede 1813 til Farum, hvor han blev Resten af sit Liv — tærende paa sine „Vartpenge", til sidst paa en offentlig Understøttelse, som han gennem Berggreen Aaret før sin Død opnaede hos Hall — stærkt optaget af saa forskelligartede Interesser som Etymologi og Stenografi. Ogsaa for historisk Arbejde nærrede han Interesse; saaledes bistod han Abrahamson, Nyerup og Rahbek ved de bekendte Udgaver af gamle danske Viser. Han er især blevet navnkundig ved sin Komposition af Melodien til „Danmark dejligst Vang og Vænge", som han komponerede 1811 paa Karlholm. Da Udgaverne af de gamle danske Viser medtog Laurids Kok's Tekst, gled R.s Melodi med ind i Publikationen (1814). Kendt blev den i videre Kredse 1821 ved at blive benyttet i Oehlenschlägers „Erik og Abel"

og ved at blive optaget i Berggreens: „Melodier til fædrelandshistoriske Digte“ (1840). Sangen, hvis Melodi med den stive Rytime og lidet fantasifulde Tonefølge saa langt fra er noget Kunstværk, spillede en betydelig Rolle i 40'erne og i 1864. D. ved Selvmord i Farum. — Ugift. E. A.

Litt.: Optegnelser i „Personalh. Tidsskr.“ III 4—5 1895—96; Moe: „Tidsskr. f. d. norske Personah.“ I, 1840—46, S. 313 ff.; Fortale til Berggreens ovenn. Samling; Both i „Tidsskr. f. Kirke-, Skole- og Folkesang“ 1880—81; Fr. Nygaard: „Efterslægtsselskabet og Edv. Storm“ 1886; A. Eschricht i „Gads dsk. Mag.“ 1909—10; „Tiden“ 12/3 1915; Nekrolog af Both i „Folkekal. f. Danm.“ 1861.

Rasmussen, Rasmus (¹³/₈ 1852—⁹/₁₀ 1923), Veterinær. F. i Nellemose, Vestfyn. Forældre: Gaardejer Rasmus Christensen og El-

len Marie R. Tog Dyr-lægeeksamen 1882, praktiserede en kort Tid i Storehedinge og fra 1883 til sin Død i Faaborg, hvor han tillige blev kontrolerende Dyr-læge ved Byens kommunale Kødkontrol og ved dens Andelssvine-slakteri. R. fik en stor Praksis i Faaborg og

nød betydelig Anseelse indenfor Kollagerne, saa at der betroedes ham forskellige offentlige Hverv. Han var Formand for Fyns Stifts Dyr-lægeforening 1903—15, Medlem af det veterinære Sundhedsraad fra 1911 til sin Død. Et stort og dygtigt Arbejde udførte han 1915—16 og 1920—22 under de store Mund- og Klovesygeepidemier som midlertidig Veterinærinspektør for Fyn og omliggende Øer. Han var endvidere 1909—13 Medlem af Faaborg Byraad, var Bestyrelsesmedlem i Svendborg Amts landøkonomiske Selskab og havde flere andre Tillidshverv. Han har navnlig i „Maanedsskrift for Dyr-læger“ offentliggjort flere interessante og betydningsfulde Arbejder, hvoraf særlig skal nævnes „Parese hos Plage“ og „Kan Tuberkulose hidrøre fra Smitte fra Høns?“ Sidstnævnte Arbejde gav Stødet til, at Undersøgelser af Spørgsmaalet blev foretaget bl. a. paa det hævrende veterinære Seruminstitut, og disse Undersøgelseres Resultater bekræftede Rigtigheden af R.s Antagelse. D. i Faaborg. — Gift 1882 Kirstine R. L. Ba.

Litt.: Nekrologer i „Maanedsskr. f. Dyr.“ 1923 og „Medlemsbl. f. den dsk. Dyr-lægeforening“ s. A.

Rasmussen, Rudolf (f. ¹³/₁ 1880), Møbel-fabrikant. F. i Kbh. Forældre: Snedkermester Rudolf R. og Victoria Henriette Vilhelmine Kragh. Udlærtes i Faderens Forretning, som han sammen med Broderen Victor Kristoffer R. (f. 1882) overtog ved Faderens Død 1904. Virksomheden moderniseredes, idet der opførtes en tidssvarende

Fabriksbygning 1911; i Samarbejde med de mest kendte Arkitekter tilstræbtes det at

gøre Møblerne og særlig Firmaets Specialitet: Egetræsmøblerne kunstnerisk værdifulde. Under de meget vanskelige Forhold i Krigsaarene valgtes R. til Oldermann for Kbh.s Snedkerlaug. I denne Stilling har han udrettet et betydeligt Arbejde for Lauget, og man

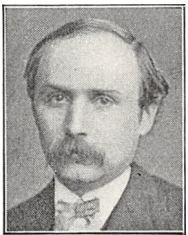
har i de sidste Aar i videre Kredse faaet Anvendelse for hans Begavelse, bl. a. i Foreningen til Lærlinges Uddannelse, Industrieforeningen, Teknisk Selskab, Teknologisk Institut, Fællesrepræsentationen for Dansk Industri og Haandværk, Rejsestipendieforeningen og Erhvervsraadet. Da han forbinde Haandværkerens milieusikre Kultur med den moderne Fabrikants nervøse Arbejdsiver, vil han antagelig i Fremtiden i endnu højere Grad blive en af Bærerne af borgerlige Samfundssynspunkter. R. dyrker ivrig Lystfiskeriet og er Medlem af Lystfiskeriforeningens Bestyrelse. — Gift 1906 Elna Caroline Mathea Vibeke Kleis.

P. P. S.

Litt.: R. Berg: „Rudolf Rasmussen 1869—1919 Et Mindeskrift“ 1919.

Rasmussen, Frits Valdemar (²⁸/₈ 1833—²²/₂ 1877), Læge. F. i Aarhus. Forældre: Regimentsdyrlæge Niels R. og Jacobine Louise Amalie Bidsted. Blev Student 1854, Cand.

med. 1860, uddannede sig ved Hospitaler i Kbh., bl. a. som Reservemedicus ved Almindeligt Hospital og Kommunehospitalet, studerede patologisk Anatomi i Udlandet, især hos Virchow i Berlin, og var 1863—70 Prosektor ved patologisk-anatomisk Museum og Kommunehospitalet. 1866 disputerede han („Bidrag til Ekinokokkernes Udvikling hos Mennesket“) og blev 1870 Overlæge ved Kommunehospitalets „blandede Afdeling“. Det er R.s Fortjeneste ved sin Iver og Interesse at have faaet indført Behandling med Punktur og Aspiration af Ansamlinger i Brysthulen. Han var i det hele en energisk, men oppositionel Natur, af hvis Talent man med Rette ventede sig meget. Men da han 1874 naaede at blive Lektor i sit Yndlingsfag, patologisk Anatomi, var han en af Sygdommærket Mand og kom aldrig til at fungere. Han havde dog naaet at faa fuldført flere dygtige Arbejder, saaledes om Nyrernes patologiske Anatomi, Hudsclereen m. m., og hans Navn er især knyttet til de

udmærkede Undersøgelser om Kilden til Hæmopolyserne. D. i Kbh. — Gift 1875 Emilie Octavia Døcker.

F. L.

Litt.: Hustrus Slægt se J. C. Døcker; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1866; Nekrologer i „Bibl. f. Læger“ 1877, „Ugeskr. f. Læger“ s. A. og „Hospitalstid.“ s. A.

Rasmussen, Niels Jørgen David Vilhelm (f. $31/7$ 1869), Skolemand, Politiker. F. i Ullerslev ved Nyborg. Forældre: Kromand

Hans R. og Ane Nielsen. Blev Student 1887, Cand. mag. i Naturhistorie og Geografi 1894, var Lærer ved De fornede Kirkeskoler 1891—1907, Leder af Frbg. kommunale Mellem-skole 1907—11 og Lærer sst. til 1919, da han blev Rektor for den af Kbh. overtagne Sundby høje-

re Almenskole. — R. er en anset pædagogisk Forfatter. I en Række Blade og Tidsskrifter har han skrevet vægtige Afhandlinger, især om Klasseundervisning, den moderne „Arbejdsskole“ o. l., der har vakt megen Opmærksomhed og i nogen Grad har præget Skolens Udvikling i de senere Aar. Europæisk Berømmelse har han vundet ved sine større Arbejder „Barnets sjælelige Udvikling“ (1913), „Børnehavenbarnet“ (1918—19), „Forskoldebarnet“ (1921) og „Et Barns Dagbog“ (1922), der er uden Sidestykke og oversat paa flere fremmede Sprog, endog paa Russisk. Desuden har han skrevet „Naturstudiet i Skolen“ (1909), „Menneskets Udvikling“ (1911), „Geografiens Grundsætninger“ (1900—02), „Japan“ (2. Udg. 1919), „Kina“ (1923) og nogle meget benyttede Lærebøger, bl. a. i Geologi. Hans pædagogiske Initiativ skyldes Oprettelsen af Studentersamfundets Søndagsskole (1901), Studentersamfundets Foredragsrækker (1901), Højskolen for arbejdsløse (1918), Arbejderhøjskolen (1920) o. l. Virksomheder i samme Aand. R. besidder sjældne Evner til at forstaa Børn og Ungdom og til at undervise. — Hans Interesse for Samfundsspørgsmaal førte ham tidlig ind paa Politik; han tilhørte først de Radikale, men gik senere over til Socialdemokratiet, der siden 1915 ved hvert Valg har sat ham ind i Folketinget, hvor han især har gjort sig bemærket under Debat af Skole-spørgsmaal og specielle Emner som vort Skovbrug, Fiskerivæsen o. l. Han var en af sit Partis Repræsentanter i den store Skolekommission 1918—23. R. er en dygtig Taler, logisk og klar, hurtig og vittig i et Ordskifte, men bliver let irriteret, hvad der nu og da svækker Virkningen af hans Indlæg. — Gift 1909 Agnes Elisabeth Steen. K. K.

Litt.: „Studenterne fra 1887“ 1912; „Politiken“ $9/4$ 1921; Fridtjof Brandt sst. $10/4$ 1923; M. Vahl i „Tilskueren“ s. A.; S. Næsgaard sst. 1922; „Vor Ungdom“ 1921; O. Hesselund i „Bogens Verden“ 1922, S. 96; Alfr. Ipsen i „Kbh.“ $7/4$ 1907.

Rasmussen Søkilde, Niels ($2/8$ 1837— $24/8$ 1905), Landmand, Forfatter. F. i Fleninge ved Faaborg. Forældre: Gaardejer Rasmus

Jensen og Ane Larsdatter. Overtog 1868 Fædre-gaarden Søkilde. som han drev med udmærket Dygtighed, samtidig med at han arbejdede for Fremme af Husflid og Havedyrkning. Han havde fra Barndommen haft Interesse for Læsning, og han efterlod sig et ret omfattende Forfatterskab. 1886 kom „Om Frugthavens Anlæg og Pleje“, 1887 „Vejledning i Anvendelse af Frugt“. Større almen Interesse havde hans historiske Arbejder, der byggede paa efterhaanden meget indgaaende Studier i fynske og københavnske Arkiver; han udgav 1876 „Cai Lykkes Fald“, 1870 „Gamle og nye Minder om Brahetrolleborg og Omegn“, 1875 „Holstenshus og Nakkebølle“, 1883 „De Reventlowske Skoler“, 1881 (sammen med S. Jørgensen (s. d.)) „Hillerslev og Østerhæisinge Sogne“ og 1888 det af Landhusholdnings-selskabet prisbelønnede „Landboreformerne og den danske Bondestands Frigørelse“.

Ikke mindst til Bondens og Landbrugets Historie indeholder disse Skrifter gode Bidrag. D. paa Søkilde. — Gift 1869 Karen Jensen. P. E.

Litt.: Slægt i Rugaard: „Fremragende dsk. Bønder“ 1871; N. C. Rom i „Ilusvennen“ $14/12$ 1884; „Søndagsbl.“ $4/6$ 1893; „Dsk. Ihuslidstid.“ Maj 1894; „Medd. fra det dsk. Rigsarkiv 1901—05“, S. 19; Nekrologer i „Faaborg Avls“ $25/8$ 1905 og „Hist. Tidsskr.“ VII 6 1905—06.

Rathsack, Svend (f. $8/6$ 1885), Billedhugger. F. i Fredericia. Forældre: Oberstløjtnant Vilhelm Sofus Ludvig R. og Anna Byberg.

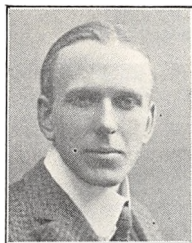
Tog Præliminæreksamen, var i Malerlære, besøgte Teknisk Skole og gennemgik Akademiet, hvorfra han tog Afgang 1907. 1909 vandt han den lille Guldmedaille for Materiet „Samson og Dalila“, men op-hørte med at male 1913 for udelukkende at hellige sig Billedhuggerkunsten. Han har foretaget Rejser til Spanien og Algier, Paris og Java, udstillet paa Charlottenborg 1908—09, 1911—12 og paa Kunstnernes Efterårsudstilling 1909, 1915 og 1919. Medlem af den Frie Udstilling fra 1918. 1914 fik han den Eibeschutz'ske Præmie for Statuen „Adam“. Hovedværker „Adam ny-skabt“ (Aarhus), „Manden“ (Statens Museum for Kunst), „Draperet Kvinde“ (sst.) og „Harlekin“ (Regina-Teatret, Aarhus). Han har en meget selvstændig Opfattelse af

Formen, der ligesom er følt indefra, uden overflødig Betoning af Enkeltheder, og dyrker med Forkærlighed Gengivelsen af det menneskelige Legemes animalske Skønhed. — Gift 1915 Magdalene Johanne Thiele, f. Andersen.

Litt.: „Kunst og Kultur“ VIII 1921 (af Victor P. Christensen).

Raunkiær, Anders Christian Barelaj (^{11/11} 1889—^{13/7} 1915), Forskningsrejsende. F. i Kbh. Forældre: Professor Christen R. (s. d.)

og Ingeborg Marie Andersen (s. d.). Blev Student 1908 og studerede Geografi og Botanik. Deltog 1909—10 i Faderens Middelhavsrejse og blev, besjælet af en glødende Interesse for Forskningsrejser, 1911 —12 udsendt af det geografiske Selskab for at foretage en Studierejse

til den persiske Havbugt. Fra Basra drog han over Steppen til Kuwait, og det lykkedes ham herfra at komme med en Karavane ad en af Europæere hidtil ikke befærdet Rute: mod Sydvest til Bereida, over Riad og Hofuf til Adjer ved den persiske Havbugt. Uden at kunne Arabisk lykkedes det ham dog ved sin Energi og gode Iagttagelsesevne at skaffe adskillige ikke uvigtige Bidrag til den geografiske Undersøgelse af det østlige Arabien. Efter sin Hjemkomst fremlagde han Rejsens Resultater i den velkrevne „Gennem Wahhabiternes Land paa Kamelryg“ (1912). Efter Rejsen fik han Ansættelse i Østasiatisk Kompagni, men Rejseanstrengelser havde forværret hans iforvejen svage Helbred, og 25 Aar gl. bukkede han under for Sygdommen. D. i Kbh. — Ugift.

Litt.: Ovenn. Bog; „Ill. Tid.“ ^{16/6} 1912; „Geograf. Tidsskr.“ s. A., 6. Hæfte; Nekrologer i „Berl. Tid.“ og „Politiken“ ^{15/7} 1915 og „Ill. Tid.“ ^{25/7} s. A.

Raunkiær, Christen (f. ^{29/3} 1860), Botaniker. F. paa Raunkiærgaard, Lyhne Sogn ved Varde. Forældre: Gaardejer Johan Christian Hansen og Ane Tjellesen.

Navneforandring ^{25/6} 1912. Undervist dels i Landsbyskolen, dels privat, kom senere paa Højskole, blev Student 1879, Mag. scient. 1885, var Lærer ved københavnske Skoler, Vesterbros Seminarium og Statens Lærerhøjskole, 1893—1911 Assistent ved

Plantebestemmelsen i Botanisk Have, 1912 —23 Professor i Botanik ved Kbh.s Universitet og Direktør for Botanisk Have. Af hans Rejser kan nævnes den til Vestindien 1905 —06 og den til Middelhavslandene 1909—

10. — R. beskæftigede sig først med mikroskopiske Studier bl. a. over Cellekernekrytstalloider, kastede sig derefter over Svampestudier og naaede stor Indsigt paa dette Omraade; særlig maa nævnes hans Arbejde om Danmarks Slimsvampe (1888), det første større Arbejde omhandlende disse. Derefter blev Plantesamfund, navnlig Klit- og Strandvegetationen, Genstand for hans Undersøgelser. R., der er en udpræget kritisk Begavelse med stærk Trang til og Evne for metodisk Tænkning, og som derfor ogsaa i sine første Studenteraar med Iver havde drevet filosofiske Studier, førtes nu efterhaanden helt over i Studier og Arbejder, hvor disse Evner fik en frugtbar Anvendelse. I hans Ekskursionsflora (1890) er Nøglesystemet ved Plantebestemmelserne saaledes helt gennemført og Udtryksmaaden knap og klar; den er altsaa stærkt præget af R.s Personlighed. 1899 udkom hans store Værk „De danske Blomsterplanters Naturhistorie I: De Enkimbladede“, hvor de danske Blomsterplanter for første Gang alsidig og grundig er behandlet; navnlig Skudbygning maatte interessere R. stærkt. Han syslede endvidere med Befrugtningsforhold, og gennem Kastreringsforsøg paaviste han Kimdannelse uden Befrugtning først hos Mælkebøtte (1903), siden ved andre Kurvblomster, her under Samarbejde med C. Ostenfeld. R. har givet meget væsentlige Bidrag til videnskabelig Plantegeografi, som tidlig og stadig mere og mere havde hans Interesse. I „Planterigetets Livsformer og deres Betydning for Geografien“ (1907) og andre tidligere og senere Arbejder har R. til Brug for Plantegeografien udarbejdet et System, hvor Planternes forskellige Maader for Tilpasning til at overleve ugunstige Aarstider er benyttet som Inddelingsgrund. 1909 fremsatte han i Afhandlingen: „Formationsundersøgelse og Formationsstatistik“ en Metode (Valensmetoden) til Bestemmelse af de enkelte Arters Hyppighedsgrad i en given Formation, senere begrundet og be-lyst ved andre Afhandlinger som „Measuring-apparatus for statistical investigations of plant-formations“ (1912) og „Formationsstatistiske Undersøgelser paa Skagens Odde“ (1913). I Afhandlingen: „Egern, Mus og Grankogler. En naturhistorisk Studie“ (1920), foranlediget ved en Undersøgelse af Zoologen Adolf Jensen, viste han sin Interesse for Biologi og sin Skarpsindighed, anvendt indenfor et Grænseomraade. R. er i udpræget Grad en selvstændig Forsker. Han har en særlig Evne til Koncentration om et Emne; har han udvalgt sig et saadant, belyser han det fra alle Sider og imødegaar alle de mulige Indvendinger mod den af ham hævdede Opfattelse. Hans Bevisførelse, hvor overlegen og glimrende den end er, kan dog undertiden virke noget paradoksal. R.s reserverede Natur har bl. a. bevirket,

at han kun sjælden, som f. Eks. i Indlæg om Jægersborg Dyrehaves Fremtid, har udtalt sig for den større Almenhed, ligesom egentlig Populariseren ligger ham fjernet. Men han har ved sin klare og kloge Undervisning været en fortrinlig Lærer for de Studerende. Som Videnskabsmand har han forstaaet at forene det gamle med det nye; han er Florist med et meget omfattende Plantekendskab, men tillige og i højere Grad Biolog, og han er blevet en af de betydeligste Forfattere indenfor Plantegeografiens forholdsvis nye Videnskab. — Gift 1) 1888 Ingeborg Marie Andersen (s. d.). Ægteskabet opløst 1915, hun d. 1921. 2) Agnete Seidelin. Ægteskabet opløst. 3) 1923 Nelly Delcomyn.

H. J.

Litt.: C. Christensen: „Dsk. bot. Litt. 1880—1911“ med Tillæg 1913—19; „Studenterne fra 1879“ 1904; „Berl. Tid.“ 28/3 1920; „Naturens Verden“ s. A.; C. G. J. Petersen i „Akad. Ugebl.“ s. A.; „Politiken“ 31/8 1921.

Raunkiær, Ingeborg Marie (11/10 1863—9/9 1921), Forfatterinde. F. i Varde. Forældre: Fabrikant Hans Peter Andersen og Nielsine

Andrea Schack. Hendes Liv var den gifte Kvindes, uden store ydre Begivenheder, i Kærlighed til Hjemmet og sin Søn, den for tidlig døde Barclay R. (s. d.). Hun ledsagede sin Mand paa hans botaniske Rejser til Vestindien 1905—06 og til Middelhavslandene 1909—10, har

senere rejst i Italien. En Frugt af hendes botanisk-geografiske Viden og Interesse er Bogen „Tropeskildringer fra vestindiske Øer“ (1921). Til forskellige Blade har hun skrevet en Mængde Artikler, først i længere Tid i „Nordstjernen“, senere i „Vort Land“, „Samfundet“, „Politiken“, „København“, „Berlingske Tidende“, „Hjemmet“, „Kvinden og Samfundet“, „Damernes Blad“, „Haven“ m. fl. Hendes Forfatterskab begyndte med „Pærekøbing. Skitser af Box“ (1894) og „Memento“ (1898), satiriske Skildringer af Samtiden, den sidste med Sigte mod „Politiken“ og Hørup. Et Indlæg i Tidens Diskussion er ogsaa „Digtning og Mening“ (1904) om den Blicher-Clausen'ske Poesi. Større kunstnerisk Værdi har de to sidste Bøger: „Mand og Kvinde“ (1909) og „I Danmark“ (1911), der begge fremkom anonymt. I den første har hun meddelt to Menneskers Tanker, der belyser deres Samlivs Udvikling, i den sidste har hun fulgt Maanedernes skiftende Flora i Danmark med en skolet Naturagttagers Kendskab og et Sind, der er aabent for „de smaa Tings Dejlighed“. Hendes Sprog er rent og varmt, men hendes „Tanker“ bliver ofte Indlæg i Diskussionen af Kvindens Evner og Samfundsstilling, og Naturskildringerne glider over i

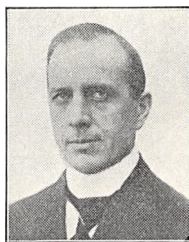
Naturhistorie. — Endelig maa nævnes forskellige Oversættelser, bl. a. af Beatrice Harraden og Max Adeler, og Udgivelsen af „Paul Iserts Breve fra Dansk Guinea“ (1917). Hun var en levende interesseret Kvinde med ikke almindelige kunstneriske Evner, som hun næppe fik helt udnyttet, skarp i sin Kritik og Satire, sundtænkende og varmtfølende. D. i Kbh. — Gift 1888 Botanikeren Christen R. (s. d.). Ægteskabet opløst 1915.

O. F.

Litt.: „Bogvennen“ 1912; Nekrologer i „Politiken“ 9/9 1921, „Berl. Tid.“ 11/9 s. A. (af Marie Bregendahl) og „Tidens Kvinder“ s. A.

Raunkjær, Kristian (f. 29/8 1880), Landbrugsredaktør. F. i Strelluf ved Varde. Forældre: Gaardejer Jørgen Vad Thjellesen

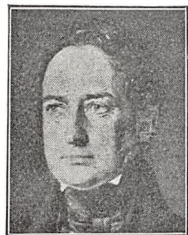
Christiansen R. og Nielsine Pallesen. Var Elev paa V. Vedsted Fortsættelsesskole, derefter beskæftiget ved praktisk Landbrug, navnlig Husdyrbrug, til 24-Aars Alderen. 1900—01 gennemgik han et Landbrugs- og Kontrollkursus og 1904 et Fortsættelseskursus paa Dalum Landbrugsskole og fortsatte derefter sin Uddannelse ved Landbohøjskolen, hvorfra han tog Landbrugsseksamen 1906. Derefter rejste han i Sverige og Norge, senere i England, Tyskland, Holland og Belgien. 1907—10 var han Lærer i Husdyrbrug ved de vandrende Kursus for bosiddende Landmænd og Foredragsholder indenfor Landboforeningerne, 1907—10 Konsulent og Sekretær for Samsø Landboforening og for Fællesledelsen af Kvægavls- og Kontrolforeninger paa Samsø. 1910 indtraadte han i Redaktionen af „Dansk Landbrug“, men fratraadte n. A., da der dannedes et Selskab, som fra 1/1 1913 overtog Ugebladet „Vort Landbrug“. Redaktionen blev overdraget R., der har fortsat denne Virksomhed, ogsaa efter at Bladet fra 1/1 1920 blev Organ for de samvirkende danske Landboforeninger. R. er Medlem af Bestyrelsen for Fodermesterskolen paa Tranekær fra dens Oprettelse 1914, fra 1917 Censor i Husdyrbrug ved Landbohøjskolen og 1920 Medlem af den af Landbrugsministeriet nedsatte Kommission vedrørende den højere Landbrugsundervisning. 1917 Næstformand i Foreningen af danske Landbrugsblade. Han har i Tale og Skrift virket for en Nyordning af vor Landbrugsrepræsentation i Udlandet; en Omordning af De samvirkende danske Landboforeninger og Nyordning af den højere Landbrugsundervisning, endvidere har han arbejdet for Oprettelsen af en erhvervsmæssig Fællesrepræsentation for Landbruget. Naar han tager en Sag op, holder han den fast med sejt Energi, og

han kan notere adskillige Resultater af sin Virksomhed. Ved faglige Møder, hvor han ofte behandler Emner vedrørende Husdyrbruget, taler han med en indtrængende, agitatorisk Kraft, som gør Indtryk paa praktiske Landmænd. 1924 valgtes han til Folketinget i Skern (Venstre). — Gift 1913 Thora Frederikke Hansen. A. C.

Litt.: Erindringer 1 „Jydske Landmænd paa Rejse“ 1910.

Rawert, Ole Jørgen ($\frac{3}{1}$ 1786— $\frac{11}{7}$ 1851), Embedsmand, Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Stadskonduktør, Professor Jørgen Henrik

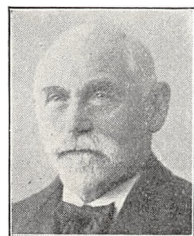

R. og Anna Marie Krieger. Blev Student 1803, Kopist i Kommercekollegiet 1809, var Medudgiver af „Handels- og Industritidende“ 1811—14 og 1825—44. Medlem af Fabrikdirektionen 1812—16. 1816—19 besøgte R. med kgl. Støtte Tyskland, Schweiz, Italien, Frankrig, Holland

og England, og efter at være kommet hjem berejste han 1819—21 Danmark. I en Beretning om Industriens Tilstand i de danske Provinser skildrede han de sørgelige Forhold i de danske Købstæder og udtalte, at Industrien kun kunde vinde frem, hvis Udøverne fik de nødvendige Kundskaber bl. a. ved Oprettelsen af polytekniske o. a. Skoler. 1831 blev han Toldinspektør og Fabrikdirektør i Kbh. I de følgende Aar rejste han meget i Udlandet og udgav forskellige Smaaskrifter. Han interesserede sig ogsaa for den danske Industris Historie og skrev en Mængde Artikler herom i „Handels- og Industritidende“. 1849 udkom hans Hovedværk „Kongeriget Danmarks industrielle Forhold fra de ældste Tider indtil Begyndelsen af 1848“, der er meget værdifuldt som Kildeskrift, men ikke er tilstrækkelig gennemarbejdet til at give nogen let læselig Oversigt. D. i Kbh. — Gift 1) 1827 Cathrine Achtonia Christine Bugge, d. 1849. 2) 1850 Henriette Christiane Bugge, d. 1885. P. P. S.

Litt.: Mødrene Slægt hos Løngnick (Krieger, Søren Matthiisen og Rosted) og i Adelsaarbogen 1907; Hustruers Slægt se Thomas Bugge.

Ravn, Christian Henrik (f. $\frac{9}{6}$ 1844), Politiker. F. i Kbh. Forældre: Høker, siden Kroejer og Præstegaardsforpagter Henrik Christensen R. og Birthe Marie Andersdatter. Voksende op i Jelling, tog Skolelærereksamen 1864, var Lærer i Sparkær

1865—70, i Borup ved Viborg 1870—85. Den temperamentsfulde unge Mand var en af de mange Lærere, der med Liv og Sjæl sluttede sig til

Venstre og hørte først til dettes radikale Fløj, stillede sig 1873 og 1876 til Folketinget i Viborg og valgtes 1879 paa Mors som Tilhænger af Berg og Hørup, hørte siden til de udtraadte og nærmede sig de moderate, i hvis Rækker han stod fra 1887. 1885 var han blevet afskediget som Lærer paa Grund af sin Deltagelse i Riffelbevægelsen og fik s. A. 3 Maaneders Fængsel for Majestætsfornærmelse. 1885—1911 ejede han en Gaard i Knudby ved Viborg, 1906—14 en Gaard i Haraldsted ved Ringsted. Han var 1874—82 Sogneraadformand i Taarup-Kvols-Borris, 1883—1901 Medlem af Viborg Amtsraad, 1890—95 af Finansudvalget. Han tog Del i den Lassen-Leth Espensen'ske Bondebevægelse i 80'erne og spillede en vis Rolle under Forberedelsen til Forliget, især som Ordfører for Fattig- og Alderdomsunderstøttelseslovene 1890—91. I Samarbejde med visse Højrekredse (Holch) og Regeringen udarbejdedes under Behandlingen af Fattigloven det ny Alderdomsunderstøttelsesforslag, og da Berg og Hørup forelagde deres af Rubin forfattede Forslag, udtalte R. $\frac{20}{12}$ 1890, at han paa ti Minutter vilde kunne skrive (o: fremlægge) et bedre Forslag — en Vending, der siden hæftedes til ham som et Øgenavn. Efter Forliget faldt R. i sin Kreds 1895, stillede sig 1896 i Nørresundby mod Jensen-Sønderup, men trak sig tilbage før Valget, valgtes 1898 i Viborg som moderat og genvalgtes 1901, men trak sig tilbage 1903; han stod paa sit Partis yderste højre Fløj og tog 1902 Afstand fra Neergaards Tilslutning til Ministeriet Deuntzer. 1906 stillede han sig i Gudme, bl. a. som Modstander af den almindelige kommunale Valgret, valgtes 1909 og repræsenterede Kredsen til 1913. Han gik 1910 ind i det samlede Venstre, men hørte til dets moderatere Elementer og viste ved flere Lejligheder sin Tilbøjelighed for Særstandpunkter, han stemte 1909 som eneste egentlige Venstremand for Rigsanklage mod Sigurd Berg, stod Marts 1911 jævnsides Schovelin i Modstand mod videregaaende Arbejdsledhedsunderstøttelse, var 1911—12 skeptisk overfor Enke- og Tyendelov (Sammenstød med Sabroe $\frac{9}{12}$ 1911) og svarede 1912 sammen med Ingv. Jensen og Bjerre „Stemmer ikke“ til den ny Grundlov, hvis Landsting var ham imod. R., der altid har været skarp i Debatten og hævdede den personlige Frihed, har saaledes efterhaanden nærmet sig konservative Synspunkter. — Gift 1872 Ane Marie Louise Bolette Pedersen Kistrup.

P. E.

Litt.: Slægt og Erindringer i J. P. Harbo: „Slægten R.“ 1918; Wulff: „Den dsk. Rigsdag“ 1882; „Berl. Tid.“ $\frac{20}{18}$ 1885, $\frac{21}{12}$ og $\frac{22}{12}$ s. A. og $\frac{29}{3}$ 1886; „Vestrebll.“ $\frac{12}{4}$ 1891; „Dagbl.“ $\frac{9}{5}$ s. A.; Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; A. Nielsen: „Venstrereformpartiet og det forhandl. Venstre“ 1906, S. 33 f.; „Poltikken“ $\frac{9}{10}$ 1910; „Svendborg Amtstid.“ $\frac{13}{5}$ og $\frac{21}{5}$ 1913; „Lærerne og Samfundet“

1913—14; „Tiden“ 27/2 1914; Bertelsen: „Viborgkredsens Folketingsmænd“ 1918.

Ravn, Frederik Kølpin (10/5 1875—25/5 1920), Plantepatolog. F. i Aalborg. Forældre: Fuldmægtig Sophus Georg R. og Anna Louise Rathmann. Blev Student 1890, Mag. scient. 1896 og Dr. phil. 1900, var Assistent ved Landbohøjskolens botaniske Undervisning 1892—1905, Konsulent i Plantesygdomme ved de samvirkende danske Landboforeninger 1905—07, Leder af disses

plantepatologiske Forsøgsvirksomhed 1907—12, siden 1907 Landbrugsministeriets Konsulent i Plantesygdomme, Leder af Statens plantepatologiske Forsøg fra 1912, Forretningsfører for Landbrugsministeriets Tilsyn med smitsomme Plantesygdomme fra 1913, Medlem af Frøkontrolkommissionen fra 1917, Professor i Plantepatologi ved Landbohøjskolen fra 1907. R. var som ung først inde paa økologiske Studier, navnlig Vand- og Sumpplanternes Økologi, her stærkt paavirket af Warmings Undervisning, og skrev 1894 Afhandlingen „Om Flydeevnen hos Frøene af vore Vand- og Sumpplanter“, et meget dygtigt Ungdomsarbejde. Men hans Ansættelse paa Landbohøjskolen blev bestemmende for hans Arbejdsretning, mykologiske og plantepatologiske Studier, i Fortsættelse af Roststrups Gerning, ligesom den blev det for hans Arbejdsmaade, idet han her blev paavirket af Johannsens eksperimentelle Metode. Han har i en lang Række Afhandlinger behandlet plantepatologiske Emner, og først og fremmest naturligtvis Landbrug, men tillige Skovbrug og Havebrug nød godt af R.s store Arbejde. De vigtigste Grupper af Arbejder omhandler dels Helminthosporiumarterne og de af dem fremkaldte Sygdomme hos Byg og Havre, herom hans Doktor-disputats 1900, dels Kaalbroksvampen, dels Midler til Afsvampning af Saasæd, dels nogle Arbejder om Sygdomme hos Skovtræer, saaledes om Egens Meldug og dens Indflydelse paa Skudmodningen, dels Undersøgelser over Stikkelsbærdræberen. Endelig har han beskæftiget sig med Arveligheds-spørgsmaalet og skrevet et populært Skrift herom: „Forplantning og Arvelighed“ (1904). R. virkede 1902—05 energisk i Skrift og Tale for at faa Kampen mod Plantesygdomme sat i System, og paa hans Initiativ oprettede De samvirkende danske Landboforeninger 1905 en plantepatologisk Forsøgsstation. Dels herigennem, dels gennem sin Professorvirksomhed, dels paa andre Maader blev R. Sjælen i Plantesygdomstudiet herhjemme. Han var en udpræget videnskabelig Begavelse, men havde tillige be-

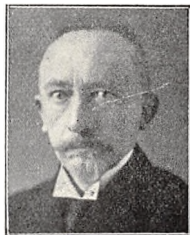
tydelig praktisk Sans, og han havde ved sin ligevægtige og tillidsvækkende Optræden let ved at arbejde sammen baade med Videnskabens og det praktiske Livs Mænd, altid utrættelig energisk og interesseret. Ved betydningsfulde Rejser, bl. a. navnlig til U. S. A., kom han ind i Organisationsarbejdet for internationalt Samarbejde paa Plantesygdommens Omraade. D. i New York. — Gift 1911 Margaret Munn. *H. J.*

Litt.: Selvbiografi i Uniy Progr. Novb. 1900; „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; „Studenterne fra 1890“ 1915; Nekrologer i „Politiken“ 28/5 1920 (af Fr. Weis), „Bot. Tidsskr.“ s. A. (af C. H. Ostenfeld), „Berl. Tid.“ 28/5 s. A. (af samme), „Haven“ s. A., „Andelsbladet“ s. A., „Fyns Stifts Landbrugstid.“ s. A., „Ugeskr. f. Landm.“ s. A. (af S. Sørensen), „Tidsskr. f. Landok.“ s. A. (af Harald R. Christensen), „Naturens Verden“ s. A. (af K. Dorph-Petersen), „Nord. Jordbrugsforskning“ s. A. (af C. Ferdinandsen), „Dsk. Skovforen. Tidsskr.“ s. A. (af J. Helms), „Vort Landbrug“ s. A. (af K. Raunkjær) og „Gartner-Tid.“ s. A. (af A. Pedersen).

Ravn, Hans Mikkelsen (1610—10/8 1663), Skolemand, Litterat. F. paa Fævejde ved Grenaa, hvor Faderen var Forvalter. Blev Student 1631, tog 1634 teologisk Attestats og 1641 Magistergraden; var 1640—52 Rektor i Slagelse og blev 1652 Sognepræst i Ørslev ved Skelskør. Som Skolemand nød han stor Anseelse og var sikkert en af Tidens ypperste. Ogsaa som Forfatter indtager han en smuk Stilling i vor Litteratur. Stærkt grebet af Senrenæssancens Digtekunst, som den hos os viste sig i Anders Arrebo (s. d.), blev han en af denne Retnings betydeligste Talsmænd herhjemme; med Varme priste han Modersmaalet, og i sin Metrike (1649) gav han Poesiens Dyrkere en udmærket Vejledning. Hans Hovedværk er det store musikteoretiske Skrift „Heptachordum Danicum“ (1646), der endnu har Værd; kønt taler han heri om de gamle Folkeviser. D. i Ørslev ved Skelskør. — Gift Karen Andersdatter. *C. S. P.*

Litt.: „Efterretn. om Slagelse lærde Skole 1850—51“ 1851, S. 12 ff.; H. F. Rordam i „Hist. Tidsskr.“ III 4 1865—66; A. Hammerich: „Musikken ved Christian IV.s Hof“ 1892; O. Levertin i „Samlaren“ XV 1894; „Hjem og Skole“ 1903.

Ravn, Jesper Peter Johansen (f. 30/11 1866), Geolog. F. i Vonsild ved Kolding. Forældre: Gaardejer Hans Petersen R. og Ane Marie Cathrine Østergaard. Blev Student 1885, Cand. mag. i Naturhistorie og Geografi 1892, s. A. Ekstra-assistent ved Mineralogisk Museum; 1897 foretog han en Studierejse til Sverige, Tyskland (særlig München) og Rusland. Efter Hjemkomsten 1898 blev han fast Assistent ved den palæontologiske Afdeling af Mineralogisk Museum og 1907 In-

spektør for samme Afdeling. 1904 blev han desuden Docent i Palæontologi ved Universitetet. Foruden de nævnte Rejser har han foretaget andre til Holland og England og 1909 en geologisk Undersøgelse paa Disko og Nugsuak-Halvøen i Vestgrønland. — Som Palæontolog har han først og fremmest beskæftiget sig med Forsteningerne i forskellige Jordperioders Aflejringer i Danmark, især Kridt- og Tertiæraflejringerne. 1903 fik han Videnskabernes Selskabs Sølvmedaille for et Arbejde om „Molluskerne i Danmarks Kridtaflejringer“ og 1906 samme Selskabs Guldmedaille for Arbejdet „Molluskfaunaen i Jyllands Tertiæraflejringer“. Disse to Arbejder, der er hans omfangsrigeste, besidder i fuldt Maal de Egenskaber, som karakteriserer hele hans Produktion, først og fremmest Omhu og Nøjagtighed i Iagttagelserne parret med en ædruelig Forsigtighed i Konklusionerne. Af hans øvrige Arbejder handler et Par om Jura-, Kridt- og Tertiærforsteninger fra Østgrønland, et Par andre om hans Undersøgelser i Vestgrønland og de derværende marine Kridttidsaflejringer. — Gift 1904 Anna Jørgine Jørgensen. V. N.

Litt.: Slægt i „Slægterne Tinglev og Wiuff“ 1917; Hauch-Fausbøll: „Studenterne fra 1885“ 1910; „Medd. om Grøn.“ XXIX, XLV og XLVII 1904—11.

Ravn, Niels Frederik (¹⁸/₅ 1826—¹²/₆ 1910), Søofficer, Marineminister. F. i Kbh. Forældre: Høsekræmmer Stephan Christensen

R. og Ane (Karen) Marie Bunge. Blev Sekondløjtnant 1844, Premierløjtnant 1851, kar. Kapitajn 1863, Kapitajn 1868, Kommandør u. f. N. 1873, Kontreadmiral u. f. N. 1885, Afsked og kar. Viceadmiral 1891. Deltog i „Galathea“s Jordomsejling 1845—47 og i begge slesvigske Krige. Han var en fremragende Matematiker og var 1851—63 Lærer i Matematik paa Søkadetakademiet samt fra 1863, lige til han ²¹/₅ 1873 indtraadte som Marineminister i Holstein-Holsteinborgs Ministerium, Lærer i det samme Fag paa den militære Højskole og Officersskolen. Hans krigsmaritime Virksomhed var derfor kun ringe, og han havde kun een Chefkommando — med Kadetskibet 1871. 1873—1900 stod R. faktisk uafbrudt i Spidsen for Marinens Administration, heraf i ²³/₂ Aar som Minister og fra Juni 1875 til Januar 1879 som Direktør. Han var samtidig flere Gange fung. Krigs- og Udenrigsminister og endelig 1873—1901 Folketingsmand for Kbh.s 8. Kreds. R. var fuldblods Højremand, men samtidig udpræget demokratisk og ligetil i Tankegang og Væsen. Han var en ualmindelig klog

Politiker, en elskværdig og i alle Lejre personlig velset Mand. Han var ivrig Tilhænger af Kbh.s Landbefæstning og forelagde som fung. Krigsminister det første Lovforslag herom. 1880 gennemførte han ved de Moderates Assistance en ny Flaadelov, som betød stor Fremgang for vort Søværn, men under den provisoriske Periode var Marinen Stebarn, hvad man indenfor Søofficerskredse havde svært ved at tilgive R. Der er imidlertid ingen Tvivl om, at en kraftigere Talsmand for vort Søforsvars Betydning ikke vilde være blevet taalt indenfor det Estrup'ske og de senere Højreministerier. R.s almene Interesse og Kundskaber strakte sig ogsaa til det arktiske Omraade; han var i en Aarrække Medlem af Kommissionen til Ledelsen af Grønlands geologiske og geografiske Undersøgelse. Han var Medstifter af det krigsvidenskabelige Selskab. D. i Kbh. — Gift 1852 Vilhelmine Sophie Frederikke Olufsen, d. 1910. V. G.

Litt.: Slægt se Chr. R.; Topsøe: „Polit. Portrætsudier“ 1878; Wulff: „Den dsk. Rigsdag“ 1882; „Nutiden“ s. A.; „Avisen“ ³¹/₇ 1894; „Politiken“ ¹/₈ s. A.; „Berl. Tid.“ ²¹/₅ 1898; Anders Nielsen i „Politiken“ ¹¹/₁ 1900; „Vor Fremtid“ ¹¹/₁ 1910; N. P. Jensen: „Erindringer“ II 1916, S. 73, 99; „A. F. Kriegers Dagb.“ V 1923; C. F. Wandel: „Nogle Livserindringer“ 1923; Nekrologer i „Tidsskr. f. Søvæsen“ 1911, „Berl. Tid.“ og „Nationaltid.“ ¹²/₆ 1910 og „Politiken“ ¹⁴/₆ s. A.

Ravn, Vilhelm Carl (¹⁰/₆ 1838—¹⁷/₅ 1905), Musikhistoriker. F. i Helsingør. Forældre: Regimentskirurg Frederik Christopher Køl-

pin R. og Sophie Amalie Spies. Blev Student 1857, Cand. juris 1865, kom 1871 ind paa Kbh.s Politikontor og blev 1887 (efter Eugen Petersen) Vicepolitidirektør, i hvilken Stilling han ved sin Hjælpsomhed, Forekommenhed og hele humane Embedsførelse opnaede en endogsaa ualmindelig velrenommeret Position. R. havde stærk Interesse for Musik. En Overgang virkede han som Sanglærer ved Metropolitanskolen efter A. P. Berggreen. Paa dennes Opfordring kastede han sig over Studiet af dansk Musikhistorie. Paa Undersøgelser udelukkende af Førstehaandskilder skabte han 1880—90 Grundlaget for den nyere danske Musikhistorieforskning. Hans Arbejder kom frem til Dels i Tidsskrifter og Aviser („Ill. Tidende“, „Nær og Fjern“, „For Idé og Virkelighed“ (heri den fremragende Afhandling om „Engelske Instrumentister ved det danske Hof paa Shakespeares Tid“ — engelsk Oversættelse i „Sammelb. d. int. Musikgeselschaft“ 1905—06), „Nationaltidende“ o. fl.). Andre Arbejder danner Indledninger til de Udgaver af dansk Musik, som „Selskabet til Udg. af ældre dansk Mu-

sik "lod fremkomme (Hartmanns „Balders Død“, Kunzens „Gyrithe“), atter andre fremkom under Form af Artikler i Bricks Leksikon og i det tyske Mendel-Reissmann'ske Leksikon („Skandinavisk Musik“). Hans Hovedværk er „Koncerter og musikalske Selskaber i ældre Tid“ („Musikforeningens Festskrift“ 1886). R. forbinder en skarp og historisk-teknisk uangribelig Forskning med en klar og letlæselig Fremstilling. Hans Interesser gik især i Retning af det musik-kulturhistoriske Studium (jvnf. ogsaa hans efterladte Arbejder i Kgl. Bibliotek); de Resultater, han her kom til, danner et eminent Grundlag for de nyere tonekunst-historiske Undersøgelser. D. i Kbh. — Gift 1875 Johanne Frederikke Cathrine Zeise, d. 1894. E. A.

Litt.: Frederiksborg Skoles Progr. 1895; Dahlberg og Plum: „Metropolitanskolen“ 1915; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 17/5 1905, „Politiken“ 18/5 s. A. (af W. B.) og „Ill. Tid.“ 28/5 s. A. (af samme).

Ravn-Hansen, Louise Christiane (19/7 1849 —21/1 1909), M: Berinde, Radererske. F. i Kbh. Forældre: B. d. i Krigsministeriet Chri-

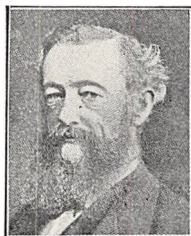

stian Henrik Ravn og Louise Wunderlich; adopteret af Klædehandler Niels Frederik Hansen og Sabine Wunderlich. Kom efter nogen Undervisning i Blomstermaleri paa Kyhns Tegneskole, arbejdede senere en kort Tid hos Roed, udstillede første Gang 1877. Hun

havde 1891 Stipendium til en Italiensrejse og opholdt sig senere ofte i Udlandet. Hun har udført en Del paa ingen Maade dilet-tantiske Landskaber især fra Østjylland, Malerier af den gamle danske Skole, med et ret storstilet Syn. Hun udsendte en stor Del ret kendte Raderinger, ogsaa hovedsagelig Landskaber. Drukned i Havel ved Berlin. — Ugift. O. A.

Litt.: Nekrologer i „Politiken“ 23/1 1909 og af Gudda Behrend i „Nationaltid.“ 2/2 s. A.

Ravnkilde, Niels Christian Theobald (24/1 1823—19/11 1890), Komponist. F. i Kbh. For-ældre: Krigskancellist, Institutbestyrer Niels

Christian R. og Johanne Marie Caroline Behrend. Var Elev bl. a. af J. P. E. Hartmann og af Konservatoriet i Leipzig (1847, Klaverspil), kom 1853 paa en Kunstrejse til Rom, hvor han slog sig ned som Musiklærer og forblev Resten af sit Liv. Han stod i livlig Forbindelse — foruden

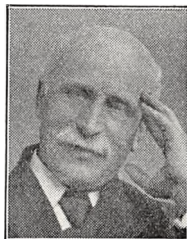
med det italienske fornemme Selskab, hvor han virkede som Musikpædagog — tillige

med sine Landsmænd i Rom, idet han i en Aarrække var Formand i den skandinaviske Forening (Æresmedlem 1885). — Alle-rede som ung Menneske udgav han en Række Smaakompositioner, hvoraf en Duet vandt „hæderlig Omtale“ ved Musikforeningens Konkurrence (1844). Han skrev senere Klaverstykker, Sange, en Koncertouverture, der blev opført i Musikforeningen (1866), en Suite, Kvartet i F-Dur (Kammermusikforeningen 1869) og en Violinromance. Alle hans Kompositioner er præget af en fin og ud-søgt Smag; hans Kunst er iøvrig uden Sær-præg, veg og dæmpet, og mærkelig nok uden nogen som helst Indflydelse fra det fremmede Lands Kunst, han levede omgi-vet af det meste af sit Liv. D. i Rom. — Ugift. E. A.

Litt.: Moderne Slægt se Jacob Behrend; V. Bergsøe: „Eventyr i Udlandet“ 1905; Axeltné Lund: „Spredte Erindringer“ 1917; Galschiøt: „Skandinaver i Udlandet“ 1923.

Rechendorff, Oscar Andreas (f. 7/10 1865), Forsikringsmand. F. i Kbh. Forældre: Cise-lør, Guldsmedemester Wilhelm Valentin R.

og Theorine Henriette Karup. Blev Student 1885, men var allerede fra 1881 ansat i „Nye danske Brandforsik-ringsselskab“, hvor han blev til 1897. 1898 ned-satte han sig som Re-præsentant for uden-landske Selskaber. 1895 var han Medstifter af „Assurandøren“ og var

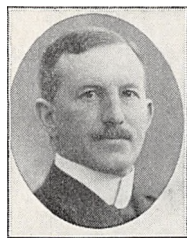

dets Redaktør til 1908, da han stiftede „Assurancetidende“, hvis Redaktør han var til 1915, siden dets Udgiver. Han var *Med-stifter af Livsforsikringsselskabet „Tryk“ 1898, af „Dansk Glas- og Cykletyveri-Forsikrings A/S“ 1901, Medstifter af og Direktør for „Det Kjøbenhavnske Reassurance-Com-pagni“ 1915 og „Den Kjøbenhavnske Gen-forsikring“ 1916; de to sidstnævnte maatte likvidere 1923. R. har som Redaktør be-handlet en Mængde Forsikringspørgsmaal med Dygtighed og Indsigt og har gjort sig fortjent ved siden 1904 at udgive den for-træffelige „Dansk Forsikrings-Aarboeg“, der er taget til Mønster for tilsvarende Værker andensteds. Trods sin ubestridte Dygtighed svækkede R. i nogen Maade sin Position i Forsikringsverdenen, da han i en for nogle Aar siden herskende Strid (om den beryg-tede Direktør Olesen) tog Standpunkt paa den forkerte Side. — Gift 1892 Valborg Elis-abeth Baadsgaard. V. E. G.

Litt.: Hauch-Fausbøll: „Studerterne fra 1885“ 1901; „Assurandøren“ 15/12 1920 (af Henr. Larsen).

Rechnitzer, Hjalmar (f. 1/12 1872), Sø-officer. F. i Aalborg. Forældre: Vicekonsul P. R. (s. d.) og Hustru. Blev Sekondløjtnant 1896, Premierløjtnant 1901, Kaptajn

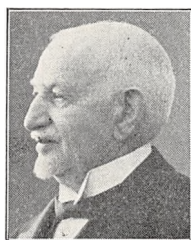
1911, benyttedes i sin første Officerstid en Del i Søopmaalingen, senere som Eskadreadjutant. Han gennemgik Officersskolen 1903—05, ansattes 1906 i Marineministeriet og har siden da — kun afbrudt af sine Udkommandoer — været knyttet til Flaadens Stab og Ministeriet, hvor hans store Arbejdsevne, hans hurtige Hoved og praktiske Indsigt har været

til megen Nytte. 1909 varetog han i Spezzia under Aarestrups (s. d.) Sygdom Tilsynet med Bygningen af vor første U-Baad og har senere kommanderet de fleste af dens Efterfølgere. 1913 blev han Divisionschef og 1914 Flotillechef for vore U-Baade og Chef for Flyvevæsenet; han har i begge Virksomheder lagt stor Dygtighed og Aktivitet for Dagen. 1917 blev han fung. Departementschef i Marineministeriet, fik 1919 kgl. Udnævnelse som saadan og udnævntes Sept. 1923 til Ministeriets Direktør. Han er Bestyrelsesmedlem i A/S Fr. Th. Adolfs Enke og er Foregangsmand i flere industrielle Foretagender (Aamosen, Vildmoserne). Har skrevet „Søkrigsoperationerne i den russisk-japanske Krig“ (1909). — Gift 1902 Emily Adolph. V. G.

Litt.: Hustrus Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægt-haandbogen“; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Kongstedlund).

Rechnitzer, Peter Petersen (^{27/12} 1842—^{3/5} 1921), Forretningsmand. F. i Store Andst ved Kolding. Forældre: Husmand, Strand-

kontrolør Ferdinand Hartvig R. og Barbara Pedersen. Var fra sin Lærlingetid hos Mæglerne Koefoed & Søborg til sin Død uafbrudt knyttet til Aalborg, i hvis Erhvervsliv han paa mange Omraader kom til at gøre en betydelig Indsats. Han begyndte 1863 at drive

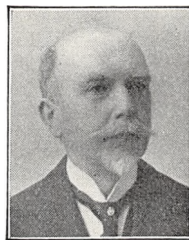
Agenturforretning for egen Regning, 1866 etablerede han sig som Grossist, n. A. blev han Dampskibsekspeditor, og efterhaanden fik han oparbejdet en stor Forretning i Assurance- og Speditionsbranchen. Som Forretningsmand var R. af den gamle Skole i dette Udtrykks bedste Forstand samtidig med, at han fuldt vel forstod at møde de Krav, den ny Tid stillede. Initiativrig, virksom og dygtig som han var, blev han i Aarenes Løb Medstifter af og varig Støtte for en Række lokale Foretagender. Han var Medstifter af Nordjyllands Dampskibsselskab (1874), Aalborg Aktiebryggerier (1882), Aalborg Telefonselskab (1884), Aalborg

Svineslagteri (1885) m. m. fl. Han var tre Gange Medlem af Byraadet, 1908—19 Formand for Aalborg Handelsforening og 1914—19 Formand for Aalborg kommunale Prisreguleringskommission o. s. v. Men ogsaa udenfor de lokale Kredse var han kendt og skattet og maatte paa forskellig Maade stille sig til Disposition for faglige og mere almene Formaalets Fremme. Han var 1895—1909 Formand for dansk Sejlskibsrederforening, 1897 Medstifter af Fællesrepræsentationen for dansk Skibsfart og 1905—12 Medlem af Arbejderforsikrings-Raadets Søfartsafdeling. Endelig var han i 35 Aar Vicekonsul for Sverige og Nederlandene. D. i Aalborg. — Gift 1866 Hanne Louise Marie Møller, d. 1921.

C. T.

Litt.: C. Klitgaard: „Aalborg Handelsstands Hist.“ 1913; Nekrologer i „Aalborg Amtstid.“ ^{3/5} 1921 og „Dsk. Søfart“ s. A.

Reck, Anders Borch (f. ^{1/6} 1850), Opvarmningsingeniør. F. i Sakskøbing. Forældre: Distriktslæge Christian Frederik David R. og Jacobine Kornerup. Blev Student 1868 og Cand. phil. 1869, gik derefter Militærvejen og blev Sekondløjtnant 1871 og Premierløjtnant i Ingeniørkorpsen 1874. Han kastede sig imidlertid over tekniske Spørgsmaal, og efter at have studeret Opvarmnings- og Ventilationsteknik

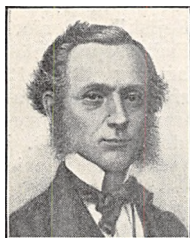

paa Rejser i Udlandet traadte han udenfor Nr. 1878 og nedsatte sig som Opvarmnings- og Ventilationsingeniør i Kbh. Forbindelsen med Militæret vedligeholdt han til 1912 efter 1885 at være blevet Kaptajn i Forstærkningen. Ingeniørvirksomheden voksede hurtigt i Omfang, og 1898 omdannedes den til et A/S „R.s Opvarmnings Kompagni“ med R. som Direktør. R. har opfundet flere udmærkede gode Ildstedkonstruktioner til Brug dels i Kakkelovne, dels i Centralvarmeanlæg. En af hans Ovntyper blev belønnet med Guldmedaille paa den internationale hygiejniske Udstilling i London 1884, og paa Opfordring af Dansk Skovforening har han konstrueret en meget anvendt Magasinovn til Brænde og Tørv. I de senere Aar har Kompagniet særlig kastet sig over Fabrikationen af Kedler til Kulfyrring ved Opvarmningsanlæg. Dernæst har R. udarbejdet et Centralopvarmningssystem, baseret paa hurtig cirkulerende varmt Vand, et System, der er blevet overordentlig meget anvendt her hjemme og i Udlandet. Af større Anlæg skal nævnes: Kristiansborg Slot, Østre Landsret-Palæet, Landbohøjskolen, Frederiksborg Slot og Kronborg. — Gift 1878 Marie Johanne Jacobine Qvist.

M. C. H.

Litt.: *Mødrene og Hustrus Slægt i Brønnliche „Stamt. over Familierne Brännich m. fl.“ 1910 og Christensen: „P. Kornerups Efterkommer“ 1913; Tychsøn: „Fortifikations-Etaterne og Ingeniørkorpsset 1684—1893“ 1893; „Dsk. Byerhverv“ 1904—11.*

Recke, Adolph Frederik von der (¹⁷/₅ 1820—⁹/₁₂ 1867), Forfatter. F. paa Sparresholm ved Næstved. Forældre: Ingeniørkaptajn Peter Blankenberg Prydz v. d. R. og Caroline Cæcilie Petersen. Blev Student 1838, Cand. juris 1844, blev s. A. ansat i Admiralitets- og Kommissariatskollegiet, senere Marineministeriet, hvor han 1847 avancerede til Kancelist og 1863 til Fuldmægtig. 1845 blev han

Løjtnant i Kongens Livkorps; virkede i 12 Aar af Interesse som Lærer ved det kgl. Blindeinstitut. Fra 1857 var han artistisk Direktør for Tivoli. — Som original dramatisk Forfatter og Bearbejder og Oversætter har han skrevet over 50 Stykker, der opførtes paa det Kgl. Teater, Hofteatret, Kasino og Folketeatret. Han debuterede 1846 med en Bellman'sk Skitse „En Aften i Djurgården“, senere fulgte bl. a. „Fyret ved Vesterhavet“ (1861), „Berthas Klaver“ (1855), „Den sidste Nat“ (1856) o. s. v. I Samarbejde med Poul Chievitz skrev han: „En høje Dannelsesanstalt“ (1850), „For Alvor“ (1851) og „En Fortid“ (1852). Ogsaa som Visedigter vandt han stor Popularitet og gav ofte Tiden Tonen, især med sine Sange fra Trearskrigen: „Holmens faste Stok“, „Gutter om Bord“, „Det var ved Paasketide“. Lykke gjorde ogsaa hans Gadeviser som „Rullen gaar“, „Pjaltensborgs Brand“ og folkelige Sange, bl. a. „Marken er mejet, og Høet er høstet“. En Del af hans Viser udkom samlet „Viser af — h —“ (1854). Han skriver let og sangbart, med godt Humør og Forstaaelse af det brede Folk. D. i Kbh. — Gift 1851 Caroline Margrethe Georgine Lumbye, d. 1901, senere gift Skuespiller Frederik Madsen (s. d.).

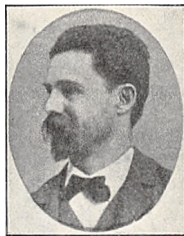
O. F.

Litt.: Slægt hos Lengnick, i v. d. R.—Volmerstein og O. v. d. R.: „Geschichte der Herren v. d. R.“ 1878, Hauch-Fausböll: „Slægthaandbogen“ og „Haandb. over den Ikke-nat. Adel“ 1917 samt i „Geneal. Taschenbuch der uradeligen Häuser“ 1910; G. Skjerne: „H. C. Lumbye“ 1912; C. A. Clemmensen: „Tivoli gennem 75 Aar“ 1918; Nekrolog i „Ill. Tid.“ ¹⁵/₁₂ 1867.

Recke, Ernst Frederik Vilhelm von der (f. ¹⁴/₆ 1848), Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Kaptajn, senere Oberst i Artilleriet Johan Ditlev Zepelin v. d. R. og Eliza Esperance Wallich. Slægten stammer fra Westphalen. Blev Student 1866 og begyndte at studere Kemi, men kom, da han havde faaet Regensen, ind i „et idealt Studenterliv“, der tog meget af hans Tid, saa da Regenstiden

var omme, foretrak han at afljene sin Værnepligt fremfor at gaa op til Eksamen. I

Rekrutttiden fik han Ideen til „Bertran de Born“ (1871), lavede et Udkast, som han indsendte til det Kgl. Teater, der antog det (opført ⁷/₁ 1873). Han begyndte igen paa Kemi, men opgav den helt for Litteraturen, rejste paa det Ancker'ske Legat i Tyskland og Italien 1881—82, var Assistent ved det Kgl. Bibliotek 1885—90, til en Digtergage paa Finansloven (fra 1902 livsvarig) gjorde det muligt for ham at leve for sine Interesser. „Bertran de Born“ blev efterfulgt af en Række Skuespil og Dramer: „Kong Liuvigild“ (1878), „Archilochos“ (1878), hans mest personlige Digtning, „Knud og Magnus“ (1881), „Fru Jeanna“, Operatekst med Musik af Lange-Müller, „Hertuginde af Burgund“ (1891), „Dronning Eigra“ (1900), „Det lukkede Land“ (1901), „Keiser Michael“, trykt som Manuskript for Venner (1908), „Kong Ortuni“ (1910) og „Spøletos Blomst“ (1913). Den anden Række indenfor hans originale Forfatterskab danner Digte: „Lyriske Digte“ (1876), „Smaadigte“ (1883), der bringer Erindringer fra Rejsen, „Spredte Blomster“ (1885), „Gamle og nye Digte til Een“ (1889), „Blandede Digte“ (1890), „Kronesangen“ (1898), „Nye Digte“ (1900) og „Digte“ (1912). En lille Gruppe danner hans Børnedigte: „Hvorledes Dagen gaar for lille Lise“ (1889), „Vores egen Tulle“ (1894) og „Tordenskjold“ (1896). Kun to mindre Prosabøger foreligger fra hans Haand: „Smaating“ (1893) og „Elveblod“ (1908). Som Digter staa R. uden Rapport til Samtiden. Han tager sine Emner fra Historien, fortrinsvis den „poetiske“ Ridder-tid, og Behandlingsmaaden er traditionel. Han er den typiske Epigon. Hans Dramer og Vers tilstræber og naar ofte en vis ydre Korrekthed, men mangler Kraft og Umiddelbarhed i Følelsen. Diktionen har en vis Flugt og Glans, men lider under Tørhed i Fantasi, hvad der giver Sproget et slidt og farveløst Præg. I Lyrikken, hvor han har dyrket sjældne, kunstfærdige Strofemer og Kantater, har han ydet sit bedste i det korte episke Digt og mindre lyriske Kunstformer, hvor han har skabt smukke Udtryk for et poetisk bevæget Gemyt. Det inderste i R.s Begavelse er næppe den skabende Kunstner, men Systematikeren. Som saadan viser han sig i sine metriske Arbejder og i sine Folkevisestudier. Hovedværket er Disputatsen: „Principerne for den danske Versekunst efter dens historiske og systematiske Udvikling“ (1881), hvortil slutter sig „Dansk Verslære i kortfattet Frem-

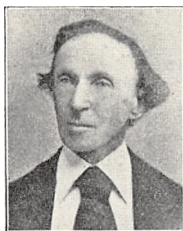

stilling" (1885) og „Grundtræk af dansk Verslære" (1894). Bortset fra den større eller mindre Betydning, R.s Synspunkter og Resultater vil faa for den fremtidige Metrik, vil hans Arbejde staa som et stort anlagt og dristig gennemført Forsøg paa at se de forskellige Versformer i deres Sammenhæng som en logisk nødvendig Udvikling af simple Grundformer. Den lille Bog „Nogle Folkeviseredaktioner" (1906) er Resultatet af mange Aars ihærdigt Arbejde med Folkeviserne, hvortil Svend Grundtvig oprindeligt havde tilskyndet ham. Hans Indsats i Folkeviserforskningen er Studiet af og den systematiske Optegnelse af „Fællesstroferne". Han vil herigennem naa bagom den mundtlige Tradition og den skriftlige Overlevering tilbage til Visen, som den først blev formet af Digteren. Hans Synspunkt er i Modsætning til Svend Grundtvigs historiske overvejende æstetisk. Endelig har han udgivet Chr. K. F. Molbechs og Plougs Digte, den sidste med et biografisk-kritisk Essay. R.s Aandsform er en uformidlet Blanding af Digter og Systematiker. — Gift 1886 Anna Petræa Frederikke Reinhard, d. 1921.

O. F.

Litt.: Slægt se Adolph R.; Erindringer i „Julebogen" 1913; Vodskov: „Spredte Studier" 1884; P. Hansen: „Den danske Skueplads" 1889—96; Johs. V. Jensen i „Politiken" 2/2 1901; Fortale til „Nogle Folkeviseredaktioner" 1906; Olrik i „Dsk. Studier" s. A.; Riis-Knudsen i „Vor Fremtid" II 1908—09 og „Ill. Tid." 23/8 1908; Thor Lange i „Vort Land" 17/10 1910; Holger Jørgensen: „To Mænd" 1912; „Nationaltid." 13/8 1918; H. Lind i „København" 14/8 s. A.; „Berl. Tid." 13/8 s. A.; Vilh. Madsen i „Vort Land" 14/8 s. A.; Kroman i „Politiken" 3/8 og 10/8 1922; „Berl. Tid." 20/10 og 17/11 s. A.; R. Nieliendam: „Det kgl. Teaters Hist." II 1922.

Rée, Anton (5/10 1820—20/12 1886), Klaverspiller. F. i Aarhus. Forældre: Grosserer Hartvig Philip R. og Therese R. Studerede Klaverspil hos J. Smitt og Karl Krebs i Hamborg, senere (1839) hos Halm i Wien. Var 1841 i Paris for at fuldende sine Studier og omgikkes her bl. a. Chopin og Kalkbrenner. 1842 tog han fast Ophold i Kbh. og hævdede sig her en Tid lang som Byens mest fremragende Klaverspiller. Han virkede som Lærer (kendte Elever er Aug. Winding og Fr. Hartvigson) og Solist (Musikforeningen). Ved Konservatoriets Oprettelse 1866 knyttedes han en Overgang til denne Institution. Fra hans Haand foreligger mindre Klaverkompositioner, endvidere to Piecer: „Bidrag til Klaverspillets Teknik" og „Musikhistoriske Momenter", samt Artikler til tyske og danske Blade og Tidsskrifter. Hans Klaverspil udmærkede sig ved smukt og klangfuldt Anslag, en fuldendt elegant Finger-

teknik, dertil en klog og fint følt Frasering, der ofte røbede en særpræget musikalsk Opfattelse. D. i Kbh. — Gift 1855 Ebba Kellgren, d. 1891.

E. A.

Litt.: Slægt i J. Fischer: „Hartvig Philip R. og hans Slægt" 1912 og „Tidsskr. f. jød. Hist. o. Litt." I 1917—19; A. Hammerich: „Kbh.s Musik-konservatoriums Hist." 1892; Nekrolog i „Berl. Tid." 21/12 1886.

Rée, Bernhard Philip (18/7 1813—13/11 1868), Journalist, Politiker. F. i Aarhus. Forældre: Grosserer Hartvig Philip R. og Therese R. Blev Student 1830, studerede Jura, men tog ikke Eksamen, kom ind i Frihedsbevægelsen efter Julirevolutionen og blev 1838 Redaktør af „Aalborg Stiftstidende", der udgaves af hans Farbroder, gik 1841 over til Kristendommen og ægtede Farbroderens Enke, hvorefter han blev Medudgiver af Bladet. Han var 1841—47 tillige Boghandler i Aalborg og udgav flere Tidsskrifter. 1844—46 og 1860—68 var han Borgerrepræsentant i Byen. R. var en fremragende Journalist trods sit noget mannerede Sprog, og Bladet blev under hans Ledelse et af de første, maaske det første virkelig redigerede Provsinsblad. Hans Indflydelse paa Egnen var meget stor, og han arbejdede med Iver og Held for trafikale og kommunale Fremskridt. Politisk ligger en Sammenligning med Goldschmidt nær; han var først og fremmest Fjende af de nationalliberale, sluttede sig til Hippodrommøderne i 1848 og blev Demokraternes førende Pen i Jylland i Tilslutning til Bondevennerne uden egentlig at være deres Mand. Som Medlem af jyske Stænder 1844—48 kæmpede han ene mod Kongevalg til den grundlovgivende Rigsforsamling; til denne valgtes han i Voldum, vilde Etkammer og stemte mod Bruun-Jespersens Forlig. Han var derefter Medlem af Folketinget 1849—52 for Bælum, 1852—54 og 1864—66 for Nibe, af Rigsraadets Folketing 1865—66. Han stod i Tinget nærmest Tscherning, hvem han fulgte ved Brudet 1854; han støttede Bondevennernes Helstatspolitik og stemte 1854 selvtrædte mod Monrads Mistillidsvotum til Ørsted. 1856—57 kæmpede han som næsten eneste Redaktør for Tschernings „Høkerlov" mod Købstæderne. Under Grundlovs-kampen stemte han i Rigsraadet for Nyholms Forslag, men lod sig i Rigsdagen af Tscherning bevæge til at stemme Nej til Grundlovsudkastet. 1867 maatte han trække sig tilbage paa Grund af Sindssyge. D. paa Sindssygeanstalten ved Aarhus. — Gift 1) 1841 Julie R., f. Hinrichsen, d. 1845. 2) 1852 Anna Marie Elisabeth Seedorff, d. 1900.

P. E.

Litt.: Slægt se Anton R.; Bille: „Tyve Aars Journalistik“ I—II 1873—76; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; „Saml. t. jysk Hlst. og Top.“ III 5 1906—08; A. Rasmussen: „Aalborg 3de“ 1915; „Aalborg Stiftstid.“ $\frac{1}{1}$ 1917; Hans Jensen: „Lars Bjørnbak“ 1919, S. 39; Thomas Larsen: „En Gennembrudstid“ II 1921—22; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 146; Nekrolog af P. C. Zahle i „Aalb. Stiftstid.“ $\frac{24}{11}$ 1868.

Rée, Eduard Philip ($\frac{4}{10}$ 1850— $\frac{13}{6}$ 1918), Kreditforeningsdirektør. F. i Randers. Forældre: Grosserer Julius R. og Louise Lip-

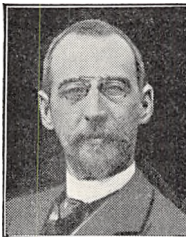
mann. Uddannedes hos Vekselerfirmaet I. S. Salomonsen i Kbh.; ved Faderens Død 1874 konstitueredes han i hans Stilling som Direktør i Kreditkassen for Landejendomme i Østifterne, 1875 blev han Direktør og sad i Direktionen til sin Død. Hurtigt Hovede, som han var, gjorde

han sig straks bemærket ved at lade sin Kreditforening være den første, der forlod den obligate 4 % Obligationstype, da Penge-markedets Stilling krævede en højere Rentefod, og hans Ledelse af den store Forening roses almindelig. Hans fremtrædende Evne til at omgaas Folk var ham her til stor Nytte. Ved Siden heraf var han en Tid Vekselmægler, og Spillernatur som han var, drev han selv Børsspekulationer, i lang Tid med skiftende Held; senere gjorde Spekulationen ham til en meget rig Mand, særlig ved at han var førende i den første store Haussespekulation i Sukkerfabrikerne Aktier. Han var interesseret i og stor Samler af dansk Malerkunst. D. i Skodsborg. — Gift 1874 Galathea Albertine Berendt, d. 1920.

A. R.

Litt.: Slægt se Anton R.; E. Arup: „Kreditkassen for Landejendomme i Østifterne 1866—1916“ 1916; Nekrolog i „Berl. Tid.“ $\frac{14}{6}$ 1918 (af E. Arup).

Rée, Gerhard Müller (f. $\frac{4}{11}$ 1858), Højesteretssagfører. F. i Kbh. Forældre: Raadmand Ferdinand Theodor R. og Gerhardine Mariane Müller. Blev Student 1876, Cand. juris 1881, 1884 Overretssagfører, 1892 Højesteretssagfører. Han var retskyndig Direktør for Nordisk Livsforsikrings A/S af 1897 og for Nordisk Ulykkesforsikrings-selskab af 1898 til 1907. Med stor Omhu og stejl Energi har R. røgtet de

ham betroede Sager; skarp baade i Angreb og Forsvar er han altid gaaet i Brechen for sine Klienters Tarv; overfor F. Bülow (s. d.) som Modpart førte han Aktoratet i Rigsretssagen 1910 mod J. C. Christensen og Sigurd Berg. I Litteraturen er R. optraadt med en Afhandling „Er gift Kvinde efter

dansk Ret umyndig i Formueanliggender?“ („Ugeskrift for Retsvæsen“ 1885 S. 433 ff.). — Gift 1888 Betzy Marie Petrea Libert. *Fz. D.*

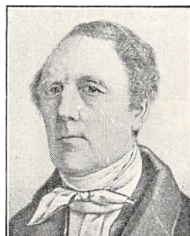
Litt.: Slægt se Anton R.; „Rigsretssag Nr. 4“ 1910; „Rigsretstidende 4. Sag“ s. A.; „Berl. Tid.“ $\frac{3}{6}$ 1917.

Rée, Herman (f. $\frac{8}{6}$ 1872), Ingeniør. F. i Aarhus. Forældre: Grosserer Siegfried R. og Ida Emilie Naumann. Tog polyteknisk Adgangseksamen 1890 og Eksamen i Ingeniørfagene 1897. Efter at have været assisterende Ingeniør hos Ingeniør C. R. Øllgaard, ved Kbh.s Vej- og Kloakanlæg og ved Statsbaneanlæggene gav han sig til at studere Elektroteknik, dels herhjemme, dels ved City and Guilds of London Central technical College, hvorefter han fra 1900 blev knyttet til Kbh.s Elektricitetsværker. Her har han navnlig været beskæftiget med Projekteringen af Byens Kabelnet. Ved Slutningen af 1922 tog han sin Afsked som Afdelingsingeniør. Ved Siden af sin Embedsvirksomhed har han haft og har endnu en betydelig privat Ingeniørpraksis, idet han navnlig har gjort Konstruktion af Kulkraner til sit Speciale og paa dette Omraade opnaaet en usædvanlig Indsigt. 1903—18 var han Medindehaver af Lehmann & R.s Patentbureau. Endelig har han i høj Grad vist den danske Rosport sin Interesse og bragt den store Ofre dels ved personligt Arbejde, dels ved rigelige Understøttelser; han har konstrueret en ny Type for Kaproningsbaade, der er almindelig anvendt i Skandinavien, og fremstillet et Apparat til Maaling af Røernes Præstationer, der har vakt Opmærksomhed i udenlandske Rosportkredse. — Ugift.

M. C. H.

Litt.: Slægt se Anton R.

Reedtz, Holger Christian ($\frac{14}{2}$ 1800— $\frac{9}{2}$ 1857), Diplomat, Minister. F. i Odense. Forældre: Godsejer Niels Juel R. og Catharine Sophie Vilhelmine Benzon. Blev Student 1818, vandt 1821 Universitetets Guldmedaille for en historisk Afhandling og udgav 1826 „Recueil historique et chronologique des traités de la couronne de Danemarck“, der i lang Tid var vor eneste Traktatsamling. 1827 var han selvanden

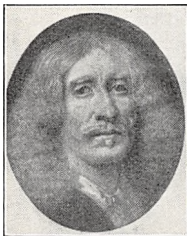
i München for at undersøge Christian II's Arkiv; der tryktes senere en Del af det forefundne. 1828 blev han Volontær i Udenrigsdepartementet, 1831 Sekretær, men afgik 1842. Han havde 1830 arvet Palsgaard, hvor han syslede med Astronomi. 1847 Medlem

af Viborg Stænder. 1848 blev han Depechesekretær under Udenrigsministeriet og benyttedes især til ekstraordinære Sendelser, deltog Juli—Aug. s. A. i Vaabenstilstandsforhandlingerne i Malmø og sendtes Maj 1849 til Berlin for at forhandle om Fred. Hans egenraadige Afslutning af Præliminærer og Vaabenstilstand Juli s. A. vakte Uvillie hos de nationalliberale Ministre og C. F. Hansen, men var vistnok forsvarlig. Sammen med Pechlin deltog R. derefter 1850 i Afslutningen af Freden i Berlin, og Aug. s. A. blev han Udenrigsminister. Han var afgjort Helstatsmand og havde vanskeligt ved Samarbejde til andre Sider; han paatog sig i Foraaret 1851 en Sendelse til Warschau for at paavirke Kejser Nikolaus under hans Besøg der, og han benyttede det negative Resultat af Sendelsen til at sætte Clausen og Hansen ud af Ministeriet, men han manglede diplomatisk Sikkerhed og politisk Indflydelse til at hævde sig, og Okt. s. A. maatte han vige for Bluhme. Han var en dannet og lærd Mand, men uden Smidighed, og hans personlige Væsen virkede ikke tiltalende paa hans samtidige. D. paa Palsgaard. — Gift 1848 Komtesse Asta Tugendreich Adelheid Krag-Juel-Vind-Frijs, d. 1890; senere gift N. F. S. Grundtvig (s. d.).

P. E.

Litt.: Slægt i Adelsaarbogen 1894; mødrene Slægt se Wilhelm Benzon; Hustrus Slægt se C. E. Frijs; J. N. Madvig; „Livserindringer“ 1887, S. 196, 198, 328; M. H. Rosenørn; „Løsevegne Blade af Livsminder“ 1888; Neergaard; „Under Junigrundloven“ 1892—1916; Forord til L. Laursen; „Dsk. Traktater“ I 1907; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 48—59, 67, 69—76, 117, 126, 132—36, II 1921, S. 132; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Palsgaard); Barfod; „Minder fra gl. grundtvigske Hjem“ III 1923, S. 40; Brev i „Breve fra og til H. C. Ørsted“ II 1870 og H. C. Schumacher; „Astron. Nachrichten“ 1844—49.

Reedtz, Peder (^{17/11} 1614—^{10/7} 1674), Kansler. F. paa Tygestrup (Kongsdal) ved Holbæk. Forældre: Rigsraad Frederik R. og Birgitte Brahe. Uddannedes hjemme og i Udlandet, var 1641—46 Sekretær i Kancelliet, beklædte baade i denne Tid og senere flere diplomatiske Hverv. 1652 Lensmand over Lundenæs, 1657 paa Møen, 1662 Amtmand over flere norske Amter. 1655 Vicepræsident i Admiralitetet, 1656 Rigsraad, var Tilhænger af Enevælden og holdt Talen til Stænderne ved Arvehyldingen 1660, udnævntes Okt. s. A. til Kansler, 1661 til Patron for Universitetet og Højesterets Formand. Han blev i sine sidste Aar overskygget af Griffenfeld og har iøvrig næppe været nogen betydelig Statsmand. Han bortbyttede 1669 sin Fødegaard Tygestrup til Kronen mod

Børglum Kloster. D. i Kbh. — Gift 1) 1653 Sophie Sehested, d. 1671. 2) 1672 Anne Ramel, d. 1702.

H. Js.

Litt.: Slægt se Holger R.; mødrene Slægt se Karen Brahe; I. Hustrus Slægt i „Adelsaarbogen“ 1911; „Mag. t. d. dsk. Adels Hist.“ I 1824, S. 147 ff.; Becker; „Saml. t. Frederik III.s Hist.“ 1847—57; „Medd. fra Gehejmeark.“ 1886—88, S. 69; A. D. Jørgensen; „Griffenfeld“ I 1893, S. 77 ff.; H. D. Lind; „Frederik III.s Sønagt“ 1896; Lindbæk; „Aktst. og Oplysn. til Statskollegiets Hist.“ 1903—10; Christiansen; „Bidrag til dsk. Statsholdnings Hist.“ 1908—22; Fabricius; „Griffenfeld“ 1910; Laursen; „Dsk. Traktater“ V 1920; „Dsk. Herregaarde ved 1920“; Nekrolog i Universitetsprogram 1674.

Reedtz-Thott, Otto, Baron (f. ^{20/6} 1872), Politiker, Sejlsportsmand. F. paa Gavnø ved Næstved. Forældre: Lensbaron Tage R.-T. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1890, Cand. mag. i Statsvidenskab 1896, var 1897—1900 i Udenrigsministeriets Tjeneste, Sekretær ved Legationerne i Paris, Berlin og London samt ved Fredskonferencen i Haag, overtog 1902 Baroniet Gavnøs østlige Del og tiltraadte ved

Faderens Død 1923 Besiddelsen af hele det 1921 afløste Baroniet. Han var fra 1904 Formand for Roholte Sogneraad og 1916—22 Medlem af Præstø Amsraad, blev 1923 Faderens Eftermand som Forstander for Herlufsholm. Fra Ungdommen har han været en ivrig Sejlsportsmand ligesom Faderen, han blev Medlem af Kgl. Dansk Yacht-Klub, og hans store Interesse for Idrætten i Forbindelse med hans repræsentative Evner og sociale Position gjorde, at man 1912 valgte ham til Formand i Klubben, i hvis Ledelse han siden har deltaget med stor Dygtighed og Energi. Politisk er han Højremand, stillede sig til Folketinget i Præstø 1913 og valgtes 1920 paa Kbh.s Amts Liste; han tilhører den Venstre nær staaende Fløj af Partiet. 1923—24 var han Medlem af den til de norske Grønlandsforhandlinger udnævnte Kommission. — Gift 1904 Baronesse Gudrun R.-T., d. 1917.

F. K.

Litt.: Slægt se Holger Reedtz, I „Adelsaarbogen“ 1900 og „Ill. Tid.“ ^{15/7} 1877; mødrene Slægt se Bernhard v. Bülow; „Politikken“ ^{29/4} 1920; „Berl. Tid.“ ^{23/11} 1923; „Verden og vi“ ^{25/6} 1922.

Reedtz-Thott, Kjeld Thor Tage Otto, Lensbaron (^{13/3} 1839—^{27/11} 1923), Politiker. F. paa Gavnø ved Næstved. Forældre: Lensbaron Otto R.-T. og Karen Julie Elisabeth Frederikke Fønss. Blev Student 1858, Cand. phil. 1860, studerede et Par Aar Statsvidenskab i Genf og Paris og overtog Baroniet Gavnø 1862. Med stor Interesse og Almensans virkede han for Godset, opmuntrede til bedre Driftsmaader og Grundforbedring, oprettede Huslodder og bortsolgte megen

Jord til Arvefæsteeje. Han kom ind i adskilligt kommunalt, landøkonomisk og kommercielt Arbejde, var fra 1867 over en Menneskealder Sogneraadsformand, 1876—94 Amtsradsmedlem og Formand for Præstø Amts Landboforening. Sammen med Ingerslev og Sehestedt-Juul virkede han for Optagelse af Sukkerroedyrkning og var Bestyrelsesmedlem

i Sukkerfabrikkerne 1872—95 og 1902—23 og Formand 1916—23, Bestyrelsesmedlem i Store nordiske Telegrafelskab fra 1898. Han var ligeledes Bestyrelsesmedlem i Foreningen til Forbedring af Husmænds og Indersters Kaar og indtil 1894 i mange Aar Formand for Godsejerforeningen, der i Kampaarene mere og mere blev en politisk Korporation. Han stillede sig som Højres Kandidat til Folketinget i Vordingborg 1873, 1876, 1879, 1881 og 1884 og valgtes til Landstinget i 3. Kreds 1886 efter C. Moltke-(Lystrup). Han, der 1865 kaldte Alliancen Frijs—J. A. Hansen „næsten komisk“, har i sin Alderdom betegnet det som sit stadige Maal at skabe Samarbejde mellem store og smaa Besiddere. Som Tietgens Mand og grundtvigsk paavirket stod han lidt til Venstre for Estrup, og paa Rigsdagen var Politikere som Th. Nielsen og Dinesen ham sympatiske. ²²/₁₀ 1888 betonedede han Nødvendigheden af efter de sidste 40 Aars korporationsopløsende Arbejde at skabe en ny Samfundskæde, hverken Fortidens Snøreliv eller Socialdemokratiets Klasseregimente. Han var 1888 Ordfører for Lov om Brandpoliti, 1889 for Lov om Landbohøjskolen, 1892 for Sygekasseloven; mere og mere stod han som en af de forligsvillige Højremænd, og det opfattedes almindelig som et Forligstegn, at han Juni 1892 blev Udenrigsminister. I de følgende Aar var han med Ingerslev og Nellemann Forhandlingens Støtte i Ministeriet, og Estrups Erklæring om sin Afgang April 1894 var i sin første Form efter hans Forslag. Da Nellemann s. A. afslog Kongens Opfordring til at danne Regering, kaldtes R.-T. og besluttede i Enighed med Estrup at danne et forhandlingsvilligt Højreministerium. Han proklamerede sig straks som Mægler mellem Tingene; da Valget 1895 gik Forliget imod, holdt Regeringen sig en Tid tilbage, men 1896 optoges i Samklang med Dinesen og de moderate i en agrarisk farvet Reformpolitik, og Skattekompleset forelagdes til megen Tilfredshed i Venstre. Da det nu utvivlsomt bar mod Dannelsen af et Mellemparti, vakttes Uvillie dels i mere radikale Venstrekredse, dels i Landstingets Højre; R.-T. erklærede ²²/₁₀ 1896, at han

vilde gaa af i Tilfælde af en uløselig Finanslovkonflikt mellem Tingene, og mis-hagede herved Estrup. Om nogle i sig selv ikke meget væsentlige Stridspunkter paa Finansloven naaedes ikke Enighed; R.-T. tiltraadte Folketingets Affattelse, men denne forkastedes i Landstinget, og et sidste Forsøg paa Ening, som R.-T. ved en lidt uheldig Manøvre havde indledet allerede før Landstingets Afstemning, faldt i Folketingets Venstre, hvorefter R.-T. gik af. Uden sikkert Flertal i noget af Tingene havde R.-T. villet manøvrere taktisk med Partierne, uden at Kræfterne slog til. Efter sin Afgang stod han naturlig det forhandlingsvillige Højre i Landstinget nær, gik 1902 ind i den frikonservative Gruppe og var de følgende Aar i nært Samarbejde med Frijs og Regeringen en ledende Kraft, Gruppens Ordfører ved Loven om Forsvarskommissionen og de vestindiske Øer 1901—02, Tingets for Menighedsraadsloven og Almenskoleloven 1902—03, de vestindiske Love 1905—06, Arvefæstefgiftsloven 1907—08, Menighedsraadsloven 1909—10. Ved Folketingsvalget 1909 anbefalede han Venstres Kandidat i Vordingborg og blev — delvis paa Grund af Misstemning i Højre — ikke genvalgt til Landstinget 1910. R.-T., der 1887—1923 var Forstander for Herlufsholm, var en vennese, belæst og kunstinteresseret Mand, der havde aabent Blik for en Adelsmands Forpligtelser. D. paa Gavnev. — Gift 1864 Elisabeth Adelgunde Bülow, d. 1909. P. E.

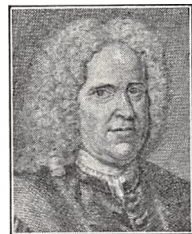
Litt.: Slægt se Otto R.-T.; mødrene Slægt hos Lennig; Hustrus Slægt se Bernh. v. Bülow; „Dagbl.“ ²/₁₀ 1886; „Ill. Tid.“ ¹⁹/₀ 1892; „Politiken“ ⁸/₀ s. A., ⁸/₀ 1894, ¹⁰/₀ og ¹²/₀ 1897, ¹/₁₁ 1923; „Berl. Tid.“ ¹¹/₀ 1897, ²/₀ 1900, ¹²/₀ 1919 og ³¹/₁₀ 1923; „Nationaltid.“ ¹¹/₀, ¹⁹/₀ og ²¹/₀ 1897; Folketingets Forhandl. ¹²/₁₀ s. A.; Bransager og Rosenkrantz; „Den sks. Regering og Rigsdag“ 1901—03; P. E. Jensen; „Gavnø Kloster“ 1902; Chambellan; „Dsk. Jorddrotter“ 1911; „Vort Land“ ²²/₀ 1912; Henrichsen; „Mændene fra Forfatningskampen“ I 1913, S. 51 o. f. St.; „Hist. Tidsskr.“ IX 1 1918; E. Brandes i „Politiken“ ²³/₀ 1920; P. Drachmann og L. Estrup; „A/S De danske Sukkerfabrikker“ 1922; Bokkenheuser i „Hver 8. Dag“ ²⁶/₇ 1923; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Gavnø); Nekrologer i „Berl. Tid.“ ²⁸/₁₁, ²⁹/₁₁, ¹/₁₂ og ⁴/₁₂ 1923; „Politiken“ ²⁸/₁₁ s. A., „Nationaltid.“ ²⁸/₁₁ s. A., „København“ (af J. A. Hansen og N. Neergaard) ²⁸/₁₁ s. A.

Reenberg, Holger Christian Frederik (f. ²/₀ 1872), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Manufakturhandler Sophus Thøger R. og Camilla Amalie Holgersen. Debuterede ved Oddgeir Stephensens Selskab i Helsingør ⁶/₀ 1896 som Orgon i „Tartuffe“, spillede derefter 4 Aar i Provinserne og blev 1900 knyttet til Kasino, hvor han virkede til 1910. Han debuterede her i „St. Hans-

aftenspil" som Egen og den blinde Mand og kom hurtig frem i første Række. Til hans Kasino-Roller hører Aladdin, Coupeau i „Faldgruben“, „Fangen paa Zenda“, Landsoldaten, H. C. Andersen, Den pukkelryggede, Carlo i „Alt for Fædreløst“, Osman i „1001 Nat“, Napoleon i „Madame Sans-Gêne“, men ogsaa Danilo i „Den glade Enke“, i hvilken Operetterolle han ved sin charmerende Elskværdighed besejrede Publikum. Men i de andre Opgaver viste han sig baade som Folkekomedieheld og Karakterskuespiller, og i denne sidste Egenskab befæstede han senere sin Position ved Folketeatret 1912—14, atter ved Kasino 1914—17, ved Dagmartheatret 1917—22 og ved Betty Nansenteatret fra 1922. Til hans Roller i dette Tidsrum hører Kean, Faust, Tjelde i „En Fallit“, Liljom, Dr. Colmar i „Fanevagt“, Marc-Arron i „Revolutionsbryllup“, Grenaderen i „Ørneungen“, Merital i „Stormløbet“, Kraft i „Erotik“, Stockmann i „En Folkefejende“ og Ritmesteren i „Faderen“. Han udvidede dermed sit kunstneriske Omraade og viste særprægede Evner som Fremstillere af sammensatte Karakterer. R. er en Kunstner, som har arbejdet sig frem ofte under Modstand, men han synes at eje en haardnakket Villie til at gøre sig gældende og Evne til at forny sig i vægtigere Skuespil. — Gift 1) 1901 Marie Sophie Christine Sørensen. Ægteskabet opløst 1919. 2) 1919 Magda Helene Borving. C. Bs.

Litt.: Slægt i Indl. til Thøger R.: „Poetiske Skr.“ 1769, ved Vilh. Bang i „Saml. t. jysk Hist. og Top.“ II 3 1891—93, S. 181 og ved Paludan i „Hist. Tidsskr.“ VII 3 1900—02, S. 215; „Publikum“ 1907—08, Nr. 12; „Masken“ ⁵/₁₁ 1911; Fristrup i „Scenens Navne“ 1913; „Maanedsmag.“ 1916; „Vore Damer“ ³/₈ s. A.; „Verden og vi“ ²⁸/₆ 1917; C. Gandrup i „Teatret“ 1921; Edg. Høyer i „Masken“ Sept. s. A.; „Politiken“ „Berl. Tid.“ og „Ekstrabl.“ ³/₉ s. A.; „Politiken“ ²⁵/₁₀ 1922; Rob. Nefliendam: „Casino“ 1923.

Reenberg, Morten (¹⁸/₆ 1660—²³/₂ 1736), Præst. F. i Viborg. Forældre: Borgmester Claus Christensen og Mette Pedersdatter. Blev Student 1677, tog teologisk Embedseksamen 1682 og opholdt sig derefter i Udlandet i 7 Aar, deraf ²/₁ Aar i Oxford og Cambridge. Under et kort Besøg i Paris 1688 sluttede han et varmt Venskab med H. Bartholin, og 1690 vendte han hjem. 1693 blev han Feltprovst ved de danske Hjelpeetropper i Flandern og s. A. Provst paa Møen og Sognepræst i Stege; han viste sig her som en ualmindelig dygtig Mand og blev derfor uden Ansøgning 1709 befordret til Helligaandskirken i Kbh. Her havde han et Sammenstød med Professor Jac. Lodberg i Anledning af en Disput om Englenes Skabelse og Verdens Evig-

hed, og han fik ogsaa mange Uvenner ved sit bidende Vid og den Skarphed, hvormed han revsede hele sin Samtid, ikke mindst Kong Frederik IV for hans Usædelighed. 1720 blev han Stiftsprovst og Sognepræst ved Frue Kirke, og i denne Stilling tog han ofte skarpt til Orde mod den frembrydende Pietisme, som han i en Prædiken sammenlignede med Væggetøj; Christian VI var derfor ofte vred paa ham, og han fik gentagne Gange alvorlige Advarsler; ud over dette skete der ham intet. 1728 mistede han ved Kbh.s Brand hele sit Bibliotek paa 3000 Bd., sine Manuskripter og betydelige Samlinger; men han bar dette Tab med uforstyrret Sindros. Skønt han var en meget lærd Mand, har han ikke efterladt sig noget Skrift af Betydning. D. i Kbh. — Gift 1694 Marie Margrethe Gemzøe, f. Bagger, d. 1739. H. M.

Litt.: Slægt se Holger R.; „Dän. Bibl.“ I 1738; „Mag. f. Lødende“ II 3 1792; H. F. Rørdam i „Kirkeh. Saml.“ III 3 1881—82; L. Koch: „Kong Christian VI.s Hist.“ 1886; Breve i „Kirkeh. Saml.“ IV 2 1891—93 og V. 1 1902 samt i „Dsk. Studier“ 1908.

Reenberg, Thøger (¹⁰/₁₀ 1656—²⁴/₆ 1742), Digter. F. i Viborg. Forældre: Borgmester Claus Christensen og Mette Pedersdatter. Blev Student 1675 og tog teologisk Embedseksamen 1679, var paa Studierejse 1680—82 med Ophold i Oxford, London, Paris, Italien, hjem over Vesttyskland og Holland. 1686 overtog han Fædrenegaarden Lynderup ved Viborg i Forpagtning. 1703 købte han Herregaarden Ristrup ved Aarhus, blev 1703 Landsdommer i Jylland. Efterhaanden som Arbejdet for hans store Familie levnedede ham mere Tid, genoptog han sine litterære Interesser. I Breve og Indbydelser til sine Venner rimer han djærvt og friskt om sit daglige og huslige Liv. Med Bordning, som han fremdrager som Mønster, indfører han et naturligt Sprog i Lejlighedsdigtningen og ombytter Alexandrinen med den firfodede Jambe. Efter franske Mønstre forfatter han de første Drikkeviser („I et Vinhus vil jeg sige mit Farvel“ og „Kommer, I Philosophister!“). Større Betydning har hans Satiredigtning, der støtter sig til Horats og Juvenal og mere direkte til Boileau. Det er moralske Satirer som „Verdens Daarekiste“, og hertil maa ogsaa regnes hans rimede Oversættelser af en Del af Phædrus' Fabler, der optog ham i 14 Aar indtil 1724. Det var under Oversættelsen af Vanbrugh's Skuespil „Æsop“, der opførtes paa den danske Skueplads 1722, at han havde faaet Interesse for Fablen, der med Lafontaine var kommet paa Moden. Men

især er det dog ved Indførelsen af den litterære Satire og Kritik, at han betegner noget nyt. Hans „Forsamling paa Parnas“ (ca. 1696), i allegorisk Form af en Drøm en kritisk Mønstring af Tidens Digtere, vakte stort Røre. Som Forsvar og Bevis for sin Kritiks Berettigelse udgav han sin „Ars poetica“ (1701), et Læredigt om Poesiens Væsen og Regler. Hertil slutter sig „Poesiens Opmuntring“ (1702) og „Poesiens Vanskelighed“ (1703). Hans Skrifter udkom samlet 1769. — R. kom ikke selv til at skabe en ny Poesi, og som Kritiker fik han ikke en Betydning svarende til Boileaus eller Popes, men han indvarsler en ny Smagsretning i Poesien. Paa sin Udenlandsrejse fik han — som senere Holberg — stærke Indtryk af vesteuropæisk verdslig Kultur, han fører, derved Digtningen udover den ensidig tyske Paavirkning, aabner for frugtbar fransk-klassisk og engelsk Indflydelse. D. paa Ristrup. — Gift 1685 Magdalene Broberg, d. 1729. O. F.

Litt.: Slægt se Holger R.; Paludan i „Hist. Tidsskr.“ VII 3 1902—04 og Univ. Progr. Novb. 1908; Nyrop i „Danica“ 1897.

Regenburg, Theodor August Jes (²⁰/₁ 1815 —⁷/₆ 1895), Embedsmand. F. i Aabenraa. Forældre: Sognepræst Jacob R. og Anna

Theodora Barbara Wetche. Blev Student 1835, Cand. juris 1841, ansattes derefter i danske Kancelli og stilledes 1850 midlertidig i Spidsen for Forvaltningen af Hertugdømmet Slesvigs Kirke- og Skolevæsen; var 1852—64 Departementschef i det slesvigske Ministerium

og dettes egentlige Leder; 1870 blev han Stiftamtmand i Aarhus; 1879, ved Universitetets 400 Aars Jubilæum, kreeredes han til Dr. phil. h. c. Hans Navn er særlig knyttet til den mellemslesvigske Sprogordning, „Sprogskripterne“, for hvilke han har Hovedansvaret. Ordningen var retsindig, der saa vidt ingen tysk eller frisisk Folkeled underkastedes Sprogvang; men i de sproglig forviklede mellemslesvigske Egne var den uheldig, eftersom den gennemførtes kontormæssig uden Hensyntagen til lokale Ejendommeligheder, og i Virkeligheden opnaedes det modsatte af, hvad der tilsigtedes. Iøvrig besad R. et skarpt Blik for Mennesker, og dygtige Personligheder knyttedes af ham til de slesvigske Kirker og Skoler. Selv uden produktiv litterær Evne var han en god og redbon Støtte for andres Arbejder, og en Række værdifulde Skrifter om Sønderjyllands nationale Historie, sproglige Forhold og Folkeejendommeligheder (af C. F. Allen, E. Hagerup, H. F. Feilberg, J. Kok o. a.) skyldes i væsentlig Grad ham

deres Tilblivelse og Fremkomst. Gennem mange Aar samlede han sig et udmærket Bibliotek omfattende alt vedrørende Sønderjylland, men efter 1864, der maaske ramte ham haardere end nogen anden („jeg tænker altid derpaa, men taler aldrig derom“), hørte han op dermed, og for Belysning af Tilstanden under preussisk Styre var det lidet værdifuldt. Bogsamlingen er indlemmet i Statsbiblioteket i Aarhus; hans Korrespondance findes i Rigsarkivet. D. i Kbh. — Ugift. C. S. P.

Litt.: Selvbibliografi 1 „Levnedsskildringer af de ved Universitetets 400 Aarsfest promoverede Doktorer“ 1879; N. Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; A. D. Jørgensen: „En Redegørelse“ 1901; Thorsøe: „Den dsk. Styrelse i Slesvig 1850—64“ 1900; Butenschön 1 „Die Heimat“ 1901; H. Hjelholt i Dahl og Linvald: „Sønderjylland“ I 1919 og „Den dsk. Sprogordning og det dsk. Sprogstyre i Slesvig mellem Krigen“ 1923; „Ill. Tid.“ ⁹/₅ 1915; „Aarhus Stifts hist. Aarbog“ s. A.; „Stiftamtmand A. R.“ s. A.; „A. F. Kriegers Dagbøger“ 1920 ff.; H. Lund: „Sof. Høgsbros Brevveksling og Dagb.“ 1924; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ¹⁶/₅ 1895 og „Ill. Tid.“ ¹⁶/₆ s. A.

Reich, Christian Emilus (¹⁸/₄ 1822—¹⁴/₇ 1865), Officer. F. i Kbh. Forældre: Inspektør Johan Frederik R. og Ane Cathrine Elisabeth Harhoff. Blev

Sekondløjtnant à la suite i Artilleriet og Elev ved den militære Højskole 1838, Premierløjtnant 1842, Kaptajn 1848. Under Krigen 1848—50 var han Adjutant hos den højskolemanderende Artilleriofficer, siden Lærer i Artilleri ved Højskolen 1851—57, blev

1855 Sekretær i Befæstningskommissionen, 1856 kongevalgt Medlem af Rigsraadet og Direktør for Armeens Personel, Major 1862, Oberstløjtnant 1863 og Chef for Højskolen samt Medlem af den raadgivende Komité under Krigsministeriet. Under Krigen 1864 var han Stabschef hos Fredericias Kommandant, derefter Højstbefalende over Kbh.s Søbefæstning og blev ¹⁸/₅ s. A. Krigsminister ad interim indtil Ministeriets Afgang ¹¹/₇ s. A. Hans tidlige Død var et stort Tab for Landet; han var en fremragende, højt begavet Personlighed, rig paa Indsigt og Udsyn. En kundskabsrig og veltalende Politiker og en frisindet, energisk og velvillig Karakter. Han dyrkede baade Matematik, Astronomi og Botanik, udgav 1854 „Forelæsninger i Balistik“ og 1855 en Oversigt over Højskolens 25aarige Virksomhed og skrev forskellige Afhandlinger i „Tidsskrift for Krigsvæsen“, hvoraf han var Medstifter, ligesaaavelsom af Forsørgelsesselskabet „Bikuben“. D. i Kbh. — Gift 1852 Anna Martine Andresine Løper, d. 1907. K. C. R.

Litt.: Dagbog 1 „Dsk. Mag.“ VI 2 1916; Folketingets Forhandl. ³/₅ og ⁹/₅ 1883; „Nationaltid.“ ¹²/₄ og ¹⁴/₄ s. A.; „Den dsk.-tyske Krig 1864“ 1890—92; Neergaard: „Under Junigrundloven“

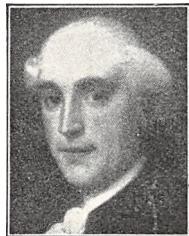
1892—1916; „D. G. Monrad 1 64“ 1914; Holbøll: „En Brigadadjutants Erindr. fra 1864“ 1911; „A. F. Kriegers Dagb.“ III 1921; Nekrologer i „Berl. Tid.“ og „Fædrelandet“ 15/7 1865, „Ill. Tid.“ 23/7 s. A. og „Mil. Tidsskr.“ s. A.

Reiersen, Christian (17/6 1792—25/9 1876), Censor. F. i Vordingborg. Forældre: Amtsforsvalter Hans Henrik Peter R. og Birgitte Christine Bernth. Blev Student 1810, Cand. juris 1815, Volontær s. A., konst. Underkancellist i danske Kancelli 1818, virkelig 1819, Protokollsekretær i Højesteret 1820, konst. Assessor i Kbh.s Politiret 1825, fast ansat 1827, 1834 Censor for de upriviligerede Blade og trykte Skrifter under 24 Ark, der udkom i Kbh. Af Hensyn til dette Hverv dispenseredes han 1839 fra Politiretstjenseten og afgik som Assessor 1845. Censorembedet beklædte han til 1851, skønt han entledigedes derfra allerede 1850. Hans „Maa trykkes“ findes paa en Mængde Bøger fra 30'erne og 40'erne. I sin Censorgerning var han naturligvis Regeringens Tjener, og han var udnævnt under den bestemte Forudsætning, at han skulde optræde med Fasthed. Der manglede ikke Tegn paa, at han personlig undertiden kunde have ønsket at fare lempeligere frem, men han var en nervøs og usikker Natur, og Ansvarret forvirrede ham til Tider, saa hans Afgørelser blev vilkaarlige og siden underkendtes af Domstolene. Ploug anerkender hans nationale Sindelag. D. i Kbh. — Gift 1832 Johanne Margrethe Cathrine Bernth, d. 1883.

P. E.

Litt.: Slægt i Glessing: „Dsk. Jubellærere“ II 1781 og „Den R.ske Families Stammt.“ 1877; mødre og Hustrus Slægt hos Lengnick; Leth og Wad: „Dimmitterede fra Herlufsholm“ I 1875, S. 170; H. Ploug: „C. Ploug“ I 1905; Nekrolog i „Fædrelandet“ 25/9 1876.

Reiersen, Niels Lunde (16/2 1742—20/7 1795), Fabriksejersmand, Handelsmand, Legatstifter. F. i Kbh. Forældre: Bogholder Peter R. og Anna Elisabeth Lunde. Var som Dreng til Søs, blev 1760

Bogholdermedhjælper ved Varemagasinet og fik allerede som ganske ung forskellige Tilidshverv. 1768 blev han Bogholder og Kasserer ved Magasinet samt Sekretær ved den Kommission, der skulde føre

Tilsyn med Landets Fabriksvæsen. 1774—77 var han Fabrikskommissær og udførte sine Hverv energisk og praktisk. 1782 blev han Medlem af Fabrikdirektionen. Ved Siden af sin Embedsstilling var han Fabrikant og Købmand, overtog 1775 den tidligere af Staten drevne Silkefabrik; denne Virksomhed gav dog trods betydelig Statsstøtte næppe noget større Overskud. Sammen med Fr. de Coninck (s. d.) havde han ca. 1775 startet et Handelsselskab, der kun-

de sende Skibe til Ostindien og Guinea-kysten. Da disse sejlede under neutralt Flag paa en Tid, hvor største Delen af Europa var i Krig, gjorde Firmaet glimrende Forretninger, saa begge Indehaverne hurtigt blev velstaaende Mænd. 1783 og 1785 købte R. forskellige Herregaarde og trak sig i de følgende Aar tilbage fra Forretningstilværelsen. Sin Formue (1/2 Mill. Rdl.) testamenterede han til et Fond til „Manufakturvæsenets og Industriens Udvidelse og Forøgelse“. D. i Kbh. — Ugift. P. P. S.

Litt.: Slægt se Christian R.; Bauer i „Haandværkerbl.“ 1892; C. Nyrop: „N. L. R.“ 1896; Schovelin: „Fra den dsk. Handels Empire“ 1899—1900; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Nysø); R. Berg i „Tidsskr. f. Industri“ 15/5 1921.

Reimann, Arnold Eugen (24/2 1827—15/6 1888), Bankmand. F. i Kbh. Forældre: Bogholder Carl Christian R. og Euphrosyne Birgitte Perhøi.

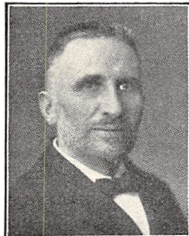
Kom 1838 paa Toldkontoret i Holbæk og fik 1840 Plads paa et Sukkeraffinaderi i Kbh. Til hans meget tidlige Start som Selverhverver svarer hans usædvanlig tidlige Indtræden i de selvstændige Forretningsdrivendes Rækker. 1846 — altsaa flere Aar

før han havde opnaaet Fuldmyndighedsalderen — etablerede han sig efter Bevilling som Købmand og Eddikebrygger, og 1854 løste han Borgerskab som Grosserer. S. A. oprettedes Hovedstadens første egentlige Privatbank, „Kbh.s private Laanebank“, — der væsentligst var bestemt for Haandværkere og Industridrivende og først fra 1857 gik over til almindelig Bankvirksomhed — og R. blev den ny Banks Direktør. I denne Stilling forblev han til 1870, og fra 1865, da han opgav sin øvrige Forretningvirksomhed, ofrede han sig helt for Banken. Den betydelige Anseelse, han efterhaanden havde erhvervet sig gennem sin Virksomhed, bragte ham 1870 ved et Valg til Nationalbankens Direktion ind i denne, hvor han dog kun kom til at virke faa Aar, da der snart kom Bud efter ham fra anden Side. 1873 oprettedes nemlig „Kbh.s Handelsbank“, og R. fik — og efterkom — en Anmodning om at indtræde i den nystiftede Banks Direktion. Fra nu af og til sin Død var han Handelsbankens egentlige Leder — den der i særlig Grad satte sit Præg paa den. Hans Handelskyndighed, hans forstandige, solide Vurdering af Forretningsforhold, hans store Forsigtighed og hans ualmindelig omfattende Personalbekendtskab blev Banken til stor Nytte. — Af Borgerrepræsentationen var R. Medlem 1872—88, og ogsaa her forstod han at gøre sig stærkt gældende. D. i Kbh. — Gift 1850 Christiane Frederikke Jacobsen, d. 1888. C. T.

Litt.: „A. F. Kriegers Dagb.“ V 1923, S. 286; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ¹⁵/₁₀ 1888 og „Ill. Tid.“ ²⁴/₆ s. A.

Reimann, Carl Christian Frederik (f. ¹¹/₁ 1853), Vekselerer, Bankier. F. i Kbh. Forældre: Bankdirektør A. E. R. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1871

og uddannedes 1871—77 hos D. B. Adler & Co. i Bankierfaget. Han virkede derefter 1877—86 som Vekselmægler i Firmaet I. S. Salomonson & Co., og 1887—1917 drev han selvstændig, men i hvert Fald i de sidste Aar ikke meget omfattende Virksomhed som Vekselerer og Bankier. R.s Interesse for sin Stand, hans anerkendte Uafhængighed og hans forsigtige og redelige (men noget stejle) Natur vandt ham Fagfællernes Tillid, hvilket bl. a. gav sig Udtryk i, at han 1913 valgtes til Formand for Kursnoteringen, — en Post han med Ære beklædte til 1917. 1914—19 var han desuden Medlem af Grosserer-Societetets Komité. — Gift 1887 Margit Meisterlin. C. T.

Litt.: „Personalh. Saml.“ II 1913, S. 177.

Reimer, Signe Christine Antoinette Manna (f. ¹⁵/₄ 1858), Journalist, folkloristisk Forfatter. F. i Haarslev ved Bogense. Forældre: Lærer Hans Berthel R. og Kirsten Poulsdatter. Ledede 1886

—97 forskellige Sommerpensionater i Hornbæk og Hellebæk. Da Helbredshensyn havde nødt hende til at opgive denne Gerning, udfoldede hun med Energi og Flid en omfattende journalistisk Virksomhed i kristelig-national Aand, har bl. a. skrevet om Folkeminder, Stedshistorie, Husvæsen, Dyrebeskyttelse og Silkeavl. Sin huslige Livserfaring har hun nedlagt i „Hjemmets Bog“ (1908; svensk Udgave 1909). Fyns Historie og Folkeminder har i særlig Grad været Genstand for hendes Interesse, og hun har sat sin Hjemstavns-egn et smukt Minde i sin bredt anlagte, velskrevne Skildring af „Nordfynsk Bondelev i Mands Minde“ I—V (1910—19), der har Værdi ikke alene ved Righoldigheden af personlige Iagttagelser, men ogsaa ved sin udførlige Behandling af forskellige kvindelige Sysler, som hidtil har været for meget upaaagtede af Folkelivsskildrere. R. har endvidere indsamlet en stor (endnu utrykt) Samling af fynske Dialektord. — Ugift.

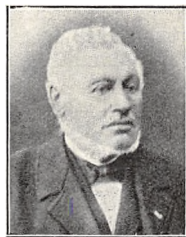
H. G. N.

Litt.: Dyreværneforeningen „Svalen“s Aarskr. 1908 og 1916; „Thisted Amts Avls“ ¹⁴/₁ 1909

og ¹⁵/₁₂ 1913; „Landmandsblade“ ³⁰/₁ 1909; „Soro Amtstid.“ ⁵/₁₁ 1910, ¹⁵/₁₂ 1913, ²⁴/₆ 1919; K. F. I „Riget“ ²⁵/₁₀ 1912; „København“ ⁹/₈ 1913; „Fyns Venstrebl.“ ¹⁰/₁₂ s. A. og ¹⁸/₉ 1919; „Fyns Tid.“ ¹⁷/₁₂ 1913 og ¹⁵/₇ 1919; „Folkelæsning“ ¹⁰/₅ 1914; Folketingets Forhandl. 1919—20, S. 841; „Hovedstaden“ ¹⁰/₁₂ 1919; „Bogense Avis“ ⁹/₁₀ 1920; „Hjemmet“ ¹⁰/₃ 1921; „Svendborg Amts hist. Samfunds Aarskr.“ 1920; „Fortid og Nutid“ IV 1923, S. 82; „Danmarksposten“ Jan. s. A.

Reimers, Jakob Peter (²⁴/₁₁ 1826—²⁵/₃ 1922), sønderjysk Fører. F. i Kettinge, Als. Forældre: Slagtermester Asmus Otto R. og

Cecilie Elisabeth Danielsen. Voksende op i Nordborg og blev Slagtersvend i Sundeved, deltog i Krigen 1848—50, hvor han viste stort Mod og megen Raadsnarhed, nedsatte sig 1852 som Slagter i Sønderborg, blev siden Oldemand og fik flere andre Tillidshverv, blev 1862 deputeret Borger og 1863 Formand for Borgerforeningen. Han kørte rundt som Kreaturhandler og vandt indgaende Kendskab til og stor Indflydelse paa de alsiske Bønder. Rolig Styrke og sejt Energi, naar han vilde noget, kendetegnede ham, og han blev mere og mere et Enhedsmærke paa sin Ø. 1866 var han Sjølen i Deputationen til Berlin, 1867 ledede han Valgagationen paa Syd-Als og i Sundeved og havde stor Fortjeneste af det gode Resultat. I Edspørgsmaalet stod han sammen med Hans Lassen. Ved Stiftelsen af den nordslesvigske Vælgerforening 1888 valgtes han til Formand og beklædte Posten til 1907, blev saa Æresmedlem. Han var Formand i A/S „Dybbølposten“. I sin høje Alder oplevede han Genforeningen og hædredes af Konge og Landsmænd, men hans Aandsevner var da slavede. D. i Sønderborg. — Gift 1852

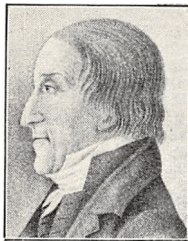

Jensine Marie Ernestine Hermann. P. E.

Litt.: H. P. Hanssen i „Ill. Tid.“ ¹⁸/₂ 1890; F. J. West sst. ¹³/₁₂ 1896; „Heimdals“ ²²/₁₁ og ²⁵/₁₁ s. A. og ¹⁷/₁₁ og ²⁰/₁₁ 1902; Morten Eskesen i „Højskolebl.“ ²⁰/₁₁ 1896; Fr. v. Jessen i „Ill. Tid.“ ²/₁₂ 1906; „Sønderjylland“ s. A., Nr. 9; „Vor Fremtid“ I 1907—08; A. Grau i „Dsk. Folkestyre“ ²²/₁₁ 1912; „For Industri og Haandv.“ ³⁰/₁₁ 1916; „Tiden“ s. A., S. 412; „Berl. Tid.“ ²³/₁₁ 1921; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ²⁶/₃ 1922, „Grønsevagten“ s. A., „Højskolebl.“ ¹⁰/₅ s. A. (af Thade Petersen) og „Sprogforeningens Almanak“ for 1923 (af H. P. Hanssen).

Rein, Jonas (³⁰/₁ 1760—²¹/₁₁ 1821), Digter. F. i Sundalen, Norge. Forældre: Præst Ole R. og Margrethe Ross. Blev Student 1777 og tog Attestats 1780 i Kbh., drog saa tilbage til Norge som Huslærer (til 1783) og boede senere nogle Aar hos Faderen, søgende Embede og syslende med Poesien. 1786 udgav han Tragedien „Hagen og Axel“ og sine første Digte. 1787—91 var han igen i Kbh., hvor han 1789 tog store Philologikum, samtidig med at han digtede og stu-

derede Sprog. Han blev atter som i Studieaarene virksomt Medlem af „Norske Selskab“ og var en hyppig Gæst i „Bakkehuset“. Ved nogle Epigrammer indvarslede han „Holgerfejden“ (1789—90). Endelig blev han kaldet til Præst i det finmarkske Sogn Kautokeino, men paa Vejen derop besøgte han Wesels Broder, Generalauditor Wessel, der tilbød ham Embedet som resid. Kapellan til Skjæberg, hvad han tog imod (1792). 1800 blev han Sognepræst til Ejdanger og 1808 forflyttet til Nykirken i Bergen. Her gjorde hans myndige Prædiken og Optræden ham yndet og respekteret, saa han 1814 blev en af Bergens Repræsentanter paa Eidsvoldforsamlingen. Som nidkær Patriot talte han bittert og udfordrende mod det ny Styre, hvorfor han blev forbigaaet 1816 ved Valget af en ny Biskop i Bergen. Men da var han faktisk allerede svækket, tænkte endog 1819 paa at trække sig tilbage for at blive sin Eftermands Klokke. — Han har selv bekendt, at han ikke følte noget virkelig Kald som Digter; han tager da heller ikke nogen større Opgave op, men udgiver nogle Digtsamlinger (1802 og 1810). 1817—21 udgav han sammen med Falsen og H. Foss „Den norske Tilskuere“. Baaede ved Digtergener og Indhold, en Lovprisning af Dyden og Oplysningen og Skaberen, tilhører han helt det 18. Aarh., især det sidste Tiaar, hvis Werther'ske Følsomhed har præget hans Stemning. Hans Digte vidner om en vis formel Færdighed. D. i Bergen. — Gift 1) 1792 Anna Cathrine Arbo, d. 1794. 2) 1796 Anna Frederikke Bergersen, d. 1856.

O. F.

Litt.: I. Hustrus Slægt i W. Lassen: „Norske Stamtaavler“ I 1868; L. Sagen: „J. R.s Minde helliget“ 1821; C. Mølbech: „Dsk. poet. Antologi“ II 1832; „Portrætter af mærkelige Nordmænd“ II 1843—53; J. Aall: „Erindringer“ 2. Udg. 1859, S. 438 f. o. fl. St.; Welhaven: „Saml. Skr.“ VIII 1868, S. 268 ff.; „Fr. Schmidts Dagb.“ 1868; Gran: „Skizzer af bergenske Forhold“ II 1873—75, S. 154—56; Daae: „Brev fra Danske og Norske“ 1876, S. 257 ff.; D. Thrap: „Bidrag t. d. norske Kirkes Hist.“ I 1884; Rolfsen: „Norske Digtere“ 1886, S. 160; Lampe: „Bergens Stifts Biskopper og Præster“ I 1895; Rønning: „Rationalismens Tidsalder“ III 1896—99; A. Collett: „Familien Collett i gl. Dage“ 1915; „Mor Korens Dagb.“ s. A.; S. Aubert Lindbæk: „Fra det norske Selskabs Kreds“ 1913; Nekrolog i Thaarup: „Fædrenelandsk Nekrolog“ 1835—44.

Reinhard, Kay (f. $\frac{30}{3}$, 1871), Dampskibsselskabsdirektør, Søofficer. F. i Hillerød. Forældre: Overlærer Johan Clemens Tode R. og Anthonette Hedeveg Kirstine Bentzon. Blev Sekondløjtnant 1891, Premierløjtnant 1895, gennemgik, efter en Række Søtogter, Hærens Officersskoles taktiske Afdeling, var derefter Lærer i Søkrigshistorie og Sø-

strategi ved Kadetskolen og Flaadens Officersskole, Medarbejder ved „Tidsskrift for Søvæsen“ og udgav 1906 de fortjenstfulde sømilitære Arbejder „Haandbog i almindelig Søkrigshistorie“ og „Strategi“. 1907 tog han sin Afsked og gik over i Dampskibsredervirksomhed, 1907—20 som Direktør for det Dansk-russiske Selskab, som, fra meget vanskelige Forhold, under hans Ledelse blev bragt frem til en meget gunstig Position, indtil det 1920 gik ind i Det Forenede Dampskibsselskab, hvortil R. samtidig knyttedes som Direktør. 1912—21 var han Medlem af Dansk Dampskibsrederforenings Bestyrelse, 1916—20 Medlem af Fragnævnet, er Bestyrelsesmedlem i en Række Aktieselskaber, bl. a. Københavns Flydedok og Skibsværft, Th. Wessel og Vett, Otto Mønsted, Bing og Grøndahl, A. M. Hirschsprung og Sønner, det forenede Olie-Kompagni, endvidere i Nordisk Skibsrederforening, Nationalforeningen til Tuberkuløsen Bekæmpelse og Traktatkommissionen. — Gift 1896 Julie Vett. V. G.

Litt.: C. Houmark I „B. T.“ $\frac{30}{3}$ 1921.

Reinhard, Christian Emanuel Frits ($\frac{11}{10}$ 1829— $\frac{10}{4}$, 1896), Historiker. F. i Kbh. Forældre: Regnskabsfører ved Holmen Christian Frederik R. og Amalie Christine Diert. Blev Student 1849, Cand. juris 1854, Kancellist i Justitsministeriet 1858, Fuldmægtig sst. 1863, Chef for islandsk Departements Ekspeditionskontor s. A., fungerede paa Grund af Sygdom ikke fra 1873 og afgik 1880. Han var

et livligt Hoved med mange Talenter og Interesser, omgikkes Tidens nationalliberale Størheder og stod især Bille nær. Ud fra sin levende Fædrenelandskærlighed blev han Historiker, udgav 1862 „Kommunitetet og Regensen fra deres Stiftelse til vore Dage“ og skrev 1864 flere politiske Brochurer. 1864—65 var han Redaktionssekretær ved Ugebladet „Danmark“ og blev 1865 Sekretær i „Dansk Folkeforening“, for hvilken han skrev „Et Afsnit af den danske Bondestands Kronik“ (1866, 4. Udg. 1888) og „Orla Lehmann og hans Samtid“ (1871). Hans Hovedstudium gjaldt Valdemar Atterdag; 1873—75 skrev han et Par Afhandlinger om dennes Tid i „Historisk Tidsskrift“ og havde allerede da en større Fremstilling af hans Historie færdig, men fik den paa Grund af en lammende Nerve- og Rygrads-

sygdom og tiltagende Blindhed først udgivet 1880. Bogen viser Lærdom og Skarpsindighed, men præges af alt for ensidig Beundring for Valdemar og en lidet tidsmæssig Bestræbelse for at forsvare hans Politisk moralsk. En Samling Smaadigte udkom 1882. D. i Kbh. — Gift 1858 Emilie Mathiesen, d. 1878.

P. E.

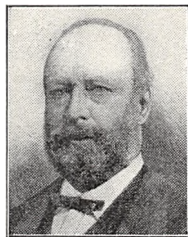
Litt.: Hustrus Slægt i M. C. Bech: „Slægtregister over Familien Mathiesen“ 1908; Erslev i „Hist. Tidsskr.“ V 3 1881—82; A. D. Jørgensen i „Nordisk Tidsskr.“ 1883; Nekrologer i „Ill. Tid.“ ²/₄ 1896 (af C. St. A. Bille), „Berl. Tid.“ ¹/₄ s. A. og „Nationaltid.“ ¹/₄ s. A.

Reinhardt, Johannes Christopher Hagemann (¹⁹/₁₂ 1776—³¹/₁₀ 1845), Zoolog. F. i Rendalen, Norge. Forældre: Sognepræst Johannes Henrik R. og Johanne Elisabeth Mommesen. Kom 1792 til Kbh., hvor han blev Student og tog to Eksaminer, derefter tilbragte han to Aar i sit Hjem, optaget af naturhistoriske Studier, men vendte 1796 tilbage til Kbh. for at studere Teologi. Imidlertid sluttede han sig som Elev til Botanikeren M. Vahl, og denne skaffede ham 1801 Rejseunderstøttelse til Udlandet, hvor han blev til 1806, idet han studerede Mineralogi i Freiberg, Anatomi og Zoologi i Göttingen og Paris. Under sit Ophold sidstnævnte Sted udnævntes han 1805 til Inspektør for det Aaret før oprettede kgl. naturhistoriske Museum, der fandtes i Efterslægtens Gaard paa Østergade. 1806 kom han saa hjem, 1809 begyndte han at holde Forelæsninger ved Museet, og 1813 ansattes han som Lektor, 1814 som Professor i Naturhistorie ved Universitetet. Museum og Forelæsninger optog i høj Grad hans Tid, og Forholdene var, navnlig paa Grund af Pladsmangel, i Førstningen ret utilfredsstillende; 1821 flyttedes Museet til den Lerche'ske Gaard i Stormgade. Her virkede R. og de fortræffelige Medhjælpere, han fik knyttet til Museet, med utrættelig Iver, trods smaa Pengemidler bragte han Samlingerne i rig Vækst, saaledes at „Fuglemuseet“, som dets gængse Navn var, i Virkeligheden udgør Hovedstammen af det nuværende, 1862 dannede zoologiske Museum, der i sig optog ogsaa Universitetets ikke særlig store Samlinger. Hans litterære Produktion blev derimod, som Følge af hans store Embedsgjerning, forholdsvis ringe; den drejer sig for en stor Del om Grønlands Dyreverden, saaledes Grønlands Fugle (1824) og Ichthyologiske Bidrag til den grønlandske Fauna (1838); endvidere har han udgivet forskellige anatomiske og zoologiske Notitser, deriblandt nogle Meddelelser om mosefundne Knogler af Elsdyr og Rensdyr. I sine sidste Aar følte han sig som Følge af Sygdom stærkt nedtrykt; han fandtes en Morgen død i Museet. D. i Kbh. — Gift 1814 Mette Margrethe Noline Hammeleff, d. 1831.

R. H. S.

Litt.: Hustrus Slægt i „Slægten Pontoppidan“ 1905 og ved Marquard i „Personalh. Tidsskr.“ VI 2 1911, S. 10 og 20; Selvbibliografi i Univ. Progr. ved Reformationsfesten 1836; Mathilde Reinhardt: „Familleerindringer“ 1887—89; Gosch: „J. C. Schiødt“ I 1898; M. Konow: „Nogle Barndoms- og Ungdomserindringer“ 1902, S. 35 ff.; Joh. Steenstrup: „Japetus Steenstrup“ 1913; Bobé: „Frederikke Bruun“ 1910; Werlauff: „Erindringer af mit Liv“ („Mem. o. Br.“ XIII) s. A., S. 7 og 152; Stephensen [I], „Natures Verden“ 1923; Nekrolog af Forchhammer i „Overs. over Vidsk. Selsk. Fhdl.“ 1846.

Reinhardt, Johannes Theodor (⁹/₁₂ 1816—²³/₁₀ 1882), Zoolog. F. i Kbh. Forældre: Zoologen J. R. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1834 og studerede

først Medicin, senere Naturhistorie, men tog aldrig nogen Eksamen. Som Zoolog deltog han i „Galathea“-Ekspeditionen 1845—47 og hjemsendte et rigt Materiale, som dog, paa Grund af Tidernes Ugunst, aldrig blev fuldt udnyttet. Selv kom han iøvrigt først hjem 1848, idet han i Rio forlod Skibet for at besøge P. W. Lund (s. d.) i Lagoa Santa. Af denne Egn med dens rige Dyre- og Planteliv følte han sig stærkt tiltrukket og gjorde to Gange senere, 1850 og 1854, langvarige Studie- og Samlerejser dertil. Kort efter sin Hjemkomst fra „Galathea“-Togtet ansattes han som Inspector ved det kgl. naturhistoriske Museum, en Stilling han, ogsaa efter Museets Omordning 1862, beholdt uforandret til sin Død. Yderligere var han 1856—78 Docent ved Polyteknisk Lærestanstalt og, fra 1861, Docent i Zoologi ved Universitetet. R. var et klart, skarpt og livligt Hoved, som Zoolog tilhørte han den ældre, beskrivende Skole, men var samtidig, hvad der fortjener at bemærkes, personlig en Tilhænger af Nedstammingslæren. Hans Værker, der altid fremtræder i smuk Form og udmærker sig ved Lærdom og omhyggelige Beskrivelser, ligger næsten alle inden for hans Museumsomraade: Hvirveldyrene, dette gælder saaledes de 3 store Arbejder over uddøde sydamerikanske Gummeler, den sammen med Eschricht udgivne Monografi af Grønlandshvalen, i hvilken de rudimentære Baglemmer først paavistes, Afhandlingen om Fuglene fra Campos samt en Række Arbejder over Fugle, Krybdyr og Fisk. Som Museumsmand har han indlagt sig stor Fortjeneste af sin Afdeling, og som Lærer rostes han for sine vel tilrettelagte, omend ofte noget specielle Forelæsninger. D. i Kbh. — Ugift.

R. H. S.

Litt.: Modrene Slægt se J. R., d. 1845; Burmeister: „Reise nach Brasilien“ 1853; Mathilde Reinhardt: „Familleerindringer“ 1887—89; Gosch: „J. C. Schiødt“ 1898—1905; Stephensen i „Natures Verden“ 1923; Nekrologer i „Ill. Tid.“ ³/₁₁ 1882 (af Boas), „Berl. Tid.“ ²³/₁₀ s. A. og „Dagbl.“ s. D.

Reiser, Carl Friedrich (^{23/7}1718—^{5/4}1786), Litterat. F. i Kbh. Forældre: Politifuldmægtig Christian R. og Aelgunde. Blev 1736

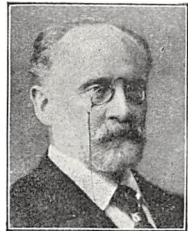

Feltskærsvend og bestod 1751 kirurgisk Eksamen. Et forfærdende Barndomsindtryk, hvis Skræk aldrig satte sig, var for R. den store Ildebrand 1728, hvorved hans Hjem blev fuldstændig ødelagt, medens Stefaderen ved et Slagtilfælde blev lam for stedse. 1784 udgav

R. „Historisk Beskrivelse over den mærkværdige og meget frygtelige store Ildebrand 1728“. Skriftet, der har bevaret hans Navn til Nutiden, viser ham som en grænseløs naiv Særling, hos hvem litterært Højhedsvanvid til stor komisk Virkning forbinder sig med den mærkeligste Spidsborgerlighed og den mest usammensatte Religionsopfattelse. R. blev efter Udgivelsen til Spot paa Gader og Stræder, og han blev Genstand for Smædeskrifter og Karikaturer. Dette ansporede ham dog blot til yderligere Forfatterskab, og kort efter hans Død udkom 1786 hans „Liv, Levned- og Forfølgelses-historie“. R.s personlige Optræden svarede vistnok ganske til hans Skrifter, der iøvrig ikke er uden rent historisk Interesse ved nøjagtig opfattede Enkeltheder. D. i Kbh. — Gift 1) 1759 Anna Cathrine Elisabeth Geismer, d. 1761. 2) 1778 Christiane Sophie Müller, d. 1784.

Litt.: O. Nielsens Udg. af Ildebrands- og Levnedshistorien 1890; Cabro: „Udvalgte Feuilletoner“ 1870; Ehrencron-Müller i „Edda“ 1919.

Reisz, Carl Marinus (^{6/2}1829—^{18/7}1902), Læge. F. i Viborg. Forældre: Overlærer Jacob Frederik R. og Birgitte Agathe Sozybrowsky. Blev Student

1847 og deltog i Trearskrigen dels som Sergeant, dels som Underlæge, 1855 tog han medicinsk Eksamen og var derefter ansat ved Frederiks Hospital, 1858—61 som Reservemedikus. 1858 disputerede han (om Bronkiotomiens Indikationer) og stude-

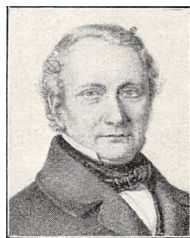
derede derefter i Udlandet, væsentligt patologisk Anatomi hos Virchow i Berlin. 1862 havde han deltaget i Konkurrencen om et Lektorat i klinisk Medicin med With og Brünniche. 1863 kom han hjem og ansattes som Prosektor ved det nye Kommunehospital, blev 1865 Lektor og 1868 Professor i patologisk Anatomi. For dette Fags Udvikling herhjemme blev R.s Ansættelse af stor Betydning; det havde været forsømt, men ved sine fortrinlige Kundskaber, sit ganske

moderne Syn og sine udmærkede pædagogiske Evner forstod han at højne Interessen for det. 1873 ombyttede han dog sin Stilling med et Professorat i intern Medicin og blev samtidig Overlæge ved Frederiks Hospitals Afdeling A. I begge Stillinger gjorde han god Fyldest, var en samvittighedsfuld Kliniker og en livlig og energisk Lærer, der fulgte sin Videnskabs Udvikling. Ogsaa udenfor Fakultetet var han virksom paa flere Maader, var Medredaktør en Tid af „Hospitalstidende“ og 1869—1900 af „Nordisk medicinskt Arkiv“. I Kampen mod Tuberkulosen var han meget interesseret og var Formand for Komitéen for Oprettelsen af Vejlelfjord Sanatorium. R. var ikke meget produktiv, men har skrevet nogle gode Arbejder især vedrørende Tuberkulosen og dens Udvikling og Lungehindens Sygdomme. Han var en meget skattet Læge og en livlig, velvillig, for Studiet og Studenterne meget interesseret Mand. 1892 tog han sin Afsked som Overlæge, 1900 som Professor. D. i Kbh. — Gift 1875 Corinna Løvenfeldt.

F. L.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1858; „Ill. Tid.“ ^{20/4} 1890; „Nationaltid.“ ^{6/2} 1899; P. Videbæk i „Ill. Tid.“ ^{11/2} 1900; C. Lorentzen i „Hver 8. Dag“ ^{28/1} 1900; Kaarsberg: „Memoirer“ 1921; Dan. Jacobson: „Jeg husker —“ 1923; Nekrologer i „Ill. Tid.“ ^{27/7} 1902 (af E. Ehlers), „Berl. Tid.“ ^{19/7} s. A. (af S. B.) og ^{20/7} s. A., „Politiken“ ^{19/7} s. A., „Ugeskr. f. Læger“ s. A. (af Jul. Petersen), „Nord. Univ. Tidsskr.“ s. A. (af samme), „Hospitalstid.“ s. A. (af Fr. Vermehren) og „Medd. fra Vejlelfjord Sanat.“ 1902 (af Saugman).

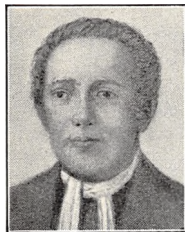
Reitzel, Carl Andreas (^{4/10}1789—^{7/6}1853), Boghandler. F. i Kbh. Forældre: Handskemager Benjamin R. og Dorthe Dorothea Weiss. Var af tysk Slægt, blev 1803 Lærling hos Boghandler G. Bonnier, hvor han blev, til han 1819 etablerede sig under meget beskedne Forhold. Snart fik den driftige Mand dog et betydeligt Sortiment og blev Leverandør til mange offentlige Institutioner, ligesom han fik en stor Kundekreds indenfor den akademiske Verden; 1829 blev han Universitetsboghandler. Skønt R. saaledes skabte sig Tidens største Sortimentsboghandel i Danmark, er det dog som Forlægger, han mindes. Ogsaa paa dette Omraade begyndte han i det smaa, men allerede i 30'erne havde hans Forlag naaet den Førsteplads, som det bevarede i en Menneskealder, indtil Fr. Hegel (s. d.) erobrede den. Ikke mindst den æstetiske Litteratur nød godt af R.s Interesse; næsten hele Guldalderlitteraturen hørte til hans Forlag, og bortset fra Oehlenschläger, der var sin egen Forlægger, er saa godt som alle de store litterære Navne — fra Heiberg

til Blicher, fra Søren Kierkegaard til Mynter og Martensen — at finde i hans Forlagskatalog, der før hans Død naaede op over 1200 Numre. Ogsaa mange Skolebøger udgav han, og han var Forlægger for en Række af Tidens førende populære og videnskabelige Tidsskrifter. R.s Boglade var et Samlingssted for Forfattere og Litterater, og han stod i personligt Venskabsforhold til adskillige af dem, ikke mindst paa Grund af en vis largeness i økonomiske Spørgsmaal; Hauch roser ham for, at „med Kunstens Sønner har han aldrig tinget“. Der stod Respekt om hans høje, kraftige Skikkelse og om hans myndige, temperamentsfulde Personlighed; hans Vrede var letvakt, men han blev ogsaa hurtig god igen. Med maalbevidst Energi havde R. arbejdet paa Virkeliggørelsen af sin ærgerrige Drøm: at blive sin Samtids betydeligste Forlægger, og han naaede at faa sit Navn indskrevet i den danske Litteraturs Historie. Efter hans Død fortsattes Virksomheden af Sønerne Theodor og Carl R.; 1893 solgtes Forlaget til George C. Grøn, der 1896 solgte det videre til Gyldendalske Boghandel. R. var 1837 Medstifter af Boghandlerforeningen, men udmeldte sig af den 1848. D. i Kbh. — Gift 1) 1821 Cathrine Elisabeth Lundberg, d. 1825. 2) 1827 Sophie Marie Dorothea Thorstrup, d. 1869. S. D.

Litt.: Slægt i P. Reitzel: „Stamt. over Slægterne R. og R.-Nielsen“ 1921; C. Nyrop: „Den dsk. Boghandels Hist.“ II 1870; Delbanco: „Festskr. i Anl. af Boghandlerforeningens 50 Aars Dag“ 1887; J. Davidsen I „Nutiden“ XIV 1889; O. B. Wroblewski: „10 Aar i C. A. R.s Boglade“ 1889; „Ill. Tid.“ s. A.; Dolleris: „Danmarks Boghandlere“ 1893; Bøgh: „Chr. Winther“ 1893—1901; P. Hansen: „Ill. dsk. Litteraturhist.“ 2. Udg. III 1902; H. V. Martensen: „Fra mine første 25 Aar i C. A. R.s Boglade“ 1904; Schorn: „Fra gl. Skuffer“ 1906; L. C. Nielsen: „F. V. Hegel“ 1911; „Nationaltid.“ 27/4 1919; Nekrolog i „Dsk. Boghandlertid.“ 11/11 1854 (af C. H. Kalkar).

Reitzel, Christian (^{3/10} 1665—^{29/2} 1736), Bogsamler. F. i Kbh. Forældre: Assessor i Skattekammerkollegiet Jørgen R. og Anna

Fabricsius. Blev Student 1683 og studerede Jura dels i Kbh., dels ved fremmede Universiteter. 1692 blev han Professor juris efter Bornemann, var fra 1709 tillige Assessor i Højesteret og fra 1712 Assessor i Overadmiralitetet. R. var en lærd Mand og dyrkede ved Siden af Juraen

især Historie, men han var ingen produktiv Natur, og forskellige planlagte Værker, bl. a. om Kbh.s Historie, blev ikke udført. Han var fra sin Ungdom ivrig Bogsamler og havde efterhaanden erhvervet sig ca. 17000 Bind, en sjældent værdifuld Samling af Historie (navnlig nordisk), Jura og klassisk Filologi; med stor Liberalitet gav han andre

Adgang til at benytte Bøger derfra. Økonomiske Vanskeligheder tvang ham imidlertid til at søge Samlingen afhændet; Peter den Store købte 7000 Rubler for den og en engelsk Bogsamler 2000 Pd. St., men R. vilde helst bevare den for Danmark og fik den efter lange Forhandlinger solgt 1721 for 9000 Rdl. til det Kgl. Bibliotek, som derved ogsaa fik Otto Sperling d. Y.s store til R. testamenterede haandskrevne Samlinger. Efter Salget drog R. 1723 som Stiftamtmand til Trondhjem, hvorfra han 1726 forflyttedes til Aalborg, efter at han 1725 var blevet Medlem af den bekendte Undersøgelseskommission ang. Bestiktelser af Embedsmænd. Allerede 1730 blev han afskediget, maaske paa Grund af Christian VI.s Uvillie med denne Kommission. D. i Flensborg. — Gift 1705 Marie (Antoinette) Schou (el. Rhode), d. 1730. S. D.

Litt.: „Minerva“ 1786 II, S. 321; „Ny Saml. t. d. dsk. Hist.“ IV 1795; Werlauff: „Efterretn. om det st. Kgl. Bibl.“ 2. Udg. 1844; C. Bruun: „Fr. Rostgaards Liv og Levnet“ 1870; „Dsk. Saml.“ IV 1869; Oluf Nielsen: „Kbh.s Hist.“ VI 1892; Tauber og Nielsen: „Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg“ 1879—80; „Dsk. Studier“ 1908; Carl S. Petersen 1 „Haandbog i Bibliotekskundskab“ 2. Udg. 1916; Thaulow: „Personalhistorie for Trondhjem og Omegn“ 1919; Breve i Bruuns „Falsteriana“ 1869, S. 138 f.

Rentzmann, Peter Nicolai (^{28/12} 1845—^{26/4} 1923), Embedsmand, Mæcen. F. i Kbh. Forældre: Grosserer, Kaptajn, Carl Frederik R. og Anna Christine Schiøtt. Blev Student 1864, Cand. juris 1871, Volontær i Justitsministeriet 1875, Assistent sst. 1879, Fuldmægtig 1883, Kontorchef 1891, fungerende Departementschef 1906, udnævnt 1910, Lenssekretær 1915, afgik 1919. Desuden var han ansat

i Landbygningernes almindelige Brandforsikring fra 1872, blev Fuldmægtig dér 1884, juridisk Medhjælper 1891, konst. Direktør 1898, Justitsministeriets Tilforordnede 1908. Udgaet fra et gammeldags, velhavende borgerligt Hjem nærede R. stor Interesse for sin By og dens Minder, ligesom han var dybt religiøs. Med sin Søster Ida R. (d. 1910) stiftede han 1898 et Legat for Holmens Kirke og Kirkegaard og testamenterede 1902 ved et Fællestestamente med hende sin Formue til en Genopførelse af Nikolaj Kirke. Oprindelig var det hans Tanke, at Bygningen skulde forbeholdes sin historiske kirkelige Brug, men han ændrede Planen derhen, at den skulde rumme en Forsamlings- og Foredragssal, et Bymuseum og et Folkebibliotek, og hans Tilbud herom modtoges 1913 af Kommunen. Novb. 1917 indviedes Bygningen og er nu, efter at den i Krigsaarene havde givet Lokaler for Ernæ-

ringsraadet, helt indrettet til den af R. bestemte Brug. I sine sidste Aar boede han selv i et Par Værelser i Bygningen. D. i Kbh. — Ugift. P. E.

Litt.: Erindringer i „Julebogen“ 1916 og „Nationaltid.“ ⁴/₃ 1917; „Borgerrepræsentationens Forhandl.“ 1913—14, S. 732—74; „Politiken“ ¹¹/₁₁ —¹²/₁₁ 1917 og ²⁹/₁₀ 1919.

Repholtz, Albert Henrik (f. ⁵/₁₁ 1863), Kobberstikker. F. paa Nysø ved Præstø. Forældre: Godsforvalter Mathias Edvard R.

og Johanne Natalie Hjort. Blev Student 1881 og n. A. Cand. phil., tegnede samtidig hos C. F. Andersen og dimitteredes til Akademiet, besøgte senere Krøyers og Tuxens Studieskole, udstillede 1884 et Maleri „Forviklinger“, atter 1888 et Portræt og Interiører. I en

Aarrække forhindrede Sygdom ham i at arbejde; senere lagde han sig efter Udførelsen af grafiske Blade, baade i Litografi (Corots Landskab), i Skærenaalsranger og i Sortekunst (en Række Billeder efter Rembrandt, v. d. Neers Landskab, Anna Sophie Reventlow, Fru Gyllembourg m. m.). R. er i sin gammeldags detaljerede Stil en af vore dygtigste Grafikere. Med Kunsthistorien har han systet en Del; 1908 udgav han „Afrodite fra Melos“, 1911 „Thorvaldsen og Nysø“. Han er Formand i Selskabet for grafisk Kunst. — Ugift. O. A.

Litt.: Hauch-Fausbøll: „Studerterne fra 1881“ 1906; N. L. i „Politiken“ ²³/₁₂ 1911.

Revavius, Rasmus Hansen (d. ³/₄ 1582), Folkeskribent. F. i Torpe (nu Vejleby) ved Rødby og blev 1567 Sognepræst i Vigsnæs paa Lolland, 1570 ved Helligaandshospitalet i Kbh. og siden 1577 i Rødby. Var en af det 16. Aarh.s flittigste og mest læste Folkeskribenter, hvis Skrifter overvejende var af moralsk og opbyggeligt Indhold og for Størstedelen Oversættelser fra Tysk; særlig hans „Unge Karles og Drengets Spejl“ (1571), en Omplantning paa Dansk af en Roman af den berømte tyske Humanist Georg Wickram, oplevede Oplag paa Oplag lige ned til Midten af det 18. Aarh. Ogsaa som Salmedigter var han virksom. D. i Rødby. — Gift 1567 Kirstine Jacobsdatter Frost. C. S. P.

Litt.: Brandt og Helveg: „Den dsk. Salmedigtning“ I 1846; H. F. Rørdam i „Kirkeh. Saml.“ IV 2 1891.

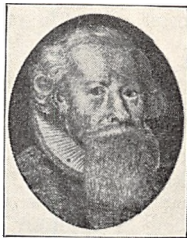
Resen, Hans Poulsen (²/₂ 1561—¹⁴/₉ 1638), Biskop. F. i Resen ved Struer. Forældre: Sognepræst Poul Hansen og Johanne Berteldatter. Blev Student 1581, men Pesten i Kbh. 1583 nødte ham til at rejse hjem, og et Aarstid hjalp han Rektoren i Viborg med Undervisning, indtil han som Hovmester for Frederik Rosenkrantz kom paa en syvaarig Udølandsrejse til Rostock, Witten-

berg, Frankfurt, Italien, Sicilien og Malta. 1591 kom han hjem og blev Professor i Dialektik, hvormed ogsaa var forbundet teologiske Forelæsninger; kastede sig med stor Iver over sin Gerning, udgav flere Lærebøger og fik betydelig Indflydelse i akademiske Spørgsmaal, især efter at han 1597 var bleven Professor i Teologi; i denne Stilling besørgede han 1604—07 den første danske Bibeloversættelse efter Grundteksten; tidligere havde man oversat efter Luthers tyske Bibel. Han søgte ogsaa med megen Iver at bekæmpe Kryptokalvinismen, og adskillige af hans Modstandere som Ivar Stub og Oluf Kock lykkedes det ham at faa afsat. Selv blev han dog ogsaa af samtlige Landets Biskopper anklaget for at benytte ukendte og farlige Udtryk, men hans Skrift „De sancta fide“ (1614) virkede saa beroligende, at han 1615 blev udnævnt til Sjællands Biskop, idet han dog tillige beholdt sin Stilling ved Universitetet. Han skrev et Par Festskrifter paa Reformationens Hundredaarsdag 1617 („Jubilæus Christianus“ og „Lutherus triumphans“); om hans Interesse for Ungdommens religiøse Oplæring vidner „De visitatione catechetica“ (1627); han har endvidere oversat eller digtet flere Salmer og forfattet en Del af Kirkebønnerne til Alterbogen. D. i Kbh. — Gift 1) 1594 Barbara Andersdatter, d. 1601, Enke efter Professor Hans Lauridsen. 2) 1615 Anna Eliasdatter Eisenberg, d. 1646, Enke efter Biskop Peder Vinstrup.

H. M.

Litt.: Brandt og Helveg: „Den dsk. Salmedigtning“ I 1846; H. F. Rørdam: „Kbh.s Universitets Hist.“ III 1873—77 og i „Ny kirkeh. Saml.“ I 1857—59; E. F. Koch i „Teologisk Tidsskr.“ 1874; J. O. Andersen: „Holger Rosenkrantz“ 1896; Vilh. Bang i „Nationaltid.“ ¹⁸/₂ og ²³/₂ 1906; Vilh. Andersen: „Erasmus“ I 1907; Univ. Progr. ved Død; Ligtale af M. P. Schandorph.

Resen, Peder Hansen (¹⁷/₆ 1625—¹/₆ 1688), Historiker, Retslærd. F. i Kbh. Forældre: Biskop Hans Hansen R. og Thale Vinstrup. Sønnesøn af Biskop H. P. R. (s. d.). Blev Student 1643 og tog 1645 teologisk Eksamen. 1647—53 var han i Udlandet, studerede i 4 Aar Filologi og Retsvidenskab i Leiden, opholdt sig flere Maaneder i Paris og begav sig derefter ned gennem Frankrig og Spanien, fra hvilket sidste Land han over Sydfrankrig drog til Italien. Efter at have vundet den juridiske

Doktorgrad i Padova vendte han 1653 tilbage til Danmark. 1657 blev han Professor i Etik, 1662 juridisk Professor ved Universitetet, 1664 tillige Borgmester i Kbh., 1669 Assessor i Højesteret, 1672 Præsident i Kbh., fungerede 1672—76 i Statskollegiet, fik Vaabenbrev 1680. Han deltog i Forarbejderne til Danske Lov. — Som Professor var R. vistnok den første, der læste over dansk Ret. Han udgav flere gamle nationale Love, saaledes 1675 den norske Hirdskraa og den danske Vederlagsret, 1683 forskellige Stadsretter, 1684 Erik Krabbes tyske Oversættelse af jyske Lov og Christian II's Love. Det skyldes desuden ham, at Snorres Edda samt Völuspá og Hávamál første Gang kom i Trykken. Hans Hovedværk var dog „Danske Atlas“, en stort anlagt Beskrivelse over Danmark med udførlige Oplysninger om ethvert Steds Historie og Mindesmærker og om Landets fysiske Beskaffenhed. Materialet fyldte med Kort og Afbildninger 30 Folianter, blev kun trykt i smaa Brudstykker og gik til Grunde ved Kbh.s Ildebrand 1728; dog foreligger endnu de fleste af Kobberpladerne og en Afskrift af den forkortede Tekst. Værket var opbevaret i Universitetsbiblioteket, hvortil R. havde skænket sin enestaaende Bogsamling, der ligeledes gik til Grunde ved nævnte Brand. — Alt i alt var R. en af de bedste og mest typiske Repræsentanter for dansk Videnskabelighed i 17. Aarh. D. i Kbh. — Gift 1655 Anna Meier, d. 1689. *H. Js.*

Litt.: Modrene Slægt hos Lengnick; Birket-Smith: „Kbh.s Universitetsbibl. før 1728“ 1882; „Dsk. Mag.“ IV 6 1886; O. Nielsen: „Kbh.s Hist.“ V 1889; A. D. Jørgensen: „Griffenfeld“ 1893—94; Lindbæk: „Statskollegiets Hist.“ 1903—10; Th. Johansen i „Berl. Tid.“ ⁵/₁₀ 1923 og „Samleren“ 1924; Breve i „Saml. t. jysk Hist. o. Top.“ 1878; Univ. Progr. over ham 1688, over hans Enke 1689.

Reumert, Elith Poul Ponsaing (f. ⁹/₁ 1855), Skuespiller, Forfatter. F. i Aalborg. Forældre: Sognepræst Alexander Balthasar Carl R.

og Anna Christine Ponsaing. Blev Student 1873 og debuterede ³⁰/₉ 1876 paa det Kgl. Teater som Marcel i „Arbejderliv“ og engageredes 1882 til Folketeatret, hvor han blev til 1890, da han vendte tilbage til det Kgl. Teater, forlod Scenen 1912. Paa Folketeatret vandt han en smuk

Position, spillede især den unge livsglade Student eller den lelsindige, men godmodige Galning. Han vil mindes med Nicolai i „Nøddebo Præstegaard“, som han selv havde bearbejdet og hvis Opførelsestal nu snart kan rivalisere med „Elverhøj“s, som Frants Halland i „For Alvor“ og som Pastor Jespersen i „Uden Midtpunkt“. Paa det Kgl. Teater udførte han med Lune Hol-

berg'ske Roller som Jacob von Thybo, Ulysses von Ithacia, Doktoren i „Barselstuen“ og mange andre kolorerede Komedieroller, fremdeles baade Christen Madsen og Kobbersmeden i „Genboerne“, Skolelæreren i „Hjemkomst“, Hasle i „En Skavank“. Som Fortolker af H. C. Andersens Eventyr har R. besøgt saavel England som Amerika. Jævnside sin Teatervirksomhed og efter dens Slutning har han dyrket et righoldigt og broget Forfatterskab. Til Dagmar-teatret skrev han Lystspillet „Amoriner“ (1891), til det Kgl. Teater Skuespillet „Før Daggy“ (1894), Lystspillet „Højgaard's Pensionat“ (1903); fremdeles har han udgivet Fortællingerne „Skøn Jomfru“ (1908), „Jeg elsker Dig“ (1909; dramatiseret 1913), „Mod Stjernerne“ (1915) og „Den stærkeste Magt“ (1916). I „En Race-Slægt“ (1917) skildrede han Familien Heger, endvidere har han skrevet Monografier af Louise Phister (1914), Sophie Ørsted (1920), Charlotte Oehenschläger (1918) og Olaf Poulsen (1923), en Fremstilling af den danske Ballets Historie (1922) — et Forfatterskab, der vidner om R.s interesserede og livfulde Personlighed. Blandt hans Oversættelser er Scheffels Digt „Trompetenen fra Säckingen“. Under Forberedelse er „H. C. Andersen og det Melchior'ske Hus“. — Gift 1882 Danserinden Athalia Anna Henriette Flammé. *C. Bs.*

Litt.: Om Slægt se H. Kaarsberg: „Memoirer“ 1921, S. 26 ff.; Erindringer I „Ill. Tid.“ ²⁹/₉ 1901, „Min Amerikarejse“ 1902, „Nationaltid.“ ²⁵/₁₂ 1910, „Politiken“ ¹⁴/₁₁ og ²⁷/₁₂ 1923 og I „Olaf Poulsen“ s. A.; „Søndags-Posten“ ³⁰/₁₀ 1887; „Nationaltid.“ ³⁰/₉ 1901; „Politiken“ ³⁰/₁₂ 1911 og ⁸/₁₂ 1922; „København“ ⁴/₇ 1912; Frstrup: „Scenens Navne“ 1913; „Dsk. Dramatikere“ 1916; R. Neilettam: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919 og „Det kgl. Teaters Hist.“ II 1922.

Reumert, Ellen Marie Sophie (f. ¹²/₈ 1866), Forfatterinde. F. i Skelby ved Næstved. Forældre: Sognepræst Hans Berlin Kaarsberg og Emma Elise Charlotte Hilda R. Efter en lykkelig Barn-

dom i et gammeldags, smukt Præstegaardshjem kom hun efter Konfirmationen til Kbh. for at studere Musik og blev optaget paa Musik-konservatoriet. For at ernære sig begyndte hun ved Siden af Informationerne til skrive Smaafortællinger til „Nordstjernen“, hvis Redaktør, Julius Schiøtt, henledte Schandorphs Opmærksomhed paa hende. Opmundret og støttet af denne udsendte hun 1892 sin første Bog „Novelletter“. I de følgende Aar udsendte hun Bog paa Bog, samtidig med at hun varetog et stort Hjem's Pligter. Sine Erindringer har hun fortalt i „To lykkelige Hjem“ (1919). Hendes Forfatterskab be-

staar af en lang Række større og mindre Fortællinger: „Ved Landevejen“ (1894), „Klitrose“ (1899), „Franchezza“ (1904), „Lænker“ (1910), „Glad Ungdom“ (1911), „Julegaven“ (1913), „Kærlighed“ (1914), „Født Pebersvend“ (1915), „Skæbner“ (1916), „Pebersvendens Datter“ (1917), „Gammel Kærlighed“ (1919), „Lille Mor“ (1920), „Jonna“ (1921), „Livets Ild“ (1922) og „Som Mennesker er —“ (1923). Et lille Speciale har hun skabt sig ved sine Fortællinger og Vers for Børn: „Karen“ (1896), „I Fritiden“ (1901), „Tante Lotte“ (1911), „Klovnens“ (1916), „Kip“ (1915), „Julenissen“ (1918), „Den lille Kamel“ (1919) og „Høse-bogen“ (1920). Paa Foranledning af Phister prøvede hun over en Fortælling at skabe et Lystspil. Det havnede som „Tvil-linger“ (1904) paa Folketeatret, hvorfra det fandt Vej til Provinsen og Norge og Sverige. Sin første Teatersucces har hun forfulgt med vekslende Held: „Tur og Retur“ (opf. 1905), „Aflad“ (opf. 1908), „Solhøj“ (1911) og „Andedammen“ (opf. 1911), „Tre Enaktere“ („Jul“ opf. 1916, „Marens Kyllinger“ opf. 1914 og „Sofaen“ opf. 1913). Fru R. skriver klogt og smukt, baade med Hjerte og Humør. Indenfor sine Omraader har hun skabt sund og fornøjelig Underholdning. — Gift 1889 Driftsinspektør Alexander R., d. 1912. O. F.

Litt.: Slægt se Hans Kaarsberg og i samme: „Memoirer“ 1921; Erindringer i ovenn. Værk og i „København“'s Jule-Nr. 1923; „Masken“ 20/3 1911; „Dsk. Dramatikere“ 1916; „B. T.“ 18/5 og 11/11 1922.

Reumert, Poul Hagen (f. 20/3 1883), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Skuespiller Elith R. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1901 og

debuterede allerede 1902 paa det Kgl. Teater som Herbert Corric i „Da vi var en og tyve“. Fra samme Efteraar blev han engageret ved Folketeatret, hvor han virkede til 1908, var ved det Ny Teater 1908—11, derpaa ved det Kgl. Teater 1911—18, spillede i Søsonen 1918—19 i Provinsen, kom til Dagmar-teatret 1919 og vendte 1922 tilbage til det Kgl. Teater. Disse vekslende Engagementer udviklede hurtig R. til en fremragende Karakterskuespiller, der baade mægter den alvorlige Menneskeskildring og den komiske Karakteristik. Han har udført saadanne Holbergroller som Henrik i „Mascarade“, „Henrik og Pernille“ og „Kilderejsen“, Pierre i „Jean de France“, Chilian i „Ulysses von Ithacia“ og Oldfux i „Den Stundesløse“. Blandt hans moderne Roller maa især fremhæves Direktør Løve i „Det store Forlis“, Professoren i „De evige Fjender“, Victor Ventnor i „Ingen“, Adjunkt

Køster i „Hævnen“, hvor han har givet interessante Karakterstudier af grublende og forpinte Menneskeskæbner. Han har endvidere hos Isben været Dr. Relling, Peer Gynt, Dr. Stockmann og Daniel Hejre, hos Strindberg Baronen i „Baandet“ og Kaptajnen i „Dødedansen“. Nævnes maa ogsaa Meyer i „Indenfor Murene“, hvor en Type paa den ydmyge Resignation var formet med diskrete Midler. Blandt R.s klas-siske Roller kan nævnes Mascarille i „De ziirlige Damer“, Tartuffe, Petruccio i „Troll kan tæmmes“ og Andreas Blegnæb i „Hel-lig Trekongers Aften“. Han staar nu som en af de Kunstnere, paa hvem det Kgl. Teaters nærmeste Fremtid beror, i Stand til at beherske Scenen ved sin Fremstil-lingskunsts Styrke, udpræget moderne i hele sit Syn paa Teatret og dets Udtryks-midler. Den varme Interesse, han nærer for fransk Aandsliv, førte til hans Gæste-spil paa Odéon i Paris i Foraaret og Efter-aaret 1923, da han paa Fransk kreerede Titelrollen i Karen Bramsons Skuespil „Professor Klenow“ sammen med Teatrets Personale. Han optraadte ogsaa i denne Rolle paa det Kgl. Teater under Odéons Gæstespil i Okt. 1923. — Gift 1) 1906 Helga Ingeborg Meyer. Ægteskabet opløst. 2) 1919 Skuespillerinde Rigmor Dinesen. C. B.S.

Litt.: Om Slægt se Elith R.; „Hver 8. Dag“ 9/10 1910 og 1/9 1922; „Politiken“ 27/11 s. A.; „Vort Land“ 9/4 1912; Fristrup; „Scenens Navne“ 1913; „Teatret“ Okt. 1914; Bauditz; „P. R.“ 1917; Nathansen; „Johannes Poulsen og P. R.“ 1918; Leopold; „Tres Talenter“ 1918; R. Neilen-dam; „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ s. A.; Bønnelycke i „Berl. Tid.“ 14/12 1921; „Politiken“ 20/1 1922, 18/4 1923, 29/4 s. A. og 12/12 s. A.; Ri-voire i „Temp“ 23/4 s. A.; „Vore Herrer“ s. A., Nr. 26.

Reventlow, Anna Sophie, se Anna Sophie.

Reventlow, Cai Friedrich, Greve (17/11 1753 — 9/8 1834), Statsminister. F. i Paris. For-ældre: Overkammerherre, Lensgreve Ditlev R. (s. d.) og Hustru. Opdroges i Hjemmet i Kbh. og studerede 1769—73 i Göttingen, blev 1773 ansat ved Overretten i Gottorp, rejste 1777 i Frankrig og Nederlandene og var 1779—84 Gesandt i Spanien. Han hjem-kaldtes af A. P. Bernstorff 1784 og beklædte derefter en Mængde Embeder, bl. a. som Overceremonimester og Overkammerjunker (til 1797), som Amtmand i Flensborg og som Chef for det Kgl. Bibliotek (til 1802), i hvilken sidste Stilling han indlagde sig en Del Fortjeneste. 1788—94 var han Ge-sandt i Stockholm, 1797 blev han Statsmi-nister og Chef for tyske Kancelli, men blev „paa Ansøgning allernaadigst“, ikke „i Naade“, entlediget 1802, efter at han for-gæves havde søgt at støtte det slesvig-hol-stenske Ridderskabs Protest mod Skatte-paalægget 1802. Han levede senere mest paa Altenhof, som han i enhver Henseende forbedrede. 1816 blev han Guvernør og

Landdrost i Lauenborg og fik Ordre til her i Aug. s. A. at tage mod Undersaatternes Hyldning. Nogen politisk særlig handlekraftig Mand var R. ikke, men retsindig, human og i stærk Føling med sin Tids aandelige Kultur. Han var paavirket af Lavaters mystiske Religiositet og som sin nære Ven Landgrev Carl en ivrig Spiritist. D. paa Altenhof ved Eckernförde. — Gift 1) 1785 Komtesse Wilhelmine Magdalene Ulrikke Bernstorff, d. 1787. 2) 1797 Komtesse Emilie Louise Henriette Bernstorff, d. 1855.

H. Js.

Litt.: Slægt i Fr. Rostgaard: „Atrium Domus Reventlowianæ“ 1715, „Schlesw.-Holst. Anzeigen“ 1758, ved Christiani i „Kielisches Mag.“ I 1784, i „Ill. Tid.“ 18¹/₅ 1883, „Zeitschr. d. Gesellsch. f. schlesw.-holst.-laueb. Gesch.“ 1892, Adelsaarbogen 1893, L. Bobé: „Efterl. Papirer fra den R. ske Familiekrede“ I—IX 1895—1922, ved R. Kayser i „Preuss. Jahrbücher“ 1911, ved Hauch-Fausbøll i „Geneal. Tidsskr.“ 1914 og i „Geneal. Taschenbuch der gräfll. Häuser“ 1924; mødrene Slægt se C. V. Raben-Levetzau; Hustruers Slægt se A. P. Bernstorff samt i A. Friis: „Bernstorff'ske Papirer“ II 1907; A. S. Ørsted: „Af mit Livs og min Tids Hist.“ II 1852, S. 196 ff.; J. G. Rist: „Lebenserinnerungen“ II 1880, S. 248 f.; „Museum“ 1895 I; Bobé: „Lavaters Rejse til Danmark“ 1898 og „Reventl. Pap.“ III 1897, S. 362; Funch i „Zeitschr. f. Kirchengesch.“ 1896; „En dsk. Statsmands Hjem omkring 1800“ 1902—03; Holm: „Dann.-Norges Hist.“ VI 2 1909.

Reventlow, Peter Christian (f. 20^s 1867), Politiker, Skribent. F. i Grenaa. Forældre: Skoleinspektør Helanius R. og Marie Rasmussen. Gik i Kommuneskole og var 1881—90 i Boghandlerlære i Kbh., gjorde Tjeneste som Løjtnant ved Kystartilleriet 1891—93, gik saa over i Journalistik, som han af og til havde dyrket, redigerede 1893 nogle Maaneder „Vordingborg Avis“, var 1893—97 Redaktør af

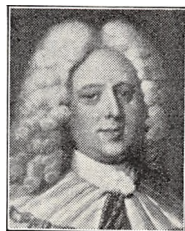

„Hjørring Amtstidende“ og 1897—1901 af „Nordjylland“. 1895 stillede han sig til Folketinget paa Forligets Grund mod Jungersen i Hjørring, fjernede sig i de følgende Aar mere og mere fra de ledende Højrepolitikere, idet han med Dinesen skarpt hævdede, at en konservativ Politik ikke kan føres udenom Bonden. Han var en af de første Højremænd, der aabent krævede Venstreministerium, og brødes paa Delegeretmødet 1899 herom med Matzen. 1901 maatte han forlade „Nordjylland“ og overtog s. A. Ledelsen af „Lolland-Falsters Stiftstidende“ for et snævrere Konsortium af forhandlingsvillige Højremænd (Teschdorph o. fl.). Han stillede sig 1903 i Nykøbing F. som moderat konservativ og valgtes 1906 i Maribo efter en usædvanlig paa-gaaende Kampagne som Løsgænger. I Tinget dannede han en egen Valggruppe, tog

straks Ordet for et Samlingsparti paa parlamentarisk Grundlag (10¹/₁₀ 1906, 2¹/₁₀ 1908), men var imod Venstres og de frikonservatives Løsning af det kommunale Valgretsspørgsmaal (Ordskifte med W. Neergaard, s. d.); arbejdede i Sukkertoldspørgsmaalet 1906—08 for Roedyrkernes Interesser. Han fulgte Neergaard 1909 og indmeldte sig s. A. i det forhandlende Venstre. Som Formand for Masnedøbro-Udvalget gjorde han 1910 et stort forgæves Arbejde for at redde Broen. Han søgte ikke Valg 1910 og opgav 1914 Redaktørstillingen, hvorefter han 1914—21 boede paa en Bondegaard i Halland, optaget af politiske Studier, opholdt sig 1917 efter Indbydelse først ved den tyske, siden ved den engelske Front. I en Række Bøger og Artikler har han siden 1914 behandlet verdenspolitiske Spørgsmaal og Danmarks Stilling til disse ud fra stærkt selvstændige Synspunkter og ofte i skarp Polemik mod Opinionen („Krigsaarsager og Kampmaal“ 1916, „Krigen og vi“ s. A., „Rusland og Russerne“ s. A., „Kulturens Fallit“ 1919, „Folkenes Forbund og Danmark“ 1920, „Europas Selvmord“ 1921). Han har navnlig advaret mod ensidig Orientering i ententevenlig Retning og kritiserede herudfra og af saglige Grunde 1922 den ny Forsvarsordning. Endelig har han 1920 udgivet den buddhistisk-kristelig prægede socialpolitiske Fortælling „I Blinde“. 1923 udsendtes han af Regeringen til Kanada for at undersøge Belingelserne for dansk Indvandring. Skarp Tanke, sund Realisme og Evne til vide Synspunkter giver R. en Plads over Jævnmaalet i nyere dansk verdenspolitisk Forfatterskab; hans for alt Partivæsen fremmede Selvstændighed har vanskeliggjort den praktiske Udnyttelse af hans Evner. — Gift 1) 1897 Irma Kromann, d. 1903. 2) 1911 Johanne Martins. P. E.

Litt.: „Hjørring Amtstid.“ 5¹/₄ 1895; „Loll.-Falsters Stiftstid.“ 1¹/₂ 1901, 2⁵/₅ 1906, 2⁵/₄ 1910 og 3¹/₃ 1914; Birck i Folketinget 2⁴/₁₀ 1906 og i „Dagens Nyh.“ 1⁶/₂ 1920; „Journalisten“ 1¹/₁₂ 1911; „Nationaltid.“ 1⁶/₅ 1918 og 3¹/₇ 1923; Cohn i „Nationalok. Tidsskr.“ 1921; Thom. Larsen: „En Gennembrudstid.“ II 1921—22; „Politiken“ 2³/₁₁ 1911, 2⁶/₇ og 2⁷/₁₀ 1922; „Berl. Tid.“ 3¹/₇ 1923; „Folket. Phd.“ 2⁵/₁ 1911.

Reventlow, Christian Ditlev, Lensgreve (21¹/₁₀ 1671—1¹/₁₀ 1738), Officer, Embedsmand. F. i Haderslev. Forældre: Storkansler Greve Conrad R. (s. d.) og Anna Margrethe Gabel. Sendtes 15 Aar gl. udenlands for at uddannes til Soldat og Diplomat, blev siden benyttet i diplomatiske Hverv og navnlig i danske Hjelpekorps, der blev sendt fremmede Magter til Undsætning. Under den spanske Arvefølgekrig kæmpede han i den kejserlige Hær under Prins Eugen, der blev hans

store Lærer i Krigskunst. 1708—09 ledsagede han Frederik IV paa hans Italiensrejse, og 1709 blev han Overgeneral i den Hær, der skulde vinde Skaane tilbage. At dette Angreb mislykkedes, maa R. trods megen udvist Dygtighed bære sin Del af Ansvar for. Siden førte han vigtige Forhandlinger med Peter den Store. 1713—32 var han Overpræsident i Altona. Han var tillige Landraad i Slesvig og Holsten og 1699—1730 Overjægermester (Bestyrer af Skov- og Jagtvæsenet). Han billigede, i hvert Fald til at begynde med, ikke sin Søster Anna Sophies Giftermaal med Frederik IV. R. var vistnok Landets største Godsejer; han fik oprettet Grevskabet Kristianssæde og lagde Grunden til det senere Grevskab Hardenberg. D. paa Tølløse. — Gift 1700 Benedicte Margrethe Brockdorff, d. 1739.

H. Js.

Litt.: Slægt se C. F. R.; mødrene Slægt se Christian Gabel; Hustrus Slægt se Frederik Brockdorff; Bobé: „Reventl. Pap.“ I 1895 og „Brahetrolleborg“ 1909; „Feldzüge des Prinzen Eugen v. Savoiens“ VIII 1882; Holm: „Danm.-Norges Hist. 1720—1814“ I 1891; „Neues staatsb. Mag.“ V 1837, S. 383, 393; „Altonaer Nachr.“ ¹²/₁₀ —¹⁴/₁₀ 1882; Lieboldt: „Das neue R.-Stift“ 1885; „Berl. Tid.“ ³⁰/₃ 1886; „Bidrag t. d. st. nord. Krigs Hist.“ 1899 ff.; „Dsk. Herreguarde ved 1920“ fl. St.; „Dsk. Mag.“ V 6 1908.

Reventlow, Christian Ditlev Frederik, Lensgreve (¹¹/₃ 1748—¹¹/₁₀ 1827), Statsmand, Godsejer. F. i Kbh. Forældre: Lensgreve

Christian Ditlev R. og Baronesse Johanne Sophie Frederikke Bothmer. Fik sammen med Broderen Ludvig (s. d.) en ypperlig Uddannelse gennem Studier og Rejser, var 1763 og 1764 paa Gymnasiet i Altona, studerede senere 3 Aar ved Sorø Akademi, hvor der som Lærere virkede

de fremragende Talsmænd for Tidens Frihedstanker, og ¹/₂ Aar i Leipzig. Fra Paasken 1769 foretog de to Brødre en Rejse i Tyskland, Schweiz, Frankrig og England. R. fik herved et betydningsfuldt Indtryk af andre Samfundsforhold end de hjemlige, og særlig i England kunde han se, hvor meget Friheden var værd for Landbrugets Fremgang. 1770 fulgte som Afslutning paa disse Rejser en Tur til Sverige og Norge. — 1774 begyndte R. sin Embedsløbebane som Deputeret i Kommercekollegiet, blev 1776 tillige Deputeret i Bjergværkskollegiet og fremdeles 1781 Deputeret i Søkommisariatet og Medlem af Overskattedirektionen, 1782 i. Deputeret i Generaltoldkammeret og Medlem af Overbankdirektionen. Fra denne sidste Stilling blev han dog fjernet 1783 paa Grund af sin Uoverensstemmelse med Guldberg. R. var en af de

ivrigste i den Kreds af Mænd, der hidførte Regeringsskiftet 1784 og derved gjorde Banen fri for de store Reformere. ²/₀ 1784 blev han genindsat i Bankdirektionen og tillige Deputeret i Finanskollegiet, men fremdeles blev han ⁶/₈ som 1. Deputeret (fra 1789 som Præsident) stillet i Spidsen for Rentekammeret. Under dette hørte Landbosagerne, hans Yndlingsomraade. 1775 havde han overtaget Grevskabet Kristianssæde, og han virkede her ivrig for Hoveriafløsning og Udskiftning. Nu fik hans reformatoriske Iver hele Landet til Felt. Allerede Nov. 1784 fik han nedsat den lille og Juli 1786 den store Landbokommission. „Guds Velsignelse, Frihedsbudskabet er kommet“, skriver han, da det sidste er sket, i begejstret Sejrsvished til sin Søster. I den store Landbokommission kom R. til at virke nøje sammen med Colbjørnsen (s. d.), og de to blev den danske Bondestands Befriere gennem den Række af Reformere, hvortil hørte den ny Ordning af Fæsteforholdet 1787, det afgørende Brud med Fortidens Tvangssystem 1788, Hoveriets Bestemmelse 1799. Vistnok mindre end Colbjørnsen forstod R. Nødvendigheden af den positive Bondebeskyttelse, der fandt Udtryk i flere af Reformerne, og med Aarene voksede hans Tro paa, at Staten saa lidt som mulig skulde blande sig i private Kontraktforhold. Han var statsøkonomisk en udpræget Liberal og virkede i Finanskommissionen med til den nye Frihandelslovgivning, der kulminerede med Toldloven af 1797. Fremforalt var dog den dybt religiøse R. Filantrop, et Barn af det 18. Aarh. med en stærk Tro paa Folkeopdragelse, hvad der ogsaa fandt Udtryk i ivrigt Arbejde for Skoleforordningen af 1814. En rent praktisk Side af R.s Virksomhed maa endnu fremhæves: han var paa Skovbrugets Omraade en genial Banebryder og fik gennemført vigtige Reformere i Danmarks Forstvæsen, bl. a. Skovforordningen af ²⁷/₀ 1805. — R. blev ⁶/₇ 1797 Statsminister. Overfor den unge Enevoldsfyrste, den med ham selv iøvrig aandsbeslægtede Frederik VI, stod R. med den adelige Jorddrotts Selvfølelse, og Samarbejdet mellem dem blev i Længden ikke let. ⁷/₁₂ 1813 fik R. sin Afsked fra Rentekammeret og Finanserne, medens han fremdeles vedblev at være Statsminister. Han levede siden paa Kristianssæde og Pederstrup, ivrig optaget af Arbejde for sine Bønders Vel og ganske særlig af Omsorg for Skolerne paa sit Gods. — R. er en af det nuværende danske Samfunds store Bygmestre. Han staa tillige — trods noget vist haardt og koldt, der især under det senere Afsnit af hans Embedsvirksomhed kunde fremtræde hos ham — som en af de smukkeste og mest harmoniske Skikkelser i vor Historie. Hos ham forenedes ædel Idealisme med robust Kraft til at føre Idealerne ud i Livet. D.

paa Kristianssæde. — Gift 1774 Frederikke Charlotte v. Beulwitz, d. 1822. *H. Js.*

Litt.: Slægt se C. F. R.; mødrene Slægt 1 „Taschenb. d. grällichen Häuser“ 1890; Hustrus Slægt i „Taschenb. d. freierlichen Häuser“ 1896; Bergsøe: „C. D. F. R.s Virksomhed“ 1837; Rasmus Sørensen: „Mit Levnedsløb“ 1847; H. Rasmussen: „Grev R. og Bondens Frigørelse“ 1884 og 1 „Hist. Arkiv“ 1885 i; Oppermann: „Bidrag t. d. dsk. Skovvæsens Hist.“ 1889; „Mindesmærket i Frederiksborg Slotshave“ 1888; E. Holm: „Kampen om Landboreformerne“ 1888 og „Danmark-Norges Hist.“ V—VI 1906—09; Bobé: „Reventl. Pap.“ is. VI 1903 samt „Bratrolleborg“ 1909; C. B. Reventlow: „En dsk. Statsmands Hjem omkring 1800“ 1902—03; A. Friis: „Bernstorffs Pap.“ III 1913; „Loll.-Falst. historiske Samfunds Aarbog“ 1915; „Tiden“ VII 1916; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ fl. St.; A. Linvald: „Kronprins Frederik og hans Regering“ I 1923; Joak. Larsen: „Bidr. t. d. dsk. Folkeskoles Hist. 1784—1888“ 1893 og „Skolelovene af 1814“ 1914; Breve i Østs Materialler 1836, „Hist. månedsskr.“ 1884 og Bobé: „Reventl. Pap.“ I 1895; Nekrologer i „Dsk. Litt. Tid.“ 1827, i „Mindetale over C. D. F. R.“ 1828 og ved Fr. Thaarup i „Fædrenel. Nekrolog“ 1845.

Reventlow, Conrad, Greve (^{21/4} 1644—^{21/7} 1708), Storkansler. F. i Kbh. Forældre: Kansler Ditlev R. og Christine Rantzau. Ud-

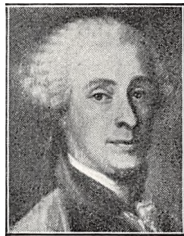

dannedes ved Sorø Akademi og paa Udenlandsrejser, var fra 1665 Hofjunker og Kammerherre og fra 1667 knyttet til tyske Kancelli, blev 1672 Landraad i Slesvig og Holsten. Han blev Oberst 1675 og deltog derefter i den skaanske Krig. 1680—99 var han Over-

jægermester, fra 1681 Medlem af Statsraadet. Han tilhørte en Hofklike, „Kabalen“, der en Tid øvede megen Indflydelse paa Statsstyrelsen. Han interesserede sig især for den udenrigske Politik og har virket for det Gottorpske Slesvigs Inddragelse, der bragte ham selv Amtmandsposten i Gottorp. R.s Stilling var ofte anfægtet af det Rænkespil, der i saa høj Grad trivedes ved Christian V.s Hof, men han forstod dog at bevare Kongens Gunst, bl. a. ved at yde ham Pengelaaen og ved at byde ham pragtfulde Fester. Som den første Minister styrede R. begge Kancellier, og ^{20/8} 1699, Dagen efter Christian V.s Død, blev han udnævnt til Storkansler. Han spillede en ledende Rolle under Krigen med Karl XII 1700, men i de følgende Aar synes hans Indflydelse at være traadt i Skygge for yngre Kræfter; han bevarede dog Frederik IV.s Gunst til sin Død. — R. synes ikke at have haft særlig fremragende Egenskaber, men skildres som en sympatetisk Personlighed med værdig Optreden. Han var ved Arv og ved Medgift en meget rig Mand, en af sin Tids største Jordegodsbesiddere i Danmark. D. paa Klausholm. — Gift 1) 1667 Anna Margrethe Gabel, d. 1678. 2) 1681 Sophie Amalie Hahn, d. 1722. *H. Js.*

Litt.: Slægt se C. F. R.; mødrene Slægt se Christian Rantzau, d. 1663; 1. Hustrus Slægt se Christian Gabel; 2. Hustrus Slægt se Vincents Hahn; E. Holm: „Danm.-Norges indre Hist. under Bnevældnen 1660—1720“ 1885—86; „Bidr. t. d. st. nord. Krigs Hist.“ I 1899; „Personalh. Tidsskr.“ V 1884; „Dsk. Herregaarde ved 1920“; Fabricius: „Griffenheld“ 1910; Skaanlund: „Gyldenløves Lakaj“ („Mem. o. Br.“ XVII) 1912; Lat. Progr. ved hans Død; Ligtaale af P. Vinding.

Reventlow, Ditlev, Greve (^{28/10} 1712—^{9/12} 1783), Hof- og Statsmand. Forældre: Godsejer Cai Friedrich R. og Hedevig Ida v. Buchwald. Studerede i

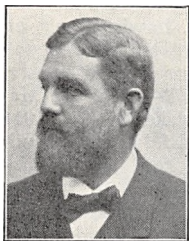

Kiel og Leipzig, blev 1736 Kammerjunker hos Dronning Sofie Magdalene, 1746 Kammerherre og 1749 Overpræsident i Altona. 1751—54 var han som Bernstorffs Afløser Gesandt i Paris. 1755 blev han Hofmester (Guvernør) og 1763 Overhofmester hos Kronprins Christian (VII). Som Leder af denes Opdragelse er han blevet meget skarpt fordømt af Reverdil (s. d.), der ligefrem skildrer ham som sin Elevs Plageand, og sikkert nok har han været en alt for haard, plump og kolerisk Natur til at være heldig som Pædagog. Men iøvrig besad han baade dygtige og meget hæderlige Egenskaber. Han blev 1763 Medlem af Statsraadet, 1764 første Deputeret i Finanserne og for Generaltoldkammeret samt Medlem af Overskattedirektionen, 1765 Direktør for Fonden ad usus publicos. Han blev i disse Stillingen en god „Finansminister“. Straks efter Christian VII.s Tronbestigelse 1766 udnævntes han til Overkammerherre. Han var nær knyttet til Bernstorfferne og faldt sammen med dem, idet han 1770 afskedigedes uden Pension fra alle sine Embeder og siden levede paa sine Godser i Slesvig og Holsten. Fra 1775 var han en omsorgsfuld Kurator for Kiels Universitet. 1773 var han første Kommissær ved Forhandlingerne om det holstenske Mageskiftes Udførelse. I sin politiske Holdning overfor den danske Stat var han Typen paa den loyale Holstener. D. i Kiel. — Gift 1745 Margrethe Raben, d. 1794. *H. Js.*

Litt.: Slægt se C. F. R.; mødrene Slægt se Charles Buchwald; Hustrus Slægt se C. V. Raben-Levetzau; „Nyt hist. Tidsskr.“ IV—V 1852—54; „Dsk. Mag.“ V 3 1893; A. Friis: „A. P. Bernstorff og O. Høgh-Guldberg“ 1899; „Bernstorfferne og Danmark“ II 1919 og „Bernstorffs Papirer“ III 1913; E. Holm: „Danm.-Norges Hist.“ IV—V 1902—06; Bobé: „Reventl. Pap.“ is. III 1897.

Reventlow, Eduard Vilhelm Christian Ferdinand Ludvig, Greve (^{23/4} 1861—^{23/1} 1923), Kreditforeningsdirektør. F. paa Pederstrup ved Naskov. Forældre: Greve Eduard Vilhelm R. og Amalie Johanne Magdalene Elisabeth Helene v. Heimbruch. Sønnesøn af Statsminister Chr. D. R. (s. d.). Blev Student

1880, Cand. juris 1886, Overretssagfører 1890. I en Aarrække udfoldede han en be-

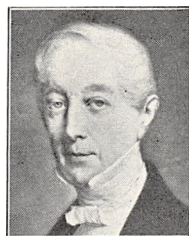
tydelig Virksomhed som juridisk Manuduktør og kom som saadan til at øve større Indflydelse paa sine Elever end Manuduktører ellers i Almindelighed. Efterhaanden fik han tillige en meget omfattende Sagførerpraksis. Han er dog først og fremmest kendt for sit Arbejde

for Kreditforeningsvæsenet. 1900 knyttedes han som juridisk Direktør til Østifternes Kreditforening — Direktionens Formand blev han 1906 — og derefter ofrede han sig helt for denne Stilling og for Kreditforeningsinteresser i Almindelighed. Til sin Død forblev han Leder af den store Kreditforening, og saa vel der som i Kreditforeningernes staaende Udvalg, hvor han fra 1913 var Formand, forstod han at give sine velbegrundede Skøn saa overbevisende Udtryk, at det som oftest blev dem, der sejrede ved principielle Spørgsmaal Drøftelser og Afgørelser. Iøvrig var det kun faa Foretagender, R. knyttede sit Navn til; han var Medlem af Nationalbankens Repræsentantskab og af Bestyrelsen for det Raben-Levetzau'ske Fond, men ellers levede han i en vis Tilbagetrukkethed og plejede sine Interesser for Historie, Kunst og Skønliteratur. Hans Forstaaelse af og Kærlighed til Ungdommen, som allerede under hans Manuduktørvirksomhed havde givet sig Udtryk, viste sig bl. a. ogsaa i hans Venskabsforhold til Birkerød Kostskole. D. i Kbh. — Ugift.

C. T.

Litt.: Slægt se C. F. R.; mødrene Slægt 1 Grotefend: „Urkundenbuch der Familie v. Heimbruch“ 1882—87 og „Geneal. Taschenbuch der adeligen Häuser“ 1903; „Kreditforeningen af Grundejere i de dsk. Østifter“ 1901; „Berl. Tid.“ 2⁴/₄ 1921; Nekrologer sst. 2³/₁ 1923 (af O. Haack); „Nationaltid. s. D. (af J. Dam) og „Birkebladet“ s. A.

Reventlow, Frederik (Frits) Ditlev, Greve (²⁵/₁₁ 1791—⁶/₁₀ 1851), Diplomat. F. i Kbh. Forældre: Statsminister, Lensgreve Chr. Ditlev R. (s. d.) og Hustru.

Blev Student 1809, tog juridisk Eksamen 1814, var 1814—15 Volontær i Udenrigsdepartementet, ansattes 1824 paa ny i dette og blev 1825 Sekretær, 1830 Chargé d'Affaires i Brasilien, 1834 i Lissabon, 1841 Gesandt i London. Han forblev i dette Embede

til sin Død og repræsenterede saaledes Danmark under Krigen 1848—50. Uden særlig diplomatisk Dygtighed eller politisk Viden

forstod R. at hævde Stillingen overfor den ham aandelig langt overlegne preussiske Gesandt Bunsen, som støttedes af Prins Albert. Han vandt Palmerston for sig og saa sine Helstatssympatier tilfredsstillende ved London-Protokollen af ²/₈ 1850, som han underskrev. D. i Glasgow. — Gift 1830 Birgitte Frederikke Christensen, d. 1868.

P. E.

Litt.: Slægt se C. F. R.; mødrene Slægt 1 „Taschenbuch der freiherrlichen Häuser“ 1896; Daae: „Breve fra Danske og Norske“ 1876, S. 91, 128, 142; C. B. Reventlow: „En dsk. Statsmands Hjem omkring 1800“ 1902—03.

Reventlow, Friedrich, Greve (¹⁶/₇ 1797—²⁴/₄ 1874), Statholder. F. i Slesvig. Forældre: Generalmajor, Greve Heinrich R. og Komtesse Anna Sophie Baudissin. Studerede i Göttingen, Kiel og Jena, tog juridisk Eksamen paa Gottorp 1820, blev 1821 Auskultant ved Over- og Landretten i Holsten, 1825 Medlem af Landretten, 1827 ogsaa af Overretten, 1834 af Overappellationsretten i Kiel, men traadte 1836 ud af Statstjenesten og blev Klosterprovst i Preetz. S. A. indvalgte han i Itzehoe Stænder, hvor han blev Leder af Slesvigholstenerne. Han var Ungdomsven af Carl Moltke (s. d.) og søgte oprindelig at optræde i Forstaaelse med ham og andre københavnske Venner, men lod sig efterhaanden paavirke af Beseler (s. d.) og blev Marts 1848 Medlem af den provisoriske Regering, 1849 sammen med Beseler Statholder over Slesvig og Holsten. I Samklang med Prins Frederik (s. d.) af Nør vilde han ogsaa efter Revolutionens Udbrud saa vidt mulig bevare det bestaaende og undgaa sociale Omvæltninger; han skiltes 1851 ved Oprørets Nederlag som Uven fra Beseler, idet denne vilde have fortsat Kampen. R. blev udelukket fra Amnestien og maatte forlade Landet, hvorefter han bosatte sig paa sine Gøser i Nedre Lausitz. 1861 blev han Medlem af det preussiske Herrehus, hvor han efter Frederik VII's Død paakaldte tysk Indblanding, søgte 1867 forgæves Valg til den nordtyske Rigsdag. D. paa Starzeddel, Nedre Lausitz. — Gift 1863 Friherreinde Louise Löw v. und zu Steinfurth, d. 1864.

P. E.

Litt.: Slægt se C. F. R.; mødrene Slægt se Sophus Bauditz; „Hist. Tidsskr.“ III 5 1866—67, S. 217 ff.; Iøvrig se Beseler, Christian August og Frederik af Nør.

Reventlow, Johan Ludvig, Greve (²⁸/₄ 1751—¹/₃ 1801), Godsejer. F. i Kbh. Forældre: Lensgreve Christian Ditlev R. og Baronesse Johanne Sophie Frederikke Bothmer. Uddannedes sammen med Broderen C. D. R. (s. d.) og viede sit Liv til den samme store Sag, men kun i mindre Grad som Regeringsmand. Han indtraadte i Rentekammeret 1773, fik senere enkelte andre officielle Poster og Hverv, men traadte 1788 ud af aktiv Statstjeneste. 1789 blev han kor-

responderende Medlem af Skolekommissionen. Han satte Kræfterne ind paa Styrelsen af sit Gods Brahetrolleborg. Ved sin Overtagelse af det 1777 lod han de forsamlede Bønder ødelægge Træhest, Gabestok og andre Torturredskaber. ^{14/6} 1788

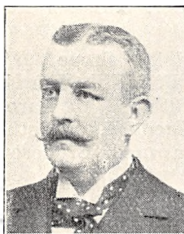

erklærede han i en anden højtidelig Forsamling Høveriet for afskaffet og de tilstedeværende Bønder for fri Arvefæstere. Han søgte ved alle Midler at komme i Tillidsforhold til sine Bønder; det tragiske var, at han dog ikke vandt dem. Hans Hovedinteresse var ubetinget Skolevæsenet. Han begyndte med at oprette 3 Mønster-Folkeskoler. 1795 oprettede han et Seminarium paa Brahetrolleborg samt en Opdragelsesanstalt, der fik Navnet Bernstorffsminde, og i hvilken mange Nationaliteter og flere Trosbekendelser var repræsenteret mellem baade Lærere og Elever. Der var ved hele denne Skolevirksomhed noget overordentlig fortjensfuldt og banebrydende, men de anvendte Systemer rummede tillige meget fantastisk og uholdbart. R.s største Fejl var vel nok hans Svaghed overfor al Slags Projektmageri, til hans økonomiske Ulykke saaledes ogsaa paa Landbrugets Omraade. Han var et yderlig-gaaende Udtryk for sin Tids Aand og ogsaa for en vis tysk Aand, der tit lod ham ikklæde sine prisværdige Bestræbelser en kunstlet-højtidelig og sentimental Form, der udsædede den danske Sans for Komik. D. paa Brahetrolleborg. — Gift 1778 Anna Sybilla Schubart, d. 1828.

H. Js.

Litt.: Slægt se C. F. R.; mødrene Slægt se sst.; Hustrus Slægt i „Personalh. Tidsskr.“ III 6 1897 og Bobé: „Reventl. Pap.“ IX 1922; Joak. Larsen: „Bidrag til d. dsk. Folkeskoles Hist. 1784—1818“ 1898 og „Skolelovene af 1814“ 1914; C. B. Reventlow: „En dsk. Statsmands Hjem omkring 1800“ 1902—03; Holm: „Danm.-Norges Hist.“ V—VI 1906—09; Bobé: „Reventl. Pap.“ Is. II 1896 og „Brahatrolleborg“ 1909; A. Friis: „Bernstorffs Pap.“ III 1913; „Dsk. Herre-gaarde ved 1920“. Iøvrig jfr. C. D. R., d. 1827.

Reventlow, Ludvig Alexander Eduard, Greve (^{5/11} 1848—^{10/6} 1916), Landmand, Politiker. F. paa Pederstrup ved Nakskov. Forældre: Greve Eduard Vilhelm R. og Amalie Johanne Magdalene Elisabeth Helene v. Heimbruch. Sønneson af Statsminister Chr. D. R. (s. d.). Uddannede som Landmand paa Havlykkegaard ved Bandholm og Schönshagen ved Kappel, var Skelstofte under Kristianssæde og ejede

fra 1891 Rudbjerggaard ved Nakskov, som han bragte i fortrinlig Stand. 1876—84 var han Medlem af Vesterborg Sogneraad, 1900—10 af Maribo Amtsråd, havde iverig en Mængde Tillidshverv indenfor Landbruget, var 1888—94 Formand for Sukkerroedyrkerne paa Vestlolland, 1892—1905 for Maribo Amts økonomiske Selskab, 1896—1911 for de samvirkende lolland-falsterske Landboforeninger, 1899—1910 for Kommissionen ang. Jord til Landarbejdere, 1893—1916 Bestyrelsesmedlem i Landhusholdningsselskabet, 1914—16 Medlem af Landmandsbankens Bankraad. Med stor personlig Elskværdighed og human Forstaaelse forøgede han Evner som Administrator og Forhandler. Han valgtes 1893 til Formand for den lolland-falsterske, maadeholdne Afdeling af Agrarforeningen og kom 1895 ind i Folketinget for Nakskov efter Hammerich. Han hørte til de Landbovenstre nærmeststaaende Højremænd, hilste 1901 Venstreministeriet velkommen, traadte Okt. 1903 ud af Højre og gik 1906 i Valgruppe med Venstrereformpartiet, fulgte Neergaard i Forsvarsspørgsmaalet og gik 1910 hell over til Venstre, ligesom han lige fra 1898, til han 1913 opgav at stille sig, var Fælleskandidat i sin Kreds for Højre og moderat Venstre. Han deltog i Tinget navnlig i Landbrugsdebatter, ofte i Strid med Socialdemokraterne, var 1906—08 mod Sukkertoldloven. For Masnedø-Broen var han en af de første Fortalere. Til Venstres Grundlovsforslag 1912 stillede han sig tvivlende, stemte dog for Overgangen til Landstinget ^{12/12}. D. i Kbh. — Gift 1883 Benedicte Ulfspærre Bech.

P. E.

Litt.: Slægt se C. F. R.; mødrene Slægt se Ed. R.; Hustrus Slægt se Carl Bech; Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; Birck i Folketinget ^{24/10} 1906; Nekrologer i „Nationaltid.“ ^{21/6} 1916, „Politiken“ s. D. (af C. C. Clausen), „Naksk. Tid.“ s. D., „Tidsskr. f. Landøk.“ s. A., S. 393, „Ugeskr. f. Landmænd“ ^{29/6} s. A., „Fyns Stifts Landbrugstid.“ s. A., „Vort Landbrug“ s. A., „Dsk. Adelsbl.“ s. A. og „Maribo Amts øk. Selskabs Aarvog for 1916“.

Reventlow-Criminil, Heinrich Anna, Greve (^{6/5} 1798—^{31/12} 1869), Statsminister. F. i Hamborg. Forældre: Oberst, Staldmester Marquis François Valentin le Merquier de Criminil og Komtesse Caroline Schimmelmänn. Faderen, fransk Emigrant, døde 1823, og R.-C. og Broderen J. R.-C. adopteredes af Grev Frederik Reventlow og Komtesse Christine Juliane Frederikke Schimmelmänn, optoges 1815 i dansk Adel. Studerede i Göttingen og Kiel, blev dansk Diplomat, var 1819—21 Attaché

i Berlin, tog saa juridisk Eksamen i Glückstadt og blev 1829 Amtmand i Flensborg, 1831 Deputeret i slesvig-holstenske Kanceli. Han var dansk Helstatsmand i Tilknytning til Carl Moltke, billigede 1842 Prinsen af Nørs Udnævnelse til Statholder og blev s. A. Chef for Udenrigsdepartementet. Han medvirkede ved Udstedelsen af Januar-Reskriptet 1848, men afgik Marts s. A., da Nationalliberalismen sejrede. Efter Krigen var han 1851—52 Medlem af Civilkommissionen for Holsten og optoges efter de tyske Magters Krav 1852 som Minister for Holsten i Ministeriet Bluhme, hvor han sammen med Moltke og Hansen dannede den rent absolutistiske Fløj. Han oktrojerede Juni 1854 den holstenske Forfatning og deltog i Udstedelsen af Helstatsforfatningen Juli s. A., men afgik med det øvrige Ministerium Dec. s. A. D. paa Ruheleben ved Pløen. — Gift 1823 Komtesse Louise Sophie Jeanette Rantzau, d. 1852.

P. E.

Litt.: Mødrene Slægt se Ernst Schimmelmänn; Adoptivfaders Slægt se C. F. Reventlow; Hustrus Slægt se Christian Rantzau, d. 1663; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 7, 67, 71, 76, 126, 129, 131, 133 f., 147, 153.

Reventlow-Criminil, Joseph Carl, Greve ($\frac{9}{2}$ 1797— $\frac{17}{6}$ 1850), Kancellipræsident. F. i Hamborg. Forældre: Oberst, Staldmester Marquis François Valentin le Merchier de Criminil og Comtesse Caroline Schimmelmänn. Adopteredes som Broderen H. R.-C. af Grev Frederik Reventlow og Komtesse Christiane Juliane Frederikke Schimmelmänn og optoges 1815 i dansk Adel. Studerede i Göttingen og Kiel og tog juridisk Eksamen i Glückstadt, var en Tid Auskultant ved Overretten i Slesvig og blev 1829 Amtmand i Rendsborg; 1828 arvede han Emkendorf i Holsten efter Adoptivfaderen. 1842 blev han paa Prinsen af Nørs Forslag Præsident for slesvig-holstensk-lauenborgsk Kancelli og s. A. kgl. Kommissarius ved Holstens og Slesvigs Stænderforsamlinger. Aabant eller skjult støttede han de slesvig-holstenske Krav; han gjorde intet for at beskytte Hiort Lorenzen (s. d.) mod Overlast Novb. 1842, og efter det kgl. Brev af $\frac{9}{7}$ 1846 bad han sig fritaget for Stillingen som Kommissarius i de slesvigske Stænder og tog samtidig sin Afsked som Kancellipræsident. Han blev Overpræsident i Altona, anerkendte som saadan 1848 den provisoriske Oprørsregering og bød de indrykkende preussiske Tropper velkommen, men holdt sig iøvrig siden udenfor Politik. D. paa Emkendorf. — Gift 1818 Enke efter Baron Blome Rigsgrevinde Charlotte Julie Platen zu Hallermund, d. 1857.

P. E.

Litt.: Mødrene Slægt og Adoptivfaders Slægt se H. R.-C.; Hustrus Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; Lauridsen: „Da Sønderjylland vaagnede“ 1909 ff.; Liepmann: „Von Kieler Professoren“ 1914.

Reverdil, Elie Salomon François ($\frac{10}{4}$ 1732— $\frac{4}{6}$ 1808), Kabinetsskretær. F. i Nyon ved Genfersøen. Forældre: Justitssekretær Urbain R. og Henriette

Marseille. Studerede Matematik, skønne Videnskaber og Teologi, kom i Forbindelse med Familien Bernstorff og med Danmark, og 1758 begyndte han en Virksomhed i Kbh. som Udgiver af det af hans Landsmand Mallet (s. d.) paabegyndte Tidsskrift „Mercure danois“ og som Professor i Fransk og Matematik ved Kunstakademiet. Okt. 1760 ansattes han derefter som Lærer for Kronprins Christian (VII). Han blev i denne Stilling sikkert den første, der forstod den stakkels Prins' mentale Tilstand. Han søgte imidlertid trods alle Vanskeligheder at give sin Elev den bedst mulige Paavirkning og da navnlig at opvække hans Sans for det, som han selv med skarpt, kritisk Blik for Forholdene hurtigt opfattede som den store Hovedsag i Danmark: Bondestandens Stilling. R. vandt Christian VII's Tillid og blev efter hans Tronbestigelse 1766 udnævnt til Kabinetsskretær. Han opmuntrede Kongen til gavnlige Reformere og indgav i Efteraaret 1767 to bekendte Betænkninger om Stavnsbaandet og Hoveriet, hvilke førte til Nedsættelsen af en Landvæsenkommission 1767. Faa Dage efter ($\frac{22}{11}$) fik han af Kongen, der havde været under Paavirkning af hans Uvenner, Ordre til at forlade Landet. Fra $\frac{9}{6}$ 1770 til Febr. 1772, i Struensees Periode, var han atter i Danmark, men fik denne Gang ingen politisk Rolle. Den frisindede og humane Schweizer opholdt sig siden i sit Hjemland, hvor han havde den Glæde at høre om, hvorledes hans Hjertesag, Landboreformerne, blev gennemført i Danmark. 1789—92 udarbejdede han paa Fransk sine i historisk Henseende højt værdifulde Erindringer om „Struensee og Hoffet i Kbh. 1760—1772“, hvilke foreligger i dansk Oversættelse. D. i Genf. — Gift 1785 Elisabeth Olive Julie Nicole, d. 1806.

H. Js.

Litt.: Ovens. Memoirer, overs. af P. Læssøe Müller 1916; Høsta „Cllo“ 1813 II; Biehl: „Breve om Kong Christian VII“ ved Bobé 1901; E. Holm: „Danm.-Norges Hist.“ IV 1902; A. Friis: „Bernstorfferne og Danm.“ 1903—19; Bobé: „Reventlowske Pap.“ VII 1906, S. 490 f. og i Forord til Læssøe Müllers Oversættelse af Memoirerne; Breve i A. Friis: „Bernstorffs Pap.“ II 1907; Nekrolog i „Iris og Hebe“ 1809 II. Iøvrig jfr. Christian VII og Struensee.

Rex, Emil Specht ($\frac{23}{10}$ 1860— $\frac{13}{6}$ 1913), Journalist. F. i Odense. Forældre: Snedkermester Hans Peter Richard R. og Wilhelmine Specht. Opdroges i Schweiz; tog 1. Del af Skolelærereksamen, var sidst i 1870'erne Lærer ved Holsteinsminde, 1879—80 ansat

ved Classen'ske Fideikommis' Kontor paa Falster, blev derefter Journalist, var 1884—87

Medarbejder ved „Morgenbladet“, fulgte 1887 K. P. Korsgaard (s. d.) og var ham en udmærket Støtte ved „Aftenbladet“, indtil de 1897 blev uenige og R. ¹/₁₂ 1897 grundede „Folkets Avis“, som han straks slog stærkt i Vejret; fra 20,000 Holdere naaede det paa faa Aar 33,000.

R. forstod at gøre sit Blad, af hvis Indtægt en vis Del lovedes til filantropiske Formaal, til Demokratietis mest folkelige Organ i Byen, og ved Kampagner som den mod Stormagasinerne („Hajen“) vandt han Tilhæng i den brede Borgerstand. 1906—11 redigerede han desuden „Ugebladet“; han har bl. a. udgivet Arbejderskuespillet „Strejke“. 1885 stiftede han „Fremskridtsklubben“, en Modvægt til de konservative Klubber, og var dens Formand til 1894. Friluftsmenneske, som han var, havde han Anlæg for at tale til Københavnerne, og han havde en vis Del i de demokratiske Partiers Sejr i Hovedstaden i 90'erne. D. i Holte. — Gift 1883 Anna Maria Kristine Nielsen.

P. E.

Litt.: „De 1000 Hjem“ ²/₇ 1912; „Folkets Avis“ ¹/₁₂ 1897; Nekrologer sst. ¹³/₆ 1913 (bl. a. af Palle Rosenkrantz og Axel Garde), ¹⁴/₀ s. A. (efter andre Blade) og ¹⁸/₆ s. A. (bl. a. af Sophus Bauditz) og „Journalisten“ ¹³/₆ s. A. (af E. v. Kauffmann).

Reyn, Axel Lauritz (f. ¹⁰/₂ 1872), Læge. F. i Kbh. Forældre: Havnefoged Christen Larsen og Marie Jensen. Blev Student 1890,

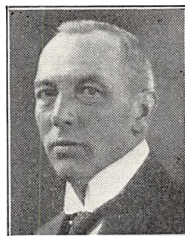
Cand. med. 1896 og kom snart til at arbejde paa Finsens Lysinstitut, til hvilket han næsten uafbrudt fra 1897 har været knyttet, avancerede til Overlæge ved dets Klinik for Hudsygdomme 1907. Han har lagt hele sin Interesse og et betydeligt Arbejde i sin Virksomhed her, har

forbedret Lysbehandlings Teknik og har ført Finsens Tanke om Lysbadets Betydning ud i Livet og derved med Held erstattet Solbadet med kunstige kemiske Kulbueleysbade til Behandling af Lupus og kirurgisk Tuberkulose. Herved gaves Stødet til Udvidelsen af Finseninstituttet med det nye Kyst-hospital. Samtidig har R. ved Foredrag i Ind- og Udland og ved adskillige litterære Arbejder om Lysbehandling bidraget meget til at udbrede Kendskabet til og Forstaaelsen af dennes store Betydning. Han har bl. a. udgivet en Lærebog paa Tysk om Finsensbehandling og maa anses for at være den

mest kyndige herhjemme paa dette Punkt. — Gift 1900 Elisabeth Finsen. F. L.

Litt.: Hustrus Slægt se Niels R. Finsen; „Studenterne fra 1890“ 1915; „Berl. Tid.“ ²²/₁₀ 1921; „Politiken“ ²³/₁₀ s. A.

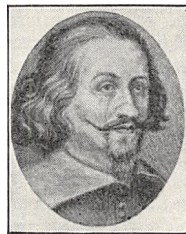
Reyn, Peter (f. ¹⁶/₃ 1867), Bankmand. F. i Kbh. Forældre: Havnefoged Christen Larsen og Marie Jensen. Blev 1883 ansat i Privatbanken i Kbh. og har siden uafbrudt virket i denne. Dygtighed, Flid og Samvittighedsfuldhed har gennem et jævnt Avancement ført ham frem til Direktørposten. Særlig Løjlighed til Udvikling af sine Evner som selvstændig Leder af Bankvirksomhed fik han 1912, da han blev Bestyrer af Bankens Raadhusafdeling, og yderligere 1914, da han som Underdirektør overtog Ledelsen af Bankens Østre Afdeling. I de forskellige ansvarsfulde Stillinger, han saaledes havde beklædt, havde han erhvervet sig et saa indgaaende Kendskab til Bankens hele Maskineri, at det var en naturlig Konsekvens, at han 1916 optoges i Bankens Direktion. For denne blev hans grundige banktekniske Uddannelse, hans Energi og Arbejdssevne en værdifuld Støtte. Han er Medlem af en Række Aktieselskabsbestyrelser, saaledes Formand i Bestyrelserne for A/S Det oversøiske Kompagni, A/S Silvan, Internationale Finans- og Emissions-Kompagni, A/S De danske Cigar- og Tobaksfabrikker o. s. v. — Gift 1895 Caroline Knudsen. C. T.

Litt.: „Berl. Tid.“ ⁹/₇ 1923; „Politiken“ og „Dagens Nyh.“ ¹⁰/₇ s. A.

Rhodium, Johannes (1587—²⁴/₂ 1659), Læge. F. i Kbh. Forældre: Købmand Hilmer Rode og Hustru, f. Dankert. Forlod Danmark

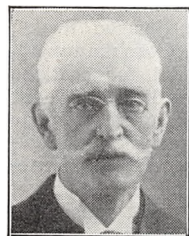
som Student og studerede fra 1613 i Marburg, Basel o. fl. St., var hjemme 1620—22, men levede derefter næsten uden Afbrydelse i Padova, hvor han erhvervede sig stor Anseelse og knyttede Venskabsforbindelser med de betydeligste Lærde. Tilbud om Lærerstilling ved Universitetet savnel i Padova som i Kbh. afslog han. Han omtales som en stille Mand med et ualmindelig ædelt Sind og sjælden Lærdom, men han synes at have arbejdet langsomt og anvendt megen Tid paa at yde andre litterær Hjælp. R. hørte nærmest til de filologiske Medicinere, men han beskæftigede sig ogsaa med Praksis. Der foreligger nogle mindre Afhandlinger fra hans Haand, men hans betydeligste Værk er „Scribonii Largi

Compositiones medicæ" med en baade i medicinsk og filologisk Henseende lærd Kommentar (1655). 1657 udkom „Observationum medicinalium centuriæ III". Et stort anlagt Arbejde til en Celsus-Udgave fik han ikke gjort færdigt. Megen Betydning havde R. ved gæstfrit at aabne sit Hjem for Landsmænd og adskillige Fremmede, der søgte til det berømte Universitet i Padova; Bartholin'erne, Moinichen, Sperling o. fl. betydelige danske Læger skylder ham Tak i denne Henseende. D. i Padova. — Ugift. F. L.

Litt.: „Lærde Tidender" 1740, Nr. 1; C. Bruun: „Johan Rode" 1893; K. Carøe: „Den dsk. Lægestand. Doktorer og Licentlater 1479—1788" 1909.

Ricard, Christian Frederik (?/11 1830—¹⁰/1 1908), Embedsmand. F. i Kbh. Forældre: Mødehandler Aure R. og Cathrine Møller. Blev Student 1848, Cand. juris 1853, 1854 Volontær i Justitsministeriet, 1856 Kancellist, 1860 Fuldmægtig, 1864 Kontorchef og Departementssekretær, 1865 konstitueret Departementschef, 1866—1904 Departementschef. Som administrativ Embedsmand hørte R. til sit

Slægtleds betydeligste, myndig, arbejdsivrig, pligtro, hverken Principrytter eller doktrinær, men besjælet af en levende Virkelighedssans og i Besiddelse af et paa en Gang indtrængende og omfattende Blik og samtidig udrustet med en ualmindelig formel Evne. I den almindelige Opfattelse identificeredes R. og Justitsministeriet; med sin sjældne Erfaring og sikre Viden var han samtlige Justitsministre en vægtig Støtte. Han var Medlem af talrige Lovkommissioner, Proceskommissionerne af 1868 og 1892, Sø- og Handelslovgivningskommissionen af 1870, Straffelovkommissionen af 1905 o. m. a., 1898 repræsenterede han Danmark i Anarkistkonferencen i Rom. Han overkom tillige at bestride en Række offentlige og private Hverv. D. i Kbh. — Gift 1) 1857 Cecilia Charlotte Louise Plum, d. 1858. 2) 1865 Signe Sophie Vilhelmine Møller, d. 1901. Fz. D.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Personalh. Saml." I 1900—07, S. 281; I. Hustrus Slægt se Frederik Plum; „Dagbl." ²⁹/11 1891; „Dannebrog" ³⁰/4 1904; T. i „Ill. Tid." ¹¹/11 1906; Olfert R. i „Mit Hjem" I 1911 og „Arbejde og Fest. Med Mund og Pen" III 1922, S. 19—28; Niels Lassen: „Erindringer" I 1918, S. 244—46; „A. F. Kriegers Dagb." bl. a. V 1923, S. 236, 254, 356, 371; Ligtale af Olfert R. 1908; Nekrologer i „Ill. Tid." ¹⁹/1 s. A., „Berl. Tid." ¹⁰/1 s. A. og „Dannebrog" og „Politiken" ¹¹/1 s. A.

Ricard, Olfert Herman (f. ²/4 1872), Præst. F. i Kbh. Forældre: Departementschef C. F. R. (s. d.) og Signe Sophie Vilhelmine Møller. Blev Student 1889 og Cand. theol. 1895. Allerede som Student var han blevet „bjærgtaget af K. F. U. M.", og efter et Aars Udenlandsrejse blev han 1896 Se-

kretær for den københavnske Forening og virkede i denne Stilling til 1908, idet han tillige 1902—05 var Generalsekretær for K. F. U. M. i Danmark; og saa efter at han er blevet Præst, fra 1908 som residerende Kapellan ved St. Johannes Kirke, og fra 1917 som Sognepræst ved Garnisonskirken, føler han sig stadig nært knyttet til det kristne Ungdoms-

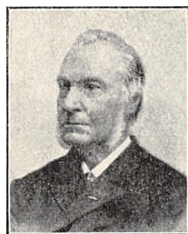
arbejde, for hvilket han herhjemme har haft en ganske enestaaende Betydning; blandt de unge har han virket ved sine talrige Foredrag, sine mange større og mindre Bøger, og sidst men ikke mindst som Sjælesørger og Raadgiver for den enkelte; for en ikke ringe Del skyldtes det ogsaa hans utrættelige Energi, at det 1900 lykkedes at rejse den store Bygning i Gothersgade. Som Præst har han altid talt for fyldte eller overfyldte Kirker og kan vel betragtes som Nutidens betydeligste Prædikant herhjemme; ikke blot raader han over en fuldendt Form med et poetisk, billedrigt Sprog, men han har tillige en ejendommelig Evne til at sætte Evangeliets Tanker i Forbindelse med Nutidsforhold og give dem et saadant Udtryk, at de huskes. Siden 1915 har han været Lærer i Homiletik ved Pastoralseminariet. Han har skrevet utallige Prædikener og opbyggelige Bidrag til Dagspressen, Julehefter, Almanakker etc.; hans større Arbejder er fortrinsvis Vejledninger til Bibelstudium, Prædikensamlinger eller Andagtsbøger; de fleste af dem er udkommet i et efter danske Forhold enestaaende Antal Oplag; af disse kan nævnes: „Profeten Jeremias, hans Person, Liv og Taler" (1897), „Vejledning til dagligt Selvstudium af Jesu Kristi Liv" (1901), „Tag og læs, en Andagtsbog for Unge" (1904), „Ungdomsliv, Tanker og Meningen" (1905), „Kristus og hans Mænd" (1909), „Aanden i Apostelkirken. Vejledning til Selvstudium II" (1910), „Og vi saa hans Herlighed, 19 Prædikener" (1911), „Lær os at bede, en Bog om Bøn paa Grundlag af Bibelstudium" (1912), „Vinter og Vaar" og „Sommer og Høst" (en Aargang Prædikener, 1915), „Dengang han vandrede her" (1916), „Tro virksom i Kærlighed" (1917), „For os" (1918), „Fat Mod" (1922), „Arbejde og Fest" (1922). — Ugift.

H. M.

Litt.: Slægt se C. F. R.; Erindringer i „Mit Hjem" 1911, „Julebogen" 1914 og „Arbejde og Fest" 1922; Karl Christensen: „Hvor Fremtiden gror" 1911; „Ill. Tid." ¹⁵/3 1908; „Berl. Tid." ²⁰/5 1911, ¹⁴/2 1917, ¹/4 1922 og (af G. Engberg) ¹⁶/1 1924; „Østsj. Folkebl." ³/6 1911; „Politiken" ⁵/10 1921, ²⁶/10 1922 (af H. Kehler) og ²⁶/12 1922; „Højskolebl." 1918, ⁶/4, ¹³/4, ²⁰/4, ²⁷/4 1923; „Studenterne fra 1889" 1914; „B. T." ²⁵/11 1922 og

$\frac{1}{2}$ 1923; Holstein-Holsteinborg i „Kristel. Dagblad“ $\frac{5}{12}$ 1922; H. M. Fenger i „Verden og vi“ $\frac{4}{4}$ 1922; „Politiken“ $\frac{8}{5}$ 1924.

Richardt, Ernst Christian ($\frac{26}{5}$ 1831— $\frac{18}{12}$ 1892), Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Varemægler Emanuel R. og Elisa Margretha Christensen. Blev Student 1848; hans Rektor, Martin Hammerich, fik stor Betydning for Udviklingen af hans Sans for Modersmaalet.

1857 blev han Cand. theol.; den lange Studietid skyldes hans livlige Deltagelse i Tidens Studenterliv, især i Studenterforeningen, hvis

Husdigter han snart blev. Som Huslærer i Alfr. Hages Hjem havde han gjort Plougs Bekendtskab, nu vandt han ogsaa Hostrups Venskab. 1852 fremkom i Studenterforeningen Vaudevillen „Deklarationen“, der senere overgik til det Kgl. Teater (1861). Sammen med Hostrup skrev han „Ruskan-taten“. Hans første Digtsamling skaffede ham det Ancker'ske Legat (første Gang det blev uddelt), som han benyttede til en Rejse i Schweiz, Italien og Palæstina. 1865—66 var han Musik- og Teateranmelder ved „Dagbladet“ og blev saa Forstander for Tune Folkehøjskole ved Køge, men Resultaterne her svarede ikke til Forventningerne, og Skolen omdannedes 1871 til Landbrugsskole, hvorefter R. 1872 blev reside-rende Kapellan i Storehedinge; 1876—86 var han Sognepræst i Ørsted paa Fyn og endelig fra 1886 Præst ved Vemmetofte Kloster. — Som Digter debuterede han med „Smaadigte“ (1860), der efterfulgtes af „Nyere Digte“ (1864), hvori de to Afdelinger „Fra Rejsen“ og „Et Aar“. 1866 kom „Danmark i Billeder“ og i Samarbejde med G. Rode „Fortællinger og Vers for store og smaa“. Endvidere: „Tekster og Toner“ (1868), „Det hellige Land“ (1870), hvor Rejseindtrykkene fra Palæstina modnes til religiøs Klarhed, „Billeder og Sange“ (1874), „Halvhundrede Digte“ (1878), „Billedtex-ter, gamle og nye“ (1879), „Kantater og Digte“ (1880), „Vaar og Høst“ (1884). Hans sidste Værker er „Fra Kysthospitalet paa Refsnæs“, med Billeder af Carl Møller (1887), „Vort Land, et geografisk Digt“, illustreret af Knud Larsen (1889) og „Blandede Digte“ (1891). Efter hans Død er udgivet hans „Samlede Digte“ i 3 Bd. (1895). R. naar højest som Lyriker, i sine Viser og Sange og personlige Digte. I sin Ungdomsdigtning er han „Studenten“, ikke blot i de egentlige Studenterdigte, men ogsaa naar han synger om Frihed, om Norden og Danmark. Landets Ulykker og personlige indre Brydnin-ger modnede ham til en særpræget, etisk-religiøs Personlighed og gjorde ham, især

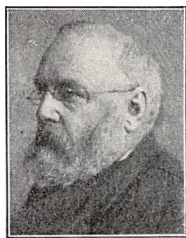
i Digtene, der samler sig om 1864, i dybere Betydning til Folkets Digter. Hans Digte om og for Børn, bl. a. Ryredigte som „Hr. Mikkell“, „Tulte“, „Et romersk Æsel“, er kendt af enhver. Men sit ejendommeligste har han ydet i en Række Naturdigte; Naturskildringen udvider sig her til smaa Naturprædikener („Lær mig, Nattens Stjerne“, „Efteraarstorm“, „Den gamle Skovvej“) eller Tankedigte („Naturforsknig“, „Solen og Jorden“, „Den yderste Dag“). Han er det tidlige Foraars Digter („Tøvejr“, „Koldt Foraar“, „Ved Lærkens Komme“); men især har han i September fundet Udtryk for sin ideale Aandsform: Alvoren, den prævede, afklarede Modenhed („Septembertid“, „I Høst“). Om hans ægte Menneskelighed vidner ogsaa hans Mindedigte (Grundtvig, Paludan-Müller, Hartmann, Blicher o. s. v.) og Kvindeportrætter som „Gjertrud Rask“, „Emilie Monrad“, „Abigail Forchhammer“, der hos ham træder i Stedet for erotiske Digte, en Genre, han næsten helt har ladet uørt. Til hans Digtningens personlig prægede Indhold svarer en kunstnerisk gennemarbejdet Form og et Sprog, der er kærnefuldt og vægtigt. Han behandler Sproget med filologisk Omhu og med musikalsk Sans. Hans nærmeste Læremestre er Ploug og Hostrup, han har Plougs Fynd og Hostrups Lune. Ved sin Forening af Jævnhed og Højhed, Skæmt og Alvor, en vis Nøgternhed og Stemningsfinhed har han givet Udtryk for typiske danske Karaktertræk. D. i Vemmetofte. — Gift 1865 Marie Koës Hammerich, d. 1900.

O. F.

Litt.: Hustrus Slægt se Angul Hammerich; Erindringer i „Nord. Univ. Tidsskr.“ 1863; Cl. Petersen i „Fædrelandet“ $\frac{2}{2}$ 1861; G. Brandes: „Saml. Skr.“ II 1899 og XV 1905 (fra 1868, 1892 og 1903); N. Bøgh i „Ill. Tid.“ $\frac{9}{9}$ 1876; V. V. Holm i „Nutiden“ 1882; Ax. Sørensen: „Studen-terangforeningen 1839—89“ 1889; E. v. d. Recke i „Berl. Tid.“ $\frac{19}{4}$ 1895; H. C. A. Lund: „Studen-terforeningens Hist.“ 1895—98; E. Kraft i „Til-skueren“ 1900; F. L. Østrup i „Dsk. Salmeligtere“ 1905; Kjølhed i „Nationaltid.“ $\frac{7}{1}$ 1906; L. C. Nielsen: „F. V. Hegel“ 1909; P. Lauritsen: „C. R.“ s. A.; R. Barner: „Minder“ 1911; Holm-Hansen: „Hvad jeg oplevede“ s. A.; Stiftsprovst J. C. Kall i „Nationaltid.“ $\frac{19}{9}$ 1913 og „Julestjernen“ 1914; „Julebogen“ 1914; Carl Koch i „Højskolebl.“ 1915; Borchsenius i „Sore Amts-tid.“ $\frac{27}{2}$ s. A.; H. Scharling: „Livsminder“ 1919; H. Ploug i „Berl. Tid.“ $\frac{24}{11}$ 1922; Nekrologer i „Højskolebl.“ 1893 (af Th. Mau), „Ill. Tid.“ $\frac{1}{1}$ s. A. (af E. v. d. Recke), „Kirkebl.“ s. A. (af L. Toblesen), „Danskeren“ s. A. (af L. Schrøder), „Danmark“ 1894 (af P. Hansen), „Berl. Tid.“ $\frac{19}{12}$ s. A. og $\frac{24}{12}$ 1892, „Nationaltid.“ $\frac{19}{12}$ s. A. og „Dagbl.“ $\frac{20}{12}$ s. A.

Richardt, Joachim Ferdinand ($\frac{10}{4}$ 1819— $\frac{29}{10}$ 1895), Landskabsmaler. F. paa Brede ved Lyngby. Forældre: Forpagter Johan Joachim R. og Johanne Frederikke Bohse. Kom i Tømrerlære, tegnede hos G. Hetsch, blev Maler, besøgte Akademiet sammen med Broderen Johan Carl R. og lagde sig efter Landskabsmaleriet. Udstillede fra 1839; efter en tidligere Rejse til Nordame-

rika og 1862—63 til Italien flyttede han 1873 til San Francisco, senere til Oakland.

Hans Arbejder har mere Prospektkarakteren end egentlig Værdi som Gengivelse af Naturstemning; han var en dygtig Tegner og er vel mest kendt for sine Tegninger til Groves Litografier til „Danske Herregaarde“ (Tekst af T. Becker og C. E. Secher, 1852—68) og

„Skaanske Herregaarde“ (Tekst af G. Ljunggren, 1852—63). D. i Oakland. — Gift 1862 Arndine Sophie Hedvig Steenstrup Schneider, f. Linnemann, d. 1888. O. A.

Litt.: Hustrus Slægt se Johan Linnemann.

Richelieu, Andreas du Plessis de (f. 24/2 1852), Søofficer, Politiker. F. i Løjt ved Aabenraa. Forældre: Præst Louis Armand

Immanuel Septimanie du P. de R. og Frederikke Karen Elisabeth Christiane Ulstrup. Gik i Latinskole, for til Koffardis, tog Styrmands-eksamen og blev 1872 Reserveløjtnant i den danske Flaade, 1874 Kaptajnlojtnant i den siamesiske. Han erhvervede sig efterhaanden

en fremstaaende Stilling i Siam, blev Kongens Generaladjutant, Admiral og til sidst Marineminister (1899—1902), vendte derpaa tilbage til Danmark og tog efterhaanden ret virksom Del i det offentlige Liv dels som konservativ Politiker (under Ministerkrisen 1909 forud for Ministeriet Holstein, da han overfor Kongen paatog sig Dannelsen af et Forretningskabinet, og som Landsstingsmand 1915—18 og 1919—20), dels som Bestyrelsesformand i flere af vore største Foretagender (Burmeister & Wain, Det Forenede Dampskibs Selskab, Landmandsbankens Bankraad, i hvilken sidste Egenskab han ved Højesteretsdom af 29/9 1923 kendtes skyldig i Overtrædelse af Aktieloven) og som Bestyrelsesmedlem i flere andre Foretagender, navnlig Østasiatisk Kompagni, ved hvis Start han var medvirkende. I Landstinget tog han Del i Debatten om Børs-, Reder- og Skattespørgsmaal og var Højres Ordfører ved Fragtloven 1917 og Loven om Radiotelegrafstationer 1919. 1919—23 var han Formand for Danmarkssamfundet. Under sit Ophold i Siam var han en varm Talsmand for danske Interesser og fik mange Danske ansat i Siam, knyttede Forbindelse mellem det siamesiske og det danske Kongehus og udvirkede, at adskillige Siamesere i fremstaaende Stillinger

blev uddannede i Danmark. — Gift 1892 Dagmar Therese Louise Lerche. P. E.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“ og „Haandb. over den ikke-nat. Adel“ 1917 samt i „Pers. Tidsskr.“ III 3 og 5 1894—96; Hustrus Slægt se G. Lerche; Christmas: „Et Aar i Siam“ 1894; Ignotus i „Politiken“ 2/5 1898; Al. Svedstrup i „Ill. Tid.“ 7/10 1900; „Dannebrog“ 29/1 1901; Kr. Dahl i „Maanedsg.-Mag.“ 1909; „Soc.-Dem.“ 18/8 s. A. (Interv.); E. Brandes i „Politiken“ 30/8 og 1/9 s. A.; W. T. i „Ill. Tid.“ 23/2 1912; „Vort Land“ 27/2 s. A.; Bodenhoff: „Lyse Minder“ 1915; „Berl. Tid.“ 23/2 1922.

Richter, Albert (16/3 1837—4/3 1899), Oversætter. Forældre: Tømmermand ved Holmen Johan Andreas R. og Christiane Marie

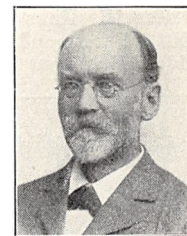
Hansen. Blev tidlig forældreløs, kom i Boghandlerlære hos H. C. Bakke og virkede her, efter Bakkes Død 1884 som Forretningens Leder, lige til sin Død.

Han var kendt for sin elskværdige Karakter og sine omfattende aandelige Interesser. Skent Autodidakt, var han vel bevandret i Tysk, Fransk og navnlig Spansk; og det er ved smagfulde Oversættelser, navnlig af Poesi og Kuespil, fra disse Sprog, han har gjort sit Navn kendt. Navnlig maa her fremhæves en Række ældre spanske Dramaer, som han 1878—89 udgav med Kultusministeriets Støtte („Spanske Komedier“ 1878, Alarcón: „Den mistænkelige Sandhed“ med en indledende Artikel om Forfatteren 1879, Calderón: „Udvalgte Komedier“ I—VI samt Supplement 1880—89). Hertil slutter sig „Romancero. Spanske Folkeromancer. Med Oplysninger og Klassifikation“ 1880. D. i Kbh. — Ugift. V. B.

Litt.: Nekrologer i „Nord. Boghandertid.“ 19/2 1899 og „Ill. Tid.“ 22/3 s. A.

Richter, Vilhelm (4/5 1840—30/11 1911), Personalhistoriker. F. i Kbh. Forældre: Skibsbyggerformand Vilhelm Jacobsen R.

og Louise R. Opdroges i Danzig, blev Student i Kbh. 1859, Cand. juris 1865, Overretssagfører 1872, var 1869—75 tilige Assistent i Indenrigsministeriet og 1884—94 Forstander for det Harboeske Enkefruekloster. Han var bl. a. i mange Aar „Dagbladet“s Sagfører, men ofrede iøvrig en stor Del af sin Tid paa Personalhistorien, som han dyrkede med uegenlyst Iver. Han tilvejebragte store Samlinger til danske Embedsmænds Historie og udgav 1871 „Juridisk Stat“, der siden kom i adskillige Udgaver ned til 1913, 1897 og 1894 „Den danske Soetat 1801—94“ (2 Bd.) samt 1907 „Danske Postembedsmænd“ Hans Hovedværk er „Dødsfald i Danmark

1761—90" (1907) og Hundrede Aars Dødsfald 1791—1890" (1901—05), Værker, der trods iøjnefaldende Mangler stadig er af overordentlig stor Nytte for Personalhistorikeren. R.s efterladte Samlinger i 32 Bd. findes i det Kgl. Bibliotek. D. i Kbh. — Gift 1872 Augusta Pagh, d. 1886. P. E.

Litt.: V. R.: „Til Justitsministeriet 28/7 1887“ og „Promemoria“ 15/7 s. A.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 30/11 1911, „Riget“ 1/12 s. A. (af T.-L.) og „Politiken“ s. D. (af Hauch-Fausbøll).

Riedel, William Heinrich (f. 29/11 1865), Havebrugskonsulent. F. i Kbh. Forældre: Smedemester Frederik Vilhelm R. og Marie

Emilie Halvorsen. Fik gartnerisk Uddannelse, tog 1886 Eksamen i Havebrug ved Landbohøjskolen og blev 1891 Statskonsulent i Havebrug i Aarhus. Han har i denne Stilling udfoldet en levende Virksomhed for Udbredelsen af Kendskabet til Havebrug særlig i Jylland, ikke mindst som Sjælen i de Udstillinger, „Det jydskes Haveselskab“ har arrangeret Aar efter Aar, ved at tage ud omkring i Landet som Vandrelærer og foranstaltte Havemøder i de smaa Jordbrugeres Køkken- og Frugthaver samt ved at lede forskellige Stammeforsøg i Køkkenurter. 1907—20 var han Sekretær i „Det jydskes Haveselskab“. R. har endvidere udfoldet en ikke helt ubetydelig litterær Virksomhed, saaledes: „Småa Havers Indretning paa Land og i By“ (1897) og talrige mindre Artikler i Havebrugets forskellige Tidsskrifter. I Festskriftet for „Det jydskes Haveselskab“s 50 Aars Jubilæum har han skrevet om Frugtavl i Jylland. — Gift 1885 Thora Vilhelmine Petersen. A. L.

Litt.: „Det jydskes Haveselskab 1873—1923“ 1923.

Riegels, Hans Christian (7/2 1793—9/1 1861), Forstmand. F. i Nordborg, Als. Forældre: Husfoged Hans R. og Henriette Augusta Drescher. Brodersøn af N. D. R. (s. d.). Blev Sekondløjtnant 1808, Premierløjtnant 1810, Stabskaptajn 1822, Kompagnichef 1829. 1839 købte han Snoghøj ved Fredericia, og s. A. blev han Postmester og Leder af Overfarten over Lillebælt. 1842 stiftede han „Haveselskabet for Jylland, Fyn og Hertugdømmet Slesvig“ og udfoldede nu en omfattende Virksomhed i dette Selskabs Tjeneste for Havedyrkning og Træplantning. Paa sin egen Ejendom anlagde han Planter-

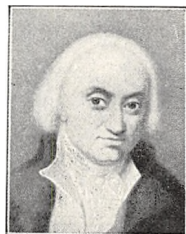
ler, for at Forbruget af Planter kunde tilfredsstilles. 1848 blev han Kommandant paa Als, kort efter Oberst og Civilguvernør over Øen, fratraadte 1850. 1852—53 repræsenterede han Bækkekredsen i Folketinget. I Aarene omkring 1850 gjorde han for Statens Regning Forsøg med Skovplantning paa Viborg Hede; 1853 blev han anmodet om at gøre Plantningsforsøg ogsaa i Klitterne, og efter Vedtagelsen af Lov af 29/12 1857 kom han i Spidsen for Klitplantningen, men naaede ikke Til Ende med det her planlagte Arbejde. Han var en dygtig Planterkole-dyrker, medens hans Arbejde i Hede og Klit kun har efterladt svage Spor, da han plantede en Mængde Træarter, hvoraf en Del ganske savnede Betingelserne for at udvikle sig paa tarvelig Jord og under barske klimatiske Forhold. D. paa Snoghøj. — Gift 1824 Frederikke Christiane v. Heinen, d. 1887. J. H.

Litt.: A. Oppermann: „Bidrag t. d. dsk. Skovbrugs Hist. 1786—1886“ 1889; „Tidsskr. f. Skovbrug“ s. A.; Bruun og Lange: „Danm. Havebrug og Gartneri til 1919“ S. 709; H. F. Riegels i „Vejle Amts Aarb.“ 1912.

Riegels, Niels Ditlev (27/6 1755—24/8 1802), historisk Forfatter. F. paa Søllestedgaard ved Nakskov. Forældre: Landsdommer Hans R. og Bodil Birgitte Flindt. Blev Student 1771 og dyrkede Teologi, især Kirkehistorie. 1781 blev han Pagchofmester hos Dronning Juliane Marie. Ved Regeringsskiftet 1784 spillede han en vis mindre Rolle og opnaaede derved en aarlig Pension paa 1200 Rdl. Siden levede han mest paa sin Gaard i Landsbyen Højet paa Falster, optaget af en omfattende Skribentvirksomhed. Han udgav 1781—86 3 Bd. af en stor Kirkehistorie, senere store Skildringer fra Danmarks Historie, bl. a. Skrifter om Christian V, Frederik IV og Christian VI. R. var som Forfatter en dansk Revolutionsmand, overfor Aristokrati og Kirke en uforsonlig Hader og overfor al Fyrstemagt en uvenlig Kritiker. Et ualmindelig krakilsk og snævert Sind lod ham skyde langt over Maalet i hans Fordømmelse af Fortidens Regenter og mange andre historiske Foreteelser. Ogsaa paa sin egen Samtids ledende Personer og Institutioner saa han med et hadsk Blik, men man kan ikke frakende hans ejendommelige „Radikalisme“ et Drag af Følelse for de lidende i Samfundet. Midt imellem alle skvadronerende Overdrivelser kan han desuden fremføre enkelte fornuftige Synspunkter. R. har ogsaa til Medicinens Historie og til Zoologien ydet enkelte Bidrag, der er lige saa lidt fremragende, som hans historiske Skrifter kan siges at være det. D. i Gunslev, Fal-

Litt.: A. Oppermann: „Bidrag t. d. dsk. Skovbrugs Hist. 1786—1886“ 1889; „Tidsskr. f. Skovbrug“ s. A.; Bruun og Lange: „Danm. Havebrug og Gartneri til 1919“ S. 709; H. F. Riegels i „Vejle Amts Aarb.“ 1912.

Riegels, Niels Ditlev (27/6 1755—24/8 1802), historisk Forfatter. F. paa Søllestedgaard ved Nakskov. Forældre: Landsdommer Hans R. og Bodil Birgitte Flindt. Blev Student 1771 og dyrkede Teologi, især Kirkehistorie. 1781 blev han Pagchofmester hos Dronning Juliane Marie. Ved Regeringsskiftet 1784 spillede han en vis mindre Rolle og opnaaede derved en aarlig Pension paa 1200 Rdl. Siden levede han mest paa sin Gaard i Landsbyen Højet paa Falster, optaget af en omfattende Skribentvirksomhed. Han udgav 1781—86 3 Bd. af en stor Kirkehistorie, senere store Skildringer fra Danmarks Historie, bl. a. Skrifter om Christian V, Frederik IV og Christian VI. R. var som Forfatter en dansk Revolutionsmand, overfor Aristokrati og Kirke en uforsonlig Hader og overfor al Fyrstemagt en uvenlig Kritiker. Et ualmindelig krakilsk og snævert Sind lod ham skyde langt over Maalet i hans Fordømmelse af Fortidens Regenter og mange andre historiske Foreteelser. Ogsaa paa sin egen Samtids ledende Personer og Institutioner saa han med et hadsk Blik, men man kan ikke frakende hans ejendommelige „Radikalisme“ et Drag af Følelse for de lidende i Samfundet. Midt imellem alle skvadronerende Overdrivelser kan han desuden fremføre enkelte fornuftige Synspunkter. R. har ogsaa til Medicinens Historie og til Zoologien ydet enkelte Bidrag, der er lige saa lidt fremragende, som hans historiske Skrifter kan siges at være det. D. i Gunslev, Fal-

ster. — Gift 1790 Oda Sophie Henriette Wagner, d. 1850. *H. J.s.*

Litt.: Mødrene Slægt se Lengnick; Gosch: „Danm. zool. Litt.“ 1870—78; C. Paludan-Müller i „Hist. Tidsskr.“ V 4 1883—84; Rønning: „Rationalismens Tidsalder“ III 1896—98; Bisgaard: „Den dsk. Nationaløkonomi i 18. Aarh.“ 1902; E. Holm: „Danm.-Norges Hist.“ VI 1907—09; M. Neitendam: „Bastholm“ 1922.

Riis, Jacob August (³/₅ 1849—²⁰/₅ 1914), Forfatter, Filantrop. F. i Ribe. Forældre: Overlærer Niels Edvard R. og Caroline Bendtine Lundholm. Gik i Ribe Latinskole, kom i Tømrerlære og udvandrede 1870 til Amerika, hvor han forsøgte sig i forskellige Ting, som Tømrer, Minearbejder, Skovhugstemand og Omstrejfer, indtil han blev Journalist og i 30 Aar var Politireporter ved store Blade i New York.

I denne Egenskab sluttede han et trofast Venskab med den senere Præsident Roosevelt, der da var Politimester i New York, og i Forening med ham gjorde han et stort Arbejde for sociale og kommunale Reformmer i Storbyen, bekæmpede Tammany-Ringen, oprettede Børnehjem, fik sundhedsfarlige Kvarterer ombygget, forbedrede Vandtilførslen osv. Samtidig udgav han en Række Bøger, hvis litterære Værdi er mindre end deres socialhistoriske, saaledes „How the Other Half lives“ (1890), „The Children of the Poor“ (1892), „Theodore Roosevelt, the Citizen“ (1904), „The Making of an American“ (1901, Erindringer, oversat paa Dansk 1912), „The old Town“ (1909; om Ribe), „The Battle with the Slum“ (1902), „Hero Tales of the Far North“ (1910) o. fl. Han var en af de mest ansete Dansk-Amerikanere; Roosevelt betegnede ham engang som den ideale amerikanske Borger. Han afslog Stillingen som Borgmester i New York. Efter hans Død stiftedes en J. A. R.-Liga til Hjælp for Danske i Amerika og Fremme af deres Amerikanisering. D. i Barre, Massachusetts. — Gift 1) 1876 Elisabeth Dorothea Nielsen, d. 1905. 2) 1907 Mary A. Phillip. *P. E.*

Litt.: Ovenn. Erindringer; Cavling: „Fra Amerika“ II 1897, S. 117; „Dannebrog“ ²²/₄ 1901; H. Hoff i „Dsk. Tidsskr.“ 1902; Th. Bentzon i „Revue de deux mondes“ 1903 II; Lincoln Stefens: „Jacob A. R.“ 1903; „Hver 8. Dag.“ ¹⁹/₈ 1904; K. Michaëlis og J. Dahlerup: „Dsk. Foregangsmænd i Amerika“ 1911; „Hovedstaden“ ²/₅ 1913; „Theodore Roosevelt, an Autobiography“ 1913; Salmonsens: „Brogede Minder“ 1913, S. 151 ff.; Middelboe: „Erindringer“ I 1918, S. 15; „København“ ¹⁰/₁ 1919; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ²⁷/₅ 1914, „København“ ²⁸/₅ s. A. (af Edw. Spore), „Politiken s. D. og „Nordlyset“ s. D.

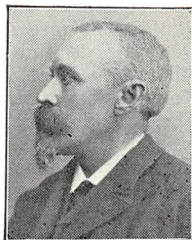
Riis, Jørgen (1717—²/₁₀ 1749), Journalist. F. i Helsingør. Forældre: Skibsskriver Peter R. og Anna Cathrine Normann. Blev Student 1736, tog teologisk Eksamen 1741, søgte forgæves Præstekald og kastede sig

da over Journalistikken. Efter engelsk Mønstet og med Holbergs Virksomhed til Forudsætning udgav han fra Maj 1744 til Juli 1745 „Den danske Spectator“ og fra Juli 1744 til Marts 1745 det poetiske Ugeblad „Den danske Anti-Spectator“, der under Skin af at polemisere mod „Spectator“ tog dennes Modstandere paa Kornet. Med noget af Underklassens Had til Overklassen gik R. løs paa de bestaaende Samfundsforhold og er i flere Henseender i sine Anskuelser langt forud for sin Tid. „Spectatoren“ vakte et voldsomt litterært Røre; mange ansaa Holberg for Forfatteren, men da det, fortæller denne ikke uden Skadefryd, erfarede at være en ung Student, tabte Interessen sig. Selv blev R. efterhaanden træt; 1748 tog han juridisk Eksamen og beskikkedes s. A. til Højesteretsadvokat. Med Komædien „Den ædelmodige Dame“ (1748) forsøgte han sig som Dramatiker i Holbergs Stil. D. i Kbh. — Ugift. *C. S. P.*

Litt.: Stolpe: „Dagspressen i Danmark“ IV 1882; Vilh. Andersen: „Tider og Typer. Erasmus“ II 1909; J. Paludan: „Fransk-engelsk Indflydelse paa Danmarks Litt. i Holbergs Tidsalder“ 1913.

Riis Carstensen, Andreas Christian (⁹/₁₁ 1844—⁵/₅ 1906), Marinemaler. F. i Sennels ved Thisted. Forældre: Sognepræst Jørgen Frederik Carstensen og

Theodora Cathrine Holm. Moderen flyttede som Enke til Haderslev, hvor R. C. opdroges, til han kom til Søs og rejste vidt omkring, ønskede at blive Kunstner, blev Elev af C. Dahl og gik 1864—68 paa Akademiet. 1869—

70 og 1870—73 var han i Nordamerika, 1884 og 1888 i Grønland, senere i Ægypten og i Dansk Vestindien; overhovedet rejste han overmaade meget. 1879 vandt han den Neuhausenske Præmie. Han naaede en vis Popularitet med sine mange farverige Skildringer fra vore Kolonier; men rent kunstnerisk vandt han ikke mange Sejre. Farverne stod haardt mod hverandre, og Billederne kunde mangle Ynde og Stemning. D. i Helsingør. — Gift 1890 Ida Lucie Catharina Müller. *O. A.*

Litt.: Slægt i Vahl: „Chr. Nielseens Afkom“ II 1887 ff., S. 140; Erindringer i „Over viden Strand“ 1897; „Ill. Tid.“ ⁷/₁ og ²/₁, 1894 og ²⁸/₈ 1904; Vald. Schmidt sst. ²⁸/₅ 1907; Nekrologer sst. ²⁷/₅ 1906 og „Berl. Tid.“ ⁷/₅ s. A.

Riis-Hansen, Kristen (f. ²⁰/₅ 1876), Nationaløkonom, Embedsmand. F. i Lødderup, Mors. Forældre: Gaardejer Jens Kristian Hansen og Poulina Nørgaard. Blev Student 1899, Cand. polit. og Assistent i Statistisk Departement 1903, Fuldmægtig sst. 1910 og Kontorchef 1913; havde 1914—16 Orlov for at deltage i Lovgivningsarbejder paa Skattevæsenets Omraade og blev 1916 Chef for

Toldrevisionsdepartementet, var Direktør i Landmandsbanken fra 1921 til Bankens Sammenbrud i Sept. 1922 og kendtes ved Højesteretsdom af 20/10 1923 sammen med de øvrige dalevende Direktører skyldig i Overtrædelse af Aktieloven. I April—Maj 1920 var han Trafikminister i Forretningsministeriet Friis. Udenfor sin egentlige Embedsgerning har

R.-H. udfoldet en betydelig social-økonomisk Virksomhed baade litterært og praktisk. Han var i adskillige Aar en søgt Manduktor, før han (1908—19) blev Docent ved Landbohøjskolen, og den Klarhed og Indsigt, der gjorde hans Undervisning saa værdifuld, præger ogsaa hans Lærebøger i Samfundøkonomi, hans Afsnit om Nationaløkonomien i Hages Haandbog (4. Udg.), som han redigerede, og hans Bidrag til Salmonsens Leksikon (2. Udg.). Med den økonomisk-teoretiske Indsigt, som han med stor Energi har forskaffet sig, forener han en betydelig praktisk Sans og Evne til hurtig at finde ind til Kernen i foreliggende Spørgsmaal og til hurtigere og sikrere end de fleste at gøre sin Mening om en Sag op. Dette gjorde ham baade til en dygtig Statistiker og til et værdifuldt Medlem af de Kommissioner, hvori han havde Sæde (f. Eks. Landbokommissionen 1911, Tobaksmonopolkommissionen, Den overordentlige Kommission, hvis Formand han var 1919—21), men især kom det ham til Nytte i de 10 Aar (1910—20), hvor han som Sekretær og Stedfortræder for Forligsmanden og senere som Forligsmand meget bidrog til at opbygge Forligs-Institutionens Anseelse. Da han 1921 traadte ind i Landmandsbankens Direktion, havde han saaledes bag sig en sjælden Karrière, skabt ved egne Kræfter, og nød som Følge heraf stor Respekt. Men baade han selv og andre overvurderede disse Forholds Bæreevne over for de Vanskeligheder, han gik ind til. — Gift Emma Louise Rasmussen. E. C.

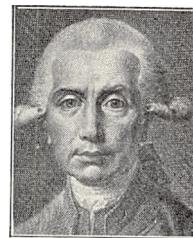
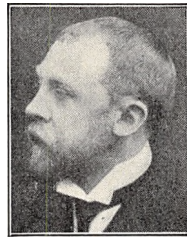
Litt.: „Politiken“ 27/2 1920, 12/10 1922 og 2/5 1923; „Børsen“ 2/10 1921; „Berl. Tid.“ 29/6 1923; Referat i „Berl. Tid.“ fra Forundersøgelse, Landrets- og Højesteretsprocedure i Landmandsbankensagen 1923; Bankkommissionens Beretning 1924.

Riis-Knudsen, Christen (f. 22/6 1863), Teaterdirektør. F. paa Moutrup, Mors. Forældre: Proprietær Jacob Sepstrup K. og Ane Jensine Riis. Moderen ægtede efter Faderens Død Farbroderen Poul K., der adopterede R.-K. Blev Student 1882 og studerede Litteraturhistorie uden at tage nogen Embedseksamen. 1888 grundlagde han Tidsskriftet „Litteratur og Kritik“, hvis to Aar gange blev Hjemstedet for en Række For-

fattere, som forenedes i fælles Modstand mod Georg Brandes, saa Tidsskriftet der- ved fik en meget ensidig Karakter. R.-K.s egentlige Indsats blev hans Overtagelse af Dagmarteatret, hvis Direktør han med store pekuniære Ofre var 1889—1905, fra 1897 dog mere og mere i Skygge for Mart. Nielsen (s. d.). Paa denne Scene fik han Lejlighed til at vise sin Kærlighed til Oehlsenschläger, til de store tyske Klassikere, til Shakespeare og Victor Hugo, og selv om der rettedes adskillige velbegrundede Indvendinger mod Udførelsen af disse Værker, maatte den gode Villie altid anerkendes. R.-K. vilde atter hæve det klassiske og nationale Drama, som det Kgl. Teater forsømte, og den Ildhu og Begejstring, der stedse prægede ham som Personlighed, overførte han nu paa Dagmarteatret. I dets Historie vil han bestandig bevare en Hædersplads. Efter at have opgivet Teatret har R.-K. (siden 1914) virket som en af Censorerne for Biograf-teatrene samt oversat og bearbejdet adskillige Dramaer, bl. a. Schillers „Røverne“ med en Opførelse paa det Ny Teater for Øje. I forskellige dramaturgiske og æstetiske Spørgsmaal har han nu og da taget Ordet i Dagblade og Tidsskrifter og bevist sin varige Interesse for de Digtene, han engang dyrkede som Teaterleder og for de litterære Problemer, der traadte ham nær i Ungdommen. — Gift 1889 Julie Kirstine Bredstrup, d. 1914. C. Bs.

Litt.: Erindringer i „Dannebrog“ 2-4/10 1892 og „Julebogen“ 1915; „København“ 21/8 og 8/10 1889; „Studenterne fra 1882“ 1907; „Ill. Tid.“ 8/3 1908; Em. Larsen i „Tilskueren“ 1915; „Dagbl.“ 7/3 1920; Rosenberg i „Nationaltid.“ 21/6 1923; „Berl. Tid.“ s. d.; „Politiken“ og dets Distriktsblad for Frederiksberg 22/6 s. A.

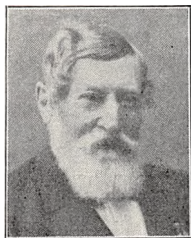
Riisbrigh, Børge (5/12 1731—18/4 1809), Filosof. F. i Vejlbj ved Middelfart. Forældre: Sognepræst Hans Christiansen R. og Petronella Dorothea Knudsen-datter Werchmeister. Blev Student 1749, Cand theol. 1753, skrev 1754 —70 fire latinske Disputatser, blev 1760 Kommunitetets Dekan og begyndte samtidig at holde Forelæsninger over Filosofi, rejste 1762 —65 til Tyskland og Paris, blev 1767 Prof. extr., 1773 Prof. ord. i Logik og Metafysik, skrev som saadan Lærebogen „Praenotiones philosophicae“ (1775) og var et virksomt Medlem af Kommissionen for de lærde Skolers Forbedring 1790. Som Filosof stod

han den Wolff'ske Skole nær og nød høj Anseelse som Universitetslærer for sit klare Foredrag, sin sikre Viden og sin uegennyttige Karakter. Dette Ry bekræftes fuldt ud af hans eneste større Arbejde, Afhandlingen „Undersøgelse om og hvorvidt deres Mening er grundet, som holder for, at sand Filosofi og et fuldstændigt Begreb om sand Filosofi først i vore Tider er blevne til“ 1801 („Vid. Selsk. Skr.“ II. 1803). Den er et interessant Vidnesbyrd om, hvorledes Kants Filosofi maatte modtages af de bedste i hans eget Slægtled. Med stor Fordomsfrihed og sund Kritik bestemmer R. ad historisk Vej. Filosofiens Væsen og Opgave og Kants formentlige Betydning; at han først af alle har paavist den aprioriske Erkendelses sande Kilde; men Erfaringens Ret hævdes imod de yngre Kantianeres ensidige Apriorisme. Paa Grund af tiltagende Døvhed tog R. sin Afsked 1803. Under Bombardementet 1807 brændte hans Samlinger af Bøger, Naturalier og egne Manuskripter, bl. a. en Fremstilling af Kants Filosofi og en Kommentar til Lucretius. En Oversættelse af Diogenes Laërtius reddedes og blev udgivet 1811. D. i Kbh. — Ugift. J. C. K.

Litt.: Molbech 1 „Vidensk. Selsk. Hlst.“ 1843; Mynster: „Medd. om mit Levnet“ 1854, S. 134; Hoffding: „Dsk. Filosofier“ 1909, S. 35; Johs. Pedersen: „Valkendorfs Kollegiums Hist.“ 1917; Nekrologer i „Kbh.ske lærde Efterretn.“ 1809, Nr. 12 (af P. E. Müller), „Teol. Kvartalskrift“ I s. A. (af L. N. Fallesen) og „Univ.- og Skoleannaler“ s. A.

Riise, Albert Heinrich (¹¹/₁₀ 1810—¹⁰/₁₀ 1882), Apoteker. F. i Ærøskøbing. Forældre: Skipper Jens Christian R. og Margrethe Elisabeth Krabbe.

Tog den 1. farmaceutiske Prøve 1830 og blev Cand. pharm. 1832, var to Aar paa Vajsenhusapoteket og fortsatte baade her og senere sine Studier, særlig i Botanik, Kemi og Zoologi. 1838 fik han Privilegium paa at oprette et Apotek paa St. Thomas, som han ledede til 1868, da han bosatte sig i Kbh.; Virksomheden lod han bestyre først af en Svigersøn, senere af to af sine Sønner. Han foretog i disse Aar adskillige større Forretningsrejser, dels i Nordamerika, dels i Europa, og besøgte paa Studierejser de fleste af de omliggende Øer, især Trinidad. Han tog virksom Del i forskelligt offentligt Arbejde paa St. Thomas; var saaledes i en Aarrække kongevalgt Medlem af Kolonialraadet, Formand for Bankraadet m. m. Hans Virketid faldt i St. Thomas' Glandsperiode; dette i Forbindelse med hans store Dygtighed og Energi bevirkede, at hans Forretning, som foruden Apotek ogsaa omfattede anden Handel, sta-

dig maatte udvides og fik et meget betydeligt Omfang. R.s store naturvidenskabelige Interesse gjorde ham til Samler i stor Stil. Han forsynede bl. a. baade det zoologiske og botaniske Museum i Kbh. med betydelige Samlinger fra Troperne, saaledes at Kbh.s zoologiske Museum efterhaanden blev et af de Museer, der fyldigst og smukkest var forsynet med vestindiske Dyr. Til selv at bearbejde sit Materiale dristede R. sig aldrig. Talrige Afhandlinger og Monografier over hans Indsamlinger, skrevne af andre, fremkom i videnskabelige Tidsskrifter. D. i Kbh. — Gift 1842 Henriette Marie Worm, d. 1889. M. N. R.

Litt.: Slægt 1 „A. H. R. og Hustru“ 1910 og K. K. Riise: „Slægtstavle over A. H. R. og Hustrus Descendenter“ 1920; mødrene Slægt se Christopher Krabbe; Gosch: „Danm. zool. Litt.“ II 1875.

Riise, Frederik (f. ⁸/₁₂ 1863), Generalkommissær. F. paa St. Thomas. Forældre: Apoteker A. H. R. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1884, studerede Zoologi for at tage Magisterkonferens, men opgav Studierne 1888 og blev Fotograf. Som saadan virkede han med Dygtighed indtil 1913, da han ophævede sin Forretning. Gennem Industriforeningen, i hvis Ledelse han har delta-

get siden 1896 (1907—16 som Bestyrelsesmedlem), kom han ind paa Udstillings-Arrangement, og hans Kræfter toges i de følgende Aar i Brug ved en Række Udstillinger: først 1913 som Kommissær for Danmarks Udstilling i Landskrona, 1914 som Generalkommissær ved den baltiske Udstilling i Malmø, endelig 1922 som Generalkommissær ved Verdensudstillingen i Rio de Janeiro. 1922—23 opholdt han sig i sidstnævnte By i Anledning af Udstillingen og bidrog ved sit energiske Arbejde i høj Grad til det for Danmarks Deltagelse heldige Udfald af denne Udstilling. R.s organisatoriske Evner i Forbindelse med personlig vindende Fremtræden, omfattende Sprogkundskaber og praktisk Blik er ikke blot udnyttet i Udstillingsarbejdet, ogsaa som Lejrinspektør ved Lasarettejren for Krigsfanger ved Hald 1917—18 gjorde han et stort og fortjensfuldt Arbejde. — Gift 1889 Anna Dorothea Christine Westergaard. Ægteskabet opløst 1912. G. N.

Litt.: Slægt se A. H. R.; Erindringer i d. nævnte Bog; „Studerterne fra 1884“ 1909.

Riise, Johan Christian (¹/₄ 1794—²⁷/₇ 1875), Udgiver. F. i Kbh. Forældre: Handelsbogholder, siden Mægler Christian Fischer R. og Caroline Wilhelmine Foltmar. Blev Student 1811, studerede. nogle Aar Jura, var 1812—38 Lærer ved Borgerdydskolen, 1815—35 Kopist paa forskellige

Brandforsikringskontorer, blev 1835 Kasserer ved Klasselotteriet og 1838 Inspektør,

1839 ogsaa Kollektor ved samme, afgik 1863. Han var musikalsk og deltog 1836 i Stiftelsen af Musikforeningen. Hans Navn er kendt gennem det store Udgiverværk „Arkiv for Historie og Geografi“ (75 Bd. 1820—38) og „Historisk-geografisk Arkiv“ (75 Bd. 1839—

64), hvortil oprindelig Broderen Jacob R. (1791—1872) havde faaet Ideen, og som var af ikke ubetydelig Værdi som Oplysnings-skrift. R. udgav endvidere en Del Skolebøger, Oversættelser og flere Magasiner for Ungdommen. D. i Kbh. — Gift 1818 Inger Kirstine Hansen, d. 1876. P. E.

Litt.: Lorck: „75 Aar“ 1885, S. 100 f., 107; Musikforeningens Festskrift 1886 II, S. 2, 4, 16.

Rimestad, Christian Olsen (¹⁶/₁₂ 1848—²⁰/₁ 1915), Jernbanemand. F. i Kbh. Forældre: Redaktør C. V. R. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1866, Cand.

juris 1874, ansattes 1876 som Fuldmægtig ved de jysk-fynske Baners Sekretariat i Aarhus, konstitueredes 1880 og udnævntes n. A. til Chef for Statsbanernes Sekretariat. Allerede i denne Stilling fik han Tarifsagerne under sig; han nærede tidlig Inter-

esse for denne Del af Jernbanevæsenet, og det Arbejde han, dels i denne Stilling, dels fra 1885 som Chef for det nyoprettede Tarifikontor, udførte, var meget betydningsfuldt, idet han fuldstændig moderniserede hele Statsbanernes Taktstøvsen og herigenem, som ved Arbejdet for talrige Overenskomster indenfor dette Omraade med europæiske Lande, virkede hen til at indføje Danmark i det internationale Samkvem. Han havde stor Indflydelse paa Taktstøvsen af ²⁴/₁ 1896, og da han 1897 udnævntes til Kommitteret, fik han Regnskabs- og Tarifsager som sin egentlige Ressort. Da Jernbanekommissionen af 1898 nedsattes, udpegedes han af Ministeriet til Medlem og udrattede indenfor Kommissionen et stort Arbejde. Kommissionens Organisationsforslag, som R. paa adskillige Punkter ikke var tilfreds med, førte til, at Banernes øverste Ledelse ved Lov af ¹⁵/₅ 1903 underlagdes en Generaldirektion bestaaende af en Generaldirektør og fire Direktører, og R. udnævntes 1904 til Direktør for Regnskabsafdelingen. Banernes Regnskabsform var allerede den Gang saa simpel og overskuelig, at den vanskelig kunde

tænkes bedre, og R. nøjedes derfor med at supplere, hvor den fremadskridende Udvikling fordrerede det, og yderligere at simplificere, hvor det endnu var muligt. Oprettelsen af Bureauet „Norden“ i Berlin skyldes i væsentlig Grad R. Han var enaarvaagen, dygtig og erfaringsrig Chef, human og lidet bureaukratisk, i høj Grad afholdt. Til den moderne danske Jernbanetarif er hans Navn uløselig knyttet. D. i Kbh. — Gift 1) 1881 Sophie Frederikke Jespersen, d. 1889. 2) 1896 Ingeborg Blicher, d. 1909.

H. H.-N.

Litt.: Slægt se C. V. R.; 1. Hustrus Slægt i Groshennig; „Slægten Jespersen fra Skanderborg“ 1919; 2. Hustrus Slægt se Niels Blicher; „Jernbanebl.“ VIII 1912, S. 5 ff. og XII 1914, S. 121 f.; Elvius: „Studerterne fra 1866“ 1916; Nekrologer i „Berl. Tid.“ og „Nationaltid.“ ²⁰/₁ 1915, „Politiken“ ³⁰/₁ s. A. og „Ill. Tid.“ s. A. (af Ellinger).

Rimestad, Christian Vilhelm (²⁷/₁ 1816—¹¹/₈ 1879), Skolemand, Politiker, Journalist.

F. i Kbh. Forældre: Birkedommer Christian Olsen R. og Anine Vilhelmine Richter. Blev Student 1833, Lærer ved Borgerdydskolen 1834, Inspektør ved samme 1845, Bestyrer 1846—53. Han var en fortrinlig Skolemand, en robust Natur med mægtige Talegaver og en brændende Lyst til at belære og forklare.

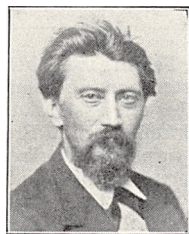

Bevægelsen 1848 rev ham med sig, han blev Demokrat uden straks at slutte sig til de nationalliberale, stillede sig til den grundlovgivende Rigsgsamling i Kbh.s 1. Kreds, 1849 til Rigsdagen i 2. Kreds, 1851 i samme, 1852 i 7., 1853 i Frederikssund, valgtes 1854 i Kbh.s 8. og genvalgtes til 1866. Han stod i Tinget oprindelig Bondevennerne nær, var 1855—57 ivrig for Næringsloven, 1858—59 Formand for Finansudvalget. Omkring 1860 næmede han sig de nationalliberale og valgtes 1861 med deres Støtte, kæmpede dog 1865—66 oprindelig for Junigrundloven og stemte kun for den reviderede Grundlov, fordi han mistvivlede om, at noget bedre kunde naas. Han faldt s. A., valgtes 1869 i Lyngby væsentlig paa Toldspørgsmaalet, stod nu Højre nærmest og førte en Guerillakrig i Debatten med J. A. Hansen, Winther og Berg, foranledigede ved en Forespørgsel 1870 de følgende Aars Forslag om flere Folketingskredse, men havde iøvrig ikke nogen fremrykket Stilling og trak sig tilbage 1872. 1864—75 var han Redaktør af „Dags-Telegraphen“ og 1876—78 af „Nationaltidende“ og skaffede især det førstnævnte Blad en betydelig Udbredelse ved sine udenrigspolitiske Oversigter. Sit Navn har han væsentlig vundet som Borgerfører i Kbh., i hvilken Egenskab han forenede Skolemanden, Politikeren og Journalisten.

Han blev 1852 Formand for den da hensygnende Haandværkerdannelsesforening og stiftede 1853 af den og Lundes (s. d.) Forening til Arbejdsklassens Vel en ny Forening, som han vilde kalde Foreningen for folkelig Dannelse, men som kom til at hedde Arbejderforeningen af 1853. R. vilde lægge Hovedvægten paa det oplysende Element og iolde Politikken ude; efter forskellige Rivninger med Bondevennerne lykkedes det ham at stifte Arbejderforeningen af 1860, der var præget af ham og betegnede Bondevennernes Nederlag i Kbh. Han var Formand til sin Død og øvede gennem den mest af Smaaborgere bestaaende Forening betydelig Indflydelse paa Opinionen i Hovedstaden, saaledes 1863—64. Noget virkelig Hold i den arbejdende Klasse havde Foreningen ikke, hvad der viste sig, da Socialismen først i 70'erne dukkede op. — R. var en mægtig, men ujævn Arbejdskraft; i sin Politik, der nærmest pegede mod et centralt Borgerparti, var han usikker; fremmest stod han som den elskede Lærer og Fører for de jævne i Aanden. D. i Kbh. — Gift 1845 Vilhelmine Gram, d. 1900. P. E.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; modrene Slægt i „Patr. Slægter“ II 1911; N—n: „Skizzer af Folketingets Medlemmer“ 1863; „Fennetegninger af Folketingets Medlemmer“ 1870; Bille: „20 Aars Journalistik“ II 1876; Lund: „Borgerdydskolen i Kbh.“ 1887; A. J. Meyer: „Arbejderforeningen af 1860“ 1885; Jos. Michaelsen: „Fra min Samtid“ II 1893; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; Just-Nielsen: „50 Aar“ 1910; C. E. Jensen og Borgbjerg: „Socialdemokratiets Aarh.“ II 1904, S. 210; Vill. Christensen: „Kbh. i Christian VIII.s og Frederik VII.s Tid“ 1912; „Politiken“ ²⁰/₉ 1910; „Tiden“ ⁵/₁₁ 1915; Korfitzen: „Gamle Minder“ 1885; „A. F. Kriegers Dagb.“ bl. a. I 1920, S. 345, II 1921, S. 86, 346, III s. A., S. 227, 312; Lund: „Sof. Høgsbro“ 1924; „Blad for Arbejderforeningen af 1860“ ²³/₉ og ³⁰/₉ 1910, ¹⁴/₁₁ 1916; Nekrologer sst. (af A. Bauer) ¹⁵/₈—¹/₁₁ 1870; „Nutiden“ ¹⁷/₈ s. A., „Nær og Fjern“ (af Zodiacus) ²⁴/₈ s. A., „Dags-Telegraphen“ ¹²/₈ s. A.; „Dagbl.“ og „Fædrelandet“ s. D., „Morgenbl.“ ¹³/₈ s. A. og „Ill. Tid.“ ²⁴/₈ 1875 (af A. Bauer).

Rimestad, Christian (²²/₃ 1830—⁴/₁₀ 1894), Politiker, Højesteretsassessor. F. i Kbh. Forældre: Birkedommer Christian Olsen R.

og Anine Vilhelmine Richter. Blev Student 1845, Cand. juris 1851, ansat i Justitsministeriet 1852, Fuldmægtig dér 1855, Ekspeditionssekretær 1858, Assessor i Overretten 1861, i Højesteret 1878. Som ansat Jurist var han 1868 og 1892 Medlem af Proceskommissionen,

1872 af Møntkommissionen, fra 1885 af Direktionen for Kbh.s Brandforsikring for faeste Ejendomme; som Højesteretsdommer regnedes han blandt de første. Han valgtes til Folketinget mod Zytphen-Adeler i Nykøbing S. 1861, repræsenterede 1864—84 Kbh.s I. Kreds, hvor han faldt for H. Trier.

Han tilhørte de nationalliberale og fik hurtig en fremskudt Stilling; han var ikke Taler af Organ, men var klar, logisk og vittig i Debatten og ikke let at rokke. 1864 var han Ordfører for Tingets Behandling af Fredstraktaten. Under den følgende Udvikling stod han oprindelg Klein nær; han havde 1865 udtalt sig skarpt mod Udstedelsen af provisoriske Finanslove efter § 25 og nærmede sig kun tvøende Matzens Synspunkter (jfr. hans Sammenstød med Holstein-Ledreborg ⁹/₃ 1884); han stod i 70'erne som Mægler mellem Godsejere og nationalliberale og blev efterhaanden en af Højres solideste Forhandlere og Ordførere, især efter at Hall 1879 var blevet syg; han nævnedes ogsaa et Par Gange som Minister Sager som de adelige Klostre, Ministeransvarlighedsforslagene og Rigsretsanklagen (1876) gav ham særlig Anledning til at vise sine Evner som juridisk Parlamentariker; han saa det, som han udtalte 1869, som sit Maal at hævde Retsprincippets Værdi. I Højres Organisation udtaltil tog han, svagelig og fornem, mindre Del, end man i Kredse af Partiet ønskede. Personlig var han velset ogsaa i Venstre (Hørup: „det bedste, vi har kendt af Højremænd“). D. i Kbh. — Gift 1862 Nathalie Westrup, d. 1911. P. E.

Litt.: Slægt se C. V. R.; Topsoe: „Politiske Portræstudier“ 1878; N—n: „Skizzer af Folketingets Medlemmer“ 1863; „Fennetegninger af Folketingets Medlemmer“ 1870; Wulff: „Den dsk. Rigsdag“ 1882; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; Linvald: „Kbh.s Brandforsikring“ 1913; „A. F. Kriegers Dagb.“ bl. a. III 1921, S. 263 f., 312, IV s. A. 355, V 1923, 140, 236, 356, 364 f., 371; E. Brandes I „Politiken“ ²²/₅ 1924; Nekrologer i „Ill. Tid.“ ¹⁴/₁₀ 1894 (af C. St. A. Bille), „Berl. Tid.“ ⁵/₁₀ og ¹³/₁₀ s. A., „Nationaltid.“ ⁵/₁₀ s. A., „Avisen“ ⁶/₁₀ s. A. og „Politiken“ ⁶/₁₀ s. A.

Rimestad, Christian (f. ³⁰/₁ 1878), Forfatter, Kritiker. F. i Kbh. Forældre: Højsteretsassessor Christian R. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1895, Mag.

art. i Litteraturhistorie 1903. Begyndte som Journalist ved „Adresse-Avisen“; en Serie Interviewer skrevet hertil udgav han, suppleret med nogle „Breve“, i Bogform: „Digtere i Forhør“ (1906). Senere har han været knyttet til „København“, „Politiken“ og „Nationaltidende“.

I „Hver 8. Dag“ har han skrevet en Række Skuespillerkarakteristikker, sammen med hvilke maa nævnes „Clara Wieth“ (1918) i Serien „Sceniske Kunstnere. Smaa Karakteristikker“. Som Kritiker har han især behandlet nyere fransk Poesi: „Fransk Poesi i det nittende Aarhundrede“ (1905) og „Belgiens store Digtere“ (1915), og 90'ernes danske Lyrikere: „Fra Stuckenbergs til Seedorff“ (1922—23). En højt udviklet poetisk Modtagelighed i For-

bindelse med Villie til at forstaa de forskelligste Former for Poesi og kritisk-vurderende Blik for det væsentlige gør ham til en fint fornemmende og kyndig Skildrer af de sidste Tiaars Poesi. Paa frugtbare Maade supplerer hans Studier i udenlandsk Litteratur hans Forstaaelse af de hjemlige Strømninger. Et Udslag af hans Interesse for fremmed Poesi er ogsaa hans Oversættelser, især af Maeterlinck: „Døden“, „Biernes Liv“, „Krigens Ruiner“. — Som Digter debuterede han med „Aftnerne“ (1905), der efterfulgtes af „Ilden og Asken“ (1908) og „De høstlige Hymner“ (1910). Et Udvalg af disse har han samlet i „Kærlighedsdigte. Drømmerier og Minder“ (1920), der indledes med det storladne Digt „Verset“ (tilegnet Michaëlis), hvori han har givet sin poetiske Trosbekendelse. Udgangspunktet for hans Lyrik danner J. P. Jacobsen og i Fortsættelse heraf Baudelaire, Poe og de hjemlige Symbolister som Obstfelder og Johs. Jørgensen. I den første Digtsamling føles denne Paavirkning som tyngende og hemmende, uagtende i æstetiske Subtiliteter og en vis træt Melankoli. Men efterhaanden som Livet har givet ham menneskeligt Indhold og en vis Ligevægt mellem „Sjæl og Sanser“, har han gennem den fremmede Paavirkning fundet sin egen Tone. „De høstlige Hymner“ betegner Højdepunktet, ikke blot derved at Motiverne fra de tidligere Samlinger her faar deres afsluttede kunstneriske Form („Efteraars-hymne“, „Imod Foraaret“, „I Natten“, „Konkylion“), men især derved, at han nu finder hjem, tager sin Plads i Livet („De gamle Træer“, „Danmark“); i Stedet for „det gamle gustne Mismod“ fyldes han af Forundring over Skønheden og Godheden i Livet rundt omkring sig („Sommer“, „Ved Livets Korsvej“, „Sensommer“, „Kilden“, „Timen“). R. er i sin Digtning Sensitivisten, for hvem Poesien er Duft og Lys og Toner. Men inderst inde skælver et grublende Menneskesind, der vil omspænde Livets evige Modsætninger. — Gift 1915 Eva Greve. O. F.

Litt.: Slægt se C. V. R.; Selvbiografi i „Nationaltid.“ 28/5 1915; Axel Garde: „Dsk. Aand“ 1908; Leopold: „Tres Talenter“ 1918; „København“ 24/5 s. A.; Seedorff i „Politiken“ 22/11 1920; Cortsen: „Studenterne fra 1895“ 1921; Kilde i „Gads dsk. Mag.“ Maj 1923; A. B. i „København“ 28/1 1924; „Berl. Tid.“ 22/3 s. A.

Rind, Hans Christian Bull (2/12 1783—21/3 1821), Skuespiller. F. i Kbh. Fader: Spisevært Christen R. Blev som Dreng antaget paa det Kgl. Teaters Balletskole, udforte tidlig Smaaroller og gik som 18aarig til Odense, hvor det af Grev Trampe grundlagte Privat-teater lokkede hans Ærgerrighed. Men han fandt kun Skuffelser og vendte tilbage til Kbh., hvor han saa paa det

Kgl. Teater 1/2 1802 fik en Debut som Lubin i „Den gode Moder“, uden at dog Heldet tilsmilede ham. Omsider fandt han dog sit rette Felt, da han spillede Jens i „Jacob von Thyboe“ og Mikkel Madsen i „Ungdom og Galskab“, ogsaa Bondekarlen i Isouards Syngespil „Kærlighedsintrigen i Vinduerne“ samlede Opmærksomhed om hans Navn. Han hørte ikke til de Kunstnere, der umiddelbart betvinger Publikum — han behøvede Udholdenhed og Taalmodighed for i det hele at finde sig til Rette ved Teatret, hvor smidigere Talenter tog Pladsen op for ham. Men lidt efter lidt vandt han en fast Position — han ejede et burlesk og fantasifuldt Talent, et friskt Lune, der især kom ham til Gode, da Opgaver som Dalby i „Skuespilleren mod sin Vilje“ og Fogden i „Den nye Jordegodsejer“ tilfaldt ham. Men ved Siden af de stærkt kolorerede Roller i Syngespillet anvendtes han ogsaa stadig i Elskerroller i Lystspillet, skønt de laa hans Ydre fjernere. Han optraadte sidste Gang 9/3 1821. D. i Kbh. — Gift 1817 Skuespillerinden Caroline Louise Sophie Amalie Walter (s. d.), d. 1869, senere gift Skuespiller N. P. Nielsen (s. d.). C. Bs.

Litt.: Overskou: „Den dsk. Skueplads“ IV 1862; „Jubeludg. af Holbergs Komedier“ III 1888; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; Bourbonville: „Efterl. Skrifter“ 1891, S. 107 f.; R. Neitendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ II 1912, S. 195; sammes Udg. af Overskous Erindringer 1915—16; Nekrolog i Thaarup: „Fædrenelandsk Nekrolog 1821—26“ 1835—44.

Rindom, Ellen Mathilde (25/12 1877—9/5 1922), Skuespillerinde. F. i Kbh. Forældre: Fotograf Heinrich Diedrich og Helga Valentin. Debuterede 16 Aar gammel paa Folke-teatret, hvor der dog ikke blev budt hende Opgaver af Betydning. Et kunstnerisk Gennembrud fik hun i Begyndelsen af Aarhundredet paa Aarhus Teater, hvor de mest forskelligartede Roller i Operette, Vaudeville, Skuespil modnede hendes Talent, som ikke plettedes af den Rutine, som saa faa undgaar i Provinsens brogede og opslidende Teaterliv. Sit egentlige Virkefelt fandt Fru R. derefter i Kbh., hvor hun paa Kasino, Dagmar-teatret og Folketeatret hurtig vandt Sympati og viste, hvor perfektibel hun var, i en Række moderne Roller, f. Eks. den unge Dame i „Gardeofficeren“, Rita i „Romantik“, Eliza i „Pygmalion“ og Jette i „Jette Gebert“. Hun ejede mange Betingelser for at bære et Repertoire. Selv om Stemmen kunde faa en træt og tør Klang i de stærke, fysiske krævede Oprin, var der i hendes Spil de store Linier, som bringer Fremstillerrinden i første Række. Hun ejede

Evnen til at fylde Scenen og at tildrage sig Opmærksomheden, og der var megen Charmé over hendes Personlighed. Ved sin Død var hun en af de mest populære Skuespillerinder i Kbh. D. i Kbh. — Gift 1911 Forfatteren, Skuespiller Svend R. (s. d.). C. Bs.

Litt.: Om Ægtefælles Slægt se „Ill. Tid.“ ^{21/6} 1916 (ved Erik R.), R. Neitendams Udg. af Overskous Erindringer I 1915, S. 229 og O. Jørgensen: „Stamt. over Slægten Risom“ 1919; „Masketen“ ^{20/10} 1912; „Teatret“ Juli 1915; „Berl. Tid.“ ^{17/1} s. A. og ^{20/8} 1917; R. Neitendam: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919; „B. T.“ ^{11/11} 1920 og ^{22/1} 1924 (Side 12); „Politiken“ ^{14/8} 1921 og ^{10/8} 1922; H. Ahlmann i „Teatret“ 1921 og „E. R.“ 1922; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ^{10/8} (af J. C.) og ^{11/8} 1922, „Politiken“ (af A. W.) ^{11/8} s. A., „B. T.“ (af C. H.) ^{11/8} s. A., „Ekstrabl.“ ^{19/8} s. A., „Teatret“ Maj s. A. (af Ahlmann), „Tidens Kvinder“ s. A. og „Verden og vi“ s. A. (af Vogel-Jørgensen).

Rindom, Erik Christian Laurits (f. ^{10/4} 1882), Forfatter, Redaktør. F. i Kbh. Forældre: Sognepræst Axel Frederik Laurits

R. og Johanne Vibeke Birch. Blev Student 1900, tog Skoleembedseksamen i Dansk 1908 og har siden været Lærer, især i Dansk, ved forskellige Gymnasier og Kursus i Kbh., ved den nu nedlagte Ingeniør-levskole, fra 1909 ved Hærens Officerskole og fra 1919 ved Statens

Lærerhøjskoles Feriekursus for Landsbylærere. Samtidig har han dyrket Journalistik, blev Medarbejder (Universitetet, højere Skoler og Studenterliv) ved „Vort Land“ 1907, ved „Nationaltidende“ 1909 og ved „Berlingske Tidende“ 1916. 1921 blev han Redaktør af „Gads danske Magasin“ og har bestræbt sig for indenfor den forud givne Ramme at gøre Tidsskriftet mere broget, alsidigt og levende. 1922—24 redigerede han „Personlig Frihed“ og har iøvrig skrevet Artikler i adskillige Blade og Tidsskrifter, som „Illustreret Tidende“, „Verden og vi“, „Sund Sans“, „Vore Herrer“ og „Vore Damer“; ogsaa et kultiveret Verstalent har han lagt for Dagen, bl. a. i Mindedigt over Stuckenbergs og Kantaten ved Officerskolens Jubilæum 1918. 1919—21 var han Medredaktør af „Karl Meyers Konversationsleksikon“, hvor hans Omraade var Aandsvidenskaberne. Han har staaet Har. Høfding nær og i Bøgerne „Harald Høfding“ (1913) og „Samtaler med Harald Høfding“ (1918) samt i flere Bladartikler ud fra en varm Beundring givet Bidrag til Filosofens Biografi og Karakteristik, delvis bygget over utrykt Materiale. — Gift 1) Carla Henriette Helene Wisning. Ægteskabet opløst 1921. 2) 1922 Grete Langer. P. E.

Litt.: Slægt se Ellen R.; „Journalisten“ ^{15/11} 1911; „Dsk. Forfatterforenings Festskrift“ 1919, S. 267.

Rindom, Svend Peter Christian (f. ^{30/6} 1884), Forfatter, Skuespiller. F. i Kbh. For-

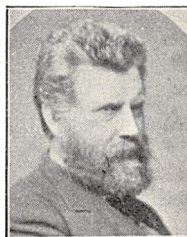
ældre: Sognepræst Axel Frederik Laurits R. og Johanne Vibeke Birch. Blev Student 1902, Cand. phil. 1903, debuterede som Skuespiller paa Aarhus Teater 1903, har senere været ansat ved Dagmar-teatret, Kasino og Folke-teatret. Som Dramatiker debuterede han 1910 paa det Ny Teater og har siden paa de forskellige Privatteatre faaet opført „Fred paa Jorden“ (1915), der er skrevet i Aarene før Verdenskrigen ud fra et Had til Krigen, der voksede med de store Rustninger, der gik forud, „Det sorte Faar“ (1917), „Tyrannens Fald“ (1919), „Fugl Fønix“ (1921), „Golgatha“ (1922), „Wienerbarnet“ (1923) og „Kobberbryllup“ (1924). R. har ydet sit bedste i Komedien og Folkeskuespillet. Her har han flere Gange med heldig Haand anslaaet Streng, der gav Udtryk for Tidens Stemninger og Tanker. Han har tegnet en Række komiske og rørende Figurer især fra det jævne Borgerskab, der frembyder taknemmelige Opgaver for Skuespillerne. Hans dramatiske Greb er efterhaanden blevet mindre grovt og hans Benyttelse af de komiske Virkemidler mere kræsen. — Gift 1911 Ellen Mathilde Diedrich (s. d.), d. 1922.

O. F.

Litt.: Slægt se Ellen R.; „Dsk. Dramatikere“ 1916; Ole Bang i „Urd“ 1920; „B. T.“ ^{22/6} 1924.

Ring, Ferdinand Edvard (^{28/4} 1829—^{28/5} 1886), Billedhugger. F. i Kbh. Forældre: Malermester Ferdinand R. og Henrikke Frederikke Bentzen. Kom 1841 i Bissens Værksted og besøgte 1842—54 Akademiet, konkurrerede uden Held til Guldmedaillen 1855. N. A. drog han til Sverige, hvor han en Aarrække var sysselsat (Marsvinsholm, Malmö Raadhus, Gøteborg) med Dekorationsbilledhugning og med Monumentalfigurer til Bygninger. Vendte 1869 tilbage til Danmark og var 1876—77 i Italien paa Anckers Legat. Af hans Arbejder kan nævnes Frontgruppen over det Kgl. Teater (1874—76), Niels Ebbensens Statue paa Raadhustorvet i Randers, Huitfeldtsøjlen paa Langelinie (sammen med V. Dahlerup) (1880), Polykarp udenfor Marmorkirken, Gorm og Thyra til Frederiksborg Museet (1884 og 1882) og Wiedewelt 1886 (Glyptoteket). R. var en noget tung og massivt virkende Kunstner, i Besiddelse af god Teknik og med en vis haandgribelig Maade at løse de stillede Problemer, men især med Evner for dekorativt

at lade Kunstværket underordne sig det arkitektoniske Maal. D. i Kbh. — Ugift. O. A.

Litt.: Nekrologer i „Berl. Tid.“ $2\frac{1}{5}$ 1886 og „Søndags-Posten“ $\frac{6}{10}$ s. A.

Ring, Johannes Anders Inge Riise (f. $\frac{3}{1}$ 1863), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Varemægler Nicolai Frederik Carl R. og Juliane Olsen. Tog Præliminæksamen 1878 og var paa Rederikontor 1878—84, havde i Skolen haft Kammerater som Poul Nielsen, Karl Mantzius og Jacques Wiehe, følte sig som disse draget mod Scenen og optraadte første Gang paa det Kgl. Teater $11\frac{1}{5}$ 1884 som Rosenkrantz i „Ham-

let“. Han blev til 1888 ved denne Scene, hvor kun faa og smaa Opgaver stilledes ham; en større Virksomhed fik han paa Folketeatret, hvor han i de følgende 30 Aar var en populær og meget anvendt Skuespiller, der med Bravour spillede i det folkelige Repertoire — f. Eks. Nicolai i „Nøddebo Præstegaard“, Svend Gønge i „Gøngehøvdingen“, senere ogsaa Roller af komisk Karakter som Hammer i „For Alvor“. 1918—24 har R. været engageret ved det Ny Teater, fik 1923 en Biografteaterbevilling. Den Sympati, han altid har nydt hos Publikum, har fulgt ham over i Kammeraternes Kreds, betegnet ved at han siden 1907 stadig er blevet valgt til Formand for Skuespillerforeningen. Han har udarbejdet et statistisk Værk om Folketeatret. — Gift 1896 Skuespillerinden Maria Müller, f. Petersen (s. d.).

C. S.

Litt.: „Dannebrog“ $1\frac{1}{9}$ 1907; „København“ $10\frac{1}{5}$ 1909; V. Østergaard i „Teatret“ s. A.; „Politiken“ $10\frac{1}{5}$ og $14\frac{1}{5}$ s. A.; Fristrup: „Scenens Navne“ 1913; „Masken“ $2\frac{1}{8}$ s. A.; „Vore Herrer“ $\frac{6}{4}$ 1916; Neilendam: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919 og i „Sorø Amtstid.“ $14\frac{1}{5}$ 1924; Houmark i „B. T.“ $29\frac{1}{12}$ 1922 og $3\frac{1}{1}$ 1923; „Politiken“ $3\frac{1}{1}$ s. A.; J. C. i „Berl. Tid.“ $13\frac{1}{5}$ 1924.

Ring, Laurids Andersen (f. $15\frac{1}{8}$ 1854), Maler. F. i Ring ved Næstved. Forældre: Husmand, Tømrer Anders Olsen og Johanne Andersdatter. Kom i Malerlære i Præstø, blev Svend og drog til Kbh., hvor han af Teknisk Institut dimitteredes til Kunstakademiet og besøgte dets Skoler tre hele Aar 1875—77 og et enkelt Semester 1884—85. Med Støtte af Akademiet var han i Italien 1894—95 og 1900, hvor han bl. a. kopierede den ældre Brueghel. Akademiet tildelte ham 1899 Serdin Hansens Præmie for Genremaleri for „Landsbygade. Slatteren sælger Kød“, 1896 Aars-

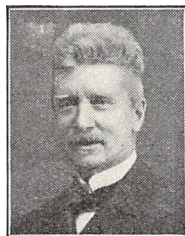
medaillen 1. Gang for „Foraar“ (Hirschsprungs Samling), 1901 2. Gang for „De gamle har faaet Brev“, 1906 Thorvaldsens Medaille for „Paa Kirkegaarden“ (Kunstmuseet). Endvidere sad han i Akademiraadet 1909—15 og i Galeriets Indkøbskomité 1917—23. Han har udstillet paa Charlottenborg Foraarsudstilling siden 1882 (var dog Medlem af den Frie Udstilling 1902—04) og deltaget i talrige Udstillinger i Udlandet (Guldmedaille Dresden 1897 og München 1901). Rs særlige Domæne er Skildringen af den sjællandske Landsby og det fattige Lag inden for dens Indvaanere — det sjællandske Bondeland, saaledes som Landsbybebyggelsen former det, og Husmændene. Han har her ramt dybere i den danske Nations Væsen end nogen anden Maler, og han har givet dansk Almenhed et helt nyt Syn paa sin specielle Del af dansk Land og Folk. I Begyndelsen havde han betydelig Modstand at kæmpe med, men i al Fald een, Karl Madsen, forstod straks, at han bragte noget nyt og absolut fremragende i dansk Kunst. Med fortrinlige artistiske Evner (Sans for Farve og Form) og en overlegent dreven Teknik forbinder han en utrolig Iagttagelseevne, et mærkeligt psykologisk Skarpsyn. Reflekteret, i den Forstand bevidst, Psykolog er han sikkert ikke, men han fanger det psykologisk karakteristiske i enhver Detail baade i Figurerne og deres Omgivelser, og han ofrer konsekvent alle Detailler lige stor Interesse og Omhu. Hans Styrke er den hos danske Malere sjældne Nøgtternhed, den lidenskabsløse Interesse, hvormed han gaar til Udførelsen af sine Værker, uden at Inspirationen svækkes. Denne Sættelse af Evner og den Styrke og Konsekvens, hvormed de hver for sig virker, hæver ham — dog kun i den allerlængste Del af hans noget ujævne Produktion — op til at være en Skildrer af gotisk Fællesaand, i Slægt med og i saa Henseende næsten paa Højde med Malere som den ældre Brueghel, der er hans egentlige Forfader i Kunstens Historie, og Vermeer van Delft. R. har ogsaa gjort Keramik hos sin Svigerfader H. A. Kähler i Næstved. Arbejder i Museerne i Gøteborg, Aalborg, Aarhus, Odense, Randers, Ribe foruden nævnte Steder. — Gift 1896 Sigrid Kähler, d. 1923.

S. S.

Litt.: „Nord. tidskr.“ 1888, S. 102 f. (af Karl Madsen); „Tilskueren“ 1889 (af samme); „Politiken“ $2\frac{1}{4}$ 1896; „Ord og bild“ 1897, S. 328 f. (af N. V. Dorph), 1920, S. 4 (af Klas Fähræus); „Kunstbl.“ 1898, S. 135 ff. (af F. Beckett), 1909—10, S. 66 f. (af V. Wanscher); „Kunst“ 1901 (af A. Holck), 1905—06 (af Sophus Michaëlis); „Nationaltid.“ $\frac{6}{10}$ 1901; „Ill. Tid.“ $\frac{3}{11}$ 1901 (af N. V. Dorph), $\frac{3}{4}$ 1921 (af S. S.); „Dsk. Tidskr.“ 1906, S. 429 (af V. Wanscher); „Politiken“ $\frac{9}{5}$ 1908 (af Jens Thils), $2\frac{3}{4}$ 1921, $\frac{6}{10}$ s. A. (af Sig. Swane), $30\frac{1}{12}$ 1922 (af K. P.), $\frac{7}{2}$ 1924 (af V. Wanscher); „Magasinet“ $26\frac{1}{8}$ 1923; H. Chr. Christensen: „Fortegnelse over Malerier og Studier af L. A. R.“ 1910 med Tillæg 1922; „L. A. R.“ Smaa Kunstbøger Nr. 6 1911; Biografi i Kat. til Exhibition of contemporary

Scandinavian art. N. York 1912; „Vor Tid“ Maj 1918 (af S. Danneksold-Samsøe); Jens Thils: „Nordisk Kunst“ 1920, S. 151; „Berl. Tid.“ 14/3 1922; „B. T.“ 16/3 1922; „Højskolebl.“ 23/11 1922 (af E. Konstantin-Hansen); „Ekstrabl.“ 10/3 1923.

Ring, Mads Hansen (f. 31/1 1871), Præst. F. i Thisted. Forældre: Fotograf Niels Anker Erasmus R. og Johanne Jesperine Høimark. Blev Student 1890

og Cand. theol. 1897. 1898—1902 var han personel Kapellan hos Johannes Clausen (s. d.) i Vonsild, og disse Aar fik den største Betydning for ham. Han mødte i Clausen en rig og stærkt udpræget Personlighed, under hvis Indflydelse han modnedes til en betydelig Præstegerning, og han fandt to Arbejdsfelter, han ikke siden har forladt: Arbejdet for Danskhedens Sag i Sønderjylland og for dansk Ungdom. Han blev Sekretær i „Udvalget for den sønderjydske Kirkesag“; da han 1902 var bleven Sognepræst i Taps nær ved den gamle Kongeaagrænse, holdt han Kursus for unge Sønderjyder, og mange af disse boede i hans Hjem i længere Tid og fik Undervisning. Han kom da i nært Samvirke med sønderjysk Ungdom. — I Vonsild fik han dannet en Ungdomsforening og medvirkede til, at flere oprettedes paa Koldingegnen. 1903 dannedes „De danske Ungdomsforeninger“ ved en Sammenslutning af Ungdomsforeningerne paa Koldingegnen og en Række fynske Ungdomsforeninger. R. blev Næstformand, senere Sekretær for denne Sammenslutning, der voksede Aar for Aar, og nu omfatter Foreninger fra hele Landet med henvend 50.000 Medlemmer. R. har været Sjælen i denne Sammenslutning og den kloge og myndige Leder af den store grundtvigsk prægede Ungdomsbewægelse. Fra 1923 er han Formand for „De danske Ungdomsforeninger“. 1910—18 var han Præst i Dalbyneder, 1918—24 i Ørsted ved Randers, fra 1924 i Næstved. Som Præst har han ikke alene virket i sine Hjem sogne, men hans store Arbejdssevne og Virkekrang er taget i Brug langt uden for hans Sognegrænser. — Gift 1899 Sophie Regitze Gaarn Malling. F. N.

Litt.: „Kolding Folkebl.“ 21/2 1910; „Studenterne fra 1890“ 1915; „Dansk Ungdom“ 1921, S. 173 og 189, 1923, S. 467.

Ring, Maria Petrine (f. 10/7 1855), Skuespillerinde. F. i Kbh. Forældre: Hotelejer Thomas Petersen og Anna Marie Christensen. Debuterede 31/1 1877 paa Horsens Teater ved sin daværende Mands Selskab som Laura i „De Nygifte“, rejste de følgende Aar i Provinserne, blev engageret til Dagmartheatret ved dets Aabning 7/3 1883, kom 1885 til Folketeatret og er forblevet der, et Par Kasino-Sæsoner fraregnet. Hendes indtagende Ydre,

elskværdige og kvikke Spil beredte den unge Skuespillerinde en hurtig Adgang til store Opgaver, hun blev en af Folketeatrets populæreste Kunstnerinder, og gode Minder om en Række Roller er knyttet til hende — f. Eks. Eva i „Stormende Lykke“, Caroline i „For Alvor“, Inger i „Feriegæsterne“, Lisbeth i „En Søndag paa Amager“, Eline Holm i „Alle mulige Roller“, Caroline Petersen i „Folkesnak“, Gustava i „Redaktionssekretæren“, Birgitte i „Lille Mo'r“, Frida von Rambow i „Landmandsliv“. Senere er Fru R. med Held gaet over i det ældre Fag og har vist et underfundigt Lune og en munter Karakteriseringsevne i Roller som Jomfru Pihl i „Møntergade 39“, Professorinden i „Moderate Løjer“, Etatsraadinden i „En Skandale“, Jomfru Trumfmeyer i „Aprilsnarrene“, men ogsaa formaet at fremstille den aldrende Kvindes mørkere Livssyn og Resignation som Fru Tjælde i „En Fallit“, Frk. Rabe i „Det gamle Hjem“, Fru Lynggaard i „Lynggaard og Co.“, Mo'er Jytte i „Manden paa Højris“. Hendes Kunst er baade i Alvor og Gammen nøje fæstet til Folketeatret, hun repræsenterer denne Scenes bedste Traditioner og har gennem Aarene været med til at hævde dens Anseelse som særpræget københavnsk Teater. — Gift 1) 1872 Teaterdirektør Frederik Carl Christian Oscar Müller, d. 1895. 2) 1896 Skuespiller Johannes R. (s. d.). C. B.

Litt.: „Nuttiden“ 1890; Alb. Gnuetzmann i „Teatret“ 1903; „Politiken“ 21/1 1917; Nøllendam: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919.

Ringberg, Otto Frederik Johannes Ove (27/3 1883—14/4 1922), Bankmand. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Otto R. og Emilie Haastруп. Uddannedes 1898

—1905 hos Bankierfirmaet J. M. Levin & Co., blev 1905 Fuldmægtig i Landmandsbankens Fondsafdeling, 1909 Direktionens Sekretær. Ved Landmandsbankens Stifters Isak Glückstadts Død 1910 blev Sønnen Emil G. (s. d.) administrerende Direktør og den 27aarige R. Direktør, uden at der som Adkomst til en saadan ansvarsfuld og vanskelig Post kan ses andet end den nævnte Uddannelse og en anerkendt Flid. Da Verdenskrigens og de følgende Aars voldsomt skiftende Konjunkturer fandt Sted, viste R. sig ganske at mangle Overblik og Forudseenhed, og hans Indflydelse paa Bankens Ledelse, der under den admi-

nistrerende Direktørs hyppige Fraværelser var ret stor, blev odelæggende ikke blot for Banken selv, men ogsaa for mange af dens Forbindelser. Dette belystes saa vel under Forhørene over Emil Glückstadt som under de følgende Retssager mod Landmandsbankens og Transatlantisk Kompagnis Ledelser i flere Tilfælde gennem de afhørte mundtlige Vidnesbyrd og gennem det i Sagerne iøvrig producerede Materiale. Adskillige af R.s Dispositioner kom til at staa i et meget uheldigt Lys, og man kunde ikke undgaa Indtrykket af, at R. maatte bære en tung vejende Del af Ansvaret for, at den økonomiske Krise fik et saa skæbnesvangert Forløb for Banken. Under de sidste 4—5 Aar af sit Liv led han af en kronisk Sygdom, der svækkede hans Arbejdsevne og Omdømme, indtil han døde kort forinden Bankens Sammenbrud. D. i Cannes. — Gift Elisabeth Frigast. C. T.

Litt.: „Ill. Tid.“ 20/6 1910; Referater af Forundersøgelsen for Bankkommissionen 1923, Procedurer for Landsret og Højesteret og disses Domme s. A.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 16/4 1921 og „Politiken“ s. D.

Ringheim, David Gottschalksen (18½ 1787—9/6 1875), Veterinær. F. i Vang, Norge. Forældre: Lensmand Gottschalk Mathiesen

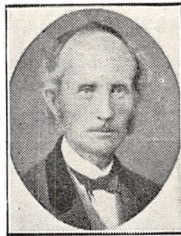
Mølsten og Randie Davidsdatter. Tog Dyrlegeeksamen 1809, blev 1810 Regimentsdyrlæge ved Artilleriet og 1837 Stabsdyrlæge, tog sin Afsked 1863. Han var en fremragende, anset og dygtig Veterinær, der bl. a. har gjort sig fortjent ved Ledelsen og Ordningen af Feltveterinærvæsenet (1848—50). Det var paa hans Opfordring, at Dansk Dyrlegeforening blev stiftet (1849), og han var Formand 1849—63. Fra det veterinære Sundhedsraads Oprettelse 1851 indtil 1864 var han Medlem deraf. Af de faa Afhandlinger, der haves fra hans Haand, skal nævnes: „Ledetraad ved Elevernes Undervisning i Skolen for militære Beslagsmede“ (1858), som han udgav sammen med Prof. Bagge og P. Malmgren. R. var en retskaffen og human Mand. Han var Æresmedlem af Dansk Dyrlegeforening og havde Æresdiplom fra Veterinærskolen i Dorpat. D. i Kbh. — Gift 1) Louise Sophie Lamotte, d. 1844. 2) 1857 Vilhelmine Caroline Trønberg, d. 1898.

L. Ba.

Litt.: „Dagbl.“ 4/11 1859; Høyberg: „Det dsk. Dyrlegekorps' Hist.“ 1901; Nekrolog 1 „Tidskr. f. Vet.“ 1875, S. 251.

Rink, Hinrich Johannes (20/8 1819—16/12 1893), Grønlandsforsker. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Johannes R. og Agnese Hedde. Blev Student 1843, studerede Kemi og Fy-

sik, deltog i 1. Del af „Galathea“s Jordomsejling 1845, men vendte paa Grund af Klimafæber hjem fra Nikobarøerne og genvandt aldrig sit tidligere Helbred. Han berejste Nordgrønland 1848—51 og studerede Naturforholdene, navnlig Indlandsisen; hans epokegørende Iagttagelser og Slutninger paa dette Omraade belyste det dengang brændende

Spørgsmaal om Europas Istid og skaffede ham europæisk Ry som genial Videnskabsmand. Han var siden knyttet til Grønland Resten af sit Liv og ofrede det og dets Folk al sin Interesse og Kærlighed. 1852—68 opholdt han sig i selve Landet, først som Medlem af en Kommission til Behandling af grønlandske Anliggender, senere som Kolonibestyrer og Inspektør i Sydgrønland. 1871 blev han Direktør for den kgl. grønlandske Handel, men trak sig 1882 tilbage fra al Embedsvirksomhed og bosatte sig n. A. i Kristiania. Han vedligeholdte dog Forbindelsen med Grønland, dels som Medlem af den 1878 nedsatte Kommission for Ledelsen af de geologiske og geografiske Undersøgelser i Grønland, dels gennem sine Studier paa det etnografiske og linguistiske Omraade. R.s Navn vil blive staaende i Fremtiden ved Siden af Egedes, dels paa Grund af hans klassiske videnskabelige Arbejder, dels og især paa Grund af hans filantropiske Omsorg for Grønlandernes aandelige og materielle Udvikling. Hans Kongstanke var at bibringe Grønlanderne Civilisation og Kultur saa langsomt og under saa virksom Kontrol, at de — i Stedet for at decimeres ligesom flere andre Naturfolk, til hvem Civilisationen er kommet for pludselig og brutalt — kunde bevare deres Modstandskraft og efterhaanden modnes til at varetage Styrelsen af deres egne Anliggender. Til Opnaaelsen af dette Formaal ansaa han Monopolet, hvorefter der kun mod særlig Tilladelse tilstodes fremmede Adgang til Grønland, samt Forbud mod Salg af Spiritus for nødvendigt; i Forbindelse hermed gennemførte han sanitære Foranstaltninger, Skoleundervisning m. m. og endelig Indførelsen af Forstanderskaberne o: valgte Forsamlinger af Indfødte og danske Embedsmænd, som varetager de kommunale Anliggender og har dannet Grundlaget for de senere indførte Landsraad. At R. mødte en Del Modstand mod Gennemførelsen af sine Ideer, var kun naturligt, men trods sin fine Natur besad han den nødvendige Sejghed til at sejre og havde den Tilfredsstillelse at se den grønlandske Befolkning tiltage i Antal og sine Reformen ført videre. Siden Egede'nes Tid

har næppe noget Menneske større Krav paa Grønlændernes Taknemmelighed end R. Blandt hans litterære Hovedværker skal nævnes: „Grønland geografisk og statistisk beskrevet“ (2 Bd. 1854—57; paa Tysk 1860, paa Engelsk i omarbejdet Form 1877), „Eskimoiske Eventyr og Sagn, oversatte efter de Indfødtes Meddelelser“ (1866, med Suppl. 1871), „The Eskimo tribes, their distribution and characteristics“ („Medd. om Grønland“ XI). Desuden har han udgivet en Del mindre Værker og Afhandlinger om Grønland og dets Folk, ligesom han i „Geografisk Tidsskrift“ (Bd. I, VIII, IX, X og XI) har skrevet en Række Artikler om samme Emner. D. i Kria. — Gift 1853 Forfatterinden Nathalie Sophie Nielsine (Signe) Caroline Møller, d. 1909. V. G.

Litt.: Th. Kornerup: „Oversigt over Medd. om Grønland“ 1913; Daugaard-Jensen i „Ill. Tid.“ 14/2 1919 og „Grønl. Selsk. Aarsberetn.“ 1919; L. Bobé i samme 1918; „Medd. om Grønland“ LX—LXI 1921; Brev i „Breve fra og til C. C. Rafn“ 1869; Nekrologer i „Geographical Journal“ 1894 (af R. Brown), „Geogr. Tidsskr.“ 1893—94 (af K. J. V. Steenstrup), „Medd. om Grønland“ XVI 1896 (af C. F. Wandel) og „Berl. Tid.“ 16/12 1893.

Risbrigh, se Riisbrigh.

Rist, Johan Georg (^{23/11} 1775—^{6/2} 1847), Diplomat. F. i Niendorf ved Hamborg. Forældre: Sognepræst Johann Christoph Friedrich R. og Magdalene Elisabeth Werkmeister. Uddannedes paa Gymnasiet i Hamborg og ved Universiteterne i Jena og Kiel, blev 1797 Privatsekretær hos Finansminister Schimmelmann i Kbh. og kom derefter ved Udenrigsminister Chr. Bernstorffs Velvillie ind i

Diplomatiet. Han var Legationssekretær i St. Petersborg 1801—02 og derefter i Madrid indtil 1806. Fra Efteraaret 1806 til Okt. 1807 var han med Rang af Chargé d'affaires Gesandt i London, hvor han gjorde god Fyldest efter de paa dette Tidspunkt saa højt vanskelige Omstændigheder. Fra 1808 beklædte han den samme Stilling i Hamborg, men tog sin Afsked 1813 paa Grund af Frederik VI's Tilknytning til Napoleon og Danmarks derved opstaaede Mod-sætning til det tyske Folk. Liberalt paa- virket saa han noget kritisk paa den danske Regering i den følgende Tid. Han udgav imidlertid 1830 et Skrift mod U. J. Lornsen, blev derefter en af „de erfarne Mænd“, der skulde give Raad om Stønderforfatningen, og var 1834—46 Medlem af den ny slesvig-holstenske Provincialregering paa Gottorp. Den fødte Holstener R. forblev alle Dage en Mand af udpræget tysk Kultur. Han var litterært anlagt og efterlod sine „Lebenserinnerungen“, der udkom

1880—88 og er blevet meget benyttet som historisk Kilde. D. i Slesvig. — Gift 1813 Emilie Hanbury, d. 1859. H. Js.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaand-bogen“, Hauch-Fausbøll og Nygård: „Patr. Slægter“ V 1924 og i „Polittiken“ 7/7 s. A.; ovenn. Erlindringer (Uddrag heraf i „Nær og Fjern“ 1880 og ved S. B. Thrige i „Hist. Arkiv“ 1883—84); Steffens: „Was ich erlebte“ III 1841; C. D. Jansen i „Zeltschr. f. schl.-holst.-laueb. Gesch.“ 1881; E. Holm i „Hist. Tidsskr.“ V 2 1880—81 og „Danm.-Norges Hist.“ VI²—VII 1909—12; Rubin: „1807—14“ 1892, S. 179, 354, 391 f., 396, 411; Erik Møller i „Hist. Tidsskr.“ VIII 3 1909—10; Linvald: „Kronprins Frederik og hans Regering“ I 1923.

Rist, Peter Frederik (f. 7/7 1844), Officer, Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Distriktskommisær, Politifuldmægtig August Ahlert R. og Charlotte Frederikke Philippsen. Deltog som frivillig Officersaspirant i Krigen 1864, fulgte med Scharffenbergs Brigade til Dybbøl, hvor han blev saaret. Efter Helbredelsen gjorde han Resten af Felttoget med som Sekondløjtnant. Efter Fredsslutningen skulde han have taget Artium, men overgik nu helt til Militærstauden og blev Kaptajn 1881, Oberstløjtnant 1894, afgik 1904 med Obersts Karakter. Under det lange Garnisonliv i Helsingør vaagne- de igen hans litterære Interesser, under Besøg i Hovedstaden hørte han Georg Brandes' Forelæsninger, der æggede ham til digterisk Produktion. Han begyndte med nogle kulturhistoriske Skildringer fra det 18. Aar- hundredes Militærvæsen: „Fra Støvlet-Tiden“ (1884).

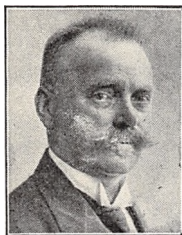

Sine historiske Studier har han fortsat som Medredaktør af „Museum“ (1890—96) og Medarbejder ved „Meddelelser fra Krigsarkiverne“ (1888—1902) og fra 1896 som Leder af Generalstabens krigshistoriske Arbejder. Støttet paa Dagbøger og Breve forfattede han „Olaf Ryes Saga“ (1899). I Serien „Memoirer og Breve“, som han udgiver sammen med Jul. Clausen, har han udgivet „Jon Olafssons Oplevelser som Bøsseskytte under Christian IV.“ Men hans Livs store Oplevelse, Krigen 1864, førte ham udover det rent historiske Forfatter- skab. I „En Rekrut fra fire og trede“ (1889), „Soldater“ (1890) og „Efter Dybbøl“ (1892) har han givet en Række paa en Gang folkelige og kunstneriske Billeder af Krigen, baade Officererne og Jens'erne, Kammerat- livet og Slagteriet, Rædslen og Idealismen og Offervillien. Hans senere Forfatterskab er paa Grund af Emnerne mindre Almen- interesse traadt mere i Baggrunden: „Jonathan og andre Fortællinger“ (1894), „Fortæl- linger og Typer“ (1902). Et Udtryk for en intim Forbindelse af hans historiske og poetiske Sans er „Pagebreve“ (1898) og „Lasse Månsson fra Skaane“ (1903), en Pastiche-

kunst, der vidner om et fintmærkende Øre for Stil. Gennem hans Forfatterskab tegner sig en paa en Gang fin og rank Personlighed. — Gift 1874 Ida Margrethe Alvina Møller, d. 1908. O. F.

Litt.: Slægt se J. G. R. samt i „Min Slægtbog“ udg. af Holger Petersen 1918 og Jos. Fischer og Hauch-Fausbøll: „Familien Phillipsen fra Pilestræde“ 1920; „Berl. Tid.“ 20/9 1890; „Vort Land“ 7/4 1902; G. Brandes: „Saml. Skr.“ XIII 1903 (fra 1889—92) og XV 1905 (fra 1903); Jul. Clausen i „Berl. Tid.“ 6/7 1914; Borchsentius i „København“ 7/7 s. A.; P. Levin i „Berl. Tid.“ 12/7 1919; P. Rubow: „Saga og Pastiche“ 1923; „Den nye Litt.“ 24/6 1924; „B. T.“ 2/7 s. A.; „Politiken“ 4/7 s. A.; V. Krohn i „Berl. Tid.“ 7/7 s. A.; Breve i „Tilskueren“ 1915.

Risum, Jens Nielsen (f. 23/1 1870), Gartner. F. i Risum ved Skive. Forældre: Jordbruger Niels Christian Nielsen og Karen Marie Jensen. Arbejdede til sit 19. Aar ved Landbruget, kom derefter i Gartnerlære i Nykøbing, Mors, og hos Dæhnfeldt i Odense, var Medhjælper hos Handelsgartner Ægidius i Randers og foretog 1895 med ministeriel Understøttelse Rejser i Udlandet og arbejdede her

dels hos Olberg i Dresden, dels hos Karl Marx i Wien samt i to Aar ved offentlige Haver i Genf. Efter Hjemkomsten blev han 1900 Overgartner ved Zoologisk Have, hvor han har virket siden. R. har et dybtgaaende Kendskab til sit Fags enkelte Grene, hvilket han har udviklet ved Studierejser 1904 og 1913 til England, Holland, Belgien og Frankrig. Ved praktisk Virken, ved Tale og gennem Skrift har R. arbejdet for Fremme af Altanbeplantningen i Byerne herhjemme, og han har uden Tvivl sin store Del i, at Husenes Altaner nu smykkes langt mere med Blomster end før i Tiden; ogsaa paa anden Maade har han virket for at højne Bybefolkningens Interesse for Blomster og Nytteplanter. Hans Indsigtsfuldhed i Havebrugsfaget, hans Lyst og Trang til at virke for andre i Forbindelse med en djærv og rolig Optræden har gjort ham særlig egnet til at være med i Ledelsen af forskellige Foreninger. Saaledes har han siden 1909 siddet i Alm. dansk Gartnerforenings Repræsentantskab, fra 1918 i Bestyrelsen og er siden 1921 denne Forenings Næstformand; var 1917 med til at stifte Privatgartnerforeningen og har siden da været denne Forenings Formand og er Medlem af Bestyrelsen for Foreningen til Svampekundskabens Fremme. Han er faglig Medarbejder ved „Politiken“ og Ugebladet „Hjemmet“ og har udgivet „Vore Altaner“ (1908), „Stuekultur (Vore Blomster)“ (1911), har i „Illustreret Havebog“ skrevet Afsnittet „Stuegartneri“ samt 1923 udgivet „Hjemmets Havebøger

(Nyttehaven, Prydhaven)“. — Gift 1911 Alma Edith Christiane Søndberg. A. L.

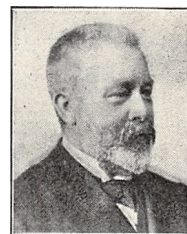
Litt.: „Aftenposten“ 22/9 1906; „Politiken“ 23/1 1920.

Ritto, Ole Peter Hans Christian (16/11 1847—9/6 1922), Forfatter, Oversætter. F. i Gammelby, Stovby Sogn ved Vejle. Forældre: Landmaaler Hans Jacob R. og Eleonora Heidevig Momme. Tog 1863 Realafgangseksamen og var en Tid ansat ved Hærens Intendantur, fra 1868 ved Statstelegrafens (til 1871 i Aarhus, derefter i Kbh., fra 1896 som Overtelegrafist, fra 1906 til sin Afsked 1921 som Bestyrer af Stationen Børsen). Han har gjort sig kendt i videre Kredse ved en Række litterære Arbejder, dels Digte og Smaaforfællinger i Dagspresse og Tidsskrifter, dels Oversættelser fra fremmed, mest moderne Litteratur (bl. a. Romaner af Jules Verne, Alex. Dumas og L. de Rougemont). Betydeligst er hans veltrufne Overførelse af gammelfranske Værker: „Rolandskvadet“, der udkom 1897 med Fortale af Kr. Nyrop (2. Udg. 1919), og „Den hellige Fiaces Levnet og en Farce fra Middelfransk“ (1916). D. i Kbh. — Gift 1888 Dagmar Wilstrup. V. B.

Litt.: „Nationaltid.“ 16/11 1917; Nekrolog i „Berl. Tid.“ 11/6 1922.

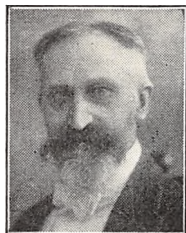
Ritzau, Erik Nicolaj (30/4 1839—23/12 1903), Bureaudirektør. F. i Kbh. Forældre: Skomager, senere Vognmand Niels Lauritz R. og Caroline Elisabeth Bergeskov. Var 1853—61 i Postvæsenets Tjeneste, blev 1864 Sekondløjtnant og ansattes 1865 som Journalist ved Augustforeningens Blad „Dansk Rigstidende“. 1/2 1866 oprettede han et Telegrambureau, der hurtigt arbejdedes op til et efter danske Forhold betydeligt Omfang og siden trods forskellige Konkurrenceforsøg og Klager over politisk Partiskhed har hævdet sin absolutte Overvægt. Oprindelig var kun „Dagbladet“, „Fædrelandet“ og „Berlingske Tidende“ Abonnetter; den første Proviinsabonnet var Chr. Jørgensen (s. d.) i Nykøbing F., og Bureauet har nu i lange Tider forsynet hele den danske Presse og Dele af den skandinaviske med Stof. R. var en aandslivlig, energisk og praktisk Leder, baade Journalist og Forretningsmand; ogsaa i filantropisk Arbejde tog han Del. Efter hans Død blev Chr. Gamst (s. d.) og V. Frederiksen Direktører; 1916 indtraadte R.s Søn Lauritz R.

(f. 1885) i Ledelsen og blev efter Gamsts Død 1923 Eneledelse. D. i Kbh. — Gift 1) 1866 Anna Elise Jensen, d. 1878. 2) 1879 Anna Balette Brennecke, d. 1911. P. E.

Litt.: Slægt 1 E. N. Ritzau: „Stamt. over Familien R.“ 2. Udg. ved Hauch-Fausbøll 1907; mødrene Slægt 1 E. N. Ritzau: „Stamt. over Familien Bergeskov“ 1903; Edg. Collin 1 „Ill. Tid.“ 1/2 1891; P. Hansen: „R.s Bureau 1866—1891“ s. A.; „R.s Bureau“ 1902; P. Ellassen: „R.s Bureau 1866—1916“ 1916; Nekrologer 1 „Berl. Tid.“ 22/12 1903, „Politiken“ 24/12 s. A. og „Ill. Tid.“ (af Jerichau-Christensen) 3/1 1904.

Robert-Hansen, Emil (f. 25/2 1860), Cellist, Komponist, Dirigent. F. i Kbh. Forældre: Musiklærer Carl Emilhus Hansen og Charlotta Rebekka Petersen. Broder til Agnes Adler (s. d.). Var Elev af Faderen, havde paa Konservatoriet Rüdinger og Fr. Neruda som Lærere, studerede senere hos Grützmacher i Dresden. 1877—92 var han Medlem af det kgl. Kapel, ansattes 1892 efter Konkurrence som Solovioloncellist ved Gewandhaus og Teaterorkestret i Leipzig, ved hvis Konservatorium han desuden virkede som Lærer. 1918 forlod han Leipzig og har siden boet i Aarhus, hvor han er Kapelmester ved „Aarhus filharmoniske Selskab“, Dirigent for Sangforeningerne „Brage“ og „Aarhus Lærerkor“ samt underviser i Komposition og i Sammenspil. Foruden ved sin Dirigentvirksomhed og ved sin Optræden som Solovioloncellist (1. Optr. Kbh.s Folketeater 1871) er R.-H. kendt og skattet som Komponist. Han har skrevet Operaen „Frauenlist“ (Sonderhausen 1911), en Symfoni (opført under Nisch 1916), Ouverturer, en Operette, en Fløjte trio, Violinsonate, Solostykker for Obo, Solostykker for Violoncel. Flere Orkesterværker er opført i Leipzig, i Dresden samt i Kbh. under N. W. Gades, Otto Mallings og R.-H.s egen Direktion. R.-H.s Sats forbinder Melodiositet og Sangbarhed med harmonisk Smidighed og særpræget Stemmeformningsteknik. Med megen Sans for Klangejendommeligheder er Obostykkerne anlagt, i hvilke Instrumentets sære Tone er understreget af Intervaller og Harmonik; ligeledes Sangene („Deutsche Lyrik“), i hvilke ofte Digets Stemning paa smukkeste Maade genspejles i et malende, klanglig karakteristisk Klaverparti, brusende lidenskabelig som i Rieckes „Was ziehen die Wolken so trübe“, bølgende og glitrende som i Gottshalls „Was schreibet die Woge in den Sand“, eller dæmpet og underfundig som i Reinicks „Curiose Geschichte“. Over det meste af R.-H.s Produktion hviler Romantikens inderlige og sværmeriske Tone, som en stille Melankoli til Tider har givet en fint

blandet, ejendommelig Farve. — Gift 1887 Alma Louise Valborg Hansen. E. A.

Litt.: „Nationaltid.“ 25/1 1919 og 24/2 1920.

Rockstrøh, Knud Christian (f. 2/12 1860), Officer, Krigshistoriker. F. i Nykøbing M. Forældre: Muremester Johann Heinrich R. og Anne Marie Møller. Blev Sekondløjtnant i Fodfolket 1882, Premierløjtnant 1887, Kaptajn og Kompagnichef 1902, faldt for Aldersgrænsen 1912. Hans store og mangesidige Evner og Kundskaaber toges udenfor Geledet i Brug bl. a. som Lærer i Tysk ved Officerskolen fra 1901, som Medlem af den historiske Vaabenkommission fra 1911 og af Kommissionen til Ændring af de militære Biblioteker 1913—17. Efter flere Aars Tjeneste i Krigsministeriets Arkiv udnævntes han 1915 til Arkivar, 1921 til Chef for Hærens Arkiv; han har i denne Stilling indlagt sig stor Fortjeneste ved sin praktiske Sans, store Arbejdskraft og Evne til at skelne mellem væsentligt og uvæsentligt. Iøvrig har han udfoldet et stort militærhistorisk Forfatter- skab, især angaaende det 17. og 18. Aarhundrede. 1895 kom „Et dansk Korps“ Historie 1701—09“, 1907 „Fortællinger af 2. Bataillons Historie 1657—1907“ og s. A. „Kongens Livjægerkorps 1807“; Hovedværket er „Udviklingen af den nationale Hær i Danmark i 17. og 18. Aarh.“, hvoraf 1. Bd. (1614—70) kom 1909, 2. Bd. (1670—1708) 1915, medens 3. og sidste Bd. er under Arbejde. Endvidere har R. skrevet en lang Række Afhandlinger i forskellige Tidsskrifter, saaledes „Historisk Tidsskrift“ (om Krigen 1657 1900—06, om Knud Ulfeldt til Svenstrup 1908, om Christian IV's hvervede Hær 1909—10, om Frederik IV's Godspolitikk 1715—20 1923), „Militært Tidsskrift“, „Vort Forsvar“, „Personalhistorisk Tidsskrift“ o. fl. Endelig har han oversat Stegemanns: „Geschichte der Weltkrieg“ (2 Bd. 1918—19). R. er som Historiker overordentlig grundig, han bygger paa et mægtigt utrykt Materiale, og han danner sig ud fra det en udpræget personlig Opfattelse, der, fremsat i et kraftigt og fyndigt Sprog, til Tider kan virke let paradoksal. Især hans Hovedværk giver særdeles værdifulde Bidrag til mange Sider af Periodens Kulturhistorie og maa for sit egentlige Emnes Vedkommende betegnes som grundlæggende. — Gift 1889 Dagmar Eleonora Madsen. P. E.

Litt.: „Berl. Tid.“ 2/6, 7/6 og 11/6 1909; J. A. Fridericia 1 „Hist. Tidsskr.“ VII 2 1909—10; K. Fabricius i sammes Litteraturhæfte 1916—17; A. Tuxen 1 „Krigsvidenskabeligt Selskab 1871—1921“ 1921, S. 59 og „Hist. Tidsskr.“ VI 6 1895—97.

Rode, Edith (f. $2\frac{1}{2}$ 1879), Forfatterinde. F. i Kbh. Forældre: Hofmedikus Carl Henrik Horn Nebelong og Harriet Kiellerup. Er

Teateranmelder og Redaktør ved „Berlingske Tidende“, hvortil hun har skrevet en Del af sine Smaahistorier. Som Forfatter debuterede hun under sit Pigenavn med et Par Fortællinger: „Misse Wichmann. Et Tidbillede“ (1901), „Maja Engel“ (1901), „Gold“ (1902). Senere

er kommet et Par større Romaner: „Tilfredse Hjerter“ (1905) og „Grazias Kærlighed“ (1919), der begge har italiensk Natur og Milieu. Sine Fortællinger har hun samlet i „Kvinde“ (1908), hvor hun ofte slaar over i dramatisk Form, „Af Kundskabens Træ“ (1912) og „Den tunge Dør“ (1922). Paa Dagmarteatret har hun faaet opført sine to Skuespil: „Sejren“ (1915) og „De evige Glæder“ (1920). Endelig har hun udsendt et lille Bind „Digte“ (1920), der oftest med udsøgt Kunst giver Udtryk for en egen kølig Lidenskab, en Desillusionering: „Livet skal leves paa Krigsfod med altid aarvaagne Øjne“, der er som en haard Skal om Drømmen, noget fjernt, saarbart, inderst inde. Hun hører sammen med Karin Michaëlis og Agnes Henningsen som Skildrer af den moderne Kvinde, især den unge Bourgeoisiepige i hendes Kamp for at forme sig selv og sit eget Liv trods de tilfældige Omgivelser. Der er en stærk Selvhævdelse hos Fru R. Hun forstaa den Kunst at fortælle en Historie, saa den eksploderer med en lille underfundig Pointe. — Gift 1) Maler, senere Journalist Fritz Julius August Magnussen. Ægteskabet opløst; han d. 1915. 2) Forfatteren Helge R. (s. d.).

Litt.: Slægt se J. H. Nebelong; om 2. Ægtefælles Slægt se G. B. R.; E. Brandes i „Politiken“ $1\frac{1}{4}$ 1901; Chr. G. i „Ill. Tid.“ $1\frac{1}{5}$ s. A.; „Dsk. Forfatterforenings Festskr.“ 1919, S. 269; „Das litt. Echo“ Maj 1920; „Berl. Tid.“ $2\frac{1}{12}$ 1922; Ahlmann: „Det dsk. Parnas“ 1920.

Rode, Gotfred Benjamin ($\frac{0}{3}$ 1830— $1\frac{2}{9}$ 1878), Litteraturhistoriker. F. paa Vallø. Forældre: Birkedommer

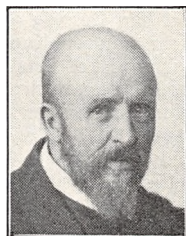
Jørgen Reimer Gottfried R. og Barbara Jacobine Bartholdy. Blev Student 1847, virkede derefter som Lærer i Rødding, paa Herlufsholm og ved københavnske Skoler, tog 1864 Magisterkonferens i nordisk Filologi og blev 1866 Dr. phil.

(„Renessancens tidligste Eftervirkninger paa dansk poetisk Litteratur“); 1874 opret-

tede han paa Skovgaard ved Ordrup en folkelig Højskole og ledede den i grundtvigsk Retning i den af M. Hammerich formidlede Skikkelse. Som Litteraturhistoriker var han med sin Disputats en af de første, der brød ud af den snævrere nordiske Synskreds ved i Detailler at eftergaae en udenlandsk Aandsretnings Indvirken paa vor hjemlige Litteratur; iøvrig var hans Produktion sparsom: sammen med M. Hammerich udgav han 1856 Kingos aandelige Sjungekor og besørgede selv Udgaven af Holbergs Moralske Tanker (1859) og Heltindehistorier (1861). Ogsaa som Digter optraadte han; bedst lykkede er hans Børnever (1858). D. i Ordrup. — Gift 1866 Rota Margrethe Lehmann, d. 1918. C. S. P.

Litt.: Om Slægt se Hauch-Fausbøll: „Personaln. Saml.“ II 1913, S. 125 f og 1 „Personaln. Tidsskr.“ VII 3 1919, S. 238; Hustrus Slægt se Alfr. Lehmann; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1866; Metropolitanskolens Progr. 1872; L. Schrøder: „Den nord. Folkehøjskole“ 1905; Dalberg og Plum: „Metropolitanskolen“ 1916; N. Lassen: „Erindringer“ II 1919, S. 66 ff.; H. Lund: „Sof. Høgsbros Brevveksling og Dagb.“ I 1924; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 258; Ligtaler over G. B. 1878.

Rode, Gotfred Andrew Anderson (f. $\frac{3}{12}$ 1862), Maler. F. paa Torstedlund mellem Nibe og Hobro. Forældre: Forpagter Hans Christian Valdemar R.

og Helen Anderson. Var paa Apotek i Køge 1878—82, blev Cand. pharm. 1883 og var derefter paa Apotek i Randers 1883—88 og Kemiker ved Sukkerfabrikkerne i Assens 1888—89 og i Viborg 1889—92. Saa afbrød han denne Løbane for at blive Kunstner og optoges 1892 i Akademiets Model-

skole, hvorfra han fik Afgang 1895. S. A. vandt han Neuhausens Præmie med „Køer i det Fri“ og 1900 igen med „Oktoberaften. Kærne drives hjem“. Til Dels med Støtte af Akademiet har han foretaget Studierejser til Tyskland, Holland, Paris. Siden 1895 har han aarlig til Charlottenborg Forsaarsudstilling indsendt sine solidt udførte Landskaber, i hvilke Dyr, gerne Heste, Køer eller Gæs, spiller en fremtrædende Rolle, og siden s. A. har han som Underglasurmaler været en af de bedste Støtter for den kgl. Porcelænsfabriks Unikaafdeling. Som Lærer ved Akademiet i Anatomitegning siden 1902 og ved dets Forberedelses- og Modelskole 1902—20 har han lagt virkelig pædagogisk Evne for Dagen. Arbejder ejer Kunstmuseet og Museerne i Horsens, Maribo, Ribe. — Gift 1897 Malerinden Ingeborg Kolling (s. d.). S. S.

Litt.: Om Slægt se G. B. R.; „Ill. Tid.“ $2\frac{1}{5}$ 1903, S. 546 og $1\frac{1}{4}$ 1909, S. 351; Arthur Hayden: „Royal Copenhagen Porcelain“ 1911; „Før og nu“ Dec. 1920; „Berl. Tid.“ $\frac{3}{12}$ 1922.

Rode, Helge (f. 10/10 1870), Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Skolemanden G. B. R. (s. d.) og Hustru. Fulgte 1879 Moderen i hendes andet Ægteskab til Kria.

Han dyrkede tidlig Litteraturen, skrev Romener efter Ingemanns Mønster, Dramer efter Ibsen og af og til Vers. Efter at have afsluttet Skolegangen gik han 3/4 Aar paa Teknisk Skole og rejste saa til England (se „Skyggekonstnerens Melodi“ i „Hvide Blomster“).

1887 kom han tilbage til Kbh. I Broderen Ove R.s (s. d.) Ugeblad „Piraten“ fik han sine første Ting trykt; de omtaltes af Brandes, som var forbavset over hos en saa ung at finde „en lagttagers Skarpsyn og Kulde“. Med hyppige Besøg i Norge, hvis Natur har haft stor Betydning for ham, og et længere Ophold i Italien har han i de senere Aar levet i Kbh. som Forfatter og Kritiker og Teateranmelder ved „Illustreret Tidende“ og „Berlingske Tidende“. — Hans egentlige Forfatterskab aabnes med Fortællingen „Styrke“ (1891), en psykologisk Skildring i 80'ernes Stil og Stemning, kun med enkelte Forvarsler om den kommende R., Drømmeren. Kort efter Udsendelsen af den første Bog gennemgik han under et Ophold i Norge en voldsom sjælelig Krise, der havde Karakteren af en religiøs Oplevelse, et mægtigt Frembrud af sjælelige Kræfter, der sprængte den intellektuelle Forfrysning. Efter haabløs Livsfornegetelse fulgte en brusende Livsbekræftelse, en Tilstand af den højeste Henrykkelse. Det første Udkast til „Sommereventyr“ blev til i denne Tid og Digtet „Lilliekonval“, i hvilket R. første Gang fandt sin egen Tone. Herfra bryder den hele Digtning frem i to stadig bredere og dybere Strømme: Skuespillene og Digtsamlingerne. Ind imellem disse kommer hans Prosabøger, nogle Rejseskildringer: „Den Rejsende“ (1900) og „Italien. Strjefog Syd og Nord for Alperne“ (1909) og hans kritisk-filosofiske Forfatterskab, hvor han drøfter Tidens Problemer: „Krig og Aand“ (1917) og dens Litteratur: „Regenerationen i vort Aandsliv“ (1923), der er 1. Bd. af en Række udvalgte Kritikker. Hans litterære Undersøgelser er Tidsdokumenter af høj Rang, altid indstillet paa det centrale i Tidens aandelige Rørelser, som han forstaaer gennem sympatisk Indleven eller lægger bløt, idet han skarpt reagerer og viser Kulør. Som Dramatiker debuterede R. med „Kongesønner“ (1896), det betydeligste af Ungdomsdramaerne, i hvilke han tumler med Livets og Dødens store Spørgsmaal: „Sommereventyr“ (1897), „Dansen gaar“ (1898), „Kain og Abel“ (1898), „Kampene i Stefan

Borgs Hjem“ (1901) og „Solsagn“ (1904). Efterhaanden faar de mere intime og rent sjælelige Problemer en videre Baggrund i det moderne Samfund og Tidens Strømninger, især dog de litterære Forhold: „Morbus Tellermann“ (1907), „Grev Bonde og hans Hus“ (1912), hvis Hovedfigur er tegnet over Tolstøi, „Det store Forlis“ (1917), inspireret af Krigen (Titanic) og symboliserende Tidens aandelige Forlis, der førte ind i Krigen, og „En Mand gik ned fra Jerusalem —“ (1920), der er et Opgør med Internationalismens, Voltaires Aand, der repræsenteret i Dr. Stern har faaet Georg Brandes' Maske og saaledes inderst inde bliver det nationalt genfødte Danmarks Opgør med 70'erne og deres store Fører. Fra Genforeningsfestlighederne er det smukke Eventyrspil „Moderen“, der i Formen synes noget paaavirket af Strindbergs „Et Drømmespil“, som R. har oversat (1916). Sin Satire og Spot har R. sluppet løs i to Bd. „Komedier“ (1905), der indeholder „Mads Bondegaards Glorie“, rettet mod den begyndende Spiritisme i 90'erne, „Amor Balles Eventyr“, „Bartholins Glædesdag“ og „Enhver Ting paa sin Plads eller Døden paa Natkaté“. Endelig maa nævnes den aktuelle litterære Satire „Flugten“ (1912). De fleste af Skuespillene er blevet opførte paa Dagmartheatret eller det Kgl. Teater. R. er ikke egentlig Dramatiker, hans Skuespil er fortrinsvis Læsedramer. Scenens Teknik og Krav behersker han ikke, mangler dramatisk Koncentration og Anskuelighed. Han naar i sit Drama saa højt, som Lyrikkens Vinger kan bære ham. I Lyrikken har han præget sin Aand i renessé og helest Form. Efter „Hvide Blomster“ (1892) er fulgt „Digte“ (1896), „Digte, gamle og nye“ (1907), „Ariel“ (1914) og „Den stille Have“ (1922). Den bærende Stemning i Ungdomsdigtene er Gennembruddets frugtbare Forundring over den Livets Rigdom, der kan rummes i Jegets Lilleverden („Morgen“, „Jeg“). Der er en egen bristefærdig Skønhed, næsten noget embryonisk over disse Digte. Forfatteren fryser i Berøring med Livet, hans Væsen gror i Drømme. Men efterhaanden faar det hvide og skære Livets Farve og Kraft („Purpur“, „Det ny Foraar“), og Lattermildheden og Humoren skaffer sig Plads („Filosofens Vise“, „Fødselen“). I de sidste Samlinger naar R. det højeste, en Form, der er paa en Gang enkel og monumental, snart musikalsk bevæget, snart plastisk fyndig, og en Følelse der naar fra Drømmen og den skumrende Erindring til sund Glæde over Livet og Tingene („Ungdomskilder“, Naturdigtene), fra skære Lysdigte („Over Skyer“, „Æolsharpen“, „Ariels Sang“) til tunge Digte om Livets Meningsløshed („Den druknede“). Saaledes giver Digterne Udtryk for Polen i hans Væsen: Satiren og den dybere Følelse, eller for gammelt og nyt i

hans Livsanskuelse, de to Livsbevidstheder, i hvilke hans Sind er delt. Kun sjælden naar han den fuldstændige Harmoni („Den døde“, „Stjernenatten“) eller Humoren („Det store Smil“). Hans Mindedigte er maaske det største Udtryk for Friheden og Rigdommen i hans Mennesskelighed („Min Moder“, „Min Fader“, Sigbjørn Obstfelder, Amalie Skram). — I den moderne danske Litteratur tilhører R. den Gruppe af Forfattere, der paa endelig Maade assimilerer den Paavirkning, som Brandes ledede ind over Landet, med dansk Væsen. I Tilslutning til Nietzsche reagerer han religiøst mod Kølvanet efter Brandes: „Man havde faaet for meget af Naturen og glemt Sjælen.“ Senere fremvokser der heraf en national Bevægelse. Medens han religiøst er i stadig Uro og Udvikling, har han nationalt fundet helt hjem. I de mange Danmarksdigte har han skabt lykkelige Udtryk for dansk Natur og Sind. — Gift Edith Nebelong (s. d.). O. F.

Litt.: Om Slægt se G. B. R.; mødrene Slægt se Ove R.; Hustrus Slægt se J. H. Nebelong; Selvbibliografi 1, „Nationaltid.“ 19/4 1915; C. E. Jensen: „Vore Dages Digtere“ 1898; G. Brandes: „Saml. Skr.“ III 1900 (fra 1892 og 1897); H. Christensen: „Dsk. Digtere“ 1904; Har. Nielsen: „Moderne Litteratur“ s. A.; Rimestad: „Digtere i Forhør“ 1906; Axel Garde: „Dsk. Aand“ 1908; Ove Rode 1 „Bogvennen“ Jan. 1912; O. Gelsmar 1 „Varden“ 1913 og „Digterprofiler“ 1916; Kal Hoffmann 1 „Berl. Tid.“ 9/12 1914; „Dsk. Dramatikere“ 1916; H. Begtrup 1 „Højskolebl.“ 1917 og „Berl. Tid.“ 15/2 s. A.; Leopold: „Tres Talenter“ 1918; „Berl. Tid.“ 23.29/2 og 3/4 s. A.; „Hver 8. Dag“ 27/12 s. A.; Vilh. Andersen: „Folk og Mennesker“ 1919; Bøek: „Essays och kritiker“ s. A.; Borberg 1 „Litteraturen“ 1920; Ahlmann: „Det danske Parnas“ s. A.; Broe 1 „Teatret“ s. A. og 1 „København“ 23/3 1924; „Berl. Tid.“ 15/10 1920; S. L. 1 „Politiken“ 10/10 s. A. og 20/11 1922; Saxtorph 1 Skovrup: „Hovedtræk af nord. Digtning i Nytiden“ I 1920; Rimestad: „Fra Stuckenbergs til Seedorff“ 1922; Johs. V. Jensen 1 „Politiken“ 1/11 s. A.; „Berl. Tid.“ 9/11, 17/11, 1/12 og 13/12 s. A.; Kehler: „Kronik og Kritik“ s. A.; Chr. G. 1 „Berl. Tid.“ 20/11 1923; Frils-Møbler 1 „Nationaltid.“ 20/12 s. A.

Rode, Ingeborg Martha (f. 25/6 1865), Malerinde. F. i Kbh. Forældre: Professor ved Polyteknisk Læreanstalt Frederik August

Vilhelm Kolling og Othilie Marie Petersen. Broderdatter af Valdemar Kolling, d. 1915 (s. d.). Fik Tegneundervisning hos Litograf Ferd. Larsen og optoges i Akademiets Kvindeskole 1888 ved dennes Oprettelse. Her havde hun Viggo Johansen til Lærer, og herfra tog hun Afgang

Jan. 1894. Hun har foretaget Studierejser til Berlin, Holland, Paris og Norditalien, til Dels med Støtte af Akademiet, og hun har udstillet paa Charlottenborg Forsaarsudstilling allerede fra 1885. Hendes Produktion bestaar væsentlig af energisk gennemførte Figurbilleder og Portrætter (Prof. Harald

Foss til Charlottenborg-Udstillingsens Komité; Gotfred Rode). Aalborg Museum ejer „Min Datter“, Ribe „Lektier“. — Gift 1897 Maleren Gotfred R. (s. d.). S. S.

Litt.: Om Ægtefælles Slægt se G. B. R.

Rode, Ove (f. 31/6 1867), Politiker, Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Skolemanden G. B. R. (s. d.) og Hustru. Fulgte 1879 Moderen i hendes andet Ægteskab til Kria, blev Student her 1885, Cand. phil. 1886 og agtede at studere Fransk i Kbh. Allerede 1884 havde han begyndt journalistisk Virksomhed ved „Verdens Gang“ og „Kristianiaposten“; i Kbh. stiftede han 1887 Ugebladet „Piraten“, der ud-

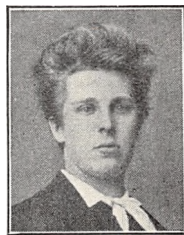
kom i nogle Maaneder, og som væsentlig optoges af Studenterforeningspolitik og Hørup'sk farvede Angreb paa det Berg'ske Venstre. Fra Fædrehjemmet paavirket af grundtvigsk-folkelig Aand, i Norge voksede op under det stærke Indtryk af Bondens Frihedskamp, som Orla Lehmanns Dattersøn født med politisk Sans blev R. i Kbh. en af Hørup's mest trofaste Elever. Det tog dog Tid, før hans Politik fik Form; som Stifter af „København“ 1889 (med Oscar Madsen) og en af dets Ledere til 1892 var han endnu først og fremmest Boulevardier'en, der proklamerede Bourgeoisiets Ret og Ære overfor Socialdemokraterne, „Venstres Gøgeunge“. 1892 knyttedes han fast til „Politiken“, og Æstetikerens og Skønaandens bøjede sig nu længere og længere ind under Politikerens Hørup. 1894 udgav han en Samling Artikler, „Opdagede Kendsgerninger“, 1899 det om hans fine Verstalent vidnende „Harlekins Omvendelse“ (Dagmarteatret 1901), hvor han gjorde op med Ungdomsvennen Osc. Madsen. 1901 Rimbrevet „Teatret“ og 1902 det satiriske Skuespil „Nationalgaven el. den berømte Olding“, men han var da allerede begyndt at skrive Ledere i „Politiken“ og havde 1898 stillet sig til Folketinget som Venstreformand mod Frede Bojsen. Han beundrede J. C. Christensen som Taktiker og Fører, samtidig med at han mandede de unge til at gløde Venstre radikalt op indefra; da Sejren var vundet 1901, var han længe blandt de mest overbærende overfor Ministeriet og mødte derfor som Studentersamfundets Formand 1901—03 megen Modstand. I Løbet af 1903 blev han en af Lederne for den begyndende radikale Bevægelse i Kbh., 1905 blev han politisk Redaktør af „Politiken“ og sluttede sig samtidig til det nydannede radikale Parti, redigerede den skattepolitiske Del af Odense-Programmet og fik stor Del i Partiets Organisation, ikke mindst i Hovedstaden. 1907—13 var han Borgerrepræsentant i Kbh., stil-

lede sig 1907 til Folketinget i Holbæk, valget der 1909, faldt 1910, men valget s. A. i Kalundborg, hvor han siden er genvalgt. Han var Medlem af Finansudvalget 1909—10 og 1911—13 og Formand for Rigsdagens radikale Venstre 1909—10, var under det 1. Ministerium Zahle Partiets Finanslovsordfører, 1911—13 bl. a. Ordfører i Grundlovs- og Skattespørgsmaal. I det 2. Ministerium Zahle Juni 1913 indtraadte han som Indenrigsminister og fungerede som saadan til Ministeriets Afgang Marts 1920. De Opgaver, Krigens Udbrud 1914 stillede Regeringen, gjorde R. til Centrum i Forvaltningen og fæstnede hans Navn i dansk politisk Historie. Ved den Styrke og Konsekvens, hvormed han greb og gennemførte en kontrollerende og samfundsbevarende Politik, fik han Odiet for mange krænkede Særinteresser over sit Hoved og kom til at skabe Rammer og Veje for dansk Forvaltning, der næppe mere helt viskes ud. Medens han gennem et uhyre personligt Arbejde og op mod et halvt Hundrede Navn i Praktis systematiserede Erhvervslivet, drog han de teoretiske Linier op med større Klarhed end nogen dansk radikal Politiker tidligere: Gammelliberalismen er død, det sociale Demokrati har afløst den. Gennem det daglige Arbejde voksede da en hel politisk-økonomisk Synsmaade op, en Tro paa Organisationens med Bevarelse af det fri Initiativ og det borgerlige Samfund. Hovedpunkter i R.s Virksomhed er Loven om Prisregulering 1914, Kornmaksimalen 1914—15, Kornlovene 1917 og følgende Aar, Rationeringen fra 1917, Dyrtidslovene, Skibsfartsloven, Huslejelovene, Arbejdsloshedsloven, Ulykkesforsikringsloven 1916, Brændselsloven, Valgloven 1915. Aldersrenteloven gennemførtes efter Principperne i hans Forslag af Ministeriet Neergaard 1921. Efter sin Afgang som Minister er R. paa ny Medlem af Finansudvalget, og som sit Partis politiske Ordfører har han i de sidste Samlinger under vanskelige Forhold gjort et mægtigt parlamentarisk Arbejde. — Af de mange Muligheder, R. fik i Arv, har han ved et sejt Arbejde bragt dem til Blomstring, som pegede mod Politikeren. Som Taler er han baade elegant og saglig, hans Viden slutter sig tæt om Sagen, og hans Form er afpasset efter Emnet. Som Politiker ejer han mere end mange andre Lydhørheden overfor Tidens Røster og Villien til at lade sig bære frem af de store Spørgsmaal. For et dansk Førerskab i videste Forstand er hans udpræget københavnsk-æstetisk farvede Kultur ikke vejrbrydende; hans personlige Evner og uheldede Tidsorientering stiller ham dog mellem dem, Fremtiden vil kunne kalde paa. — Gift 1891 Nicoline (Line) Andrea Margary Vibe Dedichen. P. E.

Litt.: Om Slægt se G. B. R.; mødrene Slægt se Alfred Lehmann og i Vahl: „Chr. Nielsens

Afkomm' I 1879—86; Hustrus mødrene Slægt I Juell: „Den Thaulowske Families Slægtregister“ 1876, „Norske Slægter“ 1915 og T. Thaulow: „Slægterne Thaulow m. fl.“ 1922; Erindringer I „Studenterbogen“ 1896, Martin: „Hvorledes jeg blev Politiker“ 1912 og „Bogvennen“ s. A.; Taler I „I Krigens Vendtegn“ 1921 (Is. 21/10 1915, 1/6 1916, 20/10 s. A., 23/10 1917, 17/2 1918, 12/10 s. A.); „Berl. Tid.“ 9/11 1894; „Førposten“ 29/10 1899; Fz. v. Jessen I „Nationaltid.“ 8/6 1900; „Soc.-Dem.“ 22/3 1907; P. Munch I „Holbæk Amts Venstrebl.“ 16/6 s. A.; sst. 23/6 s. A.; P. Læssøe Müller: „Studentersamfundet“ s. A.; „Vestjyll. Soc.-Dem.“ 4/11 1911; „Journalisten“ 1/12 s. A.; „Verden og vi“ 8/11 1912 og 20/7 1917; Birck I „Nationaltid.“ 21/6 1913; Arnskov I „Tilskueren“ s. A.; „Politiken“ 22/6 s. A.; sst. 31/6 1917; „Fremtiden“ s. D.; „Berl. Tid.“ s. D.; „Ill. Tid.“ 19/12 1915; „Dsk. Forfatterforening's Festskr.“ 1919, S. 271; „Dsk. Dramatikere“ 1916; Moesgaard-Kjeldsen: „Mod Tvang for Frihed“ 1920 og 1 „Nordsjæll. Venstreblad“ 24/4 s. A.; Bokkenheuser: „Studenten vil kaldes“ s. A.; Bertel Dahlgaard I „Tilskueren“ Novb. 1921; Hassing Jørgensen I „Politiken“ 11/6 s. A.; E. Cohn I „Nationaløk. Tidsskr.“ s. A.; „Sore Amtstid.“ 4/11 1922; Bilag til Militærkommissionens Beretning s. A.; Osv. Hansen I „Nationaltid.“ 17. 21/12 s. A.; N. P. Jensen I „Tilskueren“ Juni 1923 (Interview); Houmark I „B. T.“ 8/4 1924 (Igeledes); sst. 9/4 s. A.

Roed, Holger Peter (2/11 1846—20/2 1874), Maler. F. i Kbh. Forældre: Maleren Jørgen R. (s. d.) og Hustru. Gennemgik Akademiet 1861—66, da han tog Afgang som Maler; 1864 fik han Neuhausens Præmie („Uffe hin Spage“), vandt 1868 den lille Guldmedaille („Den fortabte Søn“), 1870 den store („Syndfloden“), rejste derefter paa det store Stipendium til Paris og til Italien, hvor

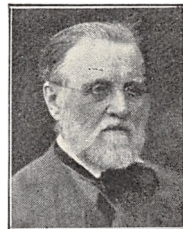

Renæssancemestrene paavirkede ham stærkt; han kom syg hjem og døde kort efter. R. var en meget lovende Kunstner, med udprægede Evner for Komposition, en usædvanlig Fantasi og Skabekraft og i Besiddelse af megen aandelig Kultur. Han efterlod kun faa Malerier, men mange Tegninger og Udkast. D. paa Iselingsen ved Vordingborg. — Ugift.

O. A.

Litt.: Jul. Lange: „Et Udvalg af H. R.s efterladte Malerier, Tegninger, Studier og Udkast“ 1874; H. Nyblom: „Livsminder fra Danmark“ 1923; Nekrolog i „Fædrelandet“ 21/2 1874.

Roed, Jørgen Pedersen (13/1 1808—8/8 1888), Maler. F. i Ringsted. Forældre: Vognmand Peder Jørgensen R. og Ellen Hansdatter Jensen. Viste allerede i Skoletiden Interesse og Anlæg for Malerkunst, kom i Hans Hansens, senere i Eckersbergs Atelier og besøgte Akademiet til 1833, opnaede 1837 og 1839 Rejsseunderstøttelse af Fonden ad usus publicos, saa at han over

Düsseldorf kunde drage til Italien, til Rom med den Thorvaldsenske Kunstnerkreds, til Napoli, Pæstum og Pompeji. 1842 kom han hjem, blev 1843 agreeret og 1844 Akademimedlem (Bissens Portræt), drog 1851 til Dresden for at kopiere den sextinske Madonna og var 1861—62 i Italien paa Anckers Legat. 1862 blev han Professor ved Akademiet og beklædte denne Stilling i 25 Aar. R. har malet en Del Portrætter (J. C. Drewsen 1845, Jørgen Sonne 1855, C. Sonne 1857, P. C. Skovgaard 1859, A. Küchler 1863, Anders Stephansen 1865, W. Marstrand 1866 og 1873, Chr. Molbech 1868 og M. Drewsen 1870, de fleste af de nævnte paa Frederiksborg), vellignende og vel gennemførte Arbejder, som dog kun giver ret vag Karakteristik. Han har desuden malet en Del religiøse Billeder af store Dimensioner og med ret stortvirkende Kompositioner som „Korsfæstelsen“ (1866) i Frederiksborg Slotskirke og „Kristus fremstilles for Folket“ (Stenderup Kirke). Ogsaa flere Folkelivsbilleder som „Sjællandske Høstpiger ved Brønden“ og det enkelte og smukke Motiv „Haven med den gamle Døbefont“ (1851) (begge paa Statens Museum for Kunst). Men medens alle disse Arbejder mere tiltaler ved deres formelle Uangribelighed, hører en Del Billeder fra hans Eleveaar hos Eckersberg til vore mest udmærkede Kunstværker i deres Genre; det er en Række Arkitekturbilleder fra Roskilde, Ribe og Ringsted Kirker og fra Frederiksborg Slot, udmærkede ikke blot ved den dygtige Tegning, men ogsaa ved deres fornemme Opfattelse og deres forsigtige Farveholdning. Til disse Ungdomsarbejder slutter sig det fornemme og farverige Portræt af J. E. Horneman. Ogsaa fra hans Italiensrejse findes der fortrinlige Arkitekturbilleder (Gaarden i Bargello i Florens (Kunstmuseet)). Paa sine gamle Dage modelerede og huggede R. sin Hustrus Buste i Marmor (Frederiksborg). Han raderede en Del Blade, hovedsagelig Arkitekturbilleder, dog ogsaa Købkes og Küchlers Portrætter, og tog ivrig Del i Forsøgene paa at forbedre Smagen herhjemme ved at tegne Møbler o. l. Kunstnerisk hørte R. til det yngre Hold af Eckersberg-Eleverne; men han havde mere Sans for Skolens formelle Egenskaber, den gode Tegning og Formgivning, den omhyggelige Redegørelse for Detailler og Opgavernes Enkelhed end for dens koloristiske Fornemhed og Finhed, og han stod helt udenfor de Fristelser til et mere fantasifuldt eller patetisk Foredrag, som andre af Eleverne følte. D. i Kbh. — Gift 1842 Emilie Mathilde Kruse, d. 1894.

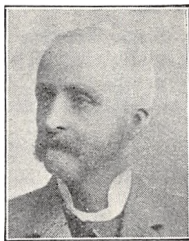
O. A.

Litt.: Wellbach: „Kunst og Æstetik“ 1870; Jul. Lange: „Nutidskunst“ 1873; Sig. Müller: „Nyere dsk. Malerkunst“ 1884; H. Nyblom: „Maleren J. R.“ 1904 og „Livsminder fra Danmark“ 1923; Soya-Jensen i „Dannebrog“ 12/1 1908; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 9/8 1888 og „Politiken“ 10/8 s. A.

Roepstorff, Christian Sophus de (²/₁ 1853 — ⁹/₄ 1922), Forstmand. F. i Kbh. Forældre: Kaptajnløjtnant, senere Stempel-papirforvalter Johan Louis Adolph de R. og Charlotte Georgiana Holmes Farley. Tog Forsteksamen 1875 og assisterede derefter ved forskellige Planlægningsarbejder. 1881—87 opholdt han sig i Udlandet, var 1888—1900 Planfører ved Klitvæsenet. Han har udført et stort og fortjensfuldt Arbejde ved at indsamle og bearbejde Stoffet til „Meddelelser om danske Forstkandidater 1798—1897“, der efterhaanden blev trykt i „Tidsskrift for Skovvæsen“ Bd. VI—IX (1894—97). Endvidere har han i samme Tidsskrift Bd. XIII (1901) skrevet en Afhandling om „Egekrat i Klitten“. D. i Kbh. — Gift 1882 Elsbete Margarethe Georgina Wodschow. J. H.

Litt.: Slægt hos Løngnick; Nekrolog 1 „Sora-nberl.“ 1922.

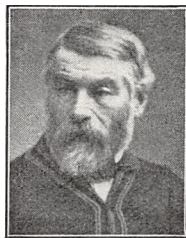
Robert, Ditlev Ludvig (¹¹/₁ 1742—⁹/₃ 1813), Musikdilettant. F. i Utterslev, Lolland. Forældre: Sognepræst Poul Poulsen R. og Cæcilie Margrethe Müller. Blev Student 1759, Cand. theol. 1769, Cand. juris 1774, blev 1782 Vice-landsdommer og 1784 Landsdommer paa Bornholm. Han var Forfatter til nogle mindre Skrifter, dels af landøkonomisk dels af historisk Art og gjorde sig fortjent ved at indføre Hvedeavl paa Bornholm. Tillige havde han Interesse for Musik, baade Musikteori og Praksis, var saaledes Violinspiller og gav Undervisning paa dette Instrument. Det er paa Musikomraadet, hans Navn især er blevet kendt, ved dets Tilknytning til Melodien til Kongesangen „Kong Christian stod ved højen Mast“. Medens man ved det 19. Aarh.s Begyndelse ansaa det for givet, at Musikken til den danske Kongesang skrev sig fra Musikken til Ewalds „Fiskerne“, komponeret af Joh. Ernst Hartmann d. æ., rejste der sig omkring Aarhundredets Midte Røster, der paastod, at R. var Komponisten til denne Melodi. Især var A. P. Berggreen ivrig for at hævde denne Paastand; Berggreens Ideer videreførtes med stor Styrke af V. C. Ravn, og i vore Dage staar Teoriene om Hartmanns og om R.s Autorskab overfor hinanden, uden at det med vort Kildekendskab er muligt at afgøre, hvilken af Teoriene der er i Overensstemmelse med det reale Forhold. Muligvis har slet ingen af de nævnte Komponister skabt Melodien,

der meget vel kan tænkes at være en „Vandremelodi“, af hvilken de da altsaa blot er Meddelere eller Redaktører. Iøvrig er denne Redaktion ikke konform med Melodien i dens nuværende Skikkelse, der først skabtes af Kuhlau i hans „Elverhøj“-Musik fra 1828. D. i Rønne. — Gift 1785 Christiane Antoinette Nansen, d. 1796. E. A.

Litt.: Hustrus Slægt se Hans Nansen; Østs Materialer til et dansk biogr.-litt. Leksikon 1837, S. 919; A. P. Berggreen: „Melodier til fædrelandshistoriske Digte“ 1840, S. X; V. C. Ravn i „Nær og Fjern“ $\frac{1}{2}$ 1880; Angul Hammerich: „J. P. E. Hartmann, biografiske Essays tillige med en Studie over Melodien til „Kong Christian stod ved højen Mast““, 1916.

Rohde, Niels Frederik Martin ($\frac{27}{5}$ 1816 — $\frac{14}{7}$ 1886), Landskabsmaler. F. i Kbh. Forældre: Bogholder i Skifteretten Peder R. og Johanne Holm.

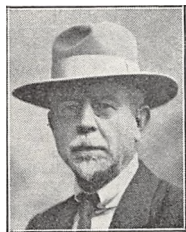

Kom paa Akademiet, blev Elev af J. L. Lund, udstillede første Gang 1835 og var 1842—44 i Sydtykland med offentlig Støtte, blev 1852 agreeret ved Akademiet, men aldrig Medlem, fik 1863 det Ancker'ske Legat. R. var en fin og forsigtig Gengiver af de

typiske danske Landskaber, Specialist især i Snebilleder, men spinkel i Opfattelse og Gennemførelse og uudpræget i sin Farvegivning. D. i Kbh. — Gift 1852 Emilie Johanne Caroline Brusck, d. 1909. O. A.

Litt.: Slægt i Andrup: „Firmaet Baadh og Winther“ 1911; Nekrolog i „Berl. Tid.“ $\frac{15}{7}$ 1886.

Rohde, Johan Gudmann (f. $\frac{1}{11}$ 1856), Maler. F. i Randers. Forældre: Købmand Hermann Peter R. og Ane Marie Schmidt. Blev Student 1875, Cand. phil. 1876, studerede Medicin og gjorde Tjeneste som Underlæge i Flaaden; slog saa ind paa Kunstnervejen, Elev af C. F. Andersen, besøgte 1882 Akademiet, senere Kunstnernes Studieskole under Tuxen og Krøyer, rejste 1887 til Frankrig og Spanien,

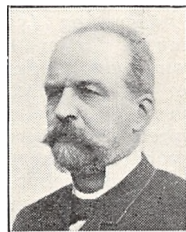
udstillede 1888 paa Charlottenborg, men var 1891 en af Stifterne af den frie Udstilling, rejste 1892 og ofte siden til Holland, Paris og Italien, var i en Aarrække Lærer ved Kunstnernes Studieskole og rykkede efterhaanden frem til at blive Medlem af Akademiet, af Kunstmuseets Indkøbskomité og Kunstindustrimuseets Byggeudvalg. R. har malet enkelte Figurbilleder „Gudstjeneste i Frelsens Hær“ og „Kirkegang paa Heden“ og har skabt en Række kraftfulde og fastbyggede Portrætter (Moderens Billede (Kunstmuseet), Kr. Zahrtmann (Stockholm),

Zahrtmann og de fynske Malere 1910 (Frederiksborg), Henrik Pontoppidan (sst.), J. F. Willumsen (Göteborg); desuden en Række Landskabsbilleder, som „Sommerdag ved Karup Aa“ (Kunstmuseet), senere mere givende Stemningen i gamle Byer med store Bindingsværkshuse og brede Aaer eller Kanaler (Ribe, Randers, Tønningen, Kristianshavn), Arbejder af stiltfærdig Ynde og med monumental Virkning. R. har litograferet flere Blade, dels efter Kunstnere som Millet, Skovgaard og Hammershøi, dels Originalportrætter (J. F. Willumsen 1914) og Landskabsbilleder. Han har endvidere taget Del i Kunstindustriens Opsving og har tegnet en stor Mængde Møbler og Brugsgenstande (Sølvtøj). Endelig har han været en kyndig og kølig Kunstkritiker og Kunstkribent. Kunstnerisk er R. bestemt ved sin store Viden og kultiverede Skønnen, udpræget Intelligens som han er; Arbejderne er velgennemtænkte, fulde af klog Opfattelse og sikre og massive i Anslag; til Gengæld ofte blottede for finere Lyrik og Umiddelbarhed; Farvevirkningen kan være ubehagelig. R.s Betydning indenfor vor Kunst er den, at han som Reaktion mod banal Naturalisme viste Vej mod monumental Forenkling. — Gift 1903 Åsa Zøylner. O. A.

Litt.: Slægt se Frederik R.; mødrene Slægt 1 „Stamt. over Felbereder Johan Hansens Slægt“ 1891, S. 3; Hustru i „Studerterne fra 1893“ 1918; „Politiken“ $\frac{10}{4}$ 1891; Stuckenberg sst. $\frac{23}{10}$ 1903; „Ugens Tilskuere“ $\frac{24}{2}$ 1911; „Nationaltid.“ $\frac{16}{3}$ 1916; „B. T.“ $\frac{1}{11}$ 1923; Oppermann i „Berl. Tid.“ $\frac{9}{11}$ s. A.; G. C. i „Ekstrabl.“ $\frac{9}{11}$ s. A.

Rohl-Smith, se Smith, Rohl.

Rohmell, Oscar Julius ($\frac{21}{12}$ 1845— $\frac{1}{6}$ 1912), Læge. F. i Kbh. Forældre: Fabrikant, Oberstløjtnant Peter Frederik R. og Elisabeth Götz. Blev Student 1864, Cand. med. 1871, knyttedes allerede 1873 til Sct. Hans Hospital og forblev der til sin Død, blev 1876 1. Reserve-læge, 1892 Overlæge og 1910 Hospitalets Direktør. 1900 blev han Dr. med. h. c. i Lund. R. var en udmærket Praktiker, der havde en forbausende Oversigt over den store Mængde Patienter og huskede de enkeltes Sygehistorie med stor Sikkerhed. Han forstod at vinde de fleste, ledede Hospitalet med Fasthed og Autoritet og havde den for en overordnet Sindssygelæge vigtige Form og Takt overfor de mange Sindssyges Paarørende. D. paa Sct. Hans Hospital. — Gift 1879 Ebbine Johanne Brønneiche, d. 1913. F. L.

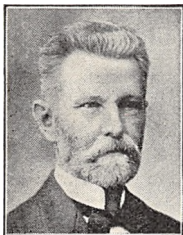
Litt.: Hustrus Slægt 1 „Stamt. over Familierne Brüntich m. fl.“ $\frac{1}{1}$ 1910; Nekrologer 1 „Berl. Tid.“ $\frac{1}{6}$ 1912 og (af Wimmer) i „Ugeskr. f. Læger“ s. A.

Rollo (d. 927), Høvding, indtog i Spidsen for Vikinger Landet ved Seines Munding, „Normandiet“, som Karl den Einfoldige af Frankrig overlod ham som Len. Han kristnedes med Navnet Robert og blev Stamfader til den normanniske Hertugslægt. Det er ifølge Historieskriveren Dudos Vidnesbyrd, at R. kan opfattes som dansk (og ikke som Nordmand).

H. Js.

Litt.: Joh. Steenstrup: „Normannerne“ I 1876, I „Politiken“ ^{28/3} 1911, „Le Danemarck“ Marts-Maj s. A. og I „Nationaltid.“ ^{24/4}, ^{26/4}, ^{28/5}, ^{6/6} og ^{9/6} s. A.; G. Storm: „Krit. Bidrag til Vikingetidens Hist.“ 1878; A. Bugge I „Nord. tidsskr.“ 1911, „Revue scand.“ s. A. og „Norsk hist. Tidsskr.“ V 1 s. A.; A. Garde i „Maaned-Mag.“ s. A.; E. Haugsted i „Jysk Maanedsskr.“ s. A. I; E. Hertzberg I „Norsk hist. Tidsskr.“ V 1 s. A.; A. Højer I „Gads dsk. Mag.“ s. A.; Prentout I „Essai sur les origines et la fondation du duché de Norm.“ s. A.; F. Jónsson i „Berl. Tid.“ ^{29/3} s. A.; F. Nansen I „Nationaltid.“ ^{29/4} og ^{3/6} s. A.; Walborg I „Nord. tidsskr.“ s. A.; Welbull I „Hist. tidsskr. f. Skåneland“ s. A.

Rolsted, Emil Vilhelm (f. ^{9/5} 1848), Skolemand. F. paa Ryegaard Skovriderbolig ved Roskilde. Forældre: Skovrider Henrik Vilhelm R. og Kirsten Sørensen. Tog Lærereksamen 1867, blev s. A. Andenlærer i Rye, gennemgik „det Monrad-ske Kursus“ og tog Eksamen derfra 1872. I nogle Aar var han Privatskolelærer og blev 1875 inspektionshavende Lærer ved det kgl. Opfostringshus. 1883—87

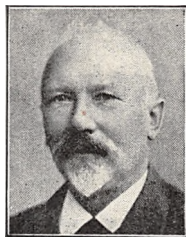

var han Forstander for Kbh.s Kommunes Internat for vagabonderende Elever. Hans Manddomsgerning knytter sig til Aandsvageanstalten paa Gl. Bakkehus, hvis Forstander han var 1887—1915. Som talentfuld Pædagog og dygtig Administrator gjorde han et fortjenstfuldt Arbejde for de forsømte og aandsvage Børn; Anstalten fik en praktisk Organisation, og han indførte en metodisk Behandling af Alumnerne. 1892 oprettedes Ebberødgaard Aandssvageanstalt, hvortil de mest udpræget aandsvage førtes, og Gl. Bakkehus blev nu en ren Undervisningsanstalt, som i visse Henseender kom til at staa højt og paa flere Omraader bragte Normalskolen Impulser gennem Reformer af saavel Undervisning som Forplejning m. m. R. foretog flere Rejser til Udlandet og studerede lignende Anstalter. For Frbg.s Skolevæsen i det hele fik han ogsaa Betydning, idet han i nogle Aar var Formand for Frbg. Skolekommission og for Kbh.s Amts Skoleraads Udvalg 1916—18. — Gift 1877 Clara Adamine Elisabeth Peder-sen.

K. K.

Litt.: Slægt i H. W. Rolsted: „Slægten R.“ 1905; F. Bech I „Berl. Tid.“ ^{1/4} 1915; „Nyt Tidsskr. f. Abnormvæsenet“ s. A.; „Lærerne og Samfundet“ I og III 1913—14.

Rolsted, Hans Christian Vilhelm (^{4/5} 1854 —^{9/11} 1916), Skolemand. F. i Ondløse ved Holbæk. Forældre: Godsforvalter Niels Frederik Christian R. og Frederikke Vilhelmine Halberg. Blev Student 1871 og tog 1874 Skolelærereksamen, blev

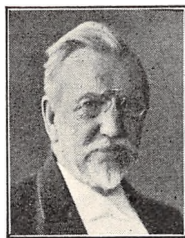

Cand. phil. 1878. I nogle Aar var han Lærer ved Kbh.s Kommuneskoler, 1883 blev han Førstelærer ved Opfostringshuset, hvor han udførte et stort Arbejde for sine Elever og bl. a. begyndte Oprettelsen af Feriekolonier ved Sorø. 1895 blev han Skoleinspektør ved Kommuneskolen i Oehlenschlägersgade og tilhørte fra nu af fuldt ud Folkeskolen. Da der 1900 oprettedes to Vicedirektør-Stillinger i Kbh., fik R. den, der vedrørte Folkeskolen, og i denne blev han til sin Død. R. var en stor Børneven, der især tog sig meget af de svagt begavede og forsømte. Han betragtede Læreren mere som Opdrager end som Underviser; dette prægede hans Tilsynsvirksomhed, og Kbh.s Skolevæsen fik en Periode, der med Rette kan kaldes den R.ske. Han gennemførte Deling af Børnene efter Undervisningsbetingelser, idet han fik indført Hjælpe- og Værneklasser for Sinkerne og de svagt begavede. Han lagde ikke stor Vægt paa Færdigheder, men paa Forstaaelse, og hans Flid og Interesse gjorde, at Undervisning som Lærebøger i Aarene 1900—16 helt igennem blev præget af hans Skoletanker. Han var som tilsynsførende en mild og beredvillig Hjælper, der ikke saa det som sin Opgave at være Kritiker, men derimod Vejleder. Han var især Vikarerne og de unge Lærere en god Støtte. Han oprettede pædagogiske Kursus for Vikarerne og besøgte dem hyppig, naar de underviste, altid rede med Raad og Vink. Han fulgte Skolernes Lærermøder med stor Interesse og overværede de allerfleste. 1899—1905 var han Formand for Pædagogisk Selskab. Til-lige udførte han et godt Arbejde for Børnehjælpsdagen, „Faderløs Ungdom“ og Kbh.s Husflidsforening. D. i Charlottenlund. — Gift 1888 Johanna Lucia Andersen. K. K.

Litt.: Slægt se E. V. R.; „Lærerne og Samfundet“ III 1914; Kyrrer: „Pædagogisk Selskab“ 1920; Nekrologer I „København“ og „Politiken“ ^{10/11} 1916, „Folkeskolen“ s. A. (af H. A. Svane), „Tidsskr. f. Skolehygtje“ s. A., „Kbh.s Kommuneskole“ Novb. s. A. og (af R. C. Mortensen) I „Berl. Tid.“ ^{12/11} s. A.

Rom, Niels Christian (^{4/8} 1839—^{26/4} 1919), Husflidsmand. F. i Brøndbyøster ved Kbh. Forældre: Møllebygger, senere Møller Herman R. og Christiane Mathilde Møller. Tog Skolelærereksamen 1857 og var derefter Hjælperlærer paa Lolland, blev 1859 Lærer i Bryrup ved Silkeborg, 1866 i Føvling ved Horsens, men tog 1875 sin Afsked og flyt-

tede til Kbh. for at redigere det 1873 stiftede Ugeblad „Husvennen“. Han havde allerede

fra 1866 gennem Foredrag og Artikler slaet til Lyd for Genskabelsen af Husfliden. Paa hans Initiativ stiftedes 1873 „Dansk Husflidsselskab“, i hvis Bestyrelse han fik Sæde, og hvis Formand han var fra 1899 til sin Død, og hans følgende Arbejde viedes nu især

Husfliden. Allerede 1876 oprettede han en Forlagsforretning, væsentlig omfattende Skolebøger og folkelig Litteratur; hertil føjede han 1888 et Bog- og Stenrykkeri. Ved hans 1871 udgivne kulturhistoriske Skildring „Den danske Husflid, dens Betydning og dens Tilstand i Fortid og Nutid“, ved hans 1875 udgivne „Haandgerningsbog for Ungdommen“, der er udkommet i flere Oplag og oversat til adskillige Sprog, men ikke mindst gennem den af ham 1881 startede og redigerede „Dansk Husflidstidende“ fik den danske Husflid sin Genfødelse. Stor Betydning for Værdien af dette Arbejde fik det, da man ved Samarbejde med Kunstnere søgte at give Husfliden, særlig de kvindelige Haandarbejder, kunstnerisk Kultur. Kunstnere som Martin Nyrop og Anton Rosen knyttedes til Husflidsbevægelsen; den første arbejdede for at vække Interesse for Hedebosyningen, den sidste helligede sig særlig Arbejdet for Hjemmevævnningen. Af Samarbejdet fremgik den senere selvstændige Institution „Vævestuen“, ogsaa Fornyelsen af den tønderse Knipplingsindustri er blevet en af Frugterne. Paa de forskellige Omraader af Husfliden var R. med sit friske Initiativ og sin utrættelige agitatoriske Arbejdskraft en ivrig virkende Personlighed, der med Held søgte at interessere stadig større og indflydelsesrige Kreise for Husflidens økonomiske og moralske Værdi for Landets Befolkning. Ogsaa for sine oprindelige Standsfæller, Lærerne, bevarede han Interessen. Han sad i mange Aar i „Danmarks Lærerforening“s Bestyrelse, bl. a. 5 Aar som Formand, og gav Stødet til Oprettelsen af Foreningens Enkeunderstøttelse. D. i Kbh. — Gift 1860 Ane Lovise Nicolaisen. G. N.

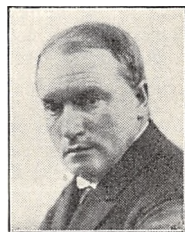
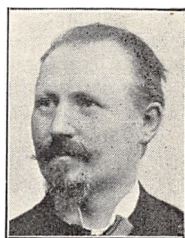
Litt.: „Husvennen“ 1878—79 Nr. 32; Joakim Larsen: „Danmarks Lærerforening 1874—99“ 1899; „Folkelæsnng“ 19/9 1909; „Lærerne og Samfundet“ I og IV 1913—14; „Dsk. Husflidstid.“ Marts—April 1923; Hostrup-Schultz 1 „Viborg Stifts Folkebl.“ 19/5 s. A.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 28/4 1919; „Dsk. Husflidstid.“ s. A.; „Dsk. Frøbletid.“ s. A.; „Fjerkræ- og Blnæringstid.“ s. A. og „Folkeskolen“ s. A.

Rondahl, Emmery (29/12 1858—5/3 1914), Tegner. F. i Vordingborg. Forældre: Malermester Poul Christian R. og Maren Margrete Jensen. Viste Talent for Tegning, blev

efter Heinr. Hansens Raad sat i Malerlære, kom 1873 til Kbh. for at gaa paa det tekniske Institut, hvorfra han dimitteredes til Kunstakademiet. Han gennemgik 1875—81 Akademiets Skoler og fik Afgangsbetegnelse som Maler. Paa Decemberudstillingen 1882 udstillede han et Portrætsstudie, men Tegnevirksomheden optog ham efterhaanden, saa han kun med lange Mellemrum gav Møde paa Udstillingerne, oftest med Arkitekturbilleder. Han tegnede lidt til „Ude og Hjemme“, knyttedes fra 1885 som fast Tegner til „Tidsskrift for Kunstindustri“. 1883 var han blevet Lærer ved Det tekniske Selskabs Skole, en Stilling, han bevarede — de senere Aar Overlærer — til sin Død. Ligeledes var han knyttet til Statens Tegnelærerkursus. Hans Evner som smagfuld og omhyggelig Tegner udnyttedes ogsaa af Nationalmuseet, der lod ham aftegne Mindesmærker af arkæologisk og historisk Interesse. 1890 ledsagede han Henry Petersen paa en Rejse til de russiske Østersøprovinser, og 1891 overdrog Museet ham Restaureringen af Kalkmalerierne i Skibby Kirke. 1910 udgav han „Øvelsesblade i Kridttegning paa den sorte Klassetavle“ og 1912 sammen med Chr. Axel Jensen (s. d.) „Stilarternes Historie“, hvor R.s Andel væsentlig er Billedstoffet. D. i Kbh. — Gift 1885 Marie Christine Weber. G. N.

Litt.: N. G. Henriksen 1 „Ill. Tid.“ 11/10 1908; Paull: „Det tekniske Selskab 1843—1913“ 1918; Nekrolog 1 „Berl. Tid.“ 6/8 1914.

Roos, Carl Nissen (f. 8/10 1884), Litteraturhistoriker. F. i Haderslev. Forældre: Købmand Nis Andreasen R. og Sofie Elfrida Jensen. Blev Student 1903, tog efter forskellige Studier, bl. a. klassisk Filologi og Teologi, Magisterkonferens i tysk Sprog og Litteratur (1910). Flere Studieophold ved tyske Biblioteker. Blev Assistent ved det Kgl. Bibliotek 1909, fra 1915 Underbibliotekar. Han har skrevet en Række Artikler om dansk og tysk Litteratur i forskellige Tidsskrifter: „Nord. Tidskr.“, „Ugens Tilskuer“ (en Serie Artikler bl. a. om tyske Forfatterpersonligheder), „Danske Studier“ („Holberg og Lenz. En tysk Litteraturmyte“ 1914 og „Holberg i Tyskland i 19. Aarh.“ 1917), „Edda“ („Anderseniiana“ 1917 og „En dansk (?) Vagantvise“ 1919), „Holberg-Aarbog“ („Den politiske Kandestøber som tysk

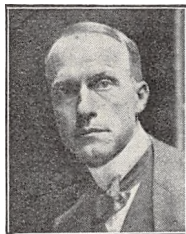

Vaudeville“ 1920). Han har udgivet „Breve til Johann Christoph Gottsched“ (1918), og i Aschehousgs Festudgave af Holbergs Værker har han besørget en tekstkritisk og kommenteret Udgave af Komedierne og de populære Skrifter (1922—24). Hans Bøger bevæger sig indenfor de samme Emner: „Moderne tysk Litteratur“ (1914), „Jakob Knudsen. En Studie over en Aandspersonlighed“ (1918) og „Det 18. Aarhundredes tyske Oversættelser af Holbergs Komedier, deres Oprindelse, Karakter og Skæbne“ (1922), for hvilken han erhvervede Doktorgraden. R. er Biblioteksforskeren, grundig i Undersøgelsen og sober i Konklusionen; i Behandlingen af de mere moderne Emner indenfor dansk og tysk Litteratur kommer hertil Friskhed i lagttagelsen og Originalitet i Synspunkterne. Som Udgiver og Kommentator viser han videnskabeligt Maadehold i sin Sans for det afgørende og væsentlige. — Gift 1917 Karen Margrethe Briem.

O. F.

Litt.: „Ugens Tilskuer“ 11/7 1913; Th. A. Müller 1 „Politiken“ 14/12 1923.

Roose, Anders Thorkild (f. 9/10 1874), Skuespiller. F. i Kolding. Forældre: Købmand Christian R. og Lisette Petersen. Blev Student 1894, Cand. phil. 1895, forberedte sig til Scenen og debuterede 25/10 1901 paa Aarhus Teater som Leander i „Julestuen“ for 1904 at gaa til det Kgl. Teater, hvor han virkede til 1919 som en meget anvendt og nyttig Skuespiller. Blandt de mange Roller, han i

dette Tidsrum udførte, kan nævnes: Jørgen Tesman i „Hedda Gabler“ og Gregers Werle i „Vildanden“, Sannæs i „En Fallit“, Louis i „Daniel Hertz“, Henrik Steen i „Grev Bonde og hans Hus“, Erik i „Dr. Wahl“, Emil Bak i „Det store Forlis“, Carøe i „De stille Stuer“, Onkel Stephan i Skuespillet af samme Navn, Roller, der viste ham som en moderne Kunstner, med fin Forstaaelse af Replikkens intime Kunst. Men ogsaa i adskillige Roller i det klassiske og ældre Skuespil-Repertoire fik han i disse Aar Lejlighed til at prøve sine Kræfter — saaledes Erasmus Montanus, Landsvig i „Gulddaaen“, Dorante i „Kærlighed og Lykketræf“, Helmut i „En Skavank“, og i en saa vanskeligt Shakespeareopgave som Cassius i „Julius Cæsar“ viste han en intelligent Opfattelse. 1919 overtog R. Ledelsen af Dagmar-teatret, hvis Direktør han var gennem 4 Sæsoner. I sit Repertoirevalg lagde han en alvorlig Stræben for Dagen for at holde et kunstnerisk Niveau. Paa hans Initiativ arrangeredes Gæstespillet af det kunstneriske Teater fra Moskva, om hvis Betydning

for vor hjemlige Skuespilkunst Meningerne dog divergerer. Selv udførte R. i disse Aar med Held Roller som Mefistofeles i „En Sjæl efter Døden“, Professor Storizyn i Andrejvss Skuespil og Ernest McIntyre i „Vi Mordere“. For Sæsonen 1923—24 har R. atter modtaget Engagement ved det Kgl. Teater. — Gift 1902 Lillian Eleonora Kirstine Amalie Krøldrup. C. B.

Litt.: „Politiken“ 24/5 1913 og 25/5 1922; „Teatret“ Febr. 1914; „Hver 8. Dag“ 18/8 1922; „Studenterne fra 1894“ s. A.; „B. T.“ 10/8, 28/8, 31/8 1923; Kilde 1 „Gads dsk. Mag.“ Maj s. A., S. 333.

Rosager, Hans Kristensen (f. 28/5 1882), Landbrugsskoleforstander. F. paa Rødbjerggaard, Vejstrup, Fyn. Forældre: Gaardejer Hans Kristensen R. og Karen Andersen. Oplæret ved praktisk Landbrug, var Elev paa Højskole og Landbrugsskole, gennemgik Landbrugskursuset ved Landbohøjskolen og blev Kandidat 1904. N. A. var han Assistent paa Tystofte Forsøgsstation og samtidig Assistent i

Sorø Landboforening, 1905—10 Lærer paa Klank Højskole. Samtidig med Lærergeningen var han Assistent for De samvirkende jyske Husmandsforeninger (1908—12) og derpaa Samvirksomhedens Konsulent indtil 1918. Fra Novb. 1910 blev han knyttet til Borris Landbrugsskole (Den jyske Husmandsskole), først som Medforstander og siden, fra 1917, som Ejer og Forstander. Det faglige Oplysningsarbejde blandt Husmændene har altid haft R.s varme Interesse, og han har gennem Aarene med Dygtighed virket for denne Sags Fremme. Gennem Skolearbejdet har han søgt at give sine Elever den teoretiske Ballast, der er nødvendig i det fremadskridende Landbrug, og i sit Arbejde som Assistent og Konsulent har han virket for den praktiske Udnyttelse af Landbrugsteoriene. I en Tid, da mange har villet sætte Skel mellem Husmænd og Gaardmænd, har R. ved neutralt, fagligt Oplysningsarbejde søgt at bevare Sammenholdet imellem mindre og mellemstore Jordbrugere. En Række velskrevne Artikler i Fagblade og Beretninger fra Husmandsforeningerne foreligger fra R.s Haand. — Gift 1910 Krestine Nielsen. A. C.

Litt.: Om Slægt i Bennike: „Kr. Hansen i Vejstrup“ 1905.

Rose, Christoffer Pauli (10/10 1723—30/10 1784), Skuespiller. F. i Kbh. Blev Student 1744, giftede sig tidlig, kom i trange Kaar og bestemte sig til at gaa til Scenen, just da Thiold stod i Begreb med at forberede Teatrets Genaabning paa Kongens Nytorv. Paa Aabningsdagen 13/12 1748 medvirkede han som Valerius i „Dobleren“ og som Mar-

quis Lisimon i „De tre Rivaler“ og fik i de følgende Aar Lejlighed til at spille Elskerrollerne i Skuespil og Komedie, hvortil hans smukke Ydre, elegante Holdning og varme Stemmeklang henviste ham. Han var Leander hos Holberg, Den forlorne Søn hos Voltaire, Orisman i „Zaire“, Sigmund i „Livet er en Drøm“, senere voksede han ud over disse Op-

gaver og blev en mandig Tellheim i „Minna von Barnhelm“, naaede endelig at udføre en Række Fader- og Anstandsroller, men da han med Aarene blev korpulent og hans Ansigt fedladent, havde han Vanskelighed ved at gengive Sindsbevægelser. Først naar han — som Rosenstand-Goiske siger — „er kommen i Passion, kan han mere end nogen anden Skuespiller i Danmark sætte sin Tilskuere i Illusion; men man kan heller ikke nægte, at det varer længe, inden han bliver varm og altsaa inden han gør sin Virkning.“ Til hans ypperste Roller hørte endvidere Beverley i det kendte Skuespil og mange andre Opgaver i det borgerlige Sørgeespil, f. Eks. Greven i „Den værdige Fader“. Mange Sorger hjemsøgte R., hvis Levned, „der var en Kæde af Uordentligheder“, Holberg dadlede. Hans første Ægteskab var ulykkeligt, men hans Datters Bortførelse viste ham som en Mand af Ære med værdig Optræden overfor Forføreren. Efter Walter blev R. kunstnerisk Vejleder og Instruktør, men mest af Navn, da hans Helbred allerede var svækket. Han optraadte sidste Gang ^{23/9} 1784 som Melac Fader i „De to Venner“. D. i Kbh. — Gift 1) 1746 Gertrud Christensdatter Lemvig, d. 1775. 2) 1779 Skuespillerinden Elisabeth Cathrine Amalie Böttger, d. 1793. C. Bs.

Litt.: Om Slægt Edg. Collin 1 „Nær og Fjern“ 1879—80; Rosenstand-Goiske: „Kritiske Efterretn.“ 1778—80, S. 56; „C. P. R.s Minde“ 1784; Rahbek i „Nytaarsgave for Skuespilyndere“ 1807; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ II—III 1856—60; Edg. Collin 1 „Nutiden“ 1884; Jubeludg. af Holbergs Komedier III 1888; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ I 1889; „Personalh. Tidskr.“ V 6 1909; „Knud Lyne Rahbeks Ungdomskærlighed“ („Mem. o. Br.“ XV) 1911; R. Neiiendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ I—II 1911—12; Breve sst. I; Nekrolog 1 „Lommebog for Skuespilyndere“ 1785.

Rose, Mette Marie (døbt ^{19/5} 1745—^{20/3} 1819), Skuespillerinde. F. i Kbh. Forældre: Skuespiller C. P. R. (s. d.) og Gertrud Christensdatter Lemvig. Hun debuterede paa det Kgl. Teater ^{7/10} 1761 som Mélite i „Den gifte Filosof“ og skabte sig hurtig Ry baade ved sin Skønhed og sit Talent, der evnede saavel lystige som følelsesfulde Roller. Men saa indtraf ^{11/3} 1765 den baade i Roman, Skuespil og andetsteds ofte skildrede Be-

givenhed, at Jomfru R. efter at have udført Bélise i den yndede Komedie „Vulcani Kjøp“, blev bortført af den ilde berygtede Grev Conrad Danneberg-Laurwigen (s. d.) til hans Palæ i Bredgade. Her blev hun holdt indespærret i flere Dage, medens hendes Fader satte Himmel og Jord i Bevægelse for at skaffe hende fri igen. Greven fik derpaa Befaling af Kongen til at give Slip paa sit Offer samt Tilhold om at udbetale baade Jomfru R. og hendes Fader Erstatning. Hendes Teaterbane var dog for bestandig endt med denne dramatiske Episode. D. i Kbh. — Gift ca. 1775 kgl. Kammermusikus Niels Schiørring (s. d.), d. 1798. C. Bs.

Litt.: Om Slægt se C. P. R.; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ I 1856; Davidsen: „Københavnsliv i ældre og nyere Tid“ 1889; „Hist. Tidskr.“ III 4 1865—66; L. Bobé: „Interiører fra Frederik V.s Hof“ 1909; R. Neiiendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ 1911—1912.

Rosen, Anton Sofus (f. ^{13/9} 1859), Arkitekt. F. i Horsens. Forældre: Ventilationsmester Carl Julius R. og Elisabeth Christensen. Lærte Murerhaandværk i Kbh. og gennemgik Kunstakademiets Skoler 1876—82, da han fik Afgang. Derpaa arbejdede han i en Del Aar for V. Dahlerup som Konduktør ved Opførelsen af Vandkuranstalten i Silkeborg, ved Kunstmu-seeet og andre af Dahlerups Bygninger i Kbh. 1894 fik han Aka- demiets mindre Guldmedaille. Sin selvstændige Virksomhed som Arkitekt begyndte han i Silkeborg med Opførelsen af Haandværkerforeningens Bygning, Forskoleseminariet og Kneippkurhuset, men snart udfoldede han en betydelig Virksomhed i Kbh. med Opførelsen af Beboelses- og Forretningsejendomme; her skal kun nævnes Vesterbrogade 34, Paladshotellet, Bygningen paa Hjørnet af Frederiksberggade og Katesundet, Tuborg Fabrikkers Administrationsbygning og Bebyggelsen ved Borups Allé og Haraldsgade for Kbh.s Kommune. I Aarhus opførte han Andelshuset og Observatoriet og i Odense nogle Havebyer. Hans egentlige Felt blev dog Udstillingsbygninger, saaledes til Landmandsforsamlingen i Odense 1900, Udstillingen i Haslev 1906, Aarhusudstillingen 1909 og Danmarks Udstilling i San Francisco 1915. R. er en begavet og meget fantasifuld Arkitekt, som ikke har fundet sig tilfreds i nogen af de

Arkitekturretninger, hvori de danske Arkitekter almindeligvis arbejder, men søger ivrig at frembringe noget nyt og selvstændigt, hvad der dog ikke altid fører til helt heldige Resultater, navnlig ikke, hvor han har optaget Reminiscenser fra den i Tyskland i Begyndelsen af Aarhundredet opdukende Smagsretning. Undertiden har han udført Arbejder af en vis egenartet Skønhed, men dog beherskede af en outreret Smag, som maaske ikke vil give dem kunstnerisk Levedygtighed. Hans Hovedværk er Landsudstillingen i Aarhus, hvor han skabte noget smukt og storladent, lyst og festligt af alle disse Bræddebygninger, og som altid vil sikre ham en ærefuld Plads i den danske Arkitekturs Historie. Hans livlige Fantasi beskæftiger sig altid med store Idealprojekter, og han har deltaget en Del i internationale Arkitektkonkurrencer, dog uden større Resultater. For Tiden er han optaget af Planer til en Verdensudstilling i Kbh., hvortil han har udført et meget tiltalende Forslag. Han dyrker med stor Interesse og Talent den dekorative Kunst og har gjort et betydeligt Arbejde med Ophjælpning af Vævekunst og Hedebeplantning; han er Formand for flere Selskaber til disse Kunstarters Fremme. — Gift 1889 Martine Heegaard-Grabow.

C. L.

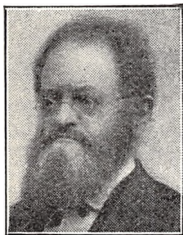
Litt.: Brandstrup i „Politiken“ 12/6 1905; E. Schlodte i „Ill. Tid.“ 15/7 1906; „Hver 8. Dag“ 27/8 1909; „Arkitekten“ bl. a. 1918—19; „Politiken“ 12/6 og 16/6 1919, 18/12 1923 og 1/1 1924; „Berl. Tid.“ 12/6 1919 og 17/12 1923; Elisabeth Thomsen i „Göteborg. Hand. o. Sjöfartstid.“ 29/6 1923; S. Schultz i „Ill. Tid.“ 6/1 1924.

Rosenberg, Carl Frederik Vilhelm Mathildus (2/1 1829—3/12 1885), Litteraturhistoriker. F. i Skanderborg. Forældre: Major

Gottfried R. og Sophie Christine Elisabeth Dahlén. Blev Student

1846, Cand. juris 1854, ansattes i Kultusministeriet, hvor han 1863 avancerede til Fuldmægtig, men fik som ivrig Skandinav og Frihedsmænd sin Afsked 1866, da han ikke vilde opgive sin politiske

Forfattervirksomhed; 1861 var han blevet Dr. phil. paa en Afhandling om Rolandskvadet. Efter sin Afskedigelse viede han sig udelst til Litteraturen, dels som Redaktør af og Medarbejder ved forskellige Tidsskrifter, dels gennem selvstændige Skrifter, af hvilke følgende mindre, gennem Selskabet for Folkeoplysningens Fremme udgivne, hver paa sin Vis endnu er brugbare: „Træk af Livet paa Island i Fristatstiden“ (1871; 2. Opl. 1894), „Danmark i 1848“ (1873; 2. Opl. 1891), „Peder Palladius' Visitsatshog, gengivet med Nutidens Skrivemaade“ (1884; 2. Opl. 1911). Det betydelig-

ste af hans Arbejder og bestandig et Hovedværk indenfor dansk litteraturhistorisk Videnskab er „Nordboernes Aandsliv fra Oldtiden til vore Dage“ (3 Bd., 1878—85), der med ligeligt Hensyn til alle fire nordiske Folk (R. var en varm Ven af Islands Selvstændighed) behandler Hedenold, Middelalder og det religiøse Liv i den gammel-lutherske Tidsalder 1520—1720; videre naaede han ikke. Vægten lagde han paa den nordiske Oldtidsverdens Genspejling ned gennem Tiderne; Latinen og den katolske Kirke var ham som Grundtvigianer en Vederstyggelighed, højest uretfærdig og skæv er derfor hans Dom om store Dele af Middelalderens Litteratur (Saxo f. Eks.); den gammel-lutherske Tid er derimod som Kød af hans Kød, og med smittende Inderlighed har han levet sig ind i den; udmærkede Partier er ogsaa Skildringen af Folkeviserne og af Middelalderens Retsordning, ligesom man i Hedenold glædes over den kraftfulde Gengivelse af Eddadigte og Skjaldekvad. 1884 blev han ansat ved Universitetet som Docent i dansk Litteratur. D. i Kbh. — Gift 1) 1857 Ane Louise Plum, d. 1874. 2) 1877 Marie Sophie Jacoba Nissen, f. Bindsbøll, d. 1895. C. S. P.

Litt.: Slægt 1 Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; 1. Hustrus Slægt se Frederik Plum; 2. Hustrus Slægt se Johanne Bindsbøll; Selvebiografi i Univ. Progr. Novb. 1861; Univ. Aarbog 1883—84, S. 3—7; „Den Uafhængige“ 1884, Nr. 2—3; E. v. Quanten i „Af Dagens Krønike“ 1889; Jul. Clausen: „Skandinavismen“ 1900; N. Kierkegård: „Ungdomsminder“ 1909; „Brev fra Rigsarkivar Birkeland“ 1920; H. P. Barfod: „Minder fra et langt Liv“ 1921 (Mem. o. Br. XXXV); „A. F. Kriegers Dagb.“ III 1921, S. 267, 288, 313; IV s. A., S. 84, 188, 198, 286, 292, 335; V 1923, S. 255, 332; H. Lund: „Sof. Høegbros Brevveksling og Dagb.“ I 1924; Brev 1 „Af J. A. Hansens efterl. Pap.“ 1878—79; Nekrologer i „Dagbl.“ 8/12 1885, „Morgenbl.“ 6/12 og (af Rud. Schmidt) 9/12 s. A., „Højskolebl.“ s. A. (af Axel Olrik) og „Ill. Tid.“ 12/12 s. A. (af Edgard Sødring).

Rosenberg, Agnes Elisabeth (f. 28/3 1869), Skuespillerinde. F. i Kbh. Forældre: Komponisten C. F. E. Horneman (s.d.) og Hustru. Besøgte det Kgl. Teaters Elevskole og debuterede paa Dagmarteatret 7/12 1889 som Harriet i „Tordenskjold“. Til dette Teater har hendes egentlige kunstneriske Gerning været knyttet, selv om hun i enkelte Sæsoner var engageret ved Folketeatret (1895—97),

Kasino og Alexandrateatret. I de Aar, C. Riis-Knudsen og Martinus Nielsen ledede Dagmarteatret, og P. A. Rosenberg var dets Scenestruktør, kom Fru R. til at udføre et stort og vægtigt Repertoire. Hendes betydeligste Roller var Katharina i „Trold kan tæmmes“, Georg i „Götz von Berlichingen“,

Minna von Barnhelm, Luise Miller i „Kabile og Kærlighed“, Klara i „Marie Magdalene“, Svanhild i „Kærlighedens Komedie“, Agnes i „Brand“, Zuleima i „Tusind og én Nat“, Inga i „Wuthhorn“, Agnete, Agnes Vedel i „Henning Tondorf“. I disse Roller viste hun Evne til at særtogne forskelligartede Kvindetyper — baade Katharinas Urimelighed og Klaras stille Fortvivlelse, Luise Millers Raadløshed og Ingas Kamp for sin Menneskeværdighed. Fru R. gik med Begejstring til Forsøget paa at høre Dagmartheatret op i et højere Niveau end almindeligt for 90ernes Privatscener, og hun kom til at indtage en fremskudt Plads i det Personale, som byggede Theatret op i hint allerede historiske Afsnit af dets Tilværelse. — Gift 1895 Censor P. A. R. (s. d.).

C. B.

Litt.: Slægt se C. F. Horneman; Ægteskællers Slægt se C. R.; Erindringer i „Dannebrog“ 16/9 1907; J. Walther i „Teatret“ 1915; „Masken“ 18/9 1914 og 28/9 1915; R. Nøllendam: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919.

Rosenberg, Gustav Adolf Theodor (f. 8/6 1872), Arkæolog. F. i Hillerød. Forældre: Bogtrykker Johan Engfrød Theodor R. og

Juliane (Julie) Mortensen. Uddannedes som Billedskærer og Modeler, gennemgik Kunstakademiets Skoler 1892—95 og blev 1895 Konservatorassistent ved Nationalmuseets 1. Afdeling, 1906 Konservator. Som saadan har han erstattet de gamle Konserveringsmetoder med nye

for alle Arter af Materiale og ført Teknikken frem til et meget højt Standpunkt, der ogsaa udenlands nyder stor Anseelse. Særlig betydningsfuld er den Behandling af Jern og Bronze, som han har fremlagt i „Antiquités en fer et en bronze, leur transformation dans la terre contenant de l'acide carbonique et des chlorures et leur conservation“ (1917). Iøvrig er hans litterære Produktion ikke stor, men hans skarpe Blik for Oldsagerne og fine Iagttagelsesevne er kommet det daglige Arbejde i Museet i betydelig Grad til Gode, som Tilfældet f. Eks. er med Soph. Müllers grundlæggende Undersøgelser over Stenalderens Lerornamentik. Han er en fremragende Udgravningstekniker og har foruden ved Jættestuerne bl. a. lagt det for Dagen ved Juellingefundet (1909) og Baaden fra Hjortespring paa Als (1921). — Gift 1898 Else Johanne Buch.

Litt.: Slægt se C. R.

C. S. P.

Rosenberg, Olga, se Eggers, Olga.

Rosenberg, Peter Andreas Plum (f. 28/7 1858), Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Litteraturhistorikeren C. R. (s. d.) og Ane Louise

Plum. Blev Student 1875 og tog Magisterkonferens i Religionsfilosofi 1884. Fra 1881 var han Lærer ved københavnske Skoler, med nogle Afbrydelser Sceneinstruktør ved Dagmartheatret 1889—1909, tiltraadte April 1909 Embedet som Censor for Privattheatre, Varieteer o. s. v., en Stilling han har røgtet med Takt og Forstaaelse. Han er en højt skattet Oplæser og Foredragsholder. Sit populært videnskabelige Forfatterskab begyndte han med „Søren Kierkegaard“ (1898), en kritisk Fremstilling, og „Rasmus Nielsen“ (1903), hvori han forgæves søgte at gøre hans Filosofi tilgængelig for Nutidslæsere. Indenfor nordisk Litteratur har han behandlet Herman Bang (1912), hans Skolekammerat fra Sorø, og Bjørnson (1915). I Tilslutning til Foredragsrækkerne er fremkommet „Grækeraanden“ (1903), „Romeraanden“ (1905) og „Kristenaanden“ (1909), en Slags „ræsonneret“ Historie eller Historiens Filosofi, der har fremkaldt Fagmændenes Kritik. Endelig har han udfoldet en omfattende Virksomhed som Leksikonforfatter og Redaktør („Store Nordiske Konversationsleksikon“ og „Verdenskrigen“) og Oversætter, bl. a. Rostands „Cyrano de Bergerac“ og Goethes Lyrik, et Led i den Kamp, han ogsaa som Oplæser har ført for den klassiske Litteratur. Som skønlitterær Forfatter debuterede han med en psykologisk-lyrisk Novelle paa Vers „Af et Digterliv“ (1881), der gik ret upaaagtet hen; den er blevet efterfulgt af nogle Digtsamlinger, „Erotiske Digte“ (1896), og „Pil og Plekter“ (1910). Størst Interesse knytter sig til hans dramatiske Arbejder: Enakteren „Fantomer“ (1883), en kvik Satire over „Dukkehjem“'s-Bevægelsen, først opført i Kria., senere paa det Kgl. Teater. Rækken af større Skuespil åbnes med „Hjarne“ (1883), der blev efterfulgt af „Klytemnæstra“ (1889), hans betydeligste Arbejde, som han selv iscenesatte paa Dagmartheatret. Endvidere: „Under Ideens Banner“ (1890), „Henning Tondorf“ (1890), hvor han gaar over til Samfundsdramet, „Dønving Præstegaard“ (1899), „Det ny Aarhundrede“ (1900), „Hjælpen“ (1904), „Hyggeligheden“ (1905), „Byen ved Havet“ (1906), „Politik“ (1908), „Den gamle Skov“ (1912), „Kunstnerneratur“ (1918). — Det var Rudolf Schmidts „Den forvandlede Kongesøn“, der vakte ham til aandelig Bevædsthed. Her er hans Udgangspunkt. Paa tværs af Brandesianismen har han villet fortsætte Udviklingen i den nordiske Litteratur fra Oehlen-schlager over Bjørnsons Sagadramer, men han har ikke kunnet fylde den store Form med nyt personligt Liv. Hans brogede Produktion vidner om mangfoldig Viden og

stor Kunstnerbegejstring, en usædvanlig aandelig Fyrighed, men han mangler Fordybelsesevne, et samlende Vækstpunkt. Han er derfor som Forfatter rudimentær, er ladet tilbage af den Gruppe Forfattere, der ved Aarhundredskiftet paa levende Maade knytter Forbindelse bagud til den nordiske og central-danske Litteratur. — Gift 1) 1885 Catharina Wegmann. Ægteskabet opløst 1891. 2) 1895 Skuespillerinden Elisabeth Horneman (s. d.).

O. F.

Litt.: Slægt se C. R.; mødrene Slægt se Frederik Plum; Selvbiografi i „Nationaltid.“ $\frac{5}{2}$ 1915; Johs. V. Jensen i „Politiken“ $\frac{1}{2}$ 1901; „Nationaltid.“ $\frac{25}{6}$ 1908; „Berl. Tid.“ $\frac{15}{4}$ s. A.; Riis-Knudsen i „Ill. Tid.“ $\frac{20}{4}$ 1906; „Gads dsk. Mag.“ I 1912; „Masken“ $\frac{20}{8}$ 1911; „Sidste Nyt, Sorø“ 1913; „Dsk. Dramatikere“ 1916; Geismar; „Digterprofiler“ s. A.; Leopold; „Tres Talenter“ 1918; H. Lind i „Kbh.“ $\frac{26}{7}$ s. A.; „Politiken“ $\frac{20}{10}$ 1921; C. H. i „B. T.“ $\frac{28}{7}$ 1923; P. C. V. H. i „Politiken“ $\frac{20}{2}$ 1924.

Rosenberg, Vilhelm (f. $\frac{20}{8}$ 1852), Komponist, Dirigent. F. i Kbh. Forældre: Litteraturhistorikeren C. R. (s. d.) og Ane Louise Plum. Blev Student 1881 og studerede et Par Aar Medicin. Musikken tog ham dog efterhaanden helt; den første Undervisning havde han faaet af Erik Siboni i Sorø; han søgte nu (1883—85) ind paa Konservatoriet og lagde sig — iøvrig paa N. W. Gades Raad — ivrig efter Tonekun-

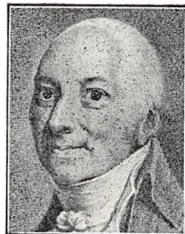
sten. Efter Uddannelsen paa Konservatoriet ernærede han sig en Tid som Musiklærer; hans Navn kom imidlertid frem i forreste Række, da han 1889—91 var Musikdirigent i Dagmartheatret og med meget Held ledede den omfattende Scene- og Mellemaktsmusik i dette Teater. Hans Position befæstedes yderligere, ved at han 1891—1906 var Lærer i Sang og i Musikteori ved Hornemans Konservatorium og dertil blev engageret som Dirigent for flere Sangkor, ved hvis Koncerter han kom i nøje Kontakt med det store Publikum („Ydun“ 1892—1907 og fra 1916, „Afholdtsfolkenes Fælleskor“ fra 1909). R. er Komponist til Operaen „Lorenzaccio“, Balletterne „Terpsichore“ (Kgl. Teater 1913) og „De forelskedes Luner“ (Kgl. Teater 1917), en Orkestersuite (Tivoli 1894), Korværket „Attila“, Kantater, Scenemusik, Sange, Duetter. Hans Musik røber den smagfulde Tonesætter; hans Værker er ofte stærkt lyrisk præget og dertil i Besiddelse af en til Tider næsten dramatisk Diktion, der — saaledes for Eksempel i Sangene — virker overmaade fint og indtagende. Mindre heldig er derimod hans Folkevisesudgave, hvis moderne Melodiaffatning og følsomme Harmonisering er saa helt og fuldt i Strid med dansk Folkevisesand. — Gift 1) 1886 Charlotte Amalie Mourier. Ægteskabet op-

løst. 2) 1898 Koncertsangerinden Julie Clara destrup. Ægteskabet opløst. 3) 1922 Clara Malling Christiansen.

E. A.

Litt.: Slægt se C. R.; mødrene Slægt se set; 1. Hustrus Slægt se C. F. L. Mourier; 3. Hustrus Slægt se Ove Malling; Erindringer i „Hver 8. Dag“ $\frac{12}{11}$ 1920; G. Lyng: „Dsk. Komponister 1 det 20. Aarh.s Beg.“ 1917.

Rosencrone, Marcus Gerhard, Greve ($\frac{25}{5}$ 1738— $\frac{5}{12}$ 1811), Statsminister. F. i Bergen. Forældre: Lektor, Stamhusbesidder Edvard Londeman R. og Anna Christine Nyegaard. Opdroges hos en Farbroder i Jylland og var paa Sorø Akademi 1754—57, paa Udenlandsrejse 1759—62. Han kom derefter i det tyske Kancelli, blev 1766 Legationssekretær i Sachsen og 1767 (indtil 1772) i Stockholm, 1773 Gesandt i Sachsen og

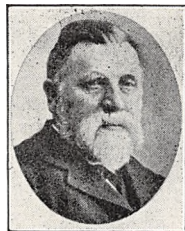

1777 i Berlin. 1780 blev han Udenrigsminister efter A. P. Bernstorff. Han var ikke fremragende, men en paalidelig Mand for Guldberg. Han fik flere andre høje Stillinger, men først $\frac{9}{4}$ 1784 Sæde i Statsraadet; faa Dage efter faldt han sammen med Guldberg. Han levede siden for Studier i Historie, Statsvidenskab og Filosofi. — R. ejede store Godser og blev 1773 Friherre, 1783 Greve. Han var barnløs og stiftede ved sit Testamente „Den Hielmstjerne-R.ske Stiftelse“, der understøtter en Række Formaal, bl. a. videnskabelige og kunstneriske. D. i Kbh. — Gift 1773 Agnete Marie Hielmstjerne, d. 1838.

H. Js.

Litt.: Slægt hos Lengnick (Londeman) og i „Stamt. for Familien Jersin“ 1875; mødrene Slægt i Hauch-Fausbøll og Hiort-Lorenzen; „Patric. Slægter“ III 1915; „M. G. Greve af R.s Minde“ 1812; Høst: „Clio“ I 2 1813; Manthey: „Ridderes Levnetstøb 1809—17“; „Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist.“ VI 1839; „Hist. Tidsskr.“ V 2 1880—81 og VI 4 1892—94; Holm: „Danmark-Norges Hist.“ V 1906; A. Friis: „Bernstorff'ske Pap.“ III 1913; Holger Hansen: „Kabinettsstyrelsen i Danm.“ I 1916; Nekrolog i „Dsk.-Litt.-Tid.“ 1811.

Rosendal, Hans ($\frac{4}{9}$ 1839— $\frac{10}{1}$ 1921), Højskoleforstander. F. i Nørre Kollemorten ved Vejle. Forældre: Gaardejer Peter R. og Christiane Magdalene Erichsen. Moderen havde stærk Tilknytning til Sønderjylland, i sit Hjem fik han Sans for Historie, og som Dreng saa han paa sin Faders Arm Frederik VII's Hærskue paa Lerbæk Mark i Sept. 1848. Han tog Lærereksamen 1858 fra Jelling, hvor han blev stærkt paavirket af H. J. M. Svendsen. 1859—60 var han Lærer ved Grundtvigs Højskole paa Marienlyst og kom i Forbindelse med Grundtvig og den grundtvigske Kreds i Kbh.

1860—67 var han Lærer ved Borgerskolen i Vejle, og ved hyppige Samtaler med Amtmanden, Orla Lehmann, der gjorde ham til sin Omgangsfælle, indviedes han i den nyeste Tids Historie. 1867 oprettede han Vinding Højskole ved Vejle og var dens Forstander til 1892, da han efter gentagne Opfordringer overtog Ledelsen af Grundtvigs Højskole, der nu var flyttet til Lyngby. Her virkede han som Forstander til 1919 (efterfulgt af Sønnen H. A. R.), som Lærer til sin Død. — Ogsaa uden for Skolen blev R.s store Arbejdsvegne taget i Brug, 1895—1904 var han Leder af Højskolelærernes Kursus ved Universitetet; i en lang Aarrække var han Medlem af Styrelsen for Kirkeligt Samfund og Dansk Skoleforening, var Formand for det grundtvigske Salmefond, 1903—12 Censor i Historie ved Skolelærereksamen. Han udgav en Række historiske Skrifter: „Bidrag til Rødding Højskoles Historie“ (1894), „Træk af Danskhedens Historie i Sønderjylland“ (1911—12), „N. F. S. Grundtvig“ (1909), „Dronning Karoline Amalie“ (1913) o. fl. — Som Højskolemand var R. mere af Schrøders Type end af Kolds. Han var Historiefortæller i stor Stil, hans historiske Viden var omfattende, hans Hukommelse stærk og sikker, han gjorde ikke Historien til Tekst for Betragtninger, men fortalte med Liv og Lune og fandt, at Historien og dens store Skikkelser var i Stand til selv at bringe et Vidnesbyrd. D. i Lyngby. — Gift 1) 1860 Hansine Augusta Ravn, d. 1873. 2) 1874 Anna Katrine Christensen.

F. N.

Litt.: Erindringer i „Lyngby Elever“ 1914 og „Gads dsk. Mag.“ 1918—19; „Højskolebl.“ 1909 (af Mar. Sørensen); „Vinding Folkehøjskole gennem 50 Aar 1867—1917“ 1917; Edv. Lehmann o. fl. i Grundtvigs Højskoles Aarskrift 1917; sst. 1923; Mar. Kristensen i „Vejle Amts Folkebl.“ 2/0 1919 og „Højskolebl.“ s. A.; „Berl. Tid.“ 3/0 s. A.; „Politiken“ 4/0 s. A.; Nekrologer i „Højskolebl.“ 1921, „Grænsevagten“ s. A. (af V. la Cour), „Meninghedsbl.“ (af A. Rosendal) s. A., „København“ 13/1 s. A. (af V. la Cour), „Dsk. Ungdom“ s. A. og Grundtvigs Højskoles Aarskr. for 1921.

Rosenfeld, Leopold (21/7 1849—10/7 1909), Komponist, Sanglærer. F. i Kbh. Forældre: Kantor ved Synagogen Isidor R. og Helene

Nathan. Var bestemt til Handelen, men kom 1873 paa Konservatoriet, hvis Musikkursus han gennemgik. Han viede Sangundervisning en betydelig Del af sit Liv og uddannede et stort Antal Elever, skrev Bladartikler om Sang og 1887 en lille Pjece „Om Textsang“. Hans litterære Interesser gav sig iøvrigt til Kende ved hans Arbejde som Redaktør for „Tidsskrift for Teater og Musik“ og i hans Medarbejderskab ved „Musikbladet“ og ved „Dannebrog“. Mest kendt blev han dog som Komponist.

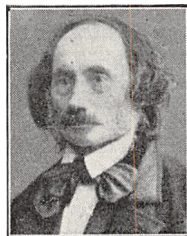
Han har skrevet Korværker (alle — bl. a. „Henrik og Else“ 1885 — opført i Koncertforeningen), Klaverstykker, Violinromance, Duetter, Solosange m. m. Af sidstnævnte naede han op til et Antal af over 200. R.s Musik er ejendommelig ved sit stærkt lyriske og følelsesfulde Præg; over flere af hans Værker hviler der en poetisk helt mættet Stemning, hans Korpartiturer og Sangakkompagnementer er ofte farverige og klanglig set interessante. Ligesaa ofte synes imidlertid Evnen til at skelne mellem gode og daarlige Midler i den harmoniske Sats at have svigtet ham, saaledes at Helhedspræget svækkes. Det følelsesfulde bliver til Sentimentalitet, det glansfulde glansbilledagtigt og banalt. D. ved Fortunen. — Ugift.

E. A.

Litt.: „Politiken“ 9/12 1885; Ch. Kjerulf: „Grøn Ungdom“ 1915; Lyng: „Dsk. Komponister i det 20. Aarh.s Begyndelse“ 1917; Nekrologer i „Det ny Aarh.“ VI 1908—09, S. 749 (af Seligmann), „Politiken“ 20/1 1909 (af Ch. Kjerulf) og „Dannebrog“ s. D. (af G. K. H.).

Rosenhoff, Caspar Claudius (18/11 1804—10/1 1869), Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Generallitetsfyrbøder Johan Frederik R. og Ane Margrethe Nielsen.

Blev opdraget hos sin Moster og hendes Mand, Bager Seefeldt, hvis Forretning han overtog ved dennes Død (1824), indtil den ophævedes. Paa anbefaling af sine to politiske Modstandere, J. L. Heiberg og H. C. Ørsted, fik han en Statsunderstøttelse. I sine senere

Aar fik han Interesse for Astronomi og kom derigennem i venskabelig Forbindelse med Heiberg. I Overskous „Maanedstroser“ for 1827 fremkom hans første Fortælling „Rødvinen“, der blev efterfulgt af en Mængde Noveller, Digte, Eventyr o. s. v., som vidner om hans Frisind og Sympati med Smaafolk. I „Bissekrammeren“ (1847) har han i Johannes skildret sin egen „Kamp mod Samfundssordenens Tvang“. „En Silhouetter“ indeholder en Række Billeder af Tidens fremragende Mænd. Størst Interesse knytter sig til hans politiske Skribentvirksomhed. Han var Medredaktør af „Allernyeste Skilderi af København“ (1831—34). 1835 paabegyndte han „Den Frisindede, et Ugeblad af blandet Indhold“ og „Concordia“, et Ugeblad af almeninteressant Indhold, udg. af „Den typografiske Forening“. Til „Den Frisindede“ vil hans Navn altid være knyttet gennem Heibergs Satire i „En Sjæl efter Døden“. Trods stadige Bøder og Beslaglæggelser holdt han Bladet gaaende i 12 Aar til 1846, men maatte saa opgive Udsendelsen. Han var uegennyttig, nøjsom, opfrende i sit Arbejde for Friheden. Han hører sammen med 40'ernes politiske Skri-

benter, men overstraales af Ploug. Denne har udgivet hans „Udvalgte Digte“ (1873) med en smuk, anerkendende Indledning. D. i Kbh. — Gift 1) 1831 Caroline Marie Lisette Seefeldt, d. 1841. 2) 1841 Pauline Jacobsen, d. 1879. O. F.

Litt.: Ovenn. Indledning af Ploug; Borchsenius: „Fra Fyrrerne“ 1 1878; H. Ploug: „C. Ploug“ 1 1905; Nekrologer 1 „Søndags-Posten“ 1869, Nr. 266, „Ill. Tid.“ 7/2 s. A., „Fædrelandet“ 20/1 s. A. og „Dagbl.“ 21/1 s. A.

Rosenhoff, Orla Albert Vilhelm (1/10 1844 — 4/6 1905), Komponist, Musikteoretiker. F. i Kbh. Forældre: Forfatteren C. C. R. (s. d.) og Pauline Jacobsen. Spillede allerede som Barn forskellige Instrumenter og blev 1859 Elev af Gade i Teori og Orgel. Efter at han i nogle Aar havde ernæret sig ved Privatundervisning, gav Gade ham Ansættelse ved det 1867 oprettede Musikkonservatorium, en Overgang

som Vikar, senere (1881) som fast ansat Lærer i Harmonilære og Kontrapunkt, i hvilken Virksomhed han ydede en smuk musikpædagogisk Indsats. Fra Konservatoriet trak han sig tilbage 1892 og ofrede sig helt og holdent Privatlærergerningen. Som Komponist har R. gjort sig kendt ved Kammermusik (Sekstet, Strygekvintet, Fantasiestykker for Obo og Klaver), instruktive Klaverstykker (heribl. Pedalstudier), men især ved sine Sange (Op. 1, 3, 4, 6) til Tekster af Aarestrup, Chr. Winther og Ingemann, i hvilke han paa smuk Maade finder Udtryk for den danske Romantiks blide og bløde Tone. Et stærkt personligt Præg og dertil et Præg af den nyere Musik mere faste og brede Stemmeføring ses i de seneste af hans Sange („Sommerdrømme“ af Drachmann, 1902). Til Støtte for Teoriundervisningen udgav R. tre Samlinger „Firstemmige Opgaver som Materiale til Brug ved den musikteoretiske Undervisning“. Efter E. F. Richters Mønster indførte R. her at stille Eleven Opgaver med becifret Basstemme, medens man tidligere havde benyttet Opgaver, hvor begge Yderstemmer var givne. D. i Kbh. — Gift 1) 1866 Emilie Lund, d. 1870. 2) 1872 Julie Louise Rohmann, d. 1912. E. A.

Litt.: 2. Hustrus Slægt hos Løngnick; „Kbh.“ 17/2 og 20/2 1892; „Dagens Nyh.“ 20/2 s. A.; Hammerich: „Kbh.s. Musikkonservatoriums Hist.“ 1892; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 0/6 1905 og af L. R. 1 „Dannebrog“ 7/6 s. A.

Rosenkilde, Adolf Marius (16/3 1816 — 14/10 1882), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Skuespiller C. N. R. (s. d.) og Hustru. Var tidlig klar over, at han vilde være Skuespiller som Faderen, blev efter dennes Ønske Student 1836 og debuterede saa paa det Kgl. Teater 20/3 1837 som Ludvig Thostrup i „Østergade

og Vestergade“, i hvilken Rolle han allerede lagde sin komiske Evne for Dagen. Han blev nu Elev ved Teatret, men kom ikke frem i Repertoiret, saa han i sin Fortvivlelse søgte over til Operaen og fik to Aar senere en Art ny Debut som Leporello i „Don Juan“. Men da Heldet svigtede ham, brød han resolut af og gik til Kria. Teater. Her blev han med en kort

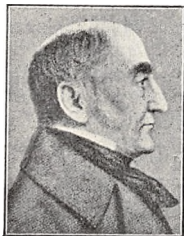

Afbrydelse til Udgangen af Sæsonen 1849—50 og vandt et stort Publikum, idet han afgjort befæstede sin kunstneriske Stilling i Roller som Zierlich, Klokker Linck, Løjtnant v. Buddinge, Birkedommer Krans og i Syngespillet bl. a. som Crispin i „Skatten“, Sulpice i „Regimentets Datter“ og Caspar i „Jægerbruden“. H. V. Lange knyttede ham derpaa til Kasino, hvor han blev en yndet Skuespiller i Vaudevilleerne — han var bl. a. Hammer i „For Alvor“ — og endelig stod han 1/6 1856 alder paa det Kgl. Teaters Scene som Jacob v. Thyboe. Det tog dog Tid, inden han fuldt ud akcepteredes. Hans Fader skyggede endnu for ham, og senere blev Mindet om dennes komiske Evne ofte fremdraget til Sammenligning med Sønnens mere dæmpede Kunst. Han fulgte i Faderens Spor i den klassiske Komedie — naar man i hans senere Aar fulgte hans Spil som Jeronimus i „Jean de France“ eller Geronte i „Scapins Skalkestykker“, havde man for sig en traditionel, men dog frodig Opfattelse af Gammelmandstypen. Men desuden skabte han ud fra sin egen Iagttagelse en Række ufor-glemmelige Skikkelser fra forskellige Samfundslag som Kasketmager Conradsen i „De fattiges Dyrehave“, Grev de Miremont i „Kammeraterne“ og Jensen i „En Skavank“. Hans Opfattelse var fantasifuld, han ejede Evnen til at karakterisere sine Figurer gennem de smaa intime Træk, der var afluret Livet. Derfor var han indenfor sin Ramme en stor Kunstner, der blev uden direkte Efterfølger. Han optraadte 28/10 1881 som Etatsraaden i „Umyndige i Kærlighed“ sidste Gang inden den Sygdom, der kort efter endte med Døden. R. har som Forfatter skrevet en Række humoristiske Skildringer, populærest er „Anders Tijkøb“, der er blevet dramatiseret. De er samlede i de to Bd. „Mellem Sæsonerne“ (1872). D. i Kbh. — Gift 1844 Skuespillerinden Anna Paaske, d. 1885. C. Bs.

Litt.: Slægt i M. Rosenkilde: „Stamt. over Familien R.“ 1883 og i R. Neliendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ 1912, S. 204; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ V—VII 1864—76 og i „Ill. Tid.“ 7/11 1869; „Dagens Nyh.“ 18/10 s. A.; „Ill. Ugebl.“ 1 1870; Edv. Brandes: „Dsk. Skuespillerkunst“ 1880; Bille 1 „Ude og Hjemme“ 1878; Jubeludg. af Holbergs Komedier III 1888; Bournonville: „Efterl. Skr.“ 1891; P.

Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; Borchsenius: „Hjemlige Interiører“ 1894 (fra 1882) og i „København“ 17/2 1916; Julie Sødring: „Erindringer“ 1894—95; M. F. Sødring i „Tilskueren“ Sept. 1922; H. Nyblom: „Livsminder fra Danmark“ 1923; Breve i R. Neliendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ 1912 og „Teatret“ 1908—09 og 1916; Nekrologer i „Nuttiden“ 1882, „Ny Ill. Tid.“ s. A. og „Ill. Tid.“ 22/10 s. A. (af P. H.); Ligtale af Paull s. A.

Rosenkilde, Christen Niemann (9/1 1786—12/11 1861), Skuespiller. F. i Slagelse. Forældre: Bogbinder Lars R. og Henricha Niemann, født Lund. Blev Student 1804, maatte slide haardt for Udkommet, blev Huslærer paa en Gaard ved Aarhus, derefter Kordegn ved Vor Frue Kirke i Aarhus og Lærer ved Sognets Friskole, 1812 Kantor ved Domkirken og Overlærer ved Fattigskolerne. Han fik Lejlighed til at vise sine udprægede dramatiske Evner i Klubben „Polyhymnia“, og da Prins Christian (VIII) havde haft Lejlighed til at se ham spille Komædie her, aabnedes Adgangen let for ham til det Kgl. Teater, hvor han et halvt Aar før sin Debut 19/3 1816 — som Balozzi i Syngestykket „De tre Galninger“ — blev ansat som kgl. Skuespiller. Men hans Hu stod ikke til de Sangpartier, som han foreløbig fik tildelt — han vilde spille komiske Roller og banede sig med Besvær Vej til disse, efter at han med Held havde sunget Don Bazile i „Figaros Bryllup“. Han fik omsider Holberg'ske Roller, blev baade Magister Stygotius og Magister Rosiflengius, derpaa Erasmus Montanus, og da Vaudevillen nu holdt sit Indtog paa Skuepladsen, befæstedes med ét Slag R.s Position, idet han efterhaanden kom til at udføre baade Hans Mortensen i „Aprilsnarrene“, Peter i „Et Eventyr i Rosenborg Have“, Trop i „Re-sensenten og Dyret“ og Hummer i „De uadskillelige“ — Roller, hvori hans burliske Lune og Forvandlingsevne vandt ham Publikums Bevaagenhed. I de følgende Decennier befæstede han sin Position samtidig med, at han udvidede sit Felt. Han besejrede Hjerterne som Michel Perrin, han blev en uforlignelig Per Degn, en typisk Jeronimus, men især formede han Den stundesløse helt fra nyt og magtede den rette Karakteristik af Corfits. Til Roller, som han skabte og hvis Ry er blevet bevaret til vore Dage gennem ældres Beretninger, hører ogsaa Assessor Svale i „Eventyr paa Fodrejsen“ og Iversen i „Abekatten“. Han var som Skuespiller en genial Improvisator. Scenen stimulerende Magt gav hans Kunst Vinger. Han var en Komædiant i Ordets bedste Betydning, og hans livfulde, sprudlende Spil med de hurtige Overgange og uventede Indfald har Aarene ikke kunnet afbleges hos

dem, der har oplevet det. R. optraadte sidste Gang 7/6 1861 som Sivert Posekigger i „Den politiske Kandestøber“. Ligesom sin Søn A. R. var han Skribent. Han redigerede en Tid „Brevduen“, forsøgte sig uden Held som Dramatiker med Vaudevillen „Vennernes Fest“ (1826) og Komædien „Den dramatiske Skrædder“ (1828) og skrev humoristiske Fortællinger, samt paabegyndte sin Selvbibliografi. D. i Kbh. — Gift 1811 Maren Falck Christensen, d. 1852. C. Bs.

Litt.: Sløgt se Adolf R.; Selvbibliografi i „Nær og Fjern“ 1874 og i „Efterl. Skr.“ I 1877; J. C. Ryge: „Kritisk Sammenligning osv.“ 1832; Hundrup i Roskilde Skoles Progr. 1862; Ingemann: „Levnedsbog“ s. A.; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ IV—VII 1862—76 og i „Af mit Liv“ udg. af Neliendam II 1915; Bournonville: „Af mit Teaterliv“ II 1865; Bille: „Tyve Aars Journalistik“ II 1876; P. Hansen i „Nær og Fjern“ 1877, Rosenkildes „Efterl. Skr.“ I s. A. og „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; N. Bøgh i „Ude og Hjemme“ 1878 og „Chr. Winther“ 1893—1901; Schwanenfløgel i „Ude og Hjemme“ 1878; Jubeludg. af Holbergs Komædier III 1888; Julie Sødring: „Erindringer“ 1894—95; Zinck: „Erindringer“ 1906; R. Neliendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ II 1912; Poulne Petersen: „Erindringer“ („Mem. o. Br.“ XXXI) 1919; „Ill. Tid.“ 20/3 1916; Breve i „Af Jonas Collins Pap.“ 1871, „Breve til og fra Ingemann“ 1879, „Skuespillerforeningens Jubelb.“ 1893, „Museum“ 1893 II, „Tilskueren“ 1895 og 1901, „Breve fra og til Hertz“ 1895, „Teatret“ 1911 og ovenn. Bog af Neliendam; Ligtale af Paull.

Rosenkjær, Hans Nielsen (24/8 1851—10/9 1907), Arkæolog, Geolog. F. i Søby ved Assens. Forældre: Væver Niels Hansen og Karen Mortensdatter. Begyndte som Hyrdedreng, blev Tjenestekarl og Murarbejdsmand og gik ind i Faderens Profession som Væver. Helbrøds-hensyn tvang den mere end 30aarige Mand, der havde Kone og Børn, fra Haandværket. Han meldte sig hos Jeppe Tang paa Blaa-gaard Seminarium, hvorfra han tog Eksamen 1886 sammen med sin langt yngre Studiefælle Jeppe Aakjær. Ved det københavnske Kommuneskolevæsen tjente han Brødet til sig og sin talrige Familie; men Stueneske var han ikke, og det var ikke gennem Bøgerne, han først og fremmest lærte. Som han allerede som Dreng havde haft Øje for Lagene i de fynske Grusgrave og som Seminarieelev lærte sin meste Naturhistorie paa Zoologisk Museum og i Botanisk Have, blev det, Livet igennem, Iagttagelsen, han byggede paa, og han var en god og uhildet Iagttagere. Det er træffende sagt om hans videnskabelige Begyndervirksomhed under Udgravningerne til Kbh.s Frihavn: „Man tør sikkert sige, at R. i sit paa den Tid mangelfulde Kendskab til Geologi og Arkæologi havde en væsentlig Støtte, idet han derved kom til at udstrække sin Søgen til

Aflejringer, til hvilke ingen andre, hildede i de gængse Dogmer, vilde have udstrakt deres Efterforskning." Naturligvis har mange af de Slutninger, han drog særlig i de første Aar, ikke kunnet staa deres Prøve; men hans Uuhildethed brød nye Baner, og hans Begejstring og stadige Flid trods al Modstand bragte store Samlinger, særlig af Danmarks forhistoriske Flora. Senere fulgte han de københavnske Husudgravninger, baade af arkæologisk og geologisk Interesse; sidst var det Kbh.s Slotsruiner, hvis Udgravning begyndte Aaret før hans Død. Han har vel i egentligste Forstand ofret Videnskaben sit Liv; hans Hovedarbejdstid var de tidlige, kolde Morgentimer før Skoletiden. I Dagblade og Tidsskrifter („Naturen og Menne-sket“, „Medd. fra geol. Forening“) er hans Resultater fra Tid til anden fremkommen, til han 1906 med Understøttelse af Carlsbergfondet udgav „Det underjordiske København“, der indeholder et rigt Stof til Byens Topografi, Arkæologi og Geologi. D. i Kbh. — Gift Johanne Jensen. *Th. Th.*

Litt.: „Lærerne og Samfundet“ I 1913; Nekrologer i „Medd. fra geol. Forening“ 1907 (af V. Hintze), „Arkitekten“ 21/9 s. A. (af M. Mackeprang), „Soc.-Dem.“ 27/9 s. A. (af Jeppe Aakjær), „Højskolebl.“ s. A., „Nationaltid.“ 17/9 s. A., „Kbh.“ og „Politiken“ 18/9 s. A. og „Hist. Tidsskr.“ VIII i 1907—08.

Rosenkjær, Jens (f. 22/11 1883), Højskolelærer. F. i Egemosedam ved Assens. Forældre: Geologen H. N. R. (s. d.) og Hustru.

Blev Student 1901 og tog Magistergraden i Kemi 1908. Allerede 1907 var han blevet Assistent hos Mønt- og Stadsguardeinen, men fra Febr. 1911 blev han knyttet til Askov udvidede Højskole som Lærer navnlig i historisk Kemi; hertil føjede han senere Biologi, og han

har haft Evne til at give Undervisningen angaaende den levende Natur en fremtrædende Plads paa Højskolen. R. blev hurtig en skattet Lærer. Hans Fremstilling er saare fængs-lende, han formaar at gøre videnskabelige Undersøgelser tilgængelige for det brede Lag. Han er en meget søgt Foredragsholder, har været Lærer ved Folkeuniversitetsfor-eningen og virker som Lærer ved Teknologisk Institut. Sammen med andre Askovlærere redigerer han Tidsskriftet „Dansk Udsyn“ og har til dette skrevet bl. a. om verdenshistoriske Forhold. Fra Okt. 1925 er han knyttet til Borups Højskole i Kbh. — Gift Emilie le Fèvre. *F. N.*

Litt.: „Askov Højskole 1865—1915“ 1915.

Rosenkrantz, Erik Ottesen (ca. 1429—7/1 1503), Hofmester. Forældre: Hofmester Otte Nielsen R. og Else Holgersdatter Krognos.

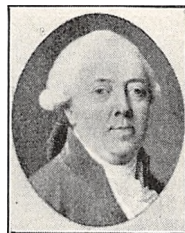
Nævnes allerede 1452 som Rigsraad og blev efterhaanden Indehaver af flere Len, bl. a. Skanderborg samt Randers Byfogedi og flere jyske Herreder. 1456 blev han i en ung Alder Rigets fornemste Embedsmand som Rigshofmester. Han nævnes atter og atter i de følgende ca. 25 Aar, ikke mindst som ledende Mand under Forhandlinger med Udlandet. Han synes at have været Hofmester indtil Christian I's Død 1481, men maaske ikke længere. Derimod nævnes han endnu ca. 1500 som Rigsraad. Han ejede bl. a. Gods sin fædrene Gaard Bjørnholm, Boller og Skern. Han var gavmild mod Kirken og nød overordentlig Agtelse. Han prises efter sin Død som den, der havde været „ligesom en Fader for Danmark; hans Mage og Lige saa vi ikke end i Ære, Dyd, Fromhed og i alle gode Vilkaar“. D. ved Mariager Kloster. — Gift for 1456 Sofie Henriksdatter Gyldenstjerne, d. 1487.

H. Js.

Litt.: Slægt i Suhm: „Nye Saml.“ III 1794, „Mag. t. d. dsk. Adels Hist.“ I 1824, ved T. Becker i „Orion“ II 1839, i K. Børner: „Familien R.s Hist.“ 1874, „Ill. Tid.“ 20/6 1881 og 18/7 1909, A. Heise: „Familien R.s Hist. i 36. Aarh.“ 1882, ved samme i „Hist. Tidsskr.“ V 1 1879 og 5—6 1888—87 samt i „Personalh. Tidsskr.“ II 3 og 6 1888—91, ved A. Thiset sst. III 3 1894, ved Bendixen i „Skr. udg. af Bergens hist. Foren.“ III 1897, ved S. Hansen i „Aarb. udg. af Randers Amts hist. Samf.“ 1909 og i Adelsaarbogen 1910; mødrene Slægt i Adelsaarbogen 1893; „Tiden“ VII 1916.

Rosenkrantz, Frederik Christian (19/1 1724—15/5 1802), Statsminister. F. i Viborg. Forældre: Statsminister Iver R. (s. d.) og Charlotte Amalie Skeel. Blev

1741 Kammerjunker, 1748 Kammerherre, 1749 Gesandt i Berlin, hvorfra han 1751 forflyttedes til London. 1754 blev han Deputeret i Admiralitets- og Generalkommissariatskollegiet, 1763 Overkrigssekretær for Søetaten og dermed Landets „Marineminister“.

Desuden var han 1763—66 Vejdirektør og blev 1765 Præsæs for det almindelige Handelskompagni, 1766 Overkrigssekretær for Landetaten. Efter at Fr. Danneskjold havde angrebet ham haardt for hans Marinestyrelse, afskedigedes han fra Søetaten 1766, blev s. A. Assessor i Højesteret, og fra 1767 til Statsraadets Ophævelse gennem Struensee 1770 var han Statsminister. Efter Regeringsskiftet 1784 blev han atter Statsminister samt Præsident for Admiralitets- og Generalkommissariatskollegiet. Han viste sig som en hidsig Modstander af Landbo-reformerne og tog sin Afsked efter Stavnbaandsløsningen 1788. — R. var Besidder af Rosenholm og flere Godser og oprettede

1802 Stamhuset Rosenkrantz. Han havde iøvrig en meget slet privat Økonomi, og Staten maatte hjælpe ham ved Laan. Som Embedsmand nød han Anseelse, men var ikke afholdt, og han synes i nogen Maade at have manglet Fasted, som han manglede Fremsyn. „Han har ikke knyttet sit Navn til noget Fremskridt i vort Lands Udvikling, som man lægger Mærke til“. D. i Kbh. — Gift 1748 Dorthe Tønnesdatter Reedtz, d. 1801.

H. Js.

Litt.: Slægt se Erik Ottesen R.; mødrene Slægt i Adelsaarbogen 1901; Hustrus Slægt se Holger Reedtz; E. Holm: „Danm.-Norges Hist. 1720—1814“ IV—VI 1902—07; „Hist. Tidsskr.“ VI 4 1892—94 og VII 3 1900—02; A. Friis: „Bernstorff og Guldberg“ 1899, „Bernstorffske Pap.“ I—III 1904—13 og „Bernstorfferne og Danm.“ I—II 1903—19; „Gemt og Glemte“ III 1916; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (bl. a. Rygaard af Palle Rosenkrantz); Breve i „Bernstorffske Pap.“ II 1907.

Rosenkrantz, Gunde (²/₁₂ 1604—²/₁₂ 1675), Rigsraad. F. paa Rosenholm. Forældre: Rigsraad Holger R. (s. d.) og Hustru. Studerede fra 1616 i Gies-

sen, Strassburg og Lich, var 1624—25 hjemme i Danmark, fulgte 1627—28 et Gesandtskab til Frankrig og England. 1628 blev han Sekretær i Danske Kancelli, var 1630—31 Kammerjunker, blev 1636 Landsdommer i Skaane og

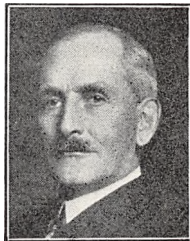
Indehaver af Len her-

ovre. 1638 blev han skaansk Landkommisær, men fra 1648 tog han Ophold i Jylland og fik Kalø Len. Han var Fuldmægtig for den jyske Adel 1650, blev 1653 Rigsraad. Han var ivrig for Krigserklæringen 1657 og deltog modig i Kbh.s Forsvar 1658—59. Efter Statsforandringen 1660 blev han Medlem af Højesteret. — R. havde fra sin Fader arvet aandelige Interesser og drev teologiske og historiske Studier. Han udgav patriotiske Skrifter mod Landets Fjender og Skrifter, hvori han foreslog indre Reforme og advarede mod de unge og fremmede Raadgivere hos Kongen. Økonomisk kom han i stor Forlegenhed i den for Godsejerne saa svære Tid efter Krigene. Kreditorerne faldt over ham, og han fik ikke den Støtte, han mente at have Krav paa, fra Regeringen, for hvilken han af politiske Grunde ikke var nogen særlig kær Person. I sin Nød vidste han ingen anden Udvej end fra 1664 at søge Tilflugt i Sverige. Her flakkede han siden om og tiggede atter og atter den svenske Regering om Hjælp. Den tidligere saa ivrige danske Patriot androg endog 1670 om at blive svensk Undersaat, men det var forgæves, og hans sidste Aar betegnede kun et Livs sorgelige Fallit. D. i Helsingborg. — Gift 1632 Pernille Jakobsdatter Rosenkrantz, d. 1685.

H. Js.

Litt.: Slægt se Erik Ottesen R.; mødrene Slægt se Karen Brahe; T. A. Becker: „Orion“ II 1839; N. Sørterup i „For Romantik og Hist.“ 1873; C. Bruun: „G. R.“ 1885; J. A. Fridericia i „Hist. Tidsskr.“ V 5 1885 og „Politiken“ 1/4 s. A.; A. D. Jørgensen: „Griffenfeld“ I 1893; Rockstroh i „Hist. Tidsskr.“ VII 6 1905—06; J. O. Andersen: „Holger Rosenkrantz“ 1896; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (bl. a. Flurendal, af Palle Rosenkrantz); O. Walde: „Storhetstidens litterära krigsbyten“ 1920; Breve i „Wolffs Journal“ 1821.

Rosenkrantz, Hans Carl Oluf, Lensbaron (f. ³/₂ 1870), Nationalbankdirektør. F. i Paris. Forældre: Legationsekretær Baron Holger R. og Komtesse Sophie Magdalene Raben-Levetzau. Blev Student 1887, Cand. juris 1893, 1879 Besidder af det for Baroniet Rosenlund substituerede Rske samt det Moltke'ske Fideikommiss og af Stamhuset Rosenholm, som 1921 overgik til fri Ejendom, samt Ejer af Gaarden

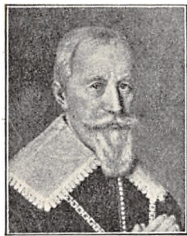

Balskov. Han har megen Interesse for Land- og Havebrug, og der er overdraget ham betydningsfulde Tillidshverv som Formand for Det jyske Haveselskab og Vicepræsident for De samvirkende danske Haveselskaber, endvidere er han Medlem af Landhusholdnings-selskabets Bestyrelsesraad, Formand for Randers Amts Husholdningsselskab, Medlem af Bestyrelsen for Foreningen af jyske Landboforeninger og for De samvirkende danske Landboforeninger. R. er en sproglyndig og meget repræsentativ Mand og har i sine yngre Dage gjort Tjeneste ved Legationer i Udlandet; han er Danmarks Delegerede ved Det internationale Landbrugsinstitut i Rom og har flere Gange repræsenteret Danmark ved internationale Landbrugskongresser. Han har vist stor Interesse for Sparekasser og Institutioner til Sparesagens Fremme, han er Formand for Centralforeningen af jyske Sparekasser, for De samvirkende jyske Tyendespareforeninger, for Dansk Sparemærke Kasse m. m. Han har haft Sæde i Nationalbankens Repræsentantskab siden 1909 og blev 1923 udnævnt til Bankens landbrugskyndige Direktør. — Gift 1) 1899 Komtesse Christiane Wedell-Wedellsborg. Ægteskabet opløst. 2) 1920 Esther Lysabild. A. C.

Litt.: Slægt se Erik Ottesen R.; mødrene Slægt se C. V. Raben-Levetzau; I. Hustrus Slægt i Adelsaarbogen 1908; Chambellan: „Dsk. Jordrotter“ 1911; „Verden og vi“ 7/12 1917; „Studenterne fra 1887“ 1912; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Rosenholm); „Politiken“ 3/2 s. A. og 28/10 1922.

Rosenkrantz, Holger (¹³/₁₂ 1574—²⁸/₁₀ 1642), Rigsraad, Teolog. F. paa Kalø. Forældre: Rigsraad Jørgen R. (s. d.) og Hustru. Gik i Skole i Aarhus 1586—90, studerede derefter i Rostock og 1592—95 i Wittenberg; han interesserede sig især for teologiske

Spørgsmaal, tilegnede sig et omfattende Kundskabsstof baade paa filosofisk og teologisk Omraade og blev

Genstand for smigrende Æresbevisninger fra Professorerne. Efter en kort Tjeneste i Kanceliet (1597—98) bosatte han sig paa Rosenholm, hvor han paa ny optog sine teologiske Studier, og 1599—1600 gennemlevede han foranlediget derved en religiøs Kri-

se, som førte ham fra de dogmatiske Stridsspørgsmaal til fordybet Beskæftigelse med den Hellige Skrift og derigennem til den Erkendelse, at Læren maa bygges paa kristelig Erfaring, saaledes at den kun kan fremstilles af en bevidst genfødt Personlighed. I de følgende Aar udarbejdede han en Række Afhandlinger, der skulde tjene som Forarbejde for et stort dogmatisk Værk; de blev aldrig trykt, men cirkulerede i Afskrifter og er nu for en stor Del gaet tabt; hvad der er bevaret, viser dog, at han har været en original og betydelig Teolog, som har fremsat Tanker nært beslægtede med den „Føderaltheologi“, der senere gjorde Coccejus saa berømt. I sit Hjem tog han sig med levende Interesse af sine Børns Opdragelse, og i Aarenes Løb kom ogsaa adskillige andre unge Mennesker i hans Hus; han fik derved de pædagogiske Spørgsmaal nær ind paa Livet og studerede dem ivrig. Efter at han 1616 var blevet Rigsraad, virkede han for Oprettelsen af Gymnasier, saaledes i Odense 1621 og Sorø Akademi 1623; begge Steder var R. Direktør og støttede med rigelige Gaver, idet han søgte at skaffe de bedst mulige Lærerkrafter; ligeledes tilskyndede han dertil egnede Mænd til at skrive nye Skolebøger, og da han havde Sæde i Universitetskommissionen af 1621, udarbejdede han et Udkast til en Omordning af det teologiske Studium, hvorefter Kendskabet til Bibelen paa Grundspørgene skulde være Hovedsagen. For at fremme kristeligt Husliv udgav han 1631 under Titlen „Hør danske Mand“ en Beskrivelse af de kristelige Andagter, han selv holdt, og han støttede tillige Arbejdet for at faa Kirketugten genindført og særlige Bods- og Bededage lovfæstede. Saa alvorlig følte han sit religiøse Kald, at han mente at svigte dette ved at beskæftige sig med Statssager, og allerede 1623 androg han derfor om at maatte udtræde af Rigsraadet; det blev imidlertid afslaaet, og en ny Ansøgning 1627 fik samme Skæbne. Han besluttede sig da til at forlade Landet paa et for dette højt kritisk Tidspunkt og drog til Gøteborg, hvilket førte til, at Andagten blev bevillet, men ganske vist med Kongens højeste Unaade; og indtil han 1629 kunde vende tilbage til Rosen-

holm, maatte han kæmpe med store økonomiske Vanskeligheder. Hans sidste Aar forbitredes ved Angreb paa hans Ortodoksi. Han havde bestandig ført en meget omfattende Korrespondance med de berømteste af Datidens Teologer, og flere af disse som hans gamle Lærer Cramer forfærdedes ofte over hans „Nyheder“ i Læren; men Angrebet brød dog først løs, da en sønderjysk Præst P. Vandal, som tidligere havde været i Huset hos R., 1631 udgav et Skrift om „Guds Husholdning“, hvori man vejrede farlige Kætterer, og almindeligvis antog at disse var Udtryk for R.s Tanker; det teologiske Fakultet skyndte sig da at konfiskere Bogen, de fleste af hans tidligere teologiske Venner, deriblandt Jesper Brochmand, trak sig tilbage fra ham, og han betragtedes fra nu af med megen Mistillid. Senere 1636 faldt Generalsuperintendent Klotz i Flensborg over ham med de voldsomste Anklager, og da Fakultetet ogsaa støttede disse, forlangte Christian IV, at R. skulde tilbagekalde sine Ansøkelser; dette nægtede han dog, og ved ihærdigt Arbejde fra adelige Venner fik han Tilladelse til at svare paa Fakultetets Beskyldninger. Striden fortsattes med stor Bitterhed; da R. 1642 indsendte 1. Bog af sit dogmatiske Hovedværk (der imidlertid var svulmet op til at omfatte 22 Bøger) for at opnaa Tilladelse til at lade det trykke, blev dette ham nægtet. Senere glemte man hans Kætteri, og han æredes af sin Samtid med Titnavnet „den Lærde“ som en af sin Samtids betydeligste Teologer. D. i Kbh. — Gift 1598 Sophie Axelsdatter Brahe, d. 1646. H. M.

Litt.: Slægt se Erik Ottesen R.; mødrene Slægt 1 Adelsaarbogen 1901; Hustrus Slægt se Karen Brahe; „Dän. Bibl.“ II—III 1738—39; A. Tholuck: „Lebenszeugen der lutherischen Kirche“ 1857; „Kirkehist. Saml.“ III 1 1874, 5 1884—86, 6 1887—89 og IV 2 1891—93; J. Oskar Andersen: „H. R. den lærde“ 1896; S. M. Gjellerup i „Hist. Tidsskr.“ VI 6 1895—97; A. Helse i „Saml. t. jysk H. og Top.“ III 1 1896—98; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Rosenholm); „Ollerup Høj, skoles Elevforening“ 1916; Breve i „Dän. Bibl.“ II—III 1738—39, Suhms „Nye Saml.“ IV 1795, „Kirkehist. Saml.“ III 1 1874, 5 1884—86, 6 1887—89 og F. R. Frils: „Epistolæ quas per annos a 1596 ad 1601 Tycho Brahe et Oligerus Rosenkrantzius inter se dederunt“ 1896.

Rosenkrantz, Iver (⁵/₁₂ 1674—¹⁵/₁₁ 1745), Statsmand. F. paa Rosenholm. Forældre: Stiftamtmand Erik R. og Margrethe Iversdatter Krabbe. Blev 1698 Kammerjunker hos Prinsesse Sophie Hedevig og 1700 Genstand hos Karl XII, hvem han dog aldrig personlig traf. 1702—05 og atter 1710—14 var han Gesandt i England. Fra 1709 var han Amtmand over Kbh.s Amt, hvorfra han 1723 blev forflyttet til den afsi-

des Stilling som Stiftamtmand i Viborg, antagelig paa Grund af Frederik IV's Uvillie mod den gamle danske Adel. Han maatte regnes til Oppositionen i denne Konges sidste Aar, men efter Christian VI's Tronbestigelse 1730 ophøjedes han til Statsminister og Chef for begge Kancellier. Fra 1731 var han Patron for Universitetet, hvortil han med sin klassiske Dannelse var udmærket egnet. I Forhandlingerne om Stavnsbaandets Indførelse viste han sig ikke som nogen Ven af Bondefrihed. Udenrigspolitisk vilde han Forbund med England hellere end med Frankrig, men det var Grev Stolberg-Wernigerode, der fik Kongen til at slutte Forbundet med England 1734. Snart formindskedes i det hele den Indflydelse, der blev øvet af R. og de to samtidig udnævnte Statsministre, Chr. L. og Carl Adolf v. Plessen, hans 2. Hustrus Morbrødre. R.s Stilling blev iøvrigt svækket ved hans Hustrus Mangel paa Diskretion og hendes flaneagtige Optræden, hvorfra der udsprang ligefrem Skandale. 1735 afskedigedes R. fra Kancellierne og, efter en udenrigspolitisk Kursændring med Afslutning af et dansk-fransk Forbund, afskedigedes han tillige som Statsminister 1740. — R. efterlod Mindet om en fin Adelsmand af den gamle Slags. Han var en elskværdig Kavaler og ogsaa en dygtig Embedsmand. D. paa Rosenholm. — Gift 1) 1702 Birgitte Frederiksdatter Gersdorff, d. 1719. 2) 1721 Charlotte Amalie Christensdatter Skeel, d. 1763. *H. Js.*

Litt.: Slægt se Erik Ottesen R.; mødrene Slægt se Elsebe Krabbe; 2. Hustrus Slægt i Adelsaarbogen 1901; „Nye dsk. Mag.“ II 1806; Jens Møller: „Mnemosyne“ 1830—31; L. Koch: „Kong Christian VI.s Hist.“ 1886; E. Holm: „Danmarks Norges Hist. 1720—1814“ I—II 1891—94; „Kirkeh. Saml.“ V 4—5 1907—11; „Breve fra Hans Gram“ 1907; „Bidrag t. d. store nord. Krløes Hist.“ IV—VI 1910—20; A. Friis: „Bernstorfferne og Danmark“ I—II 1913—19; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Rosenholm); Breve i „Hist. Tidsskr.“ IV 1843 og Bruun: „Falsteriana“ 1869.

Rosenkrantz, Jørgen (¹⁴/₃ 1523—⁹/₄ 1596), Rigsraad. F. paa Tørring Slot. Forældre: Rigsraad Otte Holgersen R. og Margrethe

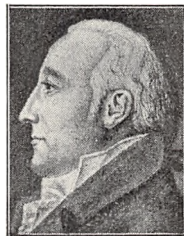

Jespersdatter Ganz zu Putlitz. Opdroges af sin Morfader i Brandenburg og siden hos Slægtninge i Skaane, hvor han kom i Skole i Ystad. 1539—43 studerede han i Wittenberg, hvor han efter eget Sigende hørte „mange drabelige lærde Mænd, besynderlig Dr. Morten Luther og Philippum (Melanchton)“. Han blev altid senere en Tilhænger af streng Lutherdom. 1548—51 opholdt han sig hos Kurfyrst Morits af Sachsen. Derefter levede han som dansk Gods-ejer, Hofmand og Lensmand (fra 1555 paa Koldinghus). 1551 oprettede han Skafø-

gaard af to nedlagte Bøndergaarde, og han ombyggede senere sin fra Kronen ved Mage-skifte erhvervede Gaard Holmegaard til Rosenholm. 1563 blev han Rigsraad. Han blev brugt til flere diplomatiske Sendelser, betød ogsaa meget i den indre Styrelse og ledede bl. a. de aarlige Retterting. Han blev 1588 Medlem af Formynderregeringen, hvis betydeligste Mand han var efter Niels Kaas' Død 1594. R. var ikke nogen stor Mand, men vandt ved sin private og offentlige Færd Ry af en dansk Cato. Han var en Ven af Videnskabelighed og støttede baade A. S. Vedel og Tyge Brahe. D. paa Rosenholm. — Gift 1559 Dorthe Gundesdatter Lange, d. 1613. *H. Js.*

Litt.: Slægt se Erik Ottesen R.; mødrene Slægt i „Jahrbuch des deutschen Adels“ I 1896; Hustrus Slægt i Adelsaarbogen 1901; Selvbiografi i „Dsk. Mag.“ IV 1750; Troels-Lund: „Christian IV.s Skib paa Skanderborg Sø“ 1893; J. O. Andersen: „Holger Rosenkrantz“ 1896; V. Lorenzen: „Studier i dsk. Herregaardsarkitektur I 16. og 17. Aarh.“ 1921; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (bl. a. Rosenholm og Skaføgaard); Breve i Subm: „Nye Saml.“ III 1794 og „Kirkeh. Saml.“ III, 1, 5 og 6 1874—89.

Rosenkrantz, Niels (³/₆ 1757—⁹/₁ 1824), Diplomat, Minister. F. i Øjstetad, Norge. Forældre: Kommandant Otto Christian R. og Karen Johanne Rønning. Uddannedes som Officer, blev 1781 Kammerjunker og gik samtidig over i den diplomatiske Tjeneste, blev 1787 Ministerresident i Warschau, sendtes 1789 til Petersborg, hvor han 1790—94 var Gesandt. 1795—1800 var han Gesandt i Berlin, sluttede 1800 i St.

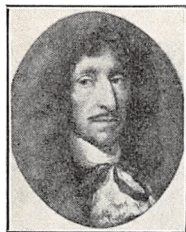

Petersborg Aftaler om den bevæbnede Neutralitet med den lunefulde Kejser Poul, der 1801 pludselig beordrede ham til at forlade Rusland. Han var Gesandt i Stockholm 1801—02, 1802—03 paa ny i St. Petersborg, 1808 en kort Tid i Berlin. 1809 førte han Forhandlingen med Sverige om Fredstraktaten. Endelig blev han 1810 Chr. Bernstorffs Af-løser som Statsminister og Chef for det udenlandske Departement. Synderlig repræsentativ var R. ikke, og han manglede i høj Grad aandelig Dannelse. Men han var jævnt forstandig, til det yderste pligtopfyldende, ærlig, loyal og human, i ikke ringe Grad en aandsbeslægtet af sin Konge, Frederik VI. Han var den første Ikke-Tysker, der gennem lange Tider havde styret dansk Udenrigspolitik, og vandt ved hele sin Færd megen Agtelse og Popularitet. Han raadede forgæves Kongen til i Tide at sige sig løs fra Frankrig og fulgte ham til Wienerkongressen 1814. Han stod senere fast overfor den begyndende Slesvigholstenisme, og han førte de lange Forhandlinger med Norge om Statsgælden. Privat var han meget godgørende,

skønt han led under store økonomiske Vanskeligheder. R. var i alle sine Standpunkter, politisk, religiøst og socialt, meget konservativ; og han sympatiserede ganske med den samtidige Reaktion i Tyskland. D. i Kbh. — Gift 1791 Varvara (Varinka) Alexandrovna Vjasmenskaja, d. 1849. *H. J. s.*

Litt.: Slægt se Erik Ottesen R.; Hustrus Slægt i Kleinsmidt; „Gesch. des hohen russ. Adels“ 1877; Thiele: „Erindr. fra Bakkehuset“ 1869, S. 146; „Anti-slesvigholstenske Fragmenter“ XV—XVI 1851; E. Holm: „Danm.-Norges Hist. 1720—1814“ VII 1912; „Medd. fra Krigsarkiverne“ V—IX 1892—1903; M. Rubin: „1807—14“ 1892 og „Frederik VI.s Tid“ 1895; A. Friis i „Hist. Tidsskr.“ VII 1 1897—99; sst. V 2 1880—81 og VIII 5 1914—15; „Museum“ 1890; „Dsk. Mag.“ V 4 1898—1901; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Rygaard af Palle Rosenkrantz); Linvald: „Kronprins Frederik og hans Regering“ I 1924; Breve i Daas: „Breve fra Danske og Norske“ 1876; Nekrologer i „Proffts Konversations-Blad“ I 1825 og Thaarup: „Fædrenelandsk Nekrolog for 1824“ 1843.

Rosenkrantz, Oluf, Baron (²/₃ 1623—¹³/₃ 1685), Embedsmand, Forfatter. F. paa Lholm. Forældre: Lensmand Holger Axelsen

R. og Lene Mogensdatter Gyldenstjerne. Var Elev paa Herlufsholm 1634—40, studerede 1641 i Oxford, var 1644—51 Sekretær i Kancelliet, ledede 1649 Korfitz Ulfeldt til Holland. 1651 blev han forlenet med det saakaldte Apostelgods i Norge, men opnaede ikke noget større

Len. Ved sin Faders Død havde han 1647 arvet Egholm i Voldborg Herred paa Sjælland og fik siden andre Gaarde. — R. vides at have været til Stede paa Stændermødet 1660, men spillede der lige saa lidt som tidligere nogen Rolle trods sin Velstand og gode Evner. Han var utvivlsomt meget misfornøjet med Enevældens Indførelse, men lod sig dog ²/₅ 1671 optage i friherrelig Stand, og desuden blev han udnævnt til Efats- og Justitsraad samt Medlem af Højesteret. 1678 blev han Gehejmeraad. Brat omstyrtedes imidlertid hele hans Stilling, da han 1681 udgav et „Forsvarsskrift for den danske Adel“ („Apologia nobilitatis Daniæ“). Skriftet, der viser R. som den klassisk dannede og historisk kundskabsrige Mand, havde en forsigtig udtrykt, men dog aldeles tydelig Tendens. Det var rettet mod Enevældens Regeringsform og vakte straks stor Opstandelse hos Magthaverne. R. blev sat under haard Anklage og dømedes 1682 til Tab af Charger og Hovedlod foruden til Forvisning fra Kbh. og Tilbagekaldelse af det ulovlige i Forsvarsskriftet. Siden bestemte Kongen dog, at R. af sin Hovedlod kun skulde betale en Bøde paa 20,000 Rdl. D. paa Egholm. — Gift 1652 Birgitte Gregersdatter Krabbe, d. 1685. *H. J. s.*

Litt.: Slægt se Erik Ottesen R.; Hustrus Slægt se Elsebe Krabbe; C. P. Rothe: „Brave dsk.

Mænds og Kvinders berømtelige Eftermæle“ 1753; „Dsk. Mag.“ V 1751; Sorterup i „For Romantik og Hist.“ 1873; J. A. Fridericia i „Tilskueren“ 1892.

Rosenkrantz, Palle Adam Vilhelm, Baron (f. ²/₄ 1867), Forfatter. F. i Helsingør. Forældre: Ministerresident, Baron Iver Holger R. og Julia Louise Mackenzie. Blev Student

1885, Cand. juris 1891, var derefter nogle Aar i Embede, bl. a. Herredsfuldsmægtig i Nakskov (1895—98), Overretssagfører i Kbh. 1909. En økonomisk Krise af alvorlig Karakter (1898) stillede ham overfor Valget af en Levevej. Han begyndte at skrive. Fra hans Haand foreligger nu over 40 Romaner og en god Snes Skuespil foruden et omfattende journalistisk, historisk oplysende Forfatterskab. Sammen med N. Bransager har han udgivet „Den danske Regering og Rigsdag“ (1901—03), hvor Landstinget i det væsentlige er behandlet af ham. Han har redigeret og skrevet en Del af Artiklerne i „Danske Herregaarde ved 1920“. Var Redaktør af „Masketen“ 1911—15 og „Sort paa Hvidt“ (1918). Han har oversat „Ditlev Ahlefeldts Erindringer“ (1922) og fortalt sine egne Erindringer i „Billeder fra min Barndom“ (1917) og „Junkerdrømme“ (1918). Som Romanforfatter debuterede han med „Fruen paa Havreholm“ (1899), og n. A. havde han paa Dagmarteatret en heldig Debut som Dramatiker med „En Tilstaaelse“ (1900). Blandt hans Skuespil kan nævnes „En Skriftefader“ (1901), „Den bestøvlede Kat“ (1908), „Den røde Hane“ (1909), først skrevet som en vellykket Folkekomedie, senere som Roman, „Antinous“ (1909), „Betroede Midler“ (1910), „Den sjette Sans“ (1911) og „Den flyvende Kommission“ (1917). — Han har dog især dyrket Romanen, hvor hans Speciale er Kriminalromanen i den kendte engelske Magasinsgenre („Hvad Skovsøen gemte“, „Barberkniven“) og Herregaardsromanen og den historiske Roman, hvor han med sit Kendskab til ældre Tider og sine særlige personlige Forudsætninger har leveret sit bedste. Nævnes kan bl. a. „Kgl. Elskov“ (1904), „Anna Boleyn“ (1905), „Mordet i Vestermarie“ (1902), „Markien af Carabas“ (1905), en munter Selvschildring, Storhertugens Hjærte“ (1908), „Dina“ (1910) og „Junkerne fra Lindenberg“ (1923). R. har Haandelaget, han ved, hvordan Stoffet skal skæres til, selv om Enkelthederne i handlingen ikke altid er lige overbevisende. Hertil kommer i hans bedste Ting et kraftigt Lune, en god Slump Menneskeerfaring og historisk Viden, en bred, ligefrem Maade at se Tingene paa, der udleverer tomme Fordomme

og gør Ret og Skel. Med sin Junkeridealisme og brede, sunde Sans er han i mange Maader en god folkelig-borgerlig Forfatter. — Gift 1892 Edle Christiane Nielsen. O. F.

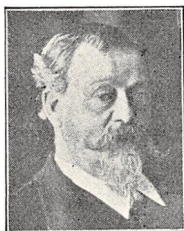
Litt.: Slægt se Erik Ottesen R.; Erlindringer i ovenn. Bøger, i „Masken“ 1^{5/11}, 2^{9/11} og 2^{0/12} 1914 og i „Sort paa Hvidt“ 2^{1/11}, 5^{1/2} og 1^{0/12} 1918; G. Brandes: „Saml. Skr.“ XV 1905 (fra 1902); „Studerterne fra 1885“ 1910; „Publikum“ 1908—09, Nr. 3; Jens Pedersen: „P. R. og hans Romaner“ 1914; „Dsk. Dramatikere“ 1916; Leopold: „Tres Talenter“ 1919; „B. T.“ 1^{8/9} 1923; „Den nye Litt.“ 2^{1/10} s. A.

Rosenstand, Otto Ludvig Emil (f. 1^{7/3} 1861), Præst, Forfatter. F. i Ribe. Forældre: Sparekassekasserer Wulff Sigvard R. og Elisabeth Margrethe Magdalene Knudsen. Blev Student 1878 og Cand. theol. 1883. Efter nogle Aars Lærergerning paa Grundtvigs Højskole i Lyngby blev han 1889 Sognepræst i Vester Vedsted, i hvilken Stilling han stadig virker, idet dog efter Genforeningen 1921 to sønderjyske Sogne: Hvidding og Rejsby er føjede til hans Pastorat. Han slutter sig til den grundtvigske Retning og er i de 35 Aar blevet overordentlig nær knyttet til sin Menighed, men ogsaa i de tilgrænsende Sogne udøver han en betydelig Indflydelse. Som Præst i det tidligere sydligste Grænsesogn har han bestandig vist Sønderjyderne og deres Sag den mest levende Interesse, og for Vester Vedsted Efterskole har han været den bærende Kraft. I Blade og Tidsskrifter har han offentliggjort talrige Artikler om religiøse og nationale Spørgsmaal og udgav 1904 „Aandelige Forhold i Sønderjylland“; desuden har han skrevet en Række religiøse og opbyggelige Bøger: „Kristelige Taler“ (1893), „Livsmod“ (1899), „Fra Bønnens Liv“ (1896), „Menneskelivets Kamp og Sejr“ (s. A.) og „Paa Kirkesti“ (1904). — Gift 1888 Anna Bolette Mohr. H. M.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbøgen“; Vahl: „Slægtebog over Chr. Nielsens Afkom“ 1879 ff.; „Stamt. over N. J. Knudsens Slægt“ 1868, hos Lengnick (Goische) og i Søltøft: „Stamt. over Slægten Paludan-Müller“ 1895.

Rosenstand, Vilhelm Jacob (3^{1/7} 1838—1^{1/3} 1915), Maler. F. i Kbh. Forældre: Bogholder ved grønlandsk Handel Andreas Reinhard R. og Laura Nielsine Rasmine Wellmann. Kom tidlig paa Akademiet og besøgte det til hen i 60'erne; deltog i Krigen 1864; udstillede fra 1861, vandt 1865 og 1867 den Neuhausen'ske Præmie („Fra Saxarmen ved Danevirke“ og „Torden-skjold ved Marstrand“),

fik 1869 Rejsestipendium fra Akademiet og drog til Italien, hvor han forblev til 1881 med et Besøg i Paris 1878; 1881—82 var han i Paris paa det Ancker'ske Legat og malede hos Bonnat; hans fra Seinestaden hjemsendte Billede „Moder og Søn ved en pousse-café“ fik paa Charlottenborg Udstillingsmedaillen. 1887 blev han Medlem af Akademiet og Akademiraadet. R. har malet en Del Genrebilleder fra Livet i Udlandetets Storstæder og i Kbh. („Udenfor å Portas Kafé“, 1883, Stockholm Nationalmuseet), desuden flere Portrætter, deriblandt de historiske Portrætter „Hedemann ved Bov“ (1890) og „Oluf Krabbe“ (1899) til Frederiksborg. Endelig har han syslet med Historiemaleriet. Ved Konkurrence vandt han to Gange i Op-gaven om Komplettering af Malerierne til Universitetets Festsal og malede 1890 „Studerterne rykker ud til Udfald 1659“ og 1892 „Holberg overværer en Prøve paa Erasmus Montanus (Skitser paa Frederiksborg). Endelig har han udført flere Billeder fra Krigen 1864 som „Episode af Dybbølstillingens Forsvar“ (1895) samt to Gange „Wessels Besøg hos Ewald“ i Rungsted. R.s gode Skole og kloge Fortællemaade har givet hans Billeder en anerkendt Værdi, men hans Lige-gyldighed med Hensyn til Farvernes Samstemning og hans for udprægede Evne for Fortællingens Konstruktion har bevirket, at han ikke regnes mellem vore ypperste Historiemalere. D. i Kbh. — Gift 1889 Clara Elise Hansen, f. Jensen, d. 1910. O. A.

Litt.: Slægt se Otto R.; Sig. Müller: „Nyere dsk. Malerkunst“ 1884; „Dannebrog“ 2^{3/9} 1892; P. Johansen i „Kunst“ 1902; „Kbh.“ 8^{2/9} 1903; E. Schjødte i „Til. Tid.“ 8^{2/9} s. A.; sst. 2^{6/7} 1908; Hendriksen: „Mennesker og Oplevelser“ 1910; A. Schwartz: „Skagen“ 1912—13; N. Lassen: „Erlindringer“ II 1919, S. 67; Galschiøt: „Skandinaver i Rom“ 1921; Nekrologer i „Politiken“ 1^{0/3} 1915; „Nationaltid.“ 1^{3/3} s. A. og (af Otto Bache) 1 „Berl. Tid.“ s. D.

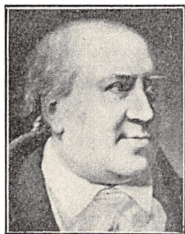
Rosenstand-Goiske, Peder (1^{1/3} 1704—13⁶ 1769), Teolog. F. i Vestervig. Forældre: Provst Peder Goiske og Bodil Margrethe Rosenstand. Blev Student 1722 og Cand. theol. 1724, avancerede dernæst fra Huslærer til Lærer i Aalborg 1726, Konrektor i Viborg 1733, Stiftsprovst i Viborg 1747 og endelig 1749 til teologisk Professor i Kbh.; allerede 1742 havde han erhvervet den teologiske Doktorgrad for en Afhandling om Treenigheden. Som Universitetslærer fik han en ikke ringe Betydning for de studerende; ud fra den Wolf'ske Filosofi vilde han vise, at Kristendom og Fornuft saa langt fra at stride mod hinanden tværtimod stod i den fuldstændigste Harmoni; Kristendommens Sandhed lod sig bevise ved Fornuftslutninger, saaledes at Vantro i Vir-

keligheden kun skyldtes, at Mennesker ikke brugte deres Fornuft; og personlig var han en from og alvorlig Kristen. 1753 begyndte han at udgive som Ugeskrift „Billige Frie-Tanker over ubillig Frie-Tænkeri“ (hvis sidste Halvdel dog udkom som samlet Hele), hvori han for Lægfolk vilde godtgøre det fornøftstridige i at forkaste Kristendommen. En Polemik, han førte med Advokat Schade i Hamborg, endte med, at denne blev forvist til Kristiansø og hans fritænkeriske Skrift brændt af Bøddelen. 1751—67 var R. Tilforordnet i Missionskollegiet og Direktør for Vajsenhuset. D. i Kbh. — Gift 1740 Marie Benedicte Kneyn, d. 1779. H. M.

Litt.: Slægt se Otto Rosenstand; Büschling: „Nachrichten“ I 1754, S. 247; „Luxdorphlana“ 1791, S. 4; Steenstrup: „Dsk. Maanedsskr.“ 1865 I, S. 96; „Saml. t. jysk Hist. og Top.“ IV 1872—73; Hundrup: „Lærstanden ved Viborg Kate-dralskole“ 1875; „Kirkeh. Saml.“ IV 1 1889; Rønning: „Rationalismens Tidsalder“ II 1890; E. Holm: „Danm.-Norges Hist. 1720—1814“ III 2 1898 og V 1906; „Hist. Tidsskr.“ VII 2 1899—1900; M. Nøllendam: „Bastholm“ 1922.

Rosenstand-Goiske, Peder (døbt ²²/₈ 1752—¹⁰/₂ 1803), Dramaturg, Jurist. F. i Kbh. Forældre: Professor Peder R.-G. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1769,

kastede sig over dramaturgiske Studier, især paavirket af Lessings „Hamburgische Dramaturgie“, og begyndte i Okt. 1771 anonymt Udgivelsen af et lignende Teatertidsskrift „Den dramatiske Journal“, der udkom gennem to Sæsoner indtil Foraaret

1773 (udg. ved C. Behrens 1915—19). Det er præget af Forfatterens Ungdom, af hans skødesløse og hastige Stil, men bærer ved Siden heraf Vidne om en virkelig Forstaaelse af Skuespilkunsten og dens Betydning, af Harme over Skødesløshed hos dens Udøvere, af Følelse af Skuepladsens Værdighed og dens Forpligtelser overfor nationale Digtere. Men samtidig revsede han haardt — i Journalens første Nr. — Teaterdirektør N. K. Brédals Syngestykke „Tronfølgen i Sidon“, hvad der gav Anledning til den tit skildrede Teateraffære og til Johs. Ewalds „De brutale Klapper“. Efter at Journalen var ophørt, tog R.-G. 1775 dansk juridisk Eksamen, hvortil han 1783 føjede den latinsk-juridiske, blev derpaa Auditør ved det holstenske Infanteriregiment, men glemte ikke Teatret. Han skrev 1778—80 sine „Kritiske Efterretninger om den danske Skueplads tillige med særskilt Bedømmelse om Skuespillerne og Danserne af begge Kjøen“, som først blev udgivet 1839 af C. Molbech. 1780 blev R.-G. Censor ved Teatret, og Rygtet vilde vide, at denne Udnævnelse var Løn for, at Skriftet ikke blev trykt. 1786—92 var han Medlem af Teaterdirektionen, allerede 1781 var han

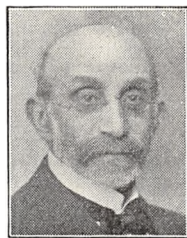
blevet Overauditør, 1783 Højesteretsadvokat. Hans trykte Procedurer — bl. a. som Defensor for Kammerherre Lüttichau i Sagen mod Chr. Colbjørnsen — viser ham som et skarpt juridisk Hoved. 1794 blev han Vicelagmand i Kria., to Aar senere virkelig Lagmand, men han kunde ikke trives i Norge, hvor hans skarpe Tunge skaffede ham mange Bryderier. 1797 tog han sin Afsked og levede derefter tilbagetrukket i Kalundborg, hvor han døde. — Gift 1) 1780 Sara Dorthea Mühlhausen, d. 1786. 2) 1786 Frederikke Amalie Kaas, d. 1821. C. Bs.

Litt.: Slægt se Otto Rosenstand og I Glering: „B. Hagens og M. Cöllners Efterk.“ 1884; 2. Hustrus Slægt se F. C. Kaas; Rahbek: „Erindringer“ I 1824, S. 226, 260; Collin: „For. Hist. og Stat.“ II 1825; Molbech i ovenn., „Kritiske Efterretn.“ 1839; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ II 1856; E. Holm: „Kampen om Landboreformerne“ 1888, S. 221 f.; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ I 1889; Rønning: „Rationalismens Tidsalder“ II 1890; Aumont i „Tilskueren“ 1893 II; C. B. Duncker: „Gl. Dage“ 1909; C. Behrens: „P. R.-G.“ 1919.

Rosenthal, Esajas Emil Israel (²³/₆ 1851—³¹/₃ 1920), Læge. F. i Kbh. Forældre: Gros-serer Wulf Esajas Israel og Adeline Rosenthal. Navneforandring

1891. Blev Student 1868, Cand. med. 1875, fik en grundig Uddannelse som intern Mediciner og Børnelæge bl. a. som Reservelæge ved Kommunehospitalets 2. Afd. 1882—85 og var i adskillige Aar knyttet som Afdelingslæge til Kbh.s Poliklinik, for hvis Opret-telse han havde været meget virksom. 1882 havde han disputeret om „Pleuritis hos Børn“. Ved Siden af Pædiatrien, der altid interesserede ham, var det især Lunge- og Hjertesygdomme, der havde hans Hovedinteresse, og den fysiske Diagnose af disse Sygdomme dyrkede han med stor Grundighed, tillagde den maaske for stor Betydning. Fra 1896 til sin Død var han Overlæge ved Kommunehospitalets 2. Afd., som han ledede med stor Samvittighedsfuldhed og den varmeste Interesse for sit Fag og sine Patienter. Denne Kærlighed til medicinsk Videnskab fulgte ham til det sidste; han var en flittig Deltager i medicinsk-videnskabeligt Foreningsliv og virksom i mange humanitære Institutioner. R. har skrevet talrige mindre Arbejder i medicinske Tidsskrifter, mest fra sin Specialitet, og udarbejdet Afsnittet om Lungesygdomme i den nordiske interne Patologi; et af hans sidste Arbejder var den vigtige Paavisning af den Betydning, „Rømning af Munden“ kan have for Opstaaen af visse Lungelidelser. D. i Kbh. — Gift 1885 Tertia Regina Oline Kierulff. F. L.

Litt.: Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1882; Hustrus Slægt i Klitgaard: „Kjerulfske Studier“ 1914—18, S. 273; Nekrologer i „Berl. Tid.“

$\frac{1}{4}$ 1920, „Politiken“ s. D., „Ugeskr. f. Læger“ s. A. (af V. Scheel) og „Hospitaletid.“ s. A. (af Fr. Tobiesen).

Rosenørn, Ernst Emil ($\frac{7}{11}$ 1810— $\frac{7}{8}$ 1894), Embedsmand, Politiker. F. paa Benzonslund ved Holbæk. Forældre: Godsejer Cecilus

Ulrik Andreas R. og Juliane Marie Schack. Blev Student 1830, Cand. juris 1838, var i Udlandet 1838—40, købte 1841 selvtredie Vorgaard i Vendsyssel, som han var Ene ejer af 1865—72, ejede 1855—71 endvidere Østergaard i Salling. 1846 flyttede han til Frbg. og var en Tid Formand for Kommunalbestyrelsen her. Han repræsenterede Varde i Folketinget 1855—64, var 1861—63 desuden Medlem af Rigsraadet, var 1866—69 paa ny Folketingsmand (for Hjerting) og 1879—94 kongevalgt Landstingsmand. Han stod oprindelig paa de nationalliberales højre Fløj og stemte 1856—57 og 1860—61 mod Fæstelovene, fjernede sig efter 1864 fra sit tidligere Parti og kaldte sig $\frac{7}{8}$ 1868 national og liberal, ikke national-liberal. Han støttede nu Frijs og talte 1868 mod Fæsteloven. Hans Udnævnelse til Kultusminister efter Aleth Hansen Sept. 1869 vakte Overraskelse, fordi han indtog et meget konservativt Ståde i kirkelige Spørgsmaal og 1867—68 i Tinget havde udtalt sig skarpt mod de kirkelige Frihedslove, som han nu skulde administrere. Han afgik dog allerede Maj 1870 med det øvrige Ministerium uden at have sat dybere Spor; Teaterloven gennemførtes først under hans Efterfølger. Han afslog at danne Ministerium efter Frijs. Hans Udtalelser i sin sidste Ministertale $\frac{29}{5}$ 1870 om det kompakte Flerpartis Ret til Magten benyttedes senere ofte af Venstre som „det sidste parlamentariske Ord fra Ministerpladsen“. Som Landstingsmand var han fuldtud Højre, i flere Reformspørgsmaal ret frisindet, havde 1880 Fortjeneste af Husmandskreditforeningsloven og søgte 1889 forgæves at gennemføre en lille Forbedring af Fæsternes Kaar. Hans sidste Optræden 1894 gjaldt Prostitutionen, som han vilde have ophævet. 1870—83 var han Overpræsident i Kbh., fra 1869 Kurator for Vemmetofte, fra 1875 for Vallø, 1875—78 Formand for den store Arbejderkommission, siden for den frivillige Selvsbeskatning, 1862—69 og 1870—72 Direktør for Landbohøjskolen. En repræsentativ og afholdt Mand. D. paa Villa Bona ved Hillerød. — Gift 1845 Mariane Magdalene Clausine Brinck-Seidelin, d. 1884.

P. E.

Litt.: Slægt i „De R.ers Genealogi“ 1780, hos Lengnick, i Adelsaarbogen 1887, ved Grandjean i „Personalh. Tidsskr.“ VI 1 1910 og ved Reitzel i „Aarb. f. hist. Sf. f. Odense Amt“ 1918; mødrene Slægt hos Lengnick; Hustrus Slægt se L.

Brinck-Seidelin; „Helmdal“ $\frac{2}{10}$ 1869; „Berl. Tid.“ $\frac{24}{9}$ s. A.; „Fædrelandet“ $\frac{26}{9}$ s. A.; „Dagbladet“ $\frac{29}{9}$ s. A.; „Ill. Tid.“ $\frac{29}{9}$ 1872; „Dsk. Folketid.“ $\frac{27}{9}$ s. A.; Leth og Wad; „Dimitterede fra Herlufsholm“ 1875—82; „Fædrelandet“ $\frac{29}{10}$ og $\frac{24}{11}$ 1875; Bille; „Tyve Aars Journalistik“ II—III 1876—77; Wulff; „Den dsk. Rigsdag“ 1882; Neergaard; „Under Junigrundloven“ II 1916; „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 228, 287 f., 310, 321, 330, 357, 371, 377, 381, V 1923, S. 20, 28, 293; H. Lund; „Sof. Høgsbros Brevveksling og Dagb.“ I 1924; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Vorgaard); H. P. Barfod; „Minder fra et langt Liv“ 1921 („Mem. o. Br.“ XXXV); Nekrologer i „Berl. Tid.“ $\frac{8}{8}$ og $\frac{21}{8}$ 1894, „Nationaltid.“ $\frac{9}{8}$ s. A. og „Søndags-Posten“ $\frac{29}{8}$ s. A.

Rosenørn, Matthias Hans ($\frac{24}{11}$ 1824— $\frac{30}{3}$ 1902), Embedsmand, Historiker. F. i Randers. Forældre: Generalkrigskommissær Peder Otto R. og Eleonora Hellesen. Blev Student 1831, Cand. juris 1836, Volontær i Danske Kancelli 1837, var 1838—40 i Udlandet, blev 1841 Kancellist, 1843 Referendar i Kabinetssekretariatet og s. A. Kommitteret i Generaltoldkammer- og Kommercekollegiet. Trykket

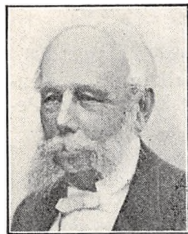
af de opløste Embedsforhold i Enevældens sidste Aar gik han 1847 som Stiftamtmand til Island, men udnævntes Sept. 1849 til Indenrigsminister efter Bang og fungerede som saadan, til han afgik ved Ministeriets Omdannelse i konservativ Retning Juli 1851. Han tilhørte den nationale Retning overfor Slesvig, stod skarpt mod Bondevevnerne og vilde ikke forelægge nogen Fæstelov, gennemførte derimod 1850 Hoverilovene. Han var 1849—52 Folketingsmand for Roskilde, 1852—53 for Sønderjinge, 1853—54 for Kbh. 3. Kreds, 1856—61 Rigsraadsmedlem, stillede sig 1884 som Højremand i Randers mod Bluhme. Efter sin Afgang som Minister blev han 1852 Kabinetssekretær, men fjernedes n. A. af Ørsted, var 1854 Chef for statistisk Bureau og 1854—85 Amtmand i Randers, 1859—1901 kgl. Kommissarius for de jysk-fynske Statsbaner, tillige Kommissarius for en Række Privatbaner. Han syslede med historiske Studier og udgav 1873—1901 i to Bd. en righoldig Materialesamling til Niels Ebbesens Tids Historie. 1865—95 var han Bestyrelsesmedlem i Jysk historisk-topografisk Selskab, 1885—1902 Formand for Samfundet for dansk-norsk Genealogi og Personalhistorie. 1888 udgav han „Løsrevne Blade af Livsminder“, hvor han bl. a. imødegaar Madvigs Opfattelse af Frederik VII. D. i Kbh. — Gift 1844 Ludovica Emilie Olrik, d. 1878.

P. E.

Litt.: Slægt se E. Emil R.; mødrene og Hustrus Slægt se Axel Olrik; Erindringer i ovenn. Bog; „Fædrelandet“ $\frac{9}{4}$ 1875 (af Vas), $\frac{29}{4}$ s. A. (af M. H. R.) og $\frac{28}{4}$ s. A. (af Vas); Neergaard; „Under Junigrundloven“ 1892—1916; Madvig;

„Livserindringer“ 1887; „Dsk. Adels Blad“ Novb. 1914; P. Andræ: „Genejmæraadinde Andraes politiske Dagb.“ II 1916; Aage Friis i „Hist. Tidsskr.“ VII 6 1905—06; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920 S. 65, 125, II 1921, S. 147, 151, IV 1921, S. 158, 276, 287 f., V 1923, S. 25, 173; Breve i „Udv. af Breve til P. Hjort“ 1869; Nekrologer i „Randers Amts Dagbl.“ $\frac{1}{4}$ 1902, „Ill. Tid.“ $\frac{20}{4}$ s. A. og (af Vilh. Bang) „Saml. t. jysk Hist. og Top.“ III 3 s. A.

Rosenørn-Lehn, Otto Ditlev, Baron ($\frac{28}{5}$ 1821— $\frac{21}{5}$ 1892), Udenrigsminister. F. paa Orebygaard. Forældre: Oberst, Baron Henrik Christian R.-L. og Christiane Henriette Barner. Blev Student 1841, studerede Jura uden at tage Embedsksammen, overtog 1847 Baroniet Guldborgland og arvede 1860 ogsaa Baroniet Lehn, ligesom han ejede Røssjøholm i Skaane og Kiding og Aarup i Sønderjylland.

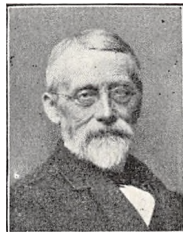
Han var en interesseret og energisk Godsstyrer, der navnlig tog levende Del i mange lolland-falsterske Foretagender; Orebygaard ombyggedes 1872—74. Han havde stor Kærlighed til Kunst og var 1860—61 i Rom; han støttede mange af Tidens unge Kunstnere og samlede paa Orebygaard en ret betydelig Samling Malerier af ældre og yngre. Ogsaa Videnskabsmænd som Julius Lange nød godt af hans Rundhaandethed. 1870 blev han Direktør for den kgl. Malerisamling. 1874 for Kopperstiksamlingen. I Politik indtraadte han 1864 som Medlem af Rigsraadets Landsting, Okt. 1866 af Rigsdagens; han stod Oktoberforeningens Mænd nær uden egentlig at høre til Kredsen. Sidst i 60'erne var han Formand i Godsejerforeningen. Maj 1870 indtraadte han, væsentlig paa Halls Opfordring, som Udenrigsminister i Ministeriet Holstein og beklædte denne Post til sin Død med Undtagelse af Maanederne Juni—Okt. 1875. Den i Diplomatisk ganske uerfarne Mand fik i Situationen ved den fransk-tyske Krigs Udbrud 1870 en vanskelig Opgave at løse; han synes trods sit Venskab for Hall i det hele at have støttet sig til Vedel og Frijs og var en Overgang villig til at træde tilbage for denne sidste. I hele hans paafølgende Ministeritid var Vedel den sikre og faste Haand i Ledelsen, og R.-L. handlede altid i nær Tilslutning til Estrup. D. i Kbh. — Ugift.

P. E.

Litt.: Slægt se E. Emil Rosenørn og Abraham Lehn, d. 1709, samt Adelsaarbogen 1924; mødrene Slægt se S. Barner og ved Gjellerup I „Ill. Tid.“ $\frac{7}{8}$ 1891; Wulff: „Den dsk. Rigsdag.“ 1882; „Nationaltid.“ $\frac{28}{5}$ 1891; „Berl. Tid.“ $\frac{29}{5}$ s. A.; Graae: „Moderne Profiler“ 1892; Neergaard: „Under Junigrundloven“ II 1916, S. 1541; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Orebygaard); „A. F. Kriegers Dagb.“ III 1921, S. 309, 356, IV 1921, S. 78, 324, 377, V 1923, S. 6, 9, 14, 24 f. 30, 33, 38 f., 42 f., 44—45, 58—61, 67—69, 79, 85 f. 89 f., 94, 96, 100, 112 f., 117 f., 119, 122, 125, 133, 148, 163 f., 174 f., 179, 190,

208, 210, 226, 232 ff., 238, 244 f., 249, 263, 269, 283, 285, 313, 319, 321, 324, 327, 342, 358, 386; „Breve fra Rigsarkivar Birkeland“ 1920, S. 209; A. Friis: „Danmark ved Krigsudbrudet 1870“ 1923; Nekrologer i „Berl. Tid.“ $\frac{21}{5}$ og $\frac{22}{5}$ 1892, „Ill. Tid.“ $\frac{12}{5}$ s. A. (af G. L. Grove) og „Danmark“ 1893 (af Damkier).

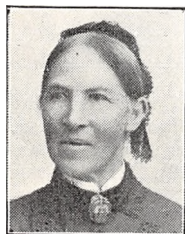
Rosenørn-Teilmann, Christian Peter Theodor ($\frac{17}{6}$ 1817— $\frac{10}{1}$ 1879), Godsejer, Politiker. F. paa Rindomgaard ved Ringkøbing. Forældre: Stiftamtmand Peder Otto Rosenørn og Ingeborg Christiane Wormskjold. Blev Student 1835, Cand. juris 1841, Volontær i Rentekamret, Auskultant sst. 1846, var 1847—48 adjungeret Amtmand for Lolland-Falster, 1849 konstitueret Amtmand paa Bornholm, 1850 konstitueret Sekretær for Indenrigsminister Emil Rosenørn, blev 1851 Borgemester i Fredericia og var 1853—59 Herredsfoged i Skads Herred. 1861 tiltraadte han Besiddelsen af Stamhuset Nørholm ved Varde og antog Navnet R.-T. Han var en fremragende dygtig Godsejer, der efterhaanden afhændede alt Fæstegods og foretog store Plantninger. 1859—66 var han Medlem af Landstinget for 11. Kreds, 1861—66 af Rigsraadet og fra 1868 til sin Død kongevalgt Landstingsmand. Han tog i sine første Rigsdagsaar livlig Del i Debatten især om juridiske og Landbospørgsmaal (Fæstelovene i 60'erne og 70'erne); han stod Grev C. E. Frijs nær og var 1865 Medforslagsstiller af Estrups første Landstingsforslag, stod oprindeligt lidt reserveret overfor Alliancen mellem de smaa og store Bønder, men var siden med sin juridiske Viden og Skole en af Frijs' Hovedstøtter i Kampen for den reviderede Grundlov og lod sig bevæge til Novb. 1865 at indtræde som Kultusminister i hans Ministerium. Fra Aug. 1866 fungerede han tilige som Justitsminister for den syge Leuning, afgav Sept. 1867 Kultusministeriet (undtagen Teatret) til Kierkegaard, blev Justitsminister s. A. og afgik af Helbredshensyn Aug. 1868. Som Kultusminister udstedte han $\frac{24}{11}$ 1865 det af Bræstrup forbedrede Cirkulære mod den Rask-Petersen'ske Retskrivning og nedsatte Teaterkommissionen af 1867; i Sognebaandsspørgsmaalet lykkedes det ham ikke at mægle imellem Tingene. Som Justitsminister nedsatte han Proceskommissionen af 1868 og gennemførte Love om Æresoprejsning og Sagførervirksomhed, men havde Uheld med Værnepligtsloven og de islandske Forhold, hvor han var mindre eftergivende end Leuning. 1875 blev han Viceformand i Landstinget, var 1876 Ordfører for Fiskeriloven. Han var en retlinet, samvittighedsfuld Mand, uden større parlamentarisk Færdighed. D.

paa Orebygaard ved Sakskebøing. — Gift 1850 Christine Marie Rosenørn, d. 1852. P. E.

Litt.: Slægt se E. Emil Rosenørn og i A. Tellmann: „Stamt. over Familien Teilmann“ 1844; mødrene Slægt hos Lengnick, i I. K. R.-T.: „Om Slægten Wormskiold“ 1902 og ved C. Klitgaard i „Personh. Tidsskr.“ VI 1 1910; Bille: „Tyve Aars Journalistik“ III 1877; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; I. K. R.-T.: „Lidt om Nørholm og dens Beboere“ 2. Udg. 1909; „Joh. Luise Heiberg og A. F. Krieger“ II 1915; „A. F. Kriegers Dagb.“ III 1921, S. 309, 316—18, 328 ff., 333, 342, 354 f., 358, 369, IV s. A. S. 14, 25, 29, 37, 39, 46, 50, 68, 72, 79, 88, 103, 133—35, 137, 155, 164, 176, 198, V 1923, S. 339; H. Lund: „Sof. Høgsbros Brevveksling og Dagb.“ I 1924; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Nørholm); Nekrologer i „Dagbl.“ ¹³/₁ 1879, „Ill. Tid.“ ¹⁹/₁ s. A. og „Morgenbl.“ ¹²/₁ s. A.

Rosing, Hedevig Sophie (¹⁰/₅ 1827—³⁰/₁₁ 1913), Pædagog, Forfatterinde. F. i Horsens. Forældre: Sognepræst Ulrik Frederik R. og Ursula Sophie Lasson.

Tog Skolelærerindeeksamen 1860 og var til 1865 ansat ved Kbh.s offentlige Skoler. Ved sit Ægteskab flyttede hun til Norge, blev 1867 ansat ved Folkeskolevæsenet i Kria og var 1872—80 Lærerinde ved Balchens Døvstummeinstitut. Efter at have studeret Døvstummevæsenet i flere europæiske Lande aabnede hun 1881 en Tale-skole for døve, som hun ledede til 1895. Ved Siden af sin fortjenstfulde Virksomhed for Døvstummevæsenet udfoldede Fru R. et omfattende Forfatterskab; hun udgav 1869 og 1871 Udvalg af sin Mands Breve og Optegnelser og skrev en Række folkeoplysende Smaaarbejder, bl. a. om historiske Personligheder (Franklin, Jeanne d'Arc, Burns, Watt o. fl.). Af hendes Skolebøger kan nævnes „Barnets første Bog“ (1879, 18. Oplag 1909), „Vejledning ved Undervisning i samtidig Læsning og Skrivning efter Lyd- og Stavemetoden“ (s. A.) samt en Læsebog for døvstumme Børn. Endelig skrev hun mange Afhandlinger om Skolevæsen og Kvinders Uddannelse. D. i Kria. — Gift 1865 Landbrugsskolelærer Hans Anton R., d. 1867.

K. K.

Litt.: Slægt i Hanch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“ og ved samme i „Geneal. Tidsskr.“ Juni—Juli 1913; „Folkebl.“ 1892; „Journal f. Døve“ s. A.; „Hjemmets og Arbejderens Ven“ 1893; „Norsk Skoletid.“ 1894; „Døves Blad“ 1895, 1905 og 1907; „Husmoderen“ 1896; „Urd“ 1897; „Hjælpe“ 1899; „Norsk Familie Journal“ 1903; „Nyt Tidsskr. f. Abnormvæsenet“ 1902; „Nylænde“ 1907; Nekrolog i „Morgenbl.“ ¹/₁₂ 1913.

Rosing, Johanne Cathrine (²/₃ 1756—¹⁵/₁ 1853), Skuespillerinde. F. i Kbh. Forældre: Vægter Herman Olsen og Gundel Marie Abelgreen. Debuterede paa det Kgl. Teater ³/₁₁ 1773 i Titelrollen i Voltaires „Nanine“. Hendes sceniske Kvalifikationer er blevet højst forskelligt bedømt af Rosenstand-

Goiske og Rahbek, den sidste hendes erklærede Tilbeder, der dynger begejstrede Superlativer sammen om sin beundrede „Ol-sen“. Hendes Teaterbane førte hende lidt efter lidt i opadstigende Linie. Hun beundredes som Emilie Galotti, som Nanna i „Balders Død“, som Grevinden i „Figaros Bryllup“ og især som Eulalie i „Menneskehad og Anger“. Hun fandt i sine Roller Udtryk for Oplysningstidens Sværmeri og Følelsesfuldhed, og Ungdommen fulgte Rahbek i hans Begejstring. Som Aarene modnede Kunstnerinden, der blev Moder til 17 Børn, udvidede hun sit Felt — hun tilkæmpede sig i „Dyvekefejden“ en saadan Rolle som Sigbrit i „Dyveke“, der viste hendes uomtvistelige Evner for dette Rollefag; ogsaa Jutta i „Niels Ebbesen“ spillede hun med Ligevægt og Autoritet samt Dronning Bera i „Hagbarth og Signe“ og Moer Ludlam i „Ludlams Hule“, en Rolle, der vidnede om nye Muligheder for hendes kunstneriske Landvinding i en ældre Alder. Disse Muligheder blev dog ikke udnyttet, hun fik ikke Lejlighed til at prøve sine Kræfter i nye Roller, men fejrede ³/₁₁ 1823 som Jutta 50 Aarsdagen for sin Debut og forlod med Sæsonens Udgang Scenen. Hun tilbragte sine sidste Leveaar, der berøvede hende Synet, som Slægtens højt hædrede Tipoldemoder paa Fredensborg, hvor Kong Frederik VI havde overladt hende Fribolig. D. der. — Gift 1778 Skuespiller Michael R. (s. d.), d. 1818.

C. B.

Litt.: Om Ægtefælles Slægt se Michael R.; Rahbek i „Aftenblad“ 1823 II; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ III—IV 1860—62; Rahbek: „Erindringer“ 1824—29; Oehlenschläger: „Erindringer“ I—II 1850; Nic. Bøgh i „Hist. Arkiv“ 1869 I; Jul. Clausen i „Museum“ 1895 I; „K. L. Rahbeks Ungdomskærlighed“ („Mem. o. Br.“ XV) 1911; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; Steenstrup: „Den dsk. Kvinde“ I 1917; E. Reumert: „En Raceslægt“ s. A.; Breve ovenn. Steder i „Museum“ og „Mem. o. Br.“ samt i R. Nøliendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ 1911.

Rosing, Michael (¹⁰/₂ 1756—¹²/₁₀ 1818), Skuespiller. F. paa Rosvoldtrangen, Leks-viken, Norge. Forældre: Sognepræst Michel Tørrisen R. og Anc Nielsdatter Munch. Blev Student 1775, forelskede sig i Kbh. glødede i den unge Skuespillerinde Johanne Cathrine Olsen, opgav at studere videre og gik til Teatret, hvor han antoges som Elev og 1777 fik sine første Roller: Chri-

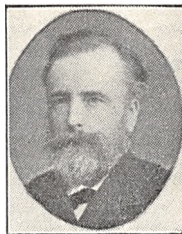
sten Griffel i „Den Stundesløse“ og den usægtelig vigtigere Orosman i Voltaires Tragedie „Zaire“. Han modtog hurtig fast Ansættelse, men var som Kunstner endnu ufærdig, og hans trønderiske Dialekt vakte Anstød. Han var en energisk ung Mand, der forstod, at Kunsten kun naas gennem forsat Arbejde, han afhjalp Stemmens Unoder og affilede sin norske Sprogtoner, selv om der altid blev Spor tilbage i patetiske Udbrud. Han var i Besiddelse af en smuk Tenor og forøgede derfor snart sit Repertoire med adskillige Syngespilroller — han udførte bl. a. Titelpartiet i Baggesens og Kunzens Opera „Holger Danske“ og Armand i „De to Dage“. Men sin egentlige Betydning vandt R., der var en stejl og ofte stridbar Personlighed, til hvem Erindringer om adskillige Teaterfejder knytter sig, som Karakterkuespiller. Han var baade den fyrige Elsker og den snigende Skurk, baade den slebne Hofmand og den myndige Herre, spillede f. Eks. Marinelli i „Emilie Galotti“ og Joseph Surface i „Bagtalelsens Skole“, men ved Siden heraf en Mængde andre Roller, lystige Galninge og ærlige Elskere, et broget Galleri af Figurer, som gjorde ham populær i vide Kredse. Men han higede udover Tidens Moderepertoire, hvor Kotzebue var en Hovedhjørnen, mod Shakespeares og Schillers store og sammensatte Mennekskafremstillinger. Den sentimentale tyske Modedramatikers Herredømme formaaede han imidlertid ikke at bryde. Desværre blev han 1804 angrebet af en Gigtildelse, der hurtig endte hans Kunstnervirksomhed. Han, hvem Oehlenschläger havde benyttet som Model for Hakon Jarl, kom aldrig til at udføre Rollen, men maatte nøjes med at fremsige Epilogen „Brage“ ved Førsteopførelsen ^{30/1} 1808. Faa Uger efter optraadte han som Nelcour i „Alexis“ sidste Gang, om han end ved sine Beneficer 1812 og 1815 endnu to Gange viste sig siddende paa Scenen for at fremsige dels en Prolog af Oehlenschläger, dels Auden i „Hakon Jarl“. Legemets Kraft var brudt, men Stemmen havde sin gamle fængende Klang og Øjet sin Glød. I Aarene mellem sin Afgang og sin Død virkede R. en Tid som Instruktør ved det Kgl. Teater og som Lærer ved den dramatiske Skole. Men Sygdommen lænkede ham snart til Hjemmet, og Døden kom som en Befrielse til den store Kunstner, hvis Ry Tidens ikke har kunnet fordunkle. Han har — foruden nogle Skuespil — oversat Héroult de Sechelles' Bog „Om Deklamationen“ og forsynet den med Anmærkninger. D. i Kbh. — Gift 1778 Skuespillerinde Johanne Cathrine Olsen (s. d.), d. 1853.

C. B.s.

Litt.: Om Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægt-haandbogen“ S. 899; Rahbek: „Dramaturgiske Samlinger“ III 1791; Rosenstand-Goiske: „Krit. Efterretn. om den danske Skueplads“ 1778—80; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ III—IV 1860—62; Nic. Bøgh i „Hist. Arkiv“ 1869 I;

P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; „K. L. Rahbeks Ungdomskærlighed“ („Mem. o. Br.“ XV) 1911; „Pers. Tidsskr.“ VI 3 1912; „Gemt og Glemmt“ II 1916; „Teatret“ s. A.; E. Reumert: „En Raceslægt“ 1917; R. Neiliendam i „Politiken“ ^{17/10} 1918; Breve i „Ill. Tid.“ ^{19/7} 1891 og R. Neiliendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ 1911; Nekrolog i „Mindedblomster paa M. R.s Grav“ 1819; Ligtaler af N. T. Bruun og M. F. Liebenberg.

Rosing, Hans Peter Michael (^{20/11} 1830—^{12/12} 1904), Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Kontorchef Henrik Bolten R. og Betzy Birgitta Martin. Sønesøn af Michael R., d. 1818 (s. d.). Blev Student 1851, rejste i sin Studentertid som Huslærer for Grev Ludvig Holstein-Ledreborg i Italien og Frankrig (1854—55). Afsluttede sine Studier med filologisk Eksamen 1858, blev n. A. Adjunkt paa Herlufsholm, fra 1863

ved Sorø Akademi, 1882 Overlærer. Han boede i Ingemann-Huset, til han 1901 tog sin Afsked. Han debuterede med „Nogle Smaadigte af en Student“ (1859). Hans første større Digt er „Frelst“ (1872), der efterfulgtes af: „Ann' Marie“ (1873), „Smaadigte og Sange“ (1875), „Et Foraarsbillede“ (1875), „Fire Digte“ (1877), „Mod Strømmen“ (1881) og „Broder Bengt“ (1882). Med „Løvfald og Løvspring“ (1877) begyndte han Rækken af Prosaskildringer: „To Fortællinger“ (1879), „En Romantiker“ (1880), „En uskyldig ung Mand“ (1886) og „Kærlighed taaler alt“ (1895). En Række vellykkede Oversættelser af Pindars Oder i Skoleprogrammer for Herlufsholm (1862) og Sorø (1890—93) vidner om hans Kærlighed til den klassiske Digtning. Hans danske Forbillede er Chr. Winther, hans Naturfølelse er fin og levende. I de mindre lyriske Digte og hvor han bruger enkle Versformer naar han sit bedste. I sine Prosafortællinger har han vendt sig mod den frembrydende moderne Litteratur, han tilhører Efterromantikken, er en af de sidste Udløbere af Sorødyllen. D. i Sorø. — Gift 1863 Agnes Dunlop, d. 1908.

O. F.

Litt.: Slægt se Michael R.; Hørup i „Politiken“ ^{22/8} 1882; V. V. Holm i „Nutiden“ 1885; Dalberg og Plum: „Metropolitanskolen“ 1916; Viktor Bruun: „Med stækkede Vinger“ 1923; A. Dollers: „M. R.“ s. A.; Brev i „Breve fra og til Chr. Winther“ 1880; Nekrologer i „Søndagsbladet“ 1905, af B. Hoff i „Soransk Tidsskr.“ 1909 og af L. Schrøder i „Højskolebl.“ ^{3/2} 1905.

Rosing, Svend (^{4/12} 1804—^{21/12} 1884), Leksikograf. F. i London. Forældre: Sognepræst Ulrik Frederik R. og Anna Christine Klingberg. Kom 1812 til Danmark, blev Student 1825 og tog 1831 teologisk Embedseksamen, men blev først fra 1849 Præst, til 1860 i Vistoft paa Mols, til 1879 i Magleby paa Møen. Allerede som Student var han begyndt at undervise i Engelsk, og dette blev i mange Aar hans Hovedbeskæftigelse; 1841—46, da

Faget udgik af Statsskolens Undervisningsplan, var han saaledes ansat ved Metropol-

lene Petersen, d. 1907.

Litt.: Slægt se Hedevig R.; mødrene Slægt ved Marquard i „Pers. Tidsskr.“ VII 3 1919; Dalberg og Plum: „Metropolitanskolen“ 1916.

Rossen, Rasmus Peter (f. $\frac{19}{3}$ 1858), Journalist, Bankmand. F. i Holbøl mellem Aabenraa og Flensborg. Forældre: Inderste Peter Jessen R. og Kirstine Jensen. Lærte Landvæsen, blev saa Lærer og var 1875—77 Andenlærer i Klipleve, tog Skolelærereksamen i Tønder 1880 og 2. Eksamen 1882, var 1880—83 Lærer i Kløjning, udtraadte 1883 af Statsskolen og var til 1884 Lærer ved den private

danske Realskole i Aabenraa, der lukkedes af Tyskerne. Han gik saa over til Journalistik og var 1883—1901 ansat hos Svogeren Jessen ved „Flensborg Avis“, hvor han bl. a. skrev de gode udenrigspolitiske Oversigter og 1889—1901 redigerede „Nordslesvigsk Søndagsblad“; han var flere Gange i tysk Fængsel. Samtidig var han Agent for Statsanstalten fra 1886 og Revisor i Nationalbankens Filial fra 1890, i Flensborg Sparekasse fra 1899. I flere Aar var han Formand for den danske Forening „Ydun“. 1901 overtog han Stillingen som Direktør for den nyoprettede Tønder Landmandsbank. 1919—21 var han Medlem af Byraad og Magistrat i Tønder. Han har udgivet flere historiske Skrifter, især „Sønderjyllands Historie i Omrids“ (1909) og „Danmarks Kongeslægter“ (1923). — Gift 1) 1885 Ellen Jessen, d. 1905. 2) 1909 Caroline Sophie Frederikke Hansen. P. E.

Litt.: Erindringer i „Sorø Amtstid.“ $\frac{20}{7}$ 1924; Thordur Thomasson i „Nordslesv. Søndagsbl.“ $\frac{8}{12}$ 1901; „Fødrelandet“ $\frac{29}{1}$ 1910; Dahl og Linvald: „Sønderjylland“ II 1919, S. 56, 63, 80 f.; H. P. Hanssen: „Fra Krigstiden“ 1924, S. 58, 61.

Rostgaard, Frederik ($\frac{8}{11}$ 1671— $\frac{26}{4}$ 1745), Gehejmearkivar, Samler. F. paa Krogerup ved Humlebæk. Forældre: Amtsforvalter Hans R. (s. d.) og Cathrine Asmusdatter. Blev Student 1687, var ved Arv økonomisk velstillet og tiltraadte 1690 en niaarig Udenlandsrejse. Han studerede i Giessen og i Leiden, i Ox-

ford og i Paris; hans Hovedfag var først Retsvidenskab, men mere og mere gik han over til meget alsidige sprogvidenskabelige Studier. Han samlede ivrig paa Manuskrifter og Bøger, erkender selv, at „Studier var hans højeste Inklinations“. Hans Ophold i Udlandet sluttede med en Rejse til Italien, og 1699 vendte han hjem til Danmark. Her kom han ikke, som

man kunde have ventet, til at føre et stille Liv som Videnskabsdyrker. Han har vist for det første, videnskabelig set, ikke været særlig produktivt anlagt, men desuden synes i høj Grad baade Trang til verdslig Ære og Trang til praktisk Handlen at have drevet ham bort fra Bøgerne. Han kom i Forbindelse med Storkansleren Conrad Reventlow, hvis uægte Datter han ægtede. 1700 udnævntes han til Gehejmearkivar, 1702 ophøjedes han i Adelen, 1709 blev han Højesteretsdommer, 1712 Direktør i det vestindiske og guineiske Kompagni, 1714 Medlem af Direktionen for Brandvæsenet og Vandværkerne i Kbh. 1720 blev han Justitiarius i Højesteret, men denne Stilling opgav han, da han 1721 fik den betydningsfulde Post som Oversekretær i Danske Kancelli. R. udnyttede sin store Indflydelse til Gavn for Videnskabelighed og dansk Litteratur, og bl. a. støttede han det nyoprettede Teater i Grønnegade. Imidlertid er der faldet et uheldigt og halvt komisk Skær over hans Eftermæle, fordi han indgav en — ganske forgyves — Klage over Holbergs „Peder Paars“ i Anledning af den Omtale, der her var givet Forholdene paa den R. tilhørende Ø Anholt. — Ogsaa den velhavende R. fulgte en udbredt Skik i sin Tid og skaffede sig som Embedsmand Ekstraindtægt gennem Bestikkelser. Han blev derfor 1724 inddraget i Biskop Deichmans Undersøgelser, under hvilke han opførte sig meget ynkelig, og som medførte, at han blev dømt til Embedstab, Erstatninger og Forvisning fra Kbh. Den sidstnævnte Del af Dommen blev dog snart ophævet, og R. blev 1727 Amtmand over Korsør og Antvorskov Amter. 1730 blev han udnævnt til Translatør ved Øresundstolden, hvilket blev hans sidste Stilling, hvorfra han afskedigedes 1731. R. kunde fra nu af, ligesom i sin Ungdom, ofre hele sin Tid til Studier, der dog heller ikke nu satte stort anden Frugt end lærde Samlinger, fra hvilke han f. Eks. kunde give Grundlaget for Udgivelsen af Bordings poetiske Skrifter 1736, hvorimod en Ordbog, han samlede til, aldrig blev udgivet. R. omgikkes sin Tids Videnskabsmænd; han var Grams Ven og Langebeks Beskytter. Han stiftede det Legat, der ligger til Grund for det nuværende R.ske

Professorat i Historie. D. paa Krogerup. — Gift 1703 Conradine Revenfeld, d. 1770.

H. Js.

Litt.: Slægt hos Lengnick; Hustrus Slægt i Adelsaarbogen 1911; „Dän. Bibl.“ 1745—46; C. Bruun: „F. R. og hans Samtid“ 1870—71; E. Holm: „Danm.-Norges Hist. 1720—1814“ I 1891; „Breve fra Hans Gram“ 1907; „Breve fra Rigsarkivar Birkeland“ 1920; Breve i „Saml. t. d. dsk. Hist.“ ved J. J. Weber 1775. „Nord. Ugeskr.“ 1837—38, „Hist. Tidsskr.“ IV 1843, „Kirkehist. Saml.“ IV 1 1889—91 og „Personalh. Tidsskr.“ VIII 1 1922.

Rostgaard, Hans (¹⁵/₄ 1625—³¹/₁₂ 1684), Ridefoged, Amtsforvalter. F. i Rost, Arrild Sogn, Sønderjylland. Forældre: Bonden Ove

R. og Kirsten Benneke. Var som ung i Kongens personlige Tjeneste og fik i Sølslaget paa Kolbergheide sit Knæ kvæstet. Blev Foged paa Rosenborg 1650 og derefter 1656 Ridefoged paa Kronborg Len. Under den svenske Besættelse 1658—59 viste han med Bistand fra sin ligesindede

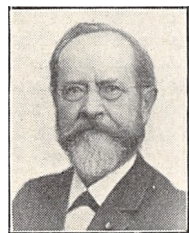

Hustru sjælden Tapperhed og Snildhed. Han vedligeholdt hemmelig Forbindelse med den belejrede Hovedstad og blev Kongen en værdifuld Spion, der bl. a. røbede Forberedelserne til Stormen paa Kbh. Derimod opdagede Svenskerne i Juni 1659 hans og fleres Plan om at vinde Kronborg tilbage ved et dristigt Kup. R. lykkedes det derefter at undslippe til Kbh. Til Løn fik han senere Krogerup som Ejendom, ligesom han 1681 udnævntes til Amtsforvalter for Kronborg Amt. D. paa Krogerup. — Gift 1) 1656 Kirsten Svenske, d. 1668. 2) 1670 Cathrine Asmusdatter, d. 1672. 3) 1674 Dorthe Rode, d. 1677.

H. Js.

Litt.: Slægt se Frederik R.; Thura: „H. R.s Liv“ 1726; „Wolfs Journal“ 1813; „Dsk. Mag.“ III 1 1842; „Dsk. Saml.“ IV 1868—69; C. Bruun: „Frederik R. og hans Samtid“ 1870—71; Brock: „Hist. Efterretn. om Rosenborg“ I 1881; Rich. Petersen: „Minder fra Øresundskysten“ 1891; G. Hornemann i „Fra Arkiv og Museum“ I 1890; K. C. Rockstroh i „Fra Frederiksborg Amt“ 1907—08; Krabbe sst. 1916; Troels-Lund: „Hist. Fortællinger“ IV 1911, S. 164.

Rostrup, Frederik Georg Emil (²⁹/₁ 1831—¹⁰/₁ 1907), Botaniker. F. paa Stensgaard, Lolland. Forældre: Godsinspektør Georg Jesper R. og Johanne Frederikke Augusta Lyman. Interesserede sig allerede som Dreng livlig for Naturen og gik da, uden egentlig Vejledning, systematisk til Værks, studerede 1850

—58 Naturvidenskaber dels ved Universitetet, dels ved Polyteknisk Læreanstalt, hvor han 1857 tog Eksamen i anvendt Naturvidenskab. 1858—83 var han

Lærer ved Skaarup Seminarium, blev 1883 Docent i Plantepatologi i en for ham oprettet Plads ved Landbohøjskolen, s. A. Statens Konsulent i Plantesygdomme, Dr. phil. honoris causa i Kbh. 1894. Fra 1893 var han Formand for Botanisk Forening. Ved sine første Arbejder: „Beskrivelse af Gallemosen paa Lolland“ (1859) og „Om Vegetationen i den udtørrede Lersø ved Kbh.“ (1860) viste han Interesse for Plantelivets historiske Forhold. Hans store Plantekendskab grundlagdes væsentlig paa Skaarup, hvor hans „Vejledning i den danske Flora“ kom 1860, senere forøget gennem adskillige nye Udgaver. 1864 kom „Lollands Vegetationsforhold“, en af de første danske Lokalfloraer, 1865 udgav han „Afbildning og Beskrivelse af de vigtigste Fodergræsser“. Imidlertid var han kommet ind paa sit Specialomraade, Svampene. Hans første Arbejde her var „Dyrkningsforsøg med Sclerotier“ (1866). Sammen med Deichmann Branth udgav han 1869: „Danmarks Laver“, og dernæst kom en lang Række Afhandlinger om mykologiske Emner, samlede i det 1889 udkomne Værk: „De farligste Snyltesvampe i de danske Skove“ og 1893: „Sygdomme hos Landbrugsplanter, forårsagede af Snyltesvampe“. Endelig kom 1902 Hovedværket „Plantepatologi. Haandbog i Læren om Plantesygdomme for Landbrugere, Havebrugere og Skovbrugere“. 1904 kom den danske Floras 2. Bd.: „Blomsterløse Planter“ under Samarbejde med andre Fagmænd. Desuden har han skrevet en talrig Mængde Afhandlinger i botaniske og agrariske Tidsskrifter. R. var udpræget dansk Botaniker, har kun rejst lidt udenfor Danmark. Han var den fødte Naturforsker, en flittig, nøjagtig Iagttagende, i Besiddelse af stor Arbejdskraft med udpræget Ordenssans, var meget alsidig i sine botaniske Interesser, studerede baade højere og lavere Planter, baade nulevende og Fortidens, drev ogsaa historiske og folkløstiske Studier. Men Svampestudier blev hans Speciale, og han fik meget stor Betydning for Danmarks rationelle Plantekultur. D. i Kbh. — Gift 1861 Maren Betty Karoline Kielsen, d. 1906.

H. J.

Litt.: Slægt ved Imm. Barfod i „Personalh. Tidsskr.“ IV 1883 og i Hauch-Fausbøll: „Slægt-haandbogen“; Selvbioграфи i Univ. Progr. Novb. 1894; „Bot. Tidsskr.“ XII 1880—81; W. Johannsen i „Ugeskr. f. Landm.“ 1891; Andr. Madsen i „Ill. Tid.“ ³/₂ 1901 og „Højskolebl.“ s. A.; Klingemann og Toft: „Skaarup Seminarium“ 1903; „Ill. Tid.“ ¹/₂ 1906; „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; Andr. Madsen i „Dsk. ornit. Forenings Tidsskr.“ 1911; Carl Christensen: „Den dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913; Sv. Dahl: „Bibl. zool. Dan. 1876—1906“ 1910; Nekrologer i „Gartner-Tid.“ 1907 (af Alfr. Bruun), „Vort Landbrug“ s. A. (af K. Hansen), „Tidsskr. f. Landøk.“ s. A. (af H. Hertel), „Bot. Tidsskr.“ s. A. (af L. Kolderup Rosenvinge), „Ill. Tid.“ ²/₁ 1907, „Berl. Tid.“ ¹/₁ s. A. (af C. H. O.), „Politikken“ ¹/₁ s. A. (af Fr. Weis) og „Nationaltid.“ ¹/₁ s. A.

Rostrup, Egill Barfod (f. $\frac{10}{3}$ 1876), Skuespiller, Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Snedkermester Kaspar R. (s. d.) og Hustru. Blev

Student 1894, Cand. phil. 1896, gik saa til Scenen, debuterede som Fjeldbo i „De Unges Forbund“ $\frac{3}{5}$ 1899 paa det Kgl. Teater, hvis Elevskole han havde besøgt 1896—99, og har senere vekselvis været knyttet til Folketeatret (1899—1900), Kasino (1900—05) og Dagmar-teatret (1905

—18), hvor han var Sceneinstruktør 1911—18. Sidst — i 1924 — har han optraadt som Gæst paa Betty Nansenteatret som Léchat i „Forretning er Forretning“ og Advokat Berent i „En Fallit“, to Roller, der er typiske for hans Fremstillings skarpe og intelligente Form. Samtidig med sin sceniske Virksomhed har han udfoldet et anseligt dramatisk Forfatterskab og skrevet Skuespillene „Pastor Petersen“ (1907), „Der var en Svend med sin Pigelli“ (1920), „Lyse Camilla“ (1922), sammen med J. Anker Larsen (s. d.) „Niels Nielsen“ (1906), „Karl den Dristige“ (1909), „Pigernes Alfred“ (1908) og „Karen, Maren og Melte“ (1910), og sammen med Ingeborg Vollquartz: „Petersen og hendes Søstre“ (1912). De tre sidstnævnte Stykker er blevne meget populære baade paa københavnske Privatteatre, i Provinserne og i Sverige og Norge; „Pigernes Alfred“ er desuden opført paa Burgteatret i Wien. Ogsaa videnskabeligt Forfatterskab har han dyrket — fra hans Haand foreligger: „Skuespillernes Scene i Middelalderen“ (1908), den sindrige Undersøgelse i græsk Teater: „Oxyrhynchos Papyri III, 413“ (1915) og „To gaadefulde danske Skuespil fra det 17. Aarhundrede“ (1918), der opstillede en interessant Hypotese om Leonora Christines dramatiske Forfatterskab. Paa Grundlag af disse Arbejder fik han Tilladelse til at disputere for Doktorgraden 1921 med „Den attiske Tragoidia i teaterhistorisk Belysning“. R. fører saaledes de danske Skuespilleres litterære Tradition videre paa ærefuld Vis. — Gift 1) 1903 Skuespillerinden Oda Ingeborg Alexandra Clausen. Ægteskabet opløst. 2) 1913 Skuespillerinden Ellen Henriette Marie Roving. C. B's.

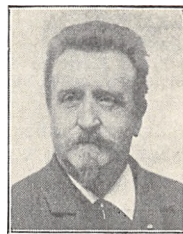
Litt.: Slægt se E. R.; mødrene Slægt se Fr. Barfod; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1921; „Norsk Turistforenings Aarb.“ 1907—08; „Gads dsk. Mag.“ s. A.; „Masken“ $\frac{14}{4}$ 1912; R. Neliendam: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919; „Politiken“ $\frac{16}{12}$ 1920; Bokkenheuser: „Studerter vi kaldes —“ 1920, S. 84 f.; „Berl. Tid.“ $\frac{17}{8}$ 1921; „Studerterne fra 1894“ 1922; „B. T.“ $\frac{3}{5}$ 1924.

Rostrup, Søren Kaspar William ($\frac{2}{8}$ 1845 — $\frac{7}{1}$ 1911), Snedkermester, Arbejdsgiverfører. F. i Kbh. Forældre: Snedkermester Nikolaj Peter R. og Bodil Hansdatter. Blev

Student 1863, Cand. juris 1869, Overretssagfører 1875, men brød ved Faderens Død 1886 brat af og løste Borgerskab som Snedker. Kollegerne tog vel imod den livlige, skarpsindige Mand og valgte ham 1889 ind i Laugsbestyrelsen; to Aar senere blev han Viceoldermand og 1898 Oldermand. Han virkede for at modernisere det gamle Laug og uदारbejdede bl. a. nye Love, der svarede til de nye Opgaver, og som senere er benyttede som Mønster for Moderniseringen af andre Laug. Da R. forbandt Haandværkerens og Juristens gode Egenskaber, var det naturligt, at Kollegerne benyttede ham paa mange Tillidsposter, men kun hans personlig vindende Egenskaber bevirkede, at han blev valgt baade til Formand i Haandværkerforeningen (1896) og Arbejdsgiverforeningen (1906). I begge disse Stillinger saa han det som sin Opgave at samle og organisere, og han har sikkert personlig bidraget meget til den gode Forstaelse, der paa den Tid var mellem Haandværkets og Industriens Mænd. Skønt i en Arrække Leder af Kampen mod den fremrykkende Arbejderbevægelse, mødte denne ham stedse med Agtelse. Et Udtryk herfor er, at han fra 1896 til sin Død var Formand og Opmand for Voldgiftsretten i Møbelsnedker- og Stolemagerfaget, og at han hvert Aar blev valgt paa Forslag af Svendene. R. interesserede sig meget for Haandværkets Historie og ønskede at holde de gode Traditioner i Hævd. D. i Kbh. — Gift 1873 Vitta Christiane Barfod, d. 1891. P. P. S.

Litt.: Slægt se E. R.; Hustru Slægt se Fr. Barfod; „Søndags-Posten“ $\frac{19}{11}$ 1893; „Ill. Tid.“ $\frac{9}{10}$ og $\frac{27}{11}$ 1898; R. Berg: „Kbh.s Snedkerlavs Hist. 1554—1904“ 1904; C. A. Clemmensen: „Haandværkerforeningens Hist.“ 1915 og „Haandværkerbanken 1867—1917“ 1917; Møbelsnedkernes Jubilæumsskrift 1922; Arbejdsgiverforeningens Jubilæumsskrift 1921; Nekrologer i „Politiken“ og „København“ $\frac{8}{1}$ 1911, „Berl. Tid.“ $\frac{9}{1}$ og $\frac{15}{1}$ s. A. og „Dsk. Arbejde“ $\frac{11}{1}$ s. A.

Rostrup, Ove Georg Frederik (f. $\frac{20}{2}$ 1864), Botaniker. F. i Skaarup ved Svendborg. Forældre: Botanikeren E. R. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1883, Mag. scient. 1890, var 1885—91 Assistent ved „Dansk Frøkontrol“ og 1891—1902 Bestyrer af samme. Han kom tidlig, gennem sin Fader, ind paa mykologiske Interesser og samlede allerede som Dreng Svampe til Faderens Svampeherbarium, ligesom han har fortsat med videnskabelige Svam-

pestudier. Hans Virksomhed ved „Dansk Frækontrol“ har affødt en Række Meddelelser, der har praktisk Betydning. — Gift 1892 Entomologen Sofie Hansen, f. Jacobsen (s. d.). *H. J.*

Litt.: Slægt se E. R.; Chr. Ottesen: „Studentterne fra 1883“ 1908; C. Christensen: „Den dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913.

Rostrup, Sofie (f. $\frac{7}{8}$ 1857), Entomolog. F. i Sønderholm ved Nibe. Forældre: Sognepræst Frederik (Fritz) Theodor Jacobsen og Poulina Elisabeth Cathrine Blicher. Tog

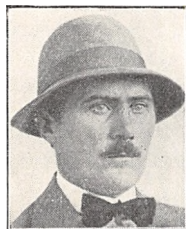

Kommunelærerindeksamen 1879, blev Student 1884 og Magister i Zoologi 1889. Arbejdede som Lærerinde ved københavnske Skoler 1879-1918, men paabegyndte samtidig, fra 1896, et systematisk Studium af

de for Landbruget skadelige Dyr, der herhjemme hidtil kun havde været lidet paaagtede. 1907 blev hun Konsulent ved de samvirkende danske Landboforeningers Forsøgsvirksomhed, der 1913 blev Statens plantepatologiske Forsøg; her har hun, fra 1919, været Afdelingsbestyrer ved den zoologiske Afdeling. I Aarenes Løb har hun, navnlig i „Tidsskrift for Planteavl“, udgivet en lang Række Undersøgelser over dyriske Angreb paa Kulturplanterne; foruden disse mere spredte Meddelelser, der dels fremtræder som „Aarsoversigter“, dels som særlige smaa Afhandlinger, foreligger i Bogform det fortjenstfulde, i flere Udgaver udkomne Værk „Vort Landbrugs Skadedyr“, samt det lille, i Forbindelse med W. Riedel udgivne, Hæfte: „Insekt- og Svampeangreb i Frugt- og Kækkenhaven“ (1909). Endelig bør nævnes Listen over de danske Zoocecidier eller Plantegaller (1897) samt en Undersøgelse over Grønlands Galmider (1901). — Gift 1) 1883 Zoologen H. J. Hansen (s. d.). Ægteskabet opløst. 2) 1892 Plantepatologen Ove R. (s. d.). *R. H. S.*

Litt.: Modrene Slægt se Niels Blicher; 2. Ægtefælles Slægt se E. R.; Hauch-Fausbøll: „Studenterne fra 1884“ 1910; Sv. Dahl: „Bibl. zool. Dan. 1876—1906“ 1910; C. Christensen: „Den dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913.

Rostrup Bøyesen, Peter (f. $\frac{16}{1}$ 1882), Maler. F. i Varde. Forældre: Direktør Bøye Andreas Bøyesen og Hedvig Rostrup. Stod $3\frac{1}{2}$ Aar

i Malerlære, dimittedes af Teknisk Selskabs Skole til Akademiet, som han besøgte 2 Semester 1900—01, og var derefter Elev i Zahrtmanns Skole 1901—04. Han har rejst i Frankrig, Tyskland og Italien og udstillet paa Charlottenborg Foraarsudstilling

1906, den Frie Udstilling 1907—11, 1913 (Medlem 1909), Grønningen 1915, 1917, 1921 samt i Rom 1911, Malmø 1914, hos Liljevalch i Stockholm 1919, i Gøteborg 1923; Særudstilling i Kunstforeningen 1921. Straks ved sin Debut slog R. B. igennem med Billeder fra Hovedstadens nærmeste Omkreds.

De virkede stærkt ved deres uforbeholdne Sanddrøhed og Opfattelses Nøgternhed, og de betød en ny Landvinding for dansk Kunst. R. B. har skildret de ejendommelige øde Egne, der da laa i det yderste Nørrebro og omkring Ladegaardsaaen, i rask, skitseagtig malte Landskaber og i sine gennemarbejdede Billeder deres løse Eksistenser omgivne af det landskabelige Milieu, der har sat sit Præg paa dem. Det, han søgte, var dog altid først og fremmest maleriske Motiver — ogsaa i den derpaa følgende Række Billeder af Polak- og Russerbørn fra Vognmagergadekvarteret. Disse viser karakteristisk hans Evners Tendens til at aabnebære sig som pludselige Udbrud, og de betegner tillige deres Kulmination indtil videre. De er kommet til at staa som Mesterstykker paa Grund af den forenklede Karakteristik af Modellernes bisarre Type og det sikre Haandelag, hvormed R. B. her spontant formede en straks fuldt færdig malerisk Figurstil. 1910—19 var R. B. Assistent ved Akademiets Malerskole under L. Tuxen og Viggo Johansen. Han lagde betydelige Lærerevner for Dagen. Da han ikke var blandt de foretrukne ved Professorvalget Okt. 1920, rejste Malereleverne en stor Demonstration mod Akademiet ved at erklære Strejke. Arbejder i Kunstmuseet, Museerne i Faaborg og Aarhus. — Gift 1913 Kitty Jensen. *S. S.*

Litt.: „Politiken“ $\frac{13}{5}$ 1906 (af Emil Hannover), $\frac{29}{4}$ 1908 (af Jens Thils), $\frac{9}{5}$ 1915 (af Ernst Goldschmidt), $\frac{6}{10}$, $\frac{14}{10}$, $\frac{15}{10}$, $\frac{20}{10}$ 1920, $\frac{1}{2}$ 1921 (af Leo Swane), $\frac{7}{2}$ 1921 (af Henry Madsen), $\frac{6}{10}$ 1921 (af Sigurd Swane), $\frac{4}{7}$ 1923 (af Jens Thils); „Kunst“ 1905—06 (af Sophus Michaëlis); „Tilskueren“ 1913 S. 513 f., 1915 S. 419 (af Carl V. Petersen); Jens Thils: „Nordisk Kunst“ 1920 S. 140; „Nationaltid.“ $\frac{20}{10}$ 1920; „Ekstrabl.“ $\frac{20}{10}$ 1920 og $\frac{8}{2}$ 1921; „Soc.-Dem.“ $\frac{4}{10}$, $\frac{13}{10}$ og $\frac{13}{10}$ 1920; „Klokken“ $\frac{5}{1}$, $\frac{14}{10}$ 1920; „Berl. Tid.“ $\frac{8}{2}$ 1921; „Ill. Tid.“ $\frac{18}{7}$ 1923 (af S. S.); „Dagens Nyh.“ $\frac{2}{10}$ 1923 (af Sigurd Swane); Jens Thils: „Nordisk kunst idag“ 1923, S. 37 f.

Roséfонтanus, se Parvus.

Rothe, Andreas Biørn ($\frac{2}{11}$ 1762— $\frac{22}{8}$ 1840), Retskyndig. F. i Kbh. Forældre: Forfatteren Tyge R. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1778, Cand. juris 1782, 1783 surnumerær, 1789 virkelig Assessor i Kbh.s Hof- og Stadsret, Medlem af Kbh.s Forligskommission 1797—1806, 1805 ekstraordinær Assessor i Højesteret, 1809 Deputeret i det slesvig-holstenske Kancelli, 1820 1. Deputeret sst. Medlem 1811—16 af Karantænedirektionen, fra 1813 af Postpensionskassedirektionen, efter dennes Ophævelse 1816 af den almindelige Pensionskassedirektion, fra 1812

—14 og fra 1817—40 af Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler, 1833 af

Kommissionen til Omordning af den juridiske Eksamen, 1838 af Kommissionen ang. Reulundervisningens

Fremme ved Oprettelse af højere Borgerskoler. Han var endvidere Medlem af en Række andre Kommissioner, saaledes 1796 Landbo-kommissionen, 1806 af

Kommissionerne til Udarbejdelse af en ny Lovbog for Slesvig og Holsten, 1811 om Oprettelse af et norsk Universitet. Som Embedsmand hørte han til Frederik VI's tro Paladiner; hans 1821 forfattede „Historisk Efterretning angaaende Kronprins Frederiks, den siden efter regerende Konge af Danmark Kong Frederik den sjettes, Aar 1784, skete Tiltrædelse til Statsbestyrelsen som deltagende“ er gennemset og rektificeret af Kongen selv. Efter Tilskyndelse af Kancellipræsident Fr. Moltke henledte han Udlandets Opmærksomhed paa de danske Forligskommissioner i sin „Mémoire sur l'origine et l'organisation des Comités conciliateurs en Danne-marc“ (1803, oversat paa Dansk af J. N. Høst 1803, paa Tysk 1804), efter at han alt 1801 havde udgivet en Samling af de til Forligsvæsenet henhørende Forordninger, Plakater, Reskripter og Kollegialbreve. Som en ægte Søn af sin Fader viste han sig i Skrifterne „Om Ægteskabs-Skilsmisse. Et Forsøg til Udvikling af Lovgivningsgrundsetninger herom“ (1805) og „Bidrag til Materien om Ægteskabs-Skilsmisser“ (1806), et Svar paa en Kritik i „Borgervennen“ 1806 af det førstnævnte Arbejde. Som „Manuskript for Velydere og Venner“ udsendte R. den endnu læseværdige Piece „Bemærkninger angaaende Privat-Manuduktion til den fuldstændige juridiske Eksamen ved Københavns Universitet“ (1833), der bl. a. fremkaldte Frederik Emil Elberling's „Sendebrev“ til ham „Om det juridiske Studium ved Københavns Universitet“ (1833). Foruden at yde Bidrag til „Minerva“ o. a. samlede R. sin Fader Tyge R.s „Adspredte Skrifter“ (I—II 1799), med en biografisk „Forerindring“. D. i Kbh. — Gift 1770 Georgia Hincheldey, d. 1846.

Fz. D.

Litt.: Slægt hos Lengnick, i Vahl: „Chr. Nielsens Afkom“ I 1879—86, Elvius og Hiort Lorenzen: „Dsk. patr. Slægter“ 1891, Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“ og Søltøit: „Stamt. over Familien Paludan-Müller“ 1895; Hustrus Slægt hos Lengnick og i „Personalh. Tidsskr.“ IV 6 1903; Mynster: „Medd. af mit Levnet“ 1854, S. 240; A. D. Jørgensen: „Regeringsskiftet 1784“ 1888, S. X—XIII; „Hist. Tidsskr.“ VI 1 1887—88; Werlauff: „Erindringer af mit Liv“ („Mem. o. Br.“ XIII) 1910, S. 129; Linvald: „Kronprins Frederik og hans Regering“ I 1923; Povl Engelstoft i „Aarb. f. Bogv.“ s. A., S. 104—06;

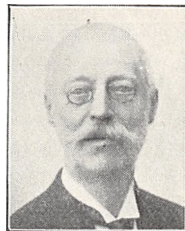
Breve i „Udv. af Breve til P. Hjort“ 1869, S. 100 f., 105, og „Breve til og fra Ingemann“ 1879, S. 275 f.; Nekrolog af Fr. Th. i „Geneal. og biogr. Arkiv“ 1840—49, S. 237—44.

Rothe, Carl Adolph (⁸/₁₂ 1767—¹²/₇ 1834), Søofficer. F. paa Tybjerggaard ved Ringsted. Forældre: Forfatteren Tyge R. (s. d.) og Hustru. Blev Sekondløjtnant 1783, Premierløjtnant 1790, Kapitajn-løjtnant 1799, Kommandørkapitajn 1812, Kommandør 1817, Kontreadmiral 1833, deltog 1786—87 i Løwenørns og de paafølgende Egedes-Rske Forsøg paa at finde Østerbygden i det nuværende Angmagsalisk Distrikt paa Grønlands Østkyst og udviste herunder stort Mod og Udholdenhed. Han udmærkede sig i Slaget paa Reden som Chef for Kavaleriprammen „Nyborg“, var under Bombardementet 1807 Chef for Blokskibet „Elephanten“ og Næstkommanderende i „Prins Christian“ under Kampen ved Sjællands Odde, hvorfra han haardt saaret blev ført bort som engelsk Krigsfange. Senere var han Guvernør paa Bornholm og Kristiansø og 1820—22 midlertidig Guvernør i dansk Vestindien. Efter Hjemkomsten blev han Generaladjutant for Søetaten og Jagtkapitajn samt Deputeret i Admiralitetet. Var en højt anset og respektindgydende Officer med stor og gavnlig Indflydelse paa Marinens Anliggender. D. i Kbh. — Gift 1811 Benedicte Ulfsparré Tuxen, d. 1877.

V. G.

Litt.: Slægt se A. B. R.; „Arkiv f. Søvæsen“ XI 1839; „Nyt Arkiv f. Søvæsen“ I 1842; v. Doockum: „Livserindringer“ 1893, S. 59.

Rothe, Carl Adolph (²⁰/₁₂ 1844—⁷/₂ 1924), Forsikringsmand. F. i Kbh. Forældre: Viceguvernør paa St. Thomas Louis Tuxen R. og Clara Johanne Angelique Falbe. Sønsøn af A. B. R. (s. d.). Blev Student 1863, Cand. juris 1870, 1871 Assistent i den nuværende Statsanstalt for Livsforsikring, avancerede 1882 til Kontorchef, Medlem af Direktionen 1888, Forretningsfører 1893 og Formand for Anstaltens Bestyrelse 1919. Tillige var han Direktør for Den almindelige Enkekasse og Formand for Arveprinsesse Carolines Legat. Sine Embeder røgtede han med stor Samvittighedsfuldhed og betydelig Dygtighed. I Besiddelse af megen personlig Elskværdighed forstod han at gøre sig afholdt af saavel sine Fagfæller som sine underordnede. 1885—93 var han knyttet til Prins Valde-

mars Hof og vandt ogsaa i denne Stilling megen Yndest. D. i Kbh. — Ugift.

V. E. G.

Litt.: Slægt se A. B. R.; mødrene Slægt se Christian Falbe; „De statsgaranterede dsk. Livs-forsikrings-Anstalter 1842—92“ 1893; Nekrolog i „Berl. Tid.“ 7/2 1924.

Rothe, Caspar Peter (9/5 1724—27/12 1784), historisk Forfatter. F. i Randers. Forældre: Regimentskvartermester Carl Adolph R. og

Cornelia Molderup. Blev Student 1742, Cand. juris 1745, levede derefter nogle Aar som Litterat, var 1758—73 Byfoged i Skive, fra 1761 tillige Landsdommer i Nørrejylland. 1774 købte han Urup ved Horsens og Møldrup Krog ved Silkeborg. Han var en ivrig Historiker og udgav

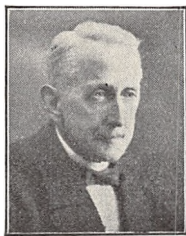
1745 „Griffenfelds Liv og Levned“, 1747—50 Tordenskjolds Levned i 3 Bd., endvidere flere mindre biografiske Skrifter. R.s historiske Bøger fandt, skønt ukritiske og smagløse, Udbredelse som Folkelæsning. Et Par Udgiverarbejder is. „Brave danske Mænds og Kvinders berømmelige Eftermæle“ (1753) var meget skodesløse. R. kæmpede med Anvendelsen af Fremmedord og gjorde sig i Trykkefrihedsperioden under Struensee bemærket ved et virksomhedsfuldt Skrift „Lovtale over Skobørsten“ (1771), der skarpt kritiserer Forfremmelsen af Lakajer til Embedsposter. D. paa Urup. — Gift 1771 Edel Cathrine Severine Soelberg, d. 1837.

H. Js.

Litt.: Slægt se A. B. R.; Hustrus Slægt hos Lengnick (Soelberg og Stampe); Optegnelser i „Norsk hist. Tidsskr.“ II 4 1889; C. Paludan-Müller i „Hist. Tidsskr.“ V 4 1883—84; sst. VI 3 1891—92 og VII 1 1897—99.

Rothe, Carl Ludvig Kirstein (13/10 1859—27/5 1923), Forfatter, Journalist. F. i Kbh. Forældre: Kommandør Andreas Bjørn R.

og Olivia Ernestine Kirstein. Sønnesøn af Tyge R., d. 1795 (s. d.). Blev Student 1877, Cand. juris 1883, studerede samtidig Fransk og tog Doktorgraden 1890 med en — stærkt kritiseret — Afhandling „Om Nægtelsernes Brug i det franske Sprog fra det 16. Aarh. indtil vore

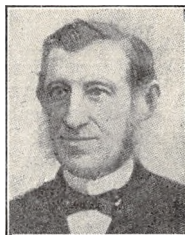
Dage“. 1883—98 ledede han et Kursus til Søofficer- og Officerskolen. Fra Nytaar 1897 traadte han ind i Journalistik som Redaktør af „Berlingske Tidende“ efter Manicus (s. d.), arbejdede især paa at udvide Bladets udenrigske Forbindelser, men kom i Strid med dets Udgivere og blev afskediget fra 1/4 1899. 1/10 n. A. tiltraadte han Redak-

tionen af „Samfundet“ efter Alfr. Ipsen (s. d.), men blev 25/2 1902 for Chr. Jensen (s. d.), under hvem Bladet blev tættere forenet med Arbejdsgiverne. Gennem sin Slægt havde R. Forbindelser med Dansk-Vestindien, skrev 1900—02 „Lidt om Vestindien“ I—II, affattede Afsnittet om Skolevæsenet paa Øerne i Kommissionsbetænkningen af 1903 og var fra 1904 Formand i Bestyrelsen for det dansk-vestindiske Lotteri, senere Koloniallotteriet. Den alsidig begavede og fint dannede Mand udgav iøvrig et Par sproglige og historiske Arbejder. D. i Kbh. — Gift 1916 Inger Polly Rud-Nielsen.

P. E.

Litt.: Slægt se A. B. R.; „Berl. Tid.“ 25/3 og 29/3 1899 og 13/10 1919; „Kbh.“ 20/3 1899; Johs. Dam i „Hver 8. Dag“ 23/4 s. A.; Nekrolog i „Berl. Tid.“ 28/5 1923.

Rothe, Hans Peter (29/3 1813—10/6 1905), Søofficer. F. i Helsingø. Forældre: Sognepræst Waldemar Henrik R. og Elise Catharine Francisca Weidemann. Sønnesøn af C.

P. R. (s. d.). Blev Sekondløjtnant 1829, Premierløjtnant 1839, Kaptajn 1848, Orlogskaptajn (Kommandør) 1858; R. afgik 1864. Han deltog i „Galathea“s Jordomsejling 1845—47, var i Krigen 1864 Chef for „Rolf Krake“, hvilket nye Skib betroedes ham, fordi han ansaas for en særdeles habil Officer. Dette Renomme bevarede han under sin Optræden i Vemmingbund i April 1864, hvor han støttede Dybbøls Forsvar; men da det ikke lykkedes ham at hindre Overgangen til Als 28. 29/6, blev han haardt medtaget i Pressen, selv efter at den af ham selv begærede Krigsret havde frikendt ham. R., som 1853 var blevet Direktør for Søkartarkivet, bevarede denne Stilling lige til 1889, og de mange, som har arbejdet under ham, erinder ham som en ualmindelig fin og nobel Foresat. D. i Kbh. — Gift 1850 Thora Rothe, d. 1880.

V. G.

Litt.: Slægt se A. B. R., Lengnick; Stampe og L. F. H. Weidemann: „Stamt. over Slægten Weidemann“ 1892; Duntzfeldt: „Beretning om „Rolf Krake“s Virksomhed 1864“ 1865; S. Nellemann: „Nogle Bemærkn. til Forsvar for „Rolf Krake“s Chef“ 1867; O. Lütken: „Søkrigsbegivenhederne i 1864“ 1896; „Den dsk.-tyske Krig 1864“ 1890—92; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; Nekrolog i „Tidsskr. f. Søvesen“ 1905.

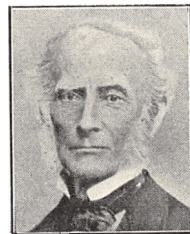
Rothe, Peter Conrad (17/6 1811—13/12 1902), Præst. F. i Helsingø. Forældre: Sognepræst Waldemar Henrik R. og Elise Catharine Francisca Weidemann. Sønnesøn af C. P. R. (s. d.). Blev Student 1828, Cand. theol. 1833, var Lærer og fortsatte sine Studier, blev 1840 Lic. theol. for en Afhandling „De vita et gestis Anselmi“. Efter en Studierejse til Udlan-

det 1840—42 blev han 1843 2. residerende Kapellan ved Frue Kirke i Kbh., 1857 1. residerende Kapellan og 1865 Sognepræst og Stiftsprovst ved samme; tog sin Afsked 1892. 1879 blev han Dr. theol. h. c. 1867—91 ledede han de kateketiske Øvelser ved Pastoralseminariet, og 1866—71 deltog han sammen med Prof. Hermansen, Dr. Kalkar og Biskop Martensen i Revisionen af den gammeltestamentlige Bibeloversættelse. Under sit Ophold i Berlin 1841—42 havde han haft daglig Omgang med Søren Kierkegaard, men det blev alligevel Martensens spekulative Teologi, der fik størst Betydning for ham; og paa det praktisk-kirkelige Omraade saa han hen til Mynsters Prædikener som Forbillede, medens han følte sig frastødt ved Grundtvigs voldsomme og ubeherskede Optræden. Han var meget virksom for mindre Reformere af Gudstjenesten, fik saaledes Froprædikenen henlagt til Søndag Aften, indførte liturgiske Gudstjenester og medvirkede ved Tilvebringelsen af 1. Tillæg til Roskilde Konvents Salmebog (1872); ligeledes genoptog han Bibellæsninger, som siden Balles Tid var gaaet af Brug, og han havde Sæde i Bestyrelsen for en Række kirkelige Virksomheder. Foruden Artikler i Blade og Tidsskrifter har han udgivet en Del kirkelige Lejlighedstaler og Prædikener, deriblandt en større Samling „Fadervor, 10 Prædikener“, et Par Smaaskrifter om den augsburgske Trosbekendelse (1860) samt „Kirkeaaaret og dets Fester“ (1860). D. i Kbh. — Gift 1845 Vilhelmine Susanne Kolderup-Rosenvinge, d. 1888.

H. M.

Litt.: Slægt se H. P. R.; Hustrus Slægt se J. L. A. Kolderup-Rosenvinge; Selvbioграфи i „Levnedsbeskrivelser af de ved Kbh.s Unlv.s 400aarsfest promoverede Doktorer“ 1879; J. Paull 1 „III. Tid.“ 19/6 1881; Breve i „Breve til og fra Ingemann“ 1879; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 14/12 1902 (af Just Christensen) i „III. Tid.“ 21/12 s. A.

Rothe, Rudolph (12/10 1802—30/1 1877), Haveinspektør. F. i Kbh. Forældre: Rentekammerkommitteret Christian R. og Charlotte Christine Müller. Sønnesøn af Tyge R., d. 1795 (s. d.). Fik almindelig Gartneruddannelse bl. a. hos P. Lindegaard (s. d.) og tog 1821 Almindelig Gartnereksamen, var derefter Medhjælper i Botanisk Have, hvorpaa han foretog en treaarig Udenlandsrejse, under hvilken han tog Plads forskellige Steder, dels for at skaffe sig Mid-

ler til at rejse videre omkring, dels for at sætte sig ind i de forskellige Landes Plante-kulturer. Efter Hjemkomsten var han 1828—33 Privatsekretær hos Grev A. W. Moltke paa Bregentved, men virkede ved Siden heraf ogsaa for den derværende Haves Forbedring. 1833 blev han Slotsgartner ved Fredensborg og virkede i denne Stilling til Forfatningsforandringen 1849, hvorefter han udnævntes til Landskabsgartner eller, som det senere betegnedes, til Inspektør for de offentlige Lysthaver, et i Anledning af de sociale Forandringer nyoprettet Embede. I denne Stilling virkede han til sin Død. R. var en meget kundskabsrig Gartner, som med Myndighed og Dygtighed prægede de Haver, der var ham underlagte, men som ogsaa andet Steds gjorde sine Evner frugtbringende; han har saaledes bidraget sit til Jægersborg Dyrehaves landskabelige Præg. 1835 blev han Medlem af Gartner-Eksamens Kommissionen, han var med at stifte det endnu eksisterende „Kgl. danske Haveselskab“, og han var Medredaktør af „Have-Tidende“. Fra hans Haand foreligger to selvstændige Værker: „Udtog af en Dagbog over Gartnerie“ (1828) og „Landskabsgartneriske Betragtninger over Danmark“ (1853). D. i Kbh. — Gift 1) 1830 Anne Marie Friedenreich, d. 1841. 2) 1846 Johanne Mathea Mangor, d. 1894. A. L.

Litt.: Slægt se A. B. R. og Giersing: „Stamt. over Eiterk. af B. Hagen og A. M. Cöllner“ 1884; 1. Hustrus Slægt se Alex. Friedenreich; 2. Hustrus Slægt se Anna Marie Mangor; Nekrologer i „Tidsskr. f. Havevæsen“ 1877, S. 136—49 (af J. A. Dybdahl), „Mindeblad om R. R.“ s. A. (af Vilh. Rothe), „Dsk. Havetid.“ s. A., S. 49—51 og „III. Tid.“ 11/2 s. A.

Rothe, Tyge Jesper (16/1 1731—10/12 1795), Forfatter. F. i Randers. Forældre: Regimentskvartermester Carl Adolph R. og Kirstine Margrethe Tygesen. Blev Student 1744, teologisk Kandidat 1747, var Huslærer og Hovmester og studerede 1756—57 i Tyskland, Schweiz og Frankrig. 1759—61 var han overordentlig Universitetsprofessor og Lærer for Arveprins Frederik, derefter en ganske kort Tid ansat i Generaltoldkammeret, men købte allerede 1761 for sin Hustrus Penge Tybjerggaard ved Ringsted og var fra nu af Landmand. Fra 1765 var han Vicelandsdommer for Sjælland, under Struensee 1771 en ganske kort Tid Borgmester i Kbh. og derefter Deputeret i Finanskollegiet med Landvæsenet under sig, 1772—73 Amtmand i Segeberg, men derefter slutter hans Embedsbane. — Det er som Forfatter, R. har skabt sig et Minde. Han skrev i filosofisk-ræsonnerende Aand, men i meget skruet og sentimental Stil om historiske, religiøse og

socialøkonomiske Emner. Ogsaa som Naturvidenskabsmand optraadte han og som Digter, i hvilken sidste Henseende han dog ikke var meget heldig. Af hans Skrifter fremhæves „Kristendommens Virkning paa Folkenes Tilstand i Europa“ (1774—83), der har paa virket Grundtvig, „Nordens Statsforfatning før og efter Lenstiden“ (1781—82), „Danske Agerdyrkeres Kaar eller vort Landvæsenssystem, som det var 1783“ (1784—86). I det sidste Værk viser han sig fra sin betydeligste Side som ivrig Talsmand for Landboreformer. „Hans Behandling af Landboreholderne var den dybeste gaende og i almene Grundsætninger mest begrundede i hele hin Tids Landbolitteratur her i Landet“ (Edv. Holm). R. priser den formentlige Frihedstilstand i det gamle Norden, men iøvrig skriver han ud fra en europæisk Horisont, og det er fra Udviklingen i Frankrig og England, at han henter sine Idealer (derfor og fordi han er Godsejer, vil han ogsaa have frie Forpagtninger i Stedet for Fæstevæsen). I hans hele sociale Frisind spores den stærke Paavirkning fra Montesquieu og Rousseau. I religiøs Henseende er R. sin Tids ægte Barn, trods al Lovprisning af den historiske Kristendom en fuldblods Rationalist, der er lykkelig over at leve i det Arhundrede, som har fældet Overtroen. D. i Kbh. — Gift 1761 Karen Bjørn, d. 1795.

H. J. s.

Litt.: Slægt se A. B. R.; Høsts „Chlo“ I 1813; A. F. Bergsøe; „Grev C. D. F. Reventlow“ II 1837; C. Rothe i „Geneal. og biogr. Arkiv“ 1840—49; C. E. Scharling i „Tidsskr. f. Litt. og Hist.“ V 1841; Roskilde Skoles Program 1862; E. Holm: „Om det Syn paa Kongemagt“ osv. 1888; „Den offentlige Mening og Statsmagten“ 1888; „Kampen om Landboreformerne“ s. A. og „Danm.-Norges Hist.“ III 2 1898, IV 2 1902, V 1906, VI 1907—09; Rønning: „Rationalismens Tidsalder“ II 1890; Bisgaard: „Den dsk. Nationaløkonomi i det 18. Aarh.“ 1902; A. Friis: „Bernstorfske Pap.“ I—II 1904—07 og „Bernstorferne og Danm.“ II 1919; H. Rosendal i „Lyngby Elever“ 1911; Vilh. Andersen: „Erasmus“ II 1919; H. Hansen: „Kabinetstyrelsen i Danm.“ II 1919; J. V. Christensen: „Tider og Skikkelser“ VI 1924; Brève i Høsts „Chlo“ II 1813, Østs Arkiv IV 1825, „Hist. Tidsskr.“ IV 1843 og A. Friis: „Bernstorfske Pap.“ II 1907; Nekrologer i „Minerva“ 1796 III, „Kbh.s Univ. Journal“ IV 1796 og Bærens: „Jurid. Lommebog“ 1797.

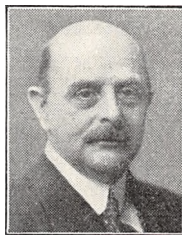
Rothe, Tyge (^{13/9} 1834—^{19/10} 1887), Slotsgartner. F. paa Fredensborg. Forældre: Havinspektør Rudolph R. (s. d.) og Anne Marie Friedenreich. Fik sin første Uddannelse hos Faderen, Handelsgartner Ludv. Hansen og paa Rosenborg, hvorfra han 1853 tog Eksamen. Efter i flere Aar at have arbejdet i Botanisk Have i Kbh. rejste han til Udlandet, hvor han bl. a. arbejdede i forskellige botaniske Haver. Hjemvendt 1859 ansattes han om Efteraaret

ved Landbohøjskolen som Assistent hos Læreren i Botanik samt forestod den endnu ikke fuldførte Have. I denne Stilling forblev han til Udgangen af Januar 1867, da han fik Udnævnelse som Slotsgartner ved Rosenborg; R. havde dog allerede bestridt Stillingen siden C. L. Petersens Død i Sommeren 1866. Han bestyrede Rosenborg Have og Gartnerlærestanstalt lige til sin Død, og denne Institution blev under ham et meget søgt Lærested for unge Gartnere—omkring 250 unge Mænd har i den Periode faaet deres Uddannelse der. R. var en myndig og meget indsigtfuld Mand, hvilket ikke alene kom frem i hans Embedsførelse, men ogsaa gjorde sig gældende i hans Virken udadtil. Det var ikke faa Hverv, R. i Tidernes Løb havde ved Siden af Slotsgartnerstillingen. Han var Medlem af Bestyrelser for Gartnerorganisationer, en skattet Foredragsholder og var hyppig Medlem af Komitéer; særlig vigtig var hans Virksomhed som Tilforordnet ved Komitéen for den ny botaniske Haves Anlæggelse. I en Aarrække fra 1880 var han Medlem af Kbh.s Borgerrepræsentation. Hans litterære Virksomhed var ikke ubetydelig. Hans Hovedværk er „Grundlag for Vejledning i Plantedrivning“, og sammen med J. C. Jacobsen udarbejdede han Folioværket „Beskrivelse af Væksthusene i Universitetets botaniske Have“. Endvidere skrev han talrige mindre Afhandlinger. D. i Kbh. — Gift 1866 Thalia Rothe, d. 1920. A. L.

Litt.: Slægt se Rudolph R.; „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; „Gartner-Tid.“ 1909, S. 49; Bruun og Lange: „Danm. Havebrug og Gartneri til Aaret 1919“ 1920; Nekrologer i „Gartner-Tid.“ 1887, S. 189—94 (af L. Helweg) og „Medd. fra d. bot. Forening“ II 1888, S. 47 f.

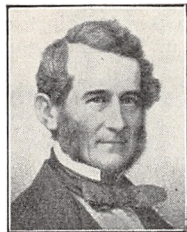
Rothe, Tyge Jesper (f. ^{2/12} 1877), Forsikringsdirektør, Minister. F. i Malmø. Forældre: Grosserer Christian Ewald R. og Anna Elisabeth Jutta Skram. Uddannedes til Søofficer, blev 1898 Sekondløjtnant og 1902 Premierløjtnant i Marinen, men tog allerede 1905 sin Afsked for at indtræde i Faderens Firma Chr. E. R. & Co., af hvilket han derefter var Medindehaver til 1920. 1907—13 var han tillige Medindehaver og fra 1913—20 Eneindehaver af Firmaet R. & Rosenstand. Af begge de nævnte Firmaer udtraadte han, da han Maj 1920 ret uventet udnævntes til Handelsminister i Ministeriet Neergaard; som Medlem af Bestyrelsen for Venstrevælgerforeningen i Hovedstaden havde han dog allerede da i nogle Aar deltaget i det politiske Liv, og 1918 havde han været opstillet som Folketingskandidat i Kbh.: her var han atter opstillet 1920, desuden — ved

dette Aars sidste Valg — i Svendborg Amt, men han opnaaede ikke Valg. R. fik altsaa ikke rigtig Fodfæste i det politiske Liv, og hans Ministertid blev kun kort. Ved Landmandsbankens endelige Sammenbrud i Efteraaret 1922 rejstes der fra den politiske Oppositions Side en stærk Kritik mod Regeringens, specielt Handelsministerens, Holdning under de første frugtesløse Rekonstruktionsforsøg, og Konsekvensen af den foreliggende politiske Situation blev R.s Udtrædelse af Ministeriet. Ved sin kort Tid efter følgende Indtræden i Forsikringsaktieselskabet „National“s Direktion frasaagde R. sig med paaskønnelsesværdig Overlegenhed den ham tilkommende Ministerpension. Til Forsikringsvæsenet havde R. allerede i en Aarrække før sin Udnævnelse til Minister haft Tilknytning, idet begge hans foran nævnte Firmaer bl. a. ogsaa havde haft Generalagenturer for udenlandske Forsikringsselskaber. Hans Forhandlingsevne, hans repræsentative Egenskaber og hans Sprogfærdighed gør ham særlig egnet til at staa i Spidsen for et Forsikrings-selskab med udstrakte internationale Forbindelser, og hans behagelig kultiverede og elskværdige Fremtræden gør ham afholdt overalt, hvor han færdes. Ogsaa udenfor Politik og Erhverv er der paa flere Maader lagt Beslag paa R. Han var saaledes 1911—20 Medlem af Sø- og Handelsretten og af Translatørekssammissionsen; desuden sidder han i forskellige Selskabsbestyrelser og er Formand for Komitéen for Dansk-Fransk Skolesamvirke. — Gift 1907 Karen Marie Olesen. C. T.

Litt.: Slægt se A. B. R.; Hustrus Slægt se C. A. Olesen; „Politiken“ ⁵/₅ 1920, ¹⁰/₁₀ 1922 og ¹¹/₁₀ s. A.; „Nationaltid.“ ¹⁰/₁₀ s. A.; „Berl. Tid.“ ¹⁰/₁₀ s. A., ²²/₁ 1923, ²⁴/₁ og ²⁹/₁ s. A.

Rothe, Viggo (²⁰/₁ 1814—¹⁰/₅ 1891), Jernbanedirektør. F. i Kbh. Forældre: Rentekammerkommitteret Christian R. og Charlotte Christine Müller. Blev Student 1832, Cand. polyt. 1836, s. A. Volontør i Generaltoldkammer- og Commercekollegiets Industri- og Fabrikkontor, 1839 Kopist i Kanal-, Havne- og Fyrkontoret og efter dettes Forening med Industri- og Fabrikkontoret 1841 Fuldmægtig her,

1845 Kontorchef, tog sin Afsked af Statens Tjeneste 1849 ved Regeringskollegiernes Ophævelse. Fra Ungdommen var R. meget interesseret i Naturvidenskaberne, som han helligede hele sin Fritid; kastede sig over Agerdyrkningskemi og foretog med offentlig Understøttelse Studierejser i Slesvig og Holsten. Han beskæftigede sig ogsaa med Statistik og Økonomi og holdt 1848—49 ved

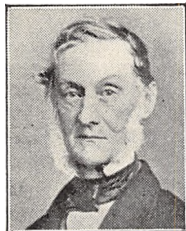
Universitetet Forelæsninger over Danmarks Industri- og Handelsstatistik, men afslø 1849 et Tilbud om et Professorat ved Universitetet i disse Fag. 1838 var han blevet Sekretær i den da stiftede Industriforening og var 1840—54 Medlem af Foreningens Repræsentantskab. Ved Verdensudstillingen i London 1851 var han Medlem af Komitéen for Danmarks Deltagelse og deltog iøvrig i saa at sige alle Tidens Spørgsmaal om bedre Forhold for Industrien, derunder ogsaa om Fagundervisning for Industriens Folk. 1849—54 var han Folketingsmand for Kbh.s 4. Kreds, 1851—52 Statsrevisor, 1858—62 Borge-repræsentant. 1851—55 var han Medejjer af Kalkbrønderiet paa Østerbro. 1848 blev han teknisk Direktør for den sjællandske Jernbane, og hermed begyndte det vigtigste Afsnit i hans Liv, da han præsterede et Arbejde, der altid vil blive mindet i de danske Baners Historie. Da R. traadte i Banens Tjeneste, var kun Strækningen Kbh.—Roskilde anlagt. Han kastede sig energisk ind i Arbejdet, færdedes overalt, paa Stationerne, paa Linien og i Værkstederne, saa, hørte og lærte, saa han i Løbet af meget kort Tid kendte selv den mindste Detail. Da Banen 1855 blev udstrakt til Korsør, blev han administrerende Direktør, og han udarbejdede personlig alle Reglementer og Instruksler, hvilket vidner om hans store Detailkendskab. Han foretog flere Rejser i Udlandet og nyttiggjorde sine Erfaringer herhjemme, og da samtidig hans Arbejde paa at opdrage Folk til at benytte Banen satte god Frugt, blev den snart til et godt Aktiv. R. arbejdede derefter paa Anlæg af nye Linier, Klampenborg- og Lyngbybanen 1863, Helsingør 1864, Masnedund 1870, Kalundborg 1874 og Frederikssund 1874. R. og Banerne udviklede sig samtidig, og ingen anden var som han inde i alt, Banerne vedrørende. Da Staten 1881 overtog Linierne, blev R. Direktør for de sjællandske Baner, men da Direktionen af samtlige Statsbaner 1885 samledes i en Generaldirektørs Hænder, trak R. sig tilbage. Den arbejdsivrige Mand var sit Personale en trofast Ven, han var human og retfærdig, han stillede store Fordringer, men var almindelig afholdt. En Mand med ualmindelig Indsigt i tekniske og økonomiske Spørgsmaal, Praktiker og Teoretiker i een Person, en udmærket Administrator. Han udfoldede nogen Virksomhed som national-økonomisk Forfatter; af hans Skrifter var det 1843—45 udgivne „Danmarks industrielle Forhold“ det betydeligste. D. i Kbh. — Gift 1845 Marthe Gustava Rothe, d. 1891.

H. H.-N.

Litt.: Slægt se Rudolph Rothe; Erindringer 1 „Mit Livs Erindringer“ 1888; „Ill. Tid.“ ¹/₆ 1873; „Figaro“ ¹⁶/₆ s. A.; „Nyt ill. Ugebl.“ 1874; „Nytiden“ 1880; Neergaard: „Under Junggrundloven“ I 1892; Kragballe: „Gamle Minder“ 1904; „Maanedsskr. f. Toldv.“ 1908; „Jernbaneb.“ 1909, 1913 og ¹⁹/₇ 1916; Hennings: „Studenterne fra Sorø Akademi“ 1909; „A. F. Kriegers Dagb.“ II 1921,

S. 23, 91, III s. A., S. 289, IV s. A., S. 56, 329, V 1923, S. 183; Nekrologer i „Ill. Tid.“ 17/5 1891, „Dsk. Jernbanebl.“ s. A., „Berl. Tid.“ 11/6 s. A. og „Nationaltid.“ s. D.

Rothe, Wilhelm (¹³/₁₀ 1800—⁹/₁ 1878), Præst. F. i Kbh. Forældre: Rentekammerkommitteret Christian R. og Charlotte Christine Müller. Blev Student 1818, Cand. theol. 1824; studerede paa en Udenlandsrejse 1825—27 gammeltestamentlig Teologi i Berlin og Halle; blev 1829 Lic. theol. og s. A. Sognepræst i Hyllested. 1833 blev han Lektor i Teologi og Moral i Sorø, 1839 erhvervede han den teologiske Dok-

torgrad ved en Afhandling om de danske Perikopers Oprindelse, 1843 blev han Sognepræst i Vemmelev og Hemmershøj, hvor han virkede, til han 1876 tog sin Afsked. Hans mest kendte Arbejde er „Det danske Kirkeaar og dets Perikoper, en Haandbog for Prædikanter og Kirkegængere“ (1836; 4. Udg. 1878), der i mange Aar hørte med til ethvert Præstebibliotek; desuden er han Forfatter til dogmatiske Skrifter („Om symbolske Bøger i den lutherske Kirke“ 1833; „Guds Forsyn og Retfærdiggørelse af Troen“, 1840) og udførlige Anmeldelser (i „Nyt teologisk Tidsskrift“ IV—VI) af Martensens og Clausens Dogmatikker, af hvilke ingen helt tilfredsstillende ham. Kirkeforfatningssagen fulgte han med stor Interesse; 1848 udgav han „Den evangelisk-lutherske Kirkes Grundsætninger om Kirkens Repræsentation“, og det følgende Aar indsendte han til Rigsdagen et Forslag til en Forfatning for den danske Kirke. 1852 kom et præmieret Skrift om „Det danske Almueskolevæsen og dets Reform“ med Mottoet „Reform, ikke Revolution“, og desuden skrev han i Blade og Tidsskrifter talrige Artikler om Kirke- og Skole-spørgsmaal. D. i Kbh. — Gift 1) 1830 Thora Oldenburg, d. 1831. 2) 1840 Frederikke Amalie Ewald, d. 1891. *H. M.*

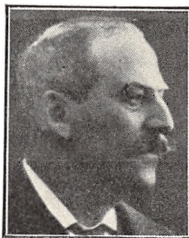
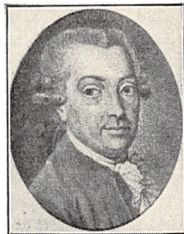
Litt.: Slægt se Rudolph R.; 1. Hustrus Slægt se F. Oldenburg; 2. Hustrus Slægt se Carl Ewald; Selvbioografi i Univ. Progr. ved Salvingen 1840; J. P. Fenger: „Det sydvestsjæll. Broderkonvent“ 1890; R. P. Rasmussen: „V. R.“ 1906.

Rottbøll, Christian Friis (³/₄ 1727—¹⁵/₅ 1797), Læge, Botaniker. F. paa Hørbygaard ved Holbæk. Forældre: Forvalter Christian Mikkelsen R. og Margrethe Cathrine Friis. Blev Student 1745 og tog teologisk Attestats 1752, men studerede tillige Medicin og vakte allerede 1752 megen Opmærksomhed som Opponent ved en Disputats af den af Regeringen yndede, men af Universitetet forhadte indkaldte Tysker Oeder. Han tog den medicinske Doktorgrad 1755 og blev 1756 Professor designatus i Medicin ved Univer-

sitetet. Han arbejdede ivrig for at faa Kopperindpodningen indført, rejste 1756 til Upsala for at studere Botanik under Linné og foretog n. A. en større Udenlandsrejse til Holland, Tyskland, Paris og Italien. Han overtog ved sin Hjemkomst Universitetsundervisningen i Botanik og bragte Fornyelse i denne, men ved sin Administration af Botanisk Have gjorde han sig skyldig i forskellige Fejl og Overgreb, bl. a. overfor Vahl. Hans vigtigste medicinske Arbejde er „Forsøg til en ny Grundlære om Kopperens Indpodning samt Anhang om Indpodningens Historie i Danmark og Norge“ (1763), hans vigtigste botaniske et Skrift om nye og sjældnere Planter, ledsaget af smukke Illustrationstavler, Planterne for en Del sendt af forskellige rejsende (1773). Tillige viste han Foreningen af den lærde Klassiker og Naturvidenskabsmanden i Behandlingen af Cato: „De re rustica“. R., der i flere Henseender kom i en Overgangstid og forstod at tilegne sig det nye i Tiden, fik derved en ikke ringe Betydning. D. i Kbh. — Gift 1) 1762 Ursula Schnabel, d. 1767. 2) 1768 Johanne Elisabeth Mangor, d. 1771. 3) 1778 Catharina Hedvig Wohlert, d. 1811. *H. J.*

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“ og „Personalh. Saml.“ I 1900—07; 1. Hustrus Slægt i Halling: „Meine Vorfahren“ II 1905; „Kbh.s Univ. Journal“ II 1794; Nyerup: „Langebektana“ 1794; „Nyt Bibl. f. Læger“ 1814; H. N. Kroyer i „Naturhist. Tidsskr.“ 1838; Mynster: „Medd. om mit Levnet“ 1854; Gosch: „Danm. zool. Litt.“ III 1878; Ingerslev: „Danm. Læger og Lægevæsen“ II 1873; Panum: „Bidrag t. d. med. Fakultets Hist.“ 1880; „Bot. Tidsskr.“ 1880—81; Jul. Petersen: „Den dsk. Lægevidenskab 1700—50“ 1893 og „Kopper og Kokopperindpodning“ 1896; Nekrologer i „Kbh.s Univ. Journal“ V 1797 og „Iris og Hebe“ s. A.

Rottbøll, Christian Michael (f. 7/7 1854), Politiker, Landmand. F. paa Børglumkloster. Forældre: Godsejer Christian Michael R. og Gunild Marie Hovarsen. Blev Student 1872, studerede Landvæsen i Skotland, var 1877—94 Forpagter af Kristiansdal under Børglumkloster, fra 1894 dens Ejer, fra 1910 Ejer af Børglumkloster. Han er en anset Landmand, var Sogneraadformand 1891—96 og valgte 1894 ved

Suppleringsvalg til Landstinget i 7. Kreds, genvalgte siden til 1918 og var 1918—20 tingvalgt. Han tilhørte den forhandlingsvenlige Side af Højre og tog straks Konsekvenserne af Forliget, om han end ud fra sin liberale Konservatisme misbilligede Dele af

Forhandlingsresultaterne som Alderdoms-understøttelsesloven (¹⁴/₃ 1895, ¹⁸/₃ 1899, ⁴/₃ 1903). Han stod fra Begyndelsen det moderate Venstre nær og var en af Reedtzt-Thotts sikreste Støtter, Frihandelsmand og Tilhænger af den agrariske Skattereform. Han fulgte derfor de ottes Politikk 1899—1900 og gik 1902 ind i det frikonservative Parti, hvor han blev M. Frijs' haandgangne Mand, Medlem af Finansudvalget 1907—13. Han var Gruppens Ordfører i vigtige Sager og øvede ved parlamentarisk Færdighed og rolig Forhandlingsevne bl. a. Indflydelse paa den kommunale Valglov, Toldloven, Forsvarslovene og Skattelovene; i Forfatnings-spørgsmaalet krævede han gentagne Gange (²¹/₂ og ²⁸/₄ 1906, ¹³/₄ 1907, ⁹/₃ 1909) Oplysning om Regeringens Stilling til de kongevalgte Opløselighed, før Grundlovsændring vedtoges, ligesom han ³⁰/₃ 1911 afviste de to Tempis Metode. Han deltog i Forhandlingerne mellem M. Frijs og Klaus Berntsen paa Frijsenborg Aug. 1912 og var sit Partis Ordfører ved Grundlovsforhandlingerne 1912—15. Sammen med Hammerich fremsatte han Marts 1914 de konservatives yderste Forhandlingsgrundlag. Til Forliget af 1915 gik han med, fordi det efter hans Mening gav det konservative Parti en bredere Grundvold end den gamle Forfatning; han traadte ind i det konservative Folkeparti Dec. s. A. og blev Næstformand i dets Repræsentantskab, gik i det vestindiske Spørgsmaal 1916 mod Frijs. Sept. s. A. indtraadte han som Folkepartiets Kontrolminister i Ministeriet Zahle, men da Partiet i Anledning af Staunings Forhandlinger med tyske Socialdemokrater Juni 1917 vilde trække sin Repræsentant tilbage, nægtede R. at udræde og blev ekskluderet ²⁶/₆; han afgik sammen med J. C. Christensen Jan. 1918. De sidste Aar stod han i Valgruppe med Venstre, men holdt sig tilbage i Ting og Udvalg, talte sidste Gang ²⁸/₉ 1918, mod Lov om Afløsning af Grundbyrder. — Gift 1879 Rosalie Nyeboelle.

P. E.

Litt.: Slægt se C. F. R.; Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Kbh.“ ⁷/₁₂ 1914 og ⁷/₇ 1924; „Aalborg Amtst.“ ⁶/₇ 1914; „Vendsyssel Tid.“ ⁶/₇ s. A. og ³/₇ 1924; „Vestlollands Avis“ ⁵/₁₀ 1916; „Nationaltid.“ ¹⁶/₁₉ 1917; Rigsdagsaarbog 1916—17, S. 24 ff.; Landstingets Forhandl. 1917—18, Sp. 1229—34; „Fremtiden“ ¹⁵/₆ 1919; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Borglumkloster); E. Brandes I „Politikken“ ²²/₈ 1920; Th. Larsen: „En Gennembrudstid“ II 1922; „Berl. Tid.“ ⁷/₇ 1924; „Politiken“ s. D.

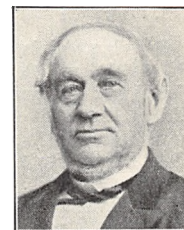
Rotwitz, Carl Edvard (²/₇ 1812—⁸/₂ 1860), Politiker. F. i Hillerød. Forældre: Konsumtionskriver Otto Johan R. og Marie Elisabeth Broch. Blev Student 1828, Cand. juris 1833 og 1834, Prokurator i Thisted 1836, Landvæsens- og Tiendekommissær sst. 1841, Højesteretsadvokat 1842. Oprindelig ikke liberal slog han om 1848, hørte til Hippodrommødernes Mænd og stillede sig uden Held i Thisted til den grundlovgivende

Rigsforsamling, valgtes til Folketinget 1849 i Frederikssund og genvalgtes til sin Død.

Han stod fra Begyndelsen Bondevennerne nær uden ret at blive en af Partiet; han talte ikke meget, men var Medlem af vigtige Udvalg. 1853 valgtes han til Tingets Formand og røgtede Posten med Sikkerhed. Under Kampen mod Ørsted 1854 stod han fast paa Tingets Værdighed og kom stærkt i Forgrunden, nævnedes som Medlem af et Monrad'sk Koalitionsministerium. Han støttede Ministeriet Andræ-Bang til Gennemførelsen af Fællesforfatningen, blev — mod Andras Ønske — 1855 Amtmand i Hillerød og knyttedes nu tættere og tættere til Berling og Grevinde Danner, hvem han ansaa for uundværlig for Kongen. Da Konflikten angaaende Berling førte til Halls Afgang 1859, dannede R. et Ministerium, „det første Venstreministerium“, hvori foruden ham selv kun Borgen var egentlig Venstremand, men som stod i skarp Modsætning til det national-liberale Flertal. Inden Regeringen endnu havde kunnet udrette noget eller blot klart vise sine Hensigter i national og konstitutionel Henseende, døde R. pludselig af Apopleksi. Han var en jævn, solid Embedsmandsdygtighed uden stærkt udpræget Begavelse; om hans gode Villie tvivlede ingen, og Tilliden til ham var voksende i Venstrekredse, da han gik bort. D. i Kbh. — Gift 1839 Albertine Georgine Ratenburg, d. 1891. P. E.

Litt.: „Dagbl.“ ¹/₁₂ og ³/₁₂ 1859; „Fædrelandet“ ⁹/₁₂ og ³/₁₂ s. A.; Madvig: „Ministeriet af 2. Decbr. 1859“ 1860; Bille: „Tyve Aars Journalstik“ I—II 1873—75; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; „Af A. F. Tschernings efterl. Pap.“ 1876—78; „Joh. L. Heberg og A. F. Krieger“ I 1914; „Gehejmearaafinde Andras polit. Dagb.“ I 1914; Borchsenius I „Sorø Amtstid.“ ²/₃ 1912; „A. F. Kriegers Dagb.“ bl. a. II 1921, S. 77 f., 89—144; H. Lund: „Sof. Høgebroers Brevveksling“ I 1924; Nekrologer i „Fædrelandet“ ¹⁰/₂ 1860, „Ill. Tid.“ ¹²/₂ s. A. og „Dagbl.“ ¹²/₂ og ¹⁶/₂ s. A.; Ligtale af Grundtvig.

Rovsing, Kristen (³/₁₂ 1812—¹⁰/₁ 1889), Skolemand. F. i Mariager. Forældre: Organist Niels Christensen R. og Zidsel Marie Svendsdatter. Tog Skolelærereksamen 1831, blev Student 1836, Cand. theol. 1841. 1844—52 var han Lærer i klassiske Sprog ved Borgerdydskolen i Kbh. og Mariboers Skole, gjorde 1852—53 en pædagogisk Studierejse til Schweiz og blev 1853 Bestyrer af Borgerdydskolen, som da syntes sin Opløsning nær. I Løbet af faa Aar steg Elevantallet fra 76 til

234, baade Undervisning og Disciplin forbedredes, saa Skolen vandt det ansete Navn, den senere har bevaret. 1869 afstod R. Skolen og var derefter i en Aarrække Eksaminator i Pædagogik ved Lærereksamen. 1854—72 var han tillige Lærer i Dansk ved Offitsersskolen. — R. var en nøgtern og kritisk Natur, en fortrinlig Lærer, i Besiddelse af en Veltalenhed, der gjorde Indtryk paa Eleverne og fængslede dem. Han var en fordomsfri Mand, og han forstod at forene Teori og Praxis paa en heldig Maade. Han foretog Studierejser til Sverige og Nordamerika og skildrede sine Indtryk og Iagttagelser i „Det svenske Folkeskolevæsen efter Optegnelser paa en Rejse“ (1872) og „Fra et Besøg i de amerikanske Skoler“ (1876). Endvidere skrev han „Bidrag til en praktisk Pædagogik“ (1876) og en Række pædagogiske og skolepolitiske Artikler i „Fædrelandet“. Bl. a. ivrede han for en Indskrænkning af Religions- og Græskundervisningen og for Indførelse af rationel Anskuelsesundervisning og Samfundslære og for Forfatterlæsning i Oversættelse. — R. var en Kampens Mand, der befandt sig bedst i Opposition, hvad man bl. a. ser af hans Optraeden i Retskrivningsspørgsmaalet. Først optraadte han som Forkæmper for Retskrivningsreformer. Men da det stockholmske Retskrivningsmødes Forslag fremkom, stillede R. som en drabelig Modstander. Han skrev flere Pjecer: „Om dansk Retskrivning“ (1860), „Retskrivningsspørgsmaalet i dets Betydning for Litteraturen og Folket“ (1869) samt en samlet Artikelrække „Konservative Sprogbemærkninger til belejlig Overvejelse for de vaklende“ (1881). R. forsøgte sig ogsaa som Politiker og var Folketingsmand for Mariager 1849—50; han tilhørte Venstre, fik iøvrig her — som i det hele uden for det pædagogiske Omraade — ikke den Betydning, man kunde ventet. D. i Kbh. — Gift 1845 Marie Nicoline Theodora Schack, d. 1888.

K. K.

Litt.: Hustrus Slægt hos Lengnick (Saabye); „Fædrelandet“ 26. 27/8 1872; K. Rovsing: „Til Belysning af den „gaadefulde“ Afskedigelse under Krigsministeriet“ s. A.; Lund: „Borgerdydsskolen 1837—87“ 1887; „Berl. Tid.“ 11/1 1887; Joak. Larsen: „Den dsk. Folkeskole 1818—98“ 1899; Kroman i „Politiken“ 19/8 1922; „A. F. Kriegers Dagb.“ V 1923, S. 244; Nekrologer i „Ill. Tid.“ 3/2 1889 og „Dagbl.“ 18/1 s. A.

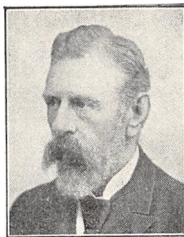
Rovsing, Niels Michael Lange (18/3 1825—25/2 1894), militær Forfatter. F. i Mariager. Forældre: Organist Niels Christensen R. og Zidsel Marie Svendsdatter. Blev Sekondløjtnant 1848, deltog med Ære i Trearskrigen, blev Premierløjtnant 1857, deltog i Krigen 1864 og fik s. A. sin Afsked, blev 1868 Kaptajn i Forstærkningen, traadte 1869 udenfor Nr., indtraadte igen i Nr. 1872, afskedigedes 1880. Var Translatør i Engelsk og Tysk. I Aarene før 1864 skrev han i „Fædrelandet“ en Række Artikler om vor Militærordning; han vilde et stærkt levende Værn og fore-

trak Flankestillinger ved Fredericia og Dybbøl for Danevirkestillingen, som vi manglede Bemanding til at forsvare. Krigen 1864 berøvede ham Troen paa Danmark som Militærmagt. Under Mærket „En gammel Militær“ og i Forstaaelse med Blixen-Finecke udgav han 1867 Pjecen „Danmark som Militærmagt“, hvori han angriber den forelagte Hærreform og kræver Danmarks Forsvar afpasset efter den politiske Stilling i Tilslutning til Tyskland. Tankegangen i dette Skrift, et af den senere Antimilitarismes Vaabenkamre, faldt i det væsentlige sammen med Tschernings Opfattelse. Før den nye Hærreform af 1880 skrev R. Artikler i „Morgenbladet“ og udgav dem i Pjecen „Artillerikrigen og Landets Velfærd“. I sine senere Aar stod han radikale Kredse nær og skrev i „Politiken“; hans Hovedarbejde Pjecen „Tre Vonner“ (1891) om Bahnsen, Bismarck og C. F. C. Sarauw viser tydelig stilistisk Paavirkning af Vennen Hørup. Nogle Uddrag af R.s Skrifter udkom 1904 under Tittlen „Fæstningen er landsskadelig“. En rationel, ildfuld og kamplysten Natur med betydelig sproglig Evne. D. i Kbh. — Gift 1856 Anna Charlotte Crone, d. 1882. P. E.

Litt.: Hustrus Slægt i H. J. Møller: „Apo-teker Jacob Møller og hans Slægt“ 1889; Erindringer i „Politiken“ 25. 20/10 1891; sst. 10/11 og 22/11 s. A.; Th. Graae: „Moderne Profiler“ 1892; „Politiken“ 1/10 1909; „A. F. Kriegers Dagbøger“ IV 1921, S. 47; Nekrolog i „Politiken“ 26. 27/2 og 3/3 1894.

Rovsing, Niels Thorkild (f. 20/1 1862), Kirurg. F. i Flensborg. Forældre: Kaptajn M. R. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1879, Cand. med. 1885, just paa et Tidspunkt, da den kirurgiske Teknik havde naaet sin høje Udvikling og Bacteriologiens Resultater maatte faa den største Indflydelse paa al medicinsk Videnskabelighed og Handlen. R. kastede sig straks med stor Iver og Talent over begge Fag.

I det første videnskabelige Arbejde, som han udførte sammen med den begavede Chr. Heyn (d. 1920), paavistes, at det stærkt benyttede Middel Jodoform var uden bactericide Egenskaber; og trods Angreb fra Ud- og Indlandet førte det til, at Midlet detroniseredes som Antiseptikum. 1889 kom Disputatsen: „Om Blærebetændelsernes Ætiologi, Patogenese og Behandling“, et ypperligt Arbejde, selvstændigt, fuldtud moderne, klart og af stor praktisk Betydning. Kritikken fra konservativ Side imødegik R. sejr-

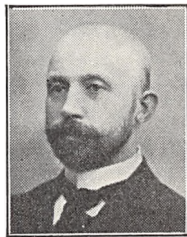
rig og med hvas Dialektik. 1889—92 var han Reservekirurg paa Frederiks Hospital hos Bloch, der dér indledede den nyere kirurgiske Æras Landvinding: Underlivskirurgien, 1892—1902 var han Kirurg ved Børnehospitalet, 1896—1900 ved „Røde Kors“ Klinik“. 1897 udkom „Kliniske og eksperimentelle Studier over Urinorganernes infektiøse Sygdomme“ og i disse Aar desuden talrige mindre Afhandlinger fra Kirurgiens forskelligste Gebeter. 1899 sejrede R. i Konkurrencen om Professoratet i operativ Kirurgi og skrev ved denne Lejlighed den udmærkede Afhandling om Galdestenssygdommen. 1904 rykkede han som Professor i klinisk Kirurgi ind paa Frederiks Hospital, hvor han straks udførte et stort Arbejde for trods de snævre Rammer at kunne dyrke Underlivskirurgi i stor Stil. Det lykkedes ham fuldtud. Medens hans Forgænger, Bloch, var den betydelige Lærer i Kirurgi, blev R. i Kraft af sin Personlighed, sin klare Kritik, sin frodige — ofte geniale — Idérigdom og sin glimrende Fremstillingsevne i Tale og Skrift ikke blot den førende Kirurg herhjemme, men den danske Kirurg, hvis Navn er naaet længst udenfor Landets Grænser; men hans Kritiks og Polemiks Form har ikke altid været fremmede for videnskabeligt Samarbejde. R.s betydelige litterære Produktion har overvejende, men ikke ensidig, drejet sig om Underlivskirurgi, især Urinorganernes og Galdeblærens Sygdomme; fremhæves skal hans talrige operative Forbedringer, Kritik af den Kümml'ske Skole, Studier af Urinvejstuberkulose, Appendicitens Symptomer m. m. 1910—18 udkom hans store Underlivskirurgi (3 Bd., 2. Udg. 1923), som alle de større Arbejder ogsaa paa Engelsk og Tysk, 1922 hans sidste Arbejde om Galdestenssygdommen med en egen Teori og bestemt operativt Synspunkt. I nogle Spørgsmaal, især Mavesækkens Kirurgi, staar R.s Standpunkt skarpt mod andre Autoriteters. R.s kirurgiske Virksomhed og Erfaring er overordentlig stor, dog har han faaet Tid til at vise andre Spørgsmaal sin varmeste Interesse; han har Hovedæren for Oprettelsen af den nye Regens og har med stor Iver deltaget i Diskussion om politiske (sønderjyske) Spørgsmaal. Marts—April 1920 var han Undervisningsminister i Ministeriet Liebe. — Gift 1890 Marie Emilie Raaschou. F. L.

Litt.: Mødrene Slægt i H. J. Møller: „Apo-teker Jacob Møller og hans Slægt“ 1889; Hustrus Slægt se P. E. Raaschou og i Vahl: „Chr. Nielsen's Afkom“ 13.—16. Hæfte 1896; Selvbograft i Univ. Progr. Novbr. 1889; „Kbh.“ 2/5, 8/6, 23/6 1890; „Dagbl.“ 7/5 s. A.; „Politiken“ 7/6, 12/6 1899; „Ill. Tid.“ 8/10 s. A.; 27/11 1904 og 9/11 1919; „Nationaltid.“ 3/6 1911 ff.; „Politiken“ 24/10 1919, 28/4 1920 (af M. Rubin); 19/6 s. A., 25/4, 26/4 og 27-28/10 1922; „Akad. Ugebl.“ 1919 og 1920, 19/4 og 1/11 1922; „Nationaltid.“ 8/1/4 1920 og 12/4 og 26/4 1922; „Gads dsk. Mag.“ Jan. 1921; „Berl. Tid.“ 24/4, 26/4 og 28/4 1922 (af Kraft, Lorentzen o. fl.), 29/4 og 26/10 s. A. (af P. Levin); „Verden og vi“ 23/4 1922; Bibliografi 1 „Festskrift til Th. R.“ s. A.

Rozniecki, Stanislaw Walenty (8/5 1865—21/12 1921), slavisk Filolog. F. i Kbh. Forældre: Frisør August Wojciech R. og Wilhelmine Kruse. Blev Student 1883 og studerede (foruden sine Eksamenfag Tysk, Dansk og Græsk) Slavisk og sammenlignende Sprogvidenskab. Efter at have taget Skoleembedseksamen 1890 fortsatte han, hvis Fader var polsk, i en Aarrække sine slaviske Studier i Østeuropa; han opholdt sig saaledes 1893 i Prag, 1894 i Krakow, 1895—99 og oftere siden i Petrograd, 1900—01 og 1903 i Wien (hvor han desuden 1903 tog Doktorgraden). Gennem sin polskfødte Hustru var han 1899 blevet Ejer af Godset Osmolowka (nær Byen og Floden Berezina, Guvernementet Minsk), og her boede han, stærkt optaget af Godsadministration og Tillidshverv, lige til 1917, da han efter en besværlig Rejse under de urolige Forhold kom til Kbh. for at overtage Professoratet i slavisk Filologi. Universitetsgerningen, som R. med stor Iver begyndte, blev dog kun af kort Varighed. Trængslerne i Rusland havde baade aandelig og legemlig mærket ham, og han var ofte syg. — R.s Studier vedrørte væsentlig polsk og russisk Sprog, Litteratur og Historie; et Speciale, hvortil hans dansk-polske Oprindelse og Tilknytninger gav ham en ganske særlig Kompetence, var Forholdet mellem Slavisk og Nordisk, Polsk og Dansk. Herhen hører hans to betydeligste Arbejder: „Polakkerne i Danmark 1859. Efter Jan Paseks Erindringer“ (1896) og „Varøgiske Minder i den russiske Helte-digtning“ (1914). Blandt hans sproglige Undersøgelser kan nævnes den interessante Tydning af russisk *sorok* (40) som nordisk *serkr* (egl. et Tælleord for et Antal Skind). R. var forøvrig interesseret i alle Arter af slavisk Liv og Kunst, og ikke mindst i Politik. Med stor Lidenskabelighed og ikke altid helt ligevægtig tog han i sine sidste Aar Del i den offentlige Drøftelse af de østeuropæiske politiske Spørgsmaal („Det jødiske Problem“ 1920). D. i Ordrup. — Gift 1899 Stanislaw Rogowska. V. B.

Litt.: Univ. Aarb. 1899—1900, S. 364; „Studenterne fra 1883“ 1908; „Berl. Tid.“ 30/6 1917; „Tidskr. f. jød. Hist. og Litt.“ II 1919—21; Nekrologer i „Nationaltid.“ 22/12 1921 (af J. Østrup), „Berl. Tid.“ 22/12 s. A., „Politiken“ 23/12 s. A. og Univ. Progr. Novbr. 1922 (af Holger Pedersen).

Ruben, Bernhard (21/6 1829—25/11 1896), Teksttilfabrikant. F. i Kbh. Forældre: Fabrikant I. H. R. (s. d.) og Hustru. Blev 1862 Associé i Faderens Forretning og overtog den ved hans Død 1868. Han fortsatte og udvidede Virksomheden; da Fabrikken paa Rolighedsvej brændte 1876, genopbyggedes

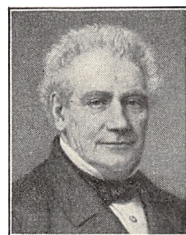
den i helt moderne Skikkelse, hvorefter Farveriet og Appreteringsanstalten flyttedes derud. 1877 anlagdes sammesteds et Blegeri. R. interesserede sig varmt for sine Arbejders Vel og stiftede ved Fabrikkens Hundredeårsjubilæum 1880 et Legat til Fordel for dem; 1890 stiftede han igen et stort Legat. Efter hans Død fortsattes Virksomheden af En-

ken, fra 1901 af Sønnen Carl R. (f. 1876), overgik 1906 til A/S under Navn af Nordisk Tekstil A/S. D. i Kbh. — Gift 1865 Ida Copel, d. 1913. P. P. S.

Litt.: „Dsk. Byerhverv“ II 1904—II, M. Rubin i „Politiken“ 8/8 1886; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 26/11 1896 og „Politiken“ s. D.

Ruben, Isak Hendel (10/8 1789—10/12 1868), Tekstilmfabrikant. F. i Kbh. Forældre: Kattuntrykker Hendel Jacob R. og Judith Cantor. Opdroges i Faderens Virksomhed og fik efter hans Død 1810 en ny Bevilling. Virksomheden udvidedes jævnt og stadig og kom bl. a. til at omfatte Farvning og Appretering. 1844 anskaffedes en Dampmaskine, og 1859 anlagdes et Bomuldsvæveri ved Rolighedsvej. R. var

en dygtig og agtet Mand af den gamle Skole, der bl. a. stiftede forskellige Legater, som bærer hans og hans Hustrus Navn. D. i Kbh. — Gift 1820 Susanne Bloch, d. 1868. P. P. S.

Litt.: Om Fader se Jos. Fischer: „S. I. Kalkar og hans Slægt“ 1917, S. 9 ff.; „Dsk. Byerhverv“ II 1904—II.

Rubin, Edgar John (f. 9/8 1886), Filsof. F. i Kbh. Forældre: Vekselerer Gottfred R. (s. d.) og Hustru. Allerede i Skoletiden meget interesseret i Filsofi og Fysik valgte han efter at have været Student 1904 at studere Filsofi med Eksperimentalpsykologi — under Lehmanns Vejledning — som Speciale. Tog Magisterkonferens 1910, skrev en Afhandling om Temperaturformønelserne 1911 („Zeitschrift für Psychologie und Physiologie der Sinnesorgane“ Bd. 46) og studerede 1911—13 hos G. E. Müller i Göttingen. En af Müller stillet Opgave foranledigede de Undersøgelser, der skaffede R. den filosofiske Doktorgrad for Afhandlingen „Synsop-

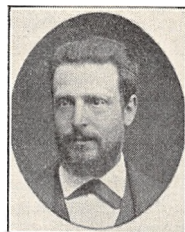

levede Figurer. Studier i psykologisk Ana-

lyse I“ (1915). Denne omsigtsfuldt tilrettede Række af Eksperimenter viser R. som en fuldt ud moderne Videnskabsmand, der ikke vil konstruere et tænkt Bevidsthedsliv paa Grundlag af „Elementer“, men beskrive de Dannelser, Virkeligheden frembyder, og undersøge de forskellige Sider af dem; hans Karakteristik af det iagttagne er klar og rammende. Senere udgav han „Kan Hukommelsen forbedres? Naturlig Hukommelsesteknik“ 1919 (oprindeligt til Afhandlinger i „Tilskueren“ 1917) og „En ung dansk Filsof [o: H. Iversen] og hans Værk, samt Erindring og Erkendelse. En Dialog“ (1920). Den deri tilkendegivne Interesse for den nye Psykologis erkendelsesteoretiske Betydning præger stærkt Afhandlingen „Zur Psychophysik der Geradheit“ 1922 (i „Zeitschr. f. Psychologie“, Bd. 90). Han deltog i en filosofisk Professorkonkurrence 1916, blev Lektor i Filsofi ved Universitetet 1918, Professor i Eksperimentalpsykologi og Leder af det psykofysiske Laboratorium 1922. — Gift 1917 Hedevig Elisabeth Marie Thiesen. J. C. K.

Litt.: Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1915; „Vort Land“ 29/3 1916; „Politiken“ 11/8 1922; „Psychologische Forschung“ I 1921, S. 186—90; „Psychological Bulletin“ XX 1923, S. 219—23.

Rubin, Gottfred (25/6 1842—29/3 1900), Vekselerer. F. i Kbh. Forældre: Boghandler David R. og Caroline Cohen. Fik sin faglige Uddannelse hos Vekselerfirmaet I. S. Hahns Enke. 1872 oprettede han selvanden Firmaet M. J. Meyer & Co., som han, da hans Kompagnon døde allerede efter et Par Maaneders Forløb, blev Eneindehaver af indtil 1875. Laurids Bing blev da hans Kompagnon, samtidig med

at Firmanavnet forandredes til R. & Bing. Dette Firma fik snart Forretning af et anseligt Omfang, blev Hovedstadsforbindelse for en Række af Provinsens Banker og Andelsforetagender, deltog i Stiftelsen af flere store Aktieselskaber — hvad der førte R. ind i nogle Bestyrelser — og vandt efterhaanden en anset Position. R. var utvivlsomt i Besiddelse af overlegen Dygtighed i sit Fag, af stor Energi og Arbejdsevne og var klartskuede i Forretningsforhold. Han nød derfor ogsaa Anseelse som et af de betydeligste Medlemmer af Fondsbørsen og skattedes tillige som en meget elskværdig Kollega. R. var en Mand med omfattende Kundskaber og alsidige Interesser — politisk og socialt engelsk paavirket — men da han nærede en vis Sky for at stille sin Person i Forgrunden — som han i det hele af Natur var beskeden — traadte han ikke frem i det offentlige Liv. I forskellige Dagbladsartikler („Politiken“) gav han lejligh-

hedsvi gode Indlæg i Diskussionen om Penge- og Kreditforhold. D. i Kbh. — Gift 1877 Emma Levinsohn, d. 1923. C. T.

Litt.: M. Rubin: „Nogle Erindringer“ 1914, S. 19 f.; Nekrologer i „Børsen“ ²¹/₃ 1900, „Berl. Tid.“ ²⁰/₃ s. A. og „Politiken“ ²¹/₃ s. A.

Rubin, Marcus (⁵/₃ 1854—⁰/₃ 1923), Nationaløkonom, Historiker. F. i Kbh. Forældre: Boghandler David R. og Caroline Cohen.

Blev Student 1871, Cand. polit. 1874, var Leder og Chef for Kbh.s Kommunes Statistik 1875—95, derefter Direktør for Statens statistiske Bureau til 1902, da han blev Generaldirektør for Skattevæsenet; 1913 blev han Nationalbankdirektør og forblev i denne Stilling til sin Død. Den

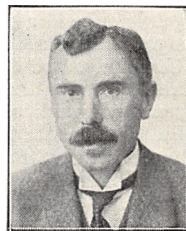
embedsmæssige Karrière, disse Data angiver, viser dels, at R. var tidlig paa Færde, dels at hans Liv som Embedsmand var mere omskifteligt end almindeligt for danske Embedsmænd. Begge Dele hænger sammen med afgørende Træk i R.s Karakter. Han var tidlig modnet som den yngste i en stor Børneflokk og besad en Intelligens, der var parret med en saadan Flid og Utrættelighed, at den stadig søgte sig nye Felter, og kun med stor Selvovervindelse tog gang gennemarbejdede Emner op. Han arbejdede da i sine bedste Aar som en Rydningsmand, hvem det at skaffe fri Grund og nye Udsyn ligger mere paa Sinde end det at slaa sig til Ro i Hverdagens ensformige Sysler. Han plejede at sige, at en Mand har godt af at skilte sit Embede og et Embede godt af at skifte sin Mand. Ihvorvel dette har megen Sandhed i sig overfor embedsmæssigt Virke, er det utvivlsomt en Grad rigtigere for litterær Virksomhed. Og selv om dansk Statistik til sene Tider vil staa i Taknemmelighedsgæld til den, der skabte Kbh.s Kommunes statistiske Tjeneste og nyskabte Statens, og selv om R.s Arbejde som Generaldirektør for Skattevæsenet var baade dygtigt og klogt, saa er det utvivlsomt, at det er paa det litterære Omraade, R.s Minde vil leve længst. De store historiske Værker („1807—14“ (1892) og „Frederik VI.s Tid“ (1895)) er baade som Kildeskrifter og som glimrende Beskrivelser af en sjælden Lødig- hed. Sammen med H. Westergaard optog R. i sin Ungdom i „Ægteskabsstatistik“ og i „Dødeligheden i Fyns Stift“ helt nye Opgaver indenfor Socialstatistikken, og i „Tysklands Historie fra 1848 til Nutiden“ (1912) er oplagret et langt Livs Erfaring i Bedømmelse af Begivenheder og Personer. Saaledes er de i denne Bog indeholdte Fremstillinger af Lassalle og Bismarck i særlig Grad prægede af R.s hele Indsigt og Fremstillingskunst. Men ogsaa hans næsten utallige

Afhandlinger, baade af journalistisk og af videnskabelig Art, er fuldt færdigt Arbejde, saaledes som han satte en Stolthed i, at alt, hvad han skrev, skulde være, og de er lige værdifulde til Kundskab om en Mængde økonomiske og sociale Spørgsmaal i det halve Aarhundrede, hvorigennem de er blevet til, som til Belysning af deres Forfatters store Aalsidighed og store medmenneskelige Forstaaelse. Det var efter dette lange Livs embedsmæssige og videnskabelige Virke, at R. 1913 blev Nationalbankdirektør, paa et Tidspunkt, da Menneskers Fornylsesevne ebber ud, og hvor i hvert Fald hans usædvanlige Fornylsesevne var saa godt som hørt op, hvilket utvivlsomt medførte, at netop hans enestaaende Indsigt i de økonomiske Forhold i den Periode i Begyndelsen af det 18. Aarh., der i saa meget ligner Verdenskrigens, ikke kom til fuld Nytte. D. i Kbh. — Gift 1881 Kaja Davidsen, d. 1909. E. C.

Litt.: Erindringer i „Nogle Erindringer“ 1914; Bibliografi i Lis Jacobsen: „Fort. over M. R.s Skrifter, Afhandlinger og Artikler“ 1924; Univ. Aarb. 1873—75, S. 273; Fridericia i „Politiken“ ¹¹/₂ 1895; V. Frederiksen i „Ill. Tid.“ ²⁷/₄ 1902; „Tidsskr. f. Toldv.“ s. A.; „Hver 8. Dag“ ¹⁰/₇ 1903; Hauch-Fausbøll: „Studerterne fra 1871“ 1911; Peschcke Køedt: „Dsk. Arbejde“ 1912, S. 142 ff.; Ad. Jensen i „Ill. Tid.“ ²³/₆ 1912; P. Munch i „Tilskueren“ 1913 I; „Ugens Tilskuer“ ²²/₆ 1916; P. Levin i „Berl. Tid.“ ⁸/₃ 1924; E. Brandes i „Politiken“ ²²/₅ s. A.; „Nationaltid.“ ²⁴/₅ s. A.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ⁶/₃ 1923 (af Mich. Koefoed og A. Diemer), „Kbh.“ ⁷/₃ s. A. (af Falbe-Hansen, J. P. Winther og L. V. Brck), „Politiken“ s. D. (af C. C. C., A. Lv., A. Fris og V. Bentzon), „Dagens Nyh.“ ⁸/₃ s. A. (af J. Schovelin), „Højskolebl.“ ²³/₅ s. A. (af Even Marstrand), „Nationaløk. Tidsskr.“ s. A. (af Westergaard og Mich. Koefoed), „Vidsk. Selsk. Forhandl.“ s. A. (af Kr. Erslev), „Nord. Forfatter-tid.“ s. A. (af samme), „Ill. Tid.“ s. A. og „Hist. Tidsskr.“ IX 3 1924 (af E. Arup).

Rubow, Axel (f. ¹⁰/₁₀ 1873), Nationaløkonom. F. i Kbh. Forældre: Grosserer William Rudolph R. og Charlotte Amalie Jørgensen.

Blev Student 1891, var beskæftiget ved Handelsvirksomhed til 1908, blev Cand. polit. 1905, Dr. polit. 1915 paa en Afhandling om Renteforhold i Danmark fra Reformationen til Christian V.s danske Lov. Foruden dette Skrift og en mindre Lærebog i Samfundslære (sammen med Chr. Thorsen 1916) har han skrevet „Nationalbankens Historie 1818—1908“ (1918—20), som eneste Deltager i en derom af Bankbestyrelsen udskreven Konkurrence, og har iøvrig drevet fri videnskabelig Virksomhed. Baade Disputatsen og Nationalbankens Historie vidner om deres Forfatters Flid og formende Evne; savnes end hist og her den fornødne Indtrængning i de økonomiske og andre Forhold, der har ligget bagved og betinget de skildrede Begivenheder, udelukker

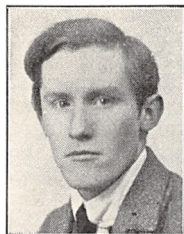

dette naturligvis ikke, at Bøgerne paa mange Punkter har Værdi som Kildeskrifter. — Gift 1906 Cathinca Hee, d. 1922. E. C.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1915; „Studerterne fra 1891“ 1916; Toftegaard i „Nationaløk. Tidsskr.“ 1919, S. 599 og 1921, S. 99; Vestberg i „Berl. Tid.“ ²/₇ 1918.

Rubow, Paul Victor (f. ⁹/₁ 1896), Litteraturhistoriker. F. i Kbh. Forældre: Overlæge Victor R. (s. d.) og Caroline Christiane Roed.

Blev Student 1913, studerede først Dansk, Fransk og Tysk, men samlede sig om nordisk Filologi, hvori han tog Magisterkonferens 1916. 1919 vandt han Universitetets Guldmedaille for Besvarelsen af Opgaven „En kritisk Skildring af de Forsøg, der i det 19. Aarh.s Prosalitteratur

gjort paa at efterligne ældre nordisk Sprog- tone“ og blev 1921 Dr. phil. Fra 1916 knyttet til Verner Dahlerups danske Ordbog, først som supplerende, senere som Redaktør og Gennemlæser, Lærer i Dansk ved forskellige Kursus. Fra 1923 i to Aar Lektor i Dansk ved Sorbonne. — Som Forfatter debuterede han i „Edda“ (1916) med en Afhandling „Georg Brandes' Forhold til Taine og Sainte Beuve“, et Led i den Kritikhistorie, der er Emnet for Disputatsen: „Dansk litterær Kritik i det 19. Aarh. indtil 1870“. Guldmedailleopgaven har han bearbejdet i „Saga og Pastiche“ (1923). Det ny, R. bringer, er den strengt principielle Undersøgelse, den idé- og begrebsbestemte Demonstration. Saaledes klargør han sig i Kritikhistorien de forskellige kritiske Metoder, og i „Saga og Pastiche“ leverer han en konsekvent gennemført filologisk-æstetisk Undersøgelse. De to Bøger supplerer hinanden metodisk, men ogsaa reelt, idet de kun er to Særundersøgelser indenfor den Opgave, mod hvilken R. sigter: en Skildring af hele Prosasprogets Udvikling. Ved Siden af dette fremtrædende intellektuelle Præg mærker man Forfatterens fintmærkende Menneskeforstaaelse og Indvelessevne i hans Lydhørhed for Sprogvariation og Stiltone og i de præcise Karakteristikker af de enkelte Forfatterpersonligheder. — Ugift. O. F.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1921; sst. Novb. 1919, S. 160; H. G. Topsøe-Jensen i „Dsk. Studier“ 1921 og „Aarh. Stiftstid.“ ¹⁰/₄ 1923; V. Vedel i „Tilskueren“ s. A.; H. Kehler i „Politiken“ ⁹/₄ s. A.; Jul. Clausen i „Berl. Tid.“ ¹²/₄ s. A.; G. Christensen i „Edda“ 1923, S. 305 ff.; E. Lehmann: „I danske Forvande“ 1923, S. 92 ff.

Rubow, Viktor (f. ³⁰/₃ 1871), Læge. F. i Kbh. Forældre: Grosserer William Rudolph R. og Charlotte Amalie Jørgensen. Blev Student 1889, Cand. med. 1896, var Kandidat ved flere Hospitaler, praktiserede 2 Aar paa Landet og arbejdede 1902—03 paa Farmakologisk Institut, hvor han udarbejdede sin

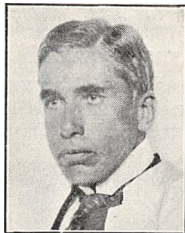
Disputats „Undersøgelser over normale og fedtdegenererede Hjerter“. Dec. 1903—Marts

1907 var han Reserve- læge ved Frbg. Hospital og Frederiks Hospitals medicinske Afdeling B. 1908 blev han Overlæge ved den nyoprettede Klinik for medicinske Sygdomme ved Finsens Institut og har skaffet denne stor Anseelse, ikke mindst i Retning af Behandling af Hjerte- og Nyresygdomme, og de vigtigste af hans ret talrige videnskabelige Afhandlinger drejer sig ogsaa herom og om Lysbehandlings Betydning for flere interne Sygdomme. Fremhæves skal hans vigtige Undersøgelser over Mavesåret og over den forøgede Sekretions Betydning her, om Kortaandetheden ved Hjertesygdomme, om den bronchiale Asthma m. m. R. har ogsaa udenfor Klinikken haft en betydelig praktisk Virksomhed, men har dog faaet Tid til at beskæftige sig med sociale Interesser, har siden 1921 været Borgerrepræsentant og 1924 været opstillet paa Venstres Folketingsliste for Kbh. — Gift 1) 1896 Caroline Christiane Roed. Ægteskabet opløst. 2) 1914 Marie Petråus. F. L.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1904; „Politiken“ ²⁸/₅ 1906; „Studerterne fra 1889“ 1914; „Kbh.“ ²⁰/₃ 1924.

Rud, Otte (¹⁵/₅ 1520—¹¹/₁₀ 1565), Admiral. F. paa Vedby ved Tissø. Forældre: Rigsraad Knud R. og Dorthe Madsdatter Bølle. Udmærkede sig i fremmed og dansk Krigstjeneste til Lands, havde 1549—51 Dragsholm som Len, 1551—57 Gulland, 1559—61 Odensegaard, traadte ved Syvaarskrigens Begyndelse ind i Marinen og udmærkede sig straks under Herluf Trolle i Slaget ved Øland 1564, hvor han entrede det svenske Admiralskib „Makalös“. 1565 overtog han, efter Herluf Trolles Død, Kommandoen over Flaaden og kæmpede mod Svenskerne under Klas Horn ⁷/₇ mellem Rügen og Bornholm. Efter en fortvivlet Kamp mod Overmagten, hvori han selv blev saaret og ⁹/₁₀ af hans Besætning dræbt, maatte han overgive sig og blev ført som Fange til Stockholm, hvor Erik XIV optraadte meget brutalt imod ham. Han sad derefter fængslet paa Svartsjö Slot paa Mälaren, indtil han nogle Maaneder efter døde af Pest. Noget fremragende Føreremne synes R. ikke at have været, men hans faste Karakter og eventyrlige Tapperhed har bevaret hans Navn en høj Plads i Danmarks Historie. D. paa Svartsjö. — Gift 1540 Pernille Oxe, d. 1576. V. G.

Litt.: Slægt i Suhm: „Saml. t. d. dsk. Hist.“ II 1781, Vedel Simonsen: „Familie-Efterretninger om de dsk. R.er“ 1845 og Adelsaarbogen 1912; mødrene Slægt i samme 1890; Hustrus Slægt se Peder Oxe; Larsen: „Dsk.-norske Heltehistorier 1536—1648“ 1893; H. D. Lind: „Fra Kong Frederik II's Tid“ 1902; „Dsk.

Herregaarde ved 1920" (Vedbygaard); Brev 1 „Breve til og fra Kristoffer Gøje og Birgitte Bølle" 1898—99, S. 56; Ligpræken af Niels Hømmingsen 1571.

Rude, Olaf (f. 2°/₃ 1886), Maler. F. paa Godset Kermo nær Wesenberg, Estland. Forældre: Gaardejer Herman Axel R. og Elise Rasmussen. Kom til Danmark 1892, kom i Malerlære i Nykøbing F. 1900, blev Svend 1905, gik paa Teknisk Skole, Kbh., under H. Grønvold 2 Aar, paa Zahrtmanns Skole 2 Vintre 1906—08, malede derefter nogle Maaneder hos Johan Rohde og afsluttede sin Uddannelse

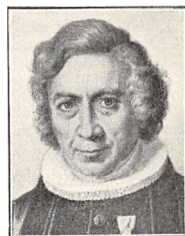

i Paris Vinteren 1910—11. R. har rejst i Italien 1913, 1920 (for et Akademistipendium) og i Lapland Sommeren 1917 og udstillet paa Kunstnernes Efteraarsudstilling fra 1908, Charlottenborg Foraarsudstilling 1915, „Grønningen" fra 1915, den danske Udstilling hos Liljevalch i Stockholm 1919, Göteborg-Udstillingen 1923; Særudstilling i Kunstforeningen 1922. Han deltog i „De 13.s Udstilling" 1909—11. Her slog Aksel Jørgensen (s. d.) igennem 1909; han betød dengang tilligemed Rostrup Bøyesen (s. d.) en Side af, en Episode i Udviklingen herhjemme. Ligesom hans Arbejder hviler de, hvormed R. 1915—16 fik sit Gennembrud (især „Broen i Frederiksberg Have" (Tetzen-Lunds Samling), „Blomsterdreng", „Læsende Mand", „Spejlet"), for Figurbilledernes Vedkommende paa en følelsesbetonet Grundstemning, en patetisk Medfølelse med Modellen, og paa et udpræget Farvesyn — denne Episodes karakteristiske Kendemærker. Ud af R.s Billeder lyste Glæde ved kraftige, klangfulde Farver, malede lyst i lyst, med en fri, behændig, paa Punkter flatterende Penselteknik. Ydermere havde han en udviklet Sans for Komposition af Rum og for plastisk Form. Men hos ham var (i Modsætning til Aksel Jørgensen) det rent kunstneriske Nedsalg overvejende. I Krigsaarene kastede han sig da ud i den fra Frankrig kommende „moderne" Kunst, vendte sig mod Studiet af Billedfladens teoretiske Komposition i dels Flade-, dels Rum-betonede Billeder („Nature morte med Franskbrød"), i sin Udvikling følgende Picasso, og blev vor konsekventeste og mest logiske Kubist. Foruden sikker kunstnerisk Viden og Kunnen indvandt han en vis dekorativ Værdi („St. Georg og Dragen"). 1920 søgte han tilbage til naturalistisk Formgivning („Harmonikaspil i Klipperne") og naaede efter nogen Tids Flaenl tilbagetil de maleriske Værdier, der udgør hans oprindeligste Evners egentlige Felt. To Arbejder paa Kunstnuseet. — Ugift. S. S.

Litt.: „Politiken" 9/5 1915 (af E. Goldschmidt), 1/2 1921 (af Leo Swane), 2/2 1922, 4/7

1923 (af Jens Thils), 12/1 1924, 29/1 s. A. (af V. Wanschjer); „Soc.-Dem." 13/4 1916; „Verden og vi" 2/11 1917; „Vor Tid." Dec. 1918 (af Leo Swane); „Ill. Tid." 8/12 1918 (af Johan Plesner og S. S.); 29/1 1922, 12/7 1923 (af S. S.), 10/2 1924 (af S. S.); „Tilskueren" Marts 1918 S. 258 ff. (af Carl V. Petersen), Marts 1924 S. 183 (af Carl V. Petersen); Otto Gelsted; „Ekspressionisme" 1919; „B. T." 24/11 1921, 19/1 1922; „Berl. Tid." 31/1 1921, 25/1 1922, 30/1 s. A. (af Th. Oppermann), 29/1 1924 (af samme); „København" 27/1 1922, 13/1 1924 (af Rikard Magnussen); „Dagens Nyheder" 2/10 1923 (af Sigurd Swane); Jens Thils: „Nordisk kunst idag" 1923 S. 44 f.; „Hver 8. Dag" 2/6 1922.

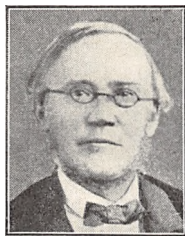
Rudelbach, Andreas Gottlob (2°/₉ 1792—3/3 1862), Præst. F. i Kbh. Forældre: Skrædermester Johann Heinrich Gottlob R. og Birgitte Catharine Ørstrøm. Blev Student 1810 og Cand. theol. 1820; allerede forinden havde han vundet Universitetets Guldmedaille for en æstetisk Afhandling og som en af „Tylvten" deltaget i Kampen mod Baggesen. 1822 blev han Dr. phil. paa en Afhandling om Etikens Principper, og N. A. foretog han en Studierejse til Udlandet; ved sin Hjemkomst holdt han Forelæsninger ved Universitetet, og 1825 begyndte han i Forening med Grundtvig at udgive „Teologisk Maanedsskrift", i hvilket han skrev en Mængde Anmeldelser, i Regelen stærkt polemiske mod den da herskende Rationalisme; i det hele var han en Talsmand for den strengeste lutherske Ortodoksi. Da det imidlertid ikke lykkedes ham at faa Ansættelse hverken ved et dansk eller et preussisk Universitet, modtog han 1828 en Kaldelse til Superintendent og Hovedpræst i Glauchen i Sachsen; her udgav han 1839 „Reformation, Lutherthum und Union", et Forsvar for den ortodokse lutherske Lære, dediceret Grundtvig som „en Mand i Luthers Aand og Kraft", og fra 1840 begyndte han i Forening med Guericke Udgivelsen af „Zeitschrift für die gesammte lutherische Theologie und Kirche", hvori han selv skrev talrige Afhandlinger og Recensioner; 1841 udnævnte Universitetet i Erlangen ham til Dr. theol. h. c. Men da Kirkestyrelsen i Sachsen ikke var ham tilstrækkelig ortodoks, opgav han 1845 sit Embede og vendte tilbage til Kbh. 1847—48 holdt han som Privatdocent Forelæsninger ved Universitetet, men da han ikke her kunde opnaa nogen fast Ansættelse, søgte og fik han 1848 Embedet som Sognepræst ved St. Mikkels Kirke i Slagelse og virkede i denne Stilling til sin Død. Han udfoldede en betydelig litterær Virksomhed, baade med videnskabelige og polemiske Skrifter („Kristelig Biografi", 1846; „Den evangeliske Kirkeforfatnings Oprindelse og Princip", 1849; „Om Salmelitteraturen og Salmebogssagen", 1856; „Kristendom og Na-

tionalitet", 1847; „Om Sognebaandet og om Ordinationens Væsen og Betydning", 1852; „Om det borgerlige Ægteskab", 1856), men hans Værker var meget tunge i Formen, ofte ligefrem ubearbejdede Materialsamlinger, og vakte derfor kun ringe Opmærksomhed. Med Grundtvig var det kommet til Brud, fordi R. ikke kunde tiltræde den grundtvigske Opfattelse af det apostolske Symbol, og hans livlige Forbindelse med Tyskland førte ogsaa til, at han af mange betragtedes med Mistro; at dette sidste dog var uberettiget, fremgik af det „Sendebrev til Claus Harms", han 1851 skrev om Lydighed mod Øvrigheden. D. i Slagelse. — Gift 1822 Elisabeth Marie Bønsoe, d. 1867. H. M.

Litt.: Selvbiografi Leipzig 1842; Erindringer i „Zeitschr. f. d. ges. luth. Theologie u. Kirche" 1861 og „Neue kirchliche Zeitschr." 1902; D. Pontoppidan: „A. G. R. og vor Tids kirkelige Bevægelse" 1852; N. Lindberg i „Dsk. Kirketid." 1860—61; J. R. Stochholm i „Kirkel. Kal. f. Norge" 1876; A. F. W. J. Prytz: „Nogle Vidner i Kristi Kirke" 1885; Schandorph: „Oplevelser" I 1889, S. 150; C. R. Kaiser: „A. G. R." 1892; „Kirkeh. Saml." IV 5 1897—99; Schwaneffügel: „J. P. Mynster" 1900—01; „A. F. Kriegers Dagb." II 1921, S. 239; Breve i „Zeitschr. f. d. ges. luth. Theol. u. Kirche" 1863, „Breve til og fra F. C. Sibbern" 1866 I, „Udv. af Breve til P. Hjort" 1867 og „Breve til og fra Ingemann" 1879; Nekrologer i „Ill. Nyhedsbl." 1862 (af J. Belsheim) og „Evang. Ugeskr." 1863 (af J. R. Stochholm).

Rugaard, Daniel Eiler (9/11 1806—27/5 1875), Skolemaud, Politiker. F. i Græse ved Frederikssund. Forældre: Degn Peder Andersen

R. og Kirstine Bodille Birgitte Schousboe. Tog Skolelærereskamen 1827, var Lærer forskellige Steder, vilde være Missionær og opholdt sig 1832—33 ved Missionsanstalten i Basel, men opgav det af Helbredshensyn, var 1834—40 kst. Lærer i Sandby ved Næstved, 1841—42 i

Krøjerup ved Sorø, boede fra 1842 i Kbh. som Skrivelærer. Han var virksomt Medlem af den 1841 dannede almindelige Lærerforening og en Tid Redaktør af dens Blad; han hørte imidlertid til den yderliggaaende Fløj af de yngre og vilde bl. a. gøre Skolevæsenet kommunalt, hvorfor han 1846 fratraadte Redaktionen og siden selv udgav nogle Skoleblade. 1852 blev han Medlem af Folketinget, repræsenterede til 1854 Mariager og 1854—72 med en kort Afbrydelse 1864 Lejrekredsen; 1865—66 sad han ogsaa i Rigsraadet. Han tilhørte Bondevennerne og var en af Grundtvigianismens voldsomste Modstandere, ligesom „Dagbladet" altid nævnedes ham blandt sine mest foragtede Fjender. En uheldig Hang til Svada (hans Tale 18/4 1853 under Tronfølgesagen) overvandt han efterhaanden, blev dog aldrig nogen betydelig Taler eller Forhandler og prægedes altid af en vis

bitter Skarphed. 1854 dømt til Fængsel for Fornærmelse mod Arveprins Ferdinand benaadedes han af Kongen mod Ministeriets Ønske. Med Tscherning foreslog han 1853 Skolelærerhjelpekasserne ændrede og rejste 1855 Kravet om konfessionsløs Skole og vilde have Læreruddannelsen gjort fri. I 70erne var han Ordfører i en Del Lønningsager. Han redigerede 1854—56 „Morgenposten", 1855—62 „Tiden", deltog med Voldsomhed i Kampen mod Ørsted, fulgte i Næringssspørgsmaalet J. A. Hansen, men var imod hans Grundlovsforlig 1866. Han sluttede sig 1870 til det forenede Venstre, men havde vanskeligt ved at indordne sig i Partiet, var stærkt imod Bergs Stilling til de lærde Skoler og fulgte N. Hansen i hans Separatisme 1871, hvorefter han udmeldte sig, truet af Eksklusion, faldt n. A. i sin Kreds. 1871 udgav han det ejendommelige Arbejde „Fremragende danske Bønder", der er ret enestaaende i dansk Litteratur og ikke uden Værdi. D. i Kbh. — Gift 1834 Grethe Frederikke Mortensen, d. 1894. P. E.

Litt.: Slægt i D. E. Rugaard: „Slægtbogsstudier" 1909; „Skizzer af Folketingets Medlemmer" 1863; „Pennetegninger af Folketingets Medlemmer" 1870; Bille: „Tyve Aars Journalstik" 1873—77; A. Petersen: „Den jonstrupske Stat" 1884; Neergaard: „Under Junigrundloven" 1892—1916; Joak. Larsen: „Den dsk. Folkeskole 1818—98" 1899; „Fru Andærs polit. Dagb." I 1914; J. V. Christensen i „Tiden" 19/5 1913; „A. F. Kriegers Dagb." bl. a. V 1923, S. 142 og 204; H. Lund: „Høgsbros Brevkøsling" I 1924; Brev i J. A. Hansen: „Efterl. Pap." I 1878—79; Nekrologer i „Fædrelandet" og „Morgenbl." 29/5 1875.

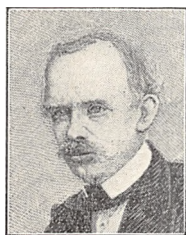
Rumohr, Karl Friedrich Ludwig Felix (9/1 1785—26/7 1843), Kunsthistoriker. F. paa Godset Reinhardsgrimma ved Dresden. Forældre: Godsejer Henning R. og Baronesse Wilhelmine v. Fersen. Familien flyttede snart til Lybæk, og R. fik en helt tysk Opdragelse, studerede i Göttingen og lagde sig efter de skønne Kunster; specielt var han en dygtig Kender af Kobberstikkunsten, og han arbejdede med egen Logik og Metode paa at bringe Orden i Kendskabet til den ældre italienske Kunsts Historie („Italienische Forschungen" 1827—31; „Drei Reisen nach Italien" 1833). Under Opholdet i Italien traf han sammen med den senere Christian VIII, der jo var en begejstret Kunstven, og da han derpaa 1826 besøgte Kbh., indlagde han sig stor Fortjeneste ved at paapege de daarlige Forhold, hvorunder det Kgl. Bibliotek opbevarede en betydelig Mængde Kobberstik; 1831 nedsattes en Kommission, med R. som vigtigste Deltager, til Ordningen af disse Stik, 1835 udskiltes de fra Biblioteket og dannede en Samling, „Kobberstiksamlingen", for sig; sammen med Thiele udgav han en Rede-

gørelse (paa Tysk) for den nye Samlings Tilblivelse. 1841 fik han Sæde i en Kommission til Ordningen af Bibliotekets Manuskriptsamling, men Døden afbrød hans Virksomhed. R. levede paa sit lauenborgske Gods Rothenhausen og nød der en forfinet Tilværelse, sysselsat snart med Kunststudier, snart med kulinariske Forsøg („Geist der Kochkunst“ 1822). Han virkede ogsaa som Mæcen (Anton Melbye); han kunde skrive Dansk. D. i Dresden. — Ugift. O. A.

Litt.: Slægt i „Nordalb. Studien“ 1847 og „Geneal. Taschenbuch der uradeligen Häuser“ 1901 og 1922; H. W. Schultz: „K. F. v. R.“ 1844; Oehlenschläger: „Erindringer“ IV 1851, S. 97 f.; Nekrolog i Falcks Arkiv III 1844.

Rumohr, Theodor Vilhelm Kjerstrup (2/8 1807—^{15/10} 1884), Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Kobbersmedemester Carl Frederik

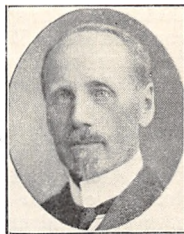

Kjerstrup og Louise Frederikke Simonsen. Adopteredes 1829 af Historikeren Ditlev Christian R. Blev Student 1826, Cand. juris 1832, levede først som Journalist og havde derefter forskellige Kontorstillinger. Efter 1853 at have taget Eksamen i slesvigsk Ret blev han s. A. Herredsfoged i Haderslev. Men med 1864 rejste han til Kbh., hvor han blev knyttet til Grevinge Danner som en Slags Raadgiver; han ledsagede hende bl. a. til Palæstina. Han debuterede 1833 som Forfatter med et fortællende Digt „Selvmorderen eller Vandring gennem Maanen og Jorden i det 33. Aarhundrede“. Senere fulgte flere Digtsamlinger og Noveller og et Drama: „Regner Lodbrog og hans Sønner“ (1833). Opmærksomhed vandt han først med „Peter Tordenskjold, et historisk Maleri“ (1842), udgivet under Mærket „P. P.“ (o: pro patria), som han ogsaa senere benyttede. De følgende Romaner befæstede hans Popularitet hos det store Publikum: „Niels Juel og hans Samtid“ (1846), „Grevens Fejde“ (1863), „Historiske Billeder fra Christian IV.s Tid“ (1863). Hans Bøger er endnu til Dels efterspurgt i Folkebibliotekerne. D. i Kbh. — Gift 1841 Sally Nathalia Frederikke Sames, d. 1892. O. F.

Litt.: Slægt se K. F. R.; Hustrus Slægt i Bobé; „Revtl. Pap.“ VII 1906; Nekrologer i „Nutiden“ 1884 (af Vilh. Møller) og „Politiken“ ^{17/10} s. A.

Rump, Carl David Gotfred (f. 9/12 1871), Højesteretsdommer. F. i Kbh. Forældre: Maleren Gotfred R. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1889, Cand. juris 1895, Amtsfuldmægtig i Hjørring s. A., Herredsfuldmægtig i Børglum Herred 1896, Sagførerfuldmægtig i Kbh. 1897, tillige Assistent i Overformynderiet 1898—1909, samtidig fra 1899 Assistent i Justitsministeriet, Fuldmægtig og Ekspeditionssekretær sst. 1909, Assessor (Dommer) i Kbh.s Kriminal- og Politiret

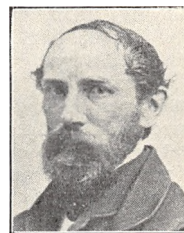
1909, Næstformand i Sø- og Handelsretten 1916—17, Assessor (Dommer) i den kgl. Landsøver- samt Hof- og Stadsret 1917, Dommer i Østre Landsret 1919, i Højesteret 1923. 1918—23 Næstformand i den danske Dommerforening. R.s Hu havde oprindelig staaet til historiske Studier, men hans Virke i det praktiske Retsliv, ikke mindst i Sø- og Handelsretten,

bestemte hans Bane og gav ham en frugtbar Forstaaelse af Betydningen af en levende Vekselvirkning mellem Jurisprudensens teoretiske og praktiske Elementer. Stiltfærdig og tilbageholdende har han den gode Dommers Sky for al Reklame og tom Udvortes-hed; han er sikker, selvstændig og skarp-sindig, af ubøjeligt Retsind, urokkelig i Hævden af det, der for ham staaer som det rette og retfærdige. Som Undersøgelsesdommer vandt R. Sporerne i Behandlingen af Cordosa-Sagen, Sagerne om Bankbesvigelserne i Aalborg Diskontobank og i Roskilde og de dermed i Forbindelse staaende Vekselersager. Med vanlig Fasthed og Upartiskhed ledede han som Kommissionens Formand Undersøgelsen af Landmandsbankens Forhold 1922—24. Sammen med Eyvind Olrik (s. d.) udgav R. „Systematisk Oversigt over Domme i kriminelle Sager 1895—1914“ (1916). Til „Ugeskr. f. Retsvesen“, af hvis Domsamling han 1918 blev Medredaktør, „Nord. Tidsskr. f. Strafferet“ og andensteds har han ydet forskellige mindre Bidrag; Redaktør af den danske Dommerforenings Medlemsblad 1921—23. — Gift 1897 Astrid Kopp. Fz. D.

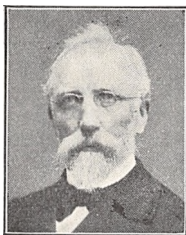
Litt.: Slægt i „Til Minde om C. D. R. og Ingeborg Cathrine R.“ 1874; Hauch-Pausbøll: „Studerterne 1889—1914“ 1914, S. 101; „Politiken“ ^{22/10} 1922.

Rump, Christian Gotfred (9/12 1816—^{25/5} 1880), Landskabsmaler. F. i Hillerød. Forældre: Glarmester Carl David Rump (Romb) og Cathrine Ingeborg Jørgensen. Af litauisk Slægt. Kom i J. L. Lunds Malerskole, besøgte Akademiet og lagde sig efter Figurmaleriet, udstillede fra 1836 mest Portrætter og religiøse og historiske Billeder, af hvilke „Fremstillingen i Templet“ (1842) af Kongen skænkedes til Grøn-holt Kirke. Pekuniære Vanskeligheder tvang ham til at flytte tilbage til Hillerød, og under Opholdet her gik han helt over til Landskabsmaleriet, hans „Parti fra Himmelsbjergget“ (1848) indbragte ham Udstillingsmedaillen, 1851 vandt han Neuhausens Præmie, 1856 var han med Akademiets Støtte i Norge,

1857—58 i Italien, 1866 blev han Medlem af Akademiet. Indenfor vort Lands Kunstnere hører R. til den Skare betydelige Landskabsmalere, som var grundlæggende for vor nationale Kunst, og blandt disse var han især ejendommeligt ved sin monumentale Følelse, ved sin friske Udformning af Billederne, der, i Modsætning til Samtidens Atelierkunst, ofte maledes i det frie, og ved sin fine Farveopbygning af Kunstværket; en Række elskværdige Billeder fra Hjemlandets Egne til de forskellige Aarstider vandt ham et beundrende Publikum og erhvervedes for en Del af Kunstmuseet; vægtigst baade i Naturfølelsens Storslaethed og i Farvernes Spil og Luftens Behandling er „Parti fra Overdrevet ved Frederiksborg“ (1848). R.s Billeder vil i Tidens Løb ændres meget, da han anvendte flere uholdbare Farver. D. i Hillerød. — Gift 1868 Benedicte (Benny) Sofie Spang, d. 1897. O. A. Litt.: Slægt se C. D. R.; „Ude og hjemme“ 6/8 1880; Sig. Müller: „Nyere dsk. Malerkunst“ 1884; N. V. Dorph i „Ord och Bild“ 1900; „Fortegnelse over C. G. R.s Arbejder“ 1899; Nekrologer i „Fædrelandet“ og „Dagbl.“ 27/8 1880; J. Lange: „Billedkunst“ 1884; „Ill. Tid.“ 27/8 1880 (af Weilbach) og „Nutiden“ s. A.

Rump, Nicolai Reimer (26/8 1834—16/8 1900), Politiker, Justitsminister. F. i Hillerød. Forældre: Glarmester Carl David R.

(Romb) og Cathrine Ingeborg Jørgensen. Blev Student 1852, Cand. juris 1859, var nogle Aar ansat i slesvigske Ministerium og tog 1861 slesvigske juridiske Eksamen. Afskediget 1864 var han et Par Aar Manuduktør i Kbh., 1866—71 Sorensskriver paa Færøerne og blev 1871 Byfoged i

Korsør. Han kom her stærkt ind i Politik som Leder af Byens næsten udelukkende konservative Befolkning, optraadte paa Møder mod Venstreførerne og havde megen Del i Rektor Dahls Sejrr over Tauber i Slagelse 1879, hvorefter Kredsen var Højres til 1895. 1887 blev han Amtmand i Hjørring. 1878 var han blevet valgt til Landsmand for 3. Kreds, maatte udtræde 1894 paa Grund af sin Bopælsforandring, men blev s. A. kongevalgt. Han blev i Tinget ret snart en af Højres gode saglige Kræfter; han var ikke betydelig som Taler, men grundigt og stringent. Han tog Del i Forhandlingen om adskillige Love af juridisk eller kommunal Karakter som Varemærkelov, Lov om Sagførersalær, Sundhedssager osv.; iøvrig var Jernbanesager og færøske Spørgsmaal hans Hovedfelt. Han blev hurtig Ordfører for Tingets Behandling af Statsrevisionens Betænkning, fik her Lejlighed til at tage Stilling til de storpolitiske Spørgsmaal og stillede sig helt paa Regerin-

gens Side, støttede 1885—86 Matzen mod Krieger angaaende midlertidige og foreløbige Finanslove. Fra 1885 var han Ordfører for de provisoriske Love om Gendarmen og om overordentlige Polititudgifter, hvor han ogsaa gik skarpt mod Venstre. 1891 var han Ordfører for Fattigloven; iøvrig tog han ikke ledende Del i de Forhandlinger, der førte til Forliget 1894. Da han 13/8 1896 udnævntes til Justitsminister efter Nellemann, modtoges han da uden Velvillie af Oppositionen, der ansaa ham for mindre stemt for en Retsreform end hans Forgænger, og han havde som Minister meget svært ved at trænge igennem med sine Forslag; dog gennemførtes 1897 Bølleloven og s. A. den af Nellemann og Deutzter udarbejdede Lov om Kvinders Formueforhold. 29/8 1899 afgik R., til Dels af Helbredshensyn, blev s. A. Amtmand over Holbæk Amt, men tog sin Afsked allerede 1900. D. paa Kavalergaarden ved Vallø. — Gift 1860 Helene Sophie Olrik, d. 1899. P. E.

Litt.: Slægt se C. D. R.; Hustrus Slægt se Axel Olrik, i „Politiken“ 16/8 1924 samt i P. J. Schmidt: „Stamt. over N. Brocks og L. Bredals Slægt“ 1891; Wulff: „Den dsk. Rigsdag“ 1882; F. v. Jessen i „Ill. Tid.“ 21/8 1896; „Sorø Amtstid.“ 13/8 s. A.; „Politiken“ 14/8 s. A.; „Nationaltid.“ 13/8 s. A.; „Nekrologer“ i „Ill. Tid.“ 2/8 1900, „Sorø Amtstid.“ 16/8 s. A. og „Nationaltid.“ 16/8 s. A.

Rung, Frederik (14/6 1854—22/1 1914), Komponist, Dirigent. F. i Kbh. Forældre: Komponisten Henrik Rung (s. d.) og Hustru (s. d.). Fra Barndommen bestemte for Musikken modtog han den første Vejledning allerede af Faderen, kom senere ind paa Konservatoriet (1867—70), gjorde en Overgang Tjeneste ved det Kgl. Teater som Guitar- og Mandolinspiller, blev Opera-repetitør 1872, 2. Kapelmester 1884 og 1. Kapelmester (efter Joh. Svendsen) 1908. Ved Konservatoriet virkede han 1881—93 som Lærer i Klaverspil, fra 1877 som Dirigent i Cæciliaforeningen og for dennes „Madrigalkor“, som han havde oprettet 1887. R. var en fremragende Dygtighed paa Musikdirektionens Omraade; baade i Teatret og i Cæciliaforeningen var han en energisk Leder og en aandfuld Fortolker; „Madrigalkorets“ Ydelser var teknisk uelastelige og kunstnerisk fuldkomne. Med en ham egen Myndighed forstod han at samle Stemmerne i Korets Vokalsats eller i Musikdramaets Partitur og skabe det afrundede, plastiske Tonebillede. Ved Siden af sin Lærer- og Dirigentgerning udfoldede R. en omfattende Kompositionsvirksomhed. Han har skrevet Operaer („Det hemmelige Selskab“ 1888, „Den trekantede Hat“ 1895), Skuespilmusik (Molbechs „Faraos Ring“

1879, Drachmanns „Tusind og en Nat“ (1892), Ouverturer, Mellemaktsmusik, Balletter („Aditi“ 1879, „En Karnevalsspøg i Venedig“ 1890) en Symfoni, en Rhapsodi f. Ork., Kammermusik, Klaverstykker, Romancer og Sange („Lille røde Rønnebær“), Kantater, Sange til Orkester, instruktive Sager m. m. Endvidere foreligger der fra hans Haand Udgivelser af Madrigalkorets Repertoire og af Musik fra den danske Skueplads (4 Bd.). R.s Musik bærer Vidne om sin Autors Evne for melodios og sangbar Skrivemaade; den er til Tider holdt i en blød, dansk Romanctone, der kan minde om Faderens; til Tider spiller imidlertid en rytmisk levende, ejendommelig Rytmik ind, der ved sine danseagtige Figurer lægger en folkelig, fremmedartet Kolorit over Tonekomplekset og giver det et ganske specielt Præg. I hans Operamusik er Satsen dramatisk rammende, ofte vittig, med skarpe Pointer og gennemført Karakteristik, altid med udpræget Sans for scenisk Virkning. Den formfuldende, smidige og glatte Komposition er imidlertid uden større Dybde og Tankekraft i de musikalske Ideer og deres Udformning. D. i Kbh. — Gift 1882 Augusta Louise Petersen. E. A.

Litt.: Hustrus mødrene Slægt 1 „Stamt. over Slægterne Reitzel m. fl.“ 1921; Erlindringer 1 „Mit Hjem“ III 1913; Thrane: „Cæciliaforeningen og dens Stifter“ 1901; Lyng: „Dsk. Komponister ved 20. Aarh.s Beg.“ 1917; Nekrologer 1 „Ill. Tid.“ 1/2 1914 (af G. Skjerne), „Berl. Tid.“ 23/1 s. A. (af Tofft, Ellinger og G. Høeberg), „Nationaltid.“ s. A. og „Politiken“ s. D. (af Ch. Kjerulf og Otto Benzon).

Rung, Georg Adolph (9/8 1845—27/3 1903), Meteorolog, Opfinder. F. i Kbh. Forældre: Komponisten Henrik R. (s. d.) og Hustru.

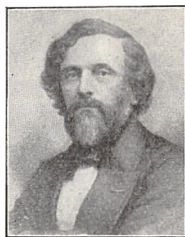
Blev Student 1864, gik ind i Hæren og blev 1867 Sekondløjtnant i Artilleriet. Forlod paa Grund af Sygdom Hæren og fik 1872 Ansættelse ved det nyoprettede meteorologiske Institut, hvor han 1883 blev Underbestyrer; tillige var han 1882—1900 Kaptajn i Forstærkningsgen. — R. har opfundet en særlig Reproduktionsmetode (Reautografien), et simpelt Apparat til Maaling af Omdrejningshastigheder m. m. og konstrueret hydrografiske Apparater til Optagning af Vandprøver, Dybdemaaling (efter et af K. Prytz angivet Princip) og Maaling af Temperaturen i Havdybder samt selvregistrerende meteorologiske Apparater til Maaling af Lufttryk, Regnmængder, Vindstyrke og Temperatur. Disse Apparater, af hvilke enkelte er i Brug endnu, vidner om et ikke ringe mekanisk Snilde, om end det til Dels kun drejer sig om en Udformning i Detailler af kendte Metoder. — R. har nedlagt et fortjenstfuldt Ar-

bejde i det store Værk „Repartition de la pression atmosphérique sur l'Océan Atlantique septentrional“ (1894). D. i Kbh. — Gift 1872 Christiane Berg, d. 1912. H. H.

Litt.: Hustrus Slægt i N. Hedin: „Slægten Berg“ 1918; „Studerterne fra 1864“ 1914; Nekrologer 1 „Berl. Tid.“ 28/3 1903 og „Politiken“ 29/3 s. A.

Rung, Henrik (31/3 1807—12/12 1871), Komponist, Dirigent. F. i Kbh. Forældre: Kontrachef i Generaltoldkammeret Hans R. og Helene Ahlmann. Voksende op i Næstved og fik her den første Undervisning i Musik. Ved Faderens Død 1824 flyttede Enken til Kbh. En Benbeskadigelse bandt herinde R. til et toaarigt Sygeleje, som han benyttede til bl. a. at opøve en virtuosemæssig Færdighed paa Guitar.

Senere tog han, for at komme ind i det kgl. Kapel (ansat 1834), Undervisning hos Haskerl i Kontrabas; dertil studerede han Teori hos Heger og hos Zinck. Snart kastede han sig over Komposition. Et af de tidligste Arbejder er Musikken til „Svend Dyrings Hus“, der, med den senere Musik til „Ingolf og Valgerd“ og til „Svanehammen“, skal være skrevet under Indtryk af „en Samling danske Kæmpeviser, Heiberg havde laant ham“, og ved hvilke Kompositioner — ved deres bløde drømmende Tone og ved deres yndefulde Rytmer — han straks tog, ikke blot Folket, men selv de mest kræsne Fæller i Faget om Hjertet; Weyse erklærede Musikken til „Svend Dyring“ for „den smukkeste danske Musik, der var skrevet“. Efter denne Sejr opnaaede R. Rejsestipendium fra Fonden ad usus publicos og studerede i Italien og Frankrig. I et Par Aar levede han i Rom med fremragende Landsmænd et inspirerende Kunstner- og Studieliv, lod Sindet gribes af det sydlandske Folkeliv og de Toner, der klinger i dets Sfære, kopierede italienske Mesterværker paa Bibliotekerne, havde en stor Oplevelse i at høre det pavelige Kapel synge gammelklassisk Musik; i Brev 18/7 1838 til E. Collin kalder han Palæstrina „den ædlest og reneste Komponist, der har levet“. Efter et Ophold i Paris rejste han hjem, blev Syngemester ved det Kgl. Teater (1842), uddannede en Række af senere meget bekendte Sangere (Chr. Hansen, Ferslew, Schram, Simonsen), dirigerede det skandinaviske Selskabs Sangforening og fra 1851 den af ham stiftede „Cæciliaforening“, hvor i Begyndelsen den gamle klassiske italienske Musik, som han havde lært den at kende i dens Hjemland, senere ogsaa anden Vokalmusik, fandt ivrig Dyrkelse, og ved hvilken der gjordes en dybt mærkende Indsats i vor Musikkultur. Desuden underviste han privat

i Sang og arbejdede stadig meget flittigt med Komposition. I alt skrev han 8 Operaer, endvidere Syngestykker, Skuespilmusik og henimod 200 Romancer, Duetter og Sange (heri dog beregnet Sangene fra hans Scenemusik); endelig en Række Salmer i nær Tilknnytning til Menighedslivet i Vartov („Vartovsangen“). Hans Operaer gjorde, skønt dygtig og rutineret skrevet, ikke megen Lykke; R. var Lyriker, ikke Dramatiker; hans Tonesprog og Tonedigtning, der saa helt og holdent giver sig hen i en enkelt, bestemt Stemning, „mætter“ den og udløser den, er Lyrikerens og mangler ganske Operakomponistens skarpe Pointer og beregnede dramatiske Virkemidler. Paa det lyriske og lyrisk-episke Omraade naaede han ofte det fuldkomne. Melodisk Skønhed og Inderlighed, der nu og da minder om Weyse (men som ogsaa nu og da kan slaa over i folkelig Følsomhed), en fintmærkende deklamatorisk Behandling af Teksterne, en sydlandsk Kolorit, som uden Tvivl er gaet ham i Blodet under Italiensopholdet, men hvis Farver, ved at brydes gennem hans danske Gemyt, er blevet milde, blege, næsten slørede, forlener hans Kunst med en egenartet, sart poetisk Charme, overfor hvilken man uvilkaarlig bliver stille og lyttende. Af hans Sange er adskillige blevet hele Folkets Eje („Hr. Peder kasted' Runer“, „I Danmark er jeg født“, „I Mykleggaard, i Spanieland“, „Modersmaalet“, „Naar Dagen er bortgangen“, „Serenade ved Strandbredden“); hans Kunst har spillet en ikke ringe Rolle ude i Landet, i den grundtvigske Bevægelse og paa Højskolerne. Hertil har bidraget ikke mindst hans Salmer, hvoraf iøvrig flere efterhaanden er blevet den hele Menigheds Fælleseje („Kirkeklokke, ej til Hovedstæder“, „Alt staar i Guds Faderhaand“, „Kimer, I Klokker“, „O lad din Aand nu med os være“). D. i Kbh. — Gift 1841 Pauline Charlotte Frederikke Lichtenstein (s. d.), d. 1890. E. A.

Litt.: „Søndags-Posten“ 1869, Nr. 282; Charles Kjerulf i „Tidsskr. f. Kirke-, Skole- og Folkesang“ V. 1881; Thrane: „Cæciliaforeningen og dens Stifter“ 1901; Aarsbo i „Højskolebl.“ 1907; W. Behrend i „Ill. Tid.“ 7/4 s. A.; „Berl. Tid.“ 2/3 s. A.; „Nationaltid.“ 1/3 s. A.; Fred. Rung i „Mit Hjem“ 1913; Nekrologer i „Fædrelandet“ 12/12 1871 og „Ill. Tid.“ 31/12 s. A.

Rung, Otto Christian Henrik (f. 18/6 1874), Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Meteorologen G. A. R. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1893, Cand. juris 1900, 1901 ansat i Kriminalretten, hvor han 1907 blev Fuldmægtig, 1919 Protokolsekretær ved Højesteret. Han har foretaget flere Rejser; bl. a. opholdt han sig 1912—13 et halvt Aar i Orienten, især i Ægypten. Formand i Danske Dramatikeres Forbund. — Som Forfatter debuterede han med „Det uafvendelige“ (1902), der er blevet efterfulgt af en Række Romaner og Fortællingsamlinger, „Sidste Kamp“ (1904),

„Den hvide Yacht“ (1906), „Desertører“ (1908), „Skyggernes Tog“ (1909), „Lønkammeret“ (1912), „Paradisfuglen“ (1919), „Da Vandene sank“ (1922) og „Den røde Halvmaane“ (1923). Han har skrevet flere Arbejder for Scenen, men uden at slaa afgørende igennem som Dramatiker: „Broen“ (Det kgl. Teater 1913), „Fanevagt“ (Dagmar-teatret 1918), Lystspillet „Florian“ (Dagmar-teatret 1921) og en Dramatisering af „Paradisfuglen“ (Folke-teatret 1923). Blandt hans Oversættelser kan særlig fremhæves Schnitzlers „Fru Beate og hendes Søn“ (1913) og Edgar Poes „Digte“ (1918). R.s første Romaner ligger i Fortsættelsen af 90'ernes psykologiske Roman ved Forkærligheden for det ubevidste Sjæleliv, „de tusinde uskrivelige Nervefønmelser“. Nietzsches Indflydelse mærkes i en vis Aristokratisme, en Reaktion mod det fremtrængende Demokrati og Proletariat. Det ny er den stærkere dramatisk-spændte Handling. R.s praktiske Arbejde som Jurist understreger stadig stærkere denne Indstilling: først i Handlingens Øjeblik afslører Karaktererne sig. Herved har R. ført Romanen fra den detaljerede psykologiske Analyse over i Handlingsromanen, „kort, hastig og dramatisk i sin Form“. Samtidig er der kommet en dybere Forstaaelse af det almene og typiske. Skildringen er blevet varmere, idet den skjulte Medfølelse med Figurerne fornemmes som Humor og Lune, især i det rigtvekslende Galleri af Bifigurer, der saa levende danner Romanernes Milieu og Atmosfære. R.s Hovedindsats er Københavnerromanen. Hans Barndomsaar i Officershjemmets stilrette Milieu med Bourgeois- og Embedsmandspræget og Arbejdsaaene i Kriminalkammerne, hvor „Livets Kilder og Kloaker“ samles, har givet ham særlige Forudsætninger for at skabe en moderne Københavnerroman. Set under dette Synspunkt danner „Lønkammeret“, „Paradisfuglen“ og „Da Vandene sank“ en Trilogi, idet de dramatiske Højdepunkter i det sidste Tiaar af Kbh.s Liv danner Baggrunden for Figurer og Handling. „Paradisfuglen“ viser R.s Romanteknik i skarpest Lys: den strenge Økonomi i Opbygningen, den koncise Stil, Samstemningen af hele den brogede Række af Figurer til et Milieu- og Tidsbillede. „Lønkammeret“ er den, der gaar dybest ved sin psykologiske Idé og sin Skildring af de aandelige Brydninger i Tiden. I Klement og Ingeborg har han skabt typiske Billeder af vor Tids unge Mand og Kvinde. De er set som Figurer fra en Overgangstid. Men de bærer Fremtiden i sig. — Gift 1907 Gertrud Klamke. O. F.

Litt.: Selvbibliografi 1 „Das litt. Echo“ $\frac{1}{8}$ 1917 og „Den nye Litteratur“ $\frac{3}{10}$ 1923; „Kbh.“ $\frac{3}{6}$ 1902; Rimestad; „Digtere i Forhør“ 1906; i „Lit. Tid.“ $\frac{13}{1}$ 1924 og „O. R.“ s. A.; A. Garde; „Dsk. Aand“ 1908; „Vort Land“ $\frac{27}{1}$ s. A.; Levin i „Tilskueren“ 1913 1. Dec. 1922 og Dec. 1923; K. Münzer 1 „Das litt. Echo“ 1917; Leopold; „Tres Talenter“ 1918; „Verden og vi“ $\frac{10}{5}$ s. A.; „Studenterne fra 1893“ s. A.; Hebo 1 „Litteraturen“ 1919; „Berl. Tid.“ $\frac{10}{10}$ 1922; Kehler 1 „Politiken“ $\frac{9}{11}$ s. A. og $\frac{20}{2}$ 1924; „Berl. Tid.“ $\frac{24}{11}$ 1922 og $\frac{30}{11}$ 1923; H. Brix 1 „Nationaltid.“ $\frac{20}{12}$ 1923; „Politiken“ og $\frac{11}{1}$ og $\frac{16}{6}$ 1924.

Rung, Pauline Charlotte Frederikke ($\frac{21}{7}$ 1818— $\frac{10}{4}$ 1890), Operasangerinde. F. i Berlin. Fader: Fabriksinspektør Lichtenstein.

Kom med Forældrene til Göteborg, mistede som 8-aarig sin Fader og kom i Huset hos den tyske omrejsende Skuespillerfamilie Becker. Hun udførte allerede som Barn Roller i slesvigske Byer ved det Becker'ske Selskab og fulgte med det 1833 til Kbh., hvor hun paa Vesterbros Teater

bl. a. optraadte i „Die Wiener in Berlin“ for senere i danske Provinsbyer at udføre Titellerne i „Preciosa“ og „Das Donauweibchen“. Hun blev nu Elev ved det Kgl. Teater og uddannede sig som Sangerinde, idet hun lærte Dansk. Hendes Debut $\frac{25}{5}$ 1838 som Rachel i „Jøvdinden“ blev meget vellykket. Hendes ædle Sopranstemme med dens elegiske Farve henviste hende til Tidens store Operapartier som Valentine i „Huguenotterne“. Men hun sang ogsaa med Held Donna Elvira i „Don Juan“, Grevinden i „Figaros Bryllup“, var den første Liden Kirsten og havde saa perfektibelt overvundet den tyske Akcent, at hun magtede en saadan Syngespilrolle som Charlotte i „Et Eventyr i Rosengborg Have“. Hendes Hals havde længe været svag, hvad der i nogen Grad svækkede hendes kunstneriske Virksomhed, som hun dog fortsatte til 1857, da hun $\frac{3}{3}$ sidste Gang betraadte Scenen som Benjamin i „Joseph og hans Brødre i Ægypten“. D. i Kbh. — Gift 1841 Komponisten Henrik R. (s. d.), d. 1871. C. Bs.

Litt.: Overskou: „Den dsk. Skueplads“ V—VI 1864—76; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; Fred. Rung 1 „Mit Hjem“ III 1913; „Vort Land“ $\frac{21}{7}$ 1918; Sophie Keller: „P. R.“ s. A.; Nekrolog 1 „Berl. Tid.“ $\frac{10}{4}$ 1890.

Rung, Sophie, se Keller, Sophie.

Rung, William (f. $\frac{10}{6}$ 1873), Elektroingeniør. F. i Kbh. Forældre: Meteorologen G. A. R. (s. d.) og Hustru. Var Elev i Kadet-skolen 1890—94, gennemgik Polyteknikum i Zürich 1894—98 og tog Diplomingeniør-eksamen. 1898—1903 var han Ingeniør i Elektricitetsfirmaet Brown, Boveri & Cie i Baden, Schweiz, hvorefter han af G. A. Hagemann blev kaldt hjem for at overtage en af de nye Docentstillinger i Elektrotek-

nik ved Polyteknisk Lærestanstalt. Stillingen omdannedes 1906 til et Professorat. Som den første Lærer i elektriske Anlæg for den nye Studieretning for Elektroingeniører har R. haft stor Betydning for vor Ingeniøruddannelse.

Hans omfattende teoretiske og praktiske Sagskendskab paa Elektroteknikkens Omraade er blevet benyttet i en Række Kommissioner. Han har saaledes været Medlem af Elektricitetskommissionen fra 1907, af Patentkommissionen fra 1914 og af Kommissionen for Undersøgelse af Spørgsmaalet om Overføring af Kraft fra Norge til Danmark fra 1920. Han var Medlem af det 1920—21 nedsatte Udvalg angaaende Vandkraftanlæg. Han har projekteret det elektriske Anlæg ved Frbg. Elektricitetsværk, Faaborg Højspændingsværk, Vandkraftanlæg ved Harte og Kolding Elektricitetsanlæg. Han har desuden været virksom som Forfatter, har bl. a. skrevet: „Generatorer, Motorer og Transformatorer for Vekselstrøm“ (1912—15) og forbereder Udgivelsen af „Elektriske Ledningsnet, deres Beregning og Konstruktion“. — Gift 1900 Marie Antoinette Grüter.

M. C. H.

Litt.: Mødrene Slægt i N. Hedlin: „Slægten Berg“ 1918.

Rung-Keller, Paul Sophus Christian Henrik (f. $\frac{11}{3}$ 1879), Organist, Dirigent. F. i Kbh. Forældre: Direktør, Cand. juris Emil Keller og kgl. Kammer-sangerinde Sophie Rung (s. d.). Blev Student 1897, Cand. phil. n. A. og kastede sig over Orgelbyggerkunsten og Musikken, fik Fr. Rung til Lærer i Klaver, Laub i Teori, G. Matthison-Hansen i Orgel (senere tillige i Klaver) og Otto Malling i Formlære samt Instrumentation. Fra eget Værksted byggede R.-K. i Aarene 1900 til 1905 flere Orgler (bl. a. et til Varde Kirke) og studerede desuden Orgelbygning i Sverige. Musikken tog dog efterhaanden hele hans Interesse fangen, og efter en Overgang at have været fast Vikar i Holmens Kirke og 1903 at være blevet Organist ved Vor Frelsers Kirke opgav han 1906 Værkstedsvirksomheden. Som Lærer virkede han fra 1907 ved Hornemans Konservatorium og er fra 1917 ansat ved kgl. Musikkonservatorium (Orgel, Musikteori). R.-K. er optraadt som Komponist med Sange, Kantate og liturgisk Musik samt Orgelstykker, heriblandt en velskreven, stilfuld Parafase over Korallen: „I Lemmer, hvis Hoved har Himlen i

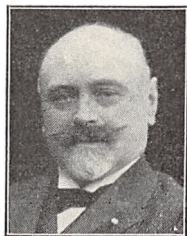

Vælde"; kompositoriske Bidrag endvidere i „Nordens Musik“ og i Jos. Jouberts „Les maîtres contemporains de l'orgue“. Fra 1900 beskæftigede han sig indgaaende med Klokkeakustik og har i adskillige Aar været meget søgt, foruden som Orgelkyndig, ogsaa som Ekspert paa dette Omraade, — bestemte saaledes bl. a. de nye sønderjyske Kirkeklokker 1920. For den store Offentlighed er R.-K. mest kendt gennem sit Virke som Dirigent i Cæciliaforeningen (1912), hvor hans ærlige og sanddru Fortolkning af Musikens Størværker efterhaanden har vundet den største Paaskønnelse, — samt som Orgelspiller ved og som Arrangør af Frikoncerterne i Vor Frelsers Kirke, der paabegyndtes som regelmæssig tilbagevendende Koncerter Okt. 1906, og hvis Antal Maj 1924 er naaet op til henimod 125, — Koncerter, ved hvilke R.-K. har gjort intet mindre end en ganske uvurderlig Indsats i Hovedstadens Musikliv og til Højnelsen af dens Musikkultur. — Gift 1907 Helga Palludan. E. A.

Litt.: P. S. Rung-Keller: „100 Koncerter i vor Frelsers Kirke“ 1920; „Politiken“ 21/2 1924.

Ruse, se Rysensteen.

Ryberg, Carl Julius Peter (f. 3/12 1854), Direktør for grønlandsk Handel og Administration. F. i Kbh. Forældre: Overgraver Johan Peter R. og Anna Kathrine Smith. Ansattes 1873 i den grønlandske Handels Tjeneste, udgik 2 Aar efter som Assistent til Grønland og forfremmedes 1883 til Kolonibestyrer og 1884 til Inspektør i Sydgrønland. Han virkede i denne Stilling med Bopæl i Godthaab til 1890,

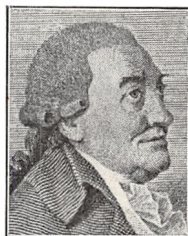
da han blev Kontorchef, for endelig 1902 at overtage Stillingen som Direktør for den kgl. grønlandske Handel. Hans Virksomhed i denne Stilling var en Del omstridt og blev ret skarpt kritiseret baade i Dagspressen og i Folketinget, vistnok for en overvejende Del, fordi han modsatte sig Andragender om Koncessioner i Grønland til private Kon-sortier. Striden om den grønlandske Handels Forvaltning førte imidlertid 1908 til den saare upraktiske Ordning, at Handel og Administration skiltes ad med hver sin Chef, og at R. konstitueredes som Direktør for Administrationen. Efter hans egen Anmodning blev hans Embedsførelse underkastet Undersøgelse af en Kommission, der imidlertid kom til det Resultat, at Kritikken i alt væsentligt havde været uberettiget. R., som havde vejet sit Sæde som Direktør, medens Sagen stod paa, genindtraadte 1909 i sin Virksomhed som øverste Administrator, indtil denne Stilling ophævedes 1912, da Handel og Administration atter henlag-

des under samme Mand. R. tog da definitiv Afsked med sin grønlandske Virksomhed, hvori han, navnlig i sin Inspektørtid, havde indlagt sig betydelig Fortjeneste. 1891 udgav han „Dansk-grønlandsk Tolk“, en nyttig Vejleder for Danske i Grønland; desuden har han af og til leveret sagkyndige Bidrag om grønlandske Forhold til „Geografisk Tidsskrift“. — Gift 1) 1883 Malvina Vilhelmine Louise Guldberg, d. 1904. 2) 1905 Inge Papenhausen, f. Willerup. V. G.

Litt.: Rigsdagens Forhandl. 1904—05, 1907—08, 1908—09, 1910—11 og 1911—12; „Betænkning om den grønlandske Handels Drift og Virkemaade“ 1908; Holger Smidt i „Ugens Tilskuer“ I 1910—11; Bobé m. fl.: „Grønland“ I—II 1921.

Ryberg, Niels (14/9 1725—29/8 1804), Handelsmand. F. i Rybjerg, Salling. Forældre: Bonden Bertel Christensen og Vibeke Nielsdatter. Flygtede for

Kristtjenesten til en Morbroder i Aalborg, der købte ham Fripas af Herremænden og opdrog ham til Handelen. Han kom til Kbh. 1750 og blev Grosserer her 1753. Hans Kontor blev et af de vigtigste private Assurancekontorer, og han var maaske Kbh.s

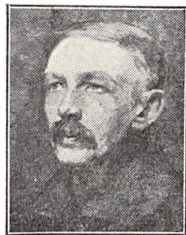

bedste Handelsmand i Datiden. Han drev Forretning sammen med flere andre, fra 1789 under Firmabetegnelsen R. & Co. (dette Firma gik efter R.s Død fallit 1820, ramt af de vanskelige Tider). 1759—63 drev han den islandske Handel, 1772—75 og 1779—84 var han Medlem af Direktionen for det asiatiske Kompagni og havde stor Andel i Æren for dettes glimrende Fremgang. 1778 blev han Medlem af Direktionen for det kgl. vestindiske Handelsselskab, men tog sin Afsked herfra 1785 paa Grund af Uenighed med Kollegerne, der hørte til Statens mest anselige Mænd. Fra 1762 var R. en af Grosserersocietetets „Ældste“, 1767—78 var han Bankkommisær. R. udviste altid Interesse og Omsorg for fattige, syge, svage og hjælpeløse i Samfundet. Han var fra 1759 Medlem af Direktionen for Opfostringshuset paa Kristianshavn, og under Struensee var han en af dem, der blev sat til at omordre Kbh.s Fattigvæsen og derpaa til at lede „den alm. Plejeanstalt“. Han fortjente baade ved Samfundsfølelse og Dygtighed den Anseelse og Hæder, der blev ham til Del. Han satte Penge i Jordegods og købte Øbjerggaard paa Sjælland og Frederiksgave paa Fyn. Bondesønnen R. viste sig som en fortrinlig Godsejer, der udskiftede Markerne og afløste Hoveriet. D. i Kbh. — Gift 1764 Margrethe Dorothea Otte, d. 1767. H. Js.

Litt.: Lahde: „Saml. af fortjente dsk. Mænds Portrætter“ 1798—1801; „Dsk. Penningmagasin“ 2/6 1835; „Dsk. Folkebl.“ 1843; „Mag. f. Natur- og Menneskekundskab“ 1852; Rubin: „1807—14“

1892 og „Frederik VI.s Tid“ 1895; C. C. Clausen: „Vore store Mænd“ 1897; Schovelln: „Fra den dsk. Handels Empire“ 1897—1900; C. Bruun: „Kbh.s Hist.“ III 1903; E. Holm: „Danm.-Norges Hist.“ IV—VI 1902—07; A. Frilss: „Bernstorff'ske Pap.“ I—III 1904—13; H. Hansen: „Kabinetsstyrelsen i Danm.“ I—II 1916—19; C. Neergaard i „Dsk. Herregaarde ved 1920“; Nekrolog i „Kbh.s nyeste Skilderi“ 31/8 1804; Ligtaler af Holm og Jakobsen.

Ryberg Hansen, Peter Oluf (²⁰/₂ 1860—²⁹/₃ 1911), Religionshistoriker. F. i Kbh. Forældre: Provst Laurits Christian Hansen og

Maria Charlotte Møhl. Broder til Kristian Møhl Hansen (s. d.). Blev Student 1877 og Cand. theol. 1883, begyndte straks efter at manuducere teologiske Studenter, og af denne Virksomhed ernærede han sig lige til sin Død, uden nogen Sinde at have nogen Embedsstilling; først 1907

blev han Bibliotekar ved Industriforeningens Bibliotek. 1886 foretog han en længere Studierejse til Udlandet, og tidlig kom han ind paa at beskæftige sig med Spørgsmaalet om Kristendommens Oprindelse — Undersøgelser som efterhaanden bragte ham i Modstæning til den ortodokse kirkelige Opfattelse. Gennem en Række Artikler og Anmeldelser, navnlig i „Tilskueren“, søgte han at give den danske Læseverden Oplysning om de Problemer, den moderne kritiske Bibelforskning arbejder med, og de Resultater, hvortil den er naaet. Hans Fremstilling var altid klar, rolig og saglig uden udæskende Polemik mod den overleverede Kristendom; personlig var han uselvig og beskedn, ja saa beskedn, at han aldrig indlod sig paa selvstændige videnskabelige Undersøgelser, men væsenlig indskrænkede sig til at referere og kritisere andre — skønt han dog sad inde med et omfattende førstehaands Kendskab baade til det nye Testamente selv og til den derom handlende videnskabelige Litteratur. Han dyrkede ligeledes med Iver filosofisk og æstetisk Litteratur og var højt skattet indenfor en snævrere Kreds af Venner, med hvem han kunde dele sine intellektuelle Interesser. Hans Undervisning af de teologiske Studenter var rent objektivt refererende, saaledes at han næppe derigennem har øvet nogen synderlig Indflydelse. Hans litterære Hovedværker er: „Evangelierne som Kilder til Jesu Liv“ (1904) og „Det ældste Evangelium, historisk-kritisk belyst“ (1910); sidstnævnte behandler Markus-evangeliet, og han syslede med et tilsvarende Arbejde om „Talesamlingen“; men Døden hindrede ham i at faa det fuldført. Endvidere forfattede han et Par mindre Skrifter: „Af Nutidens Jesusforskning“ (1906) og „Opstanden fra de døde“ (1911). Efter hans Død udgav Niels Bang „Udvalgte religionshisto-

riske Afhandlinger“ (1913). D. i Kbh. — Gift 1889 Mathilde Sophie Wellmann, f. Krebs, d. 1916.

H. M.

Litt.: Slægt se Kristian Møhl samt i Kragballe: „Stamt. over Slægterne Kragballe m. fl.“ 1870; Hustrus Slægt se C. E. B. Krebs; Nekrologer i „Ekstrabl.“ ³⁰/₄ og ¹/₆ 1911, „Kbh.“ ³⁰/₄ s. A. (af C. Dumreicher), „Politiken“ s. D. (af N. Blædel) og „Tidsskr. f. Ind.“ s. A. (af F. Riise).

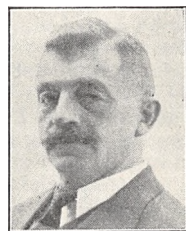
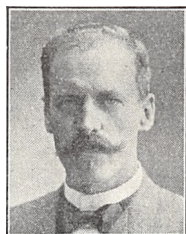
Ryd, Peter Valdemar Hansen (f. ¹⁷/₂ 1865), Meteorolog. F. i Kbh. Forældre: Tømrermester Peter Hansen og Emilie Augusta

Møller. Kom i Smede- og Mekaniklære og blev 1885 Værkfører paa „Dansk Forniklings Anstalt“, men begyndte 1888 at læse, blev 1890 Student og tog 1894 Magisterkonferens i Fysik, hvorefter han vendte tilbage til det nævnte Firma som Fabrikbestyrer. 1905 fik han Ansættelse paa Meteorologisk Institut (Vejrtjenestefdelingen), og 1923 blev han Afdelingschef ved Institutets geofysiske Afdeling. 1915 tog han Doktorgraden med en Afhandling „Bidrag til Bestemmelsen af meteorologiske Elementer“, i hvilken han havde anlagt nye iagttagelsesteoretiske Synspunkter. Som Nr. 3 og 5 af Meteorologisk Instituts Publikationer har han udsendt henholdsvis en engelsk Bearbejdelse til praktisk Brug af denne Afhandling („On computation of meteorological elements“, 1917) og et Arbejde „Travelling cyclones“ (1923), hvori han søger at vise, at det er muligt at forklare vandrende lave Lufttryks Hovedejendommeligheder gennem en kvantitativ Behandling af Problemet ud fra naturlige Forudsætninger. — Ugift.

H. H.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1915; „Nature“ ²⁹/₁₁ 1917 S. 246 og ¹⁸/₁₀ 1923 S. 562.

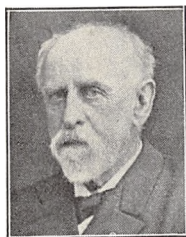
Ryder, Carl Hartvig (¹²/₀ 1858—³/₅ 1923), Søofficer. F. i Kbh. Forældre: Bagermester Frederik Valentin R. og Henriette Sophie Cathrine Husmann. Blev Sekondløjtnant 1879, Premierløjtnant 1881, Kaptajn 1897, tog sin Afsked og udnævntes til Direktør for Meteorologisk Institut 1907. Han deltog i den danske internationale Polarekspedition til Grønland under Adam Paulsen 1882—83 og gjorde sig bemærket ved sin Iver og sine betydelige Anlæg for den praktiske Meteorologi. Senere deltog han med Dygtighed i Kortlægningen og Undersøgelsen af Grønland, paa Vestkysten under J. A. D. Jensen 1885 og selv-

stændig i Uperniviks Distrikt 1886—87 og paa Østkysten 1891—92 som Leder af Skibs-ekspeditionen til Scoresby Sund. Begge de sidstnævnte Ekspeditioner hjembragte betydeligt videnskabeligt Udbytte, men naaede paa Grund af uheldige Isforhold ikke deres geografiske Maal. 1902—07 var R. Kontorchef i Marineministeriet. Han udgav flere hydrografiske og meteorologiske Afhandlinger. D. i Kbh. — Gift 1888 Ida Caroline Helene Clara Wolff. V. G.

Litt.: „Medd. om Grønland“ XIII 1889 og XVII—XIX 1895—96; „Politiken“ $\frac{2}{3}$ 1907; Bobé m. fl.: „Grønland“ I—II 1921; Christmas: „Med Skum om Bov“ 1924; Nekrologer i „Berl. Tid.“ $\frac{3}{5}$ og $\frac{8}{5}$ 1923 (af la Cour, H. Hansen og Speersneider) og „Politiken“ $\frac{4}{5}$ s. A. (bl. a. af Ellinger).

Rüdinger, Fritz Albert Christian (f. $\frac{20}{4}$ 1838), Musiker, Maler. F. paa Frbg. Forældre: Musiker Fritz Peter Heinrich R. og Barbara Nicoline Harss.

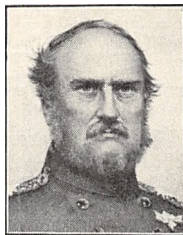
Blev Elev i Violoncel af Rauch, ansattes 1864 som Violoncellist i det Kgl. Kapel, studerede fra 1866 en Tid hos Grützmacher i Dresden, blev 1877 Solovioloncellist og tog 1899 sin Afsked fra Teatret. Foruden ved sin fortjenstfulde Gerning i Kapellet

har R. gjort sig kendt som Kammermusikspiller og som Lærer, i hvilken sidste Egenskab han virkede baade ved Hornemans Konservatorium og ved det kgl. danske Musikkonservatorium. En Række af vore betydligste Violoncellister har lært under ham: Bramsen, Hegner, Em. Bruhn, Ejler Jensen. I nær Forbindelse med hans Undervisning staar hans Udgivelse af instruktive Violonceller: „Tekniske Studier“ (1892, siden flere Oplag), hvortil slutter sig som Tillæg „Geläufigkeitsstudien“ (1905). En Del Transskriptioner af Lange-Müllerske Sange røber R.s fine Sans for Violoncellens Behandling i dens klanglige Forhold til Klaveret. Han har yderligere udgivet Mazas „Célèbres études pour violon“, transskriberede for Violoncel, samt en Pièce: „Bidrag til Violoncellspillet Historie“ (1907), i hvilken han historisk behandler Violoncellen, dels Instrumentet selv, dels dets Spilleteknik. — R. har siden 1875 udstillet paa Charlottenborg; hans Produktion omfatter Landskabsbilleder og Dyrebilleder i nær Tilknytning til den Kyhn'ske Skole. — Gift 1868 Charlotte Adelaide Mørup. E. A.

Litt.: „Kbh.“ $\frac{20}{4}$ 1918.

Rye, Olaf ($\frac{16}{11}$ 1791— $\frac{0}{7}$ 1849), Officer. F. paa Bøe, Telemarken, Norge. Forældre: Oberstløjtnant Matthias Andreas R. og Elisabeth Johanne Lind. Blev norsk Landkadet 1804, Fændrik 1808, Sekondløjtnant s. A., Premierløjtnant 1809, afgik 1814, blev Pre-

mierløjtnant i preussisk Tjeneste 1815 og s. A. i den danske Hær i Nordfrankrig. Stabskaptajn 1817, Kompagnikommandør 1830. Major 1840, 1842 Oberstløjtnant og Kommandør for 1. Liniebataillon, som han førte med uforlignelig Bravur ved Bov og Slesvig, hvorefter han blev Brigadekommandør og deltog i Fægtningerne ved Nybøl og Dybbøl 1848; Oberst s. A. Ved

Felttogets Begyndelse 1849 stod han som Kommandør for 5. Brigade ved den jyske Grænse og fik Kommando over Tropperne her. Efter Slaget ved Kolding maatte hans Korps gaa tilbage mod Nord, under de farlige Forhold en vanskelig Opgave, som han løste med en saa mesterlig Udnyttelse af alle Omstændigheder — herunder ogsaa Preussernes ringe Interesse for denne Krig — at det skaffede ham et uforgængeligt Navn i dansk Krigshistorie. Under Udfaldet fra Fredericia førte han sin Brigade, hvis Kamp koncentreredes om Angrebet paa den berømte Treldeskanse, og her fandt han Heltedøden, — i Dødsøjeblikket alene og næsten ubemærket. Da Tabet af den elskede og forgudede General blev kendt i Hæren, var Sorgen stor. Han stod jo i Soldaternes — og i Folkets — Øjne som Indbegrebet af alt, hvad der var frygtløst, heroisk og ubetvingeligt. Hans mandige og ærlige Karakter, hans nøjsomme og djærve Natur, hans Tapperhed og Dødsforagt, hans smukke og ægte soldatermæssige Skikkelse, hans sjældne Evne til at vinde de Undergivnes Hjerte, ja, selv hans kendte og voldsomme Heftighed, — alt hos ham var af det Stof, hvorfra Folkenes store Heroer skabes. Sorgen over Tabet var stor og dyb nok til at kaste en Skygge over Hærens og Landets Sejrglæde. Paa Garnisonskirkegården i Kbh. satte hans Korps et Mindesmærke. Paa hans Dødssted er rejst en Sten paa en Mindchøj, og i Fredericia ser en mægtig Buste af ham ud over den By, hvorfra hans sidste Gang førte ham til Heltedøden. D. ved Fredericia. — Gift 1) 1823 Caroline Frederikke Sophie Vilhelmine Krabbe, d. 1827. 2) 1832 Jacobine Dorothea Amalia Krabbe, d. 1833. 3) 1840 Elisa Henriette Schultz, d. 1882.

K. C. R.

Litt.: Slægt P. F. Rist: „O. R.s Saga“ 1899; 1. og 2. Hustrus Slægt se Christopher Krabbe; „Ill. Nyhedsbl.“ 1854; „Rosenhoffs ill. Alm.“ s. A.; Helweg: „Jydske Minder fra Forsommeren 1849“ 1855; Ch. Beck: „O. R.s Tilbagetog“ 1863; O. Vaupell: „Fredericiaslaget“ 1867; „R.s, Schleppegrells og Helgesens Liv“ 2. Opl. 1882 og „Kampen for Sønderjylland“ 1888—89; „Ill. Tid.“ $\frac{5}{7}$ 1874; „Den dsk.-tyske Krig 1848—50“ 1880—87; C. F. Carlsen 1. „Vort Forsvar“ 1884 og 1906; M. Eskesen i „Højskolebl.“ 1891; A. Larsen: „Dansk-norske Heltehistorier 1814—64“ 1896; N. P. Jensen: „Den 1. slæsv. Krig“ 1898; F. Mel-

dell 1 „Vort Forsvar“ 1899; P. F. Rist: „O. R.s Saga“ 1899; „Flensborg Avis“ $11/1$ og $20/1$ 1906; „Nationaltid.“ $27/1$ s. A.; Stilling: „Dsk. Livregiment til Fods“ 1913; „Dsk. militært Mag.“ 1918; Breve i „Dannebrog“ 1882—83 og H. Trier: „Garden Nr. 8 Amagertorv“ 1900; Nekrologer i Selmer: „Nekrol. Saml.“ 1852 og „Nécrologe universel du 19. siècle“ 1853.

Ryge, Johan Christian ($2/2$ 1780— $29/6$ 1842), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Deputeret i Finanskollegiet Immanuel Christian R. og Anna Catharine Bruun. Blev Student 1795, begyndte at studere Medicin, men spillede ogsaa Privatkomedie til sin Faders store Forbitrelse. 1801 gjorde han Tjeneste i Kronprinsens Livkorps, afbrød s. A. sine Studier og blev Skuespiller ved det af Grev Trampe i Odense

oprettede „Nationalteater“. Her fik han $7/10$ 1801 sin Debut som Kaptajn v. Aberwitz i „Strelitserne“, men naaede ikke at gøre sig særlig bemærket inden Foretagendets Ophør. Efter at være forsonet med Faderen genoptog han sine Studier, fik 1805 sin Eksamen i Kiel og tog den medicinske Doktorgrad. 1806 nedsatte han sig som praktiserende Læge i Kappel og blev 1807 Fysikus i Flensborg. Men han var ikke faldet til Ro. Da det Kgl. Teater 1811 udsatte en Præmie til en Heltefremstiller, meldte han sig til Direktionen, som paa Forhaand ikke naerede stor Tiltro til hans Evner, men efter Prøven straks tilstod ham Debut. $22/4$ 1813 debuterede R. som Palnatoke i Oehlenschlägers Tragedie, og baade i denne Rolle og den følgende, Hakon Jarl, lagde han store Evner for Dagen — han fik Præmien og samtidig Ansættelse som kgl. Skuespiller. Han blev hurtig en af Skuepladsens berømte Mestres, om hvis Fremstillinger der endnu 80 Aar efter hans Død gaar Ry ved Overlevering fra den Slægt, der har set og beundret den fremragende Heltefremstiller, som ejede Lidenskab og Patos, Myndighed som Godmodighed. Blandt hans Oehlenschläger-Roller maa foruden de to første nævnes Michel Angelo i „Correggio“. Olaf Tryggvesen i „Væringerne i Miklagard“ og Kold i „Tordenskjold“. Hos Shakespeare var han Kong Lear og Macbeth, Skikkelser som han fyldte med sin stærke og magtfulde Personlighed og sin Stemmes Torden; hans Ord klang, siger Bournonville i sin ypperlige Skildring af hans Kunst, „som Sværds slag paa Kobberskjolde“. Men langt ud over det tragiske Fag naaede dette store oprindelige, rigt udrustede Geni. R. var en myndig Holbergsk Jeronimus, han formaadede at lægge komisk Skær over Herman von Bremen, var baade Per Degn og Ulysses, naaede ogsaa over i Heibergs Vaude-

viller og i Overskous Lystspil, udfoldede sit drastiske Lune som Saft i „Sovedrikken“ og veg heller ikke tilbage for udrægede Operaroller som Simeon i „Joseph og hans Brødre i Ægypten“. Samtidig med denne store mangesidede kunstneriske Gerning virkede R. baade som Sceneinstruktør og Økonomiinspektør, i hvilke Egenskaber han var en Tyran, hvis Magtbud maatte efterleves uden Tøven. Han var en haard Hals, og utallige Konflikter og Stridigheder mærkede hans Vej. Han var undergivet sine Stemninger og Luner, og i deres Vold begik han Overgreb, han senere maatte fortryde. Spillede han Hersker paa Scenen, var han det samtidig i sin Embedsvirksomhed eller i sit Hjem. R. er en af de faa danske Skuespillere, der er optraadt paa tyske Scener — i Wien og Hamborg. Under al sin Optagethed fik han ogsaa Tid til at skrive et Par Pjecer „Kritisk Sammenligning mellem nogle af det Kgl. Teaters Skuespillere og Skuespillerinder“ (1832) og „Ideeer til en national Smag i dansk Klædedragt“ (1827). Han optraadte sidste Gang $23/5$ 1842 som Robinson i „Den bogstavelige Udtydning“. For Eftertiden staar han som Heltens Personifikation, som det sidste Skud af ægte nordisk Heltekræft paa Scenen. D. i Kbh. — Gift 1) 1807 Christiana Frederica Bekker, d. 1819. 2) 1823 Charlotte Betzy Anthon, d. 1860. C. Bs.

Litt.: Slægt i H. V. Christensen: „Stamt. over Slægten Ryge“ 1915 og hos Lengnick (Bruun); Selvbiografi i R. Neitendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ 1912; J. C. Ryge: „Kritisk Sammenligning osv.“ 1832; „Dsk. Pantheon“ 1842—51; Bournonville: „Mit Teaterliv“ I 1848; Oehlenschläger: „Erindringer“ III 1851; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ IV—V 1862—64 og „Af mit Liv og min Tid“ udg. af R. Neitendam 1915—16; Edg. Collin i „Nær og Fjern“ 1880 og Jubeludg. af Holbergs Komedier III 1888; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; J. L. Heiberg: „Et Liv“ 1891—92; Julie Sødring: „Erindringer fra min Barndom og Ungdom“ 1894, S. 125; H. Hostrup i „Den dsk. Højskole“ 1904; A. Aumont i „Teatret“ 1909—10; E. Agerholm: „Dr. R.“ 1913; E. Reumert: „En Race-Slægt“ 1917; Pauline Petersen: „Erindringer“ („Mem. o. Br.“ XXXI) 1919; R. Neitendam i „Politiken“ $20/7$ 1924; Breve i „Af Jonas Collins Pap.“ 1871, „Ill. Tid.“ $13/8$ 1882, „Skuespillerforeningens Julebog“ 1893, „Breve fra og til Hertz“ 1895, „Tilskueren“ 1901, „Teatret“ 1910 og R. Neitendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ 1912.

Ryge, Clothildis Natalia Septima ($9/8$ 1816— $30/11$ 1895), Skuespillerinde. F. i Kbh. Forældre: Skuespiller J. C. R. (s. d.) og Christiana Frederica Bekker. Faderen vilde aldrig have sin Datter til Scenen, men hun satte sin Villie igennem og debuterede paa det Kgl. Teater $11/4$ 1837 som Valborg i „Axel og Valborg“ uden at kunne give den Oehlenschlägerske Erotik varmere

Udtryk. Hendes Personlighed, Holdning og Anstand henviste hende snarere til Verdensdamen i Tidens franske Komodier, som Teatret just med Forkærlighed dyrkede. I de 11 Aar, hun tilhørte Scenen, spillede hun dog ogsaa enkelte alvorlige, tragisk farvede Roller — f. Eks. Miss Harriet i „Tordenskjold“ og Donna Sol i „Hernani“ — men hendes herskende Evne var ikke Faderens voldsomme temperamentsfulde Udbrud, men Konversationsens korrekte Selskabstone. Teatret tilfredsstillede hende imidlertid ikke; hun foretrak at være den virkelige Verdensdame paa denne Side Rampen, og samtidig med sit Ægteskab trak hun sig tilbage fra Scenen, hvor hendes sidste Rolle ^{20/3} 1848 — Aftenen før hendes Bryllup — var Fortuna Vernon i „Lykkens Hjul“. D. i Kbh. — Gift 1) 1848 Kaptajn Grev Frederik Christian Joseph Ludvig Ahlefeldt-Laurvig, d. 1851. 2) 1853 Grev Valdemar Holwig, d. 1900.

C. Bs.

Litt.: Slægt se J. C. R.; 1. Mands Slægt 1 Bobé: „Slægten Ahlefeldts Hist.“ 1897—1912; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ V 1864; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; Julie Sødring: „Erindringer fra min Barndom og Ungdom“ 1894, S. 160 f.; Neiiendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ 1912.

Ryger, Harald Vestergaard (f. ^{9/11} 1878), Ingeniør. F. i Kbh. Forældre: Bankbogholder Axel Thorvald Christensen og Astrid

Frederikke Westergaard. Blev Student 1897, polyteknisk Kandidat (Bygningsingeniør) 1902 og derefter assisterende Ingeniør 1902—03 ved Kbh.s Vandværk, 1903—04 ved Anlægget af Lyngby-Taarbæk Vandværk. 1904—07 var han Kommuneingeniør og Bygningsinspektør i

Lyngby-Taarbæk og Søllerød Kommuner, 1907—17 i Lyngby Kommune alene, hvorefter han blev Stadsingeniør i Odense. R. er traadt stærkt frem for Offentligheden som en alsidig interesseret Ingeniør. Han har skrevet talrige Artikler i Fagbladene om danske Byers tekniske og økonomiske Forhold og om rent ingeniørvidenskabelige Emner. 1913 fik han den tekniske Forenings Præmie for en Prisopgave om Midler til Bekæmpelse af Støv paa Landeveje (udgav: „Støvfri Veje“ 1914). Han har været Medlem af Bestyrelsen for Stads- og Havneingeniørenes Sektion for Vej-, Vand- og Jernbanebygning fra 1917 og for Fyns Ingeniørenes forening fra 1919. Han er Censor i Vejbygning ved polyteknisk Eksamen. 1923 valgtes han til Formand for Odense Turistforening. 1915 udgav han „Stamtavle over Slægten Ryge“. — Gift 1) 1906 Martha

Frederikke Martine Wienberg, d. 1910. 2) 1913 Gudrun Dagmar Maria Jørgensen.

M. C. H.

Litt.: Slægt i ovenn. Stamtavle; Farmoders Slægt se C. F. Christensen.

Rysensteen, Henrik Ruse, Baron (^{9/3} 1624 — ^{22/2} 1679), Officer. F. i Ruinen, Holland. Forældre: Sognepræst Johan Ruse og Euphemia (Femina?) van Katwijk. Viste tidlig Interesse for den fortifikatoriske Side af det militære Kald og kom som Ingeniør i hollandsk, venetiansk og fransk Tjeneste, blev 1652 Kaptajn og Ingeniør ved Amsterdams Befæstning. Han studerede med Iver og Dygtighed Ingeniørkunsten, udgav 1654 sit berømte Værk „Verstærkte Vesting“, der indeholdt Krigsbygningskunstens nyeste Teorier og Principper, befæstede Haarburg i Lyneborg 1656—57. Indkaldt til Danmark af Frederik III blev han 1661 Oberst og Generalkvartermester samt Overinspektør over Landets Fæstninger, paabegyndte straks Ombygningen af Kastellet og 1665 Anlægget af Frederiksværk. Overalt — særlig paa Kronborg, Nyborg og Fredericia — iværksatte han Forbedringer af Fæstningssystemet. 1667—70 foretoges Udvidelsen af Kbh.s Volde efter hans Planer. Han blev Generalmajor og Assessor i Krigskollegiet 1664, Kommandant i Fredericia 1669, Overkommandant over Fæstningerne i Hertugdømmerne 1671, ombyggede og udvidede Fæstningen Rendsborg. Han var Amtmand over Bøvling Amt 1667—70, blev Generaløjtnant og kommanderende General i Norge Nordenfjelds 1673 og deltog i Togtet til Båhus Len 1675 og Gyldenløves Tog 1676, kommanderede Fodfolket og Artilleriet i Skaane 1677, men suspenderedes af Kongen; en Kommission nedsattes for at undersøge hans Forhold under Felttoget. Undersøgelsen godtgjorde, at han, som paastaet, var blevet modarbejdet af Overkommandoen, og han fik Afsked i Naade med Vartpenge og Forpligtelse til at staa til Kongens Disposition og ikke tjene Kongens Fjender. En klog, energisk, hensynsløs Mand, som kun faa skøttede om at have noget udestaaende med. Hans store Dygtighed, Flid og kloge Beregninger gjorde ham til en meget rig Mand og stor Jordegodsbesidder her i Landet, hvor han var Stamfader til Slægten Juel-R. D. paa Sauerw, Holland. — Gift Susanne, d. 1678.

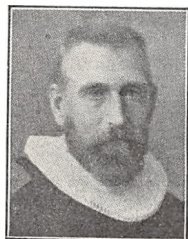

K. C. R.

Litt.: „Dsk. Mag.“ VI 1752; J. C. Jonge: „H. Ruse“ 1843, paa Dansk 1846; samme i „Het Instituut osv.“ 1845; Jahn i „Milit. Repert.“ II 5 1847; „Deutsche Volksalmanach“ 1851; Richardt og Secher: „Dsk. Herregarde“ XX 1868; O. Nielsen: „Kbh.s Hist.“ I—II 1887—90 og „Hist.

Efterretn. om Skodborg-Vandfuld Herreder" 1894; N. P. Jensen: „Den skaanske Krig" 1900; Gulowsen: „Gyldenløvefejden" 1906; Rockströh: „Den nationale Hær" 1909—16; „Hist. Medd. om Kbh." IV 1913—15; „Nationaltid." ¹/₆ 1922.

Rüttel, Frederik Carl Peter (⁹/₆ 1859—¹⁵/₃ 1915), Missionær og Præst i Grønland. F. i Gaarslev ved Fredericia. Forældre: Skolelærer Andreas Peter R. og Kathrine Nissen. Blev Student 1883, Lærer ved Blindeinstituttet i Kbh. 1887, Cand. theol. 1891, Missionær ved den Station, som paatænkte oprettet ved Angmagsalig paa Grønlands hidtil ukoloniserede Østkyst, 1892.

Drog, efter et Studieophold ved Kolonien Julianehaab, 1894 som en anden Hans Egede med sin Hustru til sit saare vanskelige Hverv blandt Angmagsaligdistriktets 5—600 Hedninger, hvis hidtidige Berøring med Civilisationen kun bestod i en Vinters Samvær med G. F. Holms mindeværdige Konebaadsekspedition 1884—85. Han virkede under primitive og barske Forhold i 10 Aar i den Gerning, han havde sat som sit Livs Maal, indtil svækket Helbred tvang ham til 1904 at forlægge sin Præstegerning til mildere Forhold, som han fandt ved den tidligere herrnhutiske Missionsstation Lichtenau i Julianehaabs Distrikt. Her virkede han til 1912, da han tog endelig Afsked med Grønlandsmissionen og bosatte sig i Danmark. Hans saare interessante Oplevelser ved Angmagsalig er bevarede for Eftertiden gennem hans Dagbog: „Ti Aar blandt Østkystens Hedninger" (1917). R. var en fin og ædel Personlighed, hvis opofrende Virksomhed har sat gode og varige Spor hos den lille isolerede Eskimostamme i Angmagsalig. D. i Kbh. — Gift 1892 Helga Margrethe Westerberg, d. 1918.

V. G.

Litt.: Ovønn. Dagbog; „Studenterne fra 1883" 1908; Chr. Ludwigs i „Højskolebl." 1918; Bobé m. fl.: „Grønland" I—II 1921; Nekrologer i „Nyt Tidsskr. f. Abnormvæsenet" 1915, „Dsk. Kirketid." s. A. (af Chr. Ludwigs) og „Grønlands Selskabs Aarsskr." s. A. (af Ad. S. Jensen).

Rytter, Poul Pedersen (¹⁰/₁₁ 1663—1728), relegeret Student. F. i Horsens. Fader: Sognepræst Peder Rasmussen R. Blev Student 1681, teologisk Kandidat 1684 og 1695 Medhjælper hos Kapellanen i Thisted, hvor han spillede en alt andet end tiltalende Rolle i den saakaldte Thistedske Besættelseshistorie som haandgangen Mand hos Sognepræsten Ole Bjørn (s. d.); 1698 relegeredes han for sin Optræden ved denne Lejlighed in perpetuum, men benaadedes 1699, hvorefter han levede Resten af sit Liv i forhutlet Tilstand i Kbh. som et fordrunkent og uredgørligt Subjekt. Naar Holberg 1719 lod sit

Fejdeskrift mod Andreas Hojer udgaa under hans Navn, var det altsaa en udsøgt Haan mod Modstanderen. D. i Kbh. — Ugift (?).

C. S. P.

Litt.: „Dsk. Saml." IV 1869; „Saml. t. jysk Hist. og Top." II 2 1889—90.

Rytter, Svenning Krag Nielsen (f. ¹⁰/₁ 1875), Justitsminister. F. i Veddum ved Hadsund. Forældre: Gaardejer Søren Nielsen R. og Grethe Kirstine Svenningsen. Navneforandring ³¹/₁₀ 1895. Blev Student 1894, Cand. juris 1900, var Sagførerfuldmægtig i Kbh. 1901—04, Assistent ved juridisk Laboratorium 1903—10, i Justitsministeriet 1904—11, virkede samtidig som en søgt og anset Manuduktør.

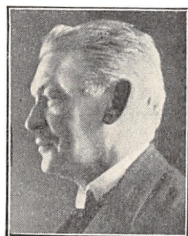

1911 blev han Amtmand over Færøerne og kom her under Krigen til at gøre et betydeligt Arbejde for Øernes Vareforsyning. Han stillede sig bestemt paa Sambandspartiets Side mod det bl. a. af Paturson (s. d.) ledede danskfjendtlige Selvstyreparti, og da dettes Repræsentant i Folketinget støttedes af Ministeriet Zahle, kom han 1918 i heftig Konflikt med Regeringen og tog sin Afsked. Hele denne Affære afledte et Mistillidsvotum til Zahle i Landstinget ²⁰/₃ 1918, en Tillidserklæring til R. fra Færøerne ²¹/₃ s. A., Nedsættelsen af en parlamentarisk Kommission, der afgav Beretning 1919, og en ny Forhandling i Landstinget ³/₃ 1920. 1918 blev R. Assessor i Landsoverretten i Kbh., 1919 Dommer i Østre Landsret, valgtes 1920 til Folketingsmand i Maribo Amt og indtraadte Maj s. A. som Justitsminister i Ministeriet Neergaard. I denne Egenskab har han bl. a. gennemført Lovene om Overbestyrelsen af Statens Sindssygeanstalter, om Pantelaanervirksomhed, om Retsforholdet mellem Husbonde og Underordnede, om Motorkøretøjer (1921), om Biografteatre, Værgeraadforsorg og Umyndighed (1922), om Ligbrænding, Byggevæsen, Tilsyn med Børn og Adoption (1923). Af Ægteskabsloven gennemførtes første Del 1922, medens anden Del ved R.s Afgang med det samlede Ministerium April 1924 laa i Landstinget. Klar Tanke, uhyre Arbejdskraft og forekommende Forhandlingsevne er hos R. forbundet med sejt Stædighed i Forsættet. I sin faste Hævdelse af Samfundets Interesser efter Krigsopløsningens Virvar nød han godt af den indtrædende Slappelse; i de voldsomme parlamentariske Debatter ejede han næppe altid tilstrækkelig Smidighed. ¹⁹/₁₁ 1921 kæmpede han heldig med Stauning om „Rangeringerne"; derimod paadrog den Plum'ske Sag ham ¹⁴/₁₂ 1923 en let misbilligende konservativ Dagsorden, og Febr. 1924 gav hans

Oplæsning af et Brev fra Edv. Brandes Anledning til en ny voldsom Debat. — Gift 1902 Klita Octavia Emilie Løchte. P. E.

Litt.: „Politiken“ $\frac{4}{12}$ 1911, $\frac{29}{4}$ 1920 og $\frac{6}{5}$ s. A.; „Dimmalætting“ $\frac{22}{2}$ 1911, $\frac{9}{2}$ 1918, $\frac{20}{3}$ s. A.; $\frac{23}{3}$ s. A. og $\frac{7}{8}$ s. A.; $\frac{25}{9}$ 1920; „Hver 8. Dag“ $\frac{2}{4}$ s. A.; „Berl. Tid.“ $\frac{8}{10}$ s. A.; „Nationaltid.“ $\frac{17}{4}$ 1922; Efferløse; „Folketingsvalg og Lagtingsvalg“ 1918; „Beretning til Landstinget af Kommissionen til Undersøgelse af forskellige færøiske Forhold“ med Bilag 1919; „Ringsted Folketidende“ $\frac{18}{9}$ 1920; Knud Poulsen i „Politiken“ $\frac{25}{8}$ 1923; „Studerterne fra 1894“ 1922.

Rützebeck, Holger Theodor (f. $\frac{22}{11}$ 1867), Forfatter, Skolemand. F. i Aalborg. Forældre: Skibsfører Jørgen Christian Nielsen R. og

Hansine Emilie Hansen. Blev Student 1885, Cand. juris 1891, tog Skolelærereksamen 1893, Organisteksamen 1899. Fra 1894 ansat ved Kbh.s Kommuneskole. 1915 Inspektør ved Skolen paa Ny Carlsbergvej, 1919 Viceskoleledertor paa Frbg. Kendt som en dygtig Leder af forskel-

lige større Sangkor. Han har udgivet flere Læsebøger og Melodisamlinger til Brug i Folkeskolen. Populære Bøger fortalt for Ungdommen er „Absalons By“ (1907) og „Danmarkshistorie“ (I for større Børn, II for mindre Børn, 1910 og 1911). Endelig maa nævnes: „Arbejdet og dets Vilkaar i den danske Folkeskole gennem 100 Aar“ (1914). Hans skønlitterære Forfatterskab bestaar hovedsagelig af Romaner og Fortællinger: „Ved Hoksør Fjord“ (1902), „Den danske Sommer“ (1902), „Vejen til Filistæa“ (1903), „Monumentet“ (1904), „Vaabenhvile“ (1905), „Sporene skræmme“ (1905), „Kong Mammon“ (1908). Paa det Kgl. Teater har han faaet opført det versificerede Lystspil „Per og Lise“ (1920) og paa Friluftsteatrene i Odense og Aarhus: „Saa vinder den Svend sin Jomfru“ (1916). Det er god Folkelæsning med et elskværdigt, lyst Lune, nu og da et Stenk af Satire. — Gift 1) 1896 Margrethe Olivia Daniella Reimer, d. 1917. 2) 1921 Valborg Margrethe Thaarup. O. F.

Litt.: „Søndagsbl.“ 1906; Hauch-Fausbøll: „Studerterne fra 1885“ 1910.

Ræbild, Carl Helmer (f. $\frac{10}{6}$ 1876), Mejerimand. F. paa Moien ved Sindal. Forældre: Proprietær Andreas Peter R. og Johanne Margrete Matthiasen. Lærte Landvæsen paa Faderens Gaard og var Mejerielev paa Horsbæk og Børglum Kloster, blev Forvalter paa Svanholm Gods, rejste 1898 til Michigan og fik Plads ved Mejerivæsenet. Han kastede sig med fuld Kraft ind i Mejeriarbejdet i Nordamerika og bestyrede flere Mejerier, f. Eks. Fremont, Vicksburg, Chesterfield og Alma. I fem Vintre var han Lærer paa Mejeriskolen i Lansing, Michigan,

og blev 1905 Inspektør under Staten Michigans Dairy & Food Department, 1908 Mejeriekspert ved De forenede Staters Landbrugsministerium i Washington D. C. Siden 1913 er han Leder af Grove Dairy Exp. Station ved Grove City, Pennsylvania. R. har udført et stort og meget omfattende Arbejde med Oprettelse af Kontrolforeninger efter

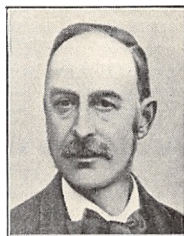

dansk Mønster i De forenede Stater; han har ligeledes slaact til Lyd for Oprettelse af Kvægavls- og Tyreholdsforeninger, og hans Arbejde er kronet med Held saaledes, at der nu er oprettet 560 af de første og 200 af de sidste Foreninger. Han har endvidere konstrueret et Apparat, ved Hjælp af hvilket Mejeristen let og hurtig kan bestemme Indholdet af Smørfedt i en foreliggende Smørprøve. R. er en usædvanlig dygtig Mand og en nobel og vindende Personlighed, der er afholdt og anset baade af sine gamle og nye Landsmænd. — Gift 1912 Ada Elizabeth Mauro.

A. C.

Litt.: Slægt i N. Ph. Ræbild: „Stamt. over Familien R.“ 1920; „Danske i Amerika“ 1908—09, S. 277—79; „Salomons Almanak“ 1916.

Ræder, Carl Gustav Valdemar ($\frac{16}{7}$ 1837 — $\frac{21}{12}$ 1887), Landmand. F. i Kbh. Forældre: Oberst J. T. R. (s. d.) og Hustru. Lærte praktisk Landvæsen paa Gaarde i Mecklenborg og Lauenborg, studerede derefter ved Landbrugsuniversitetet i Jena og var derefter Lærling paa Herregaarden Tirsbæk. 1862 overtog han Dyrehavegaard ved Kolding, som han ejede til sin Død. Hans Dygtighed som praktisk

Landmand var kendt viden om. Hvert Aar foretog han Udenlandsrejser; de Erfaringer, han høstede i fremmede Lande, satte han i Forbindelse med egne Iagttagelser og nedlagde dem i socialøkonomiske Smaaskrifter, særlig hans „Landøkonomiske Breve“ (1878—79) vakte Opmærksomhed. Ogsaa udenlandsk Litteratur søgte han overført paa danske Forhold; han har saaledes oversat v. d. Goltz' „Den landøkonomiske Bøgføring“ (1877) og forsynet den med Regnskab efter det dobbelte Bøgholderi. R. var en trofast og ihærdig Forkæmper for Landbostandens Fremgang. 1869—72 var han Formand for Kolding Herreds Landbrugsforening, ligesom han beklædte en Række andre offentlige Tillidshverv som Formand for Kolding Landsogns Distriktsraad og

Landsognets Repræsentant i Kolding Byraad. Han var Medstifter af Dansk Frøhandel. D. paa Dyrehavegaard. — Gift 1866 Bertha Othilie Aarestrup. A. C.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Patriciske Slægter“ IV 1919 og „Slægthaandbogen“; Hustrus Slægt se Emil Aarestrup; „Kolding Herreds Landbrugsforening 1869—1919“ 1919; Nekrologer i „Kolding Avis“ 22/12 1887, „Ugeskr. f. Landm.“ s. A. og „Landbovennen“ s. A.

Ræder, Hans Henning (f. 11/10 1869), klassisk Filolog. F. i Kbh. Forældre: Kontorchef i Magistraten Johan Georg Frederik R. og Birgitte Cathinka Holstein. Blev Student 1886, studerede derefter klassisk Filologi og blev Cand. mag. 1893. 1896 udgav han pseudonymt Samtalen „Ecce homo“ af Bonifacius Spectator. Efter flere Studierejser (1893 til Bonn og Italien, 1897 til Spanien, 1898 til England)

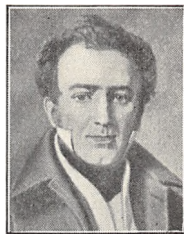
bl. a. for at kollationere Haandskrifter af Theodoret's Therapeutik tog R. 1900 Doktorgraden med et Arbejde om dette Skrift („De Theodoret'i Græcarum affectionum curatione questiones criticæ“), hvoraf han 1904 besørgede en Udgave. Foruden at fortsætte sine tekstkritiske Studier, bl. a. som Medarbejder ved „Corpus medicorum Græcorum“ og ved J. L. E. Dreyers Udgave af Tycho Brahes Skrifter, har han særlig beskæftiget sig indgaende med Platons Filosofi: „Platon og hans Forgjængere“ (1900), „Platons philosophische Entwicklung“ (1905), et Arbejde, der 1904 var blevet belønnet med Videnskabernes Selskabs Guldmedaille, Oversættelse af Platons Symposium (1907). R. har kun i mindre Grad deltaget i praktisk Virksomhed; han var 1911—19 Redaktør af (det siden ophørte) „Nordisk Tidsskrift for Filologi“, hvori ogsaa adskillige Anmeldelser skyldes ham, og 1915—19 Formand for det filologisk-historiske Samfund. Han virker nu dels som Lærer ved Universitetet i Latin (fra 1911) og Græsk (fra 1915), dels som Bibliotekar ved det filologisk-historiske Laboratorium. — Gift 1922 Agnete Stærmosc. V. B.

Litt.: Slægt se G. R. og 1 C. V. Langkilde: „Stamt. over Familien Göttsche“ 1886; mødrene Slægt i Adelsaarbogen 1885, S. 185; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1900; „Studenterne fra 1886“ 1911.

Ræder, Jacob Tode (11/2 1798—18/7 1853), Officer. F. paa Næs, Romsdalen, Norge. Forældre: Oberstløjtnant Johan Georg R. og Catharine Margrethe Lind. Blev Landkadet 1811, Sekondløjtnant à la suite i Infanteriet 1816 og var med Okkupationsarméen i Frankrig, blev Premierløjtnant 1822, Stabskaptajn 1830, Kaptajn 1842, Major 1847 og førte med Udmærkelse 10. Bataillon gennem alle 3 Krigsaar (Slesvig,

Sundeved, Isted og Mysunde). Han blev Oberstløjtnant 1848, Oberst 1850, tog 1817

Landmaalereksamen, studerede Ingeniørvæsen og virkede 1822—30 ved Gradmaalingen. 1833 blev han Lærer ved den militære Højskole i Generalstabslære. Han udgav „Den danske Armés Organisation“ (1837) og en Række andre Arbejder, bl. a. Lærebøger, men hans Hovedværk var „Danmarks Krigs- og politiske Historie 1807—09“ i 3 Bd. (1845—52), et stort anlagt Værk, der ligesom hans førstnævnte Bog endnu har sin Betydning som Kildeskrift. 1911 udkom hans „Krigserindringer 1848—50“ og 1912 hans „Barndoms- og Ungdomserindringer“. R. var en dygtig, raadsnar og omsigtsfuld Fører, en tapper Officer, en selvstændig og ærekær, noget stejl, men virksom og handlekraftig Natur, en Karakter, der var lige saa uforsonlig mod Fjender som velvillig mod andre, hvad ogsaa hans „Krigserindringer“ tilfulde bærer Vidne om. D. i Kbh. — Gift 1833 Caroline Amalie Baur, d. 1895.

K. C. R.

Litt.: Slægt se G. R.; ovenn. Erindringer; „Militært Tidsskr.“ 1911; K. Fabricius i „Riget“ 1/5 s. A.; „Nationaltid.“ 1/6 og 1/6 s. A.

Ræff (Reff), Poul (d. 1534?), Bogtrykker. Var Broder til Biskop i Oslo Hans R.; iøvrig vides intet om ham, før han 1508 som Kannik i Kbh.s Kollegiatkapitel blev valgt til Rektor ved Universitetet, et Valg, der tyder paa, at han nød Anseelse for Lærdom. 1512 erhvervede han Matthæus Brandis' Bogtrykkermateriel og oprettede et Trykkeri i Kbh.; indtil da havde alle Udøvere af Bogtrykkunsten her i Landet været indvandrede Tyskere, og R. er den første Dansker, der vides at have givet sig af med Typografi. Hans Virksomhed stod helt i Katolicismens Tjeneste, og hans første Arbejde var et Manuale for Roskilde Stift; senere trykte han bl. a. det 1519 fuldførte „Missale Nidrosiense“, idet han som Forbilledet fulgte den af Matthæus Brandis 9 Aar før trykte københavnske Messebog. Efter 1519 kendes intet Arbejde fra R.s Trykkeri i Kbh., men fra 1522 have en „Canon Roschildensis“, trykt af ham i Nyborg, hvortil han maa have overflyttet sit Materiel, og fra 1530—33 kendes tre Bøger, trykte af ham i Aarhus, men med et andet Materiel end før og langt ringere i Udstyrelse; alle er de forfattede af Povl Helgesen og altsaa katolske Stridskrifter mod Reformatorerne. Fra 1534 findes en større Del af R.s Materiel anvendt af en anden Bogtrykker, Hans Barth, og sandsynligvis er dette Aar eller et af de nærmeste R.s Dødsaar. S. D.

Litt.: Rørdam: „Kbh.s Kirker og Klostre i Middelalderen“ 1859—63, S. 144 ff.; „Aarsberetn. og Medd. fra det st. Kgl. Bibl.“ I—II 1870—75; Lauritz Nielsen: „Dansk Bibliografi 1482—1550“ 1919; Sofus Larsen i „Aarbog f. Bogvenner“ VII 1923, S. 122.

Røder, Andreas (f. ^{10/7} 1873), Kunsthistoriker. F. i Kolding. Forældre: Prokurist Thorvald Emil Adolf R. og Karen Kristine Ørum. Blev Student

1892, Cand. phil. 1893, studerede Kunsthistorie under Jul. Lange, beklædte i en Aarrække forskellige Hverv ved Kunstakademiet: Assistent ved dets Bibliotek 1901—14, Skoleraadssekretær 1908—20, Akademikasserer 1911—14, Akademi- og Slotsforvalter 1915—21. Han har skrevet „Landskabsmaleren P. C. Skovgaard“ (1902), „Maleren W. Bendz“ (1905) og Afsnittet „Malerkunst paa Abildgaards og Juels Tid“ (1904) i „Kunstens Historie i Danmark“, red. af Karl Madsen. Evnen til at vurdere en Malers Livsværk er fremtrædende i disse Arbejder, og R. indledede med dem den senere fuldbårde Omvurdering af Abildgaard og P. C. Skovgaard. Den første var da ret lidet paaskønnet, og man var tilbøjelig til at overse de monumentale Værdier i den sidstnævnte store, gennemarbejdede Landskaber, idet man ensidig foretrak Skitsernes Inspirationsarbejde. Endvidere har R. bl. a. leveret mange Artikler til det store tyske, af Thieme og Becker udgivne Kunstnerleksikon, hvis danske Redaktør han var en Tid. — Gift 1901 Johanne Emilie Biilmann. S. S.

Litt.: P. B. Grandjean: „Studenterne fra 1892“ 1917; „Kunstens Historie i Danmark“ red. af Karl Madsen 1901—07, S. 260.

Røhl, Johan Ulrich (ca. 1675—^{28/11} 1754), Sandflugtsinspektør. Antages at være født i Oldenborg, hvor han havde en Stilling som Klosterforvalter, da Frederik IV 1724 lod ham indkalde her til Landet for at dæmpe Sandflugten ved Tisvilde. Der blev straks taget fat med stor Kraft, plantedes Hjælme og Marehalm, byggedes Risgærder og kørtes Tang fra Stranden og Ler fra de dyrkede Marker til at dæmpe det løse Sand. Desuden blev der gjort Forsøg med Plantning af Rødgran, Skovfyr, Poppel, Bøg og Eg. Af Egene er der endnu nogle tilbage ved Skovens nordre Hegn. I Løbet af 14 Aar var Dæmpningen saa vidt fremme, at store Ulykker ikke længere kunde ventes, men man begyndte nu at kritisere R.s Virksomhed. Han havde vel formaaet at dæmpe Sandet, men han havde arbejdet dyrt og blev endog beskyldt for at have anvendt Bøndernes Heste paa sin egen Gaard i Tisvilde. Det maa dog antages, at Beskyldnin-

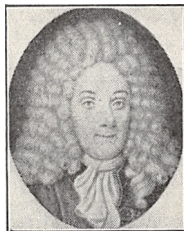
gerne har været overdrevne, thi hans Gerling omtales anerkendende paa en Mindesten for Sandflugtens Dæmpning, der er opsat i Tisvilde By. Han blev vel afskediget 1738, men der blev tillagt ham Pension. 1740 skal R. have bragt Frø af Skovfyr, Rødgran og Ædelgran fra Sachsen til Frbg. Have. Fra 1741 boede han i Helsingør, hvor han d. — Ugift (?). J. H.

Litt.: A. Oppermann: „Bidrag til det danske Skovbrugs Historie 1786—1886“ 1887—89; Niemann: „Vaterländische Waldberichte“ 1820—22; E. Holm i „Fra Frederiksborg Amt“ 1907.

Rømeling, Hans Henrik (^{21/4} 1707—^{28/11} 1775), Søofficer, Statsminister. F. i Brygge. Forældre: Generalløjtnant Patroclus R. og Anna Margretha Voogt. Blev Sekondløjtnant 1727, Premierløjtnant 1732, Kaptajn 1736, Kommandørkaptajn 1742, Kommandør 1746, Schoutbynacht 1755, Viceadmiral 1758, Admiral 1772. 1756—57 var han Chef for en Eskadre, der sammen med en svensk Flaadeafdeling skulde beskytte den neutrale Skibsfart. 1764 kom han ind i Marinens Centraladministration og steg efter Danneskjold-Laurvigens Fald til 1. Deputeret i Fælleskollegiet, maatte forlade denne Stilling under Struensee, men kom atter til Magten efter dennes Fald 1772 og blev samtidig Statsminister. Han var en hæderlig og brav Karakter, men var ikke sin fremskudte Stilling voksen og var derfor lidet anset i Marinen. D. i Kbh. — Gift 1743 Edele Dorothea Scheel, d. 1782. V. G.

Litt.: E. Rømeling: „Stamt. over Slægten R.“ 1920; Hustrus Slægt i Adelsaarbogen 1893; „Medd. fra Gehejmeark.“ 1886—88; „Hist. Tidsskr.“ VI 4 1892—94; A. Friis: „A. P. Bernstorff og Høegh Guldberg“ 1899 og „Bernstorff'ske Pap.“ I—III 1904—13; E. Holm: „Danm.-Norges Hist.“ IV—V 1902—06; H. Hansen: „Kabinetstyrelsen i Danm.“ I 1916.

Rømer, Ole Christiansen (^{28/9} 1644—^{19/9} 1710), Naturforsker. F. i Aarhus. Forældre: Købmand Christen Olsen R. og Anne Marie Storm. Bøger i det velstaaende Hjemmes Bibliotek vakte tidlig R.s Interesse for Navigationskunst og Matematik. Han gennemgik den lærde Skole i Aarhus, blev Student 1662 og derefter Amanuensis hos Rasmus Bartholin (s. d.). Han kom til at deltage i dennes Forarbejder til

en af Frederik III planlagt Udgave af Tyge Brahes Observationer. Da Picard af det franske Akademi var sendt til Danmark for at bestemme Uranienborgs geografiske Beliggenhed, blev Bartholin og dermed R. udsat til hans Hjælp, og det var væsentlig R., som udførte Arbejdet 1671—72 (Observationer paa Hveen og senere Reduktion). Den danske Udgivelse af Tyge Brahes Observationer var efter Frederik III.s Død 1670

gaaet i Staa. Picard foranledigede da Udgivelsen overført til den franske Stat, og R. fulgte med til Paris, støttet af det franske Akademi og med Bolig paa Pariserobservatoriet. Selve Udgivelsen af Observationerne blev dog ikke til noget, da Frankrig ved Krigen med Holland kom i Pengevanskelighed. Efter Colberts Død (1683) blev Planen opgivet. R. kom ved sit Pariserophold under befrugtende Indflydelse fra den Række Naturforskere, som i Akademiets aandelige Brændpunkt gav den af Renaissance indledede Bevægelse saa stærk Fart i eksperimentel og induktiv Retning. Herunder udvikledes R.s sjældne Evne til i et fremad-drivende Vekselspil at søge Impulser til videnskabelige Undersøgelser ud af de praktiske Opgaver og at finde praktiske Anvendelser for den teoretiske Viden. Han deltog saaledes i Anlæggelsen af Vandspringene i Versailles og Marly og kom derved ind paa Studiet af Lovene for Vædskers Strømning i Rør. Han deltog i de franske Opmaalingsarbejder og kom derved til at beskæftige sig med den første Jupitermaanes Bevægelse, da man brugte Formørkelsens Indtræden som Tidssignal. Derved blev han opmærksom paa Uregelmæssigheder i Tidspunkterne, som han kun kunde forklare ved at antage, at Lyset bruger Tid til at forplante sig gennem Verdensrummet, og han bestemte Hastighedens Størrelse. Et Forsøg, som senere fra fransk Side er gjort paa at svække Indtrykket af Opdagelsens Originalitet, har vist sig uholdbart. Ved Konstruktionen af en Maskine til at vise Jupitermaanens Kredsen kom han ind paa Bestemmelse af Hjultændernes Form. 1679 deltog han i London i Bestemmelsen af Sekundpendulets Længde. Her traf han Newton og Halley. 1681 vendte han tilbage til Danmark som Professor i Astronomi ved Universitetet (designeret 1676). Ved Siden af sin Virksomhed som Videnskabsmand, som Reorganisator af Observatoriet paa Rundetaarn og Medarbejder i Universitetets Administration (Rektor 1693—94 og 1699—1700) fik han Arbejdskraft tilovers til de mange Krav, hvormed den unge Enevoldsmagt lagde Beslag paa hans Evner. Han spores som teknisk Konsulent eller Kommissionsmedlem paa Omraader som Møntvæsenet, Havne- og Skibbygning, Kbh.s Brolægning, Gadebelysning, Vægter- og Brandvæsen. Han var med til Udarbejdelsen af en ny Matrikel (færdig 1687, først afløst af en ny 1844). Paa Justervæsnets Omraade bragte han Orden i Kaos (Forordn. 10/1 1698) ved med stærk Haand at faa indført Justernormaler for Maal og Vægt efter et rationelt System med lignende Principper som langt senere Metersystemet. Landevejene opmaaltes og forsynedes med Milepæle. Kalendervæsnets blev 1700 overført fra det julianske til det gregorianske System.

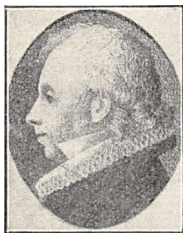
1699 blev R. Assessor i Højesteret, 1705 Politi- og Borgmester i Kbh. — R. var en Videnskabsmand, som i meget var langt fremme for sin Tid. Han har dog ikke vist sin Indflydelse direkte ved nogen omfangsrig litterær Produktion, men derimod indirekte dels ved sin Indsats i den Videreudvikling af Konstruktion og Brug af astronomiske Maaleinstrumenter, som medførtes af Kikkert ved Traadkors og Pendulur — dels ved Paavirkning af samtidige Videnskabsmænd (Meddelelser i det franske Akademi, Korrespondancer, Elever). Saaledes har Kirstine Meyer sandsynliggjort, at Fahrenheit's Fastsættelse af Kogepunkt og Frysepunkt skyldes Paavirkning fra R. At han i saa ringe Grad har publiceret Arbejder, hænger naturligvis sammen med den ringe dertil levned Tid, men sikkert ogsaa med hans Ulyst til Offentliggørelse af noget, som endnu ikke var i en Form, som tilfredsstillede hans strenge Selvkritik. Blandt Publikationerne kan særlig nævnes den 3 Siders Afhandling i Pariserakademiets Skrifter „Démonstration touchant le mouvement de la lumière“. Det meste af hans efterladte Manuskripter brændte 1728. P. Horrebow, som overhovedet i sin „Basis astronomiae“ har bevaret meget af Traditionen fra R.s Observationsteknik, har deri udgivet „Tri-duum Observationum Tusculanum Roemeri“ (fra 20/10 til 23/10 1706). Thyra Eibe og Kirstine Meyer har 1910 udgivet et andet Manuskript „Adversaria“ (Kladdebog). Den giver et overvældende Indtryk af hans omspændende Aands Arbejdskraft. En Bestemmelse af den aarlige Parallaxe ved Observationer af Sirius og Vega har han med Rette holdt tilbage; thi senere Tidens Diskussion har vist, at Resultatet er influeret af en systematisk Fejl, antagelig Ændring i Pendulurets Gang paa forskellig Aarstid. — Lettest at faa Øje paa er R.s Betydning for Udviklingen af den nyere Astronomis Maaleinstrumenter. Paa Rundetaarn (hvor han dog paa Grund af Rystelserne ugerne observerede) konstruerede han et Altazimuth, i sit „Observatorium domesticum“ i Boligen i St. Kannikestræde et Passageinstrument og paa „Observatorium Tusculanum“ (opført nær Bartholin'ernes Landsted Pilenborg i Vridsløsemagle, men nu af omtvistet Beliggenhed) en Meridiāncirkel og et Instrumentum aequinoctiorum (= det senere af Struve og Bessel indførte „Passageinstrument i første Vertikal“). D. i Kbh. — Gift 1) 1681 Anne Marie Bartholin, d. 1694. 2) 1699 Else Magdalene Bartholin, d. 1763.

P. H.

Litt.: Hustruers Slægt se Caspar Bartholin, d. 1629; Horrebow: „Opera math.-physica“ II—III 1741; „Mag. f. Kunstnere og Haandværkere“ III 1828; E. Phillipsen i „Nord. Untv. Tidsskr.“ 1859; „Personalh. Tidsskr.“ I 1880; O. Nielsen: „Kbh.s Hist.“ VI 1892; F. R. Friis: „O. R.“ 1894; „Breve fra H. Gram“ 1907—10; Kirstine Meyer i „Fys. Tidsskr.“ 1910 og 1918, „Archiv f. d. Gesch.

der Naturwissenschaft u. d. Technik" 1910 og 1 „Vidsk. Selsk. Skr. naturv.-mat. Afd." 1915; N. Nielsen: „Matematikken i Danmark. 1528—1800" 1912; Harding: „O. R. som Ingeniør" 1918; Ström-gren: „O. R. som Astronom" s. A.; Har. Niel-son 1 „Kbh." 2/12 s. A.; „Ill. Tid." 28/4 s. A.; Marquard: „Kgl. Kammerregnskaber" s. A.; H. Mortensen i „Atlantis" Juni, Aug., Decb. 1923 og i „Nationaltid." 20/7 1924; H. A. Kjær i „Hist. Medd. om Kbh." 1924 og „Nationaltid." 14/3 og 17/7 s. A.; Luplau-Janssen sst. 23/2 og 11/7 s. A.; Breve i Wolffs Journal 1816; latinske Uni-versitetsprogrammer ved hans Død 1710.

Rønne, Bone Falch (20/12 1764—13/5 1833), Præst. F. i Fredericia. Forældre: Klokker, Maler Albert R. og Bolette Hansdatter Lum-holtz. Blev Student 1784,

Cand. theol. 1790, var en Tid Lærer for den senere Christian VIII og blev 1794 Sognepræst i Tjæreby og Al-sønderup, 1802 i Lyng-by, hvor han virkede til sin Død. I sin første Præstetid var han som de rationalistiske Præ-ster ivrig for forbedret

Landbrug, Fattig- og Skolevæsen og udgav bl. a. „Vejledning for den hæderlige Land-mand til at behandle sine Bier med Klog-skab" (1809), „Vejledning til at dyrke Vin-ter- og Sommerraps" (1821), „Læsebog for Bønderbørn" (1796; udkom i 6 Oplag) samt „Kort Udtog af den bibelske Historie for Børn, som kun have liden Skolegang" (1797; senere 3 Oplag). Under Besættelsen 1807 optraadte han paa Befolkningens Vegne ved Forhandlingerne med de engelske Officerer, hvad der indbragte ham Frederik VI's Unaede og en Beskyldning for Landsfor-ræderi, for hvilken han dog blev frikendt. I Aarene mellem 1813 og 1818 oplevede han en religiøs Vækkelse, og fra nu af tog han fortrinsvis Sigte paa mere direkte kristelige Opgaver. 1817 fik han saaledes stiftet Bibel-selskabet for Lyngby og Omegn og 1820 det evangeliske Traktatselskab i Lyngby; særlig mindes han som den, der 1821 stif-tede det danske Missionselskab; ganske vist blev dette ikke stort i hans Levetid, og han maatte døje mange Genvordigheder der-for; Biskop Plum i Odense klagede endog over ham til Kancelliet, da han fandt det forkasteligt at anvende Penge til ydre Mis-sion, naar man manglede baade til Lærer-lønninger og Skolebygningernes Reparation; men R. fastholdt sin Tro paa, at Sagen var god, og hans mange Rejser og Smaaskrifter bidrog i høj Grad til at vække Interessen for Hedningemission. D. i Lyngby. — Gift 1794 Frederikke Marie Brandt, d. 1839. H. M.

Litt.: Slægt i A. E. Rønne: „Slægten R." 1905; „Egeria" 1806; „Kirkeh. Saml." III 3 1881—82; C. F. Rønne i „Hist. Maanedsskr." 1885; K. Røn-ne sst. 1886; H. F. Rørdam: „Peter Rørdam" III 1895, S. 7; Rosendal i „Lyngby Elevet" 1916; J. Oskar Andersen: „Festskrift i Anl. af det dsk. Missionselskabs 100 Aars-Jubilæum"

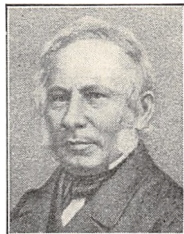
1921; Fibiger: „Ebenezer" s. A.; K. Heiberg i „Lægmandsbl." 1/6 s. A.; „Dsk. Missionsbl." s. A.; Breve i „Egeria" 1806; H. B. Berg: „B. F. R.s Jordeførd" 1833.

Rønne, Christian Frederik (2/10 1798—13/8 1890), Præst. F. i Tjæreby ved Hillerød. Forældre: Sognepræst B. F. R. (s. d.) og Hu-stru. Blev Student 1817, Cand. theol. 1821, var nogle Aar Lærer og blev 1830 Sognepræst for Haarslev og Ting-jellinge, forflyttedes 1834 til Høve og Flakkebjerg, hvor han virkede, til han 1875 tog sin Af-sked. Han var en gam-meldagstroende Kristen, men mild og fordragelig overfor andre Opfattere; i mange Aar var han Medlem af „det sydvestsjællandske Bro-derkonvent". Bedst kendt er han nutildags som den første Formand for „Kirkelig For-ening for Indre Mission i Danmark" fra 1858 (61) til 1881. Han var endvidere ivrig for ydre Mission og 1834—36 Redaktør af „Dansk Missionsblad"; foruden Artikler i Blade og Tidsskrifter har han udgivet en Oversættelse af Arndts „Sande Kristendom". D. i Slagelse. — Gift 1) 1826 Emilie Pau-line Buchter, d. 1866. 2) 1868 Nathalie Vil-helmine Petersen, d. 1897.

H. M.

Litt.: Slægt se B. F. R.; J. F. Fenger: „Det sydvestsjæll. Broderkonvent" 1890; K. Rønne: „Sognepræst C. F. R." 1892; V. Beck: „Erindringer fra mit Liv" 1900; Blauenfeldt: „Den indre Missions Hist." 1912; Fibiger: „Ebenezer" 1921; Nekrologer i „Danskeren" 1891 (af L. Wagner), „Dsk. Kirketid." 1890 og „Indre Miss. Tid." s. A.

Rønne, Henning Kristian Trappaud (f. 20/5 1878), Læge. F. i Kbh. Forældre: Skolein-spektør Detlev Trappaud R. og Sofie Mag-dalene Schiødt. Blev Student 1896, Cand. med. 1903, kastede sig hurtig over Oftalmologi, men skaffede sig tillige en solid almen medi-cinsk Uddannelse. Han var Assistent ved Kom-munehospitalets Øjen-klinik, ved Garnisons-sygehusets, senere ved Poliklinikken og Øjen-klinikken i Havnegade o. fl. St. og arbejdede ivrig i Videnskaben. 1904 fik han Universitetets Guldmedaille („Den medfødte Farveblindheds kliniske Forhold") og blev 1910 Dr. med. („Undersøgelser over alko-holisk Intoxikationsamblyopi"). Hans betydelige og skarpsindige videnskabelige Arbej-der har overvejende handlet om Synsnerven og dennes sygelige Forandringer, Traadfor-løbet i Synsbanerne m. m.; hans Undersø-gelser har fastslaaet adskillige vigtige For-

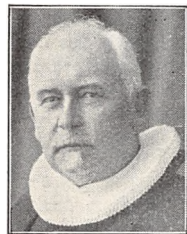

hold vedrørende „Maculatraadene“, deres Centrum og forskellige sygelige Forhold. En Gruppe Arbejder beskæftiger sig med Skeleoperationer, en anden med fysiologisk optiske Spørgsmaal. Et større Arbejde om Synsnervens Sygdomme er skrevet til en stor tysk Oftalmologi. Ved Siden af denne omfattende videnskabelige Virksomhed har R. gjort et stort praktisk Arbejde og været knyttet som Øjenlæge til flere Hospitaler: Rud. Berghs, Elisabethssøstrenes Hospital, siden 1919 Almindeligt Hospital. Ogsaa for Standsinteresser har han arbejdet. — Gift 1909 Maja Harriet Elise Christensen.

F. L.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1910; Univ. Aarvog 1904—05, S. 189 f.

Rønne, Jørgen Christian Falk (f. $\frac{2}{4}$ 1865), Forfatter. F. i Rær ved Hanstholm. Forældre: Sognepræst Peter Falk R. og Jørgensigne Christine Stephensen. Blev Student 1883, Cand. theol. 1888. Var 1889—95 Sognepræst paa Færøerne (Sandø), 1895—1900 i He-No, 1900—05 i Vaalse, 1905—10 i Højrup, fra 1910 ved Kristkirken i Kbh., 1914 desuden Feltprovst ved 2. Division. Censor ved Seminaristeksamen.

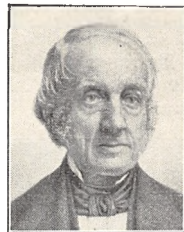
1910—13 Medarbejder ved „Riget“. Som Bestyrelsesmedlem og Formand i forskellige Foreninger er han stærkt interesseret i Missionen og Hovedstadens Velgørenhedsarbejde. Han begynder som Forfatter med en Skildring af Færøerne, Landet og det daglige Liv: „Færø“ (1900). Senere er kommet en Række Fortællinger og Romaner: „En modig Pige og andre Fortællinger fra Færøerne“ (1906), „Fra de smaa Stuer“ (1913), „De vog dem — Fortællinger derovre fra“ (1914), „Hjem til Jul“ (1915), „Klokke ring Fred“ (1916), „Lykkens Land“ (1917), „Naar Kvinder styre“ (1918), „Lykkens Roser røde“ (1919), „Mens Nordhavet bruser“ (1920), „Omkring Gadekæret“ (1921) og „Præstens Julegilde“ (1922), „Jabal, Jubal og Tubalkain“ (1923). De mange Oplag, i hvilke Bøgerne er kommet, vidner om den Popularitet, R. nyder hos det folkelige Publikum. — Gift 1889 Marie Petrine Bolette Therchildsen.

O. F.

Litt.: Slægt se B. F. R.; „Studenterne fra 1883“ 1908; „Søndagsbl.“ $\frac{10}{1}$ 1909; „Østsj. Folkeblad“ $\frac{22}{1}$ 1910.

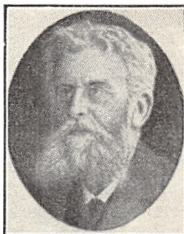
Rønnenkamp, Christian ($\frac{20}{12}$ 1785— $\frac{27}{1}$ 1867), Legatstifter. F. i Flensborg. Forældre: Købmand Nicolay Christian R. og Tine Todsén. Kom i Købmandslære i Kbh., nedsatte sig der som Grosserer og tjente ret hurtigt en Formue. 1836 købte han Næsby-

holm og Bavelse af Staten og ofrede sig fremtidig næsten helt for disse Godser, som han selv drev med stor Dygtighed og med megen Liberalitet overfor Bønderne. Han var barnløs og testamente-rede en stor Del af sin Formue til Stiftelser og Legater, saaledes Kristiansdal Kloster, Stiftelser i Næsby og Flensborg, R.s Legat for Maler- og Billedhuggerkunst osv. D. paa Næsbyholm. — Gift 1822 Jessy Caroline Howden, d. 1872. P. E.

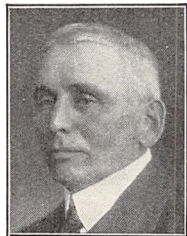
Litt.: „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Næsbyholm).

Rønning, Frederik (Frits) (f. $\frac{3}{9}$ 1851), Litteraturhistoriker. F. i Assens. Forældre: Købmand Frederik Ludvig R. og Hansmine Birgitte Lorenzen. Blev Student 1870, tog 1875 Magisterkonferens i nordisk Filologi med dansk Litteraturhistorie som Hovedfag og blev 1883 Dr. phil. paa en Afhandling om det oldengelske Beowulfskvad. Virkede derefter som Lærer i Kbh. og udnævntes 1898 til Undervisningsinspektør ved de kommunale og private Realskoler, fra hvilken Stilling han 1924 tog Afsked; siden 1904 Formand i „Udvalget for Folkeoplysnings Fremme“. Som Litteraturhistoriker har han særlig beskæftiget sig med N. F. S. Grundtvig. Hans omfattende og paa indgaaende Kildestudier hvilende Værk „Rationalismens Tidsalder“ (4 Bd., 1886—99) var oprindelig tænkt som et Forarbejde til en udførlig Skildring af Grundtvig og er til Dels som Følge heraf næppe fuldt retfærdig mod det 18. Aarh.s Aand og Mænd; Bogen om Grundtvig selv udkom efter et yderligere Forarbejde („Den grundtvigske Slægt“ 1904) 1907—14 i 4 Bd. og er den udførligste Skildring af hans Liv som Helhed, der endnu foreligger. Ved Siden heraf har R. udgivet Levnedsskildringer af Rasmus Rask (1887) og C. J. Brandt (1892) og i „Fire fynske Bønder sønner“ (1898; 2. Opl. 1919) fortalt om Rasmus Nyerup, Rasmus Rask, N. M. Petersen og Rasmus Nielsen. Hans Udgaver af C. Hauchs udvalgte Digte (1890; 2. Opl. 1903), Poul Møllers udvalgte Arbejder (1893; 2. Opl. 1911), St. St. Blichers Digte i Udvalg (1899) og det biografisk anlagte Udvalg af Grundtvigs Digte (1916) — alle besørgede for „Udvalget for Folkeoplysnings Fremme“ — er forsynede med gode Indledninger. — Gift 1882 Ingeborg Brandt, d. 1917. C. S. P.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1883; Karl Mortensen i „Dania“ 1900; H. Olrik: „Statens Lærerhøjskole“ 1906; Joh. Borup i „Højskolebl.“ 1921; H. Gregersen o. fl. i „Den sk. Realskole“ s. A.; K. Thejl i „Bog og Naal“ s. A.; „Borups Højskole“ ²/₉ s. A.

Rønnow, Emil Hans (f. ¹¹/₄ 1869), Forsikringsdirektør. F. i Kbh. Forældre: Løjtnant, Brændehandler Niels Julius R. og Caroline Mathilde Michelsen. Var 1889—98 ansat i Ulykkesforsikringsselskabet „Skjold“ og blev 1899 Direktør for „Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring“, der blev oprettet i Anledning af den ny Lov om Ulykkesforsikring af Arbejdere. Dette Selskab har han med stor Energi og Dygtig-

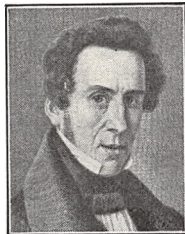
hed, men tillige med en ikke ringe Hensynsløshed overfor Konkurrenter arbejdet frem til en fin Position. — Ugift. V. E. G.

Litt.: „Assurandøren“ 1919 og 1923; Festskrift for Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring 1924; „Aarancetid.“ 1923.

Rønnow, Joachim (Jakob) (ca. 1500—¹/₅ 1544), Biskop. Forældre: Rigsraad Markvard R. og Mette Joachimsdatter Hardenberg. Var 1516 indskrevet som Student i Wittenberg og opholdt sig siden i Frankrig, men synes ikke at have faaet nogen geistlig Uddannelse; 1525 og 1527 blev han af Frederik I sendt som Gesandt til Frankrig. 1529 blev han Biskop i Roskilde, efter at han først havde forpligtet sig til ikke at lægge nogen Hindring i Vejen for Evangeliets Forkyndelse; han fik imidlertid aldrig pavelig Staffæstelse, ja han blev end ikke ordineret og maatte derfor lade kirkelige Handlinger udføre ved en Vicebiskop. Hans egenraadige og heftige Natur havde svært ved, som det forlangtes, helt at underordne sig Kongens Villie; det kom ogsaa til Sammenstød med de evangeliske Prædikanter, og efter Frederik I's Død optraadte han især meget overmodig og vakte derved megen Harm; ¹⁴/₇ 1533 forefaldt det kendte Optrin, da Hans Tausen maatte beskytte ham mod den forbitrede Folkehob. 1534 udbød Grevens Fejde, og Roskilde Bispegaard blev plyndret, R. afsat og Embedet overdraget til en anden, men for en høj Sum lykkedes det ham dog at købe Bispestolen tilbage. Under Adelsforfølgelsen 1535 flygtede R. først til Dragsholm og derefter til Jylland, hvor han hyldede Christian III; men ved Reformationens Indførelse 1536 blev han alligevel fængslet, og Klageskriftet mod Biskopperne gik især ud over ham; i de følgende Aar sad han stadig fængslet paa Dragsholm, Kronborg, Visborg paa Gulland og i Kbh.; der førtes Forhandlinger mellem ham og Kongen om Forlig, men inden disse var tilendebragte, døde R. i Kbh. — Ugift. H. M.

Litt.: Slægt i Adelsaarbogen 1913; mødrene Slægt se Anne Hardenberg; H. Knudsen: „J. R.“ 1840; „Hist. Tidsskr.“ II 1841 og IV 3 1872—73; F. Schlern: „Hist. Studier“ I 1856; „Nord. Ugeblad f. kat. Kristne“ 1922.

Rørbye, Martinus Christian Wesseltoft (¹⁷/₅ 1803—²⁰/₈ 1848), Maler. F. i Drammen. Forældre: Magasinforvalter Ferdinand Henrik R. og Frederikke Eleonore Cathrine de Stockfleth. Kom 1815 til Kbh. og skulde studere, men forlod 1819 Borgerdydskolen for at komme i Eckersbergs Atelier og paa Akademiet; efter to forgæves Forsøg vandt han 1829 den lille Guldmedaille; to Gange konkurrerede han uden Held til den store. Med Støtte af Fonden ad usus publicos drog han 1834 til Italien og derfra videre til Grækenland og Tyrkiet; efter sin Hjemkomst agreeeredes han til Akademiet og blev 1838 Akademimedlem paa Billedet „Liv i Orienten“; s. A. fik han Udstillingsmedaillen første Gang den uddeltes. 1839 drog han atter til Italien, vendte tilbage 1841 og blev 1844 Professor ved Akademiet. R. var en meget dygtig Tegner, og forskellige Studier viser, at han baade besad en overmaade sikker Evne til friskt at bruge Penslen og formaade med Finhed at behandle Farverne. Men hans gennemførte Billeder af Folkets Liv i Kbh., Orienten eller Athen er oftest baade stive og noget raa i al deres Dygtighed og Færdighed. Bedst er R. maaske i sine første Arbejder under Eckersbergs Paavirkning, og i sine Portrætter, blandt hvilke især det beaandede Billede af den gamle C. A. Lorentzen hører til vor Kunsts bedste Værker. D. i Kbh. — Gift 1839 Rose Frederikke Schiøtt, d. 1859. O. A.

Litt.: Slægt i H. Struer: „Opt. om J. Rørbyes og M. Wesseltofts Slægt“ 1918; mødrene Slægt hos Lengnick og i Adelsaarbogen 1886; Høyen: „Skrifter“ I 1871, S. 94 ff.; „Fortegnelse over M. R.'s Arbejder“ 1905; Breve I „Det 19. Aarh.“ 1876—77 og „Ill. Tid.“ ²²/₇ 1877; Nekrolog i „Berl. Tid.“ 1848, Nr. 220.

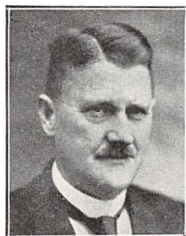
Rørdam, Christian Holger (¹²/₁₁ 1846—⁹/₉ 1916), Officer. F. i Glenstrup ved Hobro. Forældre: Sognepræst Hans Nicolaj Kellermann R. og Charlotte Valdemardine Birkedal. Blev Student 1866, Sekondløjtnant 1868, Premierløjtnant i Ingeniørkorpset 1872, gik i Officersskolens ældste Klasse 1874, blev Adjutant ved Ingeniørkorpset 1877, Kaptein 1882, Adjutant hos Kongen 1891, Afsked med Oberstløjtnants Karakter 1898 og udnævnt til Intendant ved

den kgl. Civilliste (1898—1906), fik Obersts Karakter 1902. 1880—83 var han Medudgiver af „Dannebrog. Et Ugeblad for Hær og Flaade“, og udgav 1891 sit lille Skrift „Soldatens Beskæftigelse i Fritiden“ og 1916—18 sine Livserindringer i 4 Bd. 1888 var han Bureauchef ved den nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling. En administrativt meget dygtig Mand, en sjældent retlinet, trofast og dybt religiøs Karakter, der ubevinget vakte Tillid og Tiltro hos enhver, der kom i Berøring med ham; disse Karakteregenskaber vandt ham i høj Grad Kongehusets Tillid. Fra 1906 var han saaledes Administrator for Dronning Alexandras, Kejserinde Dagmars og Hertuginde Thyras Af-færer her i Landet. D. i Kbh. — Gift 1874 Emma Christine Mørck. K. C. R.

Litt.: Slægt i „Kirkeh. Saml.“ III 2 1877—80 (ved H. F. Rørdam), Elvlus: „Danm. Præstehist. 1869—84“ 1885—87, S. 626 og Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; mødrene Slægt se Uffe Birke-dal; Elvlus: „Studenterne fra 1866“ 1916; ovenn. Erindringer; Tychsen: „Fortifikations-etaterne og Ingeniørkorpset“ 1893; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 9/6 1916 og „Ill. Tid.“ 21/6 s. A.

Rørdam, Erling (f. 22/4 1869), Skolemand, Redaktør. F. i Kbh. Forældre: Biskop T. Skat R. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1886, tog

Skolelembedseksamen med Dansk som Hoved-fag 1893, var Lærer ved forskellige københavnske Skoler og har fra 1897 været knyttet til Statens Lærerhøjskole som Lærer i Dansk, en Tid ogsaa i Svensk. 1901—19 var han Bibliotekar ved Skolen og har 1901, 1903 og 1908

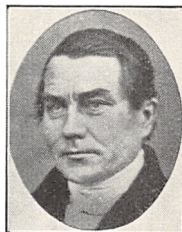
udgivet Kataloger over dens Bibliotek. Fra 1898 er han Censor i Dansk ved Lærereksamen. Han har udgivet flere Skolebøger, saaledes sammen med M. Agerskov „Dansk Læsebog for Mellemlasserne“ (1904, 12. Oplag 1924), „Dansk Litteratur efter 1800“ (1906, 3. Opl. 1924), „Dansk Litteratur før 1800“ (1907, 2. Opl. 1919) og „Dansk Læse-bog for Realklassen“ (1910, 3. Opl. 1921), endvidere besørget flere Klassikerudgaver, især Johs. Ewalds „Levned og Meninger“ (1899), hvor han for første Gang lagde Originalens Retskrivning til Grund og korri-gerede Liebenberg. I Skolen paavirket af Johan Ottosen (s. d.) har han levende interesseret sig for den sønderjyske Sag og tog under Grønsekampen Ståde paa Flensborg-Siden, redigerede 1919 det af „Sønderjysk Samfund“ og „To Løver“ ud-givne Samleværk „Sønderjylland 1864—1919“ og er fra 1923 Redaktør af Bladet „Sønderjylland“. I Politik har han taget aktiv Del som Venstres Kandidat i Gentofte-Kredsen 1920. En væsentlig Indsats har han ydet som Redaktør af „Hagerups illustre-rede Konversationsleksikon“ (2. Udg. 1907

—13; 3. Udg. sammen med P. Engelstoft 1920 ff.); hans Orientering paa de forskel-lige Omraader, hans praktiske Sans og store Arbejds-kraft og hans paa een Gang taal-somme og faste Ledelse stiller ham paa en fremskudt Plads indenfor det specielle Felt. — Gift 1894 Emmy Alvilde Petersen (Øde-mark). P. E.

Litt.: Slægt se C. H. R.; mødrene Slægt se A. G. Ø. Hauch; Hustrus mødrene Slægt se A. N. Hansen; Erindringer i „Verden og vi“ 25/1 1918; Orlrik: „Danm. Lærerhøjskole 1856—1906“ 1906; „Statens Lærerhøjskole 1906—16“ 1916; „Studen-terne fra 1866“ 1911.

Rørdam, Hans Christian (18/3 1803—21/12 1869), Præst. F. i Serup ved Silkeborg. For-ældre: Sognepræst Thomas Schatt R. og Ca-thrine Georgia Teilmann.

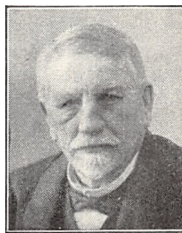
Blev Student 1820, Cand. theol. 1824; de følgende Aar tilbragte han med Studier og Undervisning; 1828 blev han Lic. theol., 1829 Sognepræst i Laastrup og Skals, 1840 ved Michaelis Kirke i Fredericia, 1850 i Ham-mer og Lundby, hvor han virkede til sin Død.

Han fortsatte bestandig sine Studier; 1838 udgav han saaledes en Fortolkning til Mat-thæusevangeliet, og 1839 vandt han den teo-logiske Doktorgrad for en Afhandling om dette Evangeliums Oprindelse. Senere kom en populær Kirkehistorie (1849, 2. Opl. 1858), et Par Skrifter mod Romerkirken (1854) og mod Mormonerne (1852 og 1854), en Forklaring til Luthers lille Katekismus (1854) og „Vor Kirkes offentlige Gudstjene-ste“ (1863). Som Præst nød han Anseelse i alle Lejre; i mange Aar var han Formand for Roskilde Præstekonvent, og han var end-videre Medlem af Kirkekommissionerne 1854 og 1868. D. i Hammer ved Næstved. — Gift 1829 Conradine Engelbreth, d. 1885. H. M.

Litt.: Slægt se C. H. R.; mødrene Slægt i A. Teilmann: „Stamt. over Familien Teilmann“ 1844; Hustrus Slægt se W. F. Engelbreth; Selvbiografi i „Solennia academica“ 1828 og Univ. Progr. Novb. 1839; „Til Minde om H. C. R.“ 1870; Birke-dal: „Personlige Oplevelser“ II 1890; H. F. Rør-dam: „Peter Rørdam“ 1891—95; Breve sst.; Ne-krolog i „Dsk. Kirketid.“ 1870.

Rørdam, Holger Frederik (14/6 1830—12/5 1913), Præst, Litteraturhistoriker. F. i Laa-strup ved Hjarbæk Fjord. Forældre: Sogne-præst H. C. R. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1847, Cand. theol. 1853 og 1860 Sognepræst i Satrup i Angel; afsat 1864 af Preusserne le-vede han en Tid i Kbh. under ret trange Kaar, væsentlig sysselsat med historiske Studier, som han alt fra sine første

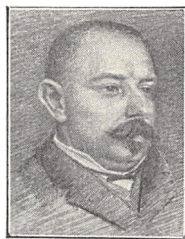

Kandidataar flittig havde hengivet sig til, og blev 1867 Dr. phil. paa en Afhandling om Historieskrivningen og Historieskriverne i Danmark før Anders Sørensen Vedel; 1869 blev han Sognepræst i Kornerup ved Roskilde, forflyttedes 1876 til Brændekilde ved Odense og 1883 til Lyngby, hvis Præst han var til sin Død. Ved Siden af Embedsgeringen har han udfoldet en Forfattervirksomhed, der i Omfang søger sin Lige; Midtpunktet var Kirkehistorien, med talrige Udflugter til Skole- og Lærdomshistorien. Siden 1857 redigerede han „Kirkehistoriske Samlinger“, var selv langt den mest produktive Medarbejder og har gjort dette Tidsskrift til et uvurderligt Magazin for enhver, der beskæftiger sig med dansk Aandshistorie i ældre Tid. Den katolske Middelalder laa ham personlig fjernt; kun Skriftet „Kbh.s Kirker og Klostre i Middelalderen“ (1859—63) falder indenfor dette Tidsomraade. Det var den gammellutherske Tidsalder i 16. og 17. Aarh., der stod hans Hjerte nærmest, og som han har gennemgransket paa Kryds og tværs. Hovedværket er „Kbh.s Universitets Historie fra 1537 til 1621“ (4 Bd., 1868—77) med Skildringer af Studiernes almindelige Tilstand og talrige Professorbiografier. Som Udgiver har han belyst Tidsrummet gennem „Peder Laurentsens Malmøbog“ (1868), „Smaaskrifter af Hans Tausen“ (1870), „Monumenta historica Danicæ. Historiske Kildeskrifter og Bearbejdelser af dansk Historie, især fra det 16. Aarh.“ (4 Bd., 1873—87), „Danske Kirkeløve“ (3 Bd., 1883—89), „Skrifter fra Reformationstiden“ (5 Hft., 1885—90), „Lyskanders Billeslægtens Rimkronike“ (1888), „Niels Bredals Børnespejl“ (1894). Som Fremstiller har han 1857 skrevet Anders Arrebos Levned (med et Udvalg af hans Digtning), 1866 Jørgen Sadolins, 1868 Klaus Lyskanders og 1896 Arild Huitfeldts; 1891—1902 udkom i 4 Bd. „Historiske Samlinger og Studier“ med Biografier af Pontanus og Stephanus samt Bidrag til Andreas Hojers Levned; i „Hist. Tidsskr.“ III 4 (1865—68) staar Skildringen af Hans Mikkelsen Ravn, sst. V 1 (1879) af Vitus Bering. Udenfor hans egentlige Arbejdsfelt ligger Udgaven af Jacob Langebeks Breve (1895) og Bogen om Peter Rørdam (3 Bd., 1891—95). Sin Styrke har det hele Forfatterskab i Materialet; R. kendte vore Bibliotekers og Arkivers Samlinger til Bunds. En Svaghed er det, at der var visse, betydningsfulde Sider af 16. og 17. Aarh.s aandelige Fysiognomi (Historikernes Arbejdsmetode f. Eks.), som han trods alt stod uforstaaende overfor; ej heller var hans psykologiske Sans synderlig dyb, og hans teologiske Synskreds var ofte noget snæver. Alligevel er navnlig Universitetshistorien en fremragende Præstation og vil sammen med de „Kirkehistoriske Samlinger“ i lange Tider være Hovedhjørnesten under den litterærhistoriske Forskning. D.

i Lyngby. — Gift 1856 Helga Simonia Margrete Kalkar, d. 1923. C. S. P.

Litt.: Slægt se C. H. R.; mødrene Slægt se W. F. Engelbreth; Hustrus Slægt se Chr. H. Kalkar; Selvbiografier i Univ. Progr. Novb. 1867 og Novb. 1910; J. Lindbæk i „Ill. Tid.“ 2⁹/₉ 1910; „Nationaltid.“ 13¹/₀ s. A.; „Brevveksling og Dagbøger fra 1848—50 vedrørende H. F. R.“ ved K. Rørdam 1914; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 253; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 13¹/₅ 1913 (af A. Th. J. og J. L.), „Politiken“ 14¹/₅ s. A. (af N. Bl.), „Nationaltid.“ 13¹/₅ og 16¹/₅ s. A., „Kyrkohist. årsskr.“ 1914, „Teol. Tidsskr.“ 1913 (af J. Osk. Andersen), „Højskolebl.“ s. A. (af H. Rosendal), „Lyngby Elever“ s. A. (af samme), „Norsk teol. Tidsskr.“ s. A. og „Hist. Tidsskr.“ VIII 4 s. A. (af Joh. Steenstrup).

Rørdam, Holger (f. 23¹/₂ 1865), Læge, Politiker. F. i Satrup ved Flensborg. Forældre: Sognepræst H. F. R. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1881, var paa Testrup Højskole 1883, blev Cand. med. 1888, var Reservelæge i Søværnet 1888—89 og nedsatte sig 1889 i Saks-købing, hvor han blev Læge ved Maribo Amts Tvangs- og Arbejdsanstalt. Han, der som ganske ung var Højremand, opstilledes 1895 i Saks-købing som Fælleskandidat til Folketinget for de to Venstregrupper og blev siden genvalgt i Kredsen, til han 1918 trak sig tilbage, idet hans sikre Tag i Vælgerbefolkningen afbødede Virkningen af hans skiftende Stilling indenfor Venstre. Han indmeldte sig først i det forhandlende Venstre, men udmeldte sig 1899 sammen med R. Claussen (s. d.) og gik 20¹/₁₁ s. A. ind i Venstrereformpartiet, hvor han efterhaanden blev en af de mere radikale. Under Krisen 1904—05, da han nævnedes som Marineminister i det ny Ministerium, hørte han til de 21 i Venstre, der vilde holde Partiet sammen, og gik først tøvende med de radikale. 1909—11 var han radikalt Medlem af Finansudvalget, men da han maatte vige for Ove Rode, meldte han sig Okt. 1911 ud af Partiet, som han siden stod i Valggruppe med. Han var 1896 indtraadt som Korpsslæge i Søværnet, var 1906—09 Overlæge paa Garnisons Sygehus, 1911—13 Chef for Hærens og Flaadens Epidemihospital, blev 1913 Overlæge i Søværnet, 1914 Stabslæge, tog sin Afsked 1918, blev Skibslæge, opholdt sig en Tid i Paris, nedsatte sig derefter som Læge i Hørby ved Sæby. Hans paagaende, noget ustøtte Arbejdskraft benyttedes paa flere Omraader; han var 1901—19 Medlem af Arbejdsraadet og 1910—19 dets Formand, desuden i mange Aar en af Regeringens Konsulenter i Sundhedsstyrelsen. Hans Hovedindsats ligger paa Tuberkulosekampens Omraade, han var 1901 med C. Lorentzen (s. d.) Medstifter af Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse og 1909—16 dens lægekyndige Di-

rektør. Hans Virksomhed i Tinget var præget af hans Gerning og Interesser (til 1909 Tingets eneste Læge) og angik især medicinske, hygiejniske og sociale Sager. 1896 søgte han gennemført et privat Lovforslag mod Tuberkulose, var Medlem af Tuberkulosekommissionen 1902 og tog siden Del i Debatten om Lovene 1905, 1912 og 1918; han var Tingets Ordfører for Rigshospitalsloven 1902, sit Partis for Toldlovsforlagene 1906—08, Tingets for Embedsløveforloven 1914 og Aktieselskabsloven 1917. Som Episoder af hans Virksomhed kan nævnes hans Forsvar for Søfficerskolen mod Busk 1899, hans Debatter med Socialdemokraterne om Nationalforeningen Marts 1901 og April 1915, hans Landarbejdertale ^{10/10} 1902, hans Angreb paa Raben-Levetzau ^{18/1} 1905, hans Optræden mod den af Chr. Reventlow (s. d.) 1911 rejste Kampagne mod morfinitiske Læger, der endte med N. Muus' Afskedigelse, hans Tale om Forsikringsvæsen 1915, om Grønland 1916, hans gentagne Slaaen til Lyd for Syltholm—Femern-Ruten. Et velbevaget, uroligt Hoved, hvis Indsats i Politik næppe blev saa stor, som han selv havde ventet. — Gift 1890 Charlotte Koch. P. E.

Litt.: Slægt se C. H. R.; mødrene Slægt se Chr. H. Kalkar; Hustrus Slægt se Emil Koch; „Tidens Krav“ ^{29/10} 1897; Bransager og Rosenkrantz; „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Politikken“ ^{20/11} og ^{26/11} 1905, ^{29/10} og ^{30/10} 1911; Anders Nielsen i „Randers Venstrebl.“ ^{23/11} 1905; „Loll.-Falsters Folketid.“ ^{18/5}, ^{17/5}, ^{20/5}, ^{28/5}, ^{3/6}, ^{4/6}, ^{5/6}, ^{12/6}, ^{10/6}, ^{18/6}, ^{23/6}, ^{3/7} 1908, ^{29/1}, ^{26/1}, ^{27/1}, ^{5/2} 1910; „Nykebing Dagbl.“ ^{25/5}, ^{29/5}, ^{30/5}, ^{1/6}, ^{2/6}, ^{3/6}, ^{27/8}, ^{28/8} 1908, ^{24/1}; ^{28/1}, ^{3/2} 1910, ^{30/10} 1911; „Vestjyll. Soc.-Dem.“ ^{1/11} s. A.

Rørdam, Kristian (f. ^{22/7} 1860), Geolog. F. i Gladsaxe ved Kbh. Forældre: Sognepræst H. F. R. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1878

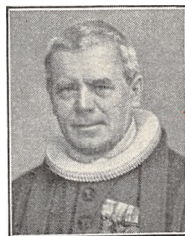
og tog 1884 Magisterkonferens i Kemi. Som Assistent ved Polyteknisk Læreanstalt og Mineralogisk Museum 1882—88 følte han sig mere og mere draget til Geologien, og da „Danmarks geologiske Undersøgelser“ blev oprettet 1888, knyttedes han til denne som Geolog (senere med

Titel Statsgeolog) efter en forudgaaende kortvarig Uddannelse i Sverige og Tyskland. 1892 blev han Dr. phil. med Afhandlingen „Saltvandsalluviet i det nordøstlige Sjælland“. Som Statsgeolog har han dels foretaget geologisk Kortlægning paa Sjælland, dels beskæftiget sig med mere specielle Undersøgelser af Kridtet sst. og de ældre Dannelser paa Bornholm. Saavel i Kortbladsbeskrivelserne som i Specialafhandlingerne mærker man tydelig hans gamle Interesse for Kemien, idet der i hans Afhandlinger lægges mere Vægt paa Jordarternes kemiske Forhold og deres praktiske Anvendelig-

hed, end det ellers er Sædvane. En kort Tid arbejdede han ogsaa med hydrografiske Undersøgelser af vore Farvande. Hans Interesse for den praktiske Side af Geologien bevirkede bl. a., at han 1896 blev Direktør for den Anker'ske Marmorforretning, en Stilling, der efterhaanden lagde saa stort Beslag paa hans Tid, at han fra 1897 ophørte med de rent geologiske Undersøgelser. 1900 tog han sin Afsked som Statsgeolog og gik til Siam, hvor han i et Par Aar var beskæftiget ved Ø. K.s Miner. 1904 blev han Professor i Agerdyrkningskemi og Jordbundslære ved Landbohøjskolen og 1906 tillige Statskonsulent i Agrikulturkemi. Til Brug for Undervisningen har han udgivet „Geologi og Jordbundslære“, en Lærebog i 3 Bd. (1908—10). Saavel denne som R.s øvrige Produktion udmærker sig i det store og hele ved sin underholdende Form og letflydende Fortællemaade, Egenskaber, der ogsaa i Almindelighed karakteriserer hans Foredrag. 1902—04 ejede og drev R. Stubbegaard ved Vinderup. — Gift 1886 Astrid Rørdam. V. N.

Litt.: Slægt se C. H. R.; mødrene Slægt se Chr. H. Kalkar; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1892; „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; Will. Sørensen: „K. R. og Køkkenmøddingerne“ 1915; „Berl. Tid.“ og „Kbh.“ ^{22/7} 1920.

Rørdam, Peter (^{9/5} 1806—^{19/9} 1883), Præst. F. i Serup ved Silkeborg. Forældre: Sognepræst Thomas Schatt R. og Cathrine Georgia Teilmann. Blev Student

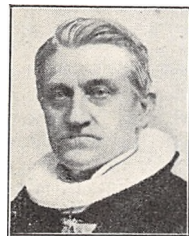

1823, Cand. theol. 1829, var et Par Aar Huslærer og underviste i københavnske Skoler, fra 1835 ved Asylskolen, hvor han 1838 blev Forstander. Han kom her i Forbindelse med daværende Kronprinsesse Caroline Amalie, i hvem han fandt en Velynder; ved hendes Hjælp kom han saaledes 1837—38 paa en Rejse til Madeira. 1841 blev han Præst i Mern. Allerede som ganske ung var han kommet i Forbindelse med grundtvigske Kredse og følte sig i Aarenes Løb stedse nøjere knyttet til denne Retning; han forsøgte at virkeliggøre Grundtvigs Tanke om en Forening af det kristelige og det folkelige, idet han bestræbte sig for at komme i et saa nært Forhold som muligt til sine Sognebørn og ikke alene forkynde Evangeliet for dem men ogsaa meddele dem god og sund Oplysning. 1844 søgte han Stillingen som Skoledirektør i Kbh., men fik den ikke, væsentlig paa Grund af Mynsters Modstand. 1856 blev han Sognepræst i Lyngby, og efterhaanden samlede han her store Skarer om sin Prædikestol, ikke mindst fra Kbh. R. havde bestandig næret en levende Interesse for Salmesangen og samlede et

„Tillæg“, der efterhaanden voksede til en hel Salmebog („Lyngbysalmebogen“); da Krigen udbrød, meldte han sig som Feltpræst, og hans Forkyndelse og Sjælesorg her fik stor Betydning; et varigt Minde har denne Virksomhed faaet i „24 Feltprædikener“, som han 1864 udgav; desuden samlede han et Hefte „Salmer for danske Krigere“ (1864). Senere udgav han en Postil („Prædikener“, 1879) og en Samling „Lejlighedstaler“ (1880); men hans Tilhørere bevidner, at de trykte Prædikener ikke giver noget fuldt Indtryk af, hvorledes hans Forkyndelse var, fordi Virkningen af det sagte hos ham ligesaa meget beroede paa den Personlighed, man følte der stod bag ved, som paa selve de Tanker og Udtryk, han anvendte; det fængslende ved hans Prædiken laa for en stor Del i de træffende Enkeltheder, han kunde fremføre. I hans sidste Aar var det ham en stor Sorg, at mange af hans grundtvigske Venner sluttede sig til „det forenede Venstre“, og han advarede ofte, men forgæves mod „at lefle for Talmajestæten“. Langvarig Sygdom nødsagede ham 1883 til at søge Afsked; han døde kort efter. D. i Lyngby. — Gift 1850 Jutta Christiane Olivia Bertha Carlsen, d. 1866. *H. M.*

Litt.: Slægt se C. H. R.; mødrene Slægt i A. Tellmann: „Stamt. over Familien Tellmann“ 1844; Hustrus Slægt se H. R. Carlsen; Hamilton: „Sixteen months in the Danish Isles“ 1852; Goldschmidt: „Livs Erindringer og Resultater“ 1877; V. Birkeadal: „Personlige Oplevelser“ II 1890; H. F. Rørdam: „Peter R.“ 1891—95; L. Schrøder i „Højskolebl.“ 1893; M. Pontoppidan: „En dansk Præst“ 1898, I „Frit Vidnesbyrd“ 18/6 1899 og „Politiken“ 5/5 1906; Godske Nielsen: „Udvalgte Bladartikler“ 1899; „Kirkeh. Saml.“ V 3 1906; H. Rosendal i „Lyngby Elever“ 1910; Barner: „Minder“ II 1911; Marie Rørdam: „Tilbageblik“ s. A.; C. H. Rørdam: „Svundne Dage“ 1916; Aaktjør: „Artikler og Taler“ 1919, S. 63 (fra 1897); J. Nissen: „Ti Levnedsløb“ s. A.; Frejllf Olsen i „Tilskueren“ Juli 1921; „Ekstrabl.“ 8/10 s. A.; Nekrologer i „Nutidens“ 1883 (af Vilh. Bang) og „Ill. Tid.“ 14/10 s. A. (af Fredrik Nielsen).

Rørdam, Thomas Skat (¹¹/₂ 1832—²⁵/₉ 1909), Biskop. F. i Laastrup ved Hjarbæk Fjord. Forældre: Sognepræst H. C. R. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1848, Cand. theol. 1855. Allerede forinden havde han beskæftiget sig med semitiske Sprog, og 1857—58 studerede han paa en Udenlandsrejse syriske Haandskrifter; saaledes blev han i Stand til at udgive den syriske Tekst til Dommernes og Ruths Bog og skrive et

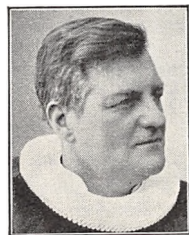
Værk om Paulus fra Tella som Oversætter, hvortil han 1859 vandt den filosofiske Doktorgrad. 1862—63 var han Forstander for Missionsskolen, levede ellers af Undervisning paa Blaagaard Seminarium og Realskole og Manuduktionsvirksomhed; gennem denne sidste og Ledelsen af „Teologisk Sam-

fund“ øvede han en betydelig Indflydelse paa de teologiske Studenter; Frugter af hans Seminarievirksomhed var „Historisk Oplysning om den hellige Skrift“ (1867; 3. Opl. 1884) og „Den kristelige Lære, fremstillet i Sammenhæng“ (1868; 6. Opl. 1892), hvilken sidste udviklede ham i en Fejde med Biskop Brammer („Forsvar mod Biskop P. G. Brammers Angreb paa „Den kristelige Lære““ 1869). 1866 havde han forgæves konkurreret om et Docentur i Etik, og da der saaledes ikke syntes nogen Udsigt for ham til akademisk Lærervirksomhed, blev han 1869 Præst i Sønderup—Nordrup, hvorfra han 1873 forflyttedes til Rønnebæk—Olstrup. Som Landsbypræst fortsatte han sine Studier og udgav 1879 en dansk Oversættelse af nogle af Afrem Syrers „Aandelige Digte“. Ligeledes tog han med Artikler i „Dansk Kirketidende“ og med Smaaskrifter („Grundtvig og Luthers lille Katekismus“, 1873; „Tidens Alvor“, 1876; „Ret og Frihed“, 1877; „Det er godt at haabe“, 1879) Del i den kirkelige Forhandling ud fra et moderat grundtvigsk Standpunkt; han var tillige en skattet Foredragsholder og tog jævnlig Del i de grundtvigske „Vennemøder“; 1871—86 var han Censor ved teologisk Eksamen. 1880 blev han Sognepræst ved Helligaandskirken i Kbh., og her lykkedes det ham hurtigt at samle en stor Tilhørerkreds, hvoriblandt adskillige af de dannede Klasser og mange Studenter. Hans Forkyndelse virkede ikke saa meget ved ydre Midler, blændende Veltalenhed o. l., som ved de klare Tanker og sit hele jævne tilforladelige Præg, og derved at han forstod at stille netop de Spørgsmaal, som rørte sig i Samtiden, frem i kristelig Belysning. De fleste af hans Tilhørere fulgte ham da ogsaa, da han 1886 blev Sognepræst og Provst ved Holmens Kirke; han fik nu efterhaanden en meget anset Stilling indenfor Kirken, og han bidrog sikkert ikke lidet til at holde den grundtvigske Retning, som han selv tilhørte, tilbage fra altfor yderliggaaende Ensidighed, dels ved at hævde, at Trosbekendelsen maatte man ikke anvende som udvortes juridisk Maalestok for det enkelte Menneskes Tro, og dels ved i „De kirkelige Frihedskrav“ (1881) at tage til Orde mod adskillige af de Reformplaner, som var kommet frem i de saakaldte Askovadresser. Trods en anstrengende Præstegering fik han dog Tid til at fuldende en ny Oversættelse af det nye Testamente med Anmærkninger, der var et for sin Tid betydeligt Arbejde og hvilte paa ikke ringe eksegetiske og tekstkritiske Forarbejder; det udkom første Gang 1887—92 og er senere udgivet i flere Oplag med forskellig Udstyrelse, bl. a. en Udgave uden Anmærkninger. 1894 udnævnte det teologiske Fakultet ham til Dr. theol. h. c., og da Sjællands Bispestol 1895 blev ledig, følttes det som naturligt, at R. kom til at beklæde den. Som Biskop blev

han straks Formand for „Det københavnske Kirkefond“ og bidrog til, at dettes Arbejde udførtes i Tilknytning til den folkekirkelige Organisation; under hans Ledelse rejstes talrige Kirker i Hovedstaden, og han kom saaledes til at foretage usædvanlig mange Kirkeindvielser i sin Bispedigt. Ved flere Lejligheder talte han ogsaa et myndigt Ord paa Kirkens Vegne, saaledes i „Evig Frelse og evig Fortabelse“ (1901) i Anledning af Harboeresagen og i „Den danske Folkekirke og dens Forfatning“ (1901), hvor han dadede, at man vilde indføre Menighedsraad uden en Kirkeforfatning, som svarede dertil; dette Skrift var medvirkende til, at der blev nedsat et kirkeligt Udvalg om Forfatningssagen; 1904—07 ledede han som Formand dettes Forhandlinger og havde vistnok væsentlig Andel i, at det lykkedes at samle et betydeligt Flertal om et Forslag til Kirkeforfatning, der dog ikke gennemførtes af Rigsdag og Regering. Foruden de alt nævnte Skrifter af ham foreligger der ogsaa et Par Prædikensamlinger: „Kirkeaaet“ (2. Opl. 1890) og „Naadens Aar“ (1899). D. i Kbh. — Gift 1858 Ovine Marie Frederikke Hauch, d. 1915. *H. M.*

Litt.: Slægt se C. H. R.; mødrene Slægt se W. F. Engelbreth; Hustrus Slægt se A. G. Ø. Hauch; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1859 og Novb. 1894; „Dsk. Kirketid.“ 1865; „Nutiden“ 1880; „Søndags-Posten“ 1⁵/₄ 1894; Blaumüller i „Ill. Tid.“ 1⁹/₃ 1895; V. Beck: „Erindringer af mit Liv“ 1900; Just Christensen i „Ill. Tid.“ 1¹⁰/₂ 1902; „Dannebrog“ 1¹/₂ s. A.; Gerda Welding i „Nationaltid.“ 1¹⁷/₁₀ 1909 og „Jul“ 1917; R. P. R. i „Dannebrog“ 2²/₁₁ 1909; Marie Rørdam: „Et Tilbageblik“ 1911 og i „Kirkeligt Samfunds Blad“ 1912; „Kirke-Tid.“ 1917; E. Rørdam: i „Verden og vi“ 2³/₁ 1918; Høffding i „Tilskueren“ s. A. I.; Nissen: „Ti Levnedsløb“ 1919; A. Fibiger: „Ebeneser“ 1921; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 27; Herdis Clausen i Barfod: „Gl. grundtvigske Hjem“ III 1923; Breve i „Otto Møller og S. R.“ 1916—17 og „Plovturen“ 1916; Nekrologer i „Ill. Tid.“ 3¹⁰/₁₀ 1909 (af R. P. Rasmussen), „Nationaltid.“ 2⁵/₁₀ s. A. (af H. M. Fenger), 2⁷/₁₀ s. A. (af Herm. Koch) og 2⁹/₁₀ s. A. (af A. Fibiger), „Berl. Tid.“ 2⁵/₁₀ s. A. og „Politiken“ 2⁶/₁₀ s. A.

Rørdam, Torkild Skat (f. 2⁰/₂ 1876), Præst. F. i Rønnebæk. Forældre: Biskop T. Skat R. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1894, Cand.

theol. 1901; efter en kortere Tids Virksomhed som Lærer paa Ryslinge Højskole (1902—03) foretog han 1903—05 Studierejser til Tyskland, Italien og England. Efter at have overvundet et Anfald af begyndende Tuberkulose blev han 1907 residerende Kapellan i Taarnby (med

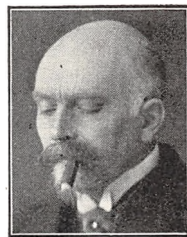
Bopæl i Kastrup), fra hvilken Stilling han 1913 søgte Afsked for at blive Kapellan ved Valgmenigheden i Ryslinge; efter Karl Povlensens Død 1918 blev han hans Efterfølger som Valgmenighedens Præst. Allerede som Kandidat havde R. tilegnet sig et frisindet

Syn paa Bibelen og Kirkelæren, og i Bogen „Bibelen og Nutidsmennesker“ (1910) samt forskellige Tidsskriftafhandlinger og Bladartikler søgte han at slaa til Lyd for sine Anskuelser. I en Del af Valgmenigheden vakte disse Tanker megen Utilfredshed, navnlig hans Stilling til Dogmet om Kristi legemlige Opstandelse, og 1921 udtraadte en hel Del Medlemmer og dannede „den grundtvigske Valgmenighed“ i Ryslinge med Th. Knudsen (s. d.) som Præst. Flertallet forblev dog hos R., som 1923—24 paa ny henlede Opmærksomheden paa sig ved paa Menighedens Vegne forgæves at andrage om Tilladelse til at benytte et af ham selv udarbejdet nyt Daabsritual. Hans Forkyndelse er vistnok præget af megen religiøs Kraft og Varme, men hans Opræden udadtil har næppe altid været helt velovervejet og har medført, at han er blevet bekæmpet ogsaa af ledende Mænd indenfor den grundtvigske Lejr. — Gift 1907 Charlotte Lange. *H. M.*

Litt.: Slægt se Skat R.; mødrene Slægt se A. G. Ø. Hauch; Hustrus mødrene Slægt se Uffe Birkedal; „Studerne fra 1894“ 1922; „Højskolebl.“ 6¹/₁ og 2⁷/₁; 1922 og Nov.-Dec. 1923; A. Th. J. i „Berl. Tid.“ 2³/₁₀ 1924.

Rørdam, Valdemar (f. 2³/₁₀ 1872), Forfatter. F. i Dalby ved Tureby. Forældre: Sognepræst Hans Kristian R. og Bolette Ingeborg Olsen. Gennem sin Farmor stammer han fra

den stærkt lyriske Slægt Birkedal. Faderen skrev ogsaa smukke Vers, et Par af hans Salmer er kendte i videre Kredse. Fra sine tidligste Drengeaar har han kunnet forelske sig i et Vers, især modtog han stærke Indtryk af Svend Grundtvigs

Kæmpeviser af 1867, Oehlenschlägers Poesi og indenfor dansk Salmedigtning Kingo og Grundtvig. Fra Stege, hvor han tilbragte sin Barndom (se „Købstad-Idyller“), kom han 1884 som Kostgænger til Lyngby Realskole. Derefter flyttede han til Kbh., hvor han efter to Aars Artiumslæsning — han „snød Græsen for at høre Georg Brandes“ — blev Student 1890. Efter et halvt Aar paa Askov Højskole tog han Filosofikum og begyndte at studere Jura, men blev nødt til at opgave det for at tage ud som Huslærer, først hos en Familie i Hannæs, hvor han gennem sin Færdin i Naturen „for hele Livet fik et nordjysk Hjerte“, senere to Aar i Vendsyssel, hvor han ivrig dyrkede den landlige Selskabelighed. Samtidig skrev han stadig Digte. 1894 meldte han sig ved Universitetet som Sprogstudent, og n. A. fik han sin første Digtsamling frem. Men han tog for stærkt til sine Kræfter, ved Siden af Studiet og Poesien underviste han, og 1896 brød han sammen. Det var en Lungetuberkulose. I to Aar kæmpede han med Døden.

De to Aar blev rige paa poetisk Produktion (se bl. a. „I Dødens Skygger“). Da det Ancker'ske Legat 1898 tildeltes ham, tog han Ophold paa et Sanatorium i Schwarzwald, hvor han helt kom sig. Herfra rejste han til Middelhavet og Korsika, hvor han følte sig hjemme i Ajaccio. Han har senere levet en Digters fri og uafhængige Liv, ofte har han ligget paa Rejser, især 1920 en større Rejse til Java (se „Over det indiske Hav“). — I R.s store Produktion indtager Prosaen kun en beskedent og mere tilfældig Plads. Det er nogle Fortællinger: „Paa Højskole“ (1898), „Karen Kjeldsen“ (1910), der skilddrer Kærligheden og Brydningen mellem en kristen Mand og en Kvinde, der er Fritænkter, „Lykkelige Barndom“ (1915), endvidere Rejsebreve: „Fra Grænseøerne i Sydvest“ (1913) og „Hjemme i Sønderjylland“ (1919) og nogle Taler: „Vi og vort Fædreland“ (1911) og „Et borgerligt Ord om Danmarks Stilling og det at være dansk“ (1912). Nævnes maa ogsaa „Svensk Litteratur. En folkelig Vejledning“ (1911). Men R.s naturlige Udtryksform er Verset. Uden Hensyn til om han vil sige sin Samtids Danmark et borgerligt tugtende Ord eller Poesien fylder hans Hjerte, følger Ordene sig bedst i Rytme og Rim. Kun undtagelsesvis har han prøvet den dramatiske Form: „Grønlandsfærd“ (1909), der ved de kraftige grebne Situationer og anskuelige Karakterer vidner om store dramatiske Muligheder, og „Kampen mod Bål“, et bibelsk Drama. R. er først og fremmest Epiker og Lyriker. Som Epiker fremtraadte han først med „Bjovulv“ (1899), en Digtcyklus i skiftende Versemaal, ofte af stor malerisk Kraft og Fynd. Den slutter sig til den episke Tradition fra Oehlenschläger—Chr. Winther med Drachmanns lyriske Orkestration som Mellemed. Under Titlen „Den gamle Kaptajn“ (3 Bd. 1906—07) har han samlet en Række folkelige Fortællinger paa Vers fra vor sidste Krig. Det var med „Gudrun Dyre“ (1902), en Nutidsfortælling paa Vers, at R. slog afgørende igennem som Digter. Bogens ideelle Maal var at skildre Kærligheden ikke blot som Passion men som Aand og Sjæl, „fri“ i dybere Betydning. Ved Siden af store lyriske Skønheder findes der meget ulødig, en vis „borgerlig“ Ræsonneren og en vis Forkærlighed, karakteristisk for disse Aars Litteratur i det hele, for det private. Siden er fulgt „Karneval“ (1903) og nu sidst den store versificerede Roman „Jens Hvas til Ulvborg“ (2 Bd. 1922—23). I Hovedpersonens Historie, Faldet og Vovemodet til at genrejse Slægtens Hus, har han symbolsk skilddret Nutidens Danmark med mange aktuelle satiriske Hug og moralske Refleksioner. Det er Villiens Kraft, han forkynder, den enkeltes Lydighed under den større Lov. Hans Forbillede er her „Adam Homo“, hvis Ottavestrofe han har smidiggjort og omstøbt

efter det moderne Talesprog. Hans mest kærnefulde og faste Form som Fortæller og Skilddrer er Idyllen, saaledes i „Den gamle Præstegaard“ (1916) og „Købstad-Idyller“ (1918). Her er han helt paa egen Grund: Landsbyen og den lille Købstad, Præstegaarden og Vejen bagom Haverne. — De lyriske Digtsamlinger begyndte med Debutbogen „Sol og Sky“ (1895). Senere er fulgt en broget Række: „Tre Strænge“ (1897), „Dansk Tunge“ (1901), „Kærlighedsdigte“ (1903), „Ved Midsommertid“ (1904), „Sol og Sky“ (1905), „Stumme Strænge“ (1906), „Under aaben Himmel“ (1908), „Luft og Land“ (1910), „Strid og Strængeleg“ (1912), „De sorte Nætter“ (1913), „Krigen og Duerne“ (1915), „Sønderjydske Digte. Gamle og nye“ (1917), „Regnbuen. Sønderjyske Digte“ (1919), „Afrodites Boldspil“ (1920), „Over det indiske Hav“ (1920), „Nordisk Hilsen“ (1921) og endelig „Sangen om Danmark“ (1923), med Tegninger af Niels Skovgaard, i Anledning af Kongeparrets Sølvbryllup. Et Udvalg af Kærlighedsdigtene er kommet i Gyldendals smaa Skindbøger „Roser“ (1914), og et alsidigt Udvalg af hans Digtning foreligger i „Udvalgte Digte for tyve Aar“ (2 Bd. 1918). Paa lige Fod med hans Digtning staar ogsaa hans Oversættelser, især af engelsk Poesi, bl. a. „Engelske Kærlighedsdigte“, Kiplings „Banjoen synger“ og „Digte fra Verdenskrigen“ (1918—19). Sin sproglige Fynd og intellektuelle Kraft har R. lært af engelsk Poesi. — Lyrikken danner det centrale i R.s Digtning. Men han er ikke Lyriker i den Forstand, at han direkte lader Følelser og Stemning strømme ud i Sang. Han knytter Følelsen til en Genstand og udtømmer den først i Billedet af denne. Hans Naturdigtning har sin sikre Grund i Iagttagelsen, især Synssansen og Høresansen, og Samlivet med Naturen som Jæger og Friluftsmænd. Heden og Havet elsker han, men især i Digtene om Vinden har han givet Udtryk for det elementære i sig selv: de ubundne Kræfter, der kræver at røres og tøjles, den karske Længsel, Sundhedsglæde og frisk Virkelighedsans. Ogsaa hans Kærlighedsdigtning er Maleri, ofte paa en stor Baggrund af Naturen („Sangeren synger for Voilin“). I Ungdomsdigtningen er der over Kærlighedslyrikken en vis betragtede Kølighed, der stundom slaar ud i det hektiske, men ofte hæver sig til kunstnerisk Andagt. Senere bliver Tonen varmere, menneskelig rigest er Moderens Sange („Barnet“). Hans nationale Digtning har, naar den ikke er agitatorisk og aktuelt hestemt, sin dybe Grund i Kærligheden til Naturen og de fælles Minder i Historien og Slægtens ubrudte Kæde. Det stadig levende Væld for denne Følelse er Kærligheden til Sønderjylland. I hans Lyrik har denne Følelse overvintret og vokset sig stærk og moden gennem de onde Aar, saa han ved Genforeningen fandt de

simple, trofaste Ord. R.s Versteknik er virtuøsmæssig, Stroferne er ofte bygget op med sindrig Kunst med samme Virkning som store Fuger. Hans Rimvirkninger er overraskende, men næppe saa sikre som hans Rytmer. Han kan ikke blot faa Sproget til at tone fint og luftig, men han kan faa det til at runge med Malmtoner og til at slaa og træffe paa et Haar. Hans Svaghed er en vis Bredde — især i de fortællende Digte — der ukritisk lader godt og daarligt, væsentligt og uvæsentligt staa ved Siden af hinanden. Den indre Udvikling i hans Forfatterskab kan maales ved hans stadig nøjere Tilslutning til Paludan-Müller, hvem han har hyldet som Manden, „der købte Aand for Blod, klart Lys for Brand“. Dette betegner Linien i R.s Forfatterskab fra Ungdomsdigtningen til Manddomsdigtningen med Digte som „Rimbrevet til Aage Westenholz“ og det mere intime „Ondløse“. R. indtager ikke blot en Centralstilling i den

moderne Lyrik, men i Tidens nationale Liv er han blevet en moralsk Kraft. — Gift 1901 Margrethe Hansen.

O. F.

Litt.: Slægt se C. H. R.; Selvbibliografi i „Nationaltid.“ 20/3 1915 og „Tilskueren“ 1904; Har. Nielsen i „Tilskueren“ 1903 og „Vej og Sti“ 1916; Th. Bredsdorf i „Dsk. Tidsskr.“ 1903, S. 72 og 356 og 1905, S. 626; G. Brandes: „Saml. Skr.“ XV 1905 (fra 1901); O. Geismar: „Nogle Digterprofiler“ 1906 (fra 1904); „Studenterne fra 1890“ 1915; Rimstad i „Kbh.“ 22/11 1914, „Spectator“ 1917 og „Fra Stuckenbergt til Seedorff“ II 1923; Johs. Jørgensen i „Nationaltid.“ 30/10 1913; K. Hoffmann i „Berl. Tid.“ 3/12 1918 og 22/3 1922; Vilh. Andersen i „Nationaltid.“ 10/11 1918 og „Den ny Tid.“ 20/12 1922; Leopold: „Tres Talenter“ 1918; P. R. Møller: „Slægt efter Slægt“ s. A.; Ahlmann i „Verden og vi“ 4/3 1921 og „Det dsk. Parnas“ 1920; „Litteraturen“ 1921; Ludwigs I Skovrup: „Nordisk Digtning i Ny-tiden“ I s. A.; Olaf Hansen: „Nyere dsk. Lyrik“ s. A.; „Bavnen“ 1922; A. Bindselev, A. Slott-Møller og Svensson i „Den ny Tid“ s. A.; P. C. V. Hansen i „Politiken“ 29/3 s. A.; „Berl. Tid.“ 1/12 s. A.; R. G. I „Politiken“ 7/12 s. A.; E. Thomsen i „Tilskueren“ Dec. s. A. og Sept. 1923; Frejlif Olsen i „Ekstrabl.“ 24/3 1923.

Såby, Viggo Alfred Emil (20/10 1835—20/1 1898), Sprogmand. F. paa Frijsenborg. Forældre: Godsforvalter Hans Erik Colding Saabye og Sophie Elisabeth Pedersen. Var først ved Boghandelen, blev Student 1857, studerede først Teologi, saa Filosofi, blev 1861 Huslærer i Burkal hos Johs. Kok (s. d.), hvor han kom ind paa Studiet af Botanik og det danske Sprog, senere Huslærer andre Steder. En Tid var han knyttet til Arbejdet paa Videnskabernes Selskabs Ordbog, blev 1883 midlertidig Docent ved Universitetet, hvor han virkede en halv Snes Aar, indtil Sygdom afbrød hans Virksomhed. Hans overordentlig omhyggelige, men lidet livlige, Forelæsninger over gammeldanske Tekster og dansk Lydlære vil mindes med Tak af hans Tilhørere. Hans Afhandlinger „Om Sprogformen i de sjællandske Love“ („Aarb. f. nord. Oldk.“ 1872), „Eksempler paa uorganiske Lydformer i Dansk“ („Blandinger udg. af Universitetsjubilæets danske Samfund“ I, 1881) og „Store og smaa Bogstaver“ (1888, optrykt i „Dania“ VII) er prægede af de samme Egenskaber. Popularitet hverken tilstræbte eller naaede han. Hans Udgave af Lægebogen i det Arna-Magnæanske Haandskrift 187,8^{vo} (1886) er mønsterværdig. Ved Udstedelsen af de ministerielle Retskrivningscirkulærer af 24/7 1888, 7/6 1889 og senere fik han overdraget Hvervet til udarbejde en Retskrivningsordbog (udkom 1891; 8. Udg. 1919), og denne, „S.s Ordbog“, som den stadig kaldes, har gjort hans Navn kendt i de videste Kredse; den er, som alt, hvad S. har skrevet, solidt Arbejde, og de smaa etymologiske Bemærkninger, som senere Udgaver har foretaget, var af virkelig videnskabelig Værdi. En Udgave af det stock-

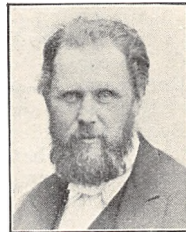
holmske Harpestræng-Haandskrift naaede han kun at gøre Forarbejder til. D. paa Oringe. — Gift 1883 Karoline Kristine Elisabeth Bentzen, d. 1900.

M. K.

Litt.: Slægt hos Lengnick, i Vahl: „Chr. Nielsens Afkom“ I 1879—86, S. 67 ff. og Volk: „Stamt. over Anders Coldings Slægt fra Skrave“ 2. Udg. 1917; Univ. Aarbog 1883—84, S. 7 ff.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ og „Politiken“ 3/2 1898.

Saabye, August Vilhelm (?/7 1823—12/11 1916), Billedhugger. F. i Skivholme ved Aarhus. Forældre: Sognepræst Erhard S. og Susanne Schmidt.

Kom som Gørtlerlæring til Kbh., besøgte fra 1842 Akademiet og viste kunstneriske Anlæg, blev Billedhugger-elev hos H. V. Bissen; deltog som Frivillig i Krigen 1848. Tre Gange prøvede han forgæves at vinde den lille Guldmedaille, fik dog offentlig Rejseunderstøttelse og drog 1855 til Paris og videre til Rom, hvor han blev til 1865. 1869—70 var han i Paris paa det Ancker'ske Legat, blev 1871 Akademimedlem, kom 1887 i Akademiraadet og blev n. A. Lærer ved Kunstskolen for Kvinder. Tre Gange fik han Neuhausens, tre Gange Eibeschütz' Præmie. S. var i sit Arbejde en udpræget Elev af den Thorvaldsen-Bissen'ske Skole; gennemførte og dygtig gjorde Værker vidner om hans idealistiske Skønhedsfølelse og hans Studier af antik Kunst; Gang paa Gang kunde han ogsaa skabe karakteristiske Genremotiver („Faun med

Bacchusbarnet“ 1859, Kunstmuseet, „Silen paa Æselet“ 1865); ogsaa større Arbejder af psykologisk højstspændt Indhold syslede han med („Susanna for Raadet“ 1884 og „Lady Macbeth“ 1891, begge paa Kunstmuseet), men det er her ofte, som om hans Stil ikke slaar til til Motivets Uddybning. Endelig har han udført flere Portrætfigurer, af hvilke de kendteste er H. C. Andersen (1877) i Rosengård Have og J. P. E. Hartmann (1904) paa St. Annæ Plads, en Skitse „Hans Egede“ (1909) bestemt til Marmor-kirken og en Del Buster i Kgl. Teaters Foyer. En dygtig Kunstner, en fin, noget veg Individualitet. D. i Kbh. — Gift 1) 1858 Anna Pauline Hansen, d. 1867. 2) 1869 Baronesse Hanne Louise Augusta Haxthausen, d. 1912. O. A.

Litt.: Slægt se Viggo Saby; 2. Hustrus Slægt se Henrich Haxthausen; „Nutiden“ 1880; Magdalene Thoresen i „Ill. Tid.“ 19/3 1893; sst. 12/7 1903; „Kbh.“ 13/3 1904; „Nationaltid.“ 7/7 1913; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 160; Nekrologer i „Politiken“ 14/11 1916, „Nationaltid.“ (af Fbg.) 13/11 s. A. og „Ill. Tid.“ 23/11 s. A.

Saabye, Johannes (f. 9/5 1860), Ingeniør. F. i Rom. Forældre: Billedhugger August S. (s. d.) og Anna Pauline Hansen. Blev Student 1878, Cand. polyt.

1885, forberedte sig til sin senere Entreprenørvirksomhed som Ingeniørassistent hos Smith & Bichel 1885—86 ved Anlægget af Gedser Bane og Havn og hos Blom & Hvidt ved Anlægget af Kastrup Fortet 1886—88. Fra 1888 har han dels ene, dels

sammen med andre — længst (1897—1902) med Fr. Johannsen under Firmanavnet Fr. Johannsen og Joh. S. og fra 1903 med O. Lerche under Firmanavnet J. S. og O. Lerche — drevet en usædvanlig stor Entreprenør- og Ingeniørvirksomhed, der rækker over saa godt som alle Felter af Bygningsingeniørernes Virkeomraade. Nævnes kan Dobbeltsporet Hellerup—Holte og paa Vestbanen, Frihavnbanen, adskillige Privatbaner i Danmark og Sverige, Esbjerg Fiskerihavn, Aarhus Sydhavn, Rødbjerg Havn og Skibsværft, Rønne Havn, Læmøler paa Jyllands Vestkyst (sammen med F. V. Blom), Havne paa Sct. Thomas (sammen med N. C. Monberg), Uddybning af Odense Kanal og over Løgstør Grunde, Fundering af Gudenaabroen, Tunnel under Kbh.s Havn og Dampfærgeleje ved Strib. Kastrup Maskinfabrik drives af S.s Firma. Trods denne store Virksomhed har S. faaet Tid til ivrig at dyrke Sejlsporten. — Gift 1887 Fritze Elisabeth Larsen. M. C. H.

Litt.: Slægt se Viggo Saby; „Nationaltid.“ 5/5 1920.

Saabye, Peter Rasmussen (1/3 1762—3/3 1810), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Tøm-

mersvend Peder Christensen S. og Karen Birgitte Andersdatter. Begyndte som Danselev ved det Kgl. Teater og debuterede 17/6 1781 som Løjtnant Krone i „Greven af Waltrou“. Han var en af disse unge Mænd, der umiddelbart gør et sympatisk Indtryk paa Scenen, og støt og sikkert arbejdede han sig gennem de uundgaelige Smaaroller frem til en Position, hvor Repertoirets Galfrandsere og muntre Elskere tilfaldt ham samt ikke faa Opgaver i Syngespillet, hvor hans gode Tenor gjorde ham anvendelig. Han, Rosing og Preisler blev 1788 de tre udvalgte Skuespillere, der paa Teatrets Bekostning sendtes paa Studierejse til Tyskland og Frankrig. Han bevarede Publikums Bevaagenhed gennem Aarene, spillede med Held f. Eks. Charles i „Bagtalesens Skole“, Just i „Kinafarerne“, Falentin i „Sovedrikken“. I høj Grad var han Personalets lystige Person, der selv i sine Overdrivelser ikke forskertede Sympatien. Hans sidste Optræden 29/2 1810 fandt Sted i en Tragedierolle: Kong Hakon i „Axel og Valborg“ — denne Livsglædens Repræsentant havde ellers absolut ikke Udtryk for tragiske Affekter. Hans lyse, sprudlende Kunst mindedes længe. D. i Kbh. — Gift 1791 Bernhardine Anna Ottea Fesser, d. 1803. C. Bs.

Litt.: Overskou: „Den dsk. Skueplads“ III—IV 1860—62; „Personalh. Tidsskr.“ VI 3 1912; Breve i R. Neltendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ 1911; Nekrolog af K. L. Rahbek i „Theone“ 1811.

Sabroe, August Herman Vilhelm (30/4 1867—8/11 1918), Bogføringssekspert. F. i Give ved Vejle. Forældre: Gaardejer Thomas Mathias S. og Marie Mathilde Thomsen. Fik hos Elias B. Muus i Odense en grundig kontormæssig Uddannelse til 1886, da han paabegyndte Aftjeningen af sin Værnepligt ved Forplejningskorpset. Her blev han for Livstid og avancerede efterhaanden gennem Graderne fra Reservointendant (1888) til Stabsintendant (1911). Han gjorde først Tjeneste ved 1. Generalkommando og derefter fra 1897 ved 1. Artilleribataillon, men kaldtes 1907 til Tjeneste i Krigsministeriet, hvor han 1909 blev Chef for Bogholderkontoret og fra 1911 til sin Død var Chef for 2. Kontor. Navnlig i Krigsaarene gjorde han her et stort og paaskønnet Arbejde, ikke mindst ved udenfor Tjenesten at paatage sig den

økonomiske Overledelse af Fangelejrene. Udenfor sin Embedsvirksomhed var S. navnlig i sine sidste Aar overordentlig stærkt optaget som Ekspert paa Regnskabsvæsenets Omraade. Han betragtedes som vor første Autoritet paa dette Felt og var meget søgt i Forretningskredse som Revisor og som Raadgiver og Hjælper ved Anlæggelsen af Bogføringssystemer. Han besad en enestaaende Indsigt i alt hvad der vedrørte Regnskabsvæsen og Bogføring, som han dyrkede helt videnskabelig; flere udmærkede Lærebøger og Afhandlinger fra hans Haand bærer Vidne herom. I en Aarrække virkede han med afgjort pædagogisk Held som en ivrig og yderst interesseret Lærer i Bogføring ved Købmandsskolen. Det er sikkert ikke overdrevent, naar det er sagt, at han her i Landet har nyskabt Undervisningen i Bogføring. Da Bogføring kort før S.s Død indførtes som Lærefag ved Universitetet, designeredes S. til at overtage Undervisningen, og da en Revisoreksamen indrettedes, var han selvskreven som Medlem af Eksamenkommissionen. S. havde usædvanlig hjertevindende Egenskaber og var altid parat til uegennyttig at paatage sig et Arbejde; han var agtet og afholdt af alle, med hvem han kom i Samarbejde. D. i Horserød. — Gift 1897 Emilie Rasch.

C. T.

Litt.: Nekrologer 1 „Den dsk. Handelsskole“ Dec. 1918, „Underofficersbl.“ 15/11 s. A., „Nationaltid.“ 9/11 s. A., „Berl. Tid.“ 9/11 s. A., „København“ 9/11 s. A. og „Handelsskolebl.“ Nov.—Dec. s. A.

Sabroe, Rasmus Peter (23/1 1867—23/7 1913), Politiker. F. paa Sølund ved Silkeborg. Forældre: Forpagter, senere Heste- og Ejendomshandler Anders S. og Mette Marie Rasmussen. Voksede op i det fattige Hjem i Aarhus, havde Bypladser, kom saa i Skomagerlære i Kbh., var senere ved Hattemageri, blev meget tidlig Socialdemokrat, optraadte ved Møder og drev Journalistik. 1887 blev han

Medarbejder ved det nystiftede „Randers Arbejderblad“, 1888 ved „Demokraten“ i Aarhus, hvor han var Medredaktør 1895—1908. Han agiterede med Iver blandt Landarbejderne, stillede sig 1892 i Æbeltoft, 1895 og 1898 i Aarhus I, hvor han valgte 1901 og genvalgte til sin Død. 1900—09 var han Medlem af Aarhus Byraad. 1908—10 var han Redaktør af „Kolding Socialdemokrat“ og flyttede saa til Kbh. som Medarbejder ved „Social-Demokraten“; han havde dog adskillige Vanskeligheder med dennes Redaktion og oprettede 1910 selv Bladet „Sabroes Blad“, der fra 1913 fort-

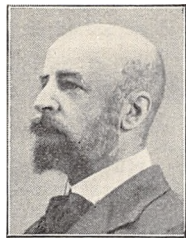
sattes i „Lille Paul“. S. var en usædvanlig frisk og oprindelig Agitatornatur; han talte og skrev lige fra Leveren og gav især i sine yngre Aar ofte sine Modstandere Anledning til Forargelse og Latter. Men Baggrunden for hans Opræden var et ægte Hjertelag for de smaa i Samfundet, mest Børnene, og ved Siden af de mange mindre velovervejede og taktfulde Bedrifter, han øvede, staaer en lang Række uegennyttig og opofrende tilkæmpede Sejre. Han repræsenterede indenfor Socialdemokratiet et udgmatisk Hjertets og Rettens Synspunkt; han havde med sin lidet diskrete Væremåde ofte ondt ved at klare sig i Partiet, men udadtil betød han en hel Verden. Han talte i Tinget i mange og lange Taler især for Børnene, om Enker og Mødre, om tuberkulose, om Tyende, om Dyrplageri (Kaspar 1911), om Herregaardsarbejderne osv. Han vilde, at Samfundet overfor Børnene skulde anlægge „Gartner“-Synspunktet, og han kæmpede ihærdig mod alt Prygleri paa Børnehjem og i Skoler (Flakkebjerg 1906—07, Hebron 1907—08, Gelsted, Vodroffsvej, Godhavn 1908, Jægerspris 1909 ff., de københavnske Skoler 1910—11, Bølgildgaard 1911), var ikke bange for at fremlægge Bevismidlerne i Tinget (Fedtegreverne 12/3 1908, den pryglede Dreng 12/10 1910). Han medvirkede utvivlsomt til, at de „værste Pryglepædagoger“ fjernedes (15/11 1909), og hans Besøg i Karle- og Pige kamre som Medlem af Tyendekommissionen 1906 satte ogsaa Frugter. Ved hans Begravelse, efter at han var omkommet ved Jernbaneulykken ved Bramminge, samledes over 50.000 Mennesker. D. ved Bramminge. — Gift 1892 Thyra Møller.

P. E.

Litt.: Bransager og Rosenkrantz, „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; P. Levin i „Tilskueren“ Juli 1911; Axel Garde i „Dsk. Aand“ 11/5 1912; Interview sst. 25/5 s. A.; „Soc.-Dem.“ 12/2, 2/12—7/12, 9/12, 10/12, 12/12, 13/12, 16/12 1913, 27/7 og 29/1 1924; Ahnelt: „P. S.“ s. A.; Eivind Fjeld i „Lille Paul“ 1/8, 16/8, 1/4, 15/4, 1/5, 15/5, 2/6, 16/7, 1/8, 1/9, 15/10, 1/11, 1/12, 1914, 1/1, 1/2, 16/8, 1/4, 15/5, 1/8, 17/10 1915, 13/2 1916; „Kolding Soc.-Dem.“ 1/1 1924; Nekrologer i „Soc.-Dem.“ 27/7—4/8 1913, „Demokraten“ 27/7—8/8 s. A., „Politiken“ 27/7, 29/7 og 31/7 s. A., „Ekstrabl.“ 29/7 og 30/7 s. A., Aakjær: „Artikler og Taler“ 1919, S. 351, „Journalisten“ 1/8 1913 og „Lille Paul“ 1/8, 1/9, 15/9, 15/10, 1/11 og 15/12 1913, 1/1 1914.

Sadolin, Frode (f. 21/6 1866), Læge. F. i Valløby ved Køge. Forældre: Sognepræst Ole Jørgen S. og Louise Emilie Susette Macgregor Marcussen. Blev Student 1885, Cand. med. 1893, lagde sig tidlig efter mekanisk Terapi, som han 1895 studerede i Stockholm. Han har siden som Læge udelukkende beskæftiget sig med dette Fag, og hans ret omfattende litterære Produktion har dels drejet sig derom, dels om Gymnastik i Almindelighed. Han har arbejdet for at gøre denne saa rationel som mulig over for at gøre denne Børn og for at skaffe den sin

rette Plads i den som han anser for

hygiejniske Livsførelse, nødvendig for at opnaa — og vedligeholde fysisk — og ikke mindre — psykisk Sundhed. Han har skrevet „Gymnastik med Smaabørn“ (1909), „Gymnastik i Hjemmet“ (1904) og flere populære Skrifter. Hans Bog „Nervehelse“ (1908), en Slags psykisk Hygiejne, har især vakt Opmærksomhed, er kommet i 7

Oplag og oversat til 4 Sprog. 1911 udkom „Haandbog i Massage, den almindelige Del“. S. har haft mange Tillidshverv indenfor sin Stand og virket med stor Interesse og Dygtighed for hygiejniske Formaal. — Gift 1896 Margrete Cecilie Bartholdy Møller.

F. L.

Litt.: Slægt se J. J. S.; Hustrus Slægt se Jens Møller, d. 1863; Hauch-Fausbøll: „Studenterne fra 1885“ 1910.

Sadolin, Jørgen Jensen (ca. 1499—¹⁰/₁₂ 1559), Biskop. F. i Viborg. Forældre: Vicarius ved Domkirken Jens Christensen og Marine Nielsdatter. Fik 1526 af Frederik I Tilladelse til at holde Skole (antagelig for vordende Præster) i Viborg, blev 1529 ordineret af Hans Tausen som Præst ved Sortebrøderkirken sst. 1530 var han til Stede paa Herredagen i Kbh. og udgav ved sin Hjem-

komst til Viborg en Beretning om Forhandlingerne med skarpe Angreb paa de katolske Gjestlige. 1532 blev han Medhjælper hos Biskop Knud Gyldensjerne i Odense, og da denne kort efter forlod Stiftet, fik S. frie Hænder til at virke for Reformationen og forelagde straks paa Landemødet 1532 Præsterne en Oversættelse af Luthers Katekismus tilligemed en Anvisning paa, hvorledes de skulde indprente den i Ungdommen. Dette vakte saa stor Harme imod ham, at han maatte søge Tilflugt hos Jens Andersen Beldenak (s. d.) paa Kærstrup paa Taasinge. Efter Gyldenstjernes Hjemkomst blev der anstillet en Religionsdisputats, hvori S. sejrede, og han kunde da fortsætte sin reformatoriske Virksomhed, bl. a. ved 1533 at udgive en Oversættelse af Augsburgerbekendelsen. 1536 var han Prædikant ved Frue Kirke i Kbh., og 1537 blev han Superintendent over Fyns Stift. I denne Stilling søgte han med Held at bringe Orden i de nye Kirkeforhold, idet han overfor Levningerne af det gamle optraadte med besindigt Maadehold, saaledes at han endog af et Par Præster i Odense blev be-

skyldt for Papisme. D. i Odense. — Gift 1) ca. 1527 Marine Ibsdatter Hegelund. 2) 1547 Elsebe Lauridsdatter, d. 1588. H. M.

Litt.: Slægt hos Lengnick, i F. Th. Møller: „Stamt. over de til Brødrene Petersens Jomfrukloster adkomstberettigede Familier“ 1884 og J. Th. Sadolin: „Slægten S. gennem 300 Aar“ 1924; „Dsk. Mag.“ V 1751; H. F. Rørdam i „Saml. t. Fyens H. og Top.“ IV 1867; Vilh. Bang: „Fyns Stifts Biskopper efter Reformationen“ 1903; Bruun i „Aarsberetn. fra Kgl. Bibl.“ II 1869—74, S. 48; „Hist. Tidsskr.“ IV 3 1872—73; Lauritz Nielsen: „Dsk. Bibliografi 1482—1550“ 1919.

Sahlgreen, Louise Rudolfine (¹⁷/₈ 1818—¹⁵/₈ 1891), Operasangerinde. F. i Kbh. Forældre: Skibsfører Christian Clemens Mar-

cher og Christiane Magdalene Cathrine Eleonore Rose. Kom som udpræget Sangbegavelse 1830 paa Konservatoriet (senere Elev af den italienske Kapelmester Sperati), ansattes i det Kgl. Teaters Kor 1836 og debuterede 1842 som Gemmy i „Wilhelm Tell“. Hun var fast ansat ved Teatret 1845—68 og udførte et højt

forskelligartet Repertoire fra Sopranroller som Donna Elvira i „Don Juan“, Norma, Alice i „Robert“, Jenny i „Den hvide Dame“, Anna i „Jægerbruden“ til Altroller som Pagen i „Figaros Bryllup“ og Moder Gertrud i „Hans Heiling“. Et vist Talent for humorfyldt Fremstilling gjorde hende brugbar foruden i Operaens komiske Roller endvidere i komiske Skuespilroller som Fru Nothington i „Capriciosa“. Hendes Stemme var blød og fyldig, sikker i Teknik og i Intonation; hendes Sceneydre egnede sig imidlertid mere for Roller, der laa udenfor Ingeniørens, og hun blev aldrig Primadonna. En stor Rolle spillede hun derimod ved Musikforeningens Koncerter (især 1850—66) og ved det Kgl. Teaters Paaskekoncerter, hvis bærende Kraft hun var 1851—69. D. i Kbh. — Gift 1847 Tenorsanger, Syngesufflør Ludvig Bernhard S., d. 1866. E. A.

Litt.: Slægt i Bidstrup: „Stamt. over Familien Koefoed“ 1886; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ VII 1876; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; Charl. Bournonville: „Erindringer“ 1903, S. 201 ff.; Nekrolog i „Berl. Tid.“ ¹⁷/₈ 1891.

Saint-Aubain, Andreas Nicolai de (¹⁸/₁₁ 1798—²⁶/₁₁ 1865), Forfatter. Forældre: Oberst Frederik Julius Christian de S.-A. og Anna Bolette Buntzen. Slægten var fransk; Moderen var Søkendebarn med Fru Gyllembourg. Levede sin Barndom paa Kristianshavn og om Sommeren paa Arresødal ved Frederiksværk, hvor han fik de første Indtryk af Hofliv. Blev Student 1818, men tog aldrig Embedseksamen. Nød i nogen Tid godt af Statsminister N. Rosen-

krantz' Protektion, men opgav dog sit „Sværmeri for Diplomatiæt“. Da Moderen midt i

Tyverne ved det gamle Buntzen'ske Handels-hus' Fallit mistede det meste af sin Formue, gav dette ham Stødet til at begynde sin Forfatterbane. Sine sidste Aar levede han under beskædne Kaar i Nyhavn, om Sommeren som Gæst paa Herregaarde, selsatsat med sit Forfat-

terskab og sine mange frivillige Hverv som Sekretær i velgørende Foreninger og Arrangør af Basarer og offentlige Fester. Som Forfatter debuterede han med en lille Novelle „Nummer Syv“ i Heibergs „Flyvende Post“ (1828). Efter nogle Aars Tavshed kom „Et Aar i København“ (1834). Her fremtraadte han første Gang under Pseudonymet Carl Bernhard, som Heiberg, der varetoget Udgivelsen, havde „døbt“ ham. Selv vaagede han siden strengt over Adskillelsen mellem Privatmanden og Forfatteren. I den første Del af Forfatterskabet fortsattes denne Novelledigtning med „Dagvognen“ (1835), „Commissionæren“, „Børneballet“, „Tante Francisca“ og „Skjædesynderne“ (1836). Hans bekendteste og største Novelle er „Lykens Yndling“ (1837), der delvis bygger paa egne Oplevelser. Af de senere Noveller kan nævnes „Et Løfte“, „En Familie paa Landet“ og „Et Ordsprog“ (1838), men efterhaanden ebbede det ud. I Mellemtiden var han slaæet ind paa den historiske Roman med „Gamle Minder“ (1840), den første litterære Behandling af Struenseetidens. Sit Held indenfor denne Genre forfulgte han med: „Kroniker fra Christian den Andens Tid“ (1846) og „Kroniker fra Erik af Pommerns Tid“ (1850), der som Forbillede har Merimées „Chroniques de Charles IX“. For Litteraturhistorien har S.-A. Betydning ved i den historiske Roman at vise den begyndende Interesse for Milieubilledet og Portrættet, men især ved sin Sans i Novellerne for „Lokaltone“ i Billederne af Frederik VI's og Christian VIII's Kbh. og Kristianshavn. Ved sin Fortællemaade og ridderlig-romantiske Livsbetragtning tilhører han den gamle Skole. Hans bedste Ting hører endnu til den lidt ældre Generations Underholdningslitteratur. D. i Kbh. — Ugift.

O. F.

Litt.: Slægt 1 Hauch-Fausbøll; „Slægthaandbogen“; mødrene Slægt se Andreas Buntzen, d. 1830; Erindringer i Carl Bernhard: „Saml. Nov. og Fortæll.“ 2. Udg. XIV 1871 og „Museum“ 1890—91; E. Elberling i „Ill. Tid.“ ¹⁶/₁ 1881; Abrahams: „Minder fra mine Forældres Hus“ 1894; Schwanenflügel: „Carl Bernhard“ 1895; Jul. Salomon i „Dsk. Studier“ 1905; Schorn: „Da Voldene stod“ s. A.; Breve i „Ill. Tid.“ ⁴/₆ 1882, „Personalh. Tidsskr.“ III 6 1897 og IV 5 1902 og „Fra Arkiv og Museum“ 1917—18; Nekrolog i „Ill. Tid.“ ³/₁₂ 1865.

Saint-Germain, Claude Louis, Greve de (¹⁵/₄ 1707—¹⁵/₁ 1778), Officer. F. paa Vertamboz, Franche-Comté. Faderen var Officer i Landeværnet. Opdroges paa Jesuiterkollegiet i Bresse, blev Løjtnant 1726, kom i kurpfalzisk Tjeneste 1729, blev Kaptajn i den kejserlige Hær 1734, Major 1737, afgik 1741, blev Oberst i bayersk Tjeneste, Feltmarskalløjtnant 1742, afgik 1745. Ved Moritz af Sachsens

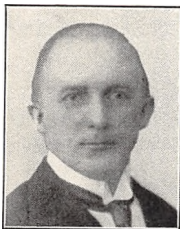

Hjælp blev han Generalmajor i fransk Tjeneste, udmærkede sig ved sine glimrende Førerevner i Flandern og i Syvaarskrigen, men maatte, som Generalløjtnant, afgive sin Kommando 1761 og tog Ophold i Holland. Han modtog nu et Tilbud om at indtræde i den danske Hær som Generalfeltmarskal, gav sig straks til at undersøge Forholdene ved den danske Sydgrense og fik i Marts 1762, da alt tydede paa Krig mod Rusland, Kommandoen over Tropperne, der samledes her. Med overlegen Dygtighed organiserede han Hæren for det kommende Felttog, der dog hurtig afsluttedes uden større Sammenstød. Han havde, da han kom til Danmark, deltaget i 44 Felttog og anerkendtes som en fremragende Troppefører, men det blev som Hærorganisator, at han, efter 1763 at være blevet Præsident i det nu oprettede Generalkrigsdepartement (s: Krigsminister), fik blivende Betydning for Danmark. Den danske Hær trængte i mange Retninger til Forbedringer; baade Organisation, Uddannelse og Kommandoforhold var mangelfulde, og Udgifterne var for store i Forhold til Resultaterne. I alle Administrationens og Hærorrdningens Grene indførte han Reforme, og adskillige af dem var af det gode. Et Hovedprincip for ham var, at den Hærstyrke, der nødvendig maatte holdes, skulde være solid og god og vellønnet; men hvad Personel, der kunde undværes og spares, blev hensynsløst fejlet af Vejen. Han reorganiserede Ingeniørkorpset og Artillerikorpset, ændrede Regnskabsvæsenet, indførte et Normalbudget, interesserede sig for Mandskabets bedre Rekrutering, Forplejning og Uddannelse, for Befalingsmændenes økonomiske Vilkaar og deres Forfremmelse efter Fortjeneste, og han viste en levende Forstaaelse af en virkelig national Hærs Betydning for Landet. Selvfølgelig stødte hans Reforme paa megen Modstand, og i sin utaalmodige Iver og sit Ukendskab til vore Forhold greb han ofte fejl. Hans Selvraadighed og Umedgørlighed skaffede ham Fjender baade i og udenfor Hæren, og hans politiske Intriger fjernede Bernstorff og Moltke fra ham. Da Christian VII 1766 kom paa Tronen, maatte S.-G. afgive sin Post som

Krigsminister, men allerede n. A. trængte han sig atter frem til Generalkrigsdirektoriet, hvor han straks fortsatte med at føre sine Planer ud i Livet. Men da Rusland saa sine Planer truede ved, at det S.-G.ske Parti, der modarbejdede Bernstorff, kom til Magten, fik det ham fjernet fra sin Post og fra Landet. 1771 var han atter i Danmark, men forlod Landet for stedse 1772. Nogle Aar levede han stille i Elsass, og 1775 udnævnte Louis XVI ham til Krigsminister; Afsked 1777. Utvivlsomt var han en betydelig Troppefører, besad den lykkelige Blanding af Dristighed, Forudseenhed og Daadkraft, der karakteriserer den dygtige Feltherre. Elsket og beundret af den menige Soldat for sin faste, rolige Tapperhed, sin aldrig svigtende Omsorg for Soldatens Vel og for den Overlegenhed, hvormed han beherskede enhver Situation, benyttede enhver Fordel uden Tøven og gennemskuede Fjendens Planer. Hans Intrigieren, hvasse Tunge, hensynsløse og ofte ubeføjede Kritik rejste ham derimod altid Fjender, der beredte ham Krænkelser og Tilsidestættelser. Var en mangesidig begavet og kundskabsrig Mand med stor Interesse for Lægevidenskab, Farmaci og Musik. D. i Paris. — Gift 1736 Ermegaard Margrethe v. d. Osten. K. C. R.

Litt.: Hustrus Slægt se A. S. v. d. Osten; hendes mødrene Slægt se Ove Gjedde; Erindringer i „Mémoires de la comte de S.-G.“ 1779; „Correspondance particulière du comte de S.-G.“ 1789; C. C. Pflug i „Mag. f. Lidende“ 1790; „Minerva“ 1797 III; Hosts „Cllo“ 1813; Vaupell: „Den dsk. Hærs Hist.“ 1872—76; L. Mention: „Le comte de S.-G.“ 1884; O. Blom: „Ældre dsk. Metal og Jern Stykker“ 1891; Vedel: „Den ældre Grev Bernstorffs Ministerium“ 1892; „Militært Tidsskr.“ XXI s. A.; „Personalh. Tidsskr.“ III 1 s. A.; Tychsen: „Fortifikations-Etaterne og Ingeniørkorpset 1684—1893“ 1893; E. Holm: „Danm.-Norges Hist.“ III 1897—98; A. Frits: „Bernstorffske Pap.“ I—III 1904—13 og „Bernstorfferne og Danm.“ II 1919; „Gemt og glemt“ III 1916; C. A. Trier: „U. A. Holstern“ s. A.; Reverdl: „Mémoires“ 1917; Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ VIII 1917; Tilf. S. 42; „Hist. Tidsskr.“ IX 1 1918—20; Rockstroh: „Den nat. Hær i Danm.“ III 1925; Breve i Gaspari: „Urkunden und Materialien“ 1786—90.

Sak, Søren Anker Kaj (f. ¹³/₅ 1883), Opfinder. F. i Horsens. Forældre: Brænderibestyrer Jørgen Petersen og Anna Andersen. Blev Cand. pharm. 1906, Student 1908, Cand. phil. 1909, studerede Kemi ved Polyteknisk Læreanstalt og Universitetet og var 1911—13 Assistent ved Polyteknisk Læreanstalts fysisk-kemiske Laboratorium. Kom 1913 som Laboratorieførstander og ledende Tekniker til „De danske Spritfabriker“ og blev 1918 teknisk Direktør her samt Direktør i „Dansk Gærings-Industri“. Siden 1918—19 har han arbejdet paa Udviklingen af en af ham opfundet Luftgærfrem-

stillingsmetode (Dansk Patent ¹⁴/₉ 1921), hvorefter det som Slutresultat kun fremkommer ubetydelige Mængder Alkohol, medens Gærudbyttet bliver mindst dobbelt saa stort som tidligere. Gæringen foregaar i stærkt fortyndet „Urt“, hvis Koncentrationsgrad stadig opretholdes ved Tilsætning af en Urt, der er rigere paa Næringsstof. S. S. Metode („differential Gæring“), der gør det muligt at fordoble en Luftgærfabrik's Ydeevne, eksploiteres af „Dansk Gærings-Industri“, og den anvendes ikke blot i danske Fabriker, men er ogsaa under dansk Instruction indført rundt om i Udlandet; Retten til Anvendelsen er overdraget Firmaer i 13 europæiske Lande samt De forenede Stater, Kanada, Australien og Sydafrika. — Gift 1910 Maria Kirstine Jørgine Antoinette Johanne Jespersen. H. H.

Litt.: L. Estrup: „Aktieselskabet De danske Spritfabrikker 1881—1921“ 1921.

Sakse, se Saxo.

Saldern, Caspar v. (¹¹/₇ 1710—³¹/₁₀ 1786), Statsmand. F. i Aabenraa. Forældre: Amtsforvalter Friedrich v. S. og Anna Maria Kamphøener. Studerede Jura i Kiel og Gøttingen og blev Amtsforvalter i Neumünster, hvorfra han senere kom til Rusland, hvor den gottorpske Hertug, Karl Peter Ulrik (Peter III), var blevet Tronfølger. S. fik her stor Betydning for Danmark ved at deltage ivrig i Arbejdet for den Mageskiftetraktat, der skulde løse hele det gottorpske Spørgsmaal. Han lod sig imidlertid meget dyrt betale af Danmark for sine Tjenester, og da han for Forhandlingernes Skyld opholdt sig i Kbh. 1766—68, udviste han en hovmodig Magtlyst, der begunstigedes stærkt ved de Forhold, der raadede i Christian VII's første Regeringsaar. S. var 1771—72 Ruslands Gesandt i Polen. Sin indflydelsesrige Stilling ved det russiske Hof kunde han i Længden ikke bevare, og efter Afslutningen af den endelige Overenskomst om Mageskiftet 1773 maatte han trække sig tilbage til Holsten for siden at leve her som Godsejer. Han har som Politiker efterladt Indtryk af en meget hensynsløs og egenlystig Personlighed. D. paa Schierensee, Holsten. — Gift 1) 1739 Catharina Lucia Thieden, d. 1742. 2) ca. 1745 Anna Maria v. Bergfeldt, d. 1774. H. Js.

Litt.: Slægt i „Zeltschr. d. Gesellsch. f. Schlesw.-Holst.-Lauenb. Gesch.“ 1900; „Neues staatsbürgerliches Mag.“ VII 1838; „Hist. Tidsskr.“ IV 1 og 3 1869—73, VI 5 1894—95 og IX 1 1918—20; A. Wetzel i „Zeltschr. d. Gesellsch. f. Schlesw.-Holst.-Lauenb. Gesch.“ 1893; E. Holm: „Danm.-Norges Hist.“ III—V 1897—1906; A. Frits: „Bernstorffske Pap.“ I—III 1904—13 og

„Bernstorfferne og Danm.“ II 1919; „Efterl. Optegn. af P. Uldall“ („Mem. o. Br.“ XXI) 1914; Reverdlil: „Memoirer“ 1917; H. Hansen: „Kabinetstyrelsen i Danm.“ I 1916; Brev i „Bernstorfske Pap.“ II 1907 og „Zeitschr. d. Gesellschaft f. Schlesw.-Holst.-Lauenb. Gesch.“ 1910.

Salicath, Vibeke Ingeborg ($\frac{1}{8}$ 1861— $\frac{22}{4}$ 1921), Filantrop, Kommunalpolitiker. F. i Kbh. Forældre:

Skolebestyrer Hartvig Frisch og Elisabeth Alexandra Mourier. Søster til Gyrithe Lemche (s. d.). Hendes Navn er knyttet især til det Kvindehjem, som hun stiftede 1902 i en lille Lejlighed paa Graabrødretorv og som siden er udvidet til at omfatte tre Ejendomme i Læssøegade, hvor

der er Gæstehjem, Folkekøkken, Vuggestue, midlertidigt Hjem for plads- og arbejdssøgende Kvinder og Mødre med spæde Børn, Uddannelse af Barneplejersker, Arbejdsstuer og midlertidigt Optagelseshjem for Børn under Forældrenes Sygdom. For dette Hjems Vækst gjorde Fru S. et stort og uegennyttigt Arbejde. Hun interesserede sig endvidere for en metodisk Uddannelse i Socialfilantropi og fremsatte 1920 i „Børnesagens Tidende“ en Plan hertil. I Arbejdet for Kvindesagen tog hun Del bl. a. som Medlem af Bestyrelsen for Dansk Kvinde-samfunds Kbh.-Afdeling 1901—07 og Redaktør af „Kvinden og Samfundet“ 1901—02. 1904 og 1908 var hun Delegeret ved udenlandske Kvindekongresser. 1909—21 var hun Medlem af Borgerrepræsentationen (konservativ) og tog bl. a. Del i Arbejdet for Børneforsorg. 1901 udgav hun „Hvorledes kommer jeg ud af det med min Indtægt?“, 1904 og 1907 oversatte hun to Bøger af Clara Viebig, var en Tid Medarbejder ved „Nationaltidende“. D. i Kbh. — Gift 1884 Translater Gerhard Guise S. P. E.

Litt.: Slægt se Gyrithe Lemche; mødrene Slægt se C. F. L. Mourier; Ægtetøllens Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; „Folkelæsnings“ $\frac{9}{1}$ 1910; „Nekrologer i „Børnesagens Tid.“ $\frac{1}{8}$ 1921, „Tidens Kvinder“ $\frac{1}{6}$ s. A., „Kvinden og Samfundet“ (af G. Lemche) $\frac{80}{4}$ s. A., „Berl. Tid.“ $\frac{23}{4}$ s. A., „Nationaltid.“ s. D. og „Politiken“ s. D.

Salmonsens, Isaca ($\frac{27}{2}$ 1846— $\frac{10}{7}$ 1910), Boghandler. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Heymann S. og Dina Jacobsen. Uddannedes til Boghandelen hos P. G. Philipsen og nedsatte sig 1871 sammen med sin Broder Moritz S. som Boghandler i Bredgade i Kbh. Allerede n. A. udtraadte Broderen af Firmaet, som derefter fortsattes af S. alene, først som Sortimentboghhandel, efterhaanden tillige som Forlag. I Begyndelsen var det især Oversættelser af udenlandsk Romanlitteratur, S. gav sig af med, men efter at Firmaet var flyttet til Gl. Holm, vokse-

de Forlagsvirksomheden baade kvantitativt og kvalitativt, og 1896 købtes det Hostrup-Schultzske Forlag til.

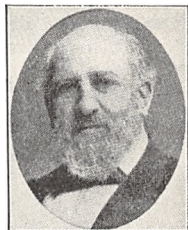
Kendt i vide Kredse blev S. dog først, da han 1891 begyndte Udgivelsen af det store Konversationsleksikon, til hvilket hans Navn er knyttet, og som han ofrede et stort Arbejde (han skrev bl. a. Artiklen „Boghandel“ deri).

Det var et for sin Tid meget dristigt Foretagende at udsende et Værk af et saadant Omfang, men Forsøget lykkedes, til Trods for at S. egentlig ikke ejede noget stort Forretningstalent. Inden for sin Stand var han meget afholdt paa Grund af sit elskværdige Gemyt og kvikke Hoved, og han indtog forskellige Tillidsposter, bl. a. som Formand for Boghandlerværkstedet. D. i Kbh. — Ugift.

S. D.

Litt.: „Kbh.“ $\frac{19}{7}$ 1891; „Nord. Boghandlertid.“ $\frac{9}{10}$ 1896; „Politiken“ $\frac{10}{10}$ 1896 og $\frac{31}{10}$ 1901; „Hver 8. Dag“ (Norge) $\frac{23}{9}$ 1899; „Værdens Gang“ $\frac{2}{6}$ 1902; „Ill. Tid.“ $\frac{16}{6}$ s. A.; „Hver 8. Dag“ $\frac{3}{11}$ s. A.; Dolleris: „Danm. Boghandel.“ 1906 og 1919; Nekrologer i „Berl. Tid.“ $\frac{11}{7}$ 1910, „Nord. Boghandlertid.“ $\frac{14}{7}$ s. A., „Politiken“ $\frac{12}{7}$ s. A. og „Ekstrabl.“ s. D.

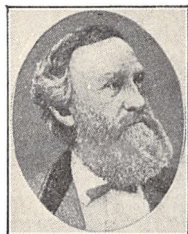
Saloman (opr. Salomon), Geskel ($\frac{1}{4}$ 1821— $\frac{5}{7}$ 1902), Maler. F. i Tønder. Forældre: Købmand, senere Kantor Isak Salomon og Veilchen Geskel. Kom med Forældrene til Kbh., besøgte fra 1834 Kunstakademiet og blev Elev af J. L. Lund; 1849 vandt han Neuhäusens Præmie paa et

Portræt af Th. Over-skou (nu i Teatermuseet). Han viede sig til Genremaleriet og Portrætkunsten. 1850 rejste han til Gøteborg og fik senere svensk Indfødsret, blev Forstander for „Gøteborg Musei Riitskola“, 1868 Medlem af Stockholms Kunstakademi og efter 1871 at være flyttet til Stockholm 1874 Viceprofessor og 1876 kgl. Portrætmaler. Han var 1854 i Paris og studerede under Couture og foretog senere flere Udenlandsrejser. Af hans Arbejder findes „I Vævestolen“ (1857) og „Ung Pige med Brev i Haanden“ (1872) og „Udvandrere paa Vej til Gøteborg“ (1872) paa Nationalmuseet i Stockholm, „Nyheder fra Krimkrigen“ (1855) paa Gøteborg Museum, „Marsk Stigs Døtre“ paa Kunstmuseet i Kbh. En dygtig og duelig Kunstner, men ingen fremstaaende Begavelse. Han syslede med Kunstarkæologi og udgav flere Bøger om antike Statuer. D. i Båstad. — Gift 1855 Ida Jacobson, d. 1863. O. A.

Litt.: Wellbach i „Ill. Tid.“ ^{25/8} 1894; Nekrolog i „Berl. Tid.“ ^{7/7} 1902.

Saloman (opr. Salomon), **Siegfried** (^{2/10} 1816—^{22/7} 1899), Komponist. F. i Tønder. Forældre: Købmand, senere Kantor Isak Salomon og Veilchen Geskel. Viste tidlig Evner for Musik og fik Undervisning hos Frøhlich, Paulli, Wexschall og J. P. E. Hartmann. Til Dels paa Stipendium opholdt han sig 1838—43 i Udlandet, studerede Komposition hos Schneider i Dessau og arbejdede her samtidig

som Violinist i Hofkapellet; senere fortsatte han i Dresden Studierne (Violin) under Lipinski. Et Aar virkede han som Teorilærer og Komponist i Kbh., men hans Værker gjorde ingen Lykke, og 1847 drog han atter bort, flakkede om i Udlandet, fik, med noget bedre Udfald, sine Værker opført i Berlin, Leipzig, Weimar o. fl. St. Efter sit Giftermaal drog han med Hustruen paa Kunstrejser, indtil de tog blivende Ophold i St. Petersborg, hvor hun blev ansat ved Konservatoriet. Efter hendes Død flyttede han til Stockholm og genoptog sin Kompositionsvirksomhed. Foruden en Del Romancer og Sange har S. komponeret en Række Syngestykker og Operaer, af hvilke „Diamantkorset“ og „Karpaternes Rose“ er de mest kendte. Hans Musik er præget af Romantikkens; i det meste af, hvad han har skrevet, naar han dog ikke ud over dennes mere almindelige Tonesprog, som det var gængs omkring Aarhundredets Midte, og som han gengiver uden nogen som helst særpræget og ejendommelig Formgivning. Hans Operamusik virker som Helhed dilettantisk, bleg og blodløs, til Tider ganske forloren i dens højtravende og højstemte Sats, i hvilken et Væld af Platheder og Banaliteter springer stærkt i Øjnene. Dog tør man ikke nægte, at den til Tider (bl. a. i Bøn-Motivet i Kirkesangen af „Karpaternes Rose“) kan svinge sig op til de Højder, hvor man synes at fornemme et Pust af den ægte og lykkelig oplevede Inspiration. D. i Dalareø. — Gift 1850 Sangerinden Henriette Nissen, d. 1879.

E. A.

Litt.: „Nordischer Telegraph“ ^{20/10} 1848 og ^{7/11} 1850; „Svensk Musiktidn.“ 1884, S. 153, 1897, S. 88, 1898, S. 85; Nekrolog sst. 1899, S. 93.

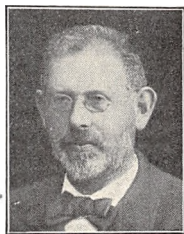
Salomon, Eskild Mouritz (^{14/7} 1854—^{22/4} 1918), Handelsmand. F. i Kbh. Forældre: Silke- og Klædehandler Heyman Joel S. og Theresia Oettinger. Tog Præliminæreksamen og fik almindelig Handelsuddannelse, hvorefter han 1853 løste Grossererborger-skab og indtraadte i det 1855 stiftede Firma J. A. Berendt & Co. (Sy- og Garnartikler, Besætninger, Knapper m. m.), som han med

Dygtighed førte videre — fra 1899 som Eneindehaver. Tidlig kom S. ind i et omfattende Arbejde for de københavnske Handels Interesser, og blandt Fagfællerne vandt han derfor megen Anseelse og Popularitet. 1887—1902 var han Formand for Manufakturhandlerforeningen og for Manufakturhandlernes Alderdomskasse; paa hans Initiativ stiftedes Fællesrepræsentationen for de københavnske Handelsforeninger, og han var dens Formand 1892—97. Ud over sine Standsfællers Kreds blev S. særlig kendt som radikal Kommunalpolitiker. 1893—1909 var han Medlem af Kbh.s Borgerrepræsentation — de sidste 3 Aar var han Viceformand —, og han var her et meget flittigt og i Udvalg stærkt benyttet Medlem. Særlig interesserede han sig for Skattesager, og han var 1894—1903 Medlem af Kbh.s Ligningskommission, 1903—09 af Kbh.s Skatteraad og 1909—13 af Overskatteraadet. I en Aarrække var han Formand for Kbh.s radikale Venstreforening for 7. Kreds, ligesom han var Medlem af Hovedbestyrelsen for Kbh.s og Frbg.s radikale Venstreforening. I det hele taget var han en solid Støtte for det radikale Venstre, i hvis Valgforberedelser han altid var en ivrig Deltager. D. i Kbh. — Gift 1879 Louise Rachel Simonsen, d. 1921.

C. T.

Litt.: Slægt i Jos. Fischer: „Slægten Levin-Fridericia“ 1916 og ved Jul. Salomon i „Hist. Medd. om Kbh.“ 1918, S. 615 og „Tidsskr. f. jød. Hist. og Litt.“ i 1917—19, S. 365; Hustrus Slægt i „Stamt. Henriques“ 1903 og Jos. Fischer: „Jakob Simonsen og Rose f. Hahn og deres Forældre“ 1923; „Avisen“ ^{16/8} 1893; J. Dam i „Tiden“ ^{21/2} 1897; „Kbh.“ ^{14/7} 1914; Nekrologer i „Politiken“ ^{23/4} 1918 og „Berl. Tid.“ s. D.

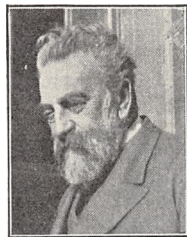
Salomon, Julius (^{13/2} 1853—^{2/5} 1922), Bibliotekar, Historiker. F. i Kbh. Forældre: Silke- og Klædehandler Heyman Joel S. og Theresia Oettinger. Blev Student 1870, n. A. Stejnograp i Rigsdagen, kom 1877 i Kbh.s Kommunes Tjeneste som statistisk Medhjælper for Marcus Rubin (s. d.) og blev 1894 Fuldmægtig i Statistisk Kontor. Ved Oprettelsen af Raadhusbiblioteket 1897 blev han dets Bibliotekar og forstod med Sporsans og Energi at tilvejebringe en betydelig Samling af Bøger og Billeder til Kbh.s Historie. 1907—19 var han tillige Landstingsassistent. Han var en belæst og kundskabsrig Mand, ikke mindst indenfor den danske Litteratur og igen

specielt i den, der var skrevet af eller angik Jøder. 1908—10 udgav han Goldschmidts Værker i Folkeudgave med egen Tekstrevision. Sammen med Josef Fischer (s. d.) udgav han „Mindeskrift 29. Marts 1914“ (1914) og fra 1917 „Tidsskrift for jødisk Historie og Litteratur“, hvori han selv skrev „Bidrag til dansk-jødisk Historie 1820—45“ (1918), en Artikel om Goldschmidt (1919) og om jødisk Litteratur (1921). En human, beskeden Aand, en flittig, klar og hjælpsom Forsker. D. i Kbh. — Gift 1880 Johanne Dreyer. P. E.

Litt.: Slægt se Eskild S.; Rubin i „Hist. Tidsskr.“ VIII 5 1914; „Politikken“ 1/5 1917; „Vort Land“ 30/10 s. A.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 2/5 1922, „Politikken“ (af C. C. C.) 3/5 s. A. og „Tidsskr. f. jød. Hist. og Litt.“ 1922 (af H. Trier og J. Fischer).

Salomonsen, Carl Julius (f. 9/12 1849), Læge, Bakteriolog. F. i Kbh. Forældre: Lægen Martin S. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1865, Cand. med. 1871, var Kandidat paa Hospitaler her i Byen og studerede hos Cohnheim i Breslau, var 1877—79 Prosektor paa Kommunehospitalet.

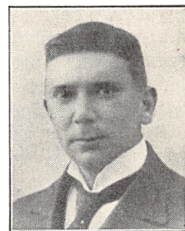

Han var hurtig kommet ind paa bakteriologiske Studier og blev paa dette Omraade Foregangsmand i Skandinavien. 1876 offentliggjorde han sine første Forsøg over Rendyrkning af Bakterier, og hans Disputats (1877) „Studier over Blodets Forraandelse“ giver ogsaa vægtige Bidrag til Bakteriologiens Teknik. Som Cohnheims Medarbejder ved de kendte Undersøgelser om Tuberkulosens Specificitet, der fastslog, at kun Indpodning af tuberkuløst Stof giver Tuberkulose, vandt han sin første udenlandske Anerkendelse. Iøvrig blev han hverken nogen ensidig Elev af den tyske eller franske Skole, studerede saavel hos Koch som hos Pasteur. 1883 blev han midlertidig Docent i Bakteriologi og har været Lærer for alle nulevende danske og mange udenlandske Forskere. Ved sin utrættelige og livlige Undervisning og sin store Viden blev han en skattet Lærer, og da han i høj Grad tog Sigte paa praktiske Formaal, har han haft stor Indflydelse paa vort hele Sundhedsvæsen. S. har — ofte sammen med Elever — offentliggjort talrige videnskabelige Arbejder, saaledes om Immunitet og Prædisposition (med Th. Madsen), om serologiske Spørgsmaal, om Radiumforskning (med Dreyer). 1893—1920 var han Professor i almindelig Patologi, og da Arbejderne med Diffteriserum tog Fart, fik han 1895 indrettet et serumterapeutisk Laboratorium (det første i Norden). Det omdannedes 1911 til Seruminstittuttet, hvis Betydning for Landet og langt ud over dets Grænser har væ-

ret umaadelig stor. Indtil 1909 var S. dets Direktør. Hans Lærebøger er fortræffelige, navnlig har hans „Bakteriologisk Teknik“ (1885; 4 Oplag), der er oversat til flere Sprog, vakt Opmærksomhed. S. har trods sit store Arbejde i sine Hovedfag dog faaet Lejlighed til at syse meget med Biinteresser især Medicinens Historie, har bl. a. skrevet et større akademisk Arbejde om „Epidemiologiske Teorier i 1. Halvdel af 19. Aarh.“ (1910). Fra 1917 har han været Formand for Medicinalhistorisk Selskab, og sammen med Johnsson og Carøe stiftede han Medicinsk-historisk Museum 1907. Ogsaa Undervisnings- og Administrations-spørgsmaal har han givet sig af med; paa det sidstnævnte Felt har han dog mødt skarp Modstand. Hans kraftige Optræden mod de moderneste Kunstretninger („Dysmorfisme“) beviser hans stadig vaagne kulturelle Interesser. En Samling af S.s „Smaa-Arbejder“ (1917), Taler, Foredrag osv., er et stateligt Bind. Sin varme Interesse for sit Fag har han ogsaa vist ved at stifte flere Legater med videnskabelige Formaal. — Gift 1880 Ellen Pauline Henriques, d. 1920. F. L.

Litt.: Mødrene Slægt i E. Henriques: „Stamtavlen Henriques“ 1903; Hustrus Slægt sst. og i Jos. Fischer: „Stamtavlen Melchior“ 1920; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1877; Erindringer i „Die Berliner klinische Wochenschrift“ 1914; E. B. i „Politikken“ 6/12 1907; Sv. Dahl: „Bibl. zool. Dan. 1876—1906“ 1910; C. Christensen: „Den dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913; „Nationaltid.“ 23/4 1916; „Hospitalstid.“ 1917; „Ugeskr. f. Læger“ s. A.; „Ill. Tid.“ 16/12 s. A.; „Berl. Tid.“ 5/12 s. A.; N. Lassen: „Erindringer 1918—19; A. H. Rilse: „Valdemar Rilse“ 1918, S. 10; „Bogens Verden“ Okt. 1920; Levin i „Berl. Tid.“ 2/10 s. A.; O. Thomsen i „Politikken“ 9/10 s. A.; C. With i „Naturens Verden“ s. A.; T. Geile i „Akad. Ugebl.“ s. A.; „Berl. Tid.“ 20/10 1921; „Politikken“ 6/12 1922.

Salomonsen, Einar Joseph (f. 16/11 1871), Læge, Forsikringsmand. F. i Kbh. Forældre: Lægen Louis S. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1889, Cand. med. 1896, gjorde Kandidat-tjeneste, praktiserede fra 1898 i Kbh. og blev 1896 Læge ved Livsforsikringselskabet „Danmark“, ved „Norden“ 1910; for sidstnævnte blev han Direktør 1917. Forsikringsmedicin og Forsikringsvæsen blev efterhaanden hans Hovedinteresse, og han arbejdede her videre i sin Faders Fodspor. Især har han beskæftiget sig med forskellige Sygdommes Indflydelse paa Levesandsynligheden, navnlig har han studeret Syfilis' Betydning for Livsforsikring m. m. („Danmark's Festskrift 1911). Fra 1916 har han været Tillidslæge ved den Sammenslutning af danske Forsikringselskaber, der antager mindre gode Liv, og meddelt Resultaterne i „Nordisk For-

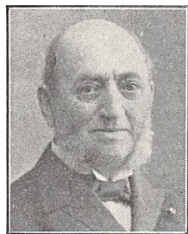

sikringstidsskrift" (Begrebet „Karens“, Præmiefrigtagelse ved Invaliditet hos mindre gode Liv). S.s store Kundskaber som Forsikringslæge er bl. a. anerkendt ved, at han Novb. 1918 deltog i Forsikringsforeningens Forelæsningsrække paa Universitetet med nogle Forelæsninger om Lægevesenet i Livsforsikring. — Gift 1898 Ingeborg Levin.

F. L.

Litt.: Slægt i J. Fischer: „Slægten Levin-Fridericia" 1916; Hustrus Slægt sst.; „Det gensidige Forsikringsselskab Danmark 1861—1911" 1911; „Studenterne fra 1889" 1914; L. W. S. og Einar S.: „Guldbrylupsminde" 1913; „Assurandøren" 1921.

Salomonsen, Isak Salomon (¹⁸/₁₁ 1830—¹⁷/₄ 1916), Vekselerer. F. i Kbh. Forældre: Vekselerer Salomon Isak S. og Rose Goldschmidt. Grundlagde

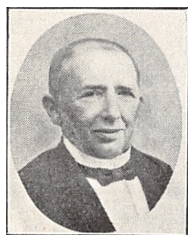

efter endt Uddannelse 1856 (sammen med Vekselmægler M. S. Meyer) Firmaet I. S. S. & Co., som han med stor Dygtighed, forenet med en overordentlig Flid og Paapasselighed, i Aarenes Løb fik arbejdet frem til at blive Kbh.s maaske største og rige-

ste Vekselerfirma. Indtil han 1912 udtraadte af Firmaet, var han en af Børsens Forgrundfigurer, og han nød overalt den største Anseelse for sin noble og bramfri Færd. Medens S. i sin Forretningsvirksomhed var økonomisk meget nøjeregnende og af Vane var særdeles nøjsom og maadeholden, var han i sin private Færd iøvrig meget godgørende — og helst i det skjulte; han yndede i det hele taget ikke at træde offentlig frem. Hans Godgørenhed kom vel i første Række den jødiske Menighed, som han følte sig stærkt knyttet til, til gode, men ogsaa andre Kredse nød godt af den. Paa forskellig Maade støttede han Kunst — navnlig dyrkede han Musikinteresser — og Filantropi; han var saaledes Revisor i Foreningen til Oprettelse af Friskolebørnsasyl i Kbh.s Arbejderkvarterer. D. i Kbh. — Gift 1860 Zerline Amalie Levin. C. T.

Litt.: Nekrologer i „Politiken" ¹⁹/₄ 1916, „Berl. Tid." s. D., „Børsen" s. D. og „Ill. Tid." ³⁰/₄ s. A.

Salomonsen, Louis Wilhelm (³⁰/₁₀ 1832—¹⁸/₁₂ 1914), Læge. F. i Kbh. Forældre: Silke-

og Klædehandler Moritz (Moses) Marcus S. og Esther Fridericia. Blev Student 1848, Cand. med. 1855, fik 1852 Universitetets Guldmedaille for en kemisk Prøveopgave og blev, efter at have uddannet sig hjemme og i Udlandet, Reservemedicus ved Fre-

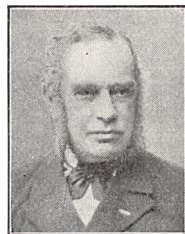
deriks Hospital 1861—63. 1859 havde han disputeret („Urinsyreinkonstet hos Nyfødte"). 1866 blev han konstitueret Distriktslæge, 1872 Kommunelæge i Kbh., 1880 Fattiglæge ved det mosaiske Trossamfund. 1872—1914 var han Læge ved Livsforsikringsselskabet „Danmark". I denne Virksomhed voksede hans Interesse for forsikringsmedicinske Spørgsmaal, og dels ved Foredrag paa Kongresser — i Kria, Bryssel, Paris, Kbh. — dels i forskellige Offentliggørelser har han givet meget vægtige Bidrag til Forsikringsmedicinen. En Del af sine Resultater og Erfaringer har han samlet i „Danmark"s Festskrift (1911). D. i Kbh. — Gift 1863 Sara Sophie Levin, d. 1920.

F. L.

Litt.: Slægt se Einar S.; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1859; Erindringer i „Dsk. Klinik" 1910; Univ. Progr. Sept. 1852, S. 85; „Det gensidige Forsikringsselskab Danmark 1861—1911" 1911; L. W. S. og Einar S.: „Guldbrylupsminde" 1913; Nekrologer i „Berl. Tid." ¹⁹/₁₂ 1914, „Assurandøren" 1915, „Assurancetid." s. A. og „Ugeskr. f. Læger" 1914.

Salomonsen, Martin (⁹/₃ 1814—²¹/₁₂ 1889), Læge. F. i Kbh. Forældre: Urtekræmmer Samuel Moses S. og Amalie Henriques. Blev Student 1832, Cand.

med. 1838, studerede i Udlandet og var Kandidat paa Frederiks Hospital, blev praktiserende Læge og 1844 Distriktslæge i Kbh. 1854 disputerede han med „Udsigt over Kbh.s Epidemier i sidste Halvdel af 18. Aarh." og vedligeholdte stadig sin Interesse for Epidemiologi og hygiejniske Forbedringer, samtidig med at han havde en meget stor Lægevirkosomhed. Det skyldes S.s Initiativ, at „Ugelisterne", Grundlaget for vor Sygestatistik, indførtes, og vi kom derved forud for de allerfleste Storsteder. S. udarbejdede ogsaa Aarsberetningerne om de epidemiske Sygdomme i vore Tidsskrifter; ogsaa humanitære Foranstaltninger ydede han megen Støtte og viste stor Interesse. D. i Kbh. — Gift 1844 Emma Henriques, d. 1896. F. L.

Litt.: Hustrus Slægt i E. Henriques: „Stamtavlen Henriques" 1903; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1855; Nekrolog i „Bibl. f. Læger" 1890 og „Ugeskr. f. Læger" s. A.

Salomonsen, William (¹⁶/₁₂ 1842—⁵/₂ 1900), Tekstilfabrikant. F. i Kbh. Forældre: Silke- og Klædehandler Benny S. og Julie Cohn. Blev Student 1860, uddannede sig derefter til Handelsmand og opholdt sig bl. a. flere Aar i Paris og London. Blev 1872 Medejjer og senere Enejjer af Brede Klædefabrik, som moderniseredes og efterhaanden udvikledes. 1895 blev Fabrikken omdannet til Aktieselskabet J. C. Modeweg & Søn. S. var Medstifter af Foreningen af københavns-

ske Manufakturgrossister samt i en Aar-række Medlem af Sø- og Handelsretten.

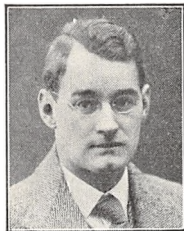

Foruden sine faglige Interesser, der bl. a. førte ham stærkt ind i Tolddebatten i 80'erne, havde han betydelig Interesse og Forstaaelse for Kunst. Sine nationale Følelser viste han bl. a. ved at anlægge en Plantage i Vorbasse Sogn i Jylland. D. i Sorrent. — Gift 1867

Amanda Salomonsen, d. 1918. P. P. S.

Litt.: Hustrus Slægt i E. Henriques: „Stamtavlen Henriques“ 1903; Nekrolog i „Berl. Tid.“ 9/2 1900.

Salto, Axel Johannes (f. 17/11 1889), Maler. F. i Kbh. Forældre: Direktør i Hærens tekniske Korps Hans Christian S. og Ingeborg Heide. Blev Student

1907 og forberedtes paa Teknisk Selskabs Skole af H. Grønvald til Kunstakademiet, som han frekventerede under Jul. Paulsen Jan. 1909 —Maj 1914, med Afgang som Maler Jan. 1914. Han har udstillet paa Kunstnernes Efteraar-udstilling 1913—21,

Charlottenborg Foraarsudstilling 1914—15, den Frie Udstilling 1916—19, den danske Udstilling hos Liljevalch i Stockholm 1919, Göteborgs Konstforening 1922 og har siden 1921 tilhørt Udstillerforbundet „De Fire“. I sine tidligste Arbejder viste S. sig som en sensibel Lyriker, hvem det faldt naturligt at udtrykke sig i en Linierytmik af utvungen Ynde („Adam giver Dyrene Navne“, Træsnit med Antiloper). Under Studierejser til Paris og Sydfrankrig i Krigsaarene bejestreredes han af den saakaldte „moderne“ Kunst. Han blev den egentlige Organisator af de nye Tendensers Fremstød, da disses Bærere omkring 1917 erobrede Kunstnernes Efteraarudstilling og paa en ret drastisk Maade søgte at revolutionere de herskende Kunstanskuelser, bl. a. ved en energisk Pressekampagne. Selv udgav han 1917—20 Kunstbladet „Klingen“. Samtidig søgte han andre Veje i sit Maleri, kastede sig over Studiet af Farven (Opstillinger med Blomster og Frugter) og fulgte navnlig de da fremtrædende dekorative Bestræbelser, baa-de i et virkeligt Dekorationsmaleri og i sine Staffelibilleder. Den Grundstemning, hvoraf hans senere Kompositioner udspringer, er stadig den lyrisk betonedede Fantasivirk-somhed, men han har i dem stræbt mod en til Tider ret voldsom Kraftudfoldelse. 1920 rejste han i Italien, og i de seneste Aar har han opholdt sig meget i Sydfrankrig, hvor

han bl. a. har malet Landskaber. Han har ogsaa gjort enkelte Skulpturer. Kunstmuseet ejer et Billede af ham. — Gift 1915 Malerinden Anna Camilla (Kamma) Thorn.

S. S.

Litt.: Slægt hos Lengnick og i Hlort-Lorenzen: „Legatstamt. f. Christiane Muus' Legat“ 3. Udg. 1910; mødere Slægt se A. Heide; „Hovedstaden“ 19/4 1915 (af V. Wanschler); „Politiken“ 18/11 1917, 2/1 1921 (af E. Bønnelycke), 14/1 1921 (af Oluf Thomsen), 13/11 1921 (af V. Wanschler), 27/11 1921 (af Knud Pontoppidan), 19/12 1922 (af E. Bønnelycke), 29/1 1923 (af Oluf Thomsen), 29. 31/12 1923, 8/1 1924 (af V. Wanschler); Carl. V. Petersen i „Tiilskueren“ 1915, S. 409 f., 1916, S. 421, Maj 1917, S. 448 ff. Marts 1924, S. 180 ff.; „Vor Tid“ II 1918, S. 919 f. (af Leo Swane); „Vore Herrer“ 1/5 1919, 28/10 1920; S. S.: „Ny Horisont“ 1918; „Ill. Tid.“ 4/5 1919 (af S. S.), 4/2 1923 (af Ivar Rosenberg); Otto Gelsted: „Ekspressionisme“ 1919; „Klingen“ III Hefte 10—12; „B. T.“ 17/11 1920, 13/10 1922, 3/2 1923 (af Chr. Houmark), 6/2 1923; „Sund Sans“ 23/1 1921 (af Aage Hermann); „Arktitekten“ XXIII 1921, S. 341 og 345 (af Carl Petersen); „Skønvirke“ VII 1921 S. 97 ff. (af Chr. Engelstoft); „Dagens Nyh.“ 18/11 1921 (af Jens Locher); „Berl. Tid.“ 9/2 1922, 26/7 1922 (af E. Bønnelycke), 28/1 1923, 11/2 1923, 30/12 1923; „Magasinet“ 22/4 1923 (af E. Bønnelycke), 21/5 1923; „Kunstbl.“ Jan. 1924 (af Leo Swane); „Kbh.“ 20/5 1922.

Saltoft, Edvard Anders Christian (f. 3/9 1883), Maler. F. i Kbh. Forældre: Maskingeniør Edvard S. og Marie Hansen. Besøgte Teknisk Skole.

var Elev af Kunstakademiet 1901—02 og af Kunstnernes Studie-skole, udstillede paa Charlottenborg 1905—07 og 1913—14, paa Kunstnernes Efteraar-udstilling 1905, i Alpine Club Gallery, London, Maj 1920. Korrespondent for „Berlingske Tidende“ i Rusland 1915, Repræsentant for Røde Kors sst. 1916—18. Akademiets Rejsestipendium 1906, 1909, 1913. Han har skildret den russiske Revolution i en Række større Billeder, der har været udstillet i London. Hovedværker: flere af disse samt „Danaider“ (1907), „Højesteret“ (1913), „Epitafium“ (1914), „Ung nøgen Mand og Kvinde“ (1914), Portræt af Skuespiller Mantzius. Han har altid stillet sig selv de største og vanskeligste monumentale Opgaver og har villet løfte Menneskeskildringen op over Virkelighedens Plan. Han har en vis journalistisk Evne til at gribe den Stemning, der hviler over en Forsamling, og til at hæve den til dramatisk Uhygge. Bedst kommer hans Evner til deres Ret i nogle stort og alvorlig opfattede Portrætlitografier. — Gift Marie Brigitte Henriikka Minna Madelung. Ægteskabet opløst. I. M. O.

Litt.: „Politiken“ 30/3 1908 og 12/6 1919; „København.“ 26/3 1908; Carl V. Petersen i „Kunstbl.“ 1909—10, S. 31; „Nationaltid.“ 30/4 1914 og 9/8 1920; „Berl. Tid.“ 22/5 1920 og 2/4 1923; „B. T.“ 18/12 1920.

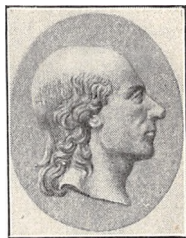
Saly, Jacques François Joseph (²⁰/₆ 1717—⁴/₅ 1776), Billedhugger. F. i Valenciennes, Frankrig. Forældre: Snædker François Marie S. og Marie-Michelle Jardes. Lærte som Billedhugger i sin Fødeby, uddannedes videre i Paris paa Akademiet under Coustou og vandt 1738 Prix de Rome, hvorved han 1740 kunde rejse til Rom. 1749 kom han tilbage til Frankrig og blev 1751 Medlem af Pariserakademiet. Han kom hurtig frem i første Række og udførte baade en Statue af Louis XV til sin Fødeby og Buster af Kongen og Me Pompadour. Hans Barnebuste af den sidste Datter, almindelig kaldet „la Boudeuse“, var meget anset, findes nu bl. a. i Glyptoteket i Kbh. Han udførte ogsaa i klassisk Stil en Statuette „Faun med et Kid“, som blev hans Medlemsarbejde til Pariserakademiet og som, højt beundret af Samtiden, efterlignedes overalt i Europa. Ogsaa hans Relief „Diogenes“ (1746) blev ofte efterlignet i den følgende Periode (Pajou 1779). Da S. saaledes var i Færd med at arbejde sig frem i første Række i den franske Kunstverden, er det forstaaeligt, at det netop blev ham, som Billedhuggeren Bouchardon anbefalede den danske Gesandt, da denne 1751 paa Grev A. G. Moltkes Foranledning søgte at bevæge en fransk Billedhugger til at drage til Kbh. for for det Asiatiske Kompagni at udføre den Rytterstatue af Frederik V, som efter M. Tuschers Planer skulde smykke den nye Amalienborg Plads. 1753 kom S. til Kbh., og da Kunstakademiet oprettedes, blev han 1754 Professor derved og kort efter og indtil 1771 Akademiets Direktør. Han indlagde sig her stor Fortjeneste ved at forestaa Akademiets kunstneriske Ledelse i den Periode, hvor vor Kunst stod Verdenskunsten saa nær som ingensinde. I Kbh. arbejdede S. i en Aarrække paa Statuen paa Amalienborg Plads, den blev færdig modeleret 1764 og afsløredes 1770; desuden udførte han Buster af Frederik V (1754, 64), af C. G. Pilo (Svenska Akademien) af A. G. Moltke (Bregentved), af den franske Gesandt Ogier (forsvundet) og et Relief af Apollo (1756). Det er kendt, at han har tegnet Profilbilledet af Struensee. 1774 vendte S. tilbage til Paris. — Hans Betydning for dansk Kunst beror ikke blot paa de Værker, han skabte, og ypperligere Statue end Hestestaturen af Frederik V findes vel næppe i Norden, men ogsaa derpaa, at han var Formidler af de franske høje kunstneriske Krav og Anskuelser. Som Kunstner formaede han under Romeropholdet at vikle sig ud af Rokoko-skulpturens Form, og han var en af de før-

ste Talsmænd for den Stræben mod mere Enkelthed, Renhed og Knaphed, mod antik Form, som betegner den Epoke i Kunsten, der kaldes Louis XVI's Stil, efter den Tid, hvor den kom til sin almindelige Udfoldelse. En ypperlig Tekniker, en Kunstner med Realitetssans og med en fremragende Stilfølelse. Som Person stridbar og bjergsom, pretentiøs og selvfølende. D. i Paris. — Ugift. O. A.

Litt.: Büsching: „Nachrichten“ I 1754; „Neue Bibl. der schönen Wissensch.“ XIV 1773, S. 147; Hennings: „Essay sur les arts“ 1778; Saly: „Description de la Statue équestre“ 1771; Butty: „Beskrivelse af Statuen til Hest osv.“ 1774; T. Baden: „J. S.s Fortjeneste af Kunstakademiet“ 1820; Chennevières og Montaignon: „Archives de l'art français“ X 1858—59, S. 164 ff.; Thiele: „Kunstakademiet og Heststatuen“ 1860; „Dsk. Saml.“ II og V 1866—70; F. J. Meier: „Efterretn. om Fredensborg“ 1880; Jouin: „J. S.“ 1896; E. Holm: „Danm.-Norges Hlst.“ III² 1898; Oppermann: „Kunsten i Danmark under Frederik V og Christian VII.“ 1906; A. Friis: „Bernstorff'ske Pap.“ I—II 1904—07; Hjalmar Friis: „Rytterstatuen paa Amalienborg“ 1921; M. Krohn: „Frankrigs og Danmarks kunstneriske Forbindelse i 18. Aarh.“ 1922.

Samsøe, Ole Johan (²¹/₃ 1759—²⁴/₁ 1796), Forfatter. F. i Næstved. Fader: Koffardikaptajn Jørgen S. Besøgte som Dreng ofte Herlufsholm og sluttede her Venskab med Rahbek, den Gang Discipel paa Skolen. Blev Student 1776 og tog filologisk Eksamen 1779, men en lille Fædrenerf arvgjorde ham økonomisk uafhængig, saa han opgav Embedsvejen for friere litterære Sysler. Som Medlem af en litterær Klub skrev han en nordisk Fortælling i Suhms Genre: „Fridthjof“, der senere efterfulgtes af „Hildur“ og „Halvdans Sønner“. Anlæg til Tungsind gjorde ham modtagelig for det Werther-Sværmeri, der greb Tiden, bl. a. ogsaa Rahbek. De to Venner rejste „for at undfly sig selv“ udenlands (Tyskland og Paris), og S. vendte hjem (1784) med friske Kræfter. Arven var opbrugt, og da han en Tid tænkte paa at gifte sig, maatte han søge Embede, blev Lærer ved Skolen for de kgl. Pager (til 1791) og senere ved forskellige Skoler, især Borgerdydskolen. I denne Periode frembragte han det Værk, der har bevaret hans Navn i Litteraturhistorien, Sørgespillet „Dyveke“, der blev spillet første Gang ³⁰/₁ 1796, imødeset med stor Forventning og modtaget med Begejstring. Det er fyldt af Tidens Stemning, „en sød Melankoli“, og Menneskeskildringen er ligeledes begrænset af Tidens moralske Synspunkt, Dyveke er ligesaa god som hun er skøn. Det har hævedet sin Stilling som det første heldigere Forsøg i det alvorlige Skuespil efter Ewalds Sørgespil. S. syslede inden sin tidlige Død

med flere litterære Planer („Marsk Stig“ og „Tordenskjold“). Rahbek har udgivet hans „Efterladte digteriske Skrifter“ (2 Bd. 1796). D. i Kbh. — Ugift. O. F.

Litt. Rahbek i S.s „Efterl. Skr.“ I 1796; Labde: „Mindesmærkerne paa Assistentens Kirkegaard“ 1801—11; J. B. Møller i „Vor Ungdom“ 1883; Lund: „Borgerdydskolen“ 1887; Zak. Nielsen i „Nordslesv. Søndagsbl.“ 1888; „K. L. Rahbeks Ungdomskærlighed“ („Mem. o. Br.“ XV) 1911; P. Rubow: „Saga og Pastiche“ 1923.

Samwer, Karl Friedrich Lucian (¹⁰/₃ 1819 —⁸/₁₂ 1882), Politiker. F. i Eckernförde. Forældre: Over- og Landretsadvokat Karl August S. og Dorothea Maria Wiegmann. Tog 1843 juridisk Eksamen i Kiel og oprettede s. A. med flere andre „Neue Kieler Blätter“, der udkom til 1847, og hvori han især skrev om Hertugdømmernes Arveret. Han sluttede sig til den augustenborgske Opfattelse af denne og udgav en Række Skrifter til dens Forsvar; bl. a. „Die Staats-erfolge der Herzogtümer Schleswig-Holstein und zugehöriger Lande“ (1844) og „Das Kommissionsbedenken über die Erbfolge des Herzogtums Schleswig“ (1847). Hans Hovedværk var det 1850 sammen med Droysen udgivne „Die Herzogtümer Schleswig-Holstein und das Königreich Dänemark“. 1843 blev han Underretsadvokat, levede fra 1846 i Kiel og sluttede sig 1848 til Oprøret, blandt hvis ledende og handlekraftigste Mænd han var, anvendtes af den provisoriske Regering bl. a. til Sendelser til London, hvor han med korte Mellemrum opholdt sig Dec. 1848—Aug. 1849. 1849 blev han Professor i Lovkyndighed i Kiel og gik i Tjeneste hos Hertugen af Sachsen-Koburg-Gotha, hvis Regeringsraad han blev 1858. 1863 gik han i Hertug Frederik (VIII)s Tjeneste, fulgte ham til Kiel og skrev sammen med Hänel et Skrift om hans Ret til Hertugdømmerne, vendte 1866 tilbage til Gotha, blev 1868 Ministerialraad og 1881 Departementschef. D. i Gotha. — Gift 1855 Marie Magdalene (Lene) Møller, d. 1923. P. E.

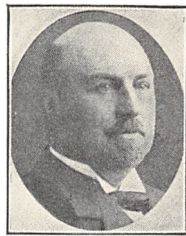
Litt.: Slægt i Jürgensen og Hennings: „Slægtregister over Familierne Sangaard m. fl.“ 1910; „Aufzeichnungen des Prinzen Friedrich v. Augustenburg“ 1861; Fock: „Schlesw.-holsteinische Erinnerungen“ 1863; „Bunsen aus seinen Briefen usw.“ II—III 1869—71; Freytag: „Karl Mathy“ 1872; Sach: „Gesch. der Stadt Schleswig“ 1875; Ernst II: „Aus meinem Leben“ II—III 1888—89; Jansen og Samwer: „Schleswig-Holsteins Befrelung“ 1897; Samwer: „Herzog Friedrich VIII“ 1900; Gebauer: „Christian August“ 1910 og „Herzog Friedrich VIII“ 1912; „Hist. Tidsskr.“ VIII 2 1909—10; Brevveksling i Kupke: „Vor 50 Jahren“ 1914 og Liepmann: „Von Kieler Professoren“ s. A.

Sand, Gerhard Alexis Cappelen (⁷/₂ 1861—²/₄ 1921), Veterinær. F. i Lemvig. Forældre: Købmand Søren Borgesen Vandborg S. og Andrea Henriette Cathinca Cappelen. Tog 1877 4. Klases Hovedeksamen, 1883 Dyr-lægeeksamen, blev s. A. Assistent ved Veterinærskolens stationære Klinik, 1887 Lærer i Veterinærvidenskab. Hans Lærervirk-

somhed omfattede i Begyndelsen kun Ledelsen af den ambulatoriske Klinik og Operationslæren), snart efter ogsaa Fødselshjælp med Demonstrationer og Øvelser, 1889—96 do- cerede han hele Kirur- gien, senere underviste han i Fødselshjælp og ledede den ambulatoriske Klinik, og end- nu senere ledede han tillige Undervisningen i Hesteavl og Hestens Ydrelære. S. var en højt begavet Mand, en sjælden dygtig Kliniker og Obstetrik og en fremragende Forsker. Desværre foreligger kun faa større Arbejder fra hans Haand, og den Lærebog i Veterinær-Obstetrik, som han i mange Aar arbejdede paa, naaede han ikke at fuld- føre. I adskillige Tidsskrifter, Veterinærskolens Aarskrifter, „Landmandsbogen“, „Salmonsens Konversationsleksikon“ o. fl. St. har han offentliggjort talrige Artikler, der vidner om hans store Indsigt, Grundig- hed, Erfaring og ypperlige Fremstillings- evne, saaledes „Om Kastrationer“, „Den in- fektøse Kastning“, „En ny Sygdom hos Kvæget“, endvidere om Botryomykose i Hop- pens Yver, om Slimdegeneration af Mus- lingebenene, om Ufrugtbarhed hos Hoppen, om kunstig Sædooverføring, om Børslyng- ning etc. Hans sidste Arbejde (1919) var den udmærkede biografiske Fremstilling af Ignaz Philipp Semmelweis. S.s Interesse for Bakteriologi var betydelig, og allerede som ung Dyr-læge gav han i „Tidsskrift for Veterinær“ 1885 en Oversigt over Bakterio- logien og de bakteriologiske Arbejdsmeto- der; sammen med C. O. Jensen (s. d.) fore- tog han forskellige betydningsfulde bakte- riologiske Undersøgelser, bl. a. „Om ond- artet Ødem og Ødembacillen“ (1886) og grundlæggende Undersøgelser over Aar- sagen til Kværke. S. var en sjælden elsk- værdig og nobel Karakter. Fra 1912 var han Medlem af det veterinære Sundheds- raad, beklædte en Række andre Tillids- poster indenfor Faget. Han var Delegeret i Statshingsteskuekommissionen, og hans Be- tydning for Danmarks Hesteavl har ikke været ringe. D. i Kbh. — Gift 1888 Albertine Fro Olufsen, d. 1917. L. Ba.

Litt.: Mødrene Slægt i E. A. Thomsle: „Fam- lillen (von) Cappelen“ 1896; „Den kgl. Veteri- nær- og Landbohejskole 1858—1908“ 1908; „Med- lemsbl. f. d. dsk. Dyr-lægeforening“ 1923; Ne- krologer i „Maanedsskr. f. Dyr-læger“ 1921; „Fyens Stifts Landbrugstid.“ s. A., „Ugeskr. f. Landm.“ s. A., „Vort Landbrug“ s. A. (af K. Raunkjær), „Berl. Tid.“ ²/₄ s. A. og „Politik- en“ ²/₅ s. A. (af Carl. H. Hansen).

Sand, Knud Aage Buchtrup (f. ⁹/₂ 1887), Læge, Biolog. F. i Randers. Forældre: Over- lærer Frederik Vilhelm S. og Petra Sofie

Frederikke Buchtrup. Blev Student 1904, Cand. med. 1911 og gennemgik derpaa en

meget fyldig saavel Laboratorie- som klinisk Uddannelse, dels under Universitetet (Retsmedicinsk Institut), dels ved Rigs- og Kommunehospitalet, ved hvilket han siden 1923 har været Reservekirurg. S. kom snart ind paa Studiet af Kønskirtlernes indre Afsondringer og disses Indflydelse paa Organismens Kønsvikling og Kønskarakterer (Seksuel Endokrinologi) og har vist sig at være en ualmindelig grundig og skarpsindig Forsker. Hans Disputats 1918: „Eksperimentelle Studier over Kønskarakterer hos Pattedyr“ er anerkendt som grundlæggende, og i de følgende Aar har han givet Bidrag til alle herhenhørende Problemer som: Kønskirteltransplantationer, Kønstransformationer, Hermafroditisme, Regenerationsspørgsmaalet („Foryngelse“) og menneskelige seksuelle Abnormtilstande. Efter et Foredragsophold i Paris 1922 blev S. Medarbejder ved Collège de France, hvor han siden har samarbejdet med de verdenskendte Biologer Gley og Pezard. Af dette Samarbejde foreligger en Række epokegørende Resultater af Forsøg paa Fugle i Retning af højst bisarre seksuelle kombinerede Kønspænomener; og Forsøgene strækker sig ind paa Arvelighedens Domæne. Herhjemme fortsættes Arbejdet paa Kommunehospitalets patologiske Institut, og Offentliggørelsen sker væsentligst i udenlandske Tidsskrifter, af hvilke S. er Medarbejder og Medudgiver. — Ugift.

F. L.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1919.

Sand, Mads Jensen (f. ¹³/₁₀ 1856), Officer. F. i Gram, Slesvig. Forældre: Skovfoged Jens Christensen S. og Dorthea Frederikke Rosendahl. Blev Sekondløjtnant i Fodfolket 1878, Premierløjtnant 1883, var Elev i Officerskolens ældste Klasse 1884—87, blev forsat til Generalstaben 1890, Kaptajn 1895, var Lærer i Geodæsi ved Officerskolens Stabsafdeling 1899—1908, blev Oberstløjtnant 1906 og Chef for Generalstaben topografiske Afdeling 1907, Oberst 1909. Hans store Interesse og særlige Evner i topografisk Retning gjorde ham allerede 1888 til Medarbejder ved den danske Gradmaaling, for hvilken han har udarbejdet flere Publikationer, ligesom han i Tids-

skrifter har skrevet en Del Afhandlinger om Opmaaling. Han udgav 1899—1900 „Indledning og Tilføjelser til de benyttede Lærebøger i Geodæsi for Officerskolens Stabsafdeling“. 1907 var han Delegeret i den internationale Jordopmaaling og 1913 og 1914 Delegeret for Danmark ved de internationale Konferencer ang. Tilvejebringelsen af et Verdenskort. Hans solide og omfattende Kundskaber, hans levende saglige Interesse har været benyttet af Staten i forskellige vigtige Tillidshverv, saaledes flere Kommissioner og Udvalg under Kultus- og Landbrugsministeriet. — Gift 1889 Caroline Elise Charlotte Jensen. K. C. R.

Litt.: „Berl. Tid.“ ¹²/₁₀ 1916.

Sandberg, Anders (1620—⁸/₁₀ 1677), Officer. F. paa Lundenæs ved Skern. Forældre: Ritmester, Lensmand Ulrik S. og Anne Mogensdatter Gyldenstjerne. Gik i fremmed Krigstjeneste, stod under Josias Rantzau og Hans Schack, var 1657 Major og Kompagnichef under Svenskerne Generobring af Stift Bremen, fik Bestalling som Oberstløjtnant 1659, blev Oberst i Rytteriet 1670, Generalmajor 1675 og deltog i Wismars Belejring. Under Feltoget i Skaane 1676 kommanderede han en kombineret Rytterstyrke ved Smaalands Grænse; i Slaget ved Lund var han Næstkommanderende paa venstre Fløj, fik under Slaget Ordre til at dække Hærens Opmarche paa ny Front, da Svenskerne havde omgaaet Fløjen. Inden denne Bevægelse var udført, angreb Svenskerne, og den venstre Fløj kastedes efter en haardnakket Kamp. S. var blandt de sidste, der gik tilbage, idet han gjorde alt for at standse den udbrudte Panik, men først under Landskronas Kanoner fik han Dérouten standset. Suspenderet fra sin Kommando stilledes han under Anklage og dømtes 1677 fra Ære, Liv og Gods. Kongen benaadede den slet begrundede og meningsløst haarde Dom til Charges Fortabelse. S. bar sin haarde Skæbne med Værdighed, men døde af Græmelse snart efter. Begravet i Tved Kirke ved Æbeltoft. — Gift 1654 Ingeborg Iversdatter Krabbe, d. 1692. K. C. R.

Litt.: Slægt i Adelsaarbogen 1901; Hustrus Slægt se Elsebe Krabbe; C. J. v. Arenstorff: „Generalerne F. og C. Arenstorff“ 1889; „Hist. Tidsskr.“ VII 2 1899—1900; „Mil. Tidsskr.“ 1901; N. P. Jensen: „Den skaanske Krig“ 1900; Rockstroh: „Den nat. Hærs Hist.“ I—II 1909—15.

Sander, Levin Christian (¹³/₁₁ 1756—²⁰/₇ 1819), Forfatter, Pædagog. F. i Itzehoe. Fader: Skrædder Johann Georg S. Blev af Velyndere hjulpet frem til Studierne, var nogle Aar Lærer ved det Basedowske Filantropin i Dessau og kom 1783 til Kbh. som Huslærer hos Grev C. D. F. Reventlow. Bag sig havde han da en digterisk og pædagogisk Produktion paa Tysk. Det vakte derfor Opsigt, da det rygtedes, at en original Tragedie af ham „Niels Ebbesen af Nørreeris eller Danmarks

Befrielse" var antaget til Opførelse paa det Kgl. Teater, hvor den første Gang spillede

^{31/}, 1797 under stort Bifald. Det er med „Niels Ebbesen“, S. vandt sig en Plads i den danske Litteratur, hvor han hører sammen med Samsoe. Stykket er som Helhed begrænset af det 18. Aarh.s Syn paa Poesi, men især i Grev Gert er der Forsøg til en stort anlagt Helteskikkelse, der danner et Mellemlid mellem

Ewalds nordiske Helle og den Oehlenschläger'ske Tragedie. S.s følgende Arbejder viser Tilbagegang: „Eropolis“ (1803), „Hospitalet“ (1805), en Satire mod den Schelling'ske Filosofi, der viser hans skarpe Stilling til den romantiske Poesi, og Sørgespillet „Knut, Danmarks Hertug“ (1808). S. var 1800 blevet Lærer med Professortitel i Pædagogik og Tysk ved det nyoprettede pædagogiske Seminarium, og fra 1811 holdt han Forelæsninger ved Universitetet over Deklamerkunst og Tysk. I Tilslutning hertil skrev han bl. a. „Bidrag til Pædagogikken og dens Historie“ (2 Bd. 1804—06) og „Odeum eller Deklamerkunstens Teori“ (1808). D. i Kbh. — Gift 1) 1802 Johanna Augusta Charlotte Amalie Grube, d. 1818. 2) 1819 Marie Sophie de Clozell, d. 1834. O. F.

Litt.: Selvbibliografi i „Der Freymüthige“ 1809; „Allg. Litt. Zeit.“ 1820 II, S. 725; E. Collin i „Hist. Tidsskr.“ V 6 1886—87; Nekrolog i „Dsk. Litt. Tid.“ 1819.

Sander, Herbert Stanley (f. ^{21/8} 1879), Fægter. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Wilhelm S. og Fanny Christensen. Blev Sekondløjtnant 1899, Premierløjtnant i Fodfolket

1900, gennemgik Hærens Gymnastikskole 1900—02 og rejste derefter til Frankrig og fuldendte sin Uddannelse i Fægtning ved Fægteskolen i Joinville-le-Pont, hvorefter han underviste ved Gymnastikskolen i Vaabenbrug

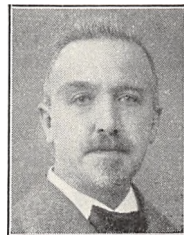
1904—09. Han blev Kaptajn 1912, var Kompagnichef ved 15. Bataillon 1912—16, Adjutant hos Kongen 1916—22. Fra Skolen i Joinville vendte han hjem som en fortræffelig, stilfuld Fægter, selv maalt med international Maalestok. I en Aarrække var han paa dette Omraade Danmarks Førstemand. Han vandt Mesterskaberne for Danmark i Fleuretægtning 1907—09, 1911—12 og 1914 og i Kaardefægtning 1907—08 og 1911—13. Ved Internationalt Kaardestævne i Klampenborg 1907 fik han Ærespræmie, ved Landsudstillingen i Aarhus 1909 1. Præmie

paa Kaarde og Sabel og Præmie for stilfuld Fægtning; han fik Dansk Fægte-Forbunds Præmie for stilfuld Fægtning 1911 og 1914. Han deltog i de olympiske Lege i Athen 1906 og i London 1908, i Officersfægteturneringerne i Haag 1907 (4. Præmie), Ostende 1908 (1. Præmie paa Fleuret og 2. Præmie paa Kaarde) og Haag 1912 (5. Præmie), Vinteridrætsstævnet i Kria, 1909 (1. Præmie paa Kaarde og Fleuret), Nordisches Fechterfest i Lübeck 1909 (1. Præmie), Baltiska Spelen 1914 (1. Præmie paa Fleuret) m. m. Foruden Fægtning har S. dyrket Pistol-skydning (to 1. Præmier), endvidere Ridning, Svømning, Kricket, Tennis, Fodbold m. m. Han er i Bestyrelsen for Dansk Fægteforbund fra 1907, Formand fra 1918, Formand for Officers-Fægteklubben og Næstformand for Fægtekunstens Venner. I Bestyrelsen for Dansk Idræts Forbund, Kbh.s Idrætspark og Dansk Militær Idrætsforening. Han har skrevet om Fleuret-, Kaarde- og Sabelfægtning i „Idrætsbogen“s II Afsnit, er Korrespondent til „Les armes“ i Paris. — Gift 1910 Polly Schmidt.

F. K.

Litt.: „Maanedsmag.“ ^{1/9} 1916; „Fægteklubben af 1907“ 1917; „Dsk. Fægteforbund“ s. A.

Sandfeld, Jens Kristian (f. ^{17/1} 1873), romansk Filolog. F. i Vejle. Forældre: Redaktør Anders Kristian Jensen og Maren Kirstine Jensen. Kom, da Forældrene tidlig døde, i Huset hos Højskoleforstander H. Rosendal (s. d.). Fattede under Skoletiden i Vejle Interesse for Sprogstudier og begyndte, efter 1891 at være blevet Student, paavirket af Nyrops Sproghistorie, Studiet af romansk Filologi.

Efter nogen Beskæftigelse med Litteratur (Prisopgave 1893 om Molières „École des Femmes“, trykt i „Studier for Sprog- og Oldtidsforskning“) gik S. stadig mere over til rent sproglige Studier; under Vejledning af Vilh. Thomsen og O. Jespersen tilegnede han sig allerede i sine Studenteraar omfattende Sprogkundskaber og Interesse for den sammenlignende og almindelige Sprogvidenskab. Efter Skoleembedseksamen 1898 og en Studierejse s. A. til Paris og Leipzig erhvervede S. 1900 Doktorgraden for Afhandlingen „Rumænske Studier. I. Infinitiv og Udtrykkene derfor i Rumænsk og Balkansprogene“. S. har 1898—1914 undervist ved københavnske Skoler; blev 1905 Docent ved Universitetet, 1914 Professor sst. i romansk Filologi; hans Undervisning er altid præget af Soliditet og Samvittighedsfuldhed. Samme Egenskaber udmærker hans litterære Arbejder baade paa den romanske, den nordiske

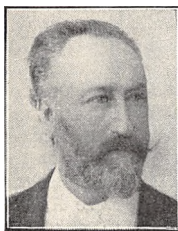
og den almindelige Sprogvidenskabs Omraader. Fremhæves bør især: „Die nicht-lateinischen Bestandteile im Rumänischen“ (i Gröbers „Grundriss der romanischen Philologie“ 1906); „Bisætningerne i moderne Fransk“ (1909), „Nationalfølelsen og Sproget“ (1910) og den nyttige Oversigt „Sprogvidenskaben“ (1913; 2. Udg. 1923; tysk Udg. 1915) samt de omhyggelige Ordbøger til Hans Mogensens Oversættelse af Philippe de Commines' Memoirer (1919) og til H. Weigeres Ræffuebog (1923). — Gift 1900 Maria Rosendal. V. E.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1900; Univ. Aarb. 1904—05, S. 25 og 1913—14, S. 43; „Berl. Tid.“ ^{21/7} 1913; K. Nyrop i „Politiken“ ^{23/8} 1913; „Studenterne fra 1891“ 1916; „Politiken“ ^{10/1} 1923; H. A. Paludan i „Berl. Tid.“ ^{17/1} s. A.

Sandvig, Bertel Christian (^{5/12} 1752—^{12/3} 1786), Litterat, Historiker. F. i Kbh. Forældre: Fiskebløder, senere Værtshusholder Johan (Jochum) Bertelsen S. og Karen Christensdatter. Blev Student 1768 og beskæftigede sig derefter med forskelligt litterært Arbejde, var Korrektor ved Mad. Godiches Trykkeri, 1777 Medstifter af Genealogisk-heraldisk Selskab og dets første Sekretær, i hvilken Egenskab han udgav de tre første Hæfter af Adelsleksikonet (1772—84). 1781 blev han Sekretær i det kgl. danske Selskab og dermed Redaktør af „Nye danske Magazin“. Iøvrig er han mest kendt som Udgiver af Ørslefs Oversættelse af Niels Krags og Stephanius' latinske Aarbøger over Christian III's Historie, forsynet med Noter og Aktstykker (1776—79) og af Liunges Oversættelse af Hofmans „Danske Adelsmænd“ (1777—79). 1779—84 udgav han for Suhm 1. Række af „Samlinger til den danske Historie“; han tog virksom Del i Udarbejdelsen af 7. Bd. af Pontoppidans „Danske Atlas“ (1781). Hans Forsøg til et Kunstnerleksikon udgaves af Nyerup 1795. S. var kyndig i Islandsk og udgav 1779—85 en Del Oversættelser fra den gamle Litteratur, bl. a. den ældre Edda. D. i Kbh. — Gift Sophie Elisabeth Freuchen, der overlevede ham. P. E.

Litt.: Fortale til Sandvig: „Symbolæ ad litteraturam Teutonicam antiquiorem“ 1787; Werlauff: „Det kgl. dsk. Selskab“ 1847.

Sanne, Viggo Agathon Hagbarth (^{10/8} 1840—^{22/7} 1896), Sanginspektør. F. i Kria. Forældre: Gæstgiver Jacob Heilskov S. og Birgitte Marie Mikkelsen. Kom 1842 til Kbh., blev tidlig bestemt for Musikken, gjorde Tjeneste som Hornist i det kgl. Kapel (1860—65), senere i Folketeatrets Orkester og i Tivoli under H. C. Lumbye; var en Tid samtidig Lærer i Sang i Kommunesko-

lerne. 1866 blev han Sanglærer ved de forenede Kirkeskoler og ved Søofficersskolen, og efterhaanden gled han fra Orkestermusikergerningen helt og holdent over til Sangen; han studerede Sangkunst i Udlandet, blev 1871 Kantor ved Johanneskirken, 1874 ved Frue Kirke og blev endelig 1880 Berggreens Efterfølger som Sanginspektør og kort efter Lærer i Messesang ved Pastoralseminariet. S. øvede en flittig Komponistvirksomhed, skrev liturgisk Musik, Salmer, Fædrelandssange og Romancer; endvidere udgav han en Messebog og en Række Samlinger af Korsange. Mest kendt blev dog hans mange Publikationer af Sange og Syngesøvelser til Brug for Sangundervisningen i Skolerne, saaledes hans to-, tre- og firstemmige Sange, hans Træffesøvelser, Sanglege og Syngetavler. Fra hans Haand foreligger dertil enkelte Pjecer og Indlæg om Skolesangen, Syngesplaner o. l., en Violinskole samt en meget skattet „Musiklærens Begyndelsesgrunde“ (1890, 3. Udg. 1908 ved H. Tofte), der i Spørgsmaal og Svar giver en fyldig og paalidelig Musiklærens Elementarlære. D. i Kbh. — Gift 1865 Sangerinden Eliza Nina Frederikke Rømer. E. A.

Litt.: Hustrus Slægt i „Personalh. Tidsskr.“ V 4 1907 og Hauch-Fausbøll: „Haandb. over den ikke-nat. Adel“ 1917; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ^{23/7} 1896 og „Danm. Lærertorenings Medlemsbl.“ ^{1/8} s. A.

Sarauw, Conrad August Nicolaus (^{21/7} 1816—^{24/2} 1886), Forstmand. F. i Burg, Femern. Forældre: Borgmester, senere Amtsforsvalter Friedrich Heinrich Sophie Hedevig Claussen. Blev Forstkandidat 1838, var 1839—42 Assistent ved Skovtaksationen i Slesvig og Lauenborg, 1842—51 ved Reguleringen af Statsskovene paa Falster og i Nordsjælland. 1851 blev han Skovrider for Frederiksgave Statsskovdistrikt, tilforordnetes 1853 Skovregulerings-Kommissionen, blev 1857 konst. Skovrider for 2. Kronborg Distrikt og 1859 Formand for Skovreguleringen. 1860 blev han Skovrider for Petersgaard Distrikt, der da var Stats ejendom; da Distriktet 1868 blev solgt, forblev han i sin Stilling og gik altsaa ud af Statstjenesten. 1852—65 førte han paa Statens Vegne Tilsyn med de private Skove i Fyns Stift. 1857 var han Medlem af Kommissionen angaaende Skovenes Beskatning og 1859 af Kommissionen vedrørende Forstembedernes Omorganisation. Han skrev „Nogle Bemærkninger om von Seebachs Bøge-Lyngsdrift“ i „Tidsskrift for Skovbrug“ V (1881) og konstruerede S.s Plantehakke, der endnu anvendes til pletvis Be-

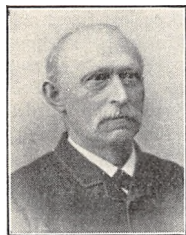

arbejdning af Skovjord. D. paa Petersværft ved Kallehave. — Gift 1) 1851 Julia Olivia Camilla Bach, d. 1854. 2) 1858 Frederikke Graae, d. 1859. 3) 1861 Betzy Wilhelmine Hansen, d. 1909.

J. H.

Litt.: Slægt 1 Hauch-Fausbøll: „Patr. Slægter“ IV 1919; 2. Hustrus Slægt 1 Barfod: „Stamt. over den Svenborgske Familie Graae“ 1882; Oppermann: „Bidrag t. d. dsk. Skovbrugs Hist. 1786—1886“ 1889.

Sarauw, Christian Frederik Conrad (2/7 1824—^{29/11} 1900), Officer. F. i Slesvig. Forældre: Borgmester, senere Amtsforvalter

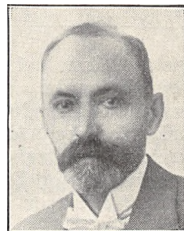
Friedrich Heinrich Wilhelm S. og Sophie Hede-
vig Claussen. Blev Student
1843, studerede
Jura i Kiel og Heidel-
berg, meldte sig som
Frivillig 1848 ved den
slesvig-holstenske Hær,
hvor han 1849 blev
Premierløjtnant. Efter
Krigen var han ansat
i Forbundscontingentel,

der 1852 indlemmedes i den danske Hær, hvor han viste meget gode militære Egen-
skaber; deltog med Hæder i Krigen 1864,
Kaptajn s. A. Efter Krigen fortsatte han,
der var en meget begavet Personlighed, sin
videnskabelige Uddannelse og tog stats-
videnskabelig Eksamen 1857. Under Krigen
1870—71 var han „Berlingske Tidende“s
militære Medarbejder og vakte Opsigt ved
sine fortrinlige Artikler om Krigen. Han
udgav 1871—72 „Krigen mellem Frankrig
og Tyskland 1870—71“, men de betydelige
Uoverensstemmelser mellem dette Værk og
hans anonymt udgivne tyske Bog om samme
Emne („Der Krieg des Jahres 1870—71“
1871) vakte en stærk Misstemning, der be-
virkede, at han 1872 tog sin Afsked for helt
at hellige sig Litteraturen og Journalistik-
ken. I en Række Bøger og Artikler behand-
lede han baade danske og fremmede (sær-
lig russiske) Hærforhold; hans Arbejder ud-
mærkede sig ved klar og logisk Tankegang,
var velskrevne og velformede, men, som det
blev skrevet om ham, „kunde Sympatier og
Antipatier jævnlige føre ham paa Afveje“.
1878 udgav han „Den russisk-tyrskiske
Krig 1877—78“, 1881 „Die Feldzüge Carls XII“,
1882 „Betragtninger om vore Forsvarsfor-
hold“. Som hemmelig Agent for det fran-
ske og vistnok ogsaa det russiske Efterret-
ningsvæsen kom han 1885 i Konflikt med
de tyske Love og dømtes ved Rigsretten til
12 Aars Tugthus. Som Følge heraf kassere-
des hans danske Kaptajnspatent 1886. Han
benaadedes snart og vendte hjem, hvor han
fra 1887 knyttedes fast til „Politiken“ som
militær Medarbejder (Mrk. Colonel) og for-
fægtede med Talent og Iver dette Blads
militære Anskuelser. Han var ligeledes Med-
arbejder ved „Tilskueren“. D. i Kbh. — Gift

1) 1857 Julie Emilie Henriette Lüders, d.
1873. 2) 1877 Marie Birgitte Ring. K. C. R.
Litt.: Slægt se C. A. N. S.; 2. Hustrus Slægt
se Hlort-Lorenzen: „Laur. Muus' samlede De-
scendens“ 1878; Erindringer i „Min Fængsels-
tid“ ca. 1885; Rovsing: „Tre Vonner“ 1892; „A.
F. Kriegers Dagb.“ V 1923, S. 210, 214, 255;
Nekrologer i „Politiken“ ^{30/11} 1900 og „Ill. Tid.“
^{23/12} s. A.

Sarauw, Christian Preben Emil (f. ^{19/10}
1865), Filolog. F. paa Petersværft ved Kal-
lehave. Forældre: Skovrider C. A. N. S. (s. d.)
og Betzy Wilhelmine

Hansen. Blev Student
1883 og studerede der-
efter Tysk med Græsk
og Engelsk som Bifag.
Allerede før sin Skole-
embedseksamen i disse
Fag 1889 havde han
begyndt at undervise i
Sprog, især Tysk og
Engelsk, ved kbh.ske
Skoler (Gregersens Skole

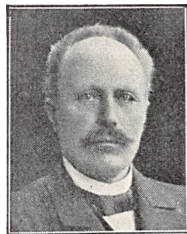

1885—92, Frbg. Latin- og Realskole 1887—
1902, Købmandsskolen 1901—08 og Kbh.s
Sprogkonservatorium 1901—06). Fra Som-
meren 1896 til Sommeren 1897 opholdt han
sig med offentlig Understøttelse i England,
Wales og Irland for at studere keltiske
Sprog; Frugten heraf blev Afhandlingen
„Irske Studier“, for hvilken han 1900 er-
hvervede Doktorgraden. 1908 blev han an-
sat ved Universitetet som Docent i tysk
Sprog og Litteratur, 1916 som Professor.
For den praktiske Undervisning i Skolen
har S. udarbejdet fortrinlige og meget aner-
kendte Hjælpebidler, saaledes en tysk Be-
gynderbog (1889) og Læsebog (1891—92)
samt i Samarbejde med O. Jespersen en
Engelsk Begynderbog (1885, svensk Udg.
1920). Hans videnskabelige Produktion, der
er præget af stor Lærdom, sikker Kritik
og indtrængende Skarpsindighed, vedrører
ikke blot tysk Filologi („Die Entstehungs-
geschichte des Goetischen Faust“ 1918,
„Goethes Augen“ 1919, „Goethes Faust i
Aarene 1788—89“ 1919, „Niederdeutsche
Forschungen“ 1921, „Das niederdeutsche
Spiel von Theophilus“ 1923), men tillige saa
vidt spredte Emner som homerisk Tekst-
kritik, slaviske, keltiske og semitiske Sprog.
— Ugift. V. B.

Litt.: Slægt se C. A. N. S.; Selvbibliografi i
Univ. Progr. Novb. 1900; Univ. Aarb. 1907—08,
S. 113; „Studenterne fra 1883“ 1908; Fl. Dahl i
„Akad. Ugebl.“ ^{21/6} 1916.

Sarauw, Georg Frederik Ludvig (f. ^{12/11}
1862), Arkæolog, Botaniker. F. paa Peters-
værft ved Kallehave. Forældre: Skovrider
C. A. N. S. (s. d.) og Betzy Wilhelmine Han-
sen. Blev Student 1881, var 1883—84 paa
Studierejse i München og Mellemeuropa og
tog 1888 Forsteksamen. Fagets videnskabe-
lige Side drog ham; 1888—90 studerede han
i Kbh. Botanik særlig Plantefysiologi, Stu-

dier, han efter en kortvarig Ansættelse ved Landbrugsforsøgsstationen i Rostock fortsatte 1890—92 i Berlin, Paris og Fontainebleau.

En Afhandling om Bøgens Svamperødder prisen belønnes 1892 af Videnskabernes Selskab; s. A. virkede han en Tid ved Universitetets plantefysiologiske Laboratorium. 1894 gjorde han Springet fra Naturvidenskaben til den nord-

diske Arkæologi, var indtil 1911 Assistent ved Nationalmuseets forhistoriske Afdeling, fra 1912 Intendent for Göteborg Museums arkæologiske Afdeling. Fra 1915 er han Sekretær for Göteborg og Båhuslans Fornminnesforening og Redaktør af dens Tidsskrift, fra 1918 Lærer i Arkæologi ved Göteborg Högskola; 1923 blev han Æresdoktor d. S. s. Produktion er ved Forholdene blevet ret vidtspændende; i de tidlige Arbejder er Skoven det Centrale (Snylteplanter, Reservestoffernes Betydning for Træet) og paa Zoologiens Omraade de danske Slanger. Senere indtager Oldtidsforskningen Førstepladsen, for Göteborgs Vedkommende med Strejftog op gennem Middelalderen. Gravning for Nationalmuseet gav ham Stoff til hans Hovedarbejde: „En Stenalders Boplads i Maglemose ved Mullerup“ („Aarb. f. nord. Oldk.“ 1903; i tysk bearbejdet Udg. i „Prähist. Zeitschr.“ 1911), en banebrydende Undersøgelse over en da endnu ukendt Kulturperiode. Naturvidenskab og Arkæologi gaar ofte Haand i Haand i S. s. Arbejder: Stenaldersgrave, der fandtes nedskaaerne gennem Allag, gav Anledning til Studier over Lyngheden i Oldtiden („Aarb. f. n. Oldk.“ 1898); „Dværghveden og Engelsk Hvede“ („Bot. Tidsskr.“ 1900) er et af flere Bidrag til Kornavlens Historie, til hvilken han har samlet et stort endnu uudgivet Materiale. Hans Produktion er præget af omfattende Læsning, ogsaa af ældre Litteratur, fra hvilken han ofte henter belysende Træk, og af en stor og værdifuld Grundighed, der dog maaske i nogen Grad har hæmmet dens Frodighed. — Gift 1915 Elin Johanne Ingeborg Åkerstein. Th. Th.

Litt.: Slægt se C. A. N. S.; Selvbiografi i Göteborg Högskolas Progr. 1924; „Studenterne fra 1881“ 1906; Sv. Dahl: „Bibl. zool. Dan. 1876—1906“ 1910; C. Christensen: „Den dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913.

Sarauw, Paul Frederik (f. ³⁰/₁₁ 1883), Forfatter, Journalist. F. i Kbh. Forældre: Kaptein C. F. C. S. (s. d.) og Marie Birgitte Ring. Blev Student 1901 og studerede en Tid Jura, blev Cand. phil. 1902, begyndte s. A. Journalistik med nogle Artikler til Studentersamfundets Korrespondancer, var derefter et Aars Tid Boganmelder ved „Af-

tenbladet“, blev 1905 Medarbejder ved „Ekstrabladet“ og 1910 ved „Politiken“, hvor han endnu virker. Under Mærker som St. Paul, S-w. og P. S. har han især dyrket Kause-riet, Interviewet og Anmeldelserne; han besidder et barokt Lune, der bl. a. har givet sig Udtryk i hans Premièr-Humoresker. Ved Siden af Journalistikken har han udfoldet en betydelig Virksomhed som Forfatter og Oversætter; sammen med Julius Magnussen skrev han 1908 Farcen „En slem Dreng“ (Frbg. Teater) og 1909 „Den store Afdøde“ (Folketeatret), med Stellan Rye 1910 „Guld-hjelman“ (Dagmar-teatret). En lang Række udenlandske Stykker har han oversat og bearbejdet med megen Behændighed; nævnes kan „Salome“ (1903), „Livets Maske-rade“ (1905), „Vagabonden“ (1913), „Lovens Arm“ (s. A.), „Rubikon“ (1914), „Djævlens Discipel“ (1916), „Eventyret“ (1915), „Skyggefiskeren“ (1922) og „Marie-Odille“ (1916). Endelig har han oversat adskillige Bøger, bl. a. Prévost: „Pierre og Thérèse“ (1910), Jerome: „Tre Mand i en Baad“ (1919) og Bairnsfather: „Storm og Stille“ (1918). — Gift 1910 Kirsten Karen Hvid. Ægteskabet opløst.

P. E.

Litt.: Slægt se C. A. N. S.; mødrene Slægt se C. F. S. S.; „Journalisten“ ¹⁵/₁₂ 1911; „Verden og vi“ ¹⁰/₂ 1917.

Sarp, Gerda Ploug (f. ⁸/₁₂ 1881), Tegner. F. i Kbh. Forældre: Fuldmægtig i Magistraten Johan Daniel Sørensen og Therese Louise Ploug. Var Elev af Tegne- og Kunstindustriskolen for Kvinder samt Kunstakademiet (1903—07). Begyndte som 14aarig at tegne Julekort for Levison. Blev i en ung Alder Dagbladstegner, har arbejdet ved „Dagbladet“, „Nationaltidende“, „Riget“ og er nu ansat ved „Berlingske Tidende“. Hun har malet nogle Portrætter, særlig Børnebilleder og en Del Interiører, men har ellers udelukkende været beskæftiget ved Dagspressen som Tegner og Illustrator. Hun udstillede 1919 sammen med sin Mand Billeder og Tegninger hos Kleis, Vesterbrogade; har iøvrig udstillet paa Kunstnernes Efteraarsudstilling 1907. Hun raader over megen Evne til at træffe en elskværdig opfattet Lighed og forstaar med Dygtighed og Verve at give et effektivt Billede af en Situation. — Gift 1910 Kunstmaler Otto S.

I. M. O.

Litt.: „Journalisten“ 15/8 1912 (af Haagen Falkenleth); „Berl. Tid.“ 23/1 1919.

Sarti, Giuseppe (1/12 1729—28/7 1802), Komponist, Kapelmester. F. i Faënza, Italien. Søn af en Juveler og Musiker. Blev Elev af den berømte Padre Martini i Bologna (efter andet Udsagn af Valotti i Padua), var en Tid Organist i sin Fødeby, skrev Operaer og blev som dramatisk Komponist kendt især ved sit Værk „Il rè pastore“ (1753), der skaffede ham Ansættelse som

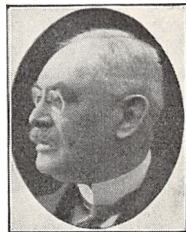
Dirigent ved den Mingotti'ske Operatrup, som om Vinteren plejede at optræde i Kbh. 1753 vakte han Opmærksomhed her med et Par Operaer („Antigono“ og „Ciro riconosciuto“) og blev 1755 kgl. Kapelmester. Han virkede som Komponist og Dirigent i Kbh. med faa Afbrydelser til 1775; en Overgang var han paa samme Tid Direktør for den danske Skueplads og for den italienske Opera. For denne sidste skrev han en lang Række Værker, bl. a. „Arianna e Teseo“, „Andromaca“, „Semiramide“, „Didone“, „Il gran Tamerlano“, „Demofonte“. Særlig Interesse knytter der sig til hans Bestræbelser for at indføre det danske Syngespil. Allerede 1756 havde N. K. Bredal (s. d.) forsøgt at skabe denne Genre i sit Sangspil „Gram og Signe“, til hvis Arier Tonerne var taget fra S.s Musik. 1769 skrev S. selv det første originalt komponerede danske Syngespil „Soliman den Anden“, der gjorde megen Lykke, og som 1771 paafulgtes af det omstridte Syngestykke „Tronfølgen i Sidon“. Senere komponerede han Syngestykkerne „Deucalion og Pyrrha“, „Aglæ“ samt Charlotte Biehls „Kjærlighedsbrevene“. Dels Konkurrence fra det franske Teater, dels Uroen omkring „Tronfølgen i Sidon“ undergravede efterhaanden S.s Position i Kbh.; hans økonomiske Forhold blev fortvivlede, og han kom paa Afveje og benyttede sin Indflydelse ved Hoffet til for Betaling at skaffe Ansøgere Embeder. 1775 dømtes han herfor til at „have sin Bestilling og Gods forbrudt“, hvilket senere forandredes til Landsforvisning. Han vendte tilbage til Italien, blev Direktør for Ospedaletto-Konservatoriet i Venedig, senere Kapelmester ved Domkirken i Milano (1779—84). Denne Tid var hans egentlige Glansperiode; en lang Række af Samtiden meget skattede Operaer fremkom fra hans Haand; kendt over hele Europa blev hans „Giulio Sabino“ (1781). Hans Berømmelse førte til Engagement ved Hoffet i St. Petersburg, hvor han bragte den italienske Opera frem til en berømt Position. Intriger fik ham imidlertid ogsaa her til at forlade Landet. S. tilhører

den saakaldte neapolitanske, i de senere af sine Værker den ny-neapolitanske Skole, hvis specielle Ariebygning og hele Melodifattelsesmaade med vidt udspundne Roulader og Kadencer, ofte bygget over Sekvenser og Variationer, tydelig genfindes i hans Musik. Stilen er koncertmæssig, elegant, ofte med muntre Pointer, men uden Dybde og ofte uden reale Værdier. I Kor og Ensembleler følger sig en mere folkelig Tone ind i Helheden. Orkestret er nu og da dristigere behandlet, end man paa hine Tider var vænnet til at høre, og Orkesterkoloritten tages gentagne Gange i et yderliggaaende Tonemaleris Tjeneste. I Syngespillene var hans Mangel paa Kendskab til det danske Sprog, en alvorlig Hindring for at naa frem til noget højere kunstnerisk Resultat; Forsyndelser mod Sprogets Rytme og Akcent samt mod Tekstens ideale Indhold er hyppige i hans Pariturer; Evnen til at lytte sig ind i dansk Aand og Digtning og skabe adækvate Udtryk herfor var ham ikke forundt. D. i Berlin. — Gift Sangerinden Camilla Pasi.

E. A.

Litt.: „Bibl. der schönen Wissenschaften“ XII 1765, S. 348; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ II—III 1856—60; „Hist. Tidsskr.“ III 4 1865—66, S. 399, 462; V. C. Ravn: „Musikforeningens Festskr.“ I 1886; C. Thrane i „Sammelbände der intern. Musik-Gesellsch.“ III 1901—02, S. 528 og „Fra Hofviolinernes Tid“ 1908; T. Windfeld i „Musik“ 1917; Torben Krogh i „Aarb. f. Musik“ 1922 og „Zur Gesch. der dän. Singspiels im 18. Jahrh.“ 1924.

Sass, Christian Carl Wilhelm (f. 2/8 1862), Skibsmægler, Reder. F. i Itzehoe. Forældre: Oberstløjtnant Edvard Valdemar S. og Louise Meklenburg. Sogte efter udstaaet Læretid herhjemme til Udlandet og erhvervede sig i forskellige Firmaer i Newcastle, London og Lübeck indgaaende Kendskab til alle Sider af shipping-Virksomheden. Hjemkommen ansattes han 1882 i Skibsmæglerfirmaet Holm & Wonsild, der var stiftet 1878 som rent Skibsmæglerfirma, men efterhaanden tillige optog direkte Rederivirksomhed som Forretningsfører for en Række Dampskibsaktieselskaber („Myren“, „Ægir“ m. fl.). Ved sin Dygtighed og sin Flid gjorde S. sig her stærkt gældende, og 1898 indtraadte han efter at have taget Mæglereksamen som Medindehaver af Firmaet, hvis Eneindehaver han nu er. S. har ikke blot ledet sine egne Foretagender med stor Dygtighed, men han har i Aarenes Løb gjort et betydeligt Arbejde for Skibsfarten i Almindelighed, og flere betydende faglige Tillidshverv har været ham overdraget; bl. a. var han 1912—22 Formand for „The Executive Committee“ og for „Documentary Council“ indenfor

„The Baltic and White Sea Conference“, er nu Konferencens Vicepræsident. 1921 blev han C. M. T. Colds Efterfølger som Formand for Dansk Dampskibsrederforening. Ogsaa indenfor Mæglerkorporationen har han flere Tillidshverv. Ikke blot i hjemlige, men ogsaa i udenlandske shipping-Kredse nyder S. megen Anseelse og har vundet sig talrige Venner. — Gift 1891 Harriet Marry (Hatty) Helland. C. T.

Litt.: Hustrus Slægt i W. P. Sommerfelt: „Oversigtstavle over Købmand A. Hellands Efterk.“ 1905; „Dsk. Byerhverv“ 1904—11; „Børssen“ $\frac{8}{16}$ 1921 og $\frac{2}{8}$ 1922; „Politiken“ $\frac{2}{8}$ 1922.

Sass, Matthias Wilhelm ($\frac{28}{1}$ 1792— $\frac{16}{1}$ 1866), Handelsmand. F. paa Clausholm ved Randers. Forældre: Møller, Kok Bendix S. og Kirstine Nielsdatter Lange. Opdroges hos en Slægtning af Faderen, kom i Lære hos en Handlende i Kbh. og blev endelig Pakhusforvalter i det store Handelshus Andresen & Schmidt. Her blev han i en halv Snes Aar og erhvervede sig i den Tid udmærkede

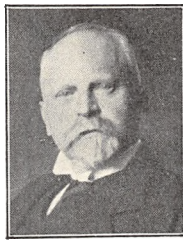

Forretningskundskaber, ligesom han ved gennemført Sparsommelighed samlede sig en Kapital. I Midten af 1820'erne stansede Firmaet, og S. løste da Grossererborgerskab og etablerede sig. Han fik efterhaanden oparbejdet en meget stor Eks- og Importforretning paa oversøiske Pladser, f. Eks. paa Kina, og til Besøgelse af Varetransporten erhvervede han sig en Flaade, der, da den var størst, talte henimod 30 Skibe. Hans Firma blev et af Datidens største og rigeste, og S. kom da ganske naturlig til at spille en betydelig Rolle paa flere af det københavnske Forretningslivs Omraader. 1834—66 var han Medlem af Grosserer-Societetets Komité, 1857 Medstifter af Privatbanken, i hvis Bankraad han derefter havde Sæde til sin Død, og i en Aarrække sad han i Nationalbankens Repræsentantskab. D. i Kbh. — Gift 1) Ane Louise Petersen, d. 1823. 2) 1830 Emma Vilhelmine Rosenkilde, d. 1883. C. T.

Litt.: 2. Hustrus Slægt i M. Rosenkilde: „Stamt. over Familien Rosenkilde“ 1883; Nekrolog i „Berl. Tid.“ $\frac{17}{1}$ og $\frac{24}{1}$ 1866.

Saugman, Christian Ditlev Trappaud ($\frac{16}{12}$ 1864— $\frac{9}{2}$ 1923), Læge. F. paa Korselitze, Falster. Forældre: Godsforvalter Emanuel Andreas Gottfred S. og Laurentze Marie Elisabeth Jürgensen. Blev Student 1882, Cand. med. 1889, afbrød Hospitalsuddannelsen paa Grund af en akut Lungetuberkulose og var næsten 2 Aar paa Brehmers Sanatorium i Görbersdorf, det sidste Aar som Assistent. 1892 nedsatte han sig som Læge i Horsens og blev snart Sjælen i det Arbejde for Oprettelse af et dansk Sa-

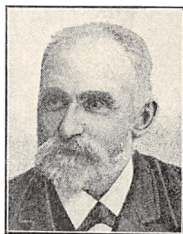
natorium for brystsvage, som allerede Jul. Petersen, Budde, Lisberg o. fl. havde slaaget til Lyd for. Ved Lægeforeningens Møde 1875 besluttedes det endelig efter et begejstret Foredrag af S. at rejse Sagen for Alvor, og 1899 stod Vejlefjord Sanatorium færdigt med S. som Leder. Siden virkede S. her med utrættelig Iver til sin Død; Svagheden de senere

Aar kuede ham ikke, og da den moderne Behandling, for hvilken S. var en varm Forkæmper og Foregangsmand her hjemme, krævede megen operativ Teknik, tilegnede S. sig denne i Kraft af sin usædvanlige Perfektibilitet og opnaaede smukke Resultater. S. var en fortræffelig begavet, kundskabsrig og meget energisk Mand; han var dybt religiøs, arbejdede især for Lægemissionen, og han ledede Sanatoriet med fremragende Dygtighed og stor Autoritet. Han har givet talrige litterære Bidrag til sit specielle Fag saavel om Diagnose som om Behandling, dels i Aarsberetningerne, dels i Tidsskrifter, og han har haft stor Betydning ikke alene for Vejlefjord men for Tuberkulosebehandling og Forebygelse i hele Skandinavien. D. i Kbh. — Gift 1891 Noline Andrea Augusta Treschow. F. L.

Litt.: Slægt i Jürgensen og Hennings: „Slægtregister over Familierne Sangaard m. fl.“ 1910; „Studenterne fra 1882“ 1907; Nekrologer i „Medd. fra Vejlefjord San.“ 1923; „Ugeskr. f. Læger“ s. A., „Hospitaltid.“ s. A., „Berl. Tid.“ $\frac{7}{2}$ s. A., „Dsk. Missionsbl.“ s. A. og „Indre Miss. Tid.“ s. A.

Sauter, Emil Frederik Ferdinand ($\frac{7}{5}$ 1832— $\frac{13}{4}$ 1901), Skolemand. F. i Kbh. Forældre: Musikrepetitor Johan Frederik S. og Anna Christene Carstensen. Lærte Sadelmagerhaandværket og arbejdede i sit Fag i 9 Aar, hvorefter han privat forberedte sig til Lærergeningen og tog Lærereksamen 1861. En kort Tid var han Lærer i Viby ved Aarhus, 1862—83 i Vindum ved Viborg, 1883—98 var han Førstelærer i Gladsaxe. S. fik stor Betydning for sine Standsfæller. 1874 stiftede han sammen med P. A. Holm (s. d.) og C. A. Thyregod (s. d.) Danmarks Lærereforening, i hvis Hovedbestyrelse han havde Sæde i 20 Aar, de 15 som Formand. Han blev den førende ved Skolemøderne i alle Landets Egne og formaaede at paavirke saavel Lærere som Skoleautoriteter. Som Landsbylærer i en fattig Hedeegn havde han levede følt Savnet af Skolemateriel. Paa Møder og i Skrift lykkedes det ham at fastslaa,

hvor stor Betydning godt Skolemateriel har for Undervisningen. Han foretog mange Rejser i Udlandet og gjorde sig kendt med Skolemateriellet i de førende europæiske Lande, og det skyldes ham, at Danmark saa hurtigt kom paa Højde med Nabolandene paa dette Omraade. Paa Skoleloftet i Gladsaxe indrettede han et Skolemuseum, der 1887 blev til Dansk Skolemuseum med S. som Inspektør. S. har deltaget i Udgivelsen af en Samling Lovbestemmelser for Folkeskolen (2. Udg. 1890). Desuden var han Medudgiver af flere meget anvendte Skolebøger. D. i Kbh. — Gift 1852 Marie Rasmussen, d. 1910. K. K.

Litt.: „Danm. Lærerforenings Medlemsbl.“ 1/1 1895; Joak. Larsen: „Danm. Lærerforening 1874—99“ 1899; Thomassen: „Dsk. Skolemuseum gennem 25 Aar“ 1912; „Lærerne og Samfundet“ IV 1914; Danm. Lærerforenings Jubilæumsskrift 1924; Nekrolog i „Dsk. Skolebl.“ Apr. 1901.

Saxo (Grammaticus), Historiker. Hvem han var, og hvorledes hans Liv formede sig, er ukendt. Han havde i rigeste Maal den latinske Dannelse, Kirken gav Adgang til, men hans Tankegang var rent verdslig-aristokratisk, en Kongsmands og Krigers. Om han har været „Klerk“ (Sekretær) hos Absalon, ved man i Virkeligheden ikke, men nær knyttet til ham maa han have været. Han siger selv, at det var efter Absalons Paalæg, at han begyndte Udarbejdelsen af sin Danmarkshistorie, „Gesta Danorum“ (de Danskes Bedrifter), det Hovedværk indenfor dansk historisk Litteratur, hvormed han har skabt sin Berømmelse. Dette Værk gaar fra de ældste Tider til 1185 og er inddelt i 16 Bøger. C. Paludan-Müller mente, at den 14. Bog („Absalonpartiet“), der omhandler den ældre Valdemarstid indtil 1170, var den først skrevne Del af Værket. Knud Fabricius har fremsat den Anskuelse, at S. oprindeligt har forfattet en Valdemarskrønike, der først senere er blevet indarbejdet i en hel Danesage. Den almindelige Opfattelse i Nutiden er imidlertid, at 11. og 13. Bog (om Sven Estridsson og hans Sønner) er skrevet først og derefter Oldhistorien jævnsides med Skildringen af Valdemarstiden. S. angiver selv som sine Kilder Danernes gamle Kvad, Islændernes Fortællinger og Absalons Meddelelser, der maa antages at have været en sikker omend maaske ensidig Kilde for Samtidens Vedkommende. S. har dog faktisk ogsaa benyttet alt, hvad der før ham var skrevet om Danmarks Historie (Adam af Bremen, Helgenbiograferne, Roskildekrøniken, Svend Aagesen). Fremstillingen er livfuld, malende og med de friskeste Farver. Stilen er helt igennem præget af S.s overordentlige Belæsthed i den klassiske latinske Litteratur; især er Valerius Maximus hans Forbillede. Ogsaa Værkets Synsmaader er præget noget heraf; S.s Hirdmandsfølelse overfor Kongemagten er blevet styrket ved hans Møde med Rømernes Stats-

opfattelse. Paa mærkelig Maade er dansk Aand i dette Værk smeltet sammen med romersk Aand. I hele Europas middelalderlige Litteratur rager S. frem som en af de allerstørste Forfattere. Sin enestaaende nationale Betydning har han ved at have bevaret rige historiske Minder og desuden, skønt omskrevet paa et fremmed Sprog, et fyldigt Uddrag af de Danskes ejendommelige Oldtidsdigtning. — S.s Historie blev reddet fra Undergang af Christiern Pedersen, der lod den trykke i Paris 1514. Den er oversat af A. S. Vedel 1575, af Schousbøll 1754, af N. F. S. Grundtvig 1818—22, af Fr. Winkel-Horn 1898, endelig af Jørgen Olrik 1908—12. H. Js.

Litt.: „Aarsberetn. fra Gehejmeark.“ I 1852—55 og VI 1876; Chr. Molbech i „Hist. Tidsskr.“ II 5 1854; J. M. Velschous Udg. af S. II 1858; C. Paludan-Müller i Nykøbing Katedralskoles Progr. 1861 og „Hist. Tidsskr.“ IV 5 1875—77; Chr. Bruun i „Tidsskr. f. Filologi og Pædagogik“ II 1861 og „Angers-Fragmentet af et Haandskrift af S. G.“ 1879; A. D. Jørgensen: „Bidrag til Nordens Hist. i Middelalderen“ 1871; „Aarb. f. nord. Oldk.“ 1874; L. Helveg i „Nord. Maanedsskr. f. folkelig og kristelig Oplysning“ 1876; T. B. Cold i „Hist. Arkiv“ 1885 I; Holders Udg. af S. 1886; „Neues Archiv d. Gesellsch. f. ältere deutsche Geschichtskunde“ XII 1886 og XIV 1888; Pertz: „Mon. Germ. hist. script.“ XXIX 1892; Axel Olrik: „S.s Oldhistorie“ 1892—94 og 1. „Ark. f. nord. fil.“ 1896 og 1898; H. Schück sst. 1896; Johs. Steenstrup sst. 1897; Vilh. Andersen: „Erasmus“ I 1907; J. Olrik i „S.s Danesaga“ III 1908 og „Hist. Tidsskr.“ VIII 2 1909—10; L. Weibull: „Kritiska undersökn. i Nordens historia omkring 1000“ 1911 og „Hist. krit. metod och nord. medeltidsforskning“ 1913; „Hist. tidskr. f. Skåneland“ V 1914—23, S. 93; C. Weibull: „Saxo. Krit. undersökn. i Danm. hist. från Svend Estridsens död till Knut VII“ 1915 og 1. „Hist. tidskr. för Skåneland“ VII 1918; K. Fabricius i „Hist. Tidsskr.“ VI 1 1916—17; F. Jönsson i „Aarb. f. nord. Oldk.“ 1918; E. Rathsach sst. 1921.

Saxtorph, Hjalmar Christen (f. 18/4 1883), Svømmer. F. i Videbæk ved Ringkøbing. Forældre: Fyrmester Anders S. og Christine Henriksen. Opdraget paa Hesselø, hvor Faderen var ansat. Kom i Skole først i Nyborg, senere i Kbh., ansattes 1900 ved Statsbanerne, blev Assistent, men gik 1911 over til Handelen.

Allerede paa Hesselø lærte S. Brystsvømning af sin Fader, der var en god Svømmer, men hans Interesse for Sporten begyndte først, da han ca. 1900 blev Medlem af Hellerup Idrætsklub, der foruden Svømning ogsaa dyrkede Fodbold, Tennis og Atletik. Han blev snart Klubbens hurtigste Svømmer, blev 1905 Medlem af Hermes, og har siden startet for denne Forening. Han har vundet Mesterskabet i 100 m fem Gange, i 500 m fire Gange og i 1 mile ogsaa fire Gange, fremdeles har han med Held deltaget i Svømmestævner i Kria., Bergen, Malmø, Hel-

singborg, Hamborg og Berlin, samt i Nordiska Spelen 1904, i de olympiske Lege i Athen 1906 og i London 1908. Af andre Idrætter har S. dyrket Fodbold, Boksning og Roning. I Bestyrelsen for Hermes siden 1913 og for Dansk Svømme- og Livredningsforbund fra 1915. Forfatter til Afnittet om Svømning i „Ildrætsbogen“. — Gift 1912 Astrid Madsen. F. K.

Litt.: „Sportsmag.“ Aug. 1915; „Maanedsmag.“ 15/7 1916.

Saxtorph, Matthias (¹/₆ 1740—²⁰/₆ 1800), Læge, Fødselshjælper. F. i Mejrup ved Holstebro. Forældre: Sognepræst Ole S. og Maria Seyer. Blev Student 1756 og tog teologisk Attestats 1760. Fik 1762 Adgang til Frederiks Hospitals Fødselsstiftelse, der lededes af C. J. Berger (s. d.), hvis Yndlingsdiscipel S. blev. 1762 og 1764 leverede han to obstetriciske Afhandlinger, i hvilke han udvikler Bergers Fund

af Mekanismen ved Fosterhovedets Fødsel. 1765 blev han Cand. med. og ansattes ved Frederiks Hospital. 1767 tiltraadte han en 3aarig Studierejse til Wien, Strassburg og Paris, her som Levrets Elev. Hjemkommen forsvarede han 1771 sin Disputats om Fødselsforløbets Afhængighed af Hovedets og Bækkenets indbyrdes Forhold og grundfæstede sit Ry hjemme og — især ude; thi for Bergers Elever indeholdt Disputatsen ikke noget betydeligt nyt; det er Bergers Læresætninger klarere fremsatte end i hans egen Disputats, men ikke ført synderlig videre, og Bækkenmaalene er rigtigere hos Berger. S. A. blev S. Stadsakkuçher og kom tillige til foreløbig at erstatte Berger som Docent og Leder af Fødselsstiftelsen; 1773 blev han hans Arvtager. S. virkede med stor Dygtighed i sin Stilling og som sit Fags Hovedrepræsentant i Landet, og hans litterære Virksomhed var ogsaa i de første Aar stor, enkelte af hans Arbejder som det om den tilbagebøjede svangre Livmoders Inkarceration af stor Betydning. Han udgav ogsaa snart en fortræffelig, ofte optrykt og oversat Lærebog for Jordemødrene, og han var fremfor alt efter alles Vidnesbyrd en fremragende Lærer, i første Række for Landets Læger og Jordemødre, men ogsaa for en Mængde Udlændinge; thi faa Steder var der saa god Lejlighed til at modtage praktisk Undervisning i en moderne Stiftelse af en saa højttaget Lærer. Hans operative Indgriben var besindig og konservativ, men overfor modernere Forløsningsmetoder som Symfyseotomi og kunstig førtidig Fødsel stillede han sig meget passiv. Hans udmærkede Praktik ved Tangforløsning var af stor Betydning, og han gav sine

Elever klarere og bedre Regler for Tangens Anvendelse end de fleste samtidige. Han indførte den krummede Fødselstang og gav den en Forbedring. 1787 flyttedes Stiftelsen ind i de nye Lokaler i Amaliegade. S.s talrige Arbejder fra de fleste Grene af Obstetrikken, nogle ogsaa fra Teratologien og Retsmedicinen, er udgivet samlede af Poul Scheel (paa Tysk) 1803. Skønt mindre original og bevægelig end Chr. Berger, staar S. — ikke mindst i Udlandets Øjne — i Kraft af sin store Dygtighed og Erfaring, sin omfattende Produktion og sine betydelige pædagogiske og administrative Evner som den største Autoritet indenfor dansk Obstetrik. D. i Kbh. — Gift 1772 Elisabeth Christine v. Sibrandt, d. 1823. F. L.

Litt.: Slægt i Hundrup: „Stamt. over Chr. Saxtorphs Descendenter“ 2. Udg. 1859; Lahde „Saml. af fortjente Mænds Portrætter“ 1798—1801; „S.s gesammelte Schr.“ ved P. Scheel; V. Ingerslev: „Danm. Læger og Lægevæsen“ II 1873; E. Ingerslev: „Fødselstangen“ 1887, i „Bibl. f. Læger“ 1908, S. 96 og „M. S. og hans Samtid“ 1913; Schönberg: „Den operative Fødselshjælp“ 1899; Nekrologer i Tode: „Nyeste Sundhedstid.“ 1800, Nr. 40 og af P. Scheel i „Nord. Archiv f. Naturkunde usw.“ 1801—02.

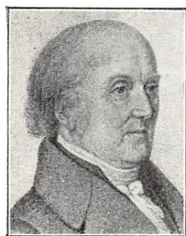
Saxtorph, Matthias Hieronimus (²⁰/₁₀ 1822—¹⁴/₃ 1900), Kirurg. F. i Kbh. Forældre: Professor Sylvester S. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1839, Cand. med. 1845, fik Hospitalsuddannelse og foretog en længere Studierejse til Frankrig og England (Simpson). 1855 blev han Lektor i Kirurgi og Reservekirurg ved Frederiks Hospital, 1862 Professor ord. 1866 Overkirurg ved Hospitalet. Som en af de allerførste Kirurger optog S. Listers antiseptiske Saarbehandling, hvorved de opererede og læderedes Udsigter totalt forandrede ved den enorme Indskrænkning af Saarinfektionen. Æren for Prioriteten herhjemme paa dette Punkt maa han dog dele med V. Holmer, men S.s Stilling som Universitetslærer gjorde hans Standpunkt særlig betydningsfuldt overfor den yngre Lægelslægt. Hans Breve til Lister om sine Erfaringer, der offentliggjordes i „Lancet“, blev den første, og en meget vigtig Støtte for Lister i hans vanskelige Kamp for sin Lære. S. blev stadig ved Listers Metode i den oprindelige Skikkelse, fulgte ikke den videre Udvikling. Da han principielt afviste alle kirurgiske Fremskridt og Forbedringer af tysk Oprindelse, maatte hans Opfattelser nødvendigvis blive ensidige, skønt han utvivlsomt var en dygtig Diagnostiker og Operatør. Han ledede sin Afdeling med stor Præcision og haard Autoritet, men hans Form var meget ejendommelig og kantet, og nye Tidens Krav forstod han ikke.

Som klinisk Lærer var S. ypperlig, og den Samling Forelæsninger (3 Bd. og 3 Supplementhefter), han udgav som Erstatning for en Lærebog i Kirurgi, er overordentlig klart og instruktivt affattede. Hans øvrige litterære Produktion var kun lille, væsentlig kasuistisk. Sin Stilling som Overkirurg fra traadte han 1886, men fortsatte som Professor i teoretisk Kirurgi. D. i Kbh. — Gift 1870 Maria (Mimi) Augusta Aagaard. F. L.

Litt.: Slægt se Matthias S., d. 1800; H. Kaarsberg: „Memoirer“ 1921; „M. S. in memoriam“ 1922; „Verden og vi“ 15/8 1924; O. Bloch 1 „Minder fra Studenterdagene“ s. A.; Nekrologer i „Ill. Tid.“ 25/8 1900, „Berl. Tid.“ 15/3 s. A., „Politiken“ 15.16/3 s. A., „Hospitaletid.“ s. A. og „Ugeskr. f. Læger“ s. A.

Saxtorph, Johan Sylvester (27/10 1772—22/3 1840), Læge, Fødselshjælper. F. i Kbh. Forældre: Professor Matthias S. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1788, tog kirurgisk Eksamen 1792, medicinsk 1793. 1792 blev han Lektor i Jordemodervidenskaben og Reservekirurg ved Akademiet, 1795 disputerede han med en Afhandling om Instrumenter til Fødselshjælp, var derpaa 3 Aar paa Studierejse og blev kort

efter Hjemkomsten ekstraordinær Professor i Obstetrik og Kirurgi. 1800 arvede han Faderens Embeder som Stadsakkuchør, Professor og Leder af Fødselsstiftelsen. S. var sikkert en kundskabsrig, human og samvittighedsfuld Mand, men han magtede langtfra at erstatte Faderen. Undervisningen saavel af Læger som af Jordemødre var ringe, ligesom Ledelsen af selve Arbejdet heller ikke stod højt, for en Del maaske paa Grund af for ringe Assistance, for en Del paa Grund af de mange Epidemier af Barselseber, der 1839 gjorde en foreløbig Overflytning af Virksomheden til en Ejendom i Stormgade nødvendig. Selvstændigt videnskabeligt Arbejde følte S. ingen Trang til, har kun leveret faa, kasuistiske Bidrag, og Lærebøger savnedes. I alt væsentligt fulgte han sin Faders konservative Praksis og lod vigtige Spørgsmaal fra Faderens som fra sin egen Tid temmelig uansede som: den kunstige fortidige Fødsel, Bækkenmaaling, Undersøgelsen af Fosterlyd, Rensning af Barnets Strube ved Skindød. Hans Periode blev da en Nedgangstid, og et voldsomt anonymt Angreb paa hans Ledelse af Fødselsstiftelsen maatte foruden den daarlige Sundhedstilstand være deprimerende for ham, men gjorde dog intet Skaar i den almindelige Agtelse, han nød. D. i Kbh. — Gift 1821 Ulrikka Eleonora Schwane-Hansen, d. 1869. F. L.

Litt.: Slægt se Matthias S., d. 1800; Selvbiografi i Univ. Progr. 17/8 1795, J. K. Høst: „Erindringer“ 1835, S. 162 f.; V. Ingerslev: „Danm. Læger og Lægeværnen“ II 1873; E. Ingerslev:

„Matthias S. og hans Samtid“ 1913 og „Den kgl. Fødsels- og Plejestiftelse 1800—1849“ 1915; „Hospitaletid.“ IV 7 1899, S. 1164 ff.; Nekrolog i „Ugeskr. f. Læger“ II 1840.

Scalabrini, Paolo (1713—1803), Komponist, Kapelmester. Kom til Kbh. med det Mingotti'ske Operaselskab 1747, blev n. A. kgl. Kapelmester i Stedet for Scheibe, der tilhørte den anti-italienske Klike. 1755 maatte han vige for Sarti (s. d.), men forblev i Landet og knyttedes 1768 atter til Hoffet som Kapelmester ved en italiensk komisk Opera, som da blev oprettet. Ved Sartis Forvisning 1775 blev S. igen kgl. Kapelmester, hvilken Stilling han beklædte til 1781, da han vendte tilbage til Italien. S. udfoldede en livlig Virksomhed som Opera- og Kantatekomponist. Fra de tidligere Aar stammer bl. a. Operaerne „Didone“, „Demetrio“, „Artaserse“, „L'Adriano“ og „Siroe“. Senere fulgte en Række Intermezzi, dertil komiske Operaer og Syngespil: „Den belønnede Kærlighed“, „Geniernes Fest“ og „Oraklet“ (1760 og 1776, til dansk Tekst). Fra hans Haand foreligger endvidere en Del Lejlighedskompositioner, Kantater (til Kongens Fødselsdag), Forspil og et Passions-oratorium. Det Værk, der væsentligst har bidraget til at bevare S.s Navn for Eftertiden, er hans Musik til „Kærlighed uden Strømper“. Til Wessels geniale Parodi skrev han en talentfuld Musik, der paa mange Punkter virksomt underbygger Satiren over Italieneroperaen. En ældre Overlevering (Fr. Schwarz — Overskou) vil vide, at S.s Musik kun ad ufrivillig Vej understreger Parodien, idet S. — lige saa lidt som den samtidige Sarti, der ogsaa skrev danske Syngespil — overhovedet ikke forstod det danske Sprog og derfor ikke fattede Satiren i Wessels Digtning. Uden at vide det har han da ifølge denne Overlevering medvirket til at give sin egen Nations største musikalske Indsats i det 18. Aarh., den italienske Opera, Naadestødet herhjemme; fra Opførelserne af „Kærlighed uden Strømper“ stammer den sidste og afgørende Modstand i Kbh. mod dette Lands Operagenre. D. i Lucca. — Gift 1) Grazia Mellini, d. 1781. 2) Teresa Torre. E. A.

Litt.: Overskou: „Den dsk. Skueplads“ II—III 1856—60; Collin: „For Historie og Statistik“ II 1825; V. C. Ravn: „Musikkforen. Festskrift“ I 1886; „Personalh. Tidsskr.“ V 6 1909; Torben Krogh: „Zur Gesch. des dän. Singspiels im 18. Jahrh.“ 1924.

Scavenius, Erik Julius Christian (f. 13/3 1877), Diplomat. F. paa Klyntholm, Møen. Forældre: Godsejer Carl Sophus S. og Annie Julie Emily Gustave Thyra Castonier. Blev Student 1897, Cand. polit. 1901 og n. A. Assistent i Udenrigsministeriet, gjorde Tjeneste som Legationssekretær i Berlin 1906—08, hjemkaldtes som Kontorchef i Handels- og Konsulatsdepartementet 1909 og var Udenrigsminister i det 1. Ministerium Zahle Okt. 1909—Juli 1910. Ved Omflytningen af Ge-

sandterne efter Hegermann-Lindencrones Afgang fra Berlin blev han Gesandt i Wien

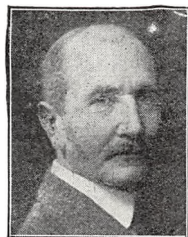
og Rom 1912, men blev allerede Juni 1913 paa ny Udenrigsminister i det 2. Ministerium Zahle indtil dettes Afgang ^{29/3} 1920. Realpolitiker af Natur og præget af stærkt radikale Anskuelser gav Uddannelsen i Berlin hos Hegermann-Lindencrone (s. d.) ham tidlig et nøgternt Blik

paa det sønderjyske Spørgsmaal. Som for P. Munch (s. d.) kom ogsaa for ham Verdenskrigen overraskende. Overfor Tysklands Forespørgsel om Minespærringen af Bælterne stillede han sig indvilgende og gennemførte med Fasthed og Held sit Standpunkt trods adskillig Modstand. Under hele Verdenskrigen var det hans Maal at føre en til alle Sider ligelig Neutralitetspolitik, hvad der i alt væsentligt maa siges at være lykkedes ham. Med sin nøgterne realpolitiske Sans i Forbindelse med et stærkt Temperament forstod han baade med Smidighed og Fasthed at hævde Danmarks neutrale Holdning over for Krigens mange vanskelige Situationer, og det lykkedes ham til det sidste med dygtig Bistand af Erhvervenes ledende Mænd ved vekslende Aftaler med de krigsførende Magter at holde de for Danmarks Produktion og Levevilkaar uundværlige Handelsforbindelser vedlige baade vest- og sydpaa. Udrustet med en nøgtern Forstand, et skarpt og hurtigt Judicium, gennem alle Omsvøb skærende ind til Sagens Kerne, var han en Hader af Fraser og blev hurtig under Krigen en af Danmarks ledende Mænd, uden om hvem ingen vigtig Sag af udenrigspolitisk Betydning kunde afgøres. Efter Tysklands overraskende Sammenbrud stillede han overfor Løsningen af det nord-slesvigske Spørgsmaal. Samtidig med, at H. P. Hanssen (s. d.) rejste Sønderjydernes nationale Krav i den tyske Rigsdag, gennemførte han i den danske Rigsdag Resolutionen af ^{23/10} 1918 om, at kun en Ordning efter Nationalitetsprincippet stemmede med det danske Folks Ønske, Følelse og Interesse, og at Løsningen ønskedes tilvejebragt saaledes, at der ikke voldtes Skade i Forholdet til nogen af Siderne (o: de krigsførende). Ud fra Resolutionens Principper førte han sin Politik følgerigtig og stejlt uden Hensyntagen til det chauvinistiske Collin-Holsteinske Dannevirke-Program eller til den senere saa almindelige Vigen i Flensborg- og Melleslesvig-Spørgsmaalet. Det lykkedes S. trods at latent og aaben Modstand at føre sin Politik igennem og at skaffe Danmark den Grænse mod Syd, der i alt væsentligt maa siges at stemme med Nutidens Nationalitetsprincipper: Folkenes

Selvbestemmelsesret. Men den for S. og andre Radikale fælles manglende Sans for de politiske Imponderabilia beredte ham unødigt store Vanskeligheder baade i dette Spørgsmaal og ved Overdragelsen af de vest-indiske Øer til de Forenede Stater 1916 og bevirkede en ligeledes unødigt Miskendelse af hans Virke som Udenrigsminister. Efter Afstemningen i Melleslesvig ^{13/3} 1920 steg Frygten i Flensborginteresserede Krese for, at den internationale Kommission skulde træffe en Afgørelse, der accepteredes af S. og ikke opfyldte alle danske Ønsker. Den derved opstaaede Uro tvang ham og Ministeriet Zahle bort ^{29/3} S. var under Krigen blevet Ejer af Vorgaard 1915, hvortil han nu trak sig tilbage. 1918—20 var han tingvalgt Landstingsmand og var 1922—24 Formand for det Radikale Venstres Landsforbund. Juni 1924 efterfulgte han Herluf Zahle (s. d.) som Gesandt i Stockholm. — Gift 1913 Emma Eliza Hansen, tidligere gift Forfatteren Otto Benzon (s. d.). F. de F.

Litt.: Slægt 1 „Paketaaden“ 1777, hos Lengnick og 1 Adelsaarbogen 1907; mødrene Slægt 1 Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; Hustrus Slægt se A. N. Hansen; „Politikken“ ^{28/10} 1909, ^{22/4} 1913, ^{26/4} 1918, ^{20/11} 1922 og ^{5/2} 1923; „Fremtiden“ ^{1/7} 1919; „Tilskueren“ April 1920; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Vorgaard); „Berl. Tid.“ ^{1/12} 1922; Fontenay: „Det slesvigske Spørgsmaals diplomatiske Hist. 1914—20. Akttmæssig Fremstilling“ 1922; Bilag til Militærkommissionens Beretning s. A.: Günther: „Från ministertiden i Kbh. åren 1908—14“ 1923; Videant (o: A. Foss): „Udenrigsminister S. og Genforeningen“ 1919.

Seavenius, Harald Roger (f. ^{27/5} 1873), Diplomat. F. paa Gjorslev ved Storehedinge. Forældre: Godejer J. F. S. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1892. Mag. art. i Fransk 1900, s. A. Assistent i Udenrigsministeriet, 1904 Legationssekretær i Petrograd, 1909 i Paris og 1911 i London. 1912 afløste han Fætteren O. C. S. som Gesandt i Petrograd. Allerede fra Hjemmet interesseret i Politik og politisk Historie kom han tidlig ind paa Studiet af sociale Spørgsmaal og forfattede under sine Ophold i Frankrig og England Oversigter over „Fagforeningsbevægelsen i Frankrig“ (1911) og „Den nyere engelske Arbejderbevægelses Historie“ (1912). Sin politiske Flair fik han Lejlighed til at dokumentere ved sin Velunderrettedhed forinden og under Verdenskrigens Udbrud. Under Krigen varetog han Østrig-Ungarns diplomatiske Interesser i Rusland og fik dermed et brydsomt Hverv, navnlig ved Ledelsen af den omfattende østrig-ungarske Krigsfangeafdeling. Overfor det russiske Sovjetstyre optraadte han flere Gange med megen Fasthed, overtog flere Landes diplomatiske Virksomhed, efterhaanden som Vesteuropas di-

plomatiske Forbindelse med Rusland afbrødes paa Grund af de urolige Forhold, og var den sidste Gesandt, der forlod Petrograd Dec. 1918. Efter sin Hjemkomst udtalte han sig baade i Pressen og overfor Ambassadrædet i Paris meget skarpt imod Sovjetstyret og tilraadede energisk et øjeblikkeligt Slag mod dette, idet han hævdede, at Tidspunktet ellers vilde være forpasset. Da Ministeriet Neergaard efter det radikale Ministeriums Fald traadte til bl. a. med national Støtte til Mellemslesvig paa sit Program, overtog S. Udenrigsministeriet $\frac{5}{5}$ 1920. I Overensstemmelse med Neergaard ansaa han det for foreneligt med de forudgaaende Rigsdagsbeslutninger at arbejde paa at sikre de dansksindede Mellemslesvigere det bedst mulige Værn i deres nationale Kamp. Den mellemslesvigiske Delegation til Paris ledet af Holger Andersen støttede han ved Udsendelsen af Professor Vinding Kruse (s. d.) som den danske Regerings Delegerede og Raadgiver for Delegationen. Dennes Ønsker om Internationalisering af Mellemslesvig var S. og Regeringen ikke Parthaver i, hans Opfattelse var, at Mellemslesvigerne maatte have Ret til selv at føre deres Kamp, og intet Middelt maatte lades uforsøgt, saa at Bebrejdelsen mod det danske Folk for at have svigtet kunde bortfalde. Efter Danmarks Overtagelse af Nord-slesvig ved Traktaten med de allierede Magter af $\frac{5}{7}$ 1920 arbejdede S. energisk i Taler og ved direkte Forhandling for at tilvejebringe det bedst mulige Forhold mellem det danske og tyske Folk efter Grænseafgørelsen og opnaaede at faa denne traktatligt ordnet med Tyskland ved den omfattende Traktat af $\frac{10}{4}$ 1922 om Ordningen af de deraf opstaaende Spørgsmaal. Mindre Smidighed viste han i Forhandlingerne med Sovjetrusland om Formen for en Handelsoverenskomst og lod de i Stockholm indledede Forhandlinger afbryde Okt. 1921. Dette svækkede i høj Grad hans Position, og ved Ministeriet Neergaards Rekonstruktion Okt. 1922 maatte han vige sin Stilling. Dec. 1923 udnævntes han til Gesandt i Rom. — I velskrevne, klart formede Artikler („Gads Magasin“ 1923) og i Bogen „Af de sidste Aars sønderjyske Politik“ (1923) har han med megen Dygtighed forsvaret sit Standpunkt i det slesvigske Spørgsmaal. — Gift 1909 Anna Sofie Stønsen. F. de F.

Litt.: Sælt se Erik S.; mødrene Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; „Studenterne fra 1892“ 1917; Axel Møller 1 „Sorøerbl.“ Juni 1920; „Soc.-Dem.“ $\frac{8}{7}$ s. A.; „Politiken“ $\frac{10}{12}$ 1921; „Politiken“, „Berl. Tid.“ og „Nationaltid.“ $\frac{10}{10}$ 1922; „Politiken“ $\frac{81}{1}$ 1922, $\frac{2}{4}$ og $\frac{7}{4}$, $\frac{27}{5}$, $\frac{27}{10}$ 1923; „Berl. Tid.“ $\frac{14}{4}$, $\frac{26}{5}$ s. A.; „Nationaltid.“ $\frac{29}{5}$ s. A.; „Soc.-Dem.“ $\frac{80}{5}$ s. A.; „Ill. Tid.“ $\frac{11}{11}$ s. A.; „Sørø Amtstid.“ $\frac{9}{11}$ s. A.; „Kbh.“ $\frac{5}{12}$ s. A.; „Verden og vi“ s. A.

Scavenius, Jakob Frederik ($\frac{12}{6}$ 1832— $\frac{26}{11}$ 1915), Politiker. F. i Kbh. Forældre: Godsejer P. B. S. (s. d.) og Hustru. Blev Student

1857, Cand. polit. 1863, gik frivillig med i Krigen 1864, hvad der prægede ham for Livet. 1865 valgtes han til Rigsraadet Folketing i Storehedinge, n. A. til Rigsdagens Folketing sst., genvalt, til han 1895 trak sig tilbage. Som Politiker var han paavirket af Faderen og hadede de nationalliberalere; han støttedes af Bondevennerne og talte selv for en Forbindelse mellem Kongemagt og store og smaa Bønder. Under Grundlovskampen støttede han Estrups Krav om et paa Besiddelsen baseret Landsting; Oktobermødet paa Fønix fulgte efter en Middag, givet af ham og Zytphen-Adeler for Bønderne, og S. var nogenlunde tilfreds med det vedtagne Grundlovsforslag som rettet mod den „doktrinære Reaktion“. I de følgende Aar støttede han Frijs i Tilslutning til Bondevennerne, og den energiske unge Mand, der gik op i Politik, nævnedes tidlig som Ministeremne. Han virkede 1869 oprindelig mæglende i Fæstesagen, men fjernede sig efterhaanden fra J. A. Hansen. Hans Indtræden i Ministeriet Holstein hindredes af Hall og Haffner, og han stod de følgende Aar (sammen med de „nationale Løsgængere“ som Dinesen, Holstein-Ledreborg o. fl.) ret kritisk overfor Regeringen, navnlig Fønnesbech. Han regnedes endnu 1870 til Oppositionen, men han gik ikke ind i det forenede Venstre og fjernede sig efterhaanden fra Partiet, hvor han ikke fandt Forsvarssagen i gode Hænder og hvis Krav om Folketingsparlamentarisme han ikke anerkendte. 1873 søgte han at give Schiørings Adresse en Form, der udelod parlamentariske Krav, og tog, da det mislykkedes, bestemt Afstand fra Partiet og nærmede sig Højre, medens Holstein-Ledreborg gik til Venstre. Man ventede 1874 hans Indtræden i en stærk Regering til Løsning af Forsvarsspørgsmaalet. 1875 medvirkede han til at styrte Fønnesbech, kom heller ikke da ind i Styret, men støttede fra Forsvarsvalget 1876 helt Fætteren Estrup; hans Blad „Dagens Nyheder“ skrev 1877, at Magten maatte sættes i Rettens Sted. S. blev mere og mere en af Højres Ledere og talte altid i yderliggaaende Retning, 1880 fulgte han Fischer som Kultusminister. Udnævnelsen, der vakte Forbavelse, fordi S. var lidet kirkelig, var et tydeligt Skridt i uforsonlig Retning, og S. virkede ogsaa hele sin Ministeritid derhen, idet han udnyttede Estrups politiske Sejrsvillie til Gavn for Forsvarssagen. Han var en af Hovedmændene for, at Ministeriet hverken afgik 1882 eller 1884, han fik 1884 Bahnson gjort til Krigsminister for at gennemføre Kbh.s Befæstning quand même, og endnu $\frac{20}{6}$ 1890 truede han med omfattende

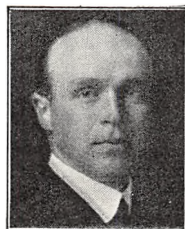

civile Provisorier, hvis Venstre ikke bøjede sig. Som Minister virkede han, som ventet i Styrelsen, efter Fischers „Vilkaarlighed“ med stram Bureaukratisme, dog ingenlunde uden menneskeligt Frisind og med en vis, mere temperamentsmæssig end dybere motiveret Velvillie overfor den københavnske „Europæisme“. Han vakte Forbitrelse i Venstre ved at oprette Kirkeaadet 1883 og ved Mundkurvcirkulæret 1885, fik iøvrigt en Del kostbare Byggeforetagender vedtagne. Henimod 1890 svækkedes S.s stærke Stilling i Partiet; han, der 1868 havde overtaget Gjorslev, havde Vanskeligheder i Privatlivet, og en pinlig Interpellation paa Valgdagen 1887 gav, ikke mindst ved de efterfølgende Processer, Anledning til Forargelse. Hans Neutralitet overfor G. Brandes og hans Stilling i Teatersagen 1889 vakte Uvillie i konservative Kredse. Politisk vilde han fortsætte og udbyde Forsvarsarbejdet, medens de Kredse i Højre blev stærkere og stærkere, som først og fremmest vilde Forlig. S. var i sit Hjerter imod de Forhandlinger, der 1894 førte til Forliget, og 1891 lod Estrup ham falde. Han stemte for Forliget med Uvillie og nedlagde sit Mandat 1895. Valget s. A. gav hans Retning ny Vind i Sejlene, 1896 stiftede han Højres Fremskridtsgruppe og stillede sig til Folketinget i Valby, valgtes 1898 i Odense. Som før var Kongemagtens Hævdelse og Forsvarssagen hans Hovedmaal; for at faa det trykkende Skattespørgsmaal løst gik han 1900 sammen med sin gamle Modstander Dinesen om et — ikke gennemført — Forslag, maatte derefter opgive sin Købstads-kreds og stillede sig forgæves 1901 i Thisted, 1903 og 1906 i Storehødinge. Han stod nu de frikonservative nær og var 1900 Midtpunktet i en Plan om at skabe et Samlingsministerium, men da han 1902 var Hovedmanden for at hindre det vestindiske Øsalg, brød han med Partiet. Han manede i de følgende Aar Højre til at støtte Regeringen, selv Alberti, hvis den vilde løse Forsvarsspørgsmaalet, gik 1909, om end med Skuffelse, med til Neergaards Forslag og støttede paa Valgdagen Sv. Høgsbro. Grundlovsforslaget 1912 tog han Afstand fra. S. udgav Pjecerne: „Om Forliget og dets Betingelser“ (1893), „Danmark og det danske Folks Fremtid“ (1894), „Dansk Politik“ (1898) og „Til Situationen“ (1905); om „Højre-Politik“ skrev han i „Nationaltidende“ ^{4/7-12/7} 1911. — Ikke almindelige politiske Forudsætninger /aa hos S. uformidlede ved Siden af hinanden. Hans nedarvede Tro paa Besiddelsen modsat Doktrinarismen var ikke parret med Evne til at samarbejde med Bonden; hans alvorlige Forsvarsvillie var tilsat en junkeragtig Aktivisme, der gav ham et Anstrøg af Lykkeridder; kulturelt fik han trods sine stærke gallske Sympatier næppe mere end en Fernis. Men hans Tanke var klar og gennemtrængende i det lille Register; han evnede

at sætte sig ind i en Sag og sige sin Mening med Fynd, og han var loyal i Forhandling. Det spredte, halvt tilfældige i hans Anlæg og deres Udfoldelse samlede af en mærkeret, levedygtig og levelysten Gentleman-Personlighed. D. i Kbh. — Gift 1865 Louise Sophy Castonier, d. 1920. P. E.

Litt.: Slægt se Erik S.; Hustrus Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; Erindringer i ovenn. Pjecer og „Nationaltid.“ ^{20/6} ^{7/2} 1875; ^{1/7} 1911; Zodiacus I, „Nær og Fjern“ ^{7/2} 1875; Bille: „Tyve Aars Journalistik“ 1873—77; „Nu-tiden“ 1880; „Svendborg Amtstid.“ ^{27/8} s. A.; „Ill. Tid.“ ^{27/2} 1881; Wulff: „Den dsk. Rigsdag“ 1882; Henning Jensen i „Tilskueren“ 1884, S. 698; „Politiken“ ^{12/2} 1887, ^{8/7} 1891, ^{24/1}, ^{27/1}, ^{9/2}, ^{18/2}, ^{26/2} 1895, ^{6/2}, ^{14/2}, ^{19/2}, ^{24/2} 1896 og ^{10/12} 1904; Ingemann-Petersen: „En Redegørelse“ 1887; L. Jørgensen: „Folkets Krav til Hr. S.“ s. A.; M. A. S. Lund: „En Præken“ s. A.; Peter Idealist (Gustav Wied): „Nogle Aforismer“ s. A.; H. C. Petersen: „En enfoldig Kristens Svar“ s. A.; J. Petersen: „Skandalen“ s. A.; Th. Rørdam: „Folkekirken“ s. A.; H. Ussing: „Kirkens Krav“ s. A.; Josefine: „Hvem har Ret?“ s. A.; Frk. L. C.: „Et Par Ord osv.“ s. A.; Oldenburg: „Estrupiatet“ 1888, S. 13 ff.; „Kbh.“ ^{8/7} 1889, ^{10/6} 1890, ^{2/2}, ^{3/2} 1892, ^{8/2}, ^{10-12/2}, ^{19/2}, ^{21-24/2}, ^{2/9} 1896; „Berl. Tid.“ ^{14/4} 1890 og ^{7/7} 1891; „Dagbl.“ ^{21/6} 1890, ^{11-12/8} og ^{17/12} 1891; „Roskilde Avis“ ^{1/7} 1890; „Kultusminister S. og Almueskolen“ s. A.; „Sorø Amtstid.“ ^{22/12} 1891, ^{28/6}, ^{27/8}, ^{8/10}, ^{10/10}, ^{12/12} 1892; „Blad f. Danm. Højreforeninger“ ^{25/7} 1891 ff.; „Nationaltid.“ ^{10/8} og ^{17/8} s. A. og ^{12/9} 1913; „Dagens Nyh.“ ^{31/1} og ^{2/2} 1892; Graae: „Moderne Profiler“ s. A.; S. og Lars Dinesen: 1893; „Østsjæll. Folkebl.“ ^{23/1}, ^{25/1} 1895, ^{27/5} 1909; „Tidens Krav“ ^{8/1}, ^{23/2} 1896; Joak. Larsen: „Den dsk. Folkeskole 1818—98“ 1898; E. Henriksen: „Mændene fra Forfatningskampen“ I 1913; „Fru Andræs polit. Dagb.“ I 1914; „Fru Heibergs Breve til Krieger“ 1915; Har. Nielsen og E. Henriksen i „Ugens Tilsk.“ ^{3/12}, ^{17/12}, ^{24/12}, ^{31/12} 1915; Vilh. Beck: „Erindringer“ 5. Udg. 1916, S. 161 ff.; Rosenkrantz: „Junkerdrømme“ 1918, S. 148; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Gjorslev); „A. F. Kriegers Dagb.“ III 1921, S. 283, 309, 335, 379; IV s. A. S. 15, 47, 86 f., 133, 136, 194, 205, 214, 247, 314, 330, 359, 370, 372—78, 382, V 1923 S. 8, 12, 92, 99, 107, 129 f., 212, 219, 271, 326, 334, 336, 346, 358 f., 388; Kroman i „Politiken“ ^{2/8} 1922; Kl. Bernsten: „Erindringer fra Manddomsaarene“ 1923; Kieler: „Førende kons. og nat. Skikkelser“ I 1924; Nekrologer i „Dsk. Adelsbl.“ Jan. 1916; „Nationaltid.“ ^{27/11} 1915 (af Asg. Karstensen) og ^{28/11} s. A. (af C. Carstensen), „Politiken“ ^{27/11} s. A. (af C. C.), „Østsjæll. Folkebl.“ ^{28/11} s. A., „Berl. Tid.“ ^{27/11} s. A. (af E. Henriksen) og ^{3/12} s. A. og „Ill. Tid.“ ^{6/12} s. A. (af H. Ploug).

Scavenius, Otto Christian Jacob Jørgen Brønnum (f. ^{10/12} 1875), Diplomat. F. paa Basnæs ved Skelskør. Forældre: Godsejer Otto S. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1893 og Cand. mag. i Statsvidenskab 1897, s. A. Volontær i Udenrigsministeriet, Assistent 1898, gjorde Tjeneste som Legationssekretær i Berlin 1903, i Paris 1903—08 og atter i Berlin Jan.—Okt. 1909, udsendtes derefter som Gesandt 1909—12 i Petrograd og 1912—19 i Stockholm. Hans Omdømme og Arbejdsdygtighed

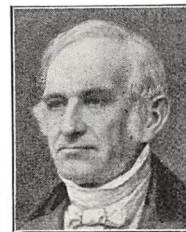
bragte ham frem i første Række blandt de danske Diplomater, og under Verdenskrigen forstod han med klog Takt at bevare den neutrale Diplomats vanskelige Stilling i et Land med saa udpræget ensidige Sympatier som Sverige. Da Herluf Zahle (s. d.) efter Krigstidens brydsomme Aar ønskede Udkommando som Gesandt, var det naturligt at hjemkalde S. til Ledelsen af det politiske Departement (Okt. 1919), samtidig udnævntes han til Formand i Kommissionen til Organisation af Danmarks Udenrigsrepræsentation. Da det kortvarige Ministerium Liebe (s. d.) traadte tilbage, blev S. den selvskrevne udenrigsministerielle Embedsmand i det af Overformynder M. P. Friis dannede Forretningsministerium ($\frac{5}{4}$ — $\frac{5}{5}$ 1920). Overfor den endelige Afgørelse af Grænsespørgsmaalet, hvis nærforestaaende Løsning havde forvoldt Ministeriet Zahles Afgang kort forinden, indtog S. og Ministeriet den Stilling, at det laa udenfor Ministeriets Mandat at søge at indvirke paa Realiteten af Ordningen af det sønderjyiske Spørgsmaal, men at det under Hensyn til den politiske Situation vilde virke hen til, at Magterne ikke traf nogen endelig Afgørelse, forinden de forestaaende almindelige Folketingsvalg havde fundet Sted ($\frac{26}{4}$). Efter Harald S.s Overtagelse af Udenrigsministeriet i Ministeriet Neergaard traadte S. tilbage i Departementschefstillingen og overtog atter det store og vanskelige Hverv med Tilrettelæggelsen af den udenrigske Kommissions Arbejde, der resulterede i Loven af $\frac{6}{5}$ 1921 om Udenrigstjenesten. Den ved Loven skabte betydelige Udvidelse af Udenrigsministeriets Rammer, Oprettelsen af nye Kontorer, Oplysningsbureauet for Erhvervene, nye Gesandtskaber og Konsulater, gennemførte S., fra $\frac{1}{5}$ 1921 konstitueret som Enedirektor i Udenrigsministeriet, med fast, organisatorisk Haand, med skarpt og klart Blik for Tingenes Realitet. Den Hurtighed, hvormed Udvidelsen gennemførtes, vanskeliggjorde Fundet af de rette Mænd til de mange nye Stillinger og vakte Kritik indenfor Erhvervene. I nogen Grad svækkedes herved hans Position, og efter Landmandsbankens endelige Sammenbrud fremkaldte hans Stilling som Medlem af Bankraadet Ønsker fra indflydelsesrig Sfære om hans Afgang, der fandt Sted, da Ministeriet Neergaard rekonstrueredes og C. M. T. Cold (s. d.) afløste Harald S. som Udenrigsminister Okt. 1922. S., der var Medlem af Store Nordiske Telegrafselskabs Bestyrelse, indtraadte Maj 1924 i Selskabets daglige Ledelse. — Gift 1911 Ingeborg Hansen, tidligere gift Højesteressagfører Vagn Aagesen (s. d.). *F. de F.*

Litt.: Slægt se Erik S.; mødrene Slægt i Adelsaarbogen 1901; Hustrus Slægt se A. N. Hansen; „Studenterne fra 1893“ 1918; „Politiken“ $\frac{29}{9}$ 1919, $\frac{10}{5}$ 1921, $\frac{17}{5}$, $\frac{22}{5}$ 1923, $\frac{3}{2}$ 1924; „Ministerierne Maanedstid.“ 1921; „Berl. Tid.“ $\frac{9}{5}$ 1921, $\frac{17}{10}$ 1922; „Nationaltid.“ $\frac{26}{10}$ s. A.; „København.“ $\frac{18}{6}$, $\frac{21}{6}$ 1923.

Scavenius, Otto Jakob Brønnum ($\frac{19}{6}$ 1849 — $\frac{28}{10}$ 1913), Hestesportsmand, Politiker. F. paa Basnæs ved Skelskør. Forældre: Godsejer Jakob Brønnum S. og Komtesse Henriette Sophie Bertha Eleonora Moltke. Blev Student 1867, uddannedes ved Landbrug og ejede Basnæs 1867—1907, var 1879—85 Sogneraadformand og 1883—1901 Medlem af Sorø Amtsråd. 1890—98 var han Folketingsmand for Skelskørkredsen og tilhørte Højre. Fra sin tidligste Ungdom viste han særlig Interesse for Heste, og han blev hurtig en fin Kender paa dette Omraade. Paa Halv- og Helblodsavl en var han særlig sagkyndig, og da han 1879 blev Formand for Foreningen til den ædle Hesteavl's Fremme, viede han — til Held for Hesteavl'en her i Landet — denne Forening sit Arbejde lige til 1901, da han paa Grund af Sygdom maatte træde tilbage, hvorefter han udnævntes til Selskabets Æresmedlem. Ogsaa andre Steder end i Foreningen til den ædle Hesteavl's Fremme har S. gjort et betydeligt Arbejde. Han var saaledes ogsaa Formand i Sorø Amts Hesteavl'sforening, Sjællands Hesteavl'sforening for rationel Halvblodsavl samt i Sorø Amts landøkonomiske Selskab. Den begavede og alsidig interesserede Mand var i den sidste Del af sit Liv nedbrudt af Sygdom. D. i Kbh. — Gift 1874 Komtesse Christiane Scheel. *F. K.*

Litt.: Slægt se Erik S.; mødrene Slægt se A. G. Moltke; Hustrus Slægt i Adelsaarbogen 1901; „Døk. Herregaarde ved 1920“ (Basnæs); „Kbh.“ $\frac{23}{1}$ 1890; „Idræt“ $\frac{12}{7}$ 1895; Nekrologer i „Nationaltid.“ og „Sorø Amtstid.“ $\frac{29}{10}$ 1913 og „Politiken“ $\frac{30}{10}$ s. A.

Scavenius, Peder Brønnum ($\frac{9}{1}$ 1795— $\frac{1}{12}$ 1868), Godsejer, Politiker. F. i Kbh. Forældre: Godsejer, tidligere Købmand i Indien Jakob Brønnum S. og Karine Lucie Debes. Blev Student 1812, Cand. juris 1816 og var ansat i Rentekamret til 1834, overtog 1825 efter sin Moders Død Gjorslev og flere Hovedgaarde i Stevns samt købte 1826 Klintholm paa Møen. Han var en meget dygtig og energisk Mand med flere Interesser (han samlede ogsaa paa Bøger og drev astronomisk Sysse). Han fik adskillige offentlige Tillidshverv, det vigtigste som Medlem af Roskilde Stændersamling fra 1834. Han blev her en af de mest fremtrædende Godsejere og var utvivlsomt Godsejerfløjens mest karakteristiske Skikkelse. Personlig optraadte han som den selvbevidste Landjunker, politisk som den ener-

giske Hævder af sin Stands Interesser. Frem for alt stod han stejlt paa Godsejernes „Ejendomsret“ overfor Fæstegodset og krævede, at en stor Del af det ved Fæsteforholdets Afvikling skulde kunne inddrages under Herregaardene. Hans Synsmaader kunde virke meget udæskende, som naar han aabent erklærede sig for en Tilhænger af Godsejernes Ret til Hustugt overfor voksne gifte Arbejdere. Naturligvis kom han i skarp Modsatning til Bondebægelsen i Fyrreerne. Samtidig var han rent politisk Enevældens Mand. Som Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling 1848—49 bekæmpede han ufortrødent Grundlovens Vedtagelse. Senere hørte han til det konservative „Helstatsparti“, men kunde som Medstifter og Medleder af Oktoberforeningen fra 1865 slutte sin politiske Løbebane som Deltager i et Forsøg paa at forene „store og smaa Bønder“, en Tanke, han allerede havde udkastet 1844. — Jorddrotten S. var ikke bange for at bekende sin Tro paa de materielle Interessers overvejende Vægt i Politik, men hans hele kraftige Færd var ogsaa præget af en vis Idealisme. Baaede ved sin politiske Personlighed og sin politiske Stilling peger han, historisk set, fremad mod sin Søn J. F. S. (s. d.) og sin Søstersøn J. B. S. Estrup (s. d.). D. paa Gjorslev. — Gift 1837 Charlotte Sophie Meincke, d. 1872.

H. J. S.

Litt.: Slægt se Erik S.; O. D. Lütken: „Præstø Amt“ 1839; „Almuevennen“ I. St., bl. a. 1844, Nr. 23, 1845, S. 261 og 1847, S. 89; J. H. Stage: „Nogle Oplysninger om P. B. S.s Forhold til sine Godsbeboere“ 1870; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; „Dagbl.“ $\frac{1}{4}$ 1895; „Gehejmerraadinde Andræs polit. Dagb.“ I 1914; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Gjorslev); „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 6, 92 ff., 116, 269, III 1921, S. 23; Nekrolog i „Ill. Tid.“ $\frac{1}{4}$ 1869 (af Algreen-Ussing).

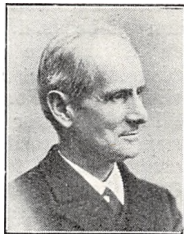
Scavenius, Peder Lauridsen ($27\frac{3}{8}$ 1623— $10\frac{1}{8}$ 1685), juridisk Embedsmand. F. i Roskilde. Forældre: Biskop Laurids Mortensen S. og Else Pedersdatter. Blev Student 1640, studerede ved Universitetet og kom til at foretage to store Rejser i Europa, først paa egen Haand for sine Studiers Skyld og siden som Hovmester for den unge Christen Thomsen Sehested. 1657 blev han juridisk Professor og var fra 1661 tillige Universitetets Rektor. 1660 blev han Regeringens Generalprokurør og skulde som saadan især indrive forfaldne Afgifter og Mulkter til Staten. 1663 blev han Medlem af Højesteret. Han var desuden Medlem af flere andre Kollegier, ligesom han deltog i flere Kommissioner og f. Eks. var med til at ordne Sorø Akademis Forhold samt til at forberede Danske Lov. Han ejede en stor Bogsamling, men kom ikke selv til at skrive ret meget, hvad der alene forklares ved hans omfattende Virksomhed som en af de mest praktisk benyttede Embedsmænd. Han var formuende og købte 1664 Herre-

gaarden Aastrup ved Roskilde. D. her. — Gift 1658 Søster Jacobæa, d. 1693. H. J. S.

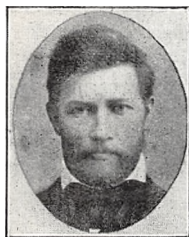
Litt.: Slægt hos Lengnick; Hustrus Slægt I Vahl: „Chr. Nielsens Aftom“ I 1879—86, S. 90; Univ. Progr. over ham og Hustru 1685 og 1693; Richardt og Secher: „Dsk. Herregaarde“ I 1844 (Aastrup); Bruun: „Det st. kgl. Bibl.s Stiftelse“ 1873, S. 73; Secher og Støckel: „Forarbejderne til danske Lov“ I—II 1891—94; Breve i „Dän. Bibl.“ II 1738.

Schack, Albert (f. $\frac{3}{4}$ 1849), Præst, Forfatter. F. i Ring ved Horsens. Forældre: Sognepræst, Dr. phil. Marcus Andreas Tage S. og Hildeborg Marie Bruun. Brodersøn af H. E. S. (s. d.). Blev Student 1866, Cand. theol. 1872, 1874 Kapellan i Raklev, 1877 Sognepræst i Brædstrup, 1887 i Gudum og Fabjerg, 1895 ved Helligaandskirken i Kbh. og 1908 i Vonsild og Dalby, tog sin Afsked 1923. Ved sin Forkyndelse i Hovedstaden fik han især mange af de dannede i Tale, og ude i Landsognene lykkedes det ham at skabe et rigt Menighedsliv. Endnu større Betydning har han dog haft ved sit Forfatterskab, hvor han har vist sig i Besiddelse af fremragende stilistiske Evner; han har først og fremmest beskæftiget sig med æstetiske Spørgsmaal og i Dagbladsartikler og Smaaskrifter skarpt og vittigt angrebet den herskende litterære Retning, især fordi han hos denne fandt alt for lidt Hensyntagen til Moralens Krav; saaledes f. Eks.: „Kunsten i Brutalitetsens Tjeneste“ (1899), „Den litterære Strid“ (1900), „Kunsten og Livet“ (1901), „Om Udviklingsgangen i Henrik Ibsens Digtning“ (1896); herhen hører ogsaa: „Er Kvindesagen i det rette Spor?“ (1890) og: „Vort Folks Fornedrelse og Oprensning“ (1912). Han har endvidere lejlighedsvis taget til Orde i kirkelige Spørgsmaal, f. Eks. i „Nutidsbetragtninger“ (1887), „Underrets Forhold til det normale Trosliv“ (1898), „Den indre Mission som kirkelig Fremtoning“ (1898); i de senere Aar har han slaet til Lyd for Folkekirkens Overgang til Frikirke i „Statskirkens Forvandling“ (1910) og „Folkekirkedækket“ (1923). Han har ogsaa beskæftiget sig med sociale og politiske Problemer („Sociale Spørgsmaal i kristelig Belysning“ (1897)), og hans Ideal er nærmest en georgistisk eller retsdemokratisk Samfundsordning. Mens han virkede i Kbh., var han Næstformand for Det københavnske Kirkefond og Medlem af Bestyrelsen for Kbh.s Indre Mission; fra 1910 har han været Formand for Dansk Kirkefond. — Gift 1876 Louise Augusta Olivarius, d. 1922. H. M.

Litt.: Slægt hos Lengnick (Saabye); Hustrus Slægt i L. H. de F. Olivarius: „Stamt. over Slægterne Olivarius og de Fine“ 1894 og Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; „Nationaltid.“ $\frac{2}{4}$ 1919; A. Fibiger: „Ebenezær“ 1921.

Schack, Hans Egede (²/₂ 1820—²⁰/₇ 1859), Forfatter. F. i Sengeløse ved Roskilde. Forældre: Provst Nicolai Clausen S. og Tagea

Dorothea Erasmi. Blev Student 1837, Cand. juris 1844, deltog ivrig i Tidens Studentertiliv, var i Bestyrelsen af det frisindede „Studentersamfund“ og deltog som begejstret Skandinav i Studentermøderne. En lille Fædreneary tillod ham at leve for sine Interesser; en Tid studerede

han i Upsala. Efter Hjemkomsten sluttede han sig til de nationalliberale Bevægelser, meldte sig som frivillig 1848 og blev Underofficer. Han optraadte paa Hippodrommøderne, valgtes til den grundlovgivende Rigsforsamling og fik Sæde i de første ordentlige Rigsdagssessioner. Var nærmest radikal Bondeven, men vilde ikke indordne sig under Partidisciplinen. Med Pjecen „Slesvigs Deling“ (1849) vakte han Forargelse ved at anbefale en Deling efter Nationalitetsprincippet. I det Blad, han udgav, „Ugeblad for Litteratur og Kritik“ (1849—50) gik han ogsaa sine egne Veje. 1854 blev han efter at have trukket sig ud af aktiv Politik Landstingssekretær, 1856 Sekretær hos Konsejlspræsidenten. Ved hans Udrædelse af Politik i Forbindelse med hans samtidige Ægteskab kom hans litterære Interesser, der havde været fremtrædende i Barndomshjemmet, atter i Forgrunden. Ved Juletid 1857 udgav han „Phantasterne. Fortælling af E. S.“, hvortil man snart genkendte ham som Forfatter. Problemet er dybt personligt for ham. Fra Moderen havde han arvet en god Del Tilbøjelighed til Fantasteri, medens Fæderen havde udviklet hans Virkelighedssans og Kritik og skærpet hans Sandhedskrav. Men Romanen er ogsaa en Tidssatire. I Conrads og Christians Fantasterier og i de to Frøkeners Sentimentalitet har han ramt Tidens efterromantiske Æstetiseren og Drømmen sig bort fra Livet. Aktuel Brod faar Satiren, naar han parodierer Tidens Novelledigtning (Fr. Bremer og Fru Gyllembourg), Goldschmidts æstetiske Journalistik og Orla Lehmanns Veltalenhed. I den psykologiske Skildring og Kritik af Fantasteriet fortsætter han og er han paavirket af Poul Møller, især dennes Behandling af „Affektation“. I den moralsk-religiøse Domfældelse af Tiden som „i det højeste æstetisk“ slutter S. sig til „Adam Homo“ og Kierkegaards Skildringer af „Stadierne“. Ibsen fortsætter i den moderne Litteratur denne Linie. Ved sin indgaaende psykologiske Analyse betegner „Phantasterne“ et af Udgangspunkterne for den moderne psykologiske Virkelighedsroman med dens Interesse for det patologiske. Paa forskellig Vis peger den frem mod

Schandorph og J. P. Jacobsen. — Under Udarbejdelsen af en ny stor Roman, der har samme moralske Sigte: „Usandhedens Bekjæmpelse“, døde S. Hans intense Nerve- og Hjerneliv havde for tidlig udslidt ham. I dansk Litteratur lever han som „Phantasterne“s Forfatter. D. i Schlangenbad ved Frankfurt am Main. — Gift 1854 Fanny Vendela Armida Hebbe, d. 1912, siden gift Direktør P. Vedel (s. d.), d. 1911. O. F. Litt.: Slægt se A. S.; M. Goldschmidt: „Livs Erindringer og Resultater“ I 1877; V. Vedel i „For Litt. og Kritik“ 1890 og „Nationaltid.“ ²/₂ 1920; N. Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; P. Andræ: „C. G. Andræ“ 1897—1912; H. O. Buemann i „Nord. tidskr.“ 1912; Fru Andræ polit. Dagb.“ 1914—15; Breve i „Pers. Tidsskr.“ V 5 1908 og ovenn. Værk om Andræ; Nekrologer i „Fædrelandet“ ²³/₇ 1859 og (af R. Varberg) i „Dagbl.“ ⁵/₈ s. A.

Schack, Hans, Greve (²⁰/₁₀ 1609—²⁷/₂ 1676), Officer. F. paa Unevad (Undevad), Angel. Forældre: Godsejer Christoph S. og Anne v. Deden. Tjente en kort Tid under Christian IV, gik 1630 i svensk Tjeneste og blev Ritmester, kom i fransk Tjeneste 1635, afgik som General 1651, blev 1654 Overamtmand i Sachsen-Lauenburg og var 1656 Kommandant i Hamburg. Allerede da havde man i Danmark Opmærksomheden henvendt paa ham, da man trængte til krigserfarne Generaler; Forhandlingerne med ham 1657 gik i Staa paa Grund af hans overdrevne Krav, men N. A. gik det i Orden, og fra da af var S. Sjælen i alt, hvad der vedrørte Rigets Forsvarsvæsen. Efter Karl X's Landgang i Korsør blev han Guvernør i Kbh., og Æren for Modstanden og for Forsvarets Organisation maa meget tilskrives ham, ligesom han ogsaa forstod at blive populær blandt Borgerne. Efter Stormen ¹¹/₂ blev han Feltmarskal. Sammen med Eberstein brød han totalt Svenskernes Magt ved Nyborg ¹⁴/₁₁ 1659; 1660 blev han taget til Fange paa en Rejse fra Femern til Sjælland. Efter Krigen var han som Rigsfeltherre faktisk Øverstbefalende over hele Hæren og udfoldede en enestaende organisatorisk Energi i de militære Anliggender for at gøre Hæren — ogsaa den nationale Militærs — saa stærk og god som mulig. Hans er for en stor Del Æren, for at Danmark 1675 kunde møde med en saa stærk og velorganiseret Krigsmagt. 1660 blev han Medlem af Rigsraadet, Præsident i Krigskollegiet og Medlem af Statskollegiet, 1661—74 Stiftsbefalingsmand over Ribe Stift, 1670 Medlem af Gehejmekonseillet, Greve 1671. Paa Grund af Sygdom kunde han 1675 ikke følge den Hær i Felten, som for en stor Del var hans eget Værk. S. var fremfor alt Kongens tro Tjener, ligesaa grundig og samvit-

tighedsfuld som klog, erfaren og besindig; var han end ikke hævet over egennyttige Hensyn, var hans Fortjeneste af Rigets militære og civile Styrelse af uvurderlig Betydning. Bisat i Kbh. — Gift 1648 Anna Blome, d. 1688. K. C. R.

Litt.: Slægt hos Lengnick og I „Beträge zur Gesch. der v. S.“ 1884—96; mødrene Slægt I Adelsaarbogen 1891; Rasmussen: „Opt. om Glesselfeld“ 1868, S. 141 ff.; Kinch: „Ribe Bys Hist.“ II 1884, S. 419 f.; J. A. Fridericia: „Adelsvældens sidste Dage“ 1894, S. 447 ff. m. m.; Liljefalk: „Dsk.-norske Heltehist. 1648—1700“ s. A.; S. A. Sørensen: „Kbh.s Belejring og Fyns Generobring“ 1896; Rockstroh I „Mindeskrift for Stormen paa Kbh.“ 1909, „Svendborg Amt“ s. A., „Miltært Tidsskr.“ 1910 og „Den nationale Hær“ 1909—15; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Schackenborg); Nekrolog i Univ. Progr. 1676.

Schack, Otto Didrik, Lensgreve (f. ¹¹/₁ 1882), Embedsmand. F. paa Schackenborg ved Møgeltønder. Forældre: Lensgreve Hans

S. og Komtesse Henny Lerche. Blev Student i Lybæk 1902, tiltraadte Grevskabet 1905 og indtraadte samtidig i Tønder Kreds dag. Ligesom sin Fader var han en Støtte for den danske Sag i Sønderjylland og valgtes 1913 til Bestyrelsesmedlem og Sekretær i „Landeværnet“.

der skulde sikre Jord i danske Hænder. Ved Verdenskrigens Udbrud blev han arresteret og holdt fængslet i flere Uger. Under Grænsekampen stod han H. P. Hanssens Standpunkt nærmest, udtraadte Sommeren 1919 af Vælgerforeningen, men valgtes Aug. s. A. til Formand for den efter P. Grau. Ved Afstemningen i 1. Zone og Kongefesten paa Dybbøl 1920 fandt han smukke og rammende Ord for Stemningen blandt de Danske. I Afstemningsperioden 1920 var han Landraad, blev efter Genforeningen Amtmand i Tønder Amt. En rolig, mæglende Personlighed. — Gift 1923 Karin Maria Bertha Josephine v. Fischel, f. v. Schack-Zülou. P. E.

Litt.: Slægt se Hans S.; Anetavle I „Geneal. Tidsskr.“ Sept. 1914; mødrene Slægt se G. Lerche; „Berl. Tid.“ og „Politiken“ ¹⁷/₈ 1919; „Dsk. Adelsblad“ Juli 1920; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Schackenborg); H. P. Hanssen: „Fra Krigstiden“ 1924.

Schack-Rathlou, Joachim Otto (¹³/₇ 1728 — ⁷/₈ 1800), Statsmand. F. paa Juellinge ved Fakse. Forældre: Generalmajor Niels Rosenkrantz Schack og Benedicte Gertrud v. Ingenhafn. Opdroges forældreløse af Slægtinge, studerede i Kbh. og paa Udenlandsrejser. 1755 blev han Kammerjunker hos den senere Christian VII. 1759 Højesterets-

dommer, var 1760—67, i udpræget Grad som Bernstorffs Tillidsmand, Gesandt i Stockholm, derefter 2. Deputeret og fra 1768 1. Deputeret i Finanskollegiet, samtidig med at han havde Sæde i Generaltoldkamret. Han afskedigedes ved Struensees Fremtræden Okt. 1770, levede derefter i forholdsvist smaa Kaar i Aarhus, men arvede 1771 Godserne Rathlousdal og Gersdorffslund; fra nu af kaldte han sig S.-R. Han hævdedes atter frem efter Hofrevolutionen 1772 og blev Medlem af Statsraadet, hvor han fik megen Indflydelse. Der tilkommer ham næst efter den ældre Bernstorff Æren for Mageskiftet med Rusland 1773, og fremfor alt er hans Navn uadskillelig knyttet til Indfødsretsloven 1776, som han gennemførte under Samarbejdet med Guldberg. Han var bevist national, men som i det hele „det danske Parti“ indenfor Stormandskredsene var han stærkt imod alle liberale Reformers og især mod Landboreformerne, i hvilke han saa en Ulykke for Landet. Han var Kronprinsens Raadgiver forud for Regeringsforandringen 1784 og havde stor Andel i den besindige og humane Maade, hvorpaa den gennemførtes. 1785 blev S.-R. Skoleherre for Herlufsholm og Patron for Universitetet, 1787 Præsident i det danske Kancelli. Efter at Stavnbaandets Ophævelse var vedtaget i Statsraadet, tog han Afsked fra sine offentlige Stillinger 1788. D. paa Rathlousdal. — Gift 1758 Øllegaard Charlotte Juul, d. 1798. H. Js.

Litt.: Slægt se Hans Schack; mødrene Slægt I Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ VII 1906; Hustrus Slægt I Adelsaarbogen 1890, S. 276; E. Holm: „Dann.-Norges Hist.“ III—VI 1897—1909 og I „Hist. Tidsskr.“ VI 1 1887—88; L. Koch ast. VI 4 1892; sst. IV 1—3 1869—73, VI 3 og 5 1891—95, VII 2 1899—1900, 4—5 1902—05, VIII 4 1912—13 og IX 1 1918—20; A. Friis: „A. P. Bernstorff og O. H. Guldberg“ 1899, „Bernstorffske Pap.“ I—III 1904—13 og „Bernstorfferne og Dann.“ II 1919; H. Hansen: „Kabinetstyrelsen i Danm.“ I—II 1916—19; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Rathlousdal); „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 272, 300, 319; Breve I „Bernstorffske Pap.“ II 1907 og „Personalh. Tidsskr.“ II 6 1891.

Schaffalitzky de Muckadell, Cai, Baron (f. ²⁹/₁₀ 1877), Søofficer. F. i Viborg. Forældre: Oberstløjtnant Ludvig Bernhard Maximilian S. d. M. og Fanny Kirstine Laurine Nielsen, adopt. Holm. Blev Sekondløjtnant 1898, Premierløjtnant 1902, Kaptajn 1914, gennemgik Officersskolen, var ved Søminekorpset til 1909, Lærer i Søkrigshistorie ved Kadetskolen 1907—14, Formand i Søløjtnantselskabet 1912—14, Lærer ved Officersskolen 1913—14, Undervandsbaadschef 1913—19; i sidstnævnte Egenskab blev han 1915 beskudt med Torpedoen af en engelsk U-Baad, som antog hans Baad for tysk. 1920 blev S. d. M.

Chef, senere Direktør for Orlogsværftets Regnskabsvæsen og gik samtidig u. f. Nr. i Søofficerskorpset. Han er en dygtig Søofficer, en livlig Taler og Forfatter særlig af søkrigshistoriske Arbejder. Hans Haandbog i Nordens Søkrigshistorie, hans lange Medarbejderskab og siden 1918 Redaktørvirksomhed ved „Tidsskrift for Søvæsen“ ligesom hans land- og sømilitære Artikler som fast Medarbejder ved „Berlingske Tidende“ har gjort hans Navn fordelagtig bekendt ikke alene udenfor Marinen, men udenfor Danmark. — Gift 1900 Ellen Ingeborg Seiersen. V. G.

Litt.: Slægt hos Lengnick; og samme se „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Arreskov og Brobygaard).

Schaldemose, Frederik Julius (egtl. *Fridericus Julianus*) ($15/2$ 1783— $22/2$ 1853), Forfatter. F. paa Wedellsborg, Fyn. Forældre:

Skovrider Niels S. og Cathrine Marie Smidt. Blev Student 1801 og tog n. A. 2. Eksamen. Ved Krigens Udbrud 1807 blev han Sekondløjtnant og kastedes fra nu af ud i et broget og omflakkende Liv som militær under Napoleonskrigene (se „Rejser og Eventyr i frem-

mede Lande“ 1826—30). Efter sin Hjemkomst havde han en Række højst forskellige Stillinger: Sekondløjtnant, Adjunkt, Institutbestyrer, Toldembedsmand, for endelig fra 1843 at blive Melhandler og n. A. „Kaffeskanker“ i Kbh. Af hans litterære Virksomhed har hans Oversættelser (bl. a. af Goethe, Scott m. fl.) størst Betydning. Nævnes maa ogsaa hans Gengivelse af „Reinecke Fuchs“. Som original Digter har han skrevet Romancer i den efter-Oehlenschlägerske Stil, pointerede Epigrammer og især en Del „Fabler“, der en Tid figurerede i Børne- og Læsebøger. I sine sidste Aar gjorde han sig i Spottevers og i sit Ugeblad „Prikkeltorne“ (1851) bemærket ved sit Smædeskriveri, især mod Grevinde Danner. D. i Kbh. — Gift 1814 Ingeborg Dorothea Elisabeth Svendsen, d. 1863. O. F.

Litt.: Ovenn. Erindringer; H. R. (o: Vilh. Møller): „Efterklang“ 1862; Tychsen: „Fortifikationsstaterne og Ingeniørkorpset 1684—1893“ 1893.

Schaldemose, Vilhelm (f. $18/11$ 1866), Kirurg. F. i Kbh. Forældre: Mægler Hannibal Jørgen H. og Trine Marie Szybrowsky. Blev Student 1884, Cand. med. 1890, skaffede sig som Akkuchør, Gynækolog og Kirurg aalmindelig grundig Uddannelse, var bl. a. 2 Aar Reservelæge ved Diakonissestiftelsen, 1898—1902 Reservekirurg ved Frederiks Ho-

spital. 1904 disputerede han („Om Blærepapillomerne“), oprettede 1905 Privatklinik og blev 1906 Overkirurg ved Frederiks Hospital og Docent i klinisk Kirurgi. 1908 blev han ekstraordinær, 1913 ordinær Professor i Kirurgi, 1910 fik han en større Afdeling paa Rigshospitalet. Ved sin alsidige Dygtighed og fremragende kirurgiske Teknik indtager S. en fremskudt Stilling blandt danske Kirurger, og paa visse vanskelige Felter, især Hjernekirurgi og Operationer paa Skjoldbruskkirtlen, har hans store Erfaring gjort ham til en Autoritet. Han er — ikke mindst ved sin sjældne Grundighed og Samvittighedsfuldhed — blevet en udmærket Lærer og et smukt Eksempel for de yngre. Litterært har S. ikke præsteret meget; foruden Disputatsen har han skrevet nogle Tidsskriftartikler og det store Afsnit om Halsens kirurgiske Sygdomme i den skandinaviske Kirurgi. — Gift 1898 Karen Marie Eskesen.

F. L.
Litt.: Slægt i „Stamt. over den bornholmske Familie Bohn“ 1918; Hustrus Slægt se Morten Eskesen; Selvbioografi i Univ. Progr. Novb. 1904; „Studenterne fra 1884“ 1910.

Schall, Anna Margrethe (døbt $9/10$ 1775— $24/11$ 1852), Danserinde. F. i Kbh. Forældre: Matros Rasmus Schleuther og Anna Kirstine. Blev 13 Aar gammel antaget paa det Kgl. Teaters Danseskole og 17 Aar gammel Danserinde, men havde ikke let ved at vinde sig en Position. Hun var mangelfuldt uddannet i teknisk Henseende, besad hverken Ynde eller nogen god Figur, men hun ejede Lune og egnede sig derfor til groteske og komiske Balletpartier. Hun udviklede sig imidlertid i de følgende Aar, da Balletten ved Dødsfald og Afgang led alvorlige Tab; hun blev 1798 Solodanserinde og kom til at udføre ogsaa en Række af Balletrepertoirets alvorlige Partier, saaledes Hertha i „Lagertha“, Isaura i „Rolf Blaaskæg“ og Nina i „Nina eller den vanvittige af Kærlighed“. Hun formaaede at fremstille baade Fortvivelse, lammen-

de Skræk, Vanvidets forskellige Faser og lagde et saadant dramatisk Temperament, en saa lidenskabelig Hengivelse i Situationerne for Dagen, at hun nu vandt den Position ved Teatret, hun i sine yngre Aar forgæves havde kæmpet om. Hun blev af stor Betydning for de Galeotti'ske Balletter, som ved hendes Medvirkning vandt Publikums Yndest, men da Galeotti døde 1816, var Madame S.s Glanstid ogsaa afsluttet. Hun forsøgte sig nu og da i Skuespillet og forlod Scenen med Udgangen af Sæsonen 1826—27. D. i Kbh. — Gift 1795 Kapelmusi-

kus Andreas S. Ægteskabet opløst; han d. 1810. C. Bs.

Litt.: Overskou: „Den dsk. Skueplads“ III—IV 1860—62; Bournonville: „Mit Teaterliv“ III 3 1878, S. 243 ff.; „Hist. Tidsskr.“ IV 4 1873—74.

Schall, Claus Nielsen (²⁸/₄ 1757—¹⁰/₈ 1835), Komponist, Kapelmester. F. i Kbh. Forældre: Dansemester Niels Pedersen S. og Christiane Salling. Oplærtes tidlig i Violin; udpræget Lyst til Teatret drev ham til dets Danseskole, optoges her 1772. Han vakte Opmærksomhed ved sin udmærkede Tonehukommelse og blev 1776 Repetitor, 1779 Violinist i Kapellet. Allerede paa dette Tidspunkt begyndte han

at komponere (Balletten „Bønderne og Herterne“, 1778; Tema med Variationer for Violin); Galeotti opfordrede ham (1780) til at skrive Musik til Balletten „Kærlighedens og Mistankens Magt“, der gjorde megen Lykke. Han forfulgte Successen med Balletterne „Hververen“ (1788), „Annette og Lubin“ (1797), „Lagertha“ (1801), „Ines de Castro“ (1804) m. fl. samt en Del Syngespil, var 1789 paa Studierejse (Paris, Dresden, Berlin) og blev ved Hjemkomsten Koncertmester og 1818 Kapelmester (efter Kunzen), i hvilken Stilling han førte Kapellet frem til et første Rangs Ensemble. Han virkede iøvrig med Iver i Byens Musikliv („Kongens Klub“, „Det musikalske Akademi“ etc.) og skrev en Række Lejlighedskompositioner (Kantater). — S. var som Komponist væsentligst uddannet ved Selvstudium — en Læretid hos Hartmann og Schulz var kun af ringe Omfang — og hans Sats røber nu og da mangelfuld Kendskab til Teorien. En vis Evne for let, yndefuld og melodios Sættmaade gjorde ham ikke desto mindre til habil Balletkomponist, ja ved sin Livfuldhed og sin dramatiske Karakteristik betegner hans Komposition endog et Fremskridt fra tidligere Balletmusik. D. i Kbh. — Gift 1779 Skuespillerinden Catharina Margarethe Salathé, d. 1838. E. A.

Litt.: Oehlenschläger: „Erindringer“ IV 1851, S. 40 f., 152; „Tidsskr. f. Musik“ 1858; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ III—V 1860—64; „Skandin. Folkemag.“ 1865; Bournonville: „Mit Teaterliv“ III 3 1878, S. 220 ff.; Musikforeningens Festskrift I 1886; Thrane: „Fra Hofviolonernes Tid“ 1908; Torben Krogh: „Zur Gesch. des dän. Singspiels“ 1924; Nekrolog af Overskou I „Dagen“ 7-9/9 1835; Litgale af Paull s. A.

Schandorph, Sophus Christian Frederik (⁸/₅ 1836—¹/₁ 1901), Forfatter. F. i Ringsted. Forældre: Postmester Johan Frederik S. og Andrea Møller. I Hjemmet modtog han sine første Indtryk af en midtsjællandsk Provinsby og i Ferierne paa Morfaderens Gaard i Nærheden af sjællandsk Bondeliv. Religiøst paavirket af Nabopræsten P. C. Kierkegaard

begyndte han efter Studentereksamen (1855) at studere Teologi og blev 1862 Cand.

theol., men den moderne Bibelkritik havde allerede da gjort det af med hans Tro, og sproglige og æstetiske Interesser blev de fremherskende. Han kastede sig over Studiet af romansk Filologi og blev 1874 Dr. phil. paa en Afhandling om Gozzi og Goldoni, var derefter Sproglærer i københavnske Skoler og Familier. I denne Periode slog han igennem som Forfatter. 1877 rejste han paa det Ancker'ske Legat til Italien, rejste ogsaa senere meget; fra 1887 var han 3 Aar i Udlandet. 1880 fik han Statsunderstøttelse som Digter og opgav Sproglærervirksomheden. Ved sit aabne Sind vandt han sig en stor Vennekreds. Sit Liv har han fortalt i sine to Bd. „Oplevelser“ (1889—98). — S. debuterede med nogle „Digte“ (1862), der efterfulgtes af flere Samlinger (1868, 1875), samt de anonymt udgivne dramatiske Scener „Ude i Skoven“. Han tilhører heri 60'ernes romantiske Efterklangsliryk. Gennem Bekendtskab og senere Venskab med Kr. Arentzen var hans Tvivl og hans Kritik af Tidens Dannelse vakt; i samme Retning virkede hans Studier af romansk Litteratur, men først Georg Brandes blev den fuldstændige Befrielse for ham, idet han gav ham Mod til at være sig selv. Det er Brandes, der fører ham „ud i Terrænet“. Fra den litterære Romantik vendte han sig mod Virkelighedsskildringen, har ombyttede Verset med Prosaen. Gennembrudet fandt Sted med Novellesamlingen „Fra Provinsten“ (1876), hvori Højdepunktet er „En Enkestand“. Personlig betød det for S., at det dybeste Lag i ham, den sjællandske Købstad- og Bondekultur, brød sejrrig gennem den litterære Københavnerkultur. Da han i sin Kunst fandt tilbage til sine Ringsted-Bønder, fandt han ogsaa sin egen Form. En mindre kraftig, men mere intim Paavirkning modtog han samtidig af Turgenjens Bøger i Vilh. Møllers Oversættelser. Paavirkningen er især følelig i hans psykologiske Romaner af Rudin-Typen, begyndende med „Uden Midtpunkt“ (1878). I de følgende 25 Aar udsendte han en lang Række Bøger, mest Romaner og Novellesamlinger, desuden nogle Skuespil og Digtsamlinger (1882, 1886, 1898). Mange af hans Digte er formede med en heldig Haand, især hans Portrætdigte og Venedigte. (F. L. Liebenberg, J. C. Schiødt, Georg Brandes, Drachmann, Bjørnson o. fl.) og hans litterære Programdigte fra Fejden med Kaalund. S. er dog først og fremmest Fortæller. Af Novellesamlingerne kan nævnes: „Fem Fortællinger“ (1879, hvori den

ypperlige Fortælling „Et Levnedsløb fortalt paa Kirkegaarden“), „Novelletter“ (1882, hvori „Stine bliver Gaardmandskone“ og „Kærlighed paa Trommesalen“), „Fra Udlandet og hjemme“ (1885, hvori „En behagelig Juleaften“), „Seks Fortællinger“ (1886, hvori „Et Glimt“). Af Romanerne skildrer en Gruppe By og Land og Brydningen mellem disse, især maa fremhæves „Smaafolk“ (1880), i hvilken man møder „Naturalismen helt gennemført“, endvidere: „Skovfoged-børnene“ (1884), hans mest populære Bog, og „Det gamle Apothek“ (1885), hans ypperste Købstadbillende. En anden Gruppe giver et satirisk Billede af 60'ernes og 70'ernes Danmark, oftest med en holdningsløs Æstetiker og „Løsgænger“ som Centrumsfigur: „Uden Midtpunkt“ (1878), „Unge Dage“ (1879), en Fortælling paa Vers, og „Thomas Friis' Historie“ (1881), hans mest omfattende og betydeligste Tidsskildring og Udviklingsroman. Nævnes maa ogsaa „Et Aar i Embede“ (1883), der skildrer Dønningerne af Brandesianismen i en Latinskolekøbstad, og „Frigjort“ (1896). Enkelte Gange har S. henlagt Handlingen til Udlandet, til Ludvig XIV's Hof („Den store Mademoiselle“, „Fra Isle de France og Sorø Amt“ (1888)) eller til Digteren Alfieris Italien („Poet og Junker“ (1892)). S. har sin Styrke i sin djærve, drøje Virkelighedssans og sit aabne, joviale Sind. Hans Svagheit er hans Hang til Overdrivelse af det lavkomiske, en vis misforstaaet „Realisme“ og „Demokratisme“. Dette sidste i Forbindelse med usikker Smag og svigtende kunstnerisk Selvkritik har hurtig gjort største Delen af hans Forfatterskab forældet og dilettantisk. Det er hans Skæbne, at han paa alle Omraader er overgaaet af sine Efterfølgere: Pontoppidan, Nexø og Wied. I de mindre Ting naar han højest, hvor han har sammensmeltet de to Sider af sin Karakter, det rørende og det burleske, til medfølende Lune. D. i Kbh. — Gift 1867 Ida Branner, d. 1911. O. F.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1875; Erindringer i ovenn. Værk, „Studenterbll.“ 1894—95 og „Studenterbogen“ 1896; H. Bang: „Realisme og Realister“ 1879; Ploug i „Fædrelandet“ ⁹/₁₂ s. A.; V. Wille i „Nær og Fjern“ s. A.; Cl. P. i „Fædrelandet“ ²⁵/₁₁ 1880; H. Jæger i „Ny ill. Tid.“ 1881; „Dagbl.“ ¹⁵/₁₁ 1881, ²⁰/₁₂ 1882, ¹⁰/₁₁ 1883, ²¹/₁₀ 1884, ¹⁷/₁₁ 1885, ⁹/₉ 1891, ²⁵/₁₀ 1893, ²³/₁₁, ²⁸/₁₁, ¹⁰/₁₂, ¹⁹/₁₂ 1894, ²³/₁₁ 1896, ¹⁸/₆ 1898; E. Skram i „Tilskueren“ 1884, S. 979, 1885, S. 569, 948 og 1886, S. 418; E. Brandes i „Politiken“ ²³/₁₀ 1884, ¹/₁₁ 1894, ⁹/₁₁ 1896, ²⁰/₉ 1897, ⁴/₆ 1898, ¹²/₁₁ 1899, ⁹/₁₁ 1900; sst. ²⁷/₁₀ 1884, ²⁶/₇ 1890, ¹⁹/₆ 1891, ³⁰/₁₁, ⁴/₁₂, ¹⁰/₁₂, ¹²/₁₂ 1894, ¹⁶/₇ 1895 (af Ignotus), ²⁸/₆ 1898 (af B. Bjørnsen), ¹/₁₀ 1909 og ²⁴/₈ 1910; G. Brandes: „Saml. Skr.“ III 1900 (fra 1883); Arentzen: „Fra yngre og ældre Dage“ 1886; V. Møller i „Nutiden“ s. A.; „Ill. Tid.“ ¹⁵/₅ 1887; „Forfatterbogen“ 1898; „Soc.-Dem.“ ⁹/₅ 1899; E. Kraft: „Brogede Blade“ 1905 og i „Tilskueren“ 1917 II; L. C. Nielsen: „F. V. Hegel“ 1909; Hendriksen: „Mennesker og Oplevelser“ 1910; A. Schwartz: „Ska-gene“ 1912—13; Kjerulf: „Grøn Ungdom“ 1915; H. G. Olrik i „Soranerbl.“ 1917; „Krydsede Klinger“ 1918; „Dsk. Forfatterforening 1894—1919“ 1919; Kaarsberg: „Memoltrer“ 1921; „Karl Gjel-lerup, der Dichter und Denker“ 1921—22; J. Lem-

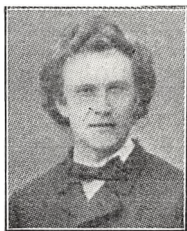
che i „B. T.“ ²⁸/₈ 1923; Prah: „Nye Bagateller“ 1924, S. 23; Nekrologer i „Ill. Tid.“ ⁶/₁ 1901 (af Herm. Bang), „Højskolebl.“ s. A. (af Sig. Møller), „Tilskueren“ s. A. (af E. Skram), „Danne-brog“ ²/₁ s. A. (af O. E.), „Politiken“ ²/₁ s. A. (af G. B.) og ⁷/₁ s. A., „Samfundet“ ²/₁ s. A. (af A. I.) og ⁷/₁ s. A. (af Johs. Magnussen), „Nationaltid.“ ²/₁ s. A. (af A. F.), „Vort Land“ ²⁻⁸/₁ s. A., „Soc.-Dem.“ ²/₁ s. A. (af C. E.) og ⁴/₁ s. A. og „Berl. Tid.“ ²/₁ s. A. (af V. Ø.).

Schandrup, Jacob Knudsen (d. 1720), Forfatter. Formodentlig f. i Jylland. Var 1700—01 Herredsskriver i Sønderlyng og Middeldsom Herreder og blev 1702 efter at have suppliceret Frederik IV derom paa Vers Herredsfoged i samme Herreder. Hans Digtning er blevet til i Aarene 1700—17, men først udgivet efter hans Død: „Curieuse Poetiske Skrifter“ (1728). Det er Tidens sædvanlige Lejlighedsdigtning. Nu og da kan han dog give nogle kraftige, drøje Billeder af jysk Bondeliv, og i et Bryllupsvers indfører han en Bonde, der taler Jysk. Interessantest er tre rimede dramatiske Stykker: „Romansk Maskerade“, om en utro og løsgægtig Kammerpige, „Kobberkomedie“, om Øvrighedens Forfølgelse af den ulovlige Brændevinsbrænding paa Landet, og „Hellig tre Kongers Komedie“, et Forsøg paa at genoplive Skolekomedien ved at tilnærme den til Tidens franske og italienske Sangspil. S. tilhører den Gruppe Overgangsdigtere, der med Thøger Reenberg (s. d.) indfører en lettere Tone og verdslige Emner i Poesien; men hos S. bliver det oftest til Trivialitet og Plumshed, selv om han ikke er uden „en Slags Geist og Klygtighed“. O. F.

Litt.: C. Behrend i „Jysk Maanedsskr.“ 1912.

Scharff, Harald Anton (²⁰/₃ 1836—³/₁ 1912), Danser. F. i Kbh. Forældre: Tøjfabrikant Christian Frederik S. og Frederikke Eggert.

Kom paa det Kgl. Teaters Balletskole, debuterede ²⁴/₃ 1856 som Hans Mortensen i „Aprilsnarrene“, men svigtede ikke Balletten; hans første større Parti var James i „Sylfiden“, som han udførte ²⁵/₁₁ s. A., og han blev hurtigt anerkendt som en glimrende Danser og som Ballettens „jeune premier“ i alle Elskerpartier. Det ypperste, han ydede, var Løke i „Trymskviden“ (1868), hvor han især evede at fremstille Gudens dæmoniske Skadefryd. Men allerede ⁹/₁₁ 1871 blev hans Virksomhed afbrudt, da han i Zigøjnerdansen i „Troubaduren“ sprangte sin ene Knæskal. Paa ny forsøgte han sig i Skuespillet, bl. a. som Einar Tambeskælver i „Hakon Jarl“, men det lykkedes ham ikke at hævde sig, og ⁸/₅ 1872 optraadte han som Nicolai Reiersen i „Sparekassen“ sidste Gang paa det Kgl. Teater. Han var derpaa i de tre følgende Sæsoner knyttet til Folketeatret, men

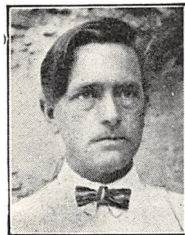
opgav 1876 al scenisk Virksomhed. Hans Loke sikrer ham en Plads i Teaterhistorien. D. paa St. Hans Hospital, Roskilde. — Gift 1874 Balletdanserinden Elvilda Victoria Antonia Møller.

C. Bs.

Litt.: Overskou: „Den dsk. Skueplads“ VI—VII 1876; Nøllendam: „Folketeatrets Hist.“ 1857—1908; 1919; Nekrologer i „Berl. Tid.“ $\frac{4}{1}$ 1912 og „Politiken“ $\frac{3}{1}$ s. A.

Scharff, Niels William (f. $\frac{30}{10}$ 1886), Maler. F. i Kbh. Forældre: Bagermester Johannes S. og Margrethe Larsen. Stod i Malerlære 4 Aar, arbejdede

1 Aar som Svend og søgte samtidig Teknisk Selskabs Skole, gik paa Kunsternes Studieskole 1907—08 under Zahrtmann, 1909 under Johan Rohde. Rejser (til Dels med Støtte af Akademiet): Vinteren 1910—11 4 Maanedere i Paris, Vinteren 1920 lige saa

længe i Firenze, Rom og Paris (hvor han besøgte Meksikaneren J. Araujo's Skole), Maj 1923—Efteraar 1924 i Italien og Spanien. S. debuterede paa en Juleudstilling i „den Frie“ 1908 og har deltaget i „De 13“'s Udstillinger 1909—10, Kunsternes Efteraarsudstilling siden 1914, „Grønningen“ siden 1917, den danske Udstilling hos Liljevalch i Stockholm 1919, Göteborg-Udstillingen 1923; Separat-Udstilling i Dansk Kunsthandel 1917. 1924 fik han Eckersbergs Medalje for „Drivende Skyer“. S's lyrisk stemte Sind finder naturlig Udløsning gennem hans umiddelbare koloristisk-maleriske Evner. Disse Momenter var de afgørende i de Granskovstudier, med hvilke han i sine første Aar tildrog sig Opmærksomhed. Hans Produktion har imidlertid været behersket af en bevidst, villiebestemt Søgen, et abstrakt, spekulativt Arbejde med kompositionelle Værdier — især har han stræbt at bibringe Kompositionen i sine store Lærreder en fast, arkitektonisk Struktur. Under Indtryk af den fransk-spanske Kubist Picasso og den russiske Ekspressionist Kandinsky malede han en Overgang i en (iøvrig selvstændig formet) kubistisk Stil, især med Høns som til Grund liggende Motiv. Sine friere maleriske Studier har han i de senere Aar samlet til store Figurkompositioner („Legende“ 1920), der er tænkte som Visioner, som et monumentalt Udtryk for en almindelig lyrisk Grundstemning, for „Evhedsfornemelsen i Naturen og Menneskes Sind“. Han synes imidlertid nu at ville lægge mere Vægt paa de Egenskaber, der dannede hans Udgangspunkt (Studier af et flaaet Oksehoved, 1923 og 1924; Dameportrættet „Studie i Sol og Blæst“, 1922). Bedst kommer hans koloristiske Evner til deres Ret i Akvarellen, hvor han undertiden har naaet det mesterlige („Oksekrop“ 1922). Billeder i

Kunstmuseet og Aarhus Museum. — Gift 1914 Ingeborg Ussing.

S. S.

Litt.: Hustrus Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægt-haandbogen“; „Tilskueren“ Maj 1917, S. 448 ff. (af Carl V. Petersen), 1918, S. 539 ff. (af samme), Marts 1924, S. 183 (af samme), 1916, S. 427 (af samme); „Politiken“ $\frac{18}{11}$ 1917, $\frac{1}{2}$ 1921 (af Leo Swane), $\frac{13}{11}$ s. A. (af V. Wanscher), $\frac{27}{11}$ s. A. (af Knud Pontoppidan), $\frac{4}{7}$ 1923 (af Jens Thils), $\frac{29}{1}$ 1924 (af V. Wanscher); „Vor Tid“ II 1918, S. 917 ff. (af Leo Swane); „Ill. Tid.“ $\frac{8}{12}$ 1919 (af Johan Plesner), $\frac{15}{7}$ 1923 (af S. S.), $\frac{10}{12}$ 1924 (af S. S.); S. S.: „Ny Horizont“ 1918; O. Gelsted: „Ekspressionisme“ 1919; „Vore Herrer“ $\frac{28}{10}$ 1920 (af Svend Johansen og Axel Salto); „Dagens Nyh.“ $\frac{13}{11}$ 1921 (af Jens Locher), $\frac{10}{9}$ 1923 (af Sigurd Swane); „B. T.“ $\frac{23}{11}$ 1921; „Architekten“ XXIII $\frac{3}{12}$ 1921, S. 345 (af Carl Petersen); Jens Thils: „Nordisk kunst idag“ 1923, S. 42 ff.; „Berl. Tid.“ $\frac{29}{1}$ 1924 (af Oppermann); „Politiken“ $\frac{10}{1}$ 1925.

Scharffenberg, Paul Ulrich ($\frac{10}{5}$ 1810— $\frac{28}{1}$ 1882), Officer. F. i Viborg. Forældre: Kap-tajn, senere Postmester Paul Ulrich S. og Sara Anna Grundahl.

Blev Landkadet 1825. Sekondløjtnant 1829.

Premierløjtnant 1835.

Kaptajn II 1847. Han

viste sig allerede ved Slesvig som en dygtig Fører og udmærkede sig ved Mod og Dygtighed ved Helligbæk og Isted og ved Stenten Mühle.

Han blev Oberstløjtnant

1852 og var fra 1860 Kommandant i Altona, hvor han viste megen Energi under de vanskelige Forhold overfor Befolkningen; Oberst 1862. Under Krigen 1864 var han Kommandør for 8. Brigade og fremhævedes — mærkeligt nok iøvrig — i Overgeneralens Rapport for Dygtighed og Konduite i Fægtningerne ved Dannevirke (Selk og Jagel $\frac{3}{2}$); under Tilbagetoget dannede han Arrièregarde indtil Sankelmark. Han deltog i Fredericias og Dybbøls Forsvar, hvor han ved Dybbøl $\frac{18}{4}$ naaede at komme til Stede inden den langvarige Kamps Afslutning, men uden at foretage sig noget af Betydning. Hans Føring under Krigen svarede iøvrig ikke til de Forventninger, mange nærede til ham, men hans Helbredstilstand synes ikke at have været god. Ikke desto mindre gjorde han en glimrende Karrière i Aarene efter 1864: Generalmajor 1865, Generalinspektør for Infanteriet 1865 og Medlem af Forsvarskommissionen 1867, kommanderende General i I. Generalkommandodistrikt s. A., Afsked 1879. Var i sin bedste Periode en rask, uforfærdet, koldblodig og raadsnar Soldat, beundret af sine undergivne, en energisk og rettænkende Natur. D. i Kbh. — Ugift.

K. C. R.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Haandb. over den ikke-nat. Adel“ 1917 og 1, „Pers. Tidsskr.“ VI 5 1914; „Nationaltid.“ $\frac{10}{9}$ 1881; „Vort Forsvar“ $\frac{28}{4}$ 1889; Rovsing: „Tre Vonner“ 1891; Liljefalk i „Fødrelandet“ 1910 og 1913; Holbøll: „En Brigadeadjuvant's Erindringer“ 1912; P. U. Michelsen: „21. Batalions Hist.“ 1919; Th. Graae: „Gamle Minder“ 1917, S. 74 ff.; „A. F. Kriegers Dagb.“ III 1921, S. 15, 344, IV s. A., S. 19, 44,

48; Nekrologer i „Dannebrog“ 1882 (af V. Vaupe), „Ill. Tid.“ $\frac{1}{2}$ s. A. (af samme) og „Nudiden“ s. A.

Scharling, Carl Emil ($\frac{28}{7}$ 1803— $\frac{17}{6}$ 1877), Teolog. F. i Kbh. Forældre: Skolebestyrer Simon Peter S. og Andrea Christiane Eberhardt. Blev Student 1820, Cand. theol. 1825, tog 1828 Magistergraden ved en Afhandling om det frisiske Bondefolk Stedingerne. 1829 rejste han til Paris, Basel og Tübingen og blev 1830 Lektor ved Sorø Akademi. 1832 aflog han et teologisk Professorat, modtog det 1834 og beholdt det til sin Afgang 1876. Han fik det nye Testamentes Eksegese som Fag, men ud over et Par smaa latinske Kommentarer til 2. Kor. (1840) og Jakob og Judas (1841) har han ikke udgivet egentlige Fortolknin-

ger; hans Interesse for Historien medførte, at han især kastede sig over Indledningsvidenskaben, og om herhen hørende Spørgsmaal offentliggjorde han i „Teologisk Tidsskrift“ og „Nyt teologisk Tidsskrift“, som han 1837—61 udgav sammen med C. T. Engelstoft, talrige Afhandlinger, af hvilke en Del 1880 — sammen med hans Levnedsskrivelse — udsendtes paa ny af Sønnen Peter S. Allerede i Sorø havde han skrevet en populær Isagogik: „Hvad er Hensigten, Betydningen og Resultaterne af Teologernes videnskabelige Undersøgelser om det nye Testamentes Skrifter?“ (1833); senere kom hans Doktordisputats „De Paulo apostolo ejusque adversariis“ (1836) og et Par Universitetsprogrammer: „Paastanden om den kristne Kirkes Ebionitisme gennem de tvende første Aarhundreder“ (1843) og „Har det fjerde Evangeliums Forfatter gjort Fordring paa historisk Troværdighed for sine Beretninger?“ (1844). Størst videnskabelig Værdi har dog et Arbejde fra et helt andet Forskningsomraade: „Mystikeren Michael Molinos Lære og Skæbne“ (1852), som blev oversat paa Tysk og stadig nyder megen Anseelse. 1851 fik han Tilbud om Bispeembedet paa Fyn, men aflog det. D. i Kbh. — Gift 1831 Anna Petrea Abild Lund, d. 1844. H. M.

Litt.: Slægt i W. Scharling: „Slægterne S-Lund 1581—1893“ 1894 og Hauch-Fausbøll: „Slægt-haandbogen“; Selvbiografi i Univ. Progr. ved Reform.festen 1836; Peter S. i C. E. S.: „Teologiske Afhandlinger“ 1880; „G. P. Brammers Ungdoms-liv“ 1884; F. Torm i „Teol. Tidsskr.“ 1902—03; D. C. Prior i „Berl. Tid.“ $\frac{28}{7}$ 1903; Henrik S.: „Teolog eller Digter“ 1917 og „Livsminder“ 1919; Breve i „Udv. af Breve til P. Hjort“ 1869, H. Lund: „Borgerdydskolen“ 1887, S. 179 og „Vor Ungdom“ 1901; Nekrologer i „Berl. Tid.“ $\frac{18}{6}$ 1877 og „Ill. Tid.“ $\frac{8}{7}$ s. A. (af Chr. H. Kal-kar); Ligtaler s. A.

Scharling, Edvard August ($\frac{1}{3}$ 1807— $\frac{11}{6}$ 1866), Kemiker. F. i Kbh. Forældre: Skolebestyrer Simon Peter S. og Andrea Christi-

ane Eberhardt. Tog farmaceutisk Eksamen 1828, polyteknisk Eksamen i anvendt Na-turvidenskab 1834. Paa Zeises Anbefaling antog H. C. Ørsted ham som sin Amanuensis og Sekreter 1829 ved Polyteknisk Lærestalts Op-rettelse s. A., og han var fra nu af nøje knyttet til Ørsted, med hvis Datter han blev gift. Paa en Udenlandsrejse kom han ved Ørsteds Intro-

duktion i Berøring med mange af Datidens berømteste Kemikere: Liebig, H. Rose, Magnus, Dumas, Chevreul og Pelouze. 1836 blev han Lektor i Kemi ved Kirurgisk Akademi, skønt ikke akademisk Borger, en Mangel, han afhjalp ved med kgl. Tilladelse 1839 at tage Magistergraden. 1840 blev Lektorstil-lingen knyttet til Universitetet ved Kirurgisk Akademis Overgang til dette. Forinden var han blevet ansat i flere andre Lærerstilling-er i Kemi, saaledes 1837 (til 1845) som Doc-cent i Kemi ved Veterinærskolen og fra 1839 som Lektor ved Polyteknisk Lærestalt. 1842 blev han ekstraordinær Professor ved Universitetet og efter Zeises Død 1847 den-nes Efterfølger i det ordinære Professorat i Kemi. Det lykkedes ham 1859 at faa ind-rettet et tidssvarende kemisk Laboratorium ved Universitetet, som han bestyrede til sin Død. Hans vigtigste videnskabelige Arbejder er Disputatsen 1839 om Blæresten, der vakte betydelig Opmærksomhed ogsaa i Udlandet og blev oversat i England og Amerika, hans Forsøg over den Mængde Kulsyre, et Men-neske daglig udaander, og hans Arbejder over Fedtstofferne i Tran. Hans „Bidrag til at oplyse de Forhold, under hvilke Chemien har været dyrket i Danmark“ (Univ. Progr. Novb. 1859) er et vigtigt Kildeskrift for Studiet af Kemiens Historie i Danmark. S. roses af sine Elever som en overordentlig hen-synsfuld og omhyggelig Lærer med stor In-teresse for Arbejdet i Laboratoriet. D. i Kbh. — Gift 1839 Karen Ørsted, d. 1892. M. C. H.

Litt.: Slægt se C. E. S.; Hustrus Slægt se A. S. Ørsted: Selvbiografi i Univ. Progr. Okt. 1839; M. Wegner: „Kommentar til Magister S.s Svar i „Københavnsposten“ Nr. 277“ 1840; Elite Beaumont: „Jean-Christian Oersted“ 1864, S. 47; „Aus Liebig u. Wöhlers Briefwechsel“ I 1880, S. 262; „Briefwechsel zwischen Berzelius u. Wöhler“ II 1901, S. 310, 608; „Thiskueren“ 1915, S. 98—99; Harding: „Selsk. f. Naturværens Udbredelse“ 1924; Brev i „Breve fra og til H. C. Ørsted“ 1870; Nekrolog i „Ill. Tid.“ $\frac{28}{6}$ 1866.

Scharling, Carl Henrik ($\frac{3}{6}$ 1836— $\frac{9}{6}$ 1920), Teolog, Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Professor C. E. S. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1854, Cand. theol. 1859, var 1860—63 udenlands, bl. a. i Ægypten, Palæstina og Syrien samt Grækenland (skildret i „En Pile-grimsfærd i det hellige Land“ 1876 og „Græ-kenland“ 1866). Schweiz, Italien, Holland,

Frankrig og England. 1864 blev han Redaktør af „Evangelisk Ugeskrift“, der fra 1865

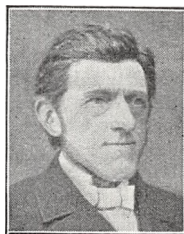
hed „Ugeblad for den danske Folkekirke“, 1868—70 „Dansk Tidsskrift for Kirke- og Folkeliv, Litteratur og Kunst“, foretog 1865 en længere Rejse til Norge („En Sommer i Norge“ 1867), blev 1865 Lic. theol. ved en Afhandling om „Den nyere hollandske Teologi“ og blev

1867 Docent i Etik. 1870—1916 var han Professor i samme Fag. Han udgav 1872—74 „Menneskehed og Kristendom i deres historiske Udvikling, en Fremstilling af Historiens Filosofi“ I—II (2. Udg. 1894; paa Tysk 1874—75), et Arbejde, som man nutildags finder alt for spekulativt. 1886 kom „Kristelig Sædelære efter evangelisk-luthersk Opfattelse“ (2. Udg. 1896; paa Tysk 1896) og 1905—13 „Evangelisk-luthersk Dogmatik“ I—III (IV); blandt hans videnskabelige Skrifter maa desuden nævnes hans Doktor-disputats: „Jacob Böhmes Teosofi“ (1879) og to Universitetsprogrammer: „Den lutherske Dogmatik overfor Nutidens kirkelige og videnskabelige Krav“ (1883) og: „Religionens Stilling i det menneskelige Aands- og Sjæleliv“ (1897). Han viste sig her som en ypperlig Stilist, i Besiddelse af megen Almenkultur og Common sense; men hans teologiske Standpunkt var meget konservativt, og for den moderne videnskabelige Problemstilling manglede han ofte Forstaaelse. Alleerede som Redaktør af det kirkelige Ugeblad havde han indladt sig i Polemik med Grundtvigianismen, og senere fulgte en Række Stridsskrifter baade mod denne og „Opvækelsen“: den Indre Mission, hvilke Bevægelser han begge betragtede som skæbnesvangre Afgivelser fra den sande Lutherdom; hertil hører: „Luther eller Grundtvig? Et Blik paa Nutidens danske Kirkeforhold“ (1891), „Halvgrundtvigianismen eller Bogstavdyrkelsen“ (1893), „Den lutherske Bekendelse og de kirkelige Partier“ (1899), „Moralsk Nedgang og Rejsning“ (1909) samt endvidere: „Jesuiterne Lære om at elske Gud og holde sit Ord“ (1873) og: „Morten Luther om Ægteskab og Coelibat“ (1886, mod G. Brandes). Større Betydning end som Teolog har han dog maaske haft som æstetisk Forfatter; i sin Ungdom vaklede han mellem Kaldet som Videnskabsmand eller som Digter, og han vedblev stadig at nære levende Interesse for Poesi og Æstetik; mest kendt blandt hans litterære Arbejder er „Ved Nytaarstid i Nøddebo Præstegaard“ (1862) og Fortsættelsen: „Min Hustru og jeg“ (1875), begge udgivne under Pseudonymet Nicolai; disse idylliske Skildringer af dansk Præstegaardsliv og hjemlig Hygge er kendte og

skattede langt udenfor Danmarks Grænser, i Tyskland foreligger de i flere Oversættelser; derimod har hans dramatiske Arbejder: „Moderne Kristendom“ (1859), „Johannes Hus“ (1871), „Kong Valdemar og Bisp Absalon“ (1874), „Marsk Stig og Fru Ingeborg“ (1878) ikke vakt nogen særlig Opmærksomhed; overfor den Kritik, man rejste mod disse Værker, tog han til Orde paa aggressiv Maade i „Romantik og Realisme“ (1878), hvad der atter fra forskellige Sider fremkaldte skarpe Gensvar. Efter at han 1916 havde taget Afsked fra sin Universitetsgering, udgav han to Bind Livserindringer: „Teolog eller Digter?“ (1917) og „Livsminder“ (1919). D. i Kbh. — Gift 1868 Elisabeth Maria Tuxen, d. 1894. *H. M.*

Litt.: Slægt se C. E. S.; Hustrus Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“ og A. H. Nielsen: „Stamt. over Fam. Kjellerup og Strøberg“ ny Udg. 1906; Selvbiografier i Univ. Progr. Novb. 1866 og „Levnedbeskr. af de ved Kbh.s Univ.s 400aarstfest promov. Doktorer“ 1879; Erindringer i ovenn. Værker, 1 „Fra Drengene“ 1910 og „Nationaltid.“ 4-5/5 1915; „Enhver sit“ 27/4 1867; „Fædrel.“ 28/2, 10/3 1870; „Berl. Tid.“ 11/3, 21/3 s. A. „Dsk. Tidsskr. f. Kirke- og Folkeliv“ s. A.; V. V. Holm i „Nutiden“ 1885; „Hver 8. Dag“ 27/12 1903; J. Osk. i „Ill. Tid.“ 23/4 1906; „Nationaltid.“ 2/5 1906 og 22/6 1921 ff.; „Bogvennen“ 1912; N. Holm: „Glade Aar“ 1915; „Ill. Tid.“ 7/5 1916, „A. F. Kriegers Dagb.“ bl. a. III 1921, s. 336, 356, IV s. A., S. 27, 215, 262, 299, V 1923, S. 110, 194; Nekrologer i „Ill. Tid.“ 18/6 1920, „Berl. Tid.“ 8/6 s. A. (af Edv. Lehmann), „Nationaltid.“ 8/6 s. A., „Politiken“ 8/6 s. A., Univ. Progr. Novb. 1920 (af J. P. Bang), „Menighedsbl.“ s. A. og „Kirken“ s. A.; Ligtaler s. A.

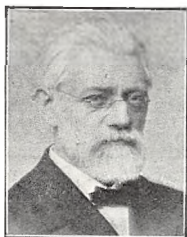
Scharling, Peter Jørgen Christian (5/2 1832 —¹⁰/10 1922), Præst. F. i Sorø. Forældre: Professor C. E. S. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1849, Cand. theol. 1854, foretog 1855—56 en Studierejse til Udlandet. Efter Hjemkomsten blev han Adjunkt i Horsens, 1862 i Roskilde, 1869 Sognepræst i Ærøskøbing, 1871 i Hørsholm og 1879 ved St. Mortens Kirke i Randers, fra hvilken Stilling han 1907 tog Afsked.

Han var en højt kultiveret og alsidig interesseret Mand, der skrev religiøse og kirkelige Afhandlinger i forskellige Tidsskrifter, udgav „En Udflygt til Sicilien“ (1857) og „Kristelige Erindringer fra Rom“ (1857) samt „Nogle Ord om Religionsundervisningen i de lærde Skolers øverste Klasse“ (1859), ligesom han ogsaa besørgede et Udvalg af Faderens mindre teologiske Afhandlinger tilligemed en Levnedstegning af ham (1880). Som Prædikant raadede han over stor naturlig Veltalenhed, og der foreligger fra hans Haand talrige enkelte Prædikener og kirkelige Lejlighedstaler. D. i Kbh. — Gift 1857 Vilhelmine Marie Møller, d. 1900. *H. M.*

Litt.: Slægt se C. E. S.; S. Skouboe i „Aarb. f. Kbh.s Amt“ 1914, S. 31 f.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 11/10 1922 og „Kirken“ s. A.

Scharling, Hans William (²²/₉ 1837—²⁰/₄ 1911), Nationaløkonom. F. i Kbh. Forældre: Professor C. E. S. (s. d.) og Hustru. Blev

Student 1855, Cand. juris 1861, vandt 1862 Universitetets Guldmedaille for en statsvidenskabelig Afhandling og blev efter en Række flittige Studieaar nationaløkonomisk Professor 1869, i hvilken Stilling han forblev til sin Død, kun afbrudt af sit Hverv som

Finansminister i Ministeriet Sehested 1900—01. Under denne lange Universitetsgerning udfoldede S. en stor litterær Virksomhed (bl. a. „Pengens synkende Værdi“ 1869, „Grundrids af den rene Arbejds lære“ 1870, „Værdilære“ 1888, „Bankpolitik“ 1900, „Værdilærens Udvikling“ 1903, „Handels- og Toldpolitik“ 1905, „Samfundsproduktionen“ 1908, „Handel, Værdi og Penge“ 1909—10), der vel ikke paa noget Punkt var banebrydende, men efterhaanden blev præget af hans rolige Iagttagelsesevne og altid bar Vidne om stor Utrættelighed baade ved Materialets Indsamling og ved Fremstillingen. Ypperst og levekraftigst er vel nok S.s Bidrag til den sammen med Falbe-Hansen (s. d.) udgivne store Haandbog i Danmarks Statistik, hvorimod hans nationalekonomiske Skrifter allerede paa mange Punkter er forældede. S. var derhos politisk interesseret, indtog en fremskudt Plads i Højrepartiet og repræsenterede det baade i Kbh.s Borgerrepræsentation (1873—81) og 1876—98 i Folketinget. I det praktiske Liv lagdes der paa mange Omraader (i Nationalbankens Repræsentantskab, i Statsanstalten for Livsforsikring og i forskellige Aktieselskaber) Beslag paa hans sunde Sans og Erfaring. Trods sit Præg af en bestemt politisk Anskuelse var han ikke bornert, dertil havde han for megen Kultur og for stor Videns. Han stod ved sin Død med den Ærværdighed over sig, som et langt Livs Flid og Villen det bedste giver. D. i Kbh. — Gift 1871 Julie Camilla Tuxen. E. C.

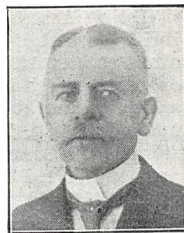
Litt.: Slægt se C. E. S.; Hustrus Slægt i Hauch-Pausbøll: „Slægtahaandbogen“ og A. H. Nielsen: „Stamt. over Familierne Kjellerup og Strøberg“ ny Udg. 1906; Univ. Progr. Okt. 1862, S. 93; Topsoe: „Polit. Portrætskildrer“ 1878; Wulff: „Den dsk. Rigsdag“ 1882; Birck 1 „Vort Land“ ²²/₉ 1907; M. Koefoed i „Ill. Tid.“ ⁹/₁₀ s. A.; „Nationaltid.“ ³⁰/₁₀ 1909; „A. F. Kriegers Lægb.“ V 1923, S. 236; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ²⁹/₄ 1911, „Nationaltid.“ ²⁹/₄ s. A., „Riget“ ³⁰/₄ s. A. (af Axel Nielsen), „Politiken“ ³⁰/₄ s. A. (af Carl Thalbitzer og C.), „Vort Land“ ³⁰/₄ s. A. (bl. a. af Falbe-Hansen), „Ill. Tid.“ ⁷/₆ s. A. (af Birck), „Vor Fremtid“ s. A. (af E. Hansen), „Nationaløk. Tidsskr.“ s. A. (af Rubin) og Univ. Progr. Novb. s. A. (af H. Westergaard).

Schat Petersen, Louis Walrondt (²⁷/₂ 1851 ³⁰/₇ 1903), Teolog. F. i Kbh. Forældre: Vinhandler Thomas S. P. og Wilhelmine Caro-

line Behrend. Blev Student 1868, Cand. theol. 1874 og tiltraadte kort efter en Udenlandsrejse til Schweiz og Italien med et længere Ophold i Genève. Efter sin Hjemkomst virkede han som Manuduktør, og efter at han 1883 havde erhvervet Licentiatgraden for en Afhandling om „Ludvig Feuerbach og Kristendommen“, tilige som Privatdocent, indtil han 1887 blev Professor i nytestamentlig Eksegese; i denne Stilling virkede han til sin Død. Hans Forelæsninger var meget grundige og i Virkeligheden for udførlige som Vejledning for Studenterne; af Anlæg og Tilbøjelighed var han Systematiker mere end Ekseget, og dette præger ogsaa de Fortolkninger, han udgav: „Matthæus' Evangelium“ (1895), „Hebræerbrevet“ (1896), „Romerbrevet“ (1900) og „Johannes' Evangelium“ (1902); ved Siden af det rent eksegetiske Stof indeholder disse talrige Betragtninger af dogmatisk eller opbyggelig Art; men netop derfor har de været meget paaskønnede af de vordeende Præster, og med Undtagelse af „Hebræerbrevet“ er de alle udkomne i 2. Oplag og benyttes stadig. 1899 udgav han en meget udførlig „Indledning til det nye Testamente“, der var ment som en Lærebog for Studenter, men alt for stor til dette Formaal. 1885—97 redigerede han Ugebladet „Fra Bethesda“. Hans noble og retlinede Personlighed vandt alle, som kom i nærmere personlig Berøring med ham. D. i Kbh. — Gift 1874 Anine Jakobine Louise Jørgensen. H. M.

Litt.: Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1883; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ³⁰/₇ 1903 og „Ill. Tid.“ ⁹/₈ s. A.

Schau, Hans Christian Valdemar (¹⁷/₈ 1857 —¹⁹/₆ 1923), Højesteretsdommer. F. i Kbh. Forældre: Major Ernst Frederik S. og Frederikke Louise v. Krogh. Blev Student 1875, Cand. juris 1880, Assistent i Finansministeriet 1881, modtog 1885 Universitetets Guldmedaille for en retsvidenskabelig Afhandling om Efterpant-haveres Oprykkingsret (et Brudstykke heraf trykt i „Ugeskrift for Retsvæsen“ 1886), blev

Dr. juris 1889 med en Afhandling „Om Straffens Begrundelse og Formaal“, s. A. Fuldmægtig i Finansministeriet, 1894 Kontorchef sst., 1896 i Landbrugsministeriet, Dommer i den kgl. Landsøver- samt Hof- og Stadsret 1902, i Højesteret 1911, Censor ved de juridiske Eksaminer 1901—10 og fra 1915 til sin Død. S. var en ualmindelig arbejdsvirig Per-

sonlighed, flittig og pligtro som faa; baade som administrativ Embedsmand og Dommer satte han sit yderste ind paa at yde det bedste, rask og hurtig og altid à jour, derhos et varmhjertet, stemningsbevæget Menneske. Hans praktiske Virke levnedde ham ikke Tid til større videnskabelig eller litterær Produktion. Efter N. Lassens Tilbagetræden paatog han sig til „Tidsskrift for Retsvidenskab“ (XXIX, 1916 og XXX, 1918) at fortsætte dennes „Meddelelser fra den danske Højesterets Praxis“, som alt, hvad der udgik fra S.s Haand, præget af hans store Omhu og Interesse for sin Gerning. D. i Kbh. — Gift 1894 Anna Margrethe Meldahl.

Fz. D.

Litt.: Slægt I H. V. Christensen: „Stamt. over Slægten Ryge“ 1915; mødrene Slægt se Carl v. Krogh; Hustrus mødrene Slægt se G. Ræder; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1890; Univ. Aarb. 1884—85, S. 190; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 19/6 1923 og af H. G. Otrik i „Sornerbl.“ s. A.

Scheel, Anton Wilhelm (^{29/12} 1799—^{30/4} 1879), Retslærd, Politiker. F. i Stavanger. Forældre: Kaptajn, Byfoged Anton Wilhelm

S. og Engel Arentz Kiel-land. Blev 1811 Elev paa Landkadetakademiet i Kbh., bestod 1814 Officerseksamen, blev 1815 Sekondløjtnant, s. A. kgl. Page, 1816 Løjtnant ved danske Livregiment til Fods, 1818 tjenstgørende ved det danske Armékontingent i Frankrig, 1821 Student, 1825

Cand. juris med Udmærkelse, en Karakter, han ogsaa havde opnaaet ved Artium, ligesom han ved Officerseksamen af Kongen som Belønning modtog en Sabel. 1826 blev S. Garnisonsauditor i Kbh., 1828 Lic. juris ved Afhandlingen „De limitibus inter civilem jurisdictionem et militare exercitui terrestri demandatam secundum jus patrium“, 1829 Assessor i den kgl. Landsover- samt Hof- og Stadsret, 1836 Professor ved Universitetet og Assessor i Konsistorium, s. A. Dr. juris ved Afhandlingen „De publicis actionibus et inquisitionibus in causis poenalibus ex præceptis juris Danici et Norvegici, tam antiqui quam hodierni, nec non ex aliis nonnullis legibus“, 1839 ekstr. Assessor i Højesteret, 1846 Generalauditor for Landetaterne og Deputeret i General-Kommissariatskollegiet, 1851—55 Justitsminister, 1852 kgl. Kommissær ved Nationalbanken, 1856—71 paa ny Generalauditor, 1861 i nogle Maaneder fungerende Højesteretsjustitiarius. 1850 sammen med F. C. F. v. Pechlin og H. C. Reedtz Kommissær ved Fredsforhandlingerne med Preussen og det tyske Forbund, Medunderskriver af Freden af 2/7 1850, 1851 Medlem af Notabelforsamlingen. 1842 havde S. afslaaet en Kaldelse til Kria, som Professor. 1869 Direktør for den Hielmstierne-

Rosencrone'ske Stiftelse. I sin latinske Selvbiografi af 1828 hylder S. — med det obligate Takkebuk for Professorerne — fremfor nogen anden A. S. Ørsted som sin Lærer, og det var ogsaa i Ørstedes Fodspor, han traadte. Han er vistnok den efter-Ørsted'ske Periode's betydeligste Dogmatiker. Oberørte af Tidens Tand og urokkede af senere Lovforandringer knejser som Klippen i dansk Retslitteratur S.s Hovedværker, „Person- og Familieret, fremstillet efter den danske Lovgivning“ (I—II 1859—60, 2. Udg. af Personretten 1876, af Familieretten 1877) og „Privatrettens almindelige Del, fremstillet efter den danske Lovgivning. Første Afdeling. Om Retskilderne“ (1865), „Anden Afdeling. Om Retsforholdene“ (1866). Det var mod den positive Lovgivning, S.s Blik var rettet; paa selvstændige retshistoriske Undersøgelser indlod han sig ikke, og en dyberegaaende Indtrængen i den retsvidenskabelige Erkendelsesteori laa udenfor hans Interesse og Evne. Præget af S.s sjældne Lovkundskab og praktiske Erfaring var ogsaa „Nogle Bemærkninger henhørende til den danske Militairret“ (1831) og Universitetsprogrammerne „Om Tilbageholdelsesretten efter de danske Love med nogle forudskikkede Bemærkninger om tinglige Sikkerhedsrettigheder i Almindelighed“ (1839) og „Om Københavns Universitets Collegier og Stipendier for de Studerende ved dette Universitet“ (1844). Af fremragende Betydning var ogsaa S.s legislative Virksomhed. 1842 udgav han „Om militære Straffelove. En Bedømmelse af Udkast til en militær Straffelov for Kongeriget Norge“, der efterfulgtes af „Om militære Rettergangslove. Med Bemærkninger til Udkast til en militær Rettergangslov for Kongeriget Norge“ (1844). Førstnævnte Aar var han blevet Medlem af Kommissionen til Udarbejdelsen af en ny Rettergangslov for Landetaten, 1849 af Kommissionen ang. Love for Søetaten, 1850 af Kommissionen ang. en ny Straffelov, og i de nævnte Aar udgav han en Række „Foreløbige Udkast“ og „Udkast“ til den af Kommissionerne omfattede land- og sømilitære Lovgivning; den endnu gældende militære Straffelov af 7/5 1881 bygger i det væsentligste paa et af S. i Aaret 1867 offentliggjort „Udkast til Straffelov for den danske Krigsmagt“. Konventionen af 2/4 1850 og den først ved Lov af 9/5 1921 ophævede Tyendelov af 10/5 1854 er S.s Værk; ogsaa Rigsretsloven af 3/3 1852 skyldes væsentlig S.s prøvede Pen. Efter F. T. J. Grams Død forfattede S. efter Kriegers Anmodning et „Udkast til Lov om Søfarten“ (1873). Som Politiker spillede S. ikke nogen fremtrædende Rolle. Han tilhørte det konservative Parti, men hans faglige Interesser overskyggede de politiske, og allerede hans svigtende Helbred og deraf følgende Tilbageholdenhed og Indesluttedhed gjorde ham uskikket til politisk Fører. 1870 udgav

S. „Stamtavle over en Familie Scheel med et Tillæg omfattende nogle kognatiske Side-linjer“. Sin Formue anvendte han til Legater og til den af ham oprettede „A. W. S. Stiftelse“. D. i Kbh. — Ugift. Fz. D.

Litt.: Slægt i A. W. Scheel: „Stamt. over en Familie Scheel“ 1870 og Adelsaarbogen 1893; mødrene Slægt i A. C. Z. Kielland: „Stamt. over Familien Kielland“ 1878, A. Kielland: „Familien Kielland“ 1897 og „Norske Slægter“ 1915; Selvbibliografi i „Solennla Academica“ 1828 og „Acta Solennia“ 1837; f.-g. i „Ill. Tid.“ ^{2/11} 1862; H. N. Clausen: „Optegnelser“ 1877; Madvig: „Livserindringer“ 1887; L. M. B. Aubert i „Tidsskr. f. Retsvidensk.“ I 1888, S. 368; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; J. T. Røder: „Barndoms- og Ungdomserindringer“ („Mem. o. Br.“ XVI) 1912; „Fru Andras polit. Dagb.“ 1914—20; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, 59 f., 125 f., 129, 134 f., 142, 144, 148, 155, 267, II 1921 137, 207, III s. A., 268 f., 276, IV s. A., 43, 204, 266, 385, V 1923, 134, 190, 209; Nekrologer i „Nytiden“ ^{2/5} 1879 (af Goos), (beretning om Kbh.s Univ.s 400aarsfest s. A.), S. 108 (af A. Aagesen) og „Dagbl.“ ^{1/5} s. A.

Scheel, Paul (^{28/2} 1773—^{17/6} 1811), Læge. F. i Itzehoe. Forældre: Advokat Paul S. og Margrete Elsabe Ehlers. Blev Student i Göttingen 1791, studerede fra 1794 i Kbh. og blev en af Mathias Saxtorphs kæreste Elever. 1795 blev han Reservelæge ved Fødselsstiftelsen, n. A. Cand. med., 1796—98 studerede han i Udlandet og disputerede efter sin Hjemkomst med en Afhandling om Fostervandet. S. var et skarpt Hoved, uhyre flittig og stærkt litterært virksom. Hans største litterære Arbejde handler om Blodtransfusionen (1802), 1803 udgav han Saxtorphs samlede Skrifter paa Tysk med en Fortale. 1801 blev han Underakkuchør ved Fødselsstiftelsen og Hofmedikus, 1802 Stadsfysikus i Kbh. Han var overordentlig virksom og var Medlem af adskillige Kommissioner osv. med hygiejniske Formaal. Desuden var han en dygtig Akkuchør og vistnok ogsaa meget anvendt. Naar man imidlertid har knyttet hans Navn til „Æghindestikket“ som Metode til at afbryde Svangerskabet, er det næppe fuldt berettiget; derimod er hans Forslag til at tømme den nyfødtes Luftvej ved Asfyksi ved Hjælp af et elastisk Rør og Opsugning med Sprøjte saavel som Forslaget om paafølgende Luftindblæsning ved samme Apparat originalt, men Metoden blev desværre ikke dengang indført herhjemme. S. var Medstifter og Medudgiver af flere Tidsskrifter, bl. a. „Bibliotek for Læger“. D. i Kbh. — Gift 1804 Amalie Sophie Augusta Zagel, d. 1821. F. L.

Litt.: Slægt ved Hennings i „Personalh. Tidsskr.“ VI 4 1913 og Jantzen sst. VII 1 1916; V. Ingerslev: „Danm. Læger og Lægevesen“ II 1873; Gosch: „Danm. zool. Litt.“ II 1 s. A.; Schönberg: „Den operative Fødselshjælp“ 1899; A. Friis i „Hist. Tidsskr.“ VII 1 1897—99; E. Ingerslev i „Festskrift til Jul. Petersen“ 1910 og „Matthias Saxtorph“ 1913; Nekrologer i „Penia“ 1811, „Dsk. Litt.tid.“ s. A. og „Bibl. f. Læger“ 1813.

Scheel, Victor Alexander (^{1/4} 1869—^{17/12} 1923), Læge. F. i Kbh. Forældre: Grosserer August Vilhelm S. og Jensine Antoinette Kramer. Blev Student 1887, Cand. med. 1893,

uddannede sig meget alsidig i klinisk Medicin og i patologisk Anatomi her og i Udlandet, disputerede 1899

(„Levercirrhosernes patologiske Anatomi og Ætiologi“), var Reserve-læge paa Blegdamshospitalet 1900—01 og Kommunehospitalet 1901—03, Prosektor her 1903—13 og blev derefter medicinsk Overlæge paa det nyoprettede Bispebjerg Hospital, hvor han virkede til sin Død. S. havde stor Interesse baade for Videnskaben og for Standens sociale Forhold og Organisation, og hans usædvanlig hurtige Hoved og fænomenale Arbejdskraft tillod ham i begge Retninger at udføre et betydeligt Arbejde. Trods hans Grundighed paa den altfor store Afdeling var hans litterære Produktion betydelig og alsidig. Han har patologisk-anatomisk beskæftiget sig meget med Svulstspørgsmaalet, iøvrigt arbejdet ihærdig med Nyernes Patologi, hvorom han har skrevet flere mindre Afhandlinger og 1909 en Bog; men ogsaa med Hjertesygdomme, Leverlidelser, Sukkersyge har han beskæftiget sig videnskabelig. De senere Aar interesserede han sig desuden varmt for Diætbehandling og skrev flere videnskabelige og mere populære Arbejder derom. 1905 udgav han sammen med Ellermann og Chrom en Lærebog i klinisk Mikroskopi, Bakteriologi og Kemi (3. Udg. 1920). Fra 1908 var han Redaktør af „Ugeskrift for Læger“. Et stort Arbejde har han gjort som Formand for Kbh.s og den alm. danske Lægeforening 1910—13 og 1913—22, navnlig er hans Værk „Aarbogen“ og Fortsættelskurserne af blivende Betydning. 1922 blev han Formand for Medicinsk Selskab. D. i Kbh. — Gift 1899 Ingeborg Smith. F. L.

Litt.: Slægt i A. W. Scheel: „Stamt. over en Familie S.“ 1870, S. 24; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1899; „Studenterne fra 1887“ 1912; Nekrologer i „Ugeskr. f. Læger“ 1923, „Hospitalstid.“ s. A., „Politiken“ ^{19/12} s. A. og „Ill. Tid.“ s. A.

Scheel-Plessen, Carl Theodor August, Greve (^{18/3} 1811—^{7/7} 1892), Politiker. F. i Kiel. Forældre: Greve Magnus Joachim S.-P. og Margrethe (Grethe) Wilhelmine Hedemann. Blev 1835 Cand. juris, 1837 Sekretær i Finansministeriet, 1841 Referendar i Kabinetssekretariatet, 1843 Amtmand paa Als, 1846 Deputeret i Rentekammeret. Han indtraadte 1848 i Martsministeriet som Minister for de 3 Hertugdømmer, men afgik straks efter, da han vilde en fredelig Løsning af Striden med Slesvigholstenerne. 1848—50 havde han forskellige diplomati-

ske Sendelser og var under Tillisch Departementschef i Bestyrelseskommissionen. 1852 overtog han Styrelsen af Holsten og blev 1853 Overpræsident i Altona, men afskedigedes 1856, da han traadte i Opposition til Regeringen. 1856—63 var han derefter Præsident for den holstenske Stænderforsamling og ledede her med stor Dygtighed og flammende Lidenskab Kampen mod Regeringen, støttet til det tyske Forbund. Han var i dansk Politik Helstatsmand og stemt for en Personalunion mellem Danmark-Nordslesvig og Holsten-Sydslesvig. 1864 sluttede han sig imidlertid helt til Preussen efter at have afslaaet at medvirke ved en dansk Regeringsdannelse; han deltog i Fredsforhandlingerne som tysk Delegeret med Loyalitet mod Danmark, blev efter Afstaaelsen Overpræsident for Provinsen Slesvig-Holsten, afgik 1879. Han var stor dansk (Selsø, Saltø, Harrested) og holstensk Godsejer og bevarede med sine absolut tyske og Bismarck'ske Sympatier altid personlig Loyalitet overfor Christian IX. D. i Varese, Italien. — Gift 1844 Henriette Sophie Charlotte Elisabeth Schreiber v. Cronstern, d. 1874. P. E.

Litt.: Slægt se C. A. v. Plessen og A. W. Scheel; mødrene Slægt se Hans Hedemann; Hustrus Slægt i Adelsaarbogen 1914; „Berl. Tid.“ 11/3 1864; G. Rasch: „Baron C. S.-P.“ 1868; O. Müller i „Hist. Tidsskr.“ III 6 1867—69; Bardenfleth: „Livserindringer“ 1890; H. N. Clausen: „Ottegørelser“ 1877; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; Johansen: „Oplevelser i Sønderjylland“ 1899; „Fru Andras polit. Dagb.“ 1914—20; „A. F. Kriegers Dagb.“ bl. a. I 1920, S. 6—19, 35, 37, 39, 64, 74, 157, 169, 210, 213, 217, 220 f., 224, 227, 269, 327, 329, 334 f., II 1921, S. 14, 19 f., 37 f., 73, 142, 292, 349, 352 f., 362 f., 365, III s. A., S. 6, 9, 13, 16, 45, 52, 60, 199, 203, 217, 220, 303, 347, 365, 367, 373, 378, IV s. A., S. 12, 30, 47, 145, V 1923, S. 12, 21, 23; A. Frits: „Den dsk. Reg. og Nordslæs.“ I 1921, S. 189, 450 og „Danmark 1870“ 1923; „Dsk. Herregaarde ved 1920“; Nekrolog i „Berl. Tid.“ 9/7 1892.

Scheele, Ludvig Nicolaus v. (14/10 1796—1/1 1874), Minister. F. i Itzehoe. Forældre: Oberstløjtnant Bendix Ferdinand v. Scheel og Martha Elisabeth Wiebel. Blev Student 1816, Cand. juris 1821, Volontær i Rentekammeret 1822, Amtmand i Hütten 1827, paa Gottorp 1831. Præsident i Regeringen sst. 1846. Han var Holstener af Fødsel og tysk af Kultur, men tro mod den danske Konge og Helstat; han betegnedes

af „Fædrelandet“ som dansk Slesvigholstener, af Holstenerne som Renegat. 1848 flygtede han til Kbh. for Oprøret, udgav 1850—51 „Fragmente in zwanglosen Heften“, hvori han angreb Tillischs Sprogskripter, blev 1852 Landdrost i Pinneberg og 1853 kgl. Kommissarius ved de holstenske Stænder. Han stod Frederik VII og Grevinde Danner personlig nær og kom i Forbindelse med Tscherning; da Striden mellem Ørsted og

Rigsdagen tilspidsedes 1854, henledes derfor baade Kongens og Partiførernes Opmærksomhed paa S., der om Efteraaret forhandlede med Kongen i Holsten og derefter var hans Udsending til Hoffet i Berlin. Dec. s. A. dannede han et Ministerium, hvori dog Konsejlspræsidiat maatte overlades P. G. Bang, medens S. blev Udenrigsminister og Minister for Holsten og Lauenborg. Kabinetet gennemførte Fællesforfatningen af Okt. 1855, men viste iøvrig mindre og mindre Enighed indbyrdes. S. var en politisk Begavelse, elegant, ærgerrig, smidig, øvet Taler, men han manglede Besindighed og Takt, og hans Tvetungethed gjorde, at ingen i Ind eller Udland troede ham. Han viste Dygtighed bl. a. ved Forhandlingerne om Øresundstolden; overfor Holstenerne optraadte han skarpt og fast, og han begyndte 1856 det lange Noteskifte med de tyske Magter om Fællesforfatningen. Hans Note til Magterne mod Skandinavismen Febr. 1857 var i sig selv berettiget, men uklog i Formen og afsendt uden Forhandling med Kollegerne, og dette i Forbindelse med flere andre Rivninger især med Andræ og Hall foranledigede April 1857 de øvrige Ministres Afgang, hvorefter S. maatte træde tilbage. De national-liberale fulgte siden stadig S. med deres Had, medens han modarbejdede dem hos Kongen; man vil ikke kunne berøve ham en vis Fortjeneste af at have fældet Ørsted, og hans Dygtighed som Embedsmand lader sig ikke bestride. Han var 1857—61 paa ny Landdrost i Pinneberg, 1861—63 Overpræsident i Altona. D. i Kbh. — Gift 1827 Sarah Margrethe Marker, d. 1876. P. E.

Litt.: Slægt i Adelsaarbogen 1893, S. 428; Molbech: „Et Brev fra Landet til L. N. v. S.“ 1856; Bille: „Tyve Aars Journalistik“ II 1876; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; Rubin i „Hist. Tidsskr.“ VII 6 1905—06; P. Andræ: „C. G. Andræ“ 1897—1912, „Andræ og Fællesforfatningen af 1855“ 1903 og „Fru Andras polit. Dagb.“ 1914—20; „Af E. C. Tschernings efterl. Pap.“ 1908 („Mem. o. Br.“ VIII); Gebauer: „Chr. Aug.“ 1910; Bodenhoff: „Kongesorger“ 1913, S. 95 ff.; Fr. Bajer: „Nordens is. Danm. Neutralitet under Krimkrigen“ 1914; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 12 f., 21 f., 26, 36 f., 43 f., 59, 70, 153—57, 165—228, 234, 252 ff., 263 ff., 271, 277, 282 f., 287, 303, 320, 327, 329, II 1921, S. 10, 23, 34, 50, 57 ff., 61 f., 74 ff., 77, 80, 90, 94, 98 f., 132, 143, 148, 151, 161, 162, 264 f., 331, V 1923, S. 214; Hjelholt: „Den dsk. Sprogordning“ 1923; Nekrologer i „Dagbl.“ og „Fædrelandet“ 2/1 1874 og „Ill. Tid.“ 18/1 s. A.

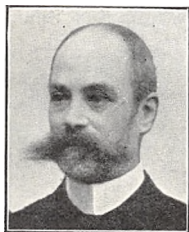
Scheibe, Johann Adolph (Maj 1708—22/11 1776), Komponist, Musikæstetiker. F. i Leipzig. Forældre: Orgelbygger Johann S. og Rosina Hess. Paabegyndte (1725) det juridiske Studium, opgav det ret hurtig og kastede sig over Musik, kom 1736 til Hamborg, blev 1739 Kapelmester hos Christian VI's Svoger, Markgreve Frederik Ernst af Bran-

denborg-Kulmbach, fra hvilken Stilling han 1740 kaldtes til Kbh. og udnævntes til kgl. Kapelmester. I den italienske Operas Tid maatte han (1748) vige for Scalabrini og for Gluck, tog i denne Periode Ophold i Sønderborg (1749), hvor han oprettede en Musikskole, men vendte nogen Tid efter tilbage til Kbh. — S.s Navn er nøje knyttet til dansk Musiklivs Historie, en lang Række af hans Kompositioner fremkom under hans Ophold i Danmark og er til Dels affattet til danske Forfatteres (Ewald, Bredal) Tekster: Kantater, Passionsmusik, Sørgemusik, Operaer, Oratorier; foruden til Operaen stod han i nært Forhold til de dengang eksisterende Musikselskaber: „Det musikalske Societet“, „Koncerterne i Raadhusstræde“ og „Kgl. musikalske Akademi“, til hvilke adskillige af hans Kompositioner blev skrevet. Som Komponist ikke uden betydelig Teknik og Talent, men dog manglende den dybe Inspiration og de store, betagende Linier. Tilhører ved sine litterære Arbejder den fremragende Kreds af 18. Aarh.s Musikæstetikere, især ved sine Anskuelser vedrørende Musikkens og Sprogets indbyrdes Forhold, saaledes i sin „Kritische Musikus“ (1745) og i Fortalen til sit Syngespil „Thusnelde“ (1749), hvis Forestillingskreds, paa samme Maade som Glucks Tanker om Operaen, delvis peger frem mod Wagners Spekulationer over Musikdramaet. S. var ved varmt Venskab forbundet med Holberg, der til Dels støttede ham i hans æstetiske Paastande; han oversatte „Peder Paars“ til Tysk (1750) og forfattede (1764) en Holberg-Levnedsbeskrivelse. D. i Kbh. — Gift 1741 Ilsabe Müller, d. 1781.

Litt.: Mattheson: „Grundlage einer Ehrenpforte“ 1740; „Büschings fortgesetzte Nachrichten“ I 1758; „Nationaltid.“ 8/1 ff. 1883; Musikforeningens Festskrift I 1886; Thrane: „Fra Hofviolonernes Tid“ 1908; Hugo Goldschmidt: „Die Musikästhetik des 18. Jahrh.“ 1915; A. Hamme- rich i „Vor Fortid“ I 1917; Bolkenheuser: „Klubliv“ 1923, S. 48 f.; Torben Krogh: „Zur Geschichte des dänischen Singspiels im 18. Jahrh.“ 1924; Breve I „Dsk. Mag.“ VI 3 1918—19.

Scheller, Christian Frederik (10/4 1849—1/3 1917), Søofficer. F. i Bloustrød ved Hille- rød. Forældre: Sognepræst Christian Georg S. og Henriette Elisa- beth Christine Bruhn. Blev Sekondløjtnant 1870, Premierløjtnant 1872, Kaptajn 1885, Kom- mandør 1893, Kontre- admiral 1905, afgik 1911. Var en livsglad, velbega- vet og praktisk Sømand, som forstod den jævne Mand og Hofmanden lige godt og bevægede

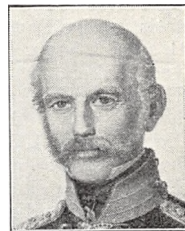

sig lige let mellem dem alle, men befandt sig dog intetsteds saa vel som paa Kom- mandobroen. I sin Ungdom sejlede han en Del som Styrmand i Koffardifart, var 1879

—81 i fransk Orlogstjeneste og havde der- efter en Mængde forskellige Udkomman- doer bl. a. som Leder af den militære Op- maaling og af den praktiske Skydeskole. Han førte Postdampskib Korsør—Kiel 1887 —91, var 1892—1905 Adjutant hos Christian IX, Eskadrechef i 1906, 1903 og 1909, Dele- geret ved Haag- og Londonkonferencerne 1907 og 1908. I nogle Aar Formand for Sø- officersforeningen og for Alliance française, efter sin Afsked Bibliotekar ved Kadetskolen og udarbejdede vor bedste fransk-danske Marineordbog. D. i Kbh. — Gift 1882 Inca Frederikke Christiane Sigismunda Mylius, d. 1915. V. G.

Litt.: Hustrus Slægt hos Lengnick og i Vahl: „Chr. Nielsens Afkom“ I 1879—86; „Tidsskr. f. Søv.“ 1918; Nekrolog i „Berl. Tid.“ 2/3 1917.

Schepelern, Christian August (døbt 22/12 1794—19/5 1870), Officer. F. i Fredericia. Forældre: Kaptajn Ancher Anthoni Schor v. S. og Mariane Frede- rikke Levin (efter sin Plejefader kaldt Pørgen- dahl). Blev Landkadet 1805, Sekondløjtnant i Infanteriet 1812, Pre- mierløjtnant 1820, Kap- tajn II 1828, I 1842, Ma- jor 1845. Under Felto- get 1848 var han Kom- mandør for 1. Jæger- korps og saaredes haardt

ved Slesvig, blev s. A. Oberstløjtnant. 1850 førte han 3. Infanteribrigade, med hvilken han 24.25/7 foretog den berømte omgaaende Bevægelse over Solbro til Skovby for at falde Fjenden i Ryggen. Fremrykningen lede- des med stor Dygtighed, og i det rette Øje- blik stod S.s Brigade paa det rette Sted. Netop som Brigaden skulde til at gribe ind i Kampen, indtraf Overkommandoens Ordre til Tilbagegang, og skønt denne Ordre var over 4 Timer gammel, og skønt det var øjen- synligt, at Kampen trak sig længere og læn- gere mod Syd, adlød S. dog den givne Or- dre, trak sig tilbage og lod Fjenden Tilbage- vejen aaben, hvorved Slesvigholsternerne undgik det afgørende Nederlag, der vel paa een Gang vilde have endt Krigen. Han fik Afsked 1854 med Generalmajors Karakter, blev Kommandant i Kbh. 1855, afgik som saadan med Generalløjtnants Patent 1865. Var en dygtig Soldat, en loyal, retlinet og retsindig Mand, afholdt for sin elskværdige Karakter og sin Stræben efter altid at handle retfærdig mod andre. Den Mangel paa Over- legenhed og Selvstændighed, der var Bristen i hans Karakter, kom paa Isteddagen i et kritisk Øjeblik desværre til at øve en skæb- nesvanger Indflydelse paa Slagets Udfald. D. i Kbh. — Gift 1834 Alexandrine Charlotte Flensburg, d. 1889. K. C. R.

Litt.: Slægt i Bidstrup: „Stamt. over Familien Koefoed fra Koefoedgaard“ 1887; Hustrus Slægt se C. J. Flensburg; „Søndags-Posten“ 20/5 1870;

Thor Pedersen: „20. Aarh. Hist. 1842—92“ 1892; N. P. Jensen: „1. slesv. Krig“ 1898; „A. F. Kriegers Dagb.“ III 1921, s. 273.

Schepelern, Georg Sophus Frederik (²⁶/₂ 1839—¹⁹/₄ 1900), Præst. F. i Kbh. Forældre: Lærer, senere Toldforvalter Frederik Anton

Adolph S. og Julie Frederikke Christiane Elisabeth Heilmann. Blev Student 1857, studerede Jura, men kom i Forbindelse med Biskop Laub og valgte Teologi, hvori han tog Eksamen 1864; s. A. blev han Kapellan i Kirkehelsing og Drøsselbjerg, 1865 forflyttedes

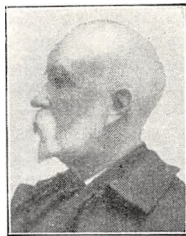
han til Alslev og Fjenneslev, men vendte kort efter tilbage til Kirkehelsing. 1869 var han i nogen Tid Feltpræst i Lejren ved Hald og blev saa residerende Kapellan for Trinitatis nordre Sogn (St. Pouls); 1873 kom han til søndre Sogn, og 1878 blev han Sognepræst ved Kirken, 1895 Provst og Sognepræst ved Holmens Kirke, og i denne Stilling virkede han til sin Død. Han var Medlem af den Komité, som 1885 udgav „Forslag til Salmebog for Kirke og Hjem“; fra 1897 var han Lærer i Kateketik ved Pastoralseminariet, fra 1895 Overdirektør for de Massmann'ske Søndagsskoler og i mange Aar Bestyrelsesmedlem i Kbh.s Indre Mission. Om sin Forkyndelse, der var præget baade af Intelligens og Kultur, samlede han en talrig Tilhørerkreds, navnlig fra det dannede Bourgeois, og han var tillige meget virksom for at organisere Menigheden; som en af de første i Kbh. fik han dannet en Menighedsforening, og Menigheds- og Fattigplejen i Trinitatis Sogn blev ligeledes ordnet paa forbilliglig Maade. Overfor den romersk-katolske Propaganda fremtraadte han med flere mindre Skrifter: „Aabent Sendebrev til en katolsk Præst“ (1892), „Den moderne Katolicisme, dens Udvikling, Maal og Midler“ (1888) og „Romerkiirkens Hovedvildfarelser“ I—XI (1889—92); sammen med F. L. Mynster udgav han „Biskop O. Laubs Levned, en Livsskildring i Breve“ I—II (1885—87), og endelig har han offentliggjort talrige Prædikener og Lejlighedstaler, deriblandt en større Samling „Prædikener over ny Tekster“ (1884), og en Samling Ligtaler: „In memoriam“ (1898). D. i Kbh. — Gift 1867 Louise Magdalene Laub, d. 1915.

H. M.

Litt.: Slægt se C. A. S.; mødrene Slægt se Gerhard Heilmann; Hustrus Slægt se Otto Laub; „Nutiden“ 1882; Nekrologer I „Dsk. Kirketid.“ ²²/₄ 1900 (af J. H. Monrad) og „Ill. Tid.“ ²³/₄ s. A.

Schepelern, Vilhelm Emil (¹⁷/₃ 1844—³/₁₁ 1924), Læge. F. i Nykøbing S. Forældre: Lærer, senere Toldforvalter Frederik Anton Adolph S. og Julie Frederikke Christiane Eli-

sabeth Heilmann. Blev Student 1862, Cand. med. 1869, var 1869—74 Kandidat og Reserve-medikus ved Kommunehospitalet, det sidste Aar konst. Overlæge. 1874—75 var han i Udlandet, studerede især i Paris og ved Kysthospitalet for skrofule Børn i Bretagne. 1875 blev han Overlæge ved det nyoprettede Kysthospital paa Refsnæs og virkede her til 1909. Med stor Humanitet og Kærlighed til Opgaven ledede han uden at have noget Forbilledet herhjemme den ansvarsfulde Virksomhed, og ved sin betydelige Dygtighed og Samvittighedsfuldhed opnaede han meget smukke Resultater. Det er S.s store Fortjeneste som en af de allerførste at have gennemført den konservative Behandling af den kirurgiske Tuberkulose, der nu er almindeligt anerkendt som den rette. Da moderne Fremskridt krævede en planmæssig Lysbehandling, Røntgenundersøgelse osv., trak S. sig tilbage som Overlæge men var endnu nogle Aar Lærer ved Blindeskolen paa Refsnæs, til hvilken han blev knyttet 1898. Hans litterære Produktion var ikke omfangsrig, væsentlig kasuistisk; men han er dog en af de første herhjemme, der har offentliggjort Undersøgelser om Tælling af Blodlegemer m. m. 1894 blev han Æresdoktor i Medicin ved Kbh.s Universitet. Sit Otium benyttede han til med stort Held at optage sin Ungdoms Passion Maleriet, og han var baade en dygtig Tegner og Akvarellist. D. ved Kalundborg. — Gift 1) 1891 Meta Magdalene Hammerich, d. 1895. 2) 1903 Johanne Louise Stahlschmidt.

F. L.

Litt.: Slægt se C. A. S.; mødrene Slægt se Gerhard Heilmann; 1. Hustrus Slægt se Angul Hammerich; 2. Hustrus Slægt i Ludwigs: „Stamt. over Slægter i den reformerte Menighed“ 1896; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1894; „Nyt Tidsskr. f. Abnormvæsen“ 1918; „Berl. Tid.“ ¹⁷/₃ 1919 og ¹⁷/₃ 1924; „Nationaltid.“ ¹⁷/₃ s. A.; Nekrologer I „Berl. Tid.“ ⁴/₁₁ 1924 og „Politik“ ⁵/₁₁ s. A.

Schiemann, Louise Augusta (²⁵/₅ 1825—²²/₇ 1902), Skuespillerinde. F. i Kbh. Forældre: Købmand Martinius Sallinius Petersen og Maria Petersen. Debuterede paa det Kgl. Teater ²⁰/₁₀ 1843 som Trine Rar i „Aprilsnarrene“, men skønt hun vandt Anerkendelse og 1856 blev kgl. Skuespillerinde, tilkæmpede hun sig ingen sikker Position. Hun anvendtes paa maa og faa, spillede især Subretteroller i den klassiske Komædie, f. Eks. Marianne i „Tilfældet har Ret“ og Dorine i „Tartuffe“.

men blev stillet i Skygge af andre og forlod Teatret 1877. Hun optraadte sidste Gang $7/4$ 1877 som Bobinette i „Advokat Pathelin“. D. i Kbh. — Gift 1851 kgl. Kapelmusikus Christian S. (s. d.), Ægteskabet opløst 1874; han d. 1915. C. Bs.

Litt.: Overskou: „Den dsk. Skueplads“ V—VII 1864—76; Neiiendam: „Det kgl. Teaters Hist.“ I—II 1921—22.

Schiemann, Christian Ludvig Adolph ($10/11$ 1824— $22/4$ 1915), Obovirtuos. F. i Kbh. Forældre: Skomagermester Philip Christopher S. og Sophie Christiane Birch. Lærte allerede i 12 Aarsalderen Obospil, Elev af Chr. Barth, ansattes 1845 som Obo-blæser i det kgl. Kapel — fra 1850 som Solospiller — i hvilken Stilling han virkede i 50 Aar (Afsked 1895). Han optraadte hyppig ved Koncerter i Ind- og Ud-

land (1856, 1866, 1883) og vandt stor Anerkendelse som Obovirtuos. Sammen med Neruda og Lanzky indførte han „Kapelsoiréerne“. Som Komponist optraadte han 1874 med „Sieben charakteristische Studien“, der giver et værdifuldt Bidrag til dansk Obomusik. Af hans fuldendte Teknik og skønne, ejendommelige (Barth'ske) Tone høstede flere af vore senere Obospillere, som Elever af S., stort Udbytte (Emilius Lund, Otto Bendix, Olivo Krause, P. Brøndum). D. i Kbh. — Gift 1) 1851 Skuespillerinden Louise Augusta Petersen (s. d.). Ægteskabet opløst 1874; hun d. 1902. 2) 1877 Christiane Nielsen. E. A.

Litt.: Thrane: „Fra Hofviolonernes Tid“ 1908; F. Bendix: „Af en Kapelmusikus' Erindringer“ 1913, S. 30 ff.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ $22/4$ 1915 og „Poltikken“ $24/4$ s. A.

Schiern, Frederik Eginhard Amadeus ($22/11$ 1816— $10/12$ 1882), Historiker. F. i Kbh. Forældre: Historikeren Jens Kragh Høst (s. d.) og Hustru. Tog Navn efter Stiffaderen Overfinansbogholder N. F. B. S. Blev Student 1834, fik 1837 Guldmedaille for en historisk Afhandling, blev 1839 Cand. juris, dyrkede nu udelukkende Historie, blev 1842 Magister paa en Afhandling om Cimbrenne, var 1842—44 udenlands og blev 1847 Lektor i Historie, 1851 Professor. S. var af danske Historikere paavirket af Sneedorff og Engelstoff, af udenlandske af Franskmanden Thierry og hans Skole. Hans Syn paa Historien var delvis Hegels, som han udtrykte det i „Historieskrivningens Udvikling“ (1842); Sammenhængen og Ideerne i Udviklingen interesserede ham mere end den brede, fuldstændige Skildring af en Tid. Dette i Forbindelse med det urolige og springende i hans Personlighed gjorde, at han kun har efterladt sig Detailundersøgelser, grundige og ofte aandfulde, men

uden større Omfang. Visse Sider af Historien som Etnografi og nationale Spørgsmaal interesserede ham specielt. Hans største Arbejde er det ufuldendte „Europas Folkestammer“ (1851); iøvrig skrev han en Mængde Afhandlinger, hvoraf en Del samledes i „Historiske Studier“ (2 Bd. 1856—57) og „Nyere historiske Studier“ (2 Bd. 1875—79); nævnes kan „Et nordisk Sagns Vandringer“ (1839), „Den nyere Nationalitetsbevægelse“ (1849), „Det polsk-russiske Spørgsmaal“ (1863), „James Hepburn, Jarl af Bothwell“ (s. A.) osv. Som Stilist og Forelæser var han elegant og sikker. Han deltog i Politik som Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling 1848—49 for Nyborg og som Folketingsmand for Esbjerg 1853, for Faaborg 1855—61, havde intet fast Partistade og vandt ingen Position. Som Historiker fik han ved sin Mangel paa systematisk Forskervillie og sit afvisende Forhold overfor de studerende ingen blivende Betydning. D. i Kbh. — Gift 1852 Fanny Maria Ophelia Beutner. Ægteskabet opløst 1859; hun d. 1879. P. E.

Litt.: Hustrus mødrene Slægt hos Lengnick (Drewsen); Selvbograft i Univ. Progr. Reformfest 1843; Selmers Universitetsaarbog 1837, S. 90; Steenstrup: „Historiskkrivningen i Danm. i 19. Aarh.“ 1889; „Vidar“ s. A., S. 547 ff.; Werlauff: „Erindringer“ („Mem. o. Br.“ XIII) 1910; „Fru Heibergs Breve til Krieger“ I 1914, S. 259; „Tiden“ $24/11$ 1916; „Breve fra Rigsarkivar Birke-land“ 1920; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 363; H. Lund: „Sof. Høgsbros Brevveksling og Dagb.“ I 1923; Brev i „Af Orla Lehmanns Pap.“ 1903; Nekrologer i „Dagbl.“ $17/12$ 1882 og „Ill. Tid.“ $28/1$ 1883 (af A. Thorsøe).

Schiern, Hans Christian ($30/9$ 1853— $1/9$ 1917), Telegrafingeniør. F. paa Kronborg Teglgård ved Helsingør. Forældre: Proprietær Niels Carl S. og Anna Sophie Tolstrup. Var først ved Landvæsenet, derefter et Par Aar Sekondløjtnant i Ingeniørkorpset, hvorefter han 1884 indtraadte i Det Store Nordiske Telegraf Selskabs Tjeneste som Prøvetelegrafist paa Newcastle Station, hvorefter han blev fast ansat og forflyttedes til Østasien. N. A. kom han i kinesisk Tjeneste ved Anlæg af den første Telefonlinie, men først 1886 traadte han ud af „Store Nordiske“'s Tjeneste og blev fast ansat i det kinesiske Telegrafvæsen. 1906 tog han sin Afsked og bosatte sig i Danmark. S. har under yderst vanskelige Forhold, ofte gennem udstrakte Ørkenegne, anlagt en stor Række Telegrafanlæg i Korea, Manschuriet og Mongoliet, bl. a. den 250 Mil lange og meget vigtige Peking—Kiakta Linie. Ved sit mangeaarige Ophold og talrige Rejser, ofte gennem Egne, der ikke tidligere havde

været besøgt af Europæere, erhvervede han sig et meget nøje Kendskab til Kina og dets Befolkning. Hans mange Optagelser fra disse Rejser blev desværre ødelagte af europæiske Soldater under Bokser-Oprøret, mens han var paa Besøg i Danmark. D. i Kbh. — Ugift. *M. C. H.*

Litt.: J. Hoeck i „Maanedsmag.“ 1910; Nekrologer i „Nationalt.“ 2/9 1917 (af J. H.) og „Berl. Tid.“ s. D.

Schimmelmänn, Magdalene Charlotte Heidevig, Grevinde (¹⁰/₈ 1757—²/₁₂ 1816), Skonaand. F. paa Borgestad, Norge. Forældre:

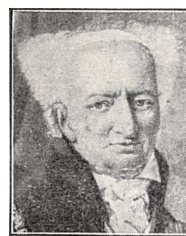

Oberstløjtnant Carl Rudolf Schubart og Inger Løvenskiold. Ægtede efter en udmærket Optragelse 1782 den senere Minister Grev Heinrich Ernst S. (s. d.). Udrustet med fremragende Kundskaber og Evner og med udprægede Interesser i æstetisk, filosofisk og poli-

tisk Retning blev hun sin Ægtefælle en glimrende Støtte, det straalende Midtpunkt baade i Palæet i Bredgade og paa Sølyst og altid utrættelig i Retning af at fremhjælpe lovende Begavelse. Hun blev den trofaste Ven for Baggesen, Oehlenschläger, Schiller og Niebuhr, med hvilken hun underholdt en mangeaarig Brevveksling, og Schack-Staffeldt priste hende ved hendes Død som „de danske Skjaldes Moder“. Ogsaa i Politik spillede hun en vis Rolle, ikke mindst ved sin Evne til at vinde de fremmede Gesandters Fortrolighed. D. i Kbh. — Gift se ovenfor. *H. J.s.*

Litt.: Slægt i „Pers. Tidsskr.“ III 6 1897; mødrene Slægt se C. L. Løvenskiold; Ægtefælles Slægt se Ernst S.; Bobé: „Reventl. Pap.“ V 1902; E. Holm: „Danm.-Norges Hist.“ VI² 1909; Steenstrup: „Den dsk. Kvindes Hist.“ 1917; Linvald: „Kronprins Frederik og hans Regering“ I 1923; Breve i Bobé: „Reventl. Pap.“ IV—V 1900—02 og VIII 1917 samt i „Euphorion“ 1905 og 1908. Iøvrigt se Ernst S.

Schimmelmänn, Heinrich Ernst (⁴/₁₂ 1747—⁹/₂ 1831), Statsmand, Filantrop, Mæcen. F. i Dresden. Forældre: Skatmester Greve

Heinrich S. (s. d.) og Hustru. Blev privat undervist, berøiste England, Frankrig, Schweiz og Norditalien til 1767; 1773 Deputeret i Kommercekollegiet, 1776 1. Dep. i samme og Dep. i Finanskollegiet (afg. 1781), 1782 Kommerceminister og Medlem af Bankdirektionen (afg.

1783), dannede med A. P. Bernstorff og efter dennes Fald 1780 med Brødrene C. og L. Reventlow Oppositionen mod det Guldberg'ske Styre, virksom ved Regeringsskif-

tet 1784, s. A. Finans- og Kommerceminister (1788 Statsminister), afgik 1813 som saadan, men beholdt Sæde i Statsraadet, 1814—15 (under Kongens Fraværelse i Wien) og fra 1824 til sin Død Chef for det udenlandske Departement. — Til Genrejsningen af Landets Pengevæsen lagde S. 1785 en storstilet Plan, Afbetaling af Statsgælden (ca. 24 Mill. Rdtr.) i Løbet af 30 Aar, Indløsning af Seddelmængden (ca. 15 Mill. Rdtr.) med Udstedelse af nye Sedler mod fuld Dækning, hvilket dog kun blev gennemført i Hertugdømmerne, Oprettelsen af en særlig Rentefond og en synkende Fond til Statsgældens Afbetaling. 1788 oprettedes Speciesbanken i Altona, hvis Kredit holdt sig usvækket til 1812, og 1791 den danske-norske Speciesbank. I de for Landet gode Aar fremmedes Handelens Blomstring ved de vigtige og fremsynde Forordninger om Frihandelen (1788), Kreditoplæg (1793) og Toldforordningen af 1797, for hvilken han har Hovedæren, men S.s Finanssystem svigtede i Nedgangstiden efter 1801 og under Krigen 1807—14. Utrættelig og opfindsom i Kunstgreb for at afværge den truende Katastrofe saa længe som mulig endte hans Finansstyre med Udstedelsen af Forordningen af ⁶/₁ 1813, der maa betegnes som Statens og Folkets Bankeroterklæring, Tvangsreduktionen af alle Værdier og Indførelsen af et nyt Pengesystem, hvorved S. holdt fuldstændig Opgør med Fortiden og gav sine Efterfølgere fri Bane. Strængt kritiseret af Samtiden som Finansmand vil S. altid mindes med udelte Anerkendelse som den højt kultiverede, for alle humane Ideer op-ladte Menneskeven og den eksempelless rundhaandede og fintfølede Mæcen for Digtning og Videnskab. Som Medejer af de efter Faderen arvede store Plantager paa St. Croix ynkedes han over Negernes tunge Kaar og foranledigede Forordningen af 1792 om Negerhandelens Ophævelse i Guinea og Vestindien. Han gav ogsaa Stødet til Ophævelsen af Livegenskabet i Holsten. Paa sit Grevskab Lindenberg afløste han Jordfællesskabet og var virksom for et forbedret Skolevæsen. Paa Gudumlund (købt 1798) og Brede (købt 1800) iværksatte han store Industri- og Fabrik anlæg. I sit Vinterpalæ i Bredgade og sit Sommerhjem Sølyst ved Klampenborg samlede han med en Gæstfrihed uden Mage gennem et halvt Aarhundrede alt hvad Danmark ejede af fremragende Personligheder. Selv en Tænker-aand og Digtarsjæl forstod han at drage til sig og fremelske spirende og lovende Talenter. Blandt mange blev Baggesen, Stefens og Oehlenschläger af ham sat i Sol: sammen med Hertugen af Augustenborg udsatte han 1791 en treaarig betydelig Ærsgave for den dødsyge og økonomisk haardt betrængte Schiller. Med en overordentlig, aldrig hvilende Arbejdskraft og med ube-

grænset Uegennyttighed, der kostede ham hele hans Privatformue, virkede han til Gavn for de forskelligste praktiske og ideelle Formaal og Institutioner (Fonden ad usus publicos). Som en af de fribaarne, lyseste og rene Aander, Danmark har ejet, er han blevet prist af Oehlenschläger i dennes skønne Mindedigt, af Baggesen, Niebuhr, Rist, Steffens og H. C. Ørsted (Mindetalen over ham) o. a. D. i Kbh. — Gift 1) 1775 Grevinde Emilie Rantzau, d. 1780. 2) 1782 Charlotte Schubart (s. d.), d. 1816.

L. B.

Litt.: Slægt 1 Bobé: „Reventl. Pap.“ IV 1900 og „Die Abstammung der Familie S. etc.“ 1912; „Dsk. Ugeskrift“ II 1833; „Lebensnachrichten über B. G. Niebuhr“ 1838—39; Steffens: „Was ich erlebte“ III og V 1841—42; Ørsted: „Af mit Livs og min Tids Hist.“ 1851—57; Ullrichs: „Charlotte v. Schiller“ 1860—65; J. G. Rist: „Lebenserinnerungen“ 1880—88; Speidell og Wittmann: „Bilder aus der Schillerzeit“ 1884, S. 190 ff.; G. Merkel: „Über Deutschland zur Schiller—Goethe Zeit“ 1887; Rich. Petersen: „Minder fra Øresundsdyksten“ 1891; Bobé i „Museum“ 1891 I og „Reventl. Pap.“ V 1902; Rubin: „1807—14“ 1892; „Hist. Tidsskr.“ VII 1 1897—99; Bobé i „Berl. Tid.“ 8. 10/7 1897 og „Politiken“ 10/4 1918; Schovellin: „Fra den dsk. Handels Empire“ II 1900; Koch i „Dsk. Tidsskr.“ 1903, S. 135 ff.; V. Andresen i „Den dsk. Højskole“ 1904; „Hist. Tidsskr.“ VII 5—6 1904—06 og VIII 1 1907—08; E. Holm: „Danmark-Norges Hist.“ V—VII 1906—12; Bobé: „Frederike Brun“ 1910; Linvald: „Kronprins Frederik og hans Regering“ I 1923; Brevel i „Hist. Tidsskr.“ IV 1843, „Ill. Nyhedsbl.“ 1861, „Af Dagens Krønike“ 1890, „Museum“ 1891 I og 1894 I, „Deutsche Rundschau“ 1893, Bobé: „Reventl. Pap.“ IV 1900 og VII—VIII 1906—17 og „Aus dem Briefwechsel Friedrich Christians“ 1913; Nekrologer i „Dsk. Litt. Tid.“ 1832 (af Jens Møller) og „Neuer Nekrolog der Deutschen“ 1831; Mindetale i H. C. Ørsted: „Saml. og eiterl. Skr.“ VI 1851.

Schimmelmann, Heinrich Carl, Greve (13/7 1724—15/2 1782), Handelsmand, Statsmand. F. i Demmin, Pommern. Forældre: Købmand,

Senator Didrik Jakob S. og Esther Elisabeth Lüdendorff. Kom som ung til Handelen og tjente mange Penge paa ret eventyrlig Maade. Syvaarskrigen drev ham til Hamborg, og han købte Ahrensburg i Holsten. Den rige Forretningsmand knyttedes nu til den danske Regering

som finansiel Raadgiver, og hans nære Forhold til Danmark understregedes ved hans Køb af det Berckentinske Palæ i Kbh. og Lindenborg i Jylland. Han skaffede Staten store Laan i det kritiske Aar 1762 og fandt samtidig paa den ved denne Lejlighed anvendte brutale Kopskat. S. drev som Privatmand et Sukkerraffinaderi i Kbh. og en Geværfabrik (Hammermøllen) Nord for Helsingør. Indenfor Statsstyrelsen blev han 1762 Medlem af Overskattedirektionen, 1767 af Kommercekollegiet og en saakaldt „Balancekommission“, 1768 af Generallandvæsenkollegiet (hvor han, skønt ret reform-

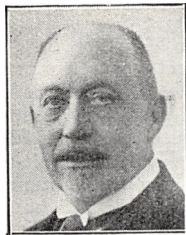
venlig, dog ikke viste noget større Initiativ), til 1768 Titel af Skatmester og kom 1769 i Spidsen for Skatammeret, en Institution til Bestyrelse af en Slags Reservefond. Hans Stilling bevarede fra først af under Struensee, der ikke har kunnet undvære en Mand med hans Indsigt og Formue; men i Sommeren 1771 lagdes Finansstyrelsen under nye Mænd. Efter Omvæltningen 1772 opnaede S. paa ny en Magt, der blev større end nogensinde før. Foruden at være Medlem af Overskattedirektionen fik han Sæde i den ekstraordinære Finanskommision af 1772 og ledede det 1773 genoprettede Skatammer. 1779 blev han dansk Lensgreve. S. greb med sin energiske og kraftige Haand ind paa mangfoldige Omraader; „S. er Sjælen i alt, hvad der sker i Statens indre Sager,“ siger A. P. Bernstorff, der stod i særlig nært Samarbejde med ham ligesom tidligere den ældre Bernstorff. Paa S. maa falde et Hovedansvar for den økonomiske Politik under den Guldberg'ske Regering, hele det vidtdrevne System med Statsbeskyttelse og Statsindgriben. Det skyldtes saaledes S., at Staten 1773 overtog Banken, der blev henlagt under Overskattedirektionen, derved i Virkeligheden under S.s personlige Ledelse. Han var lige til det allersidste utrættelig optaget af den danske Stats Sager. — S. var paa den ene Side den udprægede Forretningsmand, paa den anden Side en ret plump Natur uden finere Dannelse eller Takt. Hans Syn paa mange Forhold var materialistisk; men der har dog ikke været saa lidt hos ham af Statsmandens Ansvarsfølelse ved Siden af en stærk Tilbøjelighed til at se paa egen Fordel. Netop ved de haardhændede, men talentfulde Forretningsmetoder, han bragte ind i Styrelsen, har han været en højst værdifuld Støtte for den danske Konge og hans adelige Ministre. D. i Kbh. — Gift 1747 Caroline Tugendreich Friedeborn, d. 1795.

H. Js.

Litt.: Slægt se Ernst S.; Høsts „Clo“ 1813 II; Schovellin: „Fra den dsk. Handels Empire“ I 1897; E. Holm: „Danm.—Norges Hist.“ III—V 1898—1906; A. Friis: „Bernstorff og Høegh-Guldberg“ 1899; „Bernstorffske Pap.“ I—III 1904—13 og „Bernstorfferne og Danm.“ II 1919; „Hist. Tidsskr.“ VII 3 1900—02; Bobé: „Revtl. Pap.“ V 1902; Al. Rasmussen i „Fra Himmerland og Kjær Herred“ 1915—20; E. Nystrom i „Tilskueren“ 1914; H. Hansen: „Kabinetstyrelsen i Danmark“ 1916 ff.; „Dsk. Herregaarde 1920“ (Lindenberg); Linvald: „Kronprins Frederik og hans Regering“ I 1923; Nekrolog i „Patrioten“ 1782.

Schjødt, Victor Johannes (f. 1/7 1862), Sparekassedirektør. F. i Vejle. Forældre: Prokurator Peter Vilhelm August S. og Frederikke Erikine Eriksen. Kom som ung ind i Vejle Sparekasse, for hvilken han 1899 blev Direktør. Foruden at arbejde sit eget Institut frem til stadigt større Omfang og Anseelse har S. haft en fremskudt Plads i Sparekassernes forskellige Organisationer og i Arbejdet for Sparekassensagen og er

siden 1923 Formand for Fællesrepræsentationen for de danske Sparekasser. Hans

Forhandlings- og Arbejdsevne og hans solide Indsigt har været Sparekassesagen til megen Nytte og er ogsaa anvendt paa en Række andre Omraader baade i Landbrugs- og Industriorganisationer og -foretagender og i offentlige Kommissioner. S. har foruden Bøger

om Vejle Amts Landboforening (1901) og sin egen Sparekasse (1922) skrevet Afsnittet om Sparekasmøder og -organisationer i Sparekassernes 100 Aars Jubilæumsskrift 1910. — Gift 1888 Emma Dencker.

E. C.

Litt.: „Vejle Amts Følkebl.“ 3/7 1922; „Fyns Tid.“ 4/7 s. A.

Schjødt, Erik (20/8 1849—9/12 1909), Arkitekt. F. i Kbh. Forældre: Professor J. C. S. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1867, Cand.

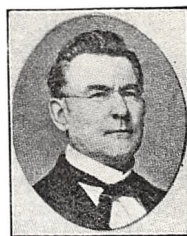

phil. 1868 og gennemgik derefter 1869—75 Kunstakademiets Skoler, hvorfra han fik Afgang. Han arbejdede som Konduktør for Hans J. Holm og foretog 1882 og 1889 Rejser til Tyskland, Italien og Frankrig. Hans vigtigste Byggearbejder er Fiskeriudstillingsbygningen 1888 og nogle Kontorbygninger i Frihavnen. Det er dog mindre som udøvende Arkitekt, S. har indlagt sig Fortjeneste, idet hans Interesser væsentlig gik i kunsthistorisk og arkæologisk Retning. Han knyttedes allerede 1876 til Nationalmuseet og deltog ivrig i Undersøgelsen af danske Arkitekturmindesmærker fra Middelalder og Renæssance, blandt hvilke særlig maa nævnes Nyborg Slot, Mølleporten i Stege, den gamle Latinskole i Kalundborg og Herregaarden Avnsbjerg. I Forbindelse hermed foretog han Restaurering af gammel Arkitektur, f. Eks. Mølleporten i Stege og en Del bornholmske Rundkirker. Han udfoldede stor litterær Virksomhed som Kritiker og Anmelder af Kunst, Arkitektur og Arkæologi i Dagspressen og Tidsskrifter samt som Medarbejder ved „Salmonsens Konversationsleksikon“ og „Dansk biografisk Leksikon“. D. i Kbh. — Ugift.

C. L.

Litt.: Slægt hos Lengnick og 1 A. Th. Schjødt: „Ætten S.“ 1880; O. Borchsenius i „Journalisten“ April 1905; Axellene Lund: „Spredte Erindringer“ 1917, S. 148 f.; Nekrologer i „Politiken“ 8/12 1909 (af C. Brandstrup), „Nationaltid.“ 7/12 s. A. (af Chr. G.), „Berl. Tid.“ 7/12 s. A. og „Arkitekten“ 1909—10 (af W. Møllerup).

Schjødt, Jørgen Matthias Christian (20/4 1815—22/4 1884), Zoolog. F. i Kbh. Forældre: Skibsfører Mons (Magnus) S. og Helene Marie Beck. Gik i Borgerdydskolen, men opgav i sidste Øjeblik at blive Student, hørte 1832—33 anatomiske Forelæsninger paa Kirurgisk Akademi, hvorpaa han i 4 Aar var Lærer ved Borgerdydskolen, idet han samtidig anvendte al Fritid til

Ekskursioner og Studier, navnlig over Insekterne. Under denne ivrige Samlervirksomhed kom han i Berøring med forskellige Entomologer og Videnskabsmænd, bl. a. Chr. Drewsen, Gros-serer Westermann, der gav ham Adgang til sine prægtige Samlinger, J. F. Schouw og, fremfor alt, Zoologen Henrik Krøyer, med hvem han sluttede varigt Venskab. Gennem Jonas Collin fik han en Understøttelse fra Landhusholdningsselskabet, saa at hans Samlerejser kunde faa længere Udstrækning. Om hans sjældne Begavelse og utrættelige Flid vidner fremfor alt det store Værk om Danmarks Løbebiller og Vandkalve „Genera og Species af Danmarks Eleutherata, I“, som ledsaget af 25, af ham selv stukne Tavler, udkom 1841, og som vakte megen Opsigt, ogsaa i Udlandet; samtidig udgav han flere mindre Arbejder, f. Eks. over forskellige Hvepser, og var desuden 1840—45 Lærer i Zoologi ved Veterinærskolen. Af særlig Betydning blev det, at han 1842 blev Underinspektør ved det kgl. Museum; selv om de Samlinger, der blev ham underlagte, hverken var særlig omfangsrige eller videre godt bevarede, lykkedes det ham dog her, ved maalbevidst og uførtroend Arbejde gennem Aarene at skabe den virkelig fremragende Insektsamling, som vort Museum nu ejer. Dette fortjener saa meget større Beundring, som Arbejdsforholdene ingenlunde var særlig gunstige; Pengemidler og Pladsforhold var knebne, og til al Ulykke udbrød yderligere snart den saakaldte „Museumskrig“ mellem Krøyer og S. paa den ene Side, Steenstrup o. fl. a. paa den anden Side. Striden, der i første Instans vel nok var en Kamp om den øverste Magt paa Museet, blussede i Aarenes Løb atter og atter op og førtes, idet ingen af de paagældende Personer vilde give efter, med ualmindelig Voldsomhed og Bitterhed paa saavel administrative som rent personlige Omraader. Under disse Forhold, der stærkt tyngede Krøyer, arbejdede S. imidlertid med fuld Kraft; 1845 foretog han en Rejse gennem Tyskland og Østrig til Italien og Sicilien, idet han undervejs stiftede Bekendtskab med Dalidens Berømtheder og hjembragte store Samlinger; hans

Afhandling om „Den underjordiske Fauna“ (1851) hviler saaledes paa Undersøgelser i Karst-Egneses Huler. 1849 blev det ham overdraget at holde Forelæsninger over Entomologi, 1858 blev han, efter Krøyer, Docent i Forstzoologi og 1863 Docent i Zoologi ved Landbohøjskolen; den sidste Stilling beholdt han til 1883, da han ekstrordinært udnævntes til Professor. I Aarenes Løb udfoldede han en rig videnskabelig Produktion; en meget stor Del heraf er trykt i den af ham udgivne 3. Række af „Naturhistorisk Tidsskrift“ (1861—84), saaledes forskellige Undersøgelser af systematisk og faunistisk Indhold samt navnlig den kendte Samling Afhandlinger om Billernes Forvandling „De metamorphosi Eleutheratorum observationes“, der, med sine 86 Tavler, maa betegnes som hans Hovedværk. Foruden med Insekter har S. ogsaa givet sig noget af med Krebsdyr; han har saaledes skrevet et Par Afhandlinger om disses Sugemund. — S. synes at have været en imponerende Personlighed, en Mand, der baade forstod at sætte sig et højt Maal, og som med Energi, for ikke at sige Hensynsløshed, kæmpede for sin Overbevisning. Den danske Zoologi skylder ham overmaade meget, dels som Følge af hans store personlige Indsats, dels fordi han omkring sig forstod at samle en Skare interesserede Elever, der baade videnskabelig og personlig stærkt prægedes af ham. D. i Kbh. — Gift 1848 Fylla Marie Hellmann, d. 1905.

R. H. S.

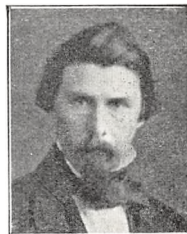
Litt.: Slægt se Eriik S.; Gosch: „Danm. zool. Litt.“ II—III 1873—78 og „J. C. S.“ 1898—1905; „Dagbl.“ 21/10 1884; „Politiken“ 27/10 s. A.; Schandorph: „Oplevelser“ I 1889; Bøving-Petersen I „Berl. Tid.“ 3-4/3 1899; V. Bergsøe: „Krigen og Koleraen“ 1900, „Studenterleben og Studieliv“ 1903 og „Eventyr i Udlandet“ 1905; Will. Sørensen: „Fromme Sjæles gode Gerninger“ 1907; „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; Sv. Dahl: „Bibl. zool. Danica 1876—1906“ 1910; „Tiden“ VI 1915; Nekrologer I „Ill. Tid.“ 27/4 1884 (af Gosch), „Tilskueren“ s. A. (af V. Pingel), „Entomol. Tidsskr.“ s. A. (af H. J. Hansen), „Ude og Hjemme“ s. A. (af Schandorph), „Nutiden“ s. A. (af Schwanenflugel), „Morgenbl.“ 24. 26/4 s. A., „Dagbl.“ 24/4 s. A. og „Berl. Tid.“ 24/4 s. A.

Schiørring, Niels (døbt 9/9 1743—9/2 1798), Musiker. F. paa Ustrup, Sabro Sogn ved Aarhus. Forældre: Christen S. og Gertrud Marie Giørup. Var Elev af Scheibe i Kbh. og af den berømteste af Sebastian Bachs Sønner, Karl Philip Em. Bach i Hamborg. Han udviklede sig hurtigt til en fremragende Klaverspiller og blev 1773 Cembalist i det kgl. Kapel med Forpligtelse til at undervise Teatrets (danske) Sangere og Sangerinder og virke dels som Repetitor, dels som Akkompagnatør ved Opførelsen af de danske Syngestykker. Ogsaa i Hoffets Musikopførelser deltog S. og udnævntes 1775 til kgl. Kammarmusikus. S. er mest kendt som Samler og som Udgiver. Medens

hans Bibliotek med sjældne Bøger, Noder og Portrætter for største Delen ødelagdes ved Slotsbranden 1794, er hans Udgaver af Koraler (1783), „Selskabsange med Melodier“ (1783—89) og hans „Arier og Sange af danske og oversatte Syngestykker“ (1786—89) bevarede og staar som typisk Udtryk for dansk Rokoko i Kirkens, Teatrets og Beaumondens Musik. D. i Kbh. — Gift ca. 1775 Skuespillerinden Mette Marie Rose (s. d.), d. 1819. E. A.

Litt.: Collin: „For Historie og Statistik“ II 1825, S. 191; „Hist. Tidsskrift“ III 5 1866—67, S. 289; Thrane: „Fra Hofviolonernes Tid“ 1908; Torben Krogh: „Zur Gesch. des dän. Singspiels im 18. Jahrh.“ 1924.

Schiøtt, Heinrich August Georg (17/12 1823—26/6 1895), Portrætmaler. F. i Helsingør. Forældre: Toldforvalter Heinrich Erpecum S. og Anna Sofie Marie Fleron. Kom i Malerlære, besøgte fra 1841 Akademi, konkurrerede 1849 uden Held til lille Guldmedaille. 1850—52 rejste han med Akademiets Støtte til Paris, England og Italien; blev efter Hjemkomsten agreeret ved Akademiet og 1854 Akademimedlem paa et Portræt af J. L. Lund, senere besøgte han Island og Norge og var 1872—73 i Ægypten, Grækenland og Palæstina paa Anckers Legat. S. har malet nogle Folkelivsbilleder og enkelte orientalske Arkitekturstykker, men er væsentlig at nævne som Portrætmaler. I en yderst gennemført Stil og med skaanselsløst sammenstillede Farver udførte han et Utal af Billeder af Kongehusets og Højadelens Medlemmer, Billeder af ikke ringe teknisk Dygtighed, men ofte sødlig tillavede og med udpræget Karakteristik. Enkelte Malerier viser dog, at han besad en skarp Opfattelsesevne, og han formaaede at give Billederne Holdning. D. i Hellebæk. — Gift 1) 1850 Betty Augusta Ultima Schulz, f. Søht, d. 1853. 2) 1855 Mary Ann Ogilvie, adopteret Anna Winther, d. 1857. O. A. Litt.: Nekrolog i „Berl. Tid.“ 20/6 1895.

Schiøtt, Julius Frederik (14/12 1856—10/7 1910), Journalist, Direktør. F. i Horsens. Forældre: Murmester Julius Peter S. og Anna Catharine Breyde. Blev Student 1874, studerede i Paris 1877—78 og tog Magisterkonferens i Fransk 1880. Begavet med udpræget social Sans og stor Trang til oplysende Arbejde var han allerede s. A. Medstifter af Foreningen til Oplysningens

Fremme blandt Kbh.s Arbejdere og tog 1882 levende Del i de Begivenheder, der førte til Dannelsen af Studenterfamfundet. Han virkede som en udmærket Lærer i Sprog og udgav (sammen med Thora Goldschmidt) nogle Lærebøger heri; desuden arbejdede han journalistisk, redigerede 1882—84 „Teaterbladet“ og stiftede 1884 Ugebladet „Nordstjernen“, som han redigerede til 1896; endelig redigerede han 1881 „Dansk Folkebibliotek“s lille Konversationsleksikon og 1899—1908 Gyldendals „Frem“. Ved Foredrag arbejdede han samtidig navnlig for Oplysning blandt Arbejderne. 1894—99 var han Sekretær i Industriforeningen og blev 1899 Direktør for Zoologisk Have, som han ledede til sin Død og ved sin Idérigdom og Foretagsomhed gav et godt Skub fremad i Københavns Bevidsthed. Politisk tilhørte S. det radikale Venstre, opstilledes 1894 til Borgerrepræsentant og var 1910 Partiets Kandidat mod Schovelin i Kbh.s 4. Kreds. 1901 havde han stillet sig mod C. Krabbe (s. d.) i Kalundborg som Kandidat for den Bevægelse, der følte sig krænkede over Krabbes Optræden i den Wildenradske Sag, men han trak sig tilbage før Valget. S. var en usædvanlig levende, opfindsom og hjertevarm Mand og trods et svagt Helbred en uhyre Arbejdskraft. Foruden i de nævnte Retninger arbejdede han bl. a. med Bogforlag („Danmark“), Annonceforretning (Centralpavillonen), Turistsagen og psykisk Forskning og tog Del i en Mængde filantropiske Foretagender. D. i Kbh. — Gift 1882 Hansine Adolfine Vilhelmine Hansen. P. E.

Litt.: Erlindringer i „Studenterbogen“ 1896; „Politiken“ ^{2/9} 1909; Nekrologer i „Ill. Tid.“ ^{24/7} 1910, „Nationaltid.“ ^{16/7} s. A., „Kbh.“ ^{17/7} s. A., „Soc.-Dem.“ ^{17/7} og ^{23/7} s. A., „Politiken“ (bl. a. af K. D. og C. C. C.) ^{17/7}, ^{19/7}, ^{20/7} og ^{23/7} s. A. og (af W. Dreyer) i Beretning om Zoologisk Have for 1910.

Schiøtt, Valdemar Johannes Ludvig (^{9/8} 1826—^{13/4} 1915), Musiker, Filantrop. F. i Kbh. Forældre: Kobberstikker Søren S. og Caroline Lindholm. Skaffede sig i ung Alder betydelig Praksis som Musiklærer og Orkestermusiker, stiftede 1847 „Ny musikalske Forening“, der gav maanedlige Koncerter paa Hofteatret, men som ved Krigen 1849 maatte indstille Virksomheden. Han var kgl.

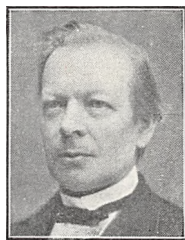

Kapelmusikus (Fløjte) 1852—89 og fra 1853—1903 Musiklærer ved Blindeinstituttet; han indførte adskillige Forbedringer i Blindeundervisningen og i de blindes hele musikalske Virke (det Braille'ske Nodsystem, den bevægelige Tavle, Nodskrivemaskinen m. m.). Drev omfattende og utrætte-

ligt Velgørenhedsarbejde; hans Evne til at faa Folk til med fredsommelig Mine at give grænsede til det utrolige; mest kendt af alle hans Gerninger i Velgørenheden er Oprettelsen 1866 af „Skoleforeningen“, til hvilken Kontingentet afkræves paa Kontingentydernes Fødselsdag („Fødselsdagskronforeningen 1898“), og hvis Midler gaar til Undervisning af Børn af ubemidlede Forældre. Som Komponist har S. ydet sit bedste indenfor Frimurerordenen, hvor han en Aarrække var en meget skattet Musikdirigent, og til hvilken han har komponeret bl. a. en Del Receptionssange og en ypperlig „Sang til Ordenen“. D. i Kbh. — Gift 1854 Laura Gottliebine Louise Amanda Hansen, d. 1903. E. A.

Litt.: „Ill. Folkebl.“ ^{29/10} 1876; „Søndags-Posten“ ^{18/11} 1883; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ^{13/4} 1915, „Politiken“ ^{14/4} s. A., „Nyt Tidsskr. f. Abnormvæsenet“ s. A. og „Ill. Tid.“ ^{27/12} s. A.

Schjellerup, Hans Carl Frederik Christian (^{8/2} 1827—^{13/11} 1887), Astronom. F. i Odense. Forældre: Guldsmed Hans Andreas S. og Andrea Christiane Møller. Kom i Urmagerlære i sin Fødeby, søgte ved Selvstudium at udvikle sine Skolekundskaber og havde det Held 1845, da H. C. Ørsted besøgte Odense, at tiltrække sig hans Interesse. Efter at være blevet Svend fik han 1848 Adgang til Polyteknisk Læreanstalt,

hvor han 1850 tog Eksamen i Mekanik. 1851 blev han Lærer i Tegning paa Læreanstalten og Observator paa Rundetaarn, 1854 Lærer i Matematik ved Søofficersskolen, 1855 blev han, der ikke havde regulær akademisk Uddannelse, forbigaaet til astronomisk Professor efter Olufsen, og d'Arrest blev indkaldt. 1856 fik han Doktorgraden i Jena for en Bearbejdelse af Tyge Brahes Originalobservationer til Banebestemmelse af Kometen 1580. Efter Observatoriets Flytning til dets med bedre Instrumenter forsynede Bygning paa Volden virkede han der som Observator til sin Død, idet han efter d'Arrest's Død 1875 afslog et Tilbud om Professoratet. 1872 blev han Bestyrer af Tegnestuen paa Polyteknisk Læreanstalt. Mens S. paa Rundetaarn væsentlig holdt sig til Planet- og Kometbaneberegninger, opnaede han senere Anerkendelse som en ualmindelig flittig og omhyggelig lagttager, særlig ved sit Katalog over 10.000 Fiksstjerner mellem — 15° og + 15° Dekl. og ved Længdebestemmelsen Kria-Kbh.-Stockholm (1865). Blandt Bearbejdelsen af trykte Kilder kan særlig fremhæves hans Katalog over 280 røde Stjerner, som ledede Secchi til at opstille den nu saa vigtige Spektraltipe. En vis Bitterhed over ikke at have faaet akademisk Stempel drev S. ind paa

omfattende Sprogstudier, særlig Arabisk og Kinesisk. Disse satte Spor i flere værdifulde Afhandlinger til Astronomiens Historie, f. Eks. Al-Suffi's Stjernerkatolog. Desuden udarbejdede han en kinesisk Bog til Brug for det Store nordiske Telegrafseelskab i Kina og efterlod sig i Manuskript et persisk og to kinesiske Leksikoner. 1855 skrev han en „Populær Astronomi“ og beregnede Almanakken 1858—88. 1859 grundede han sammen med Dr. Tychsen „Matematisk Tidsskrift“. Alt hans Arbejde bar Præg af Kundskab, Tankeskarphed, Flid og Omhu. D. i Kbh. — Gift 1855 Thora Henriette Hassel, d. 1898. P. H.

Litt.: Harding: „Selsk. f. Naturlærens Udbred.“ 1924; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 14/11 1887, „Ill. Tid.“ 24/11 s. A., „Tidsskr. f. Mat.“ V 5 s. A. (af V. Hjort) og „Monthly notices of the royal astron. society“ XLVIII s. A.

Schjerning, Niels Christian Henrik (22/7 1862—9/11 1914), Kemiker. F. i Ønslev, Falster. Forældre: Gaardejer Henrik S. og Mathilde Overgaard. Blev Cand. pharm. 1884, var Medhjælper et Aars Tid paa Apoteket i Horsens, hvorefter han i Kbh. uddannede sig videre i Kemi og 1886 tog partiel Eksamen i dette Fag ved Polyteknisk Lærestanstalt. 1887—90 var han Assistent ved Landbohøjskolens kemiske Laboratorium under Odin T. Christensen, var derefter Forstander for Ny Carlsberg Laboratorium, indtil Ny Carlsberg og Gl. Carlsberg sammensluttedes 1904, hvorved hans Stilling ophævedes; der skaffedes ham dog Udveje til at fortsætte sit videnskabelige Arbejde som ekstraordinær Forstander ved Ny Carlsberg Laboratoriets kemiske Afdeling. Som Assistent ved Landbohøjskolen udarbejdede han 1890 „Bidrag til Manganets Kemi“, der viste ham som Elev af S. M. Jørgensen og Odin T. Christensen, men efter at han var blevet knyttet til Bryggerivirksomheden, gik alle hans efterfølgende videnskabelige Arbejder ud paa at undersøge Protein-stofferne i Byg og deres Omdannelse ved Ølbrygningen. Resultaterne heraf, hvoraf flere er særdeles vigtige, navnlig til Forstaelsen af den saakaldte „Glutinuklarhed“, offentliggjordes i Meddelelser fra Carlsberg Laboratoriet 1914. D. i Kbh. — Gift 1894 Emilie Bro. M. C. H.

Litt.: „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; Nekrolog i „Medd. fra Carlsberg-Laboratoriet“ XI, 6. Hæfte 1917, S. 351—358 (af R. Koefoed).

Schjørring, Jens Nicolai Ludvig (10/9 1825—14/5 1900), Præst. F. i Vandborg ved Lemvig. Forældre: Sognepræst Matthias Jacob S. og Nikoline Ring. Blev Student 1844, Cand. theol. 1850 efter at have deltaget i Krigen som frivillig. Han virkede derpaa

som Kapellan i Boslunde og i Lyderslev, men opgav 1854 denne Stilling for at blive Huslærer; blev senere atter Kapellan i Fruering, derpaa Hjelpepræst hos V. Birkedal i Ryslinge og Provst Knudsen i Gislev. Allerede fra Studentertiden havde han sluttet sig til den grundtvigske Retning, og han blev efterhaanden en skattet Taler i saadanne Kredse paa Fyn; 1859 begyndte han at holde Højskole, men 1864 blev han udnævnt til Sognepræst i Hodde og Tistrup i Vestjylland; herfra kom han 1878 til Ørslev ved Skelskør, hvor han virkede til sin Død. Han er navnlig kendt som Forfatter til et Par meget benyttede Salmer: „Kærlighed fra Gud“ og „Herrens Venner ingensinde“. D. i Ørslev ved Skelskør. — Gift 1) 1857 Mette Marie Olsen, d. 1889. 2) 1890 Caroline Mathilde Andersen. H. M.

Litt.: Slægt i „Stamt. over Familien Frits“ 1865, S. 15; Ertindringer i „Aarb. f. dsk. Kulturhist.“ 1895, 1896 og 1898; M. Eskesen i „Højskolebladet“ 1895; C. Schjørring i „Fra Ribe Amt“ 1911; Nekrologer af P. Bjerge i „Højskolebl.“ 1900 og af L. Schrøder i „Aarb. f. dsk. Kulturhist.“ s. A.

Schjørring, Helene Johanne Caroline (4/6 1836—9/3 1910), Forfatterinde. F. i Hem ved Skive. Forældre: Sognepræst Ludolph Johan Krohn og Hansine Jacobine Frederikke Hansen. Efter sin Mands tidlige Død begyndte hun sin Forfattervirksomhed for at skaffe sine Børn og sig selv til Livets Op- hold. Hun debuterede i „Fædrelandet“'s Føljeton med en lille Historie: „Den tause Mund“. Sine første Noveller samlede hun i „Fortællinger og Skitser“ (1874), der blev efterfulgt af en lang Række Bøger, af hvilke kan nævnes: „Havets Datter“ (1875), en Fortælling fra Vesterhavet, „Fra Vaar til Høst“ (1876), „Rige Dage“ (1878), „Den gamle Herregaard“ (1881), „Skilles og mødes“ (1882), „Esthers Historie“ (1884), „For Vind og Vove“ (1887), „Beslægtede Naturer“ (1888), „Slesvigske Kvinder i 1848 og 1864“ (1895) og „Sirius“ (1900). Bøgerne er ofte kommet i flere Oplag, og mange er oversat til Tysk, Hollandsk og Engelsk. Hun skildrer især Forholdet mellem Mand og Kvinde. Hun er Hjemmenes Forfatterinde, underholdende og hyggelig. D. i Kbh. — Gift 1862 Fuldmægtig i Justitsministeriet Jens Broder Theodor S., d. 1871. O. F.

Litt.: Ægtefælles Slægt se Jens S.; „Husmoderens Blad“ 1896; Anton Andersen: „Dsk. Forfatterinder i 19. Aarh.“ 1896 og „Ill. Tid.“ 9/6 1906; Nekrolog i „Kbh.“ 11/5 1910.

Schlegel, Johann Elias (^{28/1}1719—^{13/8}1749), Forfatter. F. i Meissen. Forældre: Apellationsraad, Stiftssyndikus Johann Friedrich S. og Maria Rebecca Wilckens. Kom 1743 til Kbh. som Privatsekretær hos den sachsiske Gesandt og kom straks ind i indflydelsesrige Krese; bl. a. mødte han Venlighed hos Holberg, der 1747 foreslog ham som Professor ved Sorø Akademi; ved A. G. Moltkes Hjælp opnaede han Embedet (1748). Allerede medens han studerede Retsvidenskab i Leipzig, dyrkede han flittig sine æstetiske, især dramatiske Interesser, skrev Tragedier og dramaturgiske Afhandlinger. Oprindelig var han Gottschedianer, men indtog senere en friere Stilling og blev som Dramaturg en Forløber for Lessing. Med stor Interesse og Forstaelse satte han sig ind i danske Forhold. I Ugebladet „Der Fremde“ (1745—46) raillerede han og moraliserede paa underholdende og vittig Maade over danske litterære Forhold, over Tidens Smag og Omgangstone o. s. v. Med den danske Skueplads for Øje, til hvis Genaabning Prologen „Die Langeweile“ var tænkt, skrev han Lystspil og Tragedier, bl. a. „Canut“ (1746), hvor første Gang Emnet for en Tragedie er taget fra den danske Historie. Med Mønstre i den finere franske og engelske Komædie vil S. føre Udviklingen udover den Holberg'ske „lavkomiske“ Komædie og bane Vej for Tragedien. Som Kunstner lykkedes det ham ikke, men hans teater-reformatoriske Tanker peger fremad. S. staar som en Forløber for den tyske Koloni, der i Ewalds Periode fik overvældende Indflydelse paa dansk Smag og Litteratur. D. i Sorø. — Gift 1748 Johanna Sophia Niordt, d. 1784.

O. F.

Litt.: Slægt ved Thaarup i „Genealog. og biogr. Arkiv“ 1840—49 og i Hauch-Fausbøll: „Slægt-haandbogen“ og „Haandb. over den ikke-nat. Adel“ 1917; J. H. Schlegel i J. E. Schlegel: „Werke“ V 1770; Engelstoffs Univ. og Skoleannaler 1806, II, S. 293 ff.; Danzel: „Gottsched und seine Zeit“ 1848; F. Mayer: „Ein Vorläufer Lessings“ 1869; Stolpe: „Dagspressen i Danm.“ IV 1882; W. Söderhjelm: „Om J. E. S.“ 1884; „Mitt. des Vereins f. Gesch. der Stadt Meissen“ 1888; E. Wolff: „J. E. S.“ 1889; J. Rentsch: „J. E. S. als Trauerspieldichter“ 1790; „Museum“ 1893 II; C. Roos: „Tyske Oversættelser af Holbergs Komædier“ 1922, S. 13, 161 ff.; „Holberg Aarb.“ 1923, S. 26; Breve i Hagedorn: „Werke“ V 1800, Ståudlin: „Briefe berühmter Deutschen an Bodmer“ 1794 og (ved C. Roos) i „Dsk. Mag.“ VI 3 1918—19.

Schlegel, Johan Friderich Wilhelm (^{1/10}1765—^{10/7}1836), Retslærd. F. i Kbh. Forældre: Professor J. H. S. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1782, bestod 1783 den filosofiske, 1784 den store filologiske, 1785 den juridiske Eksamen, samtlige Prøver med Udmærkelse eller offentlig Berømmelse, 1784 Vicedecanus ved Kommunitetet, 1786—88 videnskabelig Udenlandsrejse til Tyskland og England, fik Accessit 1787 fra Universitetet i Göttingen for Afhandlingen „De eo, quod iustum est circa emigrationem

civium“ (Göttingen 1787), konkurrerede uden Held 1788 med C. M. T. Cöld og J. J.

Gudenrath om et Professorat ved Kbh.s Universitet, 1789 Adjunkt ved det juridiske Fakultet sst., s. A. Prof. extraord., Dr. juris 1790 med Afhandlingen „De discrimine inter possessionem bonæ et malæ fidei ejusque effectu civili secundum juris Romani principia“, Prof. ord. 1800, 1801 Kancellideputeret og Chef for det gejstlige Departement i Kancelliet, men efter Kronprinsens Opfordring traadte han 1803 tilbage til Universitetet, hvor han 1800—04 var Referendarius consistorii, 1804—17 Decanus, 1803—04, 1812—13 og 1828—29 Universitetets Rektor. 1791 ekstraordinær Assessor i Højesteret, 1803 Medeforus for den Arnamagnæanske Stiftelse, 1820 Formand for det skandinaviske Litteraturselskab og 1831 for det kgl. nordiske Oldskriftselskab, hvorhos han endvidere var Æresmedlem eller korresponderende Medlem af talrige baade inden- og udenlandske lærde Selskaber. 1832 Medlem af Notabelforsamlingen ang. Stænderinstitutionen, blev 1834 udnævnt til Medlem af Stænderforsamlingen som Repræsentant for Universitetet, men efter Ansøgning 1835 fritaget for dette Hverv. Baade som Universitetslærer og Skribent indtager S. en fremskudt Plads i dansk Videnskabs Annaler. I sine yngre Aar var han den af det juridiske Fakultets Professorer, der regelmæssig — og ofte som den eneste — trak hele Læset; med en virkelig Begejstring foretog han den Kant'ske Retlære, han indførte — vistnok som den første — (1793) skriftlige Øvelser ved Retsundervisningen, men han var ingen Banebryder, ingen original Tænk; hans Videnskab var vistnok mere universel end Nørregaards og Hurtigkarls, men ligesom han ikke forstod den unge Ørsted, manglede han selv dennes vældige Aands-evner, og nogen maalbevidst Stræben efter at føre den danske Retsvidenskab frem mærkes ikke hos ham. Dette staar vistnok i Forbindelse med, at hans Uddannelse ligesom den tyske Statsretslærer Robert v. Mohls savnede en grundig civilistisk Basis, tilmed var S.s Ungdomsmaal diplomatisk Virksomhed og ikke Videnskaben. Det er som Stats- og Folkeretslærer og som Rets-historiker, hverken som Erkendelsesteoretiker eller Dogmatiker, at S.s Navn vejer til i dansk Retsvidenskabs Historie. Medens Nørregaards Naturet hvilede paa det Wolf'ske System, byggede S.s „Naturretten eller den almindelige Retslæres Grundsaetninger“ (I—II 1798, 2. Udg. 1805) paa Kants Tanker med Afvisning af Fichte og Schel-

ling; at Ørsted ikke sejrede i Konkurrencen om en Lærerplads ved Universitetet, skyldtes efter hans egen Opfattelse hans Tilslutning til Fichte, en Kendsgerning, som ikke kunde være S. behagelig. Af større Værd end Naturretten var S.s „Juridiske Encyclopædi tilligemed Udsigt over den romerske, kanoniske, longobardiske Lehnrets, tyske og andre vigtige fremmede Retters Historie samt Grundlinierne til de juridiske Discipliners Litterair-Historie og Angivelse af den fornødne Litteratur“ (1825), et Værk, som i Fylde og Stofmængde overgaar Kolderup-Rosenvinge's senere Encyclopædi, og som til Dato egentlig ingen Afløser har fundet. S.s statsretlige Arbejder forblev en Torso. Dette gælder saaledes hans „Statistisk Beskrivelse af de fornemste europæiske Stater“ (I 1793 II 1. Hæfte 1796) og hans Hovedværk „Danmarks og Hertugdømmenes Statsret med stadigt Hensyn til deres ældre Forfatning“ (I 1827. Oversat paa Tysk af F. H. W. Sarauw 1829); som en Slags Erstatning for Bogens 2. Del, der skulde omhandle Hertugdømmernes Statsret, men som aldrig udkom, offentliggjorde S. derimod trykt som Manuskript et „Aperçu sur la liaison politique entre les Duchés de Slesvig et de Holstein et sur le droit de rassembler des états dans ces deux provinces“ (1816. Oversat paa Tysk og kommenteret af N. Falck s. A.). Baaede for den preussiske og den svenske Regering forfattede S. Lovgivningsudkast, og 1814 tilstillede han Christian Frederik et Udkast til en Forfatning for Norge. I det af S. udgivne Tidsskrift „Astræa“ (I—V, 1797, 1799, 1800, 1802 og 1805), hvortil han selv leverede en Mængde Bidrag, Afhandlinger, Responsa o. s. fr., skrev han sin endnu læseværdige „Frimodig Prøvelse af den engelske Admiralitetsrets Dom, afsagt den 11. Juni 1797 i den bekendte svenske Convoj-Sag“ (Astræa III 1800, ogsaa som Særtryk. Oversat paa Engelsk bl. a. af Jens Wolff og paa Fransk af De Juge), hvori han drager til Felts mod de af engelsk Teori og Praksis hævdede folkeretlige Standpunkter; Afhandlingerne fremkaldte forskellige engelske Modskrifter bl. a. af Lord Granville. I „Astræa“s 1. Bind skrev han nogle „Erindringer“ mod M. G. Birkner's Skrift om Trykkefriheden, hvilke efter Ørsted's Sigende ikke havde anden Virkning end at paadrage ham en Mængde haanlige Angreb. En fremtrædende Plads i S.s Produktion indtager hans „Om de gamle Dan-skes Retssædvaner og Autonomi“ (Vid. Selskabs Afh. III 1827, ogsaa som Særtryk), hvor han fremdrog Sædvanen af dens hidtil ikke i dansk Litteratur tilstrækkelig paaagtede Plads, og hans Indledning og historiske og kritiske Kommentar til den Arnamagnæanske Kommissions statelige Ud-gave af „Grágás“ (1829); i et Universitets-program af 1796 havde S. behandlet Mor-

gengavens Oprindelse og Rettigheder. S. var — sammen med R. Nyerup — den egentlige Ud-giver af P. Kofod Anchers „Samlede juridiske Skrifter“ (I—III 1807, 1809, 1811), som han ledsagede med Anmærkninger og en enkelt selvstændig retshistorisk Af-handling. Han var Medredaktør af „Journal for udenlandsk Litteratur“ (I—VII 1810—16); i „Minerva“, „Skandinavisk Museum“, „Hesperus“ o. a. skrev han en Mængde større og mindre Afhandlinger, Anmeldelser o. l. S., som stod højt i Gunst hos Frederik VI, var den senere Frederik VII's Lærer i Statsret, men efter Bardenfleths Udsagn søgte Prinsen oftest med Held at unddrage sig disse for ham kedsommelige og besværlige Timer. D. i Søllerød. — Gift 1793 Marie Elisabeth Hellfried, d. 1851. Fz. D.

Litt.: Slægt se J. E. S.; Selvbiografi i Univ. Progr. 1790, S. 15 f.; A. S. Ørsted: „Af mit Livs og min Tids Hist.“ I 1851 passim; O. Lehmann: „Efterl. Skr.“ I 1873, S. 27 ff.; Y. Nielsen: „Bidr. t. Norges Hist. i 1814“ I 1882, S. 231—38; J. Steenstrup: „Historieskrivningen i Danm. I det 19. Aarh.“ 1889, S. 381 f.; C. E. Bardenfleth: „Livs-erindringer“ 1890, S. 25 f.; Werlauff: „Erindringer af mit Liv“ („Mem. o. Br.“ XIII) 1910; Brev i „Euphorion“ XV 1908, S. 58 f.; Nekrolog i „Neuer Nekrolog der Deutschen“ XIV (1836) II 1838, S. 936—43.

Schlegel, Johan Heinrich (29/11 1726—18/10 1780), Historiker. F. i Meissen. Forældre: Appellationsraad, Stiftssyndikus Johann Friedrich S. og Maria Rebecca Wilckens. Blev Student 1745, studerede i Leipzig, kom til Danmark 1748 som Hovmester hos Grev Chr. Rantzau (s. d.) og studerede dansk Sprog og Historie. 1760 blev han Professor philosophiæ ved Universitetet, 1776 lønnet Professor i Historie og Geografi. 1763—80 var han Sekretær i Selskabet for de skønne Videnskaber, 1766—80 Professor i Geometri ved Kunstakademiet, 1770 blev han succederende kgl. Bibliotekar og Historiograf efter Møllmann og tiltraadte Stillingen 1778. For uden en Del mindre betydelige skønlitterære og videnskabelige Arbejder, bl. a. tyske Oversættelser af syv engelske Skuespil samt den 5 Bd.s Udgave af Broderen J. E. S.s (s. d.) „Werke“ (1761—70), udgav S. tre Værker, der stadig har en vis Værdi, en tysk Bearbejdelse af Slanges Christian IV's Historie indtil 1629 (2 Bd. 1757—71) med udførlige kritiske Noter, Foliopragtværket „Geschichte der Könige von Dänemark aus dem oldenburgischen Stamme“ (2 Bd. 1769—77; indtil 1629), et Forsøg paa at kombinere Kritik og Fremstilling, og endelig „Sammlung zur dänischen Geschichte, Münzkenntnis, Ökonomie und Sprache“ (2 Bd. 1771—76), der indeholder gode Bidrag især til det 17. Aarhundredes Historie. S. var en flittig, men ikke fremragende Mand og af Sprog og Aand tysk. Han havde en særlig Evne til at vinde Patroner blandt Tidens fremragende Mænd. Som Biblioteksmand havde han Planer om Katalogisering og offentlig Benyttel-

se, der peger ud over hans Tid. D. i Kbh. — Gift 1764 Augusta Amalie v. Jessen, d. 1821.

P. E.

Litt.: Slægt se J. E. S.; Hustrus Slægt se C. V. Jessen: Erindringer i „Betragtninger over Journaler og lærde Tidender“ 1779; Werlauff: „Hist. Efterretn. om det store kgl. Bibl.“ 2. Udg. 1844; Paludan-Müller 1 „Hist. Tidsskr.“ V 4 1883—84; Brev 1 „Hist. Tidsskr.“ IV 1843.

Schlegel, Niels Frederik (⁹/₁₀ 1824—³/₃ 1891), Retskyndig. F. i Kbh. Forældre: Major, Stadskonduktør Carl Frederik Adolf S. og Ane Dorthæa Olsen. Sønnesøn af J. E. S. (s. d.). Blev Student 1842, Cand. juris 1848, 1849 Volontær i Justitsministeriet, 1852 Kancellist sst., tog s. A. slesvigsk-juridisk Eksamen, blev 1854 Protokollsekretær i Højesteret, 1860 Assessor i den kgl. Lands-Over- samt

Hof- og Stadsret, 1872 Formand for Sø- og Handelsretten i Kbh., 1880 Justitiarius for den kgl. Lands-Over- samt Hof- og Stadsret. 1870—91 var S. den energiske og førende Formand for Frederiksberg Kommunalbestyrelse, 1871—86 Censor ved de juridiske Eksaminer, 1873 Formand for Dispachørkommissionen og formaede endvidere at bestride en Række andre Hverv, saaledes bl. a. fra 1869 Medlem af Administrationen for det Skeel'ske Fideikommis, 1871 Formand for den af ham stiftede Forening for Alderdomsfriboliger, 1875 Medlem af Overbestyrelsen for Opdragelsesanstalterne paa Flakkebjerg og Landerupgaard og af Bestyrelsen for Kong Frederik VII's Stiftelse for fattige Fruentimmer af Arbejdsklassen, fra 1879 af Bestyrelsen for Kreditkassen for Husejere i Kbh. og fra 1880 Direktør for det kgl. oktr. alm. Brandassurancekompagni for Varer og Effekter, Medlem endvidere af forskellige Kommissioner o. a. Som Politiker tilhørte han Højre, fra 1874 Medlem af Landstinget, til hvis mest fremtrædende Medlemmer han hørte. I Litteraturen optraadte S. med den meget benyttede „Samling af Højesteretsdomme, ved hvilke underordnede Retters Domme i civile Sager ere stadfæstede in terminis“ (I—III — Højesteretsaarene 1818—56 — 1861, 1862 og 1864), „Systematisk Oversigt over de fra Begyndelsen af dette Aarhundrede indtil Udgangen af Højesteretsaaret 1865 afsagte Højesteretsdomme i civile Sager, forsaavidt Præmisserne kendes og endnu ere af Interesse“ (1866) og Afh. „Udtog af Fyenbo Landstings Domprotokoller fra 1687—1776“ („Ugeskrift for Retsvæsen“ 1870 S. 401 ff.) og „Bemærkninger om nogle civilprocessuelle Forhold paa Christian V's Danske Lovs Tid og i Begyndelsen af forrige Aarhundrede“ (L. c. 1872 S. 433 ff.). Sin store praktiske Ind-

sigt og Erfaring nedlagde S. i „Skifteretten efter den danske Lovgivning“ (1868), et Værk, der imidlertid hurtigt tabte sin umiddelbare Betydning som Følge af de ved Konkursloven ²⁵/₃ 1872 og Skifteloven ³⁰/₁₁ 1874 indførte nye Retsregler. S. var i Besiddelse af en enestaaende Arbejdslyst og Arbejdsevne, Egenskaber, som i Forbindelse med hans hurtige Opfattelse satte ham i Stand til at overkomme mere end de fleste andre, og det uden nogensinde at gøre Indtryk af at være overanstrengt. Karakteristisk for ham var hans lyse Blik paa Livet og Menneskene; næsten uden Grænser var hans Hjælpsomhed overfor enhver, selv den ganske fremmede, der henvendte sig til ham. „Almenvællets trofaste Tjener“ — det var det træffende Eftermæle, Matzen gav S. i sin Mindetale i Landstinget. D. i Kbh. — Gift 1853 Regitze Sophie Skeel, d. 1907.

Fz. D.

Litt.: Slægt se J. E. S.; Hustrus Slægt i Adelsaarbogen 1901; Wulff: „Den sks. Rigsdag“ 1882, S. 481 ff.; „A. F. Kriegers Dagb.“ V 1923, S. 149, 253; Nekrolog i „Ill. Tid.“ ¹⁶/₃ 1891.

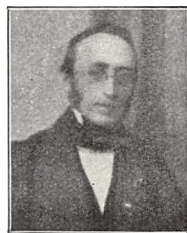
Schleisner, Christian Andreas (²/₁₁ 1810—¹³/₇ 1882), Genremaler. F. i Lyngby. Forældre: Kattunfabrikant Gottlieb Gabriel S. og Christiane Grüner. Kom paa Akademiet 1822, arbejdede desuden hos J. L. Lund og C. A. Jensen og konkurrerede 1835, 37 og 39 forgæves til lille Guldmedaille, men fik dog 1841 og 1842 Støtte til en Rejse til München; efter tidligere forgæves Forsøg blev han 1847 agreeret og 1852 Akademimedlem. 1866 rejste han udenlands paa Anckers Legat. Foruden enkelte Altertavler har han malet en stor Mængde elskværdige, men banale og lidet ejendommelige Genrebilleder, i Aand og Farve altfor stærkt prægede af Opholdet i Tyskland. D. i Kbh. — Gift 1842 Julie Jacobine Bastrup, d. 1898.

O. A.

Litt.: Slægt hos Lengnick (Køllinghusen og Winding); Nekrolog i „Ill. Tid.“ ³⁰/₇ 1882.

Schleisner, Peter Anton (¹⁵/₆ 1818—²⁶/₂ 1900), Læge, Hygiejniker. F. i Lyngby. Forældre: Kattunfabrikant Gottlieb Gabriel S. og Christiane Grüner. Blev Student 1835, Cand. med. 1842, var 1843—47 Kandidat og konst. Reservemedicus ved Almindeligt Hospital og udgav 1876 et dygtigt og selvstændigt Arbejde om Barselseber. 1847—48 sendtes han til Island for at undersøge den farlige Sygdom „Mund-klemme“ hos Børn, som

han heldig bekæmpede; han konstaterede desuden under dette Ophold den islandske Leversygdoms Afhængighed af Blærebænelormen. 1849 blev han Dr. med. („Forsøg til en Nosografi af Island“), udgav senere et større Arbejde om samme Emne. 1849—51 studerede han Hygiejne i Udlandet og blev 1853 Medicinalinspektør for Slesvig, i hvilken Stilling han virkede med stor Energi og Dygtighed, til han 1864 afsattes. 1865 blev han Stadslæge i Kbh. Ogsaa her viste han sig som en selvstændig og initiativrig Embedsmand, hvis bestemte kontagionistiske Standpunkt fik ham til at kæmpe for isolerede Epidemihospitaler; han fik planlagt Øresunds- og Blegdamshospitalet. Ogsaa for Vaccinationen og for Medicinalstatistikken har hans Virksomhed haft stor Betydning. De senere Aar var han Genstand for en Del Kritik, og 1886 fratraadte han Stillingen som Stadslæge. I sin Embedstid var S. et virksomt Medlem af en Mængde Kommissioner og Selskaber. 1889 udgav han „Til Belysning af Dagshistorien efter Frederik VII's Død“. D. i Kbh. — Ugift. F. L.

Litt.: J. Bockendahl: „Die Amtstätigkeit des Medicinal-Inspectors Dr. S.“ 1864; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 27/2 1900, „Ugeskr. f. Læger“ s. A. (af H. P. Ø.) og „Hospitalstid.“ s. A. (af G. Norrie).

Schlepperegell, Frederik Adolph (26/6 1792—26/7 1850), Officer. F. paa Brunlaug ved Laurvig, Norge. Forældre: Generalmajor

Otto Heinrich v. S. og Cathrine Abigael Zimmer. Blev norsk Landkadet 1804, Fændrik 1807, Sekondløjtnant s. A., deltog i Felttoget 1808, blev Premierløjtnant s. A. Han tog Del i Rentekamrets Opmaalinger i Syd-Norge 1812—13, udmærkede sig under Felttoget 1814

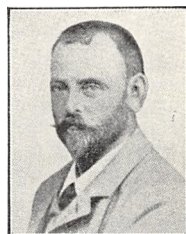
ved Ingedal, tog sin Afsked fra norsk Tjeneste 1815 og fik, efter i kort Tid at have været i preussisk Tjeneste, Ansættelse i den danske Hær, først ved Auxiliærkorpset i Frankrig, og derefter 1816 ved 3. Jyske Infanteriregiment. Han fik Kaptajns Karakter 1819 paa Grund af sin ualmindelige Dygtighed og Tjenesteiver, blev Major 1839, Oberstløjtnant og Bataillonskommandør 1842. Ved Krigens Udbrud 1848 fik han Kommandoen over Venstre Flankekorps og fik ved Bov, Slesvig, Nybøl og Dybbøl Lejlighed til at vise sine fremragende Føreregenskaber, blev Generalmajor s. A. og udmærkede sig 1849 ved Kolding, Gudsø og Fredericia. Under Vaabenhvilen var han kommanderende General paa Als og forberedte med Energi og Held Tropperne til det kommende Felttog. 1850 blev han Kommandør for 2. Armédivision, der 26/7 aabnede Angrebet ved Isted. S. fulgte sin Midterkolonne, der over Øvre

Stolk gik frem mod Passet mellem Isted Sø og Langsø. Størstedelen af Kolonnen havde allerede passeret Øvre Stolk, da 13. Bataillon inde i Landsbyen overfaldtes i Flanken. Da Flankeangrebet skønnedes at være alvorligt, og desuden de vest for Byen staaende Kanoner syntes truede, lod S. en Eskadron attackere Fjenden i Byen og deltog selv i Attaken. Han rantes af en Kugle i Panden og blev bragt til Lasarettet i Flensborg, hvor han døde næste Morgen. S. var en ægte Soldatnatur, en udpræget Fører, mønsterværdig i alle Forhold, ligesaa agtet som elsket af Foresatte og Undergivne. Hans Uforfærdethed, hans ubestikkelige Retsind, hans Evne til at holde Modet oppe hos Folkene gjorde ham til en af Hærens populæreste Generaler; hans Daadstrang og Tjenesteiver, hans praktiske Sans bevirkede tidlig, at han anerkendtes som en af dens dygtigste Officerer. D. i Flensborg. — Gift 1828 Baronesse Johanne Jacobine Margrethe Juel, d. 1896.

K. C. R.

Litt.: Slægt i „Taschenbuch der uradeligen Häuser“ 1910, „Dsk. Adel og Borgerstand“ 1916, Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ IX 1922 og „Stamt. over Familien Zimmer“ 1894—95; Hustrus Slægt se Esger Juul Selvbioografi ved Hennings i „Pers. Tidsskr.“ VI 3 1912; „Ill. Nyhedsbl.“ 1855; Vaupell: „Slaget ved Isted“ 1875; i „Mil. Tidsskr.“ 1879—80 og „Vort Forsvar“ 1892 og 1897; „Den dsk.-tyske Krig 1848—50“ III 1880—87; Fr. Hammerich: „Et Levnedsløb“ 1882; „Museum“ 1892 I; A. Larsen: „Dsk.-norske Heltehist. 1814—64“ 1896; S. Godskesen: „Johanne S.“ 1896; N. P. Jensen: „Den l. slesv. Krig“ 1898 og „Livserindringer“ II 1915; Brev i „Pers. Tidsskr.“ III I 1892.

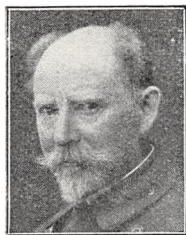
Schlichting-Carlson, Carl Peter August (10/10 1852—27/7 1903), Maler. F. i Flensborg. Forældre: Købmand Lorens Christian Carlson og Ida Cathrine Schlichting. Kom i Porcelænsmaalerlære, dimitteredes af Teknisk Skole og J. T. Hansen til Kunstakademiet, som han besøgte 1874—78, hvorefter han et Par Vintre gik paa Kunsternes Studeskole. Han debuterede paa Decembrudstillingen 1873 og udstillede paa Foraarsudstillingen ved Charlottenborg 1875—1904; paa Verdensudstillingen i Paris 1900 tilkendtes ham „Mention honorable“. Rejser (til Dels paa Akademistipendier): 1884 sammen med P. Mønsted over Paris og Schweiz til Italien, hvor han blev et halvt Aar; 1886 Schweiz; 1887—88 Schweiz, Rivieraen og Alger; 1902 Italien paa Anckers Legat. 1883 fik han den Sødringske Præmie for et Skovbillede „Funkemor“. Motiverne til sine Billeder hentede S. ofte i Schweiz og Sydfrankrig. Som Landskabsmaler har han bl. a. opdyrket Gengivelsen af det flimrende Sollys og ofte opnaaet slaaende naturalistiske Virk-

ninger. I sine bedste Billeder synes han paa-
virket af de franske Impressionister, men
hans Kunst er meget ujævn og uden syn-
derlig kunstnerisk Indhold. D. i Hellebæk.
— Ugift. I. M. O.

Litt.: Nekrologer 1 „Nationaltid.“ og „Berl.
Tid.“ 28/7 1903.

Schlichtkrull, Johan Christopher (f. 28/2
1866), Maler. F. paa Frbg. Forældre: Amts-
forvalter Ole Christian S. og Emilie Chri-
stiane Dorothea Liunge. Dimitteredes fra Tek-
nisk Skole til Kunstakademiet, hvor han gik
1885—88, var derefter nogle Vintre Elev af
Krøyer paa Kunstner-
nes Studieskole. Han
var 1891 i Paris og Vin-
teren 1896—97 og 1899
i Italien. Han modtog
1897 den Sødringske

Opmuntringspræmie for „Landskab fra
Vendsyssel“, 1902 Aarsmedaillen 1. Gang for
„Portræt af min Hustru“ og 1907 2. Gang
for „Mellem Bakkerne, Aften sol“, hvorved
han blev Medlem af Akademiets Plenarfor-
samling. 1899—1908 var han Lærer ved Aka-
demiets Kvindeskole. Han har udstillet paa
Charlottensborg Foraarsudstilling aarlig fra
1889, paa Kunstneres Studieskoles Udstil-
ling 1896, Verdensudstillingerne i Chicago
1893 (Medaille for et Portræt) og i Paris
1900 (Mention honorable), den danske Ud-
stilling i Brighton 1912. Hovedværker: „Mor-
gensnuere“ (1891), „Portræt af en lille Pige“
(1898) (Kunstmuseet), „Naar Hvilen falder
paa“ (1901) (Kunstmuseet), Portrætter af
Dr. phil. Pingel, Borgmester Jacobi (Raad-
huset), Konferensraad H. N. Hansen (Rigs-
dagen), Rektor Bloch (Metropolitanskolen),
„Gamle Ane i sit Hjem“ (Maribo Museum)
og „Aften ved en Skovsø“ (Aarhus Museum).
Hans Portrætter udmærker sig ved en nøg-
tern og saglig Opfattelse, Egenskaber, der
ogsaa kendetegner hans Landskaber, hvor
Motivets Stemmingsindhold faar et smukt og
tilforladeligt Udtryk. — Gift 1) 1898 Augu-
sta Glud. Ægteskabet opløst 1904. 2) 1908
Marie Kirstine Møller. I. M. O.

Litt.: Slægt hos Lengnick og 1 Vahl: „Slæg-
tebog over Chr. Nielsens Afkom“ XIII 1894; mø-
drene Slægt i Hellemann: „Geneal. og personalh.
Medd.“ 1893; S. Michaëlls i „Kunst“ IV 1902 og
VII 1905; Carl V. Petersen i „Kunstbl.“ 1909—
10, S. 30 f.; C. A. Been i „Berl. Tid.“ 3/4 1911.

Schliek, Rasmus William Traugott (3/2
1839—19/6 1916), Entomolog. F. i Kbh. For-
ældre: Materialist Carl Henrik S. og Hen-
riette Birgitte Cecilie Holmblad. Tog 1861
polyteknisk Adgangseksamen, men afbrød
Studiet for udelukkende at hellige sig Ento-
mologien. Han blev en af vore ypperste In-
sektkendere, der atter og atter færdedes paa
Samleudflugter dels i Kbh.s Omegn, dels i

fjernere Egne af Landet, og som med utrolig
Flid og Taalmodighed gav sig i Lag med
de vanskeligste Opgaver, saasom Klækningen
og Studiet af Snylte-
hvepsene eller af Biller-
nes forskellige Udvik-
lingsstadier. Hans sær-
deles omhyggelig præ-
parerede Samlinger, af
hvilke de betydningsful-
deste efter hans Død er-
hvervedes af Zoologisk
Museum, talte Dyr i Ti-
tusindevis, til Dels bestemte af ham selv. Un-
der denne Virksomhed kom han i Berøring
med næsten alle samtidige Entomologer,
f. Eks. J. C. Schiødte, hvem han 1874, uden
Vederlag, hjalp ved Museets Flytning til
Krystalgade; derefter fik han regelmæssigt
Arbejde paa Museet, først mod Timeløn, se-
nere som Medhjælper; endelig var han, fra
1906 til sin Død, Konservator sst. En ganske
særlig Betydning for den hjemlige Entomo-
logi fik S. gennem Entomologisk Forening,
der stiftedes 1868; gennem 40 Aar var han
Foreningens Formand og virkelige Midt-
punkt, og næsten alle yngre Samlere har
her nydt godt af hans udstrakte Kendskab
til de danske Insekter. Som Forfatter har
han derimod kun efterladt sig grumme lidt;
af Værdi er dog hans „Biologiske Bidrag“,
som omhandler Billernes Udvikling. D. i
Kbh. — Gift 1875 Cathrine Schoppe.

R. H. S.

Litt.: Sv. Dahl: „Bibl. zool. Dan. 1876—1906“
1910; Nekrolog 1 „Entomol. Medd.“ XI 1916.

Schmedes, Erik Anton Julius (f. 27/8 1868),
Operasanger. F. i Gentofte. Forældre: Gros-
serer Gotfred Vilhelm Julius S. og Fanny
Carlotta Simonsen. Ud-
dannedes som Pianist,
studerede senere Sang
hos Rothmühl i Berlin
og Padilla i Paris, debu-
terede 1891 som Valen-
tin i „Faust“ paa Ope-
raen i Wiesbaden, var
1894 i Nürnberg og kom
1896 til Dresden, hvor
Iffert lagde hans Stem-
me om til Tenor. 1898

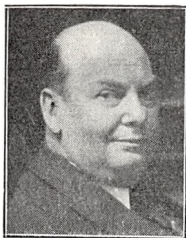

blev han knyttet til Hofoperaen i Wien
(Statsoperaen), hvor han har virket lige til
1924. Han sang her alle betydelige Partier i
det løbende Repertoire, blev en af den kej-
serlige Operas bærende Kræfter (Kammer-
sanger 1901) og skabte sig i Løbet af faa
Aar et Ry af internationalt Format — ikke
mindst ved sine Wagnerskikkelser, som han
allerede 1899 havde haft Lejlighed til at
fremføre ved Festspillene i Bayreuth. Kort
efter sin Afrejse fra Danmark kom han til-
bage for at koncertere i Tivoli og paa Klamp-
enborg, hvor N. J. Simonsens Søstersøn

vakte stor Opmærksomhed ved sin Stemmepragt. 1911 blev han af det Kgl. Teater engageret til Gæstespil; da han vilde synge Partierne paa Tysk, stillede Presse og Publikum sig yderst kølig overfor ham, saa at Gæstespillet maatte opgives. Affæren vakte uenig stor Staahej i Pressen og skabte hos S. en vis Bitterhed mod sine Landsmænd. Han optraadte senere i Tivoli (1919) sammen med Datteren Dagmar S. og gjorde megen Lykke. — Gift Tezla v. Pulszky. E. A.

Litt.: Slægt i Bldstrup; „Stamt. over Slægten Koefoed“ 1886; „Riget“ $\frac{2}{2}$, $\frac{4}{2}$ og $\frac{5}{2}$ 1911; „Maksken“ $\frac{5}{2}$ s. A.; „Berl. Tid.“ $\frac{31}{7}$ 1915; „Politiken“ $\frac{15}{7}$ og $\frac{17}{7}$ 1919; „Hver 8. Dag“ $\frac{31}{12}$ 1920; „B. T.“ $\frac{31}{8}$ 1923; „Teatret“ 1924.

Schmedes, Hakon (f. $\frac{31}{10}$ 1877), Violinist, Komponist. F. i Gentofte. Forældre: Grosrerer Gotfred Vilhelm Julius S. og Fanny

Carlotta Simonsen. Var Elev i Violin bl. a. af Ant. Svendsen, studerede senere hos Halir i Berlin og hos Ysaye i Bryssel, opholdt sig 1902—04 i Paris, optraadte en Aarrække i Udlandet, gjorde Kunstrejser til Spanien, Rusland o. fl. St., var en Overgang Medlem af Boston Sym-

fioniorkester (1904—05); i de senere Aar Ophold i Rom. Har skrevet Sange, Klaver- og Violinmusik, vakte som Komponist især Opmærksomhed ved sin dramatiske Musik i Operetten „Dronningen af Montmartre“, Tekst af S. (Kasino 1907), Musikken til Walter Christmas' Eventyrkomedie „Peder Most“ (Kasino 1909) samt Balletten „To i et Glashus“ (1923). — Smidig og glat Harmonik, Melodiøsitet, et til Tider lyrisk Tilsnit præger S.s Teatermusik, der oftest er rammen- de og sikker i sin dramatiske Anordning. Den forfalder dog tit til rytmisk og motivisk Monotoni, savner Udvikling og brede Linier. I sin Operette- og Balletmusik har S. med priselig Dristighed nu og da holdt sig tæt op ad de nyeste Dansemusikkens Former (Step, Fox-Trot, Shimmy), som han behandler fikst og elegant, svøbende de hidsende, synkoperende Rytmer ind i et blødt, vuggende Tonefald. Forsøget paa (som i den paa det Kgl. Teater opførte Ballet „To i et Glashus“) at omplante disse Former i den højere Ballet er dog mislykkedes for S., idet hans moderne Dansemusik er uden de fantasifulde og originale Toneidéer, uden det frie og brede Vingefang, der skulde kunne hæve vor Tids mondæne Dans med dens Musikstil op i Balletdigtingens og Balletkompositionens ideale Niveau. — Gift 1) Ethel Marston Woodbury, d. 1907. 2) 1909 Alice v. Haffner, f. Bech, d. 1923. E. A.

Litt.: Slægt se Erik S.; 2. Hustru se Carl Bech samt Hauch-Fausbøll; „Haandb. over den ikke-naturaliserede Adel“ 1917, S. 47.

Schmettow, Herman Valdemar, Rigsgreve ($\frac{20}{5}$ 1719— $\frac{24}{10}$ 1785), Officer. F. i Dresden. Forældre: Baron Carl Friedrich v. S. og Baronesse Hedevig Løvendal. Uddannedes væsentlig ved det galante Hof i Dresden og i den franske Hær under Moritz af Sachsen og Morbroderen Løvendal (s. d.), ansattes i den danske Hær 1746 og blev General i denne 1753. Han vandt Indflydelse ogsaa udenfor det militære og synes bl. a. at have foranlediget Frederik V's Giftermaal med Juliane Marie. Han blev en af Saint-Germains vigtigste Hjælpere under Krigsfaeren 1762 og under hans følgende Hærreform, var 1764—67 kommanderende General i Norge, gjorde sig her meget afholdt, men afskedigedes paa Grund af en for selvstændig Optræden. Han fik dog stor Pension og bevarede Hofgunsten. Han dyrkede senere filosofiske Studier og udgav bl. a. 1771 det „eneste ugudelige Skrift“ i Trykkefrihedstiden. S. var Rationalist og Libertiner, en Verdensmand i det 18. Aarhundredes Aand af megen Elskværdighed og med Sans for de skønne Kunster. Han var ogsaa dygtig og karakterfast og havde Mod til at sige Sandheden uforbeholdt til den unge Christian VII. D. i Pløen. — Gift 1743 Georgine Amalie de la Croix de Fréchapelle, d. 1796. H. Js.

Litt.: Slægt hos Longnick; mødrene Slægt se Valdemar Løvendahl; W. F. Schmettow: „Erläut. Commentar z. d. patr. Gedanken“ 1799; „Adresseavisen“ $\frac{10}{8}$ 1770; Stampe: „Erklæringer“ V 1797; Nyerup: „Luxdorphiana“ I 1791, S. 49 ff.; Huitfeldt: „Kria. Teaterhist.“ 1870; „Norsk hist. Tidsskr.“ II 5 1886, S. 262; Daae: „Det gl. Kria.“ 2. Udg. 1890—91, S. 200 ff.; Sinding-Larsen: „Den norske Krigsskoles Hist.“ 1900, S. 22 ff.; Reverdil: „Memoirer“ 1916; A. Friis: „Bernstorffske Pap.“ I—III 1904—13 og „Bernstorff'erne og Danm.“ I—II 1903—19; Rockstroh: „Den nationale Hær“ III 1925; Breve i Gaspari: „Urkunden“ Forts. 1789, S. 280 ff.; „Minerva“ 1790 I og A. Friis: „Bernstorff'ske Pap.“ II 1907.

Schmidt, Albrecht Elvinus (f. $\frac{9}{4}$ 1870), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Malermester Henry Tobias S. og Thoma Katharine Schandorf. Vilde være Maler, besøgte Teknisk Skole og Zahrtmanns Malerskole og arbejdede under Teatermalerne Güllich og Carl Lund som Elev paa deres Atelierer, men hans kunstneriske Higen fik en anden Retning, efter at han 1889 var bleven antaget paa det Kgl. Teaters Elevskole. Han debuterede $\frac{9}{10}$ 1891, forlod Skolen 1892 og var derpaa to Sæsoner knyttet til det Kgl. Teater, hvor han bl. a. udførte Mortimer i

„Maria Stuart“. Han var nu ved Dagmar-teatret og Folketeatret (1897—99), rejste med „de otte“ i Norge og Sverige, virkede 1902—03 paa ny ved Folketeatret, fra 1913 ved det Ny Teater og var 1915—17 Meddirektør ved Alexandrateatret, derefter Teaterdirektør i Provinsen. 1920—22 virkede han som Skuespiller og Instruktør ved det Lille Teater, fra 1922 ved Dagmar-teatret. Som Skuespiller er S. nu især Ræsonnøren, den kloge og overvejende Formynder og Fader og interesserer ved sin sikre Opfattelse, sin intelligente Udarbejdelse. Han er paa Scenen ligesom i den Malerkunst, han stadig dyrker, de klare og kølige Farvetoner Repræsentant og hævder smukt den gode Skoleuddannelse, han som ung fik paa det Kgl. Teaters Elevskole i de Aar, denne endnu var statsunderstøttet som særlig Institution. — Gift 1896 Thora Halberg. Ægteskabet opløst; hun d. 1911.

C. B.

Litt.: Herman Bang i „Teatret“ 1904—05; „Publikum“ 1908—09, Nr. 5; „Masken“ 12/11 1910; „Soc.-Dem.“ 2/3 1916; R. Neilendam: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919; „Ekstrabl.“ 9/4 1920; M. Lobedanz i „Teatret“ 1921; „Politiken“ 10/1 1922; „B. T.“ 10/8, 20/8 og 31/8 1923.

Schmidt, Alfred Michael Roedsted (f. 3/5 1858), Tegner. F. i Horsens. Forældre: Ad-junkt Michael Roedsted S. og Mathilde Tho-masine Borberg. Fik ef-

ter sin Konfirmation Tegneundervisning af F. F. Helsted i Kbh., derpaa i Horsens og kom 1874 tilbage til Kbh., hvor han dimitteredes af C. V. Nielsen til Aka-demiet. Dette besøgte han Okt. 1874—Marts 1882 (under J. Roed), samtidig med, at han

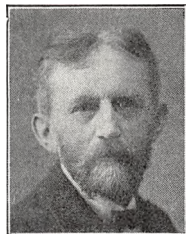
malede privat hos Carl Thomsen, stod i Malerlære og blev Svend. Han udstillede paa Charlottenborg 1883—86. Blev ansat som Tegner ved „Punch“ 1880 og var siden knyt-tet til „Puk“ og nu til „Klods-Hans“, hvis bærende Kraft han har været og delvis end-nu er. Han har desuden gennem flere Aar tegnet til „Politiken“, „Berlingske Tidende“ og „Blækspruten“, hvis store Sukces i høj Grad skyldes ham. 1883 udgav han en Mappedegninger: „Indfald med forskelligt Udfald“, har iøvrig illustreret „Flugten til Amerika“, Molbofortællingerne samt adskillige Børne-bøger. Som Karikaturtegner raader S. over en udtømmelig Fantasi og et naturligt, brodtlett Lune. Han har Evnen til at skabe Karikaturer af kendte Mænd i en Skikkelse, der straks er blevet fastslaaet som klassisk i det store Publikum. — Gift 1885 Henna Vibeke Faber, d. 1922.

I. M. O.

Litt.: Erindringer i „Nationaltid.“ 25/12 1915; „Dannebrog“ 14/1 1897; „Dsk. Ungdom“ 23/11 1907; „Hver 8. Dag“ 25/12 1897; „Gads dsk. Mag.“ Febr. 1907 (af Th. Munch); „Danmark“ 1918;

Hendriksen: „Mennesker og Oplevelser“ 1910; „Ill. Tid.“ 11/12 1921; C. E. Jensen: „Karika-tur-Album“ 1905; „Verden og vi“ 27/7 1917.

Schmidt, Christian Anton Martensen (f. 18/1 1861), Afholdsmænd, Forfatter. F. i Tøn-der. Forældre: Toldkontrolør Christian An-ton Høxbro og Marie Christine Martensen. Fa-deren Halvbroder til So-fus Høgsbro (s. d.). Mo-deren giftede sig med en Værtshusholder S. i Odense. Oplærtes ved Handel, vilde en Tid være Skuespiller, blev ansat hos C. Rafn i Aal-borg, blev — bl. a. un-der Indtryk af Barn-domsoplevelser — Afholdsmænd 1881 og var 1882 Medstifter af den 1. jyske Good-Tem-p-lar Loge, senere Sekretær for Storlogen og Redaktør af Bladet „Reform“. 1888 deltog han i Kristiansfeld i Stiftelsen af Tysklands Storloge. 1889 kom han til Kbh., hvor han i 33 Aar var Detailhandler, nu Handelsagent. 1894—1903 var han Medlem af Dansk Afholdssamfunds Hovedbestyrelse og foreslog 1901 at oprette et Afholdsbibliotek, hvis Le-der han blev 1903 og som under hans Styre er vokset til ca. 5000 Bd. Han har i 40 Aar været Medarbejder ved den danske Afholdspresse (Mrk. Sylvester), 1886 og 1909 ud-givet smaa æstetiske Arbejder og 1904 og 1924 Levnedsskildringer af Syversen og Lene Silfverberg. Hans Hovedarbejde er „Afholdsb-evægelsens Verdenshistorie“ (1911—21), et med stor Flid udarbejdet Værk i 7 Bd., der for visse Deles Vedkommende er Kildeskrift. Iøvrig er han fra 1906 Formand for Landsforeningen „Bort med Tobakken“, hvis Stif-ter han er, og Redaktør af dens Blad „Frisk Luft“, fra 1921 Præsident for den internatio-nale Antitobaks-Liga og Formand for Landsforbundet for Børneafholdsvirksomheder i Danmark. Idealistisk og brændende begej-stret har S. ved langvarigt, ihærdigt Arbejde udrettet betydeligt for sin Sags organisato-riske og litterære Underbygning. — Gift 1889 Karen Christine Wilhelmine Thomsen.

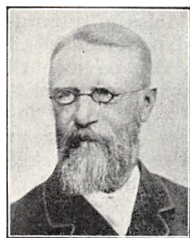

P. E.

Litt.: Slægt se Sofus Høgsbro; „Totalafholdsb-l.“ 18/6 1886; „Agitatoren“ 31/12 1898; C. E. Simon-sen i „Danmark“ 29/5 1903; N. C. Nielsen: „Afholdssamfundets Hist. 1889—1914“ 1914, S. 49; K. A. Heiberg i „Til Ædrueligheds Fremme“ 1916, S. 50; „Det blaa Baand“ 15/5 1921; „Afholdsdagbl.“ 22/2 s. A.; „Ekstrabl.“ 8/12 1912.

Schmidt, Christian Peter Christensen (30/5 1832—20/3 1895), klassisk Filolog, Skole-mand, Oversætter. F. i Sønderborg. For-ældre: Skibskaptajn Michael Christian S. og Margrethe Holm. Blev Student 1851, tog filo-logisk Eksamen 1858, var Kollaborator i Flensborg 1858—64, derefter Privatlærer i Kbh. Foruden en Del meget omhyggelige syntaktiske Undersøgelser over græsk Sprog

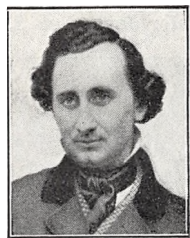
(i „Nord. Tidsskr. for Filologi“) har han udgivet Oversættelser af Skuespil af Euripides, nemlig alle dem, som Wilster ikke havde oversat (1875), af udvalgte Stykker af Hesiodos (i Lykønskningsskriftet til Madvig 1876) og af Heliodoros' „Pigen fra Æthiopien“ (1893). Hans Oversættelse af Apollonios' „Argonautertoget“ udkom efter hans Død (1897).

Han var en poetisk begavet Natur, ogsaa skattet som Lejlighedsdigter. D. i Kbh. — Ugift.

Litt.: „Mindeblade om Schneekloths Latin- og Realskole“ 1904, S. 42 ff; N. Lassen: „Erindringer“ I 1918, S. 81 ff., 121; Nekrologer i „Nord. Tidsskr. f. Filologi“ III 4 1895 og Schneekloths Skoles Progr. 1895.

Schmidt, Christian Theodor (^{20/10} 1822—^{22/11} 1865), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Maler Ludvig S. og Elisabeth Rittmeyer.

Phister fik Interesse for den fattige Dreng, antog ham som Tjener, lod ham høre sig i Rollerne paa det Kgl. Teater om Aftenen og skaffede ham en Ansættelse ved Garderoben. Men nu fik S. Lyst til selv at prøve Scenelykken og debuterede 1841 ved det Müller'ske Selskab i Aalborg. Hans elskværdige Lune og sympatiske Fremtræden gjorde ham hurtig til en af Provinsens bærende Kræfter, og da Lange 1848 aabnede Kasino, hørte S. til hans Personale og udførte Titus Brandstok i „Talismanen“, Teatrets Aabningsstykke. Han spillede senere Henrik i „Mer end Perler og Guld“ og blev i det hele den bærende Kraft i det Repertoire, der i væsentlig Grad skabtes af Erik Bøghs letløbende Bearbejdede Pen. Lige til sin Død var S. — med Undtagelse af en enkelt Provinsssæson 1854—55 — knyttet til Kasino. Han blev her Publikums erklærede Yndling som Personifikationen af det lyse Livssyn, Galgenfuglen, der besejrede sine Omgivelser ved Elskværdighed, Lykkeper, der kom sovende til Hæder og Ære, paa en Gang Folkekomedieheft og Vaudevilleelsker som ingen før eller siden ved denne Scene. Han var en ypperlig Christian i „Ole Lukøje“, gav den zünftige Haandværkssvend som Peter Ravn i „En Spurv i Tranedans“ og som Naal i „Lumpacivagabundus“, Typer, der gør det forstaaeligt, at han blev den af det brede københavnske Publikum forkælede Skuespiller. Januar 1865 overtog S. sammen med Th. Rasmusen Ledelsen af Kasino efter Th. Overskou. Han kastede sig med Iver over den vanske-

lige Opgave at holde Teatret paa ret Køl, men Sygdom undergravede hans Energi, og da desuden økonomiske Bekymringer syntes at tilsløre Fremtiden for ham, begik han Selvmord. Hans sidste Rolle ^{30/5} 1864 var Abel i „Et Uhyre“. D. i Kbh. — Gift 1847 Skuespillerinden Thora Augusta Rebekka Sønderskou, d. 1909. C. B.

Litt.: M. Goldschmidt: „Nord og Syd“ 1856, S. 194 ff.; K. Schmidt: „Skuespil og Teaterforhold i Odense“ 1896; Zinck: „J. L. Phister“ s. A., S. 68 ff.; E. Bøgh: „Min første Forfatter-tid“ 1897; R. Neliendam: „Casino“ 1923; Nekrolog i „Søndags-Posten“ ^{20/11} 1865.

Schmidt, Eugen Stahl (f. ^{17/2} 1862), Idrætsmand. F. i Kbh. Forældre: Handelsfuldmægtig Carl Gustav Thorvald S. og

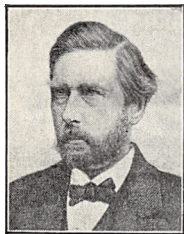
Wilhelmine Stahl. Tog Adgangsksamen til Polyteknisk Læreanstalt 1879, blev Cand. polyt. 1885, var Inspektør paa Gl. Carlsberg 1885—98, Bryggeridirektør i Aarhus 1899—1905, er Bestyrer for Dansk Svovlsyre- og Superfosfatfabrik, Aalborg, fra 1907. Hans Interesse for Idræt vakttes, da han 1879 traadte ind i Kbh.s Gymnastikforening. Her deltog han i næsten alle Opvisningerne til 1888, stiftede Polyteknisk Gymnastikforening 1886, var i mange Aar Formand for Kbh.s Roklub, Medstifter af og i flere Aar Formand for Polyteknisk Roklub, Medstifter af Dansk Idrætsforbund 1896. Hans Organisationstrang har strakt sig ogsaa til Tennis, Golf, Skøjteløbning, Cykling, Svømning og Fægtning. Personlig har han deltaget i næsten al dansk Idræt. Hans egenlige Omraade er Gymnastik, Roning og fri Idræt, og her har han igen ydet sit største Arbejde indenfor Rosporten. Han har til Kaproning startet 57 Gange og vundet de 32. Men han har desuden deltaget i Langbold, Kricket, Fodbold, Tennis, Hockey, Bandy, Golf, Polo, Skøjteløb, Boksning, Svømning og Vaabenbrug. Ofte har han repræsenteret Danmark i Udlandet dels som aktiv Idrætsmand, dels som Leder, deltog saaledes i de olympiske Lege i Athen 1896, var Leder ved Legene i Paris 1900 og Repræsentant ved de internationale Kongresser i Lausanne og Paris. Han hører til de Mænd, der har haft den største Betydning for Idrættens Udvikling i Danmark. Han har bl. a. udgivet „Femkampen, Udspring“ og „How to Dive“ og været Idrætsanmelder ved en lang Række Blade. — Gift 1901 Caroline Lindberg. F. K.

Litt.: „Sport“ Nr. 36, 1892; „Dsk. Idrætsbl.“ Nr. 7, 1901; „Idræt“ 1916.

Schmidt, Frederik Theodor (^{10/9} 1825—^{25/12} 1880), Anatom. F. i Aalborg. Forældre: Borgmester Johan Ludvig S. og Dorothea Louise Kjerulf. Blev Student 1842, Cand. med. 1850, deltog som Læge i Krigen 1848—

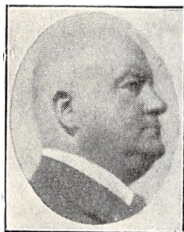
50, var Prosector anatomie 1856—60 og 1857—59 Reservkirurg paa Frederiks Hospital. 1860—62 studerede han i Tyskland og Paris væsentlig mikroskopisk Anatomi hos Kölliker og His, og hans første videnskabelige Arbejder, bl. a. den fortræffelige Disputats (1862), behandler Emner herfra. 1862 blev han Lektor, 1866 Professor anatomie. Som

Universitetslærer var S. fremragende; hans Fremstilling af Stoffet var klar, præcis og interessant, og den støttedes ved fortrinlige Tegninger. Hans noble Karakter og tillidsvækkende Væsen i Forening med hans videnskabelige Dygtighed skaffede ham en usædvanlig Veneration og Respekt blandt de studerende og Kollegerne. Hans videnskabelige Arbejder er ikke talrige, men de er prægede af ægte videnskabelig Forskning og skarp Kritik, behandler for en Del Undersøgelser fra Udviklingshistorien. Den store Tillid, S. nød, paatvang ham adskillige Hverv i Sundhedskollegiet, forskellige Kommissioner osv., som han røgtede med stor Klogskab og Pligtroskab. Ved sin pludselige Død efterlod han et dybt Savn. D. i Kbh. — Gift 1864 Franciska Sophie Louise d'Auchamp, d. 1865. F. L.

Litt.: Slægt i A. H. Nielsen: „Embedsmænd i Aalborg“ 1879—80, S. 117; mødrene Slægt i Klitgaard: „Kjerulfske Studier“ 1914—18; Hustrus Slægt hos Lengnick og i Hauch-Fausbøll: „Slægt-haandbogen“; Selvbioografi i Univ. Progr. Novbr. 1862; „Ugeskr. f. Læger“ 1901; Kaarsberg: „Memoirer“ 1921; Nekrologer i „Ugeskr. f. Læger“ 1881 (af V. Budde), „Bibl. f. Læger“ s. A., „Hospitalsstid.“ s. A. og „Ill. Tid.“ ²/₁ 1881.

Schmidt, Ivar (f. ²⁷/₁ 1869), Teaterdirektør. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Anthon Valdemar S. og Othilia Heloise Rosamunde

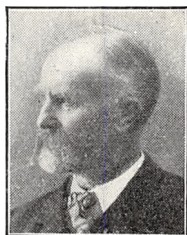
Kanneworff. Fætter til Albrecht S. (s. d.). Var i Handelslære 1882—91, debuterede 1891 som Junker Claus i „Ambrosius“ paa Aarhus Teater hos August Rasmussen og var 1892—95 ved Kasino, hvor han bl. a. spillede Finck i Es-manns „Magdalene“. 1896 vendte han tilbage

til det praktiske Liv og overtog Morfaderens Skræderfirma: L. Kanneworff, som han drev til 1911, idet hans mangeartede Interesser samtidig gav sig Udslag paa anden Maade, saaledes skildrede han 1909 den Ejendoms Historie, hvortil hans mødrene Slægt er knyttet, og arrangerede 1910 de saakaldte „Ildfester“. Men han følte sikkert, at han først kom paa sin rette Plads, da han 1911 overtog Stillingen som Direktør for det Ny

Teater, hvis Ejer han blev 1917. Det var under vanskelige Forhold, han blev Teaterleder, men i de Aar, der er forløbet siden da, har han vist sig i Besiddelse af administrativ Dygtighed og desuden formaet at tilrettelægge et Repertoire, der passede til dette Teaters særlige Fysiognomi og Belligenhed. Han har dog ikke været bange for jævnsides et mere folkeligt Repertoire i hver Sæson at opføre et eller flere Værker af den nye, dramatiske Litteratur i og udenfor de nordiske Lande. Det Ny Teater har derfor under hans Ledelse kunnet hævde sig en Position blandt de københavnske Hovedscener. — Gift 1) 1896 Laura de Nully Brown, d. 1921. 2) 1923 Skuespillerinde Else Hansen, f. Albeck. C. Bs.

Litt.: Mødrene Slægt i I. Schmidt: „Den Kanneworffske Ejendom og Forretning“ 1909; I. Hustrus Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægten Browns Historie“ 1918; „Nationaltid.“ ²⁷/₄ 1916, ²¹/₁₁ 1917 og ²²/₁ 1919; „Det ny Teater 1908—18“ 1918; „Hver 8. Dag“ ¹⁸/₈ 1922; „B. T.“ ⁶/₆ 1924; „Politiken“ ²⁰/₈ 1924.

Schmidt, Jørgen Jørgensen (¹⁵/₇ 1845—¹²/₁₁ 1923), Veterinær. F. i Sillerup ved Haderslev. Forældre: Gaardejer Peter Jørgensen S. og Mette Chjestine Marie Hansen. Tog Dyr-

lægeeksamen 1872, praktiserede i Brørup og var samtidig Lærer i Husdyrbrug ved Brørup Højskole 1872—74, praktiserede derefter i Smidstrup 1874—85, var en kort Tid Konsulent i Husdyrbrug og praktiserede fra 1885 til sin Død i Kolding. Han var en dygtig, samvittighedsfuld og meget anset Dyr-læge, der i flere Tidsskrifter har offentliggjort en Række veterinærmedicinske Arbejder, bl. a. om Tuberkulosens kliniske Diagnose og om Desinfektionsmidlerne Dybdevirkning. Et Verdensnavn vandt han ved sine Undersøgelser vedrørende Koenes Mælkefeber, hvor han indførte en Behandlingsmetode, der vandt almindelig Anerkendelse og gjorde denne tidligere saa farlige og tabbringende Kvægssygdom til en ret betydningsløs Lidelse. S. var blandt dem, der herhjemme først tog Ordet for Bekæmpelse af Kvægtuberkulose ved lovmæssige Bestemmelser. S. var Æresmedlem af flere Veterinærforeninger og Dr. med. vet. h. c. (Berlin). Som Paaskønnelse for sit betydningsfulde Arbejde vedrørende Mælkefeberens Behandling modtog han Hædersgaver fra Staten og en Række Institutioner samt flere Medailler. Han foretog adskillige Udenlandsrejser, deltog bl. a. i de internationale Veterinærkongresser i Budapest og Haag. Han var en beskedent og tilbageholdende Mand, der var meget afholdt af alle, han kom i Berøring med. D. i Kolding. — Gift 1875 Emma Emilie Kohl. L. Ba.

Litt.: „Ugeskr. f. Landm.“ 1922; „Vort Landbrug“ s. A.; „Nekrologer i „Berl. Tid.“ 19/11 1923; „Maanedsskr. f. Dyrk.“ s. A.; „Medlemsbl. f. d. dsk. Dyrkeforening“ s. A.; „Skand. Veterinær-Tidsskr.“ s. A.; „Fyns Stifts Landbrugstid.“ s. A.; „Ugeskr. f. Landm.“ s. A. (af A. Appel); „Tidsskr. f. Landøk.“ s. A. (af H. Hertel) og „Vort Landbrug“ s. A. (af K. Raunkjær).

Schmidt, Johannes Carl (f. 9/6 1869), Politiker. F. i Tønder. Forældre: Provst Niels S. og Margaretha Henriette Luise Hasselmann.

Blev Student fra Haderslev 1888, studerede i Leipzig, Greifswald og Kiel og tog teologisk Embedseksamen 1894, hvorefter han 1896—1920 var Præst i Vodder tæt Syd for den gamle Grænse. Opvokset i blandede Sprogforhold er S. nærmest at betragte som Hjem-

metysker, men tilhørte under Tyskerherredømmet afgjort deres liberale Fløj; han stiftede 1910 „Foreningen for tysk Fredsarbejde“, udgav 1910—11 „Stimmen aus Nordschleswig“, angreb Altyskerne og paaviste Administrationens Misgreb. Efter Tysklands Sammenbrud nærmede han sig de konservative og hyldede Marts 1920 Kapp. I Grænsespørgsmaalet krævede han først Afstemning med 2/3 Majoritet og støttede siden Tredje-Linien, stiftede Aug. 1920 „Slesvigsk Vælgerforening“, hvis Formand han er; endvidere udgiver han „Neue Tondernsche Zeitung“ og er Hovedmedarbejder ved Tidsskriftet „Nordschleswig“. Sept. 1920 valgtes han til Medlem af det danske Folketing og genvalgtes April 1924; han har i Tinget indtaget en gennemgaaende reserveret og klog Holdning, har flere Gange (Taler bl. a. 21/10 og 5/11 1920, 14/10 og 18/11 1921) anerkendt dansk Liberalisme i Sønderjyllands Administration, men hævdede Grænsens Uretfærdighed og paa Kirkens og Skolens Omraade krævet vidtgaaende tysk Selvstændighed. Overraskende skarp var hans Tale 21/3 1924 før Valget. I indre danske Spørgsmaal har han holdt sig tilbage, undlod 1922 og 1924 at stemme i Forsvarssagen, men talte 17/10 1924 for Afrustningsforslaget. 1921 blev han Æresdoktor i Kiel ved 400 Aarsfesten for Rigsdagen i Worms. S., der ikke i dansk Sprog er nogen fremragende Taler, maa anerkendes som en ideelt anlagt og retsindig Politiker. — Gift 1897 Johanna Hasselmann.

P. E.

Litt.: „Grænsevagten“ Sept. og Novb. 1920, Dec. 1922; „Heimdal“ 29/9, 5/10, 7-9/10, 11/10 1920, 29/4 1921; „Politiken“ 19/8 1924; „Sorø Amtstid.“ 7-9/10 og 19/10 s. A.

Schmidt, Ernst Johannes (f. 2/1 1877), Botaniker, Fiskeribiolog. F. paa Jægerspris. Forældre: Godsinspektør Ernst S. og Camilla Kjeldahl. Blev Student 1894, tog Magisterkonferens i Botanik 1898 og var 1899—1900 Deltager i Th. Mortensens Ekspedition

til Siam, hvor han bl. a. indsamlede det Materiale, som blev Grundlaget for hans

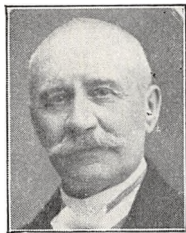
Disputats „Skuddene hos den gamle Verdens Mangrovetræer“ (1903). 1901—02 var han Assistent paa Biologisk Station, 1902—09 paa Universitetets planteanatomiske Laboratorium og ved Polyteknisk Lærestanstalt og desuden Biolog ved de internationale Havundersøgelser; 1903—10 var han Deltager i og Leder af de aarlige Havundersøgelser med „Thor“ til Island, Atlanterhavet og Middelhavet. 1910 blev han Direktør for Carlsberglaboratoriets fysiologiske Afdeling, men fortsatte samtidig sine fiskeribiologiske Studier og var 1920 Leder af en transatlantisk Ekspedition med Motorskonnerten „Dana“, 1921—22 af en større Ekspedition med Havundersøgelseskibet „Dana“. Dette sidste Togt, der var særdeles godt forberedt, og i hvilket en Række yngre Forskere deltog, hjembragte et ualmindelig rigt Materiale. Som Forfatter var S. først Botaniker, idet han, foruden Disputatsen har udgivet „Danmarks blaa-grønne Alger“ (1898), „Bakterierne“ (med Weis 1899—1901), „Flora of Koh-Chang“ (1900—16) samt, fra 1913, en Række „Undersøgelser over Humle“; tidlig kom han dog ind paa Fiskeri- og Havundersøgelser og har siden 1903 udgivet talrige Skrifter paa dette Omraade. Mest kendt blandt disse er: „Contributions of the Life-History of the Eel“ (1906), hvor han beretter om Fundet af Aalens pelagiske Larvestadium, den saakaldte Leptocephalus, i Atlanterhavet, Vest for Færøerne, og samtidig antyder, at disse Larver sikkert ogsaa vil findes længere sydpaa, en Formodning, hvis Rigtighed bevistes under „Dana“-Ekspeditionen. Af andre Arbejder fortjener at nævnes „Report on the Danish Oceanographic Expedition to the Mediterranean and Adjacent Seas, 1908—10“ (1912 ff.) samt „Race-Undersøgelser“ (1917 ff.), der bl. a. behandler Spørgsmaalet om Racekarakterer og disses Arvelighed. S. er i Besiddelse af sjælden Arbejdsevne og ualmindeligt Administrationstalent; erindres samtidig de smukke Resultater, han har naaet, f. Eks. for Aalens Vedkommende, er det let at forstaa, at han ogsaa blandt udenlandske Fiskeribiologer nyder meget stor Anseelse og paa mange Maader er blevet hædret. — Gift 1903 Ingeborg van der Aa Kühle. R. H. S.

Litt.: Hustrus Slægt i Hauch-Fausbøll; „Slægt-haandbogen“ og S. Kühle: „Slægten Kühle“ 1919; Svend Dahl: „Bibl. zool. Dan. 1876—1906“ 1910; C. Christensen: „Den dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913; „Berl. Tid.“ 6/9 1920 og 2/9 1921; „Politiken“ 18/8 1924.

Schmidt, Karl Hendrik Posselt (10/1 1844 — 20/11 1922), historisk og fysisk Forfatter.

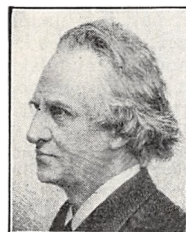
F. i Aalborg. Forældre: Købmand Hans Peter S. og Hedvig Marie Thorsine Green.

Blev Student 1862, tog 1866 Magisterkonferens i Fysik, fik 1868 Universitetets Guldmédaille for en fysisk Afhandling, var 1867—71 Lærer i Kbh., blev 1871 Adjunkt i Odense, 1888 Overlærer sst., afgik 1918. Han har udgivet en Del fysiske Lære- og Haandbøger, saaledes „Dampmaskinens Historie“ (1874), „Lærebog i „Eksperimentalfysikken“ (1878—79), „Mindre Lærebog i Fysik“ (1876, 9. Udg. 1910) og „Naturlærens Begyndelsesgrunde“ (1891, 5. Udg. 1911) samt et Par matematiske Lærebøger sammen med S. A. Christensen (s. d.). Hans Hovedproduktion ligger dog paa andre Felter. Som Medlem af Odense Byraad (1881—97) var han Formand for Teaterudvalget og kom herved ind paa teaterhistoriske Studier, der satte Frugt i Bøgerne „Meddelelser om Skuespil og Teaterforhold i Odense“ (1896) og „Odense Teater 1896—1914“ (1914), flittige og for tjenstfulde Arbejder indenfor et ret ubearbejdet Omraade. 1901 udgav S. det paa utrykte Kilder hvilende Værk „Meddelelser om de Begivenheder, som knyttede sig til de fremmede Troppers Ophold i Danmark 1808“ (Aktstykker hertil 1907), og herigenom kom han ind paa et Studium af Napoleon, der affødte Bøgerne „Napoleon I og det spanske Kongehus“ (1905), „Napoleon paa Elba“ (1909), „Napoleons Hjemkomst fra Elba“ (1914), „De 100 Dage — Waterloo“ (1917), „Efter Waterloo“ (1919) og „Napoleon paa St. Helena“ (1922), velskrevne og kyndige Redegørelser for Forskningens Resultater. D. i Odense. — Gift 1871 Frederikke Clausen, d. 1912. P. E.

Litt.: Slægt i „Tillæg til Stamt. over V. H. Beyers Efterk.“ 1904, S. 44; Univ. Progr. April 1868, S. 120; „Fyns Stiftstid.“ 31/10 1921; Nekrologer sst. 28/11 1922, „Berl. Tid.“ og „Nationaltid.“ S. D.

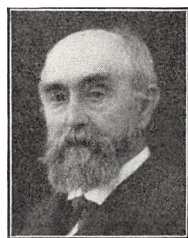
Schmidt, Peter Carl Rudolf (^{25/7} 1836—^{5/4} 1899), Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Skomager Simon Peter S. og Ane Dorthæa Corell. Kom efter en fattig Barndom med kun tarvelig Undervisning i Boghandlerlære (1851). I Fritiden læste han og begyndte selv at skrive. 1855 fik han et Enakts-Skuespil „Fritz i sin Lejr“ opført paa det Kgl. Teater, hvor det dog hurtigt blev lagt hen. Med en Digtsamling „Et Ungdomsliv“ (anonymt, 1858) og Tragedien „Alfso!“ (1859) vakte han Opmærk-

somhed, saa H. Greensteen og Clemens Petersen tog sig af ham og forberedte ham til Studentereksamen (1861). Ved Universitetet blev han Rasmus Nielsens begejstrede Elev og Forkynder. I 60'ernes Fejder om Forholdet mellem Tro og Viden, Idé og Virkelighed, førte han Kampen for Rasmus Nielsens Filosofi mod Teologien (H. Scharling) og Fritænkerne (Georg Brandes) i en Række aandfuldt og dygtig skrevne Indlæg: „Om Tro og Viden som absolut uensartede Principper“ (1866), „Om Selvmodsigelsen i Prof. Rasmus Nielsens Lære“ (1866), „Er Hr. Lic. Henrik Scharling en alvorlig Mand?“ (1866) og „R. Nielsens Filosofi og den grundtvigske Anskuelse“, i hvilken sidste et mere selvstændigt Synspunkt kommer frem i Forsøget paa at forene R. Nielsen og Grundtvig. Sammen med R. Nielsen og Bj. Bjørnson var han Redaktør af Tidsskriftet „For Idé og Virkelighed“ (1869—73) og skrev heri en Række værdifulde Artikler, bl. a. „Tidsbetragtninger“. Digtningen genoptog han med „Ældre og nyere Digte“ (1874), der efterfulgtes af „Fem Tidsdigte“ (1875), med Front baade mod Grundtvigianismen og Brandesianismen, „Fortællinger paa Vers“ (1866) og endelig „Tanker og Toner“ (1892), hvori bl. a. „En Glorie“, „Sværdet udslider Skeden“ og „Kulier“, der er betydelige ved deres ideelle Tankeindhold. Skuespillene fortsattes med det romantisk-symbolske Eventyrskuespil „Den forvandlede Konge“ (1876), der gjorde stor Lykke ved Opførelsen. Det er hans Hovedværk. Med Kong Rodger har han villet skildre det intuitive Geni, der gennem Lidelser og Ulykker hærdes til en dybere Forstaelse af sin Kaldelse. De senere Skuespil, af hvilke kan nævnes „En Opvækkelse“ (1877), er svage. Paa en Udenlandsrejse (1880) for det Ancker'ske Legat begyndte han sin Novelledigtning, der er interessant ved den psykologiske Skildring og det etiske Tankeindhold, bl. a.: „Haandtegninger“ (1881), „Der Himmel hängt voller Geigen“ (1882), „Forestillet og oplevet“ (1883), „Skæbner og Skikkelser“ (1884), „Jochen Hinrichs“ (1885), „Nye Haandtegninger“ (1891). Som Oversætter har han bl. a. indført Walt Whitman i dansk Litteratur. Endelig har S. leveret et værdifuldt æstetisk-psykologisk Forfatter-skab: „Buster og Masker“ (1882), „Ad egne Veje“ (1884), „Fra Liv og Litteratur“ (1887), med de originale og idérige Foredrag om „Goethe og Oehlenschläger“ og „Shakespeare og Goethe“. S. fremtraadte samtidig med Brandes, men kom i bitter Opposition til ham og blev overfløjet af ham. I Skyggen af 70'ernes Litteratur fører han Oehlenschlägerlinien i den nationale Dannelse videre, indtil den kraftig træder frem hos de moderne Digtere og Kritikere fra omkring Aarhundredskiftet. D. i Kbh. — Gift 1876 Emilie Amalie Lassen, d. 1904. O. F.

Litt.: Brindringer i „Husvennen“ Febr. 1892—Juni 1893 og „Forfatterbogen“ 1898; P. A. Rosenberg i „Nutiden“ Jan. 1886 og „Litteratur og Kritik“ Juli 1889; „Morgenbl.“ $\frac{2}{10}$ 1886; Fortale til Pøststions Udg. af „Erzählungen“, Reclams Universalsbibl. 1885; „Kbh.“ $\frac{5}{8}$ 1889; „Weeser-Zeitung“ $\frac{8}{12}$ s. A.; P. Hansens i „Nationaltid.“ $\frac{23}{3}$ 1901; A. Ipsens: „Georg Brandes“ 1902—03; Holger Jørgensen: „R. S.“ 1906; Bjørnson: „Gro-tid“ 1912; „Dagens Nyh.“ $\frac{15}{7}$ 1918; „A. F. Kriegers Dagb.“ III 1921, S. 348, IV s. A., S. 16, 157, 185, 215, V 1923, S. 98, 258; Jeppesen: „Omkring Nutidsdigtningen“ 1924, S. 29; Nekrologer i „Ill. Tid.“ (af A. Ipsen) $\frac{10}{4}$ 1899, „Dagbl.“ og „Politikken“ $\frac{6}{4}$ s. A. og „Dannebrog“ (af O. B.) s. D.

Schmidt, Johan Henrik Gamst Valdemar (f. $\frac{7}{1}$ 1836), Orientalist. F. i Hammel. Forældre: Sognepræst Jens Christian S. og

Anna Cathrine Marie Alvilda Meyer. Blev Student 1854 og 1859 Cand. theol. Studiet af Forasiens og Ægyptens Sprog og Kultur havde allerede i Studietiden faget hans Interesse, og 1860—69 foretog han en Række Studierejser dels til europæiske Museer, dels til Ægypten

og Palæstina („Rejse i Grækenland, Ægypten og det hellige Land“ 1863). 1873 tog han Doktorgraden i Kbh. („Indledning til Syriens Historie i Oldtiden efter ikke-bibelske Kilder“); som Docent i Ægyptologi og Assyriologi har han virket siden 1882 og virker endnu (1925) utrættelig i sin høje Alderdom; fast Ansættelse har han dog kun haft 1916—22. — Sin Ungdoms Rejser har S. stadig fortsat; Ægypten har han saaledes besøgt over 20 Gange, og paa talrige Arkæolog-kongresser har han repræsenteret Danmark. Baaede for Ny Carlsberg Glyptotek og for Nationalmuseets Antiksamling har han ofte foretaget Køb. Dels ved sin Forelæsningsvirksomhed, dels ved mere populære Artikler, bl. a. talrige i Salmonsens Leksikon, har S. haft ikke ringe Betydning for at oplyse dansk Almenhed om den nærmere Orient; herhen hører bl. a. „Assyriens og Ægyptens gamle Historie“ (2 Bd. 1872—77). I den internationale Videnskab beror S.s Stilling især paa hans Kataloger til de københavnske Museer og hans store Publikationer af deres ægyptiske Oldsager („Choix de monuments égyptiens“ 1906; „Glyptothèque Ny Carlsberg“ 1910; „Museum Münterianum“ 1910, etc.). — Ugift. V. B.

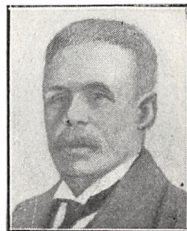
Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1874; V. Bergsøe: „Eventyr i Udlandet“ 1905; Besthorn i „Nationaltid.“ $\frac{6}{1}$ 1906; „Politikken“ $\frac{7}{1}$ 1916; H. Scharling i „Dagens Nyh.“ s. D.; „Ill. Tid.“ $\frac{16}{1}$ s. A. og $\frac{9}{1}$ 1921; „Politikken“ $\frac{7}{1}$ og $\frac{9}{1}$ s. A.; „Berl. Tid.“ $\frac{7}{1}$ og $\frac{22}{12}$ s. A.; „Ekstrabl.“ $\frac{6}{1}$ 1925; „B. T.“ $\frac{13}{1}$ s. A.

Schmidten, Henrik Gerner v. ($\frac{11}{2}$ 1799— $\frac{10}{7}$ 1831), Matematiker. F. paa Williamsborg ved Vejle. Forældre: Godsejer Johan Frederik v. S. og Christine Elisabeth Harboe. Fik Interesse for Matematik, blev for

at følge den Artillerikadet, 1816 Sekondløjtnant, studerede Matematik, desuden efter C. F. Degens (s. d.) Raad Latin og Græsk. En Afhandling om lineære Differentialligninger (1819) blev saa vel modtaget, at han fik offentlig Understøttelse til en Studierejse til Udlandet (1820—24). I Göttingen studerede han hos Gauss, i Paris bl. a. hos Laplace; desuden gav han sig af med Statsvidenskab. Hjemkommen tog han 1825 Doktorgraden med en Afhandling om Rækker og bestemte Integraler, blev s. A. Lektor, 1827 ekstraordinær Professor i Matematik ved Universitetet, idet han samtidig fik Afsked fra Militærvæsenet. 1829 blev han Lærer ved Polyteknisk Lærestanstalt og ved et videregaaende Kursus for Søofficerer. Han var Medstifter af og Medarbejder ved „Maanedsskrift for Litteratur“. Hans Ungdoms intensive Studier havde svækket hans Helbred; han døde paa en Rekreationsrejse til Vestindien. Trods sin tidlige Død var v. S. et betydningsfuldt Led i den Udviklingskæde, som begyndende med Degen højnede Matematikstudiets Niveau. Hans Arbejder beskæftigede sig især med Rækketeori, Integraler og Differentialligninger. Ligesom Degen var v. S. en livlig Aand med alsidige Interesser, for hvilke han fandt Næring i Datidens ledende Kredse for københavnsk Aandsliv (Ørsted, Heiberg, Sibbern). Gennem sin Idérigdom og vindende Personlighed fik han Betydning for den følgende Generation af Matematikere, særlig Ramus, Jürgensen og Fallesen. D. paa St. Croix. — Ugift. P. H.

Litt.: Mødrene Slægt hos Lengnick (Harboe og Jacobi); H. C. Ørsted i „Maanedsskr. f. Litt.“ 1831; H. C. Andersen: „Mit Livs Eventyr“ 1855, S. 82 f.; „Tidsskr. f. Mat.“ 1873, S. 168 ff.; N. Nielsen: „Matematikken i Danm. 1801—1908“ 1910; C. M. Scholten: „Dengang“ 1922, S. 9 ff.; Breve i „Breve fra og til H. C. Ørsted“ 1870.

Schmiegelow, Christian Frederik Joachim (f. $\frac{4}{9}$ 1859), Direktør i Østasiatisk Kompagni. F. i Rønne. Forældre: Apoteker Fritz Adolph S. og Johanne Barbara Arboe. Kom i 6 Aars Alderen i Huset hos Onklen Malermester Ernst S. (s. d.) i Kbh., gik 15 Aar gammel til Søs og fik paa Sejskibe af forskellige Nationaliteter en streng, men solid praktisk Sømandsuddannelse, som han fuldendte ved at tage Styrmandseksamen. Sammen med Kaptajn Torm stiftede han 1889 Dampskibsselskabet „Torm“ og blev Fører af dettes første Damp. 1898 modtog han H. N. Andersens Tilbud om en Stilling som Leder af det da nyoprettede Østasiatiske Kompagnis Skibsfartsafdeling, men han afbrød derfor ikke sin Forbindelse med „Torm“. idet han nu ind-

traadte i dette Selskabs Bestyrelse, hvis Formand han vedblivende er. I Ø. K., i hvis Direktion S. efter nogle Aars Forløb fik Sæde, har han som Leder af Skibsfartsafdelingen gjort et dygtigt og paaskønnet Arbejde. Det banebrydende Skridt, som Ø. K. gjorde ved at afløse sin Dampskibsflaade med en Flaade af Dieselmotorskibe, stillede selvsagt store Krav til personlig Dygtighed og Arbejdsydelse hos den Mand, der stod i Spidsen for Kompagniets Skibsfartsafdeling, og paa denne som paa andre Poster, hvor S. er blevet sat, har han gjort god Fyldest. Efterhaanden er han som Bestyrelsesmedlem indtraadt i en Række af de til Ø. K. knyttede Foretagender, f. Eks. Soyakagefabrikken, det østasiatiske Industri- og Plantagekompagni, Dampskibsselskabet „Orient“, hvor han siden 1915 er Delegeret, Cementfabrikken i N. Sundby og Dansk Diesel-Motor Selskab. Fra 1912 er han Medlem af Bestyrelsen for Kbh.s Frihavns A/S. Af det under Verdenskrigen siddende Dampskibsnævn var han Medlem til dets Ophævelse 1919, men som den af sin private Virksomhed stærkt optagne og flittige Mand er han iøvrig kun i ringe Grad traadt i Relation til en større Offentlighed. Ved sin djærve Sømandsnatur, sin støtte Arbejdsomhed og sin Pligtroskab har S. i udpræget Grad vundet Respekt i sin Medarbejderkreds, og idérig og indsigtfuld, som han er, har han i Rederikredse erhvervet sig Anseelse som en meget dygtig shipping-Mand. — Gift 1) 1893 Thyra Ingeborg Viola Meyer, d. 1904. 2) 1911 Skuespillerinden Olga Meyer. C. T.

Litt.: Mødrene Slægt i Blåstrup: „Stamt. over Familierne Hauberg og Arboe“ 1911; Hustruers Slægt se Age Meyer Benedictsen; C. Svelstrup: „D. ø. K. 1897—1909“ 1910; „Politiken“ 1/9 1919; „Berl. Tid.“ 2/9 s. A.; „Børsen“ 4/9 s. A.

Schmiegelow, Ernst Carl August (27/2 1826—2/9 1888), Malermester. F. paa Fuirendal. Forældre: Læge Joachim Friedrich S. og Annemathæ Edebolt, f.

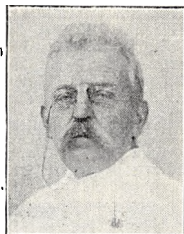
Bødtker. Kom efter Konfirmationen i Malerlære i Kbh. og blev udlært 1846, rejste derefter som Svend, til han 1848 kom hjem for at deltage som frivillig i Trearskrigen. 1853 etablerede han sig som Malermester i Kbh. og fik hurtigt en stor Forretning, der lededes

med megen kunstnerisk Sans. Han tog livlig Del i Organisationslivet og indehavde forskellige faglige, politiske og nationale Tillidshverv. Efterhaanden samlede han sine Interesser om den store nordiske Udstilling i Kbh. 1888 og var bl. a. Formand for Byggeudvalget, men blev syg, inden Udstillingen kunde aabnes. D. i Kbh. — Gift 1858 Thekla Saurbrey, d. 1906.

P. P. S.

Litt.: Hustrus Slægt 1 Baumgarten: „Borgerlige Slægter“ 1910 (Sebbelow, S. 86); C. Nyrop: „Malermester E. S.“ 1889; „Ill. Tid.“ 9/8 1891.

Schmiegelow, Ernst Carl (f. 13/10 1856), Læge. F. i Rønne. Forældre: Skibskaptajn, Direktør Christian Carl Ernst S. og Marie Dorothea Skeel. Blev Student 1873, Cand. med. 1879. Efter at have gjort Kandidattjeneste studerede han Anatomi i Udlandet og disputerede 1882 („Testis' og Epididymis' Udvikling“). 1882—83 uddannede han sig ved udenlandske Klinikker i sin Specialitet og praktiserede derefter som Specialist i Øre-, Næse- og Hals-sygdomme. Til 1897 ledede han Kommunehospitalets og Poliklinikkens otologiske Afdelinger og derefter fra 1898 Universitetsklinikken paa Frederiks Hospital. 1910 blev han Overlæge paa Rigshospitalet, 1916 Universitetsprofessor. S. har haft en meget fremskudt Position inden for sit Fag, har haft en betydelig Virksomhed og uddannet talrige dygtige Elever. Han har stiftet Otolaryngologisk Selskab, hvis Formand han var 1899—1904. For Medicinsk Selskab har S. vist den varmeste Interesse og ydet Plannen om at skaffe det sit eget Hus virksom Støtte. I danske og udenlandske Tidsskrifter har han offentliggjort talrige Arbejder fra alle Grene af sit Fag og har 1893 udgivet en fortræffelig Lærebog i Ørets Sygdomme (3. Udg. 1912). — Gift 1884 Dagmar Marie Ohlsen. F. L.

Litt.: Mødrene Slægt i V. S. Skeel: „Opt. om Familien Skeel“ 1871 og 1882; Selvbioografi i Univ. Progr. Novb. 1882; Univ. Aarb. 1906—07 S. 747; „Politiken“ 18/10 1906; „Berl. Tid.“ 27/12 1922; „Ekstrabl.“ 29/12 s. A.; „Politiken“ 1/1 1923; „Ill. Tid.“ 14/1 s. A.

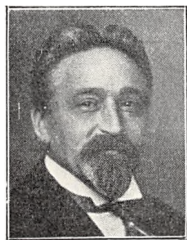
Schnack, Johan Gustav Frederik (14/12 1839—9/6 1920), Officer. F. paa Mallingssminde ved Ringsted. Forældre: Proprietær Otto Diederich S. og Sophie Elisabeth Hellmers. Blev Student 1858, Sekondløjtnant 1861, var Elev ved den militære Højskole 1861—63 og 1864—66, deltog i Kriegen 1864 (Fredericias Forsvar), blev Premierløjtnant i Artilleriet 1867 og anvendtes tidlig til forskellige betydningsfulde Hverv, som Medlem af flere militære Kommissioner. Han var Lærer ved Officerskolen 1874—82 i teknisk Mekanik, 1876—82 i Teknologi og Maskinlære; udgav 1880 „Forelæsninger over grafisk Statik“. Blev Kaptajn 1879, var Chef for Krigsministeriets 2. Departement 1886—96, blev

Oberstløjtnant 1889, Oberst 1895, Generalmajor 1900, afgik 1901. Efter General Thomsens Fratræden blev han 1896 Krigsminister og beklædte denne Post flere Gange (1896—97, 1899—1900, 1900—01), hvortil han var vel egnet ved sin Kundskabsfyldte og sin Indsigt i Hærens Administrationsforhold, sin særdeles vindende Personlighed, sine slagfærdige Talegaver og den Evne, han havde til altid at hævde sin Plads. Han gennemførte som Krigsminister bl. a. Loven om Forplejningskorpsets Ordning. Var 1899 Delegeret ved Fredskonferencen i Haag og efter Systemskiftet 1901 Repræsentant for de Krupp'ske Vaabenfabrikker. Var en anset og repræsentativ Personlighed, velset og afholdt som Selskabsmand for sit gode Humør og slagfærdige Lune; var en fremragende rask og dygtig Artilleriofficer og i høj Grad afholdt af Undergivne som af Foresatte. Har i sin Tid oversat Fritz Reuters Romaner til Dansk. D. i Kbh. — Gift 1) 1867 Julie Louise Clara Tenge, d. 1876. 2) 1880 Mathilde Elise Henriette Groninger. K. C. R.

Litt.: Rovsing: „Tre Vønner“ 1892; „Ill. Tid.“ $\frac{3}{5}$ 1896; „Kristel. Dagbl.“ $\frac{9}{11}$ og $\frac{10}{11}$ 1899; „Berl. Tid.“ $\frac{14}{12}$ 1919; Nekrolog sst. $\frac{8}{6}$ 1920 og 1 „Dsk. Art.-Tid.“ s. A.

Schnedler-Petersen, Frederik (f. $\frac{19}{2}$ 1867), Kapelmester. F. i Rudkøbing. Forældre: Gæstgiver Frederik Petersen og Rasmine Mortine Løve. Udgaet fra et musikalsk Hjem medvirkede han som Dreng i det stedlige Orkester, var Elev i Violin af Organist Christensen i Rudkøbing, senere (1881) af Emil Jähnigen i Slagelse (Klaver og Violin), af Konservatoriet (Gade, Hartmann og Tofte) 1885—88 og af

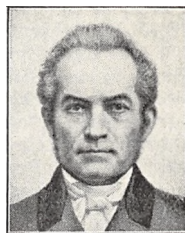

Joseph Joachim 1888—92. 1894—1909 var han Koncert- og Kapelmester forskellige Steder i Europa (Berlin, Kbh., Abo), til han 1909 blev Joachim Andersens Efterfølger som Kapelmester for Tivoli- og Palæorkestret („Kbh.s filharmoniske Orkester“). I denne stærkt fremskudte Stilling udfolder S.-P. sit Hovedvirke og yder en betydningsfuld og i det store og hele meget paaskønnet Indsats i vort Musikliv. Medens han ved Palæokoncerterne i det væsentlige holder sig til den „klassiske“ Musik og gennem en stadig Repetition af Musikkens Størværker spreder og fastholder Kendskabet hos Publikum til de forlængst grundlagte og evig bestaaende Toneværdier, søger han ved Tivolikoncerterne især at lede de nye Toner ind til vor Bevidsthed. Han har her — altid med uhyre begrænset Prøvetid — ydet beundringsværdige og oplevelsesrige Fremførelser af moderne Tonekunst, baade dansk og fremmed: Symfonier, symfoniske Digtninge, Koncerter o. l. fra saavel Ny-Roman-

tikkens som Impressionismens og Ekspresionismens Omraader; enkelte af disse Fremførelser danner ligefrem Epoke i dansk Musiklivs Historie (Debussy, Ravel, Mahler, Strauss, Schönberg o. a.). — Siden 1912 har S.-P. været Leder af Kommunens Koncerter og har her med lykkelig Haand gennemført den Tanke; der ligger til Grund for disse Musikopførelser: at virke folkeopdragende. — En klar og distinkt Taktning, en fin og smidig Indfølgelse i de forskellige Tidens Musikstil, Myndighed og ægte Musikersind har gjort ham til en blandt Musikere og hos Publikum lige yndet Orkesterfører. — Gift 1894 Bergljot Sofie Sverdrup. E. A.

Litt.: Hustrus Slægt i Arnesen og Sverdrup: „Stamt. over Slægten Sverdrup“ 1885; Kjerulff 1 „Politiken“ $\frac{30}{7}$ 1911 og 12-13/1912; „Masken“ $\frac{1}{6}$ 1913; „Berl. Tid.“ $\frac{18}{2}$ 1917; Clemmensen: „Tivoli 1843—1918“ 1918; „Verden og vi“ 1922; „Sore Amtstid.“ $\frac{8}{6}$ s. A.; „Politiken“ $\frac{24}{6}$ og $\frac{3}{11}$ s. A.

Schneekloth, Hans ($\frac{19}{6}$ 1812— $\frac{11}{12}$ 1882), Skolemand. F. i Mühbrock, Holsten. Forældre: Indsieder Claus S. og Catharina Margarethe Ruser. Var først Vogterdreng, tog Skolelærereksamen 1835 og blev s. A. Lærer i Kbh., fra 1846 udelukkende ved Maribo's Realskole. 1854 oprettede han en Realskole paa Vesterbro sammen med F. A. Milo; den fik 1856 egen Bygning paa Frbg. og udvidedes n. A. til lærd Skole.

S. var en betydelig Skolemand, baade teoretisk og praktisk, præget stærkt af Pestalozzi og den tyske pædagogiske Skole. Han tog tidlig Del i Drøftelsen af Skoleforhold og krævede allerede 1839 Fritagelse for det gejstlige Tilsyn. Han var en af Førerne for de demokratiske Reformvenner i Lærerforeningen og udgav 1850—56 sammen med Milo og F. C. Christens Tidsskriftet „Skolens Reform“. I den praktiske Skolegerning vandt han usædvanlig Agtelse og Kærlighed baade hos Lærere og Elever; han var en fast og alvorlig Karakter med en Underbund af vulkansk Ild, en søgende og kæmpende Aand med sokratiske Sandhedstrang. Han stræbte efter at bygge Bro mellem Hjem og Skole og afskaffede de daglige Karakterer som misvisende. 1858—68 var han Medlem af Frbg. Skolekommission. Han udgav flere Skolebøger, især i Regning. Efter hans Død lededes Skolen af Sønnen Karl Andreas S. (1849—1912) og er nu et af Statens Gymnasier (Svanholms Gymnasium). D. i Kbh. — Gift 1) 1837 Marie Charlotte Wenzel, d. 1839. 2) 1841 Marie Emilie Hansen, d. 1858. 3) 1860 Noline Lund. P. E.

Litt.: Joak. Larsen: „Bidrag t. d. dsk. Folkeskoles Hist. 1818—98“ 1899; „Mindeblade om S.S. Latins og Realskole 1854—1904“ 1904; H. C. Frederiksen 1 „Ill. Tid.“ $\frac{8}{6}$ s. A. og „Højskolebl.“ 1912; C. Hude 1 „Ill. Tid.“ $\frac{1}{6}$ s. A.; G. Bruun 1

„Medd. om S.s Latin- og Realskole“ 1912; „Lø-
rerne og Samf.“ i 1913; H. Kyrrer: „Pædagogisk
Selskab gennem 100 Aar“ 1920; Nekrolog i „Medd.
om S.s Latin- og Realskole“ 1883—84.

Schneider, Louise Josephine (9/8 1820—25/6
1887), Filantrop. F. paa Nivaagaard. For-
ældre: Forpagter Carl Frederik S. og Anne

Kirstine Rasmussen. Til-
bragte sin Barndom paa
Hellebæk Gods, hvor
Farfaderen var Inspek-
tor og Moderen Oldfrue.
I sin Ungdom var hun
i Udlandet med Baro-
nesse v. Löwenstern,
født Schimmelmann, og
var hele sit Liv fortrolig
med tysk Aandsliv. I
Begyndelsen af 60'erne

bosatte hun sig i Kbh. og kastede sig over
filantropisk Arbejde for Byens fattigste Be-
folkning. Hun helligede sig især Børnefor-
sorg; hun tog efterhaanden saa mange for-
ladte Børn til sig i sit Hjem, at det ikke
kunde rumme flere, og hun oprettede da
1874 Børnehjemmet paa Vodrofsvej, der
1885 fik egen Bygning; det bærer nu hendes
Navn og har sit Hovedsæde paa Grootsvej
ved Vestre Kirkegaard. Paa denne Gerning
ofrede Frk. S. en stor Del af sin betydelige
Formue og hele sit Arbejde; hun var en
fremragende Personlighed, overlegen, for-
domsfri og begavet med et psykologisk
Skarpsyn, der altid ledede hende sikkert i
Behandlingen af de forskellige Børn. D. i
Kbh. — Ugift.

P. E.

Litt.: Om Slægt ved Fr. Olsen i „Pers. Tids-
skr.“ VIII 2 1923; Beretn. om Børnehjemmet for
1889, 1899 og 1923; „Nationaltid.“ 27/11 1924; Ne-
krologer i „Ill. Tid.“ 3/7 1887, „Kvinden og Sam-
fundet“ s. A. og „Berl. Tid.“ 27/6, 29/6 og 30/6
s. A.; Ligtaale af H. Stein s. A.

Schneider, Marinus Martin Sophus (2/12
1884—27/2 1910), Forfatter. F. i Kbh. Født i
meget smaa Kaar, døbt med Moderens Navn

Lund, siden adopteret
af Enke Augusta Mathil-
de S., født Wolther, i
hvis fattige Hjem han
opdroges. 23 Aar gl. blev
han Medarbejder ved
„Adresseavisen“ og de-
buterede her Dec. 1905
med et Mindedigt over
Stuckenbergs; siden var
han bl. a. Medarbejder
ved „Klokken 12“ og
„Aarhus Stiftstidende“. Han kæmpede til det
sidste inden sin tidlige Død mod Sygdom og
Fattigdom. En politisk Artikelserie, hvor
han vendte sig mod sin Tids Danmark,
fremkom først i „Aarhus Stiftstidende“, men
udkom senere i Bogform: „Forskrevet. Af
Mene Tekel“ (1908). Den er interessant som
Tidsdokument og viser S.s glimrende jour-
nalistiske Evner. Hans Digtning bestaar kun

af „Foraar mellem Mure“ (1909), den ene-
ste Samling, han selv fik udgivet, og et lille
Bind „Efterladte Digte“ (1917). Hans Ud-
gangspunkt er Stuckenbergs, og han kom-
mer egentlig ikke ud over denne Paavirk-
ning. Men enkelte Digte som „Michel An-
gelo“ viser, at hans Udvikling endnu ikke
var afsluttet. S. er en Elsker af Livet og Na-
turen, med en egen Heflighed og skærpet
Inderlighed, fordi Anelsen og til sidst Vis-
heden om en tidlig Død altid ligger paa
Bunden af hans Sind. D. i Kbh. — Ugift.

O. F.

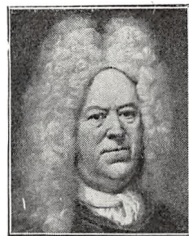
Litt.: Vald. Rørdam i „Kbh.“ 11/10 1909; Har.
Nielsen i „Ugens Tilskuer“ 15/12 1916; C. Rime-
stad i „Spectator“ 1917; Ahlmann: „Det dsk.
Parnas“ 1920; Nekrologer i „Kbh.“ 1/3 1910 (af
Har. Nielsen), „Politiken“ 1/3 og 6/3 s. A., „Jour-
nalisten“ (af V. Elberling) 16/3 og 1/4 s. A. og
„Fædrelandet“ (af A. Ipsen) 2/4 s. A.

Schnell, Betty, se **Hennings, Betty**.

Schnell, Johan, se **Snell, Johan**.

Scholl, Anna Regina, se **Tychsen, Anna
Regina**.

Scholten, Jobst (ca. 1649—7/11 1721), Of-
ficer. F. i Amsterdam. Fader: Overlandbyg-
mester Henrik S. Kom 14 Aar gammel til
Danmark, var 1670 Kon-
duktør ved Ruses (s. d.)
fortifikatoriske Arbejder
i Holsten og Fændrik i
hans Regiment, blev
1672 Løjtnant og leden-
de Ingeniør ved Rends-
borgs Ombygning. Tjen-
te som Ingeniør i den
skaanske Krig, var 1677
Major i Livregimentet
til Fods og blev s. A.

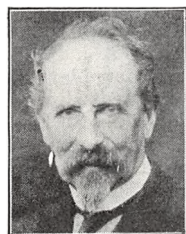
Oberstløjtnant, 1679 Oberst og 1681 Kom-
mandant i Rendsborg, 1682 Kommandør for
Dronningens Livregiment. Han blev Inspek-
tør over Fæstningerne i Hertugdømmerne
1685, Brigadør 1687, Generalmajor 1690, Ge-
neralløjtnant af Infanteriet 1701. Han var
Næstkommanderende ved det danske Hjel-
pekorps i engelsk Sold og udmærkede sig
som Troppfører og kyndig Ingeniør ved
Höchststedt 1704 og Ramilies 1706, men
traadte efter eget Ønske ud af dansk Tje-
neste 1708. Da man imidlertid herhjemme
savnede dygtige tekniske Officerer, valgte
Frederik IV ham 1710 til Hærens Overkom-
mando og udnævnte ham til General af In-
fanteriet. Han reorganiserede hurtig Hæren,
og det lykkedes ham trods Vanskelighederne
efter det ulykkelige Felttog i Skaaene og
efter den store Pest at bringe den paa Fode
igen ved Indstikning af udskrevet Mand-
skab i de hvervede Regimenter. Umiddel-
bart under Kongen førte han Hæren i Meck-
lenborg og Pommern 1711—12, ledede Be-
lejringen af Stralsund, Wismar og Stade
samt Slaget ved Gadebusch, hvor det var
Kongen, der, trods S.s Modforestillinger,
ændrede Slagplanen af Hensyn til Sachser-

nes Ønsker. Han reorganiserede atter Hæren efter Gadebusch, ledede Belejringen af Tønningen 1713 og deltog i Stralsunds Belejring 1715, beskæftigede sig derefter, i Mistro til Rusland, med Planer til Udvidelse af Kbh.s Befæstning. Han blev Præses for Landetatens Generalkommissariat 1716 og gik 1717 i Gang med at projektere et dansk-russisk Indfald i Sverige, med Norge som Basis; 1719—20 Generalguvernør i Forpommern og Rygen. Var saavel en omsigtsfuld og dygtig, om end noget vankelmødig Troppefører som en begavet og kundskabsrig Ingeniør og en organisatorisk og administrativt evnerig Kraft. D. i Kbh. — Gift 1) 1673 Adelgunde Mechtilde Rømeling, d. 1714. 2) Charlotte Amalie v. Plessen, d. 1740. K. C. R.

Litt.: Slægt 1 Eggers: „Die v. Scholten“ 1883 og C. M. Scholten: „Dengang“ 1922; 1. Hustrus Slægt se H. H. Rømeling; 2. Hustrus Slægt se C. A. v. Plessen; Jahn: „De dsk. Auxiliærtropper“ II 1841; „Dsk. Saml.“ II 1 1871—72; „Hist. Tidsskr.“ IV 6 1877—78, V 3 1881—82, VI 5 1894—95; Tychsøn: „Fortifikations-Etaterne 1684—1893“ 1893; „Dsk. Mag.“ V 3 1893—97; „Bidrag t. d. store nord. Krigs Hist.“ 1899 ff.; Rockstroh: „Den nationale Hær“ II 1916; Tuxen: „P. V. Løvenørn“ 1924.

Schorn, Sophus Vilhelm (Willy) Maximilian (⁶/₁₂ 1834—²⁵/₃ 1912), Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Litterat, Cand. juris Peter

Theodor S. og Sofie Ernestine Meiners. Gik paa Akademiet 1850—53 og 1870—72 og udstillede 1868—74 nogle mindre Genremalerier, var iøvrig hele sit Liv Lærer, bl. a. i Tegning og Tysk i Borgerdydskolen og ved tysk reformert Skole. I en fremrykket Alder begyndte han at

nedskrive sine Erindringer fra det fædrene Hus og Ungdommen; 1905 kom „Da Voldene stod“ og 1906 „Fra gamle Skuffer“, underholdende Bøger, hvor en stemningsfuld og kultiveret Personlighed fortæller meget af Interesse om Tidens litterære Størrelser, Byen og Bylivet. Mindre betydelig er den novellistiske „Hvad Grandmama oplevede“ (1909). D. i Kbh. — Gift 1860 Victoria Angelica Haas. Ægteskabet opløst; hun d. 1921. P. E.

Litt.: Nekrologer i „Berl. Tid.“ (af J. C.) ²⁰/₅ 1912, „Politiken“ og „Vort Land“ s. D. og „Nationaltid.“ ²²/₃ s. A.

Schou, August Lauritz (f. ²²/₈ 1863), Højesteretsdommer. F. i Kbh. Forældre: Departementschef, Generaldirektør Johan Lauritz S. og Camilla Sarina Augusta Arentzen. Blev Student 1880, Cand. juris 1886, Fuldmægtig ved Nordre Birk 1886, ved Præstø Amt 1888, 1889 Assistent i Justitsministeriet, 1897 Assessor (Dommer) i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1910 i den kgl. Lands-Over- samt Hof- og Stadsret, 1915 i Højesteret, Censor ved de juridiske Eksaminer 1913—15, Medlem

af Landsoverskatteraadet 1912, Formand for Overhuslejenævnet for Kbh.s Amt 1918—22.

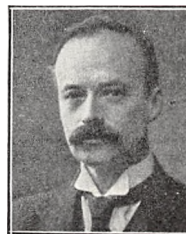
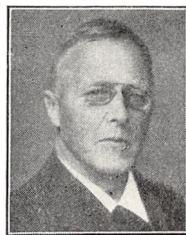
Med indtrængende Forstaaelse og juridisk Skarpsyn behandlede S. de ham som Kommissions- og Forhørsdommer betroede Sager — Lersøsagen 1900, Nordentoft-Sagen fra 1907, hvor de senere Begivenheder fuldstændig har retfærdiggjort hans Opfattelse, og ikke mindst den omfattende Alberti-Sag (1908), hvor S. stod overfor en forslagen Forbyrder og besværlig og umedgørlig Arrestant. I Litteraturen er S. optraadt med en Række indgaaende og klart skrevne Afhandlinger, navnlig vedrørende Strafferetten og Straffeprocessen, f. Eks. „Alkohol og Forbrydelse“ („Ugeskrift for Retsvæsen“ 1903), Bemærkninger om Prygleloven (sst. 1904), „Midlertidig Lov om nogle Ændringer i Straffelovgivning af ¹/₄ 1905“ („Tidsskrift for Retsvidenskab“ XVIII 1905), „I Anledning af Tilregnelighedsparagrafens Revision“ („Ugeskrift for Retsvæsen“ 1905), „Om Forstaaelsen af Straffelovens § 181“ (sst. 1908), „Om Af- og Tilgang af Familiemedlemmer, der beskattes under Et af deres Indkomst“ (sst. 1918) o. a. Ogsaa i Dansk Kriminalistforenings Forhandlinger har S. fra Tid til anden taget Del. Han er et skarpt juridisk Hoved, besjælet af en levende Retssans, i Besiddelse af stor Kundskabsfyldte, en fin, stille og alsidig interesseret Personlighed. — Gift 1890 Elise Goos. Fz. D.

Litt.: „Politiken“ ¹⁰/₈ 1908.

Schou, Erik Emil Sparre (f. ¹⁷/₁₁ 1873), Matematiker. F. i Kbh. Forældre: Oberstløjtnant Th. V. S. (s. d.) og Hustru. Blev

Student 1892, tog 1. Del af Ingeniøreksamen ved Polyteknisk Læreanstalt 1895, Magisterkonferens i Matematik 1897. 1897—98 studerede han ved Ecole normale supérieure i Paris; underviste derefter en kort Tid i Skoler, men blev 1899 Ingeniør ved Maskinfabrikken „Atlas“ i Kbh. 1912

tog han Doktorgraden for en Afhandling: „Analytiske Studier over harmoniske Funktioner med 3 variable“. Han havde allerede i Forvejen skrevet en Række matematiske Afhandlinger, som vidner om megen funktionsteoretisk Indsigt, men nu svingede hans Interesser mere over i Retning af den anvendte Matematik. 1915 blev han Docent i Maskinlære for Fabrikingsingeniører ved Polyteknisk Læreanstalt, 1917 Professor i sam-

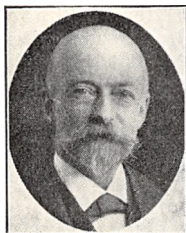

me Fag, for hvilket han har udgivet sine Forelæsninger i Bogform. Desuden har det praktiske Liv paa forskellig Maade lagt Beslag paa hans Kræfter. Han er Medlem af Husholdningsudvalget af 1917, Næstformand i Dansk Brændsels- og Kontrolforening, Medlem af Bestyrelsen for Dansk-Islandsk Anlæggsselskab. Desuden er han i Bestyrelsen for Samfundshjælpen og Formand for Soransk Samfund siden 1920. — Gift 1900 Olga Malmberg.

P. H.

Litt.: Slægt 1 „H. H. Schou“ 1897 og Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; „Univ. Aarb.“ 1896—97, S. 519; N. Nielsen: „Matematikken i Danm. 1801—1908“ 1910; „Soraner-Bl.“ 1917; „Berl. Tid.“ 16/11 1923.

Schou, Hans Henrik (f. 19/8 1858), Maskingeniør. F. i Kbh. Forældre: Oberstløjtnant Th. V. S. (s. d.) og Hustru. Blev Student

1876 og Cand. polyt. 1882, var Ingeniør hos Maskinfirmaet Schmith & Marstrand (fra 1886 Marstrand & Rubow) i Kbh. til 1889, hvorefter han blev ansat hos Maskinfirmaet Tuxen & Hammerich. Da dette 1894 omdannedes til et Aktieselskab, blev han

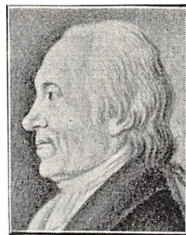
Direktør (Formand for Driftsbestyrelsen) for samme. 1899 var han med til at stifte A/S „Atlas“, for hvilket han derefter var Direktør til 1920, da han fra traadte paa Grund af tiltagende Tunghørighed. S. har været en dygtig Foregangsmand for den danske Maskinfabrikation. Allerede hos Tuxen & Hammerich byggede han Dawsonse Gasmaskiner og de første danske Kølemaskiner. Under hans Ledelse optog „Atlas“ Bygningen af Dampmaskiner til overhededet Damp og i hans sidste Aar paa-begyndtes Bygningen af Damptrubiner. S. var Medlem af det Udvalg, som 1904—06 planlagde Polyteknisk Lærestalts Maskinlaboratorium. Han var Formand for Akademisk Skytteforening 1895—1903 og har desuden drevet personalhistoriske og navnlig omfattende numismatiske Studier; som Resultat af disse udarbejder han f. T. med offentlig Understøttelse et større Værk over danske Mønter fra Oldenborgernes Tid. — Gift 1883 Christyanna (Christy) Georgia Marstrand.

M. C. H.

Litt.: Slægt se Erik S.; Hustrus Slægt se Jacob Marstrand; „Ingeniøren“ 1920, Nr. 53 (af G. Garde) og 1924, S. 4; V. Pürschel: „Akad. Skytteforening 1861—1911“ 1911, S. 83, 85, 98 og „Akad. Skyttekorps 1866—1916“ 1916, S. 40, 46 o. fl. St.; „Numismat. Forenings Medlemsbl.“ III 1917, S. 90 og 108.

Schou, Jacob Henric (10/7 1745—10/2 1840), Retskyndig. F. i Kippinge, Falster. Forældre: Sognepræst Jens Henriksen S. og Sara Lindberg. Blev Student 1762, 1769 Cand. theol., 1770 Alumnus paa Borchs Kollegium, hvor han forsvarede Dissertationerne „De

Probationibus Theologicis“ (I—III 1770—72), 1771 Decanus ved Kommunitetet, 1773 Hovmester for Enkedronning Juliane Maries Pager, 1778 Cand. juris, s. A. surnumerer Assessor i Kbh.s Hof- og Stadsret, 1781 Kæmner ved Øresunds Toldkammer i Helsingør, 1804 paa Grund af svageligt Helbred dispenseret fra sine Embedsforretninger. Opmuntret af P.

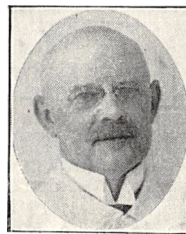

Kofod Ancher paa-begyndte S. 1777 Udgivelsen af „Kronologisk Register over de kongelige Forordninger og aabne Breve samt andre trykte Anordninger, som fra Aar 1670 af ere udkomne, tilligemed et nøjagtigt Udtog af de endnu gældende, forsaavidt samme i Almindelighed angaar Undersaatterne i Danmark og Norge, forsynet med et alfabetisk Register“ (I—X 1777—93; 2. Udg., regnet for den bedste, 1795, 3. 1822—23. XI—XIX 1797—1829, fortsat fra 1825 af J. L. A. Kolde-rup-Rosenvinge, senere af T. Algreen-Ussing o. a.), de berømte „Schous Forordninger“, den juridiske Videnskabs og Praktis' uundværlige Vademecum. Med Rette vandt dette Kæmpearbejde Samtidens og Eftertidens Paaskønnelse. Ved en Fest i Anledning af S.s 50-Aars Embedsjubilæum holdt J. F. W. Schlegel Hovedtalen, ligesom der blev af-sunget en „juridisk Drikkevis“ til Ære for den sympatiske og almindelig afholdte Lov-udgiver. Sin Bogsamling skænkede S. Uni-versitetsbiblioteket, og han testamenterede omtrent hele sin Formue til offentlige For-maal. I „Historisk Tidsskrift“ IV 2 (1870—72) offentliggjorde Fr. Schiern i sin Af-handling „Bidrag til Oplysning af Katastrofen 17/1 1772“ S.s Optegnelser derom (l. c. S. 693—701). D. i Kbh. — Gift 1783 Susanne Beckman, d. 1843.

Fz. D.

Litt.: Egen og Hustrus Slægt hos Løngnick, i Thaarup: „Stamt. over H. J. S.s og Ddirik Beck-mans Descender.“ 1843 og Lobedanz: „Stamt. for J. H. S.s og Susanne Beckmans Stiftelse“ 1903; Schlegel i „Hesperus“ IV 1821, S. 401—17; Nekrolog af Stellwagen i „Genealogisk og bio-grafisk Arkiv“ Nr. 1—3 1840—49, S. 389—403.

Schou, Jens (f. 28/8 1854), Læge. F. i Vejle. Forældre: Skoleinspektør Hans S. og Marie Kirstine Therkelsen. Blev Student 1872, Cand. med. 1879. Han beskæftigede sig for-uden med praktisk Medi-cin med Anatomi og var Prosector anatomie 1881—82. 1884 dispute-rede han med en anatomi-sk Afhandling. Efter yderligere Uddannelse ved Hospitaler ude og hjemme var han Reser-vekirurg ved Frederiks Hospitals Afdeling C.

1885—88; 1893—97 vikarierede han for Professoren i Anatomi. 1899 blev S. Overkirurg paa Sct. Josefs Hospital og hævdede sin Afdeling til megen Anseelse. 1899—1906 var han 1. Livkirurg hos Christian IX. 1899 havde han konkurreret om Professoratet i Kirurgi. S. er en meget erfaren Kirurg og var en fortræffelig og meget søgt Operatør. 1917 trak han sig tilbage fra sin store Virksomhed og købte Hovedgaarden Astrup ved Skarritsø, hvor han siden har boet. — Gift 1885 Helga Kirstine Vilhelmine Ørbech.

F. L.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1884; „Politiken“ 16/9 1899; „Ill. Tid.“ 20/8 1905; „Berl. Tid.“ 20/6 1917.

Schou, Karl Holger Jacob (f. 9/3 1870), Maler. F. i Kbh. Forældre: Skomagermester Karl Johan Christian S. og Henriette Inger

Kristine Sørensen. Blev som 12-13 Aars Dreng Medarbejder i en Fabrikation af „Glarmerstebilleder“, lærte at tegne hos Malthe Engelsted 1886 og kom ved Nytaarstid 1887 ind paa Zahrtmanns Skole, som han med Afbrydelser besøgte nogle Aar (endnu 1900). Rejser: Tyskland og Paris 1905; Holland, England, Tyskland 1907; Florens, Venedig, Verona 1909—10; Paris og Moret sur Loire Marts 1912—Apr. 1913; Pyrenæerne (Perpignan) Nov. 1919—Marts 1920, derefter i Italien indtil Sommeren 1921, Paris Vinteren 1921—22, Savoyen (Annecy) Sommeren 1922, St. Paul du Var ved Nice Vinteren 1922—23. S. har udstillet paa Charlottenborg Foraarsudstilling 1891, Udstillingerne af Zahrtmann-Elementer 1892 (hos Kleis) og Okt. 1893, Kunstnernes Studieskoles Udstilling 1896, den Frie Udstilling 1896—1914, „Grønningen“ (Medstifter og Formand det første Aar) fra 1915, den internationale Udstilling i Rom 1911, den skandinaviske i Amerika 1912—13 og den danske hos Liljevalch i Stockholm 1919; Særdstillinger bl. a. i Kunstforeningen 1912, Kristiania 1915 og Göteborg 1924. S. hører til de fynske Maleres Kreds, men afviger iøvrig stærkt fra dem. Han har udført enkelte større Figurbilleder, men maler ellers hovedsagelig mindre Billeder, Interiører med Figurer og Landskaber. De frempringer altid af et rent artistisk Temperament — det er alene den maleriske Helhedsstemning, der interesserer ham. Over hans Billeder ligger en douce, mættet Lysatmosfære, der — som om den var et malerisk Medium — paa én Gang slører og absorberer Farverne og forlener dem med en stilfærdig fornem Klang — de ligesom stemmes til en udenfor liggende okker- eller sølvgraa Tone og bliver askeblonde.

Malerier i Kunstmuseet, Faaborg Museum og Nationalmuseet i Stockholm. — Gift 1) 1894 Rigsdagsstenograf Marie Hansen. Ægteskabet opløst, hun senere gift Maleren Fritz Syberg (s. d.). 2) 1913 Malerinden Ingeborg Selma Margotta Bertelsen. S. S.

Litt.: S. Michaëlls i „Kunst“ VI 1904, VII 1905; „Politiken“ 28/4 1908 (af Jens Thils), 11/2 1912 (af Nic. Lützhøft), 9/5 1915 (af Ernst Goldschmidt), 15/10 1921, 25/10 1923, 29/10 S. A. (af Knud Pontopidan), 16/8 1924; „Kunstbl.“ 1909—10. S. 40 f. (af Carl V. Petersen) og Marts 1924; Carl V. Petersen i „Tilskueren“ 1912 S. 400 ff., 1915 S. 418, 1916 S. 426, 1918 S. 52 ff.; samme i „Ord och Bild“ 1914 S. 129 ff.; „Zahrtmann“. Mindebog udg. af F. Hendriksen 1919; „Berl. Tid.“ 27/2 1900, 17/2 1912, 11/2 1919 (af Th. Oppermann), 9/5 1920; Biografer i Kat. til Faaborg Museum (I. Udg.) og Exhibition of Contemporary Scandinavian Art. N. York 1912; „Stockholms Dagblad“ 10/9 1915 (af W. S—hn); „Nya dagligt Allehanda“ 19/9 1915 (af E. V. A.); „Svenska Dagbladet“ 22/9 1915 (af August Brunius); „Soc.-Dem.“ 10/9 1919; „Göteborgs Morgonpost“ 12/2 1924 (af Erik Brogren); „Göteborgs-Posten“ 11/2 1924 (af M. Lindström); „Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning“ 9/2 1924 (af B. Bäckström); „Göteborgs Tidningen“ 8/2 1924 (af K. F.).

Schou, Ludvig Abelin (11/1 1838—30/6 1867), Maler. F. i Slagelse. Forældre: Købmand Frederik Ludvig S. og Arine Christine Werliin.

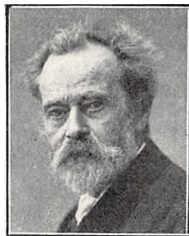
Opdroges i Kbh., kom i Malerlære, blev Svend 1856, besøgte Akademiet fra 1855, arbejdede desuden i N. Simonsens og i Marstrands Malerstuer, konkurrerede uden Held 1862 og 1863 til lille Guldmedaille. Ved Familiens Hjælp drog han til Rom og hjemsendte derfra nogle Genrebilleder. Det store Figurbillede „Chione dræbt paa Jagten af den krænkede Diana“ (1866) maledes herhjemme og vakte megen Opsigt for Kompositionen og Farvegivningen. S. drog s. A. igen til Rom og følgende Maj til Firenze, hvor han angrebes af Kolera. Af hans Arbejder vakte ogsaa „Romerske Arbejdsfolk fører en antik Kejserstatue gennem Titusbuen“ (1867) Opsigt. S. har endvidere malet nogle betydelige Portrætter, dels Damebilleder, dels af hans Bedstefader. En stor Del tegnede Udcast til en Ragnarokcyklus viser hans voldsomme Fantasi og Sans for store Opgaver. S. syntes skabt til at blive en meget betydelig Kunstner. Hans faste Opfattelse, hans Fantasi og høje Maal lovede meget, om han end ikke endnu var modnet i Farvesyn eller havde naaet malerisk Overgenhed i Behandling. D. i Firenze. — Ugift. O. A.

Litt.: Slægt se Erik S.; Fr. G. Knudtzon i „Ill. Tid.“ 10/10 1869; E. Hannover i „Politiken“ 6/5 1901; Otto Bache i „Samleren“ Juli 1924.

Schou, Peter Alfred (8/10 1844—21/11 1914), Maler. F. i Kbh. Forældre: Købmand Frederik Ludvig S. og Arine Christine Werliin. Kom 1859 i Handelslære i Slagelse, senere

i Kbh., kom 1865 til Hamborg som Bogholder og Korrespondent og begyndte n. A. en

selvstændig Agenturforretning paa Tyskland og Skandinavien. Da denne tilintetgjordes af den fransk-tyske Krig, gav han sig til at fabrikere Staniol-Glasskilte og sattes derved økonomisk i Stand til at hengive sig til Kunsten. 1873—74 besøgte han Akademiet i Dresden,

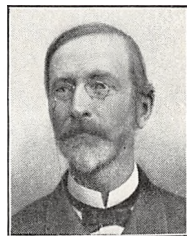
1876 kom han til Paris, hvor han blev Elev af Th. Chartran og af Bonnat og 1880 udstillede paa Salonen. Da hans indsendte Billeder kasseredes af Censuren ved Charlottenborg Foraarsudstilling n. A., bosatte han sig atter i Hamborg, hvor han ernærede sig ved paa ny at lave Skilte, havde Studeskole om Aftenen og i nogle Aar udstillede i „Kunsthalle“ efter Opfordring af dettes Direktør A. Lichtwark og tilskyndet af Holger Drachmann. 1898 vendte han tilbage til Kbh., debuterede paa Raadhusudstillingen 1901 og deltog siden i Charlottenborg Foraarsudstilling hvert Aar 1902—15, Kunstnerens Efteraarsudstilling 1904—13, de danske Udstillinger i Guildhall, London, 1907, Brighton 1912, hos Liljevalch i Stockholm 1919 og den baltiske i Malmø 1914. Akademiet tildelte ham Aarsmedaillen 1. Gang 1908 for „Alvor“ (Kunstmuseet) og 2. Gang 1912 for „Et Møde“, hvorved han blev Medlem af dets Plenarforsamling. 1911—12 var han i Paris paa Anckers Legat. S. var af Aar ældre end de Mænd, der bar vort Males Gennembrud i 80'erne, men som Kunstner tilhører han Tiden efter dem. Hans Produktion bestaar af Interiørscener med Figurer, Opstillinger, Blomsterbilleder, Modelstudier og enkelte Landskaber. I dem alle hviler et følsomt, tungt resigneret Menneskesind. Han udtømte sit Sind i artistiske Værdier — hans overordentlig sensible maleriske Evner gav Afløb for dets Overflod af tungsindig Liden i hver Lap, der udgik fra hans Haand. Fortrinsvis skete det vel i koloristiske Værdier — i en sparsom Skala af douce graat, brunt, mørkegrønt, tilsat nogle sølvhvide Lys og ofte stemt mod en distinkt rød Farve —, men tillige i et Kompleks af andre (plastiske og kompositionelle) Værdier, især i Interiørscenerne. Den rent menneskelige Iagttagelse og Oplevelse var ham dog mest magtpaaliggende, og i sine Figurbilleder („Maleren“ (Kunstmuseet), „Alvor“, „Et Møde“) er han en Sjæleskilder og psykologisk Iagttagelse som faa andre danske Malere, med en skarp Karaktersans over for stiltfærdige, resignerede, enfoldige Eksistenser (især Gamle, Rekonvalescenter, Brystsyge). Sig selv studerede han med indtrængende og interesseret Fordy-

belse, Selvportrætterne viser ham som et Menneske, der holdt af at lukke sig inde med, leve sig ned i sin egen Græmmelse og Liden. Arbejder i Kunstmuseet, Kunstakademiet (Modelstudier), Johan Hansens Samling, paa Frederiksborg, i Museerne i Aalborg, Odense, Randers, Brighton. D. i Kbh. — Ugift. S. S.

Litt.: Slægt se Erik S.; Beckett 1 „Kunstens Historie i Danmark“, red. af Karl Madsen 1901—07, S. 415 ff.; „Kunst“ VII 1905 (af S. Michaëllis); „Politiken“ 14/6 1908 (af Jens Thiis); Akademiets Aarsberetning 1914—15, S. 18 f. (Mindetale af P. Johansen); „Hovedstaden“ 10/4 1915 (af V. Wanscher); „Tilskueren“ 1913, S. 507 ff. (af Carl V. Petersen); „Nordisk tidskrift“ 1915, S. 4 (af Georg Göthe); „Jens Pedersen i „Soc.-Dem.“ 29/1 1916; Karl Madsen i Katalog til Auktion 31/1 s. A. over efterladte Arbejder; Nekrologer i „Politiken“ 22/11 1914 (af E. Goldschmidt) og „Berl. Tid.“ 22/11 s. A.

Schou, Philip Julius (10/7 1838—10/9 1922), Industridrivende. F. i Slagelse. Forældre: Købmand Hans Henrik S. og Martine Hede-

vig Hansen. Blev Student 1857, Cand. polyt. 1862. Indtraadte straks i Faderens Forretning, men forlod hurtig denne, var 1863—67 Købmand i Bisserup ved Holsteinborg og var 1868 med til at købe en lille Fajancefabrik „Alumina“ paa Kristianshavn. Da Fabri-

ken stadig kunde udvides, flyttedes den til Frbg., hvorfra den med Glans deltog i den nordiske Udstilling 1872. Da forskellige Forsøg paa Porcelænsfremstilling faldt heldig ud, købte man 1882 den kgl. Porcelænsfabrik, der blev flyttet ud ved Siden af „Alumina“ og indrettet efter de nyeste tekniske Fordringer; saaledes konstruerede S. selv helt nye Brændeovne. Der blev derefter gjort Forsøg med Brænding af Underglasurfarver, og paa Grundlag heraf fabrikeredes i Samarbejde med Arkitekt Arnold Krog (s. d.), der havde den kunstneriske Ledelse, det moderne københavnske Porcelæn, der vandt ubetinget Anerkendelse paa den nordiske Udstilling i Kbh. 1888 og paa Verdensudstillingen i Paris 1889. Dermed var det danske kongelige Porcelæn kendt over hele Verden, og S. kunde oprette egne Udsalg i Paris, London og New York og efterhaanden udvide Fabrikkerne i Kbh. i ret betydelig Grad. Foruden sin Virksomhed ved Porcelænsfabrikationen, som han frattraadte 1902, var S., der havde et livligt og interesseret Naturel, politisk virksom og var bl. a. 1881—83 Medlem af Folketinget for Frbg. Frastødt af den haarde politiske Strid gled han ud af Politik og blev 1883 Formand for Industriforeningen og for „Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk“. Han var meget virksom for en forbedret

teknisk Undervisning og kunde med Autoritet pege paa Kunstindustriens store Muligheder. Den store nordiske Udstilling i Kbh. 1888, der skulde bidrage til at sprede Kundskab ikke mindst om den danske Kunstindustri, var væsentlig hans Værk, og da han 1890 trak sig tilbage som Formand for Industriforeningen, havde han bidraget meget til, at den danske Kunstindustri har vundet Anerkendelse fra alle Sider. D. i Kbh. — Gift 1862 Clara Maria Buch.

P. P. S.

Litt.: Slægt se Erik S.; Wulff: „Den dsk. Rigsdag.“ 1882; „Tidsskr. f. Kunstindustri“ 1886, S. 124; C. Nyrop: „Industriforeningen“ 1888, i „Tidsskr. f. Kunstindustri“ s. A., S. 65, „Bidr. til dsk. Haandværkerundervisnings Hist.“ 1893 og i „Ill. Tid.“ ¹⁰/₁ 1902 og ⁷/₇ 1918; „Udstillingsportrætter“ 1888; „Ill. Tid.“ ²²/₄ s. A.; „Beretning om den nord. Udstilling i Kbh.“ 1890; „Politiken“ ²⁹/₃ s. A.; „Industriforeningens Tidsskr.“ 1888—89; „For Industri og Haandv.“ II 1893; „Mindeskritik fra P. S.“ 1911; Hayden: „Royal Copenhagen Porcelain“ s. A.; „Fajancefabrikken Alumina“ 1913; H. Bing i „Nationaltid.“ ⁹/₇ 1918; Arne-Petersen i „Berl. Tid.“ ⁹/₇ s. A.; E. Nystrøm: „C. Nyrop“ 1922; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ²⁰/₉ 1922, „Tidsskr. f. Ind.“ (af H. Bing) s. A.; „Skønvirke“ (af G. Nygaard) s. A.; „Ingeniøren“ s. A. og „Sornerbl.“ (af H. G. Olrik) s. A.

Schou, Rudolf Jacob (²⁷/₄ 1862—²⁹/₁ 1915), Landøkonom. F. i Kbh. Forældre: Oberstløjtnant Th. V. S. (s. d.) og Hustru. Tog

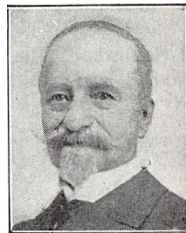
Præliminæreksamen 1878 og kom i Snedkerlære, men hans Lyst stod til Landvæsenet, og efter ³/₄ Aars Forløb forlod han Haandværket, tilbragte nogle Aar ved praktisk Landbrug paa Harrested og Krogerup og var senere Medhjælper paa Knabstrup. 1885 blev han Landbrugskandidat og var derefter til 1895 Forpagter af Gl. Antvorskov, Herthalund og Rødegaard med tilhørende Teglværk. 1894—98 var han Sekretær i Landhusholdningsselskabet og overtog saa Stillingen som Landbruksministeriets Tilsynsførende med Landbrugets Udførselsforhold. Paa denne Plads udførte han et stort og nyttigt Arbejde. Han var en repræsentativ, selvsikker og udmærket sprogkyndig Mand, der var i Besiddelse af mange Kundskaber om danske og fremmede Forhold, og han forstod som faa at komme i Forbindelse med betydningsfulde og fremstaaende Personer. Sine Forbindelser og sin Viden udnyttede han til med stor Dygtighed at varetage Landbrugets Interesser paa fremmede Markedspladser. Under Krigen, da Englænderne truede med at standse al Tilførsel af Foderstoffer o. l. til Danmark, sparede S. sig ingen Anstrengelser for at opnaa Lempelser for Danmark. Han foretog flere Rejser over Nordøen og havde den Glæde at faa sine Ønsker opfyldt; han døde paa en saadan Rejse. 1898

—1907 var han Redaktør af „Tidsskrift for Landøkonomi“; han har ligeledes redigeret det store Værk „Landbruget i Danmark“, der udkom i Anledning af Verdensudstillingen i Paris 1900. D. i London. — Gift 1895 Marie Kirstine Meyer.

A. C.

Litt.: Slægt se Erik S.; H. Hertel: „Det kgl. dsk. Landhusholdningsselsk.s Hist.“ II 1920, S. 39; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ²⁹/₁ 1915, „Politiken“ s. D. (af Lemming), „Ugeskr. f. Landm.“ s. A., „Fyns Stifts Landbrugstid.“ s. A., „Andelsbl.“ s. A., „Vort Landbrug“ s. A., „Tidsskr. f. Landøk.“ (af H. Hertel) s. A. og „Ill. Tid.“ ³¹/₁ s. A.

Schou, Theodor Valentin (²⁵/₃ 1834—⁹/₁ 1912), Officer. F. i Slagelse. Forældre: Købmand Hans Henrik S. og Martine Hedevig Hansen. Blev Student 1851, var Elev ved den militære Højskole 1853—57, blev Sekondløjtnant i Artilleriet 1853, Premierløjtnant 1860, blev Suppleantlærer i Matematik ved Højskolen 1861 og udgav 1862 „Elementær Statik“. Under Krigen 1864 var han

Adjutant ved 2. Divisions Artillerikommando (Dannevirke) og senere ved 4. Divisions (Fægtningen ved Vejle). Han blev ansat ved Artilleristaben 1867, Kaptajn 1873, afgik 1886 og blev Oberstløjtnant i Forstærkningen 1887. Kendt som en meget dygtig Artilleriofficer, blev 1881 Medlem af Skytskommissionen og 1883 af Befæstningskommissionen. Udgav 1878 „Artilleriets Udvikling i England“ og „Bidrag til Teorien om Spidsprojektilets Bevægelse i Luften“ (u. A.). Han var i 80'erne med til at rejse Forsvarsbevægelsen og udgav desangaaende „Om Forsvarssagen, militære og politiske Betragtninger“ (1880) og „Et Indlæg i Diskussionen om Kbh.s Befæstning“ (1883). Han var Ejer af Antvorskov Slotsparcel ved Slagelse og indlagde sig Fortjeneste ved sine Udgravninger af Antvorskov Klosters Ruiner. En usædvanlig begavet og kundskabsrig Mand med en i al sin Elskværdighed noget stejl Karakter, en meget patriotisk, energisk og maalbevidst Personlighed med stærkt udtalte Særmeneringer. D. i Kbh. — Gift 1857 Emilie Signe Johanne Mariboe, d. 1912.

K. C. R.

Litt.: Slægt se Erik S.; N. Nielsen: „Matematikken i Danm. 1801—1908“ 1910; Nekrolog i „Berl. Tid.“ ⁸/₁ 1912.

Schou, Vilhelm (²⁹/₃ 1861—⁵/₉ 1922), Industridrivende. Forældre: Oberstløjtnant Th. V. S. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1878 og Cand. polit. 1884, var Forpagter af Gl. Antvorskov Teglværk 1888—1910 og Ejer af Antvorskov med tilliggende Ejendomme fra 1910. Han blev hurtig en af Teglværksindustriens ledende Mænd og var meget virk-

som ved Dannelsen og Udviklingen af denne Industris Organisationer. Ogsaa i teknisk

Henseende har han været virksom og blandt andet gjort forskellige Opfindelser indenfor Faget. Litterært gjorde han sig bemærket ved et større Antal Artikler af forskelligt Indhold og ved sit Hovedværk „Bidrag til Undersøgelse af Byggevirksomheden i Danmark i de sidste 75 Aar“ (1911). D. paa Antvorskov. —

Ugift. P. P. S.

Litt.: Slægt se Erik S.; „Danmarks Industri og Haandværk“ 1905; Nekrologer i „Berl. Tid.“ og „Sorø Amtstid.“ 6/6 1922.

Schouboe, Henrik August (f. 16/6 1876), Maler. F. i Ringsted. Forældre: Boghandler Niels Theodor S. og Vilhelmine Frederikke Jensen. Kom i Malerlære og dimitteredes af Teknisk Skole til Kunstakademiet, som han frekventerede Okt. 1894—Apr. 1901. Han har udstillet paa Charlottenborg fra 1898 og endvidere deltaget i Kunsternes Efteraarsudstilling 6 Gange 1904—13, Ung dansk Kunst 1910,

den internationale Udstilling i Rom 1911 og den danske hos Liljevalch, Stockholm, 1919; Separatudstilling i Kunstforeningen 1918. Studierejser til Paris 1906, London 1907, Tyskland og Paris 1910, Italien 1911. Billeder i Kunstmuseet, Aalborg Museum og Johan Hansens Samling. Han har malet Figurbilleder (et Figurbillede „April“, en nøgen ung Mand og Kvinde i et Vaarlandskab 1908), ofte med landskabelig Baggrund, Portrætter og danske Fjordlandskåber og Forarsbilleder. Værker: „Narcissa“, flere Billeder med en Dryade, „Moder med Barn“ (1906). Han er udpræget Farvelyriker og forstaar at gengive en flygtig Naturstemning paa en sødmefuld og inspireret Vis. — Gift 1908 Helene Dorothea Just.

I. M. O.
Litt.: Slægt i Kragballe: „Stamt. over Slægterne Kragballe m. fl.“ 1870 samt de under J. J. Sadolin nævnte Steder; „Politiken“ 14/5 1908 (af Jens Thils) og 20/6 1924 (af V. Wanscher); Carl V. Petersen i „Tilskueren“ Dec. 1911, S. 474 f.; S. Michaëlis i „Kunst“ VII 1905; „Kunstbladet“ 1909—10, S. 320 f. (af Harald Giærsing), S. 71 f. (af V. Wanscher); Jens Thils: „Nordisk kunst“ 1920, S. 154 ff.; „Nationaltid.“ 1/11 1908, 21/3 1919 og 6/3 1922; „Ekstrabl.“ 3/3 s. A.; „Berl. Tid.“ 22/4 1920; Chr. Engelstoft i „Sort paa Hvidt“ 21/2 1918; Ivar Rosenberg i „Ill. Tid.“ 10/3 1823.

Schousboe, Peder Kofod Anker (døbt 17/8 1766—1832), Botaniker. F. i Rønne. Forældre: Prokurator Hans Lerche S. og Elisabeth Margarethe Topp. Blev Student 1785,

studerede Naturhistorie og holdt Forelæsninger i den botaniske Have. 1791—94 foretog han en botanisk Rejse til Spanien og Marokko, blev 1797 Assessor i Økonomi- og Kommercekollegiet. 1797—98 sendtes han af Regeringen til Spanien for at opkøbe Heste og Faar; blev 1800 Konsul i Tanger. Resultaterne af sine botaniske Iagttagelser publicerede han 1800 i en Afhandling: „Iagttagelser over Vækstriget i Marokko“. Medens han hidtil væsentligst havde beskæftiget sig med de højere Planter, førtes han efterhaanden mere og mere over i Studiet af Havalger og foretog paa dette Omraade meget betydelige Indsamlinger. Hans Manuscripter blev først udgivne længe efter hans Død, nemlig 1892 af den franske Algolog Ed. Bornet. Tillige har S. forfattet flere mindre Afhandlinger om botaniske, zoologiske og økonomiske Emner. D. i Tanger. — Gift Antonia (af spansk Herkomst), der overlevede ham.

H. J.
Litt.: E. Warming: „Den dsk. bot. Litt. indtll 1880“ i „Bot. Tidsskr.“ XII 1880—81; C. Christensen: „Den dsk. Botaniks Hist.“ 1924.

Schousboe, Vilhelm Carl (7/6 1841—26/2 1900), Biskop. F. i Faaborg. Forældre: Kateket, senere Sognepræst Vilhelm Carl S. og Eline Regisse Cathinka Lassen. Blev Student 1858, Cand. theol. 1864; var nogle Aar Manuduktør og blev 1868 Kateket og Skoleinspektør i Viborg, hvor han tillige var Præst for Lejren ved Hald 1870—74 og senere 1877; imidlertid var han 1875 blevet residerende Kapellan ved Garnisonskirken, hvor han 1879 avancerede til Sognepræst; 1888 udnævntes han til Biskop i Aalborg og virkede i denne Stilling til sin Død. Som Præst i Kbh. var han Medlem af Indre Missions Bestyrelse og interesserede sig meget for det kristelige Ungdomsarbejde; 1886 udgav han: „Om vore Dages kristelige Foreninger for unge Mænd“. Som Biskop virkede han paa én Gang med Fasthed og Takt; han var tillige en dygtig Administrator, der fik forskellige uheldige Sogneforbindelser omlagt og flere nye Kirker opført. Han har udgivet „Syv Prædikener fra Lejren ved Hald“ (1875), „Foredrag over de 10 Bud“ (1885), en Postille: „Prædikener“ (1887—88) og desuden skrevet Artikler i danske og norske kirkelige Blade. D. i Aalborg. — Gift 1869 Agnes Johanne Tobiesen.

Litt.: Slægt hos Lengnick (Lassen I), P. Ellskov: „Stamt. over Slægten Ellskov“ 1869, A. H. Nielsen: „Stamt. over Slægten Hasselbalch“ 1889 og H. C. A. Lassen: „Stamt. over Familien Lassen“ 1907; Hustrus Slægt i Hauch-Pausbøll: „Slægt-Haandbogen“, „Nutidens“ 1888; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 27/2 1900 (af E. Blaumüller), „Aab. Stiftstid.“ 20/2 s. A., „Aab. Amtstid.“ 20/2, 22/2 og 2/3 s. A. og „Ill. Tid.“ 11/3 s. A.

Schouw, Joakim Frederik (7/2 1789—28/4 1852), Botaniker, Politiker. F. i Kbh. Forældre: Vinhandler Poul S. og Sara Georgia Liebenberg. Havde allerede som Dreng Interesse for Naturvidenskabene og hørte Forelæsninger af Vahl. Da Moderen, der tidlig var blevet Enke, sad i smaa Kaar, kom S. i Tjeneste hos en Prokurator, læste samtidig og blev Student 1808. Han studerede Jura som Brødstudium og tog Embedseksamen 1811; samtidig havde han stadig dyrket Naturstudiet. Han ansattes derefter i Kancelliet og drev nu disse Studier med stadig større og større Kraft. En Rejse, han 1812 foretog i Norge med den norske Naturforsker Christian Smith, fik stor Betydning for ham, idet han paa denne Rejse blev opmærksom paa plantegeografiske Forhold. Læsning af Humboldts og Wahlenbergs Værker øgede hans Interesse. 1816 blev han Dr. ved Disputatsen „De sedibus plantarum originariis“ og tiltraadte derefter en lang Udenlandsrejse 1816—20 med plantegeografisk Arbejde for Øje. Han rejste mest i Sydeuropa og anstillede Undersøgelser over Klimaets Betydning for Plantevæksten. 1821 blev han ekstrordinær Professor i Botanik ved Universitetet. Hans Hovedværk er „Grundtræk til en almindelig Plantegeografi“ (1822). I dette Værk, der er grundlæggende for Plantegeografien og er den første almindelige Plantegeografi, inddeler han Jorden i plantegeografiske Riger, disse igen i Provinser. Det vakte straks den største Opmærksomhed baade herhjemme og i Udlandet og var med de betydelige Vanskeligheder, en saadan ny Disciplin havde at overvinde, et banebrydende Arbejde. S., der i disse Aar ofte var stærkt nedbrudt af Nervesvækkelse, arbejdede dog ivrig og publicerede udmærkede Afhandlinger om meteorologiske Forhold og Prisskriftet fra Videnskaberens Selskab: „En dansk Meteorologi eller Skildring af Vejrligets Beskaffenhed i Danmark“ (1826). Af hans Universitetsforelæsninger over den fysiske Geografi udkom et Afsnit 1828 under Titlen: „Specimen geographiae physicae comparativae“. S. interesserede sig meget for Videnskabens Popularisering, og gennem det fra 1831 udgivne og af ham redigerede „Dansk Ugeskrift“ søgte han at

praktisere dette Formaal under Samarbejde med en Række af Daatidens betydelige Mænd, saa at efterhaanden frisindede, fremskridtsvenlige Anskuelser fremførtes. Af populariserende Arbejder kan nævnes: „Europa, en letfattelig Naturskildring“ (1832) og „Naturskildringer“ (1837). 1833 var han Medstifter af „Naturhistorisk Forening“, han blev Formand for Selskabet til Havekulturens Fremme, Medlem af Landhusholdningsselskabets Skriftkomité, Medstifter af „Athenæum“ og saaledes paa mange Maader virksom. 1829—30 var han paa Rejse i Italien og fortsatte sine Undersøgelser over Klimaets Indflydelse paa Plantevæksten, 1839 udkom I Del, den meteorologiske, af „Tableau du climat et de la végétation de l'Italie“, et Værk, han aldrig fik afsluttet. 1839—40 var han paa sin tredje Italiensrejse. 1841 blev han ordinær Professor i Botanik og Direktør for Botanisk Have. — S. var blevet greben af den Bevægelse, der udgik fra Julirevolutionen. Hans Lyst ogsaa som Videnskabsmand til at træde i Forbindelse med Folket forbinder de to Sider af hans Virksomhed. Han optraadte først offentlig om politiske Spørgsmaal med Artikler 1834 i „Dansk Ugeskrift“, nemlig: „Om Danmarks Trykkefrihed“ og „Om Forordningen af 15/5 1834“, hvor han polemiserer mod ikke frisindede Punkter i Stænderforordningen. Han blev dog af Frederik VI 1835 udnævnt til Medlem af begge Stænderforsamlinger som Repræsentant for Universitetet og blev tillige deres Præsident, hvortil han egnede sig ypperlig ved sit rolige Væsen og sin retsindige Karakter. Af Christian VIII genvælges han ikke, men arbejdede i disse Aar, 1841—46, for de Spørgsmaal, der interesserede ham mest: Trykkefrihedsspørgsmaalet, det slesvigske Spørgsmaals Forfatningssagen og det skandinaviske Spørgsmaal. 1843 var han Medstifter af Foreningen til Danskhedens Bevarelse i Slesvig og i Juli 1844 Ordfører for den Deputation, der overbragte Kongen den store Sprogpetition om det danske Sprogs Ret i den slesvigske Stænderforsamling. 1847 var han blevet folkevalgt Medlem af begge Stænderforsamlinger. I det sammen med H. N. Clausen Dagen efter Christian VIII's Død udgivne Skrift: „Ved Tronskiftet“ gav han Udkast til en konstitutionel Forfatning og søgte at løse Vanskelighederne med Hertugdømmerne. Han blev valgt ind i den grundlovgivende Forsamling og blev dennes Præsident, valgtes til Medlem af Landstinget til den første Rigsdag, men afslog Formandsposten af Helbredshensyn. 1850 trak han sig ud af aktiv Politik. — S. var anset baade af Tilhængere og Modstandere. Hans fine og smukke Ydre og rolige Optræden parret med betydelige Evner gjorde ham skikket til at indtage en ledende Stilling, han indgød Respekt og

Tillid allerede ved sin Fremtræden, og hans Navn forblev uplettet. Begejstring for Fremskridt var hos ham paa lykkelig Maade forenet med Besindighed og Maadehold. Ved sin Plantegeografi vandt han europæisk Berømmelse, og herhjemme har han tillige ved sin populariserende Virksomhed øvet en betydelig Indflydelse, ikke mindst for Reformation af Skoleundervisningen. D. i Kbh. — Gift 1827 Susanne Marie Augustine Peschier Dalgas, d. 1844.

H. J.

Litt.: Slægt hos Lengnick; mødrene Slægt se F. L. Liebenberg; Hustrus Slægt se C. Dalgas; „Dsk. Pantheon“ 1843; Fr. Barfod i „Skand. Folke-Kal.“ 1843 og 1844 og „Dsk. Rigsdagskal.“ 1856; P. L. Møller i „Nord. Telegr.“ I 1848, S. 49 ff. og i J. F. Schouw: „Die Erde, die Pflanzen und der Mensch“ 1851; A. S. Ørsted: „Af mit Livs og min Tids Hist.“ 1851—57; P. Pedersen i „Overs. over Vidsk. Selsk. Fhld.“ 1853; J. A. Hansen: „Politiske Skildringer af afdøde dsk. Mænd“ I 1854; Jensen-Tusch i J. F. Schouw: „Natureschilderingen“ II s. A.; H. N. Clausen i „Dsk. Maanedsskr.“ 1856 og „Optegnelser“ 1877; Friedr. Petersen: „Erlebnisse“ 1856; „Ill. Tid.“ 20/4 1860; O. Müller i „Hist. Tidsskr.“ III 6 1867—69; E. Warming i „Bot. Tidsskr.“ XII 1880—81; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; Rubin: „Frederik VI.s Tid“ 1895; H. Ploug; „C. Ploug“ 1905; Jul. Clausen i „Hist. Tidsskr.“ VII 6 1905—06; „Saml. t. jysk Top. og Hist.“ III 5 1906—08; Lauridsen: „Da Sønderjylland vaagnede“ 1909 ff.; Vill. Christensen: „Kbh. i Chr. VIII.s og Fr. VII.s Tid.“ 1912; „Dsk. Mag.“ VI 2 1916; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 7; Carl Christensen i „Bot. Tidsskr.“ 1923; Breve i „Breve til og fra H. C. Ørsted“ 1870; „Breve til og fra Ingemann“ 1879; „Hist. Medd. om Kbh.“ II 1909 og „Tidsskr. f. hist. Botanik“ I 1918—19; Nekrologer i „Ill. Nyhedsbl.“ 1852; „Fædrelandet“ 20/4 og 3/5 s. A. og „Dagbl.“ 1/5 s. A.

Schovelin, Julius Vilhelm (f. 1/1 1860), Nationaløkonom, Politiker. F. paa Frbg. Forældre: Landskabsmaler Axel Thorsen S. og Oline Petrine Moos. Blev Student 1877, Cand. polit. 1882, erhvervede 1884 Universitetets Guldmedaille for en Afhandling om Strejker og 1888 Grosserersocietetets Pris for en toldpolitisk Afhandling. 1880—85 var han ansat i Kommunens statistiske Kontor og samtidig 1883—88 Stefnograf i Rigsdagen; 1885 blev han knyttet til Grosserersocietetets Komité, til 1910 som Sekretær og senere som økonomisk Konsulent indtil 1918. 1888—1911 var han desuden Sekretær ved Handelsstandens Fællesrepræsentation. Paa hans Initiativ og forfattet af ham udsendte Grosserersocietetets Komité fra 1888 sine aarlige „Handelsberetninger“ med almindelige Oversigter, velskrevne og aktuelle og efterhaanden dannende et værdifuldt historisk Materiale. Samtidig hermed udfoldede S. ogsaa paa anden Maade en betydelig litterær-økonomisk Virksomhed: Skrifterne „Fra den danske Handels Empire“ (2 Bd. 1899—1900) og „Fra den

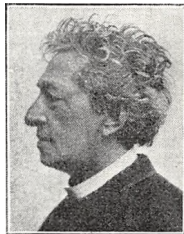
danske Handels Renæssance“ (2 Bd. 1924), Festskrifter for forskellige Institutioner og Selskaber (D. F. D. S., Privatbanken, Landmandsbanken o. fl.), Børsens Historie („Fra Kongegunst til Selvstyre“ 1917) o. s. v. S.s litterære Virksomhed er præget af en ikke ringe Belæstthed paa mange Omraader, som dog tit ret overdrevent lægges for Dagen, af hans gode Hovede og urolige Aand. Ogsaa de Skrifter, hvor Emnerne ikke direkte førte det med sig, har derfor mere faaet Karakteren af økonomisk Journalistik end af videnskabelige Undersøgelser. S. har da ogsaa i stort Omfang drevet egentlig journalistisk Virksomhed om økonomiske og politiske Emner, med en spids og i Polemik hyppig spruttende Pen („Berlingske Tidende“, „Vort Land“, „Nationaltidende“). Dette Hang til Polemik og hans temperamentsfulde Selvhævdelse har sikkert bidraget til at formindske S.s politiske Indflydelse (konservativ Folketingsmand 1910—18, Landstingsmand siden 1918, Borgerrepræsentant 1909—17) trods hans betydelige økonomiske Indsigt og fremragende Veltalenhed. 1920 overtog S. Stillingen som kgl. Børskommissær. — Gift 1) Jenny Camilla Sørensen. Ægteskabet opløst. 2) 1898 Emilie Andrea Libert.

E. C.

Litt.: Univ. Aarvog 1883—84, S. 126; Rubin i „Tilskueren“ 1889; „Nationaløk. Tidsskr.“ 1888, 1894 (af H. Westergaard), 1900 (af A. Friis), 1908 (af Emil Meyer) og 1921 (af E. C.); „Berl. Tid.“ 6/1 1920.

Schram, J. C. G., se **Skram, Gustav**.

Schram, Peter Ludvig Nicolay (3/4 1819—1/7 1895), Operasanger, Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Urtekræmmer Lauritz Fussing S. og Marie Sophie Wexschall. Mistede tidlig sin Fader og kunde takke sin musikalske Moder for, at han lærte at spille baade Klaver og Violin. 12 Aar gammel kom han paa Musikkonservatoriet, hvor Siboni fik Interesse for ham. Han kom paa Scenen i Smaaroller og blev samtidig med sin Afgang fra Konservatoriet Elev ved det Kgl. Teater, hvor Stage instruerede ham og skaffede ham Smaaroller hos Holberg. Hans oprindelig tenorfarvede Stemme havde imidlertid udviklet sig til en glansfuld Basbaryton, som Henrik Rung paatog sig at udanne, og 5/12 1841 debuterede han som Bertran i „Robert af Normandiet“, udførte senere Kardinalen i „Jødinden“ og endelig i Maj 1842 Bartholo i „Figaros Bryllup“, et Parti, han beholdt i det følgende halve Aarhundrede og som sammen med Leporello (1845) i „Don Juan“ og Bartholo (1846) i „Barberen i Sevilla“ hører til hans klassi-

ske. Ved sine baade vokalt og dramatisk betydningsfulde Fremstillinger naaede han $\frac{2}{9}$ 1846 frem til at blive kgl. Skuespiller, 1866 Kammersanger. Han forøgede sit Repertoire med Partier som Camillo i „Røverborgen“, Marcel i „Huguenotterne“, og efter et Studium 1846 i Paris hos Garcia, der for-gæves lokkede ham med Udsigten til et Verdensengagement, vendte han hjem til Kbh. som en fuldtuddannet dramatisk Sanger, Hans Betydning for det Kgl. Teater blev eminent som den komiske Operas store fantasifulde Kunstner, der endnu den Dag i Dag staar uden Efterfølger. Til de tidligere nævnte Partier føjede han Dulcamara i „Elskovsdrikken“, Brause i „Sovedrikken“, Geronte i „Skatten“, Grøndal i „Ungdom og Galskab“, og hans sprudlende Komik, hans overlegne Behandling af Recitativet og fuldendte Sangkunst forenede sig til en uforglemmelig Helhed. Hans barokke Lune skabte saadanne Skikkelser som Bepo i „Fra Diavolo“, hans Fantasi satte ham i Stand til at fremstille Tyrannen Gessler i „Wilhelm Tell“, Mephistopheles i „Faust“ og Kaspar i „Jægerbruden“, der blev selve det ondes Personifikation. Ogsaa Skuespillet havde Bud efter ham. Endnu som gammel spillede han Faarehyrden Cola i „Den Yngste“, som han oprindelig udførte 1854, han var den forhutlede Aslaksen baade i „De Unges Forbund“ og i „En Folkefjende“, af Radelziers fire Repliker i „Pernilles korte Frøkenstand“ formede han en herlig Maskekomedie-Gavtyv, og en lignende Figur var Rasmus Skytte i „Gulddaa-sen“ (hans sidste Rolle $\frac{2}{4}$ 1895). Hans Eventyrnaivetet gjorde ham i sjælden Grad egnet for Kongen i „Der var engang“, og endnu i det sidste Tiaar af sin glimrende Teaterbane blev han en Støtte for den Holberg'ske Komædie — var Per Degn, Herman von Bremen, Jacob von Tyboe, Corfitz, Vielgeschrey, Don Ranudo, fremdeles i Vaudevillerne Conradsen i „De fattiges Dyrhave“ og Trop i „Recensenten og Dyr-et“. Men han svigtede alligevel ikke helt Operaen, udførte endnu i Ny og Næ sine klassiske Partier, f. Eks. Leporello — sidste Gang paa sin 70 Aars Fødselsdag. Han personificerede til sin Død Guldalderen i det Kgl. Teaters Historie, og Mindet om hans rige og frødige Kunst og hans geniale Personlighed lever hos alle, der har set og kendt ham. D. i Kbh. — Gift 1846 Johanne Marie Sachmann, d. 1904.

C. Bs.

Litt.: Stambogsblade i „Jule-Kal.“ 1885, Selvbio-grafi i „Skuespillerforeningens Julebog“ 1893, Erindringer i „Dannebrog“ $\frac{21}{9}$ og $\frac{25}{9}$ 1892; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ V—VII 1864—76; „Ill. Tid.“ $\frac{19}{11}$ 1870; E. Brandes: „Dsk. Skuespilkunst“ 1880; N. Berendt i „Ugeskr. f. Teater og Musik“ I s. A.; Ch. Kjerulf: „P. S.“ 1884; Vilh. Møller i „Nutiden“ s. A.; „Kbh.“ $\frac{6}{9}$ 1889; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; Børge Janssen i „Dannebrog“ $\frac{30}{4}$ 1894; R. Neilsen-dam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespiller-

inder“ 1912, i „Politiken“ $\frac{5}{9}$ 1919, „Teatret“ s. A. og „Det kgl. Teaters Hist.“ I—II 1921—22; Frstrup: „Scenens Navne“ 1913; Jerndorff: „Nogle Minder“ 1918, S. 99 f.; „Ill. Tid.“ $\frac{14}{9}$ 1919; Carl B. i „Nationaltid.“ $\frac{4}{9}$ 1919; Grand-jean: „Spredte Minder“ s. A.; Bokkenheuser: „Studenten vi kaldes“ s. A.; C. M. Scholten: „Dengang“ 1922; Marie Blichfeldt i „Sendag.“ $\frac{27}{1}$ 1924; „I Samliv med Carl Etlar“ 1924, S. 185 ff.; Breve i „Teatret“ 1908—09 og „Vor Fortid“ 1919; Nekrologer i „Ill. Tid.“ $\frac{14}{7}$ 1895 (af J. Fabricius), „Dannebrog“ $\frac{3}{7}$ og $\frac{2}{7}$ s. A., „Nationaltid.“ $\frac{1}{7}$ s. A., „Berl. Tid.“ $\frac{2}{7}$ s. A. og „Politiken“ $\frac{2}{7}$ og $\frac{3}{7}$ s. A. (bl. a. af P. N.); Ligtaale af A. S. Poulsen.

Schroll, Gustav Frederik Gottlieb (f. $\frac{23}{12}$ 1849), Landmand. F. paa Lykkenssæde ved Faaborg. Forældre: Arvefæster Gustav S. og Johanne Amalie Frederikke Bonde. Sø-nensøn af Henning S., d. 1833 (s. d.) Tog Præliminæreksamen 1863, lærte Landvæsen og Mejeri paa forskellige større Gaarde og tog Landbrugseksamen

1872. Han var derefter Forvalter, fra 1875 Avlsforvalter paa Holsteinborg, hvor han 1883 desuden blev Økonom, 1884 Mejeriforpagter og Fællesmejerist for Egnens Gaardmænd. 1894 forpagtede han Hollufgaard ved Odense med Mølle og 1902 desuden Haven, der blev drevet som Handeldsgartneri; 1913 opgav han Forpagtningen. Det var først efter Tilbagekomsten til den fynske Jord, at S. begyndte sin offentlige Virksomhed som Formand for og Medlem af en Række af Landbrugets Organisationer. S. forener i sjælden Grad Praktikerens og Teoretikerens, han er en sikker Raadgiver, streng i sine Krav til de rationelle Fremgangsmaader og gaar nødig paa Akkord overfor de Smaasynder, som Praktikerens mener at kunne tillade sig. — Gift 1) 1882 Andrea Bache, d. 1907. 2) 1908 Fanny Joëlsson, d. 1919. A. C.

Litt.: 1. Hustrus medrene Slægt i „Stamt. over Slægterne Olhvarius og de Fine“ 1894, S. 20; „Ugeskr. f. Landm.“ 1919, S. 705; „Fyns Stifts Landbrugstid.“ s. A. S. 554; „Sorø Amtstid.“ $\frac{23}{12}$ 1924.

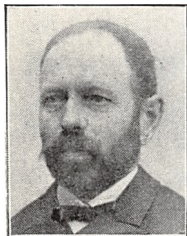
Schroll, Henning (1759— $\frac{17}{1}$ 1833), Hør-avler. F. paa Frederiksgave ved Assens. Fa-der: Gartner Johan Georg S. Kom som ung Mand i Tjeneste hos en Englænder, Howden, der var indkaldt af Regeringen for at opøve danske Arbejdere i Hørhegling. Med Understøttelse af Niels Ryberg (s. d.) rejste han derefter i flere Aar for at sætte sig ind i Hør dyrkning og Hørberedning i Westfalen, Holland og Flandern. 1790 kom han tilbage og fik bevilget et større rentefrit Laan, hvorefter han 1793 købte to

Arvefæstegaarde paa Brahetrolleborg Gods; de gamle Bygninger blev nedrevet, og en ny Gaard, der fik Navnet „Lykkenssæde“, opførtes. Her oprettedes da det saakaldte Høravlingsinstitut, hvor unge Bønderkarle fra alle Landets Egne kunde faa Oplæring. Instituttet nød i sin Tid stor Anseelse; efter S.s Død blev det fortsat af hans Søn Gustav S., men hele Virksomheden svandt efterhaanden hen og blev fuldstændig opgivet ved Sønnens Død 1863. D. paa Lykkenssæde. — Gift 1794 Adolphine Friderica Ehrenreich, d. 1842. A. C.

Litt.: Galschlet: „Landbrug og Landmænd i Danmark“ 1888; L. Schröder: „Danmarks Hjælpekilder og Næringsveje“ I 1897; Rasmussen Søklide: „Gamle og nye Minder om Brahetrolleborg og Omegn“ 1870; Rafn: „Om Høravlings Vigtighed for Danmark“ 1804.

Schroll, Henning Georg Nicolaj (⁷/₃ 1838—²¹/₁₀ 1915), Landmand. F. paa Lykkenssæde ved Faaborg. Forældre: Arvefæster Gustav

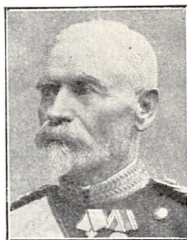

S. og Johanne Amalie Frederikke Bonde. Sønnen af Henning S., d. 1833 (s. d.). Fik en god Undervisning og kom i 15. Aars Alderen i Arbejde paa Fødegaarden for at lære Landbrug, senere rejste han ud for at se fremmede Egne og lærte bl. a. paa store Gaarde i

Sundeved. Efter den praktiske Uddannelses Afslutning blev han Fuldmægtig paa Brahetrolleborg Godskontor, 1860 indtraadte han som Aspirant paa Officersskolen paa Kronborg, n. A. blev han Sekondløjtnant og derefter igen praktisk Landmand, til Krigen brød ud, og han maatte i Felten. Efter Hjemkomsten overtog han Lykkenssæde, først som Forpagter, senere som Arvefæster; han drev denne Ejendom til 1904, da den blev overdraget til hans Søn. 1887 fik han Afskedspatent som Kaptajn. — S. ledede sit Avlsbrug med Dygtighed og Indsigt, men hans Speciale blev Landbrugets Regnskabsføring, som han selv gennemførte til de mindste Enkeltheder i sin Bedrift, og som han slog til Lyd for i Tale og Skrift gennem mange Aar. Han var en dygtig og interessant Foredragsholder; hans Behandling af de foreliggende Emner var stedse præget af stor Grundighed. Foruden en Række Artikler og Pjecer af landøkonomisk Natur udsendte han Skriftet „Anvisning til Førelse af et mindre, fuldstændigt Avlsregnskab“ (udg. af Svendborg Amts landøkonomiske Selskab 1871) samt endvidere gennem Landhusholdningsselskabet „Om Landbruksregnskab, dets Form, Nytte og Betydning“ (1894). D. paa Bækkelund ved Lykkenssæde. — Gift 1865 Johanne Catinka Jacobine Eriksine Skeel Pingel, d. 1913. A. C.

Litt.: „Aftenposten“ ³⁰/₁₀ 1904; „Ugeskr. f. Landm.“ 1908, S. 152; Nekrologer sst. 1915, I „Tidsskr. f. Landøkonomi“ s. A., „Dsk. Biavlstid.“ s. A. og „Fyns Stiftstid.“ ²¹/₁₀ s. A.

Schroll, Johannes Zeuthen (²⁷/₃ 1831—²⁸/₁ 1916), Officer. F. paa Endrupholm ved Varde. Forældre: Forpagter Johan Georg S. og Christiane Frisenberg. Blev Landkadet 1848, Sekondløjtnant i Kavaleriet 1849, deltog i Slaget ved Isted, blev Elev ved den militære Højskole 1853, Generalstabsaspirant 1857, Premierløjtnant 1859, Ritmester II 1860 og Adjoint i Generalstaben.

I Krigen 1864 var han Souschef ved 1. Division (Mysunde, Dybbøl), blev ved Hærorningen 1867 Kaptajn i Fodfolket, forsat til Generalstaben 1870, Oberst 1873 og Chef for Generalstabens taktiske Afdeling 1879. Generalmajor og Generalinspektør for Rytteriet 1885, Chef for Generalstaben 1887, Generalløjtnant og kommanderende General i 2. Generalkommandodistrikt 1895, i 1. 1897, afgik 1901. Blev efter den fransk-tyske Krig 1870—71 af Krigsministeriet sendt til de franske Valpladser for at studere Feltoget og holdt efter sin Hjemkomst Foredrag om dets strategiske Ledelse. Skrev en Række Afhandlinger om strategiske Emner (f. Eks. „Om indre Operationslinier“ og „Svvaarskrigens Strategi“) i „Militært Tidsskrift“. Som Generalinspektør for Rytteriet interesserede han sig særlig for dette Vaabens Uddannelse bl. a. i Efterretningstjeneste og de taktiske Færdigheder; skrev i „Militært Tidsskrift“ 1885 „Rytteriets Tretræfnings-taktik“. Som Chef for Generalstaben var hans Virksomhed af stor Betydning ved hans overlegne, rolige og humane Maade at lede Arbejdet paa. Han gjorde iøvrig sin Indflydelse gældende i en Række Tillidshverv og betydningsfulde Kommissioner, var Formand for den militære Komité til Forsvarssagens Fremme, administrerende Direktør for Bestyrelsen af den militære Underklasses Pensionering og Invalideforsørgelsen, Vicepræsident i det kgl. geografiske Selskab indtil 1901. En fremragende dygtig, anerkendt grundig og overlegen Personlighed med en sund og klar Opfattelse af Personer og Forhold, en sjældent elskværdig, ridderlig, indtagende og retsindig Karakter. D. i Kbh. — Gift 1859 Else Betty Jacobine Svitzer, d. 1918.

K. C. R.

Litt.: Mødrene Slægt i Vahl: „Chr. Nielsens Afkom“ 16. Hæfte 1896; Hustrus Slægt i Glesning: „Dsk. Jubellærere“ II ² 1783 og Volf: „Anders Goldings Slægt fra Skrave“ 2. Udg. 1917; „Ill. Tid.“ ¹⁶/₉ 1900; Nekrologer sst. ⁸/₂ 1916 og „Nationaltid.“ ²⁹/₁ s. A.

Schrøder, Bernhard (¹¹/₁₀ 1832—²⁴/₃ 1888), Malermester. F. i Kbh. Forældre: Bagermester Johan Georg S. og Henriette Christine

Bernsteen. Kom i Malerlære og blev 1852 Elev paa Kunstakademiet, arbejdede som Svend baa-ede i Tyskland og Øst- rig, etablerede sig 1858 i Kbh. og fik hurtigt en voksende Forretning (Dekorationen af Frederiksborg Slot, det nye Kgl. Theater, Hvedholm o. s. v.); begyndte 1870 en Virk-

somhed for Fremstilling af Gyldenlæder. 1886 overdrog han sin Forretning til H. C. Nielsen og Vilh. Hansen. D. i Kbh. — Gift 1) 1861 Hansine Henriette Olsen, d. 1862. 2) 1864 Emilie Augusta Olsen, d. 1911. P. P. S.

Litt.: „Ill. Tid.“ ¹³/₉ 1891; „Tidsskr. f. Kunst- Industri“ 1892; „B. Schrøder, Nielsen og Hansen“ 1908; Nekrolog i „Berl. Tid.“ ²²/₈ 1888.

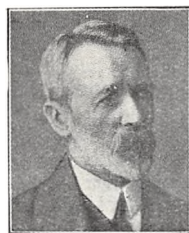
Schrøder, Christian (f. ¹³/₇ 1869), Skuespiller. F. i Middelfart. Forældre: Kunstmaler, Løjtnant Jørgen Christian S. og Lucia Charlotte Octavia Matzen. Var Løjtnant og Assistent ved Statsbanerne, debuterede 1897 paa Kasino, kom derefter til Folketeatret, hvor han optraadte første Gang ²⁰/₈ 1899 som Filip i „Tjenestefolk“.

Senere har han, især paa Kasino, vundet Popularitet ved koloreret Folkekomediespil. Han ejer et oprindeligt drastisk Lune og ved Siden deraf Evne til lagttagelse af menneskelige Naragtigheder. Han har turneret i Provinserne, spillet i Amerika og ved Siden af sine kunstneriske Aspirationer ogsaa faaet Tid til at dyrke sine militære som Kaptajn i Forstærkningen. For Tiden har Filmen dog Overtaget blandt hans Interesser. — Gift 1900 Maren Karoline Petersen. C. Bs.

Litt.: Herm. Bang i „Heimdal“ ¹⁷/₉ 1906; „Masksken“ ¹²/₁₁ 1910; R. Neitendam: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919; „Soc.-Dem.“ ¹⁵/₈ 1920; „Nationaltid.“ ¹/₁ 1922; „Ekstrabl.“ ¹⁶/₈ a. A.; „B. T.“ ³⁰/₁₀ s. A.; „Berl. Tid.“ ¹⁸/₈ 1924.

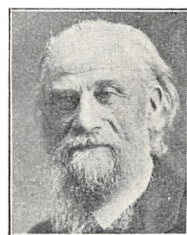
Schrøder, Frederik (Fritz) Carl Gram (f. ¹⁰/₇ 1866), Embedsmand. F. i Kbh. Forældre: Oberst Christian Frederik Napoleon S. og Julie Marie Lund. Blev Student 1884, Cand. juris 1889, Assistent i Justitsministeriet 1894, i adskillige Aar Fuldmægtig hos Straffedommeren paa Frbg., 1905 Fuldmægtig i Justitsministeriet, Overretsassessor

1907, Departementschef i Justitsministeriet fra 1911, Justitsminister i Ministeriet M. P. Friis Apr.—Maj 1920, Nationalbankdirektør 1925. Baggrunden for denne lidt usædvanlige Karrière er en ikke almindelig Begavelse, der rummer saa vel skarp juridisk Tænkeevne som fast og smidigt Administrationstalent, Egenskaber, der i Forbindelse med en overordentlig Arbejdskraft har gjort S. til en af Centraladministrationens ledende Personligheder. Han har haft sin Haand med i en stor Mængde Sager; som Assessor var han 1908—09 Kommissionsdommer i Bankkraksagerne; han har været Medlem bl. a. af Straffelovskommissionen og Traktatkommissionen, sad 1910—11 i Østasiatisk Kompagnis Bestyrelse, er fra 1917 Formand for Overfredningsnævnet, fra 1918 for Fængselselskabernes Fællesbestyrelse, var 1913—19 ekstraordinær Assessor i Højesteret og blev 1921 Medlem af den internationale permanente Voldgiftsdomstol i Haag. Under Krigen samlede adskillige af den økonomiske Administrations Traade i hans Haand. Under hans Ledelse har iøvrig bl. a. Statens Sindssygevesen undergaaet en betydningsfuld Udvikling. — Gift 1891 Astrid Koefoed. P. E.

Litt.: Slægt i Glesing: „Dsk. Jubellærere“ II¹ 1781; Hustrus fædrene og mødrene Slægt se Jens Kofoed, M. E. Kirketerp og Chr. Rottbøll; „Studerterne fra 1884“ 1910; Palle Rosenkrantz: „Junkerdrømme“ 1918, S. 66; „Politiken“ ¹⁷/₁₂ og ²⁶/₁₂ 1924; „Berl. Tid.“ og „Nationaltid.“ ¹⁸/₁₂ s. A.

Schrøder, Johannes Eliaser (¹³/₁ 1838—²⁰/₁₀ 1920), Filantrop. F. i Kristiansædes Skovriderbolig, Lolland. Forældre: Skovrider Jens Peter S. og Frederikke Louise Hvid. Boede i Ungdomstiden sammen med Broderen Ludvig (s. d.) i Kbh. og førtes ind i grundtvigsk Aandsliv. 1858 tog han dansk juridisk Eksamen, deltog i Felittoget paa Als 1864 og var 1865—67 Elev og Lærer paa Askov Højskole. Oplevelser 1864 og Arbejdet med de unge paa Højskolen øgede hans Trang til at vi Folkehøjskolen sine Evner; 1867 begyndte han en Højskolegerning i en Bondegaard i Ulse i Sydsjælland, og n. A. fik Skolen sine egne Bygninger i Brøderup. Til 1873 var S. Forstander for Brøderup Højskole, men for ringe Tilslutning medførte, at han maatte opgive Højskolegerningen. Han blev derefter 1873—87 Bogholder og Forvalter ved Kunstflidsbortlodningen og Vinhandler 1880—1913, Grosserer fra 1894. Men sin egentlige Interesse havde han uden for den Gerning, der gav ham det daglige Brød. Hans Højskolegerning fik en Slags Fortsættelse i et trofast Arbejde for Soldater i Kbh., bl. a. ved Oprettelse af et Soldaterhjem paa Kristians-

havn (1873). Ligeledes ofrede han Hedningemissionen, navnlig Santalmissionen, meget af sin Tid, 1891—1913 var han Redaktør af denne Missions Blad, „Santalposten“. Da „Kirkeligt Samfund af 1898“ dannedes, blev S. dets Forretningsfører (indtil 1913); han var Kasserer for forskellige kirkelige Indsamlinger, udgav Beretninger om kirkelige Møder. S. tilhørte med hele sit Hjerte den grundtvigske Retning, og for denne og den sønderjyske Sag udførte han et saare trofast og uegennyttigt Arbejde. D. i Kbh. — Gift 1868 Anna Poulina Wagner, d. 1900. F. N.

Litt.: Slægt i Fr. Schrøder: „S.-Slægten“ 1918; mødrene Slægt se F. R. Frlls; Hustrus Slægt i L. C. M. Wagner: „Stamt. over Familien Wagner“ 1883 og „Hofsnedkermester J. v. Holtens Efterk.“ 1913; Fr. Schrøder: „J. E. S.“ 1921 og i „Dsk. Udsyn“ 1922; Nekrologer i „Menighedsbladet“ 1920, „Berl. Tid.“ 24/10 s. A., „Højskolebladet“ s. A. og „Kirkeligt Samfunds Aarvog“ 1920—21 (af Fr. Schrøder).

Schrøder, Knud (f. 20/7 1877), Læge. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Johannes E. S. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1896, Cand.

med. 1903, uddannede sig derefter praktisk ved adskillige københavnske Hospitaler, var Reservemedicus ved Frederiks Hospital Afd. A Jan. 1908—Aug. 1909 og arbejdede tillige flittig ved flere videnskabelige Laboratorier, særlig med Bakteriologi, senere med Farmakologi

og eksperimentel Patologi; studerede ogsaa i Udlandet 1909 disputerede han („Om Aarelatinholdighed“). 1912 blev han medicinsk Overlæge ved Amtssygehuset i Odense, 1914 tillige Leder af Tuberkulosestationen sst. S. har offentliggjort forskellige Arbejder i Faglitteraturen; de røber den kundskabsrige og praktiske Kliniker og den videnskabelig trænede Laboratoriearbejder. Hans Forbedringer af Undersøgelsesmetoden for Blod i Urinen har stor praktisk Værdi. — Gift 1910 Constance Frederikke Salicath. F. L.

Litt.: Slægt se Johannes E. S.; mødrene Slægt se samme; Hustrus Slægt se Vibeke Salicath; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1909.

Schrøder, Ludvig Peter (^{10/1} 1836—^{8/2} 1908), Højskolemand. F. i Kristianssødes Skovriderbolig, Lolland. Forældre: Skovrider Jens Peter S. og Louise Frederikke Hviid. Blev Student

1854. Allerede da havde han oplevet en kristelig Vækkelse, og det var en Selvfølge, at han valgte det teologiske Studium. Hans Ungdomstid blev ikke alene rig ved flittigt Arbejde,

men ogsaa ved et fortroligt og frugtbart Venskab med unge Mænd som C. Båge, Jens Nørregaard, Jens Paludan-Müller og Ernst Trier. Søren Kierkegaards voldsomme Kamp mod den bestaaende Kirkes Kristendom gjorde Indtryk paa S., men han var for rodfæstet i Kristendommen til, at han kunde rokkes, og sjælesund som han var, følte han sig ikke fristet til livsfjerne Grublerier. I sine senere Studenteraar droges han mere og mere mod Grundtvig og hans Kreds, og han blev helt vunden for Grundtvigs kirkelige Anskuelse ved at høre Biskop Kierkegaards aandfulde Vidnesbyrd ved det nordiske Kirkemøde 1857. Han blev teologisk Kandidat 1860, n. A. Lærer ved Rødding Højskole og 1862 dens Forstander. I Rødding var Kundskabsmeddelelsen Hovedsagen, men S. var dels gennem J. Lassen Knudsen, dels ved Besøg hos Kold kommet i Forbindelse med Kolds Højskolesyn, der satte de unges Vækkelse til aandeligt Liv som det første ved al Højskolegerning. Det blev S.s historiske Gerning som Højskolemand at forene de to Højskolestrems, forene den historiske Fortælling med den vækkende Tale om Aandslivet. Krigen 1864 tvang S. bort fra Rødding, men 1865 begyndte han (sammen med Nutzhorn (s. d.)) en Højskole i Askov under meget beskedne Forhold; navnlig ved S.s Virksomhed voksede den til den største og mest ansete Højskole, og S. stod efter Kolds og Grundtvigs Død som Højskolens Førstemand. Askov Højskole blev under S.s Ledelse et stærkt Brøndpunkt for den nordiske Højskolebevægelse, navnlig da der efter 1878 blev givet udvidet Undervisning gennem toaarige Kursus, hvorved S. i nogen Maade virkeliggjorde Grundtvigs Tanke om „Højskolen i Soer“. Men ogsaa paa anden Maade blev Askov et Hovedsted for grundtvigsk Aandsliv, her holdtes store Efteraarsmøder, Lærermøder, kirkelige Møder (C. Appels Ordination 1874, Mødet om de kirkelige Frihedskrav 1881). Ved en omfattende, i Formen noget tung Forfattervirksomhed, gennem historiske Skrifter, ved Udgivelse af Tidsskrifter og gennem talrige Artikler virkede S. i samme Retning som gennem sit Skolearbejde. Det danske Hedeselskab havde i S. en ivrig Talsmand; 1887—90 var han Medlem af Landstinget, valgt af Venstre, men hans Virksomhed her blev baade ham og hans Venner en Skuffelse; 1904—08 var han Medlem af „Det kirkelige Udvalg“, og i et stort Antal Bestyrelser havde han Sæde. En Række betydelige Mænd knyttede han til Askov Højskole, men alle bøjede sig for hans aandelige Førerskab. 1906 fratraadte han som Forstander, men virkede som Lærer til et Par Dage før sin Død. I sin Hustru havde han en fortrinlig Medhjælp. Faa Højskolemand har virket stærkere paa deres Elever end S. Under sit Billede skrev han „Dag og Daad er Kæmpe-

rim“, og hans Arbejdsiver svarede hertil. S. var ikke, hvad man almindelig kalder vel-talende, hans Tale var ikke ildfuld og strøm-mende, men den var tung af Indhold og Livs-erfaring. Naar han talte til den store Elev-flok, var det, som den enkelte følte, at der netop blev talt til ham. Han priste altid Dygtighed i Haandens Verden, og gennem sin Tale sigtede han ikke alene til at vække aandeligt Liv, men han virkede tilskyndende til dygtigt Arbejde med Livets praktiske Opgaver. Gennem sit eget Arbejde og gen-nem sine Lærlinges deltog S. i Genrejsnings-arbejdet efter 1864 ligesom Tietgen og Dal-gas. D. i Askov. — Gift 1868 Charlotte Caro-line Elisa Johanne Wagner, d. 1904.

F. N.

Litt.: Slægt se Johannes E. S.; mødrene Slægt se F. R. Friis; Hustrus Slægt se Johannes E. S.; Erindringer i „Jep og Anne Mari“, 2. Opl. 1893 og „Gads dsk. Mag.“ 1906—07; Medd. om Højsko-len i Askov 1869 ff.; Leth og Wad: „Dimitterede fra Herlufsholm“ 1875—82; L. Schröder: „Ole P. H. Lassen“ 1875; „Dsk. Højskoleforenings Aars-beretn.“ 1880 ff.; „Morgenbl.“ 6. 7/10 1887; H. Nutzhorn i „Højskolebl.“ 1888 og 1912; H. A. Rosen-dal: „Rødding Højskole“ 1894 og i „Lyngby Ele-ver“ 1912; L. Schröder: „Ernst Trier“ 1894; J. Klockars: „L. S.“ 1898; M. Pontoppidan i „Poli-tiken“ 3/11 1905; L. Schröder: „Fru Charlotte S.“ s. A.; „Højskolebl.“ 1905—06, 1908 (bl. a. af Alfr. Povlsen, Begtrup, P. la Cour, P. Bjerge og Skrumtsager) og 1916; „Askov Lærlinge“ 1906 og 1911; „Breve fra Charlotte S.“ 1907; Hendriksen: „Mennesker og Oplevelser“ 1910; E. Nielsen-Stevns: „Paa Askov“ 1910, S. 22, 70; Begtrup: „L. S.“ 1913; „Askov Højskole 1865—1915“ 1915; Frederiksborg Højskoles Aarskr. s. A.; „Bav-nen“ 1916; „Det dsk. Hedeselskab“ s. A.; Fr. Nør-gaard i Svane og Heltoft: „Smaa Biografer“ 1919; M. Pontoppidan: „Minder og Oplevelser“ 1920; Nissen: „Ti Levnedsløb“ 1921; E. Marstrand: „Omkring Askov“ 1923; H. Lund: „Sof. Høegs-bros Breve og Dagb.“ I s. A.; Nekrologer i „Nord-tidskr.“ 1908 (af Begtrup), „Fra Vallekilde Høj-skole“ s. A. (af Povl Hansen), „Tidsskr. f. Land-økonomi“ s. A. (af H. Hertel), „For Kirke og Kultur“ s. A. (af Klaveness), „Gads dsk. Mag.“ s. A. (af L. Moltesen), „Ladelund Elevforenings Aarskr.“ s. A. (af N. Pedersen), „Dsk. Aarbog“ s. A. (af H. Rosendal), „Hjem og Skole“ s. A. (af H. Skat Rørdam), „Sprogforenings Alm.“ 1909 (af Skrumtsager), „Hedeselsk. Tidsskr.“ s. A. (af Thyssen og C. Dalgas), „Sønderj. Aarb.“ s. A., „Kolding Folkebl.“ 8/2, 10/2, 11/2, 12/2 (Ud-drag af andre Blade), 14/2 og 16/2 1908 og „Berl. Tid.“ 8/2 s. A.

Schubothé, Johan Jørgen Heinrich (14/5 1761—1/8 1828), Boghandler. F. i Kbh. For-ældre: Tjener Georg Christoph S. og Marie Elisabeth Amelung. Faderen var tysk og døde kort efter Sønnens Fød-sel; da Moderen 1772 giftede sig igen, kom han i Huset hos Kammer-tjener C. G. Goebel, der 1775 satte ham i Lære i den Mumme'ske Bog-handel paa Børsen; 1782 var han udlært, og fra Nytaar 1795 overtog han

den. Han drev den efterhaanden godt frem trods megen Modgang. 1799 blev han saa-

ledes ved Højesteret idømt 500 Rdlr. i Bøde for nogle mod Gyldenald rettede krænkende Udtalelser i et af S. forlagt Skrift, og senere tyngede de pengeknappe Tider efter 1807 ham stærkt; han blev i det hele næppe no-gen Sinde særlig velhavende. Men sit Forlag skaffede han megen Anseelse, bl. a. ved en Række videnskabelige Værker, og personlig var han agtet af alle. Hans Boghandel var den sidste, der havde til Huse paa Børsen; han havde desuden et Udsalg i Pilestræde. Efter hans Død fortsattes Forretningen af hans Svigersøn B. S. Langhoff; 1893 over-toges Forlaget af E. A. Hirschsprung og J. L. Lybecker (s. d.). D. i Kbh. — Gift 1802 Christine Petersen, d. 1807. S. D.

Litt.: C. Nyrop: „Bidrag til den dsk. Boghan-dels Hist.“ II 1870; „Dagen“ 29/1 1825; H. Wette-meyer: „Smaating om Boghandel og Boghandlere i 18. Aarh.“ 1908.

Schulin, Johan Sigismund, Lensgreve (16/8 1694—13/4 1750), Statsmand. F. i Prichsen-stadt ved Ansbach. Forældre: Præsten Ernst Georg S. og Euphrosyne

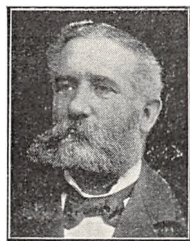
Susanne Baumgartner. Besøgte Gymnasiet i Heilbronn, studerede i Jena, Helmstedt og Ley-den, blev derefter Hov-mester for Markgrever-ne Frederik Ernst og Frederik Christian af Baireuth-Culmbach,

Svogre til den danske Konge Christian VI, og kom herved til at vinde dennes store Bevaa-genhed. Med den ældste af de to Markgrever kom han 1730 til Danmark, og nu fulgte en hurtig Forremmelse til ledende dansk Stats-mand og til høje Værdigheder. 1731 optoges han i den danske Adel, 1733 blev han Sekre-tær i tyske Kancelli, 1735 Oversekretær, hvorved det blev hans vigtigste Opgave at lede den danske Udenrigspolitik, 1738 blev han Bankens Overdirektør, 1738 Medlem af Statsraadet (virkelig Gehejmeraad). Kongen forærede ham Frederiksdal i Nordsjælland, og 1750, kort før sin Død, ophøjedes han i den lensgrevelige Stand. S. var utvivlsomt en af de bedste og dygtigste Tyskere i dansk Tjeneste i 18. Aarh. Han var en smidig og klog Diplomat og Politiker, hvad han viste ikke blot i sit Forhold til Kongefamilien, men til Held for Landet ogsaa som Uden-rigsminister. Under hans Ledelse sluttedes 1742 et Forbund med Frankrig, der for-nyedes 1746 og 1749. Det lykkedes ikke ham og Kongen at faa gennemført Kronprins Frederiks (V) Valg til svensk Tronfølger 1742—43; men senere fik S. ved Aftaler med Rusland Danmarks Stilling betrygget over-for den Gren af den gottorpske Familie, der nu kom til at regere i Sverige. Inden sin Død havde han forberedt en Mageskiftetraktat med de svenske Gottorpere for det Tilfælde,

at Slægtens russiske Repræsentant, den senere Peter III, skulde dø uden Arvinger. S.s Tid danner i det hele paa værdig Maade Indledningen til den Bernstorff'ske Periode i dansk Udenrigspolitik. D. i Kbh. — Gift 1) N. N. von der Veni. 2) 1732 Catharina Marie v. Møsting, d. 1770. *H. Js.*

Litt.: Slægt i Bobé: „Reventlowske Pap.“ IX 1922; 2. Hustrus Slægt stt.; Suhm: „Nye Saml.“ I 1792; L. Koch: „Kong Christian VI.s Hst.“ 1886; E. Holm: „Danm.-Norges Hst.“ II—III 1894—98; Bobé i „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Frederiksdal); Nekrolog i „Kbh.ske nye Tiden-der“ 1750.

Schulstad, Christian Viggo (¹³/₃ 1848—⁶/₁₂ 1921), Bagermester, Fabrikant. F. i Holbæk. Forældre: Apoteker Johan Ludvig S. og Dorothea Marie Nyegaard.

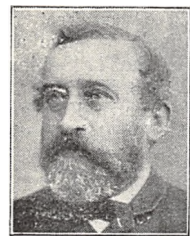

Var 1873—80 Handelsrejsende, hvorefter han overtog Bageriet og Melhandelen efter De forenede Dampmøller, fra 1902 i Kompagni med E. H. Ludvigsen. Hans Navn vil særlig være knyttet til Rugbrødsproduktionens Overgang fra Haandværk til Industri, idet han paa fremragende Maade forstod at tage de nyeste tekniske Fremskridt i sin Tjeneste og overføre dem til sit specielle Felt. D. i Klampenborg. — Gift 1874 Ida Poulina Elisabeth Nielsen-Holm.

P. P. S.

Litt.: „Danm. Haandværk og Industri“ 1905; „Politiken“ ¹³/₃ 1918; Nekrolog i „Berl. Tid.“ ⁷/₁₂ 1921.

Schultz, Johan Jens Frederik Hostrup (²⁹/₁ 1834—²⁸/₆ 1895), Bogtrykker. F. paa Benzonseje ved Køge. Forældre: Bogtrykker

Jens Niels Nicolai Hostrup S. og Vincensine Urbine Cathrine Prom. Lærte oprindeligt Malerfaget og besøgte en Tid Kunstakademiet, men blev derefter som Ætling af en gammel Bogtrykkerslægt oplært ved Typografien, dels i Faderens Trykkeri, dels i Viewegs store Officin i

Brunsvig 1862—63. Hjemkommen indtraadte han i Faderens Forretning, som han 1875 overtog helt, og som allerede da var i stærk Udvikling. 1872 var en ny Bygning opført, meget nyt Materiel og nye Maskiner anskaffet, og under S.s Ledelse forøgedes Virksomheden stærkt; ikke blot voksede den officielle Trykning for Regering og Rigsdag stadig, men ogsaa som Trykkeri for Universitetet fik det „Schultziske Officin“ mange og ofte vanskelige Opgaver at løse, bl. a. i Kraft af sin rigelige Forsyning med orientalske Skrifter. Ogsaa det til Trykkeriet

knyttede Forlag udviklede S., bl. a. da han sammen med I. Salmonsens (s. d.) og Murmester J. W. Frohne (s. d.) begyndte Udgivelsen af Salmonsens Konversationsleksikon; af andre kendte Forlagsartikler kan nævnes Kleins Lovsamling. S. var en dygtig Tekniker, navnlig kyndig i „Tilretning“ af Billeder, og nød stor Anseelse blandt Fagfæller, var bl. a. nogle Aar Formand for Foreningen af danske Bogtrykkere og som saadan med til at stifte en Typograf-Fagskole. For sit Personale var han en human Chef, jævn i sin Fremtræden, men noget stejl af Karakter. D. i Kbh. — Gift 1864 Marie Charlotte Elisabeth Lilla Rønckendorff, d. 1915. *S. D.*

Litt.: Modrene Slægt i Tellmann: „Stamt. over Familien Neergaard“ 1846 og V. Hostrup Schultz: „Et Par Blade af M. J. Prommus og hans Descendents Hst.“ 1900; „Danmarks Søfart, Handel og Industri“ 1914—18; Nekrologer i „Bogvennen“ 1895 (af O. C. Olsen) og „Nord. Boghandlertid.“ (af I. Salmonsens) s. A.

Schultz, Johan Frederik (Friedrich) (¹/₃ 1756—²⁸/₁₁ 1817), Bogtrykker. F. i Odense. Forældre: Walter Frederik S. og Anna Cathrine Jensdatter. Var af fattig Slægt, lærte Typografien i sin Fødeby og kom 1777 til Berlings Trykkeri i Kbh. 1783 overtog han det lille H. C. Sander'ske Trykkeri og førte det hurtig frem til en anselig Stilling, saa at han allerede 4 Aar efter kunde flytte til sin egen Gaard i Højbrostræde; 1786 blev han 2. Universitetsbogtrykker, 1789 Hofbogtrykker. S. drev desuden Forlagsvirksomhed og havde her Nytte af sit Bekendtskab til mange af Tidens litterære Personligheder: Rahbek, Baggesen, Pram, Tode, Edv. Storm, Nyerup og især P. A. Heiberg. Allerede 1792 havde han udsendt ca. 90 Bøger, bl. a. Baggesens Oversættelse af „Niels Kliim“ og Ewalds Værker med Abildgaards Stik. Da hans Trykkeri ved den store Ildebrand 1795 ødelagdes, købte han det bekendte Høpfner'ske Trykkeri og Forlag og fik dermed Titelen Direktør for det kgl. Bogtrykkeri og Almanakprivilegium; 1804—14 udsendte han Rahbeks Holberg-Udgave i 21 Bd., og hans Trykkeri var i disse Aar Byens største. S. var en meget anset Mand, der fik adskillige offentlige Hverv, bl. a. var han en af de 32 Mænd; hans Energi og Arbejdsevne synes at have været usædvanlig. Efter hans Død fortsattes Trykkeriet af Enken, senere af hendes Søn af 1. Ægteskab Jens Nicolai Hostrup S. (1782—1849), derefter af dennes Søn, hvis Søn igen var Frederik S. (s. d.). D. i Kbh. — Gift 1792 Dorothea Christine Hostrup, f. Holm, d. 1821. *S. D.*

Litt.: C. Nyrop: „Bidrag til den dsk. Boghandels Hst.“ II 1870; „Skand. Bogtrykkertid.“ 1872, 1874 og 1875; „Mindeblade om Hundredaars-

festen i det S. ske Bogtrykkeri!" 1863; „Danmarks Søfart, Handel og Industri" 1914—18; Nekrolog i Selmers Nekrol. Saml. II 1852.

Schultz, Johannes Herman (f. $\frac{9}{2}$ 1861), Søofficer. F. i Kbh. Forældre: Postinspektør Theodor S. og Anna Margrethe Ipsen. Blev Sekondløjtnant 1881, Premierløjtnant 1883, Kaptajn 1899, Kommandør 1909, afgik 1921. Gennemgik Officersskolens ældste Klasses Artilleriafdeling, var 3 Aar i italiensk Orlogstjeneste og derefter, jævnsides almindelige Udkommandoer, i en Aarrække

knyttet til Søartilleriet, bl. a. som Underløjtnant og som Lærer i Artilleri ved Officersskolen; ledede derefter Fiskeriinspektionen indenfor Skagen og var 1908—09 Chef for Krydseren „Hejmdal" paa Togt til Middelhavet. Han bragte ved den Lejlighed virksom Hjælp til de ved Messinakatastrofen uheldigt stillede Beboere. Paa Hjemrejsen havde han en alvorlig Kollision med en engelsk Damper, men blev frikendt ved engelsk Domstol. I en Aarrække var han Stabschef ved den flydende Defension, Medlem af Overkrisretten og fra 1919 til sin Afsked Chef for Søtransportvæsenet. 1898—1909 redigerede han „Tidsskrift for Søvæsen" og leverede en Mængde sømilitære Bidrag hertil. Han har indlagt sig stor Fortjeneste ved sin Virksomhed som Formand for Sømændsforeningen af 1856, som, takket være hans utrættelige Energi gennem Prinsesse Mariæ Hjem for gamle Sømænd og Sømænds Enker paa Christianshavn yder ikke alene Fribolig men ogsaa Understøttelse til 100 gamle Sømænd og Enker. — Gift 1898 Clara Asenath Petit. V. G.

Litt.: „Børsen" ^{21/4} 1921; „Dsk. Søfartstid." ^{20/4} s. A.; „Berl. Tid." og „Nationaltid." ^{20/4} s. A.

Schultz, Julius Vilhelm (^{21/5} 1851—^{3/5} 1924), Billedhugger. F. i Kbh. Forældre: Hofgravør Peter Carl S. og Anne Marie Andersen. Kom paa Akademiet 1866, hovedsagelig for som Medaljør at kunne deltage i Faderens Arbejde; senere lagde han sig mere efter Skulptur, arbejdede under Jerichau og er tydelig paavirket af ham. Han fik Afgang 1870 og vandt 1873 den lille, 1877 den store

Guldmedaille („Jesus toer Disciplenes Føder"). Paa det store Stipendium drog han derpaa til Paris for at arbejde som Medaljør og videre til Rom, hvor han dog mest studerede Billedhuggerkunsten. 1881 kom han hjem, rejste atter 1885—86 paa Anckers

Legat. 1899 blev han Medlem af Akademiet, 1904 Lærer ved Akademiets Kvindeskole, var 1908—13 Professor i Billedhuggerkunst ved Akademiet. — Fra Udlandet hjemsendte S. 1880 sit store Arbejde „Adam og Eva", som senere i Marmor købtes af Kunstmuseet, og som 1889 fik Sølvmedaille paa Pariserudstillingen. Hans „En Moder med sit Barn" (1890) findes i Ribe Museum. Paa Frederiksberg og i Korsør staar hans meget yndede Statuer, oprindeligt tænkt som Statuetter, af den unge Oehlenschläger og Baggens, paa Hjørnet af Østergade i Kbh. staar „City"-Pigen, paa Messen i Købmagergade „Merkur". S. har ogsaa udført en Del Medailler. Som Medlem af de faglige Kunstnerorganisationer har han gjort et Arbejde, var Medstifter af Dansk Skulpturforening og blev 1917 Dansk Billedhuggersamfunds Æresmedlem. S. var en Kunstner med en ikke ringe Fantasi og med en stærk Følelse for at give Værkerne Udtryk; hans naturalistiske Stil harmonerer ikke altid lige godt med de Bygningsværker, til hvis Dekoration de hører. D. i Kbh. — Ugift.

O. A.
Litt.: Slægt i M. A. Schultz: „Stamt. over Familien S." 1910; „Hver 8. Dag" ^{14/7} 1905; Nekrolog i „Nationaltid." ^{4/4} 1924.

Schultz-Lorentzen, Christian Wilhelm (f. ^{14/11} 1873), Provst. F. i Tyrstrup ved Kristiansfeld. Forældre: Malermester Frederik Otto Lorentzen og Hedvig Cathrine Schultz. Blev Student 1891, Cand. theol. 1897, Formand for Studenterhjemmet 1910—12 og 1914—15, Missionær i Grønland 1898—1912, 1901—10 tillige Forstander for Lærerseminariet i Godthaab og 1906—12 Provst for Grønland, Sognepræst ved Vor Frelsers Kirke i Kbh. 1912 og desuden Lektor i Grønlandsk ved Universitetet fra 1918. Han har stadig bevaret sin Interesse for den grønlandske Kirkesag; foretog saaledes sammen med fhv. Missionær i Grønland Christian Rasmussen (s. d.) en gennemgribende Revision af den grønlandske Udgave af det nye Testamente, skrev 1909 i „Atlanten" „Grønland under Krigen 1807—14", 1912 en grønlandsk Lærebog, 1921, i Anledning af 200 Aarsmindet for Hans Egedes Ankomst til Grønland, „Fra Mission til Kirke 1721—1921", 1923, i „Medd. om Grønland" LXII, en interessant Afhandling om Grønlandsprælaten og Naturforskeren Biskop Otto Fabricius. Er en myndig og selvstændig Personlighed; opstillede 1922—23 som Grundtvigianernes Kandidat ved Bispevalget i Ribe Stift. Var i flere Aar Formand for Studenterhjemmet og er Formand for Direktionen for Kri-

stianshavns Døtreskole. — Gift 1898 Sofie Nikoline Christensen. V. G.

Litt.: „Studenterne fra 1891“ 1916.

Schulz, Johan Abraham Peter ($\frac{31}{3}$ 1747 — $\frac{10}{6}$ 1800), Komponist, Kapelmester. F. i Lüneburg. Fader: Bager Nicolaus (?) S.

Vakte som Barn Opsigt ved sin smukke Stemme, komponerede alle-rede som 11aarig og kom ret hurtig under kyndig musikalsk Vejledning, dels hos Hamborgorganisten Schmügel, dels hos den berømte Kontrapunktiker Kirnberger i Berlin. Han rejste i flere Aar rundt i Ita-

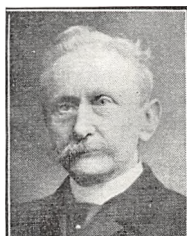
lien, Frankrig og Tyskland som Akkompagnatør hos en polsk Fyrstinde, var 1773 at-ter i Berlin, hvor han arbejdede ved Sulzers „Theorie der schönen Künste“ og Kirnbergers: „Die wahren Grundsätze zum Gebrauch der Harmonie“; han virkede som Kapelmester ved det franske Teater i Berlin og senere ved det franske Teater i Rheinsberg. Herfra kom han 1787 til Kbh. og overtog det ledige Embede som kgl. dansk Kapelmester. Han fungerede her ind-til 1795, da hans Helbred tvang ham til at søge Rekreation i Udlandet. — S. er en af de betydeligste Skikkelser i dansk Musik-historie, ikke alene ved sine Kompositioners store Omfang og lødige Indhold (Klavermusik, Korværker, „Lieder“ og Synge-spil), men ogsaa ved det ganske ejendomme-lige Kunstnerfysiognomi, der skarpt og klart aftegner sig bag hans Musik. I den enkle, næsten barnlige og naive Melodilinie og dens harmoniske Udbygning har han sin Styrke; baade i de store Korværker, i In-strumentalmusikken og Syngepillene hersker denne stilfærdige, inderlige og trøskyl-dige Tone, der fik det smukkeste Udtryk i de Hefter „Lieder im Volkston“, som ud-kom 1782, 1785 og 1790 (dansk Udgave ved Rahbek 1792). Et helt Slægted havde disse sangbare og yndefulde Melodier paa Læben, og de danner uden Tvivl Grundlaget for den danske Romance. Hvad Weyse senere blev for denne, var S. for Visen og „Lied“en. — S.s store Korværker er af religiøs Art, skrevet til Tekster af Ewald, Thaarup, Baggesen m. fl. For Teatret skrev han for-uden en Række Lejlighedsarbejder Synge-spillene „Høstgildet“ (1790), „Indtoget“ og „Peters Bryllup“ (1793), der alle gjorde Lykke, ja gennem hvis Melodier han egentlig „sang sig ind i det danske Folks Hjer-te“. Som Forfatter har S., foruden det nævnte Medarbejde paa Sulzers og Kirnbergers Værker, givet flere Bidrag af kritisk-æstetisk Natur; mest kendt er hans „Tanker over Musikkens Indflydelse paa et Folks Dannelse“ (1790), hvor han priser

Musikkens forældende Indflydelse, kritise-rer visse danske Musikforhold skarpt og slaar til Lyd for en Forbedring af den folke-lige Musikopdragelse gennem Skolen. D. i Schwedt ved Oderen. — Gift 1) 1781 Wil-helmine Friedricke Caroline Flügel, d. 1784. 2) 1786 Louise Charlotte Philippine Flügel, d. 1797. E. A.

Litt.: H. G. Nägell 1 „Allg. mus. Zeit.“ 1811; „Briefe von J. H. Voss“ 1829—33; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ III 1860; „Skand. Folkemag.“ 1865; Lindner: „Gesch. des deutschen Liedes“ 1871; V. C. Ravns Fortale til Klaverudtog af „Kristi Død“ 1879; „Tidskr. f. Kirke-, Skole- og Folkesang“ 1880; „Vierteljahrsschrift f. Musik-wissenschafft“ X 1894; Bobé: „Reventlow'ske Pa-pirer“ 1895 ff.; „Ill. Tid.“ $\frac{21}{6}$ 1899; Friedländer: „Das deutsche Lied“ 1903; Thrane: „Fra Hof-violonernes Tid“ 1908; C. Klunger: „J. A. P. S. in seinen volkstümlichen Liedern“ 1909; O. K. Riess: „J. A. P. S. Leben“ 1913; Laub: „Musik og Kirke“ 1921; T. Krogh: „Zur Gesch. des dän. Singspiels im 18. Jahrh.“ 1924; Breve 1 „Echo“ 1857, S. 74, „Berliner Musikzeit.“ 1884, S. 50, 58 og Hosäus: „F. W. Ru.“ 1882; Nekrolog af Reichardt i „Allg. mus. Zeit.“ 1800.

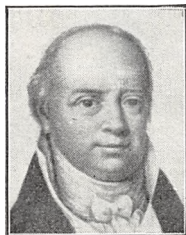
Schumacher, Johannes Andreas Alexander Julius de Meza (f. $\frac{17}{6}$ 1853), Forfatter. F. i Nørre Stenderup ved Kolding. Forældre:

Ritmester Christian An-dreas S. og Louise Ma-ria Jørgensen. Var en Tid i Apoteklære, stu-derede siden levende Sprog, bl. a. Tysk og Engelsk, og kastede sig navnlig over Ungarsk, foretog fra 1894 til 1911 talrige Rejser til Un-garn for at studere Lan-det og Folket. Han har iøvrig levet som Forfatter og Redaktør og har udsendt en lang Række litterære Vær-ker, dels originale som „Ludvig Bødtcher“ (1875), „To paa Flagen og andre Digte“ (1880 under Pseudonym Leo Ritter), de historiske Skitser „Kulturbilleder“ (1892), den historiske Roman „Agnete Budde“ (1894) o. fl., dels en Mængde Oversættelser, bl. a. af ungarske Forfattere. Navnes kan her hans Oversættelser af Katharina II's og Grevinde Potockas Memoirer (1917 og 1919), som han har forsynet med Fortaler og historiske Anmærkninger. 1901 skrev han om ungarsk Litteratur i Jul. Clausens „Verdenslittera-turhistorie“. Endvidere har han redigeret adskillige Blade, bl. a. „Hver 14. Dag“, „Hver 8. Dag“ og „Dansk Papir-Tidende“ og ud-givet en Mængde Leksika o. l. Arbejder („Dansk Konversationsleksikon“ 1910—11 og 1924, Fremmedordbog, „Aarets Bog“ for 1916—17) samt redigeret Romanserier o. l. 1894 var han Medstifter af Dansk Forfatterforening og dens Sekretær til 1901, 1910—18 Sekretær i National Forfatterforening, fra 1913 i Boghandlerforeningens litterære Tilsynsudvalg. Han arbejder f. T. (1925) paa sine Erindringer. — Gift 1886 Victoria Eleo-nora Wick. P. E.

Litt.: Erindringer 1 „Dsk. Forfatterforening 1894—1919“ 1919; „Berl. Tid.“ 17/9 1923.

Schumacher, Heinrich Christian Friedrich (¹⁵/₁₁ 1757—⁹/₁₂ 1830), Anatom, Kirurg, Botaniker. F. i Glückstadt. Forældre: Underofficer Joachim Christian S. og Caroline Magdalene Loften. Op-lærtes fortræffelig i Kirurgi saa vel teoretisk som praktisk samt Botanik, blev allerede 1773 Kompagnikirurg. Efter kun ¹/₂ Aars Studium i Kbh. bestod han et Tentamen ved det kirurgiske Amfiteater

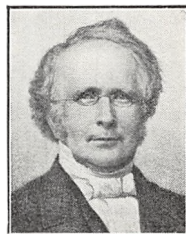

1778. S. A. tog C. F. Rottbøll ham til anatomisk Prosektor, og han kunde nu ret dyrke sit Yndlingsfag Anatomien og, efter at han var blevet bekendt med Botanikeren Vahl, tillige Botanikken. 1785 blev han Reservekirurg ved Amfiteatret og Frederiks Hospital og tog 1786 kirurgisk Eksamen, s. A. medicinsk. Han studerede nu med Stipendium til 1789 i Paris og London ikke blot Medicin og Kirurgi, men ogsaa med Iver Botanik og Kemi. Efter Hjemkomsten optog han sin gamle Stilling og docerede en Tid tillige Kemi og Mineralogi, men kom snart ind i stor praktisk Virksomhed, blev Regimentskirurg 1792 og Professor ved Kirurgisk Akademi 1795. Samtidig blev han Overkirurg ved Frederiks Hospital. Han omtales som en ihærdig Lærer og en meget talentfuld og heldig Operatør, og han udfyldte fortræffelig de store Fordringer, der ved Ulykkerne 1801 og 1807 stilledes til ham. Sin gamle Kærlighed til Botanik vedligeholdt han levende, gjorde botaniske Ekspeditioner med Studenterne og udgav flere botaniske Værker: „Den københavnske Flora“ (2 Bd., 1804) og med Herholdt et Arbejde om danske Lægeplanter og saadanne, der kan dyrkes her (1808). 1807 udgav han en vidtløftig Osteologi, hvor der ogsaa tages Hensyn til Udviklingen; indenfor Kirurgien skrev han bl. a. „Medicinchirurgische Bemerkungen Kopfverletzungen betreffend“ (1800) og adskillige Tidsskriftartikler. S. var en ypperlig begavet og uhyre flittig Mand, en smuk Repræsentant for Videnskaben paa en Tid, da man kunde være „Læge og Naturforsker“. Hans Virksomhed var særdeles omfattende; men pludselig afbrød han den helt, flyttede 1813 ud paa sit Landsted og levede for Naturstudier. 1816 vendte han tilbage til Kbh. som Læge, blev 1817 Æresdoktor og 1819 Professor ved Universitetet i Anatomi og Forstander for det nye antropologiske Museum, som han viede den varmeste Interesse og beskrev i et større Arbejde. S. nød stor Anseelse hjemme og ude, var Æresmedlem af flere udenlandske lærde Selskaber, højt agtet som Læge og

Botaniker. Han udgav adskillige anatomiske Studier (om Abehjernen osv.) i sine senere Aar og foruden flere mindre Arbejder en „Medicinsk Plantelære“ (2 Bd., 1825—26). Hans botaniske Beskrivelser, Jagttagelser og Tegninger roses meget, især er hans Arbejder om Svampene udmærkede. Et stort konkyliologisk Værk 1817 er trods gode Jagttagelser dilettantisk i sit Anlæg. D. i Kbh. — Gift 1) 1792 Anne Sophie Müller, f. Willatz, d. 1794. 2) 1804 Margrethe Søegaard, f. Willatz, d. 1808. 3) 1813 Cecilie Marie Elisabeth Schouw, f. Bagge, d. 1848. F. L. Litt.: Selvbibliografi i „Acta solennia“ 1817; „Kbh.s Skilderi“ 1828, Nr. 75 ff.; A. v. Schönberg: „Zur Biographie des Etatsrathes C. F. S.“ 1837; Gosch: „Danm. zool. Litt.“ II² 1875; Ingerslev: „Danm. Læger og Lægevesen“ II 1873; „Ugeskr. f. Læger“ III 22 1876; E. Warming i „Bot. Tidsskr.“ 1880—81; E. Rostrup i „Overs. over Vidsk. Selsk. Fhdl.“ 1884; „Pers. Tidsskr.“ V 6 1909; G. Norrie: „Kirurgisk Akademi 1785—1803“ 1923; Nekrolog af Jens Møller i „Dsk. Litt. Tid.“ 1831 og i „Dagen“ 1830, Nr. 296 f.

Schumacher, Peder, se Griffenfeld.

Schurmann, Jens Christopher (¹⁰/₁₂ 1812—¹⁰/₁₂ 1891), Seminarieforstander. F. paa Sol-lerupgaard ved Faaborg. Forældre: Forpagter Johannes Nicolaus S. og Jacobine Caroline Hasner. Blev Student 1830, Cand. theol. 1835, levede derefter i Kbh. som ansat og søgt Mandu-dukør i Teologi og var en Tid lang Pronotat ved det teologiske Fakultet. Han tog Del i den akademiske Ungdoms politiske og nationale Liv og blev 1840 sammen med Monrad og Ploug Medlem af Repræsentantskabet i det s. A. stiftede og ophævede Studenter-samfund. 1846 blev han Sognepræst for Sønder Tranders og residerende Kapellan ved Vor Frue Kirke i Aalborg, for hvilken By han valgtes til Medlem af den grundlovgivende Rigsdag. Her gjorde han sig i høj Grad gældende og var Medlem af det snævrere, 6 Mands, Grundlovsudvalg. 1851 søgte han efter Kultusminister Madvigs Opfordring og fik Embedet som Forstander for Skaarup Statsseminarium og Sognepræst for Skaarup Menighed. I dette Embede forblev han, til han tog sin Afsked 1891, og lod sig ikke lokke derfra enten af Tilbudet om Ribe Bispestol 1867 eller af Udsigten til at blive Landstingsmand eller Kultusminister. Som Forstander og Lærer udøvede han ved sin fornemme, harmonisk kølige Personlighed og ved sin klare, stringente Form den største Indflydelse paa Seminariets Elever. Han fordrede meget navnlig i Retning af at finde det rammende Udtryk, hadede Vrøvl og nøjedes ikke med et Svar helt eller halvt ved Siden af. Det er ikke uden Grund, at Seminarister fra Skaa-

rup var bekendte for deres gode Form, og at S.s gamle Elever mindes ham med Ærbødhed. 1853 udgav S. „Historiske Efterretninger om det kgl. Skolelærerseminarium i Skaarup 1803—53“ og skrev senere foruden Seminariets Aarsprogrammer adskillige Pjecer og Bidrag til Tidsskrifter. Han paaviste de uheldige Følger, der vilde flyde af Seminarereformen 1867, en Ordning, som afskaffedes ved Seminarieloven 1894. Ved Universitetets 400 Aars Fest 1879 blev han Dr. theol. honoris causa. D. i Skaarup. — Gift 1847 Cathrine Marie Jensen, d. 1889.

C. B.

Litt.: Selvbibliografi i „Levnedsbeskr. af de ved Kbh.s Univ.s 400 Aars Fest promov. Doktorer“ 1879; F. Skouboe: „Til Minde om J. C. S.“ 1892; H. C. A. Lund: „Studenterforeningens Hist.“ II 1898; N. Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; „Skaarup Sem. 1803—1903“ ved J. Klingemann 1903; „Lærerne og Samfundet“ I og IV 1913—14; „Skaarup Sem.s Elevforenings Aarskrift“ 1922—23; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 107, IV 1921, S. 54; Nekrologer i „Fyns Stiftstid.“ ¹¹/₁₂ 1891 og „Ill. Tid.“ ¹⁰/₁ 1892.

Schwanenflügel, Herman Heinrich Louis (¹⁷/₅ 1844—⁷/₂ 1921), Litteraturhistoriker. F. i Kbh. Forældre: Klosterforstander Herman

Ditlev Othello S. og Kirstine Sophie Frederikke Wamberg. Blev Student 1864, studerede først Teologi, derefter Historie og tog Magisterkonferens i dette Fag 1874; han virkede derefter som Lærer, 1897—1915 ved Officersskolen. Under Paavirkning af Kr. Arentzen (s. d.) stillede

S. sig sympatisk overfor 70'ernes litterære Gennembrud, saa en Tid lang beundrende op til G. Brandes som Fører, men frastøddes efterhaanden og førtes i 90'erne under Beskæftigelsen med J. P. Mynsters Forfatterskab tilbage til sin Barnetro, hvorefter han offentlig brød Staven over visse Dele af sin Skribentvirksomhed (Afsnittet om Kristendommen i „Oldtidens Kulturhistorie“). Som Litteraturhistoriker debuterede han 1876 med en Bog om Henrik Wergeland; 1879—83 udkom hans „Oldtidens Kulturhistorie“, 1886 „Ingemanns Liv og Digtning“, 1891 Doktordisputatsen „Peter Andreas Heiberg“, 1895 „Carl Bernhard“, 1900—01 „J. P. Mynster“ (2 Bd.), 1905 „H. C. Andersen“ og 1907 „Carl Bagger“. Det er livlig skrevne og underholdende Bøger, men de plettes ikke sjældent ved et besynderligt Hang til at fremsætte Beskyldninger paa løst Grundlag, hvilket Gang efter Gang er blevet paatakt. D. i Kbh. — Gift 1879 Anna Elisabeth Bentzon.

C. S. P.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1892; Herup i „Morgenbl.“ ¹⁵/₁₂ 1876; E. B. i „Politiken“ ²⁸/₂₉ 1887; „Berl. Tid.“ ⁸/₂ 1896; „Nationaltid.“ ³/₁₁ 1900 og ¹⁷/₅ 1914; „Frit Vidnesbyrd“ ⁸/₁₂ 1901; A. Ipsen: „Litterære Portrætter“ 1906; Job. Steenstrup: „Den dsk. Kvindes Hist.“ II 1917, S. 187 (med Citater); Nekrologer i „Po-

litiken“ ⁹/₂ 1921, „Berl. Tid.“ s. D. (af J. C.) og „Soraner-Bl.“ s. A.

Schwartz, Athalia (²²/₂ 1821—²/₁₁ 1871), Forfatterinde. F. i Kbh. Forældre: Sekondløjtnant, Lærer, senere Branddirektør Claus Conrad S. og Karen Rasmine Baggesen. Var Institutbestyrerinde i Kbh. 1848—53 og levede siden af at undervise privat og ved sit pædagogiske og skønlitterære Forfatterskab. Om Opdragelse og Skolespørgsmaal udgav hun bl. a. „Haandbog i

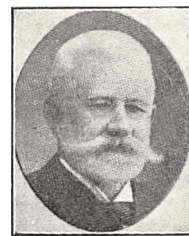

Undervisningskunsten“ (1850) og nogle Smaaskrifter: „Skal jeg sætte min Datter i Skole?“ (1859), „Den nationale Pigeskole“ (1867) osv. I Forbindelse hermed skrev hun en lang Række Bladartikler, der ofte er skarpt polemiske; ved en Udtalelse om daværende Skoledirektør Holbech paadrog hun sig en Injurieproces med paafølgende Bøde. Som skønlitterær Forfatterinde vandt hun sig en stor Læsekreds ved Smaaforællinger som „Livsbilleder“ (I—III 1852—61) og Romaner som „Livets Konflikter“ (1853), „Cornelia“ (1862), „Stedmoder og Steddatter“ (1865) og „Enhver sin Mission“ (1870). Paa det Kgl. Teater fik hun opført „Ruth“ (1853), „Alexei“ (1856) og „Charlotte Corday“ (1862), hvoraf især det første gjorde Lykke. I Artikler, bl. a. i „Berlingske Tidende“, optraadte hun som en skarp Litteratur- og Teateranmelder. Hendes Forfatterskab bæres af Tanken om at højne Kvindernes Samfundsstilling. Først var hun en Modstander af Kvindeemancipationen, deltog saaledes i Clara Raphael-Fejden med to Indlæg mod „den grasserende Emancipationsfeber“. Senere blev hun en ivrig Forkæmper for Kvindesagen, som hun har betydet meget for ved sin Energi og Skarpsindighed. D. i Kbh. — Ugift.

O. F.

Litt.: Slægt i Tauber og Nielsen: „Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg“ 1879—80, S. 218; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ VI—VII 1870; „Vor Ungdom“ 1884, S. 218 ff.; Jos. Michaelsen: „Fram i Samtid“ II 1893, S. 18 f.; F. Bajer: „Klara-Rafael-Fejden“ 1879; A. Andersen: „Dsk. Forfatterinder i 19. Aarh.“ 1896; „Job. Luise Helberg og A. F. Krieger“ 1914—15; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ³/₁₁ 1871, „Dagbl.“ og „Fædrelandet“ ⁴/₁₁ s. A.

Schwartz, Carl Georg Ferdinand (²⁷/₂ 1825—³⁰/₇ 1915), Navigationslærer. F. i Kbh. Forældre: Kunstdrejer Carl August S. og Mette Marie Mathiesen. Fo'r til Søs i 6 Aar, sidst som Styrmand, fik derefter 1845 Ansættelse som Lærer ved Kbh.s Navigations-skole, hvis Bestyrer han blev 1856. Fra denne Stilling trak han sig tilbage 1896,

men vedblev at fungere videre som Lærer ved Skolen til 1905. — For Navigationsundervisningen fik S. især Betydning gennem sine Opgavesamlinger, hvoraf den første udkom 1860, og som han lige til 1901 supplerede med nye Rækker i forskellige Udgaver, afpassede efter Tidernes vekslende og voksende Krav. 1870 udkom hans „Forklaring over de astronomiske Observationer“. Af særlig Betydning for den nautiske Videnskab i Almindelighed blev hans indgaaende Undersøgelser over Kompassets Deviation, „Grundtræk af Læren om Kompassets Deviation“ (1872), der senere med fornødne Ændringer og Udvidelser gik over i „Haandbog til Brug ved Undervisningen i Navigation“ (1. Udg. 1883). D. i Kbh. — Gift 1) 1852 Charlotte Amalie Schmidt, d. 1864. 2) 1864 Agnes Margrete Vilhelmine Pauline Nagel, d. 1915. J. K.

Litt.: „Ill. Tid.“ ³/₁₁ 1895; „Dannebrog“ ³¹/₁₀ s. A.; Nekrologer 1 „Dsk. Søfartstid.“ ⁶/₈ 1915 og „Berl. Tid.“ ³¹/₇ s. A.

Schwartz, Johan Georg Frans (¹⁹/₇ 1850—¹³/₂ 1917), Maler. F. i Kbh. Forældre: Kunstdrejer J. A. S. (s. d.) og Hustru. Kom i

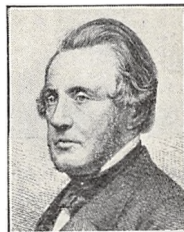

Drejerlære, 1866 paa Akademiet og fik 1872 Afgang som Maler, vandt 1874 den lille Guldmedaille („Hiob og hans Venner“), men konkurrerede forgæves til den store. Han ledede en Tid lang Drejerforretningen i Sværtegade, foretog ofte Rejser til Udlandet og var

1876 i Spanien, 1904 i Nordafrika. I sine yngre Aar var han beskæftiget paa Frederiksborg Slot (Løftet i Frederik III's Sal f. Eks.), senere paa Ny Carlsberg Glyptoteket (Dekorationer efter Carstens) og i den Soldenfeldtske Stiftelse (De kloge og daarlige Jomfruer). Desuden har han malet Altertavler og dekoreret Altervæggene i en Række Kirker (Nathanael, Lukas, Elias, Solbjerg Kirker i Kbh., Vor Frue i Aalborg, Hvorup og Nørre Sundby Kirker). Endelig har han udført en Del Portrætter, Selvportrættet (1903), Carl Jacobsen (Carlsberg), Duurloo (Raadhuset), Kühnell, Pastor Jantzen (Gentofte). Han har desuden spillet en betydelig Rolle i det danske Kunstliv som Lærer ved Kunstnernes Studieskole. En begavet og mangesidig belæst Personlighed, en aandelig bevæget Mand, der kunde give sine Følelser kunstnerisk rammende Udtryk, en dygtig Tegner; men ikke nogen stor Originalitet eller virtuos Farvemester. Han har udført over 125 Raderinger, mange af dem, især de religiøst betonedede, af betydelig Værdi. S.s Formue gik efter hans Død til kunstneriske Formaal i Kbh. D. i Kbh. — Ugift. O. A.

Litt.: Sig. Müller: „Nyere dsk. Malerkunst“ 1884, i „Kunst“ 1904 og „Julestjernen“ 1907; „Kbh.“ ³⁰/₆ 1921; Nekrologer i „Berl. Tid.“ (af Th. Oppermann) ¹⁴/₂ 1917 og „Ill. Tid.“ ²¹/₂ s. A.

Schwartz, Johan Adam (²⁹/₁₁ 1820—¹¹/₁₂ 1874), Kunstdrejer. F. i Kbh. Forældre: Kunstdrejer J. G. S. (s. d.) og Augusta Margrethe Frels. Var tidlig

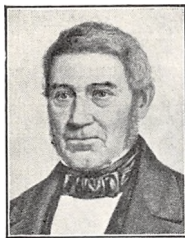

bestemt til at indtræde i Faderens Virksomhed: alligevel var det ikke den praktiske Færdighed i Haandværket, Faderen lagde Vægt paa ved hans Uddannelse. Han gik i Petri tyske Realskole og i Borgerdydskolen i Kbh. og blev straks efter Konfirmationen beskæftiget i Etablissementet. Men allerede 17 Aar gammel blev han sendt paa en Udenlandsrejse til Paris og London under J. B. Dalhoffs (s. d.) Ledsagelse og Vejledning. Efter Hjemkomsten blev han Faderens Medarbejder, væsentlig dog som den, der havde Kundskaber i andre Retninger end Faderen, bl. a. i Færdigheden at omgaaes Pen og Blæk. 1847 blev han Medinteressent i Forretningen, der samtidig antog Firmanavnet J. G. S. & Søn. Forinden havde han maattet aflægge Mesterprøve; Borgerkab fik han 1846. S., som tidlig havde vist Interesse for en forbedret Haandværkerundervisning — det var væsentlig paa hans Initiativ, at Industriforeningen 1841 fik en Skole i Gang — lagde indenfor sit eget Fag Vægt paa en kunstnerisk Udførelse og arbejdede gerne sammen med Kunstnere. Han var en varm Tilhænger af G. F. Hetschs Bestræbelser for at bringe Kunst og Haandværk i nær Berøring med hinanden. Sammen med V. Klein var han virksom for Oprettelsen af den nye Haandværkerskole 1868. Et Legat, som 1872 overrakte ham af en Kreds af Medborgere, skænkede han til denne Skole. Indenfor Industriforeningen var han virksom; Formand 1857—61. Som Borgerrepræsentant 1859—65 arbejdede han bl. a. for Gennemførelsen af Indkomstskatteloven 1861. Indenfor den 1865 stiftede „Arbejdernes Byggeforening“ øvede han stor Indflydelse, efter at han 1868 var indvalgt i Bestyrelsen; en af de første af Foreningen anlagte Gader kom til at bære hans Navn. D. i Kbh. — Gift 1847 Thora Louise Kühl, d. 1875. G. N.

Litt.: C. Nyrop i „Maanedsskr. udg. af Industriforeningen“ 1875, S. 63 ff., „Industriforeningen i Kbh. 1838—88“ 1888 og „Bidrag t. dsk. Haandværkerundervisnings Hist.“ 1893; Nekrolog i „Ill. Tid.“ ²¹/₂ 1875.

Schwartz, Johan Georg (²⁹/₂ 1789—²⁰/₈ 1864), Kunstdrejer. F. i Büdingen ved Hanau. Forældre: Fragtmand, Landbruger Johan Nicolaus S. og Henriette Hölzgerin. Kom som ung Drejerlærling 1805 til Kbh., hvor han udlærtes af sin Farbroder, Kunstdrejer

Johan Adam S. Allerede 1808 fik han Borsgerskab som Kunstdrejer i Kbh., fik 1812

Indfødsret og udnævntes samme Aar til Hofkunstdrejer. Da Farbroderen døde 1835, overtog han dennes Virksomhed, som han alt i flere Aar havde ledet, og førte Forretningen videre navnlig i fabriksmæssig Tilvirkning af Paraplyer, Kamme, Elfenbens-Tangenter o. l.

1835 havde han faaet Prædikat af det Kirurgiske Akademis Kunstdrejer og s. A. Bevilling som Fiskebensfabrikant. 1838 var han en af Medstifterne af Industriforeningen, og fra 1840 blev hans Etablissement, som hidtil havde holdt sig tilbage fra de siden 1810 stedfindende Industriudstillinger, stadig Udstillers og hævdede sit Ry som den anseeligste Virksomhed i sin Art herhjemme. 1845—47 var S. Formand for Industriforeningen. Fra 1838 til sin Død var han Forstander for den tysk-reformerte Menighed i Kbh. D. i Kbh. — Gift 1) 1813 Dorothea Spendrup, d. 1814. 2) 1815 Augusta Margrethe Frels, d. 1885. G. N.

Litt.: C. Nyrop i „Maanedsskrift udg. af Industriforeningen“ 1875, S. 63 ff., „Camillus Nyrop“ 1884 og „Industriforeningen i Kbh. 1838—1888“ 1888; Krak „Danm. ældste Forretninger“ 1915.

Schwartz-Nielsen, Thora Marie Kirstine (¹⁰/₇ 1854—¹⁰/₅ 1894), Skuespillerinde. F. i Kbh. Forældre: Bogbinder Wilhelm Schwartz

og Anine Emilie Olsen. Debuterede ²²/₆ 1871 paa Kasino som Batli i „Fandens Overmand“ og vandt ved Humør, livfuldt Temperament og københavnsk Slagfærdighed en Plads i Repertoiret. Hun blev anvendt baade i Folkekomedien og i Operetten, om end hendes

Stemme aldrig fik nogen skolemæssig Uddannelse, men hun havde ofte Vanskelighed ved at indordne sit urolige Sind under Teaterreglementets kolde Paragraffer, og 1879 forlod hun uventet Kasino for at modtage et Engagement ved Mindra Teatern i Stockholm. Hun længtes dog meget tilbage til Kbh. og Kasino, hvortil hun atter blev knyttet i Foraaret 1883 og hvor hun afsluttede sin sceniske Løbebane ²⁸/₅ 1890 som Katinika i „Gutter om Bord“. Hun nød stor Popularitet hos det brede københavnske Publikum, der morede sig over hendes uforfalskede, ofte vulgære Typer af Folkelivet. Hendes Pernille i „Kilderejsen“ ved Holbergfesten 1884 viste dog, at hendes Evner naaede videre, end den daglige Pligtjeneste

lod ane. D. i Kbh. — Gift 1877 Bagermester, senere Direktør for Kasino Carl Christian Eduard Nielsen, d. 1895. C. Bs.

Litt.: Ch. Kjerulf: „Grøn Ungdom“ I 1915, S. 21, 212 ff.; Carl C. Christensen: „Fra Grønne-gade-Kvarteret“ 1922, S. 10 ff.; R. Neliendam: „Kasino“ 1923, S. 54, 58, 62; Nekrologer i „Politiken“ ¹⁵/₆ 1894 og (af O. M.) i „Dannebrog“ s. D.

Schwarz, Frederik (¹⁵/₆ 1753—¹³/₇ 1838), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Skomager Gottfred S. og Cecilie Sørensen. Kom i Husset hos Præsten ved den tyske Menighed, som han tilhørte, blev 14 Aar gammel Elev paa det Kgl. Teaters Danseskole og vandt en mægtig Beskytter i H. V. v. Warnstedt, der æggede hans Ærgerrighed, saa hans Fremtidsønsker gik videre end til de komiske Partier i

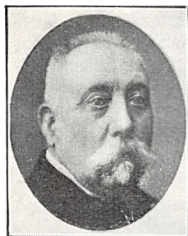
Balletterne og til den Ansættelse som Balletmester, der var stillet ham i Udsigt. Da Londemann døde 1773, aabnede der sig pludselig Udsigt for S. i Skuespillet, og ¹⁰/₃ debuterede han med Held som Henrik i „Den uformodentlige Hjemkomst“, hvorefter fulgte Roller som Crispin i „Crispin Lakaj og Doktor“ og Oldfux i „Den stundesløse“, der bragte ham Ansættelse som Skuespiller fra den følgende Sæsons Begyndelse. Og nu higede han, der havde fordybt sig i Tidens dramaturgiske Skrifter, besøgt Paris og været Medstifter 1777 af „Det dramatiske Selskab“, samt ved Warnstedts Mellekomst var blevet Frimurer, frem mod øget Magt og Indflydelse. Selskabet blev kun en Døgnflue, men S. svang sig gennem det op til at blive Teatrets Hovedinstruktør. Han vandt Yndest hos den mægtige General Eickstedt og fik denne til at udnævne Warnstedt til administrerende Direktør ved det Kgl. Teater. S. havde ved Iscenesættelsen af „Balders Død“ i „Det dramatiske Selskab“ paa Hofteatret vist, at han var en Teatermand af sikker Skole og Kultur — nu udviklede han sig som Skuespiller til en mangesidig Kunstner med et stort Register. Han spillede baade patetiske Roller som Sanders Niels Ebbesen og store Komedieroller som Figaro hos Beaumarchais, Sir Peter i „Bagtalsens Skole“, Jacob von Thyboe og Herman von Bremen. En mangfoldig og mangesidig Kunstner, der beherskede Scenen med suveræn Styrke, en udpræget Representant for sin Tidsalders Skuespildigtning, for den borgerlige Komædie i Kotzebues Glansperiode. Hans Replik havde efter ihærdigt Arbejde vundet nuanceret Klarhed og Vægt. Men inden hans Virksomhed paa Scenen endte, fik han Berøring med den ny Tid, idet han spillede Titelrollen i Oehlenschlä-

gers „Palnatoke“, der blev hans sidste nye Rolle. ²¹/₃ 1810 tog han som Sir Peter Afsked med Skuepladsen, fungerede videre i seks Aar som Instruktør og viste sig som J. Rosenau i „Hververne“ ²⁹/₁₂ 1816 endnu en Gang paa Scenen. S. har oversat en Række Stykker til Teatret, udgivet den yndede „Lommebog for Skuespilyndere“ (1784—86) og udrettet et ikke ringe Arbejde til Hævdelse af Skuespillernes sociale Stilling. Han havde Idéen baade til en Pensionskasse og en Enkekasse, han interesserede sig for Tanken om en Elevskole, og han søgte at opbølge Provinsteatret. For dansk Teaterhistorie har S. haft den Betydning, at han ud fra sit rige Fond af Minder meddelte Overskouet et værdifuldt Stof til Brug for hans Teaterhistorie og testamenterede ham sine litterære Efterladenskaber. Allerede i Lommebogen havde han skrevet „Historisk Efterretning om den danske Skueplads“. D. i Fredensborg. — Gift 1779 Anna Sophie Mayes, d. 1824.

C. Bs.

Litt.: „Nordia“ I 1795; Rosenstand-Golske og Rahbek i „Theone“ II 1811; Rosenstand-Golske; „Krit. Efterretninger“ 1839, S. 65; Oehlenschläger: „Erindringer“ I 1850, S. 115; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ II—IV 1856—62 og „Af mit Liv“ ved Neltendam II 1915; Edg. Collin i „Nær og Fjern“ 1880; „Jubeludg. af Holbergs Komedier“ III 1888; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; „Ill. Tid.“ ¹⁹/₇ 1891; „Museum“ 1893 II; „Teatret“ 1909—10; „K. L. Rahbeks Ungdomskærlighed“ 1911 („Memoirer og Breve“ XV); „Personalh. Tidsskr.“ VI 3 1912; Breve i Birket Smith: „Til Belysning af litt. Pers. o. Forh.“ 1884 og i Neltendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ 1911.

Schwarz-Nielsen, Julius Christian August (²⁷/₅ 1847—⁷/₉ 1922), Statskonsulent. F. i Frederikssted, Grønland. Forældre: Præsten Johan Georg Rasmus Nielsen og Justine Cathrine Elisabeth Schwarz. Blev Student 1867 og gik Militærvejen, blev Sekondløjtnant 1869, Premierløjtnant 1874, derpaa oversat til Ryteriet med Tjeneste ved 5. Dragonregiment. Han gennemgik derefter Ride- og Beslagskolen i Kbh. og

tog Dyr lægeeksamen 1882, blev Rittmester 1884 og ansat ved Remontekommissionen, 1892 Eskadronschef ved 4. Dragonregiment, senere Skoleofficer og Lærer ved Officersskolen, 1899 overført til Reservén. — S.-N. var meget interesseret i Hesteavl; som tro Elev af Prosch (s. d.) saa han med stor Agtelse op til denne sin Lærer og stræbte baade mundtlig og skriftlig at hævde hans Opfattelse af Avlens Love og Principperne for dens Ledelse. Han kæmpede for at faa Avlen af Frederiksborghesten ført i rene Linier, og det skyldes i høj Grad hans energiske, maalbevidste Arbejde, at vi nu i denne besidder en national Hest af ren Afstamning. S.-N. lod sig ikke rokke fra den

Stilling, han fra sin Ungdom havde indtaget i Hesteavlsspørgsmaalet, men hans Opræden var præget af en Finhed og Hensynsfuldhed, som ikke altid var til Stede hos Modstanderne. 1898—1908 var han Redaktør af „Tidsskrift for Hesteavl“, blev 1905 Konsulent i den lettere Hesteavl under De samvirkende sjællandske Landboforeninger; 1909 blev han Statskonsulent, hvilken Stilling han fratraadte paa Grund af Alder kort før sin Død. Han var i flere Aar Censor i Anatomi og senere i Hesteavl paa Landbohøjskolen. D. i Kbh. — Gift 1882 Mathilde Jensen.

A. C.

Litt.: „Aftenposten“ ²²/₃ 1912; „Fyns Stifts Landbrugstid.“ 1917; Nekrologer i „Ugeskr. f. Landm.“ 1922, „Vort Landbrug“ s. A., „Hippol. Tidsskr.“ s. A., „Tidsskr. f. Landøk.“ s. A., „Fyns Stifts Landbrugstid.“ s. A., „Den unge Landm.“ s. A. og „Berl. Tid.“ ⁹/₈ s. A.

Schytte, Andreas (Anders) (¹⁶/₈ 1726—²⁷/₈ 1777), statsvidenskabelig Forfatter. F. i Ugerslev, Fyn. Forældre: Sognepræst Rasmus Andersen S. og Johanne Cathrine Faber. Blev Student 1744 og Cand. theol. 1750, gjorde som Huslærer for en ung adelig en fleraarig Udenlandsrejse og blev 1759 Professor ved Sorø Akademi i offentlig Ret og Statsvidenskab. Foruden at docere disse Fag udgav han tre større Værker, om „Staternes indvortes Regering“ (5 Bd. 1773—76), om „Staternes udvortes Regering“ (2 Bd. 1774—75) og om „Danmarks og Norges naturlige og politiske Forfatning“ (1777, ufuldendt). Det betydeligste af disse er det førstnævnte, der efter Tidens Brug omhandler politiske, økonomiske og humane Spørgsmaal paa én Gang, men som er skrevet paa Grundlag af en omfattende Viden og i en livlig Stil. S. var i meget som næsten alle datidige „statsvidenskabelige“ Skribenter paavirket af Montesquieus „Esprit des lois“, men dog ikke af dennes Frihedstendenser. S. var Tilhænger af Enevælden, var Modstander af Bøndernes Frigørelse og af Datidens fritænkernes Udvikling paa det religiøse Omraade. Hans Skribentvirksomhed blev i det hele uden Betydning for vor sociale og økonomiske Udvikling. D. i Sorø. — Gift 1763 Karen Kruusberg, f. Stæhr, d. 1793.

E. C.

Litt.: E. Holm: „Nogle Hovedtræk af Trykkefrihedens Hist. 1770—73“ 1885; Blsgaard: „Den dsk. Nationaløkonomi i 18. Aarh.“ 1902; Bobé: „Reventlowske Pap.“ VI 1903, S. 511 og IX 1922, S. 377.

Schytte, Frederik Vilhelm (²⁶/₆ 1800—³⁰/₁ 1873), Politiker. F. i Odense. Forældre: Regimentskvartermester Carl Gustav Schiøt og Vilhelmine Marie Cathrine Weinicke. Brodersøn af Andreas S. (s. d.). Voksede op i smaa Kaar, var 1816—20 Skriver hos G. L. Baden

(s. d.), blev 1824 dansk Jurist og var 1827—29 Fuldmægtig i Horsens, ejede 1829—51 en Olie-

mølle sst., som han en Tid flyttede til Lundum. Han ejede derefter flere Herregaarde, 1851—53 Matrup, 1853—54 Vedbygaard og købte 1860 selvanden Rabeshave Bryggeri i Kbh. Ved sin Død ejede han Sindshvile paa Frbg. Han gjorde sig kendt som Medlem af de nørrejske Stænder 1838—48, hvor han hørte til Frihedspartiet, siden i den grundlovgivende Rigsforsamling, hvor han stod i højre Centrum og stemte for Bruun-Jespersens Forslag, skønt oprindelig Tilhænger af Ettingsystemet. 1849 indlagde han sig Fortjeneste som Formand i Forplejningskommissionen. 1849—53 var han Landstingsmand for 10. Kreds og 1858—64 Folketingsmand for Kerteminde; han tilhørte de nationalliberale, men havde ingen fremskudt Plads, deltog i Debatten f. Eks. om Møllerloven 1852 og Fæstespørgsmaalet 1858 og kæmpede især mod Tscherning og J. A. Hansen. En praktisk, varmhjertet Mand af udpræget selskabeligt Tilsnit og en vis lyrisk Veltalenhed. D. i Kbh. — Gift 1831 Henriette Utke, d. 1888. P. E.

Litt.: Om Slægt se Jul. Clausen: „Den dsk. Tartuffe“ 1916; Barfod: „Dsk. Rigsdagskalendar“ 1856; Zodiacus: „Parlamentariske Stjernebilleder“ 1875; K. Meyer: „De forenede Bryggerier“ 1916, S. 34; Neergaard: „Under Junggrundloven“ 1892—1916; „Saml. t. jysk Top. og Hlst.“ III 5 1906—08; Nekrologer i „Horsens Avis“ 21/1 1873 og „Ill. Tid.“ 23/2 s. A.

Schytte, Frida (f. 31/3 1871), Violinistinde. F. i Kbh. Forældre: Overretssagfører Carl Frederik Vilhelm S. og Ausa Høhling. Sø-

nedatter af F. V. S. (s. d.). Viste allerede fra det 6. Aar udprægede Evner for Violinspillet, fik Undervisning hos Ferd. Stockmarr og fra 1834 af Vald. Tofte, fuldendte senere (1888) sine Studier ved Konservatoriet i Paris, hvor Massart, Joachims og Wieniawskis Lærer, samt

Bertheliev underviste hende. Ved Afgangen her (1890) fik hun „premier prix“. Hun optraadte de følgende Aar paa talrige Koncerter i Ind- og Udland og vandt et højt anset europæisk Navn („Frida Scotta“). En blændende Teknik og en klangkøn, sjælfuld Tone karakteriserede hendes Spil. — Gift 1897 Maleren Friedrich August Christian Sigmund v. Kaulbach, d. 1920. E. A.

Litt.: Om Slægt se F. V. S.; „Kbh.“ 5/4 1890; „Dannebrog“ 7/9 1895; C. F. Hansen: „Tournée-

minder“ s. A., S. 53—70; „Berl. Tid.“ 5/6 s. A.; „Sv. Musiktid.“ 1897.

Schütte, Gudmund (f. 17/1 1872), Sprogmand. F. paa Eskær, Salling. Forældre: Godsejer Ludvig Theodor S. og Augusta Marie Cathrine Petersen. Blev Student 1889, vandt 1897 Universitetets Guldmedaille og tog 1898 Magistergraden i Tysk. 1897 var han med at stifte „Selskab for germansk Filologi“, hvor han i en lang Aarrække var Bestyrelsesmedlem, og udgav 1898—1904 Selskabets „Budstikke“,

ligesom han tog virksom Del i Selskabets Arbejde for Privatlærernes Organisation. S.s videnskabelige Virksomhed har særlig omhandlet de gottonske Folks ældste Forhold; hertil hører hans Doktordisputats „Oldsagn om Godtjod“ (1907) med Fremdragelse af oversat Stof og nye, værdifulde Synsmaader (episke Love), men i tung, vanskelig tilgængelig Form; ligesaa hans indholdsrige Anmeldelse af Bremers „Ethnographie der germanischen Stämme“ („Zeitschr. für D. Alt.“ 1901), Afhandlingen „Vor Anglerne Tyskere?“ („Sønderj. Aarb.“ 1900), „Ptolemy's Maps of Northern Europe“ (1917), o. fl., hvor hans omfattende Kendskab til det ældste Kilstof, baade historisk og sprogligt, gør sig gældende. I flere Afhandlinger har han søgt at finde Oprindelsen til Nibelunge-Sagnene. Sin oprindelig meget stærke Paa-virkning fra tysk Videnskab har han søgt at frigøre sig fra, og mere og mere har han kastet sig over hjemlige Emner, som „Nordens ældste Indbyggernavne“ (1917), „Vor mytiske Kongerække“ (1917), „Offerpladser“ (1918), til Dels i populær Form som „Salling Syssels Oldsaga“ (1915), „Heltebogen om Bojerik“ (1913) og „Fra Flinteflækken til Lurmærket“ (1922). Dette hænger sammen med hans store Arbejde for at bekæmpe tyske Overgreb, som har affødt en Række dokumenterede Angreb paa Altyskerne og deres Lærdomme. I Spørgsmaalet om Nationalitetskampe i gammel og ny Tid er han inde som faa; desuden har han stærke kunstneriske Interesser. Siden 1915 har han ejet sin Fødegaard Eskær og Godset St. Andrå i Kärnten. — Gift 1909 Elsa Pichler.

M. K.

Litt.: Slægt i „Medd. om Familien Ammitzboell“ 1902; Selvbioграфи i Univ. Progr. Novb. 1907; Univ. Aarb. 1897—98, S. 831; „Berl. Tid.“ 20/12 1922; „Politiken“ 26/10 s. A.; „Den ny Tid“ s. A.; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Eskær); „Dsk. Studier“ 1907, 1921 og 1923; „Kbh.“ 14/11 1909; „Ringsted Folketid.“ 7/11 ff. s. A.; „Ugens Tilskuer“ 2/7 1915 og (af V. la Cour) 1/10 1919; „Jyllandsposten“ 4/1 1914 og 21/9 1919; H. Brix i „Ill. Tid.“ 6/10 s. A.; „Nationaltid.“ 20/10 s. A.; „Berl. Tid.“ 27/12 s. A.; „Højskolebl.“ 29/4 1920; „Geogr. Tidsskr.“ 1918.

Schytte, Henrik Vissing (¹/₅ 1827—²²/₂ 1903), Musikkritiker. F. i Aarhus. Forældre: Alterdegn Knud S. og Ane Thomsen.

Lærte i Barndommen Guitar, Klaver og Violin i det meget musikdyrkende Hjem, kastede sig fra det 14. Aar over Violoncellen, hvilket Instrument han senere ivrig dyrkede som Kammermusikspiller i Amatør- og Kunstnerkredse i Hovedstaden under Studietiden her.

Blev Student 1846, studerede først Filologi, opgav dette, slog sig paa Journalistikken og gav Musikundervisning, var 1855—68 ansat i Krigsministeriet, ejede 1870—83 Plenges Musikhandel. Sin egentlige Indsats gjorde S. som Musikmelder ved en Række af de største Hovedstadsblade, „Dagens Nyheder“, „Dagbladet“, „Børstidende“, siden 1891 ved „Berlingske Tidende“, hvor hans Musikkritik stedsvis var baaret af vel gennemtænkt Forarbejde, skarp lagttagelse og redelig og uangribelig Vurdering. 1884—93 redigerede han „Musikbladet“, hvis Indhold — Anmeldelser, Smaakauserier af musikhistorisk eller musikæstetisk Art — for det meste var forfattet af ham selv. 1888—92 udgav han det første danske Musikleksikon, der for den udenlandske Musiks Vedkommende i ikke ringe Grad bygger paa fremmede Forbilleder, men som i alt, hvad angaar dansk Musik og danske Musikforhold, indeholder et betydeligt Førstehaandsarbejde. S. var ikke nogen omfattende eller stort seende Aand paa det musikalske Omraade, holdt sig nøje til det Grundlag, paa hvilket han selv havde modtaget sin musikalske Opdragelse og evnede ikke, hvor gerne han ønskede det, at følge med i de nyere Strømninger, der dukkede frem i hans Tid. Ved sin Redelighed og ved sin klare og skarpe Pen staar han dog trods alt som klassisk Repræsentant for dansk Musikkritik. D. i Kbh. — Gift 1857 Jørgine Hansine Emilie Lund, d. 1861.

E. A.
Litt.: Slægt i „Peter Tygesens Stam.“ 1859; Ch. Kjerulff: „Gift og hjemfaren“ 1916; Nekrologer i „Ill. Tid.“ ¹/₂ 1903 (af G. Hetsch) og i „Berl. Tid.“ ²⁴/₂ s. A.

Schytte, Ludvig Theodor (²⁸/₄ 1848—¹⁰/₁₁ 1909), Komponist, Pianist, Musikpædagog. F. i Aarhus. Forældre: Alterdegn Knud S. og Ane Thomsen. Var oprindelig Farmaceut, men opgav dette til Fordel for Musikken, kastede sig over Klaverspillet, blev Elev (1870) af Neupert, kom 1884 paa det Ancker'ske Legat til Tyskland, studerede i Weimar hos Liszt og senere i Berlin. Han bosatte sig 1886 i Wien, hvor han virkede som Klaverlærer, 1895—1907 ved Horáks Konservatorium. De sidste Aar af sin Leve-

tid var han Lærer ved Stern'ske Konservatorium i Berlin. S. har komponeret ikke

faa Sange (Op. 4, 31, 36, 67, 82, 134), men det er dog paa Klaverets Omraade, Hovedparten af hans Kompositioner falder. Det er her dels de ganske smaa og tæt sluttede Former, han har dyrket: lyriske Smaastykker, Impromptus, Karakterstykker, Danse, Albumblade, Idyller, Skitser, Miniaturer etc., om end de større Former ikke var ham fremmede (Sonate, Op. 53, Klaverkoncert, Op. 28, Koncertparafase), dels Undervisnings- og Studielitteraturen. Kendte saa at sige af alle er her hans Skalastudier, Pedalstudier, Koncertetuder, tekniske Forstudier til klassiske Værker (1893) og hans mange Børnestykker, Klaverskolen (Op. 21), „Børnenes Musik“, de femtonige Smaastykker, musikalske Billedbøger etc. S. viser sig i denne Side af sin Musikervirksomhed som en betydelig Pædagog. Hans Virke har paa dette Omraade sat tydelige Spor, og Indflydelsen fra hans musikpædagogiske Arbejde mærkes den Dag i Dag. Som Komponist er S. i Besiddelse af smidig og elegant Sats, hvor Sansen for det klavermæssige og det virtuose klinger stærkt igennem; betydelige Tanker har ikke nedfældet sig i hans Produktion, men hans Værker var en Overgang alligevel steds paa de nordiske Pianisters Repertoire, hvor de gjorde stormende Lykke (f. Eks. „Hen over Steppen“, kreeret af Sophie Menter). D. i Berlin. — Gift 1873 Jutta Octavia Lippert, d. 1924.

E. A.
Litt.: Slægt se H. V. S.; Hustrus Slægt i P. J. Schmidt: „Legatstifteren N. Brocks og Lene Bredales Slægt“ 5. Udg. 1891 og R. S. Holst: „Stamt. over Slægten Sommerfeldt“ 1923; Nekrolog i „Berl. Tid.“ ¹¹/₁₁ 1909.

Schæbel, Oluf Conradus (⁸/₇ 1862—¹⁸/₁ 1918), Kunstsmedemester. F. i Kbh. Forældre: Smedemester Peter Ferdinand S. og Albertine Bølichau. Lærte Smedehaandværket i Faderens Værksted og blev Svend 1881. Han tilhørte en Slægt, som i henved 200 Aar havde virket som Smede i Kbh., og følte sig som en af Bærerne af sit Haandværks bedste Traditioner. Efter at han 1883—87 havde uddannet sig paa Rejser i Tyskland, Østrig

Schweiz, Italien og England, etablerede han sig 1892. I de følgende Aar udgik fra hans Værksteder bl. a. en Mængde Arbejder til offentlige Bygninger. Medens hans faglige

Dygtighed skaffede ham en voksende Anseelse i vide Kredse, lagdes der stærkt Beslag paa hans repræsentative Personlighed indenfor hans Fagfællers Kreds. Med et jovialt Væsen, der let fik Forhandlingerne til at glide, forbandt han et sundt Blik og en fast Haand, og han fik efterhaanden Sæde i de betydende Organisationer, der stod hans Fag nær. Han var Bisidder i Smedelavet, Næstformand i Haandværkerforeningen og sad bl. a. i Bestyrelserne for Forening for Kunsthaandværk (1907—13), Teknologisk Institut (1913—18) og Historisk-teknisk Samling (1911—18), ligesom han var Repræsentant i Fællesrepræsentationen og Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening. D. i Kbh. — Gift 1894 Louise Rasmussen.

G. N.

Litt.: „Berl. Tid.“ 9/7 1912; „Nationaltid.“ s. D.; Nekrologer I „Berl. Tid.“ 19/1 1918, Nationaltid.“ 18/1 s. A. (af C. A. C.) og „Politiken“ 19/1 s. A.

Schönberg, Hans Henrik (²⁰/₈ 1785—⁹/₁₀ 1845), Skuespiller, Hofembedsmand. F. i Kbh. Forældre: Skoleholder Bent S. og

Frederikke Vinzentine Rathenburg. Debuterede ³⁰/₆ 1803 paa det Kgl. Teater i Titelrollen i Syngestykket „Alexis“, og hans klangfulde Tenorstemme, som selve du Puy havde uddannet, blev ham en god Støtte i de Opgaver, der tilfaldt ham i de fire Aar, han tilhørte Scenen.

Efter 1807 at have taget sin Afsked blev han Regimentskvartermester først ved Sapøerne, senere ved Livgarden, hvor han ogsaa fungerede som Auditor, indtil han 1824 blev Hofinspektør. 1832 udnævntes han til Bureau- og Ekspeditionschef i Overhofmarskallatet, og han fik af Overhofmarskalk Hauch det bedste Lov som Embedsmand. S. interesserede sig for Filantropi, men glemte dog ikke sin gamle Kærlighed Teatret, for hvilket han oversatte flere Arbejder. Phister kopierede ham i en Rolle, men Skuespillerens Insinuation mod den højtfortjente Embedsmand var ganske grundløs. D. i Kbh. — Gift 1807 Dorothea Cathrine Ipsen, f. Kirkerup, d. 1857. C. Bs.

Litt.: Slægti H. A. Møller: „Stamt. over Slægterne Stampe og Thestrup“ 1910, S. 247; Over-skou: „Den dsk. Skueplads“ IV 1862; Zinck: „J. L. Phister“ 1896, S. 96 ff.; „Dannebrog“ ¹²/₆ 1898.

Schönberg, Jørgen Johan Albrecht v. (²⁷/₀ 1782—¹⁷/₁₀ 1841), Læge. F. i Lyderslev ved Storehedinge. Forældre: Skoleholder Bent S. og Frederikke Vinzentine Rathenburg. Blev Student 1800 og studerede Medicin, men levede mest som Journalist. 1807—30 boede han i Udlandet, blev Dr. med. i Göttingen 1808 og kom 1811 til Neapel, hvor han efterhaanden skaffede sig en betydelig

Lægepraxis og nød uhyre Anseelse blandt høje og lave, blev Dr. med. ved Universitetet 1819, endte som Generalmedikus ved den østrigske Arme dér og konsulterende Læge for alle Neapels Fatiganstalter; han blev endog adlet. 1830 vendte han tilbage til Landet og vandt ogsaa her et vist Ry, blev Hofmedikus og 1840 Livlæge for Caroline Amalie. Kvantitativt er hans litterære Produktion betydelig; det er dog mest Oversættelser, Referater, Nekrologer osv., han har skrevet; men han har gjort sit Fædreland Nytte ved at udbrede Kundskab om dansk Videnskab og danske Videnskabsmænd i Udlandet. Han var en livlig, meget sprogydgtig men urolig Mand, der vaklede mellem Journalistik (Redaktør af „Berlingske Tidende“ 1834—38) og Lægevidenskab. Et godt Arbejde har han efterladt i Beskrivelsen af Pestepidemien i Noja 1815—16. D. i Kbh. — Gift Francisca Victoria Caroline Schöpf, d. 1847.

F. L.

Litt.: Slægt se H. H. S.; mødrene Slægt hos Lengnick (R. M. Bagger); Hustru se Lengnick (Liebenberg); „Folke“ I 1859; Ørsted: „Af mit Livs og min Tids Hist.“ I 1851, S. 234 ff.; Nekrolog i „Berl. Tid.“ ²¹/₁₀ 1841.

Schönberg, Karl Kristian Stefan Kaspar Aleksander Henrik (³/₈ 1832—²⁹/₀ 1908), Boghandler. F. i Kbh. Forældre: Hofmedikus J. J. A. S. (s. d.)

og Hustru. Kom efter Skolegang bl. a. paa Sorø Akademi i Lære hos Andr. Fr. Høst 1851—56. 1857 begyndte han den Forlagsvirksomhed, til hvilken hans Navn endnu er knyttet, og som fik sit særlige Præg ved den Tilknytning, S. havde til grundtvigske Kredse. Saa godt som hele den religiøse Litteratur indenfor denne kirkelige Retning udkom paa hans Forlag, blandt hvis førende Navne var Mænd som Fr. Barfod, Vilh. Birkedal, V. J. Hoff, Otto Møller, J. H. Monrad og H. F. Rørdam. Ogsaa den store Udgave af Grundtvigs poetiske Skrifter var han Forlægger for. Han nød megen Anseelse i den grundtvigske Lejr og var knyttet til mange af dens Mænd ved Venskabs Baand, men ogsaa hans Standsfæller anerkendte hans noble Tænkemaade og gjorde ham 1904 til Æresmedlem af den danske Boghandlerforening. Ved Siden af Forlagsvirksomheden drev han 1862—98 en betydelig Sortimentsboghandel, der senere overgik til Olaf O. Barfod, medens Forlaget

1905 solgtes til Ernst Bierberg og Michael Jensen. S. er en af de smukkeste Skikkelser indenfor dansk Boghandel i nyere Tid; han attraaede ikke den store Vinding, men forstod den sjældne Kunst at sætte et personligt Præg paa sit Forlag. D. i Kbh. — Gift 1866 Lovise Johanne Schytz, d. 1908. S. D.

Litt.: Slægt se H. H. S.; „Nord. Boghandlertid.“ 21/7 1882; Oiaf O. Barfod i „Højskolebl.“ 1/8 1902; „Politiken“ 1/1 1905; Dolleris: „Danm. Boghandlere“ 2. Udg. 1906; Nekrolog i „Nord. Boghandlertid.“ 24/6 1908.

Schönheyder, Christian Vilhelm (15/11 1820 — 9/2 1897), Søofficer, Politiker. F. i Kbh. Forældre: Admiral Ulrich Anton S. og Christiane Clausine Hansen. Sønnesen af J. F. G. S. (s. d.). Blev Sekondløjtnant 1840, Premierløjtnant 1849, Kaptajn løjtnant 1861, Kommandør 1868, Kontreadmiral 1881, afgik 1885. Han deltog i „Hekla“s Kamp paa Neustadt Bugt 21/7 1850, da „v. d. Tann“ blev skudt i Brand, var

1864 i Marineministeriet, havde senere flere Chefkommandoer og var Eskadrechef 1880. Han var Folketingsmand for Kbh.s 8. Kred. 1869—73, men trak sig bort fra Kredsen, da han gik fra Højre over til Venstre; han søgte senere forgæves Valg 1887 i Roskilde. Han var folkelig og godhjertet, men tyrannisk og sarkastisk og støttede ved sit Væsen Kollegerne fra sig. D. i Kbh. — Ugift. V. G.

Litt.: Slægt hos Lengnick, i Elvius og Hiert-Lorenzen: „Dsk. patr. Slægter“ 1891 og Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1923, S. 12, 16, 47, 54, V s. A., S. 65, 77, 208, 220, 319, 330; Nekrologer i „Politiken“ 9/2 1897 og „Tidsskr. f. Søvesen“ 1898.

Schönheyder, Johan Franciscus Gottlieb (20/2 1701—28/6 1777), Kirurg. F. i Ilmenau, Thüringen. Faderen Lærer. Var først i Lære hos en Kirurg i sin Fødeby, hvorfra han afgik med Lærebrev 1720, studerede derpaa i Berlin og Halle og kom 1728 til Kbh., hvor han blev Elev af den dygtige Kirurg og Fødselshjælper H. D. Clausen. 1735 opnaaede han efter at være eksamineret af Joh. de Buchwald at blive privilegeret Operatør, og han erhvervede snart en betydelig Praksis som Kirurg og maaske særlig som Akkuchør, skønt der fra Barberlavet lagdes ham adskillige Hindringer i Vejen. S. nød megen Tillid i Befolkningen og var en af de meget faa egentlige Fødselshjælper, han var sikkert ogsaa baade en dygtig Praktiker og en kundskabsrig Kirurg, men paa ingen Maade nogen Foregangsmand, har saaledes næppe anvendt Fødselstangen. Blandt de københavnske Læger nød han — Outsideren — megen Agtelse, og der vistnes ham Anerkendelse paa flere Maader. D. i Kbh. — Gift 1736 Mette Mossin, d. 1766. F. L.

Litt.: Slægt se Christian S.; Herholdt og Mansa: „Saml. t. d. dsk. Medicinalhist.“ I 1835, S. 124 ff.; V. Ingerslev: „Danm. Læger og Lægevæsen“ II 1873, S. 349.; Jul. Petersen: „Den dsk. Lægevidenskab 1700—50“ 1893; E. Ingerslev: *Matthias Saxtorph* 1913.

Schönheyder, Johan Henrich (7/6 1744—25/5 1831), Læge. F. i Kbh. Forældre: Kirurg J. F. G. S. (s. d.) og Hustru. Blev Student allerede 1757 (med Udmærkelse) og vandt 1761 en Pris for en akademisk medicinsk Opgave. 1765—68 rejste han med Tode og studerede i Leyden, Edinburgh og London, tog medicinsk Eksamen i Kbh. 1768 og disputerede s. A. Opmærksomheden henledees snart paa ham, og han opnaaede adskillige faste Lægestillinger: ved den almindelige Plejestiftelse, Vajsenhuset, Sct. Hans Hospital, Vartov, blev Distriktslæge 1798. S. var en begavet og alsidig interesseret Læge, der ogsaa værdsattes højt af sin Samtid, men tydeligt nok dog har følt sig lidt tilsidesat. Han var Medstifter af det medicinske Selskab 1772 og blev senere Æresmedlem, var ved sit 50 Aars Doktorjubilæum Genstand for usædvanlig Æresbevisning fra sin Stands Side. I det medicinske Selskabs Skrifter har han offentliggjort adskillige Meddelelser af kasuistisk og terapeutisk Indhold og har oversat nogle medicinske Skrifter. Hans betydeligste litterære Produktion er dog af æstetisk Indhold, bestaar mest af Oversættelser af Milton og Æneiden; han var ogsaa en Tid Redaktør af „Alm. dansk Litteraturjournal“. Sin Lægevirksomhed fortsatte han højt op i Aarene. D. i Kbh. — Gift 1) 1774 Elisabeth Magdalena Esmarch, d. 1777. 2) 1777 Pauline Charlotte Hyllested, d. 1834. F. L.

Litt.: Slægt se Christian S.; Selvbibliografi i Progr. ved Doktorpromotion 1768; „Dsk. Minerva“ 1818; „Ved Højtideligholdelsen af J. H. S.s Doktorpromotions 50 Aarsdag“ 1819; Wendt i „Nyt Bibl. f. Læger“ 1820; G. L. Baden: „Christian VII.s Regerings Aarbog“ 1833, S. 137 f.; V. Ingerslev: „Danm. Læger og Lægevæsen“ II 1873, S. 545 ff.; „Dsk. Mag.“ V 4 1901; Johnson: „Københavnske medicinske Selskaber“ 1922.

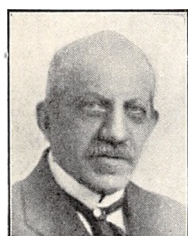
Schönweller, Georg Lorenz (f. 12/7 1876), Vandbygningsingeniør. F. i Kbh. Tog polyteknisk Adgangseksamen 1893 og Eksamen for Bygningsingeniører 1899, var derefter et Aars Tid beskæftiget hos Ingeniør Ed. Andersen ved Havne- og Jernbaneanlæg samt ved Kalkbrudsdrift ved Klagstorps Kalkbrott i Sverige, indtil han blev ansat som assisterende Ingeniør ved Kbh.s

Havnevæsen. 1901 blev han tillige Assistent i Vandbygningsfagene ved Polyteknisk Lærestalt. 1909—11 var han Hjælpedocent. Da han sidstnævnte Aar blev Professor i de nævnte Fag, forlod han Havnevæsenet. S. er en dygtig Pædagog og har fremmet sit Fag ved Udgivelsen af en Række Forelæsninger over Fundering (1912), Vandbygning (I 1920), Vandbygning II: Vandløbsregulering, Kanaler, Sluser (1920), Vandbygning III: Havnebygning (1918). Han er tillige en særdeles praktisk projekterende Ingeniør, hvis Hovedarbejder er Havne- og Skibsværfts anlæg i Kbh.s Sydhavn og ved Køge. 1914 blev han Formand for Ringkøbing Fjord Kommissionen og 1919 for Nissum Fjord Kommissionen. 1912—21 sad han i Teknisk Forenings Bestyrelse, og fra 1923 er han Medlem af Dansk Ingeniørforenings Bestyrelse. — Gift 1901 Elna Anna Emilie Hansen. M. C. H.

Litt.: „Berl. Tid.“ 2/3 1911.

Sebelien, John Robert Francis (f. 30/4 1858), Kemiker. F. i Kbh. Forældre: Tømrermester Johann

Louis S. og Dorothea Grude. Blev Student 1875 og tog polyteknisk Eksamen i anvendt Naturkundskab 1881, var 1881—83 Assistent ved Landbohøjskolens kemiske Laboratorium og 1883—85 ved sammes landøkonomiske Forsøgslaboratorium. I sidstnævnte Stilling blev han ved Samarbejdet

med N. Fjord ført ind paa Studiet af Agrikultur- og Mejerikemi. For at uddanne sig videre i fysiologisk Kemi drog han 1885 til Hammarsten i Upsala, hvor han især arbejdede med Æggehvidestoffernes Peptonisering. S. A. overtog han et Docentur i Mejerikemi ved Ultuna Landbrugsinstitut ved Upsala, hvor han virkede til 1889, da han efter en Rejse til Paris og London blev ansat som Lærer i Kemi og Bestyrer af det kemiske Laboratorium ved Aas Landbrugsskole i Norge, der senere blev til „Norges Landbrugsskole i Aas“, medens S. fik Titel af Overlærer og fra 1914 af Professor. 1883 vandt han Universitetets Guldmedaille for Prispogaven i Kemi; Afhandlingen blev oversat paa Tysk. S. har skrevet mange værdifulde agrikulturkemiske Afhandlinger og har haft stor Betydning for Kemi-studiet i Norge. — Gift 1887 Johanne Prosch. M. C. H.

Litt.: Univ. Aarb. 1882—83, S. 97; „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; „Tidsskr. f. Kemi“ (Kria.) 1909.

Secher, Carl Emil (3/5 1824—20/6 1888), historisk Forfatter. F. paa Williamsborg ved Vejle. Forældre: Regimentskvartermester Jeremias Müller S. og Margrethe Ag-

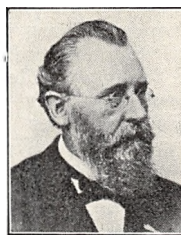
nete Grotum S. Tog Skolelærereksamen 1843, blev Student 1846 og tog Magisterkonferens i nordisk Filologi 1858. 1850 var han blevet Stipendarius i Gehejmearkivet og forblev i denne daarlig lønnede og ret inferiorer Stilling, til han 1883 blev Assistent i Kongerigets Arkiv. Han syslede hele sit Liv med historiske og sproglige Studier, skrev en Mængde leksikalske o. a. mindre Arbejder og udgav af større Værker bl. a. „Danmark i ældre og nyere Tid“ (3 Bd. 1873—76), hvor han skildrede Kbh.s Historie og Samfundslivets og Sædernes Udvikling. Endvidere skrev han Teksten til Richardts „Prospekter af danske Herregaarde“ 9.—20. Bd. (1857—68), udgav 1. Bd. af Povl Helgesens danske Skrifter (1852—55) og besørgede 2. Udg. af sin elskede Lærer N. M. Petersens Litteraturhistorie (1867—72). Han var en flittig og grundig Arbejder, men hans Syn paa dansk Historie var præget af et af moderne Liberalisme farvet Had til Enevælden og Tyskland, der gjorde ham ensidig. Hans Fortsættelse af L. C. Müllers Danmarkshistorie (5. Bd. 1884) skæmmes dog mindre heraf end andre af hans Arbejder. D. i Kbh. — Gift 1858 Boyeline Christine Rasch, d. 1908.

P. E.

Litt.: Slægt i V. A. Secher: „Den Grotumske Legatstamtavle“ 1875 og „Medd. om Slægten S.“ 1885; Selvbiografi sidstnævnte Sted S. 176; A. Thiset i „Fra Arkiv og Museum“ 1917, S. 58.

Secher, Vilhelm Adolf (17/6 1851—8/9 1918), Rethistoriker, Rigsarkivar. F. i Brøndum ved Aalborg. Forældre: Sogne-

præst Adolf Jeremias Müller S. og Marianne Augusta Vilhelmine Elisabeth Rettmeyer. Blev Student 1869, Cand. juris 1876, var Notarius ved det retsvidenskabelige Fakultet 1879—97, blev Dr. juris 1885. 1875 var han blevet Medhjælper i Kongerigets Arkiv, blev 1882 Assistent sst., 1883 i Gehejmearkivafdelingen af de samlede Arkiver, 1889 Arkivsekretær, 1892 Arkivar for Proviensarkivet i Kbh. og var, efter et Interregnum som Herredsfoged i Lollands Nørre Herred 1897—1903, Rigsarkivar 1903—15. Sekretær i Kommissionen af 3/3 1886 om Statens Papirforbrug, Medlem af Kommissionen om Len og Stamhuse 1909—13. Medens den praktisk-juridiske Virksomhed laa mindre godt for S. — udelukkende paa Grund af Uoverensstemmelse med Rigsarkivar A. D. Jørgensen

søgte han det ovenfor nævnte Retsbetjent-embede — stod han første Linie som Arkivmand og har ogsaa som Forfatter og Udgiver efterladt vægtige Spor i dansk Videnskabs Historie. Som Arkivmand var S. Elev af Joh. Grundtvig og navnlig af A. D. Jørgensen, fra hvem han i det hele modtog væsentlige Impulser. Han var Jørgensen en værdifuld Støtte ved Omorganisationen af de samlede Arkiver. S.s Ledelse af Provsarkivet var præget af hans sædvanlige Energi, konsekvent og nøjagtig gennemførte han Proveniensprincippet, hans Styrelse var, som det fra sagkyndig Side er udtalt, i høj Grad frugtbringende for Arkivvæsenet. Som Rigsarkivar virkede S., indtil han blev kuet af Sygdom, med Kraft og Initiativ. Det lykkedes ham bl. a. — iøvrig under megen Modstand og Strid — at gennemføre en Ombygning og Udvidelse af Hovedarkivet i Kbh. Til sine Underordnede stod han gennemgaaende ikke i noget godt Forhold. Han var ikke let at arbejde sammen med; han var en Enspændernatur, manglede Smidighed og Bøjelighed; hans Retssans kunde udarte til Rethaveri, han var snarere en Krigens end en Fredens Mand; han savnede den glatte, intetsigende Elskværdighed, han sagde sin Mening rent ud og uden Hensyn og paadrog sig allerede derved manges Vrede og Fjendskab. Trods sin store Optagedhed i Arkivet lykkedes det S., støttet paa en overordentlig Arbejdsevne og en sjælden Flid, at udfolde et baade kvalitativt og kvantitativt betydningsfuldt Forfatterskab. En ikke ringe Del af dette staar i nøje Forbindelse med hans Arkivgæring, saaledes „Vejledende Arkivregistraturer. I. Danske Kancelli og de dermed beslægtede Institutioner 1513—1848“ (1886), forskellige Afhandlinger ogsaa i tyske Tidsskrifter om Arkivvæsenet i Norden, „Meddelelser fra det danske Rigsarkiv“ (1906—18) o. a.; i denne Sammenhæng kan ogsaa nævnes Redegørelsen „Vort Papir“ (1887), der blev Udgangspunktet for en højst paakrævet Reform af den hidtil fulgte Praksis med Hensyn til Anvendelse af Papir i Administrationen. Som retshistorisk Forfatter og Metodik udgik S. fra Konrad Maurers Skole; det har utvivlsomt været til stor Skade for Studiet af Retshistorien, at S.s — og det juridiske Fakultets — Ønske om Oprettelsen af en Universitetsstilling for ham blev slaet ned — vistnok af Videnskaben uvedkommende Grunde. Meget nyt baade i Anlæg og Udførelse bragte S.s Doktordisputats „Om Vitterlighed og Vidnebevis i den ældre danske Proces. I. Om Vitterligheden“ (1885), om hvilken grupperer sig, foruden en Del Anmeldelser, f. Eks. af P. Hasse's Bidrag til nordisk Retshistorie, en Række Afhandlinger i Festskrifter til Maurer og Wimmer, i „Ugeskrift for Retsvæsen“ — „Om Teksterne af Kong Kristian den femtes Danske

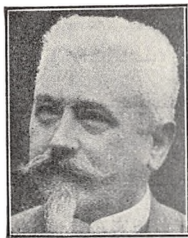
Lov og Lovens Udgivelse“ (1878) — „Kong Kristian V's Danske Lov og de tidligere Forsøg paa at tilvejebringe en almindelig Lovbog“ (1883), „Hvem har affattet „Det sidste Projekt“ til Danske Lov?“ („Tidsskr. f. Retsvid.“ 1896), „Bidrag til Kbh.s Rets- og Kulturhistorie i Kristian IV's og Frederik III's Tid 1624—1663“ („Hist. Medd. om Kbh.“ I 1908) o. a., samtlige prægede af S.s store Grundighed og Nøjagtighed, kritiske Sans og historiske, filologiske og palæografiske Indsigt. Sammen med Kr. Erslev hører S. til Foregangsmændene med Hensyn til Indførelsen af moderne Udgiverteknik i Danmark. Han bragte denne til Anvendelse paa sine Udgaver af Danske Lov (1878, 3. Udg. 1911), „Forarbejderne til Kong Kristian V's Danske Lov“ (I—II 1891—94, sammen med Chr. Støchel), „Forordninger, Recesser og andre kongelige Breve, Danmarks Lovgivning vedkommende, 1558—1660“ (I—VI 1887—1918, VI Bd.s 3. Hefte besørget af Villads Christensen), vistnok S.s betydeligste Arbejde, og „Samling af Kongens Rettertings Domme 1595—1614“ (I—II 1881—86). S. ydede endvidere en Del Bidrag til Historien — „Det danske Fyrvæsens Historie 1560—1660“ („Saml. t. jydsk Hist. og Top.“ 1899—1900) o. a. — og Personalhistorien — „Den Grotumske Legatstamtavle“ (1875), „Meddelelser om Slægten Secher (Siker), om de nulevende fire Hovedlinjers Forfædre, Slægten Siker i Middelalderen og den yngre Slægt“ (1885) o. a. Hans retsvidenskabelige Bibliografier i „Ugeskrift for Retsvæsen“ (1884, 1889, 1895 og 1903) betegner vel et Fremskridt overfor Aagesens Arbejde, men er dog ikke helt fyldestgørende. D. i Hellerup. — Gift 1880 Juliane Marie Assens.

Fz. D.

Litt.: Slægt I ovenn. to Stamtavler og I O. Jørgensen: „Slægten Jørgensen fra Følle“ 1918; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1885; E. Nystrom: „Camillus Nyrop“ 1922; Nekrologer I, „Til Minde om Rigsarkivar, Dr. jur. V. A. Secher“ 1918, „Politiken“ 9/9 1918 (af Axel Linvald), „Tidsskr. f. Retsvidenskab“ XXXI, 1918, S. 442—47 (af Poul Johs. Jørgensen), „Hist. Tidsskr.“ IX 1 1918—20, S. 227—29 (af G. L. Wad), sst. S. 229—30 (af Poul Johs. Jørgensen), „Fortid og Nutid“ II 1919 S. 230—31 (af Knud Fabricius), „Zeltchr. der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Germanistische Abteilung“ XXXIX 1919, S. 377—78 (af Max Pappenheim), „Berl. Tid.“ 9/9 1918 (af P. B. Grandjean), „Nationaltid.“ 9/9 s. A. (af G. Horne-mann) og „Højskolebl.“ s. A. (af Mar. Kristensen).

Secher, Villiam (17/1 1854—18/2 1907), Journalist. F. i Kbh. Forældre: Læge Matthias Poulsen S. og Juliane Marie Timm. Var døbt Schmidt, adopteredes 1857 ved Forældrenes Ægteskab. Blev Student 1872, var 1873—74 paa Askov, blev Cand. polit. 1876 og s. A. Sekretær hos Overpostmesteren. 1878 udgav han „Her hjemme. 4 Skitser fra Hverdagslivet“, Samtaler om brændende Samfundsspørgsmaal, og 1880 Romanen „Ægtemænd“, der viste Tilknytning til det litterære Ven-

stre. Imidlertid var han ¹⁵/₁₁ 1878 blevet Redaktør af „Dagsavisen“, som O. C. Olsen

grundede med Just Caen som Forretningsfører, og dette Boulevardblad med amerikanske Forbilleder gjorde S. i Forening med Axel Henriques og Cantor til Byens livligste Oppositionsavis, der fik stor Betydning som Mønster for senere Organer. S. tog levende Del i Agitationen i Kbh. og var Nov. 1883 en af Stifterne af den liberale Vælgerforening, i hvis Bestyrelse han sad til 1891. Juli 1881 var han blevet afskediget fra Postvæsenet. Højre førte, bl. a. gennem „Punch“, en voldsom Krig mod „Dagsavisen“, og da „Politiken“ grundedes 1884 og S.s Aftenblad „Den ny Tid“ (1884—85) hurtig gik ind, medens Højre startede „Avisen“, sammensluttedes „Dagsavisen“ Juli 1886 med „Morgenbladet“, som S. blev Medredaktør, efter Brudet med Berg n. A. politisk Redaktør af. Herfra overgik han 1892 til „Dannebrog“, hvis Redaktør han var til sin Død. Uden at besidde nogen stor oprindelig journalistisk Evne var S. en livlig og slagfærdig Skribent og navnlig en energisk og smidig Redaktør; i hans sidste Aar hæmmedes hans Pens Frihed af det nære Forhold til Alberti, hvis Fald han ikke oplevede. D. i Kbh. — Gift 1882 Skuespillerinden Julie Lund, d. 1892. P. E.

Litt.: Slægt sø C. E. S.; „Nationaltid.“ ¹⁴/₁₂ 1881; „Dagsavisen“ ⁸/₁₆, ²¹/₁₅ 1882; „Jyllandsposten“ ¹⁵/₄ s. A.; „Avisen“ ⁹/₅ 1886; „Søndagsposten“ ¹⁴/₅ 1893; V. Møller 1 „Ill. Tid.“ ¹⁵/₁₁ 1903; Kjerulf: „Gron Ungdom“ 1915, S. 349 ff.; Berendsen: „Af en gl. Journalists Erindringer“ 1918, S. 135 ff., 150, 152 f., 157, 206, 221; „Sorø Amtstid.“ ²³/₆ 1924; Nekrologer i „Dannebrog“ ¹⁹/₁₂ (af O. Borchsenius) og ²⁴/₂ 1907; „Berl. Tid.“ ¹⁹/₂ s. A.; „Nationaltid.“ ¹⁹/₂ s. A.; „Politiken“ ¹⁹/₂ s. A. (af V. K.), „Ill. Tid.“ ²⁴/₂ s. A. (af A. Maaløe) og „Journalisten“ ⁵/₃ s. A. (af E. Schiødte).

Seedorf Pedersen, Hans Hartvig (f. ¹²/₈ 1892), Forfatter. F. i Aarhus. Forældre: Overlærer Hans Carl Pedersen og Ingeborg Seedorff. Blev Student 1911. n. A. Cand. phil. Begyndte som Journalist i „Aarhus Amtstidende“ (1912—14). Digteren Olaf Hansen (s. d.) fik i Aarhus-Perioden stor Betydning for Udviklingen af hans poetiske Evner. Rejste 1914—16 som Korrespondent i Sverige, Norge, Tyskland og Rusland; knyttet til „Berlingske Tidende“ 1916—17, en Tid legeret ved det danske Gesandtskab i Petrograd i den Afdeling, der under Krigen op-

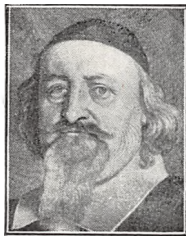

rettedes til Varetagelse af Østrig-Ungarns Interesser i Rusland. 1919—20 foretog han en Rejse Jordan rundt. Har siden levet som Digter og Medarbejder ved en Række Blade og Tidsskrifter. Som Forfatter debuterede han med „Vinløv og Vedbend“ (1916); senere er kommet „Hyben“ (1917), „Fra Danmark til Dvina“ (1918), „Grønne Druer“ (1919), en lille Privatbog, „Mod fremmede Stjerner“ (1919), „De syngende Palmer“, „Stjernesked“, ogsaa en lille „Venne-Bog“, „De hundrede Veje“ og „Universitetskantaten“ (1921), „Den danske Tunge, en Prolog“ (Aarhus Teater 1922) og „Hyldest til Holberg“ (1922), et Festsplil opført paa det Kgl. Teater i Anledning af Teatrets 200 Aars Jubilæum. I S.s Lyrik mødes Indtrykkene og Oplevelserne fra et broget Liv med en poetisk Smag og et Verstant, der er udviklet gennem en lige saa afvekslende Læsning. Hans Poesi har bag sig en lang Traditions Tilslibning, snart mere pasticheagtig, snart mere ubevidst inspireret af en Strofe eller et Billede af en ældre Digter. Ved Siden af den nyere Lyrik, Claussen, Holstein, Karlfeldt, Wildenwey, er det især Drachmann, der er hans Mester og Forbillede: „Ak, var jeg blot en Tjener i hans Følge“. I Digte, der paa en Gang er Maleri og Musik, gengiver han Indtrykkene fra sit Livs „hundrede Veje“, de tyske Byer, Kremis sølvklingende Kupler, Tropenatten og Junglen. Eller han bekender stille sin Kærlighed til Danmarks Vaar. I sarte, drømmeagtig fine Digte har han indfanget en ung Kærligheds gyldne Spind. Hans Lyrik har ingen Mærker af den Tids bevægede Begivenheder og Problemer, i hvilken den er blevet til. Han er en berust Skønhedselsker: „Rosens unge Sanger og de lyse Glæders Gæst“, en dionysisk Lovpriser af Druen og den ædelige Brændevin. Hans Forestillinger og Tanker er hver Mands, nu og da tilsat et pirrende Krydderi af Fanden-i-Voldskhed og Djævleri. Men Indholdets og Følelsens Almindelighed er Betingelsen for hans rene Lyrisme. Sorgen og Glæden forvandles paa hans Læber til Skønhed og Vellyd og strømmer frem i en gylden, fuld Sang. Hans Indsats er Visen: de djærvt folkelige Brændevinspoesier og Vrøvelballader i Drachmann'sk Skipper- og Landsknægtkostyme, og den højstemte Sang: Elegien, Hymnen og Oden. Hans Gave til sin Tids Lyrik er Ungdomsfølelsen, det strømmende og flagrende, Ynden og Letheden. — Gift 1919 Karen Else Voeler. O. F.

Litt.: Erindringer i „Aarhus Amtstid.“ ¹/₁₀ 1916; Ahlmann: „Det dsk. Parnas“ 1920; „Politiken“ ¹⁰/₆ 1917, ³⁰/₈ 1920, ¹⁴/₁₂ s. A. og (af Gelsted) ³/₂ 1923; „Verden og vi“ ¹⁰/₆ 1917 og 1922; Vedel 1 „Litteraturen“ Febr. 1920; Rimestad: „Fra Stuckenborg til Seedorf“ II 1923.

Seefeld, Jørgen (⁷/₃ 1594—²⁸/₂ 1662), Rigsraad. F. paa Refsnæs. Forældre: Herremanden Christoffer Lauridsen S. og Else Niels-

datter (Benderup). Gjorde Studierejser i Udlandet. Tjeneste i Kancelliet og ved Christian IV's Hær og blev

1630 Landsdommer i Sjælland med Ringsted Kloster som Embedslen; han blev ogsaa 1640 Medlem af Rigsraadet og var efter Enevældens Indførelse Højesteretsdommer. Han var i Væsen og Tænkemaade en ret ejendommelig Mand (saaledes stor Kvinde-

hader). Han samlede paa Ringsted Kloster et Bibliotek paa over 26.000 Bind med mange Sjældenheder af Bøger og Haandskrifter (saaledes 204 forskellige Bibeludgaver, mange Manuskripter til dansk Historie, oldislandske og oldnorske). Desværre blev det meste af hans Samling, hvortil der var knyttet et Herbarium, under Svenskekrigen bortført af S.s personlige Fjende Corfitz Ulfeld til Sverige, hvor største Delen brændte ved Slotsbranden i Stockholm 1697. D. i Kbh. — Ugift. H. J. s.

Litt.: Slægt 1 „Pers. Tidsskr.“ VI 4 1913 og Adelsaarbogen 1914; mødrene Slægt sst. 1888; Optegnelser i „Pers. Tidsskr.“ VI 4 1913; Werlauff i „Hist. Tidsskr.“ II 6 1856; J. V. Christensen i „Aarb. f. Hst. Samf. f. Sorø Amt“ 1913; „Personalh. Tidsskr.“ VII 3 1919; Walde: „Storhetstidens litt. krigsbyten“ II 1920.

Segelcke Thomas Riise ($\frac{2}{5}$ 1831— $12/11$ 1902), Landøkonom. F. paa Kærsgaard, Vendsyssel. Forældre: Proprietær Eiler

Hagerup Bornemann S. og Ane Kirstine Bønnelyche Gik i Realskole, kom til Kbh. og tog 1854 Eksamen i „anvendt Naturkundskab“ og blev derefter som ung Cand. polyt. Amanuensis i Joh. Forchammers kemiske Laboratorium. 1857—60

foretog han en Stipendiarejse for at studere Kemi i Udlandet, opholdt sig bl. a. i længere Tid hos Stöckhardt i Tharand, Sachsen og afsluttede sine Studier hos Lawes og Gilbet paa Rothamsted i England, hvor man gerne vilde have beholdt ham i den omfattende Forsøgsvirksomheds Tjeneste. Samtidig med Studierne benyttede han Tiden til at gøre sig bekendt med Landbrugs- og Handelsforhold i fremmede Egne. Efter Hjemkomsten 1860 blev han knyttet til Landhusholdningsselskabet og blev af dette sat i Stand til som dets Konsulent at foretage Rejser i Indlandet for at blive kendt med Mælkerifaget og undersøge Mælkens kemiske Forhold m. m. Han studerede da Mælkeribrugets Praksis fra Grunden; han satte sig ind i de holstenske Mejerskers Teknik, brugte overalt Termo-

meter, Maal og Vægt, hvorved han blev i Stand til at skaffe sig grundige og nøjagtige Oplysninger om Mælkeribrugets Praksis. Paa Grundlag af de indhøstede Erfaringer udarbejdede han før nogen anden Mælkeribrugets Teori. Samtidig holdt han forskellige Foredrag i Landbrugskredse og udsendte sammen med kendte Landmænd som E. Tesdorpf, N. J. Buus og J. Friis og fl. Mælkeriregnskaber, Dagbøger m. m. Senere optog han Spørgsmaalet om Uddannelse af mælkerikyndige Folk og fik oprettet Læresteder paa veldrevne Herregaarde, hvor unge Landmænd gennem nogle Maanedes praktisk Arbejde kunde blive kendt med Mælkerivirksomheden. Skønt han væsentlig færdedes paa de større Gaarde, hvor der var de bedste Betingelser for Fremskridt og nye Metoders Prøvelse, blev han dog snart klar over, at det ogsaa var muligt at lave godt Smør paa de mindre Mælkerier; han opfordrede derfor flinke Bønderpiger til at lære Mejeri paa Herregaarde eller hos de fremmestgaaende Bønder. Han udgav 1865 et for sin Tid fortræffeligt Skrift „Vejledning i Smørtlberedning for mindre Jordbrugere“. Ogsaa i Udlandet blev S.s Navn bekendt og meget anset, han var saaledes tilkaldt som Dommer ved Mælkeriafdelingen paa Verdensudstillingen i Philadelphia 1876 og senere ved Verdensudstillingen i Paris 1878. Til den store Landbrugsudstilling i London 1879 var han udsendt som den danske Regerings Kommissær. Fra 1873 var S. knyttet til Landbohøjskolen først som Docent, siden som Professor i Mælkerilære og Landbrugsbogholderi; han vedblev dog at være Landhusholdningsselskabets Mejerikonsulent til 1880, fra dette Aar blev han Ministeriets Konsulent i Mejerisager. Han arbejdede dog stadig i Tilknytning til Landhusholdningsselskabet, hvis Præsident han blev 1900. S.s bedste Arbejdsaar faldt i Perioden mellem 1860 og 1890. Da han gik til Arbejdet, laa Mejeribrugets i Mørke; det lykkedes S. at bringe Klarhed og faa indført rationelle Arbejdsmetoder, som har dannet Grundlaget for det danske Mejeribrugs høje Standard; det er derfor med Rette, at han kaldes det danske Mejeribrugs Fader. S. har ogsaa indlagt sig stor Fortjeneste ved sit grundlæggende Arbejde for den Margarine Lovgivning, der har været til stor Nytte for dansk Smørhandel, og som har været efterfulgt i andre Lande. Den, der nu betragter den højt udviklede Mejeriteknik som en fuldblødt Kendsgerning, eller kun har kendt S. i hans sidste Aar, har maaske vanskeligt ved at bedømme Rækkevidden og Betydningen af hans Indsats i vort landøkonomiske Liv, men for Samtiden stod S. ikke alene som Autoritet i sit Fag, men som den kloge Raadgiver i alle Livets Forhold og som den gode Patriot, der viede Fædrelandet sine Kræfter, skønt han havde smigrende Tilbud

fra Udlandet. S. har skrevet en Række Artikler i Fagpressen og udgivet en Del mindre Skrifter vedrørende Bogholderi og Regnskabsvæsen, men iøvrig var hans litterære Produktion ikke særlig stor; han skrev f. Eks. aldrig en samlet Mejerilære og udgav aldrig sine Forelæsninger; han sagde, at Udviklingen i Faget var saa rivende, at trykte Bøger hurtigt vilde blive forældede. — Ugift. A. C.

Litt.: Slægt i V. A. Secher: „Den Grotumske Legatstamt.“ 1875; Galschiøt: „Lændbr. og Landm. i Danm.“ 1888; „Ugeskr. f. Landm.“ 1892 og 1901; „Ill. Tid.“ $\frac{4}{2}$ 1900; „Landbobladet.“ $\frac{9}{1}$ s. A.; „Landmandsblade“ 1901—02; „Nationaltid.“ $\frac{1}{5}$ 1901; Petersen-Børup og Dorph-Petersen: „De dsk. Landmandsforsamlinger i 19. Aarh.“ 1900; Hertel: „Det kgl. dsk. Landhusholdningsselskabs Hist.“ II 1919; Ellbrecht: „Dsk. Mejerier“ IV 1918; Bøggild: „Mælkerbruget i Danm.“ 4. Udg. 1916; „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1857—1908“ 1908; H. I. Hannover i „Polyteknikeren“ 1920; Nekrologer i „Berl. Tid.“ $\frac{12}{11}$ 1902; „Politiken“ $\frac{13}{11}$ s. A.; „Ill. Tid.“ $\frac{23}{11}$ s. A. (af Bøggild); „Ugeskr. f. Landm.“ s. A.; „Nyt Tidsskr.“ 1903 (af H. Hertel) og „Tidsskr. f. Landøkonomi“ s. A. (af R. S.).

Sehested, Christian ($\frac{22}{2}$ 1666— $\frac{19}{7}$ 1740), Statsmand. Forældre: Gehejmeraad Christoffer S. og Merete Urne. Blev Hofjunker

1687, gjorde Tjeneste i Land- og Søkommisariatet fra 1694, var Gesandt i Stockholm 1698—1700 og derefter gennem mange Aar — med en kort Afbrydelse 1707—08 — Oversekretær i tyske Kancelli. Det blev hans vigtigste Opgave i denne Stilling at lede dansk Udenrigspolitik

under den store nordiske Krig. Det var her ved bl. a. ejendommeligt for ham, at han mere vedholdende end rimeligt vilde bevare Forbundet med Rusland. Han afskedigedes 1721 og var derefter næsten lige til sin Død Stiftamtmand over Fyn, men afbrødes i denne Virksomhed ved 1728—31 at være Gesandt i Paris, hvor han heldig modvirkede den gottorpske Families Bestræbelser, og ved 1734 at blive sendt til Sverige for at slutte et Forbund. D. i Odense. — Gift 1701 Charlotte Amalie Gersdorff, d. 1751. H. Js.

Litt.: Slægt se næste Art.; mødrene Slægt i Adelsaarbogen 1904; „Hist. Tidsskr.“ V 3 og 5 1881—85 og VI 5 1894—95; E. Holm: „Danm.-Norges Hist.“ I—II 1891—93; „Bldr. t. d. store nord. Krigs Hist.“ I ff. 1899 ff.; A. Tuxen: „P. V. Løvenørn“ 1924; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Ravnholt).

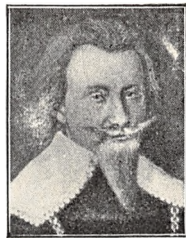
Sehested, Christian (Christen) Thomsen ($\frac{17}{2}$ 1590— $\frac{5}{8}$ 1657), Kongens Kansler. F. paa Bækmark ved Lemvig. Forældre: Herremanden Thomes Maltesen (S.) og Anne Christoffersdatter Lunge. Opdroges hos Holger Rosenkrantz den lærde, studerede fra 1603 i Wittenberg og andre Steder i Udlandet. Han nød i høj Grad Christian IV's Bevaagenhed og Tillid og blev brugt til vigtige Hverv og diplomatiske Sendelser. 1625 blev han Rigs-

raad, 1630 „Rigens Kansler“ og endelig 1641 som „Kongens Kansler“ Landets første Minister. Han var en dygtig, samvittighedsfuld Embedsmand og en aandelig interesseret Mand, en hel Del gammeldags og konservativ, maaske mere præget af det 16. end af det 17. Aarhundrede, overordentlig strengt luthersk-ortodoks. Nogen mere overlegene Begavelse var han vistnok ikke; saa lidt som Christian IV selv evnede han at mestre de frygtelige Vanskeligheder, der brød ind over Landet i Kongens sidste Aar. I Frederik III's Tid passede denne Mand slet ikke. Hele hans politiske Tankegang bundede i den Tid, da der var Harmoni mellem Konge- og Adelsmagt. Han ledede endnu det skæbnesvangre Stændermøde i Odense 1657. D. i Kbh. — Gift 1620 Mette Holgersdatter Rosenkrantz, d. 1644.

H. Js.

Litt.: Om de to Slægter S. se Lengnick, Adelsaarbogen 1911; „Zeitschr. f. Schlesw.-Holst.-Lauenb. Geschichte“ 1871—72 og 1900, „Ill. Tid.“ $\frac{2}{11}$ 1878, „Dsk. Mag.“ IV 5 1884 (ved Henry Petersen), „Pers. Tidsskr.“ III 2 1893 (ved A. Thilst), „Bobé: „Slægten Ahlefeldts Hist.“ I—II 1912 og i „Personalh. Tidsskr.“ VI 6 1915 samt ved Hauch-Fausbøll i „Politiken“ $\frac{24}{9}$ 1924; mødrene Slægt se Vincents Lunge; Hustrus Slægt se Erik Ottesen Rosenkrantz; Univ. Progr. 1657; Bricka og Fridericia: „Christian IV's egenh. Breve“ 1887—91; Fridericia: „Adelsvældens sidste Dage“ 1894; Thyra Sehesteds: „Kansler C. T. S.“ s. A.; J. Osk. Andersen: „Holger Rosenkrantz“ 1896; Laursen: „Dsk. Traktater“ III—V 1916—20; Brev i „Dsk. Mag.“ V 2 1892; Lißprædiken af Barsker 1668.

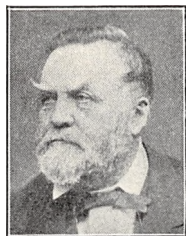
Sehested, Christian (Christen) Thomsen ($\frac{24}{8}$ 1664— $\frac{13}{9}$ 1736), Søofficer. F. i Kbh. Forældre: Lensmand Axel S. og Øllegaard Ottedsdatter Thott. Gjorde som ung et Togt under Niels Juel, uddannede sig derefter i hollandsk og fransk Orlogstjeneste, blev Løjtnant i dansk Tjeneste 1687, Kaptajn 1691, Kommandørkaptajn 1699, Kommandør 1701, Schoutbynacht 1704, Viceadmiral 1711, Admiral 1715, afgik 1718. Han var en af Nordens berømteste Flaadeførere og en fremragende Søstrateg og Taktiker, indlagde sig udelødig Hæder i den store nordiske Krig ved Stralsunds og Rügens Erobring 1711—15. Han blev i en tidlig Alder fjernet fra Flaaden og udnævnt til Overlanddrost i Oldenburg, da han, som hørende til den gamle danske Adel, blev set paa med mistænksomme Øjne af Kong Frederik IV. Dog blev han 1726 kaldt til Kbh. for at deltage i den store Marineundersøgelseskommission og var ved sin Død i Begreb med at efterkomme en ny

Kaldelse til Hovedstaden, fordi det trak op til Krig. Han var den første Chef for det 1701 oprettede Søkadetkorps. D. i Oldenburg. — Ugift. V. G.

Litt.: Slægt se Christian Thomesen S., d. 1657; mødrene Slægt i Adelsaarbogen 1900; Halem: „Gesch. d. Herzogtums Oldenburg“ III 1796; Garde: „Den dsk.-norske Sømagts Hist. 1700—1814“ 1852; Steenstrup: „Dsk. Maanedsskr.“ II 1 1865; „Dsk. Saml.“ III 1867—68, S. 272 f.; E. Holm: „Danm.-Norges Hist.“ I 1891; A. Larsen: „Dsk.-norske Heltehistorier 1700—1814“ 1895; „Bidrag t. d. st. nord. Krigs Hist.“ 1899 ff.; H. C. A. Lund: „Søkadetkorpsets Hist.“ 1901; Thyra Sehested: „Admiral C. T. S.s Saga“ 1904; A. Tuxen i „Pers. Tidsskr.“ VI 3 1912 og „P. V. Løvenørn“ 1924; Laursen: „Dsk. Traktater“ IV—V 1917—20.

Sehested, Niels Frederik Bernhard (20/2 1813—15/1 1882), Godsejer, Arkæolog. F. paa Broholm, Fyn. Forældre: Godsejer, Løjtnant Anders S. og Edel Marie Kjør. Havde 20 Aar gammel opdyrket et Stykke Land under Broholm og bygget Gaarden Brændeskov for at tage Ophold der; men s. A. han var flyttet dertil (1839), døde Moderen, der havde siddet Enke fra hans 6. Aar, og han overtog Godset. Som

Landmand udfoldede han en betydelig Virksomhed, skrev rammende Indlæg i Tidens Debat om Fæstevæsnets Overgang til Selvejendom og om Skovtvangens Afskaffelse. I nogle Aar havde han Sæde i Rigsraadets Landsting, men opgav snart Politikken for de praktiske Opgaver paa Egnen, hvor han beklædte en Række Tillidshverv. I hans ældre Aar vendte hans Interesser sig mod Godsets Fortid, vakt af de mange betydelige Oldtidsfund, dets Jord har rummet. Han anlagde en betydelig Samling, der endnu opbevares i en Bygning i Broholms Have, og udgav 1878, bistaat af Henry Petersen: „Fortidsminder og Oldsager fra Egnen om Broholm“. Han foretog selv Udgravninger baade paa Godset og i Egnen om Addit ved Brædstrup, hvor han ejede en Lystgaard, og søgte tillige at trænge ind i Oldtidens Arbejdsmetoder, studerede saaledes Jydepotteindustrien og samlede de Redskaber, der brugtes dertil, og i Godsets Have lod han opføre et endnu staaende Blokhus, hvis Materialer er fældet og tildannet med Stenredskaber. Resultatet af disse Studier rummes bl. a. i det efter hans Død udgivne Værk „Arkæologiske Undersøgelser 1878—81“ (1884). De rigt og smukt illustrerede Værker vakte ved deres Fremkomst berettiget Opsigt og er endnu søgte Kildeskrifter. D. paa Broholm. — Gift 1839 Charlotte Christine Linde, d. 1894. Th. Th.

Litt.: Slægt se Christian Thomesen S., d. 1657; Hustrus Slægt se Andreas Linde; Norvin I „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Broholm); Nekrolog I „Ill. Tid.“ 27/1 1882.

Sehested, Hannibal (1609—23/9 1666), Statholder, Rigsskatmester. F. paa Arensborg, Øsel. Forældre: Lensmand Claus Maltesen (S.) og Anne Nielsdatter Lykke. Kom 1629 paa Sorø Akademi, berejste England, Holland, Frankrig, Tyskland, Italien og Spanien, var derefter Hofmand og Diplomat og blev 1640 Rigsraad. Allerede 1636 var han blevet forlovet med en da 10aarig Datter af Christian IV og Kirstine

Munk; han ægtede hende kort efter at være blevet udnævnt til Statholder i Norge 1642. S. var en kraftig og rigt begavet „Renæssancenatur“, dristig og magtlysten som Politiker, en kynisk Verdensmand og samtidig en graadig Eftertragter af Penge, Gods og alle Livets Glæder. I Norge fik han sin største Virksomhed. Han viste under Krigen 1643—45 ikke særlig Feltherreevne, men udfoldede i Fredstid store organisatoriske Bestræbelser for at fremme Norges Næringsveje og forbedre dets Styrelse; forfulgte dog samtidig et rent politisk Maal: at skaffe Norge og dermed sig selv den størst mulige Selvstændighed overfor Danmark. Han fik store Indrømmelser af sin Svigerfader, Kongen, men stødte paa mistænksom Modstand fra sin Svoger Corfitz Ulfeldt og det danske Rigsraad. 1647 led han et Nederlag, idet det blev tvunget igennem, at de norske Lensmænd skulde indbetale deres Afgifter direkte til Rentekammeret i Kbh. Efter Frederik III's Tronbestigelse 1648 kom S. i stor Vanskelighed; han blev stillet under Anklage for økonomiske Misligheder, som han sikkert havde gjort sig skyldig i uden dog at være anderledes i sit Forhold til offentlige Midler end de fleste andre i hans Tid; hans Fjender fik Overhaand, og 1651 maatte han give Afkald paa sine Stillinger. Han flakkede derefter meget omkring og kom under den sidste Svenskekrig til at indtage en ejendommelig Dobbeltstilling som en Slags Mellemmand mellem Frederik III og Karl Gustav, hos hvem han paa denne Tid befandt sig i et noget tvetydigt „Fangenskab“. Efter Fredsslutningen 1660 lykkedes det ham at komme i Tjeneste hos den ny danske Enevælde; han blev bl. a. Rigsskatmester (Finansminister) og kom ogsaa til som Diplomat paa ny at udfolde en politisk Virksomhed i større Stil. Sit Livs sidste Tid tilbragte han paa en Sendefærd til Holland, England og Frankrig. Han efterlod sig et „politisk Testamente“ med fremsynede Reformtanke. D. i Paris. — Gift 1642 Christiane af Danmark, d. 1670. H. Js.

Litt.: Slægt se Christian Thomesen S., d. 1657; mødrene Slægt se Cal Lykke; Testamentet I „Nye dsk. Mag.“ IV 1823; Moldenhawer I „Skand. Litt. Selsk.s Skr.“ 1806 og 1808; „Budstikken“ IV 1823;

„Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hlst.“ II—V 1834—38; „Dsk. Mag.“ III 1 1842; Rohmann 1 „For Litt. og Kritik“ I 1843; Becker: „Saml. t. Frederik III's Hist.“ 1847—57; M. Weibull: „Saml. t. Skånes Hist.“ I 1869; „Norske Saml.“ I 1852; „Gammelt og Nyt“ I 1867; Birker-Smith: „Leonora Christinas Hist.“ 1879—81; Thyra Sehested: „Hannibal S.“ 1886; „Aftenposten“ (Kria.) 1891, Nr. 504; Fridericia i „Hlst. Tidsskr.“ VI 1 1888 og „Adelsvældens sidste Dage“ 1894; „Folkevennen“ 1896; „Statholderskabets Ekstraktprotokol“ 1896 ff.; Munthe i „Mil. Tidsskr.“ 1900; „Meddelelser fra det norske Rigsarkiv“ II 1903; Johnsen: „H. S.s Statholderskab“ 1909; Laursen: „Dsk. Traktater“ IV—VI 1917—23; „Den dsk. Centraladministration“ 1921.

Sehested, Hannibal (¹⁰/₁₁ 1842—¹⁰/₉ 1924), Politiker. F. paa Broholm, Fyn. Forældre: Godsejer Frederik S. (s. d.) og Hustru. Blev

Student 1860, Cand. juris 1869, overtog derefter Tangegaard i Fæste, deltog efter Fæderens Død 1882 i Broholms Styrelse og overtog Stamhuset 1894. 1882 blev han Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelse, sad 1887—1916 i Privatbankens Bankraad og havde flere andre Tillidshverv. 1886 blev han

Landstingsmand for Fyn og tilhørte Højre, indtog aldrig nogen fremskudt Plads i Debat, men benyttedes som solidt og forhandlingsdygtigt Udvalgsmedlem. Han var Ordfører for Ølskatloven 1891 og for Lov om Jords Udstykning og Sammenlægning 1897, hvilken sidste han som Medlem af Landbokommissionen af 1894 havde været med til at forberede. Han tilhørte Højres mest konservative Godsejerfløj og var saaledes en af Modstanderne mod Ligbrændingsloven 1892. 1892—1900 og 1901—02 var han Viceformand i Tinget. Da Ministeriet Høring (s. d.) afgik 1900, paatog S. sig efter stærke Opfordringer navnlig fra Estrup'sk Side ²⁷/₄ at danne det ny Ministerium og overtog selv Udenrigsministeriet. En misforstaaet Samtale med Grev M. Frijs havde bibragt S. den Tro, at han kunde regne ogsaa med „de otte“s Støtte; dette viste sig urigtigt, og Venstre stillede sig fra Begyndelsen uvillig overfor Ministeriet, hvis Resultater derfor blev meget ringe, væsentlig kun Fabrikloven og Lov om hemmelig Afstemning. Skattelovene, hvis Gennemførelse var blevet en Nødvendighed, kom til at foreligge i tre forskellige Skikkelser, og Agrarforeningens Opfordring til en Kombination frugtede ikke. Regeringen nægtede (¹⁸/₃ 1901) at forpligte sig til ikke at udstøde provisoriske Finanslove, men fraraadede Landstinget at optage Konflikt paa Folketingets Anmærkninger til Finansloven. Ministeriet, der rummede adskillig Dygtighed, stod svagt, da Valget ³/₄ yderligere decimerede Højre, og Kongen bad det efter dette

træde tilbage, hvilket skete ²⁴/₇. S. forblev i Landstinget til 1910, var Højres Ordfører for Lov om Udstykning 1906, men talte ivrig kun en enkelt Gang. For sin Noblesse og sit Retsind var S. almindelig agtet. D. paa Broholm. — Gift 1877 Alexandra Elisabeth Augusta Emilie de Serène d'Aqueria, d. 1903.

P. E.

Litt.: Slægt se Christian Thomesen S., d. 1657; mødrene Slægt se Andreas Linde; Hustrus Slægt i Adelsaarbogen 1888; Leth og Wad: „Medd. om Dimitterede fra Herlufsholm“ 1875—82; Th. Graae i „Kbh.“ ¹⁰/₆ 1896; Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; Landstingets Forhd. 1900—01, Sp. 190 ff., 1901—02, Sp. 1183 f.; Chambellan: „Dsk. Jorddrotter“ 1911; Norvin i „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Broholm); „Berl. Tid.“ ¹⁵/₁₁ 1922; „Politiken“ ¹⁶/₁₁ s. A.; „Dsk. Adels-Bl.“ 1923; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ¹⁰/₆ 1924 (bl. a. af Piper); „Politiken“ ²⁰/₆ s. A. og „Svendborg Avis“ ¹⁰/₆ s. A.

Sehested, Helga (f. ¹⁰/₅ 1877), Landmand.

F. paa Gramgaard ved Gram. Forældre: Forpagter Einar S. og Bertha Mathilde Fenger. Broderdatter af

Hannibal S., f. 1842 (s. d.). Viste allerede som Barn Interesse for Landbruget og fulgte sin Fader, hvor han færdedes i den store Bedrift. I 13 Aars Alderen kom hun til Kbh. i Huset hos Morbroderen, Provst Fenger, for at gaa i Skole. Tilsyneladende var alt

Landvæsen glemt, men saa dukkede Lysten pludselig op igen, og Frk. S. kom 1901 som Elev til Fru Teisen paa Rygaard. Efter nogle Aars praktisk Virksomhed kom hun paa Landbohøjskolen og tog Landbrugseksamen 1906. Hun fik straks efter et Rejsestipendium og foretog en kortere Rejse i Tyskland. Novb. s. A. fæstede hun Bjergskovgaard og forpagtede Tangegaard ved Gudme. 1911 forpagtede hun Broholm, og fra 1916 er hun tillige Forpagter af Gudme Præstegaard. — Frk. S. er en dygtig og energisk Dame, med et særdeles godt Navn som Landbruger, og de Gaarde, hun driver, bærer Vidne om hendes Indsigt i Landvæsenet. Sammen med en af sine Elever, Baroness Holch, Gl. Klingstrup, byggede hun 1913 Tange Mølle Kartoffeltørreri paa Fyn. Hun har i det hele været ivrig for at tage alle moderne, tekniske Hjælpeidler i Anvendelse. Hun har med stor Interesse optaget Spørgsmaalet om Kvinders Uddannelse i Landbrugsarbejdet, og paa hendes Initiativ er stiftet Foreningen af kvindelige Landbrugere, for hvilken hun er Leder. — Ugift.

A. C.

Litt.: Slægt se Christian Thomesen S., d. 1657; mødrene Slægt se C. E. Fenger; „Fyns Tid.“ ³/₃ 1917; „Politiken“ ²⁹/₇ s. A. og ¹²/₁ 1921.

Sehested, Knud (⁹/₁₂ 1850—²⁸/₈ 1909), Minister. F. paa Broholm, Fyn. Forældre: Godsejer Frederik S. (s. d.) og Hustru. Blev

Student 1869, Cand. juris 1874, Volontær i Indenrigsministeriet 1876, Assistent 1878,

Fuldmægtig 1886, Kontorchef 1893, Departementschef 1894. Som Ejer af Addithus ved Brødstrup (Skovdistrikt med tilkøbt Jord) fra 1884 og Tøstrupgaard ved Kolind fra 1893 drev han praktisk Landbrug, og han stod som Embedsmand i udmærket Samarbejde med

Landbrugets Organisationer. Da Landbrugsministeriet oprettedes $22/5$ 1896, vakte det almindelig Tilfredshed i Landbruget, at S. blev dets første Indehaver. Kort efter sin Udnævnelse holdt S. $3/6$ ved Agrarforeningens Møde i Odense en Tale, hvori han krævede et politisk, ikke fagligt Program for Foreningen og tilskrev den hidtidige Mangel deraf de bristende Følger af Forliget. Disse Udtalelser blev siden refereret og fortolket forskellig; skønt de næppe udsprang af nogen velovervejede ministeriel Plan, laa de utvivlsomt i Traad med de Tendenser, der 1896 ledede Ministeriet Reedtz-Thott (s. d.); de blev da ogsaa forsvarede bl. a. af Dinesen, medens det ikke-agrariske Højre angreb dem voldsomt og nødte Konsejlspræsidenten til at tage Afstand fra dem $20/6$. Som Minister viste S. iøvrig Energi og Arbejdskraft; han forelagde adskillige Forslag og fik flere af dem gennemført, saaledes Kødudførselsloven, Margarineloven, Lov om Vands Afledning og Udstykningsloven; derimod strandede Lov om Handel med Gødnings- og Foderstoffer paa Højres Handelsfløj, og Lov om Lødder til Landarbejdere, der gennemførtes i Folketinget, paa Landstingets Godsejere. S. arbejdede i det hele ikke daarlig sammen med Bønderne; da han ved Ministeriets Afgang $23/5$ 1897 ikke indtraadte i den ny Regering, men fulgtes af sin Modstander i Jordlodsspørgsmaalet A. Hage, fik han mange Sympatitilkendegivelser fra Landbruget. Han indtog siden flere ledende Stillinger i dette, var fra 1898 Præsident i Landhusholdningsselskabet, fra 1902 Formand for Haveselskabet, fra 1905 Delegeret ved Landbrugsbureauet i Rom. Politisk sluttede han sig efter 1900 til „de otte“, stillede sig 1901 i Skelskør som Modstander af Broderens Regering og $14/1$ 1903 sst. som frikonservativ. En myndig og fast Karakter, der kunde være vindende, naar han vilde, men ogsaa kunde frastøde ved Stejlhed. D. paa Addithus. — Gift 1883 Ellen Sophie Magdalene Bech. P. E.

Litt.: Slægt se Christian Thomsen S., d. 1657; mødrene Slægt se Andreas Linde; Hustrus Slægt se Carl Bech; Leth og Wad: „Dimitterede fra Herlufsholm“ 1875—82; Th. Graae i „Kbh.“ $10/6$ 1896; „Ugeskr. f. Landm.“ s. A., S. 283; „Nationaltid.“ $8/6$, $11/6$, $12/6$, $30/6$ s. A., $20/1$ 1899; J. C. la Cour i „Tidsskr. f. Landøk.“ 1897, S. 29;

„Ugeskr. f. Landm.“ s. A., S. 296; „Slagelseposten“ $25/3$ 1901, $9/1$, $12/1$, $13/1$ 1903; J. C. B. la Cour: „Dok. Gaarde“ i 1906, S. 346 ff.; H. Hertel: „Det kgl. dsk. Landhusholdningsselskabs Hist.“ II 1919, S. 27 ff.; Nekrologer i „Horsens Dagbl.“ $30/8$ 1909, „Berl. Tid.“ $31/8$ s. A., „Nationaltid.“ $29/8$ s. A., „Sore Amtstid.“ $31/8$ s. A., „Tidsskr. f. Landøkonomi“ s. A. (af H. Hertel) og „Ugeskr. f. Landm.“ s. A.

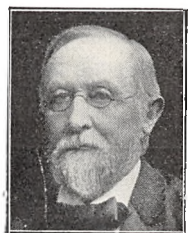
Sehested, Thyra ($28/3$ 1840— $13/1$ 1923), historisk Forfatterinde. F. paa Broholm, Fyn. Forældre: Godsejer Frederik S. (s. d.) og Hustru.

Var allerede fra Ungdommen optaget af litterære Interesser, syslede en Tid med Folkeviserne og hjalp sin Fader med hans arkæologiske Arbejder, havde en væsentlig Del i Udgivelsen af de „Arkæologiske Undersøgelser 1878—81“ (1884), der udkom efter hans Død. Senere arbejdede hun med sin Slægts Historie og udgav en Række Værker om den, grundige og nøgterne, nemlig „Hannibal Sehested“ (1886), „Kansler Christen Thomsen Sehested“ (1894), „Admiral Christen Thomsen Sehesteds Saga“ (1904) og „Rigsmarsk Steen Maltens Sehested“ (1911). Frk. S. blev 1886 Stiftsdame i Vallø. D. i Kbh. — Ugift. P. E.

Litt.: Slægt se Christian Thomsen S., d. 1657; mødrene Slægt se Andreas Linde; „Berl. Tid.“ $28/3$ 1920.

Seidelin, Carl Julius Ludvig ($8/8$ 1833— $20/10$ 1909), Matematiker. F. i Kbh. Forældre: Viceadmiral Jens S. og Anna Elisabeth Bonnevie. Efter at have endt sin Skolegang i Maribos Realskole 1853 studerede han ved Polyteknisk Læreanstalt og blev Cand. polyt. 1859 (Mekaniker). Han manuducerede nogle Aar i Matematik, blev 1862 Docent og 1894 Professor i Deskriptiv Geometri ved Læreanstalten. Som saadan virkede han til 1903. Desuden blev han 1865 Eksaminator og Censor ved Skolelærereksamen, var 1876—95 Lærer i Matematik ved Landbohøjskolen. Hans Forelæsninger ved Polyteknisk Læreanstalt blev først autograferede, senere trykt i nye Oplag. Hans lille Lærebog i Projektionstegning var i mange Aar den eneste benyttede ved de lærde Skolers matematiske Afdeling. Hans Bøger og Undervisning bar Præg af stor Omhu og Grundighed, men af nogen Torhed. D. i Kbh. — Gift 1865 Bolette Juliane Skovgaard, d. 1900. P. H.

Litt.: Slægt se Claus S.; mødrene Slægt se Aksel Bonnevie; Hustrus Slægt i „Slægterne

Tinglev og Wiuff“ 1917; N. Nielsen: „Matematikken i Danm. 1801—1908“ 1910.

Seidelin, Claus (²⁰/₄ 1702—¹⁰/₅ 1782), Apoteker. F. i Nykøbing F. Forældre: Apoteker Frederik S. og Karen Clausdatter. Lærte 1715—17 paa Faderens Apotek og 1717—21 hos Hofapoteker Becker i Kbh., hos hvem han efter Læretiden var et Aar som Svend. 1722—28 var han i Udlandet, konditionerede hos Apotekere i Nordhausen, Berlin, Strassburg og Bern, studerede i Berlin Kemi, Anatomii osv. Han besøgte derefter Frankrig (særlig Paris i 4 Maaneder med Studier i Botanik og Kemi), England (London) og Nederlandene. Efter Kbh.s Brand 1728 hjalp han Hofapoteker Becker med Indrettelse af et midlertidigt Apotek paa Amagertorv og blev her til 1729, da han ved Faderens Død overtog hans Apotek, som han paa udmærket Maade ledede i 35 Aar, til han 1764 overdrog det til sin Søn. Om hans Anseelse vidner, at han to Gange afsløg at søge Borgmesterværdigheden og ligeledes at søge Rang. Han efterlod sig i Manuskript en Levnedsbeskrivelse, livlig fortalt og indeholdende mange interessante Træk, især fra hans Rejseaar. Den viser ham som en danned, velbegavet og interesseret Mand, der, som han selv skriver, „altid har holdet for, at en honnet Borgerlig Stand var dend roligste og beste stand af alle“. D. i Nykøbing F. — Gift 1730 Elisabeth Catharina Wichmand, d. 1800.

M. N. R.

Litt.: Slægt hos Lengnick, 1 Glesing; „Dsk. Jubellærere“ II² 1783, „Stamt. over Familien S.“ 1877 og N. C. Th. Jessen: „Medd. om Slægten Jessen“ 1885, S. 45; Hustrus Slægt hos Lengnick; Optegnelser 1 „Hlstat. Tidsskr.“ III 2 1860—63 og 1 „Memolrer og Breve“ XXXI 1915; „Farmaceutisk Tidsskr.“ s. A.; „Nationaltid.“ ⁹/₁₀ 1918.

Seidelin, Klaus Henrik (⁶/₅ 1761—⁵/₄ 1811), Bogtrykker, Bladudgiver. F. i Glosunde, Lolland. Forældre: Sognepræst Hans S. og

Magdalene Christine Sidelmann. Gik til Søs og tog Styrmandseksamen, men gav sig 1778 til at læse og blev Student 1780; var senere nogle Aar Huslærer paa St. Thomas og Lærer i Matematik, Skrivning og Regning ved et Institut der, vendte 1791 tilbage til Danmark, boede først

i Maribo og nedsatte sig efter nogle Ugers Læretid i Hamborg som Bogtrykker i Kbh. 1797; 1799 gjorde han en Rejse til Tyskland, Holland og Frankrig og knyttede efter sin Hjemkomst et Skriftstøberi til Trykkeriet. S. var en livlig, men urolig Aand, noget af en Særling, skarp og ikke uvittig i Polemik, og han stod Tidens frinsiddende Kredse nær, bl. a. som Forlægger for P. A. Heiberg,

Malte Conrad Bruun og Otto Horrebøw. Han udgav flere Blade, „Politivennen“ fra 1798, „Dagen“ fra 1803, og paadrog sig derved forskellige Straffe for Presseovertrædelser, og 1805 fradømte Højesteret ham hans Bogtrykkerprivilegium, fordi han havde trykt Artikler uden Censur. Han fortsatte dog begge sine Blade og fik 1811 Ret til at meddele politiske Nyheder i „Dagen“. Begyndt som Ugeskrift blev dette Blad efterhaanden Dagblad, ja kom en Tid endog om Søndagen. Dets to første Aargange var trykt med Antikva, som S. var Tilhænger af, men som dengang ikke vandt Bifald herhjemme. Ogsaa paa Retskrivningens Omraade var han Fremskridtsmand, og for Folkeoplysning viste han Interesse bl. a. ved 1795 at grundlægge det endnu bestaaende Stiftsbibliotek i Maribo. Hans vigtigste Publikation er „Læsendes Aarbog“ (I—III 1800—02), hvori han skrev sine „Litteraturkrøniker“. D. i Kbh. — Gift 1798 Frederikke Vinzentine Schönberg, f. Rathenburg, d. 1826.

S. D.

Litt.: Slægt sø Claus S.; Thaarup: „Efterretn. om det politiske Blad „Dagen““ 1834; C. Nyrop: „Dsk. Boghandels Hlstat.“ II 1870 og 1 „Skand. Bogtrykkertid.“ Jan. 1872; J. Davidsen: „Fra det gl. Kongens Kbh.“ I 1880, S. 212 ff. og „Københavnertid.“ 1889, S. 369.

Seidelin, Sabinus Theodor Villiam Halvor (²⁰/₄ 1819—²⁰/₁₀ 1904), Handelsmand. F. i Skanderborg. Forældre: Apoteker David S. og Cecilie Ulrikke Sidelmann. Kom i Handelslære i Aarhus og rejste 1840 til Hamborg for i et derværende Firma at overtage en Plads som Handelsrejsende (i Danmark). Alerede 1843 etablerede han sig som Manufakturhandler i Holbæk, og sin Forretning fik han hurtig arbejdet op til noget betydeligt, saaledes at han, der ganske uformuende havde begyndt sin Virksomhed, i Løbet af godt en halv Snes Aar havde skabt sig en Formue, som han 1856 fik frigjort ved Salg af sin Holbækforretning. Han flyttede derefter til Kbh., hvor han — paa Amagertorv Nr. 11 — under Firma S. S. etablerede sig som Grosserer i Manufakturbranchen. Ogsaa her havde han Lykken med sig. I Aarene efter den anden slesvigske Krig optog han med Held Konkurrencen med de tyske Handelsehuse, som dengang i stort Omfang beherskede det danske Marked, 1867 oprettede hans Firma en Filial i Manchester, og den raske oplombtrende Forretning vandt stor Anseelse. S. beholdt Ledelsen af Forretningerne til 1884, da han trak sig tilbage og overdrog Firmaet til sin Søn David S. og sin Svigersøn Emil Hjort (s. d., d. ¹⁰/₆ 1924), men ogsaa efter den Tid vedblev S. med

Interesse at følge Firmaets Udvikling. Som praktisk Forretningsmand var han utvivlsomt af stor Dygtighed; personlig var han vennensæl og vandt derfor almindelig Yndest. I det offentlige Liv deltog han ikke, men han varetog i Aarenes Løb en Del faglige Hverv; han var saaledes (1868—69) Formand i Manufakturhandlerforeningen, og ved flere internationale Udstillinger var han Medlem af dertil knyttede Bedømmelsesudvalg. D. paa Lönstorp ved Landskrona. — Gift 1845 Nicoline Christine Nehammer, d. 1892. C. T.

Litt.: Slægt se Claus S.; Nekrologer i „Børsen“ ^{30/9} 1904, „Berl. Tid.“ ^{29/10} s. A. og „Politiken“ ^{30/9} s. A.

Selby, Charles (Joseph) August, Baron (^{23/10} 1755—^{16/3} 1823), Handelsmand, Godsejer. F. paa Biddlestone, Northumberland.

Forældre: Godsejer Thomas S. og Eleanor Tuite. Opdroges i Holland, kom 1775 til Kbh. som Andelshaver i en Slægtningssukkerraffinaderi og grundlagde 1777 Handelshuset S. & Co. (siden S. & ter Borch), der blev et af Kbh.s største, men hvoraf han 1795 trak sig ud. Han ofrede

sig derefter for Landbrug; 1782—85 havde han ejet Farumbaard og besad 1796—1800 Rustenborg, 1795 købte han Bækkeskov ved Præstø med Bredeshave, solgte sidstnævnte 1801, ejede 1799—1804 Sparresholm, solgte 1805 Bækkeskov og købte 1809 Ourupgaard paa Falster med Kringelborg, overtog endelig 1818 efter sin Hustru Güldenstein i Holsten. S. var en energisk og interesseret Landmand, der navnlig paa Bækkeskov indførte betydelige Forbedringer efter engelsk Mønster, fuldendte Udskiftningen, hjalp Bønderne med Sædekorn, indførte Dyrkning af Roer og Kaal, anlagde en Ostefabrik og i vidt Omfang tog Maskiner i Brug. Med sit udpræget danske Sindelag var han anset og afholdt, ogsaa af sine Bønder. Han blev Baron 1796. D. paa Güldenstein. — Gift 1) 1777 Birgitte Kirstine Borre, d. 1809. 2) 1811 Baronesse Anna Ernestine Brockdorff, d. 1818. P. E.

Litt.: Slægt 1 Adelsaarbogen 1888; 2. Hustrus Slægt se Frederik Brockdorff; Begtrup: „Beskrivelse over Hovedgaardene i Sjælland“ 1801 og „Agerdyrkingens Tilstand i Sjælland og Møen“ 1803; „Hist. Medd. om Kbh.“ 1913—15; S. Nygård i „Dæk. Herregaarde ved 1920“ (Bækkeskov); Nekrologer i „Schlesw.-Holst. Prov.-Ber.“ 1824, S. 113, „Nyeste Skilderi af Kbh.“ ^{5/4} 1823 og Thaarup: „Fædrenelandsk Nekrolog 1821—26“ 1835—44.

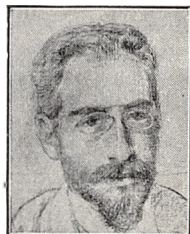
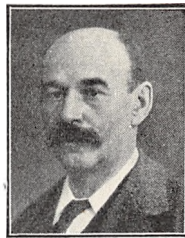
Selchau-Hansen, Johan Viggo (f. ^{27/12} 1866), Landmand. F. paa Selsø, Horns Herred. Forældre: Forpagter Christian Andreas S.-H. og Hanna Speyer. Tog Præliminæreksamen 1882, kom til Landvæsenet og var Elev paa

Knabstrup 1883—85, kom senere som hjemsendt Løjtnant til Forpagter Petersen, Petersgaard for at lære Mejeri. 1887—90 var han Forvalter sst., derpaa til 1893 Forvalter paa Egelykke og 1893—98 paa Bregentved. 1898—1923 var han Forpagter paa Alslevgaard ved Karise, som han overtog ved Køb 1923. S.-H. nyder stor Anseelse som Landmand, og hans Dygtighed og Indsigt har gjort, at mange Tilidshverv er blevet ham overdraget. Han er saaledes Medlem af Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Bestyrelsesraad, af Statens Planteavlsvudvalg og af Statsfrøkontrollen, Formand i Bestyrelsen for De danske Landboforeningers Frøforsyning, Medlem af Bestyrelsen for Præstø Amts Landboforening, Formand for Foreningens Planteavlsvudvalg samt Medlem af De samvirkende sjællandske Landboforeningers Planteavlsvudvalg, Formand for Bregentved Forpagterforening, Sogneraadsformand for Karise-Alslev Kommuner m. m. — Gift 1903 Ellen Nielsen. A. C.

Litt.: Slægt hos Lengnick.

Seligmann, Georg Sophus (^{22/4} 1866—^{20/8} 1924), Maler. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Rudolph S. og Sophie Weil. Blev Student 1883, Cand. phil. 1884

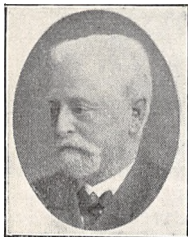
tegnede hos Fr. Schwarz og gik derefter paa Kunsternes Studieskole under Krøyer og Tuxen. Har udstillet paa Charlottenborg Foraarsudstilling 1887—91, den Frie Udstilling aarlig siden 1892, den nordiske Udstilling 1888, Verdensudstillingerne i Paris 1889 og Chicago 1893, Kunsternes Studieskoles Udstilling 1896, Raadhusudstillingen 1901, den internationale Udstilling i Rom 1911 og den danske i Brighton 1912. Han har malet flere Interiørbilleder med genreagtig, figurlig Staffage, bl. a. fra Thorvaldsens Museum (Hirschsprungs Museum), „Hos Præsten“ (Hirschsprungs Museum), „Neruda spillende i et Selskab“, „Ukrudt“ (1888, Kunstmuseet) samt adskillige Portrætter, bl. a. Niels Skovgaard og Viggo Pedersen (begge i Hirschsprungs Museum). For „Spillestuen i Studenterforeningen“ (Studenterforeningen) modtog S. Bronzemedaille paa Verdensudstillingen i Paris 1889. Hans Billeder, der ofte har et stilfærdigt, fortællende Indhold, er prægede af Alvor og kunstnerisk Respekt overfor Opgaven. Billeder bl. a. i Johan Hansens Samlinger og paa Frederiksborg. D. paa

Montebello ved Helsingør. — Gift 1893 Jenny Heyman. Ægteskabet opløst. I. M. O.

Litt.: Mødrene Slægt i E. Henriques: „Stamtavlen Henriques“ 1903; Ottesen: „Studenternc fra 1883“ 1908; Nekrolog i „Politiken“ 21/8 1924.

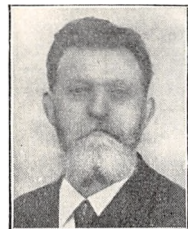
Sell, Adolph (23/12 1850—19/11 1921), Læge, Forstander. F. i Kbh. Forældre: Tømrermester Adolph Heinrich S. og Barbara Jensen. Blev Student 1869, Cand. med. 1875; efter et Aars Praksis i Uby ved Kalundborg bosatte han sig i Tersløse. Hans Interesse koncentreredes efterhaanden om at ophjælpe Epileptikernes daarlige Kaar, og idet han begyndte med at optage nogle i sit Hjem, uddivede han langsomt

sin Virksomhed og naaede i Løbet af 25 Aar det enestaaende Resultat uden offentlig Støtte at skabe og lede „Kolonien Filadelfia“ som et Hjem paa evangelisk-luthersk Grund for ca. 550 Epileptikere og Sindssyge. Han levede ganske for sit Arbejde her uden megen Berøring med Lægeverdenen, mod hvilken han i sit Skrift „Vi Læger“ (1886) havde rettet et skarpt og krænkende Angreb for fuldkommen Mangel paa Idealisme; ikke mindst angrebes Fakultetet. 1884 havde han udgivet en Bog om Sindsbevægelser som Sygdomsaarsager; senere kom flere mindre Afhandlinger i Beretningerne fra Kolonien. S. var en kraftig, stort anlagt men ensidig Personlighed, hvis Administrationsevne, kolossale og ideelle Arbejde var beundringsværdigt. D. i Kolonien Filadelfia. — Gift 1) 1876 Julie Emma Johanne Frederikke Keilgaard, d. 1889. 2) 1896 Emma Augusta Meyer, f. Pedersen. F. L.

Litt.: H. Helweg i „Politiken“ 9/11 1924; Nekrolog i „Ugeskr. f. Læger“ 1921, „Aarsberetn. fra Kol. Filadelfia“ 1920—21, „Nyt Tidsskr. f. Abnormvæsenet“ 1922, „Politiken“ 21/11 1921 og „Berl. Tid.“ s. D.

Selmar, Peter Emil (f. 3/6 1854), Bogtrykker. F. i Kbh. Forældre: Grovsmed Peter Sørensen og Nielsine Christine Mortensen.

Lærte Typografi hos Sally B. Salomon 1868—73, var derefter Sætter forskellige Steder, 1881—84 Faktor hos Fr. Bagge og 1884—95 Accidenssætter hos Nielsen & Lydiche. 1899 blev han af „Berlingske Tidende“'s Udgivere sendt til England, Frankrig og Tyskland for at studere

Sættmaskinernes Anvendelse i Avistrykkerier, og Resultatet af denne Rejse blev, at Bladet anskaffede saadanne Maskiner og ansatte S. som Leder af Maskinsætteriet, en Stilling han beholdt til 1920. Han er en af vore stør-

ste Autoriteter paa Typografens forskellige tekniske Felter; herom vidner talrige Artikler af ham i „Ny typografisk Tidende“ (1885 ff.), „Typograf-Tidende“, „Nord. Boktryckarekonst“, „Dansk Bogtryk“ og andre Fagblade samt i Salmonsens Konversationsleksikon og navnlig hans to Bøger „Vejledning i praktisk Typografi“ (1890) og „Vejledning i Nodesats“ (1892), der tilsammen udsendtes i en ny, udvidet Udgave 1917 under Titlen „Typografi“, en Haandbog, der med Rette nyder Anseelse for kyndig, noget bred, men letflydende Fremstilling. S. var Lærer i Sætning ved Fagskolen for Boghaandværk fra dens Oprettelse 1893 til 1919. For den moderne Teknik har han dog ikke glemte sin stærke Interesse for Bogtrykfagets Historie; ogsaa til dette har han givet flere værdifulde Bidrag, bl. a. „Titelformernas utveckling“ (1910), „Gamle Dages Bogtrykkerforhold“ (1916), „Det Berlingske Bogtrykkeri 1733—1871“ (1916), „Povel Phønixberg“ (1919) og „Den danske Bogtrykker-slægt Godiche“ („Aarborg for Bogvernen“ VIII 1924); det er mere Fagets tekniske, sociale og økonomiske Udvikling, der beskæftiger ham, end den dekorative Side af Bogtrykket, om end baade hans Skrifter og hans Lærergerning ogsaa vidner om Sans for denne. — Gift 1878 Selma Maria Løv Dahl, d. 1910. S. D.

Litt.: „Bogvernen“ 1913 og 1918; „Typograf-Tid.“ 1924, Nr. 22, „Dansk Bogtryk“ Juni s. A., „De grafiske Fag“ Nr. 36 s. A., „Bogtrykkerbladet“ Nr. 12 s. A., „Nord. Boktryckarekonst“ Nr. 6 s. A., „Berl. Tid.“ 3/6 s. A. og „Ekstrabl.“ s. D.

Selmer, Hannibal Peter (9/6 1802—2/10 1877), Sprogrenser, Personalhistoriker. F. paa Meen ved Porsgrund, Norge. Forældre: Amtmand Johan Henrik S. og Inger Marie Müller. Kom til Danmark 1803, blev Student 1820, Cand. juris 1826, ansattes under Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler 1828 og blev 1831 Kancellist, 1837 Kontorchef, afgik 1848. Han udgav for Direktionen 1833—41

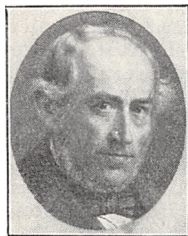

„Akademiske Tidender“ og 1837—48 Universitetets Aarbog, men vakte en Del Misnoje ved sin egenmægtige Redaktion. 1849—52 udgav han „Nekrologiske Samlinger“ i 2 Bd., hvori bl. a. er biograferet en Del i første slesvigske Krig faldne Officerer. S.s Hovedinteresse var dog Sprogrensning. 1828 udgav han under Pseudonymet P. H. Elm „Forsøg til at angive et nasjonalt kunstsprog i den lavere matematik“, og 1860—61 kom hans Hovedværk „Om de i det danske Sprog forekommende fremmede ord samt tyskagtigheder, andre ufuldkommenheder, sprog- og retskrivningsfejll“. 1862—69 udgav

han endelig tre Pjecer om lignende Emner. S.s i og for sig prisværdige Bestræbelser blev i det hele og store frugtesløse, dels fordi han manglede fornødent Kendskab til dansk Sproghistorie, dels fordi han i sine Forslag til nye Ord ganske manglede Øre for Sproget. Naar han saaledes for „Matermatik“ foreslog „Talmaal“, for „orientere“ „nordlede“, for „Semikolon“ „Hvilestel“, for „Telegrafdepeche“ „Meldetegnslstav“, for „Portræt“ „Gentræk“, for „Kavaleri“ „Hovvæbneri“ osv., var det givet, at ingen af disse eller andre Forslag havde nogen Mulighed for at slaa igennem. D. i Kbh. — Gift 1837 Johanne Adelaide Wilkens, d. 1852. P. E.

Litt.: Slægt i H. P. Selmér: „Stamt. over de danske og norske Forgængerer af Slægten S.“ 1868 og C. Seltøft: „Stamt. over Slægten Paludan-Müller“ 1895; Dyrland i „Dagbl.“ 13/7 1860; Wimmer i „Danebrog“ 19/11 1862; „Dagbl.“ 11/11 s. A.; Nekrologer i „Fædrelandet“ og „Dagbl.“ 9/10 1877.

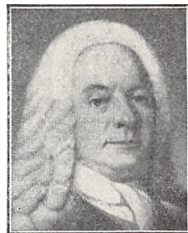
Selmér, Harald (18/3 1814—17/12 1879), Sindssygelæge. F. i Vejle. Forældre: Amtmand Johan Henrik S. og Inger Marie Müller. Blev Student 1831, 1838 Cand. med. og var 1839—41 Kandidat paa Sct. Hans Hospital, vor eneste store Sindssygeanstalt; her studerede han med brændende Interesse og fik snart Øjet aabent for Sindssygeværnsens daarlige Tilstand. I et lille Arbejde (1841) „Om Psykiatriens Tilstand i Danmark m. m.“ rettede han et hvast, men sagligt Angreb paa Forholdene med en haard og personlig Kritik af Sct. Hans Hospitals Ledelse. Det tynde Forsvar (Drachmann, Blicher) styrkede kun hans Position, og Interensen vakttes herved og ved J. R. Hübertz' Arbejder for Sindssygeværnsen herhjemme. Lægeselskabet „Filiatrien“ indgav til Provincialstænderne et Andragende om dets Forbedring, men da man her stillede sig ganske afvisende, overdroges det S. at forfatte et for Publikum oplysende Skrift. 1846 kom da hans klassiske Arbejde „Almindelige Grundsætninger for Daareværnsens Indretning m. m.“, lige fortræffeligt af Indhold og Form. Stemmningen vendtes efterhaanden, og S. fik Sæde i en Kommission til Oprettelse af en jysk Anstalt, for hvilket han havde kæmpet. I Udlandet studerede han yderligere Spørgsmaalet. 1846 flyttede han fra Nørrejylland, hvor han siden 1841 havde praktiseret, til Kbh. og blev Redaktør af „Bibl. for Læger“, som han bragte paa Fode. 1852 blev han Overlæge for „Jydske Asyl“ (ved Aarhus), der var indrettet i det væsentligste efter hans Program. S. viste sig som en fortræffelig Administrator, der med fast Haand

og med den varmeste Kærlighed og Omhu for Patienterne ledede sit Hospital, afgik 1878. S. var Grundlæggeren af den videnskabelige Psykiatri og moderne Anstaltsbehandling herhjemme, og den ubøjelige Fasthed, hvormed han forfulgte sit Maal, og den Forstaaelse, han havde af sine Patienter, var lige beundringsværdige. Han havde som ung oversat Prichards Bog om Sindssygdom med Tilføjelser og skrevet adskillige Oversigter og Afhandlinger i „Bibl. for Læger“, men som Overlæge levedes der ham ikke Tid til større videnskabelige Skrifter. Efter sin Afgang udgav han et betydeligt Arbejde: „Statistiske Meddelelser og Undersøgelser fra Aarssygeasylet ved Aarhus i dets første 25 Aar 1852—77“. 1850 og 1852 havde han udgivet „Den danske Lægestand“. D. i Kbh. — Gift 1842 Julie Frederikke Bodenhoff, d. 1863. F. L.

Litt.: Slægt se H. P. S.; Hustrus Slægt i N. Lange: „Den Bodenhoffske Slægtbog“ 1914; Hj. Helweg: „Sindssygeværnsens Udvikling i Danmark“ 1915; Nekrologer i „Bibl. f. Læger“ 1880 og „Hospitalltid.“ s. A.

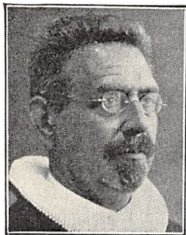
Sewerin, Jacob (30/10 1691—28/3 1753), Handelsmand. Godsejer. F. i Sæby. Forældre: senere Byfoged Søren Nielsen og Birgitte Olsdatter. Blev Student 1706, men gik ved sit første Ægteskab 1713 over til Handelen og oparbejdede i Kbh. en betydelig Forretning paa Island, Finmarken og Grønland. Han fik 1734 Privilegium paa Handelen paa Grønland og et Tilskud af 2000 Rdl. aarlig til Missionen; 1740 fornyedes Oktrojen, og Tilskudet forhøjedes til 5000 Rdl., hvorefter de 3000 til Defension. S. havde beklaget sig over, at Hollænderne drev uretmæssig Handel paa Grønland, og han fik derfor Tilladelse til at lade sine Skibe føre Orlogsslag; Juni 1738 kom det til et formeligt Søslag ved Jakobshavn, hvor S.s Skibe erobrede flere hollandske Fartøjer. S., der 1735 købte Dronninglund og Dronninggaard i Vendsyssel, besad en betydelig Formue, som han dog næppe havde tjent paa Grønland. Handelen her var besværlig, og han søgte 1742 forgæves at faa Læsø tillagt sig. Han styrede Grønland næsten som en Vicekonge og anlagde flere Kolonier, bl. a. Jakobshavn. 1749 overdroges grønlandske Handel til det alm. Handelskompagni. — S., der var Formand for de 32 Mænd i Kbh., var en brav og energisk Mand, der betød meget for Missionen i Grønland. D. paa Dronninglund. — Gift 1) 1713 Enken Maren Nielsdatter, d. 1734. 2) ca. 1735 Berte (Birgithe Sophia) Nygaard, d. 1739. 3) 1742 Maren Jensdatter Dalager, d. 1753. P. E.

Litt.: 2. Hustrus Slægt i Hauch-Fausbøll og Hlort-Lorenzen: „Patr. Slægter“ III 1915;

„Saml. t. jysk Hlst. og Top.“ II 1868—69; H. M. Fønger: „Bldr. t. Hans Egedes Hlst.“ 1879, S. 175 ff.; L. Koch: „Kong Christian VI.s Hlst.“ 1886; Bruun: „Kbh.s Hlst.“ II 1890; E. Holm: „Dann.-Norges Hlst.“ II 1893; „Vendssyssel. Folk og Land“ 1908—11; „Hlst. Medd. om Kbh.“ V 1915—16; Bobé I „Atlanten“ IV 1915—17, S. 273 ff.; Bobé o. fl.: „Grønland“ 1921; Alex. Rasmussen I „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Dronninglund).

Severinsen, Peder (f. $\frac{5}{3}$ 1869), Præst. F. i Thorsø ved Grenaa. Forældre: Snedker, Orgelbygger Anders S. og Karen Marie Niel-

sen. Blev Student 1889, Cand. theol. 1899. Alle-rede som Student havde han givet sig af med Journalistik, og under den græsk-tyrkiske Krig 1897 var han Krigskorrespondent i Thessalien. Efter sin Embedseksamen blev han Redaktionssekretær ved „Kri-steligt Dagblad“ og

„Samfundet“, men 1901 udnævntes han til Kateket ved Holmens Kirke i Kbh., 1905 til Sognepræst i Tim og Madum, hvorfra han 1913 forflyttedes til sit nuværende Embede i Bringstrup og Sigersted. Han har udfoldet en meget frugtbar Forfattervirksomhed og rundt omkring i Dagblade og Tidsskrifter skrevet talrige Artikler og Afhandlinger, navnlig om kirkehistoriske, liturgiske og kirkepolitiske Spørgsmaal; 1916—19 var han Redaktør af „Kirkelidende“, siden 1920 redigerer han „Præsteforenings Blad“ og siden 1923 tillige „Menighedsraadens Blad“. Blandt hans litterære Arbejder kan nævnes „Dansk Salmeligting i Reformationstiden“ (1904), „Martin Luthers Liv og Hovedværker“ (5 Bd. 1910—14), „Ord og Skik ved Daab og Nadver“ (1912), „Om Skriftemaal og Skriftemaalsskik“ (1916), „Folkekirkens Ejendoms-Historie“ (1921) og „Daabens Ord“ (1924). Hvad han skriver vidner om videnskabelig Interesse, omfattende Kundskaber og megen Belæsthed paa vidt forskellige Omraader, og han raader desuden over en fængslende Fremstillingsform. Han tilhører den grundtvigske Retning, men med Forstaaelse for andres Standpunkter; 1921 havde han Sæde i „Udvalget for kirkelige Anliggender“. — Gift 1901 Ellen Victoria Carla Nielsen. *H. M.*

Litt.: „Politiken“ $\frac{27}{4}$ 1899; „Kri-stel. Dagbl.“ $\frac{1}{5}$ s. A.; „Aftenposten“ $\frac{13}{6}$ 1905; Mads Jepsen I „Folkelæsning“ $\frac{9}{4}$ 1911; „Studerterne fra 1889“ 1914; J. K. J. Carlsen I „Fyns Tid.“ $\frac{14-10}{8}$ 1924; A. Rosendal I „Menighedsbl.“ s. A. Nr. 38; K. Bjerre I Sorø Amtstid.“ $\frac{1}{12}$ s. A.

Shaw, Charles Henry Cornelius ($\frac{30}{5}$ 1845— $\frac{23}{5}$ 1918), Højesteretssagfører. F. i Ted-dington ved London. Forældre: Dr. med., Konsul Henry Norton S. og Theresia Ludovica Wittrock. Blev Student 1863, Cand. juris 1868, Overretssagfører 1873, Højesteretssagfører 1878, Landstingssekretær 1876—88. Fremherskende hos S. var hans intuitive Forstaaelse af en Sags Værd; han var et

lyst og snarraadigt Hoved, i Besiddelse af stor Forhandlingsdygtighed og udrustet med

en sjælden Evne til at vælge sine Medarbej-dere. Megen Omhu og Grundighed i Tilrette-lægnngen af Sagerne var et Særkende for det S.ske Kontor, hvortil mange af de dygtigste yngre Jurister var knyt-tede. I sin Procedure var S. veltalende; sin Taleform forstod han med Smidighed at føje efter de vekslende Tiders Krav og Opfattelse. En Mængde betydelige Sager, baade civile og kriminelle, førte S. frem for Skranken, Defensor f. Eks. i Sagerne mod Morten Pontoppidan, Henrik Pontoppidan, Bogtrykker Hostrup-Schultz, Adolph Philipsen, Vilhelmi Møller („Kana“-Sagen) o. a. Han var Sagfører for Kbh.s Kommune, Overformynderiet og Sorø Akademi, var juridisk Konsulent for Gros-serersocietetets Komité, sad i Bestyrelsen for Gyldendalske Boghandel o. a., var Formand for Kbh.s Sygehjem, Medlem af Teater-kommissionen af 1889. I Litteraturen op-traadte S. med en Bearbejdelse af Samuel Smiles' „Self-Help“ („Egen Kraft“ 1869), han oversatte Carl Andersens „Rosenborg“ paa Engelsk (1868) og udgav sammen med Jul. Schovelin „Grosserer-Societetets Komité's Respon-sa 1885—1909“ (1910). D. i Fredens-borg. — Gift 1871 Agnes Helene Theresia Fleron, d. 1918. *Fz. D.*

Litt.: „Hr. Højesteretssagfører S. og Hundene. Kritik af en Kjøbenhavner“ 1889; J. S. I „Ill. Tid.“ $\frac{10}{7}$ 1903; „Hver 8. Dag“ $\frac{20}{7}$ s. A.; Nekrologer I „Berl. Tid.“ (af E. Trolle) $\frac{24}{5}$ 1918, „Vort Land“ s. D. (af C. Muusmann), „Poll-tiken“ s. D.; „Hunden“ s. A. og „Ill. Tid.“ $\frac{20}{6}$ s. A.

Sibbern, Frederik Christian ($\frac{18}{7}$ 1785— $\frac{16}{12}$ 1872), Filosof. F. i Kbh. Forældre: Læge Friedrich Gabriel Gottlieb S. og Charlotte

Amalia Friderica Lovisa Wilcken. Blev Student

1802, Cand. juris 1810, Dr. phil. 1811 („De princi-piis philosophicis disciplinæ juris“). Ved Si-den af sit Eksamen-studium havde han be-svaret matematiske og filosofiske Prisopgaver, skrevet juridiske Af-handlinger og studeret Fysik og Digtetekunst. Men ogsaa i rent men-neskelig Henseende havde han gennemlevet en rig og bevæget Udvikling, var Grundtvigs nære Ven og blev optaget i den Ørsted'ske Kres, hvor han blev grebet af en sværmerisk og ulykkelig Forelskelse i A. S. Ørsted's Hustru Sophie, Oehlenschlägers Sø-ster. Dette Forhold, der varede indtil hen-

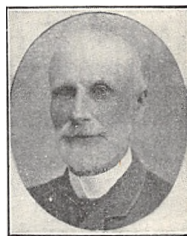

des Død, førte ham ind i en Krise af Bitterhed og Mismod, som han har skildret i „Gabrielis' Breve“ I, men som han har overvandt ved sin Karakters Idealitet. For at fuldende sin Uddannelse rejste han 1811—13 i Tyskland, hvor han sluttede sig nær til H. Steffens og stiftede Bekendtskab med Goethe, Wieland, Fichte, Schelling, Hegel og Schleiermacher. 1813 blev han Prof. extraord., 1829 (indtil 1870) Prof. ord. i Filosofi ved Kbh.s Universitet. Gennem sin personlige Indflydelse blev han en højt skattet Lærer for de Unge, og skønt hans skriftlige Fremstillingsform var uebhjælpsom, indtager han ved sit Systems storladne Enhed og ved dets ligevægtige Forening af Idealiet og Virkelighedssans en høj Rang indenfor Samtidens Filosofi. I dansk Filosofi gaar der en Linie fra hans Lærer Treschow over S. til P. M. Møller, Kierkegaard, Høffding og moderne „Livsfilosofi“. I Erfaring og Iagttagelse saa han den nødvendige Indledning til den sande spekulative Filosofi: det konkrete og individuelle viser sig som Udgangspunkter for sporadiske Udviklingsrækker, der stræber mod Harmoni, og i hvilke Menneskeandens medfødte Fornuft fatter Enheden i Alt og sit eget og altings Udspring af et oversanselig, evigt og uendeligt Midtpunkt. Denne Lovmæssighed paaviser han baade i Aandens og Naturens Verden, baade i den individuelle Psykologi og i Samfundets Udvikling. Af Erfaringspsykologien har S. store Fortjenester, men ogsaa hans Kosmologi og kommunistiske Samfundopfattelse er betydningsfulde. Hans religiøse Livsbetragtning gaar tilbage til hans Opdragelse, men førte ham gennem en streng Ortodoksi i et Modsætningsforhold til Rationalismen frem til en rent dogmefri, optimistisk Religiositet. Hans vigtigste Værker er: „Menneskets aandelige Natur og Væsen“ (1819; ny Udg.: „Psykologi indledet med almindelig Biologi“ 1843), „Psykologisk Patologi“ (1828; ny Udg.: „Læren om de menneskelige Følelser og Lidenskaber“ 1885), „Om Elskov“ (1819), „Om Erkendelse og Granskning“ (1822), tre Fremstillinger af Logik (1822, 27, 54), „Om Poesi og Kunst“ (1834—69), „Angaaende Hegels Filosofi“ (1838), „Om Filosofiens Begreb, Natur og Væsen“ (1843), „Spekulativ Kosmologi“ (1846), „Om Forholdet mellem Sjæl og Legeme“ (1849), „Moralfilosofi“ (1878), „Gabrielis' Breve I—II“ (1826—50), „Meddelelser af Indholdet af et Skrift fra Aaret 2135“ (1858—72), tre filosofiske Tidsskrifter og en Mængde politiske Pjecer. D. i Kbh. — Gift 1819 Christiane Margaretha Dorotea Clara Louise Ipsen, d. 1870. J. O. K.

Litt.: Slægt i Huitfeldt-Kaas: „Familien S.“ 1890 og Steffens: „Norske Slægter“ 1912; „Engelstoffs Universitets- og Skoleannaler“ 1807 I, S. 85, 1810 I, S. 52; P. L. Møller I, „Dsk. Pantheon“ 1846; Ørsted: „Af mit Livs og min Tids Hist.“ III 1855, S. 323; „Ill. Tid.“ 2⁵/₁₀ 1863; „Udvalg af L. Engelstoffs Skrifter“ III 1862, S. 389; „Breve til S.“ ved C. L. N. Mynster 1866; Wad

og Leth: „Dimitterede fra Herlufsholm“ 1875—82; O. Borchsenius: „Fra Fyrrener“ I 1878; L. Schrøder i „Nord. Månedsskr.“ 1877 II og „Høj-skolebl.“ 1885; H. Dahl: „S. og Modersmaalet“ 1884; Høffding i „Tilskuener“ 1885; „Dsk. Filosofter“ 1909 og „Minder fra Studenterdagene“ 1924; Birkedal: „Personlige Oplevelser i 1890“; „Pers. Tidsskr.“ III I 1892; Abrahams: „Minder fra mine Forældres Hus“ 1894, S. 74 ff.; L. C. Nielsen: „Hegel“ I 1909; Marie Rørdam: „Tilbageblik“ 1911, S. 78 ff.; H. Jæger i „Til Gerh. Gran“ 1916; N. Lassen: „Erindringer“ I 1918, S. 201 ff.; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 13, 130; Troels-Lund: „Et Liv“ 1924; Breve i „Af efterl. Breve til J. P. Mynster“ 1862, „Breve fra F. C. S.“ ved C. L. N. Mynster“ 1866, „Ill. Tid.“ 9¹/₂ 1866, „Udv. af Breve til P. Hjort“ 1867—69, C. L. N. Mynster: „Nogle Blade af J. P. Mynsters Liv og Tid“ 1875, „Breve til H. C. Andersen“ 1877, „Breve til og fra Inge-mann“ 1879 og C. L. N. Mynster: „Mindeblade om Oehlenschläger“ s. A.; Nekrologer i „Dagbl.“ 10¹/₂ 1872, „Berl. Tid.“ 18¹/₂ s. A., „Fædrelandet“ 18¹/₂ s. A. og „Dsk. Kirketid.“ s. A.

Sibbern, Ludvig Frederik Gabriel (28¹/₅ 1824—2⁵/₅ 1903), Filosof. F. i Kbh. Forældre: Professor F. C. S. (s.d.) og Hustru. Blev Student 1842, studerede en Tid Teologi, deltog som Menig i Krigen 1849—50 og tog 1852 Magisterkonferens i Filosofi paa Afhandlingen „Den stoisk-epikuræiske Moral. En filosofisk-historisk Sammenligning“ (udg. 1852). Fik to Afhandlinger for den filosofiske Doktorgrad forkastede, efter den gængse Opfattelse mere paa Grund af Chicane fra R. Nielsens Side end paa Grund af Arbejdets Kvalitet. Den ene udkom i to Dele: „Humanitet og Alsind“ (1857) og „Om Humanisme“ (1858). S. viser sig deri som en selvstændig, om end ikke fremragende Fortsætter af Faderens Filosofi og som en redelig Sandhedssøger. Med Humanisme mener han en Livsanskuelse, som vil forstaa Tilværelsen og Menneskets Plads indenfor denne paa rent menneskelig Grund; Humanitet og Alsind er det rette Sind henholdsvis for det personlige og det almene. Det andet fejlslagne Forsøg „Om Forholdet mellem det saakaldte ydre og indre Naturformaal“ kom 1862. 1866—67 rejste han i Tyskland, Frankrig og Italien for at studere Kunst og Filosofi, og 1868—70 holdt han med ministeriel Tilladelse tre Forelæsningsrækker ved Universitetet. Et Produkt heraf er Afhandlingen „Bevægelsens Betydning for det aandelige Liv“. Uden Doktorgraden var Universitetsvejen dog lukket for ham, og han tænkte derfor paa at søge en Pedelplads ved Universitetet, men Madvig, som ansaa dette for en upassende Degradation, skaffede ham i Stedet en Stilling som Distriktsforstander under Kbh.s Fattigvæsen, hvilken han beklædte 1872—92. Senere udgav han endnu en filosofisk Afhandling, „Den religiøse Absolutisme“ (1900), hvori han skelner mellem Religion og Religiositet. Et Brev til Goss

„Om Eden“ (trykt i „Tidsskr. f. Retsvidenskab“ 1904) er af en beslægtet Tankegang. D. i Kbh. — Ugift.

Litt.: Slægt se F. C. S.; Oscar Hansen i „Ill. Tid.“ 27/1 1894; G. Brandes: „Saml. Skr.“ XIII 1903 (fra 1896); „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 130; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 2/5 1903, „Nationaltid.“ 4/5 s. A. og (af Høffding) i „Ill. Tid.“ 10/5 s. A.

Siboni, Erik Anton Valdemar (20/8 1828—11/2 1892), Komponist. F. i Kbh. Forældre: Sangeren Giuseppe S. (s. d.) og Johanne

Charlotte Erichsen. Fik Undervisning af J. P. E. Hartmann i Teori og af B. Courländer i Klaver, studerede 1847 i Leipzig hos den framragende Teoretiker Moritz Hauptmann og den berømte Pianist Ignaz Moscheles. Han afbrød Studierne ved Krigen 1848—50, da

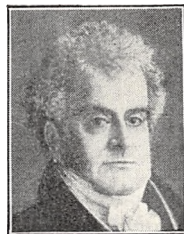

han gik med som frivillig i den danske Hær, men genoptog dem 1851, hvor han i Wien arbejdede med Kontrapunktet hos Simon Sechter, og hvor han ved Hjemrejsen over Paris udvidede sit Syn paa Tonekunsten og dens Teknik. Han levede en Aarrække i Kbh. som meget søgt Musiklærer og Komponist, blev 1865 Heises Efterfølger som Organist i Sorø, afgik 1883 og flyttede tilbage til Kbh., hvor han nu og da hjalp Hartmann ved Frue Kirkes Orgel. — S. var en frugtbart Komponist; allerede i Wien udgav han et Hefte Klavermusik, her til kom ret hurtig Korværker, Kammermusik, Operaer, Symfonier, Ouverturer, flere Hefter Klavermusik, Sange m. m. Enkelte af disse Ting opførtes i „Musikforeningen“, saaledes debuterede han herhjemme med en Opførelse af Korværket „Wellenspiel“ i nævnte Forening 1857; senere opførtes sst. Klaverkoncert i Dmoll, Klaverkvartet i Bdur og Ouverturen „Othello“. Paa det Kgl. Teater fik S. 1861 opført Operaen „Carl II's Flugt“ (Overskou). Et „Stabat mater“ prisbelønnedes i Bordeaux og opførtes i Cæciliaforeningen 1873. Alle S.s Kompositioner er helt igennem præget af den eminente teoretiske Træning, deres Autor gennemgik i sin Studietid. En Prægnans i Stemmeføringen, ofte helt mesterlig i Smidighed og Selvstændighed, karakteriserer hans Sats; ikke mindst i Orgelpræludierne er dette Træk fremtrædende. I Klaverkompositionerne rører de vel tilrettelagte Figurer og Passager den smagfulde Pianist; ofte er disse Værker gennemarbejdede med skarpe, vel turnerede metriske Pointer, der viser den rytmisk opfindsomme og dygtige Musiker. I Sangene hersker for det meste en sværmerisk Romantone, sangbar i Melodikken, behændig i Akkompagnementet, men ingen Sinde dybere og af virkelig gripende Aand. D. i Kbh. — Gift 1) 1857 Louise Elisabeth Ge-

mina Fugl, d. 1864. 2) 1866 Pianistinden Josephine Crull, d. 1894.

Litt.: A. Hammerich: „Musikforeningens Festskrift“ II 1886; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 12/2 1892 og „Nationaltid.“ s. D.

Siboni, Giuseppe (Joseph) Vincenzo Antonio (27/1 1780—20/3 1839), Sanger, Sanglærer. F. i Forli, Italien. Forældre: Francesco S. og Domenica Grandi. Debuterede 1797 som Tenorsanger i Florens, optraadte i en Aarrække i forskellige Hovedsteder i Europa og kom, paa Opfordring af Prins Christian Frederik, der havde hørt ham paa en af sine Rejser, til Kbh., hvor han optraadte første Gang 1819

paa det Kgl. Teater i Scener af Mozarts „Titus“ og Spontinis „Vestalinden“, blev Kammer-sanger og Leder af Teatrets Syngeskole. Som Sanglærer var han desuden stærkt søgt i Byens højere Kredse. 1825 fik han Tilladelse til at oprette et Musikkonservatorium — det første egentlige Konservatorium i Landet — hvor Undervisningen begyndte 1827, men som gik ind efter S.s Død. S. maatte ret snart ophøre at virke som udøvende Sanger, da hans Stemme hurtig tabte sig; stor Betydning fik han derimod som Lærer; kendte Elever af ham er Chr. Hansen og P. Schram. S. blev Forkæmper herhjemme for den nyere italienske Musik, ikke mindst for Rossini, og stod som Talsmand for denne Retning („Rossinismen“) i ret skarp Opposition til de dansk-nationale Strømninger, personificeret i Weyse. „Antirossinismen“ — der ogsaa gik under Navn af „Weyses Manér“ — stod i Klassicismens Tegn og karakteriseres, modsat den S.ske Smagsretning, som „al Musik, der er naturlig, melodios og karakteristisk, men som Modesmagen kun finder lærd, grundig og for store Musikkere“ (Muth-Rasmussen). D. i Kbh. — Gift 1) 1804 Ludovika Veith (Luigia Fayt), d. 1808. 2) 1810 Ludovika Schober, d. 1812. 3) 1827 Johanne Charlotte Erichsen, d. 1868.

Litt.: Overskou: „Dea dsk. Skueplads“ IV 1862; H. C. Andersen: „Mit Livs Eventyr“ 2. Udg. 1876, S. 34 ff.; V. C. Ravn: „Musikforeningens Festskrift“ I 1886; Joh. Luise Helberg: „Et Liv“ I 1904, S. 49 f.; Attilio Monti i „La Piè“ (Faenza) 1922, Nr. XI—XII.

Sick, Ingeborg Maria (f. 17/9 1858), Forfatterinde. F. i Kbh. Forældre: Legationssekretær Carl Emil S. og Conradine Franciska Marcher. Var i ti-tolv Aar ude som Syge- og Fattigplejerske i Kbh.s mørkeste Kvarterer og rejste til Paris og London for at studere Menighedsarbejdet. Det blev — som hun selv har udtrykt det — Læreaarene, „hvorunder hun fik samlet den nødvendige Erfaring fra alle de lidende Hjerter,

der afsløredes for hende, og fik sit eget udbytet". Hun skrev lidt nu og da, indtil

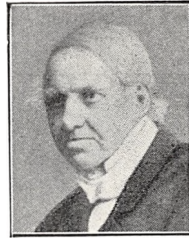
hun endelig fremtraadte som Forfatterinde med „Udi Løndom. Billeder og Skizzer“ (1900), der siden er efterfulgt af „Højfjælds-Præst“ (1902), „Helligt Ægte-skab“ (1903), „Jomfru Else“ (1905), „Den lille graa Kai“ (1906), Eventyrspillet „Prinsessen, der spandt“ (1906), „Af Jord“ (1907), „Det sovende Hus“ (1909), „Farmor Ursulas Have“ (1909), „Der ringer Klokker“ (1910), „Ina“ (1911), „I Kloster-skygge“ (1912), „Eventyr“ (1912), „Carina“ (1913), „Derhjemme. Billeder fra den gamle Præstegaard“ (1914), „Fodtrin i Natten“ (1916), „Ela fra Haven ved Floden“ (1917), „Ad Sti og Alfarvej“ (1919), „Fangernes Ven“ (1921) og „Vaardalen“ (1922). Hun har udgivet to Digtsamlinger „Bølgeslag“ (1904) og „Ond Lykke“ (1921). Hendes Bog om Mathilde Wrede, som er en Bearbejdelse af den svenske, blev paa Opfordring af dennes Forlægger oversat til Originalsproget igen. S.s Bøger er fremkommet i mange Oplag, og alle er de oversat til 4—5 Sprog, „Højfjælds-Præst“ endog til 7. Især i Tyskland har hun et meget stort Publikum. Hun skriver med Smag, men af en Hang til det melodiske og blidelige optager hun flere lyriske Elementer og fagre Ord i sit Sprog, end den gode Prosa taaler. Det er om ren og sværmerisk Elskov, hun skriver, om det gode og smukke, om Opofrelsens hellige Lykke. Hendes Sjæleskildringer er udspunget af Hjertet og en levende religiøs Følelse. Til de mange tørstende Sjæle, der prøver Livets onde Lykke, kommer hun med „Poesien“ og Løftelsen. — Ugift.

O. F.

Litt.: Mødrene Slægt i Bidstrup: „Stamt. over Familien Koefoed“ 1886, „Stamt. over Familien Marcher“ 1888 og Hauch-Fausbøll: „Slægthaand-bogen“; Selvbiografi i „Nationaltid.“ 4-9/8 1915; Th. Bredsdorff i „Dsk. Tidsskr.“ 1903, S. 358, 859, 1906, S. 84; Johs. Jørgensen: „Essays“ 1906; Chr. Rimestad i „Politiken“ 14/12 1909; „Bogvennen“ 1912; Thor Lange i „Vort Land“ 14/12 s. A.; sst. 7/8 1914; J. C. i „Berl. Tid.“ 9/12 s. A.; Leopold i „Verden og vi“ 8/1 1917 og „Tres Talenter“ 1918; „Berl. Tid.“ 9/11 1919; „B. T.“ 11/11 1920; „Gyldendals Juleavis“ 1921; J. M. Jensen: „Harald Kilde“ 1924, S. 53; „Kbh.“ 8/12 1905.

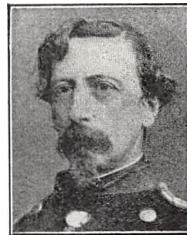
Sick, Johannes Peter Kristian (10/2 1812—10/7 1884), Sprogmand. F. i Kbh. Forældre: Gehejmelegationsraad Johannes Henrik S. og Johanne Margrethe Thomsen. Blev Student 1828 og Cand. philol. 1839, hvorefter han virkede som Lærer i Fransk (fra 1844 Overlærer) ved Odense lærde Skole til 1872. Sine sidste Aar tilbragte han i Kbh., stadig beskæftiget med fransk Sprog og Litteratur. Politisk Interesse, specielt for det sønderjyske Spørgsmaal, førte ham til at søge Valg til Rigsraadet, i hvis Landsting han 1864—

66 repræsenterede Fyn. — S.s litterære Arbejder bestaar dels i et stort Antal Anmeldelser i Dagspressen, dels i en Række Hjelpe-midler for Franskunder-visningen (Lære- og Læse-bøger, Tekster, Stil-øvelser). Af disse sidste er hans „Fransk-dansk-norsk Haandordbog“ (1883, 2. Udg. ved Carl Michelsen 1904) langt det vigtigste; den stod længe som den bedste og mest benyttede i Danmark. D. i Ny-Taarbæk. — Gift 1) 1839 Emma Louise Josephine Catrine Charite Eline Povelsen, d. 1841. 2) 1846 Anna Margrethe Westengaard, d. 1847. 3) 1848 Christiane Maria Amalia Berg, d. 1858. 4) 1860 Anne Dorothea Olavia de Moldrup, d. 1915.

V. B.
Litt.: 1. Hustrus Slægt hos Lengnick (Kruse); 2. Hustrus Slægt sst. (Westengaard) og i O. Westengaard: „Opt. om Familien Westengaard“ 1889; 3. Hustrus Slægt hos Lengnick (Johan Lange) og i N. Hedin: „Stamt. over Slægten Berg“ 1918; 4. Hustrus Slægt hos Lengnick (Moldrup) og i „Vierteljahrsschr. f. Heraldik“ 1887; Brev 1 „Af J. A. Hansens efterl. Pap.“ 1878—79; Nekrolog i „Berl. Tid.“ 21/7 1884.

Sick, Theodor Bernhard (7/11 1827—27/5 1893), Komponist. F. i Kbh. Forældre: Gehejmelegationsraad Johannes Henrik S. og Johanne Margrethe Thomsen. Blev 1848 Elev ved den militære Højskole, hvorfra han afgik 1853, gjorde derefter Tjeneste ved Artilleriet, var med i Felten baade 1850 og 1864, sidste Gang som Kaptajn og Kompagnichef, fungerede efter Krigen som Adjutant ved Artilleristaben og Kompagnichef ved Søbefæstningen og ved Tøjhusafdelingen, til han 1882 faldt for Aldersgrænsen. — Allerede som Dreng røbede der sig udpræget musikalsk Begavelse hos S.; han blev opdraget med Klaverspil og Violoncellspil som musikalske Hovedfag, fik Undervisning i Musikteori hos Gebauer og erhvervede sig efterhaanden megen kompositorisk-teknisk Færdighed. Som Komponist fremkom han med en efterhaanden lang Række Kammermusik-værker (Nonet, Septetter, Strygekvinetter, Klaverkvinetter, Strykevartetter, Trioer, Sonater m. m.) samt nogle Sange (af Ingemanns „Sulamith og Salomon“, Op. 19), hvoraf kun Mindsteparten foreligger trykt. Flere af hans Værker opførtes i Kbh., saaledes Trioen i Adur 1865 i Musikforeningen, og i Hamborg; nogen blivende Værdi har de ikke haft; de spilles saa at sige aldrig mere. D. i Kbh. — Gift 1863 Amélie Frederikke Charlotte Lesser.

E. A.

Litt.: Nekrologer i „Nationaltid.“ ^{21/6} 1893 og „Militærtid.“ ^{15/6} s. A.

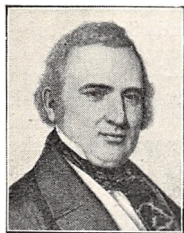
Siegmufeldt, Herman Carl (^{18/9} 1833—^{27/6} 1912), Maler. F. paa Haregabsgaard ved Esrom. Forældre: Landbruger, tidligere Tobaksfabrikant Heinrich Anthon S. og Maren Cathrine Schou. Kom allerede 1844 til Akademiets Skole, blev Malerlærling og 1851 Svend. 1855 udstillede han første Gang, et Genrebillede, og 1859, 1860 og 1863—64 fik han Støtte af Akademiet til Rejser i Ud- og Indlandet. En

Betændelse i Haanden medførte, at Tommelens yderste Led 1867 blev amputeret, derefter var han længe hemmet i sin Kunst og tog Plads som Skriver paa en Sindssygeanstalt, men fra 1875 var han atter i Vigour; 1880 blev han Medlem af Akademiet. Hans Felt var Figurmaleriet, Genrebilleder, Portrætter og i hans sidste Tid religiøse Billeder (St. Pauls Kirken i Aarhus). Af hans Arbejder maa nævnes „Romerske Bønder i Kirken“ og Portrætterne af Provst Taaffe, H. Conradsen og Kyhn. En teknisk velskolet og omhyggelig Kunstner, en fornem lagttager, men noget upersonlig i sin Fortolkning, i det hele betydeligst som Portrætmaler. Paa Statens Museum hænger Portrættet af Urmager S. E. Dahl (1887). D. i Kbh. — Ugift. O. A.

Litt.: Slg. Müller: „Nyere dsk. Malerkunst“ 1884; Olaf O. Barfod i „Højskolebl.“ 1903; Nic. Bøgh i „Ill. Tid.“ ^{20/6} s. A.; Nekrolog af N. L. i „Politiken“ ^{20/6} 1912.

Siesby, Gottlieb (Gottlieb) (^{4/5} 1803—^{28/11} 1884), Journalist. F. i Kbh. Forældre: Slagter, senere Inspektør Isaschar Meyer S. og Liebe Eichel. Kom i Skomagerlære og blev Mester 1826, gav sig tidlig af med litterære Sysler, udgav 1825 en Samling „Lyriske Forsøg“ og fik 1834 Syngestykket „Robinson“ opført. Han sluttede sig til Frihedsrøret i 30'erne og skrev flere politiske Artikler og Digte,

bl. a. i en af Rosenhoff udgivet Nytaarsgave, kom herigennem ind paa Journalistik, redigerede 1839—40 „Kbh.s Morgenblad“, 1840—41 „Folkevennen“ og udgav samtidig „Salonen“. Han opgav derefter Haandværket og blev 1847 Medarbejder ved „Flyveposten“, hvilket Blad han 1852 købte sammen med Davidsen (s. d.). S. var blevet mere og mere reserveret overfor Frihedsbevægelsen, og Bladet var under den ny Redaktion endnu mere konservativt end under

Edv. Meyer (s. d.) og Genstand for heftige Angreb fra de nationalliberale. Efterhaanden gik det ned ad Bakke, og 1862 fallerede Redaktionen, købte vel Bladet paa ny, men skiltes 1865 ved Davidsens Overgang til „Dansk Rigstidende“, hvorefter „Flyveposten“ 1870 gik ind. S. var en lyrisk Begavelse; som Redaktør var han mere vejledende og kritiserende end ledende, og hans egne Bidrag til Bladet angik mest Kunst og Teater. 1871 udkom Digtsamlingen „Ved Tid og Lejlighed“. D. i Kbh. — Gift 1827 Eva Bendixen, d. 1877. P. E.

Litt.: Mødrene Slægt i Jos. Fischer: „Stamt. Eichel“ 1094; „Brage og Idun“ III 1840, S. 316; „Søndags-Posten“ ^{2/5} 1869; J. Davidsen i „Avisen“ ^{1/1} 1890; Jos. Michaelsen: „Fra min Samtid“ I 1890, S. 68; Nekrolog af J. Davidsen i „Nutiden“ ^{2/12} 1884.

Siesbye, Oscar (^{19/7} 1833—^{16/12} 1913), klassisk Filolog. F. i Æbeltoft. Forældre: Læge Wulff Isaschar S. og Asther Wallich. Brodersøn af G. Siesby (s. d.). Blev Student 1849,

tog filologisk Eksamen 1856, var Lærer ved det v. Westenske Institut 1853—93. Som Filolog var han en tro Discipel af Madvig, for hvem han nærede den højeste Beundring, og som han gennem en lang Aarrække bistod ved Udarbejdelsen af hans Værker. Ogsaa overfor andre Filologer udviste han en enestaaende Hjælpsomhed, men besad ikke selv nogen synderlig produktiv Evne. Han havde dog en meget skarp og fin sproglig Sans i Forbindelse med en pertentlig Nøjsagtighed. Hans selvstændige sproglige Arbejder er væsentlig fremkomne i „Nordisk Tidsskrift for Filologi“ og i „Kort Udsigt over det filologisk-historiske Samfunds Virksomhed“. Ogsaa i „Dania“ og i „Danske Studier“ har han fremsat en Del Iagttagelser over dansk Sprog, hvormed han ligeledes var meget fortrolig, saa vel som med den danske Litteratur; værdifulde er hans Supplementer til Levins haandskrevne Samlinger vedrørende dansk Sprog (paa det Kgl. Bibliotek). 1871 blev det ham overdraget at holde sproglige og eksegetiske Øvelser i Latin og Græsk ved Universitetet, som 1876 knyttede ham nøjere til sig ved Meddelelsen af den filosofiske Doktorgrad honoris causa. Hans Virksomhed ved Universitetet, som han fortsatte lige til sin Død, var af stor Betydning for de unge Filologers sproglige Udvikling. D. i Kbh. — Ugift. H. R.

Litt.: Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1876; „Dagbl.“ ^{19/2/4} 1880; „Ill. Tid.“ ^{10/9} 1911; „Nationaltid.“ ^{18/7} 1913 (af R. Besthorn) og ^{19/7} s. A.; „Hovedstaden“ ^{19/7} s. A. (af H. Ræder); „Kbh.“ s. D.; „Politiken“ ^{18/20/7} s. A.; D. Simonsen i „Berl. Tid.“ ^{10/1} 1914; Nic. Holm: „Glade Aar“ 1915; E. Nystrom: „Camillus Nyrop“ 1922, S. 17; P. Levin i „Berl. Tid.“ ^{9/9} s. A.; Vilh. Ander-

sen: „Topsøe“ s. A., S. 78; Troels-Lund: „Æt Liv“ 1924; Breve i „Tilskueren“ 1914; Nekrologer i Univ. Progr. Novb. 1914 (af J. L. Heiberg); „Ill. Tid.“ 11/1 s. A. (af E. Rindom); „Berl. Tid.“ 10/12 1913 (af J. Lindbæk); „Kbh.“ 17/12 s. A. (af C. Dumreicher); „Nationaltid.“ 10/12 s. A. (af C. A. C.) og 18/12 s. A. (af V. Dahlerup) og „Politiken“ 17/12 s. A. (af V. Koppel).

Sigbrit (Villumsdatter) (— 1523 —), Christian II's Raadgiverske. F. i Amsterdam. Fader: Villum. Var af borgerlig Stand, drev Handel i Amsterdam og siden i Bergen. Her lod hun sin Datter Dyveke (s. d.) blive Christian II's Elskerinde; begge fulgte med Kongen til Oslo og senere til Kbh., hvor de kom til at bo i Gaarden (Dyvekes Gaard) paa Hjørnet af Halligøjstestræde (Niels Hemmingsensgade) og Amagertorv. S. fik stor Magt over Christian II, ikke mindst vistnok fordi denne var betaget af hendes Indsigt i Alkymi og Lægekunst. S. var af Udseende styg, af Væsen plump, men klog og forretningsdygtig. Hun fik Overledelsen af Øresundstolden og blev overhovedet „Sjælen i hele Kongens Indenrigsstyrelse“ (Heise). Hendes Maal var at fremhjælpe sin egen Stand, Borgerstanden, og at øge Handelen; en hollandsk Paavirkning gjorde sig gældende gennem hende (Bønderne paa Amager). S. blev hadet og lagt for Mistanke som „Heks“ ikke blot af Adelen, men ogsaa af mange i den øvrige Befolkning, idet der blev givet hende Skylden for trykkende Accise- og Skattepaalæg. Ved sin Flugt fra Kbh. 1523 maatte Kongen lade hende bære ombord i en Kiste. Hun levede siden skjult og forklædt i Nederlandene; sidste Spor af hende forekommer i Maj 1531. — Gift Nicolaus.

H. Js.

Litt.: H. Behrmann I „Athene“ IV 1815; C. F. Allen: „De rebus Christianni II exulit“ 1844, S. 44 ff.; „Breve og Aktstykker til Christianni II. og Frederik I.s Hist.“ I 1854, S. 344 f. i „Kronik van het Hist. Genootsch. te Utrecht“ 1859 og „De tre nord. Rigers Hist.“ II—III 1865—67; Henry Petersen i „Aarb. f. nord. Oldk. o. Hist.“ 1879; „Tidsskr. f. Toldvæsen“ 1891; „Kvindernes Blad“ („Nationaltid.“) 17/1 1912; „Kon. oudheidskundig Genootsch. te Amsterdam Jaarverslag 1903“.

Sigrid Storraade (ca. 1000), Dronning. F. i Gotaland. Fader: Bonden og Vikingen Skogul-Toste. Først gift i Sverige med Kong Erik Sejrsæl, derpaa med Nordmanden Svend, Hakon Jarls Søn, og endelig i Danmark med Kong Svend Tveskæg (s. d.), hvem hun siges at have ægget til Krigen mod Olav Tryggvesøn, fordi denne ikke havde villet gifte sig med hende paa Grund af hendes hedenske Tro. Traditionen om S. hviler paa de islandske Sagaer, og dens Rigtighed er i nyere Tid blevet stærkt bestridt.

H. Js.

Litt.: L. Welbull: „Kritiska undersökningar i Nordens historia omkring år 1000“ 1911, S. 106, 117, 121, 124; samme: „Historisk-kritisk metod og nord. medeltidsforskning“ 1913, S. 74 og „Historisk-kritisk metod och nutida svensk historieforskning“ 1918 ff. St.

Sigurjónsson, Jóhann (10/6 1880—30/8 1919), Forfatter. F. paa Laxamyri, Tinga-

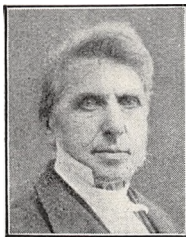
ssýssel, Island. Forældre: Gaardejer Sigurjón Jóhannesson og Snjólaug Thorvaldsdóttir. I Moderens Slægt har der været poetisk begavede Mænd som Salmedigteren Halgrimur Pjetursson og Lyrikeren og Naturforskeren Jónas Hallgrímsson. Vilde være Dyrslæge — for at berejse de store Distrikter — og efter nogle Aar i Reykjavik kom han paa Veterinærskolen i Kbh., men opgav saa alt for at blive Digter. Bjørnstjerne Bjørnson saa nogle af hans Forsøg og interesserede Nansen for dem. Debuterede med „Dr. Rung“ (1905), det første islandske Drama skrevet paa Dansk. N. A. blev „Gaarden Hraun“ (udgivet 1912) antaget af det Kgl. Teater til Opførelse, men henlagdes til efter hans Genembrud paa Dagmarteatret med „Bjærg-Ejvind og hans Hustru“ (1911). Siden er kommet „Ønsket“ (1915) og „Løgneren“ (1917). Efter hans Død er udgivet et lille Bind „Smaadigte“ (1920). Flere af Skuespilleene er fremkommet paa Islandsk og Tysk og Engelsk. S. er en af Hovedmændene i de sidste Aars nyislandske Renæssance indenfor dansk Digtning. Han bringer med sig nye islandske Interiører og Billeder af en storslaaet Natur. Figurerne har de samme store Linier; det er stærke, udprægede Karakterer med primitive, usammensatte Lidenskaber og Følelser. Handlingen er stærkt dramatisk spændt i sin Opbygning og Opløsning. Sammen med Guðmundur Kamban hører han til de betydeligste yngre Dramatikere. Hans tidlige Død er et Tab for vor Tids Litteratur. D. i Kbh. — Gift 1912 Ingeborg Thidemann, f. Blom. O. F.

Litt.: Hustrus Slægt i Vahl: „Chr. Nielsens Afkom“ II 10 1893, S. 7 og Hauch-Fausbøll: „Personalh. Saml.“ I 1900—07, S. 288; „Bogvænneren“ Jan. 1912; „Øinn“ April s. A.; L. Pineau i „La Revue“ 1914; „The American-Scand. Review“ Dec. 1916; Arne Møller i Skovrup: „Hovedtræk af nordisk Digtning i Nytiden“ II 1921; „Pressens Mag.“ 1/8 1918; „Politiken“ 24/11 1921; Nekrologer i „Politiken“ 1/8 1919; „Dagens Nyheder“ s. D., „Tilskueren“ s. A. (af A. Thuborg); „Det nye Nord“ s. A. (af Jul. Clausen); „Litteraturen“ s. A. (af Carl Gad) og „Ill. Tid.“ s. A. (af H. Lind).

Simesen, Rasmus Johannes (20/8 1810—28/10 1890), Skolemand. F. i Fredericia. Forældre: Militærlæge Dines S. og Vilhelmine Wisbech. Blev Student 1828 og studerede Teologi, men trange Kaar fik ham til 1830 at blive Lærer ved Skolen i Fredericia. 1833 søgte han videre Uddannelse i Naturvidenskab paa Polyteknisk Lærestalt og blev Cand. polyt. 1838. Var 1836—39 Amanuensis hos H. C. Ørsted, hvad der fik stor Betydning for ham. 1839—43 underviste han i Altona og holdt Forelæsninger over Mate-

matik og Fysik for Byens Haandværkere og kaldedes saa 1843 til Rektor ved Helsingør videnskabelige Realskole. Kendt med baade danske og tyske Skoleforhold overtog han 1851 Rektoratet ved Flensborg Latin- og Realskole, hvor han forblev, indtil han 1864 blev forðrevet fra sit Embede. Han styrede Skolen med Dygtighed, og den blev under hans Ledelse den

bedst besøgte i Hertugdømmerne; men hans Matematikundervisning laa for højt for Eleverne og var desuden af en meget ejendommeligt Art, saaledes at hans Disciple havde Vanskeligheder, naar de kom til andre Skoler. 1873—83 var han Medlem af Eksamenkommissionen for Realskolerne, men levede iøvrigt som Privatmand i København. Matematik, hvori han udgav en Række Lærebøger, Astronomi — i Flensborg havde han paa Bakken ved Jørgensby et privat Observatorium — og Frenologi var hans Yndlingsfag. I Videnskabernes Selskabs Skrifter fik han optaget 2 Afhandlinger om Frenologi, hvori han beskriver et Apparat, som han, der var en dygtig Tekniker og Eksperimentator, havde konstrueret til Maaling af Kranier, og meddeler Resultatet af saadanne Maalinger f. Eks. paa Forbryderkranier. D. i Kbh. — Gift 1) 1839 Helene Georgine Rønne, d. 1851. 2) 1851 Fanny Ludovica le Normand de Bretteville, d. 1859. 3) 1860 Hanne Marie Sabine Görlach, d. 1908. C. B.

Litt.: Slægt i Schmidt: „Stamt. over N. Brocks og L. Bredals Slægt“ 1891; Selvbioграфи i „Programm der Gelehrten- und Real-Schule zu Flensburg“ 1852; N. Nielsen: „Matematikken i Danmark 1801—1908“ 1910; Niels Lassen: „Erindringer“ I 1918, S. 78; Harding: „Selsk. f. Naturlærens Udbred.“ 1924; Nekrolog i „Berl. Tid.“ 50/10 1890.

Simoni, Daniel (¹⁰/₆ 1842—²/₇ 1910), Ingeniør. F. i Aalborg. Forældre: Vinhandler Marinus S. og Sophie Sødring. Fætterson af C. F. Simony (s. d.). Tog 1862 Adgangseksamen til Polyteknisk Lærestalt, blev 1867 Cand. polyt., var 1867—73 Ingeniørassistent ved Vandbygningsvæsenet og assisterede navnlig ved Udarbejdelsen af et Projekt til en Kanalforbindelse mellem Vesterhavet og Limfjorden. 1869—72

var han Assistent ved Tilsynet for Havneanlægene i Esbjerg. 1873 indtraadte han i Statsbanernes Tjeneste som Afdelingsingeniør, en Stilling han beklædte til sin Død, og i hvilken han gjorde fortrinlig Fyldest. Til saa at sige alle de Anlæ, der kom til Udførelse i disse mange og for Jernbane-

nettets Udvikling saa rige Aar, er S.s Navn knyttet; nævnes kan den jyske Vestbane og den jyske Sydbane. Men i særlig Grad er hans Navn knyttet til Færge- og Broanlægene, hvoraf nævnes Dampfærgehavnene ved Store Bælt og Odesund, Broen og Færgeanlægene ved Masnedø og Orehoved, Broen over Limfjorden, Flytningen af Banegaarden i Helsingør samt endelig Anlæget af de nye Gods- og Personbanegaarde i Kbh. Ved Siden af sin Embedsgering var S. Statens tilsynsførende Ingeniør ved forskellige nordjyske Baner. Han foretog adskillige Tjenesterejser i Udlandet og har i tekniske Tidsskrifter skrevet om sine Arbejder. Han skildres som en nobel og retlinet Personlighed, højt skattet af de mange, han gennem sin Virksomhed kom i Forbindelse med. D. i Kbh. — Gift 1884 Constance Primon.

H. H.-N.

Litt.: Nekrologer 1 „Jernbanekl.“ 1910, S. 169 ff. og „Berl. Tid.“ ⁴/₇ s. A.

Simonsen, Catharine Elisabeth (⁷/₃ 1816—³/₅ 1849), Operasangerinde. F. i Kbh. Forældre: Farversvend Niels Ryslander og Juliane Marie Strøm. Underdervistes allerede fra den tidlige Barnealder i Musik, var Elev af Musiklærer Levi, senere af Siboni. Debuterede paa det Kgl. Teater kun 14¹/₂ Aar gl. som Emilie i Herolds Syngespil „Marie“ (1830) og blev 1832 Skuespillerinde paa Prøve, 1834 fast ansat Skuespillerinde, i hvilken Stilling hun fungerede

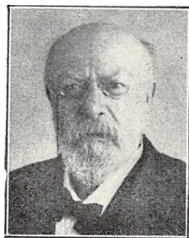

— bortset fra et Aars Sygelighed og Depression — indtil 1848. I Besiddelse af en smuk, blød og fuldtonede Sopran blev hun meget anvendt i Operaerne, hvor Elvira i „Puritanerne“, Anna i „Don Juan“, Angela i „Den sorte Domino“, Anna i „Den hvide Dame“ blev hendes bedste Roller. Som Concertsangerinde optraadte hun ofte og gjorde sig her i betydelig Grad til Forkæmper for den nyere italienske Musik (Rossini, Donizetti, Bellini, Mercadente, Carafa m. fl.). 1843 udnævntes hun til kgl. Kammersangerinde. S. A. var hun paa Studierejse til Berlin og Dresden, hvor Mendelssohn Bartholdy udtalte sig i højeste Grad anerkendende om hendes fine musikalske Forstaelse. D. i Kbh. — Gift 1834 Kapelmusikus Hans Sophus S., d. 1857. E. A.

Litt.: Ægtefælles Slægt se N. J. S.; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ V 1864; Nekrolog i Selmer: „Nekrol. Saml.“ II 1852.

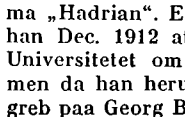
Simonsen, David Jacob (f. ¹⁷/₃ 1853), jødisk Præst, Orientalist. F. i Kbh. Forældre: Vekseler, Synagogeforstander Jacob S. og Rose Hahn. Blev Student 1870 og beskæftigede sig derefter med Talmudstudier og semitisk Filologi ved Kbh.s Universitet, hvorfra han 1874 fik Accessit for en Prisopgave;

s. A. tog han paa det jødiske Seminarium i Breslau, og efter at have taget Eksamen derfra 1879 ansattes han som Hjælpepræst ved den mosaiske Menighed i Kbh.; 1892 blev han Overrabbiner, men allerede 1902 trak han sig tilbage fra denne Stilling for helt at kunne vie sig til Studier; medvirkende var det vel ogsaa, at han som udpræget ortodoks havde svært ved at finde sig til Rette med de mere liberale Strømninger, der efterhaanden kom til at raade i Menigheden. Af Bøger har han kun udgivet „Skulpturer og Indskrifter fra Palmyra i Ny Carlsberg Glyptotek“ (1889; samtidig ogsaa en Udgave paa Fransk); men rundt omkring i danske og udenlandske Tidsskrifter har han skrevet talrige Artikler om jødiske Forhold og Stykker af opbyggeligt Indhold; i det Festskrift, som blev udsendt i Anledning af hans 70-aars Fødselsdag, opregnes over 100 saadanne. Ikke ringe Betydning har han desuden haft derved, at han beredvillig har stillet sin Viden til Disposition for dem, der maatte ønske Besked om jødiske Forhold; adskillige har ogsaa nydt godt af hans righoldige Bibliotek, der med Hensyn til Talmudlitteraturen vistnok er enestaaende i Norden. I det hele har han virket meget til Fremme af jødisk Videnskab, bl. a. ogsaa som Formand for Foreningen til Udgivelse af ældre hebraisk Litteratur. — Gift 1879 Cora Salomon. *H. M.*

Litt.: Slægt i „Stamtavlen Henriques“ 1903, S. 10, i Jos. Fischer: „Jac. Simonsen og Hustru Rosa f. Hahn og deres Forfædre“ 1923 og ved samme i „Festskrift i Anl. af D. S.s 70aarige Fødselsdag“ s. A.; Erindringer i „Ill. Tid.“ ⁴/₁ 1903, „Dsk. Tidsskr.“ 1904 og „Berl. Tid.“ ⁶/₂ 1920; Univ. Progr. April 1874, S. 46; L. Frænkel i „Ill. Tid.“ ⁴/₁ 1903 og ²⁶/₃ 1923; „Nationaltid.“ ¹⁰/₃ s. A.; Vald. Schmidt i „Berl. Tid.“ s. D.; Bibliografi og Breve i ovenn. Festskrift.

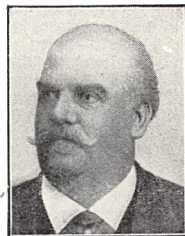
Simonsen, Konrad Emil Eickstedt (f. ²⁸/₁₂ 1876), Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Litograf, Bladudgiver Nicolai Marius Carl S. og Louise Oline Dihm. Blev Student 1898, tog Magisterkonferens i almindelig og sammenlignende Litteraturhistorie 1904 og blev Dr. phil. 1909 paa Afhandlingen „Goethes Naturfølelse“. Han, der fra sin Barndom havde interesseret sig levende for Litteraturen, udgav 1898 et versificeret Drama „Hadrian“. Efter sin Disputats begyndte han Dec. 1912 at holde Forelæsninger ved Universitetet om jødisk Aand i Danmark, men da han herunder rettede et heftigt Angreb paa Georg Brandes (hvem han 1906 be-

gejstret havde hyldet), hindredes Forelæsningen ⁹/₁₂ af Pibekonzert. Emnet behandlede n. A. i Bogen „Georg Brandes“; S. har senere holdt Forelæsninger ved Universitetet 1917 (om Rathenau) og 1922 (om Ham-sun og Dostojevski). Han har oversat Rathenau: „Zur Mechanik des Geistes“ („Sjæ-len“ 1918) og 1917 udgivet den af Rathenau prægede Bog „Den moderne Mennesketype“, iøvrig 1919—22 udsendt den tre Bindes Nutidsroman „Den ny Adam“ og 1924 en lille Bog om Dostojevski. Han har 1903—20 mest levet paa Rejser i den gamle Verden, er 1924 indtraadt i et Benediktinerkloster i Luxembourg. S., der har skildret væsentlige Sider hos sig selv i „Den ny Adam“s vandrende Æstetiker, er fra aristokratisk Individualisme naaet til Kommunisme og Katalicisme; hans Produktion er mere symptomatisk for visse Rørelser i Tiden end præget af personlig Originalitet. — Ugift. *P. E.*

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Aarb. Novb. 1910; „Politiken“ ¹¹/₁₂, 1899, ²³/₁₁ (af A. v. Kohl), ⁷/₁₂, ¹⁰/₁₂, ¹¹/₁₂, ¹³/₁₂, ¹⁴/₁₂, ¹⁵/₁₂, ¹⁷/₁₂ (af A. E. Drachmann) og ²/₁₂, ¹¹/₁₂ (af G. Brandes) 1912 og ¹⁸/₁ 1923; „Berl. Tid.“ ⁷/₁₂ 1912 (af K. Berlin og Jungersen) og ²⁰/₁₂ 1922 (af Jul. Clausen); „Nationaltid.“ ⁷/₁₂ og ¹⁰/₁₂ 1912 (af Johs. Jørgensen) og ¹⁴/₁₂ s. A.; „Vort Land“ ⁷⁻⁸/₁₂ og ¹⁴/₁₂ s. A.; Konr. Simonsen i „Kbh.“ ²²/₁₂ s. A.; Har. Nielsen i „Ugens Tilskuer“ ¹³/₁₂ s. A.; Folketingets Forh. 1912—13, Sp. 2009 ff.; Univ. Aarb. 1912—13, S. 995 f.; Leopold i „Verden og vi“ ²⁰/₇ 1917 og „Tres Talenter“ 1918; Vilh. Madsen: „Georg Brandes“ 1923, S. 127 f.; Levy i „Ill. Tid.“ ⁸/₇ s. A.; Forord til „Dostojevski“ 1924.

Simonsen, Niels Juel (¹⁰/₅ 1846—²⁵/₅ 1906), Operasanger. F. i Kbh. Forældre: Kapelmusikus Hans Sophus S. og Operasangerinde Catharine Elisabeth Rysslander (s. d.). Var oprindelig Landmand (Forvalter), men slog ved Henrik Rungs Mellemkomst ind paa Sangervejen, fik Undervisning hos Rung selv og antoges 1864 som Elev ved det Kgl. Teater, debuterede her i Titelrollen i Marschners Opera „Hans Heiling“ 1868 og virkede ved Operaen en Menneskealder igennem som dens første og bærende Kraft; udnævntes 1874 til kgl. Kammer-sanger og 1885 til kgl. Skuespiller. — At nævne S.s Roller vil saa at sige være at nævne samtlige Teatrets Operaer fra hin Periode; overalt var han i Funktion, altid parat til nye Indstuderinger og ved denne sin Flid og sit Nemme af stor Betydning for Operaens Trivsel og Repertoires Omfang. Foruden Debutrollen stod vistnok Vilhelm Tell-Partiet og Marsk-Stig-Rollen forrest blandt hans mange eminente Præstationer; men ogsaa Wagner'ske Skikkelser som Wolfram i „Tannhäuser“ og Hans Sachs i „Mestersangerne“, ja tilmed Partier fra den vanskeligste af alle Operaens Stilarter: de Gluck'ske

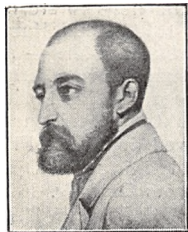

Orestes- og Agamemnon-Skikkelser evnede han helt ud at fyldestgøre. En Overraskelse beredte han Publikum ved Opførelsen af „Barberer i Sevilla“, hvor han, skønt hele hans Væsen egentlig viste hen til det pættiske og tragiske i Kunsten, ikke desto mindre forstod helt ud at give den muntre og burleske Skikkelse, Figaro, Form og Façon. — S. var i Besiddelse af medfødt dramatisk Begavelse; fjernet fra al forloren og tillært Operagestus forstod han at give Følelsen værdigt og gribende Udtryk; de Skikkelser, han skabte, var Liv og Sandhed. I det rent ydre formaadede han som faa at „fylde“ Scenen ud ved den blotte Fremtræden, ved hvilken han altid virkede overbevisende og ægte. Stemmen var Baryton, af ualmindelig Pragt og Magt, samtidig bøjelig og blid og af usvigelig Renhed. Et medfødt Musiknatur og hertil Rytmesikkerhed gjorde, at hans Opfattelse og hans Gengivelse af Tonekunsten oftest paa lykkelig Vis dækkede Komponistens Intentioner. — I Koncertlivet optraadte S. hyppig; han var her en af de faste Støtter og lod sig gerne høre udenfor Scenen. Ogsaa i Udlandet optraadte han flere Gange i Koncertsalene (Kria., Hamborg). D. i Kbh. — Gift 1869 Cecilie Elisa Laura Eulalia Bjørn.

E. A.

Litt.: Slægt i Bldstrup: „Stamt. over Familien Koefoed“ 1886 og „Politiken“ 24/12 1924, S. 9; Erindringer i „Ill. Tid.“ 23/2 1899; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ VII 1876; „Ill. Tid.“ 23/11 1879 (af C. Thrane) og 5/11 1893; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; „Berl. Tid.“ 3/11 1893; „Nationaltid.“ 5/11 s. A.; „Politiken“ 3/11 s. A.; S. Levysøhn i „Teatret“ 1902—03; „Hver 8. Dag“ 11/9 1904; „Dsk. Aand“ 1912 I, S. 487 ff.; Ch. Kjerulf: „Gift og hjemfaren“ 1917; Gerda Christophersen: „Memolrer“ 1919; Bokkenheuser: „Studenter vi kaldes“ 1920; R. Neliendam: „Det kgl. Teaters Hist. 1874—1922“ I—II 1921—22; J. Fønss: „Frieke Erindringer“ 1921; Galschiet: „Skandinaver i Rom“ 1923; Lindstrøm: „Fra den gl. Vinkælder“ 1924; Nekrologer i „Politiken“ 20/5 1906 (af Ch. K.), „Berl. Tid.“ s. D. (af A. T.), „Dannebrog“ 25/5 s. A. (af L. R.) og 1/6 s. A. (af Borchsentus), „Kbh.“ 27/5 s. A. (af Helge Nissen) og „Ill. Tid.“ 3/6 s. A. (af G. Hetsch og Max Müller).

Simonsen, Niels (10/12 1807—11/12 1885), Maler. F. i Kbh. Forældre: Høker Simon Rasmussen og Bolette Nielsdatter. Kom i Malerlære, besøgte fra 1823 Akademiets Skoler og tegnede hos J. L. Lund for at uddanne sig som Litograf, udstillede 1827 et litograferet Portræt; arbejdede derefter en Tid paa at blive Billedhugger og udførte 8 Relieffer til Kristiansborg, vandt 1829 den lille Guldmedaille for „Kristus helbreder de syge“, men opnaaede ikke den store, hvorefter han slog om og blev Maler, men havde heller ikke nu Held med at opnaa Medaillen. 1834 rejste han til München, opnaaede Støtte af Fonden ad

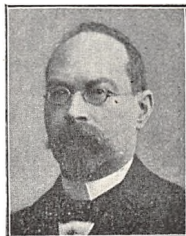

usus publicos og blev en lang Aarrække i denne By, drog til Tirol, Alger og Italien, agreeredes ved Akademiet 1843, vendte hjem til Kbh. 1845 og blev 1848 Akademimedlem; han deltog i Krigene 1848—50 og 1864, hvad der gav ham talrige Motiver. 1870 var han i Italien paa Anckers Legat. 1854—83 var han Professor ved Akademiet. Han var Medlem af Akademierne i München (1842) og i Stockholm (1864). S. var Figurmalers og har malet Altertavler og Slagbilleder, Søstykke og Folkelivsbilleder; han var meget produktiv og havde mange tekniske Færdigheder. Hans Billeder fra de slesvigske Krige blev meget populære (de fleste hænger nu paa Frederiksborg), og enkelte af hans tidlige Smaabilleder er af en forunderlig klar og fuldttonende Farvevirkning, usædvanlige herhjemme i deres koloristiske Sans; men oftest er hans Arbejder tom Rutine og overfladiske Illustrationer. D. i Kbh. — Gift 1837 Anna Marie Petersen, d. 1888.

O. A.

Litt.: „Freja“ I 1845; Cl. Rosenhoff i „Danm. ill. Alm.“ 1860; E. Collin i „Ill. Tid.“ 23/12 1877; „Aaret rundt“ II 1890; R. Bay: „Musikalsk Rejse 1842—43“ 1921 (Mem. o. Br.“ XXXIV 1921); Nekrolog i „Berl. Tid.“ 12/12 1885.

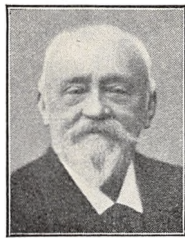
Simonsen, Peter Christian (f. 24/11 1864), Journalist. F. i Branderup, Sønderjylland. Forældre: Farver, Landmand Jens Peter S. og Anna Marie Vestergaard. Blev Student i Flensborg 1886, studerede Kemi ved Universitetet i München og teknisk Højskole i Hannover, men tog ingen Eksamen. 1893 indtraadte han i Redaktionen af „Flensborg Avis“, hvor han 1902—14 og fra 1919 har redigeret „Verdens

Gang“. Som ansvarhavende for en Del af Bladet er han gentagne Gange blevet ramt af haarde Pressedomme og har ialt tilbragt ca. 3 Aar i tyske Fængsler. 4/8—5/9 1914 sad han fængslet sammen med Bladets øvrige Redaktion; 1916—18 var han Redaktør under E. Christiansens (s. d.) Fraværelse. S., der personlig er en tilbageholdende og beskedne Mand, har paa forskellig Maade taget Del i det nationale Arbejde i Sønderjylland, var 1907—21 Medlem af Sprogforeningens Tilsynsraad, var Medarbejder ved „Haandbog i det nordslesvigske Spørgsmaals Historie“ (1901) og dens franske Udgave (1906) samt ved „Slesvig delt“ (1922), „Grænshebogen“ (1923) og „Haabets Mænd“ (1923). — Gift Kirsten Marie Andersen. P. E. Litt.: „Folkelæsning“ 29/1 1911; „Flensb. Avis“ 12/12 1918 og 22/11 1924; „Hejmdal“ og „Haderslev Stiftstid.“ s. D.; „Modersmaalet“ 24/11 s. A.

Simonsen, Simon Ludvig Ditlev (f. 10/1 1841), Dyremaler. F. i München. Forældre: Maleren Niels S. (s. d.) og Hustru. Kom 1855

paa Akademiet og arbejdede under sin Fader, udstillede 1859 første Gang og vandt

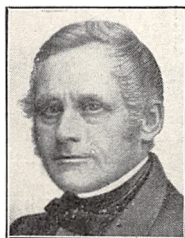

straks den Neuhausen'ske Præmie, hvilket gentog sig 1861 og 1867, alle tre Gange for Dyrerbilleder; 1866 og 1867—69 var han med offentlig Støtte paa Studierejse i Ind- og Udlandet og 1870 med Faderen i Paris og Rom; 1881 havde han Anckers Legat. S. har malet enkelte Figurma-

lerier, som Frederiksborg Museets „Sidste Gang til Dybbøl Skanser“, men har ellers mest sylet med Dyrermalerier, især af Hunde. Billeder af ham i Aarhus og Aalborg Museum og i Göteborg Museum. Han har ogsaa modeleret Dyrestatuetter i Voks. — Gift 1874 Regisse Christine Marie Svendsen, d. 1922. O. A.

Litt.: V. Østergaard i „Ill. Tid.“ 27/5 1890; „Hovedstaden“ 15/12 1918; Sv. Fleuron i „Verden og vi“ 14/1 1921; „Berl. Tid.“ 18/1 s. A.; „Politiken“ 19/1 s. A.

Simony, Carl Frederik (28/1 1806—30/11 1872), Embedsmand. F. i Aalborg. Forældre: Købmand Frederik S. og Anne Christine

Deichmann. Blev Student 1824, Cand. juris 1829, 1830 Volontør i Statsgældskontoret, siden i Kancelliet, uddannede sig samtidig i Bogholderi hos Gyldendal og styrede en Tid for J. Deichmann (s. d.) en Fabrik, som han siden stod i Forbindelse med næsten til sin Død. 1834

—38 deltog han i Udarbejdelsen af Sterms Beskrivelse af Kbh.s Amt. 1837 blev han Kancellist, 1841 Fuldmægtig, 1843 Kontorchef, 1848 Departementschef i Indenrigsministeriet. 1849 valgtes han til Landstinget for 7. Kreds og genvalgtes til 1866 (1858—66 tillige i Rigsraadet); han var nationalliberal og deltog i Stiftelsen af Femtejuniforeningen, fik ikke nogen fremskudt Stilling i Tinget. Juni 1852—April 1853 var han Kultusminister under Bluhme, tilhørte Ministeriets mere frisindede Fløj og traadte ud med Bang, da Ørsted blev ledende. Under Bang, Andræ og Hall var han Justitsminister Jan. 1855—Dec. 1859, desuden Indenrigsminister Febr.—Juni 1856. Han havde ikke nogen stærk Stilling i Ministeriet, og Dommen over ham som Politiker er i Andræ—Kriegers Kreds meget haard. Han var en dygtig og ihærdig Fagminister, og en Række vigtige Love gennemførtes under ham (bl. a. Sindsygeanstalten i Jylland 1856, Sundhedsvedtægter 1858, Bygningslove 1856 og 1858, Fallitboer 1858, Kvinders fulde Myndighed

og Arveret 1857, hvilke sidste dog mere skyldes Lehmann end S.). S., der i Mellemtiden mellem sine Ministerier havde været Direktør i Indenrigsministeriet, var fra 1860 til sin Død Stiftamtmand i Sjælland og indlagde sig her stor Fortjeneste. I Tinget var han 1860 Ordfører for Værnepligtloven og 1863 for Lov om Overformynderiet; som Ordfører for Kirkesynsloven 1862 havde han 13/10 og 25/11 stærke Sammenstød med Monrad, overfor hvem han hævdede Embedsmændenes Frihed. Dec. 1863 var han oprindelig designeret til Kultusminister under Monrad, var i en Maaned slesvigsk Minister. 1870 afslog han Kbh.s Overpræsidium. S. var hverken fremragende som Taler eller Politiker; hans Forretningskyndighed, praktiske Administrationsevne og store Retsind kvalificerede ham som Embedsmand; han sad i en Mængde Kommissioner, var Præsident i Forsikringselskabet Danmark og Medlem af Privatbankens Bankraad. D. i Kbh. — Gift 1837 Anna Sophie Faber, d. 1896. P. E.

Litt.: Mødrene Slægt i P. B. Grandjean: „Stamt. over P. J. Delchmanns Efterk.“ 1905; Barfod: „Dsk. Rigsdagskalender“ 1856; „Skizzer af Landstingets Medlemmer“ 1863; Collin: „Fremragende dsk. Frimurere“ II 1875; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; „Fru Andræs polit. Dagb.“ 1914—16; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 174, 181, 191, 206 f., 210, 212 f., 235, 295, 303, 349, II 1921, S. 17, 64, 69, 78, 86, 91, 94, 103, III s. A., S. 48, 61, 66, 342, V 1923, S. 25, 28, 78, 235; Nekrologer i „Ill. Tid.“ 15/12 1872, „Fædrelandet“ 30/11 s. A. og „Dagbl.“ 2/12 s. A.

Sindballe, Kristian Laursen (f. 5/3 1884), Retslærd. F. i Sindbjerglund ved Uldum. Plejeforældre: Husmand Jens Engelhard Knop og Ane Mette Sørensens. Blev Student 1903, Cand. mag. med Matematik som Hovedfag 1909, underviste 1909—14 ved forskellige københavnske Skoler; efter at have paabegyndt det juridiske Studium modtog han 1913 Universitetets Guldmedaille for en retshistorisk Afhandling, offentliggjort 1915 under Titel „Af Testamentarvens Historie i dansk Ret“, blev Cand. juris 1914, 1914—16 ansat i Sø- og Handelsretten, deltog fra 1915 i den juridiske Undervisning og Eksamination ved Universitetet, 1916 Docent, Dr. juris 1919 med Afhandlingen „Bidrag til Læren om judicielle Afgørelses Retskraft“ (1918), Prof. ord. ved Universitetet 1920, Justitsminister i det Liebe'ske Ministerium April s. A., første Næstformand i den faste Voldgiftsret s. A., Formand for Forsikringsnævnet af 1919, for Forsikringstilsynskommissionen af 1921, for Aldersrentekommissionen af 1922, for Dispachørkommissionen fra 1922 og for Byggekontrolnævnet af 1923, Medlem af for-

skellige Lovkommissioner, delvis af skandinavisk Karakter, Sølvsrevisionskommissionen, Kommissionen til Udarbejdelse af Forslag til Sikring af Overholdelsen af Overenskomster mellem Arbejdsgiver- og Arbejderorganisationer o. a. Baade som matematisk og juridisk Lærer har S. vist udpræget pædagogisk Begavelse. Fra sit oprindelige Fag medbragte han en opøvet logisk Striingens og Klarhed. Han forbinder hermed en uforstyrrelig bon sens, et sikkert Blik for Livets Realiteter, en støt Iagttagen af Retslivets Kendsgerninger, en selvstændig og uimponeret Tænkning. Disse Egenskaber præger ogsaa hans litterære Virksomhed, forskellige Afhandlinger i „Ugeskrift for Retsvæsen“, „Tidsskrift for Retsvidenskab“, „Nordisk försäkringstidsskrift“ o. a., og hans forsikringsretlige Studier I—III (1919—21): „Forsikringssegendes Pligt til at give Risikoplysninger“, „Forsikring for fremmed Regning“ og „Forsikringskontraktens Forudsætninger“. 1910—11 var S. Formand for Studentersamfundet. — Gift 1909 Ingrid Antoinette Kaarsberg, adopt. Mærck.

Fz. D.

Litt.: Hustrus Slægt se Hans Kaarsberg; Selvbiografi i Univ. Progr. Novbr. 1919; Univ. Aarb. 1912—13, S. 1185; „Ill. Tid.“ 14/9 1916; „Kbh.“ 9/1 1919; „B. T.“ 27/11 s. A.; „Akad. Ugebl.“ 1920; Frantz Dahl i „Vore Herrer“ 15/4 s. A.; „Nationaløk. Tidsskr.“ 1920—21.

Sinding, Elga Anna Augusta (f. 18/3 1859), Skuespillerinde. F. i Kbh. Forældre: Købmand Carl Ludvig Julius Betzonich og Oline

Andrea Olsen. Optraadte første Gang paa det Kgl. Teater allerede 10/3 1875 som Angelique i „Advokat Pathelin“ og fik 17/3 n. A. sin egentlige Debut som Jeanne Schoppen i „En Kone, der springer ud af Vinduet“. I over 30 Aar blev hun herefter en højt skattet Fremstillende af Hol-

bergs Pernille — bl. a. i „Pernilles korte Frøkenstand“, „Jacob von Thyboe“ og „Henrik og Pernille“, hvor hun med Humør, Slagfærdighed og saftig Bredde varierede Typen. Hun var som Dorine i „Tartuffe“ den sunde Naturlighed overfor den skinhelliges sleske Lader; som Zerlinette i „Scapins Skalkestykker“ lo hun med smittende Latter; ogsaa i andre Komædie- og Lystspilroller viste hun sin lyse og friske Kunst, der nok havde fortjent større og mere interessante Opgaver, end Teatret omkring Aarhundredskiftet kunde byde hende. Med Udgangen af Sæsonen 1906—07 forlod hun Scenen — hendes sidste Optræden fandt Sted 7/3 1907 som Anneke i „Den politiske Kandestøber“. Sammen med sin Mand bosatte hun sig derefter i Paris. — Gift 1885 Billedhuggeren Stephan S. (s. d.), d. 1922.

C. Bs.

Litt.: P. Hansen; „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; E. Brandes i „Teatret“ 1906—07; R. Neiliendam; „Det kgl. Teaters Hist. 1874—1922“ I—II 1921—22; Brev i „Breve fra og til Hostrup“ 1897.

Sinding, Stephan Abel (1/8 1846—23/1 1922), Billedhugger. F. i Trondhjem. Forældre: Bjergmester Matthias Wilhelm S. og Cecilie Marie Mejdell. Dansk Indfødsret 23/8 1890. Blev Student 1865, tog Filosofikum og studerede Jura i nogle Aar, men brød af og gik paa Tegneskolen i Kria. Efter et Ophold i Kbh. rejste han 1871 til Berlin og blev Elev af Albert Wolff. Sammen med denne besøgte han Verdensudstillingen i Wien 1873 og modtog her et stærkt Indtryk af nyere fransk Skulptur. De følgende Aar arbejdede han dels i Kria., dels var han paa Rejse (bl. a. i Paris Efteraar 1874—Efteraar 1875), indtil han slog sig ned i Rom 1880. 1883 tog han fast Bopæl i Kbh. Her havde han i Brygger Carl Jacobsen fundet en Mæcen, der købte næsten alle hans store Arbejder til sit Glyptotek og gjorde betydelige Bestillinger hos ham til sine Byggeforlagender, og han betragtede sig fra nu af som dansk. 1910 flyttede han imidlertid til Paris for bestandig. S. vakte første Gang større Opmærksomhed med „Fangen“ paa Verdensudstillingen i Paris 1878. Hans Gennembrud blev Hovedværket „En Barbarkvinde, der bærer sin Søns Lig bort fra Slaget“, der udstilledes paa den nordiske Kunstudstilling i Kbh. 1883, og for „Den fangne Moder, der giver sit Barn Die“ modtog han Grand Prix paa Verdensudstillingen i Paris 1889. Efterhaanden erhvervede han europæisk Berømmelse og en umaadelig Publikumsyndest, der især fastsloges med hans Udstilling i Berlin 1902. Maalet for hans Kunst, der er norsk af Temperament, er plastisk Fremstilling af de umiddelbare, spontane menneskelige Følelser i almengyldig Storhed og Simpelhed. Den bærende Følelse i hans Værker er ogsaa baade storsinded og simpel og derfor let forstaaelig for det store Publikum, paa hvilket den øver en dragende Magt. Men der er som oftest en hul Patos i den, hans Foredrag er paagaende, og den Form, under hvilken Følelsen virkeliggøres, er i de fleste Tilfælde blotlet for artistisk Tanke og Fornemmelse. Han mangler i sit kunstneriske Arbejde det formelle æstetiske Moment, der betinger den eviggyldige Form, — det særlige kunstneriske Talent, der binder Kunstneren til hans Formsprog og hans Materiale. Dog kan det ikke betvivles, at hans Kunst har bragt og bringer aandelige Værdier til Tusinder af Mennesker. Blandt hans mest kendte Arbejder kan yderligere nævnes: „To Mennesker“,

„Slægtens Ældste“, „En ung Kvinde ved sin Mands Lig“, „Moder Jord“, „Tilbedelse“, „Valkyrie“ og Monumenterne for Bjørnson og Ibsen i Kria. og Ole Bull i Bergen. 1921 udgav han Selvbiografien „En Billedhuggers Liv“. Arbejder ejer foruden Glyptoteket Kunstmuseet, Museerne i Aalborg, Göteborg, Nationalgaleriet i Kria. D. i Paris. — Gift 1885 Skuespillerinden Elga Betzonich (s. d.).

S. S.

Litt.: *Mødrene Slægt i Gløersen*: „Slægten Meidell“ 1900; ovenn. *Erindringer*: „Nutiden“ 24/5 1885; „Ill. Tid.“ 8/12 1889 (af M. Galschöt); „Tidsskr. f. Kunstindustri“ 1892, S. 9; *Hetsch i „Hver 8 Dag“* 1897; sst. 19/9 1903; „Kunst“ II 1900 (af Francis Beckett); „Tilskueren“ 1901, S. 159 ff. (af Johan Rohde); „Magazine of Art“ 1901, S. 448 ff. (af W. R. Prior); „Nationaltid.“ 11/4 1902; „Berliner Tageblatt“ 10/1 s. A. (af Fritz Stahl); „Illustrierte Zeitung“ 1903 I; Jens Thuis: „Norske Malere og Billedhuggere“ III 1905; Gottfried Niemann: „S. S.“ 1908; M. Rapsilber: „S. S.“ 1910; Georges Grappe: „S. S.“ 1911; Rubin: „Nogle Erindringer“ 1914, S. 95 f.; Axellene Lund: „Spredte Erindringer“ 1917, S. 150 ff.; „Bogens Verden“ 1922 S. 103 (af S. S.); „Berl. Tid.“ 2/10 1920 (af A. Diemer), 9/8 1921 (af P. Levin), 7/12 s. A., 25/1, 27/1, 21/2 1922 (af Franz v. Jessen); „Kbh.“ 4/8 og 11/8 1921; H. Orlrik I „Nord. tidsskr.“ 1922, S. 365; *Nekrologer i „Berl. Tid.“* 24/1 1922 (af Kai Flor), „Nationaltid.“ 24/1 s. A. (af Th. Faaborg m. fl.), „Aftenposten“ 24-25/1 s. A. (af Th. Faaborg), „Politiken“ 25/1 s. A. (af Knud Pontoppidan) og „Meddelanden från Kungl. Akademien för de Fria Konsterna“ 1922.

Siversleth, Hans Christian Pedersen (11/11 1856—4/7 1914), Hippolog. F. i Kbh. Forældre: Brygger Mads Christian Pedersen S.

og Margrethe Hansen. Lærte Landvæsen og gjorde nogle Aar Forvaltertjeneste, men samlede sig snart helt om Hippologien. Ved omfattende Rejser til Belgien, Frankrig, Tyskland, Øst- og England udvidede han sit Syn og samlede sig Kundskaber paa dette Felt, 1888 udsendte

han første Nummer af „Hippologisk Tidsskrift“ og var Redaktør af Bladet til sin Død. Heri forfægtede han sine Anskuelser som oftest skarpt og hensynsløst, men man maatte erkende, at der laa en varm Overbevisning bag den hvasse Kritik af Forhold og Personer. S. var desuden Hingsteopdrætter paa Christianshus ved Hørsholm, Bestyrelsesmedlem i Hoppecentret „Sjælland“ og i Foreningen af danske landøkonomiske Tidsskrifter. D. i Kbh. — Gift 1889 Anna Mertins Hansen, d. 1925. A. C.

Litt.: „Hippologisk Tidsskr.“ 1913—14, S. 17; *Nekrologer* sst. S. 169, 170—72, 179, „Ugeskr. f. Landmænd“ 1914, S. 395 og „Berl. Tid.“ 4/7 s. A.

Skaaning, H. H., se **Skonning**.

Skaarup, Frede (f. 11/10 1881), Teaterdirektør. F. i Glumsø ved Ringsted. Forældre: Købmand Peder S. og Adolfine Frederikke Sørensen. Kom i Købmandslære og nedsatte

sig i Ringkøbing, drev fra 1908 Handel med Films og har paa dette Omraade været grundlæggende. 1912

overtog han det tidligere Etablissement National i Kbh. og aabnede her Scalateatret, der under hans Ledelse — indtil 1918 i Fællesskab med Emil Wulff (s. d.) — har vundet en fremskudt Plads i Hovedstadens Forlystelsesslv. S. har indført den europæiske Revy paa københavnsk Grund, og hans Forestillinger kan ved brogede Dekorationer, kostbare Kostumer, dristige Lys- og Massevirksomheder taale Sammenligning med de berømte Forbilleder. Desuden har han paa sit Teater med Held dyrket Operetten og ofte ved udenlandske Gæster styrket Ensemblet i kunstnerisk Henseende. 1919—23 financierede han Dagmartheatret; ogsaa i Kasino og i det kun 1920—22 eksisterende Lille Teater har han været interesseret, og det skyldtes ham, at Max Reinhardts Gæstespil 1920 kom i Stand. Som Teaterleder har han atter og atter ved Rejser til europæiske Storbyer holdt sig underrettet om den moderne Teatertechniks og Iscenesættelseskunsts Fremskridt. — Gift 1) 1906 Ingrid Marie Noes. Ægteskabet opløst. 2) 1920 Herta Wulff, f. Elnen, tidligere gift Teaterdirektør Emil Wulff (s. d.). C. Bs.

Litt.: „Politiken“ 27/1 og 18/10 1922; „Berl. Tid.“ 18/10 s. A.

Skau, Laurids Pedersen (22/5 1817—11/5 1864), Politiker. F. i Sommersted ved Haderslev. Forældre: Gaardejer, Sognefoged Jens Lauridsen S. og Bodil Kirstine Ravn. Gik i Almueskolen og tilegnede sig ved selvstændig Læsning tidlig megen sproglig og historisk Viden og et ualmindeligt Herredømme over Modersmaalet. 1836 købte han en Gaard i Sommersted og blev, livlig, vindende og begavet, snart ledende paa Egnen. Han stod i Forbindelse med Danskhedens Førere som N. C. Nissen, Koch og Hiort Lorenzen; 1839 kom han tilfældig i Berøring med Flor, og denne saa snart, hvilke Muligheder der gemte sig hos ham. Flor, der ikke selv var Taler, benyttede i de følgende Aar S. som Tolk for sine nationale Ideer, og med sin glimrende Hukommelse, besnærende Fremstillingsevne og levende Begejstring var denne ypperlig egnet hertil. Hans Tale for Modersmaalet paa Skamlingsbanken 18/5 1843 gjorde ham berømt; kort efter stiftedes den slesvigske Forening, hvis Sekretær han blev. Han var herefter Sjælen i den nationale Be-

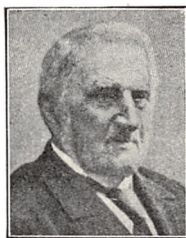
vægelse, stod i Forbindelse med de liberale Førere, færdedes som Agitator rundt i Landet og forhandlede flere Gange med Christian VIII. Ved sine Taler paa Skydebanen i Kbh. $\frac{5}{11}$ 1843 og Skamlingsbanken $\frac{4}{7}$ n. A., begge af Flor, vandt han yderligere Folkets Hjerter. 1846 blev han Formand i slesvigsk Forening, købte s. A. en Proprietærgaard i Hovst, var 1849—52 Medlem af Folketinget (for Bræstrupkredsen), 1851 af Notabelforsamlingen i Flensborg, 1853—64 af Stænderforsamlingen, fra 1854 kongevalgt Rigsraad. 1852 blev han Amtsforvalter i Haderslev Vesteramt; 1855 købte han Mariegaard ved Haderslev. I de gamle parlamentariske Forsamlinger spillede S. ingen fremtrædende Rolle; han støttede gennemgaende Venstre og hævdede lige til 1863 som Hovedsynspunktet for sin Politik, at Slesvig burde indlemmes i Kongeriget. I Stænderforsamlingen i Flensborg var han Danskernes Fører og indlagde sig stor Fortjeneste. Ved Arbejde og Fester sled han sig op. — S. var en betydelig formel Begavelse, en smidig Intelligens og en Charmeur af Rang, og hans Breve viser en rent ud mesterlig Sprogbehandling. Han blev i sin bedste Tid baaret højt paa Popularitetens Skuldre som et Særsyn blandt Bønder. I de seneste Aar er Dommen svinget over i sin Modsætning, og man har frakendt ham al Oprindelighed, Ægthed og Dybde. Der vil dog altid blive tilstrækkelige positive Værdier tilbage til at sikre S. en høj Plads mellem Sønderjyllands Førere, selv om det maa indrømmes, at han i personlig Vægt ikke naar Mænd som Hiort Lorenzen og Krüger. D. paa Mariegaard. — Gift 1836 Marie Elisabeth Byg, d. 1883. P. E.

Litt.: Erindringer i „Hvor vldt ere vi komne?“ 1848, „Hans Nissen“ 1857, „Haderslev Amts økon. Forhold“ 1858, „P. Hiort Lorenzen“ 1865 og „Blade af L. S. Livshist.“ ved P. Skau 1908; „Dsk. Pantheon“ XXI 1842—51; O. Lehmann: „L. S. og hans Taler“ 1844; Th. Mügge: „Streifzüge“ II 1846, S. 116 f.; „III. Tid.“ $\frac{11}{1}$ 1863; A. Ingerslev i „Nord. Univ. Tidsskr.“ 1864 og 1866; M. Mørk Hansen: „Den dsk. Bonde L. S.“ 1865; M. F. Blaunfeldt: „Minder fra Sønderjylland“ 1876; „Nordslesv. Søndagsbl.“ 1882; Schleiden: „Erinnerungen eines Schleswigholsteiners“ 1890—94; „Sønderj. Aarb.“ 1890; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; L. Hertel: „H. V. Hertel“ 1897; H. C. A. Lund: „Studentforeningens Hist.“ II 1898; A. D. Jørgensen: „Hist. Afhdl.“ III s. A.; H. Ploug: „C. Ploug“ I 1905; P. Skau: „Minder fra mit Liv og min Tid“ 1909; „Flensborg Avis“ $\frac{81}{7}$ s. A.; P. Lauridsen: „Da Sønderjylland vaagnede“ I—VIII 1909—22 (1s. V); Gebauer: „Christian August“ 1910; Rosendal: „Træk af Danskhedens Hist.“ 1911; „Høj-skolebl.“ $\frac{29}{5}$ 1917; „Tiden“ $\frac{10}{8}$ s. A.; „Berl. Tid.“ $\frac{22}{5}$ s. A.; N. Lassen: „Erindringer“ I 1918, S. 129 f.; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 37, II 1921, S. 54, 130 f., 199, 207, 219, 248, 316, 321, 328, 335; A. Frilis: „Det nordslesv. Spørgsmaal 1864—79“ I 1921, S. 362; „Hist. Tidsskr.“ IX 2 1921—23; H. Lund: „Sof. Høgsbos Breve og Dagbøger“ I 1924; Hjelholt i „Hist. Tidsskr.“ IX 3 1924; Breve i „J. A. Hansens efterladte Pap.“ 1878—79, S. 74; „Sønderj. Aarb.“ 1890, Aakjær: „St. St. Blichers Livstragedie“ II 1904 og Lauridsen: „Da Sønderjylland vaagnede“ IV, VI og VIII 1916—22; „Ved L. S. Jordferd“ (af Koefoed-Hansen) 1864.

Skau, Peder Pedersen ($\frac{5}{6}$ 1825— $\frac{7}{3}$ 1917), Politiker. F. i Sommersted ved Haderslev. Forældre: Gaardejer, Sognefoged Jens Lauridsen S. og Bodil Kirstine Ravn. Voksende op under Paavirkning af Broderen Laurids (s. d.), var 1845 paa Rødding Højskole, styrede fra 1850 Faderens Gaard, derefter Broderens Gaard i Hovst, overtog 1853 Faderens Gaard og købte 1856 Gaarden Bukhave i Fjelstrup Sogn, som han drev med stor Dygtighed, til han solgte den 1905. Efter 1864 blev han en af Danskhedens Ledere i Sønderjylland og var i et halvt Aarhundrede Sjælen i den nationale Samling. 1866 var han en af de 47, der rejste til Berlin, 1867 valgte han til Haderslev Kreds dag, 1868 til Provinceslanddagen i Rendsborg, hvor han fik gennemført Danskernes Ret til at tale deres Modersmaal. Som Tilhænger af Edsaflæggelsen genvalgte han ikke til Kreds dag og Landdag 1880, blev derimod n. A. Medlem af Provinssynoden i Rendsborg og var 1886—88, da hans Standpunkt i Edsspørgsmaalet havde sejret, paa ny Medlem af Kreds- og Landdag. Efter Krügers Død 1881 var han gentagne Gange opstillet til den preussiske Landdag af sin Fraktion; da der 1888 var opnaaet Enighed, resignerede S. til Fordel for Gustav Johannsen, ligesom han 1902 afslag Mandatet efter dennes Død. Paa mangfoldige Omraader var S. virksom for Danskhedens Sag, han agiterede paa Rejser og Møder, havde stor Del i Udarbejdelsen af den ny danske Salmebog, sad i Boniteringskommission, Jernbaneudvalg, Sprogforeningens og Vælgerforeningens Ledelse, var 1898 Danskernes Talsmand overfor Köller og deltog 1909 i Stiftelsen af Nordslesvigsk Kreditforening; en Tid holdt han selv dansk Skole. $\frac{3}{6}$ 1895 fik han overrakt et Sølvdrikkehorn af Landsmænd. D. paa Bukhave. — Gift 1) 1850 Karoline Skytt, d. 1852. 2) 1854 Christine Dall, d. 1859. 3) 1860 Anna Nielsine Christine Bruun, d. 1879. P. E.

Litt.: Erindringer i „Sønderj. Aarb.“ 1890 og „Minder fra mit Liv og min Tid“ 1909; Morten Eskesen i „Højskolebl.“ 1895; „Sønderjyden“ Marts 1900 og Juni 1905; „Politiken“ $\frac{5}{6}$ s. A.; „Flensborg Avis“ $\frac{4}{6}$ s. A.; Mackeprang: „Nordslesvig 1864—1909“ 1910; A. Grau i „Dsk. Folkestyre“ $\frac{81}{11}$ 1912; „Nationaltid.“ $\frac{10}{7}$ 1914; „Højskolebl.“ $\frac{4}{6}$ 1915; „Tiden“ s. D.; V. la Cour i „Ugens Tilsk.“ s. D.; Dahl og Liuvald: „Sønderjylland“ 1919; H. Lausten Thomsen og Nic. Svendsen: „Haabets Mænd“ 1923; Nekrologer i „Ugens Tilsk.“ $\frac{13}{3}$ 1917 (af H. P. Hanssen), „III. Tid.“ $\frac{18}{3}$ s. A., „Nationaltid.“ $\frac{8}{3}$ s. A. og „Sprogforeningens Almanak“ 1921 (af Nic. Svendsen).

Skeel, Erik Vilhelm Robert ($\frac{22}{2}$ 1818— $\frac{5}{11}$ 1884), Politiker. F. i Rørby ved Kalundborg. Forældre: Underretsprøkurator Jørgen Erik

S. og Abrahamine Christiane Budde. Var i Huset hos General Frederik Bülow, Hlev Student 1835, Cand. juris 1841, derefter Volontær paa Sjællands Stiftamts Kontor, indtil han 1844 købte Dronninglund og snart gjorde sig kendt som dygtig Landmand, blev Amtsraadsmedlem, Formand for Hjørring Amts Landforening, Præsident for 13. Landmandsfor-

samling 1875 m. m. Han valgtes til Landstinget 1859 for 7. Kreds og genvalgtes bortset fra Tiden Juni—Okt. 1866 til sin Død (1864—66 Medlem af Rigsraadets Lands-ting), stod politisk Estrup og de saakaldte nationale Godsejere nær, var ikke nogen hyppig Taler, men spillede en ledende Rolle i Godsejerkredse. Sammen med Estrup, Fønnesbech og Rosenørn-Teilmann stillede han 1865 det Ændringsforslag til Grundloven, der proklamerede den ny Grundbesidders politik, og støttede siden Frijs' Forslag. Han var ogsaa en af Ministeriet Frijs' Hjælper, mæglede 1866 mellem Estrup og Tinget i Stutterisagen og var 1868—69 blandt dem, der skabte Forligene i Valgmenigheds- og Værnepligtssagen. 1869—75 var han Viceformand i Tinget. Under Ministeriet Holstein indtog han et moderat Godsejerstandpunkt, afsløg 1875 at danne Ministerium, men indtraadte som Indenrigsminister under Estrup. Den sejge, lidt tunge og til Tider saare stædige Mand passede godt sammen med sin Konsejlspræsident, han stod urokkelig paa den konservative Opfattelse i Storpolitikken og var bl. a. 1882 Hovedtalsmand for, at Ministeriet skulde blive, ligesom han 1880 var Hovedmanden for Afskedigelsen af sin tidligere nære Ven Fischer. Saglig arbejdede han sig forbavsende hurtigt ind i sin Administrationsgren, og det lykkedes ham trods Spliden at gennemføre adskillige vigtige Love. 1875 nedsattes Arbejderkommissionen som et Led i Ministeriets Program, 1880 vedtoges Sparekasseloven, Varemærkeloven, Lov om Vands Afledning og om de sjællandske Baners Overtagelse, 1881 Dampfærgen over Storebælt; derimod gennemførtes ikke Lov om Tilsyn med Skibe (1879—83), Fiskerilov (1875—83), Valgkredslov (1880—83) og Lærningelov (1880—81). S., der som tidligere Embedsmand oprindeligt havde noget lettere ved Forhandling med de nationalliberale end Estrup og Frijs, prægedes som Minister mere og mere af sit specifikt jyske Landmandssynspunkt og skabte sig derved Venner i det københavnske Højre, et Forhold, der ikke var uden Betydning for Kbh.s Demokratisering. Grosserer- og Advokatets Andragende om Handelskamre af 2/6 1881 afviste han skarpt 20/6 s. A., og Det

forenede Dampskibsselskab truede han med Statskonkurrence 2/3 og 10/3 s. A. I Spørgsmaalet om Forbud mod Indførsel af Kvæg fra Sverige og Udførsel af samme fra Sjælland 1881—82 mødte han heftig Modstand baade hos Venstre, de sjællandske Landmænd og Handelsstanden. Medens han ved denne jyske „Studepolitik“ utvivlsomt viste noget Snæversyn, kunde han i et Spørgsmaal som Husmandskreditforeningerne (1880) lægge Vidsyn for Dagen, bl. a. mod Will. Scharling. Han afgik paa Grund af Sygdom Aug. 1884. D. i Kbh. — Gift 1) 1841 Cathrine Sophie Nehammer. Ægteskabet opløst 1858; hun d. 1898. 2) 1859 Charlotte Adelaide S., f. Komtesse Ahlefeldt-Laurvig, d. 1865. P. E.

Litt.: Slægt hos Lengnick, i V. S. Skeel: „Optegn. om Familien S.“ 1871 og 1882 og Adelsaarbogen 1901; mødrene Slægt hos Lengnick (Budde) og i „Personalh. Tidsskr.“ V 1884; 2. Hustrus Slægt se Christian Ahlefeldt-Laurvig(en); „Skizzer af Landstingets Medl.“ 1863; „Morgenbl.“ 23/12 1881; „Dagens Nyh.“ 13/3 27/3, 18/12 s. A.; „Berl. Tid.“ 11/3 s. A.; „Dagbl.“ 8-9/3, 14/3, 2/12, 17/12 s. A., 13/10, 19/10 1882, 30/8 1884; Wulff: „Den dsk. Rigsdag.“ 1882; „Nutiden“ 24/8 1884; Neergaard: „Under Junigrundloven“ II 1916; „A. F. Kriegers Dagb.“ III 1921, S. 246, 257, 343 f., IV s. A., S. 127, 161, 168, 370, V 1923, S. 114, 121, 124, 178, 256, 346; Thom. Larsen: „En Gennembrudstid“ II 1921—22; „Dsk. Herrergaarde ved 1920“ (Dronninglund); Kieler: „Førende kons. og nat. Skikkelser“ I 1924; Nekrologer i „Dagbl.“ 7/11 1884, „Berl. Tid.“ 6/11 og 11/11 s. A., „Aarhus Amtstid.“ 7/11 s. A., „Den ny Tid“ 6/11 s. A., „Politiken“ 7/11 s. A., „Dagens Nyh.“ 7/11 s. A., „Nationaltid.“ 8/11 s. A. og „Ill. Tid.“ 16/11 s. A.

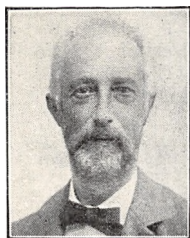
Skeel, Mogens (15/7 1650—5/8 1694), Forfatter. F. paa Tryggevælde ved Præstø. Forældre: Rigsraad Christen S. og Margrethe Jørgensdatter Lunge. Var fra 1659 i Huset hos Prof. Rasmus Vinding, blev 1668 Hofjunker, var derefter paa Udenlandsrejser til 1671, 1674 i Vilhelm af Oraniens Tjeneste, fra 1675 dansk Gesandt i Brandenburg, 1679—82 i Sverige. 1684—86 Stiftamtmand over Aarhus Stift, fra 1688

over Viborg Stift; Tiden fra 1692 til kort før sin Død tilbragte han som Gesandt i England. — S. mindes nu som Forfatter. Bortset fra nogle mindre betydelige danske og latinske Digte er det vistnok ham, der (senest 1673), paavirket i den dramatiske Form af Opitz, hvis Stykke „Judith“ han oversatte, har skrevet „Grevens og Frihedens Komedie“, en skarp Satire, hvori den gamle Adels Had og Foragt overfor den ny Titeladel og de mange Parvenuer mellem dens Medlemmer kommer til Orde. Skriftet har en betydelig baade historisk og litterær Interesse. S. havde ikke navngivet sig som Forfatter, og hans Anonymitet blev aldrig røbet. D. i Lingen, Hannover. — Gift 1679 Baronesse Helle Helene Rosenkrantz, d. 1698. H. Js.

Litt.: Slægt se Erik S.; mødrene Slægt se Vincents Lunge, Hustrus Slægt se Erik Ottesen Rosenkrantz, d. 1503; Brasch: „Om Molesworths Skrift“ 1879, S. 35 ff., 140 ff.; „Hist. Tidsskr.“ V 2 1880—81; Birket Smith: „Studier paa det gl. dsk. Skuespils Omraade“ 1883, S. 264 ff.; Malmström: „Anteckningar rör. Ulrika Eleonora d. ä.“ 1898, S. 48 ff.; „Dsk. Herregaarde ved 1720“ (Fussingö); Brev 1 „Dsk. Saml.“ II 3 1873—74.

Skibsted, Charles Arnold de Fine (¹⁰/₆ 1839—¹³/₁₂ 1902), Forsikringsmand. F. i Kbh. Forældre: Overretsassessor Carl Frederik de

Fine S. og Josephine Marie Denise Mourier. Blev Student 1857, Cand. juris 1864, var frivillig med i Krigen 1864 og blev saaret ved Dybbøl, stod derefter i Krigsreserven som Sekondløjnant, til han 1868

gik af paa Grund af Invaliditet. 1869 blev han Overretssagfører og virkede som saadan til sin Død. Sin største Betydning fik han ved sit Arbejde for Livsforsikringsvæsenet. I Felten havde han truffet C. Ramm (s. d.), der bevægede ham til 1872 — sammen med ham, T. N. Thiele (s. d.) og Benzon-Buchwald — at blive Medstifter af det første private danske Livsforsikrings-A/S, Hafnia. Som dettes juridiske Direktør udfoldede S. en stor og samfundsgavnlig Virksomhed. Han affattede Selskabets Love, der endnu den Dag i Dag er Hafnias juridiske Grundlag; han virkede ivrig i en lang Aarrække for Gennemførelse af en Lov om Tilsyn med Livsforsikringen, indtil en saadan kom i Stand 1904. For Udbredelse af dansk Livsforsikring og for at trænge udenlandsk Virksomhed her i Landet tilbage arbejdede han i Skrift og Tale. Af hans litterære Arbejder maa særlig nævnes: „Livsforsikringskontraktens Begreb“ (1895). S. var en elskværdig, lunerig Mand, der kom til at spille en stor Rolle, baade herhjemme og i Sverige og Norge, som en forstaaende Formidler mellem gammelt og nyt i Livsforsikringsverdenen. D. i Kbh. — Gift 1867 Julie Marie Magdalene Wolff.

V. E. G.

Litt.: Slægt hos Lengnick, i H. J. Møller: „Apoteker Jac. Møller og hans Slægt“ 1889 og Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; mødrene Slægt se C. F. L. Mourier: C. Thorsen i „Hafnia 1872—1922“ 1922; Nekrologer i „Politiken“ ¹⁴/₁₂ 1902, „Assurandøren“ Jan. 1903 og „Assurans“ (Stockh.) Jan. s. A.

Skjelderup, Michael (²²/₁₀ 1769—¹⁴/₄ 1852), Læge, Anatom. F. i Hof, Norge. Forældre: Sognepræst Jacob Worm S. og Barbara Christensdatter Holst. Paa Grund af Svagelighed og udtalt Stammen blev hans Undervisning i Barnealderen forsømt, han var i Apotekerlære i Norge 1785—88, men kom til Kbh. 1789 og studerede ved Kirurgisk Akademi, hvor han snart gjorde sig bemærket og allerede før Eksamen blev en søgt

Manuduktør i Anatomi. 1794 fik han kirurgisk Eksamen, var derpaa Reservekirurg ved Akademiet fra 1796, 1799 ved Frederiks Hospital. 1797 blev han Prosektor ved Universitetet, 1799 Regimentskirurg, 1800 Student og 1803 Dr. med. med Fritagelse for Embedseksamen. 1805 blev han ekstraordinær Professor i Anatomi efter at have været Adjunkt fra 1800.

S. var en fremragende Lærer, og Undervisning var hans store Interesse, han holdt ogsaa mere populære anatomiske Forelæsninger „for Antropologer“; de udkom paa flere Sprog. I Universitetsprogrammet 1811 skrev han Anomiens Historie i Danmark. 1813 blev han Professor i Anatomi, Fysiologi og Retsmedicin ved Kria. nye Universitet og gjorde sig her som i Danmark meget elsket som Lærer og Menneske; han praktiserede ogsaa her, fungerede en Tid som Hospitalsoverlæge. Der blev lagt meget Beslag paa hans Dygtighed i forskellige Kommissioner o. l. (Medlem af Sundhedskollegiet, Redaktør af „Eyr“ m. m.), og han hædredes her som i Danmark og Sverige paa mange Maader, gik af som Professor 1849 med fuld Gage. D. i Kria. — Gift 1801 Marthe Cathrine Hoelfeldt, d. 1847. F. L.

Litt.: Selvbibliografi i Progr. ved Doktordisputatsen 1803; „Norsk hist. Tidsskr.“ I 1 1871, S. 437; C. Dunker: „Gamle Dage“ 1871, S. 320; Daas: „Breve fra Danske og Norske“ 1876, S. 285; Motzfeldt: „Breve og Optegnelser“ 1888, S. 114; „Pawels“ Dagbøger“ ved Daas 1889—1904; F. C. Faye i „Vidar“ III 1889, S. 337 ff.; J. L. Helberg: „Et Liv“ I 1891, S. 163; A. Collett: „Gl. Kria. Billeder“ 1893, S. 76, 343; „Pers. Tidsskr.“ IV 1 1898; „Det kgl. Frederiks Universitet 1811—1911“, II 1911, S. 149; Nekrologer i „Ill. Nyhedsbl.“ 1852 og „Norsk Mag. f. Lægevidenskab“ 1853.

Skjerne, Carl Godtfred (f. ¹⁰/₅ 1880), Musikforfatter. F. i Kbh. Forældre: Klarinetisten, kgl. Kapelmusikus Carl Christian S. og Henriette Frederikke Bruhn. Blev Student 1898, studerede først Medicin, men slog efter kort Tids Studium om til Jura, kom efter afsluttet Eksamen (1905) ind i Finansministeriet (1907), hvor han blev Fuldmægtig 1917, tog Overretssagførerbestalling 1919. Han havde allerede i Studenteraarne udprægede Interesser for Musik, uddannedes i Sang af Miskow, i Klarinet af Faderen og i Teori af Madsen Stensgaard; i Musikvidenskabens drev han Studier i Ind- og Udland og fremkom 1909 med en fortrinlig Oversættelse

med Kommentar af Plutarks Dialog om Musikken, der vidner om en dyb Indtrængen i den græske Musikteoriis allervanskeligste Problemer, og som stadig kan betragtes som en udmærket Haandbog ved det videnskabelige Arbejde med græsk Musik. 1909—19 var han Musikmedarbejder ved „Illustreret Tidende“, startede 1917 Tidsskriftet „Musik“, hvis Redaktør han er, varetager dertil adskillige Interesser for „Dansk Musikselskab“ og „Musikhistorisk Museum“, ligesom han en Overgang sad i „Dansk Tonekunstnerforening“s Hovedbestyrelse. Af senere Forfatterskab er fremgaaet „H. C. Lumbye og hans Samtid“ (1912), en Del Smaaskrifter og velkrevne Tidsskrift- og Leksikonartikler. De senere Aar har i nogen Grad fjernet S. fra Musikvidenskabens i strengere Forstand og drevet ham over i kulturhistoriske og personalhistoriske Undersøgelser. Et Arbejde under Udgivelse (Matthias Schacht: „Musicus Danicus eller Danske Sangmester“) synes imidlertid at skulle føre ham tilbage til den egentlige Musikhistories Arbejdsfelt. S. er en betydelig Stilist, livfuld, letlæselig, klar og gennemsigtig i det formale, fængslende i hele sin Fremstillingsmaade. — Gift 1907 Gudrun Sanne. E. A.

Litt.: Hustrus Slægt se Viggo Sanne; „Sandhedsøgeren“ Juni 1908, S. 332 ff., 346; A. Hammerich i „Nationaltid.“ 8/10 1909; O. Borchsenius i „Sorø Amtstid.“ 29/11 1912; K. Bokkenheuser i „Kbh.“ 10/12 s. A.; „Dsk. Musiker-Tid.“ Decbr. s. A.; „Børsen“ 10/12 s. A.; Kjerulf i „Politiken“ 12/8 og 13/8 s. A.; „Ribe Stiftstid.“ 20/12 s. A.; „Aftenposten“ 20/1 1913; R. Henriques i „Vort Land“ 7/6 s. A.; Edm. Epardaud i „La Presse“ 29/8 1918; [Edgardo Mattani i] „Melodia“ (Genova) 21/1 1924.

Skjoldborg, Johan Martinus Nielsen (f. 27/4 1861), Forfatter. F. i Øsløs, V. Hanherred. Forældre: Husmand, Skomager Niels Christian Hansen (S.) og Sidsel Kirstine Thomasdatter. Faderen var socialt interesseret; i Skomagerbutikken hørte S. de første politiske Diskussioner. Han maatte selv tjene til Brødet som Vogterdreng og Budløber, senere som Daglejer paa Vesløgsgaard („Gyldholm“) og Ak-

kordarbejder ved Jordarbejde. Lærte her af Selvsyn Landet — hele Hanherred og Vendsyssel — og de fattige Bønder og Arbejdere at kende. Var i Handelslære i Nibe (1875—77), men hans Helbred kunde ikke holde til det, var saa et Aar Vakancelærer i sin Fødeby, indtil han ved en ejendommelig Aktie-tegning paa sin Fremtid rejste Penge, saa han kunde komme paa Ranum Seminarium (1878—81), var derefter Hjælpe lærer og Vikar forskellige Steder, en Maaned paa Askov for at læse til Artium, men opgav det

for paa egen Haand at læse, hvad han havde Brug for. Levede af tilfældigt Arbejde og drev ivrig Agitation, først for grundtvigske, senere for radikale Ideer. Blev endelig Lærer i Koldmose (1889—1902) i Hanherred, hvor han udfoldede en ejendommelig Friskolevirksomhed. Gennemgik 1897—98 Statens etaarige Lærerkursus, men kom herefter ikke meget paa Skolen, efterhaanden som Digtningen og Foredragvirksomhed tog hans Tid. Efter nogle omfattende Aar blev han Husmand paa Dynæs (1908—15) ved Himmelbjerget, men økonomiske og andre Forhold tvang ham bort fra Ejendommen. Siden 1918 har han boet i Løgstør, hvor Husmændene har bygget et Hus til ham. — Sin første Fremtræden som Forfatter fik S. i „Folkets Almanak“ (1886) med en lille Skitse „Et Endeligt“. Men han havde selv en Fornemmelse af, „at hans Tid ikke var kommet endnu“. I seks Aar skrev han ikke en Linie. Sin egentlige Debut fik han med et Bind Smaafortællinger „I Skyggen“ (1893), der er blevet efterfulgt af „Almue“ (1900), „Ensomme Folk“ (1909), „Himmerlandsbroen“ (1913) og „Skyer og Solglim“ (1923). Blandt Novellerne findes S.s kunstnerisk mest sluttede Ting, især maa fremhæves „Per Hywers Sommerdag“ og „Æ Dowl“. De centrale Bøger i S.s Forfatterskab betegnes ved en Række større Noveller og Romaner: „En Stridsmand“ (1896), der indledes med Husmandssangen („Du Husmand, som ørker den stridige Jord“), og som sammen med „Kragehuset“ (1898) i Skildringerne af Søren Brandt og Jørgen Krage giver Billeder af Klitboens, Udmarksmandens Liv i Kamp for materiel og aandelig Højnelse. I „Gyldholm“ (1902), hvor S. stærkest har dokumenteret sit episke Talent, inddrages Husmandssangen i dens større Sammenhæng med den fremtrængende Socialisme (Per Holt). Fortsættelsen „Per Holt“ (1912) er svagere. I „Bjørregården“ (1904) og „Nye Mænd“ (1917) tegner han Fremtidssonden, repræsenteret ved Ung-Jens og især Per, i Modsætning baade til Nutidssonden eller Andelsbonden (Kræn Bjørre) og den gamle Generations Højskolebonde. Især i den sidste af de to Romaner føres Bevægelsen igen bort fra de sociale og offentlige og mere materielle Spørgsmaal indad mod en aandelig Udvikling i Forkyndelsen af Hjemmet som Vækstpunkt og Centrum baade for Samfundet og det enkelte Menneske. Endelig i „Præsten i Løgem“ (I og II, 1921—1922) skærer S. gennem alle Diskussioner og Programmer ned til det rent menneskelige Punkt: Lykken og Skønheden i „Dagliglivets Fordybelse“. Blandt S.s andre Prosa-bøger fortjener især at nævnes to mere lyrisk betonedte: „Sara“ (1903), en smukt fortalt Kærlighedshistorie, og „Spillemandens Hjemkomst“ (1914), en jævn, men varmt følt Sang til Hjemstavnens

og Barndoms minderne. Som Dramatiker har S. forsøgt sig med „Wolle Krogh“ (1901, Aarhus Teater), „Ideale Magter“ (1907, Dagmartheater) og „Mikkel Larsens Dreng“ (1914, Folketeatret). Sine Digte fra Romanerne og Aviser har S. samlet i et lille Bind „Dynæs-Digte“ (1915). Af hans Taler og Foredrag foreligger et Udvalg under Titlen „Udmarksfolkene“ (1912) og et særskilt Tryk „Arbejdets Personlighedsværdi“ (1920). Blandt Hjemstavnsdigterne og de sociale Digtere fra Aarhundredskiftet er S. den egentlige Epiker. Hans Fortællemaade er klar, i god Forstand jævn. Karaktertegningen har ingen dybtgaaende og indtrængende Analyse, men Fasthed og frem for alt Tydelighed. Det er levende opfattede Øjebliksbilleder eller bredt udførte Typer. I Kompositionen har han det rolige Overblik, der simpelt og anskuelig placerer og grupperer Figurerne. Hans Stil udvikler sig med Tankeindholdet fra en kraftig, haard, undertiden vel understreget Realisme til en Kunst, der, naar den er bedst, giver enkle, „rene“ Billeder af det menneskelige skønne og gode og sunde. Men det kunstneriske er ikke det sidste og afgørende for S. I sine Bøger er han som Fører gaaet foran i Husmandsbevægelsen. Han er Moralist, forkynder en Lære om Udholdenhed og Taalmod, Sejghed og Villie, Glæden ved det uegennyttige Arbejde for Hjemmet og Samfundet. Hans Værk bæres af Troen paa Værdien af „skønne, menneskelige Tanker og Ideer“. — Gift 1) 1883 Mariane Dorothea Nielsen, d. 1900. 2) 1902 Louise Abenth. O. F.

Litt.: Erindringer i „Vraa Højskoles Aarskr.“ 1916; „Aalb. Amtstid.“ 21/11 1896; „Politiken“ 27/1 1898, 8/8 1911, 18/11 1918 (af R. Gandrup); 27/4 1921 (af samme) og 2/12 s. A. (af samme), 23/11 1922; O. M. i „Forposten“ 23/10 1899; „Hver 8. Dag“ 25/8 1901; M. Jepsen i „Folkelæsning“ 10/11 s. A.; H. J. Christensen: „Dsk. Digtere“ 1904; Brandsager i „Det ny Aarh.“ Decbr. s. A.; Knaud Andersen i „Dsk. Tidsskr.“ 1905; Rimstad: „Digtere i Forbør“ 1906; G. Brandes: „Saml. Skr.“ XV s. A.; Paludan i „Vor Fremtid“ II 1908—09 og „Mellem Semestrene“ 1910; Har. Nielsen: „Af Tildens Træk“ 1909; Kronstrøm i „Maanedsmag.“ s. A.; „Fyns Venstrebl.“ 11/8 og 14/8 1911; Bernild i „Husmanden“ 20/7 1913; „Lærerne og Samfundet“ I og IV 1913—14; A. Dolleris i „Lille Poul“ 15/11 1914; Gelsmar: „Digterprofiler“ 1916; Damsgaard: „Den moderne Husmandsbevægelse“ 2. Udg. 1916; C. C. Lassen i „Tilskueren“ 1917; Leopold: „Tres Talenter“ 1918; „Købstadskolen“ s. A.; Nicolaisen: „J. S.“ s. A. og i „Ill. Tid.“ 24/4 1921; Aakjær: „Artikler og Taler“ 1919; Ol. Bang i „Urd“ s. A.; Skovrup: „Hovedtræk af nord. Digtning i Nylden“ I 1920 og i „Gads sk. Mag.“ 1922; „Kbh.“ 27/4 1921; „Berl. Tid.“ s. D. og 23/11 1922; „Gyldendals Juleavis“ 1921; Gravlund i „Verden og vi“ s. A.

Skonning, Hans Hansen (1579—1651), Bogtrykker, Litterat. F. ved Ystad, Skaane. Tog 1614 Ophold i Aarhus, hvor han ernærede sig som Bogtrykker; foruden hans egne Skrifter over altskens geografiske, statistiske og moralske Materier saa adskilligt af den ældre Litteratur Lyset hos ham i

nye Optryk (f. Eks. Peder Laale og Hieronymus Justesen Ranch); ikke mindre end ca. 30 Ligprædikener udgik fra hans Presse. 1617 var han blevet Klokker ved Domkirken; Uenighed med Bispem bevirkede hans Afsættelse 1641, men 1649 genindsattes han i Embedet. Krænkelserne, der var overgaaet ham, gjorde ham til satirisk Forfatter: „De ugudelige og forvirrede Verdensbørns Klagemaal mod den arme Justitia“ (1648) og „Kattenes Rettergang med Hundene“ (1650), begge i gammeldags Stil og uden Begreb om Rytme. D. i Aarhus. — Gift. C. S. P.

Litt.: Hübertz: „Aktstykker vedkommende Staden og Stiftet Aarhus“ II 1845; Paludan: „Renessancebevægelsen i Danms Litteratur“ 1887, S. 356 f.

Skotte, Johannes Frederik Nicolai Friis (f. 1/12 1874), Jernbanemand, Politiker. F. i Vordingborg. Forældre: Konduktør, senere Togfører Erik Petersen og Noline Clausen. Tog alm. Forberedelseseksamen, var en kort Tid ansat paa et Forretningskontor, blev 1890 Ekstraassistent ved Statsbanerne, 1891 Trafikelev, 1893 Trafikassistent og 1919 Kontrolør. Fraregnet et kortere Tidsrum, 1893—95, da

han var tjenestegørende i Charlottenlund og Roskilde, har F.-S. udelukkende været knyttet til Kbh., hvor han har gjort Tjeneste ved Godstrafikken. Da Organisationsbevægelsen 1898 opstod indenfor Statsbanernes Personale, var F.-S. en af de unge, der straks meldte sig, og under de første vanskelige Aars Kampe stod han altid i første Række. I de otte Aar, han deltog i Bevægelsen, ydede han et meget stort og dygtigt Arbejde, var Formand for Jernbaneorganisationernes staaende Fællesudvalg og havde talrige andre Tillidshverv. Siden sin Ungdom har F.-S. tilhørt det socialdemokratiske Parti, 1908 valgtes han af dette til Medlem af Frbg. Kommunalbestyrelse, og 1919 blev han Raadmand. 1915 indvalgtes han i Folketinget som Repræsentant for Kbh.-Frbg. og er siden genvalgt. Da Ministeriet Stauning dannedes 1924, fik F.-S. Ministeriet for offentlige Arbejder overdraget. Selve i Frbg. Kommunalbestyrelse som i Tinget har F.-S. udrettet et stort og indsigtfuldt Arbejde. Han er rolig og saglig, altid klar og ligevægtig, i Besiddelse af en udpræget Sans for Realiteter. I Kommunalbestyrelsen har Skolevæsenet haft hans Hovedinteresse, og det af ham i sin Tid udarbejdede Forslag til en ny Skoleordning er et fortrinligt Vidnesbyrd om hans Klarhed og Saglighed. I Tinget har han gjort sig mere bemærket i Udvalgene end som Ta-

ler, men hans Ord høres altid med udelte Opmærksomhed. Endnu har han virket alt for kort en Tid, til at man kan skønne over, hvor stor Betydning han vil faa for vore Trafiketater og disses store Personalers; stor Interesse vækker et af ham forelagt Forslag, hvorefter Etatscheferne i nogen Grad løses af Finanslovens Spændetrøje og stilles friere i deres Dispositioner. F.-S.s Udnævnelse hilstes med omtrent udelte Tilfredshed, fordi Personalerne følte, at det var en af deres egne, som stilledes i Spidsen, og gennem de mange forudgaaende Aars Arbejde vidste Besked om hans mange udmærkede Egenskaber. Indenfor Etatskollegernes Kres har hans personlige Trofasthed og Loyalitet gjort ham meget afholdt. — Gift 1898 Anna Christine Marie Friis.

H. H.-N.

Litt.: „Jernbanebl.“ XV 1917—18, 113—15; „Vor Stand“ 1916, 30/4 og 27/5 1924; „Dsk. Jernbaneblad“ 23/4 s. A.; „Jernbanetid.“ 1/5 s. A.; „Politiken“ 24/4 og 1/12 s. A. og „Soc.-Dem.“ 24/4 og 1/12 s. A.; „B. T.“ 29/11 s. A.

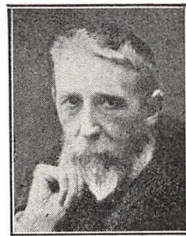
Skousbo, Frederik Carl Christian Ernst (f. 25/6 1871), Forfatter. F. i Lyngby ved Kbh. Kom i Handelslære 1886, gik over i Kontorfaget 1890, blev 1908 Forretningsfører for de samvirkende Restauratørforeninger og er fra 1910 Stadsfæstemand paa Frbg. Han debuterede som Forfatter med „Ind i Mørket“ (1901), en Fortælling om en ung Mand, der bliver blind, og har siden udgivet Prosabøgerne „Lyse Johanne“ (1906), „Stormen“ (1908), „En Samfundsfjende“ (1911), „Barnet“ (1914) og „En Ungkarlehistorie“ (1912). 1904—15 var han Medarbejder ved „Vort Land“, 1913—21 ved „Ravnen“, skriver nu i „Politiken“s Distriktsblad for Frbg., „Hver 8. Dag“ og „Nat og Morgen“. S. er overvejende Proletarskildrer; han besidder en naturlig og fintmærkende Medfølelse med de smaa og forurettede og finder sine interessanteste Modeller blandt dem. Hans nervøse Følsomhed kan virke sentimental, men Indignationen og den kunstneriske Villie er ægte. — Gift 1904 Flora Alvide Madsen.

P. E.

Litt.: Erindringer i Forfatterforen. Festskr. 1919, S. 294 f., „Politiken“s Distriktsbl. Frbg. 22/6 og 6/10 1923 og „Nord. Forf. Tid.“ Dec. 1924; „Aftenbl.“ 12/10 1901, 28/7 1903, 24/10 1905, 30/9 1908 og 24/4 1921; „Ekstrabl.“ 12/10 1901, 24/6 1911, 11/4 1912 og 24/6 1921; „Verdensspejlet“ 8/4 1906; „Berl. Tid.“ 3/5 s. A.; „Soc.-Dem.“ 28/10 1917 og 24/4 1921; „Kbh.“ 26/9 s. A.; „Politiken“s Distriktsbl. for Frbg. 26/9 s. A.; Kilde i „Gads dsk. Mag.“ 1923, S. 261.

Skovgaard, Joakim Frederik (f. 18/11 1856), Maler. F. i Kbh. Forældre: Landskabsmaleren P. C. Skovgaard (s. d.) og Hustru. Fik en omhyggelig kunstnerisk Opdragelse i sit Hjem af Faderen, efter hvis Død J. la Coar

tog sig af ham; stod 2 Aar i Malerlære og blev Svend; gennemgik Akademiets Malerskoler Okt. 1871 til sin Afgang Dec. 1876. Rejser: Efteraar 1880—Forsommeren 1881 Paris, hvor han besøgte Bonnats Skole; Okt. 1882—Efteraar 1884 Italien (bl. a. Rom, Sora, Civita d'Antino; sammen med Th. Philipsen, Viggo Pedersen og Kr. Zahrtmann) og Grækenland (bl. a. Athen, Olympia; sammen med Zahrtmann); paa Akademistipendium Maj 1886—Maj 1887 Italien (især Neapel, Pompeji, Rom); 1896 Grækenland (Athen), Italien (Civita d'Antino); Efteraar 1900 Italien (for at studere Fresko); 1904 Italien (Girgenti, Rom); 1905 Holland, London; Dec. 1907—Foraar 1908 Java; 1910 Paris; 1921 England. Udstillinger: Charlottenborg Foraarudstilling 18 Gange 1878—1904, den Frie Udstilling (som han var med til at stifte) siden 1891, Kunsternes Efteraarudstilling 1904, 1910, Udstillingerne i Kbh. 1888, Paris 1889, 1900 (Sølvmedaille), Raadhusudstillingen 1901, Civita d'Antino Udstillingen 1908, Dansk Kunst fra Italien 1909, Udstillingerne i Guildhall, London, 1907, Kunstgewerbemuseum, Berlin, 1910—11, Rom 1911, Brighton 1912, Malmø 1914, Liljevalch i Stockholm 1919; Særudstillinger i Kunstforeningen 1895, 1898, 1923, Stockholm 1923. Akademiet tildelte ham 1879 Sødrings Præmie for Landskabsmalere for „September Eftermiddag paa en Eng. Bygevejr“, Aarsmedaillen 1892 for „Uden for Dagsås Kirke i Halland“ og valgte ham 1904 til Medlem af dets Plenarforsamling. Endvidere var han 1906—21 Medlem af Akademiets Raad, 1909—21 Professor i Dekorationskunst og 1920—21, 1922—24 Akademiets Direktør. Brødrene J. og N. (s. d.) S.s Kunst maa ses som Udslag af grundtvigsk Aand og af de Strømninger, som den rejste i dansk Folkeliv. I J. S. har dens patriarkalske Gudfølelse, saaledes som den er udtrykt i Troen paa Opstandelsen og Frelseren, og dens Forkærlighed for det Gl. Testaments Aand især fundet sit kunstneriske Udtryk — Hymnen til den almægtige Gud er det mest fremtrædende Træk i hans kirkelige Kunst. S. har været i Besiddelse af en overordentlig Produktionsevne, der ustandselig har slynget Idéer fra sig og undertiden udladet sig i Eksplosioner. Hans tidlige Arbejder (fra 80'ernes Slutning og 90'erne) udmærker sig ved en voldsom Kraft saavel i Følelse som i Formsprog. Følelsen kan være dramatisk heftig og lidenskabelig („Pennina spotter Hanna“, 1890—92; „Englen rører Vandet i Bethesda Dam“, 1887), og i Formsproget virker han ofte i høj Grad

ved Plastik og Rum. Begge Dele forenes i Kæmpelærredet „Kristus i de Dødes Rige. Paaskelørdag“ (1894; Kunstmuseet), hans vægtigste Værk. Udsmykningen af Viborg Domkirke, det højest skattede folkelige Kunstværk i Danmark (første officielle Opfordring til dets Udførelse ved Kultusministeriets Skrivelse af 22/6 1895; første Udkast til den samlede Dekoration udstillet i Kunstforeningen 1898; Prøvearbejder i Kirken 1899—1900; Freskerne m. m. udførte 1901—06; Loftet malet 1912—13; Fresken „Den store Nadvær“ overført til Kunstmuseet og erstattet i Kirken (1913), ledede ham ind paa dekorative Kompositionsprincipper af anden Art, Principper, som tog særlig Hensyn til Fladen, og ifølge hvilke han søgte en Formidling mellem denne paa den ene Side og Plastik og Rum paa den anden. Og samtidig med, at han i Kompositionen gik over til den ligelige Fordelings Princip, forlod han det dramatiske Følelsesudbrud til Fordel for den harmoniske Patos og den episke Fortælling. Stillingsmotiver og Bevægelser, Anskuelse og Rytmiik blev hans vigtigste Udtryksmiddel. I denne store Opgave gav han sin Produktionstrang frit Løb, men han magtede næppe helt den Koncentration, som den aandelige Nyskabelse kræver, og støttede sig da til sin Lethed ved dekorativ Produktivitet og til Fortidskunst. Derimod skabte han sig virkelig en monumental Stil i et Arbejde som „En Moder med sine Børn“ (1890; Kunstmuseet). Iøvrigt har hans Virksomhed været saa vidtspændende som faa danske Kunstneres. Lige fra sin Begyndelse har han dyrket Landskabsmaleriet (Landskaber fra Halland og Italien), og igennem det søgte han paa en Rejse til det upygte Java en Fornyelse, der resulterede i Paradis-Dekorationerne til Havesalen paa Havreholm (1917—18). Endvidere omfatter hans Staffelmaleri Folkelivsbilleder fra Italien, Billeder af græsk Tempelarkitektur, Skildringer fra hans Hjem og bibelske Motiver. Paa det sidste Omraade har hans Evne til at skabe sluttede Kompositioner undertiden faaet et særlig lykkeligt Udtryk — den Evne, der har gjort ham til Altertavlemaler frem for nogen („Kristus fører Røveren ind i Paradiset“; „Den gode Hyrde“, Vester Hæsing Kirke; „Hyrden finder Lammet“, Gjørlev Kirke; „Julenat“, Skagens Kirke). Han og Broderen ydede de værdifuldeste Bidrag ved Bestræbelserne for en kunstnerisk Fornyelse af dansk Pottemagerkunst i 80'ernes Slutning, og ikke mindre fremragende er hans Illustrationer (Grundtvigs Dagviser „Den signede Dag“, „Udvalgte sønderjydske Folkesagn“, Billedbibelen) og Studier efter græske Vasen. Næst efter sin gode Ven og Arbejdsfælle Th. Bindesbøll er han vor ypperste Ornametkompositør og den, der mest har bidraget til at skabe den nye dekorative Stil

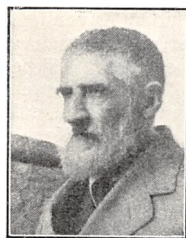
omkring Aarhundredskiftet, en rig Prydkunst, der bl. a. har sat sig stærke Spor i Bogkunst (Bogbind og Ornametstempler til Petersen & Petersen). Ham og Bindesbøll skyldes Dragespringvandet paa Raadhuspladsen i Kbh. (Krummen og Dragerne udført 1904; Midtgruppen opsat 1923) og Bjørnespringvandet i Kbh.s Raadhus (udført 1900—01). Med ham har Grundtvigianismens Interesse for de gamle danske Folkeviser faaet et monumentalt Udtryk i Billedkunst, dels i en Række farvelagte Kartoner (90'erne), dels i de store Gobeliner til Kristiansborg (under Arbejde). Og endelig har han beskæftiget sig med Mosaik (Immanuelskirken, Kbh.; „Slangen sagde til Kvinden“) og Glasmaleri (Esajaskirken, Kbh.; Vallekilde Valgmøntighedskirke; Kingokirken, Odense). Arbejder i Kunstmuseet, Kunstindustrimuseet, Hirschsprungs og Johan Hansens Samlinger, Museerne i Aarhus, Randers samt Kristiania, Gøteborg, Stockholm. — Gift 1886 Agnete Lange, d. 1924.

S. S.

Litt.: Moders fædrene og mødrene Slægt se J. F. Schouw; Hustrus Slægt se Axel Lange; Erindringer i „Nord. tidskr.“ 1909—10, S. 265 ff., „Tilskueren“ 1908—09, „Kunstmuseets Aarskr.“ 1920 og „Verden og vi“ 14/12 1917; Karl Madsen i „Tidsskr. f. Kunstind.“ 1887, 1888; „Gazette des Beaux-Arts“ XXXVII 1888, S. 399 (af Maurice Hamel), „Nord. tidskr.“ 1888, S. 96 (af Karl Madsen); „Kunstbl.“ 1888, S. 93 f (af Karl Madsen), 1909—10, S. 1 ff. (af V. Wanscher), S. 35 f. (af Carl V. Petersen); „Af Dagens Kronike“ 1890, S. 355 (af Joh. Rohde); „Ill. Tid.“ 28/6 1892 (af Karl Madsen), 27/12 1896 (af N. Lützhøft), 14/12 1902 (af Th. Munch), 26/2 1905 (af Helmer Lind), 4/5 1919 (af S. S.), 27/8 1921 (af S. S.), 19/11 1922 (af Th. Oppermann), 17/6 1923, 30/6 1923, 23/11 1923 (af S. S.), 21. 26/6 1924; „Tilskueren“ 1893, S. 264 f. (af Karl Madsen), 1895 (af Karl Madsen), 1906 (af Georg Saxild), 1915, S. 413, 415 (af Carl V. Petersen), 1916 I (af J. S.), 1916 (af Leo Swane); „Berl. Tid.“ 20/8 1894 (af Jul. Lange), 7/4 1919 (af Th. Oppermann), 4/4 1921, 9/9 1923, 20/9 s. A., 2/8 1924, 24. 25/8 s. A. (af Vilh. Andersen); „Ord och Bild“ VI 1897, S. 361 ff. (af N. V. Dorph), XVIII 1909 (af Ernst Goldschmidt); „Kunst“ I 1899—1900 (af Vilgo Stuckenberg), III 1901—02 (af Knud Søeborg), IV 1902—03 (af Peter Hertz); Jul. Lange; „Udv. Skrifter“ 1900—01; „Politiken“ 25. 26/8, 9/9, 11/9 1901 (af Th. Bierfreund), 5. 6/9, 10/9 1901 (af Karl Madsen), 20/4 1908 (af Jens Thiss), 10/4 1912, 11/5 1921, 10/6 1923, 20/8 1924 (af V. Wanscher), 17/8 1924; „Den dsk. Turistforenings Aarskrift“ 1903 (af Georg Saxild); „Zeitschrift für bildende Kunst“ XXXVIII 1903, S. 300 f. (af E. Hannover), 1908, S. 145 ff. (af Friedrich Deneken); „Dsk. Tidsskr.“ Apr. 1906 (af V. Wanscher); „Plofveren“ VI 1916, S. 753 ff. (af Hans Koch); „Gads dsk. Mag.“ Okt. 1906 (af Johs. Mielche), Apr. 1909 (af Johs. Kragh), Apr. 1911 (af Johs. Kragh); „Tidsskrift“ udg. af H. Begtrup, III 1907 (af H. Begtrup og J. S.); „Højskolebl.“ 1908, Sp. 1699 ff. (af K. Konstantin-Hansen), 1915, Sp. 417 ff. (af Sig. Müller), 1916, Sp. 1445 ff. (af Th. Bredsdorff); ast. 2/11 1923; F. Henriksen og Francis Beckett; „Kbh.s Raadhus“ 1908; Karl Madsen og M. Mackeprang; „Viborg Domkirke“ 1909; F. Henriksen; „Mennesker og Oplevelser“ 1910; „J. S.“ 1911 (Smaa Kunstbøger Nr. 3); „Kunst og Kultur“ III 1912—13 (af Kristofer Sinding-Larsen); „Dyrevennen“ Dec. 1914 (af J. E. Hohlenberg); „Forskønnelsen“ IV 1914 S. 17 ff., XII 1922 S. 45 ff.; Georg Saxild og J. S.; „J. S.'s Billeder i Viborg Domkirke. Arbejdets Historie“ 1915; „Na-

Udonaltid." 25/2 1905, 26-26/10 1915, 18/1 1920 (af Knud Buus), 29/9 1923; „Bibelske Billeder af J. S.“ 1916 (tysk, engelsk og fransk Udg. med Indledning af Vald. Amundsen 1916); Th. Oppermann: „J. S.'s Billeder til Viborg Domkirke“ 1916; Karl Madsen; „P. C. Skovgaard og hans Søner“ 1918; „Zahrtmann. Mindebog“ udg. af F. Hendriksen 1919; „Skovnrive“ V 1919 S. 33 ff. (af Kai Flor), VI 1920 S. 55 ff. (af Nicolaus Lützhøft), VIII 1922 S. 43 ff. (af samme), X 1924 S. 52 ff. (af samme); Jens Thils: „Nordisk kunst“ 1920 S. 99 ff., S. 130; Chr. Krogh: „Kampen for Tilværelsen“ I 1920, S. 29 f.; „Lorenz Frølich“. Udg. af F. Hendriksen 1920—21; „Den nye Litt.“ 4/12 1923; „Arkitekten“ XXV 1923, S. 53 f.; „Beretning om Kbh.s Kommunes Anliggender 1911—12“, S. XXXVII; Rich. Bryde i „Vib. Stifts Folketid.“ 19/5 1923; S. Michællis i „Kbh.“ 5/5 1890; ast. 9/8 og 21/7 1923; „Dsk. Aand“ I 1912 (af N. Lützhøft).

Skovgaard, Niels Kristian (f. 2/11 1858), Maler, Billedhugger. Forældre: Landskabsmaleren P. C. Skovgaard (s. d.) og Hustru.

Fik en omhyggelig kunstnerisk Opdragelse af Faderen, efter hvis Død J. la Cour (s. d.) vejledede ham; stod 2 Aar i Malerlære og blev Svend; gennemgik Kunstakademiets Malerskoler Jan. 1874—Marts 1879 uden dog at fuldføre Afgangsprøven. Rejser: 1880 Skot-

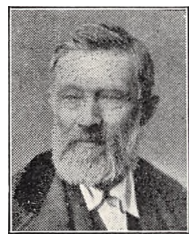
land og London; 1883 over Holland, Belgien til Paris (sammen med Malthe Engelsted); Nov. 1888—89 Grækenland (Athen, Megara, Aigina, Mykenai, Korinth, Olympia) og Italien (bl. a. Girgenti, Palermo) (til Dels sammen med Zahrtmann og Malthe Engelsted); Okt. 1894—96 (paa Akademistipendier for 1894 og 1895) Italien (Firenze, Rom) og Grækenland (Athen, Naxos, gennem Peloponnes til Olympia, Tinos, Mykenai, Megara, Delfi); Vinteren 1908—09 de italienske Alper og Norditalien; Nov.—Dec. 1922 Italien; desuden har han fra sine tidligste Aar hyppig tilbragt Sommer og Efteraar i Halland og fra ca. 1911 i Norge. Udstillinger: Charlottenborg Foraarsudstilling 1880—82, 1884—90, den Frie Udstilling (hvis Medstifter han var) siden 1891, Udstillingerne i Kbh. 1888, Paris 1889, 1900 (Bronzemedaille), Chicago 1893, Raadhusudstillingen 1901, Udstillingerne i Kaiser Wilhelm-Museum i Krefeld 1902, Guildhall i London 1907, Kunstgewerbemuseum i Berlin 1910—11, Rom 1911, Malmø 1914, hos Liljevalch i Stockholm 1919; Særudstillinger i Kunstforeningen 1904, 1919. 1882 tildelte Akademiet ham Sødrings Præmie for „En Træskomager i en Ellemose. November. Motivet fra Halland“. S. har ligesom Broderen Joakim (s. d.) bevæget sig over mange Omraader. Han debuterede som Landskabsmaler og har steds i vid Udstrækning virket som saadan (Landskaber fra Halland, Grækenland, Norge, Havbilleder fra Jyllands Vest-

kyst). Den vægtigste Del af hans Produktion falder dog paa Felter, hvor det dekorative Moment spiller en afgørende Rolle. Inden for den kirkelige Kunst, hvor han har udført Alterbilleder i Olie, Vægmalier i Fresko og Mosaikker („Den gode Hyrde“ uden paa Immanuelskirken, Kbh.), er „Daaben paa Pinsedag“ i Immanuelskirken og Freskerne i Høve Frimenighedskirke et Par af hans Hovedværker. Blandt disse tæller ogsaa det store Billede af Kvindernes „Dans paa Torvet i Megara“ i Grækenland (1919). Da en Kreds af Kunstnere under Th. Bindedbølls Ledelse i 80'ernes Slutning søgte en kunstnerisk Fornyelse af dansk Pottemagerkunst, var S. og Broderen dem, der ydede de vægtigste Bidrag (Fadet med Oedipos og Sfinxen). Ligeledes har han som Tegner givet højt betydningsfulde Bidrag til dansk Illustrationskunst („Rolandskvadet“, 1897; „Odyssevs' Rejser og Eventyr“, 1902; „Danske Sagn og Æventyr fra Folkemunde“, 1913; „Bjovulf“, 1914; „Udvalgte sønderjydske Folkesagn“, 1919; men frem for alt Illustrationer til Poul M. Møllers Digt „St. Laurentius“, 1887—88) og dansk Radérkunst („Dalby Bjørn“, 1899). Deres ædlest og originaleste Udtryk fandt hans Evner i en Række Skulpturer, der for manges Vedkommende staa som Nyskabelser i dansk Billedhuggerkunst og til alle Tider vil høre til dens klassiske Værker: det lille Relief i glasseret brændt Ler af Aage og Else, Magnus den Gode-Stenen (Skibelund Krat), Havhestebronden (for paa Kultortvet, Kbh., nu i Kunstindustrimuseet), Grundtvig-Busten (brændt glasseret Ler; Grundtvig-Hus, Kbh.), Udcast til et Grundtvig-Monument (Kunstmuseet), og af hans mange Grav- og Mindestene især dem for Hostrup (Frederiksberg Kirkegaard og Hillerød) og for Præsten Andreas Leth (med Korset og den drikkende Hjort; Middelfart Kirkegaard). Ligesom mange af S.s enkelte Arbejder, saaledes maa hans samlede Livsværk opfattes som en Apoteose over grundtvigsk Aand og over frisindede Strømninger inden for grundtvigsk Religiositet. Til Forskel fra Broderen har det centrale i Kristendommen for ham været Hellig Aands Mysteriet („Daaben paa Pinsedag“, Høve-Dekorationen). Hans Væsen er den inderlige, stilfærdige Fordybelse og den indre, aandelige Rigdom, det fundamentale i hans Kunstnerkarakter en Koncentration, der viser sig som en genial Evne til at give et syntetisk Udtryk for et Samfunds, en Aandsretnings Kollektiv-Aand i hans egen personlige Opfattelse deraf. Han er tilstrækkelig dygtig Kunstner, navnlig som Maler, til i sit Arbejde at kunne følge sine Stemninger og Følelser eller sine Synsindtryk umiddelbart. Men i de Værker, der ret er ejendommelige for ham, spiller Eftertanken en afgørende Rolle. Det kommer

ham an paa med Kunstværket, baade i dets Tanke- og Følelsesindhold og i dets rent kunstneriske Form, at finde en allegorisk Formel, saaledes at disse to Momenter nøje dækker hinanden. I sin endelige Skikkelse kan det færdige Kunstværk hos ham lignede ved en flerdobbelt slyngt Knude, og det kræver lang Tids Vækst og Modnen i hans Sind. Hans Følelser og Tanker finder deres gyldigste Udtryk i den helt rundt, logisk gennemførte plastiske Form og i Proportionerne, der hos ham paa det for Kunst modtagelige Øje virker paa samme Maade som en almen gyldig matematisk Formel for Tanken. Men han har ogsaa paa sin Ungdoms Rejser ivrig studeret den antikke græske Kunst og udført Studier efter antik Skulptur. En Frugt heraf var ogsaa Forslaget til Rekonstruktion af en af Gavlgroperne i Olympia („Apollon-Gavlgroppen fra Zeustemplet i Olympia“ 1905. Paa Fransk i „Oversigt over Videnskabernes Selskabs Forhandlinger“ 1911). Arbejder i Kunstmuseet, Kunstindustrimuseet, Hirschsprungs og Johan Hansens Samlinger, Museerne i Aarhus, Randers, Ribe, Galerierne i Stockholm, Kria, og Helsingfors. — Gift 1894 Ingeborg Luplau Møller. S. S.

Litt.: Moders fædrene og mødrene Slægt se J. F. Schouw; Karl Madsen i „Tidsskr. f. Kunstindustri“ 1887, 1888; „Gazette des Beaux-Arts“ XXXVIII 1888, S. 399 (af Maurice Hamel); „Nord. tidskr.“ 1888, S. 96 (af Karl Madsen); „Af Dagens Krønike“ 1890, S. 355 (af Joh. Rohde); „Ill. Tid.“ 2°/₃ 1892 (af Karl Madsen), 2°/₃ 1898 (af Sofie Holten), 4°/₅ 1919 (af S. S.); V. Stuckenborg i „Kunst“ I 1899—1900, VII 1905—06; „Zeitschrift für bildende Kunst“ XXXVIII 1903, S. 300 ff. (af E. Hannover); „Politiken“ 6°/₄ 1904 (af V. Stuckenborg), 8°/₄ 1906 (af E. Hannover), 2°/₁₁ 1918; „Højskolebl.“ 1908, Sp. 1699 ff. (af K. Konstantin-Hansen), 1918 Sp. 1365 f. (af Th. Bredsdorff), 1921 Nr. 52 (af Nicolaus Lützhøft); „Tilskueren“ 1908, S. 308 ff.; F. Hendriksen og Francis Beckett; „Kbh.s Raadhus“ 1908; „Kunstbl.“ 1909—10, S. 57 ff. (af V. Wanscher); F. Hendriksen; „Mennesker og Oplevelser“ 1910; „Forskønnelsen“ I 1911 S. 57 ff., IV 1914 S. 17 ff.; „Berl. Tid.“ 16°/₄ 1912, 1°/₁₁ 1918, 1°/₈ 1921, 15°/₂ 1924; Karl Madsen: „P. C. Skovgaard og hans Søner“ 1918; „Zahrtmann. Mindebog“ udg. af F. Hendriksen 1919; Jens Thiss: „Nordisk kunst“ 1920 S. 99 ff.; „Lorenz Frølich“. Udg. af F. Hendriksen 1920—21; „Skonvirke“ VIII 1922 (af N. Lützhøft); „Dagens Nyh.“ 2°/₃ 1923.

Skovgaard, Peter Christian Thamsen (4/4 1817—13/4 1875), Maler. F. paa Hammershus ved Ringsted. Forældre:

Arvefæster, senere Købmand og Distriktskommisær Thom Masmann S. og Cathrine Elisabeth Aggersborg. Viste allerede som Barn udprægede Evner som Tegner, og Moderen, der tidligere havde faaet Undervisning, vejledede ham. 1831 kom han til

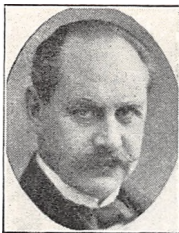
Kbh., besøgte Akademiet og arbejdede privat hos J. L. Lund; han kom ogsaa i Maler-

lære og blev 1835 Svend. 1836 udstillede han første Gang og hans Billede „Maaneskinsstykke“ fra Langebro købt af Christian VIII. I de følgende Aar støttedes han stærkt af Malerisamlingen (C. J. Thomsen), af Foreningen for national Kunst (Høyen), der købte hans Billede, og af Akademiet, der 1843 tildelte ham Neuhausens Præmie og 1845 Udstillingsmedaillen. 1854—55 var han med offentlig Støtte i Italien med Høyen, ligeledes 1869 paa det Ancker'ske Legat sammen med Marstrand, 1862 i Paris og London. 1864 blev han Akademimedlem. S.s. Udvikling som Maler er dels betinget af den Eckersberg'ske Skoles Respekt for det sete og Interesse for den indgaaende Gengivelse af Motivet, dels af de Høyen'ske Idéer om Kunsten som Bæreren og Sprederen af nationale Værdier; for S. blev det saaledes Opgaven ikke blot at male den danske Skov, som den er, uden Anvendelse af traditionelle Virkemidler, men ogsaa at male den saaledes, at enhver Beskuer maatte føle dens herlige Rigdom og egerartede Mangfoldighed. Hans dybtgaaende Kendskab til Vegetationen og faste Karakteriseringsevne af Planterne kan lade ham glemme Luftfølelsen, saa Billedvirkingen bliver for fremtrædende; han naaede sjælden ud over en vis mandfolket, massiv og materiel Gengivelse; en ypperlig Tegner, en betydelig Kompositør, men ret upersonlig Kolorist; ialt dog vor betydeligste Skovmaler. Hans Skitser har stor Friskhed og Letthed og er meget søgte. Emnerne hentedes i de senere Aar mest fra Dyrehaven og fra Hellebæk, men ogsaa fra Iselingen, Nysø og Gisselved-Egnen har han malet Motiver. I Ungdomsaarene, da han sluttede det varme Venskab med J. Th. Lundbye, var det dog især de mere aabne Egne i Nordsjælland (Vejby, Raageleje) eller Nordvestsjælland (Skarritsø, Vognserup), som fangede hans Interesse. Statens Museum for Kunst ejer en rig Repræsentation af hans Værker, mest kendt er „Parti af Nordskoven ved Jægerspris“ (1843), „Udsigt over Skarritsø“ (1845), „Landevej ved Vognserup“ (1849), „Aften ved Bondedammen ved Hellebæk“ og „Sommeraftermiddag med en bortdragende Regnbyge, Motiv fra Jægersborg Dyrehave“ (1862—74). S. var ikke blot Landskasmaler, ogsaa som Portrætfremstiller viste han monumental Holdning og en Karakteriseringssevne, der stillede ham blandt vore dygtigste Kunstnere („H. E. Freunds Hustru“ 1860). D. i Kbh. — Gift 1851 Georgia Marie Lovise Schouw, d. 1868. O. A.

Litt.: Hustrus fædrene og mødrene Slægt se J. F. Schouw; Jul. Lange i „Fremtidens Nyt-aarsgave“ 1866; Sig. Müller: „Nyere dsk. Malerkunst“ 1884 og i „Højskolebl.“ 1892; „Ord och Bild“ IV 1895; Røder: „P. C. S.“ 1902; Joak. og N. Skovgaard i „Tilskueren“ 1908; Hendriksen: „Mennesker og Oplevelser“ 1910; Th. Oppermann i „Højskolebl.“ 1917 og i „Berl. Tid.“ 9°/₂ og 16°/₂ s. A.; Carl V. Petersen i „Tilskueren“ s. A.;

„Nationaltid.“ $\frac{4}{4}$ s. A.; „Verden og vi“ $\frac{14}{12}$ s. A.; Karl Madsen: „P. C. S. og hans Søner“ 1918; Kunstmuseets Aarskr. 1920; „Berl. Tid.“ $\frac{26}{12}$ 1922; Helena Nyblom: „Livsminder fra Danmark“ 1923; Breve i „Frelsen“ II 1921; Nekrologer i „Fædrelandet“ 1875, Nr. 84 og af Carl Andersen i „Ill. Tid.“ $\frac{23}{4}$ s. A.

Skovgaard-Petersen, Carl Axel (f. $\frac{6}{10}$ 1866), Præst, Forfatter. Forældre: Grosse-
rer Martin Peter Vilhelm Petersen og Car-
line Jørgine Skovgaard. Blev Student 1884, fik
Accessit 1889 og blev
Cand. theol. 1890, kom
paa Grund af Overan-
stregelse paa længere
Rejser til Grækenland,
Tyrkiet, Kaukasus og
Cornwall; blev 1893
Sognepræst for Alslev
og Hostrup, 1901 i Maa-
rum, hvorfra han 1911

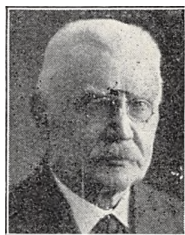
tog sin Afsked for at blive Forstander for den da oprettede „Dansk Bibelskole“, i hvilken Stilling han stadig virker. I de 8 første Maaneder af 1911 foretog han en Rejse til Indien, Kina, Korea, Japan og Amerika og 1921 en Rejse til Palæstina. Baade som Præst og som Bibelskoleforstander har han holdt talrige Foredrag i Landets forskellige Egne og regnes for en af de betydeligste religiøse Talere i Øjeblikket. Endnu større Betydning har han dog haft ved sine talrige Skrifter, der alle har opnaaet mange Oplag og for adskilliges Vedkommende tillige Oversættelse til fremmede Sprog; de er overvejende af apologetisk eller opbyggeligt Indhold og tillige aktuelle, saaledes at de uvilkaarlig fængsler Interessen om de Emner, som de behandler; adskillige fremtræder som Bibelstudier, men Forfatterens frodige Fantasi lægger hyppigt langt mere ind i Teksterne, end de ved en nøgtern historisk Fortolkning er i Stand til at yde. En Serie Skrifter bærer Fællestitlen „Til de unge“, hvoraf det mest kendte er „Troens Betydning for den, der vil frem i Verden“ (1899; fra 7. Opl. 1913 kun: „Vil du frem?“); en anden: „Menneskeheden uden Kristus“ indeholder: „Kan der leves paa Rationalisme?“ (1903) og „Kan der leves paa religiøs Overtro?“ (1905); en tredje: „Korte Ord om store Ting“ har siden 1904 bragt det til 24 Numre; en fjerde: „Menneskeskikkelser. Bibelske Karakterer“ bringer opbyggelige Karakteristiker af gammel- og nytestamentlige Personer. Stor Udbredelse har endvidere „Troens Hemmelighed“ (1904), „Ungdommens Bog“ (1909) og „Fra Nutidens Japan“ (1911) vundet, og ganske særlig de pragtfuldt udstyrede Rejseskildringer fra Palæstina: „Landet hvor Kilderne sprang“ I—II (1923—24); nogle Forelæsninger ved Pastorseminariet udgaves 1921 under Titlen: „Erfaringer fra Prædikestolen“, og desuden foreligger fra S.-P.s Haand flere trykte Præ-

dikener og talrige Bidrag til Julehefter og den kirkelige Presse; fra 1924 er han kirkelig Medarbejder ved „Berlingske Tidende“ — Gift 1) 1894 Marie Magdalene Frimodt d. 1911. 2) 1912 Inga Hjorth-Petersen.

H. M.

Litt.: Slægt i „Slægterne Tinglev og Wluff“ 1917; I. Hustrus Slægt se Rudolph Frimodt; Erindringer i „Julestjernen“ 1907; Univ. Aarb. 1888—89, S. 859; „Sorø Amtstid.“ $\frac{10}{10}$ 1915; „Studenterne fra 1884“ 1910; „Kbh.“ $\frac{24}{1}$ 1919; Fjlbiger: „Ebenezér“ 1921; E. Reumert: „Olaf Poulsen“ 1923, S. 54; Geismar i „Sorø Amtstid.“ $\frac{29}{11}$ s. A.; G. Engberg i „Berl. Tid.“ $\frac{10}{1}$ 1924.

Skovrøy, Peder Andersen (f. $\frac{23}{6}$ 1851), Journalist, Forfatter. F. i Arrild, Sønderjylland. Forældre: Smed, senere Gæstgiver og Kornhandler Hans Hansen S. og Mette Kathrine Enemark. Flyttede 1862 med Forældrene til Løgumkloster, kom efter Konfirmationen til Haderslev, hvor han i 8 Aar var Skriver paa forskellige Kontorer, bl. a. 5 Aar paa Amtsrettens. Han tog derefter til Kbh. og blev dansk Jurist, var 1880—82 Sagførerfuldmægtig i Frederikssund. Under et Besøg i Hjemmet fik han Ideen til Oprettelse af et dansk Blad i Vesteregnet, hvor et saadant stærkt savnedes. Med meget smaa Midler begyndte han 1882 Udgivelsen af „Vestslesvigs Tidende“, der fra 1885 udgik som Lokaludgave af „Flensborg Avis“ med S. som Redaktør i Tønder. Paa denne udsatte Post, i 38 Aar ene Mand paa Kontoret, har S. siden i Beskedenhed og Stilhed og med et urokkeligt godt Humør gjort et meget paaskønnelsesværdigt Arbejde, om hvis Fremgang han har fortalt i sin Bog „Hundevagten“ (1913). Han paadrog sig 1896 en Pressedom for det berømte Udtryk „for en Ordens Skyld“, og ved Krigens Udbrud førtes han med talrige andre Danske under uhørte Forhaanelser til Flensborg, hvor han sad fængslet i 7 Uger. Ved Siden af sit Blad har han virket for den danske Sag ved at støtte Oprettelsen af „Tønder Landmandsbank“ (1901) og senere „Tønder Læseforening“. Han har i „Sønderjydske Aarbøger“, „Sprogforeningens Almanak“ o. fl. St. skrevet en Række Artikler og Fortællinger; af de sidste er udgivet „Ti Fortællinger fra Sønderjylland“ (1909), „Mandsmod“ (1911), „Lys paa Møllen“ (1915), „Den gamle Mølle“ (1919), „En Foraarsdrøm“ (1922) og „Minder og Historier“ (1924). Sammen med H. P. Hanssen har han udgivet en Række Smaaskrifter, „Vore Retligheder“. — Ugift.

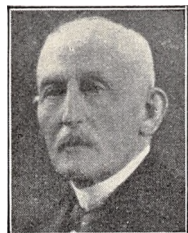

P. E.

Litt.: Erindringer i „Hundevagten“ 1913, „Minder og Historier“ 1924, „Sprogforeningens Almanak“ 1906 og 1914, Dahl og Linvald: „Sønderjylland“ II 1919 og „Nationaltid.“ $\frac{23}{6}$ 1921;

„Sonderjyden“ Marts 1903; „Berl. Tid.“ ²⁰/₁₀ 1909 og ²³/₆ 1921; „Folkelæsning“ ²⁶/₆ s. A.; „Sonden Aa“ Juli 1911; „Nationaltid.“ ²²/₆ 1921.

Skovsted, Johan Ivard Christian (f. ¹³/₁₁ 1845), Jernbanemand. F. i Kbh. Forældre: Restauratør Peter Nielsen S. og Mariane Christensen. Kom fem

Aar gammel til Rendsborg og blev i Begyndelsen af 60'erne Assistent ved den slesvigske Banes Revision i Flensborg, men forrettede hyppig Tjeneste i Driften, saaledes i Flensborg under Tilbagetoget fra Dannevirke. 1865 blev han ansat ved

Godsekspeditionen i Odense, men forflyttedes n. A. til Fredericia, gjorde senere Tjeneste i Horsens, Randers og Vamdrup og blev 1871 Stationsforstander i Hjørring, 1874 i Vamdrup. Disse Data er kendetegnende for S.s store Duellighed og Brugbarhed, altid anvendt hvor nye Forbindelser skulde skabes, kun 26 Aar gammel Stationsforstander. I Vamdrup fik han særlig Lejlighed til at vise sin Dygtighed, og da Staten 1887 overtog de sjællandske Jernbaner, udpegedes S. til Forstander ved Hovedbanegaarden i Kbh., en i de Aar særlig vanskelig Post, som han bestred med Energi og Dygtighed og altid fuldkommen loyal. Han tog Initiativet til Oprettelse af Fagkursus for de unge Trafikelever, idet den sjællandske Jernbaneskole var blevet nedlagt ved Statens Overtagelse af Banerne. De Aar, han var Forstander for Landets største Station, stillede meget store Krav til ham. Den stadige Udvidelse af Spornettet, Klampenborgtrafikken Udskillelse, Havnesporets Udvidelse og Hovedbanegaardens Omskabelse ved Anlægget af Centralafaaaningssystemet er kun Milepæle i den store Udvikling. Af Jernbanekommissionen af 1898 var S. Medlem og udrettede ogsaa her et stort og selvstændigt Arbejde. 1899 blev han Trafikinspektør i Kbh., og Arbejdet med Anlægget af den ny Godsbanegaard og den dermed følgende Omlægning af hele Godstrafikken blev hans Opgave. 1900 valgtes han til Formand for Jernbaneforeningen og bestred i 1½ Aar dette Hverv paa den smukkeste Maade under mange indre og ydre Vanskeligheder, men altid omgærdet af den stærke Sympati for sin Person. 1906 konstitueredes han som Trafikbestyrer, og 1909 udnævntes han i dette Embede, som han beklædte til 1916. Hele Livet igennem var der blevet kaldt paa S., naar nye og betydelige Opgaver forestod, og ogsaa som Trafikbestyrer faldt det i hans Lod at være med, naar nye Opgaver skulde løses. Aabningen af Kbh.s nye Personbanegaard 1911 og af Boulevardbanen 1914 er endnu to betydelige

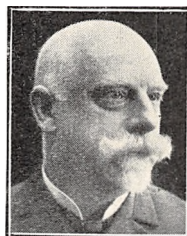
Mærkepæle i S.s virksomme, pligtro Liv. Som Menneske er S. en ubestikkelig, retsindig Karakter, præget af den gamle Embedsstands Hensynsfuldhed og Ridderlighed, i Besiddelse af et stateligt Ydre. For alle Etatens yngre staar han som det fineste og mest typiske Eksempel paa en Jernbanemand. — Gift 1872 Øllegaard Møller.

Litt.: „Jernbanebl.“ VI 1911, S. 209 ff.; „Nationaltid.“ ¹²/₁₁ 1915; „Berl. Tid.“ ¹³/₁₁ s. A.

H. H.-N.

Skram, Asbjørn Oluf Erik (¹⁰/₃ 1847—²¹/₁₁ 1923), Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Jernbanedirektør Gustav S. (s. d.) og Ida Johann

Hoë. Meldte sig som Elev i Metropolitanskolen 1864 som frivillig, blev saaret og faldt i prussisk Fangenskab; blev 1868 Løjtnant. Efter Krigen blev han Student 1866, vilde være Læge, men opgav det for Æstetik og Filosofi. En Levevej skabte han sig som Rigsdagsstenograf (Assistent 1868, Stenograf 1872), 1894—1918 Protokolsekretær. Han foretog flere Rejser, bl. a. Italien (1877), Sverige og Norge (1882); 1899 berejste han som Formand for „Det danske Selskab“ U. S. A., hvor han virkede for en Forbindelse mellem de Danske og Moderlandet. Han var Formand i Studentersamfundet 1893—96, for Forfatterforeningen 1912—15. — Som Journalist skrev S. først i „Heimdal“, siden i „Fædrelandet“, 1881—83 var han Redaktionssekretær ved „Morgenbladet“. I en Række Aar skrev han Litteraturanmeldelser til „Tilskueren“ og Teateranmeldelser til „Illustreret Tidende“ og senere i flere Blade, bl. a. „Politiken“, „Gøteborgs Handels- og Sjøfarts-Tidning“, det norske „Dagbladet“. Sit originale Forfatterskab begyndte han med „Herregaardsbilleder“ (1877, under Pseudonymet Henrik Herholdt). 1899 kom hans Hovedværk, Romanen „Gertrude Coldbjørnsen“, der vakte en ubegrundet Forargelse (saaledes „Dagbladet“), især ved Skildringen af en ung Pige, der i kunstnerisk Skønhedsglæde ser paa nogle badende Artillerister. Efter en lang Tavshed fulgte „Agnes Vittrup“ (1897) og „Hellen Vige“ (1898). Sammen med sin Hustru, Forfatterinden Amalie S., udgav han Lystpillet „Fjældmennesker“ (1889) og „Ungt Bal“ (1895), der blev opført paa Dagmar-teatret. Endelig har S. oversat og bearbejdet Vitus „Paris“ (1892) og en Række Skuespil til Dagmar- og Folketeatret af Knut Michaelsen, Geijerstam, Hauptmann, Dumas og Becque. Som Kritiker er S. et smukt Udtryk for 80'ernes Naturalisme. Altid med aabent Øje for nye menneskelige Værdier og med en fint udviklet Sans for Prosastil. Hans egen Digtning

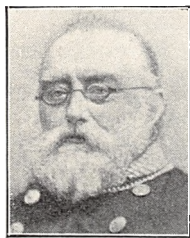

har faaet sit Præg heraf. Det er en klar, vel boglig og kræsen Prosa, med en egen Glansfuldhed. Hans Milieu er Herregaardens med dens fornemme Kultur, et Selskab af modne, moderne Mænd og Kvinder. Han har givet indtrængende psykologiske Skildringer især af Kvinderne. Hans Livssyn er præget af en ridderlig Idealisme med store Krav til personlig Sandhed og Ansvar og med en romantisk Tro paa Kærlighedens Højhed. D. i Kbh. — Gift 1) 1834 Bertha Amalie Müller, f. Alver. Ægteskabet opløst 1900. 2) 1907 Caroline Kirstine Aagaard.

O. F.

Litt.: Erindringer i „Tilskueren“ 1884, S. 207, sst. 1920 og 1924, „Hinsides Grænsen“ 1888 og „Studenterbogen“ 1896; Herman Bang: „Realisme og Realister“ 1879 og i „Af Dagens Krøniker“ 1889; G. Brandes: „Saml. Skr.“ III 1900 (fra 1883); E. Fog i „Tilskueren“ 1902; „Ill. Tid.“ ^{20/9} 1909; Rubin: „Nogle Erindringer“ 1914; „Nationaltid.“ ^{23/4} 1916 og ^{19/8} 1919; P. N. i „Politiken“ ^{19/8} 1917; H. Kaarsberg: „Memoirer“ 1921; „Berl. Tid.“ ^{9/8} 1922; „Verden og vi“ s. A.; Bønnelycke i „Politiken“ ^{19/4} 1923; „B. T.“ ^{10/8} s. A.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ^{21/11} s. A. (af Jul. Clausen), „Politiken“ ^{22/11} s. A. (af P. C. V. H.), „B. T.“ s. D. (af C. Dumreicher), „Ill. Tid.“ s. A. (af E. B.) og „Journalisten“ s. A. (af Ove Rode).

Skram, Johan Christian Gustav (^{13/7} 1802 — ^{7/4} 1865), Jernbanemand. F. i Kbh. Forældre: Direktør for den alm. Enkekasse

Gerhard Christopher Schram og Anne Johanne Christiane Jørgensen. Blev 1820 Kopist i Enkekassens Bogholderkontor, 1826 Fuldmægtig, 1835 Underbogholder, afgik 1842, da Enkekassen reduceredes. Allerede tidlig havde han kastet sig over levende Sprog, særlig

Fransk, og 1828 foretog han en Studierejse til Paris. 1830 blev han Lærer i Fransk ved Søkadetakademiet og var 1833 med offentlig Understøttelse fire Maaneder i Paris. 1837 foretog han sin tredje Pariserrejse og var borte et Aar. 1839 udgav han en fransk Grammatik (2. Udg. 1866). Foruden af disse Interesser var S. stærkt optaget af tekniske, diskuterede i „Fædrelandet“ Indførelsen af den elektriske Telegraph og skrev 1853 en Brochure om Gammelholms Bebyggelse. 1840 tilsendte han Industriforeningen et Forslag om Dannelsen af et A/S for at anlægge en Jernbane Kbh.—Roskilde. Foreningens Viceformand Søren Hjorth (s. d.), greb Forslaget med begge Hænder, og da Industriforeningen 1844 fik den begærede Koncession paa den vestsjællandske Jernbane, valgtes S. til administrerende Direktør, medens Hjorth blev teknisk Direktør. I de mellemliggende Aar havde S. i Udlandet studeret Jernbaneforhold. S. var bedre Agitator end Administrator; desuden maatte

Jernbanen i sine første Aar kæmpe med mange uheldige Forhold, Overskridelse af den projekterede Anlægssum, Trearskriden, Koleraen m. m. Da Jernbanen 1848 havde faaet en saa fortrinlig Kraft som Viggo Rothe (s. d.) ind i Direktionen, traadte S. mere og mere i Skygge, og da Strækningen Roskilde—Korsør blev aabnet 1856, valgtes Rothe til Direktør, og S. blev afskediget. S. var en redelig, ubestikkelig Mand, men i høj Grad Sangviniker og forstod ikke at bedømme de foreliggende Situationer koldt og beregnende. At han forsømte sine private økonomiske Forhold, bidrog ogsaa til at svække hans Stilling. Hans varme Fædrelandskærlighed gav sig bl. a. Udslag i, at han, da Trearskrigen udbrød, forandrede sit Navns tyske Stavemaade til Skram. Efter 1856 var han en glemmt Mand. Hans sidste Aar var prægede af økonomiske Kampe og stadig tiltagende Bitterhed. D. i Kbh. — Gift 1) 1826 Johanne Margaretha Klein, d. 1835. 2) 1837 Ida Johanne Hoë, d. 1886.

H. H.-N.

Litt.: Nyrop: „Industriforeningen i Kbh. 1838—88“ 1888; „Jernbanebl.“ 1909, S. 169—73; Kragballe: „Gamle Minder“ 1904.

Skram, Ida Johanne Henriette (f. ^{28/6} 1841), Skolebestyrerinde. F. i Kbh. Forældre: Jernbanedirektør Gustav S. (s. d.) og Ida Johanne Hoë. Kom

1853 ind i Frk. Zahles Skole, begyndte efter endt Skolegang og nogle Aars Fraværelse 1859 at undervise ved samme, som hun derefter i 54 Aar var knyttet til som Lærerinde først i Dansk, senere i Engelsk og navnlig Historie. Tidlig fik hun Del i Skolens Styrelse som Forstanderinde for den saakaldte Fortsættelsesklasse og senere for Børneskolen; derefter som Leder af Artiums- og Præliminærhøldene. Fra 1900 ledede hun som Overbestyrerinde efter Frk. Zahle hele Skolen, til hun 1913 trak sig tilbage. — Ogsaa som Overbestyrerinde vedblev hun at læse et forholdsvis stort Antal Timer. Hun havde en mærkelig Evne til gennem sin Undervisning at bevæge de unges Sind, og navnlig hendes Historietimer er for hendes Elever et uforglemmeligt Minde. Af Naturen udrustet med en udpræget Karakter og med stærke Sympatier og Antipatier har hun som Overbestyrerinde forstaaet baade at tilpasse Skolen efter Tidens Krav og at bevare dens Tradition for Rummelighed og Menneskeforstaaelse overfor Medarbejdere og Elever. Hendes forholdsvis korte Bestyrertid faldt sammen med svære Brydninger mellem Lærer- og Bestyrerforening. mellem „De forenede Skoler“ i Kbh. og de udenforstaaende, under

hvilke hun ved sin klare Retfærdighedssans og sin Forhandlingsdygtighed opnaede, hvad hun ønskede, at bevare baade Skolens fri Stilling og sin store Lærerkreds' Hengivenhed. Ved Taler og Artikler har Frk. S. taget Del i Tidens Drøftelser af Opdragelsesmaaal. Hun misbilliger Fællesskolen, ikke af Betæneligheder med Hensyn til det seksuelle, men fordi hun mener, Fællesopdragelse af Drengene og Piger tilsidesætter det individuelt kvindelige. Iøvrig har hun stadig været tro mod sin Ungdoms Idealer, som var kommet til hende dels gennem Grundtvigs Venner, dels gennem Carl Ploug, til hvis Hjem hun var personlig stærkt knyttet. Foruden en Del meget benyttede Skolebøger i Engelsk og Historie har hun bl. a. udgivet Biografier af Natalie Zahle (1914) og af Regitze Barner (1919). — Ugift.

C. E.

Litt.: B. Hahn i „Nationaltid.“ 2/7 1913; Zahles Skoles Hovedprogram 1914; „Tilskueren“ Novb. 1914; H. Skram: „Natalie Zahle“ 1914 og „N. Zahles Skole 1852—1913“ 1916; „Lærerne og Samf.“ IV 1914; „Tidens Kvinder“ 1/10 1921.

Skram, Peder (1503(?)—11/7 1581), Admiral. F. paa Urup ved Horsens. Forældre: Herremanden Christian S. og Anne Knuds-datter Reventlow. Deltog som Landkrieger i Christian II's Tog til Sverige 1518 og 1520 og i Frederik I's Belejring af Kbh. 1523. Han stod i nært personligt Forhold til Frederik I og sendtes 1532 som Chef for en Sestyrke til Oslo i Anledning af Christian II's Landing i

Norge. 1535 sendtes han af Christian III til Stockholm for, paa Gustav Vasas Foranledning, at deltage sammen med Måns Svensson i Ledelsen af den kombinerede dansk-svensk-preussiske Flaade, som i Grevens Fejde nedkæmpede Hanseaternes Søherredømme i Østersøen og muliggjorde Christian III's Overgang fra Jylland til Øerne. Han indlagde sig under disse Kampe saa stor Fortjeneste, at han fik Tilnavnet „Danmarks Vovehals“. Efterhaanden fik han forskellige Byer og Slotte i Len, bl. a. Helsingborg, Båstad og Laholm, hvilket sidste han indehavde fra 1558 til sin Død og forsvarede med stor Tapperhed mod Svenskerne i Syaarskrigen. I dennes første Aar (1563) var han Højstkommanderende over den danske Flaade, men afløstes 1564 paa Grund af Sygdom af Herluf Trolle. Han havde fra 1537 Sæde i Rigsraadet. Var en tapper og retsindig Mand, men af en noget opbrusende Karakter. D. paa Urup. — Gift 1535 Elsebe Tygesdatter Krabbe (s. d.), d. 1578.

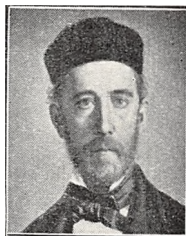
V. G.

Litt.: Slægt i Adelsaarbogen 1916; mødrene Slægt se C. F. Reventlow; Hustrus Slægt se El-

sebe Krabbe; E. Pontoppidan i „Det kbh.ske Selskabs Skrifter“ II 1746; Wolffs Journal 1811 IV; „Dsk. Mag.“ III 3 1848 og V 4 1898—1901; Paludan-Müller: „Grevens Fejde“ 1853—54; A. Falkman i „Hist. Arkiv“ 1870 I; Elsebe Krabbe i „Mon. hist. Dan.“ II 1875; Heise: „Christian II i Norge“ 1877; Westling: „Det nord. syvaarskrigets hist.“ 1879; A. Liljefalk i „Dannebrog“ III 1883 og „Dsk.-norske Heltehist. 1536—1648“ 1893; J. Norregaard: „P. S. og Elsebe Krabbe“ 1887; Vaupell: „Den nord. Syaarskrigs Hist.“ 1891; Hammarskjöld i „Svensk Hist. Tidskr.“ 1891, S. 340 ff.; „Hist. Tidsskr.“ VI 4 1892—94; D. Schäfer: „Gesch. v. Dänemark“ 1893—1902 og i „Häns. Geschichtsbl.“ 1899; Nordlesv. Søndagsbl.“ 1898; E. Hildebrand i „Svensk hist. tidskr.“ 1899; H. D. Lind: „Fra Kong Frederik II.s Tid“ 1902; Johan Meyer i „Vort Forsvar“ 1903; C. Schaffaltzky de Muckadell i „Tidsskr. f. Søvn.“ 1910; „Nationaltid.“ 11/4 s. A.; S. Nyegård i „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Urup); Brev i „Pers. Tidsskr.“ VII 2 1917.

Skrike, Julius (1/7 1815—20/11 1896), Legatstifter. Forældre: Sekretær i Udenrigsdepartementet Jacob Samuel S. og Marie Berner. Blev Student

1832, Cand. juris 1838, var nogle Aar ansat i Hambros Bankierhus i London, blev 1842 Volontær i Generalauditoret, 1846 Auditør i Hæren, 1854 i Flaaden, afgik 1864. S. var velhavende, dels ved Arv, dels gennem Spekulationer, stiftede 1852 og

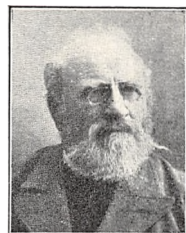

1857 mindre Legater for Studerende og Officersbørn og efterlod ved Testamente af 1883 hele sin Formue, over 1 1/2 Mill. Kr., til „J. S.s Stiftelse“, der traadte i Virksomhed 1900 med en Kapital paa 2 Mill. Kr. og støtter Agerbrug, Skovbrug, Søfart, Fiskeri og Næringsbrug samt Uddannelse af unge Mennesker og andre Formaal af almennyttig Karakter. D. i Kbh. — Ugift. P. E.

Litt.: Hiort-Lorenzen og E. Rosendahl: „Repertorium over Legater og milde Stiftelser“ VI 1904; Nekrolog i „Berl. Tid.“ 21/11 1896.

Skrumsager, H. D. Kloppenborg, se Kloppenborg-Skrumsager.

Skrumsager, Jørgen Nielsen Hansen (9/9 1841—6/1 1921), Politiker. F. paa Skrumsagergaard ved Varde. Forældre: Gaardejer, Kreaturhandler Niels Hansen Jørgensen og Abelone Nielsdatter. Op-holdt sig som ganske ung fire Aar paa Eg Mølle ved Grindsted, lærte Landvæsen, var 1859—61 paa Rødding Højskole, var 1861—62 Forvalter hos H. D. Kloppenborg paa Bejstrupgaard i Københoved, giftede sig med dennes Datter mod Faderens Villie, var 1863—65 Forvalter paa Toftlundgaard og købte 1865 en Gaard i

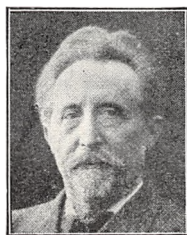
Københoved, 1893 Gaarden Toftlundgaard og 1896 en mindre Gaard i Københoved. Den veloplyste, myndige og stærke Storbønde blev snart en anset Mand blandt Danskerne. Paa kirkeligt Omraade blev han Foregangsmand ved 1870 at træde ud af Folkekirken og 1874 som Leder medvirke til Dannelsen af den første sønderjyiske Frimenighed, Rødding; fra 1898 var han Formand for kristeligt Udvalg. I almindeligt kulturelt Arbejde tog han Del bl. a. som Styrer af Skrave Sogns Læseforening 1869—91 og som Formand for Herredssparekassen. Politisk repræsenterede han sine Landsmænd i Haderslev Kreds dag 1880—1903 og som Bestyrelsesmedlem i Sprog- og Vælgerforeningerne. 1907 blev han Reimers' Eftermand som Formand for Vælgerforeningen. Han hørte oprindeligt til Krügers Edsnægterparti, men nærmede sig efterhaanden H. P. Hanssen, der fulgte ham som Formand 1918. Under Grænsekampen tog han imidlertid bestemt Stade for Flensborggruppen mod Hanssen. En udpræget Personlighed, varmhjertet og rodfæstet. D. i Københoved. — Gift 1) 1866 Ane Marie Kloppenborg, d. 1895. 2) 1899 Laura Buch.

P. E.

Litt.: Erindringer i „Nationaltid.“ 6-7/1 1914; M. C. Mathiesen i „Folkelæsning“ 22/1 1908; E. Christiansen i „Vor Fremtid“ I 1908—09, S. 212; Mackeprang: „Nordslesvig“ 1910; II. D. Kloppenborg-Skrumsager i „Mit Hjem“ I 1911; Thade Petersen i „Højskolebl.“ 1/9 1911 og „De sønderjyiske Frimenigheders Hist.“ 1924; Nekrologer i „Flensborg Avis“ 7/1, 8/1 (efter andre Blade) og 13/1 1921, „Heimdal“ 7/1 og (efter andre Blade) 10/1 s. A., „Vort Landbrug“ 13/1 s. A., „Til. Tid.“ 14/1 s. A., „Grænsevagten“ I 1920—21 (af Holger Andersen), „Dsk. Ungdom“ 1921 (af F. Nørgaard), „Berl. Tid.“ 7/1 s. A., „Nationaltid.“ s. D., „Politikken“ s. D. og „Sprogforeningens Almanak“ 1922 (af P. E.).

Skræppenborg, P. L., se Larsen (Skræppenborg), Peter.

Skytte, Jens Nielsen (f. 10/2 1845), Forfatter. F. i Trelde ved Fredericia. Forældre: Gaardmand Niels Hansen S. og Karen Sørensensdatter Ousen. Gik i Almueskolen og fik videre Uddannelse paa forskellige Højskoler, bl. a. V. Skerninge, Askov og Skovgaard, hvor han modtog Paa- virkning af Anton Nielsen og Mads Hansen. Ludvig Schrøder og Gølfred Rode. Han virkede siden selv som

Højskolelærer (i V. Skerninge og Vinding), indtil han 1880 opgav det for helt at leve som Forfatter. Han begyndte med at skrive Smaaaførelser i Almanakker og Ugeblade (fra 1871), men fik saa en Bog ud „Jævne Folk“ (1888). Senere er bl. a. fulgt „Hjemstavsbilleder“ (1895), „Ved Vejskellene“ (1895), „Færgfolk“ (1896), „Guld og grønne

Skove“ (1899), „Fra Skov og Strand“ (1899), „Folkene paa lille Dyre“ (1900), „Arvesølv“ (1903), „Paa Sommerveje“ (1904), „Brænding“ (1909) og „Fløjne Fugle“ (1913). S. er udelukkende Bondelivsskildrer, ærlig og redelig, med en Alvor i sin Betragtning af Menneskene og Livet, der ikke udelukker et friskt og ægte Lune. Som Forfatter tilhører han den Gruppe af Bondeforfattere, der danner Forbindelsesleddet mellem „Skolelærerlitteraturen“ og Hjemstavnsforfatterne fra omkring Aarhundredskiftet, hvor Retningen først helt naar frem til Kunst. — Gift 1881 Johanne Sofie Krogh. O. F.

Litt.: Selvbibliografi i „Bogvennen“ 1915; Mads Jepsen i „Folkelæsning“ 9/2 1902; „Dsk. Ungdom“ 14/12 1907; „Lærerne og Samfundet“ I 1913; „Aalborg Amtstid.“ 8/2 1915; „Sorø Amtstid.“ 9/2 s. A. og 9/2 1925; „Kolding Folkebl.“ 9/2 1915; Rosendal i „Højskolebl.“ s. A.; Marius Kristensen i Skovrup: „Nordisk Digtning i Nyttiden“ I 1920.

Skytte, Knud, se Nielsen, Jacob.

Slagheck, Didrik (d. 28/1 1522), Ærkebiskop. F. i Stiftet Münster, Tyskland. Var uægte Præstesøn af anset westfalsk Slægt. Fulgte 1517 som Famulus den pavelige Legat Arcemboldus til Danmark, røbede Legatens Intriger i Sverige for Christian II og Sigbrit og blev derefter ved den sidste Hjælp Kongens Sekretær. Baade 1519 og 1520 var han dansk Udsending i Rom; sidstnævnte Aar var han ogsaa med Christian II i Stockholm, og baade Samtid og Eftertid har ment, at han ved sine onde Raad til Kongen bærer Hovedskylden for det stockholmske Blodbad. Han blev derefter Biskop i Skara og Formand for Regeringskommissionen i Sverige. Han viste sig blodtørstig og udelig, kaldtes tilbage til Kbh. Sept. 1521, og kort efter udnævntes saa denne brutale og verdslige Mand til Ærkebiskop i Lund. Men snart derpaa blev han stillet under Anklage for sin Færd, pint, dømt og sluttelig, efter først at have haft Strikke om Halsen, brændt paa Gammeltorv i Kbh. — Ugift. H. J.

Litt.: Allen: „De tre nord. Rigers Hist.“ II —III 1865—67; Paludan-Müller: „De første Konger af den oldenb. Slægt“ 1874 og i „Hist. Tidsskr.“ IV 4 1873—74; Ærlev i „Hist. Tidsskr.“ VI 3 1891—92; „Theol.-prakt. Monatsschr.“ 1895; Krarup og Lindbæk: „Acta pontificum Danica“ VI 1915; E. Hildebrand i „Svensk hist. tidsskr.“ 1918; G. Carlsson sst. 1920.

Slange, Niels Pedersen (20/7 1656—21/7 1737), Historiker. F. i Slagelse. Forældre: Provst, senere Biskop Peder Villadsen og Dorethe Aurilesius. Blev Student 1674, drog 1676 udenlands, uddannede sig til Statstjenesten i Tyskland, Nederlandene, England og Frankrig; under den langvarige Rejse havde han nogle Opgaver indenfor det danske Diplomati. Juni 1681 blev han Sekretær

i det danske Kancelli, steg jævnt indenfor Centraladministrationen og naaede efterhaanden at blive Medlem af en Række Kollegier og Kommissioner, saaledes Lenssekretær, Assessor i Kancellikollegiet, Hof- og Byret, Højesteret. 1731 blev han adlet. I Nutiden huskes han som Historieskriver. Han havde arvet Optegnelser efter sin Fader og sin Onkel Vitus Bering. Han har forfattet et Haandskrift om Regeringsforandringen 1660, ved hvilken hans Fader havde spillet en Rolle som ivrig Tilhænger af Enevælden, endvidere Christian IV's Historie, der er sammenskrevet af hjemlige Kilder og af Uddrag fra Udlandets store Samleværker, og som, revideret af Gram og Langebek, udkom 1649. D. i Kbh. — Gift 1691 Margrethe Byssing, d. 1732. *H. J.s.*

Litt.: Glessing: „Dsk. Jubellærere“ III¹ 1786; „Dsk. Saml.“ II 1 1871—72; „Hist. Tidsskr.“ II 6 1856 og (af C. Paludan-Müller) V 4 1883—84; „Kirkeh. Saml.“ III 4 1882—84; Fridericia i „Hist. Tidsskr.“ VII 5 1904—05, S. 397.

Slebsager, Marius Abel Nielsen (f. ^{13/11} 1874), Politiker. F. i Slebsager ved Varde. Forældre: Gaardejer Laurids (Laust) Nielsen og Marie Christine Pedersen. Navneforandring ^{3/1} 1906. Uddannedes som Mejerist i Starup, Outrup og Aare, tog 1895 Præliminæksamen, 1896 Lærereksamen, var Lærer ved Silkeborg Realskole 1896—1900 og blev 1900 Bestyrer af Vejen private Realskole, der under

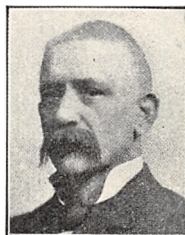
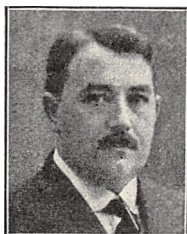
hans Ledelse (til 1914) tog et betydeligt Opsving. 1913—17 var han Medlem af Direktionen for Andelsanstalten „Tryg“, 1910—14 Medejer og Medudgiver af „Esbjerg Avis“, var 1905 meget virksom ved Starten af „Dansk Landbrug“ (jfr. J. C. B. la Cour). Han kom ind i Politik ved Valget i Bække 1903, da han forsvarede Laust Rasmussen (s. d.) mod en Medbejler indenfor Venstre, var 1904—12 Formand for Venstres Organisation i Kredsen og valgtes 1909 efter en hidsig Agitation som Bluhmes Efterfølger til Folketinget i Esbjerg; er siden genvalgt (fra 1918 i Guldagerkredsen). Han har som Politiker stadig staaet J. C. Christensen nær og er hans nærmeste Arvtager; 1910—20 var han Sekretær for Folketingsgruppen. Han er en af Partiets første og mest frygtede Agitatorer; med en stærk, om ikke velklingende Stemme forener han Blik for det centrale i de politiske Spørgsmaal, urokkelig Ro og vindende Elskværdighed. I Tinget kom han ikke ind i Finansudvalget og har manglet den saglige Skole, dette giver; han har ogsaa kun haft faa Ordførerskaber, bl. a. i Grundlovssagen 1910—13, for Skattelovene 1911, i Husleje- og Boligsørgsmaallet 1918, men han har stadig deltaget i de

politiske Debatter, ikke mindst mod de radikale (om Folkets Utryghed overfor Ministeriet Zahle ^{21.22/11} 1919); til anden Side kan mærkes hans Sammenstød med Asger Karstensen ^{18/6} 1918. Han indtraadte som Trafikminister i Ministeriet Neergaard Maj 1920, afgik med Kollegerne April 1924; han viste utvivlsom Forhandlingsdygtighed og satte sig med Lethed ind i det saglige Stof. Af Love nævnes Erstatningsansvar for Skade ved Jernbanedrift (1921), Statsbanetaksterne, jyske Telefoner, vestjyske Havdiger og Kystsikringsanlæg (1922), Luftfart, Ekspropriationer, traadløse Telefoner (1923), Postlov, Vestkystdiger, Hvide Sande, Lillebæltbroen (1924). Sidstnævnte maa regnes for hans Hovedresultat, som han med Styrke førte igennem mod en Del af Venstres Modstand. Mod heftige Angreb for Kulindkøb forsvarede han sig ^{18/1}, ^{18/3}, ^{21/3}, ^{15/11} og ^{18/11} 1921. Efter sin Afgang var han 1924 sit Partis Ordfører i Statsbane-Forenklingssagen. — Gift 1907 Frida Petersen. *P. E.*

Litt.: Erindringer i „Tiden“ ^{27/6} 1915; „Esbjerg Avis“ ^{29/6} 1908, ^{10/6}, ^{18/6}, ^{19/5} 1909; „Tiden“ ^{7/2} 1913; „Bornholms Tid.“ ^{28/4} s. A.; „Vestkysten“ ^{5/8} 1920; „Dsk. Postblad“ ^{12/5} s. A. og April 1924; „Motor“ April s. A.; „Ribe Amtstid.“ ^{8/11} s. A.; „Loll.-Falst. Folketid.“ s. D.; „Fredderiksborg Amts Avis“ ^{11/11} s. A.; „Kbh.“ ^{12/11} s. A.; „Berl. Tid.“ s. D.; „Fyns Venstrebl.“ ^{12.18/11} s. A.; „Soc.-Dem.“ ^{12/11} s. A.; „Politiken“ s. D.; „Sorø Amtstid.“ s. D.; „Sydvestjyllands Venstrebl.“ s. D.; „Bogens Avis“ s. D.; „Morsø Folkebl.“ ^{18/11} s. A.; „Aarhus Amtstid.“ s. D.; Vagn Bro i „Odense Avis“ s. D.; „Mordersmaalet“ ^{14/11} s. A.

Slengerik, Carl August Vilhelm (^{18/2} 1859 — ^{2/10} 1923), Politiker. F. i Lund ved Horsens. Forældre: Gartner, Teglværksejer, senere Redaktør Hans Vilhelm S. og Caroline Ane Cathrine Ehnhaus. Faderen overtog 1868 „Stubbekøbing Avis“, og S. lærte Bogtrykkeri her, var 1874—75 paa Gedved Højskole, lærte Bogbinderi paa Samsø, var 1877—78 paa Skovgaard Højskole og tog 1878 4. Klasses Hovedeksamen.

S. A. blev han, der kendte Berg fra Bogø, Bestyrer af hans Blad „Roskilde Dagblad“, var Soldat og blev 1882 Sekondløjtnant. 1882—83 var han Lærer ved Voldby Højskole, overtog 1883 Redaktionen af „Stubbekøbing Avis“, købte det 1887. I Provisorieaarene hørte han til Venstres mest radikale Journalister og paadrog sig Fængselstraf. 1890 stillede han sig til Folketinget som Bergianer mod N. J. Larsen i Stubbekøbing. 1894—97 var han Medlem af Stubbekøbing Byraad. 1897 overtog han „Fyns Venstreblad“s Redaktion og gjorde i de følgende Aar, mindre som Journalist end som Agitator, et betydeligt Arbejde for Venstre paa Fyn, der satte Spor ved Valgene. 1901 valg-

tes han til Folketinget i Middelfart mod Lohmann og genvalgtes siden; han opgav derefter 1904 Bladet. Han var straks et af Venstrereformpartiets radikalste Medlemmer, fulgte ofte Socialdemokraterne, var virksom Repræsentant for „Uroen“, stemte kun med Reservation for Tilidsdagsordenen $2\frac{1}{2}$ 1904 og gik 1905 med de radikale. Han havde før 1905 haft et Par mindre Ordførerskaber og bl. a. taget Del i Retsreformdebatte; som Medlem af Forsvarskommissionen blev han 1909 sit Partis Ordfører i Militærsagen. Fra 1910 var han Statsrevisor, 1913—20 Medlem af Finansudvalget, 1916—18 dets Ordfører for de militære Ministerier og Finansministeriet, 1918—19 desuden for Statsministeriet. 1916—20 var han Formand for sin Rigsdagsgruppe. S. var en af de ihærdigste og slagfærdigste Agitatorer, Landet har kendt. Uden at besidde dyb saglig Viden eller smidig Dialektik havde han den Storlinethed i politisk Syn og den primitive Retsopfattelse, som griber de mange, og hans Fysik og Humør var tilpas robuste. Han betød i sine Velmagtsdage overmaade meget for sit Partis Fremgang, navnlig paa Fyn, og han hævdede til det sidste den radikale Politikens naturlige Forbindelse med Socialdemokratiet (Talen $2\frac{1}{10}$ 1922). D. i Vedbæk. — Gift 1886 Caroline Mathilde Ehnhaus, d. 1923.

P. E.

Litt.: Erindringer i „Fremtiden“ $10\frac{1}{1}$, $4\frac{1}{3}$, $11\frac{1}{3}$, $18\frac{1}{3}$, $21\frac{1}{3}$, $8\frac{1}{4}$, $22\frac{1}{4}$, $9\frac{1}{5}$ 1922; „Middelfart Avis“ $23\frac{1}{3}$ 1901; Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Vendysseel Tidende“ $25\frac{25}{10}$ 1905; „Fyns Venstrebl.“ $26\frac{10}{10}$ 1911 og $27\frac{0}{10}$ 1917; „Tiden“ $12\frac{12}{12}$ 1913; „Nordsjæll. Venstrebl.“ $11\frac{1}{4}$ 1920; „Fremtiden“ $9\frac{10}{10}$ 1923; Vejle: „Spaaner og Splinter“ 1924; Nekrologer i „Fyns Venstrebl.“ $3\frac{10}{10}$ 1923 (af Nordahl-Petersen, Zahle, Tybjerg og B. Dahlgaard); „Politiken“ $3\frac{10}{10}$ s. A. (af C. C. C.), $4\frac{10}{10}$ s. A. (af O. Rode) og $7\frac{10}{10}$ s. A.; „Sorø Amtstid.“ $2\frac{10}{10}$ s. A. og „Berl. Tid.“ $2\frac{10}{10}$ s. A.

Slomann, Emil ($24\frac{1}{5}$ 1855— $20\frac{1}{5}$ 1904), Skolemand. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Sally S. og Rosalie Heilbuth. Blev Student 1872, studerede Filologi, men kastede sig, stærkt paavirket af den ved Brandes vakte aandelige Bevægelse, ud i friere, vidtgaaende Studier af Historie og Sprog, f. Eks. Ægyptisk, og tog ingen Embedseksamen. Samtidig med Studierne underviste han privat og 1874—78 i Hauchs (s. d.)

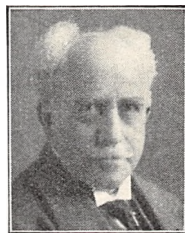
Skole. Efter et Ophold i Italien 1879—80 underviste han ved samme Skole, var 1882—85 knyttet til Vejle Latin- og Realskole. Ved hans Afgang herfra anerkendte Bestyreren hans skarpe pædagogiske Blik, hans vækkende Undervisning og „den opofrende og kærlige Bistand, han stedse har været rede til at yde dem, der ikke ved egen Hjælp formaaede at fyldestgøre Skolens Fordrin-

ger“. Han deltog iøvrigt i Byens offentlige Liv, fik oprettet Aftenundervisning for Arbejdere og indrettet et Svendeherbeg. $25\frac{1}{8}$ 1885 begyndte han i Kbh. en Latin- og Realskole sammen med Dr. Winkel-Horn (s. d.), som dog allerede et Par Aar efter trak sig tilbage. $25\frac{1}{8}$ 1889 indviedes den ny Skolebygning paa Frbg. — S. ønskede intet Eksamenpiskeri, men menneskelig Udvikling, jævn stille Tale. Til at virkeliggøre dette Program var han bedre udrustet end de fleste. Stilfærdighed og Tankeklarhed prægede baade hans Undervisning og hans Ledelse af Skolen, som ved det Opdragelsesideal, han satte sig, i mange Maader blev af mere moderne Tilsnit end de fleste højere Skoler i Samtiden. S. tog ivrig Del i Tidens pædagogiske Drøftelser, paa Skolemøder og i Fagskrifter, og havde ikke lidt af Æren for Gennemførelsen af den Reform af den højere Skole, der betegnes ved Lov $24\frac{1}{4}$ 1903. Han var Medlem af Frbg. Skolekommission 1896—1902, de 4 sidste Aar Formand. 1902 trak han sig paa Grund af Sygdom tilbage fra sin Skole. S. paavirkedes for Livet af 70ernes sandhedssøgende Bevægelse og af sin Ungdoms Studium af den klassiske Oldtid; derfor forblev han en Hellenerelsker, skønt han kæmpede for at begrænse de gamle Sprogs Plads i Skolen. Foruden „Læsebog for danske Børn“ I—III, der er kommet i flere Oplag (I 5. Opl. 1921), har S. udgivet et Par smaa historiske Afhandlinger i Studentersamfundets Smaaskrifter og skrevet en Række større Tidsskriftartikler, bl. a. i „Det 19. Aarhundrede“ 1877, „Tilskueren“ Marts og Okt. 1899, „Vor Ungdom“ 1886, og i Skolens Programmer. D. i Middelfart. — Gift 1) 1883 Thora Lucie Ovidia Klingenberg. Ægteskabet opløst 1895. 2) 1901 Ida Theodora Frederikke Rasmussen.

C. B.

Litt.: 1. Hustrus Slægt i Vahl: „Chr. Nielsens Atkom“ IX 1892, S. 10; Georg S. Bendix: „Min Moder“ 1913; Medd. fra Vejle Lat.- og Realskole 1883—85 og fra Slomanns Skole 1886—1903 (Især sidstnævnte ved V. Stuckenberg); „Dagbl.“ $13\frac{10}{10}$ 1884; „Politiken“ $16\frac{10}{10}$ s. A.; „Vejle Amts Avis“ $10\frac{10}{10}$ s. A.; Nekrologer i „Nationaltid.“ $30\frac{10}{10}$ 1904, „Vort Land“ $2\frac{10}{10}$ s. A., „Politiken“ $20\frac{10}{10}$ s. A., „Kbh.“ (af S. Trier) $30\frac{10}{10}$ s. A. og Medd. fra Slomanns Skole 1904.

Slomann, Herman Christian (f. $9\frac{1}{5}$ 1860), Læge, Ortropæd. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Sally S. og Rosalie Heilbuth. Blev Student 1877, studerede først Polyteknik og blev Cand. med. 1886. Fra 1887 var han $2\frac{1}{2}$ Aar Prosector anatomie, gjorde derefter: Tjeneste som Kandidat paa Frederiks Hospital og praktiserede fra 1890 i Vejle. Her oprettede han en kirurgisk Klinik, som ophævedes, da han 1893 blev Over-

læge ved Amtssygehuset. S., der 1898 havde disputeret („Den pulserende Exoptalmus“), fattede under sin kirurgiske Virksomhed særlig Interesse for Ortopædi, som han ogsaa studerede under gentagne Ophold i Tyskland (Lorenz og Hoffa), Paris (Kirmisson) og England. 1898 flyttede han til Kbh., hvor han 1901 aabnede en Privatklinik i sin Specialitet. Han har her gjort et omfattende og ypperligt Arbejde og er ubetinget vor førende Ortopæd i Kraft af sine Kundskaber, sin Erfaring og sin skarpe Intelligens. Det Felt, hvor han især har opnaaet udmærkede Resultater og beriget sin Videnskab, er Behandlingen af Lamheder, ikke mindst Børnelamhedens Følger. Hans Klinik har været en fortræffelig Skole for vore yngre Ortopæder, og der er herfra, foruden hans egne, udgaet adskillige dygtige Elevarbejder (Disputatser). 1898—1909 var S. Arbejderforsikringsraadets raadgivende Læge — senere Medlem af Raadet, 1901—04 Afdelingslæge ved Poliklinikken. Paa hans Initiativ stiftedes 1919 nordisk ortopædisk Forening. — Gift 1891 Caroline (Lilli) Dorothea Thestrup. F. L.

Litt.: Hustrus Slægt i H. A. Møller: „Stamt. over Slægterne Stampe og Thestrup“ 1910, S. 240; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1898.

Slott-Møller, Agnes (f. $^{10}/_6$ 1862), Malerinde. F. i Kbh. Forældre: Kommandør Henrik Jakob Victor Rambusch og Constantine

Juliane Hansen. Var Elev af Kunstskolen for Kvinder 1878—85 og af Krøyer 1885—86, begyndte at udstille paa Charlottenborg Forsaarsudstilling 1885, var Medstifter af den Fri Udstilling 1891 og udstillede her til 1900, gik 1904 atter til Charlottenborg, hvor hun siden har udstillet. Hun har endvidere deltaget i Kunstnernes Efteraarsudstillinger 1907—08, Verdensudstillingen i Paris 1900, kvindelige Kunstners Udstilling 1920, den danske Udstilling i Kunstgewerbemuseum i Berlin 1910—11; egne Udstillinger sammen med sin Mand 1906, 1909 og 1917. Var i Italien og Frankrig 1888—89, i Frankrig med Akademistipendium 1895. Hun fik Aarsmedaillen 1906 for „Fæstemanden dør“.

Billeder i Kunstmuseet, hos Hirschsprung og paa Museerne i Aalborg, Odense, Randers og Ribe. 1915—17 Formand for danske Kvinders Forsvarsforening. Hovedværker: „Søskende“ (1885), „Dronning Dagmar“ (1890), „Oluf“ (1891), „Agnete“ (1892), „Dronning Margrethe og den jyske Adel“, „Niels Ebbesen“ (Randers Museum), „Aage og Else“ (1901), „Fædrelandets Vaar“ (1913), Dekorationer til Tilskuerfoyeren i Odense Teater (1916—17). Hun har udført

enkelte Billedhuggerarbejder som „Hr. Ebbes Døtre“ og „Byens første Raad“ (1895, Raadhuset). Til sine mest kendte Arbejder har hun hentet Emnerne i vore gamle Folkeviser og Danmarks ældste Historie. Hun har udgivet „Nationale Værdier“ (1917) og „Folkeviser-Billeder“ (1923). Som Kunstner er Fru S.-M. i Besiddelse af højst værdifulde Egenskaber, en romantisk Følelse, en vidtspændende Fantasi og udpræget Sans for Monumentalitet, men i Farvegivning og i selve Udførelsen kan det villede i hendes Skabelyst komme for grelt frem, saa det værdifulde Anslag forgroves og den ret kunstneriske Virkning i Arbejderne forflygtiges. — Gift 1888 Maleren Harald S.-M. (s. d.). O. A.

Litt.: Slægt se Edv. Rambusch; N. V. Dorph i „Ord og Bild“ VI 1897; „Mag. of Art“ vol. 24 1900; Clara Bergsøe i „Jule-Album“ 1901; H. Drachmann i „Politiken“ $^{11}/_5$ 1903; V. Stuckenborg i „Kunst“ I 1899; S. Michaëlis sst. III 1901 og VII 1905; E. Hannover i „Zeitschr. f. bild. Kunst“ 1903, S. 303 og i „Politiken“ $^{30}/_4$ 1906; G. B. sst. $^{8}/_1$ 1801; Helge Rode i „Gads dsk. Mag.“ Febr. 1909; Agnes S.-M. i „Tilskueren“ April 1910 og „Folkeviser-Billeder“ 1923; „Nationaltid.“ $^{2}/_4$ 1917; Leonold: „Tres Talenter“ 1918; Henry Madsen i „Skønvirke“ V 1919, S. 138; „Nationaltid.“ $^{21}/_5$ 1922; „Berl. Tid.“ $^{23}/_{11}$ 1923 (af Vilh. Andersen) og $^{14}/_2$ 1924; Wanscher i „Politiken“ $^{29}/_{11}$ 1923; H. K. sst. $^{31}/_2$ s. A.; sst. $^{27}/_{12}$ s. A.; „B. T.“ $^{18}/_2$ 1924; Carl V. Petersen i „Tilskueren“ Jan. s. A. „Zahrtmann, Mindebog“ 1919; Thiis: „Nord. Kunst“ 1920; „Kvinden og Samf.“ $^{30}/_3$ 1918.

Slott-Møller, Georg Harald (f. $^{17}/_8$ 1864), Maler. F. i Kbh. Forældre: Købmand Carl Emil Møller og Anna Maria Cathrine Møller.

Navnebevilling 1888. Dimitteredes efter 2 Aars Malerlære af Maleren Karl Jensen til Kunstakademiet, hvor han gik Jan. 1882—Juni 1883. Derefter var han, Krøyers Elev paa Kunstnernes Studieskole 1883—86, var i Italien med sin Hustru 1888—89.

Han har siden 1892 haft Elever i Maling og Tegning. Han begyndte at udstille paa Charlottenborg Forsaarsudstilling 1886, var en af den Frie Udstillings Stiftere 1891 og udstillede her til 1900, men vendte 1904 tilbage til Charlottenborg, hvor han siden har udstillet. Endvidere har han udstillet paa Kunstnernes Studieskoles Udstilling 1896, Kunstnernes Efteraarsudstilling 1904, 1907—08, Verdensudstillingen i Paris 1900 (Bronzemedaille), den danske Udstilling i Kunstgewerbemuseum, Berlin, 1910—11 og den baltiske i Malmø 1914; Separatudstillinger sammen med sin Hustru i den Frie Udstilling 1907, paa Charlottenborg 1917. Hovedværker: „Fattigfolk“ (1889, Kunstmuseet), Georg Brandes (1889), „Sommeraften. Tre Kvinder“ (1895, Hirschsprungs Museum), „For-

aaret" (1896, Hirschsprungs Museum), „Havfruebørn" (1899), „Badende unge Piger" (1905), „Den himmelske og jordiske Kærlighed" (1916), „Skovturen" (1914), Den internationale Kommission i Flensborg (1922, Rigsdagen), Selvportræt (1924) malet paa Opfordring af den italienske Stat til Uffizierne i Florens. I sine yngre Aar arbejdede han i Kunstindustriens Tjeneste og har ogsaa senere gjort det lejlighedsvis. Hovedværker: en Vugge (1894), et Nodeskab, et Sølvspejl (alle i Kunstindustrimuseet). Han har givet Tegninger til Bogbind, Plakater, Etiketter, Møbler, Metalarbejder, Smykker m. m. og grundlagt den kunstneriske Afdeling af Aluminium (1902—06). Han har udført Gravmålet for Emil Poulsen (Frbg. Kirkegaard). Har udgivet „Kunstens Kilder" (1917). S.-M. er i Besiddelse af megen teknisk Dygtighed og Evne til at sætte et Billede op. Et Arbejde som „Fattigfolk" med dets brutale Realisme og Trang til at se den haarde Virkelighed lige i Øjnene falder i Traad med J. F. Willumsens Arbejder i de samme Aar; med sine senere Arbejder er S.-M. en typisk Repræsentant for Nyromantikken i Slutningen af 90'erne og lige efter Aarhundredskiftet. — Gift 1888 Malerinden Agnes Rambusch (s. d.).

I. M. O.

Litt.: „Politiken" 4/6 1886 (af Karl Madsen), 30/4 1906 (af E. Hannover), 4/2 1909 (af N. L.), 20/12 1922; „Nord. tidsskr." 1888, S. 104 (af Karl Madsen); „Kunstbl." 1888, S. 95 (af Karl Madsen); „Ord och Bild" VI 1897, S. 365 ff. (af N. V. Dorph); S. Michaëlis i „Kunst" V 1903 og VI 1904; „Zeitschr. f. bildende Kunst" Jahrg. 38 1903, S. 303 f. (af E. Hannover); „Tilskueren" 1909 S. 188 ff. H. S.-M.); „Gads dsk. Mag." Febr. 1909 (af Helge Rode), April 1920 (af H. S.-M.); „Verden og vi" 12/10 1917; Leopold: „Tres Talenter" 1918; „Skønvirke" V 1919, S. 138 ff. (af Henry Madsen); „Det nye Kunstbl." 1911, S. 236, 238 f. (af E. Goldschmidt); „Ekstrabl." 11/1 1912; „Zahrtmann". Mindebog udg. af F. Hendriksen 1919; Jens Thils: „Nordisk kunst" 1920, S. 148 f.; „Berl. Tid." 10/12 1922, 14/2 1924; „B. T." 18/2 1924; „Empirion" Novb. 1923; „Kbh." 17/8 1924; „Nationaltid." s. D. og 2/4 1917; „Alumina 1863—1913" 1913, S. 27; „Dsk. Tidsskr." 1904, S. 413 (af Wanscher).

Smid, Henrick (ca. 1490—ca. 1563), Humanist, Læge. F. i Malmø. Forældre: Vejer Peiter Veigere og Bente. Studerede i Rostock og vistnok i Wittenberg, opholdt sig som ung i Leipzig, deltog i Udgivelsen af Christiern Pedersens Skrifter og har aabenbart drevet saavel teologiske som sproglige og medicinske Studier. Hjemkommen var han i Borgmester Hans Mikkelsens Tjeneste i Malmø og fulgte med ham Christian II i Landflygtighed; bl. a. arbejdede han her med paa dennes Bibeloversættelse. Efter Frederik I's Død kom han atter til sin Fødeby, hvor han en Tid havde Lægepraksis og siden levede i en beskedent Stilling som Vejermester. S. har aabenbart været en livlig Aand med stærke litterære Interesser, som han under alle Forhold dyrkede. Han har udgivet en „Liden Dialogus eller Kate-

kismus" (1537), en meget benyttet „Tavle og Register til den hellige Skrift" (1560), en „Libellus vocum Latinarum" med dansk Fortolkning (1563) og efterladt i Haandskrift en historisk Aarbog. Mest kendte er dog hans medicinske Skrifter, hvoraf tre benævnes „Urtegaarde" og handler om: „adskillige Siugdomme", „om Quindfolcks og Børns Siugdomme", om Lægeplanter, der vokser i Landet, m. m., desuden et Skrift om Forebyggelse og Behandling af Pestilente og et om Urinen. De er alle populære Kompilationer „af lærde Mænds Bøger", kun en „for Bartskeere" henvender sig til Fagmænd. De udkom 1520—57 og samledes 1557 under Titlen „Lægebog". Prof. Chr. Morsing anbefalede Bogen, der ansaes for at kunne gøre megen Nytte, da der var saa uhyre faa Læger. Den optryktes ofte, ja helt op i 19. Aarhundrede. Den har en Del kulturhistorisk Interesse. D. i Malmø. — Gift ca. 1528 Barbara Ananiasdatter, der overlevede ham.

F. L.

Litt.: „Ny kirkeh. Saml." I 1857—59, S. 261 f.; Allen: „De tre nord. Rigers Hist." III² 1867, S. 422; Ingerslev: „Danm. Læger og Lægevesen" I 1873; „Aarsb. fra Geh.-Ark." VI 1876, Till. S. 15; „Ny farmaceut. Tid." 1890; L. Weibull i „Skånska Saml." IV 1 1894—95; Laur. Nielsen i „Dsk. Bibliografi 1482—1560" 1919.

Smidt, Carl Martin (f. 15/10 1872), Arkitekt, Arkæolog. F. i Thyregod ved Vejle. Forældre: Sognepræst Carl Marcus S. og Magdalene Henriette Christiane Jacobsen. Blev Student 1891 og tog n. A. Filosoficum. Han kom i Murerlære, uddannede sig paa Teknisk Skole, Kunstakademiet (1892—95) og Zahrtmanns Malerskole (1896), delende sin Interesse mellem Malerkunsten og Arkitekturen. 1897—

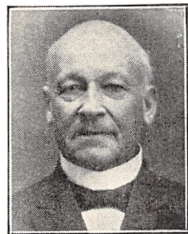

1900 og 1903 udstillede han paa Charlottenborg Portrætter, Interiører og Arkitekturbilleder. Det blev dog Arkitekturen, der vandt Overtaget; han ledede saaledes Ombygningen af Herregaarden Torbenfeldt og Opførelsen af Ranum Kirke. Men hans Hovedfelt blev Studiet af Danmarks middelalderlige Arkitektur; fra 1902 har han arbejdet for Nationalmuseet, efter 1908 som fast Medarbejder. Derved kom han til at udgrave en Række ældre Ruiner: Vitskøl Klosterkirke (Redegørelse i W. Møllerup: „Nationalmuseets II. Afd." 1908), Øm Kloster („Vejledning ved Besøg i Ruinerne" 1924), Blaataarn („Fra Arkiv og Museum" 1906), Kalø („Beretning om Hjemstavnskursus i Rønde" 1923), Vordingborg, Søborg o. a. Sine Iagttagelser fra disse og andre Undersøgelser har han dels meddelt i Foredrag i Oldskriftselskabet, dels nedlagt i Tidsskriftartikler. I Værket „Sorø" (1923 ff.) har han skrevet Afsnittene om Eg-

nen før og nu og om Klosterkirken. De mange Udgravningsarbejder, der gav ham Førstehaandskendskab til Mindesmærkerne, har ført ham til indgaaende Detailstudier og til nye Iagttagelser vedrørende middelalderlig Murteknik og Arkitektur. — Gift 1) 1902 Grethe Hammeleff. Ægteskabet opløst 1907. 2) 1912 Olga Ingeborg Olsson. Th. Th.

Litt.: 1. Hustrus Slægt se Frederik Hammeleff; „Studenterne fra 1891“ 1916.

Smidt, Claus Langhaar (²²/₃ 1841—¹⁷/₄ 1918), Grosserer, Bankier. F. i Kbh. Forældre. Grosserer, Bankier Wilhelm S. og Claudine Emilie Oxholm.

Gik i Efterslægtens Skole, søgte under et ²/₂ Aars Ophold i Bordeaux det derværende „Lycée Imperial“ og fik under dette sit første Udenlandsophold tillige praktisk merkantil Uddannelse. Hjemvendt var han 1861—63 beskæftiget i Kornfirmaet Carøe & Co., drog saa atter til Udlandet, hvor han 1863—65 var ansat i et Firma i Bremen og 1865—68 i Bankierhuset Brown Shipley & Co. i London. 1868 indtraadte han i Faderens Firma S. & le Maire (se Emile le Maire), og ved Firmaets Likvidation 1884 overtog han en Del af dets Bankierforretning, som han derefter førte videre i eget Navn, til han 1917 trak sig tilbage. S., der i sin ydre Apparition var en meget sirlig, høflig og forekommende Mand, værnedes som Forretningsleder omhyggeligt de fra Huset S. & le Maire nedarvede gode Traditioner, nød derfor ogsaa almindelig Tillid og Anseelse, erhvervede og bevarede gode Forbindelser; han var bl. a. Bankier for Kong Georg af Grækenland. S. havde mange Interesser, navnlig kunstneriske og filantropiske, og han var en varm Patriot. I Aarenes Løb fik han derfor ogsaa Tilknytning til en Mængde Institutioner med nationale, kunstneriske og filantropiske Formaal, ikke mindst var han en ivrig Medhjælper ved det af Dronning Louise udfoldede Velgørenhedsarbejde. Han var selv meget offervillig, og i en Aarrække var der næppe nogen mere bemærkelsesværdig Indsamling i velgørende eller nationalt Øjemed, uden at S. var dens Hovedkasserer, og det er særlig gennem denne Del af hans Virksomhed, at hans Navn er blevet kendt i videre Kredse; nævnes kan i denne Forbindelse hans betydelige Arbejde som Hovedkasserer for „den frivillige Selvbeskatning til Forsvarets Fremme“ („Garderhøjfortet“). Selvfølgelig sad S. i adskillige Aktieselskabsbestyrelser; han var saaledes fra 1896 Medlem (Næstformand 1910—16) af Bestyrelsesraadet for Kbh.s Handelsbank, fra 1893 Medlem af Repræsentantskabet for det kgl. oktr. Sø-Assurance-Kompagni, fra 1902 Med-

lem af Bestyrelsen for Plantageselskabet Dansk-Vestindien o. s. v. D. i Kbh. — Gift 1872 Elisabeth Andrea Sass. C. T.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll og Hiort-Lorenzen: „Patr. Slægter“ 111 1915; „Dann. Søfart, Handel og Industri“ 1914; Carl C. Christensen: „Fra Voldenes Kbh.“ 1924, S. 15; „Berl. Tid.“ ²²/₃ 1916; Nekrologer i „Børsen“ og „Politiken“ ¹⁸/₄ 1918 og „Nationaltid.“ s. D. (af H. Wulff).

Smidth, Verner Frederik Læssøe (²⁸/₅ 1850—²/₆ 1899), Ingeniør. F. i Kerteminde. Forældre: Byfoged Edvard Philip S. og Karen Cathrine Berg. Stod i

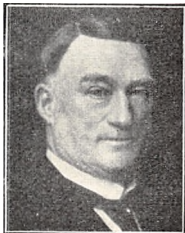
Maskinsmedelære i Randers 1866—70 og arbejdede derefter som Svend i Kbh. og fulgte en Del af Undervisningen ved Polyteknisk Lærestanst. 1873—75 var han i Tyskland og arbejdede som Tegner paa en Fabrik i Chemnitz. Efter sin Hjemkomst blev han Konstruktor hos Rudolph Koefoed & Co. i Kbh. 1882 etablerede han sig som raadgivende og projekterende Ingeniør med Møllerianlæg og senere Teglværksanlæg som Specialitet. Forretningen gik hurtigt fart. 1884 optog han Cand. polyt. Poul Larsen og 1885 Cand. polyt. Alex. Foss som Kompagnoner, hvorefter Interessentskabet F. L. S. & Co. dannedes 1887. Efterhaanden blev Anlæg og til Dels Drift af Cementfabrikker og Fabrikation af Maskiner hertil Firmaets Hovedvirksomhed, og endnu inden S.s tidlige Død havde Firmaet erhvervet en førende Stilling paa disse Omraader som Indledning til en verdensomspændende Virksomhed. D. i Kbh. — Gift 1887 Katharina (Katha) Dagmar Charlotte Gunnensen Harboe. M. C. H.

Litt.: Hustrus Slægt i „Fru Anna Harboes Descendenter“ 1914; „Ingeniøren“ 1922, S. 10; „Berl. Tid.“ ¹/₁ s. A.; Knudåge Riisager: „F. L. S. 1882—1922“ s. A., S. 9 flg.

Smidth, Gustav Carl Fangel (²⁶/₅ 1853—²⁷/₁₁ 1921), Papirfabrikant. F. i Rønede. Forældre: Forpagter Jens Frederik Julius S. og Anna Henriette Høyer.

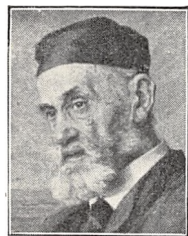
Tog Præliminærexamen 1869 og stod derefter i Smedelære i Stubbekøbing. 1874—76 var han Maskinassistent ved de sjællandske Jernbaner, 1876—82 Medindehaver af Maskinfirmatet A. C. Rasmussen & Co. i Stubbekøbing og 1882—84 Bestyrer af Kbh.s Fedt- raffineri. I sidstnævnte Aar blev han teknisk Inspektør for de Ferslew'ske Etablissements, deriblandt Frbg. Papirfabrik og senere Kattinge Cellulosefabrik. 1893 gik han til Norge som Direktør for Union Co. i Skien, hvis store Anlæg — Papirfabrikken i

Skotfos (Skotfos Bruk) og Cellulosefabriken i Skien (Union Bruk) m. fl. — han forestod, indtil han 1912 vendte tilbage til Danmark. S. var en fremragende Tekniker, der indførte en Række Forbedringer i Papirfabrikationen. 1897 blev han Formand for de norske Papirfabrikanters Forening og ved sin Bortrejse 1912 Æresmedlem af samme og af Norske Papirindustriens tekniske Forening. S. Eyde benyttede ham som Tilsynsførende ved Udførelsen af et meget vanskeligt Ingeniørarbejde. Han var Medlem af den norske Vasdragskommission. Efter hans Hjemkomst optog De forenede Papirfabrikker ham i deres Bestyrelse. 1918 skænkede han og hans Hustru 100,000 Kr. til Polyteknisk Lærestalt og et lignende Beløb til Norges tekniske Højskole til Legater til Papirindustriens Fremme. D. i Kbh. — Gift 1912 Maria Sakautzki, d. 1924. M. C. H.

Litt.: Nekrologer i „Ingeniøren“ 1921, S. 691 —92 (af H. I. Hannover) og „Berl. Tid.“ 29/11 s. A.

Smidth, Hans Ludvig (²/₁₀ 1839—⁵/₅ 1917), Maler. F. i Nakskov. Forældre: Prokurator, senere Byfoged Edvard Philip S. og Karen

Cathrine Berg. Blev Student 1858, Cand. phil. 1859, studerede Medicin, lærte at tegne hos Arkitekt Ferd. Jensen, gik paa Kunstakademiet Okt. 1861—Marts 1866 og malede samtidig hos Niels Simonsen. Han udstillede paa Charlottenborg Foraarsudstilling hvert Aar 1867—1917, Kunst-

nernes Efteraarsudstilling 1904—16, den nordiske Udstilling i Kbh. 1888, Verdensudstillingerne i Chicago 1893 og Paris 1900, Raadhusudstillingen 1901, den baltiske Udstilling i Malmø 1914; Særudstillinger i Kunstforeningen 1900 og 1918. Med „Gæssene drives hjem“ vandt han 1875 en Ekstrapræmie ved Neuhausens Konkurs og med „En Fremmed spørger om Vej i Bondegården paa Heden“ (Kunstmuseet) Konkurspræmien 1877. Endvidere tildelte Akademiet ham Aarsmedaillen 1. Gang 1905 for „Paa Hjemvejen“, 2. Gang 1906 for „Genrebillede“, hvorved han blev Medlem af dets Plenarforsamling. Det blev bestemmende for S.s Udvikling og hele Livsværk, at han af økonomiske Grunde maatte forlade Akademiet og Kbh. 1866 og alene uddanne sig videre paa egen Haand i Nord- og Vestjylland og Egnen omkring Limfjorden. Hans ældste Arbejder viser den gamle danske Skoles følsomme, ydmyge Modtagelighed, ureflekterede, redelige Gengivelse af det sete og Sans for de mange talende Smaating, og hans senere Løbebane er en personlig Videreudvikling af uførdervede, naturlige maleriske Evner paa dette Grundlag og under Indtryk af samtidige som Vilh.

Kyhn — en Udvikling mod en djærvere Opfattelse og Karakterisering og en mere malende Behandling med friere, pastosere Penseleteknik og kraftigere, varmere Farver. Hans Kunst har Karakter af Erindringskunst — ensomme Dages Oplevelser, der lever op i hans Minde — Stemninger, som Fantasiens forlener med et mærkeligt Liv og fylder med lyrisk Poesi. Undertiden kunde hans — den ensomme Mands — Fantasiliv give sig Udslag af en overraskende Verve, tiltvinge sig Afløb med al en opsparat Energi Kraft („Pennekas Drallers Kjeltringebal“ og andre malede Illustrationer til Blicher). Men aldrig tog Lyrikken Magten fra ham og ledte ham ud i Anekdotemaleri — den førte hans Pensel og bestemte hans Farvesyn; thi han var en født Maler, Penslen og Oliefarven hans naturlige Materiale. Denne psykiske Beskaffenhed og dertil hans Sans for novellistisk Karakteristik, den kulturhistoriske Forstaaelse, hvormed han — den udenforstaaende — skildrede den vidstrakte Hede, dens Beboeres Færden („Episode fra Slavekrigen“, „En Gildegaard“, Markedsscener, Ildebrande), Bondestuer og Landsbyer, og den Kærlighed, hvormed han fordybede sig og levede med i det fattige vestjyske Bondeliv, gør ham til en nær Aandsfrænde af Blicher og til — ligesom denne inden for Litteraturen — den jyske Hedekulturs fornemste Skildrer i vor Malerkunst. Her staar han imellem Dalsgaard, hvis Maleri vel nærmest kan jævnføres med Guldalderens Novelle, og L. A. Ring, der selv var af Bondeslægt og i sin Kunst forblev sit Udspring tro. Arbejder i Kunstmuseet, Hirschsprungs og Johan Hansens Samlinger, Museerne i Aalborg, Randers, Ribe. D. i Kbh. — Ugift.

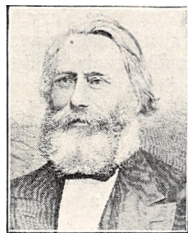
S. S.

Litt.: „Ill. Tid.“ 4/8 1900, 8/12 1918; „Kunstbl.“ 1909—10 (af Carl V. Petersen); F. Hendriksen: „Mennesker og Oplevelser“ 1910; Carl V. Petersen i „Tilskueren“ 1913, S. 507 ff., 1915, 1916, S. 419; „Kunstmuseets Aarskr.“ 1917 (af Karl Madsen); „Nationaltid.“ 4/11 1918; „Berl. Tid.“ 21/11 1918 (af Th. Opermann); „Vor Tid“ II 1918, S. 921 ff. (af Leo Swane); Nekrologer i „Ill. Tid.“ 18/5 1917 (af J. E. Hohlenberg); „Nationaltid.“ (af Th. Faaborg); „Berl. Tid.“ (af Th. Opermann, Johs. Willhøj) og „Politiken“ 7/5 s. A.; Kunstakademiets Aarsberetning 1917—18, S. 14 f. (Mindetale af Viggo Johansen).

Smith, Birket, se Birket-Smith.

Smith, Caspar Wilhelm (¹⁰/₆ 1811—⁴/₉ 1881), slavisk Filolog. F. i Kbh. Forældre: Hof- og Stadsretsprokurator Caspar Wilhelm S. og Catharine Jacobine Tauber. Blev Student 1829. Hans videnskabelige Interesser var dels filosofiske, dels filologiske; 1840 tog han filologisk Eksamen, hvorefter han i flere Aar rejste i Udlandet, især optaget af sprogvidenskabelige og sprogfilosofiske Studier. Snart specialiserede han sig dog i de slaviske Studier, og 1843—44 opholdt han sig for disses Skyld i Krakov,

Wien, Pest og Prag, 1845 var han i Berlin, 1846 atter i Berlin og — for at studere Lit-

tvisk — i Königsberg. Efter derefter i 10 Aar at have virket som Lærer i Dansk ved Roskilde Katedralskole kastede han sig atter over Studierne; og efter 1859 at have erhvervet Doktorgraden for en sproglig Afhandling blev han s. A. Docent i slaviske Sprog ved Universitetet.

Her virkede han som en samvittighedsfuld og afholdt Lærer til kort før sin Død, og han har stor Fortjeneste af at have indført slavisk Filologi i Danmark Af hans Arbejder kan nævnes: „Grammatik der polnischen Sprache“ (1845, 2. Udg. 1864), et dygtigt Arbejde, i Syntaksen paavirket af Madvig, en af Noter ledsaget Oversættelse af „Nestors russiske Krønike“ (1869) og den efter hans Død af Svogeren P. B. Thrige udgivne „Russisk Litteraturhistorie“ (1882). Endvidere talrige Afhandlinger om nationale, litterære og sproglige Forhold hos slaviske Folk. Som en fin Kender af Holberg viser han sig i det lille Skrift „Om Holbergs Levned og populære Skrifter“ (1857). D. i Kbh. — Gift 1847 Anna Maria Sophie Frederikke Johanne Louise Christiane Scheunichen, f. Röhl, d. 1892. V. B.

Litt.: Slægt hos Lengnick (Plum, Smith og Tauber), se endvidere under Gerhard Heilmann og Jacob Marstrand samt „Geneal. Tidsskr.“ Juli 1913; Selvbiografi i Univ. Progr. ved Refestesten 1859; Vilh. Thomsen i „Ill. Tid.“ 18/9 1881; Kneil Sohn i Forord til ovenn. „Russisk Litteraturhist.“ 1882; Joh. Fibiger: „Mit Liv og Levned“ 1898; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 9/9 1881 og „Fædrelandet“ og „Dagbl.“ 9/9 s. A.

Smith, Carl Vilhelm Daniel (Rohl-) (3/4 1848—20/9 1900), Billedhugger. F. i Roskilde. Forældre: Professor C. W. S. (s. d.) og Hustru. Var Elev af H. V.

Bissen 2 1/2 Aar og dimmitteredes derefter fra det tekniske Institut til Kunstakademiet, som han frekventerede Okt. 1865 til sin Afgang Marts 1870, og hvor han vandt den mindre Guldmedaille for 1872—73 med „Den saarede Filoktetes“. 1875 rejste

han til Berlin, hvor han blev 1 1/2 Aar, var Elev af Albert Wolff og i dennes Atelier udførte Statuen „Ajas“ (brændt med Kristiansborg 1884). 1877 fortsatte han paa Anckers Legat Rejsen til Italien og tog Nov. s. A. til Wien. 1878 var han hjemme igen en kort Tid, men drog (bl. a. paa Akademistipendier 1878 og 1879) atter udenlands indtil 1881 og opholdt sig bl. a. i Italien og i Wien,

hvor han udførte Skulpturer til Theophilus Hansens Parlamentsbygning. 1882—85 var han Undervisningsassistent ved Akademiet. Han har modeleret seks Figurer til Eremitagen og Moses, Johannes Døberen, Irenæos og Athanasios til Marmorkirken. 1886 rejste han til Amerika, hvor han udfoldede en rig og ærefuld Virksomhed. Fra denne Periode stammer „Iowa Soldiers' and Sailors' Monument“ i Des Moines (1895), „Fort Dearborn Massacre-Monument“ i Chicago, Ryttermonument for General Sherman i Washington (afsløret 1903), Statuen af Benjamin Franklin (udført til Verdensudstillingen i Chicago 1893, nu foran Universitetet i Philadelphia). S. udstillede jævnlig paa Charlottenborg Foraarsudstilling 1868—91, 1906; endvidere paa den nordiske Udstilling i Kbh. 1888, Verdensudstillingen i Paris 1878 (Bronzemedaille for „Ajas“) og 1889, den danske Udstilling i Brighton 1912 samt paa Salonen i Paris. I Kunstmuseet er han repræsenteret ved en Bronzestue af Sioux-Indianernes Høvdng. Endvidere Arbejder i Glyptoteket, paa Frederiksborg og i Kunstmuseet paa Koldinghus, der ejer en stor Samling af hans Gipsmodeller. S. viser megen Sans for en virksomhedsfuld og malerisk Modelering og naaede i Amerika frem i allerførste Række og fik talrige officielle Bestillinger. D. i Kbh. — Gift 1878 Sara Birgitte Christiane Heramb, d. 1921. O. A.

Litt.: Slægt se C. W. S.; M. Salmonsens: „Brogede Minder fra fyrretve Aars Ophold i Chicago“ 1913, S. 121 ff.; Biografi i „Beskrivelse og Fortegnelse over C. R.-S. Samlingen i Kunstmuseet paa Koldinghus“ u. A.; Nekrologer i „Politiken“ 22/9 1900 (af Ignotus) og „Ill. Tid.“ 2/9 s. A.

Smith, Margrethe Emilie Forgeron (f. 1/8 1887), Danserinde. F. i Kbh. Forældre: Balletdanser Ludvig Theodor S. og Kristine

Freiesleben Sørensen. Undervistes privat af sin Fader og antoges 1897 paa det Kgl. Teaters Balletskole, hvor Balletmester Hans Beck blev hendes Lærer. Som 14aarig udførte hun 1901 Fanny i „Konservatoriumet“, vakte Opmærksomhed ved Festforestillingen paa Bournonvilles 100 Aars Fødselsdag 1905 og fik sin egentlige Debut 9/12 1906 som Columbine i „Harlekjins Millioner“. Hendes elegante og yndefulde Dans og indtagende Fremtræden skaffede hende i de følgende Aar en Række Hovedpartier — f. Eks. Sylfiden i Balletten af samme Navn, Sylvia i „Sylvia“, Maria i „Toreadoren“, Eduard og senere Rositta i „Fjærnt fra Danmark“, samt Hilde i „Et Folkesagn“. 1910 optraadte Frk. S. som Gæst paa Operaen i Stockholm, 1914, s. A. som hun udnævntes til Solodanserinde, paa

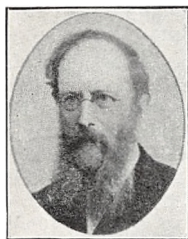

Coliseum i London. En tiltagende Ørelidelse bevirkede, at hun allerede 1922 maatte tage sin Afsked — hun optraadte sidste Gang $\frac{25}{3}$ som Columbine og Hilde og efterlod Erindringen om en Danserinde, der med stor koreografisk Dygtighed forbandt en poetisk Opfattelse af sine Partier. — Ugift.

C. Bs.

Litt.: „Teatret“ Okt. 1913; „Politiken“ 25. 29. 1922.

Smith, Frederik Ludvig Erik ($\frac{30}{6}$ 1829— $\frac{12}{6}$ 1893), Læge, Personalhistoriker. F. paa Toftegaard, Vendsyssel. Forældre: Proprietær Rasmus S. og Caroline Louise Heiberg.

Blev Student 1847, Cand. med. 1857, var 1857—62 ansat ved Almindelig Hospital, studerede 1862—64 i Udlandet, væsentlig Hygiejne og Retsmedicin, var derefter ved Fødselsstiftelsen og 1865—67 Reserveremedicus ved Kommunehospitalet. Fra 1869 praktiserede han i Vejle og blev 1878 Overlæge ved Sygehuset der. Han var en fortræffelig Læge og nød megen Tillid ogsaa hos Kolleger, assisterede Boye ved mange af hans Operationer. Hans „Ledetraad“ i Stetoskopi (1863, 2. Udg. 1871) benyttedes længe ved Studiet, men hans Navn er maaske særlig kendt ved hans Udgave af „Den danske Lægestand“ (4. og 5. Udg. 1872—84). Han efterlod udmærkede haandskrevne Bidrag til dansk medicinsk Personalhistorie (nu i Kgl. Bibliotek) og en medicinsk Bibliografi for Tiden 1800—90. D. i Vejle. — Ugift.

F. L.

Litt.: Modrene Slægt se J. L. Heiberg; „Ugeskr. f. Læger“ 1896, S. 1111 f.; Nekrologer i „Bibliotek f. Læger“ 1893 og „Ugeskr. f. Læger“ s. A.

Smith, Henrik, se Smid, Henrik.

Smith, Johannes Lem ($\frac{20}{3}$ 1789— $\frac{7}{4}$ 1849), Legatstifter. F. i Kbh. Forældre: Kontorchef, Sportelkasserer i Admiralitetet Frederik Christian S. og Hedevig Aagesen. Blev Student 1809, Cand. juris 1813, indtraadte i Admiralitetet, blev Fuldmægtig 1815, Auditor ved Søetatens samlede Ret 1822, Assessor i Kbh.s Politiret 1824, afgik paa Grund af Sygdom 1827. Ved Testamente af 1848 skænkede han sin Formue, der bl. a. bestod i 12—14 Bøndergaarde og -huse, tidligere under Svenstrup Gods, til et Legat til Fordel for Studerende ved Kbh.s Universitet, der „have opvakt grundet Haab om, at de med Tiden ville præstere noget mere end almindeligt“; Størrelsen udgør nu ca. 600,000 Kr., og Renterne uddeles overvejende til Kandidater og Doktorer. D. i Kbh. — Ugift.

P. E.

Litt.: „Saml. af de for Universitetets Legater gældende Bestemmelser“ 1890; Nekrolog i Selmer: „Nekrolog. Saml.“ II 1852.

Smith, Jeppe Hansen ($\frac{1}{3}$ 1759— $\frac{3}{11}$ 1821), Læge, fysisk Instrumentmager. F. i Skjoldborg, Thy. Forældre: Klejnsmed Hans Christensen S. og Dorothea Poulsdatter. Var først i Urmager-, senere i Drejer- og Snedkerlære og blev 1776 Snedkersvend. Han arbejdede nu som Snedker og havde selv Værksted i Torsted til 1782, da han, 23 Aar gammel, begyndte at drive Studier, først i Aalborg, saa i Kbh., hvor han, der kom til Byen yderst fattig, kraftig støttedes af Professor C. F. Rottbøll (s. d.), som dels sørgede for hans Undervisning til Artium, dels fik ham i Lære hos Kirurgen Niels Nielsen. 1786 fik han Brev som Kirurg, 1789 blev han Student og 1794 Cand. med. Han praktiserede nu, blev Distriktslæge og Læge ved Regensen, men underviste tillige med Iver og den varmeste Interesse i Fysik og Kemi og forfærdigede selv de til Demonstration nødvendige Apparater; disse vakte Opmærksomhed, og da hans Haab om at blive anatomisk Prosektor glippede, kastede han sig over Instrumentmageri og grundede i sin egen Bygning det senere saa ansete „Prof. S.s Etablissement“. det første i sit Slags i Landet. S. holdt ogsaa videnskabelige Forelæsninger over teknisk Kemi samt Foredrag over dette Fag for Haandværkere, Fabrikanter og Kunstnere, og han havde samtidig stor Praksis. Han var en usædvanlig energisk, dygtig og godgørende Mand og skænkede Dotationer baade til Kommunitetet og Valkendorffs Kollegium, hvor han havde været Alumnus som Student. D. i Kbh. — Ugift.

F. L.

Litt.: „J. S.s Levnetstøb forf. af ham selv“ 1823; C. Nyrop: „Bidrag til d. dsk. Industris Hist.“ 1873, S. 63 ff.; „Industriforen. Tidsskr.“ 1887, S. 215, 276; P. L. Hald i „Hist. Aarb. f. Thisted Amt“ 1912; Thaarup: „Fædrenelandsk Nekrolog 1821—26“ 1835—44.

Smith, Sigurd (f. $\frac{10}{5}$ 1874), Maskiningeniør. F. i Jordløse ved Svøbølle. Forældre: Skolelærers Hans Frederik Emil S. og Johanne Petrine Jensen. Stod 1889—91 i Smedelære i Vallekilde og var derefter Assistent hos Jacob Appel og Poul la Cour i Askov ved deres Vindmølleforsøg. Samtidig forberedtes han til Præliminæreksamen og polyteknisk Adgangs eksamen, som han tog 1893. Han gik nu paa ny i Smedelære hos Konstantin Hansen & Schrøder i Kolding Efter at være blevet Svend 1895 begyndte han at studere ved Polyteknisk Lærestalt og tog 1900 Eksa-

men for Maskiningeniører. Han var derefter Assisterende Ingeniør ved Kbh.s elektriske Station til 1905, da han gik over til De forenede Papirfabrikker. Her har han fra 1910 været Overingeniør. I et Skrift „Søren Hjorth, Dynamoprincippets Opfinder“, som udkom 1911 paa Dansk og Engelsk, paaviste han, at Hjorth var den første Opfinder af Dynamoprincippet. S. har videnskabelig undersøgt Processerne ved Papirmassens Sønderdeling i den saakaldte „Hollænder“ og skrevet en fortrinlig Afhandling derom, „Heltøjshollænderen“, som 1920 indbragte ham den tekniske Doktorgrad og 1922 Sølvmedaille fra Royal Society of Arts i London. En tysk Udgave fremkom 1921 og en engelsk 1923. — Gift 1901 Jacobine Buch.

M. C. H.

Litt.: Slægt i Cathr. Pedersen: „Nogle Medd. om Lærerslægterne Rafn m. fl.“ 1900; „Berl. Tid.“ 27/4 1920.

Smith, Troels Frederik Plum (³¹/12 1813 —²⁶/1 1880), Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Provst Daniel Peter S. og Nicoline Sophie

Friis Colding. Blev Student 1833, Cand. theol. 1838, levede nogle Aar i Kbh. som Manuduktør og foretog 1845—47 en Studierejse, bl. a. i Italien og Skotland, hvorfra han i „Fædrelandet“ offentliggjorde en Række Rejsebrev. 1850 blev han residerende Kapellan ved Aarhus

Domkirke. 1861 Sognepræst ved Frue Kirke i Svendborg, 1870 i Skelskør. Han har udgivet en Del enkelte Taler, holdt ved forskellige Lejligheder, og efter hans Død udkom en Postil (1881). I Aviser og Tidsskrifter, bl. a. Heibergs „Intelligensblade“, fik han optaget Digte. Kun en enkelt Samling foreligger i Bogform: „Ungdomsdigte“ (1884), der dog ikke har formaet at bevare hans Navn som Digter. Endnu citeres hans Vers til Frederik VII („Hvis Tider vorde onde, Kald, Konge, paa din Bonde“ osv.). D. i Skelskør. — Gift 1851 Franciska Elisabeth Koch, d. 1835.

O. F.

Litt.: Slægt se C. W. S.; „Mindeblade over T. S.“ 1880; Forord til „Ungdomsdigte“ af Edv. Lembecke 1884; Brev i „Breve til og fra Sibbern“ 1866 I.

Sneedorff, Frederik (¹/9 1760—¹⁴/6 1792), Historiker. F. i Sorø. Forældre: Professor J. S. S. (s. d.) og Øllegaard Vilhelmine Thestrup. Blev Student 1778 og studerede især klassisk Filologi og Historie, var 1783—85 i Göttingen og tog 1786 Magistergraden i Leipzig med en Afhandling om de græske Hymner. Hjemkommen kastede han sig, formodentlig paavirket af Suhm, udelukkende over Historien og begyndte at holde Forelæsninger over de tre sidste Aarhun-

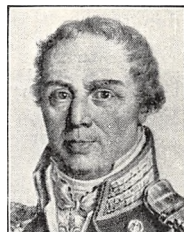
dreders Historie, noget dengang nyt ved Universitetet; 1788 blev han ekstraordinær

Professor. 1790 foretog han en Rejse til Norge for at studere Landets indre Forhold, og 1791 tiltraadte han en længere Rejse til Tyskland, Schweiz, Frankrig og England. Fra Revolutionens Paris sendte han Breve hjem, som tryktes i „Minerva“ og fik Betydning ved at moderere Opfattelsen af Revolutionen. Hans pludselige Død ved et Ulykkestilfælde knuste et stort Haab. S. var en fin og aandfuld Personlighed, af hvis Fremtid man ventede sig meget; hans Behandling af Historien betegnede et Brud med Fortiden og paavirkede bl. a. Steffens. Af senere Historikere stod L. Engelstoft og Schiern ham nærmest. D. ved Penrith, England. — Ugift. P. E.

Litt.: Slægt hos Lengnick, i C. J. Anker: „H. C. Sneedorffs Personlighed“ 1884 og „H. C. Sneedorffs efterl. Breve“ 1889; mødrene Slægt i H. A. Møller: „Stamt. over Familierne Stampe og Thestrup“ 1910; Fr. Sneedorff: „Saml. Skr.“ I 1784; Steffens: „Was ich erlebte“ II 1840, S. 24 ff.; Grundtvig: „Mands Minde“ 1877, S. 53 f.; E. Holm: „Den offentlige Mening og Statsmagten“ 1888, S. 66; Fr. Nygård i „Nord. månedskr.“ 1880 og „F. S.“ 1893; Bisgaard: „Den dsk. Nationalek. i 18. Aarh.“ 1902, S. 112; Breve i „Dsk. Saml.“ IV 1868—69, Birket-Smith: „Til Belysning osv.“ 1884 og „Personalh. Tidsskr.“ III 5 1896; Nekrolog af Suhm i „Minerva“ 1792.

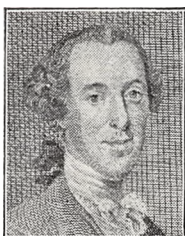
Sneedorff, Hans Christian (²²/5 1759—¹³/10 1824), Søofficer. F. i Sorø. Forældre: Professor J. S. S. (s. d.) og Øllegaard Vilhelmine Thestrup. Blev Sekondløjtnant 1776, Premierløjtnant 1781, Kaptajn 1789, Kaptajn 1796, Kommandørkaptajn 1803, Kommandør 1811, Kontreadmiral 1816. Han var en fint litterært dannet og velbegavet Officer, som indlagde sig stor Fortjeneste som Chef for Søkadetakademiet fra 1797 til sin Død. Hans højpatriotiske, efter Nutidens Smag meget søgte Taler til de unge Mennesker (aftrykte i „Arkiv for Søvæsen“ X ff.) ansaas dengang for noget baade i Form og Indhold saare smukt og vægtigt. 1807 var han midlertidig højstbefalende over det norske Søforsvar og Chef for vor sidste Lineskibsskadre; paadrog sig under denne Virksomhed Kronprins Frederiks Mishag og fik sin Opræden undersøgt af et Overkrigsforhør; Sagen hævdedes dog uden Krigsret og hindrede ikke S.s senere Forfremmelse. Han var Medstifter af og to Gange Formand for det 1784 stiftede Søløjtnantselskab, som eksisterer den Dag idag. D. i

Kbh. — Gift 1) 1789 Marie Elisabeth (Betzy) Tønder, d. 1815. 2) 1818 Marie Margrethe Skibsted, d. 1874. V. G.

Litt.: Slægt se Frederik S.; mødrene Slægt 1 H. A. Møller: „Stamt. over Familierne Stampe og Thestrup“ 1910; 2. Hustrus Slægt se C. A. Skibsted; Optegnelser i „Pers. Tidsskr.“ II 6 1891; „Pers. Tidsskr.“ I 5 1884; C. J. Anker: „H. C. S.s Personlighed“ s. A.; C. v. Dockum: „Livserindringer“ 1893, S. 140 ff.; H. C. A. Lund: „Søkadetkorpsets Hist. 1701—1901“ 1901; „Kommandør Paludans Erindringer“ („Mem. o. Br.“ IX) 1908; H. B. Dahlerup: „Mit Livs Begivenheder“ I og III 1908 og 1911; Mar. Dahlsgaard i „Købstadskolen“ 1918; Breve i C. J. Anker: „H. C. S.s efterl. Breve“ 1899; Nekrologer i „Nyt Aftenbl.“ (af Rahbek) 1824, „Ny Ill. Tid.“ (af Anker) s. A. og Thaarup: „Fædrenel. Nekrolog for 1824“ 1843.

Sneedorff, Jens Schielderup (²²/₈ 1724—⁵/₆ 1764), Forfatter. F. i Sorø. Forældre: Magister Hans S. og Anna Margrethe Schielderup. Blev Student

1739, Magister 1746. Læste derefter Statsret og fransk Sprog i Göttingen og en kortere Tid i Frankrig. Han blev stærkt paavirket af Oplysningslitteraturens Tanker og Ideer, og for hans senere Prostatil blev Studiet af Fransk afgørende ved

at vække hans Sans for Sprogets Klarhed og Lethed. Han udgav i disse Aar en fransk Eksempelbog og en Anvisning i diplomatisk Brevstil (1750 og 1751). 1751 blev han efter Holbergs Ønske udnævnt til Professor juris et politices ved det nyoprettede Akademi i Sorø, hvor han virkede, til han 1761 blev Lærer for Arveprins Frederik. Hans første større Arbejde, „Om den borgerlige Regering“ (1757), viser hans Beundring for Montesquieu, men samtidig hans Selvstændighed, idet han priser det enevældige Kongedømme som den bedste Regeringsform. Hans næste Arbejde er en Oversættelse af Voltaires „Babues Syn“ og „Memnon“, der danner Optakten til en original Samtidssatire „Fortsættelse af Babues Syn“ (1759). Sine Tanker og Betragtninger udvikler han videre i en Række „Breve“ (1759) og i Tidsskriftet „Den patriotiske Tilskuere“ (1761—63), hvis Forbillede er den engelske „Spectator“-Litteratur og dens Afhæggere som Cramers „Der nordische Aufseher“. Det er et Udtryk for Tidens Oplysningsarbejde. Den stærkt udtalte populære Tendens kaldte Jens Kraft (s. d.) frem med et Forsvar for „de grundige Videnskaber“, hvoraf der udviklede sig en hel Fejde. Ved sin Behandling af Tidens Spørgsmaal af almen Interesse har Tidsskriftet stadig stor kulturhistorisk Værdi, bl. a. Indlæggene for Bondestandens Frigerelse, de pædagogiske og sproglige Afhandlinger, Planerne om en „videnskabelig“ Skandinavisme. S. hører sammen med Holberg som populærviden-

skabelig Forfatter, men hans Prosa viser en forbavsende Udvikling udover Holbergs med Hensyn til Ordforraadet og Konstruktionsens mere danske Præg. I Prosaens Historie indtager S. en fremskudt Plads. Med sit klare og sobre, velfalancerede Sprog har han skabt Grundlaget for vor meddelende og oplysende Prosa. En moderne Læser finder sig uden Vanskelighed hjemme i hans Sprog. I „Selskabet til Forfremmelse af de skønne Videnskaber“, ved hvis Oprettelse han var virksom, var han et af de mest fremtrædende Medlemmer og kom herved til at støtte og paavirke Johs. Ewald, hvis første Prosaarbejder med Hensyn til Sproget har S. til nærmeste Forudsætning. Hans tidlige Død var et stort Tab for Litteraturen. D. i Kbh. — Gift 1) 1752 Inger Andrea Lous, d. 1756. 2) 1757 Øllegaard Wilhelmine Thestrup, d. 1775. O. F.

Litt.: Slægt se Frederik S.; 1. Hustrus Slægt i „Stamt. over Familien Lous“ 1872; 2. Hustrus Slægt i H. A. Møller: „Stamt. over Familierne Stampe og Thestrup“ 1910; E. Holm: „Om det Syn osv.“ 1883, S. 52 ff., 80 ff., 105 ff.; Rønning: „Rationalismens Tidsalder“ I 1886; „Personalh. Tidsskr.“ II 6 1891; „Museum“ 1893 II; Osc. Hansen: „Filosofien i Danm. i 18. og 19. Aarh.“ I 1897, S. 50 ff.; V. Dahlerup: „Dsk. Sproghist.“ 1898; Vilh. Andersen: „Tider og Typer. Erasmus“ II 1909; Friis: „Bernstorfferne og Danm.“ II 1919; Bull: „Fra Holberg til Nordal Brun“ 1916.

Sneedorff Birch, se Birch, Sneedorff.

Snell, Johann (— 1500 —), Bogtrykker. F. i Einbeck, Hannover. Blev 1481 immatrikuleret ved Universitetet i Rostock, hvor han sandsynligvis havde lært Bogtrykkkunsten i Michaelisbrødrenes Trykkeri. Han hørte iøvrigt hjemme i Lübeck, i hvis Skattekister der 1480—1519 findes en „mester Johan bokedrucker“, og hvorfra han foretog flere Rejser. 1482 blev han saaledes af Biskop Rønnow kaldt til Odense for at trykke et Breviar for Odense Stift; af dette Værk eksisterer nu kun eet defekt Eksempplar. Sst. og s. A. trykte han en lille Bog paa Latin af Caoursin om Tyrkernes Belejring af Rhodos, den ældste daterede Bog, der er trykt i Danmark. S. er den første, der vides at have udøvet Bogtrykkkunsten her i Landet, og 1483 indførte han den i Sverige, idet han kaldtes til Stockholm for at trykke en Messebog for Upsala Stift. Ogsaa i Sverige blev hans Ophold dog kort; han afhændede en Del af sit Materiel til andre Bogtrykkere dér i Landet og rejste atter til Lübeck, men om hans Virken dér vides kun lidt. Intet af de Tryk, der kan henføres til ham, ialt en halv Snes, vidner om særlig teknisk Dygtighed, ligesom hans Materiel gennemgaaende har været ret beskedent. S. D.

Litt.: H. O. Lange i „Hist. Tidsskr.“ VI 3 1892 og „Analecta bibliographica“ 1906; I. Collijn i „Zeitschr. d. Vereins f. lübeckische Geschichte“ IX 1908; „Nord. tidskr. f. bok- och biblioteksvesen“ I—II 1914—15 pass.; Laur. Nielsen: „Dansk Bibliografi 1482—1550“ 1919 (hørl. Litteraturfort. S. 166).

Tro paa sin Mission ikke lader sig bestride, skønt han paa mange i Samtiden virkede som upaalidelig. D. i Aalborg. — Gift 1) Rasmine Madsen. 2) Johanne Bartholine Lüders, der overlevede ham. P. E.

Litt.: Erindringer i M. A. Sommer: „Indlæg i Justitsagen mod M. A. S.“ 1867—68, „Stadter paa Livets Vej“ I—III 1868—99 og „Lidelsen i Freiserens Fodspor“ 1881; „Øre-Sund“ 24/1, 7/2, 14/2, 21/2, 28/2 1857; „Berl. Tid.“ 29-30/1, 11/2 s. A.; „Fædrelandet“ 14/2, 18/2, 19/2, 17/3 s. A.; Blauenfeldt: „Den indre Missions Hist.“ 1912; Thomas Larsen: „En Gennembrudstid“ II 1922; Nekrologer 1 „Aalb. Stiftstid.“ 5-6/2 og 8/2 1901 og (af Joh. Flbiger) i „Dsk. Tidsskr.“ 1901.

Sommerfeldt, Elisæus Janus (5/2 1842—18/4 1903), Officer. F. i Randers. Forældre: Snedkermester Niels Brock Hansen S. og

Mette Kirstine Meden. Blev Landkadet 1859, Sekondløjtnant i Infanteriet 1861, Elev ved den militære Højskole 1863 og atter 1864—68, deltog i Krigen 1864 ved 11. Regiment og viste sig som en omsigtsfuld og dygtig Feltsoldat, blev Premierløjtnant i Ingeniørkorpset 1867,

ansat ved Projekteringsarbejderne ved Kbh.s Befæstning 1872, Kaptajn 1873, Lærer ved Officersskolens ældste Klasse 1874—84 i Civilbygningskunst og udgav flere Rækker Forelæsninger som „Vejes Bygning og Vedligeholdelse“ (1877) og „Vandbygningskunsten“ (1883). Blev 1880 Sekretær og 1884 Medlem af Ingeniørkorpsets tekniske Komité, Oberstløjtnant 1885. Da Arbejderne paa Kbh.s Landbefæstning paabegyndtes, overtog S. den nyoprettede 4. Ingeniørdirektion og ledede paa fortrinlig Maade disse Arbejder, der alm. anerkendtes som fremragende efter Tidens Forhold. Oberst 1890, Chef for Fæstningsingeniørkommandoen 1893—99, for Ingeniørregimentet 1896—1900. Hans Energi og ualmindelige Arbejds-kraft, hans solide Kundskaber og saglige Indsigt gjorde ham selvskreven til en anseelig Række Tillidsposter. 1882 foretog han under Forplejningskorpset en Undersøgelse ang. Fæstningen Kbh.s Provanteringen (trykt som fortroligt Manuskript), var Medlem af Kommissionen ang. Hærens Ordning 1893 og udarbejdede 1883 paa Krigsministeriets Opfordring et nyt Lønskriftsystem til Afsløsning af det hidtil benyttede Orloffske. Ogsaa udenfor det militære Omraade bevirkede hans sjældne Evne til elskværdigt Samarbejde ligesom hans anerkendte Administrationstalent, at der lagdes Beslag paa hans Kræfter. Fra 1882 var han, der var stærkt politisk interesseret og hørte til Forsvarssagens Organisatorer i 80'erne, Formand for Højres Arbejder- og Vælgerforenings 1. Kreds. Borgerrepræsentant i Kbh. 1882—94. Han byggede Garderhøjfortet, der rej-

stes ved Hjælp af frivillige Bidrag. D. i Alger. — Gift 1876 Anna Fernanda Dreyer.

K. C. R.

Litt.: Slægt i P. J. Schmidt: „N. Brocks og Lene Bredals Slægt“ 1891 og R. S. Holst: „Stamt. over Slægten S.“ 1923; Rambusch: „Vort Værn“ 1885; V. C. Tychsen: „Fortifikationsetaterne 1684—1884“ 1884; Nekrologer 1 „Berl. Tid.“ 29/4 1903, „Politiken“ 19/4 s. A., „Vort Forsvar“ 24/5 s. A. og „Ill. Tid.“ s. A.

Sonne, Ole Christian Saxtorph (f. 21/4 1859), Landmand, Politiker. F. i Møggeltønder. Forældre: Pastor H. C. S. (s. d.) og Hustru.

Tog Præliminæreksamen

1873, kom til Landvæsenet, var et Aar hos Fr. Friis (s. d.) paa Due-lund, tog Landbrugs-eksamen 1880 og blev dernæst efter Westermann Inspektør paa Dronninggaard, Frederikslund og Kanningaarden. Han var tidlig anset som Landmand, og

Møller-Holst og Segelcke saa i ham deres Arvtager. 1883—1902 ledede han Landhus-holdningsselskabets Hvede- og Maltbygfor-søg og gjorde et stort Arbejde som Sekretær ved Landbrugs- og Maskinafdelingen paa Udstillingen i Kbh. 1888. 1889—1907 var han Forpagter af Knuthenborg, 1905—19 af Rosenlund under Hardenberg. 1898—1907 var han Formand for Hunseby Sogne-raad. Han kom ind i den offentlige Debat som Tilhænger af Landbrugstold; da Peschke Køedt (s. d.) 1892 rejste Frihandelskravet paa Landbodelegeretmøderne, traadte S. op derimod, bl. a. i Forening med F. Tesdorpf (s. d.), og fik 1896 en beskyttelsesvenlig Resolution vedtaget i de jyske Byer, hvorefter han blev Medlem af den 1899 nedsatte Landbrugstoldkommission. Han har om dette Spørgsmaal bl. a. udgivet „Til Tolddebatten“ (1893) og „Land-bruget og Toldspørgsmaalet“ (1896) og i Tidens Løb ført talrige Debatter med forskellige. 1902 valgtes S., væsentlig paa For-anledning af Chr. Reventlow (s. d.), til Landstinget; han stod oprindeligt udenfor Partierne i Valggruppe med Højre, stemte 1902 mod de vestindiske Øers Salg (men var 1916 som Medlem af Kommissionen for Salg). Febr. 1904 gik han ind i de frikonservatives Gruppe, der ved hans og Tesdorpf's Indtræden mistede det absolutte Fri-handelspræg. Han var i de følgende Aar Partiets eller Tingets Ordfører i en Række vigtige Sager, Arbejde i Bagerier, Kødkontrol (1906), uægte Børn (1907—08), Hus-mandsbrug (1909), Handel med Smør (1911), udenlandske Arbejdere, Metersystemet (1911—12), Retsplejen (1914) osv., men tog paa et enkelt Punkt skarp Afstand fra sin Grup-pe, idet han fra Begyndelsen af var imod Forliget mellem Venstre og de frikonserva-

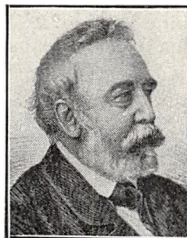
tive om den kommunale Valgret 1908 (Sammenstød med Frijs $\frac{1}{2}$) og vilde en Deling efter Aldersklasser med Ophævelse af den privilegerede Amdsraadsvalgret. 1909—10 var han Tingets Formand. 1915 gik han ind i det konservative Folkeparti, men meldte sig ud sammen med Hey, Theilmann og Frijs Juni 1917 efter Rottbøll-Affæren; 1918 opgav han sit Mandat og tog Afsked i „Politiske Afskedsbetragtninger“. Han havde ogsaa i de senere Aar vigtige Ordførerskaber, bl. a. paa Margarineloven (1916—17), Fiskeriloven, Kornloven, Hjælp til Arbejdsløse (1917—18) osv. Iøvrig udførte han et stort Arbejde under Krigen som Medlem for Landbruget af Erhvervenes Fællesudvalg og deltog bl. a. i Forhandlingerne om nordisk Vareudveksling 1917—18. 1921 var han Delegeret paa Arbejdskonferencen i Genève. 1919 foretog han en Rejse Jorden rundt (Breve derfra udkom s. A.), var April 1920 Landbrugsminister i Ministeriet M. P. Friis. Han er stadig knyttet til adskilligt erhvervs-mæssigt Arbejde, er Præsident i Landhus-holdningsselskabet (fra 1919), Formand for Landbrugsmuseet og for Østasiatisk Industri- og Plantagekompagni af 1916, Medlem af Tilsynsraadet for Landbohøjskolen, Frøkontrolkommissionen og Revisoreksamen-kommissionen, Præstegaardskonsulent; som Medlem af Landmandsbankens Bankraad ifaldt han Bøde ved Højesteretsdommen $\frac{30}{9}$ 1923. — Særpræg for S. er en usædvanlig Forening af praktisk Dygtighed med teoretisk Sikkerhed og en fænomenal Evne til at tumle med Tal. Han er som Taler og Politiker absolut saglig, var en elegant og repræsentativ Formand og er som Personlighed vindende, nobel og loyal. — Gift 1886 Sofie Caroline Amalie Gøttig.

P. E.

Litt.: Farmoders og Moders Slægt se H. C. S.; ovenn. Afskedsbetragtninger og Breve; Taler i Landstinget bl. a. $\frac{12}{1}$ 1904 og $\frac{15}{2}$ 1908 (kommunal Valgret), $\frac{1}{3}$ 1907 (Told), $\frac{81}{3}$ 1911, $\frac{14}{3}$ 1912 (Skatteligning), $\frac{21}{3}$ 1916 (Landbrugsendervisning) og $\frac{1}{2}$ 1918 (arbejdsløse); Bransager og Rosenkrantz; „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Loll.-Falsters Stiftstid.“ $\frac{8}{2}$ 1904 og (af Chr. Reventlow) $\frac{24}{2}$, $\frac{25}{4}$ 1918; „Vort Land“ $\frac{4}{10}$ 1910; Kr. Dahl i „Verden og vi“ $\frac{6}{7}$ 1917; „Vort Landbrug“ $\frac{14}{11}$, $\frac{21}{11}$ 1918; „Nationaltid.“ $\frac{19}{4}$ 1919; „Andelsbl.“ $\frac{25}{4}$ s. A.; E. B. i „Politiken“ $\frac{23}{8}$ 1920; Hertel: „Landhusoldningsselskabets Hist.“ II 1920, S. 256 ff. o. fl. St.; „Berl. Tid.“ $\frac{20}{6}$ 1923, S. 10, $\frac{1}{7}$ s. A., S. 20, $\frac{23}{10}$ s. A., S. 15, $\frac{20}{9}$ s. A., S. 13 ff., $\frac{30}{9}$ s. A., S. 1; „Stenogr. Referat af Retsforhandlingerne i den 1922 nedsatte Kommission ang. Landmandsbanken“ I s. A.

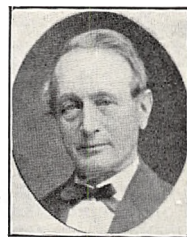
Sonne, Carl Edvard ($\frac{1}{12}$ 1804— $\frac{3}{1}$ 1878), Kobberstikker. F. i Birkerød. Forældre: Kobberstikker Jeppe S. og Else Cathrine Zimmer. Lærte hos Faderen, besøgte fra 1819 Akademiet, kom 1827 i Modelskolen og tegnede hos J. L. Lund, drog 1828 til Parma, hvor han arbejdede under Toschi; han fik Understøttelse af Fonden ad usus publicos og drog derfra til Turin, 1847 vendte han tilbage, blev agreeret ved Aka-

demiet, men først 1868 Medlem. Foruden flere Arbejder, udførte i Udlandet, som Pave Julius II's Billede af Raphael, har han stukket en Del Blade efter vore hjemlige Kunstnere som „Jens Juel og hans Hustru“, A. Müllers „Luther i Worms“, Simonsens „Fredericiaslaget“ og Billeder efter Broderens Billeder; i Skortekunst E. Meyers „Akrabatan og den unge Pige“. En teknisk dygtig og sikker Arbejder, men kedelig. D. i Kbh. — Ugift.

Litt.: Mødrene Slægt hos Lengnick (Plum) og 1 „Stamt. over Familien Zimmer“ 1894 f.; „Nuttiden“ 1881.

Sonne, Hans Christian ($\frac{16}{8}$ 1817— $\frac{26}{1}$ 1880), Andelsmand. F. i Neksø. Forældre: Vicekonsul, Købmand Herman Jacob S. og Johanne Dorothea Saxtorph. Blev Student 1836, Cand. theol. 1841, var en Tid Huslærer paa Lerchenborg, blev 1845 Præst i Møgeltonder, 1864 i Thisted (1874 Provst) og 1875 i Store og lille Fuglede (1879 Provst). Allerede før han kom til Thisted, havde han udgivet nogle Taler og Prækeners samt „Det danske Kirkears Perikoper“ (1863). Det er dog hans banebrydende Indsats i den danske kooperative Bevægelse, der har gjort hans Navn kendt. Allerede i sine første Aar i Thisted fik S. gennem en Række Møder, han holdt med Byens Arbejder- og Fiskerbefolkning, Trang til at optage et Arbejde for en Forbedring af de ubemidlede Klassers økonomiske Kaar, og Midlet til en saadan Forbedring mente han efter sit Kendskab til den Virksomhed, „The Rochdale Pioneers“ havde udfoldet i England, at finde i Kooperationen. Det første praktiske Resultat af hans Bestræbelser blev Oprettelsen af den første danske Brugsforening i Thisted 1866. En Brochure, „Om Arbejderforeninger“ (2. Opl. 1867), som han udsendte, bidrog meget til, at der i de følgende Aar rundt om i Landet oprettedes Brugsforeninger — eller Husholdningsforeninger, som de da kaldtes —, og disse sluttede sig allerede 1871 sammen i en Fællesforening med S. i Spidsen for Ledelsen. Fællesforeningen virkede godt i nogle Aar og udgav et Blad „Arbejderen“, men fra Midten af 1870'erne gik Brugsforeningsbevægelsen midlertidig i Staa. Fællesforening og Blad sygnede hen, og det er først fra 1880, da Fællesforeningen reorganiseredes som „Fællesforeningen

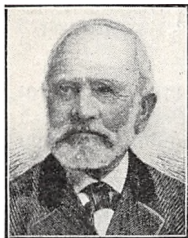

for Danmarks Brugsforeninger“, at Bevægelsen igen for Alvor tager Fart og fører til de meget betydelige Resultater, den nu kan notere. I disse den nyere Tids Resultater har S. vel ingen direkte Andel, men Æren for at have sat Bevægelsen i Gang er ubestridelig hans. D. i Store Fuglede. — Gift 1849 Margrethe Caroline Rothe, d. 1912.

C. T.

Litt.: Mødrene Slægt i Hundrup: „Stamtavle over Christen Saxtorphs Descendenter“ 1859; Hustrus Slægt i Elvius og Hiort-Lorenzen: „Dsk. patr. Slægter“ 1891 og F. Møller: „Stamt. over Familien Grove“ 1875; „Arbejderne“ 1874; Severin Jørgensen: „Haandbog for Brugsforeninger“ 1894; Hertel: „Andelsbevægelsen i Danmark“ 1917, S. 51 ff.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ og „Thisted Amtstid.“ ^{28/1} 1880.

Sonne, Jørgen Valentin (^{24/6} 1801—^{23/9} 1890), Maler. F. i Birkerød. Forældre: Kobberstikker Jeppe S. og Else Cathrine Zimmer. Vilde være Militær, men afbrød tidlig Banen og blev Gebauers Elev, besøgte fra 1815 Akademiet, kom 1819 i Modelskolen. 1828 fik han som Batailllemaler Understøttelse af Fonden ad usus publicos og drog til München, hvor P. Hess tog sig af ham, drog derpaa til

Rom, hvorfra han hjemsendte flere Billeder af Landbefolkningens Liv. Hjemkommen blev han 1841 agreeret og 1846 Medlem af Akademiet; han paavirkedes stærkt af Høyens Program om national Kunst, og 1847 vakte hans „Syge ved Helenegraven i Tisvilde“ (Kunstmuseet) megen Opmærksomhed ved sit stemningsfyldte og fine Anslag. Medens han efterhaanden, som det ses af ovennævnte Billedmotiver, var gaet helt bort fra Slagmaleriet for at blive Folkelivsmaler, skete der med Krigens Udbrud 1848 en Forandring; han sluttede sig til Hæren og udførte i de følgende Aar en Række store Fremstillinger af Begivenhederne, saaledes som han havde set dem udvikle sig for sine Øjne. Nævnes skal „Angrebet fra Dybbøl Bjerg 1848“, flere Fremstillinger af Slaget ved Fredericia, to Fremstillinger af Slaget ved Isted (Frederiksborg), Arbejder der vandt den største Popularitet. Hertil slutter sig det 1864 malede „Fredericiaslaget“ til Fredericia Raadhus og „Fra Dybbølskanser 1864“ (Frederiksborg). 1865 var S. paa det Ancker'ske Legat i Italien. Af hans andre Arbejder skal nævnes det fintføjte „St. Hansfest i Tisvilde“ (1858) (Kunstmuseet), „Sommernat; Præsten hentes til en Syg“ og „Ingemann modtager Guldhornet“, malet til Orla Lehmanns Serie af Digterbilleder (1867; nu Frederiksborg). Særlig kendt er S.s Udsmykning (1846—48) af Thorvaldsens Museums Ydre, med de store

Friser af Thorvaldsens Hjemkomst og Transporten af hans Værker til Museet. S. var en solid Kunstner, med Sans for den faste Monumentalitet og for Kompositionen og Linieførelsen, en maadelig Tegner, ret ligegyldig som Kolorist og uden større Lune; men en god, stundom noget sentimental Fortæller og en Mand med en fast og naturlig Gengivelse af det sete og med en fin og poetisk Naturopfattelse. D. i Kbh. — Ugift. O. A.

Litt.: Mødrene Slægt se Edvard S.; Høyen: „Saml. Skr.“ I 1871, S. 157—59; Jul. Lange: „Nuttidskunst“ 1873, S. 141—60; Nic. Bøgh i „Ill. Tid.“ ^{12/9} 1875; „Nutiden“ 1881; Sig. Müller: „Nyere dsk. Malerkunst“ 1884; Helene Nyblom i „Ord och Bild“ V 1895 og „Livsminder fra Danmark“ 1923; P. Johansen: „Maleren S.“ 1902; Nekrologer i „Danskere“ 1891 (af S. Constantin-Hansen), „Ill. Tid.“ ^{19/10} 1890 (af P. Johansen), „Aaret rundt“ 1891, „Danmark“ s. A., „Højskolebl.“ (af Sig. Müller) 1892, „Berl. Tid.“ ^{25/9} 1890, „Dagbl.“ ^{28/9} s. A. og „Politken“ (af L—h) ^{1/10} s. A.

Sophie (ca. 1140—^{5/5} 1198), Dronning. Forældre: Fyrst Volodar af Rusland og Richiza af Polen. Hun var Halvsøster til Kong Knud Magnussen

(s. d.) og ægtede 1157 Valdemar I, der havde været Knuds Forbunds-fælle. Hun prises for Skønhed og synes at have været en selvbevidst, kraftig Personlighed. Hosstaende Billeder gengiver F. C. C. Hansens Rekonstruktion efter hendes Kraniaum.

Begravet i Ringsted Kirke. — Gift se ovenfor. H. Js.

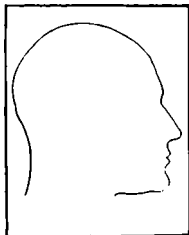
Litt.: Ellen Jørgensen og Johanne Skovgaard: „Dsk. Dronninger“ 1910; F. C. C. Hansen: „De ældste Konge- og Bispegrave i Roskilde Domkirke“ 1914 og i Univ. Progr. Novb. 1921. Se iøvrig Valdemar I.

Sophie (1498—^{13/5} 1568), Dronning. Forældre: Hertug Bugislav X af Pommern og Anna af Polen. Hun ægtede 1518 (som hans anden Hustru) den senere Kong Frederik I, da Hertug af Holsten-Gottorp, hvem hun fødte 3 Sønner og 3 Døtre. Hun synes ikke at have spillet nogen politisk Rolle. D. i Kiel — Gift se ovenfor.

H. Js.

Litt.: „Dsk. Mag.“ V 1751; Ellen Jørgensen og Johanne Skovgaard: „Dsk. Dronninger“ 1910; Laursen: „Dsk. Traktater“ II 1912. Se iøvrig Frederik I.

Sophie (^{4/9} 1557—^{4/10} 1631), Dronning. F. i Wismar. Forældre: Hertug Ulrik af Meklenburg-Schwerin og Elisabeth af Danmark. Hun ægtede 1572 sin betydelig ældre Fæt-

ter Kong Frederik II. Det var et Fornuftparti, der dog vistnok førte til Lykke. Hun gjorde sig ikke i Kongens Levetid politisk bemærket, men saa meget mere efter hans Død 1588. Hun kæmpede da for at faa sit Livgeding tildelt paa den mest fordelagtige Maade og for at skaffe sine yngre Sønner Andel i Hertugdømmerne. Hun kom derved i skarp

Modsætning baade til det danske Rigsraad og til Stormænd i Hertugdømmerne. 1596, samme Aar Christian IV selv overtog Styrelsen, sluttedes dog et Forlig, hvorved S. opnaaede visse Fordele, men dog i det hele maatte resignere. Hun levede siden som meget dygtig Godsbestyrer i Hovedsædet for sit Livgeding, Nykøbing F. Hun lagde med Forkærlighed Bøndergaarde sammen til Hovedgaarde, efterlod sig en stor Formue. Aandelig Interesse har hun vist ved at opfordre A. S. Vedel til at samle Folkeviserne. D. i Nykøbing F. — Gift se ovenfor. *H. Js.*

Litt.: Schlegel: „Samml. zur dän. Gesch.“ II 4 1776; Werlauff i „Hist. Tidsskr.“ III I 1842; Troels-Lund: „Christian IV.s Skib paa Skanderborg Sø“ 1893; Bricka og Fridericia: „Kong Christian IV.s egenhændige Breve“ 1887—91; A. Fabricius i „Minder fra Nordens Hist.“ 1898; „II. Tid.“ ¹/₄ 1899; Erslev: „Aktstykker til Rigsraadets Hist.“ 1883—90; Mackeprang i „Hist. Tidsskr.“ VII 3 1900—02; Schäfer: „Gesch. v. Dänemark“ V 1902; Ellen Jørgensen og Johanne Skovgaard: „Dsk. Dronninger“ 1910; Laursen: „Dsk. Traktater“ II—IV 1912—17; „Jahrb. u. Jahresbericht d. Verein f. mecklenb. Gesch.“ LXXX 1915; Breve i F. R. Friis: „Breve og Aktst. ang. T. Brahe“ 1875 og „Personalh. Tidsskr.“ III 1 1892; Ligdale af Chr. Janus. Iøvrigt se Frederik II.

Sophie Amalie (²⁹/₃ 1628—²⁰/₂ 1685), Dronning. F. i Tyskland. Forældre: Hertug Georg af Brunsvig-Lüneburg og Anna Eleonore af Hessen-Darmstadt. Hendes Fader var en af Trediveaarskrigen mest fremtrædende Skikkelser. 1643 ægtede hun den senere Frederik III af Danmark, dengang Herre i Bremen og Verden. Som Dronning — fra 1648 — fik hun en betydelig Plads i Danmarks Historie. Hofkulturen gav hun et vist fransk Sving gennem bestandige Fester og teatraliske Optog, hvor hun, der elskede Jagt, med Forkærlighed optraadte som Jagtens Gudinde Diana. Politisk blandede hun sig med sin stærke Intrigelyst meget i og maa opfattes som sin Mands Medhjælper ved Bestræbelserne for Kongemagtens Uvidelse. Hun har ogsaa ægget til Krigserklæringen 1657. Under Kbh.s Belejring 1658—59 kom „de ene-

ste virkelig store og stolte Dage i hendes Liv“, da hun optraadte som den modige Konges modige Dronning. Derefter naaedes saa 1660 Kongeparrets politiske Maal gennem Enevældens Indførelse. S. A. begyndte igen paa Hoffesterne og udnyttede den forøgede Magt til Ødselhed og Pragt; hun fik trods frygtelig svære Forhold for Staten bygget de to Slotte Dronninggaard og Sophie-Amalienborg. Politisk intrigant vedblev hun at være, men hendes Indflydelse gik tilbage, især efter 1670. Dog var hun indtil sin Død stærk nok til at holde sin Dødsfjende, Leonora Christina i Fængsel. D. i Kbh. — Gift se ovenfor. *H. Js.*

Litt.: Becker: „Saml. t. Frederik III.s Hist.“ 1847—57; „Dsk. Saml.“ II 3—5 1873—77 og II 5 1876—77; Fridericia i „Hist. Tidsskr.“ V 6 1886—87 og „Adelsvældens sidste Dage“ 1894; A. D. Jørgensen: „Griffenfeld“ 1893—94; Christensen: „Hørsholms Hist.“ 1879; Ellen Jørgensen og Johanne Skovgaard: „Dsk. Dronninger“ 1910; Bering Lilsberg: „Kvinder i dsk. Hist.“ 1917; Fabricius: „Kongeloven“ 1920. Iøvrigt se Frederik III og Leonora Christina.

Sophie Magdalene (²⁸/₁₁ 1700—²⁷/₅ 1770), Dronning. F. i Tyskland. Forældre: Markgreve Christian Henrik af Brandenburg-Culmbach og Sophie Christiane af Wolfstein. Opdroges i forholdsvis fattige Kaar. Den senere Christian VI traf hende første Gang paa Slottet Pretsch, Sachsen, i Juli 1721, og ⁷/₈ s. A. ægtede han hende. Ægteskabet blev meget lykkeligt, hvad ogsaa den 1732 stiftede Orden de l'union parfaite skulde vidne om. 1730 blev hun Dronning, vandt som saadan ingen Popularitet; ja, ingen af vore Dronninger siden Bengerd er vel blevet saa lidt yndet som den pietistiske Christian VI's lige saa religiøse Hustru. Hendes Karakter var hæderlig, men stiv og kold, hun gav hele Hoflivet et mere tysk Præg end nogen Sinde, hun havde som sin Mand overdrevent store Forestillinger om Kongemagten og bidrog stærkt til Hofets uforansvarlige Ødselhed (Bygningen af Hørsholm). Efter Kongens Død 1746 levede hun tilbagetrukkent, dog vistnok med nogen genopblussende Indflydelse lige straks efter Christian VII's Tronbestigelse 1766. Hun knyttede sit Navn til en betydelig Gerning gennem de Landboreformer, hun 1761 lod gennemføre paa Hørsholm Gods. D. i Kbh. — Gift se ovenfor. *H. Js.*

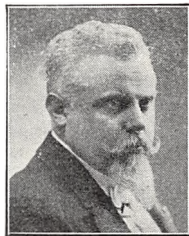
Litt.: J. Møller: „Mnemosyne“ 1830—33; „Hist. Tidsskr.“ III 5 1866; F. R. Friis: „Kulturhist. Studier“ I 1904; Ellen Jørgensen og Johanne Skovgaard: „Dsk. Dronninger“ 1910; Steenstrup: „Den dsk. Kvindes Hist.“ 1917; A. Friis: „Bernstorfferne og Danm.“ I—II 1903—39 og „Bernstorff'ske Pap.“ I—II 1904—07; „Vor Fortid“ II 1918; Blich's Breve 1901 og 1919. Iøvrigt se Christian VI.

Sorterup, Jørgen Jørgensen (1662—⁴/₁₀ 1723), Forfatter. F. i Ottestrup ved Slagelse. Forældre: Præsten Jørgen Madsen Aarby og Anne Jørgensdatter Morsing. Blev Student 1683, var nogle Aar Huslærer for adelige Børn, blev 1690 Magister. Ved sine adelige Beskytteres Hjælp blev han 1692 Præst til Lyderslev og Frøslev. 1713 Provst. Af Karakter synes han, at dømme efter hans mange Processer med Godsets Forpagtere og Bønder, at have været stridbar og have sygt. Ogsaa hans litterære Arbejder er præget af hans Stridslyst, litterære Satirer og Polemikker indtager en stor Plads. Mest kendt er hans „Poetisk Skansekurv“ (1709), hvor han i en plumpere Stil fortsætter, hvad Thøger Reenberg havde indledt med sin „Forsamling paa Parnas“. Størst Interesse knytter sig til hans „Nye Hellesange om Kong Frederik IV's Sejrvindinger“ (1716), hvori han besynger den store nordiske Krig. I Stedet for Viser om Phyllis og Chrysilis og „Helte-Vers, der var paa Skruer dreved“ vil han „paa gammeldags en Kiempe-Vise qvæde“. I de fem Sange om Flaadens Udrustning, Gabels, Rabens og Sehesteds Sejre og Stralsunds Erobring har han ofte paa heldig Maade med Fynd og Kraft anslaaet Kæmpevisens Fortællemaade og gammeldags Sprogtone, benyttet dens Omkvæd o. s. v., selv om han naturligvis i mange Maader er bundet af Tidens Smag. Det er sandsynligt, at det er Peder Syv, i nogle Aar hans Ven og Nabopræst, som har vakt hans Sans for den ældre Poesi og hans Forkærlighed for gamle danske Ord og Vendinger, der ogsaa ellers præger hans Digtning. Sin Interesse for Oldtiden viste han ogsaa i sit Forsøg paa at tolke Guldhornsbillederne (1717) og i en Afhandling om Runeindskrifter i Wielandts „Lærde Tider“ (1723). I Holberg-Tiden danner S. Heltedigte et interessant Bindeled mellem Vedels og Syvs Kæmpeviser og den nordiske Renæssance med Oehlenschläger og Grundtvig. Den sidste har da ogsaa hyldet S. i et kraftigt Digt, der dog overvurderer hans Betydning. D. i Lyderslev. — Gift 1) 1692 el. 93 Anna Cathrine Hjort, d. 1694. 2) Birgitte Frederiksdatter Lorentzen, d. 1752.

O. F.
Litt.: Slægt hos Lengnick; Æresdigt 1703; P. E. Müller: „Antikvarisk Undersøgelse over de ved Gallehus fundne Guldhorn“ 1806; Frøsch: „Vemmetoftes Hist.“ 1859—63; „Dsk. Saml.“ III 1867—68; Paludan i Univ. Progr. Novb. 1908; „Kirkeh. Saml.“ V 6 1911.

Soya-Jensen, Carl Martin (²⁷/₁₂ 1860—²¹/₂ 1912), Maler. F. i Odense. Forældre: Farver, Klædefabrikant Carl Jensen og Johanne Kirstine Rasmussen. Fik Tegneundervisning i Odense af Julius Paulsens Søster, blev Student 1879, Cand. phil. 1880. Han begyndte at studere Fysik og virkede som Lærer i Matematik og Tegning, men gav hurtigt efter for sine kunstneriske Tilbøje-

ligheder og tog Undervisning i Akvarelmaling hos Niels Bredal 1883—84. I Vinteren 1885—86 var han i Paris og Elev af Académie des Beaux-Arts. Hjemvendt gav han sig til at undervise i Akvarelmaleri og fik bl. a. Kejserinden af Rusland og Prinsessen af Wales til Elever. Fra 1888 var han Lærer i Akvarelmaleri ved Kunstakademiet, udgav 1889

en Bog om Akvarelmaleriets Teknik. Ud stillede paa Charlottenborg 1884—1912. Han har fortrinsvis beskæftiget sig med Akvarelmaleriet, hvis Teknik han beherskede sikkert; han har dyrket Gengivelsen af maleriske, gamle Bygninger, Byprospekter og hollandske Kanalpartier, udført flere Adresser bl. a. til Kronprinsparrets Sølvbryllup. Museerne i Aarhus, Lybæk, Dresden og Antwerpen ejer Prøver paa hans lidet personlige Kunst. D. i Kbh. — Gift 1) 1891 Malerinden Emilie Johanne Elise Bolvig, d. 1892. 2) 1895 Ingeborg Regine Sørensen, adopt. Hammer.

I. M. O.

Litt.: „Søndags-Posten“ ²⁹/₄ 1894; „Ribe Stiftstid.“ ¹⁴/₃ 1914; „Ill. Tid.“ ²⁶/₁₁ 1897 (af Erik Schiøtte); Nekrologer i Akademiets Aarsberetning 1911—12, S. 16 (af P. Johansen), „Politiken“ ²²/₂ 1912 (af Nicolaus Lützhøft), „Vort Land“ ²⁸/₂ s. A. (af Bering Litsberg) og „Ribe Stiftstid.“ ²²/₂, ²⁰/₂ og ²⁰/₂ s. A.

Spandet, Niels Møller (¹¹/₂ 1788—⁹/₁₁ 1858), Dommer, Politiker. F. paa Alrø ved Horsens. Forældre: Sognepræst Niels S. og Maren Møller. Blev Student 1807, Cand. juris 1811 og 1819 Assessor i Landsoverretten, var 1831—45 desuden Kongens Foged i Kbh. Han var fra 1811 kendt med Grundtvig og blev dennes varme Tilhænger, erklærede sig 1826 uden Lod og Del i Dommen over ham, i hvilken Anledning Kongen udtrykte sin Misbilligelse. 1828 gav en Klage fra ham over Sognepræsten ved Garnisons Kirke, fremkaldt ved Bekymring for hans Børns „evindelige Salighed“, Anledning til, at det blev indskærpet Præsterne nøje at følge Daabsritualet. S. var Folketingsmand for Ringsted 1849—53, tilhørte Bondevennerne og trak sig tilbage efter et Brud med dem. 1850 stillede han et Forslag om Religionsfrihed, omhandlende borgerligt Ægteskab, Ophævelse af Daabstvungen, Adgang for Folk udenfor de anerkendte Trossamfund til at aflægge en højtidelig Stadfæstelse i Stedet for den sædvanlige Ed. Forslaget vakte straks en Storm af Modstand; det stred mod alle tilvante Begreber, og Protestadresser med Masser af Underskrifter strømmede ind. Den rettroende Grundtvigianer S. fremstilledes som en Mand, der vilde omstyrte Religionen og Samfundet. Men 1851 gennemførtes dog en Lov om borgerligt Ægteskab

for Folk udenfor Folkekirken, og senere afskaffedes Daabstvangen. Sammen med H. E. Schack blev S. Fader til Tyendeloven, og det var ham, der gav Stødet til Lehmanns og Simonys Lov af 1857 om Forbedring i Kvindens retslige Kaar. D. i Kbh. — Gift 1822 Johanne Ipsen, d. 1872. *H. J. S.*

Litt.: Slægt 1 „Meddelelser om Familier og Personer af Navnet S.“ 1897; Selvbiografi i „Folke“ 1859; „Kollegialtid.“ 1827, S. 7; Bartod: „Dsk. Rigsdagskalender“ 1856; „Kirkeh. Saml.“ III 3 1881—82; Bondo: „B. J. Fogs Levnet“ 1897, S. 70 ff.; Neergaard: „Under Junigrundloven“ I 1892; Madvig: „Livserindringer“ 1887, S. 169.

Spangberg (Spangsbjerg), **Morten** (Petrovitch) (ca. 1700—61), Søfarer, Opdagelsesrejsende. Formodentlig f. i Strandby, Jerne Sogn, ved Esbjerg af velhavende Slægt. Traadte 1720 i russisk Tjeneste som Løjtnant i Flaaden, deltog som Næstkommanderende i Vitus Berings første Rejse (1725—30), paa hvilken Asiens Nordostspids blev omsejlet. S. og hans Folk maatte forlade Fartøjerne og til Fods drage gennem Sneørkenerne; i otte Uger maatte de overnatte i Sneen. Efter Hjemkomsten blev S., der paa Rejsen havde vist Mod og Dygtighed, forfremmet til Kaptajn og paa ny ansat under Bering, der nu var i Færd med at forberede sin „store nordiske Ekspedition“, der skulde undersøge og kortlægge hele det nordlige og østlige Asien. S. blev Chef for den „japanske“ Afdeling. Hans Opgave det var at bringe kartografisk Forbindelse mellem Østsibirien og Japan, ved at undersøge og kortlægge Kurilerne og de nordlige japanske Øer. 1733—34 førte S. under de største Lidelser og Vanskeligheder en stor Transport gennem Sibirien ud til Stillehavet, hvor han anlagde Havnebyen Ochotsk og byggede en lille Flaade. Paa 2 Togter, 1738—39, løste han derpaa i det væsentlige sin geografiske Opgave, idet han besejlede og kortlagde Kurilerne, Jesso og delvis Nippon; men Skørbug og mangelfuld Udrustning tvang ham til at vende om før Tiden. Hans Opdagelser var i Virkeligheden af stor Betydning og forandrede ganske Kortets Udseende for disse Egenes Vedkommende. Men hans Resultater vandt ikke Tiltro i St. Petersborg, og han beordredes til at foretage et nyt Togt, 1742, som dog mislykkedes; hans Indberetninger begravdes i russiske Arkiver, og først ved Cooks sidste Rejse blev han rehabiliteret. S.s tyranniske og havevsyge Adfærd skaffede ham mange Fjender, og da Regeringen paa Grund af disses Bagvaskelser behandlede ham uretfærdig, forlod han egenmægtig Tjenesten i Sibirien 1745 og rejste til St. Petersborg, hvor han vel blev dømt til Døden, men dog benaadet, og han døde som Kaptajn af 1. Klasse. D. i Rusland. — Ugift (?). *J. K.*

Litt.: P. Lauridsen: „Vitus J. Bering og de russ. Opdagelsesrejser“ 1885; „Fra Ribe Amt“ 1922.

Spannjer, **Jeremias Elias** (^{20/1} 1784—^{24/8} 1872), Legatstifter. F. i Kbh. Forældre: Skomagermester George Heinrich S. og Marren Jensdatter. Etablerede sig som Skomager i Huset ved Siden af Faderens Ejendom i Chr. Bernikovstræde og blev boende her hele sit Liv under de tarveligste Forhold. Med stor finansiel Dygtighed samlede han sig en betydelig Formue, som han testamenterede til Legater; disse, hvis Fundats er af ^{10/7} 1879, omfatter nu en Sum paa over 2½ Mill. Kr. Renterne skal anvendes „i for det offentlige gavnlige velgørende Retning“, væsentlig til Bedste for de lavere stillede i Samfundet i Kbh. D. i Kbh. — Gift 1810 Johanne Marie Stieglitz, d. 1859. *P. E.*

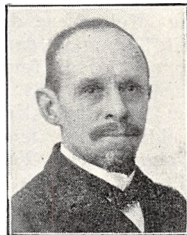
Litt.: Hiort-Lorenzen og E. Rosendahl: „Reperitorium over Legater og milde Stiftelser“ I 1903.

Speersneider, **Christian Julius Hansen** (f. ^{20/8} 1864), Statsmeteorolog. F. i Kbh. Forældre: Kontreadmiral Victor Hansen

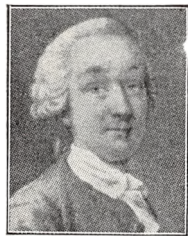
(s. d.) og Hustru. Navneforandring 1912. Gik Søofficersvejen, blev Sekondløjtnant 1885, Premierløjtnant 1888, Kaptajn 1904, afgik og udnævntes til Afdelingschef ved Meteorologisk Instituts nautiske Afdeling 1911, blev Statsmeteorolog 1919. Han benyttedes under sin Søofficersvirksomhed fortrinsvis i Torpedobaadstjenesten, bl. a. som Delingschef 1905 og 1906, var en Tid Næstkommanderende ved Krydstoldvæsenet og førte 1909—10 Stationsskibet ved Færøerne. Han har gjort sig fortjent af Organisationen af Ismeldetjenesten i danske Farvande, en for Søfarten saare vigtig Virksomhed, der har fundet Efterligning i Sverige og Norge; han udarbejder de af Meteorologisk Institut aarlig udgivne Beretninger om Polarisens Optræden i de arktiske Farvande og om Isforholdene i de danske Farvande og har derigennem erhvervet sig en Position som særlig Sagkyndig paa disse Omraader. Han har udarbejdet en interessant Afhandling om Isforholdene i danske Farvande i ældre og nyere Tid, er Medarbejder ved „Berlingske Tidende“s Søfartstidende, ved „Hagerups illustrerede Konversationsleksikon“ og ved „Verdenskrigen i Tekst og Billeder“, leverer hyppige Bidrag til Marineforeningens Organ „Under Dannebrog“. — Gift 1) 1889 Christiane Juliane Frederikke Hansen. Egteskabet opløst. 2) 1903 Magrethe S. *V. G.*

Litt.: „Berl. Tid.“ ^{19/8} 1924; „Kbh.“ ^{20/8} s. A.

Spengler, **Lorenz** (døbt ^{22/9} 1720—^{20/12} 1807), Kunstdrejer, Konkylolog. F. i Schaffhausen. Forældre: Stadsbygmester Johan Conrad S. og Maria Peters. Kom 14 Aar gammel i Drejlerlære hos en af Datidens

kendte Mestre i Regensburg, var derpaa 4 Aar i Bern og rejste 1743 til England, hvor

han stiftede Bekendtskab med Kunstnerne L. Natter og M. Tuscher; sammen med disse drog han til København, hvor han gennem sidstnævnte snart kom i Forbindelse med Hoffet og 1745 fik Ansættelse som Hofkunstdrejer. Som saadan udførte han ikke

alene selv talrige udmærkede, til Dels endnu paa Rosenborg bevarede Arbejder, men var ogsaa Lærer for Kongehuset; han underviste saavel Christian VI og Sophie Magdalene som Frederik V og dennes Dronninger. Desuden havde han talrige private Elever, hvilket alt i alt skaffede ham et rigeligt Udkomme, saaledes at han blev i Stand til samtidig at dyrke sine private Interesser baade for Kunsten og for Naturvidenskabens forskellige Grene: Mekanik, Elektricitet og Naturhistorie. Hans betydelige Indsigt paa disse Omraader belønnes derved, at han 1769 designeredes og 1771 udnævntes til Kunstammerforvalter og Bestyrer af Kongens private Museum; her virkede han endnu i sin høje Alderdom, idet han med aldrig svigtende Elskværdighed viste de besøgende om. Som Naturhistoriker nød han ogsaa uden for Landets Grænser betydelig Anseelse som Ejer af en stor, endnu eksisterende og ved talrige Typeeksemplarer værdifuld Konkyliesamling; han stod saaledes i udstrakt Brevveksling med samtidige Lærde og Samlere og var Medlem af en Række videnskabelige Selskaber. Paa Grundlag af Materiale i sin Samling har han saavel i danske som udenlandske Tidsskrifter udgivet et Antal, ofte illustrerede, mindre Afhandlinger med Beskrivelser af mange, hidtil ukendte Arter. Han optræder herved udelukkende som Amatør, men maa, som saadan, ganske sikkert siges at indtage en meget hæderlig Plads. D. i Kbh. — Gift 1756 Gertrude Sabina Troit, d. 1789.

R. H. S.

Litt.: „Vidensk. Medd. fra dsk. naturhist. Forening“ 1849; „Dsk. Saml.“ IV 1869; Gosch: „Danm. zool. Litl.“ II—III 1873—75; F. J. Møler: „Efterretn. om Fredensborg Slot“ 1880, S. 194; Brock: „Hist. Efterretninger om Rosenborg“ II 1882; C. H. Vogler i „Schaffhauser Neujaarsblätter 1898 und 1899“ 1899; „Berl. Tid.“ $\frac{1}{2}$ s. A.; Nekrologer i „Iris og Hebe“ 1808 I og „Lærde Tidender“ s. A.

Sperling, Otto ($\frac{29}{12}$ 1602— $\frac{25}{12}$ 1681), Læge, Botaniker. F. i Hamborg. Forældre: Rektor, Professor Poul S. og Anna Craneberg. Studerede i Greifswalde, Leyden og ved andre Universiteter, kom 1622 til Danmark, hvor han i Selskab med den velhavende Læge og Botaniker Jørgen Fuiren gjorde botaniske Rejser 1622—23. Senere sendtes han af sin Fader til Padua og var i

Italien 1624—28, ivrig drivende medicinske og botaniske Studier. Han blev Dr. med. i Padua 1627 og nedsatte sig derefter som Læge i Norge, først i Bergen, senere i Kria., hvor han gjorde Bekendtskab med Corfits Ulfeldt. Han rejste 1634 til Danmark og blev 1637 paa Corfits Ulfeldts Anbefaling af Christian IV udnævnt til Læge ved Børnehuset, n. A. tillige Leder af den kgl. botaniske Have ved Rosenborg og kgl. Botaniker. Hans Liv blev nøje knyttet til Corfits Ulfeldts. 1644 blev han afsat fra sine Embeder, siden igen taget til Naade af Christian IV, blev af Frederik III udnævnt til Hofmedikus, men blev draget med ind i Beskyldningerne mod Corfits Ulfeldt 1651 og forlod Danmark 1652. Han holdt trofast sammen med Ulfeldt og Leonora Christina, levede en halv Snes Aar som Læge i Hamborg, stadig i nøje Forbindelse med dem og blev af den Grund lokket ud af Hamborg og fængslet 1664. Han sad fængslet i Blaa-taarn, hvor han paa Tysk skrev en Skildring af sit Liv, og døde her. — Gift 1630 Margrethe Schwendi, d. 1654.

H. J.

Litt.: Selvbiografi ved Suhm i „Nye Saml.“ III 1794, ved Nyerup i Wolffs Journal s. A. I, ved Birket-Smith 1885, ved Gligas 1910 („Notes du voyage en Espagne“) og ved Brleger og Johnson 1920 („O. S.s Studenjahre“); „Nye dsk. Mag.“ III 1810; Wolffs Journal 1825 IV; Ingerslev: „Danm. Læger og Lægevesen“ I 1873; „Personalh. Tidsskr.“ I 1880; Warning i „Bot. Tidsskr.“ XII 1880—81; Fridericia i „Politiken“ $\frac{7}{4}$ 1885; Carl Christensen: „Den dsk. Botaniks Hist.“ 1924 ff. Iøvrig se Leonora Christina og Corfits Ulfeldt.

Sperling, Otto ($\frac{3}{1}$ 1634— $\frac{18}{3}$ 1715), Historiker. F. i Kria. Forældre: Lægen Otto S. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1652, studerede i Tyskland og blev Dr. juris 1674. Han stod i Forbindelse med sin fangne Fader og med Leonora Christina, med hvilken sidste han havde et vist litterært Samarbejde. Efter Rejser og lang Tids Ophold i Hamborg og efter Virksomhed som Lærer, Hofmester og Sagfører traadte han i dansk Tjeneste 1687 som Assessor i den Pinnebergske Overappellationsret. 1691 blev han historisk Professor ved Ridderakademiet i Kbh., afskedigedes herfra „foruden Ret og Aarsag“ 1697, beklædte atter denne Stilling fra 1701 til Akademiets Nedlæggelse 1710, havde derefter sin ganske utilstrækkelige Løn — 200 Rdl. — i Pension. „Har nogensinde en Videnskabsmands Liv været ført i Forsagelse, da har det visselig været hans“. Han var uhyre lærd, bestandig kundskabsøgende og udfoldede et vældigt Forfatterskab om historiske og arkæologiske Emner. Utrykt foreblev dog det allermeste af dette. Trykt foreligger bl. a. en Udgave af Absalons Testamente, i Haandskrift (paa det Kgl. Bibliotek) bl. a. et Værk i 8 Bind om Hamburgs Historie, endvidere 17 Kvantbind om de nordiske Oldsager, „et Ocean af Lærdom“. D. i Kbh. — Ugift.

H. Js.

Litt.: Werlauff: „Hist. Efterretninger om det store kgl. Bibli.“ 2. Udg. 1844, S. 78 ff., 112 f.; „Dsk. Saml.“ V 1869—70 og II 1 1871—72; Breve i „Dän. Bibl.“ VII 1745.

Spindler, Johanne Marie Christine (døbt 10/3 1781—12/5 1861), Skuespillerinde. F. i Kbh. Forældre: Hoboist Andreas Nick og Elisabeth Margarethe

Handsatter. Kom som Barn paa det Kgl. Teaters Balletskole, udførte forskellige Balletpartier og Børneroller i Skuespillet, indtil hun 15/4 1799 fik sin egentlige Debut som Emmy i Kotzebues „Falsk Undseelse“ og ved Teaterarets Udgang blev ansat som Skuespillerinde. Hendes livfulde og indtagende Personlighed skaffede hende hurtig en Mængde forskelligartede Opgaver, der strakte sig lige fra den muntre Subrette til den sentimentale Elskerinde. Nævnes kan Frederikke i „Epigrammet“, Grethe i „Frieren fra Landet“ og Inez i „Bonden som Dommer“. Det vakte derfor Forbavselse, at hun pludselig i Maj 1807 blev afskediget uden Pension. Grunden hertil staar uoplyst, men i 5 Aar tilhørte hun nu et Privatliv, om hvilket cronique scandaleuse vidste meget at berette. I Juni 1812 blev hun atter knyttet til Teatret og optraadte 1. Gang paa ny 21/9 i sin gamle Debutrolle Emmy. Da hun lidt efter lidt, om end med Besvær havde erobret sig en Plads i Repertoiret, udfoldede hun paa ny sit straalende Lune og vandt især 14/10 1813 en absolut Sejrr som Susanne i „Figaros Giftermaal“, men viste sig omtrent samtidig i Besiddelse af en mærkelig Forvandlingsevne, da hun fremstillede Birgitte i „Røverborgen“ med en fantastisk Gru, der fik Baggesen til at kalde hende „en kvindelig Caliban“. Desværre bragte de følgende Aar langtfra hendes Kunst nogen Fornyelse. Med Alderen blev hun stereotyp i sin Fremstilling, og de Løfter, hendes Spil i ældre Roller som Madam Warberger i „Jægerne“ gav, blev ikke opfyldte, da nye Talenter lagde Beslag paa Direktionens Interesse. Med Udgangen af Sæsonen 1828—29 blev Madam S. afskediget, og meget tyder ogsaa paa, at hun nu havde overlevet sig selv. Hendes Gratie havde Aarene udslettet, og hendes Stemme havde mistet sin fine Nuance. Som Therese i „Den unge hidsige Kone“ stod hun 8/5 1829 sidste Gang paa det Kgl. Teaters Scene og levede senere tilbage trukket og glemt. D. i Kbh. — Gift 1) 1800 Kopist, senere Amtsforvalter Johannes Melchior Lange. Ægteskabet opløst; han d. 1824. 2) 1811 vestindisk Købmand Simon Martin S., d. 1871.

Litt.: Overskou: „Den dsk. Skueplads“ III—IV 1860—62; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“

II 1889—96; Breve med Noter 1 R. Nøllendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ 1911.

Sponneck, Wilhelm Carl Eppingen, Rigs greve (10/2 1815—20/2 1888), Finans- og Statsmand. F. i Ringkøbing. Forældre: Herredsfoged, senere Stiftamtmand Rigs greve Marius Sabinus Wilhelm S. og Susanne Christine Trojel. Blev Student 1832, Cand. juris 1836, Auskultant i Generaltoldkammerkollegiet 1838. Efter en Rejse i Udlandet udgav han 1840 „Om Toldvæsen i Almindelighed og det danske Toldvæsen i Særdeleshed“ (2 Bd.), et selvstændigt og dygtigt Arbejde, der endnu delvis har Betydning; han forfægtede her det Frihandels synspunkt, han siden bevarerede. 1840 blev han konst. Kammersekretær, 1841 Kommitteret i Generaltoldkammeret, 1843 Deputeret i samme Kollegium og Chef for 1. Sektion (Kongerigets Toldvæsen); han var saaledes naaet til Toppen i sin Etat og havde betydelig Del i det frihandelsvenlige Toldlovsforslag af 1846. Politisk var S. oprindelig Helstatsmand, tilhørte med Bluhme, Bang og David Fønix-Klubben og interesserede sig mere for borgerlige end for politiske Fremskridt. Da Bardenfleth Marts 1848 forgæves søgte at danne et Overgangsministerium, tilbød han S. Finansministeriet; denne sluttede sig straks til den ny Regering under Moltke, var dens Kommissær ved de to sidste Stænderforsamlinger og blev Okt. kongevalgt Medlem af Rigsforsamlingen, var 1849—53 Folketingsmand for Ribe. Novb. 1848 indtraadte han som Finansminister i Novemberministeriet og beholdt Posten under de skiftende Regeringer til Dec. 1854. Hans Del i Styrelsen var i disse Aar overordentlig stor. I den almindelige Politik forfægtede han de første Aar modsat tidligere Ejderstaten; sammen med Madvig og Clausen var han en Tid, dog ret lukket, stemt for Slesvigs Deling, men forlod hurtig denne Plan og svingede fra 1851 mere og mere over til Helstaten. Hans Forbindelse med de nationalliberale havde altid været løs, og i Reaktionen efter 1850 var han blandt de ivrigste. Sammen med Clausen udarbejdede han det mæglende Notabelprojekt af 1851 („det S.ske Projekt“) og virkede for det paa en Rejse til Tyskland og Østrig, men da det faldt, tog han fast Stade i Helstatspolitikken. Under Ministerierne Bluhmes og Ørstedes Kamp med de nationalliberale var han en af de ledende og stod en Tid Bøndervennerne nær („med hvem det var lettere at regere“). Ogsaa da Ørsted aabent rejste Absolutismens Fane og fik hele Rigsdagen

med sig, stod S. forrest i Kampen; hans Udkast til Frd. af ²⁰/₇ 1854 var det sejrende, og han blev Regeringens Kommissær ved det foreløbige Rigsråd, men afgik med det øvrige Ministerium Dec. s. A. I sin Ledelse af Finansvæsenet indlagde S. sig som Minister overordentlige Fortjenester. 1850 ophævedes Toldgrænsen ved Kongeaa, 1853 ved Ejderen, Konsumtionsskatten afskaffedes, og Tariffen reformeredes. Ved Krigsskattepaalægget benyttedes for første Gang progressiv Skala, og en Indkomstskat efter lignende, engelsk Mønster søgtes forgæves gennemført, hvorved Begyndelsen gjordes til en Bevægelse, der fik en foreløbig Afslutning 1903. En Del ældre Skatter samledes i en Ligningsskat. Talloetteriet afskaffedes 1850, og Frimærker indførtes 1851, adskillige Lønningslove gaves. Haand i Haand hermed gik en fast og nøjesende Administration, der lagde Toldvæsenet i sikre Rammer. — Straks efter sin Afgang blev S. Generaltolddirektør og beklædte Embedet til 1863; han indlagde sig ogsaa her stor Fortjeneste, var ikke yndet, men agtet, udarbejdede Toldforslagene af 1857 og 1862 (Lov ¹/₇ 1863). Politisk stod han sin første Chef, Andrø, og de nationalliberale Ministre fjern, men traadte kun offentlig frem 1859, da han i en Pjece støttede de holstenske Krav om Selvstændighed. Sept. 1863 sendtes han med Kong Georg til Grækenland som politisk Raadgiver og opholdt sig der i to Aar, indtil hans Mission maatte anses for endt, og han efter Overenskomst mellem Kongen, de græske Partier og ham selv vendte tilbage til Danmark først i 1866. Man var her midt i Grundlovskampen, og der knyttedes talrige Kombinationer til S.s Navn. Sidst i Aug. 1866 opfordrede Grev Frijs ham til at indtræde som Krigs- og Marineminister, med Ekspektance paa Konsejlspræsidiat, hvilket S. afslog. Han lod sig s. A. vælge til Folketinget i Aalborg og sad der til 1869, men kom ikke til at spille nogen fremtrædende Rolle. Han nærede Mistillid til Frijs og var ikke tilbøjelig til at styrte ham paa Hærloven, idet han her støttede sig til Hoffets Uvillie mod Raasløff. Han nævnedes som Led i Kombinationer med Hall og Carlsen, og da Kongen efter Hærlovens Vedtagelse kom i Konflikt med Raasløff om et Par Generaler, opfordrede han ²²/₈ 1867 S. til at danne Regering, hvad denne lovede; Kongen foretrak dog at udsonne sig med Ministeriet. Efter 1869 stod S. udenfor Politik, billigede ikke Provisorierne og Kbh.s Befæstning og afsløg at lade sig opstille af Højre. 1868—73 var han Nationalbankdirektør og Bestyrelsesmedlem i Store nordiske, fra 1873 til sin Død Direktør i Handelsbanken, 1872 Formand for Møntkommissionerne. Som Ejer af Heselgaard Medlem af Kbh.s Amdsraad 1868—80. — S. var utvivlsomt en af

de allerførste danske Finansmænd i det 19. Aarh. og rager som Administrator højt i Vejret. Som Politiker var han Genstand for meget forskellig Bedømmelse, fra Forguldelse til bittert Had. Hans Svingninger i Forfatningsspørgsmaalet syntes ikke Almenheden tilstrækkelig motiverede; Sandheden var vistnok, at ogsaa i Politik var den reale, administrative Side den overvejende for ham, og at hans Tilknnytning til forskellige Ideer mere skyldtes Magthensynet end dyb Overbevisning. Han var personlig ærgerrig, uden Respekt for Folkeforsamlinger („der skulde lære at lyster“) og med et lynsnart Blik og en hensynsløs Villie, der, som han selv sagde, krævede Rum. D. i Kbh. — Gift 1841 Antoinette Siegfriede v. Lowzow, d. 1883. P. E.

Litt.: Slægt hos Lengnick og i Adelsaarbogen 1916; mødrene Slægt hos Lengnick, i Elvius: „Dsk. Præstehist.“ 1885—87, S. 316 og i Bidstrup: „Stamt. over Slægten Koefoed til Koefoedgaard“ 1887; Hustrus Slægt i Adelsaarbogen 1901, „Pers. Tidsskr.“ II 1881, „Slægten Lowzow“ 1887 og J. v. Lowzow: „Aufzeichnungen über die Familie der v. Lowzow“ 1890; Tscherning: „Belysning af de senere indre polit. Begivenheder og Tilstande“ 1854; „Ill. Tid.“ ³⁰/₈ 1863; O. Müller i „Hist. Tidsskr.“ III 6 1867—69; J. A. Hansen: „Vor Forfatnings Hist.“ 1868—76; Bille: „Tyve Aars Journalistik“ 1873—77; H. N. Clausen: „Optegnelser“ 1877; Madvig: „Livserindringer“ 1887, S. 95 ff., 146, 184 f., 196 ff., 347, 362 ff.; Rosenørn: „Løsrevne Blade“ 1888, S. 73; J. Michaelsen: „Fra mln Samtid“ I 1890, S. 112; Schleiden: „Erinnerungen eines Schleswig-Holsteiners“ 1890; Neergaard: „Under Jungrundloven“ 1892—1916; F. Jørgensen i „Tidsskr. f. Toldvæsen“ Maj 1899; Andrø: „Andrø og Fællesforfatningen“ 1903, S. 7; „C. G. Andrø“ III 1911, S. 255 og „Fru Andrøes polit. Dagbøger“ 1914—20; Bonnevie i „Maanedsskr. f. Toldv.“ ¹/₆, ¹/₂ og ¹/₃ 1908; W. Sponneck i „Berl. Tid.“ ²⁰/₂ 1913; Fr. Bajer: „Nordens, is. Danmarks Neutralitet under Krimkrigen“ 1914; „Tiden“ ¹⁶/₄ 1915; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 6, 39, 43 f., 46—59, 61—70, 72 f., 76 f., 127, 129—36, 140, 142, 144, 153 f., 157, 166, 328, II 1921, S. 9, 29, 77, 88, 134, 141 ff., 154, 221, 256, 271, 279, 308, III 1921, S. 10, 18, 24, 297, 359, 366, IV s. A., S. 11, 19, 26, 34, 37, 48 f., 54, 70 f., 73 ff., 86, 99 ff., 108 f., 112 f., 126, 129 f., 178, 227, 277, V 1923, S. 173 f., 179, 183, 226, 236, 248, 253 f.; A. S. Ørsted se Register til hans Skrifter ved H. Glarbo 1921; Nekrologer i „Nationaløk. Tidsskr.“ 1888 (af E. Elberling), „Tidsskr. f. Toldv.“ s. A. (af J. A. Walter), „Ill. Tid.“ ¹¹/₃ s. A. (af P. Hansen), „Nutiden“ ¹¹/₃ s. A., „Danmark“ 1889 (af Bille), „Nationaltid.“ ²⁹/₂ 1888, „Berl. Tid.“ s. D., „Morgenbl.“, „Dagbl.“ og „Politiken“ ¹/₃ s. A.

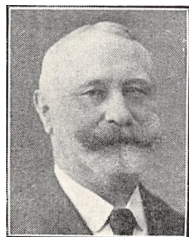
Sporon, Benjamin Georg (³/₆ 1741—²³/₃ 1796), Embedsmand, Synonymiker. F. i Køge. Forældre: Rektor Nicolai S. og Elisabeth Kirstine Holmer. Blev Student 1756, teologisk Kandidat 1763, underviste og drev sproglige og litterære Studier og optraadte som litterær Kritiker, ligesom han skrev Salmer. 1771 blev han Pagehovmester hos Enkedronningen, 1773 Informator for Kronprins Frederik, 1784 Gehejmekabinetsskretær m. m., men straks

efter afskediget af Kronprinsen og trak sig tilbage til Koldinghus, hvor han en Aar-række levede som Privatmand, til han 1793 blev Amtmand i Koldinghus Amt. 1775—92 udgav han sine 6 Smaahefter „Eenstyldige Danske Ords Bemærkelse, oplyst ved Betragtninger og Eksempler“ (ny Udg. ved L. Heiberg 1807), som paa sit Omraade er banebrydende, selv om Chr. Fleischer allerede tidligere (Sorøske Samlinger 1765) havde været inde paa saadanne Undersøgelser. Hertil kommer, at S. vel undertiden finder Betydningsforskelle, hvor der ingen er, men som Regel er baade hans Behandling af Ordrugen og hans Eksempler særdeles ædruelige, og hans Arbejde er baade selvstændigt og dygtigt, saa at store Partier af det er værdifulde og læselige endnu. Det maa beklages, at S.s ualmindelige Dygtighed ikke blev taget i Brug ved Videnskaberens Selskabs Ordbogsarbejde. D. paa Koldinghus. — Gift 1778 Beate Albertine Koefoed, d. 1843. M. K.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll og Hiort-Lorenzen: „Patr. Slægter“ III 1915 og Bidstrup: „Stamtavle over Familien Koefoed“ 1886; L. Heibergs Udg. af „Eenstyldige Ords Bemærkelse“ 1807; C. Molbech i „Nord. Tidsskr.“ I 1827, S. 576 ff.; „Hist. Tidsskr.“ III 5 1866—67 og V 2 1880—81; „Regeringsskiftet 1784“ 1888; N. P. Nielsen i „Østsjæll. Aarb.“ X 1910; Ellassen: „Kolding fra Middelalder til Nutid“ 1910, S. 423 og „Historiske Stræjftog“ 1924, S. 270; A. Friis: „Bernstorffske Pap.“ III 1913; Brev i „Dsk. Saml.“ IV 1868—69; Nekrolog i „Kbh.s Univ.-Journal“ IV 1796.

Sporon-Fiedler, Frederik (f. $\frac{11}{3}$ 1861), Politiker. F. i Kbh. Forældre: Justitiarius Frederik Julius Fiedler og Margrethe Albertine Charlotte Sporon. Sønnedatters Søn af B. G. Sporon (s. d.). Uddannedes ved Landvæsenet, var Forvalter paa Langeland 1880—81, gjorde Tjeneste som Løjtnant i Artilleriet, tog Landbrugseksamen 1885, var 1886—87 Forvalter paa Hverringe, 1889—1901 Forpagter af

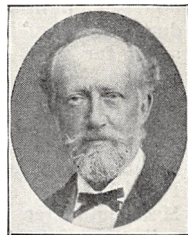

Bonderup ved Ringsted, købte 1900 Nordskov ved Ringe. I 8 Aar var han Medlem af Gestelev Sogneraad og har en Del andre Tilidshverv; ved Landmandsbankens Rekonstruktion 1923 blev han Medlem af Bankraadet. Politisk stod han 1894 paa Forligets Grund, men ønskede Venstre optaget i Regeringen; i de følgende Aar sympatiserede han med de otte og derefter de frikonservative og stillede sig 1906 mod Krabbe i Kalundborg som frikonservativ og moderat Frihandelsmand. 1909 og 1910 søgte han Valg i Ringsted mod Zahle, var 1910 paa Tale som Landstingsmand i Odense, stillede sig 1913 i Ærøskøbing mod Jørgen Frederiksen, valgtes sst. Jan. 1914 ved Suppleringsvalg og genvalgtes (fra 1918 ogsaa for

en Del af Fyn), til han 1924 trak sig tilbage. Han tilhørte i Tinget det konservative Folkeparti, stod W. Neergaard (s. d.) nær og var ivrig Forkæmper for det borgerlige Samarbejde (hans sidste Tale $\frac{22}{10}$ 1923). S.-F. er en rap, udoktrinær Agitator med forsorent-gemytligt Humør; i Tinget blev han ikke ledende, men bar en betydelig Del af Højres Udvalgsarbejde, var 1920—22 Medlem af Finansudvalget. Af hans mange Ordførerskaber for Partiet kan nævnes Sønerings- og Navigationsvæsenet (1914—15 og 1921—22), Værn for Dyr (1914—16; at han her ikke vilde forbyde Kupering af Heste, blev siden ofte bebrejdet ham), Margarine (1915—16), Husmandsbrug (1916—17, 1920—21), Kornlove (1916), Bortsalg af Jord (1917—18), Tyendelov (1917—18), Levnedsmiddellov (1919—20). Iøvrig havde Landbrugs- og Fiskeriforhold især hans Interesse; Ordskifte med Marott om Samfundets Ret til Jord $\frac{10}{3}$ 1916, med Gamborg om Landbrugsregnskaber 1919 og 1920. — Gift 1889 Anna Sofie Holm. P. E.

Litt.: Mødrene Slægt se B. G. Sporon; Hustrus Slægt se Chr. Holm, I, 1867; „Kalundborg Avis“ $\frac{11}{5}$ 1906; „Ærø Avis“ $\frac{10}{5}$ 1913, $\frac{28}{1}$ 1914, $\frac{19}{4}$ 1918, $\frac{11}{3}$ 1921; „Svendborg Amtstid.“ $\frac{31}{1}$ 1914; „Fædrelandet“ $\frac{8}{6}$ s. A.; „Berl. Tid.“ $\frac{22}{3}$ 1923.

Stadfeldt, Asger Snebjørn Nicolai ($\frac{21}{3}$ 1830— $\frac{12}{12}$ 1896), Læge, Akkuchør. F. i Kbh. Forældre: Overretsassessor Andreas Bay S. og Henriette Marie Saterup. Blev Student 1847, deltog i Krigen 1848 og blev Cand. med. 1854. Han uddannede sig dels paa Frederiks Hospital, hvor han var Reservemedikus 1859—61, dels ved Fødselsstiftelsen, hvor han var Underakkuchør 1863—66. 1857 havde han disputeret og havde gjort flere Studierejser til Udlandet for at studere Obstetrik. Efter Konkurrence med F. Howitz blev han 1867 Lektor i Fødselsvidenskab og Overakkuchør, var i denne Egenskab ogsaa Forstander for Jordmoderskolen. 1869 blev han Prof. ordinarus. Næsten som den første indførte S. Antiseptikken i Fødselshjælpen og befriede derved sin Anstalt for den Svøbe, som Barselfeberen dengang var. 1876 kunde han — ved en Kongres i Brüssel — fremlægge sine ypperlige Resultater, og hans Foredrag: „Les maternités, leur organisation et administration etc.“, hvori en Statistik fra Kbh.s Stiftelse, fik overordentlig Betydning for Antiseptikkens Fremgang. Sin mangesidige Virksomhed passede S. med stor Dygtighed og Samvittighedsfuldhed og ledede Arbejdet i Stiftelsen med Fasthed og Autoritet. Han fulgte sin Videnskabs Fremskridt, men indførte Forbedringer med Besindighed. S. var en dygtig og praktisk

Akkuchør og en meget samvittighedsfuld men ikke inciterende Lærer. Saavel for Jordemødre som for Læger har han udgivet gode Lærebøger; den sidste „Fødselsens og Barselsengens Patologi“, sammen med E. Ingerslev (1889). Desuden har han skrevet mange kasuistiske og kritiske Afhandlinger, saaledes om partus præmaturus artificialis, ni snævre Bækkeners Historie etc. (Ugeskrift for Læger 1870) og et historisk Arbejde 1887: „Kbh.s Fødselsstiftelse som Humanitets- og Undervisningsanstalt 1787—1887“. Det lykkedes S. faa Aar før sin Død at faa oprettet en lille gynækologisk Afdeling ved Fødselsstiftelsen, af hvilken Undervisningen ogsaa høstede Gavn. D. i Kbh. — Gift 1864 Kirstine Abelone Andersen, d. 1889. F. L.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“ og Schmidt: „Stamt. over N. Brocks og L. Bredals Slægt“ 1891; Selybiografi i Univ. Progr. Okt. 1857; Jul. Petersen i „Ill. Tid.“ 1918; 1892; Nic. Holm: „Glade Aar“ 1915; Kaarsberg: „Memoirer“ 1921; Dan. Jacobson: „Jeg husker“ 1923; Nekrologer i „Hospitaletid.“ 1896 (af V. Esnmann), „Bibl. f. Læger“ 1897 (af E. A. Tscherning), „Ugeskr. f. Læger“ 1886, „Tidsskr. f. Jordemødre“ s. A., „Politiken“ 1912 s. A. og „Husmoderens Blad“ s. A. (af Gordon Norrie).

Staffeldt, Adolph Wilhelm Schack von (28/3 1769—29/12 1826), Forfatter. F. i Gartz, Rygen. Forældre: Major Agatus Ludvig v.

S. og Maria Regina v. Klingen. Tilhører en gammel pommersk Adelsslægt. Kom paa Kadetakademiet (1778) og afgik herfra som Fændrik (1786). Han fremtraadte 1789 i den danske Litteratur med to heftige Indlæg mod Tyskeriet i Danmark, det ene af mere personlig

Art, det andet et anonymt Indlæg mod Fru Friederike Bruns „Ausrufungen“ i Fejden om Baggesens Opera „Holger Danske“. Samtidig lod han sine første danske Vers trykke i Tidsskrifter, bl. a. „Samleren“ (fra 1788). Hans patriotiske Iver for Danmark var blevet vakt af Werner Abrahamson, hans Lærer i Historie og Dansk. Militærlivet tiltalte ham ikke, men et Stipendium gjorde det muligt for ham i Göttingen (1791—93) at studere Arkæologi og Statsvidenskab under Heyne og Schlözer. Her traf han ogsaa Bürger og skrev tyske Digte til hans „Musen-Almanack“. 1795—99 foretog han ved A. P. Bernstorffs Hjælp en stor Rejse gennem Tyskland, Italien, Schweiz, Frankrig og Holland. I sine Rejsedagbøger, førte paa Tysk, er han begejstret for Revolutionens Frihedsideer, haaner Middelalderen og Kattolicismen, priser Klopstock fremfor Goethe og sværmer med Tidens Panteisme. Hjemkommen blev han 1807 Assessor i Økonomi- og Kommercekollegiet. Fra 1807 var han Hofkavaler, til han 1810 blev Amtmand i

Cismar, fra 1813 over Gottorp Amt og fra 1814 tillige Overdirektør for Staden Slesvig. Hans overvældende Embedsforretninger i Forbindelse med skuffede Forhaabninger som Digter, medfødt Melankoli samt Sygdom ældede ham tidlig. Han gjorde Indtryk af „en udbrændt Vulkan, en Askehob efter et dejligt Baal“. Han døde, kun omgivet af udeltagende Tjenestefolk. Til dansk Litteratur er han især knyttet ved sine to Digt-samlinger „Digte“ (1804), udgivet Aaret efter Oehlenschlägers „Digte“ og bevidst rivaliserende med disse, og „Nye Digte“ (1808). — S. er mindst interessant, naar han med Goethe og Oehlenschläger som Mønstre skriver Ballader og Romancer; flere af disse er dog blevet alment kendte gennem Læsebøgerne, bl. a. „Trubaduren“ og „Kong Frode og Gubben“. Sit originaleste naar han som Lyriker og Tankedigter i store naturfilosofiske Fantasier og Idédigte som „Til Naturen“, „Til Naturkraften“, „Platonismus“, „Kunstnerlængsel“, „Forvandlinger“, „Blomsten“ og det store centrale Digt „Det Eene“, eller i Kærlighedsdigte som „Lina“, en Idyl i det elegiske Versemaal med indflettede Sonetter, „Lillas Minde“, „Under Lillas Vinduer“, „Til en natlig Sangerinde“, eller endelig i personlige Bekendelser og Refleksioner som „Indvielsen“, „Til Phantasien“, „Til Hjertet“, „Til Musen“, „Den unge Digtters Klage“, „Camoens“, „Det højere Liv“ o. s. v. — Sammen med Hauch er S. vor Litteraturs egentlige Romantiker. Følelsen for Livets Døbelthed, Modsetningen mellem „den ideale Sfære“ og „Jord-sfæren“, giver hans Stemning dens Grundpræg af Længsel, dens „mystisk-dybe Sværmeri“. Aandshistorisk tilhører han den romantiske Naturfilosofi, dog saaledes at hans Digtning med dens „Stænk af Platonisme, Spinozisme og Brunonianisme“ bag om Schelling og Steffens har direkte Forbindelse med de Kilder, hvoraf den tyske og danske Romantik er fremgaaet. Med Rette har S. hævdet sin aandelige Selvstændighed overfor Oehlenschlägers Ungdomsromantik („Digterløfte“). I Poesien betegner hans Indsats den universelle Lyrik overfor Oehlenschlägers græsk-nordiske Epik. Han mangler vel i Almindelighed Evne til kunstnerisk Fortætning, og det er hans tragiske Skæbne, at han skrev i et Sprog, der ikke var hans Modersmaal og som han derfor ikke fuldtud behersker. Men med mindre Digte som „I Høsten“, „Aftenhøjtid“, „Aftenrøden“ har han naaet den rene lyriske Tone. Hans Digte er udgivet af Liebenberg, der ogsaa har meddelt hans Rejsedagbøger i „Samlinger til S. S. Levnet“ (1846—51). — Ugift. O. F.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“ og „Haandb. over den ikke-nat. Adel“ 1917, i Bobé: „Reventl. Papirer“ VII 1906 og i „Nationaltid.“ 23/12 1921; Molbech: „Analekter“ 1846 og „Digteren A. W. S. S.“ 1851; F. L. Liebenberg: „Samlinger til S. S. Levnet“ 1846

—51; C. Mourier: „Bidrag til Kundskaab osv.“ 1851; H. C. Ørsted i „Hist.-biogr. Særl.“ 1851, S. 379; Arentzen: „Dagesen og Oehlenschläger“ 1870—78; G. Brandes: „Saml. Skr.“ i 1899 (fra 1882); Palleske i „Euphorion“ VI 1899; Bobé: „Frederikke Brun“ 1910; J. Precht: „Der Einflus Glordano Brunos auf A. W. S. v. S.“ 1916; Brevé i Østs „Materialier“ 1835, S. 287 f., oveenn. Værk af Liebenberg, „Brevé til og fra Inge-mann“ 1879 og ved Bobé i „Pers. Tidsskr.“ V 5 1908.

Stage, Ulrica Augusta (¹⁷/₃ 1816—⁴/₃ 1894), Operasangerinde. F. i Kbh. Forældre: Kon-torchef Johannes Michael Koefoed og Frede-rikke Jochumine Rosen.

Debiterede ¹⁰/₅ 1834 paa det Kgl. Teater som Co-lette i „Jeannot og Colin“, ansattes 1836 som Prøveskuespillerinde og blev 1838 kgl. Skuespil-lerinde. Hun anvendtes oprindelig især i Synge-spillene, i hvilke hendes smukke, bøjelige og bløde Sangstemme gjorde fortræffelig Fyldest, var iøvrig stærkt interesseret i Sangkunsten og ofrede i de følgende Aar et betydeligt Arbejde paa at uddanne sin Stemme, saaledes studerede hun 1839—40 hos Mad. Bishop og naaede herefter at optræde i saa fordringsfulde Partier som Susanne i „Figaros Bryllup“ og Zerlina i „Don Juan“. Med Understøttelse af Teatret tog hun Sommeren 1845 Undervisning hos Garcia i Paris og sang herefter med megen Virtuositet bl. a. Rosina i „Barberen i Sevilla“. Den lovende Kunstnerbane, hun saaledes var i Færd med at betræde, blev imidlertid pludselig afbrudt; ved Udgangen af Sæsonen 1846—47 afskedigedes hun efter Ansøgning paa Grund af en Halslidelse; det er blevet antydet (Aumont), at hendes Stemme var blevet overanstrengt ved Garcias Undervisning. Hun optraadte sidste Gang ¹⁰/₅ 1847 som Juliane i „Røverborgen“. D. i Kbh. — Gift 1836 Skuespilleren Gottlob S. (s. d.), d. 1845.

E. A.

Litt.: Overskou: „Den dsk. Skueplads“ V 1864.

Stage, Carl Frederik Gottlob (²/₁₁ 1805—²⁰/₆ 1892), Skibsreder. F. i Kbh. Forældre: Skibskaptajn Georg Gottlob S. og Henriette Pauline Rose. Halvbroder til Gottlob S. (s. d.).

Kom allerede før Konfirmationen til Søs med det Skib, hans Fader førte, han erhvervede sig hurtig indgaende Kendskab til alle Søfartsforhold og vandt Anseelse som en dygtig Navigator. Han fik derfor ogsaa som ganske ung betroet Førerskabet først for mindre, senere for større Skibe. Oprindelig ganske

uformuende lagde han som Skibsfører under flere heldige Rejser ved sin Dygtighed og Paalidelighed Grunden til sin senere betydelige Formue, af hvilken han altid var villig til at yde Støtte til almene handels-maritime Interesser. Til Minde om sin eneste Søn, Georg, der som ganske ung var død af Brystsyge, oprettede han 1882 Stiftelsen „Georg S.s Minde“, som doteredes med en betydelig Kapital; for en Del af denne uskaffedes det velkendte private Skoleskib „Georg S.“ til Uddannelse af unge Mennesker til Koffardilaaden. I det hele taget var S. meget godgørende og hjælpsom, især overfor Sømænd. Han var en meget virksom Mand med mange Tillidshverv. Tidlig knyttedes han til Em. Z. Svitzers Bjergnings-Entreprise, og i en Aarrække var han Kommitteret (Direktør) i det kgl. oktr. Sø-Assurance-Kompagni. Han var en varm Patriot, hvad han viste i Gerningen bl. a., da han straks ved Krigens Udbrud 1848 meldte sig til Tjeneste og derefter i alle tre Krigsaar førte Kanonbaade paa Øst- og Vestkysten af Slesvig uden herfor at ville modtage noget Vederlag af Staten. D. paa Tjørnely ved Skovshoved. — Gift 1857 Dorothea Marie Engelsted, d. 1904. C. T.

Litt.: Hustrus Slægt se Sophus Engelsted; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ²⁰/₆ 1892 og „Politiken“ ³⁰/₆ s. A.

Stage, Georg Gottlob (f. ⁵/₂ 1839), Læge. F. i Kbh. Forældre: Skuespiller Gottlob S. (s. d.) og Hustru (s. d.). Blev Student 1856, Cand. med. 1863, Kandidat ved Frederiks Hospital og Fødselsstiftelsen og fik 1865 Universitetets Guldmedaille for en Afhandling om Uroskopian. 1868 disputerede han („Undersøgelser ang. Børselfeber i Danmark udenfor Kbh.“) og studerede 1869—71 Børnesygdomme i Udlandet, især i Wien. Han praktiserede derefter som Børnelæge i Kbh. og nød megen Tillid, blev ogsaa Læge ved Børnehospitalets 2. Poliklinik og gjorde sig fortjent ved Udgivelsen af en for sin Tid udmærket og livlig skrevet Række Forelæsninger om „Smaa børns Ernæring og Pleje“ (1876; 2. Udg. 1881). 1889—1919 var han 1. Læge ved Statens Livsforsikringsanstalt. — Gift 1) 1872 Marie Sauerländer, d. 1888. 2) 1889 Emilie Christiane Lemvig. F. L.

Litt.: 2. Hustrus Slægt se A. C. Lemvig-Müller; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1868; sst. April 1865, S. 107; „Berl. Tid.“ ⁵/₂ 1919.

Stage, Johan Adolph Gottlob (³¹/₃ 1791—³/₁₀ 1845), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Skibskaptajn Georg Gottlob S. og Anna Bølette Rose. Tog 1810 1. Del af dansk-juridisk Eksamen, ansattes som Skriver i Rentekamret, senere som Kopist i Politiretten

og blev ved sin indtagende Personlighed en meget yndet Akør ved Datidens dramatiske Selskaber. Dette blev Anledningen til, at Teaterchefen Holstein tilbød at ansætte ham som Skuespiller ved det Kgl. Teater uden foregaaende Debut. I Aug. 1815 blev han kgl. Skuespiller. Han havde et heldigt scenisk Ydre, en ægte Kavalier, men hans første Rolle Frontin i

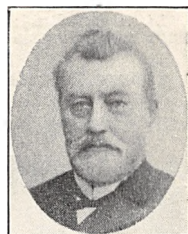

Syngestykket „Nonnerne“ ^{10/11} 1815 klædte ham ikke, da han som Sanger nærmest var Dilettant. Heldigere var han som Balduin i „Korsridderne“, og lidt efter lidt vandt han ved Lune og Elskværdighed en Position, blev især en ypperlig Fremstillere i Komædien som Bonvivant og Kavalier, spillede Roller som Faukland i „Østergade og Vestergade“, Rinville i „Den første Kærlighed“, Prinsregenten i „Kean“ og Fouché i „Michel Perrin“, hvor han fik Anvendelse for sin verdensmandsmæssige Holdning. Selv om Ryge skulde have Ret, naar han frakender S. Fantasi og paastaar, at hans sceniske Præstationer er „alt for tydelige Kopier“, har han dog været en af Teatrets mest anvendte og yndede Kunstnere, der baade ejede friskt og skælmsk Lune, Ironi og fornem Fremtræden. Han spillede endvidere Roller som Den letsindige Løgner hos Goldoni, kolorerede holbergske Typer som Jens Olsen og Dr. Bonifacius i „Barselstuen“, Niels Vognmand i „Det lykkelige Skibbrud“, fremdeles Jean de France, Petronius i „Den vægelsindede“, Lord Elford i „Den sorte Domino“, Brienne i „Amors Genistreger“, Jacob i „Sparekassen“, Kong Philip i „Farinelli“, Aanden i „Hamlet“. Han blev som Karakterfremstillere tit Teatret til uvurderlig Nytte — hans Specialitet var mærkelig nok fulde Mænd og Matroser — og hans elskværdige Personlighed vandt ham Sympati. Han blev Regissør ved Teatret 1828, Instruktør 1835. Om hans Kvalifikationer til disse to Embeder lyder Datidens Dom forskelligartet. Han døde pludselig paa Gaden i Kbh. — Gift 1836 Augusta Koefoed (s. d.), d. 1894. C. Bs.

Litt.: Ryge: „Kritisk Sammenligning osv.“ 1832, S. 35 ff.; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ IV—V 1862—64 og „Af mit Liv“ ved R. Neiiendam 1915—16; Jubeludg. af Holbergs Komædier III 1888; Bournonville: „Efterl. Skr.“ 1891, S. 108 f.; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; R. Neiiendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ 1912 og i „Teatret“ 1915; Brev i „Af Jonas Collins Pap.“ 1871.

Stallknecht, Jørgen Caius (^{28/11} 1829—^{1/7} 1906), Maskinfabrikant. F. i Horsens. Forældre: Guldsmed Ulrik S. og Oline Emilie Thostrup. Faderen anlagde 1840 et Jernstøberi i Horsens, hvor Sønnen kom i Lære.

Efter Læretiden fortsattes Uddannelsen i Kbh. og ved Rejser i Udlandet, hvorefter han 1858 overtog Faderens Virksomhed. Denne udvidedes med et Maskinværksted, der, da Landbruget netop paa denne Tid havde Brug for mange nye Maskiner og Redskaber, særlig tilvirkede Landbrugsmaskiner. Efterhaanden udvidedes Virksomheden til ogsaa at omfatte Fabrikation af Symaskiner (1872) og Cykler (1891). S.s Virksomhed var efterhaanden blevet en af de største i Horsens, og hans borgerlige Anseelse øgedes i tilsvarende Grad, saaledes at han fik forskellige Tillidshverv, var saaledes 1860—77 og 1882—88 Medlem af Byraadet. Forretningen indehaves 1906—17 af Sønnen Fritz S. (f. 1870) og gik derefter ud af Familiens Besiddelse. D. i Horsens. — Gift 1861 Sophie Elisabeth Monberg, d. 1896. P. P. S.

Litt.: A. Bauer: „Jydske Haandværkere og Fabrikanter“ 1893; „Ill. Tid.“ ^{3/12} 1899; „Horsens Avis“ ^{28/11} 1899; „Dsk. Handeltid.“ ^{2/12} s. A.; Nøkkrologer i „Horsens Avis“ ^{7/7} og ^{6/7} 1906; „Horsens Folkebl.“ ^{7/7} s. A. og (af J. Byskov) i „Nationaltid.“ ^{7/7} s. A.

Stamm, Robert Hutzen (f. ^{8/4} 1877), Zoolog. F. i Kbh. Forældre: Skoleinspektør Christian Hutzen S. og Laura Ida Hansen. Viste allerede i Skoletiden særlige Evner for Naturhistorie, bl. a. for Indsamling og Præparering af Insekter og Bløddyr; blev Student 1895 og Mag. scient. i Zoologi 1901; s. A. ansattes han som Assistent ved Universitetets histologiske Laboratorium, der var grundlagt af R. S.

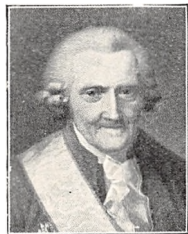

Bergh (s. d.), hos hvem han allerede et Par Aar havde været Privatassistent. Da Bergh 1903 trak sig tilbage, blev S. den faktiske Leder af Laboratoriet og holdt de dertil knyttede Kursus i Histologi og Embryologi, men først 1908 blev hans Stilling selvstændig, idet han udnævntes til Docent i de nævnte Fag. Da S. overtog Laboratoriet, var det kun i sin Vorden, men med stor Energi har han udviklet det og navnlig fremstillet et stort Materiale af Præparater og Billeder og samlet et udmærket Haandbibliotek; han har her haft dog Nytte af sin Færdighed i den mikroskopiske og fotografiske Teknik og af sit Kendskab til den zoologiske Litteratur og dens Historie. Foruden mange Artikler i Leksika har han bl. a. skrevet om Muskernes Befæstelse til det ydre Skelet hos Leddyrene (1904) og om Sidekirtlerne hos Skovspidsmusen; fra 1920 er han Redaktør

af „Dansk ornitologisk Forenings Tidsskrift“ og fra 1906 Medlem af Udvalget for Naturfredning. — Ugift. S. D.

Litt.: Sv. Dahl: „Bibl. zool. Dan. 1876—1906“ 1910; S. P. Cortsen: „Studenterne fra 1895“ 1921.

Stampe, Henrik (²⁸/₁ 1713—¹⁰/₇; 1789), Retskyndig. F. i Hammer ved Nørresundby. Forældre: Provst Jens S. og Christiane Amalie

Thestrup. Blev Student 1728, tog 1729 den filosofiske Eksamen og Graden som Baccalaureus, Cand. theol. 1731, udgav som Alumnus paa Valkendorfs Kollegium 1732 Dissertationerne „De generatione insectorum“ og „De sensationibus & præcipue de erroribus circa sensa-

tiones committi solitis illorumq; origine“ (I—II), 1732 Dekanus paa Regensen, 1733 Konrektor ved Aalborg Skole, Magister 1735, foretog 1737—39 en videnskabelig Udenlandsrejse til Marburg, hvor han hørte og omgikkes Chr. Wolf og J. U. Cramer, til Paris, England og Skotland, deltog sammen med P. Kofod Ancher, N. Horrebow, P. Wartberg, I. A. Cold og B. Møllmann 1740 i Konkurrencen om det ved Andreas Hojers Død 1739 ledigblevne juridiske Professorat — ved sin Konkurrenceafhandling „De testamentis“ (1740) erhvervede S. samtidig den juridiske Doktorgrad — blev, da Ancher gik af med Sejren, 1741 Professor i Filosofi, holdt efter sin Velynder J. L. Holsteins Raad tillige med stort Held juridiske Forelæsninger, blev 1743 Medlem af det juridiske Fakultet, s. A. Medlem af Konsistorium, 1751 Holbergs Efterfølger som Universitetets Kvæstor, 1753 Professor juris, men blev s. D. udnævnt til Generalprokurør, af hvilken Grund hans Forelæsninger blev besørgede af B. G. v. Obelitz; som Kvæstor afgik S. 1784, som Professor 1785. I sin Egenskab af Generalprokurør indtraadte S. som Medlem af Kancellikollegiet og Højesteret. Ved Siden af sin øvrige Virksomhed havde S. bestridt en Række andre Hverv, saaledes udnævntes han 1746 til Assessor i Overadmiralitetstretten, 1748—53 Generalauditor ved Søetaten, Medlem af forskellige Kommissioner, bl. a. 1742 af den til Udarbejdelse af en ny almindelig Lovbog nedsatte samt af Revisionskommissionen af 1755, 1749 Kommissarius i Sagen vedrørende Grænsespørgsmaalene mellem Sverige og Norge. S.'s Stilling som Generalprokurør medførte, at han maatte tiltræde en Række Kommissioner, Kommissorier o. l.; 1762 valgtes han til Direktør i det kgl. oktr. Søassurancekompagni, 1767 fik han Sæde i Landvæsenskommissionen, 1768 i Landvæsenskollegiet, han var bl. m. a. Medlem af Kommissionen i Processen mod Struensee

og Brandt og skal have affattet Dommen over Struensee, 1773 Medlem af Kommissionen om Oprettelse af den almindelige Enkaskasse, Medlem af Overskattedirektionen af 1777, 1782—83 Medlem af Overdirektionen for den kgl. oktr. Bank. Struensee synes at have været S. ret velvillig stemt, og de Fremskridt, der skyldtes Struensees Reformiver, fandt ogsaa efter Struensees Fald en Forsvarer i S. Over O. Guldbergs Regimente følte S. sig vistnok efterhaanden skuffet; han blev indviet i Kronprins Frederiks Planer og 1784 udnævnt til Statsminister, men kunde paa Grund af Alder og Svagelighed ikke i dette Embede virke med samme Kraft og Energi som i sine tidligere Stillinger. A. Hojer, P. Kofod Ancher og S. er de største Navne i 18. Aarh.s danske Jurisprudens; S. var ikke — iøvrig heller ikke i sine forskellige Embeder — en Initiativets Mand som Hojer, og han stod som Teoretiker ikke Maal med Ancher, men han var sin Tids ypperste Praktiker, og han har som saadan afsat dybe Spor i Retsvidenskabens Historie. Som Filosof og Rets-tænkter udgik han fra Wolf, og ihvorvel han som de fleste af sin Samtid var en overbevisningsro Tilhænger af Enevælden, havde han som Wolf et klart Blik for de Hensyn, der skyldtes Statens Borgere; Kongens Opgave var at drage lige Omsorg for alle sine Undersaatter og skaffe dem alle lige Sikkerhed for deres Liv og øvrige Velfærd; mod al Vilkaarlighed maatte Statsborgerne sikres. Med megen Styrke værgede S. Domstolens Uafhængighed af Administrationen; blandt S.s mange førstjenstfulde Gerninger er denne en af de mest førstjenstfulde. Ogsaa i Arbejdet for Bondestandens Emancipation tog S. virksom Del, og han var en ivrig Talsmand for Næringsfrihed og Modstander af Lavsvæsen og Købstadprivilegier; hans „Tanker om Laugene og Laugs-Artiklerne i Almindelighed“ udgaves som Særtryk 1794. Blandt de Love, der saa Lyset efter S.s Foranstaltning, kan fremhæves Fr. af ⁹/₁₀ 1753 om Hasardspil, den berømte Fr. af ¹⁴/₅ 1754 om Aager og Kredit til umyndige og Fr. ⁸/₄ 1768 om beneficium inventarii, Love, der alle har spillet en betydelig Rolle i dansk-norsk Retsliv. At han som Kriminalist hylkede Tidens strenge Af-skrækkelsesteori, kan ikke vække Forundring. 1782 udgav Lauritz Nørregaard S.s og Sevels „Svar paa nogle Spørgsmaal til det juridiske Fakultet i Kiøbenhavn“, og efter S.s Død udkom hans „Erklæringer, Breve, Forestillinger, General-Prokureur-Embedet vedkommende“ (I—VI 1793—1807. Udg. af J. L. Rottbøll, med Sagregister af L. Fogtmann), et af dansk Retsvidenskabss klassiske Værker, og saa godt som det eneste af Fortidens Arbejder, hvilket A. S. Ørsted skylder en Del af sin juridiske Dannelse. Ikke af Betydning for Udviklingen af den

videnskabelige Erkendelsesteori, men baaret af Skarpsind, Retsind og et sundt og forstandigt praktisk Syn. I „Nye Danske Magasin“ II (1806), S. 65—116, meddelte Abraham Kall en „Undersøgning af Finnmarkens gamle og itzige Tilstand, Indvaanere og Grændser, og den deraf hængende Danmarks eller Sverrigs Rettighed dertil“; efter Kalls Udsagn er det S., som „med dette Arbejde skal have ført Pennen“. Som Menneske var S. en human og elskværdig Personlighed. En Del af sin efterladte Formue legerede S. Universitetet og forskellige Universitetsinstitutioner; det S.'ske Rejsestipendium har paa sin Maade ikke uvæsentligt bidraget til Fremme af Retsvidenskabens Studium i Danmark. D. i Kbh. — Gift 1) 1753 Christine Elisabeth v. Kløcker, d. 1761. 2) 1776 Margrethe Elisabeth Klinggraff, f. Grøn, d. 1798.

Fz. D.

Litt.: Slægt i Giessing: „Dsk. Jubellærere“ III 1786, hos Lengnick, i „S.-Slægtens Hist. fra Middelalderen til vor Tid“ 1866, H. A. Møller: „Stamt. over Slægterne S. og Thestrup“ 1910, Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“, „Fra Himmerland og Kjær Herred“ IV 1915, Adelsaarboogen 1920 og (ved Bekkett) i „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Nysø); 1. Hustrus Slægt se Abraham Kløcker; Selvbioграфи i „Pers. Tidsskr.“ VIII 3 1924; Büsching: „Nachrichten“ I 1754, S. 426 ff.; Jac. Baden: „Laudatio H. de S.“ 1789; Bærens i „Jurid. Lommebog“ 1796, S. 26 f.; Suhm: „Saml. Skr.“ X 1797, S. 29 f.; „Hist. Tidsskr.“ III 5 1866 —67; E. Holm: „Om det Syn paa Kongemagt osv.“ 1883, S. 91 og „Dann.-Norges Hist.“ III—VII 1897—1909; A. D. Jørgensen: „Regeringsskiftet 1784“ 1888; Deuntzer: „H. S.“ 1891; Brev i „Pers. Tidsskr.“ III 1 1892.

Stampe (Bendix), Rigmor, Baronesse (⁷/₁₂ 1850—⁹/₃ 1923), Forfatterinde, Filantrop. F. paa Kristinelund ved Præstø. Forældre:

Lensbaron Henrik S. og Jonna Drewsen. Boede med sine Forældre 1876—79 paa Nysø og var tidlig stærkt interesseret i sociale Spørgsmaal. Hun og hendes Søstre, især Astrid (s. d.), oprettede for deres Lompenge et Bibliotek for Omegnens Beboere og holdt ugentlige Fore-

drag om almeninteressante Emner. Siden bosat i Kbh. kastede Fru S. sig over Arbejde for Børn, fik 1891 Kbh.s Legepladsforening oprettet og var dens Formand til 1921. Faa Aar efter stiftedes Udvalget for danske Skolebørns Fælleslege, i hvis Ledelse Fru S. tog Del i mange Aar; endnu senere grundede hun Børnenes Billedindsamling. 1898—1903 var hun Redaktør af „Kvindernes Blad“. Hun udgav tre kunst- og litteraturhistoriske Bøger, „Carlo Dalgas“ (1901), „Erindringer om Thorvaldsen“ (1912, efter Bedstemoderens Optegnelser) og „H. C. Andersen og hans nærmeste Omgivelser“ (1918), der alle vidner om sin og indtrængende Vurderingssevne og menneskelig Forstaaelse. D. i

Kbh. — Gift 1879 Komponisten Victor Bendix (s. d.). Ægteskabet opløst 1906. P. E.

Litt.: Slægt se Henrik S.; mødrene Slægt se Chr. Drewsen; Nekrologer i „Politiken“ ¹¹/₃ 1923, „B. T.“ (af Houmark) ¹²/₃ s. A., „Dagens Nyh.“ (af Karin Michaëlis) ²¹/₃ s. A., „Tidens Kvinder“ (af Karen S. Bendix) ²²/₃ s. A. og „III. Tid.“ (af Soph. Michaëlis) ²⁵/₃ s. A.

Stampe (Feddersen), Astrid, Baronesse (f. ¹⁹/₁₂ 1852), Kvindepolitiker. F. paa Kristinelund ved Præstø. Forældre: Lensbaron Henrik S. og Jonna Drewsen. Boede 1876—81 paa Nysø og tog Del i Søsteren Rigmors (s. d.) filantropiske Arbejde. 1883 blev hun Medlem af Bestyrelsen for „Dansk Kvindesamfund“ og var indenfor dette Forkæmper for at rejse Kravet om fulde borgerlige Rettigheder for

Kvinden, ligesom hun i Ægteskabet vilde vidtgaende økonomisk Selvstændighed for denne. Hun udtraadte imidlertid 1887 af Bestyrelsen, og Foreningen tog i de følgende Aar ikke Kampen op for fuld borgerlig Ligestilling. Mens Fru S.s Mand var Amtmand i Ringkøbing 1895—1903, var hun Formand for den lokale Kvindeforening og tog som saadan 1898—99 Del i Debatten om Lov om gifte Kvinders Formueforhold, som hun ønskede betydelig udvidet. 1903 forflyttedes Ægtefællen til Nykøbing F., og Fru S. tog derefter atter ledende Del i Kvindesamfundets Styre. Paa Mødet i Kbh. 1904 fik hun vedtaget, at Foreningen dannede sit eget Valgretsudvalg og dermed traadte aktivt ind i Kampen for borgerlige Rettigheder; hun var 1904—09 Næstformand, 1913—18 Formand for Samfundet, som hun saaledes ledede ved den ny Grundlovs Vedtagelse. Hun har udgivet flere Pjecer om Kvindesag og andre sociale Forhold, bl. a. „Kvindesagen“ (1887, 1907), „Kan Kvindesagen og Sædeligheds-sagen skilles ad?“ (1888), „Frue og Frøken“ (1911), den puristiske „Vort modersmaal“ (1912) og „Dansk navneskik“ (1914). Fru S. maa betegnes som en af Kvindesagens mest maalbevidste og repræsentative Forkæmpere i Danmark. — Gift 1881 Stiftamtmand Gustav Hakon Valdemar Feddersen, d. 1912.

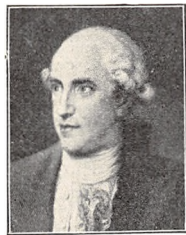
P. E.

Litt.: Slægt se Henrik S.; mødrene Slægt se Chr. Drewsen; Ægtefællens Slægt se Arthur Feddersen; G. Lemche: „Dsk. Kvindesamfundets Historie“ 1912 og i „Kvinden og Samfundet“ ¹⁵/₉ 1913; sst. ³⁰/₉ 1918.

Stangeland, Karin Michaëlis, se Michaëlis, Karin.

Stanley, Carl Frederik (1738—⁹/₃ 1813), Billedhugger. F. i Westminster, England. Forældre: Billedhugger S. C. S. (s. d.) og Magdalene Margrethe Lindemann. Kom 1746 til Kbh, kom paa Akademiet som en

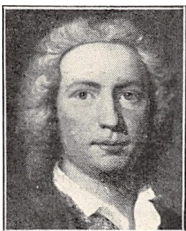
af dets første Elever og vandt 1758 den store Guldmedaille, 1759 rejste han med Kongens Støtte til Paris (her paavirket af Pajou) og senere til Rom, vendte 1766 tilbage, blev agreeret, men først 1777 Medlem af Akademiet paa den senere i Porcelænsindustrien ofte anvendte Statuette „Kærlighed til Fædrelandet“; s. A. naturaliseredes han og var 1778—1810

Professor. Han beskæftigedes meget med Arbejder paa Kristiansborg og paa Marmorkirken (Portalens Kapitæler) og er desuden kendt for Dronning Louises Sarkofag og Gravmalerne over Otto Thott 1789 (Sorø), Wedell-Frijs (Hammel), Kirketerp (Hobro), Prædikestolsrelieffet i Garnisons Kirke, en Pan til Dronninggaard (1775). Af Portrætfremstillinger er hans mest kendte Kunstmuseets Relief af hans Stiftdatter Maria Martin og Busterne af C. J. Berger, Johs. Ewald (1784) og Juliane Marie (1776, Frederiksberg). Han arbejdede ogsaa meget med Billedskæring af Møbler til Kristiansborg. Endelig udførte han en Mængde Tegninger af Scener med mange Mennesker, saasom „Slaget ved Mantinea“ (Paris 1760), „Emilius Paulus' Triumftog“ og flere Scener fra Kongens Hyldest efter Struensees Fald og fra Slotsbranden (Frederiksberg). — S. var en højt begavet og karakterfuld Kunstner, med stor dekorativ Sans, en fremragende Elev af den gryende Klassicisme. Han levede under meget slette økonomiske Forhold og gjorde 1786 Opbud. D. i Kbh. — Gift 1769 Marie Adrienne Courtonne, Enke efter en Martin. Ægteskabet opløst 1791; hun d. 1825. O. A.

Litt.: Hennings: „Essai osv.“ 1778, S. 138 ff. og „Der Musaget“ 3. Stk. 1798; „Alm. dsk. Bibl.“ 1778, Febr.; Jonge: „Kbh.s Beskr.“ 1783; Thiele: „Kunstakademiet“ 1860, S. 66, 120 og „Thorvaldens Biografi“ II 1852, S. 41; Fernow: „Carstens“ 1867, S. 64, 202; „Hist. Tidsskr.“ IV 4 1873—74; Meier: „Fredensborg“ 1880; „Tidsskr. f. Kunstindustri“ IX 1893; Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ V 1902, S. 259; Oppermann: „Kunsten i Danmark under Frederik V og Christian VII“ 1906; „Pers. Tidsskr.“ V 6 1909; Vilh. Lorenzen: „Roskilde Domkirke“ 1924.

Stanley, Simon Carl (¹²/₁₂ 1703—¹⁷/₂ 1761), Billedhugger. F. i Kbh. af engelske Forældre. Kom i Lære hos J. C. Sturmberg og bistod bl. a. med Epitafiet i Roskilde over O. Krabbe (to af Englene er af ham). Han rejste senere (Flandern og Holland) og arbejdede paa egen Haand i England, til han 1746 kaldtes hjem for at anvendes ved Flaaden,

fik fast Aarpenge og blev Hofbilledhugger (1755). Af hans Arbejder nævnes en „Vertumnus, Pomona og Amor“ (Kunstmuseet); en „Venus, Adonis og Amor“ i Fredensborg Marmorhave er medtaget af Tiden; „Gany-med“ (1752) var hans akademiske Medlemsarbejde, omtrent samtidig udførte han et Epitafium i Sorterup Kirke, 1754 Hofmans i Nebsager K., 1756 den smukke „Diana“ (næppe et Billede af Dronning Louise) og 1760 „Ceres“ til Fredensborg. Ogsaa med kunstindustrielle Arbejder var han stærkt beskæftiget; han lavede Stukarbejder til Lofter, Kakkellovne, Billedrammer (Pilobilledet af Frederik V paa Valdemars Slot (1751)), Spisesalen i Christian VII.s Palæ (i Forstaaelse med Jardin) og mange Modeller for Fourniers Porcelænsfabrik. S. var en overmaade fintfølede Kunstner. Ved sit lange Englandsophold var han forblevet uberørt af den tyske Rokoko-stils Dominering herhjemme, og han bevarede Følelsen for en renere og mere elegant Stil, hvilket kom ham tilgode, efterhaanden som Nyklassicismen holdt sit Indtog her. S. var en i Kunsthistorien meget bevandret Mand, en stor Musikven og en fortræffelig Oversætter; „Fabler for det smukke Køn“ (1760) forsynede han selv med stukne Illustrationer. D. i Kbh. — Gift 1) ca. 1730 Anna Allen, d. ca. 1735. 2) 1737 Magdalene Margrethe Lindemann, d. 1763. O. A.

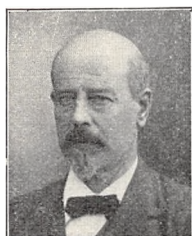
Litt.: Büsching: „Nachrichten“ 1754—58 I, S. 527, II, S. 50, III, S. 193 ff.; Hennings: „Essai osv.“ 1778, S. 79; Thiele: „Kunstakademiet“ 1860, S. 64—66; „Industriforen. Maanedsskr.“ 1878, S. 19; Meier: „Fredensborg“ 1880; Oppermann: „Kunsten i Danmark under Frederik V og Christian VII“ 1906; „Pers. Tidsskr.“ V 6 1909; Viet. P. Christensen i „Kunstmuseets Aarskr.“ 1919; Bokkenheuser: „Klubliv“ 1923.

Starck, Johan Friedrich Christian Ekhardt (²²/₁ 1799—⁹/₁ 1873), Kirurg. F. i Rostock. Fader: Vognmand, Gartner Christian Joachim Hinrich S. Kom 1819 til Kbh. som Barbersvend, fik 1823 Ret til at holde Barberstue i 3 Aar og tog 1826 Eksamen ved Kirurgisk Akademi. 1828—32 var han paa Studierejse i Udlandet, uddannede sig bl. a. hos den berømte Kirurg Dieffenbach i Berlin, hvem han assisterede, og som omtaler S. anerkendende for Punktighed og Færdighed. Samtidig med Medicinen studerede S. paa Rejsen ogsaa Botanik. Efter Hjemkomsten var han Reservekirurg ved Akademiet til 1842 og ved Frederiks Hospital 1832—34. 1834 blev han karakteriseret Regimentskirurg. 1841 blev han Dr. med. i sin Fødeby. S. var den første danske Kirurg, der havde erhvervet sig grundig Indsigt og praktisk Dygtighed i Udførelsen af plastiske Operationer, og han havde en ikke ringe Virksomhed paa dette Felt. Ogsaa Tenotomier udførte han vistnok som den første herhjemme. Flere af hans sjældnere Operationer er beskrevne af andre, et paatænkt større Arbejde om hans operative Virksom-

hed blev ikke realiseret. I sine sidste Aar levede han ganske tilbagetrukket og glemte. Sin Formue testamenterede han til Rejsestipendier for medicinske studerende. D. i Kbh. — Ugift. F. L.

Litt.: Nekrolog i „Berl. Tid.“ 11/1 1873.

Stareke, Carl Nicolai (f. 29/3 1858), Filosof. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Carl Anton Frederik S. og Anna Noline Hansen. Blev Student 1876, tog 1881 Magisterkonferens i Filosofi med Etik og Metafysik som Hovedinteresse, blev 1883 Dr. phil. ved en Afhandling om L. Feuerbach og virkede derefter som Privatdocent og Lærer i Kbh. Bestemmende for hans senere Virksomhed som Filosof, Skolemand og Politiker blev hans

udpræget idealistiske Samfundsofattelse, der hviler paa Tillid til Harmonien mellem Individets Interesser og Ordenen i Samfundet. Hans første Skrifter, den indenfor Nutidens Sociologi meget ansete Studie „Die primitive Familie“ (1888), „Etikens teoretiske Grundlag“ (1889) og „Skepticismen“ (1890) behandler fortrinsvis etiske Emner paa Grundlag af Psykologi, Sociologi og Historie. Han lægger Hovedvægten paa, at det etiske Sindelag, Modtagelighed for Agtelse og Foragt, er udviklet indenfor Samfundslivet, og at Udviklingen fra det primitive til de højt civiliserede Samfund gennem den stigende Indsigt i, hvad der bør være Genstand for Agtelse eller Foragt, medfører, at Autoriteten mere og mere lægges over i Individets egen Samvittighed. I „Samvittighedslivet. En Fremstilling af Principerne for menneskeligt Samfundsliv“ (I—III 1894—97) skrev han en Etik paa dette Grundlag. I 1899 fik han Støtte af et ret betydeligt Antal Mænd til at realisere sin Idé om en mere tidssvarende Skoleundervisning: i „Det danske Selskabs Skole“, der med S. som Bestyrer virkede indtil 1911, skulde det tørre og skeletagtige i Skolelivet afløses af et friskere og mere umiddelbart Samarbejde mellem Lærere og Elever. Hovedmidlerne hertil var en herhjemme eksempelvis Frihed for Lektielesning, idet alt Arbejde skulde gøres i Timerne og derved blive mere levende; endvidere Ophævelse af al Tvang, Udvidelse af Elevernes „Ret“ overfor Lærerne, endelig et virksomt Samarbejde mellem Bestyrer og Lærere for at fremme disse Idéer. Efter denne Skoleperiode optog S. igen sin litterære Virksomhed, skrev „Frimureriet, dets Oprindelse og Udvikling“ (1911), „Personlighedens Moral og de moralske Problemer i Nutiden“ (1912), „Det økonomiske Livs Hovedlove“ s. A., „Jordskyld“ (1914), „Lærebog i Pædagogik“ og „Verdenskrigen“ s. A. Begrebet „Ret-

færdighed“ træder i disse Aar i Forgrunden som etisk Hovedbegreb. Uden egentlig at slutte sig til Retsmoralen (S. Christensen, Dam og Lambek) i dens Udformning af Ejendomsretten som Grundlag for Samfundsordenen, ser han i Staten et blot og bart Værn for Retten, men hans Definition af „Ret“ ligger ikke helt klar. Derimod har han gjort et stort praktisk Arbejde for Georgeismen, især ved Artikler, Taler og Pjecer. Han var Formand for Henry George Foreningens Kbh.s Kreds 1913—16, og det er væsentligst ham, som har opageret Retsforbundet som politisk Faktor. Som Politiker tilhørte han oprindeligt Venstre, var 1894—95 ledende Senior i Studenterforeningen, valgt af Partiet Centrum, og stillede sig forgæves til Folketinget 1898 i Kbh.s 2. Kreds. Ved Dannelsen af det radikale Venstre 1905 fulgte han dette Parti, men fjernede sig snart fra det, dels fordi han stod Socialdemokraterne mere og mere fjernt, dels fordi han efter Afgivelsen af Forsvarskommissionens Betænkning 1903 nægtede at gaa med til det radikale Afrustningsforslag. I „Lige Ret for alle“ (1909) kæmpede han for Venstres Samling, udttraadte derefter af det radikale Parti og stillede sig 1909 til Folketinget i Fakse som Fælleskandidat for begge Venstregrupper, men faldt, modarbejdet af de Radikale. 1913 valgtes han i Faaborg, ligeledes som Fælleskandidat, og gik i Valggruppe med Venstre, idet han i Skattespørgsmaal forbeholdt sig sin Frihed. April 1914 indmeldte han sig dog i Venstre, men han fik ikke nogen fremskudt Plads i Tinget. Mærkes kan hans Tale mod Forholdstalsvalg 29/6 1913 og hans Modstand mod de vestindiske Øers Salg 1916. 1918 søgte han ikke Genvalg, brød Januar 1922 med Venstre og opstilledes 1924 i Svendborg Amt af Retsforbundet. — Under Kampen om det ved Høfdings Afgang 1915 og alter ved A. Thomsens Død ledige Professorat i Filosofi, som han overtog efter Konkurrence 1916, blev hans Kvalifikationer fra flere Sider Genstand for voldsom Kritik, der udartede til Agitation i Dagspressen og fortsattes en Tid endnu efter Udgivelsen af hans „Psykologi“ 1916 (ny gennemset Udg. 1918). Hans senere Skrifter er „Formel Logik“ (1917), „Typer af den filosofiske Tænkning Historie“ (1918), „Videnskaben og Kulturudviklingen i det 19. Aarh.“ (1919), „Den sociale Uro og den evige Fred“ (1920), „Baruch de Spinoza“ (1921), „Røveri og Erhverv“ (1923). S.s Skrifter indeholder en betydelig Kundskabsfyldte paa Etikens og Sociologiens Omraader og en ret stor dialektisk Evne til at se Problemerne fra flere Sider. Ved Aarhundredets Begyndelse vilde man have betragtet ham som selvskrævet til et filosofisk Professorat. Men nægtes kan det ikke, at hans Fremstillingsform bærer Præg af Rastløshed og virker trættende ved sin abstrakt farveløse og oratoriske Vid-

løftighed. Og den yngre Slægts Krav om at faa en Repræsentant, der stod de sidste Aar-tiers nyskabende Arbejde i de forskellige filosofiske Discipliner nærmere, var næppe helt uberetiget. — Gift 1882 Charlotte Cathrine Lorenzen.

J. C. K.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1884; sst. Apr. 1880, S. 98 f; Erindringer i „Tiden“ ²¹/₅ 1915; P. Munch i „Studenterbogen“ 1896, S. 254 ff.; „Politikeren“ og „Vort Land“ ⁴/₄ 1898; „Østsjæll. Folkebl.“ ²³/₂₀ ³/₅, ¹/₅, ¹⁵/₅, ¹⁵/₅, ²⁰/₅, ²³/₅, ²⁵/₅, ²⁷/₅, ²⁸/₅ 1909; „Ringsted Folketid.“ ⁴/₁₀ s. A.; „Det disk. Selsk. Skole“ 1909; „Tiden“ ²³/₂ 1913 og ²¹/₄ 1916; S. Berthelsen i „Ret“ Sept. 1913; Univ. Aarb. 1914—15 S. 567 ff.; „Folkeskolen“ ²⁰/₈ 1914; Sev. Christensen i „Ret“ 1916; Næsgaard, „S.s Psykologi“ 1916, i „Studium“ ¹/₁₁ og ⁸/₁₁ s. A. og „S.s Forsvar“ 1917; „Nationaltid.“ ¹⁰/₁₀, ¹⁸/₁₀, ¹⁹/₁₀, ²⁰/₁₀, ²¹/₁₀ 1916; W. Johannsen i „Berl. Tid.“ ¹⁰/₁₀ s. A.; Alfr. Lehmann i „Politikeren“ ²⁰/₁₀ s. A.; C. N. Starcke: „Kritiken af min Psykologi“ s. A. og i „Berl. Tid.“ ¹⁴/₈ s. A.; Tidens Tegn“ ¹⁵/₁₀ s. A.; J. F. Jørgensen i „Spectator“ ¹⁵/₄ s. A.; „Faaborg Folketid.“ ²⁹/₁ 1918; Har. Nielsen: „Usurpatoren“ 1922, S. 123 f.; „Berl. Tid.“ ³¹/₁ s. A.; „Landmands-tid.“ ⁸/₄ s. A.; Aage Nielsen i „Politikeren“ ²²/₂ s. A.

Stauning, Thorvald August Marinus (f. ²⁰/₁₀ 1873), Politiker. F. i Kbh. Forældre: Karetmagersvend Peter August S. og Caroline Hansen. Blev i Ti-aarsalderen Bydreng, uddannedes senere som Cigarsorterer og blev allerede 1895 Medlem af Bestyrelsen for Fagets Fagforening, hvis Formand han var 1896—1908. 1896—1910 redigerede han Tobaksarbejderforbundets Fagblad, 1897—1905 de

samvirkende Fagforbunds Medlemsblad „Samarbejdet“ og 1905—10 de danske Fagbladets Fælleskorrespondance; 1897—1916 og 1920—24 var han endvidere Medarbejder ved „Social-Demokraten“. ²⁰/₁₀ 1898 valgtes han til Kasserer i Socialdemokratiske Forbund, viste i denne Stilling under P. Knudsens Ledelse snart ualmindelige Evner som Organisator og fungerede i Praktis ogsaa som Sekretær. Under Knudsens Sygdom tilrettelagde han Arbejdet ved Kongressen i Odense 1908, og da Knudsen 1909 var blevet Borgmester, valgtes S. ⁹/₁ n. A. til hans Efterfølger som Formand. Han havde 1901 og 1903 stillet sig til Folketinget i Fakse og blev efter ihærdig Gennemgøitering af Kredsen valgt 1906, genvælgtes til 1918, da han overgik til Kbh.listen. Han var i Tinget de første Aar bl. a. Ordfører for Skolebespisningsloven og Lov om udenlandske Arbejdere, tog Del i Toldebatten og talte Landarbejdernes Sag. 1910 valgtes han til Rigsdagsgruppens Formand, og han, der ogsaa var Medlem af Forretningsudvalget for Arbejdernes Fællesorganisation og for de samvirkende Fagforbund, var nu Midtfigur i sit Partis Styre; 1913 kom han yderligere ind i Borgerrepræsentationen og var 1919—24 dens Formand. Udpræget Ev-

ne til at organisere, stor Arbejdskraft og -villie og ikke mindst en vis rolig, robust Brede og optimistisk Sikkerhed, der skaber Tillid, underbyggede S.s stærke Stilling i Socialdemokratiet. Han tog de følgende Aar Del i Behandlingen af store sociale Lovforslag som Sygekassesagen (1912—14) og blev mere og mere Partiets Førstemand i al Forhandling. Han afslog Juni 1913 at danne Ministerium, men stod i stadig Rapport til Zahles Regering og spillede under Krigen en betydelig Rolle baade i Rigsdagspolitikken indtil og i det internationale Socialdemokratiske Bestræbelser for at lette Folkenes Kaar og skabe Fred; de yderliggaaende Elementer indenfor dansk Socialdemokrati rettede da ogsaa med Forkærlighed deres Skyts mod ham. ³⁰/₆ 1916 indtraadte han som Kontrolminister i Ministeriet; han afslog Højres Angreb Juni 1917 i Anledning af Stockholm-Kongressen og blev siddende, da de to andre Kontrolministre afgik Jan. 1918; ¹⁸/₁₁ s. A. overtog han Ledelsen af de under Indenrigsministeriet sorterende sociale Sager, og ved denne Begyndelse til det senere Socialministerium knyttedes radikal og socialdemokratisk Politik tættere sammen i Tiden, til Ministeriets Afgang ²⁹/₃ 1920. S. gennemførte i denne Periode bl. a. Lov om Arbejdsløshedsunderstøttelse (1918) og om 8-Timers Arbejdsdag i Døgnvirksomheder, medens andre Forslag, som Lærlingelov og Natarbejde i Bagerier, ikke blev færdige. Fra 1920 var S. sit Partis politiske Ordfører og tog ledende Del i dets Opposition og Forhandling, bl. a. i Spørgsmaalene om Kriseværn, Importregulering, Landmandsbank og Valuta; 1923—24 var han Medlem af Grønlandsdelegationen og har sammen med J. C. Christensen Hovedansvaret for den Juni 1924 godkendte Overenskomst med Norge. ²³/₄ 1924 dannede han efter Folketingsvalget den første socialdemokratiske Regering og overtog selv det nyorganiserede Erhvervsministerium, hvorunder Øjeblikkets Hovedspørgsmaal Valutaen væsentlig sorterede. Saavel i Ministeriets Program (³⁰/₄) som senere, bl. a. i Fredericia ⁷/₈ og i Nytaarsudtalelsen ³¹/₁₂, har S. erklæret at ville føre ikke en ensidig Klassepolitik, men en Politik for hele Folket, og hævdet ikke at tro paa Spring i Udviklingen. De vigtigste Mærkepæle i Ministeriets Historie har hidtil været Vedtagelsen af Valutalovene Dec. 1924, der skete med Tilslutning af Venstre mod Højre, og Lockouten April—Juni 1925, da en Modsætning mellem Socialdemokratiets faglige og politiske Taktik gav sig tydelige Udslag i en Strid mellem S. og Lyngsø. Ministeriets paatænkte Provisorium af ⁷/₆ om Arbejdets Genoptagelse gav Anledning til heftige Stormløb fra Oppositionens Side. — Gift 1) 1898 Anna Jensen, d. 1921. 2) 1922 Olga Kofod Hansen. P. E.

Litt.: Erindringer i „Sydsjæll. Soc.-Dem.“ 2; 1924; „Østsjæll. Folkebl.“ 20/6 1910; „Journalisten“ 1/10 1912; „Tiden“ 18/4 1913; „Valg-Dagen“ (Fakse-Kredsen) 20/5 s. A.; „Politiken“ 11/6 1914, 26/10 1923, 13/4 1924; „Soc.-Dem.“ 2/2 1916, 1/10 s. A., 15/6 1917; 16/6 s. A., 11-13/4 1921, 10/4 s. A.; 26/10 1923, 27/10 s. A., 24/4 1924; „Nationaltid.“ 15/6, 19/6, 11/7 1917; „Aarboeg f. Rigsdagssamlingen 1916—17“, S. 24—35; „Solidaritets“ 18/11 1918; „B. T.“ 26/10 1923, 15/4 1924; „Klokken 5“ 19/10 1923; „Sorø Amtstid.“ 17/8 s. A.; Wiinblad og Alsing Andersen; „Det dsk. Socialdemokratis Hist.“ I 1921, S. 122—27, 131, 142, 224, 238, 248, 258, 264 ff., 268 f., 282 f., 327, 329 ff.; H. P. Hanssen: „Fra Krigstiden“ II 1924, S. 78.

Steen, Adolph (7/10 1816—10/6 1886), Matematiker, Politiker. F. i Kbh. Forældre: Fuldmægtig ved Søetatens Proviantgaard Adam

Reutz S. og Dorothea Marie Langeland. Blev Student 1834, tog 1835 2. Eksamen, blev 1839 Cand. polyt. (som Mekaniker), var 1842—45 Repetent i Matematik ved Polyteknisk Læreanstalt under Ramus. 1843 kom han ind paa Borchs Kollegium, hvor han snart knyttedes til en Kreds Alumner.

bl. a. Peter Faber. Han blev Lærer ved Mariboos og Friis' Realskoler. 1845 tog han Doktorgraden ved Afhandlingen: „De vi et natura infinitis mathematici“. 1846—47 var han paa en Stipendiarejse til Ulandet, særlig Paris. Efter Hjemkomsten virkede han som Privatdocent og blev af Ramus indstillet til Lærer i Matematik for Kemikerne. Da Holten blev foretrukken, aabnedes han en voldsom Polemik mod Læreanstaltens Styre. 1848—49 deltog han i Kriegen som frivillig Sekondløjtnant. Derpaa afløste han Holten i nævnte Stilling ved Læreanstalten, blev 1857 fast Docent og Medlem af Styret og fortsatte sin Undervisning dér indtil 1885, fra 1861 i Egenskab af Professor i Matematik ved Universitetet, hvor han blev Jürgensens Efterfølger. 1869 blev han Medlem af Konsistorium, 1854—63 Lærer ved den militære Højskole, 1855 Medlem af Eksamenkommissionen for Landinspektør og Førstmænd (til henh. 1862 og 1863), 1875—86 Formand for Undervisningsinspektionen for de lærde Skoler og højere Realskoler. — Sin store Arbejdsevne og Forretningsdygtighed gav S. først og fremmest som Indsats i den matematiske Undervisning lige fra Skolen til Universitetet. Dels ved sin omhyggelige Fremstilling støttet af velvalgte Øvelseseksempler, dels ved den Energi, hvormed han som Eksaminator stillede Krav til eksakt og grundig Tilegnelse af Stoffet, skabte han en Standard for Matematikundervisningen i Landet, som var af stor Betydning for den følgende Tid. Denne Tradition fæstnede han gennem en lang Række Lærebøger. Som Videnskabsmand gav han sig i lang Tid især af med Differentiallignin-

gers Integration. Mange af hans Afhandlinger fremkom i „Tidsskrift for Matematik“, i hvis Stiftelse (1859) han havde stor Del. Iøvrig var han den første til at indføre adskilligt nyt Stof i Universitetsforelæsningerne (Trekantskoordinater, Projektivgeometri, partielle Differentialligninger, Elementerne af Funktionsteorien). Ogsaa udenfor Matematikundervisningen efterlod hans Energi og praktiske Dygtighed sig stærke Spor, f. Eks. i Styret af Polyteknisk Læreanstalt og Universitetet, fra 1857 som Medstifter af „Bikuben“ og fra 1864 i „Nye danske Brandforsikringselskab“. Den ny Undervisningsplan for Skolerne i Loven af 1871 har baade Lys- og Skyggesider, som skyldes hans Indflydelse. Hans polemiske Evner gav sig (1860) et karakteristisk Udslag i et Angreb paa Filosofen Rasmus Nielsens Fremstilling af Infinitesimalregnings Principper. Som Politiker (Folketingsmand for Kbh.s 6. Kreds 1854—58 og 1864—69, for Slagelse 1849—52) og Borgerrepræsentant (1858—61) blev han ved sin polemiske Kraft en frygtet Modstander samtidig med, at hans Arbejdsdygtighed fik Anerkendelse. D. i Kbh. — Gift 1853 Anna Arctander, d. 1897. P. H.

Litt.: Om mødrene Slægt se Bokkenheuser: „I gamle længst —“ 1919; Hustrus Slægt i Arnesen og Breder: „Stamt. over Familierne Breder m. fl.“ 1876; Selvbiografi i Univ. Progr. ved Reform.fest 1845; Barfoed: „Dsk. Rigsdagskalender“ 1856; „Morgenbl.“ 28/11, 3/12 1875; „Fædrelandet“ 11/1, 17/1, 24/1, 26/1, 5/2, 8/2 1876; Neergaard: „Under Junigrundloven“ I 1892; Lund: „Studentereforeningens Hist.“ II 1898; H. G. Zeuthen i „Nyt Tidsskr. f. Mat.“ A. 1899; N. Nielsen: „Matematikken i Danm. 1801—1908“ 1910; „Tiden“ 6/10 1916; „A. P. Kriegers Dagb.“ V 1923, S. 194; Brev i „Af J. A. Hansens efterl. Pap.“ 1878—79, S. 23; Nekrologer i „Tidsskr. f. Mat.“ 1886 (af H. G. Zeuthen), „ill. Tid.“ 19/9 s. A. (af Hertzprung), „Nutiden“ s. A., „Politiken“ 11/9 s. A., „Nationaltid.“ 10/9 s. A., „Berl. Tid.“ 10/9 og 15/9 s. A. og „Danmark“ 1887.

Steenberg, Andreas Sophus Schack (f. 10/12 1854), Biblioteksmand. F. i Hamborg. Forældre: Postmester Niels Daniel Gustav Schack S. og Magdalene Margrethe Dorothea Hemmert. Blev Student 1873, Cand. polit. 1877 og tog 1880 partiel Eksamen i Naturfag ved Polyteknisk Læreanstalt. S. A. blev han Lærer ved Ribe Katedralskole og n. A. Adjunkt ved Horsens lærde Skole, 1903 Overlærer sst. Han var Medlem af Horsens Byraad (Venstre) 1894—1903 og af Skanderborg Amtsskoleraad 1901—10. S. var allerede tidlig interesseret i Folkeoplysning, var bl. a. Formand for en Arbejderundervisning i Horsens, og førtes herved ind paa at beskæftige sig med Folkebibliotekerne, der dengang de fleste Steder var stagnerede

og kun virkede for de ubemidlede Klasser. Fra Begyndelsen af 90'erne tager S. under Paavirkning af den engelsk-amerikanske Biblioteksbevægelse et systematisk Arbejde op for Bibliotekssagens Fremme og berejser i de følgende Aar Landet for at agitere for Oprettelsen af Biblioteker, og 1899 ned-sættes en Komité til Understøttelse af Folkebogsamlinger (fra 1909 Statens Bogsamlingskomité) med S. og A. P. Weis (s. d.) som Medlemmer. Agitationsarbejdet fortsattes nu med forøget Kraft, 1900 udgav S. „Folkebogsamlinger, deres Historie og Indretning“, som fik megen Betydning som Lærebog for Folkebiblioteksledere, og hvori der for første Gang paa Dansk gives en Fremstilling af den amerikanske Bibliotekstekniks Metoder, som han yderligere studerede under et Ophold i Amerika 1902. Ogsaa for Oprettelse af Børnebogsamlinger var han virksom og udgav 1905 en Bog derom („Skolen og Bøgerne“); s. A. var han Medstifter af Foreningen Danmarks Folkebogsamlinger, der fra 1906 udgav „Bogsamlingsbladet“ og blev et Bindeled mellem de mange nyoprettede Biblioteker. Da Arbejdet lagde mere og mere Beslag paa S., tog han 1909 sin Afsked som Overlærer og blev samtidig Chef for et af Statens Bogsamlingskomité oprettet Kontor i Kbh. samt Ministeriets Konsulent i Bogsamlingsager. Han var saaledes blevet den officielle Leder af Statens Virksomhed for Folkebibliotekerne, og det følgende Tiaar bragte adskillige Fremskridt: en stærk Stigning i Tilskuddene til Bibliotekerne, Oprettelse af de første Centralbiblioteker, Udgivelse af forskellige tekniske Hjælpebidler, Afholdelse af Kursus for Bibliotekarere m. m. Da Biblioteksloven af 5/3 1920 vedtoges, var dette et Udtryk for Resultatet af S.s Virksomhed; han deltog i Forberedelserne til den, men var paa Grund af Sygdom traadt tilbage fra det daglige Arbejde; 1920 tog han sin Afsked. S. ydede sin egentlige Indsats i de Aar, da han uden væsentlig Støtte fra nogen Side førte Bibliotekssagen frem mod Kulde og Lunkenhed og skabte Hovedtrækkene af en moderne Organisation paa dette Omraade; ogsaa i Sverige og Finland har hans Arbejde haft Betydning. Hans Begejstring og agitatoriske Fynd undlod ikke at gøre sin Virkning, selv om de Resultater, han i Begyndelsen naaede, ofte var smaa; han ejer Pædagogens Evne til stadig uden at trættes at gentage sin Belæring. Efter sin Afgang har S. vendt sig mod andre Sider af Folkeoplysningsarbejdet, især Studiekredsbevægelsen (fra 1918 Formand for Danmarks Studiekredsforening). — Gift 1880 Laura Emilie S.

S. D.

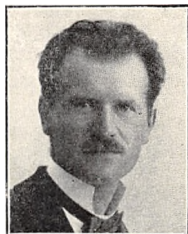
Litt.: Erindringer i „Bogens Verden“ 1922—24; M. Jepsen i „Folkelesning“ 17/8 1902; „Arbejdsvennen“ 16/6 1912; „Forsens Folkebl.“ 15/12 1914; „Bogsamlingsbl.“ 16/12 s. A.; „Viborg Stiftstid.“ s. D.; „Kbh.“ s. D.; „Aarhus Amts-

tid.“ 18/12 s. A. (af E. Fog); „Politiken“ 2/8 1917; „Bogens Verden“ Apr. 1920 (af H. O. Lange) og Nov.—Dec. 1924 (af J. Høstrup); „Fyns Tid.“ 16/12 s. A.; „Kbh.“ s. D.; „Politiken“ s. D.

Steenberg, Carl Marinus (f. 24/11 1882), Zoolog. F. i Vester Brønderslev. Forældre: Gartner Johannes S. og Hansine Bach. Blev Student 1902 og tog 1909 Magisterkonferens i Zoologi. Saavel i sin Studietid som senere underviste han ved forskellige Skoler og Kursus; endvidere ansattes han 1908 som Assistent ved Universitetets histologisk-embryologiske Laboratorium og 1923 som Lektor i Zoologi — sammenlignende Anatomi — ved Universitetet. Hans Speciale er Molluskerne, og paa dette Omraade har han, ved sin ualmindelige Dygtighed til under stærk Forstørrelse at dissekere meget smaa Former, udført et allerede meget betydeligt videnskabeligt Arbejde; foruden „Anatomie des Clausilies danoises“ (1914) har han saaledes fuldendt et stort Arbejde om Pappesneglernes Anatomi, der 1925 er antaget som Doktor-disputats. I „Danmarks Fauna“ har han endvidere udgivet en fortræffelig Bearbejdelse af Landsneglene, og som Bidrag til et stort Værk om Furesøen, behandlet dennes Molluskfauna (1917). Endelig har han, foruden flere mindre Arbejder, udgivet en særdeles indgaaende anatomisk Beskrivelse af visse Fluere, af Slægten Phronia, hvis Larver danner sig et ejendommeligt Hus. — Gift 1919 Johanne Agnes Møller. R. H. S.

Litt.: „Lærerne og Samfundet“ IV 1914, S. 156; „Berl. Tid.“ 30/5 1923.

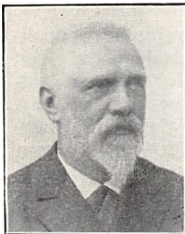
Steenberg, Julius August (f. 2/6 1830—20/10 1911), Operasanger, Komponist. F. i Viby ved Aarhus. Forældre: Sognepræst Jacob S. og Cathrine Svane-kjær. Blev Student 1850 og var oprindelig stemt for at studere Teologi. Udgaet fra et meget musikalsk Hjem gled han — musikalsk begavet som han selv var — efterhaanden helt over til Musikken og Sangen, debuterede 12/3 1856 som Josef i „Josef og hans Brødre“. Fra Tenorpartierne gik han senere over til Barytonroller, hans Stemme taalte ikke de Anstrengelser, som de højlliggende Kompositioner paabebyrder deres Udøvere. Megen Lykke gjorde S. som Nemorino i „Elskovsdrikken“, Aimar i „Røverborgen“, Roger i „Murmesteren“; men især fejrede han store Triumfer som Georges Brown i „Den hvide Dame“. Til hans bedste Partier hørte desuden Falen-

tin i „Sovedrikken“ og Sverkel i „Liden Kirsten“. Ogsaa i Skuespillet blev S. benyttet. Han var 1859 blevet udnævnt til kgl. Skuespiller. 1888 tog han sin Afsked, men virkede dog videre ved Teatret 1887—94, nemlig som Inspektør ved Elevskolen. — Hovedlæren for at have indført de Schubertske og Schumann'ske Sange hos det danske Publikum tilkommer S. Ved sin Opræden i Musikforeningen og ved andre koncerter gengav han med ypperlig Kunst Senklassicismens og Ungromantikens „Lieder“; senere fordybede han sig i Robert Franz' Kompositioner, om hvilke han udgav et lille Skrift (1896). Selv komponerede han Romancer i den tyske Stil, melodiose, dertil farverige i Akkompagnementet og med en naturlig, utvungen Diktion i Tekstbehandling. Baaede danske (Kaalund, Winther, Hauch, Lembcke, Bergsøe) og tyske (Heine, Chamisso) Digteres Værker satte han i Toner. Mest kendt er maaske den fiske og yndefulde: „Paa Søndag Aften kommer hun“ (Ploug). I Skriftet „Sirener og Muser“ (1892) gør han Rede for sit Syn paa Romancekompositionen, Operaen og Sangkunsten. D. i Kbh. — Gift 1859 Kathrine (Trine) Tørsleff, d. 1925. E. A.

Litt.: Hustrus Slægt i Baumgarten: „Familien Tørsleff“ 1913; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ VI—VII 1876; Kroman i „Fædrelandet“ 10/3 1881; A. Hammerich i „Ill. Tid.“ 13/3 s. A.: „Dagh.“ 2/6 1888; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; R. Neiiendam: „Det kgl. Teaters Hist.“ I—II 1921—22; V. Lindstrøm: „Fra den gl. Vinkælder“ 1924, S. 75; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 28/10 1911 (af A. T.) og „Politiken“ s. D. (af Ch. K.).

Steenberg, Niels Georg (^{31/10} 1839—^{9/2} 1915), Kemiker. F. i Kbh. Forældre: Toldkontrolør Frederik S. og Johanne Caroline Tengstedt. Tog polyteknisk Adgangseksamen 1855 og Eksamen for Kemikere 1861. Indtil han 1865 gik over i praktisk Virksomhed, var han Lærer i Kbh., 1858—65 ved Melchior's Skole og 1862—64 ved Det tekniske Institut. Fra 1865 til sin Død var han Bestyrer af

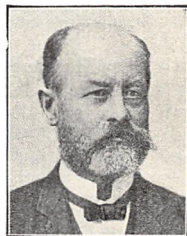
Firmaet Jacob Holm & Sønners Virksomheder paa Kristianshavn (Stearin-, Olie-, Sæbe- og Limfabrikation). Hans store Interesse for Naturvidenskaberne og hans stærke Hævdelse af disse Videnskabers Betydning for Teknikken i Forbindelse med hans omfattende Praksis gjorde ham vel egnet til Professorstillingen i Teknisk Kemi ved Polyteknisk Læreanstalt efter Aug. Thomsen. I denne Stilling, som han beklædte 1895—1913, bidrog han stærkt til en videre Udvikling af et for Kemikere meget vigtigt Fag, navnlig ved Indførelsen af tekuiske-kemiske Øvelser. S. nærrede en glø-

dende Interesse for Naturvidenskaberne og holdt i Tidens Løb en stor Række Foredrag over herhenhørende Emner, f. Eks. i Studentersamfundets Undervisning for Arbejdere, Foreningen for Oplysningens Fremme blandt Kbh.s Arbejdere, Industriforeningen og Selskabet for Naturlærens Udbredelse. Hans tekniske Indsigt udnyttedes i en Række Hverv; saaledes var han Jury-medlem ved Udstillingen i Stockholm 1897, Medlem af Bestyrelsesraadet for Statsprøveanstalten 1896—1915, Formand for det dertil knyttede Laboratorium 1901—09, Næstformand for Moseindustriforeningen, senere kaldt Moseselskabet 1901—09, Formand for Dansk Ingeniørforening 1907—10 og Bestyrelsesmedlem i en Række Aktieselskaber. Hans Trang til at hjælpe sine Medmennesker gav sig Udslag i hans Virksomhed i Kristianshavns Bispnisningsforening og ved Stiftelsen af Polyteknisk Understøttelsesforening, for hvilken han var Sekretær fra Foreningens Stiftelse 1874 til sin Død. D. i Kbh. — Gift 1) 1869 Anna Dorothea Holten, d. 1884. 2) 1893 Anna Dorothea Cecilie Mogensen, d. 1916.

M. C. H.

Litt.: Slægt i „Fundats for S. A. og C. E. Steenbergs Familielegat“ 1895; I. Hustrus Slægt se C. Holten; „Ingeniøren“ 1910 (af V. Bøgh, C. Jacobsen, Rahbek, Harding, Hannover og A. G. V. Petersen); „Berl. Tid.“ 23/6 1913; „Hovedstaden“ 24/6 s. A.; Nekrologer i „Politiken“ 7/2 1915 (af H. I. Hannover), „Kbh.“ s. D., „Nationaltid.“ s. D., „Hovedstaden“ s. D., „Ill. Tid.“ 21/2 s. A. (af M. C. Harding), „Teknisk Tidsskr.“ s. A. (af A. Mentz og Raaschou), „Studium“ s. A. (af Karl Meyer) og „Ingeniøren“ s. A. (af A. G. V. Petersen).

Steenberg, Valdemar Emanuel (^{9/1} 1829—^{11/3} 1892), Læge. F. i Olsker ved Allinge. Forældre: Provst Frederik Laurentius S. og Elisabeth Marie Francina van Aller. Blev Student 1846, Cand. med. 1853, uddannedes i Kbh. bl. a. som Reservemedikus ved Almindeligt Hospital og var 3. og 2. Læge ved Sindssygeanstalten ved Slesvig 1859—63. 1860 havde han forsvaret sin fortræffelige Disputats om den syfilittiske Hjernelidelse. 1863 blev han Overlæge ved Sct. Hans Hospital og virkede i denne vigtige Stilling i 30 Aar. Ved sin store Energi og sit Initiativ fik han betydelig Indflydelse paa Udviklingen af denne vor største Sindssygeanstalt og i det hele paa Sindssygevesenet i Danmark. Han fik realiseret en relativ Forbindelse af Helbreds- og Plejeanstalt, naaede at se Hospitalet antage et overordentligt stort Omfang og indførte mange Forbedringer, bl. a. i Retning af mere udbredt kvindeligt Opsyn. Hele S.s Ledelse af Virksomheden var præ-

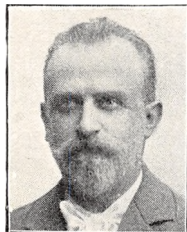

get af den største Humanitet og Mildhed mod Patienterne, og han viste overfor deres paarørende overordentlig Hensynsfuldhed, indførte de ugentlige Rejser til Kbh., hvor de kunde faa Oplysninger hos ham. Ogsaa for et Samarbejde mellem skandinaviske Sindsygelæger interesserede han sig. S. s store Arbejde i Hospitalet og med Administration levede ham ikke Tid til større videnskabeligt Arbejde, men han var meget interesseret i at lede de yngre Lægers Uddannelse. Der blev ogsaa lagt en Del Beslag paa hans Kræfter som Medlem af forskellige Komitéer osv. S. s venlige Væsen og Overbærenhed overfor Patienterne, hans Dygtighed og hans store Imødekommenhed og Takt overfor de paarørende skaffede ham en meget anerkendt Position ogsaa blandt Kolleger. D. paa Sct. Hans Hospital. — Gift 1872 Elisabeth Frances Chabot, d. 1878.

F. L.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1860; H. Helweg: „Sindsygevesenets Udv. i Danm.“ 1915 og i Wimmer: „St. Hans Hospital 1816—1916“ 1916; Nekrologer i „Bibl. f. Læger“ 1892, „Ill. Tid.“ 29/3 s. A. (af Jul. Petersen), „Roskilde Avis“ 19/3 s. A., „Søndags-Posten“ 27/3 s. A. og „Danmark“ 1893 (af K. Pontoppidan).

Steenbuch, Axel Møller Mørch (f. 11/6 1856), Forfatter. F. i Odense. Forældre: Sognepræst Theodor S. og Charlotte Johanne Elisabeth Mørch. Var først i Handelslære, blev Student 1876 og 1882

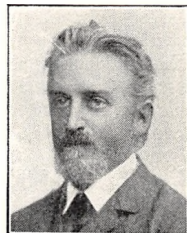
Cand. juris, har siden 1886 virket som Overretssagfører i Kbh. Han debuterede som Forfatter med „Tre Fortællinger“ (1885), der blev efterfulgt af „Rektor Lassen“ (1887), en Provinsbysatire, som lat-

terliggør Frasemageri og forløren Storhed og forherliger det jævne og naturlige, og endelig „Hans. En dansk Novelle“ (1906). Paa det Kgl. Teater og Dagmar-teatret har han faaet opført nogle Enakter: „Mange Aar efter“ (1890), „Grænsen“ (1891), „Mazurka“ (1892) og et Skuespil „Bysbørnene“ (1894). I Bogform er udkommet „Chefen“ (1903) og en Samling smaa dramatiske Situationer „Skæbner“ (1900), der er hans interessanteste Arbejde. Under Paavirkning af Maeterlinck behandler han her en Række sære og komplicerede psykologiske Motiver i en lyrisk-dyster, stærkt fortættet Stil, der dog ofte forfalder til Manér. Han har ingen skikkelsesdannede Fantasi, men opnaar ved sin abstrakte Lyrisme en vis Stemningsvirkning, og hvor Ironien slaar igennem, er han ikke uden Skarphed. — Gift 1) 1888 Anna Dorothea Rosenkrantz Bülow. Ægteskabet opløst. 2) 1913 Anna Kirstine Andersen.

O. F.

Litt.: „Soransk Tidsskr.“ V 1909, S. 181; I. Illustrus Slægt se Bernhard v. Bülow; Jeppesen: „Omkring Nutidsdigtningen“ 1924, S. 29.

Steenbuch, Erich Christian Werlauff (18/3 1850—9/1 1910), Apoteker, Kemiker. F. i Odense. Forældre: Sognepræst Theodor S og Charlotte Johanne Elisabeth Mørch. Lærte Farmacien paa Kristianshavns Apotek 1867—71, blev Cand. pharm. 1872, straks derefter Assistent ved Universitetets kemiske Laboratorium under Jul. Thomsen, indtil han 1889 fik Privilegium til Oprettelse af Jernbaneapoteket

i Kbh. Ved Siden af denne Virksomhed startede han en Fabrikation af farmaceutiske Præparater, som Piller, Kapsler o. l., ligesom han ogsaa anlagde en Skumvinsfabrik. Disse Virksomheder lykkedes dog ikke for ham. I de 17 Assistentaar falder hans Hovedvirksomhed, som foruden den egentlige Assistentgerning omfattede Manuduktion i Kemi for Farmaceuter og Læger, mangfoldige kemiske Undersøgelser (talrige Skøn i Sager om Næringsmidler, Vine o. l.) og en Række videnskabelige Arbejder og Tidsskriftartikler samt forskellige paa Grund af deres Knapthed og Klarhed meget skattede Lærebøger. 1877 afløste han Chr. D. A. Hansen i at holde Forelæsninger for Farmaceuter over „Pharmacopoea Danica“ af 1868. Som Foredragsholder gjorde han et stort Oplysningsarbejde i populær Form om Naturen og det daglige Livs Kemi. 1889 blev han Medlem af den kgl. Kommission til Udarbejdelse af „Pharmacopoea Danica“ af 1893, 1890 af den farmaceutiske Eksamenkommission og Eksaminator i praktisk Farmaci, indtil Oprettelsen af den farm. Lærestalt 1892 medførte en ny Ordning, 1893 Medlem af den permanente Farmakopékommission, som udarbejdede „Pharmacopoea Danica“ af 1907, 1894—96 var han Medudgiver og Redaktør af „Nordisk Farmaceutisk Tidende“. S. var en dygtig og kundskabsrig Kemiker og altid i høj Grad virksom for at hæve Farmaciens Standpunkt her i Landet. D. i Kbh. — Gift 1876 Lene Jensine Frederikke Mathilde Bülow.

M. N. R.

Litt.: Hustrus Slægt se Bernhard v. Bülow; Nekrologer i „Arkiv f. Pharmaci og Kemi“ 1910 og „Farmac. Tid.“ s. A.

Steenby, Hans Peter (26/3 1875—19/10 1920), Kulturgeograf. F. i Steensby ved Sønderø, Fyn. Forældre: Husmand Jens Hansen og Maren Pedersen. Navneforandring 1902. Kom efter Undervisning i Landsby-skolen og privat 14 Aar gl. i Otterup Realskole og derfra til Odense Latinskole, hvor han 1894 blev Student. Efter nogen Vaklen

mellem Medicin og Historie valgte han Naturfagene og tog 1900 Skoleembedseksamen

med Geografi og Naturhistorie som Hovedfag og Etnografi som Speciale. Tilskyndet af E. Løffler kastede han sig over Eskimostudiet og fik 1905 Doktorgraden paa en Afhandling om Eskimokulturens Oprindelse. Paa kulturgeografisk Grundlag fremsatte han

her sin Hypotese om, at det er en indiansk Kultur, der i Eskimoomraadets centrale Del er omdannet ved Tilpasning til de nordligere Forhold. Den vakte megen Opsigt, udkom i „Medd. om Grøn.“ 53 i en ændret og udvidet engelsk Udgave, og det er stadig den Teori, der arbejdes med, og som skal staa sin Prøve overfor et etnografisk og arkæologisk Materiale. En Studierejse 1909 til Dansk Nordgrønland og Polargrønland resulterede i et Par Arbejder i „Medd. om Grøn.“ 50 og 56. Paa Rejser i Nordafrika 1908 og 1913 studerede S. særlig Agervandingsproblemet (jfr. „Geogr. Tidsskr.“ 19—20). 1911 blev han Professor i Geografi ved Universitetet, i hvilken Stilling det lykkedes ham at give det af hans Forgænger under beskedne Forhold oprettede geografiske Laboratorium tidssvarende Lokaler og Materiel; for de studerende skrev han en Indledning til det geografiske Studium (1920). Det praktiske Arbejde i den nye Gerning levnede ham i nogle Aar ringe Tid til Videnskaben, men 1917 udkom (i „Medd. om Grøn.“ 56) „Norsemen's route from Greenland to Wine-land“, der lægger Vinland ved St. Lawrencefloden. Dette Arbejde gav nye Synspunkter i det staaende Stridsspørgsmaal; for selv paa Stedet at prøve sin Teoris Rigtighed drog S. ud paa den Rejse, der blev hans sidste; han døde paa Hjemvejen. Stilistisk set kunde S.s Arbejder være snørklede, men Indholdet er tankevækkende, og han tumler, selv i sine mindre Afhandlinger som „Pytheas fra Massilia og Jyllands Vestkyst“ („Geogr. Tidsskr.“ 24), stadig med Problemer, der stod Strid om, og som han saa fra nye Sider. Hans historiske Interesse føles stadig gennem næsten hele hans Produktion. D. paa Atlanterhavet. — Ugift.

Th. Th.

Litt.: Selvebiografi i Univ. Progr. Novb. 1905; „Studererne fra 1894“ 1922; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 21/10 1920, „Politiken“ 22/1 og 5/11 s. A., „Akad. Ugebl.“ s. A., „Naturens Verden“ s. A. (af K. Birket-Smith), „Grøn. Selsk. Aarsskr. for 1920—21“ (af samme), Univ. Progr. Novb. 1921 (af M. Vahl), „Geogr. Tidsskr.“ 1920 (af G. Hatt) og „Ill. Tid.“ 14/11 1920 (af Ad. Jensen).

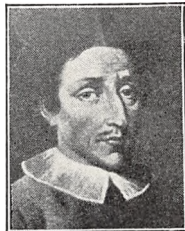
Steenen, Hans Slott (29/3, 1853—3/7 1919), Fabrikant. F. i Vejle. Forældre: Brygger

Otto Maltha S. og Ane Cathrine Slott. Uddannedes hos C. W. Gimbel i Middelfart og begyndte selvstændig Virksomhed som Groserer i Korn og Foderstoffer i Vejle 1880, men forstod straks Margarineindustriens Muligheder og anlagde 1889 en Margarinefabrik i samme By. Den er siden Gang paa Gang udvidet og er nu i Besiddelse af første Klasses tekniske Hjælpemidler, saaledes at den producerede Margarine fuldt ud staaar paa Højde med den bedste udenlandske. 1903 overgik den til et Aktieselskab. S. var meget indflydelsesrig i Vejle, Medlem af Byraadet 1895—1901. Han var religiøs og interesserede sig særlig for den danske Sømandsmission, i hvis Bestyrelse han sad. Fra 1915 ejede han Herregaarden Løgismose paa Fyn. D. i Kbh. — Gift 1886 Marie Catharina Iversen Knudsen.

P. P. S.

Litt.: Landstingets Forhandl. 1890—91, Sp. 1752 ff.; „Nationaltid.“ 17/3 1891; „Dsk. Handelstid.“ 19/8 1899; „Danm. Ind. og Haandv.“ 1905, S. 669; „Dsk. Byerhverv“ (Jylland) 1906—07; „Ill. Tid.“ 1/7 1917; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Løgismose); Nekrologer i „Politiken“ 3/7 1919, „Dagens Nyh.“ s. D. og „Vejle Amts Folkebl.“ 3/7 og 10/7 s. A.

Steenen (Steno), Niels (1/1 1638—20/11 1686), Anatom, Geolog, Teolog. F. i Kbh. Forældre: Guldsmed, Vintapper Steen Pedersen og Anne Nielsdatter. Levede fra sit 7. Aar, da Faderen var død, i Renteskriver Jørgen Carstensens Hus, blev Student 1656, studerede Medicin og deltog i Kbh.s Forsvar. 1660 rejste han med de varmeste anbefalinger fra Th. Bartholin til Holland. Først studerede og boede han hos Anatomen Blasius i Amsterdam og gjorde her allerede sin første anatomiske Opdagelse, Udførselsgangen fra den store Spytkirtel foran Øret. Snart tog han til Leyden, det egentlige Centrum i Nordvesteuropa for naturvidenskabelig Forskning, blev her 4 Aar og arbejdede yderst interesseret hos de kendte Lærere Fr. Sylvius og v. Hoorne, ikke ensidig med Anatomi, men ogsaa med Kemi, Matematik m. m., og hans stærke religiøse Interesser fik ny Næring i det religiøst frinsedede Holland. Han stiftede her nøje Bekendtskab med Naturforskerne, især Swammerdam, med Spinoza, Matematikeren og Sprogforskeren Golius og levede ogsaa sammen med Landsmænd som sin gamle Lærer Ole Borch. S.s fremragende videnskabelige Evner vakte megen Opmærksomhed og satte

rig Frugt; i Leyden udkom hans Arbejde om Spytktirlerne og hans kendte Undersøgelser om hele Taareapparatet, hvis Anatomie og Fysiologi han fuldstændig klarlagde. Sine Studier over Musklerne, især Hjerterets Muskulatur, udførte han ogsaa her. 1664 rejste han hjem. Utvivlsomt var det ham en bitter Skuffelse her at blive forbigaaet til et Professorat, som Th. Bartholins Søstersøn fik. Bartholins Familiefølelse var stærkere end hans Omsorg for Videnskaben, og Universitetet gik Glip af Landets genialeste Naturforsker. I Kbh. udgav han sit Skrift „Iagttagelser over Kirtler og Muskler“, hvori Hjerterets rent muskuløse Bygning og Virkemaade bevises. Herfra gik Rejsen til Paris, hvor der vistnes ham megen Hæder, og hvor han hos den rige Mæcen Thevenot holdt sine kendte Forelæsninger om Hjerterets Anatomi (oversat af V. Maar 1903). I Paris modtog han fra Leydens Doktorgraden 1664. Forsynet med Introduktionsskrivelser fra Thevenot drog han nu til Italien, det andet Centrum for biologisk Forskning, og fik snart hos Hertugen af Toskana Ferdinand II en smuk og økonomisk uafhængig Position. Han levede nogle lykkelige Aar i Florens, ivrig i sin Forskning, i fortroligt Venskab med andre ypperlige Videnskabsmænd som Viviani, Redi Malpighi m. fl. 1667 udkom hans Arbejde om Muskelbygning og Funktion med det vigtige for Embryologien grundlæggende Appendiks om Æggestokken hos Hajerne. Han gjorde ogsaa nu, især paa Rejser med Hertugen, talrige og vigtige geologiske Iagttagelser og Studier. Men i Florens kom hans varme, religiøse Gemyt i stærke Svingninger ved den intime Omgang med saa mange begavede Katolikker, der søgte at indvirke paa hans Tro. Og „der stod Kvinder bag“; dels en fortræffelig gammel Nonne, dels den højtbegavede og fornemme Fru Lavinia Arnolfini. Efter en stærk aandelig Krise afsvor han 1667 sin protestantiske Tro. Samtidig kom der en Kaldelse til ham til Danmark; men han fulgte den ikke. Han gjorde vel en lang Rejse i Europa, men til Kbh. førte den ikke. Forinden havde han 1669 udgivet sit mest geniale Arbejde „De solido intra solidum naturaliter contento dissertationis prodromus“, (oversat til Dansk 1902 af A. Krogh og V. Maar: „Om faste Legemer, der findes naturligt indlejrede i andre faste Legemer“). Heri gør han ikke blot Rede for Forsteningernes sande Natur — hvad enkelte andre mere eller mindre fuldkomment havde gjort før ham — men ogsaa (hvad der er det væsentligste) for, hvad man af Forsteningerne kan slutte med Hensyn til de omgivende Aflejrings Oprindelse og Dannelsesmaade. I Modsætning til den af Datidens Naturforskere sædvanlig anvendte Metode, hvor „Resultaterne“ naaedes ad Spekulationens Vej, er S.s Ar-

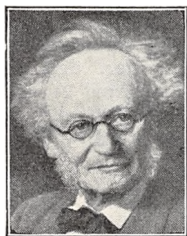
bejde bygget paa virkelige Iagttagelser og omhyggelige Undersøgelser af selve Genstandene. Et vigtigt Afsnit af Skriftet omhandler de uorganiske faste Legemer, Krystallerne, af hvilke han giver en særdeles god Beskrivelse, og hvor han for første Gang fastslaaer den Regel, at modstaaende Flader er parallelle (Loven om Vinklernes Konstans). Skønt dette Arbejde kun er en foreløbig Meddelelse, et Slags „Prospektus“ for et stort geologisk Arbejde, som desværre aldrig blev fuldført, stiller det dog S. blandt de allerstørste Videnskabsmænd og betegner ham som en af den moderne Geologis Grundlæggere. Om end Tiden langtfra var moden til de Ideer, som S. fremsatte, og hans Værk som Følge deraf langtfra fik den Betydning for Samtiden, som det ellers vilde havde opnaaet, blev det dog ikke uden Indflydelse paa den geologiske Videnskab, idet saavel det 17. og 18. Aarh.s italienske som højest sandsynlig ogsaa engelske Geologer benyttede og byggede videre paa S.s Undersøgelser og Anskuelser. Arbejdet blev oversat til Engelsk 1671, men synes efterhaanden at være gaet fuldstændig i Glemme, indtil Elie de Beaumont genopdagede det 1831 og oversatte visse Dele af det til Fransk. — S.s Forskertrang maatte efterhaanden ligge under for hans dybe religiøse Grebthed. Vel vendte han endelig 1672 tilbage til Danmark paa fornyet Opfordring og fik her en Stilling som *Anatomicus regius*, og vel udførte han med stor Pligttrøskab her adskillige anatomiske Dissektioner og Demonstrationer, men selv om de videnskabelige Kaar havde været bedre, vilde han i sin isolerede Stilling med sin Længsel efter Florens og den katolske Kirkes Skød ikke have holdt ud her. Desuden var han Genstand for haarde og brutale Angreb for sin Tro. 1674 vendte han atter Fædrelandet Ryggen, modtoges med aabne Arme i Florens og levede her en Tid som Opdrager for Hertug Cosimos Søn. Men han ønskede at tjene Kirken mere inderlig. 1675 blev han præsteviet og blev Biskop og apostolisk Vikar for Nordvesttyskland og de nordiske Riger og tog Sæde i Hannover. Saavel i Kbh. som især i Florens skrev han adskillige teologiske Stridsskrifter og et større Skrift om Reformatorerne; nu gik han kun op i sin Embedsgjerning med den mest flammende Nidkærlighed og levede samtidig som Asket. Værdien af hans teologiske Arbejder er noget omtvistet. Mere og mere voldsomt blev hans Arbejde i Missionens og Fattigplejens Tjeneste, alt gav han bort, levede i den yderste Armod, i Smuds og Pjalter, pinende sig med Faste og Bodsøvelser; og ikke en Gang sine Trosfællers Sympati havde han paa Grund af sin Ekstravagance. Fra Hannover kom han til Münster, derfra til Hamborg og endelig til Schwerin, hvor hans udpinte Legeme

slutteligt bukkede under for en akut Lidelse. Hertug Cosimo fik hans Lig udleveret og begravede det i Medicinernes Gravkirke San Lorenzo i Florens. — Ugift.

F. L.

Litt.: Jens Møller i „Teol. Bibl.“ 1821 og „Nyt teol. Bibl.“ 1827; „Skand. Kirketid. f. kat. Kristne“ 1856; J. Wichfeld i „Hist. Tidsskr.“ III 4 1865; G. Capellini: „Di Nicola Stenone“ 1870; E. C. Hansen i „Hist. Arkiv“ 1871 I; Ingerslev: „Danm. Læger og Lægevesen“ II 1873; Gosch: „Danm. zool. Litt.“ II 1 s. A.; „Nord. Kirketid. f. kat. Kristne“ 1878 og 1886; A. D. Jørgensen: „N. S.“ 1884; W. Plenkers: „Der Däne N. S.“ s. A.; „Hist.-pol. Bl. f. d. kat. Deutschland“ 1885 og (af Metzler) 1911; L. Moltesen i „Højskolebl.“ 1891; Jul. Petersen: „Bartholinerne“ 1898; A. Köcher i „Zeitschr. d. hist. Vereins f. Niedersachsen“ 1899; Don. del Compagna: „Documenti inediti rig. la vita di Nicc. Stenone“ 1905; J. Rose: „N. S. S. Liv og Dod“ ved V. Maar 1906; V. Maar: „N. S. Opera philosophica“ I 1910; Metzler i „Varden“ 1911; B. Windle: „N. S.“ 1912; W. S. Miller i „The Johns Hopkins Hospital Bulletin“ 1914; Zahrtmann i „Medd. om Kbh.“ 1921; „Ugeskr. f. Læger“ 1924; Krosgaard: „N. S.“ s. A.; Breve i „Dän. Bibl.“ VI—VII 1745—46.

Steenstrup, Johannes Japetus Smith (8/3 1813—20/6 1897), Naturforsker. F. i Vang, Thy. Forældre: Sognepræst Johannes Vogelius S. og Ane Cathrine Carstensen. Blev Student

1832 og tog n. A. 2. Eksamen, men maatte derefter af økonomiske Grunde afbryde Universitetsopholdet og rejste hjem, hvor han dels underviste sine yngre Brødre, dels benyttede sin Tid til Studier i Naturen. Foruden at hans

noget skrøbelige Helbred herved styrkedes, skaffede han sig samtidig saa betydelige Kundskaber, at han, da han 1835 atter kom til Kbh., snart vakte Opmærksomhed, saavel hos sine Lærere, Zoologen Reinhardt, Botanikeren Schouw og Geologen Forchhammer, som hos sine Kammerater. I Begyndelsen dyrkede han baade Medicin og Naturvidenskab; snart opgav han dog det første, idet han lededes ind paa selvstændige Studier, som inden lang Tid gav smukke Resultater; 1837 vandt han saaledes Videnskaberens Selskabs Guldmedaille for sin Besvarelse af Opgaven „Om de Forhold, hvorunder Naaletræstammer findes i vore Tørvemoser“, 1838 Universitetets Guldmedaille for en Undersøgelse over Fuglens Træk og Fiskenes Vandringer. Medens sidstnævnte aldrig blev trykt, fremkom derimod det første Arbejde, suppleret med nogle senere foretagne Iagttagelser, 1842 under Titlen „Geognostisk-geologiske Undersøgelser af Skovmoserne Vidnesdam- og Lillemos“; ved sin Paavisning af, at Mosernes Omgivelser efterhaanden, men altid i samme Rækkefølge, har været dækket af Bævreasp, Fyr, Eg og El, og ved sit For-

søg paa at bringe dette i Forbindelse med Klimaændringer lægger dette Værk Grundstenen for den moderne Moseforskning. Efter saaledes at have vundet sig et Navn foretog han i de følgende Aar forskellige Rejser, saaledes til Bornholm, til Nørrejylland for at undersøge forskellige Tørvemoser og navnlig 1839—40 til Island; fra sidstnævnte Sted hjemførte han et betydeligt Materiale af tertiere Plante-fosiler, fundne i Brunkulslagene. Aaret efter sin Hjemkomst blev han Lektor i Naturvidenskab ved Sorø Akademi, en Stilling han beklædte til 1846, da han som Reinhardts Efterfølger blev Professor ved Universitetet og Bestyrer af Universitetsmuseet; endvidere blev han 1848 Meddirektør for det kgl. Museum. Under Opholdet i Sorø udsendte han 1842 sit Arbejde: „Om Forplantning og Udvikling gennem vevlende Generationsrækker“; dette vandt, ikke med Urette, stærkt Bifald hos Samtiden og har i al Fald blivende Værdi ved en Række gode, nye Iagttagelser. Det samme kan desværre ikke siges om „Hermaphroditismens Tilværelse i Naturen“ (1845), der straks hos alle kyndige vakte en bestemt Protest; Skriftet, hvori Tvekönnetheden rentud benægtes, er kun et Udtryk for en forudfattet Mening og hviler paa ganske overfladiske Undersøgelser. Denne Art minutiøse Studier laa ikke for S., som tilmed altid var optaget af mangfoldige Ideer og Undersøgelser, af hvilke mange efterhaanden fremkom som større og mindre Afhandlinger. Som et Emne, der særlig interesserede ham, kan nævnes Undersøgelserne over Landets tidligere Flora og Fauna, der dels slutter sig nær til Tørvemosearbejdet, dels udvider dette derved, at de saakaldte Køkkenmøddinger, altsaa Affaldsdyngerne fra Stenalderen, ogsaa bliver behandlende. Et meget stort og meget værdifuldt Materiale skaffedes i Aarenes Løb tilveje, dels af ham selv personlig, dels gennem talrige Landmænd og Embedsmænd, som han i sjælden Grad forstod at interessere for denne Sag, og i en lang Række smaa, men ofte betydningsfulde Afhandlinger fremlagde han efterhaanden sine Resultater. Nævnes blandt disse bør, fremfor alt, de under Samarbejde med Forchhammer og Worsaae udgivne „Undersøgelser i geologisk-antikvarisk Retning“ (1851—56), i hvilke dels de, først af Worsaae rigtig bedømte Køkkenmøddinger særlig omtales, dels Meddelelser gives om Fundet af Bæver, Sumpskildpadde og Gejrfugl; endvidere „Tørvemosernes Bidrag til Kundskab om Danmarks forhistoriske Natur og Kultur“ (1870), Kæmpeoksens Samtidighed med Landets ældre Fyrreskove (1871) samt „Kjøkkenmøddinger“ (1886). I nær Forbindelse med disse Undersøgelser staar ogsaa hans „Bidrag til Gejrfuglens Naturhistorie“

(1855); endvidere lededes han ogsaa derigennem ind paa arkæologisk Omraade, hvor han dog ingen varig Anerkendelse vandt; dette gælder saaledes om hans haardnakkede Modstand mod Worsaaes Tvedeling af Stenalderen. Et zoologisk Emne, som han hele Livet igennem omfattede med levende Interesse, var Blæksprutterne; allerede 1855 kom saaledes det lille Arbejde, i hvilket den i Christian III.s Tid i Øresund strandede „Sømunk“ afsløres som en mægtig Blæksprutte, og 1856 „Hectocotyldannelsen“, hvor Hannernes til Parring omdannede Arme paavises; senere hen fulgte talrige større eller mindre Afhandlinger og deriblandt det aldrig fuldendte Værk om kolossale Blæksprutter fra det nordlige Atlanterhav. En anden Dyregruppe, han gennem mange Aar syslede med, er Krebsdyrene; hans to første Arbejder omhandlede saaledes de fossile Rankefødder, paa Islandsreisen iagttog han Eremitkrebssens og Sandkrabbers Forvandling, 1852 beskrev han den paa Grindhvalen fæstede, ejendommelige Rur Xenobalanus, og 1861 udgav han, i Fællesskab med Lütken, „Det aabne Havs Snyltekrebs og Lærner“, et anseligt Værk, til hvilket Materialet for største Delen skyldtes de systematiske Indsamlinger, som S., til stor Gavn for Museet, havde formaaet forskellige Skibskaptajner til at foretage under deres Rejser; endelig kom 1869 „Om Lesteira, Silenium og Pegesimallus“, et vel ikke uberegtiget, men ret hensynsløst, polemisk Indlæg mod den aldrende, fremragende Forsker Krøyer. Blandt de talrige mindre Afhandlinger kan nævnes Notiserne om den brune Frø, der vises at være 2 tydelige Arter, endvidere Beskrivelsen af Brugdens Gællegitter og af Slimaalens Æg, samt Afhandlingerne om den paa Koraller fastvoksede lille Snegl Rhizochilus og om det gaadefulde Dyr Sabella marsupialis, der bestemmes som en Seanemone. En Op-gave, hvis Løsning derimod uden Held forsøgt, var Forklaringen af Flynderhovedets Skævhed; til Trods for, at Afhandling-ten herom er særdeles godt skrevet, er Resultatet ganske forfejlet; det hele er Spekulation, ikke nøjagtig Undersøgelse. I adskillige af de nævnte Arbejder træder hans Interesse for Arkæologi og Historie tydelig frem, og næsten helt paa dette Omraade ligger f. Eks. „Om Havgjerdinger“ og „Harald Haarderaades Tog til Limfjorden“. Hans største herhen hørende Arbejder har dog ikke kunnet modstaa Kritikken; saavel den vidtløftige Kommentar til Zeniernes Rejse i Norden — en, som det har vist sig, opdigtet Rejse — som de omfangsrige Skrifter om „Yak-Lungta Brakteaterne“ og det store Sølvykar fra Gunde-strup, i hvilke disse utvivlsomt nordiske Genstande paa Grundlag af haartrukne

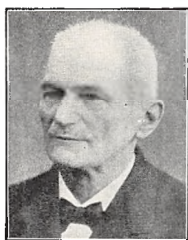
Forklaringer af de billedlige Fremstillinger bestemmes som hjemmehørende i Høj-asien, kan kun betegnes som det rene Fantasteri. — Under S.s lange Embedstid — han trak sig først tilbage 1885 — falder en for vore Museer saare betydningsfuld Begivenhed, Henlæggelsen af det kgl., naturhistoriske Museum under Universitetet. Om Hensigtsmæssigheden af saaledes at berøve en selvstændig Institution dens Frihed vil Meningerne sikkert altid være stærkt delte; S. arbejdede imidlertid meget ivrig for Sammenlutningen, som vedtoges 1862. Den hele Sag havde den uheldige Følge, at S. kom til at staa i meget spændt Forhold til Krøyer og Schiødt, der, ikke med Urette, frygtede hans stadig voksende Indflydelse; dette affødte endeløse Chikanerier fra begge Parter, der hver især stejlt holdt paa sin Ret. — Som Foredrags-holder forstod S. i en ualmindelig Grad at fange sine Tilhøreres Opmærksomhed selv for Emner, der paa Forhaand skulde synes lidet tiltrækkende; som Universitetslærer kunde han derfor ogsaa virke inspirerende paa de unge; naar han alligevel slet ikke formaaede at danne Skole, skyldes dette utvivlsomt, dels at hans Undervisning var ganske umetodisk og ofte fortabte sig i overflødige Detailler, dels at han, navnlig i de senere Tider, stod ganske fremmed over for den moderne Zoologi; adskillige af de unge søgte derfor ogsaa til Udlandet. — Om hans Personlighed har Dommen lydt højst forskellig, idet hans store Virkelyst og udprægede Temperament skaffede ham baade Venner og Fjender i stort Tal; inden for dansk Naturvidenskab rager han dog med alle sine Fortrin og Fejl utvivlsomt frem som en af de interessanteste Skikkelser, en Opfattelse, der fandt Udtryk ved det Mindeskrift, der af en stor Kreds af Naturhistorikere udgaves 100 Aar efter hans Fødsel paa Bekostning af Carlsbergfondet, en Institution, i hvis Stiftelse han sikkert har en ikke ringe Andel. D. i Kbh. — Gift 1841 Ida Margrethe Kaarsberg, d. 1888.

R. H. S.

Litt.: Slægt hos Lengnick (Vogelius), i Hauch-Fausboll: „Slægthaandbogen“ og i Volf: „Anders Coldings Slægt fra Skrave“ 1906; mødrene Slægt i Groshennig: „Provst J. Carstensen Slægt“ 1912; Hustrus Slægt se Hans Kaarsberg; Univ. Progr. Jan. 1838, S. 21; J. C. Schiødt 1 „Naturhist. Tidsskr.“ Ny Rk. II—III 1848; „Fremtidens Nytaarsgave“ 1869; „Berl. Tid.“ 12/3, 14/3, 19/3, 21/3, 13/4, 21/4, 22/4, 23/4, 29/4, 10/6, 11/6 1870; „Fødrelandet“ 18/3 s. A.; „Dagbladet“ 5/5 s. A.; Jap. Steenstrup: „Aabent Brev til V. Bergsøe“ s. A.; V. Bergsøe: „Svar og Genvar til J. S.s Artikel“ 1871; „Morgenbl.“ 12/12 1875, 28/1, 4/2, 8/2, 9/2, 10/2, 11/2, 12/2 1876; M. Reinhardt: „Familleerindringer“ 1887—89; „Berl. Tid.“ 11/6 1898, 24/2 1899, 1/3 s. A. (af Will. Sørensen), 4/3 s. A. (af Bøving-Petersen); Will. Sørensen: „Promme Sjæles gode Gerninger“ 1907 og „Hvem er Opdageren af Stenalderens Affaldsdynger“ 1899; „Politiken“ 7/8, 9/8, 11/8, 19/8, 23/8 1899 (af Will. Sørensen, Gosch, Bergh o. fl.); Gosch: „Danm. zool. Litt.“ 1870—

75 og „J. C. Schiødt“ 1898—1905; Sv. Dahl: „Bibl. Zool. Dan. 1876—1906“ 1910; ovenn. Mindeskrift 1913 (heri bl. a. Joh. Steenstrup: „J. S. i Ungdomsaarene“); N. Holm: „Glade Aar“ 1915; Kaarsberg: „Memoirer“ 1921; Jacobson: „Jeg husker“ 1923; „A. F. Kriegers Dagb.“ II 1921, S. 286, IV s. A., S. 282, 300, 317, 335, 339, 341, 352, 355, V. 1923, S. 58, 195; Breve i „Udv. af Breve til P. Hjort“ 1869 og i „Tilskueren“ 1909; Nekrologer i „Ill. Tid.“ $\frac{5}{7}$ 1897 (af Bøving-Petersen), „Overs. over Vidsk. Selsk. Fhdl.“ s. A. (af Chr. Lütken), „Ymer“ s. A. (af G. Retzius), „Nordslesv. Søndagsbl.“ s. A. (af Tomassen), „Naturwiss. Rundschau“ s. A. (af Hanstein), „Deutsche Rundschau f. Geogr. u. Stat.“ s. A., „Berl. Tid.“ $\frac{21}{6}$ s. A., „Nationaltid.“ $\frac{22}{6}$ s. A. og „Politiken“ s. D.

Steenstrup, Johannes Christoffer Hagemann Reinhardt (f. $\frac{5}{12}$ 1844), Historiker. F. i Sorø. Forældre: Professor Japetus S.

(s. d.) og Hustru. Blev Student 1863 og studerede under Faderens Paavirkning Islandsk og dansk Oldhistorie, men valgte Jura som Bredstudium, fik 1867 Accessit for en Afhandling om Panterettens ældre Historie, blev 1869 Cand. juris og var 1869—73 Assistent i

Overformynderiets Sekretariat. Han fortsatte sine historiske Studier, især over dansk Landbovæsen i 16.—17. Aarh. og middelalderlige Kulturforhold; gennem de sidste kom han ind paa Vikingetiden. 1873—75 var han paa Studierejse i Sverige, England, Frankrig, Italien og Tyskland, 1877 i Frankrig og lagde her Grunden til sit omfattende Kendskab til udenlandske Kilder til dansk Historie. 1873—74 udkom hans „Studier over Kong Valdemars Jordebog“, der ved sin Selvstændighed og Lærdom fastslog S.s Navn som Historiker. Hans Hovedværk er „Normannerne“, der udkom i 4 Bd. 1876—82, og hvoraf 4. Bd., „Danelag“, skaffede S. den juridiske Doktorgrad 1882; et planlagt 5. Bd. er ikke udkommet. 1882—1917 var S. Professor Rostgardianus, 1897—1920 Formand for „Historisk Forening“. Hans Forfatterskab er meget omfattende. I 80'erne gjorde han grundige Studier i Bondestandens ældste Historie, skrev et Par Afhandlinger derom og 1888 Bogen „Den danske Bønde og Friheden“. 1889 udgav han „Historieskrivningen i Danmark i 19. Aarh.“ og udvidede 1921 Behandlingen af sin Videnskabs Historie i dette Tidsrum til hele Europa. 1897—1904 udkom hans 1. Bd. af „Danmarks Riges Historie“, hvortil han havde gjort Forstudier i en Række værdifulde Afhandlinger (Danmarks ældste Inddeling 1896, Landsbyerne og deres Bebyggelse 1894, „Hvorlænge har Danske levet i Danmark?“ 1895, Danmarks Sydgrænse 1900, Venderne og de Danske s. A. osv.). 1891 skrev han sin fine og skarpindige Bog om

Folkeviserne og knyttede 1919—20 hertil en vægtig Afhandling i „Historisk Tidsskrift“. En Samling mindre Arbejder samlede han 1892 i „Fra Fortid og Nutid“, de historiske Discipliner behandlede han i en Række Haandbøger 1902—20. Over danske Stednavne gav han grundlæggende Studier 1895, 1908, 1909 og 1918, og danske Personnavne har han behandlet bl. a. 1902 (med V. Dahlerup) og 1918. Om en Mængde danske Kulturforhold af forskellig Art har han skrevet lærde og indtrængende Afhandlinger; en hel Side af Kulturhistorien behandlede han i „Den danske Kvindes Historie“ (1917). Biografisk har han skrevet om sin Fader (1913), „Carl Jacobsen og hans Fader“ (1921) og „Carl Jacobsens Liv og Gerning“ (1922); iøvrig mærkes her hans Karakteristikker af Historikere, bl. a. i „Dansk biografisk Leksikon“. — Vidtstrakt Detailærdom forbundet med et af dansk Land og Folk stærkt bestemt Helhedssyn præger S. Han tilhører som Historiker en ældre Generation end Erslev og har staaet skeptisk overfor den skarpe Kildesondring, bl. a. stærkt hævdet Sagnetes og Visernes historiske Værdi. I sine historiske Undersøgelser sætter han sig gerne et begrænset Maal, som han arbejder frem imod med Inddragelse af en Polyhistor's Viden og Metoder. Med Vægt har han krævet hver Tid behandlet efter sine Forudsætninger, betonet Overgangene og, bl. a. i Bondens Historie, ivret mod politisk dikteret Sortsyt paa Fortiden. Nationalt fører S. Nationalliberalismens Danmarkstro videre indtil den nye Rejsning omkring 1900; ved sin inderlige Samfølelse med danske Steder og Navne er han Bannerfører for Lokalforskningens Myriader. — Ugift.

P. E.

Litt.: Støgt se Japetus S.; mødrene Slægt se Hans Kaarsberg; Selvbioграфи i Univ. Progr. Novb. 1882 og i Lunds univ. Årsskr. 1900; Univ. Aarb. Apr. 1867, S. 98; Kr. Nyrop i „Dania“ I 1890—92; V. K. i „Politiken“ $\frac{9}{8}$ 1904; Lindbæk i „Dannebrog“ $\frac{23}{9}$ 1907; J. P. Jacobsen i „Tilskueren“ 1907, S. 202 ff.; „Ugens Tilskuere“ $\frac{4}{12}$ 1914; „Fædrelandet“ $\frac{9}{12}$ s. A.; „Nordslesv. Søndagsbl.“ 1913—14; A. Friis og P. Munch: „J. L. Heiberg og A. F. Krieger“ 1914—15; Linvald i „Politiken“ $\frac{29}{4}$ 1916; „Berl. Tid.“ $\frac{19}{4}$ s. A.; „B. T.“ $\frac{5}{2}$ 1919; H. Kaarsberg: „Memoirer“ 1921; „Ax. Orlis Breve til H. Begtrup“ 1924; Olaf Carlsen i „Ringsted Folketid.“ $\frac{2}{12}$, $\frac{3}{12}$ og $\frac{4}{12}$ s. A.; Hans Jensen i „Kbh.“ $\frac{5}{12}$ s. A.; Erik Møller i „Berl. Tid.“ $\frac{4}{12}$ s. A.; sst. $\frac{6}{12}$ s. A.; P. Læssøe Müller i „Nationaltid.“ $\frac{4}{12}$ s. A.; sst. $\frac{5}{12}$ s. A.; „Politiken“ $\frac{4}{12}$ s. A.; „Flensborg Avis“ $\frac{9}{12}$ s. A.; „Ekstrabl.“ $\frac{4}{12}$ s. A.; Povl Engelstoft i „Den nye Litt.“ $\frac{8}{12}$ s. A.

Steenstrup, Knud Johannes Vogelius ($\frac{7}{9}$ 1842— $\frac{9}{5}$ 1913), Geolog, Grønlandsforsker. F. i Høstemarks Mølle, Mov Sogn ved Aalborg. Forældre: Forpagter Johan Peter S. og Sinned Claudine Lund. Broderens af Japetus S. (s. d.). Tog 1857 Præliminæksamen og blev s. A. Apoteksdiscipel i Aalborg. 1863 blev han Cand. pharm. og tog 1865 1. Del af Artium, men faldt igennem

til 2. Del. 1866—89 var han Assistent ved Mineralogisk Museum og kom, for at vare-

lage dettes Interesser, 1871 første Gang til Grønland som Deltager i den svenske Ekspedition, der skulde hjemføre de store Jernblokke, som A. E. Norden-skjöld havde fundet ved Uifak (Ovifak) paa Disko. Finderen havde opfattet dem som Meteorsten, men S. paaviste,

at de maatte være af jordisk Oprindelse, dannede i Basalten, i hvis Nærhed de fandtes. N. A. rejste S. paa ny til Disko for yderligere at studere Basalt-Omraadet og tillige de kulførende Dannelser. 1874 ledsagede han Johnstrup til Ivigtut i Sydgrønland og foretog store Indsamlinger af Mineraler i Julianehaab-Egnen. 1876 berejste han atter samme Distrikt og n. A. Frederikshaab-Distriktet. 1878—80 berejste han Egnen omkring Umanak, hvor han foruden at studere geologiske Fænomener undersøgte gamle eskimoiske Husruiner og Grav. 1888 undersøgte han Strækningen Godthaab—Julianehaab. 1889 ansattes han som Statsgeolog ved den nylig oprettede „Danmarks geologiske Undersøgelse“, men da det regelmæssige Arbejde med den geologiske Kortlægning ikke laa for ham, og han i den Anledning havde nogle Sammenstød med den Kommission, der ledede „Undersøgelsen“, blev han afskediget 1897. 1894 var han blevet Dr. phil. h. c. ved Kbh.s Universitet, 1898 besøgte han atter Disko og 1899 paa ny Julianehaab-Egnen; dette blev hans sidste Grønlandsrejse, idet han ikke længere kunde taale de med Bjergbestigninger forbundne Strabadser. Herefter levede han som Privatmand, stadig beskæftiget med videnskabelige Undersøgelser paa Museet eller med talrige Rejser rundt om i Danmark. Hans videnskabelige Produktion er ikke særlig stor, men spænder over vidt forskellige Emner, som han hovedsagelig behandlede i ganske smaa Afhandlinger eller Artikler i Tidsskrifter o. l. Af de vigtigste kan foruden den om Uifak-Jernet nævnes Afhandlingerne om den kulførende Formation i Omegnen af Disko, om Basalten, om Gletschere og Isbjerge, om Østerbygdens Beliggenhed og Nordbo-Ruinerne, om Klitternes Vandring. Fik S. saaledes ikke offentliggjort ret meget, kom en Del af den meget store Viden, han erhvervede sig ved disse Rejser og Undersøgelser, dog til Nytte paa anden Maade gennem de mundtlige Meddelelser, han beredvillig lod tilflyde andre Forskere, og gennem den Ansproing, der for andre laa i den personlige Paavirkning fra ham, om end Samarbejde med ham ikke altid var

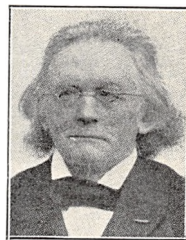
let paa Grund af hans iltre Karakter, der tillige var præget af en Tilbøjelighed for Opposition og skarp, ofte bidende Kritik. Som meget erfaren Grønlandsforsker fik han Indflydelse i vide Kredse, og som videnskabelig Samler har han haft stor Betydning. D. i Kbh. — Ugift.

V. N.

Litt.: Slægt se Japetus S.; Selvbioграфи i Univ. Progr. Novb. 1894; „Nationaltid.“ 7/5 1912; Kørnerup: „Overs. over Medd. om Grønland 1876—1912“ 1913; C. Christensen: „Den dsk. bot. Litt. 1880—1911“ s. A.; „A. F. Kriegers Dagb.“ V 1923, S. 158, 165; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 7/5 1913, „Medd. fra dsk. geol. Foren.“ IV s. A. (af O. B. Bøggild), „Medd. om Grønland“ LI 1914 (af C. F. Wandel), „Gronl. Selsk. Aarskr. for 1913“ s. A. og „Geol. foren. i Stockh. fhdl.“ XXXV 1913 (af Grönwall).

Steenstrup, Mathias Georg Gotthilf (^{22/7}1822—^{13/10}1904), historisk-filosofisk Forfatter. F. i Hillerslev, Thy. Forældre: Sognepræst Johannes Vo-

gelius S. og Ane Cathrine Carstensen. Blev Student 1840 og tog 1845 teologisk Embedsexamen. Et Par Aar efter udgav han en polemisk Afhandling: „Det teologiske Studium ved vort Universitet“, som vakte en Del Opsigt, men da Begivenhederne 1848 snart efter indtraadte, ikke frem-

kaldte den offentlige Drøftelse, S. havde ventet. S. gik frivillig med 1848, men paa Grund af en Øjenlidelse vendte han 1849 tilbage til fri videnskabelige Studier, der mere og mere tog Retning mod det almenhumane; Historiens Filosofi, Kultur- og Litteraturhistorie fængslede ham især. Ved sit Ægteskab var han blevet økonomisk uafhængig, saa han ikke behøvede at søge Embedsvejen. Nogen stor Produktionsevne ejede han ikke, men hans omfattende Kundskaber og sikre Smag gjorde ham i høj Grad skikket til Udgiverarbejde. 1855—68 udgav han Tidsskriftet „Dansk Maanedsskrift“, og det var paa hans Forslag, at „Udvalget for Folkeoplysnings Fremme“ stiftedes 1866. S. var dets Formand til sin Død og forestod med megen Omhu og Dygtighed Udgivelsen af Udvalgets mange Skrifter. 1876—88 var han Statens Tilsynsmand for Folkehøjskolerne og røgtede sit Hverv med stor Takt og Frisind, saa et gensidigt Tillidsforhold skabtes. Da der i de politiske Kampe rejste sig stærk Uvilje mod Højskolerne, ogsaa i Landstinget, skrev S., der sluttede sig politisk til Højrepartiet, 1886 et vægtigt Forsvarsskrift: „Anklagerne mod Højskolerne, belyste ved Kendsgerninger“, der saglig og klart tilbageviste de stærke Angreb. Her som paa andre Omraader viste han Retsind og Sandhedskærlighed, Maadehold og Selvbeher-

skelse og den varmeste Interesse for Folkeoplysningen. D. i Kbh. — Gift 1849 Rise Jensine Jacobine Kjellerup, d. 1906.

F. N.

Litt.: Slægt se Japetus S.; Hustrus Slægt hos Lengnick (Kruse); Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1854; „Morgenbl.“ 7-10/9 1886; „Dann. Kultur ved Aar 1900“ 1900; „Søndagsbl.“ 5/5 1901; Prytz, Rosendal og J. Knudsen; „Dr. Mathias S. Et Liv i Oplysningens Tjeneste“ 1908; A. Friis og P. Munch; „J. L. Heiberg og A. F. Krieger“ 1914—15; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 154, 157, 192, 214; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 14/10 1904 og (af P. Bjerger og J. J. Kors-holm) i „Højskolebl.“ s. A.

Steenwinckel (Stenwinckel), Hans van (den ældre) (ca. 1550—10/5 1601), Bygmester. F. i Antwerpen. Forældre: Bygmester Lourens van S. og Alijt van Dale. Drog med Faderen til Emden, hvor denne arbejdede en Del og til sidst som Byens Arkitekt opførte Raadhuset, og hvor S. var i Lære hos Faderen og 1754 uarbejdede en Patron (som dog ikke blev brugt) for Taarnet og Trappen; endnu 1577 var han i Emden, men 1578 var han paa Kronborgs Bygmester Antonio van Opbergens Opfordring kommet til Danmark og arbejdede paa Kronborg; han kom derefter i Forbindelse med Tyge Brahe, bistod ham med Opførelsen af Uraniborg og lærte til Gengæld Astronomi og Geometri hos ham; da den store Murkvadrant 1587 blev malet, blev den perspektiviske Udformning og de arkitektoniske Detailler udført af S. 1582 var han kommet i Kongens Tjeneste, men arbejdede desuden for en Mængde Adelsfolk og Institutioner; saaledes er Næsbyholm, Orebygaard (1587), Engelsholm (1592) og Svensløp (1596) saavel som Petri Kirke (1585), Slangerup Kirke (1588) og Tostrup Kirke i Skaane med større eller mindre Sikkerhed henført til ham. Efter Frederik II.s Død anvendtes han mere af Kongen, og hans Løn mangedobledes efterhaanden. Baae Blaataarns og Helligøjstes Spir henføres til ham, Opførelsen af Lundehavehuset (Mariclyst) og „Sparepenge“ skyldes sikkert ham, han bistod Kongen med Grundlæggelsen af Kristianopol i Blekinge, blev Ingeniør ved Fæstningsanlæggene ved den svenske Grænse (Halmstad, Laholm, Bohus og Akershus), og det er uden for al Tvivl, at det er ham, som har udarbejdet Planerne til Frederiksborg. S. var ikke blot Arkitekt, Ingeniør og Murmester, men drev ogsaa et betydeligt Stenhuggerværksted. Hans Betydning for Udviklingen her i Danmark af den Stil, som kaldes Christian IV.s, synes overmaade stor; han medbragte Kendskabet til Flanderns og Nederlændenes rige Byggesæt, og ved sin Forbindelse med Tyge Brahes lærde Kreds blev saa vel Paladios, Serlios og du Cerceaus Arbejder som de vitruviske Teorier ham bekendte. D. i Halmstad. — Gift Inger Petersdatter, der overlevede ham. O. A.

Litt.: „Hist. Tidsskr.“ IV 1843, S. 590 f. og V 1 1879; „Dsk. Saml.“ II 1866—67 og V 1869—70; Weilbach: „Kunst og Æstetik“ 1870, S. 163; Bricka og Fridericia: „Christian IV's egenhændige Breve“ III—IV 1878—82; „Pers. Tidsskr.“ I 1880, S. 198; „Tidsskr. f. Kunstindustri“ VI 1890, S. 102; F. R. Friis: „Bidr. t. d. dsk. Kunsthist.“ 1890—1901, S. 5—42 og „Kulturhist. Studier“ 1904—09, S. 117 ff.; Beckett: „Frederiksborg“ 1914—18 og „Uraniborg og Stjerneborg“ 1921; V. Lorenzen: „Studier i dsk. Herregaardes Arkitektur“ s. A.; Slothouwer: „Bouwkunst in Denemarcken“ 1924.

Steenwinckel (Stenwinckel), Hans van (den yngre) (2¹/₈ 1587—9/8 1639), Bygmester. F. i Kbh. Forældre: Bygmester Hans v. S. d. æ. (s. d.) og Hustru. Arbejdede som Murer og Stenhuggerlærling under Faderen, drog 1602 med den noget ældre Broder Lourens udenlands, var Elev hos Hendrik de Keyser i Amsterdam og blev stærkt paa- virket af Lieven de Keys Arbejder. Efter Hjemkomsten fandt Broderen snart Arbejde hos Christian IV (1610), og ogsaa S. blev beskæftiget, mest maaske med Leveringen af den huggede Udsmykning til Kongens Bygninger; det er endnu umuligt at udrede de to Brøders Virksomhed fra hinanden i Tiden fra 1610 til Lourens' Død 1619. 1613 byggede de Christian IV.s Kapel i Roskilde Domkirke, 1614 opsattes den gamle Ringrendingsport ved Frederiksborg, 1617 Trefoldigheds Kirke i Kristiansstad, alt under Sernes Ledelse, og 1619 begyndte man paa Børsen. Ved Broderens Død blev S. „Kongl. Majestæts General-Architect og Bygmester“, og paa Frederiksborg er Porttaarnet, Audienshuset, S-Broen, den lave fjerde Fløj „Terrassen“ og Galeriet i Slotsgaarden hans Værk. Efter Kronborgs Brand 1629 var han mest beskæftiget med Genopbygningen af dette. Ogsaa i de følgende Aar var han stærkt beskæftiget for Kongen, og før sin Død havde han travlt med Planlæggelsen af Trinitatis Kirke og Bygningen af Valdemars Slot paa Taasinge. Han drev ogsaa et stort Stenhuggerværksted (Prædikestolen i Kristiansstad). — S.s Betydning har været overmaade stor; ham er det, der som de Keyseres Elev i en væsentlig Grad indfører den rige hollandske Barok-Stil her til Landet, og vel at mærke saa tidlig, at flere Motiver optræder her i Landet, før de bliver almindelige i Holland, og derved fortsætter den Linie, som Faderen havde begyndt; hans, ikke altid netop rene, men spillende og djærvt-rige Smag blev afgørende for de Pragtbygninger, som Kongen lod opføre. — Gift Trine Willom Hybers Datter. O. A.

Litt.: Se under Hans v. S. d. æ.

Steenwinckel, Oluf van (d. 15/7 1659), Ingeniør. Var 1644 ansat som Bygmester ved Malmø Befæstning, begik her et Drab, men blev benaadet for Fredløshed af Kongen. 1646 var han Bygmester hos Prins Christian i Nykøbing F., førte fra 1651 Tilsyn med Gaderne i Kbh., blev 1652 Kenduktor ved

Befæstningsarbejderne i Skaane, men han kom overalt i Kiv og Strid med de Folk, han skulde samarbejde med. Aug. 1658 blev han sendt til Kronborg for at arbejde paa Fæstningens Udbedring, men en Maaned efter blev han ved dens Indtagelse den svenske Konges Fange. Han maatte nu arbejde som Ingeniør for Svenskerne, men sammen med Fr. Rostgaard og Henrik Gerner deltog han — kontant belønnet derfor af Rostgaard med 100 Dukater — i Sammensværgelsen til Kronborgs Generobrøbring for den danske Konge. Efter at denne Sammensværgelse var blevet opdaget, blev han fængslet, pint og henrettet. Paa Pinebænken vilde han ikke røbe sine Medsammensvorne. D. paa Kronborg. — Ugift?

H. J. s.

Litt.: „Christian IV's egenh. Breve“ VI 1885—86, S. 210 f.; F. R. Friis: „Bidrag til dsk. Kunsthist.“ 1890—91, S. 28 ff.; Troels-Lund: „Hist. Fortællinger“ IV 1912 (fra 1878); Rockstroh i „Fra Frederiksborg Amt“ 1907.

Steffens, Henrik ($\frac{2}{5}$ 1773— $1\frac{1}{2}$ 1845), Filosof. F. i Stavanger. Forældre: Læge Heinrich S. og Susanna Christina Bang. Blev

Student 1790 og begyndte, religiøst paavirket af Moderen, at studere Teologi, men førtes ved Studiet af de store naturhistoriske Systemer (Linné, Buffon) over til disse Fag, især Geologi og Mineralogi. Tog 1794 et Slags Eksamen ved den private Naturhistoriske Forening i Kbh.

og sendtes s. A. af denne paa en zoologisk og geologisk Rejse til Bergen. Rejsen mislykkedes, delvis dog ved Penge-mangel, og S. rejste over Hamborg til Faderen i Rendsborg. Han virkede 1796—98 som Privatdocent i Kiel, drev Studier i nyere tysk Filosofi og Poesi, blev 1797 Dr. phil. og udgav et anonymt Skrift om Studiet af Mineralogi. Læsningen af Jacobis Skrift om Spinoza førte ham til Studiet af denne selv og den romantiske Naturfilosofi (Schelling). 1798—1802 rejste han paa et Legat til Tyskland, sluttede sig i Jena til Romantikernes Kreds og studerede Mineralogi hos Werner i Freiberg. 1801 udgav han „Beiträge zur innern Naturgeschichte der Erde“, som gjorde Epoke ved at give Schellings Naturfilosofi et Grundlag af virkelig Naturkundskab. Hovedtanken var Opfattelsen af Jordskorpens forskellige Lag som Dele af et galvanisk Element. I sin Naturfilosofi søger han at forbinde alle Livets

Fænomener i Naturens og Historiens Enhed, som viser Sporene af et guddommeligt Formaal i Altets Udvikling. Hos Spinoza savner han Livets fremadrivende Kraft, idet han selv ser Naturen som en fremadskridende Individualisation, der faar sit Højdepunkt i Mennesket. Dog forkaster han Hypotesen om den gradvise Overgang fra en Form til en anden. 1802—04 holdt han i Kbh. Forelæsninger paa Elers' Kollegium, udgav „Indledning til filosofiske Forelæsninger“ 1803 og rejste s. A. i Danmark og Skaane (Resultater i „Geognostisch-geologische Aufsätze“ 1810). S. øvede ved sin overordentlige Veltalenhed og Tankerigdom en vækkende Indflydelse paa Tidens Ungdom først i Kiel, siden i Kbh. Berømt er hans Samtale med Oehlenschläger, som vakte denne til Bevidsthed om sit Kald som romantisk Digter. Men ogsaa Grundtvig saa senere sin romantisk-nationale og religiøse Digtning som en Fortsættelse af „Lynildmandens“ Virksomhed. Mynster og Brødrene Ørsted stod under hans Indflydelse, lige- som senere i Halle Schleiermacher og F. C. Sibbern. I Kbh. modtog hans Beundrere ham dog med nøgtern Kritik, og ogsaa de ældre stødte han fra sig ved sit „Fantasteri“ og sit Overmod. Han gik derfor igen til Tyskland 1804 som Prof. i Filosofi og Naturhistorie i Halle, fra 1811 i Breslau og 1832 Berlin. I Halle stod han i daarligt Forhold til Kollegerne, havde et voldsomt Sammenstød med Herbart, men begejstrede Ungdommen. Under Uafhængighedskampen mod Napoleon tog han sig varmt af den tyske Sag imod det franske „Forstandsfolk“, holdt 1813 flammende Taler til Ungdommen, gik frivillig med i Krigens som Løjtnant, deltog i flere Slag og i Indtoget i Paris og genoptog saa sin Embedsvirksomhed. Han skrev i Tyskland „Grundzüge der philosophischen Naturwissenschaft“ (1806) (en Forherligelse af Schellings Filosofi), „Handbuch der Oryktognosie“ (=: Mineralogi) (1811—19), „Die gegenwärtige Zeit und wie sie geworden“ (1817), „Carricaturen des Heiligsten“ (1819—21), en „Anthropologie“ (1822) (om Mennesket, der som Mikrokosmos forener, hvad der er adskilt i Naturlivet), tre Romaner, skildrende Tidens Tankebevægelser: „Die Familien Walseth und Leith“, „Die vier Norweger“ og „Malcolm“ (1828—31), „Über die falsche Theologie“ (1823), „Wie ich wieder Lutheraner ward“ (1833) og „Christliche Religionsphilosophie“ (1839). Fra Romantiker var han blevet ren Lutheraner, og hans Kamp mod de kirkelige Unionsbestræbelser paadrog ham 1831 en ministeriel Irettesættelse; han søgte da sin Afsked, men fik Afslag paa Grund af sine Fortjenester af Folket. Hans Selvbiografi „Was ich erlebte“ (1840—44) er et værdifuldt historisk Kildeskrift ved sine Skildringer af Mænd og Forhold, men

hans videnskabelige Skrifter har intet Værd mere. Danmark besøgte han kun to Gange, 1824 og 1840. D. i Berlin. — Ugift.

J. C. K.

Litt.: Modrene Slægt i Hundrup: „Stamt. over Ole Bangs Efterk.“ 1875; Erindringer i „Die vier Norweger“ 1828, „Wie ich wieder Lutheraner ward“ 1833 og „Was ich erlebte“ 1840—44, paa Dansk 1840—45; Udtog ved Gundelinger 1908; Dagbog i „Museum“ 1894 II; Oehlenschläger: „Levnet“ I 1830 og „Erindringer“ I—II og IV 1850—51; Høst: „Erindringer“ 1835; „Portrætter af mærkelige Nordmænd“ I 1842—52; Fr. Hammerich i „For Litt og Kritik“ III 1845; A. Helfferich: „H. S.“ 1845; J. P. Mynster: „Medd. om mit Levnet“ 1854; A. Hansen i „Nyt dsk. Maanedsskr.“ III 1872; H. Bech og J. Nørregård i „Nord. mån. f. folk. og kristl. opl.“ 1875; Grundtvig: „Mands Minde“ 1877; Rich. Petersen: „H. S.“ 1881; „Museum“ 1891, S. 121; Bobé: „Reventlowske Papirer“ IV 1900, S. 334; H. Begtrup i „Den dsk. Højskole“ II 1902; Dalsgaard i „Højskolebl.“ s. A.; Høffding: „Mindre Arbejder“ II 1905; R. Bruck: „H. S.“ 1906; F. Karsen: „H. S.s Romane“ 1908; O. Tschirch: „H. S.s politischer Entwicklungsgang“ s. A.; Vilh. Andersen: „Goethe“ I 1915; Nissen: „Ti Levnedsløb“ 1919; W. Rudloff: „H. S.s pädagogische Anschauungen“ 1914; V. Erichsen: „Henrik Wergeland i hans Forhold til H. S.“ 1921; „Breve fra og til Grundtvig“ I 1924; Breve i „Af efterl. Breve til J. P. Mynster“ 1862; „Breve til og fra F. C. Sibbern“ 1866 I, „Breve fra og til H. C. Ørsted“ II 1870, „Dsk. Saml.“ VI 1870 og II 1 1871—72, M. Tietzen: „Zur Erinnerung an H. S.“ 1871, C. L. N. Mynster: „Nogle Blade af Mynsters Liv og Tid“ 1875 og „Mindeblade om Oehlenschläger“ 1879, Boye: „Om K. M. Rahbeks Brevveksling“ 1881, „Pers. Tidsskr.“ II 1881, „Litt. og Kritik“ IV 1890 og „Danskeren“ X 1893; Nekrologer i „Dsk. Album f. Litt. og Kunst“ 1845 og af H. C. Ørsted i „Overs. over Vidsk. Selsk. Fhdl.“ 1846. Iøvrig se under Grundtvig og Oehlenschläger.

Steffensen, Hans Christian (²²/₁₂ 1837—⁹/₉ 1912), Politiker. F. i Hammelev ved Haderslev. Forældre: Gaardejer Nis S. og Marie Kirstine Nissen. Blev Student 1859, Cand. juris 1864, var nogle Aar Retsbetjentfuldmægtig i Sorø og Fuglebjerg og 1871—73 Assistent i Kultusministeriet, blev 1872 Auditor, først i Aalborg, 1880 i Kbh., 1883 Generalauditor, afgik 1910.

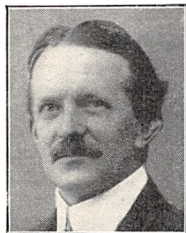
Han var fra sin Ungdom konservativ, i 70-erne nogle Aar Rigsdagsreferent ved „Fædrelandet“, men hans saglige Interesser var altid stærkere end de rent politiske. Halvvejs ved et Tilfælde valgtes han ³/₁ 1879 af Højre til Folketinget for Aalborg og sad der til Maj 1881, stillede sig igen forgæves ⁵/₇ 1882. Ved Suppleringsvalget paa Frbg. ²⁹/₅ 1883 valgtes han imod den liberale C. K. V. Nyholm (s. d.), men Valget blev ikke godkendt, og ²⁵/₆ 1884 faldt han. I sine to Folketingsaar viste S. straks saglig Sikkerhed og Forhandlingsvillie og fik i Venstre Ord for Fremkomlighed; han forhandlede med de radikale om Vandafledningsloven, med de moderate om den militære

Straffelov ⁷/₅ 1881, som han øvede Indflydelse paa. ⁴/₁ 1888 blev han kongevalgt Landstingsmand og blev snart en af Højres ledende Kræfter; han besad Kundskaber og politisk Kløgt, som Taler var han grundig, noget tør. Han var Ordfører for en lang Række Lovforslag, om Konsulatsafgifter 1888, Korntiende 1888, Margarine 1888 og 1890, Fæste- og Lejehusmænd 1888 og 1889, Snekastning 1889 og 1890, Højtidsoffer 1894 og 1896, Æresoprejsning 1894 osv. og prægede adskillige Love, ikke mindst den militære Straffelov ⁸/₅ 1908. Landstingets Forretningsorden ¹/₄ 1895 skyldtes væsentlig ham. Efter Schlegel blev han 1890 Ordfører for Finansloven og var det til 1899, paa ny 1903—05; fra 1890 var han Ordfører for Valgbrevsudvalget, 1890—1907 Tingets Viceformand. I saglige Spørgsmaal var S. som Regel strengt konservativ og tog ofte Særstandpunkter; saaledes gik han 1888 med Hensyn til uægte Børn imod Nellemanns og Rumps mere moderne Opfattelse og angreb ³/₁ 1891 Georg Brandes og Scavenius; 1881 som ¹⁴/₁ 1903 og ³/₃ 1905 udtalte han sig imod Nævninger, og 1901 stemte han selvanden imod hemmelig Afstemning, var 1903 imod Ansættelse af Giftfogder; han var 1904 for Prygleloven, vilde 1911 have Kirkedag før Menighedsraad og stemte mod Regeringens Forslag. Storpolitisk blev S. derimod mere liberal med Aarene; han var en af de Højremænd, der tidlig ønskede Forlig, arbejdede ivrig derfor 1893—94 og stod som en af Hovedmændene for det naaede Resultat. Han var stemt for Venstres Indtræden i Regeringen og arbejdede derfor sammen med Grev Frijs og General Thomsen. Da Valget 1895 borttog Grundlaget for Forliget, blev S. Genstand for Angreb fra Partifæller og udtraadte Okt. 1895 af Repræsentantskabet sammen med Dinesen, Moltke-Lystrup o. fl. efter et Sammenstød med Scavenius. Han var ingen Ven af Ministeriet Reedtz-Thott, og da Udviklingen efter dets Fald gled yderligere bort fra Forligets Grund, sluttede S. sig til den Gruppe af Højre, der vilde Forhandling til venstre, de otte, fra ⁴/₁₂ 1902 de frikonservative, i hvis Ledelse han siden tog betydningsfuld Del; Gruppens Svar til H. Sehested ved Dannelsen af hans Regering 1900 var affattet af S. 1907—09 var han Formand for Landstinget; han betonedede i denne Egenkab sin Forsvarsvillie ved Grundstensnedlæggelsen paa Kristiansborg ¹⁵/₁₁ 1907. Overhovedet var S. mærket af Sønderjydens Særpræg, Sejghed og Selvhævdelse; hans Personlighed var uden Festivitas, helstøbt og tilforladelig. D. i Kbh. — Gift 1871 Elisa Marie Smith. P. E.

Litt.: Slægt i Rugaard: „Fremragende dsk. Bønder“ 1871, S. 211; „Aalborg Stiftstid.“ ²¹/₁₂, ³¹/₁₂ 1878, ²/₁ 1879; „Nørrejsk Folkbl.“ ³/₁, ²¹/₅, ²⁷/₅ 1881; „Dagbl.“ ⁸/₆, ¹⁹/₅, ²⁵/₅, ²⁸/₅, ²⁹/₅ 1883; Wulff: „Den dsk. Rigsdag“ 1882; Beretning

om Højres 13. Delegeretmode" 1896, S. 69 ff.; Bransager og Rosenkrantz; „Den sks. Regering og Rigsdag" 1901—03; „Nationaltid." „Berl. Tid." og „Vort Land" 22/12 1907; Goos i Landstinget 7/10 1912; N. P. Jensen: „Livserindringer" II 1916, S. 145 ff.; E. B. i „Politiken" 28/8 1920; Ingv. Kieler: „Førende konservative og nationale Skikkelser 1864—94" I 1924; Nekrologer i „Nationaltid." 5/6 1912, „Riget" s. D., „Vort Land" s. D., „Kbh." s. D., „Berl. Tid." s. D. og „Politiken" s. D.

Steffensen, Johan Frederik (f. 28/2 1873), Matematiker, Aktuar. F. i Kbh. Forældre: Generalauditor H. C. S. (s. d.) og Hustru:

Blev Student 1890, Cand. juris 1896. Fra 1901 ofrede han, der ved Siden af Juraen ogsaa studerede Matematik, Forsikringsvæsenet sine Kræfter, blev Sekretær i Nordisk Genforsikringsselskab, var 1904—14 Medlem af og Sekretær i Forsikringsraadet, der var oprettet ved Lov af 1904. 1914—17 var han Direktør i Livsforsikringsselskabet „Tryg", derefter knyttet til en tysk Forsikringskoncern, indtil han, der 1912 var blevet Dr. phil. paa en matematisk Afhandling („Analytiske Studier med Anvendelser paa Talteorien"), 1919 blev Docent ved Universitetet i Forsikringsmatematik, fra 1923 Professor. Foruden talrige betydelige matematiske Afhandlinger i Tidsskrifter (bl. a. i „Skandinaviske Aktuarietidskrift", hvis danske Redaktør han er), har han skrevet „Matematisk Iagttagelseslære" (1923). S. er en talentfuld og meget dygtig Matematiker samt en god Lærer, der i sin nuværende Stilling er kommet paa den rette Plads. Man vil fra hans Haand sikkert faa en Række haardt tiltrængte Lærebøger i Forsikringsmatematikens Discipliner. — Gift 1904 Annie Caroline Jenour. V. E. G.

Litt.: Slægt se H. C. S.; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1912; „Studenterne fra 1890" 1915; „Assurandøren" 1919 og (af V. E. Gamborg) Marts 1923; „Assurancetid." s. A.; O. Lindholm i „Dsk. Forsikrings Tid." s. A.

Steffensen, Poul (2/12 1866—26/5 1923), Maler. F. i Vejerslev ved Bjerringbro. Forældre: Møllebygger Steffen Iversen og Inger Kirstine Danielsen. Var først VogterAar, stod derefter frem Aar i Malerlære og blev Svend. Han dimitteredes af C. N. Overgaard til Kunstakademiet, som han besøgte Okt. 1887—Maj 1890 uden at tage Afgang. Han udstillede paa Charlottenborg 1892—1922, modtog 1895 en

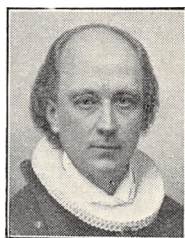
Ekstrapremie i Neuhausens Konkurs for „Køerne drives løse. Motiv fra Jylland".

Han har malet flere Altertavler, bl. a. til Zionskirken (Herrens Aabenbarelse for Disciplene) og til Brorsonskirken, har illustreret talrige Børnebøger og lettere Underholdningslitteratur. Som Maler har han fortrinsvis dyrket Gengivelsen af Husdyr i frodige, jævne Landskaber. Hans Kunst er udpræget populær. Malerier i Museerne i Aalborg og Randers. D. i Aarhus. — Gift 1891 Sidsel Catharine Poulsen.

I. M. O.

Litt.: „Dsk. Ungdom" 4/1 1908; Nekrologer i „Nationaltid." 27/5 1923, „Politiken" 20/5 s. A. og af Sig. Kristensen i „Folkeskolen" 14/6 s. A.

Stein, Harald August Edvard (9/3 1840—5/1 1900), Biskop. F. i Kbh. Forældre: Overkirurg, Professor S. A. V. S. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1859 og efter nogen Vaklen mellem forskellige Studiefag Cand. theol. 1866. 1867 blev han Kateket ved Holmens Kirke, idet han samtidig var Sekretær hos B. J. Fog, med hvem han derigenom kom i meget nær Berøring. 1872 blev han Præst og Forstander for Diakonissestiftelsen, og han søgte straks at uddanne sig til denne Gerning ved Rejser til Stockholm, Holland og Kaiserswerth; det skyldtes ogsaa for en væsentlig Del hans energiske Arbejde, at en stor ny Bygning kunde opføres og Emmauskirken 1876 indvies; her virkede han som en meget søgt og skattet Prædikant, og en Samling paa 16 Prædikener („Minder fra Emmauskirken" 1879) blev ogsaa udgivet. Ved Samkvem med Rud. Frimodt havde han faaet Øje for, at Indre Mission ikke blot burde virke ved Forkyndelse, men tillige ved Barmhertighedsgjerninger, og 1876 udgav han 8 Foredrag derom under Titlen: „Hvad vil den Indre Mission?"; de vakte stor Opsigt, udkom 1882 i 3. Opl., oversattes til Tysk og betragtedes som den københavnske Indre Missions Program. 1879—86 var S. Foreningens Formand og fik 1882 „Bethesda" bygget. Efter et Brud med Forstanderinden paa Diakonissestiftelsen opgav han sin Stilling her og blev 1880 Sognepræst ved den nyopførte St. Matthæus-Kirke paa Vesterbro; hans Prædikener blev ogsaa her meget paaskønnede, og to Samlinger („Minder fra St. Matthæus-Kirken" (1882) og „Tolv Prædikener" (1886)) blev udgivne; han fik ligeledes indrettet en vel organiseret Menighedspleje. 1889 udnævntes han til Biskop over Fyns Stift, i hvilken Stilling han nød megen Anseelse; 1895 blev Sjællands Bispestol ham tilbudt, men han forblev paa Fyn, indtil han 1899, nedbrudt af Sygdom, tog Afsked; stor Opsigt vakte 1896 hans Strid med Vilh. Beck om

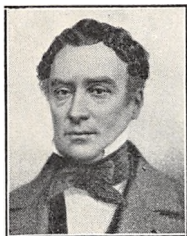

Barmhjertighedsarbejdets Betydning for Kristenlivet. Foruden de nævnte Prædikensamlinger udgav han „Nogle Blade af den kristne Kvindes Historie“ (1872), „Rudolf Frimodt“ (1879) og sammen med J. Paulli 1869—76 „Kristelig Kalender“. D. i Kbh. — Gift 1868 Anna Suenson, d. 1898.

H. M.

Litt.: Hustrus Slægt se Edouard Suenson, d. 1887; „Nutiden“ 18/1 1885 og 1889, Nr. 658; „Dagbladet“ 21/4 1899; „Politiken“ 22/4 s. A.; V. Bang: „Fyns Stifts Biskopper“ 1903; R. Barner: „Minder“ 1911; Marie Rørdam: „Tilbageblik“ s. A.; Steen og Hoffmeyer: „Kirkelig Forening for indre Mission i Kbh. 1865—1915“ 1915; „J. L. Heiberg og A. F. Krieger“ 1914—15; L. J. Koch i „Diakonissestiftelsens Aarbog“ 1916—17; „Politiken“ Distriktsbl. f. Frbg. 11/7 1924; „Kbh.“ 14/7 s. A.; „Berl. Tid.“ s. D.; Nekrologer i „Nationaltid.“ 6/1 1900, „Fyns Stiftstid.“ s. D., „Ill. Tid.“ 21/1 s. A. og „Søndagsbl.“ s. A., Nr. 3.

Stein, Sophus August Vilhelm (29/7 1797—15/5 1868), Anatom, Kirurg, F. i Kbh. Forældre: Regimentskirurg Johan Heinrich

Martin S. og Anna Sophie Kugler. Havde i sin Ungdom trange Kaar og kom som ustuderet ind paa Kirurgisk Akademi, hvorfra han 1819 tog Eksamen. Forinden var han dog blevet ansat som Kandidat paa Almindelig Hospital, fortsatte her og blev 1820 Reservekirurg hos Thal. S. gjorde

sig snart bemærket ved sine udmærkede Evner, blev 1820 ogsaa Distriktslæge, Læge ved Opfostringshuset, 1821 Bataillonskirurg, 1831 blev han Student (uden Eksamination) og tog 1832 medicinsk Eksamen. Allerede Aarene før havde han begyndt Udgivelsen af et stort anlagt anatomisk Værk „Tabulae anatomicae etc.“, hvortil han, der tegnede ypperlig, selv havde leveret Afbildningerne. Der udkom dog kun 2 Hæfter, men 1834 kom hans fortræffelige Disputats: „De thalamo et origine nervi optici etc.“ med smukke Illustrationer af ham selv. Efterhaanden optog Anatomien ham mere og mere; 1835 blev han Professor ved Kunstakademiet i Anatomi. 1840 Adjunkt ved Kirurgisk Akademi og 1842 Prof. extraord. i Anatomi ved Universitetet (ord. 1845). Da han 1844 ombyttede denne Stilling med Overkirurgposten ved Frederiks Hospital og Professoratet i klinisk Kirurgi, mistvilede mange om hans Berettigelse til denne Position. Men S. viste sig snart som en fremragende Kirurg, en ypperlig Operator og en udmærket Lærer. Han virkede her i ti Aar og gjorde sig især bemærket ved sine plastiske Operationer og Stenknusninger, 1848—53 var han Medudgiver af „Hospitalsmeddelelser“ og har heri skrevet adskillige udmærkede Afhandlinger; han har ogsaa udgivet en Anatomi for Kunstnere

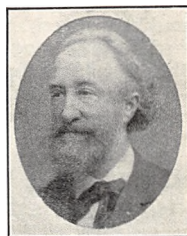
(1840). 1849 fungerede S. som Overlæge ved Lasarettet paa Augustenborg og udførte en Mængde store Operationer. I Kraft af sine fremragende anatomiske og kirurgiske Kundskaber, sin eminente operative Dygtighed og sin selvstændige og respektindgydende Personlighed blev S. Landets mest ansete Kirurg paa sin Tid og nød megen Agtelse ogsaa for sin retlinede Karakter og varme Patriotisme. D. i Kbh. — Gift 1822 Karen Sophie Borch, d. 1888.

F. L.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1834; „Ill. Tid.“ 19/11 1865; Jul. Petersen i „Ugeskr. f. Læger“ 1897; N. Holm: „Glade Aar“ 1915; Nekrologer i „Bibl. f. Læger“ 1868 og „Ugeskr. f. Læger“ s. A.; Ligtale af B. J. Fog.

Stein, Johan Carl Heinrich Theobald (7/2 1829—19/11 1901), Billedhugger, F. i Kbh. Forældre: Overkirurg, Professor S.A. V. S. (s. d.)

og Hustru. Begyndte allerede 1841 at besøge Akademiets Skoler for at blive Billedhugger, vandt 1851 lille Guldmedaille („Thetis beder Vulkan om Vaaben“) og Neuhausens Præmie (Holbergstatuetten), men opnaaede aldrig den store Guldmedaille. Han arbejdede ogsaa fra 1844 hos Medaillør Christensen og hos H. V. Bissen. I Begyndelsen af 50erne blev han en Del sysselsat („Fiskerpige“, købt af Frederik VII). 1856—59 var han med Støtte af Akademiet i Rom, hvorfra han blandt fl. a. Arbejder hjemsendte „Neapolitansk Vandbærer“, der 1860 indbragte ham Udstillingsmedaillen. 1861 blev han Medlem af Akademiet. 1864 var han atter i Rom. 1867 fulgte han sin Fader i Docenturen i Anatomi ved Akademiet, 1883 blev han Professor i Billedhuggerkunst efter Jerichau, var atter 1887 (Anckers Legat) og 1889 i Italien og var 1893—96 Akademiets Direktør. S. var en meget flittig Kunstner, og hans Virksomhed faldt i en Periode: Efterdønningerne efter Thorvaldsen, hvor der som ingen Sinde før var Interesse for Skulptur herhjemme; en Tid, hvor Gode ejerne og Industriherrene saa deres Formuer vokse og forstod at bruge Pengene paa værdig Vis til at sysselsætte Kunstnere. Molkte-Brogentved, Ahlefeldt-Laurvig og Danneskjold-Samsøe, J. C. Jacobsen og Tietgen gav Gang paa Gang S. nye Opgaver. Ialt udgik over 300 Arbejder fra hans Haand, deriblandt Monumenterne over Holberg (Kgl. Teater), Niels Juel (Holmens Kanal), Carstens (Dantes Plads), Suenson (Nybodet), Tesdorpf (Landbohøjskolen), Wy-cliff, Luther, Ansgar og Johan Huss (Marmorkirken), en Række Buster af Skuespillerforfattere og Skuespillere (Kgl. Teaters

Foyer), Statuerner af Valdemarerne og en Del Buster (J. L. Ussing, Biskopperne Fog, Martensen, H. Stein og H. Tausen, P. Hiort-Lorenzen og Rasmus Rask) (Frederiksborg) samt en Række meget fint og yndefuldt opfattede Staturer af halvvoxne Børn (Vandbæren, Dreng med Vandkrukken). S. havde utvivlsomt mange kunstneriske Egenskaber, megen teknisk Kunnen, en vidtstrakt Fantasi, en uelastelig Form, og dog har kun faa af hans Arbejder naaet at interessere Offentligheden i betydeligere Grad; Figurerens (og vel ogsaa Kunstnerens) forbeholdne Pænhed virker interesseløst og alt for meget er fuldstændig aandløst Bestillingsarbejde; men enkelte Gange kan han skyde sin Forbeholdenhed til Side og karakterfuldt og dog fornemt give sin Opfattelse (Tesdaup, Ussing) eller i hurtige Skitser fra Folkelivet fastholde en fin og skønhedsfyldt Sødme (Skitser til Vandkrukkedrengen), Loths Hustru og Faustulus med Romulus og Remus paa Kunstmuseet. Skitser i Hirschsprungs Museum. D. i Kbh. — Gift 1) 1858 Emmy Laura Suzette Schiøtt, adopt. Dreusens, d. 1862. 2) 1863 Sara Margrethe Fallesen. O. A.

Litt.: „Ill. Tid.“ 19/10 1873, „Søndags-Posten“ 1875, Nr. 599; Th. Stein: „Udførte Arbejder 1845—93“ 1893; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 160; Joh. Stein: „Billedhuggeren Th. S.“ 1923; Rik. Magnussen i „Kbh.“ 28/12 s. A.; Wanscher i „Politiken“ 7/1 1924; Nekrologer sst. (af N. V. D.) 17/11 1901, i „Berl. Tid.“ 18/11 s. A. og (af F. Bauditz) i „Ill. Tid.“ 24/11 s. A.

Stein, Sigfred Frederik Edvard Valdemar (1¹/₂ 1836—1¹/₂ 1905), Kemiker. F. i Kbh. Forældre: Overkirurg, Professor S. A. V. S. (s. d.) og Hustru. Tog farmaceutisk Eksamen 1857 og gjorde derefter Tjeneste paa Apoteket i Viborg. 1860 blev han Assistent i det af S. Groth og A. N. Ørsted 1857 oprettede kemiske Laboratorium i Kbh. 1863 blev han Medjejer af Laboratoriet, efter at Groth var blevet Mønt-

guardein i Kbh. og var udraaet af Firmact. 1865 traadte ogsaa Ørsted ud, og S. var nu Enejejer indtil 1887, da Fr. Christensen (s. d.) optoges som Medjejer af Laboratoriet, der fra 1867 bar Navnet „V. S.s analytisk-kemiske Laboratorium“. Efter at S. havde overtaget Laboratoriet, ændrede han dets Virksomhed i Retning af rent analytisk Arbejde, og under hans Ledelse fik det Ry for stor Paalidelighed i sine Undersøgelser. Det er hans store Fortjeneste herigennem at have oparbejdet den rette Forstaaelse hos Offentligheden for Betydningen af kemisk Undersøgelse af saa godt som alle Forbrugsstoffer. Til en Begyndelse var Værdibestemmelse af Gødnings- og Foderstoffer Laboratoriets Hovedopgave. Senere

inddroges Cementundersøgelser, Undersøgelser for Kbh.s Sundhedskommission, Smør- og Margarineundersøgelser, Undersøgelser af Levnedsmidler osv. under Laboratoriets Virksomhed. 1882 blev S. Landhusholdningsselskabets og 1887 Statens Konsulent i Agrikulturkemi, og Laboratoriet fik gennem en Række Kontrakter med Staten sin fulde officielle Anerkendelse. D. i Kbh. — Gift 1) 1869 Eleonora Frederikke Rørbye, d. 1876. 2) 1879 Johanne Charlotte Lautrup, d. 1915. M. C. H.

Litt.: 1. Hustrus Slægt i H. Struer: „J. Rørbyes og M. Wedstofts Slægt“ 1918; M. Galschiøt: „Landbrug og Landmænd i Danmark“ 1888; „Ugeskr. f. Landmænd“ 1892; „Søndags-Posten“ 28/6 s. A.; Steins Laboratorium 1857—1907; Nekrologer i „Ill. Tid.“ Nr. 20 1905, „Farmaceutisk Tid.“ s. A. (af Th. Th.), „Ugeskr. f. Landmænd“ s. A. og „Berl. Tid.“ 1/2 s. A.

Steincke, Karl Kristian Vilhelm (f. 25/8 1880), Socialøkonom. F. i Viskinge ved Aalundborg. Forældre: Overlærer Carl Axel Niels Bernhard S. og

Lorentze Vilhelmine Josefine Hansen. Blev Student 1899, var tidlig stærkt socialt og socialdemokratisk interesseret — han var en af Medstifterne af den socialdemokratiske Studenterklub „Catilina“ — og omsatte denne Interesse i Valg af Livs-

stilling ved kort efter juridisk Embedseksamen (1906) at søge ind i Frbg. Forsørgelsesvæsen, hvor han indtog en ledende Stilling, da han 1921 udnævntes til Præsident for den nyoprettede Invalideforsikringsret. Jævnside med dette praktiske, administrative Arbejde udfoldede S. en betydelig litterær Virksomhed, hvorunder han baade gav værdifulde Oversigter over den gældende Forsørgelseslovgivning og tog dens almindelige Problemer op til Behandling („Almisse eller Rettigheder“ 1912). Dette Arbejde afsluttedes med en Gennemgang af det hele Forsørgelsesvæsen og et Forslag til en Nyordning i det ogsaa ved sit Omfang imponerende „Fremtidens Forsørgelsesvæsen“ I—II 1920—21). Desuden har S. skrevet politiske Pjecer „Kulturbetragtninger“ 1912, „Moderat eller radikal“ 1919), deltaget med Iver i Arbejder-Oplysningsvirksomheden og været praktisk Politiker (Landstingsmand siden 1918, Medlem af Finansudvalget 1918—24, Justitsminister i Ministeriet Stauning April 1924). Ligesom S.s litterære Virksomhed er præget af stor Indsigt, stor Arbejdsevne og klar Tænkning, forbundet med en kritisk Trang, der hyppig slaar over i barok Ironi, Egenskaber, der tilsammen giver ham et Særpræg, han hæger om, saaledes er han ogsaa som Politiker trods al Partitroskab noget for sig, ikke bange for at sige sin Mening overfor

sine egne, virksom indtil Foretagsomhed, en Mand, det i alle Henseender er bedre at have indenfor end udenfor. Han har som Justitsminister, som det kunde ventes, vist sig som en initiativrig Administrator, uden Tøven udnyttende sin Magtfuldkommenhed, hvor han ansaa det for rigtigt (Internering af Sædelighedsforbrydere) og har under Offentlighedens livlige Deltagelse forsvaret sin Færd, naar og hvor han blev angrebet. — Gift 1907 Marie Elisabeth Hansen.

E. C.
Litt.: „Politiken“ 9/12 1910, 23-24/4 1924, 15/10 s. A. (af A. Winding), 1/11 s. A., 29/12 s. A.; „Soc.-Dem.“ 13/12 1912, 30/12 s. A., 13/5 1918, 24/4 1924; „Politiken“s Districtsbl. f. Frbg. 30/6 1921; „Berl. Tid.“ 20/5 1917, 11/6 1923, 12/1 1925; „B. T.“ 24/4 1924, 10/5 s. A.; „Studenterne fra 1899“ s. A.; O. Rode i „Tilskueren“ Febr. 1925.

Steinhauer, Carl Ludvig (18/11 1816—4/3 1897), Museumsmand. F. i Kbh. Forældre: Snedker Elias S. og Ane Dorothea Bruun.

Kom i Bogtrykkerlære og gjorde sig gældende i Faget, saa han 1842 i Paris med offentlig Understøttelse kunde studere Trykning af Træsnit. Her traf han Chr.

Jürgensen Thomsen, der da just tumlede med Planen om et etnografisk Museum; han fattede Interesse for den unge

Mand, optog ham 1844 i sit Hus og ansatte han 1846 som Assistent ved det endnu ikke aabnede Museum, ved hvilket han, senere som Inspektør, arbejdede, til det 1892 indgik i Nationalmuseet; fra 1863 var han tillige Arkivar og Fuldmægtig i Overhofmarskallatets Ekspeditionskontor. Ved mange Studie- og Indkøbsrejser i Europa, oftest i Følge med Thomsen, fik S. rig Lejlighed til at udvide sit Museumskendskab og knytte Forbindelser; den kendte engelske Samler Henry Christy overdrog ham saaledes Ordningen af sin Samling, til hvilken han skrev Katalogen. Ud over Museets Vejledninger fra dets Aabning 1829 til 1884 og Artikler i „Berlingske Tidende“ og „Illustreret Tidende“, anonymt eller under Mærket T. d. P. (tailleur de pierre o: Steinhauer), foreligger der fra hans Haand kun: „Indledende Bemærkninger om Etnografien og dens Metode“ („Geogr. Tidsskr.“ Bd. 2), et naturligtvis nu forældet Arbejde. Han deltog med Thomsen i Museets første Ordning, fuldendt 1857, og foretog efter hans Død den 1867 paabegyndte Nyordning, der bestod til 1892; han har saaledes sat sit Præg paa det i en lang Periode. Hans Opstillinger var i Tidens Aand, gennemført symmetriske, mere dekorative end saglige, undertiden dog meget virkningsfulde. De har nu helt maattet vige for Kravet om en strengere videnskabelig Ordning. D. i Kbh. — Gift 1856 Mariane Mathilde Christensen, d. 1883.

Th. Th.

Litt.: Th. Thomsen i „Nær og Fjern“ Dec. 1924; Nekrolog i „Berl. Tid.“ 5/3 1897.

Steinmann, Peter Frederik (8/7 1812—10/2 1894), Officer. F. i Kbh. Forældre: General-løjtnant Peter Frederik S. og Johanne Birgitte Mette Dorothea de Neergaard. Blev Artillerikadet 1823, Stykjuncker 1826, Sekondløjtnant 1830, Premierløjtnant og Adjoint i Generalkvartermesterstaben 1834 og i Generalstaben 1839, Kaptajn 1842. Han deltog i Felttoget 1848, sidst som Major og Stabschef ved højre

Flankekorps, 1849 som Stabschef ved Ryes Korps, hvor han under Tilbagetoget gennem Jylland udfoldede stor Virksomhed; s. A. Oberstløjtnant, 1850 Stabschef ved 1. Division, Oberst 1854, Generalmajor 1862, Kommandør for 4. Inf.-Brigade 1863. Ved Krigens Udbrud var han Kommandør for 3. Division i Kiel, deltog med Divisionen i Kampene ved Dannevirke og var i Krigsraadet 1/2 stærk Modstander af at opgive Dannevirkestillingen, men maatte omsider give efter for de af Overkommandoen anførte, formentlig tvingende Grunde dertil. Det blev 3. Division, der dækkede Tilbagetoget til Flensborg. Med utrættelig Iver fuldførte han det vanskelige Hvervet som Fører for Arrieregarden, skønt haardt saaret ved Sankelmark, kom først tilbage til Hæren 18/4 som Kommandør for 1. Division, derefter Højstbefalende paa Als. Han gjorde vel vedholdende opmærksom paa Stillingens for ringe Besættelse, men hans egne Dispositioner for en virksom Anvendelse af de til hans Raadighed staaende Kræfter var ikke helt heldige. Efter Øens Indtagelse udnævntes han til Generalløjtnant og fik Kommandoen over den aktive Arme. Efter Krigen var han kommanderende General i 2. Generalkommandodistrikt (1864—74, 1877—82), 1874—75 Krigsminister i Ministeriet Fønnesbech for ved sin Autoritet at udrette noget for det forsømte Hærvæsen; han var særlig stemt for Kbh.s Befæstning fra Søsiden. Afgik som Krigsminister 1875, fra Hæren 1882. Var en tapper, samvittighedsfuld og punktlig Soldat, nøje inde i alle Bestemmelser, korrekt i enhver Henseende og med et klart Blik for Terræn- og Fægtningsforhold. Var ikke nogen særlig begavet Personlighed, men utrættelig, flittig, elskværdig og praktisk anlagt. Var en meget dygtig Landmand, kendt og afholdt for sin store Velgørenhed. D. paa Tybjerggaard ved Ringsted. — Gift 1841 Komtesse Anna Johanne Elisabeth Schulin, d. 1847. K. C. R.

Litt.: Mødrene Slægt se Carl (de) Neergaard; Hustrus Slægt se J. S. Schulin; Flamand: „Slagene ved Fredericia og Isted“ 1833; „Ill. Tid.“

¹⁰/₇ 1864; J. Nørregaard: „Tre Hovedpersoner og Hovedbegivenheder 1864“ 1884; „Den dsk.-tyske Krig 1864“ 1890—92; Rovsing: „Tre Vønner“ 1892; Høyer Møller: „Livs- og Krigserindringer“ 1894; „Generalstaben 1808—1908“ 1908; „D. G. Monrads Deltagelse i Begivenhederne 1864“ 1914; N. Neergaard: „Under Junigrundloven“ II 1916; N. P. Jensen: „Livserindringer“ II s. A., S. 42; „Dsk. Mag.“ VI 2 s. A.; „A. F. Kriegers Dagb.“ II 1921, S. 363, III s. A., S. 15, 68, 80, 212, IV s. A., S. 11, 104, 111, V 1923, S. 167 f.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ¹⁷/₂ 1894, „Dagens Nyh.“ ¹⁸/₂ s. A., „Politiken“ ¹⁷/₂ s. A., „Vort Forsvar“ (af le Maire) s. A. og „III. Tid.“ ⁴/₃ s. A. (af Vaupell).

Steinthal, Frederik Vilhelm (f. ¹²/₁₁ 1862), Missionær. F. i Kbh. Forældre: Overretsprokurator Thomas Frederik Westenholtz

S. og Petrine Cecilie Weinschenk. Blev Student 1880 og Cand. theol. 1886. Efter nogle Aars Virksomhed (1886—91) som Sømandspræst i London var han 1891—97 Sekretær i Kbh.s Indre Mission og fik samtidig stor Betydning for den kristne Studenterbevægelse, idet

han 1891—97 var Formand for Studenterbegyndelsen og Husfader i dets Pensionat. 1893—97 var han Redaktør af „Kirkeklokken“. 1897 rejste han imidlertid med sin Hustru til Indien og traadte først i Santhalmissionens Tjeneste; men n. A. forlod han igen denne for at drage til Kalkutta og overlage et kristeligt Studentearbejde, knyttet til K. F. U. M. dér. 1913 vendte han tilbage til Santhalmissionen og blev 1916 Leder af en Evangelieskole i Benagaria, i hvilken Stilling han stadig virker. Da han 1900 havde mistet Synet, krævede det megen Energi af ham at lære Santhalsproget ved at høre det forelæst af andre; og med stor Nidkærlighed har han taget sig af de unges Undervisning i Bibelkundskab og Trolære og foretaget Prædikerejser med dem ud til Landsbyerne. — Gift 1897 Thyra Cecilie Sofie Møller.

H. M.

Litt.: Steen og Hoffmeyer: „Indre Mission i Kbh. 1865—1915“ 1915, S. 90, 95 ff., 107, 112 f.

Steinthal, Martha Cecilie (f. ²⁹/₁ 1861), Skolebestyrerinde. F. i Kbh. Forældre: Overretsprokurator Thomas Frederik Westenholtz S.

og Petrine Cecilie Weinschenk. Tog Lærerindeeksamen 1889 og blev s. A. Lærerinde ved N. Zahles Skole. 1891 tog hun Institutbestyrerindeeksamen og blev 1896 Forstanderinde for det

hørende Kvindeseminarium, som hun vedblev at have den nærmere Bestyrelse af, efter at hun 1913 efter Frk. H. Skram (s. d.) var blevet Overbesty-

rerinde for hele Skolen. 1911 var Frk. S. med til Indrettelse af de sociale Klasser, der erstattede N. Zahles Skoles Fortsættelsesundervisning for unge Kvinder, og som giver dem et Indblik i Samfundets Forhold, de senere kan bygge videre paa. Frk. S. har kæmpet for Bevarelse af den private Skole og for den Ordning af dens Forhold, som blev fastslaaet ved Lov ²⁰/₃ 1918, og har arbejdet for en længere Læreruddannelse, der giver Seminarieeleverne mere Tid til praktiske Øvelser og til selvstændigt Arbejde. Hun styrer den store Skolevirksomhed med myndig Fasthed og med Bevarelse af dens hævdvundne Traditioner for levende og alvorligt Arbejde paa kristelig Grund. Frk. S. har mundtlig og skriftlig deltaget i Forhandlinger om Tidens Opdragelsesproblemer og har iøvrig faaet Tid til paa anden Maade at interessere sig for Spørgsmaal udenfor sin Skole. Hun er saaledes Medlem af Pædagogisk Selskabs Repræsentantskab, af Bestyrelserne for Dansk Seminarieforening og for det af Lærere ved N. Zahles Skole oprettede Kursus til Pigeskolens Faglærerindeeksamen. — Ugift. C. B.

Litt.: Programmer fra N. Zahles Skole 1914 ff.; „Bog og Naal“ Jan. 1914; H. Skram: „N. Zahles Skole 1852—1913“ 1916, S. 95; „Nationaltid.“ ²⁵/₂ 1917; „Tidens Kvinder“ ³⁰/₁ 1921.

Stemann, Christian Ludvig (¹²/₁₂ 1730 — ¹¹/₁₁ 1813), Minister. F. i Meldorf. Forældre: Amtsforsvalter Poul Christian S. og Sophia

Elisabeth Hans-Hinrichsdatter Eggers. Blev Student 1748 og studerede, med særlige Evner for Matematik, i Göttingen indtil 1751, hvorefter han ansattes i Tyske Kancelli i Kbh. Han var den ældre Bernstorffs tro og underdanige Tjener og fik som saadan flere ledende

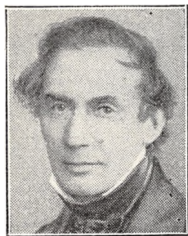

Stillinger i Styrelsen. Som Medlem af Landvæsenskommissionen (fra 1768) var han meget ivrig for Bondens Frigørelse. 1769 gik han over i Generaltoldkammer- og Kommercekollegiet, men indtraadte 1771, under Struensee, atter i Tyske Kancelli og blev 1773 1. Deputeret i dette. Han stod Guldberg og overhovedet, skønt født tysk, den „danske“ Kreds af Regeringsmænd nær, var meget lidt populær i Hertugdømmerne, men nød Juliane Maries Gunst og bøjede sig i Kancelliets Sager stadigt for A. P. Bernstorff, 1776 gik han atter over i den økonomiske Styrelse, til Generaltoldkammeret og Finanskollegiet, blev 1. Deputeret i dette sidste, fik Titel af Finansminister 1782 og samlede overhovedet paa sin Haand en sjælden lang Række anseelige Stillinger, adledes 1777. ⁹/₄ 1784 blev han sammen med Guldberg og Rosencrone Statsmi-

nister, men allerede $\frac{1}{4}$ maatte han og hans Kolleger gaa af. Derefter var han indtil 1789 Amtmand i Haderslev, fra 1789 til 1808 Overpræsident i Altona. — S. var en ærgerlig Mand, der forstod at vinde og fastholde de rigtige Forbindelser, skildres løvrig som dygtig og elskværdig. D. i Sorø. — (Gift 1) 1762 Augusta Elisabeth Müller, d. 1776. 2) 1777 Isabella Eleonore Dorothea v. Schmettow, d. 1818. H. Js.

Litt.: Slægt 1 „Vierteljahresschr. f. Heraldik“ VII 1880, „Pers. Tidsskr.“ III 6 1837, Adelsaarbogen 1909, „Zeitschr. f. Schlesw.-Holst. Gesch.“ XL 1910 og i „Goth. gen. Taschenb. der briefadeligen Häuser“ 1915; mødrene Slægt se Christian Eggert; 2. Hustrus Slægt se H. V. Schmettow; „Hist. Tidsskr.“ III 5 1866—67; E. Holm: „Dann.-Norges Hist. under Christian VII“ 1902 ff.; L. Koch: „A. S. Ørsted“ 1896; A. D. Jørgensen: „Regeringsskiftet 1784“ 1888; Schovelin: „Fra den dsk. Handels Empire“ 1900; A. Friis: „Bernstorff og Guldberg“ 1899, „Bernstorffske Pap.“ I og III 1904—13 og „Bernstorfferne og Dann.“ II 1919; „Soransk Tidsskr.“ VI 1912, S. 75; Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ IX 1922, S. 352; Breve i Friis: „Bernstorffske Pap.“ II 1907 og i Gaspari: „Urkunden und Materialien zur Gesch. nord. Reiche“ II 1789.

Stemann, Christian Ludvig Ernst von ($\frac{1}{3}$ 1802— $\frac{1}{3}$ 1876), Retslærd, Genealog. F. i Husum. Forældre: Marinekaptajn, Hus-

foged, Branddirektør Christian Carl S. og Elisabeth Martha Koch. Blev Student, 1822 Cand. juris i Gottorp, Underretsadvokat i Husum, Dr. juris i Kiel med Afhandlingen „De veteris dotis actionum, rei uxoriae atque ex stipulatu, differentiis“ (1826), Privatdocent sst.,

1827 paa ny Advokat i Husum, 1836 kst. Landfoged paa Pellworm, 1837 Herredsfoged og Kirkeskriver i Hviding og Nørre Rangstrup Herreder, 1844 Landfoged og Præsæs i Stad- og Landretten paa Ærø, 1849 Kommitteret i, 1850 fung. Chef for 1. slesvigske Departement, 1852 Direktør for den slesvigske Overjustitskommission, s. A. til 1864 Præsident for Appellationsretten for Slesvig, 1864 i nogen Tid kongevalgt Medlem af Rigsrådets Landsting, derimod vægrede han sig bestemt ved at overtage det slesvigske Ministerium. Han var en retsindig, fint dannet Mand med mange Interesser — meget musikalsk f. Eks. —; han var fuldt ud loyal, stiftfærdig og tilbageholdende, selv naar han mente at have Grund til Misfornøjelse med de fra Kbh. trufne Foranstaltninger, højagtet baade af danske og tyske, hans Hjem i Flensborg var Samlingsstedet for baade de dansksindede og Slesvigholstenerne, danske Embedsmænd og Borgere mødtes der med de danske og tyske Stænderdeputerede. Frederik VII og Grevinde Danner var jævnlig Gæster hos S. Bortset fra nogle Ekskursio-

ner paa Romerrettens Felter var det navnlig den slesvigske Ret, som tog S. fangen, og som han gjorde til Genstand for sin grundige og samvittighedsfulde Forskn. 1855 udgav han „Schleswigs Recht und Gerichtsverfassung im siebenzehnten Jahrhundert“, der efterfulgtes — foruden af forskellige Afhandlinger, Aktstykker o. l. — af „Das Güterrecht der Ehegatten im Gebiete des Jütschen Lovs“ (1857) og „Geschichte des öffentlichen und Privat-Rechts des Herzogthums Schleswig“ (I—III 1866—67), Arbejder af stor Vigtighed for Studiet af den slesvigske Retshistorie. Som Afløser af J. L. A. Kolderup-Rosenvinges Retshistorie skrev S. „Den danske Retshistorie indtil Christian V's Lov“ (1871), et Værk, der har hævdet sin Plads, indtil det fik Efterfølgere i H. Matzens og Poul Johs. Jørgensens Fremstillinger. Efter S.s Død udgav hans Søn C. v. Stemann „Urkundliche Beiträge zur Geschichte der Herzogthümer Schleswig und Holstein“ (1879). S. var samtidig en kyndig Genealog. I forskellige Tidsskrifter offentliggjorde han udførlige Monografer over forskellige Adelslægter, efter A. Thises Udsagn (1902) de betydeligste Bidrag til den slesvigske og holstenske Adels Slægtshistorie, der hidtil var fremkomne. D. i Kbh. — Gift 1837 Friederike Caroline Marie von Wardenburg, d. 1891. Fz. D.

Litt.: Slægt se C. L. S.; „A. F. Kriegers Dagb.“ III 1921, S. 91, IV s. A., S. 273; „Gads dsk. Mag.“ 1911—12; Nekrolog i „Berl. Tid.“ $\frac{1}{3}$ 1876.

Stemann, Carl Gustav Vilhelm Heinrich (f. $\frac{15}{6}$ 1845), Embedsmand, Historiker. F. i Ærøskøbing. Forældre: Retspræsident Chr. L. E. S. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1865, Cand. juris 1872, Volontær i

Indenrigsministeriet 1872, Assistent sst. 1874, Fuldmægtig 1882, Borgmester i Randers 1885, Stiftamtmand i Ribe 1899, afgik 1921. Som Embedsmand har S. lagt ikke almindelige administrative og repræsentative Egenskaber for Dagen (bl. a. ogsaa ved Landmandsforsamlingen i Randers 1894) og med Myndighed og personlig Charme opfyldt den gamle Skoles Krav til en Amtmand. Hans Post blev Grænsamtet gjorde, at han til Tider blev benyttet til Forhandling med tyske Myndigheder, saaledes før Krigen i Spørgsmaalet om de hjemløse overfor Landraad Dryander; under Krigen var han en af de mest vaagne danske Embedsmænd overfor Krænkelser af Neutraliteten, og hans Hjem kaldtes spøgende „Det store Hovedkvarter“. Under den store Helligaandshus-Fejde i Randers 1891—94 kom han ind paa historiske Studier, udgav med Lindbæk „De danske Hellig-

aandsklostre" (1906) og skrev flere Afhandlinger i „Kirkehistoriske Samlinger“ og „Samlinger til jysk Historie og Topografi“ om Randers i ældre Tid. Sammen med L. Schrøder stiftede han 1902 Ribe Amts historiske Samfund, det første af denne Art, var dets Formand 1902—22 og skrev i dets Aarbøger flere Afhandlinger om Ribes Historie. — Gift 1886 Helga Ingeborg Amalie Meldahl.

P. E.

Litt.: Slægt se C. L. S.; Hustrus mødrene Slægt se F. Meldahl; „Dagens Nyh.“ 29/4 1893; Rigsdagens Phdl. 1893—94; „Dagbl.“ 23/11—20/11 1897; „Højesteretstid.“ 1897—98, S. 608 ff.; „Ribe Stiftstid.“ 14/0 1915 og 22/10 1921.

Stemann, Poul Christian (14/4 1764—26/11 1855), Statsminister. F. i Kbh. Forældre: Minister C. L. S. (s. d.) og Augusta Elisa-

beth Müller. Blev Student 1780, tog derefter Tegneundervisning ved Kunstakademiet og bestod allerede 1781 juridisk Embedseksamen. Efter Studieophold i Kiel og Göttingen blev han 1783 Auskultant, 1784 Kommitteret i Bjergværksdirektoriet, 1788 Auskultant, 1789

Assessor i Højesteret. For tilgiftede Penge købte han 1790 Benzonslund i Holbæk Amt, hvor han optraadte som Ven af Landbo-reformerne og afløste Hoveriet, og efter at have aflændet dette Gods 1805 Valbygaard ved Slagelse. 1798 blev han Amtmand over Sorø Amt og 1802 tillige Inspektør for Sorø Akademis Gods, viste sig paa disse Poster som en udmærket Administrator (særlig berømmet blev hans Optræden under de engelske og spanske Indkvarteringer 1807) og efterlod ved sin Fratræden velfyldte og velordnede Pengekasser baade for Amtet og dets Købstæder og for Akademiets Vedkommende. 22/1 1826 udnævntes den dygtige Amtmand til Gehejmemstadsminister, Kancellipræsident, Justitsminister og kgl. Bankkommissær. Han blev i disse Embeder den danske Enevældes førende Minister i dens sidste 21 Aar. Han var Hovedmanden i Kampen mod den fremvoksende Liberalisme, der dog straks blev mødt med en betydningsfuld Indrømmelse gennem Oprettelsen af de raadgivende Stændersamlinger 1834. S. var Bureaukraten af den gamle Skole, inderlig uvillig og uforstaaende overfor de nye folkelige Rørelser, tilige meget paavirket af sin Egenskab af Godsejer. Under Kancelliets indre Forhandlinger repræsenterede han „højre“ Fløj af Kollegiet lige saa regelmæssig, som A. S. Ørsted repræsenterede „venstre“. Det var den typiske Situation, at Ørsted vilde have sagt et ubetinget Ja overfor Tidens Krav, men S. et ubetinget Nej. Saa længe Frederik VI levede, bar S.s bryske Beslutsom-

hed næsten altid ved den endelige kgl. Resolution Sejren hjem over Ørsteds juridiske Dialektik og velmenende Frisind. Paa Stænderforfatningen kom saaledes i det hele S. til at sætte Præg (dog var det mod hans Ønske, at Fæstebønder fik Valgret). S. stod personlig Frederik VI meget nær, de to var aandsbeslægtede. Men den gamle Minister bevarede sin Stilling og ogsaa nogen Indflydelse under Christian VIII. Benedicirkulæret af 8/11 1845 var rigtig i hans Aand, derimod ikke dets Ophævelse n. A.; han vilde have Slesvigholstenismen skarpt bekæmpet og tilraadede Udstedelsen af det aabne Brev 1846. I den allernærmeste Tid før 1848 erklærede han sig for Nødvendigheden af at gaa over til friere Forfatningsformer. 10/1 1848 proklamerede han fra Kristiansborg Frederik VII.s Tronbestigelse, men var sengeliggende af Podagra i den følgende bevægede Tid. 21/3 afskedigedes han med de øvrige Ministre som Følge af Martsbegivenhederne. — Den oppositionelle Kritik hos 30'ernes og 40'ernes Liberale, ikke mindst Misbilligelsen mod Censur og Presseforfølgelse, vendte sig særlig og ikke uden Grund mod S.s Person. Det af ham ledede Styre forberedte dog faktisk paa afgørende Punkter den nye Tid, og der er i saa Henseende særlig Anledning til at fremhæve Grundlæggelsen af det kommunale Selvstyre. D. i Kbh. — Gift 1788 Cathrine Elisabeth Wasserfall, d. 1850.

H. Js.

Litt.: Slægt se C. L. S.; A. S. Ørsted; „Af mit Liv og min Tids Hist.“ IV 1857, S. 522; „Hist. Tidsskr.“ III 6 1867—69; P. Hjort i nedenn. Saml. S. 94; Neergaard: „Under Junigrundloven“ I 1892; „Pers. Tidsskr.“ III 6 1897; Rubin: „Frederik VI's Tid“ 1895; H. Ploug; „C. Ploug“ 1905; „Soransk Tidsskr.“ VI 1912, S. 74 og passim; „Stiftamtand Regenbue“ 1915; Rubow: „Nationalbankens Hist.“ I 1918; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 5, 76, 281, IV 1921, S. 276; „Central-administrationen 1721—1921“ 1921; Hans Jensen i „Hist. Tidsskr.“ IX 2 s. A.; Breve i „Udv. af Breve til P. Hjort“ 1867; „Breve til og fra Inge-mann“ 1879 og „Fra Arkiv og Museum“ II 1903; Nekrolog i Bille: „Tyve Aars Journalistik“ II 1876.

Stenbæk, Halvdan (2/1 1879—9/0 1908), Havebrugsteoretiker. F. i Ormslev ved Slagelse. Forældre: Friskolelærer, Folketingsmand Kristian Rasmussen S. og Kristine Klavdine Nielsen. Uddannedes som praktisk Gartner hos Handelsgartner Sørensen, Rønne, og i Landbohøjskolen Have, tog Praktisk Gartnereksamen 1898 og Havebrugseksamen paa Landbohøjskolen 1900. Efter fortsatte Studier paa Landbohøjskolen og efter i 1/2 Aar at have virket som Assistent ved Lyngby Forsøgsstation blev han 1903 Lærer og fra 1907

Professor ved Landbohøjskolen; i den Periode, som laa imellem hans Ansættelse som Lærer og Professor, ydedes der ham ved nævnte Lærestalts Bistand Midler til et dybere Studium i Faget, for en Del ved Stipendier til Udenlandsrejser. S. var i Besiddelse af megen praktisk Sans parret med udprægede Anlæg for videnskabelig Forskning, og han satte stor Energi ind paa sin Dygtiggørelse. Hans Medlærere saavel som de praktiske Gartnere, hvem den teoretiske Havebrugsundervisning laa paa Sinde, satte store Forhaabninger til den unge, fremadstræbende, men beskedne Mand, i hvis Hænder Ledelsen af Havebrugsundervisningen blev lagt, Forhaabninger, som brat afbrødes ved hans tidlige Død. S. skrev en Række mindre Artikler i „Gartner-Tidende“ og andre Fagskrifter samt i talrige Dagblade. D. i Kbh. — Gift 1904 Kristine Berthelsen.

A. L.

Litt.: Om Slægt i „Optegnelser om S.-Slægten“ 1915; „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; C. Christensen: „Den sk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913; Nekrologer i „Gartner-Tid.“ 1908 (af A. Bruun) og „Lyngby Elever“ s. A.

Stenersen, Peder Christopher ($\frac{3}{4}$ 1723— $\frac{17}{4}$ 1776), Forfatter. F. paa Stejg, Gudbrandsdalen. Forældre: Foged Svend Stener S. og Søster (Sostrata) Cathrine Brun. Blev Student 1738, Magister 1748. S. A. udkom hans „Kritiske Betænkninger over Mag. Eilschows Prøve paa en dansk Kunstordbog, med et kritisk Brev fra Misotyphus“, der gav Anledning til en hidsig Sprogfejde. S.s sproglige Interesser ses ogsaa af hans Iver for at indføre smaa Begyndelsesbogstaver i Navneord. 1749 blev han Præst i Udby ved Holbæk, 1764 i Tølløse-Aagerup. Hans Digte, der for det meste fremkom i de skønne Videnskabers Selskabs „Forsøg“, er aldrig blevet samlet. I Litteraturen tilhører han sammen med Tullin 1760'erne, hvor de første Tilløb til en ny Lyrik begynder under Paavirkning af Klopstock og den engelske, naturbeskrivende Lyrik. Som Forsvarer af Klopstock og dennes „Messias“ fremtraadte han med sine „Kritiske Tanker over de rimfri Vers“ (1752). Senere prøvede han at følge Klopstocks Mønster med den chorjambiske „Ode til Brudgom og Brud“ (1754), der betegner et Brud med den sædvanlige Alexandriner-Poesi og de mange Smagløsheder og Platheder i Tidens Brudevers. Endnu Rahbek beundrede dette Digt. Det næste Forsøg „Krages Ode til Hr. Simson Fogner“ (1769) er tarveligere, men vidner om hans Forkærlighed for Fødelandet. Senere synes han at være blevet betænkelig ved Klopstock, falder tilbage i den gammeldags Stil og omarbejder endogsaa sin første Ode. I sit sidste Digt „Ode til Junkerskilde ved Eriksholm“ (1769) er han i moderne rime-

de Vers inde paa den naturbeskrivende Poesi, som Tullin fire Aar før havde indført med „Majdagen“. Endelig har han mulig skrevet, maaske blot udgivet „Den danske Proteus“ (1766), en Art Spektator, der gik Aaret ud. D. i Tølløse ved Holbæk. — Gift 1749 Anna Jensdatter Jessen, d. 1796, O. F.

Litt.: Slægt i G. F. Gunnensen: „Slægten S.“ 1924 og hos Lengnick; Hustrus Slægt hos Lengnick (Hornemann); Bull: „Fra Holberg til Nordal Brun“ 1916.

Steno, Nicolaus, se Steensen, Niels.

Stensballe, Johannes Pedersen (f. $\frac{3}{7}$ 1874), Driftsbestyrer, Politiker. F. i Vinding ved Vejle. Forældre: Driftsbestyrer, Folketingsmand Niels Pedersen S. og Laurine Helene Petersen. Blev Student 1893 og tog Eksamen for Bygningsingeniører 1899, var derefter assisterende Ingeniør, 1899—1901 hos Stadsingeniøren i Svendborg, 1901—02 ved Kbh.s Vej- og Kloakanlæg. Fra 1902 har han været

knyttet til Sydfynske Jernbaner, 1902—08 som Ingeniørassistent, 1908—14 som Baneingeniør og derefter som Driftsbestyrer; sidstnævnte Aar blev han tillige Driftsbestyrer for Odense—Kerteminde—Martofte Jernbane og for Nordvestfynske Jernbane. S. er i Besiddelse af stor administrativ Dygtighed og betydelige Evner som Forhandlingsleder. Disse Egenskaber har gjort, at mange offentlige Hverv er bleven ham overdraget. Han var saaledes Medlem af Odense Byraad 1917—25, er Medlem af Skole-nævnet for Odense Katedralskole og Næstformand i A/S Mommark Færge. 1920 blev han Landstingsmand (tilhører Partiet Venstre), og i Rigsdagen har han haft stor Indflydelse ved alle vigtige Afgørelser vedrørende Lovforslag om tekniske Anlæg. 1922 blev han Formand for Jernbaneraadet og 1923 Formand for Dansk Ingeniørforening samt Medlem af Præsidiat for Turistforeninger i Danmark. — Gift 1902 Olga Braae. M. C. H.

Litt.: Hennings: „Studenterne fra 1893“ 1918; „Nationaltid.“ $\frac{22}{3}$ 1922; „Politiken“ $\frac{22}{10}$ 1914.

Stenwinkel, se Steenwinkel.

Stephanius, Stephen Hansen ($\frac{23}{7}$ 1599— $\frac{22}{4}$ 1650), Filolog, Historiker. F. i Kbh. Forældre: Professor Hans Stephensen og Anne Winstrup. Var som ung paa lange Studierejser, begyndte 1627 sit — helt igennem latinske — Forfatterskab med et Skrift om Saxo. Han nød Protektion fra Mænd som Kansler Chr. Friis til Krogerup og Historiografen Joh. Pontanus, udnævntes 1629 til

Professor i Veltalenhed i Sorø, 1639 til Meursius' Efterfølger som Professor i Historie sst. og kgl. Historiograf. Han udgav Skrifter om Veltalenhed og Skolebøger, skrev i Fortsættelse af Meursius' Værk om sidste Halvdel af Christian III.s Regering, men sin Hovedbetydning fik han ved 1645 at udsende en ny, med Noter forsynet Udgave af Saxos Værk samt ved at samle og afskrive Kilder til Danmarks Historie i Middelalderen. D. i Sorø. — Gift 1) 1631 Anne Mathisdatter, d. 1633. 2) 1634 Thale Eisenberg, der overlevede ham. *H. Js.*

Litt.: H. F. Rørdam: „Hist. Saml. og Studier“ I 1891; „Sorø“ I 1924; Breve i „Dsk. Saml.“ I 1865—66 og III 1867—68.

Stephansen, Anders (²⁰/₈ 1791—²²/₃ 1870), Filantrop, Skolemand. F. i Terndrup ved Hadsund. Forældre: Bolsmand Stephan

Christensen og Kirsten Andersdatter. Nød en efter Tidens Forhold meget god Undervisning i Landsbyens Skole, fik i en tidlig Alder Huslærerpladser, sparede selv sammen til et Ophold paa Jonstrup Seminarium 1812—15 og tog Eksamen med Udmærkelse. En kort Tid

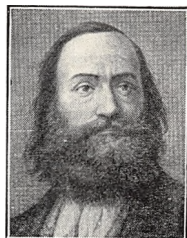
forestod han en Privatskole i Nibe, men 1820 oprettede han efter Tilskyndelse fra Stiftamtmand Moltke en privat Drengeskole i Aalborg, og snart stod han og hans Hustru i Spidsen for en stor og anset Skolevirksomhed. Længe havde S. syslet med Tanken om et Skolehjem for fattige og forældreløse Børn, og ved Lensgreve F. A. Holsteins Hjælp fik S. og hans Hustru, der var hans trofaste og uundværlige Medhjælper, 1833 oprettet et Børnehjem paa Gaarden Fuirendal under Grevskabet Holsteinborg i Sydvestsjælland. 1840 flyttedes Virksomheden til Gaarden Hjortholm, som fik Navnet Holsteinsminde. S. fortsatte selv sit Arbejde blandt Børnene og overlod Ledelsen af Højskolen til andre. Højskolen blev snart meget stærkt søgt af Elever, og den blev en god Støtte for Børnehjemmet, der havde S.s første og største Kærlighed. S. er Banebryder for Børnehjemstanken her hjemme. Han var frodig af Natur, ejede i høj Grad den igangsættende Evne, var genial som Lærer og Opdrager; hans praktiske Hustru var ham en god og uundværlig Støtte i Arbejdet. Deres opofrende Gerning er et

smukt Udtryk for sand Menneskekærlighed. „Salige er de barmhjertige“, staar der med Rette paa deres Gravsten. D. paa Holsteinsminde. — Gift 1824 Dortha Svenningens, d. 1865. *F. N.*

Litt.: Erindringer i „Hindholm“ I 1863—65; Beretning om Opdragesanstalten paa Fuirendal 1837—39 og om Holsteinsminde 1840 ff.; J. A. L. Holm: „Johs. Falk og Instituttet paa Fuirendal“ 1837; „Ill. Tid.“ ¹⁸/₈ 1861; N. Lindberg i „Dsk. Kirketid.“ s. A., Nr. 33; „Samleren“ 1863, Nr. 47; „Folkelæsnng. Smaastykker“ IV 1871; „Hindholm“ 1865 og 1871; Chr. Nielsen: „Holsteinsminde“ 1875; „Hjem og Skole“ 1890; „Dsk. Skoleforenings Aarsberetn. s. A.“; H. F. Rørdam: „Peter Rørdam“ 1891—95; A. Petersen: „Den jonstrupske Stat“ 1891; Anders Jørgensen i „Højskolebl.“ 1892, „Fra Hindholm Højskole“ 1911—12 og „Erindringer“ 1922, S. 48 ff.; E. Bøgh: „Erindringer fra mine unge Dage“ 1894; „Ill. Tid.“ ²⁷/₈ og ³/₆ 1899; „Pers. Tidsskr.“ IV 3 1900; J. Achen: „Minder“ 1909; Marius Rasmussen: „A. S.“ 1919; Harding: „Selsk. f. Naturl. Udbred.“ 1924; „Politiken“ ²⁵/₆ 1923; Brev i J. A. Hansen: „Efterl. Papirer“ 1878—79; Nekrolog i „Dsk. Kirketid.“ 1870.

Stephens, George (¹³/₁₂ 1813—⁹/₈ 1895), Sprogmand. F. i Edinburgh, Skotland. Forældre: Præsten John S. og Rebecca Eliza Rayner. Studerede ved

University College i London, bosatte sig 1834 i Stockholm, hvor han blev en af de virksomste i den Kreds af Carl Säves Venner, som arbejdede for Udgivelse af svensk Middelalderlitteratur og Indsamling af svensk Folkedigtning. For „Svenska Fornskrift-Sällskapet“ udgav han (delvis i Samarbejde med andre) „Ett fornsvenskt legendarium“, „Herr Ivan Lejonridderen“ o. m., desuden samlede og udgav han sammen med G. O. Hyllén-Cavallius „Svenska Folk-Sagor och Äfventyr“ (I 1844—49) og „Sveriges historiska och politiske visor“ (I 1853), foruden Hjælpemidler til Studiet af Engelsk, en engelsk Oversættelse af Tegnérs „Frithiofs Saga“ (1839) og andet. — 1851 blev han Lektor i Engelsk ved Kbh.s Universitet (1855—93 Professor), og her boede han siden, men ejede samtidig en Gaard, Husaby, i Småland. Som Universitetslærer kom han ikke til at betyde noget videre; snarere betød det noget, at han en Tid var en af dem, der opponerede mod den efter deres Mening ensidige Maade, hvorpaa Universitetet sørgede for Undervisning i de nordiske Sprog, og mod den fremtrædende tysk prægede Retning i Sprogvidenskabens. S. støttede denne Opposition ogsaa ved Pengebidrag til det af Oppositionen stiftede „Universitetsjubilaets danske Samfund“ (1879), som væsentlig skyldtes hans Initiativ. Selv samlede han sit Arbejde overvejende om Behandlingen af Runemindesmærkerne med de ældste Ru-

ner og udgav Pragtværket „The old Northern Runic Monuments of Scandinavia and England“ (I—II, 1866—68, III og en forkortet Udgave 1884, IV ved Sv. Söderberg 1901), som er den første og hidtil eneste fuldstændige Samling af Afbildninger af og Oplysninger om disse Mindesmærker. Der er intet sparet paa at faa Stoffet saa fuldstændigt og Billederne saa gode, som de kan blive, uden at Udgiften personlig har undersøgt dem. Nu er dog de fleste Billeder og alle Fortolkningerne forældede, ja Tolknngen var det i de fleste Tilfælde, inden den kom ud. Men S.s Kærlighed til det „scando-gotiske“ Fædreland har dog ikke virket forgæves, idet Afbildningerne og Oplysningerne i dette Værk har dannet Grundlaget for senere Forskning. D. i Kbh. — Gift 1834 Maria Bennett, d. 1896.

M. K.

Litt.: „Aarb. f. nord. Oldk. o. Hist.“ 1866—68; „Upsala Univ. 400aars Jubelfest“ 1877, S. 365; „Nyare bidr. t. k nneedom om svenska landsm len“ VII 1 1888—92, S. 34; Magnus Petersen: „Minder fra min Virksomhed“ 1909; „A. F. Kriegers Dagb.“ II 1921, S. 192, 297; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 9/8 1895, „Politiken“ 10/8 s. A. og „Ill. Tid.“ 25/8 s. A.

Stephensen, Bj rn (f. 29/4 1855), Industridrivende. F. i Kbh. Forældre: Departementsdirektør Oddgeir S. og Vilhelmine Petersen.

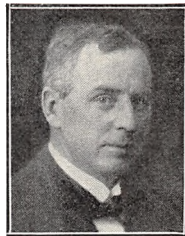
Blev Student 1873, gik straks over i praktisk Virksomhed, blev 1878 ansat ved Anker Heegaards Fabriker og var Medindehaver af dem 1884—1918. Han har med Dygtighed beklædt en Mængde Tilidshverv, bl. a. som Formand for Jernindustriens Fabrikantfor-

ening 1889—93, som Næstformand for Industriforeningens Bestyrelse 1898—1905, og som Medlem af Landmandsbankens Bankraad og Bestyrelse (ifaldet Bødestraf 29/0 1923). Han har endvidere siddet i Bestyrelsen for en Række Selskaber særlig indenfor Jernindustrien og Skibsarten. — Gift 1) 1879 Annie Marie Magdalene Heegaard, d. 1893. 2) 1911 Erna Charlotte Richter. P. P. S.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausball: „Slægthaand-bogen“; I. Hustrus Slægt se Anker Heegaard og Aage Feilberg; „Ill. Tid.“ 2/10 1898; Stenogr. Referat af Retsforhandlingerne i den 1922 nedsatte Kommission ang. Landmandsbanken“ I 1923.

Stephensen, Westy Oddgeir Hilmar (f. 9/12 1868), Bankmand. F. i Vejle. Forældre: Herredsfuldmægtig Westy Christian Ludvig S. og Christiane Amalie Møhl. Uddannedes ved Handelen og var 1899—1913 Medindehaver af Islands-Firmaet Chr. Nielsen, valgte 1913 til Nationalbankdirektør. Forinden havde han siden 1908 været Medlem af Grosserer-Societetets Komité og siden

1911 af Nationalbankens Repræsentantskab og nød Anseelse som en dygtig og retlinet Købmand. Krigsaarenes vanskelige Forhold stillede ikke mindst Nationalbanken overfor Op-gaver, der var usædvanlige og fik vidtr kende Følger. Dette var især Tilfældet med St tteaktionen for den sammenbrudte Landmandsbank. S. har faaet sin Del af Kritikken for de Dispositioner, der blev truffet, og som ganske vist blev truffet i en Tvangssituation, men ogsaa i nogen Grad uden Klarhed over de pengemæssige og økonomiske Konsekvenser. Men ingen har kunnet sætte nogen Plet hverken paa S.s eller de  vrige Direkt rers personlige ærlighed eller mistænkt dem for at have handlet anderledes, end de under de givne Forhold ansaa for det samfundsmæssige rette. — Gift 1892 Fanny Theodora Busck. E. C.

Litt.: Slægt se Bj rn S.; mødrene Slægt i Hiort-Lorenzen: „Lars Muus' samlede Descendens“ 1878 og Fabricius og Bondesen: „Slægten Fabricius fra Faaborg“ 1884; Schovelin i „Berl. Tid.“ 9/12 1918; „Politiken“ 26/12 1924.

Sthen, Hans Christensen (ca. 1540—1610), Salmedigter. F. i Roskilde. Forældres Navne ukendte. Blev tidlig forældreløs, tilbragte en Del af sin Studentertid i Tyskland, blev 1565 Skolemester i Helsingør, men ombyttede 1566 Rektorstillingen med Kapellaniet ved Sognekirken; 1570—73 varetog han samtidig hermed Ledelsen af Skolen. 1580 gjorde Universitetet ham til Magister, og 1583 blev han Præst ved St. Peders Kirke i Malm , hvormed var forbundet Provstiets i Oxie Herred. Hans lykkeligste Aar var i Malm , hvor han var almindelig afholdt og agtet for sit  rlige Levned, sin kristelige Omgængelse og flittige Lærdom og Undervisning. Efter Tidens Skik opførte han med sine Disciple „Spektakel og Lege“ til Borgernes Forlystelse og Moralens Fremme. Af disse Skolekomedier er en Prøve bevaret fra S.s Haand, „Kortvending“, en Moralitet, der i en Række l st forbundne Scener viser Lykkens Omkiftelighed. Af hans forskellige religiøse Skrifter, der vandt megen Udbredelse, nævnes „En liden Haandbog“ (1578) og „En liden Vandrebog“ (vistnok fra 1591, den ældste bevarede Udgave fra 1656), indeholdende aandelige Sange og Leverejler, der ofte med Ordsprogets Fynd prædikere en borgerlig-fornuftig Velf rdsmoral. Det er som Salmedigter, han endnu lever i Litteraturen. Det er S.s Fortjeneste at give Salmedigtningen, der fra Reformationstiden oversvømmer Landet, nationalt Præg, idet han i den optager den danske lyriske Tradition fra gamle Sange som

Dagevisen og Hr. Michaëls og især hele den folkelige Visedigtning, hvis Stil han bruger, samtidig med at han ofte tager dens Melodier. Højest naar han i Naturslaget i Morgen- og Aftensangene („Den mørke Nat forgangen er—“) og i en vis troskyldig Jævnhed og Inderlighed i sine Bønner og Lovsange („Herre Jesu Krist: Min Frelser du est!“). Han hører sammen med Anders Sørensen Vedel og Hieronymus Justesen Ranch som et Udtryk for Udviklingen i Aarhundredets nationale Digtning, der med det 17. Aarhundredes Renæssancedigtning for en Tid afbrydes. D. i Malmø. — Gift 1) 1567 N. N., d. 1602. 2) 1602 Elline Olufsdatter, d. 1607. 3) 1607 Kirsline Andersdatter. O. F.

Litt.: Brandt og Helveg: „Den dsk. Salmédigtning“ I 1846; „Kirkeh. Saml.“ III 4 1882—84, IV 2-3 1891—95 (af H. F. Rørdam) og af P. Severinsen) V 4 1908; Brandt: „Salmédigterne H. C. S.“ 1888; L. Weibull i „Skånska Saml.“ IV 2 1894—95; G. Christensen i „Festskrift til H. F. Fellberg“ 1911; „H. C. Sthenius. Af hans Vandrebog“ ved Carl S. Petersen og H. Brix 1914; „Tiden“ 1916.

Sthyr, Hans Valdemar (³/₁₀ 1838—⁵/₃ 1905), Biskop, Minister. F. i Frederikshavn. Forældre: Apoteker Hans Hald S. og Hansine

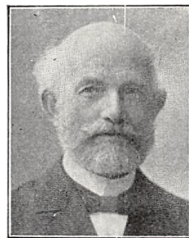

Birgitte Bay. Blev Student 1856 og Cand. theol. 1861. Efter et Par Aars Manuduktørvirksomhed foretog han 1863—66 en længere Udenlandsrejse til Tyskland, Frankrig, Italien og Schweiz, og 1870 vandt han den teologiske Licentiatgrad for en Afhandling om „Reformationens Forberedelse og Begyndelse i Frankrig indtil Aar 1523“. Han virkede derpaa som Privatdocent og blev 1871 Censor ved teologisk Embedseksamen; 1873 gik han over til praktisk gejstlig Virksomhed, idet han blev Sognepræst i Alslev og Hostrup, men 1877 vendte han tilbage til Hovedstaden som Professor i nytestamentlig Eksegese. Han havde hidtil væsentlig beskæftiget sig med fransk Reformationshistorie, og derom handlede ogsaa det Skrift („Lutheranerne i Frankrig 1524—26“), hvormed han 1879 disputerede for den teologiske Doktorgrad; hans nytestamentlige Arbejder („Den nytestamentlige Teksts Historie“ 1884, „Paulus' Breve til Menigheden i Thessalonica“ 1893) er derimod kun af ringe Værdi; 1883—96 redigerede han „Teologisk Tidsskrift“, som han stræbte at gøre underholdende, selv paa Bekostning af dets videnskabelige Karakter. 1894 blev han Æresdoktor i Teologi. Han nærede endvidere megen Interesse for politisk Virksomhed; Juli 1881 stillede han sig forgæves til Folketinget i Esbjerg, 1886 fik han Sæde i Landstinget for 1. Kreds; han fik som

Rigsøagsmand en betydelig Indflydelse paa Udformningen af Seminarieloven 1894. Sin Stilling ved Universitetet havde han 1887 ombyttet med Bispestolen paa Lolland-Falster, og Maj 1897 blev han Kultusminister i Ministeriet Hørring; i denne Egenskab faldt det i hans Lod at gennemføre den betydningsfulde Skolelov af ²/₃ 1899. Fyns Bispestol lod han et Aars Tid staa ledig, og da han 1900 fratraadte som Minister, blev han udnævnt til denne Post; han tog sin Afsked 1903. At han kom frem i første Linie, skyldtes vistnok mere gunstige Omstændigheder end fremragende Evner og betydelig Personlighed. D. i Charlottenlund. — Gift 1) 1874 Louise Elisabeth Lillien-skjold, d. 1888. 2) 1890 Elisabeth Lillien-skjold. H. M.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll og Hiort-Lorenzen: „Patr. Slægter“ III 1915, Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“, Hundrup: „Stamt. over Familien Hald“ 1875 og Schmidt: „Stamt. over N. Brocks og L. Bredals Slægt“ 5. Udg. 1891; mødrene Slægt se Frants Bay; Hustrus Slægt hos Lengnick, i „Familien Lillien-skjold“ 1876; „Pers. Tidsskr.“ I 2, 3, 4, 6 1881—85 og O. Hjort: „Stamt. over en norsk Familie Hjort“ 1912; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1894; Univ. Aarb. 1881—82, S. 144; „Dann. Lærereforen. Medlemsbl.“ ¹/₆ 1897; „Politikken“ ²/₅ s. A.; Joak. Larsen: „Den dsk. Folkeskole 1818—98“ 1899; V. Bang: „Fyns Stifts Biskopper“ 1903; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 7, 1923, S. 150; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ⁶/₃ 1905, „Politikken“ og „Fyns Stiftstid.“ s. D. og (af C. E. Fløystrup) i „Teol. Tidsskr.“ s. A.

Sthyr, Rasmus Selgen (²⁵/₂ 1837—¹⁷/₁ 1922), Handelsmand. F. i Frederikshavn. Forældre: Apoteker Hans Hald S. og Hansine Birgitte Bay. Fik sin første Uddannelse i praktisk Købmandshandel 1852—56 i et Aalborgfirma, og han var derefter 1857—66 først som Kontorist, senere som Fuldmægtig ansat i det landskendte Firma Fr. Th. Adolphs Enke i Kbh. 1866 stiftede han Firmaet S. & Kjær, der bl. a. kastede sig over Sukkerhandelen, og S. kom her efterhaanden til at spille en betydelig Rolle ikke blot som Importør af fremmed Sukker, men ogsaa som Interessent i den hjemlige Sukkerindustri; nævnes kan i denne Forbindelse Stiftelsen (sammen med Moses Melchior) 1896 af Maribo Sukkerfabrik og Oprettelsen af et Sukkeraffinaderi i Holstebro. Ogsaa paa andre Omraader gjorde S.s Initiativ og Fremsyn sig gældende. 1888 stiftede han saaledes Sodafabrikkerne, som 1896 omdannedes til Aktieselskab, og 1899 oprettede han i Holstebro en Kartoffelmelfabrik. I det hele taget arbejdede S. ved sin Dygtighed, Flid og Paapasselighed sit Firma frem til at indtage en meget ansat og betydelig Position. S. maa regnes blandt sin Tids betydeligste Repræsentanter for vor Storhandel; med sin

naturlige Købmandsbegavelse forbandt han maaltbevidst Stræben og stor Handlekraft. Han var en varmhjertet Mand med megen Samfundsfølelse, der drev ham til at gøre sin Indsats i Arbejdet for filantropiske og sociale Formaal. Nævnes kan saaledes, at han 1893 paa Gaarden Godthaab ved Holstebro stiftede det første danske Redningshjem for Drikfældige, og at han sad i Bestyrelsen for den danske Forening til Evangeliets Forkyndelse for skandinaviske Sømænd i fremmede Havne. D. i Kbh. — Gift 1867 Henriette Marie Welsch, d. 1914.

C. T.

Litt.: Slægt se H. V. S.; mødrene Slægt se Frantz Bay; „Berl. Tid.“ ²⁵/₂ 1917; „Nationaltid.“ ²/₈ 1891, ²⁴/₂ 1907, ¹/₈ 1916 og ²⁵/₂ 1917; Nekrologer i „Borsen“ ¹⁸/₁ 1922 og „Berl. Tid.“ s. D.

Stibolt, Peter Kristian (f. ²⁰/₃ 1873), Stenograf. F. i Rønne. Forældre: Avlsbruger Hans Peter S. og Christine Marie Folkmann.

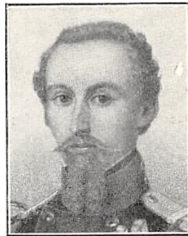
Blev Student 1891 og tog 1902 Skoleembeds-eksamen i Historie, Dansk og Latin. Han havde da allerede fra 1896 været Stenograf-assistent i Rigsdagen, hvilken Stilling han 1907 ombyttede med en Post som Korrektor ved samme. Hans Interesse for Stenografi skyldtes

oprindelig Worms (s. d.), af hvis senere udgivne System han dog ikke blev nogen Tilhænger. Fra 1903 er han Lærer i Dansk og Stenografi ved Købmandsskolen, var 1907—18 Medlem af det danske Gabelsberger Stenograf Selskabs Bestyrelse. Som Pædagog og Forfatter staar han Christian Christiansen (s. d.) nær og forberedte med ham 1906—08 den store Systemrevision. Han har altid arbejdet for Grundskriftens („Korrepondanceskiftens“) størst mulige Simplificering og omvendt for Debatskiftens størst mulige Korthed; som Pædagog lægger han Hovedvægten paa Skønskrift σ : Tydelighed. Han har udgivet „Diktathogen“ (sammen med Chr. Christiansen 1906), „Ledetraad i Gabelsbergers Stenografi“ (1908), „5000 Debatforkortelser“ (sammen med Chr. Christiansen 1909), „Ledetraad i tysk Stenografi for danske Gabelsbergerstenografer“ (1911), „Die Entwicklung der Gabelsbergerschen Redeschrift in Dänemark“ (1914) og „Handelsskolens Stenografibog“ (1922). — Gift 1911 Marie Frederikke Søb. P. E.

Litt.: „Studerterne fra 1891“ 1916; R. Dowerg: „Entwicklungsgesch. der Gabelsberger Stenographie“ 1915, S. 356 f.

Stiernholm, Frederik Christian (²⁴/₁ 1822—²⁵/₄ 1879), Officer. F. paa Gammellund, Mors. Forældre: Kaptajn Frederik S. og Caroline Charlotte Coch. Var Elev ved den militære Højskole 1838—42, blev Sekond-

løjtnant i Artilleriet 1842 (1838 à la suite), Premierløjtnant 1843 og s. A. ansat ved Artilleristaben, Adjutant hos Prins Frederik af Hessen, Kaptajn II 1848 og ansattes ved Krigens Udbrud som Artilleriofficer ved Hovedkvarteret (Vognmester) ved venstre Flankekorps og deltog i Kampene ved Ringenæs og Bov. S. A. blev han Adjutant hos den højstkommanderen-

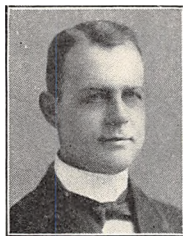
de Artilleriofficer og deltog som saadan i Slaget ved Slesvig. Han udmærkede sig ved sin glimrende Holdning under Affæren i Flensborg og i Kampene ved Nybøl og Dybbøl, blev 1849 Stabschef ved den aktive Armés Artillerikommando og deltog med Udmærkelse i Kampene ved Kolding og Gud sø og i Udfaldet fra Fredericia. Under Kampen ved Solbro 1850 stod han ved Batteriet Glahn og søgte forgæves at formaa Oberst Schepelern til ikke at efterkomme den modtagne Ordre om at vende om. ⁷/₈ s. A. blev han højstkommanderende Artilleriofficer i Frederiksstad, var 1851—55 Adjutant hos Krigsministeren, blev Kaptajn I i Generalstaben 1852, kar. Major 1854, Medlem af Forsvarskommissionen 1855, Guvernør hos Prins Frederik 1855—57, Stabschef ved I. Generalkommando 1858. General de Meza havde ønsket sig S. som Stabschef, men han ansattes ved I. Division og kom først til Overkommandoen efter de Mezas Afgang. Han blev Oberstløjtnant ²⁹/₃ 1864. Under Dybbøls Forsvar ønskede han Stillingen rommet ¹³/₄ og kom derved i en vanskelig Stilling overfor Ministeren, der beordrede, at Angrebet skulde modtages i Stillingen. 1865—79 var han Chef for Generalstaben, blev Oberst 1865, General 1867, afgik 1879. Han skrev 1852, som Resultat af sine Studier over Skydebomuldsfabrikationen „Om Pyroxyl“ og 1854 „Om Jernbaner, betragtet fra et militært Standpunkt“. Var en modig og praktisk dygtig Officer, en kundskabsrig og repræsentativ Personlighed. D. i Kbh. — Gift 1860 Augusta Fredricka Ancker, f. v. Schoultz, d. 1910; tidligere gift Legatstifteren C. A. Ancker (s. d.).

K. C. R.

Litt.: Slægt ved Hauch-Fausbøll i „Dsk. Adels-Bl.“ 1919; „Den dsk.-tyske Krig 1848—50“ 1867—1887; Neergaard: „Under Junigrundloven“ I 1892; „Den dsk.-tyske Krig 1864“ 1890—92; „A. F. Kriegers Dagb.“ 1920, S. 158, 271, II 1921, S. 363, III s. A., S. 43, 80, 267, IV s. A., S. 111; A. Friis: „D. G. Monrad i 1864“ 1914; Nekrolog i „Berl. Tid.“ ²⁵/₄ 1879.

Stigaard, Alfred Valdemar (¹⁰/₉ 1867—²¹/₄ 1914), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Skuespiller Lauritz S. (s. d.) og Hustru. Var først Dekorationsmaler, debuterede ¹²/₉ 1891 i Aarhus hos Direktør August Rasmussen som

Ambrosius. Hans kunstneriske Gerning var ellers, med Undtagelse af Sæsonen 1894—

95, da han var engageret ved Kasino, og Sæsonen 1905—06, da han tilhørte Aarhus Teater, samt hans sidste Leveaar, da Sygdom delvis hindrede ham i at optræde ved de rejsende Selskaber, hvor han havde modtaget Ansættelse, knyttet til de Direktører — især August Rasmussen og Alb. Helsingreen — hvis Hovedsæson spillede paa Odense Teater. I denne By, hvor S. altid følte sig mest hjemme, viste Publikum ham Trofasthed og Hengivenhed, og her kom han i Aarens Løb til at udføre en lang Række bærende Roller, der aabenbarede hans skolede og følelsesfulde Talent fra dets bedste Side, deriblandt ogsaa Roller, der havde hørt til hans Faders mest populære som Christian i „Ole Lukøje“, Aladdin og Aage i „Mester og Lærling“. Nævnes kan ogsaa foruden Ambrosius Klint i „Genboerne“ og Eibæk i „Eventyr paa Fodrejsen“, Løjtnant Brandt i „Lette Dragoner“, Svend Trøst i „Ridderen af Randers Bro“, Jens Wøller i „Moderate Løjer“, Karl Heinrich i „Hans Højhed“, Provst Hall i „Naar den ny Vin blomstrer“. Disse kunstneriske Opgaver er et Vidnesbyrd om, hvilken populær og anvendelig Skuespiller han var paa Odense Teater. — Han døde umiddelbart efter at have udført sin Rolle i „Den sidste Nat“. D. i Odense. — Gift 1897 Skuespillerinden Wilhelmine Schmidt, d. 1913. C. Bs.

Litt.: „Aarhus Stiftstid.“ ¹³/₈ 1891; K. Schmidt: „Medd. om Skuespil og Teaterforhold i Odense“ 1896 og „Odense Teater 1896—1914“ 1914; Nekrologer i „Politiken“ ²²/₄ 1914 og „Fyns Stiftstid.“ ²²/₄ og ²³/₄ s. A.

Stigaard, Hans Lauritz Frederik (²¹/₈ 1829 — ²⁰/₇ 1889), Skuespiller. F. i Aarhus. Forældre: Købmand Anders Wadum S. og Else Marie Kold. Skulde egentlig have fortsat Faderens Forretning, men da han var kommet i Lære i Kbh., følte han sig draget mod Scenen, og paa Kasinos Aabningsaften ²⁹/₁₂ 1848 debuterede han som Peter i „Talismanen“. Som saa mange andre Be-

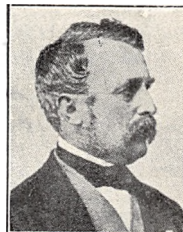

gyndere maatte han senere forsøge Lykken i Norge, hvor han 1850—52 var engageret i Trondhjem, derpaa i de danske Provinsbyer. Her arbejdede han sig frem i første Række, blev engageret af H. V. Lange og kom derved ogsaa til at medvirke ved Folketeatrets Aabnings-

forestilling ¹⁸/₉ 1857, da han udførte Landdry i „En lille Heks“. Ved Folketeatret, hvor han blev til 1866 og bl. a. var Prins Paris i „Den skønne Helene“, vandt han stor Yndest, og Publikums Sympati svigtede ham heller ikke ved Kasino, hvor han herefter virkede til 1878. Derpaa vendte han tilbage til Folketeatret, optraadte 1884—86 paa Dagmar-teatret for saa at afslutte sit lange Teaterliv paa Kasino, hvor han ²⁰/₄ 1889 optraadte sidste Gang som Grosserer Lind i „Pigernes Jens“. Han var en yderst paapasselig og elskværdig Kunstner, der endnu henved 60 Aar gammel med romantisk Overbevisning kunde sige Aages Replikker i „Mester og Lærling“. Blandt hans betydeligste Roller skal ogsaa nævnes Aladdin og Christian i „Ole Lukøje“. Paa Dagmar-teatret tilfaldt der ham, en saa moderne Opgave som Neergaard i Edvard Brandes' Skuespil „Et Besøg“ — ogsaa flere Ægtemænd i det franske Skuespil fra det 2. Kejserdømme spillede han i Tidens Løb. I den Stab, Lange samlede ved sit Teater, hævdede S. sig med Ære. D. i Kbh. — Gift 1853 Sophie Cathrine Dorthea König, d. 1915. C. Bs.

Litt.: Mødrene Slægt i A. H. Nielsen: „Stamt. over Slægten Kold“ 1889; „Søndags-Posten“ 1872, Nr. 476; Sophus Neumann i „Dannebrog“ ²²/₁ 1894; Carl Møller sst. ¹⁵/₄ 1895; K. Schmidt: „Medd. om Skuespil og Teaterforhold i Odense“ 1896; Zinck: „Fra mit Student- og Teaterliv“ 1906, S. 250; Mantzius: „Min Far og jeg“ 1919; R. Neijendam: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919 og „Casino 1848—1923“ 1923; Nekrologer i „Politiken“ ³⁰/₇ 1889, „Kbh.“ s. D., „Avisen“ ³⁰/₇ og ⁴/₈ s. A., „Ill. Tid.“ ⁴/₈ s. A.; „Nutiden“ s. A. og „Da Capo“ 1889—90 (af Herm. Bång).

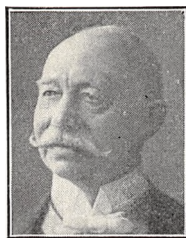
Stilling, Harald Conrad (⁹/₂ 1815—²⁰/₁₁ 1891), Arkitekt. F. paa Hørsholm. Forældre: Mundskænk hos Prins Christian Frederik Conrad Heinrich S. og Juliane Sophie Hinzpeter. Blev Murersvend i Kbh. og besøgte Kunstakademiet og Hetschs Skoler, hvilket sidste Sted han snart blev Hjælpe lærer. Han fik 1840 paa Kunstakademiet den store Sølvmedaille, 1843 og 1847 den lille og den store Guldmedaille, hvorpaa han foretog en Rejse til Italien, Grækenland, Ægypten og Tyrkiet 1849—54. Efter sin Hjemkomst blev han Lærer ved Akademiets Bygningsskole og kort Tid efter optaget som Medlem af Akademiet. Allerede forinden sin Rejse havde han været optaget af store Byggearbejder, Opførelsen af Tivoli, Kasino og Hippodromen (det nuværende Folketeater). Senere opførte han Sygehjemmet, Rosenvængets Allé Nr. 9, byggede en Etage paa Peshiers Gaard (Landmandsbanken), ombyggede Børsens Indre og opførte bl. a. Sommerlyst

paa Frbg. (som nu til Dels er ødelagt). 1871 blev han Stadsbygmester i Kbh. (efter Nebelong). Han maatte som saadan ikke selv bygge paa Stadens Grund og varetoget fra da af udelukkende sine Embedsforretninger. S. var en Arkitekt med en fin og sikker Smag, en af den hendøende Klassicismes dygtigste, stærkt paavirket af G. F. Hetsch. Den vanskelige Opgave at sætte en Etage paa Harsdorffs smukke Peschiers Gaard løste han meget smukt, saa det ikke føles, at den nuværende 3-etages Bygning oprindeligt er opført med 2 Etager. Hans bedste Arbejde er Kasino, opført 1847 som Koncert- og Musikpalæ. Denne Bygning har lidt en Del ved Ombygning til Teater 1860 og senere Restaureringer; men endnu staar den i Hovedsagen med sin fine noble Façade og smukke, festlige Indre. Tilskuerspladsen er i Sammenligning med andre offentlige Lokaler i Kbh. ret enestaaende, men navnlig den smukke Foyer overgaar endnu, næsten 80 Aar efter dens Opførelse, langt, hvad andre københavnske Teatre ejer af tilsvarende Rum. D. i Kbh. — Gift 1) 1855 Vilhelmine Frederikke Schrøder, d. 1868. 2) 1872 Fanny Agathe Frederikke Andersen, d. 1887. C. L.

Litt.: Th. Stein: „Til Minde om H. C. S.“ 1892; „Katalog over H. C. S.s efterl. Arkværeller og Haandtegninger“ s. A.; „Arkitekten“ XXI 1919, S. 130; Nekrolog i „Berl. Tid.“ 30/11 1891.

Stilling, Joachim Frantz Herman (9/6 1843 —10/2 1925), Industridrivende, Politiker. F. i Randers. Forældre: Bagermester Christian

Vilhelm S. og Annette Møldrup. Lærte Handelen forskellige Sæder (Manufaktur og Korn og Smør), men gik 1864 over til Bageriet, blev Svend 1867 og overtog Faderens Forretning 1870. Med sine udprægede organisatoriske Evner og sin efter gammel Haandværker- og

Købstadborgertradition ypperlig tilselebrne Personlighed blev han hurtig et Enhedsmærke for sit Fag og for Byen, derefter indenfor dansk Haandværk overhovedet. 1872 blev han Formand for Byens Bagerforening, 1874 stiftede han den norskejyske Bagerforening, hvis Formand han var 1875—1909, 1905 blev han Formand for den danske Bagerstands Fællesorganisation. 1876—1900 var han Medlem af Byraadet, havde en Mængde andre Tillidshverv i Byen og blev 1920 Æresborger, 1921 Æresformand for Byens Haandværker- og Industriforening, hvis Formand han var 1888—1921. 1898—1918 var han Formand for Arbejdsgiver- og Mesterforeningens jyske Afdeling og Medlem af Hovedbestyrelsen. Han gav 1878 selvanden Stødet til Oprettelsen af

Fællesrepræsentationen for Industri og Haandværk, var i mange Aar Formand for dennes jyske Afdeling og 1914—15 for Hovedbestyrelsen. Han gjorde et betydeligt Arbejde for Organisationen af Arbejdsgiverne, ogsaa ved Deltagelse i en Mængde Agitationsmøder. 1890—1918 var han Medlem af Landstinget, hvor han tilhørte det gamle Byhøjre og gav gode Bidrag til en Mængde, især kommunale og økonomiske Sagers Behandling, bl. a. industrielle Kreditforeninger, Helligdagslove, Arbejde i Bagerier (1905—06 og 1911—12), Skattespørgsmaal osv. Han kunde vise Skepsis overfor sociale Foranstaltninger, saaledes Arbejderulykkesforsikringsloven af 1898, som han forgæves søgte at standse; Udtalelser i denne Retning fremsatte han bl. a. 15/4 1914 og 7/2 1918. Han talte gentagne Gange, saaledes 1908 under Valglovdebatten, Købstædernes Sag mod Landet, kæmpede iøvrigt for Anvendelsen af dansk Arbejde (bl. a. 10/4 1910) og virkede som gammel Sanger for Hærens Musikere. Han var Medlem af Toldraadet 1910—22 og af Forsvarskommissionen 1902—08. Ved munter Arbejdslyst og festlig Veltaletenhed gjorde han sig anset og yndet paa en Mængde Omraader. D. i Randers. — Gift 1870 Anna Eline Sophie Størup.

P. E.

Litt.: Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Randers Amts Avis“ 17/5 1895, 15/5, 17/5, 13/5 1920, 1/6 1913 (bl. a. af Axel Meyer), 10/6 s. A., 8/6 1918 og 8/6 1923; „Politiken“ 9/6 1918 og 11/6 1922; „Arbejdsgiverforeningen 1896—1921“ 1921; „Kbh.“ 9/6 1923; „Nationaltid.“ 9/6 s. A.; Jyske Bagermestres Centralforenings Jubilæumskrift 1924; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 11/2 og (af Pitzner) 12/2 1925; „Politiken“ 12/2 s. A., „Randers Amts Avis“ 11/2 og 10/2 s. A., „Randers Amtstid.“ 11/2 og 10/2 s. A., „Randers Dagbl.“ 11/2 og 10/2 s. A.

Stillmann, Laura Henriette Jasmine (27/11 1830—8/11 1914), Danserinde. F. i Kbh. Forældre: Danser Johan Adolph Frederik

Stramboe og Sophie Frederikke Svanemann. Blev som Barn antaget paa det Kgl. Teaters Balletskole og debuterede 3/12 1847 som Therese i „Søvnvængersken“, i hvilket Parti hun især lagde udprægede mimiske Evner for Dagen. Ogsaa hendes følgende Opgaver: Nina

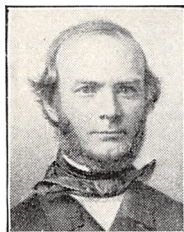

i Balletten af samme Navn og Margaretha i „Faust“ bestyrkede det gunstige Indtryk, og allerede 1850 vandt hun en stor Sejr som Fenella i „Den stumme i Portici“, der ved lidenskabelig Kolorit blev en af hendes ypperste mimiske Præstationer. Blandt hendes øvrige Roller maa fremfor alt nævnes Asta i „Fjeldstuen“, hvor hun med dybtgaaende Karakteristik viste Naturbarnets vekslende Stemninger. Mod Slutningen af sin

Bane lagde hun som den elegante og lune-fulde Louise i „Livjægerne paa Amager“ for Dagen, at hendes Talent var rigt facetteret. Dog lykkedes det ikke for hende som for saa mange andre af hendes Kunstsøstre at foretage Overgangen fra Balletten til Skuespillet. Hun forsøgte sig $\frac{1}{2}$ 1860 som Pernille i „Pernilles korte Frøkenstand“, udførte senere baade Nancy i „Fejltagelserne“ og Marianne i „Tilfældet har Ret“, men opgav Forsøget paa til sin mimiske Overlegenhed, til sit indtagende Smil og udtryksfulde Blik at føje Ordets Kunst. Allerede $\frac{2}{6}$ 1878 tog hun som Fenella og Louise Afsked med Teatret, men i de følgende Decennier blev hun en søgt og paaskønnet Vejleder af unge sceniske Talenter, hvem hun lærte Mimik og Plastik, bl. a. med Operaen for Øje. D. i Kbh. — Gift 1852 Arkitekt Johan Andreas S., d. 1875. C. Bs.

Litt.: Bournonville: „Mit Teaterliv“ II 1865, S. 66; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ VI—VII 1876; „Dags-Telegrafen“ $\frac{27}{2}$ 1878; „Folkets Avis“ $\frac{3}{6}$ s. A.; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889 —96; P. Jerndorf: „Nogle Minder“ 1918; Neien-dam: „Det kgl. Featers Hist.“ I—II 1921—22.

Stockfleth, Harald Viggo ($\frac{29}{9}$ 1824— $\frac{11}{10}$ 1879), Veterinær. F. i Kbh. Forældre: Guld-smedemester Heinrich Christian S. og Anna Louise Clausen. Fik i sin Barndom kun en daarlig Undervisning,

tog 1840 Forberedelses-eksamen, studerede Veterinærvidenskab, dimiteredes 1844 fra Veterinærskolen og blev ansat som Kandidat i Skolens ambulatoriske Klinik under Ledelse af den udmærkede Prakti-

ker H. P. Tolstrup. Af Hølbredshensyn forlod han Skolen 1846, nedsatte sig 1847 som Dyr læge i Valby, senere i Kbh og fik snart en meget stor Praksis. 1850 blev han ansat som „Dyr læge“ ved Veterinærskolen og 1858 som Lektor i Kirurgi og Fødselshjælp ved den nye Veterinær- og Landbohøjskole. Sidstnævnte Stilling virkede han i til sin Død, fra 1869 som Professor. S. var en udmærket Lærer, en fremragende Praktiker og en usædvanlig videnskabelig Begavelse; han var i Besiddelse af stor Energi, utrættelig Flid, en klar Fremstillings- og Iagttagelsessevne. Han har haft stor Betydning for de veterinær-patologiske Fag og har bidraget væsentligt til Veterinærvidenskabens Udvikling. Han udfoldede en stor litterær Virksomhed. Talrige Artikler vedrørende Erfaringer fra Praksis samt Rejsebeskrivelser offentliggjorde han i „Tidsskrift for Veterinærer“ (Bd. II—XVI), navnlig maa endvidere fremhæves de 2 Bd. „Kliniske Erfaringer“ (1861—63) samt hans Hovedværk „Haand-bog i Veterinærkirurgien“, et stort, helt paa

selvstændige Erfaringer baseret Værk, hvoraf han dog kun naaede at fuldføre de første 2 Bd. (1870 og 1877), medens det 3. (sidste) Bd. — i Form af 2 Supplementsbind — blev udgivet af B. Bang (1888) og A. W. Mørkeberg (1900), det første paa Grundlag af S.s efterladte Manuskript. S.s Haandbog vakte ved sin Fremkomst stor Opmærksomhed ogsaa i Udlandet og er oversat paa Tysk. Af Dyr lægerne var S. meget anset og afholdt; han stod i stadig Forbindelse med mange praktiserende Kollleger og spillede en stor Rolle i deres Foreningsliv. Han var Medstifter af Den danske Dyr lægeforening (1849), var Foreningens Sekretær til 1874 og dens Formand fra 1874 til sin Død. Det var paa S.s Initiativ, at der ved Veterinærskolens 100aars Fest 1873 blev stiftet et Jubilæumsfond, hvis Renter aarlig skulde uddeles til Dyr læger. Ogsaa i det veterinære Sundhedsraad, hvoraf han blev Medlem 1870, gjorde han god Fyldest. Ved Universitetets 400aarsfest (1879) blev han Æresdoktor. D. i Kbh. — Gift 1855 Laura Hedegaard, d. 1902. L. Ba.

Litt.: Selvbibliografi i „Levnetsbeskrivelser af de ved Kbh.s Univ. 400aarsfest promov. Doktorer“ 1879; „Maanedsskr. f. Dyr læger“ 1900—01; „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; Nekrologer i „Tidsskr. f. Veterinærer“ 1879, „Berl. Tid.“ $\frac{13}{10}$ s. A., „Ill. Tid.“ $\frac{26}{10}$ s. A., „Nutiden“ s. A. og „Ugeskr. f. Landm.“ s. A.

Stockmarr, Johanne Amalie (f. $\frac{21}{4}$ 1869), Pianistinde. F. i Kbh. Forældre: Violinist i det kgl. Kapel Ferdinand Nicolai Tycho S. og Emilie Raun. Tilhører en bekendt københavnsk Musikerfamilie, der nedstammer fra en i det 18. Aarh. fra Sachsen indvandret Kontrabassist Gottlob S. Hun var Elev af Anna S., Ed. Helsted, Konservatoriet (1885—88), senere (i Paris 1890—91) af Fissot og senest af Fr.

Neruda. Hun opnaaede hurtigt at blive en meget skattet Pædagog og Autoritet paa Klaverspillet Omraade, underviste privat og blev Lærerinde ved Konservatoriet, først blot en kortere Overgang (1899 ved Windings Død), senere (fra 1914) fast knyttet til denne Institution. Som Censor virkede hun baade ved Hornemanns Konservatorium og ved Musikpædagogisk Forenings Prøver. Foruden at godtgøre disse pædagogiske Evner har Frk. S. hævdet sig som Pianistinde af fremragende kunstnerisk Begavelse. En blændende Teknik, parret med en paa samme Tid intellektuel klar og emotionel rigt farvet Opfattelse af Tonekunsten, præger hendes Gengivelser af Musikken. Hendes omfattende Evner paa dette Omraade er kommet til Udfoldelse ved tal-

rige Koncerter i Indland (Debut 1889) og Udland. Som Solist eller som Kammermusiker har hun optraadt i samtlige vore store Musikforeninger, ved det kgl. Kapels og ved egne Koncerter. Ogsaa Provinser og Island har haft Lejlighed til at stifte Bekendtskab med hendes Kunst. I de senere Aar har Frk. S. samlet fornyet Interesse om sit Navn ved en Række eminente Kammermusikudførelser sammen med Gunna Breuning-Storm. I Udlandet har Frk. S. optraadt i Norge, Sverige, Tyskland og England, sidstnævnte Land sammen med Grieg, med Queens Halls Orkestret i London under Henry Woods Direktion og i Manchester under Hans Richter. 1909 blev hun kgl. Hof-Pianistinde. — Ugift.

Litt.: „Svensk Musiktid.“ 1900 og 1906.

Stockmarr, Sophus Frederik ($\frac{2}{5}$ 1853— $\frac{29}{5}$ 1917), Musikdirektør, Komponist. F. i Kbh. Forældre: Fagottist Jacob Balthasar S. og Sophie Fuchs. Viste tidlig Anlæg for Musik, blev Elev af Farbroderen Ferdinand S. (Fader til Johanne S., s. d.) og af Lauterbach i Dresden (1878), uddannede sig senere i Berlin, hvor han studerede Vintrene 1887—88 og 1888—89. Faderen spillede i Lumbyes Or-

kester, af hvilket Sønnen tidlig ligeledes blev Medlem og virkede her baade i H. C. Lumbyes og Balduin Dahls Tid. S. gjorde sig efterhaanden fordelagtig kendt saavel som Orkestermusiker (saaledes ogsaa i Kasino) som Solist og engageredes (1883—1900) som Musikdirektør paa Klampenborg Badeetablissement og ved Dagmartheatret (under Riis-Knudsen) som Ennas Efterfølger (1891); ogsaa i Tivoli dirigerede han en Overgang. Han havde en ikke ringe Evne til at komme i Kontakt med sit Publikum baade som Musikleder og som Solospiller, i hvilken Egenskab han gerne lod sig høre. Som Komponist er han optraadt med Værker for Violin og Klaver (eller Orkester), en Orkestersuite og Klaverstykker. D. i Kbh. — Gift Giovannina Petersen, d. 1883.

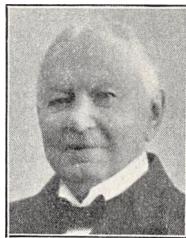
E. A.

Litt.: „Kbh.“ $\frac{2}{8}$ 1889; „Søndags-Posten“ $\frac{27}{8}$ 1893; Nekrologer i „Berl. Tid.“ og „Politiken“ $\frac{30}{5}$ 1917.

Stokkebye, Erik Peter (f. $\frac{15}{12}$ 1845), Korngrosserer. F. i Odense. Forældre: Købmand Joseph Jensen S. og Johanne Elise Madsen. Gik i Odense Latinskole, var et Aars Tid paa Grüners Handelsakademi, tog Afgangseksamen herfra og gik saa ind i praktisk Forretningsvirksomhed. 1864—66 var han Kontorist i Firmaet Mohr & Kjær, Kbh., og 1866—70 søgte han videre Uddan-

nelse i Handelshuse i England, Tyskland og Belgien — bl. a. var han 1869 ansat hos

det højt ansete danske Firma H. Pontoppidan & Co. i Hamborg. I Maj 1870 løste han Grossererborgereskab i Kbh. og etablerede sammen med P. D. Hvalsøe Firmaet S. & Hvalsøe, der drev en gros Forretning i Kornbranchen. Med Dygtighed og Vovemed oparbejdedes en

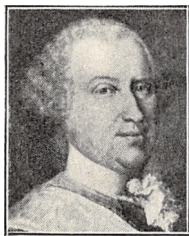
Virksomhed af usædvanlige Dimensioner efter danske Forhold. Som Storimportør af Hvede og Majs fra Amerika kom S. i en Del Aar til at spille en meget betydelig Rolle i den danske Kornhandel, som ved hans Firmas Initiativ lededes ind i nye Baner. Fejlslagne Spekulationer førte imidlertid til, at S. & Hvalsøe 1894 maatte tages under Konkursbehandling. Til Fortsættelse af Firmaets omfattende Forretninger stiftedes nu A/S Kbh.s Korn- og Foderstofforretning, hvor S. og hans Kompagnon blev Direktører, og i nogle Aar gjordes der atter betydelige Forretninger, men saa indtraf ogsaa her en økonomisk Katastrofe, og med senere Forsøg paa gennem et nyt Firma at skabe ny Forretning reusserede S. ikke. Trods sin alsidige Begavelse og mange værdifulde Købmandsegenskaber lykkedes det — paa Grund af hans udprægede Forkærlighed for det fristende, men farlige Spekulationsmoment ved Storhandelen — altsaa ikke S. at skabe den store blivende Virksomhed, men desuagtet maa han betegnes som en i mange Retninger dygtig Handelsmand, der i sin Tid har sat sine Spor i vor Storhandels Udvikling. Ved sine store Importer bidrog han ikke blot væsentlig til at hjælpe Frihavnen ud over dens første vanskelige Aar, men han var ogsaa virksom i Arbejdet for dens Udstyr med moderne Losseapparater, Silopakhus o. s. v. I „A/S De danske Spritfabrikker“ var S. Medlem af Bestyrelsen fra Selskabets Stiftelse til 1894, og i Dampskibsselskabet „Thingvalla“s Bestyrelse sad han 1891—94. Af Børsens Bedømmelsesudvalg for Korn- og Foderstoffer var han Medlem 1875—1904. Det kan endelig nævnes, at S. i de ældre Aarsberetninger fra Grosserer-Societetet har skrevet en Række Artikler (om Kornforretningen), der fra særlig sagskyndig Side er blevet betegnede som fortræffelige, saa vel fra Indholdets som fra Formens Side. — Gift 1874 Louise Sophie Busse.

C. T.

Litt.: „Politiken“ $\frac{23-24}{5}$ 1894; „Højesteretstid.“ 1897—98, S. 326.

Stolberg, Christian Günther, Rigs greve ($\frac{9}{7}$ 1714— $\frac{22}{6}$ 1765), Overhofmester. F. i

Stolberg, Harz. Forældre: Rigs greve Christoph Friedrich S. og Rigsfriherreinde Henriette Cathrine Bibra.

Opdroges i Wernigerode og studerede i Halle. Ved sin Slætning C. E. S.-Wernigerodes Hjælp kom han 1738 i dansk Tjeneste, var først Kaptajn i Livgarden, fra 1744 Amtmand i Segeberg, fra 1756 Overhofmester hos sin Slætning Enkedronning Sophie Magdalene. Det var paa Tilskyndelse fra ham, der selv havde reformeret Bøndernes Stilling paa sit holstenske Gods Stedinghof, at Sophie Magdalene 1759

—61 fritog sine Bønder paa Hørsholm for Hoveri og meddelt dem Arvefæste paa deres Gaarde. Denne Godsreform var den første Indledning til de store Landboreformer i Danmark. Enkedronningen, der økonomisk stod sig godt ved Forandringen, rejste S. en Mindeobelisk i Hørsholm. D. i Aachen. — Gift 1745 Grevinde Christiane Charlotte Friedrike Castell-Remlingen, d. 1773.

H. J. S.

Litt.: Slægt i Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ I 1895, S. 282, III 1896, bl. a. S. 363, V 1902, S. 241 og VII 1906, S. 115; mødrene Slægt i „Gen. Taschenbuch der freiherrl. Häuser“ 1849, 1857 og senere; E. Holm: „Danm.-Norges Hist.“ III 2 1898; A. Friis: „Bernstorff'ske Pap.“ I 1903 og „Bernstorff'erne og Danm.“ II 1907. Se iøvrig Christian S.

Stolberg, Christian, Rigs greve (^{15/10} 1748 —^{18/1} 1821), Embedsmand, Forfatter. F. i Hamborg. Forældre: Overhofmester, Rigs greve C. G. S. (s. d.) og Hustru. Kom sammen med sin yngre Broder Friedrich Leopold S.

(^{7/11} 1750 —^{5/12} 1819) til Danmark 1756 og voksede op i Kbh., paa Hørsholm og fra 1765 paa Rungstedgaard, som han arvede 1773. 1770 —73 studerede Brødrene i Halle og Göttingen

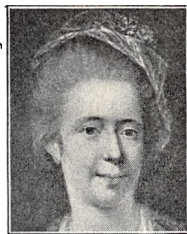
og sluttede sig til det Klopstock'ske Göttinger Dichterbund, 1775—76 rejste de over Frankfurt og Karlsruhe til Schweiz og Weimar. De optraadte begge som Digtere; F. L. S. var baade den mest produktive og mest kendte (deres samlede Værker i 20 Bd. 1820 —25). I Danmark stod de Bernstorff'erne nær (A. P. Bernstorff ægtede deres Søster) og tilhørte de mest udpræget tyske Kredse, om de end omfattede Danmarks Natur med Sympati. I Litteraturen tilhører de Tyskland, men deres Navne har Klang i dansk Aandshistorie. C. S. var 1777—1800 Amtmand i Tremsbüttel i Stormarn. F. L. S. var 1776—81 oldenborgsk Gesandt i Kbh.,

1789—91 dansk Gesandt i Berlin, 1791—1800 lybsk Regeringspræsident i Eutin; hans Overgang til Katolicismen 1800 vakte megen Opsigt. Han døde paa Sondermühlen i Westfalen. C. S. d. paa Vindeby ved Eckernförde. — Gift 1777 Frederikke Louise Gramm, f. Komtesse Reventlow (s. d.), d. 1824. P. E.

Litt.: Slægt se C. G. S.; Høst i „Politik og Hist.“ II 1820; Bolsen i „Kristelig Samler“ 1840; Nicolovius: „F. L. S.“ 1846; Menge: „Erinnerungen an F. L. S.s Jugendjahre“ 1851—52 og „Der Graf F. L. S.“ 1862; Hennes: „F. L. S.“ 1870, „S. in den zwei letzten Jahrzehnten“ 1875 og „Aus F. L. S.s Jugendjahren“ 1876; Kahnis: „S. und Voss“ 1876; J. Janssen: „F. L. S.“ 1877 og 1882; Keiper: „F. L. S.s Jugendpoesie“ 1893; „Museum“ 1894 I; Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ bl. a. V 1906 og VIII 1917 og i „Hist. Tidsskr.“ VII 5 1905; „Nord. Ugebl. f. kat. Kristne“ 1900 og 1911; A. Friis: „Bernstorff og Guldberg“ 1899, „Bernstorff'ske Pap.“ I og III 1904—13 og „Bernstorff'erne og Danm.“ II 1919; E. Holm: „Danm.-Norges Hist.“ V—VI 1 1906—07; „Aus dem Briefwechsel Friedrich Christians“ 1913; Breve i „Hist. Tidsskr.“ IV 1843, „Brieve F. L. S.s an Voss“ 1891, „Nord. Ugebl. f. kat. Kristne“ 1896 og Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ VIII 1917. Iøvrig se under Louise S.

Stolberg, F. L., se under **Stolberg, Christian**.

Stolberg, Frederikke Louise, Rigs grevinde (^{21/8} 1746 —^{20/11} 1824), Skønaand. F. i Kbh. Forældre: Lensgreve Christian Ditlev Reventlow og Baronesse Johanne Sophie Frederikke Bothmer. Efter sit første, ulykkelige Ægteskab dyrkede hun som Enke sine omfattende æstetiske og videnskabelige Interesser; gennem sit andet Ægteskab og som Søster til Chr. D. og Ludvig Reventlow (s. d.) blev hun

et af Midtpunkterne i en Kreds af aandelig interesserede og var en af Svogeren A. P. Bernstorffs nærmeste Venner. Aandsbeslægtet med Charlotte Schimmelmann og Friederike Brun stod hun i personlig og skriftlig Korrespondance med en vid Kreds af Tidens Berømtheder, bl. a. Baggesen, Humboldt og Lavater. 1784 og 1792 var hun i Weimar, men knyttede ingen Forbindelse med Goethe. Ved sin Belæstthed, sin Fantasi og sit rige Følelsesliv staar hun som en af Periodens mest fremragende Kvinder; hendes danske Nationalfølelse var ikke stærk. D. paa Pederstrup ved Nakskov. — Gift 1) 1761 Kammerherre Christian Frederik v. Gramm, d. 1768. 2) 1777 Rigs greve Christian S. (s. d.), d. 1821. P. E.

Litt.: Slægt se C. F. Reventlow; mødrene Slægt se Chr. Ditlev Reventlow; 1. Ægtefælles Slægt i Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ III 1896, S. 358; 2. Ægtefælles Slægt se C. G. S.; Bobé i „Museum“ 1892 I, „Reventlow'ske Pap.“ II ff. 1896 ff., „Friederike Brun“ 1910, „Friederike Bruns Ungdomsindringer“ 1917 og „Pers. Tidsskr.“ VII 6 1921; A. Friis i „Tilskueren“ 1900; E. Holm: „Danm.-Norges Hist.“ VI¹⁻² 1907—09; Fjelstrup:

„Damerne ved Caroline Mathildes Hof“ 1909; Breve i Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ III og VII 1896—1906. Iøvrig se under Christian S.

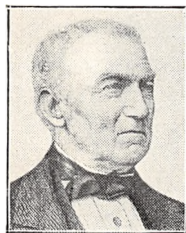
Stolpe, Peter Matthias (^{18/11} 1832—^{3/6} 1918), Litteraturhistoriker. F. i Kbh. Forældre: Fuldmægtig Jacob Nicolai S. og Frederikke Vilhelmine Johansen. Blev Student 1850 og ansattes 1851 som Assistent i Statsgældskontoret, blev 1862 Kancellist sst., 1878 Fuldmægtig og 1886 Kontorchef; sin Afsked tog han 1901. Ved Siden af sin Embedsgerning drev S. historiske Studier; i en Afhandling i

„Danske Samlinger“ (II 6 1877—79) paaviste han, at Vartov Kilde ved Tuborg og ikke, som tidligere antaget, Kirsten Pils Kilde i Dyrehaven var Skuepladsen for Holbergs „Kilderejse“, og i „Historisk Tidsskrift“ (VI 6 1894—95) offentliggjorde han „En Familiehistorie fra det 18. Aarh.s Midte“. Hans Hovedværk er imidlertid det paa dybtgaaende og omfattende Arkivstudier hvilende Arbejde: „Dagspressen i Danmark, dens Vilkaar og Personer indtil Midten af det 18. Aarh.“ (4 Bd., 1878—82), der indtager en Hædersplads indenfor dansk litteraturhistorisk Forskning. D. i Kbh. — Gift 1870 Jensine Rasmussen. C. S. P.

Litt.: Slægt hos Lengnick (v. Osten); Nekrolog af Jul. Clausen i „Berl. Tid.“ ^{4/6} 1918.

Stoltenberg, Christian Holger (^{14/11} 1795—^{15/4} 1877), Legatsstifter. F. i el. ved Bergen, Norge. Forældres Navne ukendte. Navnet S. antog han efter

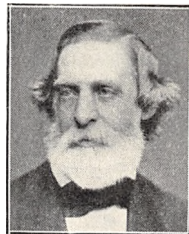
Stiftsoverretsassessor Holger S. Blev Skibsdreng og siden Malerlærling i Kbh., hvor han 1820—43 var Malermester. Paa Forretningen, ved Spekulationer i Bankhæftelseskvitteringer og Handel med Rom, Sukker og Malervarer tjente han

en betydelig Formue, som han testamenterede til flere store Legater, 50.000 Kr. til Tjenestepiger, 250.000 til Døtre af Embedsmænd og Borgere, 100.000 til trængende og værdige Borgere m. m. I levende Live støttede han Opførelsen af nye Kirker og Diaconisestiftelsen med store Summer. D. i Kbh. — Gift 1820 Concordia Susanne Dorothea Lange, d. 1871. P. E.

Litt.: Hiort-Lorenzen og E. Rosendahl: „Repertorium over Legater og milde Stiftelser“ I 1903; Nekrolog i „Ill. Tid.“ ^{20/4} 1877.

Storch, Frederik Ludvig (^{21/7} 1805—^{2/6} 1883), Maler. F. i Kjerte, Fyn. Forældre:

Sognepræst Hannibal Samuel S. og Eleonore Christiane Kamp. Blev Student 1823 og tog 1830 teologisk Embeds- eksamen, men havde da allerede længe besøgt Akademiets Skoler og 1828 udstillet for første Gang. 1832 drog han til Bayern, hvor han blev i næsten tyve Aar, og hvorfra han med Støtte af Christian VIII 1845—46 besøgte Rom. Hjemvendt blev han 1852 agreeret ved Akademiet, men aldrig Medlem. S. har dels malet Portrætter (Rosenborg, Fredensborg), flere Altertavler (Aasum, Spjellerup og Smerup Kirker), dels Genrebilleder, endelig en Del romantiske Sujetter som „Alfedans“ og „Amor og Psyche i en Baad“. Kunstnerisk set ret ringe, og i Farvevalg typisk præget af Münchenerkolen, betyder han kun lidet blandt den danske Kunsts Dyrkere; men Samtiden vurderede ham højere, og indenfor det hjemlige og fremmede Kongehuse og blandt Højadelen og Bourgeoisiet havde han talrige Kunder. D. i Kbh. — Gift 1830 Gertrudmine Claudine Kamp, d. 1881.

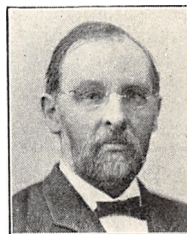

O. A.

Litt.: Slægt i Wiberg: „Stamt. over Familien S.“ 1863, Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“ og „Pers. Tidsskr.“ III 2 1893 og IV 6 1903; Schorn: „Fra gamle Skuffer“ 1906, S. 93 f.; Nekrolog i „Berl. Tid.“ ^{3/6} 1883.

Storch, Oscar Paolo Samuel (^{14/1} 1833—^{22/4} 1896), Læge. F. i Dresden. Forældre: Maleren F. L. S. (s. d.) og Hustru. Levede 1835—52 i München, blev

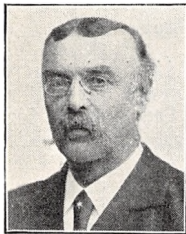
1851 Student der og immatrikuleredes n. A. i Kbh., hvor han 1858 blev Cand. med. Efter Kandidattjeneste blev han Reservemedikus ved Almindelig Hospital 1862, ved Kommunchospitalet 1863—65. 1865 havde han disputeret („Om den akutte Fosforforgiftning“) og studerede derefter i Udlandet. 1867 konkurrerede han om et Lektorat i Retsmedicin og Hygiejne. 1868—70 var han Distriktslæge, blev 1869 Læge ved Ladegaardens Sygeafdeling, hvilken Stilling han beholdt til sin Død. 1871—74 var han Læge ved Amtssygehuset og 1873—79 ved Ting- og Arresthuset i Kbh. S. vedligeholdt stadig sine videnskabelige Interesser og var en søgt Privatdocent især i Brystsygdomme. Hans medfølelse og filantropiske Interesser gjorde ham til en udmærket Læge for de Stakler, mellem hvilke han daglig færdedes, men mangleaarig Svaghed hemmede hans Virksomhed. D. i Kbh. —

Gift 1869 Marie Felicité Louise Gamél, d. 1905. F. L.

Litt.: Slægt se F. L. S.; Hustrus Slægt se Antoine Gamél; Selvbioграфи i Univ. Progr. Novb. 1866; N. Holm: „Glade Aar“ 1915; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ²³/₄ 1896, „Ugeskr. f. Læger“ s. A., „Hospitastid.“ s. A., „Bibl. f. Læger“ s. A. og „Politikken“ ²⁴/₄ s. A.

Storch, Matthias Vilhelm Samuel (²¹/₇ 1837—¹/₈ 1918), Landbrugskemiker. F. i Køng. Fyn. Forældre: Sognepræst Christian S. og Karen Mathilde Gøtzsche. Gik i Latin-skole og kom paa Poly-teknisk Læreanstalt, hvor han tog Eksamen i „anvendt Naturkundskab“ 1861. Kort efter blev han Officersaspirant og senere Løjtnant i Artilleriets Krigsreserve, gjorde i to Aar Tjeneste som Kemiker paa

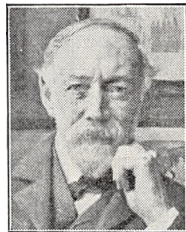

Kryolitsodafabrikken „Øresund“. Da Krigen 1864 brød ud, overtog han Kommandoen over en Artilleriafdeling i en af Dybbølskanserne, hvor han blev taget til Fange ¹⁸/₄. Efter Fredsslutningen kom han til Steins Laboratorium, hvor han arbejdede i mange Aar som Landbrugskemiker; da Forsøgslaboratoriet oprettedes 1882, blev han udsat til Leder af dets kemiske Laboratorium, hvilken Stilling han beklædte til ¹⁹/₄ 1918. 1892 blev han udnævnt til Professor ved Landbohøjskolen, men han har aldrig haft Undervisningspligt. Sammen med Fjord og Segelcke maa S. nævnes som en af de Mænd, der har lagt Grundvolden for det danske Mælkeribrug. Han har i særlig Grad gjort Studier over Forholdene vedrørende Flødens Syrning, og hans Undersøgelser herover, i Tilknytning til hans Analyser af Smørprøver, hvorved han kastede Lys over de mange Fejl, som kan forekomme ved Smørret, maa betegnes som hans Hovedarbejde. S. førte Beviset for, at Produktion af fint og ensartet Smør er nøje knyttet til Tilstedeværelsen af bestemte Mælkesyrebakterier. Hans Arbejde gik da ud paa at isolere disse, saa at de kunde fremstilles og sælges i rene Kulturer som Syrevækkere til Brug paa Mejerierne, og det skyldtes hans store uegennyttige Arbejde, at det danske Smør fra at være et meget uensartet Produkt er blevet en Vare af høj Standard. Som Leder af Forsøgslaboratoriets kemiske Laboratorium arbejdede S. stedse i nøje Tilknytning til Praksis, saaledes at de indvundne Resultater straks kunde føres ud i Livet. Her skal bl. a. nævnes den saakaldte „S.ske Prøve“, ved hvilken det er muligt med stor Nøjagtighed at angive, om en foreliggende Mælkeprøve har været opvarmet til den i Tuberkulose-loven foreskrevne Temperatur (40. Beret-

ning fra Forsøgslaboratoriet). S. hørte til de stille i Landet, han afskyede al Reklame, men hans Opdagelser var saa betydningsfulde, at de selv i Udlandet vakte megen Opmærksomhed til Trods for, at kun meget faa af hans Afhandlinger blev oversatte. Foruden sin Viden som Kemiker besad S. store Kundskaber som Bakteriolog, og foruden de almindelige bakteriologiske Studier kastede han sig i særlig Grad over Mikrofotografering og udformede en særlig Teknik heri. S. skrev en stor Mængde Afhandlinger i Fagbladene, ligesom han gennem Forsøgslaboratoriets Beretninger offentliggjorde Resultaterne af sine Undersøgelser. Blandt disse skal særlig nævnes Laboratoriets 18. Beretning, hvori „Nogle Undersøgelser over Flødens Syrning“, samt 36. Beretning: „Undersøgelser over Konsistensfejl hos Smørret samt over Smørrets og Mælkekuglernes Bygning“; endvidere har S. i 17. Beretning gjort Rede for sine Undersøgelser over Mælkenes Omdannelse ved Yvertuberkulose. D. i Kbh. — Gift 1882 Petra Christine Bang. A. C.

Litt.: Slægt se F. L. S.; mødrene Slægt se Johs. Gatzsche; „Ugeskr. f. Landm.“ 1907; Tidskr. f. Landøk.“ s. A. (af F. Weis); „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; Sv. Dahl: „Bibl. zool. Dan. 1876—1906“ 1910; C. Christensen: „Den dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913; „Nationaltid.“ ²⁰/₇ 1917; „Ugeskr. f. Landm.“ s. A.; „Vort Landbrug“ s. A.; G. Ellbrecht: „Dsk. Mejerier“ IV 1918, S. 317; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ²/₈ 1918, „Mælkeritid.“ s. A.; „Fyns Stifts Landbrugstid.“ s. A., „Ugeskr. f. Landm.“ s. A., „Tidskr. f. Landøk.“ s. A., „Vort Landbrug“ s. A. og „Andelsbl.“ s. A.

Storck, Herman Baagøe (¹⁸/₂ 1839—¹/₁₂ 1922), Arkitekt. F. i Skibby, Sjælland. Forældre: Sognepræst Peter Frederik S. og Margrethe Cathrine Holten. Blev Student 1859, kom ind paa Kunstakademiet, hvorfra han fik Afgang 1865, tegnede samtidig hos J. H. Nebelong og Herholdt, vandt den lille Guldmédaille 1866 og blev derefter Kōnductor hos Herholdt ved Ombygningen af Herlufsholm 1867—70. Han rejste 1870—71 i Italien og overtog ved sin Hjemkomst Ledelsen af Viborg Domkirkes Genopbygning. Hermed indledte han den lange Række store Restaureringsarbejder, hvortil hans Navn er knyttet, Skt. Bendts Kirke i Ringsted, Helligaandskirken og -Kapellet i Kbh., Horsens Klosterkirke, Taarnet paa Sønderogns Kirke i Viborg, Maribo Domkirke, Skt. Nikolaj Kirke i Svendborg, Kirkerne i Stubbe-købing, Stege, Præstø og Storehedinge, Ledøje, He, Skarpsalling, Merløse, Bjernede og Fjenneslev Landsbykirker, Skt. Mariæ Kirke og Kloster, Karmeliter-Sygchuset og

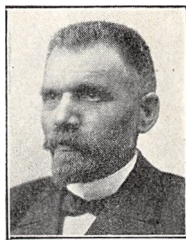
Taarnet paa Skt. Olai Kirke i Helsingør o. a. Som selvstændig skabende Arkitekt opførte han Landmandsbankens Bygning paa Hjørnet af Nørrevold og Frederiksborggade og Abel Cathrines Stiftelse, Apotek i Svendborg, Helligkorskirken, den Soldenfeldtske Stiftelse, Landmandsbankens Tilbygning i Holmens Kanal og Hirschsprungs Museum m. fl. Han blev Medlem af Akademiet 1880, af Akademiraadet 1887—97 og var Direktør for Akademiet 1917—20. Han var Medlem af Udstillingskomitéen 1905—17, af det særlige Kirkesyn fra 1887 og af det særlige Bygningssyn fra 1918 til sin Død. Han var Elev af Herholdt og førte dennes Principper videre paa sin egen selvstændige Maade uden at slutte sig til nogen af de andre af Herholdts Elever, Hans J. Holm og Meldahl, dannede Kunstretninger. Han staar som en stærk og betydelig Kunstnerpersonlighed, der dog ikke har dannet Skole. Han søgte i sine selvstændige Arbejder at overføre klassiske, italienske Arkitekturmotiver til danske Forhold i danske Materialier og opnaaede smukke kunstneriske Resultater, som alle maa glæde sig over, men ingen betræder mere disse Veje. S.s Kirkerestaureringer har i Tidens Løb været Genstand for forskellig Bedømmelse. Hans store Kærlighed til gammel Bygningskunst fik ham til at gaa nænsomt frem mod de gamle Kirker. Han opgav at „føre Bygningerne tilbage til deres oprindelige Udseende“ og lod senere Tidens Tilbygninger staa, naar han fandt dem smukke. Der ved brød han med anerkendte Principper, hvad der vakte stærk Modstand hos nogle, mens andre fandt, at S. trods sin Nænsomhed dog gik for haardt frem (f. Eks. overfor Bjernede Kirke). Nu er Restaureringernes Tid i Hovedsagen forbi, idet man indskrænker sig til at beskytte vore gamle Bygninger mod Forfald og Forringelse; men selv om man nu indvender et og andet mod S.s Restaureringsarbejder, maa man absolut glædes over, at han førte vore arkitektoniske Mindesmærker relativt frelst gennem den Restaureringsmani, som i det 19. Aarhundredes sidste Halvdel ødelagde saa store Arkitekturværddier fra alle Tider rundt om i Europa. Som han selv elskede vore gamle Bygninger, søgte han paa forskellig Maade at vække Kærligheden til disse i større Kredse. Han stillede sig i Spidsen for en lang Række Opmaalingsarbejder og Undersøgelser af ældre Bygninger og fik Tegninger af dem publicerede, saaledes „Sallinglands Kirker“ (1893), „Grenaegnens Kridtstenskirker“ (1896), „Danske Tufstenskirker“ (1894), „Jydske Granitkirker“ (1903), „Roskilde Domkirke“ (1909) og „Danske Teglstenskirker“ (1918); han udgav fra 1872 til sin Død „Opmaalinger af ældre, nordisk Arkitektur“ og skrev mange Artikler om Tilsyn med og Restau-

tering af gamle Bygninger. Endelig stiftede han „Foreningen til gamle Bygningers Bevarelse“, hvor han var Formand i mange Aar. D. i Kbh. — Gift 1868 Emma Bruun, d. 1921.

C. L.

Litt.: Om Slægt se „Pers. Tidsskr.“ III 2 1893; mødrene Slægt se C. Holten; „Kunst“ II 1900; „Politiken“ ³/₅ 1899; E. Schiødt i „Ill. Tid.“ ³/₉ 1905; Mørk Hansen i „Arkitekten“ 1908—09 og 1919; Brummer i „Berl. Tid.“ ¹⁸/₂ 1909; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ⁴/₁₂ 1922 (af Bd.), „Politiken“ ⁵/₁₂ s. A., „Ill. Tid.“ ¹⁷/₁₂ s. A. (af M. Clemmensen) og „Arkitekten“ s. A. (af samme).

Storgaard Pedersen, Peder (f. ¹²/₄ 1861), Historiker. F. paa Hedegaards Mark ved Ringkøbing. Forældre: Gaardejer Peder Christian Andersen og Sidsel Storgaard. Paa fædrene og mødrene Side af gammel Bondeslægts Voksede op i Stadi, var 1878—79 paa Staby Højskole, derefter Vinterskolelærer, læste 1881—83 i Kbh. og tog 1883 Skolelærereksamen, blev saa Hjælpeleer i Madum og 1886 Lærer ved Holstebro Borgerskole. 1887—89 var han igen i Kbh., underviste i Komuneskolen og paa Grundtvigs Højskole, lærte Tysk og Engelsk, hvori han 1888 tog Tillægseksamen, og gav sig af med lokalhistoriske Studier, hjulpet af Oluf Nielsen (s. d.). Fra 1892 er han Lærer i He. Han har gennem Aarene foretaget overordentlig grundige og alsidige Studier over sin Hjemegns Historie og offentliggjort flere Bøger derom og en Mængde Afhandlinger i „Hardsyssels Aarbog“, der udgives af det af ham 1906 stiftede Historisk Samfund for Ringkøbing Amt. Som Bøger er kommet „Bidrag til Hing Herreds Historie og Topografi“ (1896), „Ulfborg Herreds Historie“ (1900), „Ole Christian Kirk“ (1902), „N. J. Fjord“ (1904), „Ulfborg-Hind Herreders Landboforening“ (1906), „Af Ringkøbingegnens Kirke- og Skolehistorie“ (1918) og „Oldtidsminder i Hardsyssel“ (1921). De talrige Afhandlinger behandler Emner som ældre Lægevæsen, Degnehistorie, Ulve, Astronomen Longomontanus, Skoler og Seminarium, Hoveri, He Kirke, Tvis Kloster, Slægten Tang fra Ulfborg osv. Under Arbejde er (1925) et Værk om Ringkøbing Bys Historie med Støtte fra Byraadet. Baa- de ved vid Orientering og ved solid Grundighed indtager S. P. en fremtrædende Plads blandt Lokalhistorikerne. — Gift 1891 Nicoline Christiane Dybkjær. P. E.

Litt.: Fædrene og mødrene Slægt i P. Storgaard Pedersen; „Lidt Slægtshistorie“ 1893; „Søndagsbl.“ ²/₅ 1909; H. Olrik i „Lærerne og Samfundet“ I 1913; „Ringkøbing Amts Dagbl.“ ²⁰/₈ 1916.

Storm, Edvard (²¹/₈ 1749—²⁰/₉ 1794), Forfatter, Skolemand. F. paa Vaagaa Præste-

gaard, Gudbrandsdalen. Forældre: Præsten Johan S. og Ingeborg Birgitta Røring. Blev

Student 1765 og boede nogle Aar i Hjemmet, hvor han skal have oplevet en Forelskelse i en ung Bondepige, der vakte Faderens Modstand. Fra 1769 var han bosat i Kbh. som Litterat og Informator. Han sluttede sig ikke til

„Det norske Selskab“, men blev Medlem af „Drejers Klub“. Sin Beundring for Ewald har han givet Udtryk i et Hyldestdigt: „Ewald, eller den gode Digter“ (1782). Sin danske Digting begyndte han med et komisk Helledigt „Bræger“ (1774), der fik en daarlig Modtagelse, og som han selv udelod, da han 1785 udgav det af sin Produktion, han ønskede skulde bevares til Eftertiden, under Titten „Samlede Digte“. Man finder her Prøver paa Tidens sædvanlige Digtgenrer, bedst er de skemtsomme Selskabsviser (bl. a. „Hymne til Spadille“), flere aandelige Sange, hvoraf to blev optaget i den „Evangelisk kristelige Salmebog“, og især de historiske Romancer i Folkevisetone, der er de første vellykkede i deres Art: „Thorvald Vidforle“ og „Zinklars Vise“. Den sidste blev af Efterslægtsselskabet trykt i 2000 Eksemplarer og solgt som Gadeviser for at modvirke „de dumme og usædelige Gadeviser“. I Lærebøger og Visebøger har den endnu bevaret sin Popularitet. Det er dog med sit første digteriske Arbejde, sine „Gudbrandsdalske Viser“ (vist fra ca. 1770, trykt 1802) i norsk Landsmaal om sin Hjemstavns Natur og Bønder, at S. har skabt sit originaleste. Med deres folkelige Melodier synges de endnu af Folket (bl. a. „Markjé grønast, Sjøgen braana“ og „Os haa gjort, kva gjerast skulde“). 1791 udgav han 5 Akts Komedien „Erast“, der blev opført paa det Kgl. Teater uden at gøre Lykke, og 1794 blev han lige inden sin Død Medlem af Teatrets Direktion. I den sidste Del af hans Liv træder ellers Digtingen tilbage for Pædagogikken. 1786 var S. med til at stifte det filantropisk-moraliske „Selskab for Efterslægten“, der satte sig som sit særlige Maal at opdrage Ungdommen gennem en reformeret Skole, der lagde særlig Vægt paa Fag som Modersmaalet, Historien og Naturfagene. Fra 1790 blev han en Slags Bestyrer for denne „Realskole“ og vandt sig et Navn som en dygtig og afholdt Pædagog. Hans Navn er herved blevet knyttet til Oehlschläger, som han skaffede ind i Skolen. D. i Kbh. — Ugift.

O. F.

Litt.: Molbech: „Dsk. poet. Antologi“ 1832; A. E. Boyes Udg. af „S. s. Digte a. A.“ „Blen“ 1836; Botten Hansen i „Berømte Nordmænd“ IX 1855

og „Ill. Nyhedsbl.“ 1856; L. Daae sst. 1862; F. Nygård i „Nord. månedskr. f. folkel. og kristel. oplysn.“ 1878 I og „Efterslægtsselsk. og E. S.“ 1886; Rønning: „Rationalismens Tidsalder“ II—III 1890—99; Efterslægtens Program 1885—86 og 1894—95; „Bogvennen“ (Kria.) II 1894; Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ V 1902, S. 256; Bokkenheuser: „Drejers Klub“ 1903; „Husmoderen“ 1904; Vilh. Andersen i Efterslægtens Program 1911; „Oehlschlägers Ungdomserindringer“ ved Bobé 1915; „Tiden“ s. A.; Winsnes: „Det norske Selskab“ 1924; Breve i „Tidsskr. f. den norske Personal-hist.“ I 1843, „Pers. Tidsskr.“ II 5 1890 og „Morgenbladet's Extra-Nr. 1901, S. 179.

Storm, Louis Emil (f. $\frac{9}{8}$ 1878), Maskin-ingeniør. F. i Rødby. Forældre: By- og Herredsfuldmægtig Anker S. og Dagmar Adolphine Charlotte Ipsen.

Tog polyteknisk Adgangseksamen 1894 og Eksamen for Maskin-ingeniør 1900. Efter en kort Tids Virksomhed ved Elektrisk Station i Kbh. blev han knyttet til A/S Burmeister & Wains Maskin- og Skibsbyggeri indtil 1910, dog med en Afbrydelse i 1903—05, da han foretog en Studierejse til Amerika. 1910—11 helligede han sig helt (sammen med Ingeniør Olaf Berg) Konstruktionen af B.S.-Monoplanet, et af de første i Danmark byggede Monoplaner, som virkelig kunde flyve. S. var derefter 1911—12 Driftsingeniør og Værkstedschef i Myrens mekaniske Værksteder, Kria., og havde 1912—13 en lignende Stilling hos A/S Norsk Elektrisk Brown, Boveri, sst. 1913—18 var han Direktør hos A/S Smith, Mygind & Hüttemeier, Kbh., 1918—19 Underdirektør ved Dansk Dieselmotorkompagni, 1919—20 Direktør for Buddinge Værk og har siden 1921 været Direktør for A/S Nordiske Mekaniske Værksteder, Kbh., hvis Speciale er Fabrikation af oliefyrede Ovne til Brug i Industrien. S., som er en dygtig og opfindsom Maskiningeniør, har i sin sidstnævnte Stilling gjort en Række Opfindelser, navnlig vedrørende Oliefyring. Han har i en lang Aarrække været Censor ved polyteknisk Eksamen. 1917 var han Medlem af et af Indrigsministeriet nedsat Udvalg til Revision af Lovbestemmelserne om Tilsyn med Dampkedler paa Landjorden. — Gift 1906 Anna Magdalene S.

M. C. H.

Litt.: Univ. Aarb. 1909—10, S. 1420 ff.

Storm-Petersen, Robert (f. $\frac{10}{8}$ 1882), Skuespiller, Tegner. F. i Valby. Forældre: Slagtermester Carl Christian Frederik Petersen og Mathilde Storm. Var Elev af Maleren Vald. Neiiendam 1898—1900, Tegner ved „Ekstrabladet“ 1900—05, er Medarbejder ved „B. T.“ fra 1914 og har hertil tegnet flere populære Serier, bl. a. „Peter Vimmskift og Ping“ samt „S.-P.-Dagbog“.

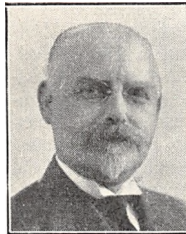
Han var Skuespiller ved Kasino 1905—07, ved Dagmartheatret 1907—09, optraadte paa det Kgl. Teater ved Minddeforestillingen for Olaf Poulsen i „Pernilles korte Frøkenstand“ Maj 1924 som Radelzier. Fra 1914 er han knyttet til Kabaretten (Edderkoppen og Bonbonnièren) og har som Kabaretkunstner optraadt i Stockholm og Kria. samt i de danske Provinsbyer. Var 1906 og 1914 i Paris, 1919—20 i Amerika. Har skrevet „13 Øre“ (1915), „Proppen i“ (1916), „Takt og Tone“ (1917), „Det er ikke mig“ (1918) og siden 1913 aarlig udsendt et „S.-P. Album“ med Tekst og Tegninger samt flere Hefter med „De tre smaa Mænd“. Han har udført nogle fortræffelige Tegnefilm 1920—21. Han har ogsaa dyrket Malerkunsten, udstillede paa „De Tretten's Udstilling 1912 og paa Kunstnerens Efteraarsudstilling 1917—18 og 1920 og er repræsenteret paa Kunstmuseet med „La Morgue“. Som Kabaretkunstner raader S.-P. over et egenartet, barokt Lune, der maaske i endnu højere Grad kommer til sin Ret i hans Tegninger, der vidner om en outreret Fantasi og udtømmelig Idé-Rigdom. — Gift 1913 Lydia Angelica Petersen, d. 1924.

I. M. O.

Litt.: „Bogvennen“ Novb. 1915; „Nationaltid.“ 15/3 og 1/4 1917; Nervo: „Ti Aar bag Rattet“ II 1918, S. 28 ff.; „Politiken“ 9/1 1919 og 9/1 1921; „Berl. Tid.“ 7/8 1919, 14/8 1923 og 8/11 1924; „B. Tid.“ 19/8 1922; „Søndag“ 19/11 1922 (af Albr. Schmidt); „Hver 8. Dag“ 9/4 1923; „Politiken's Distriktsbl.“ Frbg. 8/6 s. A.; C. Houmark i „Sund Sans“ 10/6 1924; „Ekstrabl.“ 9/11 1911.

Strandgaard, Holger (f. 14/4 1869), Kirurg. F. i Sundbyvester, Amager. Forældre: Distriktslæge Niels Julius S. og Henriette Cathrine Lange. Blev Student 1887, Cand. med. 1894; uddannede sig meget alsidig paa københavnske Hospitaler, var 1899—1901 Reservekirurg paa Sct. Josephs Hospital, 1901—05 Assistent ved Rovsings Privatklinik, 1905—07 Reservekirurg paa Frederiks Hospital (Rovsing) og 1908—10 Prosektor chirurgjæ.

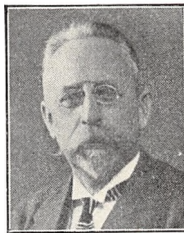

1903 havde han disputeret (tumores hæmorrhoidales). 1913 blev han Overkirurg ved Aarhus Kommunehospital og har her erhvervet sig en smuk Position ved sin betydelige kirurgiske Dygtighed og sin store Samvittighedsfuldhed og Humanitet. Han har virket meget for Fremme af medicinsk Videnskabelighed i Aarhus, har været Medlem af Bestyrelsen for Radiumstationen,

for Poliklinikken og er Medstifter af „Jysk medicinsk Selskab“ 1913. Han har ogsaa vist meget virksom Interesse for kollegiale Forhold. — Gift 1901 Kirstine Dorothea v. Lassen. *F. L.*

Litt.: Slægt i Nielsen og Tauber: „Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg“ 1879—80; modrene Slægt i Fr. Lange: „P. R. Langes Efterk.“ 1888; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1903; „Studerterne fra 1887“ 1912; „Politiken“ 18/1 1921.

Strandgaard, Niels Julius (f. 17/4 1867), Læge. F. i Sundbyvester, Amager. Forældre: Distriktslæge Niels Julius S. og Henriette Cathrine Lange. Blev Student 1885, Cand. med. 1892, fik en overordentlig alsidig og grundig Uddannelse som Kandidat ved flere Hospitaler og var Reserve-læge ved Almindelig Hospital 1896—98, ved Frederiks Hospital 1898—1900 og ved Vejle-fjord Sanatorium 1900

—01. 1895 fik han Universitetets Guldmedaille for et dygtigt Arbejde om Hjertets Perkussionsforhold, 1899 disputerede han (Gigt og urinsur Diatese). I Udlandet havde han desuden uddannet sig især som Tuberkulose-Læge. 1901 ansattes han som Overlæge ved det nyoprettede Boserup Sanatorium og har siden beklædt denne ansvarsfulde Stilling med stor Dygtighed; med den varmeste Interesse og stor Besindighed har han fulgt og praktiseret alle moderne Fremskridt i sit Specialfag og givet adskillige litterære Bidrag til Lungetuberkulosis Klinik og Behandling. — Gift 1905 Marie Svane. *F. L.*

Litt.: Slægt se Holger S.; modrene Slægt se samme; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1899; Univ. Aarb. 1894—95, S. 833; „Studerterne fra 1888“ 1910; „Berl. Tid.“ 17/4 1917.

Stribolt, Oscar Peter (f. 12/2 1873), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Inspektionsbetjent Niels Julius S. og Mathilde Holm. Debutede 29/7 1893 paa Nørrebro Teater, optraadte senere paa forskellige Varietéer i Kbh. og hørte til det første Personale paa Sønderbros Teater. — Derefter vendte han tilbage til Nørrebro Teater og kom over Centralteatret til Scala, hvor han navnlig har vundet sig en Position ved sit brede, baade burleske og godmodige Lune. Han tilhører som Skuespiller i udpræget Grad Hovedstaden og har i Revuerne i Tidens Løb særtegnet adskillige københavnske Figurer fra Folkelivet. Han forstaar at sige en Replik, der

har en dobbelt Mening, saaledes at Publikum øjeblikkelig er orienteret. Blandt hans mange, i Følge Sagens Natur ofte flygtige Roller skal blot nævnes den morsomme Politimester Maurepas i „Madame Pompadour“, Barding i „Soldaterløjer“ og Buurmann i „De uadskillige“. — Gift 1897 Anna Jensine Dagmar Petersen.

C. B.

Litt.: „Publikum“ 1908—09, Nr. 7; „Ekstrabl.“ 23/3 1910; „Politiken“ 27/7 og 29/7 1918; „Masken“ 21/7 s. A.; „Politiken“s Distriktsbl. Frbg. 9/2 1923; „B. T.“ 10/2 s. A.

Stribolt, Valdemar (¹⁵/₁₂ 1868—¹⁹/₆ 1907), Veterinær. F. i Kbh. Forældre: Guide, Toldkontrolør Ludvig Christian S. og Amalie Adolphine Jacobsen.

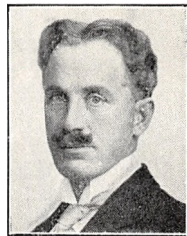

Tog Dyrlægeeksamen 1889 og blev s. A. Assistent ved Veterinærskolens stationære Klinik, men kastede sig straks over bakteriologiske Studier og Undersøgelser; navnlig udvidedes disse, da han 1893 blev B. Bangs Medhjælper ved Fysikatsforretningerne og arbejdede paa Forsøgslaboratoriets bakteriologiske Afdeling, ligeledes under B. Bangs Ledelse. 1903 blev han Docent i Beslaglære ved Veterinærskolen; denne Post indehavde han, til han 1906 blev uheldbreddelig sindssyg. Allerede som Fysikatsassistent deltog han med stor Dygtighed i Bekæmpelsen af forskellige farlige Smitotter (især Mund- og Klovsyge, Snive og Svinedifteritis). Han var en dygtig Diagnostiker, raadsnar og praktisk. Nogen god Uddannelse som Bakteriolog havde han ikke, men han viste sig snart at være en initiativrig og talentfuld Dyrker af Faget. Nogle simple, men yderst vigtige Dyrkningsmetoder for anaerobe Bakterier, han opfandt, og som først blev beskrevne i C. J. Salomonsens bakteriologiske Teknik for Medicinere og derved mere almindelig kendte, fik en væsentlig Betydning for B. Bangs og S.s Undersøgelser vedrørende Dyrkningen af Nekrosebacillen og Paavisningen af den smitsomme Kastnings Aarsagsforhold. S.s litterære Produktion paa Bakteriologiens Omraade er yderst ringe, hans Interesse var forbi, naar Resultaterne forelaa. Sammen med Vald. Henriques har han konstrueret en praktisk Centrifuge, og en Tid syslede han med Fremstillingen af et selvregulerende Pasteuriseringsapparat og en særlig Dyrkningsmetode for Mikrober; men disse Forsøg blev ikke afsluttede, da S. mistede Interessen for dem. I „Maanedsskrift for Dyrlæger“ har han offentliggjort et Par patologiske Afhandlinger. Kendt i videre Kredse blev S. pludselig, da han 1901 kraftig kritiserede de gængse Anskuelser

vedrørende Kvægavlen og stærkt betonedede, at det ikke gjaldt om at fremskaffe saa smukke og store Dyr som muligt, men at der ved Udvalget først og fremmest skulde lægges Vægt paa Rentabiliteten. I en Række udmærkede Artikler fremsatte han paa en meget energisk Maade, der skabte ham mange Modstandere, sine Anskuelser og kritiserede „Mælketegnenes“ Betydning. Et Led heri var hans stærkt diskuterede Opfordring til Landmændene om at afskaffe de store Køer, der æder meget og ikke er rentable, og anskaffe Dyr af Jerseyracen, smaa Dyr, der æder forholdsvis lidt og yder meget. Af hans Afhandlinger herom skal nævnes: „Ere de raadende Principer i vor Kvægavl rigtige?“ (1901), „Om Mælkeaarens Betydning som Mælketegn“ (1901) og „Principerne i Kvægavl“ (1904). D. paa Oringe. — Gift 1) 1899 Ane Marie Fasting, d. 1902. 2) 1904 Linda Swanberg. L. Ba.

Litt.: 1. Hustrus Slægt hos Lengnick og ved S. O. Fasting i „Dsk. Adel og Borgerstand“ Juli 1916; „Ugeskr. f. Landm.“ 1901, S. 439, 449, 459, 480, 501, 519, 1904, S. 48, 57, 88, 95, 109, 129, 195, 227; J. C. B. la Cour: „Docent S. S. T. ier“ 1904; „Loll.-Følsters Stiftstid.“ 8/2 og 13/2 s. A.; „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; „Medlemsbl. f. den dsk. Dyrlægeforening“ 1923; Nekrologer i „Agrardagbl.“ og „Berl. Tid.“ 21/9 1907 og „Maanedsskr. f. Dyrl.“ s. A.

Struckmann, Erick (f. ¹⁵/₆ 1875), Maler. F. i Kbh. Forældre: Chef for den kgl. Civilliste Erick Wilhelm S. og Thora Amalie Nielsen. Dimitteredes af Teknisk Skole til Kunstakademiet, som han besøgte April 1893—Maj 1897, gik paa Zahrtmanns Malerskole 1897—99, har udstillet siden 1901 paa den Frie Udstilling, af hvilken han blev Medlem 1903, og paa den danske Udstilling i Kunstgewerbemuseum, Berlin, 1910—11. Han var Medstifter af Tersløsegaard-Fonden 1904, Medlem af dens Bestyrelse 1904—21 og Næstformand fra 1921. Hovedværker: „Fryndal Herresæde“ (Ribe Stiftsmuseum), „Tersløsegaard“ og „Dianastaten i Fredensborg Slotspark“. Han har som Speciale med Held dyrket den monumentale, stærkt stiliserede Gengivelse af gamle Herresæder, Slotte og Parklandskaber og lejlighedsvis givet Tegninger til Bogomslag, Plakater o. l. Han var Medstifter af Foreningen for Naturfredning 1911 og er dens Formand fra 1921, har udfoldet stor Virksomhed bl. a. for Dyrehavens Bevarelse. — Ugift.

Litt.: „Politiken“ 4/6 1921 og 9/6 1923; „Kunstbladet“ Marts 1924.

I. M. O.

Litt.: „Politiken“ 4/6 1921 og 9/6 1923; „Kunstbladet“ Marts 1924.

Struensee, Carl August (¹⁸/₈ 1735—¹⁷/₁₀ 1804), Embedsmand. F. i Halle. Forældre:

Præst, senere Generalsuperintendent Adam S. og Marie Dorothea Carl. Studerede

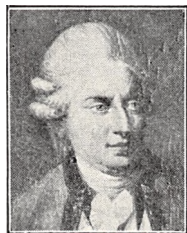
Theologi, Matematik og Filosofi og blev 1757 Lærer ved det ridderlige Akademi i Liegnitz, skrev i denne Stilling om Krigsvidenskab. Efter hans Broder J. F. S.s Ophøjelse i Danmark blev ogsaa hans Skæbne for en Tid knyttet til dette Land. Allerede Novb. 1769 udnævnt til

dansk Justitsraad flyttede han April 1771 til Danmark for at overtage Ledelsen af Finansvæsenet som Schimmelmanns Afløser. S. var meget dygtig og energisk og besad Evne til at vinde sig Venner. Han vilde styre Finanserne ud fra bestemte teoretiske Ideer, efter hvilke f. Eks. en Skat som Ekstraskatten ikke kunde taales. Skønt han i Virkeligheden stod Broderen ret fjernt, fængsledes han samtidig med denne ^{17/1} 1772, men løslodes i Juni s. A. Han fik Oprejnsning efter eget Ønske ved 1789 at blive optaget i den danske Adel under Navnet von Carlsbach. 1784 indtraadte han i Preussens økonomiske Styrelse og blev 1791 Minister, vandt som saadan megen Anseelse i Europa. D. i Berlin. — Gift 1769 Caroline Elisabeth Müller, d. 1803.

H. Js.

Litt.: Slægt i Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ VI 1903 og ved samme i „Pers. Tidsskr.“ VIII 1 1922 samt i „Gen. Taschenbuch der briefad. Häuser“ 1907; Held: „Struensee“ 1805; R. M. Keith: „Memoirs“ ved Gillespie Smith 1849; „Nyt hist. Tidsskr.“ IV 1852, S. 672; Schück i „Abhdl. der schles. Ges. f. vaterl. Cultur“ 1864; Philippson: „Gesch. des preuss. Staatswesens vom Tode Friedrich des Grossen“ 1880—82; „Aus den Papieren Theod. v. Schöns“ I 1875; „Schöns Briefwechsel mit Pertz und Droysen“ 1896; „Briefe und Aktenstücke zur Gesch. Preussens unter Friedrich Wilhelm III“ 1899—1904; Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ V 1902, S. 247 og VIII 1917 Till. S. 24; „Dsk. Mag.“ VI 3 1918; Holger Hansen: „Kabinettsstyrelsen i Danm.“ I—III 1916—23 og i „Dsk. Mag.“ VI 3 1918; Brev i Østs Materialier 1836. Se løvrig under J. F. S.

Struensee, Johan Friedrich, Greve (^{5/8} 1737 —^{28/4} 1772), Statsmand. F. i Halle. Forældre: Præst, senere Generalsuperintendent Adam

S. og Marie Dorothea Carl. Blev Dr. med i Halle 1757 og allerede 1758 efter sin Faders Forflyttelse til Altona Fysikus i denne By og i Grevskabet Rantzau. Han levede i Altona et behageligt Ungkarleliv, optraadte lidt som populærvidenskabelig Forfatter, var i sin Fritid

meget optaget af Selskabelighed og var kendt som Levemand og Libertiner. Skønt opdraget i et pietistisk Hjem var han Fritænker

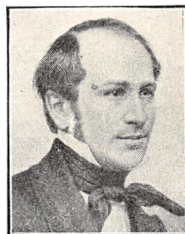
(Deist), med den Opfattelse, at enhver maatte have Lov til at indrette sit eget Liv, som han vilde, naar han blot ikke skadede Samfundet. Christian VII.s Ophold i Holsten bragte ham i Forbindelse med Hoffet, og paa Anbefaling af sin Ven Rantzau-Ascheberg blev han Kongens Livlæge paa Udenlandsrejsen 1768—69. Efter Hjemkomsten blev han fast Livlæge med Bopæl i Kbh. og traadte snart i nærmere Bekendtskab med Dronning Caroline Mathilde, som han paa venlig og klog Maade forstod at støtte i hendes forladte og fortrykte Stilling. Der opstod et erotisk Forhold imellem dem, og dettes Frugt blev den 1771 fødte Prinsesse Louise Augusta. Fra ^{17/1} 1770 fik S. fast Ophold paa selve Kristiansborg, og snart herefter blev hans Ven Enevold Brandt sat til at være Selskabsbroder for den stadig mere sindssyge Konge. Sin Magt over denne og over Dronningen kunde S. benytte til at vinde Magten i Staten. Han fik efterhaanden Bugt med de gamle Ministre, og ^{15/6} afskedigedes Bernstorff. S. havde fra dette Tidspunkt Styrelsen i sin Haand. Bag ham stod intet egentligt Parti, men blot enkelte Tilhængere som Gähler og Rantzau-Ascheberg. ^{10/12} ophævedes Statsraadet helt. ^{18/12} udnævntes S. til maître des requêtes og endelig ^{14/7} 1771 til Gehejmekabinetminister med udtrykkelig Ret til at udstede Ordre, der skulde gælde, som om de var underskrevne af Kongen selv. ^{22/7} blev han dansk Lensgreve. — S. var ikke en Mand af dybtgaende Studier (han efterlod sig en pragtfuld Garderobe, men kun en maadelig Bogsamling), men som intelligent Politiker havde han opfanget Tidens nye Tanker og vilde gennemføre dem. Han var en udpræget Repræsentant for oplyst Enevælde, ønskede Reforme og atter Reforme, vilde, som han har sagt, ikke lade Sten blive paa Sten af den bestaaende Statsbygning. I de 16 Maaneder, han styrede Landet, udstedtes flere Tusinde Kabinetsordre. Selve Styrelsens Former reformeredes: Kollegierne omdannedes helt og blev gjort ganske afhængige af Kabinettet o: af S. selv; af varig Betydning blev Indretningen af Finanshovedkassen og af Hof- og Stadsretten; endelig skete nu det endelige Brud med „Lakajismen“. Der gennemførtes en lang Række andre Foranstaltninger: Trykkefriheden (den første af alle Reformerne), Bestemmelse af Hoveriet, Afskaffelse af „den skarpe Eksamination“ (Tortur), en Opfostringsanstalt for uægte Børn, Ophævelse af overflødige Helligdage, en friere Ægteskabs- og Sædelighedslovgivning, Talloetteriet (dette sikkert en højst uheldig Indretning), Inddragning af Understøttelser til Fabriksvæsenet. S.s ledende Ideer var Centralisation og Sparsommelighed i Styrelsen, Humanitet og frem for alt erhvervsmæssig og personlig Frihed. Han staar som en Forløber for de

store Reformers og den sociale Liberalismes Tidsalder, med en lignende Plads i Danmarks Historie som Turgot i Frankrigs. Men hans Fremgangsmaade var for doktrinær og fremfusende, for psykologisk. Han krænkede den nationale Følelse, ved sin Tyskhed, der ytrede sig i fuldkommen Til-sidesættelse af det danske Sprog, og flere af hans Foranstaltninger syntes efter den almindelige Opfattelse nedbrydende for Moral og Religion. Frem for alt vakte han Forargelse som Dronningens aabenbare Elsker og som den, der aabenlyst havde bemægtiget sig den kongelige Magt. Det er paa Baggrund af en ophidset og opskræmmede Folkstemning, at der dannes sig en Hof-Sammensværgelse mod S., der ved et Par Demonstrationer af misfornøjede ikke havde vist synderligt Mod. De sammensvorne overrumplede Kongen Natten til den 17/1 1772 og fik underskrevet en Ordre om S.s Fængsling. Han stilledes under Anklage for sit Forhold til Dronningen og til Enevoldsmagten og dømtes efter Kongeloven til Døden. Han henrettedes paa Østerfælled sammen med Enevold Brandt, idet en Haand blev afhugget før Hovedet, og lagdes bagefter paa Stejle. I Fængslet havde han omvendt sig til Kristendommen, tilsyneladende mest overbevist ved Fornuftgrunde som det ægte Barn af det 18. Aarhundrede, han var. D. i Kbh. — Ugift. H. Js.

Litt.: Slægt se C. A. S.; „Politik og Historie“ III 1821 og V 1822; J. K. Høst sst. I 1820 og IV 1821; samme: „S. og hans Ministerium“ 1824; Østs Arkiv II—III 1824—25 og X 1828; „Mémoires de Falkenskiöld“ 1826; „Det dsk. Hofs hemmelige Historie“ efter Brown 1832 og 1852; J. F. Møller (o: H. C. Wosemose): „Struenseniana“ 1833; G. L. Baden: „Christian VII's Regerings Aarborg“ 1833; Rilses Arkiv LXXIV 1838; Christiani: „Gesch. der dän. Revolution“ 1844; B. Münter: „Die Bekehrung des Grafen S.“ 1845; R. M. Keith: „Memoirs“ ved G. Smith 1849; Glessing: „S. og Guldberg“ s. A.; Grønblad: „Statshvållningen i Danm.“ 1850; Ørsted: „Af mit Livs og min Tids Hist.“ 1851—57; L. Schröder: „Bidr. t. hist. om statshvållningen i Danm.“ 1851; Molbech i „Hist. Tidsskr.“ II 4—5 1852—54; Jørgensen Jomtou: „S.“ 1852 og „Christian VII“ 1856; Flamand: „Christian VII's Hof“ 1854; Schjern: „Hist. Studier“ I 1856 og i „Hist. Tidsskr.“ IV 2 1870—72; Königsfeldt i „Aftenlæsning“ IV 1861; „Slesv. Prov.-Efterretn.“ IV 1863; Jensen-Tusch: „Die Verschwörung gegen Caroline Mathilde“ 1864; „Hist. Tidsskr.“ III 6 1867—70 og VI 1 1867—88; „Ill. Tid.“ 19/4 1868; E. Holm i „Hist. Tidsskr.“ IV 2 1870—72; „Nogle Hovedtræk af Trykkefrihedens Hist.“ 1885; „Danm.-Norges Hist.“ IV 1. 2 1902 og i „Hist. Tidsskr.“ VII 5 1904—05; Bajer i „Hist. Arkiv“ 1871; A. Fabricius sst. 1873; L. Daae i „Dsk. Saml.“ II 5 1876—77 og „Pers. Tidsskr.“ II 1881; Strunk i „Dsk. Saml.“ II 6 1877—79; A. Skavlan: „Hist. Billeder“ 1878; J. Grundtvig i „Hist. Tidsskr.“ V 1 1879; Wittich: „S.“ 1879 (overs. og bearb. af Blangstrup med Forord af E. Holm 1887); C. F. Bricka i „Revue historique“ 1881; A. Berghaus i „Europa“ 1882; „The Westminster Review“ 1882; „Zeitschr. d. Ges. f. schl.-holst.-laueb. Gesch.“ 1886; J. Bloch i „Museum“ 1891; L. Koch i „Hist. Tidsskr.“ V 4 1883, VI 4—5 1892—94, VII 3 1902 og VIII 1 1907—08 samt i „Dsk. Tidsskr.“ 1902; Barthélémy i „Revue d'histoire dipl.“ I 1887; Lagrèze: „La reine Car. Math. et le comte S.“ s. A.; Fridericia i „Politiken“ 3/3 1888, 19/7 1891, 27/12

1902, 1/1, 4/1 1903; Blangstrup: „Chr. VII og Car. Math.“ 1890; N. Lassen i „Tidsskr. f. Retsvidenskab“ IV—V 1891—92 og „Politiken“ 1/1, 4/1 1903; sst. 12/1 s. A.; Nellemann i „Dagbl.“ 2/7 og 3/7 1891; Jul. Petersen i „Hist. Tidsskr.“ VI 3 1891—92; K. Maurer i „Deutsche Zeitschr. f. Geschichtswissensch.“ VII 1892; Schwabenflugel i „Tilskueren“ s. A.; J. H. Thoresen i „Tidsskr. f. Retsvidenskab“ V s. A.; „Dsk. Mag.“ V 3 1893—97 og 6 1907; „Prins Carl af Hessens Optegn. ved C. J. Anker“ 1893; Rémusat i „Revue de Paris“ 1898 VI; C. D. Biehls Breve om Christian VII ved Bobé 1901 og 1919; Bobé: „Reventlowske Pap.“ VI 1903; A. Friis: „Bernstorff og Guldberg“ 1899 og „Bernstorffs Pap.“ I—III 1904—13; F. Hagerup i „Tidsskr. f. Retsvidenskab“ XVI 1906; F. Arnheim i Velhagen & Klasinges „Monatshefte“ XXII 1907—08; „Hist. Medd. om Kbh.“ I 1907—08; Fjølstrup: „Skilsmisseprocessen mellem Christian VII og Caroline Mathilde“ 1908; „Efterl. Optegn. af P. Uldall“ („Mem. o. Br.“ XXI) 1914; Reddaway i „Engl. Hist. Rev.“ XXVII 1912 og XXXI 1916; O. Erler: „Die tragischen Probleme des S.-Stoffes“ 1916; Reverdil: „Memoirer“ overs. af Læssøe Müller s. A.; Trier: „U. A. Holstein“ s. A.; H. Hansen: „Kabinettsstyrelsen i Danm.“ I—III 1916—23; „Syn og Segn“ 1916; „Før og nu“ s. A.; Suhm i „Vor Fortid“ II 1918; Heinberg i „Spectator“ 1918 og „Politiken“ 23/10 1920; Hanssen: „J. F. S.“ 1919; Linvald i „Den dsk. Central-admin. Hist.“ 1921; Johnsson i „Ugeskr. f. Læger“ 1922; „Verden og vi“ s. A.; M. Neitendam: „Chr. Bastholm“ 1922; „A. F. Kriegers Dagb.“ V 1923, S. 117; Breve i „Chronos“ II 1822, Østs Materialer 1836; „Hist. Tidsskr.“ IV 1843 og „Bernstorffs Pap.“ II 1907.

Strunk, Christian Adolph Frederik (24/4 1816—7/3 1888), Museumsmand. F. i Aarhus. Forældre: Købmand Johannes S. og Mathilde Christine Raae. Vilde først studere Medicin, men opgav det og ansattes 1837 af C. J. Thomsen ved Oldnordisk Museum, hvor han 1866 blev Inspektør; hermed forbandt han fra 1847 Stillingen som Arkivsekretær ved „historisk arkæologisk Arkiv“ og var desuden ansat ved Kunstmuseet, hvor han blev Inspektør for Kobberstiksamlingen. 1887 fik han Afsked. Ved sin milde og venlige Personlighed har han haft stor Betydning under de urolige Forhold indenfor Museumsverdenen (Steenstrup, Herbst). Han udgav 1865 en beskrivende Katalog over kunstnerisk mangfoldiggjorte Portrætter af Danske, Norske og Holstenerne, 1882 over Kongehusets Portrætter; Værker, som har været uundværlige for Kunsthistorikeren siden. D. i Kbh. — Gift 1853 Christiane Vilhelmine Eisen, d. 1896. O. A.

Litt.: J. Sodring: „Erindringer fra min Barndom og Ungdom“ 1894, S. 95 ff.; Josepha Martensen: „H. L. Martensen“ 1918, S. 66; Nekrologer i „Nationaltid.“ og „Berl. Tid.“ 8/3 1888.

Strøm, Rasmus Nyerup (1/6 1842—25/12 1918), Bankmand. F. i Vordingborg. Forældre: Distriktslæge Ole S. og Marie Margrethe Buntzen. Blev Student 1860, Cand. juris 1868 og var 1870—72 Assistent i Finansministeriet, hvorefter han gik over i Landmandsbanken som dennes juridiske

Sekretær til 1884. 1871 var han blevet Overretssagfører. 1880

Højesteretssagfører, og 1888 blev han Nationalbankdirektør, i hvilken Stilling han blev til 1913. Ved Siden af denne juridiske og bankmæssige Virksomhed deltog S. i det kommunale Liv, som Medlem af Kbh.s Borgerrepræsentation

1884—1908, som dens Viceformand 1893—95 og som Formand 1895—98. En enkelt Valgperiode (1884—87) var han Folketingsmand for Odense. Nogen særlig Betydning for sit Parti (Højre) har han ikke haft; hans kunstneriske og litterære Interesser holdt ham fri af Fanatisme, og hans lyse Sind gjorde ham Samkvæmmet med Mennesker let, men bragte ham paa den anden Side ingen større Forstaaelse af de Spørgsmaal, der laa bag den fremadskridende demokratiske og sociale Bevægelse. Han var de danske Studenters Ordfører paa det store Tog til Upsala 1875, var Medlem af forskellige Teater- og Kunstkommissioner og gjorde i en lang Aarrække (1893—1904) et stort Arbejde som Formand for Kbh.s Understøttelsesforening. S.s Liv faldt i et Tidrum, hvor et godt Hoved kunde have Tid og Raad til at pleje mange Interesser og dog naa langt frem, uden iøvrig at sætte sig dybere Spor. D. i Kbh. — Ugift. E. C.

Litt.: Modrene Slægt se Andreas Buntzen, d. 1830; A. Rubow; „Nationalbankens Hist. 1878—1908“ 1920; Nekrologer i „Berl. Tid.“ og „Politiken“ 27/12 1918.

Strøm, Vincens (28/11 1818—10/7 1899), Naturhistoriker. F. paa Pæregaard, Langeland. Forældre: Forpagter Peder S. og Birgitte

Riber. Blev Student 1836, tog teologisk Embedseksamen 1842 og ansattes 1850 som Lærer ved Odense Katedralskole; han avancerede her 1852 til Adjunkt, 1868 til Overlærer. Han var en dygtig Samler og Kender af de danske Sommerfugle og samtidig den første,

der herhjemme har gjort disse Insekter til Genstand for mere indgaaende Studier; hans i „Naturhistorisk Tidsskrift“ (1866—67) udgivne foreløbige Fortegnelser havde derfor en Tid lang ikke ringe Betydning. Med Aarene synes hans Skolearbejde imidlertid at have beslaglagt al hans Tid; han skal da ogsaa have været en interesseret Lærer og udgav 1861 en lille, i sin Tid meget benyttet Botanik; det blev derfor først efter, at han 1889 havde taget sin Afsked,

at han fik udarbejdet sit Hovedværk: „Danmarks større Sommerfugle“ (1891), en særdeles nøjagtig og i al Fald for viderekomne meget nyttig Haandbog. D. i Odense. — Gift 1853 Arlinde Seline Constanze Faber, d. 1901. R. H. S.

Litt.: Hustrus Slægt se Frederik Faber; Gosch: „Danm. zool. Litt.“ II—III 1873—78; Sv. Dahl: „Bibl. zool. Dan. 1876—1906“ 1910; C. Christensen: „Den dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913; Nekrolog i „Fyns Stiftstid.“ 18/7 1899.

Strömngren, Svante Elis (f. 31/5 1870), Astronom. F. i Helsingborg. Forældre: Købmand Svante S. og Adelaide Petterson. Blev Student 1887, studerede

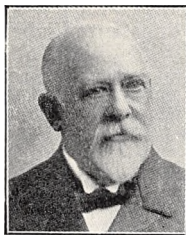
Astronomi ved Lunds Universitet, hvor han 1898 blev Doktor, s. A. Docent; ansattes 1901 som videnskabelig Assistent hos Redaktøren af „Astronomische Nachrichten“, hvormed var forbundet Arbejdet med det internationale astronomiske Centralbureau i Kiel. Fra 1904 virkede han ogsaa som Docent ved Kiels Universitet. 1907 efterfulgte han Thiele som Professor i Astronomi ved Kbh.s Universitet og Bestyrer af dets astronomiske Observatorium. S. er Repræsentant for den Reining indenfor den teoretiske Astronomi, som væsentlig støtter sig til numeriske Beregninger. Han har forstaaet blandt sine Elever at vinde Interesse for saadanne og derved faaet Medarbejdere til omfattende Beregningsarbejder. Allerede omkring 1890 beskæftigede han sig med Komelbanernes Perturbationer. Han fastslog gennem mange Aars Beregninger, at alle kendte Kometer med hyperbolsk Bane oprindeligt har haft elliptisk Bane, d. v. s. har tilhørt vort Solsystem. En stor Gruppe af Undersøgelser vedrører Trelegemerproblemet og Stjernefordelingen indenfor de kugleformede Stjernehoer. Den Indsigt, som S. havde i Kieler-Centralbureauets Virksomhed, satte ham i Stand til ved Verdenskrigens Udbrud 1914 at overføre Virksomheden til det neutrale Kbh. Herved har han ydet det internationale astronomiske Arbejde en meget væsentlig Støtte. Siden Okt. 1922 er Forlæggelsen til Kbh. definitiv. — Gift 1902 Hedvig Lidforss. P. H.

Litt.: Erindringer i „Nationaltid.“ 8/7 1917; Univ. Aarb. 1907—08, S. 119 ff.; „Akad. Ugebl.“ 1920; „Berl. Tid.“ 7/11 1921; „Gyldendals Juleavis“ s. A.

Strøyer, Charles Johannes (f. 11/12 1846), Handelsmand. F. i Kbh. Forældre: Skomagermester Johan Henrik S. og Emma Laurine Lund. Fik en grundig Uddannelse i Manufakturhandelen, og efter at have erhvervet sig et indgaaende Varekendskab tog han en Aarrække ud som Handelsrejsende

og opnaede en Indsigt i Forholdene i Manufakturbranchen, som senere i høj Grad kom ham til gode. Han begyndte 1880 i Kbh. sammen med Grosserer Mørck en Import- og Grossistforretning, som i Løbet af nogle Aar blev en af de største i sin Art i Norden. S. var indtil 1922 Næstformand for „Foreningen af københavnske Manufaktur-grossister“, som under

Krigen har haft stor Betydning for Standen, og indtil 1918 Formand for dens Akkord- og Konkurs-Afdeling. 1896—1912 var han Formand for „Foreningen for danske Handelsrejsende af 1866“. Han har udført et stort Arbejde som Kasserer for Hjemmet for arbejdsføre blinde Kvinder og nyder i vide Kredse Anseelse for sin Retlinethed, sin store Hjælpsomhed og fremragende Dygtighed. Ved Grosserer Mørcks Død 1892 blev S. Eneindehaver af Firmaet S. & Mørck. — Gift 1873 Emilie Henriette Balslev, d. 1925.

K. L.

Litt.: „Berl. Tid.“ 11/12 1916; „Børsen“ 12/12 s. A.

Stub, Ambrosius (døbt 17/5 1705—15/7 1758), Forfatter. F. i Gummerup ved Assens. Forældre: Fæstehusmand, Skrædder Christoffer Pedersen S. og Christence Ibsdatter. Hans Liv er kun ufuldstændig kendt. Rimeligvis ved Faderens formaende Bekendte kom han i Odense Skole og blev Student 1725, laa i en lang Række Aar ved Universitetet som teologisk Student, men tog ingen Eksamen. 1735 er han igen paa Fyn, hvor han i dette Aar giftede sig. Efter Hustruens Død tog S.s Familie sig af Børnene. Selv førte han et omflakkende Liv, snart paa Ærø, snart paa fynske Gaarde og i Odense, fra ca. 1749 hos Kammerherre Niels Juell paa Taasinge, hvor han var en Slags Skriver og Inspektør og Digter i det „Hof“, der holdt til paa Valdemarsst. Efter 3—4 Aars Ophold blev han bogstavelig talt sat paa Porten. Paa ny dukker han op i Ribe 1752 som Skoleholder for bedre Folks Børn; trods sin Fatigdom nød han en vis Agtelse. 1756 ansøgte han i et Digt om at komme ind i Byens offentlige Skoler, men opnaede det ikke. Han døde „i yderste Armød“. Til S.s Navn knytter sig en Mængde dels romantisk-idealiserende, dels frivoliserende Anekdoter. K. F. Molbech har i sit yndede Folkeskuespil „Ambrosius“ brugt Træk af den første Art Tradition. S. var aabenbart i sin Livsførelse som i sin Digtning Lyrikeren, en af de første i Litteraturen, der „slentrer“ Livet igennem, „en ganske egen Fyr og et Pokkers godt Hoved“. I en Del af sin Digtning er han endnu afhængig af Tidens Smag, saaledes i Lejlighedsdigtene og de „gudelige

Arier“, hvoriblandt dog findes et personligt Digt som „Hvad vindes ved Verdens vidtløftige Hav“. Men S. peger fremad med sine Epigrammer og Impromptuer („Kongen opnaa snehvid Alder!“, „Vor Neubergs Bryst“, „Ved Vinen den klare“, „Vel født“, den sidste vist efter Tysk), der i Kvikhed og den flotte Turnering kan maale sig med Wessels, og med sine Krambambuli-Viser („Lad Krig fornøje Potentater“), der indvarsler den Rahbek'ske Drikkeviser. Digte som „Den kjedsom Vinter“ og „Rosenknoppen“ anslaa nye Toner med deres friske og fine Natur- og Elskovsfølelse, men er endnu prægede af Tiden ved deres religiøse og moralsk-allegoriske Afslutning. S.s formelle Evner viser sig i den Naturlighed og Ynde, hvormed han som Helhed former sine Vers, ogsaa hvor han følger dem efter Mønstre hentede fra de italienske Arier og tyske Visemelodier, der var ved at komme paa Mode. I de moraliserende Digte, hvor Lunet og Selvironien slaar igennem den uskyldige Epikuræisme, har han skabt en intim Digtart, Kauseriet (især det mærkelige Digt „Jeg laver tynd Caffee“), der virker fuldstændig moderne og først naas af Aarestrup og Bødtker. Af den borgerlige Samtid fik S. naturligvis ikke Rang i Digtningen ved Siden af Poeter som Thura eller Wadskjær. Af de ca. 100 Digte, som nu tillægges S., kom kun et enkelt i Trykken i hans Levetid. Efter hans Død besørgede først O. S. Heiberg anonymt (1771) og senere S.s Søn Christian Udgaver af hans Digte (1780—82); først Fr. Barfod bringer dog den egentlige Udgave af hans Digte (1851) og giver en kritisk-historisk Levnedstegning. D. i Ribe. — Gift 1735 Mette Cathrine Schousboe, d. 1747.

O. F.

Litt.: Molbech: „Dsk. poet. Antologi“ I 1830; Barfods Udg. af Digtene 1851 3. Udg. 1852; Kinch i Ribe Skoles Progr. 1854; Birket Smith i „Dsk. Saml.“ II 2 1872—73 og „Til Belysning om litt. Personer og Forhold“ 1884, S. 336; P. Hansen i „Nær og Fjern“ 1878, Nr. 307; H. Rosendal i „Højskolebl.“ 1878; J. Schrøder i „Nordslesv. Søndagsbl.“ 1885; R. Bay i „Fremtidens Nytaarsgave“ 1887; S. Jørgensen i „Museum“ 1893 II; A. D. Jørgensen: „Hist. Afhdl.“ III 1898; Graversen i „Højskolebl.“ 1901; A. Demer i „Nordslesv. Søndagsbl.“ 1903; P. Lauritsen: „A. S.“ 1906; O. Andrup i „Dsk. Studier“ 1909; Joh. M. Møller: „Vernlige Sogn“ 1916, S. 34, 51; Wad: „Fra Fyns Fortid“ III 1921; Ahlmann: „Det dsk. Parnas“ 1920.

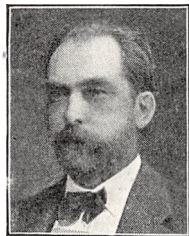
Stub, Iver (d. ca. 1611), Teolog. F. paa Skodborghus ved Ribe. Forældre: kgl. Forvalter Peder S. og Valborg Krampe. Han studerede i Rostock, Wittenberg og Leipzig, men ellers vides kun lidt om hans Ungdom og Uddannelse. 1582 blev han Rektor ved Vor Frue Skole i Kbh. og 1589 Professor pædagogicus, hvilken Lærestol han 1594 ombyttede med Professoratet i Hebraisk. Han var en meget hidsig og stridbar Natur; som Følge af sin Optræden i en Arvestrid med en Halvbroder maatte han at Aars Tid op-

holde sig uden for Landets Grænser, og da han 1608 havde kritiseret H. P. Resens nylig udkomne Bibeloversættelse, blev han udviklet i en heftig Strid med denne Kollega. Resen anklagede ham for at hylde den „gudsbespottelige kalvinistiske Prædestinationsslære“, og det forværrede kun Sagen, at S. derpaa for Konsistoriet gav et meget skarpt Svar; 1609 blev han dømt til Afsættelse og rejste til Tyskland, hvor han for-gæves søgte at opnaa en Stilling ved Universitetet i Marburg; 1610 var han i Heidelberg, 1611 i Leiden, og kort efter døde han i Danmark. — Gift Lisbet. H. M.

Litt.: H. F. Rørdam: „Kbh. Univ. Hist.“ III 1873—77; „Kirkeh. Saml.“ III 3-4 1881—84, V 1 1901 og 5 1909; Secher: „Kongens Rettertingsdomme 1605—14“ 1886.

Stuckenborg, Frederik Henrik (¹⁷/₄ 1832 —⁴/₅ 1899), Fængselskyndig. F. i Kbh. Forældre: Skorstenstejermester Claus August

Heinrich S. og Else Marie Schmidt. Blev Student 1851, Cand. phil. 1852, virkede i Sommeren 1853 en kortere Tid som Koleralæge, derefter Huslærer, senere ansat ved Toldvæsenet, 1859 Exam. jur., s. A. Lærer ved Vridsløselille Cellefængsel, 1871 Medlem af Sogneraadet i

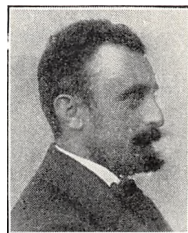
Herstedernes Kommune, 1872 Distriktsforstander i Kbh.s 12. Fattigdistrikt, overtog 1875 en Glas- og Porcelænshandel i Kbh. og var 1885—99 Forvalter ved Vestre Hospital, Kbh. Det var S.s Gerning i Vridsløselille, og ikke mindst Omgangen der med hans Fætter og Kollega H. V. Kaalund, som udviklede og modnede S. som Fængselsmand. Han var en skarp Iagttagere og Kritiker, i det hele en mandig og uafhængig Karakter, der baade havde en Mening og som uden Persons Anseelse udtalte den. Nogen fremtrædende Stilling i Fængselsvæsenets Tjeneste naaede S. aldrig, hvad end Grundene dertil kan have været — manglende Embedseksamen eller Omstændigheder af endnu mere personlig Art. Men trods Skuffelser og anden Modgang svækkedes hans levende Interesse for penitentiære Spørgsmaal ikke. Han var Idealist til Fingerspidserne, han hørte til de ikke overvættede mange, i hvem den hellige Ild altid luer. Vidnesbyrd om sin vaagne sociale Forstaaelse nedlagde S. i Bogen „Fattigdom og Fattigforsorg“ (1869). 1878 paabegyndte han Udgivelsen af „Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen og øvrige penitentiære Institutioner“ (fra 1890 under Titelen „Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen og praktisk Strafferet“), hvortil det lykkedes ham at knytte en Række af Nordens mest fremragende Strafferets-Teoretikere og -Praktikere som Medarbejdere, og som han med sejt Energi og uden at trættes forstod

at holde oven Vande indtil 1897, da han overgav Redaktionen deraf til Aug. Goll og Stener Grundtvig. Selv skrev han en Mængde Afhandlinger, Meddelelser o. l. heri, ligesom han ogsaa lejlighedsvis ydede Bidrag til andre Tidsskrifter, „Historisk Tidsskrift“, „Tilskueren“ o. a., afgav Rapporter til de internationale Fængselskongresser o. l. Et bryd-somt og besværligt Arbejde nedlagde S. i sine historiske Skildringer „Fængselsvæsenet i Danmark 1550—1741“ (1893) og „Fængselsvæsenet i Danmark 1742—1839“ (1896), et Værk, der vel ikke har løst sin vanskelige Opgave, — dertil manglede S. væsentlige Betingelser —, men som dog danner et godt og brugbart Grundlag for dyberegaaende Undersøgelser. D. i Lyngby. — Gift 1) 1862 Johanne Georgine Fog, d. 1895. 2) 1896 Hanne Sophie Victoria Bjørn. Fz. D.

Litt.: 1. Hustrus Slægt i Kragballe: „Stamt. over Slægten Lemvigh“ 1875; Nekrologer af Harald Smedal i „Nord. Tidsskr. f. Fængselsvæsen og praktisk Strafferet“ XXII 1899 Bilag, af Frantz Dahl i „Zetschr. f. die gesamte Strafrechtswissenschaft“ XX 1900, S. 155—58 og af F. H. i „Tidsskr. f. Retsvid.“ XIII 1900, S. 241.

Stuckenborg, Viggo Henrik Fog (¹⁷/₉ 1863 —⁹/₁₂ 1906), Forfatter. F. ved Vridsløselille. Forældre: Hospitalsforvalter Fr. S. (s. d.) og Johanne Georgine Fog.

Gennem Farmoderen er han i Slægt med H. V. Kaalund. 15 Aar gl. kom han til Søs for at blive Søofficer, men det mislykkedes, og han blev i Stedet Student 1884. Studerede en Tid østerlandske Sprog og Etnografi, til han uden afsluttende Eksamen blev

Lærer ved Slomanns Skole i Kbh. Udadtill gled hans Liv jævnt hen i støt Arbejde, en bitter Kamp for Livets Ophold. Sine sidste Aar boede han i Lyngby. I Rusaaret var han kommet ind i en litterær Kreds, især var det Johs. Jørgensen, hans Ungdoms intimeste Ven, Sophus Claussen og Oscar Madsen. De fire havde paa deres Vandringer i Forstæderne truffet hinanden i Valby „bag et og samme Plankeværk“. 1887 havde S. stiftet Hjem, der med hans fine og højsindede Hustru som Midtpunkt blev Samlingsstedet for de gamle og nye Venner. Her øvede S. sin største Indflydelse gennem sin Personlighed; hans Udtalelser og Domme var „en litterær Højesteret, ved hvis Kendelse man trygt slog sig til Ro“. Ved hans tidlige Død har Vennerne i Digte og Prosa bevaret Mindet om hans sjældne Venskab og ranke, sjælfulte Personlighed. — S.s første Bind „Digte“ (1886) og et Par større Fortællinger, der skildrer Samtidens Studentertilv: „I Gennembrud“ (1888) og „Messias“ (1889), viser ham som en „moderne“ Realist, en

fin Iagttager og en ihærdig Selvoptrevler. Han var vakt af Georg Brandes og paavirket af J. P. Jacobsen, de franske Naturalister og især de store Russere. I Begyndelsen af 90'erne oplevede han et lyrisk Gennembrud, der først fik Udtryk i det Maeterlinck'ske „Den vilde Jæger“ (1894), et Melodrama, hvoraf en Scene havde aabnet det første Hæfte af „Taarnet“ (1892). Det er et Forsøg paa at materialisere lyriske Stemminger, ægte S.s.k ved sit Grundmotiv: den vilde, vejrløse Længsel, men ikke fri for Maner og noget krampagtigt i Stilen og hele Indholdet. Allerede n. A. kom to Bøger: „Fagre Ord“ og „Romerske Scener. Pontia-Ælia“, i hvilke S. har fundet sin egen Form. Rækken af Fortællinger er fortsat med „Valravn“ (1896), „Sol“ (1897), „Hjemfalden“ (1898), „Asmadæus“ (1899) og „Vejbred. Smaa Æventyr og Legender“ (1899). Det er Forholdet mellem Mand og Kvinde, S. stadig vender tilbage til, Kærlighedens ubestridte Liv eller Nerverliv, dens uimodstaaelige Frembrud som en Skæbne over Mennesket og dens næsten umærkelige Udhulning, indtil en Dag ved et tilfældigt Ord ogsaa den skøre Vaneillusion brister og kun Ensomheden, Desperationen eller Døden staar tilbage. I nær Forbindelse hermed er hans Digtning om Længslen i „Asmadæus“ og „Hjemfalden“, hvor Kravet om Lykke og stærkt, strømmende Liv løfter Mennesket ud af Hverdagen og menneskeligt Fællesskab, indtil det som Forbryder staar hinsides Samfundets Godt og Ondt, et Hovedmotiv ogsaa i Eventyrene. S.s Mandfigurer er Drømmere og Fantaster, lidenskabelige i deres Lykkekrav, men med deres saarbare Sind vege overfor Livet. Kvinderne er stærkere, staar ogsaa kunstnerisk set tydeligere tegnet. S.s Prosa er Stemmingskunst, tungt rindende ved alle de Nuancer, den vil fastholde, udsøgt — desværre ofte søgt — i Rytme og Billeder. S.s Egenart var traadt frem, idet hans Lyrisme ligesom havde gennemtrukket, var sammensmeltet med hans Virkelighedsagttagelse og psykologiske Analyse, men han naar først at skabe klassisk Kunst, Ting, der staar, hvor hans Aands prøvede, tilkæmpede Ro tvinger Stoffet ind i Versets strenge knappe Form. I Lyrikens Fortætningskunst naar S. det færdige og enestaaende. Efter den første Digtsamling fulgte „Flyvende Sommer“ (1898), „Sne“ (1901), der betegner det højeste, han har naaet, „Aarsens Tid“ (1905) og „Sidste Digte“ (1906). Hans samlede Værker er udgivet 1910. Naturen er for S. den stadige Kilde til sjælelig Karskhed og Glæde, i Landskabsstemninger og Blomsterdigte har han indfanget, hvad den under en uanselig Hverdagsdragt viste ham af Skønhed. Han er Graavejrets og Skumringens Digter, med Overgangen og Mellemtønerne dæmpede,

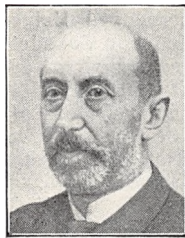
tyste Spil, eller han er det lyse Efteraars Digter, Septemberaftenerne med deres Stjernepragt, der løfter Sindet i Andagt. I vægtige Tankedigte som „Bekendelse“ (Digtet til Johs. Jørgensen efter hans Omvendelse), „Stemmer“, „Retfærdighed“, „Ensom“ har han krystet sin bitre Viden om Livets Lykke og Jammer, om Ansvar et overfor sig selv under Skæbnens Godt og Ondt til Strofer, der ejer Håvamåls ordsprogagtige Fynd. Blandt Portrætdigtene viser især Digtenene til Hustruen og hans Moder („Ingeborg“, „Min Moder“) hans menneskelige Finhed. S. har faaet saa stor en Indflydelse paa sin Generation og den følgende (L. C. Nielsen, Harald Nielsen, Helge Rode, Marinus Schneider o. s. v.), fordi han dybest har gennemlevet 90'ernes sjælelige Problem, Brydningen mellem Virkelighedserkendelsen og Drømmesindet, Længslen ud i det blaa. Han afviser den Ligevægt, Johs. Jørgensen naar i det religiøse, og heller ikke Humorens Stade finder han i sin Digtning Hvile paa. Hans Aandsform er Resignationen, ikke det slappe: „Hvad kan det nytte“, men den mandige Erkenden af Livets Dobbelthed, der hos ham kan svinge ud i Angst og bedsk Haan, inderliggøres til Mildhed og Forstaaelse eller fortættes til Beskuelsens Stoicisme. D. i Kbh. — Gift 1) 1887 Ingeborg Pamperin. Ægteskabet opløst; hun d. 1904. 2) 1903 Clara Madsen, f. Holbøll.

O. F.

Litt.: *Mødrene Slægt i Kragballe*: „Stamt. over Slægten Lemvig“ 1875; 2. Hustrus Slægt se Einar Holbøll; *Selvbiografi* i „Ill. Tid.“ ¹¹/₂ 1900; *Osc. Madsen* i „Kbh.“ ²⁸/₁₀ 1889; *Johs. Jørgensen*: „Livslog og Livs sandhed“ 1896 og „Mit Livs Legende“ 1916 ff.; C. E. Jensen: „Vore Dages Digtere“ 1898; E. B. i „Politiken“ ¹²/₃ 1899; *Har. Nielsen*: „Moderne Litteratur“ 1904; *Georg Brandes*: „Saml. Skr.“ XV 1905 (fra 1894); *Rlimestad*: „Digtere i Forhør“ 1906, i „Tilskueren“ 1913 i og „Fra Stuckenberg til Seedorf“ 1922; *L. C. Nielsen* i „Tilskueren“ 1906; *Geismar*: „Nogle Digterprofiler“ s. A. og i Skovrup: „Hovedtræk af nordisk Digtning i Nytiden“ I 1920; *Henr. Pontoppidan* i „Tilskueren“ Dec. 1909; *Levin sst.* 1910; *Ahlmann*: „Det dsk. Parnas“ 1920; „Dsk. Folkestyre“ ¹⁰/₅ 1922; *Nekrologer* i „Ill. Tid.“ ¹⁰/₁₂ 1905 (af H. Lind), *Slomanns Skoles Progr.* 1906 (af P. Elmquist), „Det ny Aarh.“ III 1 1905—06 (af L. Holstein), „Tilskueren“ 1906 (af Johs. Jørgensen), „Bogormen“ s. A. (af Har. Nielsen), „Politikens“ ⁸/₁₂ (af L. C. Nielsen) og ¹²/₁₂ 1905, „Soc.-Dem.“ ⁸/₁₂ s. A. (af C. E.), „Nationaltid.“ ⁷/₁₂ s. A., „Vort Land“ ⁸/₁₂ og ¹⁰/₁₂ s. A., „Dannebrog“ ⁸/₁₂ s. A. (af O. B.) og „Berl. Tid.“ ⁷/₁₂ s. A.

Studsgaard, Carl Ludvig (¹⁰/₁₂ 1830—¹⁵/₂ 1899), Kirurg. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Holger Knud Matthias S. og Johanne Diderikke Galschiøtt. Blev Student 1848, Cand. med. 1855. Efter Uddannelse her og i Udlandet var han Reservekirurg 1861—63 paa Frederiks Hospital hos Buntzen. 1863 disputerede han (Osteomyelitis). Allerede 1864 gjorde han sig bemærket som Operatør, da han fungerede som Overlæge ved Lasaretter; men først 1875 naaede han at blive Overkirurg paa Kommunehospitalet; fra

1866 havde han været Distrikts- og Kommunelæge i Kbh.

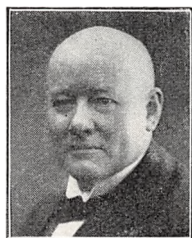
I Stillingen som Overkirurg kom S.s usædvanlige Evner som Kirurg til deres fulde Ret. Frem for alt blev han Operatøren par excellence, ubestridelig den første i Landet i Slutningen af Aarhundredet, i Besiddelse af urokkelig Ro, fremragende Teknik og stor Dristighed. Som Leder

af sin Hospitalsafdeling var han eksemplarisk korrekt og punktilig, men hans tilknæpdede Væsen hindrede noget en større Indflydelse paa de unge. Hans temmelig faa litterære Meddelelser har et praktisk Præg og indeholder ofte Resultater af nye Metoder. S. var et virksomt Medlem af adskillige Komitéer: Samfundet for Vanføre, Komitéen for Silkeborg Vandkuranstalt, for Tandlægevæsenets Omordning, Sundhedskollegiet o. fl. 1896 blev han Livkirurg. D. i Kbh. — Gift 1876 Anna Elisabeth Gertner, f. Petersen, d. 1902, tidligere gift Joh. V. Gertner (s. d.).

F. L.

Litt.: Slægt hos Lengnick (Olrog); om Hustrus fædrene Slægt se Slotsgartner P. Petersen (III, S. 38); Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1863; C. H. Rørdam: „Hoffliv under Christian IX“ 1918; Kaarsberg: „Mémoires“ 1921; Dan. Jacobson: „Jeg husker —“ 1923; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 16/2 og 22/2 1899, „Politiken“ 16/2 s. A., „Ill. Tid.“ 20/2 s. A., „Hospitalstid.“ s. A. (af L. Kraft) og „Bibl. f. Læger“ s. A.

Stürup, Henrik Sneedorff (f. 20/3 1869), Tandlæge. F. i Svendborg. Forældre: Prokurator Johannes Philip Christian S. og Alexandra Krüger. Blev Student 1889, Cand. phil. 1890 og tog Tandlægeeksamen 1891. 1892 nedsatte han sig i Assens, 1895 i Odense, hvor han siden stadig har praktiseret. Under sin Virksomhed fik S. hurtig Øje for, hvor stor Trang der var til at skaffe bedre Samar-

bejde og Sammenhold, Praksis og Arbejdsforhold indenfor Tandlægestanden, og han har i Arbejdet herfor gjort en betydeligere Indsats end nogen anden, arbejdet maaltidst, talentfuldt og med vaagnet Øje, og selv hans Modstandere har sænket Kaarden for hans Retlinethed. 1903—08 var han Formand for Fyns Tandlægeforening, kom 1903 i Bestyrelsen for Dansk Tandlægeforening, blev 1906 Næstformand og var 1915—21 Formand, tillige 1916—19 Formand i Skandinavisk Tandlægeforening. 1897—1901 var han Udgiver og Redaktør af „Nordisk Tandlægeblad“, 1901—08 og 1910—12 af „Tandlægebladet“ For hygiejniske og sociale

Spørgsmaal har S. ogsaa vist stor Interesse, har arbejdet for Skoletandpleje og ledet Odense Skoletandklinik 1912—20, blev 1918 Medlem af det af Justitsministeriet nedsatte Udvalg for Bekæmpelse af Tandsygdommen Caries. 1922—23 var S. Formand for den danske Henry-Georgeforening. — Gift 1) 1894 Maren Eleonora Rasmussen. Ægteskabet opløst 1903. 2) 1903 Anna Gustava Knudsen. Ægteskabet opløst. 3) 1913 Ellen Bjerre.

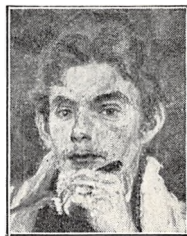
F. L.

Litt.: Slægt hos Lengnick (Wissing), i Hauch-Fausbøll: „Personalh. Saml.“ I 1902—03 og Hauch-Fausbøll og C. O. M. Stürup: „Familien S.s Stamtavle“ 1904; Carl Christensen i „Tandlægebl.“ Novb. 1908; sst. 1/12 1916, 1922 S. 229 og 1923 S. 432; „Fyns Venstrebl.“ 22/12 1916 og 20/2 1919; Hauch-Fausbøll: „Studenterne fra 1889“ 1914.

Stæhr-Nielsen, Erik (21/7 1890—13/8 1921), Maler. F. i Kbh. Forældre: Forvalter Rasmus Nielsen og Augusta Stæhr-Olsen. Kom i

Malerlære efter sin Konfirmation, fik sin første Tegneundervisning hos H. Grønvold paa Teknisk Skole, tog Afgang fra Statens Tegnelærerkursus 1910, blev derefter Elev af Malthe Engelsted og i 2 Vintre af Johan Rohde paa Kunstnernes Studieskole; besøgte Akademiets Modelskole 1 Semester 1917. Han debuterede paa „De unge Kunstneres Forbunds“ Udstilling i den Frie Udstilling 1909 og blev i Begyndelsen vel modtaget af Kritikken. Han var Marinemaler og foretog 1910 en Tur over Atlanterhavet med en Amerika-baad. Med Fragtdampere kom han imidlertid 1913 paa Rejse til Spanien og 1914 til Senegal i Afrika, hvor han saa Urskoven og Negrene. Denne Oplevelse i Forbindelse med, at han 1917 blev Elev af H. Giersing, bragte et Omslag i hans Kunst. I et Par af disse Brydningsaar hørte han til i den Kreds af unge, der førte Kampen. S.-N. er vistnok den eneste danske Maler, der til Bunds har forstaaet Skovens (Urskovens) Psyke o: den Ensomhed, der til sidst indgyder Mennesket Rædsel („Den nordiske Skov“) — den eneste, der virkelig har kunnet skildre den paniske Rædsel (Akvareldkastene til „Venus finder Adonis' Lig“). Ene er han navnlig om at have skildret Afrikanegre og deres Urskovsmystik. En Række Malerier og især hans efterladte Tegninger viser, med hvilken lidenskabelig Voldsomhed hans Fantasi berusede sig i saadanne Emner. Han udstillede paa Kunstnernes Efteraarsudstilling 1911, 1916—21, Charlottenborg Foraarsudstilling 1916—18, 1920—21; Særudstilling i Kunstforeningen 1923. I Kunstmuseet et Skovbillede. D. i Esbønderup Skovhuse. — Gift 1918 Cecilie (Cici) Marie Glahn.

S. S.

Litt.: Modrene Slægt i „Stamt. over en Familie Scheel“ 1870; Hustrus Slægt hos Lengnick, i P. J. Schmidt: „Slægten Glahn“ 1885, Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; Grandjean: „Familien Glahns Slægtetog“ 1907 og Hauch-Fausbøll og Hlort-Lorenzen: „Patr. Slægter“ IV 1919; „Sidste Ny“ ⁶/₁₂ 1909; „Politiken“ ⁹/₁₂ 1910, ¹¹/₁₁ 1917, ²⁷/₁₁ 1921 (af Knud Pontoppidan), ²¹/₁₂ 1923 (af samme); „Nationaltid.“ ²⁰/₄ 1911, ¹⁶/₁₁ 1913 (af Th. Faaborg), ¹⁹/₁₂ 1923 (af samme); „Riget“ ⁴/₁₁ 1911; „Vort Land“ ¹²/₁₁ 1911; „Berl. Tid.“ ²⁰/₁₁ 1913 (af J. E. Hohlenberg), ²¹/₁₂ 1923 (af Kaj Flor); „Hovedstaden“ ²¹/₁₁ 1913 (af V. Wanscher); „Ekstrabl.“ ²⁰/₁₁ 1913 (af Georg Nygaard); S. S.: „Ny Horisont“ 1918; „Ill. Tid.“ ²⁷/₁₁ 1921 (af Poul Uttenreitter), ³/₄ s. A. og ²³/₁₂ 1923 (af S. S.); „B. T.“ ¹²/₁₂ 1923 (af Poul Uttenreitter); „Kbh.“ ¹⁵/₁₂ 1923 (af Rikard Magnussen), ¹⁹/₁₂ s. A. (af Olga Eggers); „Samleren“ Novb. 1924 (af C. T. Aagaard).

Støvlet-Kathrine, med sit egentlige Navn Anna Cathrine Benthack el. Benthagen (døbt ¹²/₈ 1745—²⁵/₃ 1805), Mædresse. F. i Kbh.

Forældre: Soldat, Støveltskrædder Johan Henrik Benthack og Anna Marie Schrøder. Hendes virkelige Fader siges dog at have været Prins Georg af Brunsvig-Bevern. Efter at have været Figurantinde ved Teatret blev hun Demimonde, underholdtes en Tid af den engelske Gesandt Goodridge, traadte senere i Forbindelse med Christian VII, et Forhold, der formede sig som en stor Skandale. Hun blev sendt til Hamborg 1768 og sad fængslet et Aars Tid i Neumünster. D. i Pløen. — Gift 1) 1770 Advokat, siden Toldinspektør Conrad Dellef Reinhard Maes. Ægteskabet opløst; han d. 1813. 2) Borger i Neustadt Hans Hinrich Schweder. H. Js.

Litt.: „Pers. Tidsskr.“ III 3 1894, S. 317; Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ III 1896, S. 384; Blangstrup: „Christian VII og Caroline Mathilde“ 1890; Biehls Breve om Christian VII ved Bobé 1901 og 1919; Suhm I „Vor Fortid“ II 1918, S. 307; Bobé i „Fra Arkiv og Museum“ 1919.

Suenson, Edouard (¹³/₄ 1805—¹⁰/₅ 1887), Søofficer. F. i Kbh. Forældre: Kaptajn Jean Jacques Isaac S. og Anne Susanne Lütken. Blev Sekondløjtnant 1823, Premierløjtnant 1831, Kaptajn 1841, Kaptajn 1850, Kommandørkaptajn 1855, Orlogskaptajn 1858, tog sin Afsked og blev kar. Kontreadmiral 1866, blev Overlods i østlige Distrikt 1867; tog sin Afsked og blev kar. Viceadmiral 1880.

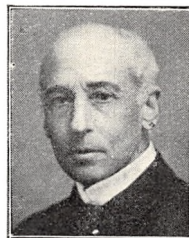
Han tjente 1826—31 i den franske Flaade og deltog i Slaget ved Navarino 1827 og i Algiers Erobring 1830. Fra 1844 havde han en lang Række Chefskommandoer, hvoriblandt særlig skal nævnes „Hekla“ 1850, hvor han skød Oprørskanonbaaden „v. d.

Tann“ i Brand, og Nordsøeskadren 1864, hvorfra han hjembragte Danmarks eneste Sejrr i den ulykkelige Krig — Søkampen med Østrigerne og Preusserne ved Helgoland ⁹/₅ 1864. Han var Chef for Søkadetakademiet 1851—63 og var med sit alvorlige og kolde Væsen ret frygtet af Kadetterne, hvem han imidlertid indgød stor Højagtelse og forstod at indprente de for en Kommanderende saa uundværlige Egenskaber: Disciplin og Pligtfølelse. D. i Kbh. — Gift 1837 Otilia Uldall, d. 1872. V. G.

Litt.: Slægt i Elvius og Hlort-Lorenzen: „Dsk. patr. Slægter“ 1891, i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“ og ved samme i „Politiken“ ²²/₉ 1921; modrene Slægt se Alfred Lütken; Hustrus Slægt i F. Uldall: „Stamt. over Familien Uldall“ 1892 og Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; „Tidsskr. f. Søv.“ 1864 og 1884; J. C. Tuxen: „Søkampen ved Helgoland“ 1867; O. Lütken: „Nordsø-Eskadren og Kampen ved Helgoland“ 1884, „Viceadmiral E. S.“ 1888, „Offenes Sindschreiben“ 1889 og i „Berl. Tid.“ ¹²/₄ 1905; „Den dsk.-tyske Krig 1864“ 1890—92; A. Liljefalk: „Dsk.-norske Heltet. 1814—64“ 1896; H. C. A. Lund: „Søkadet-Korpsets Hist.“ 1901; „Berl. Tid.“ ^{8.9}/₅ 1914 (bl. a. af E. Skram); „Nationaltid.“ ^{8.9}/₅ 1914 (bl. a. af J. H. Schultz, Irminger, E. Suenson jun.) og ¹¹/₅ s. A. (af Vilh. Andersen); Heinberg i „Verden og vi“ ⁶/₄ 1918; Marineforeningens Festskrift for Slaget ved Helgoland 1924; Nekrologer i „Vort Forsvar“ 1887 (af Fr. Barfod), „Ill. Tid.“ ²²/₅ s. A. (af Carl Bruun), „Nutiden“ s. A., „Danmark“ 1888 (af Victor Hansen), „Tidsskr. f. Søv.“ s. A. og „Berl. Tid.“ ¹⁶/₅ 1887.

Suenson, Edouard (²⁰/₇ 1842—²¹/₉ 1921), Søofficer, Direktør. F. i Kbh. Forældre: Viceadmiral Edouard S. (s. d.) og Hustru.

Fik sædvanlig Søofficersuddannelse, blev 1861 Løjtnant i Flaaden og deltog i Krigen 1864. 1865—68 var han i fransk Tjeneste med Ophold bl. a. i Østen, til hvis Forhold han erhvervede sig et Kendskab, der senere skulde komme ham til stor Nytte. 1875 tog han sin Afsked af Flaaden som Kaptajn, og 1891 karakteriseredes han som Kommandør. Allerede 1870 var S. blevet knyttet til det da nystiftede Store nordiske Telegrafelskab, og det er indenfor dette Selskab, at hans egentlige Livsgjerning falder; det stærke Præg, han har sat paa Selskabets Udvikling, der udgør et særlig ærefuldt Afsnit af dansk Foretagsomheds Historie, er det, som længst vil bevare hans Navn fra Forglemmelse. Æren for at have „opdaget“ S. tilkommer Tietgen. Til Gennemførelsen af sine Planer med „Store nordiske“ havde Tietgen Brug for en Mand til at føre Forhandlinger i Østen og til der at lede Arbejdet med Nedlæggelsen af Kabler, altsaa for en Mand, der med Kendskab til Østens Forhold forbandt Evner som Diplomat og besad teknisk Indsigt, og hans Blik faldt paa S., der i sin Person netop forenede alle de for den søgte Medhjælper nødven-

dige Egenskaber. S. sendtes til Østen som Repræsentant for „Store nordiske“, og han løste de ham her stillede Opgaver med saa fremragende Dygtighed, at han, da han efter et Par Aars Forløb vendte hjem, stillede i Spidsen for Selskabets Ledelse. Paa den ansvarfulde Post som adm. Direktør modnedes og skærpedes S.s store medfødte Evner. Hans kloge Optræden, store Smidighed og sjældne Tilpasningsevne gjorde, at han med Repræsentanter for de forskellige Nationer med samme Lethed førte de Forhandlinger, som hans Stilling i det verdensomspændende Selskab nødvendiggjorde, og myreflittigt arbejdede han i den daglige Administration. Idéen til Dannelsen af „Store nordiske“ ved en Sammenlutning af de da bestaaende tre skandinaviske Telegraf-selskaber var vel Tietgens, men S. var den, der gennem det meste af et halvt Aarhundredes udmærkede Virksomhed som Organisator og Leder byggede Selskabet op og skabte dets Praksis, der efterhaanden blev Tradition, og det bør ikke glemmes, at hans Fædrelandssind har sin betydelige Andel i, at det nationale Element i Selskabets Organisation bevaredes. S. var Selskabets adm. Direktør 1873—1908, derpaa 1908—16 Formand i Bestyrelsen, til hvis Æresformand han derefter udnævntes. Han var Medlem af en Del Selskabsbestyrelser, sad saaledes bl. a. i Privatbankens Bankraad, i Bestyrelsen for „de private Assurandører“ (1876—1916), i Bestyrelsen for „Nordisk Brandforsikringsselskab“ o. s. v. Han var korresponderende Medlem af Royal Society of Arts, London. D. i Kbh. — Gift 1871 Magna Cecilie Camilla Lütken, d. 1923.

C. T.

Litt.: Slægt se Edouard S., d. 1887; mødrene Slægt se samme; Hustru Slægt se Alfred Lütken; Erindringer i „Nationaltid.“ 9/4 1914; „Søndags-Posten“ 21/1 1892; „Det store nord. Telegraf-selskab 1869—94“ 1894; „Berl. Tid.“ 8/1 1916; „Denmark abroad“ Aug. 1917; „A. F. Kriegers Dagb.“ V 1923, S. 115; Nekrologer i „Børsen“ 22/10 1921, „Politiken“ s. D., „Berl. Tid.“ 21/10 s. A., „Danmarksposten“ s. A., „Tidsskr. f. Søv.“ s. A. og „Kbilet“ 20/10 s. A.

Suenson, Edouard (f. 27/10 1877), Ingeniør. F. i Kbh. Forældre: Direktør Edouard S., d. 1921 (s. d.) og Hustru. Blev Student 1896 og tog Eksamen for Bygningsingeniør 1902, uddannede sig videre 1902—03 i Materialundersøgelser og Jernbetonkonstruktioner som Assistent hos Prof. Bach i Stuttgart og Prof. Föppl i München, hvorefter han nedsatte sig i Kbh. 1904 som raadgivende Ingeniør, navnlig i Jernbetonkonstruktioner. S. A. blev han knyttet til Polyteknisk Læreanstalt som Docent i Materiallære, fra 1910 tillige som Docent i Jernbeton. 1916 blev de to Docenter

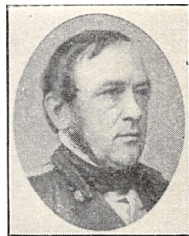

slaaet sammen til et Professorat, som S. derefter har beklædt. S. har vist stor Dygtighed baade i sin teoretiske og i sin praktiske Virksomhed. Som Lærer i Materiallære og Jernbeton har han i høj Grad bidraget til at vække Interesse for disse Fag; en Række fortrinlige Haandbøger, der vidner om en usædvanlig Arbejdsevne, er udgaaet fra hans Haand: „Jernbeton“ (1907, 1918), „Byggematerialier“ (1911), „Styrkeprøver, Metaller“ (1920), „Træ, Plantestoffer, Varme- og Lydisolering“ (1922), og i de tekniske Tidsskrifter har han offentliggjort Resultaterne af talrige værdifulde teknisk-videnskabelige Undersøgelser over Byggematerialierne. Af hans mange store praktiske Arbejder skal nævnes Jernbetonkonstruktionerne i det Ny Teater, Paladshotellet, Rigsarkivet, Studenterforeningen, Industribygningen, Kristiansborg, H. C. Ørsted Værket m. fl., Arbejder, der alle er udførte efter den grundigste Forberedelse og under det omhyggeligste Tilsyn. Foruden at være Medlem af Bestyrelsen for flere Aktieselskaber sidder S. i Statsprøveanstaltens Bestyrelsesraad og i Forretningsudvalget for Dansk Studiefond. — Gift 1902 Henriette Benedicte Hartmann.

M. C. H.

Litt.: Slægt se Edouard S., d. 1887; mødrene Slægt se Alfred Lütken; Hustru Slægt se J. P. E. Hartmann; „Studium“ 20/2 1923.

Suenson, Otto Fredrik (10/11 1810—29/11 1888), Søofficer, Marineminister. F. i Kbh. Forældre: Kommandør Jean André S. og Anna Cathrine Lütken. Blev Sekondløjtnant 1829, Premierløjtnant 1839, konstitueret Fabrikmester (Direktør for Skibbyggeriet) 1846, Kaptajn 1847, Fabrikmester 1848, Kaptajn 1854, Direktør 1858, afgik 1864 og var 1864—66 Departementsdirektør i Marineministeriet, Marineminister 1/11 1867—22/10 1869. Han studerede som ung teknisk Skibbyggeri i England og ledede Marinens Skibbyggeri under Overgangen fra Sejl til Damp. Han var en dygtig og kundskabsrig Tekniker, en dannet og rettænkende Mand, som trods et noget barsk Væsen tænkte med varm Omsorg paa sine Undergivne. De smukkeste Resultater af hans Virksomhed er de 3 Skruefregatter „Niels Juul“, „Sjælland“ og „Jylland“, som, hvor de kom hen i Verden, beundredes for deres Liniers og Rejsningers Elegance. Han ledede Ombygningen af Træskibene „Peder Skram“ og „Dannebrog“ til Panserfregatter og Anskaffelsen af „Rolf Krake“. Han var Folketingsmand for Kallundborg 1852—53, Borgerrepræsentant og Medlem af Kbh.s Havneraad 1857—63, kongevalgt Medlem af Rigsraadet og Landstinget

get 1861—73, endvidere Medlem af en Mængde Kommissioner angaaende Marinens Materiel og Personnel. Han gennemførte som Minister Lov om Søværnets Ordning af 1868. D. i Kbh. — Gift 1837 Signe Ragnhilde Cornelia Dorothea Meyer, d. 1891. V. G.

Litt.: Slægt se Edouard S., d. 1887; mødrene Slægt se Alfred Lütken; Hustrus Slægt hos Lengnick (Meyer); A. F. Kriegers Dagb. IV 1921, S. 161, 216, 218, 223, 225 f. 228, 233, 342; Nekrologer i „Ill. Tid.“ 2/12 1888, „Tidsskr. f. Søv.“ 1889 og „Berl. Tid.“ 20/11 1888.

Suensen, Fanny Margrethe Kirstine (¹⁴/₁₀ 1832—²⁹/₃ 1918), Forfatterinde. F. i Tønning. Forældre: Kaptajn Johan Fedder Carsten S.

og Margrethe Juul. Kom ved Faderens Død (1840) til Kbh. Hun var fra sin tidligste Barndom svagelig og ofte Aar i Træk tvunget til at holde Sengen. Siden 1882 havde hun Statsunderstøttelse. Hun debuterede 1862 med en Nutidsfortælling „Amalie Vadum“, der udkom anonymt

ligesom de følgende Bøger: „Juleaften“ (1863), „Tekla Eichel“ (1864), „Aldrig“ (1871). Under sit eget Navn udsendte hun Novellesamlingerne „I Tusmørke“ (1890) og „Han er Jøde“ (1892). Sammen med sine to Søstre har hun skrevet et Par Skuespil, der blev opført paa Folketeatret „Et Ægte-skab i Fare“ og „Judith eller Fare og Flugt“. Ligeledes sammen med Søstrene har hun udgivet et Bind Børnefortællinger „Ej blot til Lyst“. Med sin Alvor og sit religiøse Syn paa Livet, sin Forkærlighed for det hjemlige og hyggelige i Forbindelse med en vis Livlighed i Fremstillingen har hun for en Tid vundet sig en ikke ringe Læsekreds, og flere af hendes Arbejder er oversat til Svensk, Tysk, Fransk og Ungarsk. D. i Kbh. — Ugift. O. F.

Litt.: „Skandinavisk Folkemagasin“ 1872; A. Andersen: „Dsk. Forfatterinder“ 1896, S. 124 ff., 172 ff.; Nekrolog i „Berl. Tid.“ 30/3 1918.

Suhm, Peter Frederik (¹⁸/₁₀ 1728—⁷/₉ 1798), Historiker, Bogsamler. F. i Kbh. Forældre: Admiral U. F. S. (s. d.) og Hustru.

Fik en udmærket privat Undervisning, blev Student 1746 og efter juridiske Studier 1748 Assessor i Hofretten, men frasagde sig snart sit Embede; han ønskede at leve sit Liv for at læse og skrive Bøger. Hans bedste Omgang var Lærde som H. P. Anchersen, H. Gram og

J. Langebek. 1751 drog han til Trondhjem for efter derboende Slægtinges Anvisning at blive gift med en rig Arving, hvilket og-

saa lykkedes ham. Dermed var den fattige unge Adelsmand blevet økonomisk uafhængig og kunde helt vie sig til sine Interesser. Han blev i Trondhjem til 1765, var siden bosat i Kbh. S. læste og ekscerperede en utrolig Mængde og var selv uhyre produktiv. Han forsøgte sig som Digter, især over gammelnordiske Emner, men var ikke videre heldig. Langt mere kom han til at betyde som Historiker. Efter indledende, vidtløftige Arbejder begyndte han at skrive en stor „Historie af Danmark“, ialt 14 tykke Kvarthind, udgivne 1782—1828, altsaa til Dels først efter hans Død, et sidste 8 Bind delvis ved Rs. Nyerup. Dette kolossale Værk behandler Danmarkshistorien indtil 1400, udtømmer det da kendte Kildestof, men er ogsaa mere en Stofsamling end en egentlig historisk Fremstilling. Inddelingen er rent aarbogsmæssig. S.s Historie har været et nyttigt Kildeskrift lige til Nutiden, en Kilde „enestaende i Rigdom, men ikke i Renhed“. S. skrev meget objektivt, men ikke med en saadan kritisk Sans som Gram eller Langebek. Han udgav tillige en kortfattet Fædrelandshistorie til Skolebrug, der først blev afløst af Allens. Sin Samtids offentlige Forhold fulgte han med Interesse, forherligede paa Tryk Struensees Fald 1772 og indgav kort efter til Guldberg Forslag om Indførelse af en Slags fri Forfatning, et Projekt, der sikkert ikke egnede sig til Udførelse i Datidens Danmark. Sidst, men ikke mindst maa fremhæves hans Virksomhed som Bogsamler. „Paa en Tid, da Kongen af Danmark anvendte 700 Rbd. om Aaret til Nationalbibliotekets Forøgelse, da gik S.s aarlige Udgifter for sit Bibliotek op i de 4 à 5000 Rbd.“ Biblioteket, til sidst 100,000 Bd., var, medens han levede, tilgængeligt for Offentligheden og gik siden ved Testamente over til det Kgl. Bibliotek. D. i Kbh. — Gift 1) 1752 Karen Angell, d. 1788. 2) 1788 Christiane Becker, d. 1799.

H. Js.

Litt.: Om Slægt i P. F. Suhm: „Saml. Skr.“ X 1793; 2. Hustrus Slægt se G. A. Becker; Dagbøger i „Mag. f. Rejseagttagelser“ I 1820; Lahde: „Saml. af forføjte Mænds Portrætter“ II 1799; Molbech i „Athene“ III 1814; Werlauff: „Efterretn. om det store kgl. Bibl.“ 2. Udg. 1844; Ørsted: „Af mit Livs og min Tids Hist.“ II 1852, S. 142—46; „Skillings-Magazin“ 1854, S. 65; „Dsk. Saml.“ III 1867—68; Schiørra i „Hist. Tidsskr.“ IV 2 1870—72; Paludan-Müller i „Hist. Tidsskr.“ V 4 1883—84; E. Holm: „Om det Syn osv.“ 1883, „Nogle Hovedtræk af Trykkefrihedens Hist.“ 1885, 1. „Hist. Tidsskr.“ VI 1 1888 og „Danm.-Norges Hist.“ II 1894, III 2 1898, IV 2 1902, V 1906, VI 2 1909; L. Daae i „Museum“ 1894 II; Rønning: „Rationalismens Tidsalder“ 1886—89; Huitfeldt-Kaas: „Thronhjem i Fortid og Nutid“ 1897; C. Bruun: „P. F. S.“ 1898; Fridericia i „Pølltiken“ 7/9 s. A.; Bls-gaard: „Den dsk. Nationalekonomi i 18. Aarh.“ 1902; Friis: „Bernstorffske Pap.“ II—III 1907—13; F. Bull: „Fra Holberg til Nordal Brun“ 1916; Carl S. Petersen i Dahl: „Haandbog i Bibliotekskundskab“ s. A.; Jul. Clausen i „Vor Fortid“ II 1918; Rubow: „Saga og Pastiche“ 1923; Breve i „Folket“ I 1859, Ill. Nyhedsbl. 1861 og „Dsk. Saml.“ IV 1868—69; Nekrologer i „Iris og Hebe“ 1798 og „Minerva“ s. A. (af Rahbek) og 1799.

Suhm, Ulrik Frederik ($4/7$ 1686— $20/11$ 1758), Søofficer. F. i Pinneberg. Forældre: Amtsforvalter Henrik S. og Margrethe Dorothea v. Felden. Blev efter fleraarig Uddannelse i engelsk Orlogstjeneste Sekond- og Premierløjtnant 1709, Kaptajnløjtnant 1711, Kaptajn 1714.

Kommandørkaptajn 1723, afskedigedes 1728, genansattes 1730, blev Schoutbynacht 1736, Viceadmiral 1739, Admiral 1742, afskedigedes 1743, genansattes 1746, afskedigedes endelig 1756 og udnævntes til 1. Militærdeputeret i det forenede Admiralitets- og Generalkommissariats-Kollegium. Var en dygtig, kundskabsrig og begavet, men herskesyg Mand, som i sine yngre Aar deltog i den store nordiske Krig som Linieskibschef — bl. a. under Raben ved Pommern 1715 — og som 1735—43 og 1746—56 var Holmens Chef og røgtede sin Gerning fortrinlig. Hans første Afskedigelse skyldtes Kongens Vrede over hans allfor frimodige Optræden; hans Genansættelse og Forfremmelse skyldtes Marinens daværende fortrinlige Leder Fr. Danneskjold-Samsøe (s. d.). Hans anden Afskedigelse skyldtes hans ubegrundede Klage over denne hans tidligere Velynder. 1754 var han Præsident i Vestindisk Kompagni. D. i Kbh. — Gift 1718 Hilleborg Cathrine Lerche, d. 1767.

Litt.: Om Slægt se P. F. S.; Hustrus Slægt se G. Lerche; P. F. Suhm: „Saml. Skr.“ X 1793; Treschow: „F. Danneskjold-Samsøes Biografi“ 2. Udg. 1834; H. G. Garde: „Efterretn. om den danske og norske Sømagt“ 1832—35; „Pers. Tidsskr.“ II 6 1891; E. Holm: „Danm.-Norges Hist.“ II—III¹ 1894—97; „Bidr. t. d. store nord. Krigs Hist.“ II ff. 1903 ff.

Suhr, Johan Peter (1712— $28/5$ 1785), Handelsmand. F. i Købelev ved Nakskov. Forældre: Præsten Bernt Frederik S. og Christine Hornemann. Hørte

til en Slægt, der var indvandret fra Tyskland paa Frederik III.s Tid, og hvis første Mand var Hoffurer og Bryghus-skriver, men som i næste Slægtled navnlig gik Præstevejen. S. var Slægtens første Købmand. 1728 kom han i Lære hos en Hørkræmmer paa Gl. Torv, stod sin Tid ud, blev Svend, ægtede Læremesterens Datter og overtog Gaard og Forretning, da Svigerfaderen døde 1749. Fra dette Tidspunkt datter sig Handelshuset J. P. S., senere: J. P. S. & Søn. Et samlet Skøn over S.s Liv og Virksomhed giver Indtryk af en Mand med fremragende Købmandsevner. Han satte sig

store Maal, ejede tidlig Skib i Søen og drev Størhandel, men holdt i en Aarrække tillige aaben Bod for Omsætningen i det smaa. Hørkram og Grovvarer var den Gang, som senere, Husets Hovedartikler, men tillige drev S. undertiden Kornspekulation og den i Datiden uundgaelige Vekselomsætning. Han havde udstrakte Forbindelser i Norge og handlede meget paa Udlandet. S., der mærkelig nok først 1767 officielt optoges blandt Hovedstadens Grosserere, havde mange Tillidshverv i Datidens Handelskompagnier og Interessentskaber, blev 1761 Raadmand, 1771 2. Borgmester, efter Struenseetiden Viceborgmester. Ved sin Død var han meget velhavende. D. i Kbh. — Gift 1748 Anna Dorothea Aagaard, d. 1766.

E. N.

Litt.: Slægt og Firma hos Lengnick, i C. Nyrop: „Det Suhrske Hus i Kbh. 1749—1899“ 1899, „Stamtavler over Efterkommerne efter O. E. Suhr og Dorothea Beckman“ 1902, A. Lobedanz: „Stamtavler for J. H. Schous og Susanne Beckmans Stiftelse“ 1903, Schovelin og Angelo: „Det dsk. Kulkompagni 1897—1922“; 1922, „Dsk. Byerhverv“ I 1904; Schovelin: „Fra den dsk. Handels Empire“ I 1897, S. 183 ff.

Suhr, Ole Bernt ($3/5$ 1813— $9/10$ 1875), Handelsmand. F. i Nyborg. Forældre: Købmand Ole Bernt S. og Lavrine Marie Møller. Brodersøn af Theodor S. (s. d.). Skønt Meningen fra første Færd var, at S. skulde indtræde i Firmaet J. P. S. & Søn, forlangte Husets daværende Chef, hans Onkel J. Th. S. (s. d.), at han forinden skulde have en Eksamen. S. blev da Student 1832, tog teologisk Eksamen seks Aar

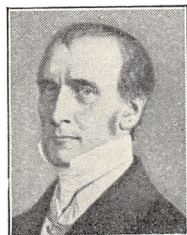
efter — en lidt mærkelig Indvielse for en Købmand, men iøvrig i Overensstemmelse med Slægtens Traditioner — og indtraadte umiddelbart efter i Forretningen. 1856 fik han Styret overdraget. Han førte det gamle Handelshus frelst gennem Krisen 1857 og fortsatte iøvrig i Onkelens Spor, Kulforretningen øgedes, 1867 anlagde han en Koks-fabrik paa Kristiansholm. Nær knyttet til Tietgen (s. d.) stod han mellem Indbyderne til Privatbanken, blev Næstformand i Bestyrelsen og var stærkt interesseret i det 1864 oprettede Selskab for Kryolitbrydning paa Grønland, hvori Huset anbragte den væsentligste Kapital, ligesom Videnskaberens Selskab ved Handelshusets Ophævelse doteredes 100,000 Kr. som en Anerkendelse af Videnskabens Fortjenester af Kryolitindustrien. S. var en Aarrække Medlem af Sø- og Handelsretten (1861—67) Kurator for Vajsenhuset fra 1864, Konsul for Ny Granada 1853—63. Efter hans Død førte Enken det gamle Hus videre, bistaaet af Svigersønnen, Generalkonsul Jul. Holmblad og S. V.

Isberg. Begge døde ved Midten af Halvfemsene, Fru S. kort efter, og Huset J. P. S. & Søn blev da ophævet ved Udgangen af 1899 efter at have bestaaet i halvdandet Aarhundrede, en ualmindelig lang Levetid for et dansk Handelshus, D. paa Sølyst. — Gift 1847 Ida Marie Bech, d. 1897.

E. N.

Litt.: Slægt og Firma se J. P. S.; Hustrus Slægt se Carl Bech; Schovelin: „Fra den dsk. Handels Renaissance“ II 1924, S. 179, 213; Nekrolog i „Ill. Tid.“ 17/10 1875; Ligtaale af O. Rothe.

Suhr, Johannes Theodor (us) (²/₄ 1792—¹⁰/₁₁ 1858), Handelsmand. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Ole Bernt S. og Dorothea Beck-

man. Sønesøn af J. P. S. (s. d.). Bedstefaderen, der grundlagde det ansatte Handelshus, som S. i en ung Alder kom til at styrke, var en af sin Tids mest fremragende Købmænd, Faderen i noget mindre Format, men forstod dog at holde paa Anseelsen og øge Velstanden. Da Handels-

husets Gaard paa Gl. Torv (nu Nr. 22) lagdes i Aske i Branden 1795, rejste han den aller i sin nuværende Skikkelse. I det store økonomiske Skibbrud 1813 kom Ulykken imidlertid over det gamle Hus, som stod paa Fallittens Rand ved hans Død 1815. Det var Meningen, at S. skulde være Præst (han var blevet Student 1810), men han maatte nu træde til, formelt som Moderens Prokurist, reelt som Husets Chef. I de næste tyve Aar havde han kun Handelshusets Genrejsning for Øje, fra en munter ung Mand blev han en tavs Stræber. Og han løste den vanskelige Opgave. 1818 tog han Grossererborger-skab, allerede 1822 betroede man ham Ordningen af Statslaan i Udlandet. Husets Handelsartikler indskrænkedes væsentlig til Kul og Jern, men S. var ikke bange for at slaa ind paa nye Veje, naar det lønnede sig. 1827 forpagtede han Valseværket paa Frederiksværk, 1831 erhvervede han en Part i Brede Kobbermølle. I Fyrrerne var Huset ikke blot genrejst, men konsolideret som ingensinde før, i de nærmeste Tiaar beherskede det Danmarks Kulhandel. Husets Chef nød ubetinget Agtelse, blev 1829 Agent og var en Aarrække en af Stadens 32 Mænd. Kort før han (1856) trak sig tilbage fra Ledelsen til Fordel for sin Brodersøn O. B. S. (s. d.), havde han sat en væsentlig Del af sin Formue i sjællandsk Jordegods, som blev Grundlaget for en storstilet Familienstiftelse. — Det, der gjorde S. til en karakteristisk Skikkelse inden for den danske Handelsstand, var ikke saa meget fremragende Købmandsevner som den jernfaste Energi og ukuelige Villiestyrke, han udfoldede i de Aar, han sad „i Bjerget og spandt

Guld“ (Fru Heibergs Ord). Til Gengæld fik den optagne og indesluttede Mand ikke Stunder til at nyde Frugterne af sit strenge Arbejde, til stor Sorg for hans Hustru, som i sin Ungdom havde hørt til den glade Bakkehusrreds. Først da han (1840) syntes, han var rig nok til at købe „Sølyst“, og navnlig efter at Ægteparret Heiberg var blevet Husets faste Gæster, begyndte han at tø op. Den store Skuespillerinde havde en vidunderlig Evne til at faa S. til at udfolde sig og faa Øje paa Værdier ud over de rent haandgribelige. Hun ejede hans fulde Fortrolighed. D. i Kbh. — Gift 1816 Christine Caroline Andrea Falch, d. 1856. E. N.

Litt.: Slægt og Firma se J. P. S.; Joh. Luise Heiberg: „Et Liv“ II 1891; „Til Minde om J. Th. S.“ 1892; J. Fibiger: „Mit Liv og Levned“ 1898, S. 182, 194 ff., 231, 244, 247; „Dsk. Tidsskr.“ 1901, S. 623 ff.; Hiort-Lorenzen og Rosendahl: „Rep. over Legater“ 1903 ff.; E. Nystrom i „Tilskueren“ 1916 I; „Pers. Tidsskr.“ VIII 3 1924.

Suhr-Mailand, Ingeborg Rasmine Dorthea (f. ¹⁰/₃ 1871), Køkkenskolelærerinde. F. i Kølstrup ved Kerteminde. Forældre: Skole-

lærer Johannes Christian S. og Ane Christine Jensen. Uddannedes ved huslig Gerning i Hjemmet, paa en Præstegaard og en Herregaard, var et Par Aar Assistent ved Vestre Hospitals økonomiske Ledelse, gennemgik Kursus i Kria. ved Fru Schonberg-Erkens Lærerindeskole, i Upsala ved Fagskolen i huslig Økonomi, i Berlin i Lettehaus, arbejdede ved Hotel Phønix o. a. St. i Kbh., frekventerede Statens Kursus til Uddannelse af Skolekøkkenlærerinder og fulgte et Aars Forelæsninger paa Landbohøjskolen i Fysik, Kemi, Botanik og Plantefysiologi. Hun oprettede efter denne solide Uddannelse 1901 den Suhr'ske Husmoderskole i Skindergade 31, flyttede 1905 til Raadhuspladsen og 1912 til Pustervig 8, hvilken Bygning Skolen købte 1916. Undervisningen omfattede de første Aar kun Kursus i Økonomi for Husmødre og unge Piger, 1905 paabegyndtes desuden Uddannelse af Husoldningslærerinder, og 1921 fik denne Uddannelse Undervisningsministeriets Anerkendelse, idet Ministeriet fastsatte bestemte Eksamensfordringer og lod Eksamen kontrollere af ministerielle Censorer, 1924 dimitteredes 21 Elever. Husmoderskolen var allerede 1907 blevet statsanerkendt og understøttet. Skolen har 1925 ca. 25 Lærere og Lærerinder, ca. 200 Elever og omfatter foruden det toaarige Lærerindeseminarium to Kostskolekursus og henvend en halv Snes andre Kursus af forskellig Varighed. Fru S.-M. har siden Skolens Oprettelse foretaget Studierejser til Holland, England, Skotland,

Frankrig, Tyskland, Sverige og Norge. Hun har udgivet Kogebogen „Mad“ (1909, 10. Opl. 1923). — Gift 1912 Ørelægen Carl Adolph Henneke Mailand. P. E.

Litt.: „Kvindernes Blad“ 12/1 1911 (galt date-ret 3/4); „Vore Damer“ 17/3 1916 og 25/8 1921; „Berl. Tid.“ 5/8 1917; „Politiken“ 8/1 1922.

Sundbo, Jens Peter Karl (f. 11/6 1860), Journalist, Politiker. F. i Udlejre ved Frederikssund. Forældre: Husmand Peter Frederiksen og Inger Madsen. Blev 7 Aar gl. Hyrdedreng, gik i Almueskolen og gjorde Landarbejde, var 1878—79 paa Vejstrup Højskole, 1879—82 tre Vintre paa Askov og virkede 1882—87 som Lærer ved Lundby og derefter Hjørlande Højskole under M. Pontoppidan.

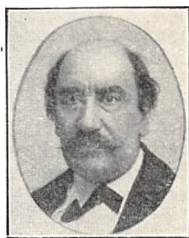

Han var tidlig radikal Venstremand, bl. a. i rig for Riffelbevægelsen, og skrev fra 1884 i Falkenstjernes „Tidens Strøm“ og Henning Jensens „Enhver sit“. Fra 1887 virkede han som Journalist, dels ved „Social-Demokraten“, dels ved „Demokraten“ og „Fyns Socialdemokrat“. Han var nemlig efterhaanden svinget over i Socialdemokratiet og agiterede navnlig blandt Landarbejderne, optraadte paa de sjællandske Arbejderforeningers Delegeretmøde i Kbh. Sept. 1888 imod Linderberg og udgav 1890—92 Pjecerne „Landarbejder-spørgsmaalet“ og „Husmandskaar“. 1898 blev han Redaktør af den nyoprettede „Vestjyllands Socialdemokrat“ og har siden haft Boleg i Esbjerg, hvor han har gjort et yderst energisk og personlig særpræget Arbejde for sin Sag; fra 1900 er han Medlem af Esbjerg Byraad, er dets Næstformand og Raadmand og har bl. a. indenfor Skolevæsenets Styre gjort sig stærkt gældende, ligesom han 1910 fik oprettet Esbjerg Arbejderhøjskole, der fra 1916 har egen Bygning. S., der har Kulsvierblod i Aarerne, er en impulsiv og selvbevidst Personlighed, en myreflittig og paa-gaaende Journalist og Agitator, hvis Form sjælden er sleben, men som dog ingenlunde er blottet for klog Opportunisme. Han har til Tider været en Art enfant terrible i sit Parti og har snøvert betonet Punkter, hvor hans Gruppeløber foretrak en bredere Favn, saaledes Stillingen til de radikale og Spørgsmaalet Dansk-Tysk, hvor S. hører til de mest nøgterne i Landet, 1912 tilraadede nordslesvigske Arbejdere at stemme tysk og 1919 var imod Tønders Indlemmelse. Til Folketinget stillede han sig i Skjoldlev 1895, Skive 1898, Esbjerg 1903, 1906, 1909, 1910 og 1913, valgtes 1918 og er siden genvalgt. I Tinget er han optraadt forholdsvis moderat, har bl. a. talt om Fiskeri- og Jernbanesager, var 1920—24 Partiets Ordfører i det kommunale Valgretsspørgsmaal, Juni

1924 for Loven om den lille Ændring af Valutacentralen, 1924—25 for Straffelovfor-slaget. Foruden de nævnte Pjecer har han bl. a. udgivet „Krig mod Krigen“ (1916) og „Skal vi have et nyt 64?“ (1919). — Gift 1885 Karen Petersen. P. E.

Litt.: Borgbjerg og C. E. Jensen: „Socialdemokratiets Aarh.“ II 1904, S. 466, 471; „Soc.-Dem.“ 23/5 1906, 1/4 1912, 1/5 1923; „Middagspo-sten“ 29/4 1908; „Politiken“ 14/10 1911, 24.26/1, 1/4 1912; Hans Nielsen i „Vestjyll. Soc.-Dem.“ 1/4 1912; sst. 2/4 s. A.; „Journalisten“ 1/6 s. A.; „De 1000 Hjem“ 24/3 s. A.; N. Vestergaard: „Penge lugter ikke“ 1917, „Demagogen S.“ s. A., „Under Redaktør S.s Regimente“ 1919; „Købstadskolen“ 1/2, 15/7 1918, 1/5, 1/7 1919.

Sundby, Johannes Thor (20/5 1830—10/11 1894), romansk Filolog. F. i Kbh. Forældre: Pedel ved Kirurgisk Akademi Jens S. og Anne Christiane Erichsen. Blev Student 1847 og begyndte at studere Jura, men opgav nogle Aar senere dette for helt at kaste sig over sproglige og filologiske Fag, specielt de roman-ske Sprog og Litteraturer. Han tog Magister-konferens i Fransk og Italiensk 1864, Doktorgraden 1869 og var derefter beskæftiget med privat Undervisning, indtil han 1880 blev Docent ved Universitetet i fransk Sprog og Litteratur; fra 1887 beklædte han det for ham oprettede Professorat i romanske Sprog. Han holdt Forelæsninger og især praktiske Øvelser over Oldfransk, Italiensk og Spansk. — I Litteraturen har han gjort sig gældende dels ved at udgive Lærebøger for Italiensk og Fransk og (sammen med E. Baruel) den udmærkede, stadig benyttede dansk-norsk-franske Ordbog (1883—84), dels ved Skrifter vedrørende de litterære og filosofiske Emner, der var hans Speciale. Her kan fremhæves Doktorafhandlingen om Brunetto Latini „Li Tresors“ (ital. Udg. 1884), et Arbejde om Pascals Liv og Tanker (1877), egentlig en Udvidelse af hans Magisterafhandling, samt Udgaven af Albertano da Brescias „Liber consolationis“ (1873). Endelig kan nævnes Oversættelser, foretagne i Samarbejde med W. F. de Coninck, af Pascals „Breve, Afhandlinger og Samtaler“ (1868) og „Tanker“ (1883). D. i Kbh. — Gift 1878 Emma Aurelia Holmer, d. 1894. V. B.

Litt.: Hustrus Slægt i Borch: „Fundatmsæ-siæ Bestemmelse for Fru Wederkincks Legat“ 1872; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1870; J. T. i „Dannebrog“ 18/6 1894; Dan. Jacobson: „Jeg husker —“ 1923, S. 39; Nekrologer i „Student-bladet“ I 1894 og „Romania“ 1895.

Sunesøn, Anders (1160 el. 67—21/6 1228), Ærkebiskop, Skolastiker. F. paa Knardrup ved Kbh. Forældre: Ridder Sune Ebbesen og Cæcilie. Kom ung til Paris, hvor han erhvervede sig megen Færdighed i La-

تين og Indsigt i den skolastiske Filosofi; han aflagde ogsaa Besøg i Italien og England, men vendte tilbage til Paris, hvor han nu opraadte som Lærer ved Højskolen. Efter sin Hjemkomst ca. 1190 blev han Domprovst i Roskilde og Kansler hos Knud VI, og i denne Egenskab var han 1194 sammen med Abbed Vilhelm i Rom for at forsøge at faa Paven til at tage sig af Kongens Søster Ingeborg, som Filip August havde forskudt; det lykkedes ganske vist de to Udsendinge at faa Paven paa deres Side, men Filip August brød sig ikke derom, og da de kom til Frankrig, maatte de endog taale et kort Fangenskab i Dijon. 1201 blev han Absalons Efterfølger som Ærkebiskop i Lund, og Paven stadfæstede ham yderligere som Sveriges Primas. I denne Stilling styrede han med megen Mildhed, og det lykkedes ham derved baade at bevare et venligt Forhold til Statsmagten og tillige at gennemføre Krav, som Absalon ikke havde kunnet sætte igennem; saaledes fik han Kirke-tienden indført i Skaane, og han arbejdede ogsaa, om end med ringere Held, paa at faa Cølibatet anerkendt. Han søgte tillige at fremme teologiske Studier, og til Brug for dem, der ikke kunde rejse udenlands, skrev han (engang mellem 1196 og 1206) et Læredigt „Hexaëmeron“ i 8040 latinske Hexametre (udg. 1892); det behandler, ikke alene som Tillen antyder, de 6 Skabelsesdage, men store Dele af den skolastiske Dogmatik og Etik; det er ingenlunde noget originalt Værk, da de fleste Tanker er øst fra udenlandske Forbilleder; rent sprogligt staar det dog højt. Som Supplement dertil forfattede han senere et (nu tabt) Skrift om de 7 Sakramenter, og ligeledes digtede han flere Sekvenser til Jomfru Marias Ære. 1204 og 1212 blev han forlenet med en pavelig Legats Myndighed for bedre at kunne virke for Korstog og Mission. 1206 fulgte han Valdemar II paa Korstoget til Øsel, hvorfra han drog til Riga for at forhandle om det nye Missionsbispedømmes Indordning under Ærkestiftet i Lund; ved samme Lejlighed holdt han Forelæsninger over Davids Salmer for Præsterne i Riga. Han har rimeligvis ogsaa været med paa Korstoget mod Preusserne 1210, og i hvert Fald deltog han i Toget til Estland 1219, hvor Sagnet senere overførte Motivet fra den kendte Fortælling om Mose Bøn for Israeliterne i Kampen mod Amalekiterne paa ham. Det følgende Par Aar forblev han i Estland for at faa Revals Bispesæde organiseret under dansk Overhøjhed, men dette mislykkedes, og nedbrudt af Skuffelse og en uheldelig Sygdom (Spedalskhed), vendte han 1221 hjem til Danmark, hvor han straks ønskede at trække sig tilbage fra sit Embede; han fungerede dog til 1223 og fik 1222 Lejlighed til at grundlægge det første danske Dominikanerkloster paa en af sine Gaarde i Lund;

sine sidste Aar tilbragte han i klosterlig Ensomhed paa Øen Ifo i det nordøstlige Skaane, hvor han d. — Ugift. *H. M.*

Litt.: Slægt i Adelsaarbogen 1893 (Galen) og F. Bojsen: „Jacob Suneson“ 1902; Sommelius: „De meritis et fatis Andree Sunonis“ 1796; P. E. Müller: „Vita Andree Sunonis“ 1830 og i Kolderup Rosenvinge: „Saml. af gl. dsk. Love“ I 1 1846; Lindfors og Reutendahl i „Vitt. Hist. o. Ant. Acad. Handl.“ XVI 1841; F. Hammerich: „En Skolastiker og en Bibelteolog“ 1865; Paludan-Müller i „Ny kirkeh. Saml.“ 1865; Hammar: „Kyrkan i Skåne“ 1867; Fortale til „Hexaëmeron“ udg. af Gertz 1892; H. Olrik i „Nord. Tidskr. f. Filol.“ III 1 1892; „Konge og Præstestand“ II 1895 og „Absalon“ 1908—09; Gjellerup i „Hist. Tidskr.“ IV 6 1877—78; V. Ammundsen i „Kirkehist. Saml.“ V 3 1907; H. P. Rørdam sst. V 4 1907—09; Først i „Ymer“ 1908; A. B. Nilson: „A. S. och hans ö“ 1911; Flemming Dahl i „Berl. Tid.“ 3/4 1923 og „Tilskueren“ s. A.; Otto Rydbeck i „Nordiska Historikermötet i Göteborg“ s. A., S. 46 ff.

Sunesøn, Peder (ca. 1161—²⁰/₁₀ 1214), Biskop. Forældre: Ridder Sune Ebbesen og Cæcilie. Har rimeligvis som Dreng haft Abbed Vilhelm fra Æbelholt til Lærer; fra ca. 1180—83 studerede han i Paris, hvor han blev Kannik og stærkt paavirket af den der herskende mystiske Teologi; efter sin Hjemkomst blev han Kannik i Lund, og allerede 1191 Absalons Efterfølger som Biskop i Roskilde. 1193 ledsagede han Prinsesse Ingeborg til Frankrig, og der er Grund til at tro, at hendes ulykkelige Ægteskab med Filip August for en væsentlig Del skyldtes hans Initiativ, idet han dermed mente at fremme kulturelt og religiøst Samkvem mellem Danmark og Frankrig. Ved samme Lejlighed besøgte han sin forudms Lærer Stefan, der nu var Biskop af Tournai, og fra denne Bys Domkirke hentede han Motiver til den Kirke, som han selv lod bygge i Roskilde. I Kbh. byggede han Vor Frue Kirke, paa Rygen Bergen Klosterkirke, og i det hele viste han stor Gavnildhed mod Klosterne, især Sorø og Æbelholt. Ligesom Absalon deltog han ogsaa i forskellige Krigstogter, bl. a. 1198 til Pommern, hvor han blev saaret og i nogen Tid sad i Fængsel. Efter at Broderen var blevet Ærkebiskop, overtog P. S. 1201 Stillingen som Kansler; men hvilken Indflydelse han har øvet som saadan, ved vi ikke. — Ugift. *H. M.*

Litt.: Slægt se Anders S.; „Aarb. f. nord. Oldk. o. Hist.“ 1890; H. Olrik: „Konge og Præstestand“ II 1895 og „Absalon“ 1908—09; Vilh. Lorenzen: „Roskilde Domkirke“ 1924; „Sorø“ I s. A.

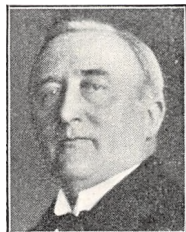
Svabo, Jens Christian (1746—¹⁴/₂ 1824), Sprog- og Folkelivsforsker. F. i Midvaag, Færøerne. Forældre: Sognepræst Hans Christophersen Svabonius og Mariu Sámalsdóttur Weyhe. Blev Student 1765, studerede i Kbh. Naturvidenskaberne uden afsluttende Eksamen; var Huslærer 1771—72. Han interesserede sig for Forbedring af færøsk Agerbrug, Faareavl og Fiskeri, og 1773—79 indgav han Forslag til Regeringen herom og udgav et Par Smaaskrifter som Vejledning. Foretog Rejser til London 1775 og

(med Statsunderstøttelse) til Færøerne 1781 for at studere økonomiske Forhold. Senere nedbrød Sygdom hans Arbejdskraft, og til sidst maatte han opgive ethvert Haab om Befordring til Embede og 1800 vende tilbage til Færøerne. Her virkede han som Sproglærer, men oppebar dog et lille aarligt Gratiale fra Rentekammeret. Hans — overvejende utrykte — Hovedværker er „Indberetninger indhentede paa en Rejse i Færøe 1781—82“ (Haandskrift i Rigsarkivet), hvoraf S. kun fik udgivet et Afsnit om Havne og Ankerpladser 1785), Samlinger af færøske Folkeviser og Forarbejder til en færøsk Ordbog (paabegyndt 1773 sammen med Færingen Nicolai Mohr, senere Præst og Naturforsker, fortsat lige til S.s Død). S.s efterladte Arbejder har betydelig sproglig og kulturhistorisk Værdi; men det blev dog hans Søsterson, den senere Provst V. U. Hammershaimb (s. d.), der blev den egentlige Skaber af et praktisk brugeligt færøsk Skriftsprog. D. i Thorshavn. — Ugift.

H. G. N.

Litt.: Slægt i J. C. Svabo: „Føroyafærdin 1781—82“. Urval vid fororði av M. A. Jacobsen 1924; „Aarb. f. nord. Oldk.“ 1882, S. 357 f.; „Arkiv f. nord. Filol.“ VI (Ny Føljd II) 1890, S. 246 f.

Svane, Hans Anton (f. ^{30/8} 1869), Skolemand. F. i Hornum, Bjerre Herred ved Horsens. Forældre: Lærer Jens Severin S. og

Cecilie Hansen. Tog Lærereksamen 1889 og underviste et Par Aar ved private Realskoler. 1892 ansattes han ved Kbh.s Kommuneskoler, hvor han 1912 blev Viceskoleinspektør, 1914 Skoleinspektør og 1916 Viceskoleledirektør, 1904—20 var han desuden Lærer ved N. Zahles Seminarium. — Samtidig med sit Arbejde i Skolevæsenets Tjeneste har S. paa fremtrædende Maade taget Del i det pædagogiske Foreningsliv; han har saaledes været Formand for Gymnastisk Selskabs Hovedbestyrelse (1916—18), er Formand for det danske Spejderkorps (fra 1923), i Bestyrelsen for Dansk Skolemuseum og for Sønderjysk Skoleforenings Kbh.s-Afdeling. Mest kendt er han bleven som Formand for Danmarks Lærereforening (fra 1916), i hvilken Egenskab han var Præsident for det 8. nordiske Skolemøde i Kria. 1920 og ledede det store Skolemøde i Kbh. 1924. Han har skrevet talrige Indlæg i den pædagogiske Presse, især „Folkeskolen“ og er fra 1924 Medredaktør af „Frem“. Indenfor Skolevæsenet hylder han en besindig Konservatisme og staar derfor afventende over for de moderne, fra Tyskland stammende Ideer om Elevernes frie Initiativ i Skolen. Som Formand for Danmarks Læ-

rerforening har han vidst at skaffe Foreningens Ørenlyd hos Autoriteterne og med ikke ringe Behændighed og Forhandlingsevne styret den gennem de mange Vanskeligheder, en saa stor og uensartet sammensat Forenings Ledelse nødvendig maa møde uadtill saa vel som indtill. — Gift 1894 Margrete Louise Bondo.

S. D.

Litt.: „Lærerne og Samfundet“ III 1913; „Politiken“ og (af F. Bon) „Soc.-Dem.“ ^{13/1} 1916; „Hovedstaden“ ^{30/8} 1919; „Politiken“ ^{4/12} 1923 og ^{3/8} 1924.

Svane (Svaning), **Hans Hansen** (^{27/3} 1606 —^{20/7} 1668), Ærkebiskop. F. i Horsens. Forældre: Borgmester Hans Olufsen Riber og Anne Hansdatter Svaning. Dattersøn af Hans Svaning (s. d.). Blev Student 1626 og derefter optaget i Jesper Brochmands Hus; men allerede 1628 drog han til Udlandet (Franeker, Wittenberg, Leiden og Oxford) for at studere Teologi og orientalske Sprog. 1633 udnævntes

han til Professor i østerlandske Sprog i Kbh., men for at fuldende sin Uddannelse rejste han til Paris, og først 1635 kom han hjem og overtog sit Embede; 1646 avancerede han til Professor og Doktor i Teologi, og 1655 valgtes han til Biskop over Sjællands Slift. Han udgav (1654—66) en udførlig Kommentar til Daniel samt en revideret Udgave af Resens Bibeloversættelse („den Svaningske Bibel“ 1647), og han var en fremragende Taler baade paa Dansk og Latin; men det er dog især som Politiker, at han er blevet kendt. Paa Rigsdagen i Kbh. 1660 spillede han en meget betydelig Rolle, og det skyldtes ham mere end nogen anden, at Kongen opnaede Arveenevoldsmagten. Frederik III viste ham da ogsaa paa forskellig Maade sin Gunst; han fik Titel af Ærkebiskop, Sæde i Statsraadet og Højesteret og som Gave forskellige Ejendomme, bl. a. Svenstrup Hovedgaard paa Sjælland og Svanø i Norge. Han arbejdede for Oprettelsen af et Konsistorialkollegium, der skulde varetage Administrationen af Kirke og Skole, men dette lykkedes det ham ikke at faa gennemført; derimod skaffede han Kirkens Mænd en vis Selvstændighed ved de kgl. Privilegier af ^{29/3} 1661, dertil hørte dog ogsaa den saakaldte „Indløsning“ af Præstegaarden, hvilket faktisk var et maskeret Skattepaalæg, og han kunde ikke hindre, at en kgl. Forordning af ^{27/4} 1664 gjorde Præsterne til Opkrævere af en ny Konsumtionsskat, hvilket naturligvis ofte maatte bringe dem i et mindre godt Forhold til deres Sognebørn. Som saa mange Teologer i Datiden skæl S. af Karakter have været temmelig stridbar, og man fandt ogsaa, at den megen Medgang havde gjort ham hov-

modig. D. i Kbh. — Gift 1639 Marie Fuiren, d. 1693. H. M.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll og Hiort-Lorenzen: „Patr. Slægter“ III 1915; Engelstoft og Møller: „Hist. Kalender“ I—II 1814—15; „Dsk. Saml.“ II 2—3 1872—73; „Ny Kirkeh. Saml.“ VI s. A.; Fridericia i „Hist. Tidsskr.“ V 6 1887; V. Bang i „Nationaltid.“ ¹³/₄, ²²/₄, ²⁹/₄ 1906; K. Fabricius: „Kongeloven“ 1920; Palle Rosenkrantz i „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Svenstrup); Bobé i J. Wedell-Neergaard: „Svenstrup“ 1921.

Swane, Sigurd (f. ¹⁹/₆ 1879), Maler. F. i Kbh. Forældre: Fuldmægtig i „Bikuben“ Leo S. og Sophie Elisabeth Rasmussen. Di-

mitteredes fra Teknisk Selskabs Skole til Akademiet, som han besøgte Okt. 1899—Apr. 1903, og gik paa Zahrtmanns Skole Vintrene 1904—06. Studieophold i Paris 3 Maaneder 1907. Har udstillet paa Charlottenborg Foraarsudstilling 1903—06, 1908—09, 1922—23, 1925, Kunst-

nernes Efteraarsudstilling af og til fra 1905, den Frie Udstilling 1910—14 (Parthaver 1913), Grønningen fra 1915, fra Charlottenborg afvistes Udstilling 1905, Ung dansk Kunst 1910, Udstillingerne i Kunstgewerbemuseum, Berlin, 1910—11, Amerika 1912—13, Malmö 1914, hos Liljevalch i Stockholm 1919, Göteborg 1923, Kunstforeningen 1913; Særdstillinger bl. a. i den Frie Udstilling 1912 og 1919. Akademiet tildelte ham 1919 Aarsmedaillen for „Lasse med Flip“; 1920 blev han Medlem af Plenarforsamlingen, 1924 af Akademiraadet; 1919 var han et Par Maaneder Assistent ved Akademiets Malerskole. S. er en af Pionererne for den nye Kunst, der brød frem i Aarhundredets første Tiaar. Ligesom sin samtidige Niels Hansen (s.d.) lagde han Hovedvægten paa Farven, men han gik videre, gav sig den helt i Vold og søgte bort fra Lyset i et skyggeløst Maleri med højstemte, rene Farver — i Overensstemmelse med sin Natur og under Indflydelse fra Frankrig. Han er Lyriker og en søgende Sjæl, hans Trang er at genfinde sit eget, finde Samklang med den Følelse, der fylder ham, overalt hos Omgivelserne. Derfor er hans Motivkreds vidtspændende — Portrætter (Selvportræt, 1908; Portrætgruppe af fire Malerinder, 1912; Forfatterne Harald Kidde, 1909, Otto Gelsted, 1918; Faderen, 1921), Blomster (Tulipanbilleder, 1923), Landskaber, Fantasmotiver af mytologisk Art. Derfor bryder han sig ikke altid om Billedets Konsekvens, om den konsekvente Gennemførelse og den fuldragne Gennemlevelse, men stopper ofte op, naar den lyriske Stemning er tilstrækkelig klart anslaaet. Og derfor behersker han ikke det store, fordringsfulde Format („Komposition med tre Figurer“, 1918; „Blodsporet“, 1922;

„Jacobs Drøm“, 1923—24) i samme Grad som det mindre og den inspiratoriske Malemaade, hvor han føler sig frem gennem Farverne, støttet af sin levende Sans for Motivernes Karakter og dennes Udtryk gennem Kompositionen (de smaa Farveskitser „Jacobs Drøm“, 1911—12, og „De hellige tre Konger“, 1916—17). Som Malerpersonlighed hører han til dem, i hvem dansk Intimitet har naaet et Kulminationspunkt. Af og til har han offentliggjort Digte i Tidsskrifter („Ill. Tid.“, „Tilskueren“) og skrevet kunstkritiske Artikler til Blade. Han har udgivet Digtsamlingerne „Skyer“ (1912), „Templet“ (1918) og „Tiden“ (1925), Baudelaire-Oversættelsen „Syndens Blomster“ (1921), „Skolesag og Statsstyre, Klassejevning og Fred“ (1923) og „Kai Nielsens Kunst. En Omvurdering“ (1925). Endvidere har han givet Tegning til Broderier og Smykker i Sølv og Emalje. Arbejder i Kunstmuseet, Museerne i Aalborg, Faaborg og Randers. — Gift 1) 1910 Malerinden Christine Larsen. Ægteskabet opløst. 2) 1921 Agnete Julie Alfrida Rechendorff. S. S.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll og Hiort-Lorenzen: „Patr. Slægter“ III 1915, H. N. Clausen Gad: „Stamt. over Familien Clausen“, 2. Udg. 1896, Leo Swane: „Blade af en Familie-Kronike (Slægten Swane)“ (Memoirer og Breve XXXIX) 1923, „Bishop Swane og hans Hustru“ (sst. XLV) 1925 samt hos Lengnick (Schiern); „Politiken“ ¹⁴/₅ 1908 (af Jens Thils), ¹⁰/₄ og ¹⁷/₁₁ 1912 (af Nic. Lützhøft), ²¹/₁₂ s. A. (af Rimestad), ⁹/₅ og ¹⁴/₁₂ 1915 (af E. Goldschmidt), ³⁰/₁ 1919 (af K. Pontoppidan), ²⁵/₁₀ s. A., ¹¹/₁₁ s. A. (af Oluf Thomsen), ¹³/₁₂ 1920, ¹/₂ 1921 (af Leo Swane), ⁶/₁₀ s. A. (af Sigurd Swane), ⁴/₇ 1923 (af Jens Thils), ³⁰/₇ s. A. (af Leo Swane), ²⁹/₁ 1924 og ¹⁷/₅ 1925 (af V. Wanscher), ²⁹/₂ og ³⁰/₁₁ 1924; Carl V. Petersen i „Tilskueren“ 1913 S. 97 ff., 1915 S. 420, 1916 S. 426; „Ord og Bild“ 1914 (af Carl V. Petersen); „Svenska Dagbladet“ ²²/₆ 1915 (af August Brunius); „Klingen“ Apr. 1918 (af Albert Naur); S. S.: „Ny Horison“ 1918; Otto Gelsted: „Ekspressionisme“ 1919; „Berl. Tid.“ ¹⁸/₄ 1922, ⁸/₁₀ s. A., ¹²/₁₂ 1920, ²⁸/₁ 1919 (af Oppermann), ³⁰/₁₀ s. A., ²⁹/₁ 1924 (af Oppermann), ¹⁷/₄ s. A.; „Hver 8. Dag“ ⁸/₁ 1919; „Nationaltid.“ ¹/₂ 1919, ²⁹/₁ 1924, ⁴/₁₁ 1922; Jens Thils: „Nordisk kunst idag“ 1923 S. 38 f.; „Dagens Nyh.“ ²⁸/₆ 1923 (af Sigurd Swane), ²⁰/₃ 1924 (af Carl G. Laurin); „Kbh.“ ³¹/₁ 1924 (af Rikard Magnussen); S. S. i „Ill. Tid.“ ¹⁰/₂ og ²³/₃ 1924; Biografier i Kat. til Faaborg Museum (I. Udg.) og til Exhibition of Contemporary Scandinavian Art. New York 1912; Kidde i „Gads dsk. Mag.“ Maj 1923; B. T. ¹⁴/₄ 1924; „Ekstrabl.“ ¹⁶/₁₁ 1912 og ¹⁵/₄ 1922; Ahlmann: „Det dsk. Parnas“ 1920; Vilh. Rasmussen i „Tilskueren“ Maj 1924; Sigurd Swane sst. Juni s. A.; „Vor Ungdom“ Marts s. A.

Svaning, Hans (1503—²⁰/₆ 1584), Historiker. F. i Svanninge, Fyn. Forældrene var Bønderfolk. Kom i Kbh.s Skole og paa Universitetet, immatrikuleredes i Wittenberg 1529 og blev Magister her 1533. Han var Professor i Retorik i Kbh. 1539—41, Tugtemester for Prins Frederik (II) 1541—52, var udstyret med forskellige gejstlige Præbender og udnævntes 1553 til Danmarks Riges Historicus. Det var hans Opgave at fortsætte Saxo, han samlede mange Kilder, men naaede aldrig at faa sit Arbejde færdigt. 1558 udgaves mod hans Villie i Frank-

furt — til Glæde for Svenskerne — et Af-snit om Christian II.s Historie. Selv udgav han 1561 paa Regeringens Opfordring et Skrift, der rummer en Gendrivelse af Johannes Magni gotiske Historie og en Fremstilling af Kong Hans' Historie. Under Syaarskrigen blev hans Pen meget brugt i den danske Sags Favør til politisk-historiske Udviklinger. 1579 fik han Befaling til at af-levere til Kongen alt, hvad han havde samlet og sammendraget til Danmarks Historie. Der var Utaalmodighed over hans Langsomhed, og hans Hverv som kgl. Historiker skulde nu overdrages til hans Svigersøn, A. S. Vedel. Hans Manuskripter gik for største Delen til Grunde ved Branden 1728. D. i Ribe. — Gift 1554 Marine Søfrendatter Stage, d. 1615. *H. Js.*

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll og Hiort-Lorenzen: „Patr. Slægter“ III 1915; „Kirkeh. Saml.“ I 1849—52; H. F. Rørdam: „Historieskrivningen i Danm. efter Reformationen“ I 1867, S. 68 ff. og „Kbh.s Univ.s Hist.“ I 1868, S. 566 ff.; C. F. Wegener: „Anders Sørensen Vedel“ 1846.

Svarre, Søren Peter Svarre Sørensen (20/0 1851—13/12 1920), Journalist. F. i Slagelse. Forældre: Smedemester Peter Sørensen og Marie Hansen. Navneforandring 15/7 1890. Kom i Bogtrykkerlære i Ringsted 1867 og blev 1872 ansat i „Sorø Amtstiden-“s Trykkeri. Han blev her af Redaktør Tauber (s. d.) anvendt til Referent og Oversætter af Føljetoner, som efterhaanden i Forbindelse med andre Blade og

ombyttede Typografien med Journalistikken. 1875—76 var han Elev paa G. Rodes Højskole Skovgaard. Væsentlig paa Taubers Anbefaling blev han 1876 Redaktør af det nyistiftede „Østsjællands Folkeblad“, der udgaves af et Aktieselskab, hvor den s. A. i Køge valgte Hørup spillede en Hovedrolle. 1879 købte S. og Hørup Bladet i Forening, 1895 blev S. Enejeer, overlod 1911 Redaktionen til sin Søn Poul Erik S. (f. 1886). Som Journalist indtog S. baade teknisk og politisk en ejendommelig og fremragende Stilling blandt sine Fagfæller. Han var en overordentlig dygtig Bladleder, der gav sin Avis en fast og sikker Form, som tjente andre til Mønster (Foredrag paa Journalistiskolen 1909); han havde en høj Mening om Pressens Opgave som Oplyser (han skrev herom i „Vagten“ 1899), og ud fra betydelig Belæsthed og alsidige Interesser forstod han at give Bladet et Indhold af ualmindelig Lødighed. Politisk var han Venstremand, fulgte Hørup tæt, saa længe han stillede sig i Køge, og gik skarpt mod Forliget. Siden støttede han Venstrereformpartiet, begyndte med at angribe Alberti og akcepterede ham siden hen som Partiets

Mand. Han fulgte ikke de radikale 1905, men var mindre uenig med dem i Programmet end om Agitationens Form og nærmede sig dem efterhaanden, støttede Bransager 1908. Hans Politik gik stadig ud paa et samlet Venstre, støttede derfor bl. a. Starcke i Fakse 1909, men han slog ikke af paa sin Overbevisning, om han end vejede og prøvede længe; 23/5 1909 brød han med Reformvenstre paa Forsvarssagen, hvorefter den af ham i mange Aar støttede Sv. Høgsbro faldt i Storehedinge. Den vanskelige Opgave overfor tre Kredses forskellige Krav løstes ypperlig i Kraft af S.s særegne journalistiske og politiske Personlighed. Fjernt fra „ynkeligt Rethaveri“ søgte han at give hver Opfattelse sit og at sætte sig ind i andres Tankegang, og hans Blad var derfor ikke blot i Formen urbant, men i Realiteten retfærdigt. Hans Anseelse i ledende Kredse ses bl. a. deraf, at Zahle Juni 1913 tilbød ham Plads i sit Ministerium som Trafikminister eller Minister uden Portefølje. Han var 1887 Medstifter af Foreningen af Venstreblade i Danmark og dens første Formand, 1902—05 Formand for Redaktørklubben. D. i Køge. — Gift 1876 Alfred Caroline Krumbak, d. 1898. *P. E.*

Litt.: „Østsj. Folkebl.“ 1/4 1898, 3/10, 4/10, 5/10 1901, 27/5 1906, 23/5 1909, 21/5, 25/5, 27/5 1913; „Politiken“, „Aalb. Amtstid.“ og „Sorø Amtstid.“ 1/10 1901; „Fyns Venstrebl.“ 25/5 1911; „Kbh.“ 20/5 s. A.; „Politiken“ 27/5 s. A.; „Medlemsbl. f. Journalistforen.“ 1911; „De 1000 Hjem“ 21/4 1912; „Ill. Tid.“ 5/10 1916; Nekrologer i „Østsj. Folkebl.“ 13/12 1920 og 18/12 s. A. (efter a. Blade), „Ringsted Folkebl.“ 13/12 s. A., „Sorø Amtstid.“ s. D., „Fyns Venstreblad“ 14/12 s. A., „Fyns Tid.“ s. D., „Veile Amts Folkebl.“ 14/12 og 15/12 s. A., „Venstres Folkebl.“ 13/12 s. A., „Politiken“ 14/12 s. A. (af Koppel), „Journalisten“ 12/1 1921 og „Medlemsbl. f. Provinsjournalistforen.“ 1/1 s. A.

Swart, Claudius Claussen (Claudius Clavus el. Nicolaus Niger) (f. 14/9 1388), Kartograf. F. i Sallinge, Fyn. Hans Afstamning ganske usikker. Han tør anses for identisk med den Nicolaus Gothus, som i 1420erne færdedes i Humanistkredse i Rom. Han er den første, som ved sine to Kort over Norden med tilhørende Beskrivelse har føjet et Led af væsentlig Betydning til det af den klassiske Oldtid skabte Verdensbillede; det yngre af hans Kortarbejder gaar atter og atter igen hos det 16. og 17. Aarh.s Kartografer, og indtil 1778 var dets Grønlandsbillede endnu i visse Maader det bedste Kort over Grønland. En Ejendommelighed, som har forvoldt megen Forstyrrelse i Kartografiens Historie, er hans selvlavede Opkaldelsessystem til Floder og Forbjerge: i Sverige danske Talord, paa Island Rune-navne, paa Grønland et Folkeviscevers og i Norge og paa Gotland en hidtil ikke tydet Ramse. Om hans Liv iøvrigt og hans Død vides intet som helst. *C. S. P.*

Litt.: Bjørnbo og Carl S. Petersen: „Fynboen C. S.“ 1904 (lysk Udg. 1909); F. Nansen: „Nord i taakeheimen“ 1910—11; J. Fischer: „Hist. Re-

cords and Studies" 1911; Bjørnbo: „Cartographia Groenlandica" i „Medd. om Grønl." XLVIII 1912; „Svendb. Amt" 1915.

Swave, Peder (1496 el. 1492—^{10/3} 1552), Diplomat, Rigsraad. F. i Stolpe, Pommern. Forældre: Adelsmanden Gregorius Schwabe og Elisabeth von Zitzwitz. Opdroges til Gejstlig, gik over til Reformationen under et Ophold i Wittenberg, traadte i dansk Tjeneste 1526 og opnaaede hos Frederik I en meget betroet Stilling som Raad og Kammersekretær, som Opdrager for den unge Hertug Hans og frem

for alt som et meget benyttet diplomatisk Sendebud. Han, hvis Kundskaber i det latinske Sprog var meget fremragende, virkede ogsaa under Christian III som Diplomat, forleenedes 1537 afgiftsfrit med Gjorslev, som han 1540 fik tilskødet, gled ved sit Giftermaal helt ind i den danske Adel, valgtes 1545 til Universitetets Rektor, var senest fra 1548 Medlem af Rigsraadet. D. paa Gjorslev. — Gift Else Skave, d. efter 1563.

H. Js.

Litt.: Mødrene Slægt i „Goth. Taschenbuch der uradeligen Häuser" 1903 og 1923; Hustrus Slægt i Adelsaarbogen 1916; Sandvig: „P. S." 1777; „Aarsberetn. fra Gehejmeark." III—IV 1861—70; H. F. Rordam: „Kbh.s Univ. Hist." I 1868, S. 409 ff.; „Dsk. Herregaarde ved 1920" (Gjorslev).

Svedstrup, Edvard Alexander (f. ^{1/11} 1864), Forfaller. F. paa Marienlyst ved Helsingør. Forældre: Løjtnant Johan Vilhelm S. og Elisabeth Eleonora Busch.

Blev Student 1883 og begyndte at studere Teologi, men tog først Embedseksamen 1891. Han maatte i Studenteraarene ernære sig selv som Tegner og Medarbejder ved „Berlingske Tidende" og „Illustreret Tidende". Her fremkom

„under Mærket „Svend Ellekilde" hans første Smaanoveller med Motiver fra Livet til Søs. Siden har han levet paa sin Ejendom „Ellestuen" ved Hellebæk beskæftiget med litterært Arbejde. 1897 udkom „Fra Kong Georgs Land", oprindelig skrevet som Korrespondancer til „Berlingske Tidende" fra den græsk-tyrki-ske Krig, 1898 „Svend Ellekildes Historier" og 1902 „De danskes Vej—", der skildrer „Valkyrien"s Togt til Østasien 1899—1900, i hvilket han deltog som Repræsentant for Store nordiske Telegrafskab. Hans Bøger er rigt illustreret, ofte med Tegninger af ham selv. Det var dog først med „Erik Gudmand" (1923), der fremkom som en af de ti præmierede Romaner fra Gyldendals Ro-

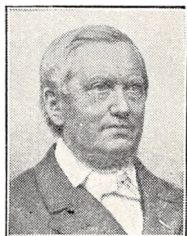
mankonkurrence, at S. fik sit Navn kendt af en større Offentlighed. Han har her grebet et Milieu, han var fortrolig med gennem sit eget Liv og sin Slægt, Egnen omkring Helsingør og Guinea, hvortil Faderen havde været udsendt, og det er lykkedes ham at skabe en Række levende Interiører og Eksteriører. Naturbillederne er friske og røber Friluftsmandens Selvsyn. Figureerne er tydelige, skildret baade med Sympati og Lunc. Helten selv er en Forherligelse af sund og solbrændt, kæk Ungdom, og den unge Pige er Indbegrebet af en ældre Generations Opfattelse af blid, sand Kvindelighed. S. har sin Mission blandt den borgerlig-folkelige Litteraturs gode, fornøjelige Forfattere. — Gift 1892 Vilhelmine Birgitte Kierboe.

O. F.

Litt.: E. Kraft: „Brogede Blade" 1905; „Studenterne fra 1883" 1908; Chr. G. i „Berl. Tid." ^{12/10} 1923; H. Kehler i „Politiken" ^{1/11} s. A.; Oluf Friis i „Nord. Tidskr." 1924; „Politiken" og „Berl. Tid." ^{31/10} s. A.

Sveistrup, Hans Kristian Janus Nikolaj Balthasar Krarup (^{20/1} 1815—^{31/7} 1893), Præst. F. i Maltbæk ved Kongeaen. For-

ældre: Sognepræst Poul S. og Dorteaa Krarup. Blev Student 1832 og Cand. theol. 1839. Trods sin Ungdom blev han 1840 Faderens Efterfølger som Sognepræst i Nørup og Randbøl, og her lærte han baade Vilh. Birkedal og Lægprædikanten Peter Larsen Skræppenborg at

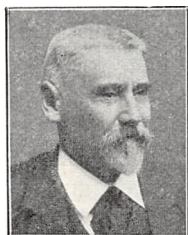
kende, hvad der fik ikke ringe Betydning for hans aandelige Udvikling; en kort Tid deltog han ogsaa i det politiske Liv, idet han 1853 blev valgt til Folketingsmand for Bækkekredsen; men det tiltalte ham ikke, og ved det følgende Valg 3 Maaneder efter trak han sig tilbage. Efter Opfordring af H. D. Kloppenborg i Københoved søgte han 1861 Embedet i Rødding og Skrave; han fik det og kom derved i nær Forbindelse med Livet paa Rødding Højskole. Hans lovende Virksomhed i Sognekaldet blev imidlertid afbrudt 1867, fordi han ikke vilde aflægge Ed til den preussiske Konge; men han blev boende i Rødding, prædikede i Højskolens Gymnastiksal og udførte kirkelige Handlinger for dem af hans tidligere Sognebørn, som ønskede det. Imidlertid nedlagde man fra Regeringens Side Forbud derimod, og Befolkningen paatænkte da at oprette en Frimenighed med S. som Præst; han foretrak imidlertid 1870 at søge Vejen Sognekald nord for Grænsen, hvorved han ogsaa fik sin Virksomhed nær ved Askov Højskole; i de første Aar foretog han stadig Rejser ind over Grænsen og prædikede for sine fraskilte Landsmænd; men da og-

saa dette blev forbudt, maatte han arbejde for disse fortrinsvis gennem det skrevne Ord; han blev en flittig Medarbejder ved „Nordslesvigsk Søndagsblad“, hans Postil „Trøst i Trængsel“ (3. Opl. 1878) er skrevet med Tanke paa Sønderjyderne, og nord for Grænsen søgte han bestandig at vække Interesse for og Kærlighed til deres Sag. D. i Vejen. — Gift 1840 Ane Marie Thomsen, d. 1903.

H. M.

Litt.: Slægt i S. T. Sveistrup: „Stamt over den S.ske Slægt“ 1877; mødrene Slægt se Alfred Krarup; Vilh. Bang i „Nutiden“ 1885; L. Schroder i „Højskolebl.“ s. A.; C. Appel i „Danskere“ 1890; V. Birkedal: „Personlige Oplevelser“ II s. A.; L. Andersen: „Til Minde om H. S.“ 1893; H. Nutzhorn i „Højskolebl.“ 1894 og „Præsten H. S.“ 1914; Rosendal: „Bidr. t. Rødding Højskoles Hist.“ 1894; H. Kau: „Præsten H. S.“ 1899; J. Schjørring i „Højskolebl.“ s. A.; „Tiden“ 1915; „Højskolebl.“ s. A.; J. Nissen: „Ti Levnedsløb“ 1919; „Haandb. i det nordstsv. Spørgsmaals Hist.“ 1901, S. 612; „Termansens Breve til Fru Skibsted“ 1914; „Breve fra V. Ullmann“ 1916; Thade Petersen: „De sønderjyske Frimenigheders Hist.“ I 1924; H. Lund: „Sof. Høgsbros Brevveksl. og Dagb.“ I 1923; Jutta Bojsen-Møller: „Træk fra et langt Liv“ 1924, S. 51, 96; Nekrologer i „Højskolebl.“ 1893 (af C. Appel) og „Danskere“ s. A. (af L. Schroder).

Sveistrup, Poul (2/6 1848—18/4 1911), Socialstatistiker, Politiker. F. i Rind ved Hering. Forældre: Sognepræst Peter S. og Bal-

tharisine Nielsine Bolvig Krarup. Brodersøn af H. S. (s. d.) Blev Student 1865, vandt Universitetets Guldmedaille for en teologisk Afhandling 1869, tog teologisk Eksamen 1871, men opgav Teologien og tog juridisk Eksamen 1875. Han var derefter fra 1877 Protokolsekretær i

Folketinget, til han 1895 blev Birkedommer paa Samsø, 1902 Herredsfoged i Fjends-Nørlyng Herreder til 1906 og endelig Birkedommer i Kronborg Vestre Birk til sin Død. Han stillede sig til Folketinget i Odense 1890 og 1892, i Viborg 1898, i Kerteminde 1901, var Folketingsmand for Viborg 1903—09 (Venstrereformpartiet), stillede sig for-gæves i Næstved 1910. Han tog i Folketinget bl. a. Del i Behandlingen af Prygleloven. Foruden at redigere og delvis udarbejde Værket: „Bestaaende Forfatningslove“ (1880—86) og udgive en „Rigsdagskalender“ (1887, 1890, 1902) havde S. en udstrakt social Interesse, der gav sig Udslag i, at han aktivt deltog i Kvindebevægelsen ved at være Redaktør af „Kvinden og Samfundet“ og Medlem af Dansk Kvindesamfunds Bestyrelse; desuden deltog han i Fredsbevægelsen og var 1888—94 Medlem af Dansk Fredsforenings Hovedbestyrelse og Danmarks Repræsentant paa Fredskongressen i Paris 1900. Det var ogsaa i Forbindelse med sin Virksomhed i Dansk Kvindesamfund, at S. til Belysning af de arbejdende

Kvindens Kaar foretog de meget indgaaende Undersøgelser over københavnske Syerskers økonomiske og sociale Forhold, som dels findes offentliggjort i en Række Afhandlinger i „Nationaløkonomisk Tidsskrift“ (1899 og 1901), dels som selvstændigt Skrift (1894), og hvortil S.s Navn som Socialstatistiker er knyttet. D. i Kbh. — Gift 1891 Alma Julie Dorothea Jensen. E. C.

Litt.: Slægt se H. S.; mødrene Slægt se Alfred Krarup; Univ.-Aarb. 1864—71, S. 508; „Nationaltid.“ 27/8 1904; Bertelsen: „Viborgkredsens Folketingsmænd“ 1918; Nekrologer i „Riget“ 19/4 1911, „Politiken“ (af N. P.) s. D. og „Viborg Stifts Folkebl.“ 18/4 s. A.

Svend Tveskæg (Tjugeskæg) (ca. 960—3/2 1014), Konge. Forældre: Kong Harald Blaa-tand (s. d.) og Dronning Gunhild (s. d.). Traditionen ved at berette om hans Kampe med Faderen før Tronbestigelsen og om hans Tilfangetagelse som Konge af Joms-vikingerne og Befrielse herfra ved de danske Kvinders Opfrelse. Han vandt det sønden-fjeldske Norge og fuldendte, idet Vikingetiden kulminerede under hans Regering, en Erobring af England 1013. D. i Gainsborough, England. — Gift 1) Gunhild (s. d.) af Polen. 2) Sigrid Storraade (s. d.).

H. Js.

Litt.: Freeman: „The Norman conquest“ I 1867; A. D. Jørgensen: „Den nord. Kirkes Grundlæggelse“ 1874—78; Steenstrup: „Normannerne“ III 1879—82, „Danm. Sydgrænse“ 1900 og „Ven-derne og de Danske“ s. A.; „Nord. Fortidsmin-der“ I 1890—1903, S. 279 ff.; la Cour i „Hist. Tids-skr.“ VIII 2 1909—10 og „Danevirke“ 1917, S. 141 ff.; L. Weibull: „Hist. undersökn. i nord. hist. omkr. 1000“ 1911 og „Hist.-krit. metod“ 1913 og 1918.

Svend Estridsson (ca. 1018—28/4 1074 el. 76), Konge. F. i England. Forældre: Ulf Jarl (s. d.) og Svend Tveskægs Datter Estrid (s. d.). Efter at have været Jarl i Danmark under Hardeknud og Magnus den Gode blev han Konge 1047, men maatte kæmpe om Riget med Harald Haardraade af Norge, indtil der blev sluttet Fred 1064. Under S. E., der skildres som en i Fredens Gerning betydelig Regent, fremmedes meget den danske Kirkes Organisation, idet bl. a. Bispedømmerne fæstnedes. Han var Stam-faderen til de følgende tre Aarhundreders Kongeslægt; fire af hans egne Sønner blev Konger. — Gift 1) Gunhild (s. d.). 2) Gyda (s. d.). 3) Thora (s. d.).

H. Js.

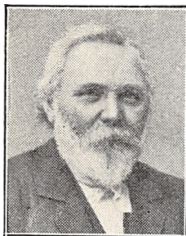
Litt.: Østs Arkiv 1825; Ræder: „Danmark under S. E. og hans Sønner“; A. D. Jørgensen: „Den nord. Kirkes Grundlæggelse“ 1874—78; „Norsk hist. Tidsskr.“ III 2 1890; Olrik: „Konge og Præstemand“ I 1892; „Hist. Tidsskr.“ VI 3—4 1892—94, VII 2 1899—1900 og VIII 1—2 1907—10; „Aarb. f. nord. Oldk.“ 1899; „Hist. tidsskr. f. Skåneland“ IV—V 1910—23, F. C. C. Hansen: „De ældste Kongegrave og Bispegrave i Roskilde Domkirke“ 1914 og i Univ. Progr. Novb. 1921; Schmeidlers Udg. af Adam af Bremen 1917; Arup i „Hist. Tidsskr.“ Litteraturhæfte 1918, S. 264; L. Weibull: „Hist.-krit. metod“ 1918; Fürst: „När de döda vittna“ 1920.

Svend Grathe (ca. 1125—23/10 1157), Konge. Forældre: Kong Erik Emune (s. d.) og Fril-

len Thunne. Han valgtes 1147 til Konge af Sjællandere og Skaaninger, men kunde i Længden ikke staa sig mod den af Jyderne valgte Modkonge Knud Magnussen. 1157 sluttedes et Forlig, hvorved han delte Riget med Knud og Valdemar (den Store). Ved et derpaa følgende Gæstebud i Roskilde, hvortil S. havde indbudt disse to, lykkedes det ham at faa myrdet Knud, medens Valdemar undslap til Jylland og her samlede en Hær, hvormed han overvandt og fældede S. paa Grathe Hede (deraf Tilnavnet). — Gift ca. 1152 Edele (s. d.) af Meissen. *H. Js.*

Litt.: „Aarb. f. nord. Oldk.“ 1887; „Hist. Tidsskr.“ VI 2—3 1890 og VII 3 1901; Steenstrup: „Vore Folkeviser“ 1891, S. 215 ff. og „Venderne og de Danske“ 1900; „Saml. t. jysk. Hist. og Top.“ II 3 1891—93; Olrik: „Konge og Præstestand“ II 1895; „Hist. tidsskr. f. Skåneland“ V 1923.

Svendsen, Anders (^{20/11} 1843—^{1/11} 1912), Landbrugsskoleforstander. F. paa Stenmarksgaard, Kværkeby ved Ringsted. Forældre: Gaardfæster Svend Jacobsen og Johanne Jensdatter. Lærte som Dreng paa Fødegaarden Landbrugets Praktis fra Grunden, var siden en Vinter paa Hindholm Højskole, arbejdede igen nogle Aar hjemme, var paa ny Elev paa Hindholm. 1867 begyndte han Landbrugsstudiet

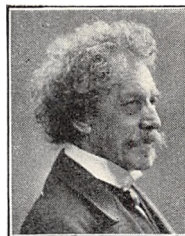

paa Landbohøjskolen og tog Eksamen 1869. 1869—71 var han Lærer paa Hindholm og overtog 1871 Ledelsen af den tidligere „Michael Gjøes Folkehøjskole“, der nu blev omdannet til „Tune Landboskole“; her faldt hans Livsgerning. Skolemand, som han var, evnede han at meddele sine Elever Oplysning paa en klar og overbevisende Maade, og han forstod med en sjælden Evne at knytte de unge til sig, saa Forbindelsen mellem dem ikke bristede, naar de forlod Skolen. Ogsaa udadtil var S. en virksom Mand; han arbejdede ihærdig paa at sprede landøkonomisk Oplysning. Han fik saaledes (1874) oprettet Ramsø-Tune Herreders Landboforening og var selv en Arrække Foreningens Formand. I en Del Aar var han Medlem af Gl. Roskilde Amtsråd. Desværre blev den virksomme Mand allerede i 37-Aars Alderen ramt af Sygdom, saa han maatte indskrænke sin Virksomhed og i 1896 afbryde sit Skolearbejde. Hans Virke-trang blev dog ikke stækket derved, og han brugte Pennen som Hjælper, hvor den mundtlige Undervisning maatte opføre. S. har skrevet en stor Mængde Artikler i Fagblade, navnlig i „Vort Landbrug“, som han var med til at stifte. Der foreligger fra hans Haand to landøkonomiske Lærebøger nemlig „Fodringslære“ (1886) og „Kvægavl og Kvægopræt“ (1893), der gennem mange

Aar stadig fremkom i nye Oplag, og som har haft stor Betydning i Landbrugsundervisningen. Endvidere har S. udgivet et Fodringsregnskab. D. i Tune. — Gift 1) 1872 Magdalene Albæk, d. 1879. 2) 1880 Maren Oline Emilie Nielsen. *A. C.*

Litt.: Erindringer i „Tune Elevers Aarsskr.“ 1905—08; „Vort Landbrug“ 1896, S. 617; C. Christensen: „Min Livsførelse og Virksomhed“ 1918 og „A. S.“ 1913; O. Christensen: „Tune Landboskole 1871—1921“ 1921; A. Appel i „Tune Elevers Aarsskr.“ 1915; „Antvorskov Højskoles Aarsskr.“ 1922; Nekrologer i „Vort Landbrug“ 1912; „Ugeskr. f. Landm.“ s. A. og „Østsj. Folkebl.“ ^{3/11} og ^{8/11} s. A.

Svendsen, Carl Plum Anton (f. ^{23/6} 1846), Violinist. F. i Kbh. Forældre: Klokker Anton Cerelius S. og Nielsine Henriette Nielsen. Fik sin første Undervisning i Violin af Faderen, der havde været Militærmusiker, og blev senere Elev af Kapelmusikus Fr. Schram og derefter af V. Tofte. Studier i Udlandet (Paris, Berlin) blev af stor Betydning for ham, og Lauterbachs, Massarts og Joachims Kunst fik stærk Indflydelse paa hans Spil. Som 8aarig havde han debuteret som Violinist ved en Aftenunderholdning paa Hofteatret (1855), 1868 ansattes han i det kgl. Kapel, hvor han 1893 overtog Koncertmesterfunktionen efter sin Lærer Tofte og 1895 fik Udnævnelse i denne Stilling, i hvilken han virkede til 1910. Han optraadte dertil ved talrige Koncerter baade herhjemme og i Udlandet, begge Steder skaffede han sig stort Ry som Solospiller og som Kammermusikfortolker. Siden 1884 havde han været Primarius i Nerudakvartetten og gjorde som saadan en vægtig Indsats i dansk Kammermusikkultur, blev bærende Kraft i Kammermusikforeningen, hvis Æresmedlem og Formand han er. S.s Kunst er ogsaa netop egnet for Kammermusikensemblet, hvor hans elegante Teknik, hans noble og intime Tone og beherskede Spil i ganske særlig Grad kommer til sin Ret. Som Lærer har han opdraget en Række af vore betydeligste yngre Violinister, dels ved privat Lærervirksomhed, dels ved sin Gerning paa Musikkonserveriet, hvor han blev Lærer 1904 og efter Mallings Død 1915 Formand i Bestyrelsen. Foruden Undervisning i Violinspil har han ledet Øvelserne i Korsang og Orkesterspil. — Gift 1896 Inge Sophie Bang. *E. A.*

Litt.: Erindringer i „Musik“ ^{1/12} 1918; G. Skjærne i „Ill. Tid.“ ^{22/6} 1916.

Svendsen, Hans Jørgen Marius (^{22/3} 1816—^{29/6} 1872), Seminarieforstander. F. i Kbh. Forældre: Slagtermester Niels S. og Marie Cathrine Wahl. Blev Student 1835 og Cand.

theol. 1841, var 1842—46 Huslærer hos Pastor H. Agerbek i Øster Hæsinge paa Fyn. derefter Lærer ved Odense Realskole til 1848 og Kateket og Førstelærer i Ringkøbing til 1856. 1856 kaldedes han til Forstander og Førstelærer ved Jelling Seminarium og Sognepræst for Jelling-Hover, en Stilling, hvori han forblev til sin Død. — S. paavirkedes i sin

Ungdom af Pastor Agerbek og den Kreds af opvakte, der samlede om ham, og senere af Grundtvig, hvis kristelige og folkelige Anskuelse gav hele hans Virksomhed som Seminarieforstander og Præst sit Særpræg. Han var en livlig og aandfuld Lærer, og hans frejdede Natur, hans Frisindethed overfor Medlærere og enestaaende Evne til at vinde Elevernes Fortrolighed og Hengivenhed gjorde ham til en fortrinlig Forstander. Under hans Forstanderskab udgik fra Jelling en Skare Lærere, som havde tilegnet sig grundtvigsk Livssyn, og hvis Gerning i den danske Folkeskole farvedes deraf. S. satte et Præg paa Jelling Seminarium, som det ikke siden har mistet, og han mindes af alle sine gamle Elever med beundrende Kærlighed. D. i Jelling. — Gift 1) 1848 Regise Sophie Christine Milo, d. 1861. 2) 1863 Marie Peirine Vilhelmine Milo, d. 1869.

C. B.

Litt.: Hustruers Slægt se Chr. Milo; Chr. Milo: „Mindeblade over H. J. M. S.“ 1872; R. J. Holm i „Skolens Aarbog“ 1891 og „Hjem og Skole“ 1912; V. Birkedal: „Personlige Oplevelser“ III 1891, S. 110 ff.; Kristjansen: „Jelling Seminarium 1841—91“ 1891; „Lærerne og Samf.“ I og IV 1913—14; Rordam og Kristjansen: „Jelling Statseminarium 1842—1916“ 1916; „Vejle Amts Folkebl.“ 18/3 og 21/3 s. A.; „Fyns Tid.“ 23/3 s. A.; „Vejle Amts Aarb.“ s. A.; Joak. Larsen i „Folkeskolen“ s. A.; Rosendal i „Højskolebl.“ s. A.; Hauch: „To Seminarieførstandere“ 1920; Brove i „Højskolebl.“ 1916; Nekrologer i „Skoletid.“ 9/10 1872 og „Dsk. Kirketid.“ s. A.

Svendsen, Johan Severin (³²/₁₀ 1840—¹⁴/₆ 1911), Komponist, Kapelmester. F. i Kria. Forældre: Regimentsmusiker Guldbrend S. og Marie Pernille Jonasdatter Elg. Den i Kria. bosatte tyske Musiker Arnold samt Faderen blev hans første Lærere i Musik. Faderen opdrog ham til Militærmusiker, og fra 1855 tjente han sit Brød ved Militærmusikken og som Orkesterspiller.

Hans Hovedinteresse var dog — foruden Komposition — Violinen, og 21 Aar gl. drog han med den paa en Koncertrejse i Sverige og Nordtyskland. I

Lübeck tog den svensk-norske Konsul Leche sig af ham og skaffede ham et Stipendium, hvorved han ikke alene en Tid bjergede sit Udkomme, men desuden sattes i Stand til at arbejde videre paa sin Uddannelse. En Haandlidelse hæmmede ham en Overgang i Violinstudierne, og da han Dec. 1863 meldte sig ved Konservatoriet i Leipzig, var det i overvejende Grad Teorien og Kompositionslæren, det gjaldt. Endnu inden han forlod Konservatoriet (1867), ansaas han for udlært — forstaaeligt nok, eftersom han allerede som Elev her skrev nogle af sine betydeligste Arbejder: Amol Kvartetten (Op. 1), Oktetten (Op. 3), Ddur Symfonien (Op. 4) og Kvintetten (Op. 5). Modnet som Kunstner og som Menneske vendte S. tilbage til Norge. Ved sin Hjemkomst holdte han megen Anerkendelse hos sine Landsmænd, hvem han gjorde delagtige i sin Kunst ved et Par Koncertaftener med egne Kompositioner i Kria. Efteraaret 1867. I længere Tid var han derefter igen i Udlandet, spillede i Orkestret i Concerts Musard og i Odéon i Paris, hvor han omgikkes Saint-Saëns, drog 1870 til Weimar, hvor han traf Liszt og Tausig, dirigerede Sæsonen 1870—71 sin Ddur Symfoni i Gewandhaus og virkede en Overgang ved Euterpe Koncerterne i Leipzig, var i 1872 i Bayreuth, hvor Bekendtskabet med Wagner, der fik stor Betydning for S., stiftedes. Fra disse, for S. meget lykkelige Aar stammer Adur Koncerten for Violin (Op. 6), Violoncelkoncerten (Op. 7), Indledningen til „Sigurd Slembe“ og den overgivent lystige, farveglade og instrumentalt-virtuose „Carneval de Paris“. Da han anden Gang vendte hjem til Kria., var det som europæisk kendt Tonemester, som Griegs Ligemand, med hvem han nu ledede Musikforeningen i den norske Hovedstad, hvor han en Aarrække desuden virkede som Lærer i Musikteori og Ensemblespil. Fra 1874 fik Grieg og S. Kompositionstgaa af Staten. Ogsaa denne Tid blev for S. rig paa Inspiration; fra disse Aar i Kria. stammer en Del af hans vægtigste Kompositioner: Orkesterlegenden Zorhayda (Op. 11), Festpolonaisen, Fantasi for Orkester (Op. 18), Kunstnerkarneval, „Romeo og Julie“, de norske Rapsodier (Op. 17, 19, 21, 22). Hovedværket var dog Ddur Symfonien (Op. 15). 1877 rejste S. atter ud (Leipzig, München, Rom, London, Paris), dirigerede egen Musik og traf sammen med adskillige af Tidens fremtrædende Musikere (bl. a. Sgambati og Sarasate), men overtog atter 1880 Musikforeningen i Kria., hvor en Opførelse af Beethovens 9. dannede Højdepunktet i hans Kunst som Dirigent der. Et Par Koncerter, han 1882 gav i Kbh., var bl. a. medvirkende til, at S. Sommeren 1883 ansattes som Kapelmester ved det Kgl. Theater efter Paulli. Dirigentvirksomheden her lagde i udstrakt Grad Beslag paa hans

Kræfter, og det er kun lidet, hvad han naaede at komponere i al den Tid, han var ansat ved vor Opera. Saa meget des større var imidlertid hans Indsats som Kapelmester, ved hvilken han aftvang den dybeste Respekt og vandt den varmeste Hengivenhed hos det danske Musikpublikum og blandt de danske Musikere. Bortset fra de mange eminente Opførelser af det løbende Repertoire og bortset fra de iøvrig fremragende Egenskaber som Orkesterleder — Disciplin, Instruktionssevner, den beaandede, skarpt belysende, til Tider rent ud geniale Gengivelse — var det S.s Fortjeneste hos os at lede den Musik, der betegner det egentlige Brud med Klassicismen og Højromantikken, nemlig Wagners Niebelungens Ring, ind over vor Musikkultur og dermed bryde Banen for den nyere Tids musikalske Tænken i Danmark. Fra sit personlige Bekendtskab med Wagner havde han nøje fat i Kernen i de Wagnerske Ideer, var inde i de fineste Afskygninger af den Wagnerske Musikæstetik, og det var med den største Overlegenhed, at han kunde være Budbringer fra en ny, spirende Tid i Musikkens Historie. — S. er Orkesterkomponisten par excellence. Fra ung af som Militærmusiker og alm. Orkesterspiller vant til Instrumentalsatsen og indlevet i Klangfarverne, der skiller Instrument fra Instrument, Instrumentgruppe fra Instrumentgruppe, gaar der en skarp Klangfarveskellen som et Kendemærke ned igennem al hans Musiks fantasifulde, farvemættede Instrumentering. Formalt set tænker S. altid i de orkestrale Dimensioner. Tema og overordnet Formgivning er symfonisk, og hvor udpenslet og alsidigt belyst Stoffet end er, taber S. aldrig en nok saa omfattende og nok saa udbygget Helhed af Syne. I harmonisk Henseende kan han være opfindsom til det raffinerede, men oftest skriver han en klanglig set mandig behersket Sats, i hvilken det dystre og vege ikke spiller nær den Rolle som den anskuelige og klare Tegning og den lyse, ranke Holdning. Nogen fuldblods Romantiker blev han aldrig; han havde for hurtigt revet sig løs fra de tyske Forbilleder. Af nationale Elementer har S. især optaget Slaattemusikkens Rytmer i sin Kunst, men hans Kompositioner taget som Helhed betyder saa at sige intet som specifik norsk Tonekunst i Sammenligning med Griegs. Det særegne Maadehold, den til Tider næsten forunderlige Forsigtighed, der præger hans Kunstnernaturel, faar hans Musik til at bygge paa neutral Grund, gør den mere kosmopolitisk end national, mere mellemfolkelig end norsk, paa samme Maade som den i sin historiske Stilling — set ind mod Tidens Søgen — trods Bruddet med Forbillederne dog alligevel er mere moderat end just radikal. D. i Kbh. — Gift 1) 1871 Sara Levett.

Ægteskabet opløst. 2) 1901 Juliette Vilhelmine Haase. E. A.

Litt.: K. A. Winter-Hiellm i „Ny ill. Tid.“ 1875; Conrad: „Musikkens Udv. i Norge“ 1878; „Nord. Musik-Tid.“ 1881; Ch. Kjerulf i „Nutiden“ 1882; „Af Dagens Kronike“ 1889 og „Politiken“ 19/11 1907, 30/9 1910 og 1/7 1911; „Sv. Musiktid.“ 1883, S. 65, 1902, S. 89; Grønvoild: „Norske Musikere“ 1883; „Søndags-Posten“ 23/11 s. A.; „Ny ill. Tid.“ 1883; „Politiken“ 17/10 1884; „Nordstjernen“ 1886, Nr. 3; „Kbh.“ 10/7 1889; Rosenfeld i „Dannebrog“ 15/11 1907; J. B. Bull i „Folkebl.“ 1908; Wieth-Knudsen i „Tilskueren“ s. A.; —st— i „Nationaltid.“ 29/9 1910; G. K. II. i „Dannebrog“ 30/9 s. A.; „Masken“ 8/10 s. A.; G. Skjerne i „Ill. Tid.“ 2/10 s. A.; „Tidn. for Musik“ s. A.; S. 32; F. Henriques i „Gads dsk. Mag.“ 1910—11; Koht: „Vore Hovdinge“ 1912—14; O. P. Monrad i „Musik“ 1921; Scholten: „Dengang“ s. A.; Sandvik og Schjellerup: „Norges Musikhist.“ II 1921, S. 107—20; „Berl. Tid.“ 19/4 1925; „Breve fra Grieg“ ved Hauch 1922 og ved Beyer 1923, S. 54 f., 63; Breve i „Tilskueren“ 1913; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 14/6 1911 (af A. Toft), 12/6, 10/6 og 20/6 s. A.; „Riget“ (af K. Bendix) 15/6 s. A.; „Nationaltid.“ (af —st—) 14/6 s. A.; „Vort Land“ (af R. Henriques) 15/6 s. A.; „Kbh.“ (af L. Glass) 15/6 og (af H. Bang) 16/6 s. A.; „Politiken“ (bl. a. af Seligmann, F. Henriques og Herold) 15/6 s. A.; „Sorø Amtstid.“ (af O. Borchsenius) 17/6 s. A. og „Sv. Musiktid.“ 1911, S. 89.

Svensden, Nicolai Thomsen (f. 10/8 1873), Journalist, Amtsskolekonsulent. F. i Hjemsted, Skærbæk Sogn, Sønderjylland. Forældre: Gaardejer Peder Andersen S. og Else Margrethe Beck. Blev Seminarist fra Tønder 1894 og var 1894—96 Lærer i Brodersby ved Eckernførde, 1896—97 i Sande-Bergedorf ved Hamborg, 1897—98 ved den tyske St. Petri Drengeskole i Kbh. 1898—99 gennemgik han et

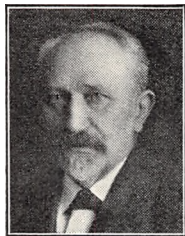
Kursus paa Statens Lærerhøjskole og blev derefter Journalist, var 1899—1904 Medarbejder og ansvarshavende Redaktør af „Heimdal“ i den vanskelige Köller-Periode. 1904 overtog han Redaktionen af „Mødernaalet-Dannevirke“ og bragte paa ny Bladet i fast Leje efter den Wildenrads-Krabbe'ske Tid. S. undgik ikke flere Ophold i tyske Fængsler. Ved Krigens Udbrud sad han fangen nogle Uger i Haderslev, paa Dänholm og i Altona. Han sluttede sig ved Tysklands Sammenbrud til den nordslaviske Opfattelse af Grænsespørgsmaalet, fratraadte 1920 Redaktionen og blev kst. Borgmester og Politimester i Haderslev. S. A. overtog han den vanskelige Post som Amtsskolekonsulent i Tønder og medbragte hertil indgaende Kendskab til danske og tyske Skoleforhold og megen Forhandlingsøve. Som Forfatter er han optraadt med to Fortællinger, „Mens Stormen raser“ (pseudonymt 1902) og „Hjemstavn“ (1904), af hvilke den første behandler vestslesvigsk, den anden østslavigsk Folkeliv. Sammen med Lausten Thomsen udgav han 1923

„Haabets Mænd“. — Gift 1904 Gyde Knudsen.

P. E.

Litt.: Erindringer i Dahl og Linvald: „Sønderjylland“ II 1919; „Kolding Folkebl.“ $\frac{9}{4}$ 1904; „Sønderjyden“ Dec. s. A.; „Søndagsbl.“ $\frac{14}{5}$ 1905; „Danskeren“ $\frac{5}{2}$ 1920; „Hejmdal“ $\frac{9}{8}$ 1923; H. P. Hanssen: „Fra Krigstiden“ I 1924, S. 76; Gram og Refshauge: „Striden om „Dannevirke““ 1923.

Svensen, Søren Christensen (f. $\frac{15}{11}$ 1859), Politiker. F. i Nøddelund mellem Randers og Viborg. Forældre: Gaardejer

Christen Iversen og Dorthe Kathrine Sørensen. Var 1880 paa Viby Højskole, overtog s. A. Fædrengaarden, solgte den 1906 og flyttede til Bjerringbro. Paavirket af Bjørnbaks Retning var han tidlig radikal Venstremand og bl. a. Formand for Riffelbevægelsen i Hovbjerg Herred,

men han blev som saa mange andre skuffet over, at Venstre ikke førte en krassere Handlingens Politik efter Provisoriet. 1887 havde han stillet sig forgæves i Levringkredsen; 1890 valgtes han i Søndervinge mod Søren Kjær som Tilhænger af Forhandlingspolitikken, havde først lidt vanskeligt ved at finde sig til Rette mellem Venstres Grupper, men gik saa helt over til Bojsen og tilhørte det moderate Parti, fra 1902 dets Valgruppe. Han var en af de ivrigste Fortalere for Forliget 1894, men faldt efter det 1895 i sin Kreds, hvorefter han 1898 valgtes i Vinderup, faldt her 1906 og opgav at stille sig igen 1909 for ikke at splitte Venstre, men valgtes 1910 i Rudsvedby og er siden genvalgt som Venstremand. S. var navnlig i sine første Aar udpræget Landborepræsentant og præges stærkt af sit religiøse Livssyn i Tilslutning til Indre Mission. Han har atter og atter taget til Orde for offentlig Moral og Ædruelighed (bl. a. $\frac{2}{2}$ og $\frac{20}{2}$ 1890, $\frac{31}{1}$ 1891, $\frac{1}{2}$ 1894, $\frac{22}{3}$ 1895, $\frac{12}{1}$ 1899, $\frac{27}{10}$ 1910), han har angrebet Administrationens Dyrhed ($\frac{28}{1}$ 1892), Metersystemet ($\frac{1}{2}$ 1891) og Statsstøtte til Teatret ($\frac{29}{1}$ 1893, $\frac{10}{2}$ 1899, $\frac{5}{2}$ 1901, $\frac{17}{1}$ 1919). Klarere end mange andre tog han Konsekvenserne af sit Livssyn ved for Valget 1901 at opfordre til Valg af Ikke-Socialdemokrater. Han var overhovedet en Fjende af Venstres Alliance med disse og undlod bl. a. derfor at søge Optagelse i Venstrereformpartiet, stillede i Udsigt at ville gøre det 1903, men faldt 1906, bl. a. fordi han ikke havde gjort det. Han stillede sig 1899 og siden skeptisk overfor Skolebespisningsloven, var imod tvungent borgerligt Ægteskab og 1901 mod Menighedsraadsloven, stemte dog 1912 og 1922 for Kirkelovene. 1912—15 og 1916—20 var han Medlem af Finansudvalget, har i de senere Aar navnlig beskæftiget sig med Lønnings-

sager, var Ordfører for Lønningsloven 1919 og 1920—24 Formand for Lønningsudvalget. Baade indenfor de gamle moderate og Venstre tilhører han storpolitisk og kulturelt de mest moderate, var 1903 mod Tyendes Valgret, 1904 modsat Neergaard o. fl. for Prygleloven, stemte 1925 mod Margarine-loven; socialt har han ofte vist Forstaaelse for de smaa i Samfundet. — Gift 1881 Mette Kathrine Kristensen, d. 1902.

P. E.

Litt.: Erindringer i „Tiden“ $\frac{9}{7}$ 1915; „Randers Dagbl.“ $\frac{8}{1}$ og $\frac{14}{1}$ 1890; „Holstebro Dagbl.“ $\frac{1}{4}$ 1896, $\frac{26}{3}$ og $\frac{28}{3}$ 1901; „Kristeligt Dagbl.“ $\frac{23}{3}$ s. A.; „Skive Folkebl.“ $\frac{24}{3}$ s. A., $\frac{2}{5}$, $\frac{10}{5}$, $\frac{17}{5}$, $\frac{22}{5}$ 1906; Bransager og Rosenkrantz: „Den disk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Sorø Amtstid.“ $\frac{23}{4}$ 1910, $\frac{20}{1}$ 1915 og $\frac{14}{11}$ 1919; „Tiden“ $\frac{23}{10}$ 1914; J. P. Jensen i „Holbæk Amts hist. Aarb.“ 1924, S. 125.

Svenningens, Cleophas ($\frac{25}{6}$ 1801— $\frac{20}{1}$ 1853), Skolemand. F. paa Bondegaarden Mølholt ved Hals. Forældre: Gaardejer, senere Fuldmægtig Christen S. og Else Melsen.

Kom 3 Aar gammel med sine Forældre til Aalborg, hvor hans Fader blev Kontormand, og fra hvis Katedralskole S. dimitteredes 1819. Baade i Skolen, ved Artium og ved 2. Eksamen 1820 udmærkede han sig i Regning og Matematik, som han ogsaa begyndte at studere efter en kort Tids Virksomhed som Huslærer. Han havde Borchs Kollegium 1824—29, men førte et temmelig uregelmæssigt Liv, som har givet Anledning til talrige Anekdoter om hans brede jyske Humor og hans Brug af sine store Legemskræfter, og som vel medførte, at han ikke drev det til mere end Cand. phil. 1824 blev han Lærer ved Borgerdydskolen paa Christianshavn særlig i Matematik, fra 1832 tillige Inspektør, og i denne Stilling forblev han til sin Død. Han var en dygtig Lærer, navnlig i sit Hovedfag, om end han nok mest underviste de dygtigste og ikke interesserede sig saa meget for „Sjælene“ længere nede i Klassen. Han passede sin Skole eksemplarisk, og hans Bestyrere satte stor Pris paa ham, trods det at han hele sit Liv fortsatte sit Værtshusliv om Aften og Natten. Hans Elever holdt meget af ham, samtidig med at hans ejendommelige Personlighed gjorde et varigt Indtryk paa dem. — Ugift.

C. B.

Litt.: Tauber: „Biogr. Notitser om Disciplene i Aalborg Katedralskole“ 1840; Helms: „Borgerdydskolen paa Christianshavn 1787—1837“ 1887; Bergsøe: „De forbristede Drengene“ 1898, S. 256 f.; „Vor Ungdom“ 1897; „Pers. Tidsskr.“ IV 3 1900; Heering: „Familiebogen“ 1912, S. 54 ff.; Fr. Hammerich: „Et Levnedstøb“ 1882, S. 114 f.; Dolleris: „Carl Bagger“ 1907, S. 62 ff.

Svensson, Adolf Bernhard (f. $\frac{19}{11}$ 1880), Journalist. F. i Løjt kirkeby ved Aabenraa. Forældre: Skræddermester Elias S. og Kje-

stine Marie Rasmussen. Faderen var fra Halland. Var før Konfirmationen Tjenestedreng ved Landbrug, senere Karl paa flere Gaarde, bl. a. hos P. Skau, tilbragte desuden flere Vintre paa Hejls Efterskole, Vallekilde og Testrup Højskole og var 1900 paa Askov. Efter at have været preussisk Soldat i Königsberg blev han 1903 Medarbejder ved „Flensborg Avis“

og sluttede sig nær til Jessen, hvis Elev han blev. 1907 blev han Redaktør af „Dybbøl-Posten“ efter Mold! (s. d.) og bragte det i faa Aar op fra 750 til 1700 Abonnenter. Han fik talrige Bøde- og Fængselsdomme, og ved Krigens Udbrud sad han ca. 6 Uger i tyske Fængsler, deltog derefter i Krigens indtil 1919, kun en kort Tid i Hdlinien, og fra 1919 overtog han sammen med Kylling Redaktionen af det af ham oprettede Dagblad „Danskere“ i Haderslev og blev Eneredaktør 1921, er fra 1923 Redaktør af „Danskere“'s Fortsættelse „Haderslev Stiftstidende“. S., der under Sprogkampen navnlig tog levende Del i den danske Ungdomsbbevægelse, er en Mand med stærkt udprægede Meninger og en djærv og hvas Journalist. Han stod allerede som Redaktør af „Dybbøl-Posten“ ofte i Opposition til H. P. Hanssen og tog under Grænsekampen fast Stade i Flensborg-Gruppen, var indenfor Vælgerforeningen allerede fra 1918 Forkæmper for Mellemlesvignernes Sag, angreb paa Mødet $30/5$ 1919 i Aabenraa H. P. Hanssen og Aage Friis og udtraadte $16/8$ med sine Meningsfæller af Foreningen. Politisk er han konservativ og maa regnes blandt sit Partis mest begavede Førere. — Gift 1905 Katrine Marie Billum. P. E.

Litt.: Erindringer i „Grænsevagten“ Jan. 1920 og „Haderslev Stiftstid.“ $23/7$ 1924 ff.; Ingv. Kie-ler i „Vort Land“ $4/7$ 1909; „Fædrelandet“ $26/3$ og $2/4$ 1910; „Folkelæsning“ $25/9$ 1910; „Dsk. Folkestyre“ $19/6$ s. A.; Helge Knudsen i „Nationaltid.“ $16/11$ 1920; „Berl. Tid.“ $20/11$ s. A.; „Slesvig delt“ 1922; H. P. Hanssen: „Fra Krigstiden“ I 1924, S. 77; „Medlemsbl. for Provinsjournalistforening“ $1/2$ 1925; Breve i „Grænsevagten“ Maj s. A.

Svindt, Ingvard Gerhard Frederik (f. $4/3$ 1878), Læge. F. i Hinnerup ved Aarhus.

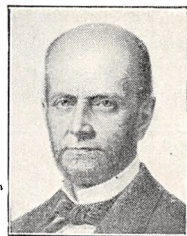
Forældre: Kæretmager Kristian S. og Kirstine Thomsen. Blev Student 1897, Cand. med. 1905, fik en meget omfattende Uddannelse som Kandidat ved adskillige københavnske Hospitaler, var Reservelæge ved Kbh.s Amtssygehus 1911 —14 og et halvt Aar

konstitueret Overlæge sst. 1916 var han næsten et Aar Lægechef for den danske Ambulance i Paris og konstruerede her en provisorisk Protese af Pap for amputerede. Denne viste sig at være særdeles praktisk og fandt udstrakt Anvendelse, saa længe Krigen varede, og den skaffede S. megen og fortjent Anerkendelse fra fransk Side. Decbr. 1916 ansattes han som Overlæge ved Randers Sygehus. — Ugift. F. L.

Litt.: „La presse médicale“ 1916, Nr. 50.

Svitzer, Emil Zeuthen ($9/6$ 1805— $10/4$ 1886), Bjergningsentreprenør. F. i Rerslev ved Roskilde. Forældre: Sognepræst Jørgen Christian S. og Susanne Christine S. Tog 1829 Borgerskab som Tømmerhandler og Grosse- rer i Kbh. og stiftede 1833 selvanden en Bjergningsentreprise — væsentlig foranlediget ved den betydelige Risiko, som i Sejlskibstiden var forbundet med Tømmertransporterne fra de skandinaviske til andre europæiske Havne. S. ledede det samlede Fortagende til 1863, da han optog Stif sønnen H. P. J. Lyngbye (s. d.); Bjergningsentreprisen blev 1872 Aktieselskab. Takket være en dygtig Ledelse, et solidt Materiel og et 1. Klasses Sømands- personel udviklede Entreprisen sig i Aarenes Løb til at have sine Dampere stationerede ikke alene i danske og islandske, men i mange andre europæiske og oversøiske Farvande, hvor Entreprisen med anerkendt Dygtighed løser store og vanskelige Bjergningsopgaver. Dampernes Antal er nu 13. D. i Kbh. — Gift 1) 1833 Ida Sophie Suzette v. Holstein, d. 1842. 2) 1849 Ida Christine Lyngbye f. Monrath, d. 1893. V. G.

Litt.: Slægt i Volf; „Stamt. over A. Coldings Slægt fra Skrave“ 1917; 1. Hustrus Slægt se Bent Holstein; 2. Hustrus 1. Mands Slægt se H. P. J. Lyngbye; „Ill. Tid.“ $25/2$ 1883; „Dsk. Byerhverv. Kbh.“ II 1904, S. 33; Nekrolog i „Nutiden“ 1886.

Svitzer, Erik ($2/7$ 1792— $9/3$ 1866), Læge. Anatom. F. i Rerslev ved Roskilde. Forældre: Sognepræst Jørgen Christian S. og Susanne Christine S. Blev Student 1811 og tog 1817 kirurgisk Eksamen. Hans Anlæg og Interesse for Anatomi skaffede ham en Stilling som privat Prosektor hos Prof. Schumacher, og han tog nu medicinsk Eksamen 1823, blev Lic. med. 1826 (Colotomi), fik 1827 Universitetets Guldmedaille og blev Dr. med. 1828 (Instrumenter til Trepanation). 1824—40 var han Prosektor ved det

medicinske Fakultet, blev 1830 Bataillonskirurg, 1834 Regimentskirurg. S. har skrevet en Mængde Afhandlinger til vore medicinske Tidsskrifter, mest anatomiske og kirurgiske, men iøvrig fra alle Grene af Lægevidenskaben. Flere af dem blev mødt med megen Kritik, og de fik ingen større Betydning, men S. var en afholdt og meget beskæftiget Praktiker. D. i Kbh. — Gift 1) 1821 Ditlevine Lovise Henriette Lund. Ægteskabet opløst, hun d. 1891. 2) 1840 Jenny (Jane) Lorentzen, f. Balt, d. 1850. 3) 1854 Elisa Marie Been, d. 1897. F. L.

Litt.: Selvbiografi i „Solennia Academica“ i Anl. af Formælingsfesten 1828; Nekrolog i „Ugeskr. f. Læger“ 1866.

Syberg, Anna Louise Birgitte (7/1 1870—4/7 1914), Malerinde. F. i Faaborg. Forældre: Dekorationsmaler Peter Syrak Hansen og

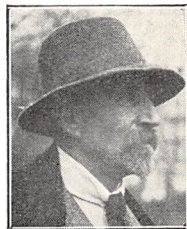

Marie Birgitte Rasmussen. Gik paa Teknisk Skole i Faaborg 1886—88, undervistes i Kbh. Vinteren 1889—90 af Maleren Karl Jensen og Billedhugger L. Brandstrup og var en Tid ansat ved den kgl. Porcelænsfabrik. Udstillede paa Charlottenborg Foraarsudstilling 1898—

1910, 1913, Kunstneres Efteraarsudstilling 1909, 1913, Kvindelige Kunstneres Udstilling 1920; Særudstilling i Kunstforeningen 1915. 1910—13 opholdt hun sig med sin Familie i Italien. Hun tilhører „den fynske Skole“. I hendes Barndomshjem kom de unge Malere, der senere sammenfattedes under denne Betegnelse, og blandt hvilke var hendes Broder Peter Hansen (s. d.), hendes Mand og hendes Svoger Karl Schou (s. d.). Bortset fra nogle faa Figurbilleder har hun udelukkende malet Blomster (særlig Hyacinter og Crysanthemums), sjældnere i Olie, overvejende i Akvarel, der var hendes egentlige Materiale, og ved hvilket hun undertiden anvendte Gennemtegning med Pen og Tusch. I Perioder maatte hun opgive Kunsten til Bedste for sit Hjem, men alligevel bevarede hun sin Færdighed usvækket. Det, der drog hende til Maleriet, var ikke alene hendes Kærlighed til Blomsterne, men fuldt saa meget det rent maleriske Moment — hun var i høj Grad kunstnerisk indstillet over for sin Opgave. Hendes Mand øvede en stor Indflydelse paa hendes hele Kunst, men hendes Farvesans er mere indtrængende, hendes Teknik og Behandling af malerisk Stofvirkning mere marvfuld og mere gedigen end hans, i al Fald i hendes seneste Arbejder. Hun staar som vor fineste Blomster- og Akvarelmaler. Arbejder i Kunstmuseet, Hirschsprungs Samling, Faaborg Museum. D. i Kbh. — Gift 1894 Maleren Fritz Syberg (s. d.). S. S.

Litt.: Nic. Lützhøft i Fortalen til Kat. til Faaborg Museum (1. Udg.), Biografi sst.; „Nationaltid.“ 4/2 1915 (af Th. Faaborg); „Politiken“ 6-7/2 s. A. (af Knud Pontoppidan); E. Goldschmidt i Kat. til Kunstforeningens Udstilling 1915; „Ill. Tid.“ 7/10 1923 (af S. S.); Nekrologer i „Berl. Tid.“ og (af Th. Faaborg) „Nationaltid.“ 4/7 1914 og „Politiken“ (af E. Goldschmidt) 7/7 s. A.

Syberg, Christian Friedrich (Fritz) Wilhelm Heinrich (f. 28/7 1862), Maler. F. i Faaborg. Forældre: Brændevinsbrænder Franz Friedrich Ernst Anton (Freiherr von) S. og Johanne Marie Jakobsen. Kom i Malerlære i Faaborg 1877, gik paa Teknisk Selskabs Skole under H. Grønvold 1882—84, paa Akademi 1 Semester 1884 og i Zahrtmanns Skole 1885—91. Rejser: 1894 Berlin, 1902 Tyskland, 1905

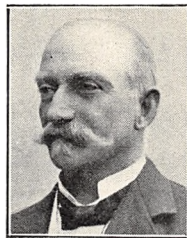
Norditalien, 1908 Holland og Paris, 1910—13 i Italien (især Pisa). Han debuterede paa Charlottenborg Decembruudstilling 1885 og har udstillet paa Charlottenborg Foraarsudstilling 1887—92, den Frie Udstilling som Medlem 1893—1914, Grønningen 1916—17, Udstillingerne af Zahrtmann-Elevcr 1892 (Kleis) og Okt. 1893, Kunstneres Studiefkoles Udstilling 1896, Verdensudstillingen i Paris 1900 (Mention honorable), Raadhusudstillingen 1901, Ung dansk Kunst 1910, Udstillingerne i Kaiser Wilhelm-Museum, Krefeld, 1902, Guildhall, London, 1907, Rom 1911, Kunstgewerbemuseum, Berlin, 1910—11, Amerika 1912—13, Malmö 1914, hos Liljevalch i Stockholm 1919; Særudstillinger bl. a. i Kunstforeningen 1904, 1914, i den Frie Udstilling 1910, 1916, 1922, 1925. S. er en af Hovedmændene inden for den saakaldte „fynske Skole“ og en af Hovedstøtterne inden for det samtidige Maleris almindelige Udvikling, der paa karakteristisk Maade afspejler sig i hans. Med sine første Bondebilleder („Dødsfald“, 1890—92, Kunstmuseet) og Interiører med en lysende Lampe („Ved Sengetid“, 1889; „Læsende Kvinde i en Seng“, 1889—91) sluttede han sig til den samme kraftige Realisme og den samme Dagliglivsskildring som sine jævnaldrende H. Slott-Møller og J. F. Willumsen — der er i hans Billeder et lignende Studium af plastisk Form og især kunstigt Lys og Farve, blot mere fremtrædende, mere søgende og i Tilknytning til Zahrtmanns Palet og Trang til kraftig Plastik. Den frembrydende Nyromantik fremkaldte henimod 90ernes Midte et Omslag, en baade personlig og kunstnerisk rig Udvikling. S. fulgte dens Søgen efter en simpel og umiddelbar Menneskelighed og dens Krav om syntetisk Forenkling, gik snart over til en stram Formgivning, hvor Konturerne Tegning er fremtrædende og af stor Betydning

for Stemningsanslaget, og betonedes Farven, idet han borteliminerede Lyset. Kulminationen betegner Hjemstavnsskildringen „Aftenleg. Svanninge Banker“ (1900), der ligesom rummer Indbegrebet af dansk Sommeraftenspoesi og fynsk Folkesind — en sanddru og paalidelig Karakteristik af fynske Bønder og af et mærkeligt Landskab, der virker som et fortøttet Udtryk for fynsk Formkultur. Tillige kastede han sig over Pennetegning og Vandfarvetegning, udførte Billederne af sin Hustru og sine Børn og formede over dem de 18 Illustrationer til H. C. Andersens „Historien om en Moder“ — maaske de vægtigste Skildringer i dansk Kunst af Kærligheden til Hjemmet, fordi Følelsen i dem stærkere end ellers afhænger af den Værdi, Motivet har for Kunstneren personlig — ikke væsentlig er knyttet til en malerisk Stemmning. Jævnside hermed malede han Landskaber, især ved Efteraar og Vinter. Med dem bidrog han i særlig Grad til det Billede af det fynske Agerland med sine Poppelhegn, som „den fynske Skole“ har præget i Nationens Bevidsthed. Landskabsmaleriet fulgte den Vej, ad hvilken S. omkring 1904 fulgte Tidens Svingning over i en ny Naturalisme, ud til Lys og Luft. Denne betød en Befrielse for stramme formelle Baand, en Frigørelse af maleriske Evner. Nu vendte han sig især mod Foraaret og Sommeren, mod Sollyset og det blæsende Kystklima, mod den fynske Strand og Smaaøerne udenfor. Han fandt i Olie-maleriet det frie Haandelag og en plastisk Formgivning, der naaede sit Højdepunkt i det store Figurbillede „Den første Foraarsdag“ (1910), og i Akvarellen en bred malerisk Behandling, som han drev højt op under Italiensrejsen og Aarene derefter (Studier fra Fugledammen i Zoologisk Have). Denne Udvikling har han senere fortsat i Landskaber, paa ny med Betoning af Farven. Arbejder ejer Kunstmuseet, Hirschsprungs Samling, Museerne i Aarhus, Faaborg, Kolding, Maribo, Odense samt Göteborg og Kristiania. — Gift 1) 1894 Malerinden Anna S. (s. d.), d. 1914. 2) 1915 Rigsdagsstenograf Marie Hansen, tidligere gift Maleren Karl Schou (s. d.). S. S.

Litt.: „Tilskueren“ 1898, S. 415 f. (af Karl Madsen), Juni 1911 S. 556 (af Carl V. Petersen); „Kunst“ I 1899—1900 (af V. Stuckenberg); „The Studio“ Winter Nr. 1900—01 S. 188 ff. (af G. Brachner); „F. S.s Tegninger til H. C. Andersens Eventyr. Historien om en Moder“ 1902; „Zeitschr. f. bildende Kunst“ XXXVIII 1903 S. 306 (af E. Haanover); „Politiken“ 22/4 1895 (af E. Haanover), 9/11 1901 (af N. V. D.), 22/4 1904 (af V. Stuckenberg), 7/11 1907 (af E. Goldschmidt), 28/4 1908 (af Jens Thiiis), 31/1 1922 (af L. Swane), 27/7 1922, 7/2 og 13/2 1925; „Kunstbl.“ 1909—10 S. 38 f. (af Carl V. Petersen), S. 74 ff. (af F. S.), S. 376 ff. (af Karl Madsen), Febr. 1924; „Det nye Kunstbl.“ 1910 S. 32 ff. (af F. S.); „Ord och Bild“ 1914 (af Carl V. Petersen); „Berl. Tid.“ 9/2 1910, 14/2 1914, 17/11 1919 (af Th. Oppermann), 27/1 1922, 4/2 og 27/7 s. A. (af Th. Oppermann), 7/2 1925, 13/2 s. A. (af samme); „Zahrtmann. Mindebog“ udg. af F. Hendriksen 1919; „Nationaltid.“ 17/2 1905,

27/7 1922, 12/2 1925 (af Fbg.); „Ill. Tid.“ 25/2 1923 (af N. V. Dorph), 7/10 1923 (af S. S.); Nicolaus Lützhøft i Kat. til Faaborg Museum 1910, Biografi sst. og i Kat. til Exhibition of Contemporary Scandinavian Art. New York 1912; „Kbh.“ 12/3 1904, 21/3 1923, 27/1 1924 og (af R. M.) 11/2 1925; „Ekstrabl.“ 5/11 1907, 27/7 1922; „Vort Land“ 21/2 1904; „Ill. Tid.“ 13/3 1910; E. Konstantin-Hansen i „Højskolebl.“ 27/6 1924.

Sylov, Nicolai Christian Herholdt (11/8 1849—12/2 1913), Retskyndig. F. i Korsør. Forældre: Byfoged Christian Edward S. og Sabine Dorothea Herholdt. Blev Student

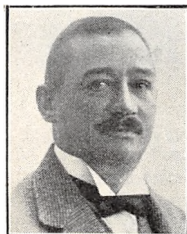
1867, Cand. juris 1873, 1875 Kopist i Kbh.s Kriminal- og Politiret, modtog 1876 Universitetets Guldmedaille for en Afhandling om Bevisteorien i Christian V.s Lov, udgivet i omarbejdet og og videreført Skikkelse 1878 under Titlen „Den materielle Bevisteoris Udviklingshistorie i dansk Ret, ledsaget af en Del hidtil utrykte Højesteretsdomme med de indankede Underinstansers Domme, omfattende Tidrummet fra 1670—73 og 1683—1704“, foretog 1878—79 paa det Hurtligkarlske Stipendium en videnskabelig Udenlandsrejse, offentliggjorde 1880 „Studier paa Civilprocessens Omraade med særligt Hensyn til vor forestaaende Procesreform. I. Række“, blev s. A. Dr. juris med Disputatsen „Dommens materielle Retskraft. Undersøgelse fra Civilprocessens Omraade“, konkurrerede — uden at hjemføre Sejren — sammen med J. F. Ulke Damm, C. Kraft og Jul. Lassen om det ved A. Aagesens Død 1879 ledigblevne juridiske Professorat og udgav i den Anledning Konkurrenceafhandlingen „Handlinger paa fremmed Formueretsomraade efter romersk og dansk Ret“ (1880). Bortset fra enkelte Bladartikler o. l. standsede med sidstnævnte Værk S.s Forfatterskab, der for den retshistoriske Dels Vedkommende har Betydning ved det indsamlede og bearbejdede Stof og iøvrig, navnlig S.s Processkizzer, er præget af en vis Umiddelbarhed og Friskhed. 1884 blev S. Assessor i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1887 Borgmester og Byfoged i Korsør, 1898 Birkedommer i Frederiksberg og Formand for Frederiksberg Kommunalbestyrelse. 1885—96 virkede S. som Kommissionsdommer, specielt i Brandstiftelsessager. Han fik ryddet op i megen Slendrian og nedlagde et stort Arbejde og samvittighedsfuld Omhu baade ved Forundersøgelsen og under Forhørene. Han slog ikke ned paa Maa og Faa og tog ikke Sager op, hvor Mistanken og Sigtelsen kunde være tvivlsom. De stærke Angreb, S. i høj Grad blev udsat for, var sikkert i alt væsentligt ikke byggede paa saglig Grund, men skyldtes andre Aarsager, ikke mindst

Agitationen i den bevægede politiske Tid, i hvilken S.s Hovedgerning som Forhørsdommer faldt. 1911 blev S. Medlem af Landslinget. Han lagde særlig her sine Kræfter ind i Sagen om Havneanlæg paa St. Thomas og Forhandlingerne om Lov af 8/6 1912 om Straf for Brug af urigtig Varebetegnelse m. m. Han var en frejdig og frygtløs Personlighed. Hans aabne og frie Væsen kunde til Tider berøde ham Vanskeligheder; men han var altid villig til at erkende begaaede Fejl og til uden Omsvøb at bære sit Ansvar. D. i Kbh. — Gift 1875 Eleonora Vilhelmine Marie Falck.

F. Z. D.

Litt.: Slægt i Hundrup: „Biogr. Efterrettn. om 20 fra Slagelse lærde Skole dimitterede“ II 1863, S. 138; mødrene Slægt se Lengnick (Moldrup); Selvbibliografi i Univ. Progr. 1880, S. 125 f.; Univ. Aarb. 1875—76, S. 151; Folketingets Forhandl. 1895—96, Sp. 5121—5200 passim, 1896—97, Sp. 2320—42 passim og 1911—12, Sp. 599—602, 606, 841, 1289; „Ekstrabl.“ 17/10—21/10, 24/10 1911; „Ugens Tilskuer“ 3/11 s. A.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 12/2 og 15/2 1913, „Soc.-Dem.“ 13/2 s. A., „Vort Land“ 13/2 og 14/2 s. A., „Sorø Amtstid.“ 12/2 s. A., „Nationaltid.“ 12/2 og (af Vald. Petersen) 13/2 s. A. og „Politiken“ 13/2 s. A. (af C. C. C. og Ch. Kjerulf).

Sylow, Ludvig (f. 9/10 1861). Boldspiller. F. i Korsør. Forældre: Byfoged Niels Peter Christian Martin S. og Sophie Antoinette

Kirstine Nellemann. Indtraadte i Postvæsenet 1878, blev Ekspedient 1886, Kontrolør 1914. Under sin Skolegang paa Sorø Akademi spillede han Langbold og Cricket, og da han 1879 kom til Kbh., blev han Medlem af Kbh.s Boldklub og kastede sig nu ogsaa over Fodboldspillet. 1882

—1906 var han Medlem af Klubbens Bestyrelse, 1900—18 ogsaa af Bestyrelsen for Dansk Boldspil Union, Formand her fra 1911. S.s særlige Spil var Cricket, hvor han i lige Grad udmærkede sig som Kaster og Slaer. Faa kunde som han sende en Bold over Grænsen. Som Administrator har han i den brydsomme Ledelse af D. B. U. ydet et enestaaende Arbejde. Han forstod at behandle Sagerne og Personerne paa den rette, jævne Maade, og han havde en sjælden Evne til at vurdere en given Situation og betegne Tingene ved deres rette Navn. Da han 1918 trak sig tilbage fra Ledelsen af D. B. U., var det under Beklagelse fra alle Sider, at han forlod det Arbejde, han havde røgtet saa godt, og man hædrede ham bl. a. ved at indstifte en Fodboldturnering, der skulde bære hans Navn. S. er Forfatter til Afsnittene Cricket og Fodbold i „Kbh.s Boldklub i 25 Aar“ (1901). — Ugift.

F. K.

Litt.: Slægt se H. S.; mødrene Slægt se J. Nellemann; „B. T.“ 2/6 1917.

Syv, Peder Pedersen (22/2 1631—17/2 1702), Sprogmand, Antikvar. Digter. F. i Kirke-Syv ved Roskilde. Forældre: Fæstebonde Peder Olufsen og Anne Mortensdatter. Blev Student 1653, Hører ved Vor Frue Skole, 1658 Rektor i Næstved, 1664 Præst i Hellested i Stevns, 1683 fik han den enestaaende Titel „Philologus Regius“ med Provsterang. I Næstved udarbejdede han sine „Betenkninger om det Cimbriske Sprog“ (1663),

en broget Bog om de gotniske Sprog, deres Slægtskab indbyrdes og med andre Sprog, deres Ordforraad og Litteratur, Versekunst og Retskrivning m. m. I Forhold til Forfatterens Ungdom røber Bogen en mærkværdig omfattende Belæstning, og den har da ogsaa virket vækkende ud over Danmarks Grænser. De hjemmegjorte Digte, S. oplyser sin Verselære med, er ikke af stor poetisk Værdi, men viser, hvor kendt han er med de nyeste Bevægelser i Tyskland. Paa en Maade betydeligere er hans „Danske Sprogkunst“ (1685), som ikke blot er den første danske Sproglære paa Dansk, men ogsaa ved sin klare Leddeling blev Forbilledet for Høysgaards senere. I et „Tilhæng“ forsvarer han sin Retskrivning med Gerner, og i det hele har hans Ændringer senere vundet Tilslutning. Hans tredje Sprogværk, Ordbogen, kom der kun en Prøve af, vist fordi Moth og Rostgaard havde større Ordbøger under Arbejde. Som litterærhistorisk Kilde har hans „Danske Boglade“, der aldrig blev fuldendt, endnu Betydning. A. S. Vedels „100 Viser“ udgav han 1695 forøgede med 100 til, og denne Folkesangbog blev baade her og i Norge og paa Færøerne en virkelig Folkebog, som maatte oplægges paa ny. Endnu større Betydning har hans „Danske Ordsprog“ (I 1682, II 1688), som lige til den nyeste Tid har været vor omfangsrigeste Samling af den Slags Talemaader og en udtømmelig Kilde for senere Ordsprogssamlinger. I den Kreds af Mænd, der i 17. Aarh. arbejdede for Oplysning om dansk Sprog og ældre Litteratur, var S. Hovedmanden og samarbejdede med næsten alle de andre. D. i Hellested. — Gift 1664 Karen Andersdatter Hoff, d. 1699.

M. K.

Litt.: Fr. Barfod i „Danm. ill. Alm.“ 1856 og „Folke“ 1859; Winkel Horn: „P. S.“ 1878; A. Petersen i „Pers. Tidsskr.“ II 1881; Paludan: „Renæssancebevægelsen i Danm.“ 1887; S. Columbus: „En svensk orde-skøtsel“ ved B. Hesselman 1908; Sv. Dahl i „Dsk. Studier“ 1909; Brev i Suhm: „Nye Saml.“ IV 1795, S. 186 ff. og „Dsk. Saml.“ VI 1870—71; Ligprædiken af Sorterup i „Dsk. Studier“ 1909.

Syversen, Ole (31/10 1801—23/8 1847), Afholdsmænd. F. i Kria. Forældre: Oppasser ved Sindssygeanstalten Syver(t) Rolfsen og

Mari Madsdatter. Blev 1822 Underofficer ved 2. jyske Regiment i Kbh., 1827 Kommandersergent, afgik 1839. Han var samtidig

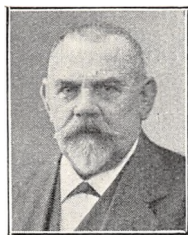
1833—39 Lærer ved Regimentets Undervisningsanstalt og opfandt 1838 et Blækpulver til Ud-slettelse af Skrift, hvorefter Papiret kunde benyttes flere Gange. 1836—37 skal han have været Medejher af Skandinavisk Boghandel. Han

var en overmaade virksom og iderig Mand med filantropiske Interesser; han ernærede sig efter sin Afgang fra Regimentet som Privatlærer og fremsatte 1840 en Plan til en reformeret Forberedelsesskole. 20/12 1841 averterede han i Aviserne om Oprettelse af en Maadeholdsforening, hvortil han havde faaet Ideen gennem Læsning af Robert Bairds Bog; i Forbindelse med Foreningen vilde han sætte Laanekasse, Begravelseskasse og Pensionskasse. Først 3/8 1843 lykkedes det ham at faa Foreningen oprettet, den første i Danmark og paa det europæiske Fastland; han krævede fuld Afholdenhed modsat C. H. Visbys (s. d.) Maadeholdsforening. Han udfoldede de følgende Aar en utrættelig Virksomhed for Sagen, udgav 1845 et Agitationsskrift, begyndte 1846 Udgivelsen af Bladet „Menneskevennen“, aabnede Jan. 1847 en Afholdsrestaurasjon og indviede Juni s. A. den første Afholdsfane i Danmark. Efter hans Død sygnede Bevægelsen hen for først at vaagne paa ny tredive Aar efter. 1914 afsløredes et Mindesmærke for S. i Fælledparken i Kbh. D. i Kbh. — Gift 1829 Johanne Kirstine Lund.

P. E.

Litt.: A. Schmidt: „Mindeskrift om O. S.“ 1904 og „Afholdsbævegelsens Verdenshist.“ III 1913; „Tidsskr. f. Ædrueligheds Fremme“ s. A., S. 46; H. Trier i „Hist. Medd. om Kbh.“ IV 1915; „Lærerne og Samfundet“ I 1913.

Sæbye, Christian (f. 14/3 1856), Maskiningeniør. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Christian S. og Frederikke Mathilde Bruun.

Stod i Klejnsmedlære hos Vægtfabrikant W. I. Berg, Kbh., og blev Svend 1874; tog n. A. polyteknisk Adgangs-eksamen og 1881 polyteknisk Eksamen i Ingeniørfaget. Assisterede 1881 Havneingeniør Hornemann i Aarhus ved Projekteringen af Skt. Clements Bro sst. 1882

blev han ansat i de sjællandske Baners Maskinafdeling som Fuldmægtig; 1884 blev han Maskinmester og 1887 Kontorchef. 1893 udvidedes Maskinafdelingen til at omfatte

samlige Statsbaner. S. har foretaget talrige Rejser til Udlandet for at kontrollere Afleveringen af Materialier til Statsbanerne. Paa disse Rejser har han foruden at varetage sin Embedsvirksomhed med stor Dygtighed fundet Lejlighed til at indsamle store Mængder Mineralier og Stenarter, hvoraf mange er skænket til Mineralogisk Museum, som derved har faaet en værdifuld Forøgelse af sine Samlinger. S. har en udpræget Interesse for sin Stand. I to Overgange, 1881—83 og 1885—88, har han saaledes været Formand for Polyteknisk Forening, ligesom han har været Revisor for Polyteknisk Understøttelsesforening siden 1888. — Gift 1888 Caroline Frederikke Albine Berg.

M. C. H.

Litt.: „Berl. Tid.“ 14/8 1916.

Søderberg, Hakon Charles Edvard (3/3 1869—5/1 1906), Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Malermester August Herman S. og Augusta Scharline Partenia Eleonora Hornhaver. Den fædrene Slægt er af svensk Oprindelse. Voksende op i Pilestræde i et Milieu af de københavnske Sidegaders Smaakaarsfolk og Stympere, fik tidlig Indtryk af Baghusets Luft, af Sygdom og Alkohol, Lurvetted og Smuds.

Han kom i Maleriære, men maatte ofte ligge paa Hospitalet. Her blev han opdaget af en Velgører, Grosserer Emil B. Sachs, der hjalp ham frem til Seminaristeksamen. 1893 blev han Lærer i Ballerum ved Thisted og virkede her i næsten en halv Snæs Aar, indtil nogle Viser af ham, der var indlagt i Emma Gads „Gadens Børn“ (1903) vakte Opmærksomhed for ham, hvad der førte til en Ansættelse under Søværnets Udskrivningsvæsen. Under sit Hospitalsophold var han begyndt at skrive Vers (trykt i Vilh. Møllers „Nutiden“) og at læse, især paavirkedes han af de store russiske Digtere. Han debuterede som Forfatter med „Ægtemandens Dagbog“ (1897), og siden er kommet: „De Umyndige. Billeder fra den store By“ (1899), „Gadens Digte“ 1900; 2. Udg. 1917), „Det daglige Brød. Fortælling fra den mørke By“ (1901), „Oprøret. Et Socialdrama“ (1902), „Den evige Higen“ (1902), „Rønnerne“ (1903), „Hans Rige komme“ (1903), „En klog lille Pige. Nancys Breve“ (1904), „Kærlighedens Frugter“ (1905), „Hypatia. Det nye Samfund i Regnegade“ (1905). — S. har skildret fjerne Tider og Lande, Oldtidens Palæstina, og han har givet Udtryk for sin Grublen over Tilværelsens Sammenhæng og Mening, men sit bedste har han ydet i sine jævne Skildringer i Vers og Prosa af det fattige Kbh. og dets Beboere. som han var

fortrolig med fra sin Barndom og knyttet til ved sin Medfølelse. Han lever i Litteraturen som Forfatter til „Gadens Digte“ med dens typiske Skildringer som „Far Lazarus“, „Den hængte“, „Stakkels Jacob“, „Den gamle“ og „Det gamle Hus“. Dybest nede er ogsaa han, som de andre af Halvfemernes Digtere, trods alt hvad han har døjet, en drømmende Skønhedselsker og Tilbeder af Livet. D. i Kbh. — Gift 1898 Maren Johanne Laurine Holm. O. F.

Litt.: Henning Jensen i „Kbh.“ ^{15/10} og ^{17/9} 1897; L. Levy sst. ^{19/9} s. A.; E. B. i „Politiken“ ^{14/8} 1899; G. Brandes: „Saml. Skr.“ XV 1905 (fra 1904); „Ekstrabl.“ ^{22/1} og ^{23/1} 1908; „Lærerne og Samfundet“ I 1913; Ahlmann: „Det dsk. Parnas“ 1920; Nekrologer i „Politiken“ ^{6/1} 1906 (af P. L.), ^{8/1} s. A. (af Drachmann) og ^{13/1} s. A. samt (af P. Fjeldgaard) i „Bogormen“ s. A.

Sødring, Frederik Hansen (^{31/5} 1809—^{18/4} 1862), Maler. F. i Aalborg. Forældre: Købmand, Skibsreder Peder Hansen S. og Ane Dorteia Jepsen. Flyttede med Forældrene til Kria., kom senere til Kbh. i Malerlære, besøgte fra 1825 Akademiet og lagde sig under J. P. Møllers Ledelse efter Landskabsmaleriet; ligeledes kom J. C. Dahls Kunst til at spille en betydelig Rolle for ham. 1836—37 var han

paa Fønden ad usus publicos' Regning i München, 1842 blev han agreeret, men aldrig Medlem af Akademiet. Han har udført en Række Landskaber efter norske, svenske og tyske Egne, men ogsaa mange danske („Skovparti nær Bregentved“), i Reglen i en upersonlig tysk Stil. Billeder i Kunstmuseets Eje; et fint Billede „Fra Marmorpladsen“ i Aarhus Museum. S. og hans Hustru efterlod deres Formue til Akademiet til Understøttelse for ældre Landskabsmalere og til Opmuntringspræmie for yngre. D. paa Lille Mariendal ved Hellerup. — Gift 1842 Henriette Marie de Bang, d. 1855. O. A.

Litt.: Hustrus Slægt se B. Bang; Aubert: „J. C. Dahl“ 1893—04, S. 275; Hiort-Lorenzen og Rosendahl: „Repertorium over Legater“ VI 1904.

Sødring, Julie Weber (^{19/7} 1823—^{27/4} 1894), Skuespillerinde. F. i Kbh. Forældre: Skuespiller C. N. Rosenkilde (s. d.) og Hustru. Viste tidlig musikalsk Begavelse, men det berøede nærmest paa en Tilfældighed, at Faderen opdagede, at hun ogsaa havde dramatiske Anlæg. Han var meget ængstelig ved, at Datteren skulde optræde. Om-sider ^{5/11} 1843 fandt hendes Førsteoptræden Sted som Jacintha i „Den

sorte Domino“, og i denne Rolle som gammel Kone fik hun straks Lejlighed til at vise sin Spillemaades faste Form. Hendes to følgende Debutroller, Madam Buurmann i „De uadskillige“ og Madam Rust i „Sparekassen“ forøgede hendes Ry, hun blev knyttet til Teatret, ansattes allerede 1847 som kgl. Skuespillerinde og blev hurtig en af Publikums Yndlinge. Hun var en iagttagende Skuespillerinde, havde Blik for Menneskers Ejendommeligheder og Særheder og besad i sin livfulde Mimik og sin Stemmes vekslende Tonefald Egenskaber, der kom hendes Kunst til Gode. Hun blev ikke en Maskefremstiller, men en levende Menneskeskildrer, enten hun var Geske Klokkers i „Barselstuen“, Madam Stabel i „Audiensen“ eller Trine i „I den anden Verden“. Mange andre Roller gav hun Livets Farve — især den københavnske Mellemskandalskone: Madam Smidt i „Genboerne“ og Madam Conradsen i „De fattiges Dyrehave“, men hun kunde ogsaa bevæge sig op i et høiere Samfundslag — til Fru Winge i „Besøget i København“ og endelig som Madame Georges i „Kamp og Sejr“ forsvare Moderkærligheden med en Varme og Resoluthed, der baade adlede Rollen og udvidede hendes kunstneriske Register. Af hendes Roller maa ogsaa den holbereske Magdelone nævnes, frem for alt hende i „Den Stundesløse“. Selv den, der kun har set Fru S. i hendes sidste Teateraar, da hun kæmpede med det store nye Teater-rums uheldige Akustik, bevarer et uudsletteligt Indtryk af hendes Kunst, der ejede den ægte store Humor og formaede at skildre Mennesker ved smaa præcist givne Virkelighedstræk. Kun faa Gange optraadte hun, der tidlig følte Alderens Tryk, paa det nye Kgl. Teater — hun stod sidste Gang paa Scenen ^{26/5} 1875 som Geske Klokkers. Hendes Afsked bevilgedes ^{3/1} 1876. I det rolige Liv, der fulgte efter Teaterarene, formede hun sine Erindringer, som nedskrevne af hendes yngste Søn udkom i to Bind efter hendes Død. Hun staar for Mindet som en af den danske Skueplads' ypperste Kunstnerinde, en elskværdig Personlighed, hvis Fremstillinger sugede frodig Kraft af Virkelighedsiaagttagelse. D. i Kbh. — Gift 1849 Cand. polyt., Fabrikant Christopher Hansen S. d. 1881. C. Bs.

Litt.: Slægt se Adolf Rosenkilde: Ægtefælles Slægt i „Stamt. over Familien Frisch“ 1872; ovenn. Erindringer; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ IV—VII 1862—76 og i „Ill. Tid.“ ^{19/11} 1867; Cabiro: „Udv. Feuilletoner“ 1870; E. Brandes: „Dsk. Skuespilkunst“ 1880 og i „Politiken“ ^{5/11} 1893; „Juleroser“ 1881; „Nutiden“ 1887; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; J. Luise Heiberg: „Et Liv“ 1891—92; „Berl. Tid.“ ^{9/8}, ^{26/11}, ^{27/11}, ^{29/11}, ^{30/11} og ^{3/12} 1895; „Dagbl.“ ^{25/11} s. A.; H. Rosendal i „Højskolebl.“ 1896; Ant. Andersen: „Dsk. Forfatterinder i 19. Aarh.“ s. A.; Ch. Bournonville: „Erindringer“ 1903; N. Bøgh: „J. S.“ 1910; Reumert: „Louise Phister“ 1914; Munch og Friis: „J. L. Heiberg og A. F. Krieger“ 1914—15; Steenstrup: „Den dsk. Kvinde“ II 1917; R. Nelfendam:

„Det kgl. Teaters Hist.“ I—II 1921—22 og I „Politiken“ 18/7 1923; „Tilskueren“ Sept. 1922; II. Nyblom: „Livsminder fra Danmark“ 1923; P. Jernsdorff: „Nogle Minder“ 1919; „Politiken“ 4/4 1923; V. Bruun i „Verden og vi“ s. A.; Breve i „Breve til og fra Hertz“ 1895 og M. F. Sødring: „En Pariserfærd“ 1916; Nekrologer i „Ill. Tid.“ 27/5 1894 (af N. Bøgh), „Dannebrog“ 29/4 s. A. (bl. a. af Rob. Henriques), „Politiken“ s. D. (bl. a. af E. Brandes) og „Dagbl.“ s. D.

Søberg, Axel (f. 22/11 1872), Maler. F. i Viborg. Forældre: Farver, Fabrikant Jens Christian S. og Martha Severine Schouborg.

Blev Malersvend efter 4 Aars Læretid og dimitteredes af S. og G. Vermehren til Kunstakademiet, som han besøgte Febr. 1898—Maj 1900 (under L. Tuxen), kom senere under personlig Paavirkning af P. A. Schou, under hvis Vejledning han malede et Par Aar. Han har ud-

stillet paa de fra Charlottenborg Afvistes Udstilling 1905, Kunstnernes Efteraarsudstilling 1912—14, Charlottenborg Foraarsudstilling hvert Aar siden 1912 og den baltiske Udstilling i Malmø 1914. Akademiet tildelte ham Aarsmedaillen 1. Gang 1916 for „Ved Arbejdet“, 2. Gang 1918 for „Frokosten indtages“, hvorved han blev Medlem af dets Plenarforsamling. Sine første Aar som Maler tilbragte han i trange Kaar i Høsterkøb. Sin fattige Stue, en Opstilling med gamle Øllasker og en rusten Lampe, en Krog med Udsigt gennem et forfaldent Vindue („Vinduesmotiver“), simpelt Køkkentøj paa et høvlet Fyrretræsbord, ofte i grelt, kunstigt Lys, gengav han med en knugende, tung Realisme, der først langt senere blev forstaaet og værdsat. Han har altid elsket Ensomheden og har i de senere Aar levet i Smaaland, hvis Birketræsskove, gamle Vandmøller og fattige rødmaalede Huse han har gengivet paa en mærkelig indfølt og inderlig Vis. Selvportrætter med lidelsesfulde, haarde og forbeholdne Træk har han ofte malet. Er en ejendommelig koloristisk Begavelse, der arbejder med dystre, rustne og ulmende Farver og synes at søge bag om Tingenes ydre Skal. — Ugift. I. M. O.

Litt.: „Tilskueren“ 1916, S. 419 (af Carl V. Petersen); „Jyllandsposten“ 19/2 1921 (af Th. Faaborg); „Kbh.“ 5/2 s. A. (af Rikard Magnussen); „Berl. Tid.“ 26/1 s. A. og 16/10 1924; „Politiken“ 31/1 1921.

Søberg, Harry (f. 13/6 1880), Forfatter. F. i Ringkøbing. Forældre: Buntmager Niels Nielsen S. og Christiane Margrethe Pultz. Fædreneslægten stammer fra Fjaltring ved Lemvig, Mødreneslægten er tysk Adel. Kom efter Konfirmationen fjorten Maanedes til Søs som Skibsdreng, var derefter i fire Aar til 1899 i Bogbinderlære i Aarhus. Her kom han under socialistisk Paavirkning, talte ved offentlige Møder under Lockouten 1899,

og i „Demokraten“ fik han sine første Artikler trykt under Mærket „En Læredreng“.

Hans Propaganda umuliggjorde det for ham at faa Arbejde i Aarhus, og han tog derfor til Kbh., hvor han arbejdede et Aar som Bogbindersvend. Han begyndte at læse til Artium, men faldt til 4. Klasses Hovedeksamen og opgav Læsningen, da han samtidig var begyndt at skrive. Han maatte kæmpe haardt for Livets Ophold, skrev Føljetonromancer til Blade og Kolportageforlag, men arbejdede samtidig ihærdigt med sit alvorligere Forfatterskab. Med sin første Fortællingsamling slog han igennem, og nu gik det rask fremad. Hans Læsekreds er stadig vokset, og flere af Bøgerne er oversatte til Tysk, Svensk og Islandsk. Fuldt offentlig Anerkendelse fik han ogsaa nu. 1908 fik han Carl Møllers Forfatterlegat, 1921 det Drachmann'ske og 1922 det Ancker'ske Legat. S. har i Danmark mest opholdt sig i Gl. Skagen, men har ellers i Reglen ligget paa Farten. Han har foretaget lange Fodture i Jylland, Norge, Sverige og Alperne, 1903 var han første Gang i Tyskland, og 1922 foretog han en Rejse paa Middelhavet til Ægypten, Grækenland, Italien. Bortset fra Debutbogen, det lille Drama „Syg Slægt“ (1904), bestaar hans Produktion af Fortællinger og Romaner: „Øde Egne“ (1906), „Folket ved Havet“ (1908) med Skildring af Kampen mellem gammeldags, „rodfæstet“ Livssyn og det indremissionsk-højspændte, „Af Jordens Slægt“ (1910), „Af Nyskovens Saga“ (1912), om en Egn og dens Befolkings Omformning gennem Hedens Forvandling til Skov, „Hjemlig Jord“ (1914), „Birgittes Kærlighed og andre Historier“ (1915) og den stort anlagte Trilogi „De Levendes Land“ („Foran Livets Port“ (1916), „Lysat“ (1918) og „De Levendes Land“ (1920)), der betegner hans Hovedværk, mod hvilket den tidligere Produktion stræber op, idet den optager Figurer, Milieu og Motiver fra hele denne. Senere er kommet nogle Fortællinger „Savn“ (1921) og en Arbejderroman „Under Kampen“ (1922), en Bearbejdelse af en af de første Føljetonromancer, og endelig en lille eventyragtigt Fortælling „Meta“ (1923). — S. tilhører det yngre Slægtled af Hjemstavnsgdigere og folkelige Forfattere, der er fulgt efter Gennembrudsmændene fra omkring Aarhundredskiftet. Hans særlige Omraade er den jyske Vestkyst, Havet og de øde Klit- og Hedeegne med deres sparsomme Befolkning, hvis daglige Liv og Tro er præget af den stadige Kamp med de stærke og ubarmhertige Naturmagter. S. er en fin Naturiagttagere, især af Luften og Lysat over et Landskab. Som

Menneskeskildrer er det de store Grundfølelser, han vil naa ned til, de Lag i Karakteren, der farves af Livsfølelsen og dunkle Tankeimpulser, der har Rod i gammel Overtro og Naturdyrkelse. I hans Skildring er der dog mere „Romantisk“ end egentlig Primitivitet. Han har maaske lært af primitive Forfattere som Jakob Knudsen og Johs. V. Jensen, men i Skildringen af det naturbundne Sjæleliv er han mere umiddelbart beslægtet med en Overgangsforfatter som Thomas Lange („Aaen og Havel“). S. kæmper ikke i sin Digtning for nogen politisk eller social Sag, men den bæres af et Livssyn. „De Levendes Land“ rummer som Livsbillede en Forfyndelse. Gennem Hovedfiguren, „den gale Præst“, prædiker han sin Lykkelære: Kærlighedens og Godhedens Evangelium. S. viser en ihærdig Stræben efter at gribe større og dybere menneskelige Ideer, og i den Forstand betegner Trilogien Højdepunktet. Men Virkningen svækkes af Stilens overhaandtagende Højstemthed, der truer med at opløse Karaktertegningen i lyrisk Veltalenhed og dramatisk Effekt, saaledes „den gale Præst“, der er ment som en monumental Figur. I Forkærligheden for det dystert-voldsomme og det sværmerisk-følsomme, der udarter i det til Koketteri grænsende Misbrug, der drives med Ord som „Lykke“, „skøn“, „god“, har S. ramt Streng, som har fundet Genklang hos et Publikum, der har set Verdenskrigen trække forbi som et Uvejr og oplevet Efterkrigstidens Depression med dens Længsel efter den tabte Idyl. Kunstnerisk naar han højest i flere af de mindre Fortællinger med deres enkelt og varmt følte Hverdagsskildringer eller i en større Fortælling som „Af Nyskovens Saga“, hvor Sproget rent og tæt slutter sig om Virkelighedsskildringen, samtidig med at det for Stemningen og Tanken aabner sig mod fjernere Perspektiver. — Gift 1) 1909 Inger Ipsen. Ægteskabet opløst 1912. 2) 1913 Helene Storm.

Litt.: Om Slægt ved Hauch-Fausbøll i „Politiken“ 5/11 1922; Erindringer i „Bogvennen“ 1912 og 1916, „Politiken“ 24/8 s. A. og 9/8 1923; „Berl. Tid.“ 10/7 1921 (af Jul. Clausen), 27/12 s. A. og 23/11 1922; R. G. i „Politiken“ 25/1 og 29/11 s. A.; „Nye Intelligensblade“ Okt. s. A.; Henr. Pontoppidan i „Berl. Tid.“ 14/1 1923; „Borups Højskole“ Novb. s. A.; C. H. i „B. T.“ 14/4 1924; Oscar Hedberg i „Arbetaren“ 7/5 s. A.; Thomas Olesen Løkken i „Fyns Venstrebl.“ 29/1 1919; K. K. Nicolaisen i „Til. Tid.“ 20/11 1921 og „Aalb. Venstreblad“ 20/1 1922; Vald. Rørdam i „Kbh.“ 26/10 1921; P. Levin i „Tilskueren“ 1921 I.

Søkilde, se Rasmussen Søkilde.

Sølling, Anton Jacob (1/8 1847—13/3 1925), Fiskerikyndig. F. i Rudsøbing. Forældre: Distriktslæge Gustav Emil S. og Henriette Katrine Plum. Tog sin Sømandsuddannelse i Sejlskibsfarten og blev i en ung Alder Skibsfører paa Kinakysten og Vestindien, sejlede derefter i nogle Aar med Thingvallaselskabets Amerikadampere og

gik 1885 over i Havfiskerivirksomheden, først med tyske og engelske Fiskedampere, senere som Fører af sin egen lille Damptrawler „Dania“, hvormed han pløjede Nordøen i 5 Aar, indtil han endte som Fører af den større Fiskeridamper „Cimbria“. 1895 forlod han Søen og gik til England som Danmarks Fiskeriagent og Konsulent; virkede i denne Stilling til sit Lands og sine Landsmænds Gavn til 1922, da han, hyldet ved en Afskedsfest af de Danske i London, forlod England og flyttede tilbage til Danmark. Han var under sit Ophold i England i nogle Aar Formand for nogle af de daværende danske Virksomheder bl. a. for Foreningen „Danmark“ i London og for den danske Kirkevirksomhed i Hull. Han opfandt et til Indpakning af fersk Fisk, som forsendes i Is, særlig velegnet Fiskepapir. D. i Kbh. — Gift 1898 Erasmie Noline Gunhild Michelsen, d. 1920. V. G.

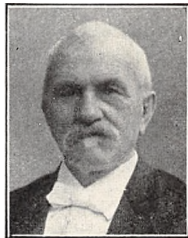
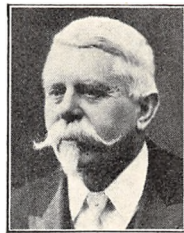
Litt.: Slægt hos Lengnick; mødrene Slægt se Frederik Plum; „Fiskeribl.“ 15/9 1910; „Ferskvandsfiskeribl.“ 1917 og 1922; „Berl. Tid.“ 8/6 1922; Nekrolog sst. 14/9 1925.

Sølling, Ivar Norden (25/4 1841—12/2 1925), Søofficer, Overlods. F. i Kbh. Forældre: Toldkontrolør Erik Norden S. og Mathilde Erasmie Henriette Frederikke Ammitzbøll, Søen søn af P. N. S. (s. d.). Blev Løjtnant 1862, Premierløjtnant 1868, Kaptajn 1880, fik Afsked som kar. Kommandør og Overlods i det vestlige (jysk-fynske) Distrikt 1889, afgik 1912. Deltog i Krigen 1864 ombord i Linieskibet

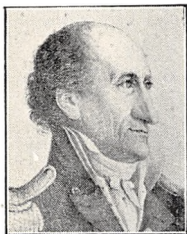
„Skjold“, var Fyr- og Vagerinspektør og førte Vagerdamperen „Løvenørn“ 1881—85 og 1887 og var Chef for Skonnerten „Fylla“ paa Island 1888. Han var Præsident for Dansk Fiskeriforening 1902—13, Medlem af Bombebøssens Direktion fra 1878 og Formand fra 1905, Formand for Komitèen til Ordning af den skandinaviske Fiskeriudstilling og det 4. internationale Fiskerimøde i Kbh. 1912. D. i Kbh. — Gift 1880 Sofie Margrethe Deuntzer, d. 1925. V. G.

Litt.: Slægt se A. S.; mødrene Slægt i „Medd. om Familien Ammitzbøll og Descendenter“ 1902; Bedstemoders Slægt hos Lengnick (Bruun); „Tidsskr. f. Søv.“ 1900, S. 212 ff.; „Berl. Tid.“ 24/4 1921; Nekrologer sst. 17/2 1925 og „Tidsskr. f. Søvæsen“ s. A.

Sølling, Peter Norden (1/9 1758—27/2 1827), Søofficer. F. i Kristianssand, Norge. Forældre: Kaptajnløjtnant Peder Norden S. og Ane Cathrine Hortulan. Blev Sekondløjtnant

1776, Premierløjtnant 1783, Kaptajnløjtnant 1789, Kaptajn 1796, Kommandørkaptajn 1804, Kommandør

1812, Vaterskout (Mønstingsbestyrer) i Kbh. fra 1817 til sin Død. Hans Liv og Virksomhed faldt kun for en ringe Del indenfor Marinen, idet han i sin Ungdom færdedes som Koffardikaptajn, navnlig med Asiatisk Kompagnis Skibe og derefter i en Aarrække kastede al sin Interesse paa de norske Loders Kaar. Disse dygtige og uundværlige Søfolk var nemlig dengang forsynede med saa slet Fartøjsmateriel, at deres Livsgerning var forbunden med stor Livsfare. S. satte sin Energi ind paa at skaffe dem nye sødygtige Fartøjer, og efter Rejser og Studier i Udland og Kamp mod gamle Fordomme i Inland lykkedes det ham at faa sin Model indført ikke alene i Norge men i flere andre Lande. Efter hans Død satte taknemmelige Loder ham et Minde ved Farsund. Efter i kort Tid at have virket som Indrulleringschef og Overlods i Frederikshald førte han fra 1808 til Fredslutningen Kommandoen over Sydøstnorges Kystforsvar. Under sin sidste Virksomhed — som Vaterskout — fandt hans varmtfølelse Hjerter atter et smukt Virkefelt. Han stiftede 1819 Bombebøssen for gamle Søfolk, og hans Navn er uløselig knyttet til denne velgørende Stiftelse, som nu har til Huse i Overgaden oven Vandet og paa sin Façade bærer S.s Portrætmedaillon. Bidragene indsamlede han i en stor Bombe — derfra Navnet. S. var kendt for sit Lune og sit djærve Væsen. D. i Kbh. — Gift 1792 Amalie Abigaël Eskildsen, d. 1817.

V. G.

Litt.: Slægt se A. S.; mødrene Slægt hos Lengnick (Bruun); Cabiro: „Udv. Feuilletoner“ 1870; „Søndags-Posten“ 1872, Nr. 455; „Folkebl.“ (Kria.) 1880; J. Davidsen: „Fra vore Fædres Tid“ 1884, S. 212—23; Ignotus i „Nutiden“ 1882; „Meddelelser fra Krigsarkiverne“ 1883 ff.; Thora Hansen: „En Nations Velgjører“ 1900; „Dsk. Fiskeritid.“ 1919; Nekrolog i „Fædrelandsk Nekrolog“ 1827.

Sølver, A. D., se Liebe, A. D.

Søndergaard, Christen Jensen Christensen (f. 17/1 1860), Journalist. F. i Sondrup ved Odde. Forældre: Gaardejer, Sognefoged Jens Christensen (S.) og Ane Marie Sørensdatter. Var paa Gedved Seminarium 1877—80, tog Eksamen 1880, var Hjælpe lærer hos Folketingsmand Højmark (s. d.) i Stautrup ved Aarhus 1880—83, Lærer

paa Gedved Seminarium 1883—88. 1888 overgik han til Journalistikken som Redaktionssekretær hos E. Bojsen (s. d.) ved „Horsens Folkeblad“ og var der, til han 1892 af Thomas Nielsen (s. d.) kaldtes til Redaktør af „Vejle Amts Folkeblad“, hvad han siden har været. Han traadte til i en vanskelig Periode, men bragte inden længe Ro og Sikkerhed i Bladets Udvikling; fra 1895, da det overgik til A/S, er han Medlem af dets Bestyrelse. S. er fra Ungdommen paavirket bl. a. af Bjørnbak, P. Bojsen, Otto Møller og E. Bojsen; fra 1892 blev Thomas Nielsen hans nærmeste politiske Forbillede, og det er hans, den gamle moderate, Politik, han siden med usædvanlig Selvstændighed og journalistisk Fynd har ført videre. Han har ikke paataget sig Tillidshverv, men ofret sig helt for Bladet, der er et af Landets mest personlig prægede; han skriver selv en betydelig Del af det og behersker adskillige Udtryksformer. Han er en fortræffelig politisk Kronikør og Biograf (jvf. bl. a. hans Artikler om Bjørnbak og E. Bojsen i „Jysk Maanedsskrift“ 1911), og hans smaa Dagstekster under Mærket „Vejlenser“ rummer adskillig jævn og praktisk Psykologi og Pædagogik. Sammen med K. Hansen (s. d.), H. Jensen (s. d.) og P. H. Nygaard (s. d.) tilhørte han i Aarene omkring Aarhundredskiftet en privat „Firkant“ af moderate Redaktører, der søgte at bane Vej for en Sammenslutning af Venstrereformpartiet og de moderate, og hans Blad staar nu blandt de første af Venstres Organer og er som i Thomas Niensens Tid en rig Kilde til Tidens politiske Historie. — Gift 1893 Dagmar Emilie Theodora Petersen.

P. E.

Litt.: „De 1000 Hjem“ 14/4 1912; „Horsens Folkebl.“ 3/5 1913, Jubilæums-Nr. 1916 og 10/1 1920; „Østsjæll. Folkebl.“ 4/5 1913; „Vordingborg Dagblad“ 4/5 s. A.; „Vejle Amts Folkebl.“ Jubilæums-Nr. 1915; „Sore Amtstid.“ 17/1 1920 og 10/1 1925; „Aarhus Amtstid.“ 17/1 1920; „Fyns Tid.“ 1/9 1922; „Vejle Soc.-Dem.“ 17/1 1925; „Holbæk Amtstid.“ 17/1 s. A.

Søndergaard, Kristian (f. 22/2 1870), Landmand. F. i Lynderup. Thy. Forældre: Husmand Peder Kristensen S. og Ane Marie Nielsen. Fik kun ringe Skolegang og maatte tidlig ud at tjene. Han fattede Interesse for Kvæghold og rejste derfor til de kendte Gaarde Rosvang og Ourupgaard for at blive grundig oplært i Kvægets Røgt og Pleje. Allerede som 19aarig blev han Mejeribestyrer paa Sanderumgaard; her blev han klar over, at han trængte til teoretisk Uddannelse, hvorfor han tog et Kursus paa Landboskolen i Lyngby og senere blev Landbrugskandidat

1894. Han var derefter 1894—97 Assistent ved Forsøgslaboratoriets Fodringsforsøg, hvorpaa han læste til udvidet Eksamen i Husdyrbrug, hvilken han tog i Efteraaret 1898. 1898—99 var han beskæftiget med forskellige Forsøg, og 1899—1900 rejste han rundt paa Fyn og holdt Foredrag om Husdyrbrug. 1900 oprettede han Skaarup Landbrugsskole, som han solgte 1907 for at overtage Stillingen som Forstander for Fyns Stifts Husmandsskole. 1911 købte han Ejbygaard ved Odense, som han stadig ejer. — S. har gjort et stort og dygtigt Arbejde særlig paa Husdyrbrugets Omraade. Han har skrevet flere Bøger, som er oversat til fremmede Sprog, saaledes: „Den nye Malkemetode“ (1901) og „Kvægavlsbevægelsen“ (1902). Senere udkom „Planteavlens Ledelse“ (1907). S. har desuden skrevet en Mængde Artikler i Fagbladene. Der har tit staaet Gny om hans Navn, da han uden Skaansel har angrebet offentlige Personers Virksomhed. Han er en meget benyttet Foredragsholder, der har holdt ca. 1200 Foredrag i alle Landets Egne. — Gift 1904 Camilla Jensen.

A. C.

Litt.: „Aftenposten“ 21/11 1908.

Sørensen, Aage (^{23/6} 1872—^{28/4} 1913), Socialforsikringsmand. F. i Kbh. Forældre: Skibsbygmester Jens Christian S. og Anna S. Blev Student 1891, tog 1898 statsvidenskabelig Eksamen og blev s. A. Sekretær — 1906 Kontorchef — i Arbejderforsikringsraadet. Her havde den unge Socialøkonom en saa fremragende Lærer i Administrationen som H. N. Hansen, Raadets Formand; selv medbragte

han en dyb Interesse for sociale Forhold og en udpræget Retfærdighedssans. Sin Indsigt i den sociale Lovgivning paa Forsørgelses- og Forsikringsomraadet udvidede han med stor Flid saavel hvad dansk som hvad fremmed Lovgivning angaar, og gjorde denne Viden frugtbringende i Afhandlinger, navnlig i „Nationaløkonomisk Tidsskrift“ og i Kommissionsbetænkninger. Hans klare Fremstilling bærer Vidne om et indgaaende Kendskab til de økonomiske, sociale og politiske Forhold, der ligger bag de særlige Foranstaltninger, han behandler, og om hans almenmenneskelige Kultur. Hans tidlige Død betød et stort Tab for dansk Socialøkonomi. D. i Lyngby. — Gift 1907. Ægteskabet opløst s. A.

E. C.

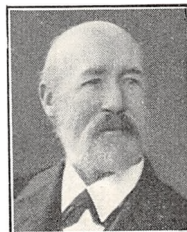
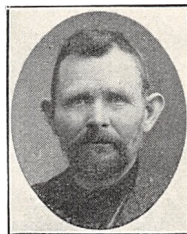
Litt.: „Studerterne fra 1891“ 1916; Nekrologer 1 „Berl. Tid.“ 29/4 1913 (af H. Westergaard), „Nationaltid.“ 30/4 s. A. (af L. V. Birck), „Politikken“ 29/4 s. A., „Social Forsørg“ s. A., „Nationaløk. Tidsskr.“ s. A. (af Sv. Trier), „Assurandøren“ 1/5 s. A. og „Dsk. Forsikrings-Aarbog“ 1913.

Sørensen, Johan Anton (f. ^{9/11} 1859), Landmand. F. i Suldrup ved Støvring. Forældre: Husmand Søren Nielsen og Ane Marie Kristensen. Oplærtes fra Barnsben ved Landbruget og kom 7 Aar gammel ud at tjene. Ved Flid og Sparsommelighed lagde han saa meget til Side, at han kunde komme paa Lundby og derefter paa Mellerup Højskole. — Senere har han, saa ofte Lejlighed gaves, besøgt mange Kursus og foretaget Rejser i Ind- og Udland for at se og lære; samtidig har han ved flittig Læsning suppleret sin praktiske Viden. S. har gjort et stort Arbejde ved som Vandrelærer at besøge forskellige Gaarde i Himmerland for at lære Folk Røddyrkning og Plantning. 1888 købte han et Hus med 8 Tdr. Land i Haubro; Arealet er senere øget ved Køb, saaledes at Ejendommen, Vadgaarden, nu omfatter 60 Tdr. Land. Paa denne Ejendom har S. drevet et yderst intensivt Landbrug og frembragt Afgrøder, der har staaet langt over det almindelige. Dette har medført, at hans Navn er blevet bekendt i vide Kredse, og langvejs fra kommer Folk for at bese Driften og tage Lære af S.s Arbejde. Skønt Bedriften har lagt stærkt Beslag paa hans Tid, har han dog kunnet varetage adskillige offentlige Tillidshverv i Landboforeningernes, Husmandsforeningernes og Planteavlforeningernes Tjeneste. — Gift 1889 Ane Marie Nielsen.

A. C.

Litt.: „Aftenposten“ 23/2 1915.

Sørensen, Axel (^{17/1} 1851—^{20/7} 1920), Skolemand, Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Krigsassessor Peter Evald Beyer S. og Mathilde Augusta Wahl. Blev Student 1869, Cand. theol. 1875, Adjunkt ved Metropolitanaskolen 1885, Overlærer 1903. 1890—97 var han Eksaminator i Dansk ved Skolelærereksamen; i Dansk lærerforeningens Bestyrelse sad han siden dens Stiftelse. I Studenterforeningen og Studentersangforeningen var han virksom og skrev bl. a. en Mængde Lejlighedssange, ligesom han skrev „Studentersangforeningen 1839—89“ og „Studenterkomedien“ (1903), efterfulgt af et Udvalg af „Studenterkomedier“ (1904). Hans Oversættelse, eller rettere Fordanskning, af de fleste nytestamentlige Skrifter („Den nye Pagts historiske Bøger“ 1881, „Brevene“ 1895) har, trods en Del Uvillie fra nogle Sider, vundet Indgang i vide

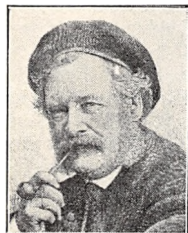

Kredse ved sit let tilgængelige, efter mange Mening for „naturlige“ Sprog. „Dansk Rimordbog“ (1900) danner Overgangen fra hans digteriske Virksomhed til det rent sproglige Forfatterskab, som drejede sig om Sprogriktighed. „Danske biord“ („Vor Ungdom“ 1887, optrykt 1891), „Fortids tillægs-måde“ („Vor Ungdom“ 1898), senere i helt omarbejdet Form: „En Ariadnetråd“ (1902) og „Udsagnsordenes flertalsformer“ („Dania“ VII) er alle ordnede Eksempelsamlinger fra danske Forfattere til Oplysning om god Sprogbrug. For sig selv maa nævnes hans kønne Levnedstegning af hans Kammerat Thor Lange (1915). D. i Kbh. — Gift 1880 Julie Adelaide Elisabeth Petersen.

M. K.

Litt.: Mødrene Slægt i „Den Wahlske Slægt“ 1908; Erindringer i „Studenterbogen“ 1896 og Dalberg og Plum: „Metropolitanskolen“ 1916; „Frit Vidnesbyrd“ 18/7 1895; Otto Jespersen i „Politiken“ 10/11 1902; Bokkenheuser: „Studerer vi kaldes“ 1920; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 27/7 1920, „Nationaltid.“ (af C. A. C.) 27/7 s. A.; „Kbh.“ 28/7 s. A. og (af A. Diemer) i „Metropolitansamfundets Aarsskr.“ 1921.

Sørensen, Carl Frederik (8/2 1818—24/1 1879), Marinemaler. F. i Besser, Samsø. Forældre: Købmand, Skipper Rasmus S. og Else Margrethe Evens. Kom i Malerlære i Kbh., blev Svend, besøgte Akademiet, fik Præmie som Dekorationsmaler, arbejdede paa Thorvaldsens Museum, udstillede 1843 et Vinterstykke, blev derefter Marinemaler og var 1846 i Middelhavet med en dansk Orlogsfregat og

vandt 1847 Neuhausens Præmie, var 1853—54 med Akademiets Støtte paa Rejse i Vesteuropa; blev derefter agreeret, 1856 Medlem af Akademiet, var 1864 paa Anckers Legat i Italien og deltog i Christian IX.s Besøg paa Island 1874. S. var en rigtig Sømandsmaler, frisk, afrundet og naturlig i sin Anordning, naiv og følsom i sine Studier, men ofte kras og ufin i Virkemidlerne i sine færdige Billeder. Han var meget yndet i de højeste Kredse herhjemme og blev meget solgt. Billeder paa Kunstmuseet i Kbh. og Stockholm og paa Frederiksborg. D. i Kbh. — Gift 1847 Jacobine (Bine) Augustine Ahlberg, d. 1901.

O. A.

Litt.: Wellbach: „Konst og Æstetik“ 1870, S. 192 ff.; „Nyt dsk. Maanedsskr.“ I 1870—71, S. 17 ff.; Sig. Müller: „Nyere dsk. Malerkunst“ 1884; V. Ø. i „Aaret rundt“ II 1890; „Nationaltid.“ 8/2 1918; „Berl. Tid.“ 8/2 s. A.; P. Abrahams: „Mit Ungdomslev“ („Mem. o. Br.“ XLI) 1923; Nekrologer i „Ude og hjemme“ II 1879 (af H. Drachmann), „Ill. Tid.“ 9/2 s. A. (af Sig. Müller) og „Nutiden“ s. A.

Sørensen, Carl Theodor (20/4 1824—10/10 1914), Militærhistoriker. F. i Kbh. Forældre: Sagførerfuldmægtig Søren S. og Louise Fre-

derikke Dein. Blev Student 1843, var Frivillig 1848, Sekondløjtnant i Infanteriets Krigsreserve og 1849 overført til Linien, Premierløjtnant 1854, Kaptajn 1864 og deltog i Krigen som Kompagnikommandør. Afsked 1879. Ved sine utrættelige Studier af Krigsarkiverne erhvervede han sig ualmindelig omfattende krigshistoriske Kundskaber, og ved hans glimrende og klare Fremstillingsevne, hans Evne til at

skille væsentligt fra uvæsentligt og hans utrættelige Stræben efter at bedømme Personligheder og Forhold upartisk er hans historiske Værker blevet meget vægtige Bidrag til de skildrede Tidens Historie, samtidig med at de alle i høj Grad bærer Forfatterens Særpræg. Efter i 60erne at have udgivet et Værk om Italiens Krig 1861 udgav han det fortjenstfulde og betydelige Arbejde „Kampen om Norge 1813—14“ (1871—72), ansattes 1876 ved Generalstaben for at skrive Danmarks militære Historie og fik 1877 af Krigsministeriet det Hverv at skildre Krigen 1864, et Arbejde, han straks gik i Gang med. Han havde tidlig, i Piecer og Afhandlinger, deltaget i Diskussionen om Hærens Udvikling; 1860 blev en Afhandling af ham om Reserveofficersinstitutionen prisbelønnet. Men hans politiske Overbevisning førte ham snart langt ud til venstre for det toneangivende militære Standpunkt, ligesom hans Stilling til Forsvarssagen afveg stærkt fra den officielle i Militæretaten. Hans Artikler om vort Forsvarsvæsen, først i „Dagbladet“, senere i „Morgenbladet“ og „Politiken“ vakte meget Anstød, og i Provisorietiden fungerede han som Venstres militære Konsulent. Værket om Krigen 1864, der for en stor Del er grundlagt paa skriftlige og mundtlige Beretninger og Erklæringer fra Samtidige til S. personlig, fik han ikke udgivet som officielt Generalstabsværk, men udgav det paa privat Forlag 1883 („Den anden slesvigske Krig“ 3 Bd.). Han udgav fremdeles 1884 Piecen „Om vort Forsvar“ (under Pseudonymet S. Kjetterup), 1891 „Forsvarssagen“, 1906 „Livsagen“, 1909 „Vor Øresundsstilling“; redigerede fra 1883 „Meddelelser fra Krigsarkiverne“ en værdifuld Aktstykesamling, hvortil Historikere altid maa søge tilbage, naar Tidsrummet 1801—15 skal skildres. 1890 maatte han fratræde Redaktionen paa Grund af sin politiske Virksomhed og udgav i den Anledning Skriftet „Min historiske Virksomhed ved Generalstaben“. Ogsaa efter denne Tid fortsatte han sine historiske Studier og udgav „Danmark 1864“ (1895) og „Bernadotte i Norden“ (1903—04). S. var en meget begavet og energisk Personlighed, der helt op

i sin høje Alder bevarede sine Evner og sin sjældne Arbejdskraft, — en dygtig Officer, der i sin Tjeneste forstod at bevare sine Undergivnes fulde Hengivenhed og Tiltro, en ualmindelig elskværdig, vennelsel Personlighed, der i Virkeligheden dømte mildt og skansomt, selv om sine personlige Modstandere, men samtidig en uafhængig Karakter, der i sin Følelse af Individets Ret til Selvstændighed maaske mere end nødvendigt følte Trang til at gaa sine egne Veje. Hvad han har efterladt af Manuskripter og Optegnelser overgik efter hans Død til Kgl. Bibliotek. D. i Kbh. — Ugift.

K. C. R.

Litt.: Erindringer i „Min hist. Virksomhed ved Generalstaben“ 1890 og „Erindringer fra 1. Regiment“ 1891; P. Bjerge i „Højskolebl.“ 1890; Folketingets Forhandl. 1890—91, Sp. 4146—4233 passim; Landstingets Forhandl. s. A., Sp. 2471—2503 passim; „Politiken“ ^{2/11}, ^{11/11}, ^{15/11}, ^{16/11} 1891; „Næstved Tid.“ ^{30/1} 1892; Rovsing: „Tre Vonner“ 1891; A. Friis: „Monrad i 1864“ 1914; „Berl. Tid.“ ^{20/1} 1919; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921 S. 142, 209 f., 271, 275, 297, 301, 319, V 1923 14; P. Abrahams: „Mit Ungdomslev“ („Mem. o. Br.“ XLI) 1923; Nekrologer i „Politiken“ (af Ove Rode) ^{20/10} 1914, „Berl. Tid.“ og „Nationaltid.“ s. D. og (af A. Friis) i „Hist. Tidsskr.“ VIII 5 1915.

Sørensen, Søren Christian (^{8/12} 1843—^{2/11} 1916), Præst. F. i Frederikshavn. Forældre: Skibsfører Johan Martin S. og Caroline Marie Sauer. Blev Student 1862 og Cand. theol. 1870, s. A. personel Kapellan i Romdrup, 1873 konst. Præst ved St. Hans Hospital og Medhjælper hos Domprovsten i Roskilde, 1875 residerende Kapellan i Nyborg, hvorfra han 1879 kom til Garnisonskirken i Kbh., og her virkede han til sin Død, fra 1888 som Sognepræst. Han tilhørte helt Indre Mission og ansaas for en af denne Retnings strengeste Prædikanter; sit afgjorte Standpunkt hævdede han ogsaa jævnlig i kirkelige Forhandlinger, og i talrige Indlæg i „Kristeligt Dagblad“, hvor han var Formand for Bladets Bestyrelse, og i „Annekset“, hvis Redaktør han var fra 1905; mange af hans Prædikener findes trykt i „Indre Missions Tidende“, som han ogsaa redigerede i sine sidste Aar (fra 1915); desuden udgav han 1883 en større Samling („Prædikener over de nye Tekstrækker“) og 1913 en Levnedstegning af sin Ven Vilh. Beck. D. i Kbh. — Gift 1875 Nikoline Dorthea Winding.

H. M.

Litt.: „Kristel. Dagbl.“ ^{21/11} 1904; II. Koch i „III. Tid.“ ^{27/11} s. A.; „Ekstrabl.“ ^{17/9}, ^{23/9} 1913; „Politiken“ ^{21/9} s. A.; „Berl. Tid.“ ^{20/9}, ^{22/9} s. A.; „Kristel. Dagbl.“ ^{8/12} s. A.; Fibiger: „Ebenezzer“ 1921; Blauenfeldt i „Indre Miss. Tid.“ s. A.; Vibe-Petersen i „Hjemmenes Julebog“ 1923; Nekrologer i „Kristel. Dagbl.“ ^{3/11}, ^{9/11}, ^{14/11} 1916,

„Nationaltid.“ ^{2/11} s. A., „Berl. Tid.“ ^{2/11} s. A., „Indre Miss. Tid.“ (af Fibiger o. fl.) s. A., „Tidende“ s. A. (af L. J. Laursen) og „Kirken og Hjemmet“ s. A.

Sørensen, Christian (^{7/5} 1818—^{30/1} 1861), Opfinder. F. i Kbh. Forældre: Arbejdsmand Christian S. og Margrethe Andersdatter. Hjemmet var fattigt, og S. maatte tidlig hjælpe med at tjene til Opholdet. Var en kortere Tid i Guldsmedelære og kom 1833 i Lære som Sætter. Allerede som Barn havde han vist Hang til at syle med mekaniske Fænomener, og i Trykkeriet kom han nu ind paa Spekulationer over

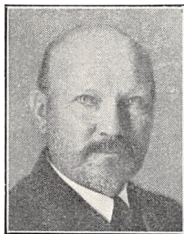

Muligheden af at sætte paa Maskine. Efter flere Aars Arbejde var han naaet saa vidt, at han kunde konstruere en Sætte- og Af-læggekmaskine, men først indviede han sine Værkfæller i Sagen og gjorde Rede for den Indflydelse, en saadan Maskine vilde faa paa Haandsætternes Stilling. Han fik Bistand af Skriftstøber Fr. Fries (s.d.), og 1846 fik han Understøttelse af Reiersens Fond og Eneret paa at forfærdige Maskinen, for hvilken det ogsaa lykkedes ham at interessere Christian VIII. En ny Understøttelse 1849 af Fonden gjorde det muligt for ham at forlade det typografiske Fag og ud-danne sig som Mekaniker. Paa Verdensudstillingen i London 1851 udstillede han sin første Maskine „Tacheotype“, men den tog ingen Præmie, og S., der havde faaet Hjælp af Baron Constant Dirckinck-Holmfeld, vendte skuffet hjem. Han tog dog fat paa ny, og efter Bestilling af „Fædrelandet“s Redaktør J. F. Gjødwad byggede han en forbedret Maskine, ved hvilken 2 Sættere kunde udføre 5 Mands Arbejde, og kort efter en til, som blev udstillet i Paris 1855 og vakte stor Opsigt, fordi en kombineret Sætte- og Af-læggekmaskine var noget helt nyt. S. fik højeste Pris og gik i Kompagni med et Par Franskmand, som dog kun tænkte paa at udnytte ham til det yderste; efter en langvarig Proces med dem vendte S. 1859 hjem til Kbh. som en fattig Mand. Gjødwad tog sig atter af ham og lod ham arbejde i „Fædrelandet“s Trykkeri med to Maskiner, men kort efter døde han. S. var et stort mekanisk Talent, der ogsaa gjorde flere andre Opfindelser, deriblandt en Skriftstøbemaskine og et Taksameter til Drosker. Hans Sættemaskine naaede vel ikke at slaa igennem, men blev dog anerkendt som en meget sindrig Løsning af Problemet. S. nærede en brændende Tro paa dens Mission, grublede tidlig og silde over sin kære Maskine, men indesluttet som han var og uden Evner som Forretningsmand formaede han ikke at udnytte den Succes, han havde haft

paa Pariserudstillingen. D. i Kbh. — Gift 1843 Ane Madsen, d. 1908. S. D.

Litt.: „Industriforeningens Kvartalsberetn.“ XIV 1854; „Fædrelandet“ s. A. Nr. 184; C. Nyrop i „Industriforeningens Maanedsskr.“ IV 1869; J. Nielsen: „Chr. S. og hans Sætte- og Aflæggesmaskine“ 1891; „Bogtrykkertid.“ Novb. 1908; „Politiken“ 7/5 1918; „Ingeniøren“ s. A.; H. Brøchner i „Vore Herre“ 27/6 s. A.; Ligtaale af Bloch Suhr 1861; Nekrologer i „Dagbl.“ s. A., Nr. 60, 62 ff. og „Blad f. Arbejderforen.“ 1862, Nr. 36.

Sørensen, Carl Eiler (f. 9/9 1869), Maler. F. i Benløse ved Ringsted. Forældre: Tømrer Lars S. og Kirstine Andersen. Stod 4

Aar i Malerlære og blev Svend, gik paa Teknisk Selskabs Skole et Par Aar under H. Grønvold, besøgte Akademiet Okt. 1887—Maj 1891 og havde her bl. a. J. Exner og F. Vermehren til Lærere. Rejser: Tyskland 1894, paa Akademistipendier Holland og Tyskland 1904

og Norditalien 1913, paa Anckers Legat Italien og Paris 1920—21. Han har udstillet paa Charlottenborg Foraarsudstilling fra 1892, Kunstnernes Efteraarsudstilling 1904—15, den internationale Udstilling i München 1913 og den baltiske i Malmö 1914, i Kunstforeningen 1923. Akademiet tildelte ham 1913 Serdin Hansens Præmie for Genremaleri for „Kufferten pakkes“, 1914 Aarsmedaillen 1. Gang for „Aaen og Børnene“, 1915 samme 2. Gang og Serdin Hansens Præmie for „Børn i Snesjap“, hvorved han blev Medlem af dets Plenarforsamling. Han har haft Sæde i Akademiraadet og i Charlottenborg-Udstillingens Komité siden 1917. S. malede i Begyndelsen særlig Interiører i mørke Farver, men søgte 1907 ud i det Fri til det stærke Frituftslys og kæmpede sig efterhaanden frem til lyse, kraftige Farver (særlig efter 1912). Bl. a. har han søgt sine Motiver i Dragør og Nordsjælland, hvor han nu har været bosat i en Aarrække; han staar den Kreds af Malere nær, der lejlighedsvis er blevet betegnet „Værløse-Malerne“. I sine Billeder forener han altid Figurer og Landskab. Karakteristiske Motiver er Børn, der leger i Snesjap og Vinterdis — her har han sikkert modtaget stærke Indtryk fra Peter Hansen —, og vege Stemninger fra den tidlige Aarstid med Eranthis og Tøsne, da Vinteren viger for Foraaret. Med de sidste har han fæstnet denne Aarstids Karakter og i al Beskedenhed ydet noget nyt i dansk Landskabskunst. Bedst har han dog fundet Udtryk for den Underbund af vemodig Følelse, der udgør en væsentlig Faktor i hans Kunst, i „Sidst paa Vinteren“ (1909) og for, hvad han formaar som Kolorist, i „Rørskæring paa Isen“ (1919). Arbejder i Kunstmuscet og Museerne i Aalborg,

Maribo, Randers, Ribe. — Gift 1895 Anna Kirstine Jensen. S. S.

Litt.: „Basta“ 19/12 1918 (af Gustav Bauditz); „Berl. Tid.“ 18/1 1919, 5/5 s. A. (af Th. Oppermann), 24/11 1923 (af Kai Flor); „Politiken“ 18/11 1923 (af Knud Pontoppidan); „Nationaltid.“ 11/11 s. A. (af Th. Faaborg); „Kbh.“ 16/11 s. A. (af Richard Magnussen); „Kristeligt Dagblad“ 8/11 s. A. (af S. Clod Svensson); „Kunstbl.“ Nov. s. A. (af Nic. Lützhøft); „Ill. Tid.“ 18/11 s. A. (af S. S.); „B. T.“ 9/11 s. A. (af Poul Uttenreiter).

Sørensen, Enevold (21/9 1850—1/2 1920), Journalist, Politiker. F. i Karrebæksminde ved Næstved. Forældre: Skibsfører Ernst

Adolf S. og Frederikke Clausen. Var paa Blaa-gaard Seminarium 1866—69, tog Eksamen 1869, var et Par Aar Huslærer og kom saa ind i Journalistik, idet han 1872 efter et Avertissement fra C. Berg overtog Redaktionen af det af ham stiftede „Kolding Folkeblad“. Ved en

mægtig Arbejdsindsats og ved sin Grundighed, nøgterne Forstand og store Hukommelse bragte S. snart Bladet i Vejret, og det var i hans Tid det absolut førende blandt Bergs Blade. 1882—1901 var han Medlem af Byraadet og her meget indflydelsesrig; 1894—1901 var han Formand for Venstrebladenes Forening. 1887 valgtes han til Folketinget i Vonsild, genvalgtes 1890, men faldt 1892 og søgte forgæves Nyvalg 1895. Han tilhørte naturlig Bergianerne og gjorde flere betydningsfulde Indlæg i Debat og Udvalgsarbejde, saaledes i det kommunale Valgretsspørgsmaal 1888, i Leths og Bajers Forslag om Rigsdagsvalgene 1889 og i Spørgsmaalet om industrielle Kreditforeninger 1891, hvor han (støttet af Højremanden Gad) gik imod Chrf. Hages Forslag; ogsaa Sølov og Skolelønningsslov tog han Del i Behandlingen af. Efter Bergs Død 1891 var han Gruppens nærmeste Fører, afslog at stille sig i Kolding som hans Eftermand, men valgtes der 1898, da H. Henriksen trak sig tilbage. Han kom s. A. ind i Finansudvalget og var en anset politisk Kraft. 29/7 1901 blev han Indenrigsminister i Ministeriet Deuntzer, 14/1 1905 Kultusminister under Christensen, 22/8 1908 under Neergaard, 16/8 1909 under Holstein, afgik 28/10 s. A. Under denne forholdsvis lange Ministertid var S. til Tider Genstand for ganske uberettigede Angreb fra Oppositionens Side; ved sin Velbevandrethed i praktisk administrativt Arbejde, sin rolige Mynlighed, sin Viden og kølige raison var han en overmaade kapabel Embedsmand, og hans Navn er knyttet til en Række Love bl. a. den kommunale Skattelov, Arbejderulykkesforsikring, Tilsyn med Dampfartøjer, Kommission om Invaliditetsforsik-

ring 1903, Livsforsikring, Tilskud til fattiges Kasser 1904, Begravelser 1907, Lønningslove for Lærere, Teaterlov 1908; den kommunale Valgretslov gennemførtes først af Sig. Berg, hvem han selv havde ønsket til Efterfølger. I Folketinget var han 1910 Ordfører for Andragender og for Tillægsbevillingen (Militærdebat $13/4$ 1910), stillede sig ikke ved Valget s. A., men blev straks efter kongevalgt Landstingsmand, udtraadte 1918. Han var i Landstinget Medlem af Finansudvalget 1913—16 og var sit Partis Ordfører i adskillige vigtige Sager, først og fremmest i Grundlovs- og Valgspørgsmaal; hans Ordførerskab her 1912—14 var en sikkert beregnet og klog Præstation. Hans Tale ved denne Lejlighed, $3/6$ 1914, var den sidste, før Sygdom lammede ham. Han var en rationalistisk Natur, for hvem det konstruktive i Politikken spillede en større Rolle end Ideindholdet, derfor stærkere i Debatten end som Taler. D. i Kbh. — Gift 1882 Isca Clausen, d. 1913. P. E.

Litt.: „Kolding Folkebl.“ $18/12$ 1896 og $23/7$ 1901; Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03, „Politiken“ $24/7$ 1901 og $15/10$ 1910; „Soc.-Dem.“ $23/5$ 1906; „Nordsjæll. Venstreblad“ $13/10$ 1908; Nekrologer i „Veile Amts Folkeblad“ $2/2$ og $3/2$ 1920, „Frederiksborg Amts Avis“ $3/2$ s. A. (af Sig. Berg), „Sorø Amtstid.“ $2/2$ s. A., „Ringkøbing Amts Dagbl.“ $2/2$ s. A., „Kolding Avis“ $2/2$ s. A., „Kolding Folkebl.“ $2/2$, $4/2$ (af P. Eliassen) og $7/2$ s. A. og „Politiken“ $2/2$ s. A.

Sørensen, Frode Christian (f. $10/6$ 1886), Handelsgartner. F. i Emdrup. Forældre: Handelsgartner Jeppe S. og Johanne Jørgensen. Stod en kort

Tid i Lære hos Faderen, blev Student 1904 og tog 1909 statsvidenskabelig Eksamen, studerede derefter Havebrug paa Landbohøjskolen og tog 1911 Havebrugseksamen derfra, var i denne Periode ogsaa Lærer paa Emdrupborg Højskole.

1912 foretog han en større Udenlandsrejse for at studere Havebrug og Gartneri, især i England, paa Kanaløerne og i Paris, var 1912—16 Lærer i Samfundslære paa Askov og indtraadte Maj 1916 som Parthaver i det af Faderen grundlagte Gartneri paa Emdruphøj. S. har dels ved sine fortrinlige Kulturer — særlig Køkkenurter og Frøavl — dels ved sin Virksomhed indenfor Gartneriets Organisationer vundet sig en sikker Position og høstet Anerkendelse hos Fagets Udøvere; siden 1918 har han siddet i Gartnerforeningens Bestyrelse, 1918—21 som Formand, og har her navnlig interesseret sig for den organisatoriske Side af Foreningens Virksomhed og for dens Forsøgsvirksomhed. I Foreningen af Havefrøavlere har han ogsaa udfoldet en rig Virksomhed og er nu dens Formand. Ved Siden

af sit Virke i Gartnerfaget har hans Forbindelse med den Grundtvigske Menighed og hans Tilknytning til Socialøkonomien bragt ham ind i Bestyrelser for hertil knyttede Organisationer. Han har som Besvarelse af Socialøkonomisk Samfunds Prisopgave 1910 skrevet „Smaa Jordbrug“, i „Danmarks Havebrug og Gartneri“ skrevet Afsnittene: „Havefrøavl“ og „Køkkengartneriet“, endvidere medvirket ved „Aarbog for Gartneri“ (1920), „Nordisk illustreret Havebrugsleksikon“ 3. Udg. (1920—21) og „Det dsk. Samfund“ (1923) og skrevet talrige Artikler i Fag- og Dagblade. Fra 1922 er han Lektor i Havebrugsøkonomi ved Landbohøjskolen. — Gift 1915 Gerda Bodil Johanne Andersen. A. L.

Litt.: „Dsk. Folkestyre“ $30/1$ 1925.

Sørensen, Hans ($10/5$ 1829— $10/12$ 1901), Veterinær. F. i Hundslev ved Kerteminde. Forældre: Gaardejer. Stænderdeputeret Søren Jørgensen og Birthe Rasmusdatter. Tog Dyrslægeeksamen 1854, vilde studere Medicin, men opgav det paa Grund af Sygdom, praktiserede et halvt Aar som Dyrslæge i sin Fødeby og blev derefter Lærer i Husdyrbrug ved den nyoprettede Landbrugsskole i

Odense. Her virkede han med stor Dygtighed i 40 Aar og har som Lærer, som Dyrskuedommer, som Medlem af den fynske Hesteskuekommission og som en skattet og meget benyttet Foredragsholder i Landboforeningerne i ikke ringe Grad bidraget til Husdyrbrugets Fremme. Af hans litterære Produktion nævnes Stambøger over fynske Tyre og Køer samt Beretninger om Hingstes og Tyres Afkom, en udmærket Bog om det røde, fynske Malkekvægs Udvikling (1887) og en velskrevet og i en lang Aarrække meget benyttet Lærebog for Landbrugselever: „Grundtræk af Huspatte-dyrenes Sundhedspleje“ (s. A.). Skønt S. samtidig oparbejdede sig en meget stor Dyrslægepraksis, ligger hans Livsarbejde dog især paa Husdyrbrugets Omraade, her gjorde han en stor og værdifuld Indsats og blev meget kendt og anset. Han var en livlig og begavet Mand, i Besiddelse af stor administrativ Myndighed og blev hædret paa forskellig Maade af Standsfællerne. I en lang Aarrække var han saaledes Formand for „Fyns Stifts Dyrslægeforening“ og blev senere et virksomt Medlem af Bestyrelsen for „De danske Dyrslægers Fællesforening“. D. i Odense. — Gift 1867 Rasmine Pedersen, d. 1918. L. Ba.

Litt.: Nekrologer i „Maanedsskr. f. Dyrslæger“ 1901—02, S. 462 og „Fyns Stiftstid.“ $14/12$ 1901.

Sørensen, Jens (²⁸/₁₂ 1646—⁹/₁₀ 1723), Søkortdirektør, „den danske Hydrografis Fader“. F. i Sølvesborg, Blekinge. Fader: Raadmand Søren Jensen, der var født i Rønne, Bornholm. Var fra Ungdommen af fortrolig med Søen og begyndte tidlig paa sine Handelsrejser at gøre Observationer og indsamle Oplysninger af „hydrografisk“ (s: farvandsbeskrivende) Art ud fra den Erkendelse, at baade de eksisterende Søkort (mest hollandske) og Lods-bøger over de nordiske Farvande var yderst mangelfulde. Hans danske Sindelag tvang ham til efter Freden i Lund (1679) at flytte over til Danmark, hvor han boede først i Kbh., derpaa (1686—1712) i Køge og til sidst igen i Kbh. I de første Aar efter Overflytningen til Danmark blev han brugt en Del af Regeringen til at skaffe Efterretninger fra den blekinge Kyst, og dette gav ham Anledning til at forsøge sig som Søkort-Tegner, idet han 1684 foreviste Christian V et Kort over Blekinge med Karlskrona, ja i de følgende Aar lod han endog paa Prøve enkelte Kort stikke i Kobber. 1689 fik han fast Ansættelse (fra 1695 med Titel af „Søcart's-Directeur“) med den Opgave „rigtige Søcarter over Østersøen og vores Strømme til Trykken at forfærdige“, og i de næste 14 Aar gjorde han nu en Række Sommertogter rundt i alle de danske Farvande for at maale Distancer til Lands og til Vands, afpejle Stedernes indbyrdes Beliggenhed, oplodde Farvanden Dybder, fastlægge Rev og Grunde etc.; Jyllands Vestkyst fra Skagen til Eider berejste han 1695 med sin „Milevogn“. 1705 og 06 opmaalte han endelig den norske Kyst fra den svenske Grænse til Arendal. Paa Grundlag af det paa disse Rejser indsamlede vældige Materiale af Retnings- og Afstandsbestemmelser (som endnu haves), kunde J. S. da tegne et Danmarkskort, som er i højeste Grad beundringsværdigt ved den næsten geniale Sikkerhed, hvormed det gengiver Landets Konfiguration, ragende himmelhøjt op over hele Samtiden og Eftertiden lige indtil Vid. Selsk. Kort et Aarhundrede senere. Da det kom til Stykket, vovede Regeringen ikke, af militærpolitiske Grunde, at lade J. S.s Kort stikke i Kobber, hvor ofte han end ansøgte derom: de blev holdt hemmelige og aldrig udgivne. D. i Kbh. — Gift 1) 1674 Bente Andersdatter Rogge, d. 1708. 2) 1719 Bente Valentinsdatter, der overlevede ham.

J. K.

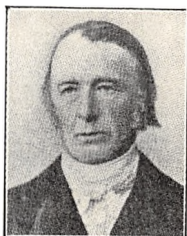
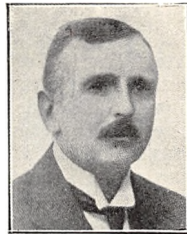
Litt.: Johs. Knudsen: „Danske Søkort af J. S.“ 1916, „Søkortdirektor J. S.“ 1918 og „Af Søkortdirektor J. S.s Papirer“ 1921; H. D. Lind i „Aar-bog f. hist. Sf. f. Præstø Amt“ 1916; Bobé: „Bremerholms Kirke“ 1920; J. Munch-Petersen i „Ingeniøren“ 1922.

Sørensen, Poul Adolph Christian (f. ⁹/₂ 1873), Ingeniør. F. i Fredensborg. Forældre: Husmand Lars S. og Emma Jensine

Olivia Backe. Gjorde 1889—93 Tjeneste ved Postvæsenet. Tog derefter polyteknisk Adgangseksamen 1894 og Eksamen for Bygningsingeniører 1899. Efter at have arbejdet en kort Tid hos Ingeniørfirmaet Monies & Andersen, Kbh., blev han 1899 ansat som Ingeniør-assistent i Kbh.s Vandforsyning; her avancerede han 1908 til Ingeniør og 1911 til Afdelingsingeniør. 1922 blev han Direktør for samme. Som Afdelingsingeniør var S. væsentligst beskæftiget med Vandledningerne og Husinstallationerne i Kbh., men fra Foraaret 1922 overtog han Ledelsen af Afdelingen for Vandindvinding og Filtrering samt Projektering og Udførelse af nye Anlæg. S. var saaledes ved sin Overtagelse af Direktørstillingen nøje kendt med Vandforsyningens mange Detailler. 1907 var han Medstifter af Kbh.s kommunale Ingeniørforbund, i hvis Bestyrelse han havde Sæde en Række Aar, en Tid som Formand. 1923 indvalgte han i Dansk Ingeniørforbunds Bestyrelse. — Gift 1) 1899 Dagmar Marie Samuel. Ægteskabet opløst 1918. 2) 1920 Vali Maria Dissertori. M. C. H.

Litt.: „Nationaltid.“ ¹⁵/₁₂ 1922; „Polyteknikeren“ ⁹/₁ 1923.

Sørensen, Rasmus Møller (⁹/₃ 1799—²³/₅ 1865), Politiker, Skolemand, Lægprædikant. F. i Jelling. Forældre: Gaardmand Søren Henriksen og Karen Marie Jensdatter. Var Hjælpe lærer i Jelling allerede som Dreng, Elev paa det Reventlow'ske Vesterborg Seminarium 1816—18, derpaa Lærer ved Aarhus Skolevæsen til 1821, saa, kaldet af C. D. Reventlow, Lærer i Brandstrup paa Lolland, endelig fra 1827, som kaldet af F. A. Holstein, Lærer i Venslev paa dennes Gods Holsteinborg. Var en meget ivrig og dygtig Pædagog, forfattede flere Skolebøger, paavirkedes af Grundtvig, var bibeltroende og ikke Rationalist, men dog med Sjæl og Sind gennem hele sit Liv, som sine to adelige Patroner, et Barn af den „filantropiske“ Tid omkring 1800. Med stor Idealisme forbandt han megen skolemesteragtig Naivitet i Synsmaade og Udtryksform, var energisk, men tillige rastløs, overordentlig udholdende i det store og hele, men let opgivende overfor de enkelte Foretagender, han med frodig Opfindsomhed tog Initiativet til, selvrædig og selvglad, svær at samarbejde med. Med Mund og Pen var han i Trediveerne en me-

get virksom Deltager i den gudelige Forsamlingsbevægelse. 1842 grundede han med J. A. Hansen „Almuevennen“, men gik selv ud af Redaktionen 1843. En samtidig indledet mundtlig Paavirkning af Bondestanden for at vække dens Sans for offentlige Anliggender viede han sig derimod helt til efter 1844 at have nedlagt sit Embede, støttedes herved i Begyndelsen af Grev F. A. Knuth. S. drog, i Reglen til Fods, fra Sogn til Sogn saavel i Jylland som paa Øerne, gennemvandrede systematisk hele Landet, blev paa disse Rejser den første egentlige Agitator for Højskolesagen, virkede samtidig for en Plan om at udstykke Herregaarde gennem et Aktieselskab af Bønder, fik i Holbæk Amt oprettet et Brandforsikrings-selskab, men frem for alt samlede han Underskrifter først for nogle Adresser til Stænderne og senere for en Hovedadresse til Kongen om Tvangsafføsning af Fæstevæsenet, Hartkornets lige Bebyrdelse og den almindelige Værnepligt. Han stod i Samarbejde med Peder Hansen, Lundby; mod dem begge rettedes Bondecirkulæret af 8/11 1845, der snart blev taget tilbage og ikke kunde standse S. Mere skæbnsvangert for ham blev det, at han ved sine personlige Kanter og ved sin Afstandtagen fra den politiske Liberalisme kom i skarpt Modsætningsforhold til „Bondevænnernes Selskab“, som hans egen Agitation i høj Grad havde været banebrydende for. Han følte sig forladt og skuffet og som en fremmed i sin Tid. Ved Kasinomødet 11/3 1848 opraadte han med en Protest mod den nationale Bevægelse. Samme Aar fik han oprettet den første Folkehøjskole nord for Kongeaen i Uludum ved Vejle, der dog standsede ved Krigen 1849. Han var 1849—52 Folketingsmand for Søbykredsens, udvandrede 1852 til Amerika (Wisconsin), var dog hjemme flere Gange siden og udsendte 1864 en Pjece mod Krigen og Krigslysten. Hans Livs Hovedgerning laa i Fyrterne, da han gjorde en Indsats i „Bondeopvækkelsen“ af vidtrækkende Betydning. „Hans Kald blev det at vække Død til Liv“. D. i Kbh. — Gift 1822 Caroline Christine Johnsen. H. Js.

Litt.: Erindringer i R. Sørensen: „Mit Levnetsløb“ 1847; „Svar til „Et lidet Tillæg“ hertil“ 1848; „Enden paa R. S.s „Organ for hans Skildring“ osv.“ 1852; „Første Brev til mine Venner“ 1853 og „Andet Brev“ 1855; J. A. Hansen: „Et lidet Tillæg til R. S.s Levnetsløb“ 1848; „Almuevennen“ 1842—47, Is. 1846, S. 219; L. Schrøder i „Højskolebl.“ 1883; A. Rendbæk sst. 1899; H. F. Rørdam: „Peter Rørdam“ I 1891, S. 104, 290; Vinther: „Oplevelser fra Menighedslivet“ 1895, S. 62, 65; Mar. Sørensen: „Skolelærer R. S.“ 1908; „R. S. Venslev“ 1914; Alkærstg i „Fyns Tid.“ 8/6 1914; Madsen-Vorgod i „Folkeskolen“ 1915; „Husmands-Almanak“ for 1916; Hans Jensen: „Lars Bjørnbak“ 1919, I „Hist. Tidsskr.“ IX 2 1921 og „Fra Holbæk Amt“ 1924; Th. Larsen: „En Gennembrudstid“ II 1 1921; Breve i „Nord. mån. f. folk. o. krist. opl.“ 1882 II og „Højskolebl.“ 1883.

Sørensen, Søren (f. 26/7 1879), Statskonsulent. F. i Oldrup ved Odder. Forældre:

Gaardejer Jakob S. og Mette Sørensen. Voksende op ved praktisk Landbrug, besøgte som ung Højskole og Landbrugsskole og blev derefter Landbrugskandidat 1903; n. A. tog han udvidet Eksamen i Plan-tekultur og var 2 Aar Lærer ved Vestbirk Højskole. 1906—07 var han Konsulent for Vejle Amts Landboforening, 1907—13 for Horsens Landboforening, 1913

—15 for Landbo- og Husmandsforeningernes Kontroludvalg, 1915—19 Direktør for Danske Landboforeningers Frøforsyning i Roskilde, derefter Statskonsulent og Landbrugsattaché ved den danske Legation i Washington D. C. — S. har paa sine forskellige Poster udført et dygtigt og anerkendelsesværdigt Arbejde. Han har stadig søgt at gøre sin Uddannelse saa fyldestgørende som mulig, foretaget adskillige Rejser i Udlandet og bl. a. studeret ved Landbrugsinstituttet i Halle. Som Konsulent har han leveret vægtige Bidrag til Belysning af Dagens Spørgsmaal, og som Landbrugsudsending holder han nu stedse det danske Landbrug ved underrettet om Forholdene i Amerika. Ogsaa i ledende landøkonomiske Kredse i De forenede Stater er S. meget velset paa Grund af sin Indsigt i Landbrugsspørgsmaal og elskværdige Optræden. S. har i flere Aar været Bestyrelsesmedlem i Foreningen af danske Landbrugskandidater og var en Tid Næstformand. Foruden en Række Artikler og Indberetninger i Fagbladene har S. udarbejdet et Mindeskrift i Anledning af Horsens Andelsslægteris 25aars Virksomhed og et Jubilæumsskrift i Anledning af Horsens Landboforenings 25aarige Bestaaen. — Ugift. A. C.

Litt.: „Aftenposten“ 3/1 1913.

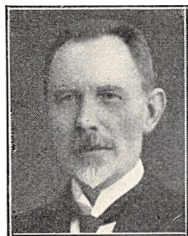
Sørensen, Søren Anthon (31/1 1840—11/2 1896), Officer. F. i Ajstrup ved Brønderslev. Forældre: Skolelærer Christen S. og Dorothea Kirstine Nielsen. Kom i Købmandslære, var derefter ved Landvæsenet og senere i Huset hos Stedets Sognepræst, der tog sig af hans Uddannelse. Han havde særlig Interesse for den militære Løbebanc, blev 1862 Sekondløjtnant i Infanteriets Krigsreserve og derefter ansat ved Krigsministeriets Revisionsvæsen. Han deltog i Krigen 1864 som Adjutant ved 11. Regiments 1. Batl., fremhævedes gentagne Gange i Rapporterne og overførtes til Hærens Linie, blev Premierløjtnant 1867,

Kaptajn 1880, Stabschef hos Generalinspektøren for Fodfolket 1885, Medlem af Befæstningskommissionen 1889, Oberstløjtnant 1892, Sekretær i Generalkommandoen 1895. Hans Interesse for Militærhistorie og Arkivstudier vaagnede tidlig, og han helligede al den Fritid, hans overvældende militære Virksomhed levned ham, til det historiske Studium. Kun forholdsvis lidet foreligger der trykt af ham; hans Selvkritik var stor, og netop da det saa ud til, at der vilde blive levnet ham Tid til en rigere historisk Virksomhed, døde han. Fra 1891 var han Redaktør af „Meddelelser fra Krigsarkiverne“. Han gjorde med Krigsministeriets Understøttelse Studier i svenske Arkiver angaaende den nordiske Syvaarskrig og skrev „Om Kronborgs Erobring 1658“ (1880) og samlede til Bogen om „Kbh.s Belejring og Fyens Generobring 1658—59“, udgivet 1896 efter hans Død. Allerede som Dreng lærte han at spille Skak, vandt sig i Tidens Løb et anerkendt Navn som Skakspiller og blev et skattet Medlem af Kbh.s Skakforening. Han udgav 1869 „Nordiske Skakproblemer“ og var 1873—79 Medredaktør af „Nordisk Skaktidende“. Var en grundig og flittig Forsker med stor Ærbødighed for den historiske Videnskab, en pletfri og rank Karakter, en energisk og loyal Officer. D. i Kbh. — Ugift. K. C. R.

Litt.: Nekrologer i „Vort Forsvar“ 1896 Nr. 402, „Ill. Tid.“ 29/3 s. A. og „Tidsskr. f. Skak“ s. A.

Sørensen, Søren Peter Lauritz (f. 9/1 1868), Kemiker. F. i Havrebjerg ved Slagelse. Forældre: Gaardejer Hans S. og Kirstine Cathrine S. Blev Student 1886 og begyndte det medicinske Studium, blev dog snart saa stærkt optaget af Kemi, at han valgte dette Fag til Hovedstudium og tog Magisterkonferens deri 1891. Som Student var han en Tid ansat i Danmarks geologiske Undersøgelser ved Kortlægning af

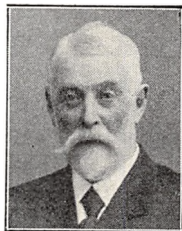

Moser i Vendsyssel. 1892—1901 var han Assistent ved Polyteknisk Lærestaltts kemiske Laboratorium og 1896—1902 kemisk Konsulent ved Orlogsværftet. 1901 fulgte han J. Kjeldahl som Forstander for Carlsberg Laboratoriets kemiske Afdeling. S. begyndte allerede i sin Studietid at arbejde videnskabeligt. 1889 vandt han første Gang Universitetets Guldmedaille; 1895 anden Gang. Som Assistent paa Polyteknisk Lærestalt under S. M. Jørgensen udførte han en Række overordentlig smukke Præcisionsarbejder, navnlig vedrørende Fremstilling af rene uorganiske Stoffer, offentliggjorte under Fællestitlen „Kritische Präparatenstudien“ i „Zeitschrift für anorganische Che-

mie“. Til denne Periode hører ogsaa hans Doktordisputats: „Studier over Kobaltidoxalater“ (1899). Efter sin Ansættelse paa Carlsberg Laboratoriet kastede S. sig over Studiet af Æggehvidestoffernes Spaltningprodukter og af Enzymerne. Resultaterne heraf er offentliggjorte dels i Meddelelser fra Carlsberg Laboratoriet, dels i udenlandske Tidsskrifter. Det lykkedes ham syntetisk at fremstille adskillige af de Aminoser, som fremkommer ved Æggehvidestoffernes Spaltning, og at finde højest værdifulde Metoder til at forfølge herhen hørende Forhold. Navnlig bør fremhæves hans Metode til Bestemmelse af meget svage Syregrader, den saakaldte Brintionkoncentrationsbestemmelse, der kan anvendes overalt, hvor der er Tale om Omsætning mellem kolloide Stoffer og Enzymer, og som finder udstrakt praktisk Anvendelse, navnlig i Amerika. S. var den første, der fremstillede et vel defineret krystallinsk Æggehvidestof, og har senere med stort Udbytte fortsat sine Undersøgelser paa dette Omraade; han har derved i en ganske overordentlig Grad fremmet Studiet af Æggehvidestofferne. Som Anerkendelse for disse mange værdifulde Arbejder har S. modtaget talrige Æresbevisninger. 1909 modtog han H. C. Ørsted Medaillen, og 1918 blev han Æresdoktor ved Lunds Universitet. — Han er Formand for Emil Chr. Hansen Fondet (1911), Medlem af Direktionen for Selskabet for Naturlærens Udbredelse (1914) og Formand i Bestyrelsen for Pasteur-Selskabet (1922). Han var ligeledes Formand for den 1923 nedsatte Gejser-Kommission. Han sidder i Bestyrelsen for De danske Spritfabrikker (1916) og for A/S Dansk Gæringsindustri (1918). — Gift 1) 1892 Anna Louise Willumsen. Ægteskabet opløst. 2) 1918 Margrethe Høyrup. M. C. H.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1899; „Univ. Aarb.“ 1888—89, S. 865 og 1894—95, S. 836; „Fysisk Tidsskr.“ 1909—10; „Sorø Amtstid.“ 21/11 1909; „Hovedstaden“ 8/1 1918; „Nationaltid.“ 10/5 1921, 24/2 1922 (af Ellen Duurloo), 27/10 s. A., 20/8 1924; „Berl. Tid.“ 10/5 1921, 24/11 1922, 7/12 1924; Harding: „Selsk. f. Naturl. Udbr.“ 1924.

Sørensen, Søren Thorvald (f. 20/1 1849), Læge. F. i Kbh. Forældre: Skibsfører Jens Peter S. og Sophie Levring. Blev Student 1866, Cand. med. 1872, var Kandidat og derefter (1871—79) Reservemedicus ved Kommunehospitalet. 1876 skrev han for Doktorgraden det fortræffelige Arbejde: „Antallet af røde og hvide Blodlegemer etc.“ Kun 30 Aar gl. konstitueredes han som Overlæge ved det nye Epidemihospital, Blegdamshospitalet, 1879; 1883 fik han fast Ansættelse og blev 1891 Do-

cent i epidemiske Sygdomme. Han ledede Virksomheden, der efterhaanden blev meget betydelig, med stor Dygtighed som Kliniker og Administrator og med Myndighed. Der foreligger ogsaa fra hans Haand adskillige dygtige Bidrag til de epidemiske Sygdommes Patologi og Behandling, navnlig om Skarlagensfebrer og dens Komplikationer og om Difteriti („Krup og Tracheotomi“), senere om Serumbehandling m. m. 1915 tog S. Afsked som Overlæge. — Gift 1889 Mimi Wilstrup. F. L.

Litt.: Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1876.

Sørensen, Hans Sophus (f. $\frac{3}{4}$ 1856), Skolemand, Biskop. F. i Askvad ved Slagelse. Forældre: Lærer Johan Ludvig Matthiesen

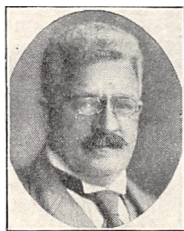

S. og Anna Jacobine Nyholm. Blev Student 1874 og Cand. theol. 1879. Allerede fra 1875 virkede han som Lærer ved Kbhs. Kommuneskoler, 1881 blev han Kapellan i Jelling og Hover, 1884 Sognepræst sst. og tillige Forstander for Seminarier, og sidstnævnte Stilling beholdt han, da den 1894 blev adskilt fra Sognepræsteembedet. 1899 blev han Ministeriets Konsulent i Sager vedrørende Folkeskole- og Seminarievæsen, og i denne Stilling virkede han ved Foredrag for en mere moderne Undervisningsform. Allerede 1903 udnævntes han imidlertid til Biskop paa Lolland-Falster, hvorfra han 1907 kom til Aarhus; Bispestillingen opgav han 1906 og blev Sognepræst i Nørup ved Vejle, fordi han fandt, at der ved Arboe Rasmussens Forflyttelse til Vaalse var sket en Krænkelse af Bispedømmets Tilsynsret; dette Skridt fik dog ingen større Betydning, ligesom hans Virksomhed som Biskop næppe heller har sat dybere Spor. — Gift 1881 Julie Sophie Kongsted.

H. M.

Litt.: H. M. Kristjansen: „Jelling Seminarium 1841—91“ 1891; J. P. Bang 1 „Ill. Tid.“ $\frac{29}{8}$ 1903; „Højskolebl.“ $\frac{25}{8}$ 1911; „Lærerne og Samfundet“ IV 1914; P. Severinsen i „Kirke-Tid.“ 1916; G. Koch i „Ribe Stiftstid.“ $\frac{19}{10}$ s. A.; Rørdam og Kristjansen: „Jelling Statseminarium 1841—1916“ s. A.; „Dannebrog“ $\frac{22}{3}$ 1903.

Sørensen, Hans Sophus (f. $\frac{1}{7}$ 1865), Journalist. F. i Silkeborg. Forældre: Redaktør Hans Simon S. og Bodil Cathrine Schmidt. Gik i Aarhus Latinske, var paa Askov og blev 1884 Redaktionssekretær ved Faderens Blad „Silkeborg Avis“, fra 1891 dets Redaktør, fra 1899 tillige dets Udgiver og Ejer af det tilhørende Bogtrykkeri. Han var

Medlem af Silkeborg Byraad 1905—09, er Formand for Silkeborg Turistforening og flere andre lokale Foreninger og har udført et stort Arbejde for Byen som Turistby. Fra 1909 er han Formand for Foreningen af Venstreblade i Danmark og i denne Stilling anset og afholdt; hans Betydning ligger overhovedet mere paa det organisatoriske og bladtekniske Omraade end paa det egentlig journalistiske. — Gift 1892 Nina Vilhelmine Busse. P. E.

Litt.: „Sorø Amtstid.“ $\frac{1}{7}$ 1925.

Sørensen, Søren ($\frac{10}{8}$ 1848— $\frac{13}{4}$ 1923), Politiker. F. i Vittarp ved Tarm. Forældre: Skolelærer Anders S. og Johanne Nielsen.

Var paa Jelling Seminarium 1867—68, men tog ingen Eksamen, var 1870—88 Vinterlærer i Høde-Tistrup Kommune og drev fra 1880 tillige en lille Gaard i Nørre Nebel, var endelig 1887—1913 Andenlærer ved Nørre Nebel Skole. Han valgtes til Folketinget i Varde 1890 og genvalgte siden, til han 1918 trak sig tilbage. Han var Bergianer, fra 1895 (oprindelig med nogen Uvillie) Medlem af Venstrereformpartiet og fra 1910 af Venstre. Den lune og støtte Vestjyd var i udpræget Grad sin Egns Repræsentant; han forfægtede ihærdig Vardes Interesser overfor Esbjerg, bl. a. i Banespørgsmaalet, modvirkede Planerne om Esbjerg-Nørre Nebel-Banen 1892 og siden og saa 1903 Varde-Nørre Nebel-Liniens Sejr. Han talte om Fiskeri- og Redningsvæsen og om Klitplantager, interesserede sig iøvrig for Skole- og Børnesag og havde megen Del i Loven $\frac{14}{4}$ 1905 om forsømte Børn. Han var Ordfører for adskillige Kontorholds- og færøske Love, 1907—08 for Lov om Rigsarkivet, 1910—13 for Andragender, endvidere 1903—18 en af Tingets Sekretærer. Den Sag, hvortil hans Navn især er knyttet, er dog Hvide-Sande-Gennemskæringen. Han var i dette Spørgsmaal Fører i Rigsdagen for det saakaldte Sydparti, der ønskede et Løb i Nærheden af Nymindegab, og han stod her i stærk Modsetning til Nordpartiet under Ovesen og J. C. Christensen. Han talte allerede $\frac{20}{3}$ 1890 for et Nymindegab-Udløb og fulgte Sagens videre Udvikling 1894, 1897 og 1902; Planen om et Udløb ved Skodbjerge bidrog han 1907 til at standse, men kunde ikke hindre Gennemskæringen 1910. Efter Havets Gennembrud 1911 fulgte han 1912 de radikales Forslag om hel Lukning, der endelig vedtoges 1915, og var imod de senere Planer om ny Aabning, der vedtoges efter hans Udtræden af Tinget. Jævnhed og solid Saglighed prægede S.s Rigsdagsvirksomhed. D. Varde. — Gift 1875 Elisabeth Bloch. P. E.

Litt.: Erindringer i „Sorø Amtstid.“ 20/1 1915; Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Lærerne og Samf.“ I og IV 1913—14; „Ribe Amtstid.“ 20/1—22/1 1915; „Esbjerg Avis“ 4/2 1918; „Vestkysten“ 10/8 s. A.; Nekrologer sst. 13/4, 17/3 og 20/4 1923, i „Politiken“ (af C. C. C.) 14/4 s. A. og „Ringkøbing Amts Dagbl.“ 13/4 s. A.

Sørensen, Søren (23/11 1848—9/12 1902), Orientalist. F. i Danstrup ved Randers. Forældre: Husmand Søren S. og Johanne Mik-

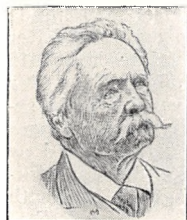

keldsdatter. Sattes ved privat Understøttelse i Stand til at søge Borgerdydskolen paa Kristianshavn, hvorfra han 1867 blev Student, og til at fortsætte Studierne ved Universitetet. Han tog her 1874 Eksamen i klassisk Filologi, men havde desuden indgaaende beskæftiget sig med

sammenlignende Sprogvidenskab, Slavisk og især Sanskrit. 1876—78 var han Adjunkt ved Herlufsholm, men opgav dette Embede for som — afholdt og anset — Privatlærer i Kbh. — fortsætte sine Sanskritstudier. Han koncentrerede sig særlig om det store Helte-digt „Mahabharata“; baade hans Disputats („Om M.s Stilling i den indiske Litteratur“, 1883) og hans sidste store Arbejde („Index to the names in the M.“ London 1902 ff.) har Enne herfra. Blandt hans sproglige Værker bør fremhæves „Sanskrits Stilling i den almindelige Sprogudvikling i Indien“, der blev prisbelønnet af Videnskabernes Selskab 1890 og optaget i dets Skrifter 1894. Efter at S. 1899 havde opnaaet en Understøttelse paa Finansloven, begyndte han at holde Forelæsninger ved Universitetet; i Maj 1902 blev han efter Fausbølls Død udnævnt til Professor i indisk Filologi, men allerede s. A. døde han pludselig i Kbh. — Gift 1879 Sophie Elisabeth Biering. V. B.

Litt.: Hustrus Slægt i Barfod: „Den falster-ske Slægts Personalhist.“ I 1851, S. VII; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1883; Univ. Aarb. 1898—99, S. 27; „Politiken“ 25/4, 28/4, 27/4, 28/4, 2/5 1894; Dines Andersen i „Ill. Tid.“ 18/5 1902; Nekrologer i „Politiken“ og „Nationaltid.“ 2/9 s. A., „Nord. Tidsskr. f. Filol.“ 1902—03 (af Dines Andersen), „Nord. Univ. Tidsskr.“ 1903 (af Vilh. Thomsen) og „Nyt Tidsskr. f. Abnormvæsenet“ 1903.

Sørensen, Theodor (15/1 1839—20/12 1914), Læge, Socialstatistiker. F. i Hobro. For-

ældre: Købmand, Konsul Søren S. og Charlotte Augusta Louise Simonsen. Blev Student 1857 og Cand. med. 1865, nedsatte sig som praktiserende Læge i Hobro og paabegyndte her jævnsides med sin Lægegerning en socialstatistisk Forfattervir-

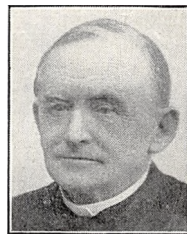
ksomhed, der hurtigt henledte Samtidens Opmærksomhed paa hans Navn. I selvstændige Skrifter og i Afhandlinger i „Nationaløkonomisk Tidsskrift“ behandlede han Købstad- og Landarbejderes Levevilkkaar som rationelt anlagte statistiske Undersøgelser, Dødelighedsforholdene under Arbejde eller i Forbindelse med Arbejdernes økonomiske Forhold, Syge- og Ulykkesforsikringssspørgsmaal osv. Han blev Medlem af den store Arbejderkommission af 1885, som forberedte Sygekasseloven af 1892, og lod sig 1892 nødtvungent udnævne til den ny Stilling som Sygekasseinspektør. Han viste sig som en praktisk Administrator, der jævnsides med sine humane Interesser havde et klart Blik og et fast Greb om Tingene, og bidrog herved i stort Omfang til Væksten og Konsolideringen af den for Danmark særlige Form for Sygeforsikring: De frivillige Sygekasser med Statstilskud og Statstilsyn. Da en ret tilsvarende Ordning for Arbejdsløshedsforsikringen 1907 — igen efter Betænkning af en Kommission, hvori S. var et virksomt Medlem — skulde føres ud i Livet, bevægede man S. til at overtage Stillingen som Arbejdsløshedsinspektør. Han var da højt op i Aarene, men gjorde paa ny et stort og nyttigt Arbejde. D. i Kbh. — Gift 1871 Margrethe Mette Schøller.

E. C.

Litt.: Hustrus Slægt hos Lengnick og i „Pers. Tidsskr.“ II 5 1890; Rubin i „Politiken“ 27/10, 5/11 1885, 15/1, 30/3 1886; „Søndags-Posten“ 10/2 1893; Nekrologer i „Politiken“ 21/12 1914, „Berl. Tid.“ s. D., „Social Forsorg“ 1915 (af C. Black, H. Ostenfeld og Sv. Trier), „Dsk. Assurance“ s. A. (af E. Mackeprang), „Dsk. Forsikringstid.“ s. A. (af Westergaard) og „Nationaløk. Tidsskr.“ s. A. (af Rubin og Black).

Sørensen, Anders Herman Vilhelm (27/6 1840—10/11 1911), Præst, Missionshistoriker. F. i Randers. Forældre: Strandkontrolør

Casper Verner Andreas Moltke S. og Ida Frederikke Winding. Blev Student 1858 og Cand. theol. 1865. Sammen med sin Hustru bestyrede han 1865—76 en Pige-skole paa Frbg., idet han fra 1869 tillige var Kapellan hos Sognepræsten ved Frbg. Kirke, 1876 blev han Sogne-

præst i Taanum og Hornbæk, kom 1890 til Husby og virkede dér til sin Død. Hans Studier samlede sig hurtigt om Missionshistorien, og han blev efterhaanden den Mand, som herhjemme var bedst inde i herhen hørende Spørgsmaal. Dette fremgik tydeligt af hans Skrift „Vor Tids Missionsforventninger og Missionsresultater“ (1895) og af en Række Afhandlinger i „Nordisk Missionstidsskrift“, hvis Redaktion han 1899 overtog efter Provst Vahls Død; en Missions-

lære i Grundtræk udgav han 1911 („Missionens Motiv, Maal og Midler“), og desuden virkede han for Sagen gennem Foredrag rundt omkring paa Møder, ikke mindst i den kristne Studenterverden, hvor han var en skattet Taler. I sin Bedømmelse af Forholdene var han altid klar og nøgtern og lod sig aldrig henrive af den Romantik, som ikke sjældent forekommer hos Missionsvenner. D. i Husby, Fyn. — Gift 1865 Charlotte Amalie Cecilie Friis, d. 1908. H. M.

Litt.: Siegunfeldt: „Mindblade om V. S.“ 1912; Nekrologer i „Assens Avis“ 17/11 1911 og af F. Munck i „Nord. Missions Tidsskr.“ s. A.

Sørensen, William Emil (9/4 1848—29/6 1916), Zoolog. F. i Hyllested ved Grenaa. Forældre: Sognepræst Søren Møller S. og

Jutta Caroline Cæcilie Hasselriis. Blev Student 1866, studerede Zoologi under Reinhardt og Schiødt og tog 1873 Magisterkonferensen, drev derefter Studier over Arachniderne, samtidig med at han levede af Skoleundervisning. 1877 kom han til at ledsage en Privatmand

paa en Sportsrejse til Sydamerika, gik fra Borde i Argentina og opholdt sig 1877—78 i Urskoven, ivrig oplaget af zoologiske Studier, hvis Resultater han senere publicerede. Efter Hjemkomsten genoptog han sin Skolegerning, som han, med nogle Afbrydelser, beholdt hele Livet igennem; endvidere var han fra 1883 Medlem af Eksamenkommissionen for Præliminæreksamen og endelig en Aarrække Lærer ved Statens Lærerhøjskole. 1881 blev han Inspektør ved Zoologisk Have, men opgav snart denne Stilling. Hans videnskabelige Produktion er meget anselig og udmærket sig saavel ved den grundige og omhyggelige Undersøgelse som ved den klart gennemtænkte og strengt logiske Form. Den behandler dels Fiskenes Anatomi, dels Arachniderne. Til den første Gruppe hører: „Om Lydorganer hos Fisk“, der 1884 skaffede ham Dokortitlen, „Om Forbeninger i Svømmeblæren etc.“ (1890), „Om Oppustningssækken hos Tetrodon etc.“ (1883) o. a., til den sidste „Om Bygningen af Gonyleptiderne“ (1879), „Danmarks, Færøernes og Islands Edderkopper“ (1904), „Un animal fabuleux des temps modernes“ (1906), „L'anatomie etc. des Solifuges“ (1914), „La morphologie de l'abdomen des Araignées“ (1916) samt endelig det store Værk „On two Orders of Arachnida“, som han 1904 udgav i Fællesskab med H. J. Hansen. I nær Forbindelse med disse Arbejder staar de talrige polemiske Skrifter, i hvilke han med stor Hensynsløshed men utvivlsomt ledet af de uegennyttigste Motiver kæmpede mod alt det Partivæsen, der

syntes ham at findes inden for de ledende Kredse i vor videnskabelige Verden; navnlig rettede han sine Angreb mod Jap. Steenstrup og dennes Elever. Blandt disse Skrifter, der unægtelig stundom kan virke næsten som Udslag af en sygelig Mani, kan nævnes: „Om Spiracelerne hos Insekterne etc.“ (1895), „Hvem er Opdageren af Steenalders Affaldsdynger“ (1899), „De kompetente Autoriteters bedste Skjøn“ (1897), „Fromme Sjæles gode Gjæringer“ (1907) samt „Professor Rørdam og Kjøkkenmøddingerne“ (1915). — S. var en ejendommeligt Personlighed, hvis ydre Fremtræden maaske nok lige straks kunde virke lidt frastødende; de, der kom i nærmere Berøring med ham, saaledes hans Elever og videnskabelige Venner, lærte dog snart at skatte hans ægte videnskabelige Forsker-aand og hans i sjælden Grad pletfri Karakter. D. i Kbh. — Gift 1890 Kirsten Andersson. R. H. S.

Litt.: Slægt i Charles Sørensen: „Korte Efterretn. om Laurids S. og hans Descendenter“ 1879 og ved samme i „Sml. t. jysk Hist. o. Top.“ X 1884, S. 117; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1885; Gosch: „Danm. zool. Litt.“ 1873—78; „Berl. Tid.“ 24/2 og 1/3 1899; Sv. Dah: „Bibl. zool. Dan. 1876—1906“ 1910; A. Krogh i „Naturens Verden“ 1918; „Politiken“ 10/2 s. A.; Dan Jacobson: „Jeg husker —“ 1923, S. 45 f.; Prahl: „Nye Bagateller“ 1924, S. 24; Nekrologer i „Flora og Fauna“ 1916 (af A. Jensen), „Dsk. Seminariebl.“ s. A. (af Martin Kristensen), „Politiken“ 1/7 s. A., „Statens Lærerhøjskoles Aarsskr.“ for 1916 og (af P. E. Müller) i „Overs. over Vidsk. Selsk. Forhandl.“ s. A.

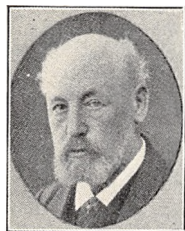
Sørensen Saksager, Jens (f. 31/3 1849), Landmand, Politiker. F. i Budolfi Landsogn ved Aalborg. Forældre: Gaardejer Søren Jensen og Margrethe Nørgaard. Var paa Vallekilde Højskole 1866—67, styrede fra 1868 Fødegaarden og en mindre Gaard for Moderen og købte 1872 Gaarden Saksager ved Vraa, som han 1906 solgte til sin Søn. Allerede 1876 kom han ind i Sogneraadet og blev n. A. Formand (til 1882), og dette var Begyndelsen til en usædvanlig lang Række Tillidshverv af administrativ og økonomisk Art, hvorved S. S. i mange Aar blev en af Vendsyssels Foregangsmænd. Diplomatsk Forhandlerevne, vindende Elskværdighed og naturlig Veltalenhed forbundet med et sikkert Blik baade for Standsorganisation og Samfundsvæl og for Folkeoplysningens Betydning har bragt S. S. vidt. 1883—1907 var han Amtsraadsmedlem, 1901—13 Skoledirektionsmedlem. Fra 1882 var han Medlem af Bestyrelsen for Hjørring Amts Landboforening, og da Højre 1887 udtraadte af Foreningen, blev han Næstformand, siden Formand (til 1907) i den gamle Forening og

fastslog dens Position. 1890—1914 var han Formand for Hjørring Amts Andelssvine-slakteri og en af Andelssagens Pionerer i Vendsyssel, 1908—15 Formand for de sam-virkende danske Andelssvineslagterier, 1906—13 Medlem af Landhusholdningsselska-bets Bestyrelsesraad, 1902—13 Næstformand i Foreningen af jyske Landboforeninger. Han var Formand i Repræsentantskabet for Vi-borg Kreditforening fra 1911 og er Medlem af Direktionen fra 1913, endvidere er han Formand for Kommissionen ang. Jordlod-der til Landarbejdere i Hjørring Amt, Land-væsenkommisær osv. Politisk var han op-rindelig ret radikal, stemte 1885 i Amts-raadet for at billige et Sogneraads Skatte-nægtelse, men tilhørte siden de moderate og stod i et vist Modsætningsforhold til Vilh. Lassen, ligesom han 1893 tonede agrarisk Frihandelsflag. Han var paa Tale til Landstinget 1898, fik 1901 nogle moderate Stemmer og valgtes 1906 imod „Aalborg Amtstidende“s Parti, delvis af Højre og rad-ikale. I Tinget, hvor han tilhørte de mode-rate, senere Venstre, fik han ikke nogen fremskudt Stilling, talte Frihandelens Sag i Tilslutning til Lassen ^{29/1} 1908, krævede 1910 med la Cour og Piper en bedre For-delning af Husmandslodderne, virkede 1911 for Andelsloven og havde nogle Ordfor-erskaber i Landbrugsspørgsmaal, var bl. a. Medlem af Retsreformudvalget og af Kom-missionen ang. Len og Stamhuse 1909. Han søgte ikke Genvalg ved Grundlovsvalget 1914. S. S. var en af de første Bønder, der (1898) fik Ridderkorset. — Gift 1872 Jo-hanne Rasmussen, d. 1919. P. E.

Litt.: „Vendsyssel Tid.“ ^{22/12} 1891, ^{3/7} 1893, ^{18/4} 1898, ^{2/3} 1914, ^{29/3} 1919; „Aalb. Stiftstid.“ ^{22/9} 1906, ^{30/7} 1907, ^{30/1} 1908; „Aalb. Amtstid.“ ^{21/3}, ^{22/3}, ^{24/3}, ^{25/3} 1906; „Aftenposten“ ^{24/5} 1905; „Jysk Husdyravt.“ ^{9/11} 1904; „Søndagsbl.“ ^{31/5} 1908; „Folkelæsnings“ ^{10/11} 1907; „Medlemmerne af Landstinget“ 1910; „Andelsbl.“ 1919, S. 280; Thomas Larsen: „En Gennembrudstid“ II 2 1922.

Søtoft, Nicolai Bierfreund (døbt ^{31/3} 1790 —^{3/6} 1844), Forfatter. F. i Assens. Forældre: Portbetjent, Bager Niels S. og Christiane Bierfreund. Gik først i Vordingborg Skole, senere i Nykøbing F. Skole, hvor han

Tage-Hansen, Tage Algreen (^{25/3} 1849—^{27/5} 1920), Læge. F. i Frederikshavn. Foræl-dre: Byskriver Georg Vilhelm Hansen og Eli-sa Augusta Müller. Blev Student 1866, Cand. med. 1873, studerede Kirurgi i Udlandet (bl. a. hos Lister) og var derefter Reservekirurg hos Studs-gaard paa Kommunehos-pitalet. 1879 nedsatte han sig i Aarhus og

blev Ven med Poul Møller. Blev Student 1811 og tog 1816 teologisk Embedseksamen. Fra denne Tid stam-mer hans „Romantiske Digte“ (1815) og „Aan-dernes Maskerade, en Vinternatsdrøm“ (1816), det Værk, der har be-varet hans Navn i Litteraturhistorien. Det er en satirisk-romantisk Ko-medie, hvori han lader Tidens Digtere passere Revue for sig, idet han angriber Baggesen, Ingemann, Grundtvig osv. og forherliger Oehlenschläger, hans Mester og store Forbilled. S.s senere omfangsrige dramatiske Produktion er nu glemt, næv-nes kan dog „Christian IV.s Dom“ (1821), der ved sin Fremførelse paa det Kgl. Teater (1822) gjorde en Del Lykke, men senere, da Heiberg genoptog det, faldt til Jorden. S. var 1817 blevet residerende Kapellan i Købelev og Vindeby ved Nakskov; 1823 blev han Sognpræst i Præstø og 1835 i Øster Egesborg. I sin Fritid var han sysselsat med Teologi, Filosofi og græsk Filologi. En Frugt af den Dannelse, han herigennem skaffede sig, er „Et Pantheon“ (1842), der bl. a. in-deholder en Tragedie i græsk Stil „Danai-derne“. Kritikken, der hidtil havde forholdt sig kølig passiv, faldt nu over ham. Under Forberedelsen af en ny Samling Poesier døde han. S., der havde store Tanker om sig selv og derfor følte sig miskendt af Tiden, arbejdede med de største Idealer, men springende, uden aandeligt Midtpunkt og uden egentlig digterisk Begavelse og kunst-nerisk Smag. I Litteraturen har han ingen Indflydelse øvet. D. i Øster Egesborg ved Vordingborg. — Gift 1818 Dorthea Elisabeth Ramlau, d. 1867. O. F.

Litt.: „Athene“ IX 1817, S. 168; „Dsk. Litt. Tid.“ 1826, S. 194 ff., 209 ff.; „Journal f. Litt. og Kunst“ I 1843, S. 199 ff.; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ IV 1862; Vilh. Møller i „Efterklang“ 1868; Arentzen: „Baggesen og Oehlenschläger“ VI 1876, S. 117—32; Laur. Jørgensen: „Mine Er-indringer“ 1891, S. 26 ff.; H. F. Rørdam: „Peter Rørdam“ I 1891; Nic. Bøgh: „Chr. Winther“ 1893—1901; Breve I „Af Jonas Collins Pap.“ 1871 og „Breve til og fra Ingemann“ 1879.

blev n. A. Overlæge ved det nye Amtssyge-hus. Her udførte han et fortræffeligt og mangesidigt Arbejde og blev ved Siden af P. W. Heiberg (s. d.) Banebryder for den moderne Storkirurgi i Jylland. I Kraft af sin almindelig anerkendte store Dygtighed, sit varme Hjerte og hele sit harmoniske Væsen fik han en betydelig Autoritet ikke alene som Kirurg, men ogsaa som Kollega og Tillidsmand, og han kom til at betyde meget for sin Stand og for sin Bys Udvik-ling. Da Jysk medicinsk Selskab dannedes 1914, var han selvskreven som Formand.

D. i Aarhus. — Gift 1879 Christine Margrethe Kjellerup. F. L.

Litt.: Slægt i Elvius: „Prof., Rektor H. J. Hansen og hans Slægt“ 1909; Hustrus Slægt i A. H. Nielsen: „Stamt. over Familiene Kjellerup og Strøyberg“ 1883 og 1906 og i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; J. Torrild i „Ill. Tid.“ 10/6 1906; Nekrologer i „Aarhus Stiftstid.“ 27/5 1920, „Politiken“ 28/5 s. A., „Hospitalstid.“ s. A. og „Ugeskr. f. Læger“ s. A.

Tandrup, Harald Konrad Niels Viggo (f. 31/1 1874), Forfatter, Journalist. F. i Kbh. Tog Præliminæreksamen og blev 1889 ansat i Telegrafvæsenet,

først i Kbh. siden i Aarhus, forlod Etaten og arbejdede paa en Metalvarefabrik, var en Tid Gasmaaleraftæser i Kbh. og gik saa over i Journalistik. Fra 1897 var han Redaktionssekretær ved „Kolding Avis“, 1905 Redaktør af „Aftenbladet“, 1914—16

af „Klods-Hans“, 1915—21 af „Verden og vi“, 1921—24 Medarbejder ved, en kort Tid Redaktør af „Dagens Nyheder“ og er fra 1924 Medarbejder ved „Berlingske Tidende“. Han skrev allerede 1897 et Par Skuespil, var siden i flere Aar knyttet til „De 1000 Hjem“ og skrev her en lang Række Romancer og Fortællinger, væsentlig historiske (bl. a. „Peder Barkes Hoved“ (1907 og 1913), „Kapergasten fra Kerteminde“ (1908 og 1921). Med „Skæbnemusen“ (1909) og „Gillekop“ (1911) anslog han mere litterære Strengte, har siden bl. a. udgivet „Kringleby“ (1912), „Den hellige Skrædder“ (1913), „Rotterne“ (1914) og „Den forgyldte Graaspurv“ (1917). Hans udvalgte folkelige Fortællinger udkom i 5 Bd. 1914. Med betydeligt Fortællertalent har T. underholdende skildret Ravnekrogen og Hverdagsmennesket, uden at Løfterne om fuld kunstnerisk Beherskelse af Stoffet hidtil er indfriede. Som Journalist har han vundet et betydeligt Publikum ved sine daglige Spidsartikler, der med knap, vellisleben Stilistik kauserer over Dagens Emner ud fra Decenniets konservativ-radikale Problemstilling. Ved Folketingsvalget 1924 søgte han Valg som Løsgænger paa tilsvarende Synspunkter. — Gift 1904 Kirstine Marie Lauridsen. P. E.

Litt.: Erindringer i „Berl. Tid.“ 4/3 1925; „Nationaltid.“ 1/4 1914; „Politiken“ 28/5, 29/5, 31/5, 4/6, 7/6 1921; „Dagens Nyh.“ 30/5 s. A.; „Journalisten“ 1/6, 15/6 s. A.; „Berl. Tid.“ 30/1 1924; C. Gandrup i „Ill. Tid.“ 3/2 s. A.

Tang, Andreas Ewald Meinert (20/5 1803—12/8 1868), Godsejer, Politiker. F. paa Nørre Vosborg ved Nissum Fjord. Forældre: Gods-ejer Niels Kjær T. og Marie Cathrine Meinert. Gik i Latinskole, lærte 1822—23 Landvæsen i Holsten og overtog Nørre Vosborg 1825. Han var en dygtig og forstaaende Godsejer, der fredede og øgede den gamle

Gaard og nød stor Anseelse mellem Egnens Bønder. Han indførte flere Forbedringer i Landbruget, var en af

første, der begyndte at dræne (1856), plantede, holdt Dyrskuer osv. 1842—62 var han Amlsraadsmedlem, 1842, 1846, 1848 Suppleant i Viborg Stænder, 1848—49 Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling, 1850—66 af Landstinget og 1864—66 af Rigsraadets Landsting, afslog 1866 at lade sig genvælge til Rigsdagen. Han var nationalliberal, men tog ikke sjælden Særstændpunkter. Han var Medindbyder til Dannelsen af Himmelbjergforeningen 1842, men trak sig et Par Aar efter ud af Bevægelsen af Frygt for Tidens yderliggaaende Tendenser. D. paa Nørre Vosborg. — Gift 1837 Marie Elise (Molly) Fenger, d. 1885. P. E.

Litt.: Slægt hos Lengnick, i Storgaard-Pedersen: „Slægten T.“ 1921 og A. Tøng Barfod: „Forsøg paa et Overblik over Slægterne Meinert-T.-Fenger“ 1922; mødrene Slægt se F. Meinert; Hustrus Slægt se C. E. Fenger; Barfod: „Dsk. Rigsdagskalendar“ 1856; „Saml. t. jysk Hist. o. Top.“ IV 1872—73; Storgaard-Pedersen: „Ulfborg Herred“ 1900, S. 154 f. og „Ole Chr. Kirk“ 1902, S. 81 ff.; Aakjær: „St. St. Blichers Livstragedie“ II 1904 (Register i III); S. Nygård i „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Nørre Vosborg); S. Vasegaard i „Gads dsk. Mag.“ Apr. 1925.

Tang, Jeppe Tang Andersen (8/12 1828—1/6 1904), Seminarieforstander. F. i Staby ved Ringkøbing. Forældre: Gaardejer Anders Østergaard og Karen Marie Graversdatter. Tjente som Voglerdreng og fik kun Undervisning om Vinteren af sin Fader, var efter Konfirmationen om Vinteren Omgangslærer og gav sig om Sommeren af med Engvandsarbejde og Faarehandel. 20 Aar gammel blev han Elev paa Ranum, hvor L. Chr. Müller (s. d.) fik stor Indflydelse paa ham, og hvorfra han 1850 dimitteredes. Fra 1851 underviste han ved Kbh.s offentlige Skoler, indtil Grundtvig, som T. var stærkt paavirket og personlig yndet af, 1856 knyttede ham sammen med C. J. Brandt (s. d.) og M. Eskesen (s. d.) til sin nyoprettede Højskole paa Marienlyst. 3 Aar efter forlod T. Højskolen og indrettede i Kbh. et Kursus, hvor de grundtvigske Skoletanker skulde bringes til Anvendelse paa Uddannelse af Lærere, og hvor der derfor jævnsides med Undervisningen gik fri Foredrag ved en Række dygtige Lærere, som T. førstod at knytte til sin Skole. T.s Seminarium blev hurtigt stærkt besøgt og meget omtalt under

Rigsdagens Drøftelser af Seminarieforhold; 1863 fik det sin egen Bygning paa det gamle Blaagaards Seminariums Grund og var i nogle Aar forbundet baade med Realskole, Artiumskursus og en Højskole, der 1872 flyttedes til Emdrupborg. T. deltog med ivrig og noget drastisk Veltalenhed i Tidens pædagogiske Diskussioner og angreb stærkt den bestaaende Skoleordning; men hans Forslag led af Mangel paa Klarhed og Begrænsning, og de fik derfor næppe nogen videre Betydning. Af samme Grund havde han heller ikke megen Indflydelse i Folke-tinget, hvor han repræsenterede Svendborg 1877—92 og væsentlig sluttede sig til Venstre. T. erhvervede efterhaanden en ret betydelig Formue dels ved sin Skolevirksomhed, dels ved Udgivelse af en Række meget benyttede Skolebøger, Fædrelandshistorier, Katekismer og Bibelhistorier, de sidste Ud- tog efter L. Chr. Müller. D. i Kbh. — Gift 1858 Oline Laurentine Nissen, d. 1913. C. B.

Litt.: „Holb. Amts Avis“ 17/8 1877; „Svendb. Amtstid.“ 19/6 1879; „Morgenbl.“ 9/7 s. A.; „Dagbladet“ 12/10 s. A.; Wulff: „Den dsk. Rigsdag“ 1882; „Politiken“ 30/10 1893, 2/11 s. A.; „Avisen“ 23/3 1885; „Dannebrog“ 1/11 1893; „Berl. Tid.“ 1/11 1893 og 8/12 1898; „Søndags-Posten“ 20/10 1893; „Vib. Stifts Folkebl.“ 1/11 s. A.; „Danm. Lærereforen. Medlemsbl.“ 1898; „Lærerne og Samf.“ IV 1914; Thomassen: „Om og fra Blaagaards Sem.“ s. A.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 1/6 1904, „Østsjæll. Folkebl.“ 2/6 s. A. og (af L. Schrøder) „Højskolebl.“ 1905.

Tast, Herman (ca. 1490—11/3 1551), Reformator. Sandsynligvis f. i Husum, Slesvig. Var 1511 indskrevet som Student i

Wittenberg og virkede fra 1514 som Vikar ved Mariakirken i sin Fødeby; her begyndte han ca. 1522 med en afgjort luthersk Forkyndelse, hvad der medførte, at Kirken blev lukket for ham; men en anset Købmand lod Bagbygningen i sin Gaard indrette til Forsamlingslo-

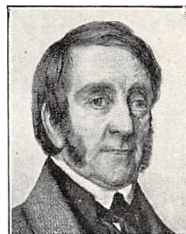
kale for ham, og senere prædikede han en Tid paa Kirkegaarden under aaben Himmel. Da de reformatoriske Bestræbelser i Husum nød megen Sympati og Støtte fra Frederik I, indførtes 1527 en hel ny Gudstjenesteordning, og T. blev Sognepræst i Husum. Paa Grund af hans betydelige administrative Evner blev han ogsaa snart benyttet som Visitor; 1537 var han med til at udarbejde Kirkeordinansen i Haderslev, 1538 fik han det provstelige Tilsyn med Husum Amt og Eiderstedt, og 1540 blev han en af Slesvigs fire Superintendenter; denne Titel og største Delen af sit Tilsynsomraade mistede han dog allerede ved Landedelingen 1544 mellem Christian III og hans Brødre. I sine sidste Aar havde han ikke ringe Bryderi med en sekterisk

Kapellan Johan v. Linden, der 1548—51 var ansat i Husum, og som trods sin Forkærlighed for mennonitiske Vranglørdomme nød stor Yndest hos Biskoppen i Slesvig. Iøvrigt haves kun forholdsvis faa Efterretninger fra Samtiden om T.s Virksomhed, og han har ingen trykte Skrifter efterladt sig. D. i Husum. — Gift ca. 1528 Garderut. H. M.

Litt.: J. M. Kraft: „Ein zweifaches 200jähriges Jubel-Gedächtniss“ 1723; „Det kbh. Selskabs Skr.“ VIII 1760; „Nordalb. Stud.“ II 1858; Eggers: „H. Tastii memoria“ 1817; „Schlesw.-holst. Prov.berichte“ 1827; „Ny kirkeh. Saml.“ II 1860—62 og IV 1867—68; O. Kallsen i „Schlesw.-holst. Hauskalender“ 1882; A. D. Jørgensen i „Kirkeh. Saml.“ IV i 1889; M. Voss i „Die Heimat“ 1903; Christiansen: „Die Gesch. Husums“ s. A.; Michelsen: „Die schlesw.-holst. Kirchenordnung von 1542“ 1920; V. Pauls: „Gesch. der Reformation in Schlesw.-Holstein“ 1922.

Tauber, Emmanuel (5/8 1776—31/1 1847), Personalhistoriker. F. i Horsens. Forældre: Rektor J. H. T. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1793, men tog ingen

Embedseksamen, blev Lærer ved Roskilde lærde Skole 1795, vandt 1801 Universitetets Guldmedaille for en filologisk Opgave, blev 1805 Konrektor i Aarhus og 1811 Rektor i Aalborg, afgik 1845.

Hans Navn mindes for hans grundige personalhistoriske Arbejders Skyld; han udgav 1840—44 „Samling af biografiske Notitser om de fra Aalborg Katedralskole Dimitterede Disciple“, hvorimod hans „Personalhistoriske Notitser om Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg“ først udgaves i øget Stand af A. H. Nielsen 1879—80. Han efterlod sig endvidere Samlinger til et Studenterleksikon og til de danske og norske lærde Skolers Personalhistorie. Blandt hans Elever var Th. H. Erslew (s. d.) og F. Hvass (s. d.). Selvtredie stiftede han 1818 et offentligt Bibliotek i Aalborg; det var ved hans Død vokset til ca. 20.000 Bind, sammensmeltedes 1887 med Skolebiblioteket. D. i Aalborg. — Gift 1806 Johanne Christiane Jensen, f. Clausen, d. 1849. P. E.

Litt.: Slægt hos Lengnick; Hundrup: „Lærerstaden ved Aalborg Katedralskole“ I 1869; Fabricius: „Katalog over Aalborg Stifts og Amts og Katedralskoles forenede Biblioteker“ 1892.

Tauber, Johan Henrik (7/8 1743—26/1 1816), Skolemand. F. i Aalborg. Forældre: Kobbersmed Emmanuel T. og Karen Henriksdatter Widschen. Blev Student 1762, studerede i 3 Aar Teologi og Filologi, men maatte af økonomiske Grunde vende hjem og opholdt sig der til 1768. Han drog saa atter til Kbh., hvor han blev Amanuensis og Huslærer hos J. A. Cramer (s. d.), der fik stor Betydning for ham. Han fik betydelig Indsigt i alle Forhold vedrørende

Universitetet, samtidig med at han udvide-
de sine Kundskaber; fik 1772 uden Prøve

Magistergraden. Jan.—
Novb. 1773 holdt han
teologiske Forelæsning-
er og blev derefter
Rektor i Horsens. Han
kom hermed ind paa
det, som skulde blive
hans Livsgjerning, skønt
han næppe nogen Sinde
følte sig helt tilfreds-
stillet deraf. Han tog
1779 teologisk Embeds-

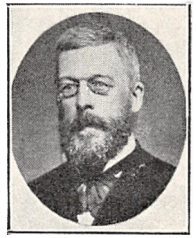
eksamen og søgte forgæves Præstekald
flere Gange. Endnu hellere vilde han knyt-
tes til Universitetet, men heller ikke dette
lykkedes, skønt han nød stor Anseelse som
Teolog og 1790 blev Dr. theol. h. c. Han for-
blev da i Skolens Tjeneste som Rektor, i
Horsens til 1781, i Odense til 1787 og i Ros-
kilde, til han 1808 gik af. Af Naturen ud-
rustet med ypperlige Anlæg som Opdrager
og paavirket af sin Samtids „filantropisti-
ske“ Skoletanker blev T. en meget dygtig
Skolestyrer. Han holdt god Orden i sine
Skoler, skønt han ved sin Tilrædelse fra-
bad sig Riset; han behøvede kun et irette-
sættende Blik eller en kærlig Formaning
til at holde sine Disciple i Tømme. Han
afskaffede adskillige slette Traditioner, lag-
de stor Vægt paa Modersmaalet og opmun-
trede Disciplene til at gøre sig bekendt med
moderne Sprog, som Skolen ikke gav Un-
dervisning i. I Pjecen „Om Brøstfældighe-
derne i det lærde Skolevæsen“ (1789) frem-
kom han med en Række Forslag, som virke-
liggjordes ved Skolereformerne 1805 og 09;
bl. a. Faglærere i Stedet for Klasselærere,
Undervisning i levende Sprog, Indførelse
af Legemsøvelser osv. Skønt lærd Teolog
fik T. kun udgivet nogle mindre eksege-
tiske Afhandlinger. Han syntes at have
haft vanskeligt ved at begrænse sig. Hans
i Manuskript efterladte Selvbiografi, iøv-
rig nærmest en Dagbog, som han hele sit
Liv har ført, fylder 14 tykke Kvantbind
og giver interessante Bidrag til Datidens,
navnlige den lærde Skoles Historie. D. i Ros-
kilde. — Gift 1774 Gregoriana Begtrup, d.
1820. C. B.

Litt.: Slægt hos Lengnick; Dagbøger i Udtog
ved Wulff i „Dsk. Maanedsskr.“ 1863—66, ved
Henrichsen i „Saml. t. Fyns Hist.“ III 1865 og
i „Blade af J. H. T.s Dagb.“ („Mem. o. Br.“
XXXVIII) 1922; Bloch: „Roskilde Domscoles
Hist.“ 1842; Bendz: „Horsens lærde Skoles Hist.“
I 1848, S. 8 ff.; „Vor Ungdom“ 1882, 1900 og 1917;
Fibiger: „Mit Liv og Levned“ 1898; „Domprovsten
i Roskilde“ („Mem. o. Br.“ X) 1909; Breve i
Horsens Skoles Progr. 1844, „Udv. af Breve til
R. Nyerup“ 1861 og „Dsk. Saml.“ III 1867—68;
Nekrologer i „Teol. Bibl.“ X 1816 (af Jens Mel-
ler) og „Dsk. Litt. Tid.“ 1816 (af Begtrup).

Tauber, Johannes Henrik Georg (9/12 1827
—24/10 1892), Journalist, Politiker. F. i
Vallø. Forældre: Stiftspræst Frederik Bag-

ger T. og Megdola Cathrine Bøgh. Sønne-
søn af J. H. T. (s. d.). Blev Student 1844,

studerede en Tid Theo-
logi, dyrkede Journali-
stik fra 1849, først ved
„Fædrelandet“ og se-
nere, efter at han 1853
var blevet Cand. polit.,
ved „Dagbladet“ (1853
—55). Han stod det
Ploug'ske nationallibe-
rale Venstre nær og
blev paa Plougs Anbe-
faling 1856 Redaktør af

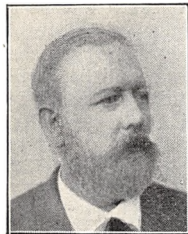

„Fyns Avis“, var derefter 1859—63 paa ny
Medarbejder ved „Fædrelandet“, 1863—64
Medredaktør af „Dannevirke“ i Haderslev,
1864 nogle Maaneder Redaktør af „Fyns
Stiftstidende“ og 1866—69 Redaktionssekre-
tær ved „Berlingske Tidende“. Han stillede
sig til Folketinget i Middelfart 1868, valgtes
1869 som national Venstremand i Horsens
og sluttede sig 1870 til det forenede Ven-
stre. 1871 købte han Højrebladet „Sorø
Amtstidende“ og redigerede det indtil 1891,
fra 1881 med Hans Jensen (s. d.) som Med-
leder. Han slog Bladet op til det førende
Venstreorgan paa Egnen og fik ogsaa som
Agitator stor Betydning som politisk Væk-
ker i Midtsjælland. Som tidligere national-
liberal var han her og i Rigsdagen Gen-
stand for Højres særlige Had; en økono-
misk Krig fra Slagelsekøbmændenes Side
slog han ned, hvorimod den af ham 1872
oprettede „Vestsjællands Folkebank“ endte
med en Katastrofe 1877. 1872 opgav han
Horsenskredsen, valgtes s. A. i Slagelse
som første Venstremand, faldt 1879, men
valgtes s. A. i Rudsvedby, hvor han siden
genvalgtes. Han var fra 1872 Medlem af
Finansudvalget, fra 1875 med en Afbyrdelse
Ordfører for Tillægsbevillingsloven, fra 1874
i flere Aar for Andragender. Han var en
flittig Taler og Arbejder, især i økonomiske
Spørgsmaal, Jernbane- og Skolesager; hans
Speciale var Toldsagen, hvor han fra Be-
gyndelsen var Venstres Ordfører og skarpt,
taktisk set maaske for skarpt, hævdede Fri-
handelen; af hans mange Toldtaler kan
nævnes hans Indlæg mod Sukkerloven 2/2
1891. Han fulgte oprindelig Berg, hørte
1879—82 til de udtraadte, derefter til det
danske Venstre, fulgte ved næste Brud Boj-
sen og Hørup og gik 1890 med Hørup og
Berg i det rene Venstre. Han var en kund-
skabsrig og omhyggelig Taler, hvis uheldige
Organ svækkede Virkningen af hans Ord;
som Agitator i Aande kunde han gribe
stærkt. Nogen typisk Bonderepræsentant
var han ikke; han hævdede endnu i sin
Dødsstund „Menigmand“ som Landets
Kærne og indbefattede herunder baade
Gaardmænd og Borgere. Han var en kantet
og hvas Idealist og kunde i sin Voldsomhed
skyde for højt, som i sit Angreb paa Hall

$\frac{3}{5}$ 1873, Højres Beskyldninger for Materialisme, der bundede i en Diæthistorie fra 1875, var saare ilde placerede. D. i Kbh. — Gift 1) 1875 Nikoline Hansen Rosenholm, d. 1880. 2) 1882 Anne Marie Rosenholm, d. 1918.

Litt.: Slægt se J. H. T.; mødrene Slægt se Erik Bogh; „Fyns Stiftstid.“ $\frac{14}{8}$ 1868; „Dagbl.“ $\frac{21}{10}$ og $\frac{23}{10}$ 1875; Zodiacus; „Parl. Stjernebilleder“ s. A.; Wulff: „Den dsk. Rigsdag“ 1882; „Sorø Amtstid.“ $\frac{17}{8}$ 1890, $\frac{24}{8}$ 1911, $\frac{3}{1}$, $\frac{4}{1}$, $\frac{5}{1}$, $\frac{5}{5}$ 1915; „Politiken“ $\frac{28}{8}$ 1897, $\frac{29}{8}$ 1918 (af Edv. Brandes) og $\frac{2}{8}$ 1920 (af J. A. Jensen); Michaelsen: „Fra min Samtid“ I 1890, S. 65; J. Fibiger: „Mit Liv og Levned“ 1898, S. 211; Madsen-Mygdal: „Polit. Oplevelser“ 1912, S. 103—08; H. Jensen: „Polit. Personer og Begivenheder“ 1917; E. Skram i „Tilskueren“ 1920 I, S. 428; Hans Lund: „Sof. Høgsbros Brevveksl.“ I 1923; „A. F. Kriegers Dagb.“ V 1923, S. 283 f., 295, 298, 331; J. P. Jensen i „Fra Holbæk Amt“ 1924; Nekrologer i „Sorø Amtstid.“ $\frac{24}{10}$ og $\frac{29}{10}$ 1892, „Politiken“ $\frac{23}{10}$, $\frac{30}{10}$ og $\frac{1}{11}$ s. A., „Østsj. Polkebl.“ $\frac{26}{10}$ og $\frac{27}{10}$ s. A., „Nationaltid.“ $\frac{25}{10}$ s. A., „Dannebrog“ s. D., „Berl. Tid.“ s. D. og „Danmark“ 1893.

Tauber, Peter August Møller ($\frac{29}{7}$ 1832— $\frac{12}{12}$ 1892), Zoolog. F. paa Frbg. Forældre: Kgl. Fuldmægtig Johan Henrik Gregor T.

og Elisabeth Cathrine Busch. Sønnesøn af J. H. T. (s. d.). Blev Student 1850 og studerede Zoologi, navnlig Entomologi hos Schjødt. Af økonomiske Grunde begyndte han 1851 at give Timer i Skoler, hvad der hemmede hans Studier og 1857 tvang ham til helt at opgave dem uden at have faaet nogen Eksamen. I de følgende Aar var han Naturhistorielærer i Kbh.; da hans ydre Kaar omsider havde bedret sig lidt, tog han for Alvor fat paa selvstændige Studier og udgav forskellige Arbejder, der vandt fortjent Paaskønnelse. 1872 fik han saaledes Universitetets Guldmedaille for en Undersøgelse „Om Tandsæt og Levemaade hos de danske Flagermus og Insektædere“, 1874 en Priselønning fra Videnskabernes Selskab for et Arbejde om „Naidernes kønsløse Formering“ og 1876 samme Steds fra en Priselønning for en Afhandling „Om Hønsæggets Befrugtning i Æggelederen“. S. A. indsendte han, der allerede tidligere med noget Besvær havde opnaaet den Dispensation, der var nødvendig som Følge af, at han ingen Eksamen havde, en Disputats „Tanddannelse og Tandudvikling hos Hvirveldyrene“. Denne er uægtelig, ogsaa bedømt ud fra Datidens Forudsætninger, et svagt Arbejde, og det kan ikke forbyse, at dens Antagelse lod vente længe paa sig. Derimod vakte det med Rette megen Opsigt, at den mundtlige Forsvarshandling, der tilmed i formel Henseende næppe var uangribelig, førte til, efter meget Skriveri mellem Konsistorium og Ministeriet, at T. ikke fik Graden. Af

hans senere Arbejder maa særlig nævnes „Pattedyr“ i „Zoologia Danica“, et brugeligt, om end ikke særlig fremragende Værk. D. i Kbh. — Gift 1859 Hansine Petersen, d. 1925.

R. H. S.

Litt.: Slægt se J. H. T.; Univ. Aarb. 1871—73, S. 238; „Morgenbl.“ $\frac{8}{2}$, $\frac{10}{2}$, $\frac{11}{2}$ 1876; „Aktstykker i Sagen om P. T.s Doktordisputats“ 1877; Gosch: „Dann. zool. Litt.“ II—III 1875—78 og „J. C. Schjødt“ 1898—1905; Dahl: „Bibl. zool. Dan. 1876—1906“ 1910.

Tausen, Hans (1494— $\frac{11}{11}$ 1561), Reformator, Biskop. F. i Birkende ved Odense. Faderen skal have været Smed. Indtraadte efter nogle Aars Skole-

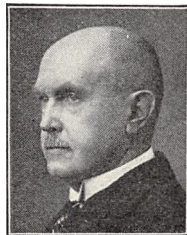
gang i Slagelse som Munk i Johanniterklostret Antvorskov, hvorfra han 22 Aar gl. sendtes til Rostock for at studere; 1521 var han indskrevet ved Kbh.s Universitet, hvor han traf sin senere saa bitre Modstander Poul Helgesen; 1523 drog han til Wittenberg, og efter at han, rimeligvis i Efteraaret 1524, var kaldt hjem derfra, skal han ved sin luthersk paavirkede Forkyndelse have paadraget sig sin Priors Mishag, saaledes at han i Foraaret 1525(?) blev forflyttet til Johanniterklostret i Viborg; den derværende Prior Peder Jensen tillod ham imidlertid efter nogen Tids Forløb at prædike i Klosterkirken hver Søndag Eftermiddag, men da hans Prædikener vakte betydelig Opsigt, blev Prioren betænkelig, og til sidst maatte T. forlade Klostret og søge Optagelse i Borgmester Peder Tranes Hus; efter at der (Dec. 1526) var udstedt et kgl. Værnebrev for ham, prædikede han først i St. Hans Kirke og senere i den større Graabrødrekirke, som Borgerne med Magt opbrød til ham; særlig Opmærksomhed vakte det, at man ved disse Gudstjenester begyndte at synges Salmer paa Modersmaalet til Afløsning af den latinske Korsang. En udmærket Medarbejder fik T. i J. J. Sadolin (s. d.), der fik oprettet en evangelisk Præsteskole, og da der 1528 kom et Trykkeri til Viborg, blev dette straks taget i Reformationens Tjeneste; T. udgav saaledes „En ret kristelig Facon at kristne Børn paa Danske“ (1528), „En kristelig Undervisning om Altergang og Skriftemaal“ (1529), et Gensvar mod Odensebispens Jens Andersen Beldenaks Sendebrev til Borgmester og Raad i Viborg (1529) m. m. Da Kongen 1529 havde tilladt, at de overflødige Kirker i Viborg blev nedrevne og de to Klosterkirker (Graabrødrenes og Sortebrødrenes) omdannedes til Sognekirker, blev T. Sognepræst ved Graabrødrekirken. Imidlertid blev han samme Aar kaldt til Kbh., hvor han fik Nikolaj Kirke anvist, og hans Prædiken her vakte et saadant Røre, at Hoved-

staden i Løbet af et Aars Tid blev en væsentlig luthersk By, „al Ugudeligheds og Skændsels seer forbryderiske Hule“, som Poul Helgesen siger. Paa Herredagen i Kbh. spillede T. en fremtrædende Rolle, og han havde ligeledes den væsentligste Andel i Forfatterskabet til de 43 Artikler; Poul Helgesen rettede da ogsaa i et Skrift til Magistraten først og fremmest sine Angreb mod T., men denne overrakte $\frac{9}{12}$ 1530 Raadet et „Svar til den falske og ukristelige Undervisning, som Lektor Poul skrev“ (delvis trykt 1531). Efter Frederik I's Død 1533 søgte Biskop Rønnow til uskadeliggøre T. og fik ham ogsaa paa Herredagen i Kbh. dømt; men Straffen blev kun Forvisning fra Sjællands og Skaanes Stifter samt Censur, og paa Grund af Borgernes truende Holdning og ved Mogens Gjøs Mægling fik T. endda Lov til at blive i Kbh. mod at forpligte sig til ubetinget Lydighed mod Biskoppen, ja i den følgende Tid havde han saa fredelige Kaar, at han fik Lejlighed til at oversætte de 5 Mosebøger fra den hebraiske Grundtekst (trykt i Magdeburg 1535) og ligeledes til at udarbejde en Postille, der dog først udkom 1539 (ligeledes i Magdeburg). 1536—37 deltog han i Arbejdet paa den danske Kirkeordinans, og 1537 optog han ved Siden af sin Præstegerning en Virksomhed som Lektor i Hebraisk ved Universitetet; allerede 1538 flyttede han dog til Roskilde som teologisk Læsemester og Prædikant ved Domkirken, og 1541 valgtes han til Biskop i Ribe, hvor han i 20 Aar med stor Nidkærlighed virkede til det religiøse Livs Fremme og Sædernes Forbedring; navnlig den sidste Opgave laa ham paa Sinde; han ønskede derfor Kirketugten strengt gennemført og skrev en latinsk Afhandling om Band, som dog aldrig blev udgivet i Trykken; 1543 fik han 20 Aars Privilegium paa Udgivelse af en dansk Oversættelse af hele Bibelen, men den udkom aldrig; 1544 udgav han en forbedret Salmebog og 1552 „Pater noster med en føje Forklaring“; derimod er det tvivlsomt, om han er Forfatter til en „Vise om Løgn og Sandhed“, som man tidligere mente skrevet af ham 1533. Han er blevet kaldt „den danske Luther“ og betragtes ofte som den egentlige danske Reformator, og dette er for saa vidt berettiget, som Striden baade i Viborg og i Kbh. i første Linie stod om hans Navn; han var ogsaa en fremragende folkelig Taler og sad inde med en efter Datidsforhold betydelig teologisk Viden; men baade med Hensyn til Begavelse og Lærdom var flere andre af de danske Reformatorer ham saa nogenlunde jævnbyrdige, og nogen egentlig Originalitet lagde han ikke for Dagen; hele hans reformatoriske Arbejde var bestemt af Tankerne fra Wittenberg. D. i Ribe. — Gift 1) 1527 Dorothea (Jensdatter Sadolin?). 2) Anne Andersdatter, d. 1570. H. M.

Litt.: L. Brøndlund: „Memoria Joh. Tausen“ 1721; „Dän. Bibl.“ I 1738; P. Ren: „Vor danske Luther“ 1757; H. Knudsen i „Ann. f. nord. Oldk. o. H.“ 1847 og „Kirkeh. Saml.“ I 1851; Bloch Suhr: „T.s. Levnet“, 2. Udg. 1846 og 1. Søndag Morgen“ 1856; C. T. Engelstoft i „Hist. Tidsskr.“ II 2 1848 og III 6 1867; Brandt og Helweg: „Den dsk. Salmedigtning“ 1846—47; Paludan-Müller: „Herredagene i Odense“ 1857 og „De første Konger“ 1874; „Ny kristl. Samler“ III 1857; Rordam i „Ny kirkeh. Saml.“ III—IV 1864—68, „Kirkeh. Saml.“ IV 3 1893—95, „Kbh. Univ. Hist.“ I 1868—69 og „Diakonissestift. Alm.“ 1895; Allen: „De tre nord. Rigers Hist.“ IV 2 1870; Heise i „Hist. Tidsskr.“ IV 3 1872—73; „Saml. t. jysk H. o. T.“ V 1875; V. Poulsen: „Fra Reformationstiden“ 1880; G. Rygh i „Folkevennen“ s. A.; Kinch: „Ribe Bys Hist.“ II 1884; F. Wedel i „Teol. Tidsskr.“ 1889—90 og „H. T.“ 1891; Schäfer: „Gesch. v. Dänem.“ IV 1893; Fr. Nygård i „Højskolebl.“ 1894; L. Schmitt i „Hist.-pol. Bl. f. d. kath. Deutschl.“ 1894, „Johann T.“ s. A. (overs. i „Nord. Ugebl. f. kat. Kristne“ s. A.) og „Die Verteldigung der kath. Kirche in Dänem.“ 1899; C. C. Clausen: „Vore store Mænd“ 1897; P. Severinsen i „Kirkeh. Saml.“ V 2 1903; Heden: „Studier til dansk reformationshist.“ s. A.; Lindbæk: „De dsk. Franciskanerklostre“ 1914; „Højskolebl.“ 1918; P. Lauritsen: „H. T.“ s. A.; G. Jørgensen: „Den dsk. Kirkes Hist. 1517—37“ 1919; Brev i „Dsk. Mag.“ III 3 1851.

Tegner, Hans Christian Harald (f. $\frac{30}{11}$ 1853), Maler, Tegner. F. i Kbh. Forældre: Litograf I. W. T. (s. d.) og Ane Emilie Hansen. Kom i Litograf-lære i Faderens Værksted og blev af C. V. Nielsen forberedt til Akademiet, som han besøgte 1869—78; han malde Bondeinteriorer. Det er især som Illustratør, at han har gjort sit Navn kendt (Pragtudgaven af Holberg og Verdensudgaven af H. C. Andersen), Arbejder, som viser megen Fantasi, betydelig Kostume- og Stilkundskab og adskilligt Lune, men som kan savne umiddelbar Djærvhed; deres formelle Form er naturligvis upaaklagelig. T. fik Guldmédaille paa Verdensudstillingen i Paris 1889 og en lignende i München 1905; hans Arbejde med Holbergbogen belønnes med Fortjenstmédailen. Lige saa betydningsfuldt er T.s Arbejde for at hæve den danske Kunstindustri; han har beskæftiget sig med Bogkunst og tegnet talrige Bind, ligeledes med andre kunstindustrielle Grene, ikke mindst Porcelænsskulpturen for Bing og Grøndahls Porcelænsfabrik. Endelig har han en Aarrække system med Udsmykningen af Repræsentationssalene paa Kristiansborg. T. er Medlem af Akademiraadet fra 1909. — Gift 1896 Helga Byberg. O. A.

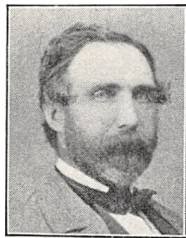

Litt.: Slægt hos Lengnick og i Hauch-Faustbøll: „Patr. Slægter“ IV 1919 og „Slægten T.“ s. A.; „Berl. Tid.“ $\frac{10}{5}$ 1882 og (af Oppermann og Kyster) $\frac{29}{11}$ 1923; „Dannebrog“ $\frac{1}{9}$ 1892; „Hver 8. Dag“ $\frac{5}{11}$ 1899; Chr. Krohg i „Politiken“ $\frac{27}{5}$ 1894 og (af A. W. og Th. A. M.) $\frac{30}{11}$ 1923; Hendriksen: „Mennesker og Oplevelser“ 1910; Hentze i „Skonvirke“ 1922.

Tegner, Hans (f. $\frac{8}{1}$ 1878), Handelsmand. F. i Kbh. Forældre: Kaptajn, Bankdirektør Jørgen Henry August T. og Signe Elisabeth Puggaard. Blev Student 1896, s. A. Assistent i Handelsbanken og fuldendte 1899—1903 sin bankmæssige Uddannelse i London og Paris, til han 1903 indtraadte som Kompagnon i Firmaet Henry T. & Co., grundet 1813 af Hans Puggaard (s. d.). Foruden at drive Forretning som Bankier og i Korn- og Foderstofbranchen har T. haft Sæde i en Række Bestyrelser, navnlig for Dampskibsselskaber, og har desuden udfoldet en ikke saa lille journalistisk Virksomhed, især vedrørende Penge- og Bankspørgsmaal, i „Nationaltidende“, „Berlingske Tidende“ o. fl. a. Blade. — Gift 1905 Ellen Astrid Alice Braunstein. E. C.

Litt.: Slægt se Hans T., f. 1853; mødrene Slægt se Christopher Puggaard.

Tegner, Isac Wilhelm ($\frac{23}{6}$ 1815— $\frac{21}{12}$ 1893), Litograf. F. i Helsingør. Forældre: Tømrermester Fredrik Christian T. og Inger Marie Poulsen. Kom i Malerlære og blev

Svend 1834; besøgte fra 1831 Kunstakademiet og lærte tillige at litografere. Fra 1838 var han beskæftiget hos Em. Bærentzen & Co., indtil han 1850 sammen med den ene af de to kendte Brødre Kittendorff, Ad. Kittendorff

(s. d.) oprettede det bekendte litografiske Etablissement T. og Kittendorff, der bestod lige til T.s Død og udfoldede en meget stor Virksomhed. T.s Indsats ligger især paa Portrætlitografiets Omraade. I en Periode, da Kobberstikket var gaaet af Brug og Fotografien endnu ikke var blevet almindelig, udførte han over 1000 Portrætter i Litografi, og hans Arbejder forbandt udmærket Lighed med en nøjagtig, omhyggelig og stærkt detaljeret Udførelse; det var i Halvtredserne og Trederne næsten en Modesag at lade sit Portræt litografere af T. Til hans mest kendte Blade hører forskellige efter Malerier udførte: Thorvaldsen (efter Horace Vernet), Tordenskjold (efter Denner), Fru Heiberg (efter Marstrand) og Griffenfeld (efter Wuchters). D. i Kbh. — Gift 1) 1848 Ane Emilie Hansen, d. 1862. 2) 1863 Athalie Fredrikke Henriette Thaae, d. 1888. S. D.

Litt.: Slægt se Hans T., f. 1853; 2. Hustrus Slægt hos Lengnick og 1. „Stamt. over Familien Wulff“ 1893; „Tidsskr. f. Kunstindustri“ II 2 1896, S. 149—50; „Litografier i Danmark“ 1922, S. 52; Nekrolog i „Ill. Tid.“ $\frac{7}{1}$ 1894.

Tegner, Isac Vilhelm ($\frac{20}{5}$ 1832— $\frac{10}{10}$ 1909), Ingeniør, Jernbanemand. F. i Helsingør. Forældre: Kaptajn, Kæmner, Dampskibsekspeditor Ludvig T. og Frederikke

May. Var 1850—55 Elev paa den militære Højskole, blev 1853 Sekondløjtnant à la suite i Ingeniørerne, 1855 Sekondløjtnant og s. A. ansat ved Vejtlejnen, 1861 Premierløjtnant. 1861—69 var han Afdelingsingeniør ved Kontrollen med Jernbaneanlægene i Jylland, fik 1865 Afsked af Krigstjenesten og blev 1869 Overingeniør ved Kontrollen og tillige Overingeniør for nye Statsbaneanlæg, derunder Dampfærgeanlægene og den faste Jernbanebro over Limfjorden. Ved denne Udnævnelse blev han en af de førende i vort Jernbanevæsens Udvikling, og i Tidens Løb kom han til at forestaa Udførelsen af Anlæg til en Sum af 130 Mill. Kr., hvori ikke medregnet Dampfærgeanlæg. T. var en klarsynet og forudseende Mand, i Besiddelse af en meget stor Arbejdsevne. Han indlod sig ikke paa Eksperimenter, men gik sundt og nøgternt frem, til fulde indseende, at Banernes Udvikling var af den største Betydning for Landbrug og Industri. Da V. Holst (s. d.) døde 1889, blev T. Generaldirektør og gjorde ogsaa i denne Stilling fortrinlig Fyldest. Overfor Rigsdag og Presse var han meget stejl, og ogsaa overfor det store Personale var han ret imperatorisk, ligesom han ikke nærkede større Interesse for dets Vel. Opgaven, for hvilken alle Hensyn maatte vige, var Banernes Udvikling, og endnu 1899, da han dog havde naaet saa meget, stillede han Krav om yderligere 75 Mill. til Nyanlæg, Krav, der selvfølgelig langt oversteg Landets Ydeevne. Hans haarde Styre vakte stærk Kritik saavel fra Rigsdagens som fra Pressens og Personalets Side, men T. gik uanfægtet frem ad den Vej, han ansaa for den ene rette. 1902 trak han sig tilbage fra Generaldirektørembedet, men beholdt Overingeniørembedet til 1906. De nye kollegiale Styrelsesformer var selvsagt ikke efter T.s Hjerte, og mere og mere trak han sig tilbage, om end han lige til det sidste var levende interesseret i Banernes Udvikling. Hans Navn er knyttet til alle betydeligere Baneanlæg i de sidste 30 Aar af forrige Aarh., saaledes Kystbanen, Dobbeltsporet til Roskilde, Dampfærgeanlægget Gedser—Warnemünde o. fl. a., ligesom han var Medlem af Kommissionen af 1878 ang. Kbh.s Banegaards Udvidelse og Kommissionen af 1886 angaaende Ordningen af Jernbaneforholdene i og ved Kbh. D. i Kbh. — Gift 1860 Hedeveg Elise Drejer, d. 1919.

H. H.-N.

Litt.: Slægt se Hans T.; Hustrus Slægt se Salomon Drejer; V. E. Tychsen: „Ingeniørkorpset og Fortifikationssetaterne 1684—1893“ 1893; Ne-

krologer i „Jernbanebl.“ 1909, S. 25. „Ill. Tid.“
^{31/10} s. A., „Politiken“ ^{17/10} s. A., „Nationaltid.“
^{18/10} s. A. og „Berl. Tid.“ s. D.

Tegner, Rudolph Christopher Puggaard (f. ^{12/7} 1873), Billedhugger. F. i Kbh. Forældre: Kaptajn, Bankdirektør Jørgen Henry

August T. og Signe Elisabeth Puggaard. Var som frivillig Lærling og Officersaspirant paa Tøgt i Middelhavet med Korvetten „Dagmar“, men opgav Officersvejen, tog Præliminæksamen 1890 og forberedes af Maleren J. P. Pedersen til Kunstakademiet, som han besøgte Okt. 1890 til sin Afgang Jan. 1893.

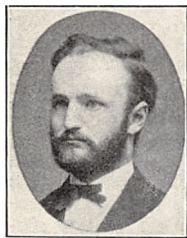
S. A. rejste han til Paris, hvor han blev til 1897. For Anckers Legat d. A. var han i Italien. Senere har han ofte rejst i dette Land samt Tyskland, Frankrig, Spanien og Grækenland. Han har udstillet med Afbrydelser paa Charlottenborg Foraarsudstilling 1892—1904 og siden 1914, den Frie Udstilling 1905 (Parthaver)—13; endvidere paa Kunstnerens Efteraarsudstilling 1904, 1913, Parisersalonerne Société Nationale des Beaux-Arts 1894—95, 1897, Société des Artistes Français 1904—05 og siden 1921 og Salon d'Automne 1923, i München 1895, 1901, 1905, Berlin 1912, paa Verdensudstillingen i Paris 1900 (Bronzemedaile for Moderens Gravmæle); Særdstilling i den Frie Udstilling 1919. Medlem af Akademiraadet 1922—25. T. hører til en Gruppe Kunstnere (hans Venner Johs. Holbek (s. d.) og Tegneren Jens Lund (s. d.), N. Hansen-Jacobsen (s. d.)), der modtog deres afgørende Ungdomsindtryk i Paris i 90'erne fra de da herskende nyromantiske Strømninger. I Modsætning til f. Eks. J. F. Willumsen (s. d.) knyttede de sig mindre til disse (væsentlig litterært og malerisk bestemte) Strømningers Form- og Stilbestræbelser, men overvejende til deres Idéer. Derfor havde de vanskelig ved at finde sig en gyldig kunstnerisk Udtryksform. Deres Væsen præges af en utilfredsstillet Higen og en Søgen efter noget til Grund liggende menneskeligt af almen Karakter. Hos T. har dette givet sig Udslag i, at han fra sin tidlige Ungdom har følt sig draget af de fantastisk store Dimensioner, mod at skabe Kolossalværker (Søjleportalen „Livets Port“, „Herakles og Hydraen“). Menneskeaaendens Kamp for Frigørelse og Kærligheden som fundamental Magt i Menneskets Liv har særlig beskæftiget ham. Hans Styrke er hans Rigdom paa Idéer, paa ofte laante, men undertiden godt sete Motiver og hans frodige Skaberkraft, der af og til har kunnet finde Udtryk i smukke symbolske Motiver (f. Eks. Skitsen „De søgende“ til „Li-

vets Port“). I sin Personlighed har han imidlertid næppe naaet en tilstrækkelig omfattende almen Menneskelighed, og hastig Produktion har ikke levet Tid til Fordybelse. De allerfleste kunstkyndige har mødt ham med en i det hele berettiget Afvisning, og han er blevet bekæmpet som faa, dels fordi Villien oftest har spændt Følelsen i hans Værker op i det uægte, dels paa Grund af hans Forsyndelser mod god Smag, hans svigtende Modelering og manglende Forstaaelse for Plastikens og Monumentaltkunstens Grundregler. Tiden vil dog sikkert vise, at T. i Grupperne „I Mulmets Skød“ og „Reden“ til „Livets Port“ har fundet et gyldigt Udtryk for Naturdrift, og at de trods følelige Mangler hører til den betydeligste Del af hans Samtids Skulptur. Under sine Rejser har T. malet en Del Landskaber. Paa offentlige Pladser er opstillet: Finsemonumentet „Mod Lyset“ ved Rigshospitalet, Danserindebrønden i Kongens Have, „Kong Ødipus“ og 6 andre Grupper paa en Høj ved Kildekrog i Nordsjælland, „Eros og Psyche“ ved Vejen mellem Holte og Hørsholm. Arbejder ejer Glyptoteket (bl. a. „Jordbundet“), Kunstmuseet, Maribo Museum. — Gift 1911 Malerinden Elna Jørgensen. S. S.

Litt.: Slægt se Hans T.; mødre Slægt se Christopher Puggaard; Erindringer i „Nationaltid.“ ^{20/5} 1917; „Die Kunsthalle“ ^{1/12} 1899, S. 67 (af Georg Galland); „Kunst“ II 1900 (af N. Lützhøft), VII 1905 (af S. Michaëlis); „Ill. Tid.“ ^{22/9} 1901 (af Jens Lund), ^{3/10} 1915 (af Sven Lange), ^{4/5} 1919 (af S. S.), ^{28/9} s. A., ^{15/7} 1923 (af Svend Leopold); „La Revue du Bien dans la Vie et dans l'Art“ Sept. 1905 (af Jens Pedersen); „Hver 8. Dag“ ^{8/12} 1907 (af C. C. Clausen); Tilskueren“ Apr. 1907 (af Ove Jørgensen); „Verdens-Spejlet“ ^{23/2} 1908; „Norden“ (U. S. A.) Marts 1908; „Kunstbladet“ 1909—10, S. 44 (af V. Wanscher); „Det nye Kunstbl.“ Sept. 1910 (af Ivar Bentsen); „Det nye Hjem“ ^{15/2} 1911; „Beretn. om Kbh.s Kommunes Anliggender“ 1911—12, S. XXXIV; „Konst“ I 1912 Nr. 12—13 (af Helge Kjellin), V 1916 Nr. 5 (af S. Michaëlis); „R. T.s Søjle-Portal“ 1915; „Politiken“ ^{27, 29/10} 1915 (af Karl Madsen og S. Michaëlis), ^{19/9} 1919 (af K. P.), ^{20/9} 1922, ^{11/7} 1923; „Nationaltid.“ ^{1/12} 1910; ^{8/10} 1915 (af V. Wanscher), ^{15-17/10}, ^{20/10} s. A., ^{23/10} 1915 (af S. Michaëlis), ^{21/9}, ^{9/11} 1919; „Turisttid.“ Okt. 1915 (af V. Wanscher); „Forskønhelsen“ V 1915, S. 33 ff. (af Sig. Müller); „Architekten“ XVIII, S. 13 ff. (af A. Rosen), S. 21 ff. (af C. Brummer og K. Varming), S. 35 ff. (af M. Nyrop); „Ugens Tilskuer“ VI, S. 22 ff. (af A. Repholtz); „Verden og vi“ ^{4/9} 1921 (af R. T.), ^{19/9} 1919 (af H. Tandrup); „Vore Damer“ ^{20/12} 1917 (af Ad. Langsted); „Berl. Tid.“ ^{5/5} og ^{1/10} 1919 (af Th. Oppermann), ^{20/2} 1923; „Kbh.“ ^{5/5} 1909, ^{19/9} 1919, ^{11/7} 1923, ^{13-14/7} s. A. (af S. Michaëlis og R. T.); „Zahrtmann. Mindebog“ udg. af F. Hendriksen 1919; Kineton Parkes; „Sculpture of to-day“ II 1921, S. 295; „Ekstrabl.“ ^{18/9} 1919.

Teisen, Niels Carl Gustav (^{23/5} 1851—^{1/3} 1916), Teolog. F. i Lunde ved Varde. Forældre: Sognepræst Marcus Peter T. og Pauline Christiane Gustava Holm. Blev Student 1870 og var, endnu inden han 1878 blev Cand. theol., stærkt paavirket af S. Kierkegaard. Efter nogen Tids Undervisning ved københavnske Skoler blev han 1878 Time-

lærer, 1879 Adjunkt og 1905 Overlærer ved Odense Katedralskole, fra hvilken Stilling

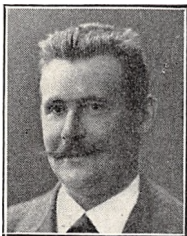

han 1915 tog sin Afsked. Ved Siden af sin Undervisning var han stærkt optaget af religionsfilosofiske og dogmatiske Problemer og udgav i Aarenes Løb en Række mindre Skrifter og Tidsskriftafhandlinger herom. S. Kierkegaard har han behandlet i tre Arbejder:

„Kort Indlæg i Sagen mellem S. Kierkegaard og H. L. Martensen“ (1884), „Til Overvejelse i Anledning af Høfdings Bog om S. Kierkegaard“ (1893) og „Om Søren Kierkegaards Betydning som kristelig Tænkere“ (1903); den saakaldte Annihilationslære forsvarede han i „Læren om betinget Udødelighed“ (1889) og „Om evig Fortabelse, en Traktat om de sidste Ting“ (1901); blandt hans øvrige Arbejder kan nævnes: „Om Forsøgene paa at grundlægge en religionsløs Sædelære“ (1886), „Om Betydningen af et Sandsynlighedsbevis for Kristendommens Sandhed“ (1890), „Filosofiske Overvejelser“ (1897), „Om Viljens Frihed“ (1904), „Om Troen paa Gud“ (1908), „William James' Lære om Retten til at tro“ (1911) samt „Afhandlinger og Studier“ I—II (1912—13). D. i Odense. — Gift 1880 Ingeborg Andrea Berg, d. 1908. H. M.

Litt.: Mødrene Slægt i Wiberg: „Stamt. over Familien Storck“ 1863; Nekrologer i „Fyns Tid.“ 2/3 1916 og „Fyns Stiftstid.“ s. D.

Teller, Carl Philip (9/8 1860—25/2 1909), Ingeniør. F. i Kbh. Forældre: Kunstdrejermester Carl Friederich T. og Magdalene

Jacobine Frantzen. Tog polyteknisk Afgangseksamen 1876 og blev polyteknisk Kandidat i Ingeniørfaget 1882. Efter at have arbejdet et Par Maaneder ved Kbh.s Brolægningsvæsen blev han Ingeniørassistent ved Kbh.s Havnevæsen og havde her det daglige Tilsyn med Udførelsen af en Række store Arbejder, saaledes Frihavnsanlægget. Allerede 1897 holdt han Forelæsninger over Vandbygning ved Polyteknisk Læreanstalt under Prof. Holmbergs Sygdom, og efter dennes Død blev han Professor i nævnte Fag 1898. Ved sin Fordannelse havde han udmærkede Betingelser for at forny Undervisningen og forstod især at knytte Teori og Praxis sammen. Han naaede dog kun at faa udgivet et første Afsnit af sine Forelæsninger inden sin tidlige Død. 1901 indvalgte han i

Gentofte Kommunalbestyrelse og udførte

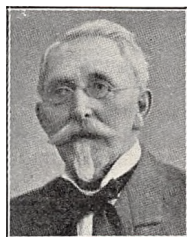
her indtil 1906 som Formand for det tekniske Udvalg et stort Arbejde ved at lede Projekteringen af flere betydelige tekniske Anlæg, f. Eks. Omlægningen af Kommunens Kloaker, Udførelsen af nye Hovedveje og Vandværkets Udvidelse. T. var en initiativrig Ingeniør, der med største Interesse og Iver gik op i sit Arbejde og ofte benyttedes som Medlem af Kommissioner og lign. vedrørende Vandbygningsarbejder. Han sad i Bestyrelsen for Den tekniske Forening 1891—99. D. i Kbh. — Gift 1890 Elvina Julie Augusta Krone-Fagerlund.

M. C. H.

Litt.: Slægt i „Slægtregister over Familien T.“ 1901; Nekrologer i „Ingeniøren“ 1909 (af G. Lorenz) og „Den tekniske Forenings Tidsskr.“ s. A. (af H. C. V. Møller).

Tengnagel, se Fabritius de Tengnagel.

Terkelsen, Jørgen Jensen (f. 17/7 1844), Højskoleforstander. F. paa Sillehus, Nørup Sogn ved Vejle. Forældre: Gaardejer Terkel Christensen (Kilde) og Ester Marie Jørgensen. Blev allerede 1859 Vakancelærer i Nørre Snede Sogn og var ogsaa Kirkesanger. Efter 4 Aars Lærergerning her kom han paa Jelling Seminarium, hvor han paavirkedes stærkt i grundtvigsk Retning. Lærereksamen bestod

han 1866. En kort Tid var han Friskolelærer, deltog i et Lærerkursus paa Kolds Højskole i Dalum og fik stærke Indtryk af Kold som Lærer og aandelig Vejleder. I tre Aar var han dernæst Lærer ved den forlængst nedlagte Hvejsel Højskole, men 1872 begyndte han og hans Hustru, der havde været Elev paa Grundtvigs Højskole og hos Kold, en Højskole i Hustruens Hjemsgn, i Stenum i Vendsyssel. Gerningen lykkedes, og T. og hans Hustru blev Banebrydere for Højskolebevægelsen i Vendsyssel. Større og større Kredse sluttede sig til det Aandsliv, Højskolen var Midtpunkt for, og den Bjørnbakske Højskoleretning, der havde en Højskole i Vester Brønderslev, tabte mere og mere i Indflydelse. 1890 flyttede T. Højskolen til det mere centralt beliggende Vraa, og den ny Højskole indrettedes til flere Elever end den gamle. 1912 frattraadte T. som Forstander og efterfulgtes af sin Svigersøn, Valgmenighedspræst Jens Bertelsen, men han virker endnu ved Skolen. I Provisorieaarene tog T. stærkt Standpunkt mod Ministeriet, kom til at indtage en førende Stilling blandt Venstremænd i Vendsyssel, og politiske Møder holdtes i Højskolens store Sal. T. og hans Hustru formaadede at gøre deres Højskole til et Brændpunkt for grundtvigsk Aandsliv. De aarlige flerdages

Efteraarsmøder, ved hvilke den norske Amtmand Viggo Ullmann var Taler hvert Aar i 32 Aar, samlede og samler endnu henvend Tusinde Mennesker. Kun faa Højskoler har haft saa stor Indflydelse paa en Landsdels Befolkning som Stenum og Vraa. — Gift 1871 Inger Kristine Alberlsen, d. 1913. F. N.

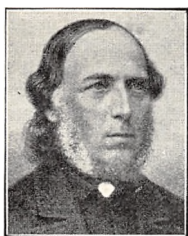
Litt.: „Højskolebl.“ 1913 (af J. Knudsen og Vilhelmine Ullmann), 1914, 1922 og 1923; „Festskrift ved Vraa Højskoles 50 Aars Jubilæum“ 1922; Th. Larsen: „En Gennembrudstid“ I—II 1918—22; „Vendsyssel Tid.“ og „Aalb. Amtstid.“ 10/7 1914.

Terkelsen, Søren (d. 1656 el. 1657), Oversætter. Om hans Fødselsaar, Herkomst og Uddannelse haves ingen Efterretning. Fra Mønsterskriver ved Militæret arbejdede han sig efterhaanden op til at blive Kammer tjener hos Christian IV og traadte 1633 over i den ansete og betroede Stilling som Tolder i Glückstadt; allerede 1636 opdagedes Misligheder ved Embetsførelsen, og 1646 afskedigedes han. Hans senere Livsforhold er hyllet i Dunkelhed. Allerede i Glückstadt var han begyndt paa en flittig Oversættelsesvirksomhed fra Hollandsk og Tysk. 1645 udkom hans Oversættelse (gennem Tysk) af Franskmanden d'Urfés berømte Hyrderoman „Astrea“ og 1648—54 Visesamlingen „Astree Sjungekor“, der helt igennem er af tysk Oprindelse, og hvis Indhold, der dels spiller i det sentimentale, dels i det humoristiske, blev meget populært. D. paa Lyngbygaard, Skaane. — Gift 1639 Elsebe Christophersdatter.

C. S. P.

Litt.: Birket Smith i „Dsk. Saml.“ II 2 1872—73; Paludan sst. II 6 1877—79 og „Renessancebevægelsen i Danm.“ 1887; Stolpe: „Dagspressen i Danm.“ I 1878; O. Nielsen i „Pers. Tidsskr.“ III 4 1895.

Termansen, Niels Jokum (15/3 1824—9/5 1892), Politiker, Forfatter. F. i Vejen ved Kolding. Forældre: Toldbetjent Terman T. og Kjerstine Marie Sørensensdatter. Opdroges hos en Moster i Læborg Sogn, var tidlig interesseret i Læsning og vaktes nationalt i Fyrerne, især ved

Skamlingsbankemødet 1844, religiøst 1846 som Soldat i Kbh. og af Birkedal i Sdr. Omme. Han sluttede sig helt til den grundtvigske Vækkelse og var en flittig Tilhører paa Rødding Højskole uden at blive Elev. 1853 overtog han Plejeforældrenes Gaard i Gammelby i Vejen Sogn, blev 1884 Branddirektør og bosatte sig i Holsted. 1853—58 var han Sogneraadsmlem og 1858—78 Medlem af Folketinget for Bække. Han stod Bondevennerne, især den grundtvigske Fløj, nærmest, og hørte

fra 1861 til de Uafhængige, men viste som Politiker fra først af stor Selvstændighed. Han tog navnlig Del i Behandlingen af Kirke- og Skolespørgsmaal, sad i Kirkekommissionen 1868—70, var imod Kirkeraad, for Præstevalg, stemte for Valgmenighedsloven 1868, skønt den ikke syntes ham vidtgaende nok; han rejste kraftigt det grundtvigske Frihedskrav overfor Halls Skolelov 1873. Han stemte imod Freden 1864 og imod den udvidede Grundlov 1866, sluttede sig derefter til det nationale Venstre og var en af dets bedste Mænd. Dannelsen af det forenede Venstre var ham meget imod, fordi han fandt Alliancen mellem Grundtvigianere og Bondevenner unaturlig; han misbilligede Venstres Krav om Parlamentarisme, og han, der var en varm Forsvarer, støttede Ministeriets Militærforslag og talte for Kbh.s Befæstning, samtidig med at han mente, at Højreregeringen burde træde tilbage. Han stod en Tid sammen med de nationale Løsgængere, men blev efter 1874 mere og mere isoleret og overgik 1878 til Landstinget. Han gjorde ogsaa her Front til begge Sider og talte saaledes 17/4 1883 baade imod Bergs Visnepolitik og Ministeriet Estrup. Hans Stilling i Forsvarssagen gjorde, at han 1886 ikke blev genvalgt; han afslug s. A. at stille sig til Folketinget i Slagelse og 1889 i Køge. — T. var en sjælden oplyst, aandsmoden og sprogbevaget Mand, „Danmarks lærdeste Bonde“; hans ægte Idealisme og personlige Rankhed gav Ord Vægt. Han var en af Landets mest fremragende Foredragsholdere og udgav flere folkelige Skildringer, bl. a. „Sten Stensen Blicher“ (1868), „Abraham Lincoln“ (1893) og „Foredrag og Optegnelser“ (1894). Som Politiker manglede han i nogen Grad Haardhudethed og Blik for Døgnets Skillelinier, bl. a. af økonomisk Art; som aandelig Personlighed staar han højt og ensomt blandt sine samtidige Kaldsfæller, og i sit Eftermæle og sine Breve lever han endnu som en central Skikkelse indenfor Læggrundtvigianismen, men hans rette Plads havde vel været i Højskolen. D. i Holsted. — Gift 1853 Kattrine Marie Magdalene Nielsen, d. 1915.

P. E.

Litt.: Wulff: „Den dsk. Rigsdag“ 1882; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; „Sorø Amtstid.“ 13/12 1892; „Kolding Avis“ 9/6 1893; P. Bjerger: „N. J. T.“ 1892, i „Aftenlæsning“ 1898 og „Jyske Bønder“ 1921; Rosendal: „Rødding Højskole“ 1894; la Cour i „Den dsk. Højskole“ 1902; L. Schrøder: „Charlotte Schrøder“ 1905; „Jysk Ugebl.“ III 1906—08; „Vort Forsvar“ 19/5 1907; F. Nørgaard i „Frederiksborg Højskoles Aarskr.“ 1913 og „Sorø Amtstid.“ 14/8 1924; Kristensen-Randers i „Højskolebl.“ 17/4 1914; „Nationaltid.“ 2/4 s. A.; „Tiden“ 19/6 1914; Bjørnson: „Brytningsår“ 1921; Jørgen Nielsen: „N. J. T.“ 1915; „Breve fra V. Ullmann“ 1916; Barfod: „Erindringer“ („Mem. o. Br.“ XXXV) 1921 og „Minder fra gl. grundtvigske Hjem“ I og IV 1921 og 1924; J. V. Christensen i „Kbh.“ 15/3 1924; „A. F. Kriegers Dagb.“ III 1921, S. 258, IV s. A., S. 47, 59, 302, V 1923, S. 143, 277, 334, 336, 347; H. Lund:

„Høgsbros Brevveksl. og Dagb.“ I 1923; Breve sst., i „Dsk. Kirketid.“ 1892, F. Nørgaard; T.s Breve til Fru Skibsted“ 1914, ved samme i „Menighedsblade“ 1¹/₂, 2²/₂ og 10¹/₃ 1919 og i P. Bjerger: „Smaa Livsbilleder“ 1923, S. 94; Nekrologer i „Jylland“ 1891—92 (af P. Bjerger), „Højskolebl.“ 19¹/₈—30¹/₈ 1892 (af E. Elberling), „Danskere“ s. A. (af L. Schrøder), „Kolding Avis“ 11¹/₅ s. A. (af samme) og 17¹/₅ s. A., „Kolding Folkebl.“ 10¹/₅ s. A. og „Nationaltid.“ 9¹/₅ s. A.

Terpager, Peder (2²/₅ 1654—5¹/₁ 1738), historisk Forfatter. F. i Ribe. Forældre: Købmand, Raadmand Niels Pedersen T. og Maren Rasmusdatter Harboe. Blev Student 1674, tog 1676 baade filosofisk og teologisk Eksamen og blev s. A. Konrektor ved Skolen i Ribe. 1684 blev han Viccektor ved Ribe Domkirke og overtog 1647 selv Lektoratet samt det dermed forbundne Embede som Sognepræst i Vester Vedsted. Han kom til at beklæde disse Stillinge i 50 Aar og udfoldede i denne lange Tid en flittig Forfattervirksomhed. Han skrev mest paa Latin og var særlig Historiker, udgav 1702 en Samling Indskrifter fra Ribe og 1704 Byens ældre Bispekrøniker, men hans Hovedværk er en Fremstilling af Ribe Bys Historie, „Ripæ Cimbrica“, som han maatte udarbejde to Gange, da det første Manuskript efter at være sendt til Kbh. for at blive trykt brændte her ved den store Ildbrand 1728. Det er et grundigt og dygtigt Arbejde; det udkom i Flensborg 1736. Ved Reformationsfesten s. A. blev T. teologisk Æresdoktor. D. i Ribe. — Gift 1681 Maren Lauridsdatter Friis, d. 1751. H. Jns.

Litt.: Treschow: „Dsk. Jubellærere“ 1753; „Kirkeh. Sml.“ IV 3 1893—95; Nekrolog i „Dän. Bibl.“ II 1738.

Tesdorpf, Adolph Valdemar (f. 23¹/₁₀ 1859). Landmand. F. paa Ourupgaard. Forældre: Godssejer E. T. (s. d.) og Hustru. Voksede op ved praktisk Landbrug, tog Del i Bedriften paa Faderens udstrakte Godser og tog Landbrugseksamen 1883. Efter Faderens Død overtog han flere af hans Gaarde, bl. a. Pandbjerg, Gedsersgaard og Ny Kirstineberg, paa hvilke han har gennemført en meget intensiv

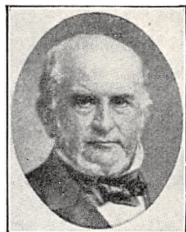

Drift, der staar fuldt paa Højde med Tidens Fordringer. 1925 købte han Gjorslev paa Stevns. Den dygtige og indsigtfulde Mand har i Tidens Løb faaet en Række betydningsfulde Tillidshverv. Han har saaledes været landøkonomisk Direktør for Andelsukkerfabrikken i Nykøbing, er Formand for Dansk Frøavlskompani og Markfrøkontoret, tidligere Medlem af Landbrugsraadets Præsidium m. m. En Aarrække var han Formand for De samvirkende lollandfalsterske Landboforeninger; hans Taler ved Delegeretmøder var præget af selvstændig Opfattelse, Friskhed samt en levende Inter-

esse for Landbruget og dets Trivsel. Som offentlig Person har T. vist sig i Besiddelse af en selvstændig Karakter og et klart og praktisk Blik for det centrale i en Sag. — Gift 1896 Agnete Brun.

A. C. Litt.: Slægt i „Mittellungen über das T.sche Geschlecht“ 1887 og i „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Ourupgaard); Hustrus Slægt se A. Brun samt Lobedanz: „Stamt. for J. H. Schous og S. Beckmans Stiftelse“ 1903; Erindringer i „Breve fra en Rejse i Vinteren 1886“ 1886; „Ugeskr. f. Landm.“ 1919, S. 593; „Nationaltid.“ 22¹/₁₀ 1919; „Dagens Nyh.“ 9¹/₆ 1925.

Tesdorpf (Tesdorpf), Edward (27¹/₀ 1817—1¹/₅ 1889), Landmand. F. i Hamborg. Forældre: Købmand Friedrich Jacob T. og Dorothea Rücker. Kom 17

Aar gl. til Holsten for at lære Landvæsen og efter en 3-aarig Læretil her til Lolland, hvor han blev Forvalter paa Gammelgaard ved Nakskov. 1840 købte han Ourupgaard paa Falster, men overtog selv først Driften 1842. Han begyndte en meget intensiv Drift, Jorderne blev afvandede, dybt behandlede og stærkt gødede. Samtidig tog han fat paa Husdyrbrugets Forbedring, gennemførte Renavl af Anglerkvæg og dannede den kendte Ourupgaardstamme, der en Aarrække stod som Mønster for godt rødt dansk Malkekvæg. Foruden Ourupgaard købte T. flere andre Gaarde, og samtidig fik han dannet et Udtørringsselskab, der tog fat paa Udtørringen af Bøtø Nor, hvor der indvandedes 2400 Td. Land. Under Stormfloden 1872 blev hele det udførte Arbejde lagt øde, men med den Virkelyst og Handlekraft, som var T. egen, fik han Foretagendet rejst paa ny. Ved sine forskellige Ejendomskøb kom T. efterhaanden i Besiddelse af store Landomraader, saa han ved sin Død ejede omtrent 5500 Td. Land. En af T.s store Fortjenester var, at han har oplært og uddannet en hel Stab af unge Mænd, blandt hvilke man finder Navnene paa mange meget dygtige og bekendte Landmænd. — Som Godssejer var han ivrig for at fremme sine Fæsternes Jordbrug; han sørgede for, at Jorden blev forbedret, nye Bygninger rejstes rundt omkring, og Husdyrbruget blev ført efter rationelle Former. Igennem mange Aar opretholdt han et Slags Konkurrence-system mellem sine Bønder, og de, der havde det bedste Agerbrug, fik Præmier i Form af Kalve, Grise eller nye tidsvarende Redskaber. Hoveriet blev afløst paa Ourupgaard 1842 og mod en meget billig Afgift; de tarveligste Fæstere, med hvem der intet Udkomme var, blev erstattet med duelige Folk. Ogsaa uden for sit eget var T. en energisk og fremsynet Mand. Han gav bl. a. Stødet til Oprettelse af den første danske Sukkerfabrik i Nykøbing. Han gik i det

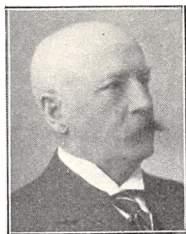
hele taget i Spidsen for Landbrugsudviklingen paa de sydlige Øer, og han havde de Pengemidler, der skulde til for at føre Forsøgene; selv om ikke alle hans Foretagender var rentable, fik de dog Betydning derved, at de blev efterlignet i mindre Maalestok, hvor Nylden kom til at staa i Forhold til Bekostningen. — T. var Formand for Idstrup Sogneraad og fra 1868 for Maribo Amts økonomiske Selskab, som han desuden tidligere gennem mange Aar havde været den egentlige Leder af. 1860—88 var han Præsident for Landhusholdningsselskabet og nedlagde her et overordentlig stort Arbejde; under hans Præsidium havde Selskabet en meget virksom Periode, og det er en lang Række Foretagender, hvortil T.s Navn er knyttet. Det var saaledes paa T.s Initiativ, at Posten som Selskabets Mejerikonsulent blev oprettet. Ogsaa paa Plantekulturens Omraade har han været meget virksom; det var for en Del paa hans Græsmarker, at P. Nielsen (s. d.) begyndte sine betydningsfulde Undersøgelser. En Række Artikler i Fagblade foreligger fra T.s Haand. Det var væsentlig paa hans Initiativ, at „Ugeskrift for Landmænd“ blev grundlagt, og T. ofrede baade Tid og Penge for at bringe det over Begyndelsesvanskelighederne. Sammen med Segelcke har han udgivet „Mejeriregnskabsbog til ugentlige Optegnelser om Mejeridriften paa Ourupgaard“ etc. (1862). D. paa Ourupgaard. — Gift 1845 Mary Busch, d. 1875.

A. C.

Litt.: Slægt se Ad. T.; Biernatzki: „Quellwasser für das deutsche Haus“ 1881, Nr. 27; L. Koch i „Ill. Tid.“ 29/2 1880, „En gl. Præsts Erindringer“ 1913, S. 107—11 og i „Hovedstaden“ 27/2 1917; „Politiken“ 12/10 1885; J. J. Hansen i „Lyngby Elever“ 1916; F. Hjort i „Fyns Stiftstid.“ 5/6 1917; „Ugeskr. f. Landm.“ s. A. og 1922; „Vort Landbrug“ 1917; Sonne i „Loll.-Fast. Stiftstid.“ 25/6 s. A.; Hertel i „Berl. Tid.“ 20/6 s. A. og „Landhusholdningsselsk. Hist.“ I 1921; „Landmandsalm.“ 1919; „Den unge Landmand“ 1922; „A. F. Kriegers Dagb.“ V 1923, S. 23, 232, 285; C. Pedersen: „Sukkerfabriken Nykøbing“ 1923; Nekrologer i „Politiken“ 3/5 1889, „Berl. Tid.“ 2/5 s. A., „Loll.-Fälst. Stiftstid.“ 2/5 og 8/5 s. A., „Ill. Tid.“ (af Erh. Frederiksen) 12/5 s. A., „Nutiden“ 12/5 s. A., „Tidsskr. f. Landøk.“ (af A. la Cour) s. A., „Danskeren“ (af N. A. Hansen) s. A., „Danmark“ 1890, „Ugeskr. f. Landm.“ 1889, „Vort Landbrug“ s. A. og „Landmandsblade“ s. A.

Tesdorpf, Edvard Frederik Jakob (f. 3/12 1854), Landmand, Politiker. F. paa Ourupgaard. Forældre: Godsejer E. T. (s. d.) og Hustru. Gik i Schneekloth's Skole, lærte

Landvæsen paa Ourupgaard og Sæddinge-
gaard, uddannede sig videre ved 1½ Aars Ophold i Tyskland og England, overtog 1880 Forpagtningen af Sæddinge-
gaard og arvede 1890 Ourupgaard efter Faderen. Han var i sin Ungdom anset Væddeløbs-

rytter, er en dygtig og interesseret Landmand, der med Forstaaelse og Uegenlytte har givet Plads for Forsøg og som Oprætter af Heste og Kvæg har indlagt sig Fortjeneste. I offentlig Debat traadte han frem i 90'erne sammen med Sonne (s. d.) som Forkæmper for Landbrugstold, blev Medlem af Landbrugstoldkommissionen 1899 og Formand for Landbrugets Toldbeskyttelsesforening af 1897. Politisk støttede han 1894 Svogeren O. Brun (s. d.) ved Landsstingsvalget mod den mere moderate Højremand L. Reventlow (s. d.), nærmede sig siden de ottes Gruppe og valgtes 1902 til Landstinget sammen med Sonne, meldte sig i Samlingen Løb ind i det frikonservative Parti og fulgte som Regel Grev Frijs i alt, stemte dog mod de vestindiske Øers Salg. Han talte 17/10 1902 mod Toldfrihed for Melassefoder og 28/2 1907 for Bibeholdelse af Sukkertold, var sit Partis Ordfører for Udstykningsloven 1906, Digeloven og Serumlaboratoriet s. A., Tingets Ordfører for Lov om udenlandske Arbejdere 1908, udtalte sig 29/1 1906 til Fordel for det gældende kommunale Styre, men gik med til Valgloven 1908. Hans sidste Tale 15/3 1910 var rettet mod Kroafstemningen. Han er en øvet og munter Taler; nogen betydelig Indflydelse opnaaede han ikke i Tinget og genvalgtes ikke 1910. Han har været Medlem af Nebbelunde-Sæddinge Sogneraad, er Formand for den T.ske Andelsukkerfabrik i Nykøbing. — Gift 1884 Sophie Caroline Louise Tutein.

P. E.

Litt.: Slægt se Ad. T.; Hustrus Slægt i Elvhus og Hjort-Lorezen; „Dsk. patr. Slægter“ 1891 og Lobedanz; „Stamt. for J. H. Schous og S. Beckmans Stiftelse“ 1903; Bransager og Rosenkrantz; „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Politiken“ 20/6 1902; Graae i „Ekstrabl.“ 1/2 1908; Chambellan; „Dsk. Jordrotter“ 1911; „Soro Amtstid.“ 24/7 1924; „Kbh.“ 2/12 s. A.

Testrup, Christen Sørensen (20/6 1685—3/1 1761), historisk Forfatter. F. paa Testrupgaard, Rinds Herred. Forældre: Fæstebonden Søren Christensen og Mette Christensdatter. Fik gennem Moderens Fortællinger om Hjemegnens Fortid tidlig sin historiske Interesse vakt, uddannedes juridisk som Skrivedreng hos Landstingshørerens i Viborg, fæstede 1704 Gaarden Vesterris i Testrup Sogn, blev siden denne Gaards Ejer. Han havde sit Hjem her til sin Død, flakkede i nogle Aar noget om baade som Sømand og som Studehandler, men var fra 1730 (indtil 1759) Herredsfoged i Rinds og Gislum Herreder og som saadan tvunget til en mere rolig Eksistens. 1747 udgav han „Relation om Tingene og Tingstederne“, 1756 „Danmarks og Norges Krigsarmatur“, i Haandskrift efterlod han en „Rinds Herreds Krønike“, som først blev trykt over hundrede Aar efter hans Død (i Uddrag ved Oluf Nielsen i „Samlinger til jysk Historie og Topografi“ 1866—69). Han

var belæst og kundskabsrig, ogsaa meget kyndig i Latin; hans Skrifter rummer mange interessante Oplysninger om Landboforhold i ældre Tid. Efter Traditionen optraadte han trods Lærdom og Embede helt som en Bonde. Han var praktisk, driftig og økonomisk og kunde købe og ombygge Hovedgaardene Lille Restrup og Vifertsholm. D. paa Vesterris. — Gift 1730 Maren Nielsdatter, d. 1781. *H. Js.*

Litt.: „Saml. t. jy. Hist. o. Top.“ I—II 1866—69; Nystrøm: „Den grevelige Hielmstjerne-Rosenroneske Stiftelse“ 1925.

Tetens, Johan Nicolai (^{5/11} 1738—^{15/8} 1807), Filosof, Matematiker. F. i Tønning. Forældre: Gæstgiver Jacob T. og Martha Clausen. Studerede Teologi i Rostock 1755—57 og Kbh. 1757—58, Magister i Rostock 1758, Privatdocent i Bützow 1759, Professor i Fysik sst. 1763—76 og Director for det derværende Pædagogicum 1765—70, Professor i Filosofi i Kiel 1776, senere ogsaa Professor i Matematik.

Hans talrige filosofiske og matematiske Skrifter fra denne Periode udmærker sig ved klar og sammentrængt Form, ligesom han ogsaa nød høj Anseelse som Universitetslærer. Hans filosofiske Hovedværk „Philosophische Versuche über die menschliche Natur und ihre Entwickelung“ I—II (1776—77) er berømt paa Grund af den Indflydelse, det øvede paa Kant. Han bygger ligesom Locke Psykologien paa Erfaring og naar under Indflydelse af Lambert i sin Opfattelse af Forholdet mellem Sansning og Tænkning til et Standpunkt, som forbereder Kants. Banebrydende Betydning fik hans Fremhævelse af Følelsen som selvstændigt psykisk Element ved Siden af Erkendelse og Villie. Ogsaa hans matematiske Hovedværk „Anleitung zur Berechnung der Leibrenten und Anwartschaften, die vom Leben oder Tode einer oder mehreren Personen abhängen“ I—II (1785—86) var et for sin Tid fremragende Arbejde. Som Matematiker og Fysiker interesserede han sig især for disse Videnskabers praktiske Anvendelighed, og derved førtes han ind paa nationaløkonomiske Emner. Hans Rejseberetning 1788 om hans Rejse (1778—80) i Hertugdømmernes Marskegne gav Stødet til store Forbedringer af Digevæsenet. S. A. skrev han om de danske Penges Kurs. 1789 kaldtes han til Kbh. som Assessor (fra 1791 Deputeret) i Finanskollegiet og udfoldede siden som Embedsmand en alsidig Virksomhed for at gøre sin Viden nyttig i det praktiske Liv, blev Direktør i den kgl. Bank, Depositokassen, den synkende Fond og den almindelige Enkekasse og Forsør-

gelsesanstalt. Ham tillægges ogsaa Ideen til Kreditkassen for Husejere i Kbh. efter Branden 1795. D. i Kbh. — Gift Marie Margrethe Buchauer, d. 1818. *J. C. K.*

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Pers. Saml.“ I 1900—07, S. 21 f.; T. Bugge i „Vid. Selsk. Skr.“ V 1810; „Kbh.s Universitets Matrikel“ III 1912; Molbech: „Vid. Selsk. Hist.“ 1843; Dessoir i „Vierteljahrsschr. f. wiss. Philosophie“ XVI 1892; „De statsgaranterede dsk. Livsforsikringer“ s. A.; N. Nielsen: „Matematikken i Danmark 1528—1800“ 1912; W. Uebele: „J. N. T.“ 1911; „Kbh.s Brandforsikring 1731—1911“ 1913; „Assurandøren“ 1/8 1920; Volbehr u. Weyl: „Professoren og Docenten zu Kiel 1665—1915“ 1916; Nekrologer i „Der Biograph“ VII 1808, „Allg. Litteraturzeit.“ 1808 I, „Intelligenzblatt“ til samme 1807 Nr. 8—9 og 1808 Nr. 6 og „Niedersachsen“ III 1789.

Tetens, Vilhelm (f. ^{21/11} 1872), Maler. F. i Kbh. Forældre: Urtekrammer Malthe Sehested T. og Jenny Marie Hansen. Dmitteredes af C. N. Overgaard til Kunstakademiet, som han besøgte 1887—90, men er væsentlig uddannet i Kunsternes Studieforsøgsskole under Zahrtmann 1887—95. Har udstillet paa Charlottenborg Forsaarsudstilling næsten aarlig fra 1896, Kunsternes Efteraarsudstilling 1912—13, Udstillingerne af Zahrtmann-Elever 1892 (hos Kleis) og Okt. 1893, Kunsternes Studieforsøgsskoles Udstilling 1896, Udstillingerne i Malmø 1914 og hos Liljevalch i Stockholm 1919; Særdstilling i Kunstforeningen 1906. Kostumier ved det Kgl. Theater 1902—10. Værker: „En ung Mand“ (Kunstmuseet; købt 1907), Selvporthæret (1914), „Rhododendron“ (1914), Kronborg (1915), Portræt af Prof. Foldberg, for hvilket han modtog Akademiets Aarsmedaille 1919, Altartavle til Strib Kirke med Fremstilling af Kristus og den rige Yngling (1918). Hans Billeder vidner om en alvorlig, men noget tung Opfattelse af Motivet og en Stræben mod det monumentale. Arbejder i Kunstmuseet, Johan Hansens Samling og Kunstsamlingen paa Koldinghus. — Ugift. *I. M. O.*

Litt.: Slægt hos Lengnick (Tetens, Wederkinch) og i Hauch-Fausbøll: „Pers. Saml.“ I 1900—07; „Kunst“ VI 1904 (af S. Michaëlls); „Zahrtmann. Mindebog“ 1924. af F. Hendriksen 1919; „Kunstbl.“ Marts 1924.

Thaarup, Christen (^{15/8} 1795—^{9/4} 1849), Litterat. F. i Kbh. Forældre: Amtmand Fr. T. (s. d.) og Margrethe Christine Barth. Blev Student 1813, ansattes 1816 som Lærer ved Slagelse lærde Skole, men søgte 1819 sin Afsked for at studere Filologi, uden dog at tage nogen Embedseksamen. Han levede som Litterat og Manuduktør til Artium, var stærkt interesseret i de litterære Bevægelser og Studentervivet, deltog saaledes virksomt i Stiftelsen af Studenterforeningen (1820) og indtraadte i dens Seniorat. 1827

blev han Adjunkt ved Helsingør Latinskole og afgik med Vartpenge ved dens Nedlæggelse 1839. Sin sidste Tid levede han i smaa Kaar ved Helsingør og i Kbh. — T.s originale digteriske Forsøg betyder ikke meget, men han var virksom som Oversætter (Körner, Bürger, Byron, svenske og engelske Romancer) og som Udgiver. Han har bl. a. udgivet Falsters Satirer med en indledende Levnedstegning (1840), hjalp Chr. Winther med Udgaven af Poul Møllers „Efterladte Skrifter“, og delvis paa hans Forarbejder hviler Liebenbergs Udgave af Ewald (1850—55). En Biografi af P. A. Heiberg er efter hans Død trykt i „Historisk Tidsskrift“ (1860) og senere i Bogform (1883). D. i Kbh. — Gift 1831 Anne Marie Caroline Keil (Hansen), d. 1873. O. F.

Litt.: Lund: „Studentforeningens Hist.“ 1895—98; Bøgh: „Chr. Winther“ 1893—1901; Brev i „Breve fra og til Chr. Winther“ 1880.

Thaarup, Edvard Ludvig (^{25/2} 1811—^{8/4} 1888), Boghandler. F. i Kbh. Forældre: Amtmand Fr. T. (s. d.) og Giese (Geske)

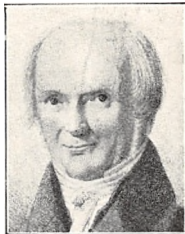
Kirstine Gjersing. Lærte Boghandelen hos Chr. Steen og var 1830—33 Medhjælper i Gylvendalske Boghandel, hvorefter han etablerede sig, idet han dog først 1837, da han lejede Chr. Steens Stæde paa Børsen, tog Borgerskab. Allerede som ganske ung havde han

skrevet Artikler i de af Faderen udgivne Blade, og 1834 stiftede han det billige Ugeskrift „Dansk Penning Magazin“, der især udmærkede sig ved sit Billedstof og fik megen Udbredelse. Senere forlagde han Liebenbergs Udgave af Ewalds Samlede Skrifter (1—8 1850—55); hans Samlinger, bl. a. til P. A. Heiberg samt en stor Visesamling, findes nu i Universitetsbiblioteket. T.s Indsats som Boghandler ligger i den Kommissionshandel, han etablerede for Provinsen; paa en Tid, da Provinsboghandelen begyndte at udvikle sig, følte Savnet af faste Kommissionærer i Hovedstaden stærkt, og T. fik paa dette Felt en anelig Virksomhed, repræsenterede i en Aarrække Støtstedelen af Provinsens Boghandlere og holdt desuden Lager af de i Provinsen udkommende Bøger. D. i Kbh. — Gift 1) 1850 Clara Marie Sophie Emilie v. Thun, d. 1854. 2) 1861 Albertine Dorothea Vilhelmine Starcke, d. 1881. S. D.

Litt.: C. Nyrop: „Den dsk. Boghandels Hist.“ II 1870; „Nord. Boghandlertid.“ 1882; Wroblewski: „Boghandelen i Danm. I 19. Aarh.“ 1901, S. 51 f.; Vilh. Larsen i „Dsk. Boghandlertid.“ ^{28/5} 1925; Nekrologer i „Nord. Boghandlertid.“ 1888 og „Søndags-Posten“ ^{22/4} s. A.

Thaarup, Frederik (^{9/12} 1766—^{9/7} 1845), Statistiker, Historiker. F. i Kbh. Forældre:

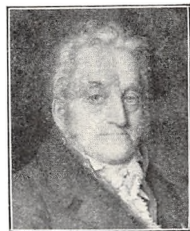
Havnekasserer Christen Larsen T. og Kirstine Wammen. Blev Student 1784, var en kort Tid i Rentekammeret og kom 1793 til Universitetet som Professor i Statistik, da han tidligere havde henledt Opmærksomheden paa sig ved forskellige statistiske Skrifter. Økonomiske og personlige Forhold medførte, at han snart søgte bort fra Universitetet, fik

1797 et Fogedembede, senere et Amtmands-embede i Norge og blev 1804 Amtmand paa Bornholm. Ogsaa her blev han kun kort, idet han allerede 1809 søgte og fik en Stilling som Kommitteret i Generaltoldkammeret. De for Embedsmænd saa vanskelige Tider førte ham paa ny til at søge et bedre lønnet Embede, og 1816 blev han Toldkasserer i Helsingør, men tog sin Afsked allerede 1819. Ligesom saaledes navnlig økonomiske Forhold tvang ham til en urolig Tilværelse, medførte disse ogsaa, at han i stort Omfang maatte supplere sine Indtægter ved litterær Virksomhed, og baade i Statistik og Historie er hans Produktion meget stor. Hans Hovedværk er den 6 Bd.s „Vejledning til det danske Monarkis Statistik“ (1812—19), en Forløber for Trap. I dette som i de fleste af hans andre Skrifter er det væsentlig en omfattende og forsaavidt fortjenstfuld Meddelelse af Enkelt-heder, der præger Fremstillingen, medens en mere videnskabelig Gennemarbejdelse og Vurdering af Stoffet savnes. T. syslede endvidere meget med Personalhistorie, var 1838 Medstifter af Genealogisk-biografisk Selskab og leverede i dets Tidsskrift flere Bidrag. 1835—44 udgav han „Fædre-landsk Nekrolog 1821—26“ og havde ved sin Død paabegyndt en ny Række. D. i Jægersborg. — Gift 1) 1793 Margrethe Christine Barth, d. 1798. 2) 1798 Christine Cold, f. Rynning, d. 1806. 3) 1806 Giese (Geske) Kirstine Gjersing, d. 1852. E. C.

Litt.: Selvbibliografi i Østs „Materialier“ ^{4/10} 1837; J. K. Høst: „Erindringer“ 1835, S. 158 f.; F. Thaarup: „Bornholms Amt, beskrevet“ 1839, S. 111 f., 153—56, 226, 229 f., 293.

Thaarup, Thomas (^{21/8} 1749—^{12/7} 1821), Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Isenkræmmer Niels T. og Anna Margaretha Stupsack. Blev Student 1768 og tog n. A. 2. Eksamen, men afbrød saa Studierne for at dyrke sine litterære Sysler. 1775 blev han Medlem af det nyoprettede „Danske Litteraturselskab“ og indleverede nogle

poetiske Bidrag hertil. Det første Digt, der fremkom med hans Navn, er en Ode over Indfødsretten (1777). I Slutningen af 70'erne blev han grebet af „Werther-Feberen“ og skrev en Række Elegier. Det er dog først hans Prisdigt „Fødelandskjærlighed“ („Du Plet paa Jord, hvor Livets Stemme —“, 1782), der bragte hans Navn i første Række. 1781 var han blevet Lærer ved Søkadetakademiet, og fra de følgende Aar foretager fra hans Haand en Mængde patriotiske Sange, Hymner, Kantater, Epiloger o. s. v., der karakteriserer ham som Tidens „officielle“ Festsdigter. I Litteraturhistorien er hans Navn især knyttet til hans Syngespil eller dramatiske Idyller, skrevet som Festspil til forskellige Lejligheder: „Høstgildet“ (1790), hans Hovedværk, i Anledning af Kronprinsens Indtog, „Peters Bryllup“ (1793), et Forsøg paa at forfølge Succes'en, og „Hjemkomsten“ til Minde om Slaget paa Reden, det svageste. T. giver heri Udtryk for Tidens Patriotisme og dens demokratiske Sympatier, saaledes de idealiserede Billeder af Bonden. Sangene fra Syngespillene („Nys fyldte skøn Sired sit attende Aar“, „I Dalens Skød en Hytte laa“ o. s. v. blev til Musik af Schulz umaadelig populære. 1794 frattraadte T. sin Stilling ved Kadetakademiet og blev nogle Aar Medlem af Teaterdirektionen, til han 1800 fik sin Afsked med Pension. Sine sidste Aar levede han paa sin Gaard ved Hørsholm. Fra den sidste Periode stammer hans Oversættelse af Fr. Buchholz' jødefjendtlige Skrift „Moses og Jesus“, som han ledsagede med en Forerindring. Bogen gav Anledning til en Fejde, i hvilken O. Horrebøw og Bastholm støttede T., medens Baggesen og Blicher imødegik ham. T. var som Taler og Polemiker skarp og hensynsløs i Modsætning til Forkærligheden som Digter for det sentimentale og elegiske. D. paa Sophiehøj ved Hørsholm. — Gift Sophia Magdalena Lund, d. 1819.

O. F.
Litt.: C. Molbech: „Dsk. poet. Antologi“ II 1832; Oehlenschläger: „Erindringer“ 1850—51; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ III 1860; Fr. Nygård i „Nord. månedskr.“ 1875 I, i Th. Th.: „Høstgildet“ 1878 og „Hist. månedskr.“ 1887; Grundtvig: „Mands Minde“ 1877; „Museum“ 1890; Rønning: „Rationalismens Tidsalder“ II—III 1890—99; Nekrologer i „Tilskueren“ 1821 (af Rahbek), „Dsk. Litt.tid.“ s. A. og Fr. Thaarup: „Føderelandsk Nekrolog for 1821“ 1836.

Thal, Rasmus Samuel ($\frac{1}{1}$ 1785— $\frac{1}{7}$ 1853), Kirurg. F. i Kbh. Forældre: Kompagnikirurg Johan Samuel T. og Christine Wollerup. Blev Student 1799 og tog kirurgisk Eksamen 1808. Han gjorde sig tidlig bemærket ved sin Dygtighed, blev 1810 Reservekirurg ved Kirurgisk Akademi og 1810—12 ved Frederiks Hospital, 1812 blev han Lektor i Kemi ved Akademiet, og allerede 1814 fik han den ene af de 2 overordnede Kirurgstillinger i Landet, blev Overkirurg ved Almindelig Hospital. Navnlig som Ope-

ratør besad T. usædvanlige Evner og blev især kendt for sine Blærestensoperationer, kunde 1840 give Meddelelser om 40 Cystotomier. Større litterære Arbejder har han ikke efterladt sig, men han har konstrueret flere nyttige Bandager og Instrumenter (Rotations-sav). Sin Hospitalsgerning passede han med utrættelig Trofasthed, men hans Væsen var meget ejendommeligt og ujævnt, og han blev i sin Hidsighed jævnlig brutal. Hans Afgang fra Hospitalet 1842 skyldtes en Pression fra de yngre Lægers Side. Som Kirurg nød han Agtelse og hædredes ved 1829 at blive Prof. extr. ved Akademiet og 1830 Medlem af Sundhedskollegiet. D. i Kbh. — Ugift.

F. L.
Litt.: „Løll.-Falst. Stiftstid.“ $\frac{21}{10}$ 1855; „Avisen“ $\frac{31}{12}$ 1889; „Hospitaltid.“ 1902; Norrie: „Kirurgisk Akademi“ III 1923; Nekrolog i „Bibl. f. Læger“ 1853.

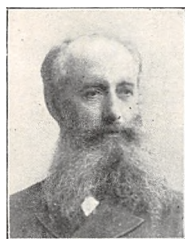
Thalbitzer, Carl Frederik Simony (f. $\frac{1}{2}$ 1876), Nationaløkonom. F. i Helsingør. Forældre: Købmand, Fabrikejer Heinrich Albert T. og Elisabeth Johanne Frederikke Simony. Blev Student 1894, Cand. polit. 1898 og var 1901—14 ansat i Nationalbanken. Til sin statsvidenskabelige Uddannelse og sine litterære Interesser (Romanerne „Slægtens Sidste“ og „Den gamle Verden“ 1900—02) knyttede han saaledes den praktiske Bankuddannelse og skrev i Aarens Løb en Række Afhandlinger om finansielle Emner (de vægtigste samlet i „Krige og Krigsfinanser“ 1914). Da han 1915 efter at have forladt Banken paabegyndte Udgivelsen af Ugebladet „Finanstidende“, stod han derfor vel rustet til at skaffe sit Blad og sig en Position. Han er ved sin Kyndighed og sin Fremstillingsevne vor betydeligste økonomiske Journalist, og hans Anskuelser, fremsatte i hans Blad eller i Kommissioner, hvori han har haft Sæde, har hyppig været af Betydning ved Ordningen af Krigs- og Efterkrigsaares økonomiske Spørgsmaal. 1922 udnævntes han af Regeringen til Medlem af Nationalbankens Repræsentantskab. Ved Siden af den litterære Virksomhed har T. været politisk interesseret, var 1906—07 Formand i Frisindet Ungdom, og 1909—10 i Studentersamfundet. Han har dog ikke deltaget i aktiv Politikk, men har som udenforstående 1923 udgivet Pjeceren „En dansk Forfatningsændring“ (sam-

men med A. Boje og K. Hammerich) og „Danmarks Nationalformue“. Navnlig den første vakte nogen Diskussion, men efterlod sig ingen synlige Spor, da dens Forslag om delvis at erstatte Politikere med Erhvervsagkyndige o. l. maatte føles i stærk Strid med Grundlinjerne i vort politiske Demokrati. — Gift 1910 Thyra Helenor Ahrenberg. E. C.

Litt.: Slægt i Elvius og Hior-Lorezen: „Dsk. patr. Slægter“ 1891, Hauch-Fausbøll: „Slægt-haandbogen“ og „Grandmamas Bekendelser“ („Møn. o. Br.“ IV) 1906; mødrene Slægt i Bech: „Stamt. over Familien Mathiesen“ 1908; Mormoders Slægt se C. F. Simony; „Studenterne fra 1894“ 1922; „Nationaløk. Tidsskr.“ 1918; „Politiken“ 3/10 1922; „Berl. Tid.“ s. D. og 3/1 1923.

Thalbitzer, Gerhard Peter (5/11 1833—2/3 1917), Landmand. F. paa Cathrinebjerg ved Taastrup. Forældre: Godsejer Carl Vilhelm

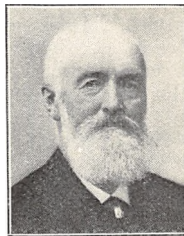
T. og Elisabeth Brøndsted. Lærte Landvæsen paa den Tids bedste Læresteder og overtog 1858 Forpagtningen af Lundbygaard ved Præstø og 1866 af Thurebyholm under Bregentved; denne sidste Forpagtning opgav han 1910. T. nød megen Anseelse som praktisk Landmand, og

Thurebyholm var et søgt Lærested. Offentligheden lagde megen Beslag paa T., der i mange Aar var Sogneraadformand, Amsraadsmedlem, Landvæsenkommissær, Medlem af Jernbanaadet og Medlem af forskellige Ekspropriations-Kommissioner ved nye Baneanlæg. Han var i en Aarrække den ledende Kraft i Præstø Amts Landboforening og sad i 30 Aar i Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad. Han er Stifter af det store Mejeri Trifolium, Haslev, og var medvirkende ved Oprettelsen af Kbh.s Mælkforsyning og Frejfr, danske Landbrugeres Andelsselskab. Stor Fortjeneste har han indlagt sig ved sit Arbejde for Oprettelsen af De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift 1880; fra dette Aar og til 1897 var T. Samvirksomhedens Næstformand. T. var Typen paa den praktiske Landmand af den gamle Skole; mandig og stor af Skikkelse, paa én Gang myndig og jovial, med praktisk Sans og med et sikkert Blik for det centrale i en Sag. D. i Kbh. — Gift 1858 Annette Marie Elisabeth (de) Neergaard, d. 1916. A. C.

Litt.: Slægt se Carl T.; Hustrus Slægt se Carl (de) Neergaard, d. 1850; „Ugeskr. f. Landm.“ 1903, S. 491; M. Galschiot: „Landbrug og Landmænd i Danm.“ 1888; „Jubilæumsbogen, udg. af De samv. Landboforeninger i Sjællands Stift“ 1905; Nekrologer i „Ugeskr. f. Landm.“ 1917, „Tidsskr. f. Landøk.“ s. A. og „Dsk. Jagttid.“ s. A.

Thalbitzer, Victor Alexander (14/2 1839—10/7 1924), teknisk Skoleforstander, F. paa

Cathrinebjerg ved Taastrup. Forældre: Godsejer Carl Vilhelm T. og Elisabeth Brøndsted. Blev Sekondløjtnant i Artilleriet 1861, deltog i Krigen 1864 og blev 1867 Premierløjtnant. N. A. ansattes han som Lærer i Frihaands-, Militær- og Konstruktions-tegning ved den nyoprettede Officersskole, hvor han forblev, til han 1876 udnævntes til Forstander for den ud-

videde tekniske Skole i Kbh.; fra denne Stilling afgik han 1909. Fra dette Tidspunkt opgav T., der havde modtaget det krigsvidenskabelige Selskabs Prisbelønning, den militære Løbebane og helligede sig helt den tekniske Undervisning; saaledes var han en Tid Inderrigsministeriets Konsulent med Hensyn til den tekniske Undervisning udenfor Kbh. og Leder af de under Kultusministeriet oprettede Kursus for Tegnelærere. Hans Hovedinteresse var dog Skolen i Kbh., hvis Elevantal tredobledes 1876—1901, samtidig med at der til Hovedskolen knyttedes 4 Filialer i Forstæderne. T. baade talte og skrev om den unge Haandværkers Uddannelse og udgav 1895 efter Opfordring af Bestyrelsen for den Letterstedtske Forening sammen med Kaptajn W. Toussieng en sammenlignende Oversigt over den tekniske Undervisning i Sverige, Norge og Danmark. D. i Kbh. — Gift 1860 Marie Noline Rasmussen, d. 1902. P. P. S.

Litt.: Slægt se Carl T.; Erindringer i „Nationaltid.“ 3/4 1914; C. Nyrop: „Bidrag til dsk. Haandværkerundervisnings Hist.“ 1893; „Ill. Tid.“ 1/2 1901; M. Rasmussen: „Bidrag til dsk. Haandværkerundervisnings Hist.“ 1916; „Bygmesteren“ 1919; „Berl. Tid.“ 13/2 s. A.; Paulli: „Teknisk Selskab“ 1918.

Thalbitzer, Carl William (f. 5/2 1873), Sprogforsker, Eskimolog. Forældre: Købmand, Fabrikejer Heinrich Albert T. og Elisabeth Johanne Frederikke Simony. Blev Student 1891, vandt 1894 Universitetets Guldmedaille for en filologisk Afhandling og tog 1899 Skoleembedseksamen

(Dansk, Latin og Engelsk). Et Aarstid var han Lærer ved Birkerød Kostskole, men har siden levet som privatiserende Videnskabsmand, indtil han 1920 blev Docent ved Universitetet i grønlandsk Sprog og Kultur. Fra 1900 har han væsentligst været optaget af eskimologiske Studier; 4 Gange har han foretaget Studierejser til Øst- og Vestgrønland, og paa Amerikaniskongresserne har han været en

hyppig Foredragsholder. Frugten af hans første Grønlandsrejse 1900—01 var: „A phonetical study of the Eskimo language“ (1904, „Medd. om Grøn.“ Bd. 31), et Arbejde, der bragte hans Navn i Forgrunden som Sprogforsker og naturlig medførte, at der tildeltes ham det eskimoiske Afsnit af „Handbook of American languages“ (Washington 1911); af sproglige Arbejder bør endvidere nævnes: „Et Manuskript af Rasmus Rask om Aleuternes Sprog, sammenlignet med Grønlandsk“ („Vid. Selsk. Overs.“ 1916). 1909 kom det arkæologiske Arbejde: „Ethnological description of the Andrup collection from East-Greenland“ („Medd. om Grøn.“ Bd. 28) og 1914—23 den voluminøse Monografi: „The Ammassalik Eskimo“ („Meddelelser“ Bd. 39—40). Ved Siden af disse større foreligger en stor Række mindre Arbejder og Artikler, mest af eskimologisk Indhold, saaledes „Grønlandske Sagn om Eskimoernes Fortid“ (1913). Endelig har T. 1908 udgivet en Digtsamling: „Hedenske Digte fra Helsingør til Østgrønland“. Som eskimoisk Sprogforsker er T. betydeligst og almindelig anerkendt af Fagfæller, banebrydende ved Anvendelsen af moderne Metoder paa Grønlandsk; svagere er de Arbejder, der behandler Eskimoernes materielle Kultur; de er baarne af en Trang til vide Udsyn, men er ikke underbyggede af en saa stærk Detailkundskab som de sproglige. — Gift 1905 Ellen Marie Locher. *Th. Th.*

Litt.: Slægt se Carl T.; mødrene Slægt og Mormoders Slægt se samme; Hustrus Slægt se Axel Locher; Univ. Aarb. 1893—94, S. 512; „Berl. Tid.“ 24/6 1920; „Politiken“ 25/6 s. A.

Thastum, Laurits (6/2 1871—12/1 1917), Journalist. F. i Kristrup ved Randers. Forældre: Lærer Jacob Peter T. og Jensine Marie Holm. Tog Præliminæreksamen 1888, Skolelærereksamen 1889, blev derefter Journalist, var 1889—92 Medarbejder ved de Bergske Blade „Holbæk Amts Dagblad“, „Venstrebladet“ og „Næstved Venstreblad“, blev 1892—97 Redaktionssekretær ved „Fyns Venstreblad“ og var 1897—1901 ved „Aalborg Amtstidende“, først Redaktionssekretær, saa Medredaktør. Da Enevold Sørensen blev Minister 1901, blev han Redaktør af „Kolding Folkeblad“, hvor han var til sin Død, og hvis Holdertal han satte i Vejret med 4000. T. var utvivlsomt en af Venstres betydeligste Journalister. Han havde lært af Vilh. Lassen og havde hans stærke Sprog, men hans Personlighed var en ejendommelig Blanding af Kraft og Skepsis og gav hans Journalistik sit eget Præg. Han var meget kyndig i Udenrigspolitik og skrev

under Mærket „Boy Jef“ Artikler herom i adskillige Provinsblade. Han var en yderst energisk Agitator og Organisator for Venstre og deltog 1905 i Dannelsen af det jyske Venstres Organisation, i hvis Hovedbestyrelse han sad. Han afslog Byrådsmandat og Borgmesterpost; de Planer, der nu og da var fremme om at kalde ham til videre Arbejdskredse, bl. a. Odense og Kbh. („Riget“), blev ikke til Virkelighed før hans tidlige Død. D. i Kolding. — Gift 1900 Else Margrethe Bertholine Rasmussen, d. 1919. *P. E.*

Litt.: „Kolding Folkebl.“ 7/10 1901, 4/3 og 10/3 1919, 7/10 1918, 18/12 1921; „Medlemsbl. for Provinsjournalistforeningen“ 1/1 1915; „300 Biografier af Provinsjournalister“ 1913; „Fyns Venstreblad“ 27/6 1917; Houmark i „Pressens Mag.“ 1/8 1918; Nekrologer i „Kolding Folkebl.“ 12-20/1 1917 (ogsaa efter andre Blade), „Tiden“ 19/1 s. A. og (af Eliassen) i „Medlemsbl. for Provinsjournalistforeningen“ 1917.

Thaulow, Erland (f. 12/3 1879), Maskiningeniør. F. i Viborg. Forældre: Oberstløjtnant Sophus Leopold T. og Gunhild Francisca Alvilda Frantzen. Blev Student 1897 og tog polyteknisk Eksamen for Maskiningeniører 1903. Hans første Arbejde var Anlægget af Dansk Telegrafonfabrik, som han styrede i 1 1/2 Aar. Han uddannede sig derefter videre i eksperimentel Maskinlære hos Mollier

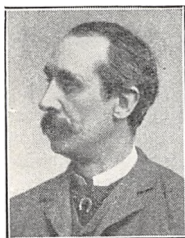
ved den tekniske Højskole i Dresden 1905—06. Samtidig udarbejdede han et Projekt til et Maskinlaboratorium ved Polyteknisk Lærestalt. Efter at have udført et Kontrolarbejde for Indenrigsministeriet og senere for Justitsministeriet og bl. a. en Tid været ansat hos Nyboc & Nissen var han 1907—17 knyttet til Teknologisk Institut, først som Medhjælper for Direktøren, senere som Leder af Institutets Jernbearbejdningsværksted og Konsultationsvirksomheden i de mekaniske Fag. Han planlagde og udviklede de forskellige Kursus, som indrettedes under hans Afdeling; saaledes oprettedes paa hans Initiativ et Værkmester-Kursus. 1909 sejrede han i en Konkurrence om Docenturet i Mekanisk Teknologi ved Polyteknisk Lærestalt. Som Docent gav han Stødet til en livlig Udvikling af Faget. Der indførtes teknologiske Laboratorieøvelser for Fabrik- og Maskiningeniører samt Forelæsninger over Konstruktion af Værktøjer og Værktøjsmaskiner og over Værkstedsledelse. 1918 omdannedes Docenturet til et Professorat, og T. blev Bestyrer af det teknologiske Laboratorium. I sin Lærervirksomhed har han søgt at knytte Undervisningen saa nær til Praxis som mulig; navnlig har han vakt

sine Elevers Interesse for Driften og Ledelsen af Maskinværksteder. Til Støtte for sine Forelæsninger har han udgivet „Træ og Træbearbejdning“ (1912, 1923) og „Teknisk Virksomhedsledelse“ (1923). T. er i Besiddelse af en usædvanlig Arbejdsviver og gaar med største Interesse op i al sin Virksomhed. Hans omfattende tekniske Kundskaber har ført ham ind i mange offentlige Hverv. Han var saaledes teknisk Raadgiver for Statslaanefonden 1909—17, maskinteknisk Sagkyndig for Industriraadet 1915, Leder af Dansk Ingeniørforenings Oplysningsbureau 1917—18, Medlem af Bestyrelsen for Kbh.s alm. Boligselskab 1920 og Redaktør af „Polyteknikeren“ 1920—25. — Gift 1910 Ebba Brammer.

M. C. H.

Litt.: Slægt i Glesing: „Dsk. Jubellærere“ II 1781, Juell: „Den T.ske Families Slægtregister“ 1876, ved Aubert i „Norsk Retstid.“ 1891, i „Norske Slægter“ 1915 og Th. Thaulow: „Slægterne T.“ 1922: Univ. Aarb. 1909—10, S. 1421.

Thaulow, Thorvald Tetens Hansenius (^{28/5} 1842—^{28/7} 1893), Telegrafembedsmand, Forfatter, Filantrop. F. i Kbh. Forældre: Isenkræmmer Thevis Arnoldus T. og Sigfrida Margreta Hansen. Var først ansat paa Toldkontoret i Kbh., traadte 1857 i Telegrafvæsenets Tjeneste, hvor han 1861 fik fast Ansættelse. Da det store nordiske Telegrafelskab dannedes 1870, overgik han i dettes Tjeneste og ansattes

i Peterhead, men vendte faa Aar senere tilbage til Statstelegrafen og blev faa Maaneder for sin Død Overtelegrafist. T. oprettede Kbh.s Bypost og købte hertil en Ejendom ved Gl. Strand samt, af Hensyn til Bypostens Hestehold, Gaarden Petersborg i Rudersdal. 1878 oprettede han By- og Hus-telegrafen, som han, da Kbh. Telefonselskab oprettedes, solgte til dette for 20.000 Kr. Byposten, saa vel som de to Ejendomme, afhændede han 1890. T. var virksom Deltager indenfor Byens filantropiske Arbejde. De sidste 15 Aar var han Formand for Selskabet „Fattiges Juleglæde“, i hvis Medlemsblad „Stjernesked“ han offentliggjorde adskillige egne Digte. Det, som længst vil bevare hans Navn, er Sangen „Slesvig, vort elskede omstridte Land“, som han skrev til et Møde paa Skamlingsbanken 1876 og selv satte Musik til, og som siden gennem „Landsoldaten“ blev almindelig kendt. 1874 udgav han „Om Telegrafen og om elektriske Ringearrater“. D. i Kbh. — Gift 1) 1879 Ida Augusta Povline Scheller, d. 1888. 2) 1891 Maja Orlandine Jacobine Holm, f. Hoffgaard.

H. H.-N.

Litt.: Slægt se E. T.; 2. Hustru i Tholme: „Familien Hofgaard i Norge“ 1911; „Jyllands-

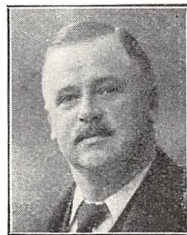
posten“ 1879, Nr. 12; Reiffenstein-Hansen: „Traaden fra den røde Gaard“ 1919, S. 99; Nekrologer i „Stjernesked“ 1893, S. 57 f. og „Berl. Tid.“ og „Nationaltid.“ ^{27/7} s. A.

Thaysen, Thorvald Einar Hess (f. ^{20/10} 1883), Læge. F. i Kolding. Forældre: Købmand Christian Jørgen T. og Anna Margrethe Cathrine Vilhelmine Langkilde. Blev Student 1901, Cand. med. 1908, studerede et Aar patologisk Anatomi i Bern, ved hvis patologisk-anatomiske Institut han var Assistent 1908—09, og gennemgik derpaa en meget grundig Uddannelse i samme Fag, i fysiologisk Kemi og især i indvortes Medicin, var Prosektor ved Kbh.s Universitets patologisk-anatomiske Institut 1909—11, 1. Reservemedicus ved Rigshospitalets Afd. B. 1914—17 og senere ved St. Johannesstiftelsen og de „gamles By“. 1913 havde han disputeret („Bidrag til Kolesterolinets og Kolesterolinæternes fysiologiske Kemi“) og har siden arbejdet meget og offentliggjort adskillige videnskabelige Afhandlinger af patologisk-anatomisk Indhold, om Wassermanns Reaktion, om den kroniske habituelle Obstipation m. m., men har især leveret fortræffelige og i praktisk Henseende vigtige Bidrag til Tarmpatologien. 1922 blev han Overlæge ved Elisabethsstrenes Hospitals medicinske Afdeling. Septbr. 1923 deltog han sammen med Chr. Lundsgaard, E. Meulengracht og C. Sonne i en Konkurrence om et Professorat i intern Medicin. Fra 1920 er han Formand for Organisationen af Specialister i Fordøjelsessygdomme. — Gift 1913 Fanny Elisabeth Rollhausen.

F. L.

Litt.: Mødrene Slægt se Kirsten Langkilde; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1914; „Politiken“ ^{7/11} 1913 og ^{1/10} 1923.

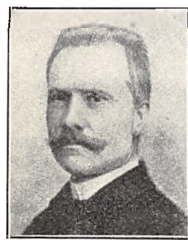
Theilmann, Jens (f. ^{21/7} 1865), Landmand, Politiker. F. i Løgstør. Forældre: Købmand, Brygger Hans Christian T. og Petrea Christine Hvidberg. Tog Præliminæreksamen og lærte Landvæsen først paa en mindre jysk Gaard, derefter i to Aar hos C. F. Carøe, Skærvad, og var siden Forvalter paa Gessinggaard og Jensgaard. 1891 overtog han Forpagtningen af Hvidkilde Ladegaard paa Fyn, som han stadig leder; s. A. var han indkaldt som Løjtnant ved 2. Bataillon i Kbh. Han er en dygtig Landmand, der især paa Svineslagteri-væsenets Omraade har ydet en Indsats. Fra

1897 er han Formand for Svendborg Andelsslagteri, der under ham er vokset fra en ringe Begyndelse til et Mønsterslagteri; fra 1911 er han Formand for Bedømmelsesudvalget for Svineavlscentreer paa Fyn, fra 1922 (som Ole Olsens Eftermand) i de samvirkende Andelsslagteriers Fællesudvalg; endvidere er han Medlem af Statens Husdyrbrugsudvalg og af Landbrugsraadets Præsidium, Næstformand i Andelsudvalget og Medlem af de samvirkende Landboforeningers Bestyrelse i Fyns Stift. Under Lockouten 1925 var han ledende i Bestræbelserne for at sikre Landbrugseksporten. Efter at han havde afslaaet forskellige Opfordringer til at stille sig til Folketinget, bl. a. i Faaborg, valgtes han 1910 til Landslinget, delvis ved Venstrestemmer, og sluttede sig til de fri-konservative. Han var sit Partis Ordfører bl. a. ved Lovforslagene om Søfolks og Statstjenestemænds Adgang til Deltagelse i Rigsdagsvalg 1911, de kirkelige Love 1911, 1913 og 1915, Hvide Sande 1912 og 1914. 1915 gik han ind i det konservative Folkeparti, men udmeldte sig atter Juni 1917 sammen med Sonne, Hey, Rottbøll og Frijs og søgte ikke Valg 1918. — Gift 1892 Ingeborg Marie Cæcilie Lorenzen. P. E.

Litt.: Hustrus Slægt i O. Matzen: „Verzeichniss der Nachkommen des Ziegeleibesitzers M. Matzen“ 1914; „Fyns Tid.“ 20/10 1910; „Svendborg Amtstid.“ 22/10 s. A.; M. Helm: „Svendborg Andels-Svineslagteri gennem 25 Aar“ 1922; „Dagens Nyh.“ 21/7 1925.

Therkelsen, Anders (1/11 1854—20/5 1896), Belysningsdirektør. F. i Horsens. Forældre: Købmand, Skibsreder Søren T. og Mette

Kirstine Lund. Blev Student 1872 og tog polyteknisk Eksamen i anvendt Naturvidenskab 1877, var Assistent ved Universitetets kemiske Laboratorium 1877—78 og ved Carlsberg-Laboratoriet 1878—79, studerede derefter Jura og blev Kandidat 1883. I de følgende 2 Aar var

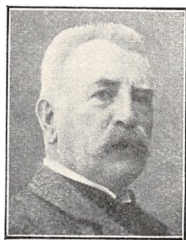
han Fuldmægtig hos Højesteretsadvokat Buntzen, men blev derefter ansat i Kbh.s Magistrats 4. Afdeling, først en Tid som Sekretær hos Borgmesteren, fra 1886 som Fuldmægtig og fra s. A. som Kontorchef. Da man 1891 ønskede at samle hele Belysningsvæsenet i Kbh. under en fælles Ledelse og at omordne den herhen hørende Administration, oprettedes et Embede som Belysningsdirektør, der overdroges T., som havde gjort sig bemærket ved sin tekniske og administrative Dygtighed. Under hans Ledelse foregik Anlægget af den elektriske Station og den senere Udvidelse af denne og af Gasværkerne. Omlægningen af Administrationen foretog han med stor Sikkerhed, men tillige med videst mulig Hensyn-

tagen til alle Sider. Han sad i Dansk Ingeniørforenings første Bestyrelse og var Foreningens første Kasserer; det første Forslag til Regler for Foreningens Voldgiftskommissioner skyldtes ham. T. var en dygtig Skakspiller og var Redaktør for „Nordisk Skaktidende“ 1879—81. Som ivrig Ven af Skyttebevægelsen sad han i Skytteforeningernes Overbestyrelse. Han var endvidere Medlem af Industriforeningens Repræsentantskab. D. i Kbh. — Gift 1881 Anna Emilie Conradt Keroth. M. C. H.

Litt.: Slægt i „J. Haurowitz og Hustrus Familielegat“ 1901; Nekrolog i „Ingeniøren“ 1896 (af Rich. Møller).

Therkildsen (egtl. Therkelsen), Hans Michael (3/11 1850—1/6 1925), Dyremaler. F. i Lystrup ved Horsens. Forældre: Gaardejer

Therkel Nielsen og Karen Hendriksen. Var Elev af Akademiet fra Okt. 1868 til sin Afgang Marts 1874, fik 1877 Neuhausens Præmie for „En Bissekræmmer søger at handle med en Bondkone“ og 1887 Udstillingsmedaillen for „Køerne vandes“, hvormed han blev Medlem af Ple-

narforsamlingen; af Akademirådet var han Medlem 1893—97. Han hørte til det første Hold paa den af L. Tuxen og Fr. Schwartz 1879 stiftede Modelskole, der blev Forløber for Kunstnernes Studieskole. Han besøgte Frankrig og Italien 1880 og 1884. Han udstillede paa Charlottenborg Foraarsudstilling hvert Aar siden 1875 og paa Udstillingen i Kbh. 1888, Paris 1889, Chicago 1893, Guildhall i London 1907, Rom 1911, Malmø 1914, Raadhusudstilling; Særudsstilling ved Foreningen for national Kunst 1912. Arbejder ejer Kunstmuseet, Hirschsprungs og Johans Hansens Samlinger, Museerne i Aalborg, Aarhus, Maribo, Odense, Randers og Ribe. Hovedværker: „Tre Piger“ (1879), „En ung Pige giver en Hest Brod“ (1880), „Køerne vandes“ (1887; Odense Museum), „Kaade Heste“ (s. A.; Kunstmuseet), „Heste i Dyrehaven“ (1896; sst.), „En Hyrdedreng med sin Hjord“ (1901), „Kom saa da“ (sst.). T. hører vel sammen med den Kreds, der hos os bar 80'ernes maleriske Gennembrud. Men hans Løbebane begyndte i Aarene umiddelbart før dem, og hans Udgangspunkt ligger i den forudgaaende Generation af Fornyere (f. Eks. Otto Bache). Hans Dyrebilleder, der paa deres Vis kan betegnes som Milieuskildringer, havde tidligere ofte et novellistisk Indhold, og der var lagt Vægt paa Foredraget i Komposition og Tegning. Senere var hans Bestræbelser af mere malerisk Art, rettede mod Gengivelse af Atmosfæren og Lyset, der efterhaanden blev til en impressionistisk Lysttaage. I denne samles Dyr og Landskab

til en Helhed, til en fælles Landskabsstemning af lyrisk Karakter, der selv i hans Alderdom har bevaret sin Friskhed. D. i Kbh. — Ugift. I. M. O.

Litt.: S. Müller: „Nyere dsk. Malerkunst“ 1884; „Ord och Bild“ VI 1897, S. 325 ff. (af N. V. Dorph); Meldahl og Johansen: „Det kgl. Akademi“ 1904, S. 455; G. Bauditz i „Dsk. Kunst“ Nr. 10 1916; „Zahrtmann. Mindebog“, udg. af F. Hendriksen 1919; „Nationaltid.“ ¹⁷/₁₀ 1925; „Politiken“ ¹⁶/₁₀ s. A.; „Nekrologer i „Berl. Tid.“ ⁹/₆ 1925 (af V. Johansen); „Politiken“ ³/₆ s. A. og „Samleren“ Juli s. A. (af Rik. Magnussen).

Thestrup, Hans Nicolai (¹/₁₀ 1794—¹²/₅ 1879), Officer. F. i Næsved. Forældre: Major Schack T. og Birgitte Hersom. Blev Land-

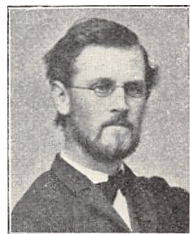
skadet 1805, Korporal, Sekondløjtnant 1810, Premierløjtnant 1813, deltog i Felittoget i Holsten 1813, var med Auxiliærkorpset i Frankrig 1815—18, blev Stabskaptajn 1827, Major 1842, Oberstløjtnant 1848. Han deltog med Hæder i Krigen 1848—

50, førte med stor Dygtighed Bataillon ved Bov og Slesvig. 1849 blev han Oberst og Kommandør for 2. Infanteribrigade, 1850 for 4. do., med hvilken han deltog i Kampen ved Helligbæk og Slaget ved Isted, hvor han befæstede sit Navn som Fører og ved sin resolute Opræden bidrog væsentlig til Slagets heldige Udfald. Han blev Generalmajor 1852, Generalinspektør for Infanteriet 1856, i hvilken Stilling han gjorde meget for sit Vaabens Udvikling, blev 1859 Krigs- og Marineminister (det sidste kun til 1860) under meget vanskelige, baade ydre og indre politiske Forhold. Han udfoldede en energisk Virksomhed og udrettede meget for at forbedre Hæren og dens Forhold; nedsatte 1860 en Kommission for at afhjælpe Manglerne ved vort Rytteri, fik 1861 udstedt en ny Lov om Værnepligt og satte et stort Arbejde ind paa at forøge Hærens Rammer og Mandskab ved Tilvejebringelse af Reservefaldingsmænd og ved en Dublering af Fodfolkets Batailloner, en Tanke, han allerede havde fremsat 1851. Under de truende storpolitiske Forhold 1861 fik han paa Finanslovene 1860—62 vedtaget Foranstaltninger til Dubleringens Genneførelse og paabegyndte Feltbefæstningsarbejder ved Dannevirke, Dybbøl og Fredericia. 1863 skaffede han Fodfolket et nyt Eksercerreglement og forberedte s. A. et Forslag til en Omorganisation af Hæren. Det øvrige Ministerium modsatte sig imidlertid af økonomiske Grunde Forslaget, hvorfor T. gik af som Krigsminister. Han blev derefter kommanderende General i 2. Generalkommandodistrikt og ²²/₁₀ s. A. Kommandør for 2. Division i Flensborg. Ved Mobiliseringen i Dec. 1863 fratoges 2. Division ham, og han blev kommanderende Ge-

neral i 2. Generalkommandodistrikt, afgik Dec. 1864. Var en ualmindelig arbejdskraftig og initiativrig Mand, en overordentlig anset Infanteriofficer, en dygtig, resolut og raadsnar Trophefører med en levende Interesse for Hærens Vel. D. i Kbh. — Gift 1822 Charlotte Louise Sophie Wesenber, d. 1881. K. C. R.

Litt.: Om Slægt se H. A. Møller: „Familiernes Stampe og T.“ 1910, S. 185; „General T. og Præsens“ 1862; „Den dsk.-ty. Krig 1864“ 1890—92; N. P. Jensen: „Den 2. slesv. Krig“ 1864“ 1900 og „Livserindringer“ 1915—17; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; „A. F. Kriegers Dagb.“ II 1921, S. 86, 91, 99, 147 f., 149, 164, 245, 295 f., 314, 320, 363; „Af O. Lehmanns Pap.“ 1903, S. 179.

Thiele, Hans Anton (²⁵/₃ 1838—³/₁₀ 1902), Landskabsmaler. F. i Kbh. Forældre: Instrumentmager Frederik Anton T. og Anne Johanne Marie Jakobsen. Blev Elev paa Akademiet, men uddannede sig mest paa egen Haand og naaede 1862 at faa et Haveparti paa Udstillingen. En Øjensygdom drev ham over i praktisk Erhverv; men fra 1870 genoptog han Arbejdet med Kunsten og opholdt sig 1872—80 i Italien; han begyndte ogsaa at udstille Figurbilleder. Af hans Arbejder blev et Billede fra Sæby Skov (1882) solgt til Kunstforeningen. Han bosatte sig 1886 paa Refsnæs. En lidet særpræget, men hyggelig Kunstner. D. paa Refsnæs. — Gift 1880 Emilie Christine Jespersen, d. 1904. O. A.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausboll: „Slægthaandbogen“, J. M. Thiele: „Af mit Livs Aarbøger“ 1917 og Vahl: „Chr. Nielsens Atkom“ 8. H. 1886, S. 36 ff.

Thiele, Just Mathias (¹³/₁₂ 1795—⁹/₁₁ 1874), Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Bogtrykker J. R. T. (s. d.) og Anna Koed de Hemmer. Vilde være Officer, men opgav det, gik paa Kunstakademiet, blev Student 1816, tog 2. Eksamen 1818. 1817—35 var han ansat ved det Kgl. Bibliotek. Med kgl. Understøttelse gik han 1823 paa Studierejse for at udvide sit Kendskab til Billedkunst, over Amsterdam

til Paris og videre til Italien, hvor han i Rom kom til at tilhøre Thorvaldsens nærmeste Omgangskreds. 1825 var han med Bødtcher, Ernst Meyer o. fl. i Neapel. Efter Hjemkomsten blev han 1825 Sekretær ved Kunstakademiet samtidig med sin Biblioteksstilling, hvorved det lykkedes ham at redde en stor Samling kostbare Kobberstik, der var misrøgtet, fra Biblioteket til Kobberstiksamlingen. 1835 blev han Inspektør

for Kobberstiksamlingen, der nu fik eget Lokale og ved hans Initiativ kom i mønsterværdig Orden. 1861 blev han dens Direktør. 1844 tilfaldt det ham ved Bestemmelserne i Thorvaldsens Testamente at rejse til Rom og ordne Kunstnerens Efterladenskaber, et ærefuldt, men brydsomt Hverv, som han udførte med Dygtighed. 1871 tog han sin Afsked fra Kunstakademiet. — Baggesen havde oprindelig stillet store Forventninger til T., der (sammen med Weyse) 1815 havde besvaret hans Gaade: „Det evige Sindbillede“. Snart kom det dog til Brud mellem dem, og T. sluttede sig til Oehlenschläger. Han fortsatte sin digteriske Produktion med en Del Digte og Romancer (bl. a. samlet i „Vragstykker af et Digterliv“ (1848)) og især nogle romantiske Skuespil og Folkesagnsdramer: „Tyre Boløse og Herremanden“ (1857, opført paa det Kgl. Teater) med Motiv fra Holbergtiden og „Tre Folkesagnsdramer“ (1859), hvori bl. a. „Kirsten Pils Kilde“, over et selvopfundet „Sagn“. Hans Navn er især knyttet til hans Samlinger af Folkesagn og til hans Arbejder om Thorvaldsen. Under Bibliotekstiden begyndte han sin Indsamling (fra gamle Bøger og Folkemunde) af danske Folkesagn, og efter nogle „Prøver“ (1817), der straks vakte Interesse, kom 1818—23 hans „Danske Folkesagn“ (4 Bd.), forøget Udgave 1843, hvortil slutter sig „Den danske Almues overtroiske Meninger“ (1860) som et sidste Bind. Som Materialesamling har den stadig stor Interesse. Chr. Winther og andre Digtere har ofte hentet Stof herfra. Som Samler og Bevarer viser han sig ogsaa i de store Arbejder, der hviler paa Thorvaldsens mundtlige Meddelelser og Traditioner fra den Thorvaldsenske Kreds, „Den danske Billedhugger Bertel Thorvaldsen og hans Værker“ (I—IV, 1831—50) og „Thorvaldsens Biografi“ (I—IV, 1851—56). Kritik eller Karakteristik er ikke T.s Sag, men hans Skildringer har stadig deres umiddelbare Værdi ved Præget af hans lyse, harmoniske Natur, der lader Sprogtonen smukt falde sammen med Billederne af den Kreds af Mennesker og den Tid, han skildrer. Om sit eget Liv har han fortalt i „Af mit Livs Aarbøger 1795—1826“ (1873 og 1917) og „Erindringer fra Bakkehuset“ (1869). I sin Ungdom havde han staaet Poul Møller nær, og som Aands-type tilhører han dennes danske Græcisisme. D. i Kbh. — Gift 1) 1829 Sophie Holten, d. 1835. 2) 1837 Hanna Aagesen, d. 1892.

O. F.

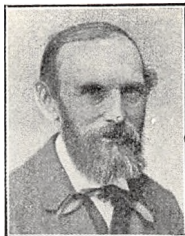
Litt.: Slægt se Anton T.; mødrene Slægt hos Lennick; 1. Hustrus Slægt se C. Holten; 2. Hustrus Slægt se A. Aagesen; Erindringer i ovenn. Værker; Arentzen: „Oehlenschläger og Baggesen“ 1870—78; C. Otto: „Af mit Liv, min Tid og min Kreds“ 1879; A. Wilde: „Memoirer 1850—55“ 1893; Th. Stein: „J. M. T. i hans Forhold til Kunstakademiet osv.“ 1897; „Nord og Syd“ I 1897—98; Hendriksen: „Mennesker og Onlevelser“ 1910; Dumreicher i „Tilskueren“ 1913 I; „A. F. Krite-

gers Dagb.“ IV 1921, S. 300, 302; Fr. Poulsen i „Nord. tidskr.“ 1917; Breve i „Breve til og fra Ingemann“ 1879 og Heide: „Fra Frbg. Have til Bakkehuset“ 1918; Nekrologer i „Ill. Tid.“ 22/11 1874 (af Nic. Bøgh), „Bert. Tid.“ 10/11 s. A. og „For Romantik og Hist.“ XIV 1875 (af C. Otto).

Thiele, Johan Rudolf Just Felix (3/10 1823 — 30/8 1876), Bogtrykker. F. i Kbh. Forældre: Bogtrykker Hans Henrik T. og Anne Marie Andersen. Farfaderen Johan Rudolph T. (1736—1815) var indvandret Tysker og havde 1770 købt et Trykkeri i Kbh.; det blev en god Forretning, men ved Statsbankerotten mistede han sin Formue, og de vanskelige Tider hemmede ogsaa Sønnen H. H. T., som ved sin tidlige Død 1839 efterlod sig to, endnu ikke voksne, Sønner, Just T. og Andreas Jeppe Smith T. (1825—1907); de fik i Tyskland og Østrig en grundig Uddannelse, henholdsvis som Trykker og Sætter, og overtog 1846 Trykkeriet. I Løbet af nogle Aar drev de det stærkt frem; det var især Just T., som med sin Energi og distigste Handlekraft var Drivfjæderen, og som indførte den Række tekniske Fremskridt (bl. a. 1849 Hurtigpresse, 1854 Dampmaskine), der skaffede Trykkeriet en stor og fast Kunde-kreds; 1858 fik det overdraget Trykningen af Frimærkerne, 1860 alt Arbejde for Nationalbanken (Seddelttrykning havde allerede Faderen udført), 1861 Stempelmærkerne, 1869 Lotterisedlerne o. s. v., Arbejder, som delvis den Dag i Dag er knyttet til det T.ske Trykkeri. Ogsaa talrige Bøger, især af videnskabelig Art, udgik derfra. I Begyndelsen af 1870'erne raadede T. over en halv Snes Hurtigpresser, deraf flere til Farvetryk, over Pantograf-, Guillocher- og Satinermaskiner m. m., og da Trykkeriet 1874 ogsaa fik Trykningen af de finske Pengesedler overdraget, anskaffede han yderligere flere Kobbertrykpresser. T. var en usædvanlig dygtig Fagmand, især paa Billedtrykningens Omraade, og holdt sig stedse i levende Kontakt med den tekniske Udvikling. Streng i sine Krav, ikke blot til sit Personale, men ogsaa til sig selv, sled han sig med sin rastløse Flid tidlig op, men han naaede sit Maal: at skaffe Trykkeriet en førende Stilling. Efter hans Død førtes det videre af Broderen Andreas T. og senere af Svigersønnen S. Wedege. D. i Kbh. — Gift 1853 Hanne Jacobine Scheel, d. 1896. S. D.

Litt.: Slægt se Anton T.; Hustrus Slægt i A. W. Scheel: „Stamt. over en Familie Scheel“ 1870; C. Nyrop: „Bidrag t. d. dsk. Boghandels Hist.“ II 1870; „Nord. Boghandlertid.“ 3/2 1871; „Skandin. Bogtrykkertid.“ Marts 1871 og Jan. 1875; F. Hendriksen i „Bogvennen“ 1894; Nekrolog i „Nord. Boghandlertid.“ 1876.

Thiele, Thorvald Nicolai (29/12 1838—26/8 1910), Astronom, Matematiker. F. i Kbh.

Forældre: Forfatteren J. M. T. (s. d.) og Hanna Aagesen. Blev Student 1856. Chr.

Jürgensen (s. d.) havde i Skolen vakt hans Interesse for ren og anvendt Matematik, og han valgte nu Astronomi til Hovedstudium under d'Arrest. 1860 tog han Magisterkonferens, blev Assistent paa Observatoriet og iagttog med d'Arrest den totale Solformørkelse 1862 i

Spanien. Han kastede sig særlig over Studiet af Dobbeltstjerner og fik 1866 Doktorgraden („Undersøgelser af Omløbsbevægelsen i Dobbeltstjernesystemet Gamma Virginis“). Mere og mere førtes han imidlertid, bl. a. under Paavirkning af Oppermann, bort fra den praktiske Astronomi til de matematiske Discipliner, som danner Astronomiens teoretiske Grundlag — Himmelmekanikken, Iagttagelseslæren, Interpolationsregningen. Da han desuden ved Stiftelsen af Forsikringsselskabet „Hafnia“ (1872) var kommet i Berøring med Forsikringsvæsenet, var Overgangen fra de nævnte Specialer til Aktuarvidenskabens naturlig. Indtil 1901 var han matematisk Direktør i „Hafnia“, fra 1903 Formand i Direktionen. 1875 blev han d'Arrest's Efterfølger som Professor i Astronomi og Direktør for Universitetsobservatoriet, i hvilken Stilling han forblev til 1907. 1879 deltog han i Bestemmelsen af Længdeforskellen mellem Kbh. og Lund, men en tillagende Øjensvaghed hindrede ham snart i praktisk astronomisk Arbejde. Gennem Forelæsninger, Afhandlinger og Lærebøger virkede han nu med stor Flid paa mange teoretiske Omraader: Dobbeltstjernebevægelsen, Specialtilfælde af Trelegemerproblemet, Iagttagelseslæren, til hvis Udvikling han i en Krisetid gav meget originale Bidrag. Interessen for numerisk Beregning vakte han ved sin Interpolationsregning. For Udviklingen af den matematiske Livsforsikringsteknik i Danmark og Uddannelsen af et Slægtled Aktuarer har han haft den største Betydning. Paa det rent matematiske Omraade fik han tidlig Interesse for Aritmetikens Grundlag og Tallets Definition (1886), imaginære Tal („Talmønstre“ 1872) og Kvaternioner. T. var i sine Forelæsninger ofte ved sin Form vanskelig forstaaelig for Flertallet. Men for dem, som formaadede at trænge gennem Skallen, var der en nærende Kærne ved Tankens Originalitet og Trang til at opsolge fundamentale Problemer. Han har derfor, særlig i det næste Slægtled af Matematikere og Aktuarer, øvet betydelig personlig Indflydelse, som bl. a. udfoldede sig i Sammenlutninger som „Matematisk Forening“ (1872) og „Aktuarforeningen“ (1901), til hvis Stif-

tere han hører. D. i Kbh. — Gift 1867 Marie Martine Trolle, d. 1889. P. H.

Litt.: Slægt se Anton T.; Hustrus Slægt i R. Volf: „Stamt. over A. Coldings Slægt“ 2. Udg. 1917; Selvbioграфи i Univ. Progr. Novb. 1866; Univ. Aarb. 1907—08, S. 117 f.; N. Nielsen: „Matematikken i Danmark. 1801—1908“ 1910; „Ill. Tid.“ 4/11 1900; Chr. Thorsen i „Hafnia 1872—1922“ 1922; Nekrologer i „Nationaltid.“, „Berl. Tid.“ og „Politiken“ 27/9 1910, „Ill. Tid.“ (af Burrau) 2/10 s. A., „Dsk. Forsikrings-Aarbog“ s. A. (af Gram), „Nyt Tidsskr. f. Mat.“ s. A. (af samme), „Fysisk Tidsskr.“ (af Nørlund), s. A. og „Overs. over Vidsk. Selsk. Fhdl.“ s. A. (af Zeuthen).

Thielo, Carl August ($7/2$ 1707— $3/12$ 1763), Musiker, Skuespilentreprenør. Skal være født i Sachsen, studerede Musik i Dresden og kom i 1720'erne til Kbh., hvor han virkede som Musiklærer og fik et Embede som Organist ved Kastelskirken, men kun fristede en kummerlig Tilværelse. Frem i Offentligheden kom han først ved Frederik V.s Tronbestigelse, da Interessen for Genoprettelsen af en dansk Skueplads atter blev levende. T. og von Qvoten (s. d.) søgte begge om Privilegier, og T. blev den foretrukne, von Qvoten fik kun ad Omveje et Teater at spille paa. T. havde i Hast samlet en Bande af „studerende Personer“ og ønskede at oprette en Skueplads „efter den Plan, som en Gang af Assessor Ludvig Holberg er anlagt i hans danske Komodier, som her tilforn har været brugte“, og: at han ønskede at spille dansk Komodie. Inden Udgangen af 1746 ($30/12$) fik han sit Privilegium, og næste Foraar aabnede han en Skueplads i Bergs Hus i Læderstræde. Paa dette Interimsteater spilledes efter Planen Holbergske Stykker, men da T. selv begyndte at skrive smaa Efterkomedier, nægtede Aktørerne at spille dem og satte ham snart helt ud af Ledelsen. Da Skuepladsen paa Kongens Nytorv var færdig og de endelige Privilegier udstedtes ($20/12$ 1747), fik Aktørerne dem selv og ikke T. Dermed gik han ud af Skuepladsens Saga. I den sidste Del af sin Levelid fik han en vis Betydning som Udgiver af lettere, for en Del selvkomponerede Musikstykker, der bragte Sansen for Musik ud i en større Almenehed. 1757 søgte han en Titel som Professor, men Universitetet fandt ham ganske uværdig. D. i Kbh. — Gift. E. N.

Litt.: Overskou: „Den dsk. Skueplads“ II 1856; Jubeludg. af Holbergs Komodier III 1888; „Pers. Tidsskr.“ II 6 1891; V. C. Ravn: „Musikforeningens Festskrift“ I 1886; „Museum“ 1894 I; Thrane: „Fra Hofviolonernes Tid“ 1908; Nystrom: „Den dsk. Komedies Oprindelse“ 1918.

Thielo, Caroline Amalie ($1/3$ 1735— $5/2$ 1754), Aktrice. F. i Kbh. Fader: Teaterdirektør C. A. T. (s. d.). Debuterede i 14aarsalderer: paa det da nylig aabnede Komediehus paa Kongens Nytorv og blev hurtig Skuepladsens erklærede Primadonna. Da tiden berømmer Jfr. T.s Dejlighed over al Maade. Med Liv og Munthered gav hun Inguerne og de skælmske Elskerinder, ind-

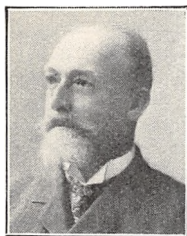
blæste Holbergs Leonorer et menneskeligt Indhold, som de ikke netop havde fra Me-sterens Haand, og skal, trods sin Ungdom, have magtet de reflekterede Verdensdamer og be-
snærende Koketter. Men hun naaede ikke fuldt at indfri de Løfter, hendes Fremtræden gav. Hun optraadte sidste Gang ^{30/1} 1754 som Sophronia i Calderons „Livet er en Drøm“; faa

Dage efter døde hun pludselig, endnu ikke 19 Aar gl. Rygtet fortalte, at hendes Elsker, den russiske Gesandt ved det danske Hof, havde taget Livet af Københavnerens Kælebarn. D. i Kbh. — Ugift. E. N.

Litt.: Overskou: „Den dsk. Skueplads“ II 1856; Jubeludg. af Holbergs Komedier III 1888; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ I 1889; Bering Liisberg: „Kvinder i dsk. Historie“ 1917; Leopold I „Nationaltid.“ ^{31/7} 1922.

Thielsen, Evald (^{20/6} 1851—^{8/3} 1916), Frihavnsdirektør. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Wilhelm Christian Emil T. og Louise Peträa Cecilie Rée. Blev Student 1868 og tog Filosofikum 1869, gik derefter over i praktisk Virksomhed og blev 1870 Bestyrer af Dampmøllen i Nykøbing F., som han senere overtog for egen Regning sammen med Dampmøller M. Bay. 1883 tog han Borger-

skab som Grosserer i Kbh., hvor han bl. a. repræsenterede Dampmøllen. Ved sin Faders Død 1884 blev han Direktør for Korntrørrings- og Oplagsmagasinet, som han ledede med saa stor Dygtighed, at han, da Frihavnsrådgiveren kom paa Tale, var afgjort Direktøremne. ^{30/5} 1891 valgtes han til Driftsdirektør for „Kbh.s Frihavns-Aktieselskab“, hvor han udfoldede en stor Virksomhed i de bevægede og vanskelige Aar omkring Aarhundredskiftet. Kampen stod, som bekendt, længe mellem den gamle Havns og Frihavnsens Interesser, mellem Børsfyrsterne Glückstadt og Tietgen og mellem Havnearbejdere og Ledelsen, men det lykkedes T. at føre Frihavnen frem til en sikker og anerkendt Position. Han fratraadte ^{1/10} 1913, men vedblev til sin Død at fungere som Bestyrelsesmedlem i Frihavns-Selskabet o. fl. a. store Virksomheder. T. var paa Grund af sit lyse Humør og sin friske Bevægelighed usædvanlig afholdt, og han udfoldede i det stille en vidtrækkende Godgørenhed. D. i Kbh. — Gift 1884 Olga Helene Plenge, d. 1918.

K. L.

Litt.: Mødrene Slægt i J. Fischer: „H. P. Rée og hans Slægt“ 1912; Hustrus Slægt i Hauch-

Fausbøll: „Pers. Saml.“ I 1900—07; „Søndags-Posten“ ^{28/10} 1894; „Børsen“ ^{20/6} 1911; Nekrologer i „Nationaltid.“ ^{9/3} 1916 og „Børsen“ ^{10/3} s. A.

Thiess, Axel Holger (f. ^{17/5} 1860), Tegner. F. i Diernisse ved Faaborg. Forældre: Lærer Hans Heinrich T. og Anna Caroline Liebe, adopt. Fich. Gik paa Teknisk Skole i Odense, kom i Xylograflære hos F. Hendriksen Okt. 1876 og optoges samtidig i Kunstakademiets Skoler, som han besøgte til Udgangen af 1880. Han begyndte som Journalist og Tegner ved „Avisen“, hvis Billedforside han tegnede gennem 13 Aar. Han har som værnepligtig under Marinen foretaget flere Rejser og besøgte 1889 Verdensudstillingen i Paris. Han har udført Tegninger til „Punch“, „Puk“, „Oldfux“, „Klodshans“, „Blækspruten“, „Verden og Vi“, „Vort Land“ samt til 22 Aargange af Billedheftet „Humoresker“. Han er Medforfatter af Farcerne „Gutter om Bord“ og „Gennem Ild og Vand“, der er opførte Landet over, og Forfatter af Farcen „Fine Fremmede“ (opført i Norge). 1924 udgav han „Marineminder“. Hans Tegninger, der udtrykker et harmløst Københavnervid, er stærkt prægede af Tiden omkring Aarhundredskiftet. — Ugift. I. M. O.

Litt.: Erindringer i „Nationaltid.“ ^{25/12} 1912 og ovenn. Bog; C. E. Jensen: „Karikaturalbum“ II 1901, S. 446 ff.; Hendriksen: „Mennesker og Oplevelser“ 1910; „Dagens Nyh.“ ^{14/5} 1920; „Berl. Tid.“ ^{8/2} 1922.

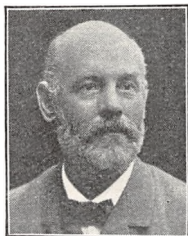
Thirslund, Jens (f. ^{24/10} 1892), Keramiker. F. i Kolding Landsogn. Forældre: Købmand Jens Hansen T. og Elise Flensburg. Tog Realeksamen, blev Malersvend, gik ^{1/2} Aar paa Teknisk Skole i Kbh. og drog derefter paa Professionen til Tyskland 1912—13, hvor han saa persisk Keramik i Berlin. Marts 1913 kom han tilfældig til H. A. Käblers Fabrik i Næstved, foretog s. A. en Rejse til Tyskland og Holland, men har siden været knyttet til Fabrikken, hvor han sammen med H. A. Käbler jun. er teknisk og kunstnerisk Leder. T. slog straks igennem ved sin første selvstændige Fremtræden for Offentligheden, paa Foreningen for Kunsthaandværks Udstilling paa Charlottenborg 1919, hvis Udstillinger han siden har deltaget i. Sjælden er en Kunstner blevet modtaget med saa overstrømmende Velvillie, og Successen har fulgt ham paa hans Særudstillinger i Kunstindustrimuseet Maj 1920, Kunstnerforbundet i Oslo Maj 1921 og Sept. 1924, Kunst-

foreningen i Amsterdam 1921, Haag s. A., Kunstforeningen i Kbh. Apr. 1922 (sammen med Kai Nielsen), New York 1923. Hos T. forenes Keramikerenes specielle Evne: Sansen for keramisk Stof- og Farvevirkning med Dekorationsmaler-, Penseltekniker-Talentet. Med Hensyn til et andet for en Keramiker afgørende Moment: den arkitektoniske Sans for Former og Profiler, forholder han sig modtagende overfor det alt foreliggende Forraad. Keramikken bliver i hans Hænder til en Kunst, der fødes af lette Stemninger, en fri Tumleplads for Fantasien, naar den giver sig Inspirationen i Vold, og et Væld af æstetisk Nydelse for dem, til hvem den skabtes. Hans Indsats i Næstved-Fabrikken Arbejde er blevet de Farver og den keramiske Stofkarakter, han har fundet ved sine Forsøg, der især har været rettede mod Tinglasurer, og dernæst den rent ornamentale eller figurlig-ornamentale Fladedekoration i Fade og Skaale, paa Krukker, Fliser og Kaminer, der er hans særlige Felt. Her udfolder hans Personlighed sig friest, her finder hans Temperament Afløb for sit Overskud af Livsglæde i Penslens Fart og Flugt, i den frodige Undfangelse af Idéer, i deres Mængde og Mylder. Arbejder i Kunstindustrimuseet, Metropolitan Museum i New York. — Gift 1914 Malerinde, Keramiker Stella Kähler. S. S.

Litt.: Emil Hannover: „Det danske Kunstindustrimuseums Virksomhed“ 1919, S. 67, 1920—21, S. 116; „Skønvirke“ V 1919 (af Henry Madssen), VI 1920 (af I. Munk Olsén); „Der Kunstwanderer“ Okt. 1920, S. 61 f. (af W. Jackstein); „Ill. Tid.“ $\frac{5}{10}$ 1920 (af S. S.); „Berl. Tid.“ $\frac{16}{4}$, $\frac{18}{4}$ 1922.

Thiset, Anders ($\frac{25}{2}$ 1850— $\frac{14}{7}$ 1917), Adels-genealog, Arkivmand. F. i Kbh. Forældre: Overavgtemester ved Hestgarden Hans Andersen T. og Anne Kirstine Rasmusdatter. Tog

Præliminæreksamen 1864 og blev s. A. Assistent i Intendanturen for Civillisten. Han kom ind paa genealogiske og heraldiske Studier og skrev 1879 sin første Afhandling i „Historisk Tidsskrift“ om danske Adelslægter af samme

Navn. 1883 blev han Assistent i Rigsarkivet, 1889 Arkivsekretær, 1897 Arkivar, afgik 1916. Ved sin sjældent sikre Hukommelse, sin genealogiske Kombinationsevne og sin heraldiske Indsigt blev han snart vor første Autoritet indenfor Adelshistorien. Han tilvejebragte, navnlig for Tiden før 1660, store Samlinger og bearbejdede dem ud fra moderne historiske Principper, saa at Tyngdepunktet for vor Viden om de ældre Slægtled forlagdes fra Slægtebøgerne og de gamle Genealoger som Klevenfeldt (s. d.) til Dokumenterne og deres Segl. For den ældste

Tids Vedkommende var T.s Samlinger nogenlunde udtømmende; derimod skaffede han sig ikke fra Kirkebøger o. a. Kilder fuldt Kendskab til Tiden efter 1660. Frugterne af T.s Studier foreligger i flere Hundrede Stamtavler i „Dansk Adels Aarbog“, som han udgav i Forening med H. R. Hiort-Lorenzen (s. d.) fra 1884 til sin Død, samt i en Række Afhandlinger i Tidsskrifter. Nævnes kan hans Artikler i „Historisk Tidsskrift“ om Niels Ebbesen (1885 og 1890), hans Polemik med Gustav Bang om Adelsens Forfald (1899) og hans Afhandling om Begrebet dansk Adel (1900). I „Museum“ (1896) skrev han om gamle Breve, i „Personalhistorisk Tidsskrift“ bl. a. om Slægterne Krabbe (1880—82), i „Aarbøger for nordisk Oldkyndighed“ om Heraldik (1902). Han besørgede Udgivelsen af „Elline Gøyes Jordebog“ (1892) og „Danske adelige Brevkister“ (1897) og var fra 1902 Sekretær i Selskabet for Fædrelandets Historie og Sprog. Med sin store heraldiske Viden, der støttedes af hans Talent for Tegning, fuldendte og videreførte han Henry Petersens (s. d.) Seglværk („Danske adelige Sigiller fra 13. og 14. Aarh.“ 1897, „Danske adelige Sigiller i det 15., 16. og 17. Aarh.“ 1899—1905, „Danske kongelige Sigiller“ 1917), og han leverede adskillige By- og andre Vaaben. Han var Medudgiver af „Nyt dansk Adelsleksikon“ (1904), skrev mange Biografier i Brickas Leksikon og var Medarbejder ved Trap. Hans værdifulde Samlinger overgik efter hans Død til Rigsarkivet. Personlig var han en sund, munter og hjælpsom Natur; om sine Erindringer fra Gehejmearkivet skrev han i „Fra Arkiv og Museum“ (1916—17). D. i Kbh. — Gift 1) 1877 Ingeborg Hansen, d. 1907. 2) 1908 Olivia Marie Christine Sørensen. P. E.

Litt.: Ovenn. Erindringer; Hauch-Fausbøll i „Ill. Tid.“ $\frac{9}{10}$ 1904; „Politiken“ $\frac{5}{15}$, $\frac{9}{15}$ 1907; Linvald sst. $\frac{10}{12}$ 1915 og „Pers. Tidsskr.“ VII 3 1919; Grandjean i „Dsk. Adels-Bl.“ 1915; Nekrologer i „Dsk. Adel og Borgerstand“ Aug. 1917 (af Grandjean), „Pers. Tidsskr.“ s. A. (af Bobé), „Dsk. Adels-Bl.“ Aug. s. A. (af Hauch-Fausbøll), „Højskolebl.“ $\frac{17}{9}$ s. A. (af J. Richter), „Hist. Tidsskr.“ IX 1 1919 (af Erslev), „Svensk hist. tidskr.“ 1918, S. 59, „Berl. Tid.“ $\frac{15}{7}$ 1917 (af F. J. West), „Nationaltid.“ $\frac{14}{7}$ s. A. og „Politiken“ $\frac{15}{7}$ s. A. (af C. C. Clausen) og $\frac{18}{7}$ s. A. (af Hauch-Fausbøll).

Thisted, Valdemar Adolph ($\frac{28}{2}$ 1815— $\frac{14}{10}$ 1887), Forfatter. F. i Aarhus. Forældre: Sognepræst Jørgen Overgaard T. og Marie Elisabeth Elmquist. Blev Student 1833, var 1837—39 Huslærer paa en Herregaard og tog teologisk Embedseksamen 1840. S. A. oprettede han en Drengeskole i Skanderborg. Her debuterede han som Forfatter med

„En Vandring i Syden af Emanuel St. Hermidad“ (1843). T. havde aldrig været udenfor Danmark, med sin levende Indbildningskraft havde han skrevet Bogen paa Grundlag af Rejsebeskrivelser. Den blev stærkt rost, bl. a. af T.s Ven P. L. Møller. Efter en Rejse i Tyskland og Schweiz blev T. 1846 Adjunkt ved den „videnskabelige Realskole“ i Aarhus og virkede her til dens Nedlæggelse (1853). Endnu en Rejse foretog han 1849, med Statsunderstøttelse, til Italien. I denne Periode udfoldede han en broget litterær Produktion, nogle Romaner, bl. a. „Havfruen“ (1846), en Række italienske Rejsebilleder („Episode af et Rejseliv“, „Romerske Mosaiker“, „Neapolitanske Akvareller“), romantiske Fantasier („Sirenernes Ø“) og de 6 Bd. „Æventyr og Fortællinger af 1001 Nat“ (1852—54), oversatte efter et tysk, stærkt bearbejdet Udvalg. Et Vendepunkt i T.s Liv indtraadte ved hans Udnævnelse 1855 til Sognepræst for Højrup i Sønderjylland, hvorfra han 1862 forflyttedes til Tømmerup ved Kalundborg, afgik 1870. Den sidste Periode af T.s Forfatterskab er religiøst bestemt. Han paavirktes her i stadig højere Grad af Tidens Ideidgning, især Kierkegaard. Perioden indledes med de to Bd. „Præstekald, Breve fra Herodion“ (1859), hvori han gør sig til Talsmand for større personlig Frihed indenfor Kirken og for Adskillelsen af Stat og Kirke. Hovedværket er „Breve fra Helvede af M. Rowel“ (1846), der vakte stort Røre, ogsaa i Tyskland. Hans Skildring af Helvede har sit Forbillede i Heibergs „En Sjæl efter Døden“, men det er set i Kierkegaardsk Belysning, befolket med Recensenter — til hvilke T. havde et godt Øje — fortvivlede Æstetikere og officielle Kristne. T. vil ligesom Kierkegaard „forurolige“, vække Syndsbevidstheden og „Gru for den evige Dom“. T.s Forfatterskab har nu i det væsentlige tidstypisk Interesse, markerer Bølgeslaget af 40rnes psykologiske Analyse og Ideidgning. Han mangler Dybde i Følelsen og den rette Intensitet i Tanken. Kunstnerisk er han ogsaa ofte svag, især i Opbygningen. D. i Kbh. — Gift 1) 1840 Henriette Hansine Hansen. Ægteskabet opløst; hun d. 1904. 2) 1853 Elisa Otilia Rasmussen, d. 1901.

O. F.

Litt.: Mødrene Slægt se A. F. Elmquist; 1. Hustrus Slægt se Constantin Hansen; V. V. Holm i „Nutiden“ 1885; „J. L. Heiberg og A. F. Krieger“ 1914—15; Th. Elmquist i „Nationaltid.“ 187; 1915; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 32; Brev 1 „Breve fra og til H. C. Ørsted“ II 1870; Nekrologer i „Ill. Tid.“ 23/10 1887 (af M. G.), „Dagbl.“ 16/10 s. A. og „Politiken“ s. D.

Thomassen, Carl Frederik (11/10 1850—7/11 1918), Skolemand. F. i Kbh. Forældre: Landmand Jørgen Christian T. og Inger Marie Lassen. Tog Seminarieeksamen 1869, blev Student 1875 og var i en Aarrække Lærer, 1868—79 ved private Skoler, 1879—96 ved Kbh.s Kommuneskoler, 1881—96

ved „Kbh.s Seminarium“ og 1896—1906 ved Blaagaards Seminarium. 1891 blev han Klokke ved Johannes Kirken og endelig 1901 Leder af „Dansk Skolemuseum“ i Stormgade, en Stilling, der efterhaanden optog hele hans Tid, og for hvis Skyld han nogle Aar før sin Død opgav Klokkerembedet. Museumsarbejdet blev hans egentlige Indsats i dansk Skoleliv; med aldrig trættet Ihærdighed, Dygtighed og Organisationstalent ordnede og udvidede han Skolemuseet, lod det deltagende i Udstillinger og gjorde det til et Centrum for Studium af Skole- og Undervisningsmateriel her i Landet. T. var i høj Grad sagkyndig i Skolesager, og denne Sagskundskab i Forbindelse med hans Forretningsdygtighed og en betydelig Ærgerrighed gjorde ham til en meget skattet og virksom Kontorchef ved en Mængde danske og nordiske Skolemøder. Hans Fortrolighed med Skolesager var kendt hos de fleste danske Lærere, som tit — og ikke forgæves — søgte Raad hos ham. I pædagogiske Fagblade, i Dagspressen og i „Salmonsens Leksikon“ har han skrevet en Mængde større og mindre Artikler; desuden har han forfattet Beretninger om Skolemøder og større selvstændige Arbejder som „Fortegnelse over dansk pædagogisk Litteratur“ (1896), „Om og fra Blaagaards Seminarium“ (1898), „St. Johannes Kirken i Kbh. 1861—1911“ (1911) samt „Skolemuseerne og de pædagogiske Biblioteker“ (1915), hans betydeligste litterære Arbejde. D. i Kbh. — Gift 1877 Caroline Adolphine Colding, d. 1922.

C. B.

Litt.: „Nyt Tidsskr. f. Abnormvæsenet“ 1899; „Dsk. Skolebl.“ Apr. 1901; „Søndagsbl.“ 1905; „Lærerne og Samfundet“ I, III og IV 1913—14; Nekrologer i „Folkeskolen“ 1918, „Tidsskr. f. dsk. Skolehygiejne“ s. A., „Købstadskolen“ s. A., „Dsk. Frøbeltid.“ s. A., „Nationaltid.“ 7/11 s. A. og „Nyt Tidsskr. f. Abnormvæsenet“ 1919.

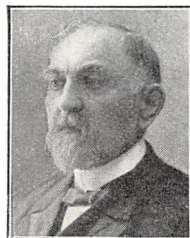
Thomesen, Hans (1/3 1532—22/9 1573), Salmedigter. F. i Hyugm, Tørring Len. Forældre: Provst Thomas Knudsen og Anne. Blev Student og studerede under Niels Hemmingsen. Som Hovmester for 3 unge Adelsmænd rejste han 1553 til Wittenberg og tog her Magistergraden (1555). 1557 blev han af Hans Tausen kaldet til Rektor ved Ribe Skole, og 1561 blev han Sognepræst ved Frue Kirke i Kbh., snart efter ogsaa Provst. 1572 kreeredes han af Niels Hemmingsen til Bakkalaur i Teologien. Hans Navn er især knyttet til Udgivelsen af „Den danske Salmebog“ (1569). Det var hans Skolegerning, hvori var indbefattet Paabudet om „at undervise Ungdommen ogsaa om danske Salmer ret at sjerne udi Kirken“, der

førte ham ind paa at samle, hvad der forelaa af danske Salmer med tilhørende Melodier. Selv oversatte han ogsaa og forfattede nye Salmer. Med sine 269 Salmer, hvoraf mange Oversættelser og Bearbejdelser (især fra Tysk, den latinske Hymnedigtning og Davidssalmerne) foruden de originale danske (ca. 150) giver Salmebogen et broget Billede af Reformationstidens Salmedigtning, hvortil Folk af alle Stænder bidrog. I kristelig „forvendt“ Form medtog T. ogsaa Prøver af den ældste danske Salmedigtning, det er saaledes ham, der har bevaret den danske Form af den gamle nordiske Dageviser („Den signede Dag“). I halvandet Aarhundrede tjente T.s Salmebog som autoriseret Kirkesalmebog i Danmark og Norge, indtil den 1699 afløstes af Kingos. D. i Kbh. — Gift 1) 1561 Margrethe Lauritzdatter Mikkelsen, d. 1562. 2) 1563 Magdalene Madsdatter Ancheren. O. F.

Litt.: Slægt i O. Jæger: „Famillierne Jæger i Norge“ 1917; Brandt og Helveg: „Den dsk. Salmedigtning“ I—II 1846—47; Rørdam: „Kbh. Univ. Hist.“ II 1869—72; „Kirkeh. Saml.“ III 1 1874—77, IV 1 1889—91 og 3 1893.

Thomsen, Anders (¹⁴/₆ 1842—¹¹/₇ 1920), Politiker. F. i Nørby ved Ringkøbing. Forældre: Gaardejer Thomas Christensen og Karen Nielsdatter (Bjerregaard). Var Vinterlærer i Vestjylland 1857—61, tog Skolelærereksamen i Ranum 1864, var 1864—67 Hjælpeleærer i Keldstrup-Brund ved Thisted, 1867—1903 Lærer i Havbro ved Aars. Indtil 1903 ejede han desuden en Gaard i Holme. Han valgtes til

Folketinget 1892 i Brørstrup-Kredsen (fra 1901 Aars) og genvalgtes siden til 1912, da han blev kongevalgt Landstingsmand, fra 1918 tingvalgt. Han var Belgianer og sluttede sig 1895 til Venstrereformpartiet, naede først efter Systemskiftet frem i første Række, blev Tingets 2. Viceformand 1901, var 1901—03 Ordfører for Kirkelovene i nær Tilslutning til J. C. Christensen, blev efter Partiets Deling 1905 Tingets Formand og genvalgtes som saadan til 1912, da han overgik til Landstinget; her var han Formand fra 1914 til sin Død. Han var Medlem af Forsvarskommissionen 1902—08 og dens Formand 1906—08 efter Triers Fra-træden. 1908—19 var han Statsrevisor. T. var en rolig, loyal og taktfuld Mand, der som Regel gjorde udmærket Fyldest som Formand, bedst i Landstinget, hvor Bølgerne ikke gik saa højt. Under hans Formandskab faldt Frk. Westenholtz' (s. d.) Op-træden i Folketinget ¹⁹/₈ 1909. D. i Kristrup ved Randers. — Gift 1870 Ane Knudsdatter, d. 1917. P. E.

Litt.: Interview i „Dansk Aand“ I 1912; Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Aalborg Amtstid.“ ¹³/₆, ¹⁴/₆, ¹⁴/₆ 1912, ²⁴/₄ 1917; „Lærerne og Samfundet“ I og IV 1913—14, „Politiken“ ²⁷/₄ 1922; Nekrologer i „Aalborg Amtstid.“ ¹³/₇ 1920, ¹⁴/₇ s. A. (af J. C. Christensen) og ¹⁸/₇ s. A., „Politiken“ ¹³/₇ s. A., „Berl. Tid.“ s. D., „Nationaltid.“ s. D. og „Soro Amtstid.“ s. D.

Thomsen, Anton Ludvig Christian (²³/₇ 1877—¹⁸/₆ 1915), Filosof. F. i Stubbekøbing. Forældre: Maleren Carl T. (s. d.) og Hustru.

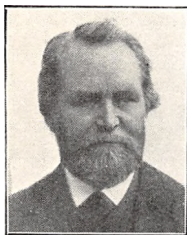
Blev Student 1895. Alle-rede i Slutningen af sin Skoletid fandt han i Læsningen af græske og latinske Forfattere en Modvægt mod den Aand, som efter hans Mening Skolens Ledelse søgte at paatvinge de unge, og fra denne Læsning udledede han senere mange af de Tanker, som blev bestemmende for hans Liv. Han mente dermed, at han havde været Genstand for religiøs Tvang, og at Reaktionen mod denne havde skærpet hans Kritik overfor Kristendommen. Et Hovedmotiv i hans senere Forfatterskab blev det derfor at betragte al Religion rent psykologisk og historisk og med al sin Tankes Kraft og Skarphed at bekæmpe teologisk Pseudovidenskabelighed saa vel som Mysticisme og Symbolisme, der fornægter Videnskabens Krav om naturlig Aarsagsforklaring. Han studerede Filosofi ved Universitetet og følte sig derved især knyttet til Høffding, hvis Metode og filosofihistoriske Synspunkter han lagde til Grund for sine egne Studier. En Prisopgave, hvis Besvarelse han iøvrig ikke fik færdig, fik ham i 1897—98 til at koncentrere sig om Kants Filosofi, og samtidig begyndte han at studere almindelig Religionsvidenskab. 1901 tog han Magisterkonferens i Filosofi, skrev derefter nogle mindre Afsandlinger, bl. a. om Begrebet „Ding an sich“ (i „Kantstudien“ VIII) og om Orthia (i „Studier f. Sprog- og Oldtidsforskning“ 1902), holdt 1903 Forelæsninger over Psykologi ved Folkeuniversitetet, ernærede sig som Manuduktor til Filosofikum og blev Dr. phil. 1905 paa Afsandlingen „Hegel, Udviklingen af hans Filosofi til 1806“. Paa Baggrund af Hegels historiske Forudsætninger i det 18. Aarhundrede skil-drer han især hans religiøse og etiske Udvikling. Værket hviler paa bredt anlagte og overlegent beherskede Kildestudier, ligesom ogsaa den psykologiske Udvikling er gennemført med fin Forstaaelse og med en Understrøm af ideel Begejstring for Emnet, som river med og tillige giver Anledning til adskillige religionsfilosofiske Undersøgelser af principiel Interesse. Faa Aar efter udgav han et nyt Størværk „David Hume, hans Liv og hans Filosofi“ (I 1911), der

foruden at give en glimrende Biografi af Hume skildrer hans Erkendelsesteori og Psykologi. Værket tilsigtede en fuldstændig Omvurdering af Humes Betydning, idet denne paa de nævnte Omraader reduceres stærkt, medens 2. Bd., der aldrig kom, skulde vise, at han havde sin største Betydning i at være Grundlægger af Religionsvidenskaben. S. A. udgav T. et lille Skrift „Religion og Religionsvidenskab“, der ligesom Værket om Hume vakte en Del Forbitrelse imod ham ved den hensynsløse og af og til stødende Maade, hvorpaa han uden Omsvøb sagde sin Mening om Personer og Forhold. Ved Høffdings Afgang blev han 1915 Professor i Filosofi, men naaede kun at holde tre Forelæsninger, før en voldsom Nervesygdom brød ud og dræbte ham i Løbet af faa Dage. Han naaede derfor ikke at gennemføre sin Hensigt at ændre Filosofikum saaledes, at Videnskabernes Historie, for hvilken han selv naerede stor Interesse, blev optaget under denne Eksamens Rammer. Tanken beskæftigede ham meget i de senere Aar af hans Liv, og han knyttede i den Anledning Forbindelse med flere yngre og ældre, bl. a. V. Kuhr, V. Maar og W. Norvin (s. d.); Professor i klassisk Filologi 1925). D. i Kbh. — Gift 1) 1901 Ada Sara Adler. Ægteskabet opløst 1912. 2) 1912 Olga Antoinette Eggers (s. d.). J. C. K.

Litt.: 1. Hustrus Slægt se Bertel D. Adler; 2. Hustrus Slægt se C. U. D. v. Eggers; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1905; Herdis Krarup i „Dsk. Tidsskr.“ 1906; Arth. Christensen i „Berl. Tid.“ ^{5/12} 1911; „Nationaltid.“ ^{20/7} 1914; Univ. Aarb. 1914—15, S. 563; F. Torm i „Berl. Tid.“ ^{14/4} 1915; „Akad. Ugebl.“ ^{15/4}, ^{22/4}, ^{2/6}, ^{23/6}, ^{9/6} s. A.; Cortsen: „Studenterne fra 1895“ 1921; Nekrologer i „Nationaltid.“ ^{18/6} 1915; „Akad. Ugebl.“ ^{22/6} s. A. (af Høffding, Kuhr, Fontenay og H. Brøchner), „Ill. Tid.“ ^{26/6} s. A., „Berl. Tid.“ ^{18/6} s. A. (af Arth. Christensen og Høffding) og „Politiken“ ^{19/6} s. A. (af Wilkens) og ^{22/6} s. A. (af Fontenay).

Thomsen, Carl August (^{30/12} 1834—^{25/6} 1894), Kemiker. F. i Kbh. Forældre: Revisor i Nationalbanken Thomas T. og Jensine Frederikke Lund. Blev Student 1852 og tog polyteknisk Eksamen i anvendt Naturvidenskab 1858, foretog derefter en Studierejse til London og Paris og blev ved sin Hjemkomst 1860 Justermester i Slesvig. 1863 vendte han tilbage til Kbh. og blev Assistent ved Landbohøjskolen kemiske Laboratorium. 1867 deltog han i Konkurrencen om den nyoprettede Docentstilling i teknisk Kemi ved Polyteknisk Læreanstalt. Stillingen blev besat med en anden, men da denne trak sig tilbage 1871, blev T. hans Efterfølger. Stillingen omdannedes kort før hans Død til et Professorat. Fra 1888 var han tillige Forstan-

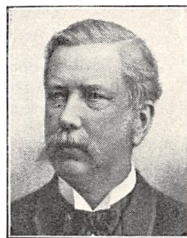

der for Statens tekniske Bureau for Papirundersøgelser. Han havde ikke nogen direkte Tilknytning til Teknikken, men udfoldede en fortjenstfuld litterær Virksomhed. Sammen med sin Broder, Julius T. (s. d.), paabegyndte han 1862 Udgivelsen af „Tidsskrift for Physik og Chemi og disse Videnskabers Anvendelse“ og fortsatte dermed til sin Død, fra 1878 som Eneredaktør. Tidsskriftet indeholder mange værdifulde Afhandlinger, bl. a. Redegørelser for hans egne Undersøgelser over Øl, Petroleum, Gas m. m. 1865 udgav han „Naturkræfterne i Menneskets Tjeneste“ (2. Udg. 1879). 1883 udkom hans Forelæsninger over teknisk Kemi, der vidner om hans store Flid og Belæsteth. D. i Kbh. — Gift 1867 Cathrine Poulsen, d. 1915. M. C. H.

Litt.: Nekrolog i „Berl. Tid.“ ^{26/6} 1894.

Thomsen, Christian Albert Frederik (^{31/5} 1827—^{28/6} 1896), Officer. F. i Kbh. Forældre: Justitiarius i Overretten Andreas Peter T. og Anna Sabine Gude. Blev Student 1844.

studerede Teologi, men meldte sig 1848 som Frivillig ved Hæren, blev Sekondløjtnant i Infanteriets Krigsreserve s. A., i Linien 1849, Elev ved den militære Højskole 1850, deltog i Slaget ved Isted og Kampen ved Stenten Mühle, kom efter Krigens atter paa Højskolen, blev Generalstabsaspirant 1855, Premierløjtnant 1856, Kaptajn II og Adjoint i Generalstaben 1858, Kaptajn I 1862, Sekretær i den raadgivende Komité under Krigsministeriet 1863, deltog i Krigen 1864 som Souschef ved 4. Division (Dannevirke, Vejle), senere som Stabschef ved Nørrejske Armékorps og efter Krigsminister Lundbyes Tilbagetræden fung. Direktør for Kommandoen under Krigsministeriet, Major s. A., Oberstløjtnant 1867, Direktør for Krigsministeriet 1868. Straks efter den franske Krig 1870—71 sendtes han til Frankrig for at studere Hærforholdene. Resultaterne heraf foreligger som en betydelig Række meget interessante skriftlige Indberetninger til Krigsministeriet, i hvis Arkiv de findes samlet. Hans politiske Papirer findes i det Kgl. Bibliotek. Han blev Formand i Kommissionen af 1872 til Hærløvens Revision og i Dec. s. A. Krigs- og Marineminister, Folketingsmand for Helsingør 1873, men traadte tilbage s. A. som Marineminister og 1874 som Krigsminister paa Grund af Rigsdagens afvisende Holdning overfor Forslagene om Kbh.s Befæstning. S. A. blev han General u. Nr. Under Kampen om Befæstningssagen hævdede han med Vægt Nødvendigheden af Hovedstadens

Befæstning og udgav 1875 „Et Par Ord til Overvejelse ang. Landets Forsvarsvæsen“. Som Politiker fik han ved sit Administrationstalent, sin Sagkundskab og sin smidige og altid urbane Optræden en betydelig Indflydelse og blev 1884 Formand for Folkeetingets Højre, ligesom Hærlovens Gennemførelse 1880 for en stor Del skyldtes ham. Da Forligstanken begyndte at træde i Forgrunden, arbejdede han energisk paa at bringe et Forlig i Stand, og da Reedtz-Thott 1894 dannede sit Kabinet, optoges T., der 1890 var udnævnt til Generalløjtnant u. Nr., deri som Krigsminister, men maatte paa Grund af voksende Svagelighed træde tilbage 1896. Ogsaa udenfor den militære Tjeneste og den politiske Virksomhed drog Offentligheden Nytte af T.s anerkendte administrative Dygtighed, han var saaledes Formand for „det røde Kors“, Medlem af Direktionen for det Classenske Fideikommiss og 1884—94 Direktør for Landbohøjskolen. D. i Kbh. — Gift 1856 Thora Michelle Voss, d. 1918.

K. C. R.

Litt.: Wulff: „Den dsk. Rigsdag“ 1882; „Generalstabens 1808—1908“ 1908; „A. F. Kriegers Dagb.“ III 1921, S. 344, 346, IV s. A., S. 152 f., 190, V 1923, S. 24, 63, 77, 86, 264, 272, 276, 278 f., 281, 284, 287, 289, 293, 296 ff., 299 ff., 303, 316, 319 ff., 323, 341 ff., 345 f., 353, 355, 357 f., 368, 383, VI 1925, S. 8 f., 20, 30, 104, 130, 147, 168, 187, 193, 204, 229, 252, 298, VII s. A., S. 27, 144, 225, 229, 231, 235, 242, 248, 256, 258, 260, 263 ff., 270, 273 ff., 277, 279, 282 ff., 286—98, 303; N. P. Jensen: „Livserindringer“ II 1916; P. Abrahams: „Mit Ungdomslev“ („Mem. o. Br.“ XL) 1923; Lund: „Høgsbros Brevveksling og Dagbøger“ 1923—25; Nekrologer i „Ill. Tid.“ ^{5/7} 1896, „Berl. Tid.“ ^{29/6} s. A., „Nationaltid.“ s. D. og „Politiken“ s. D.

Thomsen, Christian Jürgensen (^{29/12} 1788 —^{21/5} 1865), Museumsmand, Arkæolog. F. i Kbh. Forældre: Grosserer, Skibsreder Christian T. og Hedeveg

Margretha Jürgensen. Uddannedes til at føre Slægtens Handelstraditioner videre, men hans Samlerinteresse vandt Overhaand. Allerede som Barn grundlagde han den Møntsamling, der 1868 gik over i Statens Eje, og som derved tidlig i Forbindelse

med Mænd som Kunstkammerforvalter J. C. Spengler, der abnede hans Øje for Maleri og Kobberstik, og Biskop Fr. Münter, der delte hans Møntinteresse og som den, der havde givet Stødet til Oprettelsen af Kommissionen for Oldsagers Opbevaring og Museet for nordiske Oldsager (1807), kunde vække hans arkæologiske Sans. Denne Kommissions Sekretær og Bestyrer af Museet, Professor Rasmus Nyerup, fik imidlertid den største Betydning for T., idet han 1816 foreslog ham som sin Efterfølger; den 28aarige Handelsmand fortsatte dog samtidig sin tidligere Virksomhed. Noget stort Museum var det heller ikke. T. fik at raade over oppe

paa Trinitatis Kirkeloft; men han vidste at bringe Orden i det, og 1819 aabnedes det for Publikum, og dermed begyndte han de Forevisninger, der i saa høj Grad bidrog til at vække det brede Folks Interesse for Oldsagerne; 1832 lykkedes det at faa Museet overflyttet til Kristiansborg. I Datiden kunde endnu een Mand, naar han da var af T.s Støbning, beherske de forskelligste Museumsgrene; 1832 blev han Inspektør, 1842 Direktør for Møntsamlingen paa Rosenborg og 1839 Inspektør for Kunstkammerets Afløser, Kunstmuseet, og for Malerisamlingen, og allevegne slog han Døren op for Publikum. Kunstmuseet mindede endnu saa meget om det gamle Kunstkammer, at det særlig paakaldte hans ordnede Haand. Resultatet blev en Samling af hidtil ukendt Art, det etnografiske Museum, der aabnedes i Prinsens Palæ 1849. Sst. oprettede han 1851 Antiksamlingen ved Sammenknytning af Kunstmuseets Antikviteter og Christian VIII.s Antikkabinet, og derhen flyttedes 1853 det oldnordiske Museum, der 1844 var blevet beriget med Kunstmuseets Oldsager. T.s enorme Arbejdsevne tillod ham endda at deltage i Rosenborgsamlingens Ordning 1833—36 og den historiske Vaabensamlings Grundlæggelse 1838, samtidig med at han 1833—40 var Eneleder af sin afdøde Faders Forretning, som han først da efter Moderens Død opgav, hvorved der levedes ham Tid til hyppige Udenlandsrejser. — Nogen produktiv Skribent var T. ikke. I Oldskriftselskabets „Ledetraad til nordisk Oldkyndighed“ (1836) skrev han 40 Sider, men de er Resultatet af hans mangeaarige Museumsarbejde og har sikret hans Berømmelse; her ordnes nemlig for første Gang Danmarks Oldsager i de 3 Perioder: Stenalder, Bronzealder og Jernalder. Udover det har han kun skrevet et Par Smaaafhandlinger; som det praktiske Livs Mand brød han med Forgængernes Bøglærdom og filosofiske Spekulationer, men brugte til Gengæld sine egne Øjne og sin egen Forstand, og det er vel den rigeste Arv, han har efterladt dansk Oldtidsforskning. Mægtigst virker han dog maaske som Organisator; uden Fordomme kuldaster han forældede Principper; Rækker af nye Museer opstaar under hans Haand; i Kunstmuseets brogede Virvar havde han endog ryddet saa kraftigt op, at det Aaret efter hans Død kunde opføres. D. i Kbh. — Ugift. Th. Th.

Litt.: Steenstrup: „Dsk. Maanedsskrift“ 1859; Worsaae i „Aarb. f. nord. Oldk.“ 1866; Joh. Steenstrup: „Historieskrivningen i Danm. i 19. Aarh.“ 1889; Soph. Müller: „Vor Oldtid“ 1897; Kornerup: „Roskilde Minder“ 1907; Magnus Petersen: „Minder“ 1909; Wad: „Fra Fyens Fortid“ 1916 ff.; Breve i „Fra Arkiv og Museum“ I 1902; Nekrologer i „Ill. Tid.“ ^{4/6} 1865 og „De Nederl. Spectator“ s. A.

Thomsen, Carl Christian Frederik Jacob (^{6/4} 1847—^{3/10} 1912), Maler, Tegner. F. i Kbh. Forældre: Postmester Ludvig Frederik

rik T. og Elise Johanne Christiane Cathrine Schlegel. Blev Student 1865, tegnede hos

F. Vermehren, blev Cand. phil 1866 og optoges derefter paa Akademiet, fik 1871 Afgang som Maler. 1875—77 var han med en Afbrydelse i Italien, 1878, 1880, 1881, 1882 og 1884 paa mindre Rejser i Tyskland, Frankrig og Holland, fik 1879 Neuhausens Præmie, 1887

Aarsmedaillen, 1888 Udstillingsmedaillen for „Visitatsmiddag i en Præstegaard“ (Kunstmuseet); dette Arbejde skaffede ham desuden Paaskønnelse i Paris 1889 og Guldmedailler i München (1892) og Anvers (1894); 1890 Medlem af Akademiraadet, ligeledes indtil 1912 af Udstillingskomiteén. T. har malet enkelte Portrætter (Domprovst Gude i Roskilde Domkirke), en Mængde Genrebilleder fra Samtidens Liv især i Præste- og Embedsmandskredse; men mest kendt er han for sin System med Emner fra vor litterære Historie (Holberg, Gram, Ewald, Mynter og især Rahbek). Denne hans Interesse satte sig desuden Frugt i en Række Illustrationer til Nyudgaver af Guldalderdigterne. Foruden ovennævnte Billeder ejer Kunstmuseet hans „Indkvartering hos J. P. Mynster i Spjellerup Præstegaard“ (1890) og „Rahbek ved sin Hustrus Dødsleje“ (1895); „Holberg i sit Studerammer“ hænger i Aarhus Museum. T. har ogsaa udført Raderinger. Han hørte til den gammel-dags akademiske Skole, præsterede solidt Arbejde, men uden blændende Egenskaber, hverken i Form, Farve eller Teknik. Værkernes Værdi beror paa det aandelige Indhold: en fin, kultiveret Følelse, som ikke chargerer for at vinde Publikums Forstaaelse, et lidt mut Lune, en enkel, poesifyldt Stemning og en stærkt litterært præget Fantasi. D. i Kbh. — Gift 1876 Petra Elise Sofie Charlotte Diechmann. O. A.

Litt.: Stg. Müller: Nyere dsk. Malerkunst“ 1884; „Søndags-Posten“ 9/4 1894; N. Bøgh i „Ill. Tid.“ 19/5 1895; S. Bauditz i „Jule-Album“ 1909; Hendriksen: „Mennesker og Oplevelser“ 1910; „Kunstmuseets Aarskr.“ 1919; Breve i „Zahrtmann. Mindebog“, udg. af Hendriksen s. A.; Nekrologer i „Politiken“ 9/10 1912, „Berl. Tid.“ s. D. (af C. A. B.) og „Ill. Tid.“ 13/10 s. A.; Ligtaale af Bohn s. A.

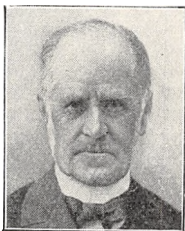
Thomsen, Emma Alice (^{21/11}1863—^{5/1}1910), Skuespillerinde. F. i Kbh. Forældre: Translatør, Vicekonsul Carl Vilhelm Lange og Dorothea Clemensen, f. Stibolt. Debuterede uden forudgaaende Undervisning paa det Kgl. Teater ^{14/9}1883 som Johanne i „Eventyr paa Fodrejsen“ og blev n. A. fast ansat som Skuespillerinde. Hele hendes kunstneriske Virksomhed knyttedes til denne Scene, hvor hun foreløbig blev en gerne set, sympatisk Fremstillende af

unge Piger, især i Vaudevillen. Hun huskes f. Eks. som Lise i „Kjøge Huskors“ og Constance i „Aprilsnarrene“, men hun evnede desuden hurtigt at fremstille den ene københavnske Bourgeois-Dame: Fanny Hansen i „En Skandale“ og den pjattede og udfordrende Type: Klara Drossel i „Under Snefog“. Ogsaa i det klassiske Repertoire — bl. a. Oehlenschläger og Shakespeare — blev der i Aarenes Løb Anvendelse for hendes Kunst, der voksede i Fylde og Farve, til hun i det sidste Tidsrum af sin alt for korte Bane skabte den ypperlige, ved Lidenskab og impulsiv Kraft uforglemmelige Fremstilling af Maria i „Under Loven“, en Rolle, hun kun kom til at spille ved en Privatforestilling, men som viste hendes Talents egentlige Rækkevidde. Blandt hendes sidste Roller kan ogsaa nævnes Akulina i „Mørkets Magt“, Henriette i „Skyldig — ikke skyldig“ og den faldne Kvinde i „Opstandelse“, Fremstillinger, der havde skubbet Vaudevilleriet langt bort og virkede ved temperamentsfuld Styrke og udpræget Evne til dyb Menneskeskildring. Fru T. optraadte sidste Gang paa det Kgl. Teater ^{22/12}1909 som Gerda Sommer i „Daniel Hertz“. D. i Kbh. — Gift 1) 1888 Skuespiller Poul Nielsen (s. d.). Ægteskabet opløst. 2) 1897 Premierløjtnant, senere Admiral Fritz Th.

C. Bs.

Litt.: Slægt i J. A. Lange: „Nogle Optegnelser om Slægten Lange“ 1905; Edv. Brandes i „Teatret“ 1901—02; „Hver 8. Dag“ ^{27/11}1904; „Publikum“ 1907—08, Nr. 8; „Nationaltid.“ ^{14/9}1908; Kjerulf: „Gift og hjemfaren“ 1917; Krohg: „Kampen for Tilværelsen“ III 1921; Nekrologer i „Politiken“ 5/1 1910 (af S. L.), „Ill. Tid.“ ^{16/1}s. A. (af Houmark), „Teatret“ s. A. (af Anna Petersen) og „Berl. Tid.“ ^{19/1}s. A. (af Karen Bramsen).

Thomsen, Hans Peter Jürgen Julius (^{10/2}1826—^{13/2}1909), Kemiker. F. i Kbh. Forældre: Revisor i Nationalbanken Thomas T. og Jensine Frederikke Lund. Begyndte at øve sig i Kemien allerede i 15 Aars Alderen som Medhjælper for E. A. Scharling, tog Adgangseksamen ved Polyteknisk Lærestalt 1843 og Eksamen i anvendt Naturvidenskab 1846. Han var J. G. Forchhammers Amanuensis 1847—53, underviste i Agerdyrkningskemi ved Polyteknisk Lærestalt 1850—56 og var Justermester i Kbh. 1856—59, hvorefter han vendte tilbage til Lærevirksomhed. 1859—66 var han Lærer i

Fysik ved den militære Højskole, og først 1864 blev han knyttet til Universitetet, indtil 1866 som ekstraordinær Docent, derefter som Professor ordinarius og Bestyrer af Universitetets kemiske Laboratorium, indtil han tog sin Afsked 1901. Alleerede som Amanuensis hos Forchhammer offentliggjorde han 1852 sit første videnskabelige Arbejde: „Bidrag til et termokemisk System“, der skaffede ham Videnskabernes Selskabs Sølvmedaille og blev Indledningen til hans fremragende og banebrydende Arbejder paa Termokemiens Omraade. Disse Arbejder tog særlig Fart, efter at han havde faaet gode Arbejdsbetingelser som Laboratoriebestyrer. T.s termokemiske Afhandlinger, der fremkom enkeltvis i Videnskabernes Selskabs Skrifter, Poggendorffs Annalen, „Journal für praktische Chemie“ og i „Berichte der deutschen chemischen Gesellschaft“, samlede i det i Leipzig 1882—85 udgivne monumentale Værk „Thermochemische Untersuchungen I—IV“. I de 3 første Bd. meddeler T. Resultaterne af sin systematisk gennemførte Undersøgelse af alle vigtigere uorganiske Stoffers og Processers termokemiske Forhold. Der er her samlet et omfangsrigt Forsøgsmateriale, som paa Grund af den Nøjagtighed, hvormed Forsøgene er udførte, til alle Tider vil beholde sin Værdi, uafhængig af de Teorier, som T. og senere Forskere har villet uddrage deraf. „Thermochemische Untersuchungen“ er Termokemiens Hovedværk og enestaaende i den kemiske Litteratur. Efter at T.s Laboratorium 1891 var blevet overflyttet til Bygningerne ved Østervold, ophørte hans termokemiske Arbejder; han offentliggjorde dog i sine senere Aar en Række Afhandlinger over spredte Emner, af hvilke særlig nævnes hans Arbejde med Grundstoffernes periodiske System og en i Forbindelse hermed staaende Afhandling „Om den sandsynlige Forekomst af en Gruppe virksomme Grundstoffer“ (1895), hvori han egentlig forudsagde Heliums og Argons Eksistens. Af eksperimentelle Arbejder udenfor Kemien bør især nævnes hans Opfindelse af det saakaldte Polarisationsbatteri (1865), hvorved der kan frembringes kontinuerlige elektriske Strømme af højere Spænding ved Hjælp af et enkelt Element, og en Transformator for elektriske Strømme (1898), der virker modsat Polarisationsbatteriet. Dette sidste anvendtes en Tid af det danske Telegrafvæsen. I „Videnskabernes Selskabs Forhandlinger“ for 1905 findes forøvrigt en fuldstændig Fortegnelse over Afhandlinger og Skrifter af T. Hans kemiske Forelæsninger udmærkede sig især ved den overordentlige Elegance, hvormed han udførte Eksperimenterne. Af hans populære Skrifter vakte navnlig „Vandringer paa Naturvidenskabens Gebet“ (1856) Opmærksom-

hed. T. var en dygtig Tekniker. 1852 opdagede han en Metode til Fremstilling af Soda af det grønlandske Kryolitmineral og udarbejdede Projekt til den praktiske Udnyttelse heraf. Dette var Begyndelsen til den senere saa blomstrende Kryolitindustri, der blev en ikke ringe Indtægtskilde for Landet ved den Afgift, som Kryolitselskabet har maattet betale til Staten for Retten til at bryde Kryolit ved Ivgut. Sammen med A. Colding udgav T. 1853 „Om de sandsynlige Aarsager til Koleraens ulige Styrke i de forskellige Dele af Kbh. og om Midlerne til at formindske Sygdommens Styrke“, der vakte stor Interesse. T. var tillige en dygtig Administrator. Som Direktør for Polyteknisk Lærestanstalt 1883—1902 skaffede han denne nye, tidssvarende Bygninger. Som Borgerrepræsentant 1861—94 havde han det afgørende Ord i alle tekniske Sager, og paa mangfoldige andre Maader udnyttedes hans videnskabelige og tekniske Indsigt. Han var Præsident for Videnskabernes Selskab 1888—1909. En Række videnskabelige Selskaber udnævnte ham til Medlem; han var Æresdoktor ved Upsala og Kbh.s Universiteter; 1883 tilkendte „The royal Society“ i London ham Davy-Medailen, og 1896 skænkede danske Kemikere ham en Guldmedaille. T. var en streng og myndig Mand; men de, der kom til at staa ham nær, opdagede snart, at han ved Siden af sin store, kolde og klare Forstand ejede et godt Hjerte. D. i Kbh. — Gift 1857 Elmine Hansen, d. 1890. *M. C. H.*

Litt.: A. Bauer i „Ill. Tid.“ ¹⁷/₂ 1884; Uppsala Univ. 400års jubilæumsfest¹ 1877, S. 366; V. Pingel i „Folketingets Forhandl.“ 1887—88, Sp. 4198 f.; „Politiken“ ¹⁹/₂ 1896; Emil Petersen i „Ingeniøren“ s. A. og „Ill. Tid.“ ²/₆ 1901; sst. ²³/₂ 1896; C. Nyrop: „Det Suhr'ske Hus i Kbh.“ 1899; „Dsk. Byerhverv“ 1904—11; Odin T. Christensen i „Fys. Tidsskr.“ 1905—06; „Ill. Tid.“ ⁴/₈ 1906; C. F. Jari: „Fabrikken Øresund 1859—1909“ 1909; „Polyteknikeren“ 1920; H. C. Ørsted i Brev til Christopher Hansteen i „Corresp. de H. C. Ørsted avec divers savants“ i s. A., S. 249; „Tekn. Tidsskr.“ ²⁶/₄ 1922; D. Jacobson: „Jeg husker“ 1923; Harding: „Selsk. t. Naturl. Udbr.“ 1924; „Studenterne fra 1900“ 1925, S. 46, 50; Nekrologier i „Ill. Tid.“ ²/₁ 1909 (af Billmann), „Tidsskr. f. Ind.“ s. A. (af N. Bjerrum), „Gads ask. Mag.“ 1908—09 (af Odin T. Christensen), „Højskolebl.“ 1909 (af H. Jessen-Hansen), „Øvers. ov. Vidsk. selsk. Fhdl.“ s. A. (af S. M. Jørgensen), „Fys. Tidsskr.“ 1908—09 (af Hagemann og Brønsted), „Berichte der deutschen chem. Gesellsch.“ 1910 (af N. Bjerrum), „Nord. tidsskr.“ s. A. (af Odin T. Christensen), „Transactions of the Chemical Society“ s. A. (af Edw. Thorpe), „Politiken“ ¹⁴/₂ 1909 (af C. H.) og „Berl. Tid.“ ¹³/₂ s. A.

Thomsen, Kristian (²⁹/₄ 1874—¹⁷/₁₂ 1918), Ingeniør. F. i Hjarup ved Kolding. Forældre: Gaardejer Niels T. og Anna Margrethe Straarup. Blev Student 1892 og tog Eksamen for Bygningsingeniører 1899, blev straks efter Eksamen knyttet til Det danske Hedeselskab som 2. Ingeniør, med Bolig i Aarhus; fra 1904 var han ledende Ingeniør ved Selskabets kulturtekniske Afdeling, med Bolig i Viborg fra 1907. I denne Stil-

ling forblev han til sin Død. Hans store og fortjenstfulde Ingeniørvirksomhed omfattede især to Omraader:

kulturtekniske Arbejder og Vandkraftanlæg. Blandt de største af førstnævnte Art var Skalsaaens og Nørre-aaens Regulering, Marskvandings- og Digeanlæg ved Ribe samt Digeanlæg ved Overgaards Eng; desuden udførte han en stor Række

mindre Aareguleringer og Dræningsanlæg. Paa det andet Omraade, Udnyttelsen af Vandkraften til Elektricitetsfremstilling, var han en fremsynet Banebryder, navnlig fremskyndet ved den Brændselsnød, som Verdenskrigen medførte for Landet. Følgende Anlæg er projekteret af ham: Bygholm ved Horsens, Harteanlæggen ved Kolding, Anlæggen ved Allinggaard, Egebjerg og Storaen samt det største af dem alle, Gudenaanlægget, der kan producere 10 Mill. Kilowattimer aarlig. Dette sidste Anlæg naaede han ikke at faa fuldført. T. var en sjælden dygtig Ingeniør, men havde tillige en Række værdifulde, rent menneskelige Egenskaber, der kom ham til god Hjælp ved hans Arbejder. D. i Viborg. — Gift 1907 Ellen Margrethe Stilling. M. C. H.

Litt.: „Studenterne fra 1892“ 1917; Nekrologer i „Nationaltid.“ 18/12 1918, „Ingeniøren“ 1/1 1919 (af Holger Winge, S. A. Faber og O. D. Andreason), „Teknisk Tidsskr.“ s. A., „Hedeselsk. Tidsskr.“ s. A. og „Lys og Kraft“ s. A.

Thomsen, Kresten Refslund (f. 19/8 1884), Journalist, Amtmand. F. i Broager. Forældre: Frimenighedspræst Rasmus T. og Anna Helene Refslund. Gik i Haderslev Latinskole til 1902, da han blev vist bort paa Grund af utysk Sindelag, blev n. A. Student i Kbh. og Cand. polit. 1907. Han studerede derefter et halvt Aar Forvaltningsret i Berlin og blev 1907 Medarbejder ved „Hjemdal“, 1910 Redaktør. Han

deltog i Verdenskrigen 1915—18, laa længe i Königsberg, hvor han bl. a. ledede Kulcentralen, og blev saaret paa Østfronten. I Afstemningsperioden 1920 var han Landraad i Aabenraa Amt og blev s. A. Amtmand for samme. Han har i denne Egenskab indlagt sig ikke ubetydelige Fortjenester; ved sit rolige Væsen, sin Personligheds faste Linier og Evnen til at skønne og decidere har han her i Grænseamtet bl. a. præget Afgørelsen i Skole- og Vejspørgsmaalet. Han var 1908—19 den nordslaviske Vælgerforenings Konsulent i Arbejderforsikrings-

lovgivning; har bl. a. studeret Jordspørgsmaalet i Nationalitetsskampen og skrevet herom i „Sønderjyske Aarbøger“ 1914. — Gift 1911 Ingeborg Hanssen. P. E.

Litt.: Hustrus Slægt se H. P. Hanssen (-Nørremølle); „Politiken“ 23/9 1919; H. P. Hanssen: „Fra Krigstiden“ 1924 I S. 115 f., II S. 146.

Thomsen, Oluf (f. 21/8 1878), Læge, Biolog. F. i Odense. Forældre: Sagfører Christian Magnus August T. og Anna Caroline Petersen. Blev Student 1895, Cand. med. 1902,

var oprindelig særlig interesseret for patologisk Anatomi og Prosektor i Faget 1902—04, disputerede 1905 om „Patologisk-anatomiske Forandringer i Efterbyrden ved Syfilis“, hvilket Arbejde fulgtes af en større Monografi om de patologisk-anatomiske Forandringer ved medfødt Syfilis hos Fostret (1912). 1904—07 var T. Assistent ved Retsmedicinsk Institut og havde desuden forskellige Hospitalsstillinger. 1907 begyndte han at arbejde ved Seruminstittet, blev Assistent der og 1909 Afdelingschef. I flere fortræffelige Arbejder herfra især vedrørende Wassermanns Reaktion og dens Anvendelse, Anafylaksi og forskellige epidemiske Sygdomme m. m. har T. dokumenteret sin store Dygtighed som cksakt Videnskabsmand, desuden har han angivet en meget brugt Metode til Blodpladetælling 1919. 1920 blev han Salomonsens Efterfølger som Professor i almindelig Patologi og støttede her sin Undervisning ved — i Forening med Dr. Rosling — at udarbejde en fuldt ud moderne Lærebog for de Studerende (1921); i denne optoges Arvelighedslæren. Der foreligger desuden fra hans Haand adskillige mindre Afhandlinger og en Række Biografier: Pasteur, Mendel, F. G. Howitz m. fl. I et Par smukt og tolerant affattede Afhandlinger: „Livsanskuelse“ og „Religiøs og biologisk Opfattelse“ (1923) har han søgt at lægge en biologisk Betragtning til Grund for en Livsanskuelse. Ogsaa om moderne kunstneriske Retninger har han skrevet med Sympati og Forstaaelse. — Gift 1904 Thora Marie Elle. F. L.

Litt.: Selvbibliografi i Unlv. Progr. 1905; Cortsen: „Studenterne fra 1895“ 1921; „Akad. Ugebl.“ 1920; „Natursens Verden“ s. A.; „Nationaltid.“ 27/6 s. A.; „Berl. Tid.“ 23/6 s. A.; „Politiken“ 9/10 s. A., 27/4 1921, 20/11 1924 (af Fr. Brandt), 14/2, 18/2, 19/2 1925; Fris-Møller i „Nye Intelligensbl.“ 1923; Jul. Magnussen i „Berl. Tid.“ 14/6 1924; Chr. Petersen i „Nationaltid.“ 9/1 1925; Kehler i „Den nye Tid“ s. A., S. 157; „Magasinet“ 5/7 s. A.

Thomsen, Thomas Christian (f. 26/4 1882), Maskiningeniør. F. i Vejle. Forældre: Restauratør Henrik T. og Bodil Marie Hansen. Tog Adgangseksamen til Polyteknisk Læreanstalt 1898 og Eksamen for Maskininge-

niører 1905. Allerede i sin Studietid udførte han i Ferierne teknisk-videnskabelige For-

søg, over Vindtryk o. l. (sammen med Vindmotorfabrikant Chr. Sørensen, Skanderborg). Efter Eksamen var han en kort Tid ansat ved Statsprøveanstalten og gik derfra over i Vacuum Oil Co.s Tjeneste, først i Kbh., senere som Selskabets Overingeniør i Stockholm og 1906—

18 som dets Overingeniør for Storbritannien med Bopæl i London. Efter at have været „Research“-Ingeniør for Anglo-Mexican Petroleum Co. i London 1918—19 var han teknisk Direktør for Den danske Kabelfabrik 1919—21. Fra 1923 har han været Direktør for A/S Titan, Kbh. I Vacuum Oil Co.s Tjeneste vandt han hurtig Anerkendelse som en fremragende Ekspert paa Smøreoliernes Omraade. Han udarbejdede Metoder til direkte Forsøg med Smørelolier paa Maskiner og uddannede en Mængde Ingeniører til Olieeksperter. Han opfandt et Universalsmøreapparat og skrev en Række Afhandlinger vedrørende Smørelolieteknikken. 1920 udgav han „The Practice of Lubrication“ (fransk Udgave 1925). 1916—19 var han Medlem af den af den engelske Regering nedsatte „Committee on Lubricants and Lubrication“. — Gift 1905 Christiane Caroline Sofie Wegener. M. C. H.

Litt.: „Engineering“ 6/5 1921; „Ingeniøren“ 17/12 s. A.

Thomsen, Thomas Marius (f. 14/3 1870), Etnograf. F. i Næstved. Forældre: Prokurator Sigismund Gothelf T. og Juliane Marie

(Julie) Bagger. Brodersøn af Julius T. (s. d.). Blev Student 1888, studerede først Kemi, siden Historie og Dansk, men tog ingen Embedseksamen, fik 1899 Accessit for Besvarelsen af den historiske Prøveopgave. 1894 blev han Medhjælper ved Nationalmuseet, 1899 Assistent, 1914 Underinspektør, 1919 Inspektør og 1922 Leder af den etnografiske Samling; 1909 foretog han en Studierejse til Nordgrønland og Kap York-Distriktet. I „Meddelelser om Grønland“ Bd. 44 offentliggjorde han 1917 „Implements and artefacts of the North-East Greenlanders“, og sst. Bd. 53 (s. A.) førte han en Polemik med W. Thalbitzer (s. d.) om Angmagsalikeskimoerne; hans Bearbejdelse af det af Danmarksekspeditionen (1906—08) hjembragte etnografiske Materiale er endnu (1925) ikke udkommet. I Museets alminde-

lig arkæologiske Arbejde i Marken har han deltaget og med betydningsfulde Resultater. Sammen med Statsgeolog A. Jessen (s. d.) afdækkede han 1903—04 Bopladsen fra den ældre Stenalder ved Brabrand, i sine ældste Bestanddele et Mellemlid mellem den ældre Mullerupkultur og den yngre Ærtebøllekultur, og gjorde Rede for de herhen hørende Forhold i „Aarb. f. nord Oldkynd.“ 1906. Megen Opsigt vakte Fundet 1921 af Kvindegraven ved Egtved; T. tilførte her Museet den første, fuldt videnskabelig undersøgte Bronzealders-Egekiste og skrev med Almenheden for Øje en nydelig forment lille Beretning herom i Tidsskriftet „Nær og Fjern“ 1923. — Gift 1900 Dora Seraphia Hansen. C. S. P.

Litt.: Univ. Aarb. 1898—99, S. 206; Hennings: „Medd. om Dimitterede fra Herlufsholm“ III 1909: Ia Cour: „Studenterne fra 1888“ 1913.

Thomsen, Theodor Emil (f. 2/3 1883), Maskiningeniør. F. i Ejer ved Skanderborg. Forældre: Dyrlæge Andreas Evald Meinert T. og Theodora Emilie

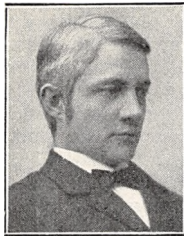

Dam. Tog 4. Klasses Hovedeksamen 1900 og stod derefter i Maskinlære hos A. Blom, Skanderborg og Klentze & Co. i Hamborg. 1903 tog han Afgangseksamen ved Polytechnicum i Zürich og 1907 Diplomeksamen for Maskiningeniører sst. Han var derefter ansat som Ingeniør hos Gasmotoren Fabrik Deutz, Kölln-Deutz 1907—08, og som Beregnings- og Forsøgsingeniør hos Allgemeine Elektrizitäts Gesellschaft, Berlin, 1908—12. 1912 blev han Overingeniør ved Skodaverke i Pilsen og Chef for Firmaets Dampurbineafdeling. Da et Professorat i Maskinlære ved Polyteknisk Læreanstalt skulde besættes efter C. L. Jacobsens Død, konstitueredes T. i Stillingen 1915 og blev 1917 fast ansat. Ved sin Undervisning i Maskinkonstruktion har han særlig lagt an paa at øve de studerende i selvstændigt Arbejde. Fra 1920 er han tillige administrerende Direktør for A/S Atlas, hvor han har indført Fabrikationen af Dampurbiner, paa hvilket Omraade han er den mest sagskyndige herhjemme. Hans betydelige Sagskundskab har bl. a. været benyttet af Patentkommissionen, som han var Medlem af 1916—20. Fra 1924 har han været Medlem af Industriraadet. — Gift 1908 Astrid Caroline Lysholm. M. C. H.

Litt.: „Akad. Ugebl.“ 13/5 1915; „Aktieselskabet „Atlas“ 1899—1924“ 1924.

Thomsen, Vilhelm Carl (20/11 1854—27/4 1906), Retskyndig. F. i Sorø. Forældre: Adjuunkt Carl Vilhelm T. og Sara Johanne Bøtcher. Blev Student 1871, Cand. juris 1877, 1878 Volontær i Justitsministeriet, 1885 Dr.

juris paa Afhandlingen „Bidrag til Læren om Fordringsrettighedens Forældelse efter dansk og fremmed Ret“,

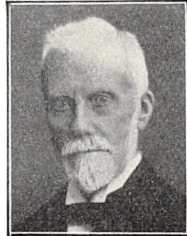
1886 Assistent i Justitsministeriet, s. A. Assessor i Landsoverretten i Viborg, 1889 i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1894 i den kgl. Landsover- samt Hof- og Stadsret sst. Som Dommer hørte T. til de udvalgte, mange — og ikke mindst hans eget Slægt-

led — ansaa ham for sin Tids ypperste, sikker var hans Hukommelse, omfattende hans Kundskaber, skarp og klar hans Tanke, levende hans Retfærdighedssans, ubestikkelig hans Sandhedstrang. Sin juridiske Udvikling havde han søgt i England, hans Natur og Aandsretning var i mange Henseender kongenial med de britiske Juristers, hans Kendskab til engelsk Ret og Retsliv enestaaende. Han savnede Respekt for Teorier og Begreber; for det spekulative og abstrakte i den tyske Retsvidenskab med dens Aflæggere følte han Afsmag; den engelske Konkretisme med dens faste Tag i Livets Realitet havde taget ham fangen. Tyngdepunktet i T.s Liv var hans Dommergerning, der heller ikke levnede ham Tid til nogen større litterær Produktion. Tilmeld blev han tidlig draget ind i legislativt Arbejde. 1883 blev han saaledes Sekretær i den skandinaviske Kommission til Udarbejdelse af Love om Handelsfirma og Prokura samt angaaende Beskyttelse af Varemærker og forfattede som saadan en „Oversigt over de vigtigere fremmede europæiske Lovgivningers Bestemmelser om Firma samt om Handelsregistre og lignende Publicitetsindretninger“ (1884); han var Medlem af Proceskommissionen 1892—99, udarbejdede Udkast til Lov om Forældelse af Fordringsrettigheder 1890 og 1895 sammen med Jul. Lassen Udkast til en Checklov. Til „Ugeskrift for Retsvæsen“ og „Tidsskrift for Retsvidenskab“ ydede han forskellige Bidrag; i „Dansk Tidsskrift“ 1901 offentliggjorde han „England og Boerrepublikkerne“, en Gengivelse af en Afhandling af den berømte engelske Folkeretslærer Prof. John Westlake, hvem T. ogsaa personlig stod nær. D. i Kbh. — Ugift.

Fz. D. Litt.: Selvbioografi i Univ. Progr. Novb. 1885 S. 176—78; Lund: „Sof. Høgstros Brevveksling og Dagb.“ II 1925; Nekrologer af Carl Ussing i „Politiken“ 20/4 1906, af Frantz Dahl i „Ill. Tid.“ 0/5 s. A. og i „Ugeskr. f. Retstv.“ s. A. B., S. 129 f.

Thomsen, Vilhelm Ludvig Peter (f. 26/1 1842), Sprogforsker. F. i Kbh. Forældre: Postmester Ludvig Frederik T. og Elise Johanne Christiane Cathrine Schlegel. Tilbragte sine Drengaar i Randers og blev Student 1859. Han opgav hurtigt et efter Familiens Ønske paabegyndt Studium af Teologi; Sprog sammenligning havde allerede i

Skoletiden interesseret ham levende (han havde saaledes lært sig Islandsk og Spansk og undervist Kammerater deri); Filologi og Linguistik blev fra nu af hans Livsinteresse. Hans Eksamenfag var Latin og Græsk, hvori han havde den Lykke at faa Madvig til Lærer; dennes strenge videnskabelige Krav og ædruelige Metode blev af afgørende Betydning for

T.; han blev en af hans Yndlingselever, og den Nøjagtighed og Sikkerhed i det rent filologiske, der altid har præget T.s Arbejder, kan sikkert for en Del føres tilbage til Madvigs Paavirkning. Han fulgte desuden Forelæsninger i Indisk hos Westergaard, i Slavisk hos C. W. Smith, i Nordisk hos K. J. Lyngby, hvortil kom selvstændige Studier over fjernere Sprog, bl. a. finsk-ugriske. Efter 1867 at have taget filologisk Embeds-eksamen foretog han en Rejse over Sverige til Finland og St. Petersborg; han kom paa denne Rejse (til Dels skildret i „Illustreret Tidende“ 1868) i nær Berøring med det finske Folk, dets Kultur og Sprog, en Berøring, der fik saavel videnskabelig som personlig Betydning baade for ham selv og for Finland. Han besøgte Runeberg og Elias Lönnrot, lærte at tale Finsk og vandt sig mange Venner. Allerede 1869 havde han som Frugt af sine finske Studier et Arbejde færdigt, for hvilket han vandt Doktorgraden. Efter Disputatsen foretog han en lang Udenlandsrejse til Prag og Wien, Ungarn og Kroatien, dernæst til Italien (hvor han rejste med den norske Sprogforsker Johan Storm), endelig til Paris (hvor han bl. a. traf Chr. Winther). Efter sin Hjemkomst blev T. Lærer, væsentlig i Græsk, ved Borgerdydskolen (1870—78). Allerede 1871 ved Lyngbys Død blev han dog — samtidig med L. Wimmer — knyttet midlertidig til Universitetet, fra 1875 var han Docent i sammenlignende Sprogvidenskab, 1887—1913 ordinær Professor. Ligesom man ved Universitetet i rigt Maal benyttede hans store Indsigt, tilfaldte ogsaa beslægtede Institutioner ham i Aarenes Løb talrige Hverv; han var saaledes bl. a. Medlem af Undervisningsinspektionen for de lærde Skoler 1878—87, af Carlsbergfondets Direktion 1902—13, af Bestyrelsen for Frederiksborgmuseet 1909—13, af den Arnamagnæanske Kommission 1891—1913. Desuden var han 1876—92 Hovedredaktør af „Nordisk Tidsskrift for Filologi“. Han var Redaktør af Videnskabernes Selskabs Skrifter 1878—1901 og blev dets Præsident 1909. Allerede 1876 havde han efter Indbydelse holdt Forelæsninger over et slavisk Emne i Oxford, 1912 forelæste han i Helsingfors over tyrkiske Indskrifter. Blandt

hans Forelæsninger ved Kbh.s Universitet kan fremhæves en Række om almindelig og sammenlignende Sprogvidenskab, der fulgtes af de fleste Sprogstuderende og derved blev af Betydning for mange; hertil slutter sig en mesterlig kort Fremstilling af Sprogvidenskabens Historie (Univ. Progr. 1902). T. læste desuden over græsk og latinsk og den ældre romanske Sproghistorie, og for en mindre Kreds gav han Vejledning — forøvrig ogsaa efter sin Afgang som Professor — i Finsk og Tyrkisk. Gennem sin Universitetsgerning blev T. Lærer for næsten alle yngre Sprogforskere i Danmark; de har af ham lært ikke blot sikker Viden paa mange Felter, men skarp Kritik og ædruelige Metoder; de mindes alle hans fine og beskedne Personlighed i dybeste Taknemlighed. T.s Virksomhed som Forsker og Forfatter spænder over vidt spredte Omraader; han er hjemme som faa i nordisk og romansk Filologi; han har kastet Lys over vor (indoeuropæiske) Sprogæts ældste Historie saa vel som over ældgamle Trin af Finsk og Tyrkisk; ogsaa Studiet af endnu fjernere Sprog, som Etruskisk og Lykisk, Dravidisk og Khervarisk, skylder ham afgørende Impulser. Det er ikke Haand- og Lærebøger eller deskriptive Fremstillinger, der foreligger fra hans Haand, ikke heller almene teoretiske Drøftelser. Hans Felt er den historiske og sammenlignende Sprogforskning i dens dybeste og vanskeligste Problemer; hans Synskreds gaar her Kloden rundt; og særlig de uhyre forviklede, men frugtbare Grænsespørgsmaal, bl. a. angaaende Berøringer og Slægtskab, har han med Forkærlighed valgt. T.s Behandling af disse Problemer har fra hans første Ungdom været præget ikke blot af Skarpsindighed og Klarhed, men af en sjælden Takt og Sikkerhed, af en Evne til at gribe det væsentlig ejendommelige i en Tekst eller en Sprogtilstand eller en historisk Situation; netop den Omstændighed, at han er en fremragende Historiker og en kritisk Filolog forenet med en genial Sprogforsker har ladet ham fejre de største Triumfer. — Af T.s Arbejder paa den nordiske Filologis Omraade maa nævnes først Disputatsen 1869 „Den gotiske sprogklasses indflydelse på den finske“, der paaviste ældgamle Laan fra Nordisk og Gotisk til Finsk og Lappisk og disses store Betydning for begge Sprogklassers ældste Historie (en tysk Oversættelse kom 1870 og blev belønnet med Bopp-Prisen). Dernæst Oxford-Forelæsningerne 1876 „The Relations between Ancient Russia and Scandinavia and the Origin of the Russian State“ (eng. Udg. 1877, tysk 1879, svensk 1882, russisk 1891; dansk i „Saml. Afh.“ I, 1919), hvori Vargernes nordiske Nationalitet blev godtgjort med uigendrivelige sproglige Grunde. Fremdeles det for dansk Sproghistorie vig-

tige Foredrag paa 4. nordiske Filologmøde 1892: „Om oprindelsen til nogle ejendommeligheder i den danske Retskrivning (ld og nd)“; at l og n tidligere — som endnu i Dialekterne — i visse Tilfælde har været „mouillerede“, vises her bl. a. af Breve fra Christian II.s Dronning. Endelig en skarpsindig lille Afhandling om Ordet tawidō paa Guldhornet („Arkiv för nordisk filologi“ 1899), der ikke, som det endnu stadig sker, bør oversættes 'gjorde'. Sammen med L. Wimmer har T. afsluttet Udgivelsen saa vel af Videnskabernes Selskabs danske Ordbog (1905) som af Espersens „Bornholmske Ordbog“ (1908); af Indledningen til den sidste har han forfattet den fortrinlige Lydlære. — Romansk Filologi, som T. med Iver dyrkede i 1870'erne, skylder ham Udredningen af fundamentale fonetiske Problemer, saaledes vedr. „mouillerede“ Konsonanter i ældste Romansk (i det parisiske Sprogvidenskabelige Selskabs „Mémoires“ 1876) og om e + i i Fransk („Romania“ 1876); endvidere Opklaringen af saa vigtige Ord som fransk vide (af vocitus; „Romania“ 1875) og fr. aller (af ambulare; „Phil.-hist. Samfunds Mindeskrift“ 1879 — en evident Etymologi, der efterhaanden anerkendes af de bedste Linguister). — Den indoeuropæiske Sprogæts Lydforhold, særlig Forholdet mellem a i Indisk-Iransk paa den ene Side, e, resp. o f. Eks. i Græsk paa den anden (og disse Korrespondensers Forhold til Palatalerne), var i 1870'erne Genstand for ivrig Drøftelse; den klare, hurtig af alle anerkendte Løsning („Palatalloven“) blev fundet omtrent samtidig af flere Forskere, tyske og nordiske. Under en senere Prioritetsstrid blev det klart, skønt T. selv holdt sig tilbage og intet havde publiceret, at han allerede 1875—76 som den første havde erkendt og i Forelæsninger fremstillet det rette Forhold. — Finsk-ugriske Sprog, der i saa høj Grad savner gamle Tekster, har først ved T.s Studium over deres gamle Laan fra Indoeuropæisk faaet en Historie. Efter at Disputatsen paa epokegørende Maade havde behandlet de germanske Laan (de derpaa grundede Studier bedømmer T. i en Efterskrift 50 Aar efter, „Saml. Afh.“ I), blev Laan fra Arisk berørt i et Foredrag 1885 og Laan fra Baltisk indgaaende drøftede i det store Værk „Berøringer mellem de finske og baltiske (litauisk-lettiske) Sprog“ (1890), der udkom i Videnskabernes Selskabs Skrifter og 1893 belønnedes med dets Madvig-Medaille. — Ogsaa Ungarsk har allerede tidlig haft T.s Interesse; 1869 gav han en indgaaende Skildring af dette Sprog og dets Stammeslægtskab, 1911 en Drøftelse af Oprindelsen til dets mærkelige „objektive Konjugation“, og 1913 tydede han en gammelungarsk Indskrift fra Konstantinopel. — Ogsaa tyrkisk Sproghistorie er saa at sige grundlagt af T.

Han har ved Tydningen af de gammelyrkske Indskrifter fra Mongoliet og Syd-Sibirien øvet en Bedrift, der maa regnes blandt de største i Sprogforskningens Historie, og hvis Rækkevidde er meget stor saa vel i historisk som i sproglig Henseende. T.s foreløbige Meddelelse („Déchiffrement des inscriptions de l'Orkhon et de l'Iénisséi“, Oversigt over Videnskabernes Selskabs Forhandlinger, 1893) og hans udførlige Tolkning („Inscriptions de l'Orkhon déchiffrées, Helsingfors 1896) vidner ikke blot om hans geniale Intuition som Opdager af Indskrifternes tyrkiske Karakter; de er tillige, ligesom hans senere Bemærkninger „Turcica“ (Helsingfors 1916) i grell Modsætning til visse Medbejleres Forsøg, fuldendte Mønstre paa filologisk Metode. Tydningen af Orkhon-Indskrifterne muliggjorde et rigtigere Syn paa tyrkisk Sproghistorie; herom talte T. 1897 paa Orientalistkongressen i Paris („Sur le système des consonnes dans la langue ouigoure“). Nye tyrkiske Tekster fra de storartede Fund i Øst-Turkestan kunde opklares („Ein Blatt in türkischer „Runen“-schrift aus Turfan“, 1910; „Dr. M. A. Steins Manuscripts in Turkish „Runic“-script“, 1912); og ogsaa en tidligere kendt Indskrift fra Ungarn lykkedes det T. at tyde som tyrkisk („Une inscription de la trouville d'on de Nagy-Szent-Miklós (Hongrie)“, 1917). — Blandt de vanskelige Sprog paa vor Sprogæts Grænse, som man ofte med Urette har villet tolke som Indoeuropæisk, har T. givet væsentlige Bidrag til Etruskisk og Lykisk. I de lykiske Indskrifter har han især opklaret en Række vigtige Smaaord (i „Etudes lyciennes“ 1899); og med Hensyn til Etruskisks Stammeslægtsskab har han begrundet den eneste i sproglig og historisk Henseende sandsynlige Hypotese („Remarques sur la parenté de la langue étrusque“ 1899). Resultatets Sikkerhed beror i begge Tilfælde paa, at T. modsat mange tidligere Forskere rent filologisk har bedømt Teksterne i sig selv uden nogen linguistisk Forhaandsformodning. — Endelig har T. paa en interessant Maade søgt at bringe de gamle forariske Sprog i Indien ud af deres Isolation: Khervarisk (hvorunder Santalsproget) ved at sætte det i Forbindelse med Sydaustralsk (1892), Dravidisk ved at opfatte det som beslægtet med Elamisk (Foredrag i Vid. Selsk. 1912). — T.s overordentlige Fortjenester paa disse mange Omraader har vundet ham Ry og Ære Verden over. Den danske Stat har hædret ham med Elefantordenen, den preussiske med „Pour le mérite“. Talrige videnskabelige Selskaber har optaget ham som Medlem eller Æresmedlem. Ved sit 25 Aars Doktorjubilæum 1894 og ved sin 70 Aars Fødselsdag 1912 modtog han Festskrifter af Elever, Venner og Beundrere. Og baade 70- og 80-Aars Dagen bragte ham Hyldest af

sjælden Varme og Vægt. Man tør vente, at han endnu for en fjern Eftertid vil staa som det store, det uopnaaelige Forbillede. — Gift 1876 Karen Charlotte Allen. V.B.

Litt.: Hustrus mødrene Slægt hos Lengnick og i Hauch-Fausbøll: „Slæghaandbogen“; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1870; Erindringer i „Minder fra Studenterdagene“ 1924 og i „Berl. Tid.“ 24/1 1917 og „Nationaltid.“ 25/1 1922; „Morgenbl.“ 17/12 ff. 1875; Setälä i „Valvoja“ 1891 og „Nyelvtudományi közlemények“ 1893; O. Jespersen i „Ill. Tid.“ 25/3 1894; Østrup i „Berl. Tid.“ 11/2 1896; G. Brandes: „Saml. Skr.“ 1899 (fra 1895); „Prem“ 15/12 1901; Holger Pedersen i „Ill. Tid.“ 28/1 1912; B. Rindom sst. 15/9 s. A.; Arth. Christensen i „Berl. Tid.“ 24/1 s. A.; Kr. Nyrop i „Politiken“ 25/1 s. A.; Sandfeld-Jensen i „Ugens Tilskuer“ II s. A.; Carl Thomsen i „Vort Land“ 24/1 s. A.; Sandfeld-Jensen i „Ugens Tilskuer“ II s. A.; Carl Thomsen i „Vort Land“ 24/1 s. A.; Bartholomæe, Schroeder, M. Olsen, Dln. Andersen, Buhl, Arth. Christensen, K. Hude, Jespersen, Jönsson, Sof. Larsen og Chr. Sarauw i „Berl. Tid.“ 24/1 1917; E. Kuhn, Wackernagel, Setälä, Herm. Møller, Holger Pedersen og Joh. Steenstrup sst. 25/1 s. A.; H. Kern, A. v. Lecoq, Uhlenbeck, H. Falk, K. F. Johansson, V. Dahlerup, Sandfeld-Jensen, Nyrop, V. Schmidt og Østrup sst. 26/1 s. A.; Besthorn i „Nationaltid.“ 24/1 s. A.; Nyrop i „Bogvennen“ 24/1 s. A.; Høffding i „Verden og vi“ 20/1 s. A.; Besthorn i „Nationaltid.“ 24/1 s. A.; Nyrop i „Bogvennen“ 24/1 s. A.; Høffding i „Verden og vi“ 20/1 s. A.; Arth. Christensen i „Ord och Bild“ 1918; Jespersen i „Politiken“ 4/6 1919 og 8/12 1920; St. Konow i „Samtiden“ 1921; Meillet i „Revue des deux mondes“ Febr. 1922; M. Olsen, Vilh. Andersen, Høffding, Jespersen og Holger Pedersen i „Berl. Tid.“ 24/1 1922; Axel Kock sst. 25/1 s. A.; „Ekstrabl.“ 25/1 s. A.; Østrup i „Nationaltid.“ 24/1 s. A.; „Berl. Tid.“ 20/10 s. A.; A. C. i „Berl. Tid.“ 20/12 s. A.; Jespersen i „Gads dsk. Mag.“ s. A.; Verden og vi“ s. A.; „A. F. Kriegers Dagb.“ V 1923, S. 156, 159; Dumreicher i „Jul i Randers“ 1925; „Sondag“ 6/12 s. A.

Thora (—1050—), Dronning. F. i Norge. Fader: Lendermand Thorberg Arnesson. Var først gift med Harald Haardraade af Norge eller snarere hans Frille, fødte ham Sønerne Magnus og Olav. Efter Haralds Død 1066 ægtede hun Svend Estridsen af Danmark. P.E.

Litt.: „Norges Hist.“ II¹ 1915.

Thord Degn, se Degn, Thord.

Thorenfeld, anton Erik Christian (9/1 1839 —^{20/2} 1907), Landskabsmaler. F. i Svendborg. Forældre: Urmager Urbanus Ludvig T. og Ellen Marie Nielsen. Lærte som Maler i sin Fødeby, besøgte fra 1858 Akademiet til 1862, debuterede som Udstiller 1859 med et Landskabsbillede, vandt 1873 den Sødringske Opmuntlingspræmie. 1885 rejste han i Udlandet med Akademiets Støtte, ligeledes 1893 paa Anckers Legat, 1889 vandt han „hædrende Omtale“ paa Pariserudstillingen. Af hans Arbejder ejer Kunstmuseet „Sommerdag ved Jyllands Østkyst“ (1886); Billeder i Maribo og Odense Museer. T. var en gammeldags, solid Land-

skabsmaler med Følelse baade for Billedets Linievirkning og for Farvetonerens Finhed. Han var ogsaa Bassanger og var fra 1869—84 knyttet til det Kgl. Teater, hvor han førstnævnte Aar debuterede som Sarastro i „Trylleflojten“. D. i Kbh. — Gift 1) 1872 Valborg Emilie Biilmann, d. 1883. 2) 1884 Agnes Emilie Nehm. O. A.

Litt.: Slg. Müller i „Nyere dsk. Malerkunst“ 1884; Nekrolog (af E. T.) i „Berl. Tid.“ 21/2 1907.

Thoresen, Anne Magdalene (3/8 1819—28/3 1903), Forfatterinde. F. i Fredericia. Forældre: Fragtskipper, Skibstømmermand

Thomas Nielsen Kragh og Anne Kirstine Pedersen. Tog Lærerindeeksamen i Kbh. og drog 1842 til Norge som Lærerinde i Huset hos Provsten paa Herø i Søndre Søndmøre, hvem hun n. A. ægtede. Den norske Natur gjorde et overvældende Indtryk paa hende: „Det var

Norge, som gjorde mig til Forfatterinde. Dets storslagne Natur lagde mig Pennen i Haanden.“ Hendes Mand underviste hende i Latin og ledede i det hele hendes aandelige Udvikling. Under hans Paavirkning fæstnede hendes religiøse Overbevisning. Ved Rejser til Danmark, Tyskland, Schweiz og Frankrig udvidedes hendes Dannelseskreds. I Bergen, hvor hendes Mand havde søgt Kald straks efter Brylluppet, deltog hun ivrig i det litterære Liv, omgikkes Lyder Sagen, Ole Bull og Henrik Ibsen, der senere blev gift med hendes Stiftatter. Hun skrev Teaterkritikker og fik anonymt opført nogle (utrykte) Skuespil. Stærkest Indtryk paa hende gjorde Bjørnson. Ved hans Hjælp fik hun sin første Digtsamling ud, „Digte af en Dame“ (1860). 1858 var hun blevet Enke, og der fulgte nu en Række Aar, hvor hun flakkede omkring, snart bost i Kbh., snart igen i Norge for at „melde sig ind i Litteraturen som norsk Forfatterinde“, og snart paa Rejser med længere Ophold i Udlandet. Efter haarde Kampe fandt hun i Danmark en Forlægger til sine „Fortællinger“ (1863, 5: Julen 1862), og med „Signes Historie“ (1864) slog hun igennem. Senere kom: „Solen i Siljedalen“ (1868), „Billeder fra Vestkysten af Norge“ (1872), „Nyere Fortællinger“ (1873), „Livsbilleder“ (1877), „Herluf Nordal“ (1879), en større Fortælling fra det forrige Aarhundredes Bergen, „Billeder fra Midnatssolens Land“ (1884—86) efter et Par Aars Ophold i Finmarken, „Mindre Fortællinger“ (1891), „Elvedrag“ (1893), „Livsluft“ (1895), „Uden om Afrunden“ (1897) og „Skæbner og Viljer“ (1899). 1903 udgaves hendes „Udvalgte Fortællinger“ og 1904—06 hendes Romaner og Fortællinger i 6 Bd. Hun har ogsaa forfat-

tet og faaet opført i Kbh., Kria. og Stockholm en Del Skuespil, bl. a. „Et rigt Parti“, der ved Fru Heibergs Interesse fremkom paa det Kgl. Teater (1870), „Inden Døre“ (1878) samt et historisk Skuespil „Christopher Valkendorf og Hansæterne“ (1878). Efter de haarde Gennembrudsaar kom nu Anerkendelsen i rigt Maal. Hendes Arbejder oversattes til forskellige Sprog (tysk 1878—82). Den Bjørnson'ske Fortælling danner Forudsætningen for hendes Forfatterskab baade med Hensyn til Form og Stofvalg. Men hendes Personlighed og Karakter er af en anden Støbning end Bjørnson's. Det er Vestlandets vilde og storladne Natur, hun i Følelsen af dens Slægtskab med hende selv atter og atter vender tilbage til. Hun drages mod primitive Karakterer, Bønder og Almuesfolk, fordi hun her møder Modsætninger, der brydes i stærkt dramatiske, oftest tragiske Konflikter. Dansk af Fødsel og Opdragelse og ved utallige Traade knyttet til Danmark i sit lange Liv er hun dog, hvad hun selv stærkt har fremhævet, norsk Forfatterinde i den Forstand, at det var under Indtrykkene af norsk Natur og den nynorske Poesis Fremrykning, at hun blev sig sit Kald bevidst. D. i Kbh. — Gift 1843 Provst Hans Conrad T., d. 1858.

O. F.

Litt.: Selvbibliografi i „Norsk Fam.-Journ.“ 1899 og „Ill. Tid.“ 4/4 s. A.; G. B. i „Ill. Tid.“ 22/4 1866; „Nutiden“ 1884; T. Blanc: „Norges første nationale Scene“ 1885; „Tilskuerven“ s. A., S. 266; Rolfson: „Norske Digtene“ 1886; „Litt. og Kritik“ I 1889; „Politiken“ 3/4 s. A.; Irgens Hansen i „Samtiden“ 1890; Jakobe: „M. T.“ 1895; C. Tschudi i „Morgenbladet's Ekstranr.“ 1895, 46—47; Dietrichson: „Svundne Tider“ I 1896; Anton Andersen: „Danske Forfatterinder“ s. A.; „Kvinden og Samf.“ 1899; „Politiken“ 3/4 s. A.; „Nationaltid.“ s. D.; Urd' 1901; Clara Bergsøe: „M. T.“ 1904; Zak. Nielsen: „Mindre“ I—II 1905—11 og I „Ill. Tid.“ 3/4 og 10/8 1919; G. Brandes: „Leyvnet“ I 1905; L. C. Nielsen: „Hezel“ 1909; Bjørnson: „Gro-Tid“ 1912; Friis og Munch: „Fru Heiberg og A. F. Krieger“ 1914—15; Frede Thomsen i „Berl. Tid.“ 1/4 1919; S. A. Aubert i „Nylænde“ 1920; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 191 f.; Breve i „Breve fra M. T.“ („Mem. o. Br.“ XXX) 1919 og Anna Poulsen: „En Skuespillers Liv“ 1925; Nekrologer i „Nylænde“ 1908 (af Sophie Alberti), „Symra“ s. A., „Morgenbl.“ 28/4 s. A., „Dannebrog“ 29/4 s. A. (O. B.), „Berl. Tid.“ 30/3 s. A. (af J. C.) og „Politiken“ 29/3 s. A. (af G. B.).

Thorkelin, Grímur Jónsson (9/10 1752—3/4 1829), Gehejmearkivar. F. paa Bær ved Hrutafjord, Island. Forældre: senere Gardist Jón Teitsson og Elin Magnusdatter. Var paa mødrene Side af Sysselmandsslægt og dannede sit Navn efter Oldefaderens. Han gik i Skole først i Skalholt, siden i Kbh., blev Student 1773, Cand. juris 1776, syslede tidlig med de nordiske Oldskrifter, udgav 1775 den ældre, 1777 den yngre islandske Kirkeret, begge med latinske Oversættelser, 1786 „Diplomatarium Arnamagnæanum“. Han var fra 1777 den Arnamagnæanske Kommissions Sekretær, blev 1780 Medhjælper i Gehejmearkivet, udnævntes 1783 til ekstraordinær Professor. Han berejste

1786—91 Storbritannien og Irland med offentlig Understøttelse for at opspore Mindere om Danmarks og Norges tidligere Berøringer med disse Lande. Denne store Rejse satte ikke saa betydelige Frugter, som man havde ventet; den væsentligste var, at T. i British Museum fandt og fremdrog Beovulf-Digtet, som han afskrev efter det eneste bevarede, hensmuldrende Manuskript og udgav med en latinsk Oversættelse 1815. Fra 1791 var T. Gehejmearkivar og gik med stor Flid, men ikke paa nogen særlig fremragende Maade op i denne Gerning. Noget paalideligt Billede af T. findes ikke, idet Maleriet i Rigsarkivet næppe kan forestille ham. D. i Kbh. — Gift 1792 Gunnild Cecilie Hvidsteen, f. Dybe, d. 1824. *H. Js.*

Litt.: A. D. Jørgensen: „De danske Rigsarkivers Hist.“ 1884; „Fonden ad usus publicos“ I 1897; Werlauff: „Erindringer af mit Liv“ (.Mem. o. Br.“ XIII) 1910; Wad: „Fra Fyens Fortid“ 1916 ff.; „Dsk. Saml.“ III 1867—68, „Breve fra og til Grundtvig“ I 1924 og „Aarb. f. Bogv.“ 1925; Nekrolog i „Dsk. Litt. Tid.“ 1829.

Thorlacius, Børge Riisbrigh ($\frac{1}{5}$ 1775— $\frac{8}{10}$ 1829), klassisk Filolog. F. i Kolding. Forældre: Rektor Skúli Thórðarson T. og Agatha Riisbrigh. Kom 1777 til Kbh., blev Student 1791,

tog teologisk Eksamen 1796, filologisk Eksamen 1797, Magistergraden og den filosofiske Doktorgrad s. A., foretog en Rejse til Göttingen, Holland og Frankrig 1797—1800, blev Lektor ved det pædagogiske Seminarium og ved Universitetet 1801, Professor extr. i Filologi 1802, ord. 1803, holdt fra 1808 tillige eksegetiske Forelæsninger over det Nye Testamente for Teologer, Medlem af den Arnsmagnæanske Kommission 1811, Dr. theol 1815. Han var en meget virksom Mand, venlig og omgængelig overfor de Studerende, men meget distræt. I en lang Aarrække skrev han Universitetets Programmer, hvori han lagde megen spredt Lærdom for Dagen; de blev senere samlede i 5 Bd. „Prolusiones et opuscula academica“ (1806—22). Andre Afhandlinger af ham fremkom i Videnskabernes Selskabs Skrifter, i det skandinaviske Litteraturselskabs Skrifter o. s. v. Han medvirkede ogsaa ved Tilendbringelsen af Faderens Udgave af „Heimskringla“ og ved Udgivelsen af Videnskabernes Selskabs Ordbog og af en ny Oversættelse af det Nye Testamente. I sine sidste Leveaar foretog han en lang Udenlandsrejse (1826—28). D. i Kbh. — Gift 1803 Marie Benedicte Sophie Hede-
H. R.

Litt.: Slægt i Giessing: „Dsk. Jubellærere“ I 1779; Hustrus Slægt se Abraham Kall; Molbech: „Vidsk. Selsk. Hist.“ 1843, S. 449 f.; C. F. Wegener: „Laurids Engelstoft“ 1852; L. Engelstoft: „Skrifter i Udvalg“ III 1862; Madvig: „Livserin-

dringer“ 1887, S. 81; B. Arnesen-Kall: „Livserindringer“ 1889, S. 31 ff.; Werlauff: „Erindringer af mit Liv“ (.Mem. o. Br.“ XIII) 1910; Wad: „Fra Fyens Fortid“ 1916 ff.; Helms: „Valkendorfs Kollegiums Hist.“ 1917; Nekrolog af P. E. Müller i „Dsk. Litt. Tid.“ 1829.

Thoroddsen, Thorvaldur ($\frac{0}{6}$ 1855— $\frac{28}{0}$ 1921), Geolog, Geograf. F. paa Flatøy, Breiðafjörðr ved Islands Vestkyst. Forældre: Forfatteren, Sysse-

mand Jón Thordarson T. og Kristín Olína Sivertsen. Kom 1868 som Plejesøn i Huset hos Onklen Skoleinspektør, Bibliotekar Jón Arnason i Reykjavik, blev Student 1875 og begyndte s. A. i Kbh. at studere Naturhistorie, særlig Zoologi. 1876 deltog han i Johnstrups Rejse til Island, hvad der be-

virkede, at han kastede sig over Geologi og Geografi. Økonomiske Forhold nødte ham til 1880 at afbryde Studiet og blive Andenlærer ved Realskolen paa Möðruvellir paa Nord-Island. 1885 blev han Adjunkt i Naturhistorie og Geografi ved Latinskolen i Reykjavik. 1881—98 foretog han, med Understøttelse fra Altinget og den danske Rigsdag samt Private (Danskeren Augustin Gamél og Svenerken Oskar Dickson) næsten aarlig længere Rejser paa Island for at udforske de lidet kendte eller helt ukendte Strækninger i Øens Indre. Disse Rejser blev afbrudt af to større Udenlandsrejser: 1884—85, da han besøgte Skotland, England, Tyskland, Schweiz og Italien og studerede Geologi og Geografi hos Richthofen i Leipzig, og 1892—93, da han opholdt sig længere Tid i Kbh., Stockholm og Tyskland. 1894 blev han Æresdoktor ved Kbh.s Universitet. 1899 tog han sin Afsked og flyttede til Kbh., hvor bl. a. Understøttelse fra Carlsbergfonden satte ham i Stand til at leve som fri Videnskabsmand. Paa sin Rejse i Italien studerede han særlig Vulkaner, hvad der blev af Betydning for hans specielle Arbejdsfelt: de storslaaede vulkanske Fænomener paa Island. Men foruden dette Emne har han behandlet en stor Mængde andre vedrørende Islands Geologi, f. Eks. Jordskælv, havede Havaflejringer, Terrasser og Strandlinier, Gletschere, tertiere Aflejringer m. m. Sine Undersøgelser har han publiceret i forskellige islandske, danske, svenske, engelske og tyske Tidsskrifter og lærde Selskabs Skrifter. Nævnes kan: „Oversigt over de islandske Vulkaners Historie“ (1882), „Vulkaner i det nordøstlige Island“ (1888), „Geological Map of Iceland“ (1901), „Grundriss der Geographie und Geologie von Island“ (1905). T.s Betydning ligger først og fremmest i det store grundlæggende og paa mange Punkter detaillerede Kendskab til Islands Geo-

logi, som han har tilvejebragt, en Betydning, som bl. a. kan maales derved, at da han begynde sit Livsværk, var af Islands 130 Vulkaner kun 25 kendt, deraf kun 3 eller 4 nærmere, og af Gletscherne var ikke en eneste ordentlig videnskabelig undersøgt. En Del af hans Arbejder er skrevne i populær Form og giver klart forstaaelige og fængslende Skildringer. T. skrev ogsaa om Islands Naturforhold og Historie og Folkets Liv og Sæder i Fortid og Nutid. Da han særlig ønskede at skrive for sine Landsmænd, er hans Hovedværker paa disse Omraader affattet paa Islandsk, nemlig „Landfræðissaga Islands“ I—IV (1892—1904), en historisk-geografisk Skildring af Landet og Folket, og „Lýsing Islands“, hvoraf noget over 3 Bøger er udkommet med Skildringer af Flora og Fauna, Landboforhold, Tyendeforhold, Gaardbeskrivelse m. m. D. i Kbh. — Gift 1887 Thora Pjertursson, d. 1917. V. N.

Litt.: Nekrologer og Mindeord i „Vidsk. Selsk. Oversigter“ 1921—22 (af O. B. Bøggild og Finnur Jónsson), „Minningabók“ I 1922, „Naturens Verden“ 1921 (af V. Nordmann), „Geogr. Tidsskr.“ s. A. (af O. B. Bøggild), „Medd. fra geol. Foren.“ s. A. (af samme). „Det nye Nord“ s. A. (af Blöndal), „Berl. Tid.“ 29/8 s. A. (af Meisteß) og „Isl. litt. Foren. Festskrift“ 1923.

Thorsen, Christian Johan (f. 10/4 1874), forsikringsvidenskabelig Forfatter, Redaktør. F. i Fredsø, Mors. Forældre: Lærer, senere Møllelejer Peder T. og Else Serup. Tog Lærereksamen fra Gjedved 1894, øvede Lærer (bl. a. i Aarhus, Helsingør og Kbh.) og Kontorvirksomhed 1894—1901, blev Student 1902 og Cand. polit. 1906. 1906—12 var han Sekretær ved Nordisk Livsforsikrings A/S af

1897. Han studerede Forsikringsvidenskab, ogsaa i Udlandet, og er siden 1915 Redaktør af „Assurandøren“, fra 1920 Redaktør for Danmark af „Nordisk Forsikringstidsskrift“. 1914—19 var han med en Afbyrdelse Lærer ved Købmandsskolen. Fra 1919 til dets Ophævelse 1922 ledede han „Danske Assurandørers statistiske Bureau“. Han har skrevet „Forsikringslære“ I og II (1914—15; 2. Udg. 1924), „Samfundslære for Handelsskoler m. m.“ (sammen med A. Rubow, 1916), „Forsikringsmonopole“ (1920) og „Livsforsikringsmonopol“ (1921) for Monopol-Komitéen, „Hafnia“'s Mindeskrift (1922), er Medarbejder ved Hages Haandbog m. v. Han har skrevet en Række Afhandlinger i „Historisk Tidsskrift“ o. fl. St., bl. a. om Søforsikringens Historie. Med omfattende Viden og levende Interesse for Forsikringsvæsenet forener T. i sine Skrifter en solid og grundig Skrivefærdig-

hed. Ved sin Dygtighed og sin noble Person har han skabt sig et i Nordens Forsikringsverden højt anset Navn. — Ugift.

V. E. G.

Litt.: „Nationaløk. Tidsskr.“ 1920 og 1923; „Berl. Tid.“ 7/11 1921, 9/4 og 8/10 1924; „Politiken“ 10/4 og 17/11 s. A.; „Dsk. Forsikringstid.“ 31/3 og 28/11 s. A.; „Gjallarhornet“ 2/4 s. A.

Thorsen, Peder Goth (7/8 1811—9/5 1883), Biblioteksmand, Runolog, Historiker. F. i Varde. Forældre: Handelsmand Thor T.

og Cathrine Elisabeth Goth. Blev Student 1828, Cand. theol. 1832, men drev mest litterærhistoriske og sproglige Studier. 1833 blev han knyttet til Universitetsbiblioteket, hvor han havde sin Gerning, siden 1848 som Bibliotekar, til 1880, uden dog at formaå at fremme

dets Udvikling. Af T.s videnskabelige Arbejder maa først nævnes hans Udgave af de gamle danske Provslove, Skaanske Lov (1853), de Sjællandske Love (1852), Jyske Lov (1853) og de sønderjyske Stadsretter (1855). Disse er alle besørget efter de ældste Haandskrifter, dog ikke altid for Udfyldningernes Vedkommende; men skønt T. aabenbart har tænkt paa at medgive Oplysninger om tvivlsomme Steder, findes saadanne kun ved Skaanske Lov, og selve Aftrykket kan heller ikke siges paa alle Punkter at være tilfredsstillende. Af varig Værdi er Fortalerne. En Udgave af Andreas Sunesøns Hexaëron, som blev trykt, udkom aldrig. — Runemindesmærkerne havde tidlig fanget T.s Opmærksomhed, allerede 1839 udgav han en Monografi over en jysk Runesten (S. Vissing) den første paa Dansk, og 1864 kom „De danske Runemindesmærker“ I (de sønderjyske), en omhyggelig, indholdsrig, men vidtstvævende og ikke altid klar Bog. Fortsættelsen kom paa en Maade aldrig, thi 2. Afdeling (1879), som skulde have behandlet de nørrejyske, har foruden Afbildningerne kun korte Bemærkninger, og i Følelsen af, at en Afslutning aldrig vilde komme, anbragte T. de Billeder af andre danske Runestene, han havde ladet tegne, som Tillæg hist og her, for at de dog kunde komme frem. Tydeligt nok har hans legemlige Svaghed allerede da svækket ogsaa hans Aandsevner, saa han ikke har magtet at udføre, hvad han ønskede. Langt værdifuldere er dog hans Bog „Om Runernes Brug til Skrift udenfor det monumentale“, der udkom 1877 som Tillæg til den fotolitografiske Udgave af Codex Runicus (A M 28, 8vo). Personlig var T. afholdt paa Grund af sin elskværdige Hjælpssomhed overfor yngre Historikere. D. i

Kbh. — Gift 1848 Anne Caroline Debell, d. 1894. M. K.

Litt.: Magnus Petersen: „Minder“ 1909; J. C. Kall: „Universitetsbibliotekets Organisation og Fremtid“ 1922, S. 41; Birket-Smith i „Ex Bibl. Univ. Hafn.“ 1920; „A. F. Kriegers Dagb.“ VI 1925, S. 119, VII s. A., S. 218; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ⁸/₅ 1883 og (af O. Nielsen) i „Ill. Tid.“ ²⁷/₅ s. A.

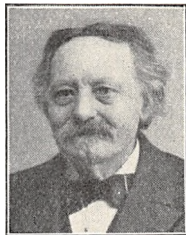
Thorsen, Peder Kristian (²⁸/₁₀ 1851—³/₈ 1920), Sprogmand. F. paa Sejro. Forældre: Husmand Jens Peder T. og Dorthe Cathrine Christiansdatter Friis. Kom 1872 paa Gjedved Seminarium og tog 1875 Skolelærereksamen, blev 1877 Lærer paa Bornholm, men opgav Skolen 1881, blev Student 1883 og mag. art. 1890. Han underviste lidt, især paa Ferienkursus, men levede iøvrig for sine Studier.

Disse gjaldt til en Begyndelse især Folke-maaleene; hans første Bog „Bidrag til norrø-jysk lydlære“ (1886) giver en Række ud-mærkede Oplysninger, som han skaffede sig dels ved at udsøge jyske Seminarie- elever, dels paa Rejser; Grundlaget stam- mede fra Hvejsel ved Jelling. Endnu værdis- fuldere er hans „Sprogarten på Sejro“ (1894), oprindelig en Prisafhandling, hvor han med den indfødtes Grundighed er trængt til Bunds i sin Fødees Sprogform og i Forbigaaende giver adskillige Bidrag til almindelig dansk Sproghistorie. De sønder- jyske Sprogforhold studerede han grundig paa flere Rejser og i de skrevne og trykte Kilder, og hans Udgave af Lackmanns Op- tegnelser paa Angelbomaal („Dania“ I, 1891) og Oplysninger om de sydligste dansktalende Sogne („6. nord. filologm. förh.“ 1902) er vigtige Kildeskrifter. Et Spørgsmaal af mere almen sproghistorisk Art behandler han i „En række fortids- former og fortidstillægsformer“ („Opuscula philologica“ 1887), og dybtgaaende Under- søgelser af Sprogændringernes Art gav han i Festskrifterne til Vilh. Thomsen 1894 („Glidning og spring i sprogomdannelsen“) og til Wimmer 1909 („Sprogforandringer“). Nævnes maa ogsaa hans grundige Udred- ning af Sønderjyllands Navn og danske Sprog i „Haandbog i det nordlesvigske Spørgsmaals Historie“ (1901). Hans ene- staende Kendskab til det 16. Aarhundredes Sprog og Litteratur fik ikke Udtryk i hans Forfatterskab, men han meddelte med rund Haand andre af sin Viden, og det er tvivlsomt, om hans vækkende Samtaler ikke havde større Betydning for yngre Filologer end hans udgivne Arbejder. D. i Horsens. — Ugift. M. K.

Litt.: „Studenterne fra 1883“ 1908; M. K. i „Fra Holbæk Amt“ 1922; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ²⁷/₅ 1920, „Politiken“ ³⁰/₈ s. A. (af Brøndum-Nielsen), „Dsk. Studier“ s. A. (af M. K.), „Flensborg Avis“ ⁹/₅ s. A. og „Ark. i nord. fil.“ 1921 (af V. Dahlerup).

Thorsøe, Alexander Georg (¹⁷/₃ 1840—¹⁰/₁₁ 1920), Historiker. F. paa Vargaardslund ved Hejls. Forældre: Skovfoged Jørgen Ma- thias T. og Louise Eli- sabeth Grønholt. Kom 1847 til Kbh., blev Stu- dent 1860, vandt 1862 Universitetets Guldme- daille for en Afhandling om Grækernes borger- lige og kirkelige For- fatning under Tyrkerne og tog 1864 Magister- konferens i Historie.

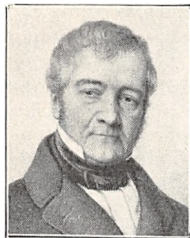

Han ernærede sig der- efter som Lærer og fra 1870 ved Journali- stik, først ved Erik Bøghs „Folkets Avis“, derefter fra 1876 ved „Nationaltidende“. 1876 tog han Doktorgraden med en Af- handling om E. G. Geijers Forelæsninger over Menneskets Historie. Han havde da allerede begyndt sit frugtbare Forfatter- skab indenfor dansk Historie; 1868 udgav han en lille Bog om Frederik V.s Ung- dom og Tronbestigelse, 1873 kom „Den danske Stats politiske Historie fra 1800— 14“, 1877—78 Fortsættelsen fra 1814—48 og 1884—89 „Kong Frederik VII.s Regering“. Disse Værker hviler paa et grundigt Akt- studium især i Udenrigsministeriet, en om- fattende Læsning af Memoirer osv. og endelig en slittig Udsørgen af endnu le- vende Personer, bl. a. i Hof- og Diplo- matkredse; de var for deres Tid grundlæ- gende og har endnu Værdi. Stilist var T. ikke, hans Fremstilling er læselig, men ensformig; hans Indsigt i sociale og øko- nomiske Forhold var mindre sikker end hans Sans for Politik og Diplomati. Efter 1898 at have udgivet en populær Skildring af Tiden 1815—90 vendte T. sig til en mere fri Udnyttelse af sin Viden; han udgav i Aarene 1897—1915 henvend en halv Snes Bøger med Titler som „Kongelige Besøg“ (1901), „Den hvide Dame paa Fredensborg“ (1903), „Eros og Mammon“ (1904), „Slottet i Odense“ (1910) osv., en Mellemting mel- lem Historie og — lidt tør — Novellistik. Ind imellem kom mere udpræget populær Videnskab som flere Bøger om Christian IX og „F. M. Knuth“ (1911), og i sine sidste Aar udgav T. Oversigterne „Den danske Rigsdag og Udenrigspolitikken 1866—1908“ (1913) og den svagere „Grundrids af den danske Rigsdags Historie 1866—1915“ (1919). En Fremmedordbog kom 1911, 2. Opl. 1922. 1903—17 holdt T. Forelæsninger ved Universitetet. En slittig og ærlig For- sker, en beskeden og trofast Arbejder af udpræget national og kongesindet Farve. D. i Kbh. — Gift 1) 1862 Mathilde Birgitte Nyborg, d. 1902. 2) 1903 Margrethe Har- ries. P. E.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1877; Eindringer i „Nationaltid.“ ²³/₁₂ 1908; Lunde:

„Medd. ang. Univ.“ 1857—63, S. 513; O. B. i „Kbh.“ 17/3 1915; A. Friis i „Politiken“ 17/3 s. A.; J. Steenstrup i „Nationaltid.“ 19/3 s. A.; „Tiden“ 19/3 s. A.; „Politiken“ og „Kbh.“ 17/3 1920; „Nationaltid.“ 19/3 s. A.; „III. Tid.“ 28/3 s. A.; „I Samliv med Carit Etlar“ I 1924; „A. F. Kriegers Dagb.“ VI 1925, S. 165, 168, 222, 298, VII s. A., S. 77, 206; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 19/11 1920, „Dagens Nyh.“ 11/11 s. A., „Kbh.“ s. D. og „Politiken“ s. D.

Thorsen, Carl Adolph (²²/12 1798—³/8 1878), Skolemand, Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Stadsauptmand, Silke- og Klædekræmmer Bernhard T. og Frederikke Dorothea Karberg. Blev Student 1817, studerede Teologi, Filologi og Æstetik, men tog ingen Embedseksamen, var Lærer ved Borgerdydskolen paa Kristianshavn, blev Adjunkt i Helsingør 1826, tog Magistergraden 1827 („De coniunctivo modo“)

og Doktorgraden 1836 („De physiognomonica Homeri“), blev Overlærer i Roskilde 1837, Rektor i Randers 1844, afgik 1857 og flyttede til Kbh. Han udgav „Forsøg til en dansk Metrik“ (1833—34) og „Historisk Udsigt over den danske Litteratur indtil 1814“ (1839 og oftere); endvidere Recensioner i „Maanedsskrift for Litteratur“. Efter hans Død udkom „Efterladte Smaaskrifter“ (1880), indeholdende bl. a. Skoletaler, Fortællinger og Digte og Forklaringer af danske Talemaader og Mundheld. D. i Kbh. — Ugift. H. R.

Litt.: Selvbibliografi I Beretning om Univ. Reformationsfest 1836; Randers Skoleprogram 1871; ovenn. „Efterladte Smaaskrifter“ 1880; Birkedal: „Personlige Oplevelser“ I 1890; Breve I „Efterladte Smaaskrifter“ 1880; Nekrolog i „Berl. Tid.“ ⁵/8 1878.

Thorup, Peter Nicolai (Holmboe) (³/4 1780—²⁰/10 1846), Skolemand, Forfatter. F. i Guldager ved Varde. Forældre: Sognepræst Niels Holmboe T. og Vibeke Margrethe Thun. Blev Student 1796, Cand. theol. 1799, var Huslærer i Ribe, rejste 1801 igen til Kbh. og optoges i Universitetets pædagogiske Seminarium til Uddannelse af Lærere ved de lærde Skoler. Her studerede han Historie, fik Guld-

medaille for en historisk Afhandling og bestod Afgangsprøven fra Seminariet 1804. S. A. knyttedes han til Katedralskolen i Ribe, hvor han forblev til 1845, fra 1814 som Rektor. T. var en streng og dygtig Skolemand. 1836 blev han Dr. phil. for en Afhandling om Ciceros „De finibus“. — Ved Siden af sin Skolegerning dyrkede T. sin Interesse for Skuespil. Han havde meget

dramatisk Talent (Fætter til Peter Thun Foersom), og i et Selskab, som han 1809 stiftede i Ribe, optraadte han lige til sin høje Alderdom. Hans æstetiske Forfatter-skab er ret værdiløst. Større Betydning har hans historiske Arbejder „Bidrag til Katedralskolens Historie“ og „Efterretninger om Byen Ribe“, som han 1823—43 sammen med to af sine Adjunker udgav i de aarlige Skoleprogrammer, og hvori en Mængde paa den Tid ukendt Stof blev fremdraget af Skolens og Byens Arkiver. Han medvirkede ved Oprettelse af Ribe Stiftsbibliotek. D. i Ribe. — Gift 1805 Frederikke Dorothea Abramovitz, d. 1844. C. B.

Litt.: Thorup og Leth: „N. T.s Levned“ 1848; „Østs Archiv“ VIII 1827, J. Paludan: „Det højere Skolevæsen“ 1885; Hiort-Lorenzen og Salicath: „Repertorium over Legater og milde Stiftelser“ IV 1898.

Thorvaldsen, Bertel (Albert, Alberto) (¹³/11 1768—²³/3 1844), Billedhugger. F. paa Fødselsstiftelsen i Kbh. Moderen: Karen Dagnes (af T. kaldet Karen Grønlund) fra Jylland, Faderen utvivlsomt Billedskæreren Gotskalk T., en islandsk Præstesøn, sammen med hvem Moderen siden boede. En ringe og nødtørftig Undervisning i Hjemmet blev T. til Del; fra 1781 kom han ind paa Akademiets

Skoler, men maatte samtidig længe hjælpe Faderen, der arbejdede for et Værft med Udskæring af Galiionsfigurer og Ornamenter til Skibe. Paa Akademiet gik han stadig frem; 1787 fik han lille Sølvmedaille og blev samtidig konfirmeret. Hans kunstneriske Arbejde blev nu lagt noget til Side; men N. Abildgaard, der havde fattet Tillid til hans Evner, fik Undervisningen genoptaget, og 1789 vandt T. store Sølvmedaille, hvad der i hans Arbejde gav ham Svendrettigheder, for et Relief af en hvilende Amor; han tjente nu ogsaa en Del ved at tegne smaa velligende Portrætter. 1791 fik han den lille Guldmedaille for „Heliodor røvende Templet“. N. A. blev Reliefferne „Priamus hos Achilles“ og „Herkules og Omphale“ til; endelig fik han 1793 den store Guldmedaille for „Apostlene Peter og Johannes helbreder en Halt“; dette Arbejde vakte en betydelig Opsigt, og det var givet, at T., naar Akademiets store Stipendium blev ledigt, vilde faa dette; i Mellemtiden modtog han en mindre aarlig Støtte. Han udførte i dette Aar en Del Tegninger, bl. a. nogle Vignetter til Suhms Skrifter, Relieffet „Numa Pompilius og Egeria“ og i Samarbejde med Abildgaard, Relieffer og Figurer til Arveprinsens Palæ paa Amalienborg, en Statuette: „Siddende Kvinde, som giver to Børn at drikke“ samt endelig

A. P. Bernstorffs og Tyge Rothes Buster. 1796 blev Stipendiet ledigt, og $\frac{29}{8}$ gik T. om Bord paa Fregatten „Thetis“, der skulde paa Tøgt i Middelhavet; $\frac{19}{1}$ 1797 gik han fra Borde paa Malta og naaede over Palermo og Napoli Rom $\frac{8}{3}$, den Dag, der senere fejredes som hans Fødselsdag. Hermed er den første Periode af T.s Liv til Ende. Kunstnerisk er den præget af Abildgaards Kunstsyn med dets Higen mod Antikken uden dog at kunne frigøre sig for senere Tidens Elementer, med dets Hang til malerisk Betoning fremfor rent plastisk Syn og dets Forkærlighed for den momentant tilspidsede Situation fremfor den dvælende Ro. — T.s første Aar i Rom gik med til Tilegnelse af de antikke Værker og til Indlevelse i de nye Forhold. Allerede i Kbh. havde den fra Akademiet bortviste A. J. Carstens gennem sine rene Kompositionstegninger paavirket T.; nu opsøgte T. ham i Rom og dannede i nogen Grad sit Syn paa Antikken efter hans; ogsaa den danske Arkæolog Zoëga, der ivrig søgte at give ham den fornødne Almindelse og sætte ham ind i Antikkens Aand, fik stor Betydning for ham. Øjeblikket var ham gunstigt; som vel aldrig før i nyere Tid var Interessen for Skulptur levende, og hele Europa higede efter en Genskabelse af den græske Kunst; ved Kopiering af gamle Skulpturer, ved indgaaende Studier af gamle Gemmer og Mønter dannede T. sig nu en Stil, som harmonerede med hans naturalistiske Formopfattelse og rolig monumentale Smag, en Stil, som skuffende maatte minde Samtiden om Antikken. Hans pekuniære Forhold blev dog efterhaanden lidet misundelsesværdige; Stipendiet, som var blevet forlænget, var ved at udløbe, uden at han havde faaet sig samlet om et større Arbejde; en „Jason“, som han 1801 havde dannet i Ler i naturlig Størrelse, brød han ned, da han ikke havde Raad til at støbe den i Gips; i sidste Termin tog han fat paa samme Figur, men i overnaturlig Størrelse; den stod færdig 1802, tydelig paavirket af Skikkelsen i Carstens' „Argonauttoget“; Figuren vakte en kolossal Opsigt indenfor Roms Kunstnerverden; man priste højt den nye store Mester, men ingen Køber meldte sig, og Hjemrejsen stod for Døren; i sidste Øjeblik optraadte Sir Thomas Hope som Bestiller af et Marmoreksemplar; Midlerne til et forlænget Ophold kom derved til Stede, og Hjemrejsen udskødes; en rig Virksomhedsperiode i Rom indleddes; talrige Bestillinger fra Rejsende paa Statuer og Portrætbuster og paa Kopier efter Antikker indløb; T. kunde holde Værksted med flere Marmorhuggere og mere og mere vie sig til det rent kunstneriske Skaberarbejde. Den officielle Anerkendelse begyndte, 1804 udnævnte Firences Akademi ham til professore, 1805 agerede Akademiet i Kbh.

ham og gjorde ham samtidig til Medlem, ja valgte ham til Professor; St. Luca-Akademiet i Rom optog ham som Medlem. Med Æren fulgte efterhaanden store offentlige Bestillinger. 1806 bestilte Komitéen for Genopførelsen af Kristiansborg til Portalen fire Medailloner med antikke Gudfremstillinger, betegnende „Styrke“, „Sundhed“ (en Fejltagelse for: Sandhed), „Visdom“ og „Retfærd“; 1811 overdroges det ham af Paven Bygmester, i Forventning om Napoleons Ankomst til Rom, at udføre en Frise til Kvirinalet; det blev den 55 Alen lange „Alexanders Indtog i Babylon“, skabt i tre Maaneder, et Arbejde, som bredte hans Ry over Europa. 1817—18 overdroges Restaureringen af Gavlfignerne fra det æginetiske Tempel ham; de var erhvervede af Kronprins Ludvig af Bayern og findes nu i München, og 1819 fik han Bestilling paa et Mindesmærke til Luzern over de Schweizere, som 1792 blev dræbte ved Tuileriernes Forsvar; derved opstod det berømte „Løve-monument“, som Schweizeren Bienaimé senere udførte efter T.s Skitse; mærkeligt nok havde ingen af de to Kunstnere da nogen Sinde set en Løve. Denne Periode i T.s Liv, den første Romerperiode, hvor han kæmper sig frem til og grundfæster sit Ry som en af Verdens største Kunstnere, varer til omkring 1820. Foruden de nævnte Arbejder udførte han en stor Mængde Buster og Statuer, ypperst er vel den fornemme, gratiefyldte „Fyrstinde Baryatinska“ (1818), Skitsen til „Caroline Amalie“ (1820) og den fine lille „Georgina Elisabeth Russell“, Hertugen af Bedford's Datter (1814). Men Berømmelsen voksede især ved hans store Statuer af de græske Guder og Helte, i Stil med „Jason“, „Bacchus“, „Apollo“ (1804), „Ganymed“, „Mars“, „Adonis“ (1808), „Hebe“ (1816) og „Psyche“ (1811), den yndefulde „Ganymed med Ørnen“ (1817), „Merkur som Argusdræber“ og den berømmelige Gruppe „Gratierne“ (1817), for ikke at tale om „Haabet“ (1818), som stærkt er præget af hans Arbejde med Ægineterfigurene, desuden flere Amorstatuer. Ikke mindre Opmærksomhed vakte T.s Relieffer, blandt hvilke „Musernes Dans“ (1804), „Briseis Bortførelse“ (1803), Allegorierne „Dagen“ og „Natten“ (1815), og „Priamus bønfalder Achilles om Hektors Lig“ (1815), et Arbejde som paa en forunderlig Maade har ramt den antikke Opfattelse. Endelig maa nævnes enkelte Arbejder, som viser ud over denne Perodes antikiserende Præg, den skønne og naturalistiske „Hyrdedrengen“ (1817), „Danserinden“ (1817), Udkastet „Bacchantinden“ (paa Nysø-Museet; fra samme Tid) og hans Døbefont i Brahetrolleborg Kirke (1806—07), hans første Forsøg paa at overføre den nye Stil paa kristelige Emner. 1819 rejste T. til Kbh.; han modtoges med stor Hæder,

og Udsmykningen af Frue Kirke overdroges ham; Reliefferne „Jesu Daab“ og „Nadverens Indstiftelse“ tog han straks fat paa; 1820 drog han tilbage til Rom; Vejen gik over Warschau, hvor Bestilling af et Monument for Poniatowski og et for Kopernikus blev gjort, Krakau, hvor en Statue over Grev Potocki blev planlagt, Wien, hvor selveste Fyrst Metternich fik sin Buste modeleret, tilbage til Rom. Paa Rejsen blev han hyldet som Kunstens Stormester, og i hans anden Romerperiode var han absolut regnet for Kunstnerfyrsten, 1825 blev han Præsident i St. Luca-Akademiet (nedlagde Posten 1828), 1833 blev han valgt til Kbh.-Akademiets Direktør og beklædte denne Stilling til sin Død, og 1824—31 udførte han efter Kardinal Consalvis Bestilling et stort Monument i Peterskirken over Pave Pius VII; allevegnefra bestilte man nu Monumenter hos ham; den fine „Schillerstatue“ (1835) til Stuttgart, „Hertugen af Leuchtenberg“'s (: Eugen Beauharnais') Statue til München, Rytterstatuen af „Maximilian I“ (1834) ligeledes i München, „Conradin“'s Statue (1836) til Neapel, „Lord Byron“ (1830) til Cambridge og „Gutenberg“-Statuen (1833), som H. V. Bissen dog i væsentlig Grad har Æren for, til Mainz. Men foruden disse store Arbejder, hvis Udførelse i Hovedsagen overlodes Medarbejdere og Elever (Freund, Matthäi o. fl.), var T. især optaget af Udsmykningen af Frue Kirke; de 12 Apostle, der udførtes efterhaanden (afleveredes 1839), den berømte Kristusskikkelse, Gavlgruppen med „Johannes Døberens Prædiken“ (1822—23), „Daabsengelen“ (1827), alle Arbejder, der baade viser hans mærkelige Sans for de naturlige Former og dog hans ejendommelige enkle Stil. Helt forlod han ikke de klassiske Emner; især udførte han en Del „Amor-Relieffer“, og en Del ældre Relieffer omarbejdedes i en endnu roligere Stil; nogle Relieffer vedrørende Achilles' Historie, til Fodstykke af en paatænkt Achilles-Statue, modeleredes, fortrinlig er især „Hektors Afsked med Andromache“ (1837); fra denne Periode skriver ogsaa „Kærlighedens Aldere“ (1824) sig, ligeledes „Aarets Tider“ (1836) til Kongen af Württemberg. T. havde besluttet, at hans Modeller skulde skænkes til hans Fødeby; 1838 oprettedes et Testamente derom, og man dannede i Kbh. en Komité for Tilvejebringelse af et „T.s Museum“; en Del af hans Værker blev hjemsendt med „Rota“, og Kunstneren selv gik ombord og ankom i Juli 1838 til Kbh., modtaget som en Konge. Han fik Atelier og Bolig paa Charlottenborg, men Selskabeligheden overvældede ham; i de følgende Aar tog han ofte Ophold paa Nysø hos sine Venner Baron Stapes, og der udførte han en Del Arbejder; i et Atelier i Haven modelerede han sit eget Billede, støttet til „Haabet“

(1839); paa selve Nysø udførtes Forarbejderne til de store Friser til Frue Kirke „Golgatha-Gangen“ og „Indtoget i Jerusalem“ (1839); af andre Arbejder skal især nævnes „Aarets Genius“ (1840), de mærkelige Satyrrelieffer (1840) over Erindringer fra nogle spanske Dansere i Kbh., Statuen af Christian IV til Roskilde Domkirke, „Rebekka og Eliesar“ (1841) og det vidunderlige „Juleglæde i Himlen“ (1843). — Opholdet i Danmark afbrødes af en Rejse til Italien 1841; Vejen gennem Europa var et Triumftog, og T. hyldedes overalt af Fyrsterne og Byerne; i Rom udførte han paa egen Haand Statuen af „Thaddæus“ til Frue Kirke og omarbejdede „Gratierner“, men mod Efteraaret 1842 længtes han mod Danmark og var ²⁵/₁₀ atter i Kbh. Han havde faaet overdraget Udførelsen af fire Kolossalfigurer til Kristiansborgportalen, udførte nu „Hercules“ og begyndte paa „Æsculap“, ligeledes syslede han med en Lutherstatue til Frue Kirke. Han døde pludselig i Kgl. Teaters Parket. Med Anna Magnani, Professor W. v. Uhdens Hustru, havde T. foruden en Søn, som døde 5 Aar gl., en Datter, hvis Efterkommere endnu lever. Han er begravet i Gaarden i T.s Museum; dette aabnedes 1849 og var hans Hovedarving. 1925 indrettedes paa Nysø et lille Museum for hans Arbejder dør og for dem af hans Værker og Genstande, som var skænkede Baronesse Stampe. — T er ubestridelig den af de danske bildende Kunstnere, hvis Ry er naaet videst. Det skyldes maaske i nogen Grad Forhold, som laa uden for hans Personlighed, saasom det gunstige Tidspunkt for hans Fremtræden, den gode Skole med de høje aandelige og kunstneriske Maal, som han under Abildgaards Auspicer havde gennemgaaet, hans Rejserute mod Rom, som beskærmer ham mod Paavirkning fra andre, ringere Fortolkere af Antikken; men selv uden alt dette vilde T. i Kraft af sin særprægede Kunstnernatur være blevet en af de allerstørste Kunstnere. I en Tid, hvor Modelstudiet agtedes ringe, besad han meget stor naturalistisk Sans; han havde en fremragende Formerdygtighed og Evne til at opfatte det særprægede, besad en forbløffende Intuition overfor Antikkens Udtryksformer og Fantasi til at omforme det sete i sin Aand, samt Evne til at bortskære det overflødige. Hans modne Arbejder viser lidt af de udprægede Lidenskaber, af de skarpe Karakterer, af de dramatisk spændte Situationer; de er Typer fra en rolig ideal Drømmeverden fuld af Værdighed og stille Sødme. Han ynder de dvælende Situationer, det Øjeblikks Ro, før Handlingen bryder løs; det idyllisk fredelige har en særlig Betydning for ham, og ofte omformer og forklarer han Figureerne ud fra dette Synspunkt („den fredbringende Mars“).

Hans Kunst er fornem, fordi den hverken bliver sentimental eller lummer. Hans Værker er vel ikke, som Samtiden troede, Genfødselen af Antikken; de mangler i det Maal Umiddelbarhed og Streghed; men i Aarstusinder var intet Billedhuggerværk naaet de antikke Idealer saa nær som hans. D. i Kbh. — Ugift. O. A.

Litt.: Slægt ved Bobé i „Pers. Tidsskr.“ VI 6 1915; „Athene“ IV 1815 og IX 1817; „Kbh.s Skilderi“ 1819, Sp. 1225; „Riises Arkiv“ XV—XVI 1823—24; H. Hansen: „Betragtninger over de skønne Kunster“ 1827; J. M. Thiele: „Den dsk. Billedhugger B. T. og hans Værker“ I—IV 1831—50 (ogsaa paa Tysk), „Om den dsk. Billedhugger B. T.“ 1837 og 1849, „T. og hans Værker“ (ved Hillerup) 1842—57, „T.s Biografi“ I—IV 1851—56 (ogsaa paa Tysk og Engelsk) og „Af mit Livs Aarboer“ ved Dumreicher 1917; C. Petersen: „Det mærkværdigste af B. T.s Liv og Levnet“ 1844; Fr. Barfod: „T.s Album“ 1838; Plamand: „Den dsk. Billedhugger B. T.s Levnet“ s. A.; E. A. Hagen: „Über A. von T.“ s. A.; Høyen i „Dsk. Ugeskr.“ II 5 s. A.; Car. Møller: „Mindekrans over T.“ s. A.; Reumont, „T.“ s. A.; Mag. f. Natur- og Menneskekundskab“ s. A.; H. C. Andersen: „B. T.“ 1845; H. C. Ørsted i „Dsk. Ugeskr.“ II 7 1845; H. P. Holst i „T.s Museum“ 1851; L. Engelstoft: „Skrifter i Udv.“ III 1862, S. 303; Plon: „T. sa vie et son oeuvre“ 1867; Delaborde i „Revue des deux mondes“ 1868; M. Hammerich: „T. og hans Kunst“ 1870; Johanna: „T.“ s. A.; Fr. Zeuthen i „Dsk. Tidsskr. f. Kirke- og Folkely“ s. A. II; Oehlenschläger: „Erindringer“ 1872, S. 99; Atkinson i „Frasers Mag.“ 1873; Uhde: „Erinnerungen und Leben der Malerin Louise Seidler“ 1874; Wilkens: „Træk af T.s Kunstner- og Omgangs-liv“ s. A.; Abrahams: „Medd. af mit Liv“ 1876; Grundtvig: „Mands Minde“ 1877; Jaquemont i „Revue des deux mondes“ 1879; Gigas i „Nord. tidsskr.“ 1880; Jul. Lange i „Ude og Hjemme“ 1880 og 1882; Spender i „The Art Journal“ 1880; A. D. Jørgensen: „G. Zoëga“ 1881; Wilde: „Erindringer om Jerichau og T.“ 1884; C. Nyrop i „Tidsskr. f. Kunstindustri“ 1885; Jul. Lange: „Sergel og T.“ 1886; Pfundheller: „B. T.“ s. A.; L. v. Urlichs: „T. in Rom“ 1887; Bruun og Pen-ger: „T.s Museums Hist.“ 1892; Sig. Müller: „T.“ 1893; „Danskere“ s. A.; Binzer i „Westermanns ill. deutsche Monatshefte“ 1894; K. Werner i „Euphorion“ s. A.; Galschiøt: „T.s Museum“ 1895; A. Rosenberg: „T.“ 1896; S. Michaelis i „Vort Folk i 19. Aarh.“ I 1897; „Hist.-pol. Bl. f. das kath. Deutschland“ s. A.; „Berl. Tid.“ 9/3 s. A.; A. Jynge i „For Kirke og Kultur“ 1898; F. Noack i „Deutsche Revue“ 1900 og „Westermanns deutsche Monatshefte“ 1901; Hannover i „Politiken“ 21/4 s. A.; Hubbard: „T.“ 1902; S. Trier: „T.“ 1903; Ch. Bournoville: „Erindringer“ 1903; H. Bang i „Kbh.“ 22/3 s. A.; K. Madsen i „Kunst“ 1904; A. Hilden: „T.“ 1904; G. Brandes: „Saml. Skr.“ XV 1905 (fra 1892); K. V. Rosen-stand: „B. T.“ 1905 og i „Gennem 1500 Aar“ 1912; Bobé: „Reventlowske Pap.“ VII 1906, S. 474; Hannover: „T.s Værker“ 1907; E. Juel-Hansen i „Nordslesv. Søndagsbl.“ s. A.; „Hist. Medd. om Kbh.“ 1909; Sig. Müller i „Gads dsk. Mag.“ 1908—09; Bobé: „Friederike Brun“ 1910; Repholtz: „T. og Nyso“ 1911; C. Stampe: „Erindringer om T. ved Rigmor Stampe“ 1912; „Tilskueren“ 1913 I; V. P. Christensen i „Gads dsk. Mag.“ 1913—14; Vilh. Andersen: „Goethe“ I 1915; Dalhoff i „Dia-konissistitelsens Alm.“ s. A.; Aarsleff i „Berl. Tid.“ 31/3 s. A.; Oppermann: „Freund“ 1916; Krohn i „Kunstmuseets Aarskr.“ s. A.; Repholtz i „The American-Scandinav. Review“ s. A. og „Fra Præste Amt“ 1921 og 1923; Schulz og Weigel: „T. in Dresden und Leipzig“ 1916; G. B. i „Politiken“ 11/3 1917 og 13/10 1918; V. P. Christensen i „Ill. Tid.“ 3/2 1918; G. Hornemann i „Pollitiken“ 5/10 s. A. og „Nationaltid.“ 9/4 1920; J. Stein i „Gads dsk. Mag.“ 1918; Kristensen-Randers i „Aarskr. fra Otterup Højskole“ 1919; J. P. Jensen: „T.“ 1919; „Nationaltid.“ 13-14/11 1920; Oppermann i

„Berl. Tid.“ 18/11 s. A.; Wanscher i „Politiken“ 19/11 s. A.; Nyrop sst. 20/11 s. A.; Vilh. Andersen i „Dagens Nyh.“ s. D.; G. Brandes i „Tilskueren“ 1920 I; Rik. Magnussen: „B. T.“ s. A.; Edv. Lehmann i „Sv. konstn. tidsskr.“ 1921; Dresdener i „Der Kunstwanderer“ April s. A.; C. C. Christensen: „Fra Grønnegade-Kvarteret“ 1922, S. 57; „Dsk. fot. Tidsskr.“ s. A.; Bobé: „Reventl. Pap.“ IX s. A., S. 382; „Bygemesteren“ s. A.; Egløffstein: „Alt Weimars Abend“ 1923; Galschiøt: „Skandinaver i Rom“ s. A.; Vilh. Andersen: „Taler“ 1924; Oppermann: „B. T.“ s. A.; P. Johansen i „Gads dsk. Mag.“ s. A.; Wanscher i „Politiken“ 12/11 s. A.; Oppermann og Wanscher sst. 19/11 s. A.; Børge Janssen i „Dagens Nyh.“ 23/3 s. A. og „Verden og vi“ 6/4 s. A.; Breve i „Breve fra og til C. C. Rafn“ 1869; „Pers. Tidsskr.“ II 2 1887 og „Tilskueren“ 1890.

Thott, Birgitte (17/6 1610—8/4 1662), Over-sætterinde. F. paa Faarupgaard ved Jelling. Forældre: Lensmand Christian T. og Sophie Henriksdatter Below.

Fik en omhyggelig Opdragelse og erhvervede sig en ikke almindelig Færdighed i de nyere europæiske Sprog: Tysk, Engelsk, Fransk og Spansk; senere lærte

hun sig Latin og paa sine gamle Dage Hebraisk. Af Tidens Lærde stod særlig Ole Worm og Thomas Bartholin hende nær, og af sit store Bibliotek betænkte hun Akademiet i Sorø med mange anselige Gaver. Som Forfatterinde optraadte hun først i sin Enkestand med Oversættelser af Andagtsskrifter fra Spansk, Fransk og Engelsk; hendes Hovedværk er Fordanskningen af Seneca, der udkom 1658 i stateligt Udstyr, og som udmærker sig ved sit gode danske Sprog. Med sin Virken forbandt hun det Maal at vise sit Køn, at ogsaa til det havde Læsning, Tænkning og Kundskabers Erhvervelse Bud som Middelt til Personlighedsens Udvikling. D. i Sorø. — Gift 1632 Otte Gjød, d. 1642. C.S.P.

Litt.: Slægt i Adelsaarbogen 1900 og M. Axel-sen: „Den forglemte Gren af Slægten T.“ 1917; modrene Slægt i Adelsaarbogen 1888; Ægtefælles Slægt se Birgitte Gjød; Schonau: „Lærde Fruentimmer“ 1753; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Turebyholm); Progr. fra Sorø Akademi ved B. T.s Død 1662.

Thott, Iver Axel (ca. 1420—1/10 1487), Rigsraad, F. paa Varberg, Halland. Forældre: Rigsraad Axel Pedersen T. og Ingeborg Iversdatter. Var den mest fremragende i en Brødre flok, „Axel-sønnerne“, der spillede en betydelig Rolle i Norden paa Christian I.s Tid. Nævnes fra 1449 som dansk Rigsraad, havde store Forleninger, overtog 1464 Lenet Gulland, som tidligere to af hans Brødre efter hinanden havde haft i Pant fra den

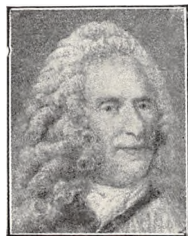

danske Konge. Omtrent samtidig blev han Karl Knutssons Svigersøn. — Han var knyttet til det svenske Selvstændighedsparti og sagde sig sammen med sin Broder Erik, der var blevet svensk Rigsforstander, løs fra Christian I 1467. Han kom til gennem sin Hustru at arve store svenske Besiddelser. Paa Gulland sad han gennem 20 Aar som en lille uafhængig Fyrste, var som Øens Styrer velvillig og human overfor Befolkningen, kristelig sindet, men en stor Sørover, der for en Del skaffede sig sine Indtægter gennem omfattende Kaperier, som særlig gik ud over Hansesæderne. Diplomatsk-politisk var han bestandig paa Færde for at hævde sine Interesser og sin Indflydelse i Danmark og Sverige og strakte ogsaa sine Arme ud mod Ordenslandene øst for Østersøen. Endelig 1486 overgav han Gulland til Kong Hans; det vilde ellers være faldet i Sten Stures Hænder. I. A. T. er Typen paa en Adelsmand uden Rigsfølelse; hensynsløst vil han hævde sin Selvstændighed overfor Kongemagten. Han er „Personifikationen af de aristokratiske Tanker, der overalt i Landene i det 15. Aarhundrede syntes at skulle blive de herskende“ (K. Fabricius). D. paa Lillø, Skaane, eller Gulland. — Gift 1) Margrethe Poulsdatter Laxmand. 2) Marine Torbernsdatter Bille. 3) 1466 Magdalene Bonde, d. 1495.

H. J. S.

Litt.: Slægt se Birgitte T.; 1. Hustrus Slægt se Hans Laxmand; 2. Hustrus Slægt se Anders Bille, d. 1555; 3. Hustrus Slægt i „Svenska ättartafvor“ VI 1890; Styffe: „Bidrag till Skandinaviens historia“ III—IV 1870—75; P. v. Möller: „Bidrag till Hallands historia“ I 1874; A. Skoglund: „De yngre Axelssoners förbindelse med Sverige“ 1903; K. Fabricius i „Svensk hist tidskr.“ 1904 og „Antikv. tidn. f. Sverige“ 1905.

Thott, Otto (¹³/₁₀ 1703—¹⁰/₉ 1785), Statsmand, Bogsamler. F. paa Thurebyholm ved Haslev. Forældre: Amtmand Tage T. og Petra Sophie Reedtz. Gennemgik Sorø Akademi og fuldedte senere i Udlandet (Tyskland, Holland, England og Frankrig) sin Uddannelse til Embedsmand. 1723 blev han Sekretær i Danske Kancelli, 1728 Højesteretsassessor, 1730 Kommitteret i Kammerkollegiet og var 1734—59

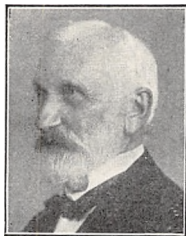
Deputeret for Finanserne; 1758 blev han endelig Medlem af Gehejmekonseillet og var dermed naaet til en ledende Stilling i Regeringen. Under de urolige Forhold efter Christian VII.s Tronbestigelse stiftede han Bernstorff, og dennes Fald blev ogsaa skæbnesvangert for T. Decb. 1770 afskedigedes han med de øvrige Medlemmer af Konseillet og levede derefter tilbagetrukket paa Gaunø, som han havde erhvervet 1737; han

ejede desuden Lindersvold og Strandegaard. Efter Struensee-Perioden vendte han tilbage til Statsstyrelsen og fik ligesom tidligere særlig med den økonomiske Styrelse at gøre, idet han var Medlem af flere vigtige Kommissioner, 1773 Medlem af Overskattedirektionen, 1774 Direktør i Skattemødet og 1782 Medlem af Overbankdirektionen. Noget større Rolle spillede han ikke mere, men selv efter Regeringsforandringen 1784 beholdt han sit Sæde i Gehejmestatsraadet. Han var Præsident i Videnskabernes Selskab, fra 1776 Æresmedlem, og skænkede Selskabet et Legat; ligeledes var han en Aarrække Patron for Universitetet og Slotsherre for Herlufsholm. Disse Hverv giver Udtryk for den Side af T.s Interesser, der stod hans Hjerter nærmest. Medens han som Statsmand trods sin gode Uddannelse, sin Flid og Pligttrøskab ikke kom til at betyde noget afgørende, bl. a. fordi han i alt for høj Grad manglede Initiativ, skabte han sig europæisk Ry som Bogsamler og er som saadan den største, Danmark har haft. Skønt hans Virksomhed falder i en Tid, da Bibliofili blomstrede overalt i Europa, vakte han dog allerede som ung Opsigt i Udlandet ved den Iver og Kyndighed, hvormed han samlede sjældne Bøger og Haandskrifter. Hvad han havde erhvervet paa sin store Udenlandsrejse, mistede han ved Københavns Ildebrand 1728, men han tog fat paa ny, og da han dels ved sit Giftermaal, dels ved økonomisk Dygtighed blev en rig Mand, kunde han deltage i næsten alle større Bogauktioner i Ind- og Udland; fra den berømte Harley'ske Samling købte han saaledes 500 Palæotyper. Da T. døde, var han Ejer af ca. 138,000 Bd., der ganske overfyldte den Bygning, han havde opført i Haven ved sit Palæ paa Kongens Nytorv, og hvortil han liberalt gav fremmede Adgang; ved Testamente skænkede han Manuskripterne (4154) og de før 1530 trykte Bøger (6159) til det Kgl. Bibliotek, der desuden ved Auktionen (1788—92, trykt Katalog i 6 Bd.) købte ca. 60,000 Bd. Ogsaa af Malerier var han Samler. D. i Kbh. — Gift 1732 Birgitte Charlotte Kruse, d. 1781. S. D.

Litt.: Slægt se Birgitte T.; mødrene Slægt se Holger Reedtz; Hustrus Slægt i Adelsaarbogen 1900; J. Baden i „Kbh. Univ. Journ.“ VIII 1800; Høsts „Clilo“ 1813 I; Werlauff: „Hist. Efterretn. om det kgl. Bibl.“ 2. Udg. 1844; Bricka i „Dsk. Mag.“ IV 5 1884; E. Holm: „Danm.-Norges Hist.“ II—IV 1894—1902; P. E. Jensen: „Gavnø“ 1902; A. Frils: „Bernstorffske Pap.“ I—III 1904—13 og „Bernstorfferne i Danm.“ I—II 1903—19; H. Hansen: „Kabinetstyrelsen i Danm.“ I—III 1916—23; O. Andrup i „Præstø Amts hist. Aarb.“ 1916, „Fort. over 200 af Baroniet Gavnøs Malerier“ 1914 og i „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Gavnø); Carl S. Petersen i „Haandb. i Bibliotekskundskab“ 2. Udg. 1916; Brev i „Hist. Tidsskr.“ IV 1843.

Thrane, Wildenrath Christian Carl Boeck (²/₉ 1837—¹⁹/₉ 1916), Musikhistoriker. F. i Fredericia. Forældre: Oberst Christian Wil-

denrath Frederik Caspar Conrad T. og Christiane Frederikke Boeck. Blev Student 1857, Cand. juris 1863 og var fra 1878 Justitssekretær i Højesteret. T. var fra ganske ung meget litterært og æstetisk interesseret, dyrkede Musik, blev saaledes Elev i Klaver af Gebauer og af E. Helsted, og virkede en Aarrække som Teater- og Musik anmelder ved „Illustreret Tiden-

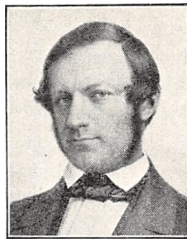
de“. Fra Midten af 70'erne til den seneste Periode af sit Liv syslede han desuden med musikhistorisk Arbejde og fremkom med en Række Skrifter inden for dette Felt, saaledes „Danske Komponister“ (1875), der giver en livfuld Skildring af Weyse, Kuhlau, Hartmann og Gade (Afsnittet om Kuhlau senere oversat til Tysk), „Rossini og Operaen“ (1885), et velskrevet Bidrag til den dramatiske Musiks Historie, „Cæciliaforeningen og dens Stifter“ (1901), der er affattet ved Foreningens 50aarige Bestaaen, og i hvilken især Henrik Rung og Frederik Rung bliver indgaaende behandlet, endvidere „Fra Hofviolonernes Tid“ (1908), der skildrer det kgl. Kapels Historie 1648—1848, og „Weyses Minde“ (1916), der uddyber Behandlingen af Weyse — saaledes som denne var foretaget i Debutarbejdet fra 1875 — „væsentlig efter utrykte Breve“. Ogsaa enkelte mindre Arbejder (Foredrag o. l.) foreligger trykt, bl. a. en Afhandling om Sarti i Kbh., der fremkom paa Tysk. — T.s Bøger er nogle af de fornøjeligste, der er skrevet i dansk Musikhistorie, let læselige, stilistisk set fuldendte, egenartede i den charmerende, umiddelbare Maade, paa hvilken de fører Læseren ind i Tid og Milieu og straks sætter ham i nøjeste Kontakt med Skikkelser og Situationer i Musiklivets Historie. De bliver iøvrig paa et tungt og brydsomt Kildearbejde, idet de fleste af dem er udarbejdet udelukkende paa Grundlag af Førstehaandsundersøgelser. En Mangel ved dem er, at T. ingen Sinde kommer dybere ind paa den kunsthistoriske og kunstteoretiske Side af Musikken, men mere holder sig til det biografiske og musiklivsskildrende Stof. Trods dette danner de dog et betydningsfuldt Grundlag for nyere musikvidenskabelige Undersøgelser. D. i Kbh. — Ugift.

E. A.

Litt.: „Dannebrog“ 2/0 1907; Nekrologer i „Nationaltid.“ 20/0 1916 (af A. H.), „Ill. Tid.“ 29/0 s. A. (af G. Skjerne), „Berl. Tid.“ 20/0 s. A. og „Politiken“ s. D.

Thrige, Søren Bloch (18/3 1820—1/7 1901), Skolemand, historisk Forfatter. F. i Roskilde. Forældre: Overlærer Hans Peter T. og Margrethe (Græthe) Christiane Marie Bloch. Blev Student 1836, studerede et Par Aar i

Kiel og Berlin, blev Cand. philol. 1843 og s. A. Lærer ved Roskilde Katedralskole, var 1845—46 Overlærer i Slagelse, derefter paa ny ved Roskilde Skole, til han 1850 blev Rektor i Haderslev. 1864 udvist fra tillige med Lærerpersonalet og oprettede s. A. med syv Medlærere „Haderslev Læreres Skole“ i Kbh., som han ledede til 1889.

T. var en anset Skolemand, men gjorde især sit Navn kendt ved sin historiske Forfattervirksomhed. Efter at have besørget et Del Udgaver af H. A. Kofods (s. d.) Lærebøger udgav han 1854 „Lærebog i den gamle Historie“, der i forskellige Bearbejdelser længe benyttedes i de lærde Skoler og ved Universitetet (sidste Udg. ved T.s Søn 1898); 1866 kom „Danmarks, Norges og Sveriges Historie“ (3. Udg. ved Sønnen 1896). Sammen med Onklen V. A. Blochs (s. d.) var T.s Lærebøger i op mod et halvt Aarhundrede de mest benyttede; de var i Anlæg og Form prægede af den gamle Skole, men den knudrede Stil ejede utvivlsomme Betingelser for at bide sig fast i Mindet. Foruden en Del Lærebøger i Geografi skrev T. fremdeles en Række populærhistoriske Bøger; 1878—79 udgav han „Historisk Aarvog“, redigerede 1879—89 „Historisk Arkiv“, hvor han selv skrev talrige Artikler, udgav 1891 „Frederik VI.s Historie“ og 1891—95 „Verdenshistoriske Smaaskrifter“ med elleve Smaabøger, bl. a. om Islands, Englands og Nordamerikas Historie. Hans Hovedværk er „Danmarks Historie i vort Aarhundrede“ i 2 Bd. (1889), et som Helhed paalideligt og objektivt, men annalistisk og for den ikke-politiske Udvikling ganske ligegyldigt Arbejde. D. i Kbh. — Gift 1845 Christine Augusta Fibiger, d. 1900. P. E.

Litt.: Slægt i Türgensen og Hennings: „Slægtregister over Familieme Sangaard o. fl.“ 1910; mødrene Slægt se S. Bloch; Hustrus Slægt se A. Fibiger; Selvbioграфи i Haderslev Skoles Program 1851; Erindringer i „Museum“ 1891 I; Rich. Petersen: „Erindringer“ 1904, S. 38 ff., 68 ff.; J. Fibiger: „Mit Liv og Levned“ 1898, S. 247; „Gads dsk. Mag.“ 1918—19, S. 352 ff.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ og „Politiken“ 2/7 1901.

Thrige, Thomas Barfoed (f. 5/5 1866), Fabrikant. F. i Odense. Forældre: Lærer Carl Matthias T. og Betty Barfoed. Lærte Klejnsmed- og Maskinfaget og arbejdede i Kbh. paa forskellige Værksteder, 1887 besøgte han Frankrig og Tyskland og opholdt sig 1888—93 i Amerika, hvor han bl. a. i tre Aar arbejdede hos Edison paa hans Fabrik og Laboratorium. Hjemkommen grundlag-

de han 1894 Firmaet Thomas B. T. til Fabrikation af elektriske Maskiner. Det er efterhaanden fra 5 Arbejdere naaet op til ca. 1000, 1901 oprettedes Filial i Kbh., og 1902 paabegyndtes Eksport til Udlandet. I Tiden 1894—1918 leveredes 58,380 Maskiner. 1910 oprettede T. fremdeles Automobilfabrikken T., der 1918 overgik til Aktieselskab i Kbh. og Odense under Navn De Forenede Automobilfabrikker. 1909—13 var T. Medlem af Odense Byraad. Der er noget amerikansk over den Hast, hvormed T. har oparbejdet vort Lands største Fabrik i elektriske Maskiner. Selv om noget af den hastige Udvikling skyldes de sidste Aartiers bratte Overgang til Anvendelse af elektrisk Lys og Kraft, havde Firmaet ikke opnaaet den store Anerkendelse ikke alene her i Landet, men vel snart over fem Verdensdele, hvis ikke T. selv havde været i Stand til at fabrikere de efterspurgte Produkter i en Kvalitet, der altid har været paa Højde med, hvad der fremstilles i de store Industrilande. Skønt T.s amerikanske Form og hastige Sejr i Konkurrencen i nogen Grad har været ubehagelig for store Dele af den danske Jernindustri, har man dog valgt ham til Medlem af Fabrikantforeningens Bestyrelse, vel sagtens fordi man indenfor Organisationslivet ikke har kunnet undvære den initiativrige og handledygtige Mand. — Gift 1890 Ingeborg Nanna Rasmussen.

P. P. S.

Litt.: „Elektrotekn. Tidsskr.“ V 1900, S. 114; „Dsk. Byerhverv“ Øerne 1904; „Fyns Tid.“ 28/12 1918; „Dsk. Arb.“ 15/1 1919.

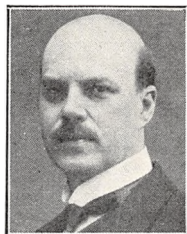
Thuborg, Anders (f. 17/1 1887), Forfatter. F. i Odby, Thyholm. Forældre: Stenhugger Berthel Nielsen og Karen Andersen T. Blev Student 1919, Cand. phil. 1920, studerede Filosofi, især Etik og Psykologi, og tog Magisterkonferens 1925. Som Forfatter debuterede han 1917 med en Digtsamling „Vi Mennesker“, der straks vakte Opmærksomhed ved reflekterende Digte som „Lucifer“, „Den bare Bund“, et Mindedig

over en stor, sort Hund „Jack“ og især en Gruppe „Viser“ med deres Friskhed og djærve Munterhed. Siden er fulgt en Række Prosaskildringer „En Afkrog af Verden“ (1918), „Foreløbig“ (1920), „Kæltringer“ (1921), „Korsvejene“ (1922), „En ny Verden“ (1922), der med sine mere lyrisk bevægede Smaabilleder af Livet og lidt naivt filosofiske Almenbetragtninger giver et personligt Udtryk for Forfatterens Stemthed overfor Verdens Skønhed og Forunderlighed i det smaa og hverdagsagtige. Til den mere objektivt skildrende Række slutter sig endelig „Brødre“ (1923). T. har hidtil

vist sin sikreste Kunst i Karakterskildringen og Milieubilledet, der umærkelig skabes gennem Sammenspillet af Figurerne. Med tilforladeligt og kraftigt Lune og en egen omsorgsfuld Omstændelighed har han tegnet en Række Typer og Originaler fra Smaa-verdener, „Afkroge“, i Provinsens og Hovedstadens Liv. — Gift 1) 1914 Viktoria Sørensen, Ægteskabet opløst 1916. 2) 1917 Anna Elisa Frederikke Frederiksen. O. F. Litt.: „Politiken“ 4/8—11/8 1920, 20/12 1925 og 3/1 1926; Chr. Engelstoft I „Tiiskueren“ 1920 II; Folketingets Forhandl. 1920—21, S. 254 f.; „B. T.“ 30/12 1925.

Thulstrup, William Christian Magnus Carl (3/10 1866—2/3 1921), Redaktør. F. i Kbh. Forældre: Oberst William August T. og Louise Marie Adolphine Gandil. Blev Student 1884, Cand. med. 1893, var 1893—1901 Reservelæge i Søværnet og deltog som saadan i „Inggolf“-Ekspeditionen 1895—96. 1898—1903 var han praktiserende Læge i Kbh. og blev derefter Reservelæge paa Bregning Aandsvageanstalt,

men en Infektion, han i sin Tid havde paa-draget sig ved en Operation, undergravede efterhaanden hans Helbred, saa han maatte opgive Lægegerningen. Han havde som ung deltaget meget i Studenterlivet (ledende Senior i Studenterforeningen 1895—97), var en livlig og alsidig interesseret Personlighed, Taler, Selskabsmand og Skribent af stærkt national Farve. Han blev da 1908 af L. Henius gjort til Redaktør af „Illustreret Tidende“, overtog det som Udgiver 1912 og førte Redaktionen for forskellige Aktieselskaber til sin Død. Han gjorde her god Fyldest og skrev selv en Mængde Biografier, Kausierier o. l., bl. a. under Mærkerne Agathon og H. F. Rosbøll. I Bogform udgav han „N. R. Finsen“ (1910). I hans sidste Tid lænkede Sygdommen ham til Rullestolen, men han fortsatte sin Virksomhed utrættet til det sidste. D. i Kbh. — Gift 1900 Agnete Paulli.

P. E.

Litt.: Slægt i F. Balle: „Stamt. over Familien Balle“ 1893; Hustrus Slægt se Daniel Paulli; „Avisen“ 21/8 1896; „Kbh.“ 22/8 ff. s. A.; „Nationaltid.“ 22/8, 24/8 s. A.; „Berl. Tid.“ 22/8 s. A.; „Studenterne fra 1884“ 1909; Nekrologer i „Berl. Tid.“ og „Nationaltid.“ 2/2 1921, „Politiken“ (af —) 3/2 s. A.; „Ill. Tid.“ 13/2 s. A. (af Carl Carstensen, K. K. K. Lundsgaard, Dumreicher, P. Levin, Gravlund og H. Rørdam) og „Verden og vi“ 11/2 s. A. (af Vogel-Jørgensen).

Thura, Albert (9/10 1700—10/3 1740), Litteraturhistoriker. F. i Kbh. Forældre: Biskop Laurids T. og Helene Cathrine With. Blev Student 1718 og tog 1722 teologisk Attestats, kaldedes 1723 til Rektor ved Latinskolen i Kolding og 1726 til Sognepræst i Lejrskov og Jordrup. Allerede som Student havde han kastet sig over Studiet af dansk Littera-

tur- og Personalthistorie og 1723 udgivet den endnu værdifulde Bog „Idea historiae literariae Danorum“, der til Forbillede havde hans gamle Rektor Chr. Falsters tilsvarende Værk om den romerske Litteratur. Til Aalborg Stifts Præstehistorie havde han anlagt store Samlinger, men fik kun et Par Prøver trykt; en Bog om danske Kvinders litterære Frembringelser („Gynæceum Daniæ litteratum“) udgav han 1732, og 1734 kom hans Værk om Universitetets ældste Historie („Regiæ academiæ Hafn. infantia et pueritia“), der bygger paa nu tabt Materiale og altsaa er et Kildeskrift. Siden 1731 var han fast Medarbejder ved Wielandts lærde Tidender og havde her 1738 en Meningsveksel med en Nordmand om Holberg, for hvis Forfatterskab (og særlig det historiske) han nærede dyb Beundring. D. i Lejrskov. — Gift 1) 1726 Jacobe Marie Hansdatter, d. 1732. 2) 1734 Cathrine Margrethe Anchersen. C. S. P.

Litt.: Slægt i Giessing: „Dsk. Jubellærere“ I 1779, i F. Hjort: „Beretning om Slægten T.“ 1894 og „Mindeskrift om Chr. H. de Thurah“ 1915, ved Hauch-Fauschøll i „Politiken“ 30/6 1925 og i „Pers. Tidsskr.“ VIII 4 s. A.; 2. Hustrus Slægt i „Giessing: „Dsk. Jubellærere“ II 1781; Stolpe: „Dagspressen i Danm.“ IV 1882, S. 136 ff.; H. Olrik: „Borchs Kollegiums Hist.“ 1889, S. 146; H. F. Rørdam i „Kirkehist. Saml.“ V 2 1903; R. Pauli i „Holberg Aarbog“ 1921; Brev i „Dsk. Studier“ 1910.

Thurah, Albert de (1/3 1761—2/4 1801), Søofficer. F. i Kbh. Forældre: Kommandør Christian Heinrich de T. og Helene Weinigel.

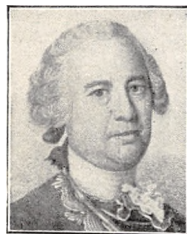
Blev Sekondløjtnant 1780, Premierløjtnant 1789, Kaptajn 1796, Kaptajn 1800. Han havde en stor Del Udkommandoer og sejlede bl. a. 3 Aar som Styrmand med Ostindiefarere. I Marts 1801 overtog han, skønt næppe helbredet efter et Benbrud, Kommandoen over Blok-skibet „Indfødsretten“ og faldt i Slaget paa Reden. — Gift 1793 Margrethe Cathrine Behr, d. 1828. V. G.

Litt.: Slægt se A. Thura; „Tidsskr. f. Søv.“ 1901, S. 228.

Thura (de Thurah), Laurids (døbt 3/3 1706—9/6 1759), Arkitekt. F. i Aarhus. Forældre:

Biskop Laurids T. og Helene Cathrine With. Kom 1719 til Landkadet-akademiet i Kbh., blev 1725 Underkonduktor i Holstenske Fortifikationskorps og avancerede regelmæssig, til han 1753 afgik som første Ingeniørkaptajn; men samtidig havde han stadig faaet tillagt højere Charge, 1733 som Kaptajn, 1735 som Oberstløjtnant, 1744 som Infanterioberst og 1753

som Generalmajor. Ved en Brokonstruktion, som han 1728 overleverede Kongen, og ved nogle Planer over Fredensborg vakte han Majestæten specielle Opmærksomhed og fik Støtte til en Udenlandsrejse til Tyskland, Italien og Vesteuropa. 1731 vendte han tilbage, anvendtes snart af Kongen til civile Byggeforetagender — civil Arkitektur var da et vigtigt Led i Ingeniøruddannelsen — og blev 1733 Hofbygmester i Kbh. og Nordsjælland, 1735 paa Sjælland og Falster, 1742 i hele Landet uden Kbh.; 1753 afgav han Sjælland og Falster, blev 1754 Generalbygmester. I sin Embedsgering har T. bygget og ombygget de fleste danske Slotte, men af hans Arbejder er Størstparten ændret eller ødelagt. Nævnes skal 1733 Palæet i Roskilde, 1733—44 Hirschholm, 1734—36 Eremitagen, 1734—47 Jægergaarden (Jægersborg), 1734—40 Fløjbygningerne ved Frederiksborg, 1736—38 det hvide Stift paa Vallø (1765 ombygget af Anthon), 1738—40 Sorø Akademi (bl. a. „Ingemanns Hus“), 1741—58 Ombygninger paa Fredensborg, 1743—44 Domestikbygningerne, 1756 Hovedbygningen paa Sorgenfri, 1742—44 Frue Kirkes Spir (efter Vincent Lerches Tegning), 1742—46 Stutterigaarden ved Frederiksborg, 1746—47 utvivlsomt Ledreborg Hovedbygning, 1746—48 Fyrtaarnet paa Skagen, 1749—52 Frelser Kirkes Spir, 1751 Børglum Klosters Hovedbygning, 1754—58 Pavillonerne ved Frederiks Hospital, 1754—60 det Harboeske Fruekloster i Stormgade (senere ombygget af Harsdorff), 1755—56 Pavillonerne ved Frbg. Have, 1755—58 Holtegaard og sit eget Hus i Amaliegade (Fødselsstiftelsen), 1757 Ombygningen af Prinsens Palæ og 1758 af Rosenborg. Endvidere store indre Udsmykningsarbejder paa Frederiksborg og 1736—42 paa Kristiansborg. 1740 adlet med Navnet de Thurah. T. blev delvis ved Forholdenes Magt en af Landets mest benyttede Arkitekter. Han var en klog og overlegen Kunstner, med udpræget Sans for den pompøse og fornemme Virkning, en Udløber af Barokkens Kunst; Eigtveds Stil med dens stærke Rokokosmag stillede ham i Skygge, og 1750—54 slog han sig misfornøjet ned paa sit Gods Børglum; ved Eigtveds Død kom han atter en Tid til at spille en fremtrædende Rolle, men hans Indflydelse var overfor Jardins nye Stil stadig aftagende. Han efterlod ingen Elever; men hans Arbejder har betydelig kunstnerisk Værdi ved deres enkle Fasthed, deres kunstneriske Helhed og renlige Maner. T. udgav „Danske Vitruv“ (I 1746, II 1749, en III. Del forblev uudgivet) med Afbildninger og Beskrivelser af Rigets vigtigste Bygninger, og „Hafnia hodierna“ (1749) med københavnske Huse; han efterlod store Samlinger til et „Atlas Daniæ“. T. levede paa en stor Fod, men stod ved sin Død foran et økonomisk Sammenbrud. D. i Kbh. — Gift

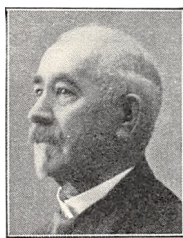

1740 Anna Rosenørn, d. 1748. 2) 1750 Christiane Marie Rantzau, f. Kiærskiold, d. 1760.

O. A.

Litt.: Slægt se A. T.; 1. Hustrus Slægt se E. Emil Rosenørn; 2. Hustrus Slægt i Adelsaarbogen 1923; Selvbibliografi i „Iris og Hebe“ 1803; „Mnemosyne“ III 1832; Tytschen: „Fortifikations-etaterne og Ingeniørkorpset“ 1893; Meldahl: „Frederikskirken“ 1897; „Fra Arkiv og Museum“ I 1899—1902; Levy i „Arkitekten“ 1917; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Børglumkloster); F. Weillbach: „Arkitekten L. T.“ 1924; Wanscher i „Politiken“ 24/11 s. A.

Thuren, Christian Laurits (f. 21/4 1846), Arkitekt. F. i Kbh. Forældre: Snedkermeister Laurits T. og Susanne Marie Schrøder.

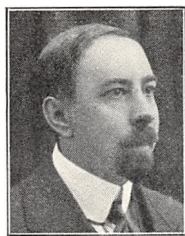
Gik paa Kunstakademiet 1861—68, da han fik Afgang, blev Elev af J. H. Nebelong og vandt 1874 den mindre Guldmedaille. Hans vigtigste Arbejder er Frbg. HOSPITAL (1898—1903), Arbejderboliger paa Ny Carlsberg (1887), Musik-konservatoriet i Kbh. (1886), en Del Kom-

muneskoler, m. m. Han var 1878—1919 Bygningsinspektør paa Frbg. — Gift 1872 Emma Marie Magdalene Madsen, d. 1896.

C. L.

Litt.: „Medd. fra akad. Arkitektforening“ 13/12 1899; „Arkitekten“ 14/4 1905.

Thuren, Hjalmar Lauritz (10/9 1873—13/1 1912), Folkemusikforsker. F. i Kbh. Forældre: Arkitekt Chr. L. T. (s.d.) og Hustru. Blev Student 1892,

Cand. theol. 1898, virkede som frederiksbjergsk Kommunalærer og som Musikanmelder, indtil Tuberkulose 1905 tvang ham til at opgive disse Virksomheder. Allerede 1901 udgav T. et Skrift om „Dans og Kvadgivning paa Færøerne“, og 1902 foretog

han en Melodiindsamling (med Anvendelse af Fonograf) paa disse Øer. I sine sidste Aar syslede han trods Sygdom ivrig med Studiet af Folkemusik og Folkedans. T.s Hovedværker er „Folkesangen paa Færøerne“ (1908), „Færøske Melodier til danske Kæmpeviser“ (udg. i udvidet Form 1923) samt „The Eskimo Music“ (i „Medd. om Grønland“ XI 1911). Desuden efterlod han sig betydelige Forarbejder til en kritisk Udgave af det danske Kæmpevisemelodistof. T. har søgt at vise nye Veje til Forstaelse af det nordiske Kæmpevisemelodistof, ikke blot ved Fremdragelse og Analyse af de hidtil upaagtede færøske Melodier, men ogsaa ved at overføre folkloristiske Metoder paa Folkemusikstudiets Omraade og i Overensstemmelse hermed at hævde, at det er selve

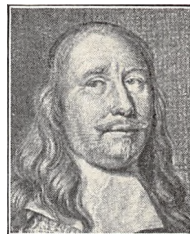
Musikoverleveringen fra Nutidstradition (og ikke Kendskab til ældre, muligvis uvedkommende, Kunstmusik), der bør være Hovedgrundlaget for Erkendelse af Folkemelodiernes Konstruktion i ældre Tid. T. var 1908 Medstifter af Foreningen „Danmarks Folkemelodier“, der ved sin Start drog Nytte af hans praktiske Sans og journalistiske Evner. Som Foreningens Sekretær redigerede han „Fra Dansk Folkemindesamling“ II og III (1909—10), T. har desuden i „Danske Studier“ 1908 givet en nyttig Oversigt over danske Sanglegstyper. D. i Kbh. — Ugift.

H. G.-N.

Litt.: „Studenterne fra 1892“ 1917; „Aarboeg for Musik“ 1923 (1924), S. 83; Nekrologer i „Dsk. Studier“ 1912, S. 105 (af A. Olrik) og 122, „III. Tid.“ 21/1 s. A. (af G. Skjerne) og af A. T. i „Berl. Tid.“ 13/1 s. A.

Thuresen, Frederik (8/12 1613—17/4 1675), Stadshauptmand. F. i Aalborg. Forældre: Borger Thure Frederiksen og Ingeborg

Hansdatter. Tilhørte en anset Borger-slægt og var selv en af Kbh.s velhavende Handelsmænd. Han var under Hovedstadens Belejring 1658—59 Borgervæbnings øverste Chef eller Stadshauptmand og gjorde i denne Stilling Fyldest paa den mest udmærkede Maade. Under og efter Belejringen var han tillige en af det københavnske Borgerskabs politiske Førere, var Repræsentant paa Rigsdagen 1660 og en af de fremmeste i de Bestræbelser, der førte til Indførelsen af Arve- og Enevoldsmagt. Han belønnes af Frederik III bl. a. med Udnævnelse til Assessor i Krigskollegiet og til „Stadsøberst“ direkte under Kongen. D. i Kbh. — Gift 1645 Else Isaksdatter Koritz, d. 1673, Enke efter Christian Flor.

H. Js.

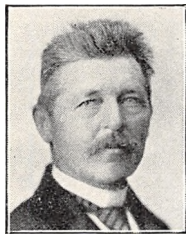
Litt.: „III. Tid.“ 13/1 1866; A. II. Nielsen: „Personalh. Notiser om Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg“ 1879—80; Fridericia i „Hist. Tidsskr.“ V 6 1886—87; S. A. Sørensen: „Kbh.s Belejring og Fyens Generobring 1658—59“ 1896; L. F. la Cour: „Mindeskrift for Stormen paa Kbh.“ 1909; Brev i „Hist. Medd. om Kbh.“ 1919; Ligprogram 1675.

Thursen (Tursen), **Jon** (d. 1577), Forfatter. Var af Fødsel Skaaning, studerede i Tyskland, blev 1540 Rektor ved Lunds Domskole og tog 1544 Magistergraden ved Kbh.s Universitet. Af hans trykte Skrifter, der for største Delen er Oversættelser, og som gennemgaaende slog godt an, staar Fordanskingen af Carions Verdenskrønike 1554 i Forbindelse med de historiske Interesser, for hvilke han iøvrig berømmes af Samtiden, uden at det lykkedes ham at faa noget udgivet. Det Værk, som Vedel nævner under Titlen „M. Jons danske Krønike fra Kong Dan til Valdemar Sej“, ses af et lev-

net Brudstykke at have været i det væsentlige en forkortet Oversættelse af Saxo. D. i Lund. — Gift 1) Methilde Sonniksdatter, d. 1567. 2) Ingeborg Lorendzatter Outzen, d. 1594.

Litt.: C. J. Brandt i „Kirkeh. Saml.“ II 1853—56; H. F. Rordam: „Historieskrivningen siden Reformationen“ I 1867 og „Hist. Kildeskrifter“ II 2 1887.

Thygesen, Peder (f. ^{20/7} 1865), Landmaaler. F. i Øst Tarp, Sirellev Sogn ved Tarm. Forældre: Snedkermester, Husmand Thyge

Pedersen og Ane Kirstine Pedersen. Hans første Uddannelse foregik i nær Tilknytning til Højskolekredse; 1883—84 var han paa Staby Højskole, virkede derpaa som Lærer til 1891 med en Afbrydelse 1886—87, da han opholdt sig paa Askov Højskole. 1897 tog han Landinspektørens

eksamen og blev knyttet til Undervisningen i Landmaaling og Nivellering ved Polyteknisk Lærestanstalt, hvor han 1901 blev Docent og 1911 Professor. Til Brug for Undervisningen i disse Fag har han udarbejdet en Række Lærebøger („Forelæsninger over økonomisk Landmaaling“, 3. Udg. 1922; „Kortfattet Vejledning i økonomisk Landmaaling“ 1916; „Landmaalingsspraktik“ 1922). — Gift 1903 Kirstine Madsen. *P. H.*

Litt.: Univ. Aarb. 1910—11, S. 334 ff.

Thygesen, Thyge Georg Carl Frederik de (^{7/4} 1806—^{31/3} 1905), Klitinspektør, Politiker. F. i Kristiansand, Norge. Forældre: Amtmand Nicolai (Niels) Emanuel de T. og Louise Pløen. Kom 1814 til Danmark, blev Student

1826 og havde mellem sine Skolekammerater Carl Bagger, der i „Min Broders Levned“ skal have brugt T. som Model til Halvor Thyesen. Han uddannede sig i Skovbrug og Jagt, købte

1829 Matrups af Faderen og forbedrede Godset betydelig. Skønt han egentlig ikke var Landmand. Efter at have deltaget i Trearskrigen solgte han 1851 Matrups til F. V. Schytte og købte 1854 Damgaard og Henneberg ved Fredericia, som han ejede til sin Død. Han satte sig efterhaanden grundig ind i Landvæsen og Skovbrug, men sit Livs Hovedgerning fik han først, da han 1861 blev H. Riegels' Efterfølger som tilsynshavende med Træplantningen i Klitterne, 1867 Klitinspektør. Med en Energi og Initiativrigdom, der varede til op i hans høje Alder, bestred han denne Stilling, og der indtoges under hans Ledelse fire Kvadrat-

mile i Klitterne til Bepantning. I Politik kom T. ind 1864, da han valgtes til Medlem af Rigsraadets Landsting; han udraadte ved Raadets Bortfald 1866, men blev 1868 kongeudnævnt Medlem af Landstinget og bevarede denne Post til sin Død. Han var konservativ og stod Mænd som Skeel og Estrup nær, tog i de første Aar nogen Del i Behandlingen af Spørgsmaal om Jagt (stemte mod Jagtloven 1870), Hegn, Diger, Klitplantning osv., men fik aldrig nogen fremskudt Stilling og holdt sig de senere Aar meget tilbage. Han talte de sidste Gange $\frac{1}{3}$ 1889 (om Skagensbanen) og $\frac{2}{5}$ 1894 (en Tak til Liebe); fra 1893 var han Landstingets ældste Medlem, og han blev i sin høje Alder saa at sige et Symbol paa de kongeudnævntes Uoploselighed. Han mødte sidste Gang i Tinget ^{22/10} 1903 ved Afstemningen om de vestindiske Øer. D. paa Damgaard ved Fredericia. — Gift 1838 Regine Vilhelmine Margrethe Feddersen, d. 1875. *P. E.*

Litt.: Slægt i „Medd. om Familien Ammitzbøll“ 1902; „Soransk Tidsskr.“ 1875; Wulff: „Den dsk. Rigsdag“ 1882; Oppermann: „Bidr. t. d. dsk. Skovbrugs Hist. 1786—1886“ 1889; J. P. F. Bang i „Tidsskr. f. Skovbrug“ XII 1891; Pinholt i „Højskolebl.“ ^{10/4} 1896; C. C. Clausen: „Fredericia“ 1899; Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Berl. Tid.“ ^{3/4} s. A.; „Ill. Tid.“ ^{2/11} 1902; Dølleris: „Carl Bagger“ 1907, S. 64; „A. F. Kriegers Dagb.“ VI 1925, S. 272 ff.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ^{1/4} 1905, „Nationaltid.“ s. D., „Politiken“ s. D. og „Hedeselsk. Tidsskr.“ s. A. (af L. Schröder).

Thylstrup, Georg Christian Peter (f. ^{31/7} 1884), Sølvsmed, Keramikere, Billedhugger. F. i Roskilde. Forældre: Faktor Carl T. og

Karna Karlsen. Har kun været i almindelig Haandværkerlære, ikke engang paa Teknisk Skole. Efter sin Konfirmation var han i Guldsmedlære i Roskilde i 4 Aar, kom til Kbh. 1902, hvor han et Par Aars Tid arbejdede hos Mogens Ballin og derefter lige saa længe hos

Georg Jensen. 1911 knyttedes han til den kgl. Porcelænsfabrik. Han har udstillet paa Charlottenborg Foraarsudstilling 1907—08, 1910, 1915, Kunstnernes Efteraarsudstilling 1909, 1912, 1914—15, paa den danske Udstilling i Kunstgewerbemuseum i Berlin 1910; Særudstilling i Stockholm sammen med Utzon Frank 1917. Desuden er hans Arbejder fremførte af den kgl. Porcelænsfabrik paa talrige Udstillinger her og i Udlandet; særlig Opmærksomhed vakte de paa Foreningen for Kunsthaandværks Udstilling paa Charlottenborg 1919. T. begyndte med Sølvsmykker med indfattede Stene, men vandt sig først et Navn ved sine Bronzemonteringer til den kgl. Porcelænsfabriks Stentøj. Han viste i dem en fortrinlig Sans

for de kunstneriske (plastiske og stofflige) Muligheder, der ligger i Metallet, og en raffineret Evne til at udnytte dem ved des Behandling. Denne Sans for stofflige Virkninger var imidlertid en herskende Evne hos ham. Derfor kunde han overføre den ubeskaaret paa et helt andet Materiale, idet han kastede sig over Keramikken. Her har hans Virksomhed dels været af plastisk Art (Figurer i graat Porcelæn og Stentøj), dels af malerisk (Dekoration af graat Stentøj; Krukke i Göteborgs Museum), og endelig af speciel keramisk — især maa nævnes, at det var ham, der indledede og gennemførte Forsøgene med Genfremstilling af Celadon-Porcelænet. De samme Egenskaber udmærker hans Bronzestatuetter (f. Eks. „Vaar“, „Ammen“, „Leda med Svanen“, „Susanne“, „Min Veninde“). Ligesom hans keramiske Skulptur staaer de under Indflydelse af den gamle kinesiske Kunst, ikke alene i Stofbehandling og plastisk Formgivning, men ogsaa i det Sind, der ligger bag dem, i de lette Stemninger, det flygtige Spind af Lune og Følelse, som de virkeliggør. T. er en af dem, der viser, hvilken Grad af Intensitet moderne kunstnerisk Kultur har kunnet naa i Danmark, naar den støttede sig paa det bedste i de fremmede Verdensdeles gamle Kulturer. Arbejder findes i Kunstindustrimuseet, Porcelænsfabrikken i Sévres og Metropolitan Museum, New York. — Gift 1909 Gunild Andrea Hertha Nehm.

S. S.

Litt.: Emil Hannover i „Det danske Kunstindustrimuseums Virksomhed“ 1914 S. 8, 1917 S. 57, 1918 S. 41, 1919 S. 66; Carl G. Laurin: „Konsthistoria“ 1919; „Skonvirke“ V 1919 S. 124 (af Henry Madsen), VI 1920, S. 118, 124 f. (af Victor P. Christensen); „B. T.“ ^{13/12} 1922; „Berl. Tid.“ ^{24/6} 1925.

Thyra Amalie Caroline Charlotte Anna (f. ^{20/6} 1853), Hertuginde af Cumberland. F. i Kbh. Forældre: Senere Kong Christian IX (s. d.) og Hustru (s. d.). Blev 1878 gift med Hertug Ernst August af Cumberland (1845—1923), Arvingen til det 1866 ophævede Kongerige Hannover. Ægteparret havde sin Bolig i Gmunden i Østrig. Af de tre Sønner var den ene 1913—18 Hertug af Brunsvig, af de tre Døtre er den ene gift med Prins Max af Baden, den anden med den tidligere Storherzog af Mecklenborg-Schwerin. P. E.

Litt.: Mimi Carstensen: „Vort Kongehus“ 1913: „Nationaltid.“ og „Kbh.“ ^{20/6} 1923; Hellssen i „Berl. Tid.“ s. D.; „A. F. Kriegers Dagb.“ VII 1925.

Thyra (Thyre) **Danebod** (ca. 900), Dronning. I Følge nogle Beretninger en engelsk Kongedatter, efter andre mere sandsynlige Datter af en Jarl, Harald, i det dansk-tyske

Grønseiland. Traditionen gør hende til betydeligere end hendes Mand, Gorm den Gamle (s. d.), og tillægger hende Bygningen af Dannevirke, som dog kun delvis kan skyldes hende. Man ved intet sikkert om, at hun har været Kristen. Hun døde før G. og højsattes i Jelling, hvor hun paa den Mindesten, Gorm satte over hende, kaldes for „Danmarks Bod“.

H. Js.

Litt.: „Nord. Fortidsminder“ I 1890—1903; Wimmer: „De dsk. Runemindesmærker“ I 1895; E. Jørgensen og J. Skovgaard: „Dsk. Dronninger“ 1910; la Cour i „Hist. Tidsskr.“ VIII 2 1909—10 og „Dannevirke“ 1917; H. A. Kjær i „Veje Amts Aarbøger“ 1913. Se iøvrigt Gorm den Gamle.

Thyregod, Christen Andersen (^{12/11} 1822—^{31/7} 1898), Forfatter F. i Thyregod ved Vejle. Forældre: Indsidderbonde, Snedker Anders Nielsen Mering og Ane Pedersdatter. Var fra sit

8. til sit 16. Aar Faarehyrde paa Heden. Han læste gamle Krøniker og Grundtvigs Oversættelser af Saxo og Snorre, som han laante i Landsbyskolen, og begyndte selv at digte Vers. Hans første Digt blev trykt 1845 i „Veje Avis“, hvorfra det gik over i „Berlingske Tidende“, hvor det vakte Opmærksomhed for ham. Ved Støtte, bl. a. fra Christian VIII, blev det muligt for ham at komme som Elev paa Jelling Seminarium. Under Opholdet her brød Krigen ud, og T. meldte sig som frivillig og deltog et Aar i Krigen, indtil hans Helbred tvang ham tilbage til Seminariet, hvorfra han 1849 tog Afgangseksamen. I ^{2 1/2} Aar var han derefter Lærer ved to Biskoler i en øde Hedeegn, indtil han 1852 forflyttedes til Ans ved Viborg. Som Lærer vandt han Agtelse og Kærlighed ved sin Dygtighed og Nidkærlighed. Han var Medstifter af Danmarks Lærerforening 1874. 1881 tog han sin Afsked. Som Forfatter debuterede T. 1862—63 med „Historier og Sagn“, og med de 4 Bind Fortællinger „Blandt Bønder“ (1869—70) slog han igennem. I den følgende Tid udfoldede han en meget stor Produktion i Tidsskrifter, Blade, Folkekalendere, op mod 300 Fortællinger, hvoraf en stor Del er fremkommet i Novellsamlinger under forskellige Titter som „Fra Herregaard og Landsby“ (1874—75), „Skildringer af det virkelige Liv“ (1875) osv. Efter hans Død har hans Søn udgivet hans „Udvalgte Fortællinger“. Det er den jyske, især den vestjyske Almue, som T. skildrer. Han har sin Styrke i sin Fortrolighed med Emnet, Redeligheden i Karakter-skildringen og en vis Jævnhed og Kraft i Skildringen, der falder godt sammen med Indholdet. For Naturen, baade i sig selv og i dens Sammenhæng med Folkekarakteren, har han megen Sans. Uden Tendens eller Politik vil han

paavise det menneskelig værdifulde og stærke, han har mødt hos Bonden. I videre Forstand har han et folkeopdragende Maal: han vil lære Bonden Værdien af at læse. Gennem Folkelivsskildringen, der først maa fange Almuens Interesse, vil han føre den ind i Litteraturen i det hele taget. Sammen med Mads Hansen og Anton Nielsen hører T. til Gruppen af Banebrydere indenfor den saakaldte „Skolelærerlitteratur“. D. i Kbh. — Gift 1852 Ane Marie Sørensen, d. 1907. O. F.

Litt.: Selvbibliografi i „Vejle Amts Folkebl.“ $\frac{2}{8}$ 1898; „Ill. Folkebl.“ $\frac{20}{7}$ 1873; „Nyt Ill. Ugebl.“ $\frac{29}{8}$ 1874; „Husvennen“ $\frac{3}{6}$ 1877; „Danm. Lærerforen. Medlemsbl.“ $\frac{13}{11}$ 1892; „Søndags-Posten“ $\frac{20}{11}$ s. A.; Joak. Larsen: „Danm. Lærerforening 1874—99“ 1899; A. Garde i C. A. Th.: „Fortællinger i Udvalg“ 1906; Maximilianussen: „Erindringer“ 1909; Zak. Nielsen: „Minder“ II 1911; O. Thyregod i „Lærerne og Samf.“ I 1913 og „Dagens Nyh.“ $\frac{12}{11}$ 1922; E. T. Kristensen i „Vejle Amts Aarb.“ 1918—20; Mar. Kristensen i Skovrup: „Hovedtræk af nordisk Digtning i Nyttiden“ I 1920; Gravlund i „Nationaltid.“ $\frac{13}{11}$ 1922; H. A. Svane i „Folkeskolen“ $\frac{10}{11}$ s. A.; „Politiken“ $\frac{12}{11}$ s. A.; Aakjær i „Ill. Tid.“ $\frac{10}{11}$ s. A.; Nekrologer i „Ill. Tid.“ $\frac{7}{8}$ 1898 (af Zak. Nielsen), „Danm. Lærerforen. Medlemsbl.“ $\frac{13}{8}$ s. A. (af P. A. Holm), „Vejle Amts Folkebl.“ $\frac{1}{8}$ s. A. og „Politiken“ $\frac{1}{2}$ $\frac{2}{8}$ s. A.

Thyregod, Otto Oskar (f. $\frac{3}{5}$ 1875), Biblioteksmand, Forfatter. F. i Ans ved Viborg. Forældre: Forfatteren C. A. T. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1894, studerede semitiske Sprog, siden Folklore, endelig almindelig og sammenlignende Litteraturhistorie, hvori han 1900 tog Magisterkonferens. Opholdt sig en Tid i Sverige og var Korrespondent til svenske Blade, blev 1906 Lærer i Dansk og Old-

tidkundskab ved de forenede Skoler og ansattes 1911 som Bibliotekar ved Industriforeningen efter Ryberg Hansen (s. d.). Han har efter amerikansk Forbillede med maaltbevidst Energi arbejdet paa at gøre Biblioteket til et brugbart Erhvervsbibliotek indenfor industriel Teknik. Ved Katalogiseringen benyttes en af T. dannet Farveklassificering efter Spektrets Farver; Emnekatologer er udarbejdet i stor Stil, og alle udenlandske Tidsskrifter, der findes i Biblioteket, indkøbes for at danne Kartotek over alle Artikler. For at gøre dette Materiale tilgængeligt er der indført Fotostat til Kopiering af Bogsider, Maskinlegninger osv. Om hele denne nye Bevægelse for at skaffe Erhvervene faktiske Oplysninger har T. udgivet „Bibliotekssagens tredje Retning“ (1924; ogsaa tysk og engelsk), og han er Formand for den 1924 stiftede Fagbiblioteksforening. — Af oplysninger, Litteratur har T. udgivet et Par Antologier, „Gamle danske Sanglege“ (1908), i „Lærerne og Samfundet“ skrevet om Skolelærerne i Skønlitteraturen (1913)

og 1918 udgivet Monografien „Chr. Bredahl“. — Som æstetisk Forfatter optraadte han 1913 med „Præstens Søn“, der fortsattes i „De unge Aar“ (1918) og „Mod Skumring“ (1919); endvidere foreligger „Bruden“ (1920), „Den stille Gæst“ (s. A.) og „Smilet“ (1921). Trilogien behandler en ung Mands Udviklingshistorie, „Den stille Gæst“ et Ægteskabs Historie i Dagbogsform. Indgaaende psykologisk Forstaaelse og energisk Fastholden af Tankegang og Maal præger disse Bøger; Sprog og Fremstilling, der i Begyndelsen var tung og ukunstnerisk, er efterhaanden arbejdet op til større Sikkerhed, og den dystre Tone er svunden for en lysere. — Gift 1) Louise Augusta Nebelong. Ægteskabet opløst. 2) Rose Seligmann, f. Harrel. P. E.

Litt.: 1. Hustrus Slægt se J. H. Nebelong; „Dsk. Studier“ 1908 og 1919; „Bogvennen“ 1913, S. 23; Levin i „Tilskueren“ 1913, S. 517; P. Læssøe Müller i „Ugens Tilskuer“ IX 1919, S. 262; Rimestad i „Politiken“ $\frac{15}{11}$ 1918; Behrens i „Litteraturen“ s. A., S. 605; C. Gad sst., S. 622; „Verden og vi“ $\frac{7}{11}$ 1919; „Ugens revy“ 1920, S. 343; Chr. Engelstoft i „Tilskueren“ 1920 I; „Tidsskr. f. Industri“ 1923, Nr. 17; „Berl. Tid.“ $\frac{3}{5}$ 1925; „Bogens Verden“ Febr. 1924 og Jan. 1925; „Studerterne fra 1894“ 1922.

Thøming, Christian Frederik Ferdinand ($\frac{27}{8}$ 1802— $\frac{21}{3}$ 1873), Marinemaler. F. i Eckernførde. Forældre: Rektor Johann Wilhelm T. og Johanne Cathrine Staack. Kom til Kbh., blev Elev af J. P. Møller og Akademiet og udstillede fra 1823 Landskaber og Søstykker. Efter at have solgt et Billede til Christian VIII rejste han 1824 til Italien, lærte 1824—27 Litografien i München, men drog derefter tilbage til Italien og levede Resten af sit Liv i Napoli og i Rom, hørende til Kunstnerkredsen omkring Thorvaldsen. T. naaede stor Berømmelse paa sine Billeder fra Golfen og Capri (den blaa Grotte) og var ikke uden Dygtighed og Smag. D. i Napoli. — Gift en Napolitanerinde, d. 1892. O. A.

Litt.: Karl Madsen: „Lundbye“ S. 170.

Tietgen, Carl Frederik ($\frac{10}{3}$ 1829— $\frac{10}{10}$ 1901), Finansmand. F. i Odense. Forældre: Snedkermester, Klubvært Johan Friedrich T. og Barbara Christine Wulff. Kom i Købmandslære i Odense, men fik allerede i 20 Aars Alderen Ansættelse i et dansk Firma i Manchester, hvor han benyttede de gunstige Betingelser til at udvide sin købmandsmæssige Indsigt og samtidig erhverve sig Kendskab til engelsk Nationaløkonomi og Bankvæsen. 1855 vendte han tilbage til Danmark og begyndte egen Forretning, og da Privatbanken to Aar efter grundlagdes, havde han allerede vundet sig saa megen Anseelse, at den da 28aarige Mand ansattes som Direktør i

den ny Bank. T. viste straks sine Evner under de Vanskeligheder, der opstod for Danmark under Handelskrisen 1857, og under det indre Genopbygningsarbejde, der fandt Sted efter Krigen 1864, og som fremmedes ved den europæiske Højkonjunktur, der satte ind efter Afslutningen af den franske Krig, blev T. og hans Bank Midtpunktet. Det er i disse Aar, i Slutningen af 60'erne og Begyndelsen af 70'erne, at T. skaber Det forenede Dampskibsselskab, Det store nordiske Telegraf-Selskab, Burmeister & Wain, De danske Sukkerfabrikker m. v. Disse saavel som de mange andre Selskaber, T. senere var Medstifter af, slap han ikke af Sync. Med sin Indsigt, sin i Aarenes Løb voksende Autoritet og med sin overordentlige og hurtige Dømmekraft deltog han til Stadighed i Ledelsen, banede Veje for Selskabernes Trivsel og værgede dem i vanskelige Tider. Dette blev af stor Betydning, da Konjunkturerne i Slutningen af 70'erne slog om, og under de vanskelige Forhold i 80'erne. T. havde da al sin Energi, sin Hurtighed og sin Optimisme behov for at bringe disse store og forgrenede Foretagender over Vanskelighederne, og ogsaa sin stærke Villie, der kunde blive til Hensynsløshed. Ligesom han i Aarenes Løb naturlig var blevet den, til hvem man søgte, naar noget nyt skulde sættes i Gang, saaledes krævede han ogsaa, at saaledes skulde det være; og naar han kan karakteriseres som urokkelig trofast mod de Foretagender, han havde skabt, og de Personer, der havde hans Venskab og Interesse, saa glemte han paa den anden Side ikke dem, der havde forbigaaet ham eller vist sig som hans Modstandere. Med Undtagelse af en kort Virksomhed som københavnsk Borgerrepræsentant (1861—63) havde T. ingen offentlige Hverv, idet han dog naturligvis brugtes som Regeringens Repræsentant eller Raadgiver ved Ordningen af en Række vigtige økonomiske Forhold. 1885 blev han Formand for Grosserer-Societetets Komité og kom naturlig til at udøve megen Indflydelse paa denne Handelsstandens Førsteplads og gjorde her bl. a. et stort Arbejde for unge Handelsmænds Uddannelse. T. var stærkt kirkelig interesseret og købte 1874 af Staten den som Ruin henliggende Marmorkirke med omliggende Grunde, som han bebyggede, samtidig med at han paa egen Bekostning fuldførte Kirken. 1896 trak han sig paa Grund af svigtende Helbred ud af alle sine Hverv, og han levede de sidste 5 Aar af sit Liv i fuldkommen Stilhed. Men allerede fra omkring 1890 var T. aabenbart blevet træt, og Ledelsen gled over til Glückstadt, der i 90'ernes Begyndelse gennemførte Kbh.s Frihavn med T. som modvillig Tilskuer, ligesom Glückstadt efter 1892 at have ført indledende Forhandlinger med H. N. Andersen, hvori ogsaa T. deltog, 1896

stiftede Ø. K. Men en Mand skal dømmes efter, hvad han har udrettet forinden og ikke efter det 60. Aar, og det skal siges om T.s Livsvirke, at det havde et ikke blot efter vore Forhold usædvanligt Omfang, det er ogsaa paa det nøjeste knyttet til og har paa mange Maader betinget de overordentlige økonomiske Fremskridt, Danmark gjorde i den sidste Halvdel af det 19. Aarhundrede. D. i Kbh. — Gift 1855 Laura Charlotte Jørgensen, d. 1917. E. C.

Litt.: Erindringer i „Kbh.s Børstid.“ ^{5/5}—^{14/5} 1891, „Ill. Tid.“ ^{30/12} 1900 og „Erindringer og Optegnelser“ 1904; „Ill. Tid.“ ^{10/12} 1871 og ^{10/9} 1917; „Ny ill. Tid.“ 1882; „Nutiden“ s. A.; „Festen for C. F. T.“ 1883; „Politiken“ ^{20/5} 1885 og ^{26/5}, ^{20/5}, ^{30/5}, ^{31/5} 1894; „Tilskueren“ 1891; Rubin i „Politiken“ ^{30/7} 1892 og „Nogle Erindringer“ 1914; „Søndags-Posten“ ^{2/10} 1892; L. Schrøder i „Nordslesv. Søndagsbl.“ 1894, „Højskolebl.“ 1904 og „Danm. Hjelpekilder og Næringsveje“ I 1892, S. 127 ff.; „Det store nord. Telegrafskib 1869—94“ 1894; Schovelin og Osc. Madsen: „T.“ 1895; H. F. Rørdam: „Peter Rørdam“ III s. A., S. 376; C. C. Clausen: „Vore store Mænd“ 1897; F. J. West i „Ringeren“ 1897—98; Nyrop: „Det Suhrske Hus“ 1899, S. 161; Fritsche: „Mindetale“ 1902; „Berl. Tid.“ ^{14/4} s. A. og ^{2/11} 1905; J. Marstrand: „C. F. T.“ 1902 og 1915 og i „Borups Højsk.“ Marts 1925; Meldahl i „Arkitekten“ 1901—02; „Nationaltid.“ ^{23/10} 1901; J. Nørregård i „Den dsk. Højskole“ 1902; Th. T. i „Nordslesv. Søndagsbl.“ 1902; „Ved T.-Monumentets Afsløring“ 1905; „Burmeister & Wain 1846—1906“ 1906; „Jysk Ugebl.“ ^{10/6} s. A.; Schovelin: „Privatbanken“ 1907, „Landmandsbanen“ 1921 og „Dsk. Handels Renæssance“ 1924; P. Lauritsen: „C. F. T.“ 1914; G. Faye i „Ugeskr. f. Landm.“ 1915; „Tiden“ VI s. A.; „De forenede Bryggerier 1891—1916“ 1916; C. II. Rørdam: „Svundne Dage“ III 1917; „A. F. Kriegers Dagb.“ III 1921, S. 33, 43, 59, 307, 336, IV s. A., S. 120, 227, 237, 273, 278, 322, 330, V 1923, S. 26, 29, 40 f., 69, 179, 183, 189, 192, 207, 213, 232, 236, 241, 243, 248, 257, 260 f., 262, 280, 294, 322, 328, 335, 382, 364, 387, VI 1925, S. 54, 57, 70, 77 f., 89 f., 111, 123, 136, 139 ff., 143, 166, 180, 218, 230, 283, 293, 317 f., VII s. A., S. 26, 77, 167, 187 f., 204, 214 f., 237 f., 271; L. Estrup: „De dsk. Spritfabrikker“ 1921; Drachmann og L. Estrup: „De dsk. Sukkerfabrikker“ 1922; Christmas: „Med Skum om Bov“ 1923; Lund: „Sof. Høgsbros Brevveksling og Dagb.“ II 1925; Nekrologer i „Ill. Tid.“ ^{27/10} 1901 (af Peschcke-Køedt), „Politiken“ ^{20/10} s. A. (af E. Levy) og ^{23/10} s. A. (af H. Bang), „Soc.-Dem.“ ^{20/10} s. A., „Berl. Tid.“ ^{21/10} s. A., „Samfundet“ ^{20/10} s. A., „Kbh.“ ^{20/10}, ^{21/10} og ^{25/10} s. A., „Nationaltid.“ ^{20/10} s. A., „Dannebrog“ ^{20/10} s. A., ^{22/10} s. A. (af Deuntzer, Alberti, Meldahl, Rubin, Falbe-Hansen o. fl.) og ^{23/10} s. A. (af J. Henningsen, M. Melchior, Hagemann, F. A. Lorek, Alfr. Christensen) og „Vort Land“ (bl. a. af Schovelin) ^{20/10}, ^{22/10} og ^{24/10} s. A.; „C. F. T.s Jorde-tærd“ 1902.

Tillisch, Frederik Ferdinand (^{15/4} 1801—^{10/2} 1889), Embedsmand. Politiker. F. paa Baarsballegaard ved Haderslev. Forældre: Oberst Georg Frederik T. og Augusta Elisabeth Stemann. Blev Student 1820, Cand. juris 1825, var Auditor i Rendsborg 1826—30, Amtmand paa Færøerne 1830—37, i Ringkøbing 1837—43, Stiftamtmand i Aalborg 1843—44. Efter sin Brøder blev han 1844 midlertidig og n. A. virkelig Kabinetssekre-

tær og beklædte Stillingen til 1849. Han var nærmest konservativ og vel oprindelig Helstatsmand, men han var stærkt nationalt vaagen og havde Del i den skarpe Politik, Christian VIII i sine sidste Aar førte overfor Augustenborgerne. I Martsdagene 1848 var han oprindelig stemt for en Rekonstruktion af det gamle Ministerium, men tilegnede sig efterhaanden helt Martsministeriets nationale Opfattelse. 1849 blev han Medlem af Regeringskommissionen for Slesvig og 1850 overordentlig Kommissær med enevældig Myndighed. Gennem Regenburg (s. d.) gennemførte han i det følgende Aar de saakaldte Sprogreskripter til Ordning af Sprogforholdene i Nord- og Mellem-slesvig; skønt Hovedansvaret for disse hviler paa Regenburg, fik T. største Delen af Æren og Hadet derfor. Han vandt i Danmark stor Popularitet, men blev Genstand for Tyskernes og Magternes Uvillie, og da han Marts 1851 var blevet slesvigsk Minister, fremtvang Rusland Juli s. A. Ministeriets Rekonstruktion, hvorefter T. blev Indenrigsminister til Jan. 1852. 1851—53 var han Folketingsmand for Aalborg, 1858—61 for Kbh.s 5. Kreds, 1856—63 Medlem af Rigsraadet. Med sin i Slesvig vundne Popularitet stod T. som en af de nationale Førstemænd og bekæmpede Helstatskundgørelsen af $\frac{29}{1}$ 1852, men han var i Virkeligheden paa Vej over mod de konservative, som han af Slægt og Oprindelse tilhørte. Han afværgede 1852 et Mistillidsvotum til Ministeriet Bluhme, blev 1853 igen Kabinetssekretær (til 1854) og indtraadte Apr. 1854 endog i Ministeriet Ørsted som Indenrigsminister, afgik Dec. s. A. med det øvrige Ministerium. Han var nu en af de national-liberale hadet Mand, og medens han tidligere havde været Premierminister-Emne, maatte han baade Okt. 1856 og April 1857 afslaa eller opgive Forsøg paa at danne Regering, han stemte 1863 mod Novemberforfatningen, blev Juli 1864 Indenrigsminister under Bluhme og deltog med David i Grundlovskampen, afgik Novb. 1865. Han afslog 1870 Overpræsident i Kbh. T. var ligesom Sponeck først og fremmest Administrator og viste sin Evne som saadan bl. a. som Chef for det Kgl. Teater 1859—64 og Direktør for det Classenske Fideikommiss 1847—89. Som Politiker manglede han noget parlamentarisk Evne, og overlegent Statsmandsblik synes ham nægtet. Han ejede baade Retsind og klar Tanke, og at de i Samtidens Øjne voldsomme Svingninger i hans nationalpolitiske Opfattelse skyldtes ændret Overbevisning, er utvivlsomt. D. i Kbh. — Gift 1830 Grevinde Elisabeth Schmeltow, d. 1874.

P. E.

Litt.: Slægt hos Løngnick, I „Pers. Tidsskr.“ III 1 1892 og „Stamt. over Slægten T.“ 1918; mødrene Slægt se C. L. Stemann; Hustrus Slægt se H. V. Schmeltow; Barfod: „Dsk. Rigsdagskal.“ 1856; „Hist. Tidsskr.“ III 6 1867—69; Bille: „Tyve

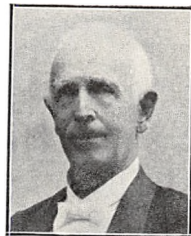
Aars Journalstik“ 1873—77; Tauber og Nielsen: „Embedsmænd i Aalborg“ 1879—80; Leth og Wad: „Dimitterede fra Herlufsholm“ I 1875; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ VII 1876; J. Sødring: „Erindringer“ II 1895, S. 114 ff.; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ III 1896; J. L. Heiberg: „Et Liv“ 1904 II, S. 250 ff.; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; A. Thorsøe i „Nordslesv. Søndagsbl.“ 1904; Lauridsen i „Senderj. Aarb.“ 1899—1900 og „Da Sønderjylland vaagnede“ 1909—22; „Fru Andraes polit. Dagb.“ 1914 ff.; „J. L. Heiberg og A. F. Krieger“ 1914—15; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 5, 43, 59, 61 f., 68, 70, 73, 114, 125, 132—36, 141 f., 144, 147 f., 153 f., 157, 163 f., 180, 193—95, 197, 209—12, 217, 256, 269, II 1921, S. 20, 30, 35, 54, 77, 88 f., 94, 96, 108, 115 f., 123, 134, 136, 232, 281, 333, 337, III s. A. S. 44, 72, 195, 234, 266 f., 269, 272, 278, 280, 307, 330, IV s. A. S. 20, 25, 28, VI 1925. S. 180; Hjelholt: „Den dsk. Sprogordning“ 1923; Nekrologer i „Ill. Tid.“ $\frac{24}{2}$ 1889 „Berl. Tid.“ $\frac{18}{2}$ og $\frac{22}{2}$ s. A., „Dagbl.“ $\frac{19}{2}$ s. A. og (af A. Thorsøe) i „Danmark“ 1890.

Timm, Johannes Emil (f. $\frac{23}{7}$ 1849), Retskyndig. F. i Sæby. Forældre: Distriktslæge Julius Wigant T. og Johanne Hansen. Blev Student 1870, Cand. juris 1875, 1879 Volontær i Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, 1880 Assistent, 1888 Fuldmægtig, 1894 Kontorchef sst., 1895—1919 Assessor (Dommer) i den kgl. Lands- og Over-samt Hof- og Stadsret, kst. Dommer i Østre Landsret 1920—21, 1919 Formand for Kbh.s Forligskommission. 1896—1919 Censor ved de juridiske Eksamina, 1909 Opmand ved den af Sygekasserne i Kbh. og Kbh.s Lægeforening nedsatte Domstol. 1884—93 var T. Sekretær ved det kirkelige Raad, 1891 og 1892 Medlem af tvende Kommissioner henholdsvis om Naadensaaret og om Landsbypræsteembedernes Bygningsvæsen; sit nøje Kendskab til den praktiske Kirkeret nedlagde han i „Haandbog i den danske Kirkeret“, som han 1891 udgav sammen med Professor H. Matzen. 1892—93 publicerede T. „Meddelelser om det kommunale Skolevæsen i Købstæderne og Handelspladserne for Aaret 1890“. Retsind og bon sens prægede T.s hele Færd som Dommer. — Gift 1888 Louise Marie Ahrentzen.

Fz. D.

Litt.: „Studerterne fra 1870“ 1895.

Tobiesen, Frederik (Frits) Christian Heinrich Emil ($\frac{14}{5}$ 1829— $\frac{10}{5}$ 1908), Minister, Jernbanekommissarius. F. i Kbh. Forældre: Oberst Frederik Carl Vilhelm T. og Mariane Dorothea du Plat. Blev Student 1847, Cand. juris 1853, Assistent i Indenrigsministeriet 1854, i Ministeriet for Monarkiets fælles Anliggender 1855, 1857 Auditor, 1863 Overauditor, 1864 Byfoged i Præstø, 1872 Departementsdirektør i Indenrigsministeriet, var 1873—84 tillige kgl. Kommissarius ved den lolland-falsterske Jernbane og blev Jan. 1874 desuden Generaldirektør for Post- og

Telegrafvæsenet samt Statsbanedriften. Han valgtes 1866 til Landstinget og genvalgtes 1870, udgik 1878. I Rigsdagen stod han navnlig Fønnesbech nær, og det var i dennes Ministertid, at han naaede sine ledende Stillinger. Han tog levende Del i Forhandlingerne især om kommunale og finansielle Spørgsmaal, var fra 1868 Ordfører for Behandlingen af Statsregnskabet. Han fulgte som Regel Ministeriet, men var flere Gange i Opposition til Estrup (vilde 1868 have folkevalgte Borgmestre) og navnlig til Fenger, hvis Forslag om Brændevinsbrænding han medvirkede til at slaa ned 1872. Derimod arbejdede han s. A. ivrig for Fønnesbechs Fæstelov. Da Fønnesbech Juli 1874 dannede Kabinet, optog han T. som Indenrigsminister, et Valg, der vakte en vis Overraskelse, da T. stod isoleret mellem Partierne og navnlig havde paadraget sig „Fædrelandet“s Had. Med sine utvivlsomme administrative Evner forenede T. en noget affejende ydre Form, og han var som Embedsmand Bureaukrat. Hans Samvirken med Rigsdagen blev derfor ikke let; han gik i Venstre ikke med Urette for at danne Ministeriets yderste højre Fløj, og den Forhandlingsvillie og -evne, som visse Kredse ventede af Regeringen, styrkedes ikke af T. Det lykkedes ham kun at gennemføre ret uvigtige Sager, medens bl. a. Fattiglov, Jernbanelove og Dampfærgelanlæg henlagdes. Efter Ministeriets Afgang Juni 1875 tog T. i sine sidste Rigsdagsaar kun ringe Del i Arbejdet. Han blev 1875 Kommissarius for østsjællandske Jernbane, 1876 tillige for de sjællandske Jernbaner, 1879 for Gribskovbanen, 1880 for Faksebanen, 1884 for de fynske Statsbaner og Odense-Svendborg-Banen, siden for en Række andre. I denne Egenskab og fra 1891 som Kommissarius ved Ekspropriationen af Grunde m. m. til Frilhavnen samt fra 1897 som Formand for Vurderingskommissionerne vedrørende Telegrafer og Telefoner gjorde han sig baade anset og frygtet som en usædvanlig klarhovedet og principfast Embedsmand. D. i Kbh. — Gift 1859 Bertha Jensen, d. 1891.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll og Hiort-Lorenzen: „Patr. Slægter“ III 1915, Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“ og i „Pers. Tidskr.“ V 6 1909 og VIII 1 1922; „Fædrelandet“ ^{12/9}, ^{13/9}, ^{16/9}, ^{19/9}, ^{24/9} 1873; „Berl. Tid.“ ^{14/9}, ^{18/9} s. A.; N. P. Jensen: „Livserindringer“ II 1916, S. 44; Folketingsrets Forhandl. 1903—04, Sp. 3045, 3070; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 235, 286, V 1923, S. 216 ff., 224, 253, 314, 321 f., 388, VI 1925, S. 8—96 passim, 112, 119, 269, 273, 280, 299; Klaus Bernsen: „Erindringer“ II 1923, S. 54, 56, 60 og III 1925, S. 85; Lund: „Sof. Hogsbroers Brevveksling og Dagb.“ II 1925; Nekrologer i „Berl. Tid.“ og „Nationaltid.“ ^{20/5} 1908, „Politiken“ (af A. Hvass) ^{21/5} s. A. og „Ill. Tid.“ ^{21/5} s. A.

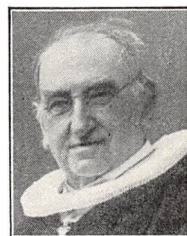
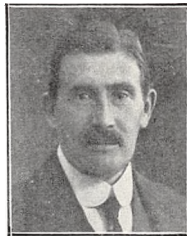
Tobiesen, Frederik (Frits) August Claude (f. ^{21/4} 1866), Læge. F. i Kbh. Forældre: Oberstløjtnant Johan Heinrich Christian T. og Augusta Henriette Rist. Brodersøn af Minister Frits T. (s. d.). Blev Student 1884,

Cand. med. 1891, uddannede sig praktisk meget omfattende ved flere københavnske Hospitaler og studerede desuden Fysiologi hos Bohr. 1895 disputerede han („Blodets Rolle ved Vævenes respiratoriske Stofskifte“), var 1896—1900 Reserve-medicus, senere Visitator ved Kommunehospitalet, var derefter Skolelæge, Kredslæge m. m. og blev 1909 Overlæge ved Øresundshospitalet, hvor han siden har virket. Hans Stilling har medført, at han i særlig Grad har beskæftiget sig med Patienter lidende af Lungetuberkulose, og dette Felt af den interne Medicin er blevet hans Hovedinteresse. T. har altid været paa Højde med Tuberkulosebehandlings Udvikling, men været besindig overfor moderne Fremskridt; han har leveret adskillige gode litterære Bidrag om sine Erfaringer, og han har virksomt deltaget i hele Tuberkulosebevægelsen herhjemme bl. a. som Medlem af Bestyrelsen for Kysthospitalet paa Refsnæs, Julemærkekomitéen, Nationalforeningen o. s. v. — Gift 1897 Ella Leth.

F. L.

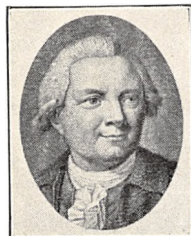
Litt.: Slægt se Frits T., d. 1908; mødrene Slægt se P. Fr. Rist samt i „Stamt. over Familien Wulff“ 1893; Hustrus Slægt se Theodor Leth; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1895; Hauch-Fausbøll: „Studenterne fra 1884“ 1909; „Nationaltid.“ ^{23/10} 1915.

Tobiesen, Leopold Ernst Ludvig (f. ^{8/12} 1841), Præst. F. i Hodde ved Varde. Forældre: Stiftsprovst Christopher Leberecht T. og Bolette Elisabeth Lorenzen. Blev Student 1859 og Cand. theol. 1865. Efter nogle Aars Lærergerning blev han 1868 personel Kapellan i Stillinge, 1874 residerende Kapellan ved St. Mikels Kirke i Slagelse, men allerede 1877 forflyttedes han som Sognepræst til Tanderup, hvorfra han 1883 kom til Flemløse indenfor samme Provsti; fra 1881—1911 var han Provst for Baag Herred, og 1917 tog han Afsked fra Præsteembedet. Han var i Besiddelse af store administrative Evner og anset som en meget dygtig Provst; han var ogsaa Medlem af det kirkelige Udvalg 1904—07. I „Fædrelandet“ skrev han en Del Artikler af politisk Indhold, og Prædikener og Lejlighedsdigte offentliggjorde han i „Sædemanden“, „Nordslesvigske Søndagsblad“ og forskellige andre Blade. Han er desuden Forfatter til „Den grundtvigske Folkehøjskole, et Bidrag til en Tidbetragtning af — p.“ (1878). — Gift 1870 Marie Acton Bøgh. H. M.

Litt.: Slægt se Frits T., d. 1908; Hustrus Slægt se Frederik Bøgh og „Stamt. over P. A. Schmidts Efterk.“ 1895; „Berl. Tid.“ 7/12 1921.

Tode, Johann Clemens (²/₆ 1736—¹⁹/₃ 1806), Læge, Forfatter. F. i Zollenspikker, Vierlande ved Elben. Forældre: Toldbetjent

Johann Dietrich T. og Agnesa Maria Schlöpke. Kom i Lære hos sin Svoger, en ansat dansk Regimentsfetskær i Tønder, fik god Undervisning, fulgte Svogeren og kom 1757 til Kbh., hvor Hofkirurg Wohlerl tog sig af ham og gjorde ham til sin Assistent. 1763 ansattes

han som Hofrejsekirurg og blev vel lidt af Hoffets Læger paa Grund af sit muntre Sind og lyse Hoved, især tog v. Berger sig af ham. Ved hans Hjælp fik han et større Rejsestipendium og opholdt sig nu 3 Aar i Udlandet, især i Leiden, Edinburgh og Paris, væsentlig studerende intern Medicin. Hjemkommen blev han 1769 indskrevet ved Universitetet ved v. Bergers Protektion og tog s. A. Doktorgraden. Med Indtægterne var det først smaat, men senere blev han Læge ved Vartov ved den nye Plejeanstalt, blev 1771 Hofmedikus, 1774 Professor designatus, men først 1797 ordinær Professor. 1806 maatte han tage sin Afsked og døde i meget daarlige økonomiske Omstændigheder. T. var en overordentlig livlig Mand, interesseret i sin Videnskab, i Undervisning, kollegiale Forhold, Filantropi („Almenvellet“) og i højeste Grad i Litteratur. Han var en livfuld, hjælpsom og meget flittig Lærer gennem 37 Aar, stiftede Disputereselskaber og var vel den egentlige Stifter af „Medicinsk Selskab“, oversatte fremmede medicinske Forfattere (Fordyce, Pott, Hufeland m. fl.) til Dansk og danske til Tysk (Saxtorph, Herholdt osv.), udgav en Række Ugeblade og Tidsskrifter paa Tysk og Dansk, dels af medicinsk Indhold, af hvilke „Medicinsk-chirurgisk Bibliotek“ (1775—87) vistnok er bedst, dels populære, dels blandede eller rent underholdende. Hans egentlige medicinske Bedrift er den, at han — dog ikke uden Forløbere — særlig skarpt og dokumenterende har holdt den specifikke, smitsomme Urinrørsbetændelse (Gonorrhoe) ud fra Syfilis samt givet en udmærket Beskrivelse af den og til Dels af dens Komplikationer. Iøvrig findes der en Masse mindre Afhandlinger af ham i det Kgl. medicinske Selskabs Skrifter. Som skønlitterær Forfatter var han uhyre frugtbar. Foruden at udgive forskellige periodiske Skrifter med klingende Navne („Iris“, „Hertha“) skrev han en Række Skuespil, en Roman, en Masse Sange („Vi Sømænd gør ej mange Ord“) og var en flittig Over-

sætter af engelske humoristiske Forfattere (Smollett). T. var overordentlig afholdt og populær. Elever og Venner skænkede hans Buste til Kirurgisk Akademi og satte et karakteristisk Gravmæle paa Assistens Kirkegaard for „Lægen, Digteren, Menneskevennen“. D. i Kbh. — Gift 1771 Johanne Sophie Schönfeldt, d. 1805. F. L.

Litt.: Erindringer i „Iris“ 1793 I og „Iris og Hebe“ 1796 II—III; Lahde: „Saml. af fortjente Mænds Portrætter“ 1798—1801; „Nyt Bibl. f. Læger“ III 1818; „Østs Arkiv“ IV—V 1825—26; J. C. Tode: „Udv. Skrifter“ I 1834; „Mag. f. Natur- og Menneskekundskab“ 1853 I, S. 193; V. Ingerslev: „Danm. Læger og Legevæsen“ II 1873; „Hist. Tidsskr.“ IV 4 1873—74; „Norsk hist. Tidsskr.“ II 4 1884, S. 334; Zak. Nielsen i „Nordslesv. Søndagsbl.“ 1888; V. Haderup i „Det kbh.ske med. Selskabs Forhandl.“ 1891—92; Rønning: „Rationalismens Tidsalder“ III 1896—99; Bokkenheuser: „Som By saa Borger“ 1905; A. Svendsen i „Efter-slægtens Program“ 1912; E. Ingerslev: „Matthias Saxtorph“ 1913; „Pers. Tidsskr.“ VII 1 1916; F. Ingerslev og Rasch i „Ugeskr. f. Læger“ 1918; „Hospitalstid.“ s. A.; Johnsson: „J. C. T.“ s. A. og „Kbh.s medicinske Selskaber“ 1922; Norrie: „Kirurgisk Akad. Hist.“ II—III 1923; Breve i „Geneal. og biogr. Arkiv“ 1840—49 og Horsens Skoles Progr. 1844; Nekrologer i „Teol. Maanedsskr.“ VII 1806 og „Nyeste Skilderi af Kbh.“ 22/3 og 23/3 s. A.

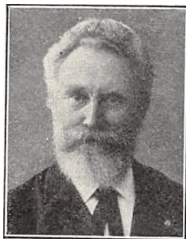
Tofft, Alfred From (f. ²/₁ 1865), Komponist. F. i Kbh. Forældre: Graver Carl Harald T. og Dorothea Elisabeth Petersen. Gik oprindeligt Handelsvejen, men dyrkede i sin Fritid ivrig sine musikalske Interesser, fik Undervisning af Nebeløng i Klaver og Orgel og af Bohlmann i Teori og Instrumentation. 20 Aar gammel forlod han Handelsvejen og vendte sig helt og holdent til Kunsten, debuterede 1887 som Orgelspiller og udgav senere et ikke ringe Antal Kompositioner, saaledes en Række Sange, Duetter, bl. Kor, Folkeviscarrangementer, samt Instrumentalmusik: Klaverstykker, Violinromance, Obostykker, dertil Operaen „Vifandaka“ (Kgl. Teater 1898) og Musik til „Bonifacius-Skæret“ (Dagmartheatret 1910). T. var en Aarrække Musikanmelder ved „Berlingske Tidende“; han sidder i Bestyrelsen for en Række faglige Sammenslutninger, saaledes for Dansk Komponistforening, Samfundet til Udgivelse af dansk Musik, Danske Dramatikeres Forbund og Dansk Korforening, men lever i de senere Aar tilbagetrukket fra Musiklivet. Blev 1925 Medlem af Statens Radioraad og af dets Programudvalg. — Gift 1) 1890 Frede Josemita Wimmer. Ægteskabet opløst. 2) Elna Bergmann. Ægteskabet opløst. 3) 1920 Frederikke Caroline Rudolphine (Rudi) Salicath, f. Wright-Engsted, d. 1924. E. A.

Litt.: 1. Hustrus Slægt i „Tillæg til Stamt. over V. H. Beyers Efterkommere“ 1904; 3. Hu-

strus Slægt se Sophus Engelsted; „Nordens Musik“ 1919; Lyng: „Dsk. Komponister“ 1920.

Tofte, Jens Henrik Carl Marius (f. ¹³/₅ 1839), Sang- og Musiklærer. F. i Vildbjerg ved Herning. Forældre: Lærer Hans Christian T. og Emilie Claussen. Dimitteredes 1859 fra Jelling Seminarium, var to Aar konstitueret Seminarlærer i Jelling og et Aar Lærer i Landet paa Taasinge og blev 1863 Sang- og Musiklærer ved Skaarup Seminarium, et Embede, som han beklædte til sin Afgang 1917. T.,

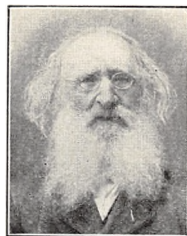

som var anset for at være Grundtvigianer, hvorfor Biskop Engelstoft var betænkelig ved at ansætte ham, virkede befriende paa Eleverne midt i den stive gammeldags Tone; ved sine gode musikalske Evner, sin solide Viden, udmærkede Lærerydgtighed og milde sympatiske Fremtræden vandt han i høj Grad deres Agtelse og Hengivenhed og forstod at vække og vedligeholde Interessen for sine Fag. Han var i det hele en Støtte for Seminariet, som han ofte under Forstanderens Sygdom bestyrede. I sine yngre Aar deltog han en Del i Foreningslivet. Han var saaledes Medstifter af Danmarks Lærerforening 1874 og Medlem af dens første Bestyrelse. T. har haft Betydning for Sang- og Musikundervisningen i hele Landet, først ved Udgivelse af en meget benyttet Violinskole (sidste Udg. 1924) og navnlig ved Indførelse og Bearbejdelse af den saakaldte belgisk-finske Sangmetode, der nu anvendes i maa-ske den største Del af Skolerne her i Landet. Desuden har han Tid efter anden komponeret nette Smaamelodier, der navnlig bærer Vidne om betydelig musikteoretisk Kundskab, men ellers er uden særlig Originalitet. Foruden en Del meget benyttede Melodisamlinger, f. Eks. „Tostemmige Sange“ (6. Opl. 1922) „Trestemmige Sange“ I (19.—24. Tusind 1920) og „Lille Nodelæsningsbog“ (9. Opl. 1921) har T. udgivet „Den belgisk-finske Sangmetode“ (2. Opl. 1905) og „Vor Skolesangundervisning“ (1911). — Gift 1880 Valborg Marie T. C. B.

Litt.: „Kbh.“ ¹²/₅ 1909; „Lærerne og Samfundet“ I og IV 1913—14; „Skaarup Seminarium 1803—1903“ 1903; sammes Aarsberetning 1904 og 1918; „Sprogforeningens Almanak“ 1924; Joak. Larsen: „Danmarks Lærerforening og dens Virksomhed 1874—99“ 1899; „Fyns Tid.“ ¹¹/₅ 1919; „Fyns Venstrebl.“ ¹³/₅ s. A.; „Svendborg Amtstid.“ ³/₅ 1924.

Tofte, Hans Mikkelsen (¹³/₁₂ 1825—³/₁ 1917), Lærer. F. i Tislund, Sønderjylland. Forældre: Lærer, Haandværker Jens T. og Maren Lykke. Dimitteredes 1846 fra Lyngby Seminarium og var i nogle Aar Andenlærer i Skærbæk. Efter Trearskrigen, der vakte hans Harmen mod de Tyske og hans

Kærlighed til Danskhed til levende Liv, blev han Andenlærer ved den nyoprettede danske Børgerskole i Flensborg og Degn ved den danske Kirke. Han røgtede denne dobbelte Gerning med Trofasthed og Dygtighed og oplevede, at Skolens Elevantal voksede stærkt. Hans Virksomhed i Flensborg standsedes af Begivenhederne 1864.

Tyskerne søgte paa forskellig Maade at hindre Tilgang til Skolen, ved hvilken T. efter de danske Præsters Fordrivelse blev Overlærer; de beskar Lærernes Løn, og da T. 1867 nægtede at aflægge Eden til den preussiske Konge, afskedigedes han uden Pension. Efter Erobringen havde han aflagt det Løfte, at han — lig Harald Haarfager — ikke vilde klippe Haar og Skæg, før Sønderjylland atter blev forenet med Danmark. Han kom ikke til at opleve 1920, men han holdt sit Løfte. To Aar efter sin Afsked blev han Leder af Landbrugs- og Folkehøjskolen paa Aagaard ved Oversø, Syd for Flensborg, og i denne Skole arbejdede han som den sydligste Forpost for dansk Aandsliv med frisk og frejdigt Humør til 1889, da han maatte lukke Skolen. 1892 solgte han Aagaard og flyttede til Fyn, hvor han i Skaarup fandt et Hjem hos sin Svigersøn H. T. (s. d.). De to sønderjyske Piger paa det kendte Billede fra 1877 var T.s Døtre Valborg og Helga. D. i Skaarup. — Gift 1853 Helene Margrethe Berthelsen, d. 1877. C. B.

Litt.: G. F. A. Graae: „Mellem Krigene“ 1887; „Sprogforeningens Almanak“ 1924; Nekrologer i „Grenaa Folketid.“ ⁵/₁ 1917, „Folkeskolen“ ²⁵/₁ s. A. og „Højskolebl.“ ¹⁹/₁ s. A.

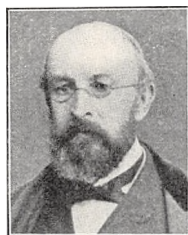
Tofte, Lars Valdemar (²¹/₁₀ 1832—²⁸/₅ 1907), Violinist. F. i Kbh. Forældre: Brændevinsbrænder (opr. Musiker) Hans T. og Mathilde Petersen. Var fra et musikelskende Hjem og opdroges tidlig i Violin-spillet, først hos Violinist i Lumbyes Orkester Carl Petersen, senere hos Kapelmusikus Julius Semler. Han optoges af Gade i Musikforeningens Orkester 1850 og rejste med Gades Anbefaling til Joseph Joachim i Hannover, hos hvem han studerede Violin-spillet 1853—56 (en Overgang ogsaa hos Spohr i Kassel). Han debuterede ved sin Hjemkomst i Musikforeningen og virkede i denne Forening som Primarius og Violinist til 1882, var kgl. Kapelmusikus og Koncertmester i Kapellet 1863—93 og Lærer ved Musikkonservatoriet

1867—1904. T.s Betydning i dansk Musikliv har været meget omfattende. Ved Studierne hos Joachim, hvor han iøvrig stiftede Bekendtskab med og lærte ogsaa af andre fremragende Musikerpersonligheder — saaledes underviste Brahms ham en Overgang i Musikteori — fik T. nøje Kendskab til den tyske Violinskole, som han ved sin Hjemkomst omplantede paa dansk Grund. En lang Række af danske Musikere blev hans Elever (ogsaa saadanne, for hvem Violinspillet ikke var eller blev Hovedfaget), saaledes Anton Svendsen, Fr. Hilmer, Frida Schytte, Fr. Rung, Holm, V. Bendix, Ove Christensen, Axel Gade, Carl Nielsen, Georg Høeberg, Fini Henriques, Borup, Marke, Schjørring o. m. fl. Foruden Gerningen som Pædagog fik ogsaa hans kunstneriske Optraeden Betydning, ikke mindst ved de Værker, han fremførte, idet T. f. Eks. blev en ivrig Beethovenfortolker og paa mange Punkter brød en Bane herhjemme for denne Komponist. For Kammermusikken var han meget virksom, gik ind i Musikforeningens Kvarter og sad senere i det berømte Ensemble: T., Schjørring, Holm og Neruda. T.s Tone var stor og prægtig, med Bredde og Fasthed i Strøget; hans fremragende Evner for Violinspillet i Forbindelse med en klar og intelligent Musikopfattelse og nobel og fin Personlighed har gjort ham til en af de betydeligste Skikkelser inden for dansk Musikkultur. D. i Kbh. — Gift 1866 Anna Poulina Willumsen, d. 1914. E. A.

Litt.: Hother Ploug i „Ill. Tid.“ 19/10 1902; Bendix: „Af en Kapelmusikers Erindringer“ 1913; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 30/5 1907 (af A. T.), „Nationaltid.“ 31/5 s. A. (af A. II.), „Politiken“ s. D. (af —t) og „Ill. Tid.“ 9/6 s. A. (af Will. Berend).

Tolderlund, Hother Hakon Viggo (2/12 1820—9/4 1880), Forfatter. F. i Nakskov. Forældre: Proviantforvalter Jørgen T. og

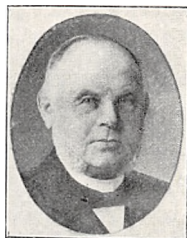
Christiane Sophie T. Blev Student 1838 og studerede først Jura, siden Medicin. Inden han fik sin Embedseksamen, brød Trearskrigen løs, i hvilken han deltog som Underlæge. Efter Freden opholdt han sig i Sønderjylland, 1852—64 i Slesvig indtil Danevirkes Rømning.

Herefter forestod han en Tid et Institut for medicinsk og ortopædisk Gymnastik i Aarhus. Han fik 1868 jus practicandi, uden dog at benytte den meget. Fra 1870 var han — bortset fra flere Rejser, bl. a. til Orienten — bosat i Kbh. og levede her som Forfatter og Oversætter. Han debuterede 1841 under Pseudonymet Viggo Lund med en nu glempt Samling „Lyriske Digte“. Ellers bestaar hans Produktion af en lang Række Fortællinger, der under hans eget Navn eller Mær-

ket „Dr. H.“ fremkom i Blade, Tidsskrifter, Kalendere eller i Bogform. Nævnes kan bl. a. „Fortællinger fra Felten“ (1851), „Rejsebilleder“ (1855), „Billeder fra Orienten“ (1874), „Fra Syd og Nord“ (1876) og „Erindringer fra Feltlivet“, der er udgivet som Nr. 6 af Folkelæsning. T. har ingen kunstneriske Pretentioner, men han er en god Fortæller. Han beretter fornøjelig og med Smag om, hvad han har set paa sine Rejser, og især om sine Oplevelser fra Krig og sit lange Ophold i Slesvig. Carl Bernhard synes at være hans nærmeste Forbillede og beslægtede. D. i Kbh. — Ugift. O. F.

Litt.: Slægt 1 „Medd. om Slægten T. gennem 200 Aar“ 1915; Nekrolog i „Berl. Tid.“ 12/4 1880.

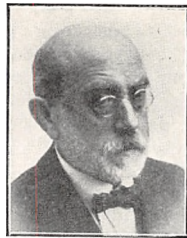
Tolderlund, Hans Vandal (f. 10/1 1836), Politiker. F. i Valleng ved Næstved. Forældre: Lærer, Kordegn Laurids Nicolaj Vilhelm T. og Baraba Christine Schneider. Gik i Realskole og paa Handelsskole, tog Vekselmæglereksamen og nedsatte sig som Købmand i Næstved 1862, overtog en større Forretning i Præstø 1871, som han drev til 1895, da han overlod den til sin Søn, boede 1900—18 i Næstved, 1918—22 i Præstø, siden paa Straarup ved Kolding. Som Indehaver af en stor og anset Forretning fik han adskillige Tillidshverv, var 1867—97 Byraadsmedlem, 1884—1900 svensk-norsk Vicekonsul, 1871—1900 Bankdirektør, 1900—18 Direktør for Brandassuranceforeningen for ørlige Ejendele i Sjællands Stifts Købstæder, en Tid Formand for Centralforeningen af Sjællands Stifts Handelsforeninger. 1894—1910 var han Medlem af Landstinget og tilhørte Højre, blandt hvis solideste Købstadrepræsentanter han var. Han tog jævnlig Del i den saglige Debat bl. a. om Jernbane-, Skatte- og Toldspørgsmaal og var 1905 Ordfører for Loven om kommunale Valg. Han var en overordentlig grundig Udvalgsarbejder, var Medlem af Næringslovkommissionen, Toldkommissionen og Statsbanekommissionen. Indenfor sit Partis Organisation indtog han en ledende Stilling, var 1903—08 Næstformand i Repræsentantskabet og 1905—08 Formand i Forretningsudvalget. — Gift 1) 1863 Amalie Christine Schmidt, d. 1874. 2) 1877 Victoria Elvira Therese Richter, d. 1921. P. E.

Litt.: Slægt se H. V. T., d. 1880; „Nationaltid.“ 9/1 1906; „Præstø Avis“ 8/1 1916; „Berl. Tid.“ og „Fædrelandet“ 9/1 s. A.

Tom-Petersen, Peter (egtl. Petersen, Peter Thomsen) (f. 5/3 1861), Maler. F. i Thisted. Forældre: Apoteker Christian Tullin Petersen og Maren Andrea Thomsen. Blev 16

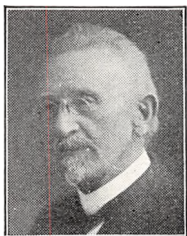
Aar gl. Elev af Kunstakademiet, hvorfra han tog Afgang som Maler. Han begyndte tidlig illustrativ Virksomhed („Illustreret Tidende“, „Ude og Hjemme“), debuterede som Udstillende paa Charlottenborg 1881 med „Gade, Mølle, Kullen“ (Faaborg Museum). 1883—84 var han i Paris. Besøgte kort Tid Krøyers Skole. I Italien 1890—91 og 1891—92. Fik

1889 „Mention honorable“ paa Verdensudstillingen i Paris for „Ved Svendborg Sund“. Han har raderet ca. 280 Blade med Motiver fra vore gamle Provinsbyer (Ribe, Faaborg, Ærøskøbing) og fra Kbh. samt en Suite paa 12 Blade fra det gamle Hamborg. Disse nænsomt udførte Blade har stor topografisk Værdi og giver et paalideligt Indtryk af klogt valgte og særdeles maleriske Motiver; de kan dog af og til skæmmes lidt af en for tør Udførelse og en uheldig Staffage. Flere Blade er udført for Foreningen „Fremtiden“ og „Foreningen for national Kunst“. Som Maler dyrker T.-P. lignende Emner. Han er Medlem af Bestyrelsen for Faaborg Museum. — Gift 1891 Marie Elisabeth Lorentzen. I. M. O.

Litt.: „Kunst“ VII 1905—06 Hefte 1 (af E. Han-nover); „Nationaltid.“ ¹⁷/₁₀ 1916; „Berl. Tid.“ ²⁹/₁₁ 1919; „Politiken“ og „Ekstrabl.“ ⁹/₁₁ 1923.

Topsøe, Haldor Frederik Axel (f. ²⁹/₄ 1842), Krystallograf, Kemiker. F. i Skel-skør. Forældre: Herredsfoged Søren Christian T. og Sigrid Christine Gudrun Thorgrimsen. Blev Student 1860 og tog Magisterkonferens i Kemi 1866. Han deltog i Krigen 1864, var Assistent ved Mineralogisk Museum 1863—67, derefter Assistent hos Julius Thomsen ved Universitetets kemiske Laboratorium til 1873.

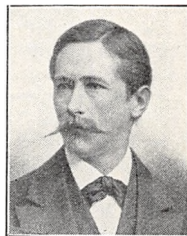

Da Universitetsvejen syntes spærret for ham, søgte han og fik 1873 en af de to nyoprettede Arbejdsinspektørstillinger. 1889 blev han Fabriksinspektør og 1901 Direktør for Arbejds- og Fabriktilsynet, afgik 1914. 1876—1902 var han tillige Lærer i Kemi ved Officersskolen og 1909—23 Direktør for Kryolit Mine- og Handelsselskabet. T. var den første danske Kemiker, der dyrkede Krystallografien, og en stor Række værdifulde krystallografisk-kemiske Arbejder skyldes ham og er offentliggjorte i det danske Videnskabernes Selskabs Skrifter og i udenlandske Selskabers Publikationer. Hans Doktordisputats „De selen-sure Salte“ (1870) og „Krystallografisk-op-

tiske Undersøgelser“, udført sammen med C. Christiansen (1873) er de mest omfattende af disse Arbejder. For sidstnævnte Afhandling fik han Videnskabernes Selskabs Guldmedaille. T. var en dygtig Lærer i Kemi; hans „Vejledning i kvalitativ-uorganisk Analyse“ brugtes i lang Tid i de kemiske Laboratorier og opnaede mange Oplag (5. Opl. 1901). Hans Arbejde for Fabriktilsynet var af største Betydning for denne Institutions Udvikling. Hans krystallografiske Undersøgelser har skaffet ham saa stort Ry blandt Udlandets Kemikere, at de ofte har benyttet ham til Maaling af de af dem fremstillede krystallinske Præparater. Offentligheden har ofte lagt Beslag paa hans store Dygtighed og Arbejdsevne. Han har saaledes været Konsulent for Krigsministeriet og i denne Egenskab udført værdifulde Undersøgelser over Krudt sammen med V. H. O. Madsen. 1892 og 1898 var han Generalsekretær for de skandinaviske Naturforsker-møder og 1895—1901 Medlem af Kommissionen for Danmarks geologiske Undersøgelser. — Gift 1884 Johanne Albertine Nørgaard. M. C. H.

Litt.: Slægt i Vilh. Topsøe-Jensen: „Stamt. over G. A. Jensen og Hustru C. M. A. J. f. Topsøes Slægter“ 1911 og „Den T.ske Slægt“ 1916; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1870; „Berl. Tid.“ ²⁸/₄ 1922; „Nationaltid.“ ²⁰/₄ s. A.; Christmas: „Med Skum om Bov“ 1923.

Topsøe, Vilhelm Christian Sigurd (⁵/₁₀ 1840—¹¹/₇ 1881), Forfatter, Journalist. F. i Skel-skør. Forældre: Herredsfoged Søren Christian T. og Sigrid Christine Gudrun Thorgrimsen. Kom 1847 til Roskilde, i hvis Kate-dralskole han gik, til han 1852 kom i Metro-politanskolen, blev Student 1859 og Cand. juris 1865. I private Klubber („Concordia“) og Studenterforeningen, hvis Senior han var 1865, deltog han ivrig i Studenterlivet. Den Evne og Lyst til at skrive, som han havde vist allerede i Gymnasiestilene, førte ham over i et Forfatterskab, halvt digterisk, halvt journalistisk-politisk. I „Dagbladet“ skrev han under Mærket Xox sine „Familiekaraktéristiker“, fire satiriske Københavnerbilleder, der sammen med et Par Smaaskildringer blev udgivet i Bogform som „Skizzer af Xox“ (1863). Samtidig udgav han med sine Skolekammerater Angelo Haase (s. d.) og Carl Scharling det humoristiske Ugeblad „Sværmere“ (Jan.-Juni 1863) med Træsnit af unge Kunstnere. Af T.s Bidrag mærkes Bjørnson-Parodien „Styr“, „En Omelette, Vaudeville i 1 Akt. Frit efter det Franske“, „Tre Billeder af en ung Piges Liv“ og Fortællingen „Orion“. T. blev nu fast knyttet til „Dagbladet“, og under Billes (s. d.) aar-

vaagne Interesse tjente han sig op nedefra gennem de forskellige Grader til Rigsdags-referent for endelig 1872 ved Billes Fratræden at overtage Redaktørstolen. Til denne Post uddannedes han gennem historisk-politiske Studier og Rejser i Europa — under den fransk-tyske Krig opholdt han sig i Schweiz og Frankrig — og Amerika, som han gennemkrydsede fra New York til San Francisco. De litterære Frugter heraf er nogle historiske Oversigter, der skildrer den sidste Menneskealders danske Indenrigspolitik („Forfatningssagen i Rigsraadet“ (1865), „Fra Bondeopvækkelsens Tid“ (1868) og „Grundejerforeningen, Oktoberforeningen og J. A. Hansen“ (1869)), og et Par ypperlige Rejsebøger „Fra Schweits og Frankrig, Rejsekildringer af politisk og socialt Indhold“ (1871) og „Fra Amerika“ (1872, 2. Udg. 1876). Han viser sig her stærkt optaget af Tidens sociale Brydninger og Problemer. Fra sin Hjemkomst til sin pludselige Død under en Difteritisepidemi var han Redaktør af „Dagbladet“, der under hans glimrende Ledelse blev det mest læste Hovedstadsblad og det nationalliberale Højres ledende Organ. Af social Sympati var han Fremskridts- og Reformmand, men den hjemlige Partikonstellation under Forfatningskampen anviste ham Plads i den konservative Lejr. Han skrev selv de mere betydelige „Ledere“ og en Artikelserie „Fra Tilhørerpladsen“, der 1878 samlet udgaves under Titlen „Politiske Portræstudier“, indeholdende Karakteristikker af National-liberalismens Hovedmænd og en Række aktuelt og polemisk bestemte Rigsdagsportrætter. I Forening med Gudske Nielsen (s. d.) skrev han for „Dagbladet“ de senere som Bøger udgivne „Tredive Breve til og fra en Mand uden Mening“ (1885). Hans Artikler er skrevet med stor Oplagthed og intellektuel Livlighed; hans Portrætkunst er skarp i Stregen, men ofte ensidig karikerende (f. Eks. C. Berg og Holstein-Ledreborg), gennemtrængt af en voksende Skepsis og Negativisme. I Tidens politiske Liv er han, trods sin Stillings store Indflydelse, hjemløs. Sit digteriske Forfatterkab fortsatte han med en Række Noveller: „I Solskin. Livsanskuelser“ (1867) og „Fra Studiebogen“ (1879), hvori bl. a. hans tre smaa kunstneriske Mesterværker „Daphne“, „Ved Efteraarstid“ og „Stilleben“. De større Fortællinger og Romaner er „Jason med det gyldne Skind“ (1875) og „Nutidsbilleder“ (1878), der begge fremkom anonymt. Efter hans Død blev udgivet Romanfragmentet „Slagne Folk“ (1882) og det paa det Kgl. Teater (1881) opførte Skuespil „Umyndige i Kærlighed“. Hans „Samlede Fortællinger“ er udgivet i tre Bd. (1891), og nu foreligger hans „Udvalgte Skrifter“ (1923) i to Bd. ved Vilh. Andersen og Helge Topsøe-Jensen. — Emnet for T.s Digtning er udelukkende Nu-

tidslivet. Det er en Bykunst, hans Milieu er det dannede Borgerskab med Forbindelseslinier op i Aristokratiets mere glimrende Cirkler. Sin Satire slipper han løs i Skildringen af Samfundslivet i Hovedstaden og Provinzen, især de politiske Kredse, som han har taget paa Kornet, om end i en noget vaudevilleagtig Iscenesættelse. Med Sympati har han skildret Smaaafolk, de deklasserede dannede, der har resigneret og hygget sig i „en Krog af Livet“. Købstadsideyllerne og Kristianshavnsbillederne er hans fineste Kunst. Han er i overvejende Grad Psykolog, især i Skildringen af Kærligheden, hvor den er opløst i Stemningens Ulegemlighed, en Syden i Blodet, det fine erotiske Skyggespil. Hans Svaghed er en vis sproglig Slidthed og Tørhed i Fantasien. Hans Prosa, naar den er bedst, har en egen fornem Soberhed, men mangler umiddelbart dramatisk Liv, især i de store, stærkt bevægede Situationsbilleder. Han naar højere som beskrivende Analytiker („Jason“) end som skabende Digter. Det stadig tilbagevendende Motiv i hans Digtning er Skildringen af Kampen mellem Virkeligheden og Fantasibilledet af denne, mellem Realisme og Romantik i Indstillingen overfor Livet. Det var T.s eget og hele Tidsalderens Hovedproblem. Med sin almene Belæstthed i den hjemlige og den europæiske Litteratur har T. modtaget Paa-virkninger fra mange Hold inden for Virkeligheds- og Nutidsdigtningen, især maa fremhæves Cherbuliz, som han havde truffet i Genf, og Goldschmidt og Egede Schack. I Samtidens, 70'ernes Litteratur, er han mere hjemløs end i Politikken. Forholdene gjorde ham til Brandes' litterære Modstander. Men uden en stærk, oprindelig digterisk Begavelse og med et Sind, der var delt mellem Gemyttets Vedhængen ved det gamle og Intelligensens Dragnig mod det ny — „Jason“ er i fuldt saa høj Grad „fransk Naturalisme“ som noget Værk fra Tiden — formaaede han ikke at skabe en ny Litteratur i levende Udvikling af og Sammenhæng med den gamle. Tiden lod ham tilbage som Epigon. Han kom ikke ud over Dualismen. Men heller ikke hans Dualisme er radikal, søger ikke til Bunden, men taber sin Brod i en noget træt Skepticisme og resigneret Selvironi eller omsmeltes til medfølende Lune. I denne sidste Stemning har han skabt det, der vil leve af ham i Litteraturen: de tragisk betonedede Idyllbilleder. Herman Bang har her ført videre, hvad T. begyndte, og paa smuk Maade vedgaaet Arv og Gæld. D. i Skodsborg. — Gift 1868 Augusta Pauline Petersen, d. 1901. O. F.

Litt.: Slægt se Haldor T.; H. Bang: „Realisme og Realister“ 1879, „Herbjemme og Derude“ 1881, i „Kbh.“ 5/0 1890 og i Forord til „Jason“ 2. Udg. 1901; „Loll.-Falst. Stiftstid.“ 25. 29/7 1879; Vilh. Møller i „Nutiden“ 1880; „Morgenbl.“ 25/0 1881; Th. Graae: „T. og Gudsjeerne“ s. A.; H. Jæger i „Ny ill. Tid.“ s. A.; „Berl. Tid.“ 1/7 1883; „Dagbladet“ 12/7 s. A.; Vorskov: „Spredte Studier“

1884; C. St. Bille i „Nutiden“ 1885; O. Hansson i „Ny sv. tidskr.“ 1890; Har. Nielsen: „Moderne Litteratur“ 1904; „Fru Andros polit. Dagb.“ 1914—16; „Fru Heiberg og A. F. Krieger“ 1914—15; Rubin: „Nogle Erindringer“ 1914; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 212, 308, 343, V 1923, S. 333, VI 1925, S. 69, 142, 146, 154, 168 f., 177, 182, 184, 214, 229, 253, 264, 276, 300, 314, VII s. A., S. 7, 29, 73, 75, 84 f., 111, 130, 153, 166, 199, 211, 232, 251, 253, 257, 268, 280 f.; Vilh. Andersen: „V. T.“ 1922; Borchsenius i „Sorø Amtstid.“ ²/₁₁ s. A.; H. Rode i „Berl. Tid.“ ⁷/₁₁, ⁹/₁₁ og ¹⁰/₁₁ s. A.; Levin i „Tilskueren“ Novb. s. A.; „Nationaltid.“ ¹⁰/₁₀ s. A.; Kehler i „Politiken“ ²⁻³/₃ 1923; Edv. Lehmann i „Gads dsk. Mag.“ Maj s. A.; Vilh. Madssen i „Den ny Tid.“ ³¹/₃ s. A.; Sven Lange i „Politiken“ ¹⁰/₁₀ 1924; E. Munk i „Højskolebl.“ ¹⁷/₄ 1925; Povl Engelstoft i „Den nye Litt.“ Novb. 1922 og „Hist. Tidsskr.“ Litteraturhæfte 1921—22 1925, S. 536; Brev i Bondo: „B. J. Fogs Levnet“ 1897, S. 98; Nekrologer i „Nutiden“ 1881 (af Vilh. Møller), „Ill. Tid.“ ¹⁷/₇ s. A., „Berl. Tid.“ ¹¹/₇ s. A., „Dagens Nyh.“ ¹²/₇ s. A., „Fædrelandet“ ¹¹/₇ s. A., „Morgenbl.“ ¹²/₇ s. A. og „Dagbl.“ ¹²/₇ s. A.

Topsøe-Jensen, Theodor Andreas (f. ²⁰/₁₂ 1867), Søofficer, personalhistorisk Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Højesteretsassessor

G. A. Jensen (s. d.) og Hustru. Navneforandring 1895. Blev Sekondløjtnant 1888, Premierløjtnant 1891, Kaptajn 1905, Kommandør 1917, Kontreadmiral 1926. Han er med sin klare, rolige og ret kritiske Forstand blevet benyttet paa mange forskellige Omraader i sin lange Tjenestetid.

Efter som ung at have deltaget i „Valkyrien“'s Togt til Østasien under Prins Valdemar ledede han Fiskeriinspektionen indenfor Skagen 1907—08, var Afdelingschef ved Marinestaben 1908—10 og udførte et betydeligt Arbejde ved Tilrettelæggelsen af Søværnsloven af 1909, var Vagerinspektør 1911—14 og Stabschef i Øvelseeskadren 1914. Under Sikringsperioden var han Stabschef i den i Sundet stationerede Eskadre 1914—15, derefter Chef for forskellige Skibe 1915—18 og endelig Chef for Undervandsbaads- og Flyvebaadsdelingen samt Stationschef i Sundet indtil Efteraaret 1919, da han udnævntes til Ekvipagemester ved Orlogsværftet, hvilken Stilling han indehavde indtil Orlogsværftets Omordning i 1925. 1923 var han Chef for „Niels Juel“ paa dettes første Togt og 1923—24 Chef for Skibsddivisionen. Han var Medlem af de militære Strafferets- og Retsplejekommissioner af 1913 og 1918 samt af Kommissionerne til Undersøgelse af det militære Flyvevæsen og dettes Anvendelse til Postbesørgelse, er Formand for Bombebønsens Bestyrelse. Han udgav 1919 det meget betydelige og værdifulde Værk: „Det danske Søofficerskorps 1801—1919“, der ikke alene er en fortrinlig Haandbog for enhver, der søger Oplysninger om Flaadens Personal, men ogsaa giver særdeles underholdende Tidsbilleder af de skiftende For-

hold indenfor vort Søofficerskorps i dette ved rivende Udvikling karakteriserede Tidsrum. — Gift: 1893 Johanne Vermehren.

V. G.

Litt.: Slægt se Haldor T. og i L. E. Wulff: „Stamt. over Familien Wulff“ 1893.

Topsøe-Jensen, Vilhelm (f. ¹⁴/₆ 1874), Højesteretsdommer. F. i Thisted. Forældre: Højesteretsassessor G. A. Jensen (s. d.) og Hustru. Blev Student 1892, Cand. juris 1900, Herreretsfuldmægtig i Midelfart 1900—01, Assistent i Kultusministeriet 1902—04, i Justitsministeriet 1904, samtidig i Overformynderiet 1906

—11, Fuldmægtig i Justitsministeriet 1911, Kontorchef 1915, Justitsministeriets Kasseinspektør 1913—19, Rigsadvokat 1919, Højesteretsdommer 1925. Medlem af Retsraadet 1919—24, af Retsplejeudvalget 1919—25, Censorsuppleant ved de juridiske Eksaminer 1922, 1923—25 fast Censor, Formand for Overskibstilsynet 1923, Justitsministeriets Tilforordnede ved den almindelige Brandforsikring for Landbygninger 1925. Ikke mindst under Verdenskrigen blev der i Justitsministeriet lagt stærkt Beslag paa T.-J.s seje og støtte Energi, og ved den praktiske Gennemførelse af Retsplejelovgivningen — Retsbygninger, Boliger o. a. — var han ogsaa meget virksom. Som Rigsadvokat bestod han Ildprøven i Landmandsbanksagen, allerede ved Arbejdets uhyre Omfang, men endnu mere ved den suveræne Behersken af den brogede Mangfoldighed af komplicerede tekniske og specielle Spørgsmaal og det sikre Judicium og de betydelige juridiske Evner, T.-J.s hele Indsats under Proceduren bar Vidne om. 1904 havde T.-J. faaet Accessit for en processuel Afhandling, men hans praktiske Virke har ikke senere levnt ham Tid til større videnskabelig eller litterær Produktion. Foruden at udgive en Stamtavle over sine Forældres Slægt (1911) har han offentliggjort forskellige mindre Bidrag i juridiske Tidsskrifter, Forhandlingerne ved de nord. Juristmøder o. a. Fra sin Fader har han taget i Arv det klare juridiske Skøn, den solide Kundskab og det usvigelige Retsind; han er faamælt og indsluttet, med strenge Krav baade til sig selv og andre, i sin Personlighed i det hele mere jysk end sjællandsk præget. — Gift 1909 Märta Sophia Rosén. Fz. D.

Litt.: Slægt se Theodor T.-J.; Univ. Aarb. 1903—04, S. 1054; P. B. Grandjean: „Studenterne fra 1892“ 1917; Frantz Dahl i „Berl. Tid.“ ¹⁸/₆ 1924; sst. ⁷/₁ 1925; A. W. i „Politiken“ ¹⁴/₆ 1924; sst. ¹³/₁₂ s. A.; „B. T.“ ⁵/₁ 1925.

Tordenskjold, Peder Jansen Wessel (²⁰/₁₀ 1691—²⁰/₁₁ 1720), Søofficer, berømt Søhelt.

F. i Trondhjem. Forældre: Raadmand Jan Wessel og Maren Schøller. Blev Sekondløjtnant 1711, Kaptajnløjtnant 1712, Kaptajn 1714, Kommandør 1716, Schoutbynacht 1718, Viceadmiral 1719. Han løb hjemme fra som Dreng, blev Tjener hos Kongens Konfessionarius og ved dennes Hjælp først Lærling i en Vestindiefarer, derefter Søkadet, saa Ma-

tros i en Ostindiefarer og endelig Søofficer. Fik ved Statholder i Norge Baron Løvendahls Protektion først Snauen „Ormen“ og som 21aarig Fregatten „Løvendahls Galej“ at føre. Han udmærkede sig under den store nordiske Krig Gang paa Gang som en utrolig dristig, heldig og foretagsom Krydserchef, hvis Bedrifter der gik saadant Ry af, at han blev den svenske Kystbefolkningsskræk, men Gyldenløves og Kong Frederik IV's Yndling. Blev efter at have deltaget paa fortrinlig Maade i Kampene i Østersøen 1715 adlet under Navnet T. $\frac{9}{7}$ 1716 foretog han sit eventyrlige Kup ved Dynekilen, hvor han erobrede en svensk Transportflaade, som skulde sætte Karl XII i Stand til at føre Krigen ind i Norge. 1717 foretog han som Eskadrechef mislykkede Angreb i større Stil paa Ny Elfsborg (ved Göteborg) og Strömstad, blev stillet for Krigsret, men frikendtes — til Dels ved Gyldenløves Hjælp. Han var den første, som bragte Frederik IV Meddelelsen om Karl XII's Død og forfremmedes i den Anledning til Schoutbynacht. 1719 erobrede han Marstrand med Fæstningen Karlsteen og udnævntes til Viceadmiral, men maatte atter opgive et Angreb paa Ny Elfsborg. Han dræbtes paa en Udenlandsrejse i en Duel af en svensk Oberst Staël-Holstein. T. var Idealet af en rask Søkriger og havde desuden Anlæg for at blive en stor Flaadefører, var en stor Charmeur, men havde en Del Misundere og Fjender paa Grund af sin glimrende Karriere og sin store Selvtillid. D. ved Hildesheim. — Ugift.

V. G.

Litt.: Slægt ved Moe i „Tidsskr. f. norsk Personallist.“ I 1841, ved Thomle i „Pers. Tidsskr.“ VII 5 1921 og i „En Gren af T.-Familien“ 1912, i Wessel: „Stamt. over de ældre norske Familier Wessel“ 1898; C. P. Rothe: „T.s Liv og Levnet“ 1747—50, 2. Opl. 1772—73; J. C. Bie: „Lovtale over T.“ 1770; M. Hagerup: „Lovtale over T.“ 1792; Gjörwell i „Sv. Mercurius“ Juli 1764; P. T. Wandall: „T.s Levnet“ 1794; H. G. Carstens: „T.“ 1794; „Det norske Nationalbl.“ XII 1818; F. B. Wallem: „T. Album“ 1820; „Politik og Historie“ IV 1821; E. L. Thaarup: „P. T.s Liv og Levnet“ 1838; H. Bohr: „P. T.“ 1839 og 1866; P. A. Munch i „Berømte Nordmænd“ 1853; Siegw. Petersen: „En Tylvt Forelæsninger“ 1862; F. Sibertzen: „P. T.“ 1866; D. C. Habel: „P. T.“ 1868; „Dsk. Saml.“ II 1—2 1871—73; J. C. Tuxen: „Niels Juel og T.“ 1872 og 1883; „Ny ill. Tid.“ 1879; „Pers. Tidsskr.“ I 1880; O. Vaupell i „Danebrog“ 1880; „Hist. Arkiv“ 1881 I; E. Holm i „Hist. Tidsskr.“ V 3 1881

—82; Lagermark: „Striderna vid västkusten 1717—18“ 1887 og i Bring: „Karl XII“ 1918; Carstensen og Lütken: „T.“ 1887 og 1902; P. Anker (o: E. Hagerup): „T.“ 1890 og 1900; A. Hammar-skjöld i „Sv. hist. tidskr.“ 1890—91; „Folkevennen“ 1890; „Nordslesv. Søndagsbl.“ 1892; G. L. Grove i „Pers. Tidsskr.“ III 4 1895; Liljefalk i „Dsk.-no. Heltehistorier 1700—1814“ 1895; i „Tidsskr. f. Søv.“ 1897 og „Nord og Syd“ 1897—98; Kuylenstierna: „Striderna vid Göta älvs myning“ 1899; Coucheron-Aamot: „T.“ 1897; Trondhjem i Fortid og Nutid“ 1897; Ö. Lütken i „Tidsskr. f. Søv.“ 1898; „Bidr. t. d. store nord. Krigs Hist.“ 1899 ff.; „Norsk milit. Tidsskr.“ 1900 og 1908; C. Flood: „T.“ 1900; S. C. Hammer: „T.“ 1901; Øverland i „Folkebl.“ s. A.; Børresen: „T.“ s. A.; Hirsch i „Dsk. Mag.“ V 5 1904; Carøe i „Miltærlæggen“ 1914; Schøller i „Pers. Tidsskr.“ VI 5 s. A.; „Tidsskr. f. Søv.“ 1915; „Ill. Tid.“ $\frac{2}{2}$ 1916; Af T. Klevenfeldts Rejsejournaler 1741—45“ 1919 („Mem. o. Br.“ XXIX); Bobé: „Bremerholms Kirke“ 1920; Bering Ljungsberg i „Nationaltid.“ $\frac{11}{11}$ ff. s. A.; H. Moe i „Trondhjems Adresseaviv“ $\frac{4}{11}$ s. A.; K. Fabricius i „Berl. Tid.“ $\frac{9}{11}$ og $\frac{11}{11}$ s. A.; H. Haagensen sst. $\frac{8}{11}$ og $\frac{13}{11}$ s. A.; Hedvig Bagger sst. $\frac{11}{11}$ s. A.; Recke sst. $\frac{23}{11}$ og $\frac{25}{11}$ s. A.; K. E. Johansen i „Norsk Tidsskr. f. Søv.“ s. A.; Tofte, From og Speersneider i „Under Dannebrog“ VII s. A.; Christmas i „Berl. Tid.“ $\frac{10}{11}$, $\frac{22}{11}$ og $\frac{23}{11}$ 1923; sst. $\frac{10}{11}$, $\frac{9}{11}$, $\frac{17}{12}$ 1925; Wad i „Pers. Tidsskr.“ VIII 4 s. A.; Olav Bergersen: „Viceadmiral T.“ s. A.; Breve i „Dsk. Minerva“ 1818; „Dsk. Saml.“ I 1865—66 og II 1866—67; „Kirkebl.“ 1878; „Danebrog“ 1882; „Ny ill. Tid.“ 1883; „Norsk milit. Tidsskr.“ s. A.; „Pers. Tidsskr.“ II 5 1890 og „Sv. hist. tidskr.“ 1901.

Torfæus (Torvesen), **Thormod** ($\frac{27}{5}$ 1636— $\frac{31}{2}$ 1719), Historiker. F. paa Engø ved Reykjavik. Forældre: Syssemand Torve Erlandsen og Thordis Bergsveinsdatter. Kom efter at have gaet i Skalholt Stiftsskole 1654 til Universitetet i Kbh., tog teologisk Attestats 1657, sattes 1660 af Frederik III til at oversætte islandske Haandskrifter, men afskedigedes fra denne Stilling og blev „Kammererer“ (Stiftsamtsskriver) for Stavanger Stift 1664, opnaede at blive udnævnt til Antiquarius regius 1667, til Historiograf for Kongeriget Norge 1682. T. havde ved Giftermaal erhvervet sig nogen Velstand, og hans faste Bopæl i Norge blev Gaarden Stangeland paa Karmøen, hvortil det lykkedes ham at faa hidbragt det nødvendige Studiemateriale i Form af gamle historiske Haandskrifter. Han skrev paa Latin og udgav 1675 „De rebus gestis Færeensium“, 1697 „Orcades“ (Ørknøyerne), 1705 „Vinlandia“, 1706 „Grønlandia antiqua“, endelig 1711 Hovedværket „Historia rerum Norvegicarum“, der er det sidste i Rækken af de store historiske Folioværker i vor latinske Litteratur, og som sammenfatter det mægtige Sagnmateriale til Norges Historie, men ganske vist, efter Forfatterens Forudsætninger, helt uden Kritik. D. paa Stangeland. — Gift 1) 1665 Anne Hansdatter, d. 1695. 2) 1709 Anne Hansdatter. H. Js.

Litt.: „Torfæana“ 1777; Jon Erichsen og R. Nyerup i „Minerva“ 1786—88; L. Daae i „Ill. Nyhedsbl.“ 1864; F. Bull: „Fra Holberg til Nordal Brun“ 1916; Sv. Dahl i „Nord tidsskr. f. bok- och biblioteksväsen“ 1914; F. Øvrebo: „T. T.“ 1918 og 1920; W. Munthe i norsk „Aftenposten“ 30/1 1919; Breve i Jon Erichsen: „Jon Loptssons Encomlast“ 1787.

Torm, Frederik Emanuel (f. 24/8 1870), Teolog. F. i Chefoo, Kina. Forældre: Skibsreder Detlev Emanuel T. og Elise Helene Mathilde Zoëga. Blev Student 1888, Cand. theol. 1894 og virkede derefter som Manuduktør; 1895—97 foretog han en længere Studierejse til Italien, Tyskland og England. 1901 deltog han i Konkurrencen om det kirkehistoriske Professorat og skrev dertil „Novatianus' Liv og Forfattervirksomhed“, og s. A. erhvervede han den teologiske Licentiatgrad for en Afhandling om „Valentinianismens Historie og Lære“. 1903 ansattes han som Docent i nytestamentlig Eksegese og blev s. A. Professor, i hvilken Stilling han stadig virker. Foruden de to nævnte Skrifter har han af videnskabelige Arbejder skrevet „Paulus' Breve til Timoteus og Titus, indledede og fortolkede“ (1916), „Forskningen over Jesu Liv“ (1918), „Indledning til det ny Testamente“ (1923) samt „Evangelierne som Kilder til Jesu Liv“ (1904), polemisk rettet mod Ryberg Hansens Skrift med samme Titel, og det populære: „Den historiske Videnskab og Jesu Liv“ (1911). Hertil kommer talrige Afhandlinger og Anmeldelser i „Teologisk Tidsskrift“, af hvilket han siden 1899 har været Medredaktør. Hans teologiske Standpunkt er i det hele konservativt, og saavel i sin litterære Produktion som i sin mundtlige Undervisning stiller han sig temmelig kritisk overfor de mange moderne Hypoteser paa Bibelforskningens Omraade. Med Forkærlighed betoner han Forskellen mellem, hvad vi paa Grundlag af det forhaandenværende Kildemateriale virkelig kan vide Besked om, og hvad der kun beror paa mere eller mindre usikre Formodninger. Ved Siden af det videnskabelige Arbejde har han ogsaa taget Del i praktisk kirkelig Virksomhed; saaledes har han siden 1899 været Formand for den danske Israelsmission og udgivet „Fortællinger af Israelsmissionens Historie“ (1909, 2. Opl. 1925); han er ligeledes Formand i Dansk Missionsraad samt Medlem af „International Missionary Council“ og af Bestyrelsen for „Kontinentale Missionskonferenz“, hvorfor han ofte har repræsenteret Danmark ved internationale Sammenkomster om Missionsagen. I „Kirkeligt Landsforbund af 1911“ har han været Næstformand siden dets Oprettelse,

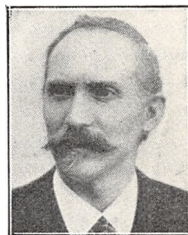

og han var Medlem af det kirkelige Udvalg 1921; paa Studentermøder og ved større kirkelige Forhandlinger er han en skattet Taler; endelig er han Forfatter til en Del mindre Skrifter af væsentlig opbyggeligt Indhold („De sidste Ting i Bibelens Lys“, 1915; „Lidelsen i Historiens og Verdenskrigens Lys“, 1917; „Den almægtige Gud“ 1919; „Das stellvertretende Leiden im Judentum und im Christentum“, 1915). — Gift 1904 Elisif Thaulow.

H. M.
Litt.: Slægt i Vahl: „Slægtetog over Chr. Nielsens Aftom“ XII. Hæfte 1894 og Schmidt: „N. Brocks og Lene Bredals Slægt“ 5. Udg. 1891; Hustrus Slægt se E. Thaulow: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1901; „Studerterne fra 1888“ 1913; H. Hoffmeyer i „Ill. Tid.“ 20/12 1903; „Politiken“ 1/12 1915.

Tornøe, Wenzel Ulrik (9/9 1844—5/12 1907), Genremaler. F. paa Lenshøj ved Svendborg. Forældre: Birkedommer Jens Wenzel T. og Eleonora Jakobine Lacoppidan. Gik i Horsens Latinskole, rejste 1860 til Kbh., blev Elev af Kunstakademiet og fik Afgang 1865. Han konkurrerede s. A. til den Neuhausen'ske Præmie med „Uffe hin Spæge“, med hvilket han debuterede som Udstiller paa Charlottenborg.

1871—73 var han i Italien, 1878—79 i Paris og Italien, 1886—87 i Rom. Han har malet enkelte Portrætter og en Række danske og italienske Folkelivsbilleder og Genremalerier, bl. a. „En Sygpe Pinsemorgen“ (1881), „Fra Børnenes Legeplads paa den gamle Kirkegaard i Horsens“ (1878), „Beethoven spiller i Maaneskin for den blinde Pige“ samt Hovedværket „Ansgar“ (tilhører K. F. U. M.). T. er en sympatisk Fortæller, der i sine følelsesbetonede Virkelighedsskildringer viser sig som en ganske fin Tonemaler og en habil Tekniker. Hans bedste Billeder vidner om en ideel Stræben, som han har forstaaet at give smukke og letfattede Udryk for. D. i Kbh. — Gift 1876 Karen Elisabeth Blumer.

I. M. O.
Litt.: Slægt i Th. Borch: „Stamt. over Slækten Borch“ 1907 og „Slægten T.“ 1911; mødre Slægt i „Stamt. over Familien Lacoppidan“ 1914; Sig. Müller: „Nyere dsk. Malerkunst“ 1884; Nekrologer i „Politiken“ 19/12 1907 (af Wanscher), „Berl. Tid.“ 9/12 s. A. og „Ill. Tid.“ 15/12 s. A.

Torp, Carl (f. 9/6 1855), Retslærd. F. i Flensborg. Forældre: Generalkrigskommissær, Sporvognsselskabs-Direktør Franz Louis T. og Catharina Maria Vølckers. Sprog først ind paa Søofficers-Banen, bestod 1871 Adgangsprøven ved Søofficersskolen, 1872 Afsked, blev 1874 Student, 1879 Cand. juris, foretog 1881—83 paa det Hurtigkarl'ske Stipendium en videnskabelig Udenlandsrejse, 1884 Dr. juris ved Afhandlingen „Om Besiddelsen og dens Betydning i retlig Henseende“, efter A. C. Evaldsens Afgang 1886—

1925 Professor ved Universitetet, hvor han 1908—09 var Rector

magnificus, 1911 ekstrordinær Assessor i Højesteret. Som Universitetslærer lagde T. særlig Vægt paa den litterære Side af Professorgerningen; oprindelig delte han med Jul. Lassen Formueretten, og rask fulgte efter hinanden hans herhenhørende Lærebøger: „Den danske Obligationsrets specielle Del. Anden Afdeling“ (1887, 2. og 3. Udg. henholdsvis 1893 og 1904), under Titel „Om Interessenskab“ omarbejdet til „Den danske Selskabsret“ (1919), „Kort Fremstilling af Læren om den ideelle Produktions Beskyttelse. Tillæg til den danske Formueret“ (1889, 2. Udg. 1898), „Hovedpunkter af Formuerettens almindelige Del“ (1890, 2. Udg. 1900) og „Dansk Tingsret“ (1892, 2. Udg. ved L. A. Grundtvig, 3. ved Vinding Kruse 1925) foruden talrige større og mindre Afhandlinger, Anmeldelser o. l. i „Ugeskrift for Retsvæsen“, „Tidsskrift for Retsvidenskab“, „Nordisk tidsskrift for vetenskap, konst och industri“, „De nordiske Juristmøders Forhandlinger“ o. a., saaledes bl. m. a. „Om Dødsgaver og nogle dermed i Forbindelse staaende Spørgsmaal“ („Ugeskr. f. Retsv.“ 1886), „Om Retshandler til Fordel for Tredjemand“ („Tidsskr. f. Retsvid.“ 1890), „Om Overdragelse af individuelt bestemte Løsørengsstande“ (sst. 1894). hvilken sidste gav Anledning til en interessant og tankevækkende Polemik med Carl Ussing, „Hvorfor bør de nordiske Lande tiltræde Berner-Konventionen?“ („Nord. tidsskr.“ 1895) og fra en noget senere Tid „Nogle Bemærkninger om Aktieloven“ („Jurid. Tidsskr.“ 1917), af hvilken Lov han 1917 foranstaltede en kommenteret Udgave, og „Nye Horisonter for det aandelige Arbejdes Beskyttelse“ („Tidsskr. f. Retsvid.“ 1924). Ved C. Goos' Udnævnelse til Kultusminister 1890 overtog T. Strafferetten som Fag, og i de følgende Aar udsendte han med næsten ubegribelig Hurtighed en Række kriminalistiske Lærebøger: „Om Straffen“ (1894), „Forsøg og Meddelagtighed“ (1895), „Straffrihedsgrunde og Straffophørsgrunde“ (1893), „De subjektive Samarbejdsbetingelser“ (1900), Værker, der samarbejdedes til „Den danske Strafferets almindelige Del“ (1905, nyt Optryk 1923 med Noter af Stig Rode og Niels Tybjerg 1919, 2. Udg. 1924) og „Strafbare Angreb paa Liv og Legeme“ (1908, 3. Opl. 1923), medens han samtidig udfoldede en rig Produktion ved Tidsskriftafhandlinger, Universitetsprogrammer o. l., saaledes f. Eks. „Om den saakaldte Nødret“ („Tidsskr. f. Retsvid.“ 1897), „Die Lehre von der rechtswidrigen Handlung in der nordischen Rechtswissenschaft“ („Zeitschr. f. d. ges.

Strafrechtswissenschaft“ 1902), „Straffelovens Revision“ („Tilskuern“ 1904), „Menneskerettighederne“ („Det ny Aarhund.“ 1905), „Om den saakaldte formindskede Tilregnelighed“ (Univpr. 1906), „Nogle Bemærkninger om Retsvidenhedens Betydning i Strafferetten“ („Tidsskr. f. Retsvid.“ 1908), „Bidrag til Læren om Berigelsesforbrydelserne“ (Univpr. 1909) og „Nogle Spørgsmaal vedrørende Berigelsesforbrydelserne“ („Det nord. Studenter-Jurist-Stævne“ 1918); T.s Opsats „Birkmeyer ctr. v. Liszt“ („Tidsskr. f. Retsvid.“ 1907) paadrog ham et skarpt Tilsvær fra Karl von Birkmeyer i dens „Grundriss zur Vorlesung über das deutsche Strafrecht“ (7. Opl. München 1908 S. 111—116). 1918 afløste T. N. Lassen som Medredaktør af „Tidsskrift for Retsvidenskab“. Ogsaa legislativt har T. udfoldet en omfattende Virksomhed. Han har haft en væsentlig Del i Udarbejdelsen af forskellige Lovforslag, enten alene eller som Medlem af Lovkommissioner, f. Eks. Forfatterloven, Børneloven, Aktielovgivningen m. fl.; Formand for den danske Afdeling af den skandinaviske Civillov-Kommission. T.s legislative Hovedværk er den af ham efter Justitsministeriets Anmodning udarbejdede „Betænkning angaaende de af den under 11. August 1905 nedsatte Straffelovskommission udarbejdede Forslag indeholdende Udkast til Love vedrørende den borgerlige Straffelovgivning med Motiver“ (1917), der har givet Anledning til en rig Faglitteratur, foraarsagede Nedsættelse af en Kommission — T. havde selv Sæde deri —, hvis Overvejelser resulterede i „Betænkning afgiven af Straffelovskommissionen af 9/11 1917“ (1923) og danner Grundlaget for det af Justitsminister Steincke Rigsdagen 1924 forelagte „Forslag til almindelig borgerlig Straffelov“. For T. er Jurisprudensen den praktiske Videnskab par excellence. Han er hverken Historiker eller Metafysiker; systematiske eller metodiske Spørgsmaal tillægger han ingen større Betydning; om end han som Forfatterindividualitet eller Personlighed i det hele er vidt forskellig fra N. Lassen, ligner han denne i sin Despekt for filosofiske, specielt retsfilosofiske Dogmer og Aksiomer. Som Strafferetslærer har han sluttet sig til den internationale Kriminalistforening, uden derfor at opgave sin selvstændige Stilling til Tidens kriminalistiske Problemer. Som Skribent er T. klar og naturlig, aldrig søgt eller skruet; Pennen falder ham let i Haanden, hans Stil virker aldrig anstrengt eller knudret. Han var ogsaa i nogle Aar Formand for Dansk Forfatterforening, ligesom han i det hele i Kraft af sin store Arbejdsevne har kunnet røgte en Mængde Hverv baade af offentlig og privat Natur — Formand saaledes for „Dansk Kriminalistforening“, hvis „Forhandlinger“ han siden 1900 har udgivet sammen med Aug. Goll, fra 1919 med Fr. Rü-

dinge, for „Fængselshjælpen“ o. m. a. —; han har ogsaa i en Aarrække haft Sæde i Bestyrelserne for betydningsfulde Aktieselskaber, det Forenede Dampskibsselskab o. fl. a. 1894—1900 havde T. Sæde i Kb.h.s Borgerrepræsentation, valgt paa den saakaldte Borgerliste. 1906 søgte han som det radikale Partis Kandidat forgæves Valg til Folketinget. At ombytte sin Professorstilling enten med en Ministerpost eller andre Embeder har han aldrig villet. — Gift 1884 Marie Thaulow.

Fz. D.

Litt.: Hustrus Slægt se E. Thaulow; Selvbio-grafi i Univ. Progr. Novb. 1884, S. 31—32; „Politiken“ 10/5, 17/5, 20/5 1906; „Højrebl.“ 21/5 s. A.; Sev. Christensen: „Professor T. som Retsfilosof“ 1911; „Nationaltid.“ 22/2 s. A.; Palle Rosenkrantz: „Junkerdrømme“ 1918, S. 160, 197; „Dansk Forfatterforening 1884—1919“ 1919; Aug. Goll. i „Ugeskr. f. Retsvæsen“ 1925 B, S. 153—57; „Nationaltid.“ 6/6 s. A.; Frantz Dahl i „Berl. Tid.“ 7/6 s. A. og „Juristen“ VII s. A., S. 57 f.

Torup, Sophus Carl Frederik (f. 15/8 1861), Fysiolog. F. i Nykøbing F. Forældre: Skoleinspektør Jakob Møller T. og Gregerssine

Juliane Simonsen. Blev Student 1879, Cand. med. 1885, studerede Fysiologi i Udlandet og var Assistent ved vort fysiologiske Laboratorium 1886—87, blev Dr. med. 1887 (Blodets Kulsyrebinding) og studerede derefter atter i Tyskland og Frankrig til 1888. 1889 var han Kandidat ved Frederiks Hospital og blev s. A. Professor i Fysiologi ved Universitetet i Oslo. Han har her været en fortræffelig og meget anset Lærer, der har gjort meget for Fysiologiens Studium. Hans senere Arbejder har drejet sig om Hæmoglobinet og Respirationsspørgsmaal. Ved Udrustning af Nansens Ekspeditioner har han ydet fortrinlig Bistand. — Ugift.

F. L.

Litt.: Mødrene Slægt i Bidstrup: „Stamt. over Familien Koefoed“ 1886; Selvbio-grafi i Univ. Progr. Novb. 1887; Sv. Dahl: „Bibl. zool. Dan. 1876—1906“ 1910; „Tidsskr. f. keml og bergvæsen“ 1921; „Tekn. Ugebl.“ s. A.

Tove, Dronning, se Gunhild.

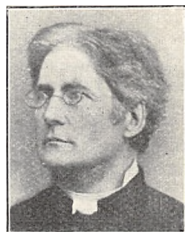
Tove, Frille, levede i det 12. Aarhundrede, var Valdemar I's Elskerinde, før — og maaske ogsaa kun før — han ægtede Dronning Sophie, fødte ham Sønnen Christopher, men det er kun Sagn, hvad nogle af de mest kendte Folkeviser ved at fortælle om Sophies Had til hende og om, hvorledes hun lod hende ombringe i en Badstue. Dette T.-Sagn er i nyere Tid blevet behandlet af flere Digtere, men det er ganske uhistorisk, naar det er blevet knyttet til Valdemar Atterdag, og det er ligeledes uberettiget, naar der ogsaa har været gjort et Forsøg paa at knytte det til den svenske Kong Valdemar Birgersson.

H. J.

Litt.: Grundtvig: „Danmarks gl. Folkeviser“ III 1862; A. D. Jørgensen: „Bidr. t. Nordens

Hist. i Middelalderen“ 1871; Steenstrup: „Vore Folkeviser“ 1891; Schück i „Svensk hist. tidsskr.“ s. A.; Paludan i „Hist. Tidsskr.“ VI 5 1894—95; Nyrop: „Fortids Sagn og Sange“ I 1907; Sv. Ek: „Den svenska folkvisan“ 1924.

Trandberg, Peter Christian (18/8 1832—18/6 1896), Præst. F. paa Brunsgaard, Nylarsker Sogn, Bornholm. Forældre: Gaardejer Christen Mortensen T. og Gertrud Christine Andersen. Blev Student 1851 og Cand. theol. 1858; s. A. blev han personel Kapellan i Tjele og Vin-ge, men allerede 1860 opgav han denne Stilling for at virke som fri Rejsepræst paa Bornholm, hvor han vilde forjage „Vankundighe-

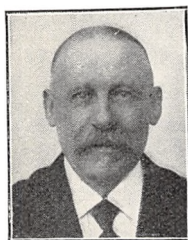

dens skumle Mørke og Vantroens og Verdenskærlighedens dybe Midnatsøvn“. Hans Forkyndelse vakte stort Røre paa Øen, og for mange stod han som Idealet af en Prædikant. Trods de haarde Domme, han — under Paavirkning fra S. Kierkegaard — fældede over Præsterne, ønskede han dog i Begyndelsen at holde Bevægelsen indenfor Folkekirken; men Forbindelsen med Fripræsten N. P. Grunnet førte T. til at ændre sit Syn paa denne Sag, og St. Hansdag 1863 udtraadte han højtidelig af Folkekirken og dannede en evangelisk-luthersk Frimenighed, som hævdede Nødvendigheden af Adskillelse mellem Kirke og Stat, af Menighedens Ret til at kalde og afsætte Præster og af en streng Kirketugt. En Lægprædikant H. C. Møller vakte dog snart skrid i det nydannede Kirkesamfund; 1866 skrev T. fra Udlandet et „Aabent Sendebrev til Ud-giveren af „Budskab fra Naadens Rige“ (Møller), hvorved han faktisk brød med Bevægelsen, og 1872 samlede han sine Tilhængere i en Valgmenighed indenfor Folkekirken. Heller ikke denne Stilling kunde dog i Længden tilfredsstillende ham, og 1877 opgav han sin Præstevirksomhed dér for som omrejsende Forkynder at holde Vækelsesmøder i Jylland. 1882 drog han saa til Amerika, hvor han arbejdede for Dan-nelsen af „bibelske Menigheder“ og søgte at genoplive Haabet om Kristi Genkomst; hans Opraab „Til Skandinaverne i Chicago“ vakte en Del Opsigt og førte virkelig 1884 til Dan-nelsen af et evangelisk-luthersk Kirkesamfund. 1885 blev han Præstelærer ved det kongregationalistiske, teologiske Seminar i Chicago, men hans Hævdelse af den strengt lutherske Kristendomsopfattelse førte til, at han allerede 1890 maatte fratræde; han for-søgte derefter paa egen Haand at oprette „The Evangelical Free-Church Seminary of Chicago“, som han dog 1893 paa Grund af svigtende Helbred atter maatte nedlægge; sine sidste Aar anvendte han paa at retlede de ca. 20 „Trandbergske“ Menigheder, der

havde dannet sig rundt omkring i U. S. A., bl. a. ved Udgivelse af Bladet „Hyrdørsten“; men ogsaa denne Gerning bragte ham mange Skuffelser. 1901 udgav hans Hustru hans „Bibelske Afhandlinger“ og „Efterladte Skrifter“. D. i Minneapolis. — Gift 1863 Hansine Christiane Gottholdine Lüttichau, d. 1922. *H. M.*

Litt.: Hustrus Slægt se Chr. Lüttichau; Erindringer i „En aaben Erklæring“ 1889 og „Præstelærer i fem Aar“ 1890; „Dsk. Kirketid.“ 1863, S. 508 ff.; „Bornholmske Saml.“ i 1906; J. J. Kildsig: „P. C. T.s Liv og Virksomhed“ 1912; „Bornholms Tid.“ 10/7 1914; K. M. Kofod: „Den bornholmske Vækkelsesprædikant P. C. T.“ 1925; Nekrologer i „Kirkebl.“ Blair Nebr. 1896 og „Høvdingen“, Brooklyna s. A.

Trap, Cordt Einar (f. 31/8 1859), Nationaløkonom, Statistiker. F. i Kbh. Forældre: Kabinettssekretær J. P. T. (s. d.) og Malvine

Louise Hoskiær. Blev Student 1878, tog statsvidenskabelig Eksamen 1882 og juridisk 1885, hvorefter han ansattes i Finansministeriet. Afhandlinger i „Nationaløkonomisk Tidsskrift“ fra Aarene lige herefter viser T. i Gang med de Studier, der stadig har beskæftiget ham: det

socialt Spørgsmaal. Forholdet mellem Arbejdsgiver og Arbejder, Finansvidenskaben og egentlige statistiske Arbejder. 1892 kom Bogen om Statens Stilling til ubemidlede Alderdomsforsørgelse, 1893 „Arbejderdomstole“, 1895 „Grundrids af Finansvidenskaben“, der er kommet i flere ny Udgaver, og s. A. ansattes T. som Rubins Efterfølger som Chef for Kbh.s Kommunes Statistik. 1899 blev han Medlem af det nyoprettede Arbejderforsikringsraad. I den kommunale Statistik var det navnlig Befolkningsspørgsmaalet, der havde T.s Interesse, men iverig varetag han dette Arbejde med den Flid og Grundighed, der i det hele har præget hans litterære Virke, og som har gjort ham til en værdifuld, om end ikke banebrydende Forfatter. T. har fra 1893 været Lærer i Finansvidenskab og Statistik ved Officersskolen og udgav 1921 til Brug ved Undervisningen der et kort og klart Udtog af Danmarks Statistik. Fra 1910 er han Censor ved den statsvidenskabelige Eksamen. 1922 trak han sig tilbage fra Stillingen som Chef for Kommunens statistiske Kontor. — Ugift. *E. C.*

Litt.: Slægt se J. P. T.; mødrene Slægt se samme; „Nationaløk. Tidsskr.“ 1892, 1895, 1908 og 1921; *E. M.* i „Politiken“ 20/9 1895; „Ekstrabl.“ 31/3 1922.

Trap, Jens Peter (19/8 1810—21/1 1885), Kabinettssekretær, topografisk Udgiver. F. i Randers. Forældre: Købmand Niels T. og Karen Margrete Caspersen. Blev Student 1828, Cand. juris 1833, Kancellist i Kabinettssekretariatet 1834. Den vindende, intelligente og taktfulde unge Mand gjorde sig hurtigt afholdt og avancerede 1842 til Fuld-

mægtig, 1849 til Ekspeditionssekretær og 1852 til Referendar, blev 1856 midlertidig og 1857 udnævnt Kabinetssekretær og indehavde Posten til sin Afgang 1884. Han stod baade Frederik VII og Christian IX personlig nær og har i Tidens Løb utvivlsomt øvet Indflydelse paa adskillige af deres Afgørelser. Hans efterladte Optegnelser, der maa antages at have

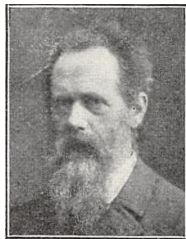
betydelig Interesse, er endnu ikke offentliggjorte. T., der 1879 blev Æresdoktor, havde flersidige Interesser udenfor sit Embede. 1865—84 var han henholdsvis Direktør og Bestyrelsesformand for Døvstumme- og Blindeinstitutterne. 1842—85 udgav han Hof- og Statskalenderen, en Del Aar selv som Redaktør. En Tid var han Medejer af Em. Børentzens (s. d.) litografiske Etablissement og foranledigede her udgivet en Række Kunstblade og nationale Billedværker. 1867—69 udgav han anonymt „Billeder af berømte danske Mænd og Kvinder“ i 3 Bd., hvor han selv havde forfattet Teksten. T.s litterære Hovedbedrift er dog „Statistik-topografisk Beskrivelse af Danmark“, som han begyndte at forberede 1855. Han kendte Danmark indgaaende fra sine Rejser med Kongerne, og gennem udsendte Spørgeskemaer skaffede han sig yderligere Oplysninger. Bogen udkom i 5 Bd. 1858—60, 2. Udgave i 5 Bd. (uden Sønderjylland) besædede T. selv 1872—79, 3. Udg. kom 1895—1906, redigeret af H. Weitemeyer (s. d.), og 4. Udg. paabegyndtes 1919, redigeret først af samme, derefter af G. Knudsen. T. var ikke Videnskabsmand, og Planen for hans Arbejde har i de senere Udgaver maattet omlægges og udvides, men hans Kundskaber og personlige Forudsætninger var af afgørende Betydning for Skabelsen af dette Standardværk i vor Litteratur. D. i Kbh. — Gift 1) 1841 Christiane Marie Feddersen, d. 1849. 2) 1850 Malvine Louise Hoskiær, d. 1906.

P. E.

Litt.: Slægt i „Pers. Tidsskr.“ IV 3 1900; Selvbibliografi i „Levnedsbeskrivelser af de ved Kbh.s Univ. 400aarsfest promov. Doktorer“ 1879; 2. Hustrus Slægt i „Stamt. over Familien Hoskiær“ og Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; E. Colln: „Fremrag. dsk. Frimurere“ II 1875 og I, III. Tid.“ 21/3 1878; „Nutiden“ 9/3 1884; Goos: „Det kgl. Døvstummeinstitut“ 1907, S. 229; „Fru Andraes polit. Dagb.“ 1914—16; C. H. Rørdam: „Svundne Dage“ II 1916; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 197, 210, 216, 226, 238 ff., 318, 330, 358, II 1921, S. 13, 52, 60, 64, 78, 91, 125, 151, 270, 354, III s. A., S. 13, 33, 299, IV s. A., S. 84, 97, 100 f., 103, 268, 343, 371, V 1923, S. 90, 207, 222, 316; G. Knudsen i „Den nye Litt.“ 19/3 1925; Ligtale af A. S. Poulsen, Mindetale i „Geogr. Tidsskr.“ 1885—86 (af Ed. Erslev), Nekrolog i „Berl. Tid.“ 21/1 1885.

Traustedt, Margar Peter Andresen (14/8 1853—20/10 1905), Zoolog, Skolemand. F. i

Oksager ved Flensborg. Forældre: Skolelærer Jørgen Petersen F. og Rasmine Hansen.

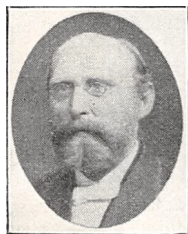
Kom 1864 til Kbh., hvor han 1871 blev Student og 1878 tog Magisterkonferens i Zoologi. De følgende 4 Aar var han som Assistent knyttet til Zoologisk Museum,

hvor han navnlig beskæftigede sig med de forholdsvis rige Samlinger af Søpunge og Salper nord og udgav et Par Arbejder over de nordiske og vestindiske Søpunge. Derefter fik han 1882 Ansættelse som Adjunkt ved Herlufsholm og virkede her til sin Død. Sine videnskabelige Studier fortsatte han i denne Stilling endnu en Række Aar og foretog endog i den Anledning Studierejser til Neapel, Norge, Skotland og Grønland; fra den Tid foreligger ogsaa trykt forskellige Undersøgelser, saasom over Neapels og Karahavets Søpunge og over Atlanterhavets Salper. I Aarens Løb beslaglagde Skolegerningen dog i stadig stigende Grad hans Tid, idet han, som den fortræffelige Lærer, han var, paa alle Maader søgte at forbedre Undervisningen. Med stort personligt Arbejde grundlagde han saaledes 1884 Skolens fortræffelige botaniske Have, 1890 den store Naaletræspark „Pinetum“ og endelig 1904 Skolehaven, i hvilken Eleverne selv lærte at arbejde. D. i Næstved. — Gift 1887 Louise (Lulla) Forchhammer.

R. H. S.

Litt.: Hustrus Slægt se Ejnar Forchhammer; Sv. Dahl: „Bibl. zool. Dan. 1876—1906“; Nekrolog i Progr. fra Herlufsholm 1906.

Trautner, Theodor Martinus (^{27/7} 1838—^{17/3} 1903), Læge. F. i Sorø. Forældre: Garvermester Mogens Johannes T. og Ane Marie Fobian Adler.

Blev Student 1858, deltog som Underlæge i Krigene, blev 1865 Kandidat og nedsatte sig 1866 i Bogense. 1878 blev han Stiftsfysikus i Odense. Hans Interesse for sociale og hygiejniske Spørgsmaal var tidlig vakt og holdt sig gennem hele hans Liv

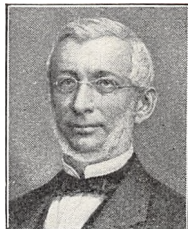
usvækket. For Husflidssagen arbejdede han tidlig, men efterhaanden deltog han med den mest virksomme Interesse i alle Bestræbelser for at højne Sundhedsvæsenet i Provinsen: Sygeplejeforeninger, Arbejderforsikring, Ædruelighedens Fremme m. m. Hans Uegennyttighed og praktiske Sans skaffede ham stor Anseelse og Autoritet, men han blev efterhaanden for stærkt brugt og sled sig op. Ogsaa kollegiale Forhold interesserede han sig meget for, var 1883

—89 Formand for den alm. danske Lægeforening. D. i Odense. — Gift 1867 Sophie Amalie Thykjær, d. 1920.

F. L.

Litt.: Hustrus Slægt i Wiesener: „Slægten Mohr fra Bayern“ 1909; Holbeck: „Odense Bys Hist.“ 1925, S. 368 f.; Nekrologer i „Fyns Stiftstid.“ ^{17/3} 1903, „Vort Forsvar“ ^{12/4} s. A. (af H. Laub), „Ugeskr. f. Læger“ s. A. (af H. A. Nielsen og H. Laub) og „Ill. Tid.“ ^{29/3} s. A. (af J. Carlsen).

Tregder, Paul Hagerup (^{21/7} 1815—^{20/5} 1887), klassisk Filolog, Skolemand. F. i Kbh. Forældre: Chef for Postvæsenets Revisionskontor Eiler Hagerup T. og Maria Magdalena Thams.

Blev Student 1832, tog filologisk Eksamen 1838 og Magistergraden 1839, blev Lektor ved Sorø Akademi 1843, Rektor i Aalborg 1845, var Rektor i Sorø 1863—82. Foruden en Udgave af Ciceros „Disputationes Tusculanae“ (1841) har han udgivet en Række Skolebøger, en græsk Formlære (1844), en græsk og latinsk Litteraturhistorie (1845), en Kunsthistorie (1846) og en Mytologi (1853); trods deres tørre Fremstillingsform er de blevet meget benyttede og til Dels oversatte paa flere Sprog. D. i Kbh.

— Gift 1848 Charlotte Amalie v. d. Recke, d. 1897.

H. R.

Litt.: Hustrus Slægt se Adolph Recke; Selvbibliografi i Aalborg Skoles Progr. 1848, Hundrup sst. 1869; „Vor Ungdom“ 1897, S. 502; F. Bokkenhuser: „Det var i Aaret —“ 1909; V. Bruun: „Med stakkede Vinger“ 1923.

Trenckner, Carl Vilhelm (^{20/2} 1824—^{0/1} 1891), Orientalist. F. i Kbh. Forældre: Bager Georg Carl Vilhelm T. og Catharina Maria Hahn.

Carl Vilhelm T. og Catharina Maria Hahn. Af tysk Slægt, blev Student 1841 og vaktes tidlig ved Rasks Skrifter til Interesse for Sprog, især østerlandske. Et paabegyndt Studium af klassisk Filologi (under Madvig) førte derfor ikke til nogen Eksamen; han studerede semitiske Sprog hos Hermansen og kastede sig efterhaanden mere over Persisk og Indisk, og indenfor dette sidste Omraade, specielt Pali, kom hans videnskabelige Livsgerning til at ligge. En Stilling ved et af vore Biblioteker, hvis Haandskriftsskatte var hans Hovedstudium, lykkedes det ham ikke at opnaa, og først fra 1860 blev han Lærer ved Vajsenhuset. Trods meget beskedne Kaar efterlod han ved sin Død nogen Formue, hvoraf 25,000 Kr. testamenteredes til Vajsenhuset. — Det var fra 1855, da Fausbøll udsendte en epokegørende Udgave af

„Dhammapada“, at T. viede Buddhisternes hellige Sprog sin hele Flid og sin store Skarpsindighed. Han afskrev og ekscerpere-de Haandskrifter og bearbejdede Stoffet leksikalsk og grammatisk. Paa Grundlag af hans Samlinger i Universitetsbiblioteket ud-gives fra 1925 en Pali-Ordbog af Dines An-dersen og Helmer Smith. Selv har han dels udnyttet dem i sit første Skrift „Pali Mi-scellany I“ (London 1875), dels kom de hans mønsterværdige Udgaver til gode: „Mi-linda-pañha“ (1880) og „Majjhima-nikāya“ I (Buddhas Dialoger, 1886). D. i Kbh. — Ugift. V. B.

Litt.: Dines Andersen i Forord til ovenn. Ordbog; Nekrologer i „Politiken“ 14/1 1891, „Nord. Tidsskr. f. lit.“ 1892 og „Beretning om det kgl. Vajsenhus“ 1891.

Treschow, Willum Frederik (15/6 1786—2/4 1869), Advokat, Politiker. F. i Kbh. For-ældre: Højesteretsassessor Michael T. og Christina Elisabeth Wasserfall. Blev Student 1803, Cand. juris 1806, Overrettsprokurator 1809, Højesteretsadvo-kat 1811, blev en benyt-tet og betroet Sagfører og erhvervede sig en betydelig Formue. Han forsvarede 1820 Dampe, 1825 Grundtvig, var 1828—46 Generalfiskal.

1828—33, 1840—45, 1849—54 og 1858—63 var han Repræsentant for Nationalbanken. 1832 var han en af de oplyste Mænd, 1835—40 og 1848 kongevalgt Medlem af Ros-kilde Stænder, hvor han spillede en frem-trædende Rolle, konservativ i Landbospørgs-maalet, ret frisindet i den almindelig Politi-k. Han holdt sig dog tilbage i Martsdagene 1848 og tilhørte siden de konservative, var kongevalgt Medlem af Rigsforsamlingen, medvirkede til Dannelsen af Novembermi-nisteriet, var 1848—49 diplomatisk Udsen-ning i Berlin og 1849 i London, forsvarede kraftig Reedtz' (s. d.) Dispositioner i Ber-lin s. A. 1849—53 var han Landstingsmand for Kbh., 1854—63 kongevalgt Medlem af Rigsraadet og tog i begge Forsamlinger be-tydningssfuld Del i Debatten og Udvalgsar-bejdet som moderat Helstatsmand. Han stod Frederik VII nær og bidrog flere Gange, saaledes Juli 1851 og Dec. 1854, til Dannel-sen af Ministerier uden selv nogen Sinde at indtræde. Fra 1863 stod han udenfor aktiv Politik. Sine Evner som Administrator og Forretningsmand viste han paa flere Felter, bl. a. som Præsident i Landhusholdnings-selskabet, Bestyrelsesmedlem i det oktroj-erede Brandassurancekompagni og Kurator for Vemmetofte. Han ejede 1828—54 Bra-hesborg paa Fyn og 1835—54 Grevskabet Laurvig i Norge; for en Del af sin store Formue oprettede han tre Stiftelser i Kbh. og grundede 1859 det T.ske Fideikommis

(nu ca. 1.400.000 Kr.) til Vedligeholdelse af disse samt store Legatuddelinger. En ver-densklog, elskværdig og belæst Mand med mange Interesser og stor Hjælpsomhed. D. i Kbh. — Gift 1812 Jensine Palæmona Ro-senkilde, f. Aagaard, d. 1826. P. E.

Litt.: Slægt i Giesing: „Dsk. Jubellærere“ I 1779, i Adelsaarbogen 1889, „Norsk Tidsskr. f. Geneal.“ I 1910 og i Steffens: „Norske Slægter“ I 1912; mødrene Slægt i Bobé: „Reventil. Pap.“ VI 1903; Selvbibliografi i „Ill. Tid.“ 11/4 1869; Barfod: „Dsk. Rigsdagskal.“ 1856; Neergaard: „Under Junigrund-loven“ 1892—1916; P. B. Grandjean: „Medlemmer af Direktionen for Trøstens Bolig“ 1910; „Fru Hel-børgs Breve til Krieger“ 1914—15; „Fru Andras polit. Dagb.“ 1914—16; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Brahesborg); „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 6, 48, 50, 52—55, 57, 60, 117, 155, 197, 237, 253, II 1921, S. 79, 114 f, 123, 221, 248, 317, 365, III s. A., S. 59, IV s. A., S. 193, 258, 260, 266; Brev i „Breve fra og til Grundtvig“ I 1924; Nekrologer i „Dagbl.“ 5/4 1869 og „Fædrelandet“ 3/4 s. A.; Ligtaler af Martensen og Rothe.

Treschow, Niels (5/6 1751—22/6 1833), Fil-osof. F. i Drammen. Forældre: Købmand Peter T. og Anne Judith Nielsdatter Heg-dal (Boesen). Opdroges til Herrnhuternes Lære, blev Student 1766, stu-derede i Kbh. først Teologi, senere Filologi og Filosofi, medens han levede af at undervise i Musik; blev uden at have nogen Eksamen Dekan paa Kommuni-tetet 1773, Konrektor i Thronhjelm 1774 og

tog s. A. Magistergraden; blev 1780 Rektor i Helsingør, 1789 i Kria, og 1790 Dr. theol. Han arbejdede for en Udvidelse af de nor-ske Katedralskoleers Virkefelt og opnaede 1796, at Examen artium indførtes ved disse. Holdt 1796—97 Forelæsninger i Kria, om Kants Filosofi, som han var en Modstander af, virkede 1803—13 som Prof. i Filosofi i Kbh., i hvilket Tidrum han ydede en anse-lig litterær Produktion. Ved Kria. Universi-tets Oprettelse 1813 forflyttedes han til dette og blev det midlertidige akademiske Kollegiums første Formand. 1814 blev han Medlem af Bestyrelsen for Oplysnings- og Skolevæsenet i Norge og udarbejdede paa Prins Christian Frederiks Opfordring et Udkast til en Forfatning for Norge; indval-gtes for Kria. i det overordentlige Storting 1814 og var Formand for den Komité, som forhandlede med Karl XIII, men traadte paa Grund af sin Eftergivenhed noget i Baggrunden under Forhandlingerne. 1814—26 var han Medlem af den nye norske Regering som Chef for Kirke- og Undervis-ningsvæsenets Departement, og 1823—28 var han tillige Prokansler ved Universite-tet. Medens T.s Virksomhed som Statsmand delvis skuffede de Forventninger, man havde sat til ham, var han som Universitets-lærer og som Filosof højt anset. Indenfor den danske Filosofis Historie staar han som

en af dens betydeligste Tænkere, og i Norge var han den eneste virkelige Filosof i det 19. Aarh.s første Halvdel. Hans Uddannelsesgrundlag var meget omfattende, baade indenfor den græske Filosofi og for den nyere Filosofis Vedkommende baade i den engelske og i Fastlandets Filosofi. Hans egen Filosofi, „Identitetssystemet“, gaar efter engelsk Mønster frem ad Erfaringens Vej, men forbinder dog hermed Leibniz' Lære om Monaderne som de individuelle Væsener, af hvilke Tilværelsens egentlige aandelige Sammenhæng bestaar. Paa denne Maade blev han Nordens første egentlige Determinist og tænkte sig de levende Væseners Udvikling paa Jorden som et Afstammingsforhold, idet Landdyrene stammer fra Søen (Mennesket fra Søkoen, maaske med Aben som Mellemlid), — samtidig med, at han fandt Tilværelsens sidste Grund i en real Enhed, Guddommen, paa hvilken ingen Forholdsbestemmelse passer. T.s Statslære er socialistisk. Hans vigtigste Skrifter er: „Forsøg om Guds Tilværelse af teoretiske Grunde“ (1794), „Aforismer over den Kantiske Filosofi“ (1797), „Forelæsninger over den Kantiske Filosofi“ (1798—99), „Indledning til den hele Filosofi“ (1805), „Filosofiske Forsøg“ s. A., „Gives der noget Begreb eller nogen Idé om enslige Ting“ (i Kbh. Vid. Selsk. Skr. 1810), „Moral for Folk og Stat“ (1810—11), „Om Filosofiens Natur og Dele“ (1811), „Elementer til Historien af Filosofi“ (s. A.), „Om den menneskelige Natur“ (1812), „Almindelig Logik“ (1813), „Lovgivningsprincipper“ (1820—23), „Den filosofiske Sædelæres første Grunde“ (1824), „Kristendommens Aand“ (1828), „Svar til Pastor Wexels“ (s. A.), „Om Gud, Idé- og Sanseverdenen, et filosofisk Testament“ (i Bd. I en Selvbibliografi) (1831—32). D. paa Mellem-Tøjen ved Kria. — Gift 1) 1780 Gunhild Christine Thurmann, d. 1781. 2) Christiane Frederikke Oldeland. Ægteskabet opløst. 3) 1802 Catharine Devøge, d. 1838.

J. C. K.

Litt.: Slægt ved Thomle i „Pers. Tidsskr.“ III 6 1897; Selvbibliografi i Univ. Progr. 1790 og „Om Gud, Idé- og Sanseverdenen“ I 1831—32; Dunker: „Gamle Dage“ 1909; „Mærkelige Nordmænd“ II 1843—53; Moe: „Eldsvolds-Repræsentanter“ 1845; „Hist. Tidsskr.“ IV 4 1873—74; Høffding: „Danske Filosofer“ 1909; Aall: „Filosofien i Norden“ 1919, i Kria. Univ. Festskrift 1911, „Naturen“ s. A. og „Vore Hovdinger“ 1912; M. Monrad i „III. Nyhedsbl.“ 1861. Nr. 37 ff.; W. Dons i „Nyt norsk Tidsskr.“ IV 1878; „Mor Korens Dagb.“ I—II 1915; „Nord. Primurertid.“ 1888; Molbech: „Vidensk. Selsk. Hist.“ 1843; Nekrolog i „Morgenbl.“ 1833, Nr. 267 og 273.

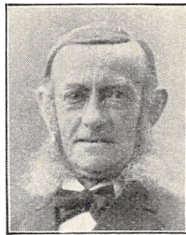
Trier, Adolph Meyer (²⁴/₁₀ 1817—¹⁰/₁₂ 1889), Handelsmand. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Meyer Seligmann F. og Esther Lazarus. Gik i det Schouboeske Institut og kom i Urtekræmmerlære først hos sin Fader og siden hos sin Broder. Fra 1841 drev han selv under eget Firma en almindelig Urtekramhandel, som han med sjældnen Dygtig-

hed og Energi oparbejdede, og af hvilken der efterhaanden udviklede sig en anselig en-gros Forretning i Kolonialvarer. 1857 optog han sin Søsterson, Sigfred Goldschmidt (s. d.), som Kompagnon i den blomstrende Forretning, der herefter fik en yderligere Udvidelse og under det senere antagne Firmanavn: Adolph T. & Goldschmidt blev landskendt som en af de rigeste og mest omfattende skandinaviske en-gros Forretninger i Branchen. I enhver Henseende hævdede Firmaet sig under de to Chefers dygtige Ledelse et anerkendt godt Navn, som det under skiftende Ledere har bevaret til de senere Aar. T. skildres som en meget velbevaget Mand med et varmtførende Hjerte, ikke mindst for nødlidende, som han altid var rede til at bistaa med Raad og Daad. Paa eget Initiativ var han — i det skjulte — meget gammild, og ethvert af andre startet Veldædighedsværk kunde være sikkert paa hans virksomme Støtte. Blandt sine Fagfæller var han i høj Grad respekteret for sin Dygtighed og sit Retsind. D. i Kbh. — Gift 1842 Sophie Bing, d. 1890.

C. T.

Litt.: Slægt i „Stamt. over Familien T.“ 1887, Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“ og ved samme i „Polltiken“ ²/₀ 1925, Hustrus Slægt se Anton Bing; H. Trier: „Gaarden Nr. 8 Amagertorv“ 1900; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ¹⁹/₁₂ 1889, „Polltiken“ ¹⁷/₁₂ s. A. og „Kbh.“ s. D.

Trier, Ernst Johannes (²³/₁ 1837—²⁹/₁₂ 1893), Højskolemand. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Jakob Stephan T. og Bella Nathanson. Forældrene tilhørte ansete Jødeslægter, men T. blev døbt, da han var tre Aar gl. 1855 blev han Student, levede et rigt Ungdomsliv i Studenters og Kunstneres Kreds, deltog med Iver og Lyst i „Lille Theologicum's“ Møder og kom her i nært Venskabsforhold til de senere Højskolemænd Båge, Nørregaard, Schrøder o. fl. Kristelig blev han tidlig paavirket af Blædel og følte sig senere draget af P. A. Fenger, men førtes til sidst, ikke mindst under Paavirkning af P. C. Kierkegaard, til den grundtvigske Lcjr, søgte stadig til Vartov og blev Gæst i Grundtvigs Hjem. 1863 blev han Cand. theol. og kort Tid efter Lærer ved Blaagaard Seminarium, men da Krigen 1864 kom, meldte han sig som frivillig og blev Feltdægn. Under sit Ophold paa Fyn lærte han Kold og hans Folkehøjskole i Dalum at kende, og efter 1864 samlede hans Tanker sig — og

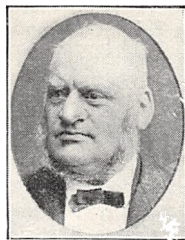

saa under Indflydelse af de tunge Begivenheder — mere og mere om en Gerning blandt dansk Ungdom. I Nov. 1865 begyndte han under beskedne Forhold i en Bondegaard i Vallekilde en Folkehøjskole, men allerede n. A. købte han Jord i Vallekilde og byggede en smuk og rummelig Skolebygning. Efterhaanden voksede Skolen til at være den mest søgte Folkehøjskole med henvend 200 Elever Sommer og Vinter. I Tilknævning til Højskolen oprettedes en Haandværkerskole (med A. Bendtsen som Leder) og en Sømandsskole. Nye Bygninger føjede sig til de gamle, en stor Gymnastiksal rejstes efter Tegning af Martin Nyrop, og i den holdt den Ling'ske Gymnastik sit Indtog i Danmark. Kunstværker i Skolens Sale vidnede om T.s Kærlighed til Kunst og hans nære Forbindelse med Kunstnere. Tæt ved Skolen byggedes en Valgmenighedskirke. Vallekilde Højskole og dens Omgivelser blev en hel lille By. Sjælen i det hele var T.s kraftfulde og varme Personlighed. Hans Tale havde en forunderlig Magt over Mennesker, ikke mindst naar han talte om sit eget, Israels, Folks Historie. Og ikke alene gennem sine Foredrag virkede han stærkt, kristelig og folkelig, paa Tusinder af unge, men den enkelte skænkede ham sin Fortrolighed, saa han blev en Sjælesørger for mange. Naar undtages Kold, har ingen anden dansk Ungdomslærer præget sine Elever saa dybt og varig som T. D. i Vallekilde. — Gift 1) 1867 Marie Abel, d. 1873. 2) 1876 Julie Vilhelmine Marstrand, d. 1881. F. N.

Litt.: Slægt se Adolph T. og F. Fischer: „Simon Lazarus og hans Efterkommere“ 1911; 2. Hustrus Slægt se Jacob Marstrand; Erindringer i „25 Aars Skolevirksomhed i Vallekilde“ 1890—94, 2. Udg. 1904—07 og „E. T.s efterladte Papirer i Udvalg“ 1895; P. P. Sams i „Vort Landbrug“ 1894; L. Schrøder: „E. T.“ s. A.; L. Wagner i „Danskeren“ s. A.; Hoyer-Møller: „Livs- og Krigserindringer“ s. A.; Viggo Pedersen i ovenn. „Efterl. Papirer“ 1895; F. Trier i „Fra Vallekilde Folkehøjskole“ II s. A.; Anton Nielsen: „Højskoleliv i 60'erne“ 1896; „Højskolebl.“ 1904; Augustinus Sørensen i „Fra Vallekilde Folkehøjskole“ 1910; J. Vedel: „Fra mine Minders Verden“ 1910—11; A. Albrektsen: „E. T.“ 1911; „Højskolebl.“ 14/2 1913; Ingeborg Olrik: „E. T.“ 1914; „Ollerup Højskole“ 1915; „Dsk. Kirketid.“ s. A.; Povl Hansen i „Højskolebl.“ s. A.; „Tiden“ 1915 og 1916; H. V. Clausen: „Fra Holbæk Amt“ 1918; „Aarhus Amtstid.“ 20/12 s. A.; M. Pontoppidan: „Minder og Oplevelser“ 1922; „Borups Højskole“ 1/2 1923; Kristel. Dagbl. 2/1 1924; Breve i „Fra Vallekilde Folkehøjskole“ 1899—1914 (særskilt 1915) og Barfod: „Gl. grundtvilgske Hjem“ IV 1924, S. 37; Bording i S. Nielsen: „Fem af den dsk. Folkehøjskoles Ranebrydere“ 1925; Nekrologer i „Tidens Strom“ 1893 (af Jac. Marstrand), „Ill. Tid.“ 28/1 1894 (af J. Nørregaard), „Friskolens Tid.“ s. A., „Sorø Amtstid.“ 2/1 s. A. (af J. Vedel) og „Politiken“ 21/12 1893 (af Jac. Marstrand); Taler ved Jordefærd 1894.

Trier, Frederik Jacob (13/3 1831—17/5 1898), Læge. F. i Kbh. Forældre: Overlæge S. M. T. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1849, Cand. med. 1855, uddannede sig her og i Udlandet og var 1860—62 Reservemedicus paa Frederiks Hospital. 1860 havde

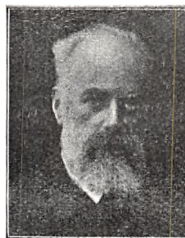
han disputeret (tyfoid Feber), og intern Medicin forblev stadig hans Hovedinteresse, hans Arbejde over Ulcus duodeni har fremdeles Interesse. 1874 blev han Overlæge ved en af Kommunehospitalets medicinske Afdelinger og arbejdede her med en Ihærdighed og Interesse, der søger sin Lige, var ogsaa en særdeles grundig og vækkende Lærer i Klinik.

Tillige blev han, der var meget interesseret i Standsanliggender og alle humane og social-medicinske Spørgsmaal, stærkt benyttet, var saaledes længe Redaktør af „Ugeskrift for Læger“ (1861—74) og Medredaktør af „Nordisk med. Arkiv“, hvori der findes adskillige Afhandlinger af ham, var en Tid Formand i Lægeforeningen og tog virksom Del i Oprettelsen af Silkeborg Kuranstalt og Vejleford Sanatorium m. m. 1892 forlod han Hospitalet, men fortsatte sin store private Lægevirksomhed med usvækket Interesse og Flid. T. var meget afholdt af sine Patienter og sine Kolleger, der ærede baade hans Dygtighed og hans store Vederhæftighed og Trofasthed. D. i Kbh. — Gift 1861 Sophie Ballin, d. 1907. F. L.

Litt.: Slægt se Adolph Trier og Fischer: „Stamtavlen Melchior“ 1920; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1860; Breve i „Tidsskr. f. jød. Hist. o. Litt.“ I 1917—20; D. Jacobson: „Jeg husker —“ 1923, S. 127 ff.; Nekrologer i „Politiken“ 18/5 1898, „Bibl. f. Læger“ s. A., „Ugeskr. f. Læger“ s. A., „Hospitalstid.“ s. A. og „Ill. Tid.“ 29/5 s. A.

Trier, Herman Martin (10/5 1845—1/9 1925), Politiker, Pædagog. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Adolph T. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1862, Cand. phil. 1863, studerede et Par Aar Jura, men opgav det for Pædagogik; han vilde 1869 tage en Magisterkonferens i dette Fag, men Universitetet vilde ikke tilstede en saadan. Praktisk og teoretisk blev Pædagogik det, der mest fyldte hans Liv og prægede hans Gerning. I henvend en Menneskealder var han Lærer og gjorde sig anset og afholdt; han deltog i Tale og Skrift i Tidens pædagogiske Drøftelser, virkede i Aarenes Løb for konfessionsløs Skole, Sløjdundervisning, Husholdningsskole, Fortsættelsesskole, Mellemskole, udgav 1878 „Pædagogikken som Videnskab“ og samlede 1892—93 i „Pædagogiske Tids- og Stridsspørgsmaal“ (3 Bd.) en Del væsentlig pædagogikhistoriske Afhandlinger; hertil knyttede sig siden „Af Dagen og Vejen“ (1902). 1879—1903 udgav han med stor personlig Offervillig-

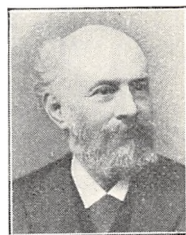

hed det pædagogiske Tidsskrift „Vor Ungdom“. Hans Virken for Oplysning rakte ogsaa ud over Skolen; han, der havde sluttet sig til Kredsen om Georg Brandes, udgav 1876—83 „Kulturhistoriske Personligheder“, hvor han bl. a. behandlede Beethoven, Lessing og Pestalozzi. 1882 var han Medstifter af Studentersamfundet og 1884—89 dets Formand; han var Stifter og 1882—1907 Leder af dets Arbejderundervisning. Herhen hører ogsaa hans Iver for Afholdssagen; han var 1889 Medstifter af Afholdssamfundet og var dets Formand til 1902. — Gennem sin Virksomhed blev T. kendt og afholdt blandt Arbejderne, og hans Opstilling og Valg til Folketinget i Kbh.s 1. Kreds 1884 var Udslag af et Forlig mellem Liberale og Socialdemokrater. Han faldt 1887, men valgtes igen 1890 og sad til 1909, blev 1910 kongeudnævnt Landstingsmand, 1918 tingvalgt. T.s politiske Interesse var overvejende socialt farvet; han stod oprindeligt udenfor Venstres Grupper, Hørup nærmest, lige saa stejlt mod Ministeriet Estrup som han, men med stærkere Trang til Reformarbejde. 1886 indbragte han med Holm og Hørdum Forslag om Arbejderboliger og Hjælp mod Arbejdsløshed. Han gik i Begyndelsen af 90'erne mod Bojsens Forligspolitik, men stemte for Alderdomsforsørgelsesloven af saglige Grunde og virkede for Sygekasseloven som Formand i Udvalget. 1891 rejste han Bevægelsen for Lovsprogets Forbedring og fik 1894 nedsat et staaende Udvalg herom, hvis Formand han længe var. 1895 sluttede han sig til Venstre-reformpartiet, var dets Ordfører i visse militære Spørgsmaal og Medlem af vigtige Udvalg, havde saaledes stor Fortjeneste af Skoleloven 1899. Okt. 1901 blev han Tingets Formand og virkede med klar og rolig Myndighed, søgte at begrænse Mødetiden. 1902 blev han Formand for Forsvarskommissionen. Ved Venstres Sprængning 1905 udtraadte han af Partiet, nedlagde Formands-posten, stod derefter i Valggruppe med de radikale og tog for dem bl. a. Del i Behandlingen af Valgkredssagen 1905; af Forsvarskommissionen udtraadte han Novbr. 1906. Hans korte, vægtige Udtalelser under Alberti-Angrebene ^{30/10} 1907 og ^{22/5} 1908 vakte Opsigt; han var sit Partis Ordfører Okt. s. A. i Debatten efter Ministerens Fald. Som Medlem af Landstinget tilhørte han de radikale, var deres Ordfører i Grundlovssagen 1911—15 og har haft en lang Række andre Ordførerskaber, var 1913—21 Medlem af Finansudvalget og Partiets Finanslovdorfører; videre kan nævnes Vestindien (1916), Færøerne (1920), sønderjysk Politik (^{3/12} 1919 om Ministeriet Zahle) og Grønland (1924). — 1893 valgtes T. til Kbh.s Borgerrepræsentation som en af de fem første Oppositionsmænd, 1898 blev han Formand og var det, til han traadte tilbage efter Sprængningen i Spor-

vejssagen 1907; af Forsamlingen udtraadte han 1917. 1899 var han en af Mæglerne i den store Lockout og konciperede Septem-berforliget. — Foruden tidligere nævnte Bøger har T. bl. a. udgivet den slæghistoriske „Gaarden Nr. 8 Amagertorv“ (1900) og skrevet flere mindre historiske Afhandlinger. — I Ordene Borger og Pædagog ligger T.s Karakteristik. En Retfinethed, der blev til et Ordsprog, og en repræsentativ Evne, der mindre beroede paa Form end paa personlig Lødhed, bragte ham frem til de første Tillidsposter. Som Taler og Skribent kunde han virke tør og abstrakt, var dog i sine Velmagtsdage en gerne hørt Agitator, der forenede Styrke med Logik og hvis første Maal altid var Forklaring. D. i Kbh. — Gift 1) 1875 Anna Henriette Johanne Holm, d. 1888. 2) 1903 Emma Adler, d. 1912. P. E.

Litt.: Slægt se Adolph T.; mødrene Slægt se samme; 1. Hustrus Slægt i S. Trier: „Stamt. over S. P. Holms Efterk.“ 1892; Erindringer i „Gaarden Nr. 8 Amagertorv“ 1900, „Hver 8. Dag“ ^{10/7} 1904, Martin: „Hvorledes jeg blev Politiker“ 1912, „Tiden“ ^{7/5} 1915, „Politiken“ ^{11/3} 1917 og ^{28/5} 1918, „Vore Herre!“ ^{10/6} 1920 og „B. T.“ ^{29/11} 1923; „Nuitden“ ^{11/1} 1885; „Politiken“ ^{27/3} 1893; Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; „Ill. Tid.“ ^{29/9} 1901; „Politiken“ ^{29/1} og ^{27/3} 1905, ^{23/5} 1906, ^{20/11} s. A., ^{10/5} 1920, ^{10/5} 1925; Zahle: „Venstres Sprængning“ 1905; „Soc.-Dem.“ ^{30/11} 1906, ^{10/5} 1925; Læssøe Müller: „Studentersamfundets Jubilæumsbog“ 1907; E. Henriksen: „Mændene fra Forfatningskampen“ II 1914; G. Philipsen i „Politiken“ ^{10/5} 1915; Alfr. Christensen sst. ^{11/5} s. A.; Rubin i „Berl. Tid.“ ^{10/5} s. A.; J. Lehmann i „Ill. Tid.“ ^{9/5} s. A.; N. C. Nielsen: „Afholdssamfundets Hist.“ 1914; Kyrre: „Det pædagogiske Selskab“ 1920; Lund: „Sof. Høgsbros Brevveksling og Dagb.“ II 1925; Nekrologer i „Politiken“ ^{2/6} og ^{3/9} 1925, „Soc.-Dem.“ ^{2/6} s. A., „B. T.“ (af Houmark) s. D., „Berl. Tid.“ s. D. og „Borups Højskole“ Okt. s. A. (af J. Marstrand).

Trier, Julius Ludvig (^{10/7} 1837—^{11/6} 1911), Lærer. F. i Kbh. Forældre: Overlæge S. M. T. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1857, var saaledes stillet, at han ikke behøvede at arbejde for sit Brød, og ideelt anlagt som han var, begyndte han at undervise gratis i „Det forenede Velgørenheds-selskabs“ Drengeskole, Frederik Barfods Skole, stiftet 1834, og uden at tage nogen Embedseksamen fortsatte han med at give gratis Undervisning i over 50 Aar. Samtidig dermed vejledede han til Stadighed en Mængde unge Mennesker til Studentereksamen, navnlig saadanne, som først i voksen Alder havde begyndt paa Studiet og havde Vanskelighed ved at skaffe Penge. Heller ikke af disse Elever, som han underviste i sit Hjem, tog han noget som helst Vederlag. Han forlangte kun Flid og Punktighed; men iøvrig var det ham nok at kunne meddele de unge af sin rige Kundskabs-

fyldte, som han gennem hele sit Liv forøgede. Han interesserede sig meget for Kvindebevægelsen, dimitterede de første kvindelige Studenter 1874 og har stiftet et Legat „Til Fremme af Kvinders økonomiske Selvstændighed“, ved hvis Bortgivelse intet Hensyn maatte tages til religiøs, politisk eller social Anskuelse. — Han var en helstøbt Personlighed med dyb Kærlighed til Kundskab og en ualmindelig Evne til at vække andres Interesse; hans noget barske Ydre dækkede over stor Uegennytte, Hjælpsomhed og Hjertelighed. I sine yngre Aar saas han ofte i Studentersamfundet, med hvis radikale Aand han sympatiserede. D. i Kbh. — Ugift. C. B.

Litt.: Slægt se Frederik T.; „L. T. 1859—1909“ 1909; „Kvinden og Samfundet“ 15/6 1916; „Tilskueren“ 1923, S. 4 og 97; Nekrologer i „Politiken“ 13. 14/6 1911.

Trier, Seligmann Meyer (7/6 1800—²⁰/12 1863), Læge. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Meyer Seligmann T. og Esther Lazarus. Blev Student 1818, Cand. med. 1823, havde allerede forinden faaet jus practicandi under Herholds Auspicier. Denne og senere Ole Bang interesserede sig levende for den begavede og uhyre interesserede unge Mand, der allerede 1825 blev Licentiat, 1827 Dr. med. Efter Kandidatuddannelse var han 1826—29 Reserve-

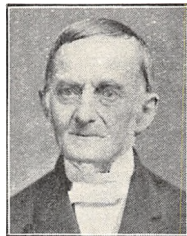
medicus paa Frederiks Hospital hos Bang. Som den første danske Læge arbejdede han her flittig og væsentlig paa egen Haand med den nye Undersøgelsesmetode: Stetoskopien, og udgav 1830 sin „Anvisning til at kjende Lunge- og Hjertesygdomme ved Perkussion og middelbar Auskultation“, et Skrift, der fik megen Betydning. Skønt Jøde blev han 1836 Medlem af Sundhedskollegiet, og 1842 blev han Overmedicus paa Frederiks Hospital efter Bang. Her virkede han til 1860 som en overordentlig flittig og samvittighedsfuld Leder af sin Afdeling og en dygtig Lærer. T. erhvervede sig en stor Autoritet blandt Kolleger og Publikum og omtales af sin Samtid som en fortræffelig Kliniker og en forsigtig, noget skeptisk Terapeut, og han fremhæves som en usædvanlig brav, hjælpsom og uegennyttig Karakter. I „Hospitalmeddelelser“ findes hans faa senere litterære Arbejder. D. i Kbh. — Gift 1827 Sophie Trier, d. 1874.

F. L.

Litt.: Slægt se Frederik T.; Selvbibliografi 1 Progr. ved Doktorpromotion 1827: A. A. Wolff; „Ved S. M. T.s Baare“ 1863; Nekrologer i „Ill. Tid.“ 27/12 1863, „Bibl. f. Læger“ 1864 og „Hospital-tid.“ s. A.

Trier, Salomon Meyer (20/3 1804—7/3 1894), Apoteker, farmaceutisk Redaktør. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Meyer Selig-

mann T. og Esther Lazarus. Blev Cand. pharm. 1825, fik 1827 Bevilling til at oprette Apotek i Nysted, solgte det 1830 og købte s. A. Lyngby Apotek. 1840 anlagde han et Filialapotek i Horsholm, solgte begge Apoteker 1856. 1844 udsendte han selvtrede Opfordring til at danne en Apotekerforening for Danmark; den stiftedes 1/6 s. A., og T. var dens Formand til 1872. 1844 startede han det første farmaceutiske Tidsskrift i Danmark „Arkiv for Farmaci“, senere „Arkiv for Farmaci og teknisk Kemi“. Han udgav og redigerede det paa udmærket Maade og med usvækket Interesse i ca. 50 Aar. 1859 fremsatte han Forslag om større Overensstemmelse mellem Farmacopoeerne i Norge, Sverige og Danmark. T., der sad inde med betydelige Kundskaber og store Evner og var meget flittig, udfoldede en særdeles gavnlig Virksomhed for Farmacien i Danmark, især for det farmaceutiske Undervisningsvæsen. D. i Kbh. — Gift 1827 Sophie Ballin, d. 1865.

M. N. R.

Litt.: Slægt se Frederik T.; Nekrologer i „Arkiv f. Farmaci og Kemi“ 1894 og „Ny farmac. Tid.“ s. A.

Trier, Sven (f. 8/6 1877), Socialøkonom, Politiker. F. i Kbh. Forældre: Overlæge Frederik T. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1895 og tog økonomisk-statistisk Eksamen 1902. 1902—03 foretog han en Studierejse til Tyskland, England, Australien, New Zealand og de forenede Stater for at studere Arbejderlovgivning. Han var allerede 1899 blevet knyttet til Arbejderforsikringsraadet og blev 1909 Fuldmægtig,

1916 Afdelingschef her, derefter 1919 Kontorchef ved Arbejds- og Fabriktilsynet og endelig 1925 Direktør for dette efter J. Lindberg (s. d.) T., der tidlig sluttede sig til Socialdemokratiet, var Medstifter af „Cautilina“ og flere Gange Bestyrelsesmedlem i Studentersamfundet. 1915—18 var han Sekretær i Samfundet for social Forsken af Krigens Følger. Han opstilledes af sit Parti til Folketinget 1918, valgtes 1920 og har taget virksom og kyndig Del i Forhandlingerne især om økonomiske og sociale Spørgsmaal. Han har bl. a. været Ordfører for flere Retsplejelove, 1921—22 for Lovforslag om Børns og unge Menneskers Arbejde i Haandværk og Industri og 1924—25 for Valutalovene. 1923—24 tog han Del i Forhandlingen om Beværterloven ud fra

Antiforbudsstandpunkt. — Gift 1905 Bergljot Moe.

P. E.
Litt.: Slægt se Frederik T.; „*Soc.-Dem.*“ 11/4 1918 og 23.24/4 1925; Cortsen: „*Studenterne* fra 1895“ 1921; „*Politiken*“ 24/4 1925.

Trier, Troels (f. 30/4 1879), Maler. F. i Vallekilde. Forældre: Højskoleforstander Ernst T. (s. d.) og Julie Vilhelmine Marstrand. Besøgte Krøyer og Tuxens Skole 1905

—07 og debuterede som Udstilller paa Charlottenborg 1905, modtog 1907 den Neuhausen'ske Præmie for „Svinninge Vejlc“, og 1913 den Sødring'ske Opmuntringspræmie for „Udsigt fra Sanddupperne mod Vejrhøj“. Egen Ud-

stilling hos Winkel og Magnussen Septbr. 1915. Hovedværker: „*Skinfaxe*“ (Ollerup Gymnastikhøjskole), „*Den hjemvendte Søn*“ (Lynge Kirke), „*Vallekilde Enge*“. Han har skildret lyse, frodige Sommerlandskaber, ofte med Dyr, med megen Sans for male-
risk Helhed samt arbejdet med dekorative Opgaver. — Gift 1908 Karen Pedersen Dal.

I. M. O.

Litt.: Slægt se Ernst T.; mødrene Slægt se Jacob Marstrand; E. Goldschmidt i „*Politiken*“ 23/6 1915; „*Ekstrabl.*“ 23/11 1920; „*Berl. Tid.*“ 27/11 s. A.; „*Politiken*“ 9/12 s. A.

Trock, Peter Hermann Gottlieb (26/6 1854 —5/12 1920), Mejeriejer. F. paa Kragerupgaard ved Rudsvedby. Forældre: Forpagter Peter Hermann Gottlieb T. og Margrethe Caroline Stub. Tog Præliminæreksamen 1870, blev Landvæsenselev paa Kragerupgaard under Faderens Ledelse og satte sig grundig ind i Mejerivæsenet, da Gaarden allerede da var kendt for sit fortrinlige Mejeri. Efter et kort

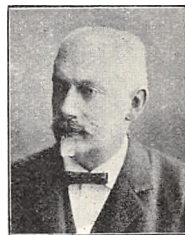

Studieophold paa Landbohøjskolen blev han Forvalter i Jylland og senere paa Kragerupgaard. Han fattede mere og mere Interesse for Mejerivæsenet, og i Maj 1881 forpagtede han Faderens Mejeri. — Det, som særlig har gjort T.s Navn kendt, er hans store Arbejde for Fremstillingen af finere Ostersorter, og det skyldes hans grundlæggende Virksomheder, at man efterhaanden paa Mejerierne er naaet frem til at kunne fremstille disse fine Kvaliteter. Flere havde tidligere forsøgt denne Fabrikation uden Held, og T. satte ogsaa i Begyndelsen Penge til derved, men han opgav ikke Forsøgene, og efterhaanden fik han saa megen Erfaring i Fremstillingen, at hans Oste kunde konkurrere med de

„ægte“, og han erobrede sig et stort Marked. Foruden Mejeriet paa Kragerupgaard, hvor der fremstilledes Dansk Schweizerost, oprettede T et Emmenthalerosteri i Svendborg 1907, ligesom han ogsaa drev Mejeriet i Snertinge (oprettet 1895), hvor der fremstilledes Eidammer og Gouda; 1896 købte T. Løvegaard. Senere paabegyndte han Fremstillingen af grøn Alpeost, en Fabrikation, som han dog ikke fik ind i noget fast Spor, hvorfor han gik over til Fremstilling af Kasein og Albumin. T. holdt Fremstillingen af de forskellige Ostersorter adskilt ved at lade hvert af sine Mejerier arbejde med sin Specialitet; af Vallen oparbejdede han Vallesmør og Myscøst. I de sidste Aar tvang Sygdom ham til at opgive sine mange Forretninger en efter en. D. i Svendborg. — Gift 1881 Elina Ida Marie Sünckenberg. A. C.

Litt.: Slægt i Camillo Bruun: „*Gennem 100 Aar*“ 1879; mødrene Slægt i Giersing: „*Stamt. over Efterkommerne af B. Hagen og A. M. Cöllner*“ 1884; Hustrus Slægt i A. Linnemann og A. Smith: „*Fortegnelse over de Personer, der er beslægtede i 1. og 2. Sidelinie med M. J. B. Linnemann*“ 1890; „*Aftenposten*“ 17/4 1905; Nekrologer i „*Sorø Amtstid.*“ 7/12 1920 og af Ellbrecht i „*Mælkeritid.*“ s. A.

Troels-Lund, Troels Frederik (5/6 1840—12/2 1921), Historiker. F. i Kbh. Forældre: Kontorchef i Nationalbanken Henrik Ferdinand Lund og Anna Cathrine Lund. Navneforandring 21/3 1903. Tilhørte en gammel jysk Bondeslægt, der sidst i 18. Aarh. bosatte sig i Kbh.; voksede op i et for Kunst, Videnskab og Politik stærkt interesseret Hjem, hvor bl. a. Søren Kierkegaard, Faderens Svoger i 1. Ægteskab, var Gæst. T.-L. paavirkedes af denne, hvis sidste Kamp og Død han oplevede, og af sin fraværende Farbroder Naturforskeren P. W. Lund (s. d.), blev 1858 Student, tog 1866 teologisk Embedseksamen under Indflydelse af Moderen og Kierkegaard'ske Ideer, men havde i vidt Omfang dyrket ogsaa græsk Filosofi, Naturvidenskaber og Æstetik og levte et befrugtende Ungdomslev med Mænd som Høffding, G. Brandes, Vilh. Thomsen og F. Nutzhorn. 1867 udgav han under Pseudonymet Poul Vedel „*Paa Vandring*“, et naturlyrisk Arbejde, 1871 blev han Dr. phil. paa Bogen „*Om Sokrates' Lære og Personlighed*“, der ved sin Opfattelse af Filosofien viser, at T.-L. havde fjernet sig fra Kierkegaards Tanker. 1870 havde han som Levebrød søgt Ansættelse som Stipendiat i Gehejmearkivet, hvori han var til 1875, og han kom her ind paa et Studium af Dokumenter, der for mange Aar gjorde Historien til hans

Hovedkald. Han skrev et Par skarpsindige Artikler i „Historisk Tidsskrift“ om Christian IV's Dom og Jacob Ulfeldt (1872—74) og udgav 1876 „Historiske Skitser“ og 1877 „Mogens Heinesøn“. Ved den bevidst kunstneriske Form og den for en bred Læsekreds tilrettelagte Fortællemaade vakte disse Bøger baade Interesse og Kritik, det sidste især hos Historikere. Joh. Grundtvigs Angreb paa Opfattelsen af Peder Oxe afslog T.-L. i en fortræffelig ført Polemik; tungere vejede Brickas Kritik. Disse Bøger var imidlertid kun et Forspil. Dels Paavirkning af Krigen 1864, hvor en Broder af ham faldt, dels vel udenlandske Impulser modnede hos T.-L. den Tanke at skænke det danske Folk en samlet Fremstilling af et Tidsrum i dets Historie, og han valgte her Slutningen af det 16. Aarhundrede, der med Renæssancens Overgang fra Mørke til Lys og de indadtil harmonisk afstemte Samfundskræfter fristede hans optimistiske Fortæller- og Forklarerevne. Værket skulde falde i tre Afdelinger, en kulturhistorisk Skildring af Land og Folk, en politisk-historisk Fremstilling af Frederik II's Tid og en tilsvarende af Christian IV's Mindreaarighed. 1879—1901 udkom i 14 Bd. første Afdeling „Dagligt Liv i Norden i det 16. Aarh.“ (Folkeudgave 1903—04, illustreret Udg. 1908—10, 4. Udg. 1914—15), T.-L.s Hovedværk; af anden Afdeling udkom kun „Peder Oxe“ (1906), en udvidet Udgave af en af Skitserne fra 1876; til tredje Afdeling svarer „Christian IV's Skib paa Skanderborg Sø“ (1893). Med et efterhaanden stærkt voksende Kendskab til Kilderne giver T.-L. i sit Hovedværk en minutøs Skildring af Livet i Norden, specielt Danmark; han gennemgaar Land og Folk, Boliger, Klædedragt, Fødemidler, Fester, Fødsel og Daab, Troløvelse, Bryllup, Ægteskab og Sædelighed, Livsafslutning, og han udvider ofte Skildringen bagud og fremefter, saa at Bogen nærmer sig til en almindelig Kulturhistorie. Fra den ret snævre Opfattelse af Kultur, hvorpaa Bogens Plan hviler, løfter han sig i 13. Bd. „Livsbelysning“ (1898) op til et vidtskuende religionshistorisk Overblik over Lys- og Gudstankens Historie gennem Tiderne, et Resultat af hans egen Kamp for Forklaring. T.-L.s store Historieværk er en national Skat. Der kan indvindes meget baade mod Planen og Stoffets Indsamling og Beherskelse, men Bogen har med Rette fra en omstridt Begyndelse kæmpet sig frem til en Hædersplads i Menigmands Læsning og bidraget overordentligt til at skabe og øge historisk Forstaaelse. Sin Opfattelse af Begrebet Kulturhistorie fremsatte T.-L. i den ypperlige lille Pjece „Om Kulturhistorie“ (1894) til D. Schäfer. Tilknytning til hans Hovedværk har ogsaa „Sundhedsbegreber i Norden i 16. Aarh.“ (1900), hvor

han bl. a. behandler Tyge Brahe. Sin Tro paa Skandinaviens bekendte han i „De tre nordiske Brødrefolk“ (1906). En Del af hans mindre Arbejder, bl. a. det centrale „Nye Tanker i det 16. Aarh.“, samledes 1910—11 i de 4 Bd.: „Historiske Fortællinger. Tider og Tanker“. T.-L. var 1874—1900 Lærer ved Officersskolen, holdt 1874—78 Forelæsninger ved Universitetet, 1881—84 ved Kunstakademiet, blev Ordenshistoriograf 1897. Hans varme Interesse for Forsvarssagen fremkaldte Pjecer 1880 og 1886 om Kbh.s Befæstning og gjorde, at han i sine sidste Aar blev Formand for Centralkomiteén for frivillige Korps. — I Aarene før Verdenskrigen syslede T.-L. med Udarbejdelsen af sine Memoirer og fuldendte Tidsrummet indtil 1859 (udkom efter hans Død 1924 som „Et Liv“). Han bestemte sig imidlertid til at forme de videre Erindringer som en Fremstilling af Forskydningen i dansk Livsbelysning omkring Aarhundredskiftet 1800 og Tiden derefter, dels som en Parallel til Skiftet i 16. Aarh., dels som hans eget aandelige Stamtræ. Han gav Bogen Navnet „Bakkehus og Solbjerg. Træk af et nyt Livssyns Udvikling i Norden“ (3 Bd. 1918—22) og indarbejdede deri en Del af sine Erindringer fra mere end tyve Somres Barndoms- og Ungdomsliv paa Bakkehuset. Det ufuldendte Værk (beregnet paa 4 Bd.) skildrer Personlighedens Frigørelse fra Kirkens og Teologiens Dogmer og den nye Tro paa den enkeltes Udødelighed og paa Kærligheden som stærkeste Livsmagt. Oprindeligt skabes denne ny Horisont af Digtkunst, og T.-L. skildrer Rahbek, Kamma, Ørsted'erne, Sofie og Christiane Oehlschläger, Baggesen, Sibbern, Hauch, Paludan-Müller, Grundtvig o. fl. og deres Betydning for Skiftet. I 3. Bd. vil han vise, hvordan S. Kierkegaard som ene Mand klargør Forholdet mellem Digtkunst, Moral og Kirke ud fra de ny Synspunkter. Et aandfuldt, litteraturpsykologisk Værk, der sproglig set viser T.-L. i fuldt Mesterskab. — T.-L. staar i nyere dansk Aandsliv som en universel Skikkelse, hvis Afgrænsning er vanskelig. Han blev aldrig egentlig Historiker, for saa vidt som den strenge Kildekritik ikke gik ham i Blodet. Han ejede Digterens Intuition til ud fra faa Kendsgerninger at skabe en hel Menneskefigur, men det er utvivlsomt, at han f. Eks. i Peder Oxe og den gamle Kierkegaard kom for vidt ud i Fantasi. Det er da ogsaa langt mindre paa Enkeltresultater, at hans Betydning beror, end paa hans sjældne Evne til Syntese. Udgaaet fra gammel og ægte konservativ Kultur tilegnede han sig visse principielle Sider af den Brandes'ske Idekreds, og han blev en troende og praktisk Tilhænger af Udviklingstanken. Gennem hans Bøger gaar stærkere og dybere en

Hensynken i en Udvikling uden Grænser, der ikke standser med Døden. Yderligere blev han den første bevidste Kunstner i vor Historieskrivning. Hans Sprog kan i sin brede Rigdom blive søgt, oftere slutter det sig om Emnet med et ømt og festligt Greb, og hans Billedfyldte er uden Lige. Hans Væsen er Finhed og Harmoni mere end Styrke, Trang til Forstaaelse mere end Dom, medfødt og tillevet Lyssyn mere end skarp Erkendelse af Historiens og Folkenes Lag. T.-L.s egentlige historiske Resultater vil sikkert ikke overleve mange andres, og i hans Tilgenælse af dansk Aand er der Hullet, hvad f. Eks. hans Behandling af Grundtvig viser. Men i vor Litteratur vil han blive staaende som et mærkeligt Eksempel paa en fuldtud moderne Aand, der i sin Tanke og sit Sprog har smeltet Folkevisens enkle Sødme, Kierkegaards Ironi og den urdanske muntre Humor sammen til en betagende Harmoni. D. i Kbh. — Gift 1868 Sigismunda Tillisch, d. 1917.

P. E.

Litt.: Slægt se E. F. S. Lund og I „Et Liv“ 1924; Hustrus Slægt se F. F. Tillisch; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1871; Erindringer I „Mit Hjem“ II 1912, „Bakkehus og Solbjerg“ I 1918, „Gads dsk. Mag.“ 1921 og „Et Liv“ 1924; Bricka i „Hist. Tidsskr.“ IV 6 1877—78; „Nord. tidsskr.“ 1879, 1881, 1884 (af Hildebrandt) og 1898 (af Montelius); „Nationaltid.“ ¹⁰/₁ 1894; Fridericia i „Politiken“ ¹⁰/₁ og ²⁵/₂ s. A. og I „Hist. Tidsskr.“ VIII 1 1907—08; Ed. Larsen i „III. Tid.“ ²²/₁ 1899; A. Friis i „Politiken“ ²⁷/₂ 1902 og ¹⁷/₁₈ 1907; Jul. Clausen i „Ord och Bild“ 1903 og I „Berl. Tid.“ ²⁸/₈ 1920 og ⁶/₁₁ 1924; „Hver 8. Dag“ ¹²/₉ 1903; Rubin i „Tilskueren“ 1906 og „Berl. Tid.“ ⁵/₅ s. A.; P. Engelstoft i „Hist. Tidsskr.“ VIII 1 1907—08; F. v. Jessen i „Nationaltid.“ ¹⁸/₁ 1908, „Kbh.“ ⁴/₉ 1910 og „III. Tid.“ ⁴/₉ s. A.; Jobs. V. Jensen i „Politiken“ ¹⁵/₁₀ 1908, ¹⁹/₃ 1909 og ⁵/₉ 1910 og „Nord. Aandsid.“ 1911; Sv. Leopold i „Vort Land“ ²/₉ 1910; Oluf Bang sst. ³/₉ s. A.; C. A. C. i „Nationaltid.“ ³/₉ s. A.; K. Fabricius i „Nord. tidsskr.“ 1907 og 1920, „Berl. Tid.“ ³/₉ 1910 og ²/₉ 1920, „Riget“ ²¹/₂ 1911, „Hovedstaden“ ⁵/₉ 1915 og „T.-L.“ 1921 (med Avis-citater); Lindbæk i „Gads dsk. Mag.“ 1909—10 og „Berl. Tid.“ ⁵/₉ 1915; Vilh. Andersen i „Berl. Tid.“ ⁵/₉ 1915, „Nationaltid.“ ⁵/₉ 1920 og „Goethe“ II 1916; E. S. i „Kbh.“ ⁵/₉ 1915; V. Vedel i „Berl. Tid.“ ⁵/₉ 1915 og „Nationaltid.“ ⁵/₉ 1920; A. Linvald i „Politiken“ ⁵/₉ 1915 og ⁵/₉ 1920; Levin i „Tilskueren“ 1920 II og 1921 II; H. L. i „Kbh.“ ⁵/₉ 1920; Høffding i „Berl. Tid.“ ⁴/₉ 1920; Østrup, Vilh. Thomsen, Montelius, Fr. Bull, S. Breum, E. Christensen, C. G. Laurin, Kr. Nyrop, Fz. Dahl, Nieuwenhuis, C. Trap, P. Heegaard og Gravlund i „Nationaltid.“ ⁵/₉ 1920; Hans Høffding i „III. Tid.“ ⁵/₉ 1920; „Aarb. f. Bogv.“ 1921, S. 130 ff.; A. B. Drachmann i „Tilskueren“ Febr. 1923; „A. F. Kriegers Dagb.“ V 1923, S. 156, VI 1925, S. 113, 147 f., 152, 156, 162, VII s. A., S. 138, 190; Mar. Kristensen i „Dsk. Udsyn“ 1923; H. K. i „Politiken“ ⁹/₁₁ 1924; Borchsenius i „Soro Amtstid.“ ³/₁₂ s. A.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ¹³/₂ 1921 (af K. Fabricius), „Nationaltid.“ ¹⁴/₂ s. A. (af Vilh. Andersen), „Politiken“ ¹³/₂ s. A. (af Linvald og Fz. Dahl), „Ord och Bild“ s. A. (af Høffding), „Gads dsk. Mag.“ s. A. (af samme), „III. Tid.“ ²⁷/₂ s. A., „Overs. over Vidsk. Selsk.“ Fhdl.“ 1920—21 (af Ersev og Høffding), „Der Graal“ (af Th. Knudsen), „Samtiden“ s. A. (af Edv. Lehmann) og „Hist. Tidsskr.“ IX 3 1923 (af Hugo Matthlessen).

Troensegaard, Niels Sigfred (f. ¹⁰/₉ 1873), Dampmøller. F. paa Turø. Forældre: Damp-

møller, Skibsbygmester Rasmus Peter T. og Christiane Christiansen. Blev Cand. pharm. 1895, Cand. polyt. 1900, uddannedes i Mølleriet hos Faderen og i Amerika. 1897—98 byggede han for Faderen Toldbødmøllen i Kbh. og overtog efterhaanden dens Drift, er nu Ejer. 1909 startede han A/S Slagelse og Korsør Dampmøller, er Formand i dets Bestyrelse og Formand i Bestyrelsen for A/S Svendborg-Øksnebjerg Dampmølle. T. har gennem sine Studier baade paa Lærestalter og i det praktiske Arbejde indenfor amerikanske Kæmpemøller forstaaet, at de Metoder, der har været arbejdet efter her i Landet, delvis har været forældede, og har forstaaet at tillempe amerikansk Teknik og amerikanske Metoder, saa de kunde anvendes med Fordel indenfor den hjemlige Industri. Derved har han bidraget til at styrke den danske Produktions Stilling i den til Tider endog meget haarde internationale Konkurrence. — Gift 1903 Julie Sorterup.

P. P. S.

Litt.: H. M. Fenger; „Erindringer fra mit Liv“ 1925, S. 264, 266.

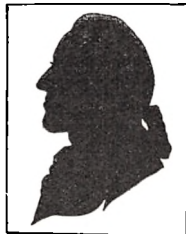
Trojel, Peder Kofod (⁵/₅ 1754—⁹/₁₁ 1784), Jurist, Forfatter. F. i Fuglevig Præstegaard, Vissenbjerg, Fyn. Forældre: Sognepræst Thomas T. og Elisabeth Ancher. Blev Student 1768, Cand. juris 1773, Prokurator ved Hof- og Stadsretten 1775 og Dekan ved Kommunitetet 1777. 1779 disputerede han for Doktorgraden, men Haabet om en Universitetskarriere slog fejl. 1782 blev han Byfoged i Faaborg. Foruden Disputatsen („De acquisitione juris in re“) har han efterladt sig 1. Bd. af „Alfabetisk Register over Love, Forordninger m. m.“ (1777) og en „Commentære eller Forklaring over den danske og norske Lovs første Bog“ (2 Bd. 1780—81), Flidsarbejder, der ikke røber selvstændig juridisk Begavelse. T. var stærkt litterært interesseret og som saadan knyttet til det „Danske Litteraturselskab“, i hvis Samlinger han debuterede med en „Ode over Indrødsretten“ (1777). Senere har han offentliggjort Digte indenfor de forskellige Genrer, oftest af alvorligt Indhold („Dagen fløj med Lysets Vinger“), men heldigst er han dog maaske i Satiren („Ode til min Skrædder“ og „Til Skræk for mange Herremænd“). T. hæver sig ikke over Tidens Gennemsnit. Rahbek og senere Schal-

demose har udgivet et Udvalg af hans og Broderens Digte: „Udvalgte Digte af P. M. og P. K. T.“ (1801 og 1835). D. i Faaborg. — Gift Vilhelmine Schmalz. O. F.

Litt.: Slægt hos Lengnick og i Elvius: „Danm. Præstenist. 1869—84“ 1885—87; F. W. Trojel i „Udv. Digte af P. M. og P. K. T.“ 1835; Ronning: „Rationalismens Tidsalder“ II 1890; Ewald: „Levnet og Meninger“ ved Bobé 1911.

Trojel, Peder Magnus (³/₁₀ el. ⁹/₁₀ 1743—¹⁰/₁₂ 1793), Forfatter, Jurist. F. i Fuglevig Præstegaard, Vissenbjerg, Fyn. Forældre: Sognepræst Thomas T. og Elisabeth Ancher. Blev Student 1759, tog teologisk Embedseksamen 1762 og juridisk Eksamen 1773. Som Huslærer hos Grev H. Wedell-Wedellsborg

droges han ind i Livet omkring Hoffet med dets Adspredelser og Letsindighed, hvorved

han kom ud af sin Bane. Efter forskellige Huslærerpladser blev han gennem Bekendtskaber Auditor, men blev snart ked af Militærvæsenet. 1778—83 levede han i Kbh. som juridisk Manuduktør. Sine sidste Aar tilbragte han i Huset hos en yngre Broder, der var Inspektør paa Anneberggaard. T.s juridiske Forfattervirksomhed, en Disputats med retshistorisk Emne („De legum Daniac atque Norvagiæ in naufragos humanitate“ 1764) og et juridisk Tidsskrift („Juridisk Tilskuere“ 1776) har ikke nogen nævneværdig Betydning. Som Forfatter debaterede han med „Prøver af danske Satirer“ (1773), der af Samtidens Kritikere, bl. a. Abrahamson, fik en god Modtagelse. De mest kendte af hans Arbejder er Satiren „Ode til Dumheden“ og en Drikkeviser „Jeg er en Mand, som har saa vidt omvandret“, der i sin Tid blev meget sunget. Hans særlige Felt er Satiren, efter Horats og nyere franske og engelske Mønstre. Trods unødigt Længde og Snakkesalighed kan T. have en ikke ueffen Skarphed og Fyndighed i Sprog og Sammenligninger. D. paa Anneberggaard, Odsherred. — Ugift. O. F.

Litt.: Slægt se P. K. T.; Molbech: „Dsk. poet. Antologi“ II 1832; F. W. Trojel i „Udv. Digte af P. M. og P. K. T.“ 1835; Ronning: „Rationalismens Tidsalder“ II 1890; Ewald: „Levnet og Meninger“ ved Bobé 1911.

Trolle, Alf Erik Martin Jens Carl (f. ⁴/₁₀ 1879), Søofficer, Grønlandsrejsende. F. i Kbh. Forældre: Kaptajn i Marinen Carl Ludvig August T. og Alma Caroline Martin. Blev Sekondløjtnant 1899, Premierløjtnant 1903, Kaptajn 1914, tog sin Afsked 1916 og gik over i civil Virksomhed. Han deltog i „Valkyrien“s Togt til Østasien under Prins Valdemar 1899—1900 og førte Ekspeditions-skibet „Danmark“ paa Mylius-Erichsens be-

rømte Ekspedition til Nordostgrønland 1906—08, var Ekspeditionens Hydrograf og ledede

Ekspeditionen efter Mylius-Erichsens Død. T.s Virksomhed paa denne Ekspedition var af saare vanskelig Natur, idet Skibets Besætning bestod af Forfattere, Kunstnere, Videnskabsmænd, Officerer, Koffardimænd og Eskimoer, der efter Mylius-Erichsens Bestemmelse alle var lige, medens T. fra sin Officersvirksomhed absolut ikke var vant til Forhandlingsformer. Naar Ekspeditionen ikke desto mindre førtes lykkelig til Ende, fortjener T. sin Del af Æren herfor. Under første Del af Sikringsperioden var T. Torpedochef, men tog sin Afsked paa Grund af svigtende Helbred. Han har skrevet om de hydrografiske Forhold under Nordostgrønland i Danmark-Ekspeditionens Beretning og i „Meddelelser om Grønland“. — Gift 1910 Bergliot Holm. V. G.

Litt.: Erindringer i „Under Dannebrog“ 1912; Achton Friis: „Danmark-Ekspeditionen“ 1909.

Trolle, Herluf (¹⁴/₁ 1516—²⁵/₆ 1565), Rigsraad, Admiral. F. paa Lillø, Skaane. Forældre: Lensmand Jacob T. og Kirsten Herlufsdatter Skave. Fik en grundig Skoleuddannelse, studerede Teologi i Wittenberg og udviklede sig til en gennemdannet, ædel og religiøs Mand med stor Interesse for historisk og æstetisk Virksomhed og for Ungdommens Opdragelse i god og sund Retning. 1557 fik han

Sæde i Rigets Raad og udnævntes 1559 til Admiral og tilsynshavende med Flaaden, erhvervede sig hurtig saa betydelig Indsigt i Sømandskab, at en af hans Underførere udtaler: „Vi har en god og dygtig Admiral, som gør os alle vel, og er der nogen Ting, vi ej forstaar, da underviser han os vel deri.“ Medens Peder Skram førte Flaaden i Svyarskrigens første Aar, var H. T. Øverstkommanderende 1564 og sejrede ³⁰/₅ ved Øland over Svenskerne under Jacob Bagge, som toges til Fange og hvis Skib „Makalös“ blev ødelagt. Efter endnu en Kamp med Svenskerne 1564 mødte H. T. dem atter ⁴/₆ 1565 under Femern, hvor han kæmpede med Clas Horn og fik sit Baanesaar. ⁸/₆ bragtes han i Land i Kbh.; skønt haardt saaret gik han selv fra Havnen til sin Gaard paa Amager-torv. Med sin Hustru havde han faaet Hille-rødsholm (Frederiksborg Slot), som han 1560 mageskiftede til Kongen mod Skov-

kloster (Herlufsholm). En Maaned før sin Død skænkede han og hans Hustru denne Ejendom til „en Skole og et Hjem for adelige og ikke adelige Børn“. H. T. regnes for en af vor Søkrigshistories ædlest og smukkeste Skikkelser. D. i Kbh. — Gift 1544 Birgitte Gjøe (s. d.), d. 1574.

V. G.

Litt.: Slægt i Adelsaarbogen 1891; Hustrus Slægt se Birgitte Gjøe; L. Boesen: „Danm. Riges Raad og øverste Admiral H. T.s Levnet og Bedrifter“ 1780; „Mag. f. Natur- og Menneskekundskab“ 1849; „Skand. Folkemag.“ 1852; A. Fabricius i Rosenhoffs „Ill. Almanak“ 1854; T. A. Becker: „H. T. og Birgitte Gøje“ 1865; C. Listow i „Folkekal. f. Danm.“ 1865; „Nord. Billedmag.“ 1868; Westling: „Det nord. sjuårskrighets hist.“ 1879—80; Zak. Nielsen i „Nordslesv. Søndagsbl.“ 1887; Vaupell: „Den nord. Syvaarskrig“ 1891; Liljefalk: „Dsk.-norske Heltehist.“ 1536—1648; 1893 og „H. T. og Birgitte Gøje“ 1910; Henry Petersen: „Minder om H. T. og Birgitte Gøje“ 1897; Lind: „Fra Frederik II.s Tid.“ 1902; C. A. Jensen i „Fra Arkiv og Museum“ III 1905; Troels-Lund: „Peder Oxen“ 1906; P. Engelstoft i „Hist. Tidsskr.“ VIII 1 1907—08; P. Lauritsen: „H. T.“ 1908; K. V. Rosenstand: „1516—14. Januar 1916“ 1916; Lorenzen: „Studier i dsk. Herregaardsarkitektur“ 1921; Breve i „Dsk. Mag.“ III —IV 1747—50 og V 5 1904 og Wad: „Breve til og fra H. T. og Birgitte Gøje“ 1893; Ligtaler af Chr. Machabæus og Niels Hemmingsen.

Tromholt, Sophus (²/₀ 1851—¹⁷/₄ 1896), Meteorolog. F. i Husum, Sønderjylland. Forældre: Toldassistent Johan Peter T. og Ane

Cecilie Keller. Tog 1871 Skolelærereksamen fra Blaagaards Seminarium og var derefter Lærer først i Danmark, saa (fra 1876) i Bergen. Allerede paa Seminariet havde T. interesseret sig særlig for Nordlyset, og 1882 opgav han Lærervirksomheden for at dyrke Nordlysstudier.

Han fik Støtte hertil dels af J. C. Jacobsen, dels af den norske Regering; han ledede Nordlysiagttagelser paa flere Hundrede Stationer og studerede selv Nordlyset i Finmarken og paa Island. T.s Samlinger af Nordlysiagttagelser er udgivet dels af det danske meteorologiske Institut („Om Nordlysets Perioder“ i Instituttets Aarvog for 1880), dels efter hans Død af Videnskabselskabet i Kria. („Catalog der in Norwegen bis Juni 1878 beobachteten Nordlichter“). Tillige har T. udfoldet en ret omfattende Virksomhed som populærvidenskabelig Foredragsholder og Forfatter; han har bl. a. skrevet „Under Nordlysets Straaler“ (1885, oprindelig paa Engelsk), „Breve fra Ultima Thule“ (1885) samt forskellige Samlinger af fysiske Smaaaf søg, Tryllekunstner o. desl. og mange Tidsskriftartikler, mest om astronomiske Emner. Fra 1886 til sin Død boede han i Tyskland. D. paa Sanatoriet Blankenheim, Thüringen. — Gift 1887 Mary Jess.

H. H.

Litt.: „Ny Ill. Tid.“ 1888; Nekrolog af T. K. i „Dannebrog“ ²¹/₄ 1896.

Tromp, Cornelis (⁹/₀ 1629—²⁰/₅ 1691), Søofficer. F. i Rotterdam. Forældre: Admiral-løjtnant Maarten Harpertszoon T. og Dina de Haas. Udmærkede sig i de engelsk-hollandske Krige under Opdam og Ruyter, ansattes 1676 som dansk Generaladmiral, da Christian V savnede fuld Tillid til Niels Juels Førerevner. Han sejrede ¹/₀ 1676 over Svenskerne ved Øland, udnævntes til Greve og Elefantridder, sendtes til Holland for at skaffe yderligere Hjælp, men naaede ikke tilbage, før Niels Juel havde sejret i Køge Bugt ¹/₇ 1677; afskedigedes 1678. Han var stædig, raa og fordringsfuld og behandlede Niels Juel og de danske Officerer hovmodig, men var tapper og elsket af sit menige Mandskab. Døde som hollandsk Løjtnant-Admiral-General i Amsterdam. — Gift Margarethe Helmont, f. van Raaphorst.

V. G.

Litt.: „Leven en bedrijf van C. T.“ 1692; „La vie de C. T.“ 1694; „Levensbeschrifving van eenige voorname meest nederl. mannen en vrouwen“ 1777; de Jonge; „Geschiedenis van het nederlandse Zeewesen“ 1858—62; C. Bruun i „Dsk. Saml.“ II 1 1871; N. P. Jensen: „Den skaanske Krig 1675—79“ 1900; „Nye dsk. Mag.“ IV 1823; „Arkiv f. Søv.“ II og XI 1828 og 1839; „Dannebrog“ II 1882; H. D. Lind i „Tidsskr. f. Søv.“ 1918.

Tronier, Johan Nicolaj (²⁶/₁ 1861—²⁷/₀ 1922), Forsikringsmand. F. i Næstved. Forældre: Branddirektor, Folketingsmand Carl Christian T. og Frederikke Jacobine Gram. Gik først ind paa Hærens Elevskole, men blev hurtigt klar over, at en militær Løbebane ikke vilde passe for hans Smag, og kom derefter (1876), altsaa ganske ung, ind som Skriver, senere Fuldmægtig, i Landbygningernes

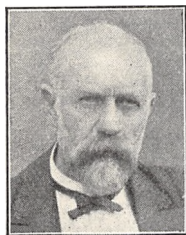
Brandforsikring. 1898 blev han Branddirektor paa Frbg., men vendte allerede 1899 tilbage til Hovedkontoret som Selskabets Direktør. Ved Siden af sin egentlige Gerning var T. Sekretær i Murerlauget til 1898, og i denne Stilling udarbejdede han paa Niels Andersens (s. d.) Initiativ Grundlaget for Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring. Han stiftede Foreningen af gensidige Brandforsikringsselskaber og var til sin Død Formand for dette hans Hjertebarn. Han var ligeledes Formand for Brandforsikringsnævnet, og han stiftede Skatteraadforeningen. T. var i Besiddelse af en kolossal Arbejdskraft, men var af den Slags Mennesker, der vil gøre alting selv. Han udrettede derfor min-

dre, end man kunde have ventet af ham. D. i Kbh. — Gift 1892 Ella Augusta Brandt.

V. E. G.

Litt.: Slægt i „Pers. Tidsskr.“ VI 4 1913; „Politiken“ og „Kbh.“ ²⁰/₁ 1911; „De 1000 Hjem“ ¹²/₅ 1912; „Venstres Folkebl.“ ¹⁸/₅ 1916; „Hovedstaden“ ¹⁹/₅ s. A.; „Assurancetid.“ s. A. og 1921; „Assurandøren“ 1916 og 1921; „Dsk. Forsikrings Tid.“ 1916 og 1921; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ²⁸/₆ 1922; „Assurandøren“ Juli s. A.; „Assurancetid.“ Juli s. A. og „Dsk. Forsikrings Tid.“ s. A.

Truelsen, Jens Morten Peter Martius (f. ³/₀ 1853), Bogtrykker. F. i Pillemark, Samsø. Forældre: Birkefuldmægtig Morten T. og

Emilie Milling. Uddannedes som Typograf i forskellige danske og tyske Bogtrykkerier og etablerede sig 1883 i Kbh. som Bogtrykker og Forlægger. Han havde allerede i sin Læretid tilegnet sig stor teknisk Dygtighed og blev efterhaanden en af de førende herhjemme indenfor Faget. Om hans Anseelse vidner ikke blot de mange Belønninger, han har hjemført fra Udstillinger i Udlandet (bl. a. Guldmedailler fra Stockholm 1897, Paris 1900, St. Louis 1904, Grand prix St. Francisco 1915), men ogsaa de talrige Tillidshverv, hans Kolleger har overdraget ham; han har bl. a. været Formand i Bogtrykkerforeningen og i mange Aar Formand for Bogtrykfagets Voldgiftsret. Som Specialiteter har T., hvis Arbejder i Reglen har været præget af hans Uddannelse i Tyskland, dyrket Tontryk og Trefarvetryk og her opnaaet meget fine Resultater. 1918 solgte han sit Trykkeri, for hvilket han nogle Aar før havde ladet opføre en stor moderne indrettet Nybygning, til Carl Aller (s. d.), som derefter forenede det med Bianco Lunos Trykkeri. Trods sin høje Alder grundlagde T. kort efter et nyt stort Bogtrykkeri med tilhørende Papirhandel, Bogbinderi og Reproduktionsatelier. En energisk, virkelysten og selvstændig Personlighed, der ikke lægger Skjul paa sin ofte stærkt særprægede Opfattelse af Personer og Forhold. — Gift 1) 1886 Maria Eleonora Strøm, d. 1913. 2) 1921 Karen Rasmussen.

S. D.

Litt.: „Deutsche Buch- und Steindruckerkunde“ 1895, 1896, 1898; „Journ. f. Buchdruckerkunde“ 1895, S. 255; „Nord. Trykkeri-Tid.“ 1896, S. 36; „Ratgeber f. Druckereien“ 1896, Nr. 16; „Börsenbl. f. d. deuts. Buchhandel“ 1903, S. 3816; „Boktrykkeri-Kalender“ 1902—03, S. 82, 93; Dolleris: „Danm. Boghandlere“ 1906; „Politiken“s Distriktsbl. Frederiks. ³¹/₈ 1923.

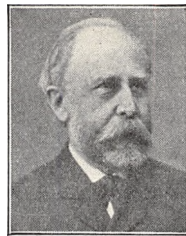
Tryde, Just Adam Christian (¹⁰/₃ 1834—⁰/₁₂ 1904), Læge. F. i Kbh. Forældre: Urtekræmmer Caspar Christian T. og Emma Cecilie Marie Stinck. Blev Student 1852, Cand. med. 1858, efter Kandidattjeneste ved københavnske Hospitaler Reservelæge ved Slesvig Sindssygeanstalt 1860, afsattes 1864. 1861

havde han disputeret (en Afhandling om Elektroterapi). 1864—66 var han Reserve-medicus paa Frederiks Hospital. Hans Interesser koncentreredes efterhaanden om Hygiejne og Retsmedicin, og han konkurrerede 1867 om et Lektorat heri. 1869 blev han Distriktslæge, 1872 Kommunalæge, 1877 Politilæge og endelig 1886 Stadslæge i Kbh., afgik 1897. Med stor Energi virkede han i denne Stilling for Indførelse af hygiejniske Reformers — Kreds-lægeinstitutionen, Tilsyn med Plejebørn m. m., fortsatte sine hygiejniske Studier og fulgte ved Rejser opmærksomt Fremskridtene i Udlandet. Som Medlem af forskellige Kommissioner arbejdede han ivrig for sociale Fremskridt, for Aandssvagevæsen, Døvstummesagen m. m., blev i det hele stærkt brugt. Af hans litterære Arbejder er de betydeligste Studierne over Drikkevand og Tyfusmitte, der udkom samlede 1886, og „Sindssygdом og Strafskyld for dansk Domstol“ (1901). D. i Kbh. — Gift 1863 Thora Maria Augusta Drejer.

F. L.

Litt.: Slægt hos Lengnick, i „Stamt. over Slægten T.“ 1878 og „Saml. t. T.-Slægtens Hist.“ 1912—14; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1862; Nekrologer i „Ugeskr. f. Læger“ 1904, „Hospitalstid.“ s. A., „Ill. Tid.“ ¹⁸/₁₂ s. A. og „Politiken“ ⁷/₁₂ s. A.

Tryde, Eggert Christopher (⁰/₁₂ 1781—²³/₁₁ 1860), Præst. F. i Fensmark ved Næstved. Forældre: Sognepræst Holger T. og Maria Margrethe Clausen. Blev Student 1799, Cand. theol. 1804, blev efter nogle Aars Lærergerning 1807 Sognepræst i Fensmark og Rislev, hvorfra han 1812 forflyttedes til Glumsø og Bavelse. 1829 blev han Sognepræst for Raklev og tillige Provst for Arts og Løve Herreder; men allerede s. A. forflyttedes han til Herlufmagle og Tybjerg og blev her straks Provst for Tybjerg Herred, hvortil 1830 yderligere lagdes Hammer Herred. 1838 kom han til Kbh. som Stiftsprovst og Sognepræst ved Frue Kirke, og 1854 blev han kgl. Konfessionarius. 1857 tog han Afsked og udnævntes til Dr. theol. h. c. Som Stiftsprovst fik han Sæde i talrige Bestyrelser og Kommissioner; saaledes blev han 1839 Meddirektør af Bibelselskabet og Medlem af en Kommission om et nyt Ritual og en ny Alterbog; 1841 Meddirektør af Pastoralseminariet og Lærer i praktisk Teologi; 1853 var han Medlem af Kirkekommissionen, og han var en

af de 12 Mænd, der 1856 indgav et Forslag om Kirkeforfatning. 1842 blev det overdraget ham at forhandle med Baptisternes Fører P. C. Mønster; men han misbilligede iøvrig Regeringens Optræden i denne Sag og nægtede 1848 at døbe et Baptistbarn med Forældrenes Ønske. Ogsaa i de kirkelige Partistridigheder søgte han at gøre Ret og Skel til alle Sider; uden at være nogen Meningsfælle af Grundtvig tog han saaledes Parti for ham i Striden med C. Molbech 1817 og med A. S. Ørsted 1826. Han har udgivet enkelte Prædikener og kirkelige Lejlighedstaler, men hans Forfattervirksomhed var iøvrig uden større Betydning; derimod var han af Samtiden højt skattet som Forkynder og som Sjælesørger; bl. a. har Fru Heiberg i sine Erindringer omtalt ham med megen Veneration. D. i Kbh. — Gift 1807 Kirstine Dorothea Kongslev, d. 1839.

H. M.

Litt.: Slægt se Chr. T.; J. L. Heiberg: „Et Liv“ II 1891, S. 8 ff.; Breve i „Af efterl. Breve til J. P. Mynster“ 1862, „Breve til og fra F. C. Sibbern“ 1866 I—II, „Udv. af Breve til P. Hjort“ 1869 og „Breve til og fra Ingemann“ 1879; Nekrolog i „Ill. Tid.“ ²/₁₂ 1860; Ligtale af J. H. Paulli.

Tryde, Ludvig Christian Gabriel (f. ²⁰/₉ 1860), Læge. F. i Holbæk. Forældre: Kordegn Frederik Adam T. og Dorothea Petersen. Blev Student 1879, Cand. med. 1886, var et Aar i Ivigtut, nedsatte sig efter Hospitalsuddannelse i Tølløse 1890, i Helsingør 1893. 1892 vandt han Universitetets Guldmedaille for en kirurgisk Opgave. 1898 blev han Overlæge ved Øresundshospitalet, var tillige Stadsfysikus og

Karantænelæge i Helsingør og fik talrige kollegiale Hverv; blev 1910 Medlem af Medicinalkommissionen. 1918 udnævntes han til Formand for Sundhedsstyrelsen. Ved sin administrative Dygtighed, sin store Samvittighedsfuldhed og sin Evne til at omgaa Mennesker er T. blevet en meget agtet og afholdt Embedsmand, og han har holdt sin Interesse vaagen for de mange Grene af den store Virksomhed, ogsaa for grønlandske sanitære Forhold. — Gift 1890 Thora Christiane Gad, f. Blicher.

F. L.

Litt.: Slægt se Chr. T.; Hustrus Slægt se Niels Blicher: Univ. Aarb. 1891—92, S. 1076; „Farm. Tid.“ 1918; „Politiken“ ²⁴/₇ s. A. og ²/₆ 1924.

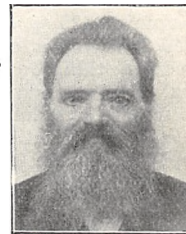
Tryde, Vilhelm Adolph Conrad (³⁰/₁₀ 1837 — ⁹/₄ 1918), Boghandler. F. paa „Nøjsomhed“ ved Lundtofte. Forældre: Proprietær exam. juris Frederik Vilhelm T. og Frantzone Emilie Huulevad. Stod i Boghandlerløber i Kbh. 1852—57, var Medhjælper 1857—62 og overtog 1863 en Boghandel i Byen Sles-

vig, hvorfra han dog allerede n. A. blev fordrovet af Krigen. Efter Freden etablerede han sig i Kbh. og skabte sig snart en omfattende Virksomhed, der førte ham frem i første Række indenfor Faget. T. lagde sig som Speciale efter Handel med Kunslitteratur og Billeder; hans Kunsthandel blev efterhaanden en af Nordens mest kendte og vandt en smuk Position hos alle kyndige takket være hans kultiverede Smag og hans Kundskaber paa dette særlige Felt. Han havde udmærkede Forbindelser i Udlandet og blev Hovedkommissionær for Skandinavien for en hel Del store udenlandske, særlig franske Huse indenfor denne Branche. Energisk og mangesidig interesseret egnede han sig med sit myndige Væsen godt til Formandshvervet i Den danske Boghandlerforening, som han beklædte 1903—10, hvorefter han blev Æresmedlem af Foreningen; ogsaa i Velgørenhed tog han megen Del. 1913 udraadte han af Firmaet, i hvilket han som Medejer 1901 havde optaget sin Søn Cand. theol. Ove T. (f. ²⁰/₁₁ 1870), der siden med megen Dygtighed har hævdet Forretningens Anseelse. D. i Kbh. — Gift 1869 Ovine Frederikke Dorothea T., d. 1921.

S. D.

Litt.: Slægt se Chr. T.; „Nord. Boghandlertid.“ ¹⁵/₁₁ 1889 og ³⁰/₁₂ 1902; „Ill. Tid.“ ²⁰/₁₁ 1904; „Nationaltid.“ ¹⁴/₁₁ s. A.; Døllers: „Danm. Boghandlere“ 1912; P. N. Heering: „Familiebogen“ s. A.; Nekrologer i „Dansk Boghandlertid.“ ¹¹/₄ 1918, „Ill. Tid.“ ¹⁴/₄ s. A. og „Berl. Tid.“ ¹⁰/₄ s. A.

Trøstrup, Jens Andersen (²⁸/₉ 1830—⁵/₂ 1915), Museumsstifter. F. i Birkmose, Timring Sogn ved Herning. Forældre: Gaardejer Anders T. Jensen og Mette Pedersdatter. Var i sin Ungdom en Tid Biskolelærer i Snebjerg ved Herning, inden han tog til Jelling Seminarium, hvorfra han dimitteredes 1862, i de følgende 30 Aar var han Lærer i Thorsted ved Tim. Som Soldat og paa Seminariet kaldtes han Birkmose, men tog senere Navnet T. efter sin Farfars Fødested. Vestjyde var han af Slægt som af Natur, en Mand med mange Interesser, men størst var Kærligheden til Hjemegnens Minder, og da han 1892 havde taget sin Afsked, tog han for Alvor fat paa at faa dannet et Museum for dem i Herning. Hans stejle Udholdenhed fejede al Modstand bort: 1892 valgtes den første Styrelse, 1899 oprettedes et Museums-samfund, 1906 aabnedes „Bondegården“,

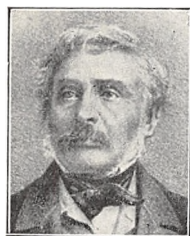

og 1910 indviedes Hernings nye store Museumsbygning. Mundtlig forstod T. at vække, baade som Lærer og som Museumsmænd, og havde han sat sig noget i Hovedet, var han ikke god at komme udenom; skriftlig foreligger kun en Skildring i „Hardsyssels Aar-bog“ 1914, som han havde udarbejdet sammen med tre andre gamle Mænd og som senere, noget forøget, udkom som Bog: „Gamle Minder fra Hammerum Herred“. Jydesejg og bondestolt gik T. sine egne Veje i sin hjemmegjorte Dragt, en Foragter af forløren Finhed, hvad enten den viste sig i Købstadvæsen eller i Sprogets Fremmedord; djærv og dansk og Bonde var han og vilde han være. D. i Herning. — Gift 1862 Margrete Bærtelsdatter, d. 1891. Th. Th.

Litt.: Selvbibliografi i „Lærerne og Samfundet“ IV 1914; sst. I 1913; Nekrologer i „Herning Folkebl.“ ⁵/₂ og ¹²/₂ 1915, „Højskolebl.“ s. A. (af P. Bjerge), „Hardsyssels Aarb.“ s. A. (af Storgaard Pedersen og Severinsen) og „Folkeskolen“ s. A. (af C. Reimer).

Tscherning, Anton Frederik (¹²/₁₂ 1795—²⁹/₆ 1874), Officer, Politiker. F. paa Frederiksværk. Forældre: Oberst Eilert Peter T.

og Marie Lützw. Baade Fædre- og Mødreslægt slavisk. Blev Kadet 1809, Sekondløjtnant i Artilleriet 1813, deltog i Felttoget 1813—14, var 1816—18 i Frankrig med et dansk Korps og studerede her Artilleri og Fysik, ligesom han færdedes i liberale Kredse og bl. a. omgikkes P. A.

Heiberg. 1820 blev han Premierløjtnant, var 1820—28 Assistent hos Faderen paa Frederiksværk og underbyggede her sit fra Barndommen indledede Kendskab til Almue og Borgerstand. 1828 var han paa en Sendelse til Grækenland, siden igen i Frankrig, blev Kaptajn 1829 og var 1830—33 1. Skoleofficer ved den nyoprettede militære Højskole. Alle-rede fra tidlig Ungdom var han Frihedsmænd og vilde en Grundlov; Stænderinstitutionen tilfredsstillede ham ikke, og han angreb den i en Pjece, samtidig med at han kastede sig ind i Debatten om Militærvæsenet med en kraftig Agitation for en Folkevæbning. Som Straf sendtes han 5 Aar til Udlandet, hvor han saa og lærte adskiltigt; hjemvendt blev han 1838 sat udenfor Nr., var to Aar i Frankrig som Ingeniør, blev 1841 Batterichef, men afgik s. A. og levede siden som Privatmand med Tilknytning til forskelligt praktisk Arbejde. Frigjort for Embeder kunde han kaste sig ind i Politik, valgtes 1846 til Formand for Bondevennernes Selskab (indtil 1856) og tog Del i Martsbevægelsen. Oprindeligt var han Helstats- eller snarere Samstatsmand og vilde en Føderativstat; imidlertid stod det nationale Spørgsmaal for ham altid tilbage for det demokratiske. I

Martsdagene svingede han næsten helt over i Eiderpolitikken og indtraadte som Krigsminister i Martsministeriet (Oberst s. A.). Ved sin uhyre Arbejdskraft og hensynsløse Organisationsevne skabte han en Hær næsten af intet; mindre heldig var han som Leder af Felttoget, han greb ind i Overkommandoens Bestemmelser og tabte hastig Troen til Hæren og Sejren. Indadtil var han Ministeriets maaske mest demokratiske Medlem, fastholdt skarpt den almindelige Valgret, var imod Kongevalg til Rigsforsamlingen, iværksatte Værnepligtsforordningen af Sept. 1848 og var ledende ved Husmandsreformerne s. A. Han afgik Novb. s. A., valgtes 1849 til Folketinget i Svininge og sad der til 1866 (undtagen Febr.—Maj 1853). Han blev efterhaanden en af Bondevennernes Førere og en af Rigsdagens allerførste Mænd. Hans usædvanlige, om end spredte Sagkundskab, hans impulsive Veltalenhed og hans absolutte Uegennytte skaffede ham Respekt, han var Finansudvalgets Formand og Tingets Viceformand og prægede baade Budgettet og en Mængde, især økonomiske Love. Sparsommelighed i Statshusholdningen, ingen Statsindgreb i den personlige Frihed, Embedsstyrets Underordnelse, ingen Støtte til uproduktive kulturelle Formaal, Fæstevæsnets Omordning, Næringsfrihed, den almindelige Valgret var stadige Punkter paa hans Program. Alt i alt var Ligheden ham mere end Friheden, og han adskilte sig derved fra Monrad og Lehmann, hvem han iøvrigt i meget stod nær. Han havde igen nærmet sig Helstatspolitikken, og han støttede det længst mulige Ministerierne efter 1851, ogsaa da en stor Del af hans Parti under J. A. Hansen gik den modsatte Vej. Han ansaa det for nødvendigt at støtte de konservative Ledere i deres slesvigske Politikk for ikke at sætte de indre Resultater fra 1848 over Styr. 1854 lod han sig gøre til kongevalgt Medlem af Rigsraadet (udtraadte 1864); han billigede Forordningen ²⁰/₇ s. A., men gik imod Fællesforfatningen af 1855 som udemokratisk. Efter Ørstedes Afgang stod han i Reglen sammen med de konservative og vilde ikke følge J. A. Hansen i Alliance med de nationalliberale, om han end ansaa Hall for nogenlunde acceptabel som Leder. Han var imod Kbh.s Søbefæstning og Novemberforfatningen 1863. Efter Krigen var han oprindeligt ikke utilbøjelig til Ændringer i Junigrundloven og stod konservative Mænd som Heltzen nær, men han vendte sig skarpt mod Ministeriets Forslag om Landstingets Sammensætning og det endelige Kompromis, hvori han saa en maskeret Stænderforfatning. Han deltog med flammende Iver i Agitationen navnlig i Jylland og afslog Genvalg 1866, da Forslaget var vedtaget. Sammen med sin Al. Upode Grundtvig søgte han forgæves Audiens hos Kongen for at faa ham til at nægte Stad-

fæstelse. Han tog siden ikke aktiv Del i Politik, afslog 1868 Valg til Statsrevisor. Han stod det forenede Venstre nær, interesserede sig mest for Kampen mod Resterne af Skandinavismen og mod de militære Foranstaltninger, hvori han kun saa en Udfordring til Tyskland. — Som parlamentarisk Fører og Folkepolitiker kan T. kun jævntilles med Monrad. Han var et Par Decennier ældre end denne og andre nationalliberale; hans Frihedssind stammede fra Tiden efter Bondereformerne, ikke fra Julirevolutionen. Der var over ham en ikke typisk dansk Tørhed; han regnede med politiske Værdier mere end med Lyrik og Doktriner. Naar han dog kunde faa Skin af Fantasteri, skrev det sig fra hans polemiske Paradoxmageri og hans voldsomme Temperament og sprudlende Veltalenhed, der kunde løbe forud for hans Tanker. Han var for sær og rank til at blive Partifører, han fulgte i sin Handlen store Linier, som ikke altid laa klart for andre, og som hans Ord kunde bidrage til at tiisløre. Hans Syn paa det slesvigske Spørgsmaal rummede sikkert en hel Del af det rette; under Grundlovs-kampen efter 1864 slog hans Lighedspolitik ikke mere til overfor de nye Krav. Han staa i dansk Politik som udpræget Almue-repræsentant, og han rækker langt ned i det senere Venstre; hans Realitetssans prægede Bjørnbakkerne (gennem „Jysk Folkeforening“), hans militære Nøgternhed Hørup og hans Skole; ved sin bredt borgerlige Humanisme, sin Protest mod Statsvælde og sin Forhandlingsdygtighed blev han Forbilledet for moderate Politikere som Bojsen og Neergaard. D. i Kbh. — Gift 1845 Eleonore Christine Lützow, d. 1890. P. E.

Litt.: Slægt hos Lengnick, i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“ og „Geneal. Taschenbuch bürgerl. Häuser“ V og VIII 1897 og 1901; mødrene og Hustrus Slægt hos Lengnick og i „Geneal. Taschenbuch der adeligen Häuser“ 1901; Erindringer i „Almuevennen“ 9/6—18/6 1851, „Belysning af de senere indre polit. Begivenheder og Tilstande“ 1854, „Bemærkninger om Danmarks nuv. polit. Stilling“ 1861, „I Hjemmet“ 5/1 s. A., „Nørrejysk Tid.“ 23/4—1/5 1864, „Til Bedømmelse af Forfatningsstriden“ 1865, „Til polit. Meningsfæller“ s. A., „Af A. F. T.s efterl. Pap.“ 1876—78 og „Vor Fortid“ 1918; Fr. Barfod: „Den grundlovgiv. Rigsforsamling“ 1849, „Dsk. Rigsdagskal.“ 1856 og i „Ill. Tid.“ 19/1 1862 (jfr. 2/2 s. A.); N. F. Juul: „Nogle Ord om Hr. Oberst v. Ts Færd“ 1856; Ørsted: „Af mit Livs og min Tids Hist.“ 1851—57; P. C. Zahle: „Ret og Pligt“ 30/12 1859 og i „Ringsted Folketid.“ 12/12 1895; „Hans Mikkelsen til Danm. Riges lige saa tapre som velbaarne Oberst“ 1860; Vaupell: „Kampen for Sønderjylland“ 1863—67 og 1888—89 og „Læsesøes Levned“ 1895; „Skizzer af Folketings Medlemmer i Rigsdagens 14. Session“ 1863; „Enhver sit“ 23/6 1866; „Den dsk.-ty. Krig 1848—50“ I 1867—70; „Hist. Tidsskr.“ III 6 1867—69; Monrad i „Berl. Tid.“ 18/5 1869; J. A. Hansen: „Vor Forfatnings Hist.“ 1868—70, i „Morgenposten“ 18/10 1872 og „A. F. T.“ 1876; Harbou: „Nogle Erindringer og Betragtninger“ 1870; „Dagbl.“ 23/10 1872; Zodiacus: „Parlamentariske Stjernebill.“ 1875; Abrahams: „Medd. af mit Liv“ 1876; Falkenstjerne i „Tidens Strøm“ III 1886—87 og „A. F. T.“ 1895; Madvig: „Livserindringer“ 1887; „Pers. Tidsskr.“ III 6 s. A.; „Berl. Tid.“ 14/6

1890; Schandorph: „Oplevelser“ I 1889, S. 22 f.; Michaelsen: „Fra min Samtid“ I 1890, S. 42 ff.; „Tidens Strøm“ VIII 1891—92; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916 og i „Aarhus Amtst.“ 7/6, 28/6 1894 og 1/10 1916; „Museum“ 1894 I; Rubin: „Frederik VI.s Tid“ 1895; Vilh. Lassen: „A. F. T.“ s. A.; „Dannebrog“ 12/12 s. A.; „Aarhus Amtstid.“ 3/12, 7/12, 11/12 (bl. a. af G. Winther), 12/12 (af F. Bojsen), 13/12 og 14/12 s. A.; P. Munch i „Ill. Tid.“ 15/12 s. A. og „Nord. tidsskr.“ 1903; „Politiken“ 12/12 og 13/12 s. A. (bl. a. af Joh. Ötösten og Hørup); „Nationaltid.“ 11/12 s. A.; H. Bøgedal: „A. F. T.“ 1897; P. Andrae: „C. C. G. Andrae“ 1897—1911 og „Andrae og Fællesforfatningen“ 1903; N. P. Jensen: „Den I. slesv. Krig“ 1898, „Oberst F. Læssøe“ 1912 og „Kampen om Sønderjylland“ I 1913; Gudske Nielsen: „Udv. Bladartikler“ 1899; Wieselgren: „I gamle dagar og i våra“ 1900; Høgsbro: „Mit Forhold til Grundtvig, T. og Monrad“ 1902; „Oria Lehmanns efterl. Pap.“ 1903; „Det ny Aarh.“ I 1—2 1904; H. Ploug: „C. Ploug“ I 1905; „Jysk Ugebl.“ 20/5 1906; „Af E. C. T.s efterl. Pap.“ („Mem. o. Br.“ VIII) 1908; E. A. T. i „Mit Hjem“ I 1911; Henriksen: „Mændene fra 48“ 1911; „Fru Heiberg og A. F. Krieger“ 1914—15; „Fru Andraes polit. Dagb.“ 1914—20; Schovelin: „Fru Konge-gunst til Selvstyret“ 1917; Nørgaard: „D. G. Monrad“ 1918; Brammer: „Den dsk. Hærs Intendant-tjeneste“ 1919; „A. F. Kriegers Dagb.“ bl. a. I 1920, S. 7 ff., 11 f., 14—17, 20, 22, 24, 26, 33 f., 92 f., 95, 110, 118, 155, 163, 218, 237, 256, 269, II 1921, S. 34, 53 f., 65 f., 70 f., 79, 123, 128, 130 f., 136 f., 142, 153, 188, 192, 199, 207, 213, 220, 223, 232, 245, 320, 322, 325, 328, 337 f., 347, III s. A., S. 29 ff., 50, 94, 113, 190, 213, 227, 242 f., 261 f., 282, 335 f., 340, 364, IV s. A., S. 19, 41, 47, 106, 108, 158, 160, 206, 230, 247, 267, 281, 288, 311, 328, 349, 360, 371, V 1923, S. 220, 281, VI 1925, S. 143 f.; J. P. Jensen: „Sjællandske Bønder“ 1920; Hans Jensen: „Lars Bjørnbak“ 1919; Th. Larsen: „En Gennembruds-tid“ II 1921, bl. a. S. 142 f., 146, 150, 261; Lund: „Høgsbros Breve og Dagb.“ 1923—25; Tormod Jørgensen i „Sorø Amtstid.“ 16/6 1924; A. Tuxen i „Hist. Tidsskr.“ IX 4 1925; „Veje Amts Folkebl.“ 28/6 og 29/6 s. A.; J. V. Christensen i „Præsto Amts hist. Aarog“ s. A.; Breve i „Af J. A. Hansens efterl. Pap.“ 1878—79, „Af O. Lehmanns efterl. Pap.“ 1903, „Af E. C. T.s efterl. Pap.“ 1908, „Vend-syssel Folkebl.“ 18/8, 28/8 og 1/4 1913; J. P. Jensen: „Sjællandske Bønder“ 1920, Lund: „Høgsbros Breve og Dagb.“ I 1923 og „Hist. Tidsskr.“ IX 4 1925; Nekrologer i „Morgenbl.“ 30/6 1874, „Berl. Tid.“ s. D. og „Dsk. Folketid.“ 10/7 s. A.

Tscherning, Eilert Adam (5/5 1851—4/5 1919), Kirurg. F. i Kbh. Forældre: Oberst A. F. T. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1868, Cand. med. 1875, gjorde Kandidat-tjeneste i Kbh., var ca. 1/2 Aar 1877—78 Læge under den tyrkisk-russiske Krig ved et tyrkisk La-saret i Erzerum, derefter atter Hospitals-kandidat i Kbh., 1881—83 Prosektor paa Kom-munehospitalet, 1883—87 Reservekirurg sst., samtidig i Aar konstitueret Overkirurg. 1881 havde han disputeret („Tumor albus“). 1885 konkurrerede han til Posten som Doc-cent i klinisk Kirurgi ved Universitetet. 1893 blev han Overkirurg ved Kommunehospitalets 5., 1899 ved 1. Afdeling. 1910 Medlem af Arbejderforsikringsraadet. T.s Interesse var overvejende den praktiske Kirurgi, men han var teoretisk udmærket fun-

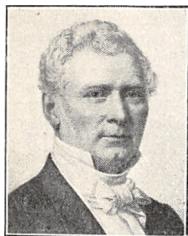

deret. Hans Energi og Arbejdskraft var usædvanlig, og han ledede sin store Afdeling med Dygtighed og Samvittighedsfuldhed. Han var en meget selvstændig Mand og viste nu og da dette paa en lidt demonstrativ Maade, der gjorde hans ydre Fremtræden noget søgt, men han var i Besiddelse af megen Retsindighed og var en fortræffelig Kollega, der ogsaa har beklædt adskillige Tillidsposter i sin Stand. Han var 1896—98 Formand for „Medicinsk Selskab“ og flere Aar Formand for Kbh.s Lægeforening. Han var Medstifter baade af „Nordisk kirurgisk Forening“ og „Dansk kirurgisk Selskab“. Hans litterære Arbejder vedrører mest hans omfattende Erfaringer fra Hospitalet. D. i Kbh. — Gift 1) 1886 Henriette (Henny) Schultz (s. d.). Ægteskabet opløst 1909. 2) 1909 Elisabeth (Lisbeth) Sidenius, f. Bache. F. L.

Litt.: Slægt se A. F. T.; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1881; Erindringer i „Gads sk. Mag.“ 1908—09 og „Mit Hjem“ I 1911; Torrid i „Ill. Tid.“ 27/8 1905; „Berl. Tid.“ 17/11 1914; „Politiken“ 13/4 og 20/4 1891 og 30/6 1915; Meisen sst. 31/12 1917; Nekrologer sst. 5/5 1919 (af Meisen), „Tilskueren“ Juni s. A. (af H. Bing), „Social Forsorg“ s. A., „Assurandøren“ s. A., „Hospitalstid.“ s. A. (af Helsted), „Ill. Tid.“ 11/6 s. A. (af Thulstrup) og „Ugeskr. f. Læger“ s. A. (af C. Wessel).

Tscherning, Hans Christian (29/4 1804—10/1 1886), Veterinær. F. i Middelfart. Forældre: Apoteker Hans Christian T. og Marie Sophie Viborg. Tog farmaceutisk Eksamen 1822, kirurgisk Eksamen 1829, blev 1830 3. Lærer ved Veterinærskolen paa Kristianshavn, tog 1836 Dyr-lægeeksamen og foretog derefter en Studierejse til Udlandet, 1839 blev han Regimentskirurg, 1844 Lektor og 2.

Lærer ved Veterinærskolen og 1851 Professor. 1858, da Veterinær- og Landbohøjskolen blev oprettet, fik han Afsked som Lærer; men docerede til 1869 Retslære (Statsveterinærvidenskab) ved Skolen; s. A. (1858) blev han Veterinærfysikus for Danmark og 1863 tillige for Slesvig. I Aarenes Løb underviste han i Fysik, Kemi, Botanik, Farmaci, Farmakologi, Beslaglære og Retslære; han var en flittig og samvittighedsfuld Lærer, men hans Undervisning var vidtløftig og kedelig. Han var en forfængelig, paa-staaelig Mand, hvis Selvfølelse var stor, og som var ret kritisk over for andre. Sin Stilling og Fremgang skyldte han sikkert for en stor Del sit Familieskab med Viborg'erne, der da var ene dominerende ved Veterinærskolen; dog indlagde han sig ikke ringe Fortjeneste ved som Fysikus energisk at bekæmpe Smitsoter som Snive, Oksens ondartede Lungesyge og Faareskab (i Jyl-

land og paa Island). Hans litterære Produktion er ringe: i „Tidsskrift for Veterinærer“ grundige Indberetninger om forskellige Smitsoter hos Husdyrene, bl. a. Faareskab, 1841 et lille Skrift om Veterinærskolers Organisation, 1843 1. Del af en ikke afsluttet „Haandbog i Veterinærfarmakologi“, mindre Arbejder i forskellige Tidsskrifter, saaledes en Afhandling om Snive i „Tidsskr. f. Veter.“ 1858—59. Betydningsfuld og interessant er hans „Efterretning om den kgl. danske Veterinærskole“ (1851), en omhyggelig Skildring af Skolens Historie fra dens første Dage til 1850. T. bekæmpede energisk Planen om Oprettelsen af Veterinær- og Landbohøjskolen, men uden Held, og Oprettelsen af det veterinære Sundhedsraad (1851) var ham i høj Grad imod; først 1858 fik han selv Sæde heri. Med Aarene blev han mere og mere mismodig og klagede over Mangel paa Anerkendelse. Sandheden var vel, at han ikke helt fattede den ny Tid. D. i Kbh. — Gift 1860 Constance Ludolfine Schubart, d. 1893. L. Ba.

Litt.: Slægt se A. F. T.; Hustrus Slægt 1 „Pers. Tidsskr.“ III 6 1897; „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; „Medlemsbl. f. d. sk. Dyr-lægeforening“ 13/7 1923; Nekrolog i „Tidsskr. f. Veterinærer“ 1886.

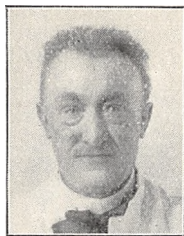
Tscherning, Henriette (Henny) (f. 5/3 1853), Sygeplejerske. F. i Kbh. Forældre: Postinspektør Theodor Schultz og Anna Margrethe Ipsen. Blev 1878 Sygeplejerske paa Kommunehospitalet, blev Plejemoder der og forblev der til 1886, da hun blev gift. Hun har gjort et betydeligere Arbejde for sit Fag og sin Stand end nogen anden dansk Sygeplejerske. Hun satte sig grundig ind i Sygeplejerskeforholdene i Udlandet under et Ophold i England og Tyskland 1883, var bl. a. en Tid Elev i Nightingale Skolen i London og har siden kæmpet energisk og klogt for sit Maal at dygtiggøre de danske Sygeplejersker og hæve dem, om mulig, til en privilegeret Stand, og er naaet langt frem mod dette ved at organisere Standen med dansk Sygeplejerskeråd som Midtpunkt. For dette har hun siden 1899, kort efter Stiftelsen, været Formand og har været Deltager i Oprettelsen af forskellige Institutioner til Sygeplejerskeres Gavn. Hun er Ærespræsident for „Sygeplejerskeres Samarbejde i Norden“. — Gift 1886 Kirurgen E. A. T. (s. d.). Ægteskabet opløst 1909; han d. 1919. F. L.

Litt.: Ægtefælles Slægt se A. F. T.; „Kvinden og Samfundet“ 1913, 1918 og 1923; „Politiken“ 17/2 1918; „Tidsskr. f. Sygepleje“ s. A.; „Berl. Tid.“ 20/7 1924.

Tscherning, Marius Hans Erik (f. 11/12 1854), Øjenlæge. F. i Østrup ved Odense. Forældre: Skolelærer Carl Rasmus T. og

Johanne Marie Klug. Blev Student 1872, Cand. med. 1878, var Kandidat paa Hospitaler i Kbh. og uddannede sig som Oftalmolog hos Edm. Hansen Grut.

1882 disputerede han med „Studier over Myopiens Ætiologi“, hvor han skelner skarpt mellem den ret uskadelige Læsemyopi og den alvorligere Form. Arbejdet vakte Opmærksomhed og forårsagede, at

han — efter et Studieophold i Udlandet — 1884 blev „Directeur adjoint“ ved det oftalmologiske Laboratorium paa Sorbonne i Paris under Javals Ledelse. Her virkede han i 26 Aar og havde tillige praktisk Virksomhed. 1887 blev han Dr. en médecine (Listings Lov) og 1888 Øjenlæge ved „Institution nationale des sourds-muets“. 1901 blev han Direktør, efter at Javal var blevet blind. Fra denne Periode skriver sig en lang Række værdifulde videnskabelige Arbejder. Betydeligst er maaske de om Akkomodationens Mekanisme, hvori T. kom til ganske nye Resultater, og det om Farveblindhed, hvorom det samme gælder. De senere Arbejder om Brillerglas' hensigtsmæssigste Form danner Grundlaget for Konstruktionen af de moderne stærkt buede Glas. T. har i Paris været en god Støtte for danske Studerende og en søgt Lærer; hans Ud gave af Th. Youngs oftalmologiske Arbejder og hans „Leçons d'optique physiologique“ (1898) har ogsaa haft stor Betydning. Han er i Paris blevet hædret paa forskellig Maade, baade af Académie des sciences og af Académie de médecine (Prix Barbier, Prix Meynot). 1911 blev han Professor i Oftalmologi ved Kbh.s Universitet (uden Konkurrence) og Overlæge ved Rigshospitalet. Han har været en virksom og interesseret Lærer ogsaa for viderekomne og fortsat sine videnskabelige Undersøgelser i det af ham grundede Laboratorium; navnlig bør nævnes hans Undersøgelser om Øjets Adaptation, som han har bragt ind i et helt nyt Spor ved Brugen af de af ham opfundne „fotometriske Glas“; ogsaa dygtige Elevarbejder er udgaaet herfra. T. har i det hele navnlig paa den fysiologiske Optiks Omraade vist sig som en Forsker af sjælden Selvstændighed og eksakt Videnskabelighed, og han nyder som saadan betydelig Anseelse. Febr. 1925 tog han sin Afsked som Professor. — Gift 1884 Arnak Frederikke Vilhelmine Myhre. F. L.

Litt.: Slægt se A. F. T.; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1882; K. K. K. Lundsgaard i „Ill. Tid.“ 14/6 1903; „Berl. Tid.“ 10/11, 11/12 1924 og 26/6 1925; „Kbh.“ 11/12 1924.

Tullinius, Thorarinn Erlendur (f. 29/7 1860), Handelsmand. F. i Eskefjord, Island. For-

ældre: Skibsreder, Købmand Carl Daniel T. og Gudrun Thorarensen. Kom ganske ung til Danmark, gik i Roskilde Skole og søgte derefter Handelsuddannelse først hos P. F. Lagoni i Faaborg og senere i forskellige større Forretninger i Udlandet og paa Island. 1887 vendte han tilbage til Danmark og blev engelsk Korrespondent i det københavnske Eksportfirma G. Noack. 1889 etablerede han sig som Købmand og Skibsreder med Handel og Skibsfart paa Island som Forretningens særlige Formaal. Den saaledes stiftede Forretning, som han med betydelig Dygtighed arbejdede op til en af de største af sin Art her i Norden, kom med sine islandske Faktorer til at danne Basis for Foretagendet „De forenede Islandsforretninger“, som han stiftede 1912, og hvis Direktør han blev og vedblivende er. Dette Firma er senere ved Tilslutning af andre Firmaer og Faktorer blevet betydelig udvidet. T., der er en initiativrig og indsigtfuld Forretningsmand, har ikke blot gennem sit Arbejde for at skabe et fast Handelssamkvem mellem Danmark og Island indlagt sig Fortjeneste, men har ogsaa udfoldet en paaskønnelsesværdig Virksomhed for at styrke og udvikle den kulturelle Forbindelse mellem de to Lande. Nævnes kan saaledes, at han er Medstifter af — og Medlem af Bestyrelsen for — „Dansk-islandsk Samfund“; han er endvidere Formand i Bestyrelsen for „Islandske Købmænds Societet i Danmark“. Af T.s betydelige Sagkundskab har saa vel den islandske som den danske Regering flere Gange draget Nytte; bl. a. var T. Medlem af den danske Kommission til Undersøgelse af Handelsforholdene paa Grønland. — Gift 1890 Helga Frich. C. T.

Litt.: „Børsen“ 28/7 1920; „Berl. Tid.“ 27/7 s. A.

Tullin, Christian Braunmann (f. 1728—21/1 1765), Forfatter. F. i Kria. Forældre: Handelsmand Guldbrand Hansen T. og Ragnhild Olsdatter Deli. Blev hjulpet til Bogen og blev Student 1745. En beskeden Fædreearv tillod ham at dyrke sine Studier uden samtidig at skulle tjene til Føden, og han lagde sig efter Fransk, Tysk, Musik og Tegning. 1748 tog han teologisk Embedseksamen og vendte derefter for steds tilbage til sin Fødeby (1748). Han begyndte her med afgjort Held en Gerning som Præst, men hans svage Lunger tvang ham til at opgive det; han be-

gyndte at studere Statsvidenskab, men overtog saa en Stivelsesfabrik ved Lysaker i Nærheden af Kria. 1759 blev han Toldinspektør, n. A. Viceraadmand og 1763 virkelig Raadmand og Tolddirektør i Kria. Han blev hurtigt draget ind i Byens engelskprægede Forretningsverden og blev — meget imod sin Villie — et Slags Centrum for baade det merkantile og selskabelige Liv, et karakteristisk Udtryk for Forbindelsen mellem Embeds- og Handelsstanden. I denne Kria.-Societé blev han den velbestaltede Lejlighedsdigter. Hans mest kendte Digte „Majdagen“ (1758) har ogsaa som ydre Anledning et Bryllup indenfor Byens Pengearistokrati. Nyt var Digtet i Tiden ved sin kraftige Indledningsskildring af Bylivet („dette melancholske Fængsel“) og i Modsætning hertil Glæden ved Freden og det myldrende Liv i Naturens Skød, der fører Tanken hen paa alle Tings Skaber og ender i en Lovprisning af Guds Algodhed. Langt over Samtidens Rimerier staar Digtet ogsaa, trods det retoriske Sving og nogen Tilbøjelighed til Ordkunstleri, ved Versenes og Skildringens Naturlighed og Lethed. Digtet fastslog T.s Ry som Digter, endogsaa i Tyskland, hvor Lessing, der kendte det gennem en uheldig Oversættelse af Cramer i „Der nordische Aufseher“, gav det sin uforbeholdne Ros. Tankerne om Modsætningen mellem Bykulturen og Naturlivet og Ideen om „Guds Visdom i Skabningen“ behersker ogsaa de to Digte „Søfartens Oprindelse og Virkning“ (1761) og „Om Skabningens Ypperlighed“ (1764), hvormed T. vandt de Prisopgaver, der var udsat af „Selskabet for de skønne og nyttige Videnskabers Fremmelse“. Efter hans Død udkom hans Værker i tre Bd. (1770—73), af hvilke de to indeholder en lang Række Optegnelser („Afbrudte Tanker over forskellige Materier“), der viser ham som Oplysningstidens alment interesserede Mand, en Fortsætter af Holberg og Eilshov. T. faar sin Særstilling ved sit Forhold til engelsk Litteratur, især Pope, Thomson og Young. Paavirkningen fra disse mødtes hos ham med et poetisk stemt Gemyt og en sproglig, digterisk Begavelse. I den dansk-norske Litteratur udfylder T. Tidsrummet mellem Holberg og den Klopstock-Ewaldske Periode. Som Holberg indførte vesteuropæisk Tankegang, indførte T. den engelske Smag i den naturbeskrivende, religiøst farvede Poesi. D. i Kria. — Gift 1760 Mette Kruchow, d. efter 1809. O. F.

Litt.: Slægt i „Norsk Tidsskr. f. Geneal.“ III 1923, S. 210; B. Ancher i „Iris“ 1793 III; „Hermoder“ 1814, S. 66; Mølbech: „Dsk. poet. Antologi“ I 1830; „Blen“ 1836; H. Lassen i „Ill. Nyhedsbl.“ 1859; Abrahams: „Medd af mit Liv“ 1876, S. 25; H. Jæger: „Litteraturhist. Pennetegninger“ 1878; „Pers. Tidsskr.“ II 2 1887; Daae: „Det gl. Kria.“ 2. Udg. 1890—91; Bing: „Norske Digte og Digtere“ 1898; F. Bull: „Fra Holberg til Nordal Brun“ 1916; „Folketolen“ 1915; Breve i „Ill. Nyhedsbl.“ 1861 og hos Daae; Nekrolog i „Den Bergenske Borger-Ven“ 1765.

Turesen, se Thuresen.

Turson, se Thursen.

Tuscher, Carl Marcus (?/5 1705—9/1 1751). Kunstner. F. i Nürnberg. Forældre: Possesmentmagersvend Ferdinand T. og Ursula Negelin. Kom paa Hiltébørnshjem og 1718 i Lære hos den kendte Kunstner J. D. Preisler (s. d.). 1728 drog han med Byens Støtte til Rom, kom i Forbindelse med den lærde Antiksamler Stosch og fulgte denne til Firenze og Livorno. Han studerede Antikken, tegnede Gemmer og Antikviteter og arbejdede ogsaa ivrig som Maler og Arkitekt, beskæftiget af forskellige italienske Hoffer. I Italien traf han den danske Opdagelsesrejsende Norden (s. d.), og Bekendtskabet fornyedes senere i England, da T. 1741 søgte at bryde sig en Bane i London. Da Norden kort efter døde, blev T. 1743 kaldt til Kbh. for at stikke Pladerne til Bogen efter Nordens Ise Tegnninger, og der forblev han Resten af sit Liv optaget dels af dette Arbejde, dels af anden kunstnerisk Virksomhed, som arkitektoniske Tegninger til Festdekorationer og til Indretningen af Amalienborg Plads, hvor han foreslog oprejst en stor Hestestatue for Kongen og et Springvand, Udkast til kunstindustrielle Frembringelser som Spenglers drejede Ravting, Medailler, Vignetter og Exlibris, endelig som Maler. T. blev Hofmaler og 1748 Professor ved det ældre Kunstakademi. Af hans Arbejder findes en Mængde Tegninger i Kobberstiksamlingen, Maleriet „Sappho og Eros“ paa Kunstmuseet, de store Holsteinske Portrætter paa Ledreborg og et lille Maleri af Christian VI.s Familie paa Rosenborg. T. var en betydelig og alsidig Kunstner, nød stort Ry i Udlandet. Han var en fortrinlig Tegner og en indsigtfuld og lærd Komponist. Intriger fra Pilos Side skal have forbitret hans sidste Aar. D. i Kbh. — Gift 1747 Frederikke Sophie du Wahl, d. 1798. O. A.

Litt.: Spengler i „Nye dsk. Mag.“ IV 1823; Thiele: „Kunstakademiet og Heststatuen“ 1860; Wellbach: „Kunst og Æstetik“ 1870; Leitschuh: „Die Familie Preisler und M. T.“ 1886; Oppermann: „Kunsten i Danm. under Frederik V og Christian VII.“ 1906; M. Due: „Hofmaler og Hofbygmester C. M. T.“ 1916; „Tegninger af Maleren C. T. og Billedhuggeren J. Wiedewelt“ 1916; F. Wellbach i „Samleren“ Juli 1925; „Aarb. f. Bogv.“ IV 1920, S. 151.

Tutein, Frederik Christian Ferdinand (17/11 1830—25/6 1912), Politiker. F. paa Marienborg, Møen. Forældre: Godsejer P. A. T. (s. d.) og Hustru. Var til Søs, deltog frivillig i Krigen 1848, blev Student 1849 og studerede Jura, kom paa Handelskontor, ejede 1861—65 et Fiskerietablisement i Skagen og købte 1865 Høgholt i Vendsyssel, som

han 1899 under økonomiske Vanskeligheder maatte sælge. hvorefter han 1903 blev

Klasselotterikollektor i Randers. Han var en driftig Landmand og havde flere Tillidshverv, var Formand for Hørmested Sogneraad, efter Højres Udtræden af Hjørring Amts Landboforening 1887 dens Formand til 1894, 1866 Medstifter af Foreningen til Lystsejlsads og Formand

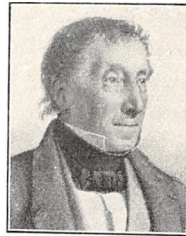
1866--69, Bestyrelsesmedlem i de forenede jyske Landboforeninger og Landhusholdningsselskabet. Han var 1864--66 Medlem af Rigsraadets Folketing og Juni-Okt. 1866 af Rigsdagens Folketing (for Frederikshavn), tilhørte de nationalliberale og stemte for Grundloven 1866. Under Forfatningskampen efter 1870 blev han Venstremand og tog ledende Del i den ofte voldsomme Agitation i Vendsyssel, var 1885 Venstres Kandidat til Landstinget og valgtes 1887 til Folketinget i Nørresundby, genvalgtes 1890 og 1892. Han stod oprindelig Berg nær, var 1888 blandt de 18 forligsvillige (Limfjordspolitikerne), men sluttede sig snart helt til Bojsen og havde en ret enestaaende hurtig Karriere paa Rigsdagen, blev 1887 Medlem af Finansudvalget, var Ordfører for Love om Landbohøjskolen, nørrejyske Jernbaner, Statstilskud til Folkehøjskoler o. fl. og blev 1890 Venstres Finansordfører efter Holstein, en vanskelig Post, som han søgte at udfylde med nøgtern Saglighed. Sidst i 1892 maatte han opgive Rigsdagsarbejdet paa Grund af Sygdom og nedlagde $\frac{15}{10}$ 1893 sit Mandat. Han stillede sig 1898 forgæves i sin gamle Kreds som Forhandlingsmand mod Jensen-Sønderup, nærmede sig i sine senere Aar Socialdemokratiet og var 1906 Stiller for dets Kandidat i Randers. Han var en begavet, urolig og noget ekscentrisk Natur; hans Svigersøn Gustav Wied har benyttet Træk af hans Karakter i sine Bøger. D. i Randers. — Gift 1862 Jensine Christine Ørtoft, d. 1908. P. E.

Litt.: Slægt se Peter T.; Erindringer i „Aalb. Stiftstid.“ $\frac{10}{11}$ 1910; „Næstved Tid.“ $\frac{6}{8}$ 1891; „Aalb. Amtstid.“ $\frac{10}{9}$ 1893 og $\frac{29}{3}$ 1898; „Aalb. Stiftstid.“ $\frac{10}{9}$ 1893, $\frac{30}{3}$ og $\frac{1}{4}$ 1898; Madsen-Mygdal: „Polit. Oplevelser“ 1912, S. 103--08; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Høgholt); Th. Larsen: „En Gennembrudstid“ II 1921--22; Lund: „Sof. Høgsbros Brevveksling og Dagb.“ II 1925; „Nekrologer i „Aalb. Amtstid.“ $\frac{26}{9}$ 1912, „Aalb. Stiftstid.“ s. D., „Vendsyssel Tid.“ s. D., „Randers Venstrebl.“ s. D., „Randers Soc.-Dem.“ s. D. og „Politikeren“ $\frac{27}{10}$ s. A.

Tutein, Friederich Johan ($\frac{9}{12}$ 1757— $\frac{9}{3}$ 1853), Handelsmand, Fabrikant. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Peter T. (s. d.) og Hustru. Voksede op i et af de mest ansete Købmandshjem i den glimrende Handelsperiode i Slutningen af det 18. Aarhundrede og har sikkert allerede fra ung været ud-

dannet som Købmand. Han tog dog først

Borgerskab som Grosserer 1798 og overtog 1799 Faderens store Forretning. Denne blev fortsat i det gamle solide Spor, hvad der bevirkede, at den kunde holde sig sund og solid gennem Inflation og Statsbankerot. T. overtog ogsaa den Iselin-T.ske Kattunfabrik paa Østerbro m. m. For at gøre sin Fabrik fuld-

moderne i teknisk Henseende foretog han en Rejse til England og Schweiz og udvidede efter Hjemkomsten ved Statens Hjælp sin Virksomhed meget betydelig. Alligevel solgte han den to Aar senere, idet han fandt de ved Forordningen af 1797 indførte Toldforhold for ugunstige. — Siden var han interesseret i Sukkerraffinaderiet St. Croix, men arbejdede iøvrig væsentligst med Handelen. Efter 1807 var han virksom for Fred med England og spillede paa det finanspolitiske Omraade en meget betydelig Rolle. Samtidig indtog det T.ske Hus baade paa Gaarden i Vimmelskaflet og paa Edelgave en fremtrædende Plads i Datidens Kulturliv og ikke mindst Musikliv. T. blev 1808 preussisk Konsul, 1816 Generalkonsul, 1832 Formand for Grosserersocietetets Komité. 1848 nedlagde han sit preussiske Konsulat, harmfuld over Tysklands Optræden. D. i Kbh. — Gift 1785 Regine Sophie Wraatz, d. 1847. P. P. S.

Litt.: Slægt se Peter T.; Nyrop: „J. F. Classen“ 1887, S. 300; Rubin: „1807--14“ 1892 og „Frederik VI's Tid“ 1895; Pers. Tidsskr. III 6 1897; „Vort Folk“ I s. A., S. 158; C. Bruun: „Kbh.“ III 1901; Schovelin: „Fra Kongeunst til Folkestyre“ 1917; Breve i „Fra Arkiv og Museum“ II 1904.

Tutein, Peter Adolph ($\frac{10}{12}$ 1797— $\frac{10}{6}$ 1885), Landmand, Politiker. F. i Kbh. Forældre: Grosserer, Fabrikant Friederich T. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1815, Cand. juris 1818, men derefter Landmand og uddannedes som saadan bl. a. hos Tidens førende Landbrugsteoretiker

Albr. Thaer. Han købte 1821 Marienborg paa Møen, blev som Gode-ejer en dygtig og ivrig Fremskridtsmand, hen-

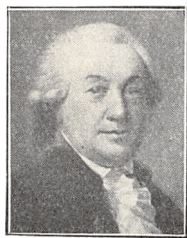
synslos overfor landlige Traditioner, var langtfra uden social Idealisme, men havde tillige i fremtrædende Grad en Forretningsmands Sans for, at Landbrug skulde betale sig. Han følte Fæstevæsenet som en Hindring for sine Bestræbelser og blev offentlig Talsmand for den Tanke, at Landboforfatningen i Overensstemmelse med Tidens ledende økonomiske Ideer burde reformeres i Retning af fuld Frihed i Jordbesiddel-

sen og derfor ogsaa fri Raadighed for Godsjerne over deres Fæstegods. 1834—48 var han Medlem af Roskilde Stænderforsamling (mødte dog ikke 1842). Han var Op-havsmanden til det Udkast til Ændringer i Fæstelovgivningen, der af Regeringen blev forelagt de første Stænderforsamlinger, og som blev Lov ved Forordningen af 9/3 1838. Som Fører i denne Sag for Godsejerne forsvarede han med Lidenskab Udkastet under den bevægede Debat, der udviklede sig om det og blev den første af de betydningsfulde Debatter om Landboforhold i Roskilde Stænder. T. gjorde sig her ogsaa gældende paa anden Maade. Jævnside med Algreen-Ussing rejste han Kritikken mod Enevældens Finanstyre. Han var afgjort liberal, en af de førende i Kravet om en fri Forfatning, men ikke særlig demokratisk, idet han navnlig ønskede et Overhus som det engelske. Bondebevægelsen i 40'erne kunde han selvfølgelig ikke billige. Selv hørte han til de Godsejere, der blev haardest angrebet i „Almuevennen“ for deres Godsbestyrelse. Iøvrig skaffede han sig senere af med en stor Del af sit Fæstegods ved Salg. Under de nye Forhold efter 1848 fik han ingen større politisk Rolle, var Folketingsmand for Horsens 1854—56, Medlem af Rigsraadet 1856—57. Han udfoldede paa Møen megen Godgørenhed og efterlod et „T.s.k Legat“. D. paa Marienborg. — Gift 1828 Anna Eckard, d. 1887.

H. Js.

Litt.: Slægt se Peter T.; „Almuevennen“ 1844—45; Ørsted: „Af mit Livs og min Tids Hist.“ 1851—57; Barfod: „Dsk. Rigsdagskal.“ 1856; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 6, 88, 92, 178; „Lorenz Frølich“ 1920—21; M. Pontoppidan i „Gads dsk. Mag.“ 1924; Nekrolog i „Moens Avis“ 18/7 1885.

Tutein, Peter (11/10 1726—7/12 1799), Handelsmand, Fabrikant. F. i Mannheim. Forældre: Pierre T. og Elisabeth Henri. Til-

hørte en Slægt, der kan paavises i Holland i 17. Aarh., mulig indvandret fra Frankrig, og siden udbredtes til Tyskland, Schweiz og Belgien. Uddannedes som Købmand og kom 1748 til Kbh., hvor han var ansat i et Par Handelsfirmaer, indtil han 1756 begyndte en egen Handel med ki-

nesiske og ostindiske Varer; denne Handel blev efterhaanden en stor Spekulations- og Kommissionshandel, navnlig med Forretning i Sukker. 1769 blev han Medlem af Grosserersocietetet. 1756 overtog han ved sit Giftermaal en Strømpefabrik; samtidig var han Interessent i en Kattunfabrik ved Klampenborg, som Schweizeren Richard Iselin fik Privilegium paa 1755; selv fik han 1779 Privilegium paa at oprette en Silkebaandsfabrik paa Blaagaard, men gennem-

førte trods Statsstøtte ikke Oprettelsen. T. spillede baade som Handelsmand og som Industrimand en betydelig Rolle i sin Tids Kbh. D. i Kbh. — Gift 1756 Pauline Marie Bruckner, f. Rath, d. 1799.

H. Js.

Litt.: Slægt i Elvius og Hiort-Lorenzen: „Dsk. patr. Slægter“ 1891 og „En Købmand Medd. om sit Hjem og sin By“ („Mem. o. Br.“ XLII) 1924; Lahde: „Mindesmærker paa Assistentens Kirkegaard“ 1811; Berggreen: „Weyses Biografi“ 1876, S. 59 ff.; Nyrop: J. F. Classen“ 1887, S. XXXVI; Bruun: „Kbh.“ III 1901.

Tuxen, Christian Frederik August (20/12 1850—3/11 1903), Agrikulturkemiker. F. i Kbh. Forældre: Major Christian Frederik August T. og Johanne

Mariane Jensen. Uddannedes ved Landvæsenet og tog Landbrugseksamen 1874, blev n. A. Assistent i Landbohøjskolen kemiske Laboratorium og foretog her en Række kemiske Undersøgelser over forskellige danske Jordbundsforhold, saaledes

nogle Analyser af Hedejord, der under denne Titel er fremkommet i „Tidsskrift for Skovbrug“, ligesom T. har foretaget de Analyser, der findes i P. E. Müller: „Studier over Skovjord“. 1881 blev T. Docent i Jordbunds-lære ved Landbohøjskolen. Han gik op i sit Fag; ved stadige Indkøb og fra Rejser foregode han Skolens mineralogiske Samling betydelig, og i sine Forelæsninger over Geologi og Jordbunds-lære sørgede han altid for at gengive, hvad nye Forskninger bragte frem. Han havde en sjælden Evne til at meddele sine Kundskaber til andre og forstod den Kunst at gøre sine Forelæsninger interessante ved stadig at knytte Eksempler fra det praktiske Liv til det teoretiske Stof. 1892 blev han Lektor, 1903 Professor. T.s litterære Produktion indskrænkede sig væsentlig til nogle Artikler om agrikultur-økonomiske Emner i „Tidsskrift for Landøkonomi“; desuden har han udgivet en „Kortfattet Jordbunds-lære“, der kom i 3 Udgaver. Han var desuden Medarbejder ved „Nyt Tidsskrift for Fysik og Kemi“ fra 1896 til Bladets Ophør. I sine sidste Aar beskæftigede han sig meget med at fremstille et Jordbunds-kort med tilhørende Tekst over Danmark, men han naede ikke at faa dette Arbejde fuldført før sin Død. D. i Kbh. — Ugift.

A. C.

Litt.: Slægt hos Lengnick, i N. E. Tuxen: „P. M. T. og hans Efterkommere“ 1883 og „Slægten T.“ 1884, ved A. Tuxen i „Pers. Tidsskr.“ III 5 1896, „Fra Himmerland og Kjær Herred“ 1917 og „Fra Frederiksberg Amt“ 1919, i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“ og Bobé: „Reventlowske Pap.“ VI 1903, S. 524; Nekrologer i „Medd. fra Dansk geologisk Forening“ 1903 (af Hintze), „Nationaltid.“ 4/11 s. A. og „Ill. Tid.“ 15/11 s. A. (af Odin T. Christensen).

Tuxen, August Peder (f. $\frac{4}{3}$ 1853), Officer, Historiker. F. i Tandslet, Als. Forældre: Sognepræst Mandrup Peder T. og

Louise Antoinette Bournonville. Blev Student 1871, Sekondløjtnant i Ingeniørkorpset 1874, Premierløjtnant i Fodfolket 1876, Kaptajn 1885, Oberstløjtnant 1899, Oberst 1906, Generalmajor og Chef for 2. Jyske Brigade 1908, for 3. Division 1910, Generalløjtnant og komm.

General i 2. Generalkommandodistrikt 1911, i 1. do. og fungerende Overgeneral 1917, afgik 1918. I alle sine højere Stillinger viste T. sig i Besiddelse af fremragende, skarp Intelligens, var hurtig og klar i Tanke, kraftig i Handling. Han stillede betydelige Fordringer til sine Undergivne, men forstod samtidig i høj Grad baade at udvikle deres gode Soldater- og Føreregenskaber og paa-skønne disse, hvor de forefandtes. Han viste tidlig varm Interesse for militærhistoriske Studier og vandt sig ved sin indtrængende Forskning, sin skarpe Dømmekraft og klare Fremstillingsevne hurtig et anerkendt Navn blandt vore Historikere. Et stort Antal historiske og militære Afhandlinger i forskellige Tidsskrifter skyldes hans Haand. Desuden udgav han 1888 „Royal Danois, Ludvig XIV's dansk-norske Regiment“, 1892 „Fra Christian IV's Ungdom“, 1899 „Krigen 1864“, 1904 „Aktstykker fra Adolf af Pløns Arkiv“, 1910 „Karl XII's Landgang ved Tiberup Mølle 1700“. Fra 1891 beordredes han til at deltage i Generalstabens historiske Arbejder, af hvilke han blev Leder fra 1901. Saavel „Meddelelser fra Krigsarkiverne“ (efter 1896) som det af ham redigerede, monumentale, højst betydningsfulde og af alle Sagkyndige højt vurderede Værk „Bidrag til den store nordiske Krigs Historie“ (1899—1922, indtil 1716), skyldes i første Række hans utrættelige Flid, hans overlegne Evne til at skelne væsentligt fra uvæsentligt og til at drage det rette frem. 1924 kom det betydelige Arbejde om Poul Vendelbo Løvenørn, der foruden at give omfattende personalhistorisk Stof behandler Tidrummets politiske og militære Historie. T.s Fortjeneste af Danmarks Krigshistorie er blevet anerkendt paa forskellig Maade; 1918 blev han Æresdoktor i Lund. T. er (1926) vedblivende i fuld Besiddelse af Arbejdskraft, Arbejdstrang og Arbejdsglæde. — Gift 1888 Ingeborg Nicoline Sophie Jørgensen.

K. C. R.

Litt.: Slægt se A. T.; mødrene Slægt se August Bournonville; Selvbiografi i „Indbudning till filosofie doktorpromotion vid Lunds Univ. 250 årsfest“ 1918; Nieuwenhuis i „Til. Tid.“ $\frac{15}{10}$ 1911; Hauch-Pausbøll: „Studenterne fra 1871“ s. A.; „Berl. Tid.“ og „Politiken“ $\frac{2}{3}$ 1923; Houmark i

„B. T.“ $\frac{22}{10}$ 1924; Rockstroh i „Hist. Tidsskr.“ IX 4 1925; „Sønderj. Aarb.“ II 1 s. A.

Tuxen, Christian Frederik Frands Elias ($\frac{14}{2}$ 1837— $\frac{23}{2}$ 1903), Officer. F. i Kbh. Forældre: Major Christian Frederik August T. og Frederikke Elisabeth Sommer. Blev Landkadet 1853, Sekondløjtnant i Infanteriet 1855, var Elev ved den militære Højskole 1857—63. Han deltog 1864 som Adjutant ved 2. Infanteri Brigade i Kampen ved Mysunde, Dybbøls Forsvar og Kampen paa Als, blev Premierløjtnant 1867, var i Generalstabens 1867—73, blev Kaptajn 1875, kom til Generalstabens 1879 og til Tjeneste i Krigsministeriet 1882, blev Oberstløjtnant 1886, Chef for Generalstabens taktiske Afdeling 1889 og 1895 til lige midlertidig Stabschef ved 1. Generalkommando. Han var Krigsminister i Ministeriet Hørring 1897—99, blev Generalmajor 1900 og Chef for 1. sjæll. Brigade 1903, var Lærer i Krigskunst ved Officersskolen 1880—87 og udgav en Række instruktive og klart skrevne Lærebøger: „Strategiens Grundsætninger og de forenede Vaabenarters Taktik“ (1881), „Danmarks militære Geografi“ (1882 og 1893), „Krigskunstens Udvikling“ (1883), „Krigen 48—50“ (1883 og 1895), „Strategiens Grundsætninger samt Jernbane- og Søtransport“ (1884), „Enkelte Vaabenarters Taktik“ (1885), „Krigen 1864“ (1891). Som Chef for Taktisk Afdeling overdroges det ham 1889 at lede Udarbejdelsen af den af Generalstabens udgivne, udførlige Fremstilling af „Den dansk-tyske Krig 1864“, der udkom i 3 Dele 1890—92. Iøvrigt skyldes et større Antal taktiske og organisatoriske Artikler i „Militært Tidsskrift“ og i Dagspressen hans smidige Pen. Hans store Flid og Energi og gode Evner, hans klare Blik og solide og betydelige Indsigt paa mange Omraader bevirkede, at mange vigtige Tillids-hverv lagde Beslag paa hans Arbejdskraft. Han blev Krigsminister paa et meget vanskeligt Tidspunkt, da store politiske Brydninger fandt Sted, og Regeringens Anvendelse i Sommeren 1898 af Pengemidler, uden Rigsdagens forud indhentede Samtykke til Forstærkning af Kbh.s Søbefæstning, bevirkede, at det militære Budget reduceredes betydelig, hvilket havde hans Fratræden som Krigsminister til Følge. D. i Kbh. — Gift 1863 Johanne Marie Clementine Lassen, d. 1911.

K. C. R.

Litt.: Slægt se A. T.; „Politiken“ $\frac{2}{11}$, $\frac{11}{11}$, $\frac{15}{11}$, $\frac{27}{11}$ 1891 og $\frac{25}{5}$ 1897; „Generalstaben 1808—1908“ 1908; Lund: „Sof. Høgsbros Brevveksl. og Dagb.“ II 1925; Nekrologer i „Berl. Tid.“ og „Politiken“ $\frac{24}{2}$ 1903.

Tuxen, Fanny ($\frac{0}{6}$ 1832— $\frac{24}{4}$ 1906), Forfatterinde. F. i Kbh. Forældre: Skuespiller,

senere Toldinspektør Corfitz Seemann og Victorine Mathilde Terttia Ryge. Til sin Datter havde hun oprindeligt fortalt de Historier, hvormed hun under Pseudonymet „Eva“ debuterede som Forfatterinde, „En Moders Fortællinger“ (1866). Hun fortsatte sit Forfatter-skab med Bidrag til

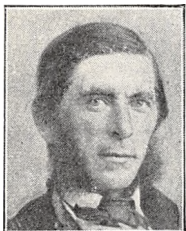

„Børnevenden“ og en lang Række Bøger, dels Børnefortællinger som

„Naar Lampen er tændt“ (1889), „Julehistorier“ (1894), „Nye Julehistorier“ (1900), dels større Noveller som „Ellinor Falsen“ (1887), „Eva Ross“ (1895) og endelig en Gruppe Bøger, der har til Opgave at give den unge Pige og unge Kvinde vejledende Raad og lidt forstandig Livslære: „Til Bruden fra en Sølvbrud“ (1880), oprindeligt blevet til i Anledning af Datterens Ægteskab, „Til Moderen fra en Bedstemoder“ (1881), „Til Konfirmanden“ (1883), „Fra Barnets Verden“, „Husmødrenes Forhold til Tyendet“ og „Til den unge Tjenestepige“ (1883). Hendes Forfatter-skab er Udtryk for en klog og dannet, varmtfølelse og troende Kvindes Syn paa Menneskene i deres daglige Forhold til hinanden. Hendes Fortællinger er elskværdige og naturlige. Det er Hjemmet og Familielivet, hun skildrer, og som hun gennem sine Skrifter vil virke højnende paa. Flere af Bøgerne er kommet i nye Oplag og er oversat til Tysk, saa hun har utvivlsomt været til Glæde og Gavn i videre Kredse end den Familie-kreds, der danner hendes Udgangspunkt. D. i Kbh. — Gift 1852 Kaptajn-løjtnant, senere Lodsogholder Elias Christian Carl T., d. 1891. O. F.

Litt.: Modrene Slægt se J. C. Ryge; Ægtefælles Slægt se A. T.; Anton Andersen; „Dsk. Forfatterinder i 19. Aarh.“ 1896; Nekrologer i „Ill. Tid.“ 6/5 1906 og „Berl. Tid.“ 26/4 s. A.

Tuxen, Johan Cornelius (12/5 1820—29/1 1883), Søofficer, Politiker. F. i Kbh. Forældre: Kommandørkaptajn Peder Mandrup

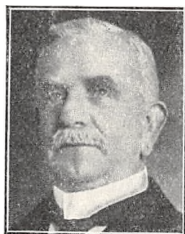
T. og Elisabeth Marie Simonsen. Blev Sekond-løjtnant 1840, Premier-løjtnant 1849, Kaptajn-løjtnant 1861, afgik med Kommandørs Karakter 1875. Han havde en Række almindelige Udkommandoer, men drog sig tidlig mod Studiet af Matematik og Navigation og var 1849—67

Kadetternes Lærer i sidstnævnte Fag, hvori han, sammen med Broderen G. E. T. udgav en fortrinlig Lærebog med Tabeller, der benyttedes baade i Orlogs- og Handelsmarinen. 1856—64 var han Redaktør af „Tidskrift for Søvæsen“; udgav senere flere ma-

rinehistoriske Værker. Han var konservativ Folketingsmand for Kbh.s 9. Kreds 1864—79 samt en Tid Borgerrepræsentant og Medlem af Havneraadet, fra 1868 Medlem af Frbg. Kommunalbestyrelse og i 30 Aar Formand for Foreningen til Søfartens Fremme. Han var en velbegavet Mand med et eget tørt Humor. D. i Kbh. — Gift 1) 1847 Wilhelmine Augusta Tegner, d. 1848. 2) 1852 Elise Rosalie Christence Bernhoff, d. 1895. V. G.

Litt.: Slægt se A. T.; 1. Hustrus Slægt se Hans Tegner; 2. Hustrus Slægt se H. A. Bernhoff; Topsee: „Polit. Portræstudier“ 1878, S. 168 f.; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 16, 54, V 1923, S. 105, VI 1925, S. 166; Nekrologer i „Ill. Tid.“ 11/2 1883 og „Tidsskr. f. Søv.“ 1885.

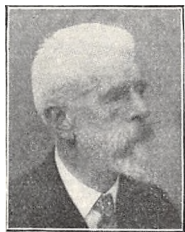
Tuxen, Jean Charles (f. 31/10 1854), Søofficer. F. i Kbh. Forældre: Kommandør J. C. T. (s. d.) og Elise Rosalie Christence Bernhoff. Blev Sekond-løjtnant 1872, Premier-løjtnant 1873, uddannede sig som Tekniker paa the Naval College i Greenwich, blev Underdirektør ved Orlogsværftet 1880 og Direktør 1895, afgik 1920. Han har med stor Dygtighed ledet Marinens Skibbygning og Maskin-

væsen i 25, paa uanet Udvikling saare rige, Aar og har i den Tid forestaaet Bygningen af vore Panserskibe, Torpedo-, Mine-, Undervands- og Flyvefartøjer. Med et lyst, klart Hoved forbinder han en genial praktisk Dygtighed i sine Fag og dertil en forhandlingsbøjelig og human Karakter, som har skabt ham Sympati i vide Kredse. Han blev Formand i Aeronautisk Selskab, da dette startedes, var i en Aarrække Formand i K. D. Yachtklub, en Bestyrelsesmedlem i D. F. D. S. og Næstformand i Kbh.s Havnestyrelse. 1926 udgav han den polemiske Pjece „Orlogsværftets Omordning“. — Gift 1886 Emma Margrethe Frederikke Hansen, d. 1923. V. G.

Litt.: Slægt se A. T.; modrene Slægt se H. A. Bernhoff; „Nationaltid.“ 17/1 1920; „Berl. Tid.“ 18/1 s. A. og 16/12 1923; „Ill. Tid.“ 14/2 1920; „B. T.“ 8/1 1926; „Politiken“ 9/1 s. A.

Tuxen, Lauritz Regner (f. 9/12 1853), Maler. F. i Kbh. Forældre: Kommandør N. E. T. (s. d.) og Hustru. Interesserede sig for Malerkunst og lærte lidt Marinemaleri af Holger Drachmann, blev senere Kyhns Elev og gennemgik 1868—72 Akademiet, hvor han tog Afgang som Maler, men ogsaa syslede med Billedhuggerkunst, drog derefter til Frankrig og arbejdede 1875—77 i Bonnats Atelier i Paris, opholdt sig siden længe

i Frankrig og Italien (1879—80), har rejst i Ægypten (1888—89), Palæstina (1891—92) og deltog 1921 i Kongens Grønlandsrejse. Hjemkommen efter sine Pariserstudier deltog han i Kunstnerkampene herhjemme og var en af Lederne af Kunstneres Studieforsamlingen. 1893 og 1894 vandt han Aarsmedaillerne og blev saaledes Medlem af Plenarforsamlingen, 1897 kom han i Akademiraadet, var 1909—16 Professor i Malerkunst og blev 1917 Akademiraadets Dirigent og var 1920—22 Akademiets Vicedirektør. Fra 1875 udstillede han paa Charlottenborg og har i lange Perioder været Formand for de malende Kunstneres Sammenslutning. Af hans Arbejder maa nævnes enkelte Landskaber, en Del Marinebilleder, men hovedsagelig er han kendt ved sine Figurbilleder, „Susanna“, „Aurora“, „Jorden og Havet“, „Danmark hyldes af Stænderne“ som Lofts-billeder paa Frederiksborg. Paa Frederiksborg findes ogsaa et stort historisk Billede „Valdemar den Store og Biskop Absalon ved Arkonas Indtagelse“ (1894) samt en Del Portrætter, især af Kongefamiliens Medlemmer, endvidere Professor H.W. Scharling (1909). Kendt er T. for sine store Malerier fra festlige Lejligheder indenfor de forskellige Fyrstehuse; her i Landet hænger „Christian IX.s Familie i Fredensborg Havesal“ (1886) og „De fire Generationer“ paa Kristiansborg; i Udlandet findes mange Bryllups- og Kroningsbilleder, udførte med beundringsværdig Evne til at samle det brogede Billede. T. er en fortrinlig Tekniker og tindrende malerisk Begavelse, fremragende som Tegner og bevist i Anvendelse af de kunstneriske Midler, men ingen fremragende Kolorist. Hans Portrætter er som Regel vellignende og karakteristiske, om end uden stærkt Udtryk for sjælelige Ejendommeligheder. T. har ogsaa udstillet Skulptur. — Gift 1) 1886 Charlotte Pauline Ursule de Baisieux, d. 1899. 2) 1901 Frederikke Koes Treschow. O. A.

Litt.: Slægt se N. E. T.; 2. Hustrus Slægt se F. Treschow; Sig. Müller: „Nyere dsk. Malerkunst“ 1884; „Hver 8. Dag“ 7/4 1907; „Berl. Tid.“ 16/5 1882, 22/1 1913, 27/1 s. A. (af C. A. B.), 28/8 1916, 18/11 1921, 11/4 1923 og 8/10 1925; „Verden og vi“ 20/6 1919; „Politiken“ 9/12 1923 og 4/6 1925; Houmark 1 „B. T.“ 18/4 1923; „Ill. Tid.“ s. A.; „Samlaren“ Okt. 1925; „Nationalt.“ 4/10 s. A.

Tuxen, Lorens (31/8 1618—1682), Ridefoged, Vicepræsident. F. paa Søgaard, Angel. Forældre: Gaardejer Tucke T. og Marine. Deltog i Krigsbegivenhederne 1643—45, blev Sophie Amalies betroede Ridefoged paa Hørsholm 1651, var under Krigen 1658—59 først en udmærket Spion for Regeringen i Kbh., ledede siden en Slags Guerillakrig mod de Svenske i Nordsjælland og var med i Sæmsværgelsen for Kronborgs Generobring. Han maatte til sidst flygte til Kbh. og gjorde Tjeneste ved Byens Forsvar fra Sept. 1659. Efter Krigen belønnedes og forfremmedes han og endte som Overpræsi-

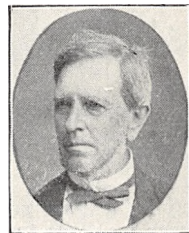
dent i Hofretten. D. i Asminderød. — Gift 1) Christine Justens (Justsen), d. 1678. 2) 1680 Maren Momsen. H. Js.

Litt.: Slægt se A. T. (specliet A. T. og Bobé); „Wolfs Journal f. Politik“ 1821 I; Rohmann: „Skildringer af den dsk. Hist.“ 1844; Christensen: „Hørsholms Hist.“ 1879.

Tuxen, Nicolay Elias (21/11 1810—10/12 1891), Søofficer, Politiker. F. i Frederikshavn. Forældre: Kommandørkaptajn Peder Mandrup T. og Elisabeth Marie Simonsen. Blev Sekondløjtnant 1829, Premierløjtnant 1839, kar. Kaptajnløjtnant 1847, kar. Kaptajn 1854. Han uddannede sig efter nogle Orlogstogter til Tekniker under Rejser i Europa og Amerika og ansattes 1846 som Bestyrer af, senere som Direktør for Maskin-, Hus- og Vandbygningsvæsenet paa Orlogsværftet og 1864 tillige som Direktør for Skibbyggeriet. Han forestod med overlegen Kyndighed og Dygtighed Marinens tekniske Ledelse i Overgangsperioden fra Sejl til Damp, fra Træ til Jern, Staal og Panser, indtil han 1883 tog sin Afsked. Han ledede Overflytningen fra Gammelholm til Nyholm, Anlæget af den nye Dok, Installationen af Maskin- og Skibbyggerværkstederne og Omdannelsen af det gamle Træsksibbyggerpersonale til Jernskibbyggere; knyttede den senere fremragende Direktør for A/S Burmeister & Wain, William Wain, til sig som Underdirektør og benyttede hans Indsigt ved Udviklingen af vore Dampskibsmaskiner. Han var Medlem af den grundlovgivende Rigsdag 1848—49, Folketingsmand 1852—54 og 1855—58, Medlem af Rigsraadet 1854—63 og kongevalgt Landstingsmand 1873—91, hørte til de nationalliberale og var en rolig, behersket Natur med et godt Stænk af Sømandslune. Han udgav flere litterære Arbejder og en Biografi af sin Slægt. D. i Kbh. — Gift 1838 Bertha Laura Gjødvad, d. 1908. V. G.

Litt.: Slægt se A. T. og I A. H. Nielsen: „Stamt. over Familiene Kjellerup og Strøberg“ 1883 og 1906; „Tidskr. f. Søv.“ 1868, S. 289—346; „Ill. Tid.“ 8/4 1883; Wulff: „Den dsk. Rigsdag“ 1882; H. Scharling: „Livsminder“ 1919; „A. F. Kriegers Dagb.“ II 1921, S. 76, 91, 357, III s. A., S. 99, 344, IV s. A., S. 233, 327, V 1923, S. 36, 86, 334, 360; Nekrologer i „Ill. Tid.“ 29/12 1891 og „Berl. Tid.“ 11/12 s. A.

Tuxen, Poul (f. 8/12 1880), indisk Filolog. F. i Kbh. Forældre: Skolebestyrer S. L. T. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1899, tog Magisterkonferens i Tysk, især Litteratur, 1903. 1901—02 havde han opholdt sig i Leipzig for at studere Litteratur og Musik, men havde tillige der hos E. Windisch fortsat de i Kbh. hos Dines Andersen paabegyndte Sanskritstudier. Efter

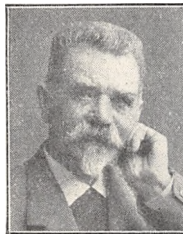
Eksamen blev indisk Filologi, især Filosofi, hans Hovedstudium; for en Afhandling paa dette Felt (Kvindens Stilling i det gamle indiske Samfund) fik han 1905 Universitetets Guldmedaille, 1911 Doktorgraden („Yoga“); 1907 foretog han en Studierejse til Bonn (Prof. H. Jacobi), 1921—22 til Bagindien. T. har siden 1903 været ansat ved det Kgl. Bibliotek, fra 1907 som Underbibliotekar, fra 1924 som Bibliotekar; ved sin store Kyndighed saa vel i orientalske Sprog som i Tysk og Musik er han her en skattet Medarbejder.

— Medens T.s første trykte Arbejde „Richard Wagner som Dramatiker“ (1904) udgaar fra hans tyske og musikalske Studier, tilhører hele hans følgende Produktion den indiske Filologi, hvoraf han er en af de bedste Kendere i Skandinavien. Foruden med Indiens Filosofi, hvor baade Disputatsen og „An Indian Primer of Philosophy“ (1914) søger sine Emner, har T. stærkt beskæftiget sig med Religionshistorie; han er bl. a. Forfatter af Afsnittet „Indien“ i „Textbuch zur Religionsgeschichte“ (1912) og Udgiver af „Verdensreligionernes Hovedværker“ (1920—24) samt af „Eventyr fra mange Lande“ (1924—26). — Gift 1907 Anne Margrete Mollerup. V. B.

Litt.: Slægt se A. T.; Hustrus Slægt se W. Mollerup; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1911; Univ. Aarb. 1904—05, S. 192.

Tuxen, Sophus Christian Andreas (¹⁴/₅ 1848—¹⁸/₁ 1924), Landbrugsskoleforstander. F. i Kbh. Forældre: Kommandør Georg Emil T. og Andrea Meyer.

Fik som ganske ung Interesse for Landbruget og kom efter at have taget Præliminærekseamen ud for at lære praktisk Landvæsen, blev Landbrugskandidat 1869. I nogle Aar var han Forvalter og foretog enkelte Udenlandsrejser. 1874—79 var han

Medredaktør af „Ugeskrift for Landmænd“ og 1879—89 Overlærer paa Næsgaard Agerbrugsskole. Da Malling Landbrugsskole blev oprettet 1889, blev han Forstander og var det til 1902. 1902—07 var han Forstander for vandrende Landbrugskursus og 1907—16 Forstander for Næsgaard. Han beskæftigede sig derefter med litterær Virksomhed, gjorde en Rejse paa et Par Aar til de hollandske Kolonier og bosatte sig derpaa i Graasten, hvor han agtede at optage sit gamle Arbejde med de korte Kursus samt at undervise ved den nye Landbrugsskole.

T. har som faa lagt hele sit Liv og alle sine Kræfter i Landbooplysningens Tjeneste. Han var en indsigtfuld, grundig og kundskabsrig Faglærer; i Skolen, paa Kursus og ved Møder forstod han at opildne sine Tilhørere og give dem Lyst og Mod til deres Gerning. Skønt en personlig elskværdig Mand var T. dog altid den jævne Landbefolkning noget paa Afstand; hans Herkomst og akademiske Optræden bidrog utvivlsomt en Delertil. T. har udfoldet en betydelig litterær Virksomhed og givet mange værdifulde Bidrag til den landbrugsfaglige Presse, især vedrørende Husdyrbruget og Regnskabsføring. 1884 udgav han „Husdyrbruget“, 1888 „Unge Landmænds Uddannelse“, 1889 „Landmandens Regnskabsbog“; i Aarene 1904—12 udarbejdede T. V. og VI. Bind af „Landbrugets Udvikling i Danmark“ (Krarup og Tuxen); han har ligeledes udarbejdet Jubilæumsskriftet „Maribo Amts Landbrug gennem 100 Aar“ (1909); 1916 kom hans sidste Bog „Landbrugsbøgføringens Fremme paa Skolen og i Livet“. D. i Vester Soltrup, Sundeved. — Gift 1877 Termanna Magdalene Meyer, d. 1917. A. C.

Litt.: Slægt se A. T.; Erindringer i „Næsgaardsbogen“ 1916—17; „Den Classenske Agerbrugsskole paa Næsgaard 1799—1899“ 1899; „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; C. Christensen: „Den dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913; „Fyns Stifts Landbrugstid.“ 1916; „Ugeskr. f. Ländm.“ 1918; „Vort Landbrug“ s. A.; „Nationaltid.“ ¹³/₅ s. A.; „Næsgaardsbogen“ 1924; Nekrologer i „Fyns Stifts Landbrugstid.“ 1924; „Jydske Landbrug“ s. A., „Berl. Tid.“ ¹⁹/₁ s. A., „Nationaltid.“ ²⁰/₁ s. A. og „Kbh.“ ²²/₁ s. A.

Tuxen, Søren Ludvig (²⁰/₅ 1850—⁸/₅ 1919), Skolemand, Filolog. F. i Kbh. Forældre: Kommandør Georg Emil T. og Andrea Meyer. Blev Student

1868 og Cand. philol. 1875, var 1875—80 Lærer ved Borgerdydskolen i Kbh., 1880—88 Forstander for Frk. N. Zahles kvindelige Artiumskursus og 1888—94 Leder af de Femmerske Lærerindekursus. 1891 vendte han tilbage til Borgerdydskolen som

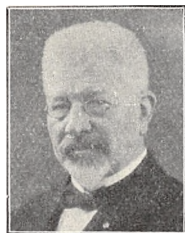
J. L. Heibergs Medbestyrer, var 1896—1906 Enebestyrer og udnævntes 1906 til Inspektør for Gymnasieskolerne, et Embede, han beklædte til 1918. — Allerede 1884 udgav T. en Afhandling om Maal og Midler for den højere Dannelse, hvori han tog til Orde for at udvide Græskundervisningen i Skolerne paa Latinens Bekostning og for at lægge mere Vægt paa Skrifternes reale Indhold. Sin Virksomhed for Reformen indenfor den lærde Skole fortsatte han senere dels under Sammenslutningen af Latinskolerne i Kbh. og dels under Diskussionen om Almenskoleloven af ²⁴/₄ 1903. Navnlig i de 12 Aar, da han var Gymnasieskolernes øver-

ste Tilsynsmand, fik han en meget væsentlig Indflydelse paa disse Skolers Udvikling ogsaa rent undervisningsmæssig, f. Eks. ved Arbejde for Indførelse af Metoder, hvorved der i højere Grad lægges Beslag paa hele Klassens Opmærksomhed (Klasseundervisning); med Ansvar og Æren for at føre Almenskoleloven ud i Livet fulgte, at de mange — for største Delen uberettigede — Angreb mod den nye Skoleordning rettedes mod ham. T.s Interesse for den klassiske Oldtids Litteratur- og Kulturhistorie satte Frugt i mindre Afhandlinger i „Nordisk Tidsskrift for Filologi“ som „Skæbnetroen hos Homer“ (1872) og „Allegorien i den græske Religion“ (1889) og i et større Arbejde „Karaktertegning i den græske Tragedie“ (1900), oprindeligt et Prisskrift, der blev belønnet med Videnskabernes Selskabs Guldmedaille. 1896 blev T. Dr. phil. for „Kejser Tiberius, en kildehistorisk Undersøgelse“. Ved sin Død efterlod han et større Skrift „Græsk Kultur paa Homers Tid“, som blev udgivet af Th. A. Müller 1921. D. i Kbh. — Gift 1879 Johanne Margrethe Jørgensen.

C. B.

Litt.: Slægt se A. T.; Selvbibliografi i Univ. Prog. Novb. 1896; J. L. Heiberg i „Tilskueren“ 1884, S. 493; „Dsk. Skolebl.“ Maj 1901; „Gymnasteskolen“ Novb. 1918; Kyrrer: „Det pædagogiske Selskab gennem 100 Aar“ 1920; Nekrologer i „Tidsskr. f. dsk. Skolehygiejne“ 1919, „Den højere Almenskole“ s. A. (af Henr. Madsen), „Politiken“ 10/5 s. A., „Berl. Tid.“ 9/5 s. A. (af H. Bertelsen) og „Nationaltid.“ s. D.

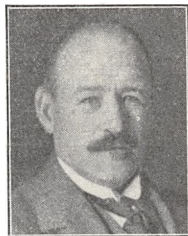
Tvede, Charles Martin Fritz (f. 21/2 1862), Fabrikant, Politiker. F. i Helsingør. Forældre: Fabrikant J. L. T. (s. d.) og Hustru. Gik i Teknisk Skole og blev Murersvend 1879, men slog saa over i Faderens Fag, uddannedes paa Landbohøjskolens kemiske Laboratorium, paa flere Bryggerier i Danmark og Gær- og Spritfabrikker i Tyskland. 1882 blev han Inspektør ved Faderens Fabrik og ved dens

Overgang til Aktieselskab 1889 Direktør; fra 1920 er han Direktør for Aktieselskabet J. L. T. Han har med Dygtighed ført Forretningen videre i Faderens Spor. I det offentlige Liv har han bl. a. taget Del som Leder indenfor de faglige Sammenslutninger; han blev Formand for Foreningen af danske Spiritusfabrikanter 1898 og for Arbejdsgiverafdelingen 1904, han var 1918—23 Formand for Gær- og Spritsammenslutningens Fællesraad og er Formand i Bestyrelsen for de danske Spritfabrikker; endelig er han fra 1907 Medlem af Arbejdsgiverforeningens Hovedbestyrelse. Han gjorde under Krigen et stort organiserende Arbejde indenfor sin Branche. T. var 1892—1919

Medlem af Helsingør Byraad og øvede megen Indflydelse. 1908 valgtes han til Landstinget i 2. Kreds som Højres Kandidat og genvalgtes siden, blev 1918 tingvalgt. Han indtager en fremskudt Stilling indenfor det konservative Folkepartis Industrirepræsentanter, taler klart og saglig og er en grundig Udvalgsarbejder. Han har været sit Partis eller Tingets Ordfører i en lang Række Sager, især angaaende Skatter (specielt Øl- og Spirituskat), Told og sociale Forhold; nævnes kan de indirekte Skattelove 1912 og Arbejdsloven 1925. 1917—18 var han Medlem af Finansudvalget, sidder i Arbejdsnævnet, Toldraadet og Jernbaneraadet. — Gift 1893 Johanne Elisabeth Gradman. P. E. Litt.: „Dsk. Handelstid.“ 20/1 1900; „Danm. ældste Forretninger“ 1915; „Helsingør Avis“ 20/2 1922; „Berl. Tid.“ og „Nationaltid.“ 21/2 s. A.

Tvede, Christen Gøfred (f. 7/10 1863), Arkitekt. F. i Kbh. Forældre: Arkitekt Frederik Vilhelm T. og Marie Ostermann. Tog Realeksamen 1879, lærte Murerhaandværket og uddannedes paa Teknisk Skole og Kunstakademiet, hvorfra han fik Afgang 1890. Han vandt den Neuhausen'ske Præmie 1891. Skønt oprindeligt Elev af Holm og Nyrop gik han snart sine egne Veje som Arkitekt og udførte

smukke Arbejder i de historiske Stilarter og gode Restaureringer, men hans Bygninger har ikke noget fremtrædende kunstnerisk eller personligt Særpræg. Hans vigtigste Arbejder er Kbh.s Alderdomshjem, det danske Gaskompagnis Bygning, Plessens Palæ i Kristianiagade, Østasiatisk Kompagnis Bygning i Holbergsgade, Finansens Lysinstitut i Rosenvænget, Kronprinsessegade 4 samt Herregaardene Horbygaard, Næsgaard, Løndal og Gurrehus. Desuden betydelige Restaureringsarbejder paa Thotts Palæ i Kbh., Herregaardene Lundbygaard, Visborggaard, Tirsbæk og Gram Slot i Sønderjylland. — Gift 1895 Bodil Marie Dorph-Petersen.

C. L.

Litt.: Hustru Slægt se H. Dorph-Petersen; „Politiken“ 7/10 1923.

Tvede, Jens Levin (7/3 1830—11/3 1891), Fabrikant. F. i Kbh. Forældre: Brænder Jørgen Martin Hans T. og Cathrine Elene Dorthea Drewes. Kom efter endt Skolegang paa Polyteknisk Lærestanstalt, men maatte tage hjem efter Faderens Død 1849 og hjælpe Moderen med at lede Driften af det lille helsingørske Brænderi. Han overtog Virksom-

heden selv 1854, og den blev efter en Brand flyttet og indrettet med fuldt ud moderne Maskiner, udvidedes 1877 med et Hvidtøls-bryggeri og 1887 med en Gærfabrik. T. søgte at skabe Liv og Virksomhed i og om Helsingør, efter at Byen var ramt økonomisk ved Sundtoldens Aflysning 1857; var bl. a. medvirkende ved Dannelsen af Hellebæk Klædefabrik (1873), Helsingør Jernskibs- og Maskinbyggeri 1881 og Helsingør Telefonselskab 1883. — Som Anerkendelse for sit Arbejde indvalgte han 1857 i Byraadet, en Plads han bevarede til sin Død. Var stærkt politisk interesseret, daniede en konservativ Forening i Helsingør 1885 og kom 1886 ved et Suppleringsvalg ind i Landstinget. De mange offentlige Hverv bevirkede, at han 1889 omdannede sin Virksomhed til et Aktieselskab (Helsingør Spritfabrik). D. i Helsingør. — Gift 1859 Emilie Christiane Henriette Sophie Bjerg.

P. P. S.

Litt.: „Kaptajn J. L. T.“ 1891; „Dsk. Handelstid.“ 29/1 1900; „Danm. ældste Forretninger“ 1915; Galschiøt: „Helsingør“ 1921, S. 202 f.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 12/3 1891 og „Helsingør Avis“ 19/3 s. A.

Tvede, Jesper (f. 17/3 1879), Arkitekt. F. i Frederikshavn. Forældre: Apoteker Levin Levinson T. og Elise Hyrup. Uddannedes paa

Teknisk Skole og Kunstakademiet, hvorfra han fik Afgang 1908. Hans Uddannelse paa Akademiet foregik, mens Holm og Meldahl var Lærere, men han sluttede sig ikke til den dengang dominerende Holm'ske Skole. Han var en af de første, som med Talent og Dygtighed søgte at

bane nye Veje for den danske borgerlige Bygningskunst ved Bearbejdelsen af Motiver fra dansk Barock og Klassicisme. Han ansattes 1911 som Overlærer i borgerlig Bygningskunst ved Teknisk Skole i Kbh. Hans vigtigste Arbejder er Boligforeningen „Grøndals Vænge“, det tekniske Selskabs Skoler paa Nørrebro og Østerbro og Restaureringen af Bygningen for den sjællandske Bondestands Sparekasse i Kbh. Han er Medlem af Akademiets Plenarforsamling og var 1920—23 Medlem af Akademiraadet. — Gift 1906 Alice Mary Bruhn.

C. L.

Litt.: Hustrus Slægt hos Lengnick; „Byggesteren“ 1920; „Politiken“ 29/11 1923.

Tvermoes, Carl Madsenius Vilhelm (23/6 1830—3/4 1898), Officer, Politiker. F. i Kbh. Forældre: Hørkræmmer Carl Frederik Ferdinand T. og Juliane Vilhelmine Grundtvig. Blev Landkadet 1845, Sekondløjtnant i Infanteriet 1848, deltog i Krigen 1848—50, blev kar. Premierløjtnant 1849, Elev ved den militære Højskole 1851, Generalstabsaspirant 1855, Kaptajn og Adjoint i Generalstabten 1858, Souschef ved 3. Division 1863, del-

tog som saadan i Krigen 1864 (Kampen ved Bustrup, Fægtningen ved Fredericia 8/3), blev efter Dybbøls Fald Stabschef ved 2. Division, Oberst og Chef for Generalstabens taktiske Afdeling 1870, Generalmajor og Chef for 1. Sjællandske Brigade 1885, Generalinspektør for Fodfolket 1887, Generalløjtnant og komm. General i 1. Generalkommandodistrikt 1891, afgik

1894. Hans fremragende Evner, store Kundskabsfylde og fremtrædende Aandslige vægt henledte tidlig Opmærksomheden paa ham. Særlig som Chef for Generalstabens taktiske Afdeling udførte han et stort og solidt Arbejde og indlagde sig blivende Fortjeneste af Generalstabsstjenesten, som han ledede med stor Forudseenhed og Dygtighed. Den udførlige Fremstilling af første slesvigske Krig, hvoraf 1. Bd. kom 1867, udarbejdedes efter Forslag af ham og førtes af ham personlig frem til Begyndelsen af Feltoget 1849. Efter Oprøret paa St. Croix 1879 blev han sendt til Vestindien som Medlem af en Kommission, der skulde undersøge Forholdene derovre. Han var 1888 Formand i Geværkommissionen og var Medlem af forskellige andre vigtige Kommissioner, tog tillige Del i det politiske Liv, blev 1872 indvalgt i Folketinget (Kbh.s 3. Kreds) og genvalgte stadig, sidste Gang 1890. Han øvede betydelig Indflydelse paa sit Parti, Højre, og var Medlem af talrige Udvalg. Da han 1891 udnævntes til komm. General, var han mærket af uhelelidelig Sygdom. Han besad i en sjælden Grad Over- og Underordnedes Højagtelse og Tillid. D. i Kbh. — Gift 1861 Anna Petra Henriette v. Munthe af Morgenstjerne.

K. C. R.

Litt.: Slægt 1. „Stamt. over Descendenterne efter M. J. T.“ 1894 og 1917; „Et Minde om Slægten“ 1912; „Den T.ske Slægt- og Familiestiftelse“ s. A. og Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; mødrene Slægt se F. L. Grundtvig; Hustrus Slægt i Adelsaarbogen 1915; Topsee: „Polit. Portrætsstudier“ 1878, S. 171; Wulff: „Den dsk. Rigsdag“ 1882; „Nationaltid.“ 30/10 1897; „Generalstaben 1808—1908“ 1908; A. F. Kriegers Dagb. V 1923, S. 234, 246, VI 1925, S. 6, 147, 152, 154, 189, 252, 287, VII s. A., S. 14, 16, 27, 144, 182, 185, 303; Lund: „Sof. Høgsbros Breve og Dagb.“ II 1925; Nekrologer i „Ill. Tid.“ 17/4 1898 (af F. Bon); „Berl. Tid.“ 3/4 s. A. og „Nationaltid.“ 3/4 s. A.

Tvermoes, Gotfred Ferdinand (23/11 1833—22/5 1916), Forsikringsmand. F. i Kbh. Forældre: Hørkræmmer Andreas Madsenius T. og Frederikke Claudine Overbye. Blev Student 1852, Cand. polyt. 1862, var 1864—79 Sekretær og Bogholder ved Kbh.s Havnevæsen og samtidig 1868—69 kst. matematisk Direktør i Livrente- og Forsørgelses-Anstalten af 1842. I denne Stilling udførte han sammen med Prof. Oppermann Opgørelsen af dennes og de med den forbundne Anstalters Status paa Grundlag af deres egne Dø-

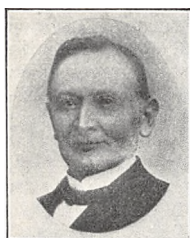
delighedserfaringer, ligesom han deltog i Forarbejderne til Loven af 18/6 1870, ved hvilken Anstalten omdannedes til Livsforsikrings- og Forsørgelses-Anstalten af 1871. Efter Konstitutionens Udløb var han 1872—1911 Direktør i Forsikringsselskabet Danmark og 1879—1909 i Landbygningernes Brandforsikring. Fra 1875 var han Medbestyrer af Alderdoms-

forsørgelsesfondet for Personalet ved det Kgl. Teater. Uden at have ydet noget særligt Bidrag til Forsikringsvæsnets Udvikling i Danmark indtog dog T. ved sin Arbejdslyst, sin solide Dygtighed og sin joviale Personlighed en fremtrædende Stilling i vor Forsikringsverden. D. i Kbh. — Gift 1864 Mathilde Esskildsen, d. 1899. V. E. G.

Litt.: Slægt se C. T.; Hustrus Slægt i L. E. Wulff: „Stamt. over Familien Wulff“ 1893; Tronier i „Ill. Tid.“ 3/7 1904; „Dsk. Forsikrings Aarbog“ 1910; Nekrologer i „Berl. Tid.“ (af J. T.) 2/5 1916; „Assurandøren“ s. A.; „Dsk. Assurance“ s. A.; „Dsk. Forsikrings Tid.“ s. A. og „Assurancetid.“ s. A.

Tvermoes, Rudolph Lauritz Madsenius (6/8 1832—2/6 1912), Bankmand. F. i Kbh. Forældre: Hørkræmmer Andreas Madsenius T.

og Frederikke Claudine Overbye. Blev Student 1849 og gik Handelsvejen, idet han fra Faderens Forretning rejste til England og der i nogle Aar havde eget Firma, til han 1857 ved Faderens Død overtog dennes Forretning. Han var en lang Aarrække Medlem af Kbh.s Ligningskommission,

af Grosserer-Societetets Komité og 1883—87 af Nationalbankens Repræsentantskab. 1890—92 var han Direktør i Kbh.s Sparekasse og blev 1892 ved M. Levys Død Direktør i Nationalbanken og var det til sin Død. Tilhørende en gammel Købmandsslægt, tilbageholdende i sin Adfærd, retlinet og højt kultiveret som han var, bidrog han sit til at bevare og udvikle Nationalbankens Anseelse i de Aar, han deltog i dens Ledelse. D. i Kbh. — Gift 1861 Rosine Schow, d. 1871. E. C.

Litt.: Slægt se C. T.; A. Rubow: „Nationalbankens Hist.“ II 1920; Nekrologer i „Berl. Tid.“ og „Poltikken“ 3/6 1912 og (af Carl Thalbitzer) i „Ill. Tid.“ 9/6 s. A.

Tybjerg, Erland (27/7 1863—3/7 1925), Højesteretsdommer. F. i Kbh. Forældre: Arkitekt Hans Christian T. og Juliane Marie Poulsen. Blev Student 1881, Cand. juris 1886, modtog 1889 Universitetets Gulmedaille for en Afhandling om Presseforbrydelserne, 1890 Assistent i Justitsministeriet, foretog 1890—92

paa det Hurtigkarl'ske Legat en videnskabelig Udenlandsrejse, navnlig til England og Østrig, hvor han drog Lære af Anton Mengers socialretlige Teorier, 1897 Fuldmægtig i Justitsministeriet, 1898 Assessor (Dommer) i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1910 i den kgl. Lands-, Over- samt Hof- og Stadsret, 1915 i Højesteret. Dr. juris 1904, 1906 Medredaktør af „Ugeskrift for Retsvæsen“, 1907—15 Censor ved de juridiske Eksaminer. 1892—99 fungerede han som Sekretær ved Proceskommissionen af 11/5 1892, hvortil han udarbejdede en fortrinlig Oversigt „Retspleje-Reformen“ (1899); af de Kommissioner, af hvilke han har været Medlem, skal fremhæves Kommissionen af 28/8 1902 til Udarbejdelse af Udkast til Lov om Tvangsakkord udenfor Konkurs, i hvilken han havde Sæde 1902—03. Formand for Akkordretten 1918. Fjorden forskellige Tidsskriftafhandlinger — „Det juridiske Studium ved Københavns Universitet“ („Tilskueren“ 1890), „Nutidskrav til den borgerlige Lovgivning“ (sst. 1891), „Tvingen Voldgift i Australien“ (sst. 1924), „Vor Anstandspraksis“ („Ugeskrift for Retsvæsen“ 1914) o. a., Artikler i Salmonsens Konversationsleksikon og Doktordisputatsen „Om Bevisbyrden“, der viser Forfatterens store praktisk-analytiske Evne, har T. til Hages „Haandbog i Handelsvidenskab“ (1894, 4. Udg. 1918) skrevet en Førstehaands-Fremstilling af Handels- og Søretten, ligesom han for Danmarks Vedkommende var Medarbejder ved J. Kohlers „Die Handelsgesetze des Erdballs“ (I—XIV 1912—19). 1918 udgav T. „Realregister til Domssamlingerne i civile Sager 1907—16“ (I—II). T. var utvivlsomt en af Landets betydeligste Jurister, en sikker og klar Hjerne, en skarp lagttager af Menneskene og det menneskelige Livs Foreteelser, med aabent Blik for Vekselvirkningen mellem Samfundslivet og Retten, udrustet med en gennemtrængende kritisk Sans, en Hader og Spotter af Fraser og Floskler. Som Retsforfatter var han Dogmatiker, ikke Historiker; for den videnskabelige Retning, der i dansk Litteratur repræsenteres af F. C. Bornemann og delvis ogsaa af Goos, manglede han sympatisk Forstaaelse. Han var en Mand af usvigeligt Retsind, med udpræget Forstaaelse af Betydningen af Nutidens sociale Spørgsmaal og med ægte Sympati for dem, som ikke færdes paa Livets Solside; disse Egenskaber prægede hans Virke som Formand for „Foreningen af 1837 til forsømte Børns Frelse“ 1905—16 og som Næstformand 1910 og derefter Formand 1920 for den faste Voldgiftsret. D. i Kbh. — Gift 1893 Clara Sofie Sarauw. Fz. D.

Litt.: Hustrus Slægt se C. A. N. Sarauw; Selvbioografi i Univ. Progr. Novbr. 1904, S. 117 f.; Univ. Aarb. 1886—89, S. 860; „1881—1906“ 1906, S. 76; „Berl. Tid.“ ^{26/7} 1923; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ^{2/7} 1925, „Ugeskr. f. Retsv.“ s. A. B., S. 189 ff. (af C. B. Henriques), „Nord. Tidsskr. f. Strafferet“ XIII s. A., S. 339—42 (af E. Olrik) og „Tidsskr. f. Retsvidsk.“ 1926 (af Fz. Dahl).

Tychonius, Christen Lassen (^{17/8} 1680—^{24/12} 1740), Præst, Forfatter. F. i Sal ved Holstebro. Forældre: Sognepræst Lars Thygesen og Karen Nørkjær. Blev Student 1695 og tog allerede 1697 teologisk Attestats. 1701 blev han Kapellan i Skive og Resen, n. A. Sognepræst sst., 1727 Stiftsprovst i Viborg. Han fortsatte flittig sine Studeringer; hans Bibliotek brændte 1703 og 1715; sidste Gang gik 3090 Bd. op i Luer. 1706 tog han Magistergraden, og 1709 blev han Provst; han havde haabet paa Bispestolen i Viborg, men blev skuffet; en Kaldelse til Sognepræst ved Frelseres Kirke i Kbh. 1725 afslog han. I Viborg var han i den første Tid i høj Grad Modeprædikant; hans Veltalenhed var yderst skruet og bombastisk, rig paa allegoriske Billeder og alskens Dybsindigheder, der for Nutidsmennesker synes yderst smagløse. Hans Popularitet holdt sig ikke i Længden; han var usympatisk og uomgængelig, og Menigmand fik efterhaanden den Opfattelse, at han ikke selv troede paa det, han sagde i sine Prædikener; fra Generalkirkeinspektionskollegiet fik han flere Tilrettevisninger for sin Embedsførelse. Imidlertid var han en Mand med betydelig teologisk Lærdom, hvilket han viste i „Den augsburgske Bekendelses Historie“ (1730); han havde vel haabet, at dette Værk skulde indbringe ham en Professorstilling ved det Universitet, som han arbejdede for at faa oprettet i Viborg; men der blev ikke noget heraf; de københavnske Professorer var forbitrede derover, og Holberg haanede T. ved først at kalde Pedanten i „Jakob v. Thybo“ Magister T.; senere maatte han dog ændre Navnet til Stygotius. Maaske har Holberg ogsaa betragtet T. som Rival; han gjaldt nemlig som betydelig Digter, og man drøftede i Datiden for ramme Alvor, hvem der var betydeligst, T. eller Holberg. Til hans ypperste Digtinge henregnede man en Trøstebog til C. L. v. Plessen i Anledning af hans Hustrus Død, „Tolv Elims Kilder“, som 1756 blev udgivet offentlig; i Nutiden vilde man finde disse svulstige Digte yderst smagløse. D. i Viborg. — Gift 1) 1702 Cecilie Margrethe Breth, d. 1731. 2) 1732 Bolette Sophie Amalie Holmer, d. 1774.

H. M.

Litt.: Høyberg: „Tychoniana“ 1756; Glessing: „Tychoniana“ 1770—72; „Medd. fra det norske Rigsarkiv“ I 1870; „Saml. t. jy. Hist. og Top.“ IV 1872—73; H. Degenkolv: „C. L. T. og hans Virksomhed“ 1878; Vilh. Bang i „Hist. Arkiv“ 1886 II og „Saml. t. jy. Hist. og Top.“ II 1 1888; „Nye dsk. Mag.“ II 1906; Breve i „Museum“ 1892 I og „Kirkeh. Saml.“ IV 2 1893.

Tychsen, Anna Regina (^{1/0} 1853—^{21/11} 1896), Danserinde. F. i Bremen. Forældre: Billedhugger Philip Jean Josef Scholl og

Theodora Jucunda Dalhoff. Kom 1860 ind paa det Kgl. Teaters Balletskole og dansede paa sin 15 Aars Fødselsdag — Sæsonens Aabningsdag 1868 — det ene Soloparti i „Seguedilla“. Hun vandt en sikker Position efter at have udført Edvard i „Fjærnt fra Danmark“ sammen med Betty Schnell (Fru Hennings) som Poul og vist sin voksende Teknik, der yderligere udvikledes i Victorines Parti i „Konservatoriet“. Bournonville anerkendte hendes fuldendte Virtuositet, men vilde dog ikke tilkende hende Evne til „at gøre Fyldest i et større Repertoire“. Alligevel blev hun 1872 Solodanserinde og arbejdede energisk siden paa at udvikle sin koreografiske Teknik. Baade 1880 og 1881 deltog hun i Undervisningen paa den store Operas Balletskole i Paris med det Resultat, at hun efter en Prøve for Operaens Direktør modtog et fleraarigt Engagementstilbud, som hun imidlertid afslog, da hun ikke vilde forlade det Kgl. Teater. Her befæstede hun sin Stilling som en teknisk højt udviklet, elegant, men just ikke temperamentsfuld Danserinde, til hvis bedste Partier hørte Sylliden, Sundari i „Aditi“, Eleonora i „Kermessen i Brügge“ og navnlig Celeste i „Toreadoren“, i hvilken Rolle Fru T. staar for Erindringen i hele sin stilsikre og yndefulde Kunst, som under en Gæsteoptræden paa den Kgl. Opera i Stockholm i Marts og April 1889 ogsaa beundredes af et fremmed Publikum. 1889 trak Fru T. sig tilbage; ved sin Afskedsforestilling ^{3/6} 1889 viste hun sig endnu en Gang som Edvard og Celeste. D. i Kbh. — Gift 1876 Oberst V. E. T. (s. d.), d. 1914. C. Bs.

Litt.: Mødrene Slægt se J. B. Dalhoff; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ VII 1876; Edgar Collin i „Dsk. Theaterkunst“ 1885; P. Hansen i „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; E. Reumert i „Da Capo“ 1889—90; „III. Tid.“ ^{2/6} 1889; Ch. Bournonville: „Aug. Bournonville“ 1905; R. Neliendam: „Det kgl. Teaters Hist. 1874—1922“ I—III 1921—25; Nekrolog i Berl. Tid.“ ^{21/11} 1896.

Tychsen, Nicolaj Georg Camillo (^{24/1} 1826—^{29/3} 1888), Forsikringsmand, Matematiker. F. i Kbh. Forældre: Apoteker Johan Lorentz T. og Charlotte Louise Haas. Tog Adgangseksamen til Polyteknisk Læreanstalt 1846, partiel Eksamen i Matematik og Fysik 1850. En Prisopgave 1862 i Matematik kendtes værdig, men Prisen kunde ikke udddeles, da T. ikke var Student. 1866 tog han Doktorgraden i Jena.

Som formuende Mand levede han uden særligt Erhverv, til han 1870 blev Direktør i

Statsanstalten for Livsforsikring, en Stilling han beklædte til sin Død. Han har skrevet „Den matematiske Theori for Beregningen af Livrenter og Livsforsikringer“ (1875), „Elementær matematisk Bevægelseslære“ (1864), en Samling af Opgaver (1858—59), en Samling af Ligninger (1862), „Mekanikens Grundsætninger“ (1868), „De fysiske Kræfter“ (Oversættelse fra Fransk, 1871) samt en Lærebog i Differential- og Integralregning (1870). 1859 begyndte han sammen med Prof. Schjellerup Udgivelsen af „Matematisk Tidsskrift“, som han redigerede til 1870. D. i Kbh. — Gift 1) 1852 Nielsine Severine Mortensen, d. 1867. 2) 1869 Dorothea Frederikke Sophie Thomsen, d. 1903.

V. E. G.

Litt.: „De statsgar. dsk. Livsforsikringsanst.“ 1892; N. Nielsen: „Matematikken i Danm. 1801—1908“ 1910.

Tychsen, Valentin Emil (⁴/₁₂ 1847—¹⁸/₁₂ 1914), Officer. F. i Odense. Forældre: Købmand Valentin T. og Elisabeth Amalie Brodersen. Var Elev ved

den militære Højskole 1866—68, gik i Officersskolens ældste Klasse 1868—70, blev Sekondløjtnant i Ingeniørkorpset 1868, Premierløjtnant 1870, Kaptajn 1875, var Stabschef ved Korpset 1883—92, blev Oberstløjtnant 1894 og Chef for 3. Ingeniørdirektion

(Fredericia), 1900 for 2. Direktion og Næstkommanderende ved Fæstningsingeniørkommandoen. Han var Lærer i Officersskolens ældste Klasse i Krigsbygningskunst 1887—95 og udgav en Række Lærebøger som „Krigsbygningskunsten og Fæstningskrigens Udvikling“ (1893), „Fæstningskrigen“ (1894) og tillige „Elektrisk Belysning“ (1879), „Optisk Felt-Signalapparat efter fransk System“ (1886) og Mindeskriftet „Den tekniske Forening 1877—87“. Hans sjældne Arbejdsevne og store Administrations- og Organisations-talent gjorde ham meget anvendt i betydningsfulde Kommissioner og Hverv; han var saaledes Krigsministeriets Delegerede ved den nordiske Udstilling 1888, Medlem af Ingeniørkorpsets tekniske Komité 1903—12, af Kommissionen ang. Brugen af Telefonen under Mobiliserings- og Krigsforhold 1905—08 og den militære Telegraf- og Telefonkommission 1909—12. Fra 1887 førte han Tilsynet med de danske Kriegergrave i Tyskland og foretog i den Anledning hyppige Inspektionsrejser. I Anledning af Ingeniørkorpsets 200 Aars Jubilæum udgav han det betydelige Skrift „Fortifikations Etaterne og Ingeniørkorpset 1684—1884“. Ved sin fordomsfri og klare Opfattelse, sin store Evne til hurtigt, klart og overskueligt at belyse en Sag i alle Detailler har han — ligesom ved sin friske og vindende Personlighed, sin

djærve og usnobbede Fremtræden — vundet megen Anerkendelse af Offentligheden, ogsaa udenfor den militære Tjeneste. 1873 var han kontrolerende Ingeniør ved Lammefjordens Tørlægning, han var Sekretær i Teknisk Forening 1877—94, Medlem af Bestyrelsen for Store nordiske Telegrafelskab fra 1896. Han var Højres Kandidat i Kbh.s 3. Kreds 1906. D. i Kbh. — Gift 1) 1876 Anna Regina Scholl (s. d.), d. 1896. 2) 1898 Emmy Coralie Menzell.

K. C. R.

Litt.: Nekrologer i „Nationaltid“ ¹⁸/₁₂ 1914 og „Ill. Tid.“ ¹⁰/₁ 1915.

Tøndehinder, Claus Mortensen (ca. 1499—ca. 1575), Reformator. F. i Malmø. Forældre: Borger Morten Wernickesen og Birgitte Johansdatter. Fik Tilnavnet T. efter sin Stiffader Oluf Bødker. Var allerede 1524 præsteviet, prædikede 1526 „lutherske Vildfarelser“ i Frue Kirke i Kbh., hvorfra Biskop Lage Urne forbød ham Adgang til alle Sjællands Stifts Prædikestole. 1527 holdt han da evangeliske Prædikener i Malmø, indtil Ærkebisp Aage Sparre ogsaa fordrov ham herfra. Sammen med Hans Spandemager tilbragte han dernæst et Aar i Haderslev ved den derværende lutherske Præsteskole, og da de kom tilbage, var de forsynede med kgl. Værnebrev. De udgav 1528 i Trykken to Gudstjenestehaandbøger, den første danske Salmebog og en evangelisk „Messebog“; s. A. har T. rimeligvis giftet sig. Ved Reformationens endelige Sejr i Malmø 1529 blev han Byens Sognepræst og deltog med Iver i Arbejdet for en gennemført Ændring af Gudstjenesten; han synes at have været den mest „puritanske“ af Malmø-Reformatorerne; 1530 deltog han i Herredagen i Kbh., og 1532 fik han et nyt Værnebrev; men den følgende Tid træder han noget i Baggrunden, maaske fordi hans teoretiske Kundskaber var mangelfulde. 1541 blev han Præst i Husie, men vedblev at bo i Malmø til sin Død. — Gift 1) ca. 1528 Elisabeth Hansdatter, d. 1559. 2) Bente Villumsdatter, d. 1564. 3) Karine Villumsdatter, d. 1567. 4) Datter af Frans Lauridsen. 5) 1569 Elisabeth Fransdatter, d. 1578 (mulig er 2—3 og 4—5 identiske).

H. M.

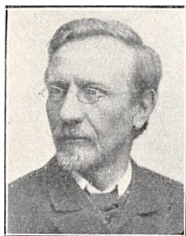
Litt.: „Ny kirkeh. Saml.“ II 1860—62; Laurentsen: „Malmøbogen“ ved Rørdam 1868; „Dsk. Mag.“ IV 6 1886; „Kirkeh. Saml.“ V 2 1903; Isberg: „Bldr. t. Malmø Stads Hist.“ I 1895.

Tørsleff, August Valdemar (f. ⁹/₁₀ 1884), Maler. F. i Flensborg. Forældre: Sanglærer Laurits Christian T. og Augusta Elley. Har besøgt Teknisk Skole, Akademiet og Tuxens Studieskole, var senere Elev af Krøyer; videreuddannet i Paris af Vuillard og Serussier. Han debuterede som Udstiller paa Charlottenborg 1902. Har haft

Særudstillinger i Aarhus Kunstbygning 1923 og hos Winkel og Magnussen Novb. 1923 og Marts 1925. Hovedværker „Badende Drenge“ (Skagens Museum), Portræt af Digteren M. Andersen Nexø (Frederiksborg), Selvpportræt, „Fastelavnssbørn“ (1922), „Kvinde med Køer paa Vej over Heden“. Hans indsmigrende Barne- og Kvindeportrætter er elskværdig opfattede og flot sat op og af et vist internationalt Tilsnit. Man sporer i disse

Udsen, Søren Nielsen (f. ¹⁰/₁₀ 1842), Filantrop. F. i Sangstrup ved Grenaa. Forældre: Gaardejer Niels Sørensen U. og Ane Kirstine Pedersdatter. Kom i Købmandslære i Aarhus og siden paa et

Gods- og Branddirektørkontor sst.; han interesserede sig levende for Læsning, især Historie, og kom, hjulpet bl. a. af Sneedorff Birch (s. d.), 1861 til Kbh., hvor N. M. Petersen tog sig af ham. Under store

Savn læste han til Artium og blev Student 1866, var et Par Aar Huslærer i Gjerrild Præstegaard, styrede en Tid en Højskole i Aalsrode paa rent etisk Grundlag og siden en Skole i Vejle til Forberedelse af unge Mennesker til Universitetet. Han kom saa igen til Kbh., var i nogle Aar Administrator af „Morgenbladet“, 1877—86 Medindehaver af Bogbinderfirmaet D. L. Cléments Efterfølger og derefter Kompagnon i en Expeditionsforretning. Han var religiøst vakt af Kierkegaard og prægedes for Livet af ham, i sine senere Aar ogsaa af den Barratt'ske Bevægelse; Individualist og Idealist stillede han sig udenfor alle Partier og Retninger og saa sin Opgave i at arbejde for Mennesker. 1888—95 var han Lærer paa Metodisternes Præsteskole, derefter 1895—98 Kompagnon i en Fiskeforretning og kom endelig 1899 ind i sin egentlige Livsgerning, idet han i Samraad med A. Bast oprettede Redningshjemmet for Alkoholister „Stormly“ ved Odense. Han havde fra 1886 været Afholdsmænd, og hans kæmpende og omtumlede Tilværelse havde givet ham rig Menneskeforstand. I Samarbejde med sin Hustru udførte han i 20 Aar et sjælden personlighedspræget, uegennyttigt og resultatrigt Arbejde paa „Stormly“; af 256 behandlede Patienter blev omtrent ²/₃ reddede. Da Alkoholismen tog af under Verdenskrigen, oplyedes Hjemmet 1919, og for Salgsummen stiftedes et Legat paa 68.000 Kr. Med sin dybe kristelige Idealisme og dogmefri Menneskelighed er U. i al Stilfærdighed en af dansk Filantropis store Skikkelser. — Gift 1870 Johanne Marie Buhl.

P. E.

saa vel som i T.s Landskabsbilleder Paavirkning fra moderne Pariserkunst. Sit bedste har han ydet i Pastelmaleriet. T. er Roman-tikeren blandt vore yngre Naturalister. — Gift 1909 Esther Ophelia Amalia von Müllen. I. M. O.

Litt.: Slægt i Baumgarten: „Familien T.“ 1913; Hustrus Slægt i Hauch-Fausbøll; Slægthaandbogen“; Faaborg i „Nationaltid.“ ¹⁷/₁₀ 1916; K. P. i „Politiken“ ¹⁰/₈ 1925; „Berl. Tid.“ ¹²/₃ og ²⁰/₃ s. A.

Litt.: Erindringer i „Afholdsdagbladet Reform“ ¹⁰/₁₀ 1908 og „Personlige Erindringer“ 1912; „Søndagsbl.“ ⁵/₁₁ 1905; „Agitatoren“ ¹²/₁₀ 1918; „Kbh.“ ⁹/₁₀ s. A.; Johs. Jørgensen: „Det usyrede Brød“ 1918, S. 44 f.; „Stormly 1918—19“ 1919; „Fyrtaarnet“ ⁵/₁₀ 1922; Brev 1 „Menighedsbl. fra Jerusalemkirken“ Dec. s. A.

Uhlendorff, Gustav Friederich Georg (f. ²¹/₁₂ 1875), Danser. F. i Kbh. Forældre: Bundtmager Justus Carl U. og Caroline Ludewig. Kom 1883

paa det Kgl. Teaters Balletskole, blev Balletdanser 1894 og fik sin egentlige Debut i det ene Soloparti i Diver-tissementet „La Ventana“ ²⁸/₁ 1895, 1908 blev han Solodanser, Balletinstruktør 1913, Balletdirigent 1915, 1920 Balletmester. Som Danser og Mimiker har han vist sin Fortrolighed med den specielle Bournonville'ske Balletform og sin Respekt for Traditionen. Han har haft den vanskelige Opgave at tage Arven op efter Hans Beck i Partier som Valdemar, Junker Ove i „Et Folkesagn“, Helge i „Valkyrien“, James i „Sylfiden“, Alonzo i „Toreadoren“, Løjtnanten i „Fjernt fra Danmark“, Halvor i „Brudefærden i Hardanger“, Franz i „Coppelia“ og Pjerrot i „Harlekins Millioner“, i hvilken Ballet han ogsaa har udført Harlekin. Men han har udfyldt sin Plads med ubestridelig Dygtighed og ogsaa skabt nye Roller som f. Eks. Prinsen i „Den lille Havfrue“. Endvidere har han — foruden mange Danse i Skuespil og Operaer — komponeret Balletterne „Et Bondegilde“, „De forelskedes Luner“ og „Lackshmi“ (sammen med E. Mobeck). Tidsforholdene har ikke altid været gunstige for Balletten i de Aar, U. har ledet dens Arbejde, men det er alligevel lykkedes ham at bevare dens gode Omdømme hos Publikum og vedligeholde Personalets Virkelyst. — Gift 1900 Ellen Jørgensen.

C. Bs.

Litt.: „Kbh.“ ⁶/₅ 1903; Houmark i „Teatret“ 1905—06; „Publikum“ 1907—08, Nr. 18 og 1908—09, Nr. 7; Reumert: „Den dsk. Ballets Hist.“ 1922.

Uhrskov, Anders (f. ³⁰/₁₂ 1881), Højskolelærer, Forfatter. F. i Tørring ved Horsens. Forældre: Husmand Kristen U. og Kirsten

Nielsen. Tog Lærereksamen 1902, underviste i nogle Aar ved forskellige Skoler og

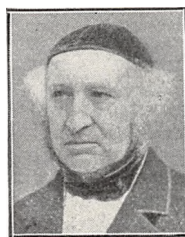
knyttedes 1907 til Frederiksborg Højskole, ved hvilken han stadig virker som en dygtig og skattet Lærer. Han har ofret en Del Tid paa Foreningsarbejde (er bl. a. Medlem af Bestyrelsen for Frederiksborg Amts historiske Samfund og for Foreningen for Højskoler og Land-

brugsskoler), men navnlig Forfattervirksomhed har optaget hans Tid uden for Skolegeringen. Foruden et Par skønlitterære Arbejder: „Hedevig og hendes Datter“ (1912), „Karl Lillekone og andre Kanutter“ (1916) og „Folk“ (1925) har han udgivet en Række Skolebøger, der er prægede af hans Klarhed og praktiske Evne som Lærer, og er Medudgiver af „Folkets Førere“, hvortil han har skrevet en lille Bog om Christopher Bruun (1916). Men hans Hovedarbejde som Forfatter ligger paa det folkloristisk-kulturhistoriske Omraade; 1919—24 udsendte han en Række Bøger: „Nordsjællandsk Landsbyliv i ældre Tid“, „To Nordsjællænderes Erindringer“, „Folkesagn“, „Sagn og Tro“, „Højtid“ og „Dagligt Liv“, der tilsammen giver et levende Billede af nordsjællandsk Kultur i ældre Tid og vidner om U.s Samlerevne og Arbejdslyst. I nøje Sammenhæng med disse Arbejder virker U. for at bevare ejendommelige Redskaber og Indbø fra gamle nordsjællandske Hjem. Med dette for Øje stiftede han 1922 Nordsjællandsk Museumsforening, og navnlig ved hans Arbejde og Udholdenhed rejstes 1925 et nordsjællandsk Museum paa Jægerbakken ved Hillerød. U.s kulturhistoriske Arbejder har knyttet ham stærkt til Nordsjælland, saa han har afslaaet Tilbud om at overtage Højskole anden Steds i Landet. — Gift 1909 Signe Jakobsen. F. N.

Litt.: Om Slægt i Maximilianussen: „Erindringer af mit Liv“ 1909; „Bogvennen“ Sept. 1912 og (af Edv. Egeberg) 2^{5/10} 1916; „Dsk. Forfatterforening 1894—1919“ 1919, S. 321; „Frederiksborg Højskoles Aarskr.“ 1920 og 1923; „Højskolebl.“ 7/12 1923; „Frederiksborg Amts Avis“ 5/1 s. A.; „Dsk. Ungdom“ 19/12 1924; „Nordsjæll. Venstrebl.“ 24/1 1925; „Ringsted Folketid.“ 24/1 s. A.; „Fyns Tid.“ 4/1 s. A.; „Den nye Litt.“ 25/6 s. A.

Uldall, Frederik Adolf (1/10 1806—1/3 1873), Læge. F. paa Espe ved Korsør. Forældre:

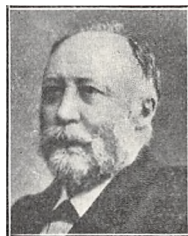
Generalkrigskommissær Johan Frederik U. og Marie Dorothea Købke. Blev Student 1825 og tog 1830 baade kirurgisk og medicinsk Eksamen. Han nedsatte sig efter Kandidattjeneste i Kbh. 1833, blev s. A. først Licentiat, derefter Dr. med. 1834 blev han

Distriktslæge paa Kristianshavn, 1836 Stadsfysikus og Sygehuslæge i Fredericia, 1843 Landfysikus i Sjællands nordre Fysikat (Holbæk). Han var i det hele en stor Dygtighed, har især gjort sig fortjent som Embedslæge og ved sine fortræffelige litterære Arbejder paa Medicinallovgivningens Omraade. 1835 kom „Haandbog i Medicinallovgivningen i Danmark“, 1863—73 hans store Værk i 3 Bd. „Den civile Medicinallovgivning i Kongeriget Danmark med nordlige Bilande og Kolonier“; desuden udgav han to præmierede Arbejder fra samme Omraade og talrige kasuistiske Bidrag til praktisk Medicin fra hans store private Lægevirkksomhed. 1872 tog han sin Afsked. D. i Kbh. — Gift 1835 Elisabeth Johanne Sophie Sick, d. 1900. F. L.

Litt.: Slægt i F. Uldall: „Stamt. over Familien U.“ 1892 og Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; om modrene Slægt se Holger Petersen: „Min Slægtbog“ 1918, S. 25 ff.; Selvbibliografi i Progr. ved Doktorpromotionen 1833; Nekrolog i „Ugeskr. f. Læger“ 1873, S. 191.

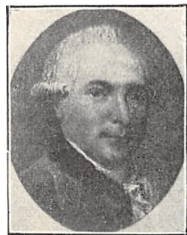
Uldall, Johannes Frederik (Frits) Christian (11/2 1839—21/2 1921), Arkitekt. F. i Fredericia. Forældre: Fysikus F. A. U. (s. d.) og Hustru. Tog Præliminæreksamen 1856 og uddannedes ved Polyteknisk Lærestanstalt, men gik 1857 over til Kunstakademiet, samtidig med at han gav sig til at lære Tømrerhaandværket. Han tegnede 1863 hos H. C. Hansen, deltog som frivillig Sekondløjtnant i Krigen 1864, vendte tilbage til Akademiet, men forlod dette 1865 uden at tage Afgang og bosatte sig i Randers. Han rejste til Italien 1867—68 og kastede sig efter Hjemkomsten særlig over Studiet af gamle danske Kirkebygninger. Som Arkitekt sluttede han sig nærmest til den Herholdt'ske Skole uden dog som skabende Kunstner at yde noget særlig bemærkelsesværdigt. Han opførte en Mængde borgerlige Bygninger i Randers og forskellige af de jyske Byer, men Kirkebygningen var hans egentlige Felt. Han opførte nye Kirker bl. a. i Vorup, Essenbæk, Brandstrup, Vorupør, Asaa, Jerup og Struer, alle i Jylland, og restaurerede en Mængde gamle jyske Kirkebygninger (St. Mortens Kirke i Randers). Mest kendt er han dog for sin litterære og arkæologiske Virksomhed, idet han indgaaende tegnede og beskrev en meget stor Del af de middelalderlige jyske Landsbykirker. Et særligt Studium viede han vore gamle Kirkeklokker og udgav et Værk herom (1906). Han udgav tillige den af alle Haandværkere, Arkitekter m. fl. meget benyttede „Overslagsbog for Bygningshaandværkere“ (1877), skrev talrige Afhandlinger om Ran-

ders Bys Historie og udgav en Stamtavle over sin Slægt. D. i Randers. — Gift 1) 1866 Henriette Sofie Torst, d. 1874. 2) 1875 Inger Kirstine Mohnsen. C. L.

Litt.: Slægt se F. A. U.; „Vort Forsvar“ 27/5 1900; Liljefalk og Lütken: „Vor sidste Kamp for Sønderjylland“ 1904, S. 57, 197; „Soransk Tidsskr.“ III 1896, S. 15; „Nationaltid.“ 10/2 1919; „Soraner-Bl.“ s. A.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 22/2 1921 og „Randers Amts Avis“ 22/2 og 28/2 s. A.

Uldall, Peter (29/6 1743—11/11 1798), Højesteretsadvokat. F. i Assens. Forældre: Borgmester, Byfoged, Herredsfoged Hans Pedersen U. og Kirstine Hansdatter (Hougaard). Blev Student 1755, Cand. theol. 1759, 1763 Cand. juris, 1765 Fuldmægtig hos Højesteretsadvokat J. J. Anchersen, 1769 Højesteretsadvokat, 1783 Generalfiskal, 1788 desuden Viceborgmester i Kbh. 1796 Ejer af Godserne Høvdingshus (Høvdingsgaard) og Lilliendal med Østergaard.

Baade ved sin faglige Dygtighed, vidtfavnende Interesser og hele retsindige, taktfulde og tiltalende Personlighed indtager U. en smuk Plads som en af sin Samtids bedste Mænd. Som Advokat stod han i første Linie; hans Veltalenhed fremhæves; hans juridiske Skarpsind var forenet med bon sens og psykologisk Sans, Egenskaber, der tydelig fremtræder i de berømteste af de Sager, det faldt i hans Lod at føre, Defensoraterne for Dronning Caroline Mathilde, der selv havde ønsket ham til Forsvarer, og for J. F. Struensee. U.s Samtaler med Caroline Mathilde, for hvem han nærede megen Sympati, karakteriserer paa samme Tid baade Dronningen og U. selv. Struensees Personlighed var ikke efter U.s Hjerte, om end han ogsaa bestræber sig for at vise ham fuld Retfærdighed. En anden opsigtsvækkende Sag, hvori U.s Navn særlig var fremme, var den store Bedragerisag i det asiatiske Kompagni, hvor hans Holdning som Aktionærernes Talsmand vakte O. H. Guldbergs rasende Harm; U.s Indlæg i denne Sag er trykte i forskellige Skrifter fra 1772, 1775 og 1778, hans Indlæg i den Nyerup-Aabyeske Affære i R. Nyerups „Lüxdorphiana“ I 1791 S. 225—48 særskilt udkom 1785 U.s „Erindringer ved de betreffende Lehnfølgen i Grevskabet Laurvigen udgivne Oplysninger“ (optrykt paa ny s. A. med Tillæg af nogle Anmærkninger af P. K. Ancher). Iøvrig var U. ingen Pennens Mand; som Alumnus paa Elers Kollegium, hvor han tilbragte 3 af sine trange Ungdomsaar, og hvilket han senere af Taknemmelighed skænkede et Legat, udgav han Disputationerne „Juris pignoris secundum principia juris Danici in specie Cap. 7. Libri 5. Codicis C. 5ti“. (I 1763, II

1765); men han var i en sjælden Grad videnskabelig og litterært interesseret; hans Bogsamling skal efter Badens Ord ikke have givet nogen privat Samling efter uden den Suhmiske; hans Haandskriftsamling skænkedes efter hans Død til det Kgl. Bibliotek. U.s „Efterladte Optegnelser“ (Memoranda) udkom 1914. D. i Kbh. — Gift 1772 Antoinette Hansen, d. 1804. Fz. D.

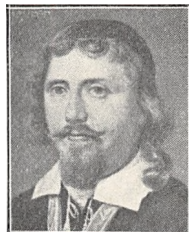
Litt.: Slægt se F. A. U.; Erindringer i „Efterladte Optegnelser af Generalfiskal P. U.“ („Mem. o. Br.“ XXI) 1914; Werlauff: „Efterretn. om det store kgl. Bibl.“ 2. Udg. 1844, S. 275, 282, 286; F. Richardt og C. E. Secher: „Prospecter af danske Herregaarde“ XVII 1865 (Høvdingsgaard); R. R. Vestergaard: „Bidrag til Elers Kollegiums Hist.“ 1891, S. 79 L.; L. Koch i „Hist. Tidsskr.“ VI 4 1892—94, S. 119—26; E. Holm: „Danm.-Norges Hist.“ IV 1—2 1902 passim; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Lilliendal); Nekrolog i „Kbh.s Universitetsjournal“ VI 1. Hæfte 1798, S. 189.

Ulf (d. 20/6 1026), Jarl. Fader: den svenske Stormand Thorgils Sprakalegg. Var af svensk og dansk Kongeæt. Nævnes først som Jarl i England. Som Jarl i Danmark skal han have svigtet sin Svoger Knud den Store, efter Sagaerne ved at udraabe Hardeknud som Konge, efter Saxo under Kampen i Helgeaa. Det berettes, at han fik Tilgivelse, men at Knud senere i et pludseligt Vredesudbrud, fremkaldt ved Ordskifte under et Brætspil, lod ham støde ned af en af sine Mænd i Roskilde. — Gift Estrid (s. d.). Datter af Svend Tveskæg. H.Js.

Litt.: H. Olrik: „Konge og Præstestand“ I 1892; Steenstrup i „Hist. Tidsskr.“ VIII 1 1907—08; L. Welbull i „Hist. Tidsskr. f. Skåneland“ IV 1910—13; Fabricius i „Hist. Tidsskr.“ VIII 6 1917; Schmeidens Udgave af Adam af Bremens s. A.

Ulfeldt, Corfitz, Rigs greve (10/7 1606—20/2 1664), Rigshofmester. F. paa Hagenskov ved Middelfart. Forældre: Rigskansler Jakob U. og Birgitte Brockenhuus.

Gik paa Herlufsholm til 1617, rejste i Frankrig, Schweiz og Tyskland, studerede i Padua 1628—29, var fra 1629 Junker hos Christian IV, blev s. A. trolovet og 1636 gift med hans og Kirstine Munks Datter Leonora Christina, havde fra 1632 Baahus, fra 1634 Møen som Len, blev 1636 Rigsraad, 1637 Statholder i Kbh., 1641 Rigs greve, 1643 Rigshofmester. Han var brændende ærgerlig, havde dygtige, men ikke store Egenskaber. Som Kongens Svigersøn gjorde han ikke blot en straalende Karriere, men fik en ganske særlig Position. 1646—47 var han paa en stor diplomatisk Sendefærd til Nederlandene og Frankrig, efter Christian IV's Død Fører for Rigsraadet under de Forhandlinger, hvorved man aftvang Frederik III hans strenge Haandfæstning, derefter paa en ny diplomatisk Rejse til Nederlan-

dene. Det var af politisk Betydning for Frederik III at ramme den mægtige Svoger. Efter først lykkelig at være sluppet ud af den uhyggelige Situation at være beskyldt for Giftmordsplaner mod Kongen (jfr. Dina Winhofers) blev U. sat under Anklage for svigagtig Embedsførelse og ansaa det for klogest i Juli 1651 at flygte først til Nederlandene og derefter Sept. 1651 til Sverige. Han gjorde alt, hvad han kunde for at op-hidse dette Land til Krig mod Frederik III, udnævntes 1657 til Karl Gustavs Gehejme-raad og blev hans Ledsager og Raadgiver under Felttoget i Danmark. Ved Freden i Roskilde 1658 maatte man fra dansk Side gaa ind paa at udlevere ham hans Godser samt Skadeserstatning. Under den følgende Krig faldt han i Unaade hos den svenske Rege-ring, mistænkt for Forræderi, dømtes endelig herfor til Døden, men benaadedes. Han flygtede 1660 til Frederik III, der imid-tertid anbragte ham som Fange paa Ham-mershus, hvorfra han 1661 kun slap ud mod store Godsafstaaelser og mod knælende at sværge Troskabsed til Kongen. Med dennes Tilladelse tog han 1662 paa en Udenlandsrejse, under hvilken han med en højst mærkelig Dumdristighed indlod sig paa nye politiske Intriger mod Frederik III ved at søge Forbindelse med Brandenburg, der imidlertid røbede ham overfor Regerin-gen i Kbh. ^{24/7} 1663 blev han, selv fraværende og uden at være stævnet, dømt af Højesteret fra Ære, Liv og Guds; Dødsdom-men kunde kun udføres in effigie, men ved Graabrødretorv rejstes der en „Skamstøtte“ for ham. Adskilt fra sin Hustru, der ellers havde været hans Fælle under alle Omskif-telser, jaget og fredløs, flakkede han i sin sidste Tid om i Udlandet. — Samtid og Eftertid har i U. set en Landsforræder. Selv har han betragtet sig som den frie Adels-mand, der havde Ret til at søge Hævn og-saa overfor sine Fyrster og til at skifte Herre, naar han ønskede det. Men hans Liv var i overordentlig Grad mærket af ubæn-dig Egoisme og Troløshed. D. i en Baad paa Rhinen i Nærheden af Basel. — Gift se ovenfor.

H. Js.

Litt.: Slægt 1 „Ann. f. nord. Oldk.“ 1853; Bobé: „Brahettrolleborg“ 1909, ved Max W. Grube i „Familiengeschichtl. Blätter“ Dec. 1918 (Aner), „Nord. Ugebl. f. kat. Kristne“ 1921, S. 617 og Adelsaar-bogen 1923; Paus: „C. U. s. Livs og Levnets Hist.“ 1746—47; G. L. Baden i „Minerva“ 1806; Wolffs Journal 1816; J. C. Lange i „Telegraphen“ III 1823; Høst: „C. U. s. og Leonora Christianas Lev-ned“ 1825; Molbechs „Nord. Tidsskr.“ II 1828; „Østs Arkiv“ IX s. A.; C. Olsen: „Ulfeldiana“ 1840; C. Molbeck i „Hist. Tidsskr.“ III 1842, V 1844 og II 4 1852; Rohmann i „Por Litt. og Kri-tik“ I 1843; „Skand. Folkemag.“ 1854; Konges-feldt i „Hist. Kalender“ 1865; M. Weibull i „Saml. t. Skånes Hist.“ I 1869 og „Saml. utg. f. de sk. landsk. hist. o. arkeol. fören.“ VI 1877; „Dsk. Saml.“ VI 1870—71 og II 1 1871—72; „Denkwür-digkeiten der Gräfin Leonora Christina“ ved Ziegler 1871; Fridericia i „Hist. Tidsskr.“ IV 2 1870—72, „Danm. ydre polit. Hist.“ 1876—81 og „Adelsvældens sidste Dage“ 1894; L. Daas: „Skil-

dringer“ 1873; „Dsk. Mag.“ IV 4 1878 og 6 1886 og V 2—4 1889—98; C. Paludan-Müller i „Hist. Aar-bog“ 1879; Birket-Smith: „Leonora“ Christianas Hist.“ 1879—81; Proost i „Messenger des sc. hist. de Belgique“ 1880; C. Meyer i „Im neuen Reich“ 1881; Ziegler i „Aus alten Zeiten und Landen“ I 1883; „Leonora Christianas Jammersminde“ ved Birket-Smith, 3. Udg. 1885; Meidell i „Museum“ 1894 II; H. D. Lind i „Hist. Tidsskr.“ VI 5 1894—95; sst. VIII 1 1907—08; C. G. Weibull i „Hist. tidsskr. f. Skåneland“ III 1908—09; Rockstroh: „Ud-viklingen af den nationale Hær“ I 1909; J. Hel-weg i „Tilskueren“ 1913; Ogier: „Det store Bil-lager“ („Mem. o. Br.“ XX) 1914; Ulla Bellander: „Boken uten Nann“ 1916; Grandjean i „Dsk. Adel og Borgerstand“ s. A.; Laursen: „Dsk. Trakt.“ IV—V 1917—20; Johnsson: „Kungligt blod“ 1919; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Saltø, Holckenhavn); F. v. Jessen i „Berl. Tid.“ 18. 1917; 1921; P. Bojsen: „Møens Hist.“ V 1922; „Hist. Medd. om Kbh.“ 1923; Bering Lilsberg i „Ord och Bild“ 1924; Breve i „Nytt förråd af äldre och nyare handl. rör. nord. historien“ 1753, „Wolffs Journal“ 1816, „Nye dsk. Mag.“ IV 1823, Molbechs „Nord. Tidsskr.“ II 1828, „Dsk. Mag.“ V 2 1889, 3 1897, 4 1900 og 6 1909. Iøvrig jfr. Leo-nora Christina.

Ulfhild (d. ca. 1138), Dronning. Skal have været Datter af den norske Stormand Hå-kon Finsson. Var først gift med Kong Inge II af Sverige, derefter med Kong Niels (s. d.) af Danmark, d. 1134, endelig med Kong Sverker I af Sverige, d. 1156. P. E.

Litt.: H. Hildebrand: „Sveriges Historia“ II 1905.

Ulfstand, Jens Holgersen (d. ^{1/2} 1523), Søkriger. Forældre: Rigsraad Holger Hen-riksen U. og Birgitte Jensdatter Rosen-sparre. Stod i stor Yndest hos Kong Hans og deltog i hans Tog til Sverige 1497, forlenedes med Gulland og styre-de Øen med stor Dyg-tighed men tillige med saadan Haardhed, at han maatte afløses 1509. Han førte Flaaden un-der Kong Hans' Krig med Hanseaterne og til-føjede dem betydelig Skade, men naaede intet afgørende Resultat i den betydelige Kamp med Lübeckerne under Bornholm ^{1/3} 1511. Rigsraad fra ca. 1505. Han ejede bl. a. Glimminge i Skaane og opførte her 1499 det saakaldte faste Stenhus. — Gift 1) Holmger Axelsdatter Brahe, d. 1495. 2) 1498 Mar-grethe Arvidsdatter Trolle, d. 1522 (?).

V. G.

Litt.: Slægt 1 Adelsaarbogen 1896; mødrene Slægt i F. R. Friis: „Hist. Efterretn. om den dsk. Adelsfamilie Rosensparre“ 1872, ved Fride-ricia i „Hist. Tidsskr.“ IV 3 1872—73 og Adels-aarbogen 1899; 1. Hustrus Slægt se Karen Brahe; 2. Hustrus Slægt se Herluf Trolle; „Hist. Tids-skr.“ V 1844; Allen: „De tre nord. Rigers Hist.“ I 1864; „Svenska Slott och Herrasäten. Skåne“ 1909 (Glimminge); Hahr: „Skånska borger“ 1914 ft.

Ullidtz, Hans Christian (f. ^{13/12} 1878), Sø-officer. F. i Søkbæk, Ullids Sogn ved Aars. Forældre: Gaardejer Søren Christian Han-sen og Ane Marie Paulsen. Navneforandring

$\frac{4}{5}$ 1905. Blev Sekondløjtnant 1901, Premierløjtnant 1904, Kaptajn 1915, afgik 1923.

Han gennemgik Officerskolen, var Lærer i Skibbygning ved Kadetskolen 1910—16 og 1918—19, Chef for Fiskerinspektionen 1916—17,

Næstkommanderende ved Konstablelevskolen 1918—20. Han studerede tidlig Luftskib- og Flyvevæsenets Udvikling i Udlandet og

slog med stor Udholdenhed og Energi ved Foredrag og Skrift til Lyd for Luftfartens Udvikling i Danmark, deltog i Ellehammers Flyveforsøg 1906—10, stiftede 1909 Aeronaustisk Selskab, hvis Næstformand han var i flere Aar; uddannede sig 1910—11 til Ballonfører og Flyver ved det franske Luftskipperkorps og tog internationalt Flyver-Certifikat 1912. Han var den første Leder af Marinens Flyvevæsen, deltog som Delegeret i den internationale Luftretskonference i Paris 1910 og i den skandinaviske Luftfartskonference i Kbh. 1918. 1910—11 og 1912—13 holdt han Forelæsninger over Aëronautik ved Polyteknisk Lærestalt og udgav disse i forkortet Form i „Tidsskr. f. Søvesen“ 1911. Var i nogle Aar Direktør for Dansk Luftfarts A/S og for Omlandenes Handelsselskab, men har efter sin Afgang fra Marinen trukket sig ud af al offentlig Virksomhed. — Gift 1906 Erna Lange. Ægteskabet opløst. V. G.

Litt.: „Kbh.“ $\frac{17}{3}$ 1909; „Under Dannebrog“ Jul 1915; „Berl. Tid.“ $\frac{8}{1}$ 1920.

Ulrich, Carl Julius ($\frac{14}{5}$ 1835— $\frac{10}{11}$ 1913), Handelsmand. F. paa Rødehus ved Thureby. Forældre: Forstinspektør Niels Brock

U. og Dorothea Margrethe Wörpel. Fik almindelig Handelsuddannelse og etablerede sig 1859 som Købmand i Køge. Her var han i nogle Aar Medlem af Byraadet og Formand for Ligningskommissionen. Forretningsmæssig var det særlig efter 1870, da han var flyttet

til Haslev og der havde grundlagt en Købmandsforretning, at han fandt den rette Tumbleplads for sin Foretagsomhed og fik Lejlighed til at gøre en saa betydelig Indsats i Midtsjællands Forretningsliv, at han vandt Anseelse som en af Provinsens mest fremragende Købmandsskikkelser, og ikke uden Grund i Folkemunde fik Hædersbetegnelsen „Haslevs Grundlægger“. Naar Byen i de Aar, U. virkede der, udviklede sig til en anseelig Handelsplads, skyldtes dette i ikke ringe Grad de forskellige af ham stif-

tede Foretagender. Foruden sin ovennævnte Købmandsforretning, som han hurtig arbejdede op til en Virksomhed af meget stort Omfang, oprettede han Haslev Mejeri og fem andre Mejerier samt stiftede Haslev Bank, som han i en Aarrække stod i Spidsen for. Ikke blot for Opkomsten af selve Haslev By, men ogsaa for Oplandets Trivsel fik disse Foretagender ikke ringe Betydning. Sin store Forretning omdannede U. 1890 til A/S C. J. U. & Søn, i hvis Bestyrelse han — efter at han havde trukket sig tilbage fra den daglige Ledelse af Virksomheden — vedblev at være Formand. „Agent“ U., som hans Kendingsnavn var, var en Mand med udpræget konservative Anskuelser, myndig og bestemt, almindelig respekteret for sin Dygtighed. D. i Kbh. — Gift 1860 Emilie Ahlers, d. 1917. C. T.

Litt.: Slægt i G. H. J. Ulrich: „Stamt. over Familien U.“ 1878 og Hauch-Fausbøll: „Slægt-haandbogen“; „Haslev Avis“ $\frac{12}{4}$ 1893; Nekrologer i „Berl. Tid.“ $\frac{11}{11}$ 1913, „Børsen“ $\frac{12}{11}$ s. A. og „Politiken“ s. D.

Ulrich, Emilie (f. $\frac{20}{11}$ 1872), Operasangerinde. F. i Frerslev ved Haslev. Forældre: Læge Otto Christian Haaber Boserup og Anna Tomine Faaborg.

Udgaet af en meget musikalsk Familie, af hvilken Bedstefaderen R. C. Faaborg var Sanger ved Teatret, kom som 14aarig til Kbh. og paabegyndte Sangstudier hos Fru Keller, studerede senere i Leipzig hos Götsche og var i en lang Aarrække

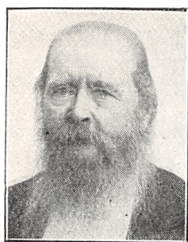

hver Sommer paa Rejser til Udlandet for at høre og tage Undervisning i Musik. 1894 debuterede Fru U. paa det Kgl. Teater som Margarethe i „Mefistofeles“ og fik straks efter Engagement. Fra omkring Aarhundredskiftet til 1917, da hun tog sin Afsked, var hun en fremragende Kraft for Operaen, hvor hun paa udmærket Maade forstod at hævde sig i og underordne sig det eminente Ensemble af Kunstnere, Teatret dengang raadede over (Herold, Helge Nissen m. fl.). I et stort Repertoire (bl. a. Mimi i „Bohème“, Nedda i „Bajadser“, Marskalinden i „Rosenkavaleren“, Senta i „Den flyvende Hollænder“, Zerlina i „Don Juan“, Aase i „Drot og Marsk“, Gulnare i „Aladdin“ osv.) lagde hun dramatisk Begavelse og betydelig sanglig Kultur for Dagen; hendes lyse, skære Sopran forlæned — om end nu og da hemmet ved visse Intonationsvanskeligheder — Partierne med en ejendommelig fin og inderlig Poesi. Udenfor Teatret optraadte Fru U. ved talrige Koncerter og var i en længere Række af Aar en fast Støtte for Cæciliaforeningen, hvor hun med megen Forstaaelse og Evne for Indleven i de

gamle Toner tolkede den klassiske Musik. Hun lever efter sin Afgang som Sanglærerinde i Kbh. — Gift 1899 Oberstløjtnant Kay Justus Sigismund U. E. A.

Litt.: Slægt i „Eva Cathrine Boserup f. Haabers Efterkomere“ 1898; „Ægtefælles Slægt se Carl U.; Max Müller i „Musik“ 1917; G. Skjerne i „Ill. Tid.“ 27/5 s. A.; sst. 23/9 1906; „Politiken“ 20/12 1925.

Ulrich, Hans Christian (1/1 1822—23/1 1905), Forstmand. F. paa Ganneskovhus ved Bregentved. Forældre: Forstinspektør Niels Brock U.

og Dorothea Margrethe Wörper. Blev Forstkandidat 1846, var 1851—62 Assistent paa Odsherred Statsskovdistrikt, 1862—99 Skovrider paa 1. Kbh.s Distrikt. Allerede som Assistent beskæftigede han sig med Undersøgelser over Skovtræernes Vækstforhold og anlagde Prøveflader

i særlig gode Bevoksninger. Udhunings-spørgsmaalet interesserede ham levende, og han skrev i „Tidsskrift for Skovbrug“ XII „En Fremstilling af den normale Skovbevoksningens Samfundsform og Udvikling“. Under Paavirkning af P. E. Müller udførte han Bøgeforyngelser ogsaa paa saadan mørklædt Bund, som man hidtil havde anset for selvskevret til Grankultur. Talrige unge Forstmænd har været Elever hos U. i Skovridergaarden Gelsbus. I en lang Aarrække var han Censor ved den praktiske Del af Skovbrugseksamen, og som saadan følte han sig foranlediget til at rette et kraftigt Angreb paa Eksamensordningen, hvilket efter langvarige Forhandlinger førte til væsentlige Ændringer. D. paa Holmegaard ved Holte. — Gift 1853 Wilhelmine Marie Sigismunda Wellendorf, d. 1910. J. H.

Litt.: Slægt se Carl U.; Hauch og Oppermann i „Tidsskr. f. Skovvæsen“ A. XI 1899; Oppermann: „Bidrag t. d. dsk. Skovbrugs Hist. 1786—1886“ 1889; Nekrolog i „Berl. Tid.“ 20/4 1905.

Ulrich, Hjalmar (f. 1/7 1856), Officer. F. i Tønder. Forældre: Fysikus F. F. Ulrich (s. d.) og Hustru. Blev Cand. polyt. 1878, Premierløjtnant i Ingeniørkorpsen 1881, Kapitajn 1893, Oberstløjtnant 1908, Oberst og Chef for 2. Ingeniørdirektion 1912, Generalmajor og Generalinspektør for Ingeniørtropperne 1914; Formand i Overkrigsretten; afgik 1923. Hans sjældne Arbejdsevne, alsidige Ud-

dannelse og helstøbte Karakter gjorde ham fremragende egnet til de mange Tillids-hverv, der betroedes ham, saavel militære som sociale og andre, der kræver særlig

Indsigt og Kyndighed i bygningstekniske Spørgsmaal. Allerede som ung Officer (1886—1904) blev han Bygningsinspektør paa Bregentved, Medlem af Patentkommissionen siden dens Oprettelse 1894. 1892—1902 var han et virksomt og dygtigt Medlem af Dansk Ingeniørforenings Bestyrelse. Af andre offentlige Hverv kan fremhæves: Medlem af Bestyrelsen for Statsprøveanstalten, Formand for Bestyrelserne for Gribskov- og Lyngby-Vedbæk Banen. Hans store Elskværdighed og Hjælpsomhed, lyse Sind og fuldtud loyale Tænkesæt har — sammen med hans Initiativrigdom — gjort ham agtet og afholdt af alle, der kom i Berøring med ham. Som varmhjertet, patriotisk sindet Mand er han Formand for „Grænseforeningen“, som han har ofret og ofrer sin varmeste Interesse. — Gift 1886 Anna Cathrine Benedicte Andersen, d. 1922. K. C. R.

Litt.: Slægt i R. Carstensen: „Stamt. over Efterkommerne af G. F. Ulrich og A. M. Herbst“ 1897, Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“ og Vahl: „Chr. Nielsens Afkom“ XII 1894, S. 8 ff.

Ulrich, Johan Laurents (f. 29/12 1865), Kirurg. F. i Kbh. Forældre: Direktør Georg Herman Julius U. og Gyrithe Christine Margrethe Kemp. Blev Student 1883, Cand. med. 1889, var 1889—92 Professor anatomiae og blev efter Kandidattjeneste paa Fødselsstiftelsen og Kommunehospitalet Reservekirurg der 1896—1900. 1896 havde han disputeret („Undersøgelser over Kæbeleddet hos Men-

nesket“). Paa gentagne Udenlandsrejser studerede han Kirurgi, især i Paris. 1900 blev han Kirurg ved Dr. Louises Børnehospital og har siden 1917 været ansat ved Statens Institut for Talelidende. U. er en dygtig Operatør, der navnlig har betydelig Erfaring og Øvelse i plastiske Operationer (Hareskaar, Ganespalte osv.), efter hvilke han har haft fortræffelige Resultater. 1906 deltog han i Konkurrencen om en Overkirurgpost ved Frederiks Hospital. — Gift 1913 Eva Helene Georgine Worm. F. L.

Litt.: Slægt se Hjalmar U.; Selvbibliografi i Unlv. Progr. Novb. 1896; „Politiken“ 29/12 1925.

Ulrich, Johannes Sigismund Simmelhag (f. 9/5 1869), Politiker. F. paa Rødehus ved Thureby. Forældre: Forpagter Joachim Ludvig U. og Vilhelmine Marie Simmelhag. Tog Præliminærexamen 1886, var paa Landbohøjskolen 1886—87, lærte Landvæsen paa Thurebylille og Sofendal 1887—89, var Løjtnant i Artilleriet 1890—91, blev 1893 Forpagter af Aastrup ved Roskilde, hvad han var til 1924. Han har taget Del i forskellig økonomisk og offentlig Virksomhed, stiftede 1906 Tølløse-Merløse Bank og

var dens Formand i mange Aar, gennemførte Sammenslutningen af danske Forsvarsbrødresekskaber 1906 og var deres Formand til 1908, var Aamtsraadsmedlem i Roskilde Amt 1907—16, Sogneraadsmedlem i Saaby-Kidserup Kommune 1909—13, er fra 1924 Formand for Travelskabet. Som Politiker var han uden Fortid, da han 1909

stillede sig i Frederikssund som national Fælleskandidat for Højre og det Neergaard'ske Venstre mod Sigurd Berg. 1918 opstilledes han af det konservative Folkeparti i Stege-Vordingborgkredsen og kom ind paa Suppleringsmandat. Han har siden, fra de første Aar, været sit Partis Ordfører i en Række Sager, navnlig af landøkonomisk Art, bl. a. Dyrtidslov og Smørlov 1918, Tyendelov 1918—19 og 1921, Jordlov 1919—20, Lov om Bortsalg af Jord 1920—21, Husmandslove 1921—23, Lov om Motorkøretøjer 1921, om Erhvervelse af Jord 1925. Han er Landborepræsentant og var 1925 mod Margarineoven; i sociale Spørgsmaal har han nu og da vist videre Forhandlingsvillighed end Dele af Partiet, saaledes i Aldersrentespørgsmaalet 1924—25 (jfr. hans Udtalelser ^{25/10} 1923). En af hans Hovedinteresser er Kvinders Uddannelse ved Husholdning (^{8/11} 1919, ^{22/10} 1920). Han er en ivrig Tilhænger af Samarbejdet mellem Højre og Venstre, ivørig en djærv og saglig Taler. — Gift 1893 Laura Johanne Wilian.

P. E.

Litt.: Slægt se Carl U.; „Frederiksborg Amtstid.“ ^{11/4} 1909; „Næstved Avis“ ^{19/4} 1918; „Nationaltid.“ ^{23/4} s. A.; „Folketingets Forhandl.“ 1918—19, Sp. 6691 f. og 1922—23, Sp. 207 ff.; „Landmandstid.“ ^{13/10} og ^{29/10} 1922; „Politiken“ ^{4/11} 1925.

Ulrich, Niels Brock (f. ^{30/3} 1860), Officer. F. i Lellinge ved Køge. Forældre: Forstinspektør Georg Alexander U. og Doris Kemp. Blev Student 1878, Premierløjtnant i Fodfolket 1883, gennemgik Officerskolens

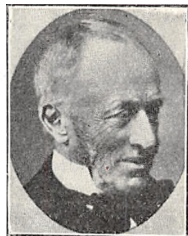
Generalstabsafdeling 1887—90, var ansat i Generalstaben 1893—95, blev 1895 Kaptajn, 1899 Stabschef ved 2. jydsk Brigade, forsat til Generalstaben 1901, Oberstløjtnant og Chef for Generalstabens taktiske Afdeling 1906, Oberst 1909, Generalmajor 1913. Fra 1910 er han Direktør for Krigsministeriet og har under sin lange Tjeneste som Ministeriets første Embedsmand, under ofte særdeles vanskelige Forhold, vist betydelige organisatoriske og administrative Evner. Støttet

af en fremragende Intelligens, omfattende og grundige Kundskaaber samt sit indgaaende Kendskab til Hærens Forhold har han med stor og ubestridt Forhandlingsdygtighed forstaaet under de skiftende Ministre af forskellig Partifarve paa de vigtigste Omraader at fastholde og bevare Kontinuiteten af de Traditioner, hvorpaa Hærens mangeartede Virksomheder hviler. — Gift 1889 Karen Hjort.

K. C. R.

Litt.: Slægt se Carl U.; Hustrus Slægt i Elvius og Hiort-Lorenzen: „Dsk. patr. Slægter“ 1891; „Nationaltid.“ ^{20/8} 1910.

Ulrik, Frederik Ferdinand (^{10/4} 1818—^{20/7} 1917), Læge. F. i Kbh. Forældre: Toldforvalter Georg Frederik U. og Henriette Marie Mourier. Blev Student 1835, Cand. med. 1840. Efter Kandidat-tjeneste praktiserede han i Hobro 1842—54 og blev 1854 Fysikus i Tønder. Han fik her en stor Virksomhed, udgav ogsaa „Vestslesvigs Tidende“ og var Danskheden en stor Støtte, hvad han fik at føle

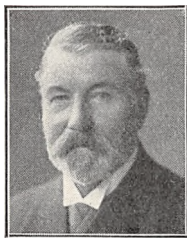
fra tysk Side, da han 1864 maatte forlade Byen som afsat. Han var Medlem af den sønderjyske Deputation til Paris. Efter Krigen praktiserede han i Kbh., blev 1866 Distriktslæge og blev Læge ved Vartov og Abel Katrines Stiftelse. Hele sit lange Liv — han døde som Danmarks ældste Læge — arbejdede han med stor Energi og Indsigt paa at forbedre Hygiejnen, fik stiftet „Arbejdernes Byggeforening“ og Samfundet til Ædruelighedens Fremme, interesserede sig for Fattigvæsen og Sygekasser og udgav adskillige Skrifter, hvoraf flere prisbelønnede, om Sundhedspleje m. m. Han var 1867—73 Borgerrepræsentant og var Medlem af Sundhedskommissionen, og det var væsentlig paa hans Initiativ, at Kvarteret om „Peter Madsens Gang“ ombyggedes. D. i Kbh. — Gift 1843 Henriette Christine Marie Schow, d. 1890.

F. L.

Litt.: Slægt se Hjalmar Ulrich; mødrene Slægt i Elvius og Hiort-Lorenzen: „Dsk. patr. Slægter“ 1891; „Ill. Tid.“ ^{12/4} 1908; „F. F. U. ved hans 90aarige Fødselsdag“ s. A.; „Zeitschr. f. Wohnungswesen“ (Kiel) 1918; Nekrologer i „Andelsbl.“ 1917; „Ugeskr. f. Læger“ s. A. (af P. Helberg); „Maanedsskr. f. Sundhedspleje“ s. A. (af P. Hertz); „Berl. Tid.“ ^{21/2} 1917 og „Politiken“ ^{22/2} s. A.

Ulriksen, Frederik (f. ^{22/1} 1843), Gartner, Havebrugsteoretiker. F. i Fløjtrup ved Svendborg. Forældre: Skovfoged, Jæger Ulrik Poulsen og Ane Marie Sørensdatter. Uddannedes paa Juelsberg og hos Handelsgartner Ohlsens Enke i Kbh. og blev Medhjælper paa Billeskov ved Assens, 1861—66 Gartner paa Kærsgaard ved Odense og 1866—69 ved Hofmangave. 1869 blev han Gartner paa Snogeholm ved Ystad og 1873 Gart-

ner ved Landbrugsskolen. Alnarp; 1876 ansattes han tillige som Forstander for den s.

A. sst. oprettede Havebrugsskole, hvor han virkede, til han 1910 tog sin Afsked. Ved Siden af sin Virksomhed her har U. siddet i Stedets kommunale Raad og været Medlem af Lomma Kirke- og Skoleraad. Paa Grund af sin store Indsigt i Faget og sit sunde Om-

dømme er U. ofte blevet benyttet som Dommer ved Havebrugsudstillinger. Han har udfoldet en betydelig faglig-litterær Virksomhed, saaledes har han været Medarbejder ved Helwegs Havebrugsleksikon, og fra 1898 i en lang Aarrække redigeret „Skånska trädgårdsföreningens tidskrift“. — Gift 1870 Anna Henriette Winther, d. 1913.

A. L.

Litt.: „Gartner-Tid.“ 1910, S. 193—96; „Haven“ 1910, S. 251.

Ulsoe, Johannes Nicolai (døbt 23/6 1694—18/5 1732), Aktør ved Lille Grønnegades Komediehus. F. i Aalborg. Forældre: Krigsraad, Regimentsskriver Marcus U. og Anna Cathrine Balke. Blev Student 1712 og tog teologisk Eksamen 1720. Da Montaigu (s. d.) to Aar efter samlede sin danske Aktørtrup, var U. blandt de unge Akademikere, hvoraf den for største Delen kom til at bestaa, og han hørte til de trofaste, som gennem Omskiftelser og onde Tider blev staaende ved den første danske Skueplads indtil dens Undergang 1728. Som en af Truppens ældste Aktører tilfaldt ham naturlig de ældre Karakterroller. Han var den første Herman von Bremen og spillede af andre Holbergske Figurer bl. a. Apicius i „Vægelsindede“, Jeronimus i „Jean de France“, i „Julestuen“ og i „Maskarade“, Korfits i „Barselstuen“, Oldfux i „Arabiske Pulver“ og Mester Gert Westphaler. Hans Roller i det oversatte Repertoire, først og fremmest Molière, kendes ikke, men at han var en af Hovedkræfterne ogsaa her, er uden for al Tvivl. U. var Komediant med Liv og Sjæl, kun ved Tidernes Ugunst opgav han Teatret. Da Skuepladsen lukkedes 1725, søgte han et Sorenskriverembede i Norge, men fik det ikke og knyttedes atter til Skuepladsen i dens sidste Stadier. Efter Branden kom han i Tjeneste hos Politimester Himmerich i Kbh., søgte atter Embede i Norge og var en Tid stærkt trængt af sine Kreditorer. Endelig 1730 udnævntes han til Byfoged i Grenaa og Herredsfoged i Nørre Herred. D. i Grenaa. — Trolovet 1731 Mette Giessing, d. 1760, Enke efter Personalhistorikeren Christopher Giessing (s. d.). E. N.

Litt.: Overskou: „Den dsk. Skueplads“ I 1854; Werlauff: „Hist. Antegn. til Holbergs 18 første

Lystspill“ 1838, S. 227; „Saml. t. jysk Hist. o. Top.“ II 2 1889—90, S. 194; „Museum“ 1891 II; Leth og Wad: „Dimitterede fra Herlufsholm“ 1875; Nystrøm: „Den dsk. Komedies Oprindelse“ 1918; Brev i „Dsk. Mag.“ VI 3 1923.

Ungermann, Ella Christoffersen (egtl. Ella U. Christoffersen) (17/2 1891—23/9 1922), Skuespillerinde. F. i Slagelse. Forældre: Bagermester Ferdinand Valdemar C. og Marie Kristine U. Debuterede paa „Den frie Scene“ i Oddfellowpalæet 28/1 1909 i Tristan Bernards „Hønsesgaarden“, optraadte i Provinserne, blev Elev paa det Kgl. Teater og kom 1911 til det Ny Teater, hvor hendes første Rolle blev den

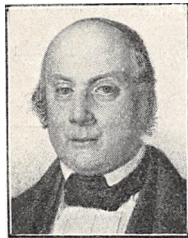

unge Pige i „Da vi var enogtyve“. I de tre Aar, hun var knyttet til denne Scene, vandt hun hurtig en Position blandt de yngre lovende Skuespillerinder i Hovedstaden. Hun viste Evne til at fremstille ejendommelige, særprægede Figurer, som Forstadspigen i „En Vesterbrodreng“, men hun higede mod et lodigere Repertoire og engageredes 1914 til det Kgl. Teater. Her skabte hun straks som Hadda Padda i Skuespillet af samme Navn 12/11 1914 en storslaaet Kvindeskikkelse, en inspireret Fremstilling, der ejede sjælfuld tragisk Poesi. Det blev den ypperste Kunst, Fru U. kom til at yde paa sin korte Teaterbane. Blandt hendes følgende Opgaver kan nævnes Jolanthe i „Kong Renés Datter“, Irsa, Lysalf i „Vølund Smed“, Betty, Hovedroller i „Moderen“, „Fædreland“, „De, som bærer“, „Taarnet“. Hendes sidste Rolle, faa Dage førend hendes Død, var Leonora i „Det lykkelige Skibbrud“. Fra dette hastig afbrudte Kunstnerliv vil erindres en stærk Hengivelse i Spillet, en Kamp med Stoffet, som just ikke altid skabte det harmoniske, teknisk beherskede Indtryk, men vidnede om en søgende, grublende Natur, der endnu arbejdede paa at finde det rette Udtryk for sin Villie og Evne. Der var Stof i Fru U. til den store førende Skuespillerinde. D. i Kbh. — Gift 1918 Maleren Albert Naur (s. d.). C. B.

Litt.: „Masken“ 3/9 1911, 23/2 1913 og 28/2 1915; Frstrup: „Scenens Navne“ 1913; „Fyns Venstreblad“ 29/11 s. A.; „Teatret“ Marts s. A. og Dec. 1915; K. Schmidt: „Odense Teater 1896—1914“ 1914; „Berl. Tid.“ 17/1 1915; V. Saxtorph i „Ugens Tilskuer“ 1920; „Politiken“ 18/9 1921; Nekrologer st. 23/9 s. A. (af Sv. Lange, Th. Roose og R. Nøllendam), „Nationaltid.“ s. D. (af C. Arctander, Johs. Nielsen, Will. Norrie og P. Reumert), „Berl. Tid.“ s. D. (af Jul. Clausen, Johs. Nielsen, P. Reumert og Kamban), „Verdens og Vi“ 2/10 s. A. (af Vogel-Jørgensen), „Tidens Kvinder“ s. A. og „Teatret“ s. A. (af Goll).

Unsgaard, Ivar Johan (4/9 1798—16/9 1872), Embedsmand, Politiker. F. i Kbh. Forældre: Landinspektør Iver U. og Bertha Lange. Blev Student 1817, Cand. juris 1821, Kopist

i Rentekamret 1822, Fuldmægtig i sammes danske Kancelli 1826, Kammersekretær sst.

1831, Kommitteret 1835, Deputeret i Rentekamret og Chef for 1. Sekretariat 1840, Stiftamtmand i Odense 1848. Han var en af den døde Enevældes mange dygtige Embedsmænd, stod sympatisk overfor Frihedsrørelsen, men interesserede sig altid mest for Realpolitik. I

sin Rentekammerperiode medvirkede han til adskillige vigtige Lovarbejder, bl. a. Stempelpapirsforordningen af 5/12 1828, Forordningen om Jagt 20/5 1840, om den nye Matrikel 24/6 s. A., om Kasse- og Regnskabsvæsenet og om Amtstueoppebørseler 8/7 s. A., om Vevæsenet 20/6 1841, om Fribefordringsvæsenet 20/8 1844 og om Vands Afledning 20/7 1846, ligesom han var Medlem af adskillige vigtige Kommissioner. Hans Anseelse i ledende Kredse var stor, og han droges — egentlig imod sin Villie — ind i Politik. Han stod paa Tillischs og Molke'ernes Ministerliste 1848, afsløg at overtage Indenrigsministeriet Sept. 1849. 1849—54, 1855—59 og 1866 var han Medlem af Rigsdagens Landsting, 1856—63 af Rigsraadet; han var ikke Skandinav, men stod de nationaliberale nærmest, var dog yndet ogsaa af Bondevennerne, der 1853 fik ham valgt til Landstingets Formand, hvad han bad sig fritaget for. Han var en personlig Ven af Frederik VII, der gentagne Gange søgte at drage ham ind i Ministeriet; han afsløg det 1854, men overtog 4/6 1856 Indenrigsministeriet under Bang, afgik 19/10 1856 paa Fæstespørgsmaalet og var til 13/5 1857 Fællesindenrigsminister under Andræ, til 1/8 under Hall, derefter til 9/5 1859 Indenrigsminister og 13/5 1857—2/12 1859 Minister for Holsten og Lauenburg, i hvilken sidste Stilling han var ret velset af Tyskerne, men angrebes for Eftergivenhed af „Dagbladet“. Under Konflikten mellem Hall og Monrad 1861 foreslog Hall ham til Konsejlspræsident, hvad han afsløg („Ministerskabet er et Slags Skab, som jeg altid har hadet“). 1860—69 var han paa ny Stiftamtmand i Odense. Nogen stor Parlamentariker var han ikke, men en betydelig saglig Dygtighed, en klar, jævn, redelig og kultiveret Mand med et ikke ringe Vid. D. i Thisted. — Gift 1) 1826 Mariane Elisabeth Dressing, d. 1849. 2) 1850 Vilhelmine Alvilda Herbst, d. 1851. P. E.

Litt.: 2. Hustrus Slægt i Vahl; „Chr. Nielsens Afkom“ XII 1894, S. 13; Barfod: „Rigsdagskalender“ 1856; „Dagbl.“ 9/6 1856, 31/7 1858, 7/1, 18/1, 12/6 1859; „Fyns Stiftstid.“ 1/4 1869; Aakjær: „St. St. Blichers Livstragedie“ 1903—04; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; P. Andræ: „C. G. Andræ“ I 1897, S. 235; „A. F. Kriegers Dødb.“ I 1920, S. 64, 94, 181 f., 190, 194, 197, 203, 206 ff., 212, 221, 227 f., 303, 315 f. 327,

330, 337, 345, 348 f., 352, II 1921, S. 7 f., 10, 12, 16 f., 19, 30, 38, 52 f., 58 f., 76, 113, 117, 148 f., 152, V 1923 S. 114; „Fru Andræs polit. Dagb.“ 1914 ff.

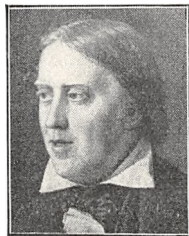
Urne, Lage (1468—29/4 1529), Biskop. Forældre: Ridder Jørgen U. og Kirsten Clausdatter Krumstrup. Immatrikuleredes 1490 i Greifswald og tog senere Magistergraden i Rostock. 1496 var han Kannik i Roskilde og fra 1499 Biskoppens Kansler; senere fik han forskellige Præbender og var 1511 Kong Hans' Sendemand hos Kejseren; fra 1512 til sin Død var han Biskop i Roskilde. Han var den sidste betydelige katolske Prælat i Danmark, og ved sin Dannelse, Klogskab, Veltalenhed og værdige Holdning ragede han ogsaa frem blandt Rigets Stormænd. I Begyndelsen var hans Forhold til Christian II godt, men dennes forskellige Overgreb mod Kirken førte til, at U. til sidst flygtede til Jylland og herfra 1523 opsagde Kongen Huldskab og Troskab; han sluttede sig til Frederik I, men denne Konges lutheriske Sympatier voldte U. mange Bekymringer, og det var forgæves, at han som Universitetets Kansler 1527 ved Forbud søgte at holde den nye Bevægelse ude eller 1528 vilde bringe Katolicismen Hjælp ved at bevæge en fremragende tysk katolsk Teolog til at komme til Danmark og tale Romerkirkens Sag. For nogen Tid siden fandt man en lille Samling latinske Digte af U., hvori han bl. a. røber megen Sans for den sjællandske Naturs Unde. D. paa Bidstrup ved Roskilde. — Ugift.

H. M.

Litt.: Slægt i Adelsaarbogen 1904, „Ill. Tid.“ 9/11 1879 og 1/3 1908 og 1 „Nationaltid.“ 2/2 1903; „Dsk. Mag.“ III 1747 og III 3 1850; P. E. Müller: „Vita Lagonis Urne“ 1831—33; Allen: „De tre nord. Rigers Hist.“ 1864—72; Rørdam: „Hist. Kildeskriver“ I 1873; „Aarsberetn. fra Gehejmeark.“ VI Tillæg 1882; „Kirkehist. Saml.“ IV 2 1893; B. Jensen i „Varden“ X 1912; „Acta pontificum Dan.“ V—VI 1913—15.

Ursin, Georg Frederik Krüger (22/6 1797—2/12 1849), Matematiker, Astronom. F. i Kbh. Forældre: Premierløjtnant i Søetaten Georg Jacob Krüger og Jacobine U. Tog 1814

Landmaalereksamen, blev 1815 Student, tog 2. Eksamen 1816, rejste 1817—18 for egen Regning sammen med Schumacher paa Gradmaaling og kom derved i Berøring med Gauss, under hvem han studerede Astronomi i Göttingen 1818. Han konstitueredes 1819 som Observator ved Kbh.s Universitetsobservatorium, i hvilken Stilling han var fast ansat 1824—29. 1820 tog han Doktorgraden ved en astronomisk Afhandling „De eclipsi solari 7 septembris 1820 observata“. Han underviste i Borgerdydskolen i Kbh., hvor han bl. a. havde Ramus til Elev. 1827 blev han Professor i Matematik ved Kunst-

akademiet (1844 Inspektør). S. A. fremkom han med et Forslag til Oprettelse af en polyteknisk Læreanstalt. 1829—32 virkede han som Docent i Maskinlære ved den nyoprettede Læreanstalt, hvilket dog var over hans Kræfter. 1829 var han i 3 Semestre Vikar ved Universitetet (astronomiske Forelæsninger), 1831 i 1 Semester. Han har udgivet en Del elementære Lærebøger i Matematik, Logaritmetabeller og enkelte nautiske Afhandlinger. Hans væsentligste Betydning ligger i hans Virksomhed som Lærer og Foredragsholder, hvorved han spredte Kendskab til Matematik og Naturvidenskab, særlig i Kunstner- og Haandværkerkredse. D. i Kbh. — Gift 1823 Helene Elisabeth de Thurah, d. 1876. P. H.

Litt.: Slægt i Hellemann: „Geneal. og personahist. Meddelelser“ 1893; Hustrus Slægt se Albert Thurah; N. Nielsen: „Matematikken i Danm. 1801—1908“ 1910; Harding: „Selsk. f. Naturlærens Udbredelse“ 1924; Nekrologer i „Overs. over Vidsk. Selsk. Fhdl.“ 1850 (af Chr. Jürgensen) og Selmer: „Nekrol. Saml.“ II 1852.

Ussing, Algreen-, se **Algreen-Ussing.**

Ussing, Carl Theodor (f. ²²/₄ 1857), Retslærd, Bankmand. F. i Flensborg. Forældre: Højesteretsassessor, Nationalbankdirektør

W. U. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1875, Cand. juris 1880, gik den sædvanlige Vej gennem Justitsministeriet til Dommerhvervet, blev Auditor 1887, Kriminalretsassessor 1891, Assessor i Overretten 1905 og Justitiarius 1910. Ved Siden af sit juridiske Studium, der havde sat

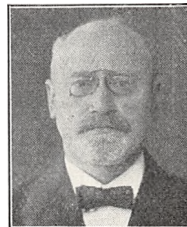
Blomst i Doktorafhandlingen om A. S. Ørsted (1884) og andre Skrifter og Tidsskrift-afhandlinger, havde U. udprægede sociale Interesser. Saaledes har Ædruelighedsspørgsmaalet optaget ham stærkt i Aarenes Løb; han har været Medlem af eller Formand for de skiftende Ædruelighedskommissioner og blev 1925 Overbevillingsnævnets Formand. Det er dog navnlig Formerne for Afgørelse af retslige og økonomiske Tvistigheder mellem Arbejdsgivere og Arbejdere, U. har præget paa saa afgørende Maade, at hans Navn uløselig vil være knyttet til Opbygningen af det Voldgifts- og Mæglingssystem, vi har for disse Forhold her i Landet. Da „Den permanente Voldgiftsret“ oprettedes 1900 i Henhold til Septemberforliget 1899, blev U. dens Næstformand, dens Formand 1908. S. A. blev han Formand for „Fællesudvalget af ¹⁷/₈“, der udarbejdede de Forslag, som blev Grundlaget for Lovene af 1910 om den faste Voldgiftsret og Forligsinstitutionen. Han gik over som Formand i den nye Voldgiftsret og sad her til 1920. U. har derfor ikke blot angivet Rammerne, men ved sin Deltagelse

i Arbejdet i de 20 Aar bidraget til at fæstne og styrke Retstanken i disse Forhold paa en Maade, der bragte ham den mest ubetingede Tillid og Taknemlighed fra de interesserede Parter. — Imidlertid var U. 1914 blevet Direktør i Nationalbanken. Under Rubins Sygdom og efter hans Død 1923 var U. Bankens „Ordfører“ overfor Offentligheden og søgte navnlig paa den af ham foranledigede Valutakonference 1923 at hævde, at Aarsagerne til de Vanskeligheder, der i Aarene efter Verdenskrigen medførte Nedgangen i den danske Kronens Værdi, var at søge i Forhold, som Nationalbanken ikke var Herre over. Allerede tidligere havde han i Pjecer og Avisartikler af stærkt moraliserende Tilsnit kaldet Befolkningen til Nøjsomhed og Sparsommelighed, og det var i Mangelen paa disse Egenskaber — baade i offentlige og private Husholdninger — at han ogsaa nu vilde finde en Forklaring paa de pengemæssige Vanskeligheder, der forelaa. Trods den fremragende Intelligens og Skarpsindighed, hvormed U. førte Nationalbankens Sag, lykkedes det ham kun i ringe Grad at faa Modstanderne — navnlig blandt Nationaløkonomerne — til at dele hans Syn paa de stedfundne Begivenheder. 1925 trak han sig tilbage fra Direktørstillingen i Banken. — I U.s Personlighed brydes hans nationalliberale Afstamning med moderne demokratiske Anskuelser. Men vore Dages Mennesker vil ikke have Besked om, hvordan de skal blive lykkelige, og den, der vil sige dem det, faar ikke altid Tak, selv om han har Ret. Alligevel giver det et Samfund Rejsning, at det omfatter frygtløse og uselviske Mænd, der vil give baade deres Arbejde og deres gode Raad, saaledes som U. gennem en lang Arbejdsdag har gjort det. — Gift 1888 Alfhild Malling. E. C.

Litt.: Slægt hos Lengnick, ved T. Algreen-Ussing i „Pers. Tidsskr.“ VI 1885 og i sammes: „Stamt. over Slægten U.“ 1885, 2. Udg. 1910 samt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; Erindringer i „Mit Hjem“ II 1912; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1885; „Det ny Aarh.“ I 1904, S. 373; „Nationaltid.“ ³⁰/₄ 1914; „Politiken“ ⁸/₁₂ 1920, ⁶/₄ 1921 og ²⁰/₁₂ 1924; „Berl. Tid.“ ²⁰/₉ 1922; Schovelin i „Nationaltid.“ ²⁴/₁₀ s. A.; „B. T.“ ¹⁸/₁₂ 1924.

Ussing, Henrik Andersen (f. ²³/₆ 1877), Folkeminde- og Stednavneforsker. F. i Er-ritsø ved Fredericia.

Forældre: Karetmager Rasmus Andersen U. og Sørine Adolfine Vinde-løv. Blev Student 1895, Mag. art. 1901, Lærer ved Vejen Realskole 1902—05 og ved Sorø Akademi siden 1905, Lektor sst. 1921. Som Student interesserede han sig for oldnordisk og nyislandsk Kultur, skrev 1910 Doktor-disputatsen: „Det indbyrdes Forhold mel-

lem Heltekvadene i ældre Edda“, hvor Sagenes Udvikling og Vækst følges fra Digt til Digt. U. kom snart efter ind paa Undersøgelser af dansk Almuekultur og har (i Samarbejde med stedkendte Optegnere) udgivet en Række Hjemstavnskildringer „Erritsø“ (1915—16), „Fra Hedeboegnen“ (1923), „Ved Halleby Aa“ (1921), „Ingvor Ingvorsens Fortællinger“ (1918) samt „Als“ (endnu utrykt), alle udarbejdede med Omhu i Detaillen og efterlignelsesværdig Interesse for alt vedrørende Folkesproget. Medens Almuekultur ofte anses som en mekanisk Overlevering af fjerne Tiders Kultur, har U. et aabent Øje for, at gammel Tro og Skik ikke vilde kunne holde sig og forny sig, uden at psykologiske Aarsager var til Stede, og han opstiller „Ligevægstanken“ som den ledende Logik i et Bondefolks Liv. Dette Synspunkt er særlig fremhævet i „Aarets og Livets Højtider“ (1925). U. har desuden udført betydelige Arbejder paa Dialektoptegnelse og Stednavneforskningens Omraade, særlig maa fremhæves den metodisk interessante Undersøgelse om Lydlove og Stednavne i „Danske Studier“ 1917 samt Afhandlingen om Blichers Sprogst. 1912. U. har været Medlem af „Stednavneudvalget“ siden dets Stiftelse og har siden 1918 været Formand for Foreningen „Danmarks Folkeminder“. 1924 var han radikal Kandidat til Folketinget uden at opnaa Valg. — Gift 1910 Jutta Hansen.

H. G.-N.

Litt.: Slægt i T. Algreen-Ussing: „Stamt. over Slægten U.“ 2. Udg. 1910, S. 31 og J. J. Ravn: „Stamtavler“ 1908, S. 23; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1910; „Nationaltid.“ 2¹/₄ s. A.; Cortsen: „Studenterne fra 1895“ 1921.

Ussing, Henry Braem (f. 2/7 1855), Præst. F. i Kbh. Forældre Professor J. L. U. (s. d.) og Hustru Blev Student 1873, Cand. theol.

1877, foretog derefter forskellige Rejser til Tyskland, Frankrig, Italien og England, idet han i Mellemtiden opholdt sig i Kbh., beskæftiget med Studium og praktisk Virksomhed, bl. a. som Manuduktør. 1883 blev han Lic. theol. for „Den christelige Vished, apo-

logetiske Undersøgelser med særligt Henyn til Franks System der christlichen Gewissheit“. Han var da allerede 1882 blevet Sognepræst for Vejlbj og Præst ved Sindsygeanstalten ved Aarhus; 1891 forflyttedes han til Valby og Hvidovre som første Præst ved den af Brygger Jacobsen byggede Jesuskirke, 1910 blev han tillige Provst for Vestre Provsti, og 1915 blev han Stiftsprovst og Sognepræst ved Frue Kirke i Kbh., i hvilken Stilling han stadig virker. U. er en betydelig Prædikant, som i sin Forkyndelse

forbinder en smuk og klar Form med et tankevægtigt og vel disponeret Indhold, tillige er der over hans Prædikener en dyb Alvor og personlig Grebthed, der ofte virker umiddelbart betagende, og han har da ogsaa bestandig i Kbh. kunnet samle meget store Skarer om sin Prædikestol. I teologisk Henseende er han udpræget konservativ, og ud fra dette Standpunkt har han fra 1911 virket som Formand for „Kirke ligt Landsforbund“ og for „Dansk Bibelskole“, ligesom han med talrige Smaaskrifter, Bladartikler og Foredrag har deltaget i kirkepolitiske Forhandlinger og særlig slaet til Lyd for Folkekirkens strengt konfessionelle Karakter og dens Selvstændighed i Forhold til Statsmagten; 1904—07 og 1921 var han Medlem af de da nedsatte „kirkelige Udvalg“. Fra sin Ungdom har han næret megen Interesse for Søndags skolerne, og 1891—1915 redigerede han „Indre Missions Børneblad“; ligeledes har han søgt at vække Kærlighed til Hedningemissionen, og hans Hovedværk er en udførlig illustreret Missionshistorie: „Evangeliets Sejrs gang over Jorden“ (1902), der 1924 udkom i 3. Oplag og er oversat til forskellige Sprog; endelig har han været en ivrig Talsmand for „Kbh.s Kirkesag“ og virket for Oprettelsen af de med denne sammenhørende „Menighedssamfund“; han er ogsaa Medlem af Kirkefondets Forretningsudvalg. Han har udgivet talrige større og mindre Prædikensamlinger, Foredrag og Lejlighedsskrifter, bl. a. „Vor Gudstjeneste“ (1888), „Tanker til Overvejelse om Menigheds liv og Kirkeliv“ (1890), „Kampen mellem Tro og Vantro i vore Dage“ (1891), „Frants af Assisi“ (1894), „Apostelen Johannes' første Brev“ (1900), „Troens gode Strid, en Aargang Prædikener“ (1904), „Aabenbaring og Inspiration“ (1913), „Stat og Kirke i Danmark“ (1917). — Gift 1882 Anna Maria Katharina Helene Blom, d. 1923.

H. M.

Litt.: Slægt se Carl U.; mødrene Slægt se J. L. U.; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1883; „Avisen“ 3/2 1887; „Dagbl.“ 10-11/2 s. A.; „Politiken“ 11/2 1887; „Kbh.“ 10/9 1911; „Politiken“ 2/7 1915; „Kristeligt Dagbl.“ 15/11 s. A.; Steen og Hoffmeyer: „Kirkelig Forening for Indre Mission i Kbh. 1865—1915“ s. A.; Fibiger: „Ebenæzer“ 1921; „Berl. Tid.“ 1/7 1925; „Politiken“ og „Kbh.“ 2/7 s. A.

Ussing, Henry Blom (f. 5/5 1886), Retslærd. F. i Vejlbj ved Aarhus. Forældre: Stiftsprovst Henry U. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1904, Cand. juris 1910, foretog 1911—13 en videnskabelig Udenlandrejse paa det Hurtigt Karl'ske Stipendium, 1914 Docent ved Universitetet, Dr. juris s. A. med den vægtige og instruktive Afhandling „Skyld og Skade. Bør Erstatningspligt udenfor Kontraktforhold være betinget af culpa?“ (1914), 1918 Professor ved Universitetet, hvor han overtog Jul. Lassens Fag, dansk

Formueret og romersk Privatret. Særlig paa Formuerettens Omraade har U. udfoldet en

rig Forfattervirksomhed, helt igennem præget af hans skarpe, klare og sikre Tanke og usvigelige Nøjagtighed og Grundighed. Han besørgede 2. og 3. Udg. af Jul. Lassens „Lærebog i Obligationsrettens specielle Del“ (henholdsvis 1919 og 1924), hvor særlig 3.

Udg. er undergaaet væsentlige Ændringer, sammen med Jul. Lassen udsendte han „Haandbog i Obligationsretten. Speciel Del I. Gave, Køb og Bytte“ (1923), og 1924 offentliggjorde han „Noter til Jul. Lassens Haandbog i Obligationsretten. Almindelig Del (3. Udg.)“. I „Bristende Forudsættninger. Bidrag til Læren om formueretlige Tilsagn“ (1918) optog U. et af Formuerettens mest diskuterede Spørgsmaal til Drøft med Front mod den Windscheid-Lassenske Forudsættningsteori, men med væsentlig Tilslutning til Ernst Møller. 1920 blev U. Medredaktør af den litterære Del af „Ugeskrift for Retsvæsen“; baade her og andensteds har han skrevet en Række tankevækkende Afhandlinger og Anmeldelser, saaledes bl. m. a. „Livsforsikringskravets Beskyttelse mod Retsforfølgning efter dansk Ret“ („Ugeskr. f. Retsv.“ 1917), „Juridiske Fiktioner“ („Jurid. Tidsskr.“ 1917), „Ægtefællers Formueforhold“ („Ugeskr. f. Retsv.“ 1922), „Til Myndighedslovens Fortolkning“ („Ugeskr. f. Retsv.“ 1923) og „Sikkerhedsoverdragelse af Fordringer“ (Jurid. Forenings Aarvog 1924). 1920 udgav U. „Lov Nr. 258 af 28/6 1920 om Indførelse af dansk Personret, Familieret og Arveret i de sønderjydske Landsdele med Noter og Sagregister“. Hvad Romerretten angaar, har U. foranstaltet Udgivelsen af 3. Udg. af Jul. Lassens „Lærebog i romersk Privatret“ (1924); s. A. publicerede han „Tillæg til Romerretten indeholdende Noter om fremmed Formueret i Nutiden“. — Gift 1919 Christiane Johanne Nyebølle.

Fz. D.

Litt.: Slægt se Carl U.; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1914.

Ussing, Johan Louis (¹⁰/₄ 1820—²⁸/₁₀ 1905), klassisk Filolog og Arkæolog. F. i Kbh. Forældre: Kontorchef i Kbh.s Magistrat Johannes Hjort U. og Esperance Tolerance Balle. Blev Student 1836, tog filologisk Eksamen 1842 og Magistergraden 1844 (med Afhandlingen „De nominibus vasorum Graecorum“), rejste i Italien og Grækenland 1844—46, blev 1847 Lektor i klassisk Filologi og Arkæologi, rejste 1848 til Paris og London, dels for at studere paa Museerne, dels for at virke politisk for Danmarks Sag.

1849 blev han Professor (ordinarius fra 1850), var Folketingsmand 1864—66, Medlem af Undervisningsinspektionen 1875—78, Regensprovst 1877—96, tog 1896 sin Afsked som Professor. I sin Universitetsvirksomhed spændte U. over et meget stort Omraade, baade filologisk og arkæologisk, og forstod at fremstille Stoffet i en livlig og tiltalende Form, men maaned sin Lærer og

Kollega Madvigs filologiske Stringens, medens han delte hans Modvillie mod løse Hypoteser og fantastiske Konstruktioner. Ogsaa hans Forfatterkab er meget omfattende. Hans første Skrifter var mest arkæologiske og var foranledigede ved hans store Rejse, som han beskrev i „Rejshebilleder fra Syden“ (1846—47); særlig værdifuld er her hans Skildring af Rejsen gennem Thessaliens vildsome Egne. Senere førte Universitetsvirksomheden ham ind paa Arbejder af mere filologisk Art; foruden mangfoldige mindre Arbejder i Universitetsprogrammer og i „Videnskabernes Selskabs Skrifter“ maa nævnes hans Medvirkning ved Madvigs Udgave af Livius (1861—66) og hans Udgave af Theofrasts „Charakterer“ (1868). Hans filologiske Hovedværk er den store kommenterede Udgave af Plautus' Komedier (1875—87), fortjenstfuld ved sund Kritik, men ofte skødesløs og lidet indgaaende i Enkeltheder. I en helt anden Retning gik hans Biografi af N. L. Høyen (1872) og hans Udgave af hans Skrifter (1871—76). Hans talrige Rejser foranledigede Rejseskildringerne „Fra en Rejse“ (1873), „Fra Hellas og Lilleasien“ (1883) og „Nedre-Egypten“ (1889). Efter sin Afgang som Professor kastede han sig paa ny med stor Iver over Arkæologien og holdt stadig Forelæsninger ved Universitetet; hans betydeligste Arbejde fra hans Alderdom er „Pergamos“ (1897). I sine sidste Aar var han forøvrig stærkt optaget af Ledelsen af de danske Udgravninger paa Rhodos. D. i Kbh. — Gift 1852 Thekla Minona de Güntelberg, d. 1903.

H. R.

Litt.: Slægt se Carl U.; Hustrus Slægt hos Lengnick og i Vahl: „Chr. Nielsens Afkom“ XI 1893, S. 6; Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1844; Erindringer i „Af mit Levned“ 1906; Blinckenberg i „Nationaltid.“ ²⁸/₄ 1900; J. L. Heiberg i „Ill. Tid.“ ²²/₄ 1900, „Festskrift til J. L. U.“ s. A.; G. Brandes i „Politiken“ ⁸/₁, ⁹/₁, ¹⁰/₁, ¹⁰/₁ 1903; J. L. U. i „Nationaltid.“ ¹²/₁ s. A.; Birket-Smith i „Politiken“ ⁹/₁ s. A.; A. G. Ø. Hauch sst. ²⁰/₁ s. A.; F. v. Jessen i „Samfundet“ ¹⁰/₁ s. A.; W. Norvin i „Gads dsk. Mag.“ 1922; „A. F. Kriegers Dagb.“ III 1921, S. 215; Fabricius: „Regensen“ 1923—25; Brev i A. Ipsen: „Georg Brandes“ II 1902, S. V; Nekrologer af J. L. Heiberg i „Overs. over Vidsk. Selsk. Forhandl.“ 1905, af E. Trojel i „Nord. Tidsskr. f. Filol.“ III 14 1905—06, af A. B. Drachmann i Bursians „Biographisches Jahrbuch für die Al-

tertumswissenschaft" 1907 (dansk i „Udvalgte Afhandlinger“ 1911), af C. H. Scharling i „Nord. Univ. Tidsskr.“ 1905, i „Ill. Tid.“ ^{3/11} s. A., af R. B. i „Nationaltid.“ ^{30/10} s. A., af Hans Kjær i „Berl. Tid.“ ^{31/10} s. A. og i „Politiken“ ^{30/10} s. A.

Ussing, Carl Johannes (^{3/3} 1854—^{7/5} 1896), Retskyndig. F. i Kbh. Forældre: Professor J. L. U. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1871,

Cand. juris 1875, tilbragte derefter de tre paafølgende Aar i Hæren — Afgangseksaminer 1877 fra Officersskolens to yngste Klasser —, modtog 1879 Universitetets Guldmedaille for en Afhandling over den ufuldstændige Tilregneligheds Væsen og Behandling i nyere

Straffelove, særlig i nordisk Ret, 1879 Volontær i Justitsministeriet, foretog 1880 paa det Stampe'ske Stipendium en længere videnskabelig Udenlandsrejse, 1883 Medlem af de internationale Domstole i Ægypten, 1883 i Alexandria, 1887 i Mansurah, hvor han valgtes til Formand for Retten, 1891 i Kairo, derefter igen Formand for Retten i Mansurah, i hvilken Egenskab han vandt en fremskudt Stilling ved sin klare juridiske Sans, levende Retsfølelse og store Arbejdsdygtighed, som selv hans svigtende Helbred (Tuberkulose) ikke formaade at kue. 1893 blev U. Dr. juris ved Afhandlingen „Om Afgørelsen af Tvistigheder med Forvaltningen, særlig om administrative Retter“, et i mange Henseender fortjenstfuldt Arbejde, der i noget forkortet Skikkelse 1902 blev oversat paa Fransk og udgivet af P. Daresté; mod nogle kritiske Indvendinger af Ange Duus i „Tidsskrift for Retsvidenskab“ VIII (1895) tog U. til Genmæle i Brochuren „En Anmeldelse i „Tidsskrift for Retsvæsen“. Et Gensvar“ (1895). Allerede tidligere havde U. offentliggjort forskellige Afhandlinger baade af juridisk og ikke-juridisk Art — „Nogle Bemærkninger om militære Straffearter, særlig om legemlige Straffe“ („Militært Tidsskrift“ X 1880—81), „Et Par Bemærkninger om det retsvidenskabelige Studium i Tyskland“ („Nord. tidsskr. f. vetensk. etc.“ 1882), „Lidt fra engelske Skoler“ („Nord Tidsskr. f. Fængselsvæsen“ V 1882) o. a. —; i L. Zincks „Fra alle Lande“ (1882 II Bd.) skrev han en Rejsebeskrivelse „Fra det græske Lilleasien“. Store Forventninger om et frugtbart Liv i Retsvidenskabens og det praktiske Retslivs Tjeneste udslyktes ved U.s altfor tidlige Død. D. i Kairo. — Gift 1883 Ebba Margrethe Puggaard, d. 1910.

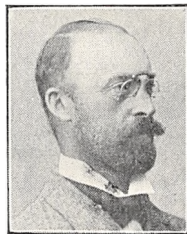
F. Z. D.

Litt.: Slægt se Carl U.; mødrene Slægt se J. L. U.; Hustrus Slægt se Christopher Puggaard; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1893; Univ. Aarb. 1878—79, S. 722 f.; J. L. Ussing: „Af mit Levnet“ 1906, S. 102; Nekrolog af Carl Kraft i „Ill. Tid.“ ^{14/6} 1896.

Ussing, Johannes Blom (f. ^{2/12} 1883), Flyver. F. i Aarhus. Forældre: Stiftsprovst Henry U. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1901 og studerede Polyteknik (Maskiningeniør) i Kbh. og Zürich. Han var meget sportsinteresset og tog Præmier i talrige Sportsgrene saasom Skydning, Ridning, Kaproning, Skiløbning, Kapsejlad, Motorcycle- og Automobilløb. 1908 blev han Premierløjtnant i Feltartilleriet og 1911 som den første Befalingsmand i Hæren af Krigsministeriet udsat til Flyver, tog internationalt Flyvercertifikat 1912 og var derefter Leder af Hærens Flyveskole til 1916, da han traadte uden for Nummer og overtog Oprettelsen af A/S Nielsen og Winthers Aeroplanfabrik, der nedlagdes 1919. Nogle Aar var han Medlem af det Danske aeronautiske Selskabs Bestyrelse og tog betydelig Del i Arbejdet med de skandinaviske Flyverkonferencer. — 1919 blev han Kaptajn, men udtraadte 1924 af Hæren og købte Bødskovgaard ved Funder. — Gift 1) 1908 Sigrid Marie Margrethe Rondahl. Ægteskabet opløst 1911. 2) 1915 Eleanor Ingeborg Caroline Bruun. F. K.

Litt.: Slægt se Carl U.; „Maanedsmag.“ ^{1/7} 1916.

Ussing, Niels Viggo (^{14/6} 1864—^{23/7} 1911), Mineralog, Geolog. F. i Kbh. Forældre: Professor J. L. U. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1881, tog 1886 ved Polyteknisk Lærestanst Eksamen i anvendt Naturvidenskab og deltog s. A. i Ryders Opmaaling-Ekspedition til Upervniks Distrikt i Grønland. Hjemkommen blev han Assistent ved Mineralogisk Museum, men tilbragte Størstedelen af de to følgende

Aar med Studier i München, Heidelberg og Stockholm, hvor han yderligere uddannede sig i Mineralogi og Petrografi. 1889 arbejdede han for „Danmarks geologiske Undersøgelse“ med Kortlægningen af Saltvandsalluviet paa Fyn, og s. A. overdroges det ham at holde Forelæsninger ved Universitetet for Viderekomne i Mineralogi og Geologi. 1893 blev han Dr. phil. for Afhandlingen „Alkalifeldspaterne i de sydgrønlandske Nephelinsyeniter og beslægtede Bjergarter“. 1894 blev han Johnstrups Efterfølger som Professor i Mineralogi ved Universitetet, en Stilling, han beklædte til sin Død. Af hans mange Rejser i dette Tidsrum kan nævnes de til Julianehaabs Distrikt og Ivigtut 1900 og 1908. — Det er især indenfor Mineralo-

gien og Danmarks Geologi, U. har frembragt betydelige Arbejder. Til den første Kategori hører foruden Disputatsen den vigtige Bestemmelse af de optiske Akser i enkelt Mikroskop samt hans sidste og vel nok betydeligste Arbejde, om Bjergarterne i Julianehaabs Distrikt, hvori han bl. a. fremsatte den betydningsfulde Teori om, hvorledes de smeltede Masser fra Jordens Indre baner sig Vej til Overfladen. At Amerikaneren Daly omtrent samtidig og ganske uafhængig af U. fremsatte en lignende Anskuelse, forringer ikke dennes Arbejde. Indenfor Danmarks Geologi er det ikke blot hans i to Udgaver (1899 og 1909) foreliggende Haandbog (3., noget omarbejdede Udg. ved Poul Harder 1913) samt den knappe og koncise, men ikke mindre indholdsrige tyske Fremstilling „Dänemark“ i „Handbuch der regionalen Geologie“ (1910), men ogsaa de specielle Arbejder over Jyllands Hedesletter, Floddale og Randmoræner, der vil sikre U. en fremragende Plads blandt vore Geologer. Haandbogen „Danmarks Geologi“ er trods sin populære Fremstilling af videnskabelig Betydning; de Egenskaber, som karakteriserer U.s øvrige Arbejder, findes ogsaa her, nemlig udmærket Iagttagelses- og Kombinationsevne samt en Sans for Systematik, der sætter ham i Stand til af det specielle at drage vidtrækkende generelle Resultater. Hans Sprog, saavel det talte som det skrevne, var gennemgaaende overmaade klart og tydeligt, men besad rigtig nok tillige en vis Smidighed til at skjule de huller i hans Viden, som næsten nødvendigvis maa findes hos en Mand, der skal give en samlet Fremstilling af mange forskellige Forhold og Fænomener uden at have personligt Kendskab til dem alle. Hans Forelæsninger var overordentlig lette at følge, og han var en udmærket Lærer; dertil var han et trods sit svagelige Helbred særdeles energisk Arbejdsmand, men i Almindelighed meget tilbageholdende og utilbøjelig til offentlig Fremtræden ud over den, der vedkom hans Stilling. Streng i sine Krav baade til sig selv og til andre besad han tillige stor Følsomhed for andres Kritik, hvilket undertiden kunde hidføre langvarige spændte Forhold til hjemlige Kolleger. 1893 var U. Medstifter af Dansk geologisk Forening, som han i de 4 første Aar ofrede et stort Arbejde som Bestyrelsesmedlem, Foredragsholder og Ekskursionsleder. D. i Kbh. — Gift 1890 Marie Elisabeth Guldbrandsen. V. N.

Litt.: Slægt se Carl U.; mødrene Slægt se J. L. U.; Selvbiografi i Univ. Progr. 1894; V. Vaupell: „1881—1906“ 1906; „Medd. om Grønland“ XIV 1898, XXIV 1901, XXXII 1905 og XXXVIII 1912; Nekrologer i „Medd. fra dsk. geol. Foren.“ 1912 (af O. B. Bøggild), Univ. Progr. Novb. 1911 (af J. P. J. Ravn), „Centralbl. f. Min., Geol. und Paläontol.“ s. A. og „Berl. Tid.“ 24/7 s. A.

Ussing, Werner Jasper Berles (1/3 1818—2/12 1887), Jurist, Politiker, Bankmand. F. i

Kbh. Forældre: Kontorchef i Kbh.s Magistrat Johannes Hjørt U. og Esperance Tolérance Balle. Blev Student 1834, Cand. juris 1838, Volontær i Danske Kancelli 1841, Kancellist 1846, Assessor i Viborg Landsoverret 1847, tog 1853 slesvigsk-juridisk Eksamen og blev 1854 Medlem af Appellationsretten i Flensborg, afsat af Tyskerne 1864, blev s. A. Højesteretsassessor,

opgav denne Stilling 1873 for at blive Direktør i Nationalbanken, hvad han var til sin Død, var tillige ekstraordinær Assessor i Højesteret og fra 1871 Formand for de faste Censorer ved de juridiske Eksaminer, blev 1879 Æresdoktor i Retsvidenskab. Han var en anset og skarpsindig Jurist, men skrev ikke meget, væsentlig kun et prisbelønnet Skrift 1847 om de danske Landboforhold. I Politik deltog han fra 1848, var Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling og 1849—53 af Folketinget, fra 1866 kongeudnævnt Landstingsmand. Han tilhørte de nationalliberale, men forbeholdt sig altid Særstandpunkter og stod i det sønderjyske Spørgsmaal Helstatssynspunktet nærmere end de ledende i Partiet. Han var en klar og grundig, om end ikke fysisk vel udrustet Taler og deltog navnlig i sine første Landstingsaar med Vægt i Behandlingen af adskillige Lovforslag, bl. a. Pantelaanerlov (1866—67), Lov om Demarkationslinien (1867), om umyndiges Midler (1867—69), Politiloven (1869—70), Fæsteloven (s. A.), Majoratsloven (1870—71), Toldloven (1874), Sparekasseloven (1878—80), Kbh.s Kreditforening (1881—82), var mod Husmandskreditforeningsloven 1879. Under Forfatningskampen tilhørte han Højre, men stod paa den yderste nationalliberale Fløj og Krieger langt nærmere end Matzen. I Spørgsmaalet om Lønningstillægget 1875 var han modsat Nellemann for Forlig med Folketinget, hvilket Standpunkt sejrede; 1877 var han efter Episoden i Folketinget stemt for den provisoriske Finanslov, men 1882 virkede han sammen med Klein og Krieger for Majforliget, var 1884 mod Matzen i Spørgsmaalet om midlertidige Finanslove og misbilligede efter 1885 Landstingets Taktik overfor Provisorierne. Han havde for 1864 været mod Danevirkes Befæstning og talte siden gentagne Gange (2/2, 4/2, 21/11 1882, 5.6/2 1886, 21/3 1887) mod Kbh.s Befæstning og vidtgaaende Rustninger overhovedet. I mange Aar var han Ordfører for Valgbrevudvalget. U.s Anseelse var i de senere Aar større som retlinet, findannet og samvittighedsfuld Personlighed end som Politiker. D. i Kbh. — Gift 1854 Adelaide Constance Rosaura Amalie Schrum, d. 1884. P. E.

Litt.: Slægt se Carl U.; Selvbibliografi i „Levnedsbeskrivelser af Doktorer“ 1879; Landstingets Forhandl. 1881—82, Sp. 541; Wulff, „Den dsk. Rigsdag“ 1882; Carl Ussing i „Mit Hjem“ II 1912; Rubow: „Nationalbankens Hist.“ 1818—1908 1918—20; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 269, 295, IV 1921, S. 21, 127, 131, 171, 174, 207, 211, 270, 286, 325, 336 f., 344 f., 358, 371, V 1923, S. 102, 105, 115, 117, 149, 169, 225, 236, 290, 317, 324, 339, 344, 348 f., 354 f., VI 1925, S. 32, 41, 55, 58 f., 77, 127, 129, 133, 181 f., 184, 193—96, 198 ff., 209, 211, 236, 242, 269, 272, 301, 311, VII s. A., S. 44, 55 f., 71, 84, 110, 132, 136, 144, 201, 240 f., 243, 245, 302; Nekrologer i „Berl. Tid.“ $\frac{2}{12}$, $\frac{7}{12}$ 1887, „Dagbl.“, „Politiken“, „Nationaltid.“ og „Morgenbl.“ $\frac{3}{12}$ s. A. og „Ill. Tid.“ $\frac{11}{12}$ s. A.

Utenhof, Wolfgang v. (ca. 1495—1542), Kansler. F. i Gera, Sachsen. Blev Student 1513, studerede Jura og tog Magistergraden. 1518 blev han Lærer for den senere Kong Christian III og benyttedes i de følgende Aar i vid Udstrækning som holstensk Diplomat, især i Striden mod Christiern II. 1523 blev han Frederik I.s Kansler og var under denne Konges Regering overmaade indflydelsesrig. Efter Tronskiftet var hans Magt mindre; han arbejdede paa at sammensmelte Dansk og Tysk og fæstne Holstenernes Indflydelse i Danmark, men Christian III nærmuede sig mere og mere den gamle danske Adel og udsonede sig med den 1542. U. levede fra 1540 i Werdau i Sachsen som Amtmand, D. her. — Gift.

P. E.

Litt.: „Dsk. Mag.“ III 3 1851 og V 5 1904; Helse i „Hist. Tidsskr.“ IV 6 1877 og VI 6 1895—97; Schäfer: „Gesch. v. Dänem.“ IV 1893.

Utzon Frank, Aksel Einar (f. $\frac{30}{3}$ 1888), Billedhugger. F. i Kbh. Forældre: Sagfører Jens Christian Frank og Ane Cathrine Utzon. Kom i Malerlære, gik to Aar paa Teknisk Skole under H. Grønvold og besøgte Akademiet eet Semester 1906. 1907 vandt han med „Kullempen“ en Tillægspræmie ved Neuhausens Konkurs og foretog herfor en Rejse til Paris. Paa Akademistipendier rejste han atter 1908 i

Tyskland og Frankrig og 1912—13 i Tyskland, Italien, til Paris. Akademiet tildelte ham sin Aarsmedaille 1911 for „Amleth“ (Kunstmuseet), 1918 blev han Professor i Billedhuggerkunst (konstitueret; kgl. Ud-nævnelser 1919), var 1921—25 Formand for Skoleraadet og er fra 1925 Akademiets Direktør. Han har udstillet paa Charlottenborg Foraarsudstilling 1907, 1909—15, Kunstner-nes Efteraarsudstilling 1907—08, 1910—11, 1913—14, den Frie Udstilling 1908 og siden 1916, da han blev Medlem, Pariser-Salonen (Champs-Élysées) 1913; endvidere paa Udstillingerne i Rom 1911, Brighton 1912, Malmø 1914, hos Liljevalch i Stockholm 1919, Göteborg 1923; Særudstillinger i Stockholm og i Kunstforeningen 1917, London 1924. Med al den Gæring og frodige Idérig-

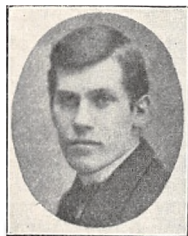
dom, der kendetegner hans Produktion, hører U. F. dog til den for hans Generation karakteristiske Kunstnerstype, der i Kraft af en højt udviklet kunstnerisk Kultur udtømmer sig i æstetiske Værdier. Disse betyder for dem en Sindsudløsning gennem Synssansen paa lignende Maade, som det for Musikere sker gennem Hørelsen. U. F.s Begyndelse (f. Eks. „Hvil“, 1909) stod under Indflydelse af Rodin og Meunier. „Amleth“ (1911) var endnu konkret Menneskeskildring, men allerede i „Herodias' Datter“ (1912) naaede han sin særlige Stil. I denne er al Individualitet strøget af Figurerne, de optræder som Bærere af Følelser af almindelig, til Tider ret ubestemt Karakter og — fornemmelig — af et rent kunstnerisk Motiv. Derfor søger U. F. ogsaa fortrinsvis sine Emner inden for den klassiske Mytologi og benytter sig gerne af Myter som symbolsk Udtryk for sine Ideer. Hans Kunst er en Art Pastichekunst, i høj Grad bygget som den er paa Laan mangedstedsfra (især antik klassisk Kunst og italiensk Renaissance), der smeltes sammen til en eklektisk Stil af personligt Særpræg. Sammenholdet, den herskende Evne, er en noget maniereret Skønhedsfølelse, der holder Ligevægt mellem Naturstudiet (s: det personlig formende Moment hos ham) og det udefra modtagne. Den hviler paa en almindelig ideel Skønhedsbegejstring, men en stærk Drivfjeder er Sensualisme, et brændende Begær, der ofte er den egentlige Inspirationskilde, selv om Inspirationen altid hos ham tager sit Udgangspunkt i og lægger Hovedvægten paa det æstetiske Motiv. Hans Kunst bliver da overvejende æstetisk — et Arbejde med statuariske Kompositionsmotiver. Her ligger dens Betydning. I sine Arbejder har U. F. praktisk vist en konsekvent gennemført Æstetik for Komposition baade af Enkeltstatuer og af Grupper. Dertil har han søgt nye Muligheder ved at tage flere Former for Skulptur end de gængse op til Behandling (f. Eks. det flade Frirelief). Og en meget betydelig Del af Æren for Bronzeplastikkens øjeblikkelige Standpunkt hos os tilfalder ham dels i Kraft af hans plastiske Indstilling over for Materialet, dels som Følge af hans Krav til Ciselering og Patinering. Bedst er hans Evner kommet til deres Ret i det lille og det meget store Format („Pegasus' Skabelse“, Forslag til et Vartegn i Kbh.s Havn; Statue i overnaturlig Størrelse til Kbh.s Politigaard). Hans Lærergerning ved Akademiet bragte en Fornylse, der næsten straks gjorde sin Indflydelse gældende paa Udstillingerne gennem de af Eleverne udstillede Arbejder. Ogsaa her tilførte han nyt Initiativ, bl. a. ved til en vis Grad at genoplive svundne Tidens Værksteddrift i Tilslutning til den egentlige Akademiundervisning. Endelig har han dyrket Pennetegningen med stor Virtuositet. Arbejder ejer Kunstmuseet, Kunstindustrimuseet, Kunst-

samlingen paa Koldinghus, Museerne i Stockholm, Oslo, Bergen, Brighton. — Gift 1908 Gerda Harriet Margrete Christensen. S. S.

Litt.: Mødrene Slægt i C. Chr. Lausen Utzon: „Familien Utzon“ 1907; „Kunstbl.“ 1909—10, S. 73 (af V. Wanscher); „Det nye Kunstbl.“ 1911, S. 248, 250 (af V. Wanscher); „Arkitekten“ XVII 1914—15, XX 1917—18, XXV 1923, XXVI 1924; „Soc.-Dem.“ 9/4 1916 (af J. Pedersen); „Vor Tid“ II 1918, S. 140 ff. (af Poul Henningsen); „Berl. Tid.“ 6/12 1917 (af Oppermann), 12/10 1918, 24/1 1919, 20/7 1923 (af F. Beckett), 11/6, 9/7 1924, 23/2 1925; „Skønvirke“ V 1919 S. 97 ff., S. 144 (af Chr. Engelstoft), VI 1920, S. 52 f. (af N. Lützhøft), X

1924, S. 56 (af samme); „Politiken“ 11/10 1918, 6/5, 22/10 1920 (af Kai Nielsen), 10.12/7 1923, 17/1 1924, 14/5 1925 (af V. Wanscher); „Kunst og Kultur“ VIII 1920, S. 215 ff. (af Victor P. Christensen), XI 1923, S. 153 ff. (af Dyre Vaa); S. S. i „Ill. Tid.“ 27/3, 3/4 1921, 22/4, 13/7 1923; Kington Parkes: „Sculpture of to-day“, II 1921, S. 302 ff.; „B. T.“ 13/10 1922, 11/6 1924; „Ord och Bild“ XXXIII 1924, S. 106 (af Johs. Kragh); „Ekstra-bladet“ 19/7 1924, 3/4 1925; „Nationaltid.“ 24/1 28.27/1, 28/1, 23/2 1925; „The Architects' Journal“ 9/7 1924; „The Queen“ 6/8 1924; „The Times“ 28/6 1924; „København“ 5/4 og 9/4 1925 (af Rik. Magnussen); „Samleren“ Marts og Maj s. A. (af Josef Petersen og Rik. Magnussen); „Soc.-Dem.“ 24/3 s. A.

Waage, Erik Holm (18/11 1869—11/12 1899), Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Provst Ólafur W. og Marie Christine Nyborg. Blev Student 1887 og tog 1894

Magisterkonferens i Tysk, rejste et halvt Aar i Udlandet (bl. a. Paris og Heidelberg) og tog derefter Tillægseksamen i Latin og Fransk (1896) Han underviste i københavnske Skoler, indtil Sygdom 1898 nødvediggjorde en Kurrejse og et Ophold ved et tysk

Badsted. Et Digt „Børsbillede“ — skrevet imod Krøyers store Maleri — som han fik offentliggjort i „Illustreret Tidende“ (9/3 1898), gjorde hans Navn kendt ved den Harme, det vakte i Handelsstanden. Foruden en Oversættelse af Plautus' „Amfitryon“ i rimede Vers (1897) fik han kun udgivet to Bøger: Digtsamlingen „Ungkarl“ (1899) og Dramaet „Evide Mure“ (1899), der 1901 opførtes paa Studentersamfundets frie Teater. Hans Hovedindsats er Skuespillet, et Idédrama med stort tænkte og ofte (især Kansleren, den hjertevindende Kyniker og Skeptiker) kraftig opsatte Figurer, dramatisk spændt og fortættet i Situationer og Dialog, men ufærdigt i Sceneteknikken. Hans Digte er fast formede og af en egen intellektuel Rankhed. Hans Forfatterskab blev kun et Fragment, der giver Billedet af en evnerig, ideelt søgende ung Mand i kraftig aandelig Udvikling og Brydning. D. i Herlufmagle ved Næstved. — Ugift.

Litt.: Slægt ved Norvin i „Pers. Tidsskr.“ VIII 3 1924; „Ill. Tid.“ 13/3 1898 og 26/6 1909, S. 631; C. Ewald i „Politiken“ 10.11/3 1898; „Soc.-Dem.“ 12.13/3 s. A.; A. G. i „Dagbl.“ 25/4 1899; „Studerne fra 1887“ 1912; Kaarsberg: „Memolierer“ 1921; Nekrologer i „Ill. Tid.“ 7/1 1900 (af Edv. Lehmann), „Vagten“ I 1899—1900 (af Jens Pedersen), „Politiken“ 13/12 1899 (af M.-E.) og „Kbh.“ 13/12 s. A.; Ligtale af O. Waage 1900.

Waage, Georg Holger (f. 22/10 1868), Embedsmand. F. i Kbh. Forældre: Provst Ólafur W. og Marie Christine Nyborg. Blev Student 1886 og Cand. juris 1892, kom 1896 ind i Landbrugsministeriet, hvor han 1919 avancerede til Departementschef. Han har i Aa-

renes Løb med Skarpsindighed og ogsaa med en vis Skarphed deltaget i den offentlige Diskussion, bl. a. vedrørende Forbudsspørgsmaalet og Jordbeskatningen, men har navnlig i Efterkrigsaaarene deltaget meget ivrig i Valutadiskussionen. Hans Indlæg her har maaske nok mere været præget af den trænede Jurists Tilbøjelighed for de rene Linier end af

Nationaløkonomens indgaende Kendskab til navnlig det moderne Pengevæsens Mangfoldighed; men paa en Tid, hvor de fleste Betragtninger over Valutaspørgsmaalet angik Handelsbalance-Underskudet, den manglende Sparsommelighed eller det for ringe Arbejde, hævdede W. med usvækket Energi og nogen Overdrivelse den forøgede Seddelmængde som Aarsag til Valutavanskelighederne og bidrog derved meget til at indstille den offentlige Mening paa en rationel Løsning af Vanskelighederne. — Gift 1896 Helene Caroline Christiane Munck. E. C.

Litt.: Slægt se Erik W.; Hustrus Slægt se Vilhelm Munck; „Studerne fra 1886“ 1911; „Vort Landbrug“ 1919, S. 537; „Ugeskr. f. Landm.“ s. A. S. 682.

Wad, Gustav Ludvig (f. 28/8 1854), Historiker, Arkivmand. F. i Seden ved Odense. Forældre: Sognepræst Matthias W. og Marie Elisabeth Fistine. Blev Student 1872, Cand. polit. 1877, Assistent i Postinspektoratet for Østifterne 1878, i Overbestyrelsen for Post- og Telegrafvæsenet 1879, Postekspedient (som Sekretær hos Overpostmesteren) 1881, Fuldmægtig 1889. Han var tidlig kommet ind paa historiske Studier, udgav 1875 med A. Leth „Meddelelser om dimitterede fra Herlufsholm“ (fortsat 1882), 1878 „Meddelelser om Rektorerne paa Herlufsholm“, 1881 Mindeskrift over E. C. Knuth og Søster Lerche, var 1883

—89 Redaktør af „Personalhistorisk Tidsskrift“ og 1886—93 af Statshaandbogen, udgav 1888 Mindeskrift for Vallos Stiftelse og 1893 „Breve fra og til Herluf Trolle og Birgitte Gjøe“ og skrev Afhandlinger flere Steder, i „Personalhistorisk Tidsskrift“ bl. a. om Luxdorph (1880), Rosenpalm (s. A.), Hans Simonsen (1881) og Jørgen Elers (1888), i „Historisk Tidsskrift“ en grundig Anmeldelse af Fr. Olsens „Postvæsenets Historie“ (1889—90), i Herlufsholms Program 1880 om Skolen paa Christian IV's Tid. 1893 udnævntes han til Provinsarkivar ved det nyoprettede Provinsarkiv i Odense, 1907 til Landsarkivar, afgik 1924. Han var i denne Stilling en skolet og sikker Embedsmand, der lærte sit Arkiv at kende til Bunds og ydede andres Studier udmærket Vejledning, og han forstod ved sine Forbindelser med Herregaarde og andre fynske Centre at skaffe Arkivet værdifulde Forøgelser. Hans eget Forfatterskab hvilede nogle Aar; bortset fra en Afhandling om H. C. Andersens Slægt (1902) og over 250 Biografier i Bricks „Dansk biografisk Leksikon“ skrev han ikke meget, før han 1916 begyndte Udgivelsen af sit Hovedværk, „Fra Fyens Fortid“, en Samling Dokumenter og Afhandlinger, som han med personlige Ofre fuldførte med 4. Bd. 1924. Foruden højst interessante Brevvekslinger som den mellem Vedel Simonsen og Werlauff indeholder dette Værk en Mængde Bidrag til ældre fynske sociale, personelle og aandelige Forhold (nævnes kan bl. a. Afhandlingerne om Ambrosius Stub), gengivt og fortalt med arkivmæssig Grundighed af en stilfærdig og lunerig Personlighed. I W.s Væsen og Forfatterskab er Pieteten og den akademisk-lærde Tradition Hovedlinier; de kan give hans Stil og Form et antikveret og snørklet Anstrøg, samtidig med at de pryder ham som Menneske og Forfatter med en svunden Blomstringstids Adelsmærke. — Gift 1883 Edle Sophie Hedeveg d'Origny, d. 1915. P. E.

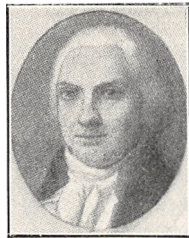
Litt.: Slægt i „Mouritz Trap Friis' Forfædre og Efterslægt“ 1911, „Til Minde om Matthias Wad“ 1897 og „Saml. t. jysk. Hist. og Top.“ X 1884—85, S. 116; Hustrus Slægt i G. L. W.: „Til Minde om Kaptajn F. J. d'Origny“ 1888, Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“ og „Haandbog over den ikke-nat. Adel“ 1917 samt ved P. B. G. i „Berl. Tid.“ 13/11 1915; Leth og Wad: „Medd. om dimitt. fra Herlufsh.“ 1875—82; Bricka i „Hist. Tidsskr.“ v 1879, S. 693; „Berl. Tid.“ 18/3, 28/12 1916, 1/2 1922; „Fyns Stiftstid.“ 4/5, 19/11 1916, 30/3 1921, 15/12 1924; H. G. Olrik i „Aarhus Stiftstid.“ 11/6 1916; Sv. Regind i „Tiden“ 9/6 s. A.; Aage Friis i „Hist. Tidsskr.“ Litt.hæfte 1916—17, S. 173; Aarb. f. Hist. St. f. Odense og Assens Amt 1916, S. 616, 1924, S. 481; „Odense Avis“ 14/1 1918; „Nationaltid.“ 31/3 s. A.; P. B. G. i „Berl. Tid.“ 31/3 s. A.; Linvald i „Politiken“ 1/4 s. A.; „Fyns Tid.“ 19/4 1923; Hauch-Fausbøll i „Politiken“ 28/8 1924; „Aarb. f. d. dsk. Postvæsen“ 1924, S. 248, 1925, S. 343.

Wad, Gregers (18/6 1755—23/3 1832), Mineralog, Zoolog. F. i Viborg. Forældre: Handskemaker Søren Christensen W. og Anne Marie

Graversdatter. Blev Student 1773, studerede Teologi, men brød af efter 2. Eksamen og blev Huslærer. I Huset hos Prof. Riisbrigh fik han Interesse for Naturvidenskab, og M. T. Brünnich tog sig af ham. 1791—92 gjorde han en Rejse til Norge og Sverige og senere til Göttingen, Wien, Schweiz og Italien, blev derefter knyttet til Universitetets „Naturalteater“ og 1795 ansat som ekstraordinær, 1807 som ordinær Professor i Naturfagene. Da han ikke var særlig uddannet som Zoolog — hans Arbejder paa dette Felt indskrænkede sig mest til Oversættelser, især efter Cuvier — var det ham kærkomment, at dette Fag 1810 blev udskilt fra hans Embede ved Oprettelsen af et særligt Professorat i Zoologi. Derimod publicerede han flere originale, men lidet omfangsrige mineralogiske Arbejder. Sin væsentligste Betydning fik han dog som Bestyrer af ikke mindre end 3 forskellige Samlinger, Universitetets Naturalteater, det kgl. Museums store Samlinger paa Rosenberg og Naturhistorieselskabets Samling paa Østergade, der 1805 overgik til Museet; for disse Samlinger udarbejdede han store og omhyggelige Kataloger. Ved Ordningen af Museumsforholdene 1829 blev han Meddirektør for det naturhistoriske Museum. Han var kendt for sine paa Latin holdte udmærkede Taler. D. i Kbh. — Gift 1802 Nicoline Christiane Brünnich, d. 1864. V. N.

Litt.: Hustrus Slægt se M. T. Brünnich; Gosch: „Dann. zool. Litt.“ I og III 1873—78 og „J. C. Schødte“ I 1898; K. L. Henriksen i „Entomol. Medd.“ XV 1925, S. 148; Nekrolog i „Dsk. Litt. Tid.“ 1832 (af Jens Møller).

Wadskiær, Christian Frederik (1713—⁵ cl. 9/11 1779), Forfatter. F. paa Ørslevkloster ved Skive. Forældre: Forpagter Søren Mogensen og Elisabeth Lyng. Blev Student 1730, studerede ved Siden af Teologi dansk Historie og Oldnordisk og dyrkede klassisk Litteratur; sin vidtspredte Belæsthed krammede ham siden ud i Noterne til sine Digte. Han var en Tid Huslærer og fra 1735 Amanuensis hos Erik Pontoppidan, 1738—40 Redaktør af Wielandts „Lærde Tidender“. Samtidig vandt han Ry som Lejlighedsdigter og levede i syv Aar omkring 1740 til Dels som saadan. Til Videnskabernes Selskab leverede han forskellige Oversættelser og opnaede 1741 en haardt tiltrængt aarlig Understøttelse som Forfatter af Indskrifter til Mønt- og Medaillekabinetet. Trods Yndest ved Hove blev hans Ansøgninger om Embeder længe ikke bønært, før han endelig 1747 blev Professor i Historie ved Sorø Akademi. Efter Sammenstød med Akademiledelsen fik han 1751 sin Afsked, men allerede

nogle Maaneder senere fik han fuld Komposition, idet han udnævntes til Professor poësis, senere eloquentiæ, ved Universitetet, Hermed forbandt han Stillingen som Censor (1755). Fra de senere Aar, hvor han lagde Poesien paa Hylden, stammer hans „lærde“ latinske Arbejder, især tre Universitetsdisputationer af litterærhistorisk Indhold. W.s Digtning er vanskelig tilgængelig, idet den væsentlig kun foreligger i sjældne Enkeltryk og Haandskrifter. Selv udgav han „En liden Samling af nogle udvalgte Vers“ (1743, optrykt 1745). En forøget og mere repræsentativ Samling af hans mindre Digte foreligger nu ved Hans Brix og Anker Jensen i „C. F. W.s udvalgte danske Vers“ (1915). W.s større, højtidelige Digte med de lange, opstyltede Titler og det uhyrlige Noteapparat er nu ulæselige. Men i det kendte Hyldestdigt ved Frederik V.s Salving 1747 „Skingerer, I Sorøe omzinglende Skove“ slaar Glæden over selve Overdrivelsens formidable Monstrøsitet saa stærkt igennem, at der udløses en egen festlig-højtidelig, statelig Komik. De mange Bryllupsvers indeholder gerne et muntert Indfald, en sindrig eller haarrejsende Brander eller en god Portion Skæmt og Drilleri med Pigerne og Konerne. Hans impromptuagtige rimede Ansøgninger er kvikke og rapt turnerede. I Poesien er W. kommet til at staa som et Skoleeksempel paa Lejlighedsdigtningen og en typisk Repræsentant for Poesiens Udartning i den 2. schlesiske Skoles Maner og for hele Tidens aandelige Pedanteri. Og han har i fuldt Maal alle sine Samtids Synder. Men han har ogsaa noget for sig selv: en vis Lethed og Friskhed i Versformen og en egen Djærvehed og haandgribelig Realisme i det sproglige Udtryk, mangen ægte „Mundfuld ram Jysk“. Han har Slægtfællesskab baade med Bording og Kingo. Det er en Barok, der hverken har tabt Humøret eller det lune Smil. D. i Kbh. — Gift 1) 1755 Christiane Annette Friedenreich, d. 1774. 2) 1778 Frederikke Hæseker, d. 1815. O. F.

Litt.: 1. Hustrus Slægt hos Lengnick; Wolffs Journal 1816 III; Stolpe: „Dagspressen i Danm.“ IV 1882, S. 139; „Museum“ 1893 II; Davidsen: „Københavnertiv i gl. Dage“ 1889; Brix i ovenn. Udvalg; Brev i „Dsk. Saml.“ II 6 1877—79.

Wagner, Carl August (¹²/₁ 1847—⁸/₁₀ 1906), Officer. F. i Kbh. Forældre: Oberstløjtnant Moritz Carl Frederik August W. og Margrethe Sophie Charlotte Manthey. Blev Student 1864, meldte sig som Frivillig til Hæren, men kom ikke til at deltage i Krigen. Han blev Reserveofficersaspirant i Artilleriet 1866, Sekondløjtnant 1867, rejste 1869 til Kria. for at studere ved Universitetet,

men da den fransk-tyske Krig udbrød, meldte han sig ved sit Regiment i Kbh. og derefter ved et fransk Frikorps „Les tirailleurs du Havre“, hvor han kort efter valgtes til Premierløjtnant, senere til Kaptajn og Batterichef. Efter Krigen vendte han hjem og blev Elev i Officersskolens næstældste Klasse 1873, Premierløjtnant 1874, forsat til Generalstaben 1876, Kaptajn i Artilleriet 1882, var Chef for Elevskolen 1889—95, blev Oberstløjtnant 1895, Oberst 1904. Han interesserede sig tidlig for Skyttesagen, var 1868—69 i Bestyrelsen for Kbh.s Skytteforening og udgav efter sin Afgang herfra „Skytteforeningerne og deres Forhold til Hæren“. 1871—86 sad han i Overbestyrelsen for de danske Skytteforeninger og blev 1884 Formand for Kbh.s Skytteforening, hvor vor indre Politik i Provisorieaarene kom til at spille en betydelig Rolle. Han var tidlig stærkt politisk interesseret og udviklede sig ved sin skarpe Intelligens og hurtige Tanke til en dygtig Debattør. Medlem af Folketinget for Kbh.s 3. Kreds 1887—1901 (Højre). Var en dygtig og kundskabsrig Artilleriofficer, en initiativrig og kraftfuld Karakter, en vindende og tillidvækkende Personlighed. D. i Kbh. — Gift 1877 Anna Poulaine Manthey, d. 1909. K. C. R.

Litt.: Slægt i „Stamt. over Familien W.“ 1883, Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“ og „Hofsnedkermester J. v. Holtens Efterk.“ 1913; mødrene og Hustrus Slægt se Ludvig Manthey; „Vort Land“ ⁴/₄ 1898; „Generalstaben 1808—1908“ 1908; Nekrologer i „III. Tid.“ ¹⁴/₁₀ 1906 og „Berl. Tid.“ ⁸/₁₀ S. A.

Wagner, Frederik August Hartvig (²⁹/₇ 1840—⁷/₇ 1923), Artilleriofficer, Ingeniør. F. i Rendsborg. Forældre: Oberstløjtnant Moritz Carl Frederik August W. og Margrethe Sophie Charlotte Manthey. Blev Student 1858, Sekondløjtnant i Artilleriet 1859, Premierløjtnant 1867, Kaptajn 1879, Oberstløjtnant 1889, Oberst 1894 og Generalmajor samt Generalinspektør og Chef for Artilleriet og Generalinspektør for Søartilleriet 1896, afgik 1907. W. erhvervede sig tidlig en omfattende Videnskab i de tekniske Videnskaber; dette i Forbindelse med et betydeligt Opfindersnille og en stærkt udpræget Trang til at nyttiggøre de erhvervede Kundskaber førte ham ind paa en lang Række militære og civile tekniske Opgaver. For Militærets tekniske Afdelinger var han en ivrig Foregangsmand, der benyttedes i en Mængde Kommissioner og til talrige Tjenesterejser i Udlandet. Som Lærer ved Officereskolen i tekniske Fag skrev han „Lærebog i Teknologi“ (1885) og „Grundtræk af Ligevægtslæren“ (1880). Desuden var han Forfatter til mange tekniske

Afhandlinger, blandt hvilke „Kuplernes grafiske Statik“ vakte Opmærksomhed saavel her hjemme som i Udlandet. En Afhandling „Om Staalbronze“ blev prisbelønnet af det krigsvidenskabelige Selskab. Hans „Vejledning for Kjedelpassere“ (1896) kom i en Række Udgaver (6. Udg. 1916). Han projekterede en Række civile Ingeniørarbejder og var raadgivende ved Marmorkirkens Opførelse. Han benyttedes som Dommer ved Udstillingerne i Kbh. 1888 og i Malmø 1897. W. var Medstifter af Den tekniske Forening 1877 og dens Formand 1898—1902. D. i Kbh. — Gift 1866 Adamine (Ada) Charlotte Grønwald, d. 1922. *M. C. H.*

Litt.: Slægt se C. A. W.; mødrene Slægt se Ludvig Manthey; Hustrus Slægt i „Stamt. over N. J. Knudsen og Hustrus nærmeste Slægt“ 1868; Erindringer i „Nationaltid.“ 18/2 1917; „Berl. Tid.“ 28/7 1920; Nekrologer est. 7/7 1923; „Dsk. Artilleri-Tidsskr.“ s. A. og „Teknisk Tidsskr.“ s. A.

Wagner, Olga Rosalie Aloicia (f. 24/5 1873), Billedhuggerinde. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Carl Henrik Laurits Lüsberg Packness og Marie Amalie Martin.

Besøgte Kunstakademiet 1893—98 uden at opnaa Afgang, har udstillet paa Charlottenborg 1901—04, paa den Frie Udstilling fra 1905, Udstillingerne i Kunstgwerbemuseum i Berlin 1910—11, Rom 1911, Brighton 1912, Malmø 1914. Paa Akademistipendier rejste hun 1908 i Tyskland, 1914 sammen med sin Mand i Østrig, Kroatien, Bosnien, Jugoslaviens Vestkyst og Italien. Hovedværker: „Ung Pige i Byevej“ (1904), Barnefigur udført i mailandsk Marmor (1911, Kunstmuseet), Havefiguren „Staaende lille Pige med Kat“, udført i Dolomit, Fodstykket i Sandsten (1913). Fru W.s Arbejder udmærker sig ved en sikker Formbehandling og en dekorativ Holdning, Egenskaber, der særlig kommer til deres Ret i Haveskulpturerne og i de Værker, der indgaar som Led i Arkitektur. — Gift 1899 Billedhuggeren Siegfried W. (s. d.). *I. M. O.*

Litt.: Slægt i J. Vahl: Slægtebog over Afkommet af Pastor V. P. Bering“ 1893, S. 23; S. Michaëlis: „Kunst“ VI 1904 og VII 1905; „Villaen“ II 1—3 1916; Kineton Parkes: „Sculpture of to-day“ 1921 II, S. 295; „Berl. Tid.“ 21/6 1923; „Skonvirke“ 1916, Hæfte 6, S. 81 ff. (af Achton Friis); „Søndag“ 18/10 1925.

Wagner, Siegfried (f. 13/4 1874), Billedhugger. F. i Hamborg. Forældre: Gas- og Vandmester Josef W. og Julie Philipsen. Adoptivforældre: Kammerjæger Julius Jacob Heine og Frederikke W. Dimitteredes fra Teknisk Skole til Kunstakademiet, som han besøgte Okt. 1889—Jan. 1896 uden dog at tage Afgang. Han har udstillet paa Charlottenborg Foraarsudstilling 1894—1904, den Frie

Udstilling fra 1905, den nordiske Udstilling i Kaiser-Wilhelm-Museum i Krefeld 1902, den danske i Kunstgwerbemuseum i Berlin 1910—11, Udstillingerne i Rom 1911, Brighton 1912, Malmø 1914, Paris 1925. Paa Akademistipendier rejste han 1906 til Italien, Ægypten og Paris, 1914 sammen med sin Hustru til Østrig, Balkanstaterne og Italien. Han debuterede som Udstiller 1894 med Figuren „Forfulgt“.

Han har arbejdet hos Bing og Grøndahl som Elev af Willumsen, har ydet Mogens Ballin kunstnerisk Bistand og været kunstnerisk Leder af Tvermoes og Abrahamsons Metalvarefabrik. Han har lagt megen Interesse for Kunsthaandværket for Dagen og givet Tegninger til Møbler, Gravmæler, Keramik m. m. Hovedværker: „En Dødsdømt“ (1895), „Ung Pige“, Buste i Porcelæn (1900), Buste af Digteren Stuckenberg (1902), Ekbatana-Vasen og Polichinel-Vasen, Døbefont til Hellerup Kirke, „Frøprinsesse“, udført i Porfyr, „Frejr paa Galten“, udført sammen med Olga W. (1914—15), senere (1924) udført i Sten til Statens Museum for Kunst, „Lurblæser“, udført i Bronze til Søjlen paa Raadhuspladsen. Indenfor vor nyere Kunst indtager W. en Særstilling, hans Arbejder virker fremmedartede og er alle stærkt stiliserede og outrerede i Formen, og han dyrker med Forkærlighed det sjældne Materiale. Han raader over et burlesk Lune, der særlig i Bronzestatuetterne kommer smukt til sin Ret, og hans intense Arbejde i Kunstindustriens Tjeneste (bl. a. ogsaa for C. M. Cohr, Lysberg og Hansen og C. B. Hansen) har ikke været uden Betydning. — Gift 1899 Billedhuggerinden Olga Packness (s. d.). *I. M. O.*

Litt.: Hustrus Slægt s. d.; Oscar Matthiesen i „Kunst“ VI 1904, Hæfte 9—10; Wanscher i „Dsk. Tidsskr.“ 1904, S. 415 og „Kunstbl.“ 1909, S. 47; Kineton Parkes: „Sculpture of to-day“ 1921. Vol. II p. 295; Achton Friis i „Skonvirke“ II 1916, S. 81 ff.; „Ost and West“ VIII 1908, Hæfte 5 og X 1910, Hæfte 4; „Politiken“ og „Berl. Tid.“ 13/4 1924; S. Michaëlis i „Kunst“ VII 1905; N. Lützhøft i „Skonvirke“ VIII 1922, S. 44 f.; „Villaen“ II 1—3 1916; „Søndag“ 18/10 1925.

Vahl, Jens (29/11 1828—1/4 1898), Missions- og Personalhistoriker. F. i Aalborg. Forældre: Regimentskirurg Henrik V. og Vilhelmine Bøggild. Sønsøn af Botanikeren Martin V. (s. d.). Blev Student 1848, Cand. theol. 1854, var et Par Aar Lærer og blev 1856 personel Kapellan i Farum og Værløse; 1858 kom han i samme Egenskab til

Jetsmark, og 1864 blev han residerende Kapellan ved Frue Kirke i Aarhus og Sognepræst i Aaby; 1869 kom han til Øster Snede, fordi han ansaas for særlig vel egnet til at betjene de „stærke Jyder“, og her blev han tillige Provst; 1877 forflyttedes han til Karrebæk og derfra 1884 til Nørre Vedby og Nørre Alslev paa Falster, hvor han virkede til sin Død. Særlig kendt er V. blevet ved sit Arbejde for Hedningemissionen; fra 1870 var han Medlem af Bestyrelsen for „Dansk Missionselskab“ og 1889—97 dets Formand. I „Almindelig Kirketidende“, som han 1860—64 udgav sammen med O. S. Assens og derefter til 1896 redigerede alene, bragte han Efterretninger om kirkelige Forhold og Virksomheder i Udlandet, især om alt, hvad der stod i Forbindelse med ydre Mission; „Ny kristelig Samler“, som han udgav fra 1868, indeholdt ligeledes værdifulde missionshistoriske Bidrag, og 1890 grundede han „Nordisk Missionstidsskrift“. Af hans Skrifter kan nævnes „Lapperne og den lapske Mission“ (1866) og „Missionen i Alaska“ (1872), men hans Hovedværk er dog „Missionsatlas med Forklaring“, som udkom 1883—96 og senere fortsattes med de aarlig udkomne Beretninger: „Missions to the Heathen“; han viste sig derved som en af de mest missionskyndige herhjemme og fik særlig Betydning for Udviklingen af en Missionsstatistik. Ved sin Død efterlod han sig da ogsaa et meget stort Bibliotek med Missionslitteratur, som blev indkøbt af Statsbiblioteket i Aarhus. Ved Siden af Missionsagen havde V. imidlertid ogsaa mange andre Interesser; allerede 1858 blev han saaledes Medstifter af „Foreningen for gudelege Smaaskrifters Udgivelse“ og oversatte dertil en Mængde Traktater; han var ligeledes 1876 Medstifter af „Stefansforeningen“ og i flere Aar Medlem af Bestyrelsen for „Kirkelig Forening for indre Mission i Danmark“ og af Diakonissestiftelsens Bestyrelse samt Næstformand i „Evangelisk Alliance“. I sine forskellige Sogne virkede han som en nidkær Præst og søgte ogsaa der at sætte filantropisk Arbejde i Gang. 1875 udgav han en Husandagtsbog. Han beskæftigede sig endelig med Personalthistorie og udgav saaledes sammen med et Par andre Præster fra 1862 „Aalborg Stifts-kalender“; 1879 paabegyndte han Udgivelsen af en Stamtavle for en af sine Aner Borgmester Christjern Nielsen, Varde, men heraf udkom dog kun 17 Hefter, og Værket blev ufuldendt. D. i Nørre Alslev. — Gift 1864 Emilie Magdalene Christine Worm, d. 1912.

H. M.

Litt.: Slægt i ovenn. Slægtebog II 1892 og Tauber og Nielsen: „Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg“ 1879—80; J. Blauenfeldt: „Spredte Træk“ 1906; L. Blauenfeldt i „Indre Mis. Tid.“ 1916—17 og „J. V.“ 1918; Fibiger: „Ebenezer“ 1921; Nekrolog i „Havnen“ 1898, „Kristel. Dagblad“ $\frac{2}{4}$ s. A. og „Berl. Tid.“ s. D.

Vahl, Johannes ($\frac{1}{1}$ 1831— $\frac{22}{3}$ 1901), Biblioteksmand. F. i Aalborg. Forældre: Regimentskirurg Henrik V. og Vilhelmine Bøggild. Blev Student 1849, Cand. med. 1857, knyttedes allerede n. A. paa Opfordring af Chr. Bruun til det Kgl. Bibliotek og kom hermed ind i en Virksomhed, der havde hans fulde Interesse. I over 40 Aar var han i Bibliotekets Tjeneste (fra 1861 Assistent, fra 1863 Underbibliotekar) og i dette lange Tidsrum udelukkende beskæftiget ved den danske Afdeling, hvis Katalogisering han i Samarbejde med Bruun planlagde og gennemførte; han erhvervede sig gennem dette store Arbejde et enestaaende Kendskab til dansk Litteratur og blev med sin fortrinlige Hukommelse selv et levende Katalog. Efter Fr. Fabricius (s. d.) blev han Afdelingens Leder. Han udgav 3 Bind af „Dansk Bogfortegnelse“ (for 1859—92). I flere Henseender er „Danske Afdelings“ Tradition, som den endnu lever, skabt af V.; med en ukuelig Energi og Pligtfølelse gik han Aar efter Aar i Lag med de stadig voksende Dynger af Tryksager, som Pligtaflæveringen tilførte hans Afdeling. D. i Kbh. — Gift 1868 Marie Kirstine Bentsen, d. 1910.

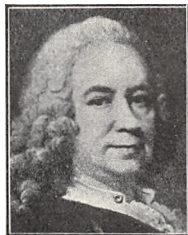
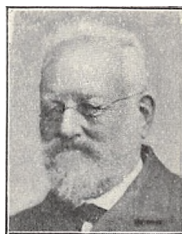
S. D.

Litt.: Slægt se J. V., d. 1898; Chr. Bruun: „Den dsk. Katalog i det st. kgl. Bibl.“ 1875; V. Dahlerup i „Ill. Tid.“ $\frac{6}{1}$ 1901; Nekrolog i „Bogvennen“ 1900, S. 39 (af H. Ehrencron-Müller).

Wahl (Duvahl), Johan Salomon du (1689— $\frac{5}{12}$ 1765), Maler. F. i Chemnitz, Sachsen. Blev Elev af David Hoyer i Leipzig, indkaldtes 1719 til Danmark, blev Hofskildrer og 1737 Kunstkammerforvalter, 1744 Medlem af Akademiet i Firenze. Han var især Portrætmaler og har udført en Del Arbejder af Kongehusets Medlemmer og af mere fremstaaende Danske (Arbejder paa Kunstmuseet, Frederiksborg, Holsteinborg). Han malede ogsaa Miniaturebilleder og restaurerede Malerier. Han er en dygtig og solid Maler; tung og mættet i sin Farvegivning og ikke uden Karakteriseringssevne; en typisk Repræsentant for den gedigne tyske Barokkunst. D. i Kbh. — Gift Marie Sophie, d. 1760.

O. A.

Litt.: Büsching: „Nachrichten“ I 1754, S. 107—12; Hennings: „Essai osv.“ 1778; „Kbh. Skilderi“ 1829, Sp. 1061 f.; „Mnemosyne“ III 1832, S. 127 f. og Brev Nr. 53; Thiele: „Kunstakademiet og Heststatuen“ 1860; Due: „C. M. Tuscher“ 1916.

Vahl, Martin (f. $15\frac{1}{4}$ 1869), Plantegeograf. F. i Aarhus. Forældre: Provst Jens V. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1887 og Cand.

theol. 1895, studerede derefter Naturhistorie og Geografi og blev 1900 Cand. mag., disputerede for Doktorgraden 1904. Han underviste i mange Aar i Skoler i Kbh., bl. a. N. Zahles Skole, blev 1921 Professor i Geografi. V. havde valgt Plantegeografi til sit

Speciale, og gennem Rejser: Madeira 1901—02, Balkanhalvøen 1906, Alperne 1908, Svensk Lapland 1911, vandt han betydelig Indsigt paa dette Omraade. Hans Forfatterkab er dels rent videnskabeligt, dels praktisk-pædagogisk. Hans vigtigste videnskabelige Afhandlinger er: „De kvartære Stepper i Mellemeuropa“ (1902), „Madeiras Vegetation, en geografisk Monografi“ (Disputats 1904), „Les types biologiques dans quelques formations végétales de la Scandinavie“ (1911), „The vegetation of the Notå“ (1912). Hans pædagogiske Forfatterkab omfatter dels Lærebøger for Mellem-skolen, dels og især for Gymnasiet og Seminariet, saaledes „Alm. Geografi for Seminariet“ (1903), sammen med C. C. Christensen: „Danmarks Land og Folk“ (1903) og de geologiske og geografiske Afsnit af Heegaard, Vahl og Krogh: „Naturkundskab for Gymnasiet“. Sammen med G. Hatt udgiver han den store Haandbog „Jorden og Menneskelivet“ (1922 ff.). — Gift 1900 Anna Ovita Treschow.

H. J.

Litt.: Slægt se J. V., d. 1898; Hustrus Slægt se F. Treschow; Selvbioграфи i Univ. Progr. 1904; „Studenterne fra 1887“ 1912; C. Christensen: „Dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913.

Vahl, Martin (egentlig Henrichsen, Martin V.) ($7\frac{1}{10}$ 1749— $24\frac{1}{12}$ 1804), Botaniker. F. i Bergen. Forældre: Købmand Henrich Rasmussen og Christine Elisabeth Friis. Blev Student 1766, opholdt sig 1769—74 i Upsala, hvor han blev Linnés Discipel og Ven, rejste derefter til Kbh., hvor han studerede Botanik, og hvor han medvirkede ved Flytningen af Botanisk Have fra Amalienborg til Charlottenborg. Han var Lektor ved denne 1779—83, i hvilken Stilling han paa forskellig Maade fortrængedes, og hvorfra han sluttelig trak sig tilbage. Han foretog derefter 1783—86 en Rejse, der fik den største Betydning. Den gik gennem Holland, Frankrig, de vestlige Middelhavslande, Schweiz, England, hvor han undersøgte Landenes Flora,

gennemgik Herbarierne, opnaaede et enormt Planteekendskab og stiftede Bekendtskab med alle Tidens fremragende Botanikere. Hjemkommen fra denne Udenlandsrejse fik han overdraget Udgivelsen af „Flora Danica“, hvoraf han udgav 6 Hæfter (1787—1803). 1789 oprettedes under V.s Medvirken „Naturhistorieselskabet“ til Ud bredelse af naturhistoriske Kundskaber, hvis første Lærer han blev. 1799—1800 var han atter paa en betydningsfuld Rejse til Paris og Holland, hvor alle private og offentlige Samlinger aabnedes for ham. 1801 blev han Professor i Botanik ved Universitetet. V. udgav 1790—94 i tre Foliohæfter „Symbolae botanicae“, i hvilke han dels, og her for første Gang meddeler Undersøgelser over Forsskåls Samlinger, dels ogsaa egne Optegnelser. 1796—1807 udkom „Eclogae Americanae“ i 3 Foliohæfter, sidste udgivet efter hans Død. Men V.s Hovedværk var hans „Enumeratio plantarum“, hvis 1. Bd. udkom i hans Dødsaar, 2. Bind 1806, men hvoraf Størsteparten endnu henligger som Manuskript. Det er en Fortegnelse med Beskrivelser af alle de kendte Planter og er i Kraft af sin Rigdom paa botanisk Stof, sin kritiske Sigtelse og sine udmærkede Beskrivelser et klassisk Værk indenfor den systematiske Botanik. V. havde arbejdet paa dette Værk i 26 Aar og havde saa vel gennem videnskabelige Botanikere som gennem botanisk interesserede Samlere i Verdens forskellige Egne faaet et enestaaende Materiale at arbejde med, som han kritisk gennemgik med sin store Arbejdsenergi, ligesom han gennempløjede den botaniske Litteratur, hvormed han var kendt som vist nok ingen anden. V. var Elev af Linné og arbejdede i dennes Aand. Hans Maal var at fortsætte det af ham begyndte ved kritisk gennemgang af det siden da fremkomne. Hans Styrke laa i den beskrivende Botanik, og han naaede her højere end andre. Men han forstod ikke at gaa videre; de andre Grene af Botanikken lod han ligge eller gav i hvert Fald ikke noget nyt. Hele den biologiske Side af Botanikken spillede for ham en underordnet Rolle, det var det systematiske, der var Hovedsagen. V.s store botaniske Bogsamling og hans enestaaende Herbarium købtes af Kongen og skænkedes til Botanisk Have, til hvis meget værdifulde Skatte de hører. Ogsaa paa zoologisk Omraade var V. virksom og har skrevet flere Afhandlinger. D. i Kbh. — Gift 1788 Anneken Dorothea Elisabeth Dedekam, d. 1830.

H. J.

Litt.: Hustrus Slægt i Ihlen: „Familierne Ellef sen og Dedekam“ 1898; Hornemann i „Vidsk. Selskabs naturv. og mat. Afhdl.“ I 1824; Warming i „Bot. Tidsskr.“ XII 1880; „Fonden ad usus publ.“ 1897—1902; Gosch: „J. C. Schlothe“ 1898—1905; O. Nordgaard i „Naturen“ III 8 1904; Kamp-Schløth i „Højskolebl.“ 1905; A. Daae i „Pers. Tidsskr.“ VI 3 1912; Carl Christensen i „Naturens Verden“ 1923 og „Den dsk. Botaniks Hist.“ 1924 f.; Neurologer i „Lærde Tidender“ 1805 (af J. W. Hor-

gennemgik Herbarierne, opnaaede et enormt Planteekendskab og stiftede Bekendtskab med alle Tidens fremragende Botanikere. Hjemkommen fra denne Udenlandsrejse fik han overdraget Udgivelsen af „Flora Danica“, hvoraf han udgav 6 Hæfter (1787—1803). 1789 oprettedes under V.s Medvirken „Naturhistorieselskabet“ til Ud bredelse af naturhistoriske Kundskaber, hvis første Lærer han blev. 1799—1800 var han atter paa en betydningsfuld Rejse til Paris og Holland, hvor alle private og offentlige Samlinger aabnedes for ham. 1801 blev han Professor i Botanik ved Universitetet. V. udgav 1790—94 i tre Foliohæfter „Symbolae botanicae“, i hvilke han dels, og her for første Gang meddeler Undersøgelser over Forsskåls Samlinger, dels ogsaa egne Optegnelser. 1796—1807 udkom „Eclogae Americanae“ i 3 Foliohæfter, sidste udgivet efter hans Død. Men V.s Hovedværk var hans „Enumeratio plantarum“, hvis 1. Bd. udkom i hans Dødsaar, 2. Bind 1806, men hvoraf Størsteparten endnu henligger som Manuskript. Det er en Fortegnelse med Beskrivelser af alle de kendte Planter og er i Kraft af sin Rigdom paa botanisk Stof, sin kritiske Sigtelse og sine udmærkede Beskrivelser et klassisk Værk indenfor den systematiske Botanik. V. havde arbejdet paa dette Værk i 26 Aar og havde saa vel gennem videnskabelige Botanikere som gennem botanisk interesserede Samlere i Verdens forskellige Egne faaet et enestaaende Materiale at arbejde med, som han kritisk gennemgik med sin store Arbejdsenergi, ligesom han gennempløjede den botaniske Litteratur, hvormed han var kendt som vist nok ingen anden. V. var Elev af Linné og arbejdede i dennes Aand. Hans Maal var at fortsætte det af ham begyndte ved kritisk gennemgang af det siden da fremkomne. Hans Styrke laa i den beskrivende Botanik, og han naaede her højere end andre. Men han forstod ikke at gaa videre; de andre Grene af Botanikken lod han ligge eller gav i hvert Fald ikke noget nyt. Hele den biologiske Side af Botanikken spillede for ham en underordnet Rolle, det var det systematiske, der var Hovedsagen. V.s store botaniske Bogsamling og hans enestaaende Herbarium købtes af Kongen og skænkedes til Botanisk Have, til hvis meget værdifulde Skatte de hører. Ogsaa paa zoologisk Omraade var V. virksom og har skrevet flere Afhandlinger. D. i Kbh. — Gift 1788 Anneken Dorothea Elisabeth Dedekam, d. 1830.

H. J.

Litt.: Hustrus Slægt i Ihlen: „Familierne Ellef sen og Dedekam“ 1898; Hornemann i „Vidsk. Selskabs naturv. og mat. Afhdl.“ I 1824; Warming i „Bot. Tidsskr.“ XII 1880; „Fonden ad usus publ.“ 1897—1902; Gosch: „J. C. Schlothe“ 1898—1905; O. Nordgaard i „Naturen“ III 8 1904; Kamp-Schløth i „Højskolebl.“ 1905; A. Daae i „Pers. Tidsskr.“ VI 3 1912; Carl Christensen i „Naturens Verden“ 1923 og „Den dsk. Botaniks Hist.“ 1924 f.; Neurologer i „Lærde Tidender“ 1805 (af J. W. Hor-

nemann), „Teol. Maanedsskr.“ s. A. og „Kbh.ske lærde Efterretn.“ s. A.

Wain, William (³¹/₃ 1819—¹/₃ 1882), Maskinfabrikant. F. i Bolton ved Manchester. Fader: Thomas W. Kom i Lære i en Maskinfabrik i Fødebyen, fuldendte sin Lære andensteds og blev allerede 1839 Mester paa en stor Maskinfabrik i Norwich, men tog to Aar senere til London. Da den Fabrik, han arbejdede paa, maatte standse, benyttede han en tilfældig Chance til at blive Maskinmester i

det danske Postvæsenes Tjeneste. Her var han 1844—49 og blev derefter knyttet til Marinen, hvor han hurtigt blev stærkt benyttet bl. a. ved Omdannelsen og Moderniseringen af Orlogsværftet, hvor han 1856 blev Maskininspektør og 1862 Underdirektør. Han gjorde forskellige Opfindelser og tog følgende Patenter: 1854 paa Dampskibsskrue, 1860 paa Flydedok og desuden paa Arrangement af Dampmaskiner efter Høj- og Lavtryksprincippet i Skibe og paa Overhedning af Dampe forinden deres Benyttelse. Under sit Arbejde for Orlogsværftet kom W. ind i et stadig intimere Samarbejde med Baumgarten & Burmeisters Etablissement, og dette førte til, at han 1865 indtraadte som Kompagnon og efter en stærk Agitation maatte udtræde af Statens Tjeneste 1868. Marinen kunde dog ikke undvære ham, han blev 1870 teknisk Konsulent ved Orlogsværftet. Da ovenn. Etablissement 1872 blev til A/S Burmeister & W., blev W. Direktør, en Stilling han bevarede til sin Død. D. i Kbh. — Gift 1) Agnes Drake, d. 1862. 2) 1863 Laura Christiane Margrethe Visby, d. 1910.

Litt.: 2. Hustrus Slægt se C. H. Visby: „Flyveposten“ ²⁷/₁ 1859; „Rundt paa Jorden“ 1870, S. 231; C. Nyrop: „Bidr. t. d. dsk. Industris Hist.“ 1873, S. 42 ff.; „Ill. Tid.“ ²⁶/₄ 1874; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 153, 185, 233, V 1923, S. 86, 156; Nekrologer i „Nutiden“ 1884; „Tidsskr. t. Søvn.“ s. A. og „Berl. Tid.“ ¹/₅ s. A. Iøvrig se under C. C. Burmeister.

Valdemar I den Store (¹⁴/₁ 1131—¹²/₅ 1182), Konge. Forældre: Hertug Knud Lavard (s. d.) og Ingeborg af Rusland. Fra den sidste Slægt stammer det slaviske Navn. Opdroges hos Asser Rig i Fjenneslev sammen med dennes Sønner Absalon og Esbern Snare, sluttede sig i Striden om Danmarks Krone først til Svend Grade, siden til Svogeren Knud Magnussøn, undslap fra Blodgildet i Roskilde 1157 og blev efter Slaget paa Gradehede s. A. Danmarks Konge. Hans Regeringstid blev en straalende Opgangstid for Riget, og hvor meget end Saksos Skilddring fremhæver Absalon, bliver der nok tilbage af Glansen for V. personlig som dyg-

tig Krieger og Regent, som værdig Hovdingeskikkelse. D. i Vordingborg. — Gift 1157 Sophie (s. d.) af Rusland, d. 1198. *H. Js.*

Litt.: Giesebrecht: „Wendische Gesch.“ 1843 ff.; Fock: „Rügensch-pommersche Gesch.“ 1861 ff.; Hovgård i „Hist. Tidsskr.“ IV 2 1872; H. Olrik: „Konge og Præstestand“ II 1895 og „Absalon“ 1908—09; BAAth: „Kung V. och bisp Absalon 1 fejd mot Venderna“ 1902; Erslev: „Valdemarernes Storhedstid“ 1898 og i „Hist. Tidsskr.“ VII 2 1900; F. C. C. Hansen: „De ældste Konge- og Bispegrave i Roskilde Domkirke“ 1914; Gertz i „Aarb. f. nord. Oldk.“ 1921. Jfr. Tove.

Valdemar II Sejr (1170—²⁹/₃ 1241), Konge. Forældre: Kong Valdemar I (s. d.) og Dronning Sophie (s. d.) Blev 1188 Hertug i Sønderjylland, erobrede 1201 Holsten, blev Konge 1202, fortsatte derefter Erobringerne i Nordtyskland og fik hele Landet nord for Elben overdraget af Kejseren, erobrede Estland 1219. Toges til Fange af Henrik af Schwerin paa Lyø 1223, blev fri efter 2¹/₂ Aars Forløb, led Nederlaget ved Bornhoved 1227, da han vilde forsøge at tilbageerobre de nordtyske Lande, der havde løsevet sig under Fangenskabet. En af Samtid og Eftertid højt berømmet Fyrste, hvis Navn ikke blot er knyttet til Krigsbedrifter, men ogsaa til Vidnesbyrd om en rig indre Samfundsudvikling (V.s Jordebog, Jyske Lov). D. i Vordingborg. — Gift 1) 1205 Dagmar af Bøhmen (s. d.), d. 1212. 2) 1214 Berengaria af Portugal (s. d.), d. 1221. *H. Js.*

Litt.: Usinger: „Deutsch-dänische Gesch. 1189—1227“ 1863; A. D. Jørgensen: „Valdemar Sejr“ 1879 og i „Hist. Afhdl.“ I 1898; H. Olrik: „Konge og Præstestand“ II 1895; Erslev: „Valdemarernes Storhedstid.“ 1898. Se iøvrig Dagmar og Berengaria.

Valdemar III den Unge (1209—²⁶/₁₁ 1231), Konge. Forældre: Kong Valdemar II Sejr (s. d.) og Dronning Dagmar (s. d.). Valgtes til Konge 1215, kronedes 1218, sad fangen sammen med sin Fader 1223—26, omkom ved Vaadeskud under en Jagt paa Refsnæs. — Gift 1229 Eleonora af Portugal, d. 1231. *H. Js.*

Litt.: Werlauff i „Antikv. Tidsskr.“ 1852—54, S. 250 ff.

Valdemar Atterdag (c. 1320—²⁴/₁₀ 1375), Konge. Forældre: Kong Christoffer II (s. d.) og Dronning Eufemia (s. d.). Opholdt sig i Tyskland 1326—38, kunde efter Grev Gerts Død 1340 efter Aftale med hans Sønner overtage det danske Kongedømme. Gennem de følgende 20 Aar samlede han som en middelalderlig Bismarck, under lige Udfoldelse af Kløgt og Hensynsløshed, det mellem Panthaver adsplittede Rige paa ny til en Enhed. Han erobrede Gulland med Visby

1361, kom 1367 i en farlig Krig med Hansestæderne og maatte endog i den Anledning opholde sig 4 Aar i Udlandet. Resultatet af hans Regering var ikke blot Rigets Samling, men ogsaa Kongemagtens Befæstelse overfor de store i Landet. Det var saa heldigt, at hans Værk kunde fortsættes af Datteren Margrethe. Selv staar han som en mærkelig Statsmandsbegavelse i den danske Kongerække. D. paa Gurre. — Gift 1340 Helvig (s. d.) af Sønderjylland, d. ca. 1374.

H. Js.

Litt.: Schäfer: „Die Hansestädte und König W.“ 1879; Reinhardt: „V. A.“ 1880; Erslev 1 „Hist. Tidsskr.“ V 3 1881—82, VI 6 1896 og VII 1 1897; A. D. Jørgensen: „Hist. Afhdl.“ I 1898; „V. A.“ ved Ellen Jørgensen 1911. Jfr. Tove.

Valdemar (V) (ca. 1315—64), Konge. Forældre: Hertug Erik Valdemarsson af Sønderjylland og Adelheid af Holsten. Blev ved Faderens Død 1325 Hertug af Sønderjylland og n. A. paa de holstenske Grevers Foranledning hyldet som dansk Konge, maatte dog 1330 træde tilbage. Hans Stilling mellem Holstenerne og Valdemar Atterdag var siden meget vanskelig, og 1340 maatte han pantsætte Sønderjylland til Grev Gert. Ved hans Død var Hertugdømmet i Opløsning. — Gift Richardis (Rixa) af Schwerin, d. efter 1373.

P. E.

Litt.: A. D. Jørgensen: „Hist. Afhdl.“ II 1898; „Hist. Tidsskr.“ VI 6 1895—97 og VII 1 1897—99.

Valdemar (f. 27/10 1858), Prins. F. i Kbh. Forældre: senere Konge Christian IX. (s. d.) og Hustru (s. d.). Blev Elev paa Søofficersskolen 1875, Kadet 1877, Sekondløjtnant 1879, Premierløjtnant 1880, Kaptajn 1889, Kommandør 1898, Kontreadmiral 1905, Viceadmiral 1911, Admiral 1918. Af hans talrige Togter nævnes det, han som Chef for „Valkyrien“ 1899—1900 foretog til de østasiatiske Farvande for at vise det danske Flag. 1907—09 var han Chef for den flydende Defension, traadte 1911 ud af aktiv Tjeneste, 1887 afsløg han den bulgarske Nationalforsamlings Valg til Fyrste. — Gift 1885 Prinsesse Marie (s. d.) af Orléans, d. 1909.

P. E.

Litt.: „Nationaltid.“ 26/10 1918; „Politiken“ 27/10 s. A.; Christmas: „Vimplen højst“ 1923, S. 189 f. Se endvidere Prinsesse Marie.

Valdemar (Knudsen) (1158—18/7 1236), Biskop. Forældre: Kong Knud Magnussen (s. d.) og en ukendt Kvinde, vistnok en anden Mands Hustru. Voksende op ved Valdemar I's Hof, uddannedes i Frankrig til Kirkens Tjeneste, blev 1179 Biskop i Slesvig. Han kom her i Strid med Hertug Valdemar (Sejr) og søgte Forbund med fremmede Magter for som Kongeætling at vinde Tronen i Dan-

mark. Han drog bort til Udlandet, vendte hjem med en svensk eller norsk Hær og lod sig udraabe til Konge, men led Nederlag og sad som Fange paa Søborg Slot fra 1192 til 1202. Siden var han i nogle Aar Ærkebiskop i Bremen, gjorde endnu i utæmmelig Ærgerrighed et Par Forsøg paa at vinde Danmarks Rige. Han er den mest dæmoniske Skikkelse i vor Historie, siger H. Olrik. D. i Citeaux, Frankrig. — Ugift.

H. Js.

Litt.: A. Crone i Odense Skoles Progr. 1848; Usinger: „Deutsch-dän. Gesch. 1189—1227“ 1863; Dehlo i „Hist. Zeitschr.“ XXX 1873 og „Gesch. des Erzbistums Hamburg-Bremen“ II 1877; Th. M. Johnsen i „For Romantik og Hist.“ XI 1873; „Nordslesv. Søndagsbl.“ 1886; C. Godt i „Zeitschr. f. schlesw.-holst.-lb. Gesch.“ XXI 1891; H. Olrik i „Aarb. f. nord. Oldk.“ „Kirkeh. Saml.“ IV 3 1894 og „Konge og Præstestand“ II 1895.

Valdemar Christian (29/6 1622—29/2 1656), Greve af Slesvig og Holsten. F. paa Frederiksborg. Forældre: Kong Christian IV (s. d.) og Kirstine Munk (s. d.). Fik tysk Rigsgreveværdighed 1630 og forbandt hermed sin danske Titel som Greve af Slesvig og Holsten. Var paa Sorø Akademi 1630—36. Planer om at faa ham gift med Tsarens Datter mislykkedes. Halvbroderen Frederik III fratog ham baade Apanage og Grevetitel. Den af sin Herkomst meget stolte V. C. endte i svensk Krigstjeneste i Polen, hvor han fik Banesaar. D. i Lublin. — Ugift.

H. Js.

Litt.: Birket Smith: „Leonora Christinas Hist.“ 1879—81; Gigas: „Grev Bernardius de Rebollo“ 1883, S. 123 ff.; Fridericia i „Hist. Tidsskr.“ VI 1 1887—88, S. 682 ff.; C. Nyrop sst. 3 1891—92.

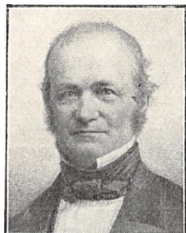
Waldkirch, Henrik (d. 1629), Bogtrykker, Boghandler. Var Tysker af Fødsel og kom mulig til Danmark efter Tilskyndelse af Boghandleren Magister Hans Aalborg, der 1586 fik Privilegium sammen med ham paa at udgive en ny dansk Bibel (udkom 1589). 1598 begyndte W. et Trykkeri i Kbh. og blev n. A. Universitetsbogtrykker efter Mads Vingaard (s. d.). Under hidsig Konkurrence med en anden Bogtrykker, Salomon Sartor, udfoldede han en stor Virksomhed og trykkede bl. a. saa anselige Værker som Lyskanders „Danske Kongers Slægtbog“ (1622), Vedels Saxo-Oversættelse (1610) og Folioudgaven af Niels Hemmingsens Postil (1600). Han er den første Bogtrykker her i Landet, der har haft hebraiske Typer i sit Materiel. Sine Bøger forhandlede han ligesom Datidens andre Bogtrykkere selv, og han havde i en Aarrække sin Boglade i Frue Kirke. D. i Kbh. — Gift 1590 Kirstine Clausdatter. S. D.

Litt.: Nyrop: „Bidrag t. d. dsk. Boghandels Hist.“ I 1870; Rørdam: „Kbh.s Univ. Hist.“ II—

III 1869—77; „Dsk. Mag.“ IV 2 1873 og V 1 1887—89; Laur. Nielsen i „Haandbog i Bibliotekskundsk.“ 3. Udg. i 1924.

Valentiner, Adolph ($\frac{4}{7}$ 1803— $\frac{29}{5}$ 1868), Landmand. F. paa Futterkamp, Holsten. Forældre: Forpagter Heinrich Christian V. og Adelheid Margrethe Ernestine Gähler. Opholdt sig 1817—22 i Lybæk og kom, da Faderen købte Gjeddesdal ved Taastrup, hertil for at sætte sig ind i praktisk Landbrug. Ved Faderens Død 1831 overtog han Gjeddesdal. Den første Tid var vanskelig, men efterhaanden

den bedredes Forholdene ved en meget intensiv Drift. V. var blandt de første, der her i Landet gennemførte en fuldstændig Dræning af et Storbrugs Marker. Han indførte stærk Fodring af Besætningen, saaledes at han kom til at raade over en indholdsrig Gødning, der satte Marken i god Kraft. — Ogsaa paa Mejeribrugets Omraade indførte V. Forbedringer, og hans Mejeri var kendt for sine gode Produkter. Gjeddesdal blev snart et søgt Lærested. V. var Medlem af Landhusholdningsselskabets 2. Agerdyrkningskommission og tiltraadte nogle Gange de Udvalg, som skulde forberede Landmandsforsamlingerne; han var Formand for Kbh.s Amts Landboforening fra dens Oprettelse til kort før sin Død og Formand for Sogneforstanderskabet i sit Sogn. V. holdt mange Foredrag saavel i Landhusholdningsselskabet som i private Foreninger og virkede ogsaa som Skribent; han havde Evne til at forme sine Artikler, saa ogsaa Menigmand kunde have Gavn og Glæde af dem. Foruden en Række Artikler i „Tidsskrift for Landøkonomi“ og „Ugeskrift for Landmænd“ udsendte han nogle Smaa skrifter: „Peter kommer paa Landet“ (3 smaa Hæfter 1860), „Hvorledes Hans fandt Guld hjemme“ (1861), „Landbruget med særlig Henblik paa Forpagterne“ (1859 og 1864). Fra 1857 udgav han i nogle Aar en Lommebog for Landmænd, den første i sin Slags her i Landet. D. paa Gjeddesdal. — Gift 1831 Catharine Elisabeth (Elise) Jacobsen, d. 1894. A. C.

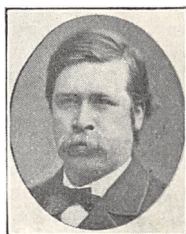
Litt.: Slægt i E. Th. Valentiner: „Anmerkungen zur geneal. Tabelle über die gesammte V.sche Familie“ 1847, L. Valentiner: „Stamt. over Familien V.“ 1888 og Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; Hustrus Slægt i „Slægtetog for Familien Hvidt“ 1881; Galschiat i „Landbrug og Landmænd i Danm.“ 1888; Bøggild; „Mælkeribruget i Danm.“ 1890—91; Nekrologer i „Tidsskr. f. Landøk.“ 1868 og „Ugeskr. f. Landm.“ s. A.

Valentiner, Heinrich Nicolai ($\frac{3}{3}$ 1834— $\frac{16}{2}$ 1921), Landmand. F. paa Gjeddesdal ved Taastrup. Forældre: Godsejer A. V. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1851 og tog n. A. Filosofikum, kom derefter til praktisk

Landbrug, købte 1857 Sallerupgaard ved Præstø og overtog ved Faderens Død 1868 tillige Gjeddesdal. Han fortsatte i Faderens Fodspor og drev sine Gaarde meget intensivt, gik videre i Arbejdet med at skaffe sig en god Malkekvgbesætning og indrettede paa Gjeddesdal et udmærket Mejeri. Han var den første, der indførte det saakaldte „Vandmejeri“, og han stod i nær Tilknytning til Fjord og Segelcke, der foretog en Del Mælkeriforsøg paa Gjeddesdal. I „Ugeskrift for Landmænd“ 1870 I har V. skrevet en Artikel om sit Mælkeri. Ligesom i Faderens Tid var Gjeddesdal et søgt Lærested, nu ikke alene for Landmænd, men ogsaa i høj Grad for Mejersker o. a., som vilde lære Gaardens Mælkeri at kende. Adskillige af V.s tidligere Elever er senere naaet frem til betydelige Stillinger og har vundet sig et Navn som de dygtigste i Faget. V. havde talrige Tillidshverv; allerede som ung blev han Medlem af Bestyrelsen for Præstø Amts Landboforening, og senere var han i mange Aar Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad, Formand for Kbh.s Amts Landboforening 1879—92. 1890 blev han Formand for „De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift“, en Stilling han beklædte til alles Tilfredshed i 18 Aar, og i hvilken hans Indsats for dansk Landbrugs Fremme var meget stor. Ved sin elskværdige Optræden, retskafne Karakter og noble Personlighed blev V. det naturlige landøkonomiske Samlingsmærke paa Sjælland. 1905 overdrog V. Gjeddesdal til sin Søn. D. i Kbh. — Gift 1857 Julie Elisabeth Augusta Larpent, d. 1899. A. C.

Litt.: Slægt se A. V.; mødrene Slægt se samme; „Søndags-Posten“ $\frac{11}{4}$ 1892; Galschiet: „Landbrug og Landmænd i Danm.“ 1888; „Ugeskr. f. Landm.“ 1892 og 1904; „Vort Landbrug“ 1904; „Landmandsblade“ s. A.; „Agrardagbl.“ $\frac{2}{3}$ s. A.; „Ill. Tid.“ $\frac{13}{3}$ s. A.; „Politiken“ $\frac{4}{7}$ 1905; „Nationaltid.“ $\frac{2}{3}$ 1919; „Berl. Tid.“ $\frac{3}{3}$ s. A.; Nekrologer i „Ugeskr. f. Landm.“ 1921, „Vort Landbrug“ s. A., „Tidsskr. f. Landøk.“ s. A., „Fyns Stifts Landbrugstid.“ s. A. og „Berl. Tid.“ $\frac{17}{2}$ s. A.

Valentiner, Herman ($\frac{8}{3}$ 1850— $\frac{17}{9}$ 1913), Matematiker. F. paa Gjorslev, Stevns. Forældre: Forpagter Christian Ulrik V. og Charlotte Juliane Nestore Crone. Blev Student 1867, tog 1873 Magisterkonferens i Matematik og 1881 Doktortgraden („Bidrag til Rumkurvernes Teori“). Han virkede en lang Aarrække som Matematiklærer, bl. a. 1887—1900

ved Hærens Officeresskole og 1894—1900 ved Polyteknisk Læreanstalts Adgangskursus, endvidere som Censor ved Polyteknisk Læreanstalts Matematikksamener. 1900 blev han matematisk Direktør ved Livsforsikringselskabet „Dan“, dengang med Hovedsæde i Fredericia, efter 1902 i Kbh. Denne Virksomhed opgav han kort før sin Død. V. var en meget belæst Matematiker med alsidige Kundskaber og stor Grundighed. Om end Arbejde med Undervisning og Forsikringsvæsen i vid Udstrækning lagde Beslag paa hans Tid og Kraft, er det dog en værdifuld Produktion, han har efterladt sig. I sin Doktorafhandling og en senere Fortsættelse af den har han givet vigtige Bidrag til Rumkurvernes Klassifikation og i et andet Arbejde Bidrag til de endelige Transformationsgrupperes Teori. Han har for Carlsbergfondet udgivet Fysikeren Lorenz' Værker og var i mange Aar Medarbejder ved „Jahrbuch über die Fortschritte der Mathematik“. D. i Kbh. — Gift 1879 Margrethe Henriette Nannestad. P. H.

Litt.: Slægt se A. H.; mødrene Slægt i Algreen-Ussing: „Habakuk Crones Efterk.“ 1886; Hustrus Slægt i „Stamt. over Slægten Nannestad“ 1904; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1882; N. Nielsen: „Matematikken i Danm. 1801—1908“ 1910; Nekrologer i „Politiken“ 18/9 1913, „Dsk. Forsikringsetid.“ s. A., „Forsikringskongressen“ s. A. og (af C. Juel) i „Nyt Tidsskr. f. Mat.“ s. A.

Walgensten, Thomas Rasmussen (d. 1682), Opfinder. F. paa Gulland. Vistnok den samme som Thomas Erasmus Gotlandus, der 1644 dimitteredes fra Viborg Skole. Studerede Matematik, begyndte 1651 Udgivelsen af Almanakker. 1657 og atter 1669 immatrikuleredes han ved Leidens Universitet. I den mellemliggende Tid beskæftigede han sig med Slibning af Glas og med optiske Forsøg. Af et Brev fra P. Petit til Huyghens (1664) samt Meddelelser af Athanasius Kircher (1671) og Deschales (1690) fremgaar det, at han 1664 og 1665 under Rejser i Italien og Frankrig fremviste Lysbilleder ved en Laterna magica og tillige solgte saadanne Apparater. Da en Laterna magica første Gang er beskrevet af Johann Zahn 1665, og da Huyghens meddelelser Petit, at de Forsøg, han selv tidligere havde gjort paa at fremstille et Lysbilledapparat, kun havde givet meget daarlige Resultater, er der stor Sandsynlighed for, at det første virkelig brugbare Lysbilledapparat (med kunstigt Lys) er konstrueret af W. i Italien gav han sig ogsaa af med „Naturselvtryk“ af Planter. W. var aabenbart en alsidig interesseret Mand med store Evner. 1670 blev han Inspektør ved Kongens Modelkammer og Tilsynsførende ved Byggeforetagender i Kbh. Udsmykningen af det gl. Kgl. Biblioteks Modelkammersal synes at skyldes W. 1676 sendtes han til Gulland, hvor han under den danske Okkupation var Kommissarius og Landsdommer. D. paa Gulland. —

Gift 1) Magdalene Jacobsdatter. 2) Birgitte Mandix. H. H.

Litt.: „Pers. Tidsskr.“ I 2 1881 og III 4 1895; Helge Holst i „Fys. Tidsskr.“ 1904—05, S. 56—60; Huyghens: „Exercitationes mathematicæ et philosophicæ“ 1833; De Moncays: „Journal des voyages“ II 1664; Kircher: „Ars magna lucis et umbræ“, 2. Udg. 1671; Deschales: „Cursus seu mundus mathematicus“ 2. Opt. 1690; J. M. Eder: „Gesch. der Photographie“ 3. Opt. 1905; Reinhardt i „Prometheus“, XV 1903—04; „Umschau“ 1919, S. 107 (af F. P. Liesegang); Bruun: „Det kgl. Biblioteks Stiftelse“ 1873; Fr. Schiøtt i „Arkitekten“ X 1908.

Valkendorf, Christoffer (1/9 1525—17/1 1601), Rigshofmester. Forældre: Herremand Henning V. og Sidsel Friis. Om hans Ungdom vides intet. Efter Forældrene overtog han Glorup, blev 1551 Sekretær i Danske Kancelli, 1556 Lensmand paa Bergenshus og Vardøhus, optraadte med stor Kraft, bl. a. overfor Hanseaternes Udsugelse af den indfødte Befolkning. Han var i al sin Færd Kongens og Rigets tro Mand og ikke mindst en Ven af Borgerstanden, 1661—67 hjalp han som en Slags Formynder Hertug Magnus med Styrelsen paa Øsel og i Liffand. 1569—71 var han Lensmand paa Island, 1571—73 paa Gulland, blev 1574 Rentemester, optoges 1577 i Rigsraadet, blev 1579 Statholder i Kbh. og efter Frederik II.s Død 1588 en — sikkert den betydeligste — af de fire Rigsraader, der overtog Formynderstyrelsen. Han var den dygtigste Leder af Rigets Finansvæsen efter Oxes Død 1575, men fik ved sit myndige Væsen mange Fjender, og Herredagen underkendte hans Dødsdom over Mogens Heinesen (s. d.). Han afgik som Rentemester 1589, udtraadte af Regeringsraadet 1590, men indtraadte senere atter i det og udnævntes 1596 af Christian IV til Rigshofmester. I den danske Adels Blomstringstid rager V. op som en af de allerbedste i sin Stand. En fremtrædende Egenkab hos ham var hans Interesse for Studier og Student. Han oprettede 1595 V.s Kollegium. D. i Kbh. — Ugift. H. Js.

Litt.: Slægt i „Aktst. udg. af Fyns Stifts Litt. Selsk.“ 1841 og ved Schurmann i „Saml. t. Fyns Hist. o. Top.“ IX 1884; mødrene Slægt se Chr. Friis, d. 1616; C. P. Rothe: „C. V.“ 1754; G. Strøm i „Saml. t. Fyns Hist. o. Top.“ I 1861, S. 95 ff.; C. E. Secher i „Dsk. Folkekal.“ 1869; C. Th. Engelstoft i „Saml. t. Fyns Hist. o. Top.“ VI 1873; Rørdam i „Kbh. Univ. Hist.“ III 1873—77, S. 689 ff.; Troels-Lund: „Mogens Heinesen“ 1877 og „Chr. IV's Skib“ 1893 passim; Bræke i „Hist. Tidsskr.“ IV 6 1877—78; Y. Nielsen: „Bergen“ 1877, S. 292 ff.; O. Nielsen: „Kbh.s Hist.“ III 1881, S. 83 ff.; Helms: „V.s Kollegiums Hist.“ 1917; V. Lorenzen: „Studier i dsk. Herregaardsarkitektur“ 1921; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Glorup).

Wallich, Nathanael Wulff (26/1 1786—28/4 1854), Botaniker. F. i Kbh. Forældre: Køb-

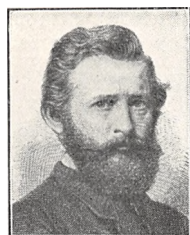
mand Wulff Lazarus W. og Hanne Jacobson. Blev Student

1801, studerede Veterinærvidenskab, Medicin, Kirurgi og Botanik, sidstnævnte Fag under Vejledning af Vahl og Hornemann, tog 1806 Eksamen ved det kirurgiske Akademi og blev s. A. Læge ved den danske Loge Frederiksnagor (Serampore) i Bengalen. Gennem Wm. Carey, Hovedet for den engelske Baptistmenighed og selv en dygtig Botaniker, kom han i Forbindelse med Botanikeren Wm. Roxburgh, Superintendent for det engelsk-ostindiske Kompagnis botaniske Have i Kalkutta og traadte 1814, efter Fredslutningen, i engelsk Tjeneste. 1817—46 var han Roxburghs Efterfølger som Superintendent og røgtede den omfattende Virksomhed med største Energi og Indsigt. Han foretog tillige talrige Rejser i botanisk Øjemed til forskellige Egne af Indien, gjorde meget betydelige Indsamlinger af Planter og forsynede europæiske Museer med indisk Plantemateriale. Fra 1847 levede han i London, højt anset i videnskabelige Kredse, Vicepræsident for The Linnean Society, Fellow of the Royal Society. Af W.s Publikationer, saa godt som alle paa Engelsk, maa foruden Medarbejderskabet ved Roxburghs af Wm. Carey efter hans Død udgivne „Flora Indica“ nævnes „Tentamen florae Napalensis illustratae“ (1824—26) og „Plantae asiaticae rariores“ (1830—32), et pragtfuldt illustreret Folioværk i 3 Bd. paa det ostindiske Handelskompagnis Bekostning. W. er det europæisk mest kendte Navn af den Række danske Missionærer og Læger, der har spillet en Rolle for Udforskningen af Indiens Flora. D. i London. — Gift 1823 Sophie Colling, d. i 80erne. H. J.

Litt.: „Dsk. Folkelæsning“ II 1863; Warning I „Bot. Tidsskr.“ XII 1880—81; Hakon Jørgensen i „Naturens Verden“ Juli 1919; Nekrologer I „Bonplandia“ II 1854 og Hooker's „Journal of Botany“ s. A.

Walløe, Knud Engelbrecht ($\frac{5}{2}$ 1833— $\frac{17}{5}$ 1877), Forfatter. F. i Roskilde. Forældre:

Prokurator Jens Jørgensen W. og Birgitte Marie Selmer. Blev Student 1849 og studerede først Jura, indtil Koleraepidemien (1853), under hvilken han gjorde frivillig Tjeneste, vakte hans gamle Lyst til at blive Læge. Han ombyttede Juraen med Medicinen, idet han specialiserede sig i Anatomi; desuden underviste han i Naturhistorie og var Forelæser hos Fru Gyl-

lembourg. 1860 blev han Prosektor i normal Anatomi og tog 1862 I. Del af medicinsk Embedseksamen uden nogen Sinde at tage den afsluttende Del. 1864 var han en kort Tid Underlæge paa Garnisons Hospital, men praktiserede ellers ikke. Som Forfatter gjorde han i sin Tid en Del Opsigt med sine Grundtvigparodier og Satirer over Grundtvigs Epigoner; mest kendt er Novellen „Emtejægerne“, der første Gang under Mærket —a—ø—i fremkom i „Dagbladet's“ Feuilleton (1861). V.s Parodier er ofte træfsikre, men ikke dybtgaaende og naar ikke i Komikken Poul Møllers „Himmelbrev“. I „Punch“ har han skrevet en Række vittige, politisk-satiriske Digte. Hans alvorlige Digte har ingen selvstændig kunstnerisk Værdi, men viser ham som en varm Patriot og god Borger. Til hans „Efterladte Digte, Fortællinger, Parodier og Skitser“ (1879) har Bille skrevet en biografisk Indledning. D. i Mentone. — Gift 1864 Johanne Marie Charlotte v. Arenstorff, d. 1915. O. F.

Litt.: Mødrene Slægt i H. P. Selmer: „Stamt. over Slægten Selmer“ 1868, S. 80; Hustrus Slægt se Carl v. Arenstorff; C. St. A. Bille i ovenn. Udgave; Abrahams: „Minder fra min Studentertid“ 1896; H. C. A. Lund: „Studentforeningens Hist.“ 1895—98; Fabricius: „Repensen“ 1923 —25; Nekrologer I „Dagbl.“ $\frac{22}{6}$ 1877 og „Fædrelandet“ $\frac{19}{6}$ s. A.

Walløe, Peder Olsen (1716— $\frac{27}{5}$ 1793), Opdagelsesrejsende. F. i Kbh. (?). Fader: Skipper, Husejer Ole Joensen W. (?). Kom som Bødker til Grønland, blev 1743 Handelsassistent, nedsatte sig 1748 som selvstændig Købmand, Jæger og Fisker og foretog 1751—53 en Rejse i grønlandsk Skindbaad (Konebaad) fra Godthaab langs Grønlands Sydvestkyst forbi Kap Farvel og et Stykke om paa Østkysten, hvor Isen tvang ham til at vende om ved det Forbjerg, som endnu bærer hans Navn. Han var den første Europæer, som satte Foden paa Grønlands sydlige Østkyst, og naar det erindres, at ikke blot denne, men hele det nuværende Julianehaabs Distrikt dengang var terra incognita for de danske i Grønland og antoges beboet af vilde Mordere, vil det forstaaes, at W.s to Overvintringer mellem disse Mennesker og hans Hjembringelse af Efterretninger, der rammede den første Pæl gennem Datidens Tro paa, at den gamle Østerbygd, ja maaske endog levende Efterkommere af de gamle islandske Kolonister var at finde paa Østkysten, i Virkeligheden var en Daad af Rang, der fortjente Samtidens Paaskønnelse. Imidlertid henlevede W. Størstedelen af sit efterfølgende Liv i Ubemærkethed, ja til Dels endog i Nød, indtil O. Fabricius' Offentliggørelse 1787 af hans saare interessante Rejse-dagbog bragte ham frem af Glemnelsen, saa at der vederfores ham den Naade at blive anbragt — som Lem i Vartov, hvor han døde. — Gift 1759 Elisabeth Bohn, f. Hansen, d. 1786. V. G.

Litt.: Dagbøger i „Samleren“ 1787; „Grønlands hist. Mindesmærker“ III 1845; „Samfundet“ ^{25/11} 1900; Bobé i „Grønl. Selsk. Aarsskr. for 1917“ 1918.

Walter, Caroline Frederikke (^{5/2} 1755—^{17/11} 1826), Skuespillerinde. F. i Kbh. Forældre: T. J. Halle og Johanne Kirstine Hans-

datter Groot. Halvsøster til Ferdinand Lindgreen (s. d.). Blev Balletelev ved det Kgl. Teater og udførte ^{17/2} 1762 med Held Laidronette i „Æsop ved Hoffet“, ligesom hun i de følgende Aar overtog andre Børneroller — f. Eks. Eugenia i „Don Ranudo“ og Louison i „Den ind-

bildt syge“. Allerede 1769 fik hun sin egentlige Debut som Pernille i „Den Stundesløse“, en Rolle, der klædte hendes livlige og kaade Personlighed. Selvfølgelig tilfaldt nu en Række lignende Roller hende — de Holbergske Perniller, Soubretter i franske Komedier, Elskerinderne i Lystspillene. Hvor smidigt og perfektibelt hendes Talent var, aabenbarede hun som Roxelane i Sartis Syngespil „Soliman II“. I Syngespillet, hvor hun nu blev meget anvendt, udmærkede hun sig ved en nøje Forening af Ord og Toner og ved dramatisk Livfuldhed. Hun fik derfor ogsaa Lejlighed til at optræde paa Hofteatret ved de italienske Operaopførelser, som Kongehuset protegerede, sang bl. a. 1774 Iris i Metastasio „Alcide al bivio“. Hendes kunstneriske Ærgerrighed syntes ubegrænset, thi hun vovede sig ogsaa i Kast med patetiske Roller som Grevinde Orsina i „Emilia Galotti“ og Zaire. Men her lader hun ikke til i samme Grad at have gjort Fyldest. Naar Ewald kaldte hende „Thalias Caroline“, var det hendes Udførelse af Titelrollen i Syngespillet „Aglæ“, han tænkte paa. Iøvrig bemægtigede Bysladderer sig nu hendes Forhold, og da hun 1779 havde forlovet sig med den tyske Violinist Christian Friedrich Müller, fik Præsidenten i Teatrets Overtilsynskommission General Eickstedt, der stadig intrigerede mod hende for at hæve sin Elskerinde Jfr. Møller, den senere Madam Fryden Dahl, paa hendes Bekostning, Müller udvist. C. W. fulgte nogle Uger efter sin forlovede ved Flugt, ægtede ham og blev ansat ved det Kgl. Teater i Stockholm som første Skuespillerinde og Sangerinde. N. A. forlod hun dog Teatret sammen med sin Mand, gav Koncerter rundt i Europa, men blev genengageret efter Kong Gustaf III.s Ønske. Ved Operaens Ophør 1806 blev hun afskediget og viste sig sidste Gang paa Scenen ^{9/11} 1810 som Christine Gyllenstjerne i „Gustaf Vasa“ ved Festforestillingen for Kronprins Carl Johan. Derefter var hun et Par Aar Elevinstruktice. To Gange siden

besøgte hun Kbh., 1783 og 1791. Hun staar i Teaterhistorien ombeløjet af Publikum og Kunstdommeres Hyldest. D. i Stockholm. — Gift 1) 1774 Kommercesekretær Thomas Christian W. Ægteskabet opløst; han d. 1788. 2) 1780 Violinisten Christian Friedrich Müller, d. 1827. C. Bs.

Litt.: Rosenstand-Goiske; „Krit. Efterretn. om den kgl. dsk. Skueplads“ 1778—80; Rahbek i „Lommebog for Skuespilyndere“ 1788; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ II—III 1856—60; Dahlgren: „Anteckningar om Stockholms teatrar“ 1866; J. Davidsen: „Fra vore Fædres Tid“ 1884; Jubeludg. af Holbergs Komedier III 1888; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; M. Henckel i „Kvindernes Blad“ („Nationaltid.“) ^{9/2} 1911; H. Weitmeier: „Kulturskildringer fra Kbh. i det 18. Aarh.“ 1916; C. Behrend i „Pers. Tidsskr.“ VIII 1 1922; Breve i „Ill. Tid.“ ^{7/6} 1891 og R. Neltendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ 1911.

Wandal (Wandel), Bagge (Baggo) (^{22/1} 1622—1683), nautisk Astronom. F. i Magstrup ved Haderslev. Forældre: Sognepræst Jens Iversen W. og Marine Pedersdatter. Fik allerede som Barn gennem Faderens Observatorium Interesse for Astronomi og rejste tidlig udenlands for at uddanne sig i Nautik. Christian IV, der ønskede at forbedre Navigatoruddannelsen, ansatte ham 1647 som Lærer paa Bremerholm. W. foretog hyppig Sørejser, fra 1655 for at udarbejde Søkort over de danske og norske Farvande, som han dog aldrig opnaede at faa publiceret. 1657 ophørte Navigationsundervisningen paa Grund af Krigen med Sverige. W. var en Tid Skibsløjtnant paa en Galiot med Folk hyret for egen Regning. En Tid opholdt han sig i Norge, hvor han var ansat i Administrationen. 1667 vendte han tilbage til Kbh. som Direktør for den paa ny oprettede Navigationsskole. W. har forfattet forskellige nautisk-astronomiske Afhandlinger og Lærebøger, Søalmanakker samt oversat en Afhandling af Neper om Logaritmer. Hans væsentligste Betydning maa søges i den Højnelse, han ved sin Iver gav Navigationsundervisningen. Derved har han banet Vej for Søkadetakademiets Oprettelse 1701. D. i Kbh. — Gift ca. 1662 Marcn Isaksdatter Falck, d. ca. 1666. P. H.

Litt.: Slægt i Halling: „Meine Vorfahren“ I 1905; Stolpe: „Dagspressen i Danm.“ I 1878; Lind: „Christian IV og hans Mænd“ 1899; „Pers. Tidsskr.“ III 4—5 1895—96 og IV 4 1901; Carsten Petersen: „Peder Wandal“ 1924.

Wandal, Hans (^{20/1} 1624—^{1/5} 1675), Biskop. F. i Viborg. Forældre: Biskop Hans Iversen W. og Margrethe Hansdatter (Burchardsen). Blev Student 1642 og tog 1644 teologisk Eksamen. 1648—51 foretog han en Studierejse til Tyskland, hvor han i Begyndelsen var en Tilhænger af Calixt, men senere sluttede sig til hans Modstandere. Hjem-

kommen fik han overdraget at holde Forelæsninger for de unge Teologer, blev 1652 Professor i Hebraisk, 1653 Magister, 1655 Professor i Teologi og 1657 Dr. theol. 1659 var han Rektor og 1660 en af Universitetets Delegerede paa Rigsdagen; fra 1668 til sin Død var han Sjællands Biskop. Særlig kendt er han blevet ved det store Skrift „Juris Regii libri VI“ (1663—72), hvori han begrundede den suveræne Kongemagt som en guddommelig Naadegave, ikke hvilende paa Folkets Valg men paa Salvelsen; overfor Kirken har Kongen dog kun Myndighed i ydre Forhold, medens dens indre Anliggender skal forvaltes af Gejstligheden gennem Synoder, sammenkaldte af Kongen. Til Regentens Pligter hører efter W.s Opfattelse Opretholdelsen af den sande Religion i Riget, og han protesterede derfor mod Kommercekollegiets Forslag om fri Religionsøvelse for alle Kristne og Jøder i 1672; han polemiserede ogsaa flere Gange mod Katolikkerne, saaledes 1665 i det under en andens Navn udgivne „Nubes sine aqua“ imod Maccionis „Nubes lucida“, og 1672—75 i et Modskrift mod Jesuiten Kirchners „Nordstern, Führer zur Seligkeit“; han havde her særlig behandlet Ordinationen og Spørgsmaalet om Romerkirkens „successio apostolica“, og Skriftet skulde have været udgivet som Disputats ved en stor Doktorpromotion, men W. døde forinden dennes Afholdelse. D. i Kbh. — Gift 1653 Anna Catharine Winstrup, d. 1678. *H. M.*

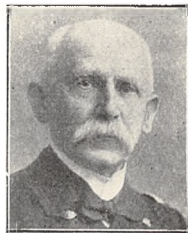
Litt.: Slægt se Bagge W.; Hustrus Slægt hos Lengnick; A. D. Jørgensen: „Griffenfeld“ I 1893, S. 211 ff.; V. Bang i „Nationaltid.“ 6/5 1906; Lindbæk: „Statskollegiets Hist.“ II 1910; Fabricius: „Kongeloven“ 1920.

Wandal (Wenth), **Johan** (d. 11/8 1541), Reformator. F. i Goslar el. Gandersheim ved Hildesheim. Blev Magister i Wittenberg 1517 og 1526 af Hertug Christian kaldet til Læremester ved den evangeliske Præsteskole i Haderslev; han maa altsaa i Wittenberg være blevet en Discipel af Luther, men iøvrig vides intet om hans Virksomhed i de mellemliggende Aar. 1533 blev han Sognepræst i Haderslev samt Tilsynsmand over Præsterne i Haderslev og Tørrning Len og 1537 evangelisk Superintendent i Ribe. En Hindring for hans Arbejde var, at han ikke mægtede det danske Sprog og derfor paa sine Visitsatsrejser maatte ledsages af en Præst, der kunde fungere som Tolk; derimod holdt han paa Latin teologiske Forelæsninger for Præster og Lærere og nød almindelig Agtelse som en lærd og meget indsigtfuld Mand. D. i Ribe. — Gift Anna Gyren, der overlevede ham. *H. M.*

Litt.: Rørdam i „Kirkekal. f. Slesvig Stift“ II 1864; Kinch: „Ribe Bys Hist. og Beskr.“ II 1884, S. 23.

Wandel, Carl Frederik (f. 15/8 1843), Søofficer. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Carl Frederik Theodor W. og Anna Frederikke Thorsen. Blev Løjtnant 1863, Premierløj-

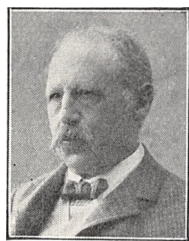
nant 1868, Kaptajn 1878, Kommandør 1892, Kontreadmiral 1899, Viceadmiral 1905, tog sin Afsked 1911. Han deltog i Krigen 1864 i Panserskonnerten „Absalon“, var i fransk Orlogstjeneste 1865—67 og deltog i Ekspeditionen til Mexiko; sine Oplevelser her har han skildret i „Nogle Livserindringer“ (1923). Klar Intelligens, betydelige Administrationsevner, videnskabelige Interesser parrede med praktisk Sømandsdygtighed og et vindende Væsen skaffede W. en betydningsfuld Stilling indenfor Marinen. 1876—78 førte han Orlogsskonnerten „Diana“ som Postdamper paa Island; 1879 deltog han som Næstkommanderende i Islandsstationsskibet „Ingolf“'s interessante Kryds ud for Østgrønland og gjorde herfra sin første Indsats som Grønlandsforfatter, idet han skildrede „Ingolf“'s Rejse i „Meddelelser om Grønland“ VI og, som Resultatet af egne og andres Erfaringer om Isens Drift, fastslog, at en Besejling af Østgrønland maatte være mulig i Eftersommeren i Omegnen af Kap Dan — netop det Sted, hvor Nordenskjöld landede 4 Aar senere, og hvor nu Kolonien Angmagsalik er anlagt og besesjes hvert Aar. 1880 deltog han i en amerikansk Havundersøgelsesekspedition; 1881—86 var han Chef for Marineministeriets Sekretariat og Kommandokontor og indførte her bl. a. den hurtige Forretningssang, som Marineministeriet senere har betragtet som en Tradition og været fordelagtig kendt for. 1886—88 ledede han Opmaalingen i danske Farvande; 1889—99 var han Direktør for Søkartarkivet og samtidig Chef for en Række Havundersøgelser baade i hjemlige og i islandske og grønlandske Farvande („Fylla“ og „Ingolf“ekspeditionerne). 1890 blev han Medlem af og 1895 Formand for „Kommissionen for Ledelsen af de geologiske og geografiske Undersøgelser i Grønland“, en Post han stadig beklæder med Hæder. Samtidig med disse civile Virksomheder holdt han gennem Udkommandoer Kontakt med de militære og blev 1901 Chef for Kbh.s Søforsvar og militær Tilforordnet i Forsvarskommissionen af 1901, hvor han tog Standpunkt mod Kbh.s Landbefæstning; 1903 var han Chef for Øvelseseskadren, 1905 for den Flaadestyrke, som førte Kong Haakon til Norge, 1908—11 Formand for Overkrigsretten og blev efter Flaadelovens Gennemførelse 1909 kommanderende Admiral og Generalinspektør for Søværnet. Efter sin Afsked har W., der siden 1914 er Præsident i Geografisk Selskab, hovedsagelig helliget sig historiske Arbejder („Søkrigen i de dansk-norske Farvande 1807—14“ (1915) og „Danmark og Barbareskerne 1746—1845“

(1919) og grønlandske Spørgsmaal. Han var saaledes en af Foregangsmændene i Kampen mod den dansk-norske Grønlandstraktat og for Kolonisationsforsøget ved Scoresby-Sund. — Gift 1901 Inger Maric Jensen.

Litt.: Slægt i Hvass: „Personer og Familier af Navnet Hvas“ I 1861; Erlindringer I ovenn. Bog og „Under Dannebrog“ 1913, 1915 og 1918; „Ill. Tid.“ ¹⁰/₈ 1911 og ¹⁹/₈ 1923; „Nationaltid.“ ¹⁴/₈ 1913; „Berl. Tid.“ ¹⁴/₈ 1923; „Politiken“ ¹⁶/₈ og ¹²/₁₂ s. A.

Wandel, Oscar Andreas (¹⁹/₄ 1845—⁴/₁ 1925), Handelsmand. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Carl Frederik Theodor W. og

Anna Frederikke Thorsen. Uddannedes hos G. Halkier & Co. og hos Faderen, i hvis Firma, der var oprettet 1845, og som drev Forretning med Vine, Spirituosa og Kork, han allerede 1870 blev Kompagnon, efter at han havde løst Borgerskab som Grosserer. 1876 døde Faderen, og

W. var nu i en Aarrække — til 1895, da han optog sin yngre Broder, Konsul Einar W., som Kompagnon — Encindehaver af Firmaet Carl W. & Søn, som han med stor Energi og Dygtighed førte frem til en meget anseelig Position — ikke mindst gennem de udmærkede udenlandske Forbindelser, han forstod at knytte. Hans Firma var saaledes Repræsentant for flere meget kendte udenlandske Vinhuse, f. Eks. Cliquot og Martel. Gennem sin store Forretningsvirksomhed blev W. ikke blot en meget velhavende Mand, men hans sikre Købmandsblik og hans solide Forretningsprincipper vandt ham ogsaa i udpræget Grad Standsfællernes Tillid, saa at han fik adskillige Tillidshverv. 1907—20 var han saaledes Medlem af Grosserer-Societetets Komité som særlig Repræsentant for en Kreds af ikke-børsbesøgende Købmænd (Repræsentanter for udenlandske Firmaer), og 1910—19 sad han ved Grosserer-Societetets Valg som Medlem af den skandinaviske Civillovs-Kommission, hvor han særlig repræsenterede den praktisk-kommercielle Indsigt og Erfaring og gjorde et ikke ringe Arbejde. 1894—1916 var han Medlem af Sø- og Handelsretten, og endelig var han en Tid Medlem af Meterudvalget m. m. W. var en meget sympatisk Personlighed, der ikke blot i Handelskredse nød Anseelse og Venskab, men som ved sit kordiale Væsen og sin store Gæstfrihed ogsaa vandt sig talrige Venner udenfor Handelsverdenen, hvor hans stærke Interesse for Kunst ganske naturlig bragte ham i venskabelig Forbindelse med mange Kunstnere. D. i Kbh. — Gift 1871 Elisabeth Christiane Alvina Møller.

C. T.

Litt.: Slægt se C. F. W.; „Nationaltid.“ ¹⁹/₄ 1915; „Berl. Tid.“ ¹⁸/₄ 1920; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ⁶/₁ 1925; „Børsen“ ⁶/₁ s. A. og „Politiken“ ⁶/₁ s. A.

Wandel, Sigurd (f. ²²/₂ 1875), Maler. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Oscar W. (s.d.) og Hustru. Dimitteredes af Teknisk Selskabs Skole til Kunstakademiet, som han frekventerede Okt. 1892—Jan. 1895, og var derpaa Zahrtmanns Elev 1895—97 samt 1899 og 1904. Han deltog som Tegner i Ingolf-Ekspeditionen til Grønland 1895, rejste i Tyskland og Italien (til Dels sammen med Zahrtmann) 1896 (Rembrandt-Kopier i Dresden, Studier ved Akademiet der), i Italien 1904 og paa Akademistipendium i Tyskland 1905. Akademiet tildelte ham Aarsmedaillen 1. Gang 1908 for „Figurgruppe“, 2. Gang 1910 for „Morgenmaaltid“, hvorved han blev Medlem af dets Plenarforsamling, og Serdin Hansens Præmie for Genremaleri 1911 for „Interiør“. 1908—19 var han Lærer ved dets kvindelige Malerskole, siden 1912 har han været Medlem af Akademiraadet og 1908—17 af Charlottenborg-Udstillingens Komité. Hans Ansættelse som Professor i Malerkunst Okt. 1920 var en af Hovedaarsagerne til den af Malereleverne rejste Demonstrations-Strejke mod Akademiet. W. har udstillet paa Charlottenborg Foraarsudstilling siden 1897, Kunstnernes Efteraarsudstilling 1904—05, 1913, Udstillingerne i Kunstgævermuseum i Berlin 1910, i Rom 1911, Malmö 1914, hos Liljevalch i Stockholm 1919; Særudstilling i Kunstforeningen 1910. W.s Produktion spænder over ret mange Omraader: Landskaber, Interiører, Opstillinger, Portrætter, men karakteristisk for ham er hans store Grupp billeder af Portrætfigurer i Interiør. De viser klart Afstamningen fra Zahrtmanns Skole og den Indflydelse, Galeristudier øvede paa W. og hans Samtidige som f. Eks. H. Vedel (s.d.). I dem er nedlagt et grundigt og samvittighedsfuldt malerisk Studium, der søger at kombinere koloristiske og plastiske Værdier og Lysvirkning. Gennem den Fordybelse, der hertil fordres, bliver den bærende Følelse i dem det fortrolige Kendskab til de Mennesker og Ting, han maler, den Hjemmets bundne Varme, som i den forudgaaende Generation paa forbilliglig Maade fandt Udtryk hos Viggo Johansen. Som Maler er W. et Kulturprodukt o: Maler i Kraft af Kulturoverskud og Villie, mere end af Temperament og tvingende Nødvendighed — derfor troede Zahrtmann ikke paa hans Evner, før Resultatet forelaa. I Traad hermed falder hans Samlerinteresser, hans Trang til

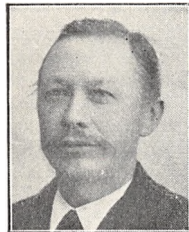

at ophobe om sig den Kultur, der skulde bære hans Kunst oppe. Han samlede bl. a. paa græske Antikviteter (Vaser), men Bøger var hans særlige Felt — hans Samling af kunsthæderige gamle Bogbind (solgt ved Auktion 1923) „vistnok den betydeligste Privatsamling her i Landet“. Lejlighedsvis har han ogsaa givet sig af med Bogkunst (Exlibris) og skrevet om bibliofile Emner („Skønvirke“ 1920; „Kunstmuseets Aarskrift“ 1921—23). 1924 overtog han Skandinavisk Antikvariat, Bredgade. Bestyrelsesmedlem i Raderforeningen (fra 1909) og Foreningerne for gamle Bygningers Bevaring (fra 1914) og for Boghaandværk (1922—25). Arbejder af ham findes i Kunstmuseet, Hirschsprungs og Johan Hansens Samlinger, Museerne i Odense, Ribe og paa Skaagen, samt hos Charlottenborg-Udstillingens Komité. — Gift 1902 Gudrun Bergh. Ægteskabet opløst.

S. S.

Litt.: Slægt se C. F. W.; Hustrus Slægt i Secher: „Den Grotumske Legatstamt.“ 1875; Michællis i „Kunst“ V 1903, VI 1904, VII 1905; „Politiken“ 6/5 1908 (af J. Thils), 30/6, 11/10, 12-15/10, 30/10 1920, 10/1 1922; „Ord og Bild“ XXIII 1914, S. 129 ff. (af Carl V. Petersen); „Zahrtmann. Mindebog“ udg. af F. Hendriksen 1919; „Berl. Tid.“ 11/10, 15/10 1920, 12/1, 22/1 1923, 13/6 1924; „B. T.“ 18/10 1920; „Nationaltid.“ 15/10, 17/10, 20/10 1920; Jens Thils: „Nordisk kunst“ 1920, S. 150; „Soc.-Dem.“ 13/10, 15/10 1920; „Ekstrabl.“ 13/10 1920; „Klokken 5“ 14/10 1920; „Aftenposten“ 21/10 1920; „Kunstbl.“ Marts 1924.

Vandman, Rasmus Jensen (f. 29/8 1853), Husmandsfører. F. ved Aalstrup ved Rødby. Forældre: Arbejdsmand Jens Jacobsen og Elisabeth Mikkelsdatter.

Kom tidlig ud at tjene paa Bøndergaarde og arbejdede derefter ved Jernbane- og Digearbejde, indtil han nedsatte sig som Dræningsmester og 1884 købte sig et Hus i Ø. Skørringe. 1878—79 havde han været paa Emdrupborg Højskole og 1879—80

paa Hindholm. Sit Hus har han øget og oparbejdet med stor Energi og Dygtighed og har ved Siden deraf taget Del i offentligt Arbejde, var 1898—1913 Medlem af Sogneraadet og 1916—22 af Amtsraadet. Han er en af Husmandssagens Pionerer, var 1902 Medstifter af de samvirkende sjællandske Husmandsforeninger og blev deres Næstformand i nært Samarbejde med Karl Hansen (-Ankerstræde); 1907 blev han Formand for de da oprettede samvirkende lolland-falsterske Husmandsforeninger og 1914 for de samvirkende danske Husmandsforeninger. Han har endvidere taget ledende Del i de fleste af Periodens Husmandsforetagender, er Medlem af Bestyrelsen for Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger og af Statens Jordlovsudvalg. Ved sin støtte og stilfærdige Paalidelighed og sine mæg-

lende Egenskaber har V. indenfor Husmandsforeningerne virket som et Enhedsmærke. — Gift 1881 Karen Sofie Pedersen. P. E.

Litt.: Johs. Madsen i „Husmandens Almanak“ 1909; „Vort Landbrug“ 1923, S. 441; „Husmanden“ 2/8 s. A.

Vanggaard, Jens Sørensen (f. 25/12 1875), Politiker. F. i St. Hans Sogn ved Hjørring. Forældre: Lærer Søren Jensen Sørensen og Maren Holt. Var paa

Tune Landboskole 1894—95, tog Landbrugseksamen 1899 og købte 1901 den store Bondegård Vanggaard ved Hjørring, som han ejede til 1918. Han stillede sig til Folketinget i Hjørring 1909 som Kandidat for det Neergaardske Venstre mod Jungersen, valgtes 1910 som Venstremand, delvis ved Højres Stemmer, og er siden genvalgt. Han tilhører den Fløj af det større Bondelandbrug, der staar Konservatismen nær, og har været i nationale Spørgsmaal taget bestemte Særstandpunkter. En af hans Hovedinteresser har været de vestjyske Fiskerihavne (Venstres Ordfører 1917); iøvrig har han bl. a. taget Del i Behandlingen af Statspolitilov, Sygekasselov, Lukkelov, Valglov og Automobillov; 1924 var han Ordfører for Loven om Hvide Sande. Han markerede 1911 sit jyske Stade ved at deltage i Aktionerne angaaende de københavnske Postombæring; derimod stemte han 1924 for Lillebæltbroen. Han gik 1916 imod Salget af Vestindien, og da Kampen om Grænsen begyndte, tiltraadte han den sønderjyske Kreds af 1918 og agiterede ivrig for Flensborgs og Sydslesvigs Tilslutning. Han var Formand for den Delegation, der 1923 besøgte Færøerne og Grønland, og skrev om Rejsen Bogen „Med Gertrud Rask til Grønland“. 1924 stemte han imod Grønlandstraktaten. Han er en ret skarp Debattør, ikke uden Lune. — Gift 1901 Mathilde Mariane Nielsen.

P. E.

Litt.: Erindringer i „Tiden“ 7/6 1915; „Folketingets Forhandl.“ 1912—13, Sp. 1459; „Vendssylst Tid.“ 5/3 1913, 9/4 1918, 7/4 1924, 28/12 1925; „Kristel. Dagbl.“ 4/4 1924; „Politiken“ 10/2 1922 og 24/12 1925; „Berl. Tid.“ 9/12 1923 og 24/12 1925; „Kbh.“ 20/12 s. A.; „Nationaltid.“ 24/12 s. A.; „Frdh. Avis“ 30/12 s. A.

Wanscher, Oscar (19/3 1846—7/3 1906), Kirurg. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Wilhelm W. og Karen Johanne Juliane Wegener. Blev Student 1864, Cand. med. 1871. Han lagde sig straks efter Oftalmologi og var til 1874 Assistent hos Grut, studerede efter endt Kandidattjeneste i Udlandet og var 1875—78 Reservekirurg paa

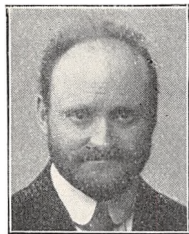

Kommunehospitalet. 1877 havde han disputeret („Difteritis og Croup“). 1879 blev han Korpslæge og var tillige Prosector chirurgiæ. 1881 var han i Grækenland, hvor han haabede at opnaa en overordnet kirurgisk Stilling eller dog en Virksomhed i den formodede Krig, der imidlertid blev undgaaet. 1885 konkurrerede han om en Post som Docent ved Universitetet i klinisk Kirurgi sammen med O. Bloch og E. A. Tscherning. Vel sejrede Bloch, men 1892 ansattes W. som Overkirurg ved Frederiks Hospitals Afd. D. og Docent i Kirurgi; 1895 blev han ekstraordinær Professor i Faget. Han var en original og højt begavet Mand med stærke Interesser, der indenfor Kirurgien særlig drejede sig om Narkosespørgsmaalet, Hæmostase, Hjernekirurgi, men som iøvrig let vakte for nye Spørgsmaal og som strakte sig langt udenfor hans Fag og navnlig gik i æstetisk Retning. Han var ivrig for at indføre Æternarkosen og konstruerede en praktisk, stadig anvendt, Ætermaske. Foruden en Del mindre Arbejder, til Dels af kirurgisk-historisk Indhold, har han skrevet 1. Del af en operativ Kirurgi (Narkose-Hæmostase). W. var en nobel og varmtfølede Mand, men en vis Ujævnhed, der længe prægede ham, gik i hans senere Aar over til en periodisk Depressionstilstand, der formærkede hans Liv og hemmede hans Virksomhed, saa at hans betydelige Evner ikke kom til at udfolde sig helt. D. i Kbh. — Gift 1881 Johanne Margrete Hage.

F. L.

Litt.: Om Slægt i H. S. Helms: „Livserindringer“ 1911, S. 63 ff. og i N. Videbæk: „Minder fra min Barndom og Ungdom“ 1912 (jfr. „Ill. Tid.“ 23/4 s. A.); ældre Slægt hos Lengnick (Hornemann); Hustrus Slægt se Alfred Hage; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1877; „Ill. Tid.“ 29/10 1905; Nekrologer i Ugeskr. f. Læger 1906, „Hospitallid.“ s. A. (af Th. Rovsing), „Militærlægen“ s. A. og (af E. F.) i „Politiken“ 9/3 s. A.

Wanscher, Vilhelm (f. 29/7 1875), Kunsthistoriker. F. i Horsens. Forældre: Civilingeniør Axel W. og Arngoth Dorothea Petronelle (Petra) Christine Laub. Brodersøn af O. W. (s. d.). Blev Student 1892, studerede nogle Aar klassisk Filologi og Historie, tegnede hos M. Nyrop paa Raadhusets Tegnestue, tog Magisterkonferens under Jul. Lange 1898, hørte Aug. Kalkmanns Forelæsninger i Berlin

1899 (men derimod ikke Wölfflins som ofte antaget). Paa mange Rejser har han besøgt London (1896), Frankrig (1897, 1908, 1913, 1923), Italien (1900, 1907, 1908, 1914, 1915, 1921, 1924), Holland (1915), Grækenland (1920, 1922) og Spanien. I W.s Person er mange Strømme af kunstnerisk Kultur flydt sammen, i Forening skabende en impulsivt livlig Aand, paradoksal, inspireret og med

Evne til at inspirere andre, udpræget kunstnerisk af Anlæg og med alsidige humanistiske Interesser. Blandt sine Lærere regner han J. L. Heiberg, A. B. Drachmann, Kr. Erslev, Viggo Bentzon og Thomas Laub. Over klassisk Filologi, Filosofi, Litteratur, Musik og Kunsthistorie har han udstrakt sine Studier; Arkitektur, Maleri, Skulptur og dekorativ Kunst har han lejlighedsvis udøvet, Maleriet særlig paa sine Rejser, men ogsaa hjemme (bl. a. nogle større Figurkompositioner). Han udstillede paa Charlottenborg Foraar 1914 og Efteraar 1922, Efterskoleudstillingen 1921; Særudstillinger 1910, hos Chr. Larsen, Højbroplads, Febr. 1916 og Jan. 1922, i Kunstforeningen Nov. 1925. 1913 deltog han i Konkurrencen om et Grundtvig-Mindesmærke med Gruppen „De hellige tre Konger“, og 1917 udgav han en Samling Tegninger: „Holland“. Det, han udtrykker af sin Fordybelse i alle disse Omraader, konverteres altid i hans Hjerne til æstetiske Værdier. W. er den fødte Æstetiker, og det er som Kunsthistoriker og Kunstkritiker, han har faaet Betydning — med sine Skrifter: „Provencalerne og Antikken“ (1896), „Arkitekten G. Bindesbøll“ (1903), „Den æstetiske Opfattelse af Kunst“ (1906), „Raffaello og Michelangelo“ (1908), „Grækernes Syn paa Kunst“ (1914), „Raffaello Santi da Urbino“ (1919), „Italien og den store Stil“ (1921), som Redaktør af „Kunstbladet“ 1909—10 (sammen med Carl V. Petersen) og med Afhandlinger og Artikler i Tidsskrifter og Dagblade, f. Eks. „Tilskueren“, „Arkitekten“, „Ord och Bild“, „Hovedstaden“, „Politiken“. „Den æstetiske Opfattelse af Kunst“ var et Programskrift. Dermed indførte han i dansk Kunsthistorie og Kunstkritik en ny Betragtningssaa, et nyt Syn paa Kunst, der var blevet til under stærke Indtryk fra den tyske Æstetiker Heinrich Wölfflin. Han lagde Hovedvægten paa det rent æstetiske Moment i Kunsten, vendte sig mod Jul. Langes Skole og stod saaledes i Samklang med samtidig frembrydende Tendenser i vor Kunst. Geniale Glimt veksler med dristige Særmeneringer i hans Produktion. Baa, de ved sin Kunstopfattelse og ved sine personlige Impulser har han øvet stærk Indflydelse paa den samtidige Kunstnergeneration, ikke mindst Arkitekterne. Men hans impulsive Væsen og den ligefremme, ganske udæmpede Form, hvorunder han siger sin Mening, har ogsaa vakt Modstand og Protest og gjort hans Pen frygtet. I de senere Aar har Arkitekturen særlig lagt Beslag paa hans Skribentvirksomhed, baade som Kritiker og Historiker. W. var nogle Aar (fra 1912) ansat ved Kunstindustrimuseets Billedsamlinger, blev 1915 efter forudgaaende Konkurrence Docent i Bygningskunstens og Ornamentikkens Historie ved Akademiet, 1924 Lærer ved dets højere Skole og var 1919—24 Assistent ved dets

Dekorationsskole. — Gift 1) 1900 Malerinden Laura Kirstine Baagøe Zeuthen. Ægteskabet opløst. 2) 1914 Dorothea Elisabeth (Dodo) Baumann. Ægteskabet opløst 1916. 3) Billedhuggerinden Hilda van Lennep. S. S.

Litt.: Slægt se O. W.; mødrene Slægt se Otto Laub; 1. Hustrus Slægt hos Lengnick og i Grandjean; „Nobel'ske Slægtbøger“ 1913; 2. Hustrus Slægt se Povl Baumann; Grandjean: „Studenterne fra 1892“ 1917; „Arkitekten“ X 1907—08, S. 88—90 (af Povl Baumann) og S. 101—03 (af Martin Borch) samt ^{30/9} 1922; „Ekstrabl.“ ^{16/2} 1910 og ^{22/9} 1925 (af Poul Henningsen); „Nationaltid.“ ^{3/10} 1915 (af O. P. Balle) og ^{14/2} 1916; „B. T.“ ^{26/11} 1921; „Berl. Tid.“ ^{12/1} 1922 (af Kai Flor) og ^{25/7} 1925; „Politiken“ ^{25/9} 1920, ^{23/1} 1922, ^{15/1} 1925 (af Stomann) og ^{29/7} 1925 (af Carl. V. Petersen, G. Falck m. fl.); „Samlere“ Aug. 1925; „Buen“ Aug.—Sept. s. A. (af O. V. Borch); „Skønvirke“ 1922 (af G. Nygaard); „Tilskueren“ Juli s. A. (af S. Pallis); „Ekstrabl.“ ^{13/1} s. A.; „Politiken“ ^{7/11} 1925; „Berl. Tid.“ ^{11/11} s. A.; „B. T.“ ^{10/11} s. A. og ^{19/1} 1926; „Soc.-Dem.“ ^{24/11} 1925.

Vargas-Bedemar, Edouardo Romeo, Greve (^{15/1} 1770—^{15/3} 1847), Mineralog, Museumschef. Skal være f. i Kiel, nedstammede fra en spansk Granddeslægt, studerede ved tyske Universiteter, drog til Spanien og førte i flere Aar en omtumlet Tilværelse. Efter en Duel maatte han som Artilleriløjtnant 1791 flygte til Korsika, senere efter et Elskovsvenlyr til Siena. Han var i østrigsk Tjeneste, blev derefter

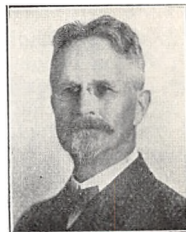
Lærer ved Krigsskolen og Chef for Kanonstøberiet i Neapel, 1305 Generalforpagter af Minerne paa Sardinien, af hvilke han gav en Beskrivelse. Da han 1807 søgte at omdanne Accademia Italiana i Toscana, vakte han en saadan Storm af Forbitrelse, at han paa ny maatte flygte; han begav sig 1809 til Danmark, hvor han 1810 blev Medlem af Oldsagskommissionen og fik en Understøttelse til en mineralogisk-økonomisk Rejse 1810—12, paa hvilken han bl. a. besøgte Nordkap, Lapmarken og det østlige Sverige. I Prins Christian Frederiks (den senere Christian VIII.s) Følge besøgte han 1813 paa ny Norge som Medlem af Kommissionen for Malmværkerne. Da Prinsen blev Norges Regent, udarbejdede V.-B. til ham en udførlig Plan til Reforme for Kongsberg Sølvværk. Han blev Inspektør ved Christian Frederiks Naturaliekabinet og foretog med Understøttelse fra ham 1819 en etaarig Rejse til Færøerne, paa hvilken han studerede Øernes Geognosi og høstede et rigt Udbytte af Mineraler. I de følgende Aar foretog han Rejser til Sverige, Rusland, Skotland, Tyskland, Østrig, Schweiz og Frankrig og 1835—36 endvidere til Madeira, de canariske Øer og Azorerne, hvorefter han opholdt sig nogle Aar i Portugal og vendte 1839 tilbage til Kbh. Medens det ikke manglede paa Anerkendelse fra Ud-

landets Side, synes vore egne videnskabelige Autoriteter at have udvist en vis Kølighed mod ham. Han var 1829 kommet ind i Direktionen for det naturhistoriske Museum og blev efter Christian VIII.s Tronbestigelse dets Chef. Foruden den nævnte Beskrivelse af Minerne paa Sardinien har han forfattet adskillige Mineralbeskrivelser og Rejsekildringer; desuden geologiske Beskrivelser af Bornholm samt af Møens og Stevns Klinter, der imidlertid nu har tabt deres Betydning. D. i Kbh. — Ugift. V. N.

Litt.: Bobé: „Reventlow'ske Pap.“ VIII 1917, Tilf. S. 23; Brev i „Dsk. Adel og Borgerstand“ Dec. 1916.

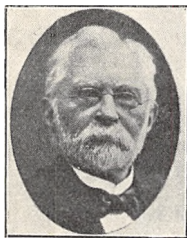
Warming, Ernst (f. ^{20/9} 1852), Tandlæge. F. i Kbh. Forældre: Pelshandler Joachim Ernst W. og Thomasine Ørbeck. Tog Tandlægeeksamen 1872, blev Assistent hos Professor Lindhardt og nedsatte sig 1875 i Silkeborg. Efterhaanden vakte hans Interesse for den sørgelige Lidelse „medfødt Ganespalte“, hvis Behandling tidligere havde givet saa kummerlige Resultater. Gennem Studier i Udlandet (med ministeriel Støtte) og især gennem ihærdigt selvstændigt Arbejde naaede han efterhaanden til en Behandlingsmetode, ved hvilken han ved en forbedret Protese i Forbindelse med en systematisk fonetisk Taleundervisning har faaet fortrinlige Resultater. W.s Arbejde har vakt stor og fortjent Opmærksomhed og Paaskønnelse ogsaa udenfor Landet i Lægstand og Samfund. Efterhaanden tog den hele hans Tid og Arbejdskraft. 1905 fik han oprettet en „Ganespalte Taleklinik“ i Aarhus, den fik stigende Statsunderstøttelse, og han har ialt hjulpet ca. 2500 Patienter. Sin Metode har han publiceret gennem saavel videnskabelige som populære Skrifter, saaledes „Medfødt Ganespalte og dens Behandling etc.“ (1900), „Talelidelser“ (1906), „Talelidelser særlig hidrørende fra medfødt Ganespalte“ (1910), forskellige Afhandlinger i Fagskrifter. 1924 trak W. sig tilbage med Pension fra Staten. Af sin Stand har han ogsaa gjort sig fortjent, stiftede 1902 jysk-fynsk Tandlægeforening, hvis Formand og Redaktør han har været, var 1895—96 Formand for Alm. dansk Tandlægeforening. Desuden har han været Stifter, Bestyrelsesmedlem ell. Æresmedlem af en Række nationale og idrættelige Foreninger. 1924 skænkede han sin store Samling Afstøbninger, Proteseformer m. m. til Patologisk-anatomisk Institut. — Gift 1) 1876 Marie Heegaard-Grabow, d. 1885. 2) 1887 Eva Johanne Hilda Larsen. F. L.

Litt.: „Ugeskr. f. Læger“ 1902, Nr. 24, 1906, Nr. 25 og 1924, Nr. 13 og 44; „Politiken“ ²¹ og

¹⁰/₁ 1911; Folketingets Forhandl. 1913—14, Sp. 2554; „Hospitalstid.“ 1917, Nr. 14; Forsvarsbroder-Bladet“ II 1918, Nr. 7; „Bogen om Aarhus“ II 1 1921—23, S. 250—54; „Tidsskr. f. Tandlæger“ I 1918, Nr. 1—4 og 1922; „Politiken“ og „Nationaltid.“ ¹⁹/₀ 1922; „Kbh.“ ²⁰/₀ s. A.

Warming, Johannes Eugenius Bülow (⁹/₁₁ 1841—²/₄ 1924), Botaniker. F. paa Manø. Forældre: Pastor Jens W. og Anna Maria Bülow. Blev Student 1859, Cand. mag. 1868 og Dr. phil. 1871, var 1863—66 i Lagoa Santa i Brasilien som Amanuensis hos P. W. Lund (s. d.), 1873—82 Docent ved Universitetet, 1874—82 ved Polyteknisk Læreanstalt og for Farmaceuter 1875—82, derefter Professor i Botani-

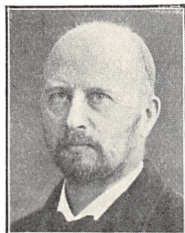
nik ved Stockholms Högskola 1882—86, og Professor i Botanik ved Kbh.s Universitet og Direktør for Botanisk Have 1885—1911. 1867—93 behandlede han i Forening med danske og udenlandske Botanikere sit brasilianske Materiale i en lang Række Afhandlinger; han behandlede selv 26 Plantefamilier, publiceret i „Symbolae ad floram Brasiliae centralis cognoscendam“, der, sammen med hans betydelige Bidrag til Martius' store Værk „Flora Brasiliensis“ (1875), blev hans væsentligste Arbejde paa Systematikens Omraade. Derefter grener hans Virksomhed sig. Tidens stærke morfologiske Interesser griber ham i nogle Aar. Der kom først flere Afhandlinger om Forgreningsforhold, bl. a. hans Doktordisputats om Vortemælkens Blomsterkop (1871), og i nær Tilslutning hertil hans store Arbejde „Forgreningsforhold hos Fanerogamerne med særligt Hensyn til Kløvning af Vækstpunkter“ (1872). Det morfologiske og anatomiske virker her sammen, og gennem sine Studier over Vækstpunktets Kløvning føres han ind paa anatomiske Undersøgelser over Støvknapper og Æg. Ved Arbejder herom har han Fortjenesten af at have klarlagt Støvsækkens og Støvkornenes Overensstemmelse i Dannelsesmaade med Sporangier og Sporer hos Karsporeplanter. En foreløbig Afslutning paa denne Side af W.s Virksomhed danner hans vigtige Arbejde: „Om Skudbygning, Overvintring og Forryngelse“ (1884). W. var imidlertid blevet paavirket af Udviklingslærens Hovedtanker, hvor navnlig alt, hvad der vedrørte Hensigtsmæssigheden i Organismernes Bygning, optog ham, og særlig i en Række Afhandlinger om arktiske Planters Biologi (1885—89) søger han at paavise denne. Ligesaa gennem Undersøgelser af de ejendommelige, i stærkt rindende Vand levende Podostemaceae, hvorom han skrev en Række Afhandlinger, kom han stærkt ind paa biologiske Synspunkter, og efterhaanden træ-

der det biologiske i Forgrunden i hans Forfattervirksomhed. Flere biologiske Smaaafhandlinger fremkom, 1888 den større samlede Monografi: „Om Grønlands Vegetation“, 1892 den smukke Bog: „Lagoa Santa. Et Bidrag til den biologiske Plantegeografi“, begge biologiske Vegetationsskildringer. W. bliver nu Grundlægger af en helt ny Videnskab, Økologien: Læren om, at Planterne, specielt Plantesamfundene, indretter deres Form og Husholdning efter de forskellige Naturforhold, som staar til deres Raadighed. Hans økologiske Studier fører ham paa Rejser viden om: til Grønland, Finnmarken, Færøerne, Vestindien og Venezuela, Ungarns Stepper, Middelhavslandene. Hovedværket er her det banebrydende Arbejde: „Plantesamfund. Grundtræk af den økologiske Plantegeografi“ (1895). I Resten af sit Liv arbejdede W. videre i overvejende Grad i denne Retning, og han kastede sig med største Iver og Energi over Studiet af Danmarks Plantesamfund, som han studerede paa utallige Rejser rundt om i Landet, og hvorom han fik naaet at publicere: „Strandvegetationen“ (1906), „Klitterne“ (1907—09) og „Skovene“ (1916—19). Jævn-sides med W.s egentlige videnskabelige Virksomhed gik en populariserende, hvortil han havde betydelige Evner. Fra 1869 var han Medudgiver af „Tidsskrift for populære Fremstillinger af Naturvidenskaben“, og her udfoldede han en rig Virksomhed. Ikke mindst gennem denne populariserende Virksomhed kom han ind paa biologiske Synspunkter, hvad der blev saa frugtbart for den botaniske Videnskab. Ogsaa faghistoriske Interesser omfattede han, og han har udført et fortjenstfuldt Arbejde ved sine Fortegnelser af dansk botanisk Litteratur fra de ældste Tider til 1880. En fremtrædende Side af hans Virksomhed er hans Lærergerning. W.s ivrige og iltre Personlighed, hans stærke og altid levende Begejstring for Botanikken og hans klare Fremstillingsform gjorde ham til den udmærkede Lærer, der, uden egentlig at danne Skole, har haft Betydning som ingen anden dansk Botaniker. Hans botaniske Lærebøger: „Haandbog i den systematiske Botanik“ (1. Udg. 1878), og „Lærebog i den almindelige Botanik“ (1. Udg. 1880), er oversat paa flere Sprog og stærkt benyttet i Udlandet. Men ogsaa for den elementære Undervisning havde han Interesse, der gav sig Udslag i Udgivelsen af en fortrinlig lille Lærebog: „Plantelivet“ (1. Udg. 1900). W. var i Besiddelse af en usædvanlig Arbejdskraft, meget udholdende baade ved aandeligt Arbejde og paa Ekskursioner. Han var af en ilter og i sine yngre Aar maaske ogsaa noget stridbar Natur, — i den Steenstrup-Schiødte'ske Strid tog han afgjort Parti for Steenstrup. Han var dels en meget modtagelig Aand, der var i nøje Kontakt

med de videnskabelige Strømninger og lydhør for det nye, dels havde han i udpræget Grad den reproducerende Evne, Evnen til i anskuelig Form at fremstille Ideer, hvilke Egenskaber — i Forbindelse med hans videnskabelige Fantasi og Skaberevne — var Aarsagerne til den store Betydning, han fik. D. i Kbh. — Gift 1871 Johanne Margrethe Jespersen, d. 1922. H. J.

Litt.: Hustrus Slægt i „Stamt. over den bornholmske Familie Jespersen“ 1909; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1871; „Bot. Tidsskr.“ XII 1880—81; Folketingets Forhandl. 1890—91, Sp. 2253; Bøving-Petersen i „Berl. Tid.“ 20/1 1898; „Til. Tid.“ 30/1 s. A.; Kolderup Rosenvinge sst. 12/11 1911; C. Christensen: „Den dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913; C. H. Ostenfeld i „Berl. Tid.“ 2/11 1921; „Akad. Ugebl.“ s. A.; „Natures Verden“ s. A.; Bøving-Petersen i „Politiken“ 3/11 s. A.; Christmas: „Mellem Skær og Brænding“ 1924; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 2/4 1924 (af C. H. Ostenfeld); „Politiken“ 3/4 s. A. (af Bøving-Petersen), Univ. Progr. s. A. (af C. H. Ostenfeld); „Bot. Tidsskr.“ s. A.; „Nord. tidskr.“ s. A. (af C. Christensen, C. H. Ostenfeld og Mentz); „Overs. over Vidsk. Selsk. Fhbl.“ s. A. (af Kolderup Rosenvinge); „Vidsk. Medd. fra Naturhist. Foren.“ 1925 (af Ferdinandsen) og „Nature“ 1924 (af Will. G. Smith).

Warming, Jens Christian Jespersen (f. 9/12 1873), Nationaløkonom. F. i Kbh. Forældre: Professor Eug. W. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1891 og Cand. juris 1897, var Lærer paa en dansk Højskole i U. S. A. til 1900 og blev Cand. polit. 1901. Han var derefter Assistent ved Universitetets statistiske Laboratorium til 1904, da han ansattes som Kontorchef i Statistisk Departement; som saadan virkede han

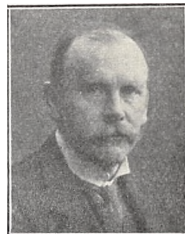

til 1919 jævnsides med at udøve Docentvirksomhed ved Landbohøjskolen (1901—06) og Universitetet (fra 1906) i Statistik. Han har desuden udført et stort socialt og kirkeligt Arbejde, med Interesse for Afholdssag, Settlement-Bevægelsen, Boligspørgsmaalet (han var Formand for Krigsaarenes Boligkommissioner); 1917—21 var han desuden Borgerrepræsentant, valgt paa en kristelig-social Liste. Efter at have deltaget i den nationaløkonomiske Docentkonkurrence 1904 og Professorkonkurrence 1911 udnævntes W. 1919 til Professor ved Kbh.s Universitet i et for ham særlig oprettet Professorat. Hans litterære Hovedarbejde er „Haandbog i Danmarks Statistik“ (1913), en Bog, der er præget af stor Grundighed og en Rigdom paa Enkeltheder. Hans økonomisk-teoretiske Afhandlinger bærer ogsaa Vidne om betydelig Evne til at opfatte og vurdere Enkeltheder, men der savnes undertiden en systematisk-sammenhængende Bearbejdelse af det iagttagne. I den offentlige Diskussion om økonomiske og sociale Spørgsmaal har W. dog hyppig været til

stor Nytte ved sin alsidige Indsigt, sin medmenneskelige Interesse og sin usvigelige Redelighed. — Gift 1904 Marie Knudsen. E. C.

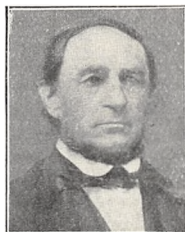
Litt.: Mødrene Slægt se Eug. W.; Univ. Aarb. 1905—06, S. 386 ff. og 1911—12, S. 481 ff.; „Nationaltid.“ 13/6 1914 og 14/6 1924; „Politiken“ 3/11 1916; „Berl. Tid.“ 14/6 1919 og 8/12 1923.

Warming, Kristoffer Nyrop (f. 14/2 1865), Arkitekt. F. i Øster Alling ved Randers. Forældre: Sognepræst Ludvig V. (s. d.) og Doris Magdalene Nyrop. Uddannedes som Tømrer og besøgte samtidig Teknisk Skole, kom 1885 paa Kunstakademiet, hvorfra han fik Afgang 1892. Han rejste i Tyskland og Italien og vandt efter Hjemkomsten Akademiets lille Guldmédaille 1895. Hans vigtigste Arbejder er Menighedshuset i Pileallé, Landbohøjskolen Serumlaboratorium, Realskole og Garnisonssygehuset i Næstved, Sindssygehospitalen ved Nykøbing S., Landsretsbygningen i Viborg samt mange Kirker i Kbh. og i Jylland. V. er Justitsministeriets Arkitekt og fra 1923 tillige kgl. Bygningsinspektør. 1905—11 var han Redaktør af „Arkitekten“, 1913—17 Formand for Akademisk Arkitektforening. Han er en dygtig Arkitekt, uddannet paa Akademiet i den Holmske Arkitekturskoles bedste Tid. Han følger denne Skoles Læresætninger og Teorier og forsvarer dem virkningsfuldt i Tale og Skrift imod nyere Kunstteorier og Kunstfilosofi. — Gift 1896 Elisabeth Ruge. C. L.

Litt.: Mødrene Slægt se Camillus Nyrop; „Nationaltid.“ 25/5 1914 og 14/6 1916; „Politiken“ 6/4 1923.

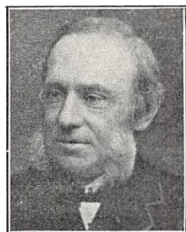
Warming, David Ludvig Carl August (1/10 1816—2/8 1884), Sprogmand. F. i Knebel, Mols. Forældre: Sognepræst Christen Larsen W. og Elisabeth Margrethe Byberg. Blev Student 1834, Cand. theol. 1842, Kateket i Ærskøbing 1848, Sognepræst i Ø. og V. Alling 1858, i Sal og Ej-sing 1866—82. Hans Prisskrift om „Det jyd-ske Folkesprog“ (1862) indeholder mange Oplysninger om Jysken, som endnu kan have Betydning, men ikke mindst paa Grund af de noget ubestemte Stedsangivelser maa disse Oplysninger bruges med Forsigtighed. Paa nogle Omraader, som for Orddannelsen, er Bogen endnu ikke afløst af bedre Fremstillinger. Den sproghistoriske Del maa naturligvis nu være forældet. Dette gælder mindre hans Smaaaf-handlinger „Om enslydende Ord i Dansk“

(Skoleprogr. fra Aarhus 1870) og „Om overgang af mærket j i nord. gerningsord“ („Aarb. f. nord. Oldk.“ 1871). Den mærkelige gamle Altertavle i Sal beskrev han i „Jydske Saml.“ I (1866). D. i Kbh. — Gift 1) 1849 Julie Svane Jermiin Seerup, d. 1856. 2) 1858 Doris Magdalene Nyrop, d. 1894. M. K.

Litt.: 2. Hustrus Slægt se Camillus Nyrop; „Overs. over Vldsk. Selsk. Fhdl.“ 1853, S. 270, 1856, S. 279; „Tidsskr. f. Filol. og Pæd.“ X 1873, S. 23 f., 34 f.

Warncke, Theodor Sophus (²¹/₄ 1822—¹¹/₁₂ 1890), Læge, Farmakolog. F. i Kbh. Forældre: Overlærer, Inspektør ved mosaisk

Drengeskole Ludvig Holberg W. og Marie Ahronsson, f. Rée. Blev Cand. pharm. 1840, Student 1845 og Cand. med. 1851, var militær Underlæge 1848—50. Efter Kandidattjenesten studerede han praktisk Medicin og især Kemi i Würzburg og kom efter sin Hjemkomst til at

lede det lille Laboratorium ved Frederiks Hospital, som Overlæge Trier havde faaet oprettet, væsentlig til Brug for Hospitalet, men ogsaa for de praktiserende Læger. 1856—58 var W. tillige Reservemedikus. Han fortsatte sine Studier af Farmakologi og fysiologisk Kemi, og en Frugt heraf var hans dygtige Disputats (1858) om Benzolsyrens Forhold i Organismen samt Allantoin og Oxalsyre i Urinen. 1860—62 udkom hans Lærebog om „Lægemedlernes fysiologiske Virkninger og terapeutiske Anvendelse“; og da den berettigede Misfornøjelse med den farmakologiske Universitetsprofessor Otto tvang denne bort fra Embedet, blev W. 1862 kst. Docent, 1863 blev han fast ansat, 1869 Lektor, 1872 Prof. ord. W. s Undervisning, der baade gjaldt Medicinere og Farmaceuter, bragte Studiet ind i et ganske anderledes naturvidenskabeligt Spor end Forgængerens, men han var i Længden ikke i Stand til at følge Fagets Udvikling, der gik mere i eksperimental-patologisk Retning. Dette medførte, at man vistnok undervurderede hans samvittighedsfulde og praktisk anlagte Lærervirksomhed. Iøvrig gjorde W. ogsaa udenfor denne et stort Arbejde for den danske Farmakopés Udgivelse og ikke mindre i Sundhedskollegiet, hvor hans sunde Omdømme og store Kendskab til Medicinallovgivningen fik stor Betydning. D. i Kbh. — Gift 1865 Laura Noline Jacobsen, d. 1895. F. L.

Litt.: Slægt hos Lengnick (Munthe) og 1. Stam. over Fam. Holberg“ 1884; Selvbioografi i Univ. Progr. Novb. 1858; D. Jacobson: „Jeg husker —“ 1923, S. 126; Nekrologer i „Ugeskr. f. Læger“ 1890 (af Jul. Petersen), „Bl. f. farmac. Medhjælperforen.“ 1890—91 og „Bibl. f. Læger“ 1891; Ligtaale af Colding.

Warnstedt, Hans Wilhelm v. (¹³/₁₀ 1743—²⁰/₁₀ 1817), Teaterchef. F. i Fredericia. Forældre: Kaptajn Johan Ludvig v. W. og Ingeborg Marie Ebio. Kom ind paa Landkadetakademiet i Kbh., blev Færnik ved Kronprinsens Regiment, senere Sekond- og Premierløjtnant, 1769 Kaptajn og n. A. Generaladjutant hos Kongen. Hans Sendelse til St. Petersborg efter Bernstorffs Fald bragte ham ved Hjem-

komsten i en vanskelig Situation, der endte med Arrest. Gennem Skuespilleren Schwarz vakte hans Interesse for Skuespilkunsten, og i Marts 1778 udnævntes han til administrerende Direktør for det Kgl. Teater. Han medbragte til denne Stilling Myndighed, litterære Interesser, et bøjeligt, noget feminint Væsen og Forstaaelse af Komediens Værdi for en Skueplads. Han befæstede atter Holbergs Plads paa Repertoiret og fik ogsaa paa anden Maade Betydning. Han genoprettede den sunke Disciplin i Personalet, sørgede for Reformer af Undervisningen, forøgede Teatrets Indtægter og støttede de originale Dramatikere. Baade Ewald, Pram, Tode og P. A. Heiberg skyldte ham Tak for imødekomende Forstaaelse. Skuespillerne omgikkes han venskabelig — især Frydendahl, som — efter hvad der i vore Dage er oplyst — var hans Søn udenfor Ægteskab. Ledelsen af Teatret var ikke altid let; baade med Eickstedt og C. F. Numsen havde W. talrige Konflikter, men han tabte ikke Hovedet og arbejdede stadig med Teatrets Vel for Øje, indkaldte J. P. A. Schulz til Kapelmester og fik hans Syngespil „Høstgildet“ opført. Omtrent samtidig trak Numsen sig tilbage, og W. blev Præsident for Teaterkommissionen. Alt lovede nu en lykkelig Tid for Teatret under hans Ledelse, som stadig lagde Vægt paa det nationale Repertoire og kunde forøge det med P. A. Heibergs Syngestykke „Kinafarerne“ og Komedie „De Vønner og Vanner“. Men W. s Dage som Chef var snart talte, idet Besvigelser mod Teaterkassen af en Underordnet fremkaldte uvederhæftige Beskyldninger mod W., hvis Ansøgning om Afsked bevilgedes 1792. Eftertiden har i sin Dom om ham som Teaterleder vist ham større Retfærdighed end den af smaaligt Nid ofte forblindede Samtid. Teatret og dets Personal skyldte ham Tak for den Reformiver og den Følelse af en national Skueplads' Forpligtelser og Værdighed, som havde præget hans Ledelse. Han blev nu Gesandt i Portugal, og kom først 1805 tilbage til Danmark. 1813 blev han Ceremonimester. Han var en ejendommelig Skikkelse i Teatrets brogede Billedverden, og blandt dets mange

Chefer en af de ivrigste, en af dem, som klart forstod, hvad en national Skueplads skulde yde. D. i Kbh. — Gift 1) 1780 Dorothea Louise v. Berger, d. 1788. 2) 1795 Johanne v. Schilden, d. 1805. C. Bs.

Litt.: Slægt 1 Bobé: „Reventlowske Pap.“ IV —V 1900—02 og ved samme 1 „Pers. Tidsskr.“ VII 6 1921; 1. Hustrus Slægt se J. J. v. Berger; Collin: „For Hist. og Statistik“ II 1825; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ III 1860; „Pers. Tidsskr.“ IV 4 1901; Biehl: „Mit ubetydelige Levnedløb“ ved Bobé 1909; „K. L. Rahbeks Ungdomskærlighed“ 1911 („Mem. o. Br.“ XV); Ewald: „Levnet og Meninger“ ved Bobé s. A.; R. Neilendam i „Før og Nu“ 1917; „Vor Fortid“ s. A.; „Aarb. f. Bogv.“ 1923, S. 104 f.; Breve i „Pers. Tidsskr.“ VI 3 1912 og VII 6 1921.

Watt, Robert (²⁸/₁₀ 1837—¹¹/₆ 1894), Forfatter, Teaterdirektør, F. paa Holmstrupgaard ved Aarhus. Forældre: Proprietær

William W. og Caroline Müller. Blev Handelslærling, men hans urolige Sind drog ham bort fra Døgnets Ensformighed; han rejste 1857 til Australien, hvor han i Kolonien Victoria fik Lejlighed til at forsøge sig i alle mulige Erhverv. For den senere Journalist var disse Aar

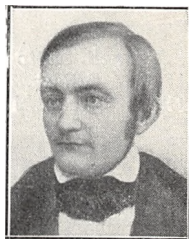
ikke spildte; med en rig Sum af Erfaringer vendte han 1861 tilbage til Danmark, vaklede mellem at blive Skuespiller eller Forfatter, valgte det sidste, efter at hans Skildringer fra Australien havde gjort Lykke i „Illustreret Tidende“. Under Forfatternavnet Bob samlede han dem i Bøgerne „Fra Avstralien“ (1862) og „I Verandaen“ (1863). Han fortsatte sin litterære Virksomhed med en Oversættelse af Thackerays „Snobberne“ og blev rejsende Korrespondent for „Dagbladet“. Han fik derved Lejlighed til at se sig godt om i Europa og skrev til Bladet en Række Breve fra Paris; siden kom Bøgerne „Pariser-Fotografier“ (1865) og „Gjennem Europa“ (1866). Hans muntre Fremstillingsform genfindes ogsaa i hans følgende Arbejder: „Breve fra Rusland“, „Fra Ægypternes Land“ (1869), „Kjøbenhavn, Melbourne, Paris“ (1867), „Mit Album“ (1869), „Hinsides Atlanterhavet“ (1872—73), en ny Samling af „Pariser-Fotografier“ (1871—74). Ogsaa sine Oversættelser fortsatte han med Arbejder af Thackeray, Bret Harte, Mark Twain og Edgar Poe. Til denne frodige litterære Produktion og det urolige Rejseliv kom yderligere journalistisk Virksomhed. 1866 havde han stiftet det litterære Ugeblad „Figaro“, for sin Tid et meget værdifuldt Skrift, der Sept. 1868 omdannedes til „Dagens Nyheder“, hvis Redaktør han var i 3 Aar, og som han gav et livligt og moderne Præg. Efter sin Hjemkomst midt i 70erne blev han 1876 Direktør for Folketeatret, som han ledede til

1884, og til hvilken Scene han oversatte flere franske Skuespil. Han var en virksom og aktuel Teaterleder, der ved at knytte Høedt til sig som Instruktør hævede sin Scenes Niveau. Derimod blev hans Direktorat ved Kasino i Begyndelsen af 90erne ikke fulgt af Held. I sine sidste Leveaar viede han Tivoli sine Kræfter, og hans kosmopolitiske Erfaringer og nøje Fortrolighed med Forlystelseliv i Verdenshovedstæderne kom ham her til Nytte. V. erindres som en særpræget Personlighed, en Mand, der hæver sig over Mængden ved sin bevægelige Aand og sine mangeartede Interesser; skønt baade Jyde og Kosmopolit, dog nær knyttet til den voksende Hovedstads Udvikling. D. i Kbh. — Gift 1881 Dorothea Augusta Ingeborg Olsen. C. Bs.

Litt.: „Nyt ill. Ugebl.“ ²²/₃ 1874; Bille: „Tve Aars Journalistik“ III 1877; E. Bøgh i „Ill. Tid.“ ²⁶/₆ 1886; Muusmann: „Udstillingsportrætter“ 1888 og „80ernes glade Kbh.“ 1920; „Kbh.“ ²⁴/₈ 1889; Zinck: „Fra mit Student- og Teaterliv“ 1906; „Vort Land“ ²⁶/₂ 1912; N. J. Berendsen: „Af en gl. Journalists Erindringer“ 1918; C. A. Clemmensen i „Dagens Nyh.“ ²⁷/₆ 1918 og „Tivoli gennem 75 Aar“ s. A.; R. Neilendam: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919 og „Casinos Hist.“ 1923; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 198, 269; Lindstrøm: „Fra den gl. Vinkælders til det kgl. Teater“ 1924; E. Reumert i „Politiken“ ²⁰/₁₂ s. A.; Nekrologer i „Politiken“ ¹²/₆ 1894 (af P. N.), „Dannebrog“ og „Nationaltid.“ s. D. og „Ill. Tid.“ ²⁴/₆ s. A.

Vaupell, Christian Theodor (¹¹/₁₀ 1821—⁵/₆ 1862), Botaniker. F. i Kolding. Forældre: Oberstløjtnant Johan Ludvig Vilhelm

V. og Margrethe Dorothea Karberg. Blev Student 1841 og studerede Teologi, men samtidig ivrig Botanik, blev teologisk Kandidat 1847; havde da allerede i nogen Tid været Naturhistorielærer. Han meldte sig 1848 som frivillig ved Hæren, blev haardt saaret i Slaget ved Slesvig og fik venstre Arm amputeret. Han ernærede sig siden som Naturhistorielærer, holdt 1852 og 1858 botaniske Forelæsninger og arbejdede stadig videnskabelig, blev Dr. phil. 1859. V. kom allerede tidlig ind paa sit Livs Hovedopgave: de danske Skove og deres Historie. Allerede kort efter Krigen fremdrog han ved sine Undersøgelser af Kildekalk, Martørv og Moser meget nyt Stof til Belysning af Skovenes Forhistorie. Han arbejdede derefter særlig med Studier over Aarsagen til Træarternes Vekslen i vore Skove og efterviste, hvorledes disses forskellige Krav med Hensyn til Lys er blevet afgørende for vore Skoves nuværende Udseende. Disse banebrydende Arbejder publicerede han i det udmærkede af ham, Lütken og Fogh fra 1854 udgivne „Tidskrift for populære Fremstillinger af Naturvidenskaberne“. Ogsaa paa andre Om-

raader af Botanikken var han virksom, drev saaledes ivrig anatomiske og histologiske Undersøgelser og blev Doktor paa en Afhandling om et algologisk Emne. Hans vigtigste Afhandlinger er: „De nordsjællandske Skovmoser; en botanisk-mikroskopisk Undersøgelse af de Plantedele, som danne Tørven, og af de Levninger af Fortidens Skove, der ere bevarede i nogle sjællandske Skovmoser“ (1851), „Om Træernes Forgrening“, (1855), „Bøgens Indvandring i de danske Skove“ (1857), „Om Lysets og Skyggenes Indflydelse paa Skovtræernes Form og Tilværelse“ (1861). Hans Hovedværk er det klassiske, baade efter sit Indhold og sin Form lige udmærkede Værk „De danske Skove“ (1863). V., der var en ivrig Pædagog, har ogsaa skrevet en endnu længe efter hans Død meget anvendt Skolelærebog „Plante- rigets Naturhistorie“. (1. Udg. 1854). V.s Arbejder er banebrydende med Hensyn til Forstaaelsen af Skovnaturen; hans store Kærlighed til dansk Natur bærer hans Publikationer og giver disse en særlig Charme, han var utrættelig dels i selv at undersøge, dels i at skaffe sig Meddelelser. Han opnaede aldrig den ydre Anerkendelse, han fortjente, og kæmpede tilmed i sine senere Aar mod en snigende Tuberkulose. D. i Kbh. — Ugift. *H. J.*

Litt.: Slægt I „Vort Forsvar“ ^{10/3} 1900 og „Høj- skolebl.“ s. A., S. 841, 905; Selvbiografi i Untv. Progr. Novb. 1859 og „De danske Skove“ 1863; Erindringer i „Vort Forsvar“ ^{15/7—12/8} 1894; „Bot. Tidsskr.“ XII 1880—81; Oppermann I „Bidr. t. d. dsk. Skovbrugs Hist. 1786—1886“ 1889; „Naturens Verden“ 1923.

Vaupell, Otto Frederik (^{12/12} 1823—^{10/3} 1899), Officer. F. i Kolding. Forældre: Oberstløjtnant Johan Ludvig Vilhelm V. og Margrethe Dorothea Karberg. Blev Landkadet 1837, Sekondløjtnant 1845, udmærkede sig 1848 ved Bov, Slesvig og Nybøl og blev Premierløjtnant s. A., Adjutant ved Overkommandoen 1849 og deltog med Hæder i Kampen ved Kolding og Ud- faldet fra Fredericia.

1850 paaskønnedes hans glimrende Færd ved Isted ved, at han før Tiden udnævntes til Kaptajn. Ved denne sjældne Forfremmelse, ved hans velfortjente Popularitet som Typen paa den mønsterværdige Felt- soldat og fremhævet af Krigsministeren i Rigsdagen, som han blev, som en ualmindelig modig og dygtig Officer, skulde man tro, at Vejen til de højeste militære Stillinger stod ham aaben. Men med alle sine glimrende Egenskaber, og skønt rigt udstyret fra Naturens Haand, manglede han dog visse Evner, der ene kan gøre en Mand skikket til de store Kommandoposter. Han

havde Vanskelighed ved at underordne sig og ved at holde sin ofte formløse og ube- føjede Kritik tilbage, og han manglede Ro, Fasthed og Objektivitet i Opfattelsen af Per- soner og Begivenheder. Under Krigen 1864, hvori han deltog som Kompagni- og senere Bataillonskommandør, viste han sig som den samme kække og uforfærdede Soldat, men fik ikke Lejlighed til at lægge særlige Førerevner for Dagen. Han blev Oberst 1867, til Raadighed 1880, Afsked 1886. Som historisk eller maaske snarere militærjour- nalistisk Forfatter vakte han tidlig Op- mærksomhed ved sin fremragende Evne til at skildre Begivenheder og behandle mi- litære Spørgsmaal i folkelig Form; hans Skrifter blev hurtig afholdt Læsning i de brede Lag. Men de samme Fejl, der havde været Hindringer paa hans militære Løbe- bane — Mangel paa Ligevægt, Grundighed og Objektivitet — prægede ogsaa hans hi- storiske Arbejder, saa de er forblevet uden større videnskabelig Betydning. Blandt hans Skrifter kan særlig nævnes Folke- bogen „Kampen for Sønderjylland 1848— 50“ (1863—67), udgivet med Historisk For- enings Støtte, med en ny, forkortet Udgave 1889 med Supplementet „Krigen 1864“, „Den danske Hærs Historie til Nutiden og den norske Hærs Historie til 1814“ (1872—76), der vedblivende er en uundværlig Haand- bog for enhver, der i en Fart har Brug for Oplysninger om vore militære Forhold i æl- dre Tider, „Rigskansler Grev Griffenfeld“ (1880—83), „Syvaarskrigen 1563—70“ (1892), „Dronning Margrethe“ (1897). Han var en glødende Fædrelandsven, en Fanatiker for Danskhedens Sag, særlig i den Form, der prægede 80ernes Forsvarsbevægelse, og hans utrættelige Virksomhed var af stor Betydning for denne Sag, som han ofrede sig for baade i Tale og Skrift, ligesom han ivrig deltog i Arbejdet for Skytteforenin- gernes Oprettelse. D. i Kbh. — Gift 1851 D. R. Dorothea Jungclausen, d. 1908.

Litt.: Slægt se Christian V.: Fr. Meldell i „Vort Forsvar“ 1898; R. Kopp: „Oberst O. F. V.“ 1912; „A. F. Kriegers Dagb.“ III 1921, S. 73 f., IV s. A., S. 36, 142, 265, V 1923, S. 215, VI 1925, S. 230; Lund: „S. Høgsbros Brevveksl. og Dagb.“ II 1925; Nekrologer i „Vort Forsvar“ ^{30/4} 1899, „Nordslesv. Søndagsbl.“ s. A., III. Tid. ^{23/4} s. A., „Hist. Tidsskr.“ VII 2 1899—1900, „Danne- brog“ og „Politiken“ ^{12/4} 1899.

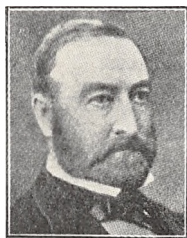
Weber, Sofus Theodorus Holst (f. ^{12/10} 1886), Fysiker. F. i Allindelille ved Ring- sted. Forældre: Lærer Peter Wilhelm W. og Sophie Theodora Peter- sen. Blev Student 1904 og Cand. mag. (Fysik) 1910, var derefter Assi- stent ved Polyteknisk Læreanstalt i Kbh. og ved Universitetet i Lei- den og gik saa over i industriel Virksomhed;

1914—16 var han fysisk Assistent ved Philips Glødelampefabrik i Eindhoven, og siden 1917 har han været administrerende Direktør i Firmaet R. M. Beuth & Zonen, Leiden. 1916 tog han Doktorgraden ved Kbh.s Universitet (Undersøgelser over Luftarters Varmeledningsevne). W. har ved sine forskellige fysiske Arbejder, der særlig vedrører Luftarternes Forhold og Molekylarteorien, vundet Anseelse som en dygtig Fysiker. Foruden Doktordisputatsen har han udgivet mange Afhandlinger (enkelte sammen med Martin Knudsen og med Kamerlingh Onnes) i „Vid. Selsk. Medd.“, „Ann. der Phys.“, „Kon. Acad. van Wetenschappen, Amsterdam“, „Zeitschr. für Phys.“ og „Den tekniske Forenings Tidsskrift“. — Gift 1916 Aegidine Mirjam van Braam. Ægteskabet opløst 1921. H. H.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. 1916.

Weber, Theobald Christian Frederik (13/6 1823—3/6 1886), Købmand, Industridrivende. F. i Kbh. Forældre: Tømmermester Carl

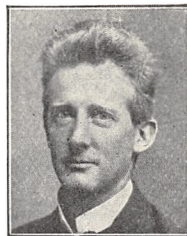
Frederik W. og Marie Antoinette Lehmann. Blev uddannet til Købmand hos Zinn & Søn og stiftede 1850 sammen med sin Tvillingbroder Sigvard Julius August W. Handelshuset Thbd. W. & Co. Dette købte Kristiansdal ved Haderslev og indrettede her i Forbin-

delse med Morbroderen Hofspejlhandler Fr. Lehmann en Spejl- og Glas- samt Træslibefabrik; da der til Spejlfabrikationen krævedes Soda, kom det W.ske Handelshus til at spille en Rolle i Bestræbelserne for at udnytte Julius Thomsens Metode til at fremstille Soda af Kryolit; saaledes byggede man, da de foretagne Forsøg var lykkedes, Kryolitfabrikken Øresund ved Kbh. Retten til at bryde Kryolit i Ivigtut blev købt og Brydningen indrettet efter moderne Principper, men Thbd. W. & Co. kunde ikke klare Betalingerne og opnaaede 1870 en Akkord. W. havde allerede tidligere forladt Kbh. og købt Gammel Hestehave ved Svendborg, hvor han virkede som Foregangsmand paa forskellige Omraader. D. paa Sorø ved Svendborg. — Gift 1854 Sofie Emilie Meldola, d. 1878. P. P. S.

Litt.: „Nord og Syd“ 1857 II, S. 249—61; „Ill. Tid.“ 19/1 1862; Rink: „Bemærkn. om den grøn. Kommissions Bet.“ 1865, S. 14; „Fædrelandet“ 1868, Nr. 181; Nyrop: „Det Suhrske Hus“ 1899, S. 161; C. F. Tietgen: „Erindringer og Optegnelser“ 1904, S. 43; C. F. Jørgen: „Fabrikken Øresund 1859—1909“ 1909; Axelline Lund: „Spredte Erindringer“ 1917, S. 146 f.

Vedel, Anders Åbye (f. 2/8 1878), Højskolemand. F. i Vejle. Forældre: Sognepræst Kristian V. og Kristiane Dorothea Åbye. Blev Student 1896, Cand. theol. 1903 og gik snart

ind i Højskolearbejde, var Lærer ved Salting Højskole 1904—06, ved Høng Højskole 1906—07, og efter et længere Studieophold i England knyttedes han 1909 til Roskilde Højskole og virkede her til 1917. I nogle Aar var han bl. a. Medredaktør af „Højskolebladet“ og samtidig Lærer ved Fyns Stifts Husmandsskole. Efter Thomas Bredsdorffs Død 1922

blev han Forstander for Roskilde Højskole og overtog 1925 Forstanderstillingen ved Krabbesholm Højskole. Blandt yngre Højskolemand er V. en af dem, der med Iver har virket for Grundtvigs folkelige Tanker og for Forstaaelsen af Højskoletanken i Udlandet. Baade med Mund og Pen har han kæmpet for de Ideer, der besjæler ham, han indtager en ledende Stilling inden for Georgeisternes Kreds. Med Kyndighed følger han de store verdenspolitiske Bevægelser af folkelig, politisk og økonomisk Art, hvilket hans Medarbejderskab ved „Højskolebladet“, hans Deltagelse i Arbejdet for Folkenes Forbund og hans Foretagsvirksomhed bærer Vidne om. — Gift 1920 Helene Solmer. F. N.

Litt.: Slægt se Anders Sørensen V.; Carl Koch i „Højskolebl.“ 13/8 1922; „Sorø Amtstid.“ 29/6 1924; „Skive Folkeblad“ Marts 1925 og 9/5 s. A.; Alfr. Povlsen i „Højskolebl.“ 3/4 1925.

Vedel, Anders Sørensen (9/11 1542—13/2 1616), Historiskriver. F. i Vejle. Forældre: Raadmand Søren Sørensen og Sidse Andersdatter. Gik først i Vejle, derefter i Ribe Latinskole, vakte tidlig Opmærksomhed ved sine store Evner og sin brændende Læse- og Lærelyst, kom 1561 til Universitetet, blev 1562 Hovmester for den unge Tyge Brahe og fulgte denne paa en Udenlandsrejse, hvorfra han vendte tilbage 1565, var derefter paa et Studieophold i Wittenberg og tog her 1566 Magistergraden. 1568 blev han Slotspræst i Kbh. De førende Adelsmænd i Tiden lagde Mærke til hans historiske Interesser og støttede og opmuntrede ham ved det første store litterære Arbejde, han paa-tog sig: at give en Fordanskning af Saxo Grammaticus. 1573 fik han Indtægten af et Kannikedømme i Ribe. Efter allerede at have udgivet forskellige Skrifter af anden Art udsendte han 1575 „Den danske Krønike“, gengivet efter Saxo, en virkelig folkelig Omskrivning af den gamle latinske Original, et dansk Sprogværk af høj Rang.

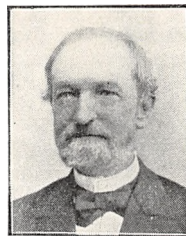
Efter Opfordring af Mænd som Peder Oxe og Niels Kaas paatog V. sig kort efter at fortsætte Saxos Værk ved en selvstændig Fremstilling af de følgende Tider. 1581 flyttede han efter at være fritaget for sit Embede som Slotspræst til Ribe og arvede her 1584 efter sin Svigerfader H. Svaning det Prælatur, der var henlagt som Løn til „den kgl. Historiograf“. Han havde nu gode økonomiske Vilkaar, men naaede dog aldrig at faa sit Hovedværk gjort færdigt. Han lagde en alt for vidtløftig Plan, og at han ikke kendte Begrænsningens Kunst, viste han desuden ved stadig at give sig af med meget andet Forfatterskab, som ikke vedkom Historien. I god Traad med hans historiske Arbejde valdt det dog, at han 1591, foranlediget ved en Opfordring fra Dronning Sophie, udgav „Et Hundrede danske Viser“, den første trykte Udgave af danske Folkeviser. V. foretog lange Studierejser omkring i Landet, han gjorde utallige Optegnelser til sin Historie, men kunde ikke komme i Gang med Udarbejdelsen, og saa udnævnte da Regeringen, utaalmelig over hans Langsomhed, 1594 Dr. Niels Krag til Historiograf i hans Sted. Et Aars Henstand opnaede dog V., men da han heller ikke derefter havde givet noget afgørende Bevis paa sin Arbejdsdygtighed, maatte han nedlægge sit Embede og aflevere sine Papirer. — Af V.s Hovedværk kom der kun til at foreligge Brudstykker, saaledes Fortalen samt Svend Tveskæts Historie. Men alene ved sin Saxo-Oversættelse har han fortjent sit Ry som en af sin Tids bedste Mænd. Dyb historisk Sans og ægte national Følelse var hos ham forenet med Lærdom og et stort sprogligt Talent. Han var dansk, og han var ogsaa djærv, som hans Mindetale over Frederik II vidner om. D. i Ribe. — Gift 1) 1577 Marine Svaning, d. 1578. 2) 1581 Mette Hansdatter, d. 1633.

H. Js.

Litt.: Slægt i Vahl: „Slægtbog over Afkommet af A. S. V.“ 1896, „Slægttavle over Afkommet i Hovedlinien efter A. S. V.“ 1901, Halling: „Mæne Vorfaeren“ I 1905 og Hauch-Fausbøll: „Slægtbaandbogen“: 1. Hustrus Slægt se Hans Svaning; „Mag. f. Lidende“ I 2 1790; „Dsk. Mag.“ III I 1842; C. F. Wegener: „Om A. S. V.“ 1846 og i Vedels Oversættelse af Saxo 1847; „Hist. Tidsskr.“ II 1 s. A.; C. Molbech sst. 5 1854; C. E. Secher I „Folkekal. f. Danm.“ 1868; Kinch: „Ribe Bys Hist.“ II 1884; „Kirkeh. Saml.“ III 4 1882—84; A. Olrik i „Kort Uds. over det philol.-hist. Samf.s Virksomhed“ 1884—85; „Nordslesv. Søndagsbl.“ 1886; Rørdam i „Kirkeh. Saml.“ IV 3 1893—95; „Fra Ribe Amt“ 1903; „Kirkeh. Saml.“ V 5 1909—11; „Tiden“ 18/2 1916; H. Haar i „Aarskr. f. Ribe Statsssem. Elevforen.“ 1924.

Vedel, Emil (^{30/8} 1824—^{23/5} 1909), Arkæolog, juridisk Forfatter. F. paa Søby Søgaard, Fyn. Forældre: Godsejer Jens Kraft Dinesen V. og Marie Elisabeth Hillerup. Blev Student 1840, Cand. juris 1846, kom 1847 ind i Kancelliet, hvorfra han overgik til Justits- og Indenrigsministeriet. Den egentlige Jura havde ikke særlig hans Interesse,

men Tidens store Spørgsmaal bevægede ham stærkt; 1847 fik han (samtidig med P. Vedel) Universitetets Pris for Pressefrihedens Historie i Frankrig, England og Danmark, 1848 udgav han sammen med D. Brandis „Udvalg af forskellige konstitutionelle Forfatninger til Brug ved Diskussioner i Forfatnings-spørgsmaalet“ og 1850 alene et Udtog af frem-

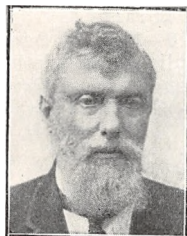
mede Kommunallovgivninger. Stærkest grebes han dog af det slesvigske Spørgsmaal. 1852 blev han Fuldmægtig i det slesvigske Ministerium, 1853—54 holdt han Forelesninger paa Universitetet, udkomne 1857 som: „Den slesvigske Privatrets alm. Del“. 1854—57 var han Medlem af Appellationsretten med Bolig i Flensborg, som han kun nødig forlod for at indtage Stillingen som Departementschef i det slesvigske Ministerium, som han beklædte til dets Opløsning 1864. 1866 blev han Amtmand over Bornholms Amt, 1871 over Sorø Amt, hvorfra han tog Afsked 1902. V. havde i Kandidataarene haft Berøring med Worsaae, men det var først Forflyttelsen til Bornholm, der gjorde ham til Arkæolog. Naturelsker, som han var, strefjede han meget om paa den da lidet kendte Ø. I Grusgravenes Brinker fik han Øje paa de kalkholdige Gruber, indeholdende brændte Ben og Jernsager, som han benævnedes Brandpletter og erkendte som Grave. Saaledes lærte man først den førromerske Jernalder at kende („Om de bornholmske Brandpletter“ i „Aarb. f. nord. Oldk.“ 1870). I Forening med sin energiske Hjælper Lærer J. A. Jørgensen i Ibsker, senere Bornholms Museums første Bestyrer, fortsatte han Gravningen, ogsaa paa Ferierejser fra Sorø, lige til 1896 og udvidede dem til at omfatte hele Bornholms Oldtid. Resultaterne fremkom efterhaanden i „Aarb. f. nord. Oldk.“ 1872, 1878, 1885 og 1890 og samlede i den statelige Monografi „Bornholms Oldtidsminder og Oldsager“ (1886) med en „Efterskrift“ (1897). Den isolerede Ø indtager i mange Henseender en Særstilling, der gør den egnet til at behandles for sig; men V.s Undersøgelser peger langt ud over Bornholm og har bidraget stærkt til Løsningen af Problemer inden for dansk Arkæologi, særlig vor Jernalder. I Erkendelse heraf valgtes han til Worsaaes Efterfølger som Vicepræsident i Oldskriftselskabet (1885—1902). Som Embedsmand var V. human og overlegen. D. i Sorø. — Gift 1854 Emilie Christiane Nygaard, d. 1924.

Th. Th.

Litt.: Slægt. se Anders Sørensen V.; Erindringer i „Af mit Livs Hist.“ 1906; Univ. Progr. Sept. 1847, S. 36 f.; Sophus Müller: „Vor Oldtid“ 1897, S. 473 f.; „Berl. Tid.“ 21/12 1902; Hans Kjær

i „Ill. Tid.“ 28/8 1904; Kaarsberg: „Memoirer“ 1921; Ole Hansen i „Ringsted Folketid.“ 24/10 1922; Hjelholt: „Den dsk. Sprogordning“ 1923; „A. F. Kriegers Dagb.“ V s. A., S. 179, 181; Brev i „Bornholmske Saml.“ 1922; Nekrologer i „Ill. Tid.“ 9/6 1909, „Sorø Amtstid.“ 25/5 s. A. og „Berl. Tid.“ s. D.; „Mindetaler“ s. A.

Vedel, Severin Henrik August (f. 20/5 1867), Embedsmand. F. i Kbh. Forældre: Direktør i Udenrigsministeriet P. V. (s. d.) og

Fanny Vendela Schack, f. Hebbe. Blev Student 1884, Cand. juris 1889, arbejdede først som Sagførerfuldmægtig og Assistent i Magistraten, derefter Assistent i Indenrigsministeriet, 1898 tillige Assistent i Højesterets Justitskontor. Sekretær ved Arbejdsraadet 1901, Fuldmægtig i In-

denrigsministeriet 1903, Kontorchef sst. 1903, Departementschef i det nyoprettede Ministerium for Handel og Søfart 1909, i Indenrigsministeriet 1910, Indenrigsminister i Ministeriet M. P. Friis, April—Maj 1920, derefter igen Departementschef i Indenrigsministeriet, Direktør for Indenrigsministeriets Afdeling for internationalt socialpolitisk Samarbejde 1921, kst. Arbejdsanvisningsdirektør 1921, kst. Arbejdsdirektør 1922, Departementschef i Socialministeriet 1924, Formand for Arbejderforsikringsraadet 1925. Allerede som ung Assistent i Indenrigsministeriet henlede V. Opmærksomheden paa sig ved sin store Arbejdsevne og sin Sans for det centrale i Tingene; skønt udsprunget af en gammel Embedsmandsslægt repræsenterede han ikke den traditionelle Embedsmandstype; han hører ikke til dem, der hænger sig stærkt i Formen; Fraser og store Ord er ham imod, han er klar og nøgtern, en skeptisk og ironisk Iagttaget af Menneskene og deres Færd. Han var Præsident i Kommissariatet for den baltiske Udstilling 1914, er Formand for den danske Styrelse af Nord. administrativt Forbund, for Socialraadet og for Indenrigsministeriets Arbejdsudvalg og røgtet iøvrigt en Række offentlige og private Hverv. I Litteraturen er han optraadt med forskellige værdifulde Afhandlinger, saaledes bl. a. „Nogle Bidrag til Forstaelse af den ny Fimalov af 1. Marts 1889“ („Ugeskrift for Retsvæsen“ 1890), „Hvorvidt vil der kunne ydes Haandværkere og Arbejdere større Sikkerhed for Udbetaling af deres Tilgodehavende ved Byggeforetagender?“ (sst. 1897) og „Tilsvaret til Højesterets sagfører C. L. David: Nogle Bemærkninger i Anledning af Forslaget til Lov til Modarbejdelse af falsk Reklame og uhæderlig Konkurrence“ (sst. 1912). Den levende Interesse for Undervisning, der allerede i V.s tidligste Studenteraar gjorde ham til Lærer i det forenede

Velgørenhedsselskabs Skole, har han bevareret under hele sin senere Bane; 1918 blev han Medlem af Skolens Bestyrelse, og han virker stadig som Lærer sst. — Gift 1910 Ellen Jahn, f. Busck-Nielsen. Fz. D.

Litt.: Slægt se Anders Sørensen V.; Hustrus Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“, S. 682; „Politiken“ 18/4 1920, 1/9 1921 og 24/4 1925; „Social Forsorg“ 1919; „Dagens Nyh.“ 21/8 1921.

Vedel, Helge (f. 21/11 1863), Søofficer. F. i Kbh. Forældre: Amtmand E. V. (s. d.) og Hustru. Blev Sekondløjtnant 1886, Premier-

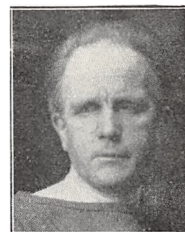

løjtnant 1889, uddannede sig i Skibbygning i Udlandet og ansattes 1894 som Værftssingenør og 1895 som Underdirektør ved Skibbyggeriet. Var en udmærket ihærdig, retliniet og samvittighedsfuld Embedsmand, hvis Løbebane desværre blev afbrudt 1909 af et svagt Helbred. Han deltog 1891—92 som Næstkommanderende i Ryders Ekspedition til Scoresbyland paa Grønlands Østkyst og gjorde sig fortjent som en uforfærdet og dygtig Forsker. Han har skrevet flere interessante Artikler i „Tidsskr. f. Søvæsen“ 1899, 1905 og 1907. — Gift 1892 Charlotte Serene Braëm. V. G.

Litt.: Slægt se Anders Sørensen V.; Hustrus Slægt i Adelsaarbogen 1888, Elvius og Hiort-Lorenzen: „Dsk. patr. Slægter“ 1891 og Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; „Berl. Tid.“ 20/11 1923.

Vedel, Herman Albert Gude (f. 1/3 1875), Maler. F. i Kbh. Forældre: Notarius publicus, Translatør Johan Peter Bernth Wedel og Anna Elisabeth Gude.

Blev Student 1893, n. A. Cand. phil., forberedtes paa Teknisk Skole til Kunstakademiet, hvor han gik Okt. 1894—Maj 1897, og fik sin afgørende Kunstneruddannelse hos Zahrtmann 1896—99. Som ganske ung besøgte han Petrograd og Sydfrankrig, og senere foretog han Studierejser til Holland og Italien. Han har udstillet paa Charlottenborg Foraarsudstilling siden 1899, Udstillingerne i Rom 1911, Malmø 1914 og hos Liljevalch i Stockholm 1919. Akademiet tildelte ham sin Aarsmedaille 1. Gang 1908 for „Portræt“, 2. Gang 1909 for Portræt af Prof. Thiele, hvorved han blev Medlem af dets Plenarforsamling, og Udstillingsmedaillen 1918 for „Fra Forhandlingerne om Grundloven af 5. Juni 1915“ (tilh. Rigsdagen). V.s nærmeste Samtidige er Sigurd Wandel (s. d.), Tycho Jessen og V. Tetens (s. d.), en Kreds af Malere, der i Traad med Strømningerne

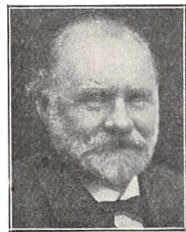

omkring og lige efter Aarhundredskiftet forbandt et vist følelsesfuldt Billederi med Stræben efter monumental Billedstil. Studier over gammel Kunst spillede her en betydelig Rolle for dem. Det satte varigt Præg paa V. En nedstemt „Galeritone“ udmærker særlig de to Portrætter („Billede af en ung Pige“ i Kunstmuseet), hvormed han 1900 vakte saa store Forventninger, og hvori man fandt gripende fine, sjælelige Værdier. Senere søgte han at frigøre sig til Fordel for et lysere Farvesyn og vandt i saa Henseende en ny Sejr 1906 med „En Mand, der river Farve“. V. er ganske overvejende Portrætmaler og har udført en Mængde Portrætter til Privatfolk og offentlige og private Institutioner (bl. a. Frederiksborg (Georg Brandes), Kbh.s Raadhus, Universitetet, Charlottenborg-Udstillingens Komité). Han forfølger i dem et dobbelt Maal, den psykologiske, følelsesbetonede Grundstemning, der karakteriserer Personen, og den samlede Billedvirkning, og baserer begge Momenter paa Figurens Holdning og hele Komposition indenfor Rammen. Mest karakteristisk ses den grandiose Stil, der aabenbart foresvæver ham — Mindelser om Fortidens store Portrætkunst, omdigtet og tillempet til hans Samtids Mennesker —, maaske i en Række store Dobbeltportrætter (f. Eks. af Dr. Peter Hertz og Hustru) og Portrætgrupper. Arbejder ejer Kunstmuseet, Aarhus og Randers Museer, Johan Hansens Samling. — Gift 1905 Karen Wellmann, tidligere gift Peter Hertz (s. d.).

S. S.

Litt.: Slægt se Anders Sørensen V.; P. Hennings: „Studenterne fra 1893“ 1918; Dalberg og Plum: „Metropolitanskolen“ 1916; Sophus Michaëlis i „Kunst“ II—VII 1900—06; „Dek. Tidsskr.“ 1904, S. 415 (af V. Wanscher); „Kunstbl.“ 1909—10, S. 69 f. (af V. Wanscher), Marts 1924, S. 82; „Politiken“ 5/5 1908 (af Jens Thils), 20/3 1924 (af V. Wanscher), 1/3 1925; „Hovedstaden“ 12/2 1913 (af V. Wanscher); „Berl. Tid.“ 1/3 1925; „Ill. Tid.“ 2/3 1913.

Vedel, Johannes (18/8 1841—19/5 1923), Forfatter. F. i Hyllested ved Skelskør. Forældre: Smed Hans Berthelsen V. og Marie Pedersdatter. Viste tidlig stor Læselyst, læste Saxo, Snorre, Ingemann, Oehlenschläger o. a. Der var Tale om Seminarievejen, men efter Faderens Ønske lærte V. Smedeaandværket og blev en meget dygtig Haandværker. En kort Tid opholdt han sig hos Kold i Dalum og blev i

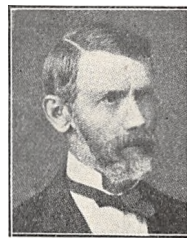
sin Ungdom stærkt grebet af det grundtvigske Aandsliv i hele dets Bredde. 1869 overtog han en Smedie i Høve og gik tit under Kendingsnavnet „Smeden fra Høve“. I nogle Aar havde V. en lille Skole for unge i Overgangsalderen, idet han — efter Grundtvigs Tanke — vekselvis sysselsatte de unge le-

gemlig og aandelig. V. levede stærkt med i Tidens Spørgsmaal, deltog som ivrig Venstremand i 80'ernes politiske Røre, men navnlig, hvor folkelige og kirkelige Spørgsmaal drøftedes, var han levende med, og hans Opfattelse af disse Spørgsmaal var præget af hans omfattende Syslen med Grundtvigs Skrifter. V. var en poetisk Natur, og Pennen faldt ham lige saa let i Haanden som Hammeren, hvad hans friske og livlige fortalte Erindringer „Fra mine Minders Verden“ I—II (1910—11) og hans mangfoldige Artikler navnlig i „Højskolebladet“ og „Sorø Amtstidende“ i høj Grad vidner om. D. i Høve. — Gift 1869 Marie Andersen, d. 1925.

F. N.

Litt.: Ovenn. Erindringer; „Søndagsbl.“ 9/11 1897; Holger Begtrup i „Højskolebl.“ 1911, S. 1105—1108; „Sorø Amtstid.“s Søndagslæsning 20/3 1911; Nekrologer i „Sorø Amtstid.“ 10/5 og 25/5 1923.

Vedel, Peter August Frederik Stoud (10/12 1823—1/2 1911), Direktør for Udenrigsministeriet. F. i Kbh. Forældre: Generaldecisor Severin Henrik August V. og Noline Johanne Hansen. Blev Student 1840, Cand. juris 1846, vandt 1847 (samtidig med E. Vedel) Universitetets Guldmønt for en statsretlig Afhandling, besøgte 1847—50 de europæiske Hovedlande, studerede Statsøkonomi og fremmed

Ret og færdedes meget i politisk interesse. Hjemkommen blev han Lektor i Statsforvaltningsret ved Universitetet og kort efter Professor. Nær knyttet til de førende Nationalliberale ved Uddannelse og Interesser opfordredes V. ofte af sine nære Venner Krieger o. a. til at indtræde i Udenrigsministeriet, og Juli 1858 udnævntes han til Chef for dettes politiske Departement under det nylig dannede Ministerium Hall. Til dennes endnu forholdsvis forsigtige og moderate Politik stod V. ikke i nogen principiel Modstridning, og i Proceduren med Forbundsagen i Frankfurt og de tyske Stormagter om det slesvigske Spørgsmaal var han Hall en uvurderlig Støtte ved sin skarpe, logiske Sans og ved sit indgaende Kendskab til alle Enkeltheder, samtidig med at han med eminent Dygtighed forstod at forme de danske Noter i en fin og vindende Form paa ulasteligt, logisk Fransk. 1860 blev V. Enedepartementetschef og 1864 Direktør for det samlede Udenrigsministerium indtil sin Afgang 1899. Monrads Ministerietid med Londonkonferencen 1864 var en yderst vanskelig og oprørende Tid for V., der ingenlunde altid delte sin Regerings Opfattelse, men gjorde sit Bedste for at hindre Krigens Genoptagelse ved at tilraade videregaaende

og mere resolute Indrømmelser end de endelig besluttede. Efter Krigen stod han i nært Samarbejde med Grev Frijs, Udenrigsminister 1865—70, og delte ganske dennes Opfattelse af, hvorledes den dansk-tyske Politik burde føres, ikke mindst under de resultatløse Forhandlinger med Bismarck om en Gennemførelse af Pragfredens Artikel 5. Ved den fransk-tyske Krigs Udbrud var V. ligesom Grev Frijs mod enhver Indblanding fra Danmarks Side og indlagde sig Fortjeneste ved energisk at bekæmpe de Stemninger, der indenfor Regeringen gik i saadan Retning, ligesom han virkede for, at Grev Frijs fik overdraget Forhandlingerne med den franske Udsending Hertugen af Cadore. I den kendte Butterfieldsag med de Nordamerikanske Fristater plaiderede V. Sagen saa vel, at Dommen faldt ud i Danmarks fulde Favør. 1874 deltog V. som Danmarks Repræsentant i den internationale Konference i Brüssel om „Krigens Love og Sædvaner“. — V. blev 1861 ekstraordinær Assessor i Højesteret, 1879 juridisk Æresdoktor ved Universitetets 400aars Fest, afslog et Par Gange, bl. a. 1897, Tilbud om Udenrigsministerstillingen og tog sin Afsked paa Grund af Alder 1899 under almindelig Anerkendelse af de udmærkede Tjenester, han havde ydet sit Land i vanskelige Tider. V. var en sjælden fin og nobel Personlighed, i Besiddelse af overlegen Forstand og omfattende Kundskaber. En vis Forsigtighed og kølig Tilbagetrukkethed bevirkede, at han aldrig ønskede Magten og Ansvaret, men foretrak at være Mønstreret paa den ideale, højt begavede, kundskabsrige og myndige Embedsmand. — V.s omfattende diplomatisk-historiske Kundskaber skaffede ham ogsaa et anset Navn som Forfatter. I „Danske Saml.“ I 4 og „Hist. Tidsskr.“ IV 1 og 4 har han skildret Diplomatser som Rantzau-Ascheberg, Grev Osten og Grev Rochus Fr. Lynar. Hans Hovedværk er Udgaven af J. H. E. Bernstorffs Brevveksling med Hertugen af Choiseul og Uddrag af hans Depecher (1871 og 1882) samt som 3. Bd. hertil en Skildring af den ældre Bernstorff som Personlighed og Statsmand delvis i nyt Lys (1882). D. i Kbh. — Gift 1) 1854 Annette Christiane Eleonora Mourier-Petersen, d. 1857. 2) 1861 Fanny Vendela Hebbe, d. 1912, tidligere gift Forfatteren H. E. Schack (s. d.).

F. de F.

Litt.: Slægt se Anders Sørensen V.; 1. Hustrus Slægt se F. Mourier-Petersen; Selvbiografi i „Levnedsbeskrivelser af de ved Kbh. Univ.s 400-årsfest promoverede Doktorer“ 1879; Unlv. Progr. Sept. 1847, S. 36 f.; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; Thorsøe i „Ill. Tid.“ ¹⁹/₁₂ 1893; sst. ¹⁹/₁ 1904; Vald. Vedel i „Mit Hjem“ II 1912; „Fru Helberg og A. F. Krieger“ 1914—15; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 183, 249, 254, 269, 272, 327, 336, II 1921, S. 14, 16 f., 22, 57, 62, 65, 69, 73, 78, 88, 113, 154, 167, 171, 207, 263, 272, 292, 299, 307, 329 f., 332, 354, 362, III s. A., S. 16 f., 22, 35 f., 48, 175, 180, 216, 221, 307 f., 330, 386, IV s. A., S. 8, 33, 38, 114,

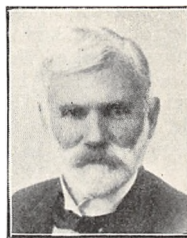
256, 271, 311, 324, V 1923, S. 14, 17, 25, 27—30, 33 f., 43—47, 52, 56, 62 f., 67 f., 86, 89, 106, 111, 116, 118, 143, 165, 171 f., 175, 179, 182, 191, 203, 210, 250 f., 261, 269, 320, 322, 327, VI 1925, S. 177, 199, 232 f., 240, VII s. A., S. 17, 23 f., 301, 304, 307, 311, 315, 323, 367, 387; A. Friis: „Den dsk. Regering og Nordslesvigs Genforening med Danm.“ I 1921, S. 26 f., „Danm. ved Krigsudbrudet 1870“ 1923 og i „Hist. Tidsskr.“ IX 1 1918, S. 106, 109 f.; Kl. Berntsen: „Erindringer“ III 1925, S. 95; „Politiken“ ⁶/₅ 1923; Breve i A. Friis: „Det nordslesvigske Spørgsmaal 1864—79“ I—II 1921—25; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ⁴/₂ 1911, „Politiken“ ⁵/₂ s. A., „Nationaltid.“ ⁴/₂ s. A., „Ill. Tid.“ ¹²/₂ s. A. (af E. Arup), „Gads dsk. Mag.“ 1910—11 (af Erik Henriksen), „Ugens Tilskuer“ ²⁴/₂ 1911 (af Niels Møller), „Tilskueren“ s. A. (af M. Rubin) og „Riget“ ⁶/₂ s. A. (af F. v. Jessen).

Vedel, Andreas Peter (¹⁶/₈ 1862—²/₃ 1922), Ingeniør. F. i Kbh. Forældre: Direktør i Udenrigsministeriet P. V. (s. d.) og Fanny Vendela Schack, f. Hebbe. Blev Student 1879 og polyteknisk Kandidat i Ingeniørfaget 1885, studerede et Aars Tid i London, hvor han bl. a. gjorde sig bekendt med de da opukkende Elektricitetsværker. 1886—89 var han Ingeniørassistent ved Kbh.s Havnevesen og fik sammen med daværende Havnebygmester H. C. V. Møller og Arkitekten V. Dahlerup Præmie for en Plan til et Frihavnsanlæg i Kbh. 1889—91 arbejdede han som Ingeniør for Hollænderen Waldorp i Buenos Aires ved Havnearbejder i La Plata og Bahia Blanca. Efter paa ny at have været et Aars Tid ved Kbh.s Havnevesen var han 1892—97 beskæftiget ved en Række store Ingeniørarbejder i Nordamerika (St. Louis og Chicago). Fra 1897 til sin Død var han Havneingeniør i Aarhus. Hans Hovedværk her er Projektteringen af Bygningen af Sydhavnen i Aarhus. Ved dette Arbejde ligesom ved den daglige Administration af Aarhus Havn lagde han den største Dygtighed for Dagen. V. var en usædvanlig stærkt videnskabelig interesseret Ingeniør, hvorom talrige Afhandlinger af ham i de tekniske Tidsskrifter vidner. Han var Formand for Jysk Forening for Naturvidenskab fra 1907 og for Ingeniørforeningens Aarhusafdeling fra 1917. D. i Aarhus. — Gift 1895 Carletta Cathrine Anderson.

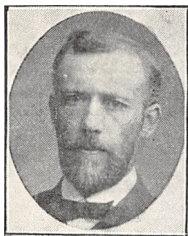
M. C. H.

Litt.: Slægt se Anders Sørensen V.; Nekrologer i „Ingeniøren“ 1922 (af Oscar Jørgensen og J. Munch-Petersen) og „Politiken“ ¹⁵/₂ s. A. (af J. Munch-Petersen).

Vedel, Sophus (¹/₆ 1842—¹⁰/₆ 1920), Retskyndig. F. i Kbh. Forældre: Generaldecisor Severin Henrik August V. og Nicoline Johanne Hansen. Blev Student 1861, 1868 Cand. juris, 1869 Fuldmægtig ved Sjællands Stiftamt, 1870 tillige Assistent i Finansministeriet, 1875 Fuldmægtig sst., 1881 Protokolsekretær i Højesteret, 1888—1918 Assessor

(Dommer) i den kgl. Lands-, Over- samt Hof- og Stadsret.

1898 Medlem af Livsfor- sikringsanstaltens Børnskommission. Medens V. som Dommer ikke naaede frem i første Linie — noget bidrog her- til vistnok forskellige personlige Ejendomme- ligheder —, har han ind- lagt sig større Fortjene- ste ved sine retshistori- ske Studier. 1869 mod- tog han Universitetets Guldmedaille for en historisk Afhandling om de Forandringer, der foregik med Stats- bestyrelsen i Danmark 1660—99, senere vandt han den A. S. Ørstedeske Prisedaille for den for Aaret 1884—85 stillede Opgave og udgav Besvarelsen under Titel „Den dansk-norske Højesterets Historie under Enevælden fra 1661 indtil 1790“ (1888), et grundigt og paa Førstehaandsstudier hvilende Værk; en Fortsættelse deraf, paa hvilken han i mange Aar arbejdede, saa aldrig Dagen Lys. D. ved Gurre. — Gift 1881 Helene Birgitte Buntzen. Fz. D.

Litt.: Slægt se Anders Sørensen V.; Hustrus Slægt se Andreas Buntzen, d. 1830; Univ. Progr. April 1869, S. 50 f.

Vedel, Valdemar (f. 9/11 1865), Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Direktør i Udenrigs- ministeriet P. V. (s. d.) og Fanny Vendela Schack, f. Hebbe. Vok- sedede op i Barndoms- hjemmet i „Embedsari- stokratiets og Kunstner- nes Rosenvænge“ i et højt kultiveret Embeds- mandshjem, der var gammeldags i sit Dag- liv, men udpræget fri- sindet i intellektuel Dan- nelse. Blev Student 1882; af Lærerne havde navn-

lig Pingel Betydning for ham. Han blev Cand. juris 1887. Men allerede fra Skolen og de første Studenteraar havde Litteratur og Filosofi haft hans særlige Interesse. I Studentersamfundet var han gaaet ind med Begejstring for radikale Ideer, blev stærkt politisk og socialt interesseret, meldte sig som Lærer ved „Aftenundervisningen“, men opdagede hurtigt, at han kun havde liden Evne til at „slaa Bro mellem Samfundsklas- serne“. Han manglede — som altid — Interessen for Agitationen. Han hørte i disse Aar Brandes' Forelæsninger, der virkede æg- gende samtidig med at han foreredes over „Fremskridtsmobben“. Hos Høffding fik han sin filosofiske Opdragelse, i 6 Aar var han en ivrig Deltager i Høffdings Diskussions- aften, hvor han bl. a. mødtes med Johs. Jørgensen, Niels Møller og Knud Ipsen. Det var derfor naturligt, at han efter Eksamen

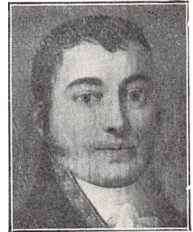
kastede sig over sine Interesser; han fik Universitetets Guldmedaille for Afhandlin- gen „Om Forholdet mellem Ret og Moral“ (1888). I de følgende Aar samlede han sig om det, der skulde blive hans Felt: Littera- turhistorien og den litterære Kritik. Han vandt 1890 Doktorgraden og rejste n. A. i Italien (se „Fra Italien“ 1892). For at leve maatte han søge Embede og var 1891—96 Assistent i Kultusministeriet, indtil han end- elig 1895 blev Docent ved Universitetet i almindelig Litteraturhistorie, 1911 Prof. extraord. og 1918 Prof. ord. 1893—1903 holdt han Forelæsninger ved Kunstakade- miet. 1898—1912 var han Overbestyrer ved Kbh.s Kommunes Folkebiblioteker. Med sine Bøger fra det første Tiaar af sit For- fatterskab, 80'erne og 90'erne, har V. straks angivet sine Emnekredse: den danske Litteratur, repræsenteret ved Disputatsen: „Stu- dier over Guldalderen i dansk Digtning“ (1890), hvortil naturlig for V. med hans dobbelte Rod i dansk og svensk Kultur slut- ter sig „Svensk Romantik“ (1896), videre europæisk Aandsliv, repræsenteret ved Stu- dier over Dante (1892), og endelig den in- derste personlige Kreds, repræsenteret ved V.s eneste skønlitterære Bog „Stavnsbaand“, en tidstypisk og personlig farvet Skildring af en aandelig Krise, hvis Hovedproblem er Forholdet mellem umiddelbar, hel Leven og intellektuel, nuanceret Kultur. Den danske Litteraturhistorie har V. siden overladt til andre, men det er ham, der som den første efter Brandes genindsætter „Guldalderen“ og Romantikken som en positiv Periode og Højdepunktet i Nationallitteraturen. Hvad V. her har givet i intens, knap Form, har den senere Forskning kunnet tage op og bygge videre paa. Som aktuel Kritiker har han derimod stadig arvaagent fulgt og grebet ind i den samtidige danske Litteratur. Rundt om i Tidsskrifter, bl. a. „Letterstedt- ske Tidsskrift“, „Tilskueren“, hvis energiske Redaktør han var 1901—07, „Ny Jord“, „Litteratur og Kritik“, findes en Række Essays og Artikler behandlende Litteraturen fra „Gennembrudet“ til vore Dages unge Lyrik. Disse Kritikker, der altid er kyndige og tankevækkende, er i sig selv litterære Doku- menter, hvori man kan følge Tidens aande- lige Liv. En enkelt Gruppe er samlet i Bo- gen „Firsernes Førere“ (1923), og hertil slut- ter sig den lille, men meget-sigende Bog om Drachmann (1909), den bedste Monografi af en af 70'ernes Mænd. V. gjorde europæisk Aandsliv til sit egentlige Felt. Fra sine før- ste hjemlige og persolige Udgangspunkter har han i store Ringe lagt sine Undersøgel- ser om det meste af vort aandelige Europa. Først samlede han sig om sin monumentale Analyse af Middelalderen: „Middelalderlige Kulturidealer. Helteliv, Ridderromantik, Bag Klostermure, By og Borger“ (I—IV, 1901— 11). I de senere Aar har han taget Renæs-

sancen, Baroktiden og Klassicismen op til Behandling. Af denne Serie er foreløbig udkommet „Barok i italiensk og spansk Aandsliv“ (1918), „Renessancens Frembrud“ (1922), og „Højrenæssancen Syd og Nord for Alperne“ (1923). Med Overlegenhed og Smidighed behersker V. her et omfattende Stof. Han er vor lærdeste Kender af den europæiske Litteraturs Historie. Litteraturen og den bildende Kunst, som han i sin Egenskab af Julius Langes Elev inddrager i sin Undersøgelse, er for V. Kulturdokumenter. Hans Litteraturhistorie er Kulturpsykologi. Det er ikke de enkelte Forfatterpersonligheder eller Værker, der interesserer ham, men Tidsaldrenes skiftende Idealer og Menneskebilleder, Varieteterne af det grundmenneskelige, som de bestemmes af Tid, Race og Land. V.s Undersøgelsermetode kunde betegnes som Tværslitsmetoden. Ud fra et System af Synspunkter lægger han lige saa mange Snit tværs gennem de europæiske Hovedlitteraturer, som derefter indgaaende beskrives. I deres Sammensætning danner disse Enkeltundersøgelser et stort Mosaikbillede af den paagældende Epoke. I V.s noget stereotype Behandlingsmaade bliver Undersøgelsen mærkelig glædeløs, de mange Detaljer, der ofte gør Billederne flimrende, rykker frem som Eksempler i den videnskabelige Demonstration, men staar der sjælden for deres egen Skyld. Hertil kommer en Svaghed i selve Syntesen, der ligesom tager Kraften af Helhedsvirkningen. Det ligger i V.s Forhold til Værkets bærende Idé, i selve Arten af hans „Humanisme“. Hans Indstilling mod det fællesmenneskelige er mere resultatet af en filosofisk uddannet Abstraktionsevne og et uroligt, rodløst Sinds Bestræbelser efter at supplere sig selv ved at gøre sig alt menneskeligt fortroligt, end en Personligheds stærke og kraftfulde Genkenden og Bekræftelse af sin Grundmenneskelighed. Hans Trang til Selvrefleksion, som maaske er det drivende Moment i hele Forfatterskabet og som først fik Udtryk i Ungdomsromanen, har siden fremkaldt en Række Essays, hvori han gør sit og sin Samtids aandelige Bo op. De betydeligste er samlet i Bogform under Titlen „Menneskelighed“ (1920), hvori bl. a. „Humanisme“, „Nikodemus' Skriftemaal“, „Den europæiske Treklang“. Her ser man V.s eget Ansigt. Varsom og ængstelig for ikke at forstaa ethvert ægte Udtryk for noget menneskeligt er han fast og frygtløs, naar det gælder Kampen mod Udslag af ensidig Nationalisme, religiøs eller irreligiøs Fanatisme, social Uniformering eller overdreven Individualisme, enhver Form for aandelig Stivnen og Indsnævring. Aandelig hører han nærmest hjemme i 80'ernes og 90'ernes Brydningsaar, Ibsen er vel den af 80'ernes Førere, han har kunnet følge længst. I vore Dages Danmark er det hans vanskelige og upopulære Arbejde at holde

de brede Flodlejer aabne, gennem hvilke dansk Kultur fra gammel Tid har modtaget sine frugtbare Tilløb fra europæisk Aandsliv. I sin dybe Fortrolighed med og Kærlighed til den centrale danske Kultur har han paataget sig denne Ægve, en Livsbetningelse for fortsat sund national Vækst. — Gift 1892 Simona Friboline Neukirch. O. F.

Litt.: Slægt se Anders Sørensen V.; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1890; Erindringer i „Studenterbogen“ 1896 og „Mit Hjem“ II 1912; Univ. Aarb. 1887—88, S. 439; „Kbh.“ 9/6 1890; E. B. i „Politiken“ 30/5 1892; sst. 24/11 1896; G. B. sst. 20/11 s. A.; Munch i „Det ny Aarh.“ I 1903, S. 498, 524; G. Brandes: „Saml. Skr.“ XV 1905; A. Ipsen: „Litterære Portrætter“ 1906; Johs. V. Jensen i „Politiken“ 4/1 1907; Høfding i „Ill. Tid.“ 20/1 s. A.; A. Garde: „Dsk. Aand“ 1908; Jul. Clausen i „Berl. Tid.“ 5/12 1911; „Masken“ 13/12 1914; Vilh. Andersen i „Nationaltid.“ 8/11 1915; „Goethe“ II 1916 og „Folk og Mennesker“ 1919; Harald Nielsen, Rimestad og Thit Jensen i „Nationaltid.“ 9/11 1915; Kilde sst. 9/11 s. A.; „Akad. Ugebl.“ 10/11 1915; Rimestad i „Kbh.“ 9/11 s. A.; „Politiken“ s. D.; Georg Christensen i „Tilskueren“ 1915 II og „Edda“ 1923; Leopold: „Tres Talenter“ 1918; „Dsk. Forfatterforen. Festskrift“ 1919, S. 323; Johs. Jørgensen: „Guds Kværn“ 1919; Rubin: „Mænd og Bøger“ 1920; Rimestad i „Hver 8. Dag“ 24/12 s. A.; „Politiken“ 4/6 1922 og 19/5 1923; „Borups Højskole“ 1923; Levin i „Tilskueren“ 1923 II og „Berl. Tid.“ 6/11 1925; „Hist. Tidsskr.“ IX 3 s. A.; Vilh. Andersen i „Berl. Tid.“ 8/11 s. A.; „Nationaltid.“ 8/11 s. A.; „Gads dsk. Mag.“ Novb. s. A.; Carl Gad i „Politiken“ 9/11 s. A.; Dumreicher i „B. T.“ 9/11 s. A.; „Den nye Litt.“ 7/11 s. A.; Forfatterforeningens Festskrift 1919, S. 323.

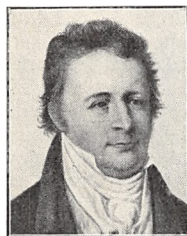
Vedel Simonsen, Lauritz Schebye (20/12 1780—12/7 1858), Historiker. F. paa Elvedgaard, Fyn. Forældre: Godsejer Claus V. S. og Ane Marie Schebye. Blev Student 1798, stude- derede først Jura, blev derpaa Cand. med. 1803, Dr. med. 1804. 1805—06 studerede han i Göttingen og Halle og paavir- des her af Steffens og den tyske Romantik. Af gammel Bondeslægt, som han var, og opvokset i Ensomhed paa Landet flettede han nu sit nye Livssyn ind i gammel dansk Historie og Sagnoverlevering, og Historien, især Middelalderens, blev hans Livs Studium. Han skrev en utrykt Lovtale over Griffenfeld og fik 1807 Videnskabernes Selskabs Guldmedaille for en Afhandling om Østgoterne. 1807—09 var han ansat ved Universitetsbiblioteket, opnaaede derimod hverken nu eller siden den Plads ved Gehejme- arkivet, han attraaede. Et Par Aar rejste han rundt i Danmark og indsamlede Arkivalier og Oldsager. 1813 udgav han tre Værker, den ufuldendte „Udsigt over Nationalhistoriens ældste og mærkeligste Perioder“ (fortsat 1816), „Borgruinerne“ og „Fyns Vilkaar i Grevefejden“, alle prægede af hans romantiske Historieopfattelse, velskrevne, men med store videnskabelige Mangler. 1816—27 var han Medhjælper hos Ordenshisto-

riografen, men fik iøvrig ingen Ansættelse trods mange Bestræbelser derfor, boede størstedelen af sit Liv paa Elvedgaard, som han arvede 1832, syslende med mangedannede Studier, digtende og granskende Magi og Mystik. I 40erne fulgte en ny historisk Forfattervirksomhed, denne Gang af en adskillig mere nøgtern videnskabelig Art, annalistiske og kronologiske Optegnelser som Udslag af en overordentlig Flid. 1841—44 kom en Bog om Odenses ældre Historie, 1842 om Hagenskov, 1842—43 om Esge Brock, 1843—44 om Rugaard, 1845 om Jørgen Brahe, s. A. om Rud'erne, 1845—46 om Elvedgaard, for fleres Vedkommende endnu af megen Værdi, prægede af stor Kærlighed til Hjemegn og Slægtfæller. Sine Penge brugte V. S. til et omfattende Mæcenat for Videnskab og Filantropi. — Som Menneske og Godsejer er V. S. en tiltalende human Skikkelse; som Videnskabsmand staar han ikke højt. Han er vor typiske romantiske Historiker, men hans Fremstillingsevne var ikke usædvanlig, hans Fantasi var for frodig, han manglede Kritik, og der var ingen fast Linie i hans Forfatterudvikling. Han havde levende Samfølelse med Land og Bondebefolkning og var en af Pionerne for Stedhistorien; i sine kulturhistoriske Betragtninger kunde han ved Siden af mange Vildskud gøre værdifulde Iagttagelser. D. paa Elvedgaard. — Gift 1807 Sophia Franciska Kragh. Separeret 1814, Ægteskabet opløst 1836; hun d. 1861. P. E.

Litt.: Slægt se Anders Sørensen Vedel; Selvbibliografi i Progr. ved Doktorpromotion 1804; Werlauff: „Om Danebrog og Danebrogsoorden“ 1872; J. E. Boesen i „Kort Uds. over det filol.-hist. Samfunds Virksomhed“ 1881—82; „Vor Ungdom“ 1881; „Vitterh. Hist. o. Antiqv. Akademiens Månadsblad“ 1886, S. 132 ff.; A. Andersen: „Historikeren V. S.“ 1887; „Saml. t. Fyns Hist. o. Top.“ X 1890, S. 57 ff.; Steenstrup: „Historieskrivningen i Danm. i 19. Aarh.“ 1889; Werlauff: „Erindringer af mit Liv“ („Mem. o. Br.“ XIII) 1910; Fabricius i „Vor Fortid“ Okt. 1918; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Elvedgaard); Weibull i „Hist. tidskr. f. Skåneland“ V 1923; Carl S. Petersen og Th. A. Müller i „Tilskueren“ s. A. II; Breve i „Breve fra og til C. C. Rafn“ 1869 og Wad: „Fra Fyns Fortid“ I—III 1916—21.

Wedel-Jarlsberg, Johan Caspar Herman, Greve (²¹/₈ 1779—²⁷/₈ 1840), Statsmand. F. i Montpellier. Forældre: Grev Frederik Anton W.-J. og Cathrine Storm. Levede sin Barndom og første Ungdom i Italien, Nederlandene og England, og navnlig Indtrykket af det sidste Lands Forhold blev bestemmende for hans politiske Tankegang.

1799 kom han til Danmark og tog 1801 juridisk Eksamen. Efter at have beklædt et Par andre offentlige Poster blev han 1806 knyttet til sit egentlige

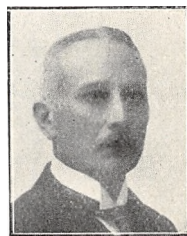
Fædreland, Norge, som Amtmand over Buskeruds Amt. Under Krigsforholdene 1807—14 blev han en af de førende i den ny norske nationale Bevægelse. Han var 1808—10 Medlem af Regeringskommissionen, i hvilken han havde en ledende Rolle, stiftede „Selskabet for Norges Vel“ og var Hovedmanden for Oprettelsen af Norges Universitet. 1811 overtog han Grevskabet Jarlsberg, 1813 trak han sig ud af Statstjenesten. W.-J. ønskede 1809 at faa samlet hele Norden under Frederik VI, men arbejdede derefter maalbevidst for en Forbindelse mellem Norge og Sverige. Det Haab, at Christian August kunde blive den fælles Konge, glippede ved hans Død. Maalet naaedes imidlertid 1814. W.-J. tog stærkt Del i de herhenhørende Forhandlinger og var derefter 1814—22 Finansminister. Han gjorde et mægtigt Arbejde for at ordne Norges Finansvæsen og vedblev til sin Død at være en tro Ven af Karl Johan og Forbindelsen med Sverige. Han udnævntes 1836 under kritiske politiske Forhold til Norges Stattholder. D. i Wiesbaden. — Gift 1807 Karen Christiane Andrea Anker, d. 1849. H. Js.

Litt.: Slægt i Adelsaarbogen 1908, F. Wedel-Jarlsberg: „Stamtafel der Linien der Freiherren v. Wedel“ 1870, „Vierteljahrsschr. f. Wappen-Siegel- und Familienkunde“ 1892, „Tidsskr. f. d. norske Personalhist.“ 1847 og „Norske Slægter“ 1912; Hustrus Slægt se Bernt Anker; Y. Nielsen: „Læns greve J. C. H. W. J.“ 1901—02; Christian Frederik og C. Ankers Brevveksling“ 1904; „Eidsvold“ 1914; „Moer Korens Dagb.“ 1915; „Norsk hist. Tidsskr.“ V 2—3 1914—16; „Riksforsamlingens Forhandlinger“ 1914 ff.; Worm-Müller: „Norge gennem Nødsaaarene“ 1919 og i „Vore Hovdinge“ 1914; Breve i „Pers. Tidsskr.“ VI 4 1913.

Wedell-Neergaard, Joachim, Baron (¹¹/₁ 1862—³/₁ 1926), Godsejer. F. i Næstved. Forældre: Ritmester, Forpagter, Baron Gustav Joachim Wedell-Wedells-

borg og Louise Elise Henriette Bruun (de) Neergaard. Blev Student 1881, Cand. polit. 1886, Volontær i Udenrigsministeriet 1888, Legationssekretær i Berlin 1892—94, overtog 1893 Familiegodset Svenstrup. Som Formand for Dansk Skovforening 1906—16

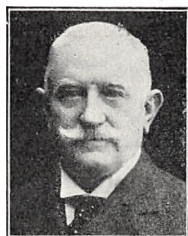
interesserede han sig stærkt for Tilvejebringelsen af et særligt Organ for Foreningen og gav derved Anledning til Oprettelsen af „Dansk Skovforenings Tidsskrift“ 1916. Toldloven af 1908 er i væsentlig Grad præget af hans Arbejde, og han var 1910—22 Medlem af Toldraadet. For en rimelig Ordning af Skovbrugets Beskatningsforhold var han meget virksom, saavel som Formand for Skovforeningen som senere. I hans Formandstid arbejdede Foreningen ivrig for en Forbedring af Skovbruget i de smaa private Skove, hvilket gav Anledning til Fremkom-

sten af Skovrider Wegges Bog: „Vejledning i Behandling af smaa Skovejendomme“ og en „Betænkning om de jyske Smaaskove“, der igen førte til Lov af $\frac{1}{3}$ 1919 om Statstilskud til Smaaskovforeninger. Ogsaa for Landbrug og Havebrug var W.-N. virksom og var Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad 1914—23. Han var Medlem af Borup Sogneraad (1898—1908) og Gl. Roskilde Amtsråd (1901—16). 1921 udgav han det statelige Samlerværk: „Svenstrup, et sjællandsk Gods' Historie“. I „Tidsskrift for Skovvæsen“ og „Dansk Skovforenings Tidsskrift“ skrev han adskillige mindre Artikler. D. paa Svenstrup. — Gift 1896 Komtesse Henny Caroline Julie Moltke. J. H.

Litt.: Slægt se Herman Wedel Jarlsberg og ved Hauch-Fausbøll i „Politiken“ $\frac{9}{1}$ 1926; mødrene Slægt se Carl (de) Neergaard; Hustrus Slægt se A. G. Moltke; „Dsk. Skovforening 1888—1913“ 1913; „Biografier og Portrætter af Studenterne fra 1881“ 1906; Palle Rosenkrantz; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Svenstrup); Nekrologer i „Berl. Tid.“ $\frac{5}{1}$ 1926 og (af O. Andrup) $\frac{7}{1}$ s. A., „Politiken“ $\frac{9}{1}$ s. A. og „Roskilde Avis“ $\frac{5}{1}$ s. A.

Wedell-Wedellsborg, Vilhelm Carl Joachim Ove Casper Bendt, Lensgreve ($\frac{9}{10}$ 1840— $\frac{7}{10}$ 1922), Landmand. F. paa Billeskov ved Assens. Forældre:

Lensgreve Julius Vilhelm Georg Ferdinand W.-W. og Christiane v. Buchwaldt. Blev Student 1862, valgte straks Landbrug som sin Livsgerning, lærte praktisk Landvæsen og købte 1867 Borupgaard i Aarhus Amt. Han vandt hurtigt Navn som en

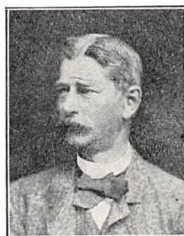
særdeles dygtig Landbruger; han begyndte straks at oparbejde Besætningen og skabte i Løbet af nogle Aar en Stamme jysk Malkekævg, som længe bevarede sit Ry. 1883 tiltraadte han Besiddelsen af Wedellsborgs omfattende Ejendomme. Han viste sig her som en administrativ Dygtighed, hvis Evner fuldt ud slog til overfor den store Opgave, og hans Interesse for den praktiske Side af Driften svækkedes ikke; han ledede personlig Avlsbruget og støttede Bestræbelser for Forbedringer hos sine Forpagtere og Fæstere, ligesom han tidlig stillede baade Gaard og Midler til Raadighed for landøkonomiske Forsøg. Han var i mange Aar Formand for Husby Sogneraad, 1888—1916 Medlem af Assens Amtsråd, søgte derimod ikke over i det politiske Liv, færdedes helst i Landmandskredse. 1894—1911 var han Medlem af Landhusholdningsselskabets Præsidium. Han var Formand i mange af Selskabets Udvalg og repræsenterede ved talrige Lejligheder Selskabet eller Landbruget, bl. a. paa Verdensudstillingen i Paris 1900. — W. var af dem, der for Alvor mener, at Adel forpligter, og Baggrunden for

hele hans Virksomhed var hans Ønske om og Villie til over for Samfundet at indfri nogle af de Forpligtelser, som han følte hans Fødsel, sociale Stilling og Rigdom paalagde ham. D. paa Wedellsborg. — Gift 1869 Komtesse Maria Elisabeth Knuth, d. 1894. A. C.

Litt.: Slægt se Herman Wedel Jarlsberg og ved Hauch-Fausbøll i „Geneal. Tidsskr.“ Okt. 1914; mødrene Slægt se Charles Buchwald; Hustrus Slægt se Adam Knuth; Norvin i „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Wedellsborg); Chambellan: „Dsk. Jorddotter“ 1911; Nekrologer i „Tidsskr. f. Landø.“ 1922 (af H. Hertel), „Ugeskr. f. Landm.“ s. A., „Fyns Stifts Landbrugstid.“ s. A., „Ill. Tid.“ $\frac{29}{10}$ s. A., „Dsk. Jagttid.“ s. A. (af Palle Rosenkrantz), „Dsk. Adels Bl.“ s. A. og „Fyns Stiftstid.“ $\frac{7}{10}$ s. A.

Wedell-Wedellsborg, Gustav Joachim, Baron ($\frac{9}{10}$ 1829— $\frac{9}{7}$ 1903), Landmand. F. i Odense. Forældre: Generalløjtnant, Baron J. G. W.-W. (s. d.) og Hustru.

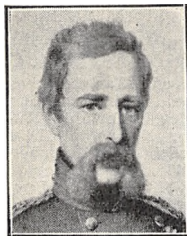
Var oprindeligt Militær og blev Premierløjtnant ved Dragonregimentet i Slagelse, men i 30-aars Alderen forlod han den militære Løbane og blev Landmand. Da Krigen udbrød 1864, meldte han sig ved sit gamle Regiment og gjorde Felttoget med. Efter Krigens Afslutning fik han Overdrevsgaarden under Svenstrup i Forpagtning, og her nedlagde han et stort Arbejde for at bringe Jorden i Kultur. Han blev hurtig draget ind i offentlig Virksomhed; 1871 blev han Medlem af Bestyrelsen for Sorø Amts økonomiske Selskab, senere Næstformand og 1883 Formand. Da „De samvirkende Landboforeninger for Sjællands Stift“ dannedes 1880, blev W. enstemmig valgt til Samvirksomhedens Formand og virkede som saadan til 1889; 1880—1901 var han Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad. W. besad levende Interesse for Landbruget, han havde et sundt og klart Omdømme og forstod i det hele at faa de foreliggende Sager behandlet uden Gnidning, hvilket var meget vanskeligt netop i de Aar, da politiske Modsetninger gjorde sig stærkt gældende. D. i Toget mellem Kbh. og Holte. — Gift 1) 1859 Louise Elise Henriette Bruun (de) Neergaard, d. 1864. 2) 1868 Thalia Scheel, d. 1896. A. C.

Litt.: Slægt se Bendt W.-W.; mødrene Slægt se Jens Juel; 1. Hustrus Slægt se Carl (de) Neergaard; 2. Hustrus Slægt se A. W. Scheel; Galschiøt; „Landbrug og Landm. i Danm.“ 1888; Nekrologer i „Ugeskr. f. Landm.“ 1903; „Vort Landbrug“ s. A., „Ill. Tid.“ $\frac{19}{7}$ s. A. (af Har. Goldschmidt) og „Sorø Amtstid.“ $\frac{9}{7}$ s. A.

Wedell-Wedellsborg, Joachim Godske, Baron ($\frac{29}{1}$ 1785— $\frac{17}{7}$ 1860), Officer. F. paa Wedellsborg. Forældre: Lensgreve Ludvig Frederik W.-W. og Frederikke Juliane Louise Klingenberg. Blev Sekondløjtnant 1799, Premierløjtnant 1804, Sekondrimester 1809,

var 1813 Kommandør for det nyoprettede fynske ridende Jægerkorps, traadte 1816 å

la suite for at bestyre sit Gods Sønderkov i Jylland, blev 1825 Eskadronskommandør, 1826 Major, 1832 Oberstløjtnant, 1841 Oberst, fik ved Krigens Udbrud 1848 Kommandoen over Kavaleribrigaden ved Nørrejysk Armékorps og rykkede, efter indtil General Hedemans An-

komst at have overtaget Kommandoen over Arméen, straks frem fra Kolding mod Haderslev, hvorved han fremtvang Insurgenternes Rømning af Aabenraa. Han deltog i Kampen ved Bov og ansattes 18/3 s. A. som Kommandør for højre Flankekorps, maatte imidlertid allerede i Maj fratræde denne Kommando, vel nærmest som et Offer for Folkestemningen, der tilskrev Personerne den Mangel paa Virksomhed, som i Virkeligheden var Følge af den lange Fredsperiodes Forsømmelser. Han overtog derefter Generalkommandoen paa Fyn. 1853 blev han Præsæs for Kommissionen til Udarbejdelse af et nyt Eksercerreglement for Kavaleriet. Afgik som Generalløjtnant 1856. Var en særdeles dygtig, omsorgsfuld og kyndig Rytterofficer, der nød den mest ubetingede Agtelse, Tillid og Kærlighed i sit Vaaben, en nobel og føltænkende Personlighed. D. paa Wedellsborg. — Gift 1812 Gregersine Olave Juul, d. 1867. K. C. R.

Litt.: Slægt se Bendt W.-W.; mødrene Slægt i Adelsaarbogen 1923; Hustrus Slægt se Jens Juul; „Hist. Tidsskr.“ IX 4 1925; Nekrolog i „Tidsskr. f. Krigsv.“ 1860.

Wedell-Wedellsborg, Carl Hannibal Ludvig, Baron (f. 12/12 1863), Forstmand. F. i Næstved. Forældre: Forpagter Baron Gustav W.-W. (s. d.) og Louise Elise Henriette Bruun (de) Neergaard. Blev Forstkandidat 1887, foretog nogle Studierejser i Udlandet, blev 1889 Assistent ved Statsskovene, 1900 Skovrider for 1. Frederiksborg Stats-skovdistrikt. Efter Omordningen af Statsskovbrugets øverste Ledelse

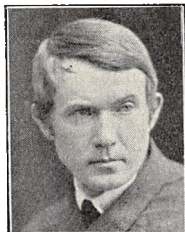

1911 blev han udnævnt til „Kgl. Jægermeister“ og leder som saadan Kongejagterne i Statsskovene. 1914 var han Formand for et af Dansk Skovforening nedsat Udvalg, der ledede dansk Skovbruks Deltagelse i den baltiske Udstilling i Malmø. I „Dansk Skovforenings Tidsskrift“ for 1916 har han skrevet en Beretning om Udstillingen. — Gift 1897 Marie Louise Henriette Lerche.

J. H.

Litt.: Slægt se Bendt W.-W.; mødrene Slægt se Carl (de) Neergaard; Hustrus Slægt se G. Lerche.

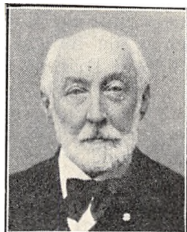
Wederkinch, Holger Peder (f. 3/3 1886), Billedhugger. F. paa Femø. Forældre: Translater og Tolk Julius Wederkinch-Madsen og Karoline Margrethe Pedersen. Var Elev af Kunstakademiet 1905—08 og videreuddannedes i Paris 1910—11. Han har udstillet paa Charlottenborg 1905—16 og 1919—20, Kunsternes Efteraarsudstilling 1909—15, den danske Udstilling i Brighton 1912, Malmøudstillingen 1914;

egen Udstilling hos Winkel og Magnussen Febr. 1917 samt i den Fri Udstilling Jan. 1923. Hovedværker: „Guldgaasen“ (1911, Bronze), Maar og Egern (1917, Bronze), Los og Hornugler (1920, Moseeg), „Elskovsgruppen“, to Losser (1921, Kalksten), Ørn, Los og Hare, (Granit, udst. i Société Nationale des Beaux-Arts, Paris 1924). W. er en drevne Tekniker; han søger fortrinsvis sine Motiver i den skandinaviske Dyreverden og stræber efter at udnytte Formen i den tilfældige Blok i dens tre Dimensioner, ofte noget paa Bekostning af Ynde og Naturlighed. I hans Arbejder spores fremmed Paavirkning. Han har udført enkelte Buster, f. Eks. af Helge Wamberg, Ella Ungermann og Etatsraad Emil Vett, samt Rytterstatuetter. — Gift 1918 Elsie Peschcke Koedt, d. 1924.

I. M. O.
Litt.: „Politiken“ 13/5 1910; „Nationaltid.“ 24/5 1914; N. Lützhøft i „Skonvirke“ VIII 1922; „Revue du vrai et du beau“ 25/12 1923 (af R. Söliq); „Le Revue Moderne“ 30/1 1924 (af C. Morro); G. Brøchner i „The Studio“ Vol. 87 s. A., S. 319 ff.; „The Graphic“ Sept. s. A.; „The Architectural Review“ Sept. 1925.

Weeke, Frederik Herman Christian (11/12 1832—19/3 1905), Biblioteksmand. F. i Odense. Forældre: Købmand Johan Henrik W. og Maren Hansen. Blev Student 1852, men tog ingen Embedseksamen; blev 1862 Assistent ved Kgl. Bibliotek, hvor han 1885 blev Underbibliotekar. Den yderst beskædnede og angstelig samvittighedsfulde Mand kom aldrig frem i første Række, ej heller var hans litterære Produktionsevne stor; alligevel har han ved sin Hjælpsomhed og sin Kundskabsfyldte indlagt sig Fortjeneste baade af Biblioteket og Videnskaben. Paa egen Haand satte han sig ind i middelalderlig latinsk Palæografi og er fra svensk Side blevet betegnet som „Grundlæggeren af Palæografis Studium i Norden“. Hans Hovedværk er Udgaven af

Lunde Domkapitels Gavebøger (1884—89), hvor de gennem Aarhundreder gjorde Indførsler er tidsbestemte ad palæografisk Vej; et omhyggeligt personal- og lokalhistorisk Noteapparat ledsager Udgaven. Ogsaa af Peder Laales Ordsprog var han en grundig Kender, og om det berømte Angersfragment af Saxo var han naaet til den Opfattelse, som nu er den herskende. Det var ham, der af et af Bibliotekets haandskrevne Samlingsbind fremdrog Palladius' Visitatsbog, men selvfornægtende som altid overlod han en anden Udgivelsen. D. i Kbh. — Gift 1870 Emma Kirstine Røhr, d. 1912. C. S. P.

Litt.: Kgl. Bibls. Aarsberetning, f. 1904—05; L. Weibulls Udgave af „Necrologium Lundense“ 1923; Nekrologer af Chr. Bruun i „Nationaltid.“ 22/4 1905, af H. O. L. i „Berl. Tid.“ 22/4 s. A. samt i „Hist. Tidsskr.“ VII 6 1905—06.

Wegener, Caspar Frederik (¹³/₁₂ 1802—⁹/₅ 1893), Historiker. F. i Gudbjerg, Fyn. Forældre: Sognepræst Hans Christian W. og

Matthie Kirstine Kellinghusen. Blev Student 1821, Cand. theol. 1828, Adjunkt i Sorø 1826, Overlærer 1830, Lektor i Historie, Geografi og Statistik 1837. Sine spredte Studier samlede han om Historien, tog Doktorgraden 1836 med „De aula Attalica“ og udgav 1839 „Om Carl

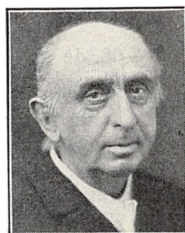

Danske, Greve af Flandern“, hvor han lagde bade Lærdom, kritisk Sans og Evne til klar Fremstilling for Dagen. I „Om Anders Sørensen Vedel“ (1846) uddybede han yderligere disse Egenskaber og forstod ud fra en sjælden omfattende Detailkundskab at samle et Tidsbillede om en enkelt Person. 1843 udgav Landhusholdningsselskabet hans „Liden Krønike om Kong Frederik og den danske Bonde“, en populær Forherligelse af Frederik VI, der virkede stærkt i Bondebevægelsens Dage. 1847 blev W. kgl. Historiograf og n. A. Gehejmearkivar. Han var personlig yndet af Frederik VII og ledsagede ham paa mange arkæologiske Rejser i Landet. Politisk var han konservativ og afholdt sig som kongevalgt Medlem af Rigsforsamlingen fra at stemme om Grundloven. Derimod stod han national Frihedspartiet nær; allerede 1841 udtalte han sig mod tyske Overgreb i Sønderjylland, og siden støttede og tilskyndede han Regenburg i dennes Sprogpolitik. I „Antislesvigholstenske Fragmenter“ var han en af Danskhedens lærdeste, men ogsaa skarpeste Forkæmper, og især hans „Om Hertugen af Augustenborgs Forhold til det holstenske Oprør“ vakte Opsigt. I indre Politik greb han kun aktivt ind een Gang; da Ministeriet Bluhme 1852 opgav Kongelovens Arvefølge, protesterede W. i et Skrift, der blev som et Samlingsmærke for Nationalliberalismen under

den paafølgende Valgkamp og paadrog ham en Tiltale, hvorfor han dog frikendtes, samt en kongelig Misbilligelse, der var aflvungen Frederik VII af Regeringen. Som Gehejmearkivar var W. en ihærdig og yderst samvittighedsfuld Embedsmand, og der indførtes adskillige Forbedringer i Arkivets Organisation og Benyttelse, men hans stejle Konservatisme hindrede omfattende Reform, og ved hans Afgang 1882 var Systemet stærkt forældet. 1852—83 havde han — oprindelig paa Monrads Foranledning — udgivet „Aarsberetninger fra det kgl. Gehejmearkiv“. Ved sin Død efterlod han sig et Bibliotek paa 22.000 Bd., der købtes af Staten til Aarhus. — Uden glimrende Evner var W. en grundig og solid Forsker, en sjælden skarp lagttager, en pligttro og samvittighedsfuld Mand, hvis Særhed og Stejhed tiltog med Aarene. D. i Kbh. — Ugift. P. E.

Litt.: Selvbibliografi i „Acta Solennia“ 1836; Ørsted: „Af mit Livs og min Tids Hist.“ 1851—57; Blechberg: „Indlæg i Sagen mod C. F. W.“ 1852; Dom i samme Sag 1853; P. C. Zahle: „Nogle Erindringer“ 1854; Fr. Hammerich i „Ill. Tid.“ 17/5 1862; Fr. Krarup i „Nutiden“ 12-24/12 1882; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; Werlauff: „Erindringer“ 1910 („Mem. o. Br.“ XIII); Thiset i „Fra Arkiv og Museum“ 1916—17; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 44, 54, 74, 125 f., 132, 265, II 1921, S. 202, III s. A., S. 229, 241 f., 341, 367, V 1923, S. 210, 215; „Breve fra Rigsarkivar Birkeland“ 1920; Hjelholt: „Den dsk. Sprogordning“ 1923; Wad: „Fra Fyens Fortid“ II 1916; Brev i „Breve til og fra Ingemann“ 1879; Nekrologer i „Politiken“ 10/5 1893, „Dannebrog“ 10-11/5 s. A., „Berl. Tid.“ 10/5 s. A., „Ill. Tid.“ 21/5 s. A. og „Danmark“ 1894.

Wegener, Caspar Frederik Johansen (f. ¹⁰/₁₂ 1851), Biskop. F. i Halsted ved Nakskov. Forældre: Sognepræst Johan Jørgen Stiller W. og Frederikke Malvine Theone Plesner. Brodersøn af Gehejmearkivar C. F. W. (s. d.). Blev Student 1869 og Cand. theol. 1876; i de følgende Aar virkede han som Lærer og Manuduktør, idet han dog 1879—80 var paa Studierejse i Udlandet. 1884 blev han Kapellan i Humble, 1887 Sognepræst i Viby ved Kerteminde, 1898 forflyttedes han til Skamstrup og Frydendal, hvor han fra 1899 tillige var Provst, og 1907 udnævntes han til Biskop over Lolland-Falsters Stift, fra hvilken Stilling han 1923 tog Afsked. 1904—07 var han Medlem af det kirkelige Udvalg, og han har været Formand for Selskabet „Dansk Kirke i Udlandet“ lige siden dets Oprettelse 1919. Særlig kendt er han dog blevet ved sin Holdning i den Arboe Rasmussenske Sag, og hans Optræden her har været bedømt paa yderst forskellig Maade alt efter Iagttagersens eget personlige Standpunkt. Ud fra sit ortodoks-konservative Kristen-domssyn kunde W. ikke anerkende Arboe

Rasmussen som berettiget til at være Præst i Folkekirken, og da han 1913 erfarede, at Ministeren alligevel i Overensstemmelse med Menighedsraadets Flertal vilde udnævne den kætterske Præst til Vaalse Sogn, kaldet paa Falster, foranledigede han et Bispemøde i Viborg, hvor man besluttede at anlægge Retssag mod Arboe Rasmussen for at søge at faa ham fradømt Retten til Præsteembede. Da dette Forsøg imidlertid mislykkedes ved Højesteretsdommen 1916, fastholdt W. sin tidligere udtalte Beslutning om ikke at ville give ham Kollats eller føre noget Tilsyn med ham, og der maatte derfor 1917 vedtages en særlig Lov, hvorefter Vaalse Sogn indtil videre blev stillet direkte under Kirkeministerens Tilsyn. I Pjecken „Folkekirken og den Arboe Rasmussenske Sag“ (1911) har W. gjort Rede for sit Standpunkt. — Gift 1888 Komtesse Nathalie Nielsine Catharine Ahlefeldt-Laurvig(en), d. 1913. *H. M.*

Litt.: Hustrus Slægt se Christian Ahlefeldt-Laurvig(en); H. Ostenfeldt i „Berl. Tid.“ 1⁵/₁₂ 1921.

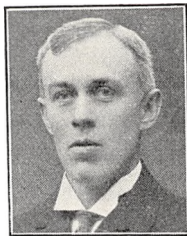
Wegener, Gerda Maria Frederikke (f. 1⁵/₃ 1885), Tegner. F. i Hammelev ved Grenaa. Forældre: Sognepræst Ove Emil Gottlieb og Justine Østerberg. Dimitteredes af Kunstmaler V. Simesen, Strømmen, og af Frkn. Sode og Meldahl til Akademiet, hvis Skoler hun besøgte Efteraar 1902—Foraar 1905. Hun har udstillet paa Foraarudstillingen 1904, 1906, 1909, Efteraarudstillingen 1904—05,

1907—08, de afvistes Udstilling 1905, Særudstilling hos Haslund Marts 1924. Hun lever fra 1912 i Paris; er Medarbejder ved flere parisiske illustrerede Blade og udstiller fra 1921 paa Salon d'Automne og Salon des Indépendants; Særudstilling hos Bernheim 1923. Hun har skildret mondæne Ungpigetyper og Nutidens „galante“ Liv i en øjnefaldende Stil af den mondæne, elegant af-fekterede og dekadente Type, der trives i Modeindustriens Kølvan i Frankrig, men som hun iøvrig havde erhvervet, før hun ekspatrierede sig. Selvportræt i Johan Hansens Samling; Maleriet „La dame à l'anémone“ i Musée de Luxembourg, Paris. — Gift 1904 Maler Einar Mogens W. *I. M. O.*
Litt.: „Politiken“ 2⁹/₁₁ 1921, 1⁵/₈ 1923, 11¹/₂, 12¹/₂, 1924; „Berl. Tid.“ 7¹/₃ og 12¹/₃ s. A.; „Kbh.“ 2¹/₃ s. A.; „B. T.“ 10¹/₈ og 13¹/₈ s. A.

Wegge, Paul Vilhelm (f. 2⁸/₃ 1864), Forstmand. F. paa Frugaard, Vester Gøtland. Forældre: Skovrider Christian Ditlev Frederik Vilhelm W. og Helene Christine Boas. Blev Forstkandidat 1885, assisterede 1887—88 ved Planlægningen for Grevskabet Bregentveds Skove, blev 1888 Skovrider for I.

Frijsborg Distrikt, 1892 forflyttet til Bol-ler Distrikt under Frijsborg, overtog 1898 tillige Bestyrelsen af Stensballegaards Skove, blev 1913 Skovrider for Vemmetofte Klosters Skovdistrikt, afgik 1926. Han var Medlem af Kommissionen for Skovfogedlevers Uddannelse 1905—21, Medlem af Dansk Skovforenings Repræsentantskab og Bestyrelse fra 1919 og af Redaktionsudvalget for Dansk Skovforenings Tidsskrifter fra 1915, Censur ved Forsteksamen, sagkyndig Medhjælper ved Vurdering af Skovvejdomme 1916—22. Han har skrevet „Lærebog for Skovfogeder. A. Arbejds-lære“ (1909) og „Vejledning i Behandling af smaa Skovvejdomme“ (1920), desuden talrige Artikler i „Tidsskrift for Skovvæsen“ og „Dansk Skovforenings Tidsskrift“, samt i Forening med Johs. Helms — Beretning om: „Prikieforsøg paa Silkeborg og Vemmetofte Skovdistrikter“ i „Det forstlige Forsøgsvæsen i Danmark“, Bind V (1920). Endelig har han udgivet en Stamtavle over sin Slægt. — Gift 1889 Ottomine Johansine Lida Peetz. *J. H.*

Litt.: Slægt i P. Wegge: „Stamt. over Familien W.“ 1890.

Wegmann, Bertha (1⁰/₁₂ 1847—2²/₂ 1926), Malerinde. F. i Soglio, Graubünden. Forældre: Forstinspektør, senere Fabrikant Eberhard Ludvig W. og Cathrine Mini. Kom som Barn med Forældrene til Kbh. og lærte at tegne hos F. F. Helsted, senere at male hos F. C. Lund og Heinrich Buntzen. 1867 rejste hun til München for at videreud-dannes under Lindenschmidt og Kurzbauer; her opholdt hun sig til 1881 og fuldendte senere sin Uddannelse i Paris. Hun debuterede som Udstiller paa Charlottenborg 1873 og udstillede siden jævnlig der, endvidere paa Udstillingerne i Kbh. 1888, Paris 1889 (Guldmedaille), Chicago 1893, Raadhusudstillingen 1901, Særudstilling i den Frie Udstilling Marts 1911. Hun opholdt sig meget i Udlandet, havde fra 1882 fast Bopæl i Kbh. 1883 fik hun Udstillingsmedaillen for Søsterens Portræt, hvorved hun blev Medlem af Akademiets Plenarforsamling. Hovedværker: „Et sygt Barn“ (1873), „En Ammes Besøg“ (1878), „Moder med sit Barn i en Have“ (National-museet i Stockholm), „Kunstnerindens Søster“ (1883), Portrætter af F. Meldahl (Frederiksborg), Olfert Ricard (K. F. U. M.), Frk. Sophie Alberti (Kvindelig Læseforening),

P. E. Lange-Müller (Frederiksborg). Billeder findes bl. a. hos Hirschsprung, Johan Hansen, i Aalborg og Aarhus Museer. Frk. W. vandt stor og fortjent Anerkendelse som Portrætmalerinde. Hendes Arbejder udmærker sig ved en levende og interessant Opfattelse, de bedste er overlegent dygtig malte; Formen er sikkert gengivet, og Farven, der af og til kan tangere det lidt sødladne, ejer en egen mild Skønhed. D. i Kbh. — Ugift.

I. M. O.

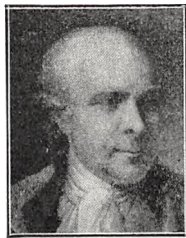
Litt.: Jul. Lange i „Ude og Hjemme“ ^{29/7} 1883; Sig. Müller: „Nyere dsk. Malerkunst“ 1884; Barner: „Minder“ 1911; „Berl. Tid.“ ^{9/12} 1917; „Politiken“ ^{16/12} 1917 (af N. V. D.); „Ill. Tid.“ ^{10/12} s. A.; „Nationaltid.“ ^{24/2} 1919; „B. T.“ ^{19/2} og ^{27/11} 1923 (af C. H.); „Magasinet“ ^{11/11} s. A.; Nekrologer i „Kbh.“ ^{23/2} 1926 (af Rik. Magnussen), „Berl. Tid.“ s. D., „Politiken“ ^{24/2} s. A. og „B. T.“ ^{27/2} s. A.

Wegner (Weigner), **Henrich** (ca. 1702—^{1/3} 1743), Aktør ved Lille Grønnegades Komædiehus. F. i Jylland. Fader (eller Adoptivfader): Postmester i Aarhus Henrich Weigner. Blev Student 1720, studerede Teologi, men afbrød sit Studium og indrulleredes i Montaignus (s. d.) Komedianttrup 1722. Som Bærer af Tjenerfiguren, den centrale Karakter saavel i Holbergs som i Molières Komædier, maa han have været Skuepladsens vigtigste Aktør. Han spillede Holbergs Henrik'er i „Politiiske Kandestøber“, „Arabiske Pulver“ og „Maskeraden“, Torben i „Vægelsindede“, Pierre i „Jean de France“, Troels i „Barnselstuen“ og Kilian i „Ulysses“ — rimeligvis ogsaa Molières Scapin. Hvor mesterlig han har magtet Opgaven, ved vi intet om, og det er ligeledes en uhjæmlet Formodning, at Holberg har opkaldt sin Henrik efter W. Ikke heller stod han ved Skuepladsen i dens hele Levetid, alt tyder paa, at han allerede med Vinteren 1725 afsluttede sin Virksomhed som Aktør. W., som oprindeligt havde „tænkt at applicere sig til gejstlige Forretninger“, maatte (efter Forbindelsen med Teatret) „forandre sit Propos“ og lægge sig efter „verdslige Sager“. Hvad han tog sig til, ved vi imidlertid ikke, før han 1731 efter Faderens Død blev Postmester i Aarhus, en Stilling han dog allerede 1733 ombyttede med en Arkivarpost i Krigskancelliet, hvor han 1741 avancerede til Kancellist. Oversekretæren her, den bekendte Poul Løvenørn (s. d.), som ivrig støttede Montaignu, har muligvis ogsaa taget sig af W. D. i Kbh. — Ugift. E. N.

Litt.: E. Brandes: „Holberg og hans Scene“ 1898; „Ill. Tid.“ ^{17/5} 1891; „Museum“ s. A. II; Nystrom: „Den dsk. Komædies Oprindelse“ 1918.

Weidenhaupt, **Andreas** (^{13/8} 1738—^{28/4} 1805), Billedhugger. F. i Kbh. Forældre: Sværdfejer Johan Christian W. og Catharina Maria Westphal. Blev Elev af Petzold og Saly, gennemgik Akademiet og vandt 1759 den lille, 1760 den store Guldmedaille („Moses og Faraos Datter“), drog 1762 til Paris, arbejdede under Pajou, drog 1765

til Rom, vendte hjem og blev 1769 agreeret, 1770 énstemmig Medlem af Akademiet („Minos“), 1771 Professor i Anatomi ved Akademiet og 1773 Professor ved Modelskolen; Akademiets Kasserer og 1791—92 dets Direktør. Af hans Arbejder ejer Kunstmuseet „Gammelt Hoved“ i Ler; „Jorddyrkningsfliden“ staar paa Frihedsstøtten; han har udført Gravmælerne over Jens Juel og Boye Junge og givet Tegning til Caroline Mathildes Vogn. D. i Kbh. — Ugift. O. A.

Litt.: Hennings: „Essays osv.“ 1778, S. 112—16 og „Musaget“ III 1798, S. 30; Thiele: „Kunstakademiet og Heststatuen“ 1860, S. 140; Meier: „Wiedewelt“ 1877, S. 134.

Weie, **Viggo Thorvald Edvard** (f. ^{18/11} 1879), Maler. F. i Kbh. Forældre: Skibstømrer Martin W. og Victoria Emilie Petersen. Gik paa Teknisk Selskabs Skole og 1905—07 paa Zahrtmanns. Rejser: 1907 Italien (Civita d'Antino sammen med Zahrtmann, Amalfi), 1912 Paris, Vinteren 1923—24 Italien (2 Maaneder i Florens, Assisi, Rom) og Paris (3 Maaneder). Han har udstillet paa Charlottenborg

Foraarstudstilling 1904, 1908—09, Kunsternes Efteraarstudstilling 1904—09, Ung dansk Kunst 1910, den skandinaviske Udstilling i Amerika 1912—13, den Frie Udstilling 5 Gange 1912—18 (Parthaver 1912), i Kunstforeningen 1913, 1915, 1923. 1920 valgte Akademiet ham til Medlem af dets Plenarforsamling. W.s Produktion omfatter Landskaber, Havnebilleder (bl. a. fra Kristianshavn), Mariner (bl. a. Brændinger fra Kristiansø, hvor han har opholdt sig adskillige Somre siden 1912), Figurbilleder, Kompositioner med mytologiske Motiver („To Genier“, 1916; „Poseidon farer over Havet omgivet af Nereider og Tritoner“), Modelstudier, Stilleben med Blomster og Frugter. Han hører til det af Væsen og Virkemidler intime Maleri, der er et Hovedtræk i dansk Kunst. Hos ham har artistisk Sensibilitet efterhaanden naaet en højstemt Spænding som hos ingen anden af hans Generation. Hans urolig søgende Temperament tager sig blivende Form i Farver, Linier og Flader, i Rytmer, og jo videre han fra en koloristisk Naturalisme er naaet i sin Udvikling ad denne Vej, des mindre har den ordnede kunstneriske Udtryksform, den konsekvente, logisk færdiggjorte Gennemarbejdelse af Billedet betydet for ham. Rytmers og Far-

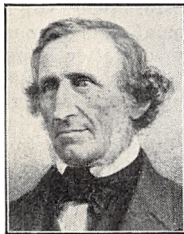
vers abstrakte, æstetiske Værdier har i stigende Grad givet ham tilstrækkeligt Udtryk for hans Oplevelse. Flere Billeder i Kunstmuseet. — Ugift. S. S.

Litt.: „Kunstbl.“ 1909—10, S. 319 f. (af H. Giersting); „Politiken“ 7/4 1912 (af Nic. Lützhøft), 13/10 1923 (af Leo Swane); „Ord och Bild“ 1914 (af Carl V. Petersen); „Tilskueren“ 1917 I, S. 452 f. (af Carl V. Petersen); „Klingen“ Novb. 1917 (af S. Danneskjold-Samsøe); „Vor Tid“ II 1918, S. 394 (af samme); „Zahrtmann. Mindebog“ udg. af F. Hendriksen 1919; Poul Uttenreiter I „B. T.“ 13/10 1923 og „Østsj. Folkebl.“ 20/10 s. A.; „Nationaltid.“ 15/10 1923 (af Th. Faaborg); „Berl. Tid.“ 24/10 s. A. (af Th. Oppermann); „Ekstrabl.“ 25/10 s. A. (af G. Nygaard); „Kbh.“ 28/10 s. A. (af Rikard Magnussen); „Ill. Tid.“ 28/10 s. A., S. 61 (af S. S.); Biografi i Kat. til Exhibition of Contemporary Scandinavian Art. New York 1912; „Soc.-Dem.“ 18/8 1921; „Samleren“ Aug.—Sept. 1924 og Jan. 1925; „B. T.“ 11/12 s. A.

Veigere, Herman, Oversætter. F. i Malmø sidst i 15. Aarh.; Faderen var Vejer og Maler. Besøgte som ung tyske Universiteter og blev siden Købmand i sin Fødeby, Raadmand og under Grevefejden Udsending fra Borgmester Jørgen Kock til Nederlandene og Tyskland. Senere flyttede han til Kbh., hvor det gik ned ad Bakke for ham. Sagens af den Grund slog han sig paa litterær Virksomhed; 1552 udgav han, i Oversættelse fra Tysk, en praktisk Regnebog, og 1555 udkom hans friske og i flere Henseender ret selvstændige Oversættelse fra Plattysk af det berømte Dyreepos „Reinike Vos“, et Hovedværk indenfor Danmarks poetiske Litteratur i det 16. Aarh. — Gift Anne Diriksdatter. C. S. P.

Litt.: Niels Mollers Udgave af Veigeres Oversættelse af Reinike Vos 1914—23; L. Weibull i „Skånska Saml.“ IV 1894—95.

Weilbach, August (23/11 1813—11/5 1868), botanisk Gartner. F. i Kbh. Forældre: Sejl-Flag- og Kompasmager, Oberstløjtnant Johan Philip W. og Marie Christine Borger. Kom i Urmagerlære, siden i Gartnerlære, tog 1835 Kunstgartnereksamen, blev Medhjælper i Fredensborg Slotshave til 1836, derpaa Medhjælper i Botanisk Have. Her blev man opmærksom paa hans særlige Evner, og man har

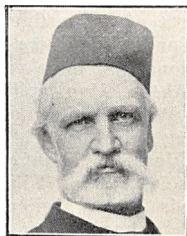

sikkert allerede da udpeget ham som Mørchs (s. d.) Efterfølger. For at skaffe ham videre Uddannelse i Faget beviledes der ham en 3aarig Understøttelse til en Rejse i Udlandet, hvilken han tiltraadte 1839. Det var hans Agt at fortsætte Rejsen udover den beregnede Tid, men paa Grund af Mørchs Sygdom blev han kaldt hjem og ansattes efter Mørchs Død 1842 som Botanisk Gartner. Som saadan virkede han med stor Indsigt, Trofasthed og Nidkærlighed; han interesserede sig levende for den foreslaaede Flytning af Haven og blev 1860

Medlem af den med dette Formaal nedsatte Kommission. Paa anden Maade satte han sig ogsaa Spor indenfor sit Fag. Han var Medlem af Gartner-Eksaminationskommissionen og var Medstifter af Gartnernes Hjælpeforening. I sine senere Aar foretog han Rejser for at studere nogle danske Herregaardes Samlinger af haardføre Træer, og paa Basis heraf skrev han i „Tidsskrift for Havevæsen“ om Aalholm. Han skrev ogsaa „Tilbageblik paa den forhenværende Gartnereksamen“, Smaartikler om Victoria regia og flere mindre Artikler. D. i Kbh. — Gift 1850 Marie Caroline Mathilde Harder, d. 1903. A. L.

Litt.: Slægt i Hellemann: „Geneal. og personalhist. Medd.“ 2. Udg. 1925; „Gartner-Tid.“ 1908, S. 143—144; „Bot. Tidsskr.“ 1880—81; J. Lange: „Universitetets bot. Have“ 1875; Bruun og Lange: „Danm. Havebrug og Gartneri til 1919“, S. 307; Nekrolog i „Tidsskr. f. Havevæsen“ 1868, S. 81—85.

Weilbach, Philip (5/8 1834—22/11 1900), Kunsthistoriker. F. i Usserød. Forældre: Fabrikør paa Usserød Værk Johan Philip W. og Martha Christence Muus. Blev Student 1852, Cand. phil.

n. A. og studerede Kunsthistorie og Æstetik. Febr. 1860—Juli 1862 opholdt han sig i Rom som Sekretær hos Konsul Bravo og i den skandinaviske Forening. 1883 blev han Kunstakademiets Sekretær efter Jul. Lange og dets Bibliotekar. Han var en meget flittig Forfatter. Lejlighedsvis gav han sig af med Skønlitteratur: „Anakreon-ta“ (1855), en Samling fri Oversættelser af anakreoniske Digte, „Kristiern den Andens Liv og Død. Et historisk Skuespil“ (1874). Men iøvrig skrev han en Mængde kunsthistoriske og -kritiske Artikler til Dagblade og Tidsskrifter, f. Eks. „Illustreret Tidende“, „Architekten“, „Berlingske Tidende“, af hvilke en Del udkom i Bogform („Konst og Æsthetik“, 1870), var Medarbejder ved Leksika (Brickas „Dansk biografisk Leksikon“, „Nordisk Konversationsleksikon“) og udgav „De berømte Bronzødere for Hovedindgangen til Baplistriet i Florens, udførte af Lorenzo Ghiberti“ (1862), „Maleren Eckersbergs Levned og Værker“ (1872), „H. V. Bissen“ (1898); 1871—79 udgav han med E. Holm en Bearbejdelse af Cantus Verdshistorie. Nu huskes han imidlertid kun for sit „Dansk Kunstnerlexikon“ (1877—78), der udkom i 2. forøgede Udgave som „Nyt dansk Kunstnerlexikon“ 1896—97. Det er fremstillet paa Grundlag af meget omfattende Materialeindsamlinger, foretagne i Arkiver, i den trykte Litteratur og i Form af personlige Meddelelser fra Kunstnerne. Selv om det nu er forældet, vil det altid

vedblive at være et vigtigt Kildeskrift. Der foreberedes en Nyudgivelse af Værket, hvori deltager hans Søn, Arkitekturhistorikeren Frederik W. (f. ²⁸/₈ 1863), der, støttende sig til betydelige Arkivstudier, har publiceret en Række Bidrag til vor Arkitekturs Historie i det 17. og 18. Aarhundrede, bl. a. det store Værk „Architekten Lauritz Thura“ (1924). D. i Kbh. — Gift 1) 1860 Cecilie Adolfine Ammitzbøll, d. 1883. 2) 1886 Emma Emilie Frederikke Dreyer, d. 1900. S. S.

Litt.: Slægt se A. W.; modrene Slægt se Niels Muus; 1. Hustrus Slægt i „Medd. om Familien Ammitzbøll“ 1912 og Schmidt; „N. Brocks og L. Bredals Slægt“ 1891; 2. Hustrus Slægt se Børjal Dreyer; Alfr. Bramsen i „Politiken“ ²/₁ 1898; Schorn; „Fra gamle Skuffer“ 1906, S. 138; Bjørnson; „Gro-Tid“ 1912; „J. L. Heiberg og A. F. Krieger“ 1914 ff.; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 310, VI 1925, S. 78; Nekrologer i „Berl. Tid.“ og „Nationaltid.“ ²²/₁₁ 1900, „Politiken“ ²³/₁₁ s. A. (af N. V. Dorph), „Ill. Tid.“ ²/₁₂ s. A., Kunstakademiets Aarsberetning 1900—01, S. 12 (af P. Johansen) og „Arkitekten“ III, S. 58 f.

Veile, Christen Ostersen (—1650—), Jurist. F. i Vejle. Faderen var sandsynligvis en derboende Borger Oster Christensen.

V. har rimeligvis faaet sin Uddannelse paa en Herremands Skriverstue; han blev senere Herredsfoged i Fakse Herred, hvor han ogsaa tog sig af det lokale Kirke- og Skolevæsen, 1637 bosat i Roskilde, hvor han blev Raadmand. Om V.s Livsforhold iøvrig vides intet. At hans

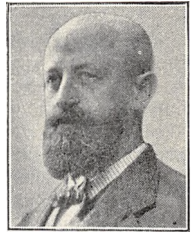
Navn endnu erindres, skyldes hans „Glossarium-juridicum Danico-Norvegicum. Det er: Alle Gamle Danske og Norske Glosers rette Forklaring, som findis i de Skaanske, Sielandske, Judske og Norske Lovbøger etc.“ (1. Udg. 1641 vedrørte kun danske Forhold, 2. forøgede Udgave 1652 med fornævnte Titel, 3. Opl. 1665), som han udgav bl. a. efter Tilskyndelse af og med Hjælp af Professor Claus Plum; 2. og 3. Udg. er ledsaget af en „Tractat offver alle de Faldsmaal og Bøder, som findis udi alle voris Lower oc Statuter“. V.s Værk er et Barn af sin Tid, blev dog længe betragtet som en Autoritet og kan ogsaa raadspørges endnu.

F. z. D.

Litt.: H. F. Rørdam 1 „Kirkehist. Saml.“ IV 1 1889—91, S. 709, 716, 720.

Weimann, Wilhelm Hartvig Otto (f. ²⁸/₁₁ 1868), Forretningsmand, Minister. F. i Odense. Forældre: Købmand Frederik Christian Johann W. og Johanna Margaretha Seedorff. Blev Student 1885, var i Handelslære i Kiel, blev Cand. juris 1892, deltog en Tid i Ledelsen af Faderens store Eksportforretning i Skind, blev derefter Sangførerfuldmægtig og Overretssagfører 1897. S. A. indtraadte han i Konsulatsvæsenet og blev

udsendt Vicekonsul i Chicago, forflyttedes 1900 som fungerende Konsul til New York og blev 1901 Generalkonsul i Hamborg. Han vandt her stor Anseelse ogsaa indenfor danske Handelskredse, og han nævntes ved Oprettelsen af Handelsministeriet 1908 som en af Mulighederne som dets Leder eller dets Departementschef. Okt. 1909 indtraadte han som

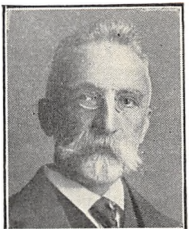

Handelsminister i Ministeriet Zahle og blev i Febr. n. A. tillige Minister for offentlige Arbejder. Han modtoges med Forventning og vandt Anerkendelse som Administrator, men kom ikke til at gøre nogen stor Indsats i Lovgivningen. Han gennemførte den tidligere Regerings Forslag om Jernbaneskyld, medens Forslagene om fremmedes Handelsberettigelse og Handelsbøgers Førelse blev liggende i Landstinget; han kæmpede forgæves for Vedtagelsen af Masnedø-Broen. Han søgte uden Held Valg til Folketinget i Kbh.s 1. Kreds 1910 og afgik Juli s. A. med det øvrige Ministerium. 1911 blev han Bestyrer af Ø. K.s Virksomheder i Siam, 1913 Direktør i Selskabet, stadig med Bøllig i Bangkok, maatte 1914 paa Grund af Klimatfeber vende hjem til Danmark, hvor han indtraadte i Store nordiske Telefonselskabs Bestyrelse og 1915 gik ud af Ø. K. 1916 blev han Formand i Store nordiskes Bestyrelse, er endvidere Formand for Nielsen og Winther fra 1919 og for de Forenede Papirfabrikker fra 1923. Under Krigens virkede han som Formand for Jernbancraadet og Dansk Kultubureau. — Ugift.

P. E.

Litt.: „Politiken“ ²⁸/₁₀ 1909, ²⁰/₅ 1910, ¹¹/₅ 1915 og ²⁸/₁₁ 1918; „Jernbanebl.“ 1909—10, S. 193; „Børsen“ ²⁷/₁₀ 1909 og ²⁸/₁₁ 1918.

Weis, Andreas Peter (f. ³⁰/₁₀ 1851), Departementschef, Teaterchef. F. i Kbh. Forældre: Departementschef C. M. W. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1871, Cand. juris 1877, 1879 Assistent i Kultusministeriet, samtidig 1880—88 Assistent ved Kobberstiksamlingen, 1888 Fuldmægtig i Kultusministeriet, 1892 Kontorchef, kst. Chef for det Kgl. Teater 1909—13, Departementschef i Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet 1912, 1916—21 i Undervisningsministeriet, 1921 Administrator ved Kunstakademiet. I sin Gerning i Kultusministeriet trak W. navnlig et stort Læs under Forarbejderne til Skoleloven af

²³/₃ 1899; at hele den ældre udviklede Løn-

ningsordning (Tiende, Nannest o. a.) blev afløst af et paa mere moderne Principper bygget System med stigende Pengeløn, skyldes for en væsentlig Del W. Han var Medlem af Statens Komité til Understøttelse af Bogsamlinger og af Direktionen for de forenede Skoler. Sammen med H. Hage udgav han „De gældende Retsregler for det højere Skolevæsen i Danmark. En systematisk og kronologisk Haandbog“ (I—II 1891), som Departementschef „Meddelelser angaaende de højere Almenskoler i Danmark“ for Skoleaarene 1912—21 (1914—22, fra Aarene 1917—21 sammen med K. Glahn). Som Teaterchef virkede W. med Karl Mantzius som Direktør; særlig Duumviratets første Sæsoner — „Gyldenaaret“ — syntes at være bedre Tider for det Kgl. Teater; iøvrig slog W. kraftig til Lyd for Indførelsen af en Talescene. Efter sin Afgang fra Undervisningsministeriet beskikkedes W. til den nyoprettede Stilling som juridisk kyndig Administrator ved Kunstakademiet. Selv kunstnerisk begavet har W. spillet en fremtrædende Rolle i dansk Kunstliv. Han stod Jul. Lange nær og var Carl Jacobsens fortrolige Ven og Raadgiver, derfor ogsaa aktivt Medlem af Komitéen til Ordningen af Ny Carlsberg Glyptoteks Bygnings- og Bestyrelsesforhold. Medlem af Bestyrelsen baade for Ny Carlsberg Glyptotek — en Tid lang ogsaa Formand — og for Ny Carlsberg Fondet. Ogsaa i Ordningen af den Hirschsprung'ske Samlings Forhold, navnlig ved dens Overgang til Staten, tog W. betydelig Del. Hans musikalske Interesser, opelskede og udviklede i hans musikalske og kunstforstandige Forældrehjem, har skaffet ham Sæde i Bestyrelsen for forskellige musikalske Foreninger i Kbh.; 1910 Kultusministeriets Repræsentant i det kgl. danske Musikkonserveriantum. W.s kultusministerielle Stilling medførte tillige, at han fik Sæde i en Række Udvalg vedrørende Universitets-, Museumsforhold o. l. — Gift 1897 Helga Marie Klein.

Fz. D.

Litt.: Slægt i „Medd. om Familien Ammtzboell“ 1902 og Hauch-Pausbøll: „Slægthaandbogen“; modrene Slægt i H. J. Swane: „Legatstamt. for C. Muus' o. fls. Slægter“ 1921; H. Orlík i „Ill. Tid.“ 7/5 1909; P. Købke: „Breve fra Julius Lange“ 1902 passim; Carl Jacobsen: „Ny Carlsberg Glyptoteks Bibliotek“ 1906 passim; „Masken“ 2/5; 1911; „Riget“ 24/10 1912; „Nationaltid.“ 29/3 1916; Johannes Steenstrup: „Carl Jacobsens Liv og Gerning“ 1922 passim; „Nord. admin. Tidsskr.“ 1921; „Hver 8. Dag“ 9/7 s. A.; „Den dsk. Realskole“ 1922.

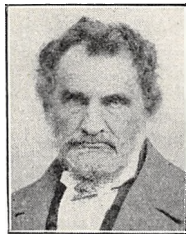
Weis, Carl Mettus (9/5 1809—18/1 1872). Departementschef. F. i Aarhus. Forældre: Distriktslæge Ernst Peter W. og Marie Kirstine Bolette Marcussen. Blev Student 1826 og spillede en ikke ringe Rolle i Studentereforeningens Liv, 1831 Cand. juris, 1834 Volontør i Danske Kancelli, 1839 Auditor, s. A. Kancellist, foretog 1839—42 med offentlig Understøttelse en Udenlandsrejse, hvor han studerede baade Videnskab og Musik,

1843 Fuldmægtig i Kancelliet, fik s. A. Tilladelse til at holde retsfilosofiske Forelæsninger ved Universitetet, blev 1847 Departementssekretær og Kontorchef i Kancelliets 1. Departement, 1848 Departementschef i Kultusministeriets 1. Departement, 1853—59 tillige fungerende Departementschef for Kunstanstalternes Anliggender. 1853 Medlem af og 1854 Sekretær i Kommissionen til Kirkeforfatningens Ordning. W. var efter Orla Lehmanns Udsagn den originale af fire originale og musikalske Brødre, et fint Hoved og selvstændig Tænkter; han hørte til den Del af Datidens begavede Ungdom, der havde faaet sin æstetiske og filosofiske Opdragelse hos J. L. Heiberg; Hegelsk Aand og Hegelske Synsmaader prægede ogsaa W.s retsfilosofiske Forfatterskab — Afhandlingerne „Nogle Bemærkninger om Retsfilosofien og det positiv rette i deres Forhold til hinanden“ („Juridisk Tidsskrift“ XXVII 1836), „Om Statens historiske Udvikling“ (J. L. Heibergs „Perseus“ Nr. 2 1838) og „Staten og dens Individuer, Indledning i Retsvidenskabem“ (1845) —; en Virksomhed i Universitetets Tjeneste har vistnok oprindelig ogsaa været hans Maal. Om hans administrative Virken udtaler Lehmann, at han styrede de ham underlagte Sager med en „uden Tvivl nogen overdreven Sindighed“. Han var en Musikelsker og Musikender af første Rang, var en af Stifterne af Musikforeningen, studerede med Iver Strygeinstrumenternes Natur og Væsen, byggede selv Violiner og udgav 1861 Skriflet „Om Violinen og dens Bygning“. Aaret i Forvejen havde han udsendt en „Verdenshistorie for Børn“. D. i Valby. — Gift 1849 Marie Angelica Schønheyder, d. 1875.

Fz. D.

Litt.: Slægt se A. P. W.; Hustrus Slægt se samme; H. C. A. Lund: „Studenteforeningens Hist. 1820—70“ i 1896 passim; Festskrift i Anledning af Musikforeningens Halvhundredaarsdag I—II 1886 passim; Orla Lehmann: „Efterladte Skrifter“ I 1872. S. 74; H. Brochner i „Det 19de Aarh.“ I 1877. S. 344; Brev i „Breve fra og til Chr. Winther“ 1880, S. 150 f.

Weis, Frederik Anton (f. 28/11 1871), Plantefysiolog. F. i Beder ved Aarhus. Forældre: Slægter, Kreaturhandler Jørgen Peter W. og Jensine Severine Jensen. Blev Student 1890, Mag. scient. (Plantefysiologi) 1897 og Dr. phil. 1902. Var 1898—1905 Assistent ved Carlsberg Laboratoriets kemiske Afdeling, i Begyndelsen under Professor Kjeldahl, er siden 1905 Professor i Plantefysiologi ved Landbohøjskolen. W. var gennem Rasmus Pedersen kommet ind paa plantefysiologiske Studier, hvis kemiske

Side særlig interesserede ham, han paavirkedes stærkt af Kjeldahl og udvikledes yderligere ved Studieophold i Udlandet, bl. a.

1903 i Paris. Paa Carlsberglaboratoriet kom han straks til at arbejde med Enzymer ved Undersøgelse af det proteolytiske Enzym i Malt; herom hans Disputats 1902: „Studier over proteolytiske Enzymer i spirende Byg“. I Afhandlingen „Om Æggehviststoffernes Omdannelse under Maltning og Brygning“ (1904) har han gjort Rede for den praktiske Betydning. Samtidig hermed beskæftigede W. sig ivrig med Bakteriologi. Sammen med Johs. Schmidt udgav han 1898—1901 Lærebogen: „Bakterierne. Naturhistorisk Grundlag for det bakteriologiske Studium“, men arbejdede tillige med specielle Undersøgelser og kom ind paa Studiet af Jordbunds bakterier. Han blev her Medarbejder med P. E. Müller, sammen med hvem han har publiceret „Studier over Skov- og Hedejord“ I—III (1905—13), hvor han bl. a. har redegjort for Betydningen af Kalktilførsel til Morjord. Tillige maa nævnes Afhandlingerne: „Bakterielivet i Jordbunden og dets Betydning for Landbruget“ (1905). Af senere Afhandlingar nævnes „Jordbundens Reaktion og Nitrifikationsevne i typiske danske Bøgeskove“ (1924). Gennem Arbejdet med Jordbundsbiologien var W.s Interesse imidlertid blevet udvidet til at omfatte Biologi i Almindelighed, og 1909—11 (revideret og forøget Udg. 1923) udsendte han: „Livet og dets Love. En Fremstilling af den almindelige Biologi“, den første samlede Biologi herhjemme. Dette sidste Arbejde er et Led i den lange Række af Smaaskrifter, Afhandlingar, Avisartikler, Foredrag, hvorigennem W. i udstrakt Grad har virket for Naturvidenskabens Popularisering. W. har stærke sociale og politiske Interesser, var et virksomt, ofte ledende Medlem af Studenter-samfundet og Medstifter af „Frisindet Ungdom“ og Landsforeningen „Den personlige Friheds Værn“. Navnlig den sidste Forening har han viet betydelige Kræfter, idet han i Tale og Skrift (bl. a. „Om Alkohol og alkoholiske Drikke“, 1910) har taget Alkoholspørgsmaalet op som en utrættelig Modstander af Forbudsbevægelsen. Ogsaa andre almene Spørgsmaal som Undervisning, Fredssag og forskellige politiske Spørgsmaal har han taget op til Debat. — Gift 1) 1899 Palline Kirstine Margrete Bagger. Ægteskabet opløst 1911. 2) 1912 Karen Klubien. H. J.

Litt.: 1. Hustrus Slægt i A. Drewes: „Stamt. over Familien Lützen“ 1904 og F. Møller og C. II. Larsen: „Stamt. over C. L. Haabers Descendenter“ 1900; 2. Hustrus Slægt se A. Klubien; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1903; F. Kølpin

Ravn i „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; „Studerterne fra 1890“ 1915; C. Christensen: „Dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913; „Fremtiden“ 1⁵/₄ 1920; Mentz i „Berl. Tid.“ 3⁴/₄ 1924; II. Rode sst. 3⁴/₄ 1925.

Weitemeyer, Harald Sophus Leonhard (12²/₂ 1846—31⁶/₆ 1921), historisk Forfatter, Redaktør. F. i Kbh. Forældre: Mekanikus Ludvig W. og Anna Catharina Zimmer. Blev Student 1865 og tog 1872 Magisterkonferens i Historie, hvorefter han virkede som Lærer. Han var en Mand med stor Flid og Arbejdskraft og en udpræget Samlernatur; han dyrkede i mange Aar Geografi og Historie, især de Omraader, hvor disse to Videnskaber gaar over i hinanden.

1886 udgav han en geografisk Haandbog, 1890—92 en Haandbog i Verdenshistorien efter G. Weber, 1889 en fortjenstfuld Bog om Danmark, der udkom paa tre Sprog og gjorde Nytte i Udlandet, 1892 „Emner og Kuriositeter fra Columbus-Tiden og Columbus-Litteraturen“; han deltog ogsaa i Udarbejdelsen af Turistforeningens Rejshebog over Danmark. Sit Livs Hovedarbejde optog han 1895, da han blev Redaktør af 3. Udg. af Traps „Danmark“, hvortil han dog allerede havde forberedt sig i flere Aar. Hans Ledelse betød en betydelig Forbedring af Værket; han søgte Hjælp hos Personer og Institutioner som Nationalmuseet og Statistisk Bureau, og med sit store Bogkendskab opvejede han Manglen af Traps Lokalorientering, saa at Værket fik en mere videnskabelig Underbygning end før. 1909 overtog han Redaktionen af 4 Udg., hvortil han havde omfattende Samlinger, og varetog den med Iver, til Døden afbrød ham. En Del af sine Tidsskriftartikler samlede han 1916 i „Kulturskildringer fra Kbh. i det 18. Aarh.“ D. i Kbh. — Gift 1882 Caroline Amalie W. P. E.

Litt.: Egen og Hustrus Slægt i „Stamt. over Familien W.“ 1916; „Nationaltid.“ og Berl. Tid. 11²/₂ s. A.; „Politiken“ 12²/₂ s. A.; G. Knudsen i „Den nye Litt.“ 15²/₂ 1925; Nekrologer i „Politiken“ og „Berl. Tid.“ 1⁶/₆ 1921.

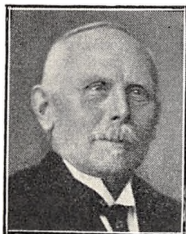
Velschow, Hans Mathias (22¹¹/₁₁ 1796—8⁷/₇ 1862), Historiker. F. i Kbh. Forældre: Brygger, Snedkermester Christian V. og Catharine Marie Krollrup. Blev Student 1815, vandt 1818 Universitetets Guldmedaille for en Afhandling om det danske Rigsvaaben, blev Cand. theol. 1822 og vandt 1824 Videnskabernes Selskabs Guldmedaille for en Afhandling om Møntvæsenet i Danmark, blev

1831 Magister og var i Udlandet til 1833, da han blev Professor Rostgardianus i Historie og nordiske Antikviteter. V. besad baade Lærdom og Skarpsind, men hans Energi var ikke betydelig, og han efterlod adskillige Arbejder ufuldendte, ligesom han vel meget kunde fortabe sig i Enkeltheder. I flere indtrængende Afhandlinger om middelalderlige Forhold naaede han betydningsfulde Resultater, saaledes den kritisk fremragende „Om Biskop Regner“ („Geneal. og biogr. Arkiv“ 1825), Disputatsen om Hærvæsenet paa Valdemar Sejrs Tid“ (1831), „Om Bryderne“ („Hist. Tidsskr.“ 1840), Universitetsprogrammet „Om Folke­mængden i Danmark i Midten af 13. Aarh. (1841), „Bemærkninger om det slesvigske Ridderskabs Oprindelse“ („Hist. Tidsskr.“ 1848) osv. I „Antislesvig-holstenske Frag­menter“ skrev han en ufuldendt Afhand­ling om Slesvigs statsretlige Forhold til Danmark og Holsten (1851). Hans Hoved­værk er Fuldendelsen af P. E. Müllers Ud­gave af Saxo med udmærkede Noter (1839—58). 1841—50 var han Formand for His­torisk Forening. I Politik deltog V. ved 1849 at stille sig til Folketinget i Kbh.s 4. Kreds og ved 1853 i tre Maaneder at repræ­sentere 1. Kreds sst.; han støttede den kon­servative Regering, men stod iøvrig siden ikke den liberale Retning fjern. D. i Kbh. — Gift 1852 Margrethe Elisabeth Knudsen, d. 1896. P. E.

Litt.: Slægt i „Balt. Stud.“ N. F. X 1906. An­hang; Fr. Hammerich: „Et Levnetslob“ 1882 I, S. 111 f., II, S. 59; Steenstrup: „Historieskriv­ningen i Danm. i 19. Aarh.“ 1889; „Vidar“ s. A., S. 546 f.; Erslev: „Valdemarernes Storhedstid“ 1898, S. 190 ff.; Werlauff: „Erindringer“ („Mem. o. Br.“ XIII) 1910; Wad: „Fra Fyns Fortid“ II 1916; Nekrologer i „Nord. Univ. Tidsskr.“ 1863, „Fædrelandet“ 9/7 1862 og „Dagbladet“ 19/7 s. A.

Wenck, Heinrich (Henri) Emil Charles (f. 10/3 1851), Arkitekt. F. i Aarhus. Forældre: Generalmajor Heinrich Theodor W. og Wal­ler Jenny Johanna Louise

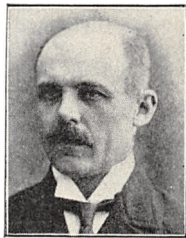

Pacht. Lærte at tegne hos Arkitekturmaler Kornbeck og C. V. Nielsen, gik paa Kunstakademiet 1869—76, da han fik Afgang, og erhvervede den lille Guldmedaille 1878. Han rejste derefter i Frankrig, Tyskland og Italien og kom efter sin Hjemkomst straks ind paa at bygge for Jernbanerne, iget han opførte Stationsbygningerne for Græstedbanen og Østsjællandse Jernbane. Hans største Arbejde viedes dog Statsbanerne, hvor han var Overarkitekt 1894—1921. Som saadan har han tegnet alle de i dette Tidrum af Staten byggede Stationsbygninger i Kbh. og Provinserne. De vigtigste er Hovedbanegaarden, Østbanegaar-

den og Godsbanegaarden i Kbh., Stationsbygningerne i Korsør, Odense, Esbjerg, Herning og Holstebro og en Mængde Landstationer. Desuden Hovedpostgaarden og Jernbaneskolen i Kbh. Kunstnerisk er W. stærkest præget af Martin Nyrop; navnlig viser Kbh.s Hovedbanegaard umiskendelig Paa­virkning fra Nyrops Raadhusbygning. I de senere Arbejder har han dog som mange andre Arkitekter af den Holm-Nyrop'ske Skole uden større Held forsøgt at forlige Motiver fra dansk barok Bygningskunst med de Holm'ske Fordringer til Materialernes og Konstruktionens Ægthed og Synlighed. — Gift 1895 Thyra Fanny Jensen-Gram, d. 1923. C. L.

Litt.: „Berl. Tid.“ og „Politiken“ 3/3 1921; F. Johannsen i „Berl. Tid.“ 30/9 s. A.

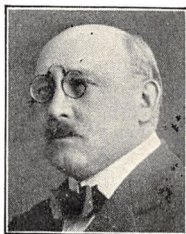
Wenck, Henri Lucien Erik (f. 7/6 1872), Søofficer. F. i Paris. Forældre: Grosserer Johannes Theodor W. og Ingeborg Marie Kjør. Blev Sekondløjtnant 1892, Premierløjtnant 1897, Kaptajn 1909, Kommandør 1918. Han blev efter en Række Ud­kommandoer Chef for Torpedobaadsflotillen i 1911 og indlagde sig Fortjeneste som en rask Chef og en dygtig Organisator; var 1911—14

Afdelingschef ved Flaadens Stab, 1914—19 Stabschef ved Flaadens Overkommando under Sikringsstyrkens For­mering og fra 1919 Chef for Flaadens Stab. Han har skrevet meget vægtige Afhandlinger i „Tidsskr. f. Søvesen“ om Torpedobaadstaktik og om Krigsledelsen 1864. Han fik Søløjtnantselskabets Guldmedaille for den førstnævnte af disse Afhandlinger. Skrifer jævnlig i „Berlingske Tidende“ om vort Lands militærpolitiske Stilling. — Ugift. V. G.

Litt.: „Berl. Tid.“ 6/6 1922.

Vendelbo Knudsen, Knud (f. 3/4 1877), Ingeniør. F. paa Knivholt, Vendsyssel. For­ældre: Landmand Jørgen Nicolai Ernst Knudsen og Elise Schwensen. Gik i Tek­nisk Skole og fik tre Aars praktisk Uddannel­se, blev Maskingeniør i Mittweida, tilbragte en Del Lære- og Van­dreare i Danmark, Tyskland og Frankrig, Tyskland og Frankrig og rejste derefter til Argen­tina, hvor han begyndte sin Virksomhed ved Central Cordoba Banen og efterhaanden kom ind i Regeringsstjenesten. Her beklædte han en Række overordnede Stillinger som Overingeniør i Minedirektionen, Souschef for Landbrugsministeriets mekaniske Labo-

ratorium, teknisk Delegeret i Europa for den argentinske Regering, indtil han under Krigen fik overdraget det ærefulde, men besværlige Hverv som Maskindirektør i de argentinske Statsbaner. Denne Stilling krævede ikke blot teknisk Dygtighed, men ogsaa administrativt Talent, Forhandlings-evne og resolut Handlekraft, denne sidste ikke mindst under den lange Række af halvrevolutionære Strejker, der karakteriserede Krigsaarene i Argentina, og naar man tager i Betragtning, hvilket Menneskemateriale der skulde arbejdes med. 1919 opgav V. K. Stillingen for at indtræde i Forretningslivet, men overtog 1925 paa Regeringens Opfordring Posten som Direktør for Statsbanernes Indkøbsafdeling. — Ugift.

P. E.

Litt.: „Siluetas“ II 1919 Nr. 8.

Wendt, Frantz Wilhelm (²/₇ 1815—²/₈ 1895), Handelsgartner. F. i Kbh. Forældre: Overmedikus J. C. W. W. (s. d.) og Ane Margrethe Rasmussen. Tog 1836 Kunstgartner-eksamen og blev Bestyrer af Vallø Stiftshave, hvorefter han med offentlig Understøttelse foretog en Udenlandsrejse. Ved Hjemkomsten blev han Gartner paa Ledreborg, hvor han foretog betydelige Forandringer ved den

da meget forsømt Have. 1851 købte han sig en Grund ved St. Jørgensbjerg ved Roskilde for der at drive Handelsgartneri. Som ivrig Forkæmper for Dyrkningen af Rodfrugter og Frøavl af Køkkenurter samt ved sin Virksomhed som Foredragsholder fik han snart et anerkendt Navn. Han blev 1867 Eksaminator ved den til Havebrugseksamen knyttede Tillægseksamen i Blomsterdyrkning, han blev „bestandigt“ Medlem af Landhusholdningsselskabet samt Æresmedlem af Kgl. danske Haveselskab og Alm. dansk Gartnerforening. W. var Forfatter til talrige Artikler om gartneriske Emner i forskellige Havebrugsskrifter og forfattede ogsaa selvstændige Smaa-Arbejder om Plan-edyrkning, mest beregnet for Husmænd, saaledes: „Kort Anvisning for Husmænd til Dyrkning af Rodfrugter, Staldfodringsplanter og Handelsplanter“. D. i Roskilde. — Gift 1851 Thrine Jensen, d. 1864. A. L.

Litt.: Bruun og Lange: „Danm. Havebrug og Gartneri til 1919“, S. 582; Nekrologer i „Gartner-Tid.“ 1895, S. 109—10 og „Dsk. Havebrugstid.“ 1895, S. 81—85.

Wendt, Johan Christian Wilhelm (¹⁶/₉ 1778—²/₃ 1838), Læge. F. i Eckernförde. Forældre: Købmand Jürgen Friedrich W. og Margrethe Øllegaard Fiebig. Interesserede sig for Naturvidenskab fra sin Ungdom, blev efter sin Skolegang Assistent paa

„Christians Plejehus“ i Eckernförde og blev Eskadronskirurg 1796, kom 1798 til Kbh. Blev Student 1801, tog kirurgisk Eksamen 1802, hvorefter han blev Assistent ved Almindeligt Hospital og Distriktslæge. 1802—06 var han Lærer i Naturlære ved Veterinærskolen og blev 1803 Underkirurg i Hæren. 1804 tog han medicinsk Eksamen. W. var en mangesidig interesseret og meget virksom Mand. I to Retninger har han især haft Betydning: dels som den reformerende og humane Fattiglæge, der som Overlæge ved Alm. Hospital (1813) hævdede dets Anseelse og deltog i Arbejdet for Fattigvæsenets Omordning; dels som Militærlæge, idet han, der var bleven Revisor ved Hærens Medicinalvæsen 1812, fik omordnet dette ganske, udgivet en Militærfarmakopé og virkede ivrig for Oprettelsen og Ordningen af Garnisonshospitalet. Han har skrevet mange Afhandlinger, dels om militær-lægelige Forhold (Saaredes Transport m. m.), dels om Iagttagelser hjemme og ude, desuden medicinsk-historiske Arbejder (Almindeligt Hospitals Historie, om Kopperne i Danmark, venerisk Sygdom her osv.). Han blev Dr. med. h. c. 1823 i Kiel; 1832 Stabskirurg i Hæren. D. i Kbh. — Gift 1) 1803 Mette Mariane Knudsen, d. 1809. 2) 1810 Ane Margrethe Rasmussen, d. 1844. F. L.

Litt.: J. K. Høst: „Erindringer“ 1835; „Hist. Tidsskr.“ VI 5 1894—95; Norrie: „Kbh.s Garnisons-Sygehus“ 1918 og „Kirurgisk Akademis Hist.“ III 1923; Nekrologer i „Bibl. f. Læger“ 1838 (af F. Thaarup) og „Berl. Tid.“ ²⁹/₃ s. A. (af A. v. Schönberg).

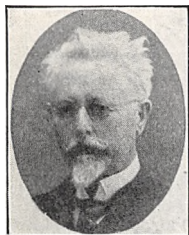
Wengel, Christian Molt (²¹/₄ 1821—²⁴/₉ 1859), Forfatter. F. i Ringsted. Forældre: Apoteker Hans Jørgen W. og Anne Sophie Frederikke Aabye. Blev Student 1840, Cand. juris 1848, blev Assistent i Justitsministeriet, 1859 Fuldmægtig i 1. Revisionskontor. Han er Studenterforeningens Mand, gjorde sig her straks bemærket og populær ved sit Imitationstalent; han udførte ogsaa komiske Roller i Studenterkomedierne, f. Eks. Lars ved den første Opførelse af „Genboerne“. Her ligger ogsaa Udgangspunktet for hans eget Forfatter-skab, der bestaar af Vaudeviller og Lystspil: „Kusine Lotte“ (1854), „Plader“ (1858) (der senere opførtes som Studenterkomedie paa Kasino under Titten „Middagsmad i Larshjørnstræde, Lystspil med Plader i 3 Akter“) og i „Efterladte Skrifter“ (1859—

60): „Kjærlighed paa Taget“, „En Tale“ og „Fra Ni til Fire“, W. har ikke tegnet sin Tids Studenter, som Ploug og Hostrup havde tegnet 30'ernes og 40'ernes Studenter typer. Hans Komedier er kun Studenterkomedier i den Forstand, at de udgaar fra Studenterverdenen, men de har ikke Studenterlivet til Sujet og mangler ogsaa det aktuelle Revueelement. Han har tegnet en Række komiske Københavnerfigurer, der er opfattet med Lune og skildret med en egen Jævnhed og Tilforladelighed. Hans Viser, af hvilke enkelte er blevet populære („Tænk Dem, Lassen sad og spiste Boghvedegrød“), har samme elskværdige Gemytlighed. Hans Komik har i den stilfærdige Iagttagelse Berøringspunkter med Fritz Jürgensens. D. i Kbh. — Ugift. O. F.

Litt.: Abrahams: „Minder fra min Studenter-tid“ 1896, S. 42 ff.; Carl Møller: „Fra Studenterdagene“ 1895, S. 12; H. C. A. Lund: „Studenterforeningens Hist.“ 1895—98; Axel Sørensen: „Studenterkomedien“ 1903; O. Zinck i „Ill. Tid.“ 22/, 1904 og „Fra mit Studenter- og Teaterliv“ 1906, S. 73 ff.; „Breve fra og til Hostrup“ 1897, S. 376; Nekrolog i „Nord. Unlv. Tidsskr.“ 1861.

Wennerwald, Emil August Theodor (f. ⁴/₈ 1859), Maler. F. i Kbh. Forældre: Fabrikant Fritz W. og Emilie Lückow. Uddannedes af

Maleren Carl Vilhelm Hansen, senere af C. V. Nielsen, var Elev af Kunstakademiet fra 1878, men fik ikke Afgang. Han debuterede som Udstiller 1880 og har fra 1882 udstillet paa Charlottenborg. En Overgang tvang hans slette økonomiske Forhold ham til at ernære sig

som Skuespiller. Hovedværk: „Efteraar“, Parti fra Søndermarken“ (1882). I sine letforstaaelige Skildringer af frodige danske Landskaber fremhæver W. paa en effektiv Maade det lyse og festlige. — Gift 1) 1884 Carla Ludovica Rongsted, d. 1885. 2) 1888 Ingeborg Johanne Emilie Hansen.

J. M. O.
Litt.: „Ekstrabl.“ ²⁵/₁₁ 1921; „Politiken“ ¹¹/₁₁ 1923; „Kbh.“ ¹¹/₁₁ s. A.

Wennevold, Ole Christian (⁵/₇ 1868—²⁹/₁₁ 1918), Mejerikonsulent. F. i Baarstad, Norge. Forældre: Gaardbruger Christian Olsen W. og Maren Christoffersen. Gennemgik 1890—

96 Akershus Amts Landbrugsskole og Statens praktisk-teoretiske Mælkeriskole og tog et Kursus paa Landbohøjskolen i Kbh. Han blev derefter paa det norske Landbrugsministeriums Foranledning Assistent ved Dr. Sop's gæringsfysiologiske Laboratori-

um i Kaje ved Kria. og begyndte her Forsøg med Ostning af pasteuriseret Mælk. I 3 Aar var han knyttet til Dr. Sop og blev derefter i 3 Aar Bestyrer af en med bakteriologisk Laboratorium forsynet Forsøgsstation i Hamar for at lede Ostningsforsøg. 1902 kom han til Danmark og var 1902—04 Konsulent for Chr. Hansens teknisk-kemiske Laboratorium i Odense; 1905—15 virkede han som Ostekonsulent for Dansk Mejeristforening, og fra 1915 til sin Død var han tillige Fællesorganisationens Konsulent. I disse Stillinger blev W. kendt og skattet af største Parten af Landets Mejeribestyrere. Med sin store Erfaring og ypperlige Indsigt i Ostelavningens Teknik og Bakteriologi og med sit praktiske Greb var han en sikker Hjælper. W. havde en sjælden Evne til at lære fra sig, saa han kunde sætte en Nybegynder i Gang og afhjælpe Vanskeligheder for den mere øvede; han var desuden en jævn og ligefrem Personlighed, som ved sin Dygtighed vandt Mejeristandens Tillid, og hvis Indsats til dansk Mejeribrugs videre Udvikling har været meget stor. Han arbejdede meget paa at udfinde en stabil Metode til at fremstille Ost af pasteuriseret Mælk. Denne Ostning kom dog aldrig til at slaa rigtig Rod herhjemme, skønt W. ved adskillige Lejligheder viste, at man kan fremstille en god Vare. Naar Tiden tillod det, syslede W. gerne med Bakteriologien; han arbejdede saaledes i lang Tid med Rendyrkning af Yoghurtbakterier og oprettede 1909 i Odense et Laboratorium for Fremstilling af Yoghurt-Kulturer. W. har ligeledes udarbejdet en Arbejdsmetode for Udfældning af Ostemasse til Kasein. W. har skrevet en Række Artikler i „Mælkeritidende“, hvor ogsaa hans aarlige Beretninger er offentliggjorte. Han har holdt en Mængde Kursus paa Mejerierne Landet over, hvor han samtidig demonstrerede sine Ostningsmetoder. D. i Odense. — Gift 1899 Lina Norseng. A. C.

Litt.: „Fyns Stiftstid.“ Nr. 256 1914; Nekrologer i „Mælkeritid.“ 1918, „Vort Landbrug“ s. A., „Andelsbl.“ s. A., „Fyns Stifts Landbrugs-tid.“ s. A. og „Fyns Stiftstid.“ ²⁷/₁₁ s. A.

Wentorf, Carl Christian Ferdinand (²⁵/₄ 1863—²⁹/₁₁ 1914), Maler. F. i Kbh. Forældre:

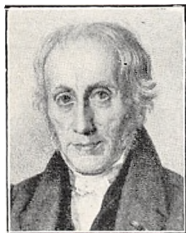
Snedkersvend Heinrich Frederik W. og Cecilie Juditha Wandschneider. Uddannedes som Lærling i Tegner & Kiltendorfs litografiske Institut, gik paa Teknisk Skole og besøgte fra 1881 Kunstakademiet, hvorfra han tog Afgang 1887. Debuterede som Udstiller paa Charlottenborg 1886 med et Portræt af Landskabsmaler C. F. Aagaard, har siden udstillet paa For-

aarsudstillingen 1886—1905, Kunsternes Efteraarsudstilling 1907—09, Udstillingerne i Kbh. 1888, Paris 1889, Chicago 1893, Malmø 1914 og Raadhusudstillingen 1901. 1896 paa det Anckerske Legat i Paris. Han fik Aarsmedaillen 1901 og det Serdin Hønsenske Præmielegat for „Landposten hos gamle Marianne“ 1907. Hovedværker: „Fra „Trøstens Bolig“ i Radsted paa Lolland“ (1890, Hirschsprung), „En Gudstjeneste paa Amager“ (1893, Aalborg Museum), „En ung Kunstner“ (1897), Portrætter af Sophus Bauditz (Frederiksborg) og Niels Finsen (1904—06, Frederiksborg). Som en samvittighedsfuld om end noget tør Skildrer af Virkeligheden har W. ydet sit bedste i en Række Portrætter. D. i Kbh. — Gift 1) 1890 Alma Margrethe Nathalie Qvist. Ægteskabet opløst. 2) 1910 Emma Mathea Nielsen. I. M. O. Litt.: „Dsk. Kunst“ (Medlemsbl. i Foreningen f. nat. Kunst) Nr. 5 1915; Nekrolog (af G. Vermehren) i „Berl. Tid.“ 25/11 1914.

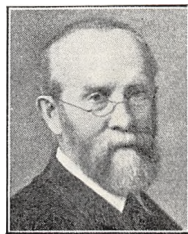
Venusin, Jon Jacobsen (d. 30/1 1608), Teolog, Naturgransker, Historiker. F. paa Hveen. Forældre: Præsten Jacob Jonsen og Inger Pedersdatter. Studerede i Udlandet og tog Magistergraden i Wittenberg, blev 1584 Sognepræst i Herfølge, 1587 ved Helligaandskirken i Kbh., 1600 Professor ved Universitetet, 1607 kgl. Historiograf. Var en alsidig anlagt og i flere Retninger meget frindsindet Mand, Modstander af Djævelbesværgelsen ved Daaben, Tilhænger af det copernikanske System og af radikale Anskuelser paa Filosofiens og Sprogforskningens Omraade, kritisk stemt overfor Saxos Oldhistorie; men litterært fik han kun lidet udrettet. D. i Sorø. — Gift 1) Agathe Johannesdatter. 2) Karine Dankertsdatter. C. S. P. Litt.: Rørdam: „Kbh.s Univ. Hist.“ III 1873 —77 og i „Kirkeh. Saml.“ III 1 1874—77; Vilh. Andersen: „Erasmus“ I 1907.

Werlauff, Erich Christian (2/7 1771—5/6 1871), Historiker, Biblioteksmand. F. i Kbh. Forældre: Koffardikaptajn Jens W. og Wilhelmine Frederike Wirth. Blev Student 1796, tog 1802 juridisk Eksamen og blev 1808 Dr. phil.; ansattes 1798 ved det Kgl. Bibliotek, hvor han virkede til 1861, fra 1823 som Overbibliotekar; 1810 knyttedes han til lige til Universitetet, 1828—71 som Professor ordinarius i Historie. Af Tilbøjelighed var W. et Studerekammermenneske, der helst levede mellem sine Bøger eller paa Biblioteket blandt dets Manuskripter; han gik nødig i Selskab, foretog ligesaa nødig Rejser og har aldrig været udenfor de danske Øer. Alligevel havde han et skarpt Blik baade for Tilstande og for Mennesker og har vist det i sine „Erindringer“: dels de i „Hist. Tidsskr.“ trykte, mere kul-

turhistoriske, dels de 1910 som Bog udgivne, mere personlige. Som Videnskabsmand holdt han sig helst til Kendsgernerne og drog ikke gerne almindelige Slutninger af dem; han skyede al Polemik, og som Emne for sin Forskning valgte han med Forkærlighed Videnskabsens og lærde Mænds, Institutioners og Mindesmærkers Historie; et særligt Omraade fandt han i Beskæftigelsen med Holberg, hvor navnlig Komediernes tiltrak hans kulturhistoriske Interesser. Af hans mange Arbejder maa fremhæves som særlig vigtige: „Historiske Efterretninger om det Kgl. Bibliotek“ (1825; 2. Udg. 1844), „Ole Worms Fortjenester af det nordiske Oldstudium“ (1833), „Biografiske Efterretninger om Arne Magnussen“ (1835), „Bidrag til den nordiske Ravhandels Historie“ (1835), „Historiske Antegnelser til Holbergs Lystspil“ (1838; 2. Udg. 1858), „Det kgl. Danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog“ (1847), „De hellige tre Kongers Kapel i Roskilde Domkirke“ (1849), „København's Universitet fra dets Stiftelse indtil Reformationen“ (1850), „Holbergiana“ (1855). Alt bærer det Vidne om udtømmende Beherskelse af Kilderne i Forening med den største Redelighed i Meddelelsen; Fremstillingen, der er uden alle Pretentioner paa Aandfuldhed, har faaet Tidens Patina over sig og føles derfor som tiltrækkende. Som Bibliotekschef var han, i Modsætning til sin Forgænger D. G. Moldenhawer (s. d.), uden Fremdrift („jeg hader al Forandring, selv til det bedste“ er et Udsagn, som tillægges ham); alligevel er han i Kraft af sin Bibliotekshistorie en anselig Skikkelse indenfor dansk Biblioteksverden. Hans Breve og Papirer findes i det Kgl. Bibliotek. D. i Kbh. — Gift 1825 Vilhelmine Heger, d. 1873. C. S. P. Litt.: Hustrus Slægt se Eline Heger og Leognick: Drewsen; Erindringer i „Hist. Tidsskr.“ IV 4 1874 og „Erindringer af mit Liv“ („Mem. o. Br.“ XIII) 1910; F. Schiern i „Ill. Tid.“ 14/4 1861; E. Collin: „Fremragende dsk. Frimurere“ I 1872; Werlauff: „Om Danebrog“ udg. af Wegener s. A.; Steenstrup: „Historieskrivningen i Danm. i 19. Aarh.“ 1889; B. Arnesen-Kall: „Livserindringer“ s. A. S. 66 f.; Reumert: „En Race-Slægt“ 1917; Breve i „Udv. af Breve til P. Hjort“ 1869; „Norsk hist. Tidsskr.“ I 1871, Boye: „Om K. M. Rahbeks Brevveksling“ 1881, Wad: „Fra Fyns Fortid“ 1916 ff. og „Lærde Brev fraa og til P. A. Munch“ I 1924; Nekrolog i „Fædrelandet“ 7/6 1871.

Vermehren, Johan Frederik (Frits) Nikolai (12/5 1823—10/1 1910), Maler. F. i Ringsted. Forældre: Glarmester Peter Frederik Nikolai V. og Sofie Amalie Franck. Gik Faderen til Haande i Værkstedet og kom 1838 paa Sorø Akademi, hvorfra han blev Student 1843. N. A. blev han Elev af Kunstakademiet og tog privat Undervisning hos sit Bysbarn Jørgen Roed. Han debuterede som Ud-

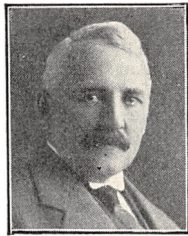
stiller paa Charlottenborg 1847 med „Huslig Sysseel i et Køkken“ (Kunstmuseet). Da Krigen udbrød, deltog V. som Frivillig i Felttoget 1848. Kort Tid efter Tilbagekomsten malede han Hovedværket „Reservesoldatens Afsked“ (1849, Kunstmuseet), der indtager en Særstilling i V.s Produktion ved Emnevalg og malerisk Behandling. Sine bedste Kræfter viede han Folkelivsbilledet og efter 1870 Portrættet. For Landskabet havde V. mindre Interesse, dog spiller det ofte en betydelig Rolle som Folio for Figurfræmstilling og er da behandlet med den fineste Sans for Valøerne. 1855 rejste V. over Belgien og Paris til Italien, hvor han opholdt sig til Foraaret 1857. Fra denne Rejse stammer bl. a. „Gadeparti fra Gerano“ (1856, Kunstmuseet) og „En italiensk Hyrdreng“ (1856, Nivaagaard), et af de betydeligste Billeder i ældre dansk Kunst. 1862 rejste V. paa det Ancker'ske Legat atter til Italien, hvor han malede et Par Landskaber fra Genazzano; 1874 blev han Professor ved Kunstakademiet. 1878 besøgte han Paris. I sine senere Aar optoges han ganske af en omfattende Lærergerning og talrige Portræt-opgaver. Blandt hans mange Portrætter, der alle udmærker sig ved en stor Træfsikkerhed og detailleret Formgivning, bør fremhæves Maleren Jørgen Sonne (1870, Udstillingsbygningen), Etatsraad E. Hvidt (1875) og Etatsraadinde Heymann (1881). Til hans betydeligste Figurbilleder hører Hvedebrodsmændene (1851, Hirschsprung), En Faarehyrde (1855, Kunstmuseet), En fattig Bondestue ved Middagtid (1864, Johan Hansens Saml.) og „Skakspillere“ (Museet i Stockholm). V. beherskede til Fuldkommenhed den maleriske Teknik, han var en skarp og selvstændig Iagtager, der lagde stor Vægt paa Farvernes Enhed og Egalitet. For det dramatiske og fortællende havde han ringe Interesse; det er det stille Liv, han fortrinvis skildrer, besjælet af den dybeste Ærbødighed overfor Naturen. D. i Kbh. — Gift 1857 Thomasine Ludvigne Grøner, d. 1877.

I. M. O.

Litt.: Om Slægt i nedenn. Værk af Faaborg, S. 21 og 76; „Nutiden“ 1882; „Dagbl.“ ^{23/10} 1884; „Ill. Tid.“ ^{26/10} s. A. (af Karl Madsen), ^{23/1} 1895 (af C. Hartmann), ^{10/5} 1903 og ^{27/5} 1923; Nic. Bøgh i „Aaret rundt“ 1891; „Dannebrog“ ^{12/5} 1893; „Nationaltid.“ ^{11/6} 1901; Osc. Matthiesen i „Berl. Tid.“ ^{15/6} s. A.; „Berl. Tid.“ ^{12/5} 1903; K. Søeborg i „Politiken“ s. D. og i „Tilskueren“ Juni 1925; „Hver 8. Dag“ ^{17/5} 1903; „Kbh.“ ^{15/1} 1911; C. A. Jensen i „Fra Arkiv og Museum“ s. A.; „Fortegnelse over Arbejder af J. F. N. V.“ 1916; Axelline Lund: „Sprede Erindringer“ 1917; S. Swane i „Politiken“ ^{9/10} 1921; C. E. Hansen i „Sorø Amtstid.“ ^{11/5} 1923; H. Nyblom: „Livsminder fra Danmark“ s. A.; G. V. i „Berl. Tid.“ ^{27/12} s. A.; Th. Faaborg; „J. F. N. V.“ 1923—24; Breve i „Bogen om Frølich“ II 1921; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ^{10/1} 1910 (af F. B.), „Politiken“ ^{11/4} s. A. (af N. L.), „Ill. Tid.“ ^{23/1} s. A. (af P. Johansen), „Gads dsk. Mag.“ 1909—10 (af Carl Thomsen) og „Ord och Bild“ Febr. s. A.

Vermehren, Frederik (^{9/2} 1865—^{29/6} 1921), Læge. F. i Kbh. Forældre: Maleren Fr. V.

(s. d.) og Hustru. Blev Student 1883, Cand. med. 1890, fik en grundig Hospitalsuddannelse og skrev 1895 sin udmærkede, til en vis Grad banebrydende Disputat: „Studier over Myxødemet“, var 1896—99 Reservemedikus paa Frederiks Hospital og derefter Leder af dets medicinske Poliklinik. 1903 blev han Overlæge ved det nye Frbg. Hospitals medicinske Afdeling, som han satte i Gang og ledede med overlegen Dygtighed. V. var en iderig Kliniker, skarpsindig, kritisk og meget interesseret, ikke mindst terapeutisk. Han nød stor Tillid blandt Kolleger, og der lagdes stærkt Beslag paa hans administrative Evner; han var Medlem af Cancerkomitéen, af Forretningsudvalget for Nationalforeningen for Tuberkuløsens Bekæmpelse, af Bestyrelsen for Frederik VII's Stiftelse m. m. Af hans senere videnskabelige Arbejder er de om Empyemet og om Karspasmene de betydeligste. D. i Kbh. — Gift 1910 Camilla Augusta Emilie Ralhje.

F. L.

Litt.: Om Slægt se Fr. V.; Selvbioграфи i Univ. Progr. Novb. 1895; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ^{23/6} 1921, „Hospitalstid.“ s. A. og „Ugeskr. f. Læger“ s. A.

Vermehren, Gustav (f. ^{28/12} 1863), Maler. F. i Kbh. Forældre: Maleren Fr. V. (s. d.) og Hustru. Kom i Malerlære, tegnede under Faderens Vejledning, besøgte det tekniske Selskabs Skole og Okt. 1881—Maj 1891 Kunstakademiet, men tog ikke Afgang. Han har udstillet paa Charlottenborg fra 1888. Er Sekretær i Foreningen for national Kunst, til hvis Stiftelse han tog Initiativet. Han oprettede 1892 i Forening med Broderen Sophus V. (s. d.) en Tegneskole, der forbereder til Kunstakademiet. Hovedværker: „Landmærket“ (1889), for hvilket han fik den Neuhausenske Præmie, „En kræsen Rad“ (1894, Kunstmuseet), „En Landsbyskomager“, „Kobbortøjet pudses“, „Søndag Morgen hos et Par gamle Husmandsfolk“. 1908 fik han Serdin Hansens Præmie for „Bedstemoder begynder at komme sig“. Som Skildrer af Livet i Landsbyhjem har V. fulgt nøje i Faderens Fodspor og vundet megen Paaskønnelse for sin sobre Malemaade og sin detaillerede Gengivelse af populære Motiver. Han var Inspektør ved Kongens og Dronningens private Kunstsamlinger 1893—1912. — Gift 1) 1888 Louise Borchsenius. Ægteskabet op-

løst 1904. 2) 1906 Frede Christine Rasmus-
sen. I. M. O.

Litt.: Om Slægt se Fr. V.; „Nationaltid.“ 28/12
1923; „Berl. Tid.“ 22/4 1920, 6/12 1922 og 27/12 1923.

Vermehren, Sophus (f. 28/8 1866), Maler.
F. i Kbh. Forældre: Maleren Fr. V. (s. d.)
og Hustru. Stod efter sin Konfirmation 3

Aar i Malerlære, tegne-
de under Faderens Vej-
ledning og paa teknisk
Selskabs Skole og gik
paa Kunstakademiet
Okt. 1883 til sin Afgang
Maj 1892. Han har ud-
stillet paa Charlotten-
borg Foraarsudstilling
15 Gange 1891—1915,
paa Kunsternes Efter-
aarsudstilling 1908, 1911
og har af Akademiet modtaget følgende Ud-
mærkelser: Ekstrapræmie ved Neuhausens
Konkurrence 1893 for et Mandsportræt, 1900
Serdin Hansens Præmie for Genremaleri og
Aarsmedaillen for „Naar den Syge har faaet
Ro“. V. er Portræt- og Genremaler. Ligesom
Broderen G. V. (s. d.), sammen med hvem
han oprettede en Tegneskole, fortsatte han
Faderens Genre og Malemaade. Man regner
ham for dygtigere end Broderen, men han
har været lidet produktiv. I Aalborg Mu-
seum findes: „Datteren er bedt ud til Aften“.
— Gift 1901 Yelva Petrea Sophie Bock.

S. S.

Litt.: Om Slægt se Fr. V.; „Nationaltid.“ 28/9
1925.

Werner, Julius William (18/3 1854—10/3
1918), Ingeniør. F. i Kbh. Adoptivforældre:
Købmand Ignatius Wilhelm W. og Dorothea
(Dorthe) W. Blev poly-
teknisk Eksaminand
1872 og polyteknisk
Kandidat i Mekanik
1879, begyndte allerede
1880 ved Anlæget af
Hassing—Thisted Banen
en Entreprenørvirksom-
hed, som han fortsatte
Resten af sit Liv. Blandt
de mange store Entre-
prenørarbejder, han se-

nere har udført, kan nævnes Dobbeltsporet
paa Fyn, Hornbæk—Gilleleje Banen og en
Del af Boulevardbanen i Kbh. De fleste af
Arbejderne udførte han i Kompagni med
andre Ingeniører, navnlig med Ing. Gluud,
Ing. Søren Winkel, Entreprenør P. Madsen
og den senere Telefondirektør Fr. Johann-
sen. Ved sit solide og dygtige Arbejde har
han i overordentlig Grad bidraget til at høje
den danske Entreprenørstand, for hvis
Forening han var Formand fra 1908 til sin
Død. Hans administrative Evner og store
Forhandlingstalent kan ogsaa spores i Dansk
Ingeniørforening, af hvis Bestyrelse han

med en kortvarig Afbrydelse var Medlem
fra 1911. Indførelsen af Foreningens Vold-
giftskommissioner, der har medvirket til Af-
førelsen af en Række ofte meget store tek-
niske Stridsspørgsmaal, og dens almindelige
Bestemmelser for Udførelsen af Ingeniør-
arbejder skyldes i første Række ham. —
Gift 1898 Anna Kirstine Thorkilsen. M. C. H.

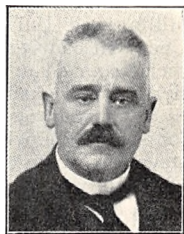
Litt.: Agerholm og Vigen: „Arbejdsgiverfor-
eningen gennem 25 Aar“ 1921; Nekrolog i „Na-
tionaltid.“ 12/8 1918 og „Ingeniøren“ 17/8 1918 (af
K. Scholler og Ax. G. V. Petersen).

Werner, Johannes (f. 15/10 1866), Sagfører,
Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Isenkræmmer
Theodor Marius W. og Vilhelmine Theo-
dora Marie Aagaard.
Blev Student 1885, Cand.
juris 1891, var Fuld-
mægtig ved Elbo Her-
red 1891—92, derefter
i Kbh., hvor han fra
1896 er Overretssag-
fører. Han har som
Sagfører haft nær Føl-
ling med Børsen og

Grosserer-Societetets
Komite, hvis juridiske
Konsulent han blev efter sin Kompagnon
Højesteretssagfører C. Shaws Død 1918, og
med forskellige merkantile og industrielle
Foretagender, er bl. a. Formand i Besty-
relsen for Aktieselskaberne C. Olesen,
Dansk Svovlsyre- og Superfosfatfabrik og
(fra 1925) for Gyldendalske Boghandel Nord-
disk Forlag. Som Grundejer i Taarbæk var
han 1904—17 Formand for den derværen-
de Grundejerforening og 1909—13 Medlem
af Lyngby-Taarbæk Sogneraad. Han har
sin Slægts litterære og æstetiske Interesser
(Brødrene Aage Lorentz W. 1866—1909, jfr.
A. Christensen: „En dansk Tænk“ 1910,
og Sigvart Vilhelm Theodor W., f. 1872,
Udgiver af Pragtværket „Dyrehaven og Jæ-
gersborg Hegn“ 1916) og har udgivet flere
historisk-topografiske Arbejder, saaledes
„Gravminder fra Kbh.s og Frbgs Kirke-
gaarde“ (1912), „Børsen“ (1915), og „Ry-
gaard“ (1925) om hans Ejendom i Hellerup.
— Gift 1893 Ellen Jantzen. P. E.

Litt.: Slægt i „Slægten W. fra Demmin“ 1919
og „Pers. Tidsskr.“ VII 4 1920; Hustrus Slægt se
A. Jantzen; „Berl. Tid.“ 14/10 1916; „Børsen“ 12/10
s. A.

Verner, Karl Adolf (7/3 1846—5/11 1896).
Sprogforsker. F. i Aarhus. Forældre: Fabri-
kant Christian Frederik Wilhelm W. og Do-
rothea Kathrine Hansen. Blev Student 1864
og begyndte Studiet af klassisk Filologi;
snart tog imidlertid en allerede i Skoletiden
næret Interesse for Sprog ham helt fangen,
og han studerede da Sanskrit hos Westergaard,
nordisk (og sammenlignende) Sprog-
videnskab hos K. J. Lyngby og især Slavisk
hos C. W. Smith. Efter en Studierejse
1871—72 til St. Petersburg og Moskva tog

han (efter lang Tøven) 1873 Magisterkonferens i slavisk Filologi og levede derefter

henvend 2 Aar hos sin Familie i Aarhus, beskæftiget med de Sprogstudier, der førte ham til Opdagelsen af den „V.ske“ Lov. 1875 og 1876 fik V. Rejsestipendium for i Egnen ved Danzig at studere Kasubernes Sprog (en ejendommelig polsk Dialekt, som man længe antog

for en Rest af det gamle Vendiske), hvorefter han ved tyske Velynderes Hjælp fik en Stilling ved Universitetsbiblioteket i Halle. Under sit baarige Ophold her vandt han Anseelse som en omhyggelig, kyndig og initiativrig Biblioteksmand; og han fik Lejlighed til at omgaas og paavirke de yngre Sprogforskere i Leipzig og Jena. 1883 blev han Docent i slavisk Sprog og Litteratur ved Kbh.s Universitet, 1888 ekstraordinær Professor. I en lille Kreds virkede han her som en hjælpsom og kammeratlig Lærer, og ved sin ærlige, usnobbede og fordringsløse Personlighed vandt han sig mange Venner. — V.s trykte Produktion er kvantitativt meget ringe, men kvalitativt saa meget betydeligere; talrige af hans Tanker, meddelte i Samtaler eller Breve, er først gennem andre kommet til deres Ret (se „Afhandlinger og Breve“). Hans Hovedemne var de indoeuropæiske Sprogs historiske Fonetik og specielt deres Akcent; ingen har som han bidraget til Forstaaelsen af Betonningens dybt indgribende Betydning for Sproget og dets Historie. De slaviske Sprogs mærkelige Akcentforhold beskæftigede ham meget, ligeledes dansk og nordisk Betoning (Forholdet mellem „Stødet“ i Dansk og den musikalske Tone i Norsk og Svensk); men kun Antydninger i Anmeldelser fremkom. Derimod naaede hans Tanker om den oprindelige Akcents Virkninger i Germansk til fuld Modenhed; de fandt Udtryk først i et Brev 1. Maj 1875 til Vilh. Thomsen, dernæst i „Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung“ (XXIII, S. 97—130): „Eine ausnahme der ersten lautverschiebung“ i en Afhandling, der straks fandt fuld Anerkendelse overalt. Den kom endog til at staa som et Mønster paa sproghistorisk Metode og som en Mærkepæl i den sammenlignende Sprogvidenskabs Historie. Den vil bevare V.s Navn som et af vesterlandsk Videnskabs største. D. i Kbh. — Ugift. V. B.

Litt.: „K. V. Afhandlinger og Breve“ med Biografi af M. Vibæk 1903; Breve i „Tilskueren“ 1899 og „Dsk. Studier“ 1907; Nekrologer i „Studentenbl.“ 1896 (af E. Kaper og A. Meyer), „Ill. Tid.“ 12/11 s. A. (af Cl. Wilkens), „Indogerm. Forschungen. Anzeiger“ VII—VIII 1897 (af K. Brugmann og H. Pedersen), „Ark. f. nord. Filol.“ s. A. (af V. Dahlerup), „Centralbl. f. Bibliothekswesen“ s. A. (af O. Hartwig), „Tilskueren“ s. A.

(af Otto Jespersen), „Nord. Tidsskr. f. Filol.“ 1896—97 (af Vilh. Thomsen), „Münchener allg. Zeit.“ 1897, Beil. Nr. 2 (af W. Streitberg), „Berl. Tid.“ 6/11 1896, „Nationalität.“ 6/11 s. A. (af R. B.) og „Politiken“ 7/11 s. A. (af Marie og Verner Dahlerup).

Wesenberg, Albert Sadolin (10/3 1804—10/5 1876), klassisk Filolog, Skolemand. F. i Mariager. Forældre: Amtsforvalter Ernst Bugislaus W. og Albertine Marie Kirstine Sadolin. Blev Student 1822 og studerede Filologi uden at tage Embedseksamen. Blev Lærer i Viborg 1827, Adjunkt 1829, tog Magistergraden 1840, blev Overlærer 1841, afskedigedes 1874 og flyttede til Kbh.

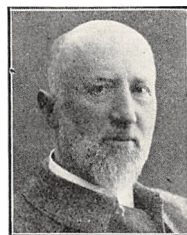

Foruden i Skoleprogrammer at have behandlet tekstkritiske Spørgsmaal vedrørende Ciceros Skrifter har han udgivet „Emendationes M. Tullii Ciceronis epistolarum“ (1840) samt besørgt en Udgave af Ciceros Breve (Leipzig 1872—73). Fortjenstfulde er ogsaa hans „Emendationumculæ Livianæ“ (i „Tidsskrift for Filologi og Pædagogik“ IX—X). D. i Kbh. — Gift 1828 Susanne Achthon, d. 1873. H. R.

Litt.: Slægt i Wesenberg; „Slægten W.“ 1909 og Tauber og Nielsen; „Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg“ 1879—80, S. 198; mødrene Slægt se J. J. Sadolin; Selvbiografi i Univ. Progr. ved Salvingen 1840; Viborg Skoleprog. 1875; „Saml. t. jysk Hist. o. Top.“ III 5 1906—08 og IV 1 1911—14; Bruun; „Slægts- og Barndoms minder“ 1925, S. 129, 153 f.

Wesenberg-Lund, Carl Jørgen (f. 22/12 1867), Zoolog. F. i Kbh. Forældre: Skibsfører Carl Thorvald Valdemar L. og Caroline Germanica (Manna)

Wesenberg. Blev Student 1887, tog Magisterkonferens i Zoologi 1893 blev Assistent paa Landbohøjskolen 1894, deltog i „Ingolf“-Ekspeditionen 1896 og ledede fra 1897 det ferskvandsbiologiske Laboratorium ved Frederiksdal, der senere afløstes af Universitetets Laboratorier i Hillerød (oprettet 1911) og ved Tjustrupsø (oprettet 1916). 1922 udnævntes han til ekstraordinær Professor ved Universitetet. — Allerede som ganske ung Student gav han i et Par smaa Afhandlinger om nogle Hvcpsere smukke Prøver paa sine Evner som Insektbiolog; senere blev det vore ferske Vande og Dyrelivet i disse, der mere og mere optog hans Interesse; han udgav saaledes 1897 „Biologiske Studier over Ferskvandsbryozoeerne“ og 1899 „Danmarks Rotifera“, hvilken sidste var hans Doktordisputats. Ogsaa Op-gaver, der mere ligger paa geologisk og botanisk Omraade, optog han til Behandling,

saaledes „Om Ferskvandsfaunaens Kitin og Kisellevninger i Torvelagene“ (1896) og „Studier over Søkalk, Bønnemalm og Søgylje“ (1901). Af grundlæggende Betydning er det store Værk „Studier over de danske Søers Plankton“, der, ledsaget af talrige Tavler, udkom 1904—08. Insektlivet i vore Søer og Aaer har dernæst været Genstand for en anseelig Række Undersøgelser, der for en stor Del er offentliggjorte i det under hans Medvirkning stiftede Tidsskrift „Internationale Revue der gesamten Hydrobiologie“; i let tilgængelig Form findes de delvis optagne i den læseværdige Bog „Insektlivet i ferske Vande“ (1915). Talrige originale Iagttagelser findes endvidere nedlagte i hans Bearbejdelse af V. Bergsøes Værk „Fra Mark og Skov“ (1915—16). Af større Publikationer fra de senere Aar kan nævnes „Furesøstudier“ (1917), „The biology of the Danish Culicidae (1920—21), „The biology of the Rotifera“ (1923) og „The biology of the Zoothamnium“ (1925). Blandt de nulevende Zoologer indtager W. L. en fremtrædende Plads; han er en fortræffelig Iagttaget, desuden rig paa Ideer og i Besiddelse af en ualmindelig Arbejds- evne; det ferskvandsbiologiske Studium staar ikke blot her hjemme, hvor han i Virkeligheden har vakt det til Live, men ogsaa i Udlandet i stor Gæld til ham. — Gift 1895 Jenny Mengela Susanne Knudsen.

R. H. S.

Litt.: Mødrene Slægt se A. S. Wesenberg; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1899; sst. April 1896, S. 102 f.; „Politiken“ 1⁵/₃ 1899; H. J. Iiansen sst. 1⁶/₃, 1⁸/₃ og 2³/₃ s. A.; R. Bergh sst. 1⁷/₃ og 1⁹/₃ s. A.; Meinert sst. 1⁸/₃ s. A.; Warming og Bergendahl sst. 2³/₃ s. A.; Dahl: „Bibl. zool. Dan. 1876—1906“ 1910; „Studenterne fra 1887“ 1912; C. Christensen: „Den dsk. bot. Litt. 1880—1911“ 1913; Johs. V. Jensen i „Politiken“ 1²/₃ 1917; sst. 2²/₁₀ 1921; Boving-Petersen sst. 5⁶/₆ 1922; „Berl. Tid.“ og „Nationaltid.“ 1¹/₃ s. A.; „Naturens Verden“ s. A.; „Dsk. Fiskeritid.“ s. A.

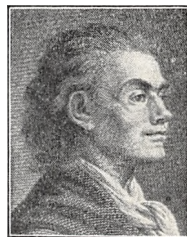
Wessel, Caspar (8⁶/₆ 1745—2⁵/₃ 1818), Landmaaler, Matematiker. F. i Jonsrud, Norge. Forældre: Sognepræst Jonas W. og Lene Marie Schumacher. Blev Student 1763, studerede Jura i Kbh., tog Embedseksamen 1778, men var 1764 indtraadt som Landmaaler ved den af Videnskabernes Selskab oprettede Opmaaling. Han var først Assistent hos Broderen Ole Christopher W., blev 1766 Interimslandmaaler, 1769 virkelig Landmaaler, 1798 kgl. udnævnt til Landmaalingsinspektør, fik 1805 Afsked med Pension. Ved sine Opmaalinger og Trianguleringer i Kongeriget og Hertugdømmerne har han udført et meget værdifuldt, grundlæggende Arbejde. 1781—85 var han ansat ved Opmaalingen i Oldenborg. Mest Opmærksomhed har dog i nyere Tid samlet sig om hans Navn som Matematiker, efter at man er blevet opmærksom paa en Afhandling, som han 1796 indleverede til Videnskabernes Selskabs Skrifter („Om Direktionens analytiske Betegnelse, et Forsøg anvendt for-

nemmelig til plane og sfæriske Polygoners Opløsning“). I dette foregriber han Gauss' Indførelse af imaginære Tal (fra 1799) og Argands (fra 1806), ja gaar betydelig videre, men da Afhandlingen var skrevet paa et for de førende Matematikere ukendt Sprog, og det matematiske Niveau i Norden paa den Tid ikke tillod en forstaaende Vurdering af dens Betydning, blev den upaaagtet i næsten 100 Aar. Det var Gauss' Afhandling, som kom til at danne Grundlaget for Cauchys og Riemanns banebrydende funktionsteoretiske Afhandlinger. W. s Arbejde udgaves paa Fransk 1897. D. i Kbh. — Gift 1780 Cathrine Elisabeth Møller, d. 1791.

P. H.

Litt.: Slægt se Tordenskjold; om modrene Slægt se Vaupell: „Griffenfeld“ II 1882, S. 214 ff.; Moe: „Tidsskr. f. d. norske Personalhist.“ I 1840—46; Molbeck: „Vidensk. Selsk. Hist.“ 1843; „Vidensk. Selsk. Overs.“ 1895 og 1897; Valentiner i Forord til W.: „Essai sur la représentation osv.“ 1897; Progr. for Odense Skole s. A.

Wessel, Johan Herman (9¹⁰/₁₀ 1742—20¹²/₁₂ 1785), Forfatter. F. i Jonsrud, Norge. Forældre: Sognepræst Jonas W. og Lene Marie Schumacher. Kom i Kria. Latinske, hvor bl. a. Ove Gierløv Meyer (s. d.) blev hans Kammerat, blev Student 1761 og tog n. A. 2. Eksamen. I Stedet for at vende tilbage til Norge og „conditionere“ foretrak han at slaa sig igennem i Kbh. ved at give Informationer i Sprog, drev spredte æstetiske Studier og lagde sig efter nyere Sprog, men tog aldrig Embedseksamen. Han var blevet grebet af Tidens andelige Røre indenfor Teater, Litteratur og Kritik, der fik sit karakteristiske Udtryk i de litterære „Selskaber“. Naturlig sluttede W. sig til den Kreds af Nordmænd, hvoraf fremgik „Det norske Selskab“, i hvilket W. snart ved sin poetiske Begavelse og Slagfærdighed blev Midtpunktet. Efter at han med „Kjærlighed uden Strømper“ havde faaet en lige saa hurtig som kortvarig Berømmelse, kom der trange Aar for ham. Sygdom kom yderligere til og gjorde i Forbindelse med Drikkeri og Tilbøjelighed til at lade staa til ondt værre. Ved Hjælp af Teaterchefen Warnstedt (s. d.) fik han en usselt lønnet Stilling som fast Oversætter ved Teatret. For at leve startede han det poetiske Ugeblad „Votre Serviteur otiosis“ (59 Numre 1784—85), men Indholdet er i Reglen kun af ringe Værdi. — W. s litterære Bedrift er „Kjærlighed uden Strømper“, der vist oprindeligt er blevet til som en Spøg indenfor den norske Kreds, først udgivet efter Vennernes Overtalelser (1772 anonymt) og opført paa det Kgl. Teater 20³/₃ 1773 med en Musik, der udmærket slutter

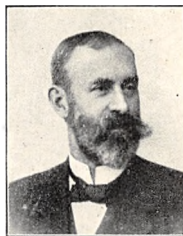
sig til Teksten, af Scalabrini (s. d.). W. leverede her Grundskuddet mod Tidens herskende Smagsretninger, som de karakteristisk havde faaet Udtryk i Nordal Bruns Tragedie „Zarine“ og Bredals Syngespil „Tronfølgere i Zidon“. Samtiden var ikke — og W. vel heller ikke selv helt — klar over Satirens Rækkevidde. Men med stor Træfsikkerhed har W. Punkt for Punkt slaaet ned paa Latterligheder og Udartninger i Efterligningerne af den klassiske franske Tragedie og i det heroiske Syngespil i italiensk-fransk Ariestil, der var kommet paa Moden. Ved sin umiddelbare komiske Virkning, den evige Modsætning mellem opstillet Højhed og plat Naturlighed, ved den overlegne Beherskelse af de dramatiske Virkemidler og ved Letheden i Behandlingen af Alexandrinerne har Parodien overlevet sin Genstand og faaet sin Værdi i sig selv. — W.s Versdigting foreligger først samlet efter hans Død, tilvejebragt af Udgiverne, af hvilke I. Levin har leveret den kritisk grundlæggende Udgave. De alvorlige Digte som „Nøjsomhed“ og „Sønnen“, der blev „kronet“ af „Norske Selskab“ og fremkom i I. Hefte (1775) af dets Samlinger, hæver sig kun ved en vis formel Lethed over Tidens sædvanlige Digtning. Men i hans Smaavers, Impromptuer, Epigrammer, „Gravskrifter“ (bl. a. over sig selv: „Han aad og drak, var aldrig glad —“) glimter og funkler hans Vid og Lune. Med sine komiske Fortællinger som „Gaffelen“, „Herremanden“, „Hundemordet“, „Posthuset“, „Smeden og Bageren“ skabte W., med Lafontaine som nærmeste Mønster, en Digtgenre, i hvilken han ikke er overgaaet i dansk Litteratur. Stoffet er taget allevegne fra, fra den komiske Litteraturs store Fællesgods, det hele ligger i Formen, i Maaden at sige Tingene paa: Fortællemaadens Naturlighed, med en lille bevidst Understregning af det nonchalante, den overraskende Drejning af „Moralen“, en Verskunst, der indenfor et frit jambisk Metrums løse Rammer eftergør Talens jævne, slentrende Gang, samtidig med at Humøret og Viddet slipper løs i pudsig Kunstfærdigheder i Betoninger og Rim. Bagesen, hvem W. i et værdigt og smukt Digt hilste som den opgaende komiske Digter, har taget Arven op efter W., idet han i „Rimbrevene“ har understreget det bevidst kauseriagtige, taber i Simpelt, men vinder i Nuancerigdom. — I Tidens litterære Strid kom W., der forfulgte ethvert Udslag af stilistisk og aandelig Unatur, i Opposition til en Side af Ewalds Kunst: den høje Stils Hastemthed, men han forfaldt aldrig til personlig Forfølgelse. I sjælden Grad er W.s Digtning, saa liden den er af Omfang, blevet hver Mands Eje, indgaaet i den nationale Bevidsthed. Den har en Selvfølgelighed, en elementær Friskhed og Uholdethed i Opfattelsen, der over disse

Bagateller — og selv „Kjærlighed uden Strømper“ er jo i Virkeligheden en Bagatel — kaster et Skær af det store og ubevindt, legende Genialitet. D. i Kbh. — Gift Anna Cathrine Bukier, d. 1780. O. F.

Litt.: Slægt se Tordenskjold; om modrene Slægt se Vaupell: „Griffenfeld“ II 1882, S. 214 ff.; Molbech: „Dsk. poet. Antologi“ I 1830; P. L. Møller i „Figaro“ 1842 og „Nord. Telegraph“ I 1849; „Dsk. Ugebl.“ I 1857; W.s samlede Digte ved Levin 1862, 3. Udg. 1895; Welhawen: „Ewald og de norske Digtere“ 1863; M. Hammerich: „Smaaskrifter“ II 1867; „Morsomme Historier og Anekdoter af og om W.“ 1879, 20. Opl. 1900; E. B. i „Politiken“ ^{20/12} 1885; Davidsen: „Københavnernerliv“ 1889; „Ill. Tid.“ ^{27/12} 1885; Rønning: „Rationalismens Tidsalder“ II 1890; Schwannflugel i „Udv. Stykker af W. og Ewald“ 1892; Bing i „Samtiden“ 1900; Rosenkrantz Johnsen i „Folkbl.“ 1902; C. Behrens i „Ord og Bild“ 1908; Vilh. Andersen: „Erasmus“ II 1909; Niels Christensen i „Hist. Medd. om Kbh.“ 1921; Niels Møller i „Tilskueren“ 1923; Winsnes: „Det norske Selskab“ 1924.

Wessel, Peder, se Tordenskjold.

Wessel, Theodor Vilhelm (^{31/2} 1842—^{31/7} 1905), Handelsmand, Industridrivende. F. i Odense. Forældre: Toldassistent Herman Henrich W. og Vilhelmine Rasmussen. Lærte Handelen i Baagøes blandede Købmandsforretning i Svendborg, blev 1864 Rejsende for M. E. Grøn & Co. i Kbh. og var 1867 i England og Frankrig, hvor han fik Ideen til en omfattende Manufakturforretning. I Aarhus traf han E. Velt (s. d.), og de etablerede sig ^{14/4} 1868 der i Byen, idet dog W. nogle Aar var Rejsende for J. H. Ruben (s. d.) i Kbh., samtidig med at han gjorde Indkøb til den nystiftede Forretning, der ved klog Udnyttelse af Konjunkturerne ved Overgangen fra Hjemmeindustri til Fabrikdrift voksede hurtig. 1870 oprettedes den første Filial i Aalborg, der efterhaanden fulgtes af en lang Række, og W. forlod Ruben og etablerede, stadig i Forening med Velt en en gros Hvidevareforretning i Efterslægtens Gaard i Kbh. (De forenede Hvidevareforretninger), n. A. flyttet til Hotel du Nord og forenet med Detailsalg. 1876 flyttede Velt til Kbh., og de to Stiftere ledede i Fællesskab Forretningen, der fra 1879 hed Magasin du Nord. 1890 købtes Hotel du Nord, og 1894 rejstes den nuværende Bygning, som 1913—14 udvidedes og ombyggedes. 1876 oprettedes Væveri, 1897 Møbelfabrik, og siden indtoges en Række andre Brancher, 1899 gik Forretningen over til et Aktieselskab, og W. og Velt deltog derefter ikke aktivt i Ledelsen. Af de to Kompagnoner var W. den største i Linierne, en dygtig Køber, skolet paa talrige Rejser, klar, klog og human. I sine senere Aar bestred han en Række Tillidshverv i industrielle og økonomiske Foretagender og ofrede store Summer paa

Velgørenhed, bl. a. Fængselshjælpen. D. i Ny Taarbæk. — Gift 1868 Elise Margrethe Sørensen.

P. E.

Litt.: Malmgren: „Danm. industrielle Etabl.“ II 1889, S. 176; „Søndags-Posten“ ¹⁰/₄ 1893; „Ill. Tid.“ ¹⁰/₁₁ 1899; Krak: „Danm. ældste Forretninger“ 1915; „Magasin du Nord 1868—1918“ 1918; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ¹/₈ 1905 og „Politiken“ ²/₈ og ⁵/₈ s. A.

Wessely, Abraham (⁶/₁₁ 1800—⁵/₅ 1875), Politiker. F. i Kbh. Forældre: Stadsmægler Moses W. og Ficke Wallich. Blev Student 1818, Cand. juris 1824, tog Dispachøreksemen 1830, lod sig 1831 døbe og blev Dispachør i Kbh. Han tog siden Del i Stiftelsen af forskellige Pengeinstitutter, bl. a. „Bikuben“ 1857. Han sluttede sig til 30'ernes Frihedsbevægelse, skrev i „Københavnsposten“ og deltog 1839 i Opret-

telsen af „Fædrelandet“, hvis Medudgiver han var til 1841, og hvis finansielle Medarbejder han vedblev at være i mange Aar. Han søgte Valg til Rigsforsamlingen 1848, valgtes 1849 til Landstinget i 3. Kreds, faldt 1853, men valgtes s. A. i Kbh. og genvalgtes til 1866. Han tilhørte i Tinget nærmest det nationalliberale Venstre og tog, navnlig i de første Aar, livlig Del i Forhandlingerne, især om finansielle Spørgsmaal, hvor han ved sin altid vaagne Kritik og sin Sagskundskaab øvede en vis Indflydelse. Han var i mange Aar Medlem af Finansudvalget, 1851—56 Statsrevisor og fra 1859 som Regel Ordfører for Forhandlingerne om Statsrevisionens Betænkning. I almindelig Politik var han udpræget liberal, om end tilbøjelig til saglige Særstandpunkter. 1855 var han en af de faa, der stemte mod Grundlovens Indskrænkning. 1859 skal han have afslaaet at indtræde som Finansminister i Rotwitts Ministerium. Han var en begavet og rationelt tænkende Mand, hvis Fremstillingsform i Tale og Skrift var noget tung. D. i Kbh. — Ugift.

P. E.

Litt.: Bartod: „Dsk. Rigsdagskal.“ 1856; II. Ploug: „C. Ploug.“ I 1905, S. 268; H. Lund: „Sof. Høgsbrøds Brevveksling“ I 1923, S. 30; Schovelin: „Fra den dsk. Handels Renaissance“ II 1924, S. 230; Nekrologer i „Fædrelandet“ og „Dagbl.“ ⁷/₅ 1875.

Westberg, Maria Charlotta (¹/₂ 1853—¹/₂ 1893), Danserinde. F. i Stockholm. Forældre: Litograf Peter Magnus W. og Hedvig Maria Lönnqvist. Var Danserinde ved Kgl. Teatern i Stockholm, da Bournonville, der, efter at Betty Schnell havde svigtet Balletten for Skuespillet, søgte en ny Primadonna, saa hende danse og besluttede at

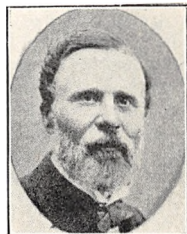

knytte hende til det Kgl. Teaters Ballet. Det lykkedes ham at skaffe hende Orlov til en Gæsteoptræden i Kbh., og ⁹/₆ 1871 viste hun sig første Gang som Sylfiden, senere som Sigyn i „Thrymskviden“ og som Zolœ i „Brama og Bajaderen“. Publikum syntes godt om den slanke, lyse Danserinde, og 1872 blev hun knyttet til Teatret. Allerede 1875 blev hun Solodanserinde, og alle vigtige Hovedroller tilfaldt i de følgende Aar hende, Astrid i „Valdemar“, Svava i „Valkyrien“, Hilda i „Et Folkesagn“, Kirsti i „Brudefærden i Hardanger“, Nathalie i „Fra Sibirien til Moskov“, Teresine i „Napoli“, Rosita i „Fjernt fra Danmark“, Celeste i „Toreadoren“; som det ses de ypperste Bournonville'ske Opgaver, hvortil kan føjes Aditi i „Aditi“. Frk. W. førte sig fortræffelig paa Scenen, hendes fine Skikkelse, hele nordiske Apparition og formfulde Dans, der støttedes af korrekt Teknik, vandt Anerkendelse. Men hendes Kunst var lidt blodfattig, savnede detifulde Temperament og den nuancerede Mimik, flere af de nævnte Partier kræver. Hun fik dog Betydning for Balletten i den vanskelige Periode efter Meesterens Død, men Sygdom hemmede snart hendes Virksomhed, og ³/₆ 1890 tog hun som Svava og Nathalie Afsked med Scenen. D. i Stockholm. — Ugift.

C. B.

Litt.: „Ugeskr. f. Teater og Musik“ ¹⁵/₁₂ 1880; R. Neiiendam: „Det kgl. Teaters Hist. 1874—1922“ I—II 1921—22.

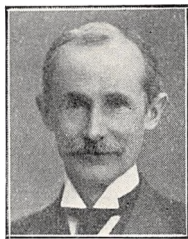
Westenholz, Anders Peder (¹⁶/₁₀ 1825—¹⁴/₁ 1886), Handelsmand. F. i Frederikshavn. Forældre: Byfoged Thomas Frederik W. og Anne Marie Elisabeth Aabel. Fik sin første Uddannelse i Handelspraksis i Aalborg; endnu ganske ung drog han til Udlandet og optog der hurtig selvstændig Virksomhed som Købmand i Leith, senere i London, hvor han allerede fra 50'ernes Begyndelse drev Forretning sammen med Broderen, Regnar W. (s. d.), og siden som Eneindehaver af Firmaet, „W. Brothers“, med Dygtighed og Energi oparbejdede en Virksomhed af meget stort Omfang og af ikke ringe Betydning for den Udvikling af Handelsforbindelsen mellem England og Danmark, som Brødrene W. under deres Arbejde stedse ønskede at fremme. Under sin lange Udlandighed vedblev W. at føle sig stærkt knyttet til Danmark, og han var altid rede til at yde sine Landsmænd Støtte, hvad han fik særlig Lejlighed til at vise, da han 1861 var blevet dansk Generalkonsul i London — en Stilling han beklædte til 1882. W. interesserede sig ikke blot for Handel, men ogsaa for Landbrug; et Udslag gav denne In-

teresse sig i 1860'erne i Købet af Dronninggaard ved Holte, som han derefter ofrede megen Tid og Interesse. Ligesom Broderen interesserede W. sig aktivt for de jyske Hederes Beplantning. D. paa Dronninggaard. — Gift 1856 Helen Scott Young, d. 1915. C. T.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“ og „Geneal. Tidsskr.“ 1914; Faber: „Danske og Norske i London“ 1915; Nekrologer i „Berl. Tid.“ og „Nationaltid.“ 10/1 1886.

Westenholz, Aage (f. 18/4 1859), Ingeniør. F. paa Matrup ved Horsens. Forældre: Gods ejer Regnar W. (s. d.) og Mary Lucinde Hansen. Blev Student

1877, Cand. polyt. 1884, var derefter en kort Tid i Rusland, tog paa Opfordring af en dansk Kammerat til Siam 1885 og blev n. A. Bestyrer af et Teglværk, ved Bangkok. Kort efter blev han ansat ved Bangkok Tramways Company og 1887 dets

Leder; der var da kun Tale om Hestedrift, men W. tog 1891 for egen Regning til Amerika, studerede elektrisk Drift og fik sat igennem, at Selskabet indførte saadan paa Halvdelen af sin Linie, 1894 over det hele, et ogsaa for europæiske Forhold meget tidligt Fremskridt. 1895 tog W. sin Afsked af personlige Grunde. 1893 havde han som siamesisk Kaptajn deltaget i Krigen med Frankrig; 1895—97 virkede han som Entreprenør og Ingeniør i Bangkok, var 1898 i Færd med at starte et Cementværk, da det nystiftede danske Siam Electricity Co. Ltd. (bl. a. under Richelieu og H. N. Andersen) tog ham til Direktør, hvad han var til 1910. Det tidligere Lysselskab var falleret, og det tog flere Aar, især ved Richelieus Hjælp, at skabe det ny Selskab Overskud; det overtog ogsaa Sporvejene, men har stadig sin Hovedindtægt fra Lysværket. Imidlertid solgtes 1913 næsten alle danske Aktier til Belgien, dog er Bestyrelsen stadig dansk, og W. er fra 1903 dens Formand. Lyskompagniet startede 1906 Jendarata Gummipantage, og 1912—14 startedes 3 mindre Kokosplantager; disse 4 Plantager samledes 1917 under United Plantations Ltd., hvis Formand W. er, og hvis Kapital overvejende er dansk. Endelig er W. Formand for et Familieforetagende fra 1913, det østafrikanske Karen Coffee Company. Efter at W. gentagne Gange havde været i Danmark, tog han 1910 fast Ophold der. Af den betydelige Formue, han tjente især ved Overgangen til elektrisk Sporvejsdrift, har han siden støttet adskillige nationale Formaal. Især ligger Forsvarssagen ham paa Hjerte; han udgav 1908 en Pjece til Fordel for en Art Militærs af Hjemmeskytter øst for Storebælt og stiftede s. A. det frivillige Korps W.

af Motorcyklister med Rekyrliffler, hvilket gav Stødet til disse sidstes Indførelse i Hæren. 1919 iværksatte han Toget til Estland af frivillige danske. Ogsaa i Debatten om Sønderjylland og Valutaen har han jævnligt taget Del. W. har i alle sine økonomiske Foretagender maalbevidst og ofte hensynsløst arbejdet paa at skaffe sig Eneledelsen, støttet af H. N. Andersen. Politisk som økonomisk hylder han den moderne amerikanske Enevælde modsat den europæiske Demokratiisme. I Kampen for sine Ideer herhjemme har han været mindre heldig end i Østen. Hans Noblesse og Elskværdighed er utvivlsom; sin impulsive Handlelyst har han bl. a. lagt for Dagen ved 1912 i Forening med C. Grut-Hansen (s. d.) at tilbagevende sit Ridderkors i Anledning af den Rubinske Affære. — Gift 1903 Ellen Hansen Grut. P. E.

Litt.: Slægt se A. W.; mødrene Slægt se A. N. Hansen; Hustrus Slægt se Edmund Hansen Grut; Christmas: „Et Aar i Siam“ 1894, S. 103, 192—221 og i „Guds dsk. Mag.“ 1907—08; „Fædrelandet“ 22/1 1910; „Vort Land“ 21/7 1910; „Politiken“ 2/1 og 7/1 1912; „Nationaltid.“ 2/5 1914; Korps Westenholz' Festskrift 1918; „Berl. Tid.“ 17/4 1919; „Iver 8. Dag“ 2/9 1921.

Westenholz, Johan Dietrich Wilhelm (9/4 1730—18/12 1794), økonomisk Forfatter. F. i Eimbeck, Hannover. Forældre: Kantor Johan Carl Friedrich W. og Eleonora Bernstielen. Studerede Teologi i Göttingen 1752—55, kom 30 Aar gl. til Danmark som Huslærer paa Overgaard, blev 1766 Kapellan i Gerlev, Randers Amt, afskedigedes 1772 i Henhold til Danske Lov 2—11—13, blev 1775 Præst i Solbjerg og Sundby, 1776 i Sejerslev paa Mors, var her tillige Herredsprovst. Han har vundet et Navn som land- og socialøkonomisk Forfatter, især ved sit af Landvæsenkollegiet fremkaldte og præmierede Skrift „Om Aarsagerne, som hindrer Folkemængdens Tiltagelse i Bondestanden“ (1772; udgivet paa ny af Alex. Rasmussen 1919). Det giver en særdeles interessant og meget livlig Skildring af Datidens Samfundsforhold paa Landet, og det viser et godt Blik for Midlerne til at skabe andre Tilstande. D. i Sejerslev. — Gift 1772 Karen Thomesdatter Hee, d. 1800. H. Js.

Litt.: Slægt se A. W.; Bisgaard: „Den dsk. Nationaløkonomi i 18. Aarh.“ 1902; ovenn. Udgave 1919; Hans Jensen i „Hist. Tidsskr.“ IX Litteraturhefte 1919—20, S. 408 f.

Westenholz, Mary (Bess) (f. 13/1 1857). Forfatterinde. F. paa Matrup ved Horsens. Forældre: Gods ejer Regnar W. (s. d.) og Mary Lucinde Hansen. Fra sin tidligste Ungdom, under Paavirkning af Moderen, Unitar blev hun 1900 Medstifter af det Fri Kirkesamfund og kastede sig straks med brændende Iver ind i det kirkepolitiske Arbejde, idet hun kæmpede for enhver Kirke-reform, der efter hendes Opfattelse kunde fremme personlig Sandhed i Folkets religiøse Liv. Ved Højesteretsdom af 25/6 1908

udelukkedes hun af Folkekirken (en Dom af principiel Betydning), men fortsatte Arbejdet for en rummelig Kirke, dels som Redaktør af det Fri Kirkesamfunds Blad „Protestantisk Tidende“ (1905—18) og Formand i Kirkesamfundets Bestyrelse til 1925, dels ved Artikler i Dagblade og Tidsskrifter. Sin Idealisme og Uforfærdethed lagde hun for Dagen

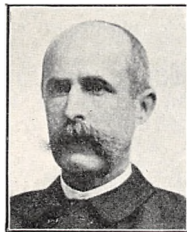

¹⁰/₈ 1909, da Harmen over Albertiaffæren og Politikernes Behandling af den bevægede hende til at skaffe sig Adgang til Folketingsalen under Forsvarsdebatten og udtrykke danske Kvinders Protest mod Partierne efter hendes Mening uværdige Kamp om Magten og Mangel paa Ansvarsfølelse. Hun hyldedes i denne Anledning ²²/₈ ved et Kvindetog, 1895 udgav hun under Pseudonymet Bertel Wrads „Fra mit Pulterkammer“, en Samling Skitser og Kausierer, der vidner baade om Kultur, sin Følelse og Sprogsans. I „Protestantisk Tidende“ og engelske og danske Tidsskrifter har hun skrevet talrige Artikler. Fra 1901 er hun Medlem af Eksekutivkomitéen for the International Congress of Free Christians and other Religious Liberals og har været Delegeret ved forskellige store frireligiøse Kongresser i London, Amsterdam, Berlin osv. — Ugift.

P. E.

Litt.: Slægt se A. W.; mødrene Slægt se A. N. Hansen; „Højesteretstid.“ 1908, S. 284; „Vort Land“ ²⁰/₂₃/₈ 1909; „Politiken“ ²⁰/₂₃/₈ s. A.; „Kbh.“ ²⁰/₂₂/₈ s. A.; „Kristel. Dagbl.“ ²³/₈, ²⁵/₈ s. A.; Magdalene Lauridsen i „Sorø Amtstid.“ ²¹/₈ s. A.

Westenholz, Regnar Asker (⁵/₂ 1855—⁸/₇ 1925), Godsejer. F. paa Matrup ved Horsens. Forældre: Godsejer Regnar W. (s.d.) og Mary Lucinde Hansen. Uddannedes ved Handelen i Familiefirmaet W. Brothers og var 1874—90 Associé deri. Efter en Broder overtog han 1883 Matrups, som han 1920 overdrog til Sønnen. Han var 1898—1910 Medlem af Klovborg-Tyrstrup-Græstrup Sogneraad og 1909—10 dets Formand. 1910—16 Medlem af Skanderborg Amtsråd. Som Faderen var han engelsk paavirket og ivrig Frihandelsmand; han gjorde sig landskendt ved under Debatten om Landbrugstold at indkalde et Folkemøde paa Matrups ²⁰/₈ 1899, hvor der efter Diskussion mellem ham og Chr. Leth-Espensen (s.d.) vedtoges en frihandlersk „Matrup-Resolution“, som blev en Slags Fanemærke for Sagens Tilhængere.

Væsentlig i Kraft af dette toldpolitiske Stagede valgtes han ²¹/₇ 1903 til Præsident for Agrarforeningen, med hvis Politik den konservative, stærkt forsvarsvenlige Mand ellers ikke havde stærk Berøring. Hans stejle Idealisme og ubønhørlige Krav til Regeringen om Toldnedsættelse gjorde hans Stilling vanskelig, og ¹⁹/₇ 1906 erstattedes han af Kirketerp (s.d.). Han deltog flere Gange siden i den offentlige Debat, udsendte bl. a. ¹/₇ 1908 et aabent Brev om de voksende Skatter, mod Funktionarisme, Kommissioener m. m. og skrev om Toldforhold under Krigen. D. paa Matrups. — Gift 1888 Ulla Natalia Grut.

P. E.

Litt.: Slægt se A. W.; mødrene Slægt se A. N. Hansen; Hustrus Slægt se Edmund Hansen Grut; Erindr. i „Garderbl.“ Okt.—Novb. 1922; „Horsens Folkebl.“ ²¹/₇, ²⁵/₇, ²⁸/₇, ²⁸/₈, ²⁹/₈, ⁵/₈ 1899; „Agrardagbl.“ ²⁷/₇, ³⁰/₈ s. A., ²⁴/₇, ²⁷/₇ 1903, ²⁰/₇, ²³/₇ 1906; „Næstved Tid.“ ³/₇ 1908; „Berl. Tid.“ ²¹/₃, ³⁰/₃, ⁸/₄, ⁹/₄, ¹¹/₄ 1921; Nekrolog i „Horsens Folkebl.“ ⁴/₁ 1925.

Westenholz, Regnar (¹⁰/₁₂ 1815—¹²/₁ 1866), Politiker. F. i Skagen. Forældre: Byfoged Thomas Frederik W. og Anne Marie Elisabeth Aabel. Lærte Handelen i Løgstør og Aalborg, var Kommis i Altona sammen med H. Pontoppidan (s.d.) og traadte 1845 i Kompagni med denne i Hamborg efter 1843 at have taget Grossererborgerskab.

1848 blev han dansk Generalkonsul, men flyttede s. A. til London, hvor han sammen med Broderen A. W. (s.d.) drev Kornhandel til 1852 og som vidtskuende og klog Købmand tjente en betydelig Formue. Han arbejdede ivrig for dansk-engelsk Handelssamkvem, var den første, der opmuntrede til dansk Kvægekspport til England, og virkede for direkte Dampskibsruter. Sammen med C. M. Poulsen (s.d.) var han Talsmand for en jysk Længdebane og var Englænderen Petos Mellemmand overfor den danske Regering. Han havde længe haft Lyst til Landvæsen og købte 1853 af F. V. Schytte (s.d.) Matrups ved Horsens, som han drev stærkt i Vejret. Han indtog ved sin Rigdom, sin pletfri Karakter og sin varme Patriotisme en højtanset Stilling indenfor jyske Godsejer- og Borgerkredse, var 1862 Mædstifter af Frihandelsforeningen, 1866 af Hedeselskabet og drog flere Gange ind i Politik. Febr.—Maj 1853 var han Folketingsmand for Frederikshavn, Dec. 1854—Sept. 1855 for Nibe, 1856—57 Medlem af Rigsraadet. Han tilhørte nærmest de nationalliberale, men stod vaklende mellem dem og Bondevenerne, var en varm Skandinav. Dec. 1859 indtraadte han som midlertidig Finansminister i Mi-

nisteriet Rotwitt og bidrog til at stemme „Fædrelandet“ gunstig mod dette. Han foranledigede Jessens (s. d.) Forelæggelse af den jyske Jernbanelov, men satte selv ingen Spor i Politikken og afgik med det øvrige Ministerium Febr. 1860. Maj—Novb. 1865 var han Medlem af Rigsraadet Folketing og fulgte nærmest C. K. V. Nyholm (s. d.), stemte for Grundloven. Mærkes kan hans Forespørgsel ^{18/10} 1865 om Danmarks Handelsposition i Østasien. Han nævntes i 60-erne hyppig som Ministeremne, saa meget mere som han var Frederik VII.s og Grevinde Danners personlige Ven, men allerede hans svagelige Helbred hindrede ham i varig offentlig Fremtræden. D. paa Matrups. — Gift 1) 1850 Ingeborg Qwist, d. 1851. 2) 1853 Mary Lucinde Hansen, d. 1915. P. E.

Litt.: Slægt se A. W.; 2. Hustrus Slægt se A. N. Hansen; Barfod: „Dsk. Rigsdagskalender“ 1856; „Fædrelandet“ ^{3/12} 1859; „Dagbl.“ ^{5/12} s. A.; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; Berg i „Nationaløkon. Tidsskr.“ 1898, S. 334, 423, 429, 453; „Af Orla Lehmanns Pap.“ 1903, S. 173, 176, 178 f.; „Tiden“ ^{10/12} 1915; „Dsk. Mag.“ VI 2 1916; Th. Larsen: „En Gennembrudstid“ II 1921; „A. F. Kriegers Dagb.“ II s. A., S. 91, 93 f., 97 f., 105, 111, 114, 127 f., 134 ff., 143, 149 f., 213, 270, III s. A., S. 283, 297; A. Friis: „Det nordlesv. Spørgsmaal“ I, S. 183 f., s. A.; II. Lund: „Sof. Høgsbros Brevveksling“ I 1923; Schovelin: „Fra den dsk. Handels Renaissance“ I 1924, S. 281, II s. A., 182 ff., 324, 331 ff., 364 ff., 380; Nekrologer i „Fædrelandet“ ^{13/4} 1866, „Dagbl.“ ^{14/4} s. A., „III. Tid.“ ^{6/5} s. A. og „Horsens Avis“ ^{13-14/4} og ^{17/4} s. A.

Vestergaard, Hans Adolf Brorson (f. ^{25/0} 1872), landøkonomisk Forsøgsleder. F. i Nørhø, Thy. Forældre: Lærer Lars Christian Bertelsen V. og Nicoline Nielsen. Tog Præliminæksamen 1890. Landbrugseksamen 1895, var Lærer ved Brahetrolleborg Højskole 1895—96, ved den Classenske Agerbrugsskole paa Næsgaard 1897—1903. Fra 1903 er han Bestyrer af og Forsøgsleder ved Abed

Planteavlssation paa Lolland. Hans Arbejde her bestaar fortrinsvis i Forædlingsarbejde og Tiltrækning af nye Sorter navnlig af Kornarterne; der er allerede udgaaet flere Sorter af Hvede, Byg og Havre fra Abed Planteavlssation. Foruden til talrige Artikler i Fagpressen, Forsøgsberetninger o. l. er V. Forfatter til nogle Lærebøger for Landbrugsskoler, f. Eks. „Gødningslæren“ (1916), „De almindeligste Skadedyr og Plantesygdomme“ (1918), „Illustreret Planterelære“ (1920), endvidere „Kortfattet Vejledning i Sukkerroedyrkning“ (1912) og „Planteforædlingsarbejde“ (1906) samt Artikler i Landbrugets Ordbog og Lommebøger. V. er en stilsfærdig Mand og samvittighedsfuld Arbejder, der har mere Lyst til at fordybe sig i sit Speciale end til at slaa

paa Agitationens Tromme ved Landboforeningernes Møder. — Gift 1903 Maja Johanne Lorentzen. A. C.

Litt.: „Næsgaard-Bogen“ 1924, S. 38.

Westergaard, Harald Malcolm (f. ^{9/10} 1888), Ingeniør. F. i Kbh. Forældre: Professor Harald W. (s. d.) og Thora Alvilda Koch. Blev Student 1906 og tog polyteknisk Eksamen for Bygningsingeniør 1911, fortsatte sine Studier i Göttingen og München og beklædte forskellige Ingeniørstillinger, saaledes hos Firmaet Christiani & Nielsen i Kbh., Hamborg og London, kom 1914 som Fellow of The

American-Scandinavian Foundation til Amerika, hvor han tilbragte sit Studieaar ved The University of Illinois. Da Forholdene her var særlig gunstige for hans Studier, fortsatte han disse og tog 1916 Doktorgraden. Derefter blev han knyttet som Lærer til samme Universitets Department of Theoretical and Applied Mechanics, først som „Instructor“ til 1919, derefter som „Associate“ til 1921 og som „Assistant Professor“ til 1924, hvorefter han blev „Associate Professor“. W. har skrevet flere værdifulde Afhandlinger over Emner fra den tekniske Mekanik og Elasticitetsteoriens Omraade i amerikanske Tidsskrifter. En af disse, „Moments and Stresses in Slabs“, skaffede ham 1922 Wason Medaillen fra The American Concrete Institute, af hvis Udvalg for Byggenormer han er Medlem. Som Tegn paa hans anerkendte Dygtighed kan endvidere nævnes, at The National Research Council i Washington 1922 optog ham som Medlem i dets Advisory Board on Highway Research. — Gift 1925 Rachel Harriet Talbot.

M. C. H.

Litt.: Farmoders Slægt se J. C. Ryge; Moders mødrene Slægt i E. Qvistgaard: „Slægten Qvistgaard“ 2. Udg. 1923.

Westergaard, Harald Ludvig (f. ^{10/4} 1853), Statistiker, Nationaløkonom. F. i Kbh. Forældre: Professor N. L. W. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1871, tog Magisterkonferens i Matematik 1874 og statsvidenskabelig Eksamen 1877. Efter en kort Ansættelse i Statsanstalten for Livsforsikring, der dog ikke blev uden Betydning for Anstaltens Dødelighedsberegninger, blev han Docent ved Universitetet 1883 og Professor 1886; 1924 faldt han for Aldersgrænsen. Dr. polit. h. c. 1902. I mere end 40 Aar har W. gennem sin Universitetsgerning

præget det danske statistiske og national-økonomiske Studium og dets Udøvere og gjort det baade videnskabelig ved sine fremragende Forskerevner og menneskelig ved sin Personligheds Finhed og Renhed. Da han 1881 vandt Universitetets Guldmedaille ved et Arbejde, der senere offentliggjordes som „Die Lehre von der Mortalität und Morbilität“, havde han dermed sat et Skel i den statistiske Videnskabs Historie. Fra dette Værk daterer sig den moderne statistiske Metode, der kræver en Undersøgelse af det statistiske Materiales Værdi og dets Beviskraft, forinden Slutningerne drages. Ikke blot anviste W. med stor Skarp-sindighed de Veje, man her skulde gaa, som det uhyre Arbejde, der paa dette Omraade er udført i det følgende halve Aarhundrede nok har udbedret, men saa godt som ikke ændret, men den Omhu for Tallene og deres Behandling, som var en af Drivfjødrene til at opstille de stærkt skærpede Krav, bundede ogsaa i noget rent menneskeligt i W.s Person. Den dybe Trang hos ham til at komme Sandheden saa nær ind paa Livet som mulig, at „komme et Spadestik dybere“, som han har udtrykt det, udspringer fra en stærk Interesse for Mennesker og deres Skæbne. Den abstrakte Talfilosofen, som præger mange Statistikeres Arbejde, findes ikke hos W. Hans Teorier og Metoder opbygges paa Grundlag af faktisk foreliggende Iagttagelser og anvendes til Stadhed paa Behandling af disse. Derved skabes der en Tilknytning til mange Sider af Samfundets og Individets Liv, som forøger Indsigtens ikke blot i de almindelige økonomiske og sociale Forhold, Statistikken beskæftiger sig med, men ogsaa gaar dybt ind paa de praktisk foreliggende Spørgsmaal. W. har da ogsaa i Aarenes Løb beskæftiget sig med demenneskelige Forhold af forskellig Art; Afholdssagen, Søndagshvilen, Arbejds-løshedsforsikringen, Begravelseskasserne har haft en varm Forkæmper i ham, paa en Tid, da mange af disse Spørgsmaal endnu laa i Svøb. W.s store Interesse for kirkelige Spørgsmaal, hans mangeartede Arbejde her er stadig — bortset fra det personlig-religiøse Moment, der ligger bag — Udslag af hans Trang til at hjælpe Medmennesker. Men paa W.s videnskabelige Arbejdsmetode har disse forskelligartede Interesser ikke haft nogen Indflydelse. I en Videnskab som Nationaløkonomien, der paa saa mange Maader har store Vanskeligheder at kæmpe med, og som endnu er saa ufærdig, vilde en saa stærk Optagethed af sociale og religiøse Problemer for en mindre samvittighedsfuld Forsker end W. kunne have været farlig. Men W. har, selv om han ikke har været banebrydende i Nationaløkonomien paa samme Maade som i Statistikken, ogsaa her været en vagtsom Iagttagere af alt det nye, der kom frem, og som paa rationelt

videnskabeligt Grundlag uddybede vor Indsigt i Problemerne. — Af W.s Skrifter er foruden den nævnte „Mortalität“ hans „Statistikens Teori“ (1890), hans statistiske Undersøgelser sammen med Rubin over Ægteskabsstatistik (1890) og Dødelighedsforhold (1886), hans „Indledning til Studiet af Nationaløkonomien“ (1891) og „Den ældre Nationaløkonomis Opfattelse af det sociale Spørgsmaal“ (1896) de vigtigste. Men han har skrevet meget andet, baade Bøger og Tidsskriftsaflandinger, prægede af den samme dybtgaaende Indtrængen i Stoffet og rent eventyrlige Evne til at opnaa paalidelige Resultater af selv det tilsyneladende skrøbeligste Materiale. Paa tilsvarende Maade har han en ubegribelig Evne til ogsaa at faa noget godt ud af Mennesker af alle Afskygninger og alle Trosbekendelser. Og det er maaske dybest inde Forklaringen paa den Hengivenhed, der møder ham fra alle dem, som han kommer i Berøring med. — Gift 1) 1881 Thora Alvilda Koch, d. 1891. 2) 1892 Lucie Bolette Blødel. E. C.

Litt.: Mødrene Slægt se J. C. Ryge; 1. Hustrus mødrene Slægt se „Slægten Qvistrupgaard“ 2. Udg. 1923, 2. Hustrus Slægt se N. G. Blødel; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1902; Erindringer i „Minder fra Studenterdagene“ 1924; Univ. Aarb. 1880—81, S. 1232; Rubin i „Nationalok. Tidsskr.“ 1902 og „Nogle Erindringer“ 1914, S. 150 ff.; „Politiken“ 24/10 1908; Axel Nielsen i „Riget“ 30/4 1911 og 30/4 1916; Hauch-Fausbøll: „Personalh. Saml.“ II 1913; J. Sch. i „Nationaltid.“ 30/4 1911; „Akad. Ugebl.“ 20/4 1914; Hoffmeyer og Steen: „Kirkelig Forening for Indre Mission i Kbh.“ 1915; Fibiger: „Ebenezzer“ 1921; Ad. Jensen i „Berl. Tid.“ 18/4 1923; „Politiken“, „Kristol. Dagbl.“ og „Soc.-Dem.“ s. D.; „Nationaltid.“ 15/4 s. A.; „Nationalok. Tidsskr.“ s. A.; „Assurancetid.“ s. A.; Horwitz i „Ill. Tid.“ 22/4 s. A.; „Dsk. Forsikringstid.“ s. A.; „Assurandoren“ s. A.; „Berl. Tid.“ 28/5 1924; N. Nielsen: „Matematikken i Danm. 1801—1908“ 1910.

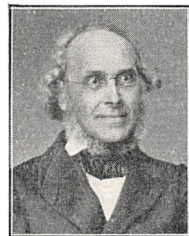
Westergaard, Mette (Meta) Johanne (f. 25/5 1866), Kunstværker. F. i Fredericia. Forældre: Købmand, senere Grosserer Carl Vilhelm W. og Marie Kristiane Frederikke Friis. Studerede Billedvæv i Norge og Silkevævning i Schweiz og oprettede 1904 en Væveskole i Kbh., som nyder megen Anseelse. Med Støtte af det Reiersenske Fond (2 Gange), Staten og det Eibeschtz'ske Legat har M. W. foretaget flere Studierejser til Udlandet. Hun har udstillet bl. a. i Berlins Kunstindustrimuseum og flere andre Museer, i Norge og San Francisco. Fra sidstnævnte Sted hjemførte hun Medal of Honour for Silke- og Gobelinvævning. Sidst har hun udstillet i Paris 1925. Flere af hendes Arbejder er købt af det danske Kunstindustrimuseum. Mange af W.s Vævninger er fremgaaet ved et frugtbart Samarbejde med Maleren

Møhl Hansen (s. d.), der har leveret Tegningerne til baade Silke- og Gobelinvævninger og været hende en udmærket kunstnerisk Medhjælp. — Ugift. G. N.

Litt.: „Skonvirke“ 1914, 1915, 1919, 1921 og „Nationaltid.“ $\frac{9}{8}$ 1915.

Westergaard, Niels Ludvig ($\frac{27}{10}$ 1815— $\frac{9}{10}$ 1878), Orientalist F. i Kbh. Forældre: Tømrermester Niels Nielsen W. og Sophie Magdalene Nyborg. Blev Student 1833 og begyndte straks sproglige Studier, tilskyndet af en allerede i Skoletiden næret Beundring for R. Rask, hvis Værk han paa flere Maader skulde komme til at fortsætte. Som denne drev han først saa vel nordiske som orientalske Studier;

snart blev dog Sanskrit og de dermed nærmest beslægtede Sprog hans Hovedinteresse. Efter Forberedelse heri hos Prof. C. Th. Johannsen forsatte han de indiske Studier paa en Rejse 1838—39 dels hos Prof. Chr. Lassen i Bonn, dels paa Bibliotekerne i Paris, London og Oxford. Lysten til ret at kunne udnytte de af Rask hjembragte Zend- og Pali-Haandskrifter førte ham dernæst 1841—44 ud paa en stor og besværlig Rejse til Indien og Persien; i Indien undersøgte han dels gamle Indskrifter i Bombays Omegn, dels i selve Bombay Parsernes traditionelle Sprog Zend og Pehlevi; i Persien lykkedes det ham baade at opdage og afskrive Kileskrifter ved Darius' Grav og at finde Spor af Zarathustras gamle Religion. Ved sin Hjemkomst blev W. udnævnt til Lektor i indisk-østerlandsk Filologi; han udgav fortræffelige Hjælpemidler for Undervisningen i Sanskrit (Formlære og Læsebog 1846) og virkede (fra 1845 som ekstraordinær, fra 1850 som ordinær Professor) i dette Kald til sin Død. Udenfor sit egl. Fag var han Medstifter og Formand for det nordiske Litteratursamfund og en Tid Redaktør af „Historisk Tidsskrift“; 1848—49 var han Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling. — W.s Arbejder beskæftiger sig næsten alle med det gamle Indiens og Irans Indskrifter, Sprog og Historie. Til Tydningen af Perserkongernes gamle Indskrifter, specielt den vanskelige, saakaldte 2. Art har han to Gange givet meget vigtige Bidrag („Zur Entzifferung der Achämenidischen Keilschrift 2. Gattung“ 1845; „Om den 2. eller saksiske Art af de Achämenidiske Kildeskrifter“ 1854). Som Udgiver af oldiranske Haandskrifter indtager han en meget høj Rang („Bundehesh“ 1851; „Zendavesta“ I, 1852—54). Og til Studiet af de gamle Indieres Historie har han leveret banebrydende Forarbejder (bl. a. „Om det ældste Tidsrum i den indiske Historie“, „Om Buddhas Dødsaar“,

begge 1860; „De indiske Kejsershuse“ 1867—69). W. er maaske den ypperste danske Orientalist, og kun den Omstændighed, at saa stor en Del især af hans senere Produktion kun foreligger paa Dansk, har hindret ham i ogsaa i den internationale Videnskab at naa en Plads i allerførste Række. D. i Kbh. — Gift 1845 Orpheline Christiane Frederikke Octava Ryge, d. 1856. V. B.

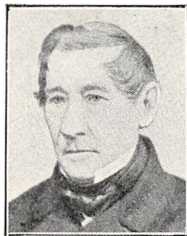
Litt.: Hustrus Slægt se J. C. Ryge; H. V. Christensen: „Til Minde om N. L. W.“ 1915; Eysner i „Ex Bibl. Univ. Hafn.“ 1920; Vilh. Thomsen og H. Westergaard i „Minder fra Studenterdagene“ 1924; „A. F. Kriegers Dagb.“ VII 1925, S. 45; Nekrologer i „The Academy“ $\frac{21}{10}$ 1878 (af Max Müller), „Ill. Tid.“ $\frac{22}{10}$ s. A. (af J. L. Ussing) og „Overs. over Vidsk. Selsk. Forhandl.“ s. A. (af Vilh. Thomsen).

Westergaard, Niels Viggo (f. $\frac{2}{7}$ 1849), Vandbygningsingeniør. F. i Kbh. Forældre: Professor N. L. W. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1868 og tog polyteknisk Eksamen i Ingeniørfaget 1875, var derefter Ingeniørassistent ved forskellige Vandbygningsarbejder — Digebygning paa Lolland (1875), Udvidelse af Nakskov Havn (1876—79), Projekter m. m. vedrørende forskellige kommunale Havne (1880—81) —, til han 1881 blev ansat i lignende Stilling ved Vandbygningsvæsenet. Her var han først beskæftiget en kort Tid ved Udvidelsen af Helsingør Havn, men kom 1882 til Esbjerg, hvor han fra 1884 var Havneingeniør, til han 1906 afløste C. Otterstrøm som Vandbygningsdirektør. 1920 tog han sin Afsked fra denne Stilling. I Esbjerg, hvor han ledede Udvidelsen af Havnen og fra 1899 tillige var Førmand for Havne- raadet og Medlem af Byraadet, fik hans Virksomhed stor Betydning under Byens hurtige Udvikling. Som Vandbygningsdirektør har han, ofte under yderst vanskelige politiske Forhold, projekteret og ledet en Række store Arbejder, navnlig ved Kystsikring og Anlæg af Havne paa Jyllands Vestkyst (f. Eks. ved Hvide Sande, Vorupør og Hanstholm, Thyborøn Havn). Hans store tekniske Dygtighed har ført ham ind i en Række Kommissioner, saaledes som Formand for Kommissionen af 1914 vedr. Anlæg af Fiskerihavne m. m. paa Jyllands Vestkyst, som Opmand for Taksationskommissionen vedr. Afstaaelse af Grunde til Vandanlæg og som Medlem af Taksationskommissionen af 1857 og en Række Vandkraftkommissioner. 1910—15 var han Medlem af Dansk Ingeniørforenings Bestyrelse. — Gift 1885 Ingeborg Elise Karen Lütken Thestrup Janssen. M. C. H.

Litt.: Mødrene Slægt se J. C. Ryge; „Nationaltid.“ $\frac{1}{7}$ 1919; „Berl. Tid.“ $\frac{14}{2}$ 1920; „Ingeniøren“ $\frac{7}{4}$ s. A. (af C. Bech).

Westermann, Bernt Wilhelm (døbt $11/11$ 1781— $10/3$ 1868), Insektsamler. F. i Kbh. Forældre: Kommittet i Kommercekollegiet Marcus Nissen W. og Wilhelmine Marsilia Christiane Wegener.

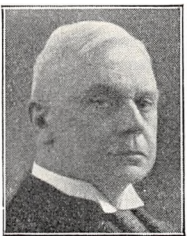

Kom i Handelslære og rejste tidlig til Indien, hvor han først var ansat i et engelsk Firma i Calcutta, senere i Batavia, og blev meget velhavende. 1817 kom han tilbage til Kbh., blev Ejer af et Sukker-

raffineri, desuden Skibsreder og Grosserer. Allerede fra Barn entomologisk interesseret benyttede W. sig af sit Ophold i Østen til at samle Insekter, og senere forøgede han dels ved Køb, dels ved Bytte sin Samling i en saadan Grad, at den blev en af de største Privatsamlinger i Datiden. 1868 opgøres den til ca. 45000 Arter, alle i fint præparerede Eksemplarer. Han lagde særlig Vægt paa det æstetiske og foretrak derfor de store Pragt-Former. W., der støttede flere af de yngre Zoologer, bl. a. P. W. Lund og Schiøtte, overdrog ved Testamentet sin Samling til sin Søn, som dog snart efter skænkede den til Zoologisk Museum, der saaledes fik en glimrende Forøgelse af sin entomologiske Afdeling. D. i Kbh. — Gift Christiane Elisabeth Frederikke Schmidgall, d. 1861.

Litt.: C. C. A. Gosch: „Danm. zool. Litt.“ II² 1875 og „J. C. Schiøtte“ I—II 1898—99; M. Reinhardt: „Familie-Erindringer“ 1887—89, I, S. 202, II, S. 20; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 231; Kai L. Henriksen i „Entomol. Medd.“ XV 1925; Nekrologer i „Dagbl.“ $12/3$ 1868 og „Berl. Tid.“ s. D.

Westermann, Anton Marius Theodor (f. $3/6$ 1852), Landøkonom. F. i Bogense. Forældre: Tøjfabrikant, Farver, senere Proprietær Carl Heinrich W. og Severine Marie Steentoft. Kom i Handelslære, men interesserede sig mere for Læsning, blev imidlertid 16 Aar gammel sat til Landvæsenet paa Faderens Gaard. Efterhaanden fik han Kærlighed og Lyst til Landbruget, og 21 Aar gammel blev han Forvalter hos N. P. J. Buus (s. d.), Rosvang; efter $2\frac{1}{2}$ Aars Tjeneste her blev han Forvalter ved den udtørrede Søborg Sø i Nordsjælland og senere Bestyrer af Gaardene Dronninggaard, Frederikslund og Kaningaarden ved Holte. Imidlertid vaagnede atter Læselysten hos ham, han tog Præliminæreksamen, Landbrugseksamen 1883 og Landinspektøreksamen 1885. Han studerede derefter Plantefysiologi og andre Fag, idet man fra indflydelsesrig Side havde

betydet ham, at han kunde blive Professor B. S. Jørgensens Efterfølger. Han blev Student 1887 og var begyndt at forberede sig til Magisterkonferens i Plantefysiologi, da han 1888 blev udnævnt til fast Lærer i Landbrugsfagene ved Landbohøjskolen med Forpligtelse til at undervise i Landbrugets Jorddyrkning og Plantekultur. 1896 blev han Professor og virkede i denne Stilling til 1923. Som Lærer har W. indlagt sig stor Fortjeneste. Han var altid paa Højde med sit Fag, som i hans Lærertid var i stærk Udvikling og efterhaanden blev meget omfattende; med Dygtighed og Samvitighedsfuldhed fulgte han Udviklingen saavel ude som hjemme, og han meddelte sine Elever: saa meget, som Tiden og Undervisningsplanen tillod. Han har haft overordentlig stor Betydning ved Uddannelse og Paavirkning af den store Stab af Forsøgsledere, Konsulenter, Lærere, Medhjælpere og Praktikere, som nu virker i Planteavlsarbejdet Landet over. Desuden har han forstaaet at holde Forbindelsen vedlige mellem det praktiske Landbrug og Landbohøjskolens teoretiske Undervisning, idet han har taget levende Del i Arbejdet ved de landøkonomiske Foreninger og Institutioner. I flere Aar var han den drivende Kraft i Statens Planteavlsudvalg, hvor hans Virksomhed satte dybe Spor. Det skyldtes væsentlig W., at Landforeningerne har nedsat særlige Planteavlsudvalg, som planlægger og lader udføre lokale Markforsøg. I Samklang hermed staaer hans Arbejde for Anlæggelsen af lokale Gødningsforsøg, Forevisningsmarker, Præmiering af hele Markbrug, ligesom han ogsaa har givet Stødet til Afholdelse af Planteavlsudstillinger. Han har ligeledes pustet nyt Liv i Mosesagen, der havde staaet i Stampe i mange Aar. Dalgas tilbød ham Ledelsen af denne Del af Hedeselskabets Virksomhed; han modtog den ikke, men var fra 1889 til Dalgas' Død dennes Konsulent i Mosekultur-Spørgsmaal. Da Statens Planteavlsudvalg blev oprettet 1898, var W. selvskrævet som Landbohøjskolens Repræsentant, en Stilling han beklædte til 1918, 1911—18 som Udvalgets Formand. Han var et meget virksomt Medlem af Udvalget, og mange af hans Planer er blevet taget til Følge. W. har i det hele i denne Virksomhed vist meget Initiativ. Blandt de mange andre Poster, der har været ham tildelt, kan nævnes: Formand for Frækontrolkommissionen 1891—1917 og for Statens tekniske Landbrugsudvalg 1915—17, Medlem af Bestyrelsen for de samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift 1892—1901, Formand for Foreningernes Udvalg for Planteavl 1897—1916; Medlem af Bestyrelsen for Landhusholdningsselskabet 1901—10 og 1910—19 Selskabets Præsident. 1899—1908 Formand for og fra dette Aar Æresmedlem af Foreningen af danske

betydet ham, at han kunde blive Professor B. S. Jørgensens Efterfølger. Han blev Student 1887 og var begyndt at forberede sig til Magisterkonferens i Plantefysiologi, da han 1888 blev udnævnt til fast Lærer i Landbrugsfagene ved Landbohøjskolen med Forpligtelse til at undervise i Landbrugets Jorddyrkning og Plantekultur. 1896 blev han Professor og virkede i denne Stilling til 1923. Som Lærer har W. indlagt sig stor Fortjeneste. Han var altid paa Højde med sit Fag, som i hans Lærertid var i stærk Udvikling og efterhaanden blev meget omfattende; med Dygtighed og Samvitighedsfuldhed fulgte han Udviklingen saavel ude som hjemme, og han meddelte sine Elever: saa meget, som Tiden og Undervisningsplanen tillod. Han har haft overordentlig stor Betydning ved Uddannelse og Paavirkning af den store Stab af Forsøgsledere, Konsulenter, Lærere, Medhjælpere og Praktikere, som nu virker i Planteavlsarbejdet Landet over. Desuden har han forstaaet at holde Forbindelsen vedlige mellem det praktiske Landbrug og Landbohøjskolens teoretiske Undervisning, idet han har taget levende Del i Arbejdet ved de landøkonomiske Foreninger og Institutioner. I flere Aar var han den drivende Kraft i Statens Planteavlsudvalg, hvor hans Virksomhed satte dybe Spor. Det skyldtes væsentlig W., at Landforeningerne har nedsat særlige Planteavlsudvalg, som planlægger og lader udføre lokale Markforsøg. I Samklang hermed staaer hans Arbejde for Anlæggelsen af lokale Gødningsforsøg, Forevisningsmarker, Præmiering af hele Markbrug, ligesom han ogsaa har givet Stødet til Afholdelse af Planteavlsudstillinger. Han har ligeledes pustet nyt Liv i Mosesagen, der havde staaet i Stampe i mange Aar. Dalgas tilbød ham Ledelsen af denne Del af Hedeselskabets Virksomhed; han modtog den ikke, men var fra 1889 til Dalgas' Død dennes Konsulent i Mosekultur-Spørgsmaal. Da Statens Planteavlsudvalg blev oprettet 1898, var W. selvskrævet som Landbohøjskolens Repræsentant, en Stilling han beklædte til 1918, 1911—18 som Udvalgets Formand. Han var et meget virksomt Medlem af Udvalget, og mange af hans Planer er blevet taget til Følge. W. har i det hele i denne Virksomhed vist meget Initiativ. Blandt de mange andre Poster, der har været ham tildelt, kan nævnes: Formand for Frækontrolkommissionen 1891—1917 og for Statens tekniske Landbrugsudvalg 1915—17, Medlem af Bestyrelsen for de samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift 1892—1901, Formand for Foreningernes Udvalg for Planteavl 1897—1916; Medlem af Bestyrelsen for Landhusholdningsselskabet 1901—10 og 1910—19 Selskabets Præsident. 1899—1908 Formand for og fra dette Aar Æresmedlem af Foreningen af danske

Landbrugskandidater. Med Iver og Grundighed satte W. sig ind i de foreliggende Sager, saa han altid mødte vel forberedt til "Forhandlinger og Møder; dette i Forbindelse med hans varme Interesse for at fremme de Sager, som efter hans Mening vilde tjene Samfundet, bevirkede, at han oftest fik sine Planer gennemførte, skønt han aldrig har været den beregnende Taktiker. Hans Interesser gaar ud over de rent landøkonomiske; det var udpræget national Fremdrift, der i Begyndelsen af dette Aarhundrede førte ham ind paa Arbejdet for Ophjælpning af de dansk-vestindiske Øer og for et øget Samarbejde mellem Danmark og Island og Grønland. Hans Virksomhed har stedse været præget af Pligt- og Samfundsfølelse, og han har aldrig plejet private, personlige og familiære Interesser. Han er en meget repræsentativ og sprogkyndig Mand og har ofte repræsenteret dansk Landbrug i Udlandet. Han var saaledes Medlem af Komitéen for Danmarks Deltagelse i Verdensudstillingen i Paris 1900. Han har repræsenteret den danske Regering ved den 4. internationale Landbrugskongres i Bruxelles 1895, ved den i Paris 1900 afholdte "Internationale Kongres for Landbrugsundervisning" og endelig 1903 i Rom, hvor der vistest den danske Repræsentant særlig Opmærksomhed. W.s Navn er saaledes kendt ud over Landets Grænser, han er Medlem af en Række udenlandske Landbrugsinstitutioner og -selskaber, ligesom han har modtaget mange Beviser for den Agtelse, man i Udlandet nærer for ham. Han har skrevet en Række Artikler i Landbrugets Fagblade, desuden har han udarbejdet en af Landbohøjskolen udgivet Bog: "Undersøgelser over Typer af danske Jorder"; i det store Værk "Landmandsbogen", som han er Medvedgiver af, har han skrevet betydelige Afsnit. Hans Forelæsninger ved Landbohøjskolen er flere Gange mangfoldiggjorte; den sidste Udgave fremkom 1919, trykt som Manuskript, hvori W. har skrevet et nyt indledende Afsnit. Han har ofte holdt Foredrag ved større Landbo-stævner og i Landhusholdningsselskabet, hvor han sidst har meddelt Resultater fra en Række Forsøg vedrørende Jordens Gennemtrængelighed for Vand med særligt Henblik paa Dræningen. — Gift 1890 Henrietta Jacobina Petersen, d. 1920. A. C.

Litt.: "Agrardagbl." 15/12 1904; "Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908" 1908; Hertil: "Det kgl. dsk. Landhusholdningsselskab" 1919—20; "Pollitiken" 3/6 1922; "Fyns Stifts Landbrugstid." s. A.; "Vort Landbrug" s. A. og 1923; "Ugeskr. f. Landm." 1922, 1923 og 1924; "Berl. Tid." 17/8 1923.

Vestesen, Hilmar (f. 30/1 1860), Fabrikant. F. i Vinding ved Horsens. Forældre: Sognepræst Børge Quist V. og Anna Frich. Blev Student 1878 og Cand. polyt. 1884. Hans senere Gerning falder væsentlig i tre Retninger, som praktisk Industridrivende, som Or-

ganisationsleder og som videnskabelig Forfatter. Allerede Aaret efter sin Eksamen blev han (sammen med John Wied, f. 1855) Medindehaver af Firmaet S. Frichs Eftf. Aarhus, og da Firmaet 1912 blev Aktieselskab, blev han en af dets Direktører og var det til 1917; Frich er under denne Ledelse blevet en af Provinsens, ja af hele Landets største og mest ansete jernindustrielle Virksomheder, særlig kendt for Lokomotivbygning. Fra 1895 var V. Næstformand i Bestyrelsen for Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien i Provinserne, fra 1910 Formand. 1912—20 var han Formand for Sammenslutningen af Arbejdsgivere indenfor Jern- og Metalindustrien i Danmark, og han har ved sin forstaaende og elskværdige Optræden bidraget til, at Arbejdsforholdene i Krigsaarene og Efterkrigsaarene ikke blev særlig urolige. Udover Jernindustrien har han spillet en betydelig Rolle i Arbejdsgiverforeningens Forretningsudvalg og i Industrirådet og har bl. a. deltaget i The International Labor Conference i Washington 1919 og i Genua 1921. Som videnskabelig Forfatter har han udgivet "Om Tilstandsændringer" I: "Overgang fra Damp til Væske" (1911), II: "Mættet Damp og Draabe" (1916), III: "Den kritiske Tilstand" (1917), IV: "Produktet af Tryk og Volumen" (1918), V: "Umættet Damp og hyperkritisk Tilstand" (1922). — Gift 1886 Anna Louise Jørgensen.

P. P. S.

Litt.: "Dagbl." 15/2 1909; "Fys. Tidsskr." X 1912, S. 117; "Ingeniøren" 28/10 1911, 4/11 1916, 27/12 1921 og 14/3 1925; "Arbejdsgiveren" 30/1 1920; Agerholm og Vigen: "Arbejdsgiverforeningen 1896—1921" 1921.

Westh, Thorvald Claudi (f. 1/2 1868), Kultureingeniør, Statskonsulent. F. paa St. Halle-gaard, Olsker Sogn, Bornholm. Forældre: Proprietær Thor Jørgen Clausen W. og Andrea Petrea Margrethe Lind. Blev 17 Aar gammel Elev hos den kendte Kvægopdrætter Knud Jensen, Elkenøre, var 1886—88 paa Næsgaard Agerbrugsskole og tog 1891 Landbrugseksamen. 1891—93 var han Forvaller hos A. Tesdorpf, Pandbjerg og kom saa paa Professor Westermanns Opfordring til Hedeselskabet, hvor han, da Dalgas og Brøndsted begge døde i Løbet af et Aars Tid, kom til at staa som Leder af Hedeselskabets Mose- og Engvæsen, hvor han virkede i 25 Aar. I de første Aar af denne Periode var W. navnlig

virksom for at skabe Forstaaelse af Moernes Grundkrav: Fjernelse af skadeligt Vand og Tilførsel af Kali og Fosforsyre-gødninger; siden virkede han navnlig for Mergelsagen ved Oprettelse af Mergelselskaber, Anlæggelse af Mergelbaner m. m. — Da Statens Grundforbedringsvæsen blev oprettet 1918, blev W. Leder af Virksomheden, indtil Institutionen ophævedes 1922, fra hvilket Tidspunkt W. har været Landbrugsministeriets Konsulent i Vandløbs- og særlig Afvandingssager. Som Leder af Statens Grundforbedringsvæsen var W. med til i stor Stil at iværksætte systematiske Undersøgelser af Jordbunden, navnlig for at konstatere Tilstedeværelsen af kalktrængende og vandlidende Arealer. W. er en idé- og initiativrig Mand, der har udført et stort og nyttigt Arbejde. Den øde Jord, og særlig den, hvori der ligger slumrende Kræfter, har haft stor Tiltrækning paa ham, ikke for Jordens, men for Menneskers Skyld. Han har desuden megen Interesse for politiske og sociale Spørgsmaal og har et Par Gange stillet sig til Folketinget som radikal Kandidat. Han har været Medlem af en Række Kommissioner til Undersøgelse af og Planlægning af store Foretagender vedrørende Udtørring, Landvinding, Regulering, Grundforbedring m. m. Han har skrevet mange Artikler i „Hedeselskabets Tidsskrift“ og „Landbrugets Ordbog“, ligesom han har udgivet flere Skrifter af kulturteknisk Natur. Han var Redaktør af „Jorders Grundforbedring“ 1918—22. — Gift 1897 Katrine Marie Brasch. A. C.

Litt.: „Hedeselsk. Tidsskrift“ 1918, S. 9; „Berl. Tid.“ 9/4 1922; „Vort Landbrug“ 1918 og 1922; Nyrop: „Det dsk. Hedeselskabs Hist. 1866—1916“ 1916.

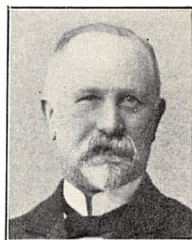
Westring, Gustav Frederik (9/1 1834—9/3 1909), Veterinær. F. i Kbh. Forældre: Bogbinder Carl Jacob W. og Magdalene Rasmussen. Fik kun en larvelig Undervisning, blev Smedelærling og rejste som Smedesvend paa Haandværket et Aar, tog Præliminæreksamen 1855 og blev Elev paa Veterinærskolen, hvor han to Aar efter tog Dyrlegeeksamen og ansattes som „Kandidat“, 1858 som Assistent ved Klinikkerne. 1. Del af Artium tog han 1862 og blev 1863 Forstander for Veterinær- og Landbohøjskolens Smedie og Docent i Beslaglære. Han udgav 1869 en udmærket Beslaglære, der i en Aarrække blev meget benyttet af Smedene, der fik udvidet Kursus paa Skolen, og af Veterinæreleverne, og han har ved Udgivelsen af denne Bog og ved sin udmærkede Undervisning i Beslaglære og Beslagkunst gjort et meget gavnligt Arbejde. Hans betydelige Evner og

Anlæg for videnskabelig Forskning paa Patologiens Omraade fik han dog ikke Løjlig- heds til helt at udfolde, grundet paa sin Virksomhed. Bl. a. i „Tidsskrift for Veterinær-“ har han dog offentliggjort adskillige fortræffelige Arbejder. 1870 udgav han en udmærket Bearbejdelse af Abildgaard's „Heste- og Kvæglære“, hvoraf senere Udgaver fulgte. Ogsaa med Spørgsmaal vedrørende Hesteavlens arbejdede han og udgav en Bog om rationel Avl af lettere Heste. Han foretog flere Udenlandsrejser for at forøge sin Viden paa dette Omraade og for at studere Kvægpesten. I 60'erne benyttede Landhus- holdningsselskabet ofte W. ved Ordningen af Kvægudførslen til England. 1874 forlod han Højskolen for at overtage Stillingen som Beslaglærer ved den militære Ride- og Beslagsskole. 1895 blev han Overdyrlæge i Hæren. 1904 tog han sin Afsked. D. i Kbh. — Gift 1862 Jensine Laurine Jensen, d. 1911. L. Ba.

Litt.: „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; „Medlemsbl. f. den dsk. Dyrlegeforening“ 1923; Nekrolog i „Maanedsskr. f. Dyr- læger“ XXI 1909—10.

Vett, Lemming Valentinus Emil (7/11 1843—17/2 1911), Handelsmand, Industridrivende. F. i Rødby. Forældre: Læge Julius Theodor V. og Karen Petrine Bjørn. Kom i Lære i en stor Hvidevareforretning i Aarhus, som han senere bestyrede, var en kort Tid i en Modeforretning, men traf tilfældig Th. Wessel (s. d.) og etablerede sammen med ham 14/4 1868 den Forretning, der efterhaanden udviklede sig til Magasin da Nord. V. og Wessel supple- rede hinanden paa udmærket Maade; V. var mere Sælger end den større anlagte Wessel, og med sit store Detailkendskab og sin praktiske, ligefremme Foretagsomhed betød han overmaade meget for Forretningens daglige Drift. Efter at de to Kompagnoner 1899 havde trukket sig tilbage fra den aktive Ledelse, tog V. levende Del i adskillige offentlige og private Arbejder, var Sjælen i Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse og støttede Idrætten med Raad og Daad, bl. a. ved Anlæg af overdækkede Tennishaller og Indsamlingen til Idræts- huset. D. i Kbh. — Gift 1870 Caroline Adolfine Langballe. P. E.

Litt.: Slægt i „Stamt. over Efterkommerne af G. V.“ 1913, Vett og Lange; „Familien V. og v. V.“ 1915 og „Pers. Tidsskr.“ VII 1 1916; Hu- strus Slægt i Rosenkilde: „Bidrag til en Stamt. over Familien Glud“ 1896; se under Th. Wessel; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 17/2 1911 (bl. a. af Peschcke Køedt) og „Politiken“ 19/2 s. A.

Wexschall, Frederik Thorkildson (9/4 1798—25/10 1845), Violinist. F. i Kbh. For-

ældre: Stadsjæger, senere Palæforvalter Johannes Thorkildson Wexsal og Jacobine

Caroline Holm. Fik Undervisning paa Violin af Faderen, senere af Professor Lem og af Koncertmester Tiemroth, optraadte tidlig paa Hofkoncert, blev Elev i Kapellet 1812, var med offentlig Understøttelse paa Studierejse 1820—22 til Berlin, Wien, Kassel og Paris, hvor han

sliftede Bekendtskab med en Række kendte Personligheder i Litteraturens og Musikens Verden og med Fagfæller paa Violinens Omraade som Mayseder, Möser, Rode, Pechatscheck o. fl. samt optraadte under meget Bifald ved Koncerter paa Berlineroperaen og paa Kärnthnerthor Teatret i Wien. Blev ved sin Hjemkomst 2. Balletrepetitor og (ved Chikane fra Schalls Side kun) Sekundviolinst i Kapellet (1824), ved Schalls Død Forstander for den kgl. Violinskole og Koncertmester (1835). W. omtales som en af de betydeligste danske Violinspillere ved det 19. Aarhundredes Begyndelse, eminent Tekniker med usædvanlig blød og rund Tone, udmærket Solist og Kammermusiker og fortræffelig Lærer (Schram, Paulli, Gade, Bull), en betydelig Støtte for saavel Teatret som for det offentlige Musikliv overhovedet. D. i Kbh. — Gift 1) 1823 Skuespillerinden Anna Brenøe (s. d.). Ægteskabet opløst 1831; hun d. 1856. 2) 1837 Caroline Dam, d. 1848. E. A.

Litt.: Bournonville: „Mit Teaterliv“ III, 1878, S. 245—49; A. Hammerich: „Musikforeningens Hist.“ 1886, S. 105 f.; Fru Heiberg: „Et Liv“ 1890—91; Breve i „Af Jonas Collins Papirer“ 1871, S. 224—29; Nekrolog i „Kbh.s Teaterbl.“ 1845, Nr. 364.

Weygaard, Hans Peter Georg Blicher (f. 10/2 1875), Politiker. F. i Store Lyngby ved Arresø. Forældre: Gaardmand Hans Andersen og Karoline Hansen. Navneforandring 2/6 1905. Gik i Almueskole, var Vogterdreng og Arbejdsdreng og uddannedes som Skomager 1889—93, var derefter ved Landvæsenet 1893—1900 som Landvæsenselev, Fodermesterelev, Avlsforvalter og Regnskabsfører. Han blev 1900 an-

sat under Kbh.s Kommune og 1922 Skatteinspektør. 1910—12 og fra 1917 Medlem af Borgerrepræsentationen. Han har i Tidens Løb beklædt en lang Række Tillidshverv indenfor Arbejderbevægelsens forskellige Grene, er landkendt Afholdingsagitor (foretrækker Straffelovændring for Forbud), er ledende indenfor Sygekassebevægelsen som

Formand (siden 1919) for den største statsanerkendte Kasse „Fremtiden“ og sidder iøvrig i en Række Bestyrelser og Kommissioner. Han stillede sig til Folketinget Sept. 1920 i Roskilde og valgtes sammesteds 1924. Han har naaet denne Stilling gennem en solidere og mere alsidig social Træning end adskillige andre; han er som Taler af en vis højskolepræget og tilforladelig Fremtræden, og hans Kendskab til Landboforhold har gjort, at hans Parti i stor Udstrækning har anvendt ham i Agitationen ude i Landet. — Gift 1) Marie Christine Diderichsen. Ægteskabet opløst. 2) 1921 Karen Hersløv. P. E.

Litt.: „Kbh.s Soc.-Dem.“ 10/6 1920; „Roskildekredsens Valgavis“ Sept. 1920 og April 1924; „Kl. 12“ 17/2 1923; Weygaard og Mikkel Christensen: „Sygekassen „Fremtiden“ 1898—1923“ s. A.; „Sund Sans“ 5/10 1924; „Soc.-Dem.“ 9/9 1923, 19/2 1925; „Roskilde Avis“ 15/2 s. A.

Weyse, Christoph Ernst Frederik (5/3 1774 — 8/10 1842), Komponist. F. i Altona. Forældre: Urtekrammer Werner Ernst W. og

Margaretha Elisabeth Heuser. Af meget musikalsk Familie, røbede allerede som Barn udprægede Evner for Tonekunsten, var bestemt for Handelens, men fik ved Kielerprofessoren C. F. Cramers Mellemkomst Lov til at gaa Musikvejen. Kom 1789 ved Cramers Hjælp til Kbh.,

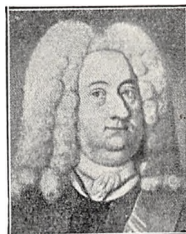
hvor han blev Elev i Teori og Komposition af Schulz (s. d.), der en Overgang optog ham i sit Hjem, i Violin af Koncertmester Tiemroth og i Orgel — senere hans Hovedinstrument — af Syngemester H. O. C. Zinck (s. d.). Ved sin ypperlige Begavelse arbejdede W. sig hurtigt frem i dansk Musikliv, hvor han vakte Beundring med sine Kompositioner, sit Klaverforedrag, Klaverimprovisationerne og det eminente Orgelspil. 1792 Organistvikar ved Reformert Kirke, 1794 Organist sst., indtil 1805, da han forflyttedes til Frue Kirke. 1819 fik han offentlig Gage som Komponist (med Forpligtelse til at skrive Kantate-Musik og Festoperaer); ved 50-Aars Jubilæet som Organist blev han Æresdoktor. — Allerede som Barn forsøgte W. sig som Komponist, hans tidligst udgivne Værker fremkom dog først 1793 — 6 Allegri di bravura — der 1795—99 efterfulgtes af hele 7 Symfonier. Omkring Aarhundredskiftet syslede han med dramatisk Komposition, der dog paa dette Tidspunkt ikke gav noget Resultat, idet W. netop i disse Aar i høj Grad deprimeredes og hemmedes ved den Tutein'ske Families haardhændede Indgriben i Kærlighedsforholdet mellem ham og Julie Tutein, hvorved hans Kompositionsvirksomhed i denne Periode

i det væsentligste indskrænkedes til fire — iøvrig eminent og af Tidspunktet prægede — nye Allegri di bravura. Først 1807 lykkedes det W. at rejse sig af den aandelige Død, denne Hændelse havde hensat ham i, og han kastede sig atter over dramatisk Komposition. 1809 fremkom „Sovedrikken“ (heri „De klare Bølger rulled“, „Skøn Jomfru, luk dit Vindue op“), 1812 „Faruk“, 1814 „Ludlams Hule“ (opf. 1816, „Vil Du være stærk og fri“, „Piben lyder, Trommen skralder“), 1817 Musikken til „Macbeth“ (heri Borgvægtersangen „Den mørke Nat forsvunden er“), videre „Floribella“ og Musikken til „Et Eventyr i Rosenborg Have“ (1827), der ved sin aandrige musikalske Illustration til Heibergs Tekst og sin lunerige Ouverture er et af dansk dramatisk Musiks klassiske Værker. W.s sidste Arbejde for Scenen var „Festen paa Kenilworth“ (1836). For Klaveret skrev W. et ikke ringe Antal Arbejder; foruden de alt omtalte Allegrokompositioner fremhæves Etuderne fra 1831 og fra 1837, hvor der bag Etudens bundne Form har nedfældet sig et af dyb og rig Inspiration udsprunget Indhold, der (for visse af Kompositionernes Vedkommende) paa den ene Side synes at give et Eksempel paa W.s ejendommelige improvisatoriske Stil, paa den anden Side menes at efterklinge af de Stemninger, der beherskede W.s Sjæleliv omkring den Tutein'ske Hændelse. W.s Musik til Ingemanns Morgen- og Aftensange (1837—38) er, ligesom de øvrige Salmemelodier, han skrev, et Led i Romancens Overførelse til Kirken; trods deres barnlig-fromme Tone, der paa saa frapperende Maade afspejler Teksternes Stemning, kan de næppe siges at honorere Kirkestilens strenge Krav; betragtet under Kategorien „aandelige Sange“ er de intet mindre end geniale. Et omfattende kompositorisk Arbejde nedlagde W. i de store Kantater: Reformationskantaten og Julekantaten (1817), Passionskantaten (1819), Pinsekantaten (1820), Paaskekantaten og Nytaarskanlaten (1821), den Ambrosianske Lovsang (1825), andre kirkelige Kantater (1825 og 29), Kantaten ved Frue Kirkes Indvielse, Formælingskantaterne, Rahbeks Minde, Sørgkantaten over Frederik VI (1840, heri „Til Roskild har de Kong Frederik bragt“) m. fl., i hvilke en Række store Korsatser, til Tider i fugeret Stil, i ganske særlig Grad vidner om W.s fremragende musikalsk-arkitektoniske og plastisk-skabende Evne. I dansk Musikhistorie — hvor W., som iøvrig de fleste danske Komponister, endnu venter paa sin videnskabelige Undersøgelse — staar W. som den centrale Skikkelse i det 19. Aarh.s Begyndelse. Sammen med Kuhlau repræsenterer han dansk Toneromantik i dens første Fase. Højt begavet, alsidigt dannet, udstyret med en Fantasiens Frodighed (der nu og da afsatte Indfald, som grænsede til det ba-

rokke) og en Følelsens Fylde, teknisk fremragende og af en streng musikalsk Skole havde han alle Betingelser for at skabe den lange Række af mesterlige Kompositioner, der betegner nogle af de væsentligste Indsatser overhovedet i vor Musik. I ganske særlig Grad er W.s Sange — hvad enten de er fremkommet som Led i dramatiske Værker eller som særlige Arbejder — blevet staaende som Grundstammen i nyere dansk Musiklitteratur, hvor de med deres lykkelige Sammensmeltning af den ældre strengere „Lieder“-Stil og en tidlig-romantisk Følsomhed og lyrisk Tone, er blevet en af Folkets kærester aandelige Ejendele. D. i Kbh. — Ugift. E. A.

Litt.: Selvbibliografi i „Hesperus“ III 1820 og „Tidsskr. f. Kirke-, Skole- og Folkesang“ II 1881; „Kbh.s flyvende Post“ 1830, Nr. 68; H. C. Andersen: „Mit Livs Eventyr“ 1865; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ IV—V 1826—64; N. Bøgh i „Hist. Arkiv“ 1870 II; Falkman i „Folketal. f. Danm.“ 1873; Berggreen: „Falkmans Skildring af W.“ s. A. og „C. E. F. W.s Biografi“ 1876; C. Thrane i „Ill. Tid.“ 1/3 1874, „Dsk. Komponister“ 1875 og „W.s Minde“ 1916; Nutzhorn i „Nord. mån. f. folk. o. kristl. opl.“ 1877 II; Lillencron i „Hist. Taschenb.“ 1878; „Nordslesv. Søndagsbl.“ 1883; „Musikforeningens Festskrift“ I—II 1886; J. E. Hansen i „Industriforeningens Tidsskr.“ 1888; Rud. Schmidt i „Husvennen“ 1892—93; „Domprovsten i Roskilde“ 1909 (Mem. o. Br.“ X); Bobé: „Frid. Brun“ 1910; „Julebogen“ 1913; B. Janssen: „De reformerte i Danm.“ 1922; „Ill. Tid.“ 2 2/3 1921; Th. Aagaard i „Højskolebl.“ 7/3 1924 og „Kirkel. Samf. Aarb.“ 1925; „Hjem og Skole“ 1924; J. Kornerup: „Fra det gl. Roskilde“ 1925; Breve i „Breve fra og til H. C. Ørsted“ II 1870, „Breve til H. C. Andersen“ 1877, „Nær og Fjern“ 1879, „Breve til og fra Ingemann“ 1879, „Ill. Tid.“ 1 1/3 1882, „Jule-Kalender“ 1887, „Museum“ 1890 og 1895 I, D. Gude: „N. W. Gade“ 1892, „Vor Fortid“ 1917, „Pers. Tidsskr.“ VII 2 1917 og „Ill. Tid.“ 1922.

Vibe, Ditlev (^{15/11} 1670—^{5/10} 1731), Statsmand. F. i Grevskabet Rantzau, Holsten. Forældre: Vicekansler Michael V. (s. d.) og Hustru. Blev som Dreng Kammerat med den næsten jævnaldrende Tronfølger Frederik (IV), hvis Opdragelse var betroet til hans Fader. 1695 blev han Kammerjunker og efter sin Barndomsvens Tronbestigelse 1699, knap 29 Aar gl., Oversekretær i Danske Kancelli, optoges desuden — efter kort før at være udnævnt til Gehejmraad — i Konseillet 1708, var tillige fra 1714 Amtmand over Gottorp Amt. Han var Kongens stadige Raadgiver og Ledsager og øvede afgørende Indflydelse paa dansk Udenrigspolitik under den store nordiske Krig. Fremhæves bør hans Interesse for at sikre Danmark Besiddelsen af hele Slesvig. Efter Anna Sophies Ophøjelse til Dronning fjernedes han 1721 fra sine hidtidige Stillinger og udnævntes til Statholder i Norge, hvor han virkede til sin Død og fik det Eftermæle at have været en for Landets Tarv

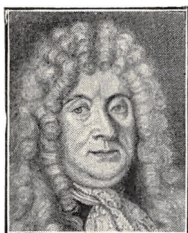
„omhyggelig Herre“. Den kundskabsrige V. var sikkert en i al sin Færd meget velmenende Mand. D. i Kria. — Ugift. *H. Js.*

Litt.: Slægt ved F. Thaarup i „Geneal. o. biogr. Arkiv“ 1840—49, „Pers. Tidsskr.“ III 2 1893 og W. Lassen; „Dr. Mats Jensson Medelfars agnatiske Descendenter“ 1901; Bruun; „Rostgaard og hans Samtid“ I 1870; E. Holm i „Hist. Tidsskr.“ V 3—4 1883—84 og VI 5 1894—95 samt i „Danm.-Norges Hist. 1720—1814“ I 1891; „Bldr. t. d. st. nord. Krigs Hist.“ II—VII 1903—22; Rockstroh: „Den nat. Hær“ II 1916.

Vibe, Johan (¹⁰/₉ 1748—⁹/₂ 1782), Forfatter. F. paa Bragernæs, Norge. Forældre: Major Johan Christian V. og Anne Cathrine Pihl. Blev Student 1766, var en Tid Huslærer i Norge, men vendte snart tilbage til Kbh., hvor han var med ved Stiftelsen af „Norske Selskab“, hvis første Sekretær han blev. Senere blev han Landmaalerassistent paa Fyn, 1778 Kammersekretær. Hans Liv er ufuldstændig oplyst. At han skulde have været O. H. Guldbergs Privatsekretær, har ikke vundet Tiltro. Hans eneste Skuespil „De nysgerrige Mandfolk“, der blev opført paa det Kgl. Teater 1778, skal være blevet til paa Foranledning af Juliane Marie som et Modstykke til Goldonis „De nysgerrige Fruentimmer“. Det blev trykt efter hans Død. Ellers er V. især kendt som en udmærket Visedigter. Hans Viser er blevet til i Norske Selskab, der danner Baggrunden for dem, bl. a. hans „Velkomstsang“ til de nyoplagte Brødre og hans „Afskedssang“, da han nedlagde sin „sekretariske Pen“, et Sidedestykke til Wessels „Gravskrift“ over sig selv. Hans Drikkeviser skaffede ham Navnet af Norges Anakreon, mest kendt er: „Den Skaberen skjønker en oplyst Forstand, — han elsker og drikker, imedens han kan.“ Hans Viser vidner om Selvironi og et Drag af Tungsind under Lystigheden. D. i Kbh. — Ugift. *O. F.*

Litt.: Slægt se Ditlev V.; Wessels Digte udg. af Levin 1862, 3. Udg. 1895; L. Daae: „Trondhjem Stifts gejstl. Hist.“ 1863, S. 201; Huitfeldt: „Kria. Teaterhist.“ 1876, S. 111; Winsnes: „Det norske Selskab“ 1924.

Vibe, Michael (²³/₁₂ 1627—¹/₅ 1690), Vicekansler. F. i Lund. Forældre: Biskop Mads Jensen Medelfar og Mette V. Dattersøn af

Mikkel V. (s. d.). Blev Student 1644, studerede i Leiden, var fra 1652 som Hovmester paa Rejse med Rigsraad Christen Skeels Søn, fra 1658 med Grev Ditlev Rantzau, der efter sin Overtagelse af Rigsrevskabet Rantzau gjorde ham til sin Raad og 5 Aar senere til Bestyrer for

Grevskabet. Grevindens Venskabsforhold til Griffenfeldt skaffede ham fra 1673 ogsaa Hverv i den danske Konges Tjeneste, og 1678 kaldtes han til Kbh. som Inspektør for den lille Prins Frederik (IV). 1679 blev

han Etats- og Kommerceraad, adledes s. A., optoges 1680 i Kancelliet, blev Juni 1683 Vicekansler i Danske Kancelli. Endnu flere Poster og Hverv fik han. Han var i 1680'erne et meget indflydelsesrigt Medlem af den „Kabale“, der faktisk styrede Landet. Han var en tilstrækkelig intrigant Natur til at kunne hævde sig ved Christian V.s Hof, skildres iøvrig som pengebegærlig og haardhændet. D. i Kbh. — Gift 1667 Margrethe Cathrine Reimers, d. 1683. *H. Js.*

Litt.: Slægt se Ditlev V.; Univ. Progr. 1690.

Vibe, Mikkel (1565—³⁰/₃ 1624), Handelsmand, Borgmester. F. i Legaard ved Holstebro. Forældrene var Bønderfolk. Kom efter Faderens tidlige Død i Huset hos en Farbroder, der var Præst i Tyregod, siden i en Skrive- og Regneskole i Viborg. Han var et Handelstalent og uddannedes efter at være kommet i Tjeneste hos den københavnske Borgmester Marcus Hess til Handelsmand i stor Stil. Han gjorde udenlandske Rejser for sin Principal og siden flere Rejser for egen Regning. 1593 tog han Borgerskab i Kbh., var fra 1602 tillige Raadmand, fra 1609 Borgmester. Han havde en meget omfattende Handels- og Rederibedrift, leverede mange Slags Varer til Hoffet, Korn til Norge og drev Sejlad og Hvalfangst i de nordligste Have. Han nød stor Anseelse hos Regeringen og Adelen og blev efterhaanden en meget velhavende Mand med mange Gaarde og Grunde i Kbh. „Store Vibenshus“ er vistnok opkaldt efter ham. D. i Kbh. — Gift 1) 1595 Mette Lauridsdatter, d. 1599. 2) 1600 Anne Simonsdatter Surbek, d. 1632. *H. Js.*

Litt.: Slægt se Ditlev V.; O. Nielsen: „Kbh.s Hist. og Beskrivelse“ III 1881; Bokkenheuser: „Christianshavn“ 2. Udg. 1919, S. 18 f.; Brev i F. R. Friis: „Breve og Aktst. ang. T. Brahe“ 1875.

Vibe, Peder (d. ⁷/₈ 1658), Diplomat, Rentemester. F. i Kbh. Forældre: Borgmester Mikkel V. (s. d.) og Mette Lauridsdatter.

Studerede som ung ved tyske Universiteter og var en Tid ansat ved Ludvig XIII.s Gendarmekorps, blev 1627 dansk Agent i Paris, underordnet den derværende danske Resident, hvem det imidlertid lykkedes ham at fortrænge, saaledes at han selv kunde optræde som

Danmarks første Repræsentant i Frankrig. 1634 optoges han først i fransk og derpaa i dansk Adel. 1634—44 var han Gesandt i Stockholm; han viste stor Dygtighed i denne Stilling, men hans Advarsler mod Sveriges Krigsplaner vandt ikke Tiltro hos Christian IV. Han blev 1646 H. Sehesteds Medhjælper ved Norges Styrelse, i Juli 1648 Rentemester i Kbh. Han kom her i Mod-

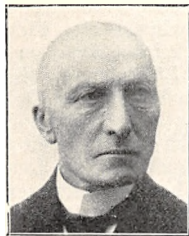
sætning til Rigshofmesteren, Corfitz Ulfeldt, og optraadte ogsaa efter dennes Fald 1651 som en meget virksom Fjende af det Ulfeldtske Parti. 1655 eller 1656 kom han imidlertid bort fra Hoffet og var siden Lensmand paa Trondhjem. Han ejede Gjerdrup paa Sjælland foruden Gods i Norge. D. i Trondhjem. — Gift 1641 Anne Cathrine Budde, d. 1665.

H. Js.

Litt.: Slægt se Ditlev V.: Seehusen: „Opt. over Lyngbygaard og Gjerdrup Hovedgaarde“ 1869; Fridericia: „Daun. ydre polit. Hist. 1629—60“ I 1876; Bricka og Fridericia: „Chr. IV.s egenh. Breve“ I 1887, V 1890; „Dsk. Mag.“ V 2 1889—92; „Det store Bitager i Kbh. 1634“ („Mem. o. Br.“ XX) 1914.

Wiberg, Julius Josias (f. $\frac{2}{3}$ 1860), Læge, Medicinalhistoriker. F. i Kbh. Forældre: Sognepræst Johannes Emil W. og Johanne Marie Eveline Petersen.

Var en Tid til Søs, blev Student 1882, Cand. med. 1889, Dr. med. 1910. Han praktiserede flere Steder paa Landet, i Rynkeby 1899—1908, og gjorde Hospitalstjeneste; 1891—92 og 1895—99 sejlede han som Skibslæge. 1911—14 var han Distriktslæge paa

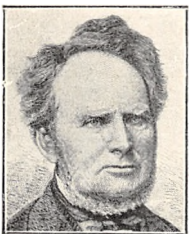

Sudera, 1914—15 i Vordingborg, hvor han siden 1915 har været Kredslæge. Tidlig begyndte han at drive medicinsk-historiske Studier, hvortil hans Stilling som Skibslæge levede ham Tid. Hans første Offentliggørelser omhandler Emner fra Renæssancen og Middelalderen, nævnes skal særlig hans smukke Arbejder om Salerno-Skolen (1899 og 1901). Senere beskæftigede han sig især med Oldtidens Lægevidenskab, saavel den Hippokratiske som den Galenske, om hvilken sidste hans Disputats handler, til Dels fortsat i den fortræffelige Afhandling om Hjerneanatomien hos Galen og Ali-Abbas. 1924 udgav han en Bog om Th. Sydenham, 1923 en Samling Sonetter. W.s videnskabelige Skrifter bærer alle Præget af megen Lærdom, stor Grundighed og af førstehaands Kundskab, som hans betydelige Sprogkunderskaber muliggør. — Gift 1889 Mariane Sofie Frederikke Sørensen.

F. L.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1911.

Wiberg, Sophus Vilhelm ($\frac{22}{3}$ 1811— $\frac{27}{3}$ 1882), Genealog. F. i Odense. Forældre: Sognepræst Andreas Frederik W. og Anna Kirstine Jensen. Var Plejesøn af Kammerjunkerdinde Reedtz, Moder til H. C. Reedtz (s. d.), blev Student 1828, Cand. theol. 1832, var 1834—37 Adjunkt i Odense, blev 1837 Sognepræst i Vester Nykirke og Faaborg ved

Esbjerg, 1851 i Aarslev og Hørning ved Randers, 1858 i Jordløse og Haastrup paa Fyn. Efter at W. 1858—60 havde udgivet en forløjstfuld „Ny gejstlig Stat“, tog han paa Opfordring bl. a. af Lengnick (s. d.) fat paa at udarbejde en Præstehistorie for Danmark fra Reformationens Tid. Han gjorde et uhyre stort forberedende Arbejde, og Værket („Personalhistoriske, statistiske og genealogiske Bidrag til en almindelig dansk Præstehistorie“) udkom i 3 Bd. 1870—73, fulgt af et Register 1873 og et Supplement 1879. Det maa betegnes som et Hovedværk i vor personalhistoriske Litteratur, der bevarer sin Betydning, om der end nu trænges stærkt til en revideret Udgave. Med stor Flid og Sporsans forbandt W. kritisk Evne, og hans Karakteristikker af Præsterne gav, om end ofte af en anekdotisk og kurios Natur, talrige kulturhistoriske og psykologiske Oplysninger af Værdi. D. i Jordløse. — Gift 1836 Vibekke Charlotte Holm, d. 1880.

P. E.

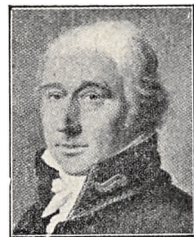
Litt.: Illustrus mødrene Slægt i S. V. Wiberg: „Stamt. over Familien Storch“ 1863; Nekrolog i „Ill. Tid.“ $\frac{11}{6}$ 1882 (af S. Elvius).

Viborg, Carl ($\frac{25}{7}$ 1783— $\frac{7}{10}$ 1844), Veterinær. F. i Kbh. Forældre: Kgl. Manufakturdirektør Nicolai Christian V. og Arine Bringstrup. Blev Student 1802, blev hjulpet frem af Farbroderen Erik V. (s. d.) og studerede Veterinærvidenskab, Medicin og Kirurgi. Efter nogle Aars Hjælpelærervirksomhed ved Veterinærskolen blev han Lektor ved Skolen 1809, tog s. A. kirurgisk Eksamen, var 1809—10 Kandidat ved Alm. Hospital og blev ved Erik V.s Død Professor og første Lærer ved Veterinærskolen (1822). V. skrev en Del Smaaarbejder, bl. a. om Luftrørssnit hos Heste og om den 1815—16 herskende „Hunde-Enzooti og Vandskræk“ (Hundegalskab), begge i Veterinærskabets Skrifter 1818; endvidere Smaaskrifter om Hesteopdræt (1824), om Hestens Lungesygge (1826), om Faarekopper (1831), om Mund- og Klovesygge (1841) og om Faarets Bradset (1844). Han besørgede nye Udgaver af Erik V.s Ydre lære og hans Bog om Svinet; selv udgav han en Beslaglære (1837). I Begyndelsen var hans Ledelse og Arbejde paa Veterinærskolen vistnok god; senere mindre heldig. Skolens Direktion indstillede ham derfor til Afskedigelse; men han beholdt dog Stillingen til sin Død. D. i Kbh. — Gift 1825 Anne Charlotte Amalie V., f. Nielsen, d. 1852, tidligere gift Veterinæren Erik V. (s. d.).

L. Ba.

Litt.: L. Bahr i „Maanedsskr. f. Dyrk.“ XIV 1902—03; „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1818—1908“ 1908; B. Bang i „Medlemsbl. f. d. dsk. Dyrælgeforening“ 1923.

Viborg, Erik Nissen ($\frac{5}{4}$ 1759— $\frac{25}{6}$ 1822), Veterinær. F. i Bedsted, Sønderjylland. Forældre: Sognepræst Carl V. og Marie Sophie Friis. Blev Student 1777, studerede først

Teologi, derefter „fysiske, matematiske og naturhistoriske Videnskaber“. Efter Tilskyndelse af P. C. Abildgaard (s. d.) begyndte han at studere Veterinærvidenskab og blev allerede 1783 ansat ved Skolen som Hjælpepædagog, vandt s. A. Videnskaberens Selskabs Guldmedaille for en Afhandling om Metoder til Undersøgelse af Luftens Renhed og Sundhed og blev Lektor ved Botanisk Have. Som Botaniker nød han ikke ringe Anseelse, var 1797—1801 Professor i Botanik ved Universitetet og blev 1798 Meddirektør af Botanisk Have; det blev dog som Veterinær, han fik størst Betydning, selv om hans Arbejder vedrørende navnlig den økonomiske Botanik er af ikke ringe Værdi. 1787 vandt han saaledes Videnskaberens Selskabs Pris for en Afhandling bl. a. om Sandvæksterne, og hans Betydning for Sandflugtens Bekæmpelse i Danmark er overordentlig stor. Hjemkommen fra en 3aarig Studierejse (1787—90) blev han Lærer med Titel af Professor ved Veterinærskolen paa Kristianshavn og underviste i Plantelære, Anatom, Beslaglære, Husdyrbrug og i kirurgiske Operationer, sendtes 1791 til Norge for at behandle smitsomme Husdyrsygdomme, berøjste 1796 Polen og Moldau for at indkøbe vilde Heste til Frederiksborgstutteriet og blev 1801, efter Abildgaards Død, Forstander og Førstelærer ved Veterinærskolen, en Stilling han indehavde til sin Død, og Sekretær ved Direktionen for Stutteriet og Veterinærskolen. Han udgav en betydelig Række veterinærmedicinske Arbejder, hvoraf ikke faa er af betydelig Interesse, og enkelte (som hans Undersøgelser vedrørende Snivesygdommen og dens Smittemaader) af grundlæggende Betydning. Hele sit Liv beskæftigede han sig med Husdyrbrugsstudier og skrev meget desangaaende, bl. a. Bøger om Faareavl, Heste- og Svineavl. Navnlig den sidste (1804), et originalt og dygtigt Arbejde, hvormed han vandt en af Agerbrugsselskabet for Seinedepartementet udsat Pris, og som udkom paa Fransk og Tysk, er af betydelig Interesse, da det er den første Bog om dette Emne, som indgaaende behandler Svineracerne, Svinets Opdræt og Pleje samt dets Sygdomme. Paa Hesteavlens Omraade var han ikke tilstrækkelig fremsynet, og hans Dispositioner med Hensyn til Frederiksborgstutteriet blev med Rette stærkt kritiseret bl. a. af J. V. Neergaard (s. d.). Han udgav nogle faa hippologiske Arbejder, bl. a. en Hestens Ydre lære (1821); et Kildeskrift af stor Betydning og Værdi er hans „Bidrag til en historisk Udsigt over Danmarks Hesteavl“ (1800). Hans talrige

veterinære Arbejder er samlede i 5 Bd. paa Tysk: „Abhandlungen für Thierärzte und Oekonomen“ (1797—1807) og i de udkomne 3 Bd. af Veterinær-selskabets Skrifter (1808—18), der i hans Tid saa Lyset. Disse Arbejder, saavel som hans Ledelse af Veterinærskolen, gjorde ham berømt i Ind- og Udland; paa mange Maader har han fremmet Veterinærvidenskab og Dyrlægekunsten, og mange af hans Arbejder fik blivende Værdi. Flere nu almindelige kirurgiske Indgreb er knyttede til hans Navn. V. var en kundskabsrig, fordomsfri og initiativrig Mand med stor Flid og Arbejdsevne. Hans Karakter er blevet forskellig bedømt. Han var en selvstændig, noget egenraadig og egenkærlig Natur og havde ikke mange Venner, men hans gode Egenskaber maa ikke glemmes. At han førte sin Familie frem til Ledelsen og Lærerposterne ved Veterinærskolen blev ham ikke til Ære, da Skolen i det Kvartaarhundrede, hvori den V.ske Efterslægt havde den øverste Ledelse, mistede en stor Del af sin tidligere Anseelse. V. bekæmpede energisk den gamle Fordom mod Spising af Hestekød, og han indrettede selv det første Hesteskælder i Kbh.; hans Anskuelse om Kødkontrol var dog mangelfulde. Hundeholdet søgte han at bekæmpe ved Indførelse af en Hundeskat, og han var Aarsag til, at Natmandsinstitutionen („Rakkerne“) afskaffedes. Dyrlægestanden søgte han at hæve faglig og videnskabelig. 1807 stiftede han i sidstnævnte Øjemed det veterinærvidenskabelige Selskab, der i sin Tid vistnok var af ret stor Betydning, men efter V.s Død sygnede den. Hans Virksomhed i Videnskaberens Selskabs Ordbogscommission, hvoraf han blev Medlem 1796, var af største Betydning. I Datidens videnskabelige Liv spillede V. en betydelig Rolle, var fra 1815 Videnskaberens Selskabs Arkivar, Medlem af talrige udenlandske videnskabelige og økonomiske Selskaber. 1792 udnævntes han af Kiels Universitet til Dr. med. D. i Kbh. — Gift 1) 1790 Dorothea Henriette Augustine Descampeaux, d. 1795. 2) 1796 Anne Charlotte Amalie Nielsen, d. 1852. 2. Gang gift Veterinær Carl V. (s. d.).

L. Ba.
 Litt.: „Schlesw.-Holst. Prov.-ber.“ 1828; Molbech: „Videnskaberens Selsk. Hist.“ 1843; J. V. Neergaard: „Mit Livs vigtigere Tildragelser“ 1844; „Fonden ad usus publ.“ I 1897; B. Bang i „Maanedsskr. f. Dyrl.“ XII 1901; L. Bahr sst. XIV 1902—03; „Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908“ 1908; Nekrologer i „Bibl. f. Læger“ II 1822 (af Carl Viborg) og F. Thaarup: „Fædrelandsk Nekrolog for 1822“ 1838.

Viborg (Wiborg), **Karsten Friis** (²⁵/₄ 1813 —²²/₅ 1885), Præst, Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Byfoged Jacob W. og Cathrine Guldberg. Blev Student 1830 og Cand. theol. 1837, havde allerede som Student æstetiske Interesser og begyndte 1838 at offentliggøre Kritikker af Kunstststillingerne; 1841 fik han Understøttelse til kunsthistoriske Stu-

dier og holdt samtidig Forelæsninger over nordisk Mytologi i dens Forhold til Kun-

sten; 1843 vandt han Magistergraden ved en Fremstilling af Nordens Mytologi. 1846 skrev han anonymt Dramaet „Koning Volmer og Havfruen“, der opførtes paa det Kgl. Teater. 1845 blev han Sognepræst i Rynkeby og Revninge, og som saadan holdt han 1851 sammen med

V. Birkedal et kristeligt Møde mod Baptismen, hvilket foranledigede en ministeriel Irettesættelse til de to Præster („Stige-Sagen“); de forsvarede deres Optræden i „Skal Præsten være Sognepave eller Menighedens Tjener?“ 1862 blev V. Sognepræst ved St. Mikkel's Kirke i Slagelse, afgik 1883. Han var en skattet Taler, især ved grundtvigske kirkelige Møder, og har udgivet adskillige Prædikener; han besad et indgaaende Skriftkendskab, og hans Fortolkning af de fire Evangelier for Lægfolk (1857—62; 2. Opl. 1872—73) vandt betydelig Udbredelse, ligesaa hans Bearbejdelse af Højsangen („Hyrdebruden eller Salomos Højsang omplantet paa Dansk“, 1872), om end det i Titlen udtrykte moderne Syn vakte adskillig Modsigelse hos Tilhængerne af den allegoriske Fortolkning af dette Skrift. En 1878 paabegyndt Forklaring til Apostlenes Gerninger naaede han ikke at faa fuldendt. 1864—66 var han Medlem af Rigsraadets Folketing, men spillede ikke nogen større Rolle. D. i Slagelse. — Gift 1845 Laurine Krüger Ahlefeldt, d. 1883.

H. M.

Litt.: Selvbiografi i Univ. Progr. ved Ref.festen 1843; V. Birkedal: „Personlige Oplevelser“ II 1890, S. 152 f.; Barfod: „Minder fra gl. grundtvigske Hjem“ V 1925; Nekrolog i „Sorø Amtstid.“ 22/5 1885.

Vibæk, Johan Marius Sørensen (f. 10/6 1873), Handelsskolemand. F. i Bordrup ved Varde. Forældre: Gaardejer Jens Sørensen og Maren Poulsen. Navneforandring 1902. Blev Student 1892, vandt Universitetets Guldmedaille 1896 for en tysk-filologisk Afhandling og tog Skoleembedseksamen med Tysk som Hovedfag 1899. Han blev derefter Skolemand, først et Par Aar ved Ordrup Gymnasium og ved Kadet-

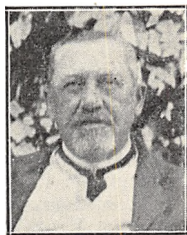
skolen, derefter ved Købmandsskolen 1901 og ved de Brockske Handelsskoler 1903; ved disse Skoler, der 1908 fornedes, blev han Overlærer 1906, Medforstander 1920 og Eneforstander 1921. 1917 grundlagde han i Forbindelse med Købmandsskolen en Handels-

højskoleafdeling med videregaende kommerciel Uddannelse, som 1922 udskiltes og 1924 er udbygget til en fuldstændig Handelshøjskole, der lægger helt Beslag paa Elevernes Tid, og hvis Optagelsesprøve er Studentereksamen. Der er herved for Handelen skabt den højere Læreanstalt, som Industrien har i Polyteknisk Læreanstalt og Landbruget i Landbohøjskolen. — V. har taget livlig Del i Tidens pædagogiske og faglige Bevægelser paa de Omraader, hvor han har virket, var med ved Tiltættelæggelsen af Tyskundervisningen efter Almen-skoleloven af 23/4 1903 og har som Overlærer og Forstander ved Købmandsskolen deltaget i det store Organisationsarbejde indenfor Købmandsskolen, der navnlig tilstræbte at lægge den teoretiske Handelsundervisning saa nær op ad det praktiske Handelsliv som mulig. V. tog Initiativet til Oprettelse af „De statsunderstøttede Handelsskolars Pensionskasse“ og „Danmarks Handelsskoleforening“, var Formand for den første og Sekretær i den sidste i en længere Aarrække, i Egenskab af Sekretær tillige Redaktør af „Den danske Handelsskole“ i flere Aar. Desuden har han haft Sæde i det af Handelsministeriet nedsatte Udvalg til Nyordning af Handelsdagsskolerne og i Handelsskolekommissionen, der forberedte den nugældende Handelsskolelov af 1920; siden har han været Medlem af det i Henhold til denne Lov indrettede Handelsskoleraad. Han har udgivet „Karl Verner. Afhandlinger og Breve“ (1903) og en Del Skolebøger og i Dagblade, Fagblade og Leksika skrevet mange Artikler om Handelsskolepørgsmaal. — Gift 1902 Barbara Madsen.

C. B.

Litt.: Univ. Aarb. 1895—96, S. 203 f.; „Studenterne fra 1892“ 1917; „Regensianerne 1895—1919“; „Politiken“ 10/6 1923; „Kbh.“ s. D.

Videbæk, Jens Madsen (f. 25/1 1851), Fiskerikyndig. F. paa Hjarnø, Horsens Fjord. Forældre: Lærer Jens Videbæk Madsen og Ane Cecilie Marie Jensen. Gik paa Hammerum Seminarium, besøgte Askov og Kr. Kolds Højskole, uddannedes derefter i Skovbrug og fik Forst- og Jagtlærebrev; 1877 blev han Skovrider ved Stamhuset Birkelse og Hedeselskabet, 1885 Vejassistent ved Skanderborg Amts Vejvæsen. Senere gik han over i Journalistik, var fra 1892 Redaktør af „Odder Dagblad“, til han 1902 blev Sekretær i Dansk Fiskeriforening. Indenfor Fiskeriets Organisationsliv fandt han endelig sit egentlige Virkeomraade; han har navnlig arbejdet med Energi for Anlæg af Fiskerihavne paa Vestkysten, var en Aarrække Medredaktør

af „Dansk Fiskeritidende“, desuden Generalsekretær ved den store Fiskeriudstilling i Kbh. 1912 og fra 1920 Medlem af Aalegaardsnævnet. I Kraft af sit livlige og joviale Væsen er V. blevet kendt og vellidt blandt Fiskerne Landet over, og han har altid høvedt Fiskeriets Stilling som selvstændigt Erhverv. I Politik har han i en lang Aarrække deltaget som ivrig Venstremand og bl. a. været Medstifter af Kbh.s Venstreklub og Partiets Kandidat ved Folketingsvalgene i Nakskov 1892 og Hille-rød 1903. — Gift 1878 Helga Eleonora Strunge. S. D.

Litt.: „Dsk. Fiskeritid.“ 1921 (af Bøving-Petersen); „Kbh.“ 24/1 1926; „Aarhus Amtstid.“ og „Odder Dagbl.“ 25/1 s. A.

Wied, Gustav Johannes (9/3 1858—24/10 1914), Forfatter. F. paa Holmegaard ved Nakskov. Forældre: Proprietær Carl August

W. og Trine (kaldte sig senere Catharine) Karoline Boesen. Havde en munter og frisk Barndom, begyndte at digte i 8—10 Aars Alderen. Moderen var en poetisk begavet Kvinde; hun har leveret Materialet til den Bog, W. senere udgav: „Bedstemoders Manuskrift. Spredte Bil-

leder af Livet i Aarhundredets Midte“ (1897). Efter at have gennemgaaet Nakskov Realskole kom W. i Boghandlerlære, først i Nakskov, senere i Kbh. hos Fr. Wøldike. Men han „stillede højere“, blev Student 1886 og Cand. phil. 1887. S. A. fremkom under Pseudonymet „Peter Idealist“ hans første Skrift, en lille Pjece af aktuelt politisk Indhold. Han ernærede sig som Timelærer i Sundby, vilde være Skuespiller og havde en mislykket Debut paa Strindbergs Forsøgs-teater, kastede sig saa for Alvor over Digtningen, der først bragte ham Skuffelse paa Skuffelse. Hans Debutarbejde, et Sørge-spil i dyster Ibsenskt Stil „En Hjemkomst“ (1889) naaede kun frem til Opførelse i Glostrup Afholdsforening, og en Enakter „En Bryllupsnat“ (1891), der viser stærk Indflydelse fra Strindberg, hvem han en Tid stod personlig nær, blev kraftig nedhyset paa Studentersamfundets fri Teater; endelig indbragte en Fortælling „De unge og de gamle“, der fremkom i „Kbh.“ (27/12 1891), ham en Højesteretsdom paa 14 Dages Fængsel paa søjdevanlig Fangekost. Men W. tabte ikke Humøret. Med „Silhouetter“ (1891) vandt han sig et Navn, med sine „Fire Satyrspil“ (1897) slog han afgørende igennem. Efter en omflakkende Periode, en Tid bosat i Berlin, slog han sig ned i Roskilde. Efter en Periode, i hvilken han var blevet yderst populær, mærkede han i sine sidste Aar Tilbageslaget. Han følte sig i stadig voksende Grad ude af Kontakt med Tiden, en Fø-

lelse, der førstærkedes ved Kritikkkens Modtagelse især af hans Skuespil; han døde pludselig. Efter Venners Udsagn var han „den blideste Ven, rørende i sin Mildhed, trofast i Handling og i sine Minder —, en sky Natur, uendelig stiltfærdig, med smaa rolige Vaner“ (Poul Levin). — W.s omfattende Produktion falder naturligt i store Hovedgrupper: Historier og Romaner, Skuespil og Satyrspil. Af Novellesamlingerne er den første den betydeligste: „Silhouetter“ (1891), hvori bl. a. et saa sikkert tegnet Herregardsbillede som „En Middag“ og nogle Bondeskildringer, især Historierne om Faare-Per, i hvem W. havde fundet et Skjul for sig selv og sin Livserfaring, at der er „en Djævel i hvert gu'skabt Fruentimmer“. De forskellige Bind Fortællinger samledes i „Fra By og Land“ (I—II 1907), hvortil senere bl. a. kom „Circus Mundi“ (1909). De større Romaner begyndte med en personlig farvet, bredt udført Skildring „Ungdomshistorier“ (1895). Herefter fulgte de store Livsbilleder „Slægten“ (1898) med dens svagere Fortsættelse „Fædrene æde Druer“ (1908) og „Livsens Ondskab“ (1899), hvortil slutter sig den ligeledes svagere „Kngasted“ (1902). Teatret er det skæbnesvangre Punkt i W.s Forfatterskab. Hans Skuespil er ofte blot Dramatiseringer af Romanerne („Thummelmusen“, „Den gamle Pavillon“, „Hendes gamle Naade“), eller de er blevet til, idet W. har allieret sig med en mere teaterkyndig, saaledes i „Første Violin“ (1898) med Overretssagfører Jens Petersen. Sin egen Digtart skabte W. sig med sine Satyrspil: „Erotik“ (1896), de fire Satyrspil om Adel, Gøstlighed, Borger og Bonde (1897), hvori de nu klassiske „En Mindefest“ og „Døden“. Endvidere „Det svage Køn“ (1900), „To Kroner og halvtreds“ (1901), hvori det lille Mesterværk „Skærmydsler“, der paa det Kgl. Teater bragte W. hans største sceniske Sejre. Højdepunktet er „Dansemus“ (1905), hvori alle Motiverne samles til et universelt Satyrspil, en Livets Kermesse, hvori alle, fra Ministeren til den fattige Digter, hvirvles rundt i Dansen om Venus og Guldkalven. Indenfor „Spillet“ løse Rammer sammensmeltes W. her de Elementer af Teater og Roman, der særlig stemte med hans Begavelse: Replikken og den satirisk-ironiske Prosaskildring, der i Form af Sceneangivelser er lagt som en kostelig Indfatning om Dialogen. — Efter W.s Død kom en Mindeudgave (I—VII, 1915—16), der indledes med nogle Barndoms- og Ungdoms erindringer „Digt og Virkelighed“. — W. Digtning har en egen kalejdoskopisk Mangfoldighed og Brogethed. Stadig drejes ny Figurer og Situationer frem. Dens Rigdom er dens udtømmelige Fond af sette og hørte Smaatræk, af overraskende og fantasifulde Indfald. Men snart opdager man, at man bevæger sig indenfor de samme, fa-

afgrænsede Kredse: Herregaarden og Folkestuen, Landet og Byen, der i skarpt fikse-rede Brændbilleder genspejler det hele Tuti-put-Danmark. Overalt skalter og valter de samme Kræfter: Sladder, Misundelse, Hykleri, Drik og Liderlighed. Godheden sidder hjælpeløs og lille i dette Sammenbrud af menneskelige, alt for menneskelige Kræfter. „Realismen“ fanger og binder til sidst W. Den slaar som en Ring af Pessimisme om hans Syn, der lukker for nye Opdagelser og forvandler Iagttagelsesglæden til stereotyp Teknik og Virtuositet. Selve Detailrigdommen gør de større Værker brudstykkeagtige og opløser Romanformen. En Fare af anden Art truer W.s Kunst fra det lave komiske Sigte, han ofte anlægger. Karakter-skildringens Sammenhæng og Sandsynlighed ofres ofte for en øjeblikkelig komisk Virkning. Vittigheden staar der for sin egen Skyld, viser sig i ubluferdig Nøgenhed som borgerlig-uborgerlig Uartighed. W. mangler moralsk og kunstnerisk det faste Stade, hvorfra han kan overskue Menneskets „sæl-somme Kaos“. I dansk Litteratur fortsætter W. Schandorph, men overgaar ham i sine bedste Ting ved Iagttagelsens umiddelbare Liv og ved Hensynsløsheden i Forfølgelsen af Skabaglighed og Forløjethed. W. har noget af Indignationspessimistens stivnede, frysende Patos („Døden“, „Slægten“). I den visionære Kraft kendes Slægtskabet med Zola, og i Gammelkøbing-Billederne er der Dickens'sk Humor, selv om Thummelumens, W.s centrale Menneskefigur, skabt ud af det, der var hans menneskelige Reserve: den stille Godhed, er langt fra Pickwick's Elskelighed. W. har ofte prøvet sig i den rene Idyl, men forfalder her til det sentimentale og melodramatiske. Det blev W.s Skæbne at udtrykke sit Væsen gennem Satire og Ironi, i en lystig-sorgfuld Negation. Det blev denne „Peter Idealists“ Lidenskab at afsløre Illusionerne. Men Afglansen af Livets Under, som han i sin første Ungdom greb efter, mærkes i hans Kunsts tragiske Dobbelt-bund. D. i Roskilde. — Gift 1893 Alice Tut-tin.

O. F.

Litt.: Slægt i Fr. Opffer: „Familien Opffer“ 1899, S. 78; Hustrus Slægt se Peter Tutin; Erindringer i „Selvportrætter og andre Portrætter“ 1901, „Maanedsmag.“ Dec. 1908, „Julealbum“ s. A., „Ill. Tid.“ ¹²/₁₀ 1909, „Bogvennen“ 1913, Nr. 5 og 12 og 1914, S. 33, „Medhjælperen“ 1915 og i „Mindeud-gaven“ s. A.; „Avisen“ ¹⁰/₄ 1896; E. B. i „Politiken“ ⁹/₁₀ 1895 og ⁷/₃ 1897; C. E. Jensen: „Vore Dages Digtere“ 1898; „Hver 8. Dag“ ⁸/₃ 1903; H. Christensen: „Dsk. Digtere“ 1904; G. Brandes: „Saml. Skr.“ XV 1905; Rimestad: „Digtere i For-her“ 1906, Levin i „Tilskueren“ 1913 I; H. Rode i „Ill. Tid.“ ²⁷/₄ s. A.; „Dsk. Dramatikere“ 1916; „Bogvennen“ ¹⁰/₁₀ 1917; Bokkenheuser: „Bangsbo“ 1918; Günther: „Minnen från Minstertiden i Kph. 1908—14“ 1923, S. 137; „Søndag“ ⁶/₁₀ 1924; „Politiken“ ¹⁴/₂ 1925; Breve i „Tilskueren“ 1916; Nekrologer i „Tilskueren“ 1914 (af Levin), „Bogvennen“ s. A., S. 174, 329, „Teatret“ 1915 (af S. Michaëllis), „Masken“ ¹/₁₁ s. A. (af P. Rosenkrantz), „Ill. Tid.“ ¹/₁₁ s. A., „Ord och Bild“ 1915 (af C. Behrens), „Vort Land“ ²⁵/₁₀ 1914 (af Oluf

Bang og Carl Muusmann), „Hovedstaden“ s. D. (af H. Lind), „Soc.-Dem.“ s. D. (af C. E.), „Berl. Tid.“ s. D. (af Johs. V. Jensen, Levin, Michaëllis, Rode, Rung, Gulmann, Johs. Nielsen o. H.) og ²⁸/₁₀ s. A. (af Jak. Knudsen), „Nationaltid.“ ²⁵/₁₀ s. A., „Kbh.“ ²⁵/₁₀ og (af Rimestad) ²⁷/₁₀ s. A. og „Politiken“ ²⁵/₁₀ s. A. (af S. L., Koppel, E. Gad, E. Christiansen), ²⁶/₁₀ s. A. (bl. a. af Rosenkrantz og Aumont) og ²⁹/₁₀ s. A.

Wiedewelt, Johannes (¹/₇ 1731—¹⁷/₁₂ 1802), Billedhugger. F. i Kbh. Forældre: Billedhugger Just W. og Birgitte Lauritsdatter. Uddannedes i Faderens Værksted, besøgte Kunstakademiet og rejste 1750 til Paris, hvor han blev Elev af Coustou. I Rom, hvortil han kom 1754, lærte han Winckelmann at kende; de boede sammen og knyttedes til hinanden gennem et varigt Venskab. 1758 var W. atter i Kbh., hvor han n. A. blev Medlem af Akademiet og Hofbilledhugger; 1761 blev han Professor og var fra 1773 med mindre Mellemrum otte Gange Direktør. Hans Hovedværkssomhed falder i Aarene 1761—70. Hovedværker: Skitser til Frederikskirkens plastiske Udsmykning (forsvundne), Christian VI.s Gravmæle (Roskilde), Frederik V.s Gravmæle (Roskilde), Arbejder til Fredensborg Slotspark, heriblandt „Danmark“ og „Norge“, Holbergs Sarkofag (Sorø), Troskab (udf. til Frihedsstøtten), Mindestøtterne til Jægerspris (1778—84), flere Gravmæler, hvoriblandt det Weyse'ske i St. Petri Kirke og det Boden-hoff'ske paa Assistens Kirkegaard. Blandt hans Buster nævnes Generalmajor J. F. Classen (1793, Kunstmuseet), Illustrationer til Holbergs Peder Paars (stukne af Clemens). Han har udgivet „Tanker om Sma-gen udi Konsterne“ (1762) og „Samling af ægyptiske og romerske Oldsager“ I (1786). Pint af økonomiske Sorger og et svækket Helbred søgte han Døden i Sortedamssøen. Oehlenschlägers Mindedigt vidner om de Følelser, de bedste i Datiden nærede overfor „Danmarks Phidias“. Overvurderet af sin Samtid, miskendt af Eftertiden bliver W. i vore Dage reifærdigere vurderet, idet man forstaar at skatte hans store dekorative Evner, der smukkest kom til at udfolde sig i Skulpturerne og Mindestøtterne ved Fredensborg og Jægerspris. Trods Tilknytningen til den antike Kunst gennem Winckelmann, hvorved han viser frem mod Thorvaldsens Klassicisme, er han dog bundet af den herskende Tidstil (Louis XVI); delvis frigjort af denne er han i Arbejderne til Jægerspris, hvor han bevidst tilstræber en national Stil, der i sin Knapthed og Kraft har været af forbilledlig Betydning, i enkelte Arbejder sporer man barokke Elementer, saaledes i Figurgrupperne med Em-

ner fra Æneiden til Fredensborg Slotspark, der som Haveskulptur betragtet hører til det bedste, der er udført herhjemme. D. i Kbh. — Ugift. *I. M. O.*

Litt.: Dassdorff: „Winckelmanns Brieve“ I—II 1777—80; Werlauff I „Hist. Tidsskr.“ IV 4 1873—74; Høyen: „Skrifter“ III 1876; Meier: „Efterretn. om Billedhuggeren J. W.“ 1877; C. Nyrop I „Industriforen. Maanedsskr.“ 1878, S. 33; Justi: „Winckelmann“ II 2. Opl. 1898; „Berl. Tid.“ 19/12 1902; „Arkitekten“ 1902—03; Oppermann: „Kunsten i Danm. under Frederik V. og Christian VII“ 1905; Vilh. Andersen: „Goethe“ I 1915, S. 81; Tegninger af Maleren C. Tuscher og Billedhuggeren J. W.“ 1916; Thorlacius Ussing: „Minderstøtterne paa Jægerspris“ 1924.

Wiehe, Jacques Emil (^{23/6} 1860—^{21/5} 1910), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Skuespiller Wilhelm W. (s. d.) og Hustru. Spillede allerede som Elev i Mari-boes Skole Komædie paa Hofteatret, forsøgte sig siden som Landvæsen-elev og debuterede der-efter paa det Kgl. Tea-ter ^{11/5} 1884 som Bernar-ardo i „Hamlet“. Alle-rede 1885 kom han til Folketeatret, derfra til Kasino og Dagmar-teatret, som han forlod

1906 for at deltage i „De 8. s Tourné“ til Sve-rige og Norge. Sine sidste Aar var han knyttet til Kasino. W. blev en udpræget Lystspilskuespiller og vandt ved sit elsk-værdige Lune, sin ligefremme Munterhed og den Maade, paa hvilken han i Farcernes Virvar ofte paakaldte den sunde Fornuft, et stort og taknemmeligt Publikum. Blandt hans mange højst forskellige Roller vil bl. a. huskes hans Landmand i Karl Gjellerups Skuespil „Herman Vandel“ og Døgenigten i Edg. Høyers Komædie „Tante Cramers Teslamente“. Men hans Evner kunde ogsaa gøre sig gældende i Karakterskuespillet; han ejede sin Slægts friske og brusende Teater-blod. Scenen var hans rette Element. D. i Kbh. — Gift 1891 Skuespillerinden Emma Charlotte Albrecht. *C. Bs.*

Litt.: Chr. Krohg i „Politikken“ ^{25/12} 1893; Jens Pedersen i „Teatret“ 1904—05; „Politiken“ ^{11/5} 1909; „Dannebrog“ ^{13/4} 1910; Frstrup: „Scenens Navne“ 1913; R. Neiiendam: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919; M. Spiers: „Teaterminder“ 1923, S. 85; Brev i Anna Poulsen: „En Skuespiller Liv“ 1925, S. 407; Nekrologer i „Nationaltid.“ ^{21/5} 1910, „Politiken“ ^{22/5} s. A. (bl. a. af Sv. Rindom), „Dannebrog“ s. D. og „Vort Land“ s. D. (af Ring).

Wiehe, Johan Henrik (^{15/10} 1830—^{22/1} 1877), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Havneskriver Carl Wilhelm W. og Antoinette Louise Rosing. Deltog som frivillig i Krigen 1849—50 og blev Løjtnant 1851, men forlod 1857 Hæren for at følge sin Slægts Traditioner. Han aflagde Prøve paa det Kgl. Tea-ter og fik Marts 1858 Ansættelse, fore-løbig paa 2 Aar, for saa ^{21/5} at debutere som Figaro i Mozarts Opera „Figaros Bryl-lup“, en Debut, der ikke vakte større Op-mærksomhed, da dette Operaparti ikke var

egnet til at fremhæve den unge Debutants kunstneriske Evner. Hans sceniske Bane bragte ham mange Skuf-felser, men det lykkedes ham dog, inden den alt for tidlig sluttede, at indskrive sit Navn med Hæder i Skuepladsens Historie. Det var, da han 9 Aar efter sin De-but spillede Bothwell i Bjørnsons Skuespil „Marie Stuart i Skot-land“ — der var en Vild-skab over hans Spil, et glødende Tempera-ment, der paa een Gang forbavsede og betog. Men den Rolle fik ingen rigtige Efterfølgere — selv om han dygtig spillede Palnatøke i Oehlenschlägers Tragedie og som Ørnulf i Ibsens „Hærmændene paa Helgeland“ vir-kede stilfuldt og værdig. Af hans højst for-skelligartede Roller kan endnu nævnes Jo-han i „Ungdom og Galskab“, der viste, at han besad frejdigt Lune, Fabrikanten i „Ar-bejderliv“ og Advokat Berent i „En Fallit“, som lovede ham Opgaver i Samtidens Re-pertoire. Men alle Løfter blev skuffede, thi ^{30/5} 1875 stod han som Ørnulf sidste Gang paa Scenen. En længe lurende Sindssygdøm brød frem, og 1876 fik han sin Afsked. D. paa St. Hans Hospital, Roskilde. — Gift 1865 Fanny Petersen, d. 1908.

C. Bs.

Litt.: Hustrus Slægt i „Stamt. over S. C. Schiødt's og A. K. Hærbøes Efterk.“ 1907; Over-skou: „Den dsk. Skueplads“ VI—VII 1876; R. Neiiendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ 1911 og „Det kgl. Teaters Hist. 1874—1922“ I 1921; Frstrup: „Scenens Navne“ 1913; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 81; Brev i „Teatret“ 1915; Nekrolog af G. Brandes i „Det 19. Aarh.“ 1877 I.

Wiehe, Michael Rosing (^{23/1} 1820—^{31/10} 1864), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Havneskriver Carl Wilhelm W. og Antoi-nette Louise Rosing. Be-gyndte som Skriver paa Vartov, men vilde være Skuespiller som Bedste-forældrene og aflagde med Held Prøve paa det Kgl. Teater, som gav ham Stage til Læ-rrer. Første Gang op-traadte han ved en Som-merforestilling ^{22/6} 1837 som Kosinsky i „Røver-ne“, men uden i nogen udpræget Grad at tiltale Publikum. Først meget langsomt ar-bejdede han sig frem til den Position ved Teatret, hans Evner berettigede ham til. Fru Heiberg saa snart, hvad der boede i den noget forlegne unge Mand, og yderligere kom Tilfældet ham til Hjælp, da Holst 1842 meldte sig fra ved Sommerskuespillene, og W. i hans Sted bl. a. overtog Grev de Bus-sières i „De Utrøstelige“ og Leander i „De

Usynlige". I det følgende Teateraar dagedes det nu for W., han fik Aladdins Rolle til-
delt, og fra beskednen Prøveskuespiller svang
han sig op til kgl. Skuespiller. Og samtidig
naaede han at sikre sin kunstneriske Posi-
tion som Romantikens højeste Fortolker,
som Elsker og Helt, som Erotikkens glø-
dende Fremstiller paa den danske Scene.
Han blev Teatrets Tilbeder og Tilbedte,
spillede Romeo og Don Juan, Tristan i
Kong Renés Datter og Orsino i „Viola“,
Chevalier'en i „Ninon“, Edgar i „Kong
Lear“, Henrik i „Alferne“, Horatio i „Ham-
let“, Bernard i „Slottet i Poitou“, Tadeo i
„Den yngste“, for at nævne enkelte danske
og fremmede Roller, som hører til hans be-
rømteste, til dem, i hvilke han for Datidens
Publikum fremtraadte som Personifikation-
nen af selve Poesiens Idé. Et betydnings-
fuldt Afsnit i hans Kunstnerliv var den saa-
kaldte „Hofteatersæson“ 1855—56, da W.
fulgte sin Ven Høedts Eksempel og forlod
det Kgl. Teater for at protestere mod Hei-
bergs Ledelse. Fra Romantikken kom han
nu over i et mere hverdagsligt Repertoire,
hvor han lærte, at sund og naturlig Tale
er en udmærket Skole for en Skuespiller.
Denne Sæson blev dog kun et forbigaaende
Moment i hans Teaterliv — allerede fra $\frac{1}{7}$
1856 blev han paa ny knyttet til det Kgl.
Teater, hvor der hurtig var Syndsforladelse
for den beundrede Kunstner, som i de føl-
gende Aar mere og mere følte sig draget
mod Karakterfaget og nu forøgede sit rige
Galeri med fantasifuldt gennemførte Skik-
kelser som Caligula i „Fægteren fra Raven-
na“, Mortimer i „Maria Stuart“ og Sorte-
broder Knud i „Axel og Valborg“, frem-
deles Kong Frederik III i „Dina“ og Erik
i „Erik og Abel“. Men det er i mindre Grad
disse med personlig Styrke gennemførte
Roller, som Eftertiden berømmer — W.
staar for Bevidstheden som det Kgl. Tea-
ters ridderlige og ædle Elsker, Romantik-
kens drømmende Yngling, Manden og Hel-
ten, som var alle Kvindens Ideal. Hans Per-
sonlighed har præget sig i Erindringen hos
alle dem, som fik ham at se paa Scenen, og
langt udover den Tid, der var ham forundt
at virke, har det Indtryk, han efterlod i Sin-
dene, tonet videre og er blevet overleveret
til nye Generationer. Alt for tidlig blev hans
Bane afbrudt af Sygdom, og $\frac{30}{5}$ 1864 stod
han som Joseph i „Bagtalelsens Skole“ sid-
ste Gang paa det Kgl. Teaters Scene. Men
hans allersidste Optræden fandt Sted paa
Kria. Teater, hvor han gav Gæsteroller sam-
men med sin Broder Wilhelm og Phister,
som Tordenskjold i „I Dynekilen“ $\frac{30}{6}$ 1864.
D. i Kbh. — Gift 1844 Emilie Thorsen, d.
1891. C. Bs.

Litt.: Mødrene Slægt se Michael Rosing; Over-
skou: „Den dsk. Skueplads“ V—VII 1864—76; P.
A. Holm: „M. R. W.“ 1864; Edv. Brandes I „Det
19. Aarh.“ 1877 II og „Dsk. Skuespilkunst“ 1880;
M. Reinhardt: „Familieerindringer“ II 1889;

P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; J. L.
Heiberg: „Et Liv“ 1891—92; „Dannebrog“ $\frac{19}{9}$
1892; A. C. Larsen i „Julebogen“ 1903; Schorn:
„Da Voldene stod“ 1905, S. 215 ft.; Johs. Jørgen-
sen i „Nationaltid.“ $\frac{4}{10}$ 1908; Frstrup: „Scenens
Navne“ 1913; „J. L. Heiberg og A. F. Krieger“
1914 ft.; Jerndorff: „Nogle Minder“ 1918; Jul. Clau-
sen i „Berl. Tid.“ $\frac{22}{1}$ 1920; R. Neiliendam i „Po-
litiken“ $\frac{23}{1}$ og $\frac{13}{2}$ s. A.; „Teatret“ s. A. og „Mi-
chael W. og Hoedt“ s. A.; „Nationaltid.“ $\frac{20}{1}$ og
 $\frac{23}{1}$ s. A.; H. Lind i „Ill. Tid.“ $\frac{25}{1}$ s. A.; „A. F.
Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 33; „Tilskueren“
Sept. 1922; H. Nyblom: „Livsminder fra Dan-
mark“ 1923; Breve i „Skuespillerforeningens Jule-
bog“ 1893, „Breve fra og til Hostrup“ 1897, „Til-
skueren“ 1908 og R. Neiliendam i „Breve fra dsk.
Skuespillere og Skuespillerinder“ 1912.

Wiehe, Anton Wilhelm ($\frac{8}{7}$ 1826— $\frac{1}{1}$ 1884),
Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Havne-
skriver Carl Wilhelm W. og Antoinette
Louise Rosing. Kom i
Malerlære, men vilde til
Scenen som Bedstefor-
ældrene og som sin Bro-
der Michael. Omsider
overvandt han sine For-
ældres Modvillie og fik
 $\frac{10}{11}$ 1843 sin første Rolle
paa det Kgl. Teater, Jør-
gen i „Erik og Abel“. Sin egentlige Debut op-
naaede han $\frac{10}{4}$ 1844 som
Einer Tambeskjælver i „Hakon Jarl“ og
gjorde Lykke ved sit friske og livfulde Spil.
De følgende Teateraar blev ret svære for
ham, da han kun i et Par enkelte større
Roller kunde øve sine Kræfter — som Don
Cæsar de Bazan og Charles i „Bagtalelsens
Skole“. Han forlod derfor med Orlov det
Kgl. Teater, lod sig engagere til Langes Pro-
vinssselskab, fulgte med sin Direktør til Ka-
sino og udførte ved Aabningsforestillingen
 $\frac{20}{12}$ 1848 Gartnerkarlen i „Talismanen“.
Ligesom sin Broder Johan deltog han i Felt-
togene 1849—50, blev alvorlig saaret ved
Isted, men kom sig og kunde $\frac{1}{5}$ 1857 gen-
optræde paa det Kgl. Teater som Henri
d'Albret i „Dronning Marguerites Noveller“.
Men det var kun som et Meteor, han paa ny
viste sig paa det Kgl. Teater, thi fra det
følgende Efteraar havde han ladet sig knytte
til Kria. Teater, og paa denne Scene op-
traadte han første Gang $\frac{11}{6}$ som Oluf i
„Dronning Margareta“. I ni Aar var han nu
engageret i Kria som Teatrets mest yndede
Kunstner, hvis Repertoire spændte over saa-
danne Mødsætninger som Shakespeares Ro-
meo og Holbergs Kandestøberdræng. Han
modnedes som Kunstner i disse Udlændig-
hedsaar, og først, da han mærkede den
voksende Uvillie mod de danske Skuespil-
lere i den til hjemlig national Kunst vaag-
nende norske Hovedstad, bestemte han sig
til at vende hjem, hvor allerede Heiberg
under Hofteatersæsonen forgæves havde
søgt at vinde ham til Erstatning for Brode-
ren. Men det blev foreløbig Kasino, som
paa ny kom til at drage Nytte af hans rige
og oprindelige Talent, og $\frac{1}{9}$ 1860 optraadte

han atter i Amaliegade som Prosper Bloch i Sardous „Kragetæter“. Det Kgl. Teater blev dog nu for Alvor opmærksom paa ham, og efter 3 Kasino-Aar engagerede det ham igen fra $\frac{1}{7}$ 1863, og paa Sæsonens første Aften optraadte han som Axel i „Axel og Valborg“. Da hans Broder Michael døde n. A., tilfaldt der ham et stort lyrisk-romantisk Repertoire, og indtil Sygdom alt for tidlig nedbrød hans stolte Talent, var han Teatrets store Heltefremstiller, der — fra sin Lærer N. P. Nielsen — havde Traditionen i Blodet og formaede at lade den Oehlsenschlägerske Patos runge med strømmende Velklang. Han spillede mod Slutningen af sin Bane Abel i „Erik og Abel“ og Hakon Jarl, saa disse Skikkelser endnu en Gang traadte levende og betagende frem. Men han udvidede sit Talent, da et moderne Repertoire fandt Adgang til Teatret, og baade som Axel i „De nygifte“, som Steensgaard — spillet med norsk Accent — i „De unges Forbund“ og Tjælde i „En Fallit“ viste han, at han stod i Pagt med den nye Tid og forstod dens Krav til en mere nuanceret og følelsesfuldere Fremstillingsmaade. Ogsaa Lystspilroller tilfaldt ham som Møller i Høedts Bearbejdelse „Embedsiver“ og Hasle i „En Skavank“. Men de frodige Fremtidsløfter for Tidens Skuespilkunst, som disse Roller gav, blev brudt, da Sygdom tvang ham bort fra Scenen, hvor han viste sig sidste Gang $\frac{4}{6}$ 1879 i Brudstykker af „Hakon Jarl“ og som Møller i „Embedsiver“, efterladende Mindet om herlige Evner og en magtfuld Personlighed. Naar man hans sidste Teateraar blot har set ham som Theseus i „En Skærsommernatsdrøm“, bevarer man et udsletteligt Minde om en Kunstner, der ved sin imponerende Skikkelse og sin Stemmes Malm fyldte Scenen. Efter sin Afgang fra Teatret optraadte han nu og da som Deklamator, men hans Legemskraft var brudt, skønt Stemmen endnu raadede over sine mandige Toner. D. i Kbh. — Gift 1851 Ida Florentine Adami, d. 1911. C. Bs.

Litt.: Mødrene Slægt se Michael Rosing; H. Ibsen i „Ill. Nylhedsbl.“ 1857; Overskou i „Ill. Tid.“ $\frac{3}{9}$ 1873; „Den dsk. Skueplads“ VII 1876 og „A. W. W.“ 1879; „Ny ill. Tid.“ 1877; „Nutiden“ 1879; „Dagbl.“ $\frac{4}{6}$ s. A.; E. Brandes: „Dsk. Skuespilkunst“ 1880; P. A. Holm i „Ill. Tid.“ $\frac{1}{2}$ 1884; Johs. Brun i „Norden“ 1887; M. Reinhardt: „Familie-Erindringer“ II 1889; Nic. Bøgh i „Litt. og Kritik“ I 1889; „Dannebrog“ $\frac{1}{10}$ 1892; Charl. Bournonville: „Erindringer“ 1903; Frstrup: „Scenens Navne“ 1913; Jerndorff: „Nogle Minder“ 1918; R. Neliendam: „Det kgl. Teaters Hist. 1874—1922“ I—III 1921—25; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 195, 333 f.; „Tilskueren“ Sept. 1922; Lindstrom: „Fra den gl. Vinkælder“ 1924, S. 18 ff.; Anna Poulsen: „En Skuespillers Liv“ 1925; Brevne i „Ill. Tid.“ $\frac{3}{9}$ 1891, R. Neliendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ 1912 og „Vor Fortid“ 1917; Nekrolog i „Nationaltid.“ $\frac{6}{1}$ 1884.

Wiehe, Wilhelm ($\frac{10}{2}$ 1858— $\frac{18}{5}$ 1916), Skuespiller. F. i Kria. Forældre: Skuespiller Wilhelm W. (s. d.) og Hustru. Bestemte sig tidlig til at følge sin Faders Eksempel, debuterede paa det Kgl. Teater $\frac{6}{10}$

1875 som Brok i „Lygtmænd“ og fik Lejlighed til ved Faderens Afskedsforestilling $\frac{1}{6}$

1879 at vise sig som Eigner Tambeskjæveler i de Brudstykker af „Hakon Jarl“, der opførtes ved denne Lejlighed. Han forlod samtidig det Kgl. Teater og gik til Provinserne, senere til Kasino og Dagmartheatret, hvor et stort Repertoire tilfaldt ham. Bedst erindres han som Tor-denskjold i Oehlsenschlägers Tragedie og som Karl Moor i „Røverne“. I saadanne Roller kunde han ved Stemmens fuldtone Klang og ved hele sin sikre Fremtræden minde om sin Fader. Han ejede Lidenskab i sit Spil, formaede at lægge megen sand Følelse for Dagen, men hans Diktion savnede ofte Fasthed og Præcision. Blandt hans øvrige Op-gaver kan nævnes Ægtemanden i „Thérèse Raquin“ og den gamle Ørnulf i „Hærmændene paa Helgeland“. I sine bedste Aar var han en meget anvendt Kunstner, der blev stillet overfor højest forskelligartede Op-gaver, men Slægtens sceniske Kultur kom ham til Gode. Hans sidste Leveaar formørkedes af pinefuld Sygdom, der hindrede ham i at virke paa Scenen. D. i Kbh. — Gift 1) 1889 Marie Charlotte Hansen (s. d.), Ægteskabet opløst. 2) 1900 Augusta Blad (s. d.), Ægteskabet opløst. C. Bs.

Litt.: Erindringer i „Dannebrog“ $\frac{3}{9}$ 1892; Chr. Krogh i „Politiken“ $\frac{25}{12}$ 1893; O. B. i „Dannebrog“ $\frac{3}{8}$ 1901; E. B. i „Politiken“ $\frac{1}{6}$ s. A.; Frstrup: „Scenens Navne“ 1913; M. Spiers: „Teaterminder“ 1923, S. 85; „Politiken“ $\frac{18}{6}$ 1925; Nekrolog i „Teatret“ 1916 (af R. Neliendam) „Berl. Tid.“ $\frac{19}{8}$ s. A. og „Politiken“ s. D.

Wiehe(-Berény), Marie Charlotte (f. $\frac{28}{5}$ 1865), Danserinde, Skuespillerinde. F. i Kbh. Forældre: Musiker Julius Jacob Georg Hansen og Emma Cathinka Flor. Blev som Barn antaget paa det Kgl. Teaters Balletskole, kom til at udføre Barnepartier i Balletterne og fik som voksen ved sin gratiøs og nydelige Dans flere Roller i Repertoiret. Men hendes Ungdom faldt i de Aar, da Balletten var blevet Askepot blandt Kunstarterne paa det Kgl. Teater, og da et af hende fremsat Ønske om et Hovedparti i et af Bournonvilles Arbejder var blevet nægtet, forlod hun med Udgangen af Sæsonen 1889—90 det Kgl. Teater og debuterede $\frac{13}{11}$ 1890 paa Folke-teatret i Titelrollen i Operetten „Frk. Nitouche“. Ved sit klare Kupletforedrag, sit yndefulde Væsen og sit slagfærdige Spil gjorde hun stor Lykke og vandt megen Po-

pularitet. Særlig vil hendes Udførelse af Hilda i Dramatiseringen af „Et Folkesagn“ og Unge Pjerrot i den franske Pantomime „Den forlorne Søn“ mindes, medens Gilberte i „Frou-Frou“ viste hendes Evners Begrænsning og hendes mangelfulde Teknik i Taleroller. Senere blev hun knyttet til Kasino, men da hun havde Vanskelighed ved at hævde den saa hurtig vundne Position, søgte hun til Udlandet, og paa et af de smaa Theatre, der fandtes paa Verdensudstillingen i Paris 1900, „Théâtre des Auteurs gais“, naaede hendes flagrende og lyse Kunst stor Anerkendelse, bl. a. i Henry Berény's Pantomime „Haanden“. Senere fortsatte hun sine Gæstespil rundt i Europa, opraaede ogsaa nu og da i Kbh. og har, efter Verdenskrigen, under hvilken hendes parisiske Hjem blev ramt af franske Lovbestemmelser om Udlandings Forhold, atter nylig med Held optraadt i en Operetterolle i Paris. — Gift 1) 1889 Skuespiller Wilhelm Wiehe (s. d.). Ægteskabet opløst; han d. 1916. 2) 1899 Musiker Henry Berény.

C. Bs.

Litt.: Chr. Krohg i „Politiken“ 25/12 1893; sst. 27/1 1901; „Dannebrog“ 13/9 og 15/9 s. A.; R. Nielsen-dam: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919.

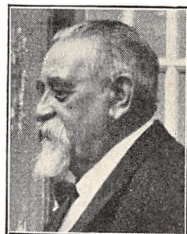
Wielandt, Joachim (?/3 1690—18/12 1730), Bogtrykker, Bladudgiver. F. i Kbh. Forældre: Islandsk Købmand Peter W. og Margrethe Thomasdatter Daabelsten. Blev Student 1707 og slog ind paa Embedsvejen; 1712 blev han Sekretær i Danske Kancelli, 1714 tillige Protokolfører i Højesteret, 1722 Kancelliraad og 1726 Justitssekretær i Højesteret. Ved sit Ægteskab blev han saa formuende, at han kunde købe et Trykkeri, og han kastede sig nu med stor Iver over Udgivelsen af al Slags letsælgerlig Litteratur, saasom Salmehøger, gudelige Smaaskrifter, Folkebøger o. l. Ogsaa den ældste Udgave af „Peder Paars“ trykte han. Sin egentlige Betydning fik han dog som Bladudgiver. Efter at han 1720 havde faaet Privilegiet paa de danske og tyske „Extraordinaire Relationer“, lykkedes det ham snart at skabe disse Blade en Renaissance; han gjorde den danske Udgave til Hovedbladet og skaffede efter megen Kamp Bladene Portofrihed mod en Afgift til Postvæsenet, ligesom han fra 1722 udgav en Adresseavis. Ogsaa forskellige Tidsskrifter startede han, bl. a. „Extrait des nouvelles“ og „Nova literaria“ (redigerede af Andreas Hojer), og navnlig det kriiske Ugeblad „Nye Tidender om lærde Sager“, der, som det første i sin Slags herhjemme, begyndte 1720 og levede lige til 1836, og hvori W. selv skrev mange historiske Artikler. Ved Kbh.s Ildebrand 1728 brændte hans Trykkeri, og det lykkedes ham ikke at genrejse det helt i det Par Aar, han endnu levede; ved sin Død var han insolvent, skønt han 1729 var blevet Direktør for det kgl. og Universitets-Bogtrykke-

riet. W. var en paagaende Forretningsmand, men tillige idérig og virkelysten og i Besiddelse af sejt Energi. En betydelig Indsats i den danske Presses Udvikling kan ikke frakendes ham. D. i Kbh. — Gift 1713 el. 14 Inger Windekilde, d. 1755.

S. D.

Litt.: „Læsendes Aarvog“ 1800, S. 61 ff.; Werlauff: „Antegn. til Holbergs Lystspil“ 1838, S. 144 ff.; Nyrop: „Bidr. t. d. dsk. Boghandels Hist.“ I 1870, S. 266 ff.; H. Olrik: „Borchs Koll. Hist.“ 1889, S. 137; Stolpe: „Dagspressen i Danm.“ III — IV 1881—82; „Kirkeh. Saml.“ IV 2 1891—93.

Wiel-Lange, Frederik Johannes (20/1 1849—27/2 1925), Komponist. F. i Viskinde ved Kalundborg. Forældre: Sognepræst Carl Wilhelm Lange og Bodil Marie Wiel. Blev Student 1868, teologisk Kandidat 1874, kom 1875 paa Konservatoriet og levede herefter en Aarrække i Hovedstaden som Komponist og Teorilærer, blev Kateket i Maribo 1883, Sognepræst til Brovst 1886, afgik 1911. Han har —

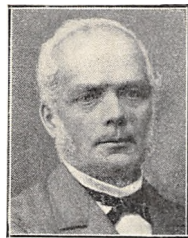
ogsaa samtidig med Præstegerningen — komponeret en Række instrumentale og vokale Værker: instruktive Sager og smaa Stemningsbilleder for Klaver („Æventyrbilleder“, „Stemninger og Studier“, „Skovblomster“, „Landsbybilleder“, „Gamle Minder“ m. m.), Kvartet for Valdhorn, Violin, Violoncel og Klaver (Kammermusikforeningen), efter hvilket Arbejde han modtog det Ancker'ske Legat, Koncertoverture (Tivoli), Korværket „El Jaleo de Xeres“ (Koncertforeningen), en Del Sange, hvoraf flere af religiøs Art. Hans Kompositioner, der egentlig aldrig er slaaet rigtig igennem, er meget ujævne i Stil og Værd. Om de offentlig tilgængelige Ting maa det i alt Fald siges, at om end de til Tider kan være udført med megen musikalsk Forstaaelse og Finfølelse, ja endog nu og da helt selvstændige og søbre i Stemmernes Føring, er dog Størsteparten af W.-L.s Arbejder uden større kunstnerisk Betydning, uoriginale, grænsende ind paa det sentimentale og naivt romantiske, vidnende om elskværdige musikalske Anlæg, men ingen Sinde om Talent for dybere musikalsk Tænkning eller Følelse. D. i Kbh. — Gift 1877 Pianistinden Minna Friis.

E. A.

Litt.: „Mødrene Slægt i H. K. Steffens: Slægten Wiel“ 1903 og ved Finne-Grønn i „Norsk Tidsskr. f. Geneal.“ I 1908; „Politiken“ 20/1 1919 og 20/1 1924; „Berl. Tid.“ 20/1 1919; „Nationaltid.“ 20/1 1919.

Wienberg, Christian Peter (14/3 1819—7/6 1901), Murmester. F. i Kbh. Forældre: Murmester Sven Mathias W. og Ane Kirstine Madsen Tibirke. Lærte Murerhaandværket og fik 22 Aar gl. Myndighedsbevilling for

at kunne ned sætte sig som Murmester i Nakskov, hvor han benyttedes meget til at bygge Herregaarde, restaurere Kirker, bygge Fyrtaarne m. m. 1866 flyttede han til Kbh. og fik bl. a. gennem sin Forbindelse med Meldahl flere store Byggeføretagender som Frederiksborg Slots Genopførelse, Kunststudstillingsbygningen paa Charlottenborg, Kunstmuseet,

Marmorkirken m. m. Han erhvervede sig store Stenhuggerier paa Bornholm og Øland. Ved Siden af sin Virksomhed tog han livlig Del i det offentlige Liv og var 1876—83 Borgerrepræsentant i Kbh., foruden at han i en længere Aarrække havde en betydelig Indflydelse i Industriforeningen. D. i Kbh. — Gift 1843 Martine Samueline Abildgaard, d. 1898. P. P. S.

Litt.: Schiødtte i „Ill. Tid.“ 2¹/₆ 1891; Engsig-Karup: „Foreningen til Lærninges Uddannelse“ 1899, S. 18; Nekrologer i „Arkitekten“ 1900—01, S. 272; „Tidsskr. f. Industri“ 1901, S. 142; „Berl. Tid.“ 7¹/₆ 1901 og „Ill. Tid.“ 1¹/₆ a. A.

Viereg, Elisabeth Helene v. (f. ⁸/₅ 1679—²⁷/₆ 1704), Grevinde. Forældre: preussisk Statsminister Adam Otto v. V. og Anna Helene v. Wolffersdorff.

Hendes Fader var 1698—1706 Gesandt i Kbh. Hun var ved Frederik IV.s Tronbestigelse 1699 Hofdame hos hans Søster Sophie Hedevig og er senest fra dette Tidspunkt blevet hans Elskerinde, mulig hemmelig gift med ham. Hun udnævntes til Grevinde

⁹/₉ 1703 og fik tillagt Antvorskov Gods, men Aaret efter døde hun i Barselseng efter at have født Kongen en Søn, der kun levede i nogle faa Maaneder. D. i Kbh. H. Js.

Litt.: Slægt i „Pers. Tidsskr.“ III 3 1894 og „General. Taschenbuch der uradel. Häuser“ 1905; moderne Slægt i „Jahrb. d. deutschen Adels“ III 1899; Suhm: „Nye Saml.“ II 1793, S. 87 ff.; Bloch Subr: „Vor Frelseris Kirkes Hist.“ 1853; „Kbh.s Diplomatarium“ VII 1886; „Hist. Tidsskr.“ V 4 1883—84; E. Holm: „Danm.-Norges Hist. 1660—1720“ II 1886.

Wieth, Carlo Rossini (f. ¹¹/₁₂ 1885), Skuespiller. F. i Kbh. Debuterede paa det Kgl. Teater ¹⁵/₁ 1905 som den unge Mand i Poul Nielsens Lystspil „Landlov“, kom derpaa til Dagmar-teatret og har senere vekselvis været knyttet til det Kgl. Teater, Dagmar-teatret, Folketeatret og Betty Nansen-Teatret, hvorpaa han 1925 vendte tilbage til det Kgl. Teater. Under dette omskiftende Teaterliv har W. udført et stort og ofte broget Repertoire. Han har været Christian i „Ole Lukøje“ og Basalt i „Genboerne“, Jens Woller

i „Moderate Løjer“ og Nikolai i „Nøddebo Præstegaard“, Dr. Bygum i „Under Snefog“, Paul Raymond i „Hvor man keder sig“ og Prinsen i „Hans Højhed“. Roller, i hvilke hans ungdommelige Frejdighed, elskværdige Charme og friske, smilende Lune har virket indtagende og overbevisende. Men han har ogsaa vist, at han ejede dybere Toner i sin Kunst, som da han spillede Carsten i „Mikkel Larsens Dreng“, Per Goe i „Manden paa Højris“, Greven i „De evige Fjender“, Dr. Fjeldbo i „De unges Forbund“ og Ellis i „Paaske“. Paa Friluftsteatret i Dyrehaven har han yderligere udført Oberon i „En Skærsommernatsdrøm“, Einar Tamseskælver i „Hakon Jarl“ og baade Ebbesen og Flemming i „Elverhøj“. Ogsaa som Iscenesætter (bl. a. af „2 × 2 = 5“, „En Folkefjende“ og „Paaske“) har han med Held forsøgt sig, og som den perfekteble og alvorlige Skuespiller han er, staar han nu rustet til nye og betydelige Opgaver. — Gift 1) 1907 Skuespillerinden Clara Rasmussen (s. d.), Ægteskabet opløst. 2) 1916 Skuespillerinden Agnes Thorberg-Texière.

C. Bs.

Litt.: „Politiken“ ¹/₆ 1915; „Vore Damer“ ¹⁵/₂ 1916; „B. T.“ ¹⁵/₆ 1923.

Wieth, Clara, se Pontoppidan.

Wieth-Knudsen, Knud Asbjørn (f. ⁸/₁ 1878), Nationaløkonom. F. i Kbh. Forældre: Redaktør Niels Knudsen og Rosine Vilhelmine Marie Wieth. Blev Student 1897, vandt 1900 Universitetets Guldmedaille for en statsvidenskabelig Afhandling og blev Cand. polit. 1902; han arbejdede derefter nogle Aar som Forsikringsmand, men afbrød denne Virksomhed for at foretage en fleraarig Studierejse i

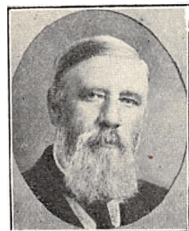
Udlandet, hvor han samlede Stof til sin Doktordisputats („Formerelse og Fremskridt“ 1908). 1909—13 var han Kontorchef i Det internationale Landbrugsinstitut i Rom, drev i de følgende Aar videnskabelig og journalistisk Virksomhed, for sidstnævntes Vedkommende navnlig vedrørende udenrigspolitiske Emner („København“ 1908—14, „Vort Land“ 1915—18, „Politiken“), blev 1920 Lektor i Økonomi ved Landbohøjskolen og 1921 Professor ved Norges tekniske Højskole i Trondhjem, 1924 dansk Konsul sst. Han har dyrket Musik fra Barndommen, bl. a. studeret under Otto Malling og Felix Draescke og udsendt nogle In-

strumental- og Sangkompositioner, i Tyskland under Navn, i Danmark under Pseudonymet Niels Knudsen. W.-K. begyndte sin litterære Virksomhed med en lille Afhandling „Hvad man kan se af Vekselskurserne“ (1901), en paa et begrænset Felt mønstergyldig gennemført økonomisk Analyse. Den betydelige Evne til at opspore og udnytte et Materiale, som han straks fra første Færd lagde for Dagen, har han bevaret i senere Arbejder, men disses „Overbygning“ er ikke sjælden løftet højere op eller længere ud, end Grundlaget kan bære, som Følge af en vis Trang til at naa til hidtil usete Resultater. Fremstillingen bliver herved iciterende, det gælder Doktordisputatsen som Bogen om Feminismen (1924), men den videnskabelige Uangribelighed kan undertiden svækkes. Man mærker Nærheden ved Journalistikken, ogsaa i W.-K.s Beskæftigelse med mange forskellige Emner. Han er Antropolog, Statistiker, Landbrugskononom (har skrevet om russiske Landbrugsforhold), kyndig i mellemfolkelig Politik og Økonomi som i militære Spørgsmaal, Han favner vidt ved Indsigt og Intelligens og formaar hyppig paa lykkelig Maade at kombinere sin Viden fra mange Omraader, men han mangler undertiden den til Opnaelsen af det fuldkomne uundværlige Respektløshed overfor egne Tanker og Arbejdsresultater.

— Gift 1911 Selma Wilhelmine Dietrich. E. C. *Litt.*: *Mødrene Slægt* i Grandjean: „Familien Vieths Slægtbog“ 1917; *Selvbiografi* i Univ. Progr. Novb. 1908; *Erindringer* i „Hver 8. Dag“ 1/4 1921; Univ. Aarb. 1900—01, S. 320 og 1911—12, S. 481 ff.; „Politiken“ 12/5 1915, 25/11 1920, 29/10 1921, 29/12 1923, 10/8 1924 og (af H. Kaarsberg) 13/11 s. A., 0/11 1925; „Højesteretstid.“ s. A., S. 667; „Soc.-Dem.“ 4/1 1916; K. V. H. 1 „Teknisk ukeblad“ 11/11 1921; Helge Rode i „Berl. Tid.“ 3/2 1926.

Vig, Peter Sørensen (f. 7/11 1854), Historiker. F. paa Bøgvad Mark, Egtved Sogn ved Kolding. Forældre: Gaardmand, senere

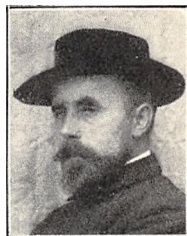
Husmand Søren Pedersen V. og Ellen Marie Christensdatter. Gik i Almueskole, tjente hos Bønder 1869—72, var paa Askov 1872—73 og 1874—77 og blev privat undervist af H. F. Feilberg. 1879 rejste han til Amerika, vendte hjem 1882 for at studere til

Præst under Udvalget for dansk-amerikansk Mission, dels i Askov, dels i Uldum og Kbh. 1884 blev han udsendt af Missionen, ordineredes 1885 og har siden virket forskellige Steder i Staterne som Præst og Højskolelærer. Fra 1909 er han Forstander og Professor ved Trinitatis Seminarium, Blair, og var 1909—20 desuden Præst for Bethlehem Menighed i Basford. 1921 blev han Æresdoktor i Teologi. Foruden talrige mindre Skrifter, bl. a. af

religiøst Indhold, har han udgivet de historiske Værker „Danske i Amerika“ (1899), „Om Morten Luther“ (1910), „Den danske Udvandring til Amerika, dens Aarsager og Veje“ (1915), „Danske i Kamp i og for Amerika fra ca. 1640 til 1865“ (1917), „Dansk-luthersk Mission i Amerika i Tiden før 1884“ (s. A.) og „Halvtredsindstve Aar“ (1921). Gennem disse Bøger er han blevet Dansk-Amerikanismens Historiker. — Gift 1) 1884 Karen Marie Madsine Christensen, d. 1900. 2) 1901 Karen Oline Olsen. *P. E. Litt.*: Slægt i „Fra Ribe Amt“ IV 1915; *Selvbiografi* i „Kirkelig Samler“ 1885; *Erindringer* i „Julegranen“ 1919; „Salomons Almanak“ 1916, S. 207; „Misteltenen“ Novb. 1917.

Vige, Jens Peder Olsen (11/5 1864—20/3 1912), Maler. F. i Blæsing ved Slagelse. Forældre: Gaardmand Hans Olsen og Marie Nielsen. Navneforandring 23/1 1890. Gik paa Teknisk Skole i Kbh. og tegnede hos O. A. Hermansen, var Elev af Kunstakademiet Okt.

1884—Jan. 1888 og to Vintre af Kunsternes Studieforsknings Skole under P. S. Krøyer, debuterede som Udstiller paa Charlottenborg 1892, hvor han siden udstillede 1894, 1896—1900 og 1902—11; har endvidere udstillet paa Efteraarsudstillingen 1904, 1907—08, 1910 og 1912—13, paa Kunsternes Studieforsknings Udstilling 1896 og i Brighton 1912. Besøgte Frankrig 1905—06 og 1907. Hovedværker: Hammerbakkerne ved Vodskov, Lynghakkensken (1904), Hedelandskab, Fur, Selvpորտրæt (tilhører Fru Vige), Portræt af Henning Jensen. Et Billede i Aalborg Museum. Han skildrede arbejdende Mennesker i Naturen, gamle forfaldne Gaarde og dystre Hedelandskaber. Hans stilfærdige Billeder, der var prægede af hans Sinds Alvor og Inderlighed, er ægte og følte og blottede for enhver ydre Effekt. I Motivvalget kan han ofte minde om J. F. Millet, hvis Kunst stod hans Hierte nær. D. i Kbh. — Gift 1904 Marianne Nielsen. *I. M. O.*

Litt.: „Kunst“ VII 1905 (af S. Michaëlis); „Kbh.“ 20/3 1908 (af Thøger Larsen); „Politiken“ 20/3 s. A.; „Maleren Jens V. Et Mindeskrift 1864—1912“ (Tekst af J. C. Schlichtkrull og Thøger Larsen) 1914; Mørk-Hansen i „Berl. Tid.“ 7/4 1915; Nekrologer i „Nationaltid.“ 20/3 1912 og „Politiken“ (af N. L.) 21/3 s. A.

Vigen, Anders (f. 13/10 1879), Journalist. F. i Aastrup ved Grenaa. Forældre: Husmand Lars Andersen og Ane Cathrine Sørensen. Navneforandring 11/10 1907. Gik i Knebel Almueskole, siden i Hobro Realskole, blev Student 1899, Cand. phil 1900, drev forskellige Studier uden at tage Embedseksamen og begyndte 1904 at skrive i „København“, hvortil han fra 1905 var fast knyttet, indtil han 1918 kom til „Berlingske Tidende“, blandt hvis ledende Penne han er. Han har

i Tidens Løb bl. a. skrevet om Kunst, efterhaanden især om Politik og Arbejderspørgsmaal, det sidste navnlig efter at han 1920 er blevet knyttet til Erhvervenes Pressesekretariat som Redaktør. Han er en af de utvivlsomste Naturbegaivelser blandt vore moderne politiske Journalister og lagde det for Dagen ikke mindst i „København“-Perioden.

Under de sidste store Arbejdskonflikter har han med Styrke og Smidighed forfægtet Arbejdsgivernes Synspunkter. Han har sammen med S. Agerholm udgivet: „Arbejdsgiverforeningen gennem 25 Aar 1896—1921“ (1921) og alene „Bolschevismens Herkomst“ (s. A.), „A/S Sodafabrikkerne“ (s. A.), „A/S Kbh.s Flydedok og Skibsværft“ (1922), „J. C. Teilmann & Co.“ (1923), „Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring“ (1924) og „Anti-Schovelin“ (1925). — Gift Margrethe Louis: Benedicte Schmidt. P. E.

Litt.: „Journalisten“ 15/11 1906; „Soc.-Dem.“ 22/9 1925; „Politiken“ og „B. T.“ 29/10 s. A.

Vigfússon, Guðbrandur (13/3 1827—31/1 1889), nordisk Filolog. F. i Galtardal, Vestisland. Forældre: Bønde, Guldsmed Vigfús

Gíslason og Halldóra Gísladóttir. Blev Student 1849 og kastede sig snart udelukkende over oldnordisk Sprog og Litteratur. Til Haandskriftstudier fik han særlig Lejlighed, da han 1856 blev Arna-Magnæansk Stipendiær, og han har selv udtalt, at han har haft hver eneste is-

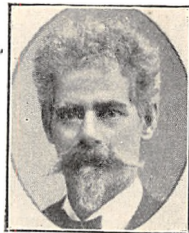
landsk Skindbog og hver beskrevet islandsk Pergamentstump i Norden i sin Haand. Han læste hurtig og sikkert, selv meget utydelig Skrift, og huskede næsten alt, hvad han havde læst, haade Ordene og Haandskriften. Jacob Grimms Velville vandt han ved sin Afhandling „Um ímatal í Íslendingasögum“ („Safn til sögu Islands“ I 1856). Han udgav dels alene, dels sammen med andre, en Række Skrifter, især „Biskupa sögur“ (1858 fig.), „Eyrbyggja saga“ (1864), „Íslenzkar forn-sögur“ (med Möbius, 1860), „Flateyjarbók“ (med Unger, 1860—68) og Jón Arasons Samling af Folkeeventyr (med Maurer, 1862—64). Desuden skrev han i en Aarrække de udenrigspolitiske Artikler i „Thjodolf“ (1862—72). 1864 overtog han Udgivelsen af den store islandsk-engelske Ordbog, som Richard Cleasby (d. 1847) havde ladet en Del Islændinger arbejde paa i en Aarrække, og flyttede derfor til London, 1866 til Oxford. Her blev han 1871 knyttet

til Christ Church College, og 1884 blev der oprettet en Professorsplads for ham. Han befandt sig godt i de engelske Forhold, som stemmede med hans religiøse og pietetsfulde Personlighed. Ordbogen, som udkom i Oxford 1869—74 i smukt Udstyr, er et betydeligt Værk, som har bidraget meget til Udbredelse af Kendskab til islandsk Sprog udenfor Norden; i Nøjagtighed kan den dog ikke maale sig med Fritzners, da V. undertiden har støt for meget paa sin glimrende Hukommelse. Sammen med F. York Powell udgav han den store „Sturlunga Saga“ (1879) og „Corpus Poeticum Boreale“ (1883), begge med værdifulde litterærhistoriske Tillæg, en „Icelandic Prose Reader“ (1879) og en Samling litterærhistoriske Afhandlinger, „Grimm Centenary“ (1886). De forberedte ogsaa en Udgave af de islandske Sagaer, men kun to Bd. Sagaer, som vedkom England, kom under Titlen „Icelandic Sagas“ (1887). V. var en iderig og vækkende Forfatter, men ikke mindst i hans senere Værker savnes metodisk Kritik stærkt. D. i Oxford. — Ugift. M. K.

Litt.: K. Gíslason: „Efterl. Skr.“ II 1897, S. IX ff.; Max Müller: „My Autobiography“ 1901, S. 245 ff.; Nekrologer i „Andvari“ XIX 1894 (med Bibliografi), „Arkiv i. nord. Filologi“ VI 1890 (af Jón Þorkelsson); „Zeitschr. f. deutsche Philol.“ XXII 1890 (af V. Maurer); „Academy“ 1889, „Oxford Magazine“ 6/2 s. A. og „III. Tid.“ 17/2 s. A.

Viggo-Hansen, Hans Christian (f. 31/3 1859), Maler, Billedhugger, Kunstsmid. F. i Kbh. Forældre: Gørtlermester Peter Christian H.

og Sara Marie Henriette Andersen. Lærte Gørtlerhaandværket og blev Svend, dimitteredes af C. F. Andersen til Kunstakademiet, hvilket han besøgte tre Kvartaler 1882—83 som Maler. 1885—86 udstillede han paa Charlottenborg Foraarsudstilling til Kabinetbilleder fra Kbh. Som

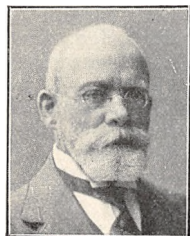

Følge af en Øjensvaghed gav han sig imidlertid til at udføre Skulpturarbejder i drevet Metal efter egne eller andres Modeller, benyttende sin Haandværkeruddannelse. Dette blev hans egentlige Virkefelt, i denne Egenskab udstillede han paa Verdensudstillingen i Paris 1900 (Guldmedaille for Absalonstatuen paa Kbh.s Raadhus' Façade efter Vilh. Bissens Model) og paa Selskabet for dekorativ Kunsts Udstilling 1903 (dekorative Brugsgenstande og Smykker, drevne i Kobber, Jern, Tin og Sølv), og som Kunstsmid foretog han flere Studierejser til Tyskland, Østrig og Italien med Støtte af det Larsen'ske og det Reiersen'ske Fond. Af andre drevne Arbejder kan nævnes: til Ny Carlsberg „Thor med sine Bukke“ (efter C. J. Bonnesens Model) og de to Giganter paa Dobbeltporten (med en lille Skitse af St.

Sinding som Grundlag), til det Ny Teater Topfiguren (Model ved Samarbejde med J. J. Bregne); efter egne Udkast: Flyvefiskene, paa Gl. Torvs Springvand, Englen paa Jesuskirkens Spir, Dragefigur til Brygger Jacobsens Villa. V. er kunstnerisk Leder af H. A. Gruberts Sønners Metalvarefabrik. — Gift 1890 Franziska Andrea Ørsted. S. S.

Litt.: „Tidsskr. f. Kunstindustri“ 1895, 1899; „Meddelelser fra Akad. Arkitektforening“ II 1899—1900; „Kunst“ II 1900—01; Beckett og Hendriksen: „Kbh.s Raadhus“ 1908.

Wiinblad, Edvard Emil (f. $15/5$ 1854), Journalist, Politiker. F. i Kbh. Forældre: Skrivlærersvend Bernt Olof W. og Amalie Christine Olsen. Maatte tidlig arbejde for Brødet, vilde til Sø, men kom 1868 i Sætterlære, sluttede sig 1871 til Internationale og blev n. A. Formand for den typografiske Sektion. 1873 blev han Svend, var en kort Tid i London, derefter ansat i Svendborg, hvor han 1875 blev Formand

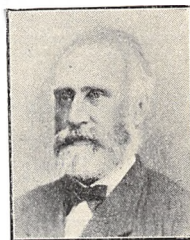

for den typografiske Forening, saa i Kbh., i Hillerød og fra 1876 ved „Social-Demokraten“. Han begyndte snart at deltage i Redaktionsarbejdet, idet han satte sine Artikler „fra Kassen“; han repræsenterede fra Begyndelsen en praktisk, resolut Retning i Partiet, mere agitatorisk end teoretisk bestemt. Fra 1878 var han Medlem af Socialdemokratiets Hovedbestyrelse, og da Forholdene under Bjørnstrups Redaktion truede med Kaos, valgtes han $27/4$ 1881 til Bladets Redaktør, hvad han var til $20/4$ 1911. For Bladets Fremgang i denne Periode fra 2.000 til 60.000 Holdere og for Partiets hele stærke Vækst har W. en betydelig Del af Æren. Han satte et hensynsløst og maaltvidst Arbejde ind paa at skabe et helt og fastbygget Blad; han behandlede alle Emner ud fra en bestemt Tendens, og han lærte Arbejderne at tænke socialistisk i alle Livets Forhold. Bag et roligt og korrekt Ydre gemte han en Fanatisme, der ikke kendte Pardon, men som i Partispørgsmaal kunde veksle med Opportunisme. Selv uden kunstnerisk Sving gav han Bladet et til de haarde Kampeaar passende barskt Ansigt, der først under hans Efterfølger Borgbjerg (s. d.) gled over i mere lyriske Træk. 1892 og 1894 var han i Fængsel for Injurier. Han opstilledes 1893 til Borgerrepræsentationen, men faldt, valgtes 1895 til Folketinget i Kbh.s 12. Kreds og er siden genvalgt. Han har i Tinget holdt sig stærkt tilbage, var 1896 Partiets Ordfører for Lovforslaget om borgerligt Ægteskab og 1897 for Bølleloven, indbragte 1905—09 Forslaget om Afskaffelse af Adel, Ordener, Rang og Titler, var 1911 og 1913—14 Partiets

Ordfører for Lovforslag om Skolebespising og 1919 for Lovforslag om Pressebureau. I almindelige politiske Udtalelser kunde han være skarp, ogsaa mod Venstre, saaledes $23/1$ og $23/11$ 1896 og især $28/10$ 1897, da han hævdede Provisoriers Lovlighed, naar de bares af Vælgernes Flertal. Iøvrig har han beskæftiget sig med københavnske Jernbaneforhold (bl. a. $23/10$ 1912, $24/10$ 1916, $23/10$ 1917, $10/1$ 1924) og Museumssager (bl. a. $20/10$ 1920, $20/7$ og $28/11$ 1922, $0/11$ 1924). Sammen med Alsing Andersen udgav han 1921 „Det danske Socialdemokratis Historie 1871—1921“. I Tale som i Skrift er han den politiske Realist, hvem de enkle Linier passer bedst, hverken lyrisk eller dybt saglig. — Gift 1880 Olga Ludvig. P. E.

Litt.: „Politiken“ $27/3$ 1893, $8/8$ 1921, $14/5$ og $15/5$ 1924; Henning Jensen i „Kbh.“ $15/8$ og $17/8$ 1897; Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; C. E. Jensen og Borgbjerg: „Socialdemokratiets Aarh.“ II 1904, S. 326—32, 348—55; C. E. Jensen i „Verdensspejlet“ $20/5$ 1904; „Soc.-Dem.“ $28/4$ 1906, $17/4$ og $27/4$ 1916, $0/4$ 1920, $15/5$ og $18/5$ 1924; „Journalisten“ $1/3$ 1913 og 1924; „B. T.“ $20/3$ 1924; „Berl. Tid.“ $14/5$ s. A.; „Fyns Soc.-Dem.“ $14/5$ og $15/5$ s. A.; Alb. Olsen i „Hist. Tidsskr.“ IX 2 s. A.

Wilde, Otto Alexander Klemme ($5/8$ 1815— $11/1$ 1896), Søofficer, Forfatter. F. i Nyborg. Forældre: Toldinspektør, Kommandørkaptajn Thevis W. og Catharina Margretha Matthiesen. Blev Sekondløjtnant 1837, Premierløjtnant 1847, Kapitajn 1855, Kapitajn 1868, blev kar. Kommandør 1874. Han var 1838 med Fregatten „Rota“, som hjemførte Thorvaldsen fra Italien, førte 1842—44 Dampskibet „Hamlet“ mellem Kbh. og Helsingør, deltog i begge slesvigske Krige, var 1853 i en dansk-svensk-norsk Eskadre, hvori senere Kong Oskar II var Stabschef og fattede et varigt Venskab for W. Han var en flot Officer med en livlig, fantasirig Aand, oplevede mere paa sine Rejser end de fleste andre og skildrede sine Erindringer i en Række underholdende, men historisk set mindre omhyggelige Skrifter. Han valgtes 1860 til Folketingsmand for Frederikssund, men Valget erklæredes ugyldigt. D. i Kbh. — Gift 1) 1850 Ida Holten Thiele, d. 1863. 2) 1866 Marie Dorothea Storeck, d. 1880. V. G.

Litt.: Hustruers Slægt i „Hofsnedkermester J. v. Holtens Efterk.“ 1913; Erindringer i „Erindringer fra jeg blev Løjtnant“ 1885, „Ill. Tid.“ $25/12$ 1887 og $1/1$ 1888, „Fra Sø og Land“ 1891, „Memoirer 1850—53“ 1893, „Lidt Rejseliv i Europa“ 1894, „Paa begge Sider Atlanten“ s. A. og „Lyse og mørke Erindringer“ 1895; „Politiken“ $3/8$ 1895; Schandorph sst. $17/12$ s. A.; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 185, V 1923, S. 261 f.; Nekrologer i „Berl. Tid.“ $11/1$ 1896, „Politiken“ (af Schandorph) $13/1$ s. A. og „Tidsskr. f. Søvesen“ 1897.

Wildenradt, Johan Peter (27/6 1861—18/7 1904), Maler. F. i Helsingør. Forældre: Oberst Frederik Sofus W. og Marie Antoinette Elisabeth Bugge.

Slod i Malerlære og besøgte Teknisk Skole, var Elev af Kunstakademiet Juni 1879—Dec. 1882 og blev videreuddannet paa Kunstnerens Studiefkole under L. Tuxen. Han debuterede som Udstiller paa Charlottenborg 1883 og udstillede siden der

til 1891, 1894, 1897—1901 og 1905, endvidere paa Udstillingen i Kbh. 1888, Kunstnerens Studiefkoles Udstilling 1896, Raadhusudstillingen 1901. 1886 rejste han til Udlandet, især Sydfrankrig, hvorfra han først vendte tilbage 1894. Han foretog 1901 paa Akademiets Rejsestipendium en Sørejse til Middelhavet. Hovedværk: „Interiør fra en gammel Gaard i Helsingør“. Museet i Marseille skal besidde nogle af hans Billeder. W. er Virkelighedsskildrer, og hans maleriske Syn er præget af hans lange Ophold i Sydfrankrig. D. i Istres, Provence. — Gift 1) 1886 Margrethe Krabbe. Ægteskabet opløst 1899. 2) 1899 Louise Margarethe Schepeler. *I. M. O.*

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; I. Hustrus Slægt se Christopher Krabbe; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 22/7 1904 og „Politiken“ 23/7 s. A.

Vilhelm, Prins, se Georg, Konge.

Vilhelm (Frederik V. Paul Leopold), Hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg (2/1 1785—17/2 1831), Officer. F. paa

Lindenau ved Braunschweig, Østpreussen. Forældre: Hertug af Holsten-Beck Frederik Carl Ludvig og Grevinde Frederikke Amalie v. Schlieben. Traadte 1804 ind i den danske Hestgarde og deltog 1805—07 i Sydgrænsens Bevogtning, blev ved sit Ægteskab Svoger til

Frederik VI, udnævntes 1809 til Major og Overkvartermester i Generalstaben og deltog s. A. i Erobringen af Stralsund. I Begivenhederne 1812—14 tog han Del ud fra antifransk Synspunkt, overværede Wienerkongressen, blev 1816 Hertug af Holsten-Beck og fik 1825 Glücksborg med Titel af Hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg, 1818 Generalmajor. Han var en dygtig Officer og en begavet Mand; skønt tysk opdraget nærrede han megen Interesse for dansk Sprog og Aandsliv. Han var Fader til Christian IX (s. d.). D. paa Gottorp. — Gift 1810 Louise Caroline af Hessen, d. 1867. *P. E.*

Litt.: Mødrene Slægt 1 „Geneal. Taschenbuch der uradeligen Häuser“ 1916; C. Th. Sørensen: „Kampen om Norge“ 1871; „Medd. fra Krigsarkiverne“ II—IX 1885—1902; „Museum“ 1890, S. 128; „Conrad Greve af Rantzau-Breitenburgs Erindringer“ ved Bobé 1900, S. 8; Thorsøe i „Nationaltid.“ 27/1 og 12/2 1899 og „Hertug V. af Glücksborg“ 1911; „Hans Majestæt Kong Christian IX.s Forældre“ 1918; „Ill. Tid.“ 21/4 1918; Breve i „Dsk. Mag.“ VI 1 1909—13.

Vilhelm (d. 9/5 1074 cl. 76), Biskop. Var oprindelig Kannik hos Ærkebiskop Adalbert af Hamburg-Bremen, blev af ham indviet til Biskop i Roskilde 1060. Her begyndte han Opførelsen af den første Stenkirke, som dog først blev fuldført under hans Efterfølger Svend Norbagge. Om det rørende Venskab mellem V. og Kong Svend Estridsøn vidste man senere at fortælle de mest opbyggelige Træk (Kirkeboden, deres samtidige Død). Ifølge Roskildekroniken var V. „stærk og kæk, heftig af Sind, ved sin legemlige og aandelige Kraft istand til at kue de mægtige og skaanselsløs, naar han blev vred“. D. i Roskilde. — Ugift.

H. Js.

Litt.: Erslev i „Hist. Tidsskr.“ VI 3 1892; Joh. Steenstrup sst. VIII 1 1907; F. C. C. Hansen: „De ældste Kongegrave og Bispegrave i Roskilde Domkirke“ 1914.

Vilhelm (ca. 1127—9/4 1203), Abbed. F. i Paris. Af fransk Adelslægt, blev Kannik i St. Gèneviève, viste her megen from Iver, kom 1165, indkaldt af Abalson, til Danmark sammen med tre andre Augustinermunke. Først blev han sat til at styre et Kloster paa Eskilsø i Roskilde Fjord, døde her Sult, Nød og „Farer fra Havet“, men blev ca. 1175 forflyttet til det nyanlagte Æbelholt Kloster i Nordsjælland. V., hvis stærke Støtte Abalson altid var, fik stor Betydning som Formidler af en Kulturforbindelse mellem Danmark og Frankrig. Han var Hovedmand for Kongedatteren Ingeborgs Giftermaal med den franske Kong Filip August og førte hendes Sag efter hendes paafølgende Forstødelse. Han var en sleben, diplomatisk Frankmand, samtidig en myndig Prælat, en dygtig Lærer, energisk Forkæmper for Kirketugt, en Ildsæl af Tro og af Attraa efter Magt. Efter sin Død blev han Helgen (kanoniseret 1224), og en af hans Tænder spillede længe en stor Rolle som Helbredelsesmiddel. D. i Æbelholt. — Ugift.

H. Js.

Litt.: „Scriptores rerum Dan.“ V—VI 1783—86; A. Damborg i Herlufsholms Progr. 1867; „Norsk hist. Tidsskr.“ III 2 1892; D. E. Rugaard: „Abbed V.“ 1903; H. Olrik: „Dsk. Helgeners Levned“ 1893—94 og 1 „Fra Frederiksborg Amt“ 1912.

Vilhelmine Marie 18/1 1808—30/5 1891), Prinsesse. F. i Kiel. Forældre: Kong Frederik VI (s. d.) og Marie Sophie Frederikke af Hessen-Kassel (s. d.). Forlovedes 1826 med den jævnaldrende Prins Frederik, den senere Frederik VII. 1828 fandt Brylluppet Sted i Kbh. under storslaet Begejstring i

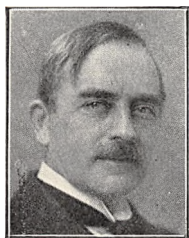
Befolkningen, der glædede sig over denne Forening mellem de to Grene af Kongehuset, som imidlertid kun blev til den bitreste Skuffelse for alle Parter. Prinsen var umulig at være gift med for en Dame som V.; han bød hende det mest utrolige. Deres barnløse Ægteskab ophævedes faktisk April 1834, formelt $\frac{1}{6}$ 1837. 1838 ægtede hun derefter Fæteren Carl af Glücksborg, blev Enke 1878.

D. paa Glücksborg. — Gift se ovenfor. *H. Js.*

Litt.: L. Daae i „Norsk hist. Tidsskr.“ II 1872; II. F. Rørdam: „Peter Rørdam“ I—II 1892—95; „Conrad Greve af Rantzau-Breitenburgs Erindringer“ ved Bobé 1900; „A. F. Kriegers Dagb.“ III 1921, S. 274; Breve i ovenn. Værk af Rørdam I 1891, S. 196 f., II 1892, S. 77, 88—90, 93 f., III 1895, S. 567 og i „Vor Fortid“ 1916; Nekrologer i „Ill. Tid.“ $\frac{7}{6}$ 1891 og „Berl. Tid.“ $\frac{1}{6}$ s. A. Iøvrig se Frederik VII.

Wilhelm, Johannes Martin Fasting (f. $\frac{7}{1}$ 1868), Maler. F. paa Bartoftegaard ved Nakskov. Forældre: Godsejer Mathias Henrik

Seehusen W. og Sophie Louise Benedicte Christine Fasting. Blev Student 1887, Cand. phil. 1888, studerede en Tid Polyteknik, for derefter at uddanne sig til Maler hos Harald Foss, fra hvis Skole han dimitteredes til Kunstakademiet, som han besøgte Febr. 1890—Jan. 1892.

1892—94 var han Elev af Kunstnerens Studieskole under P. S. Krøyer, 1903—04 under Zahrtmann. Han debuterede som Udstiller paa Charlottenborg 1893, har siden udstillet der samt paa Efteraarsudstillingen 1903—04, 1907 og 1913, paa Kunstnerens Studieskoles Udstilling 1896, Civita d'Antino-Udstillingen i Kunstforeningen 1908, Dansk Kunst fra Italien 1909, Udstillingerne i Paris 1900 (Mention honorable), i Kaiser Wilhelm-Museet i Krefeld 1902, i Rom 1911, Brighton 1912, München 1913 (Guldmedaille af 2. Grad for „En Samtale“) og Malmø 1914. Han var i Tyskland 1890 og har siden været meget udenlands, opholdt sig fra 1893 flere Aar i Italien, besøgte Zahrtmann i Civita d'Antino 1905 og 1906 og var i Sydfrankrig 1920—22. Han modtog 1905 den Sødringske Opmuntringspræmie for „Solnedgang paa Heden“, s. A. Serdin Hansens Pris for Genremaleri „Moder og Barn“, 1910 Aarsmedaillen 1. Gang for „Eline lærer at danse“ og 1911 2. Gang for „Paa Udkig“, hvorefter han blev Medlem af Plenarforsamlingen. Hovedværker: „Bøn om Regn“ (1896, Kunstmuseet), „Fiskerbaadene i Fare“ (1909, Ribe Museum), „Idyl paa

Heden“ (1909, Kunstmuseet), „I Tyttebærtiden“ (1924, Aalborg Museum). Han har malet Altertavler bl. a. til Andreaskirken i Kbh. (1902) og Fjerritslev Kirke (1909). 1914—22 var han Medlem af Akademi-rådet. Hans tidligere Billeder, der er malet under Paavirkning af Zahrtmann, udmærker sig ved en levende og livlig Kolorit. I senere Værker har han arbejdet med at smelte Figurer og Landskab sammen til en Enhed ved rent maleriske Midler, noget til Skade for den billedmæssige Virkning og Farven, der af og til virker ligesom ulden. Billeder foruden de nævnte Steder hos Joh. Hansen og i Randers Museum. — Gift 1894 Johanne Marie Munk von Klöcker.

I. M. O.

Litt.: Slægt i Fasting: „Slægten W. i Danm.“ 1916; Hustrus Slægt se Abraham Kløcker; S. Michaëlis i „Kunst“ VII 1905; „Ill. Tid.“ $\frac{24}{6}$ 1906, $\frac{11}{2}$ 1912 (af P. Johansen) og $\frac{20}{1}$ 1918 (af Johs. Kragh); „Vor Tid“ II 1918, S. 394 f. (af S. Danne-skold-Samsøe); „Zahrtmann. Mindebog“ udg. af F. Hendriksen 1919; „Berl. Tid.“ $\frac{7}{1}$ 1918, $\frac{20}{3}$ 1919 og $\frac{10}{2}$ 1923; „Politiken“ $\frac{7}{1}$ 1918, $\frac{14}{2}$ 1922 og $\frac{9}{2}$ 1923; „Vore Herrer“ $\frac{17}{1}$ 1924.

Wilkens, Claudius Edward Theodor (f. $\frac{28}{1}$ 1844), Filosof. F. i Harte ved Kolding. Forældre: Patrouillebetjent i Grænsetold-

væsenet, senere Landmand Johann Hinrich W. og Birgitte Kirstine Hedevig Hinrichsen. Voksende fra 1851 op paa en lille Gaard i Heinsvig Sogn, gik i Landsbyskole og blev Skriver paa et Herredskontor i Randers 1859 — 61. Begavet med en rig Fantasi og Tilegnelsesevne digtede og læste han allerede som Dreng overmaade meget og udgav under Pseudonymet Carl Hammer Digtsamlingen „Haabet“ 1861. Kom 1862 i Latinskole og blev Student 1864; studerede Filosofi, manuducerede, udgav Pjecen „Nationalitetsideens Gyldighed“ 1866 og blev Magister 1869. Oprindeligt stærkt paavirket af R. Nielsen fik han ved Studiet af Filosofiens mere realistiske Former (især Lotze) og skeptiske Fænomener skarpere Blik for Naturvidenskabernes Betydning og Tvivl om Metafysikkens videnskabelige Værd, fandt i Erkendelsesproblemet Filosofiens centrale Problem, men kom samtidig ved Læsningen af Buckle ind paa Studiet af Kulturhistorie og derfra videre til de sociale Spørgsmaal og Nationaløkonomi. Efter en Rejse til Tyskland og Italien 1871—72 skrev han Afhandlingen „Psykologiens Betydning for Økonomien“ (i „For Ide og Virkelighed“ 1872), i hvilken han ad rent psykologisk Vej, omtrent samtidig med Jevons i England, naaede til den Opfattelse, som senere trængte igennem i Ulandet under Navn af Grænsenyttelæren. Derefter fulgte en Række større Værker: det

samfundsfilosofiske „Liv — Nydelse — Arbejde“ (I—III 1873—76), den filosofiske Doktordisputats „Erkendelsens Problem; et Forsøg paa positiv Kriticisme“ (1875), „Samfundslegemets Grundlove; et Grundrids af Sociologien“ (1881), indenfor denne Videnskabs Udviklingshistorie et for sin Tid meget dygtigt Arbejde, „Æstetik i Omrids“ (1888), fortsat i „Poesien; en Fremstilling af Poetiken paa psykologisk Grundlag“ (1893). W. viser sig i disse Værker som en energisk Tænkter og skrap Systematiker, der — efter at have overvundet de første Aars altfor lyriske Tankeflugt — med roligt Overblik behersker en meget betydelig Kundskabsfyldte. Der skimtes Omridsene af et System, Idealrealismen, som i Modsætning til hans Lærer R. Nielsens spekulative Idealisme vil løse de filosofiske Problemer paa Erfaringsvidenskabens Grund, og som ved Psykologiens Hjælp samler sine Resultater til en Helhedsbetragtning, der sammenfatter Livets naturlige Kræfter med dets ideale Værdier. Erkendelsesteoretisk gaar han ud over Kants formale Standpunkt ved at antage, at vi kan erkende „Tingen i sig selv“ i Analogi med vor egen Bevidstheds hele Indholdsfylde. Nationaløkonomisk er hans Standpunkt Katedersocialismens; foruden den populære Oversigt „Det produktive Samfund“ (1904) har han skrevet en stor Mængde Afhandlinger og var bl. a. en af de første, som her i Landet skrev om Henry George (i „Tilskueren“ 1886). Spredtheden i hans Interesser kom ham dog til Skade, og han gik Glip af et nationaløkonomisk Professorat 1877, fordi man ansaa ham for alt for filosofisk, — samtidig med at han som Filosof traadte i Skygge for Høffding og Kroman, fordi han beskæftigede sig mere med Sociologi og Nationaløkonomi end med de filosofiske Hovedproblemer. Han virkede som Privatdocent i sine forskellige Specialer 1876—83 og som en skattet Lærer i Pædagogik i Zahles og Femmers Kursus, hvoraf fremgik en stærkt benyttet Lærebog „Grundtræk af Pædagogik“ (1892). Han blev 1883 Docent, 1897—1918 Prof. extr. i Filosofi. I denne Stilling skrev han „Indledning til Filosofien“ (1904), „Psykologi og Logik i Grundtræk“ (1910) og sine Hovedværker „Livets Grundværdier“ (1911) og „Ethisk Vurdering“ (Univ. Progr. 1916), som er byggede over en ved nøgtern psykologisk Analyse gennemført Systematik af de menneskelige Værdibegreber. Hans Interesse for Samfundslivets humane Problemer førte ham ind i det offentlige Livs Tjeneste som Medlem 1897—1917 (fra 1898 Formand) af Frbg. Fattigkommission, hvortil de tilsvarende Hverv indenfor Hospitalsbestyrelsen var knyttede indtil 1907. Han var endvidere Næstformand i Forfatterforeningen og Formand for dens videnskabelige Afdeling 1902—05 samt For-

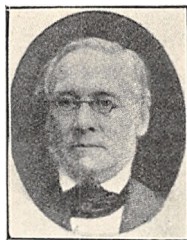
mand for Folkeuniversitetsudvalget 1909—18. — Gift 1888 Laura Severine Engelbreth.

J. C. K.

Litt.: Hustrus Slægt se W. F. Engelbreth; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1875; Goos i „Dagbl.“ 19/11 1881; Recke i „Berl. Tid.“ 12/9, 14/9, 15/9 og 19/9 1893; Vodskov; „Spredte Studier“ 1884, S. 242; Knight; „Philosophy of the Beautiful“ II 1904; Th. Graae i „Loll.-Fæst. Stiftstid.“ 7/4 1903; J. C. Kall i „Riget“ 15/4 1911; Anton Thomsen i „Politiken“ 28/1 1914; C. N. Starcke i „Hovedstaden“ 28/1 1914; „Nationaltid.“ 27/1 s. A.; H. Høffding i „Akad. Ugebl.“ 27/1 s. A. og „Berl. Tid.“ 27/1 1924; „Berl. Tid.“ 24/4 1917; Forfatterforeningens Festskrift 1919; „Politiken“ 28/1 s. A.; J. Martin i „Morsø Folkebl.“ 28/1 1924; „Politiken“ 27/1 s. A.; Thorkil Barfod i „Kbh.“ 28/1 s. A.; „Nationaltid.“ 24/1 s. A.; „Politiken“'s Distriktsbl. 25/1 s. A.; „A. F. Kriegers Dagb.“ VI 1925, S. 78, 205, 234; A. Dam i „Ill. Tid.“ 1924.

Wilkens, Julius Frederik Christian Emil (20/2 1812—21/4 1892), Teknolog. F. i Kbh.

Forældre: Kontorchef i Nationalbanken Jesenius Nicolaus Heinrich W. og Johanne Hviid. Kom paa H. C., Ørstedes Raad i Kunstdrejrelære og blev Svend 1829, kom derefter paa Polyteknisk Læreanstalt blandt det første Hold Elever og blev polyteknisk Kandidat i Mekanik og samtidig i anvendt Naturkundskab 1832. 1833 holdt han fysiske Forelæsnings i Aalborg for Selskabet for Naturlærens Udbredelse. S. A. tiltraadte han en Studierejse gennem Sverige, Tyskland, Schweiz, Holland, Belgien og Frankrig. Han besøgte talrige Fabrikker og drog derigennem mere og mere over til Teknologien, der senere blev hans Hovedfag. Efter sin Hjemkomst 1835 forsøgte han at oprette en Sømfabrik for at overflødigøre Importen af Søm; men Planen strandede paa de strenge Lavsbestemmelser. Det samme var Tilfældet med hans Plan om en Pap maché Fabrik. Hans Forsøg paa at indføre Dyrkning af Runkelroer som Grundlag for en indenlandsk Sukkerfabrikation mødte voldsom Modstand fra Landbrugets Side. At Tanken var sund, har senere Tidens Erfaring vist. 1836 blev W. Lærer i Teknologi ved Polyteknisk Læreanstalt. Han havde allerede som Student vikarieret for Prof. Schmidt som Repetitor i Matematik, og H. C. Ørsted, Læreanstaltens Direktør, kendte nøje hans fremragende Evner. W. beklædte Stillingen i 50 Aar til 1886. Han kan med Rette betegnes som Grundlægger af det teknologiske Studium i Danmark. Paa bar Bund udarbejdede han en Plan for sine Forelæsnings, der senere viste sig i det væsentlige at være den samme, som den mest fremragende Teknolog, K. Karmarsch fulgte i sit Hovedværk „Grundriss der mechanischen Technologie“ (1837—41). W. var tillige Grundlægger af Poly-

teknisk Lærestalts teknologiske Samling, der dog først kom til sin fulde Udvikling og Anvendelse under H. I. Hannover. Han udgav 1852 1. Bd. af Karmarsch' Teknologi paa Dansk med talrige Tilføjelser af ham selv; først 1871 udgav han sine egne Forelæsninger, der kom i nyt Oplag 1886. Hans koleriske Sind og stærkt udviklede kritiske Sans vanskeliggjorde ham i høj Grad Samarbejdet med Kolleger og Foresatte, derimod stod han i godt Forhold til sine Elever. 1842—68 var han Lærer ved den militære Højskole. W. var med til at stifte Industriforeningen 1838 og var s. A. Redaktør af Foreningens „Tidende“ og 1841—45 af dens „Kvartalsberetninger“. Paa flere andre Maader deltog han virksomt i Foreningens Arbejde. Endelig var han 1849—54 nationalliberal Folketingsmand, men nedlagde sit Mandat, da han ikke billigede Rigsretsanklagen mod Ministeriet Ørsted. Han var den første, der foreslog at sløjfe Voldene omkring Kbh. D. i Helsingør. — Gift 1841 Laurette Regitze de Hofman, d. 1882.

M. C. H.

Litt.: Hustrus Slægt se Hans de Hofman; A. Steen: „Den polyt. Lærestalts første 50 Aar“ 1879; C. Nyrop: „Industriforeningen i Danmark 1888 og „Bidr. t. dsk. Haandværkerundervisnings Hist.“ 1893; Harding: „Selsk. f. Naturlærens Udbredelse“ 1924; Mindetale af Hannover 1912; Nekrologer i „Tekn. Forenings Tidsskr.“ 1892—93, „Museum“ 1893 II, „Berl. Tid.“ 22/4 1892 og „Industriforeningens Tidsskr.“ s. A., S. 95.

Will, Carl Emil (f. 21/10 1850), Forsikringsmand. F. i Kbh. Forældre: Pakhusformand Hans Ditlev Erdmann W. og Marie Elisabeth Ring. Blev 1865 Lærling i de Private Assurandører, 1879 Fuldmægtig og var Selskabets Direktør (Forretningsfører) 1886—1921, hvorefter han tog sin Afsked. Han har saaledes hele sit Liv været knyttet til Søforsikringen og indenfor dens og i det hele taget Søfarternes Rammer haft et Utal af Æreshverv: Medlem af Kommissionen for Disparcheksamen, for Søloven og for Forsikringsstyrelsen, Formand for Fællesrepræsentationen for dansk Skibsfart o. m. a. Han har desuden været Medlem af Borgerrepræsentationen (1894—98) og af Toldraadet (1910—20), var Medstifter af Nordisk Genforsikring og Nordisk Brandforsikring. I alle Stillingerne har W. været en kyndig og interesseret Deltager i Arbejdet, højt anset for sin Dygtighed, Retlinethed og Noblesse. — Gift 1875 Therese Johanne Charlotte Wisbye.

V. E. G.

Litt.: „Assurancetid.“ 1915 og 1920; „Assurandøren“ 1920.

Willemoes, Niels Carl Georg d'Obry (f. 22/3 1867), Journalist. F. i Flensborg. For-

ældre: Redaktør, senere Lærer Carl Albert d'Obry W. og Mariane Charlotte Sophie Augusta Scharffenberg.

Tog Præliminæreksamen og uddannedes i Journalistik hos Faderen, blev 1889 Løjtnant i Fæstningsartilleriet, var 1889—90 Redaktionssekretær ved „Sjællandsposten“, 1890—91 Redaktør af „Bornholms Avis“, 1892—95 af „Nordjylland“, 1895—98 Redaktionssekretær ved „Lolland - Falsters Stiftstidende“ og er fra 1898 Redaktør af „Ribe Stiftstidende“. W., hvis Fader var den første Redaktør af „Flensborg Avis“ sammen med Gustav Johannsen, er nært knyttet til den sønderjyske Sag og var under Krigen den bedst underrettede danske Journalist angaaende Forholdene Syd for Kongeaen. Han benyttede sin Viden med megen Diskretion og var til stor Hjælp for sønderjyske Flygtninge, ligesom han gjorde et omfattende Arbejde for Fangerne i de sønderjyske Fangeleire. I Grænsespørgsmaalet tog han Stade i Flensborg-Partiet og søgte at samle de anti-Clausen'ske Grupper. 1920 var han Medstifter af Grænsforeningen, af hvis Hovedbestyrelse han er Medlem. Han er en uhyre flittig og initiativrig Journalist, der leder sit Blad i moderat konservativ Retning og har set det udvide sig paa flere Maader. Han har virket med Held for Turistsagen i Ribe. Er Medlem af Bestyrelsen for den konservative Presse fra 1915 og har adskillige andre Tilidshverv. — Gift 1898 Henriette Sidenius. P. E.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; modrene Slægt se Ulrich Scharffenberg; Hustrus Slægt i Barfod: „Stamt. over Familien Sidenius“ 1890; „Ribe Stiftstid.“ 1/7 1898, 29/6, 30/6, 2/7 1923; „Journalisten“ 15/3 1913; „Politiken“ 1/7 1923; „Berl. Tid.“ 30/6 s. A.; „Ill. Tid.“ 1/7 s. A.; „Grænservagten“ Aug. s. A.; „Veile Amts Folkebl.“ 25/6 s. A.; „Loll.-Falst. Stiftstid.“ 20/6 s. A.; „Vestkysten“ 27/6 s. A.; M. Dreyer i „Fyns Stiftstid.“ 27/6 s. A.; Holger Andersen i „Haderslev Stiftstid.“ 20/6 s. A.; „Ribe Venstrebl.“ 30/6 s. A.; „Nationaltid.“ 1/7 s. A.; „Ribe Soc.-Dem.“ 2/7 s. A.

Willemoes, Peter (11/5 1783—22/3 1808), Søofficer. F. i Assens. Forældre: Amlsforvalter Christen W. og Christiane Dreyer. Blev Sekondløjtnant 1800 og — endnu ikke fyldt 18 Aar — Chef for det Gernerse Flydebatteri Nr. 1 paa 20 Kanoner og 156 Mand, som udlagdes i Centrum af den flydende Defensions Kamplinie, da Englænderne nærmede sig Kbh. 1801. I Slaget 2/4 ledede W. sit Skib, sit Skyts og sit Mandskab med en saadan Bravour, at han tiltvang sig alles Beundring og blev

Folkets Helt. Han modtog en Æressabel og en Guldmedaille for sin Deltagelse i Kampen. I de følgende Aar deltog han i nogle almindelige Togter, men fandt Udsigterne for trange og begyndte at studere Jura. Kærligheden til Søen fik dog atter Overhaand, han blev Premierløjtnant 1807 og fik, efter nogle Maaneders Tjeneste i den russiske Flaade, overdraget Ledelsen af Trope- og Proviantoverførsler fra Langeland til Lolland, da Englænderne atter truede Danmark. Efter Flaadens Udlevering blev W. kommanderet ombord i Linieskibet „Prins Christian Frederik“, som ved Ophold i Norge havde undgaaet at falde i Fjendens Hænder. Han deltog i dette Skibs sidste ærefulde Kamp mod dobbelt Overmagt ved Sjællands Odde 22/3 1808. Medens han med Iver og Begejstring ledede Skydningen fra Kanonerne paa øverste Dæk, bortrev en Kugle det øverste af hans Hjerneskal. — Ugift. V. G.

Litt.: Slægt se Carl W.; O. Lütken i „Nær og Fjern“ 1880, „Om P. W.“ 1883 og i „Danebrog“ III 1883; Chr. Bruun: „Admiral Lord Nelson og P. W.“ 1882; P. F. Giødesen i „Ill. Tid.“ 9/5 1883; J. Schrøder i „Højskolebl.“ s. A.; „Nutiden“ s. A.; A. Langsted: „P. W.“ 1890; „Vort Forsvar“ Nr. 560 1902; Liljevalch: „Dsk.-no. Heltelst. 1700—1814“ 1895; N. P. Nielsen i „Østsjæll. Aarb.“ VIII 1908; Z. Nielsen: „Præsten i Højelse“ 1915, S. 87 f.; Thyra Jensen: „Constance Leth“ 1922, S. 92—111.

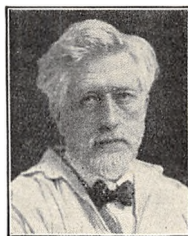
Willumsen, Edith Wilhelmine (f. 1/1 1875), Billedhuggerinde. F. i Aalborg. Forældre: Købmand Herman Wessel og Caroline Mathilde Sødring (senere gift Lautrup). Gik paa Kleins og derefter paa Sode og Meldahls Tegne- og Male-skole, malede Over- og Underglasurmaleri hos Bing & Grøndahl. Rejste til Amerika, hvor hun kom ind paa en keramisk Fabrik i Ohio, var Tegner i et Stor-

magasin i Chicago og dernæst modelerede Smaating for Louis Tiffany i New York. For den sidste startede hun en Keramik-Afdeling ved hans Glas-Fabrik paa Elmhurst, Long Island. Derpaa drog hun til Paris, hvor hun fik Ansættelse hos Bing og udførte Emaillearbejde. W.s Virksomhed som Billedhuggerinde begyndte først efter hendes Ægteskab, med Statuetter, som hun modelerede under sin Mands Ledelse. Hun har fulgt ham paa hans Rejser i Tyskland, Frankrig, Italien, Spanien og Tunis, og hun har udstillet paa Charlottenborg Foraarsudstilling 1905—06, 1910, den Frie Udstilling med Afbrydelser siden 1911 (Medlem 1917), den danske Udstilling i Brighton 1912, Kvindelige Kunstneres Udstilling 1920 og paa Særudstillinger sammen med sin Mand (s. d.) 1910, 1913, 1919. Udover Porcelæner (Figurer, Vaser) har W. udelukken-

de udført Statuetter, Statuettegrupper og Buster (J. F. W.) i Marmor, Bronze, Træ og navnlig farvet Voks, der er hendes Speciale, mest af Kvinder og Børn. Under Indtryk af Manden har hun bl. a. søgt sig sydlandske Typer som Modeller og har hendes Arbejder faaet et stærkt dramatisk Præg, baade i Behandling af Bevægelse og Skildring af Typer („Spansk Zigøjnerske“; „Kontrast, en jødisk og en nordisk Kvinde“). — Gift 1903 Maler, Billedhugger J. F. W. (s. d.). S. S. Litt.: Kineton Parkes: „Sculpture of to-day“. II. 1921, S. 295 f.

Willumsen, Jens Ferdinand (f. 7/6 1863), Maler, Billedhugger. F. i Kbh. Forældre: Herreckviperingshandler Hans W. og Ane Kirstine Jensen. Gik paa Thorsøes Handelsakademi Vinteren 1877—78, kom en Tid i Snedkerlære og derefter paa Teknisk Selskabs Skole, hvorfra han fik Afgang som Husbygnings-Eksaminand 1882 og dimitteredes til Kunstakademiet. Besøgte dettes Skoler Jan.

1881—Maj 1885, først som Arkitekt, senere som Maler, og forsøgte tre Gange forgæves at bestaa Afgangsprøven for Malere; modtog tillige Undervisning hos Krøyer. 1888—94 bosat i Paris, hvorfra han foretog Rejser til Spanien (1889), Bretagne (hvor han 1890 traf Paul Gauguin), Jurabjergene, Savoien (1891), Norge (1892), Amerika (1893 for at se Verdensudstillingen i Chicago). Rejste Foraar 1900 til New York, vendte tilbage i Begyndelsen af 1901, men tog efter 4 Dages Ophold i Kbh. atter til New York, hvorfra han sent paa Sommeren s. A. rejste til Schweiz. Siden har W. næsten hvert Aar foretaget Rejser, mest til Italien, Frankrig og Spanien (f. Eks. paa Akademiets store Stipendium Okt. 1910—Maj 1911 Italien og Spanien, hvor han saa el Greco, 1913—14 Italien, Tunis, Athen; Ophold i Alperne 1914 og 1920), og i de seneste Aar har han haft fast Vinterbopæl i Nizza. Han debuterede paa Charlottenborg Decemberudstilling 1883 og har udstillet paa Charlottenborg Foraarsudstilling 1884—89, Pariser Salonerne Champs-Élysées 1889 og Champ-de-Mars 1890, den Frie Udstilling, i hvis Stiftelse han deltog, fra 1891, Kunstnernes Studieskoles Udstilling 1896, Raadhusudstillingen 1901, Udstillingerne i Kbh. 1888, Paris 1889 og 1900, Rom 1911, Brighton 1912, Göteborg 1923 (særlig indbudt Æresgæst), de danske Udstillinger i Kunstgewerbemuseum i Berlin 1910—11 og hos Liljevalch i Stockholm 1919, den skandinaviske i Amerika 1912—13; Særudstillinger i Ateliet paa Strandagervej 1910 og 1913, Dansk Kunsthandel 1919, den Frie

Udstilling 1923, sidstnævnte arrangeret i Anledning af hans 60-Aars Dag af Udstillingen, der fejrede ham med en Festbanket, medens Studenter og unge Kunstnere bragte ham et Fakkeltog. I W.s Maleri har den samtidige Udvikling afspejlet sig stærkere og konsekventere end i nogen andens lige fra Symbolismen 1890 over Naturalismen hen mod 1910 til det ekstatiske Maleri ved Slutningen af og kort efter Verdenskrigen. Derfor staar han som en Fører, skønt det er tvivlsomt, om han er mere end en af Udviklingens virksomste Medarbejdere. Hans Kunst er Kunsten af det store Format. Der ligger i hans Sind en Nødvendighed for at befri sig for udefra modtagne Indtryk ved Produktion, ved at give dem fra sig i kunstnerisk forarbejdet Form. Baade de Momenter i hans Personlighed, der herigennem søger sig Udtryk, og den til givne Tid anvendte Udtryksform generaliseres og monumentaliseres, sættes op i overnaturlig Størrelse, dels i Kraft af indre Trang, dels af bevidst Villiesakt, med Overlæg. Det centrale i ham er en ubændig Skønhedstrang, rettet mod abstrakte Foreteelser i Mennesket og Naturen, mod den ophøjede Skønhed, der er en Karakter, en Egenskab ved det, vi erkender eller anskuer som Tilværelsens inderste Drivkraft, og hans rent kunstneriske Arbejde sker (som vist af J. Plesner) efter en systematisk Fremgangsmaade af næsten videnskabelig Karakter. W.s Udvikling er foregaaet inden for Maleriet, i hvilket den tegner sig som en Række nogenlunde fast afsluttede Forløb. Efter Arbejderne fra de tidligste Ungdomsaar er det første af dem Pariser-tidens Symbolisme, et stiliseret Flademaleri, der omfatter Billederne fra 1890 af Bretagnekoner (f. Eks. „To Koner skilles efter en Passiar“), „Montagnes russes“ og (under Indtryk fra Paul Gauguin) den malede Træskulptur „Kokotte siddende paa Jagt i Montagnes russes“, halvt Relief, halvt Maleri; endvidere 1891 „Stenbryder i en frodig Bjergegn“, mere kendt under Navnet „Den forgyldte Gemse“. De vakte Forargelse i en i dansk Kunsthistorie ukendt Grad. Udgangen af denne Periode danner Bjergstudier i Norge og det afsluttende Hovedværk „Jotunheimen“ (1892—93). De tidligste Manddomsaar var helligede dekorative Arbejder (Champagne-Plakaten „Legende Amoriner“, 1896), Keramik og Skulptur. W.s keramiske Virksomhed, der bestaar i Figurer („Faderen, Moderen og deres nyfødte Barn“, „Stenbider“), Vaser, Krukker og Askeurner i brændt Ler, Porcelæn og Stentøj med forskellige Glasurer i kraftige Farver, strækker sig over 1890—1900. Dec. 1897 ansattes han som kunstnerisk Leder ved Bing & Grøndahls Fabrik og skaffede denne en Sejr ved Verdensudstillingen i Paris 1900, der bragte den frem i første Række. Tillige øvede han

her stor Indflydelse paa en Række unge Talenter, og hans Virksomhed fik derigennem megen Betydning for den stærkt prydede, af Væsen lyriske, dekorative Stil, der udviklede sig herhjemme lige efter Aarhundredskiftet, og som populært kaldes „Skønvirke-Stilen“. Af Skulptur udførtes i disse Aar en Række Forarbejder til „det store Relief“, der synes at skulle samle Traadene i hans Kunstnerliv, blive Kronen paa hans Livsværk, og for hvilket Kunstmuseet har budt 200.000 Kr., nemlig 1896 de store keramiske Hoveder „Indadvendthed“, Hovedet „Svaghed“, 1897 Busten „Krigen“, 1899 Gruppen „Samhørighed“. Andre Arbejder er Grækerindebusten „Sappho“ (1893), Statuetterne af „Buksepigene“ (1897), Udkastet „Kilden med den dybe Tone“ (1899). Senere føjedes til: Hørupmonumentet (1908, rejst i Kongens Have 1909—10), Pietro Krohns Mindetavle (1909; Kunstindustrimuseet) og Gravmonumentet over Forældrene paa Vestre Kirkegaard (1909), der er et Hovedværk i nyere dansk Skulptur. 1901 genoptog W. Traaden inden for Maleriet med Bjergbilleder fra Alperne („Sol over Sydens Bjerger“, 1902; Thiels Galleri i Stockholm) og naaede over de tre Pannauer „Moder og Datter i tre Alderstrin“ (1902—04), „En Bjergbestigerske“ (1904; Hagemanns Kollegium), „Efter Stormen“ (1905; Nationalgalleriet i Oslo) til Naturalismens Kulmination i „Børn paa Stranden“ (eller „Sol og Ungdom“, 1910; Göteborgs Museum). Rejserne til Spanien og Tunis gav Stødet til et nyt Udviklingsforløb, væsentlig paa koloristisk Basis, hvis Hovedværker er „Maleren og hans Familie“ (1912), „En Fysiker“ (1913) og Billeder fra Toledo og Cordoba (1915). Igennem „Sophus Clausen læser sit Digt Imperia“ (1915) og „Aftensuppen“ (1918) søgte W. derefter under Indtryk af spansk Kunst (el Greco, Goya) at drive de maleriske Virkemidler (Farve, Form) og den for Billedet til Grund liggende Totalfølelse op til størst mulige Højspænding, saa nær Ekstasen som gørligt. Videst har han foreløbig naaet i „Maleren modtager Musikeren ved Indgangen til Parnasset“ (1923). — Ind imellem, som Lejlighedsopgaver og dog med dyb Rod i hans Væsen, falder W.s Bygværker: Den Frie Udstillings Hus (opført 1896—97 i Aborreparken; rejst i udvidet Skikkelse 1913 overfor Østbane-gaarden, Kbh.), egen Villa paa Strandagervej, Hellerup (opført ca. 1907), Friluftsteatret i Dyrehaven (1910). Den Sans for Komposition af Rum og for arkitektonisk Rytme og Plastik, som de bærer Vidne om, viser maaske bedst Omfanget af hans Kunstnerbegavelse. Endelig har han udført over 100 Blade Raderinger, Litografier og (nogle faa) Træsnit. Arbejder findes foruden nævnte Steder i Hirschsprungs, Johan Hansens og J. Chr. T. Levinsens Samlinger, Ran-

ders Museum. — Gift 1) 1890 Billedhuggerinden Juliette Alma Nicoline Meyer. Ægte-skabet opløst. 2) 1903 Billedhuggerinden Edith Wilhelmine Wessel (s. d.). S. S.

Litt.: „Kunstbl.“ 1888, S. 214 (af Karl Madsen), 1909—10, S. 339 ff. (af V. Wanscher), Okt.—Nov. 1923 (af Johan Plesner); „Ord och Bild“ VI 1897, S. 367 ff. (af N. V. Dorph), XXIII 1914, S. 129 ff. (af Carl V. Petersen), XXIX 1920, S. 8 ff. (af Klas Fähræus), XXXIII 1924, S. 101 f. (af Johs. Kragh); „Kunst“ II 1900 (af E. Schiødt og S. Michaëlis), IV 1902 (af S. Michaëlis), VI 1904 (af samme), VII 1905 (af G. Hentze); „Les porcelaines de Copenhague Bing & Grøndahl“ 1900; „Zeitschr. f. bildende Kunst“ XXXVIII 1903, S. 304 f. (af E. Hannover); Harald Bing: „Porcelænsfabrikken Bing & Grøndahl 1853—1903“ 1903, S. 70 ff.; „Ill. Tid.“ 4/3 1906 (af H. Lind), 6/12 1908 (af V. Wanscher), 20/3 1913, 21/9 s. A., 9/10 21/10, 28/10 og 11/11 1923 (af S. S.); Kunst und Künstler“ IV 1906, S. 429 ff. (af Joh. Rohde); „Politiken“ 3/4 1891 (af E. Hannover), 13/4 og 20/4 s. A. (af samme og E. A. Tscherning), 18/4 1892 (af E. Hannover), 17/12 1893 (af samme), 16/4 1900 (af N. V. D.), 19/4 1905, 20/4 1908 (af J. This), 7/4 1912 (af N. Lützhøft), 20/3 1915 (af E. Goldschmidt), 3/4 1919 (af V. Wanscher), 7/9 s. A. (af E. Bønne-lycke), 22/9 1920, 25/5 1921, 18/3 1922 (af K. Poppidan), 20/12 s. A., 4/7 1923 (af J. This), 7/9 s. A. (af V. Wanscher m. fl.), 8/9 s. A., 13/10 s. A., 14/10 s. A., 16/10 s. A., 23/10 s. A., 15/11 s. A., 19/7 1925, 20/9 s. A.; „Arkitekten“ XII 1909—10, XIII 1910—11; „Det nye Kunstbl.“ 1910, S. 94 ff. (af H. Glering); „Bing & Grøndahls Porcelænsfabrik, Kbh.“ 1910; Carl V. Petersen i „Tilskueren“ Dec. 1911 S. 476 ff., 1915 S. 414 ff., 1916 S. 424 ff., 1923 II S. 371 ff.; sst. Juli 1922 (af L. Swane); „Ugens Tilskuer“ 9/4 1911; Biografi i Kat. til Exhibition of contemporary Scandinavian art. New York 1912—13; Aug. Brunius: „Färg och form“ 1913; „Soc.-Dem.“ 9/12 1913 (af Jens Pedersen); „Skønvirke“ V 1919 (af G. Nygaard), VI 1920 S. 33 ff. (af N. Lützhøft), IX 1923 (af Knud Poppidan); „Zahrtmann. Mindebog“, udg. af F. Hendriksen. 1919; J. This: „Nordisk kunst“ 1920 S. 136; Chr. Krohg: „Kampen for Tilværelsen“ I 1920 S. 27 f., 294 ff.; „Lorenz Frølich“. Udg. af F. Hendriksen 1920—21; H. Ohmann: J. F. W. 1921; „Berl. Tid.“ 5/3 1919, 21/8 s. A., 19/10 1920, 18/3 1922, 22/3 s. A., 28/9 s. A., 20/7 1923 (af F. Beckett), 25/8 s. A., 6/9 s. A. (af Th. Oppermann), 7/9 s. A., 18/10 s. A., 14/10 s. A., 20/10 s. A. (af P. Levin), 8/8 1924; „Dagens Nyheder“ 19/3 1922, 9/9 1923 (af H. Tandrup), 16/9 s. A. (af S. Swane), 8/10 s. A. (af Johs. Lehmann), 14/10 s. A., 29/5 1924 (af S. Swane), 27/5 1925 (af Jørgen Nørborg); „B. T.“ 22/3 1922; „Aftenposten“ 14/10 1923, 17/10 s. A.; „Kbh.“ 22/7 1923 og 22/10 s. A. (af Rik. Magnussen); „Aftenposten“, Oslo, 17/11 1923; „Dagbl.“, Oslo, 14/11 1923 (af Jappe Nilssen); „Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning“ 22/6 1923 (af Aug. Brunius); J. This: „Nordisk kunst idag“ 1923; „Gads dsk. Magasin“ Dec. 1923 (af Rik. Magnussen); Erik Moltesen: „J. F. W.“ 1923; „Verden og vi“ 31/3 1923 (af G. Hetsch), 2/11 s. A. (af Stefan Buhl); „The Studio“ Vol. 88 1924 S. 169 f. (af Kineton Parkes); „Nationaltid.“ 12/7 1913; „Samleren“ Okt. 1925; Axel L. Romdahl: „Det moderna måleriet“ 1926.

Wilmann, Johan Carl Thorvald (f. 7/6 1866), Politiker. F. i Søllerød. Forældre: Indsidd, Formand Emil Thorvald W. og Johanne Marie Emilie Dahl. Blev Maskinarbejder, tog Maskinisteksamen 1887, blev 1890 Forretningsfører for „Social-Demokraten“ i Lyngby og Omegn og dens Redaktør 1899, var 1898—1903 Medlem af

Søllerød Sogneraad og er fra 1907 Medlem af Sogneraadet for Lyngby-Taarbæk Kommune og dets Formand fra 1913. Han valgtes 1901 til Folketinget i Lyngby, faldt 1903, genvalgtes 1906, faldt 1909, valgtes 1910, faldt 1913, valgtes 1918 i Hillerød og er siden genvalgt. Han har i Tinget arbejdet sig op ved Flid og grundig Viden, har bl. a. beskæftiget sig med Jernbanesager, Naturfredning, Skattevæsen (Jernbaneskyld 22/10 1916), sociale Spørgsmaal (Alderdomslov 25/10 1911), kommunale Forhold og Lønninger. Han var sit Partis Ordfører ved Automobilforslaget 1903, 1908 og 1913, ved Forslag om Stempelafgift af spirituøse Drikkevarer 1907, om Ligningskommissioner i Landkommuner 1908 og 1911, om Brændevinsbeskatning 1908, om Statstilskud til Kommunerne s. A., Margarinefor-slag 1915, om Forslag om Nedlæggelse af Kbh.s Landbefæstning 1919. I de senere Aar blev han benyttet som Partiets Skatte-lovsordfører, 1920, 1923 og 1925 i Grund-skyldsspørgsmaalet, 1920—21 i forskellige Skatteforslag, 1923 i Restaurations- og Chokoladeskattespørgsmaalet. Fra 1924 er han Medlem af Finansudvalget og dets Sekreter samt Partiets Finanslovsordfører. Han var Medlem af Forsvarskommissionen 1906—08 (Tale om Forsvaret 23/2 1909) og af Militærkommissionen 1919—22. I Afholds-spørgsmaalet udtalte han sig 18/12 1919 mod Kroatstemning og Forbudslovgivning. — Gift 1891 Anna Robertson. P. E.

Litt.: „Soc.-Dem.“ 31/3 1901, 2/4 s. A., 8/5 1906, 23/6 1909 og 7/6 1926; C. E. Jensen og Borghjerg: „Socialdemokratiets Aarh.“ II 1901—04, S. 584; „Politiken“ og „Kbh.“ 7/6 1926.

Wilster, Christian Frederik Emil (27/9 1797—11/1 1840), Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Højesteretsadvokat Carl Henrik W. og Anna Juul Winde. Blev Student 1813 og Cand. juris 1816, mente sig kort efter forbigaaet ved en Embedsansættelse, opgav Juraen og begyndte at studere Teologi. Var Huslærer paa Gissfeld nogle Aar, tog 1822 teologisk Embedseksamen. 1827 erhvervede han Magistergraden for en Afhandling om Apollo-Oraklet. Forinden var han blevet Adjunkt ved Sorø Akademi og fra 1828 Lektor i Græsk og Engelsk. W. havde ved Siden af sine akademiske Studier faaet Tid til at dyrke sine æstetiske Interesser. I Vædekampen 1819 om en dansk Nationalsang blev han uretfærdig forbigaaet med sin senere saa alment yndede „Hvor Bølgen larmer højt fra Sø“. I sine tre smaa Digtsamlinger (1827, 1831, 1840) viser han et selvstændigt, om end lidt omfattende lyrisk Talent. Gennem Læsebøger er flere af hans Digte blevet al-

ment kendte, saaledes Holbergsangen („Før var der knap skrevet paa Dansk en Bog“), Bakkehussangen („Paa grønklædte Bakke der ligger et Hus“), nogle Satirer og Fabler („En Bondeknøs, som hedte Hans“, efter Gellert, og „Rimbrev fra Sorø“). Andre kendte Digte er „Tiden“ („Hvad Tidens er, det maa forgaa — hvad Livets er maa leve“), „Den Undvegne“ og „Eleonora Christina“. I Tidens litterære Fejder optraadte han kun hen mod Slutningen i Heibergs Strid med Soranerne (1830), hvor han med sine „Dubletpilder til den nye Laterna magica“ viste sig som Heibergs mest jævnbyrdige Modstander. Senere fremkaldte en Anmeldelse af ham i „Dansk Litteratortidende“ af Chr. Winthers „Nogle Digte“ (1835) et Sammenstød med Poul Møller. W.s Navn er dog især knyttet til hans Oversættelser af Homer („Iliaden“ 1836 og „Odysseen“ 1837), der vel ikke har Poul Møllers kraftige Djærvhed, men en egen Højhed og simpel Ynde, der giver dem klassisk Præg. Hans Digtninger foreligger i Udvalg ved E. Rørdam. D. i Sorø. — Gift 1829 Charlotte Ketty W., d. 1893. O. F.

Litt.: Egen og Hustrus Slægt i „Dsk. Adels-Bl.“ 1913; Steffens: „Was ich erlebte“ II 1840; „Ill. Tid.“ 13/10 1861; Vilh. Møller: „Efterklang“ 1868; N. Bøgh: „Chr. Winther“ II 1900; „Dagbl.“ 27/9 1897; Lund: „Studentforeningens Hist.“ II 1898; E. Rørdam i W.: „Digtninger“ 1903; „Soraner-Bl.“ 1922; „Sorø Amtstid.“ 14/8 s. A.; H. Frisch i „Tilskueren“ 1924 I; Breve i „Udv. af Breve til P. Hjort“ 1869; „Breve til H. C. Andersen“ 1877; Mynster: „Mindeblade om Oehlenschläger“ 1879; „Museum“ 1891 II og 1893 II og „Breve fra og til Grundtvig“ II 1926; Nekrologer i W.: „Digtninger“ 3. Saml. 1840 og af C. Thaarup i „Geneal. og biogr. Arkiv“ 1840—49.

Wimmer, August Marius Nicolai (f. 20/2 1872), Læge. F. i Odense. Forældre: Bogholder William Otto Petersen og Caroline Mathilde W. Navneforandring 9/3 1901. Blev Student 1890, Cand. med. 1897 og gennemgik derefter en meget alsidig Uddannelse som

Psykiater og Neurolog, idet han gjorde Tjeneste ved flere Sindssygehospitalet og Klinikker samt paa Kommunehospitalet, hvor han 1905—10 var Reservelæge paa 6. Afdeling. 1902 havde han disputeret („Evolutiv Paranoia, Bidrag til Forrykthedslæren“). I Tyskland og England har han været paa længere Studieophold. 1912—19 var han Overlæge og Direktør for Sct. Hans Hospital, blev 1920 Overlæge ved Kommunehospitalets 6. Afdeling og Professor i Psykiatri ved Universitetet. Hans store Indsigt har tillige gjort ham til et meget betydende Medlem af adskillige Kommissioner, Foreningsbestyrelser m. m. W.s videnskabelige Produktion er meget omfattende og har hentet

sine Emner fra næsten alle Neurologiens og Psykiatriens Omraader („Degenererede Børn“ 1909, „Hukommelsestab og Dobbeltbevidsthed“ 1908, „Chronic epidemic encephalitis“ 1924 og talrige Afhandlinger i Tidsskrifter). Han viser i sine Arbejder fremragende Lyst og Evne til grundig og dybtgående Analyse af de foreliggende Fænomener; mest Betydning har vel hans Undersøgelser af de psykogene Psykoser og de kroniske Encephalitisformer haft. — Gift 1903 Ingeborg Kirstine Frederikke Meisner. F. L.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1903; „Studerterne fra 1890“ 1915; „Politiken“ 7/11 1919, 22/11 1920 og 20/2 1922; „Berl. Tid.“ 20/2 s. A.; A. Wimmer: „St. Hans Hospital 1816—1916“ 1916.

Wimmer, Ludvig Franz Adalbert (7/2 1839 — 20/4 1920), Filolog, Runeforsker. F. i Ringkøbing. Forældre: Toldbetjent Adalbert Ernst W. og Karoline Henriette Petersen. Blev Student 1857 og kastede sig ind i Studiet af

de gamle Sprog og sammenlignende Sprogvidenskab, tog 1866 Magisterkonferens i nordiske Sprog med Sproghistorie som Hovedfag. Hans første offentlige videnskabelige Virksomhed drejer sig om de indisk-østerlandske Sprog og Litteraturer, saaledes et Foredrag om Digteren Kálidása fra 1861 i Filol.-hist. Samfund og et Par Tidsskriftartikler. Fra Midten af 60'erne skriver han næsten udelukkende om de nordiske Sprog, skønt han endnu 1878 søgte Professorplads i indisk Sprogvidenskab. Som Lærer ved Borgerdydskolen i Kbh. udgav han sammen med Jean Pio danske Læsebøger; hans „Oldnordisk Læsebog“ (1870) danner Overgangen til hans egenlig videnskabelige Virksomhed. 1871 blev han Docent i sammenlignende Sprogvidenskab, 1876 ekstraord. Docent i nordisk Filologi, og 1886—1910 var han Professor i samme Fag. Indenfor den nordiske Filologi har W. gjort et banebrydende Arbejde ved Oldislandsk. Hans „Oldnordisk formlære“ (1870; meget forbedret i den svenske Udgave 1874) gav for første Gang siden Rask en paa selvstændig Undersøgelse støttet Fremstilling; især Formlæren er næsten fuldstændig, og naar Lydlæren inden længe blev forældet, var W. selv en af dem, der bidrog kraftig dertil; vi maa her nævne det vigtige Forord til 2. Udg. af den oldnordiske Læsebog (1877), „Småbidrag til nordisk sproghistorie“ („Det filol.-hist. Samfunds Mindeskrift“ 1879) og Foredraget „Sproglige iagttagelser fra en runologisk rejse“ (samme Samfunds „Kort Udsigt“ 1876—78). Endnu saa sent som 1891 udgav han sammen med Finnur Jónsson Hovedhaandskriftet af Eddadigterne med grundig

Indledning og Anmærkninger; men hvor meget heraf der skyldes hver af Udgiverne, er vanskeligt at afgøre. Dansk Sproghistorie berøres af de to ovennævnte Afhandlinger, men her maa endnu nævnes Doktordisputatsen: „Navneordenes bøjning i ældre Dansk“ (1868), et grundlæggende Arbejde, og „Oprindelsen til Ordet 'Vederlag' i 'Vederlagsret,'“ („Vid. Selsk. Oversigt“ 1898). Her maa ogsaa nævnes hans Universitetsforelæsninger over dansk Sproghistorie, der var Mønster paa Klarhed og Orden, men noget „magre“ for de stærkt sproglig interesserede. Efterhaanden blev dog Runerne det, W. samlede sit Arbejde om. Det begyndte med Anmeldelsen „De ældste nordiske runeindskrifter. Med særligt hensyn til prof. Stephens' værk“ („Aarb. f. nord. Oldk.“ 1867) med Fortsættelsen „Prof. G. Stephens om de ældste nordiske runeindskrifter“ (sst. 1868). Det var i disse Afhandlinger, han blev Bugges (og Lyngbys) Medopdager af det ældste nordiske Sprog; og saa i Disputatsen gav han yderligere Bidrag hertil, og sin Polemik til forskellige Sider afsluttede han med den klare og afgørende Afhandling „Den historiske sprogforskning og modersmålet“ („Aarb. f. n. Oldk.“ 1868). I en særlig Forstand grundlæggende er „Runeskriфтens oprindelse og udvikling i Norden“ (sst. 1874, Aaret i Forvejen holdt som Forelæsning), der paa næsten ethvert Punkt gav første Haands Undersøgelser og klarede en Række Spørgsmaal. I selve det afgørende Spørgsmaal maa det dog siges, at W. oversaa den Mulighed, at Runeskriфт kunde være opstaaet paa Grundlag af flere sydlandske Bogstavrækker, og det er da ogsaa herpaa, Angrebene paa hans Opfattelse har taget Sigte. Betydelig udvidet og omarbejdet, men med Fastholden af de vundne Resultater, kom Afhandlingen paa Tysk, „Die Runenschrift“ (1887). „De tyske Runemindesmærker“ behandlede W. i „Aarb.“ 1894, dygtig og klart som altid. Men især har han behandlet de danske Runemindesmærker efter den urnordiske Tid (kun i „Sønderjyllands Runemindesmærker“, i „Haandbogen“ (1901, paa Fransk 1906) har han medtaget ogsaa de urnordiske Indskrifter). Efter „Døbefonten i Aakirkeby Kirke“ (1887) og „Sønderjyllands historiske Runemindesmærker“ (Universitetsprogram 1892) kom Hovedværket „De danske Runemindesmærker“ (I, 2 1895, II 1899—1901, IV, 1 1903—04, III 1904—05, I, 1 1907—08 og IV, 2 1908), en næsten fuldstændig Behandling af alt, hvad man indtil 1906 kendte af endnu bevarede Runemindesmærker indenfor Danmarks gamle Omraade. Værket udmærker sig lige meget ved sin Nøjagtighed med Hensyn til Mindesmærkernes Beskrivelse og Tegnenes Læsning, som overalt hviler paa Selvsyn — se herom ogsaa Universitetsprogrammet „Om undersøgelsen og tolkningen

af vore runemindesmærker“ 1895 — og ved den Skarpsindighed, hvormed Tolkningen er udført. Samtidig med Afslutningen af dette Værk udkom ogsaa den af W. og Vilh. Thomsen besegrede Udgave af Espersens bornholmske Ordbog (1908), hvori der findes en af W. udarbejdet fortræffelig bornholmsk Formlære, hans eneste dialektologiske Arbejde. Sammen med Vilh. Thomsen afsluttede han ogsaa Udgivelsen af Vidensk. Selskabs danske Ordbog (1905). Sine runologiske Samlinger skænkede W. 1915 til det kgl. Bibliotek, hvor de danner en særlig Afdeling. D. i Kbh. — Gift 1868 Anine Elise Sophie Borch, d. 1919. M. K.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1868; Winkel Horn i „Fædrelandet“ 20/8 1870; „Morgenbladet“ 17/12 1875 ff.; Göring i „Rhein. Bl. f. Erziehung u. Unterricht“ 1886; V. Dahlerup i „III. Tid.“ 9/10 1892; „Dsk. Studier“ 1909; Besthorn i „Nationaltid.“ 9/2 s. A.; Magnus Petersen: „Minde fra min Virksomhed“ 1909; „Berl. Tid.“ 7/2 1919; „A. F. Kriegers Dagb.“ V 1923, S. 156, 159; VI 1925, S. 115 f.; VII s. A.; S. 125, 131, 140; Nekrologer i „Politiken“ 30/4 1920 (af Brøndum-Nielsen); „Berl. Tid.“ s. D. (af F. Jönsson); „Nationaltid.“ 29/4 s. A.; „Dsk. Studier“ 1920 (af Mar. Kristensen); „Nord. tidskr. f. filol.“ s. A. (af V. Dahlerup); „Ak. Ugebl.“ s. A. (af samme) og „Overs. over Vidsk. Selsk. Fhdl.“ 1919—20 (af F. Jönsson).

Vind, Holger, (31/5 1623—3/6 1683), Vicekansler. F. paa Gundestrup, Skaane. Forældre: Admiral Jørgen V. og Ingeborg Ulfs-tand Holgersdatter. Gik 3 Aar i Sorø Skole, paa-begyndte 1641 sin store Udenlandsrejse, der førte ham til England, Nederlandene, Frankrig, Tyskland, Schweiz, Italien, var hjemme igen 1645, men opholdt sig i offentligt Ærinde i Wien 1647—48, var derefter Overskænk hos Frederik III 1648—53, Hovmester for den lille Prins Christian (V) 1650—55, paa betroede Poster aktiv Deltager i Svenskekrigene 1657—60. Han solgte 1661 sit skaanske Gods, vilde kun have Ejendom, hvor den danske Konge regerede, oprettede 1672 Hovedgaard den Geddesdal. V. hørte til dem af den gamle Adel, der forsonede sig med Enevælden og gjorde Karriere under den, blev 1669 Viceskatmester, ledede derefter i 10 Aar Finansvæsenet, indtil han 1679 som Vicekansler overtog den daglige Ledelse af Danske Kancelli og i Almindelighed af Højesteret. V.s Personlighed og Indsats er efter de foreliggende Kilder ikke let at bedømme. D. i Kbh. — Gift 1656 Margrethe Gjedde Ovesdatter, d. 1706. H. J.

Litt.: Slægt i „Dsk. Mag.“ III 1747, hos Lengnick og i Adelsaarbogen 1886; medrene Slægt se Jens Holgersen Ulfstand; Hustrus Slægt se Ove Gjedde; Dagbog i „Pers. Tidskr.“ IV 1 1898; Lindbæk: „Statkollegiets Hist.“ I—II 1903—10; Christiansen: „Bidr. t. dsk. Statshusholdn. Hist.“ 1908—22; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Harre-

sted); Nekrologer i Univ. Progr. 1683, Ole Borch: „Memoria Oligeri V.“ s. A. og „In exequias H. V.“ s. A.

Vind, Oluf (Ole) (1590—¹⁸/₈ 1646), Præst. F. i Hyllinge ved Roskilde. Forældre: Sognepræst Jens Olufsen V. og Marine Mortensdatter (Grum). Blev Student 1609, kom i Huset hos den senere Biskop Hans Poulsen Resen (s. d.) og tog — til Trods for at han for at tjene til sit Underhold 1610—15 maatte bestride underordnede Stillinger ved Hoffet (Fyrbøder og Kammertjener) — 1611 Bakkalavrgraden og 1617 Magistergraden; s. A. var han blevet Rektor i Slangerup, og 1619 avancerede han til Konrektor ved Skolen i Roskilde, men denne Stilling opgav han allerede 1620, da han ved den lærde Holger Rosenkrantz' Anbefaling havde faaet kongeligt Stipendium til en Studierejse i Udlandet, hvor han tillige skulde være Mentor for en ung Rigmænd. Ved Hjemkomsten 1625 blev han Rektor ved Frue Skole i Kbh., men befordrede endnu s. A. til Sognepræst ved Helligaandskirken, hvor han virkede til 1642, da han blev Sognepræst ved Frue Kirke og Provst i Kbh. og Sokkelund Herred. Han var en skattet og nidkær Prædikant, og bekendt — især fra Grundtvigs Digt om ham — er Fortællingen om, at nogle Hoffolk engang klagede over hans skarpe Angreb fra Prædikestolen, hvorfor Kong Christian IV forlangte, at V. for ham skulde holde den samme Prædiken, som Hoffolkene havde følt sig forargede over; Resultatet heraf blev dog kun, at Kongen 1645 kaldte ham til Hofprædikant og Konfessionarius. D. i Kbh. — Gift 1) 1627 Anne Pedersdatter Vinstrup, d. 1635. 2) 1641 Sidsel Pedersdatter. *H. M.*

Litt.: Grundtvig: „Roskilde-Rim“ 1814, S. 90 ff.; Bloch: „Bidr. t. Rosk. Domscoles Hist.“ II 1846, S. 4 ff.; Rørdam: „Kbh.s Univ. Hist.“ IV 1868—74, S. 697 og „Hist. Saml. og Studiet“ IV 1900—02; Bricka og „Fridericia: „Christian IV.s egenh. Breve“ I 1887, S. 48; Univ. Progr. ved Død 1646.

Vind, Sophus Holger Gustav (¹⁸/₄ 1842—²⁷/₄ 1913), Landmand. F. i Korsør. Forældre: Godsejer Christian Andreas V. og Anna Sophie Elisabeth Hoppe. Blev Student 1860, deltog 1864 som frivillig Dragon og afgik 1865 som Sekondløjtnant, hvorefter han blev Cand. juris 1870. Efter et Par Aars Rejser i Udlandet lærte han Landvæsen paa Korselitze og købte 1873 Sanderumgaard paa Fyn af sin Moder. Han

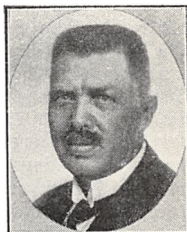

blev en dygtig og anset Landmand, der drev sin Gaard intensivt; hans Marker var rene for Ukrudt og i høj Kultur og Kvægbesætningen stærkt ydende. V. var gerne Forsøgsvert for landøkonomiske Forsøg, og paa Sanderumgaard er der foretaget en Række

betydningsfulde Undersøgelser baade paa Mejerivæsenets, Fodringens og Planteavlens Omraade. V. var Medlem af Sogne- og Amtsraad, af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad og sad i Bestyrelsen for flere landøkonomiske Foreninger. Han var Formand for Statingstekommissionen paa Fyn og for de samvirkende Hesteavlforeninger paa Fyn. Ved Landmandsforsamlingen i Odense 1900 var han Viceformand. Særlig kendt er V.s Navn blevet i hans Egenskab af Formand for Fyns Stifts patriotiske Selskab, en Post han beklædte 1883—91 og 1901—08, og hvor han har ydet en stor og værdifuld Indsats for at befæste og udvikle det gamle Selskabs Position. 1891 blev han Eresmedlem af Selskabet, og 1910 fik han tildelt Fyns Stifts patriotiske Selskabs Hundreedaars-Jubilæumsmedaille, en Udmærkelse, som kun er blevet to andre Personer til Del. Ogsaa Husflidssagen laa V. meget paa Sinde, og i en Aarrække var han Husflidsselskabets Formand. D. i Kbh. — Gift 1875 Adelgunde Poulina Fanny Erneste Tesdorpf, d. 1890. *A. C.*

Litt.: Slægt se Holger V.; mødrene Slægt hos Lengnick; Hustrus Slægt se Ad. Tesdorpf; Galschlott: „Landbrug og Landmænd“ 1888, S. 149; „Berl. Tid.“ ¹⁰/₁₂ s. A., „Hver 8. Dag“ 1897—98, S. 60; N. Beck: „Fyns Stifts patriotiske Selskab gennem 100 Aar“ 1910; „Ill. Tid.“ ⁵/₅ 1912; Hertel: „Landhusholdningsselskabets Hist.“ II 1919; Nekrologer i „Fyns Stifts Landbrugstid.“ 1913; „Ugeskr. f. Landm.“ s. A., „Tidskr. f. Landøk.“ s. A., „Berl. Tid.“ ²⁸/₄ s. A., „Fyns Stiftstid.“ s. D.

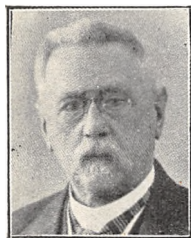
Windfeld, Ib Marius (f. ²⁶/₁₀ 1875), Inspektør. F. paa Tanderup ved Ribe. Forældre: Proprietær Thomas Ibsen W. og Nielsine Windfeld. Tog Præliminærexamen 1892 og var ved praktisk Landbrug til 1900, tog Landbrugseksamen 1902 og var 1902—04 Overassistent ved Rentabilitetsfodringsforsøgene. I de følgende Aar blev han Sekretær og Forretningsfører i forskellige Virksomheder, 1903—11 var han Forretningsfører i Foreningen til Fremme af Landbrugets Udførsel, 1904—05 Medarbejder ved „Agrarbladet“, 1905—06 Redaktionssekretær ved „Ugeskrift for Landmænd“, 1906—20 Sekretær i Foreningen „De danske Atlanterhavssøer“, 1907—20 Redaktør af „Atlanten“, 1915—21 Konsulent for det danske Gødningskompagni, 1912—21 Leder af det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Rejsebureau, 1915—21 Sekretær for Foreningen af danske Landbrugskandidater, siden 1912 Revisor i Foreningen „Det røde Kors“, fra 1921 Inspektør og Kasserer ved den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. W. er den ideelle Sekretær, dygtig og omhyggelig Kontormand, der med Klarhed tilrette-

lægger Sagerne, og en elskværdig og samvittighedsfuld Raadgiver og Hjælper for mange af de Mennesker, han i sine forskellige Virksomheder er kommet i Berøring med. Ved de store Udvidelser og omfattende Bygearbejder paa Landbohøjskolen har han faaet god Anvendelse for sine administrative Evner og sin alsidige Indsigt. — Gift 1) 1904 Ane Marie Mortensen, d. 1912. 2) 1913 Anna (Amie) Marie Gjellerup. A. C.

Litt.: „Ugeskr. f. Landm.“ 1921, S. 567; „Vort Landbrug“ s. A., S. 485.

Windfeld-Hansen, Ib (²⁷/₄ 1845—³⁰/₄ 1926), Belysningsdirektør. F. i Farup ved Ribe. Forældre: Møller, Bankdirektør Hans Hansen og Karen Windfeld. Blev Student 1864 og tog polyteknisk Eksamen i Ingeniørfaget 1871. Indtil han 1877 blev knyttet til Kbh.s Belysningsvæsen, var han navnlig beskæftiget med Havnebygning, saaledes 1873 ved Esbjerg Havn og 1874—76 ved bornholmske Havne. 1877

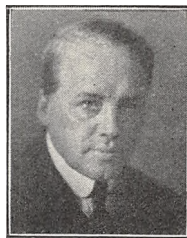
—79 var han kontrollerende Ingeniør ved Bygningen af Østre Gasværk i Kbh., derefter teknisk Fuldmægtig ved Kbh.s Gasværker til 1891 og Driftsbestyrer for Elektrisk Station til 1896, da han afløste A. Therkelsen som Direktør for Kbh.s Belysningsvæsen; fra sidstnævnte Stilling tog han Afsked 1920. Kbh.s Belysningsvæsen har gennemgaaet en enestaende stærk Udvikling i W.-H.s Funktionstid. Han har forestaaet Projekteringen og Bygningen af en Række store Værker: Den elektriske Station i Gothersgade, Vestre Elektricitetsværk, Østre Elektricitetsværk, H. C. Ørsted Værket, Udvidelse af Vestre Gasværk, Valby Gasværk m. m. W.-H. var den første Lærer i Elektroteknik ved Polyteknisk Læreanstalt 1896—1909. Udenfor sin Embedsgering har han beklædt en Række Tillidshverv: som Formand for Elektroteknisk Forening 1903—08 og for Dansk Ingeniørforening 1910—13, som Præsident for Dansk elektroteknisk Komité fra 1916 og Medlem af Telefonselskabets Bestyrelse fra 1896. Finsens medicinske Lysinstituts Oprettelse og Drift har han taget meget virksom Del i; fra 1916 var han Formand for Institutets Bestyrelsesudvalg. En usædvanlig kraftig Konstitution i Forbindelse med udrægede Administrationsevner og stor teknisk Indsigt satte ham i Stand til at overkomme denne omfattende Virksomhed. W.-H.s Brødre er Bankdirektør Hans W.-H. (f. ¹⁰/₁₂ 1847), Direktør Marius W.-H. (f. ⁹/₅ 1850) og Fabrikant Jens Anton W.-H. (f. ¹⁷/₆ 1855). D. i Kbh. — Gift 1874 Maria Kirstine Hansen. M. C. H.

Litt.: „Ingeniøren“ ¹/₈ 1913 (af Ch. Ramsing, Irminger, C. Hentzen, M. C. Harding, Fr. Jo-

hansen, G. A. Hagemann og Ax. G. V. Petersen); „Berl. Tid.“ ²⁷/₄, ²⁸/₄ 1915; „Ingeniøren“ ³¹/₄ 1920 (af Irminger); „Berl. Tid.“ ¹⁰/₆ 1922; „Politiken“ ²⁶/₄ 1925; „Tekn. Tidsskr.“ 1915 (af E. v. Holstein Rathlou), 1920 (af samme) og 1922 (af samme); „Lys og Kraft“ 1920; Nekrologer i „Politiken“ og „Nationaltid.“ ¹/₅ 1926.

Winding, Andreas (f. ²³/₁₀ 1881), Journalist. F. i Seem ved Ribe. Forældre: Sognepræst Hans Kruse W. og Christine Marie

Anna Caroline Bech. Blev Student 1900, Cand. phil. 1901, drev forskellige Studier uden at tage Embedseksamen, debuterede som Journalist ¹³/₆ 1900 i „Roskilde Dagblad“ og regner Niels Bransager og Jeppe Aakjær for sine journalistiske Læremestre. 1902 blev han ansat ved „Demokraten“ i Aarhus og 1905 ved „Politiken“, hvor han siden har arbejdet, idet han dog navnlig i Krigsaarene tillige har været Korrespondent til en Række udenlandske Blade, bl. a. „Verdens Gang“, „Dagens Nyheter“, „Göteborg Handels- och Sjöfartstidning“, „Paris Journal“ „Berliner Tageblatt“, „Evening Standard“ og „Matin“.

Under Krigen boede han flere Aar i Paris og skrev Korrespondancer fra den franske Front, 1919 var han Korrespondent fra Murman-Fronten og Øst-Karelen og 1919—22 fra Folkeforbundet i Genève. Han har udgivet en Del Bøger, dels Fortællinger som „Den skønne Ubekendte“ (1912) og „Ingeborg Jarl og hendes Kæreste“ (1913), dels Skildringer fra Frankrig som „Krigsidyller“ (1915) og „Ærens Land“ (1916), fra Europa som „Vagabond i Europa“ (1921) og fra Danmark som „Glæde over Danmark“ (1924). 1909 fik han Skuespillet „De blanke Façader“ opført paa Kasino. W. hører til vore eleganteste og mest charmerende Penne, og typiske danske Toner har i hans Sprog efterhaanden formået sig med almeneuropæiske. En vis ungdommelig Overdaadighed, der ikke altid tillod ham at veje Indfaldene paa Guldvægl, er med Aarene vejet for en indtagende Blanding af sjællandsk Lune og Sentimentalitet med Vagabondens Stemningslethed og hastige Orientering. International Journalist som han er, har han sin Styrke ikke mindst i smaa følte Billeder af dansk Natur (Bilturen i „Den skønne Ubekendte“, „Glæde over Danmark“ osv.). — Gift 1) 1903 Skuespillerinde Antoinette Nielsen (se Holberg). Ægteskabet opløst 1914. 2) 1922 Anna-Fedora Luth Otto. P. E.

Litt.: Erindringer i „Journalisten“ ¹/₈ 1908, „Magasinet“ ²⁸/₉ 1924 og ¹⁸/₁ og ²⁵/₁ 1925 og „Skuespillernes Almanak“ for 1926; „Publikum“ 1909—10, Nr. 8; „Vort Land“ ⁹/₁₂ 1912; „Ekstrabl.“ ⁴/₁₂ 1912, ²⁸/₅ 1918, ¹²/₁₂ 1921; „Journalisten“ ¹⁵/₂ 1913; „Politiken“ ¹⁴/₈ 1916, ¹¹/₁₂ 1921, ²⁷/₁₀ 1922, ¹³/₁₀ 1924, ²⁷/₁₂ s. A.; H. Cavling sst. ¹/₁₀ s. A.; „Gyldendals Juleavis“ 1921; „Soc.-Dem.“ ²⁵/₁₀

1922: „B. T.“ 27/10 1924: „Berl. Tid.“ 14/2 1925: „Studerterne fra 1900“ 1925; Forfatterforeningens Festskrift 1919, S. 332.

Winding, Antoinette, se Holberg.

Winding, August Henrik (2³/₈ 1835—10/8 1899), Pianist, Komponist. F. i Taars, Lolland. Forældre: Sognepræst Anders Frederik W. og Marie Annette Raaschou. Blev Student 1855, var Elev i Klaver af Faderen, der var ivrig Musikdykker, senere af Carl Reinecke og Anton Réé, i Komposition af Gade. Ansattes som Klaverlærer ved Konservatoriet 1867 (fra 1890 i Konservatoriets Ledelse), men arbejdede ogsaa som Privatlærer, i begge Virksomheder dog afbrudt en længere Tid ved en ondartet Armlidelse. W. vakte allerede i Drengæarene Opsigt ved sit Spil; hans egentlige Fremtræden for Offentligheden skete 1851 ved en Koncert i Kasino. Efter Hjemkomsten fra sin Studierejse (Alex. Dreyschock) optraadte han ofte, var især yndet og beundret i Musikforeningen for sin fine og aandfulde Fortolkning af Klassikerne. Som Komponist var han særdeles produktiv: Symfoni, Ouverture, Klaverkoncert, Kammermusik, Sange (Richardt, Hauch, Claus Groth), men navnlig en omfattende Produktion paa Klaverkompositionens Omraade, hvor baade instruktive Sager, smaa Stemningsbilleder og større udbyggede Værker findes blandt hans Arbejder. Hans Sats er her meget smagfuld, klavermæssig velklingende, dertil ofte præget af en stærk lyrisk Inspiration. Som Sangkomponist er han især kendt ved den melodiose og yndefulde „Den evige Sne“ og ved en Række Melodier til Salmetekster, hvor hans lyriske Tone imidlertid ofte slaar over i en til Kirken lidet passende Sentimentalitet („O Du min Immanuel“, „Guds igenfødte, nylenvende Sjæle“). Skrev sammen med Emil Hartmann Balletten „Fjældstuen“ (1859), hvis Musik hævder sig smukt i dansk Ballelmusik ved sine markante og livfulde Rytmer. D. i Kbh. — Gift 1864 Clara Johanne Frederikke Hartmann, d. 1925.

E. A.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Stamt. over Slægten W.“ 1913; Hustrus Slægt se J. P. E. Hartmann: „Breve fra Grieg“ 1922; H. Koch i „Nationaltid.“ 20/1 1923; Nekrologer sst. 17/6 1899 (af A. H.), i „Politiken“ 18/6 s. A. (af Ch. K.), „Ill. Tid.“ 25/6 s. A. (af G. H.) og „Højskolebl.“ s. A. (af H. Nutzhorn).

Winding, Povl (f. 5/8 1886), Ingeniør. F. i Nykøbing S. Forældre: Gaardejer Niels Peter V. og Hilma Franciska Olsen. Stod i Smede- og Maskinarbejderlære 1901—02, tog polyteknisk Adgangsksamen 1903 og Eksamen for Elektroingeniører 1909. Efter Eksamen assisterede han en kort Tid Prof.

Rung, bl. a. ved Ombygningen af Frbg. Elektricitetsværk. Efter Aftjening af Værne-

pligt 1909—10 gennemgik han Sekondløjtnant-skolen ved Fæstningsartilleriet og blev Sekondløjtnant 1912; under Verdenskrigen gjorde han Tjeneste i ca. 1¹/₄ Aar, bl. a. som Chef for Buddingebatteriet. 1910—14 var han Assistent ved Polyteknisk Lærestalts elektriske Konstruktionsøvelser og 1913—14 Reservebrandinspektør ved Kbh.s Brandvæsen. Fra 1914 har han været Brandinspektør. V. blev tidlig en stærkt interesseret og virksom Deltager i Foreningslivet indenfor de forskellige Ingeniørsammenslutninger. Han var saaledes Medlem af Dansk Ingeniørforenings Bestyrelse 1914—17 og Formand for Foreningens elektrotekniske Sektion 1916—24; fra 1921 har han været Medlem af samme Forenings Repræsentantskab og fra 1923 af dens Hjelpefonds Bestyrelse. Desuden har han bl. a. været Formand for Kbh.s kommunale Ingeniørforbund og Medlem af Kbh.s Kommunalforenings Hovedbestyrelse fra 1921. 1920 var han Medlem af H. C. Ørsted Mødets Komité og sidder fra s. A. i Udvalget for de nordiske Elektroteknikermøder. Han er Medlem af Dansk Brandværns Komité (fra 1920) og var Medlem af den danske Komité for „The first World Power Conference“ i London 1924. V. er Ophavsmand til den 1911 paabegyndte Udgivelse af dansk Elektricitetsværksstatistik, som 1923 blev overtaget af Statistisk Departement. 1918 angav han en forbedret Konstruktion af Vindmotorer, som blev patenteret i de fleste Lande og nu danner Grundlaget for en betydelig Fabrikation. — Gift 1917 Lillian Addy Claudi-Magnussen.

M. C. H.

Litt.: „Hovedstaden“ 2/6 1918; „Berl. Tid.“ 21/6 1920.

Vinding, Rasmus (10/8 1615—2/9 1684), Professor, Lovforfatter. F. i Vindinge, nu Fuirrendal. Forældre: Skoleforstander, Provst Poul Jensen Kolding og Johanne Pedersdatter. Gik i Herlufsholm Skole, hvor Faderen fra 1622 var Forstander, blev Student 1632, Baccalaureus 1634, Cand. theol. 1635, var 1635—38 Hører ved Kbh.s Skole, foretog derefter en videnskabelig Udenlandsrejse til Holland (Leiden) og Frankrig (Paris, Angers), hvor han i Jesuiterkollegiet la Flèche ved Angers holdt sin „Oratio de regno hereditario et electivo“ (1640), et Forsvar for Arveriget kontra Valgriget. 1641 tog V. Magistergraden og beskikkedes derefter til Rektor i Sorø, til hvilken Stilling Biskop Jesper Brochmand allerede 1640 havde udset ham, 1646 trak han sig tilbage, blev derefter 1648

Prof. i Græsk ved Kbh.s Universitet, var en af Universitetets Deputerede paa Rigsdagen 1660, blev s. A. Assessor i Kancellikollegiet og omtrent samtidig i Højesteret, hvor hans Voteringer — efter Deuntzers Udsagn — udmærker sig ved „en Rigdom af selvstændige og ofte træffende Ytringer, der vidne om et indtrængende og ejendommeligt Syn paa Sagerne“; 1670 Referendarius i Højesteret. 1661 Professor i Historie og Geografi. Som Universitetslærer i Græsk udgav han bl. a. Kommentarer til Euripides' „Hekabe“ (1648 og 1650—56) og „Medcia“ (I—II 1657—58) og Disputationerne „De lingvæ Græcæ et Ægyptiacæ affinitate“ (1660) og „De literarum Græcarum origine“ (1661); efter hans Død offentliggjordes hans Hovedværk „Hellen“ (Leiden 1701), væsentlig en Material-samling i Tidens gængse, ukritiske og ume-todiske Smag. Et vigtigt Bidrag til Universitetets Historie ydede V. i sin „Regia Academia Hauniensis in Regibus, Conservatoribus, Rectoribus, Professoribus suis representata“ (1665). Større Betydning end V.s videnskabelige Arbejder har hans indgribende Deltagelse i Tidens Lovgivnings-arbejder. Sammen med Søren Kornerup arbejdede han paa at skabe en Kongelov; han var ikke Medlem af de to første Lovkommissioner, der var nedsatte for at forfatte en ny Landslov, men fik Sæde i den 3die. Her stødte han sammen med Peder Lassen, der hidtil havde været det store Lovarbejdes drivende Kraft; ikke mindst ved sin Ven P. Schumachers Hjælp lykkedes det V. at besejre sin Medbejler, og det er V., som er Hovedforfatteren af Christian den 5tes Danske Lov af 1683, et Værk, der indtager en fremragende Plads blandt Europas Lovkodifikationer. D. i Kbh. — Gift 1) 1649 Margrethe Fincke, d. 1650. 2) 1653 Ingeborg Matthiesen.

Fz. D.
Litt.: Slægt hos Lengnick; R. Vinding; „Acad. Haun.“ 1665, S. 385—89; S. Jonæson: „Den vel-ædle og Velbyrdige nu salgte Herris Hr. Erasmus V. Hans Lif och Lefnetz Ihukommelse“. 1684; Chr. Bruun i „Dsk. Saml.“ II 2, S. 89 ff.; A. D. Jørgensen: „P. S. Griffenfeld“. I—II 1893—94 passim; V. A. Secher og Chr. Stöchel: „Forarbejderne til Kong Christian V.s Danske Lov“ I—II 1891—94; L. M. B. Aubert i „Tidsskr. f. Retsvidenskab“ VIII 1895, S. 32 ff.; V. A. Secher l. c. IX 1896, S. 378 ff.; J. H. Deuntzer: „Højesteret i 1683“ 1898 passim; Knud Fabricius: „Kongeloven“ 1920, S. 100—05, 256—67 og passim.

Vinding Kruse, se Kruse.

Windinge, Olaf Sørensen (f. 10/9 1877), Boldspiller, Sportsjournalist. F. i Nyborg. Forældre: Sognepræst Chr. Sørensen (s. d.) og Hustru. Navneforandring 14/6 1912. Blev Student 1895, Cand. juris 1904, Sagførerfuldmægtig 1905, Assistent i Finansministeriet 1905, i Krigsministeriet 1908, Fuldmægtig sst. 1922. Fra sin tidligste Ungdom har W. været en ivrig Boldspiller. Han er en dygtig Kricketspiller, men særlig har han dog udmærket sig som Fodbold-

spiller. Han blev Medlem af Boldklubben af 1893 og deltog i dens Kampe i begge Spil, paa I. Hold 1896—1905, traadte da ind i Akademisk Boldklub, hvor han deltog i Fodboldkampene til 1910, og i Kricketkampene er han endnu aktiv Deltager. 1900—1908 spillede han desuden paa næsten alle udvalgte danske Fodboldhold. W. har hørt til de bedste danske Fodboldspillere. Vel var han ingen Aladdinsnatur, der blandede ved sit Spil, fordi Fodboldspillet vanskelige Kunst var givet ham i Vuggegave, men han var en Mand, der fyldte sin Plads godt, fordi han spillede med Koldblodighed og Omtanke, og hans Ro, hans Kendskab til Spillet i alle dets skiftende Faser, til de enkelte Medspillere og ogsaa ofte til Modstanderne, gjorde ham vel skikket til at være sit Holds Anfører. Fra 1907 har han dyrket Journalistikken. Han var Medarbejder ved „Ildrætt“ 1907—13, ved „Riget“ 1911—12, ved „Ekstrabladet“ fra 1912, ved „Sportsbladet“ fra 1913 og Medredaktør af dette Blad 1918. W. har som faa andre Kendskab til Personer og Begivenheder indenfor Boldverdenen fra ca. 1895 til nu, og hans Anmeldelser har Værdi, fordi de, strengt saglige, hviler paa et grundigt og solidt Kendskab til Forholdene. — Ugift.

F. K.
Litt.: Modrene Slægt i Hauch-Fausboll: „Stamt. over Slægten Winding“ 1913; „B. T.“ 23/6 1918; Cortsen: „Studenterne fra 1895“ 1921.

Vingaard, Hans (d. 1559), Bogtrykker. F. i Stuttgart. Kom 1528 til Danmark, idet han rimeligvis blev kaldt til Viborg af Hans Tausen for at besørge Trykningen af dennes polemiske Skrifter mod Katolicismen. 1532 flyttede han til Kbh. og blev den første privilegerede Bogtrykker her. Han udfoldede en meget stor Virksomhed, overtog 1552 det Materiel, der havde tilhørt Chr. Pedersens Bogtrykkeri i Malmø, og har i det hele i Tidens Løb raadet over et forholdsvis stort Type- og Ornamenteringsmateriel. Over 100 Tryk kendes fra hans Værksted, deriblandt mange Skrifter af Niels og Peder Palladius. Han trykte og forhandlede ogsaa en Del folkeiige Bøger paa Dansk, bl. a. Henrik Smiths Lægebog, Husholdnings- og Regnskabsbøger, og for Universitetet trykte han bl. a. 1537 dets første Lektionskatalog. Ved hans Død overgik Trykkeriet til den bekendte Bogtrykker Laur. Benedicht (s. d.). D. i Kbh. — Gift Karine Nielsdatter.

S. D.
Litt.: Rørdam: „Kbh.s Univ.s Hist.“ I—II 1868—72; Nyrop: „Den dsk. Boghandels Hist.“ I 1870; Laur. Nielsen i „Nord. tidsskr. f. bok- og biblioteksvæsen“ III 1916; „Dansk Bibliografi“ 1919 og „Boghist. Studier“ 1923.

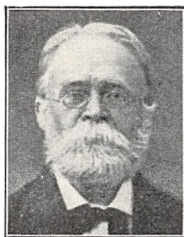

Vingaard, Mads (— 1600 —), Bogtrykker. Har antagelig været en Slægtning af Hans V. (s. d.) og havde fra 1560'erne til 1600 et Trykkeri i Kbh., hvorfra over 200 Tryk kendes. Foruden en Del Arbejde for Universitetet, fra hvis Tjeneste han 1599 blev afsat paa Grund af, at han havde trykt forskellige Skandskrifter o. l., har han udført flere større Værker, af hvilke de mest anselige er forskellige Dele af Huitfeldts Kronike, en Udgave i Folio af Luthers Huspostil (1577) og særlig Frederik II's Bibel (1589), en svær Foliant med talrige Billeder. V. naar som Typograf ikke Laur. Benedicht (s. d.), men har dog præsteret adskillige udmærkede Arbejder. D. i Kbh. (?).

S. D.

Litt.: „Læsendes Aarvog“ 1800, S. 18 ff.; Rørdam: „Kbh.s Univ. Hist.“ II 1869—72; Nyrop: „Den dsk. Boghandels Hist.“ I 1870; Laur. Nielsen i „Haandbog i Bibliotekskundskab“ 3. Udg. I 1924.

Winge, Adolf Herluf (¹⁰/₃ 1857—⁹/₁₁ 1923), Zoolog. F. i Kbh. Forældre: Fuldmægtig i Marineministeriet Carl Gustav W. og Anna Christine Mønster. Blev Student 1874, tog Magisterkonferens i Zoologi 1881 og knyttedes 1883 til Zoologisk Museum, hvor han 1885 blev Assistent og 1892 avancerede til Vice-inspectør ved Hvirveldyrsektionen. Pattedyr og Fugle var de Grupper, af hvilke han sær-

lig følte sig tiltrukket, og allerede som Student kunde han udgive et Par mindre Afhandlinger, af hvilke en, „Om græske Pattedyr“ (1882), ved sit klart udtalte la-mærkistiske Grundsyn er en Forløber for hans senere store Arbejder. Derefter fulgte 1883 „Om Pattedyrenes Tandskifte især med Hensyn til Tændernes Former“, der utvivlsomt er et af de vigtigste Arbejder, som nogen Sinde er skrevet om dette Emne, samt 1888 „Jordfundne og nulevende Gnavere fra Lagoa Santa“. Med dette aabnes den lange Række Arbejder i „E Museo Lundii“, der ved første Øjekast nærmest synes at være en Bearbejdelse af de fossile Knogler i P. W. Lunds (s. d.) Samlinger, men i Virkeligheden samtidig giver en fuldstændig Oversigt over de fleste Pattedyrdordenes Anatomi, Systematik og fylogenetiske Udvikling. Efter Afslutningen af dette Størværk (1915) udgav W. tilsvarende Bearbejdelser af Insektædere og Hvaler; han havde hermed i enkelte Monografier behandlet hele Pattedyrklassen og besluttede nu at sammenarbejde Resultaterne i et enkelt Værk „Pattedyr-Slægter“, der skulde give en samlet Oversigt over alle Pattedyr og disses indbyrdes Slægtskabsforhold. Ved

hans Død var heraf et Bind trykt, mens de to andre forelaa som færdigt Manuskript, saaledes at de let kunde udgives. Et andet Omraade, paa hvilket han har indlagt sig stor Fortjeneste, er Undersøgelsen og Beskrivelsen af de talrige fra Tørvemoser, Køkkenmøddinger, Boplads og Grave hidrørende Knogler og Knoglestumper; for Arkæologien saavel som for Studiet af tidligere Tidens Husdyr er herved vundet en Række Resultater af aller største Betydning. Blandt Arbejderne over Pattedyr maa endelig fremhæves „Grønlands Pattedyr“ (1902) samt den for en større Kreds bestemt Bearbejdelse af Danmarks Pattedyr i „Danmarks Fauna“. Som Ornitolog har W. udgivet „Grønlands Fugle“ (1898) samt 28 Aarsberetninger over de ved de danske Fyr faldne og delvis til Museet indsendte Fugle — en Publikation, der giver vigtige Bidrag til Løsningen af mange Problemer med Hensyn til Fuglenes Træk. Hans store Interesse for dette kan iøvrig ogsaa ses af den skønne Skildring, han har givet deraf i sit Bidrag til „Danmarks Natur“ i „Frem“ (1897). At W. med sin dybe Kærlighed til Naturen maatte harmes over al hensynsløs eller tankeløs Ødelæggelse af den, er let forstaaeligt, og Naturfredningsbestrebelse-erne fandt i ham en højsindet Ven. — Personlig var han en stille og beskedent tilbageholdende Mand, der tilbragte sin Tid paa Museet, i Studerekammeret og paa smaa korte Ture i Nærheden af sin Bolig, stundom lidt sær, en ualmindelig elskelig og retsindig Karakter. D. i Kbh. — Ugift. R. H. S.

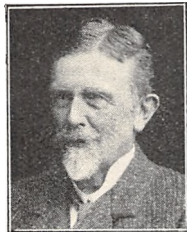
Litt.: Slægt i Iürgensen og Hennings: „Slægtregister over Familierne Sangaard m. fl.“ 1910; mødrene Slægt i Hundrup: „Stamt. over Familien Mønster“ 1861; Dahl: „Bibl. zool. Dan. 1876—1906“ 1910; Nekrologer i „Nature“ ²⁹/₁₂ 1923 (af M. A. C. H.), „Berl. Tid.“ ¹⁰/₁₁ s. A. (af R. C. Mortensen) og ¹²/₁₁ s. A. (af H. A. Kjær), „Dyrevennen“ s. A., „Natures Verden“ 1924 (af Ad. S. Jensen), „Vidsk. Selsk. Overs.“ s. A. (af Th. Mortensen), „Dsk. ornit. Foren. Tidsskr.“ s. A. (af E. Lehn Schiøler), „Flora og Fauna“ s. A. (af O. Helms) og „Medd. fra naturhist. Foren.“ 78 s. A. (af Ad. S. Jensen).

Winge, Gustav Oluf Bang (¹¹/₅ 1855—¹⁰/₂ 1889), Zoolog. F. i Kbh. Forældre: Fuldmægtig i Marineministeriet Carl Gustav W. og Anna Christine Mønster. Blev Student 1872 og studerede et Par Aar Jura, men opgav dette for at hellige sig Zoologien. 1881 blev han Magister, og 1883 ansattes han som videnskabelig Medhjælper paa Zoologisk Museum. Hans Hovedinteresse var Fuglene, til hvis Bygning og Livsforhold han besad et ualmindeligt Kendskab; hans tidlige Død hindrede ham dog i at faa andet udgivet end et større Arbejde om Fuglelevningerne i Brasiliens Knoglehuler (1888) og 2 Aarsberetninger om Fuglefaldet ved de danske Fyr (1886—88). Naturfredningstanken havde her hjemme i ham den første betydelige Forkæmper; i sin lille Bog „Jægerens skadelige Dyr“ (1886), der vidner om den dybeste

Kærlighed til og den fineste Forstaaelse af Naturen, taler han med overbevisende Varme — og adskillig Fanatisme — ikke blot Rovdyrenes, men hele den vilde Dyreverdens Sag. D. i Kbh. — Ugift. R. H. S.

Litt.: Slægt se Herluf W.; mødrene Slægt se samme; Dahl: „Bibl. zool. Dan. 1876—1906“ 1910.

Winge, Herman Peter (^{10/9} 1839—^{21/8} 1925), Forstmand. F. i Kbh. Forældre: Kontorchef i Udenrigsministeriet Oluf Bang W. og Vilhelmine (Mine) Sophie Frederikke Mønster. Blev Student 1859, studerede Jura, men maatte afbryde Læsnin- gen paa Grund af Øjen- sygdom. 1868 blev han Forstkandidat; s. A. købte han nogle svenske Skovejendomme sam- men med Professor N. C. Frederiksen (s. d.),

udtraadte dog allerede 1871 af Samarbejdet og var derefter beskæftiget med Planlægning for private Skove, bl. a. Vemmetofte og Frijsenborg Skovdistrikter. 1875 blev han Overfører for Grevskaftet Frijsenborgs Skove, hvor han indførte en mere industriel Drift end den tidligere anvendte. Et stort Areal, klædt med modne Løvtræbevoksninger blev hurtigst mulig afdrevet og beplantet med fortrinlige Kulturer af Bøg, Eg og Rødgran, hvortil senere kom Ædelgran. Ogsaa for Veddets Udnyttelse nærrede W. levende Interesse, og han gav Anledning til Oprettelsen af Cellulosefabrikken i Hinnerup og Trævarefabrikken „Bastian“ i Horsens. Han havde et varmt Sind for Skovarbejderne, hvis Kaar blev betydeligt forbedrede. I mange Aar var han Censur ved Forsteksamen og Medlem af Hedeselskabets Repræsentantskab. 1872 skrev han i „Tidsskrift for Landøkonomi“ en Afhandling: „Om Tilvirkning af Tagspaan og den Petriske Imprægnering“. I „Tidsskrift for Skovvæsen“ har han skrevet enkelte Afhandlinger, der mest beskæftiger sig med Anvendelsen af dansk Naaletræ til Bygningsbrug og Indførelsen af Underhaandensalg i Skovbruget. 1913 tog han sin Afsked. D. i Frascati, Italien. — Gift 1867 Charlotte Josephine Qvistgaard, d. 1921. J. H.

Litt.: Slægt se Herluf W.; mødrene Slægt se samme; Hustrus Slægt i Qvistgaard: „Stamt. over Slægten Qvistgaard“ 2. Udg. 1923; Oppermann: „Bldr. t. d. dsk. Skovbrugs Hist. 1786—1886“ 1889.

Winge, Øjvind (f. ^{10/5} 1886), Botaniker. F. i Aarhus. Forældre: Sagfører Sigfred Victor W. og Agno Margrethe Petrea Rian. Blev Student 1905, Mag. scient. 1910, Dr. phil. 1917, var Assistent ved Carlsberglaboratoriets fysiologiske Afdeling 1911—20, blev Professor ved Landbohøjskolen 1920. W. har ivrig drevet mykologiske og cytolo-

giske Studier. Paa det førstnævnte Omraade har han sammen med C. Ferdinandsen (s. d.)

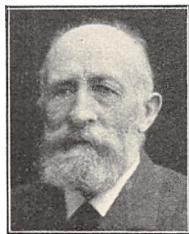
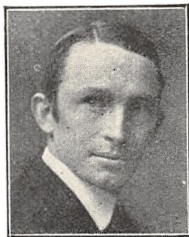
et frugtbart Forfatter- skab bag sig. Disse Fællesundersøgelser er offentliggjort bl. a. i „Bot. Tidsskrift“ og i „Meddelelser fra Foreningen til Svampekundskabens Fremme“, hvis energi- ske Redaktører de er. Et fortjenstfuldt Arbejde er ogsaa deres endnu ikke fuldendte „Mykologisk Ekskursionsflora, en populær Vejledning til Bestemmelse af større danske Svampe“. Hans Virksomhed ved Carlsberglaboratoriet har bragt ham ind paa forskellige Undersøgelser med Hensyn til Humle og Bitterstofbestemmelser. Hans nøje Følgen nye Støtninger i Videnskaben, ogsaa i Udlandet i Forbindelse med hans cytologiske Undersøgelser har ledet til frugtbare Studier ogsaa Arvelighedslæren vedrørende, herom hans Disputats „Studier over Planterigets Chromosomantal og Chromosomernes Betydning“. Disse Studier har han i sin nye Stilling, det nyoprettede Professorat, fortsat med stor Energi, og flere vægtige Afhandlinger er i de sidste Aar fremkommet, saaledes: „Om en delvis kønsbunden Nedarvning af Øjenfarven hos Mennesket“ („Medd. fra Carlsb. Labor.“ XIV Nr. 12); i en Afhandling 1923: „Om Kønskromosomer“ („Medd. fra Carlsb. Labor.“ XV Nr. 5) paaviste han som en af de første Kønskromosomer hos Planter. — Gift 1913 Julie Begtrup Møller. H. J.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1917; „Berl. Tid.“ ^{20/3} 1921; C. Christensen: „Danm. bot. Litt. 1880—1911“ 1913.

Winhofers, se Dina.

Winkel, Janus Henrik (f. ^{20/5} 1844), Landmand. F. paa Dybvad, Vendsyssel. Forældre: Godsejer Adolph Nicolai W. og Oline Hansine Roulund. Gik i Latinskole, lærte Landvæsen paa Brat-

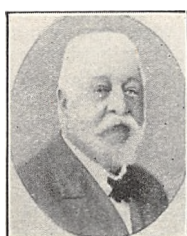
tingsborg og Sallerupgaard, tog senere paa Landbohøjskolen men maatte afbryde Studierne grundet paa Øjen- sygdom. Han vendte tilbage til den praktiske Landmandsvirksomhed, var en Tid Forvalter paa Tyrrestrup ved Horsens og forpagtede saa Aunsbjerg, som han drev til 1883; 1883—95 var han Forpagter af Dybvad, og 1896 blev han landbrugskyndig Medarbejder ved Statens statistiske Bureau. W. har deltaget meget i Landboforeningslivet. Han var Dommer ved en Mængde Dyrskuer, Møder og

Landmandsforsamlinger. 1872—81 var han i Bestyrelsen for Silkeborg-Lysgaard Landboforening, 1882—87 Formand for Hjørring Amts Landboforening og 1887—95 Formand for Landboforeningen „Vendsyssel“. W. har skrevet en Del saavel om landbrugstekniske som om statistiske og økonomiske Spørgsmaal; 1897 kom „Landbrugets Benyttelse af Produktpriserne i Anrækken 1872—90“. Senere, da han blev Sekretær i Landbrugets Toldbeskyttelsesforening (stiftet 1897), udkom „Landbrugstold ude og hjemme“ (1899) og 1901: „Hvorfor og hvorledes kræver Landbruget Toldbeskyttelse?“ 1899 blev W. statistisk Medhjælper ved den af Regeringen nedsatte Landbrugstoldkommission.

— Gift 1877 Mette Marie Jespersen. A. C. *Litt.*: Slægt i „Adolf Winkels Optegnelser om sin Faders Liv“ 1909, Grandjean: „Stamt. over P. J. Deichmanns Efterk.“ 1905 og „Rasmus Hansen i Ørsløv og hans Efterk.“ 1924; mødrene Slægt i „Stamt. over Familien Roulund“ 1889; Hustrus Slægt se C. M. Jespersen; Galschiøt: „Landbrug og Landmænd i Danmark“ 1888; „Medlemsbl. f. Landboforeningen „Vendsyssel““ (Tilæg til „Hjørring Amtstid.“) 1895, S. 3117; „Hjørring Amts Landboforening 1845—95“ s. A., S. 76; Th. Larsen: „En Gennembrudstid“ II 1921.

Winkel, Rikard William (f. 27/8 1852), Amtsvejsinspektør. F. paa Dybvad, Vendsyssel. Forældre: Godsejer Adolph Nicolai W.

og Oline Hansine Roulund. Tog polyteknisk Adgangseksamen 1870 og Eksamen i Ingeniørfaget 1876, assisterede ved Landevejsanlæg paa Lolland 1876—79, ved Jernbaneudstikning i Jylland 1879, derefter ved Anlæg af Baner paa Fyn: Ringe—Faaborg, Odense—Bogense og

Tommerup—Assens, 1880—84. I de følgende to Aar var han Ingeniør ved Assens Banen og praktiserende Ingeniør i Odense samt Lærer ved den tekniske Skole sst. 1886 blev han Amtsvajnspektør i Kbh.s Amt, hvilken Stilling han fratraadte 1922. W. har omfattet sin Gerning med den største Interesse og har med Iver deltaget i Diskussioner og Forhandlinger om Vejforhold. Med Styrke fastholder han sine Meninger og har derved afluget sig stor Respekt hos sine Kolleger, der 1911 valgte ham til Formand for Amtsvajnspektørforeningen. W. er stærkt religiøs og har udråbt et betydeligt Arbejde for den københavnske Kirkesag, har saaledes haft væsentlig Del i Esajaskirkens Tilblivelse. Fra 1898 har han været Medlem af Bestyrelsen for Dansk Missionsselskab og er ligeledes Medlem af Bestyrelsen for Indre Mission i Kbh. — Gift 1883 Anna Marie Anger, d. 1922. M. C. H.

Litt.: Slægt se J. H. W.; mødrene Slægt se samme; „Nationaltid.“ 2/8 1922 og 27/8 1926; „Berl. Tid.“ 2/8 1922; „Dsk. Miss.bl.“ 1923.

Winkel, Søren (20/8 1841—15/2 1921), Ingeniør, Godsejer. F. paa Dybvad, Vendsyssel. Forældre: Godsejer Adolph Nicolai W. og Oline Hansine Roulund.

Tog polyteknisk Adgangseksamen 1859 og Eksamen i Ingeniørfaget 1865, assisterede ved Projektering af en Udvidelse af Helsingør Havn nordfor Kronborg, indtil han 1866 blev Ingeniørassistent ved Kryolitbruddet ved Ivigtut i Grønland. 1867

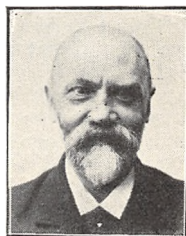

—70 var han kontrollerende Ingeniør ved Bygningen af den sydsjællandske Jernbane og 1870—78 Ingeniør ved forskellige Jernbane-entrepriser. 1878—1918 drev han selvstændig Entreprenørvirksomhed ved Jernbane- og Havneanlæg i Kompagni med Ingeniørerne Glud og Werner. Blandt de mange Jernbaner, W. har været med til at bygge, kan nævnes: Ringe—Faaborg, Odense—Bogense, Tommerup—Assens, Fjerritslev—Nørresundby—Frederikshavn, Frederikshavn—Skagen. Navnlige Anlæg af sidstnævnte Bane skyldtes i væsentlig Grad ham. W. foretog Projektering og Udstikning af Vejle—Give Banen og var 1900 sammen med S. M. Andersen (s. d.) vejledende Ingeniør ved Bedømmelsen af de indkomne Projekter til den nye Banegaard i Kbh. Han var Medlem af Skagensbanens og flere nordjyske Baners Bestyrelse og virksomt Medlem af Privatbanernes Ulykkesforsikring og Pensions- og Enkekasse. Fra 1900 drev han Dybvad, men boede mest i Hillerød. W. besad stor teknisk Dygtighed og en usædvanlig rig Arbejdsevne; han roses for sin Hjælpsomhed overfor Standsfæller. Han var Medlem af Dansk Ingeniørforenings Bestyrelse 1901—10 og Entreprenørforenings Æresmedlem fra 1920. D. i Hillerød. — Gift 1872 Marie Elisabeth Kappel, d. 1921. M. C. H.

Litt.: Slægt se J. H. W.; mødrene Slægt se samme; Hustrus Slægt se Ludvig Kappel; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 16/2 1921, „Nationaltid.“ s. D. og „Ingeniøren“ 20/2 s. A. (af Kuhlman).

Winkel Horn, Erhardt Frederik (19/7 1845—17/11 1898), Litteraturhistoriker. F. i Kbh. Forældre: Urtekræmmer Erik W. H. og Marie Dorothea Ravn. Blev Student 1863, tog 1868 Magisterkonferens

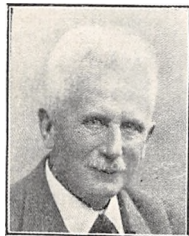
i „Nordisk Oldtidsvidenskab“ og blev 1878 Dr. phil. paa en litteraturhistorisk Studie om Peder Syv; 1867—83 var han Assistent ved „Udvalget for Folkeoplysnings Fremme“, 1883—98 Sekretær i Komiteen til Understøttelse af Sog-

nebogsamlinger. Hans litterære Virksomhed stod mest i Bearbejdelsens og Popularisationens Tjeneste. 1869 udkom hans Oversættelse af „Den ældre Edda“, 1871—76 Oversættelser af islandske Sagaer i 3 Bd. under Titlen „Billeder af Livet paa Island“, 1876 Oversættelsen af „Nordiske Heltesagaer“; 1874 var udkommet „Mennesket i den forhistoriske Tid“, en Bearbejdelse efter John Lubbock. Hans Værk „Den danske Litteraturs Historie“ (2 Bd., 1881) støtter sig til N. M. Petersen, saa langt denne rækker, men er for det 19de Aarh.s Vedkommende et af de første Forsøg paa at skildre dets Litteraturhistorie; 1883 udkom „N. F. S. Grundtvigs Liv og Gerning“, som han selv har kaldt for „sin kæreste Bog“. Endelig har han oversat en Mængde engelske og franske Romaner. D. i Kbh. — Gift 1) 1870 Anna Marie Margrete Nyholm. Ægteskabet opløst 1883; hun d. 1913. 2) 1886 Anna Ravn. Ægteskabet opløst 1893.

Litt.: Slægt se Frederik Horn; 1. Hustrus Slægt se C. K. V. Nyholm; Selvbioграфи i Univ. Progr. Novb. 1878; H. C. A. Lund: „Studenteforeningens Hist.“ 1895—98; L. Kragballe: „Gamle Minder“ 1904; C. Michelsen i „Studentersamfundet gennem 25 Aar“ 1907; „A. F. Kriegers Dagb.“ VI 1925, S. 101, 295, VII s. A., S. 32; Nekrologer i „Politiken“ 19/11 1898 (af Johs. Magnussen) og „Ill. Tid.“ 27/11 s. A. (af Mylius-Erichsen).

Winsløw, Carl Jacob Benignus (f. 3/9 1852), Ingeniør. F. i Kbh. Forældre: Distriktslæge Jacob Alexander Theodor W. og Laura Charlotte Augusta Brusck. Blev Student 1870 og polyteknisk Kandidat i Ingeniørfaget 1877, begyndte sin Ingeniørvirksomhed som Assistent ved Uddybningen af Nakskov Fjord 1877—80 og var derefter Medindehaver af Firmaet Tuxen & Hammerich, Maskinfabrik og

Jernstøberi, Nakskov 1881—85. I de følgende 10 Aar var han Ingeniør ved Kbh.s Befæstningsanlæg og derefter ansat hos Maskinfirmaet Koefoed & Hauberg, indtil han 1898 blev teknisk Direktør for Frbg. Sporvejs- og Elektricitetens A/S, for hvilket han n. A. tillige blev administrerende Direktør. Da Frbg. Kommune 1911 overtog Elektricitetsværket, fulgte W. med som Værkets Direktør. Denne Stilling fratraadte han 1921. Ved sin tekniske Dygtighed og sine betydelige Administrationsevner har han haft væsentlig Andel i den stærke Udvikling, som den af ham ledede Virksomhed gennemgik i hans Funktionstid. Udenfor hans egentlige Embede har hans tekniske Indsigt været taget i Brug i den Kommission, som 1906 blev nedsat til Udarbejdelse af Forslaget til Stærkstrømsloven af 1907. W. har dyrket mange Interesser udenfor sit Fag, 1893

fremstillede han (i „Naturen og Mennesket“ X) en Hypotese om Marskanalerne, og 1922 offentliggjorde han (i „Ingeniøren“) sine dybsindige Betragtninger over Verdensbygningen. — Gift 1881 Christine Magdalene Krarup.

M. C. H. Litt.: Slægt i „Skandinav. Litteraturselsk. Skr.“ 1815, hos Lengnick og i „Pers. Tidsskr.“ VI 2 1911; Hustrus Slægt se Alfr. Krarup; „Ingeniøren“ 1921; „Tekn. Tidsskr.“ s. A. og 1922; „Berl. Tid.“ 2/9 1922; „Nationaltid.“ 3/9 s. A.; V. Brückner: „Mit Livs Vej“ 1925.

Winsløw, Carl (19/2 1796—9/10 1834), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Kgl. Lakaj, senere Køkkenskriver Lars Stub W. og Anne Marie Baltzersen. Viste som Dreng Evner for Portrættegning, men blev anbragt i Urtekræmmerlære; han løb bort og fik Ansættelse som Volontær i General-Kommissariats-Kollegiets 1. Departement. Kontortjenesten laa ikke for ham, og 18 Aar gammel blev han optaget

som Elev i den dramatiske Skole ved det Kgl. Teater. Hans Evner pegede i Retning af Karakterfaget, men hans Ydre var lidet heldigt — en lille spinkel Krop, en svag Stemme og ujævn Mimik. Men han ejede den indre Glød som senere Lewinski. Gennem Graderne: Korist og Skuespiller ved Hofteatret rykkede W. 1819 op til kgl. Skuespiller, men Teaterbanen blev trang og trælsom. Chefen Holstein nærrede Uvillie mod ham, og han fik derfor kun faa og intetsigende Roller. Saa vandt han heldigtvis i Jonas Collin en formaende Beskytter, blev sat i Stand til 1823 at foretage en Rejse til Udlandet, hvor han i Berlin traf den store Skuespiller Ludwig Devrient, hvis Personlighed og Kunst gjorde et overvældende Indtryk paa ham. Da han atter fik nye Roller, viste det sig, at han var vokset i sine Udtryksmidler — særlig Korherren i „Juta“ tegnede han med overvældende Kraft. Han naaede nu omsider ind i Repertoiret og blev en af Teatrets betydeligste Kunstnere. Han spillede ganske vist Franz i „Røverne“, men maatte ellers tage til Takke med en Række Vaudevilleroller — Zierlich, Klister, Arthur i „Køge Huskors“, fremdeles den burleske Joseph Golz i „Østergade og Vestergade“, Naal i „Den dramatiske Skrædder“ og Robert i „Amors Genstreger“. I Virkeligheden higede han mod Shakespeares store Karakterfremstillinger, men her meldte Teatret Pas overfor hans enestaaende Geni, han maatte indstudere disse Roller hjemme i sin Stue, for sig selv, uden nogen Sinde at faa Lejlighed til at optræde i dem. I den patetiske Stil tilfaldt der ham kun saadanne Roller som Schewa i „Jøden“ og Kold i „Tordenskjold“, hvor

hans mandige Væsen længe nævnedes med Hæder. Hans tragiske Skæbne blev, at han segnede under Vægten af den Karakterrolle, han endelig fik tildelt — Ludvig XI i Casimir Delavignes Tragedie af samme Navn. Denne komplicerede Skikkelse fremstillede han $15/5$ 1834 — svag og skrøbelig var han, men Kunstens evige Ild luede i hans Sjæl og skaffede ham Sejren. Han kom dog ikke oftere paa Scenen, var svækket hele Sommeren, og inden han havde faaet sit Ønske om et Rekreationsophold i Syden opfyldt, døde han. Der var i ham Stof til den store, overvældende Kunst, til Shakespeares ypperste Karakterfremstillinger. D. i Kbh. — Gift 1821 Skuespillerinden Sophie Jacobine Schaltz, d. 1876. C. Bs.

Litt.: Slægt se C. W.; Selvbiografi i „Pers. Tidsskr.“ VI 2 1911; Ryge: „Kritisk Sammenligning“ osv. 1832; Th. Overskou i „Portefeuillen“ 1839 III, „Den dsk. Skueplads“ IV—V 1862—64 og „Af mit Liv“ II ved R. Neiliendam 1916; Bournonville: „Mit Teaterliv“ II 1865, S. 421 ff.; Davidsen: „Fra det gl. Kongens Kbh.“ 1880—81; Breve i „Af Jonas Collins Pap.“ 1871, „Pers. Tidsskr.“ VI 2 1911, „Teatret“ X s. A. og R. Neiliendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ 1912.

Winsløw, Frederik Christian ($12/3$ 1752— $27/6$ 1811), Kirurg. F. i Kbh. Forældre: Medaillør Peder Christensen W. og Anne Dorothea Sievers. Fik sin

første kirurgiske Undervisning hos en Morbroder i Kbh., besøgte derefter Frederiks Hospital og det kirurgiske Amfiteater og underkastede sig 1769 et „kirurgisk Tentamen“. Senere tog Rottbøll sig af ham og antog ham som Prosektor. 1770 blev

han Student, 1771 Underkirurg ved Søkvæsthuset. Ogsaa Callisen og især Joh. Just v. Berger interesserede sig for den begavede og vindende unge Mand og skaffede ham, efter at han 1774—77 havde været Reservekirurg ved Frederiks Hospital, Midler til en Studierejse. Han opholdt sig nu til 1780 i Paris, studerede især hos Desault og Baudelocque og i London. 1781 blev han Overkirurg ved Frederiks Hospital og var en dygtig Kirurg og Lærer. I Striden mellem Læger og Kirurger stillede han sig paa de sidstes Side og var stærkt interesseret i Oprettelsen af Akademiet, hvor han 1785 blev Professor i Anatomi og Kirurgi. 1801 blev han Hofkirurg. Til Frederiks Hospital testamenterede han det meste af sin Formue. Medens W. havde paafaldende lidt Respekt for boglig Lærdom, var han meget virksom for Fremme af praktisk Lægekunst, saaledes ogsaa for Vaccinationens Indførelse. D. i Kbh. — Ugift. F. L.

Litt.: Slægt se C. W.; „Ugeskr. f. Læger“ III 22 1876, S. 414; Ingerslev: „Danm. Læger og Lægevræsen“ II 1873, S. 627; Norrie: „Kirurgisk

Akademis Hist.“ I 1896, S. 182; Nekrologer i „Litteraturtid.“ 1811, Nr. 14, „Penia“ s. A. og „Bibl. f. Læger“ s. A.

Winsløw, Jakob Benignus ($17/4$ 1669— $3/4$ 1760), Anatom. F. i Odense. Forældre: Sognepræst Peder Jacobsen W. og Marthe Bruun. Blev Student

1687, studerede først Teologi, men skiftede Studium, til Dels under Paavirkning af Rømer. En Tid var han Prosektor hos Caspar Bartholin d. y., men 1697 tog han paa Studierejse, besøgte først Holland, hvor han studerede Anatomi, Kirurgi og Obsterik, derefter Paris, hvor han blev Resten af sit lange Liv. Under Indflydelse af den veltalende Bossuet, hvis Fornavn han antog, gik W. som sin Slægtning Steno over til Katolicismen, men uden at det som hos denne fremkaldte oprivende indre Kampe eller influerede paa hans videnskabelige Bane. Han vakte snart Opmærksomhed ved sine anatomiske Kundskaber og sine betydelige videnskabelige Evner, blev 1705 Lic. med. og samtidig Assistent hos den anatomiske Professor Duverney og hans Vikar samt Docteur régent i det medicinske Fakultet. Han holdt nu Forelæsninger i Jardin du Roi (J. des Plantes) over Anatomi og samlede en Mængde Tilhørere. Som Videnskabsmand tog W. nærmest Steno til Forbillede, og hans Arbejder var præget af fuldkommen eksakt videnskabelig Forskning og teknisk Overlegenhed, men iøvrig var han udenfor sit Fag ikke i Besiddelse af aandelig Overlegenhed. Som Slutstenen paa hans mange anatomiske Arbejder udkom 1732 hans bekendte: „Exposition anatomique sur la structure du corps humain“, en ypperlig Fremstilling, der ogsaa tager Sigte paa praktisk Lægevirksomhed, og som snart blev brugt over hele Europa. Efter en Gang at være forbigaaet blev W. 1743 Professor og indviede 2 Aar efter det nye store anatomiske Amfiteater, for hvis Opførelse han havde kæmpet. W. var ogsaa en anset og yderst human Læge; han bevarede sin Kærlighed til Danmark og støttede ofte Landsmænd. D. i Paris. — Gift 1711 Marie Cathrine Gilles. F. L.

Litt.: Slægt se C. W.; Selvbiografi ved Maar 1912; Zimmermann: „Leben des Herrn v. Haller“ 1755, S. 48 ff.; Riegel: „Forsøg til Kirurgiens Hist.“ 1786 Bilag; Horsens Skoles Progr. 1846; Levins Udg. af Holbergs Epistler 1856, S. 47 ff.; „Nord. Kirketid. f. kat. Kristne“ 1881; „Det kbh.ske medicinske Selskabs Fhdl.“ 1891—92, S. 67 f.; Jul. Petersen: „Den dsk. Lægevidenskab 1700—50“ 1893, S. 14 ff. og „Bartholinerne“ 1898, S. 145 ff.; „Kirkehist. Saml.“ IV 6 1899; Ch. Urbain i „Revue du clergé français“ 1902; V. Maar i „Festskrift til Jul. Petersen“ 1910; „Nord. Ugebl. f. kat. Kristne“ 1910; „Politiken“ $9/10$ 1912; Nekrolog i „Dän. Journal“ I 1767.

Winstrup, Ole Johansen (^{15/2} 1782—^{20/12} 1867), Mekaniker. F. i Vinstrup ved Asmin-derød. Fader: Husmand Johan Hansen.

Lærte Mølleri og Møllebyggeri i Kbh., var Gardist 1804—11 og beskæftigede sig i den Tid bl. a. med Bygningen af en Undervandsbaad til Ødelæggelse af Krigsskibe; Resultatet blev en Kajak, der brugtes som Depechebaad. Efter Soldatertiden oprettede han et

Værksted paa Vesterbro til Fabrikation af Agerbrugsredskaber, den første større danske Virksomhed af denne Art. 1822—25 udgav han et illustreret Værk om Agerbrugsmaskiner, der ogsaa kom i tysk Udgave. 1822 tiltraadte han en Studierejse i Tyskland. Her kom han i Forbindelse med Storfabrikanten Nathusius og købte en af dennes Maskinfabrikker, i Hundisborg ved Magdeburg, som han drev 1824—28, og hvor han fremstillede en 2 Hestes Dampmaskine til et københavnsk Bryggeri, den første af en Dansk fabrikeret Dampmaskine. 1827 fik han Ret til at anlægge et Jernstøberi, senere en Vindmølle, som han 1834 fik Tilladelse til at drive ved Damp. 1829—31 var han Forstander for Værkstederne ved Polyteknisk Læreanstalt. Det var en utrolig Mængde Maskiner af højst forskellig Art, der udgik fra W.s Værksted; og navnlig den af ham konstruerede Plov blev meget brugt og roses som fortrinlig. W. var en dygtig Praktiker, men hans rastløse og stædige Karakter bragte ham mange Skuffelser. D. i Kbh. — Gift 1813 Ane Margrethe Hanberg, d. 1852. *M. C. H.*

Litt.: C. Nyrop i „Industriforeningens Maa-
nedsskrift“ 1880.

Winstrup, Peter Joseph (^{27/6} 1814—^{3/5} 1880), Maskiningeniør. F. i Kbh. Forældre: Mekaniker Ole Johansen W. (s. d.)

og Hustru. Lærte Mølleri hos Faderen 1829—34 og gik samtidig paa Kunstakademiet. 1835 begyndte han at studere ved Polyteknisk Læreanstalt, hvor han tog Eksamen i Mekanik 1838 og i anvendt Naturvidenskab 1839. Efter en Studierejse til Tyskland og England

1840—42, hvor han bl. a. foretog Beregninger over Vindens Hastighed, var han 1843—45 Mester i Smedien paa Frederiksværk og 1845—46 konstitueret som 2. Vandinspektør i Kbh. 1846 blev han Bestyrer af Maskinværkstedet hos H. Gamst og H. C. Lund, dengang Kbh.s største Maskinfabrik. 1854—

71 var han Medejer af Fabrikken under Firmanavnet „H. Gamst & H. C. Lunds Efterf.“ W. var i en lang Aarrække en af Kbh.s mest fremtrædende Maskinfabrikanten. Han udtog en Række Patenter, hvoraf de vigtigste angik Dampkøgeapparater og Kanonrifling. 1847—70 var han Medlem af Industriforeningens Repræsentantskab og 1852—79 Formand for Foreningens Industriudvalg; 1853—57 sad han i Landhusholdningsselskabets Kunst(Industri)kommission. Under en Vakance ledede han 1872—74 Øvelserne i Maskinkonstruktion paa Polyteknisk Læreanstalt uden Vederlag. I W.s tekniske Virksomhed spores en udmærket Forbindelse af Teori med Praksis. Han plejede mange Interesser udenfor sit egentlige Fag; han syslede saaledes med Astro-nomi og drev Politik. D. i Kbh. — Ugift.

M. C. H.

Litt.: C. Nyrop i „Industriforeningens Maa-
nedsskrift“ 1880.

Winteler, Anna Christense Louise (^{25/3} 1834—^{31/3} 1925), Skolebestyrerinde F. i Heide, Ditmarsken. Forældre: Snedkermester

Matthias Martin W. og Louise Charlotte Volkens. Gik i den offentlige Skole i Heide, hvor hun til Lærer bl. a. havde Claus Groth, som senere i et Pigeinstitut, hvor hun lærte Fransk og Engelsk. Fra sin Barndom havde hun den Yndlingstanke at blive Lærerinde, og 1850

kom hun en kort Tid i et Institut i Hamborg. Efter en ligeledes kort Huslærerindevirksomhed og en Vinters Ophold i sit Hjem skrev hun 1853 til en Slægtning i Odense og bad hende hjælpe sig med at faa en Plads i Danmark. Paa Opfordring rejste hun til Odense, hvor hun s. A. kom til paa Tysk at undervise 3 Børn af ansete Familier. Dermed var Begyndelsen gjort til Frk. W.s Skolegerning i Odense; men der kom iøvrigt trange Tider for hende. Skolen voksede meget langsomt, og en af Aarsagerne hertil var maaske Bestyrerindens Herkomst og tyske Akcent. Undervisningssproget i Skolen var dog hurtigt blevet Dansk, og sit danske Sindelag viste Frk. W. 1864 ved at afslaa en god Stilling i sin Fødeby. 1857 havde Skolen 20 Elever, og 1863, da den var vokset til 50 Elever, flyttede den ind i Vinhandler Heys Gaard paa Torvet, hvor den forblev, indtil den 1880 fik egen Bygning. 1887 fik Skolen Dimissionsret til alm. Forberedelseseksamen, 1903 til Mellemskole- og Realeksamen og 1910 til Studentereksamen. Samtidig med Skolens stærkere Vækst vandt Frk. W. Anerkendelse i den danske Skoleverden. Undervisningsinspektionen beskikkede hende gen-

nem 20 Aar atter og atter til Censor ved Præliminæreksamen, og da Foreningen „Den danske Pigeskole“ 1893 stiftedes, blev hun dens Formand og var det til 1911. Under Drøftelserne af Almenskoleloven af 1903 var hun en af de af Ministeriet tilkaldte sagkyndige. Studierejser i Udlandet, især Skandinavien, Tyskland og England bragte nye Idéer og medførte Reformers i Skolen i Odense; 1898 indviedes efter norsk Mønster det første Skolekøkken ved en dansk Pigeskole. I det hele veg Frk. W. ikke gerne tilbage for noget Offer, naar det gjaldt hendes Skoles Udvikling. 1912 trak hun sig tilbage, og hendes Søsterdatter overtog Skolen, som siden 1920 drives af Staten under Navn af St. Knuds Gymnasium. — Frk. W. var en af den danske Pigeskoles ypperste Repræsentanter, fortrinlig som Lærerinde, myndig og dygtig som Leder og samtidig en helstøbt og fin Kvindeskikkelse. Hendes Undervisningstimer var fulde af Energi, velforberedte, strenge, men ogsaa forfriskende for Eleverne. For unge Lærere var det en Oplevelse at overvære en Time i et af hendes Yndlingsfag Geografi, Tysk og Engelsk, og for hendes Elever bar Undervisningen Frugt ikke alene for Eksamen, men for Livet. Til sin høje Alderdom bevarede hun sin Interesse for Skolen og for almenmenneskelige Spørgsmaal, litterære, nationale og religiøse. D. i Odense. — Ugift. *C. B.*

Litt.: Erindringer i „Minder fra et langt Liv“ 1925; „Bog og Naal“ Juni 1903; „Nationaltid.“ 30/10 1912; „Berl. Tid.“ 23/3 1914 og 23/3 1919; „Fyns Venstrebl.“ 23/3 1914; „Politiken“ 25/3 s. A.; „Fyns Tid.“ 25/3 s. A.; „Fyns Stiftstid.“ 25/3 og 31/3 s. A.; „Hovedstaden“ 25/3 s. A.; Nekrologer i „Bog og Naal“ April og Maj 1925; „Fyns Venstrebl.“ 2/4 s. A.; „Fyns Stiftstid.“ 31/3 s. A.; „Fyns Tid.“ 2/4 s. A. og „Dagens Nyheder“ 2/4 s. A.

Winterfeldt, Jørgen Balthasar (1/10 1732—22/7 1821), Søofficer. F. i Fredericia. Forældre: Løjtnant Erik W. og Nille Dalhoff.

Blev Sekondløjtnant 1753, Premierløjtnant 1757, Kaptajnløjtnant 1760, Kaptajn 1767.

Kommandørkaptajn 1778; Kommandør 1789, Kontreadmiral 1796, Viceadmiral 1799, Admiral 1804. Han erhvervede sig som ung teknisk Uddannelse og var en Tid Chef for Galejværftet ved Nivaa. Var knyttet til Konstruktionskommissionen i hele sin Officerstid, havde en lang Række Udkommandoer som Linieskibschef og var 1789 Defensionschef under Krigsberedskab og 1796 en kort Tid Eskadrechef. Hans Hovedvirksomhed faldt dog som Chef for Søkadetakademiet 1781—92, hvor hans selvstændige og energiske Natur og hans brave og hjælpsomme Karakter kom i fuldt Maal til deres Ret. Han

tilraadede 1807 Flaadens Ødelæggelse fremfor dens Udlevering. 1805 stiftede han Trøstens Bolig i Klerkegade for 20 Enker og ugifte og et Hospital for gamle og svage i Asminderød. Han havde betydelige videnskabelige Interesser. D. i Kbh. — Gift 1782 Marie Magdalene le Sage de Fontenay, d. 1820. *V. G.*

Litt.: Slægt hos Lengnick og ved Bobé i „Pers. Tidsskr.“ IV 1 1898; Hustrus Slægt se Fr. de Fontenay; Dagbog i „Conversationsblad“ III 1827, „Tidsskr. f. Søv.“ 1901 og P. Petersen; „Trøstens Bolig“ 1908; „Hist. Tidsskr.“ III 4 1865—66 og IV 2 1870—72; „Nyeste Aftenpost“ 1836; H. C. A. Lund; „Søkadetakademiets Hist. 1701—1901“ 1901; Revell; „Struensee“ 1917; „Interiorer fra Christian VII.s Hof“ 1919; Breve i P. Petersen; Trøstens Bolig“ 1908; Nekrologer i Thaarup; „Fædrelandsk Nekrolog 1821—26“ 1835.

Winther, Rasmus Villads Christian Ferdinand (20/7 1796—30/12 1876), Forfatter. F. i Fensmark ved Næstved. Forældre: Sognepræst Hans Christian W. og Johanne Dorothea Borchsenius. Faderen var af sjællandsk Præste- og Lærerslægt, Moderen Datter af en fynsk Præst af tysk Afslamning. Voksede op under Indtryk af sjællandsk Natur og en fin og harmonisk Præstegaardskultur. Købeløv

Præstegaard ved Nakskov blev ved Moderens Ægteskab med Poul Møllers Fader (1811) W.s andet Barndomshjem. Kom 1807 i Nykøbing F. Latinskole og blev Student 1815. Han viste særlige Evner for moderne Sprog, læste allerede da Italiensk, deltog ivrig i Selskabs- og Studentrelivet, var med ved Stiftelsen af Studenterforeningen 1820, ved hvilken Lejlighed hans først trykte Digt: „Her under Nathimlens rolige Skygge“ (Omkvæd: „Herrer vi ere i Aandernes Rige“) blev sunget. 1817 tog han Filosofikum og boede 1818—21 paa Regensen. Med Teologien gik det smaat; først efter et 3aarigt Ophold i Købeløv, hvor han manuduceredes af sin lærde Stiffader, tog han teologisk Embedseksamen (1824). 1825—30 var han Huslærer hos Grosserer Müffelmann, hvor han forelskede sig i sin unge Elev, Alvilde, der dog ikke vilde binde sig til ham. Trods sin straalende Debut med „Digte“ (1828) tænkte W. ikke for Alvor paa at leve som Digter. Han søgte Embede som Præst og holdt Dimisprædiken (1830), da pludselig en større Arv gjorde det muligt for ham at rejse et Aar i Tyskland og Italien, hvor han bl. a. opholdt sig et halvt Aar i Rom. Ved Hjemkomsten (1831) ventede der ham baade i det indre og ydre trange Tider. En Forlovelse, han 1832 forvildede sig ind i med en ung Pige Sophie Hansen (Aarestrup ydede hende sin sværmerisk-glødende Digterhyldelse), hævdede han

efter fire Aars Forløb. Forgæves søgte han igen Præstekald, endogsaa Kløkkerembedet ved Frue Kirke, da han pludselig blev udnævnt til Dansklærer for Kronprins Frederiks Trolovede. Han tilbragte 1841 et Par behagelige Maaneder i Neu-Strelitz, fulgte siden med til Kbh. og Odense, indtil Undervisningen af ukendte Grunde brat standtede; W. beholdt en „Pension“ i ti Aar. Allerede før Afrejsen var han blevet forelsket i en ung københavnsk Frue, Julie Constance Werliin. Under W.s Rejse og da hun 1841 var flyttet til Jylland, hvor hendes Mand var blevet Præst i Hasle ved Aarhus, skrev de stadig til hinanden. Efter et voldsomt Brud med sin Mand rejste hun til Kbh. Efter Separationen (1843) gik der endnu fem Aar, inden W. kunde ægte hende. Økonomiske Vanskeligheder og en Stifdatters tiltagende Sindslidelse gjorde paa mange Maader Hjemmet ufredeligt. En Øjenlidelse gjorde ham i flere Aar (1859—66) næsten blind, indtil en Operation helt gav ham Synet igen. Et Lyspunkt var det, at han 1852 fik Digtergage, og Modtagelsen af „Hjortens Flugt“ var ham ogsaa en stor Opmuntring. 1864 satte ham i stærk Harm og fremkaldte fra hans Haand en Række Krigssonetter. Overfor de følgende Aars aandelige og politiske Bevægelser stod han fremmed. Han døde paa en af Stifdatterens Sygdom foranlediget Rejse. — Efter W.s sene Debut med „Digte“ (1828, heri bl. a. Træsnittene, „Flyv, Fugl“, „Lille Cathrine“, Studenterange) fulgte under lige saa fordringsløse Titler hele Rækken af hans Digt-samlinger: „Nogle Digte“ (1835, med „Annette“, „Sjælland“, „Ringens Indskrift“, „De to Kusiner“), „Sang og Sagn“ og „Haandtegninger“ (1840, „Jeg kunde slet ikke sove“, „Hist ude er koldt“, „En Ven“, „En Novelle“), „Digtninger“ (1843, med de første 23 af Digtene „Til Een“, „Serenade ved Strandbredden“, „Fjeldvandring ved Badet“, „Bøgeret“, „I et romersk Osteri“), „Lyriske Digte“ (1849, med 67 af Digtene „Til Een“ under Titlen „Da jeg var ung“) og „Nye Digte“ (1851). Næsten 60 Aar gl. udsendte W. sit Hovedværk „Hjortens Flugt“ (²⁰/₁₁ 1855; i Løbet af to Maaneder i 3. Oplag), en Romancecyklus, hvis romantiske Elskovsbehandling er henlagt til Erik af Pommerns Tid. Planerne til en større historisk Digtning havde fulgt W. lige fra 20'erne. Digtet blev for største Delen skrevet i Sommeren 1854, som han tilbragte i et Hus ved Dyrehaven mellem Taarbæk—Skodsborg. 1859 begyndte han Udsendelsen af sine „Samlede Digtninger“ i 8 Bd. Efterhøsten udgøres af „Brogede Blade“ (1866 med „Verner og Malin“), „En Samling Vers“ (1872) og „Efterladte Digte“ (1879). Endelig har Jul. Clausen i Bogen om W.s „Til Een“ meddelt et halvt Hundrede hidtil utrykte Digte. Ind imellem Digtsamlin-

gerne har W. skrevet Noveller, bl. a. „Fire Noveller“ (1843), hvori „En Aftenscene“, Højdepunktet i hans Prosakunst, et historisk Genremaleri over et sagnudmykket Træk af Ole Borchs Levned. Læsebogskendt er „Ristestenen“ og „De tvende Peblinge“. I „En Episode af et Familjeliv“ har W. kastet skarpe Søgelys ind over sin Ungdoms Flagreerotik. W. er Naturens og Kærlighedens Digter. I „Sjælland“ kaarer han sig selv til sin Fødeøes Sanger, han vil afmale hvert Træk af dens Skønhed i Fortid og Nutid. Som i Oehlenschlägers „Langelandsrejse“ veksler historiske Billeder og Naturbilleder, kun at hos W. Historien maa træde tilbage for den levende Natur. W. er hverken Naturiagttagere eller „Malerpoet“, men ren Lyriker. Mærkelig følsom overfor Luften, Duftene omkring sig, Livet eller Hvilen i Naturen opfanger han paa sit Sinds fine Stemmingshinde ligesom afklarede, lutrede Billeder af Sjællands Natur. Romancerne og især „Hjortens Flugt“ er gennemtrukket af saadanne Naturstemninger eller Billeder. Han skildrer helst Skovsletten, den aabne Plet i Skovindelukket. Juli, „Sommerens rige, varme Hjerte“, er hans Maaned, Udtrykket for hans Natur-Temperament: det „lune“. W.s Kærlighedsdigtning begyndte som en frit og rigt strømmende Ungdomslyrik. Han synger om de smaa og nemme Erobringer, om de store Forjættelser og den store Skuffelse, Kærlighedens Lyst og Smerte. Alment i Følelse og Udtryk, løftet op over de tilfældige Anledninger. Efter en Krise, hvori personlig Skuffelse og Heine'sk Zerrissenheit slog grelt igennem „Annette“, gik han, modnet gennem sit Livs Oplevelse, ind i sin Manddomsdigtning, hvor hans Kærlighedslyrik midtsamlere sig i den store Cyklus „Til Een“, omfattende henvend 250 Digte, paa en Gang intime og universelle ved den „Elskovs dybe Mystik“, af hvilken de er gennemtrængt. Tilsammen genspejler de en Kærligheds Historie, fra Venteaarenes Drømme- og Brevdigte, med deres Tvivl og forventningsfulde Uro, over en Gruppe dybt inspirerede Bryllupsdigte til Hustrudigtens mere jævne Udtryk for Hverdagens prøvede og trofaste Kærlighed. Indenfor sin Karakters og sit Temperaments ret snævre Begrænsning har W. som Digter en usædvanlig Melodirigdom. Hans Kunst omfatter baade den folkeligt-nationale og den intime Digtning. I sin folkelige Digtning er han Oehlenschlägers Efterfølger. Ud af den oehlenschlägerske nordisk-nationale Poesi har W. løst et enkelt Element: det dansk-sjællandske. Saaledes i „Hjortens Flugt“, fremkommet et halvt Aarhundrede efter Oehlenschlägers nordiske Epos „Thors Rejse“, med dens Dobbeltrod i dansk Historie og Litteratur (Kæmpeviserne og de folkelige lyriske Viser, Peder

Laale, Rævebogen, Huitfeldt) og ødansk Bondekultur (Humleplukning, Majstangsfest, Dialektord). Romancen bliver hos W. til historisk Genremaleri, hvor han indsætter Middelalderen for Oldtiden, eller til Idyller (Træsnittenes Landsbybilleder). W.s mere intime Digtning udgøres af hans versificerede moderne-erotiske Fortællinger og hans Kærlighedslyrik. W.s Særkende, naar han er bedst, er Sprogets rene, fulde Tone og den rige lyriske Instrumentation. Han spænder fra den simple Folkesang til Hymnen. I Novelledigtenes parlando og skønhest i Brevdigtenes fortrolige Tilstaelser forvandler han umærkelig ved en fin Benyttelse af de poetiske og retoriske Virkemidler Prosaen til et Poesiens mezza voce, gennem hvilket man fornemmer den inderste skælvende Tone, en baaren Patos. Under Paavirkning af den europæiske Lyrik, især Heine, skaber W. samtidig med Aarestrup, Bødtker o. s. v. den nyere danske Lyrik. I Fortsættelse af W. ligger hans aandsbeslægtede Drachmann. Valdemar Rørdam danner blandt vore Dages Digtere en Parallel til W. blandt 20'ernes og 30'ernes Lyrikere. D. i Paris. — Gift 1843 Julie Constance Werliin, f. Lütthans, d. 1881.

O. F.

Litt.: P. L. Møller: „Krit. Skitser“ II 1847 og I „Nord. Telegraph“ II 1850; „Ill. Tid.“ $\frac{4}{12}$ 1859; C. Rosenberg i „Dsk. Maanedsskr.“ 1861; „Nær og Fjern“ IV 1874, Nr. 120 f.; G. Brandes: „Dsk. Digtere“ 1877 (2. Udg. 1896); P. H. i „Nær og Fjern“ VI 1877, Nr. 236; Borchsenius: „Litt. Feuilletoner“ 1880; N. Bøgh: „C. W.“ 1893—1901; Løbenberg: „Nogle Optegn. om mit Levned“ 1894; „Dagbl.“ $\frac{12}{2}$ 1894; Vilh. Andersen: „Poul Møller“ s. A., I „Ill. Tid.“ $\frac{20}{12}$ 1896 og „Litteraturlitteraturbilleder“ I 1903; Levin: „C. W.“ 1896. I „Politiken“ $\frac{20}{7}$ s. A. og „Berl. Tid.“ $\frac{6}{2}$ 1918; H. Rosendal i „Højskolebl.“ 1896; H. C. A. Lund: „Studentforeningens Hist.“ 1895—98; „Pers. Tidsskr.“ IV 2 1899; „Nationaltid.“ $\frac{12}{12}$ 1900; „Berl. Tid.“ $\frac{19}{12}$ s. A.; Th. Bredsdorff i Malling: „Fra Holberg til Chr. Richardt“ 1900—01; Wikström: „C. W. och C. Snoilsky“ 1903; O. Sylwan i „Til Gerh. Gran“ 1916; „Tilskueren“ 1917 I; Jul. Clausen i „C. W.s Digt-Cyklus: Til Een“ $\frac{1918}{18}$; G. Christensen i „Nord. tidsskr.“ s. A.; H. Trøler i „Hist. Medd. om Kbh.“ s. A.; Brix i „Nationaltid.“ $\frac{11}{2}$ 1918 og „Dag. Nyh.“ $\frac{1}{9}$ 1921; Rubow: „Saga og Pastiche“ 1923; Nyblom: „Livserindringer fra Danmark“ 1923; Brev I, „Brev til H. C. Andersen“ 1877, „Brev til og fra Ingemann“ 1879, Liebenberg: „Brev til og fra C. W.“ 1880, „Brev fra og til Hertz“ 1895, „Museum“ 1896, „Brev fra og til Hostrup“ 1897, „Vor Fortid.“ 1917—18, „Ord och Bild“ 1917, „Tilskueren“ 1918 I, „Edda“ 1918, „Carl Snoilsky och hans vänner“ 1917—18 og Holger Petersen: „Min Slægtetog“ 1918; Nekrologer i „Ny ill. Tid.“ 1877 (af Sig. Müller) og „Finsk Tidsskr.“ s. A.; Ligtale af Paull s. A.

Winther, Hans Christian (f. $\frac{4}{7}$ 1873), Kemiker. F. i Rudkøbing. Forældre: Bankdirektør, Købmand Mads Christian Anthon W. og Marie Madsen. Blev Student 1891 og tog Magisterkonferens med Kemi som Hovedfag 1897, var Assistent ved Universitetets kemiske Laboratorium 1899—1915, Docent i Kemi 1915—19. 1912 ansattes han ved Polyteknisk Læreanstalt som Docent i Fotokemi, der senere udvidedes til ogsaa at

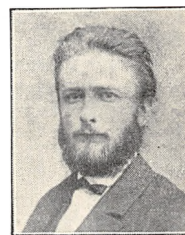
omfatte videnskabelig Fotografi. 1919 blev Docenturen slaaet sammen med Lærerstillingen i Kemi for Malsk-, Bygnings- og Elektroingeniører til et Professorat i Kemi, som W. endnu beklæder. Der foreligger en overordentlig lang Række videnskabelige Arbejder fra hans Haand. Indtil 1907, da han blev Dr. phil., handlede de særlig om optisk Drejning og om Inaktivering (Razemisering) af optisk aktive Stoffer, bl. a. „Studien über katalytische Razemisirung“ (1906), der lønnedes med Videnskabernes Selskabs Guldmedaille, og „Bidrag til den optiske Drejnings Teori“ (Disputats 1907). Senere har han offentliggjort en lang Række Undersøgelser over fotokemiske Emner, navnlig over optisk Sensibilisering. En af ham opfundet elektrisk Lysakkumulator var den første i sin Art. Han har forfattet et betydeligt Antal Universitetslæreboøger i de forskellige Omraader af den analytiske Kemi, bl. a. „Lærebog i analytisk Kemi“ (1905, 4. Udg. 1919), „Vejledning til fotografiske Øvelser“ (1915, 3. Udg. 1919) og „Lærebog i Kemi“ (1922, 2. Udg. 1923). I denne sidste har han forsøgt helt igennem at tillempe Stoffet efter den moderne fysiske Kemis Fordringer. W. interesserer sig stærkt for psykiske Fænomener og har fra 1921 siddet i Bestyrelsen for Selskabet for psykisk Forskning. — Gift 1900 Ellen Christine Vogensen.

M. C. H.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1907; „Berl. Tid.“ $\frac{13}{7}$ 1912, $\frac{15}{2}$ og $\frac{14}{8}$ 1919, $\frac{12}{2}$ 1921; „Politiken“ $\frac{8}{3}$ 1922; „Studenterne fra 1891“ 1916.

Winther, Georg Peter ($\frac{20}{9}$ 1844— $\frac{11}{1}$ 1879), Zoolog. F. paa Glorup, Fyn. Forældre: Læge Laurentius Robert W. og Marie Lovise Bentzen. Blev Student 1865, tog Magisterkonferens i Zoologi 1873 og udgav s. A. en lille Notits over

Fiskeskæltændernes Morfologi; de følgende Aar kom et Par mindre, anatomiske Arbejder over Ulke og Kullinger samt den stort anlagte komparativ-anatomiske Undersøgelse „Fiskenes Ansigt“ (1875—78), der desværre aldrig blev fuldført. Arbejderne fremkom i „Naturhistorisk Tidsskrift“, hvis Udgiver, J. C. Schiødt, interesserede sig stærkt for W., hvem han sikkert med Rette betragtede som en af sine mest lovende Elever. For Udforskningen af de danske Farvande fik W. ikke ringe Betydning. Han havde, først ganske privat,

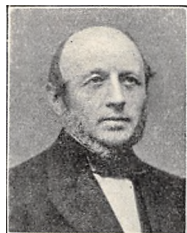

under Sommerophold i Taarbæk, foretaget en Mængde Undersøgelser ikke blot over Dyrelivet, men ogsaa over Dybder, Bundforhold, Strømninger o. s. v., og havde derved opnaaet saa smukke Resultater, at han fra 1874 fik offentlig Understøttelse til en Undersøgelse af vore Farvande med saavel praktiske som videnskabelige Formaal for Øje. Som Resultat af disse Togter, der foretoges om Sommeren, foreligger trykt „Fiske-riet i Store Belt“ (1876) og „Fiskeriet i Farvandet mellem Jylland, Fyen og Sjælland“ (1878—79); endvidere faunistiske Lister over Fisk, Havbryzoer og Hydroider. — De store Forventninger, som man efter denne Begyndelse maatte stille til W. baade som Anatom og Biolog, blev dog brat tilintetgjorte; han havde stadig haft svagt Bryst, og denne Lidelse tiltog snart saa stærkt, at han i Efteraaret 1878 maatte rejse til Middelhavskysten. D. i Nizza. — Gift 1873 Emilie Petrine Steffensen.

R. H. S.

Litt.: Slægt hos Lengnick (Chr. H. W.); C. C. A. Gosch: „J. C. Schiøtte“ III 1905.

Winther, Gert Henrik (^{20/11} 1813—^{28/3} 1905), Politiker. F. i Hundslund ved Horsens. Forældre: Sognepræst Peter W. og Margrethe Rasmussen. Blev Student 1833, Cand. theol. 1840, tog 1844 Magisterkonferens, 1846 Magistergrad med en Afhandling om Realskoler, kaldtes fra 1854 Dr. phil. 1835—45 virkede han som Manuduktør, var 1847—48 i Italien og Frankrig og paavirkedes af Friheds-

rørrelserne. Som Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling stemte han selvanden mod Paragraffen om provisoriske Love. 1849—84 var han Medlem af Folketinget for Odder, 1864—66 af Rigsraadets Folketing for samme Kreds, sad 1856—63 i Rigsraadet som folketingsvalgt. Han tilhørte fra Begyndelsen Venstre og stod al sin Tid Tscherning nær, især efter Bruddet indenfor Bondevennerne 1854. Nogen overlegen Politiker var han ikke og egnede sig navnlig ikke til Fører, men han havde usædvanlig Sans for og Øvelse i Kulissepolitik og fik da ogsaa hos Modstanderne Ord for Upaalidelighed. Han indbragte i Tidens Løb en stor Mængde Lovforslag, væsentlig sigtende paa demokratiske Reformers, men kun faa af dem gennemførtes. Baade i indre og ydre Politik støttede han Tscherning, hvis Adjutant han var. Hans Indflydelse i Tinget var voksende i 1850'erne, og Baggrunden var mest hans stærke Stilling i Jylland. Han var en af de første Agitatorer for Bondevennernes Sag her, han købte 1850 „Nørrejsk Tidende“ og redigerede det til 1885,

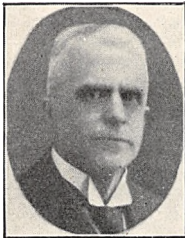
og han stiftede 1851 og 1855 de to Brandforsikringselskaber for Løse og Bygninger i Nørrejylland (Formand til 1886 og 1882), som fik stor Udbredelse og som han benyttede lige saa meget til politisk som til økonomisk Samling („Brandpolitik“). Han stiftede 1862 Jyllands første venstrepolitiske Organisation og medvirkede s. A. til Oprettelsen af Jysk Folkeforening, hvis Formand han var til 1874. Han deltog 1865 i Fønix-Ententen mellem smaa og store Bønder, men stemte imod Oktoberforeningens Dannelse og var Modstander af 1866-Grundloven, som han til det sidste ansaa for ubrugelig (1898 Polemik med Vilh. Lassen). Han agiterede voldsomt mod dens Vedtagelse, sluttede sig siden til det J. A. Hansen'ske Venstre, men stod vaklende og isoleret. 1868 indbragte han det Fæsteforslag, der førte til Oktoberforeningens Død, gik 1870 ind i det forenede Venstre, men meldte sig ud Marts 1871 efter Konflikt med Berg om Hærspørgsmaalet, søgte Dec. 1872 forgæves at komme ind igen. Han stod nu nærmest som Fører for den lille bjørnbakske Gruppe, var i Militærspørgsmaal ret radikal, men arbejdede storpolitisk som Regel for Forlig; saaledes 1873, 1874, 1877 og 1881. Han stemte for Hærloven 1880, og bl. a. dette i Forbindelse med hans Tilmærkelse til Berg efter 1881, hans Alder og den voksende Mistilid til Fastheden i hans Politik gjorde, at han faldt i sin Kreds mod L. Bjørnbaks Søn 1884. Til det sidste interesserede han sig for Politik, skrev og talte om den og syslede med Grundlovsendringer, raadede til Forlig 1890 og siden, forsvarede 1904 Krigsminister Madsen, stod i det hele Venstre-reformpartiet nærmest. Han var aldrig Folketaler, men han forstod den personlige og private Paavirkning til fulde, og han supplerede Tscherning ved sin Pertentlighed i Detailler og sin Smidighed. D. i Kbh. — Gift 1840 Johanne Margrethe Nicoline Thomsen, d. 1906.

P. E.

Litt.: Erindringer i „Aarhus Amtstid.“ ^{11/12} 1895, „Hver 8. Dag“ ^{22/11} 1903 og „Soc.-Dem.“ ^{19/11} s. A.; Barfod: „Den grundlovgivende Rigsforsamling“ 1849 og „Dsk. Rigsdagskalendar“ 1856; „Skizzer af Folketingets Medl.“ 1863; „Uge-Blade til Menigmand“ ^{25/9} 1868; „Penne-tegn, af Folketingets Medl.“ 1870; „Morgenposten“ ^{27/11} 1871; Folketingets Forhandl. 1876—77, S. 273—76; Wulff: „Den dsk. Rigsdag“ 1882, „Morgenbl.“ ^{20/10} 1884; „Aarhus Amtstid.“ ^{9/10—13/10}, ^{21/10} 1884, ^{21/11} 1893, ^{24. 25/9} 1898, ^{20/11} 1903, ^{1/10} 1916; Schandorph: „Oplevelser“ I 1889, S. 220 ff.; „Roskilde Avis“ ^{22/10} 1890; Neergaard: „Under Jungtgrundloven“ 1892—1916; v. Dockum: „Livserindringer“ 1893, S. 181 f.; J. Michaelsen: „Fra min Samtid“ II 1903; „Politiken“ ^{20. 21/11} 1903; „Dannebrog“ ^{21/11} s. A.; „De mindre Landejenomsbesidderes Brandforsikringsforening for Bygninger i Nørrejylland 1855—1905“ 1905; „Af E. C. Tschernings efterl. Pap.“ („Mem. o. Br.“ VIII) 1908; Søndergaard i „Jysk Maanedsskr.“ 1911 I; Hans Jensen: „L. Bjørnbak“ 1919, S. 16 ff., 39, 51—55, 59, 62 ff., 67—71, 85 f., 89, 99, 102 ff., 115 f., 136, 148—52, 156 f., 159, 167; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 107, 342, 354, II 1921, S. 66, 153, 232, 338, III s. A., S. 62, 197, 201, 227, 242, 248 f., 309—12, 316, 324, 327 f., IV s. A., S. 15, 26, 47 f., 57, 64, 66, 73, 112 f.,

130 f., 140, 159 f., 194, 198, 201, 205 f., 208 f., 219, 270, 313, 316, 318, 327, 330, 332, 334, 340, 343, 354, 361, 364 f., V 1923, S. 6, 12, 19, 89, 96 f., 102 f., 108, 124, 128 f., 131, 135 f., 139, 148, 200, 205, 208, 211, 296, 395 f., VI 1925, S. 23, 42, 122, 129, 135, 264, 268, 281, 283, VII s. A., S. 81, 142, 169, 178, 248, 302; Th. Larsen: „En Gennembrudstid“ II 1921—22; H. Lund: „Høgsbros Brevveksling og Dagb.“ I 1923—25; „Dsk. Udsyn“ 1926, S. 68, 73, 76; Brev i „Af J. A. Hansens efterl. Pap.“ 1878—79; Nekrologer i „Aarh. Amtstid.“ 29-30/3 1905, „Nørrejysk Tid.“ 1/4 s. A. (af Wistoft), „Dannebrog“ 30/3 s. A., „Politiken“ 30/3 s. A. og „Det ny Aarh.“ II 2 s. A., S. 116.

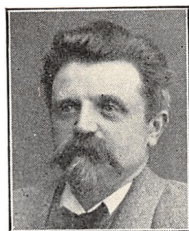
Winther, Jens Peter (f. 10/9 1854), Bankmand. F. i Kbh. Forældre: Overretsprokurator Christian Michael W. og Frederikke Møller. Blev Student 1872, Cand. juris 1877, var derefter Byfogedfuldmægtig i Odense, kom 1879 som Fuldmægtig til Søndre Birk og 1888 til Frbg. Birk, hvorfra han 1897 gik over som Direktør i Kbh.s Laane- og Diskontobank, som Heide med Tietgens Støtte havde

stiftet 1895 og forlod 1897 for at blive Tietgens Efterfølger i Privatbanken. 1907—24 var W. kongevalgt Direktør i Nationalbanken. Uden at have gjort sig udpræget gældende har W. virket ved sit rolige, praktiske Omdømme, der i en sjælden Grad er frigjort for uvedkommende Hensyn, personlige som andre. I den Tilbagetrukkethed, hvori han som Nationalbankdirektør foretrak at arbejde, har hans Indflydelse og Betydning derfor været stor, og den Tillid, hvormed han er bleven mødt fra alle dem, der kom i Berøring med ham, er af usædvanligt Omfang. Disse Egenskaber har ogsaa været til stor Nytte for den Række Erhvervsforetagender, i hvis Bestyrelse han har Sæde. — Gift 1896 Dorthe Marie Christine Bahnson. E. C.

Litt.: Hustrus Slægt se Kristian Bahnsøn; „Berl. Tid.“ 9/9 1924; „Politiken“ 26/12 s. A.

Vinther, Peder Jørgen Madsen (f. 24/2 1863), Seminarieforstander. F. i Kalhave ved Horsens. Adoplivforældre: Husmand Jørgen V. og Karen Marie Jensen. Var paa Staby Højskole 1878 og 1879, Vinterlærer i Haning 1878—79 og Friskolelærer i Ulfborg 1879—80. Efter Ophold paa Kbh.s Lærerseminarium 1881—82 og 1883—84, afbrudt ved Lærervirksomhed i Ulfborg 1882—83, blev han paa ny Friskolelærer sst. til 1886, da han knyttedes

til det s. A. oprettede Privatseminarium i Silkeborg som Lærer navnlig i Dansk og Historie. 1891 købte V. Seminariet, hvor han

siden har været Lærer og Forstander. — Han har som Lærer forstaaet at fastholde sin Ungdoms Kærlighed til den grundtvigske Skoles fri, mundtlige Form og forene den med Fasthed i Fordringen til Elevernes Selvarbejde, og som Forstander har han med den samme Forening af Frisind og Fasthed bragt Silkeborg Seminarium frem til den ansete Stilling, det i en Aarrække har indtaget. — 1891—94 tog V. virksom Del i Drøftelsen af Læreruddannelsen, der resulterede i den endnu gældende Seminarie-lov af 30/3 1894. Han var saaledes Medlem af en Seminariekommission, som undersøgte Seminarieforhold i Sverige og Finland, og hvis Resultat foreligger i en Indberetning (1893). Iøvrig har han i Blade og Tidsskrifter og i talrige Foredrag, søgt Foredragsholder som han er, behandlet Tidens pædagogiske og almindelige folkelige Spørgsmaal, saaledes i den staaende Debat om Reform af Læreruddannelsen. 1897—1904 var V. Medudgiver af det pædagogiske Tidsskrift „Skole og Samfund“ og 1919—20 i Redaktionen for Værket „Nordisk Digtning i Nytiden“. 1915 blev han Medlem af og fra 1921 Formand for Styrelsen for „Dansk Skoleforening“, der udgiver Maanedsskriftet „Hjem og Skole“ og særlig tager Ordet for Friskoletanker, bl. a. for noget saa vidtgaaende som Afskaffelse af Undervisningspligten. — Gift 1) 1887 Johanne Kristine Nielsen, d. 1891. 2) 1901 Helga Lauridsen.

C. B.

Litt.: „Silkeborg Seminarium 1886—1911“ 1911; „Søndagsbl.“ 1910 Nr. 18; „Lærerne og Samfundet“ IV 1914, S. 195 f.; „Maal og Mærke“ Febr. 1923.

Visby, Carl Holger (30/3 1801—10/3 1871), Præst. F. i Helsingør. Forældre: Lærer Hans Jensen V. og Ane Magdalene Hahn. Blev Student 1818, Cand. theol. 1823, vandt 1825 Universitetets Gulmedaille for en historisk Afhandling, blev 1826 Fængselspræst i Kbh., 1830 tillige residerende Kapellan ved Frelsers Kirke; 1844 blev han Sognepræst her og forflyttedes 1854 til Storehedinge, hvor han virkede til sin Død. Som Prædikant var han skattet af mange bl. a. af S. Kierkegaard; da han imidlertid 1831 i en Paaskeprædiken havde benægtet Muligheden af evig Fortabelse, rettede J. C. Lindberg et heftigt Angreb paa ham; Sagen vakte betydelig Opsigt og endte med, at Højeesteret idømte Lindberg en Bøde og mortificerede hans Injurier. Størst Fortjeneste har V. indlagt sig af Fængselsvæsenet. Han oprettede en Skole for yngre Fanger og var 1836 Medstifter af Institutet paa Flakkebjerg; 1838 udgav han „Dagbog over mine Besøg hos Worm“ (en

i Datiden kendt Rovmorder, som blev henrettet), 1843 en Bønnenbog og en Salmebog til Brug i Fængslerne, og desuden offentliggjorde han en Række Afhandlinger om Fængselspørgsmaal. Men han beskæftigede sig ogsaa med mangfoldige andre Ting, dannede en Maadehøvsforening, havde Sæde i utallige Bestyrelser og Komitéer og skrev om saa forskellige Emner som Dyrkning af Potteplanter, Arméens Forsyning med materielle Fornødenheder, Naturvidenskab etc. „Han er paa sin Vis den sidste af de filantropiske Præster, som han ligner baade ved den utrættelige Virkelyst og ved Mangel paa dybere Indsigt i meget af det, hvori han paatog sig at vejlede andre.“ D. i Storehedinge. — Gift 1) 1826 Laura Christiane Fallesen, d. 1828. 2) 1829 Nanna Hilaria Margrethe Smith, d. 1892.

H. M.

Litt.: Slægt i V. og F. Visby: „Familien V.“ 1905 og H. A. Møller: „Stamt. over Slægterne Stampe og Thestrup“ 1910; Øst: „Materiale“ 1835—38, S. 669; S. Kierkegaard: „Efterl. Pap. 1844—46“ 1872, S. 136 ff.; Collin: „Fremrag. dsk. Primurere“ II 1875; Bournonville: „Mit Teaterliv“ III 2 1877, S. 136 ff.; L. Koch: „Den dsk. Kirkes Hist. 1817—54“ 1883, S. 101; Ch. „Bournonville i „Dannebrog““ 30/12 1894; „S. Kierkegaards Pap.“ VI 1914, S. 240 ff.; Fabricius: „Regensen“ 1923—25.

Wisch, Abel Cathrine v. d., se Abel Cathrine.

Wistoft, Jens Nikolaj Christen (³/₅ 1831—¹⁰/₆ 1910), Assuranceemand, Politiker. F. i Le ved Viborg. Forældre: Lærer, senere

Møller Jens Peter W. og Ellen Marie Madsdatter Jespersen. Kom 1846 i Farverlære, var 1855—61 Farver i Aarhus, 1861—67 Købmand i Boulstrup ved Odder, ejede 1866—82 Lægdsgaard i Ikast og var her 1871—82 Medlem af Sogneraadet, 1871—80

1863 blevet Distriktskommisær for G. Winthers (s. d.) to Brandforsikringer, blev 1882 Formand for Bygningsforsikringen og tog Bolig i Aarhus. For Løsøreforsikringen var han 1880 blevet Næstformand og blev 1886 dens Formand. Han bragte begge Foreninger, der almindelig kaldtes med hans Navn, stærkt i Vejret og stiftede 1903 en Stormskadeforsikring. For Løsøreforsikringen var han Leder til sin Død, for de to andre til 1909, da Sønnen Elvin Marius Jespersen W. (f. ²⁰/₁₁ 1860) blev Direktør, hvad han 1910 ogsaa blev for Løsøreforsikringen. W. hørte tidlig til Bondevennerne, var 1866 med Bjørnbak Medstifter af „Aarhus Amtstidende“, 1878—80 Formand for Jysk Folkeforening og 1885—1910 Redaktør af „Nørrejysk Tidende“. Han fortsatte med Kløgt og Energi Winthers „Brandpolitik“, sluttede sig efterhaanden til det moderate Venstre og var

1892—98 Folketingsmand for Æbeltoft, hvor han efterfulgtes af Neergaard. Han tog Del i Behandlingen af økonomiske Spørgsmaal som Forsikring, Lotteri, Kreditlevning for industrielle Ejendomme (1897) og Arbejdsulykkesforsikring og var virksom for Forliget 1894, men spillede iøvrigt ikke nogen større Rolle paa Rigsdagen. D. i Aarhus. — Gift 1859 Laura Frantsine Mathilde Felum, d. 1917.

P. E.

Litt.: Slægt i „Stamt. over Familien W.“ 1914; Erindringer i „Aarhus Amtstid.“ ²³/₆ 1886; sst. ²⁸/₁₂ 1909 og ¹/₁₀ 1916; „De mindre Landejendomsbesidderes Brandforsikringsforening for Bygninger i Nørrejylland 1855—1905“ 1905; Hans Jensen: „L. Bjørnbak“ 1919, S. 80, 156; Lund: „Høgsbros Brevveksling og Dagb.“ II 1925; „Dsk. Udsyn“ 1926, S. 70; Nekrologer i „Aarhus Amtstid.“ ¹⁷/₆ og ²²/₁₀ 1910 og „Nørrejysk Tid.“ ¹⁷/₆ s. A.

With, Carl Edvard (¹⁴/₁₂ 1826—¹³/₆ 1898), Læge. F. i Kbh. Forældre: Herredsfoged J. P. W. (s. d.) og Frederikke Laura Mourier. Blev Student 1844, deltog først som Korporal, senere som Underlæge i hele Krigen 1848—50. 1851—54 var han Kandidat paa Almindelig Hospital, gennemlevede her Koleraperioden. 1852 blev han Cand. med. og fik n. A. Universitetets Guldmédaille (Oftalmoblennorrhoe), var 1854

—57 Reservemedicus paa Almindelig Hospital og 1857—58 Kandidat paa Fødselsstiftelsen. 1858 disputerede han med et dygtigt Arbejde om Differential-Diagnosen af Klappesygdommene i Hjertet. I 3 Aar studerede han nu i Udlandet, i Tyskland væsentlig fysiologisk Kemi og patologisk Anatomi — var Prosektor hos Førster i Würzburg —, i Paris praktisk Medicin (Trousseau); men navnlig høstede han Nytte af sit Ophold i England hos den eminente Kliniker Stokes (Dublin). 1861 seirede han overlegent over sine dygtige Medbejlere (Reisz og Brünniche) i Konkurrencen om Lektoratet i medicinsk Klinik og blev derefter tillige Overmedicus ved Frederiks Hospital. Han viste sig snart som en fremragende Kliniker. Uden at fortaabe sig i Uvæsentligheder kom han straks ind til Sagens Kærne og diskuterede med en Klarhed og Logik, der virkede overbevisende. Hans første større kliniske Arbejde „Peritonitis appendicularis (Blindtarmsbetændelse)“ (1879), blev hans Hovedværk, vistnok det betydningsfuldeste danske medicinske Skrift i det 19. Aarhundrede. Det er paa ingen Maade uden Forgængere, men det er helt ud bygget paa egne Iagttagelser fra Sygesengen og Sektionsbordet og giver et rigtigere Billede af Aarsager, Symptomer og Forløb end noget tidligere og endelig en selvstændig og logisk rigtig — den tidligere modsat — Behandling, som W. selv gennem-

førte med stor Konsekvens og Dristighed. Følgen blev, at Dødelighedsprocenten gik ned fra ca. 40 til ca. 10. Det forringere ikke W.s Fortjeneste, at Behandlingen senere, da den operative Teknik var mere fremskreden, overvejende blev operativ. Flere Gange senere, sidst 1889 optog W. Spørgsmaalet til litterær Behandling. Hans andet Hovedarbejde, om Mavesaarets Klinik, yder vigtige Bidrag ikke mindst til Behandlingen, men førte ikke W. ind paa de Undersøgelsermetoder, der ene kunde bringe Erkendelsen videre. Hans Hospitalsarbejde og Lærervirksomhed, der udførtes med usvigelig Samvittighedsfuldhed, og hans nødvendige store Privatpraksis hindrede desværre større litterær Virksomhed. Som Lærer var det hans Hovedinteresse at bibringe det ældste Hold Studenter netop det, han ansaa for nødvendigt i deres praktiske Lægegerning. W.s smukke og mandige Skikkelse og hele hans Færd, der var præget af Aabenhed, ægte Menneskelighed og overlegen Intelligens, gjorde ham til en af sin Tids smukkeste Lægeskikkelser og mest højagtede Universitetslærere. 1896 trak han sig tilbage som Professor og Overlæge. D. i Kbh. — Gift 1864 Edle Erasmie Nielsen, d. 1920.

F. L.

Litt.: Slægt i Fabricius og Bondesen: „Slægten Fabricius fra Faaborg“ 1884, Schmidt: „N. Brocks og Lene Bredals Slægt“ 1891, Grandjean: „Slægten W. fra Romø“ 1906 og „Dsk. Adel og Borgerstand“ 1916, „Pers. Tidsskr.“ V 5 1908 og Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1858; sst. Sept. 1853, S. 132 f., H. Kaarsberg: „Memoirer“ 1921; Dan. Jacobsen: „Jeg husker“ 1923; Fr. Lützhoft i „Bibl. f. Læger“ Febr. 1926; Nekrologer i „Ill. Tid.“ ¹⁹/₆ 1898 (af Jul. Petersen), „Ugeskr. f. Læger“ s. A. (af samme), „Bibl. f. Læger“ s. A., „Berl. Tid.“ ¹⁴/₆ s. A. og „Politiken“ ¹⁵/₆ s. A.

With, Carl Johannes (¹¹/₁₂ 1877—¹⁰/₆ 1923), Zoolog, Læge. F. i Lemvig. Forældre: Læge Nicolai Rasmus W. og Rasmine Sophie Dorothea Andrup. Sønnesøn af G. C. W. (s. d.).

Blev Student 1896, Cand. mag. 1901 (Naturhistorie og Geografi med Zoologi som Hovedfag). Det var nu fra først af hans Agt som Zoolog at arbejde videre med Leddyrene, den Dyregruppe, der særlig interesserede ham, han gjorde en Studierejse til England, og i Løbet af faa Aar udsendte han en Række større og mindre Arbejder over visse, navnlig tropiske Arachnider, saasom: „The Notostigmata“ (1903), „On Chelonethi“ (1905), „Chelonethi“ (1906) m. m. Alle disse Arbejder gør Indtryk af at være udførte med megen Omhu og Nøjagtighed og vidner om stærk og gavnlige Paa- virkning fra den Schjødt'ske Skole, navnlig H. J. Hansen (s. d.). 1905 fik han den Schib-

bye'ske Præmie. Da Udsigterne til som Zoolog at skaffe sig en Livsstilling imidlertid kun syntes ham smaa, begyndte han at studere Medicin, deltog 1909 i den dansk-franske Lepraekspedition til Dansk Vestindien og blev Cand. med. 1911. Derefter virkede han nogle Aar som Dermatolog ved Rigsg- og Kommunehospitalet, blev 1915 Assistent ved Finsens Institut, 1916 Afdelingslæge der, 1921 Reservelæge paa Frbg. Hospital. Han vedblev at syssle med Zoologi (1915 udsendte han saaledes i „Ingolf-Expeditionen“ en omfangsrig Bearbejdelse af en Del af Smaakrebsene), men som Tiden gik, optog Medicinen ham mere og mere, han publicerede over 100 mindre dermatologiske Notitser og arbejdede paa en Disputats. Mest betydende er hans Undersøgelser over Hermann Perutz' Reaktion og over Forandringer i Spinalvædsken. At hans Interesse for Zoologien dog holdt sig usvækket, fremgaar af den af ham og Svend Dahl 1918 udsendte læseværdige Piece „Vore naturhistoriske Museer og Biblioteker“. — W. var et særdeles velbegavet, men noget uroligt Hoved, hvis Interesser strakte sig langt ud over Fagvidenskabernes Omraade, ogsaa til Politik; samtidig var han i høj Grad Idealist og altid rede til at tage Kampen op for, hvad han ansaa for Sandhed og Ret. D. ved Hornbæk. — Gift 1909 Inge Kiørboe. R. H. S.

Litt.: Bedstemoders Slægt i P. Eilskov: „Stamt. over Slægten Eilskov“ 1869, S. 22; Hustrus Slægt i V. og W. Kiørboe: „Optegnelser vedr. Familien Kiørboe“ 1910; Dahl: „Bibl. zool. Dan. 1876—1906“ 1910; Nekrologer i „Vidsk. Medd. fra dsk. naturh. Foren.“ 1923, „Ugeskr. f. Læger“ s. A. og „Hospitalstid“ s. A. (af S. Lomholt).

With, Georg, Christian (⁵/₂ 1796—¹⁵/₉ 1861), Veterinær. F. i Bedsted, Sønderjylland. Forældre: Sognepræst Johannes W. og Anna Hedevig Viborg. Blev Student 1816, studerede Medicin og Veterinærvidenskab, underviste 1820 i Anatomi paa Veterinærskolen. Han tog kirurgisk Eksamen og blev 1822 Lektor og 2. Lærer ved samme Skole, 1844 1. Lærer, konstitueredes 1852 som Landstutmester, fik 1858 fast

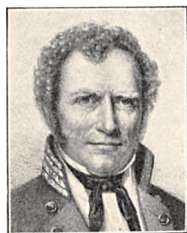

Ansættelse som saadan og samtidig Bestyrelsen af Frederiksborg Stutteri. Ved Veterinærskolen underviste han Tid efter anden i alle Hovedfagene, Beslaglære dog undtagen. Fra 1833 holdt han Forelæsninger i Veterinærfagene for den militære Højskoles Elever og ligeledes private Forelæsninger for Landbrugere, 1837 og 1838 ogsaa for Læger. Han udfoldede en ikke ringe Forfattervirksomhed, skrev saaledes en Ledetraad til Forelæsninger i Veterinærfagene (1833—34), „Haandbog i Veterinærvidenskab“, 1. Del (1836), „Haandbog i Veterinær-

kirurgien" I (1837—39). Størst Betydning fik hans populære „Almenfattelig Anvisning til Husdyravlen og Husdyrenes Behandling" (1842); den vandt stor Udbredelse, det er et godt populært Arbejde, der sikkert har øvet en Del Indflydelse. 1840 blev han Dr. med. paa en latinsk Afhandling om Bedømmelsen af syge Huspattedyrs Kød. W.s Hovedinteresse var Hippologien, og paa dette Omraade har han udsendt en Del Arbejder og virket heldig. Nogen fremragende Begavelse var han ikke, men en flittig, pligtfuld og forstandig Mand. Han foretog 1845 paa den russiske Regerings Indbydelse en Rejse i Rusland for at studere Kvægpesten; ligeledes foretog han andre Studierejser. Af det veterinære Sundhedsraad var han Medlem fra dets Oprettelse (1851). D. i Frederiksborg. — Gift 1826 Elise Marie Matthiesen, d. 1857. *L. Ba.*

Litt.: Hustrus Slægt i P. Eilskov: „Stamt. over Slægten Eilskov" 1869, S. 22; „Medlemsbl. for d. dsk. Dyrlægeforening" 1923; „Nekrolog i „Tidsskr. I. Veterinærer" 1861.

With, Jesper Peter (¹⁰/₃ 1791—⁵/₂ 1854), Politiker. F. i Kbh. Forældre: Skibskaptajn Mouritz W. og Magdalene Margrethe Fenger.

Blev Student 1808, Cand. juris 1812, Auditør i Søetaten 1815, Overrets-assessor 1820, var fra 1826 Herredsfoged i Bjerge og Hatting Herreder. Som afholdt Embedsmand og med Ry for Bondevenlighed valgtes han ved de tre Stændervalg 1834, 1841 og 1847 til Repræsentant

for de mindre Landejendomsbesiddere. Han blev en førende Mand i Viborg Stænderforsamling og virkede i Forståelse med sin kære Ven fra Ungdommen J. F. Schouw for de liberale og nationale Krav. Han gjorde sig til Talsmand for bl. a. Stænderforsamlingernes Forening og deres forhandlingers Offentlighed, Selvejendoms Fremme og alm. Værnepligt, Trykkefrihed, Næringsfrihed og Folkehøjskoler. Sin mest epokegørende Handling foretog han, da han 1842 paa Trods af den kgl. Kommissarius rejste Spørgsmaalet om den danske Nationalitet i Slesvig. Han var fra 1842 Medlem af Vejle Amtsråd, Juni—Sept. 1842 konstitueret Amtmand i Vejle, Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling og 1849—52 Folkestingsmand. — W. var en frisk og aandslivlig Mand, begavet og interesseret i mange Ting, skrev i sin Ungdom Skuespil, har sammen med Stiftsprovst Hald forfattet „Stændervisen", udgav 1819 „Danske og norske Søheltes Bedrifter", 1836 „Landmanden og Købstadmanden", der viser hans radikale Liberalisme paa det økonomiske Omraade. D. i Ørum ved Vejle. — Gift 1) 1813 Louise

Paludan, d. 1821. 2) 1822 Frederikke Laura Mourier, d. 1871. *H. Js.*

Litt.: Slægt se C. E. W.; mødrene Slægt se C. E. Fenger; 1. Hustrus Slægt se C. F. Paludan; 2. Hustrus Slægt C. F. L. Mourier; Barfod i „Dsk. Rigsdagskal." 1856; „Fædrelandet" 7-8/³ og 14-21/³ 1854 (til Dels Selvbiografi); „Berl. Tid." 16/³ 1891; C. L. With: „Mindetale" s. A.; „Saml. t. jysk Hist. o. Top." III 5—6 1906—10 og IV 1 1911—14.

With-Seidelin, Carl Ludvig (²⁷/₁₀ 1850—¹⁸/₇ 1924), Søofficer. F. i Haderslev. Forældre: Herredsfoged, senere Overretsprokurator Moritz Peter W. og Louise v. Binzer. Sønsøn af J. P. W. (s. d.). Antog ¹³/₇ 1904 Navnet W.-S. Blev Sekondløjtnant 1870, Premierløjtnant 1872, Kapitajn 1885, Kommandør 1898, afgik 1903. Gennemgik Hærens Officersskoles ældste Klasse, førte 1895 Skoleskibet „Georg Stage", 1897 Kadetkorvetten „Dagmar" og 1901 Panserskibet „Odin".

Ejede Mørkhøjgaard ved Kbh. Han beskæftigede sig en Del med litterær Virksomhed, dels som Oversætter (særlig af Mark Twain), dels som Forfatter af søkrigshistoriske og militærpolitiske Afhandlinger og som Medarbejder ved større Værker saasom „Biografisk Leksikon", Salmonsens Konversationsleksikon, Generalstabens: „Den store nordiske Krigs Historie". Han deltog i sin Tid aktivt i Agitationen for Kbh.s Landbefæstning. Var i nogle Aar Formand for Danmarkssamfundet. D. i Hornbæk. — Gift 1877 Marie Elisabeth Brinck-Seidelin. V. G.

Litt.: Slægt se C. E. W.; Hustrus Slægt se L. C. Brinck-Seidelin og i Th. Hertel: „Familien Hertels Stamt." 1886; „Tidsskr. f. Sov." 1896—98 og 1912; Nekrologer i „Berl. Tid." ¹⁹/₇ 1924 og „Tidsskr. f. Sov." s. A.

Withusen, Carl David (¹⁹/₅ 1822—¹⁹/₅ 1874), Kirurg. F. i Kbh. Forældre: Professor C. C. W. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1840, Cand. med. 1847, var under Krigen Marine-læge og studerede efter sin Kandidattjeneste Kirurgi i Udlandet 1852—53. 1853—55 var han Reservekirurg ved Frederiks Hospital og deltog 1854 i Konkurrencen om et Lektorat i Kirurgi. 1856—60 var han Kommunelæge og 1860—63 Reservekirurg paa Almindeligt Hospital, hvorefter han blev Overkirurg ved det nye Kommunehospital. Her virkede han som en meget besindig, samvittighedsfuld og human Kirurg til 1869, da Svagelighed tvang ham bort. Han, der ikke var nogen fremragende Begavelse men en dygtig Praktiker, har ikke udført større litterære Ar-

bejder. D. i Kbh. — Gift 1) 1858 Gustave Solfy Francke, d. 1860. 2) 1863 Benedicte Ulphsparre Treschow, senere gift Maleren Lorenz Frølich (s. d.), d. 1908; hun d. 1917.

F. L.

Litt.: 1. Hustrus Slægt se K. Francke; 2. Hustrus Slægt se F. Treschow; Holm i „Ill. Tid.“ 2¹/₂ 1913 og „Glade Aar“ 2. Udg. 1916, S. 96—106; Nekrologer i „Ill. Tid.“ 2¹/₂ 1875 og „Ugeskr. f. Læger“ s. A.

Withusen, Carl Christoffer (7/12 1778—10/7 1853), Kirurg. F. i Kbh. Forældre: Sølvpop David W. og Dorthæa Margrethe Smidt.

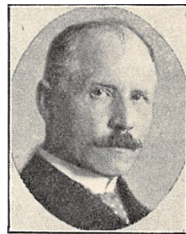
Blev Student 1796, tog 1803 kirurgisk Eksamen, blev derefter Reservekirurg ved Akademiet og efter Kandidattjeneste tillige ved Frederiks Hospital 1805—07 under Schumacher. Han paavirkedes dog vistnok mere af Winsløw, der interesserede sig meget for ham og skafede ham Rejsestipendium, saa at han 1807—10 kunde studere Kirurgi i Udlandet og særlig i Wien hos Beer Oftalmologi, der dengang ikke havde nogen fremragende Repræsentant her i Landet. Ogsaa senere gjorde han gentagne Studierejser. 1810 blev han Regimentskirurg og gjorde sig hurtig bemærket som Øjenlæge, foretog den første Iridektomi her i Landet og fik snart en meget stor Praksis i denne Specialitet. 1811 blev han Adjunkt ved kirurgisk Akademi, 1816 ekstraordinær, 1819 ordinær Professor og Overkirurg ved Frederiks Hospital; 1842, da Akademiet ophævedes, Universitetsprofessor. W. var baade en fortræffelig Kirurg og en udmærket Overlæge, der indførte streng Disciplin og Orden paa Afdelingen. Han uddannede dygtige Elever, og hans operative Færdighed var betydelig, navnlig gjorde han mange vellykkede Stæroperationer; men naar han allerede 1830 trak sig tilbage som Overkirurg, var det dog maaske, fordi han ikke følte sig tilfreds med sine Operations-Resultater, især Stenoperationerne. 1830—48 var han Hofkirurg og vedblev at være en meget flittig Docent. Han var overvejende Praktiker og har ikke efterladt sig større litterære Arbejder. D. i Kbh. — Gift 1819 Marie Sophie Johanne Watt, d. 1875.

F. L.

Litt.: „Ugeskr. f. Læger“ 1876, S. 414; Lorek: „75 Aar“ 1885, S. 57 ff.; Norrie: „Heuermann“ 1891, S. 143 og „Den dsk. Oftalmologis Hlst. til 1900“ 1925; „Hospitaltid.“ 1902, Nr. 23; Wad: „Fra Fyens Fortid“ II 1916; Nekrolog i „Bibl. f. Læger“ 1853.

Witzansky, Harald Theodor (f. 7/9 1862), Bladmand. F. i Kbh. Forældre: Overspillemand, siden Musikdirektør Harald Theodor W. og Nielsine Petrine Holm. Vilde være Officer, kom 1878 paa Hærens Elevskole, tog Afgangseksamen 1881, blev s. A. Sergeant, men tog sin Afsked 1884. Ved Stif-

telsen af den liberale Vælgerforening bistod han Herman Bing (s. d.) med Kontorarbejde og blev 1884 ansat ved „Politiken“, grundlagde dets Bogholderi og ledede dets Administration i Forening med Bing. Efter dennes Død blev han 1896 Bladets Forretningsfører og var da allerede 1893 ogsaa blevet Forretningsfører for „København“, af hvilket Blad han snart blev Hovedejer. Han, der efter Bing blev Næstformand i den liberale Vælgerforening, fjernede sig efterhaanden fra den af „Politiken“ førte Politik og kom navnlig i et mindre godt Forhold til Socialdemokraterne, og efter Systemskiftet (ved hvilken Lejlighed W. arrangerede Folketoget til Kongen) tilspidsedes Modsætningen. Da Edv. Brandes April 1902 stillede det Krav til W., at „København“ ikke maatte polemisere mod de af „Politiken“ forfægtede Meninger, fratraadte W. som Forretningsfører og overtog Maj s. A. selv Redaktionen af „København“, indtil 1919 i Forening med Henning Jensen (s. d.), derefter alene. Efter at forskellige Forsøg fra Venstres Side paa at købe Bladet var strandede, ejedes dette i de sidste Aar af et Konsortium af Industrimænd (Foss, Olesen o. fl.), der 1922 solgte det til Venstre; W. var endnu et Par Maaneder Forretningsfører, men er siden udenfor Pressevirksomhed. Han var 1900 blevet valgt til Borgerrepræsentationen paa den liberal-socialdemokratiske Liste og genvaltes 1901, begge Gange under nogen Modstand fra det socialdemokratiske Vælgerkorps. Som Redaktør af „København“ fjernede han sig helt fra Alliancens Politik, udtraadte Novb. 1903 af den liberale Gruppe og gik ind i den antisocialistiske, hvis taktiske Leder han var, søgte ikke Genvalg 1907. Ved Sprængningen indenfor det københavnske Venstre udtraadte han af Vælgerforeningens Bestyrelse 25/11 1903. Hans Maal blev mere og mere et venstre-konservativt Samlingsparti med borgerlige Synspunkter og bevidst Forsvarsvillie, han støttede i det hele Venstre, men med stor Uafhængighed, især i Forsvarssagen. Med den fødte Redaktørs Dygtighed førte han gennem Aarene „København“ frem fra et halvvejs obskurt Organ til et fast ledet og personlighedspræget Udtryk for antisocialistiske og nationale Interesser og var i mange Aar Nerven i Kampen mod Socialdemokratiet. Selv uden speciel journalistisk Evne forstod han at vælge og inspirere sine Medarbejdere, og han fastholdt dem trods sit eksplosive Temperament med stor Loyalitet. Efter at have solgt Bladet var han 1923—24 Redaktør af „Illu-

streret Tidende" under det sidste Forsøg paa at redde dette. Fra 1917 er han Formand for „Dansk Ungdomsforbund“. — Gift 1895 Agnes Philipson. P. E.

Litt.: „Avisen“ 12/5 1896; C. E. Jensen og Borgbjerg: „Socialdemokratiets Aarh.“ II 1901—04, S. 409; „Søndags-Posten“ 16/4 1899; „Soc.-Dem.“ 24/5 1900; „Kbh.“ 20/4—2/5, 26.27/11, 29/11 1902, 26.28/11 1903, 14/11 1916; Herm. Bang sst. 14/9 1909; „Verdensspejlet“ 19/9 s. A.; Ch. Kjerulf: „Gift og hjemfaren“ 1917, S. 243 f.; „Berl. Tid.“ 11/3 1918 og 6/9 1922; I. K. i „Fædrelandet“ 24/3 1918; „Ringsted Folketid.“ 0/5 1922; Henning Jensen i „Dag. Nyh.“ 22/7 1923; sst. 9/3 s. A.; „B. T.“ 23/7 og 24/7 s. A.; „Politiken“ 13/4 og 21/9 1924.

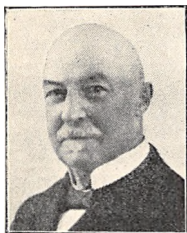
Witzke, Carl Frederik Wilhelm (f. 20/3 1864), Forsikringsmand. F. i Kbh. Forældre: Fabrikant Carl Frederik W. og Magdalene Dyrberg. Har hele sit Liv været beskæftiget ved Forsikringsvæsenet, hjemme og i Udlandet. Fra 1892 er han Medindehaver af Firmaet Grøn og W., der 1916 omdannedes til et Aktieselskab med W. som Formand. 1899 stiftede han Genforsikringsselskabet Skandina-

navia, hvis ledende Direktør han stadig er, og som han med fremragende Dygtighed har drevet frem til en betydende Verdensforretning. Desuden er han Direktør i Forsikringsselskaberne Absalon og Dansk Merkur og Indehaver af forskellige faglige Tilidshverv. Ved sit bramfri Væsen og sit kendte gode Hjerte forenet med Dygtighed har W. vundet sig et Navn i Forsikringskredse ud over Danmarks Grænser. — Gift 1) 1892 Ingeborg Nanny Donner, d. 1914. 2) 1919 Kamma Flensd. V. E. G.

Litt.: „Dsk. Byerhverv“ Kbh. I 1904—11, S. 153; „Verden og vi“ 4/5 1917; „Assurandøren“ 15/3 1924; „Gjallarhornet“ 8/3 s. A.; „Politiken“ 19/3 s. A.; „Kbh.“ 20/3 s. A.; „Berl. Tid.“ 20/3 s. A.; „Dsk. Forsikr. Tid.“ s. A.; „Assurancetid.“ s. A.

Wiwel, Carl Christian (21/10 1844—10/3 1922), Restauratør. F. i Kbh. Forældre: Snedker Jens Christian W. og Lovise Emilie Alvsen. Deltog som frivillig i Krigen 1864, stod ved Aarøes Strejfkorps og udmærkede sig ved Mod og Raskhed. Han uddannedes som Barber og nedsatte sig 1872 i Holmens Kanal, men overtog 1880 Restauranten „Røde Lygte“ i Gothersgade 45 og lejede 1883 Taarnpavil-

lonen i Tivoli, hvor han især i Udstillingsaaret 1888 oparbejdede en betydelig Forretning. 1890 lejede han Hjørnet af Tivolis nye Façadebygning, og her har W.s Restaurant siden udvidet sig til sit nuværende Omfang. 1918 trak W. sig ud af Forretningen.

Han var fra 1911 Formand for Vaabenbrødrenes københavnske Afdeling og bevarer stadig militære Interesser og Sympatier. D. i Monte Carlo. — Gift 1878 Sarine Meyer. P. E.

Litt.: „Politiken“ 21/10 1914; Clemmensen: „Tivoli gennem 75 Aar“ 1918, S. 182, 185; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 11/3 1922, „Dagens Nyh.“ s. D. og „Politiken“ 12/3 s. A.

Wiwel, Hylling Georg (3/9 1851—22/4 1910), Filolog, Skolemand. F. i Hillerød. Forældre: Forfatteren, Skolelærer Niels Peter W. og Ingeborg Jørgine Frederikke Middelthun. Blev Student 1869, Cand. philol. 1876, var Huslærer et Par Aar, derpaa Lærer ved københavnske Skoler. 1880 blev han Førstelærer ved Kolding Latinskole, 1889 Timelærer, 1892 Adjunkt og 1907 Overlærer ved Aalborg Kate-

dralskole. Trods sin gammelfilologiske Uddannelse var han tidlig kommet i Opposition til „det Madvigske“, og det levende Modersmaal blev hans kæreste Syssel. Allerede i Kolding skrev han en lille dansk Sprog lære til Skolebrug, som dog kun blev lidet kendt, men han fortsatte sine Iagttagelser og gennem Aarene, og hans efterladte Optegnelser vidner om, hvor skarp en Iagttagelse han var. Paa Grundlag af disse Iagttagelser skrev han sin lille Afhandling „Om Sammenhængstryk i Dansk“ („Dania“ VIII), og stærkt tilskyndet af „Dania's Udgiver, Otto Jespersen, udarbejdede han nu sin Bog „Synspunkter for dansk sproglære“ (1901). Heri lægger han ensidig Vægt paa Sprogets Formside — Bøjningen, Ordstillingen og Trykfordelingen — med bevidst Tilsidesættelse af Betydningssiden. Man kan derfor sige, at Bogen er et afsluttende Led i den formalistiske Sprogbehandling, som i en Aarrække havde raadet i den videnskabelige Verden, men sat paa-faldende svage Spor i Skolen. Som en saadan Boopgørelse, inden Betydningssiden i sin ny, mere videnskabelige Form kan hævde sin Plads paa ny, og som en kraftig Indsigelse mod den uklare Sammenblanding af alt muligt er Bogen overordentlig værdifuld og ikke til at komme uden om. Ogsaa en ny Skolebog, „Hjælpebog ved Undervisningen i Modersmaalets Sproglære“, udgav han (1904), og i den Polemik, hans Bog affødte, kæmpede han dygtigt for sine Synsmaader. W. levede meget stille, men i sin nærmeste Kredse var han kendt for sin helt selvstændige Holdning, sin Humor og sit ualmindelige Kendskab til Bellman. Hans svenske Kundskaber kom Beckman til gode ved Udarbejdelsen af den Dansk-norsk-svenske Ordbog (1907). D. i Aalborg. — Gift 1883 Johanne Fernanda Beck. M. K.

Litt.: Hustrus Slægt i Giersing: „Stamt. over Efterk. af B. Hagen og A. M. Cölnér“ 1884; Nekrologer i „Aalborg Stiftstid.“ 2³/₄ og 3⁰/₄ 1910 og (af Axel Sørensen) i „Ill. Tid.“ 1⁰/₆ 1910.

Wiwel, Niels (7³/₁₂ 1855—12¹²/₁₂ 1914), Tegner. F. i Hillerød. Forældre: Forfatteren, Skolelærer Niels Peter W. og Ingeborg Jørgine Frederikke Middelhun. Uddannedes til Litograf hos Harald Jensen, dimitteredes fra C. V. Nielsens Tegneskole til Kunstakademiet, som han besøgte 1869—73. Han begyndte at vække Opmærksomhed som Tegner, da han rejste til München, hvor han tog længere

Ophold, debuterede som Udstiller i Kria. 1876 med „Bayersk Bondeviolinist“. 1878 udgav han en Samling Penne-tegninger i Træsnit: „Julegave til Sørensen og Skrøder“. 1887 var han atter hjemme og udstillede s. A. et Maleri „Liv og Død“. 1898 ansattes han ved den Tilgmannske Kunstanstalt i Helsingfors, hvor han virkede til 1904. I sine sidste Aar dyrkede han okkultistiske Studier. Hans Hovedværk som Illustrator er J. H. Wessel: „Samlede Digte“ (1901). W.s Malerier, der er holdt i neutrale Toner, i hvilke brunt dominerer, røber Paavirkning af Münchnerskolen. Som Tegner og Illustrator udmærker han sig ved et godmodigt Lune og en udpræget Sans for det barnlig-komiske i en lystig Situation. D. i Kbh. — Gift 1888 Johanne Christiane Cathrine Givskov. *I. M. O.*

Litt.: Amsler & Ruthardts Wochen-Berichte“ 2⁹/₆ og 6⁷/₁₂ 1895; „Eos“ (Helsingfors) 1903; C. E. Jensen: „Karikatur-Album“ II 1905, S. 457 ff.; Nekrologer i „Soc.-Dem.“ 1⁹/₁₂ 1914 (af C. E.), „Aftenposten“ s. D. og „Hver 8. Dag“ 3¹/₁ 1915.

Vodskov, Hans Sofus (16⁰/₆ 1846—10³/₁₀ 1910), Æstetiker, Religionshistoriker. F. i Aakirkeby. Forældre: Fabrikbestyrer Frederik (Frits)

Christian Rubeck V. og Ivare Sofie Caroline Saabye. Deltog som frivillig i Krigen 1864 og blev først Student 1865. Uden at tage nogen Embedseksamen drev han vidtrækkende Studier paa forskellige Omraader: Æstetik, Filosofi og Religionshistorie. Hans Krav til Livet var kun

smaa, og i mange Aar levede han ved Privatundervisning, Manuduktion til Filosofikum og litterær Journalistik. I nær Føling med flere af Samtidens ledende Aander, J. P. Jacobsen, Vilh. Topsøe, hindredes han dog af sin ensomme, sære Grublernatur i at kaste sig direkte ud i Døgnets politiske og litterære Strid. Afvist af „Fædrelandet“ (Carl Ploug)

fik han sine Kritikker optaget i „Dagbladet“ (Vilh. Topsøe), senere i „Illustreret Tiden- de“ og oversatte i disse Aar den franske Kritiker Taines „Den engelske Litteraturs Historie“ (4 Bd., 1874—77). I en lille Bog „Spredte Studier“ (1884) samlede han sine bedste kritiske Essays: Karakteristikker af nordiske Digtere og Forfattere (Grundtvig, Strindberg, Brandes, Herman Bang, J. P. Jacobsen, Gjellerup, Drachmann osv.), skrevne i et ypperligt Sprog baade med dyb Forstaaelse og med det ham egne ejendommelige, til Tider ætsende Lune; særlig maa nævnes Undersøgelserne af Søren Kierkegaards og Grundtvigs Udvikling samt Afhandlingen „Guder og Gloser“, der bidende vittig blottede Overdrivelserne i den sammenlignende Myte- og Religionsforsknings Metode, særlig hos Sophus Bugge. Trods sine fremragende Evner som Stilist og Kritiker vandt V. dog ikke frem til nogen sikker Position; ved Siden af Brandes var der ingen Plads for ham. Vel tilbød Kultusminister Jacob Scavenius ham Professoratet i Æstetik, men V. afslog Tilbudet, og efter at have faaet en fast Understøttelse fra Staten (senere ogsaa fra Carlsbergfondet) til mytologisk-religionshistoriske Studier bosatte han sig 1887 paa et øde Sted i Sydsværg, hvor han i Ensomheden kunde søge Ro for sit nervøse Gransker- og Grublerliv. Herfra udgav han sit Hovedværk: „Sjæledyrkelse og Naturdyrkelse. Bidrag til Bestemmelsen af den mytologiske Metode. I. Rig-Veda og Edda“ (1890—97), hvis aandfulde og samtidig ensidige Indledning vakte stor Opsigt, navnlig ved Fremstættelsen af den saakaldte „Udbredelsesteori“ (o: at Mennesket spredtes over Jorden paa „Samlerstadiet“), medens han i selve Værket med megen Lærdom og Skarpsindighed paaviser Rig-Vedas relativt unge Alder som professionel Præstedigtning. Uholdbare er derimod V.s ensidige Raceteorier om Indogermansk-Semitisk sat i Relation til Natur- og Sjæledyrkelse og kritiseredes med Rette af Th. A. Müller i „Dania“. V. var en fin og nobel Personlighed, en ensom Grublernatur med stærkt særprægede Meninger, der i Forbindelse med en vis Indesluttethed og Stejhhed bragte ham til at sky Menneskenes forvirrede Samfund. Som Tænker staar han ret ene i dansk Aandsliv, hans videnskabelige Indsats er præget af en skarp Tankens Stringens mærkelig forbundet med blindt ensidige Synspunkter. D. i Kbh. — Ugift.

F. de F.

Litt.: Mødrene Slægt se Viggo Saby; „Politiken“ 2³/₆ 1888; „Dagbl.“ 24¹²/₁₂ 1890, 11¹/₁, 19¹/₁, 27¹/₁ 1891; Th. A. Müller i „Dania“ 1898; Edv. Lehmann i „Tilskueren“ s. A.; Ipsen: „Litterære Portrætter“ 1906; „Tilskueren“ 1911; Mar. Kristensen i Skovrup: „Nord. Digtning i Ny-tiden“ I 1920; Nekrologer i „Kbh.“ 1⁹/₃ 1910 (af Har. Nielsen), „Politiken“ 17¹⁸/₃ s. A. (af Johs. V. Jensen; ogsaa i „Nordisk Aand“ 1911), „Nationaltid.“ 18³/₃ s. A., „Berl. Tid.“ 17³/₃ s. A. og „Fædrelandet“ 9⁴/₄ s. A. (af Ipsen).

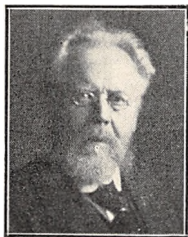
Vogelius, Frederik Christian Paludan (f. ^{29/8} 1866), Læge. F. i Kbh. Forældre: Brygger Peter August V. og Marie Schneider. Blev Student 1884, Cand. med. 1891, fik en meget grundig og alsidig Uddannelse, var efter endt Kandidattjeneste Assistent ved Bakteriologisk Laboratorium 1894—97, Reserve-læge ved Blegdamshospitalet 1897—1900, Reservemedicus ved Frederiks Hospital 1900—

03 og Assistent hos Prosektor ved Kommunehospitalet i 3 Aar. 1900 havde han disputeret („Den Friedländerske Bacil“). 1906 blev han Leder af Frederiks Hospitals Poliklinik og var Kredslæge 1906—11, da han blev Overlæge ved Johannes Stiftelsen. I Ulandet havde han opholdt sig gentagne Gange for Studiet, mest i Paris. V. har ledet Hospitalet med megen Humanitet og Dygtighed og har stadig holdt dets videnskabelige Niveau højt, saa at der derfra er udgaaet adskillige videnskabelige Arbejder. Selv har han de senere Aar væsentlig leveret Bidrag fra sin Specialitet, Fordøjelses-sygdommenes Omraade, særlig om de ved Alkoholisme frembragte Lidelser. V. har ogsaa interesseret deltaget i adskillige humanitære og videnskabelige Institutioners Arbejde, er Medlem af Hovedbestyrelsen for „Dansk Røde Kors“, Sygehjemmets Bestyrelse, Cancerkomiteén m. m. Han er Censor ved medicinsk Eksamen. — Gift 1894 Elisabeth de Souza Leconte. F. L.

Litt.: Slægt hos Lengnick; Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1900; „Studerterne fra 1887“ 1912.

Vogt, Henrik Christian (f. ^{5/6} 1848), Ingeniør. F. i Neapel. Forældre: Chargé d'affaires Frederik Sigfrid V. og Adelgunde Emilie Herbst. Studerede en kort Tid ved Polyteknisk Lærestalt, fortsatte og afsluttede sine Studier ved Polyteknikum i Zürich (1869—71), studerede derefter Skibsbygning paa Orlogsværftet i Kbh, og ved Universitetet i Glasgow, hvorfra han fik Afgangsbevis 1874. I

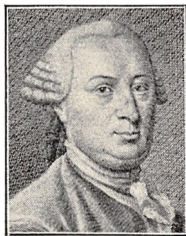
nogle Aar drev han aerodynamiske Studier, navnlig paa en Verdensomsejling, hvor han studerede Bølgebevægelsen, Fuglens Flugt og Skibssejlenes Virkemaade. V. er en original Forsker, der har fostret en Rigdom af nye Ideer, ofte langt forud for sin Samtid og derfor ikke fuldt forstaaet af denne. 1888 angav han (i „The Engineer“ ^{28/6}) en Luftpropeller af samme Type som den nu anvendte, og n. A. (i „The Engineer“ ^{11/11}

1889) gav han Meddelelse om sin Opdagelse af, at Luftfortyndingen — „Sugningen“ — paa Læsiden af Vinger og Skrueblade er af langt større Betydning end det direkte Luft- eller Vandtryk paa saadanne Flader, en Opdagelse, der spiller en fundamental Rolle ved Forstaaelsen af aerodynamiske Fænomener. V.s Ideer paa dette Omraade er senere blevet eksperimentelt bekræftet ved Forsøg af Overingeniør Irminger. Hans næste store Arbejde var Konstruktion af den saakaldte „Pendulpropeller“ (1900), som blev praktisk gennemprøvet 1908—13 paa et med Støtte fra Staten og Carlsbergfondet bygget Forsøgsskib. Pendulpropelleren, der tjener baade som Ror og Fremdrivningsmiddel for Skibe, virker særlig gunstig i Forbindelse med Sejlføring. Som Resultat af sine Studier over Revledannelse ved Kyster har han fremsat flere originale Forslag vedrørende Bygningen af Læmoler og Høfder. Ved disse og talrige andre Arbejder har V. vundet et anset Forskernavn, ikke mindst i England og Amerika. Han var saaledes en af de faa, der blev indbudt til den aerodynamiske Kongres i Chicago 1893. V. er stærkt ideelt og religiøst anlagt. — Gift 1880 Anna Henriette Obelitz, d. 1889.

M. C. H.

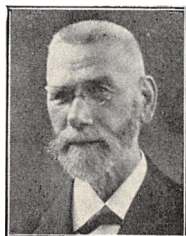
Litt.: Mødrene Slægt i Vahl: „Chr. Nielsens Afkom“ XII 1894, S. 6 ff.

Wohlert, Hans Frederik (^{29/6} 1703—^{18/11} 1779), Kirurg. F. i Kiel. Om Forældre og første Ungdom vides intet sikkert. Studerede i Paris, før han 1730 kom til Kbh. og i Lære hos Operatøren H. D. Clausen, blev senere Reservekirurg ved Amfiteatret. 1738—39 var han atter i Ulandet og studerede dels i London (hos Cheselden), dels i Paris, hvor han sammen med Kirurgen Puthor indleverede til det franske Akademi et Forslag om Udførelsen af Eksartikulation i Hofteleddet. Forslaget vakte Opmærksomhed, men antoges ikke. 1739 tog W. kirurgisk Eksamen og var 1739—46 Regimentsfetskær ved Hestgarden. 1746—68 var han Hofkirurg og foretog ^{11/12} 1751 Operation for indeklemt Navlebrok paa Dronning Louise, som han dog ikke reddede. W. var stærkt interesseret i Oprettelsen af Frederiks Hospital, var Medlem af den første Kommission til dets Bygning og senere af Direktionen. Efter at have taget Afsked flyttede han til Slesvig. W., der ikke har efterladt noget litterært, var meget anset og afholdt. 1773 kaldtes han til Kbh. for eventuelt at trepanere Christian VII, men han fraraadede Operationen. D. i Slesvig. — Gift 1740. F. L.

Litt.: Ingerslev: „Danm. Læger og Lægevæsen“ II 1873, S. 347; Jul. Petersen: „Det dsk. Lægevæsen 1700—50“ 1893; Norrie: „Kirurgisk Akademis Hist.“ I 1896, S. 65; „Interiører fra Kong Christian VII.s Hof“ ved L. Bobé 1919; Johnsson: Pæstskrift ved Medicinsk Selskabs Jubilæum 1922.

Voigt, Julius Jensenius (^{22/7} 1850—^{3/2} 1922), Ingeniør. F. i Kbh. Forældre: Barber Heinrich Ludwig Hieronimus V. og Julie

Henriette Rasmussen. Blev Student 1868 og Cand. polyt. i Ingeniørfaget 1876. Allerede fra 1873 var han Assistent i Tegning ved Polyteknisk Læreanstalt og fortsatte dermed til 1883. 1877—83 var han tillige assisterende Ingeniør hos Opvarmnings- og Ventilationsfirmaet Bø-

nesen & Ramsing, der 1879 overgik til Firmaet Chr. Ramsing. Derefter blev han for Resten af sit Liv knyttet til Kbh.s Kommune, først som Assistent, senere som Fuldmægtig ved Brolægning- og Vejvæsenet til 1886, derefter som Ingeniør hos Stadsingeniøren til 1898 og som Afdelingsingeniør til 1902, da han blev Chr. Ambts Efterfølger som Stadsingeniør (fast ansat 1904), afgik 1920. Som Stadsingeniør fik V. udmærket Brug for sin store tekniske Viden ved Udførelsen af en betydelig Række kommunale Arbejder: Ingeniørarbejder i de i Kbh. indlemmede Distrikter, Banegaardsforholdenes Ordning, Udvidelse af Kvægtorvet og de offentlige Slagtehus, Anlægget af Fælledparken, Opførelsen og Indretningen af talrige Skoler, Ingeniørarbejder i Sydhavnen m. m. Han var Medlem af Bestyrelsen for Selskabet for Sundhedsplejen i Danmark 1903—22 og sad i en lang Række tekniske Komitéer og Kommissioner. Fra 1899 var han Censor i Materiallære, fra 1912 tillige i Jernbeton ved polyteknisk Eksamen. Hans Standsinteresser gav sig Udslag i hans værdifulde Arbejde „Statistiske Oplysninger angaaende den polytekniske Læreanstalts Kandidater“ (1890, ny Udg. 1903). D. i Kbh. — Gift 1890 Sophie Laura Olsen. M. C. H.

Litt.: „Nationaltid.“ ^{19/3} 1910; Nekrologer i „Ingeniøren“ ^{15/2} 1922 (af A. E. Lund) og „Berl. Tid.“ ^{4/2} s. A.

Wolf, Jens Lauridsen (f. 1584), Boghandler. Om hans Liv vides kun lidt; 1608 blev han Student (Elev af Astronomen Longomontanus), senere drev han Boghandel, først i Roskilde, derefter i Kbh., og 1625 vides han at have faaet Boghandlerprivilegium i Bergen. Iøvrig er han kendt som Udgiver og Forfatter af adskillige Skrifter, bl. a. en „evigvarende“ Kalender med et historisk Tidsregister (1648), en „Norges Beskrivelse“ (1651) og især en topografisk Skildring af Danmark „Encomion Regni Da-

niæ“ (1654), der er omstændelig indtil Snakkesalighed, men stadig benyttes som Kilde til Kundskab om Tidens Forhold. S. D.

Litt.: Nyerup: „Efterretn. om Frederik III“ 1817, S. 428 ff.; „Dsk. Mag.“ V 1 1887—89, S. 207 f.; Nyrop: „Bidrag t. d. dsk. Boghandels Hist.“ I 1870, S. 182 ff.

Volf, Peter Rudolf (^{25/8} 1838—^{20/4} 1926), Præst. F. i Naur ved Holstebro. Forældre: Sognepræst Hans Jacob Frederik Christian

V. og Christiane Henriette Colding. Blev Student 1857 og Cand. theol. 1864; forinden var han (1858) blevet Lærer og Medbestyrer ved Pigeasylskolen i Kbh., og 1861 fik han Accessit for en Prisaafhandling i østerlandsk Filologi. 1865 var han med til at stifte Kirkelig Forening for

Indre Mission i Kbh., af hvis Bestyrelse han 1865—67 og 1875—99 var Medlem, 1886—99 tillige Formand. Efter at have været Kapellan i Ballerup og Maalov (fra 1867) og i Farum og Værløse (fra 1870) blev han 1875 den første Sognepræst ved Stefans Kirke paa Nørrebro; her forsøgte han med Held at organisere Menighedsarbejdet i et københavnsk Forstadsogn; 1899 forflyttedes han til Storehedinge, hvor han tillige blev 2. visiterende Stiftsprovst for Sjælland; afgik 1922. Ved Siden af det praktisk-kirkelige Arbejde nærede han ogsaa Interesse for teologiske, især gammeltestamentlige Studier; 1875 vandt han Licentiatgraden for en Afhandling „Om Integriteten af Profeten Zacharias' Bog“, og 1888 blev han i Rostock Dr. theol. for et Skrift om „Die 70 Wochen Daniels“; desuden udlagde han ud fra et ortodoks-konservativt Grundsyn flere af de profetiske Skrifter for Lægfolk saaledes Zacharias (1878), Esaias (1879—81), Hoseas og Joel (1902), Amos (1911) samt „Profeten Zacharias fortolket for Studerende“ (1891, 2. Opl. 1898). Han offentliggjorde ogsaa talrige Prædikener og Artikler i kirkelige Blade og mindre Skrifter om „Indre Mission, dens Historie og Grundtanke i kort Udtog“ (1870), „J. H. Wichern og den Indre Mission“ (1887), „Folkekirken, dens Begreb, Opgave og Forfatning“ (1901) og „Johann Albrecht Bengel, et Livsbillede“ (1904); Spørgsmaalet om kirkelig Vielse behandlede han i „Vielse eller borgerlig Ægteforening, en historisk-ethisk Undersøgelse“ (1885), „Ægteskabsskilsmisse og Fraskilt Vielse“ (1885), „Tør Kirken ønske borgerlig Ægteforening, en Tidsbetragtning“ (1902). 1887—99 var han Censor ved teologisk Embedseksamen. D. i Kbh. — Gift 1865 Cathrine Groot Colding, d. 1905. H. M.

Litt.: Slægt i Bottlæer: „Stamt. over Slægten Wolf“ 3. Udg. ved R. Volf 1912 og R. Volf: „Anders Coldings Slægt fra Skrave“ 1906; Selvblo-

grafi i Univ. Progr. Novb. 1876; „Medd. om Kbh.s Univ. 1857—63“, S. 509 f.; Vilh. Beck: „Erindringer“ 1900, S. 116, 135, 137; „Nationaltid.“ ^{25/6} 1913; Steen og Hoffmeyer: „Den indre Mission i Kbh.“ 1915.

Wolff, Abraham Alexander (^{29/4} 1801—^{3/12} 1891), jødisk Teolog, Overrabbiner. F. i Darmstadt. Forældre: Købmand Alexander

W. og Henriette Gans. Kom som Student til Mainz og senere til Würzburg for at drive Talmudstudier, mens samtidig læste han paa Universitetet og blev 1821 Dr. phil. i Giessen. Efter Afslutningen af de rabbiniske Studier blev han ordineret, og 1826 valgtes han til Land-

rabbiner i Giessen, hvor han snart blev en skattet Prædikant. 1829 blev han Overrabbiner i Kbh. og var det til sin Død. Han oplevede 1833 Indvielse af en ny Synagoge efter Branden 1795 og siden den jødiske Menigheds Fremgang efter Grundloven 1849. 1833 udgav han en Agende til Brug for Gudstjenesten i Synagogen, hvorved bl. a. Korsang indførtes, 1856 en dansk Oversættelse af den hebraiske Bønnebog og 1864 en ny Udgave af sit Ungdomsarbejde (fra 1825), en Lærebog i den jødiske Religion. Ved forskellige Lejligheder søgte han at forsvare Jødedommen mod litterære Angreb, saaledes i det omfangsrige Værk „Thalmudfjender“ (1878), polemisk rettet mod Udtalelser af Blædel, Koch og Martensen. Han arbejdede ogsaa paa en ny dansk Oversættelse af de fem Mosebøger med tilhørende Profetafsnit, men den begyndte først at udkomme efter hans Død. Endelig har han udgivet talrige Lejlighedstaler og Prædikener, de ældste paa Tysk; fra 1848 prædikede han dog altid paa Dansk i Synagogen, om end han aldrig lærte fuldt at beherske det danske Sprog. I religiøs Henseende var han i det hele ortodoks; dog var en lille Fløj af Menigheden ikke helt tilfreds med ham; de liberale Reformvenner kunde han naturligvis heller ikke tilfredsstille, men i det store og hele nød han Menighedens Tillid og Beundring. D. i Kbh. — Gift 1826 Johanne Goldschmidt, d. 1876.

H. M.

Litt.: Rosenhoffs ill. Almanak 1855; „III. Tid.“ ^{29/10} 1878; „Nutiden“ s. A.; Mindeblade ved D. Simonsen 1891; Nekrologer i „Berl. Tid.“ og „Politiken“ ^{4/12} s. A., „III. Tid.“ ^{13/12} s. A. og „Danmark“ 1893.

Wolff, Ellis (f. ^{20/10} 1856), Officer. F. i Kbh. Forældre: Konsul Ferdinand W. og Hilda Kühl. Tog Adgangseksamen til Polyteknisk Lærestanstalt 1876, blev Student 1877, Sekondløjtnant 1881, Premierløjtnant 1883, Elev i Officersskolens ældste Klasse 1885—87, var ved Generalstaben 1889—93, blev Kaptajn

1895, var ved Generalstaben 1900 og blev s. A. Lærer i Krigskunst i Officersskolens Stabsafdeling (indtil 1911), Oberstløjtnant 1905, Oberst og Chef for Livgarden 1908, Generalmajor og Chef for 3. Division 1911, Generalløjtnant og kommanderende General i 1. Generalkommandodistrikt 1918, var 1922—26 Chef for Generalkommandoen.

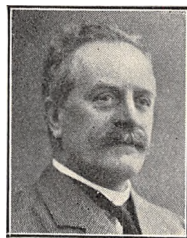

Er en sjældent kundskabsrig og energisk Officer, der som Lærer for de vordende Generalstabsofficerer har indlagt sig stor Fortjeneste af Generalstabstjenesten herhjemme, ligesom han gennem sin Virksomhed i alle sine Tjenestestillinger har udøvet betydelig Indflydelse paa Uddannelsen af Hæren i det hele. Ved sin ligefremme, humane, elskværdige og tillidindgydende Fremtræden, sin ualmindelige Flid, Arbejdsevne og Samvittighedsfuldhed har han altid været et Mønster for sine Undergivne, en Mand, der, ved aldrig at skaane sig selv, ogsaa kan kræve det yderste af andre, og hvis varme Interesse for alt, hvad der vedrører Hæren og dens fremtidige Udvikling, aldrig har svigtet. Formand for det krigsvidenskabelige Selskab 1911—14. — Gift 1884 Karen de Lichtenberg.

K. C. R.

Litt.: Hustrus Slægt i Adelsaarbogen 1917; „Generalstaben 1808—1908“ 1908; „Garderbll.“ 1918 og 1923.

Wolff, Fritz Nial (f. ^{9/3} 1861), Jernbanemand. F. i Fredericia. Forældre: Kaptajn i Artilleriet Niels August W. og Charlotte Frederikke Jacobsen. Blev Student 1879, Cand. polyt. 1885, studerede Telegrafteknik med praktiske Øvelser ved Store nordiske Telegraf-selskabs Skole i Helle-rup, blev 1887 Sekondløjtnant i Artilleriet, s. A. surnumerær Aspirant ved Statsbanerne. 1889—96 var han Telegraf-

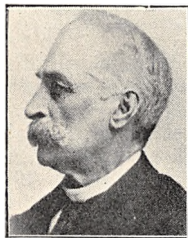

mester ved Baneforvaltningen for Jylland og Fyn og blev 1896 Driftsingeniør ved det nydannede jyske Telefonaktieselskab i Aarhus. 1898 kom han atter i Statsbanernes Tjeneste som Telegrafingeniør ved 2. Telegrafsektion. Ved Omordningen af Statsbanerne 1916 blev han Chef for 2. Telegrafsektion, Signalinspektør og Afdelingsleder i 2. Banedistrikt og fik derved Ledelsen af Distriktets Telegraf- og Signalvæsen, men tog 1922 sin Afsked og har siden privatiseret i Kbh. Som Embedsmand var W. baade dygtig og energisk, og det jysk-fynske Jernbanetelegrafledningsnet udviklede sig

paa en udmærket Maade under hans indsigtfulde Ledelse. Indenfor sit Omraade har han skrevet en ret stor Række Afhandling, væsentligst i „Ingeniøren“ og Jernbaneblade, Afhandling, der vidner om deres Forfatters store Indsigt i sit Fag. — Gift 1891 Signe Julie Luise W. H. H.-N.

Litt.: „Berl. Tid.“ $\frac{9}{8}$ 1921.

Wolffhagen, Frederik Hermann ($\frac{3}{8}$ 1818— $\frac{25}{4}$ 1894), Minister. F. i Kbh. Forældre: Rentekammerdeputeret Johan W. og Frederikke

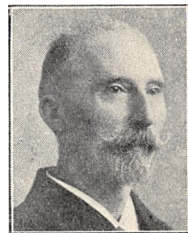
Wilhelmine Henriette Richardi. Tog 1842 juridisk Eksamen i Kiel, blev s. A. Amtsekretær i Haderslev, 1846 Volontær i og 1848 Kancellist i slesvig-holstensklauenborgsk Kancelli, 1850 Herredsfoged i Tyrstrup-Haderslev Herreder, 1851 Amtmand i Flensborg Amt,

blev 1855 stændervalgt Medlem af Rigsraadet, hvor han tilhørte de nationalliberale og gav gode Bidrag til Arbejdet. Juni 1856 blev han mod sit Ønske, bevæget til at indtræde som slesvigsk Minister under Bang, og han beholdt Posten under Andræ og Hall til Dec. 1859, derefter under Hall fra Febr. 1860 til Dec. 1863. Som Amtmand havde han vist stor Iver for det danske Sprog, men lagde i den vanskelige Stilling som Minister mere Forsigtighed for Dagen; han lod Regenburg (s. d.) have ret frit Raaderum, men vandt ikke ret Danskhedens Hjerte. Christian IX var ham ungstigt stemt og ønskede ham bort ved Minister skiftet 1863. Han valgtes 1864 til Rigsraadets Landsting for Nordslævig, havde Novb. s. A. en Samtale om Slesvig med den franske Udenrigsminister, men tog iverig ikke mere Del i Politik. Derimod bestred han med Dygtighed og Værdighed betydningsfulde administrative og repræsentative Hverv, var fra 1884 Direktør for Døvstummeinstituttet og Formand i Bestyrelsen for Blindeinstituttet og i Aarene 1867—78 Præsident og Vicepræsident i Komitéerne for Danmarks Deltagelse i flere Udstillinger, saaledes i Paris 1867 og 1878. En statelig, intelligent og nobel Personlighed. D. i Wiesbaden. — Gift 1869 Anna Kirstine Severine Winther, d. 1897. P. E.

Litt.: Slægt i H. Wolffhagen: „Optegnelser om Slægten W.“ 1895 og „Portrætter af Slægten W.“ 1913 samt ved Hauch-Fausbøll i „Geneal. Tidsskr.“ 1914; „Dagbl.“ $\frac{11}{8}$ 1856; Gøos: „Det kgl. Døvstummeinstitut“ 1907, S. 229; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; W. Schorn: „Fra gamle Skuffer“ 1906, S. 138; Hiort-Lorenzen: „Erindringer fra Sønderjylland“ 1919, S. 11—13; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 181 ff., 189, 191, 195, 205, 207, 211, 224, 226 f., 236, 339, 342 f., II 1921, S. 13, 16 ff., 54 f., 57—60, 76, 97, 130 f., 134, 145, 147 f., 150, 152, 157 ff., 163, 167, 190 f., 209, 219, 259, 263, 267, 281, 309, 339, 354, III s. A., S. 7, 29, 37, 39, 44, 238 f., 244, 254, IV s. A., S. 31, 232, V 1923, S. 292, VI 1925, S. 121, 203; A. Frlls: „Den dsk. Regering og Nordslævigs Genforening med Dan-

mark“ I 1921, S. 48 f.; Hjelholt: „Den dsk. Sprogordning“ 1923 og i „Hist Tidsskr.“ IX 3 1924; V. Schmidt: „Af et langt Livs Hist.“ 1925; „Fru Andras Dagb.“ 1914 ff.; Brev hos Hiort-Lorenzen S. 29; Nekrologer i „Ill. Tid.“ $\frac{13}{5}$ 1894 (af C. Lehmann) og „Berl. Tid.“ $\frac{20}{4}$ s. A.

Wolffhagen, Ludvig (f. $\frac{12}{10}$ 1857), Baneingeniør. F. paa Aggershøve ved Kbh. Forældre: Sporvejsdirektør Carl Vilhelm W. og Louise Jacobson. Brodersøn af F. W. (s. d.). Blev Student 1874, 1881 Cand. polyt, indtraadte s. A. i de sjællandske Statsbaners Tjeneste som Volontør, blev 1886 Fuldmægtig hos Overingeniøren ved Banerne, 1887 Baneingeniør ved 3. sjæll. Banesektion, Roskilde, 1893 ved 7. Banesektion, Aalborg, 1905 ved 1. Banekreds, Kbh., 1908 ved 5. Banekreds, Kbh., 1916 ved 3. Banesektion, Roskilde, og 1922 ved 1. Distrikt, Kbh. Under Opholdet i Aalborg sad han i Byraadet 1897—1903, og hans udmærkede tekniske Indsigter kom derved paa mange Maader Byen til gode. W. er en dygtig og samvittighedsfuld Embedsmand, der har et fortræffeligt praktisk Greb paa Tingene og en meget værdifuld Evne til at omgaa Personalet. Indenfor Staten er han meget afholdt og anset. — Gift 1886 Margrethe Vilhelmine Elisabeth Bang. H. H.-N.

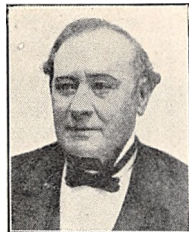
Litt.: Slægt se F. W.; mødrene Slægt i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“; „Berl. Tid.“ $\frac{14}{10}$ 1917 og $\frac{1}{6}$ 1923; „Dsk. Jernbanebl.“ $\frac{30}{5}$ 1923.

Wolffhagen, Vilhelm (f. $\frac{11}{11}$ 1889), Fodboldspiller. F. i Kbh. Forældre: Oberstløjtnant Frederik W. og Nanna Cathrine Elisabeth Gudmann Burmeister. Blev Student 1908, Kornet og Artilleriløjtnant i Artilleriet 1911, Kaptajn 1924. Allerede 1901 blev han Medlem af Kbh.s Boldklub og har med enkelte Afbrud siden 1906, da han debuterede paa I. Hold, været en af sin Klubs bedste Fodboldspillere og solideste Støtter. Hans Plads paa Holdet er venstre Fløjstormer, og som saadan har han siden 1907 ogsaa deltaget i talrige Kampe paa udvalgt dansk Hold. Han har gjort et betydeligt Arbejde for at fremme Fodboldspillet mellem Soldaterne. Af andre Idrætter har han dyrket Skøjteløbning og Bandy, og som en af vore hurtigste og behændigste Bandyspillere deltog han paa udvalgt dansk Hold ved Nordiska Spelen i Stockholm 1909. — Gift 1916 Helga Sandbeck-Petersen. F. K.

Litt.: Slægt se F. W.; „Nationaltid.“ $\frac{2}{3}$ 1915; „Idrætsliv“ Nr. 2 1917.

Volkersen, Niels Henrik ($\frac{2}{3}$ 1820— $\frac{21}{8}$ 1893), Mimiker. F. i Magleby ved Skelskør. Forældre: Cand. theol., Lærer, senere Graver Christian Rodbøl V. og Dorothea Piccardi. Kom i Bogtrykkerlære, men forlod Faget for det frie Artistliv. I Tiden omkring Frederik VI.s Død optraadte han som Akrobat og Atlet paa Price'ernes og Pettolettis Teatre, gav Forestillinger paa Dyrehavsbakken i Kildetiden og

berejste sammen med et Par Kunstfæller de danske og sydsvenske Provinser. Allerede da gav han mimiske Forestillinger, oplært af Casorti's nære Slægning Philippo Pettoletti (s. d.) og yderligere uddannet paa Morskabsteatret af Adolph Price (s. d.). Paa den sidste Tivolifaaften 1843, optraadte V. for første Gang paa det nystiftede Etablissements Teater i „Harlekin mekanisk Statue“ og n. A. overførte han og hans Fæller de Casorti'ske Pantomimer til Tivoli, hvor de opførtes under Navn af „Rustiques“. Med V. som Pjerrot fik den gamle italienske Pantomime her en Renæssance. Price'erne, som følte deres Eksistens truet, nedlagde Forbud, men da Morskabsteatret snart efter blev nedbrudt, og Price'erne drog udenlands, tog Tivoliteatret dem op paa ny. Her har de holdt sig til vore Dage, takket være V., der som en værdig Arvtager af Casorti og Adolph Price opretholdt Pjerrotfigurernes oprindelige og hævdvundne Karakter, selv om han — som det er sagt — forstod at „nationalisere“ den paa en baade smagfuld og morsom Maade. Endnu kort før sin Død spillede V. sin gamle Rolle, tiljublet af Børnene og beundret af de voksne. Hans Efterfølgere har ikke rigtig magtet at opretholde Traditionen, og den Casorti'ske Pantomime er nu kun et svagt Genskin af den oprindelige. D. i Kbh. — Ugift. E. N.

Litt.: „Pjerrot. 12 Billeder uden Tekst“ 1876; „Kbh.“ $\frac{2}{3}$ 1890; „Søndags-Posten“ $\frac{13}{8}$ 1893; „Tivoli 1843—93“ s. A.; „Tivolis Pjerrot N. H. V.“ 1896; Lindstrøm: „Kbh. i 60erne“ 1913, S. 137; Muusmann: „90'ernes glade Kbh.“ 1921, S. 116 f.; Clemmensen: „Tivoli gennem 75 Aar“ 1918; „Nationaltid.“ $\frac{2}{3}$ 1920; R. Neibendam i „Teatret“ s. A.; G. Lund i „Ekstrabl.“ $\frac{14}{1}$ og $\frac{16}{1}$ 1922.

Vollquartz, Anne Marie Ingeborg (f. $\frac{1}{10}$ 1866), Forfatterinde. F. i Nørre Sundby. Forældre: Garveriejer Adolf Simon Schack og Aasta Marie Caroline Mortensen. Debuterede som Forfatterinde 1903 med nogle Smaaskildringer: „Glade Barndomsdage i Vestindien“. 1897—1901 havde hun opholdt sig paa St. Thomas; i sine senere Bøger har hun ogsaa benyttet Motiver fra Vestindien. Hun slog igennem med „Petersen og hen-

des Søstre“ (1908) et nydeligt, paa én Gang rørende og morsomt Billede af den lille Garnisonsby. Sin Succes forfulgte hun med „Forlovelser i Garnisonen“ (1909), „Gammeldags Kærlighed“ (1910), „Byens bedste Parti“ (1911) og „Mor er ikke hjemme“ (1912). Hun havde her grebet et Milieu, med hvilket hun, født i Provinsen og gift med en Officer, var helt fortrolig: Provinsbyens, især Garnisonsbyens Embedsmandskredse, de beskedne Glæder, de mange Savn og den egne, fine Stolthed. I det senere Forfatterskab indtager de deciderede Ungpigeromaner en stor Plads, saaledes „Lillian“-Serien (1914—19), hvor hun følger en ung Pige frem til Mormorværdigheden, og „Anne-Lise“-Bøgerne. Blandt den lange Række af Bøger kan endvidere fremhæves: „Jeg vil skilles“ (1913), „Det glemte“ (1921), „Kun en Mor“ (1923) og „Paa Vej“ (1925), i hvilke hun berører Livsspørgsmaal som Skilsmisse og Religion. Ogsaa paa Teatrene har hun haft Held med sig, bl. a.: „De blanke Knapper“ (1905, Kasino), „Petersen og hendes Søstre“ i Samarbejde med Egill Rostrup (1912, Dagmar-teatret). Hun var Redaktør af „Maanedsmagasinet“ (1911—12) og har siden 1924 redigeret Ugebladet „Land og By“. Hendes Bøger har vundet hende en stor Læsekreds ogsaa udenfor Danmark, og de gaar sjældent i færre end 6—8 Oplag. Hun skriver om hvad enhver forstaar og gerne vil høre om: Forældre- og Barnekærlighed, de første Forlekelser, Hustruhengivenhed og Moderfølelse, fortæller naturlig og bramfrit, med en tilpas Blanding i Handlingen af det følelsesfulde og det humoristiske, med et eget hjerteligt Lune. — Gift 1888 Kaptajn, Translatør Jens Peter V., d. 1913. O. F.

Litt.: Emma Gad i „Politiken“ $\frac{1}{10}$ 1916; „Bogvennen“ $\frac{11}{10}$ s. A.; „Politiken“ $\frac{13}{11}$ 1921; „B. T.“ $\frac{12}{12}$ 1925.

Worm, Christen ($\frac{10}{6}$ 1672— $\frac{0}{10}$ 1737), Biskop. F. i Kbh. Forældre: Justitiarius Vilhelm W. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1689 og tog teologisk Eksamen 1692. Som Hører ved Frue Skole holdt han 1692—94 Dissertationer over jødiske Antikviteter ved Universitetet, 1695 disputerede han for et Professorat, 1696 udgav han et videnskabeligt Arbejde om Sabellius og hans antitrinitariske Vranglære, der bar Vidnesbyrd om en betydelig Lærdom, og de følgende to Aar studerede han i

Udlandet; 1699 blev han Hjælpepræst og 1701 Sognepræst ved Nikolaj Kirke; 1707 Stiftsprovst og Sognepræst ved Frue Kirke, 1710 Professor i Teologi og 1711 Sjællands Biskop, i hvilken Stilling han forblev til sin Død. Han havde store Vanskeligheder at kæmpe med; flere Gange fik han Iretsættelser fra Kongen, og ofte blev der intet Hensyn taget til hans Erklæringer og Indstillinger; hans Ligprædikener over Dronning Louise og Frederik IV maatte ikke udkomme i Trykken henholdsvis i denne Konges og Christian VI.s Levetid; de blev først udgivet 1747 og da i en noget mildnet Skikkelse. For Skolevæsenet fik han ikke ringe Betydning ved sin store administrative Dygtighed. 1706 oprettede han Nikolaj Kirkes Skole og 1707 en lignende for Frue Sogn; 1731 fik han Sæde i en Kommission, der skulde udarbejde en Plan for Universitetet og senere tillige for de lærde Skolers Virksomhed, og 1732—37 var han Meddirektør for Herlufsholm. Han tilraadede at udsætte Konfirmationens Indførelse, til man kunde faa bibragt Almuens Forstaaelse for den nye Kirkeskikkelse; men da der ikke blev taget noget Hensyn til hans Forslag, udgav han 1737 et lille Skrift om „Børnedaabens Fornødenhed og Konfirmationens Nytte“. D. i Kbh. — Gift 1699 Christine Tistorph, d. 1729.

H. M.

Litt.: Slægt i Vahl: „Slægtetog over Chr. Nielsens Afkom“ 11.—12. Hæfte 1893—94 og ved Klitgaard i „Pers. Tidsskr.“ VIII 1 1922; Zwergius: „Stiell. Cleresie“ I 1754, S. 359 ff.; „Dän. Bibl.“ II og IV 1738 og 1743; Nyerup: „Lüxdorphiana“ 1791, S. 333 ff.; „Almennyttige Saml.“ 1793—94; „Nord. Tidsskr. f. Oldkyndighed“ III 1836, S. 101, 123 ff.; „Pers. Tidsskr.“ III 2 1893, S. 96 ff.; „Kirkehist. Saml.“ III 5 1884—86 og V 2 1903—05; Joak. Larsen: „Den dsk. Folkeskoles Hist. 1536—1784“ 1916; Kyrre og Langkilde: „Byens Skole“ 1926; Breve i Bruun: „Falteriana“ 1869 og „Kirkehist. Saml.“ IV 2 1891—93.

Worm, Jacob Pedersen (⁹/₁₂ 1642—1692), Forfatter. F. i Kirkehelsinge ved Slagelse(?). Forældre: Sognepræst Peder Jacobsen W. og Anna Heichens. Blev Student 1663, tog teologisk Eksamen 1666 og blev Magister 1667. En glimrende Løbebane syntes at vente ham efter hans Begavelse og Viden. Til Frederik III stod han i det bedste Forhold gennem sit utrykte Skrift „Jus regium vocandi pastores“. Men snart begyndte hans Skuffelser. I Stedet for et Lektorat og Sognekal i Viborg, der var stillet ham i Udsigt, maatte han nøjes med et ringe Rektorembede i Slangerup. Her kom han i Strid med Stifmoderens Mand Thomas Kingo, der som Sognepræst var hans nærmeste foresatte. 1677 forflyttedes han til Graabrødresogn i Viborg. Delvis af personlig Hævnfølelse og Skuffelse, delvis af retfærdig Harme over meget af det, der gik i Svang i Tiden, begyndte han i Prædikener, Digte og Smaaskrifter at rette sin Kritik og Satire mod offentlige Forhold og Personer lige op til Majestæten selv. W. hæver sig ikke over

Tidens almindelige Rimere, men ved sit nære Forhold til Samtidens Liv faar han sit særlige Præg. Det er Tidens yndede litterære Former han bruger: Visen („Studiosus lamentans“ og Fuglevisen om Griffenfelds Fald), Salme („Kingso Kalot“), Jærtegn, Profetier, Bedeseddel o. s. v. 1680 blev han paa en tilfældig Anledning fængslet under et Ophold i Kbh. og anklaget for Majestætsforbrydelse. Han maatte vedgaa sig Forfatterskabet, og det lykkedes ham ikke at bortforklare de farlige Steder; Dødsdommen formidledes til Forvisning til Trankebar (1681). Her blev han Kantor ved Koloniens Kirke og virkede som Missionær. Hans sidste Aar og mange Forhold vedrørende hans Liv og Autentiteten af hans Skrifter er ikke fuldt oplyste. D. i Trankebar. — Gift ca. 1678 Abel Andersdatter Achton, d. 1710.

O. F.

Litt.: Om Slægt i „Pers. Tidsskr.“ III 2 1893; Odin Wolffs Journal 1812 og 1817; „For Romantik og Hist.“ 1869; V. Bang i „Hist. Arkiv“ 1884; „Kirkeh. Saml.“ III 5 1884—86; Paludan: „Renesancebevægelsen i Danmark“ 1887; Fr. Krarup i „Museum“ 1892 II; Kay Larsen: „De dsk.-ostindiske Koloniers Hist.“ I 1907, S. 55.

Worm, Jens (²¹/₈ 1716—³¹/₁₂ 1790), Leksikograf. F. i Aarhus. Forældre: Lektor Oluf W. og Karen Knob. Blev Student 1733, tog teologisk Attestats 1736, studerede under H. Gram. 1740 blev han Konrektor i Aarhus, s. A. Magister, styrede Skolen for Rektoren og blev 1752 selv Rektor, 1754 tillige Professor philosophiæ, afgik 1775. Han skrev 1777 et „Forsøg til en Skolehistorie, forestillende de latinske Skolers og Skolevæsenets Tilstand i Danmark før Reformationen“, men er kendt i Litteraturen for sit „Forsøg til et Leksikon over danske, norske og islandske lærde Mænd, som ved trykte Skrifter have gjort sig bekendte“ (3 Bd. 1771—84), et meget flittigt og grundigt Arbejde, der siden benyttedes af Nyerup og endnu er af Værdi. D. i Aarhus. — Gift 1754 Anna Müller, d. 1774.

P. E.

Litt.: Slægt se Christen W.; Hertel: „Aarhus Domkirke“ II 1811, S. 114 ff., 478 ff.; Tauber: „Hist. scholæ Arhus.“ 1817, S. 104; „Kirkeh. Saml.“ III 6 1889 og IV 1 og 2 1889—91; Breve i Horsens Skoles Progr. 1844.

Worm, Ole (¹³/₅ 1588—³⁰/₈ 1654), Læge, Oldforsker. F. i Aarhus. Forældre: Borgmester Willum W. og Inger Olsdatter. Gik i Skole i Aarhus, uddannedes ved Gymnasiet i Lüneborg og var derefter paa aarlange Studierejser rundt i Europa. I Marburg og Giessen dyrkede han særlig Filologi, Filosofi og Teologi, i Basel Anatomi og Botanik, i Padua praktisk Sygebehandling og Kirurgi. Over Frankrig og Holland vendte han 1610

hjem for at lade sig immatrikulere ved Universitetet i Kbh., men rejste derefter ud paa ny; i Basel vandt han den medicinske Doktorgrad og tog derpaa over Holland til England, hvor han opholdt sig i halvandet Aar, dels i London, dels i Oxford. 1613 kom han hjem og blev Professor ved Universitetet, fra 1624 i Medicin; fem Gange valgtes han til Universitetets Rektor. Som Læge og Lærer var han ualmindelig pligtopfyldende; han forbedrede den anatomiske Undervisning og interesserede sig varmt for Udviklingen af den botaniske Have, men iøvrig er det ikke denne hans Virksomhed, der har gjort ham til en Hovedskikkelse indenfor dansk Aandsliv, men hans arkæologiske Arbejder. Efter Datidens Syn paa Oldforskning var det i særlig Grad Indskrifterne, altsaa Runemindesmærkerne, han gav sig af med. 1626 udkom „Fasti Danici“, der gør Rede for de da endnu i Brug værende Runekalendere, 1636 „Runir seu Danica litteratura antiquissima“, der omhandler Runeskriftens Oprindelse og Udvikling, 1641 „De aureo cornu“, der beretter om det to Aar i Forvejen ved Gallehus fundne Guldhorn, og 1643 „Danicorum Monumentorum libri sex“, det første og indtil Fremkomsten af Wimmers Runeværk eneste Forsøg paa at give en fuldstændig Samling af alle til en bestemt Tid kendte danske Runeskrifter. Ved disse Arbejder, der i Helhed og Enkeltheder naturligtvis forlængst er forældede, blev W. Grundlæggeren af den nordiske Oldforskning; de bragte Europas Lærde Bud om en Kulturverden, som indtil da var saa godt som ukendt, og sammen med Th. Bartholins „Antiquitates“ (1689) og P. H. Resens Eddaugave (1665) er de det faste Underlag under det 18. Aarh.s „Præromantik“, omtalte i alle europæiske Værker, som skildrer denne Bevægelse. Paa endnu et Omraade af Datidens Oldforskning greb W. afgørende ind, idet han fremfor nogen anden gav Stødet til den islandske Renæssancebevægelse, hvis Maal var den fuldstændige Indsamling af den norsk-islandske Oldlitteratur. Ved Siden af at være Skribent var W. ogsaa i stor Stil Samler, og hans „Museum“, der rummede alle Haande antikvariske og naturvidenskabelige Genstande, og over hvilket der i 1655 i Amsterdam udkom et pragtfuldt udstyret Folioværk, var en af Kbh.s Seværdigheder, i sig selv paa Højde med Tidens bedste. En storslaaet Tanke hos ham om at samle alle Rigets Runestene til en Slags Nationalpark i Kbh. blev, til Held for Monumenternes fremtidige Skæbne, kun delvis realiseret. Med Lærde i Ind- og Udland stod han i livlig Forbindelse; hans Brevsamling, der udkom 1751 og behandler alle mulige Emner indenfor hans vidtskakte Interessesfære, er derfor et Kildeskrift af Rang til det 17. Aarh.s Lærdomshistorie. Han døde under

Udøvelsen af sin Lægegerning under Pesten i Kbh. — Gift 1) 1615 Dorothea Fincke, d. 1629. 2) Susanne Madsdatter, d. 1637. 3) 1639 Magdalene Motzfeldt, d. 1691. C. S. P.

Litt.: Slægt se Christen W.; 1. Hustrus Slægt se Thomas Fincke; 2. Hustrus Slægt i W. Lassen; „Mats Jenssens Medelfars agnatiske Descendens“, 1901; 3. Hustrus Slægt i „Stamt. over Familien Motzfeldt“ 1883 og „Norske Slægter“ 1912; Suhm: „Nye Saml.“ I 1–2 1793; Østs Arkiv IX 1828; Wërlauff i Nord Tidsskr. f. Oldkyndighed“ I 1832; Horsens Skoles Progr. 1837; „Dsk. Folkelæsning“ IV 1865; „Dsk. Saml.“ V 1870; „Folkekal. f. Danm.“ 1872; Ingerslev: „Danm. Læger og Lægevæsen“ II 1873; Gosch: „Danm. zool. Litt.“ II s. A.; Wimmer: „Om Undersøgelsen og Tolkingen af vore Runemindesmærker“ 1895; „Døbefonten i Aakirkeby“ 1887 og „De dsk. Runemindesmærker“ I–IV 1895–1900; Jul. Petersen: „Bartholinerne“ 1898; J. O. Andersen: „Holger Rosenkrantz“ 1896; Murray: „Museums“ 1904; A. Garboe i „Dsk. Studier“ 1912, „Mittell. zur Gesch. der Medizin und der Naturwiss.“ 1913 og „Ex bibl. Un. Hafn.“ 1920; Mar. Kristensen i „Dsk. Studier“ 1919; van Tighem: „Le préromantisme“ 1924; latinsk Universitetsprogram ved Død 1654.

Worm, Pauline Frederikke (^{20/11} 1825—^{13/12} 1883), Forfatterinde. F. i Hyllested ved Æbeltoft. Forældre: Sognepræst Peter W. og Louise Theodora Petrine Hjort. Blev 1841 Lærerinde ved den Pigeskole i Randers, hvori hun selv havde gaaet, var 1847—51 Lærerinde hos en Købmandsfamilie i Præstø og udsendte herfra sine første Digte. 1852 tog hun Institutbestyrerindeeksamen i Kbh. og var 1853—57 Bestyrerinde af en lille Pigeskole i Randers, 1857—63 i Aarhus, opholdt sig 1863—65 i Hjemmet og var derefter Timelærerinde i Randers, hvor hun boede til 1881. Det sidste Aar, hun levede, fik hun Statsunderstøttelse. Hun havde fra Faderen arvet en uforfærdet fri Aand, kæmpede for Danskheden, optraadte bl. a. mod Bjørnson i „Signal“-Fejden (1872), ogsaa i Forsvarsagen tog hun levende Del ved et Opraab, hvori hun manede til ved frivillige Bidrag at styrke Flaaden (1874). Især var det dog Kvindesagen, hun kæmpede for i Smaaskrifter og Afhandlinger og de under Navnet Pauline udgivne „Fire Breve om Clara Raphael“ (1851). Samme Emne behandler hun i Romanen „De fornuftige“, en dansk Roman (1857). Hun var 1865 den første Kvinde, der vovede at holde et offentligt Foredrag. Religiøst sluttede hun sig mere og mere til Grundtvig og stillede sig i Opposition til Indre Mission, bl. a. i „Den indre Mission under Vilh. Beck“ (1868). Hun har udgivet flere Digtsamlinger, bl. a. „Vaar og Høst“ (1864). Om sig selv har hun sagt, at hun var „lidt af en Digter, lidt mere maa ske af en Tænker, endnu lidt mere af en Valkyrje“. Et Mindelegat, der samlede af hendes Beundrere og Venner, yder Bog-

hjælp til yngre Lærerinder. D. i Kbh. — Ugift. O. F.

Litt.: Mødrene Slægt se Emil Hjort; Anton Andersen: „Dsk. Forfatterinder i 19. Aarh.“ 1896; K. Frederiksen i „Kvindens og Samfundet“ s. A.; „Bog og Naal“ 1912; Joh. Steenstrup: „Den dsk. Kvindes Hist.“ II 1917; Dolleris: „P. W.“ (med Litteratur) 1921; Anne Bruun i „Kbh.“ ^{29/11} 1925; Nekrolog i „Højskolebl.“ 1884.

Worm, Villum (^{11/9} 1633—^{17/3} 1704), Højesteretsjustitiarius. F. i Kbh. Forældre: Professor O. W. (s. d.) og Susanne Madsdatter. Blev Student 1650, fik Magistergraden 1653, foretog derefter en 10-aarig Udenlandsrejse til Holland, Tyskland, Frankrig og Italien, hvor han i Padua 1657 blev Dr. med. og Bibliotekar for den germanske Nation. 1662 Prof. i Fysik ved Kbh.s Universitet, senere i Medicin og i de

følgende Aar samlede en stor Mængde Embeder og Bestillinger i sin Haand, saaledes blev han 1671 Griffenfelds Efterfølger som kgl. Bibliotekar — et Embede, han efter Werlauffs Udsagn af Mangel paa Tid formodentlig kun har betragtet som en „underordnet Genstand“ —, 1673 fik han Overinspektionen over det kgl. Kunst- og Modelkammer, 1679 Sæde i Højesteret og efterfulgte 1690 sin Morbroder Michael Vibe som Justitiarius smst.; paa sidstnævnte Plads gjorde han god Fyldest, bestræbte sig saaledes for at opretholde en værdig Tone fra Prokuratorernes Side. Ved Siden af sin Stilling som Dommer virkede W. fra 1684 som administrativ Embedsmand i „Danske Kancelli“. Efter sin Indtræden i Højesteret var W. blevet kgl. Historiograf; som litterær Frugt af denne sin Virksomhed efterlod han sig i Manuskript en analistisk Fremstilling af Christian IV's Regeringstid, hvoraf Uddrag ved C. F. Bricka er offentliggjort i „Danske Samlinger“ 2. R. III Bd. (1873—74) S. 365—91. Ellers levnede W.s omfattende praktiske Gerning ham ikke Tid til litterær Sysse — foruden Disputationen „Corporis fluidi et firmi natura ac phaenomena“ (1664) en Række Universitetsprogrammer fra 1671 ff. og Udgaven af Beskrivelsen af hans Faders berømte Museum (1655). I Universitetets Anliggender spillede W. en stor Rolle; Regeringen benyttede ham derhos i udstrakt Grad til Arbejde i Kommissioner. Sammen med R. Vinding, P. Moth, C. Schøller, P. Scavenius og Poul Nielsen Rosenpalm blev han saaledes Medlem af den ^{23/5} 1683 nedsatte danske Kommission til Revision af den norske Kommissions Udkast til Christian V's Norske Lov; sammen med Ole Borch fik han 1685 det Hverv af revidere Resens „Atlas Danicus“. Efter sin Fader havde W. ar-

vet en kostbar Samling af nordiske, især islandske Haandskrifter, der muligvis er gaaet i Arv til hans Søn, Biskop Christen W., og da er gaaet til Grunde med dennes Bibliotek ved Kbh.s Ildebrand 1721. D. i Kbh. — Gift 1666 Else Luxdorph, d. 1722 Fz. D.

Litt.: Slægt se Christian W.; mødrene Slægt se Ole W.; Hustrus Slægt se B. W. Luxdorph; Univ. Progr. over V. Worm og Else Luxdorph 1704; P. Vinding: „Wormiana Decora“ 1704; R. Vinding: „Acad. Haun.“ 1665, S. 440—42; C. E. Werlauff: „Hist. Efterretninger om det store kgl. Bibl.“ 2. Udg. 1844, S. 63—66 og passim; C. E. Werlauff: „Om Danebrog og Danebrogsordenen“ 1872, S. XXIII o. ff.; Sophus Vedel: „Den danske Højesterets Historie“ 1888, S. 164—67.

Vormorsden, Frands (1491—^{19/11} 1551), Reformator. Sandsynligvis f. i Amsterdam, i hvert Fald i Holland. Hvad der har ført ham til Danmark er ubekendt. Fra Karmeliterklostret i Helsingør forflyttedes han 1519 til Poul Helgesens Kollegium i Kbh., og til denne Ordensbroder var han en Tid lang nær knyttet; i den Oversættelse af Davids Salmer, som han 1528 udgav, omtaler han, at Lektor Poul havde hjulpet ham med den sproglige Form. Da hans af lutherske Tanker prægede Prædikener vakte Misfornøjelse blandt Kannikerne i Kbh., rejste han 1529 til Malmø, hvor Reformationen var videre fremskreden; han fik her straks Tilladelse til at prædike og blev snart efter tillige Lærer ved en 1529 oprettet kirkelig Læreanstalt; til stor Foragelse for Poul Helgesen giftede han sig nu ogsaa, og i „En kort Forklaring og Forskel paa den evangeliske og den papistiske Prædiken og Lærdom“, som han udgav 1531 (optrykt 1888), fremtraadte han tillige litterært som en ivrig Talsmand for de nye Tanker; i „Apologia adversus Lundensens canonicos“ (1533) søgte han at forsvare de evangeliske Prædikanter mod Domkapitlets Forfølgelse, men dette Skrift fik dog ingen Betydning under de urolige Forhold paa Grevefejdens Tid. Efter Reformationens Sejr i Danmark blev V. 1537 Superintendent i Lunds Stift og tog da straks fat paa at skabe Hjælpemidler til Afholdelse af evangelisk Gudstjeneste. Efter at han 1537 havde udgivet „Den lille Katekismus“ med Forklaring, kom 1539 hans udførlige liturgiske „Haandbog“ og senere „En skøn liden Bønnebog“, der blev optrykt mange Gange. De talrige Vanskeligheder, som den nye Ordning i Begyndelsen frembød, ikke mindst med at skaffe de nye Præster og Degne de fornødne Indtægter, søgte han med stor Energi at overvinde; og han var i det hele en baade nidkær og dygtig Tilsynsmand. D. i Lund. — Gift ca. 1530 Elisabeth Pedersdatter, senere gift Niels Palladius (s. d.) H. M.

Litt.: H. F. Rørdam i „Kirkeh. Saml.“ V 2 1904.

Worms, Peter Alfred Vilhelm (f. ^{11/3} 1866), Stenograf. Forældre: Skræder Theo-

dor Frederik Herman W. og Margrethe Elisabeth Stibolt. Tog Lærereksamen 1885 og

underviste til 1899 i St. Petri Pigeskole. Lærte allerede som Skoledreng Stolzes tyske System, blev ved Dessau (s. d.) ført ind paa Gabelsbergers, hvorefter han 1887 blev Stenografassistent i Rigsdagen, 1891 Rigsdagsstenograf. Allerede 1883 grundlagde han det første Privatkursus i Stenografi herhjemme. W. besad et dengang her enestaaende Systemkendskab, han arbejdede for det Gabelsberger'ske Systems Forbedring, og da disse Forsøg vakte Uvillie og Modstand, overførte han 1893 Systemet Schrey til Dansk („Lefattelig dansk Stenografi“, nu: „W.s System“). Til dets Udbredelse stiftedes s. A. „Dansk stenografisk Forening“, af hvis Overbestyrelse W. stadig har været Medlem, ligesom han har været Redaktør af dets Organ „Stenografisk Tidsskrift“ fra dets Stiftelse 1894 til nu. I denne Egenskab udfoldede han en dygtig og ivrig, til Tider hensynsløs Agitation for Systemet, og medens det ikke lykkedes ham at trænge den ældre Konkurrent ud, vandt han i stor Udstrækning nyt Land for Stenografien (Hæren f. Eks.), og ingen i Danmark har saa meget som han bidraget til at vække Interessen i vide Kredse. Hans Lærebog i Stenografi er udkommet i 13 Udgaver (35. Tusinde). En hertil svarende Rolle i den fagstenografiske Praxis har W.s System ikke spillet; den temmelig dybe Kløft mellem dets Grundskrift og „Ilskrift“, hvorunder Systemet lider, er maaske den væsentligste Grund hertil. Foruden en „Vejledning i Ilskrift“ (4. Udg. 1925) har W. udgivet Vejledninger i tysk og engelsk Stenografi; er tillige Medarbejder ved forskellige udenlandske Tidsskrifter. — Gift 1892 Betty Dorothea Müller.

P. S.
Litt.: „Die Wacht“ 1894; „Dsk. stenogr. Forenings Festskrift“ 1918; R. Bonnet: „Unsere Führer einst und jetzt“ 1924; „Nationaltid.“ og „Kristel. Dagbl.“ 11/3 1926.

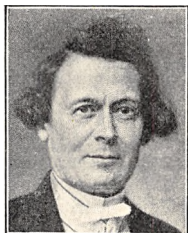
Wormskiold, Morten (10/1 1783—20/11 1845), naturhistorisk Rejsende. F. i Kbh. Forældre: Rentekammerdeputeret Peder W. og Margrethe Mette de Teilmann. Blev Student 1801 og tog juridisk Eksamen 1805, foretog 1807 en botanisk Rejse i Norge sammen med Botanikeren Hornemann, som indførte ham i botanisk Virksomhed, og med hvem han ogsaa senere stod i nøje Forbindelse. 1812—14 var han paa en videnskabelig Rejse

til Grønland, hvor han indsamlede et betydeligt Antal Planter, den første planmæssige botaniske Undersøgelse paa Grønland. 1815 blev han Deltager i den russiske Opdagelsesekspedition, som under Kotzebues Ledelse havde til Maal at opdage Nordøstpassagen, men han blev uenig med Lederen og en enkelt af Deltagerne, Digteren og Naturforskeren Chamisso, og blev efterladt paa Kamtschatka, hvorfra han 1819 vendte hjem over Stillehavet, det Indiske Ocean, Atlanterhavet, som den første danske Verdensomsejler. Hans Samlinger fra denne Rejse gik tabt ved Ildebrand. Sine senere Aar tilbragte han i Danmark, nedtrykt over sine Skuffelser og uden at syle med naturhistoriske Studier, levende som Gæst navnlig paa forskellige Herregaarde. D. paa Gaunø. — Ugift.

H. J.
Litt.: Slægt hos Lengnick, i Rosenorn-Teilmann: „Om Slægten W.“ 1902 og ved Klitgaard i „Pers. Tidsskr.“ VI 1 1910; mødrene Slægt hos Lengnick, i A. Teilmann: „Teilmann-Stammen“ 1841 og samme: „Stamt. over Familien Teilmann og Descendenter“ 1844; E. Warming: „M. W.“ 1889.

Worsaae, Jens Jacob Asmussen (13/3 1821—12/8 1885), Arkæolog, Historiker. F. i Vejle. Forældre: Amtsforvalter Jens W. og Margrethe Elisabeth Berthelsen. Faderen, der var en Bondesøn fra Vorsaa i Vendsyssel, var historisk interesseret, og i hans Bibliotek hentede W. sin første boglige Viden; praktisk Arkæologi drev han allerede som Barn ved Gravninger i Jelling, som fortsattes rundt i Landet, efter at han 1838 var blevet Student. I „Ann. f. nord. Oldk.“ (1838—45) publicerede han en Række af disse Undersøgelser, idet han hævdede Nødvendigheden af personlig Jagttagelse og Undersøgelse af mange Høje, saa Regler for Gravskikken kunde fastslaas. Imidlertid døde Faderen 1840, og W. tænkte paa at bryde sig en Bane i Rentekammeret, men Forholdene ordnedes, saa han kunde følge sit Kald, og det varede ikke længe, før den videnskabelige Verden fik Øje for hans skarpe kritiske Sans. Et i Haraldskær Mose ved Vejle fundet Lig, der med Træbøjler var fæstet til Grunden, var af N. M. Petersen tydet som Dronning Gunild; herimod rettede W. („Hist. Tidsskr.“ III, 1841—42) en skarp Kritik, der efter Svar og Gensvar resulterede i, at den ældre Videnskabsmand bøjede sig for den 20-aarige Student. Den næste Sejr fejrede hans kritiske Evner overfor den saakaldte Runamøindskrift, der skulde staa i Forbindelse med Braavallaslaget. En svensk Tvivl havde foranlediget Videnskaberne Selskab til en Undersøgelse, ved

hvilken Geologen Forchhammer havde erklaeret, at en Del af de paa Klippen synlige Streger antagelig var frembragte af Menneskehaand, og Gehejmearkivar Finn Magnusen derpaa havde læst disse Tegn som en Runeindskrift i Versemaal; efter 2 Rejser til Stedet reducerede W. i „Runamo og Braavallaslaget“ (1844) det hele til naturlige Sprækker. I Mellemtiden havde han faaet Lejlighed til at vise, at hans Evner ikke blot gik i negativ Retning; et Foredrag, holdt i Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug, udkom i udvidet Skikkelse som „Danmarks Oldtid, oplyst ved Oldsagn og Gravhøje“ (1843), den første samlede Redegørelse for Danmarks Forhistorie. S. A. var han blevet Assistent ved det oldnordiske Museum. 1846 anmodede Lord Ellesmere Oldskriftselskabet om at sende en dansk Arkæolog over for at undersøge Fortidsminderne, særlig fra Dansketiden, og Christian VIII, der allerede havde støttet W. i Runamosagen, betænkte sig ikke paa at overdrage ham Hvervet; det videnskabelige Resultat foreligger i: „Minder om de Danske og Nordmændene i England, Skotland og Irland“; personlig erhvervede han ved Opholdet paa Højadelens Godser det slebne Væsen, der siden prægede ham. Fra da af var hans Bane afstukket: 1847 oprettedes for ham Stillingen som Inspektør for Mindesmærkernes Bevaring; 1855 blev han Docent ved Universitetet i nordisk Arkæologi, 1858 Inspektør (fra 1866 Direktør) for Rosenborgsamlingen. 1866 blev han endvidere efter Thomsens Død Direktør for det oldnordiske og det etnografiske Museum og s. A. Vicepræsident i Oldskriftselskabet, men nødtes af disse nye Opgaver til at opgive sin Universitetsvirksomhed. 1874—75 var han Kultusminister i Ministeriet Fønnesbech. — Danmark er Kærnen i W.s Forfatterskab. Sjølden henter han sine Emner fra nyere Tid, som „Bidrag til Vejle By og Amts Historie i 17. Aarh.“ („Hist. Tidsskr.“ II), „Christian V's Testamenter“ (1860), „Bidrag til Sophie Magdalenes og Caroline Mathildes Historie“ („Hist. Tidsskr.“ III 5). Gerne dvæler han ved dets Vælde i fjerne Tider: „Den danske Erobring af England og Normandiet“ (1863), „De danskes Kultur i Vikingetiden“ (1873), men farefulde Tider som 1. slesvigske Krig kunde kalde ham frem til at hævde dets Ret i Stridsskrifter. Først og fremmest er det dog den danske Forhistorie, han skaber, rensat for Sagn og filosofisk Spekulation og bygget op paa Oldsager og Mindesmærker alene. Ogsaa her søger han med Forkærlighed til Grænseegnene af det Danmark, der var: „Blekingeske Mindesmærker“ (1846) og „Om Slesvigs eller Sønderjyllands Oldtidsminder“ (1865). En Sammenligning mellem „Danmarks Oldtid“ (1843) og hans „Nordens Forhistorie“ (1881) viser klare, hvad

han har naaet. Den 1848 nedsatte Kommission til Undersøgelse af Skaldyngerne bragte Erkendelsen af dem som „Køkkenmøddinger“ og førte W. til en Tvedeling af Stenalderen, der mødte stærk Modstand hos Jap. Steenstrup og førte til en Strid, hvis Dønninger er naaet til vor Tid. I Bronzealderen naaede han til at sondre mellem 2, i Jernalderen 3 Tidsperioder. De Detailundersøgelser, hvorpaa disse Inddelinger er bygget, er for Størstedelen publicerede i „Annaler“ og „Aarbøger f. nord. Oldkyndighed“. 1854 udkom Billedværket „Nordiske Oldsager i det kgl. Museum i Kbh.“ (øget Udgave 1859). Udover Danmarks Grænser søger han i „Ruslands og det skandinaviske Nordens Bebyggelse og ældste Kulturforhold“ („Aarb. f. nord. Oldk.“ 1872) og „Fra Sten- og Bronzealderen i den gamle og den nye Verden“ („Aarb.“ 1879). — I sin Egenskab af Inspektør for Mindesmærkerne arbejder W. med stor Iver og Held for deres Fredning, og 1873 lykkedes det at udvirke en Bevilling til en fuldstændig Undersøgelse (Kortlægning og Beskrivelse) af Landets Fortidsminder (jfr. „Aarb. f. nord. Oldk.“ 1877). I de ham underlagte Museer foretoges store Omordninger. I det oldnordiske Museum medførte de stærkere videnskabelige Fremskridt gennemgribende Forandringer. Ogsaa det etnografiske Museum opstilledes efter mere videnskabelige Principper, ligesom dets arkæologiske Afdeling nød godt af W.s gode Forbindelser i Udlandets arkæologiske Verden; Etnografien selv nød derimod ikke hos W. den samme Interesse, med hvilken den var omfattet af Museets Stifter. Rosenborgsamlingen som kronologisk Samling, i Fortsættelse af det oldnordiske Museum, er i alt væsentlig W.s Værk (jfr. „Optegnelser om Rosenborgsamlingen i 25 Aar (1858—83)“, 1886). En anden Fortsættelse, for de lavere Stænders Vedkommende, søgtes fra 1879 skabt af Bernhard Olsen under Samraad og Tilskyndelse af W. Dansk Folkemuseum aabnedes dog først Ugedagen før W.s uventede Død. W. er den egentlige Grundlægger af dansk Oldtidsvidenskab. Thomsen var Museumsmanden, der arbejdede med de indkomne Sager, der klarlagde sine Resultater gennem Museumsordningen og vakte Interessen ved personlig Forevisning. W.s Materiale var skabt under egen Iagttagelse af Fundforholdene, og det førtes frem for den interesserede Almenhed gennem Afhandlinger, der ved deres Klarhed og Nøgeternhed skabte Respekt for Oldforskningen; det Mod og den Fasthed, hvormed han i sin Ungdom forfægtede sine Meninger, fulgte ham Livet igennem og bragte ham Sejr, om end ikke uden haarde Kampe. D. paa Hagedstegaard ved Holbæk. — Gift 1857 Jacobine Severine Grevenkop-Castenschiold, d. 1910.

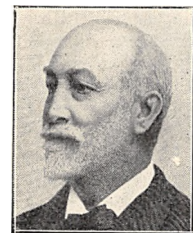
Th. Th.

Litt.: Hustrus Slægt se Carl Castenschield; Algreen-Ussing i „Ill. Tid.“ ^{8/11} 1863; Winkel Horn i „Fremtidens Nytaarsgave“ VIII 1874; „Uppsala Universitets 400 års jubelfest“ 1877, S. 367; Rubin i „Politiken“ ^{20.21/4} 1886; J. Steenstrup: „Historieskrivningen i det 19. Aarh.“ 1889; Will. Sørensen: „Hvem er Opdageren af Stenalderens Affaldsdynger?“ 1899; Kornerup: „Roskilde-Minder“ 1907; Déchelette: „Manuel d'Archéologie“ 1908—13; Hoernes: „Natur- und Urgesch. des Menschen“ 1909; Magn. Petersen: „Minder“ 1909; Gosse: „Two visits to Denmark“ 1912; J. L. Heiberg og A. F. Krieger 1914—15; Wad: „Fra Fyens Fortid“ II 1916; „Vejle Amts Aarb.“ 1918; Sof. Larsen i „Berl. Tid.“ ^{22/3} 1921; Bering Liisberg i „Gads dsk. Mag.“ s. A.; „Verden og vi“ s. A.; Mar. Kristensen i „Højskolebl.“ s. A.; Macalister: „Text-book of European archaeology“ s. A.; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 117, 209, II 1921, S. 116, 125, III s. A., S. 221, 236, 278, IV s. A., S. 106, 266, 281, V 1923, S. 195, 332, VI 1925, S. 8 ff., 16, 19, 22—25, 27, 31, 33, 40 f., 43 f., 49, 52 ff., 56 ff., 64, 66, 74, 76, 93 ff., 145, 187, 231, 234, 242, VII s. A., S. 43, 59, 166, 182, 221; Lund: „Sof. Høgsbros Brevveksl. og Dagb.“ II 1925; „Højskolebl.“ ^{17/4} s. A.; V. Schmidt: „Af et langt Livs Erindringer“ s. A.; Nekrologer i „Ill. Tid.“ ^{23/8} 1885 (af T. Hindenburg), „Nutiden“ s. A., „Morgenbl.“ ^{16/8} s. A.; „Berl. Tid.“ ^{17/8} s. A.; Mindetaler af Soph. Müller i „Aarb. f. nord. Oldk.“ 1886 og af Tischler i „Schr. d. phys.-økon. Ges. zu Königsberg“ s. A.

Voss, Christian Eberhard (^{20/3} 1706—^{11/4} 1791), Gehejmearkivar. F. i Kbh. Søn af en vistnok fra Tyskland indvandret Buntmager. Studerede i Tyskland, var en Tid Lærer for den danske Gesandt i Wien Berckentins Sønner, derefter sammes Sekretær til 1758. 1760 blev han ansat i tyske Kancelli og 1771 dets Arkivar, 1780 tillige Gehejmearkivar, i hvilken Stilling han viste megen Dygtighed. Hans store topografiske Samling paa Pergament, „den V.ske Samling“ er nu opløst, men Registranten er stadig af Betydning; de saakaldte „V.ske Ekscerpter“, en fortrinlig Samling af Kildesteder til Hertugdømmernes Historie, især Adelens, findes endnu i Arkivet og er af betydelig Værdi. V. har ved begge disse Samlinger gjort sig fortjent af dansk Viden-skab. D. i Kbh. — Ugift. P. E.

Litt.: Werlauff: „Det kgl. dsk. Selskab“ 1847, S. 103; A. D. Jørgensen: „De dsk. Rigsarkivers Hist.“ 1884, S. 88 ff.; Kr. Erslev: „Rigsarkivet“ 1923.

Wroblewski, Otto Bernhard (^{13/7} 1827—^{11/4} 1907), Boghandler. F. i Kbh. Forældre: Stempelpapirforvalter Johan Daniel W. og

Henriette Caroline Cæcilie Schorn. Lærte Boghandelen 1843—53 hos Reitzel og etablerede sig som Boghandler i Roskilde, hvorfra han 1858 flyttede til Kbh. og drev en Sortiment-boghandel, der dog efterhaanden ogsaa omfattede Forlagsvirksomhed; fra 1862 blev denne Hovedsagen, samtidig med at W. fik Forhandling af Stempelpapir. Han optraadte desuden lejlighedsvis selv som Forfatter, dels af Fortællinger for Børn, dels af

Digte (under Navnet Alfred Haller 1853), og endelig af Bidrag til Boghandelens Historie („Om Boghandelen i Danmark i det 19. Aarh.“ 1901, „Ti Aar i C. A. Reitzels Bog-lade“ 1889 o. fl.), ligesom han startede og udgav de første 4 Aargange af „Adressebog for den danske, norske og svenske Boghandel“. W. var en interesseret Samler, bl. a. af Lejlighedssange og Viser (nu i Kgl. Bibl.) og Autografer. Som Forlægger kom han ikke til at spille nogen fremtrædende Rolle; blandt hans mest kendte Foretagender var Tidsskrifterne „For Idé og Virkelighed“ og „Litteratur og Kritik“. Men hans boglige Kultur og elskværdige Væsen bragte ham adskillige Tillidsposter indenfor hans Stand (bl. a. Næstformand i Den danske Boghandlereförening) og skaffede ham Anseelse i den litterære Verden. D. i Kbh. — Gift 1) 1854 Theodora Maria Erichsen, d. 1855. 2) 1859 Bertha Elisabeth Hald, d. 1888. S. D.

Litt.: 2. Hustrus Slægt i Hundrup: „Stamt. over Familien Hald“ 1875 og 1 „Slægtbog for Familien Hvidt“ 1881; Erindringer i ovenn. Bog, „Museum“ 1895 I—II, „Vor Ungdom“ 1897 og „Fem Aar i Roskilde“ 1917; C. Nyrop: „Bidr. t. d. dsk. Boghandels Hist.“ II 1870; „Nord. Boghandertid.“ ^{21/5} 1878, ^{24/4} og ^{10/5} 1903; Delbanco: „Festskrift i Anl. af Boghandlereföreningens Halvthundreårsdag“ 1887; Dolleris: „Dann. Boghandlere“ 2. Udg. 1906; „Riget“ ^{23/5} 1911; Nekrologer i „Nord. Boghandertid.“ ^{18/4} 1907; „Berl. Tid.“ ^{12/4} s. A., „Politiken“ og „Danebrog“ ^{13/4} s. A.

Wuchters, Abraham (ca. 1613—^{?/5} 1682), Maler. Formentlig f. i Amsterdam, hvor han 1637 nævnes som Maler. Om hans Uddannelse vides intet; der spores Paavirkning fra Caravaggio - Efterlignerne i Utrecht, og han har ikke været ufølsom overfor de Problemer, som Rembrandt tumlede med paa den Tid; paa den anden Side viser baade hans Portrætters Holdning og Compositionen af flere

af hans Billeder, at han har set Rubens' og van Dycks Arbejder. 1638 kom han til Danmark og var 1639—64 Ridsemester ved det ridderlige Akademi i Sorø. 1669 fik han Ret til at nedsætte sig uden borgerligt Tynde hvor han vilde i Riget, ^{20/11} 1671 blev han Kongens Kontrafejer og Inspektør for Majestætns „Konst-Skilderier“, 1673 fik han Haelweghs Vikariat ved Roskilde Domkirke, 1670 fik han af Kongen Grund til et Hus i Ny Kongensgade, og 1676 laante han af Dronningen 6000 Rdl. til Køb af et Hus paa Slotsholmen. Man ved, at W. har malet historiske Stykker (Alttertavlen i Sorø 1656, „Scipios Afholdenhed“ i Königsberg) og Fiskebilleder, illustreret Bøger og udført Miniaturer (Chr. Skeel paa Frederiksborg) samt malet Landskabsbilleder, men Hovedinteressen ved hans Virksomhed er knyttet til hans Portrætter. Allerede i de første Aar

ske Bonvivants i Teatrets Lystspil- og Farcerepertoire, bl. a. Alidor i „Rejsen til Kina“ og den jødiske Ræsonnør i „Kongen kommer“. Hans pointerede Replik, hans improvisatoriske Vid, hans Fremtræden i Reglen med eget Ansigt uden Maske, hans Smaasnakken med Publikum gjorde ham til en Skuespiller af en ganske egenartet Type; han var sig selv og blev sig selv, og ingen anden lignede ham. Paa Dagmar-teatret, hvortil han kom ved Th. Andersens (s. d.) Overtagelse af Ledelsen, skabte han sin uforlignelige og uforlignelige Célestin-Floridor i „Frk. Nitouche“ og gav som Søller i „Landsoldaten“ en vittig opfattet Kancellist-Type. I den vanskelige og udfordrende Rolle som Repholt i „Et Besøg“ hævdede han sig jævnsides Oda Nielsen og Stigaard. Angrebet af Brystsyge søgte han Vinteren 1887—88 forgæves Helbredelse i Menton; han optraadte sidste Gang $\frac{1}{10}$ 1887 som Møller i „Hr. og Fru Møller“. Han lever i Erindringen som en udpræget Københavner-Skuespiller, repræsenterende Viddet og Ordspillet, som det hurtig fødtes paa Læberne ved Billardet. Han var Medarbejder ved de første Sommerrevyer. D. i Kbh. — Gift 1) 1861 Danserinden Bianco Sophie Pauline Bils, d. 1863. 2) 1867 Skuespillerinden Johanne Beate Løcken, d. 1906. C. Bs.

Litt.: 2. Hustrus Slægt i Bidstrup: „Stamt. over Slægten Koefoed fra Koefoedgaard“ 1887; Overskou i „Den dsk. Skueplads“ VII 1876; „Nutiden“ 1883 og 1887; Vilh. Østergaard i „Dannebrog“ $\frac{27}{10}$ 1892; S. Neumann sst. $\frac{24}{10}$ 1894; H. Bang i „Kbh.“ $\frac{27}{10}$ 1889; P. Engell: „Skuespillere uden Maske“ 1891; „Dannebrog“ $\frac{24}{10}$ 1895; O. Zinck: „Fra mit Studenter- og Teaterliv“ 1906; Fristrup: „Scenens Navne“ 1913; R. Neilendam: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919; Ch. Kjerulf: „Gift og hjemfarene“ 1917, S. 259; Lindstrøm: „Teatererindringer og Oplevelser“ 1925, S. 91, 98 ff., 127 f., 130 f., 133 f., 141 ff.; Nekrologer i „Politikens“ $\frac{19}{10}$ 1888, „Nutiden“ $\frac{23}{10}$ s. A., „Ill. Tid.“ (af E. Skram) $\frac{23}{10}$ s. A., „Da Capo“ (af E. Reumert) 1888—89 og „Danmark“ 1889 (af R. Watt).

Wulff, Emil Sønnerby ($\frac{9}{10}$ 1866— $\frac{5}{10}$ 1921), Skuespiller, Teaterdirektør. F. i Kbh. Forældre: Grosserer Gomme Jacob Brandt

W. og Noline Petrea Sønnerby. Var først Farmaceut, debuterede $\frac{1}{10}$ 1891 paa Dagmar-teatret som Gregor i „En Arrigtrold“, kom derfra til Nørrebro Teater, virkede nogle Sæsoner i Provinserne og var 1900—04 ved Folketeatret. Her skabte han sin berømteste

Rolle Thummelumsen i Wieds Komædie, en komisk Karakterfremstilling af virkelig Værdi, en forvreden og fortunlet Menneskeskikkelse, som baade morede og frastødte. Som Flachsmann i „Flachsmanns Skole“ tog han den forsumpede og forkue-

de Skolemand paa Kornet, medens han i „Den nye Bibliotekar“ fik Brug for sine farcemæssige Anlæg. 1904 blev han Direktør for Frbg. Teater, der før ham var Revyteater, og som han ledede med Dygtighed til 1911; som Fagin i „Oliver Twist“ skabte han en virksomhedsfuld Figur. Han deltog i Ledelsen af Centralteatret (nu Circus Varieté) 1911—13, og Scala-Teatret 1913—18 og var endelig fra 1919 til sin Død Direktør for Fønixteatret. Paa Scalateatret udførte han en Række muntre Roller i Operette og Revy. Desuden ledede han i adskillige Somre Teatret i Tivolis Glassal, hvor han præsenterede en ny Form for Revy i „Sommerrejsen“. D. i Kbh. — Gift 1) 1894 Hertha Antonia Elnen. Ægteskabet opløst 1917; hun senere gift Frede Skaarup (s. d.). 2) 1919 Asta Oehlenschläger. C. Bs.

Litt.: „Dannebrog“ $\frac{27}{10}$ 1901; „Masken“ $\frac{20}{10}$ 1915; R. Neilendam: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919; „Politikens Distriktsbl. Frbg.“ $\frac{21}{11}$ s. A.; Nekrologer i „Politikens“ $\frac{9}{10}$ 1921 (af Chr. R.), „Politikens Distriktsbl. Frbg.“ $\frac{14}{10}$ s. A. og „Nationaltid.“ $\frac{5}{10}$ s. A. (af J. D.).

Wulff, Henrik Jacob ($\frac{19}{4}$ 1841— $\frac{3}{6}$ 1922), Journalist. F. paa Østergaard ved Løgstør. Forældre: Domæneforvalter Joseph W. og Marie Brandt. Blev dansk Jurist 1861, var

1. Fuldmægtig paa Viborg Byfogedkontor 1862—68, Sagfører i Aarhus 1869—72, deltog 1871 i Stiftelsen af „Jyllandsposten“ og blev 1873 Medarbejder ved „Dagbladet“, hvad han var til 1877, da han overtog Redaktionen af

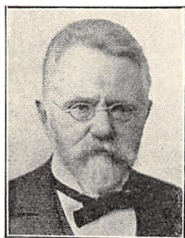
„Folkets Avis“ efter Bøgh, det første Aar i Forening med Lars Dinesen. Det var en Nedgangsperiode for Bladet, der mere og mere blev et med „Dagens Nyheder“, indtil det gik ind 1884. W. skrev derefter i den Ferslew'ske Presse, hvor han 1899—1911 redigerede „Nationaltidende's“ Landbrugstidende og iøvrig bl. a. skrev om Sønderjylland, enkelte Nekrologer o. l. Han tog levende Del i Højres praktiske Arbejde, var 1885—92 Sekretær ved Selvbeskatningen og redigerede 1894—1919 „Højrebladet“. Han stillede sig til Folketinget i Rudkøbing mod Edv. Brandes 1880, 1887 og 1890, i Fredericia 1881. 1887—1921 var han Fuldmægtig ved Landhusholdningsselskabet og interesserede sig her især for Lærings- og Konsulentvæsen. Han udgav 1881 „Danmarks Værn“, 1887 den politisk-historiske Pjece „Skinforhandling“ og 1906 nogle Ungdomserindringer, huskes især for Bogen „Den danske Rigsdag“ (1882), hvori han samlede en Række Rigsdagsportrætter fra „Folkets Avis“. De viser politisk Viden og Evne til Karakteristik; den utvivlsomt ærlige Villie til Objektivitet har ikke altid kunnet

dække over den konservative Bymands Ringagt for Venstreboenderne. D. i Kbh. — Gift 1864 Caroline Emilie Wiberg, d. 1915. P. E.

Litt.: Erindringer i „Da Fjenden var i Landet“ 1906 og „Nationaltid.“ 21/4 1918; „Nationaltid.“ 9/4 1911 og 18/5 1926; „Berl. Tid.“ og „Dagbl.“ 9/4 1921; „Tidsskr. f. Landøk.“ s. A., S. 569; „Nekrologer i „Berl. Tid.“ 3/6 1922, „Politiken“ 5/6 s. A., „Nationaltid.“ 3/6 s. A. og „Vælgerbladet“ 21/6 s. A.

Wulff, Johan Frederik Julius (22/2 1852—29/4 1924), Politiker. F. i Køge. Forældre: Bagermester Jens Vilhelm W. og Vilhelmine Frederikke Louise Schlichting. Blev Student 1869, studerede

Zoologi og var Assistent ved Zoologisk Museum, derefter Lærer ved Hjørring Realskole 1879—87. Her kom han ind i Politik paa konservativ Side og var 1885—93 Redaktør af „Hjørring Amtstidende“, stillede sig 1887 til Folketinget i Hjørring. Han lagde tidlig Vægt paa den erhvervs-politiske Side af Polemikken, af Peschke Kødets (s. d.) Frihandelsbevægelse var han straks Modstander, og som Sekretær for Fællesrepræsentationen for Industri og Haandværk 1893—1913 og Konsulent og Redaktør ved den fra 1913 blev han en Slags Enhedsmærke for Beskyttelsesmændene i Industrien. Med stor Sagskundskab og overbevist Iver deltog han i talløse Tolddebatter, udgav Pjecer osv. 1895 valgtes han til Folketinget i Horsens, kom i Tinget straks i Debat med Kødtd og deltog i det hele med lange og i rivende Fart holdte Taler i Diskussionen især om økonomiske Spørgsmaal. 1895 var han imod hemmelig Afstemning, foreslog 1896 en almindelig tvungen Ulykkesforsikring og gik 1898 imod Arbejderulykkesforsikringsloven, fordi den lagde Byrden paa de næringsdrivende alene, deltog i øvrig bl. a. i Tolddebatten 1896—97. Han faldt 1898, valgtes paa ny 1909 i Kbh.s 1. Kreds, sad 1909—10 og 1911—18 i Finansudvalget og var de sidste Aar Partiets Finansordfører, ligesom han var Formand for Folketingsgruppen. Han stemte imod Forsvarslovene og tilhørte derefter den mindre Højregruppe, gik 1915 ind i det konservative Folkeparti. Toldspørgsmaal, dansk Arbejde (Lokomotiverne 1912), Statsvirksomheder o. l. var Hovedemner i hans lange Finanslovtaler. Han havde 30/11 1909 udtalt sig mod Kvinders Valgret, talte 29/4 1915 mod Grundloven og stemte 5/6 s. A. som eneste Folketingsmand imod den, fordi den svækkede Landstinget. 13/10 1915 udtalte han sig anerkendende om Regeringens Militærpolitik, men rettede voldsomme Angreb paa den i det vestindiske Spørgsmaal. 12/8 og

17/10 1916. Han havde i flere Aar arbejdet for et Industridagblad og fik 1918 Fællesrepræsentationens Tidsskrift omdannet til „Dagblad for Industri og Haandværk“ under hans Redaktion, hvorefter han opgav at søge Genvalg. Han havde ligeledes længe virket for et Byerhvervsparti (Pjecer 1899 og 1905), og da Erhvervspartiet dannedes 1918, gik han ind i det, hvor han forblev ved Spaltingen 1922. Foruden Pjecerne udgav han et populært zoologisk Arbejde og nogle oplysende Smaabøger. En stivsinde Idealist, hvis Arbejde var sjælden maalbevidst og retlinet. D. i Charlottenlund. — Gift 1875 Oskarline Henriette Frantzen, d. 1914. P. E.

Litt.: „Horsens Avis“ 4/4 og 6/4 1898; „Fædrelandet“ 24/10 1915; „Dagbl. f. Ind. o. Haandv.“ 2/4 1918; „Berl. Tid.“ 30/4 s. A.; Th. Larsen: „En Gennembrudstid“ II 1921—22; „Nationaltid.“ 4/10 1925; Asger Karstensen i „Tilskueren“ Dec. s. A., S. 390; Nekrologer i „Nationaltid.“ 29/4 1924 (af R. Berg), „Ekstrabl.“ 29/4 s. A. (af F. O.), „Politiken“ 30/4 s. A., „Tidsskr. f. Ind.“ s. A. (af G. Gregersen) og „Dsk. Arbejde“ s. A.

Wulff, Kurt (f. 4/9 1881), Sprogforsker. F. i Hellerup. Forældre: Cigarfabrikant Peter W. og Emma Catharina Mathilde Heydorn. Blev Student 1900 og

studerede klassisk Filologi og indoeuropæisk Sprogvidenskab. Efter Skoleembedseksamen 1906 med klassisk Filologi som Hovedfag blev han, der allerede 1905—06 havde studeret i Leipzig, fast knyttet til Redaktionen af den store, af de tyske Akademi-udgivne „Thesaurus Linguae Latinae“ og var i denne Egenskab bosat i München lige til 1918. 1917 tog han Doktorgraden i Kbh. („Den oldjaviske Wirata parwa og dens Sanskritoriginal, Bidrag til Mahābhārataforskningen“); fra 1918 har han virket dels som Privatdocent ved Universitetet (Malajisk, Oldtyrkisk, senest Kinesisk), dels som ekstraordinær videnskabelig Medhjælper ved det Kgl. Bibliotek. W.s Sprogstudier, der er lige saa minutiøst grundige som omfattende, førte ham 1922—24 ud paa en Studierejse til Østen; han opholdt sig 1 1/2 Aar i Kina, væsentlig Peking, (hvor han blev valgt til Medlem af „The School of Sinological Research“) og 3 Maaneder hos Malajerne paa Malakkahalvøen. — Gift 1908 Karen Johanne Nikoline Wassmann. V. B.

Litt.: Selvbioografi i Univ. Progr. Novb. 1917; „Studerterne fra 1900“ 1925.

Wulff, Peter Frederik (26/11 1774—2/2 1842), Søofficer. F. paa Petersgaard ved Kallehave. Forældre: Kommandør Frederik Christian W. og Kirstine Johanne Pedersdatter. Blev Sekondløjtnant 1794, Premierløjtnant 1799, Kaptajn 1803, Kaptajn 1813, Kommandørkaptajn 1825, Kom-

mandør 1834, Kontreadmiral 1840, var Generaladjutant og Jagtkaptajn fra 1839. Han deltog i Fregatten „Havfruen“'s kendte Togt under van Dockum til Middelhavet 1799—1801. Var knyttet til Kadetkorpset næsten uafbrudt fra 1802 til sin Død, efterhaanden som Skoleofficer, næstkommanderende, Kadetskibschef og endelig fra 1824 som Chef for Akademiet.

Han var en uforfærdet, højt anset Officer og varm Patriot, som indlagde sig stor Hæder i Krigen med Englænderne, først ved sine Affærer som Chef for Briggen „Lougen“ under Norges Kyst og derefter som Chef for Kanonbaadsdelinger i Store Bælt. Han var dertil en begavet og aandrig Mand med æstetiske Interesser, som oversatte Shakespeare og Byron, og i hvis Hjem samledes de betydeligste Mænd i Aandens Verden. D. i Kbh. — Gift 1803 Hanne Henriette Weinholdt, d. 1836.

V. G.

Litt.: Hustrus Slægt i Hauch-Fausbøll: „Personalh. Saml.“ II 1913; With: „Dsk. og norske Søheltes Bedrifter“ 1819; H. C. Andersen: „Mit Livs Eventyr“ 1855; C. J. Anker: „H. C. Sneedorff“ 1884; H. C. A. Lund: „Søkadet-Korpsets Hist.“ 1901; H. B. Dahlerup: „Mit Livs Begivenheder 1815—48“ 1909; J. L. Heiberg: „Et Liv“ 3. Udg. I 1913, S. 49 ff.; Nekrologer i „Nyt Arkiv f. Søvesenet“ 1842 og „Ny Portefeuille“ 1844 II.

Würtzen, Vilhelm Ferdinand (¹⁰/₄ 1796—²⁸/₁₀ 1858), Officer. F. i Kbh. Forældre: Oberst Carl Gottfried W. og Waldborg Lindom. Blev Landkadet

1810, Sekondløjtnant 1813, Premierløjtnant 1830, Ritmester 1842, udmærkede sig under Slaget ved Slesvig ved sit kendte Indhug, der frelst to danske Kanoner af Insurgenternes Hænder, deltog ligeledes med Udmærkelse s. A. i Affæren ved Løgum

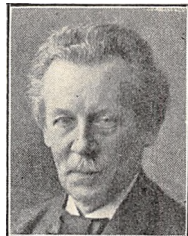
Kloster og i Kampen ved Sivkro. 1852 afgik han og udnævntes til Kommandant paa Rosenborg, fik Oberstløjtnants Karakter 1853. W. kom i høj Yndest hos Frederik VII ved sit brede, folkelige Lune og sin uforstyrrelige Jovialitet. En Masse ofte krydrede Anekdoter, der knytter sig til Kongens og hans Navn, fortælles endnu omkring i Landet. D. i Kbh. — Gift 1842 Laura Christiane Lund, d. 1886.

Litt.: Slægt hos Lengnick; „Søndags-Posten“ ⁶/₁₁ 1870; Jens Skytte I „Danebrog“ II 1882.

Væver, Jens, se Laursen.

Wøldike, Uffe Hroar (⁸/₆ 1856—²²/₅ 1926), Skolemand. F. i Flensborg. Forældre: Appellationsretsraad, senere Herredsfoged Heinrich Christian Piehl W. og Anna Catharine

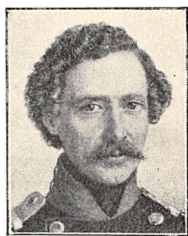
Hansine W. Kom efter Tyskernes Indtog i Flensborg med sine Forældre til Kbh. og var siden syv Aar i Huset hos Professor Adolph Steen (s. d.). Blev Student 1875 og paa ny 1876 og tog fat paa Teologi, som dog ikke ret kunde fængsle ham. 1877 fik han Timer ved Agnes Schmidts højere Pigeskole og fandt dermed sine Evner. Han brød med Teologien,

kastede sig over Studiet af Naturhistorie og var 1880—1926 Lærer ved Schneekloths Skole — nu Svanholms Gymnasium, 1883—1924 tillige Inspektør. — Særlig Interesse viede W. Oplysningsarbejdet blandt Ungdommen angaaende det seksuelle Spørgsmaal. Hans lille Bog „Kønssygdommene og deres Farer“ udkom i 3. Oplag 1922, og i sine sidste 20 Aar holdt han i Skoler og Foreninger over 200 Foredrag og skrev Artikler i Blade og Tidsskrifter, hvori han slog til Lyd for at give Ungdommen mere Oplysning om seksuelle Spørgsmaal. 1907 deltog han for Dansk Forening til Kønssygdommes Bekæmpelse i en seksuel-pædagogisk Kongres i Mannheim, og han var siden Medlem af Foreningens Bestyrelse, 1908—11 Formand og 1911—23 Næstformand. — W. var meget musikinteresseret. 1899—1909 var han Formand for Studentersangforeningen, og siden 1915 var han Formand for den københavnske Musikforenings Repræsentantskab. D. i Kbh. — Gift 1895 Christine Augusta Amalie Boisen. C. B.

Litt.: Slægt hos Lengnick og ved Hauch-Fausbøll i „Politiken“ ²⁸/₅ 1926; Nekrologer sst. ²³/₅ s. A. og i „Berl. Tid.“ ²/₅ s. A.

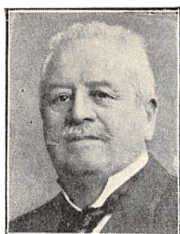
Wørishøffer, Johann Andreas Philipp Ferdinand (³/₁ 1804—¹²/₁₂ 1892), Officer. F. i Lübeck. Forældre: Løjtnant Johann Philipp W. og Anna Jochime Fischer. Traadte 1819 som Underofficer ind i Holstenske Infanteriregiment, blev Landkadet 1824, Sekondløjtnant i Infanteriet 1825, Premierløjtnant 1834, Kaptajn 1841, var Lærer i Tysk ved Landkadet-akademiet 1842—59, udmærkede sig 1848 ved

Bov og blev efter Slaget ved Slesvig Stabschef hos General Rye, senere s. A. hos de Meza. Han udmærkede sig i Kampene i Sundeved og ved Dybbøl 1849, var Avantgardens Stabschef ved Udfaldet fra Fredericia, og under Forhandlingerne i Vejlbj Præstegaard før Udfaldet var det ham, der foreslog Tidspunktet for Udfaldet til Kl. 1 Morgen i Stedet for Kl. 5 Eftm. S. A. blev han

Major og Souschef ved Flankekorpset paa Als, deltog 1850 ved Isted som Kommandør for 7. Liniebataillon, blev Oberstløjtnant 1853, Oberst 1860. Han var under Krigen 1864 Kommandør for 5. Brigade og viste sig som en fremragende kæk, erfaren og omsorgsfuld Fører under Dybbøls Forsvar, særlig under Kampen 18/4, da hans Brigade stod paa højre Fløj. Han blev Generalmajor s. A. og fik Kommandoen over 3. Division, 1865 Kommandant i Kbh., 1866 Chef for Kbh.s Væbning, 1867 for Fynske Brigade, afgik som Generalløjtnant 1874. En ædelt-

Zachariae, Francis James (f. 29/3 1852), Fabrikant, Handelsmand, Udgiver. F. i Kbh. Forældre: Karantænelæge Georg James Z.

og Margaret Fanny Lang. Tog Præliminæksamen 1868, blev Lærling hos S. Seidelin, 1869 hos Benny Goldschmidt, 1871 hos Robinow & Majoribank i Glasgow, var 1872—74 ansat i Landmandsbanken og etablerede 1874 en Fabrik af færdige Herreklæder i Kbh., hvortil

senere kom et Detailudsalg, Z.s Magasiner paa Kulturvet. Ved Siden af Oparbejdelsen af en stor og kendt Forretning har Z. lagt adskillige Interesser for Dagen. 1886 stiftede han „Efterslægtssamfundet“, 1892 Foreningen af københavnske Fabrikanter af Herreklæder, hvis Formand han var 1911—20, 1905—21 var han Formand for Fredensborg Grundejerforening, 1919 købte han Asminderød Kirke og forærede Menigheden den restaureret og med Kapital. 1894 købte han Skansebakken ved Hillerød for at redde Udsigten og ejer her et Areal paa 32 Tdr. Land. Han var en nær Ven af Olaf Poulsen og er fra 1925 Formand for „Olaf Poulsens Minde“ i Fredensborg. Han vil dog især erindres som Udgiver af „Før og Nu“. Gennem Udsendelsen af flere forskellige reklamerende Blade fra sin Forretning med Gengivelser af gamle københavnske Prospekter fik Z. den Tanke at udgive et samlet topografisk-historisk Værk om Kbh., og den realiseredes gennem Bladet „Før og Nu“ (8 Bd. med Supplement 1915 ff.). Med store Bekostninger og stort personligt Arbejde er her tilvejebragt en ret enestaaende Samling Billeder til en enkelt Bys Historie gennem Tiderne; den ledsagende Tekst hviler gennemgaaende paa Z.s egne Studier, dog er Folketeatrets Historie behandlet af R. Nøiendam og andre Afsnit af andre. Værkets historiske og kulturelle Betydning er utvivlsom.— Gift 1) 1878 Addy Louise Beckett, d. 1910. 2) 1915 Nelly Christophersen. P. E.

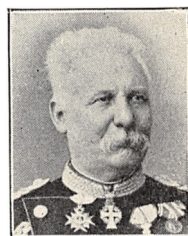
tænkende og venneseel Karakter, en fast og dog mild Personlighed, der var selv de vanskeligste Situationer voksen, afholdt af alle for sin Elskværdighed, Venlighed og Gæstfrihed. D. i Kbh. — Gift 1831 Margretha Charlotte Christiane Kobrock, d. 1884.

K. C. R.

Litt.: „Aarb. f. hlst. Samf. f. Odense og Assens Amter“ IX² 1921, S. 669 ff.; „A. F. Kriegers Dagb.“ III 1921, S. 15, 212, 273, IV s. A., S. 102, 105; Brev i J. V. Christensen: „100 Aar under Fanerne“ 1925, S. 45; Nekrologer i „Nationaltid.“ 13/12 1892, „Ill. Tid.“ 1/1 1893 og (af O. Vaupell) i „Vort Forsvar“ s. A.

Litt.: Slægt i Hauch-Fausbøll: „Personalh. Saml.“ I 1900—07; mødrene Slægt i samme: „Af Slægten Browns Hist.“ 1918; Erlindringer i „50 Aar 1874—1924“ 1924; „Aftenposten“ 29/3 1912; „Ill. Tid.“ 8/4 1917; „Politiken“ 28/3 1922 og 17/10 1924; „Dagens Nyh.“ 29/3 1922; Elith Reumert: „Olaf Poulsen“ 1923, S. 88 og i „Nationaltid.“ 11/1 1924; L. Bobé, H. O. Lange, Ove Rode o. fl. stst.

Zachariae, Georg Carl Christian (5/11 1835—13/5 1907), Officer. F. i Kbh. Forældre: Toldkontrolør Georg Ludvig Z. og Anna Marie Louise Brown.

Blev Landkadet 1849, Sekondløjtnant i Infanteriet 1851, Elev ved den militære Højskole 1857, Generalstabsaspirant 1861, deltog i Krigen 1864 først som Adjutant ved Infanterireserven, senere ved 4. Infanteribrigade (Dannevirke, Dybbøl, Als), blev Premierløjtnant 1865 og Suppleantlærer i Topografi og Geodæsi ved Højskolen, 1867 Kaptajn og n. A. fast Lærer ved Officerskolens Stabsafdeling i Geodæsi, 1879 Souschef ved 1. Generalkommando, 1882 Oberstløjtnant, 1888 Stabschef ved 2. Generalkommando, 1889 Oberst i Generalstaben, 1895 Generalmajor og Chef for 2. jyske og 1897 for 2. sjællandske Brigade, Chef for Generalstaben 1901, Generalløjtnant og kommanderende General i 1. Generalkommandodistrikt 1903, afgik 1905. Han har øvet stor Indflydelse paa det geodætiske Studium i Danmark; efter Andræ blev han 1883 Direktør for den danske Gradmaaling og lod bl. a. udføre et Præcisionsniveaulement over hele Danmark. Han var en betydelig Autoritet paa Gradmaalingens Omraade, anerkendt baade i Ind- og Udland, og har offentliggjort adskillige Afhandlinger om forskellige Problemer ved Beregningen af Gradmaalingens Resultater, bl. a. i „Astronomische Nachrichten“ og „Videnskabernes Selskabs Oversigter“, samt udgivet en Række Læreboer o. l.: „De mindste Quadraters Metode“ (1871), „De geodætiske Hovedpunkter og deres Koordinater“ (1876), „Landmaaling og Nivellering“ (1880), „Astro-

nomi" (1881), „Kortprojektion“ (1885), „Absolute Positioner“ (1885). 1903 blev han Vicepræsident for den internationale Gradmaalingskommission. Han har udført et stort og betydningsfuldt Arbejde i talrige militære Kommissioner, var en fremragende og for sin solide Kundskabsfyldte anset og anerkendt Videnskabsmand, en helstøbt Personlighed, en fast og energisk Karakter, samvittighedsfuld, rettænkende og velvillig. D. i Klampenborg. — Gift 1863 Christiane Catharina Mathilde Nielsen, d. 1900.

K. C. R.

Litt.: Slægt se F. Z.; mødrene Slægt se samme; „Nationaltid.“ ³¹/₁₀ 1902; „Berl. Tid.“ ³¹/₁₁ 1905; „Generalstaben 1808—1908“ 1908; N. Nielsen: „Matematikken i Danm. 1801—1908“ 1910; „Den dsk. Gradmaalning“ 1916; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ¹⁶/₅ 1907; „Tidsskr. f. Opmaalings- og Matrikuls-væsen“ s. A. og „Ill. Tid.“ ²⁶/₅ s. A.

Zachariae, Georg Hugh Robert (f. ¹⁶/₉ 1850), Søofficer. F. i Kbh. Forældre: Karantænelæge Georg James Z. og Margaret Fanny Lang. Blev Sekondløjtnant 1870, Premierløjtnant 1872, Kaptajn 1885, Kommandør 1897, Kontreadmiral 1901; Afsked 1915, kar. Viceadmiral 1918. Gennemgik Hærens Officerskoles ældste Klasse og var i en Aarrække knyttet til Søartilleriet og Lær-

er ved Søofficerskolen og Hærens Officerskole, blev 1886 Kontorchef, 1891 fung. og 1897 kgl. ansat Departementsdirektør i Marineministeriet og udfyldte denne Stilling med fremragende Autoritet, Dygtighed og Energi; gennemførte System i de aarlige Udrustninger og et paa-

lideligt Krigsberedskab af og Mobiliseringsplan for Flaaden. Ved Systemskiftet 1901 blev han Chef for Orlogsværftet og bestred denne ansvarsfulde Post med stor Dygtighed. Da Flaaden mobiliseredes med korteste Varsel i Juli 1914, klappede alt fortrinlig. 1916—18 var han Formand for Komiteén til Forplejning af syge Krigsfanger. — Gift 1877 Sofie Agnete Albeck. V. G.

Litt.: Slægt se F. Z.; mødrene Slægt se samme; Hustrus Slægt se Andreas Albeck; „Berl. Tid.“ ¹⁵/₉ 1920.

Zacho, Peter Mørch Christian (³¹/₃ 1843—¹⁰/₃ 1913), Maler. F. paa Pederstrup ved Grenaa. Forældre: Gaard ejer Rasmus Z. og Marie Mønsted. Kom i Malerlære i Aarhus og 1861 til Kbh., hvor han blev Elev af Kunstakademiet (1862—67). Han uddannedes til Landskabsmaler under J. la Cours og P. C. Skovgaards Vejledning, debuterede som

Udstiller paa Charlottenborg 1865. Han har foretaget flere Rejser, til Italien 1872, til Paris 1874, til Frankrig 1891 (paa det Anker-ske Legat), fra hvilke han hjembragte værdifulde Billeder. Hovedværker: „Riis Skov ved Foraarstid“ (1871, Hirschsprung), „Den første Sne. Vinterdag i Bretagne“ (1881, Kunstmuseet), „Strandpromenaden ved Kbh.“ (1882), „Portræt af min Hustru“ (1893). Z. har først og fremmest lært af P. C. Skovgaard, i hvis Hjem han tilbragte 4 Aar. Afgørende Paavirkning modtog han dernæst i Frankrig, hvor han blev Elev af Bonnat. Z. er Friluftsmaler. Hans Kolorit er levende og varm. Motiverne til sine Billeder har han ofte hentet i Sæbygaards Omegn og i Dyrehaven. Hans ofte stort anlagte Billeder er let forstaaelige og malte med overlegen Dygtighed; om en dybere Indtrængen i Tingene er der dog ikke Tale, hans Maal er en ren naturalistisk Gengivelse af Landskaber, der i Reglen er af en almen skattet Skønhed. D. i Kbh. — Gift 1884 Cathrine (Ketty) Mathilde Marstrand. I. M. O.

Litt.: Mødrene Slægt se Otto Mønsted; Hustrus Slægt se Jacob Marstrand; Slg. Müller: „Nyere dsk. Malerkunst“ 1884; „Ill. Tid.“ ¹⁸/₉ 1892; „Politiken“ ¹⁴/₅ 1903; Hendriksen: „Mennesker og Oplevelser“ 1910; Krøyer i „Tilskueren“ Febr. 1925; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ²²/₃ 1913 (af C. A. B.) og „Nationaltid.“ s. D. (af Fbg.).

Zahle, Carl Theodor (f. ¹⁰/₁ 1866), Politiker. F. i Roskilde. Forældre: Skomagermester Christian Lauritz Gottlieb Z. og Karen Emi-

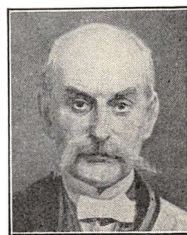
lie Dreyer. Blev Student 1884, Cand. juris 1890. Opvokset i et jævnt velstaaende Haandværkerhjem og paavirket af Onklen P. Chr. Z. (s. d.) følte han sig fra Barndommen knyttet til Underklassen og tog straks fra 1884 Del i Politik bl. a. i Studentersamfundet. Han stod indenfor Venstre Hørup nærmest og blev i Samraad med denne 1890 Redaktør af „Aarhus Amtstidende“, hvad han var til 1891. Baade 1889 og 1890 udtalte han sig ret ugunstig om Venstres Alliance med Socialdemokraterne, tilraadede at gaa løs paa Byerne og dele Højre. Da V. Bjørnbak efter 1890 fulgte Bojsen, opgav Z. Redaktørposten og blev i Kbh. Medarbejder ved „Politiken“, 1894 Overretssagfører. Han gik heftigt imod Forliget, valgte efter det 1895 til Folketinget i Ringsted som Hørunder, men med tydelig udtrykt Ønske om et enigt Demokrati, hvorfor han ogsaa efter Valget (modsat J. C. Christensen) arbejdede ivrig for Dannelsen af Venstrereformpartiet og straks proklamerede, at dets Maal var Magten. I de følgende Aar var han Partiets Ordfører i forskellige Sager, bl. a. Erstatningsansvar for Skade ved Jernbanedrift (1897—98) og Fritagelse

for Bygningsafgift (1899—1900), ligesom han fra 1898 var Medforslagsstiller og delvis Ordfører for Forslaget om Fæste- og Lejehuse, der gennemførtes 1902; under Diskussionen herom udgav han 1901 en fortjenstfuld lille Bog „Den danske Husmand“. 1902 var han i England. Efter Systemskiftet 1901 blev han Medlem af Finansudvalget og straks Ordfører for Konsejlspræsidiat, Udenrigs-, Indenrigs-, Justits-, Krigs- og Marine-ministeriet; 1904 var han endvidere Ordfører for Lov om Livsforsikringsvirksomhed. 1903—07 var han Formand for Ædruelighedskommissionen (udtalte sig ²⁰/₃ 1899 og ⁵/₂ 1908 mod Forbud). Som Militærordfører hævdede han skarpt status quo, mens Forsvarskommissionen sad; i Ministeriet Deuntzers sidste Aar kom han naturlig til at staa „Uroen i Venstre“ ret nær, og Brydningerne naaede frem i Tingets Debat bl. a. om Tillidsdagsordenen 1904. Ved Ministeriet Deuntzers Afgang var han blandt Førerne for de utilfredse, først de 21, der ¹⁹/₁ 1905 vilde et Ministerium efter samme Principer som før, derefter de 8, der ²²/₁ undlod at stemme og ²⁰/₁ udelukkede af Reformpartiet. Han blev derefter Formand for Folketingets Venstre (de radikale) og var det til 1909, igen 1910—13 og fra 1920. Han var 1905—09 Partiets Finansordfører, og da det efter Holsteins Afgang dannede Ministerium ²⁸/₁₀ 1909, blev han Konsejlspræsident og Justitsminister; han betegnede i sin Programtale Ministeriet som det sidste Hold Mænd, Landet havde Tillid til. Efter Ministeriets Afgang ⁵/₇ 1910 var han 1911—13 Borgmester i Stege og overtog ²¹/₈ 1913 paa ny Konsejlspræsidiat (fra 1918 Statsministeriet) og Justitsministeriet. Regeringens første Programpunkt Grundlovssagen traadte 1914 i Skygge for Krigssituationen. Planen om et Koalitionsministerium opgaves i Aug. 1914, Aug. 1916 fremkaldte den vestindiske Situation Indtrædelsen af tre Kontrolministre, af hvilke Stauning (s. d.) forblev i Ministeriet til dets Afgang og styrkede dets Alliance med Socialdemokratiet. Under Statslaandebatten indgav Ministeriet ¹/₃ 1919 sin Dimission, men tog den paa Kongens Anmodning tilbage ¹⁹/₃ s. A. 1915 gennemførtes Grundloven, 1918 den dansk-islandske Forbundslov. Af de under Z.s Ledelse af Justitsministeriet gennemførte Love nævnes Nationalbankens Oktroj, Smittsomme Sygdomme (1915), Retsplejen (1916 og 1919), Tillæg til Straffeloven, Værn for Dyr (1916), Afbetaling, Aftaler, Kommission og Agentur, Naturfredning, Auktioner (1917), Tuberkulose (1918 og 1919), Motorkøretøjer (1918), Politilov, Lens og Stamhusets Aflysning (1919); Spørgsmaalet rejst af Z. 1905). I det sønderjyske Spørgsmaal tog Z. med sine Kolleger Stilling for den Clausen'ske Linie, idet han eventuelt vilde gøre Grænsen afhængig af en kongerigsk Folkeafstem-

ning (Taler bl. a. ⁹/₁₁ og ²⁵/₁₁ 1919), og dels under Indtrykket heraf, dels ud fra almindelige politiske Mødsætninger raadede 1919—20 en voksende Uvillie i Dele af Folket og Krav om Folketingsvalg. Da Z. ²⁹/₃ 1920 overfor Kongen afsløst at udskrive et saadant inden ny Valglovs Vedtagelse, afskedigede Kongen Ministeriet. Z., der 1923 blev juridisk Direktør i Husmandskreditforeningen for Østifterne, indtager stadig en ledende Stilling i sit Parti; fra de seneste Aar kan nævnes Ordførerskaber ang. tvungen Voldgift (1922), Landmandsbanken (1923), Grønland (1924), Interneringsloven (s. A.), Bankloven (1925—26) og Retsplejeloven (1926). Tscherning, P. Chr. Z., Hørup og Bjørnbakkerne er Z.s politiske Aner. Hans Begavelse er af udpræget praktisk Art. Han er klar og koncis i Tanke og Ord, og han forstaaer at begrænse sig til de Maal, der i Øjeblikket ligger for. Hans Personlighed og Fysik skaffer ham Ørenlyd baade i Kbh. og paa Landet, og med Optimistens indtil Naivetet urokkelige Tro paa sin Sag og Praktikerens Sky for Dybsindighed ejer han i ikke almindelig Grad en Partiformands Evner, de samme, der ogsaa gjorde sig gældende i vanskelige Situationer af Ministeriets Liv. — Gift 1897 Mathilde Henriette Trier. P. E.

Litt.: Slægt i H. V. Christensen: „Stamt. over Slægten Ryrge“ 1915; Hustrus Slægt se Frederik Trier; Erindringer i „Politiken“ ¹/₁₀ 1909; Martin: „Hvorledes jeg blev Politiker“ 1912 og „Ill. Tid.“ ³/₁₀ 1915; „Morgenbl.“ ²⁹/₆ 1889; Venstres Folkebl.“ ²⁵/₃ ²⁶/₃, ³⁰/₃ 1895, ¹⁷/₁₁ 1904, ¹⁸/₁ 1916; „Roskilde Avis“ ¹⁰/₅ 1895; Bransager og Rosenkrantz: „Den dsk. Regering og Rigsdag“ 1901—03; Zahle: „Venstres Sprængning“ 1905; A. Nielsen: „Den polit. Situation“ s. A.; „Fædrelandet“ ⁷/₅ 1910; „Politiken“ ²⁸/₁₀ 1909, ²²/₆ 1913, ¹⁹/₁ 1916 (af Iv. Berendsen), ²⁹/₁₂ 1924, ¹⁰/₄ 1925 (af Eddv. Brandes), ¹⁷/₁, ¹⁹/₁, ²⁰/₁ 1926; „Berl. Tid.“ ²⁸/₄ 1910, ⁴/₁₂ 1922, ¹⁸/₁ 1926; „Dsk. Aand“ I 1912; Madsen-Mygdal: „Polit. Oplevelser“ 1912; „Soc.-Dem.“ ¹⁹/₁ 1916, ¹⁸/₁ 1926; „Ringsted Folketid.“ ¹⁹/₁ 1916, ¹⁹/₁ 1926; „Fyns Venstrebl.“ ¹⁹/₁ 1916, ¹⁷/₁, ¹⁹/₁ 1926; „Aarhus Amtstid.“ ¹/₁₀ 1916 og ¹⁹/₁ 1926; Kjerulf: „Gift og hjemfaren“ 1917, S. 255; Bilag til Militærkomm. Bet. 1922; „Slesvig delt“ s. A.; „Husmanden“ ²⁹/₃ 1923; „Verden og vi“ ²⁸/₃ 1924; „Nationaltid.“ ¹⁸/₁ s. A., ¹⁸/₁ 1926; Lund: „Høgshros Brevveksl. og Dagb.“ II 1925; Kl. Berntsen: „Erindringer“ III s. A.; „Ekstrabl.“ ¹⁹/₁, ¹⁹/₁ 1926; „B. T.“ ¹⁸/₁ s. A.; „Middeelfart Venstrebl.“, „Ribe Amtstid.“ og „Roskilde Dagbl.“ ¹⁹/₁ s. A.; „Soro Amtstid.“, „Aalb. Venstrebl.“, „Vejle Amtstid.“, „Østsjæll. Folkebl.“ og „Østsjæll. Soc.-Dem.“ ¹⁸/₁ s. A.; „Holbæk Amts Venstrebl.“ ¹⁹/₁ s. A.; O. Rode: „Paaskelkrisen 1920“ s. A.

Zahle, Frederik Caspar Conrad Frieboe (f. ⁹/₃ 1842), Højesteretsagfører. F. i Hvejsel ved Vejle. Forældre: Sognepræst Johan Christian Julius Z. og Anna Sophie Vilhelmine Funch. Blev Student 1859, studerede først Teologi, blev Cand. juris 1864, Fuldmægtig hos Prokurator Nyholm i Kbh., Overretssagfører 1869, Højesteretsagfø-

rer 1875. Han skabte sig en solid og fin Sagførerforretning bl. a. med Godsejerklientel, mødte, især i de senere Aar, ikke ofte i Højesteret. Han har taget ledende Del i adskillige merkantile og filantropiske Foretagender, var 1885—1908 Medlem af Administrationskommissionen for Stamhuset Rønningesøgaard, Formand for de Forenede Papirfabrikker 1896—1914, for Herlovianersamfundet 1891—97, for de Puggaardske Legater 1890—1917. Han støttede sin Kusine Nathalie Z.s (s. d.) Skolearbejde paa forskellig Maade, og som høj Frimurer var han Sjælen i Opførelsen af Kronprins Frederiks og Kronprinsesse Louises Stiftelse, hvis Formand han er. — Gift 1871 Anna Marie Charlotte Knudsen. P. E.

Litt.: Slægt se C. Th. Z.; „Politiken“ $\frac{2}{3}$ 1912 og $\frac{1}{3}$ 1922; „Vort Land“ $\frac{1}{3}$ 1912; „Berl. Tid.“ $\frac{8}{3}$ 1922.

Zahle, Herluf (f. $\frac{12}{3}$ 1873), Diplomat. F. i Kbh. Forældre: Højesteretsadvokat Fr. Z. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1890, Cand. juris 1897, Sagførerfuldmægtig og derefter Volontær i Udenrigsministeriet 1900, Assistent, Legationssekretær i Stockholm 1905—08, i London 1908—09. Efteråret 1909 hjemkaldtes han som Kontorchef i 2. Departement (Handels- og Konsulatsafdelingen) og blev Okt.

1910 Chef for 2. Departement, Okt. 1913—Okt. 1919 for 1. Departement. Hurtig og klar Opfattelsesevne, stor Arbejds- og Forhandlingsdygtighed og diplomatisk Smidighed i Forbindelse med et sundt Omdømme uden unødigt Formalisme i saglige Spørgsmaal gjorde ham velegnet til at beklæde Departementchefstillingen i det politiske Departement under Verdenskrigen med det forcerede Arbejde og de talrige vanskelige politiske og folkeretlige Spørgsmaal, der oftest krævede hurtig Afgørelse. Efter Krigstidens anstrengende Virksomhed ønskede Z. Udkommando som Gesandt og afløste Okt. 1919 O. C. Scavenius (s. d.) i Stockholm; Juni 1924 efterfulgtes han her af Erik Scavenius (s. d.) og sendtes til Berlin for at afløse Grev Carl Moltke (s. d.) ved dennes Indtræden i Ministeriet Stauning. Trænet gennem Krigsaarens talrige Forhandlinger og Konferencer udpegedes Z. naturlig som vel egnet til at være Danmarks 1. Delegerede i Genève paa Folkeforbundets almindelige Delegeretforsamling Sept. 1920 og hvert følgende Aar i Sept., et Hverv han har forstaaet at udføre med vanlig Forhandlingsdygtighed og Arbejdsiver. I Folkeforbundet er Z.s Arbejdskraft efterhaanden blevet meget benyttet i Kommissioner og Udvalg, bl. a. vedrørende Pagtændring, Fol-

keforbundets Finanskontrol og Fordelingen af dets Udgifter, ligesom han 1924—25 var Formand for den 2. internationale Opiumskonference i Genève. Fra Juni 1921 er Z. Medlem af den permanente Voldgiftsret i Haag. — Gift 1901 Hedvig Marie Sophie (Lillan) Hauge, adopt. Holmblad. F. de F.

Litt.: Slægt se C. Th. Z.; Hustrus Adoptivfaders Slægt se L. P. Holmblad; „Studerterne fra 1890“ 1915; „Nationaltid.“ $\frac{19}{2}$ 1916; „Berl. Tid.“ $\frac{1}{9}$ 1919 og $\frac{13}{3}$ 1923; „Politiken“ $\frac{2}{10}$ 1919, $\frac{10}{3}$ og $\frac{24}{5}$ 1923, $\frac{1}{5}$ og $\frac{2}{5}$ 1924; „Verden og vi“ 1923.

Zahle, Nathalie ($\frac{11}{6}$ 1827— $\frac{11}{8}$ 1913), Skolebestyrerinde. F. i Assens ved Horsens. Forældre: Sognepræst Ernst Sophus Vilhelm Z. og Vilhelmine Catharine Louise Bøttger. Kom 10 Aar gammel i Huset hos Professor D. F. Eschricht (s. d.), gik i Døtreskolen af 1791 og tog 1842 Plads som Guvernante, 22 Aar gammel begyndte hun at forberede sig til Institutbestyrerindeeksamen, som hun bestod 1851;

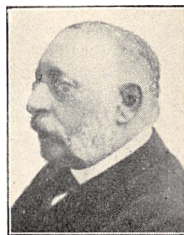
hendes omskiftelige Livsførelse havde bidraget til at udvikle hendes selvstændige og stærke Karakter. Hun fik Tilladelse til at oprette en Skole, men da hun selv som Lærerinde havde følt, hvor meget hun manglede, begyndte hun med en Undervisning for vordende Privatlærere. Herfra er spredt en Skare af velforbredte Lærere over Landet. Efter Indførelse af Skolelærerindeeksamen optog Frk. Z. fra 1862 ogsaa Kvinder, der forberedte sig til denne Prøve, og N. Z.s Kvindeseminarium blev et af Landets største Seminarier. 1852 overtog hun Frk. Foersoms Pigeskole og n. A. tillige Eleverne fra Suset Dalgas' i grundtvigsk Aand ledede Dannekvindeskole. Dette sidste Hold Børn satte et Præg af Frihed paa Frk. Z.s Børneskole, som den siden stadig bevarede. Hun søgte ofte sine Lærerkrafter i grundtvigske Kredse, og flere af disses mest kendte Navne har været knyttet til hendes Skole. Frk. Z. ønskede at forlænge de unge Pigers Skolegang til 18—19 Aars Alderen, helst efter en forudgaaende Periode af Selskabet med praktisk Arbejde og oprettede derfor 1866 for Elever fra den højere Pigeskole en Fortsættelsesskole, hvor f. Eks. Julius Lange og Georg Brandes holdt Foredrag, og som holdtes i Gang indtil 1876. N. A. indrettede hun for Elever fra Folkeskolen en Højskole, som dog efter Seminarireformen 1894 gik over til at blive Forberedelsesklasser for Seminarier. Samtidig oprettedes en Husholdningsskole, som senere blev et Skolekøkken for Børnene. 1877 begyndte Frk. Z. Kursus til Studentereksamen og 1882 et til Præliminæreksamen, efter at Kultusministeriet havde bevilget

hendes Andragende om, at ogsaa Kvinder maatte underkaste sig denne Eksamen. Frk. Z.s Skole omfattede ved Slutningen af Aarhundredet alle den kvindelige Uddannelses forskellige Trin indtil Studentereksamen og Seminarieeksamen og fyldte ganske den nye Bygning ved Linnésgade, hvortil hun flyttede 1877. 1885 overgik hele Skolen med Bygninger m. m. til en selvejende Institution med Frk. Z. som Overbestyrerinde. 1900 trak hun sig tilbage fra Overledelsen, men vedblev dog i nogle Aar at sidde i Skolens Bestyrelse. — Frk. Z.s Liv og Virksomhed falder sammen med og symboliserer paa en Maade den danske Kvindes Erobring af en Stilling ved Siden af Manden. Oprettelsen af hendes Skole 1851 falder i Tid sammen med „Clara Raphaels Breve“ (se M. Fibiger), og 2 Aar efter hendes Død fik Kvinderne her i Landet Stemmeret til Rigsdagen. Det er dog paa ingen Maade nok til Forklaring af Frk. Z.s Skoles Vækst og hendes høje Stilling i den danske Skoleverden, at hun blev baaret frem af Kvindebevægelsens Bølge. Dertil hører i første Række hendes fremragende Egenskaber som Lærerinde, som Opdragerinde og som Administrator. Med en Energi, en Myndighed, der var klædt i den mildeste Form, omfattede og beherskede hun sin vidtforenede Virksomhed, idet hun tillige forstod at kalde paa og benytte alle Kræfter, al Villiestyrke hos dem, der var hendes Medarbejdere. Paavirket af Grundtvig sørgede hun for, at Livet i hendes Skole fik et nationalt og kristeligt Præg. Men samtidig ledede hun med sikker Haand den grundtvigske Strøm ind i et fast Leje, saa hun ikke blev revet bort af den. Hun var klar over, at Lydighed og Orden ikke kan undværes i nogen Skole, og hun nærede ikke de yderliggaaende Grundtvigianeres Kræk for Bogen. Derfor skabte hun en Skole, hvori der lærtes noget ordentligt, samtidig med at det lærtes frit og levende. Det var hende, som her i Norden løftede Pigeskolen op over det gamle Pigeinstituts Niveau, og hun er derved blevet en Lærer for Pigeskolens Venner i alle tre Riger. — Hendes eneste litterære Bedrift er nogle Artikler „Om den kvindelige Uddannelse her i Landet“, som hun ^{27/7—3/8} 1872 skrev i „Fædrelandet“, og som senere udgaves samlet. I sine sidste Aar skrev hun desuden en Selvbibliografi, som imidlertid kun naar til 1856. D. i Kbh. — Ugift. C. B.

Litt.: Slægt se C. Th. Z.; Erindringer i ovenn. Bog og „Mit Hjem“ II 1912; „Berl. Tid.“ ^{1/5} 1870; „Nørstjernen“ 1891—92, Nr. II; Th. Lang i „Bog og Naal“ 1897; Edv. Lehmann i „Ill. Tid.“ ^{13/8} s. A.; „Dann. Kultur ved 1900“, S. 211; „Nationaltid.“ ^{11/6} 1907 og ^{3/8} 1913; Th. Moltke og H. Skram: „N. Z.“ 1914; Johanne Christensen i „Ringsted Folketid.“ ^{1/10} s. A.; „Lærerne og Samfundet“ IV s. A.; A. G. Ø. Hauch i „Ugens Tilskuere“ ^{2/10} s. A.; Levin i „Tilskueren“ s. A.; H. Olrik i „Nord. tidskr.“ s. A. og 1919; „Højskolebl.“ 1914; H. Skram: „N. Z.s Skole 1852—1913“ 1916; Steenstrup: „Den dsk. Kvindes Hist.“ 1917; C. Theltn: „En reformator“

1918; I. Simesen: „N. Z.“ 1919; „Pers. Tidsskr.“ VIII 3 1924 og 5 1926; Nekrologer i „Berl. Tid.“ ^{12/8} 1913 (af H. Skram), „Tilskueren“ s. A. (af E. Bondesen og Lis Jacobsen), „For Kirke og Kultur“ s. A., „Gads dsk. Mag.“ s. A. (af R. C. Mortensen), „Bog og Naal“ 1913—14 (af H. Skram), „Vor Ungdom“ 1913, „Nationaltid.“ ^{12/8} s. A. og „Politiken“ s. D. og (af A. B. Drachmann) ^{14/8} s. A.

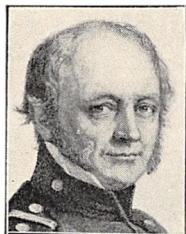
Zahle, Peter Christian (^{15/11} 1825—^{30/4} 1898), Politiker. F. i Assens ved Horsens. Forældre: Sognepræst Ernst Sophus Vilhelm Z. og Vilhelmine Catharine Louise Bøttger. Blev Student 1844, var i Huset hos L. N. Hvidt, blev Cand. theol. 1850 og studerede derefter Jura og Nationaløkonomi. Han optraadte første Gang offentlig i Kasino 1848, indførtes i Politisk af B. Christensen og valgtes til Folketinget i Holbæk 1853. Han sluttede sig til Bondevennerne, nærmere bestemt Tschering, og var ivrig Helstatsmand, altid kongesindet. Selvtredie stemte han mod Monrads Mistillidsvotum 1854, stillede sig ikke s. A., valgtes 1855 i Nørresundby, som han repræsenterede til 1861 og igen 1866—72, derefter Ringsted 1872—81. Han talte gerne og meget, men fik ingen Indflydelse; hans Fremtræden og Form var ofte overilet og uheldig, og han var et af de af Højre mest haandede Medlemmer. Som enkelte Resultater nævnes Nørresundbys Udvidelse til Handelsplads 1856, Afskrivning af Næringskatten 1861 og Teaterloven 1870. Han stemte mod Grundloven 1866, stod derefter Winther og Alberti nærmest og var uvenlig stemt mod Grundtvigianerne; Udryk for hans Uklarhed var, at han efter 1866 paa een Gang indmeldte sig i tre Venstregrupper. 1870 gik han med i det Forenede Venstre, var 1877 stærkt oprørt over Provisoriet og fulgte 1878 Berg. Han var en overordentlig flittig Skribent, udgav 1853—64 en Række Pjecer, 1859—60 Bladet „Ret og Pligt“ og 1860—62 Helstatsorganet „Staten“, var endvidere Medarbejder ved „Flyveposten“ og „Nørrejysk Tidende“ og udgav nogle æstetiske og historiske Arbejder. 1871 grundede han „Folketidende for Midtsjælland“, den senere „Ringsted Folketidende“ og skrev selv det meste af Bladet, som han gav et originalt, oplysende og agitatorisk Præg. Paa flere Punkter var han Foregangsmand, 1872 dannede han den første Forening af Bladudgivere, og han trykte det første danske Kvindeblad. Han fik gennem sin Avis ikke ringe personlig og politisk Indflydelse i Midtsjælland, 1877 opgav han Redaktionen, blev 1879 Sognepræst i Rubjerg i Vendsyssel, 1881 i Vallensved ved Næstved, afgik 1896. En arbejdsom, alsidig, velmenende og overbevisningsgro Mand af

ren demokratisk Type; han naaede ikke at udrette alt det meget, han havde haabet. D. paa Langevraagaard, Testrup ved Haslev. — Gift 1) 1853 Adelaide Stellavina Agerholm, d. 1861. 2) 1865 Clara Ernestine Emilie Melbye, d. 1868. 3) 1870 Vilhelmine Amalie Lovise Jacobsen. P. E.

Litt.: Slægt se C. Th. Z.; 2. Hustrus Slægt i C. C. Melbye: „Stamt. over Familien Melbye“ 1882 og Groshennig: „Provst Jørgen Carstensen Slægt“ 1912; Barfod: „Dsk. Rigsdagskal.“ 1856; „Pennetegninger af Folketings Medl.“ 1870; Zodiacus i „Nær og Fjern“ $\frac{7}{10}$ 1877; Wulff: „Den dsk. Rigsdag“ 1882; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; „Venstres Folkebl.“ $\frac{11}{11}$, $\frac{14}{11}$ 1895; „Politiken“ $\frac{15}{11}$ s. A.; „Ringsted Folkeblad.“ $\frac{11}{11}$, s. A., $\frac{1}{10}$ 1921 (af J. V. Christensen), $\frac{16}{11}$ 1925 (af samme); J. V. Christensen i „Tiden“ $\frac{11}{11}$, 1913, „Tilskueren“ 1921 II og „Dansk Provinspresse“ 1925, S. 84, 150; H. Skram: „N. Zahle“ 1914; F. Nørgaard i „Tiden“ $\frac{30}{7}$ 1915; „A. F. Kriegers Dagb.“ II 1921, S. 198, IV s. A., S. 15, 40, 194, 354, 357, V 1923, S. 117, 351, VI 1925, S. 35, 266, VII s. A., S. 278, 281 f.; Th. Larsen: „En Gennembrudstid“ II 1 1921; R. Neilendam: „Det kgl. Teaters Hist.“ 1874—1922“ I 1921; Lund: „Høgshros Brevveksl. og Dagb.“ I—II 1923—25; Breve hos Th. Larsen og i J. P. Jensen: „Sjæll. Bønder“ 1919, S. 95; Nekrologer i „Venstres Folkeblad“ $\frac{30}{4}$, $\frac{5}{6}$ 1898 og „Politiken“ $\frac{1}{6}$ s. A.

Zahrtmann, Christian Christopher ($\frac{21}{12}$ 1793— $\frac{15}{4}$ 1853), Søofficer, Minister. F. i Viborg. Forældre: Sognepræst Henrik Christian Z. og Bodil Jochumine Tetens. Blev Maanedsløjtnant 1808, Sekondløjtnant 1810, Premierløjtnant 1818, Kaptajn 1826, Kaptajn 1836, Kommandørkaptajn 1843, Kommandør 1848, Kontreadmiral 1851, Viceadmiral 1852. Han fik i den bevægede Periode 1807—

14 tidlig Lejlighed til at vise, hvad der boede i ham; 1807 var han Adjutant hos Ekvipagemesteren under Englændernes Overfald, 1808 tjente han paa Schelden i et af Napoleons Skibe, og 1812 var han Kanonbaadschef i Kampen ved Lyngør. Senere studerede han Geodæsi og Hydrografi, ansattes ved Gradmaalingen og blev 1826 Direktør for Søkortarkivet. Han indlagde sig stor Fortjeneste af de danske Farvandes Opmaaling og Forsyning med Fyr og Sømærker og udgav 1843 den første „Danske Lods“. Han havde i sin Direktortid adskillige betydningsfulde Chefskommandoer, var fra 1842 Adjutant hos Kongen, ansattes 1848 i Admiralitets- og Kommissariatskollegiet og blev ved dettes Opløsning vor første Marineminister indtil $\frac{10}{8}$ 1850. Siden blev han Flaadeinspektør og Overekvipagemester (Chef for Orlogsværftet). Han var en fremragende, højt begavet, meget myndig Officer, taalte ikke Omsvøb og Vrøvl og udøvede en dominerende Indflydelse i Marinen. Da der 1848 rejstes en Opinion imod ham, idet man bebrejdede ham, at

han ikke førte Blokadekrigen kraftigt nok, fik han sin Hovedmodstander, H. B. Dahlerup (s.d.) til at gaa til Østrig. D. i Kbh. — Gift 1827 Sofie Elisabeth Donner, d. 1858.

V. G.

Litt.: Mødrene Slægt se Vilhelm Tetens; om Hustrus Slægt i „Museum“ 1891 II; Optegnelser i „Pers. Tidsskr.“ VIII 4 1925; Barfod: „Dsk. Rigsdagskal.“ 1856; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; v. Dockum: „Livserindringer“ 1893, S. 185 f.; H. B. Dahlerup: „Mit Livs Begivenheder“ 1908—12; „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 23, 25 ff., 33 f., 36, 38, 41, 43, 45 ff., 50, 52, 55, 57 f., 60, 62 f., III 1921, S. 22; Nekrolog i „Nyt Arkiv f. Søvesenet“ 1854.

Zahrtmann, Peder Henrik Kristian (egl. Christian) ($\frac{31}{3}$ 1843— $\frac{22}{6}$ 1917), Maler. F. i Rønne. Forældre: Fysikus Carl Vilhelm Z. og Laura (Laurine) Pouline Jespersen, Brodersøn af C. C. Z. (s.d.). Blev Student 1862, Cand. phil. 1863 og undervistes samtidig af Wenzel Tornøe, gik Vinteren 1863—64 til Privatundervisning hos Arkitekt Ferd. Jensen og paa det tekniske Institut, dimiteredes herfra til Kunstakademiet, som han besøgte Okt. 1864 til sin Afgang Juli 1868, og hvor bl. a. Marstrand var hans Lærer. Han vandt Neuhausens Konkurspræmie 1871 med „Leonora Christina. Motivet i Jammersmindet S. 78 (1. Udg.)“, der indledede Serien af hans Leonora Christina Skildringer, og 1873 med „Sigbrit gennemgaar Toldregnskaberne med Christian II“, endvidere Akademiets mindre Guldmedaille for 1873—74 med Kartonen „Hjøb og hans Venner“. Derimod blev hans Deltagelse i Konkurrencen 1888 om Billedet af Studenterne ved Kbh.s Forsvar 1659 til Universitetets Fetsal uden Resultat. Han afslug Marts 1904 at modtage Akademiets Udnævnelse til Medlem af dets Plenarforsamling. Rejser: Nov. 1875—Dec. 1878 paa 3 Akademistipendier for 1876—78 Italien (især Rom, Siena, Saracinesco, Amalfi); Okt. 1882—Nov. 1884 paa Anckers Legat Italien (især Rom, Sora, Civita d'Antino; til Dels sammen med J. Skovgaard, Viggo Pedersen og Th. Philipsen) og Grækenland (Athen, Peloponnes; sammen med J. Skovgaard); Okt. 1888—Okt. 1889 Grækenland (Sparta, Korfu, Athen; til Dels sammen med N. Skovgaard og M. Engelsted) og Italien (Civita d'Antino); Sommerophold paa Atlanterhavsøen Oléron og i Lissabon 1894 og i Sydfrankrig og Pyrenæerne 1908; Sommerophold i Italien, særlig i Civita d'Antino, der 1902 udnævnte ham til sin Æresborger, i Aarene 1890—91, 1893, 1896—97, 1900—07, 1909—11, 1913. De sidste blev bekendte og fik Betydning derved, at Z. ofte tog Elever med sig som sine Gæster. Z. udstillede paa Charlottenborg Foraarsudstilling 1869—91,

1894, 1897, 1900, den Frie Udstilling, i hvis Stiftelse han havde megen Andel, 1891—1915, Verdensudstillingerne i Paris 1878, 1889, 1900, i Chicago 1893 og i Rom 1911, den nordiske Udstilling i Kbh. 1888, de danske i Guildhall, London, 1907, i Brighton 1912 og hos Liljevalch, Stockholm, 1919, Raadhusudstillingen 1901, Civita d'Antino Udstillingen i Kunstforeningen 1908, Dansk Kunst fra Italien 1909; Særdstilling i Kunstforeningen 1907. I Z.s Produktion kan som to Hovedgrupper udskilles Folkelivsskildringer fra Italien og Historiemalerier (Scener fra Christian VII.s Hof, 1873 og 1881; „Jomfru Charlotte Dorothea Biehl“, 1874; hans Hovedværk Skildringerne til Leonora Christina Ulfeldts „Jammersminde“, særlig Kunstmuseets: „Leonora Christina i Maribo Kloster“, 1882, „Dronning Sofie Amalies Død“, 1882, „Leonora Christina Amalies af og undersøges af Dronning Sofie Amalies Tjenerinder“, 1885, „Leonora Christina i Blaataarn“, 1891). I ham forenedes Marstrands historiske Genre og den nye Tids Realisme. Han havde Sans baade for Historiemaleriets hele kompositionelle Stil og for den karakterfulde Virkelighed („Bedstemoderen med sit Barnebarn“, 1875; Kunstmuseet). Vel besad han ikke den samme skabende, kompositoriske Fantasi som Marstrand. Hans Historiemalerier er Modelmaleri, Genrebilleder af moderne Mennesker i Fortidsdragt. Men han havde Evne til at arrangere Tableauer og at finde Modeller (f. Eks. den ofte benyttede Madam Ullebølle), til at se de robuste, af Liv sprudlende Typer, der f. Eks. kunde gøre Baroktiden levende, naar de iførtes dens Klædebon, og til at se dem med en fantasifuld Dristighed, der gav potenseret Liv. Hans Historiemaleri hviler paa et Studium af og en Indlevelse i den svundne Tidsalder, det inspireredes af en rent menneskelig Medfølelse med de Skikkelser, han fremstillede, og det forsøger paa Grundlag af disse Momenter at give en sanddr realistisk Skildring af Tidens Fysiognomi — paa samme Maade som J. P. Jacobsen gjorde det i „Marie Grubbe“. I Tilfælde, hvor der laa noget i hans eget Liv eller hans Personlighed betydningsfuldt til Grund, formaede Z. virkeligt at digte sine Nutidsmennesker sammen med Historien. Saaledes vil hans Leonora Christina blive staaende i dansk Bevidsthed som en klassisk Skikkelse, fordi han digtede hende ind i Moderens Personlighed. Bag alt, hvad han iøvrig malede, laa en Betagelse over for Livets Frodighed og Overskud af Kraft, der var ham en stadig Fornyelse. Den fandt især Næring i de Motiver, som Italiens Folkeliv bød ham (Hovedværker: „San Lidani Fest“ $\frac{3}{8}$ i Civita d'Antino“, 1890; „Det mystiske Bryllup mellem Biskoppen og Abbedissen af Pistoja fejres udenfor S. Pietro Aar 1500“, 1894,

der paa Auktion omkr. 1920 betalles med 90.000 Kr.). — Parallelt med denne Side af Z., til en vis Grad som noget for sig, løb Udviklingen af hans koloristiske Begavelse. Karakteristisk for den er Glæde ved stærke Farver og i hans bedste Aar Sans for Materialet, for den fede Oliefarve, som han undertiden kunde behandle i en Rembrandt'sk Teknik. Under de mange Ophold i Syden udvikledes hans Kolorit til en broget Rigdom og en Styrke, hvori hans Pragtløst fandt frit Afløb. — Jan. 1885 overtog Z. i den faa Aar før stiftede Kunstnernes Studieskole en Forberedelsesklasse, der hurtigt blev en egen Afdeling, som han ledede til 1908. I to Decennier øvede han en Indflydelse paa de nye Malergenerationer, der i visse Maader blev grundlæggende for dansk Maleris Udvikling i dette Tidsrum. Hans Betydning som Kunstlærer kan vistnok side-stilles med Eckersbergs. Hans Forudsættninger herfor laa dels i kunstneriske, dels i personlige Anlæg. Paa den ene Side stod han intelligent overfor sine Midler, besad klar Bevidsthed om deres Væsen — det viste sig i hans konsekvente Gennemførelse af den plastiske Form og i hans Evne til at forme sit Farvesyn over en bestemt Skala. Derved skabte han et Grundlag, hvorpaa en Udvikling kunde bygge. Paa den anden Side forstod han, at Undervisningens Maal var at ansøre Personlighedens Vækst hos Eleven, at denne selv maatte finde den for ham egnede Udtryksform, og at Kunstnerpersonlighedens Udvikling sker gennem Kampen med Formsproget. Arbejder findes i Hirschsprungs og Johan Hansens Samlinger, Glyptoteket, paa Nivaagaard, i Museerne i Aarhus, Faaborg, Maribo, Odense, Randers, Ribe, Rønne, paa Skagen og i Göteborg, Nationalmuseum i Stockholm og Nationalgaleriet i Oslo. D. i Kbh. — Ugift. S. S.

Litt.: Mødrene Slægt i Bidstrup: „Stamt. over Familien Koefoed fra Koefoedgaard“ 1887 og Jespersen: „Stamt. den bornholmske Familie Jespersen“ 1909; Aner ved Hauch-Fausbøll i „Gen. Tidsskr.“ 1913; Erindringer i „Tilskueren“ 1908, 1913—14, 1917—18, „Kunstmuseets Aarskrift“ 1916; „K. Z. Mindebog“, udg. af F. Hendriksen 1919; „Ude og Hjemme“ $\frac{13}{17}$; 1883 (af Jul. Lange); „Tilskueren“ 1885, S. 524 ff. (af Karl Madsen), 1887, S. 386 ff. (af E. Hannover), 1913 I (af Carl V. Petersen, S. Swane, Peter Hansen, H. Gersing, A. Romeo di Rocco, H. Chr. Christensen); „Politiken“ $\frac{10}{15}$ 1886 (af Karl Madsen) $\frac{3}{4}$ 1891 (af E. Hannover), $\frac{31}{3}$ 1903 (af K. Søborg), $\frac{29}{4}$ 1908 (af Jens Thiis), $\frac{29}{10}$ 1911, $\frac{10}{4}$ 1912 (af N. Lütz-høft), $\frac{31}{15}$ 1913, $\frac{16}{18}$ 1917 (af C. Klitgaard), $\frac{3}{8}$ og $\frac{5}{16}$ 1920, $\frac{8}{12}$ 1921 (af V. Neijendam); „Nord. tidsskr.“ 1888, S. 38 ff. (af Karl Madsen); „Gazette des Beaux-Arts“ 1888 tome 38, S. 400 (af Maurice Hamel); „Kunstbl.“ 1888, S. 71 f., 78, 214 ff. (af Karl Madsen), 1909—10, S. 37 (af Carl V. Petersen); „Leonora Christina Ulfeldts Jammers-Minde i Tegninger af K. Z.“ 1890; „Ill. Tid.“ $\frac{29}{4}$ 1893 (af F. Beckett), $\frac{29}{15}$ 1903 (af samme), $\frac{3}{1}$ 1907 (af Helmer Lind), $\frac{23}{2}$ 1908, $\frac{30}{15}$ 1913 (af S. Danneskiold-Samsøe m. fl.), $\frac{15}{18}$ 1920 (af S. S.), $\frac{15}{17}$ og $\frac{7}{10}$ 1923 (af S. S.); „Ord og Bild“ VI 1897, S. 322 ff. (af N. V. Dorph), XXI 1912, S. 625 ff. (af N. Lütz-høft), XXIII 1914, S. 129 ff. (af Carl V. Petersen), XXV 1916, S. 466 ff. (af Th. Oppermann); „Nationaltid.“

¹¹/₈ 1901 (af Vermehren); „Berl. Tid.“ ¹⁵/₈ s. A. (af Osc. Matthiesen); „Kunst“ IV 1902 (af Karl Madsen og P. Hertz); F. Meldahl og P. Johansen: „Det kgl. Akademi for de skønne Kunster 1700—1904“ 1904, S. 455 ff., 516; H. Chr. Christensen: „Fort. over Arbejder af K. Z. i Aarene 1864—1904“ 1905; „Leonora Christinas Jammersminde. Femten Blade efter K. Z.s Originaler“ 1907; „Liv og Kultur“ I 1907, S. 119 ff. (af G. Sadolin); „Gads dsk. Mag.“ 1908, S. 494 (af V. Wanscher), 1912—13, S. 145 ff. (af N. Lützhøft); „Ord og Billeder“ 1910, S. 111 ff. (af J. Elbek); F. Hendriksen: „Mennesker og Oplevelser“ 1910; „Det nye Kunstbl.“ 1910, S. 29 f. (af Ernst Goldschmidt), S. 32 ff. (af Fritz Syberg), S. 40 f. (af Poul S. Christiansen); „K. Z.“ Smaa Kunstbøger. Nr. 5 1911; Aug. Brunius: „Færg och form“ 1913, S. 194; „Berl. Tid.“ ²⁰/₈ 1913 (af C. A. B. og S. Dannekiold-Samsøe), Tillægget „Ude og Hjemme“ ¹⁰/₈ 1917, ¹⁵/₈ 1925; „Nationaltid.“ ³¹/₈ 1913 (af Th. Faaborg); „Berl. Tid.“ ¹/₇ 1914; „Verden og vi“ ¹⁷/₁ 1913; H. Chr. Christensen: „40 Billeder efter Skitser og Studier af K. Z.“ 1915; H. Chr. Christensen: „K. Z. Fort. over hans Malerier“ 1917; „Soraner-Bl.“ Nov. 1916, Nov. 1917 (af E. Buchwald); „Klingen“ Okt. 1917 (af S. Dannekiold-Samsøe); „Forskønnelsen“ X 1920, S. 33 f.; Jens Thiis: „Nordisk kunst“ 1920, S. 130 ff.; „Lorenz Frølich.“ Udg. af F. Hendriksen 1920—21; „Høj-skolebl.“ ²⁵/₈, ¹/₈ 1922 (af Elise Konstantin-Hansen); „The American Scandinavian Review“ XI 1923 (af N. Lützhøft); „Samleren“ April 1924 og April—Maj 1926; „Dagens Nyh.“ ²⁸/₅ 1924 (af S. Swane); Leopold: „Tres Talenter“ 1918; S. Trier i „Hist. Medd. om Kbh.“ 1920; „Politikens Distriktsblad“ Frbg. ²⁷/₂ 1925 (af Har. Moltke); Ohman i „Nord. tidsskr.“ s. A.; Poul S. Christiansen i „Tilskueren“ 1926; Breve i „Tilskueren“ 1917 II og 1923 I; Nekrologer i „Politiken“ ²³/₈ 1917 (af Johs. V. Jensen o. fl.), „Ill. Tid.“ ¹/₇ s. A. (af H. N. Hansen), „Gads dsk. Mag.“ 1917—18 (af Sig. Müller); „Berl. Tid.“ ²³/₈ s. A. (af Oppermann, J. Skovgaard og S. Wandel), „Nationaltid.“ ²³/₈ s. A. (af Th. Faaborg o. fl.), „Kunstmuseets Aarskr.“ s. A., S. 168 f., „Soraner-Bl.“ s. A. (af H. G. Olrik), „Ugens Tilskuer“ s. A. (af Joh. Rohde) og „Bogvennen“ s. A. (af H. Brøchner); Mindetale af V. Johansen i „Kunstakademiets Aarsber.“ 1917—18, S. 15 ff.

Zahrtmann, Marius Kofoed (f. ²⁶/₁ 1861), historisk Forfatter. F. i Rønne. Forældre: Fysikus Carl Vilhelm Z. og Laura (Laurine)

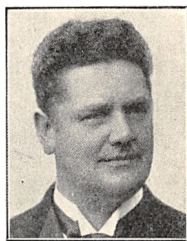
Poulaine Jespersen. Brodersøn af C. C. Z. (s. d.). Blev Student 1878, Cand. med. 1887, var Kandidat paa Frederiks Hospital 1887—89, ved Sindssygeanstalten ved Aarhus 1889—90, Underlæge paa Ladegaarden 1890—96, Læge der 1896—1908, ved Sundholm fra 1908. Trang

til Viden om hans Forsslægt førte ham tidlig (1882) til Studier i Rigsarkivet, hvor hans Forskning senere udvidedes til at omfatte alle Bornholms egenartede Forhold samt, da der tilbødes ham Medarbejderskab ved lægevidenskabelige Tidsskrifter, ogsaa noget Medicinalhistorie. Han har i Tidens Løb skrevet en Mængde Afhandlinger forskellige Steder, overvejende om bornholmske Forhold; nævnes kan „To Samvittigheder“ i „Dansk Klinik“ 1910, „Langhorn“ i „Festskrift til Julius Petersen“ (s. A.), „Til Belysning af Bornholmernes Opstand 1658“ i

„Historisk Tidsskrift“ VI 5 1894—95 (der indviklede ham i Polemik med G. L. Grove), „Hundemordet i Bolsker“ i „Bornholmske Samlinger“ IX 1915, „Hans Rømer og Almindingen“ sst. X 1916, endelig Afsnittet om Bornholm i Daniel Bruun: „Danmark“ (V 1921). Z. er en af de bedste Kendere af Bornholms Historie i vore Dage. — Ugift. P. E.

Litt.: Mødrene Slægt og Aner se Kr. Z.

Zangenberg, Emil Christian (²⁷/₈ 1853—²⁰/₄ 1914), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Blikkenslager Gerhard Z. og Marie Christensen. Blev Guldsmedesvend, men opgav Haandværket for at følge sin Lyst til Teatret og debuterede ¹⁹/₁ 1873 i Horsens ved det Svendsenske Selskab som Franz von Rambow i „Landmandsliv“. Hans vindende Personlighed og elskværdige Spil skaffede ham hurtigt et stort

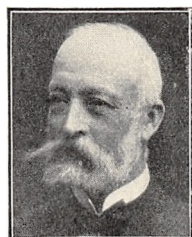

Publikum i Provinsen. Theodor Andersen blev gjort opmærksom paa ham og engagerede ham til Kasino, hvor han optraadte 1. Gang ⁹/₁₀ 1876 som Halling i „En Spurv i Tranedans“. Han blev i Amaliegade en Vaudeville-Elsker efter det store Publikums Hjerte, men viste hurtig sin store Brugbarhed i hele Repertoiret, blev baade Christian i „Ole Lukøje“, Henri i „Corneilles Klokker“ og Griotet i „Tamburmajorens Datter“, Roller, hvor hans smukke Sangstemme ret kunde gøre sig gældende. Fra Eventyrskuespillene og Operetterne gjorde han Springet over i Folkekomedien og havde navnlig Held med sig som Svend Trøst i „Ridderen af Randers Bro“, ogsaa Oehlnschlägers Aladdin spillede han paa Kasino. ¹/₇ 1881 blev han engageret ved det Kgl. Teater, hvortil han siden var knyttet. Han optraadte 1. Gang ²/₈ 1881 som Richard i „En Valkyrie“, gled hurtig ind i Repertoiret, fik en Mængde Vaudevilleoller, bl. a. Hammer i „Nej“, Herløv i „Eventyr paa Fodrejsen“, Smidt i „Et Rejseeventyr“, Basalt i „Genboerne“, spillede kække Ynglinge som Nikolai Reiersen i „Sparekassen“ og Vandbye i „Gulddaasen“, blev ogsaa romantisk Elsker som Thorstein i „Syvsoverdag“ og Tristan i „Kong Renés Datter“ og gav som Oluf i „Dronning Margareta“, Axel i „Axel og Valborg“ og den unge Munk i „Broder Rus“ Løfter om en følelsesfuld Fordybelse i tragiske Opgaver, som dog ikke opfyldtes. Baade Hakon Jarl og Othello strandede i hans Fremstilling paa tung Deklamation; heller ikke Aladdin lykkedes ham helt i de nye Omgivelser. Blandt hans Roller kan endnu nævnes Christian IV i „Elverhøj“ og Bernick i „Samfundets Støt-

ter“. Overgangen til ældre Karakterroller blev vanskelig for ham, og for Erindringer staar han som den sorgløse Vaudevilledsker og joviale Galfrands, og i Roller af denne Art gjorde han ogsaa Lykke ved adskillige Gæstespil i Norge og i Provinserne. Han afskedigedes 1913 og udnævntes til Filmcensor. Ved sin Afskedsforestilling $\frac{25}{8}$ 1913 viste han sig som Vandby i „Gulddaasen“ s. 2. Akt, som Hakon Jarl i Tragediens 3.—4. Akt og som Smidt i „Et Rejseeventyr“. D. i Kbh. — Gift 1876 Alphonsa Constance Toulouse Steinbecker. C. Bs.

Litt.: Erindringer i „Vort Land“ $\frac{1}{9}$ 1906; „Nytiden“ 1881; P. Hansen: „Den dsk. Skueplads“ 1889—96; „Politiken“ $\frac{10}{6}$ 1890, $\frac{19}{1}$ 1898, $\frac{23}{7}$, $\frac{15}{9}$ 1902 og $\frac{24}{5}$ 1913; Borchsenius i „Teatret“ 1905—06; H. Lind i „Ill. Tid.“ $\frac{2}{9}$ 1906; „Kbh.“ $\frac{20}{8}$ 1906; „Dannebrog“ $\frac{31}{8}$ s. A.; Fristrup: „Scenens Navne“ 1913; Kjerulf: „Gift og hjemtænder“ 1917; Spiers: „Teaterminder“ 1923, S. 96 f.; R. Neftendamm: „Det kgl. Teaters Hist. 1874—1922“ III 1925; Augusta Carit Etlar: „I Samliv med Carit Etlar“ II s. A., S. 127 ff.; Nekrologer i „Politiken“ $\frac{21}{4}$ 1914 (af J. M.), og $\frac{23}{4}$ s. A. (af Kjerulf), „Masken“ $\frac{20}{4}$ s. A., „Nationaltid.“ $\frac{20}{4}$ s. A. (af H. F.), „Kbh.“ $\frac{21}{4}$ s. A. (af B. B.) og „Berl. Tid.“ $\frac{20}{4}$ s. A. (af J. C.).

Zeiner Lassen, Axel Lauritz Christian Frederik ($\frac{28}{5}$ 1846— $\frac{27}{6}$ 1914), Handelsgartner. F. i Helsingør. Forældre: Kgl. Fuldmægtig

Niels Bertel Lauritz Lassen og Laura Christiane Zeiner. Kom 1861 i Lære hos Stiffaderen, Handelsgartner A. E. Jensen i Helsingør, var derefter Elev paa Rosenborg og tog 1866 Gartnereksamen. Efter Rejser i Udlandet 1867—1868 (Van Houtte i Gent, Fraser i London)

blev han Bestyrer hos Stiffaderen. 1873 afkøbte han denne hans Gartneri og lagde det straks om i et nyt Plan, idet han forlod Dyrkningen af Køkkenurter og gik over til ren Planteskoledrift. Gartneriet udvidedes snart betydelig og blev med Aarene en af Landets største Planteskoler; Z. L. gik i Kompagni med Handelsgartner Dithmer, og der blev nu ogsaa en Tid dyrket Drivhusplanter, hvilken Kultur Kompagnonen særlig tog sig af, men efter en Aarrække deltes Forretningen igen, og Z. L. beholdt Planteskolen. I mange Aar var Z. L. blandt de førende indenfor denne særlige Gren af Handelsgartneriet takket være hans dybtgaaende Viden, hans Samvittighedsfuldhed og Ordenssans, som gjorde, at man var sikker paa fra hans Planteskoler at faa sunde og rigtig benævnte Planter. Hans Specialitet var Roser, han har ogsaa her forsøgt sig med Tiltrækning af nye Sorter; Rosen „Danmark“ er bl. a. et af ham vundet Resultat. Z. L. fungerede ofte som Dommer ved Udstillinger og var stærkt interesseret i Frugtavlbevægelsen, saaledes var han Medstifter

af, 1891—1913 Vicepræsident og sit sidste Leveaar Præsident i „Østifternes Haveselskab“; han var ogsaa Medstifter af „Dansk Gartnerforening“. Interesse for sin By viste han derigennem, at han blev Medstifter af den tekniske Skole. Hans litterære Arbejder bestaar i Artikler i „Nordisk ill. Havesbrugsleksikon“ samt i forskellige Fagblade; endvidere har han skrevet nogle Smaaskrifter om Frugtræbeskæring; det vigtigste, som foreligger fra hans Haand, er dog „Rosen“ (1882, 2. Udg. 1908). D. i Kbh. — Gift 1874 Julie Cathrine Holm, d. 1914. A. L.

Litt.: Slægt i Hostrup Schultz: „Helsingørs Embeds- og Bestillingsmænd“ 1904—05; Bruun og Lange: „Danmarks Havebrug og Gartneri til 1919“, S. 165 f.; Nekrologer i „Gartner-Tid.“ 1914, S. 165 f., „Haven“ s. A., S. 169 ff. og „Helsingør Avis“ $\frac{20}{6}$ s. A.

Zeise, William Christoffer ($\frac{15}{10}$ 1789— $\frac{12}{11}$ 1847), Kemiker. F. i Slagelse. Forældre: Apoteker Frederik Z. og Hanne Ellene Hammond. Blev 1805

Lærling paa Gottfried Beckers Apotek i Kbh., men vendte snart tilbage til Slagelse, hvor han efterhaanden blev stærkt interesseret i kemiske Studier. 1806 blev han optaget i H. C. Ørstedes Hjem, tog 1809 Studentereksamen, 1815 farmaceutisk Eksamen, senere Magisterkonferens og 1817 Doktorgraden med en Afhandling om Alkaliernes Indvirkning paa organiske Stoffer, hvortil det eksperimentale Arbejde var udført i et af ham 1816 paa Slagelse Apotek indrettet lille Laboratorium. 1818—19 foretog han — til en Begyndelse sammen med Ingemann — en Udenlandsrejse, til Dels for Midlet fra Fonden ad usus publicos. Hans Ophold paa Stromeyers Laboratorium i Göttinger blev af stor Betydning for hans senere kemiske Virksomhed. I Paris stiftede han Bekendtskab med Jac. Berzelius. Ved hans Hjemkomst udvirkede H. C. Ørsted, at der indrettedes et kemisk Laboratorium — de saakaldte kgl. øvelseslaboratorium — i Køkkenet i en Lejlighed paa Nørregade hvor Telefonhuset nu ligger, som Universitetet havde lejet til den fysiske Undervisning. Dette Laboratorium blev Z. sat til at bestyre. 1824 flyttedes det til Studiestræde og da Polyteknisk Lærestanstalt oprettedes: 1829, blev det en Del af denne. 1822 blev Z. ekstraordinær Professor i Kemi, hvor ved dette Fag for første Gang fik sin eger Lærer. Z.s videnskabelige Resultater har haft stor Betydning for Kemiens Udvikling navnlig hans Opdagelse af Merkaptan og Svovlætyl 1833, som var værdifuld for der af Berzelius og Liebig udviklede Radikal teori. Iøvrig har Merkaptanet ogsaa faaet stor Betydning som Udgangspunkt ved

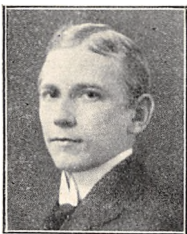

Fremstillingen af Sulfonal, ligesom den af Z. 1822 opdagede Xantogensyre har faaet udstrakt praktisk Anvendelse, navnlig ved Fremstilling af kunstig Silke. Hans Opdagelse af Ætyletens Forbindelse med Platin-klorid fik senere teoretisk Betydning paa Grund af Forbindelsens Analogi med de efter Z.s Tid opdagede Platinammoniakforbindelser. Z. var den første, der systematisk bearbejdede de organiske Stoffers Analyse, og paa Grundlag af Z.s Arbejde gik C. T. Barfoed videre og udarbejdede sit enestaaende Værk „De organiske Stoffers kvalitative Analyse“. Z.s Forelæsninger tyngedes af hans store Samvittighedsfuldhed for at faa alle Enkeltheder med, men han var en glimrende Eksperimentator ved Forelæsningsforsøgene. Han led til Stadighed af et svagt Helbred, og fra 1835 afbrødes hans Virksomhed ofte af Sygdom. D. i Kbh. — Gift 1842 Maren Martine Bjerring Brock, d. 1857.

M. C. H.

Litt.: Hustrus Slægt se Lengnick: „Soelberg“; Meier: „Wiedewelt“ 1877, S. 257; S. M. Jørgensen i „Vidsk. Selsk. Overs.“ 1903; N. Holm: „Glade Aar“ 1916, S. 82 f.; E. Billmann i „Ingeniøren“ 1916 og i „Berl. Tid.“ $\frac{1}{2}$ s. A., „Akad. Ugebl.“ s. A. og „Fys. Tidsskr.“ s. A.; Clausade: „Voyage à Stockh.“ 1845; „Breve fra og til H. C. Ørsted“ II 1870; N. C. L. Abrahams: „Medd. af mit Liv“ 1876; „Berzelius u. Liebig. Ihre Briefe“ v. J. Carrière 1892; „Gesammelte Schriften“ v. E. Mitscherlich 1896; E. Dam i „Pers. Tidsskr.“ IV 1 1898; „Aus Jac. Berzelius' u. Gustav Magnus' Briefwechsel“ 1900; „Briefwechsel zw. Berzelius u. Wöhler“ I 1901; M. C. Harding i „Naturens Verden“ 1918; samme: „Correspondance de H. C. Ørsted avec divers savants“ 1920; samme: „Selskabet for Naturlærens Udbredelse“ 1924; Nekrologer i Selmer: „Nekrol. Saml.“ I 1849 og ved H. C. Ørsted i „Vid. Selsk. Fhdl.“ 1848.

Zeppelin, Ditleff Arnold Constantin Sehested Berregaard von ($\frac{7}{5}$ 1887— $\frac{3}{4}$ 1916),

Forfatter. F. i Genf. Forældre: Majoratsbesidder Ditleff Anders Sehested Berregaard von Z. og Julie Constance Schacke. Tilbragte sit 5.—10. Aar paa et gammelt Slot ved Nizza, blev i Danmark opdraget paa Jesuiterkollegiet i Ordrup og blev Student 1907. Mod sin Klosterdannelse reagerede han voldsomt under

Indtrykkene af Johs. V. Jensens Digtning, der for ham slog Dørene op til en helt ny Verden. Inden sin tidlige Død fik han kun udsendt to smaa Prosabøger „Franskmanden“ (1912), nogle satiriske Pariserkildringer, der har Karakteren af en „Pamphlet“ mod fransk Væsen, og „Elskov“ (1912), en Kærlighedshistorie i Dagbogsform, der giver Billedet af den blonde, københavnske unge Pige spundet ind i Aars-tidernes og Vejrets Skiften over et Stykke dansk Natur. Efter hans Død samlede Otto Gelsted hans spredte Artikler, Smaaskil-

dringer, Breve osv. i „Fugletræk“ (1916), der paa en smuk Maade afrunder hans Forfatterskab. Naturen, Friluftten, det sunde Menneske blev Z.s Lidenskab. Han er en Elsker af Livet, med en egen hektisk, nervøs Voldsomhed. Hans Digtning er Iagttagelseskunst. Han har paa en Gang Journalistens hurtige Træfsikkerhed i Iagttagelsen og sproglige Verve og Prosalyrikerens Indlevelsessevne og Selvfordybelse. D. i Kbh. — Gift 1912 Kaja Myhre.

O. F.

Litt.: Slægt i „Pers. Tidsskr.“ IV 1 1898; Selvbioografi i „Bogvennen“ 1914, S. 278; sst. 1912, Marts og Sept.; Otto Gelsted i „Ekstrabl.“ $\frac{5}{4}$ 1926; Nekrologer i „Tilskueren“ 1916 I (af Otto Gelsted), „Politiken“ $\frac{5}{4}$ s. A. (af Johs. V. Jensen), „Ill. Tid.“ $\frac{10}{4}$ s. A. (af A. Marcus) og „Spectator“ I s. A. (af Rimstad).

Zetlitz, Jens ($\frac{20}{1}$ 1761— $\frac{14}{1}$ 1821), Forfatter. F. i Stavanger. Forældre: Regimentsfeltskær Sigismundus Z. og Mette Christine Magnus. Blev Student 1780, var 1781—88 Huslærer i Norge, tog teologisk Embedseksamen 1789 og blev n. A. personel Kapellan i Ly paa Jødern, 1800 Sognepræst til Vigedal i Ryfylke, 1811 i Kvitesand. Under sit sidste Studieaar i Kbh. kom han ind i litterære Kredse, var Medlem af Norske Selskab, ivrig for at genopvække dets glansfulde Traditioner; var god Ven med Rahbek. I Aviser og Tidsskrifter fik han Digte trykt og udsendte 1789 en større Samling „Poesier“, tilegnet Johan Nordahl Brun. Senere fik han kun udgivet mindre Ting: „Psalmer“ (1795), „Sange for den norske Bondestand“, der paa ny blev udgivet af Selskabet for Norges Vel (1812), og „Ni Sange for den norske Armée“ (1808). Aaret efter hans Død kom hans „Prædikener og Lejlighedstaler“. Z. har skrevet naturbeskrivende Digte i Thomsons Stil, men gør Digtene til „Inventarielister“, saaledes „Egenæs“, et Stykke stavangersk Lokalhistorie, der da ogsaa oprindeligt stod trykt i „Topografisk Journal“. Hans nationale Sange, med Nordahl Brun og Claus Friman som Mønstre, viser ham som Odelsbondens og Loyalitetens Forherliger. I hans Almuesange, hvor han kappes i Popularitet med Friman, maa Digteren helt træde tilbage for Præsten og Moralisten, Bondevennen og Landbrugsprædologen („Dagfind den Drikfældige“, „Arne den Ukydske“ o. s. v.). Z. naar sit originaleste i Visen. I sine Drikkeviser og Selskabsange er han vittig, jovial, gemytlig, „Glædens muntre Sanger“, nu og da med et Stenk af dityrambisk Begejstring („See! Brødre, seel han nærmer sig — tilbeder“) og mere snertende Ironi i Satiren („At Slyngler hæves til Ærens Top“). Z. bevæger sig indenfor det 18. Aarh.s Digtformer og Smagsretninger, men Naturlighed og Smidighed i Sprog- og Versbehandlingen i Forbindelse med en egen strømmende, frisk Munterhed viser ham, naar han er bedst, som en ægte lyrisk Begavelse. Hans „Samlede Digte“ udkom 1825 i 2 Bd. ved C.

Schwach. D. i Kvitesejd. — Gift 1) 1791 Maren Elisabeth Bull, d. 1801. 2) 1802 Christiane Sophie Fasting v. Krogh, d. 1867.

O. F.

Litt.: Slægt i A. Kielland: „Familien Kielland“ 1897; mødrene Slægt i „Slægten Magnus“ 1909; 1. Hustrus Slægt i Bull: „Stamt. over den Trønderske Slægt Bull“ 1886, S. III og „Pers. Tidsskr.“ V 1884, S. 125 ff.; 2. Hustrus Slægt se Carl v. Krogh: Selvbiografi i Lowold: „Præstehistorier og Sagn fra Ryfylke“ 1891; „Nyeste Skilderi af Kbh.“ 1817, Sp. 913 f.; ovenn. Udg. ved Schwach 1825; Molbech: „Dsk. poet. Antolog.“ II 1832; Brandt og Helweg: „Den dsk. Salmedigtning“ II 1847, S. 384; „Claus Pavels Biografi og Dagbøger“ 1864 ff.; „Pers. Tidsskr.“ II 5 1890; Sars: „Udsigt over den norske Hist.“ IV 1891, S. 268; Schwandenflügel: „P. A. Heiberg“ s. A., S. 370; Winsnes: „Det norske Selskab“ 1924; Breve i ovenn. Stamt. af Kielland; Nekrologer i „Det norske Nationalbl.“ 1821, „Tilskueren“ s. A. (af Rahbek) og „Norsk Rigstid.“ s. A.

Zeuthen, Ernst Johan (f. $^{30}/_{12}$ 1880), Maler, Grafiker. F. paa Limme, Täfvélsås, Kronobergs län, Sverige. Forældre: Landejendomsbesidder Henrik Stefens Z. og Emilie Margrethe Nobel. Dansk Indfødsret $^{21}/_{12}$ 1914.

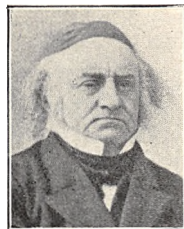
Fik Ingeniøruddannelse ved det Chalmers'ske Institut i Göteborg 1898—1904, var Ingeniør og Skibskonstruktør bl. a. i England og Amerika til 1908, da han bosatte sig i Danmark. Gik et Par

Maaneder paa Kunsternes Studieskole under Johan Rohde 1909. Studierejser til Italien Vinteren 1910—11 (bl. a. Assisi, hvor han kopierede Giotto) og 1920 (paa Akademistipendium), Nordland 1913. Han har udstillet paa Kunsternes Efteraarsudstilling 1912—14, 1917, Charlottenborg Foraarsudstilling 1914—16, den Frie Udstilling siden 1917 (Medlem 1920), Udstillingerne hos Liljevalch i Stockholm 1919 og i Göteborg 1923; Særudstillinger i Kunstforeningen 1915 og 1923, den Frie Udstilling 1921. Z. begyndte at male i Amerika 1907. Hurtig viste der sig hos ham en umiddelbar, teoretisk ordnende Evne, en naturlig Sans for at behandle et Billedes Opbygning saa vel som den manuelle Udførelse med æstetisk Konsekvens og Logik. Navnlige har hans Løsning af det imaginære Billedrums Komposition stillet ham paa en fremtrædende Plads i det male-risk-teoretiske Arbejde, der med J. F. Willumsen og Poul S. Christiansen har betegnet Hovedlinien i dansk Maleri i de sidste Decennier. Han gennemløb en væsentlig malerisk bestemt Udvikling, der 1917—19 førte til et Gennembrud, en kunstnerisk og personlig Afklaring. Efter dette har hans Produktion ligget i Forlængelse af en vis Side af Willumsens Kunst, af den Panteisme, som fandt sit klareste Udtryk i dennes „Efter Stormen“ og „Naturskræk“. Z. er i sine Landskaber, der især med Marinerne

betegner hans Hovedindsats, en ensom og indesluttet Personlighed, der i Naturen føler sig stillet Ansigt til Ansigt med den store Ensomhed, den store Stilhed eller den store Rytmefølelse af Lydene i Naturen („Klinten“, „Klokkegrunden“). Han møder i den Elementerne: den rige, livgivende Sol („Gudhjem“, „Sol over Havet“, „Storm“), det rastløse Hav („Østersøen“), den faste Jord, og fremdeles det simpelt fundamentale: Kraft og Mildhed. Der ligger i hans Billeder en Understrøm af potenseret Liv, der ofte udløses kompositionelt i smaa Staffagefigurer, enten de gestikulerer eller står som symbolsk Værdi i Kompositionen („Branden“). Han har her søgt dybere end Willumsen. Han er ikke Panteist; thi det, han ser, er en Virkelighed af eviggyldig Karakter, der medindbefatter det menneskelige Sind, i hvilket disse Ting bliver levende. Z. har dyrket Penntegningen som særlig Kunststart, ud fra dens egne Forudsætninger, i en klassicistisk, fra Claude Lorrain nedstammende Stil (Tegninger fra smaa italienske Bjergbyer, bl. a. Papigno, Piediluco, og fra Røjle Enge). I sine Træsnit (efter Giotto og efter pompejanske Vægmalierier) har han naaet en saa selvstændig malerisk Behandling, at man har betegnet ham som „en af de nu ledende Mestre“ paa dette Omraade (Brunius). Endelig har han udført Raderinger (Landskaber fra Røjle Enge). Arbejder i Kobberstik-samlingen og Nationalmuseum, Stockholm. — Gift 1911 Lina Normann Meyer. S. S.

Litt.: Slægt hos Lengnick; mødrene Slægt i Grandjean: „Nobelske Slægtbøger“ 1913; Carl V. Petersen i „Tilskueren“ 1916 S. 421, 1924 I S. 268; S. S.: „Ny Horizont“ 1918; Otto Gelsted: „Ekspressionisme“ 1919; S. S. i „Ill. Tid.“ $^{4}/_{5}$ 1919, $^{27}/_{3}$ 1921, $^{14}/_{1}$, $^{18}/_{3}$, $^{15}/_{7}$ 1923, $^{13}/_{4}$ 1924; „Politiken“ $^{29}/_{9}$ 1921; Knud Pontoppidan sst. $^{8}/_{10}$ 1921, $^{17}/_{1}$ 1923; „Berl. Tid.“ $^{11}/_{10}$ 1921, $^{31}/_{12}$ 1922, $^{15}/_{1}$ 1923, $^{22}/_{4}$ 1924; $^{19}/_{12}$ s. A.; „Hver 8. Dag“ $^{13}/_{10}$ 1922 (af Otto Gelsted); „Dagens Nyh.“ $^{11}/_{10}$ 1921 (af Th. Faaborg), $^{2}/_{10}$ 1923 (af S. Swane); „Atlantis“ Okt. 1924 (af Herm. Madsen); „B. T.“ $^{27}/_{10}$ 1924 (af Chr. Houmark); „Ord og Bild“ XXXIII 1924, S. 629, 631 f. (af Aug. Brunius); „Fyns Stiftstid.“ $^{14}/_{8}$, $^{21}/_{8}$ 1925; „Fyns Venstrebl.“ $^{15}/_{8}$ s. A. (af Poul Welblund), $^{22}/_{7}$, $^{16}/_{8}$ s. A.; „Fyns Tid.“ $^{15}/_{8}$ s. A. (af Herm. Madsen); „Højskolebl.“ $^{19}/_{4}$ s. A.; „Ekstrakt.“ $^{9}/_{10}$ 1921; „Nationaltid.“ $^{24}/_{1}$ 1923.

Zeuthen, Frederik Ludvig Bang ($^{1}/_{3}$ 1805 — $^{30}/_{9}$ 1874), Præst. F. i Skamby, Fyn. Forældre: Sognepræst Frederik Bagger Z. og Marie Magdalene Steffens. Blev Student 1822, Cand. theol. 1826, var et Aar Huslærer, foretog en Rejse til tyske Universiteter og beskæftigede sig derefter med Undervisning og filosofiske Studier; 1832 vandt han Magistergraden for Afhandlingen „De notione modestiæ, imprimis philosophicæ“ og kom derefter (1833—34)

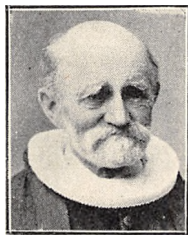

med offentlig Understøttelse paa en længere Udenlandsrejse, hvor han i München blev en begehret Tilhænger af Schellings „Aabenbaringsfilosofi“. Han vedblev hele sit Liv at være dette; 1860 udgav han „Filosofiske Afhandlinger til Orientering i den Schellingske Verdensbetragtning“, og de efter hans Død udgivne „Udvalgte theologiske og filosofiske Afhandlinger“ er ligeledes stærkt prægede af Schellings Tanker. 1835 blev han Sognepræst for Grimstrup og Aarre, hvorfra han 1842 forflyttedes til Tømmerup, 1849 til Sorø og 1860 til Michaelis Kirke i Fredericia, hvor han virkede til sin Død. Mest kendt er han vel blevet for sin Kamp mod den grundtvigske Kristendomsopfattelse og den Stilling, som det apostolske Symbol dér fik; navnlig polemiserede han med P. C. Kierkegaard, og flere ældre Artikler fra denne Strid udgav han 1858 samlede i „Om den saakaldte „kirkelige Anskuelse““. Endnu saa sent som 1873 udsendte han et Sendebrev til Fr. Barfod: „Nogle Ord om Trosbekendelsen og Daaben“. Ogsaa med Romerkirkens Talsmænd indlod Z. sig i Polemik; den begyndte med Skriftet: „Om Romerkirken. Nogle Oplysninger og Betragtninger“ (1863) og fortsattes efter Krigen med forskellige Artikler i Pressen. Af mere filosofisk Art var hans „Polemiske Blade mod Dr. Søren Kierkegaard“ (I—III 1855) og Forhandlingen om Tro og Viden med Rasmus Nielsen („Sendebrev om Tro og Viden“, „Andet Sendebrev“, 1866; „Mit tredje Indlæg i Forhandlingen om Tro og Viden“, 1867), Endelig udgav han 1858 en „Lærebog i Kristendom“ (2. Opl. 1859) og 3 Bd. Livserindringer („Mine første 25 Aar 1805—1830“ 1866, „Et Par Aar af mit Liv“ 1869, „Min Udenlandsrejse i Aarene 1833—1834“ 1875). D. i Fredericia. — Gift 1835 Magdalene Hedevig Johanne Laub, d. 1881.

H. M.

Litt.: Slægt se Ernst Z.; Moders mødrene Slægt se Henrik Steffens; Hustrus Slægt se Otto Laub; ovenn. Erindringer; Hammerich: „Et Levnetsløb“ 1882, S. 153 f.; L. Koch: „Den dsk. Kirkes Hist. 1817—54“ 1883, S. 185 f.; A. F. Kriegers Dagb. IV 1921, S. 16 f.; Breve i „Breve til og fra F. C. Sibbern“ I 1866 og Mynster og Schepelern: „Biskop Otto Laubs Levnet“ 1885—87.

Zeuthen, Frederik ($\frac{2}{1}$ 1837— $\frac{27}{2}$ 1915), Præst. F. i Grimstrup. Forældre: Sognepræst F. L. B. Z. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1857, Cand. theol. 1862, var et Aar Huslærer, deltog i Krigen 1864 og blev 1865 personel Kapellan i Udby og Ørslev; derfra kom han 1872 som Sognepræst til Everdrup, blev 1885 Stiftsprovst i Viborg og 1895 Sognepræst ved St. Michaelis Kirke i Fredericia, hvor han virkede

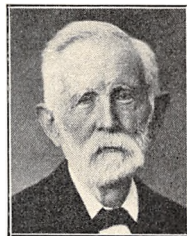

til sin Død, 1900—07 tillige som Provst. Fra 1879 var han Bestyrelsesmedlem af „Kirkelig Forening for den indre Mission i Danmark“, fra 1901 dens Formand. Z. var en fint kultiveret, klart tænkende og altid ridderlig Personlighed; han har sikkert gennem sin Ledelse af Indre Mission bidraget til at mildne denne Retnings Ensidigheder. Fra 1910 redigerede han „Den indre Missions Tidende“ og skrev dertil mange Prædikener; desuden offentliggjorde han Artikler i „Teologisk Tidsskrift“ og „Ugeblad for den danske Folkekirke“ samt et Par mindre Skrifter og Foredrag („Om Uderet“, 1877; „Bibelkritiken“ 1912; „Om Kirke og Stat“, 1903; sammen med J. Friis Hansen). D. i Fredericia. — Gift 1868 Rasmine Frederikke (Fride) Bagger.

H. M.

Litt.: Slægt se Ernst Z.; mødrene Slægt se Otto Laub; Hustrus Slægt i „Stamt. over Familien Seidelin“ 1877; „Nationaltid.“ $\frac{1}{1}$ 1907; „Soransk Tidsskr.“ IV 2 1908, S. 97; „Kristel. Dagbl.“ $\frac{12}{1}$ 1912; Blauenfeldt: „Den indre Miss. Hist.“ 1911—12, S. 163; Fibiger: „Ebenezers“ 1921; Nekrologer i „Indre Missions Almanak“ 1916 (af J. R. Baumann), „Dsk. Kirketid.“ 1915 (af J. P. Bang), „Højskolebl.“ s. A. (af A. Højmark), „Fredericia Avis“ $\frac{27}{2}$, $\frac{4}{3}$, $\frac{5}{3}$ 1915, „Hovedstaden“ $\frac{28}{2}$ s. A. (af J. N.), „Kristel. Dagbl.“ $\frac{28}{2}$ (bl. a. af Sørensen, Ricard, Ussing, Hoffmeyer), $\frac{2}{3}$ (efter andre Blade) og $\frac{3}{3}$ s. A. (af R. Volf) og „Indre Miss. Tid.“ $\frac{7}{3}$ (af Sørensen) og $\frac{11}{4}$ s. A.

Zeuthen, Hieronymus Georg ($\frac{15}{2}$ 1839— $\frac{9}{1}$ 1920), Matematiker. F. i Grimstrup ved Varde. Forældre: Pastor F. L. B. Z. (s. d.) og Hustru. Blev Student 1857. Allerede paa Sorø Akademi var hans Interesse vakt for Matematikken, som han dyrkede sammen med Skolekammeraten Julius Petersen (s. d.). I Kbh. studerede han videre under Jürgensen, Steen og Kolling; hans Opmærksomhed fangedes især af Chasles' og Salmons geometriske Arbejder. 1862 tog han Magistergraden og rejste n. A. paa Stipendium til Paris for at studere under Chasles. Foruden Paavirkningen fra denne fremragende Geometer fik Bekendtskabet med de unge Matematikere Felix Klein, Darboux og Sophus Lie Betydning for ham. Krigen 1864 afbrød disse Studier, og Z. kom hjem for at aftjene sin Værnepligt som Officersaspirant. 1865 forsvarede han en Doktordisputats om Keglesnitssystemers Karakteristikteori. Det stærke Opsving, Matematikstudiet paa den Tid havde taget, gjorde Oprettelsen af en ny Lærerpost i Matematik ved Universitetet stærkt paakrævet. Z. udnævntes 1871, paa Foranledning af Adolph Steen, til Docent, 1886 til Professor. Fra 1885 foredrog han det indledende Kursus i højere Matematik paa Polyteknisk Læreanstalt, Sekretær i Videnskabernes Selskab fra 1878. 1910 gik han af

som Professor, men fortsatte til det sidste sit videnskabelige Forfatterskab. Man kan i Z.s rigeholdige Produktion særlig fremhæve to Linier: De algebraisk bestemte Figurers Geometri og Matematikkens Historie. Paa den første staar han som en af Grundlæggerne af den antalgeometriske Metode. Paa den anden er hans Evne til at sætte sig levende ind i de paagældende Tidsalderes Forudsætninger og Tankegang karakteristisk. Derved lykkedes det ham at faa et nyt Syn paa den græske Oldtidsmatematik, erkende dens Konstruktioner som Eksistensbeviser og dens Metode som i det væsentlige identisk med Descartes' analytiske, trods den forskellige ydre Form. Z.s Anskuelser om Arkimedes som fortrolig med Infinitesimalregningens Principper i moderne Forstand fejrede en Triumf ved J. L. Heibergs Fund af Ephodikon. 1893—1903 udgav han „Forelæsninger over Matematikkens Historie“. Som Universitetslærer hævdede Z. det geometriske Studiums Niveau i meget betydelig Grad. Ogsaa i „Matematisk Forening“, hvoraf han var Medstifter, og i „Tidsskrift for Matematik“ (Redaktør 1871—89) øvede han en betydelig Indflydelse. Allede fra Hjemmet præget af stærk Religiositet tog han virksom Del i det kirkelige Liv (i Styret for Dansk Miss. Selskab og St. Jakobs Menighedssamfund, Formand i Studenterhjemmets Tilsynsraad og Medlem af det københavnske Kirkefonds Styre). D. i Kbh. — Gift 1) 1867 Julie Henriette Jespersen, d. 1876. 2) 1879 Louise Marie Christine Jespersen, d. 1886. 3) 1887 Sophie Christine Frederikke Lawaetz. P. H.

Litt.: Slægt se F. L. B. Z.; mødrene Slægt se Otto Laub; 1. og 2. Hustrus Slægt se C. M. Jespersen; 3. Hustrus Slægt se Carl Lawaetz; Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1866; N. Nielsen: „Matematikken i Danm. 1801—1908“ 1910; „Nationaltid.“ 14/2 1919; Hjelmlev i „Berl. Tid.“ 15/2 s. A.; „Matemat. Tidsskr.“ s. A.; E. Schou i „Sorauer-Bl.“ s. A.; „Studenterne fra 1900“ 1925, S. 47, 50; Nekrologer i Univ. Progr. 1920 (af Hjelmlev), „Matemat. Tidsskr.“ s. A. (af C. Juel), „Overs. over Vidsk. Selsk. Fhdl.“ s. A. (af samme), „Akad. Ugebl.“ s. A. (af N. Nielsen), „Politiken“ 7/1 s. A. (bl. a. af Hannover), „Berl. Tid.“ 6/1 s. A. og „Kristel. Dagbl.“ 7/1 s. A.

Ziegenbalg, Bartholomæus (24/6 1683—29/2 1719), Missionær. F. i Pulsnitz, Øvre Lausitz. Forældre: Handelsmand, Agerbruger Bartholomæus Z. og Katharina. Studerede Teologi i Halle, kom under A. H. Franckes Indflydelse, og da Frederik IV henvendte sig til denne for at faa anvist to Mænd, der kunde virke som Missionærer i Trankebar, faldt Valget paa Z. og Plütschau, som 1705 ordineredes

og 1706 ankom til Trankebar. Z. søgte straks at tilegne sig de indfødtes Sprog, og

1707 kunde han prædike paa Tamulsk og oversætte Luthers Katekismus paa dette Sprog; efterhaanden fik han ogsaa det nye Testamente oversat og nogle Salmer bearbejdede. Det lykkedes ham endvidere at faa opført en Kirke, men de danske Embedsmænd lagde ham forskellige Hindringer i Vejen, og i Vinteren 1708—09 blev han endogsaa fængslet. For at overvinde denne Modstand drog han 1714 til Europa, modtog store Gunstbevisninger af Frederik IV, der bl. a. udnævnte ham til Provst for Missionen, og han opnaaede ligeledes i England betydelige Gaver til sit Arbejde; da han 1716 igen kom til Trankebar, blev hans ivrigste Modstander Kommandanten J. S. Hassius kaldt hjem; men ogsaa Ledelsen af det 1714 oprettede Missionskollegium voldte Z. mange Vanskeligheder; de bidrog til at nedbryde hans Helbred. Ved sin brændende Iver og sit betydelige Sprogtalent har han vundet et udødeligt Navn i Missionshistorien. D. i Trankebar. — Gift 1715 Maria Dorothea Saltzmann. H. M.

Litt.: „Dän. Bibl.“ I 1738, S. 393 ff.; Hojer: „Friedrich IV glorwür. Leben“ II 1829, S. 142; J. F. Fenger: „Den Trankebarske Missions Hist.“ 1843; Germann: „Z. und Plütschau“ 1868; Bachevald: „Z.“ 1905; H. Ussing i „Dsk. Miss. Bl.“ 1906; Kay Larsen: „De dsk.-ostind. Koloniers Hist.“ I 1907, S. 60 ff.

Zielehe, Hans Hinrich (døbt 22/2 1741—13/6 1802), Fløjtevirtuos, Komponist. F. paa Pløen Slot. Forældre: Lakaj, senere Gæstgiver og Købmand Hans Hinrich Z. og Anna Elisabeth Sahr. Lagde sig tidlig efter Fløjtespil, kom, efter en Tid at have staaet i Spidsen for Koncertforetagender i Hamborg, 1770 til det danske Hof, hvor han blev 1. Fløjtenist i Kapellet (til 1796), kort efter ogsaa Hof-

og Slotsorganist. Han udviklede sig til en fremragende Virtuos paa sit Instrument, yndet af Publikum saavel i Teatret som i Klubberne, ved hvis Koncerter han hyppig optraadte. Ved den Naumann'ske Kapelreform blev han Solospiller med særegne Privilegier. Som Komponist (Sonater, Duoer, Trioer, Kvartetter for Fløjte og andre Instrumenter, Musik til Ove Mallings 2 Akts Syngespil „Belsor i Hytten“ og til Rahbeks Digt „Musikkens Pris“) var Z. uden synderlig musikalsk Betydning; hans dramatiske Arbejde blev dog Forløberer for de Ewald-Hartmann'ske Syngespil og har som saadan faaet en vis historisk Betydning. D. i Kbh. — Gift Operasangerinden Clara Elisabetta Marie Franzisca Almerigi, d. 1836. E. A.

Litt.: Thrane: „Fra Hofviolonernes Tid“ 1908.

Zinck, Johan Georg Christopher (15/8 1788—14/4 1828), Operasanger. F. i Kbh. Forældre:

Komponisten, Syngemester Otto Z. (s. d.) og Hustru. Studerede oprindelig Medicin, var en Tid Kantor ved Citadelskirken og ansattes 1812 som Sanger, Assistent ved Syngeskolen og Reservesufflør ved det Kgl. Teater. Han debuterede $\frac{3}{4}$ s. A. som Ritmester Rose i „Ungdom og Galskab“, sang senere Ottavio i „Don Juan“, Ramiro i „Cendrillon“, Belmonte i „Bortførelsen fra Seraillet“, Aimar i „Røverborgen“, Almaviva i „Figaros Bryllup“ m. m. Hans Stemmes Omfang skal have været ualmindelig og den sanglige Teknik dadelles, medens hans Spil ofte savnede Styrke og Fantasi. Hans Kald menes i sidste Instans overhovedet ikke at have været Scenen, til hvilken han iøvrig ogsaa synes at være blevet knyttet ved en ren Tilfældighed (under et Vikariat for Broderen Syngemester Ludvig Z. (s. d.)). D. i Kbh. — Gift 1813 Sangerinden og Skuespillerinden Marie Elisabeth Thomsen (s. d.), d. 1823.

E. A.

Litt.: Slægt i O. Zinck: „Den Laub'ske Slægt“ 1902 og „Fra mit Studenter- og Teaterliv“ 1906 og ved Hauch-Fausbøll i „Politiken“ 22/2 1908 og i „Geneal. Tidsskr.“ Maj og Juli 1913; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ IV 1862 og „Af mit Liv og min Tid“ ved R. Neliendam 1915—16.

Zinck, Josephine Amalie ($\frac{10}{1}$ 1833— $\frac{25}{11}$ 1919), Koncert- og Operasangerinde. F. i Kbh. Forældre: Vejermester Jørgen Andersen Lund og Ane Christine Rasmussen. Var tidlig musikalsk udviklet, blev Elev af Schram og Carl Helsted, senere en kort Tid af Garcia, debuterede 1851 som Koncertsangerinde i Musikforeningen, for hvilken hun fik Betydning saavel ved sin eminent

Sangkunst og kloge musikalske Opfattelse som ved den Iver, hvormed hun søgte at tilføre Foreningen ny Musik (Schubert, Schumann etc.). Som Benjamin i „Josef og hans Brødre“ debuterede hun paa det Kgl. Teater 1858. Først med den følgende Rolle, Moer Ingeborg i „Liden Kirsten“, slog hun imidlertid rigtig igennem og var fra da af en af Operaens betydeligste Kræfter (Orsini i „Lucrezia Borgia“, Romeo i „Montechi og Capuleti“, Azucena i „Troubaduren“, Marcellina i „Barberer i Sevilla“, Klytemnestra i „Ifigenia“ og Ortrud i „Lohengrin“ (sidste større Rolle)). Hendes Stemme karakteriseres som en fyldig, omfangsrig og blød Alt. D. i Kbh. — Gift 1861 Syngesufflør August Georg Ludvig Z., d. 1885.

E. A.

Litt.: Ægtefælles Slægt se Georg Z.; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ VII 1876; R. Neliendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ 1911; Nekrolog i „Berl. Tid.“ 20/11 1919.

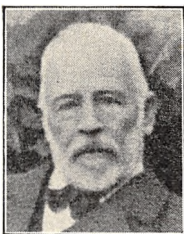
Zinck, Johan Wilhelm Ludvig ($\frac{21}{11}$ 1776— $\frac{11}{5}$ 1851), Musiker. F. i Hamborg. For-

ældre: Komponisten Otto Z. (s. d.) og Hustru. Kom med Forældrene til Kbh., hvor han 1789 blev Elev ved Teatret. Efter en kort Perodes løse Tilknytning blev han senere (1798) ansat som Korist og som Assistent hos Faderen, der var Teatrets Syngemester, fra 1802 som Sufflør og Syngemesterassistent og fra 1817 som Syngemester. Han var iøvrig ogsaa paa anden Maade meget virksom som Musiker: Akkompagnatør ved Hofkoncerterne, Dirigent ved Hofteatrets Syngestykker, ved Kongens Regimentsmusiks Harmonikoncerter paa Gjethuset (1810—15) og ved forskellige Selskabers Koncerter. Fra 1802 til sin Død var han tillige Organist ved Slotskirken. Z., der var anset som dygtig Teoretiker, komponerede og arrangerede — smagfuldt og sirlig — desuden adskillig Musik til Teaterstykker, deriblandt Heibergske Vaudeviller og enkelte Balletter, endvidere Sange, Kantater og Ouverturer. Han afgik som Syngemester 1842. D. i Kbh. — Gift 1) Caroline Giese. Ægteskabet opløst. 2) 1824 Augusta Laurine Meyer, d. 1884.

E. A.

Litt.: Slægt se Georg Z.; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ IV—V 1862—64 og „Af mit Liv“ ved R. Neliendam I—II 1915—16; Thrane: „Fra Hofvulonernes Tid“ 1908; Bokkenheuser: „Klubliv“ 1923, S. 73.

Zinck, Ludvig Henrik Olaus ($\frac{12}{1}$ 1833— $\frac{20}{8}$ 1902), Arkæolog. Forældre: Syngemester Ludvig Z. (s. d.) og Augusta Laurine Meyer. Blev Student 1852, Cand. theol. 1859, derefter Lærer i Engelsk, bl. a. til sin Død ved Efterslægtens Skole. Ved Siden heraf dyrkede han sine Interesser i forskellig Retning; 1869 udgav han „Congreve, Vanbrugh og Sheridan“, en kulturhistorisk Skildring fra 18. Aarh. i England; 1870—83 redigerede han „Fra alle Lande“, hvori han selv skrev en Del Artikler, særlig om Afrikas Udforskning. Hans Hovedinteresse var dog Arkæologi. Betydeligst er hans paa personlige Udgravninger grundede Afhandling: „Bronze-folkets Gravhøje og deres Forbindelse med Stenalderens Grave“ („Aarb. f. nord. Oldk.“ 1871). I to tidligere Afhandlinger i samme Tidsskrift (1867 og 1869) behandler han den palæolitiske Stenalder i Frankrig og Forindiens ældste Oldtidslevninger. Efter en lang Pavse udgav han som selvstændige Bøger: „Nordisk Arkæologi. Stenalderstudier“ (I—III, 1890—1901). Bd. I—II er væ-

sentlig direkte rettede mod Sophus Müllers Ordning af Danmarks Oldsager, en Genoptagelse af Striden om Stenalderens Tvedeling, der fra begge Sider førtes med ret stor Skarphed. Bd. III behandler Dysserne og hævder deres Udbredelse fra Norden sydover, hvad der har vundet Tilslutning hos visse tyske Arkæologer i de sidste Decennier. Ved Z.s Død erhvervede Nationalmuseet hans udmærkede Samling, og for Købesummen oprettedes et Legat for dansk Kùlturhistorie i Oldtid og ældre Middelalder. D. i Kbh. — Ugift. *Th. Th.*

Litt.: Slægt se Georg Z.; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1921, S. 192; Troels-Lund: „Et Liv“ 1924; Nekrolog i „Berl. Tid.“ 2°/8 1902.

Zinck, Marie Elisabeth (1/6 1789—9/1 1823), Sangerinde, Skuespillerinde. F. i Kbh. Forældre: Portner, senere Kontrolør Jørgen

Thomsen og Elisabeth Eskildsen. Besøgte det Kgl. Teaters Danseskole og kom 1805 ind paa den dramatiske Skole, da denne oprettedes. Hun optraadte ved Skolens 1. Forestilling paa Hofteatret 21/5 1806 som Kammerpigerne i „Den gode Fader“ og „Fruentimmerhævn“. 21/1 1808

fik hun sin Debut paa det Kgl. Theater som Lise i „Det farlige Naboskab“, og 1810 blev hun kgl. Skuespillerinde. Alligevel optraadte hun stadig paa Hofteatret, og her opnaede hun 20/11 1809 sin første Rolle i Syngespillet som Elskerinden i „De to Gerrige“. Kunzen fik Interesse for hende og sang med hende, og en stor Sejr vandt hun nu som Baronessen i „Fruentimmerhævn“. Da hun 1812 havde sunget Anine i „Cendrillon“, var hendes Position med det samme befæstet — det var en baade for Sangs og Spils Vedkommende lige henrivende Præstation. Senere berømmedes hun i lige saa høj Grad som Fanchon i Himmels Syngestykke. Hun fortsatte sin beundrede Virksomhed baade som Skuespillerinde og Sangerinde, udførte f. Eks. Cherubino saavel i Beaumarchais' Komedie som i Mozarts Opera „Figaros Bryllup“, Benjamin i „Joseph og hans Brødre“, Zerline i „Don Juan“, vovede sig endog i Kast med oehlenschlägerske Heltinder, blev f. Eks. den første Signe i „Hagbarth og Signe“, Valborg i „Axel og Valborg“ og Ragnhild i „Postbrødrene“, hvor hendes gode Diktion var et stort Plus, spillede endvidere Frederikke i „Jægerne“. Lise i „Ærlighed varer længst“, Titelrollen i „Deodata“, Leila i „Salomons Dom“ og Ida i „Herman von Unna“. Hun blev da en meget brugbar og meget afholdt Kunstnerinde, men hun mistede tidlig sin Stemmes Charme, og Publikum lod hende ubarm-

hjertig mærke dette ved hendes næstsidsste Optræden 18°/3 1823 som Cherubino. Hendes sidste Rolle blev Rose i „Sovedrikken“ 18°/3 1823. D. i Kbh. — Gift 1813 Sangeren Georg Z. (s. d.), d. 1828. *C. Bs.*

Litt.: Ægtefælles Slægt se Georg Z.; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ IV 1862 og „Af mit Liv“ ved R. Neiiendam I 1915; R. Neiiendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ 1911; Nekrolog i „Litt.-, Kunst- og Teaterbl.“ 1823.

Zinck, Hardenack Otto Conrad (2/7 1746—15/2 1832), Komponist, Syngemester. F. i Husum. Forældre: Stadsmusikant, senere Domorganist Bendix

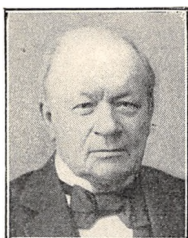
Friedrich Z. og Margareta. Lærte i den tidligste Barndom Violin, Fløjte og Klaver hos Faderen, der ogsaa gav ham en første Indsigt i Harmonikken, kom efter at have gaaet i Latinskole 21 Aar gl. som Kirkesanger til Hamborg, hvor han fortsatte Musikstudierne under K. Ph. Em. Bach — hvem han senere omtaler med den største Veneration — og deltog ivrig i Musiklivet, især som Fløjtespiller, om end Klaveret, efter eget Udsagn, stod hans Hjerte nærmest. Han ansattes 1777 ved det mecklenburg-schwerinske Kapel som Fløjtenist. Efter en Koncertrejse til Kbh. engageredes han her (1787) som Akkompagnatør i det kgl. Kapel og som Syngemester, ligesom det overdroges ham nu og da at dirigere Kapellet; to Aar efter blev han Organist ved Vor Frelser Kirke (til 1801). Han virkede ved Teatret officielt til 1821; i Virkeligheden havde Sønnen Ludvig 1817 overtaget Arbejdet. 1791 ansattes han som Musiklærer ved det nye Seminarium paa Blaagaard, senere (1809) Jonstrup Seminarium, en Virksomhed han oplog med den største Iver og fortsatte til 1811. — Z. er Komponist til „6 Klavernoter“ 1783 — ikke uden Paavirkning fra Studietiden hos Bach i Hamborg —, Musikken til P. A. Heibergs Syngespil „Selim og Mirza“ (1790), der ikke gjorde videre Lykke, „Kompositioner for Sangen og Klaveret“, 1791—93 (Sonater Udtog af Syngespillet, Molletter, Viser, Lejlighedskompositioner, instruktive Sager), — altsammen friske og indtagende Arbejder, ofte helt overraskende i Opfindsomhed og Lune, med megen Sans for melodisk og liniemæssig Virkning og en bedre Skabne værd end Glemsel. Hans Koralbog (1801) er stærkt præget af Tidens manglende Forstaaelse af Salmesangens Rytmik og Harmonik. Som Forfatter var Z. meget virksom, især som Forkæmper for Ideen om Musikkens folkeopdragende Betydning (der var stærkt fremme i Tiden) og som klinger igennem alle hans Skrifter af teoretisk, kritisk og agitatorisk Art („Die nördliche

Harfe“, 1801, „Nytaarsgave for Musikens og Harmoniens Dyrkere og Velyndere“, 1805, „Om Undervisningsmaaden i Musik“, 1805 (fremlagt i det af ham stiftede „Synges-Institut for Kiøbenhavns Ungdom“), „Ledetraad til Forelæsninger over den praktiske Musik“, 1805, og „Frimodige Yttringer over Musikens gavnligste Anvendelse i Staten“, 1810). Hans Arbejder giver værdifulde Oplysninger om Tidens musikalske Niveau og Musikanskuelse, men skæmmes af et videnskabeligt Dilettanteri, en hul og højstemt Tone parret med springende og taaget Tankegang, der i det lange Løb gør Læsningen af dem ulidelig. D. i Kbh. — Gift 1774 Susanne Elisabeth Pontet, d. 1832.

E. A.

Litt.: Slægt se Georg Z.: „Minerva“ 1801 og 1804; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ III 1860; Musikforeningens Festskrift 1886; Sittard: „Gesch. des Musik- und Concertwesens in Hamburg“ 1892; Thrane: „Fra Hofviolonernes Tid“ 1908; „Pers. Tidsskr.“ V 6 1909.

Zinck, Otto Christian (²⁵/₁₂ 1824—¹⁷/₂ 1908), Skuespiller. F. i Kbh. Forældre: Syngemester Ludvig Z. (s. d.) og Augusta Laurine Meyer.

Blev Student 1845, studerede Teologi, men var samtidig ivrigt Medlem af Studenterforeningen, hvor han med saftigt Lune foredrog Viser, spillede Komædie og skrev parodiske Balletter og Operaer. Han opgav Studiet og debuterede ¹¹/₂ 1855 paa det

Kgl. Teater som Arv i „Henrik og Pernille“. Han spillede vittigt, men uden komisk Fantasi, og Overgangen fra den private Studenterkomædie til den traditionsbundne Stats-scene blev vanskelig. Han fik dog i de følgende Aar Lejlighed til at udføre en Række andre Lystspilroller som Kakadue i „Capriciosa“, Peter i „Et Eventyr i Rosenborg Have“, gamle Rosenkildes Glansrolle Michel Perrin. Utilfreds med Forholdene paa Teatret, hvor han ikke opnaede den længe lovede faste Ansættelse, søgte han 1865 sin Afsked, men tog Begæringen tilbage, da Teaterchef Kranold stillede ham kgl. Ansættelse i Udsigt; Kranolds Efterfølgere, Berner og Linde, vedstod ikke Løftet, men afskedigede Z. fra ¹/₁ 1868. Som Notarius i „Fruentimmerskolen“ optraadte han sidste Gang ²⁹/₁₂ 1867. En stor ny Virksomhed aabnede sig for Z. ved Folketeatret, hvor han viste sig første Gang ²/₁₀ 1868 som Massepin i „Baron Ødeland“ og hvor han derpaa i næsten 40 Aar var en af de bærende Kræfter. Han blev en Folketeater-Skuespiller efter det store Publikums Hjerter, uforlignelig ved sit drastiske og respektløse Humør, fortrinlig især i Fritz Holsts og Carl Møllers Lystspil og Farcer i Fremstillingen

af Spidsborgeren og Tøffelhelten. Ogsaa i klassiske Roller naaede han vidt, byggende paa sine Erfaringer og Iagttagelser fra det Kgl. Teater. Han spillede nu Argon i „Den indbildt syge“, Jeppe i „Jeppe paa Bjerget“, Vagtel i „Pak“, en af hans allerbedste Karakterfremstillinger. Selv i Operetten gjorde han Virkning ved dristig og improvisatorisk Satire, og et af hans allerbedste Virtuoso-numre var lige til Oldingecalderen Jokum „med Kegelbane og Beværtning“. Naar hertil føjes, at han bearbejdede og oversatte talrige Stykker til Folketeatret — bl. a. „Krig i Fredstid“ og „Vedbæk—Skodsborg—København“, — samt virkede som Sceneinstruktør, ses det, hvilket stort og intensivt Arbejde Z. har ydet paa Folketeatret. Ved Teatrets 50 Aars Jubilæum Sept. 1907 medvirkede han i Festspillet „Brogede Minder“ som Jokum, og i dette Stykke optraadte han sidste Gang ¹¹/₁₀ s. A. Som Teaterstatistiker har Z. ydet de to værdifulde Bidrag „Oehlenschläger og det Kgl. Teater“ i Liebenbergs „Bidrag til den Oehlenschlägerske Litteraturs Historie“, og „Holbergsk Teaterstatistik“ i Jubeludgaven III. Endvidere har han skrevet „J. L. Phister“ (1896) samt „Den Laub'ske Slægt“ (1902) og sine Erindringer. D. i Kbh. — Gift 1869 Hanne Petrine Sørensen. C. B.

Litt.: Ægtefælles Slægt se Georg Z.; Erindringer i „Fra mit Studenter- og Teaterliv“ 1906; Overskou: „Den dsk. Skueplads“ VI—VII 1876; Hostrup: „Erindringer“ I 1891, s. 164; Abrahams: „Minder fra min Studentertid“ 1896, s. 63 ff.; Lund: „Studenterforen. Hist.“ II 1898; Borchsenius i „Teatret“ IV 1904—05; Børge Janssen i „Dannebrøgt“ ²⁴/₁₂ 1904; Overskou: „Af mit Liv og min Tid“ ved R. Neiiendam 1915—16; R. Neiiendam: „Folketeatrets Hist. 1857—1908“ 1919; Bøkkenheuser: „Studenter vi kaldes“ 1920; „Breve fra og til Hostrup“ 1897; „Politiken“ ¹⁶/₉ 1925; Nekrologer i „Dannebrøgt“ ¹⁸/₂ 1908 (af N. J. Berendsen), „Nationaltid.“ ¹⁷/₂ s. A. (af A. G.), „Berl. Tid.“ ¹⁷/₂ s. A., „Politiken“ ¹⁸/₂ s. A. (af S. L.) og „Middagsposten“ s. D. (af Jens Pedersen).

Zöega, Georg (Jørgen) (²⁰/₁₂ 1755—¹⁰/₂ 1809), Arkæolog. F. i Daler ved Højer. Forældre: Sognepræst Vilhad Christian Z. og Henriette Clausen. Blev Student 1773, studerede i Göttingen 1773—76, navnlig klassisk Filologi under Heyne. Efter en Sommerrejse til Schweiz og Italien tilbragte han Vinteren 1776—77 i Leipzig og derpaa to Aar i Danmark, dels i Kbh., dels i Kerteminde som Huslærer. Som Ledsager for en ung Adelsmand var han atter to Aar i Göttingen og i Italien. Med offentlig Understøttelse rejste han 1782 til Wien, hvor han studerede Numismatik under Eckhel, og 1783 til Rom, hvor han gik over til Katolicismen og — bortset fra et Ophold i Paris 1784 — blev boende

Resten af sit Liv. Han kom her i Forbindelse med den senere Kardinal Stefano Borghia, der overdrog ham at udarbejde en Beskrivelse af sin Samling af romerske Kejsermønter fra Ægypten; dette Værk („Numi Egyptii imperatorii“) kom 1787. Understøttelsen fra Hjemmet lykkedes det ham trods Trosskiftet at bevare, men tillige fik han 1785 en lønnet Stilling af Paven. Han begyndte nu et grundigt Studium af Roms Oldtidsmonumenter og af den Litteratur, som var af Betydning for deres Fortolkning, og som han gennemleste og ekscerperede med overordentlig Flid. Han færdedes baade i danske og i tyske Kredse i Rom, men fik navnlig Lejlighed til at vise sine danske Landsmænd mange Tjenester; særlig fik han stor Betydning for Thorvaldsens Udvikling. Han udnævntes 1798 til kgl. dansk Agent i Rom og 1802 til Professor i Kiel. Dette Embede kom han dog aldrig til at tiltræde, men fik Tilladelse til at blive i Rom og beholde sin Professorgage. Imidlertid havde han udarbejdet sit store Værk „De origine et usu obeliscorum“, som kom 1800 med Aarstallet 1797. Han kom derved dybt ind paa Studiet af ægyptiske Forhold, hvori han naaede saa vidt, som det overhovedet var muligt, inden Hieroglyfskriften var tydet. Med særlig Interesse kastede han sig desuden over Studiet af de romerske Relieffer, som han behandlede i „Li bassirilievi antichi di Roma“ (1808), værdifuldt baade ved Afbildningernes Nøjagtighed og ved den klare og ædruelige Fortolkning. Epokegørende blev endelig hans Katalog over Borgias Samling af koptiske Haandskriftsfragmenter, som endnu har overordentlig Betydning for Studiet af det koptiske Sprog; den udkom først efter hans Død (1810). Mindre Afhandlinger af ham offentliggjordes i Videnskabernes Selskabs Skrifter og i den af Welcker udgivne Samling „Abhandlungen“ (1817). Talrige efterladte Papirer af ham findes paa det Kgl. Bibliotek. D. i Rom. — Gift 1783 Maria Elisabetha Geltrude Petruccioli, d. 1807.

H. R.

Litt.: Slægt i Giessing: „Dsk. Jubel-Lærere“ III¹ 1786 og „Nordslesv. Søndagsbl.“ 1907; F. G. Welcker: „Z.s Leben“ 1819, ny Udg. 1912—13; Fr. Brun: „Römisches Leben“ 1833; Molbech: „Vidsk. Selsk. Hist.“ 1843, S. 323; L. Engelstoft: „Udv. Skr.“ III 1862, S. 303; A. D. Jørgensen: „G. Z.“ 1881; A. Michaëlis i „Zeitschr. f. bild. Kunst“ 1903; F. R. Friis: „Kulturhist. Studier“ I 1904; A. B. Drachmann og H. O. Lange i „Tilskueren“ 1909; Fr. Peulsen i „Ord och Bild“ S. A.; Bobé: „Reventlowske Pap.“ V 1902, S. 208, VIII 1917, S. 417, IX 1922, S. 329, 382; samme: „Fr. Brun“ 1910; Vilh. Andersen: „Goethe“ I 1915; A. Rasmussen: „Fr. Münter“ 1925; Breve i „Geneal. og biogr. Arkiv“ 1840—49, „Dsk. Saml.“ III 1867—69 og i ovenn. Værk af F. R. Friis; Nekrologer af Gierlew i „Kbh.ske lærde Efterretn.“ 1809 og af N. Schow i „Vidsk. Selsk. Skr.“ S. A.

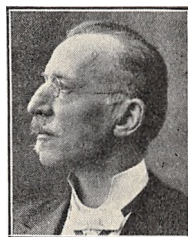
Zrza, Eleonore Christine (22/5 1797—1/11 1862), Operasangerinde. F. i Bagsværd. Forældre: Oboisten Franz Anton Xaverius Z.

og Danserinden Eleonora Rosalie Stuart. Faderen var en fra Mähren indvandret Musiker. Datteren ansattes 1814 i Teatrets Kor, debuterede 25/4 1816 som Charlotte i „Sovedrikeren“ og avancerede 1817 til Skuespillerinde ved Hofteatret, 1820 til kgl. Skuespillerinde. Kunzen (s. d.) menes at have været hendes første Lærer, senere var hun Elev af Siboni (s. d.); stor Betydning for hendes tekniske Udvikling skal den hamburgske Bravursangerinde Madame Becker have haft. Særlig Opsigt vakte Z. 1821 ved sin Udførelse af Grevindens Parti i „Figaros Bryllup“ og Sarginos Rolle i „Sargino“ af Paër, for hvilke Ydelser Publikum gav hende ganske ualmindelig Hyldest. Andre af hendes Roller var Vilhelmine i „Ungdom og Galskab“, Sidi i „Lulu“, Rosina i „Barbereren“, Nattens Dronning i „Tryllefløjten“. Som Koloratsangerinde siges hun at have ydet det udmærkede, medens hendes dramatiske Fremtræden ikke altid skal have været heldig. Hun tog sin Afsked 1845. D. i Kbh. — Ugift.

E. A.

Litt.: Overskou: „Den dsk. Skueplads“ III—V 1860—64 og „Af mit Liv og min Tid“ ved R. Neiiendam II 1916; „Hver 8. Dag“ 1897; „Pers. Tidsskr.“ V 6 1909; R. Neiiendam: „Breve fra dsk. Skuespillere og Skuespillerinder“ 1912, S. 176 f.

Zuschlag, Emil Troels Nicolai (f. 1/7 1859), Hygiejneingeniør. F. i Kbh. Forældre: Boghandler Andreas Jacob Arnold Z. og Alexandrine Wilhelmine Lunnøe. Gik i Realskole, kom 1874 i Mekanikerkøle og gik paa Teknisk Institut, var 1880 Tegner hos Chr. Weitzmann, Hillerød, arbejdede 1881—82 paa Burmeister & Wains Centrifugeværksted, 1882—84 paa sammes Maskintegnestue. 1884—88 var han Tegner ved Søminerkorpset og samtidig teknisk Konsulent for et Patentbureau. Efter en Rejse til Udlandet etablerede han sig 1890 som Repræsentant for et Par tyske Maskinfabrikker. Tildragelser paa Prof. Nothnagels Klinik i Wien, hvor pestsmittede Rotter undløb, bragte ham paa den Tanke at organisere en Kamp mod Rotterne, og 25/11 1898 foreslog han paa et af Grundejersforeningen sammenkaldt Møde i Kbh. Udsættelse af Præmie paa Rotter og international Lovgivning mod dem. S. D. stiftedes Foreningen til lovordnet Udryddelse af Rotter, og Z. blev dens livsvarige Formand, der mere og mere helligede Rottesagen alt sit

Arbejde. Foreningen foretog en Indsamling af Rotter mod Præmie og indgav 1899 Andragende om Lovgivning, hvilket efter nogle Tilløb førte til den første Rottelov 1907, siden fulgt af flere. Fra 1902 udgiver Foreningen „Rotte-Fjenden“ med Z. som Redaktør; s. A. stiftedes under Søfartskongressen i Kbh. „Association internationale pour la destruction des rats“ med Z. som Præsident. Efter den første danske Rottelov begyndte i England lignende Bestræbelser; 1908 dannedes „Incorporated Society for the Destruction of Vermin“ med Z. som Ærespræsident, og Sundhedsstyrelsen i London korresponderede i flere Aar med Z. om Sagen, indtil der 1920 vedtoges en Lov efter dansk Forbillede, hvilket siden er sket i flere andre Lande. Z., hvis Arbejde i Rottesagen har været grundlæggende, har bl. a. udgivet „Rotterne samt deres Forhold til det moderne Samfund“ (1900), „Le rat migratoire“ (1903—11), „Kampen mod Rotterne“ (1923) og „The Life of the Rat“ (1926); han har endvidere skrevet Kbh.s Grundejerforenings Historie (1925). — Gift 1884 Christine Catharina Brünn. P. E.

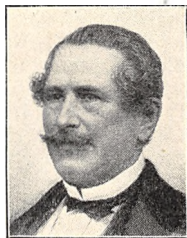
Litt.: „Politiken“ 20/11 1898; „Hver 8. Dag“ 1898—99, S. 382; „Samfundet“ 10/7 og 12/7 1902; W. R. Boelter: „The Rat Problem“ 1908; „Revue du Mois“ 10/4 s. A.; „Tidsskr. f. d. dsk. røde Kors“ 1921, Nr. 1; „Nationaltid.“ 4/1 1922; Zuschlag: „Kbh.s Grundejerforenings Hist. 1860—1925“ 1925.

Zwergius, Detlev Gotthard (7/4 1699—17/7 1757), Personalhistoriker. F. i Sørup, Angel. Forældre: Sognepræst Cai Burchard Z. og Margrethe Dorothea Krock. Blev Student 1716, tog teologisk Embedseksamen 1725, blev 1728 Sognepræst paa Amrum, 1732 i Slangerup, hvor han senere blev Provst. Han erindres for sit Skrift „Det Siellandske Cleresie, eller Biskopper, Provster, Præster og andre gejstlige, som fra Reformationens Tid indtil vore Tider have levet og lært udi Kirker og Skoler i Siellands Stift og underliggende Provinser“; det skulde have fyldt tre Bind, men kun 1. Bd. kom (1754), omhandlende Biskopper og Hof- og Slotspræster. Værket er udarbejdet med stor Flid og er endnu en benyttet Kilde. Hans efterladte Samlinger findes i Kgl. Bibliotek. D. i Slangerup. — Gift 1) Lovise Licht. 2) 1738 Lene Pedersdatter Qvist, d. 1797. P. E.

Litt.: „Kirkeh. Saml.“ IV 2 1891, S. 593; „Fra Frederiksberg Amt“ 1911.

Zytphen-Adeler, Georg Frederik Otto, Friherre (10/5 1810—18/4 1878), Godsejer. Politiker. F. i Kbh. Forældre: Generalmajor Ernst Frederik v. Zytphen og Baronesse Lovise Augusta Pechlin v. Löwenbach. Kom 1823 paa Landkadetakademiet, blev Løjtnant 1829 og stod i Livgarden 1833—36, udtraadte 1836, var 1848—50 Adjutant hos Frederik VII, blev Kaptajn 1849. Ved sit Ægteskab fik han Adellersborg (fra 1868

paa ny kaldt Dragsholm) og ophøjedes 1838 i Adelsstanden, hvorefter Adellersborg 1843 blev Baroni. Han overtog Gaardens Styre 1839 og drev den med stor Energi og Foretagelse, afløste straks Hoveriet, indførte nye Dyrkningsmetoder og Redskaber (Dampkraft 1856, Roer 1848) og foretog Dræninger (1850—54); i sine senere Aar oprettede han 1868 en

Forbrugsforening for sine Arbejdere (ophævet 1881) og gav dem fra 1873 Andel i Herregaardens Driftoverskud, et i dansk Landbrug vist nok enestaaende Eksempel. Som virksom og anset Mand havde Z.-A. mange Tillidshverv, var 1845—51 og 1859—71 Medlem af Holbæk Amtsraad, 1853—67 Formand for Holbæk Amts landøkonomiske Forening, derefter for den af Bønder dannede Landboforening; han ledede store Udtørringer, var 1859—76 Formand i Foreningen for ædel Hesteavl, 1862—75 for Haveselskabet, 1873—76 for Husflidsselskabet, fra 1873 Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad. 1865 tog han Initiativet til Stiftelsen af den ikke-grundtvigske Højskole i Søgaard, fik 1875 Fauborggaard købt til Mønstergaard, oprettede 1869 med Bønder Foreningen til Forbedring af Husmands- og Arbejderklassens Kaar. I Forholdet til sine Bønder ansaa Z.-A. oprindeligt for gammeldags Junker, og under Husmandsbewægelsen 1845 var Forholdene en Tid ret urolige paa Adellersborg, men det bedrede sig, da Z.-A. optog Forhandlinger med Bønderne om Arvefæste eller Selveje; fra 1850 søgte han at ombytte Fæste med Bortforpagtning og var derfor ikke altid velset af Bønderne, ligesom i det hele hans voldsomme Reformiver kunde støde dem bort. Han havde den engelske Tory-Demokrats Syn paa Udviklingen og saa politisk-socialt videre end de fleste samtidige Godsejere. Fra 1843 Medlem af Godsejerforeningen gik han 1846 ind i Bondevennernes Selskab, fordi han med et for sin Stand usædvanligt Klarsyn saa, at Konservatismen burde have en Part ogsaa i denne Bevægelse, men da ingen Godsejere fulgte ham, udtraadte han igen. 1861 gik han ind i Dannevirkeforeningen og nærmede sig mere og mere Bondevennerne. Støttet til dem søgte han Valg til Folketinget i Nykøbing S. 1861, men faldt for Chr. Rimestad; han søgte forgæves Valg til Rigsraadets Landsling i Roskilde, men valgtes 1865 i Holbæk til Rigsraadets Folketing. Han var Medlem af Grundlovsudvalget, søgte forgæves at skabe Forlig mellem Venstre og Godsejernerne om et Hartkornslandsling med almindelig Valgret og havde stor Del i den

reviderede Grundlovs Vedtagelse. Oktoberforeningens Stiftelse 1865 skete efter en af J. Scavenius (s. d.) og Z.-A. givet Fællesmiddag; han blev dens Formand og holdt til det sidste konsekvent fast ved Tanken om Forbundet mellem smaa og store Bønder. Han faldt 1866 i Nykøbing, men valgtes s. A. til Landstinget, hvor han sad til sin Død. Han, der 1856 havde deltaget i Godsejernes Protest mod Tvangsfæsteaflysning, men fra 1869 solgte det meste af sit Bøndergods, ønskede Fæstespørgsmaalet løst ved frivillig Overenskomst; han hindrede gennem J. A. Hansen og Alberti nogle Aar et Tvangsaflysningsforslag fra det folkelige Venstres Side, og da Winther 1869 havde rejst Sagen, søgte han i Landstinget at bane Vej for et Forlig, hvad Godsejerne hindrede, hvorefter Oktoberforeningen maatte opløses. Han var gunstig stemt overfor Fischers Aflysningsforslag 1871, men stemte med de øvrige Godsejere mod Fønnesbechs Fæstelov 1872. I Landstinget støttede han de senere Aar i vigtigere Spørgsmaal Venstre, men havde ingen stærk Stilling og talte sjælden. Han saa den politiske Kamp til Dels som et Forsøg fra Højres Side paa at svække Folketinget, og til det sidste holdt han fast ved, at Godsejere og Bønder burde enes, medens Alliancer mellem Godsejere og nationalliberale eller Bønder og nationalliberale vilde ødelægge Godsejerne. Han var imod Finanslovnægtelse, holdt sig borte ved Landstingets Tillidsadresse 1873, nævntes ofte (1870, 1872, 1877) som Emne i et Venstreministerium og bidrog 1877 til Forliget mellem de to Ting, der efter hans Mening burde medføre Estrups Fald. 1875 var han Medlem af Arbejderkommissionen, hvor han søgte at give Arbejderne øget Indflydelse. — Z.-A., hvis personlige Evner var betydelige, men manglede Politikerens Til-

slibning, staar ved sit Syn paa Udviklingen mere end ved sine Resultater som en central Skikkelse i nyere dansk Historie. Inden for de „nationale Godsejere“ var han Manden med det bredeste Samfundssyn. Som en af dem, der lagde Grunden til Forfatningen af 1866, fastholdt han dens Konsekvens med større Skarpsyn end de fleste, og han og den fra ham i øvrig saare forskellige Carlsen staar hver paa sin Vis som Mærkesmænd for godsejerlig-konservative Strømninger, der synes bedre i Traad med Stillingen fra 1866 end den af suveræne personlige Evner og af Kongens Tilslutning baarne Estrup'ske Politik. D. i Kbh. — Gift 1836 Bertha Henriette Frederikke Løvenskiold, d. 1875.

Litt.: Slægt 1 „Pers. Tidsskr.“ V 3 1906 og „Dsk. Adels Blad“ 1919; mødrene Slægt se F. C. F. Pechlin; Hustrus Slægt se C. L. Løvenskiold; Erindringer i (J. J. Nielsen:) „G. F. O. Z.-A. 1810—1910“ 1910; „Kalundborg Dagbl.“ 19/6 1861; „Holbæk Amts Avis“ 8/1 1861, 20/6, 2/6, 12/6, 17/6 s. A., 31/5 1865, 8/7 1873; „Morgenposten“ 1/4, 5/6, 10/6 1861; „Ill. Folkebl.“ 9/5 1869; „Holbæk Amts Dagbl.“ 9/7 1873; „Arbejderen“ 17/5 1874; „Ill. Ugeblad“ 8/7 1871; „Søndags-Posten“ 9/7 s. A.; „Ugeskr. f. Landm.“ 1873 II, 1874 I, 1875 I, 1876 I, 1877 I; Birkedal: „Personl. Oplevelser“ III 1891; Neergaard: „Under Junigrundloven“ 1892—1916; Michaelsen: „Fra min Samtid“ II 1893, S. 170, 206, 251 ff.; „Berl. Tid.“ 9/5 1910; Lund: „S. Høgsbros Brevveksl. og Dagb.“ 1923—25; Rasmus P. Nielsen: „En Lønreform“ 1919, S. 28—35 og: „Dsk. Ungdom“ 12-19/3 1920; „Dsk. Herregaarde ved 1920“ (Dragsholm); „A. F. Kriegers Dagb.“ I 1920, S. 297, II 1921, S. 98, 283, 309 f., 314, 330, IV 1921, S. 16 f., 165, 251, 318, 335 ff., 359, 368, 370, V 1923, S. 7 f., 239, 291, 343, VI 1925, S. 18, 69, 77, 185, 189, 249, 265, 269, 304, 309, VII s. A., S. 11; A. Friis: „Den dsk. Regering og Nordslavesvig“ I 1921, S. 200; Hans Jensen i „Hist. Tidsskr.“ IX 2 s. A. og „Fra Holbæk Amt“ V² 1924, S. 17, 20 ff.; Nekrologer i „Holbæk Amts Dagbl.“ 23/4 1878, „Dsk. Folketid.“ 3/5 og (af B. Christensen) 10/5 s. A., „Morgenbl.“ 21/4, 5/5, 11/5 s. A., „Folkets Avis“ 21/4 s. A., „Berl. Tid.“ 20/4 s. A., „Dagbl.“ 23/4 s. A., „Kalundborg Dagbl.“ 9/5 s. A., „Folketidenden for Sorø og Omegn“ 24/4 s. A. og „Søndags-Posten“ 28/4 s. A.; Ligtale s. A.

Ælfigifu (Alfifa) (— 1030 —), Frille. F. i England. Forældre: Ealdorman Ælfhelm af Deira og Wulfrum. Hun havde med Knud den Store Sønerne Harald Harefod (s. d.) og Svend. Sammen med den sidste styrede hun Norge fra 1030; hun blev meget forhadet af Nordmændene, og baade hun og Sønnen forjoges inden Knud den Stores Død (1035). *H. Js.*

Litt.: Se Knud den Store.

Ælnoth (— 1122 —), Historieskriver. F. i Canterbury. Om hans ydre Liv vides ikke meget. Han var Præst, kom til Danmark ca. 1100 og blev Munk i Odense. Han overværede Knud den Helliges Skrinlæggelse 1101 og skrev ca. 1122 hans Levnedsskrivelse paa klart og sirligt Latin. Det er en af de vigtigste Kilder til Danmarks Historie i Middelalderen, præget af høj Beundring for Konge-

helgenen, men dog ærlig nok til ikke ganske at skjule hans Fejl og Svagheder. *H. Js.*

Litt.: „Scriptores rerum Danic.“ III 1774; A. D. Jørgensen: „Den nord. Kirkes Grundlæggelse“ 1874—78; H. Olrik: „Dsk. Helgeners Levned“ 1893—94; „Hist. Tidsskr.“ VI 4 1892—94, VII 4 1902—03 og VIII 1 1907—08; Gertz i Univ. Progr. Juni 1907 og „Vitæ sanctorum Dan.“ II 1912.

Æreboe, Rasmus (20/4 1685—29/10 1744), Memoireforfatter. F. i Svendborg. Forældre:

Skipper Hans Hansen Æ. og Mette Jensdatter. Blev Student 1704, tog teologisk Attestats 1709, antoges s. A. af Just Juul (s. d.) som Sekretær og ledsagede ham paa Rejsen til Rusland; 1715 blev han Notarius publicus i Kbh. Hans Selvbiografi, der er ble-

vet fortræffelig karakteriseret af G. Brandes, og som hører til vor Memoirelitteraturs læseværdigste Bøger, giver livfulde Skildringer af Datidens Studenterliv, fortæller underholdende om Forfatterens mange Oplevelser, der ikke mindst i Rusland har en spændende Karakter, og bringer os ham

Oeder, Georg Christian (³/₂ 1728—²⁸/₁ 1791), Botaniker, Statsøkonom. F. i Ansbach, Bayern, Forældre: Konrektor Georg

Ludwig Ø. og Margrete Sibylle Hänlein. Blev Student 1746, Dr. med. 1749 i Göttingen, hvor han især blev paa- virket af Botanikeren v. Haller. 1752 kom han i dansk Tjeneste i Slesvig og blev af J. H. E. Bernstorff udset til Professor i Botanik i Kbh.,

men det gik ham uheldig med hans Disputats, og han blev derfor i Stedet sat til at forestaa Anlægget af en kgl. botanisk Have ved Amalienborg. Tillige overdroges ham at forestaa Udgivelsen af det botaniske Pragtværk „Flora Danica“, og i den Anledning foretog han adskillige Rejser, 1754—55 til Holland, England, Frankrig og Tyskland, 1756—61 til Norge, stadig indsamlende Planter, men tilige studerende de sociale Forhold; navnlig hans Rejse til Norge fik Betydning i den Henseende. Efterhaanden gik han mere og mere over til Statsøkonomien. Særlig i den Struensee'ske Periode fik han megen Indflydelse, blev 1770 Medlem af Landvæsenkommissionen og senere Finansraad og Deputeret for det norske Rentekammer. Særlig for Bondeemancipationen fik han stor Betydning bl. a. gennem et Skrift „Betænkning om, hvorledes der kan skaffes Bonden Frihed og Ejendom“ (tysk 1769, dansk 1771). Bearbejdelsen af Folketællingen af 1769 foregik under hans Ledelse, og han foretog en Undersøgelse angaaende Danmarks Areal. Med Statsomvæltningen 1772 fjernedes han fra al Indflydelse herhjemme, blev 1773 Landfoged i Oldenburg, der kort efter afstodet til den russiske Kejser. Ø. var et klart Hoved og en virkelysten Natur, der hørte til de dygtige og reformivrige af de indvandrede Tyskere. Hans Betydning for Botanikken er navnlig knyttet til „Flora Danica“, idet han er Fader til Tanken og førte den dygtigt ud i Livet, kom i alt til at udsende de 10 første Hefter af Pragtværket. I Skriftet „Elementa Botanicae“ (1764—66), som fulgte med „Flora Danica“, har han fremsat sine Tanker om Botanik. Det viser, at han i mange Maader var forud for sin Tid og i Modsæt-

selv, hans Kækhed og Snarraadighed lyslevende ind paa Livet. D. i Kbh. — Gift 1) 1717 Karen Wartberg, d. 1724. 2) 1726 Catharina Maria Alsberg, d. 1754. C. S. P.

Litt.: Slægt hos Lengnick og 1 „Geneal. Tidsskr.“ April 1913; Selvbibliografi udg. 1862 og 1889; G. Brandes: „L. Holberg“ 1884, S. 57; Just Juel: „Rejse til Rusland“ 1893; „Ill. Tid.“ 187, 1909.

ning til den Linnéiske Retning, idet han med Hensyn til den systematiske Inddeling gjorde sig til Talsmand for et naturligt System. Det er ogsaa herhjemme det første rent botaniske Værk, der ikke tager Hensyn til Botanikkens praktiske Anvendelighed. D. i Oldenburg. — Gift 1) 1755 Charlotte Hedevig Ericius, d. 1776. 2) 1776 Cathrine Gertrud Matthiessen, d. 1807. H. J.

Litt.: 1. Hustrus Slægt i Bobé: „Reventl. Pap.“ VII 1906, S. 479; 2. Hustrus Slægt i Reincke: „Die Familien Matthiessen o. fl.“ 1887; G. C. Oeder: „Rüge einer Zudringlichkeit“ 1781 og „Appel til det dsk. Publikum“ 1786; „Oederiana“ 1792; Hallem: „Andenken an O.“ 1793; Steffens: „Udkast til en Lærebog i Botanikken“ 1794; Viborg i „Skand. Litt. Selsk. Skr.“ 1806, S. 221—65; Hosts „Oho“ 1813, S. 84—107; J. W. Hornemann i „Naturhist. Tidsskr.“ I 1837; Gosch: „Den dsk. zool. Litt.“ II 1873; G. Jansen: „Aus vergangnen Tagen“ 1877; E. Holm: „Kampen om Landboreformerne“ 1888 og „Daum.-Norges Hist. 1720—1814“ IV 1902; Fridericia: „Aktstykker til Stavnsbaandets Hist.“ 1888; Bobé: „Reventl. Pap.“ V 1902, S. 248, VII 1906, S. 479, VIII 1917, Tlf. S. 24; A. Friis: „Bernstorff'ske Pap.“ I—II 1904—07; Bobé: „Fr. Brun“ 1910; H. Hansen i „Hist. Medd. om Kbh.“ III 1912; C. Christensen: „Den dsk. Botaniks Hist.“ 1924, S. 69 f., 92 f.; Th. Stettner i „Bl. des hist. Vereins f. Mittelranken“ s. A.; Breve i „Bernstorff'ske Pap.“ II 1907.

Oehlenschläger, Adam Gottlob (¹⁴/₁₁ 1779—²⁰/₁ 1850), Forfatter. F. i Kbh. Forældre:

Organist, senere Slotsforvalter Joachim Conrad Ø. og Martha Maria Hansen. Slægten er af blandet dansk-tysk Herkomst. Paa Frbg. Slot, i den skønne Grænseegn mellem Land og By, levede Ø. sin lykkelige Barndom, der gav ham for hele Livet et Grundpræg af Sundhed og Harmoni.

I Efterslægtsselskabets Skole fik han det bedste af det 18. Aarh.s borgerlig-frisindede Dannelse. Edv. Storm (s. d.) i Modersmaalet og C. F. Dichman (s. d.) i Historie virkede stærkt paa ham. Han begyndte at læse til Studentereksamen, men det gik kun smaat med Græsk og Latinen; han opgav det derfor for at forsøge sig som Skuespiller og var ved Teatret 1797—99. Udbyttet var et fortrøligt Kendskab til Tidens Repertoire, og gennem sin Lærer Rosing fik han sit første Indtryk af en nordisk Helteskikkelse. „Hakon Jarl“ var oprindelig skrevet for Rosing. Ø. havde nu gjort Brødrene Ørstedes Bekendtskab, og

ildnet af deres stille Flid i deres „Celle“ opgav han Skuespillertankerne for at blive „en ægte Musasøn“. Manuduceret af Ørsted'erne blev han privat indskrevet ved Universitetet, tog latinsk-juridisk Forberedelseksamen og besvarede Universitetets Prisopgave om Muligheden af at bruge den nordiske Mytologi i Kunsten i Stedet for den græske (1800). S. A. blev han indført i Rahbeks Hjem og forlovede sig snart med Kammas Søster Christiane. I Bakkehuset blev han en hyppig Gæst, og her, i Kredsen af Tidens bedste Aander, fik hans hjemlige Dannelse sin sidste Udvidelse indenfor Tidens Rammer. Selv begyndte han at vinde sig et litterært Navn. Han fik ikke saa faa Digte trykt, bl. a. i Rahbeks Tidsskrifter og udgav en Nytaarsgave „Siofna“ (1802) med egne Digte og Bidrag af Tidens Digtere. Det var endnu i Tidens Smag: Allegorier, Idyller, Selskabssange (Dreyers Klub), komiske Fortællinger o. s. v. 1801 virkede paa Ø. som en stærk national Løftelse. Den nordiske Helteaand, som han først havde mødt i Ewalds „Rolf Krake“ og siden i den gamle islandske Digting, som han var begyndt at læse og oversætte, følte han var traadt frem i Dagen igen. Det mærkes som en mere „begejstret“ Fantasi i Kantaten over de faldne og den lille dramatiske Situation „Anden April 1801“. 1802 begyndte han Udgivelsen af „Erik og Roller“, en nordisk Fortælling i Suhms og Samsøes Stil, men med Spor af Ossian-Romantikken og Werther'sk Sværmeri. Den lille Krans af Romancer, der var indflettet i Prosaen, viser allerede Ø.s digteriske Kraft („Frejas Rok“). Udgivelsen af „Erik og Roller“ blev standstø, efter at han i Sommeren 1802 havde mødt Steffens og gennem ham havde faaet en ny Opfattelse af Poesien og Livet. I de følgende Aar fremstod, under Steffens' nære Inspiration, den straalende Kreds af Værker, der udgør Ø.s Romantik: „Digte“ (med Aarstallet 1803, udkommet Dec. 1802), hvori „Guldhornene“, Romancer og lyriske Digte, „St. Hansaften-Spil“, og som en mægtig Udvidelse af denne Gennembrudsbog „Poetiske Skrifter“ (1805), 1. Bd. med „Frejas Alter“, Romancer og lyriske Digte, „Langlands-Rejse“, „Jesu Christi gientagne Liv i den aarlige Natur“, 2. Bd. med „Vaulundurs Saga“ og „Aladdin“. Det er Ø.s rige Ungdomsværker, hans Bidrag til Romantikken „Universalpoesi“. Med offentlig Understøttelse i sin Egenskab af Samtidens ypperste Digter havde Ø. i Eftersommeren 1805 begivet sig ud paa sin mere end fireaarige Udenlandsrejse, der paa en enestaaende Maade bragte ham i levende Kontakt med de største indenfor europæisk Aandsliv, det der først var strømmet ind over ham gennem „den brusende Steffenske Katarakt“. I Halle, hvortil Ø. var ilet for at gense Steffens, skrev han „Hakon

Jarl“. Allerede her begyndte Brydningerne med Steffens, der efterhaanden førte til et Brud med ham og et Opgør med Romantikken i snævrere Forstand. I Berlin traf han Schliermacher, der gennemgik en græsk Tragedie med ham i Originalsproget. I Weimar omgikkes han Goethe, læste „Aladdin“ og Stykker af „Hakon Jarl“ for ham. Efteraaret 1806 til Sommeren 1808 var han i Paris. Under Indtrykkene af Efterretningerne om Bombardementet og den nationale Ulykke skrev han „De tvende Kirketaarne“, vor Litteraturs bedste Folkeviseefterligning, og som en Bekræftelse af sin Nordiskhed midt i den franske Hovedstad „Palnatoke“ og „Axel og Valborg“. Den følgende Vinter var han Mme. Staël-Holsteins Gæst i Coppes ved Genfersøen. Foraaret 1809 rejste han til Italien, og i Rom og Albanerbjergene skrev han — først paa Tysk — „Correggio“. Efteraaret 1809 var han i Kbh. igen. Værkerne fra Rejsen udgør Ø.s klassiske Ungdomsdigting, hvor han, som i Indledningen til „Nordiske Digte“ (1807) med „Thors Rejse“, „Baldur hin Gode“ og „Hakon Jarl hin Rige“, i Stedet for det universelle indsætter „det ejendommeligt Nationale“ som Poesiens ædleste Blomst, i Stedet for Naturen indsætter Historien og i Digterens fuldstændige Fortabelse i sin Genstand ser Tegnet paa den højeste Poesi. Med sin fuldstændige Forening af Græsk og Nordisk, baade i Form og Aand, er hele denne Digting det højeste Udtryk for en nordisk Renæssance, hvis Grundformel Ø. har udtrykt, naar han om „Thors Rejse“ skriver: „den homeriske Natur vakte min, det Græske begejstrede mig til det Nordiske“. Ø.s Indsats i Litteraturen er ikke først og fremmest Romantikken, men hans nordiske Renæssance. Om det nordiske drejer hans Tanker og Planer sig før Mødet med Steffens, i den romantiske Ungdomsdigting er det nordiske det varige, det, der staar gennem de skiftende Tider. „Guldhornene“ er ikke blot et romantisk Idédig, men ved Ordforraad, Rytme, Motiv, Naturfølelse og Menneskebillede et nordisk Digt. Det nordiske er Ø.s menneskelige Reserve, det er den, han griber tilbage til i de vanskelige Overgangsår i Tierne med de to store „Romancecyklusser“ „Helge“ (med Tragedien „Yrsa“, 1814) og „Nordens Guder“ (1819), der trods svage Partier (Frøj, Odin) staar som „en Alpekæde i Litteraturen“. Tilsammen danner de Grundpillerne i den Ø.ske nordiske Renæssance og derved i hele hans Digting. Ved sin Hjemkomst fra Rejsen blev Ø. udnævnt til Professor i Æstetik (1809), og 1810 giftede han sig. Efter de foregaaende Aars vældige poetiske Udladning fulgte der nu en vis Afslappelse, der yderligere forstærkedes ved Trykket af Tiden, de onde Aar i Danmarks og Europas Historie. Hertil kom private

Vanskeligheder. Kampen for Brødet efterhaanden som Familien voksede. Ø. maatte ofte skrive for at tjene Penge. Fra disse Aar er en Række Lystspil og Syngestykker: „Kanariefuglen“ (1813), „Robinson i England“ (1819) og „Faruk“ (1812), „Ludlams Hule“ og „Røverborgen“ (1814) o. s. v. Idyller som „Ærlighed varer længst“ (1813) og „Den lille Hyrdedreng“ (1818), Digtkransen „Frederiksberg“ (1817), „Hroars Saga“ (1817) og et dramatisk Eventyr „Fiskeren“ (1816). Tragedierne har ikke den enkle Monumentalitet som tidligere, men har ofte psykologisk Interesse: „Stærkodder“ (1812), „Hugo von Rheinberg“ (1813), Skoleeksemplet paa den Øske Rædsels-Tragedie, „Hagbarth og Signe“ (1815), „Fostbrødrene“ (1817). Nye Digtere var nu kommet til, der gjorde Ø. Rangen stridig, især Grundtvig og Inge-mann, og de modgaaende Strømninger fik direkte Udtryk i Kritikken, saaledes i Grundtvigs moralske og religiøse Fordømmelse af Ø.s Digtning som „en Leg med det aandelige“ og i Baggesens gennem hele Tiaaret fortsatte Kritik, den saakaldte „Baggesen-Fejde“ (1813—1820), hvis Højdepunkt er „Tylviestriden“ (1818). 1817 unddrog Ø. sig Kampen ved en kortere Rejse til Tyskland og Frankrig. Efter disse Brydningsaar fulgte den lange Manddomsperiode i Ø.s Digtning 1820—40. Ø. vendte sig i stadig højere Grad mod Tragedien. Han følte — som senere Drachmann — at han fra Teatret paa en mere direkte Maade kunde optræde som Nationens Digter, herfra kunde han faa et større og bredere Publikum i Tale end i Lyrikken. Fra disse Aar stammer den lange Række af Ø.ske historiske Tragedier med Emner især fra Fædrelandshistorien, „det Galeri af Historiemalerier“, som Ø. foretrak mindre fordringsfuldt at kalde dem: „Erik og Abel“ (1820), „Tordenskjold“ (1821), „Væringerne i Miklagaard“ (1827), „Karl den Store“ (1829), „Langbar-derne“ (1829), „Dronning Margareta“ (1833), „Sokrates“ (1835), „Olaf den Hellige“ (1838), „Knud den Store“ (1839). Ved Siden af disse foreligger der fra Ø.s Haand en omfattende, spredt litterær Produktion: Ud-gaver af egne og andres Værker, bl. a. Over-sættelsen af Holbergs Komedier til Tysk. Paa Grundlag af sin Yndlingsroman fra Dreengaarene „Albertus Julius“ skrev han den vidtløftige Roman „Øen i Sydhavet“ (1824). Efter et Besøg i Norge kom „Norgesrejsen“ (1834, o: Decb. 1833) og efter en Rejse til Fyn, hvor han havde været Prins Christians Gæst, „Fyensrejsen“ (1835). I „Prometheus, et Maanedsskrift for Poesi, Æstetik og Kritik“ søgte han at skabe et Modorgan til den Heiberg'ske Kritik. Personlig bragte disse Aar Ø. Sorg, Hustruens Død 1841, og maaske endnu smerteligere var for ham den ældste Datters tilliggende Sindslidelse og Død (1835). Ø. blev i disse

Aar paa mange Maader ensom. Essensen af sin Stemning, Vemoden i sit Liv, har han givet Udtryk i Digtet „Hvor blev I røde Roser dog“. Udadtill mødte han den Modstand, som den ny Tidsaad bragte ham, manifesteret i Heibergs Kritik. Heiberg ramte Ø. i Hjertet, naar han angreb ham som Dramatiker. Kritikens Udgangspunkt var Anmeldelsen af „Væringerne“ og Ø.s Modkritik, der gav Heiberg Anledning til en fuldstændig Kritik af Ø.s Digtning med det Resultat, at han frakendte ham egentlig dramatisk og lyrisk Evne, men belegnede Romanen, Foreningen af det dramatiske og lyriske, som Højden af hans Digtning. En Dom, Eftertiden ud fra en psykologisk Bestemmelse af Ø.s Sindsbevægelsestemperament har godkendt (Vilh. Andersen). Fra Heibergs Kritik stammer den Smagsændring, der efterhaanden gjorde sig gældende hos de litterært dannede, og som gjorde Ø. upopulær i Kbh. Alvorligere i Realiteten for Ø.s Centralstilling var maaske den nyopdukkende københavnske Skole i Litteraturen. Den Øske Tragedie, der forgæves havde søgt at fortrænge det 18. Aarh.s borgerlige Skuespil (Scribe), blev i Løbet af 20'erne og 30'erne trængt ud til Siden af den nykøbenhavnske Vaudeville- og Lystspildigtning, den Heiberg-Hertz'ske Skole. En Opmuntring midt i Modgangen og Kritikken hjemme var den Hyldest, Ø. fik i Sverige og Norge, især Tegnér's Hyldest ved Digterkroningen i Lund (1829). De sidste Tiaar i Ø.s Digtning, hans Alderdomsdigtning, bragte paa forskellig Vis en Fornøjelse, idet han ved en Tilnærmelse til den Heiberg'ske „interessante“, moderne Digttart forsøgte sig i en mere psykologisk analyserende Digtning, der har Blik for, at „Lyder og Dyder bære dødeliges Sønner blandede i Bryst“. Hertil hører Tragedien „Dina“ (1842), skrevet for Fru Heiberg, „Landet fundet og forsvundet“ (1845), „Amleth“ (1846) og Ø.s sidste Tragedie „Kiartan og Gudrun“ (1848). Fra denne Periode er endvidere „Ørvarods Saga“ (1841) og det svage Heltedigt „Regnar Lodbrok“ (1849), hvor Ø. har givet sig i Lag med Volsungesagnkredsen, som han ellers var gaaet udenom. Paa sin 70 Aars Fødselsdag kort før sin Død blev han fra alle Lejre hyldet som Nationens Digter, „vor Adam paa Parnasset“, som Heiberg kaldte ham i sit Digt til ham. D. i Kbh. — Gift 1810 Christiane Elisabeth Georgine Heger, d. 1841. O. F.

Litt.: Slægt i Bobé: „Reventlowske Pap.“ V 1902, S. 200; Hustrus Slægt se Eline Heger; Erindringer i „Ø.s Levnet“ 1830—31, „Ø.s Erindringer“ 1850—51 og 1872 og „Ungdomserindringer“ ved Bobé 1915; Dahlmann: „Betr. over Ø.s Værker“ 1812; „Prof. Ø.s Erklæring om mit personlige Forhold til Baggesen“ 1818; Molbech: „Forelæsn. over den nyere dsk. Poesi“ II 1832 og „Studier over Ø.s Poesi og Digterværker“ 1850; Ampère i „Revue de Paris“ 1840; Steffens: „Was ich erlebte“ V 1842; P. L. Møller: „Kritiske Skizzer“ I 1847 og „A. Ø.“ 1876; „Nord og Syd“ III—IV 1850

—51; Le Fèvre Deumier: „Ø.“ 1854; H. C. Andersen: „Mit Livs Eventyr“ 1855; A. Baggesen: „J. Baggesens Biografi“ IV 1856; Liebenberg i „Nord. Univ. Tidsskr.“ 1857 og „Bidrag t. d. Øske Lit. s. Hist.“ 1868; Horn i „Folkevennen“ 1859; J. L. Heiberg: „Pros. Skr.“ III 1861; „Svenskt månadskr.“ 1864; Arentzen: „Dsk. Digtere i det 19. Aarh.“ s. A., „Baggesen og Ø.“ 1870—78, „A. Ø.“ 1879 og „Ude og Hjemme“ II s. A.; Hauch: „Æstetiske Afhdl. og Recensioner“ 1861, „Minder fra min Barndom og Ungdom“ 1867, i „For Romantik og Hist.“ I 1868 og „Afhdl. og æstetiske Betr.“ 1869; M. Hammerich i Progr. for Borgerdydskolen paa Krh. 1863 og 1867 og „Smaaskrifter“ II 1867; Cl. Petersen: „Om Forbindelsen mellem gammelt og nyt ved Ø.s Fremtræden“ s. A.; E. Collin i „Ill. Tid.“ ¹²/₂ 1865 og „Nær og Fjern“ 1870; Ljunggren i Indbydelsesskrift til Lunds Univ. s. 200aarsfest 1868; F. Schmidts Dagbøger ved Hancke s. A.; Hostrup: „Tre folkelige Foredrag“ 1869 og „Folkelige Foredrag“ 1882; W. v. Bruun: „Saml. Arb.“ V 1869, S. 70—78; Birkedal i „Nord. månedskr.“ 1871; C. Elberling: „Ø. som Gadevise-Digter“ 1872, „Ø. og de østerl. Eventyr“ 1897 og „Et og andet om Aladdin“ 1899; H. P. Holst: „Fra min Ungdom“ 1873; Fr. Helveg i „Nord. månedskr.“ 1875; Rud. Schmidt: „Seks Foredrag“ 1878 og „Fra Liv og Litt.“ 1887; Borchsenius i Ude og hjemme“ 1879 og „Litt. Peuille-toner“ 1880; Joh. Dahl i „Ude og Hjemme“ 1879—80; C. L. N. Mynster: „Mindeblade om Ø.“ 1879 og „Fra den ældre Tid“ 1882; R. Nielsen: „A. Ø.“ 1879; P. Schanz: „A. G. Ø.“ s. A.; N. Bøgh i „Ude og Hjemme“ 1880, „Fra Ø.s Kreds“ 1881, „Jule-Kal.“ 1888 og „Chr. Winther“ 1893—1901; Nützhorn i „Nord. månedskr.“ 1880; Boye: „Om K. M. Rahbeks Brevveksling“ 1881; L. Schrøder i „Højskolebl.“ s. A. og „A. Ø. og den romantiske Skole“ 1888; „Højskolebl.“ 1883; M. Reinhardt: „Familie-Erindringer“ I—II 1887—89; G. Brandes: „Essays“ 1889; Vedel i „Litt. og Kritik“ I s. A. og „Studier over Guldalderen i dsk. Digtning“ 1890; Østrup i „Dagbl.“ ¹⁹/₁ 1891; Lund: „Studentforeningens Hist.“ 1895—98; „Dsk. Turistforen. Aarskr.“ 1896; Vilh. Andersen: „Guldhornene“ 1896, i „Dania“ 1899, „Adam Ø.“ 1899—1900, i „Berl. Tid.“ ²⁴/₂, ²⁵/₂, ⁵/₃ 1897, „Litteraturl billeder“ I 1903, „Goethe“ I—II 1915—16 og „Den dsk. Litt. i 19. Aarh. s. I. Halvdel“ 1924; F. Christensen i Efterslægstens Progr. 1897; K. Rafn i „Berl. Tid.“ ²²/₂, ²³/₂, ²/₃ s. A.; „Erik og Roller“ ved Bierring s. A.; Gigas: „Litt. og Hist.“ I 1898; Baldensperger: „Qvæ in Ø. carmine Aladdin osv.“ 1899; Bobé i „Berl. Tid.“ ¹/₃, ³/₇ s. A. og ⁷/₇ 1901, „Reventlowske Pap.“ IV 1900, S. 339 og V 1902, S. 197, „Friederike Brun“ 1910 og i Efterslægstens Progr. 1915—16; Nisch i „Universum“ 1900; „Berl. Tid.“ ⁹/₄ 1900; M. Konow: „Nogle Barndoms- og Ungdomserindringer“ 1902; „Ø.s Digte 1803“ ved I. Falbe-Hansen 1903; Olaf Hansen: „Ø.s Digte 1803“ s. A.; A. Orlrik: „Danm. Heltedigtning“ I s. A.; „Ø.s Ungdomsdigtning“ ved Vilh. Andersen 1904; A. Sergel: „Ø. in seinen persönl. Bezieh. zu Goethe, Tieck und Hebbel“ 1907; „Dsk. Studier“ 1910; G. Christensen: „A. Ø.“ s. A.; J. P. Jensen: „Ø.“ 1912; „J. L. Heiberg og A. F. Krieger“ 1914—15; Johs. V. Jensen: „Introduktion til vor Tidsalder“ 1915 og „Æstetik og Udvikling“ 1923; R. Neiiendam: „Scenen drager“ 1915 og i „Politiken“ ²⁰/₇; 1924; Dietrich i „Hist.-pod. Bl. f. d. kath. Deutschl.“ 1915—16; „Hist. Medd. om Kbh.“ 1916 og 1920; P. A. Rosenberg: „A. Ø.“ 1916; E. Reumert: „Et Livs Roman“ 1918 og „Sophie Ørsted“ 1920; Oluf Friis i „Edda“ 1919 og 1924; K. Galster sst. 1919; „Julebogen“ 1920; Troels-Lund: „Bakkehus og Solbjerg“ I—II 1920—21; Topsøe-Jensen i „Edda“ 1921 og „Den dsk. Skueplads 1722—1922“ 1922; I. Falbe-Hansen: „Ø.s nord. Digtning“ 1921; „Dsk. Studier“ s. A.; „Sorனர்-Bl.“ s. A.; Rubow: „Dsk. litt. Kritik“ s. A. og „Saga og Pastiche“ 1923; „A. F. Kriegers Dagb.“ IV 1923, S. 33, 120; C. M. Rosenbergs Udgave af „Hakon Jarl“ 1924; „Breve fra P. O. Brøndsted“ 1926; Breve ! „Breve fra og til J. L. Heiberg“ 1862; „Af efterl. Breve til J. P. Mynster“ 1862; Hjort: „Krit. Bidrag“ I s. A., Bollmann: „Literar. Nachlass“ 1864, „Udv. af Breve til P. Hjort“

1869, „Breve fra og til H. C. Ørsted“ 1870, „Af Jonas' Collins Pap.“ 1871, „For Romantik og Hist.“ 1877, „Mindeblade om Ø.“ 1879, „Ur Es. Tegners papper“ 1882, „Goethe-Jahrbuch“ 1887, „Vor Ungdom“ 1897, „Pær. Tidsskr.“ IV 6 1903 og V. 3 1906, „Dsk. Studier“ 1910, „Edda“ 1914, „Teatret“ 1915, „Gemt og glemt“ II 1916, „Tilskueren“ 1919 og „Breve fra og til Grundtvig“ I 1924, Mindetaler af Mynster, Clausen, Hauch, Holst og Stenberg 1850.

Oehlerich, Frederik (²¹/₁ 1840—²⁸/₈ 1912), Landøkonom. F. i Nordborg, Als. Forældre: Købmand Lorenz Frederik Ø. og Anna Margrethe Enghoff. Tog

Lærereksamen 1863, oprettede 1866 en Skole i Lundeberg paa Fyn, men flyttede 1868 til Als, hvor han indtil 1873 var Leder af en Kostskole. Han oprettede derpaa en Realskole i Broager, som han drev til 1882, og hvorfra mange af Slesvigs kendte Mænd er udgaede. 1883 flyttede han til Kongeriget, drev en Del Aar en lille Landejendom i Grænge paa Lolland og begyndte 1884 at udgive „Husmandsbladet“. Han agiterede stærkt for Dannelse af Sognehusmandsforeninger og valgtes 1885 til De samvirkende Sogneforeningers Formand, men da de nuværende Husmandsforeninger opstod og organiseredes paa et helt andet Grundlag, kunde han ikke længere følge Bevægelsen. Ø. var en flittig Skribent, der har udsendt en Del Smaaskrifter. 1888 kom „Rodfrugterne“, 1893 „Fremtidslandbrug“, 1895 „Om Høravl“, 1896 „Billig Mælk — billig Gødning“, 1897 „Billigt Flæsk“ og 1899 „Regnskabsbog for mindre Jordbrugere“. Hans Bøger var i Regten byggede paa egne Erfaringer, og han var i det hele en selvstændig Natur; han havde vanskeligt ved at følge med Strømmen og var f. Eks. Modstander af Fællesbehandling af Mælk, af den stærke Fodring og af den udstrakte Anvendelse af Kunstgødning. Det var hans Grundopfattelse, at Afgrøderne fra Mark og Have skulde føde Husstand og Husdyr, og Affaldet fra Hus og Stald skulde føde Marken. Hans Agitation for denne Drift vandt dog ikke Øre til Trods for den Iver og Varme, hvormed han kæmpede for den. D. i Kbh. — Gift 1866 Christine Sofie Petersen, d. 1916.

A. C.

Litt.: Damsgaard: „Den moderne Husmandsbevægelse“ 2. Udg. 1912; Nekrologer i „Ugeskr. f. Landm.“ s. A., „Tidsskr. f. Landøk.“ s. A. og „Loll.-Falst. Stiftstid.“ ³⁰/₈ s. A.

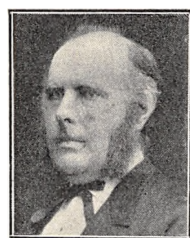
Øllgaard, Christian Krarup (²/₃ 1841—¹¹/₄ 1915), Ingeniør, Borgmester. F. paa Tandrup ved Herning. Forældre: Prokurator Balthazar Krarup Ø. og Christine Laurette Begtrup Krarup. Blev Student 1858 og tog polyteknisk Eksamen i Ingeniørfaget 1866 efter at have deltaget i Krigen 1864. Efter

Eksamen arbejdede han som Ingeniørassistent ved Bygningen af Broen over Guldborgsund, i Hedeselskabets Tjeneste og ved Anlægget af den syd-sjællandske Jernbane, senere ved Anlægget af Dampfærgehavnene ved Fredericia og Strib. 1872 blev han Havnebygmester i Kbh. 1885 valgtes han til Borgmester sst., afgik som saadan 1903.

Som Havnebygmester fik Ø. Lejlighed til at planlægge og udføre en meget lang Række Havnearbejder, bl. a. Uddybning af Havnen og dens Udvidelse Syd for Langebro, Bygning af Bolværker og Kajer, Ombygning af Kanalbroerne, Anlæg af Refshaleøen m. m. Som Borgmester fik han under Kommunens stærke Udvikling Brug for sin betydelige tekniske Sagkundskab og Erfaring. Han tog virksom Del i Indførelsen af elektrisk Belysning, Omordning af Brandvæsenet, Forbedring af Vandforsyningen, Ændring i Byens Kloakforhold, hvorved Indførelse af Vandklosetter muliggjordes. Omordning af Sporvejsforholdene og Anlæg af nye Veje i Byens ydre Distrikter. Ø. var desuden Medlem af en lang Række Kommissioner vedrørende tekniske Spørgsmaal, saaledes Anlæg af Tilflugtshavne paa Jyllands Vestkyst, i det nordlige Kattegat og paa Bornholm samt Ordning af Jernbaneforholdene i og ved Kbh. 1898—1901 var han Formand for Dansk Ingeniørforening. Han forenede stor faglig Dygtighed med en retlinet og elskværdig Karakter. D. i Kbh. — Gift 1872 Laura Christine Krarup. *M. C. H.*

Litt.: Slægt i N. P. Krarup: „Stamt. over Familien Krarup“ 4. Udg. 1915; „Ingeniøren“ 1901; „A. Hvass i „Ill. Tid.“ 27/9 1903; „Nektrologer i „Berl. Tid.“ 12/4 og 13/4 1915; „Hovedstaden“ 13/4 s. A.; „Ingeniøren“ s. A. (af H. C. V. Møller).

Øllgaard, Hans (¹⁴/₁₀ 1837—²³/₈ 1895), Retskyndig, F. paa Tanderup ved Herning. Forældre: Prokurator Balthazar Krarup Ø.

og Christine Laurette Begtrup Krarup. Blev Student 1855, Cand. juris 1861, s. A. Assistent i Justitsministeriet, 1871 Fuldmægtig, 1878 Kontorchef sst., s. A. Assessor (Dommer) i den kgl. Lands-Over- samt Hof- og Stadsret, 1891 i Højesteret, 1883—91 og 1893—95 Censor ved

de juridiske Examina. 1884 Formand for den i Henhold til L. ¹⁴/₁₂ 1857 nedsatte Grundtaksanstættelseskommission. Ved sin klare, grundige og interesserede Undervisning vandt Ø. Ry som sit Slægtleds bedste

juridiske Manuduktør; som Dommer ragede han frem ved Skarpsind, Retsind og Omhu; hans Standpunkter var altid Resultatet af nøjagtig Undersøgelse, Kendskab til alle Detailler og moden Overvejelse. Ø.s store Beredning for og dybe Fortrolighed med Ørsted gjorde ham selvskreven til Medarbejder ved Værket „Anders Sandøe Ørsteds Betydning for den danske og norske Retsvidenskabs Udvikling“, hvortil han leverede 2. Bd., „A. S. Ørsteds Indflydelse paa den videnskabelige Behandling af den dansk-norske Privatret“ (1887). I Litteraturen optraadte Ø. iøvrig kun med „Bemærkninger vedrørende Retsforholdet mellem Naboejendomme, foranledigede ved Professor Aschehous Afs handling angaaende denne Genstand“ (Bilag II til „Forhandlinger paa Tredje nordiske Juristmøde 1878“ (Oslo 1879)), men han nærede altid en levende Interesse for alle juridiske Spørgsmaal, baade i Teorien og Praksis. Medstifter 1881 af Juridisk Forening. Han var en ædel Personlighed, en helstøbt Kristen, der virkede stærkt ved sit Eksempels Magt, men ikke yndede at træde frem med sine Følelser. D. i Kbh. — Gift 1864 Sophie Jacobine Mathilde Petersen, d. 1907.

Fz. D.
Litt.: Slægt se C. K. Ø.; Jul. Lassen i „Tidskr. f. Retsvidsk.“ VIII 1895, S. 533—34; „A. F. Kriegers Dagbøger“ VI—VII 1925 passim.

Ørsted, Anders Sandøe (²¹/₁₂ 1778—¹/₃ 1860), Retslærd, Politiker. F. i Rudkøbing. Forældre: Apoteker Søren Christian Ø. og Karen Hermansen. Blev efter en uregleret Hjemmeundervisning — Ø. og hans ældre Broder Hans Christian var selv hinandens bedste Lærere — Student 1795, studerede Filosofi (Kant og Fichte) og Retsvidenskab, modtog 1797 Universitetets Guldmedaille for en filosofisk Prøveopgave, udgivet i udvidet Skikkelse 1798 under Titel „Over Sammenhængen mellem Dydelærens og Retslærens Princip“ (I—II), blev 1799 Cand. juris med Udmærkelse, deltog s. A. i en Konkurrence med J. K. Høst, C. Krohg, C. F. Lassen, H. Bilsted og M. H. Bornemann om en Adjunktplads ved det juridiske Fakultet, men blev af Universitetets Patron, Hertug Frederik Christian af Augustenborg, og Dommerne, deriblandt J. F. W. Schlegel, vraget for M. H. Bornemann — et af de sørgeligste Blade i Kbh.s Universitets Historie. 1801 blev Ø. sumnerær, 1802 virkelig Assessor (Dommer) i Hof- og Stadsretten, men maatte iøvrig af økonomiske Grunde fortsætte sin allerede som Student paabegyndte Manuduktionsvirksomhed, 1809 Meddirektør af Pastoralseminariet og Lærer i Kirkeret sst., 1810 Assessor

(Dommer) i Højesteret, 1813—48 Deputeret i det danske Kancelli, 1825—48 Generalprokurør, 1835 Kommissarius ved begge de kongerigske Stønderforsamlinger, 1842 Statsminister, 1853 Premierminister og Indenrigs- og Kultusminister, 1854 afsk. som Indenrigsminister, s. A. kst. som Justitsminister, s. A. afsk. fra samtlige sine Ministerposter. 1848 Medlem af den grundlovgivende Rigsdag, 1850 af Landstinget. 1810 Medlem af, 1848 Præsæs for Videnskabernes Selskab, 1815 Dr. juris h. c. baade i Kbh. og Kiel. Medlem af en Række Regeringskommissioner. Baade som Dommer, administrativ Embedsmand, Generalprokurør og som Lovforfatter udøvede Ø. en overordentlig Indflydelse. Legislativt bidrog han mere end nogen anden til Udformningen af Datidens Lovgivning — de fire systematiske Straffelove fra 1833 og fra 1840 og 1841, Arveforordningen af 21/5 1845 o. a. I Kancelliet blev der i rigest Maal lagt Beslag paa hans umaadelige Kundskabsforraad og udtømmelige Arbejdsdrift. Stillingen som Dommer blev til uvurderlig Nytte for ham; han udtaler selv, at hvis han har udrettet noget for Retsstudiets Udvikling i Danmark, er det fornemmelig sket derved, at han steds har befrugtet Eftertænkningen ved den Erfaring, hans Embedsliv gav ham. De omtalte Dele af Ø.s mægtige Livsarbejde er forøvrigt ikke tilstrækkelig undersøgt endnu. Og ved Siden heraf satte hans vældige Aandsevner i Forbindelse med en næsten ubegribelig Arbejdskraft ham i Stand til at udfolde en enestaaende litterær Produktivitet. Ø.s første Skrifter var af filosofisk Natur — Ø. er et af Danmarks stærkeste og skarpeste filosofiske Hoveder —; alt som purung havde han som ingen anden trængt ind i den Kant'ske Filosofi; det Arbejde, han baade i sit akademiske Prisskrift, Anmeldelser og Afhandlinger i „Filosofisk Repertorium“, „Lærde Efterretninger“, „Minerva“ o. a., ved Fuldførelsen af Udgivelsen af M. G. Birckners „Samlede Skrifter“ (IV 1800), har ydet til Klarlæggen af Kant's Tanker, er endnu ikke tilstrækkelig vurderet af den filosofiske Videnskab. Men som Retsforsker er han af alle anerkendt som Danmarks største Navn; det øvrige Nordens betydeligste Jurister, Mænd som Schweigaard, Richert og Calonius, kan ikke staa Maal med ham. Ø. er af Verdensformat. Den retsvidenskabelige Renæssance, han indledede i Danmark, har intet Sidesykke i andre Kulturlande. Ved Studiet af Lovgivningen, Praxis og sin vigtigste danske Læremester Henrik Stampe dannede Ø. sit videnskabelige Program, kort udtrykt, det nære Forhold mellem Retsvidenskaben og Livet, et Program, der ikke var selvfølgeligt i hine Tider og knap nok er det endnu. Ø. skabte en national Retsvidenskab, i Ordets bogstavelige Betydning det Grund-

lag, paa hvilket dansk Retsforskning og dansk Retsliv den Dag i Dag staaer. Han brød med den altbeherskende Naturrets Opfattelse af Retten som en konstant, almen, objektiv Størrelse. I sin mesterlige Afhandling „Om Grænserne mellem Teori og Praxis i Sædelæren“ („Eunomia“ I 1815) gik han ud fra, at der foruden den almindelige Etik ogsaa gives en særegen for hvert enkelt Individ, og fastslog, at al Videredannelse, alt Fremskridt, al Udvikling ikke skal deduceres fra almindelige Begreber og forudfattede Dogmer, men fra det erfaringsmæssige Grundlag; det var umuligt ad den rene Fornufts Vej at opstille almindelige Sætninger og uden videre anvende dem paa Livet. Medens hans store tyske Samtidige Savigny henviste til Historien, pegede Ø. paa det praktiske Liv. Ud fra dette erkendelsesteoretiske Grundsyn udviklede Ø. som den første i dansk Retsvidenskab det rette Forhold mellem Ret og Moral. Han satte den positive Ret i Højsædet, han angav de rette Synspunkter for Lovfortolkningen, og han aabnede Vinduet ud til Europa. Allerede kvantitativt set var Ø.s Forfatterskab en Litteratur i Litteraturen. Hans berømte lille Bog „Forsøg til en rigtig Fortolkning og Bedømmelse over Forordningen om Trykkefrihedens Grændser, dateret den 27. September 1799“ (I 1801) danner den straalende Portal dertil. Stængt ude fra Universitetet maatte Ø. lade selv en Del af sine Hovedværker fremkomme som Noter eller Supplementer til Professorernes Lærebøger, saaledes „Supplement til afdøde Generalauditør Nørregaards Forelæsninger over den Danske og Norske Ret“ (I—III, 1804, 1806, 1812) og „Haandbog over den danske og norske Lovkyndighed, med stadigt Hensyn til Hr. Etatsraad og Professor Hurtigkarls Lærebog“ (I—VI 1822, 1825, 1828, 1831, 1832, 1835, med alfabetisk Realregister af C. G. Krüger 1843), monumentale i Henseende til Indhold, men allerede under Hensyn til det anførte ikke i Henseende til Form. 1809 udgav Ø. sin store og vægtige kriminalistiske Monografi „Systematisk Udvikling af Begrebet om Tyverie, og denne Forbrydelses juridiske Følger, samt andre dermed forbundne Retsmaterier; tilligemed Vink til vor Tyvslovgivnings rigtige Bedømmelse“, 1811 sin meget benyttede „Ny dansk Formularbog“ (6. Udg. 1855) og 1815 første Bind af sit klassiske Værk „Eunomia, eller Samling af Afhandlinger, henhørende til Moralphilosophien, Statsphilosophien og den Dansk-Norske Lovkyndighed“ (II 1817, III 1819, IV 1822); den strafferetlige Bestanddel heraf udgør for en væsentlig Del Indholdet af Ø.s „Abhandlungen aus dem Gebiete der Moral- und Gesetzgebungs-Philosophie“ (I—III 1818, 1823, 1826), det eneste af Ø.s Værker, der sammen med Afh. „Ueber das Nothrecht“ i „Neues Archiv des

Criminalrechts“ (V 1822—23) glimtvis endnu citeres i Tyskland, som dog til Dato endnu ikke ret har faaet Blikket op for Ø.s virkelige Storhed og Betydning; hans Navn som Retslærd er i det øvrige Europa aldeles ukendt. 2. Bind af „Abhandlungen“, „Ausführliche Prüfung des neuen Entwurfs zu einem Strafgesetzbuch für das Königreich Bayern, erschienen in München 1822“, paadrog Ø. uforskammede, ubeherskede og hadefulde Angreb baade af Udkastets Forfatter N. T. von Gönner (München 1825), Feuerbach's bitre Modstander, og Gönner's Sjakal von Spies (Landshut 1825), Angreb, paa hvilke Ø. gav et værdigt Svar i 3. Bd. af det omtalte Værk. 1824 optraadte Ø. med Myndighed og Overlegenhed i den af Lægen Franz Gotthard Howitz rejste deterministiske Strid, hvori bl. a. J. P. Mynster, J. L. Heiberg, P. Hjort, Sibbern og Brandis deltog, Ø. fra et indeterministisk Stade bl. a. med Afh. „Fortsatte Betragtninger over den menneskelige Frihed og Sædelærens Grundbegreber; i Anledning af Hr. Prof. Howitz's nye Skrift“ (1824). Samtidig havde Ø., der allerede 1802—03 havde deltaget i Udgivelsen af „Juridisk Maanedstidende“, overkommet at udgive og for største Parten selv skrive den lange Række af juridiske Tidsskrifter, hvori en uoverskuelig Mængde epokegørende Afhandlinger, Anmeldelser o. l. fremkom: „Juridisk Arkiv“ (Nr. 1—2 udg. af Chr. Krohg, 3—30 af Ø. 1804—12. Med Realregister af Chr. Rothe) og dets Fortsættelse „Nyt Juridisk Arkiv“ (I—XXX 1812—20. Med Realregister af Chr. Rothe 1823), „Juridisk Tidsskrift“ (I—XVI, 1820—30, fortsat af P. G. Bang, J. O. Hansen og Kolderup-Rosenvinge) og „Arkiv for Retsvidenskaben og dens Anvendelse“ (I—VI 1824—31. Med Sagregister af S. J. Gudenrath 1840), en ny forkortet Redaktion særlig af „Juridisk Arkiv“. En af disse Afh. i „Jurid. Tidsskr.“ XII. Bd. (1825—26) „Behøver den danske Kirkeforfatning en omgribende Forandring?“, fremkaldt ved Striden mellem H. N. Clausen og Grundtvig, blev skæbnesvanger baade for Ø. selv og den dansk-norske Retsvidenskab. Ø.s Betragtninger over Præsteden, de symbolske Bøger og Treenheden fandt Grundtvig og hans Vaabendrager J. C. Lindberg stridende mod Kongeloven — og Enevoldsmagten tog Affære. Ø.s liberale Sympatier og Virken, f. Eks. for en lovordnet Trykkefrihed, var ikke altid velset af Frederik VI og hans haandgangne Mænd; ved Tugthusoprøret 1817 undlod Ø. at underskrive Forestillingen om de rigoristiske og uretfærdige Foranstaltninger, Kongen havde planlagt m. H. t. de skyldiges Domfældelse uden Appel og Decimering; Frederik VI overfusede Ø. med de urimeligste og taabeligste Beskyldninger, og Ø.s frimodige og mandige Forsvar vakte tillige Kancellipræsident F. J. Kaas' Forbitrelse. Me-

dens Uvejret den Gang drev over, var Frugten nu moden. Ved kgl. Resol. af 21/9 1826 modtog Ø. Frederik VI's Irettesættelse for hans Kongen „mishagelige“ Afhandling samt Paalæg om med faa og ret betydningsløse Undtagelser at opføre med sin Forfattervirksomhed og at søge Afsked fra Pastoralseminariet, et Forbud, Ø. under Kaas' Eftermand P. C. Stemmann forgæves søgte at faa hævet. At Ø. under Hensyn til sin Stilling som Generalprokurør formelt set hellere skulde have ladet sin Afh. forblive i Skrivebordsskuffen, kan aldrig blive noget fyldestgørende Forsvar for denne opvørende Brutalitæt, der til alle Tider vil være en uudslettelig Skamplet paa Frederik VI's Regering. At Ø., som man senere undskyldende har fremhævet, skulde være „udskrevet“ paa hin Tid, er næsten værre end intet Forsvar. Selv havde han bl. m. a. ønsket at give en systematisk Fremstilling af den danske Ret, det Arbejde, han nu maatte lade ligge og overlade til sine Efterfølgere; han var den Gang kun 44 Aar gammel og tilmed et Geni, en af de største Jurister, Verdenslitteraturhistorien kender. Hvad den dansk-norske Videnskab har mistet ved Frederik VI's herostratiske Voldsfærd overfor Ø., kan ikke maales. Herefter blev det i alt væsentligt Statens Tjeneste og Politikken, Ø. viede sine sjældne Aandskræfter. Hans Udnævnelse til Kommissarius blev hilst med Begejstring, Kbh. illuminerede, Ø. var kendt og elsket som det liberale Element i Kancelliet, „Kongens og Folkets Mand“, saaledes som J. F. Schouvs ærende Ord i Roskilde Stænderforsamling lød. Ø.s Maal var at være det loyale og hensynsfulde Bindeled mellem Regenten og Stænderne. Men hans Popularitet kom ikke til at vare længe. Den bestod sin Prøve i den første Stænderforsamling under Christian VIII, men hans Holdning overfor Eiderstatspolitikken og den slesvig-holstenske Separatisme gav den Dødsstødet. Han var Helstatens redelige og overbevisningsrige Tilhænger, men synes i nogen Grad at have manglet det dybt primitive nationale Instinkt, som f. Eks. Stemmann besad. Ellers vil det kun vanskeligt kunne forklares, at Fremhævelsen af den strengt juridiske Ret eller praktiske Hensigtsmæssighedsgrunde for Ø. kunde være afgørende i Behandlingen af den slesvigske Sprogsag. Da P. Hiort Lorenzen 1842 talte Dansk i den slesvigske Stænderforsamling, optraadte Ø. bestemt og unødigt skarpt mod Withs Forslag om at sende Kongen en Adresse om Beskyttelse af den danske Nationalitet i Slesvig. En næsten ulægelig Mistillid til Ø.s Fædrelandssind og Danskhed afløste den tidligere Jubel; „Københavnsposten“ og „Fædrelandet“ angreb Ø. paa det heftigste, men Ø. satte haardt mod haardt. I Forhandlingerne om Christian VIII's aabne Brev af 9/7 1846 om Arvefølgen fulgte Ø. H. Reventlow-Criminil;

i det hele har han vistnok ikke kunnet sympatisere med den Kurs, Christian VIIIs Politikk, formentlig under Stemanns Auspicier, styrede i Kongens sidste Regeringsaar. Efter Christian VIIIs Død blev Ø., P. G. Bang og Carl Moltke Medlemmer af den Komité, der skulde udarbejde den nye Forfatning i Henhold til Forfatningsreskriptet af 29/1 1848. Trods voldsomme Angreb og Agitation var Ø. valgt til Medlem af den grundlovgivende Rigsdag, han udgav 1849 „Prøvelse af de Rigsforsamlingen forelagte Udkast til en Grundlov og en Valglov“, af „Fædrelandet“ betitulet en Generalstorn paa Grundloven, deltog med Iver, men uden Indflydelse i Forhandlingerne og stemte mod Grundlovens Vedtagelse. 1850 offentliggjorde Ø. sin historisk-statsretslige Undersøgelse „For den danske Stats Opretholdelse i dens Helhed“. I Forhandlingerne, hvortil den kgl. Kundgørelse af 29/1 1852 gav Anledning, ønskede Ø. ikke at deltage, derimod i Drøftelserne om Arvefølgen. Efter at Rigsdagen 1853 var opløst, og Ministeriet Ø. dannet, blev Arvefølgeoven vedtaget, og de langvarige Forhandlinger om Grundlovsindskrænkningen som Følge af den patænkne Fællesforfatning tog deres Begyndelse. Men Ministeriet var ikke stærkt, dets Fremfærd overfor Andræ, Hall og Monrad, Fiskalsagen mod C. F. Wegener, Besættelsen af Sjællands Bispestol med Martensen i Stedet for H. N. Clausen, de talrige Pressesager vakte den største Forbitrelse. Begge Rigsdagens Ting vedtog en Mistillidsadresse til Kongen, og 3/12 1854 afskedigedes Ministeriet. Ligesom sine Kolleger blev Ø. frikendt i den af Folketinget mod dem rejste Rigsretssag. I en Række mindre Skrifter havde Ø. taget til Orde i forskellige statsretslige og politiske Spørgsmaal, og i sit „Af mit Livs og min Tids Historie“ (I—IV, 1851, 1852, 1855, 1857) leverede han en af de vigtigste Kilder til dansk Historie i det 19. Aarh.s første Halvdel, den senere danske Enevældes Forsvarsskrift, skrevet for Sagens Skyld, for at klarlægge Ø.s Mening om de retslige, politiske og økonomiske Begivenheder, i hvilke han havde taget saa væsentlig Del, men ikke for at tale om sig selv, ikke en Gang om Begivenhederne i 1826. Der foreligger i det hele kun et forholdsvis ringe Materiale til Karakteriseringen af Ø. som Personlighed — der eksisterer saaledes kun faa Breve efter ham. Han er paa én Gang i Besiddelse af den ægte Selvfølelse og den ægte Beskedenhed. Aandelig Svinde, videnskabelig Lefværdighed var ham imod. Altid var han villig til at anerkende andres Fortjenester; næsten rørende er det at se, hvorledes han introducerer de unge Talenter i Litteraturen, Kolderup-Rosenvinge, J. O. Hansen o. a. Martensen fandt, at Ø. manglede Fantasi, men han har ikke forstaaet Ø.s juridiske Fantasi. Den ende-

lige Dom over Statsmanden Ø. er vistnok ikke fældet endnu, men Fremtiden vil formentlig overvejende afsige den til Fordel for ham. Ligesom Ø.s filosofiske Virke endnu trænger til en Redegørelse fra filosofisk Side, savner vor Litteratur ogsaa en Fremstilling af Ø.s betydningsfulde Gerning som Nationaløkonom. Men som den juridiske Realismes første virkelige Bannerfører, som Skaberen af den dansk-norske Retsvidenskab i moderne Betydning lyser Ø.s mægtige Skikkelse med stedse større Glans i dansk Retsforskning og dansk Retsliv. Monumenter over Ø. blev først oprettede 1902 i Kbh., 1922 i Viborg. Register til Ø.s Skrifter udg. 1917 af Axel Rafael, Person- og Sagregister til Ø.s Skrifter og Taler af historisk, politisk og statsøkonomisk Indhold 1921 af Henny Glarbo. I Ø.s Aand virker det A. S. Ø.ske Prismedaillelegat. D. i Kbh. — Gift 1) 1802 Sophie Wilhelmine Bertha Oehlenschläger, d. 1818. 2) 1819 Mathilde Elisabeth Rogert, d. 1824. Fz. D.

Litt.: Slægt hos Lengnick (Ørsted og Winstrup), i Hundrup; „Stamt. over Familien Ø.“ 2. Udg. 1863 og „Vierteljahrsschr. f. Heraldik.“ 1880; 1. Hustrus Slægt se Adam Oehlenschläger; Selvbibliografi i „Solentia academica“ 1815; Erindringer i ovenn. Værk og „Jurid. Tidsskr.“ 1918; „Messenger Français du Nord“ I 1825, S. 207 f., 219 ff., 223 f.; F. C. Sibbern i „Patriotiske Intelligensblade“ I 1835, S. 21—31; P. L. Møller i „Dsk. Folkekal.“ 1848, S. 1—58; Oehlenschläger: „Erindringer“ I—IV 1850—51; Tscherning: „Belysning af de senere indrepolit. Begivenheder og Tilstande“ 1854; „Anklageskrift mod Ministeriet Ø.“ 1855; „Ill. Tid.“ 12/5 1860; O. Müller i „Hist. Tidsskr.“ III 6 1867—69; „Breve fra og til H. C. Ø.“ I—II 1870; Thorsøe: „Den dsk. Stats Hist. 1814—48“ 1877—78 og „Frederik VII.s Regering“ I 1881—89; „Dgbl.“ 21/12 1878; O. Borchsenius; „Litt. Feuilletoner“ 1880; „Morgenbl.“ 29/11 og 27/11 1884; L. Koch i „Kirkeh. Saml.“ III 4 1882—84 og 6 1886—87, samt „A. S. Ø.“ 1896; C. Ussing; „A. S. Ø. som Retslær“ 1884; Goos, Nellemann og Øllgaard: „A. S. Ø.s Betydning for den dsk. og norske Retsvidenskabs Udvikling“ I—III 1885—1906; Madvig: „Livserindringer“ 1887, S. 211; „Tidsskr. f. Retsvidsk.“ III 1890 og XI 1897; Neergaard: „Under Junigrundloven“ I—II 1892—1916; A. D. Jørgensen i „Sønderj. Aarb.“ 1894—95; „Hist. Tidsskr.“ VI 6 1895—97; Rubin: „1807—14“ 1892 og „Frederik VI.s Tid“ 1895; „Vidsk. Selsk. Fhld.“ s. A., S. 156 f.; Lund: „Studenterforeningens Hist.“ 1895—98; „Berl. Tid.“ 19/9 1896; Høffding i „Vort Folk“ det 19. Aarh. I 1897; H. Munch-Petersen i „Ugeskr. f. Retsv.“ 1901, S. 261—72 og „Tilskuener“ 1902, S. 673—78; „Tidsskr. f. Retsv.“ XIV 1901, S. 230—37; Eyy. Olrik i „Berl. Tid.“ 21/8 1902; Fz. Dahl i „Ill. Tid.“ 31/8 1902; „Det nord. Stud. jur. Stævne i Kbh. 1918“ og „Berl. Tid.“ 19/10 1922; H. Ploug; „Carl Ploug“ I 1905; H. Trier i „Dsk. Stud.“ 1909; Heise i „Saml. t. jysk Hist. og Top.“ IV I 1911; Wad: „Fra Fyens Fortid“ I—II 1916; „Gemt og Glemmt“ II s. A.; Reumert: „En Raceslægts“ 1918 og „Sophie Ørsted“ 1920; Harding: „Corresp. de H. C. Ø. avec divers savants“ I—II s. A.; A. F. Kriegers Dagb. I 1920, S. 5 ff., III, 114, 342, II 1921, S. 89, 151, 165 f., III s. A., S. 280, IV s. A., S. 276, 384; Troels-Lund: „Bakkehus og Solbjerg“ I 1920; Hans Jensen i „Hist. Tidsskr.“ IX 2 1921; „Den dsk. Centraladministration“ 1921; Linvald: „Kronprins Frederik og hans Regering“ I 1923; „Breve fra og til Grundtvig“ I—II 1924—26; Dan. Bruun: „Slægts- og Barndomsminde“ 1925; Breve i „Udv. af Breve til P. Hjort“ 1867, H. Beck: „Gunnit Busck“ 1869; „Breve fra og til H. C. Ø.“ 1870; „Nogle Blade af J. P. Mynsters Liv og Tid“

1875, „Mindeblade om Oehlenschläger“ 1879 og „Saml. t. jysk Hist. og Top.“ IV I 1911—14; Ligtaler af Martensen og C. Ørsted.

Ørsted, Anders Sandøe (^{21/6} 1816—^{3/9} 1872), Botaniker. F. i Rudkøbing. Forældre: Købmand Jacob Albert Ø. og Petronelle Catherine Bang. Opdroges

i sin Farbroder, Juristen A. S. Ø.s Hjem fra sit 4. Aar, blev Student 1835 og Magister 1844 med en naturhistorisk Afhandling. 1845—48 foretog han en Rejse til Vestindien og Centralamerika, blev 1851 Privatdocent i Botanik, 1862 Profes-

sor. Ø.s naturhistoriske Interesser og Arbejder gik i Begyndelsen væsentligst i zoologisk Retning; han vandt Universitetets Guldmedaille for en Afhandling om Danmarks Ledorme og beskæftigede sig ogsaa med Fladorme. Hans Disputats „De regionibus marinis“, en naturhistorisk Monografi om Øresund, er et interessant Arbejde, hvor han søger at paavise de forskellige ydre Kaars Indflydelse paa Fordelingen af Plante- og Dyreverdenen i Havet. Paa sin store Rejse opdagede han „Svævel“ i Havet og paaviste dets biologiske Betydning, men hans Afhandling herom blev ikke kendt i den videnskabelige Verden; tillige foretog han Indsamlinger og Studier paa Landjorden i omfattende Grad, og hans store Materiale bearbejdedes dels af ham selv, dels af fremmede Botanikere; en stor Del er endnu ubearbejdet. Han var imidlertid gaaet helt over til Botanikken. Han beskæftigede sig saaledes en hel Del med Svampestudier, skrev flere Afhandlinger om Snyltesvampe og Podningsforsøg og gjorde 1865 den betydningsfulde Opdagelse om Forbindelsen mellem Sevenboms Bævrerust og Pæreræts Gitterrust, hvorved Læren om Værtskiftet hos Svampene blev fastslaaet. Han har endvidere beskæftiget sig en Del med Studier af Trævækst og her specielt med Egefamilien, hvorom han har udarbejdet en stor Afhandling „Bidrag til Kundskab om Egefamilien i Fortid og Nutid“ (1871). Ø. blev ved flere Lejligheder og paa forskellige Omraader af sin Virksomhed skarpt angrebet, saaledes førtes der navnlig i 60'erne en bitter Strid, hvori flere videnskabelige Penne deltog. Ø. var en flittig Samler og Forsker. Paa det biologiske Omraade har han gjort vigtige Opdagelser og har med ikke ringe videnskabelig Fantasi kombineret sine lagttagelser. For senere biologiske Undersøgelser har Arbejder af ham dels været et Udgangspunkt, dels indeholdt nyttigt Stof. D. i Kbh. — Gift 1858 Frederikke Christiane Gebhard, d. 1914.

H. J.

Litt.: Slægt se A. S. Ørsted, d. 1860; Selvbio-grafi i Metropolitan-skolens Progr. 1840 og Univ. Progr. ved Reformationstesten 1844; „Biographical sketch of the late professor Oersted“ 1873; Gosch: „Danm. zool. Litt.“ II² 1875, III 1878 og „J. C. Schiødt“ 1895—1905; „Bot. Tidsskr.“ XII 1880; N. Holm: „Glade Aar“ 1916, S. 83 f.; Nekrolog i „Berl. Tid.“ ^{4/9} 1872.

Ørsted, Hans Christian (^{14/8} 1772—^{9/3} 1851), Fysiker. F. i Rudkøbing. Forældre: Apoteker Søren Christian Ø. og Karen Hermansen. Fik en højst

uregelmæssig Skoleundervisning, men kunde dog kort Tid efter at være kommet til Kbh. 1794 tage Studentereksamen. Al hans Interesse samlede sig om Fysik og Kemi; da der ikke dengang var nogen Eksamen ved Universitetet for disse Fags Dyrkere, tog han farmaceutisk Eksamen 1797. Kants Ideer beherskede den videnskabelige Verden, og Ø.s Doktordisputats 1799 „Grundtrækkene af Naturmetafysikken“ bærer stærkt Vidnesbyrd herom. Han blev kort efter Bestyrer af Loveapoteket i Kbh. og foretog derefter med Understøttelse af det Cappelske Legat en for sin Udvikling højst betydningsfuld Rejse, der varede 1801—04 og førte ham gennem Tyskland, Frankrig og Holland. Overall, hvor han kom frem, besøgte han Tidens mest fremragende Personer, baade paa de aandelige og Naturvidenskabernes Omraade. 1806 blev han ekstraordinær Professor i Fysik ved Universitetet, men først 1817 ordinær Professor. Fra 1815 til sin Død var han Sekretær i Videnskabernes Selskab. Ø.s videnskabelige Arbejder havde oprindeligt et kendeligt filosofisk Tilsnit. I et overordentlig interessant Skrift fra 1812: „Ansicht der chemischen Naturgesetze“ har Spekulationerne endnu Overvægt, men efterhaanden gik han over til eksperimentelt Arbejde, som bragte ham de værdifuldeste Resultater. I Vinteren 1819—20 holdt han Forelæsninger over Elektricitet og Magnetisme, og under de Forsøg, som ledsagede Forelæsningerne, opdagede han, at den elektriske Strøm paavirker Magnetaalen til Drejning efter ganske bestemte Regler. Denne Opdagelse, Grundlaget for Læren om Elektromagnetismen, bekendtgjorde han i et latinsk Flyveskrift: „Experimenta circa effectum conflictus electrici in acum magneticam“, der udsendtes ^{21/7} 1820. Opdagelsen vakte den allerstørste Opmærksomhed i den videnskabelige Verden og fremkaldte en rivende Udvikling af den nye Videnskabsgren. De i Tidens Løb fremkomne Angreb paa Øs Prioritet som Elektromagnetismens Opdager er med Lethed tilbagevist, og han anerkendes af hele Ver-

den som Opdager af det for Elektroteknikkens Udvikling saa betydningsfulde elektromagnetiske Grundlag. Af hans øvrige fysiske Arbejder har hans Forsøg over Klangfigurer og over Vædskers og Luftarters Sammentrykkelighed især sat Spor i Videnskabens Historie. Hans Apparat til Sammentrykning af Vædsker, Piezometret, har lige til den nyeste Tid været anvendt som Demonstrationsapparat ved fysiske Forelæsningsninger. I hans fysiske Skrifter finder man tydeligt Vidnesbyrd om, at han betragtede Lyset som et elektromagnetisk Fænomen; han staaer derved Nutidens Opfattelse af Lysets Natur nær. Ogsaa paa Kemiens Omraade naaede Ø. betydelige Resultater. 1819 fremstillede han Piperin af sort Peber, og 1825 forsøgte han at udvinde metallisk Aluminium. Som paavist af J. Fogh har Ø. utvivlsomt haft det nye Metal mellem Hænderne, men Metoden var usikker; det lykkedes først Wöhler 1827 at finde en sikker Metode, som gjorde det muligt at fremstille saa store og saa rene Mængder af det nye Metal, at dets kemiske og fysiske Egenskaber kunde nærmere bestemmes. Derimod fandt Ø. 1825 en fortrinlig Metode til Fremstilling af vandfrit Aluminiumklorid, et Stof, der fik stor Betydning ved den syntetiske Fremstilling af vigtige organiske Stoffer. Ø.s Interesse for Naturvidenskaberne fik flere andre værdifulde Udslag. 1824 stiftede han efter engelsk Mønster „Selskabet for Naturlærens Udbredelse“, der paa mange Maader har udbredt naturvidenskabelige Kundskaber i Danmark. 1829 blev Polyteknisk Lærestanstalt stiftet efter Forslag af en Universitetskommission, hvori Ø. var primus motor. Han var Anstaltens Direktør til sin Død. Gennem sine offentlige Forelæsningsninger, „Maanedforelæsningsninger“ og „Forelæsningsninger i Selskabet f. Naturlærens Udbredelse“ fik Ø. stor vækkende Betydning for unge Mænd i Haandværk og Industri. Navnlige har Brygger J. C. Jacobsen, bl. a. ved Oprettelsen af Carlsbergfondet, stærkt fremhævet Ø.s Betydning for ham. Ogsaa udenfor de rene og anvendte Naturvidenskaber var Ø. overordentlig interesseret og virksom. Han stod i nært Forhold til de mest fremtrædende af Tidens Digtere, Filosofer og Sprogmand. Hans Forhold til H. C. Andersen var af største Betydning for dennes Aandsudvikling. Hans Tanker og Ideer paa Aandslivets Omraade er samlede i „Aanden i Naturen“, der udkom 1850 og oversattes paa Tysk, Engelsk, Hollandsk, Fransk og Svensk. Gennem dette Værk øvede han en betydelig Indflydelse paa sin Samtid. Hans Bestræbelser for at rense det danske Sprog for fremmede Ord har navnlig i Fysikken og Kemiens baaret Frugt. Ord som „Vægtfylde“, „Ill“ og „Brint“ skyldes ham. Hans Færd blandt Mennesker prægedes af det samme lyse og harmoniske Sind, som ofte gav sig

Udslag i hans Skrifter. D. i Kbh. — Gift 1814 Inger Birgitte Ballum, d. 1875.

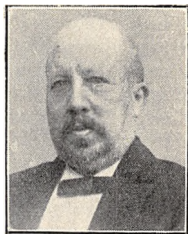
M. C. H.

Litt.: Slægt se A. S. Ø., d. 1860; Autobiografi i H. A. Kofods Konversationslex. XXVIII 1828; „Mag. f. Kunstnere og Haandværkere“ I 1827; „Danmarks Hæder i Fortid og Nutid“ 1839; „Nyt Mag. for Natur- og Menneske-Kundskab“ 1839; P. L. Møller i „Dsk. Pantheon“ 1844, „Dsk. Folkekal.“ 1848, „Nord. Telegraph“ II 1850, „H. C. Ø.: Gesammelte Schriften“ ved K. L. Kanne-giesser I 1850 og „Augsburger Allg. Zeit.“ 1851; Fr. Barfod i „Skand. Folkekal.“ 1845; „Skandinaviske Porträtt-Galleri“ 1848; J. G. Forchhammer i „Vid. Selsk. Overs.“ 1851; C. Hauch i „H. C. Ø.s samlede og efterladte Skrifter“ IX 1852; „Ill. Mag.“ 1853; J. A. Hansen: „Politiske Skildringer“ 1854; G. F. v. Jessen-Fusch i „H. C. Ø.s gesammelte naturwiss. Schriften“ I 1854; P. C. Sinding i „New York Tribune“ 1859; Elie de Beaumont: „Jean-Chr. Oersted“ 1863 og i „Mém. de l'Acad. des sc. de France“ 1864; Cap i „Journ. de pharmacie et de chimie“ V 1867; Edgar Collin: „Fremragende dsk. Frimurere“ I 1872; C. L. Madsen i „Journal of the Soc. of Telegraph Engineers“ V 1876; Borchenius: „Litterære Feuilletoner“ 1880; O. M. Møller i „Nord-slesv. Søndagsbl.“ Nr. 20—24 1888; A. J. v. Oettingen i „Ostwalds Klassiker“ Nr. 63 1895; Harald Hoffding i „Vort Folk i det 19. Aarh.“ I 1897; C. Musmacher: „Kurze Biographien berühmter Physiker“ 1902; C. Christensen i „Vid. Selsk. Overs.“ 1903; M. C. Harding i „Fysisk Tidsskr.“ 1903—04 og 1909—10, „Svendborg Amt“ 1912. Th. Heltoft og Kr. Svane: „Smaa Biografier“, 1919 (særligt 1920), „Danmarksposten“ 9/9 1920 og „Vore Herrer“ s. A.; Marius Kristensen i „Dsk. Studier“ 1904; L. P. Lauritsen i „Fysisk Tidsskr.“ VI 1907—08; L. F. la Cour i „Lyngby Elever“ 1909; L. F. la Cour og Knud Fabricius: „Dsk. Stormænd“ 1912; Kirstine Meyer: „H. C. Ø.s Arbejdsliv i det danske Samfund“ 1920; H. Beckmann i C. Matschoss: „Männer der Technik“ 1925. — „Gehlens Journal“ I 1803; „Statstid.“ N. 8 T. 1814; „E. Chevreul i „Dictionaire des sciences naturelles“ 1818 (Article corps); Th. Thomson i „Annals of Philosophy“ XIII, XIV 1819; Jac. Berzelius bl. a. i „Arsberättelse“ 1820, 1821, 1826, 1828 og i „Själfbiografiska anteckningar“ 1901; „Gilberts Ann.“ LXVI 1820; Tobias Meyer i „Göttingische gelehrte Anzeigen“ 23/10 s. A.; J. Schweigger bl. a. i „Schweiggers Journ.“ XXIX s. A., XXXIX 1821 og LII 1828; H. Davy i „Philos. Transactions“ 1821, 1826; P. Erman: „Umriss zu den physischen Verhältnissen des von Prof. Ø. entdeckten elektrochemischen Magnetismus“ 1821; M. Faraday i „Annals of Philos.“ II 1821, III 1822; Ampère i „Journal de physique“ XCIV s. A.; P. Barlow: „An Essay on Magnetic Attractions“ 2. Ed. 1823; „Bulletin des sciences“ s. A.; Pfaff: „Der Electromagnetismus“ 1824; Gehlers „Physikalisches Wörterbuch“ III 1827; „The quarterly Journal of Science“ 1828; J. Johnston i „Edinburgh Journal of Science“ III 1830; John Herschel: „Preliminary discourse on the study of Natural Philosophy“ 1831; M. af Pontin: „Anteckningar öfver Natur, Konst och Vetenskap“ 1831; C. F. Gauss i „Astron. Nachrichten“ 1835; J. K. Høst: „Erindringer“ 1835; „Memoirs of Sir Humphry Davy“ by John Davy I—II 1836; Gaimard: „Voyages en Scandinavie“ 1838—40; P. R. Hinnerup: „Haandbog for Juvelere, Guld- og Sølvvarbejdere“ 1839; H. Steffens: „Was ich erlebte“ IV, V 1840—44; C. Molbech: „Det kgl. danske Vid. Selsk.s Hist.“ 1843; A. Clausade: „Voyage à Stockholm“ 1845; E. Dirckinck-Holmfeld: „Dänische Zustände“ 1846; Archiv f. Pharmacie og technisk Chemie“ 1847; „Fremtidens Folkeopdragelse“ 1848; Frederikke Bremer: Liv i Norden“ 1849; „Constitutionelle Zeitung“ 28/6 1849; „Fædrelandet“ Nr. 224 1849, Nr. 261 1850, 30/7 1870 (af O. Borchenius), 17/9 1874 (af R. Pedersen) og 25/9 1876; „Berl. Tid.“ Nr. 262 1850, 4/11 1905, 18/2 1906, 3/11 1909, 1/4 1911, 20/7 (af H. I. Hannover), 21/7, 29/7 (af Fr. v. Jessen), 1/9

1920 (af H. Høffding), ^{23/10} 1924; „Skrifter af I. I. Nervander“ I 1850; M. M. af Pontin; „Samlede skrifter“ I 1850; „Oehlsenschlägers Erindringer“ 1850—51; A. S. Ørsted; „Af mit Livs og min Tids Historie“ 1851—57; Howit i „Literature and Romance of northern Europe“ 1852; Arago; „Oeuvres complètes“ 1854—55; E. Chevreul; „De Baguette divinatoire“ 1854; H. C. Andersen; „Mit Livs Æventyr“ 1855; E. A. Scharling; „Bidrag til at oplyse de Forhold, under hvilke Chemien har været dyrket i Danmark“ 1857; M. Becquerel; „Résumé de l'histoire de l'électricité et du magnétisme“ 1858; H. C. Andersen i „Ill. Tid.“ I 1859; Zantedeschl; „L'electromagnétisme rivendicatore a. G. D. Romagnosi ed all'Italia“ 1859; Babinet; „Etudes et lectures“ VI 1860; Dub; „Der Electromagnetismus“ s. A.; J. Hamel i „Bulletin de l'Acad. de St. Pétersbourg“ II s. A.; „Mechanic's Magazine“ s. A.; Fr. Barfod i „Loll-Palsters Stifts-Tid.“ 1861 Nr. 223; A. P. de Candolle; „Mémoires et Souvenirs“ 1862; „Udvalg af Engelstoft's Skrifter“ III 1862; „Revue des deux mondes“ 1863; Zeuthen; „Mine første 25 Aar“ 1866; P. Hjort; „Udvalg af Breve“ 1867—69; P. Chr. Asbjørnsen; „Anton Rosing“ 1869; „Anton Rosings Ungdomstid og Rejseliv“ s. A.; „Archiv f. Pharmaci“ 1870; B. Jones; „The life and letters of Faraday“ s. A.; Orla Lehmann; „Efterladte Skrifter“ I 1872; „Der Dr. J. S. C. Schweigger ist der Entdecker des Elektromagnetismus, während Dr. H. C. Ø. irrthümlich dafür angesehen wird“ 1874; F. Wöhler; „Jugenderinnerungen“ i „Ber. d. deutsch. chem. Gesellsch.“ 1875; Thorse; „Den europæiske Aandsudviklings Historie af J. W. Draper“ s. A.; L. Koch; „A. S. Ø.“ 1876; M. Goldschmidt; „Livserindringer og Resultater“ 1877; H. N. Clausen; „Optegnelser om mit Levned og min Tids Historie“ s. A.; N. C. L. Abrahams; „Meddelelser af mit Liv“ 1876; K. E. Zetzsche; „Gesch. d. elektrischen Telegraphie“ 1877; Adolph Steen; „Den polyt. Lærestanstalts første halvhundrede Aar“ 1879; S. S. Cox; „A memorial of J. Henry“ 1880; N. Bøgh; „Fra Oehlsenschlägers Kreds“ 1881; H. Martensen; „Af mit Levnet“ 1882—83; G. P. Brammer; „Ungdomsliv“ 1884; J. C. Jacobsen i „Tekn. Foreningens Tidsskr.“ 1884; A. Heller; „Geschichte d. Physik“ II 1884; J. P. Mynster; „Meddelelser om mit Liv“ 2. Opl. 1884; J. N. Madvig; „Livserindringer“ 1887; Rosenberger; „Die Geschichte d. Physik“ III 1887—90; C. Nyrop; „Industriforeningen i Kbh. 1838—88“ 1888; samme; „J. C. Jacobsen“ 1911; V. Rothe; „Mit Livs Erindringer“ 1888; C. Christiansen i „Vid. Selsk. Overs.“ 1889; Mathilde Reinhardt; „Familie-Erindringer“ 1889; L. I. Brandes; „Mine Arbejders Historie“ 1891; Johanne Luise Helberg; „Et Liv“ I 1891; R. R. Vestergaard; „Bidrag til Elers Kollegiums Hist.“ 1891; Rich. Petersen; „Henrik Steffens“ 1893; H. C. A. Lund; „Studentforeningens Hist.“ 1895—98; „Museum“ 1895 I; Vilh. Andersen; „Guldhornene“ 1896; E. Mitscherlich; „Gesammelte Schriften“ s. A.; E. Dam i „Pers. Tidsskr.“ IV 1 1898; „Aus Jac. Berzelius' und Gustav Magnus' Briefwechsel“ 1900; „Briefwechsel zw. Berzelius u. Wöhler“ 1901; Marie. Konow; „Nogle Barndoms- og Ungdomserindringer“ 2. Opl. 1902; K. Bokkenheuser; „Drejers Klub“ 1903; S. M. Jørgensen i „Vid. Selsk. Overs.“ s. A.; „Af Orla Lehmanns Papirer“ s. A.; W. Schorn; „Da Voldene stod“ 2. Udg. 1905; „Hist. Tidsskr.“ VII 6 1905—06; J. L. Ussink; „Af mit Levned“ 1906; R. Hennig og Otto N. Witt i „Prometheus“ 1908; H. Høffding; „Dsk. Filosofter“ 1909; Bodenhoff; „Et lykkeligt Hjem“ 4. Opl. 1910; E. C. Werlauff; „Erindringer af mit Liv“ s. A.; Kirstine Meyer; „Dansk Maal og Vægt“ 1912; Silvanus Thompson i „Nature“ s. A.; N. Dalhoff; „J. B. Dalhoff“ 1915—16; E. Warburg i „Die Kultur der Gegenwart“ III Th. III Abt. I Bd. 1915; Vilh. Andersen; „Tider og Typer“ II 1916; M. C. Harding i „Naturnes Verden“ 1918, i „Nordisk Handelsbl. f. kemisk Industri“ 1920 og „Selskabet for Naturlærens Udbredelse“ 1924; „Akad. Ugebl.“ 1920; H. S. Hendriksen i „The American Scandinavian Review“ s. A.; „Dagens Nyheder“ ^{1/8}, ^{2/8} s. A.; Dumreicher i „Kbh.“ ^{6/8} s. A.; Kirstine Meyer,

Martin Knudsen, Harald Høffding, M. C. Harding i „Beretning om Det nordiske H. C. Ørstedes Møde i København“ s. A.; „Dansk Elektrikerforening“ s. A.; E. v. Holstein-Rathlou i „Elektrotekniker“ ^{14/7} s. A.; Heige Holst; „H. C. Ørstedes Opdagelse af Elektromagnetismen“ s. A.; samme i „Ill. Tid.“ ^{29/8} s. A.; Th. Homén i „Hufvudstadsbladet“ ^{11/9} s. A.; H. Høffding; „Ledende Tanker i det 19. Aarh.“ s. A.; „Ingeniøren“ ^{1/9} s. A. (af P. O. P. og M. C. Harding); „Kbh.“ ^{21/7} s. A.; „Langelands Avis“ ^{22/7} s. A.; „Langelands Folkebl.“ ^{16/7}, ^{20/7}, ^{21/7}, ^{22/7}, ^{15/8} 1920; „Langelands Soc. Dem.“ ^{21/7} s. A.; C. E. Magnusson, M. I. Pupin og Ellih Thomson i „Journal of the American Institute of Electrical Engineers“ XXXIX s. A.; „Nationaltid.“ ^{18/9}, 1920, ^{28/10} 1924; „Politiken“ ^{21/7}, ^{1/8}, ^{2/8}, ^{3/8} 1920, ^{23/10} 1924; „Polytekniker“ Nr. 9 1920; Elith Reumert; „Sophie Ø. 1920 og „En Ræselægt“ 1917; „Sindri Timarit Indførelsesfjælads Islands“ 1920; „Soc. Dem.“ ^{21/7} s. A.; Sem Seeland i „Trondhjems Adresseavis“ ^{20/9} s. A.; L. Vegard i „Teknisk Ukeblad“ Nr. 39 1920; J. Fogh i „Vid. Selsk. mat.-fys. Medd.“ III 1921; Troels-Lund; „Solbjerg og Bakkehus“ 1921; A. H. Roberts i „The Post Office Electrical Engineers Journ.“ XVI 1923—24; Vilh. Andersen; „Den dsk. Litt. i det 19. Aarh. I. Halvdel“ 1924; Martin Knudsen, Niels Bohr og M. C. Harding i „Ingeniøren“ s. A.; „Politiken“ ^{23/10} s. A.; „Berl. Tid.“ s. D.; „København“ s. D.; „Polytekniker“ s. A.; „Ingeniøren“ 1925; Matignon et Faurholt i „Chimie & Industrie“ XIII s. A.; K. Goldschmidt i „Zeitschrift f. angewandte Chemie“ 1925; P. O. Pedersen og K. Prytz i „The Post Office Electrical Engineers Journal“ 1925—26; „Breve fra og til Grundtvig“ I—II 1924—26. — Breve i „Gehlens Neues allg. Journ. d. Chemie“ III 1804, VI 1806, „Gehlens Journ. f. die Chemie u. Physik“ III 1807, „Report of the British Association Meeting of Southampton“ 1846, 1847, „Af efterladte Breve til J. P. Mynster“ 1862, „Breve til og fra F. C. Sibbern“ 1866, „Udvalg af Breve til P. Hjort“ 1869, „Breve til og fra H. C. Ø.“ 1870, „Breve til H. C. Andersen“ 1877, „Breve fra H. C. Andersen“ 1878; „Berl. Tid.“ ^{1/8} 1886, „Af Orla Lehmanns Pap.“ 1903, „Saml. t. jysk Hist. o. Top.“ IV 1 1911—14, ved M. C. Harding i „Forhandl. ved det 16. skand. Naturforskersmøde 1916“ 1917, „Dsk. Studier“ 1920 og „Fys. Tidsskr.“ s. A.; „Correspondance de H. C. Ørsted avec divers savants“ par M. C. Harding I—II 1920 og ved J. G. Tandberg i „Fysisk Tidsskr.“ 1921. — Nekrologer i „Archiv des Apotheker-Vereins im nordt. Deutschland“ 1851, „Berl. Tid.“ Nr. 57—60, 62, 63, 65 s. A.; „Flyve-Posten“ Nr. 59, 60, 64, 66, 76 s. A.; „Fædrelandet“ Nr. 58, 59—62, 64, 65, 67, 76 s. A.; „Kbh.-Posten“ Nr. 58, 65 s. A.; „Dannevirke“ XIV s. A.; „Nord og Syd“ VI s. A.; „H. C. Ørstedes Jordefærd“ s. A.

Ørum, Hans Peter (^{1/1} 1847—^{20/10} 1904), Læge. F. i Kbh. Forældre: Te- og Kaffe-skænker Hans David Mogensen Ø. og Kirstine Marie Petersen. Blev Student 1865, Cand. med. 1873 og studerede derefter med stor Interesse Fysiologi hos Panum, var Kandidat paa Almindeligt Hospital og senere Howitz' Elev. 1884 disputerede han („Kemiske Studier over Ovariecystevædske“); han skrev ogsaa flere Tidsskriftsartikler fra Underlivs kirurgis, senere talrige fra Hygiejns Omraade. Imidlertid vendtes hans Interesse snart mod praktisk Lægegering og mod

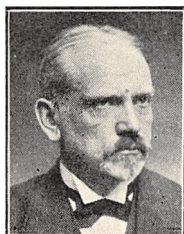

hygiejniske og sociale Opgaver. Sammen med B. Bang og C. J. Salomonsen stillede han Forslag om animalsk Vaccines Indførelse, han stiftede Foreningen for Lægevagstationer og fik oprettet Alm. dansk Lægeforenings Bureau, som han selv ledede. Ø. var i det hele en Mand med rigt Initiativ, stor Arbejdskraft og organisatorisk Talent, og hans Arbejde har haft megen Betydning ikke alene for Lægestanden men for Samfundet. Han var Formand for eller Medlem af adskillige kollegiale og filantropiske Foreninger, og da han 1894 blev Borgerrepræsentant, fik han en gavnlig Indflydelse paa Udviklingen af de sanitære Forhold. Han blev Medlem af Sundhedskommissionen, Kommissionen for Ordning af Prostitutionen osv. og har særlig gjort sig fortjent ved Boserup Sanatoriets Oprettelse. D. i Kbh. — Gift 1876 Alvilda Theodora Florentine Tulinius.

F. L.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1894; Nekrologer i „Berl. Tid.“ 20/10 1904, „Politiken“ 21/10 s. A. (af C. J. Salomonsen), „Ill. Tid.“ 30/10 s. A., „Ugeskr. f. Læger“ s. A. og „Hospitalstid.“ 1905.

Østerberg, Johannes Vilhelm (f. 11/4 1865), Skolemand, Litteraturhistoriker. F. i Horsens. Forældre: Marskandiser Villads Jensen Ø. og Ane Kirstine

Vogelius. Blev Student 1883 og tog 1897 Magisterkonferens i Engelsk; 1890 var han blevet Timelærer ved Horsens lærde Skole, 1892 blev han Adjunkt, 1911 Overlærer og 1920 Lektor. Ø., der er en af Landets fortrinligste Engelsklærere, har kun i

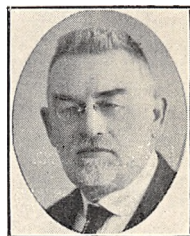
ringe Grad givet sig af med at forfatte Bøger til Undervisningsbrug; den Tid, Skolegerningen har levnet ham, har han brugt til videnskabelige Arbejder vedrørende Shakespeare. Disse Arbejder hviler paa et omfattende komparativt Studium af Elisabethtidens Litteratur og er prægede af stor Skarphed i Opfattelsen og metodisk Sikkerhed i Udførelsen, saaledes at det ogsaa er blevet anerkendt af den engelske og tyske Fagkritik. Med sin Oversættelse af et Udvalg af Shakespeares dramatiske Værker (2. Bd., 1900—02), hvortil slutter sig de særskilt udkomne Oversættelser af „Macbeth“ (1908) og „Købmanden i Venedig“ (1913), har han modsat Edv. Lembecks mere aflattede, akademiske Oversættelse med klart Blik for de store Vanskeligheder sat sig som Princip at gengive Originalerne Linie for Linie saa tro som muligt og derved givet den danske Læseverden et sandere Billede af den store Digter. Mest har han samlet sig om Studiet af „Hamlet“. I Bogen „Studier over Hamlettexterne“ (1. Hft., 1920) har han underkastet den første

Kvartudgaves Mangel paa Værd som Tekstkilde en i alle Enkeltheder gaaende, overlegen Undersøgelse og i Afhandlingen „Prince Hamlets Age“ (1924) fint løst et omdebatteret Spørgsmaal af fundamental Betydning for Opfattelsen af Hamletkikkelsen. Med afgørende Grunde har han i Artiklen „Hamlets Helsingør“ (1920) imødegaaet hjemlige Sensationsbestræbelser for at lade Shakespeare kende Danmark af Selvsyn og med samme sunde Sans i Artiklen „Something rotten“ (1923) gjort Rede for den rette Opfattelse af en berømt Republik. Selve Hamlettragedien har han 1921 udgivet i dansk Oversættelse med udførlig Kommentar; han hævder her det litteraturhistoriske Grundlag som afgørende for Forstaaelsen af Værket fremfor Antagelsen af en filosofisk Idé eller en personlig Oplevelse. — Gift 1891 Cathinka Nikoline Qvist.

C. S. P.

Litt.: Mødrene Slægt hos Lengnick; Alfr. Ipsen i „Samfundet“ 28/9 1900; P. A. Rosenberg i „Dannebrog“ 13/1 1901; „Studerterne fra 1883“ 1908 med Tillæg 1923; „Horsens Venstrebl.“ 19/11 1913 og 8/2 1919; „Politiken“ 14/8 1920, 28/12 1921 og (af Otto Jespersen) 11/4 1925; Levin i „Tilskueren“ 1922; „Fyns Venstrebl.“ 4/8 1923; „Shakespeare-Jahrbuch“ 1924; „Berl. Tid.“ 22/3 s. A.; „Nationaltid.“ 11/4 1925; „Jyllandsposten“ 18/4 og 25/4 s. A.

Østergaard, Oluf Marius (f. 13/11 1864), Forsikringsmand. F. i Horsens. Forældre: Skibsfører, senere Havnefoged Lars Olsen Ø. og Engeline Sophie Jacobsen. Tog Præliminæreksamen, blev ansat paa Toldkontoret i Horsens 1879, Assistent i Finansministeriets Revisionsdepartement 1886, gik 1895 ind i Nordisk Genforsikringsselskab og var der som Kontorchef og Sekretær, til han 1918 blev Direktør i Livs- og Genforsikringsselskabet Dana. Ø. har i Aarenes Løb ved samvittighedsfuldt Arbejde udviklet sig til en anerkendt Autoritet paa Genforsikringens forskellige Felter. I det internationale Forsikrings-samkvem er til hans Navn knyttet Begreber som Soliditet, Grundighed, Indsigt o. l. Han har udgivet en meget benyttet Bog om Reassurance i Brandforsikring (1919), desuden skrevet Artikler i „Nordisk Forsikringstidsskrift“ o. fl. Fagblade. — Gift 1) 1889 Thyra Gottlieb. Ægteskabet opløst 1908. 2) 1909 Olga Emilie Jespersen. V. E. G.

Litt.: 1. Hustrus Slægt i „Stamt. over Familien Gottlieb“ 1890; „Assurandøren“ 1/11 1924; „Gjallarhornet“ 15/11 s. A.; „Assurans“ 22/11 s. A.; „Dsk. Forsikringstid.“ s. A.

Østergaard, Vilhelm (f. 10/1 1852), Forfatter. F. i Kbh. Forældre: Greve Adam Gottlob Moltke og Vilhelmine Andrea Ø. Moderen var af gammel Embedsmandsslægt, i

hvilken han opdroges. Hans Barndomsindtryk er knyttet til Nørrevold og den gamle Voldryd. Ø.s økonomiske Forhold gjorde det umuligt for ham at studere. Han var ansat ved Assistenthuset fra sit 16.—24. Aar. Paa egen Haand læste han, hvad han kunde overkomme af Sprog og Litteratur. 1870 fik han Arbejde ved „Dags-Telegraften“ som Ekstrakorrektor,

men snart tjente han sig op, saa han 1876 opgav Embedsvejen for helt at gaa over i Journalistikken og Skribentvirksomheden. 1876 var han Bladets Korrespondent ved Verdensudstillingen i Filadelfia. Senere har han, fortrinvis som Litteratur- og Teateranmelder været knyttet til „Nationaltidende“ (indtil 1878), „Dagens Nyheder“ (1882—91) og „Berlingske Tidende“ (1896—1901). Allerede fra den tidligste Tid har han været stærkt interesseret i Arbejdet for Folkeoplysningens Fremme, afløste Fr. Winkel-Horn som Redaktør af N. C. Roms „Famillevennen“ (1882—83), var Redaktør af „Nordstjernen“ (1896—97) og af „Gyldendals Bibliotek“ (1899—1916), hvor han har udført et fortjenstfuldt Arbejde for Spredningen af dansk klassisk Litteratur. Endvidere har han udgivet store populære Oplysningsværker som „Vort Folk i det 19. Aarhundrede“ (1897—1901). Selv har han forfattet en „Illustreret dansk Litteraturhistorie“ (1907), der med en kortere Oversigt over den ældre Litteratur giver en bredere Skildring af Digterne i det 19. Aarh. Sit skønlitterære Forfatterskab begyndte han med nogle Smaahistorier „Fra ulige Steder“ (1879) og har siden foruden større Romaner udsendt henimod hundrede Fortællinger, Noveller og Skitser. Størst Folkeyndest har han vundet, hvor han har iklædt sine Skildringer et let historisk Kostyme; især kan fremhæves de i bedste Forstand folkelige „Danske Sagn og Historier“ (I—II, 1892—93), der 1894 skaffede ham det Ankerske Legat, endvidere: „Niels Ribes Eventyr“ (1893), „Danmarks Vovehals“ (1894), „Tyge Brahe“ (1895). Ogsaa paa Scenen har han haft Held med Dramatiseringer og Skuespil, mest kendt er „Landsoldaten“, en Omdigtning af G. Betzovichs Krigsskuespil, der paa Dagmartheatret (1886) slog igennem som Folkeskuespil og siden er opført paa Kasino og det Nye Teater. Under Pseudonymet Homo-Sum har Ø. udgivet en Række større Romaner, hvori han har givet Udtryk for sin Livsopfattelse: „Det gamle Land“ (1903), „Den Førstefødte“ (1904), „C. M. Arndt“ (1908), „Magister Stefanus“ (1914) og „Via dolorosa“ (1920). — Gift 1878 Elisa Theodora Locher. O. F.

Litt.: Slægt se A. G. Moltke og ved Hauch-Fausbøll i „Politiken“ ⁵/₁₁ 1922; Hustrus Slægt se Axel Locher; Erindringer i „Ill. Tid.“ ⁹/₉ 1900, „Nationaltid.“ ²⁷/₂₈ 1915 og ¹³/₁₄ 1923; „Søndagsbl.“ ¹⁸/₆ 1893; H. Lind i „Ill. Tid.“ ³⁰/₁₀ 1904; Thor Lange i „Dsk. Tidsskr.“ 1905, S. 148; Johs. Jørgensen i „Nationaltid.“ ¹⁹/₁₁ 1908; „Vort Land“ ¹⁰/₁ 1912; „Forfatterforeningens Festskr.“ 1919, S. 334; „Berl. Tid.“ ²⁵/₁₀ 1920; Borchsenius i „Nationaltid.“ ¹⁰/₁ 1922; „Politiken“ s. D.; „Dagens Nyh.“ ¹⁰/₁ s. A.; E. Reumert, H. Seiberg, H. Pontoppidan og Arild Sørensen i „Ill. Tid.“ s. A.; Levin i „Tilskueren“ Jan. s. A.; E. Reumert: „Olaf Poulsen“ 1923, S. 37, 60, 87 f.

Østrup, Frederik Louis Jensen (f. ²/₁₀ 1862), Forfatter. F. i Fredensborg. Forældre: Forstkandidat Peter Jensen og Ane Sophie

Peterline Nielsen. Navneforandring ¹²/₄ 1884. Blev Student 1881, Cand. theol. 1887, s. A. Kateket ved Helligaandskirken i Kbh.; da han følte sig for ung og uerfaren til Præstegerningen, søgte han 1889 Afsked og levede derefter som Lærer, tillige beskæftiget med Studier; 1891 fik

han Universitetets Guldmedaille for den filosofiske Prispogave. 1892—95 var han Pastor vicarius paa Læse, samtidig 1892—97 Censor ved Skolelærereksamen; 1897 blev han Dr. phil. for Afhandlingen „Et psykologisk Bidrag til en Lære om Selvpdragelse“. 1900 blev han Sognepræst i Sædder, 1907 ved Frue Kirke i Aarhus, 1923 i Horne ved Faaborg. 1915—17 var han tillige Lærer ved Kvindeseminarieret i Aarhus, og derefter har han fungeret som Censor i Religion ved Seminarieeksamen. Ø. er en fint kultiveret Præst med betydeligt Kendskab til Skønlitteratur, nyere Filosofi og systematisk Teologi, og gennem sit Forfatterskab har han, især for de dannede Klasser, med Held søgt at paavise den religiøse Værdi i de kristelige Dogmer; hans betydelige stilistiske Evner har sat ham i Stand til at fremføre sine Tanker i en smuk og tiltalende Form. Af hans Skrifter kan nævnes: „Gennem Jorde- rig“ (1901), „I trange Tider“ (1903), „Korset“ (1904), „Om Bønnen“ (1906), „Alle vore Skatte“ (1909), „Hvor er vi? hvad svarer Evangeliet?“ (1915), „Hvis en Guds Søn kom, hvordan maatte han saa være?“ (1921), „Kirken og Tiden, hvorledes kan de finde hinanden?“ (1925). Til Brug for Børneskolen har han skrevet „Lærebog i Religion efter luthersk Opfattelse“ (1907, 2. Udg. 1912). Desuden Artikler i „Theologisk Tidsskrift“, „Dansk Tidsskrift“ o. fl. St. — Gift 1919 Ebba Siersted. H. M.

Litt.: Selvbibliografi i Univ. Progr. Novb. 1897; Univ. Aarb. 1890—91, S. 686 f.; „Nationaltid.“ ³⁰/₉ 1922; „Berl. Tid.“ ²/₁₀ s. A.; „Den ny Tid.“ s. A.

Østrup, Johannes Elith (f. ²⁷/₇ 1867), Orientalist. F. i Kbh. Forældre: Landmand

Hans Frederik Ø. og Anna Schebel. Blev Student 1884, Cand mag. 1890 (Græsk, Latin, Dansk). Med tidlig

vaagnet Interesse for Orienten dyrkede han i sin Studietid flere orientalske Sprog, navnlig Arabisk under A. F. van Mehrens filologisk kyndige Vejledning. 1891 erhvervede han Doktorgraden ved den udmærkede Afhandling „Studier over Tusind og een

Nat“ (1905 udgivet paa Russisk) og fik straks efter offentlig Understøttelse til en Rejse til Ægypten, Syrien og den syriske Ørken, hvor han gennemred hidtil ukendte Egne og besøgte Beduiner af Aneza-Stammen. Hjemturen gennem Lilleasien og Balkanhalvøen foretog han til Hest. I „Skiftende Horisonter“ (1894, svensk Udg. s. A.) har han givet en livlig og dog kundskabsmættet Skildring af de Egne og Kulturer, han lærte at kende. Resultaterne af Rejsen fremlagdes endvidere i „Topografiske Bidrag til Kendskabet til den syriske Ørken“ („Vidsk. Selsk. Skr.“ 1895), „Umar al-Kindi's Beskrivelse af Ægypten“ (sst. Oversigt 1896) og „Contes de Damas“ (1897). 1907—08, 1910—11 og 1923 besøgte han paa ny Orienten (Tyrkiet og Ægypten). I en Række populære Fremstillinger til større Værker, f. Eks. „Illustr. Verdenslitteraturhist.“ udg. af J. Clausen, „Folkenes Historie“ og „Verdenskulturen“ samt i talrige Tidsskriftsartikler, særlig i „Tilskueren“ og „Nordisk tidsskrift“ har han vist sig som en kundskabsrig

og fint forstaaende Kender af Islams Historie og Kultur, især den moderne levende Islam, hvis Tankesæt og Levevis han som faa andre har levet sig ind i og forstaaet. Særlig maa fremhæves den ypperlige, livfulde Skildring af Arabernes og Mongolernes Historie i Middelalderen („Folkenes Historie“ III 1908) og Monografien „Islam“ („Skrifter til Folkeoplysnings Fremme“ 1914). Ogsaa ved Oversættelser, baade fra Arabisk, Hebraisk og Tyrkisk har han søgt at vække Interessen for Orientens Kultur, saaledes i „Fra Orientens Nutid“ (1890), „Arabiske Sange og Eventyr“ (1889), „Arabiske Krøniker til Korstogenes Periode“ (1906), „Højsangen“ (1900), „Tyrkiske Skyggekomedier“ (Studier fra Sprog- og Oldtidsforsk.) m. m. 1898 blev Ø. midlertidig Docent ved Universitetet i semitiske Sprog og Litteratur og underviste tillige i Tyrkisk; 1918 blev han Professor i islamisk Kultur. Som Orientalist vakttes hans Interesse tidlig for Verdenspolitik, og stærkt nationalt præget tog han ogsaa ivrig Del i dansk Politik. 1896—1915 var han Medarbejder ved Dagbladet „Vort Land“ og afløste 1918 Dr. Besthorn (s. d.) som udenrigspolitisk Kronikør ved „Nationaltidende“. 1898 og 1903 stillede han sig forgæves som konservativ Kandidat ved Folketingsvalgene i Kbh.s 7. Kreds. — Gift 1894 Ellen Johanne Elisabeth Thorenfeld.

F. de F.

Litt.: Selvbiografi i Univ. Progr. Novb. 1891; „Søndags-Posten“ 10/6 1893; Fontenay i „Tilskueren“ 1914; Schovelin i „Nationaltid.“ 20/7 1917; sst. 2/12 1918 og 13/6 1919; Arth. Christensen i „Berl. Tid.“ 18/4 1918 og „Ill. Tid.“ 5/5 s. A.; „Verden og vi“ 10/5 s. A.; P. Rosenkrantz: „Junkerdrømme“ s. A. S. 66.

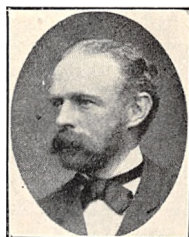
SOM anført i »Rettelser og Tilføjelser« er der i enkelte Tilfælde indsat urigtige Billeder. For saa vidt korrekte Billeder af de paagældende Personer har kunnet skaffes til Veje, gengives de her. Desuden gengives to Billeder, der først er fremskaffet efter Trykningen af vedkommende Ark.

Oluf Bager
(I, S. 69).

Charlotte Amalie
(I, S. 294).

Chr. Fenger
(I, S. 477).

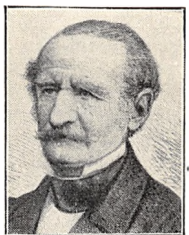
Ilia Fibiger
(I, S. 482).

Mathilde Fibiger
(I, S. 484).

Carl Lange
(II, S. 428).

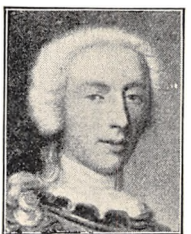
M. Lüttichau
(II, S. 547).

Jørgen Nielsen
(II, S. 765).

C. Normann
(III, S. 4).

C. J. Saint-Germain
(III, S. 303).

Karl Samwer
(III, S. 311).

Math. Saxtorph
(III, S. 320).

RETTELSER OG TILFØJELSER

(Herunder er kun opført egentlige Fejl og Forglemmelser, ikke senere indtraadte Begivenheder).

I. BIND

- 5². L. 16 f. o.: „1908“, l.: „1909“.
- 24². L. 13 f. n.: efter „Litt.“ tilf. „Hustrus Slægt hos Lengnick og i Hauch-Fausbøll: „Slægthaandbogen“.
- 45². L. 6 f. o.: „ $\frac{9}{1}$ “, l.: „ $\frac{9}{1}$ “.
- 49². L. 7 f. n.: efter „Poul A.“ tilf.: „Billø: „Tyve Aars Journalistik“ 1873—77; „Nær og Fjern“ $\frac{1}{2}$ 1875; Tychsen: „Fortifikations-Etaterne og Ingeniørkorpset 1684—1884“ 1884“.
- 63¹. L. 5 f. o.: efter „Litt.“ tilf.: „Hustrus Slægt i M. Smith: „Familien Smith fra Tvedestrand“ 1893“.
- 94². L. 21 f. o.: „ $\frac{19}{9}$ “, l.: „ $\frac{19}{9}$ “.
- 95¹. L. 22 f. o.: „ $\frac{4}{11}$ “, l.: „ $\frac{4}{11}$ “.
- 95¹. L. 14 f. n.: „Gift 1“, l.: „Gift 1) 1661“.
- 105¹. L. 15 f. o.: efter „Ellen B.“ tilf.: „mødrene Slægt se Viggo Sanne; Hustrus Slægt se Schack Staffeldt“.
- 147¹. L. 33 f. n.: „1754“, l.: „Juli 1754“.
- 180¹. L. 30 f. n.: „B.“, l. „B.“
- 182². L. 12 f. n.: efter „1912“ tilf.: „; Rich. Petersen: „Erindringer“ 1904“.
- 189². L. 14 f. n.: „Ugift“, l.: „Gift 1906 Eugenia Lønholt“.
- 195¹. L. 2 f. o.: efter „Nigroni“, l.: „, d. 1582“.
- 199¹. L. 23 f. n.: „ $\frac{19}{5}$ “, l.: „ $\frac{17}{5}$ “.
- 199². L. 9 f. o.: „(1625—95)“ l.: „($\frac{4}{5}$ 1625— $\frac{18}{5}$ 1695)“.
- 199². L. 10 f. o.: efter „Milano“ tilf.: „Fader: Medicus Brando B.“
- 201². L. 9—18 f. n.: En anden Opfattelse af det her omhandlede Forhold i Arup: „Grønland“ 1924 og Kohlt: „Det Grønland vi miste“ s. A.
- 205². L. 30 f. n.: „ $\frac{9}{11}$ “, l.: „ $\frac{27}{9}$ “.
- 212¹. L. 11 f. o. tilføj.: „Liebenberg: „Nogle Optegnelser“ 1894“.
- 228¹. L. 7 f. n.: efter „Gift“ l.: „1) Ida Arc-tander. Ægteskabet opløst; hun d. 2)“.
- 228¹. L. 5 f. n.: efter „Litt.“ tilf.: „1. Hustrus Slægt i „Stamt. over Familien Breder“ 1876“.
- 230¹. L. 12 f. n.: efter „Litt.“ tilf.: „Schovelin: „Privatbanken“ 1907“.
- 236². L. 27 f. n.: „1888“, l.: „1889“.
- 242². L. 1 f. n.: „Margrethe“, l.: „Magdalene“.
- 256¹. Billedet under **C. A. Brøndum** forestillende Agent Anders Anton Brøndum.
- 258¹. L. 20 f. n.: „Gift 1“) l.: „Gift 1) 1724“.
- 258¹. L. 19 f. n.: „Gift 2“) l.: „Gift 2) 1753“.
- 259². L. 3 f. n.: efter „Litt.“ tilf.: „Slægt hos Lengnick og i „Pers. Tidsskr.“ V 1884“.
- 260¹. L. 24 f. n.: efter „Litt.“ tilf.: „Slægt se L. B.“
- 275¹. L. 6 f. o.: efter „1912“ tilf.: „og i „Da Voldene stod“ 1905“.
- 298¹. L. 28 f. o.: „1607“, l.: „1625“.
- 315¹. L. 26 f. o. tilf.: „; Thiele: „Af mit Livs Aarb.“ II 1917“.
- 324². L. 31 f. o.: „1555“, l.: „1655“.
- 324². L. 22 f. n.: „Gift“, l.: „Gift 1639“.
- 325¹. L. 4 f. n.: „C.“, l.: „Clausen“.
- 364². L. 1 f. n.: efter „1912“ tilf.: „; C. Nyrop: „Hedelsk. Hist.“ 1916; „Landmandsalmanaken“ 1917“.
- 369¹. L. 2 f. n.: „Bestalling“, l.: „Beskikkelse“.
- 378². L. 15 f. o.: „Gift“, l.: „Gift 1699“.
- 419¹. L. 31 f. o.: „ $\frac{9}{6}$ “, l.: „ $\frac{3}{6}$ “.
- 463¹. L. 5 f. n.: efter „Ambrosius“ tilf.: „d. 1820“.
- 471². L. 1 f. n.: „Adelsblad“, l.: „Adel og Borgerstand“.
- 477¹. L. 12 f. n.: „Rigsraadets Folketing for 1. Kreds“, l.: „Rigsraadet for Kbh.“.
- 477². L. 16 og 17 f. o.: „Brochs“, l.: „Brocks“.
- 493². L. 23 f. n.: efter „1911“ tilf.: „„Landmandsalmanaken“ 1916“.
- 494¹. L. 14 f. n.: efter „Lengnick“ tilf.: „og i „Etatsraad J. S. Fleischers Efterretn. om sine Forfædre og sig selv“ 1788“.
- 500². L. 19 f. n.: efter „1919“ tilf.: „Blau-müller: „Skilderier“ 1903“.
- 504¹. L. 13 f. n.: „Anna Katrine Scharffenberg“, l.: „Anna Katrine Ulsaker, f. Scharffenberg“.
- 504¹. L. 10 f. n.: efter „Slægthaandbogen“ tilf.: „; Hustrus Slægt i „Pers. Tidsskr.“ VI 5 1914“.
- 542². L. 13 f. n.: efter „Treschow“ tilf.: „, tidligere gift Lægen C. Withusen (s. d.)“.

- 542². L. 10 f. n.: efter: „387 ff.“ tilf.: „2. Hustrus Slægt se F. Treschow“.
- 550². L. 13 f. o.: „1919“, l.: „1917“.
- 576¹. L. 8 f. o.: „gift“, l.: „trolovet“.
- 598¹. L. 11 f. n.: efter: „1908“ tilf.: „; „Ill. Tid.“ ^{29/12} 1913“.
- 606². L. 32 f. n.: „^{28/8}“, l.: „^{24/8}“.
- 607¹. L. 20 f. o.: „Daabsnavn“, l.: „Familie-navn“.
- 623¹. L. 21 f. n.: „^{23/10}“, l.: „^{26/10}“.
- 639². L. 17 f. n.: „Karen Amalie“, l.: „Karen Marie Amalie“.
- 653². L. 15 f. n.: efter „1895“ tilf.: „og af Th. Graae sst. ^{28/11} S. A.“.
- 679¹. L. 4 f. o.: „Ugift“, l.: „Gift“.
- 681¹. L. 5 f. o.: „1838“, l.: „1828“.
- I „Rettelser og Tilføjelser“ 2. Side, Sp. 2, L. 13 f. o. staar: „^{22/3}“, l.: „^{23/3}“.

II. BIND

- 3². L. 31 f. o. tilf.: „Schovelin i „Berl. Tid.“ ^{29/11} 1918“.
- 12². L. 26 f. n.: „Hetsch“, l.: „Stilling“.
- 27¹. L. 34 f. o.: „1906“, l.: „1896“.
- 60¹. L. 32 f. n.: „1866“, l.: „1865“.
- 60¹. L. 34 f. n.: „deltog i“, l.: „var indbudt til“.
- 79¹. L. 3 f. n.: efter „Litt.“ tilf.: „Slægt i Vahl: „Chr. Niensens Afkom“ XII 1894, S. 6 ff.“
- 81². L. 16 f. o.: efter „Gift“ tilf.: „1) Fanny Larsen. Ægteskabet opløst. 2)“.
- 81². L. 18 f. o.: efter „Litt.“ tilf.: „Mødrene Slægt i Maaløe: „En Gren af Saabye-Slægten“ 1924:“
- 87¹. L. 14 f. o.: efter „Wellmann“ tilf.: „; hun senere gift Maleren Herman Vedel (s. d.)“.
- 128². L. 18 f. o.: „Katedralskole“, l.: „Kommuneskole“.
- 143¹. L. 9 f. n.: „Slægt se C. H.“, l.: „Slægt se Joakim Skovgaard; Ægtefælles Slægt se C. H.“
- 172¹. L. 7 f. n.: „Stavstrup“, l.: „Stavtrup“.
- 181¹. L. 4 f. n.: efter: „Litt.“ tilf.: „Slægt se Jens Møller; Hustrus Slægt i „Legatfamilien Aagaard fra Juelstrup Præstegaard“ 1905“.
- 241². L. 27 f. n.: „paa Samsø“. l.: „ved Aarhus“.
- 258². L. 32 f. o.: efter: „Keramiker“ tilf.: „F. i Kbh.“
- 302¹. L. 14 f. n.: efter: „Litt.“ tilf.: „Mødrene“.
- 307². L. 9 f. o.: „1817“ l.: „1700“.
- 317¹. L. 20 f. n.: efter „Astrid“ tilf.: „Margarethe“.
- 331². L. 18—19 f. o.: „der blev Student 1877“ udg.
- 331². L. 3 f. n.: „1919“, l.: „1917“.
- 341¹. L. 21 f. o.: „1920“, l.: 1919“. — „s. A.“, l.: „n. A.“.
- 341¹. L. 25 f. n.: tilf.: „; H. P. Hanssen: „Grænsespørgsmaalet“ 1920“.
- 344¹. L. 7 f. o.: „(s. d.)“ udg.
- 347². L. 16 f. o.: efter „Boisen“ tilf.: „1. Hustrus Slægt hos Lengnick og i „Efterkommerne af Chr. Krarup“ 1915“.
- 353¹. L. 20 f. n.: „Kammerjunker“, l.: „Overkammerjunker“.
- 365². L. 22 f. o.: l.: „(^{20/6} 1710—^{3/7} 1788)“.
- 378¹. L. 19 f. o.: „Sophus“, l.: „Sigurd“.
- 386¹. L. 10 f. n.: „Hillerød“, l.: „Birkerød“.
- 394². L. 25 f. n.: tilf.: „„Soraner-Bl.“ Marts 1921“.
- 406¹. L. 18—19 f. o.: „Meddelelser . . . Systematik“ erstattes af: „Sur le système de nos sensations de couleurs“.
- 421¹. L. 26 f. o.: „1914“, l.: „1918“.
- 422². L. 37 f. o.: efter „Litt.“ tilf.: „Clemmensen: „Haandværkerbanken“ 1917“.
- 437². L. 22 f. n.: efter „Christiane“ tilf.: „Heckscher, f.“
- 443¹. L. 19 f. n.: efter: „1890“ l.: „Juliane Louise Fanny Hvilsom“.
- 449². L. 1 f. n.: „Tranekjær“, l.: „Langeland“.
- 456¹. L. 28 f. o.: „og“, l.: „Hustrus Slægt“.
- 465¹. L. 4 f. o.: „Hansen“, l.: „Evers“.
- 479¹. L. 1—2 f. o. skal lyde: „Litt.: Slægt i Kragballe: „Stamt. over Slægten Lemvig“ 1875 og Hiort-Lorenzen: „Slægten Fog“ 2. Udg. 1906“.
- 482². L. 2 f. o.: efter: „Lind“ tilf.: „; tidligere gift N. Neergaard (s. d.)“.
- 483¹. L. 8 f. o.: „Gift“, l.: „Gift 1)“. — Efter „opløst“ tilf.: „2) 1921 Hedvig Elvira Christensen“.
- 491¹. L. 26 f. n.: „han gjorde Lykke“, l.: „er blevet opførte“.
- 531². L. 6 f. n.: efter: „Sophia“ tilf.: „Møller, f.“
- 531². L. 4 f. n.: efter: „Litt.“ tilf.: „2. Hustrus Slægt i „Slægten Rosen“ 1916“.
- 533². L. 26 f. n.: efter: „C. C. L.“ tilf.: „mødrene Slægt i Wedel-Heinen: „Stamt. over Efterk. af U. C. Roepstorff“ 1906“.
- 547². Billedet under **M. Lüttichau** forestiller Proprietær Lüttichau.
- 556². L. 14 f. n.: „1876“, l.: „1896“.
- 576². L. 30 f. o.: „Chrétien“, l.: „Chrétien“.
- 576². L. 31 f. o.: „Broderson af Louis l. M.“ udgaar.
- 584¹. L. 29 f. n.: „Marie“, l.: „Marie Fern“.
- 597². L. 2 f. n.: „Perron“, l.: „Person“.
- 605². L. 26 f. n.: efter: „Ellen“ tilf.: „Grøn-lund, f.“
- 605². L. 24 f. n.: efter: „Litt.“ tilf.: „Hustrus Slægt i „Stamt. over Slægten Reitzel“ 1921“.
- 629². L. 9 f. n.: „^{1/2}“, l.: „^{1/1}“.

- 646¹. L. 15 f. n.: efter: „Litt.“ tilf.: „2. Hustrus Slægt i Baumgarten: „Familien Tørsleff“ 1913“.
- 662¹. L. 28 f. n.: „Magt“, l.: „Kraft“.
- 665¹. L. 43 ff. f. o.: Montaigu var født ca. 1650 som Søn af den franske Forfatter og Historiker Jean Magnon. Han blev gift ca. 1715. Se R. Neiiendam i „Holberg Aarvog“ 1923.
- 675¹. L. 6 f. o.: „IV“, l.: „XI“.
- 695². L. 4 f. n.: „Alexander“, l.: „Alexander“.
- 696². L. 24 f. n.: efter: „1922“ tilf.: „Al. Rasmussen: „Reformationsjubilæet“ 1917“.
- 714¹. L. 30 f. n.: „acclimatisation“, l.: „acclimatation“.
- 717². L. 29 f. n.: „Genklang“, l.: „Efterklang“.
- 722¹. L. 14 f. o.: efter: „1912“ tilf.: „Grandjean: „Spredte Minder“ 1919“.
- 723². L. 43—46 f. o. skal lyde: „Hans væsentligste Arbejder er Apotekerne i Frederikshavn og Bogense, Ombygningen af Domapoteket i Roskilde, Springvandet paa Raadhustorvet sst., Schmeltz' Stiftelse sst.“ osv.
- 731². L. 26 f. o.: efter: „Frisenette“ tilf.: „Ægteskabet opløst. 3) Anna Marie Martha Nielsen“.
- 732². L. 33 f. o.: „Dichmann“, l.: „Dichman“.
- 736². L. 23 f. n.: „Sept.“, l.: „Juli“.
- 737¹. L. 23 f. o.: „Cecilie“, l.: „Cæcilie“.
- 737¹. L. 24 f. o.: efter: „opløst“ tilf.: „; hun siden gift A. Lemming (s. d.)“.
- 737². L. 1 f. n.: „1918“, l.: „1917“.
- 751². L. 16 f. o.: „Broberg“, l.: „Boberg“.
- 753². L. 5 f. n.: efter: „Skuespillerinde“ l.: „F. i Neu Strelitz. Forældre: Skuespiller Ernst Walter og Caroline Preuss“.
- 753². L. 6 f. n.: „¹⁹/₅ 1797“, l.: „¹⁸/₅ 1795“.
- 763¹. L. 11 f. o.: „Novb.“, l.: „Okt.“
- 765². Billedet under **Jørgen Nielsen** forestiller Husmand Jørgen Nielsen, Viby.
- 768². L. 21 f. o.: „Tegn“, l.: „Rige“.
- 771². L. 6 f. n.: „²⁷/₈“, l.: „²³/₈“.
- 775². L. 2 f. o.: „nordisk“, l.: „dansk“.
- 776². L. 5 f. n.: efter: „1920“ tilf.: „Landmandsalmanaken 1918“.
- 780². L. 29 f. n.: efter: „Ellen“ tilf.: „Gunhilde“.
- 788². L. 18 f. n.: „unge“, l.: „nye“.
- I „Rettelser og Tilføjelser“ 1. Side, Sp. 1, L. 8 f. n.: „190¹“, l.: „191¹“.
- Sst. 3. Side, Sp. 1, L. 24 f. n.: „194¹“, l.: „195¹“.
- Sst. 4. Side, Sp. 1, L. 19—20 f. o. skal staa: „400¹. L. 2 f. n.: „udadarbejde“, l.: „udarbejde“. 404¹, L. 24 f. n.: efter „Petersen“ tilf.: „“, d. 1895“.“

III. BIND

- 4¹. Billedet under **Carl Normann** forestiller Kaptajn E. S. Nyeberg.
- 6¹. L. 30 f. o.: „1916“, l.: „1915“.
- 6¹. L. 31 f. o.: efter „Schwartz“ tilf.: „Brun“.
- 7². L. 33 f. o.: „²³/₇“, l.: „²⁵/₄“.
- 10². L. 2 f. n.: „1921“, l.: „1922“.
- 24¹. L. 29 f. o.: efter: „1921“ tilf.: „F. v. Jessen i „Berl. Tid.“ ¹³/₂ 1913“.
- 28¹. L. 10 f. o.: efter: „O.“ tilf.: „1. Hustrus Slægt i „Stamt. over den Ring-ske Linie af Familien Kjeldsen“ 1913“.
- 30¹. L. 26 f. n.: „Sgaerne“, l.: „Sagaerne“.
- 51². L. 1 f. o.: „Overhofmester“, l.: „Overhofmarskal, 1867 Overkammerherre“.
- 58¹. L. 2 f. n.: efter: „1900“ tilf.: „P. E. Jensen: „Gavnø Kloster“ 1902“.
- 59¹. L. 16 f. o.: efter: „1899“ tilf.: „P. E. Jensen: „Gavnø Kloster“ 1902“.
- 59¹. L. 30 f. n.: efter: „ved“ tilf.: „Kon-servatoriet (fra 1907) og“.
- 85¹. L. 3 f. n.: „(1854)“, l.: „(1856)“.
- 85¹. L. 2 f. n.: „som Elskeren i Scribes „Den første Kærlighed““ erstattes af „i „Enten elskes eller dø““.
- 88¹. L. 11 f. o.: efter: „s. A.“ tilf.: „paa Suderø 1885“.
- 89². L. 29 f. o.: „⁰/₃“, l.: „²⁰/₃“.
- 96². L. 11 f. n.: „1851“, l.: „1853“.
- 101¹. L. 3 f. n.: efter: „Lindegaard“ tilf.: „“, d. 1923“.
- 109². L. 13 f. o.: efter: „Litt.“ tilf.: „Thiele: „Af mit Livs Aarb.“ II 1917“.
- 126². L. 28 f. n.: efter: „(E. Olrik)“ tilf.: „og Fz. Dahl i „Tidsskr. f. Retsvidsk.“ XXX 1917, S. 263 f. og „Zeitschr. f. die gesamte Strafrechtswissenschaft“ XXXVIII s. A., S. 684“.
- 130². L. 12 f. o.: „Stilmonde“, l.: „Stilmonde“.
- 134¹. L. 22 f. o.: „Gift 1915 Alvilda Keyser“, l.: „Ugift“.
- 137¹. L. 2 f. n.: „¹⁷/₁₀“, l.: „¹⁰/₁₀“.
- 180¹. L. 19 f. o.: „Exam.“, l.: „Cand.“
- 193². L. 27 f. n.: „1912“, l.: „1908“.
- 198¹. L. 1 f. n.: „Avis“, l.: „Tid“.
- 210¹. L. 8 f. n.: „Sønnesøn“, l.: „Sønnesøns Søn“.
- 229². L. 4 f. n.: „VII“, l.: „VIII“.
- 253². L. 18 f. o.: „1824“, l.: „1814“.
- 253². L. 19 f. n.: „jysk-fynske“, l.: „jyske“.
- 254². L. 24 f. o.: „Emil“, l.: „M“.
- 273¹. L. 5 f. o.: efter: „Olaf“ tilf.: „Carl“.
- 274¹. L. 18 f. n.: „Skrivelærer“, l.: „Skrive- og Regnelærer“.

- 274². L. 24 f. o.: „Mortensen“, l.: „Mogensen“.
- 274². L. 25 f. o.: „Slægtbogsstudier“, l.: „Slægtbogsopptegnelser I.“
- 275¹. L. 14 f. o.: efter: „1922“ tilf.: „Thiele: „Af mit Livs Aarb.“ II 1917“.
- 275². L. 18 f. n.: „litauisk Slægt“, l.: „tysk Slægt fra Litauen“.
- 279¹. L. 16 f. o. l.: „Forældre: Fabriksinspektør Michael Heinrich Lichtenstein og Henriette Louise Grosse“.
- 284². L. 9 f. n.: „Juel“, l.: „Juul“.
- 303². Billedet under **Saint Germain** forestiller Grev H. C. Schimmelmann.
- 318². L. 32 f. n.: efter „1910“ l.: „Hustrus Slægt se F. Treschow“.
- 320¹. Billedet under **Matthias Saxtorph** forestiller Sylvester Saxtorph (321¹), og det under denne anbragte Billede er af Rektor J. Saxtorph.
- 326¹. L. 30 f. n.: efter „1895“ tilf.: „J. J. Nielsen: „Baron G. F. O. Zytphen Adeler“ 1910, S. 61 f.“
- 326². L. 8 f. o.: „Støckel“, l.: „Støchel“.
- 330². L. 6 f. n.: l.: „Forældre: Opsynsmand ved Befordringsvæsenet Johan Frederik S. og Andrea Kirstine Møller“.
- 338². L. 34 f. n.: „Marker“, l.: „Markoe“.
- 342¹. L. 18 f. n. tilf.: „Greve“.
- 346¹. L. 12 f. o.: „Gyldendals“, l.: „Nordisk Forlags“.
- 373². L. 20 f. o.: „var . . . Assessor“, l.: „blev 1913 ekstraordinær Assessor“.
- 375¹. L. 31 f. n.: efter „s. A.“ l.: „; „Landmandsalmanaken“ 1924“.
- 376². L. 14 f. o.: Om en mod Fr. Schultz anlagt Sag i Anledning af hans Arbejde for Regering og Rigsdag se „Højesteretstidende“ 1890, S. 98.
- 382¹. L. 30 f. o.: efter „Litt.“ tilf.: „1. Hustrus Slægt i „Peter Thygesens Stam.“ 1859“.
- 392¹. L. 22 f. o.: efter „1920“ tilf.: „Landmandsalmanaken“ 1920“.
- 394². L. 16 f. n.: „Holch“, l.: „Holck“.
- 395². L. 2 f. o.: efter „1903“ tilf.: „Nationaltid.“ ^{24/12} 1902; „Agrardagbl.“ ^{7/7} 1904“.
- 397¹. L. 14 f. o.: efter: „Claus S.“ tilf.: „Sinding: „En Billedhuggers Liv“ 1924“.
- 401². L. 1 f. n.: „Et Brev til Goos“, l.: „En Afhandling“.
- 404¹. L. 3 f. o.: „Herman“, l.: Herman“.
- 404¹. L. 34 f. o.: „Urmager“, l.: „Hof-Ur- og Kronometerfabrikant“. — „(1887)“, l.: „(1883)“.
- 408². L. 4 f. n. tilf.: „Brev i H. P. Hanssen: „Grænsepørgsmaalet“ 1920“.
- 409². L. 25 f. o.: efter „Litt.“ tilf.: „Slægt i Bech: „Stamt. over Familien Mathiesen“ 1908“.
- 411². L. 33 f. o.: efter „Hertha“ tilf.: „Antonia“.
- 417¹. L. 27 f. o. tilf.: „Forældre: Slotsgartner Niels Peter S. og Frederikke Caroline Christiane Ernestine Alstrøm“.
- 426¹. L. 17 f. o.: „1649“, l.: „1749“.
- 432¹. L. 24 f. o.: „P. B.“, l.: „S. B.“
- 432². L. 32 f. o.: „O. A.“, l.: „I. M. O.“
- 441². L. 28 f. o.: efter „Hammer“ tilf.: „; d. 1916“.
- 452¹. L. 23 f. o.: „(1775)“, l.: „(1785)“.
- 465¹. L. 23 f. o.: „1754“, l.: „1574“.
- 466¹. L. 3 f. o.: „Ugift“, l.: „Gift 1803 Hanna Reichardt“.
- 474¹. L. 22 f. n.: „1826“, l.: „1827“.
- 475². L. 2 f. n.: „Krogerup“, l.: „Kragerup“.
- 477¹. L. 17 f. n.: „1893“, l.: „1907“.
- 478¹. L. 16 f. n.: „det Skrift“ udg.
- 478¹. L. 15—17: „hvormed — Doktorgrad“ udg.
- 478². L. 24 f. o.: „Hustrus“, l.: „Hustruers“.
- 491². L. 4 f. n.: „Centralisation“, l.: „Simplifikation“.
- 503¹. L. 8 f. o.: „Peter“, l.: „Peter“.
- 503². L. 7 f. o.: efter „Litt.“ l.: „Slægt i J. Jensen: „Stamt. over Efterk. af Simon Bertelsen“ 1893 og ved Arne Sundbo i „Frederiksborg Amts Aarbog“ 1920;“
- 508¹. L. 13 f. n.: „Siden har han levet“, l.: „Siden levede han en Tid“.
- 508¹. L. 5 f. n.: efter „Telegrafskab“ tilf.: „1919 udkom „Syn og Meninger. I. Krigen og de ny Mennesker“.
- 525¹. L. 7 f. n.: efter „Litt.“ tilf.: „Hustrus Slægt i Hauch-Fausbøll: „Stamt. over Slægten Winding“ 1913“.
- 526¹. L. 12 f. o.: l.: **Enevold** Frederik Adolf.
- 526¹. L. 15 f. n.: l.: Maren Frederikke Petrine Maria Clausen.
- 529¹. L. 10 f. o.: „Knuth“, l.: „Holstein“.
- 531¹. L. 29 f. n.: „1906“, l.: „1901“.
- 537². L. 12 f. n. tilf.: „Kirkeh. Saml.“ III 4 1882—84; H. N. Clausen: „H. G. Clausens Eftermæle“ 1840, S. 20 f.“
- 558¹. L. 34 f. n.: „1846“, l.: „1864“.
- 565¹. L. 2 f. n.: i St. f.: „er endnu (1925) ikke udkommet; l.: „findes i den ovenn. engelske Afhandling fra 1917“.
- 571². L. 24 f. o. tilf.: „Æresdoktor 1879“.
- 587². L. 1 f. n. tilf.: „d. 1925“.
- 606². L. 28 f. o.: „1918“, l.: „1920“.
- 630². L. 5 f. o.: „Suhmiske“, l.: „Suhm'ske“.
- 635¹. L. 4 f. n.: „Enke“, l.: „Moder“.
- 636². L. 3 f. o.: tilf.: „Den dsk. Central-administration“ 1921.
- 656². L. 4 f. o.: efter „s. A.“ tilf.: „og af Otto Liebe i „Ugeskr. f. Retsv.“ s. A., S. 40.

FORTEGNELSE OVER MEDARBEJDERNE

- ABRAHAMSEN, ERIK, Professor ved Universitetet, Dr. phil. (*E. A.*)
ANDRUP, OTTO, Inspektør ved Museet paa Frederiksborg Slot, mag. art. (*O. A.*)
BAHR, L., Dyrlæge, Forstander for Bakteriologisk Laboratorium „Ratin“. (*L. Ba.*)
† BANG, TH. B., Underarkivar i Rigsarkivet, mag. art. (*Th. B. B.*)
BEHRENS, CARL, Forfatter, Redaktør. (*C. Bs.*)
BERG, R., fhv. Kontorchef i Industriforeningen. (*R. B.*)
BOBÉ, LOUIS, kgl. Ordenshistoriograf, Lektor, Dr. phil. (*L. B.*)
BRØNDAL, VIGGO, Lektor, Dr. phil. (*V. B.*)
BUUR, C., Skoledirektør, cand. mag. (*C. B.*)
CHRISTENSEN, ANTON, Docent ved Landbohøjskolen, Statskonsulent. (*A. C.*)
CHRISTENSEN, GEORG, Seminarieforstander, mag. art. (*G. C.*)
COHN, EINAR, Kontorchef i Statistisk Departement. (*E. C.*)
DAHL, FRANTZ, Professor ved Universitetet, Dr. jur. (*Fz. D.*)
DAHL, SVEND, Overbibliotekar ved Universitetsbiblioteket, cand. mag. (*S. D.*)
DRACHMANN, POVL, Redaktør af „Tidsskrift for Industri“, cand. polit. (*P. D.*)
ENGELSTOFT, P., Redaktør, cand. mag. (*P. E.*)
† EWALD, H., Kaptajn, Direktør for Den danske Kabelfabrik. (*H. E.*)
FONTENAY, FR. LE SAGE DE, Gesandt i Reykjavik, cand. mag. (*F. de F.*)
FRIIS, OLUF, Lektor, cand. mag. (*O. F.*)
GAMBORG, V. E., Direktør for Nordisk Livsforsikringsselskab af 1897. (*V. E. G.*)
† GARDE, T. V., Kontreadmiral. (*V. G.*)
GRÜNER-NIELSEN, H., Arkivar i Dansk Folkemindesamling, cand. mag. (*H. G. N.*)
HARDING, M. C., Inspektør ved Polyteknisk Lærestanstalt, cand. polyt. (*M. C. H.*)
HARTZ, G., Direktør for Industriraadet. (*G. H.*)
HEEGAARD, POUL, Professor ved Universitetet i Oslo, Dr. phil. (*P. H.*)
HELMS, JOHS., Professor i Skovbrug ved Landbohøjskolen. (*J. H.*)
HJORTH-NIELSEN, H., Postkontrolør i Generaldirektoratet. (*H. N. N.*)
HOLST, HELGE, Bibliotekar ved Polyteknisk Lærestanstalt, cand. mag. (*H. H.*)
JENSEN, HANS, mag. art. (*H. Js.*)
JUHL, I., Fabrikant. (*I. J.*)
JØRGENSEN, HAKON, Kommuelærer, cand. theol. & mag. (*H. J.*)
KALL, J. C., Bibliotekar ved Universitetsbiblioteket, mag. art. (*J. C. K.*)
KJÆR, KRISTJAN, Viceskoleinspektør, Forfatter (*K. K.*)
KNUDSEN, FR., Lærer ved Statens Gymnastikinstitut. (*F. K.*)
KNUDSEN, JOHS., Sekreter i Udvalgt Folkeoplysnings Fremme, cand. mag. (*J. K.*)
KRISTENSEN, MARIUS, Lærer ved Askov Højskole, Dr. phil. (*M. K.*)
LANGE, AXEL, Botanisk Gartner. (*A. L.*)
LARSEN, KAY, Forfatter. (*K. L.*)

- † LINDBÆK, JOHS., Stiftsskriver, Dr. phil. (*J. L.*)
LUNDQVIST, CARL, Arkitekt. (*C. L.*)
LÜTZHØFT, F., Overlæge. (*F. L.*)
MOSBECH, HOLGER, Docent ved Universitetet, Dr. theol. (*H. M.*)
NIELSEN, ANTON E., Direktør, cand. polit. (*A. E. N.*)
NORDMANN, V., Statsgeolog, Dr. phil. (*V. N.*)
NYGAARD, GEORG, Redaktør. (*G. N.*)
NYSTRØM, EILER, Underarkivar i Rigsarkivet, Dr. phil. (*E. N.*)
NØRGAARD, Fr., Højskoleforstander, cand. theol. (*F. N.*)
OLSEN, IVAN MUNK, cand. phil. (*I. M. O.*)
PETERSEN, CARL S., Overbibliotekar ved det Kgl. Bibliotek, cand. mag. (*C. S. P.*)
† PREISLER, OSCAR, Læge. (*O. P.*)
REIMERS, M. N., Apoteker, Dr. pharm. (*M. N. R.*)
ROCKSTROH, K. C., Kaptajn, Arkivar i Krigsministeriet. (*K. C. R.*)
RUBOW, AXEL, Dr. polit. (*A. R.*)
RÆDER, HANS, Dr. phil. (*H. R.*)
SCHULTZ, SIGURD, cand. phil. (*S. S.*)
SKJERNE, GODTFRED, Fuldmægtig i Finansministeriet, cand. jur. (*G. S.*)
STAMM, R. H., Docent ved Universitetet, mag. scient. (*R. H. S.*)
STIBOLT, P., Lærer i Stenografi ved Købmandsskolen, cand. mag. (*P. S.*)
SVANE, H. A., Viceskoledirektør. (*H. A. S.*)
SVEISTRUP, P. P., Sekretær i Invalidefonden, cand. polit. (*P. P. S.*)
THIELSEN, O., Sekretær i Frihavnen, cand. jur. (*O. T.*)
THOMSEN, THOMAS, Inspektør ved Nationalmuseet. (*Th. Th.*)
THORSEN, CHR., Redaktør, cand. polit. (*C. T.*)
-

